
14
22 R
3

PLVTARCHI CHAERONENSIS

MORALIA, quæ vsurpantur. sunt autem omnis elegantis doctrinæ PENVS: Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, deniq; ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem:

OMNES DE GRAECA IN LATInam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide:

GVILIELMO XYLANDRO AVGVSTANO interprete.

Accesserunt his INDICES *locupletissimi.*

Domus [illegible]

BASILEÆ,
PER THOMAM GVARINVM,
M. D. LXX.

AD ILLVSTRISSIMVM ATQVE OPTIMVM PRINCIPEM, LVDOVICVM, COMITEM PALATINVM *Rhenanum, ducem Bauariæ etc. principem dominúmque suum benignissimum,* GVILIELMI XYLANDRI, *in* PLVTARCHI *operum volumen posterius suum,*

PRAEFATIO.

PLVTARCHI Chæronensis commentariorum horum, quos à me de Græcis inenarrabili atque incredibili labore, summáque fide & sollicitudine Latinos factos tibi, LVDOVICE princeps Illustrissime, offero & dedico, ea est omnium doctorum consensu & prædicatione dignitas, venustas, ac vtilitas: vt vereri nullo modo debuerim, ne tibi hoc nostrum munus vile, aut tanto principe parum dignum videri posset. Porrò autem cùm iampridem compertum haberem, te patris tui omni laude superioris principis, maiorúmque adeò vestigiis insistentem, summa erga clientes tuos (inter quos nomen meum profiteor) humanitate vti: opus hoc meum, quodam tibi iure tuo debitum, vt sub tuo illustrissimo nomine in publicum darem, téque hac vna qua possem ratione demererer, diligenter considerata re consultissimum fore duxi. Iure inquam tuo, princeps optime. Nam cùm ante annos ferè decem alterum Plutarchianorum volumen operum, quo vitæ præstantissimorum Græcorum ac Latinorum exponuntur virorum, itidem à me in Latinam traductum linguá inscripsissem inclytissimo PATRI tuo, alterum primogenito eius filio, quem fouendo etiam Xylandro confidebam paternas æmulaturum virtutes, iam inde ab initio mearum in hoc opere ærumnarum animo destinaueram. Proinde in certissimam venio spem, cùm tibi, Illustrissime princeps, tum bonis & humanis censoribus omnibus huius meæ dedicationis rationes admodum probatum iri: ideóque nolo iis copiosiùs explicandis opinionem bonitatis causæ deminuere. Iam de ipso opere, eius autore, meóque interpretis labore vt aliquid dicam, non tam res ipsa me cogit, quàm non malè receptus præfandi mos hortatur, propter lectores, vt præcipuè apparet, institutus.

Neq; enim laudibus maiorum tuorum, & quę tibi propriæ sunt decãtandis, paginas implere decreui. quod genus exornationis qui tractent & sunt, & erunt alij me instructiores atque facundiores. Mihi in præsentia satis est cùm tibi, Princeps humanissime, tũ candido Lectori demõstrare, meum hoc tui demerendi officium non esse à tua amplitudine alienum. Nam quid ego PLVTARCHVM laudem, virum (quod summi viri testati sunt, hodiéque vno omnes periti ore adfirmant) incomparabilem? quid commendem philosophiæ omnes partes, historiam, litteraturam, & antiquitatis reconditissimæ declarationem, quæ omnia hoc volumine quasi in copiæ cornu vberrimo cõpræhensa proponuntur? quid de meo studio, conatu, labore, ærumnis exanclatis in hoc opere me iactem? PLVTARCHVM quidem laudare si ordiar, non iniurià repræhendi possim eo modo, quo ab Antalcida repræhensus quidam fertur, Spartæ Herculem laudare aggressus. quis enim Plutarchum vituperauit? Ac nos quidem cùm dudũ in Vitas ab hoc scriptas præfaremur, vtcunque narrauimus qui is vir fuisset: quæ huc inculcanda minimè duxi, suo loco copiosiùs omnia (Deo volente) enarraturus. Tamen me continere non possum (tanta est in animo meo huius scriptoris veneratio) quin aliquid saltem dicam. Spintharus Tarentinus, magni vir nominis,

Plutar. gen. Socrat. & de aud. Epaminondam cùm vellet laudare, aiebat Neminem sibi obtigisse hominem, qui & sciret plura, & pauciora loqueretur. Magna me hercle laus, magníq; de maximo viro præclarum testimonium. Ego autem de Plutarcho pronũciare hoc non dubito (doctioréſque etiam idem falsuros de se quenque arbitror) neminem vnum scriptorem in manus peruenisse meas, qui & plura in omnis generis rebus habuerit cognita, & plura litteris complexus philosophiæ, prudentiæ humaniorísque litteraturæ, quam philologiam dicunt, studiosis fide & facundia tanta tradiderit subsidia. qua laude an maior vlla scriptori alicui egregio tribui possit, haud scio. Equidẽ fateor taciturnitatem in vita cõmuni apprimè vtilẽ ac laudabilẽ esse, tutámque (vt Flaccus noster

3. Carm. 2. scitè dixit) habere mercedem. Verùm de multarũ earúmq; optimarũ rerũ peritis & doctis appositè, puto, vsurpauerit aliquis illud Cyclopis Euripideum, qui, cùm Vlisses diceret,

Habens

Habens tua ipse, videberis honoratior:
Utilior autem, amicis largiens, ero.

respondit.

& in hoc genere maximè verum est, quod apud eundē poe-
tam Iolaus pronūciat, virū bonum proximis natū esse. Ac si *Heraclidis.*
bonum communius quanto est, tanto haberi debet melius,
quæ sententia in Proverbium abiit: bone Deus, quàm me-
ruit præclarè de humano genere Plutarchus, qui non con-
tentus didicisse & docuisse tam multa támque admiranda,
ad posteritatem quoq; & vniuersos mortales condēda hac
bibliotheca (sic enim meritò appellabimus hoc eius opus)
doctrinam & peritiam suam propagauit. Quanquam hanc
quidem locupletiorem multò haberemus, si ad nos omnia
autoris huius scripta peruenissent: cùm Eusebius, Stobæus,
& Gellius (siue is Agellius est) citent libros Plutarchi iam-
dudum amissos. quorum iacturam apparet è reliquiis esse
dolendam: Stromatéas Plutarchi, & opus de Dædalis Platæ- *1. & 2. lib. De*
ensibus Eusebius adducit. Stobæus cùm alia, tum librum de *præpar. Euan.*
mulieribus instituendis, Epistolam de amicicia, contra vi-
res corporis, de quiete, de nobilitate, contra nobilitatem,
contra diuitias, de amore, de diuinatione. Gellius de diuersa I. 1.
animorum & corporum indole & virtute, secundum de II. 8.
Homero librum (de eo quem nos damus, alibi dictum est IIII. 12.
quid sentiremus) & primum de eodem, de anima primum, XV. 10.
aliósque citat, vt Symposiaca, non sanè iisdem verbis, aut eo-
dem ordine quo hodie leguntur. Laudatur etiam vt testis de
rebus non vulgaribus præter eos quos dixi ab Eustathio cō-
mentariis Homericis: adeóque à Simplicio Aristotelem de
anima interpretante. ne Athenæum referam, aut Macro-
bium, qui bucula ipsius non ita rarò arauerunt. Qua de re,
aliísque ad Plutarchum nostrum pertinentibus, prudens
hæc plura dicere supersedeo. cùm (vt dixi) breui sperem fo-
re, vt rem istam cōmodè pertractem totam. Ergo de Plu-
tarcho in præsentia satis. Opus ipsum quale esset, iam
obiter monui. MORALIA titulum ei faciunt, itáque vul-
gò appellant. siue quòd maiorem partem putant esse de phi
losophia morali, siue quòd ab ea sophiæ parte, quæ vitæ huma-
næ maximè est necessaria, tanquā à potiori denominandam
totam horum opusculorum duxit congeriem, quicunque
tandem huius indicis autor est. Nam moralia quidem sunt

& multa & admirandæ doctrinæ atque venustatis. Sed audire velim, quænam pars porrò philosophiæ, quæ facultas, quæ litteratæ philologiæ portio non plurimum ex his ipsis disci Plutarchianis & illustrari queat opusculis. poterā recensionem huic loco demonstrādi eius quod dixi gratia attexere. sed vt ne te Illustrissime Princeps, diutius abstinerem ab ipsius Plutarchi nostri lectione, aut per transennam ignauis proponere voluisse inspiciendas tantas res existimarer: saltem ad Indices eorum quæ Latina damus opusculorū provoco, minimè vel obscuros, vel arrogantes: sed qui cū moralibus physica, mathematica, logica, historica, deniq; omnis generis litteras tractari doceriq; demonstrét. Reliquum lectio librorū ipsa abvndè patefaciet. Itaq; iam núc quod non supervacaneum esse magnis argumentis colligo, ad rationem meorum laborum breuiter reddendam me confero. Res ergo ita habet. Ante annos aliquot, ex quo Vitæ Plutarchi nostræ hominum doctorū & ingenuorū manus pervolitarunt, non defuere qui suaderent, hortarentur, vrgerent, instarent, vt alterum quoque hoc volumen eodem modo è Græco in Latinum sermonem transferrem. Hæsitaui diu, quòd viderem ante me neminem vnum ausum esse tantum opus moliri. vtpote cuius absolutio ineffabilem laborem, & tantum non totius philosophiæ ac litteraturæ peritum, plurimæque lectionis & acerrimi iudicij hominem desideraret, ne quid dicam de felicitate loquendi & facundia. quę omnia quanta in me sint, satis probè noui. Videbam viros doctissimos ita ferè hoc piscatos, vt facilima aut gloriā paratura aliquam deligerent Latinè edisserenda, iis quæ difficiliora aut minus splendida essent præteritis. quo factum est, vt quædam in hunc vsque diem (nisi quid nos fugit) interpretem nullum sint nacta. Nolo nunc commemorare, quàm multa & miseranda interdum errata eorum qui ante nos delibauere de hoc Opere aliquid depręhēsa sint. cùm probem tragicam illam imprecationem:

Pereat, quicunque humana seligit mala.

Tandem victus ęquitate, vt arbitrabar, flagitātium, & rempublicam adiuuandi indefesso etiamnum studio, in humeros meos hoc mihi onus imposui, & quo potui omnino modo ad finem pertuli. Hic locus facit vt te, Illustrissime atque beni-

benignissime princeps, paulò liberiùs compellem: causæ bonitate meæ, & tuæ in primis fretus æquanimitatis fiducia. Considerans enim aliquis tanti operis molem, & cùm varietate rarissima coniunctam maiestatem, tum mendarũ & lacunarum passim impedientium multitudinem, (quorum magnam partem interpretes nos antegressi aut non obseruauerunt, aut pro suo commodo dissimulauerũt: nos asteriscis allitis inopiam nostram testatam fecimus) tum quàm multi ac varij versus carmine nobis reddendi, quis labor in conquirendis & annotãdis ad expediendũ Lectorem locis ab autore allegatis, quantúsque fuerit & quàm molestus tolerandus. hæc inquam, & alia quæ modestiæ causa dissimulo, considerans aliquis: facilè intelliget (modò homo sit) me mihi ita esse conscium, vt citra vllum vel somniũ impudentiæ & potuerim, & debuerim T. A. has meas vigilias, meque vnà tuæ benignissimę liberalitati offerre. Atque adeò, vt sumam (quod Horatius vsurpauit noster) superbiã quæsitam meritis: cepi provinciam duram, aut durissima potiùs quavis duriorem, & quam nondum vidi quis vnus se aditurũ ita polliceretur, vt promissum impleret. adiui tamen & multo quidẽ sudore, grauissimísq; laboribus, tamen Dei benignitate adiuuãte hoc monimentũ exegi, quod quale sit, ipsa res loquetur. Doctorũ quidẽ hominũ iudicia non reformido: periti modò sint rerũ, & candidi. cæteros facilè cõtemno. Id de me citra arrogãtiã possũ affirmare, hac mea lucubratione nõ iis modò cõmodatũ esse, qui Grecæ linguę ignari PLVTARCHVM vel omnino nõ legũt, vel sępe alienũ pro autoris sensum in vulgatis versionibus accipiũt: sed etiã iis, qui non planè imperiti Græci sermonis, in tãta varietate rerum cõparatione gaudent vtriusq; linguę. Glaciem, quod aiũt, ego secui: multisq; molestiis leuaui studiosos pulcerrimarum rerũ cognitionẽ affectantibus. Quo minùs curo eorũ morositatẽ, qui nisi Ciceronianũ, tersum politũq; & nescio quo tandẽ instrumento limatũ nihil probãt. Ego perspicuitati operã dedi, qua nihil debet esse antiquius interpreti. Verba vsitata & disertè significantia multo malui suis locis adhibere, quàm obscurare studio nescio cuius Latinitatis res ipsas. ausus sum etiã vti nõnunq̃ in philosophicis explicãdis licẽtia confingendorũ verborũ, vt intelligi sẽtẽtię possent.

Denique id quod licuisse mihi arbitratus sum in Vitarum interpretatione, & ibi in Pręfatione quale esset exposui: hæc mihi imperatum ab ipsa re sensi, ac morem gessi necessitati. Sed hæc præcidenda sunt: nam repræhensores neque spero fore vllos: neq; sycophãtas metuo. Satis mihi est, & erit, doctis atq; cãdidis iudicibus, & qui circunstantias etiam rerum mearum, temporum, opportunitatúmq; æquo animo norint perpendere, me posse probare ærumnosam hãc meam operam, reipublicę litterariæ nauatam. atque id me posse, confido.

Tantum itaque est, quod præfari ad te, Princeps Illustrissime, volui. Restat vt tibi opus nostrum commendem. Sanè spem non dubiam animo meo concepi, hanc meam lucubrationem iampridem à doctis etiam viris exspectatam, in manus hominum ita perventuram, vt & vsui, & oblectationi permultis sit futura. vtque sic sperarem, & PLVTARCHI scriptorum præstantia, & mea (quod arroganter non dico) solertia atque laboriosissima industria mihi persuaserunt. omnino autē hinc ad rempub. & ad priuatos homines vtilitatē fructúmq; non pœnitendum rediturum, etiã alij me tacente ausi sunt spondere. Ergo, Illustrissime princeps, totum hoc emolumentum quod ad rempublicam è nostra ærumnosissima pertinebit hac lucubratione, tibi volo acceptum grato animo ferant, tibi se Latinos hos Plutarchi commentarios debere agnoscant, tuis auspiciis me hoc confecisse opus sentiant, ideóque te colant boni & eruditi omnes. Totum hoc tuum esto, quidquid est laude & gratiarum actione dignum: erit profectò nonnihil. Ego abs te, PR. vicissim vnum hoc peto qua debeo reverentia & submissione, vt hoc nostrum munus benigno æquóque accipias animo, & miseriarum laborúmque nostrorum eam habeas rationem, quam tibi generosissima tua indoles, auita virtus, PATRIS exemplum, & spes nostræ gratitudinis non deceptura dictabunt. Credo non defuturos, quibus hæc nostræ præfationis coronis putida & sordida videbitur. Sed meæ res sic sunt, sic est animi candor. & Tuæ, Princeps, humanitati certus sum hæc acceptiora fore, quàm per adulandum & ambages quæsitam (vt hodie vulgò fit) liberalitatis tuæ solicitationem. Non erit Tibi dedecori, non erit fraudi,

Princeps Illustrissime ac clementissime, fructum nostræ lucubrationis huius quem multi putant fore neutiquam aspernandũ) ad rempublicam cum aliqua etiam tuæ munificentiæ prædicatione redire. nos quidem, & nostra omnia invenies tibi præstò esse, si quis vsus tenuitatis nostræ esse aliquando tuæ Amplitudini possit. Interim tuæ Illustrissimæ Celsitudini, & coniugi lectissimæ Principi, liberis, familiæ omnibúsque iis quæ cara habes, à DEO OPT. MAX. omnia faustissima precamur, tuæque nos clementiæ suppliciter commendamus. Heidelbergæ. Eidibus Sextil. anno M. D. LXX.

T. I. C.

Subditus, & addictissimus cliens

M. Guilielmus Xylander, philosophiæ publicus in Academia Heidelbergensi professor.

LIBRORVM ET TRACTATVVM, QVI hoc PLVTARCHI MORALIVM volumine continentur, ordo.

De liberis educandis, Commentarius.	Pag. 1
Quomodo adolescens poëtas audire debeat, Commentarius.	10
De Homero, Liber.	30
De auditione, Libellus.	71
Quomodo possit adulator ab amico internosci, Commentarius.	78
Quomodo quis suos in virtute paranda sentire possit profectus, Libellus.	97
De capienda ex hostibus vtilitate, Libellus.	105
De amicorum multitudine, Libellus.	110
De fortuna, Libellus.	113
De virtute & vitio, Libellus.	115
De consolatione, ad Apollonium, Liber.	117
De tuenda sanitate praecepta.	133
Coniugialia praecepta.	145
Septem sapientum conuiuium.	150
De superstitione, Libellus.	163
De scitè dictis Regum ac Imperatorum, liber, qui Apophthegmata dicitur.	169
Apophthegmata Laconica.	193
Instituta Laconica.	211
De mulierum virtutibus, Liber.	215
Aquáne an ignis sit vtilior.	230
Capitulorum descriptio: hoc est, Quaestionum solutio, siue problematum.	232
Quaestiones Graecae.	252
Cur oracula edi desierint, Commentatio.	261
de Ei, inscripto foribus templi Delphici, Commentatio.	282
de Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de rebus naturalibus, Libri quinque.	289
Parallela, id est, historiarum Graecarum cum Romanis coniuncta recensio.	316
Compendium comentarij, quo ostenditur Stoicos quàm poëtas absurdiora dicere.	324
De vnius in republica dominatione, populari statu, & paucorum imperio.	325
Bruta animalia ratione vti.	326
Commentarius, Ne suauiter quidem viui posse secundū Epicuri de[illegible]ta, [illegible]cens.	331
Libellus, An rectè dictum sit, latenter esse viuendum.	346
An vitiositas ad infelicitatem sufficiat.	348
Libellus de amore prolis.	350
De Iside & Osiride, Liber.	354
De his qui serò à numine puniuntur, Commentarius.	376
Virtutem doceri posse.	390
Libellus docens, Qua quis ratione seipsum citra inuidiam laudare possit.	391
De cohibenda ira, Dialogus.	398
De curiositate, Commentariolus.	407

De

De tranquillitate animi, Libellus.		413
De vitioso pudore, Commentariolus.		423
De fraterno amore, Libellus.		429
De garrulitate, Libellus.		439
De cupiditate diuitiarum, Libellus.		449
Animine an corporis affectiones sint peiores.		453
De Fortuna Romanorum, Commentariolus.		454
De Alexandri Magni siue fortuna, siue virtute, orat.	I.	461
	II.	466
De esu carnium, orat.	I.	474
	II.	477
Libellus, Maximè cum principibus viris philosopho esse disputandum.		479
Ad principem ineruditum.		482
De virtute morali, Commentarius.		484
Commentarius, An seni gerenda sit respublica.		493
Præcepta [illegible]		504
De vitando ære alieno, Commentariolus.		524
Quæstiones Platonicæ.		528
De primo frigido, Libellus.		537
Commentariolus, Bellóne an pace clariores fuerint Athenienses.		544
De exsulio, Commentariolus.		548
De inuidia & odio.		555
Consolatio ad vxorem suam.		557
De fato, Libellus.		560
De Musica. Commentarius.		564
Comparationis Aristophanis & Menandri breuiarium.		576
De vita X. Rhetorum.		577
Commentarius Repugnantiarum Stoicarum.		591
Commentarius, Terrestriáne an aquatilia animalia sint calidiora.		609
Commentarius. De animæ procreatione, quæ in Timæo Platonis describitur.		627
Excerpta quædã è Plutarchi commentario de animæ procreatione apud Platonem in Timæo, quæ cuivis potius quam [illegible]		[illegible]
Amatoriæ narrationes.		[illegible]
Quæstiones naturales.		643
Symposiacôn, idest, Conviualium disputationum, Lib.	I.	650
	II.	662
	III.	673
	IV.	684
	V.	694
	VI.	704
	VII.	712
	IIX.	726
	IX.	740
[illegible]		

De facie quæ orbe Lunæ apparet, Commentarius. 767
Cur nunc Pythia non reddat oracula carmine, Commentarius. 785
Adversus Colotem, Liber. 795
De communibus noticiis adversus Stoicos, Liber. 809
De genio Socratis, Liber. 828
De Herodoti malignitate, Commentarius. 844

ΕΙΣ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΝ ΚΑΙ
Ξύλανδρον τοὺς φιλοσόφους.

ᵃ Τίς βίβλος; ᵇ πλούτοιο γέμουσα. ᵃ τίνος φίλε πλούτου;
ᵇ ἱστορίης, σοφίης, παντοδαπῶν τε λόγων.
ᵃ Θαῦμα λέγεις μέγα. τίς δὲ βροτοῖς τόνδ' ὤπασε πλοῦτον;
ᵇ Πλούταρχος, πάσης πλοῦτον ἔχων ἀρετῆς.
ᵃ ἀρχὸς ἄρα πλούτοιο σοφοῦ Πλούταρχος ἐκλήθη.
καὶ τίσι συλλέξας ὤπασε πλοῦτον ἑόν;
ᵇ Ἑλλάδι. ᵃ τίς μετὰ κεῖνον ἅμα προὔθηκεν ἅπασι,
ξύμπαντ' ἀλλάξας γῆρυν ἐς αὐσονίην;
ᵇ Ξύλανδρος. ᵃ σέ νυν ἀμφαγαπῶ Πλούταρχε φίλεις τε,
καὶ Ξύλανδρον ἑόν, πλουτοδότην ἕτερον.

Ioan. Leuuenklaius.

PLVTARCHI CHAE-
ronæi, grauiſsimi & Philoſophi & Hiſtorici,

ETHICA, ſiue MORALIA opera:

G. XYLANDRO Auguſtano interprete.

PLVTARCHI
DE LIBERIS EDVCANDIS;
Commentarius.

CONSIDEREMVS in præſentia, quid dici poſſit de ingenuorum puerorum inſtitutione; & quanam vſi ratione bene morati euadere poſſint. Opinor autem initium ab ipſa ducendum procreatione. Ergo qui parentes fieri cupiunt laude dignorum liberûm, ſis ego quidem hoc conſulerem, ne cum quibuſvis mulieribus rem haberẽt: quales, inquam, ſunt meretrices, & pellices. Quorum enim vel à patre vel à matre aliquid vitij habẽt natales, eos per omnem vitam opprobria comitantur, quæ elui nullo modo poſſunt, ſuntque in promtu vitia iſta, ſi qui afficere eos ignominia volunt. Ac ſapienter dictum eſt à poëta, *Procreatio.*

> *Niſi fundamenta ſtirpis iacta ſint probè,*
> *Miſeros neceſſe eſt eſſe deinceps poſteros.*

Euripid. Hercul. furente.

Eſt itaq; præclarus libertatis theſaurus ingenuitas, cuius plurimã ducere debent rationem, qui legitimam liberorum affectãt procreationem. Etenim eorum quibus genus eſt ſubditicium & adulterinum, animi ſpiritus ponere, humiq; repere ſolent. rectiſſiméq; hoc cecinit poëta,

> *Non duritate tanta eſt quiſquam pectoris,*
> *Obnoxio qui nõn animo & ſeruo ſiet,*
> *Culpæ patris matriſ've conſcius ſibi.*

Idẽ Hippolyto.

SICVT contrà arrogantia quadam animiq; exſultatione implentur illuſtribus nati parẽtibus. quo modo Diophantum Themiſtoclis F. frequenter aiunt & ad multos dixiſſe, Quidquid ipſi placuiſſet, id populo quoq; Atheniẽſi probari. ſuæ enim ſententiæ matrem ſuffragari, huius Themiſtoclem, cuius vniuerſi Athenienſes ratum habeãt decretum. Omnino autem laude digni ſunt Lacedæmonij ob altitudinem animi, qui Archidamum regem ſuum pecunia mulctauerunt, quod puſillam vxorem ducere non eſſet veritus. cauſa expoſita, quod is non reges, ſed regunculos ipſis ſtatuiſſet generare. His continuò id ſubiungendum eſt, quod ne eos quidem fefellit, qui ante nos hoc argumentum tractauerunt. quid, inquies, illud? Quod qui rem habere cum mulieribus prolis gignendæ cauſa volunt, aut omnino vini vacuos, aut certè mediocriter eo vſos hoc conuenit facere. Adſolent enim vinoſi & ebrioſi fieri, quos patres ebrij ſeuerunt. Quamobrem etiam Diogenes adoleſcentulum videns animo abalienatum, & mentis male compotem, dixit: Adoleſcens, pater te ebrius genuit. Atq; hæc quidem de procreatione dicta ſunto. nunc de inſtitutione dicendum. Vt igitur ſumma rem totam complectar, quod de artibus & ſcientiis ſolemus, idem & de virtute pronunciandum eſt. ſcilicet ad eius perfectionem tria oportere concurrere: naturam nimirum, rationem, & adſuefactionem. rationem verò intelligi volo doctrinam, & adſuefactionis nomine exercitationem. Initia hoc in genere debentur diſciplinæ, vſus exercitationi,

Quæ ad inſtitutionem neceſſaria.

perfectio omnibus.& vbi horum aliquid defecerit, ab ea parte mancam fieri virtutem necesse est. Natura quippe absque disciplina si sit, cæca est: disciplina, si à natura destituatur, defecta: exercitatio his duobus demtis imperfecta est. Et quemadmodũ ad agriculturam primùm requiritur bonũ solum, deinde peritus colonus, deniq; semina frugi: ita plane hic natura solo, agricolæ magister, semini præcepta atque instituta respondent. Hæc ego omnia contendere ausim convenisse atque conspirasse in animas omnium ore decantatorum hominum Pythagoræ, Socratis, Platonis, atq; aliorum, qui nulla vnquam obliuione delendam gloriam sunt consecuti. Sanè beatus diisque acceptus est, cui deus ista omnia tribuit. Si tamen aliquis ita putat, eos qui ingenio non sunt felici, vbi ad virtutem rectè instituuntur atque exercentur, non posse naturæ defectum mediocriter exsarcire, scire debet in errore se non paruo, immò autem summo versari. Naturæ enim bonitatem socordia corrumpit: vitium doctrina corrigit.& cùm facilia negligentes nos fugiunt, tum difficilia consequimur accuratione.

Industriæ & exercitationis vis.

Et verò multarum rerum contemplatione addiscere possis, quantum efficacitatis atque ad perficiendas res virium habeant industria atque labor. Nam & aqua guttatim lapsa lapidem cauat:& ferrum atq; æs manuum contrectatione atteruntur: & rotas curruum labore magno curuatas nullo possis conatu in pristinam restituere rectitudinem: ac incuruos histrionum lituos in rectum dirigere nulla vis queat. adeò quod contra naturam labor efficit, ipsa naturali facultate fit validius. Quid? an hæc duntaxat sunt quibus diligentiæ vis demonstrat? immò verò sunt innumera porrò alia. Solum telluris bonum fuit: cultura cessante sterilescit, quantóque melius fuit natura, tanto deterius fit neglectu. Alia contra est tellus dura atque asperior æquo, ea tamen culta præclaros illico edit fructus? Iam quæ arbores non tortuosæ fiunt atque infrugiferæ, si per incuriam habeantur? quæ non frugiferę fiunt atque fecundæ, si rectè educantur? Aut quorum corporum robur non hebescit atque dissipatur socordia, luxu, prauáque habitudine? quis contrà ita fuit invalida natura, vt nõ exercitationibus & certaminum studio maxima fecerit ad robur incrementa?

Educatio.

Qui verò equi à prima ætate rectè domiti non parent sessoribus? qui maturè non subacti, duriceruices & feroces non exstiterunt? Et quid attinet alia nos admirari, quando de bestiis ferissimis multas videmus cicures mansuetásque labore redditas? Rectè etiam Thessalus ille, qui percontanti quinam Thessalorum essent placidissimi, respondit, Qui militandi finem fecissent. Cur verò insistam pluribus recensendis? cùm mores ipsi Græco sermone nihil sint quàm adsuefactio diuturna, neq; abs re morales virtutes dixeris virtutes consuetudinis eorum lingua. Vno adhuc huius rei exemplo proposito, desinam prolixiùs ista declarare. Lycurgus, is qui Lacedæmoniis leges posuit, duos catulos iisdem prognatos canibus diuersa omnino ratione educauit, alterum delicatum & luxuriosum, alterum indagini & venationibus aptum reddens. Quodam inde tempore cùm frequentes in concionem Lacedæmonij conuenissent: Magnum, (inquit) Spartani, ad virtutem concipiendam momentum adferunt adsuefactio, educatio, doctrina, atq; condocefactio. quod ego vobis iamnunc cõmonstrabo. simúlque duos istos catulos productos posita in medio patina & lepore, dimisit. quorum cum alter illicò leporem, alter patinam peteret, neque etiamnum assequerentur Lacedæmonij quid sibi catulis illis ostendendis vellet: hi, inquit, iisdem nati parentibus, diuersa educati ratione, ventri alter deditus, alter venaticus euaserunt. Dictum satis de adsuefactione & vitæ institutione.

Quomodo nutriendi liberi.

Consequens est vt de nutritione disseramus. Mea quidẽ sententia matres ipsæ nutrire infantes atq; lactare debent. maiore enim cum adfectu animi alent eos, maioréq; studio, vtpote intimè, & à teneris (quod aiunt) vnguiculis diligentes. Nutricum enim amor subditicius atq; adsciticius est, vtpote mercedis gratia diligentium. Sed & ipsa natura docet ipsis matribus lactandam esse atq; alendam suam prolem. ideo enim cuivis animali parienti alimentum lactis suppeditauit. ac planè sapiens est prouidentia, quæ bina mulieribus vbera dedit, vt etiã si gemellos partu edidisset, vterq; haberet alimenti sui fontẽ. Absq; etiã hoc esset, tamen isto modo matres liberis redderẽtur beneuolentiores, amorémq; erga eos maiorẽ cõciperent. neq; id iniuria. convictus enim quasi intensio quædã est beneuolentiæ. quando etiam à bestiis ademtas alias quarum vsæ erant convictu, desiderari videmus. Maximè igitur, vt dixi, tentandum hoc est, vt ipsæ matres mammam suis præbeant infantibus. Sin id præstare nequeant, vel ob corporis invaletudinem, (vsu enim hoc venire potest) vel quia ad nouæ sobolis festinant

pro-

procreationem: saltem nutrices non quasvis, sed quàm fieri potest maximè probas deligamus. Primū in hac re sit, vt moribus eæ sint Græcanicis. Sicvt enim membra corporis statim ab ipsis natalib. infantis sunt fingenda, vt recta adolescāt, neq; distorqueant: ita & iam inde ab initio indoles eius informanda est. Est namq; puericia ob molliciem effictu facilis, animisq; puerorum teneris etiamnum facilè insidet quod discunt. sicvt contra quæ dura sunt, ea difficulter molliuntur. Et sicvti sigilla mollibus imprimuntur ceris, sic disciplinæ puerilibus adhuc animis insiguntur. Ac mihi videtur diuinus Plato nutricibus prudenter præcepisse, ne quaslvis fabulas pueris recitent, ne horum animi à principio stoliditate ac prauitate occupentur. Sed & Phocylides videtur bene hortari hoc versu, *Ad finem secūdi de republ.*

Instituenda bonis est ipsa puericia rebus.

Cæterùm ne id quidem prætermittendum est, debere pueros qui alumnis inseruient vnáq; alentur quæri, primùm qui bonis sint moribus, deinde Græco vtantur eóq; plano sermone: ne cum barbaris & prauos habentibus mores si consuescant, inde aliquid vitij ducant. proverbio enim sententia minimè absurda iactatur, si cum claudo habites, fore vt subclaudicare discas. Postquam eò ætatis puer pervenit, vt iam sit pædagogo subdendus, ibi tum adhibenda est accuratio, ne filios nostros per imprudentiam mancipiis, aut barbaris, aut leuibus hominibus tradamus. Nam plus quàm deridiculum est, quod hodie plerisque vsu venit. qui cùm seruorum quos habent probos, alios agriculturæ, alios rei nauticæ, alios mercaturæ, alios administrationi rei familiaris, alios vsuræ exercendæ adhibeant: si quod inveniunt mancipium ebriosum ac gulæ deditum, & ad omnia invtile negocia, id liberis præficiunt. Oportet autem bonum pædagogum eo esse ingenio, quo fuit Phœnix Achillis pædagogus. Nūc quod omnium est eorum quæ hactenus dixi maximū atq; summum, dicere aggrediar. Quærendi sunt liberis magistri, quorum & inculpata sit vita, & mores iustæ repræhensioni non obnoxij, & peritia minimè vulgaris. Fons enim & radix virtutis atque honestatis vitæ, est institutio proba, vtq; agricolæ stirpibus pedamenta apponūt: sic probi magistri accuratis præceptis admonitionibúsque adolescentes sulfulciunt, vt mores recti inde germinent. Nunc verò etiam despuas in contumeliam quorundam parentum, qui priùs quàm futuri magistri vllum fecerint periculum, ignoratione aliquando aut etiam imperitia decepti, non spectatis, adeóque etiam malæ notæ hominibus filios suos committunt. Quanquam non hoc est vsque adeò ridiculum, si quidem imprudentia peccatur. Illud extremè absurdum, quòd aliquando, monentibus qui id meliùs norunt, scientes quanta sit magistrorum quorundam imperitia iuxtà atque prauitas, iis tamen suos mandant liberos: vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes. quod perinde est, ac si quis ægrotans omisso qui arte mederi posset medico, in amici gratiam deligat à quo ob eius inscitiam necetur: aut repudiato nauis optimo rectore, amico petente pessimum deligat. Prò deûm atque hominum fidem. patris nomen gerit aliquis, & maiorem habet rationem gratiæ petētium, quàm liberûm institutionis? Nònne cōsentaneum est, q̄d antiquus ille Crates dixit? se, si fieri posset, altissimo vrbis loco conscenso proclamaturum: Quò tenditis homines? qui rei faciundæ omne impenditis studium, filiis, quibus opes vestras relinquetis, curam perparuam? Quibus ego adderem, tales patres perinde agere ac si quis de calceo sit solicitus, pedem nihil curet. Multi etiam parentes eò progrediuntur & auaticiæ & in liberos suos odij, vt ne maiorem opus habeant mercedem pendere, magistros filiis conducāt homines nullius precij: inscitiam sectantes vilem. Quam ob rem Aristippus patrē excordem neq; inelegante, & pvrbano sermone pupugit. à quo interrogatus quantū mercedis pro filij sui institutione posceret, Mille denarios respōdit. eóque exclamante, Hercules, vt valdè nimium exigis, cùm possim mille denariis seruum emere. Proinde, dixit, duo habebis mancipia, filium scilicet tuū, & id q̄d emeris. Deniq; quî non sit absurdum, cùm adsuefacias puerum vt alimentum dextra sumat manu, increpesque si læuam porrigat: nullam interim te curam adhibere, vt dextros probósque is sermones audiat? Iam quid eveniat mirificis istis parentibus, postquam liberos malè enutritos malè instituerunt, audi. Postquam hi sumta iam virili toga, contemto sano & composito vitæ ductu, in incompositas atque seruiles voluptates sese præcipitauerunt: tum demum eos pœnitet neglectæ liberorum institutionis, mœrorem ex eorum sceleribus percipientes, quem nulla subsequitur vtilitas. Alij

Pædagogus.

Magistri seu præceptores quales quærendi.

Dictum Cratetis.

enim adulatores sibi adiungunt ac parasitos, hominum genus prauum & execrabile, perniciem pestémq; iuuentutis. alij scorta & meretrices redimunt proteruas atq; sumtuosas. alij abliguriunt sua, alij in aleam & comessationes à recto vitæ cursu efferunt. sunt qui & maiora audent flagitia, adulterantes, orgia Bacchi obeũtes, & vel vnã voluptatem morte redimendam putantes. Qui si versati cum philosopho aliquo fuissent, nunquam profectó talibus sese emancipassent rebus: sed Diogenis saltem præceptũ didicissent. qui verbis quidem insolentibus, vere tamen quod ad res ipsas attinet, monuit, Ingredere lupanar aliquãdo, vt discas nihil ne res honestæ ab indignis differant. Vt autem vna summa rem totam explicem, et si haud iniuria vaticinari potiùs quàm præcipere videri possum, ita pronuncio: vnum esse primum, idémq; & medium & vltimum in hac re caput, educationem rectam, legitimámque institutionem. atque hæc ego conducere & adiumentum ad parandam virtutem adferre aio, ádque felicitatem.

Bonorũ humanorum comparatio.

Nam reliqua quidem bona, humana sunt, exigua, neque digna in quæ operam impendas. Natalium splendor res est præclara sane: sed bonum a maioribus profectum. Diuitiæ in precio sunt: verùm earum possessio à fortuna pẽdet: quæ eas sæpenumero ademit habentibus, & non sperantibus obtulit. magnæ opes tanquam scopus propositæ sunt iis qui cupiunt loculos exhaurire, seruis maleficis, ac calumniatoribus. &, quod maximum est, etiam pessimis adsunt diuitiæ. Gloria res est vt venerabilis, ita instabilis. Pulcritudo optabilis, sed paruo durans tempore. Sanitas preciosa res est, eadémque facilè mutatur. Robur digna res est laude ac voto, sed morbo ac senectute facilè aboletur. quanquam, vt vno verbo dicam, qui ob vires corporis sibi plaudit, scire debet se à vero aberrare. quantum enim est hominis robur cum aliorum animalium robore comparatum? elephantorum puta, taurorum, leonum? Doctrina omnium quæ nobis adsunt bonorum sola immortalis est & diuina. Sunt enim duo in hominis natura principatum facile obtinentia, Mens & Ratio. quorum Mens rationi præest, Ratio mentis imperia exsequitur. hæc fortunæ non obnoxia, nulla calumnia auferri, nullo morbo corrumpi, senectute lædi non possunt. sola enim mens senescens iuuenescit, & tempus cùm adimat alia, senectuti apponit scientiam. Et bellum cum torrentis in morem omnia proruat, solam doctrinam auferre nequit. Ac mihi quidem videtur dignum memoratu Stilponis Megarensis philosophi dictum. qui à Demetrio, quo is tempore Megaram ciuibus in seruitutem abductis solo æquauit, interrogatus ecquid suarum rerum amisisset, Nihil se amisisse respondit: neque enim bellum virtutem inter spolia capere. Cui concinit atque consonat Socratis illud, qui Gorgiæ (nisi fallor) quærenti quid de Persarum rege sentiret, & an eum felicem esse putaret, Ignorare se respondit, quòd nesciret virtute & doctrina præditus esset, nécne. scilicet in his felicitatem, non in fortunæ obnoxiis bonis ponebat Socrates. Porró quemadmodum hortor, vt institutione liberorum nihil habeamus antiquius: ita rursum moneo, sectandam esse eam, quæ corruptelarum vacua & sana sit rationem.

Institutio vera & salutaris tenenda.

& à nugis istis ad populares cœtus comparatis quàm longissimè abducendum filios. Vulgo enim placere, sapientibus est displicere. Testimonium mihi perhibet Euripides his verbis,

Hippol. coron.

Ad turbam ego verba facere sum imperitior,
Inter sed æquales paucósque doctior.
Habet hoc locum. nam qui inter doctos nil valent,
Gratior apud vulgum est eorum oratio.

Equidem animadverti, qui in eo studium suum ponunt, vt dicendo placere promiscuis turbis hominum, eorúmque reportare possint gratiam, eorum vitam ferè intemperantem voluptatibúsq; deditam existere. idq; optimo me Hercle iure. qui enim ita se comparant, vt hominibus nullam honestatis rationem ducentibus voluptates concilient, multum abest ij vt propriæ oblectationi atq; luxuriæ prælaturi sint ea quæ recta sunt atq; sana, aut pro dulcibus moderata sectaturi. Ad hæc, quid pueros vtile docebimus aliud, aut quibus eos bonis inhærere iubebimus? Pulcrũ est profectò nihil frustra neq; dici, neq; agi: & in proverbio est, difficilia esse ea, quæ sint pulcra.

Ex tempore dicere.

Verùm orationes ex tempore habitæ, plenæ sunt multæ leuitatis atq; vanitatis, neq; initiũ habentes aptum, neq; finem. Ac præter alia delicta, qui subitò dicunt, in periculosam incidunt verborum redvndantiam atq; loquacitatem. cùm meditatio non sinat orationem modi

di

di proportionem finésq; transsilire. Narrant Periclem sæpenumero vocatum à populo, non obtemperasse, quod se negaret esse præmeditatum. Eodémque modo Demosthenes æmulus eius in republica gerenda rationis, cum ab Atheniensibus ad consilium dandū vocaretur, recusauit, se non esse commentatū secum rem inquiens. Verùm hæc fortassis nullo auctore tradita sint, & conficta. In oratione quidem Mediana evidenter commendat meditationis vtilitatem. sunt enim hæc eius verba. Ego verò, viri Athenienses, meditatum me esse profiteor, neque inficiabor me quantum omnino in me fuit, studiosè commentatum esse orationem. profectò enim miser essem, si talia perpessus, atque etiamnum sustinens, ea neglexissem, quæ in mea mihi causa erant dicenda. Interim ego promtitudinem disserendi neque improbandam prorsus, neq; rebus nō dignis adhibendam aio: sed instar medicamenti vsurpandam censeo. tamen ante virilem ætatem non permitto ad subitò oblatum argumentum orare. vbi facultas disserendi radices egerit, tunc invitante occasione liberè vti oratione licebit. Nam quemadmodum qui diu fuerunt vincti, postmodò soluti, ob diuturnam vinculorum consuetudinem ambulare nescientes titubant: ita qui orationem multo à tempore constrictam tenuerunt, ij etiamsi aliquando oporteat subitò dicere, nihilominus eandem tamen interpretationis formam retinent. Adhuc puericiam agentibus verò permittere vt ex tempore dicant, causam præbet extremæ vaniloquentiæ. Ferunt quendam ineptum pictorem Apelli imaginem ostendisse, quam subitò à se pictam diceret. tulisséque id ab Apelle responsi: video vel te tacente eam esse festinanter pictam, sed id miror, quòd non plures tales eo spacio temporis pinxeris. Sicvt igitur (redeo enim ad institutum) orationis formam theatralem nimísque tragicam iussi, ita rursum iubeo nimiam dictionis humilitatem atque exilitatem attente vitare atque fugere. nam & nimio turgens fastu ad res ciuiles inepta est: & nimis gracilis nihil habet ad percellendum roboris. ac sicvt corpus non sanum modò, sed & firmo habitu esse: sic oratio non morbo tantùm carere, sed & vires habere debet. tuta enim laudantur duntaxat, quæ etiam cum periculo sunt coniuncta, porrò & in admiratione sunt. Eadémque est mea de animi affectione sententia, quem neque ferocem, neque inaudacem deiectúmque esse convenit. quorum illud impudentiæ, hoc seruili cuidam submissioni mentis ansam præbet. artificiolum verò est, atque accuratum, in omnibus Medium tenere. Ac dum adhuc institutionis huius memini, volo meam de oratione sententiam exponere. Orationem ego prorsus vniformem primùm pro signo litterarum bonarum imperitiæ non paruo reputo. deinde eam & in exercitatione statuo fastidium gignere, & planè non posse diu placere. Vbique enim vnius tenoris cantilena satietatem adfert, & offendit. varietas delectat & hîc & vbique, vt in auditionibus & spectaculis. Oportet ergo puerum ingenuum ne eas quidem disciplinas, quæ ob vulgarem vsum Encyclia dicuntur, inauditas incognitásq; præterire. verùm eas in transcursu velvti gustus percipiendi gratia discere: (nam in omnibus perfectionem cōsequi nemo potest) philosophiam verò seriò colere. possúmque meam sententiam hac similitudine exponere: quod pulcrum quidem est circa multas vrbes nauigare, vtile autem præstantissimam inhabitare. Vrbanum est etiam Bionis philosophi dictum, qui aiebat, sicvt Penelopes proci cum non possent cum Penelopa concumbere, rem cum eius ancillis habuissent: ita qui philosophiam nequeunt appræhendere, eos in aliis nullius precij disciplinis sese conterere. Itaque reliquorum studiorum quasi caput & summa, constituenda est philosophia. Etenim ad corporis curationem duæ inventæ sunt ab hominibus scientiæ, Medicina & Gymnastice: quarum altera sanitatem, altera firmam sani corporis constitutionem conciliet. Animi autem ægritudinibus atque motibus sola medetur philosophia. Hac duce & comite cognoscere datur quid honestum sit, quid turpe, quid iustū, quid iniustum, quid ad summam expetendū, quid fugiendum, quomodo nos erga deos, erga parentes, seniores, leges, alienos, magistratus, amicos, vxores, liberos, seruos gerere debeamus. scilicet, vt veneremur deos, parentes honore afficiamus, seniores revereamur, legibus obtēperemus, amicos diligamus, vxores castè amemus, liberos animi interno quodam amore complectamur, seruos iniuriosè non tractemus. &, q̄d summū est, neq; rebus secundis efferamur gaudio, neque adversis nimio luctu deiiciamur: ac neq; voluptatibus diffluamus, neq; ira ad sæuiciam nos abripi sinamus. quæ ego omniū nobis à philosophia obtingentium bonorum antiquissima iudico. Fortuna enim prospera ingenuè vti, viri est officium: citra

Oratio nimis exilis.

Animi moderatio.

Philosophiæ præstantia, & vtilitas.

invidiam, hominis moderati: ratione vincere voluptates, sapientis: iram compescere, non cuiusvis viri.

Homo perfectus.

Perfectos autem viros ego eos censeo, qui norunt facultatem ciuilem permiscere & contemperare cum philosophia: duóque illos summa bona existimo adipisci, vt & in republica versando communis vitæ vsum augeât, & philosophiã tractando vita fruantur tranquilla ac sedata.

Vitæ rationes.

Cùm enim tria sint viuendi genera, vnum in agendo, alterum in contemplando, tertium in perfruendis voluptatibus occupatum: qui tertium hoc sequitur, dissolutus & voluptatum seruus, belluarum similis abiectúsque est: contemplator, si actionibus abstineat, invtilis: rebus gerendis deditus philosophiæ ignarus, rudis est & facilè errat. Pro viribus igitur enitendum est, vt & publica tractemus, & quantum ratio temporis sinit, philosophię nos demus. Sic in republ. versati sunt Pericles, Archytas Tarentinus, Dio Syracusanus, & Epaminondas Thebanus, de quibus posteriores duo Platonis fuerũt familiares. Neq; iam puto verbosiùs immorandum disputationi de recta eruditione.

Bibliotheca.

Præter autem ea quæ diximus, vtile est etiam, aut necessarium potiùs, vetustorum commentariorum coëmtionem non negligere, sed & ista colligere * secundum agriculturæ rationem * eodem modo instrumentum doctrinæ est vsus librorum, & à fontibus conseruare scientiam vsu venit.

Corporis exercitatio.

Verùm ne corporum quidẽ exercitatio est prætermittenda, sed mittendi in ludum eius rei pueri, vt in eo genere quantũ est satis elaborent, cùm propter corporis concinnam conformationem, tum roboris gratia. nam bonæ senectuti fundamentum in puericia iacitur, firma nimirum corporis ad sanitatem constitutio. Quemadmodum igitur tranquillo cœlo adornanda sunt quæ adversus tempestates faciunt: ita in adolescentia moderationem & temperantiam ad viaticum senectuti parandum adhiberi par est. Sic autem labori moderandum est, ne eo exsiccati ad litterarum studia animum despõdeant. nam, vt ait Plato, somni & defatigationes, disciplinarum sunt hostes.

7. de rep. fine.

Sed quorsum hæc? quin id propero dicere potiùs, q̃d præcipuã dictorum iam vim continet.

Militia.

Exercendi sunt adolescentes ad militaria opera, iaculorũ & sagittarum missionibus, ac venationibus. Eorum enim qui in prœliis succumbunt bona, præmia victoribus sunt proposita. bello verò corporis habitus in vmbra educati non convenit. gracilis autem miles bellicis adsuetus certaminibus, athletarum & hostium phalãges disiicit.

De pauperũ liberis instituendis.

Enimverò obiiciat aliquis, me, qui de ingenuorum puerorum educatione præcepta daturum promiserim, pauperum & plebeiorum præterita institutione, solis profiteri diuitibus me rationem præscribere. Cui respondere non est difficile. Nihil enim ego mallem, quàm meam doctrinam omnibus in vniuersum esse vtilem. quod si tamen quidam ob suam inopiam vti meis præceptis non poterũt, fortunam ij culpent, non me talia præcipientem. Veruntamen pro virili etiam pauperibus annitendũ est, vt quàm optimè suos educent liberos. sin id non datur, ea vtant̃ qua datur ratione. Atque hæc ego orationis cursui inserui, vt deinceps reliqua etiam ad rectam adolescentum institutionem conducentia attexere possim.

Plagæ & cõtumeliæ infrutuentæ.

Sic itaq; dico, ad liberalia studia adducendos esse pueros verbis adhortationibúsq;, non me Hercle verberibus, aut contumeliosa tractatione. hęc enim seruis magis quàm liberis convenire vident̃: torpéntque & abhorrent sic tractati à laboribus, partim ob dolores plagarũ, partim ob contumelias. Laudationes autem & vituperationes quavis contumeliosa tractatione plùs valent apud ingenuos, illæ ad pulcra incitãtes, hæ à turpibus arcentes.

Item laudationes & increpationes.

Alternis porrò vicibus increpationes & collaudationes sunt adhibendę, vt & cùm exultant animi, repræhensionibus ad pudorem redigant̃: & cùm deiecti sunt, rursus laudibus erigantur. imitandæq; in hoc genere nutrices, quæ infantes cum ad fletũ provocarunt, rursum vt consolentur mammã præbent. Est verò ex vsu, eos non inflare & ad superbiam extollere nimiis laudibus. nam harũ excessum vanitas quædam & luxuria animorum comitari solet. Ac vidi ipse patres, quibus nimius amor caũsa fuit ne amarẽt verè. vtq; intelligi possit quod dico, exemplo rem faciam dilucidiorem. Dum festinant eò vt filij ipsorũ primas in omnibus rebus ferant, immodicos eis imponunt labores. ad quos ij animo elanguescente deficiunt, ærumnisq; alioquin oppressi, doctrinã æqua mente nõ admittũt. Quo enim modo stirpes mediocribus aquis alunt̃, abvndantibus suffocant̃: eodem animus etiã moderatis crescit laboribus, nimiis obruitur.

Requies.

Dãda est ergo pueris à cõtinentib. laborib. respiratio: idq; in animo habendũ, totã nostram vitã in remissionẽ esse, seriúmq; studiũ diuisam. quã ob causam nõ vigilia modò, sed & somnus invẽtus est, neq; bellũ dũtaxat, sed & pax: neq; sine serenitate tempestas, neq; seria negocia tantùm

tùm

tum, sed & feriæ. vtq; vnam in summam contrahamus, Requies laborũ est condimentũ. Neq; in animalibus solis, sed & rebus anima carentibus, id deprehendas. nam & arcus & lyras remittimus, vt intendere possimus. atq; in vniuersum seruatur corpus impletione atque vacuatione, animus autem remissione & labore. Culpandi autẽ sunt parentes nonnulli, qui postq; filios suos pædagogis magistrisq; cõmendauerunt, ipsi quid discatur neque inspiciunt vnq;, neque inaudiunt: magno sanè cum errore. oportebat enim ipsos intervallo paucorum dierum subinde explorare puerorum profectus, neque in mercenarij voluntate omnẽ spem collocare. qui & ipse maiorem diligentiam pueris instituendis erat impensurus, si identidem sui sibi muneris rationem reddendã fore sentiret. Atque huic loco eleganter convenit equisonis illius dictum, qui aiebat nihil esse, quod perinde saginaret equum, atque oculus regis. In primis porrò puerorum memoria est exercenda atque adsuefactione roborãda. ea enim est velvti penus eruditionis. eámq; ob causam mnemosynem, hoc est memoriã, fabulati sunt esse Musarum matrem, innuentes nihil ita & gignere & alere eruditionem, vt facit memoria. Quapropter vtroque modo exercenda ea est, siue naturæ beneficio valeant memoria pueri, siue obliuiosi sint. Sic enim & copiam naturalẽ confirmabimus, & quod ei deest implebimus: atque vt illi alios, ita hi seipsos vincent. Est enim præclarè ab Hesiodo dictum,

Inspectio parentum.

Memoria.

Nam si vel paruum pergas superaddere paruo,
Et crebrò id facias, ingens exsistet aceruus.

Operibus

Ne id quidem ignorent parentes, memoriæ vim in discendo exercitatam non ad eruditionem modò conducere, sed & ad ciuiles actiones non modicũ adferre adiumentum. nam præteritarũ actionum memoria exemplar præbet bene consultaturo de futuris. Præterea abducendi sunt filij à turpitudine sermonis: cùm auctore Democrito sermo actionis sit vmbra. Deinde opera est danda, vt affabiles fiant, inque colloquio comes. nihil enim ita dignum est odio, vt eorum mores, qui compellantibus se difficiles præbent. Iam in colloquiis pueri invisi aliis non fient, si non omnino in disputationibus victoriam semper obtinere laborent. Non enim tantùm egregium est scire vincere, sed etiam posse vinci pulcrũ est, vbi victoria est damnosa. cùm sit revera etiam Cadmea quædam victoria. Possumque huius sententiæ testem laudare Euripidem illum sapientem, cuius hæc sunt verba,

Sermo.

Dicentibus duobus, irato altero;
Qui non repugnat dictis, est sapientior.

Addamus his ea, ad quæ non minore quàm dicta hactenus, immò & maiore studio est contendendum. Sunt autem hæc. Vita degenda est sine luxu, lingua coërcenda, ira superanda, manus continendæ. quæ quanti sint momẽti, singulorum exemplis propositis melius innotescet. Vtq; à postremo ordiamur, nonnulli dum iniustis pecuniæ capturis manus adiiciunt, omnem actæ vitæ gloriam fecerunt irritam. vt Gylippus Spartanus qui nummorum publicorum sacculos cùm aperuisset, actus est in exsilium. Ira autem superiorem esse, sapientis est Socrates calce impetitus ab adolescentulo admodum feroce & impuro, cùm suos videret indignè id ferre ac fremere, adeò vt illum in ius quoque trahere cogitarent: Quid ergo, inquit: an si me asinus calce ferisset, iussuri eratis vt contrà calcem ei impingerẽ? Neque tamen invltum planè id adolescẽs tulit, sed omnibus ei facinus hoc exprobrantibus, calcitronémq; appellantibus, suspendio vita sese exuit. Idem Socrates, quando Nebulis fabula edita Aristophanes in ipsum omnis generis convicia faciebat, iisque in scena recitatis amicorum quidam dicebat, Non ista molestè fers Socrates? nequaquam verò, inquit. nam in theatro, velvti in magno convivio, verbis vexor. Horum germana sunt atque iis coniuncta Archytæ Tarentini & Platonis facta. Ille cùm à bello, in quo exercitum duxerat, reversus agrum offendisset ob incuriam vinium cõtraxisse, accersito colono, Malè, inquit, tecum ageretur, nisi ego admodum ira exarsissem. Plato seruo guloso & impuro iratus, vocato filio sororis suæ Speusippo, Hunc tu, inquit, verbera. ego enim animo sum valdè commotus. Diceres, difficilia sunt hæc, neque ad imitandum procliuia. Fateor. Sed tamen his exemplis vtendum est, summisque conandum viribus, vt abvndantiam intemperatę insanientisque iræ aboleamus. Nam neque aliis in rebus eorum æquamus vel peritiam vel virtutem: nihilominus velvti deorum quorundam sacerdotes ac facigeri sapientię, facta eorum, vbi fieri potest, imitari sectarique nitimur. De frænan-

Præceptorũ cõ series.

Iræ coërcitio.

Linguæ temperandum.

da lingua restat vt dicamus. quam rem qui exigui momẽti aut vilem putat, plurimum à vero aberrat. Tempestiuum enim silentium res est sapiens, ac quavis oratione potior. Eáque, opinor, de causa prisci mystica sacra instituerunt, vt in his taciturnitati adsuescentes, ad fidem humanorum arcanorum metũ deorum transferremus. Et quidem tacuisse neminem pœnituit, dixisse permultos. ac quod tacitum fuit, facile datur eloqui: quod dictum est, indictum fieri nullo pacto potest. Sexcenta auditu me percepisse memini exempla eorum, qui ob linguæ licentiam in grauissimas inciderunt calamitates. quorum reliquis omissis vnum duntaxat atque alterũ pro specimine adducam. Cùm Ptolemæus Philadelphus sororem suam Arsinoen in vxorem duxisset, Sotades, quòd ei dixisset ipsum in nequaquã licitũ foramẽ intrudere aculeũ, in carcere per longum tempus contabuit: pœnámque dedit importunæ loquacitatis non indignam, qui vt aliis risum moueret, multum ipse fleuit temporis. His æqualia & consentanea, imò grauiora multo passus est Theocritus sophista. Cùm enim Alexander Græcis mandaret, vt purpureas sibi vestes pararẽt, quippe domum reuersus è bello, sacrificium de parta è barbaris victoria peracturus, eóque nomine gentes pecuniam viritim contribuerent: aiebat Theocritus se aliquando dubitasse, nunc autem liquidò sentire, hoc ipsum esse purpuream, quam Homerus dixisset, mortem. qua voce Alexandrum sibi inimicum reddidit. Idem Antigonum Macedoniæ regem altero carentem oculo, cùm vitium hoc ei exprobrasset, ad iram non mediocrem provocauit. Iubebat is Eutropionem coquorum principem, qui munus aliquod gesserat, ad se venire ac rationes secũ conferre, quod cum hic ei renũciaret, ac sępiùs accederet, scio, inquit Theodorus, quod me crudũ vis Cyclopi apponere: huic quod coquus, illi quod vnoculus esset exprobrans. & Eutropio, Ergo, ait, tu capite mulctaberis, eásque dabis loquacitatis istius tuæ atque insanię pœnas: ac regi rem renunciauit, qui & misit qui Theocritum interficerent.

Iliad. ι, 83

Veritas.

Præter hæc omnia, adsuefaciendi sunt pueri vt vera dicant. qua in re summa est sanctimonia. mentiri enim seruile est, dignúmque apud omnes homines odio, ac ne mediocribus quidẽ seruis ignoscendum. Atque hæc quidem de pueris decorè & ad modestiam instituendis hactenus nihil dubitans aut ambigens disserui. Quòd restat dicendum, dubium me tenet, ancipitéinque in deliberando adfert curam, ac quasi in trutina positus in vtranque partem momentis impellor, neutri insistere valeo. valdéque cunctor rei huius vel autor fieri, vel dissuasor. Audendum tamen est, & eloquenda res. Est autem hæc quæstio, an amatores puerorum sinere debeamus vti eorũ consuetudine, an verò potiùs ab iis arcere. Cùm enim intueor in patres suo sensu omnia metientes, moribúsque crudos & austeròs, qui consuetudinem amatorum ob contumeliam liberorum intolerabilem putant: vereor eius autor esse atque suasor. Rursus cùm in mentem venit Socratis, Platonis, Xenophontis, Aeschinis, Cebetis, totiúsque chori istorum virorum, qui masculos approbauerunt amores, adolescentulósque produxerunt ad doctrinam, popularẽ rationẽ, morúmque honestatem: sententiã muto, flectórq; admiratione & æmulatione istorũ virorũ. Atque his quidem etiam Euripides testimonio hoc fauet,

Sed est & alter inter mortales amor,
Iustique castique animi scilicet, ac probi.

5. de rep.

Non tamen omittenda est Platonis sententia quæ seriæ rei admixtã habet vrbanitatẽ. ait enim permissum debere esse iis, qui rem præclarè gesserint, vt quemcunque velint osculentur. Etenim arcendi sunt, qui pulcritudinem corporis spectant: animæ autem amatores omnino deligendi. & amores quidem, quales Thebis sunt & Elidæ, & quæ in Creta vocatur raptio, fugiẽdi: æmulandi autẽ qui Athenis sunt & Spartæ. Sed hac de re quisq; suam sequatur sententiam.

Adolescentes vt regendi.

Ego de puerorum moderatione & decoro hactenus locutus, de adolescentia porrò pauca omnino subiiciam. Sæpenumerò enim vituperaui malarum consuetudinũ introductores, qui cùm pueris pædagogos & magistros præfecissent, adolescentum impetus passi sunt liberè ferri. cùm contrà hi maiore q̃ pueri cura atque custodia fuerint regẽdi. Quis enim nescit puerorum peccata exigua, planéque emendabilia esse: profecta scilicet à pædagogorum contemtu, aut quod magistrorum institutioni aliquando non obtemperarent. At iam ex ephebis egredientium peccata sæpenumerò ingentia fiunt & atrocia: ingluuies ventris, furta pecuniæ paternæ, alea, comessationes, potationes, virginum amores, adulteria. Quapropter iuueniles impetus accuratis rationibus vinciri ac compesci conve-

nit

nit. est enim vigor illius ætatis incontinens voluptatum, lasciuitque, & fræno opus habet: & qui ætatem istam non magno opere regendam suscipiunt, imprudentes animo licentiam qua ad flagitia feratur concedunt. Ergo cordatis parentibus sub id temporis maximè vigilandum est, vt custodiant adolescentes, ac intra modestiæ fines contineant, docendo, minando, rogando, consulendo, pollicendo, exempla demonstrando cùm eorum, quos voluptatum studium in miseriam coniecit, tum qui abstinentia laudem sibi gloriamque parauerunt. Hæc enim duo quasi elementa sunt virtutis, Spes honoris, & Metus pœnæ. quorum illa incitatiores ad pulcerrima studia, hic segniores ad vitia reddit. In vniuersum verò malorum consuetudine hominum prohibendi sunt pueri. nam affricatur illis aliquid inde vitij.

Malorum consuetudo.

Atque hoc etiam Pythagoras suis monuit præceptorum involucris. quæ ego adducam atque euoluam: momentum enim ad virtutem conferunt non minimum. Tale est, Non gusta quibus nigra est cauda. significat enim non consuescendum cum hominibus ob maliciam nigris. Stateram ne transgrediaris: summam docet habendam esse rationem iusticiæ, neque eius fines exeundum. Chœnici non inside. fugere iubet ignauiam: ac prospicere de necessario victu. Non cuivis iniice dextram. hoc vult, non temere esse cum quoquam contrahendum. Angustum annulum non gesta, id est, vitæ genus liberum sectare, nec vinculo temetipsum obstringe. Ignem gladio non scrutare, hoc dicit, iratos non esse iritandos, (est enim hoc indecorum) sed iis concedendum. Cor ne edas, vult animam curis non esse affligendam. Fabis abstine, hoc est, reip. administrationem vita. nam olim magistratus per suffragia fabis lata creabantur. Cibum in matulam non iniice. præcipit prauo animo non esse elegantem orationem committendam. est enim oratio cibus animi, quem cibum immundum humana reddit perversitas. Ad fines vbi perveneris, non revertito. monet cum moriendum est, & finem vitæ instare videmus, æquo id animo esse ferendum, ac citra mœrorem. Sed eò, vnde digressa fuit, nostra se referat oratio.

Aenigmata Pythagorae explicat.

Sunt itaque pueri ab omnibus, vt dixi, malis hominibus abstinendi: maximè autem ab adulatoribus. Quod enim identidem & multis dicere parentibus consueui, nunc quoque affirmo. Genus hominum adulatoribus pestilentius nullum est, neque quod magis ac celeriùs iuuenes in perniciem præcipitet. Illi enim & parentes & natos radicitus perdunt, & inter consulendum esca voluptatis difficulter euitabili illicientes, parentum senectutem iuxtà & filiorum iuuentutem dolorum plenam reddunt. Diuitibus liberis parentes sobrietatem commendant, adulatorès ebrietatem. illi continentiam, hi libidinem. illi parsimoniam, hi prodigalitatem. industriam illi, hi ignauiam. punctum (aiunt adsentatores) temporis est tota nostra vita, frui ea, nòn abvti ad alias res convenit. quid attinet nos minas patris curare? delirus est, & alterum pedem iam in sepulcro habet: mox illum sublimem arreptum efferemus. Non desunt ex iis, qui & scorta submittant, & nuptas prostituant: & quæ parentibus erant senij viatica, intervertant atque rapiant. Impuri sunt isti hominès amiciciæ simulatores, libertatis imperiti, diuitum adulatores, pauperum contemtores, velvti lyrica quadam arte ad adolescentes decipiendos instructi, ad risum eorum qui ipsos alunt labia in risum diducentes, animi subditiciæ, ac vitæ spuriæ partes. ad nutum diuitum viuentes, fortunæ statu liberi, instituto serui, ac se contumelia affici putantes, si non tractentur contumeliosè, sed frustra alantur. Quare si quis est pater solicitus de bene educandis liberis, fœdum hoc pecus domo eiiciat. Amoliatur etiam condiscipulorum prauos mores, qui satis habent virium ad corrumpendum vel optima ingenia. Atque hæc quidem præclara sunt, & vtilia. quæ subdam, humana sunt.

Adulatores.

Nam & parentes vicissim ego nolim vsquequaque duro esse & aspero ingenio: sed sæpenumèro eos quorundam peccatorum gratiam facere adolescentibus, sibique ipsis suam adolescentiam revocare in memoriam. At quemadmodum medici amara medicamenta dulcibus succis permiscentes, oblectatione ad vtilitatem sibi accessum aperiunt: ita convenit parentes repræhensionum seueritatem lenitate temperare: & interdum habenas cupiditatibus filiorum laxare, interdum astringere. & maximè quidem peccata æquo animo ferre, vbi tamen fieri id nequit dare operam, vt concepta ob delictum ira celeriter deflagret. Præstat enim patris iras subitas esse, quàm graues. quia infensus & implacabilis animus patris, non leue est argumentum odij erga liberos.

Parentum lenitas.

Cōducibile est etiam nonnulla peccata liberûm simulare parentes se non animadvertere: cúmque sub senectutem visus soleat auditúsque hebescere, eò istam sensuum imbecillitatem transferre, vt videntes quædam quæ aguntur, non videant, audientésque non audiant. Amicorum delicta toleramus: quid mirum, si etiam filiorum? quando etiam seruorum crapulam ebrietatémque sępe non repræhendimus. Parcus aliquando fuisti, fac etiam impensas: indignatus es aliquando, ignosce vicissim: delusit te aliquando serui vsus opera, iram cohibe: par boum ex agro abduxit, venit aliquādo hesternam olens crapulam, dissimula: vnguentum redolet, tace. sic lasciuiens domatur adolescentia. Danda porrò est opera, vt qui voluptatibus nimis dediti sunt, & repræhensionibus minus obtemperantes, matrimonio devinciantur, quod est tutissimum iuuentutis vinculum. Vxores autem filiis despondebunt, quæ neque nobilitate generis, neque diuitiis multum eos superent. sapienter enim dictum est, Tibi congruentem versa. & qui multo se præstāniores ducunt vxores, non mariti earum, sed dotis serui sua imprudentia fiunt. His pauca quædam si adiecero, finem præceptis imponam.

Coniugium.

Exempla parentum.

Ante omnia debent parentes nihil peccando, omniáque pro officij rationibus agendo, evidens sese liberis exemplum præbere: vt in istorum ij vitam tanquam in speculum intuentes, à turpibus dictis factisque avertantur. Etenim qui peccata filiorum increpantes, ipsi in eadem prolabuntur vitia, ij se non sentiunt sub illorū nomine semetipsos accusare. Quorum verò tota vita turpis est, ij ne seruos quidem obiurgandi libertatem sibi relinquunt, nedum filios. Quo accedit, q̃ tales patres scelerum consultores ac doctores suis sunt filiis. vbi enim senes sunt impudentes, necesse est ibi adolescentes quoque inverecūdissimos esse. Ergo ad decoram liberorum educationem quæcunque conducere possunt, in iis elaborandum est: æmulatione Eurydices. quæ cum Illyria esset & plus q̃ barbara mulier, tamen vt filios docere posset, provecta iam ætate disciplinis animū studiúmque applicuit. Cuius quantus fuerit erga liberos suos amor, satis declarat inscriptio ab ea Musis consecrata. cuius hic est sensus,

Quo desiderio, Musæ, noutsis, amârit
Doctrinæ vestræ munera, quóque animi
Eurydice studio flagrans Hierapolietis:
Quæ grato vobis dedicat hæc animo.
Nam maternatis iam pubescentibus ausa est
Thesaurum sophiæ discere litterulas.

Enimverò omnia, quæ exposuimus, vt in vnum concurrant atq; simul coniungantur, optari fortassis rectiùs potest q̃ mandari. Pleraque verò præcepta sequi & imitari, res quidem hæc ipsa est felicitatem requirens magnámque accurationem: potest tamen ab humana præstari natura.

Plutarchi commentarius, Quomodo

ADOLESCENS POETAS AVDIRE DEBEAT.

VOD Philoxenus poeta dixit, M. Sedate, eas carnes suauissimas esse, quæ carnes non sint, itémque pisces, qui pisces non sint: de eo pronunciare sinemus istos, quos palato plus sapere, quàm corde, Cato aiebat. De hoc autem nobis constat, adolescentulos magis gaudere, libentiúsque obsequi, ac mansuetiores se præbere iis philosophiæ dictis, quæ philosophicè & seriò dicta non videntur. Non enim Aesopicas tantùm fabellas & poetica argumenta, sed & Heraclidis Abarin, & Aristonis Lyconē, inque his sentētias de anima fabulis permixtas legentes, quasi cœlesti quodam mentis instinctu non sine voluptate excitant. Quare non id modò curandum est, vt circa voluptates quæ ex cibo & potu percipiūtur, modestiam seruent: sed magis etiam ad hoc sunt adsuefaciendi, vt in lectionibus & auditionibus delectatione tanquam obsonio fruantur, vtiliáque & salubria ex iis captent. Nam neque vrbi portæ cæteræ clausæ id præstabunt, vt nō capiatur, si per vnam aliquam hostes recipiantur: neque adolescentem continentia adversus reliquas voluptates adhibita conseruabit, sicvbi imprudens per auditum se illis capiendū dederit

derit. quinimò auditus, quo mentem ac rationem propiùs attingit, eo plus damni ac corruptelæ affert eá per negligentiam admissa illecebra. Quoniam itaq; neq; fortassis licet, neq; etiam expedit à poëmatibus arceri eo natu adolescentē, quo Soclarus meus est, & tuus Cleander: peraccuratè nobis obseruādi sunt, quippe in legēdo magis quàm in ambulando ductoris egentes. Proinde quem nuper de poëtis sermonem habui, eum mihi subiit in præsentia, conscriptū ad te mittere. quem vbi perlegeris, siquidem tibi videbitur non minorem vim iis habere amuletis, quę nonnulli ad conuiuia ebrietatis arcendæ causa appensa gestant, aut iis intra corpus antè sumtis accedunt: Cleandro imperti, iisq; ingenium ipsius, quod ob vigorem & alacritatem acumēnq; facilè iis perducatur illecebris, præmuni.

Polypodis capiti perhibent bonum inesse, malumq;.

nam suauissimum esu cùm sit, difficilem somnum facere, ac turbulenta & absurda visa excitare creditur. Eodem sanè modo poësis quoque multa iucunda & adolescentis animo pabuli instar conducentia in se habet: non pauciora verò quæ conturbent eum, & de sanitate mentis dimoueant, vbi lectioni rectà institutio defuerit. Neq; enim de Aegypto tantùm, sed de poëtica etiam licet dicere,

Illam noxia multa, & multa salubria ferre
Cultori medicamenta. — Etenim — Odyss. δ, 230.
Hic amor, hic desiderium latet, hic quoq; blandum
Alloquium, quam vis sapientem fallere callens. — Iliad. ξ, 216.

Quippe illecebræ eius fatuos planè & stupidos non attingūt. quare Simonides quoque interrogatus, cur solos Thessalos non deciperet: rudiores esse respondit, quàm qui ab ipso decipi possent. Et Gorgias tragœdiam dixit esse imposturam, quam & qui adhiberet, non adhibente iustior, & qui passus esset, non passo esset sapientior. Vtrum igitur adolescentes instar Ithacensium, aures eorum cera solida obthurantes, cogemus lintre Epicuri poësin prætervehi atque fugere? an verò rectà potius quadam ratione iudicium circumdantes atq; vincientes ita dirigemus, ne delectatione ad noxia deferantur?

Nam neq; atrox, natus genitore Dryante, Lycurgus — Iliad. ζ, 130.

sana est vsus mente, quod multis vino captis ac per temulentiam peccantibus, vites passim excidit: cum debuisset potius fontes propiùs adducere, insanúmque (vt ait Plato) deum alio sobrio repressum castigare. (nam id quod noxium est, de vino aufert aqua admixta, vtili relicto.) neque nos sanè poëticam Musarum partem exscindamus aut aboleamus. Sed vbi præ nimia voluptate fabulosæ eius & theatrales partes contumaciter se iactant & efferunt, nimiáque libidine insaniunt: ibi manus iniicientes, reprimamus eam. Vbi verò erudita venustas & suauis atque alliciens animum oratio vana fructúsve expers non est, ibi philosophiam introducamus atque admisceamus. Quemadmodum enim mandragora iuxta vites nascens, suámque in vinum vim diffundens, efficit vt suauiùs dormiant, qui id biberunt: sic poësis è philosophia doctrinam desumens, eámque fabulis permiscens, facilem eius & gratam adolescentibus perceptionem præbet. Non ergo fugienda sunt poëmata philosophaturis: sed adhibenda poëmatibus philosophica consideratio, adsuescendúmque vt in eo quod delectat vtilitatem quæras, & eam amplectaris: sin verò, repugnandum ei est, & succensendum. hoc enim eruditionis principium est. Atqui secundum Sophoclem,

Quamcunq; rem ratione rectà ceperis,
Bonum illius rectè sperabis exitum.

Primùm ergo introducemus in poëmata hominem, cui nihil ita meditatū in promtúque sit, atque illud, — I. Præceptum. Prænosse iubet, multa esse apud poetas ficta, idque bifariam.

— permulta canunt mendacia vates:

id quod partim coacti, partim sponte faciunt. Sponte, quia ad delectationem auditionis, & gratiam, quam plurimi captant, ob austeritatem suam veritas mendacio minus iis esse commoda videtur. Quod enim re vera fit, id tametsi exitum habet tristem, non mutatur. Quod autē commentum est, id facillimè cedit, & de tristi in iucundū mutatur. Nam neq; numeri, neq; verborum immutationes, neq; dictionis maiestas, neq; translationis opportunitas, neq; concinnitas & compositio tantum habet

blandiciç atque gratiæ, quantum fabulæ aptè connexa dispositio. Enimverò sicvt in picturis color plus afficit quàm lineæ, propter similitudinem corporis, & fallendi aptitudinem: ita in poëmatibus mēdacium probabilitate temperatum magis percellit, & gratius est apparatu carminis & dictionis fabula & figmento carentis. Itaq; Socrates quibusdam somniis ad scribendum carmen compulsus, cùm ipse, vt qui per omnē vitam pro veritate decertasset, facultate probabilia mendacia fabricādi destitueretur, Aesopi fabellas argumentum sibi delegit: poësin non putans eam à qua abesset mendacium. Etenim sacrificia quædam nouimus choris & tibiis carentia: poësin fabularum & figmētorum expertem non nouimus. nam Empedoclis & Parmenidis versus, Theriaca Nicandri, ac sententiæ Theognidis, orationes sunt, vt pedestris incessus humilitatem effugerent, granditatem & mensuram à poëtica pro vehiculo mutuatæ. Proinde vbi absurdum aliquid aut durum in poëmatibus dicitur ab aliquo præstanti viro de diis, dæmonibus, aut virtute: is qui eum vt verum amplectitur sermonem, in errorem incidit, falsaq; opinione animum corrumpit. At qui nunquam immemor est poëticarum in mentiendo præstigiarum, idque perspicuè semper tenens, identidem poësin sic compellare nouit:

O machinatrix lynce versipellior,
Quid ludis, & supercilium quid contrahis,
Fraudémq; texens, te simulas verum loqui?

is, inquam, mali nihil feret, neq; quicquam absurdi credet. Nimirum is se reuocabit à
Iliad.v,61. metu, sicvbi timebit ne Neptunus terram eruat, & inferos detegat: aut vbi subierit ei Apollini irasci ob Achiuorum principem,

Ipsius suaui quem celebrans in conuiuio,
Hæc fatus ipsus, ipsus & letho dedit.

Quin & exstincti iam Achillis, ac Agamemnonis lacrymas compescet, cupiditate viuendi manus viribus cassas intendentium. Quòd sicvbi à perturbationibus superatus, victúsq; veneficio erit, nulla interposita mora ita seipsum alloquetur:

Odyss.λ,222 *Affecta reditum, superas repete impiger auras*
Quamprimùm: tum quæ sunt hîc tibi visa sub vmbris,
Vxori quondam caræ narranda memento.

venustè enim hoc in suam Necyam dixit Homerus, quòd ea auditio propter fabulas est mulieribus congruens. Ac talia quidem sunt quæ poëtæ sua sponte fingunt. Plura sunt, quæ non fingentes, sed ita esse opinantes, falsitatem eam nobis pigmentis fucatam offerunt. vt, cum de Ioue Homerus dixerit,

Iliad.χ,209 *Iuppiter ipse duas æquato examine lances*
Sustinet, & fata imponit diuersa duorum,
Pelidæ huic magni, pugnacis at Hectoris illi.
Dardanidæ fatum lethali pondere lancem
Impulit, ad manes vergens. tunc Hectora Phœbus
Deseruit:—— totam tragœdiam huic fabulæ aptauit Aeschylus, titulo Psychostasiæ. assistere enim facit lancibus Iouis, alteri Thetidem, alteri Auroram, deprecantes pro filiis suis Achille & Memnone manum conserentibus. Nemo non videt, fabulam esse hanc delectādi aut perterrendi auditoris causa confictā. Hæc autem,

Iliad.δ,84. *Iuppiter humanæ dispensans prœlia gentis:* &,
Nam causam Iuppiter præbet mortalibus,
Cum familiam statuit euertere funditùs:

hæc iam ex ipsorum sunt dicta opinione, falsam de diis sententiam, & ignorationem suam nobis tradentium. Iam illç apud inferos portentorum fictiones & dispositiones, quæ terribilibus nominibus spectra fabricantur ardentium fluminum, locorum horribilium, ac terribilium suppliciorum: ferè ab omnibus depræhenduntur esse fabulosç admodum, & in quibus tanquam in alimētis venenum, ita mendacium sit admixtum: nemóq; pœnè nescit, neq; Homerum, neq; Pindarum, neq; Sophoclem, pro certo habuisse id quod scribebant:

Vbi immensas ructant tenebras
Validi vmbrosæ noctis fluuij. Item,
Odyss.ω,11. *Oceani fluctus legêre, & Leucada petram.* Item,

Vbi

Vbi æstus gurgitu, inferorum angustiæq;.

Tamen quotquot mortem veluti miserabilem, & sepulturæ priuationem tanquam miseram rem deplorantes, huiusmodi verba extulerunt:

Non inhumatum oro tu me, infletúmq; relinquas. Item, Odyss.λ,72.
Tunc anima ad manes de membris mœsta volauit, Iliad.χ,362, & alibi.
Interitúmque suum lugens, & robur, & annos. Item,
Non me priùs quàm fert ætas interfice:
Nam dulce lucem est cernere. noli cogere
Vt abdita infra terram conspiciam miser:

hæ inquam voces sunt ita sentientium, & errore captorum. quo magis nos attingunt, & perturbatione ista atque imbecillitate exagitatos angunt, à qua proficiscuntur. Adversum hæc ergo rursus promtè id aures nostras personet, poësi non admodum curæ esse veritatem: quod autem verum sit de his rebus, id ne ab iis quidem, qui in aliam nullam quàm huius ipsius rei discendæ cognoscendæq; curam incubuerint, omnino percipi aut investigari potuisse: quod quidem ipsi etiam fateantur. Atque hîc ad manum sint Empedoclea hæc:

Non oculis possunt homines, non auribus ista,
Non comprandere mente. ——

Et illa Xenophanis,

De superis, sed & his quæ cepi dicere cunctis,
Nullus homo fuit, aut qui possit certa docere
Existet. —— sed & Socratis verba apud Platonem, eiurantis istarum rerum noticiam. Minus enim poëtis tanquam istorum aliquid scientibus animum advertent, qui videbunt de iis rebus philosophis quoque pronunciaturis velvti vertiginem quandam obortam. Magis quoq; adhuc cautum eum reddemus, si simul atque eum ad poëmata applicamus, ipsam poëticam ei describamus: artem nimirum eam esse imitatricem, pingendique arti quasi ex altera parte respondentem. Neque id modò auditum habeat omnium sermone tritum, quo loquentis picturæ nomine poësis, pictura tacentis poësis afficitur: sed præterea quoque eum doceamus, quòd pictam lacertam, aut simiam, aut Thersitæ faciem videntes delectamur, miramúrque: non pulcritudinis, sed similitudinis causa. Suapte enim natura fieri id quod turpe est, pulcrum, non potest: imitatio, siue pulcræ siue turpis rei similitudinem exprimat, laudatur: eadémque rursus, si pulcram turpis corporis imaginem effingat, decorum non seruauerit. Pingunt etiam quidam actiones absurdas, vt Timomachus Medeam liberos necantem, & Orestem matri necem inferentem Theo, Parrhasiúsque Vlissis simulatam insaniam, & Chærephanes mulierum cum viris impudicam consuetudinem. In his adolescens maximè est adsuefaciendus, vt discat rem quæ imitatione est expressa, non laudari: sed artem, quæ id quod propositum erat, rectè repræsentauerit. Quando igitur poëtica etiam ars sæpenumerò turpes actiones, & prauas affectiones morésque imitando exponit: adolescentis est, id quod in his præclarè elaboratum admirationem meretur, neque probare vt verum, neque amplecti vt pulcrum: sed eatenus laudare, quatenus argumento congruit. Quomodo enim porci grunnitum, & trochleæ stridorem, & venti fremitum, & maris strepitum, non sine molestia audimus: si quis verò commodè ea imitetur, vt suem Parmeno, & trochleas Theodorus, delectamur. & morbo captos homines, aut suspectæ valetudinis, tanquam spectaculum iniucundum fugimus: Aristophontis verò Philoctetam, & Silanionis Iocastam ad similitudinem contabescentium & morientium effictos, cum gaudio videmus. sic adolescens, vbi leget quę Thersites scurra, aut Sisyphus corruptor, aut Batrachus leno, agens vel loquens in poëmate introducitur, sciat artem imitatricem laudandam: quæ verò ista imitatione affectiones & facta exprimuntur, reiicienda esse, atque vituperanda. Non enim idem est, rem aliquam esse pulcram, & eam imitari pulcrè: quorum hoc in decoro & convenientia consistit, turpibus autem turpia conveniunt. Quippè Demonidis etiam claudi illius, quas eius qui furto eas subtraxisset pedibus congruere optauit, crepidæ, erant quidem ex malæ, sed Demonidi aptæ. Iam hæc

II. Poetica in imitatione consistit.

Nam si violandum est ius, regnandi gratia

Violandum est. — &,
Existimationem iusti fac pares,
Sed lucri causa quid vis interim face. &,
Quod ni precario talentum cepero. &,
Viuam talento neglecto, & gratus sopor
Obrepet: atq; flagitij, hoc argenteum
Propter talentum quod patraui, non quidem
Apud inferos pœnas luam:

hæ quidem improbæ sunt, & falsæ orationes: sed quales Eteoclem, Ixionē, senem, fœneratorem deceant. Ergo si adolescentulos moneamus, hæc eos non vt quæ laudi vertant atque probent, sed ita scribere vt absurda ac mala, ideóque moribus & personis improbis attributa: nunquam ij opinione de poëtis concepta decipientur. Quinimò de loquentis persona suspicio insinuata, & factum & orationem suspectam reddet, vt mala, & à malis profecta. Tale est, quòd Homerus Paridem è prœlio profugum, cum Helena concumbere facit. Nam cùm neminem alium interdiu cum vxore rem habere commemoret, extra intemperantem hunc & adulterū: satis euidenter docet, se hoc de eo opprobrij & repræhensionis causa referre. Quo in genere magnoperè aduertendus est animus, sicubi poëta ipse contra ea quæ dicentur, indicium suæ improbationis edit. quod in prologo Thaidis suæ Menander fecit:

Fine Iliad. γ.

III. Ipsi poetæ de dictis iudicium vbi ferūt.

Ergo mihi talem velim dea tu canas,
Audacia & forma simul & facundia
Quæ prædita, excerceat iniurus suos
Procos, domo excludat, crebroq; postulet
Munera, simulans amare semper, nullum amet.

Optimè omnium Homerus hoc est vsus genere, malè dictis repræhensionem, bene dictis commendationem præmittens. Hæc ita:

Odyss. β, 248. *Mox ille hæc blanda est astutè verba locutus.* Item:
Iliad. β, 189. *Hunc ille assistens pulcro sermone tenebat.*

Illud verò agens, tantùm non protestatur ea se non dicere aut probare, quippe inepta & praua. Exempli gratia, narraturus quomodo sacerdotem Agamemnonem inhumaniter tractauerit, hæc præmisit:

Iliad. α, 24. *Non hæc Atrides Agamemnon dicta probauit:*
Sed malè reiecit, — id est, sæuè & superbè, ac præter decorum. Achilli etiam ferocem hanc tribuens orationem,

Ibidem, 223. *Ebrie, cui cerui est pectus, vultúsq; caninus:*

suum de ea iudicium addit,

Rursum Pelides prauis Agamemnona regem
Impetit verbis, neq; adhuc dimiserat iram.

consentaneum quippe est, nihil per iram & vehementiam rectè dici. Sic & de factis:

Iliad. ψ, 24. *Sic fatus, facinus concepit in Hectora diuum*
Immane: extendens quem pronum ad strata Patrocli, etc.

Præclarè etiam in fine dictum quoddā, quasi calculum dictis factísve adiungit. Quale est, cum deos facit de adulterio Martis ac Veneris dicentes:

Odyss. θ, 329. *Successu mala facta carent: celerem quoq; tardus*
Assequitur sontem vindex. —

& de Hectoris superbia atq; iactantia:

Iliad. θ, 198. *Talia iactanti Iuno succensuit alma.*

& de Pandari sagittatione:

Iliad. δ, 104. *Hoc animum stulti Pallas sermone fefellit.*

Huiusmodi effata & sententias quivis sanè deprehenderit, modò animum animaduertat. Alia in ipsis rebus documenta exhibent: quemadmodum Euripides fertur Ixionem vt impium flagitiosumq; conuiciantibus dixisse: enimverò nō antè eum è scena eduxi, quàm rotæ affigerem. Apud Homerum id mutum doctrinæ genus extat, considerationem habens vtilem iis in fabulis etiam, quæ maximè vituperantur. Quas allegoriis (ita enim nunc vocant, cùm aliud dicitur, intelligitur aliud: antiqui hyponœam, ab occulto qui subesset sensu nominabant) nonnulli aliò detorquentes

ac pervertentes, indicium de Venere à Marte adulterata Solem detulisse aiunt hoc sensu, quòd Veneris sideri sidus Martis congressum, adulterio obnoxias natiuitates reddat: sole autem rursus elato & deprehendente ea, non lateant. Ita quòd se Iuno ornauit Iouem aggressura, & veneficium cesti, volunt esse aëris quandam purgationem, ad igneam accedentis naturam. Quasi verò non ipse interpretationem poëta addiderit. Nam in Veneris fabula, eos qui animum advertunt, docet, musicam prauam & cantilenas malas, sermonésque de rebus vitiosis facere ad corrumpendos mores, efficeréque vitam effeminatam, & viros luxum, molliciem, consuetudinémque mulierum amantes, ac *Iliad.ξ,170.*

Mutatas itidem vestes, calida atque lauacra, *Odyss.θ,249.*
Et thalamos. —— Iccirco Vlissem etiam facit citharœdo præcipientem,
Hinc age digressus, potiùs quæ machina cepit *Ibidem 492.*
Vrbem Dardanidûm, canta. ——

pulcrè docens, musicæ & poëticæ argumenta à prudentib. esse & cordatis petenda. In Iunonis fabula optimè demonstrauit consuetudinem mulierum cum viris, gratiámque quam ex veneficio & præstigiis ac dolo sibi conciliant, non modò in diē durare, ac fastidiosam esse, & instabilem: sed in odium præterea inimiciciámque mutari, postquam voluptas evanuit. Sic enim ei Iupiter in hanc sententiam minatur:

Vt videas, iuuet an Venus hæc te, concubitúsque; *Iliad.ο,32.*
Quo mihi clam superis fraudem commixta struebas.

Nimirum effictio & imitatio facinorum malorum, vbi simul dedecus atque damnum inde autores consecutum proponitur, non incommodum, sed vtilitatem affert auditori. Philosophi quidem exemplis vtuntur, eáque ad cohortandum & instituendum sumunt, quæ ad manum sunt: at poëtæ idem hoc agunt, exempla ipsi fingéntes, ac fabulas proponentes. Sanè Melanthius, siue seriò id, siue ioco, Atheniensium ciuitatem conseruatam fuisse dixit oratorum dissidiis atque turbis: ita enim non in vnum vniuersos parietem inclinasse, sed eorum qui rempublicā tractabant in dissidio quippiam fuisse, quod recelleret à damnosa parte vrbem. Poëtarum quoque contradictiones, quibus fidem dictorum dubiam faciant, nō sinunt ea ad nocendum satis momenti habere. Vbi ergo iuxta se posita contraria dicta apud illos evidenter sunt, meliori parti adstipulandum est, vt in his: *IIII. Contraris poetarū dicta.*

Multis homines in rebus decipiunt dij,
Mea proles, atque dura conciliant mala.
FIL. Dixti id, nihil quo facilius dictu est, deos
Incusans. —— Item,
Non copia auri te gaudere hac addecet?
R. Ditem esse, nilque scire præterea, malum est.
Item:
Quid ergo? mortem te numnam oppetere expedit?
R. Ita. nam piè colere deos, non est labor.

Hæc & horum similia dubij solutionem habent promtam: siquidem, vti dictum est, iudicium adolescentulorum ad meliora dirigimus. Quod si qua absurdè dicta sunt, neque statim soluta: ea refutanda sunt iis, quæ in contrariam partem ab eodem alibi dicta sunt. neque succensendum poëtæ, aut molestè is ferēdus, sed ea improbāda quæ vulgato more & per iocum dicta sunt. Statim adversus ea quæ apud Homerum exposita sunt, deos alium ab alio deiectum, & sauciatos ab hominibus fuisse, inter se discordias & odia exercuisse, ita ei occines:

Rectius hoc aliquid poteras sermone poeta *Iliad.υ,358.*
Sentire, & multo melioribus edere verbis.

ac sentis profectò melius, & loqueris alibi rectiùs hæc ipsa:

Dij facilem vitam ducentes. —— &, *Odyss.δ,805.*
Hic sese oblectant superi sine fine beati. &, *Odyss.ζ,46.*
Hunc superi statuére modum mœrore carentes, *Iliad.ω,525.*
Viuendi miseris mortalibus. ——

Hæ enim sanæ sunt & veræ de diis opiniones: ista ad animos hominum percellendos conficta. Rursum Euripide dicente,

Multis dij formis homines sophismatum,
Quod his potentia præstant, in fraudem agunt:

inferre expedit, quod rectius idem dixit,

Si turpe dij faciant aliquid, non sunt dij.

Et cum Pindarus acerbè admodum, & ad irritandum accommodatè dixerit:

Verum est, cuncta delendi hostis gratia agere:

ipsius verbis ei respondebimus, quod dicit,

Fine voluptas acerbissimo iniusta clauditur.

Ac Sophocle dicente,

Suaue est lucrum, profectum etiam à mendacio:

respondebimus, At verò teipsum audiuimus dicere,

Mendacibus verbis fructum haud succedere.

Et ad ea quæ de opibus protulit,

Omnia diuitiis, quamuis inuia, peruia. &,
Voti sui pauper neq; compos maximè
Cum sit, potitur. —
Nam turpe corpus, & nullius nominis
Visu pulcrum facundia reddit, & elegans:

his multa opponet lector Sophoclea: de quibus & hæc sunt:

In honore pauper etiam quin sit, nil vetat. &,
Deterior haud est pauper, quicquam si sapit. Atq;,
Nam quæ bonorum sit multorum gratia
Autor malorum prosperas quando fouet
Diuitias cura. —

Menander quidem extulit apertè voluptatis studium, animósq; vanitate impleuit, amatoria ista & feruida cantans:

Quæcunq; viuunt atq; nobiscum iubar
Solis vident, voluptati omnia seruiunt.

At idem nos rursus circumegit, & ad honestatem retraxit, luxuriæq; ferocitatem repressit, ita fatus:

Vicunq; sit iucunda, si turpis siet,
Opprobrium est graue vita. —

hæc prioribus aduersantur: meliora sunt autem & vtiliora. Ergo alterum horum necesse est ista contrariorum dictorum iuxta se collocatio & consideratio efficiat: aut ad meliorem partē traducet, aut fidem quoq; deteriori derogabit. Sin eueniat, vt ipsi eorum quæ absurdè dicta sunt refutationem non præbeant: nihil obstat, quin aliorum probatorum autorum contraria dicta velut in trutina cum his comparantes, quid rectius sit experiamur. Velut cum Alexis aliquos mouet his verbis:

V. Dicta fide dignorum hominum, poeticis opponenda.

Sapientis est voluptates sectarier.
Tres inter has potentia sunt præditæ,
Verè vtilis quæ sit vitæ mortalium:
Edere, bibere, Venerisq; muneribus frui.
Accessionis omnia reliqua sunt loco.

tenendum hoc est, Socratem contrà dixisse, Malos viuere edendi & bibendi causa, bonos vitæ gratia tolerandæ edere & bibere. Aduersus eum qui scripsit, Contrà malum esse maliciam non inutile armorum genus: cùm is iubeat nos quodammodo adsimilari malis: Diogenis illud obiiciendum est, qui interrogatus, qua quis ratione vlcisci inimicum posset, respondit, Si ipse quàm optimus fiat. Eodem Diogene etiam contra Sophoclem vtendum, qui multa hominum millia animi ægritudine afflixit, de mysteriis hæc scribens:

His qui sacris visis abeunt ad inferos
Homines, beati sunt: solis quia viuere
Contingit illic istis. turba cætera
Omni malorum generi incidit. —

At

Atverò Diogenes cùm tale aliquid inaudiuisset, Quid ais, inquit? num nam melior conditio erit Patæcionis furis, eo quòd sacris est initiatus, quàm Epaminondæ? Timotheo sanè in theatro Dianam canenti, insanam, furiosam, diuino instinctu concitam, rabiosam: Cinesias statim occinit, Talis tibi contingat filia. Elegans & illud Bionis ad Theognidem. cum enim Theognis diceret:

Paupertate etenim de victo lingua ligata est,
Vt facere aut fari iam nihil ille queat.

Bion contrà: Quomodo, ait, ergo tu pauper cum sis, tam multa nugando & garriendo nos obtundis? Neque verò eæ quæ ad corrigendum dictum præbentur ex adiectis & vnà pronunciatis verbis occasiones sunt prætermittendæ. Sed quemadmodum medici pedes ac alas cantharidis, cùm quidem ipsa sit mortifera, prodesse, & dissoluendi vim habere putant: sic in poëmatis quoque si quod est nomen aut verbum adpositum, quod efficiat quo minus ad deteriorem sententiam abducamur, arripiendum est, àdque explicationem adhibendum. Sicvt quidam in his Homericis versibus faciunt: VI. Adiacētia.

Scilicet hoc miseris mortalibus extat honoris, Odyss.*,197.
Vt lacrymis malisq, rigent, ponántq, capillos. &,
Hunc superi statuere modum mœrore carentes Iliad.*,525.
Viuendi miseris mortalibus. ——

Non enim simpliciter omnibus hominibus miseram vitam à diis fatali necessitate destinatam dicit, sed stultis ac imprudētibus: quos, prauitatis suæ causa miserabiles cùm sint, miseros solet appellare, & ærumnosos. Alius porrò modus est, quo quæ in poëmatis suspecta sunt, in meliorem partem vertuntur, qui ex vsu vocabulorum pendet: in quo magis decet exerceri adolescentem, quàm in iis quæ glossæ dicuntur. Nam neque inelegans quidem est, & eruditum, scire verbo ῥιγεδανὴ malam mortem adferens significari: quia Macedones δανὸν mortem nominant. Sic Aeoles victoriam καμμονίην, permanendo nimirum & tolerando partam. Et πόπους Dryopes, quos alij dæmonas. At verò illud necessarium iuxtà atque vtile, si non damnum volumus, sed vtilitatem ex poëmatibus percipere, vt cognitum habeamus, quomodo deorum nominibus poëtæ vtantur, itémque bonorum & malorum: & quid animæ aut fati vocabulo intelligi velint: vtrùm scilicet hæc apud eos vno tantùm modo, an verò pluribus sumantur, cuius generis sunt multa alia. Nam οἶκος aliquando significat domum, vt οἶκον ἐς ὑψόροφον, —— aliquando rem familiarem, ἐσθίεταί μοι οἶκος. Et βίοτος aliàs vitam, VII. Vsus vocabulorum. Odyss.*,42. Odyss.*,318.

—— ἀμφιλύκωσαν δέ οἱ ἀχλὺν Iliad.*,562.
κυανοχαῖτα Ποσειδάων βιότοιο μεγήρας. aliàs facultates, —— βίοτον δέ οἱ ἄλλοι ἔδουσιν. Et Odyss.*,419.
ἀλύειν est vbi pro morderi, & animo æstuare sumitur: Iliad.*,352.

Ὣς ἔφαθ', ἡ δ' ἀλύουσ' ἀπεβήσατο, τείρετο δ' αἰνῶς.

alio loco pro gestire, & lætitia exultare: vt hîc,

ἦ ἀλύεις ὅτι Ἶρον ἐνίκησας τὸν ἀλήτην. Odyss.*,132.

Et θοάζειν vel moueri significat, vt apud Euripidem,

Κῆτος θοάζον ἐξ Ἀτλαντικῆς ἁλός:

vel sedere, id est θακεῖν: vt cum Sophocles scribit, Initio Oedypi tyranni.

Τίνας ποθ' ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε.

Scitum est etiam, vsum vocabulorum rebus subiectis aptare, quemadmodum Grammatici docent, alibi aliud significantium. Quale est,

Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι. Hesiod. operib.

αἰνεῖν enim hîc ἐπαινεῖν significat, id est, laudare: laudare autem pro recusare ponitur hoc loco. sicvt vsitatum nobis est dicere, Bene habet, & Valeat, cum aliquid nolumus, & non accipimus. Atque sic quidam aiunt Proserpinam vocari ἐπαινήν, quasi aspernandam. Hanc ergo vocum distinctionem maioribus in rebus & magis seriis obseruantes, à diis incipiemus docere adolescentulos, quod deorum nominibus poëtæ vtantur aliquando cùm de ipsis iis intelligi volunt: aliquādo commune vocabulum facultatibus iis tribuentes, quæ ab iis proficiscuntur. In promtu est Archilochi exemplum, à quo satis liquet ipsum Deum inuocari his versibus: Iliad.*,457.

Tu mea propicius vota o rex Mulciber audi,

Adésq; supplici, & largire quæ soles.

Cùm autem sororis maritum qui in mari perierat, neque legitimam sepulturam consecutus erat, deplorans, æquiore ait animo se eam calamitatem laturum fuisse,

Si caput illius pulcráq; membra simul,
Vulcanus puris tunicis velata cremasset:

de igne, non de deo hæc loquitur. Rursum Euripides his verbis in iuramento vtens,

Non, per Iouis Martisq; cruenti sidera:

ipsos deos nominauit. Sophocle autem dicente,

Cæcus Gradiuus, vsúsq; expers luminum,
Confundit omnia, aper vel vt, mala impetu:

intelligendum est nomine Martis bellum. Eodémq; æs in illis Homeri:

Iliad. ε,529. *Quorum nunc atrum tua propter Xante cruorem*
Flumina Mars diffudit acutus. ——

Cùm verò talia multa dicantur, sciendum est, memoriáq; tenendum, ipso etiam Iouis nomine aliquando ipsum Deum, nonnunquam fortunam, sæpe etiam fatum nuncupari. Cùm enim dicunt,

Iliad. γ,276. *Iuppiter, à celsa genitor qui consulis Ida.* &,
Te quis sapientiorem se Iuppiter putet?

ipsum Iouem dicunt. Cùm verò in causis euentorum Iouem nominant, & dicunt:

Ilia. α, princip. *Ille animas validas multas detrusit ad Orcum.* &,
Consilij Iouis hic fuit exitus: ——

fatum intelligunt. Non enim putat deum poëta hominibus mala struere: sed rerum necessitudinē rectè indicat, quod scilicet fato prosperitas & de hostibus victoria destinata sit ciuitatibus, exercitib. & ducibus, modestiam seruātibus: sin verò affectibus obsequuti peccēt, (sicvt isti secum dissident & tumultuantur) indecorè agere, perturbari, & infortunium habere eodem fato eos cogi:

Fatale namq; consilia est propter mala
Mortalibus tristes rependier exitus.

Hesiodus verò vbi Prometheum inducit fratri Epimetheo suadentem, ne à Ioue vlla dona accipiat, sed ea aliò dimittat: Iouis nomen de potentia fortunæ vsurpauit. Bonis enim fortunæ tribuit appellationem donorum Iouis, opibus, coniugiis, imperiis, & omnibus in vniuersum externis bonis, quorum possessio invtilis est rectè vti iis nescienti. Itaque etiam Epimetheum, hominem vitiosum & fatuum, cauere sibi iubet, & metuere à rebus secundis, damno nimirum ei & exitio futuris. Iterum vbi ait:

Lib. 2. *Nunquam pauperiem diram, exitiúmq; animai*
Exprobrare ausis homini. namq; illa deorum
Est munus: —— diuinitùs datum vocat, id, quod fortuna obtigit: innuens, nō esse eos culpandos, qui fortunæ iniuria pauperes sunt: cum ignauia potius, socordia, mollicie & luxu cōiunctas diuitias in turpibus & vituperatione dignis habēdas. Cùm enim fortunæ nomen nondum vsurparetur, scirent autem illi, vim eius quæ nullo ordine nullísq; finibus contenta vagatur causæ validam esse, humanóq; consilio euitari non posse, deorum nominib. eam extulerunt. quomodo nos etiam res, mores, ac orationes adeò hominésq; solemus diuinos appellare. Hac ratione corrigi debent multa ista, quæ absurdè dicta de Ioue videntur, vt hoc:

Iliad. ω,527. *Dolia namq; Iouis duo sunt sita limine in ipso:*
Hoc ad versa, illud sed prospera fata replerunt. Item,

Iliad. δ,69. *Namq; fidem Iuppiter sacramenti ipse fefellit,*
Exitium parti monstrans se voluere vtriq; Item,

Odyss. θ,81. *Hoc tunc exitij Teucris fuit atq; Pelasgis*
Principium, magno sic hæc statuente Tonante.

hæc, inquam, de fortuna & fato interpretabimur, quas causas, neq; ratiocinando possumus assequi, neq; omnino in nostra sunt potestate. Vbi verò consentaneum, decorum & probabile est, ibi propriè poni nomen dei iudicabimus. vt,

Iliad. λ,542. *Priamides acies aliorum victor obibat,*
Aiacem tantùm vitans Telamone creatum.

Succen-

Succensebat enim meliori conserere auso
Iuppiter ipse manum. —— &,
Nam tales res curat Iupiter mortalium,
Alia minuta dæmonibus tractanda dans.

Magnopere etiam alia sunt animadvertenda vocabula, multas ad res accommodata, & variè vsurpata à poëtis. Quo ex genere est Virtutis nomen. Quia enim non prudẽtes modò, iustósque & bonos virtus præstat in verbis & factis, sed existimationem etiã ferè & potentiam conciliat: iccircò & bonam famam ij, & potentiam virtutis nomine afficiunt. quomodo castaneæ fructum castaneam, & nucis nucem, communicato nomine dicimus. Noster proinde adolescentulus, vbi apud poëtas legerit, Virtut.

Numina virtuti sudorem præposuerunt. &,
Ruperunt Danai iam tum virtute phalangem. Item, Hesiod. operib. Iliad. λ, 90.
Quod si fata iubent nunc vitam claudere morte,
Mors est pulcra quidem hæc, virtuti immergere vitam.

hæc legens, statim cogitet dici hæc de præstantissimo & maximè omnium nostrorum diuino habitu, quem rationis rectitudinem, & naturæ ratione præditæ perfectionem, animíque consentientem secum affectionem intelligimus. Rursum hæc legens,

Virtutem Iupiter mortalibus addit & aufert. &, Iliad. υ, 242.
—*diuitias virtus & fama sequuntur:*

non desideat diuites cum stupore admirans atque suspiciens, quasi verò ij pecunia emere virtutem possint, aut suæ prudentiæ incrementum decrementúmve in fortunæ sit potestate. Verùm hoc iudicet, virtutis voce pro gloriæ, potentiæ, secundarum rerum, aut similis alicuius rei nota poëtam vsum fuisse. Nam κακότητος etiam verbo aliquando maliciam & prauitatem animæ designant, vt Hesiodo:

Τὴν μὲν δ' κακότητα ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι. ἔργων

aliquando calamitatem & miseriam, vt apud Homerum,

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσιν. Odyss. τ, 360.

Quomodo is quoque falleretur, qui felicitatem eo modo apud poëtas accipi putaret, quo philosophis significat perfectum bonorum omnium habitum, seu possessionem & perfectionem vitæ secundum naturam prospero cursu euntis: non sentiens abuti eos sæpè nomine, & qui diues sit, eum felicem ab iis appellari, aut beatum, potentiámque & famam bonam felicitatis vocabulo insigniri. Nam Homerus quidem rectè vtitur appellationibus istis:

Non equidem gaudens ego possideo bona tanta. Odyss. δ, 93.

Et Menander:

Amplæ facultates mihi sunt, & ab omnibus
Diues vocor: nemo beatum me vocat.

Euripides multum confusionis & turbarum infert, hæc scribens:

Non sit mihi vita beata, quæ molesta sit. &, Medea.
Tyrannidem tanti quid iniustam facis
Beatitatem? —— nisi, vt dixi, translationem & abvsum vocum spectes.

Ac de his quidem satis. Hoc non semel, sed sæpenumerò monendi sunt adolescentes, poësin, cum argumentum ei sit ad imitandum propositum, adhibere quidem eam ornatum & splendorem rebus moribúsque, quæ pro argumento sumsit, illustrandis: interim tamen veritatis similitudinem non dimittere, quippe quæ in imitatione id habet quo lectorem delectet atque ducat. Itaque imitatio quæ non planè veritatis rationem nullam habeat, permixta actionibus virtutum & vitiorum indicia simul profert. Talis est Homeri poësis, quæ longum vale dixit Stoicis, neque virtuti vitium, neque vitio virtutem vnquam adesse censentibus, sed omnino vsquequaque insipientem peccare, sapientem rectè agere. Hæc sanè in scholis audiuntur. At in rebus ipsis vitáque communi, sicut Euripides sensit, VIII. Vitia virtutibus admixta.

Nunquam à malo seiungitur prorsus bonum:
Quædam sed est horum inter se commixtio.

Veritate remota poësis maximè varietate multiplici vtitur. Nam animorum permotionem, vtque à ratione aliena res & ab opinione videatur, (quod & ad animos

percellendos magnam habet vim, & ad parandam gratiam) fabulis imitationes conciliant: quod simplex sit, id neque fabulis est, neq; animo perturbando aptum. Itaque neq; vincentes semper eosdem, neq; perpetuò rebus secundis vtentes faciunt, neque rem rectè gerentes. Adde, quod ne deos quidem, cum ij in humana incidunt negocia, affectuum vacuos & errorum sinunt esse: necvbi poësis, periculo & adversario de rebus sublato, ociosa planè sit, neq; perturbans iam neq; percellens animos. His ad hũc modum habentibus, adducemus ad poëmata adolescentem, non illam secum opinionem de claris illis & magnis nominibus afferentem, quasi sapientes illi & iusti fuerint homines, præstantissimique reges, & omnis virtutis atque rectitudinis normæ. Damnum enim caperet, omnia magna putans, & cum stupore admirans, nihil auditum improbans: neque admitteret reprehendentem eos, cùm talia dicunt aut faciunt, quale hoc:

Achilles. Iliad. π, 97.

Sic pater ipse deûm faciat, sic cæsia Pallas,
Sic Phœbus: mortem Teucrûm ne quis vel Achiuûm
Evitet: nobis detur superesse duobus,
Vt sacrata solo sternamus Pergama soli.

Item:

Agamemno. Odyss. λ, 420.

Maxima tum trepidam subiit miseratio mentem,
Cùm vox Cassandræ nostras peruenit ad aures
Mœsta, Clytæmnestræ nobiscum fraude necatæ. &c.

Phœnix. Iliad. ι, 452.

Me miscere patris iussit cum pellice corpus,
In senis in vidiam quo me malesuada vocaret.
Quod suasit feci. —— Item,

Menelaus. Iliad. γ, 365.

Non est te, Iupiter, superûm damnosior vllus.

Condocefaciamus verò adolescentem, vt nihil tale laudet, neq; versutus esse velit, & probabiles sectari prætextus, aut rebus malis speciosas præscriptiones excogitare. Id potius iudicet, poësin esse imitationem morum & vitarum hominum non perfectorum aut sincerorum, aut ab omni repræhensione immunium: sed in quibus locum habeat multum perturbationum, opinionum, mendaciorum, ignorationum: quæ tamen ij ob naturæ bonitatem sæpenumerò corrigant. Hoc enim modo instructus adolescẽtis animus, nullum ex auditione damnum sentiet, elatus atque concitatus ad ea quæ rectè dicuntur aut aguntur, contraria indignè ferens ac repudians. Qui verò omnia admiratur, omniaque familiariter amplectitur, iudicio Heroicorum nominum existimatione mancipato: is imprudens, multis se vitiis facilè obnoxium præbebit: quemadmodum iis evenit, qui curuitatem Platonis & balbutiem Aristotelis imitantur. Oporret autem eum non timidè, neque vt in templo superstitiosè ad omnia horrere, omniáque adorare: sed adsuetum audacter acclamare suo loco non minus, Malè hoc & inconvenienter, quàm, Rectè hoc & decorè. Verbi gratia. Militibus morbo correptis Achilles concionem cogit, vacationem belli ægrè ferens, maximè quod ea suæ in bello gloriæ & præstãtię officeret. Atq; vt erat rei medicæ peritus, post nonum diem, quo iudicari talia natura fert, sentiens morbum nõ esse vulgarem, aut ab vsitata aliqua causa profectum, surgénsque ad dicendum, non populo se accommodat, sed consiliarium tegi se præbet:

Iliad. α, 54. ac deinceps.

Nunc equidem retrò miseris erroribus actum
Atridæ in patriam redituros suspicor iri.

Rectè hæc, moderatè & decorè. Cùm autem vates dixisset, se potentissimi Græcorum iram metuere: iurans se viuo neminem illi manus illaturum, non rectè iam, neq; moderatè hoc adiicit,

—— *siue ipsum Agamemnona dicas:*

ostendens pro nihilo se ducere principem, ac despicere. Magis deinde iritatus gladium arripit, trucidandi regis cupiditate, neque rectè, neque vtiliter. Mox pœnitentia ductus,

Ingentem rursum vagina condidit ensem,
Parens consilio Tritonidis. ——

rursum hoc rectè & præclarè, quòd cum iram omnino avertere non potuisset, eam tamen rationi obtemperare coëgit, priusquam ad flagitium erumperet. Rursum A-

ga-

gamemno ridiculus est, in iis quæ in concione dicit atque gerit: grauitatis plus adhibet, & regij decori in Chryseidis negocio, quàm in simili causa Achilles. Hic enim, cũ Briseis abduceretur,

Consedit lacrymans, sociis procul inde relictis.

Agamemno ipse in nauem imponens, tradens, & amãdans eam, quam antè sibi vxore sua chariorem dixerat, turpe aut amatorium nihil agit. Iam Phœnix à patre ob pellicem diris devotus, ait:

Hunc ferro iugulare ego sum meditatus acuto: Iliad. ι, desunt post versum 457.
Verùm aliquis superûm rabidam compescuit iram,
Et famæ admonuit popularis, dura vereri
Tunc animo subiit varij conuicia vulgi:
Ne patris occisor Græcos ego dicier inter
Perferrem. —

Sanè Aristarchus sustulit hos versus, metuens * Sed tempestiuè positi sunt, Phœnice Achillem docente quid rei sit ira, ac quę per iram homines audeant, ratione non vtentes, neq; consulentibus obtemperantes. Nam & Meleagrum inducit, ciuibus iratum, & deinde placatum. rectè perturbationes animi vituperans: vtq; rem bonam & vtilem laudans iis non obsequi, sed resistere, eas superare, ac pœnitudine earum duci. Ac in his quidem manifestum est discrimen. Vbi verò obscura est sententia, attento animo sic (exempli causa) distinguendum est. Siquidem Nausicaa peregrinum virum Vlissem conspicata, eodémque quo Calypso erga eum modo affecta, (quippe delicatè viuens, & nuptiis maturà) hæc ad ancillas stultè verba loquitur, Ibid. 549. & inde. IX. Consideratio dictorũ aut factorum.

O vtinam tali me iungant fata marito, Odyss. ζ, 244.
Hicq; illi lubeat nobiscum ducere vitam:

repræhensionem audacia eius meretur, ac impudicicia. Sin ex sermone viri ingeniũ perspiciens, admirataq; alloquium eius ita prudens, optat talem sibi potiùs maritum, quàm nauicularium aliquem, & saltatorem ciuem: admirationem meretur. Item, Penelopa cum procis comiter colloquente, iisq; vestimenta & alium mundum donantibus, Vlisses lætatur:

Dona quod illorum captans, animos fallebat. Odyss. σ, 281.

Hicq; si Vlisses captione munerum, & lucro gaudet, Poliagrum quoque infamem lenocinij causa in comœdiis superat. de quo est illud:

Poliagrus est felix, cœlestem qui domi
Opes ipsi parantem alit capram. —

Sin eo magis illos in sua potestate fore arbitratur, nihil tale ob spem futuri expectantes: delectatio eius & animi confirmatio rationem habet. Rursum in numerandis donariis, quæ Phæaces vnà cum ipso exposuerunt, ipsiq; avecti sunt: siquidem hoc modo in solitudine constitutus, & adeò ignarus incertúsque quid de se factum esset, de iis tamen verè solicitus est, ne

Abstulerint secum naui Phæaces euntes: Odyss. ν, 216.

miseranda est, imò abominanda mehercle hominis auaricia. Quod si, vt nõnullorum fert opinio, de Ithaca ambigens, quòd salua essent dona, id pro demonstratione pietatis Phæacum accipit, (non enim sine lucro deportaturos eum fuisse in alienam terram, intactisque bonis istis relicturos) neque ineptò vtitur argumento, & prudentiam par est laudari. Sunt qui hanc ipsam expositionem, siquidẽ revera dormiens est è naui expositus, repręhendunt. & aiunt apud Etruscos etiamnum narrari, somniculosum fuisse Vlissem, ideóque à multis difficulter potuisse compellari. Quod si is non fuit re ipsa somnus: sed cùm & puderet eum Phæaces sine xeniis, nulláque humanitatis officia expertos dimittere, & ipsis tamen præsentibus latêre hostes non posset, somno simulato hac se difficultate expediuit: probant. Hæc ergo adolescentibus demonstrantes, non patiemur eos ad prauos mores momento aliquo impelli, sed ad delectum imitationémque bonorum: statim vbique quid laude, quid vituperatione dignum sit, docentes. Maximè id in tragœdiis adhibendum est, vbi turpibus ac prauis factis sermones accommodantur probabiles & astuti. Non enim verum prorsus est Sophocleum illud,

Non verba factis à malis veniunt bona.

nam & ipse solet moribus perversis, & factis prauis, rationes quæ arrideant, atq; benignas excusationes applicare. Et in eadem scena versatus alter, vides vt faciat à Phædra porrò etiam ipsum incusari Theseum, cuius scilicet iniuriis ad amorem Hippolyti fuisset adacta. Eandémque dicendi libertatem in Troadibus Helenæ tribuit, quæ Hecubam vt adulteri genetricem, quàm se, digniorem pœna affirmet. Horum ergo nihil scitum aut callidum arbitrari adolescens adsuescat, neque huiusmodi verborum commentis arrideat: sed magis quàm ipsa impudica facta, orationes huiusmodi abominetur. Expedit etiam vbique causam eorum quæ dicuntur quærere. Ac Cato quidem puer etiamnum, facere quod iussisset pædagogus solebat: mandati tamen causam & rationem postulabat. Cæterùm poëtis non ita vt pædagogis aut legislatoribus parendum est, nisi rationem habeat quod proponunt. Habebit autem, si sit rectum: sin prauum, inane & vacuum esse apparebit. Sed plerique acerbè causas postulant, inquiruntque quomodo & cur dictum sit:

X. Causæ dictorum inquirēdæ.

Poetis & parendum ... rationes ... [handwritten marginal note, partly illegible]

Hesiod. ε. 747.

Nec cùm vina bibunt, supra cratera tenebis
Tu cyathum. — &,

Iliad. Λ, 306.

A curru quicunq; suo transibit in axes
Alterius, pugnet porrecta protinus hasta.

grauioribus verò sine vllo examine assentiuntur. cuius generis est:

Eurip. Hippolyto.

Animum viri, quantumvis fortis, deiicit
Culpæ patris matrísve conscientia. &,
Humilis esse corde calamitosos convenit.

Atqui talia ad mores pertinent, vitámque turbant, iudicio absurdis opinionibus deprauato, nisi adsuefacti ad singula dicamus: Cur abiecto animo esse debet qui passus est infortunium? Cur non potiùs reluctari fortunæ, séque ipsum erigere, & non deiectum præstare? Cur si patre malo & stolido genitus, ipse bonus & prudens sim, non deceat me propter meam virtutem spiritus altos ducere, sed demissum esse & humilem ob patris inscitiam? Qui enim hoc modo obviam it & obsistit, neque se cuivis orationi tanquam vento obliquè impellendum exhibet, sed rectè illud dictum sentit.
Stultus quovis verbo percellitur: is multa neque verè neque vtiliter dicta repudiabit.

XI. Occultus sensus investigandus.

Hæc ergo sunt, quæ poësis auditionē innoxiam præstabunt. Iam sicut inter vitis folia ac palmites copiosos sæpe fructus occultatur, súbque vmbra latet: sic in dictione quoque poëtica & fabulis circumfusis multa vtilia adolescentis conspectui subtrahuntur. Cæterùm id ferendum non est, neq; à rebus aberrandum: sed inhærendum iis maximè, quæ ad virtutem ferunt, & formandis moribus apta sunt. Itaq; ex re est de his quoque breuiter tractare, ita vt delineatis modò rebus, longitudinem apparatúmque & multitudinem exemplorum iis relinquamus, quorum ad rem demonstrandam scriptio instituitur. Principio bonas malásque personas indoléisque cognitas habens adolescens, sermonibus animum factísque advertat, quas vtriq; generi poëta decenter attribuit. Verbi gratia, Achilles ad Agamemnonem, quantumvis iratus, hæc dicit:

Iliad. α, 161.

Non mihi quippe pares tecum tribuuntur honores,
Præmiáq;, Argiuus quandoq; exercitus vrbem
Troianam capit. —

Thersites verò eidem convicium faciens, sic loquitur:

Iliad. β, 226.

Aere tibi tua sunt multo tentoria plena,
Captiuarum ingens numerus, quas vrbe potiti
Eximias tibi nos aliqua damus. —

Iterum Achilles,

Iliad. α, 128.

— *Si Iuppiter olim*
Concedet muris munitam euertere Troiam.

At Thersites,

Iliad. β, 231.

Quem vel ego captum, vel quisquam ducit Achæus.

Rursum Diomedes, ad Agamemnonis exercitum obeuntis convicium, nihil ipse respondet,

Iliad. δ, 402.

Nimirum reverens venerandi iurgia regis.

Sthenelus autem, nullius homo nominis, hæc regerit:

Noli, cùm verum possis, rex, dicere falsa.

Nos nostris multo genitoribus esse priores
Virtute affirmo. ——

Hoc enim discrimen obseruatum docebit adolescentem, fastus vacuitatem & moderationem animi rem esse præclaram: contrà, iactantiam & sui laudationem, vt vitium esse vitanda. Atque hîc vtile est etiam in Agamemnonem intueri. Sthelenum non allocutus præteriit: Vlissem autem non neglexit, sed respondit ac cōpellauit,

Iratum cernens, rursúsq; ita dicere cepit. Ibid.357.

Seruile enim est, omnibus se velle purgare: omnes autem despicere, superbi est & imprudentis. Optimè verò Diomedes in pugna tacet, à rege conuicio affectus: à pugna autem liberè adversus eum loquitur,

Antè inter Danaos tu me virtute carere Iliad.ι,34.
Dixisti: —— & cætera.

Expedit etiam, non prætermittere discrimen viri prudentis, & vatis in populi cōuētu multitudinis applausum captantis. Etenim Calchas, occasionis nulla ductaratione, pro nihilo putauit in ipsa multitudine regem accusare, vt qui pestem populo intulisset. Iliad.α,94.
At Nestor de reconciliando Achillis animo sermonem illaturus, ne videretur Agamemnonem apud populum traducere, vt qui per iram peccasset, ita ei suadet: Iliad.ι,70.

Conuiuas accerse senes: te res ea digna est.
Collectis multis, tum cuius cætera vincet
Consilium pare. —— atq; à cœna legatos emittit. Nimirum hoc erat peccati correctio: illud criminatio, & cōtumelia. Quin & nationū discrimina sunt cōsiderāda: quæ sunt huiusmodi. Troiani ad prœlium eunt cum clamore & ferocia, Achiui autem Iliad. γ, principio.

Ductorum taciti formidine. ——

Nam quod iam congressuri cum hoste duces suos metuunt, id signum est cùm fortitudinis, tum obedientiæ. Iliad.δ,431. Atque iccirco & Plato adsuefacere nos vult, vt reprehensiones & turpitudinem magis metuamus, quàm labores & pericula: & Cato rubentes sibi pallidioribus chariores esse dicebat. Sua est etiam promissionibus nota. Dolon enim sic pollicetur:

Vsq; adeò Graiûm prorsus pertranseo castra, Iliad.κ,325.
Donec ad Atridæ nauem peruenero magni.

At Diomedes nihil promittit: in minore tamen metu se fore ait, altero sibi adiuncto aliquo. Ibidem,220. Græcanicum proinde est, & scitum, prudentia: barbaricum verò & vitiosum, audacia. & imitandum illud est, hoc aspernandum. Contemplationem quoq; non inutilem habet affectio animi Troum, & Hectoris cum Aiace singulari prœlio congressuri. Nam Aeschylus sanè, cùm Isthmico certamine pugil in facie ictum accepisset, essétq; exclamatum: Quid rei, inquit, est consuetudo? spectatores vociferant, ictus tacet. Et cum poëta dicat, Aiace in armis cùm splendore viso gauisos esse Græcos, cum Iliad.η,215.

Troum cuiq; graui quaterentur membra tremore,
Ipse etiam pulsum sentiret pectoris Hector.

Quis hîc nō miretur discrimen? cùm eius qui adibat periculum, cor tantum saliret, nimirum tanquam lucta aut cursu decertaturi: spectatorum autem quaterent & tremerent corpora, ob benevolentiam & metum quem gerebant pro rege. Hîc deprehendas etiam, quo optimus à deterrimo distet. Thersites enim:

Pelidæ in primis fuit, atq; inuisus Vlyssi. Iliad.β,220.

At Aiax cùm semper Achilli amicus fuit, tum ita ad Hectorem dicit: Iliad.η,226.

Solus tu soli congressus nunc mihi, nosces
Quales hic Danaus præstantes Marte supersint,
Præter Pelidam, qui dissipat agmina vasto
Robore, magnanimi cui pectus forte leonis.

In his Achillis est laudatio. quæ sequuntur, commodè sunt de omnibus dicta:

Nos tales multi sumus, vt concurrere tecum
Possit pro se quisq; ——

se neq; solum, neq; præstantissimū dicit: sed qui cùm multis hoc habeat, quod Hectorem subsistere queat. De discrimine hæc satis: nisi id quoq; assumimus, quòd Troianorum multi in potestatē hostium viui peruenerunt, nemo Græcorū. Et quòd illorū multi supplices facti sunt hostibus, vt Adrastus, Antimachi filij, Lycaō, ipseq; Hector Iliad. ,45, 125 φ,71,χ,338.

pro ſepultura Achillem deprecans: horum nullus. quippe barbaricum eſſe, in pugna ſupplicare: Græcanicum, pugnando vincere aut mori. Cæterùm ſicvt inter paſcendum apis florem, capra germen, ſus radicem, aliæ beſtiæ ſemen fructúmve captant: ita legendis poëmatis alius hiſtoriam decerpit, alius elegātiæ & apparatui verborum inhæret, (quomodo Ariſtophanes de Euripide ait,

XII. Moralia obſeruāda præcipuè.

Oris rotunditate eius quoniam fruor)

alius verò ea, quæ de moribus vtiliter dicta ſunt, conſectatur. Iccirco eum, ad quem hic noſter ſermo pertinet, admonebimus: indignum eſſe, ſi honeſtatis pulcrique ſtudioſus, & non ioci, ſed doctrinæ capiendæ cauſa poëmata legens, obiter negligentérque percipiat, quæ ad fortitudinem, temperantiam aut iuſtitiam declamantur in iis: cùm interim fabularum ſtudioſum, quę in iis inſolenter aut impendio ornatè, aut orationis ſtudioſum, quæ eleganter & artificioſè dicta ſunt, minime lateant. Quæ ad virtutem pertinent, talia ſunt:

Iliad.λ,313.

Martia quo caſu, Diomedes, pectore virtus
Excidit? huc aſsiſte mihi. nam dedecus ingens
Hoc fuerit, naues capiat ſi ſplendidus Hector.

Videre enim hominem prudentiſſimum in mortis periculo cum tota multitudine cōmuni conſtitutum, non mortis, ſed turpitudinis metu duci, animo adoleſcentis ad virtutis ſtudium motum afferet. Et hoc,

Odyſſ.γ,52.

Gauiſa eſt ſapiente viro, iuſtóq; Minerua:

idem ratiocinari docet, cùm dea non diuite, aut formoſo aliquo, aut robuſto, ſed prudente & iuſto delectari fingitur. Rurſum vbi eadem dicit ſe Vliſſem non deſtituere aut negligere,

Odyſſ.ν,332.

Quòd prudens, animóque ſagax, cordatus & eſſet:

indicat, nihil de rebus noſtris diis eſſe charum & diuinum, præter virtutem: ſiquidem ſimilia gaudere ſimilibus ſolent. Porrò cùm & videatur & ſit magnum, iræ poſſe moderari: maius eſt cauere prudenter, ne ad iram delabamur, ac talia auditoribus non obiter ſunt demonſtranda. Verbi gratia, quod Priamum Achilles, homo minimè lenis aut patiens, quieſcere iubet, ne ab eo iritaretur:

Odyſſ.ω,560.

Iritare ſenex caue me (namq; ab Ioue miſſus
Nuncius eſt mihi: iámq; tuum tibi reddere natum
Decreui) ne noſtra tibi tentoria cano
Non ſint tuta ſatis, violem præcepta Iouiſq;
Supplice te caſo. ——

lotúmq; & velatum Hectorem ipſe currui imponit, priuſquam eum pater videret turpiter tractatum:

Ibidem 584.

Pectore ne mœſto ſenis exardeſceret ira,
Conſpecto nato, córq; irritaret Achillis:
Iſq; illum magni violans mandata Tonantis
Cæderet. ——

Admirandæ eſt enim prudentiæ, hominem ad iram procliuem, naturáque aſperum & iracundum, ſeipſum non ignorare: ſed cauere ſibi, & declinare cauſas iraſcendi, eminúſque ſe ratione præmunire, ne vel inuitus in eam perturbationem delaberetur. Hoc modo & vinoſus contra ebrietatem, & aduerſus amorem ad eum affectum propenſus ſe præparare debet. Quomodo & Ageſilaus nō paſſus eſt oſculum ſibi dari à formoſo ad ſe accedente. & Cyrus, ne videre quidem Pantheam ſuſtinuit. Cùm contrà malè inſtituti materiam ſuis affectibus, ac tanquam fomites conquirant, ad eáq; vltrò ſe dēt mala, ad quæ periculoſè ſunt propenſi. At verò Vliſſes non ſeipſum modò iratum cōpeſcit: ſed & Telemachum colligens iratum eſſe, & odio malorum occupatum, multo antè retundit, continere ſe iubens, & tolerare.

Odyſſ.π,274.

Turpibus illi me verbis factiſq; per ædes
Inceſſent: firmo tu noſtra opprobria perfer
Pectore. ſeu pedibus tractum me nate per ædes
Eicient, ſeu miſsilibus manus improba adactis
Fortè petent: hæc tu cernens, tolerare memento.

Sicvt enim equos non in curſu, ſed ante curſum frænant: ſic eos qui difficulter continentur

nentur indignitate rerum obiecta, & iracundos, ratione occupare & temperare atq; ita demum ad certamina adducere convenit. Ne nomina quidem negligenter sunt adolescenti inaudienda. Ac Cleanthis quidem ludicra missa faciet, qui nonnunquam dum se interpretem fert, nugatur, vt in his: VIII. Vocum obseruatio.

Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων.— Et Iliad. γ, 276.
* Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε.— Iliad. π, 233.

hoc ille legi vult vno vocabulo ἀναδωδωναῖε. scilicet ita appellari aërem, qui à terra exhalando effertur. Chrysippus quoque sæpenumerò ieiunus est, non ludens, sed quod nulla probabilitate dicatur comminiscens, detorquénsque verba hæc Εὐρύοπα Κρονίδην, vt sit vi dicendi præditus, eáque alios excedens. Præstat his ad Grammaticos ablegatis, iis insistere, quæ & vtilia sunt, & iuxtà vero consentanea. Odyss. λ, 146.

Nec mi cor suasit: didici quoniam bonus esse. &, Iliad. ζ, 444.
—namq; sciebat cunctis esse benignus. Iliad. ρ, 671.

Fortitudinem enim discendo parari pronuncians, comitatémque, & in consuetudine cum hominibus gratiam à scientia & ratione proficisci statuens, hortatur ne nos ipsos negligamus; sed discamus quæ honesta sunt, & animũ docentibus advertamus. quippe perversitatem & timiditatem esse inscitiæ & ignorationis. Admodum his consentanea sunt quæ de Ioue & Neptuno dicuntur:

Amborum commune genus, patria vna duobus. Iliad. ο, 154.
Sed natu Iupiter præcedit, pluráq; nouit.

Pronunciat enim, prudentiam esse diuinissimam rem, & maximè regiam: in qua Iouis summam ponit excellentiam, nimirum huic virtuti reliquas quoq; comitari sentiens. Adsuefacere quoque adolescentem debemus, vt & ista vigili animo audiat:

Est sapiens: non ergo tibi mendacia dicet. &, Odyss. γ, 20.
Antiloche, antè quidem prudens, facinus modò quale Iliad. ψ, 570.
Patrasti, nostræ virtuti dedecus addens,
Læsisti mihi equos.— &,
Cur absurda adeò es tu talis Glauce locutus, Iliad. ρ, 171.
Qui mihi visus eras reliquis prudentior esse?

nimirum docent hæc, neq; mentiri homines prudentes, neq; dolo in certaminibus vti, neq; alios iniustè culpare. Idem dicens Pandaro stulticiã in causa fuisse vt fœdus confunderet, iniusticiam abesse à prudentibus liquidò ostendit se sentire. Eadem de pudicicia licet ostendere, his insistentem: Iliad. δ, 104.

Deperiit Prœti hunc coniunx Antea, coire Iliad. ζ, 160.
Concubitu occulto cupiens: facinus tamen illud
Nunquam cordato persuasit Bellerophonti. Item,
Principio sanæ rectum rationis ob vsum Odyss. γ, 264.
Diua Clytæmnestræ facinus tam turpe recusat.

In his prudẽtiam pudiciciæ causam facit. In exhortationibus porrò ad prœlium identidem hæc ponens,

Non pudet, ô Lycy? quorsum fugietis? an estis Iliad. π, 422.
Sic celeres?— Item,
Cordi cuiq; pudor sit, & indignatio iusta, Iliad. ν, 121.
Orto tam grandi certamine.—

hæc ostendunt, cum modestis adscribere fortitudinem, qui turpitudinis metu & voluptates vincere, & pericula subsistere possint. Qua occasione etiam Timotheus in Persis non malè hortatur Græcos,

Colite verecundiam, adiutricem virtutis bellicæ.

Aeschylus hoc quoq; prudentiæ imputat, nullo fastu ad gloriam ferri, neq; insolescere aut efferri multitudinis laudationibus, sic de Amphiarao scribens:

Neq; enim videri, sed vult esse is optimus, Septem ad Thebas.
Sulcum profundum in pectore consitum gerens
Suo, veneranda consilia vnde pullulant.

Cordati enim est hominis, sibi ipsi, animoq; suo optimè affecto multum tribuere. Cum ergo omnia ad prudentiam revocent, ostendit doctrina omne virtutis genus parari. Iam quemadmodũ apis à natura hoc habet, vt ex acerrimis floribus, spinisq; asperri- XIIII. Vtilitas

ex suspectis locis captanda. mis, lenissimū mel optimūmq; eliciat: sic pueri in poëmatis rectè instituti, etiam ab his quę absurditatis & prauitatis suspecta sunt, cōmodi aliquid & vtilitatis trahere discēt. Prima fronte Agamemnon videtur auaricia ductus, à diuite isto equam Aetham accepisse, ipsiq; militiæ vacationem concessisse,

Iliad.Ψ,296.

Vnà ventosum ne miles ad Ilion iret:
Sed se diuitiis, quas illi Iupiter amplas
Præbuerat, patriis in sedibus oblectaret.

Attamen rectè (vt ait Aristoteles) fecit, bonam equam tali viro præferēs. nam neq; canem, neque asinum mehercle precio æquat vir timidus & imbellis, diuitiis & mollicie diffluens. Iliad.ω,130. Rursum turpissimè videtur Thetis filium ad voluptates exhortari, & rei Venereæ admonere. verum hîc quoque ab altera parte continentia Achillis consideranda est, qui amata, & ad se redeunte Briseide abstinet, cum sciret sibi finem vitæ instare: neque ad voluptates fruendas festinat, neq; (vt solent vulgò facere) amicum per ignauiam & intermissionem officij deplorat: sed præ luctu voluptatibus se abstinens, in agendo & exercitum ducendo strenuum se præbet. Item Archilochus non laudatur, quòd sororis maritum, qui in mari perierat lugens, vino & ioco mœrorem diluere cogitat. Causam tamen rationi consentaneam adducit:

Nam neq; restituam lacrymis, neq; deteriorem
Quærens delicias, vináq; rem redigam.

Etenim si ille censebat se nihil mali facturum, si delicias & cōuiuia sectaretur: quomodo nobis præsens conditio fieret deterior philosophantibus, rempub. gerentibus, & in forum progredientibus, & in Academiam descendentibus, & agriculturæ vacantibus? XV. Correctiones. Itaq; correctiones etiam istæ vitio carent, quibus Cleanthes vsus est, & Antisthenes. Hic enim tumultuantibus in theatro Atheniensibus ad versum hunc,

Quid turpe sit, nisi quod qui rem tractat putat?

subiecit hunc,

Quod turpe, turpe est: seu putes, seu non putes.

Ille versus de diuitiis,

Quod des amicis, atq; morbo languidum
Corpus reficias sumtu: —

sic immutauit,

Quod des meretricibus, atq; morbo languidum
Corpus conficias sumtu. —

Et Zeno Sophocleum illud,

Quisquis tyranni scilicet intrat in domum,
Fit seruus eius, liber etsi venerit:

sic correxit,

Non seruus ille fit, si liber venerit.

liberi nomine intelligens metu vacuum, & magnanimum, & infractum. Quid verò impedit nos quoq; huiusmodi acclamationibus adolescētes in meliorem partem vocare? Sic ergo agemus.

Hoc illud expetendum hominibus maximè est,
Si quis sagitta curæ quod vult attigit.

non ita nos, sed

Curæ sagitta si tangit quod expedit.

Miserum enim est, nullóq; modo expetendum, id consequi quod non expediat, quantumuis id volueris. Item,

Eurip. initio Iphig. Aul.

Gaudere oportet & dolere te: pater
Neq; enim fruiturum rebus tantùm prosperis,
Agamemno, te creauit Atreus. —

immò dicemus:

Mediocribus gaudere te rebus decet
Viuentem, non dolere. nam neq;
Atreus fruiturum rebus tantùm prosperis
Agamemnonem creauit. — Rursum,
Eheu, malum mortalibus diuinitùs

Venit,

Venit, vt bonum videant, non vtantur tamen.

immò verò belluinum, non diuinum eſt hoc malum, & brutum ac miſerabile, melius videntem intemperantia & mollicie ad deterius rapi. Et,

Mores mouent dicentis, haud oratio.

ſanè & mores, & oratio: aut mores oratione, ſicut equus fræno regitur, & nauis clauo. non enim virtus aliud oratione humanius magiſve familiare inſtrumentum habet. Tum hoc,

Mulieribus eſt mage deditus quàm maſculis,
In vtranq; partem pulcritudo eum mouet.

rectiùs dixiſſet:

In vtranq; partem impellitur modeſtia.

Non enim dexteritatis eſt, ſed ſiniſtri inſtabiliſque animi, à voluptate & pulcritudine hâc illâc tranſigi. Iam illud,

Metus deorum hominibus adeſt prudentibus,

nequaquam rectè: ſed,

Prudentibus fiduciam afferunt dij:

metus cauſa cum ſint imprudentibus, ingratis, ſtultis, qui etiã eam vim quæ omnis boni cauſa & principium eſt, damnoſum ſuſpicantur & metuunt. Tale ergo eſt correctionum genus. Quomodo aũt ad plures vſus vnum aliquod dictũ accommodari poſſit, rectè demonſtrauit Chryſippus: nimirum id ad ea quæ eiuſdem ſunt generis transferendum. Sic quod Heſiodus dicit, XVI. Vnius dicti ad res plures accommodatio. ἔργ. α.

Non vel bos pereat, niſi vicinus malus adſit:

id & de aſino, & de cane, & de omnibus eodem modo quæ perire poſſunt, accipitur. Rurſum Euripides,

Quis ſeruus eſt? de morte penſi nihil habens.

hoc intelligendum eſt etiam de labore & morbo eum loqui. Vt enim medici ad certum morbum adhibito medicamento, id facultate eius perſpecta transferunt deinde & accommodant ad quæcunq; ſimilia: ſic orationem quoq; communem, & quæ vſum ſuum publicare poſſit, nõ debemus vni affixam rei relinquere, ſed ad omnia ſimilia traducere: adoleſcentéſq; accuratè adſuefacere multis exemplis propoſitis, vt celeriter communitatem iſtam perſpiciant, ſentiántq; expeditè quid quò familiariter transferri poſſit. Vt cùm Menandrum audiunt hæc proferre,

Felix, opes qui cum ſapientia tenet:

iudicent hoc & de gloria itidem, & de principatu, & de facundia dictum eſſe. Et quibus verbis Achillem in Scyro inter virgines ſedentem Vliſſes increpat,

Generis illuſtre lumen extinguens tui,
Proles parentis Graiûm præſtantiſſimi,
Lanificium tractas?——

poſſe & prodigo dici, & turpi quæſtui dedito, & ſocordi & inerudito,

Potas parente natus Graiorum optimo,

aut teſſeris ludis, aut coturnices cædis, aut cauponaris, aut fœnebrem exerces rem, nihil magnum aut genere dignum cogitans?

Ne dixeris diuitias: non magni Deum
Facio hunc, parat facilè ſibi quem vel peſſimus.

ergo ne gloriam quidem, neq; corporis formoſitatem, neq; veſtem imperatoriam, neque coronam ex ſacra feſtiuitate reportatam: quæ omnia etiam peſſimis videmus cõtingere. Rurſum

Etenim metus turpes progenerat liberos:

& verò mehercle etiam intemperantia, & ſuperſtitio, & invidia, & reliqua omnia vitia. Iam cum optimè dixerit Homerus:

——Infelix Pari, præſtantiſſime forma. &, Iliad. γ, 39.
——Hector pulcerrime: (oſtẽdit enim vituperio & opprobrio dignum, cui nullum pulcritudine præſtantius adſit bonum) hæc ſimilibus adaptanda porrò ſunt, iíſq; reprimendi qui ſe efferunt ob res nullius precij: docendíq; ſunt adoleſcentes, huiuſmodi verba exprobrationes eſſe & convicia, Opibus præſtantiſſime, cõviuiis, pueris, iumentis, atq; adeò facundia. Oportet enim bona excellentiſſima ſectari, ínq; pri- ρ. 142.

mis rebus primum, & in magnis maximum esse. Gloria verò à paruis rebus & vilibus parta, ignobilis est, & nō magni facienda. Atque huius rei nos statim submonebunt exempla, cum vituperationes & laudationes perpendimus: maximè in Homeri poëmatis. Magno enim argumento sunt, corporis & fortunæ bona non esse magni æstimanda. Primùm in congressibus & compellationibus, nō formosos, aut diuites, aut robustos appellant, sed huiusmodi collaudationibus vtuntur:

Iliad. κ, 173. & passim. — *O Ioue nate, Vafer, Laertæ proles, Vlysses.* Item,

O Priamo prognate, Ioui par consilio Hector. &c,

Iliad. α, 47. — *O Pelida, ingens Graiorum gloria, Achilles.* &c,

Iliad. π, 21. — *Diue Menœtiades, nostro gratissime cordi.*

Iliad. λ, 607. — Tum in conuiciando incessunt non ea quæ corporis sunt, sed vitiis reprehensiones offerunt:

Iliad. α, 225. — *Ebrie, cerui corde, & vultu instructe canino.* Item,

Iliad. ψ, 483. — *Aiax stulte, aliisque magis contendere gnare.* Item,

Ibid. 474. — *Idomeneu, quorsum blateras ita promtus? an vsquam*
Te blaterare decet? &c,
Aiax praua loquens, iactator.

Iliad. β, 246. — Denique Vlisses Thersitæ non claudicationem, non caluiciem, non gibbum exprobrat, sed promiscuè garriendi vitium. Contrà Vulcanū mater blandè alloqui volēs, à claudicatione titulum ei tribuit,

Iliad. φ, 361. — *Capte agedum pedibus mi nate.* ——

Sic Homerus deridet eos quos claudicationis, cæcitatis, aut similium pudet; neque vituperabile ducens, quod turpe non sit: neque turpe, cuius non penes nos, sed penes fortunam est causa. Hæc ergo duo præclara cōsequuntur, qui poëtis audiendis adsuescūt: ad moderationem, ne cui fortunam importunè stultéve exprobrēt: & ad magnanimitatem, vt aduersis rebus non deiiciantur aut perturbentur, sed æquo animo ferant sannas, conuicia, ac risus. Ac præsertim quidem Philemonis illud in promtu habendum:

Iucundius nihil est, neque musicum magis,
Quàm posse hominum maledicta æquo animo perpeti.

Vbi tamen dignus aliquis increpatione videbitur, vitia eius & animi morbi incessendi sunt. Sic in tragœdia Adrastus ab Alcmæone his verbis lacessitus,

Tibi, quæ maritum interfecit suum, est soror:

respondit,

Matrem necasti tu manu tua tuam.

Sicvt enim qui vestes flagellant, ii corpora ipsa non attingunt: sic qui fortunæ aut natalium damna exprobrant, stultè & incassum ii exteriora verberant, animam ipsam nō

XVII. Poetarum dicta philosophorū sententiis munita. — attingentes, neque ea quæ reuera correctione aut insectatione indigēt. Enimverò sicvti suprà fidem derogare prauis & damnosis poëmatis docuimus, opponendis præclarorum & in republica illustrium virorum dictis atque sententiis: ita quicquid in poësi elegans inveniemus atque vtile, demonstrationibus id & testimoniis philosophorum quasi enutriemus atque augebimus, hisque eorum inventionem adscribemus. Iustum enim hoc est & vtile, corroborata ita & aucta fide, cùm iis quæ in scena dicuntur, aut ad lyram cantantur, vel in schola discuntur, Pythagoræ Platonisve decreta consentiant, & Chilonis præcepta: eodémque tendant Biantis sententiæ, quò istæ pueriles prælectiones. Itaque de industria ostendendum est, quod hæc,

Iliad. ζ, 428. — *Non mandata tibi, nata, est curatio belli:*
Sunt tibi coniugii suauissima munia curæ. Item:
Nam tibi succenset Iupiter, quando meliori
Congrederis. —— planè eiusdē sunt sententiæ cum hoc, Nosce teipsum.

Hæc autem,

Hesiod. 1. operum. — *Stulti, nec norunt multo præstantius esse*
Dimidium toto. —— &c,
Consilióque malo præ cunctis læditur autor:

hæc germana sunt iis quæ in Gorgia & de republica Plato disputat, Iniuriam inferre peius esse quàm ea affici. Et ad hoc Aeschyli,

Animo

Animo bono es, tempore summus caret dolor:

dicẽdum, id esse ipsum quod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, Magnos dolores celeriter preterire, diuturnos magnitudine carere. quorum illud perspicue dixit Aeschylus, hoc est eius consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qui permanet, magnus non est, neq; intolerabilis. Iam illa Thespidis,

Viden' vt ob hoc deûm sit princeps Iuppiter,
Mendacio fastúq; & risu quia vacat
Stulto, voluptatemq; solus omnium
Ignorat. —— quidnam differt ab hoc Platonis dicto, Procul à voluptate & dolore locatum est numen? Tum illud à Bacchylide prolatum,

Virtuti certam dicimus esse fidem,
Diuitiæ cum sæpe malis mortalibus adsint:

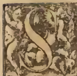
atq; huic adfine illud Euripidis,

Antiquius nihil ipse temperantia
Duco, bonisq; semper adest. Itémq;,
Honorem consecuti, diuitias probæ
Virtutis instrumenta facite: sic boni
Credemini, & vitam beatam degere
Poteritis. —— nónne hæc demonstrationem habent eorum, quæ de diuitiis & externis bonis tradunt philosophi, ea sine virtute nihil possessoribus prodesse? Huiusmodi ad placita philosophorum reductio & accommodatio poëmatum, ea fabulis personáque exuit: facitq; vt seria habeantur, quæ sunt dicta vtiliter: præterea animum adolescentis philosophiæ decretis aperit, & ad ea inclinat. Accedit enim ad ea neque nullo prorsus eorum gustu percepto, neque omni auditione vacuus, neq; sine vllo iudicio plenus tantùm eorum quæ ex matre identidẽ & nutrice audiuit, immò autem etiam ex ipso patre & pædagogo: qui diuitum beatitatem prædicare solẽt ac venerari, mortem autem & dolorem exhorrescere, virtutem sine opibus & gloria pro re despicabili & nihilo ducere. Quibus cũ reclamantia apud philosophos decreta audiunt, principio statim terror quidam & perturbatio ac stupor inuadit, nõ admittentes ea, neq; perferentes: nisi tanquam ex tenebris ad solem aspiciendum proditiri, adsuescant tanquam in adulterina luce & veritate temperatis fabulis lenem habentem splendorem intueri in ista, neq; reformidare. Vbi enim iam antè apud poëtas hæc audiuerint, aut legerint,

Qui nascitur, lugendus est propter mala
In quæ venit: contráq;, qui doloribus
Solutus, ærumnisq; morte tollitur,
Cum gaudio, faustis & ille vocibus
Domo efferendus est. —— &,
Nam præter hæc duo quæ tandem mortalibus
Res sit opus? almæ telluris cùm frugibus,
Tum quæ sitim salubris lympha subleuet. &,
Iò tyrannis, amica genti barbaræ. &,
Hæc est enim mortalium felicitas,
Dolere, quàm fieri queat, rarissimè:

hæc, inquam, secum afferentes, minus perturbantur aut offenduntur apud philosophos audientes, Mortem nihil ad nos attinere, Diuitias naturæ esse definitas: felicitatem & vitam beatam non in multitudine pecuniæ, aut opum mole, aut principatu potentiáque consistere: sed in vacuitate doloris, affectuum animi moderatione, animiq; affectione naturæ finibus res omnes circumscribente. Itaq; cùm propter hæc, tum prędictorum causa omnium, adolescenti in lectione poëtarum bona opus est gubernatio: ne sinistra suspicione occupatus, sed præcedente potius institutione formatus, placidus ita familiarisq; & amicus à poësi ad philosophiam deducatur.

Plutarchi de Homero liber.

SVPERVACANEVM fortasse nonnullis videbitur, de Homeri patria parentibúsque inquirere, cùm ne ipse quidem de suis rebus quicquam dicere dignatus sit: immò adeo se continuerit, vt ne nominis quidem sui vllam faceret mentionem. Attamen quando quidem multarum rerum peritia facit saltem ad institutionem eorum qui erudiri incipiunt, conabimur exponere quæ de eo antiqui memoriæ prodiderũt. Iam Ephorus Cumæus in libro quem de Cumæis rebus inscripsit, hoc agens vt eum gentilem suum fuisse ostẽdat: Arellem, Mæonem, & Dium fratres, Cuma oriundos perhibet fuisse. Ex his Dium æris alieni causa Ascram, qui est Bœotiæ pagus, commigrasse: ibique Pycimeda vxore ducta, Hesiodum procreasse. Arellem Critheidis filiæ suæ tutela Mæoni mandata, in patria mortem cum vita commutasse. Ab hoc auunculo vitiatam puellam: ab eodémque eam, ciuium ob perpetratum facinus damnationem metuente, Phemio Smyrnæ litteras docenti nuptum traditam. Porrò eam, cum ad lauacra, quæ propter amnem Meletem sunt, deambularet: partu Homerum edidisse, iuxta ipsum amnem: inde Melesigenem filium appellatum. Mutato autem nomine Homerum vsurpatum fuisse, cum luminibus esset captus. Tales enim à Cumæis & Ionibus ὅμηροι vocantur, quod ἡγεμόνων, id est, ductorum indigeant. Hæc Ephorus. Aristoteles tertio de Poëtica scribit, in insula Io, quo tempore Neleus Codri filius coloniæ in Ioniam ducendæ præfuit, puellam indigenam, à genio quodam ex eorum numero qui cum Musis choros ducunt compressam, cum intumescente vtero facti pudore moueretur, deuenisse in quendam locum, cui nomen est Aegina. Ibi à prædonibus, qui eò excursionem fecissent, captam, Smyrnámque adductam ab his, Lydorum (sub his enim tunc erat Smyrna) regi Mæoni socio suo dono datam: ab hócque pulcritudinis causa in matrimonium eam adscitam. Hanc, cum ad Meletem fluuium commoraretur, partus doloribus circumuentam, ad ipsum fluuium peperisse Homerum, statimque expirasse. Infantem à Mæone susceptum, filiúque loco enutritum: paulo pòst ipsum Mæonem in fata concessisse. Secundum hæc cum Lydi ab Aeolibus affligerentur, ac de Smyrna relinquenda cogitarent, & duces per præconem sequi iussissent eos qui vellent exire vrbe, Homerũ, puerulum etiamnum, se quoque ὁμηρεῖν (id est, sequi) velle dixisse. Inde pro Melesigene Homerum appellatum. Adultus iam, & poëtica arte nomen consecutus, de parentibus & patria Deum consuluit, isque sic respondit:

Insula Ios matris patria est. vita hæc quoque functum
Accipiet: sed tu iuuenile ænigma caueto.

Alterum quoque oraculum tale fertur:

Felix & miser (ad sortem es quia natus vtramque)
Perquiris patriam: matris tibi, non patris extat
Patria. in vndoso iacet hæc ponto insula, Cretæ
Non adeò vicina, & non longè vsque remota.
Hîc te fata tua cogent decedere vita,
Cùm pueri ignotus obscurum ambagibus olim
Sermonem inuoluent, téque hunc euoluere poscent.
Quippe duplex vitæ fatum tibi contigit: orbum
Luminibus, superis Musa immortalibus æquat:
Post mortem te vita manet secura senecta.

Non multo pòst tempore Thebas nauigans ad Saturnalia (certamen ibi hoc musicum celebratur) Ium venit. ibi saxo insidens, piscatores vidit adnauigantes, eósque Ecquid haberent, interrogauit. Illi, quòd nihil cepissent, sed prædæ inopia pediculos legissent, ita responderunt:

Non capta asserimus: fuerant quæ capta, relictis.

Per ambages autem innuebant, se pediculos, quotquot cepissent, interfectos dimisisse: quos verò non cepissent, eos se in vestibus suis secum ferre. Hoc cum non posset conijcere Homerus, præ mœrore vitam finiit. Ienses cum magnificè sepeliuerunt, hac addita sepulcro inscriptione:

Terra

Terra sacrum caput hîc diuini occultat Homeri,
Heroum egregias qui dixit carmine laudes.

Non desunt qui Colophonium fuisse demonstrent, maximo vtentes argumento, elegiacis versibus, qui inscripti sunt statuæ. Eorum hæc est sententia:

Nate Meletis Homere, ornasti nomine Graios
Aeterno, & patriam qui Colophona tuam.
Semideûm gemino complexe volumine laudes,
Diuinæ mentis prole viges duplici.
Vna vagum duplicis reditum decantat Vlissis,
Altera luctiferæ prælia Dardaniæ.

Dignũ etiã est Antipatri epigrãma, quod adscribatur, nõ carẽs grauitate, est autẽ tale:

Sunt Colophona tibi patriam qui rentur Homere,
Sunt & qui Smyrnam, quiq; fuisse Chium.
Quidam & Ion dicunt: alij Salamina beatam,
Ast alij Lapithas quæ tulit Aemoniam:
Diuersi diuersa ferunt. Oracula Phœbi
Quod si iam pleno mî licet ore loqui:
Omnipatens cœlum est tibi patria, nec mulier te
Mortalis peperit, sed dea Calliope.

Qua ætate vixerit, ambigitur. Quidam tempore belli Troiani aiunt, eiúsq; fuisse inspectorem: alij centum post annis, alij centum & quinquaginta. Duo scripsit poëmata, Iliadem & Vlisseam. Quidam, non tamen verè ij, exercitationis & lusus gratia addidisse & Batrachomyomachiam & Margitem asserunt. Belli Troiani quidam fuisse de sententia Homeri principium tradunt, de dearum Iunonis Mineruæ & Veneris formæ præstantia iudiciũm à Paride factum. ita enim canere Poëtam:

Nam Paris iniusta damnauerat arbiter olim Iliad.ω,27.
Voce deas, pastoralem in certamine forma
Cum subiere casam: reliquis tunc prætulit illam,
Munus adulterij quæ præbuit exitiale.

Enimverò isti versus haud immeritò pro non genuinis habiti sunt: quòd neque deos hominum submittere se iudicio decorum sit, neque huius rei Homerus alibi meminerit. Præstat igitur dicere, Alexandrum Priami F. cum Græcam vitæ degendæ rationem cognoscere cuperet, Spartam nauigasse, vsúmque ibi hospitio Helenæ, absente marito Menelao, ei persuasisse vt secum abiret: vt in insulam nomine Cranaam peruenit, primùm cum ea corpus miscuisse: inde per Sidonem & Phœniciam nauigio Ilium delatum. Agamemnonem re cognita, Aulide, quæ est vrbs Bœotiæ, exercitum collegisse. Ibi eis sacrificantibus draconem in vicinam arborem adscendisse, octóque pullos passeris, nonámque quæ iis accubabat matrem perdidisse. eo ostento indicatum, Græcos nouem annis ad Ilium bello gesto, decimo vrbem capturos. Postquam ad Troiam Græcorum naues appulissent, Græci post primum cõflictum, in quo Protesilaus occubuit, Menelaum & Vlissem legatos reposcendæ Helenę causa miserunt. Troianis negantibus, rursus commissa pugna superiores facti Græci, partem exercitus obsidendæ vrbi reliquerunt: cæteri duce Achille circumiacentes vrbes vastauerunt, vt auxilio Troianos spoliarent. Inter alias capta Chrysa, Chryseidem, Chrysæ, qui sacerdos erat Apollinis, filiam Agamemnoni muneris eximij loco dederunt. Chryses redimendæ filiæ causa ad stationem nauium profectus, & per contumeliam ab Agamemnone habitus, ab Apolline votis contendit, vti Græcos is vlcisceretur. Deus rata vota ea habuit, pestémque Græcis immisit. Quo tempore cum Achilles iuberet Chryseidem reddi, irritatus Agamemnon, minatus est se erepturum Achilli Briseidem, quæ ei honoris causa obtigerat. Hic ergo Thetidi matri persuadet, vt à Ioue impetret, vt Græci in bello succumbant. Id cum euenisset, Patroclus Nestoris monitu Achillem exorauit, vt ipsius armatura sibi vti aliquantisper ad repellendos à nauibus Troianos permitteret. itáque egressus, re fortiter gesta mox interfectus est. Achilles hoc ægrè ferens, ira, qua adversus Agamemnonem flagrabat, missa, armis à Vulcano factis indutus, cum multos alios, tum ipsum tandem Hectorem occidit. Hæc est series rerum. Cæterùm Poëta à nono demum anno orsus est: quod quæ A-

[Marginal notes: Iliad.γ,445. — Iliad.β,303. — Iliad.γ,205. — Iliad.α,initio. — Iliad.λ, sub finē, & initio π. — Iliad.σ. — Iliad.χ.]

chillis iram antecesserunt, minus essent grandia, neq; vel longas vel crebras actiones haberent. Nam Achille inter Græcos pugnante,

Iliad. ι, 788.

Nunquam Dardanidis ausi se emittere portis
Troes erant, vim Pelidæ telúmque timentes.

At eo militiam deserente, receptis animis progrediebantur: & æquo vtrinq; Marte pugnatum est, virtúsq; multorum heroum continentibus prœliis eluxit.

HOMERVM poëtam tempore quidem plerisq;, virtute autem omnibus priorem, rectè primum omnium legimus: cum & ad sermonem, & ad intelligentiam, & ad multarum rerum peritiam plurimum nobis conferat. De poësi eius dicemus, paucis prius de genere eius commemoratis. Homerum ergo Pindarus & Chium & Smyrnæum fuisse ait: Chium Simonides, Antimachus & Nicander Colophonium: Aristoteles autem philosophus Iensem, Ephorus historicus Cumæum. Quidam Salamine Cypri vrbe oriundum dicere non dubitarũt: Argiuum alij, Aristarchus & Dionysius Thrax Atheniensem. Filius à nonnullis dicitur Mæonis & Critheidis: ab aliis, Meletis fluuij. Non minor dubitatio est de tempore, quo vixerit. Aristarchus eum in id tempus reiicit, quo Ionum colonia deducta est. fuit hoc annis post Heraclidarum reditum sexaginta: & is reditus octoginta annis Troiano bello est posterior. Crates eum ante Heraclidarum reditum extitisse tradit: vt ne octoginta quidem prorsus annis Troianum bellum sit subsecutus. Apud plerosq; pro certo habetur, centum annis eum Troiano bello posteriorem fuisse, nõ multo ante Olympicorum ludorum institutionem, à qua Olympiades numerantur. Duæ sunt eius poëses, Ilias & Vlissea: vtraq; numero litterarum in libros diuisa, non hoc ab ipso poëta, sed ab Aristarcho grãmatico. De his Ilias à Græcis barbarisq; res ob raptum Helenæ gestas complectitur, ac præcipuè Achillis eo in bello demonstratam fortitudinem. Vlissea, reditum Vlissis à bello Troiano in patriam habet, ac quæ in reditu errans pertulerit: vtq; insidiantes familiæ suæ vltus sit. Vnde liquet, eum Iliade fortitudinem corporis, Vlissea autem animi excellentiam proposuisse contemplandam. Neq; culpandus est poëta, quòd non virtutes tantum, sed & vitia animi in poësibus suis descripserit: dolores nimirum, gaudia, metus, atq; cupiditates: quasi verò & hæc ad imitandum proposuerit. Enimverò citra hæc res magnæ & minimè vulgares non fiunt. Licet autem auditori capere quæ sunt utilia, & deligere, quæ præstant. Deos hominum consuetudine vtentes introduxit, non delectandi modò, aut animum percellendi causa: sed vt hoc ipso quoque ostenderet, curæ esse diis homines, neque ab eis negligi. In summa autem, narrationem rerum à communi hominum opinione diuersam, fabulosamq; adornauit, vt auditoris animum suspenderet, ac admirationis impleret, auditionémq; eam efficeret quæ animos perculleret. Inde est quòd quædam parum cõsentanea dixisse videtur: ꝙ non semper fidem invenit id, quod prima fronte à cõmuni hominum opinione alienũ ac sublime apparet. Ob id non res modò amplificat, & à cõsuetudine hominũ aversas proponit: sed etiam verba. Nemo autẽ ignorat, noua & non in promtu posita admirationẽ sui excitare, auditorémq; allicere. Enimverò in his ipsis fabulosis sermonibus, si quis non obiter, sed accuratè singula quæ dicuntur obseruet, videbit eum omni dicẽdi scientia, omniq; artificio vsum, multásq; occasiones ac quasi semina omnis generis dictorũ factorúmq; posteris præbuisse: neq; id poëtis tãtum, sed & iis qui soluta oratione historias aut de contẽplatione rerũ scripserunt. Nos priore loco dictionis Homericæ multiplicem copiam perspiciemus: inde ad rerum doctam varietatem nos conferemus.

Poësis.

Omnis poësis vocibus certo ordine quodam compositis, numero & mensura terminatur. Nam cum leuitate & facundia maiestas coniuncta, atq; suauitas, delectando attentionem conciliat. Ita fit eadem opera, vt non modò iis quæ percellunt animum, atq; voluptate afficiunt, delectetur auditor: sed etiam iis quæ ad virtutem conducunt, facilè assentiatur. Homeri verò poësis perfectissimo constat carminis genere: nimirum senario, quod & heroicum dicitur. Senarium, (id enim hexametrum dico) quòd quivis versus sex pedibus absoluitur, qui vel duabus longis syllabis constant, ac spondei dicuntur: vel vna longa, & duabus quæ sequuntur breuibus, dactylum vocant. (tantundem autem temporis vtriq; competit, quòd duæ breues vnius longæ spacium explent) atq; hi pedes inter se compositi, hexametrum versum perficiunt. Heroicum autem dicitur, quòd eo res heroum gestas percenset. Varia autem vsus dictione Homerus, omnis Græci sermonis diuersitatis (dialecton ipsi appellant) notas operi suo

Carmen heroicum senarium.

Dialecti apud Homerum.

ſuo intexuit. vnde liquet, eum vniuerſam Græciam, omnéſque eius nationes obiuiſſe.
Dorienſium vſitatam vocabulorum diminutionem vſurpauit, δῶ pro δῶμα dicens:
—αἶψα δ' οἱ δῶ Ἀφροδίτη πέλεται. & pro ὅτι poſuit ὅ. —ὅ μοι αὐτὸς ἔκτανε χάλκας. & pro ὀπί- Odyſſ.α,392.
σω dixit ἄψ, mutato ο in α, & ps in duplicem quæ ex iis fit. Pro ἄλλοτι, ἄλλο poſuit, Odyſſ.ι,543.
ἤδη γάρ με καὶ ἄλλο τεὴ ἐπίνυσσεν ἐφετμή. ac quæ alia huiuſmodi ſunt. Ita etiā media vocabula Iliad.ξ,249.
concidēs, pro ὁμότεχνας & ὁμοπατρῖς, dixit ὅτεχνας, ὀπατίας. —ac pro ὁμοπάτειον, ὀπάτειον: & Iliad.β,765.
pro τρίμενον, τρῖον: pro τιμαῶ, τίω. Eorundē eſt etiam litterarū traiectio: vt cū κάρτιστοι pro κρά-
τιστοι ponitur. Aeolenſium conciſione in compoſitis vtitur, καδδραθέτην dicens, pro
καταδραθέτην. & ὑββάλλειν, pro ὑποβάλλειν. Tertiæ perſonæ ſingularis numeri præteriti im-
perfecti temporis, aliis in ε, Aeolibus in η finiuntur: vt ἔφιη, ἴσιη. Ita Homerus quoque fe-
cit: —δίδη μόχθοισι λύγοισι, pro ἴδει, ligabat. Et alibi, τὲς μὲν ἀφ' ἔτ' ἀνέμων δίδη μάρτυρ ὑγρὸν Odyſſ.ι,491.
ἀέντων. Aeolicum etiam eſt, quòd σ in δ mutat: vt in ὀδμή, ἴδμεν: & quòd aliquando lit- Iliad.ι,80.
tera abundat, vt in ἔυκηλος, αὐτάρ: quæ recta ſunt ἕκηλος, ἀτάρ. Sic & κικλήσκοντες, pro κικλησκό- Iliad.λ,105.
ντες. Tum quòd ſecundæ verborum perſonæ adiicitur θα, vt in ἔφησθα, εἴπησθα. Gemi- Odyſſ.ι,in fine.
nationē conſonantiū alij Doribus, alij Aeolibus adſcribunt: qualis eſt ἔλλαβε pro ἔλα-
βε, ὁππότερος pro ὁπότερος. ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος. —&, ὁππότερος τάδε ἔργα.— Ab Iliad.ε,83.
Ionibus habet, quòd præteritorū verborū principio aliquid detrahit: vt in βῆ, & δόκευ, Iliad.γ,318.
quæ ſunt pro ἔβη & ἐδόκευ. nam Iones præterita ab iiſdem incipiūt literis, à quibus præ-
ſens. Item quòd ι literā detrahit ex ἱερεύς & ἱέραξ, pro quibus ponit ἱρεύς & ἴρηξ. Item quòd
tertiis ſubiunctiuorū perſonis σι in fine adiicit: vt ἐλθῇσι, λάβῃσι. Itémque datiuis, θύρῃσι,
ὕλῃσιν. Item quòd pro ὄνομα, νόσος, κενόν, μάλας, ponit οὔνομα, νοῦσος, κεινόν, μάλας. Item quòd α longū in η
mutat: vt in Ἥρη, Ἀθήνη, pro Ἥρα, Ἀθηνᾶ. Aliquādo vice verſa, λελασμένος pro λελησμένος. Nec
nō quòd cōtracta verba ſolutè effert, pro φονῶν, νοῶν, dicēs φονέων, νοέων: quod idē in genitiuis
in ου exeuntibus vſurpat, Διομήδεος dicens & Σαρπηδόνος: & in genitiuis pluralibus cōtra-
ctis idem, pro πυλῶν, νυμφῶν, ponens πυλέων, νυμφέων: atque plurales nominatiuos neutro-
rum in α exeuntes, & eorundem genitiuos diſſoluēs dixit σπέεα, μέλεα, σπείων, μελέων, pro
σπῆ, μέλη, σπεῶν, μελῶν. Peculiare etiam Ionibus eſt πεφράσεται, & ſimilia. Attica præ-
cipuè vſus eſt dialecto, quæ reliquis permiſcebatur. Itaque cum Attici pro λαός, dicant
λεώς: ea ipſe conſuetudine ductus, πηλέων dixit, ac χρέως. Solent iidem aliquando duas
ſyllabas in vnam cōflare (quod genus Synaliphe dicitur) quale eſt τοὔνομα, & θοἰμάτιον,
quorum integra ſunt τὸ ὄνομα, τὸ ἱμάτιον. Talia ſunt apud Homerum, τρῶας δὲ προὔτυψαν Iliad.ο,306.
ἀολλέες. —id eſt, προέτυψαν, & πόδα λωτεῦντα, pro λωτίζοντα. Eorundem eſt, optatiuis
adimere ι, vt ex δαινύοιτο fiat δαινῦτο, de τιμώοις fiat τιμῷς. qua forma dixit Homerus,
—ἄλλοι δὲ διακρινθεῖτε τάχιστα. Iliad.γ,102.
Atticum etiam eſt, οἱ πλείονες κακίες, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείες, pro κακίονες, ἀρείονες. Et quòd ſi- Odyſſ.β,277.
miles accuſatiui contractè enunciantur, τὰς βοῦς, τοὺς ἰχθῦς: quæ communis lingua βόας,
ἰχθύας effert. Homerus autem, βοῦς περιτεμνομένους. Item —ἰχθῦς ὀρνιθάς τε. Id quoque At- Odyſſ.λ,401.
ticè dixit —οὐδέ τί μιν σθένει ἐρρηγνῦσι ῥόαι. vt eorum ſunt ζευγνῦσι, ὀμνῦσι. Atticum etiam eſt, Iliad.ε,fine.
breues vocales elidere, ac pro λύεται, οἴομαι ſcribere λῦται, οἶμαι. Sic ille λῦτο poſuit pro
ἐλύετο. Eorundem eſt ſupervacanea appoſitio elementi ι, in ἰωκήν, ἰωκτσάμην. inde Ho-
merus ſuum ἰωχμὸν effinxit. Tum quòd in vnam cum alia ſyllabam ε coire facit, in ἴμο-
νες, νηρῆες. Eſt & eorum, Σφῶε δὲ μάλ' ἐθέλετον. & in datiuis qui in ι putum præcedēte α de- Iliad.λ,781.
ſinunt, κέραϊ, γέραϊ, σέλαι. Eſt & hoc Atticum, dicere ἴσαν, ἐπίαθον, pro ἴσασαν & ἐπίαθωσαν.
Item vti optatiuis loco præteritorum indicatiui modi: quod crebrò facit Homerus.
Tum, cum femininis articulos, participia, adiectiuáve maſculini generis coniungere:
vt τὼ χεῖρε, τὼ γυναῖκε: quomodo & apud Platonem eſt ἄγουσε καὶ φέροντε, & ἡ σοφὸς γυνή, & ἡ
δίκαιος. Sic ergo Homerus etiam de Iunone ac Minerua dixit,
οὐκ ἂν ἐφ' ὑμετέρων ὀχέων πληγέντε κεραυνῷ. Iliad.θ,455.
Et alibi: Ἤτοι Ἀθηναίη ἀκέων ἦν. —&, κλυτὸς Ἱπποδάμεια. Iam cum in vocabulorum con- Iliad.δ,22.
ſtructione propria multa ſingulæ habeant dialecti, Atticam conſuetudinem exhibet Iliad.β,742.
Poëta, cum dicit: Ἀλλ' ἄγ' ὀϊστευσον Μενελάου κυδαλίμοιο. Cum autem dicit, Δέξατο οἱ σκῆ- Iliad.δ,100.
πτρον. &, —εἵμασι δὲ κατὰ περὶ φαίνετο δέρμα, Doricè loquitur. Manifeſtum autem eſt, Iliad.β,186.
eum, vt varietatem orationi conciliaret, omnes Græcorum voces collegiſſe: ac modò Iliad.ι,87.
peregrinis vſum, vt ſunt quas modò retulimus: modò vetuſtis, vt cū ἄορ & σάκος pro-
fert: modò communibus aut vulgatis, vt cum ξίφος & ἀσπίδα. Ac miretur aliquis maie-
ſtatem orationis apud eum vulgatis quoque vocabulis conſeruari. Enimverò quo- Ad tropos di-
niam artificio omni adornata oratio, aliquid à communi conſuetudine requirit alie- greditur.

num, quod ei vel evidentiæ, vel maiestatis, vel omnino delectationis amplius adferat: porrò autem vocabulorum à sua significatione in aliam aversio Tropus, compositionis immutatio Schema appellatur, & vtriusque generis species in artis præceptionibus annotata sunt: contemplemur agedum, ecquid horum Homerus prætermiserit aut num aliquid posteri invenerint, quod non primus ille extulerit. De tropis

Onomatopœia. Onomatopœia (nominis noui fabricationem possis Latinè dicere) admodum ei est familiaris. Norat enim vetustam vocabulorum originem: nempe eos qui primi rebus nomina fecerunt, multas ab accidente aliquo appellationes traxisse: sonósque articulatim non editos, scriptis vocibus expressisse. Cuius generis sunt φυσᾶν, quod est sufflare: & πρίζειν, id est, serra findere: & μυκᾶσθαι mugire, & βρονιᾶν tonare, ac horum similia. Proinde ipse quoque nomina quædam noua finxit, ea rebus quas designarent conformans: vt δοῦπος est, & ἄραβος, & βόμβος, & ῥοχθεῖ, & ἀνέβραχε, & σίζε, ac quæ talia porrò sunt, quibus significantiora non invenias. Rursus quædam vocabula aliis rebus imposita, in alium vsum transtulit: quorum est, φλέγμα κακὸν φορέουσα. significat enim efficaciam vrendi. & πυρετὸν, quo nomine febris intelligitur, pro igne posuit. & χαλκοτύπους

Iliad. φ, 137. Iliad. τ, 25. ὠτειλὰς dixit, ab ære impressa vulnera. Omnino autem multa vsus est nouitate magna cum licentia, quædam à consueta significatione aliò traducens, quorundam significationem augens, quo orationem elegantiorem & ampliorem redderet. Magna e-

Epitheta. tiam ei est Epithetorum (adiectiua hæc dicuntur, quæ eorum quibus adduntur naturam aut accidens aliquod insigne exprimant) copia, quæ propriè & cohærenter subiectis adaptata, tantundem atque propria nomina valent. Ita cuivis deorum peculiarem appellationem accommodauit, Iouem μητιέτην vocans, & ὑψιβρεμέτην, hoc est, consultorem & altitonantem: Solem ὑπερίονα, quòd in sublimi feratur: Apollinem, à nitore aut mundicie φοῖβον. Sed videamus etiā alios post Onomatopœiā tropos. Cata-

Catachresis. Iliad. θ, initio. chresis, quæ vocabuli vsum à propria significatione ad aliam rem proprio nomine carentem transfert, est apud Homerum: vt vbi σειρὰν χρυσείην dicit, hoc est, catenam auream. etenim σειρὰ propriè de fune dicitur. & cum dicit αἰγείην κυνέην. nam galerus ab eo κυνέη dicitur, quòd ex pelle canis fieri receptum esset: hîc eo nomine eam vocat,

Metaphora. quæ ex capræ exuuio. Metaphora, quæ est vocis à proprio significato in aliam rem priori certa similitudinis ratione respondentem translatio, & frequēs ei & multiplex est. Quale est,

Odyss. ι, 481. *Tum magni nauim iaculatus vertice montis.* Et alibi:

Odyss. κ, 195 *Insula, quam totam immensa æquoris vnda coronat.*

Quo enim modo se ad hominem habet vertex, hoc montis summitas ad montem ipsum: & quæ ratio est coronæ ad id cui circumdata est, eadem maris ad insulam. Cæterùm venustior fit & evidentior oratio, vbi similia nomina propriorum loco ponuntur. Sunt autem variæ apud eum translationes. Quædam ab animatis ad animata: vt,

Nauis cæruleæ tum sic auriga profatur.

aurigam dixit pro nauta. Item,

Iuit pastorem populorum Agamemnona quærens.

id est, regem. Aliæ ab animatis ad inanima: vt,

Iliad. β, 824. *—imo Idæ sub pede montis.—*

ita radicem montis appellans. &,

Iliad. ι, 141. *—Vbere terra,* designans fertilitatem.

Iliad. ω, 205. Odyss. ε, fine. Rursus ab inanimis ad animata: σιδήρειόν νύ τοι ἦτορ, id est, ferreū habes pectus. ferreum dixit pro duro. Et ab inanimis ad inanima: Σπέρμα πυρὸς σώζων. — *Ignis conseruans semen.* id est, principium, ei producendo aptum. Neque nominum modo, sed & verborum translationibus vtitur. vt,

Iliad. ρ, 265. *Eructante salóque vndas, dant litora vocem.* id est, resonant. Alius tropus est

Metalepsis. Metalepsis, vbi communi nomine res diuersæ notantur. vt,

Odyss. ο, 298. *Ἔνθεν δ' αὖ νήσοισιν ἐπιπροέηκε θοῇσι.*

Vult enim denotare insulas eas, quæ propriè dicuntur ὀξεῖαι, id est acutæ. At in Græco sermone θοὸν idem est quod ὀξύ: ὀξὺ non modò id quod in motu velox est, sed id quoque significat quod in figuris acutum est, atque in tenuem mucronem desinit. Inde est illud

Odyss. ι, 327. Synecdoche. — ἐγὼ δὲ θόωσα παραστὰς, id est, adstans exacui. Alius tropus est Synecdoche, quæ propria vocabuli significatione aliquid aliud sub eodem genere comprehensum innuit.

nuit. Non minus in hoc est varietatis. nā aut totius appellatione partē accipimus: vt,

—πρὸς τεῖχος ἐΰδμητον βόας αὔας. Iliad. μ, 137.

de bobus tergora intelligi voluit, ex quibus scuta fierent. Aut à parte totum indicatur: vt,

Talis me capitis desiderium tenet.— Odyss. α, 343.

per caput virum vult intelligi. sic formosam indicat vocabulo λευκώλενος, quod significat humeris albis præditam: & bene armatos voce ἐϋκνήμιδας, qui crura bene munierint. Aut ab vno multa: vt cum de Vlisse dicit,

—*Troiæ sacram ex quo diruit vrbem.* Initio Vlyssee.

Non enim is solus, sed cum aliis Græcis Troiam excidit. Aut à multis vnum: vt, *Pectora chara,*— id est, pectus. Aut à specie genus: vt, *Marmore percutiens rigido.* nimirum lapide, cuius marmor est species. Aut contrà: Iliad. μ, 380.

Noscere aues, fatiq; ratos prædicere iussus. Odyss. γ, 159.

genus pro specie. Non enim omnes aues vult intelligi, sed diuinationi tantùm aptas. Aut actionem ab iis quæ eam comitantur: vt,

Pandarus, ipse arcum dederat cui magnus Apollo. Iliad. β, 827.

arcus enim peritiam sagittandi denotat. Item,

Inde maris lymphas fusi per transtra dealbant. &, Odyss. μ, 172.

Illi lora die, quàm longa est, concutiebant. Odyss. γ, 938.

horum prius impulisse eos remis nauim ostendit, posterius equorum cursum: vtrunq; ab accidente rei indicatum. Aut à priori consequens: vt, *Virgineam soluit zonam.* sequitur enim, imminuisse virginitatē. Aut contrà, vt cū pro interficere ponit ἐναρίζειν, quod est spoliare. Ex posteriori enim prius intelligitur. Alius tropus est Metonymia, cū vocabulū aliud propriè, aliud relatione quadā, sine certo respectu significat: vt, Odyss. λ, 244. Metonymia.

Cùm verò Cererem metit agris lecta iuuentus.

frumentum innuens, quod à Cerere inuentum est. Item cum dicit,

Viscera Vulcano verubus fixa imposuerunt. Iliad. β, 424.

nomine enim Vulcani ignis intelligitur. Tale est etiam, — *Meam quicunq; virorum,* Odyss. τ, 27.

Chœnicem attigerit. — chœnice contenta dicit. Est autem Chœnix, mensura frumenti. Alius tropus est Antonomasia, cum proprium nomen per epitheta, aut idem significantia vocabula enunciatur: Antonomasia.

Rursum Pelides duris conuicia verbis Iliad. α, 223.

Iecit in Atriden. — hoc Agamemnonem, illud Achillem designat.

Nata bono mea sis animo Tritonia. — &, Iliad. θ, 39.

Intonsus Phœbus. — quorum hoc Apollinem, illud Mineruam exprimit. Iliad. υ, 19.

Est & Antiphrasis, contrarium eius quod præ se fert significante voce: vt, Antiphrasis.

Nec verò hos cernens animo est gauisus Achilles. Iliad. α, 330.

contrarium enim voluit dicere, nimirum Achillem iis visis indoluisse. Est & Emphasis, quæ occulto sensu eius quod dicitur significationem intendit: vt, Emphasis.

Verùm postquam in equum descendimus. — Odyss. λ, 522.

nam descendendi vocabulo equi magnitudinem notat. Item,

Incaluit gladius tum sanguine totus.— Iliad. π, 333.

Est enim in hoc maior significandi vis: scilicet cùm intelligi velit, ita immersum fuisse corpori gladium, vt is calefieret. Hæc de tropis Homericis sufficiant. Iam & constructionis immutationes videamus, quæ vocantur Schemata: ecquid ea primus omnium Homerus ostenderit. Schema est oratio, à communi consuetudine varians fictione aliqua, idque ornatus aut vtilitatis gratia. Ornatum quidem conciliat orationi varietate & mutatione sermonis, dictionique aliquid maiestatis adiicit. Vtilis verò est, ad rerum qualitatem & vim extollendam atq; amplificandam. De schematibus Pleonasmum (is est, cum superuacaneum ponitur vocabulum) vsurpat, aliquando versus complendi causa: vt, Schemata. Pleonasmus.

Χρυσοῦ δὲ δέκα δώσω τάλαντα. Iliad. τ, 246.

nam πάντα illud insertum est nulla significatione. Aliquando ornatus gratia: vt,

ἦ μάλα δὴ τέθνηκε Μενοίτιου ἄλκιμος υἱός. Iliad. σ, 12.

hîc μάλα abvndat, Attico more. Alicvbi pluribus verbis rem exprimit, quę vocatur Periphrasis: vt cum filios Achiuorū pro Achiuis dicit, & vim Herculeā pro Hercule. Periphrasis.

Quin & Enallagen (immutationem ad verbum diceres) adhibet, consuetum invertens ordinem. *Hyperbaton.* Idq; vel in medio vocabulum inserens, quod Hyperbaton dicitur: vt,

Iliad.ρ,542. Αἱματόεις ὥς τίς τε λέων κατὰ ταῦρον ἐδηδώς, pro λέων ταῦρον καταδηδώς. Aut totam orationem: vt,

Iliad.β,333.
—Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἴαχον, ἀμφὶ δὲ νῆες
Σμερδαλέον κονάβησαν ἀϋσάντων ὑπ' Ἀχαιῶν,
Μῦθον ἐπαινήσαντες Ὀδυσσῆος θείοιο.

Parenthesis. Ordo enim est, ἴαχον μῦθον ἐπαινήσαντες. Eiusdem generis est & quæ Parembola vocatur, quasi interiectio, cum aliunde quædam ad propositam rem nihil pertinentia inserit: quibus etiam sublatis, nihil tamen constructioni adimatur. Tale est:

Iliad.α,234.
Per sceptrum hoc iuro. nunquam illud germina fundet,
Postquam in monte semel summo florere recisum
Dedidicit, posuitq; comas & brachia ferro.

ac quæ alia ibi de sceptro sunt. quibus infert, id quod cum initio (*Per sceptrum hoc iuro*) cohæret:

Pelidæ Graiis desiderium insidet olim.

Epanalepsis. Est etiam iteratio (palilogiam Græcus vocat) cum repetitur aliqua pars eorum quæ dicta sunt, aut etiam compluria vocabula: duplicationem etiam appellant, seu ingeminationem: vt,

Iliad.υ,371.
Contra ibo, vel si manuum vis ignea ei sit,
Sit manuum vis ignea, certet robore ferro.

Aliquando interiectis aliis quibusdam, priora repetuntur: vt,

Odyss.α,22.
Aethiopes longè sed adierat ille remotos,
Aethiopes hominum extremi qui sedibus hærent
Diuisi geminis. — hoc schema & motum dicentis indicat, & simul auditorem excitat. Et est eiusdem generis Epanaphora, cum eadem particula in principio multorum membrorum ponitur, cuius exemplum habet Homerus:

Iliad.β,671.
Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας.
Νιρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς, Χαρόποιό τ' ἄνακτος.
Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

schema hoc & mouendo, & elegantiæ sermonis est aptissimum. Est apud eum etiam Epanodos: quæ fit, cum duabus rebus atq; vocabulis propositis, nondum sententia finita retrò redimus, ac de vtroq; id quod sententiæ deerat exponimus: vt,

Iliad.ε,692.
Ἄρης τε βροτολοιγὸς, Ἔρις τ' ἄμοτον μεμαυῖα.
Ἡ μὲν ἔχουσα κυδοιμὸν ἀναιδέα δηϊοτῆτος,
Ἄρης δ' ἐν παλάμῃσι πελώριον ἔγχος ἐνώμα.

Similiter desinens. schema hoc ad varietatem & perspicuitatem conducit. Est etiam apud eum Homœoteleuton, siue similiter desinens, cum membra in easdem syllabas terminatis vocabulis, in eundem sonum exeunt. vt,

Odyss.ο,74. Χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν. Et in eo:

Odyss.ζ,42.
Οὔλυμπόνδ', ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
Ἔμμεναι, οὔτ' ἀνέμοισι τινάσσεται, οὔ τι ποτ' ὄμβρῳ
Δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
Πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

Similiter cadens. Cum autem conuersiones desinunt in nomina eodem modo declinata, eosdémq; casus, Homœoptoton id peculiari nomine appellatur, quod est similiter cadens: vt,

Iliad.β,87.
Ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων,
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.

His & similibus maximè delectatio & suauitas orationi additur. Quantum artificio componendi studuerit, vel hoc indicio est, quòd sæpe simul duobus schematis, Epanaphora & Homœoteleuto vsus est: vt in his versibus,

Ibid.381.
Εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω,
Εὖ δέ τις ἵπποισιν δεῖπνον δότω ὠκυπόδεσσιν.

Parison. Parison quod vocatur schema, his adiunctum est, quod fit ex duobus aut pluribus membris æquali vocum numero contentis. Hoc primus Homerus posuit: vt,

Iliad.η,93. Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. &,
Iliad.ν,282. Μνωόμενοι μὲν ἀφεῖψαι, φιλότητα δ' ἑλέσθαι.

Mani-

Manifestum est autem, hac ratione admodum exornari dictionem. Eadem venustas etiam est Paronomasiæ, cum vox priori similis non longo post intervallo statim subiungitur: vt, Paronomasia.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος παῖς κρατερὸς Λυκόοργος. Iliad.ζ,130.

Et alibi: — τῶν ἦτοι Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν. Iliad.β,758.

Atque hæc quidem quæ hactenus commemorauimus, aut abundantia aut fictione aliqua figurata sunt. Aliud eorum est genus, quæ fiũt defectu dictionis: qualis est Ellipsis, cùm vocabulum aliquod etiamsi non efferatur, sententia tamen ex antecedentibus liquet: vt, Ellipsis.

Δώδεκα μὲν σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ' ἀνθρώπων, Iliad.ι,328.
Πεζὸς δ' ἕνδεκα φημί. deest hîc ἀλαπάξαι, sed quod ex antecedentibus facilè suppleas. Est & in hoc Ellipsis,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. Iliad.μ,243.

deest enim verbum substantiuum. &,

Ὢ πόποι, ἦ μοι ἄχος μεγαλήτορος Αἰνείαο. Iliad.υ,293.

deest πάρεστιν, aut συμβέβηκεν, aut aliquid tale.

Affine huic est Asyndeton, cum coniunctiones omittuntur, quarũ est dictionem coniungere: idque non modò celeritatis, sed etiã affectuũ exprimẽdorum causa adhibetur. Exemplum:

Ἤομεν ὡς ἐκέλευες ἀνὰ δρυμά, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ, Odyss.κ,251.
Εὕρομεν ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης.

nam eo qui narrabat breuitate summa cupiente rem referre, copulã ipse omisit. In Schematum numero est etiam Asyntacton, id est, non constructũ: quod & Allœosis, quasi alteratio dicitur: fitque tũ, cùm vsitata cõstructio mutatur. Fit hoc variè, idque ornatus causa, & venustatis: cum cohærere verborũ structura ob insolentiam nõ videtur, & tamen suam habet peculiari ad certum aliquid respectu cohærentiam. Sæpenumerò id evenit generibus nominum mutatis, vt in κλυτὸς Ἱπποδάμεια, pro κλυτή: & θῆλυς ἐέρση, pro θήλεια. Solebãt enim antiqui masculina etiã pro femininis ponere, vt pote præstantiora, ac maioris momẽti. non hoc tamen immodicè, aut sine ratione: sed tũ, cùm attribuendũ esset adiectiuũ substantiuo tale, qđ in eius corpore nõ inhæreret. Nã magnus magna, pulcer pulcra, & horũ similia, in ipso insunt corpore. Extrà sunt, gloriosus, fortunatus. Ac præterea hæc, ideò quia cõposita sunt, (ἔνδοξος inquam, & εὐτυχής) cõmunia sunt. Nam in vniuersum adiectiua cõposita vtriusque sunt generis. Item cùm nominibus masculino & fœminino commune adiectiuũ aut participium respõdet, tunc masculinum genus prævalet: vt, Enallage.

Παρθενικαί τε καὶ ἠΐθεοι ἀταλὰ φρονέοντες. Iliad.σ,567.

Quædam etiam secus extulit, quàm vel dialectorum natura ferret, vel eius temporis vsus: vt,

— ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς Odyss.α,53.
Μακράς. Sæpe etiam metri causa genus mutat, vt in eo,

Δῶρόν τοι καὶ ἐγὼ τέκνον φίλε τοῦτο δίδωμι. Odyss.ο,125.

nam ad personam respiciẽs, masculinum φίλε neutro τέκνον apposuit. cuius simile est in verbis Diones ad Venerem,

Τέτλαθι τέκνον ἐμόν, καὶ ἀνάσχεο κηδομένη περ. Iliad.ε,182.

Eandem rationem ac respectum etiam illud obtinet,

Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο Odyss.λ,90.

χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. — nam ἔχων refertur nõ ad ψυχὴν, sed ad ipsum Tiresiã. Sæpe enim non ad vocabula, sed ad rem significatam accommodauit constructionem: vt in hoc, Iliad.π,280.

Πᾶσιν ὀρίνθη θυμός, ἐκίνηθεν δὲ φάλαγγες,
Ἐλπόμενοι παρὰ ναῦφιν ἀμύμονα Πηλείωνα.

nam hîc ἐλπόμενοι non aptatur ad φάλαγγες, verùm ad ἄνδρες, scilicet ad viros, ex quibus phalanges erant compositæ. Alio quoque modo genus mutat: vt cum dicit,

— νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
Κυανέη, τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ. — nam quia idem significant νεφέλη & νέφος, priore posito, adiectiuum ad posterius accommodauit. Talia sunt & hæc, Odyss.μ,75.

Τῶν δ' ὥς τ' ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλά, Iliad.β,459.
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων,
Ἔνθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι.

nam cum neutro genere genera auium proposuisset, ac species masculino explicasset: rursum infert neutrum genus κλαγγηδὸν προκαθιζόντων. — quod ad ὀρνίθων respicit. Præter genus numeros quoque permutat sæpe poeta: vt cum scribit,

Iliad. ι,305. Ἡ πληθὺς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν ἀπονέοντο.

proposito enim singulari, plurale intulit, respectu nimirum significationis. Nam πληθὺς multitudinem significat: estque numero singulare, cum in se multa complectatur. Contrà plurali proposito, singulare ei applicat: vt,

Iliad. π,265. — οἱ δ' ἄλκιμον ἦτορ ἔχοντες, πρόσσω πᾶς πέτεται. —

πᾶς enim, quod omnis est, numero singulare, plurali respondet, quia idem significat quod πάντες. Eandem formam hoc habet,

initio Odyss. γ. Οἱ δὲ Πύλον Νηλῆος ἐϋκτίμενον πτολίεθρον
Ἷξον, τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον.

τοὶ enim Pylios notat, quorum vrbs modò nominata fuit. Iam casuũ quoque apud eum est permutatio. Vocatiuus pro nominatiuo positus, θυέστα pro θυέστης:

Αὐτὰρ ὁ αὖτε Θυέστ' Ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι.

Iliad. β,107. & νεφεληγερέτα Ζεὺς, pro νεφεληγερέτης. Item,

Δὸς φίλος· οὐ γάρ μοι δοκέεις ὁ κάκιστος Ἀχαιῶν.

Odyss. ρ,415. Datiuus pro genitiuo:

Iliad. γ, initio. Τρωσὶ μὲν προμάχιζεν Ἀλέξανδρος θεοειδής.

pro Τρώων. & contrà σπέους pro σπηῒ,

Odyss. ι,68. Ἦ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περὶ σπέους γλαφυροῖο.

Causa est, quòd cognati inuicem videntur, rectus, accusatiuus & vocatiuus casus: itaque & in neutris omnino, & in multis masculinis ac femininis sunt iidem. Itidẽ & datiuus genitiuo videtur cognatus quodãmodo: vnde fit vt in duali numero in omnib. generib. iidẽ sint. Quare & casuum à recepto vsu varians mutatio aliquid habet consentanei. Quãquam causa nõnunquã etiã adferri potest, vt in Ἰφισάμενοι πεδίοιο, & in διέπρησσον πεδίοιο: hoc .n. est perinde ac si dixisset ἐπέρων διὰ τοῦ πεδίου. Bene habet etiã apud eum mutatio casuũ initio vtriusque poematis, cũ accusatiuo posito, deinde nominatiuus locatur pro eo. Μῆνιν ἄειδε θεά —

Iliad. ι,222.
Iliad. γ,14.
Iliad. α,1.

μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. &,

Odyss. α,1. Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη. — Aliquando genitiuo rectum subiicit: vt,

Iliad. α,272. Τῶν οἳ νῦν βροτοί εἰσι. —

Multa etiam alia forma protulit: vt,

Iliad. β,350. Φημὶ γὰρ οὖν κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα
Ἤματι τῷ, ὅτε νηυσὶν ἐπ' ὠκυπόροισιν ἔβαινον
Ἀργεῖοι, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες,
Ἀστράπτων ἐπιδέξι', ἐναίσιμα σήματα φαίνων.

Cuius simile est illud:

Iliad. ζ, fine. — ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς, Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει. —

Atque hæc ipsa quoque more antiquo quodam extulit, neque nulla ratione. Quippe participiis per verba explicatis, cohærentia apparebit. nã ἀστράπτων id valebit quod ἤστραπτε, & πεποιθὼς idem quod ἐπεὶ πέποιθε. Germana horum sunt:

Οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. & alibi:

Odyss. μ,73. Τὼ δὲ διακρινθέντε, ὁ μὲν μετὰ λαὸν Ἀχαιῶν
Iliad. η,306. Ἤϊ', ὁ δ' ἐς Τρώων ὅμαδον κίε. — & similia. Non enim à ratione alienũ est, dicturum de duobus, rectum casum præmittere, in quo id quod commune est alteri cum altero seruatur: quam communitatem nemo non videt multum gratiæ orationi apponere. Alicubi communi casu præposito, verba de altero deinde facit: vt,

Ἀμφω δ' ἑζομένω, γεραρώτερος ἦεν Ὀδυσσεύς.

Iliad. γ,211. Species quoque nominũ permutat: sæpe ponens pro positiuo comparatiuum: vt,

Iliad. α,32. — σαώτερος ὥς κε νέηαι. Aliquando superlatiuum pro eodem: vt, δεξιότατος κατ' αὐγήν. Talis ergo est in nominibus immutatio. In verbis porrò aliquãdo modos permutauit, vt cum loco imperatiui infinitiuum ponit: vt,

Iliad. λ, fine.

Iliad. ε,124. Θαρσῶν νῦν Διόμηδες ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι, pro μάχου. Aut pro optatiuo indicatiuum,

Iliad. β,488. Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω pro μυθησαίμην, ὀνομήναιμι. Ac vice versa optatiuũ pro indicatiuo:

Iliad. ε,388. Καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης. — pro ἀπώλετο. Aliquando tempora. præsens pro futuro:

Τὼ

Τὴν δ' ἐγὼ οὐ λύσω, πρίν μιν καὶ γῆρας ἔπεισι. erat enim dicendum, ἐπελεύσεται. Aut pro præterito imperfecto: Iliad.α,29.

Ἔνθ' ἦτοι πλυνοὶ ἦσαν ἐπηετανοί, πολὺ δ' ὕδωρ Odyss.ζ,81.
Καλὸν ὑπεκπρορέει.—pro ἔῤῥει. Aut futurum loco præsentis:
Οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος. Vel idem loco præteriti: Odyss.α,24.
Δείδω μὴ μοι πάντα θεὰ νημερτέα εἴπῃ. pro εἶπε.

Genera sæpenumerò permutat. Passiuū ponit pro actiuo, aut medium: vt, Ἕλκετο δ' ἐκ κολεοῖο μέγα ξίφος.—pro εἷλκε, & καθορώμενος αἶκας: pro ὁρῶν. Ac vicissim actiuū loco passiui: Iliad.α,194.
Δωρήσω τεῖ πόδε χρυσεύκτων.—cum esset dicendū δωρήσομαι. Numerū quoq; pro numero ponit. pluralē pro singulari: quod vsitatum est, cum quis de se ipso loquitur: vt,
Τῶν ἀμόθεν γε θεὰ θύγατερ Διὸς εἰπὲ καὶ ἡμῖν. id est, ἐμοί. Est & vbi permutat personas: non modò sic, Odyss.α,10.

Ἄλλοι μὲν γὰρ πάντες ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ, Iliad.ε,877.
Σοί τ' ἐπιπείθονται, καὶ δεδμήμεσθα ἕκαστος.

Multi enim cum sint dij, quorum vnus etiam est ea quæ loquitur persona, vtrunq; rectè extulit ἐπιπείθονται tertia, & δεδμήμεσθα prima persona. Aliàs, cùm misso eo de quo sermo est, ab vna persona transitus fit ad aliam, quod ἀποστροφὴ seu auersio propriè dicitur: atq; hæc figura imitatione verborū loquentis, auditorē mouet atq; ducit. tale est,

Ἕκτωρ δὲ Τρώεσσιν ἐκέκλετο μακρὸν ἀΰσας
Νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾶν δ' ἔναρα βροτόεντα. Iliad.ο,346.
Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω.

A narratione enim & oratione obliqua ad mimesim, i. directam, qua ipsius Hectoris verba referunt, desciuit. Quin & in ipsa narratoria oratione sæpe apostropha vtit: vt,
Ἀμφὶ σὲ Πηλέος υἱὲ μάχης ἀκόρητοι Ἀχαιοί. Iliad.υ,2.

Etiam personas in eo sermone mutat, quo verba alterius referuntur: vt,
—Ἦ δὴ παισὶν ἐοικότες ἀγοράασθε Iliad.β,337.
Νηπιάχοις, οἷς οὔ τι μέλει πολεμήια ἔργα,
Ἀτρείδη, σὺ δ' ἔθ' ὡς πρὶν ἔχων ἀστεμφέα βουλὴν
Ἄρχευ' Ἀργείοισι κατὰ κρατερὰς ὑσμίνας.

Aliud genus Apostrophæ hoc est:
Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη. pro οὐκ ἄν τις γνοίη. & alibi, Iliad.ε,85.
—Ὀδμὴ δ' ἡδεῖα ἀπὸ κρητῆρος ὀδώδει Odyss.ι,209.
Θεσπεσίη, τότ' ἂν οὔ τοι ἀποσχέσθαι φίλον ἦεν.

Participiis vtitur loco verborum: vt,
—ἥ τ' ἐνὶ κήπῳ Καρπῷ βριθομένη.—pro βρίθεται. Iliad.θ,306.
Ἔνθ' οἵ γ' εἰσέλασαν πρὶν εἰδότες.—pro εἰδέναι. Odyss.ν,113.

Sæpenumerò etiam articulos permutat, loco subiunctiuorum præpositiuis vtens: vt,
Τοὺς ἔτεκε Ζεφύρῳ ἀνέμῳ ἅρπυια Ποδάργη. pro οὕς. Iliad.π,150.
Et, Καὶ θώρηχ', ὅ γοι ἦν οἱ, ἀπώλεσε πιστὸς ἑταῖρος. pro ὅς. ac vice versa. Iliad.σ,460.

Ita præpositiones etiam solet commutare: vt,
Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα.—pro ἐπὶ δαῖτα. Sic & Iliad.α,724.
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν.— Ibid.10.

Ac præpositionibus præterea nomen alieno casu subdit: vt,
Μή πως καὶ διὰ νύκτα μενοινήσωσι μάχεσθαι, pro διὰ νυκτός. Aliquādo præpositiones omittuntur: vt, Τῆς ὅγε κεῖτ' ἀχέων.—id erat, περὶ ἧς. & —τὸν τιδυγμένος ὅ πριν ἔπη. pro προσεῖπε. & alias quoque præpositiones quà permutat, quà omittit. Adverbiis quoq; localibus, ad locum, in loco, vel de loco significantibus, promiscuè vtitur: vt, Iliad.α,101. Iliad.β,694. Odyss.δ,91.
Υἱωνοὶ δ' ἑτέρωσε κάθιζον.—pro ἑτέρωθι. &
Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε. pro ἐγγύς. Coniunctionum quoq; permutationē apud eum deprehendas. Εὐνῇ δ' οὔ ποτ' ἔμικτο, χόλον δ' ἀλέεινε γυναικός: pro γὰρ posito δέ. Hæ sunt dictionis figuræ, quibus & reliqui omnes non poetæ modò, sed & solutæ orationis scriptores vtunt. Iliad.α,219. Odyss.α,433.

At verò sentētias multis figurarū modis idem variauit. Est eius generis & προαναφώνησις, quæ fit, cum aliquid narrans, interim id prædicit, quod pòst futurum, & alio loco deinde dicendum erat: vt, Figuræ sentētiarum.
Gustaturus erat primus sanè ille sagittam. & Odyss.φ,98.
ἐπιφώνησις, seu acclamatio:
Nam rem, quando vsu venit, stultus quoq; sentit. Iliad.ρ,32.

Multæ quoq; ſunt apud eum & variæ proſopopœiæ.nã multas ac varias inducit perſonas loquentes, iiſq; omnis generis mores affectúſque attribuit: nonnũquam etiam eas confingens perſonas,quæ nullibi ſunt.vt,

Iliad.η,125. *Proh quantus dolor annoſum nunc Peleatangat.*

Hypotypoſis. Eſt & Diatypoſis, deſcriptio eius quod vel fit, vel eſt, vel fore dicitur, perſpicuitatis cauſa propoſita.vt in his:

Iliad.ι,589. *Quippe viros cædunt, vrbem flamma improba delet;*
Abducit miſeris natos cum matribus hoſtis.

Aut fit hoc miſerationis mouendæ gratia.vt,

Iliad.χ,60. *Me miſerum, in ſenij Iupiter quem limine ſæuus*
Aduerſo perimet fato,mala plurima paſſum:
Occidi poſtquam natos,natáſq; videre
Raptari,excindi thalamos,duraq; miſellos
Allidi infantes terræ me cernere adegit.

Ironia. Eſt & Ironia, vbi contrarium verbis indicatur,ciuili quadam ſimulatione, quale illud Achillis:

Iliad.ι,346. *Nunc tecum Laertiade,& cum regibus ille*
Hoſtiles aliis depellere nauibus ignes
Cogitet.—& paulò pòſt,
—*alium ſibi quærat Achiuûm,*
Ipſi qui quadret rectè,& mage regius extet.

Atq; hic eſt modus,cum de ſeipſo aliquis abiectè loquitur,vt contrariũ innuat.Alius, cum ſimulamus nos aliquem laudare, quem reipſa vituperamus. Ita apud Homerum Telemachus:

Odyſſ.ρ,397. *Antinoe, vt genitor nato,ſic tu mihi certè Conſulis.*—

Et viciſſim, cum ſubſannandi cauſa magni aliquid alteri tribuimus:

Odyſſ.β,325. *Nimirum exitium parat illætabile nobis*
Telemachus,ſocióſq; Pylo Spartá ve vocatos
Adducet:quorum,toto quod pectore tractat,
Auxilio expediat facinus.—

Sarcaſmus. Ironiæ ſpecies eſt & ſarcaſmus,cum contrariis verbis exprobrãs quippiam alteri,ſubridere ſe fingit:vt Achilles in his,

Iliad.ι,336. *Dona aliis ſua tuta iacent. Gratũm mihi ſoli*
Abſtulit ille meam:grata cum coniuge porrò
Oblectet ſeſe.—

Allegoria. Affinis horum eſt Allegoria, cũ aliquid aliud quàm quod dicitur, intelligi volumus. Tale eſt,

Odyſſ.χ,195. *Certè equidem hanc duces omnino Melanthie noctem*
In molli ſtratus,nam conuenit hoc tibi,lecto.

qui enim erat in vinculis,ac ſuſpenſus,illum in molli ſtrato dormiturum ait.

Hyperbole. Hyperbola ſæpe eſt vſus,quæ rem extollendo excedit veritatem,magnam intendendi vim habens:vt,

Iliad.κ,437. *Vincebant candore niues & flamina curſu.*

Hiſce ergo vſus eſt figuris ac tropis Homerus, vſúmq; eorum poſteris oſtendit: quo nomine ab omnibus gloria, quæ iſtis rebus debetur, meritò illi defertur. Iam cum tria ſint genera orationis,quas effictiones vocant, grande, tenue, ac medium: videamus, omnium ne apud Homerum ſint exempla. Nam qui eum ſubſecuti ſunt & poetæ & oratione ſoluta ſcribẽtes, vnũ de his aliquod ſectati ſunt:vt,verbi gratia, Thucydides grande,Lyſias humile, medium Demoſthenes. Grande eſt, in quo & dictionũ & ſententiarum apparatus vim in ſe quandam magnam habet.exemplum eſt:

Orationis genera.

Odyſſ.ε,291. Ὣς εἰπὼν, σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον,
Χερσὶ τρίαιναν ἑλὼν, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Tenue,quod & materiam dicendi ſumſit exilẽ, & dictione gracili cõpræhenditur:vt,

Ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ, Iliad.ζ,466.
Ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο τιθήνης
Ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθεὶς,
Ταρβήσας χαλκόν τ' ἠδὲ λόφον ἱππιοχαίτην.

Medium quod vtrique interiectum, hoc grandius, illo humilius est: vt,

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεὺς, Initio Odyss.χ.
Ἆλτο δ' ἐπὶ μέγαν οὐδὸν ἔχων βιὸν ἠδὲ φαρέτρην
Ἰῶν ἐμπλείην, ταχέας δ' ἐκχεύατ' ὀϊστοὺς
Αὐτοῦ πρόσθε ποδῶν, μετὰ δὲ μνηστῆρσιν ἔειπεν.

Frequens esse apud hunc poetam orationis etiã id genus quod floridum dicitur, quia floris instar pulcritudinẽ habeat, gratiámque oblectando aptã, quid dicere attinet? Nã tali apparatu repleta est eius poesis. Forma igitur dictionis Homericæ eam habet varietatem, quam indicauimus paucis expositis exemplis, ex quibus etiã alia intelligere liceat. Cæterùm quoniã omnis sermo qui inter homines vsurpatur, aut historicus est, aut ciuilis: agedũ dispiciamus, nũ & horũ principia apud Homerũ extent. Historica oratio est, quæ rerum præteritarum continet narrationẽ. Omni narrationi occasionem præbent hæc: persona, causa, locus, tempus, instrumentum, actio, affectio, modus: neque extra hæc quicquam vlla in historica narratione inest. Inuenias autem apud Poetã multas non modò rerum aut gestarum, aut tanquam gestarum narrationes: sed & singularum circunstantiarum. Personæ: vt, *Oratio historica.*

Inter Dardanidas præstans virtutis opúmque Iliad.ε,initio.
Laude Dares erat, atque tuus Vulcane sacerdos.
Huic duo erant nati quacunque ad prœlia docti
Phageus, Idæúsque, & noti fortibus armis.

Aut cum formam alicuius describit: vt Thersitæ,

Lumina distortus, claudum crus ille trahebat: Iliad.β,217.
Conuexi in pectúsque humeri, deformis acumen
Insuper in summo capitis, tum glabra capilli
Caluicies illum turpabant. — & multa alia, quibus aut formam, aut mores, aut actionem, aut fortunam alicuius personæ solet enarrare. cuius generis est & hoc,
Principio Iouis est de semine Dardanus ortus: Iliad.υ,215.

ac quæ sequuntur in genealogia Aeneæ. Loci descriptio: vt cum insulã insulæ Cyclopum vicinam, quæ eius forma, quantitas, ac qualitates, quid in ea & circum eam sit explicat. Item cum narrat, quæ circa antrum Calypsonis fuerint: Odyss.ι,116.

Ὕλη δὲ σπέος ἀμφὶ πεφύκει τηλεθόωσα, Odyss.ε,63.
Κλήθρη τ' αἴγειρός τε καὶ εὐώδης κυπάρισσος.

Temporis: vt,

Quippe nouem toti fluxerunt cœlitùs anni. & rursus: Iliad.β,134.
Aulide cum classis quondam conuenit Achiuûm, Ibid.303.
Troibus & Priamo tristem allatura ruinam.

Causæ, cum indicat propter quid fiat res aliqua, aut facta sit. quale est illud initio Iliadis:

Quisnam illos superûm tam dira ad iurgia adegit?
Quem Latona Ioui peperit, deus ille Pelasgûm
Iratus regi, pestem per castra malignam
Dispersit, populum sæuo exitióque necauit:
Pontifici nullum quòd honorem habuisset Atrides
Chrysæ: — & cætera. Nam hîc causa contentionis, quæ extitit inter Achillem & Agamemnonẽ, refertur: pestis, pestis causa, ira Apollinis: huius, iniuria qua sacerdos ipsius erat affectus. Instrumenti, vt cum scutum describit, quod Achilli Vulcanus fabricatus est. & breuior alia hastæ Hectoris: Iliad.σ,478. inde.

Hac superûm gratus regi sese intulit Hector, Iliad.ζ,318.
Vndecimum in cubitum porrectum hastile gerebat
Ille manu, æratà præfixum cuspide, & illam

Fibula committens circumdabat aurea lignos

Actionum sunt cùm aliæ, tum hæ:

Iliad.δ,446. *Atq; illi, vt vacuo concursum est æquore campi,*
Inuadunt Martem clypeis, & robore & hastis,
Dántq; fragorem arma, inter sese vmbonibus asper
Collisis latè resonátq; tumultus in auras.

Affectionis, cum id quod accidit, aut causa, aut actione aliqua declarat: qualia sunt, quæ commemorat de iis quos ira, metus, dolórve incessit, aut qui vulnerantur, occiduntur, vel tale aliud quippiam patiuntur. A causa: vt,

Iliad.α,103. *Indoluit, sæuo præcordia concitáq; æstu*
Intumuere, oculis arsitq; furentibus ignis.

Ab actione,

Iliad.ρ,51. *Sanguine fœdata est coma ei pulcerrima, qualem*
Formosæ ostentant Charites: auróq; & amœno
Intorti argento maduerunt sanguine cirri.

Modus est, qui efficit actionem aut affectionem aliquam, aut respectum, cuius causa alterum certo modo agit, alterum certo modo afficitur: isq; omnibus talibus narrationibus adhæret. exemplum est,

Odyss.χ, initio. *Huic intentata guttur iuuenile sagitta*
Transadigit Laertiades: moribundus at ille
Voluitur in latus éq; manu patera excidit icti,
Fistuláq; extemplò per nares crassa cruoris
Erupit.— & cætera.

Narratio apud eum plerunq; dilatata verbis est, & pro rei quæ refertur magnitudine absoluta. aliquando breuis, ac iuxtà efficax: vt hæc,

Iliad.σ, initio. *Patroclus periit tibi, déq; cadauere nudo*
Certatur: tenet arma, illum quibus exuit Hector.

quæ forma sæpenumerò vtilis est, quòd breuitate & apud eum qui dicit, & apud eum qui audit, plus valet, ac facilè id quod vult consequitur. Aliquando rem nudam narrat, aliquando exemplo, aut similitudine, aut comparatione adhibita. Exemplo: vt,

Odyss.τ,53. *Egressa est thalamo tum prudens Penelopea,*
Filia Latonæ vel vt, aut Venus aurea qualis.

Similitudine:

Iliad.γ,196. *Verùm tanquam aries, Graias obit ille cateruas.*

Comparatione, cùm similibus rebus iuxta se collocatis atq; expositis, ad præsentem rem accommodationem facit. Sunt autem varia apud eum comparationum genera: quòd assiduè & multifariam humanis actionibus atq; affectionibus, aliorum animalium naturas atque actiones confert. Aliquando à minimis similitudinem petit, non ad corporis magnitudinem, sed ad naturam eorum quæ comparat respiciens. Ita peruicaciam muscæ exemplo expressit:

Comparationes Homericæ.

Iliad ρ,570. *Atq; animo illius muscæ indidit improbitatem.*

& multitudinem continuam, eodem:

Iliad.β,469. *Qualia muscarum quis crebrarum agmina cernat.*

multitudinem verò bono ordine compositam, apum:

Ibid.87. *Qualia apum densa volitant examina turba.*

Iram quoq; & insecutionem ita expressit:

Iliad.π,259. *Mox sese toto effuderunt agmine, quales*
Sæpe viam propter cernis se effundere vespas,
Irritant quas more suo pueri.—

quod additum est, vt naturalis vesparum iracundia puerorum irritatione acrior facta, intelligeretur. Item de continuo sermone ita dixit:

Iliad.γ,151. *Fundere verba boni: quales vbi sylua cicadas.*

nam cicada animal est, vt ita dicam, loquacissimum, ac vocem edere nunquā desinēs. Promiscuas voces eorum qui nullo ordine incederent, ita expressit:

Ibid. initio. *Vtq; gruum it cœlo clangor.—*

&

& multitudinem quæ in ordinem componitur, auibus comparat considentibus,

Cum clangore sedem capiunt.—

Celeritatem visus & actionis accipitri confert: qui, Iliad.β,463.

Cæde palumbibus infensus, volucrúmq; supremus

Impete pennarum celeri.— Iliad.ο,283.

aliquando aquilæ:

Illa etiam sublime volans, cœlóq; propinquans,

Velocem pedibus leporem videt eminus, atq; Iliad.ρ,675.

Arripit.— visus acumen eo indicans, quòd tam procul cernit: velocitatem, quòd animal celerrimum capit. Perterritum adspectu hostis, assimilauit ei qui serpentem conspexerit, non dedignatus etiam ab humi reptantibus exemplum sumere;

Vt cum conspecto gressum quis rettulit angue. Iliad.γ,33.

Ab aliis animalibus, à lepore & ceruo timiditatis,

Quid statis? cur hinnuleorum instar vepauetis? Iliad.δ,243.

A canibus aliquando fortitudinis,

Vtq; canes validis duo freti dentibus.— Iliad.κ,360.

aliquando amoris erga prolem,

Vt cum pro teneris catulis canis anxia latrat. Odyss.υ,14.

aliquando ad studium diligentiámque custodiendi eam comparationem adhibet:

Non secus atq; canes, pecoris custodia clausi Iliad.κ,183.

Quis data, peruigiles sonitus cum fertur ad aures.

Raptum, qui animosè simul & nullo metu fit, lupis adsimilauit:

Vtq; agnos hædósve lupi inuasere feroces. Iliad.π,352.

Fortes, & qui se de statione pelli nō sinant, exemplis aprorum, pardorum, & leonum depinxit: vnicuilibet id tribuens, quod esset naturæ ipsius proprium. Apris impetum ad pugnam, qui subsistit nequit:

Qualis apri, ad pugnam talis tunc impetus acrem

Idomenea tulit.— Iliad.δ,253.

Pardali, audaciam compesci nesciam,

Nec transfixa graui sæuam vim desinit hasta. Iliad.φ,577.

Leonibus cunctationem, sed quæ in animosum erumpat facinus,

Tum geminum latus ille, & verberat ilia cauda.

Rursum viri fortis cursum equo cibi saturo confert, Iliad.υ,170.

Qualis vbi satur, & stare ad præsepe recusans

Fertur equus.— Iliad.ζ,fine.

Contrà tardum incessum, ac invictam in eo perseuerantiam sic indicauit,

Qualis vbi inuitus asinus cum fertur in agros, *Et pascit pueris.—*

Formam regiam & excellentem, sic: Iliad.λ,557.

Qualis in armento bos præstantissimus omni.

Nec maritimorum quidem animalium similitudines præterit. Polypi permansionē, & quàm vix à saxo avelli possit, in his extulit, Iliad.β,480.

Vt cum polypodem cæca extraxêre cauerna.

Delphini principatum & imperium in alios, ita: Odyss.ε,432.

Ingentem vel vti pisces delphina marini, etc.

Sæpenumerò etiam quæ ab hominibus agerentur, aliis comparat actionibus: vt, Iliad.φ,22.

Quales messores, qui parte ab vtraq; locati,

& cætera: quibus virorum sedulitatem ac laboris tolerantiam exponit. Iliad.λ,67.

Perspicua similitudine exprobrat parum virilem fletum,

Quid ploras instar teneræ Patrocle puellæ?

Elementis quoque comparare ausus est humanas actiones, vt, Iliad.π,initio.

Sic fatum populus clamore excepit Achiuus

Ingenti. qualis resonat vox litore in alto, Iliad.β,394.

Cum procurrenti scopulo in mare turbidus Auster

Allidit fluctus, quem nunquam non grauis vnda

Verberat omnigenis agitantibus æquora ventis.

Apparet autem hîc eum & auxesi vsum esse, & hyperbola. Non enim contentus fuit clamorem sonitui fluctus conferre: sed addidit talis fluctus, qualis ad altum littus appellitur, ibíq; elatus in sublime, maiorem sonitum dat. neq; fluctum simpliciter dixit, sed ab austro excitatum, qui maximè humida mouet: idq; in scopulo qui in mare protenditur, ab eóq; alluitur: itaq; perpetuò fluctibus feritur, vndecunq; venti incidant. Hoc ille modo narrationes suas elaborauit: quod ex his paucis exẽplis liceat etiam in multis depræhendere. Consideremus nũc alia quoque orationis genera, vt & ea primum omniũ Homerus animo conceperit, evidentérq; composuerit. Hîc quoq; similiter pauca exempla proposita, reliquorum intelligentiam patefacient.

Oratio philosophica. Oratio contemplatiua (sic appellemus theoreticam) est, quæ ea quæ theoremata dicunt, complectitur: sunt autẽ ea disciplinarum percepta, siue veritatis artificiosa cognitio. per hæc naturam diuinarum, humanarúmq; rerum cognoscere, virtutes ac vitia morum distinguere datur: ac præterea intelligere, arte ne aliqua disserẽdi indagare veritatem conveniat. *Philosophiæ partes.* Tractauerunt ista ij, qui philosophiæ studium suum, vitámq; addixerũt: & adhuc partes philosophiæ habentur, Physica, Ethica, ac Dialectica. Quòd si ergo depræhendamus omnium horum initia ac semina Homerũ scriptis suis inseruisse, cur non is maiori, quàm quivis alius, admiratione dignus habeatur? Neq; alienũ à ratione videri debet, si quædã per ambages & fabulas indicauit. Hæc enim causa est poeseos, isq; mos veterum: vt & qui discendi studio tenentur, quadam subtilitate allecti, eò facilius inquirerent veritatem, atq; invenirent: & indociles ea non contemnerent, quæ nequirent assequi. Nescio enim quomodo id quod occultè dicitur, in admiratione habetur: cùm contrà vile videatur, quod manifestò effertur.

Physica de rerum principiis. Initium ergo sumamus ab vniuersi exordio & ortu, quæ Thales Milesius ad aquæ substãtiam refert. Videamus, an non primus hoc senserit Homerus, cùm diceret:

Iliad.ξ,246. *Præbuit Oceanus cunctis primordia rebus.*

Post hunc Xenophanes Colophonius principia rerum autumans aquam esse ac terram, videtur ansam arripuisse de Homerico isto,

Iliad.η,99. *Vos verò in terram cuncti redigamini, aquámq;.*

Elementa. Significat enim dissolutionem vniuersi in principia ea, ex quibus ortum habet. Maximè autem vera opinio quatuor elementa perhibet, ignem, aerem, aquam & terrã: quæ videntur ipsa quoque Homero nota fuisse. singulorũ enim non semel meminit. Quin & ordinem eorum intellexit. Nam quòd terra infimum sit omnium, consideremus. Cum mundus sit globosus, rectè quidem superiorem locum cœlo, quod complectitur omnia, tribueris. Terra autẽ in medio prorsus constituta, inferior cõtinente eam cœlo est. Id Poeta præsertim ibi ostendit, vbi Iupiter ait, se demissa è cœlo catena terrã ac mare sursum attracturum, ita vt omnia in sublimi pendeant. Locus est Iliadis octaui libri initio. Porrò cum supra terram sit aer, hoc ipso sublimiorem ætherem facit:

Iliad.ξ,287. *Abiete conscensa procera, quæ super Ida*
Vertice ad ætheream sublata per aerea sedem
Creuerat.— Aethere cœlum superius,

Iliad.ρ,424. *—Sterilémq; per æthera longè*
It strepitus cœlo vehemens pugnantibus illis.

Item illud:

Iliad.α,467, ἠερίη δ' ἀνέβη μέγαν οὐρανὸν Οὔλυμπόν τε.

Partem enim aeris purissimã, quæ summo loco est, longissiméq; à terra & eius exhalationibus remota, Olympum aiunt dici, quasi ὅλον λαμπρόν, id est, totum splendidum. Quòd autem Iuno Iouis vxor dicitur, cuius est soror, videtur eo sensu dictũ, quòd Iuno intelligatur esse aer, quæ est humida substantia. vnde etiam dicit,

Iliad.φ,initio. —ἠέρα δ' Ἥρη Πίτνα πρόσθε βαθεῖαν.—

Iupiter autem æther sit, quæ est substantia ignea, & calida. vnde illud,

Iliad.ο,192. *Sorte Ioui datus est æther, cœlum, nebulæq;.*

Germani itaq; videbantur propter contiguitatem ac quandam similitudinem: vtrũq; enim elementum leue, & quod in motu sit: coniuges dicuntur, quòd eorum coitu omnia nascant. *Iliad.ξ,346.* Itaq; etiam in Ida congrediuntur, terráque eis herbas ac flores edit. *Iliad.ο,18.* Eòdem pertinet, quòd Iupiter dicit, se suspendisse Iunonem, appensis ad pedes eius duabus incudibus: nimirum hæ sunt terra & aqua. Maximè autem elementorum conficiunt

ciunt explicationẽ, quæ apud eũ loquitur Neptunus, tres esse filios Saturni & Rheæ, Iouem scilicet, se, & Plutonem, qui inferis imperet: in tres partes vniuersum esse tributum, ita vt cuivis sua obtigerit dignitas. Ioui enim cessisse ignis substantiam, sibi Neptuno aquæ, Plutoni aeris: eum enim vocat ζόφον ἠερόεντα, quia lumen proprium nõ habet, sed à Sole, Luna, reliquísq; illustratur stellis. Quarta communis omnibus relicta esse dicitur terra. Nam cùm trium elementorum natura in perpetuo sit motu, sola terra immobilis permanet. Atque huic Olympum adiungit: qui si mons sit, pars vtique est terræ: sin cœli splendidissima & purissima pars, etiam hæc erat quinta cum elementis essentia: in qua sententia nobiles quidã fuerunt philosophi. Itaque convenienter vtrunq; commune dixit: & terram quæ infima est ob grauitatem, & cœlum quod ob leuitatem est summum. quippe versus hæc ea quæ in medio sunt aliàs deferuntur, aliàs efferuntur. Porrò cum elementorum natura ex contrariis constet, siccitate, humiditate, caliditate, & frigiditate: eadémq; ob mutuam proportionem atq; temperamentum vniuersas res producant: cúmq; partes vniuersi mutationibus sint obnoxiæ, interim tamen ipsum nequaquam dissoluatur: hæc inquam cũ sint, Empedocles vniuersa constare dixit, Ibid. 185.

Vinculo amicitiæ coalescant cùm modò cuncta,
Dissidij in diuersa aliàs cum pondere vergant
Singula.— elementorum enim concordiam & vnitionem amicitiæ vocabulo afficit, discordiæ contrarium. At Homerus eo prior, per ambages amiciciam istam, discordiámq; innuit, his verbis:

Nunc terræ fines vado inspectura feracis, Iliad. ξ. 200.
Principiúmq; deûm Oceanum, & Thetyn genitricem,
Dissidiis quorum longis imponere finem *Visendo institui.*—

Tale est etiã, quod Martis ac Veneris fabula innuit, quorum hæc Empedocleæ amiciciæ, ille discordiæ respondet. Itaque aliquando congrediunt, aliquando disiũguntur. Indicat eos Sol, ac vinculis eos cõstringit Vulcanus: soluit autem Neptunus. Vnde apparet, calidam naturam ac siccam, tum huic contrariam quæ frigida est & humida, aliquando omnia componere, aliquando dissoluere. Quibus convenit id quod ab aliis est poetis traditum ex Martis & Veneris coitu Harmoniam ortam: nimirum ex contrariis, grauibus ac leuibus certa ratione temperatis, quandã convenientiã. Quomodo autem repugnent sibi invicem ea quæ contrariæ sunt naturæ, id occultè indicauit Poeta, vbi deorũ aduersos ordines describit, Græcis partim, partim Troianis auxiliantium, singulorum vim sub involucro proponens. Ac Apollinem quidem Neptuno opponit, calidum & siccum frigido humidóq;: Mineruã verò Marti, ratione præditum ei quod rationis est expers, hoc est bonum malo. tum Iunonem Dianæ, id est, aerem stabilem Lunæ mobilissimæ. item Mercurium Latonæ, cùm ille rationem notet, quæ semper inquirit & meminit: hæc obliuionem, ei contrariam. denique Vulcanum fluuio eadem ratione, qua Solem mari. Spectatorem pugnæ, eáq; gaudentẽ, facit deorum principem. Apparet porrò ex prædictis, id quoq; Homerum innuisse, vnicum esse mundum, eúmq; finitum. Nam si infinitus esset, non divideretur in partes finito numero comprehensas. Et quidem ipsum Vniuersi nomen, vnum aliquid designat: * sicvt & in aliis multis pro singulari vtitur plurali. Idq; ipsum apertius ostẽdit, dicens: —*fines terræ.* & rursus:

Odyss. θ, 266. Iliad. υ, 67: & φ, 210. *Mundus vnus & finitus.* Iliad. ξ, 200.

Non si telluris fines adeas, pelagi've Iliad. θ, 478.
Extremos.— tem:
Multiiugi super extremo tum vertice Olympi. Iliad. α, 499.

Vbi enim est summitas aut extremũ, ibi etiam finis. De Sole quoq; quid senserit, manifestum est: nempe eum motu circulari ferri, ac modò supra terram extare, modò infra eam descendere. Hoc enim illi versus docent: *Sol.*

O socij, neq; enim noctis qua parte tenebræ Odyss. κ, 191.
Nascantur, vel qua roseis aurora quadrigis
Vectis diem referat, preceps vbi lampada condat
Titan, qua curru terram superét ve supino,
Nouimus.— Sensit etiam, eum semper supra nos ferri, itaq; eum Hyperionem appellat. Eundem ex aqua terram circumdante, id est, Oceano oriri, inque eandem occidere scribit. Ortum ita explicat:

Odyss.γ,initio. *Interea stagnum Phœbea relinquit amœnum*
Lampas, & erato sublata accedit Olympo,
Præbeat ut diuis lucem.—

Occasum sic:

Iliad.θ,486. *Incidit Oceano clari lux splendida Phœbi,*
Frugiferæ noctem telluriq; intulit atram.

Formam quoq; eius monstrat:

Odyss.γ,234. *—splendebat solis & instar.*

Magnitudinem:

Iliad.λ,734. *Vt supra terram nitidus sese extulerat Sol.*

Item disertius,

Iliad.θ,68. *Vt medium cursu Titan superauit Olympum.*

Vim,

Iliad.γ,276. *Sol qui cuncta videt, qui præsens omnia audit.*

Animatum esse eum, suâq; sponte & arbitrio moueri, indicat his verbis:

Odyss.μ,381. *Sub terras lucem laturus manibus ibo.*

A quo eum Iupiter dehortans, inquit:

Phœbe tuam lucem tu diis ostendere perge,
Quiq; tenent terram mortalibus.—

Ex quibus liquet, solem non esse ignem, sed aliam præstantiorem naturam: quod & Aristoteles censuit. Quippe cū ignis sursum feratur, anima careat, facile intercipiatur, interituiq; sit obnoxius: Sol in orbē fertur, viuus est, æternus, & interitus securus. Reliqua etiam cœli sidera Homero non fuisse incognita, ex his constat, quæ scripsit:

Iliad.σ,487. *Pleiadásq; Hyadásq; & vim grauis Orionis.*

Descripsit etiam Vrsam, quæ perpetuò conuertitur circa polum Septētrionalem, quæ nobis semper apparet, ac quæ propter sublimitatem nunquam horizontem tangit. Ostendit etiam eodem tempore rotatione circumagi, & minimū Vrsæ, & maximum

Odyss.ε,273. Orionis circulum. Meminit & tardè occidentis Bootis, qui rectus defertur, ac descendunt cum eo quatuor signa, qualia sex toti nocti tribuuntur. Neque mirari quispiam debet, quòd non omnia quæ de siderum contemplatione habentur percensuit, sicut fecit Aratus: non enim hoc instituerat. Elemētorum quoq; accidētia quæ sunt, vt motus terræ, & luminū defectus, quibus de causis existerent, non ignorauit. Cum enim vniuersa terra in se aliquid aeris, ignis & aquæ, à quibus ambit etiā, contineat: consentaneum est, in eius profundo vapores ventosos coire. Hos, aiunt, si foras efferantur, aerem commouere, intus autem detentos intumescere, cùm vi foras erumpere

Terræmotus. nitantur. Quod autem spiritus intra terram cōcluditur, mari adscribitur eius rei causa, quod aliquando exitus obthuret: quo etiam aliquando cedente, aliquæ partes terræ corruant. Hæc Homerus cùm sciret, causam terræmotuū Neptuno tribuit, γαιήοχον eum, quasi telluritenentem, & ἐνοσίχθονα, quod est motorem terræ, passim appellās. Quia verò ventis intra terram conclusis, tranquillitas aeris existit, & caligo, & Solis

Iliad.υ,initio. obscuratio: videamus an id quoq; nouerit. Finxit ergo Neptunum terram concutere, Achille ad pugnam egresso. Qualis autem pridie fuerit aeris constitutio, prædixerat, de Sarpedone loquens:

Iliad.π,567. *Iuppiter ipse atra velauit prælia nocte.*

Et rursus de Patroclo:

Iliad.ρ,366. *Non adeò Solem, non tunc superesse Dianam*
Dixisses, tantæ crassus caliginis aer
Obstabat.—

& paulo pòst precatur Aiax:

Ibid. 646. *Iuppiter è denso serua pater aere Graios,*
Atq; oculis lucem miseratus redde serenam.

Post terræmotum verò, cùm iam spiritus erupisset, vehemētes oborti sunt venti. hinc Iuno dicit:

Iliad.φ,335. *Ipsa Noti celerem à ponto, Zephyriq; procellam*
Excibo impellens.—

Posthi-

Postridie ventos Iris ad Patrocli rogum excitat,
—at illi *Iliad.ψ,213.*

Ingenti stridore ruunt, séq; ante frequentes
Conturbant nubes.—

Quin & defectum Solis apparet eum intellexisse naturaliter fieri, cum Luna cum eo coiens, inter nos eúmq; ad rectam lineam intercedit, eiúsq; conspectum nobis aufert. *Eclipsis Solis.* Cum enim prædixisset venturum Vlissem,
Iam finito alio mense, atq; alio incipiente, *Odyss.ξ,162.*
(hoc est coeunte Luna cum Sole: tum enim finis mensis prioris, & initium sequentis est) postquam Vlisses venit domum, vates hæc procis ait:

Vnde malum hoc miseri? vobis nox desuper atra *Odyss.υ,351.*
Inuoluit capita & vultus, & fertur ad imos
Vsque pedes: sed & vmbrosum vadentium ad Orcum
Vestibulum simulacra replent, aulámq; tremenda:
Disperiit cœlo Titan, ac luminis exors
(Infandum) tristi caligine inhorruit aer.

Ventorum porrò naturam accuratè cognitam habuit. Ortus iis ex humore. nam in aerem mutatur aqua, & ventus est fluens aer. Hoc ille cùm multis aliis locis indicat, tum his præsertim verbis: *Venti.*

Humida ventorum vis.— *Odyss.ι.478.*

Ordinem eorum rectè explicauit ita:

Vnà Eurúsq; Notúsq; ruunt, Zephyrúsq; procellis *Ibid.296.*
Creber, & ingentem, qui cœlo nubila pellit,
Aduoluens fluctum Boreas.—

Primus horum ab ortu flat, secundus à meridie, tertius ab occasu, à septentrionibus quartus. Et Subsolanus cū sit humidus, in Austrū calidum mutatur: is tenuior factus in Fauoniū abit: atq; hic adhuc tenuior redditus expurgatúsq;, fit Aquilo. Inde hoc:

Impulit hic celerem Boream, fluctúsq; retudit. *Ibid.385.*

Naturæ conuenienter etiam eorum oppositionem extulit:

Nunc auster Boreæ dimisit quippe ferendum, *Ibid.332.*
Nunc impellendum Zephyrus rapido dedit Euro.

Nouit etiam polum Septentrionalem supra terram esse eleuatum, nobis quidem qui hoc clima habitamus: & contrà Austrinum infra terram depressum. Itaque de Borea cum dicit, eum serenitatem efficere, & magnū fluctum torquere, ad vim desuper incidentis venti respexit. Vocabulo ὦσε, nisum à cauo ad sublime innuit. Pluuias ex humida exhalatione fieri intellexit, atque his indicauit verbis: *Ibid.279.* *Pluuia.*

Sanguinis humentes stillauit ab æthere guttas. & *Iliad.λ,54.*
Sanguineum in terras rorem diffudit.— *Iliad. ,459.*

nam antè dixerat:

Quos vita exuerat dulci Gradiuus, eorum *Iliad.ε,329.*
Sparserat effuso Xanthi ripásq; cruore.

Vnde liquet, quòd quæ ab aquis terrestribus sursum efferuntur humida aquísq; permixta, eadem similiter decidunt. Eòdem pertinet & hoc:

Luce autumnali quando largissimus imber *Iliad.π,385.*
Decidit.— tunc enim Sol ex profundo terræ, quæ sicca admodum est, humorem eleuat turbidum, ac terræ permixtum: isque ob pondus confertim decidit. Vt autem exhalationes humidæ pluuias gignunt, ita siccæ ventos. At cùm in nube ventus includitur, eamq; vi perrumpit, tonitrua fiūt & fulgura, & simul fulmen emittitur. Quod Poeta sciens, ita dixit:

Intonuit grauiter cum fulgure.— & *Iliad θ,594.*
Tum simul horrendum intonuit Saturnius, atq; *Odyss.μ,414.*
Iniecit naui fulmen.—

* * *

Deos esse, omnes sana mente præditi arbitrantur: intérque hos Homerus primus est. Semper enim mentionē facit deorū. vt cū dicit, μάκαρες θεοί, ῥεῖα ζώοντες, beati dij: & facilè viuentes. cum enim sint immortales: facilem, & non cessaturam habent viuendi *De dijs.* *Odyss.ζ,46.* *Odyss.δ,805.*

naturam, neq; cibo opus habent, sicut mortalium animalium corpora:

Iliad.ε,341. *Nam neque edunt panem, neq; vini ducere succos*
Consueuere dij: quapropter sanguine cassi,
Atque immortales perhibentur.—

Quoniam verò poesis deos requirebat agentes aliqua: vt sensibus quoque obijceret quæ de iis dicebat, corpora illis affinxit. Et quia nullum corpus, excepto humano, sermone ac scientia præditum esse potest: itaq; singulos deos hominibus assimilauit. Porrò magnitudine & pulcritudine eos exornans, simul hoc quoque ostendit imagines & simulacra deorum humana forma expressa ac dedicata esse propterea, vt etiam qui minus sapiunt, deos tamē esse admonerentur. Ac quia præstantissimi philosophorū corpore vacare iudicant deorū principem atq; imperatorē, mentéq; potissimùm esse intelligendum: videtur id quoque Homerus sensisse, apud quem Iupiter dicitur

Passim. *—hominum pater atq; deorum.* Item,
Odyss.α,56. *O pater, & diuûm princeps supreme potentum.*

Atque ipse ait:

Iliad.θ,17. *Quàm generi humano, diuisq; potentior ipsis*
Sim, cernetis.— & Minerua Ioui:
Ibid.32. *Nam satis inuicto scimus te robore fretum.*

Quòd si id quoque quæratur, an mente sola percipi posse deum sciuerit: tametsi id palam non professus sit, quippe poesin condens fabulis permultis temperatā, tamen intelligi hoc potest ex iis quæ dicit:

Iliad.α,498. *Inuenit solum secreta in sede sedentem*
Illa Iouem.— Item:
Iliad.θ,51. *Solus in excelso cœli maneo ipse recessu,*
Inde hæc grata meæ capiam spectacula menti.

Ipsa enim solitudo, & quòd non permisceetur reliquis diis, sed secum se esse gaudet, séq; vtitur in ocio, sempérq; vniuersas res temperat: hæc inquam deum exhibent, qui sola mente sentiatur. Sciebat autem hoc etiam, Deum esse mentem quæ omnia sciret, & administraret. Ita enim loquitur Neptunus:

Iliad.ν,354. *Idem vtriq; pater sanè est, eadem patria ambos*
Protulit: in lucem sed me prior editus ille,
Nouit plura.—

Sæpe etiam hoc ponit,

His actis, aliud secum pater ipse volutat:

id nimirum significans, cum semper cogitare aliquid. Ad cogitationes Dei pertinēt etiam prouidentia & fatum: de quibus multa apud philosophos disputantur, quibus omnibus ansam præbuit Homerus. Ac de prouidētia quidē quid dicamus? cùm per totam poesin dij non tantū ipsi inter se de hominibus colloquantur, sed etiam in terram descendant, atq; cum illis versentur. Pauca exempli causa consideremus. Tale est illud Iouis ad Neptunum:

Providentia & fatum.

Iliad.υ,20. *Quæ mea sit nostri frater sententia: curam*
Illorum, quanquam pereunt, gero.— Et alibi,
Iliad.χ,170. *Proh mihi quàm charus qui nunc vir mœnia circum*
Cursu agitur, nostrùmq; vrget miseratio pectus.

Regiam quoque dignitatem, & humanitatem, indicat his:

Odyss.α,66. *Nos Laertiadæ capiat ne obliuio magni?*
Cuius in humana summa est sapientia gente,
Sacra deûm summáq; colit qui religione.

In quibus vides, vt Vlissem laudet primùm à prudentia, deinde à deorum cultu. Passim autem licet animadvertere, quomodo deos inducat hominibus operam nauātes: vt Mineruam aliquando Achilli, semper Vlissi: Mercurium Priamo, & rursum Vlissi. In vniuersum autem arbitratur deos semper hominibus adesse. Sic enim ait:

Odyss.ρ,486. *Namq; peregrini sub forma sæpe, vagiq;*
Hospitus occultè superi plerunq; latentes
Perlustrant vrbes, hominúmq; immitia facta,
Iustitiámq; vident coram.—

Provi-

Providentiæ deorum proprium est, quod volunt homines iustè viuere. Id evidētissimè pronunciat Poeta:

Nam non facta hominum superis inhonesta probantur, Odyss.ξ,83.
Sed scelerum pœnas infligunt sontibus acres. Item,
Iusta Iouem quando in mortales asperat ira, Iliad.π,387.
Iudicia exercent qui vi, non legibus æquis.

Quemadmodum autem deos hominum curam gerere, ita homines quoq; eorū quacunque fortuna memores inducit. Itaq; & Imperator rebus secundis ait,

Damnabit voti Iupiter me, spero, diuq; Iliad.θ,527.
Hinc diros arcebo canes, abigámq;.—

& in periculo constitutus,

Iuppiter è denso serua pater aere Graiis. Iliad.ρ,646.

Item interfecto hoste, ille:

Hunc hominem postquam superi iugulare dederunt. Iliad.χ,381.

at moriens alter:

Tu caue, me propter tibi ne diuûm ingruat ira. Ibid.359.

Vnde ergo, nisi ex his, ortum est Stoicorū illud decretum? Proinde vnum esse mundum, in quo cum diis homines versentur tanquam in republica, iusticiæ communicatione coniuncti, docet. Cum enim scribit,

Concilium Themidem superis indicere mandat Iliad.υ,initio.
Iuppiter.— & paulo pòst,
Cur ad concilium Saturno nate vocasti
Cœlicolas? num res Danaûm Troumq; volutas?

quid aliud hæc ostendunt, quàm ciuitatis in morem gubernari mundū, consiliáq; capere deos, principe deliberationis eo qui est deorum & hominum pater? De fato sententiam perspicuè his verbis indicat:

Nemo adeò, siue ille malus, siue est bonus, vnquam Iliad.ζ,488.
Natus homo, sese potuit subducere fato.

atq; aliis etiam locis vim fati confirmauit. Sensit autem id, quod post eum nobilissimi philosophi, Plato, Aristoteles & Theophrastus, non omnia fato evenire, sed & in hominibus aliquid esse positum, quibus initium quidem à voluntate est: cum eo autem coniungitur quodammodo necessarium, cùm quis eo quod volebat acto, in id quod nolebat incidit. Hoc multis locis apertè monstrauit, atq; adeò vtriusq; poeseos initio. Nam in Iliade dicens, iram Achillis causam exitij Græcis fuisse, tunc Iouis voluntati satisfactum ita scribit. In Vlissea monstrat, socios Vlissis sua stulticia in perniciē prolapsos: peccauerunt enim cùm sacros Soli boues aggressi sunt, quibus abstinere licebat. Erat enim prædictum, *Fatum. Voluntas.*

Si cordi reditus vobis, neq; tangere Solis Odyss.μ,138.
Armenta est: Ithacam, quam vis mala plurima passi,
Ibitis: exitio stabit te tigisse supremo.

Itaq; ergo in ipsorum erat potestate, abstinere ab iniuria: quod autem ob illatam iniuriam perierūt, fato consecutū est. Licet etiam id quod aliâs eventurum erat, prudētiæ auxilio effugere. quod hoc exemplo docet:

Hic etiam præter fatum periisset Vlisses, Odyss.ε,427.
Quantum vis patiens: in mentem cæsia Pallas
Consilium præsens illi nisi prompta dedisset.
Irruit, atq; manu saxum complexus vtraq;,
Multa gemens retinet, dum fluctus transeat ingens.

Hic enim vice versa cum esset periturus, à prouidentia seruatus est. Cæterùm quemadmodū Philosophi de multis ac variis rebus diuinis loquendi ansas ex Homero plerunque sumserunt, ita etiam de humanis. Primùm hoc in disputatione de Anima experiemur, Omnium de hac opinionum nobilissima est Pythagoræ ac Platonis, qui eam immortalem asserunt: & quidem ei Plato etiam alas affingit. Quis ergo primus hoc pronunciauit? Homerus, qui præter alia hoc quoq; dixit: *De Anima.*

Ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη, ἄϊδος δὲ βεβήκει. Iliad.χ,362.

vocabulo ἄϊδος intelligit locum qui videri nõ possit: siue aerem quis accipiat, siue locum sub terra. Tum in Iliade Patrocli animam fingens dormienti adstare Achilli,

Iliad. ψ, 66. (*Inde Menœtiadæ miserandi anima adstitit illi*)

sermonem ei attribuit, in quo & hæc sunt:

Nam simulacra procul me arcent, & lumine vitæ

Iam cassorum animæ.—

In Necya autem quid aliud tota agit, quàm vt post mortem superesse animas ostẽdat & loqui, simulatque sanguinem biberint? Sciebat enim, sanguinem esse alimentum spiritus: ac spiritum esse vel ipsam animam, vel animæ vehiculum. Apertissimè autem hoc quoque pronunciauit, se hominem nihil aliud existimare, quàm animam. Ita enim scribit:

Odyss. λ, 91. Ηλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο

Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.—

Dedita enim opera cùm substãtiuum ψυχὴ fœminino genere posuisset, masculino genere adiectiuum applicauit, vt ostenderet ipsam animã esse Tiresiam. Atq; iterũ post:

Ibid. 600. Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην

Εἴδωλον, αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

nam hîc quoque ostendit quòd simulacrum, quod à corpore avolarat, neq; quicquam secum illius materiæ traheret, imaginatus sit: purissima autẽ animæ pars quæ discessisset, ipse fuerit Hercules. Hinc philosophis id quoq; videtur, corpus esse quodammodo carcerem animæ. Quod & ipsum primus ostendit Homerus. Corpus enim viuentium semper appellat δέμας: vt,

Iliad. α, 115. Οὐ δέμας, οὔτε φυλὴν.— Et,

Odyss. δ, 796. —δέμας δ' ἤϊκτο γυναικί. Et iterum,

Odyss. σ, 251. —ἤτοι ἐμὴν ἀρετὴν, εἶδός τε δέμας τε.

Id aũt eĩ, quod amisit animam, σῶμα, neq; aliud quicquam appellat: vt in his,

Iliad. χ, 343. Σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν.— Et,

Odyss. ω, 185. Σώματ' ἀκηδέα κεῖται ἐνὶ μεγάροις Ὀδυσῆος. Et

Odyss. λ, 54. Σῶμα γὰρ ἐν μεγάροις Κίρκης κατελείπομεν αὐτοί.

Idem enim corpus viuo homine, velvti vinculũ quoddam erat animæ: & eo mortuo, quasi σῆμα, id est monimentum relinquitur. His consequens est aliud Pythagoræ decretum mortuorum, nempe animas transire in formas alias corporũ. Sed ne hoc quidem ab opinione Homeri alienum est. Qui enim induxit Hectorem cum equis colloquentem, & Antilochum, ipsumq; Achillem: atque hunc quidem non loquẽtem modò, sed & audientem verba equi: tum canem qui hominibus prius, iisque domesticis, Vlissem cognouerit: quid aliud quàm communitatem rationis agnationẽmq; humanæ cum brutorum animis ostendit? Ii quoque qui Solis boues ederunt, ideòque periêre, monstrant, non boues modò, sed & alia quævis animalia, vt eandem viuẽdi naturam sortita, à diis magni fieri. Tum quòd socij Vlissis mutantur in porcos; & alia id generis animantia, eo ænigmate innuitur, demẽtium hominum animas in bestiarum corpora immigrare, cùm incidant in vniuersi circularem revolutionem: quam Circen ipse appellat, & (vt par erat) Solis filiam facit, habitantem in insula Aeæa: cui insulæ à verbo αἰάζειν nomen dedit, quia homines propter mortem lamentãtur. Atqui Vlisses, qui esset sapiens, istam mutationem perpessus non est: contra eam à Mercurio, id est ratione, munitus. Ac idem ille ad inferos descendit, quasi indicans, à corpore animam posse separari, inspectòrque fit animarum cùm bonarum, tum malarum. Ipsam porrò animam Stoici definiunt spiritum cognatum, & exhalationem sensibus præditam, quæ ex humore corporis accendatur. In hac Homerum secuti sunt, dicentem:

Iliad. ω, 89. —*Dumq; habitus hos reget artus.*

Et iterum,

Iliad. ψ, 102. *Ipsa infra terram tenuis ceu fumus abiuit.*

In his animam viuificantem humidæ rei comparat: eam verò quæ iam extinguitur, fumo. Quin & ipso spiritus vocabulo vtitur, de anima loquens:

Iliad. ο, 262. *Sic ait, atq; animi magnam inspirauit ei vim.*

Et alibi:

Iliad. δ, 524. *Expirans animam.*— Item,

Iliad. χ, 475. *Hæc vbi respirauit, & in præcordia rursum*

Vis

Vis animi est collecta.— id est, postquam spiritum dispersum collegit. Item,

Tum respirauit rursum, Boreæ simul afflans Iliad. ε, 697.
Pœnè exhalantem vitam leuis aura refecit.

Nam animo deficientis spiritum externus flatus refocillans, quippe cognatus, in vitam reuocat. Huc facit, quod & externo spiritui id nominis tribuit, vnde animã Græci deducunt,

ἤκα μάλα ψύχουσα.— volens dicere, Contrà spirans. Iam Plato atque Aristoteles incorpoream esse animam senserunt, sed quę semper circa corpus versaretur, eóq; vehiculi loco vteretur: inde etiam à corpore digressam, spirituale quoddam quasi impressum simulacrum sæpe secum trahere, seruantem eam qua in corpore fuerat prædita formam. Ita Homerum quoq; nunquam in sua poesi invenies corpoream dicere animam: corporis enim vocabulum cadaueri vbiq; attribuit, vt & antè paucis ostendimus. Cum autem animæ, etiam philosophorum iudicio, pars ratione prædita, in capite sit collocata: altera ratione carens, cuius ea vis, qua irascimur, in corde sedem habet: quæ appetit, in ventri propinquis partibus: videamus númnam iis prior Homerus hoc nouerit discrimẽ. Finxit enim Achillis rationem iræ reluctantẽ, eúmq; eodem momento deliberantem, vtrum vlcisceretur eum, à quo fuerat læsus, an verò iram compesceret: Iliad. ψ, 440. Facultates animæ.

Hæc inter mentis iussus, animiq; furorem Iliad. α, 193.
Voluebat dubius.— nimirum rectа ratione & ira luctantibus inter se: ab illa autẽ superatam fuisse irã, Minerua superveniẽs indicat. Atq; alibi etiam rationem ostendit, quæ irascenti parti præcipiat, atque tanquam subdito magistratus imperet:

Passe anime hic grauiora, feras. Odyss. υ, 18

Ac sæpe quidem irascens pars rationi obtemperat: vt hîc. sequitur enim,

Sic animi motum fatus reprehendit: & illi
Paruit, exemplo rationis, consilio cor.

Sic & ea pars qua dolemus, rationis dicto audiens inducitur:

Nunc quanquam tristes, quæ præcessere sinamus: Iliad. τ, 65.
Cogamúsq; animo iustum parère dolorem.

Aliquãdo iram rationi prævalentẽ ostẽdit: non obscurè ostendẽs, se id nõ laudare, sed vituperare. vt cum Nestor Agamemnoni exprobrat iniuriã, qua Achillem affecerat:

Non equidem arbitrio nostro: nam plurima contrà Iliad. ι, 108.
Dicebam, cordis motus tu verò secutus
Indomiti, charum superis iniustus Achillem
Læsisti.— Similia horum sunt Achillis ad Aiacem verba:
Rectè cuncta quidem mihi tu dixisse videris, Ibid. 641.
Sed mihi cor penitus turgescit tristibus iris,
Cùm decore atq; omni me orbatum laude recordor.

Sic & à metu nonnunquam ratio vincitur. vt cùm Hector cogitasset pugna Achillem subsistere,

Præstat quamprimùm sæuis concurrere telis, Iliad. χ, 130
Et superum quæ sit ferro tentare voluntas.

mox appropinquante Achille, retrocedit:

Hunc simul aspexitq;, timoréq; inhorruit Hector,
Nec iam stare loco valuit, sed territus intra
Portam abiit.—

Id quoq; manifestum est, affectus ab eo in corde collocari. Iram: vt, Affectus.

—*Intus latrabat ei cor.* Dolorem: vt, Odyss. υ, initio.
Quo tandem vsq; tuum cor edes mi nate dolendo? Iliad. ,126.

Metum: vt,

Cor mihi quippe fuga linquit præcordia, & extra Iliad. κ, 92.
Procurrit, mihi membra metus quassátq; tremore.

Eodem modo etiam audaciam, siue animi confidentiam in corde reponit:

Perpetuiq; iubet cor prœlia Martis obire. Iliad. λ, 12.

Ex prædictis visum est, Stoicis principatum animi in corde esse, cõcupiscentiam circa ventrem habitare. Id Homerus multis indicat: atq; hoc etiam,

Odyss. ο,54. *Ad pugnam sed me venter damnosus adegit.* Et,

Odyss. ρ,287. *Non occultari ventris damnosa cupido*
Sustinet. — Causas quoq; & naturam affectuum, qui irascenti animæ accidunt, monstrauit. Iram ab iniuria excitari, esse sanguinis efferuescentiam, & eius qui huic inest spiritus, ostendens ait:

Iliad. α,103. *Indoluit, sæuo præcordia concitáq; æstu*
Intumuere, oculis arsitq; furentibus ignis.

Pro æstu habet μένος, quo spiritum notat vocabulo, qui insit, & iratis incēdatur. Idem rursus spiritus in metu perculsis, cō funditur atq; refrigeratur: & ob id horrores & tremores, ac pallores in corporibus eueniunt. Hæc enim omnia refrigeratio efficit: pallorem, q; calore in medio concurrente rubor superficiem relinquit: tremorem, quòd intus collectus agitatúsq; spiritus, corpus pulsat: horrorem, quòd humore densato pili pressi eriguntur. Hæc omnia Homerus disertè indicat, ita:

Iliad. ο, initio. Sæpe. *Pallentésq; metu.* — &,
Iliad. κ,93. *Pallidus inuasit metus hos.* — &,
— *mihi membra metus, quassátq; tremore.* Item:

Iliad. ω,347. *Sic fatur: sed mens longæuo protinus ingens*
Est confusa metu, recti per membra piliq;
Tunc steterunt. — Eadem de causa, pro extimuit, ῥίγησε ponit, quod est, diriguit: & metum κρυόεντα vocat, id est gelidum: & cùm audaciam, tum bonam spem, θαλπωρὴν appellat, quasi calorem diceret. Atq; hoc modo ille prauos affectus diuisit. Cùm verò Aristoteles indignationem (id enim Nemesin intelligi volumus) & miserationem bonos affectus censeat: (nam Nemesis est, cùm boni ægrè ferunt rebus secundis indignos vti: miseratio, cum ægrè ferunt bonis malè esse) etiam hæc Homerus bonis convenire censet, cùm ipsi adeò Ioui tribuat. Nam inter alia sic quoq; scribit:

Iliad. λ,168. *Maiori tamen Aiaci concurrere cauit,*
Succensebat ei quoniam Saturnius ipse,
Obuius aduerso si se ferret meliori.

Atque idem Iupiter alibi eundem Hectorem miseratur, cùm circa mœnia fugaretur.

Virtus & vitiū. De virtute porrò & vitio animi quid senserit, passim significat. Cùm enim animi pars aliqua intelligentia sit & ratione prædita: altera bruta, & affectibus obnoxia: ideóque medium inter Deum & bestiam homo locum teneat: Poeta summam virtutem, diuinam censet: & extremum vitium, belluinū: quod ipsum postea Aristoteles indicauit. Atque hoc in comparationibus declarat. Semper enim bonos θεοειδεῖς, id est, deorum similes appellat:

Iliad. β,167. — *Consilióq; pares diuûm genitori.*

Iliad. ν,103. De vitiosis, timidos fugacibus ceruis adsimilat, & pastore carētibus ouibus, & leporibus agitatis. De iis autem qui temerè & inconsideratè ira efferuntur, scribit:

Iliad. ρ,474. *Non furor est tantus pantheræ, siue leonis,*
Iliad. ρ,20. *Siue immanis apri, quo vix vehementius vlla*
Perfurit, aut rabie desæuit bestia tanta,
Panthoidæ claris est quanta ferocia in armis.

Dolore grauiori affectorum eiulatus vocibus lusciniæ contulit, quæ

Odyss. π, 217. *Amissos queritur fœtus: quos durus arator*
Obseruans, nido implumes detraxit. —

Virtutem porrò Stoici in vacuitate affectuū ponunt, ea secuti, quæ Homerus dicendo omnem affectum sustulit. vt de dolore ait,

Iliad. τ,228. *Quo magis est æquum tumulis mandare peremtos,*
Immaniq; animo fletum donare diurnum! &,
Iliad. π, initio. *Quid teneræ ploras instar Patrocle puellæ?*

De ira autem,

Iliad. σ,108. *O vtinam ex hominum & diuûm contentio cœtu,*
Iliad. ι,252. *Iráq; tollatur.* — De metu:
Iliad. ε,494. *Vt metuam nobis, frustra ne perge monere.* &,
Iliad. ν,161. *Eminus at si quis nostrûm, vel cominus ictus*
Occumbat, pereat sanè. —

Ita etiam ad singulare certamen provocati, absq; metu parent, pluresque vnius loco prodeunt. Et qui vulnus acceperat, nihilominus forti est animo, atq; ait, Iliad.λ,388.

Te strinxisse pedis calcem mihi vulnere iactus.

Et fortis quisq; confertur leoni, apro, torrenti, aut procellæ. Cōtrà Peripatetici vacuitatem affectuum humana conditione superiorem iudicantes, moderationem eorum statuunt, excessuq; eorum sublato virtutem mediocritate describunt. Ita Homerus etiam præstantissimum quenque neque abiecto animo, neque tamen omni timore vacuum atque dolore, sed hoc præstantem deterioribus inducit, quód non omnino ab affectibus regatur. Hæc enim eius sunt: In Iliade passim ι,782.etc.

Semper degeneris mutatur enim color, atq; Iliad.ν,281.
Stare loco haud patitur mens irrequieta pauentem,
Vsq; metu mortis quatiens præcordia, & ipsos
Collidens trepido dentes stridore sonantes.
Semper at est forti color idem, nec grauis illum
Pertentat nimium metus.—

Quibus perspicuè nimium metum generoso animo adimēs, moderatum aliquem eidem relinquit. Quod idem de similibus affectionibus, dolore nimirum, & ira, intelligendum est. Tale est & hoc,

Troibus Aiacem membra intremuêre videndo: Iliad.η,215
Ipse etiam pulsum persensit pectoris Hector.

nam cùm alij etiam aspectu tremerent, is qui in periculo esset constitutus, fortis quia erat, tātùm animi motu afficiebatur. Sic aliter Dolonem vel Lycaonem fugere facit, Iliad.κ,358. aliter Aiacem & Menelaum: retrocedentes hos, & pedetentim se recipientes, velvti Iliad.φ,34. leones à stabulo profligatos. Eodem modo dolentium & lætantium discrimina constituit. Verbi gratia: Vlisses, narrans quomodo Cyclopibus imposuisset: ait, Iliad.λ,546. Iliad.ρ,109.

—Est mihi tunc in pectore risus obortus. Odyss.ι,412.

At proci cum prostratum viderunt Irum,

Sublatis manibus risu tum dissiluerunt. Odyss.σ,99.

Discrimen autem vtrisque in inferioribus apparet. Et Vlisses quidem vxorem suam caram sibi videns ipsius causa flere, perfert. nam ei

Intra palpebras, vel vti si cornea haberet, Odyss.τ,211.
Ferrea siue, immota manebant lumina.—

At procis amore eius correptis, cùm eam cernerent,

Genua labant, vis alta animum permutat amoris, Odyss.σ,212.
Concubituúmq; eius voto sibi quilibet optat.

Talia Homerus habet de animi facultatibus atq; perturbationibus. Cùm verò de bonis & felicitate multa sint à philosophis dicta, id apud omnes constat, maximum bonorum esse virtutem animi. Sed Stoici virtutem sufficere putāt ad beatitatem: occasione ex Homericis petita, qui sapientissimum ac prudentissimum virum Vlissem fingit, gloriæ causa labores summos perferre, ac voluptates contemnere. Prius ita: De felicitate.

Quale fuit facinus, cui fortiter ille subiuit? Odyss.δ,245.
Verberibus proprium corpus turpauit acerbis,
Inuoluénsq; humeros pannis, seruiq; miselli
Assumta hostilem forma penetrauit in vrbem.

Posterius hoc modo:

Sanè detinuit secum me diua Calypso, Odyss.ι,30.
Atq; Aeæa domi tenuit me callida Circe,
Viraq; me gaudere suo conata marito:
Sed nunquam nostram suadendo impellere mentem
Eualuêre.—

Maximè autem virtutis gloriam commendat, cùm Achillem quidē facit nōn sortem modò, sed & formosissimum, & pedibus velocissimū, & natalibus summis ortum, illustriq; patria, & summi deorum auxilio adiutum: Vlissem autem sapientē sane, & animo infracto præditum: sed neque statura, neq; forma eadem, parentibus non admodum claris, patria ignobili, invisúmq; Deo alteri: quorum tamen nihil obstitit, quin

gloriam egregiam consequeretur, eo quod animi virtute præditus erat. Peripatetici vero primas partes bonis animi deferũt, prudentiæ scilicet, fortitudini, temperantiæ, iustitiæ. secundas, bonis corporis: vt sunt bona valetudo, robur, pulcritudo, celeritas. externa bona, tertiæ sunt iis classis: vt gloria, vt natalium nobilitas, vt diuitiæ. Ac laudabile quidem esse statuunt, & admiratione dignum, in doloribus, morbo, paupertate, aliísque non sponte nostra accitis calamitatibus vti animi virtute malis resistenre: nõ tamen expetendum hoc, neque beatum. At in prosperitate sapere, id revera esse felicis. Neque enim possessionem tantùm virtutis, sed vsum etiam efficaciámque esse honestam. Atque hæc ipsa palàm demonstrar Poeta noster. Deos enim vocat δωτῆρας ἐάων, id est, datores bonorum, quæ etiam homines votis à diis poscunt: nimirum, nõ vt nulli sibi vsui futura, aut neque vtilia, neque invtilia, sed vt ad felicitatem conductura. Quæ ergo sint bona, quæ ab hominibus expetunt, & ob quæ beati habentur, passim declarat. Simul omnia de Mercurio,

Odyss.θ,324.

Iliad.ω,330.
Qualis corpore tu pulcer, formáque stupenda,
Atque animo prudens, & natus patre beato.

Tribuit ei pulcritudinem corporis, prudentiam & nobilitatem. Aliquando singula:

Iliad.ζ,156.
Huic formam superi dederant, & amabile robur.

& rursus de alio quodam:

Iliad.β,670.
Diuitias diuûm genitor superaddidit amplas.

Nam diuitiæ quoque donum sunt Dei,

Iliad.ξ,188.
Distribuit generi humano quas Iuppiter ipse.

Aliquando & honorem bonum esse censet:

Iliad.θ,541.
Ac mihi Palladis & Phœbi tribuantur honores.

Aliquando prolem:

Odyss.γ,195.
Quàm prodest natum extincto superesse parenti.

Et fruitionem domesticarum suarum rerum:

Odyss.ν,40.
Nunc pateris libate Deo porróque valete,
Méque domum incolumem patria dimittite vestra.
Omnia enim confecta, mea quæ mente volebam,
Aspicio: comites, & splendida munera cerno,
Quæ mihi fausta precor diuûm & læta voluntas
Esse velit, socios cara vt cum coniuge saluos
Inueniam, patriam reduci cùm corpore tangam.
Vos hîc in dulci patria præbete manentes
Gaudia coniugibúsque & natis plurima vestris.
Prospera cuncta dij mittant: sit publica vestro
Lætitia, & secura malorum tempora regno.

In comparatione autem bonorum ostendit virtutem præstantius esse bonum, quàm diuitias:

Fine Bœotiæ.
Qui tunc bellum auratus adibat more puellæ,
Stultus: non auro potuit depellere pestem. Item:

Odyss.δ,93.
Quàm non lætus opes ego diues possideam istas.

Item prudentiam pulcritudine esse potiorem:

Odyss.θ,169.
Inuenias formæ cui non sit tanta venustas:
Prudenti eloquio sed quem Deus exornârit.

Manifestum ergo est, etiam corporis dotes eum, & quæ sunt externæ istius felicitatis, in bonis numerare. Quod autẽ sine his ad vitam beatam virtus non sufficiat, ita ostendit. Duos viros perfecta virtute præditos inducit, Nestorem & Vlissem, aliis præstantiores, & inter se prudentia, fortitudine atque facundia pares: cæterùm diuersa vsos fortuna. Nam Nestori quidem,

Odyss.δ,208.
Cùm charæ primùm matris prodiret ab aluo,
Et cum quærendæ faceret connubia proli,
Fausta dedêre dij, & vitam tribuêre beatam.
Ipse domi longum felix pertexuit æuum,
Consilióque bonos natos, & fortibus armis
Spectauit.— Contrà Vlissem quantumvis consultum, & astutum, & cordatum

datum, sæpe interim infelicem nominat. quippe cum Nestor reditum in patriam suam citò & tutò confecerit: Vlisses diu admodum vagatus, labores & pericula innumera subierit. Adeò optabile & beatum est, virtuti fortunam non repugnare, sed adminiculari. Virtutis porrò, nisi agat, possessionem nihil prodesse, ex verbis apparet, quibus Patroclus Achillem obiurgat:

O virtute quidem, at nullius prædite frugis, Iliad.π,32.
Ni turpe exitium miseris defendis Achiuis,
Quis virtute tua fretus lætabitur olim?

αἰναρέτην, id est infelici virtute præditum eum appellans, qui eam invtilem nihil agēdo redderet. Atque hoc ipsum suum ocium Achilles deplorans, ait:

Nauibus assideo telluris inutile pondus,
Inter magnanimos virtute ego primus Achiuos. Iliad.σ,104.

Indignatur se virtute sua non vti. nam iratus Græcis;

Non ad concilium, non ille ad prœlia adibat: Iliad.α,489.
Sèq; domi residens miserè cruciabat, & acri
Pugnandi desiderio proprium cor edebat.

erat verò à Phœnice edoctus,

Vt sermone simul, rebúsq; valeret agendis. Iliad.ι,443.

Itaq; etiam mortuus molestè fert istud ocium:

Mallem equidem in terris serui tolerare labores Odyss.λ,487.
Paupere sub domino, quàm manibus imperitare.

& paulo pòst causam explicat:

Nam non talis ei nunc sum defensor, ad altam
Qualis eram Troiam, supera cùm vescerer aura.

Porrò quod Stoici dicunt, bonos viros diis caros esse, ab Homero acceperunt. De Amphiarao enim dicit:

Iuppiter hunc magno, Phœbúsq; amplexus amore. Odyss.ο,245.

Et de Vlisse:

Gauisa est sapiente viro, iustóq; Minerua. Odyss.γ,52.

Eorundem decretum est, disci posse virtutem, principiúmq; eius esse bonam indolem, (quod & Homerus docet:

Nam tali genitore satus rectè omnia dicis.) Odyss.δ,206.

perfici autē institutione. Virtutis enim scientia, est rectè viuere: id est, scire quæ agenda sint rectè victuris. Hæc quoque apud Homerum sunt:

Infantem, nondum belli ve fori ve peritum. Et alibi: Iliad.ι,440.
Nec mî animus tamen hoc suasit: nam viuere rectè Iliad.ζ,444.
Doctus eram. —

Et Phœnix de Achille ait:

Idcirco hæc opera voluit te discere nostra, Iliad.ι,442.
Vt sermone simul valeas, & rebus agendis.

Quia enim vita in actione & sermone consistit, propterea horum se doctorem adolescenti datum ait. Ex quibus liquet, quod omnem virtutem discēdo percipi senserit. Ad hunc ergo modum primus omnium Homerus de natura & moribus philosophatus est. Eiusdem considerationis sunt, Arithmetica etiam, quæ est numerorum scientia, & Musica, quas plurimi fecit Pythagoras. Videamus an de his quoq; aliquid Homerus dixerit. Ac dixit sanè plurima: sed pauca adduxisse, satis erit. Pythagoras, cùm maximā vim numeris tribueret, omniáq; iis accepta ferret, tam conuersiones siderū, quàm ortus animaliū: duo suprema principia constituit eorum: finitum alterū, quod est vnitas, alterum infinitum, qui est binarius: alterum bonorum, alterum malorum principiū. Vnitatis enim natura si aeri insit, bonam temperiem: si animo, virtutem: si corpori, sanitatem: si ciuitatibus & familiis, pacem & concordiam præstat. Omne enim bonum concordiæ cognatum est: contrà, binarij natura aeri tempestatem, animo vitium, corpori morbos, ciuitatibus & familiis seditiones ac odia infert. Omne enim malum ex dissidio oritur. Itaque & de reliquis ordine numeris, parem, imperfectum & indigentem: contrà imparem, plenum ac perfectum appellauit: quòd scilicet hic cum pari mixtus, semper suam retinet naturam, abvndante sem-

Arithmetica.

per impare: idémque impar secum ipse compositus parem generat. Fœcundus enim est, & habet principij vim, neque diuisionem admittit, semper in eo vnitate superante. at par, neque imparem producit secum compositus, neque diuisionis est expers. Proinde etiam Homerus vnitatis naturā in bono, & binarij in malo posuit non raró. Apparet hoc & ex his, quòd bonus εἷς ἑνὶ, ac talis affectio ἑνὸς aliquoties dicitur: ac contrarium δίχα. Huc & id facit,

Iliad.β,212. *—Dominos plures non expedit esse:*
Esto vnus dominus. —— Et:

Odyss.γ,126. *Non in consilio, non nos dissensio in ipsa*
Turbauit pugna: semper fuit vna voluntas.

Semper autem impari numero, vt præstantiori, vtitur. Nam totum quoque mundum in quinque partes diuidens: tres, quæ in medio sunt, distribuit:

Iliad.ο,188. *Nam tribus est mundus diuisus partibus omnis,*
Quisq; suum sortitus honorem.—

Itaque etiam Aristoteles quinque elemēta esse sensit: quasi impari & perfecto numero in omnibus plurimam vim obtinente. Quin & diis superis imparia dedicat. Nam (Odyss.γ,initio.) & Nestor Neptuno nouies nouem bobus litat, & Vlissem iubet Tiresias immolare (Odyss.λ,130.) suouetaurilia. Et Achilles parentat Patroclo paribus omnibus: quatuor equos, duo- (Iliad.ψ,172.etc.) decim Troianos adolescentes, & de nouem (quos habebat) canibus duos rogo inijcit, vt sibi septem seruaret. Sæpe autē aliàs ternario, quinario & septenario vtitur numero: præcipuè autem nouenario: vt,

Iliad.κ,160. *Surrexêre nouem ad pugnam, sic Nestore fato.* Item:

Odyss.λ,310. *Annos quippe nouem nati, iam pectore lato*
Ter tres æquabant cubitos, proceráq; in vlnas
Corpora tollebant totidem.— &,

Iliad.α,52. *Tela nouem Phœbi volitabant dira diebus.* Et:

Iliad.ζ,174. *Ter tribus hospitium cui præbuit ille diebus,*
Mactauitq; boues totidem.—

Cur autem nouenarius numerus est perfectissimus? quia quadratus est, primùm imparem numerum radicem habēs: éstque impariter impar, in tres diuisibilis terniones, quorum quilibet in tres vnitates diuiditur. Neque vim modò numerorum, sed & logisticam methodum docuit. Nam in Bœotia scripsit,

Initio. *Quinquaginta ibant naues, & quæq; ferebat*
Centum & viginti iuuenes.— & rursum,
Quinquaginta fuêre viri.— Vnde supputare licet, cùm naues vniuersæ fuerint ferè mille ducentæ, quarum singulæ haberent centum vectores, totum numerum hominum fuisse centum viginti millium. Iterum de Troibus dicens:

Fine Iliad.θ. *Mille rogi in campo flagrabant: cuilibet horum*
Quinquaginta viri adstabant:— colligendum nobis præbet, fuisse Troum

Musica. numerum quinquaginta millia, præter sociorum copias. Musicam porrò, quæ animo maximè conuenit, quatenus est concinnitas ex diuersis temperata principiis, ac cantilena & numeris cùm relaxatum animum intendit, tum nimis intentum remittit: Pythagorici magni fecerunt, atq; his prior Homerus. Laudes eius Sirenum verbis celebrat, ita ea claudens:

Odyss.μ,188. *Post varius auido satiatus pectore Musis*
Doctior ad patrias lapsus peruenerit oras.

Alibi in conuiuiis citharam adhibet: vt,

Odyss.ρ,270. *Et lyra, quam sociam dapibus superi iunxerunt.*

Et apud Alcinoum citharœdus:

Odyss.θ,167 *—Incœpit amabile carmen.* Et in nuptiis:

Iliad.σ,495. *Fistula cum cithara vocem dabat.—*

Et in faciendo opere, cùm in vindemia

Ibid.569. *— puer cithara persuaue sonante*
Iucundum cecinit: argutam chordáq; vocem
Tacta dedit.—

Et in bello tibiarum ac fistularum sonitum audiri facit. Nec non luctui adhibet Musicam,

ſicam, cantorē lamentationi ſua voce præire inducens: vt qui carminis lenitate, animi aſperitatem demulceat. Non eſt autem ignotum, duplex eſſe genus canēdi: vnum vocis, inſtrumentorum alterum, quæ vel inflantur, vel tenduntur: tum ſonorum alium eſſe grauem, alium acutum. Horum quoq; diſcrimina Homero nota fuerūt. Nam pueris, mulieribus & ſenibus acutam vocem attribuit, ob tenuitatem ſpiritus: viris autem grauem, cùm alibi, tum hîc:

Iliad. ω, 13. Iliad. ς, 720. & Odyſſ. ω, 60.

Aſtitit alta graui ſuſpiria voce trahenti,
Atq; amplexa caput nati Nereis, acuto
Lamentata ſono eſt.— Et alibi:
Ille graues ducens gemitus, ſic fatur Achæis.

Iliad. σ, 71. Iliad. ι, 16.

Senes autem cicadis ſimiles, animalibus acuta voce præditis, facit. Inſtrumentorum porrò fides, quæ ſunt tenues, & identidem mouentur, facilè aerem ſecant, eòque acutum edunt ſonum: craſſæ contrà, ob tardum motum, grauem. Ea ratione flagellū Homerus acutè ſonans (id eſto enim λιγυρὴ μάστιξ) dixit, quod cùm ſit tenue, ſonitum exhibeat acutū. Hæc de Homeri Muſica. Ac quoniam facta à nobis eſt Pythagoræ mentio, cui maximè probatum fuit ſilentium, & eorum quæ dicere nihil attineret taciturnitas: conſideremus, an eiuſdem Homerus quoque fuerit ſententiæ. Equidem de ebrio dicit:

Iliad. γ, 151. Iliad. λ, 510. Silentium.

Quódq; fuit melius tacuiſſe, improuidus effert. Odyſſ. ξ, 465.

At Therſitem obiurgans Vliſſes, inquit:

Suauiter vt dicas, tamen heus ignare loquendi
Quis modus, aut quæ ſit ratio, Therſita, taceto. Iliad. β, 244.

Et Aiax Idomeneum reprehendens, ait:

Nos garrire tibi multa eſt: neq; fundere verba
Te tamen, atq; adeò ſemper decet eſſe loquacem. Iliad. ψ, 478.

Copiis quoq; ad prœlium euntibus:

Ibant cum clangore auium inſtar vociferantes
Dardanidæ.— & mox: Initio Iliad. γ.
Spirantes robur taciti ſed Iaones ibant.

Vociferatio enim barbarorum eſt, ſilentium Græcorum. Itaque vt quiſq; prudentiſſimus ab eo, ita & linguæ continentiſſimus eſſe idem dicitur. Et Vliſſem facit ita filio præcipientem:

Si meus es verè, noſtro ſi ſanguine cretus, Odyſſ. π, 100.
Sentiat huc rediſſe domum caue ne quis Vliſſem,
Non hoc Laertes intelligat aut Eumæus,
Non vel ſeruorum quiſquam, vel Penelopea
Ipſa ſciat.— & alibi eidem:
Parce loqui, ſed mente tene, neq; quærere curá. Odyſſ. τ, 42.

Hæ ſunt nobilium philoſophorū ſententiæ, ab Homericis principiis profectæ.

Quòd ſi mentio eſt facienda eorū quoque qui ſibi ſectas peculiares inſtituerunt, inueniemus ſanè & eos ab Homero occaſionem accepiſſe. Democritum quidē, cum viſa ſeu ſimulacra ſua comminiſceretur: Sectæ philoſophorum.

Arcitenens verò ſimulacrum fecit Apollo. Iliad. ε, 449.

Quoſdam deceptos, cùm quæ non ita ſentiens, ſed occaſioni inſeruiens aliquis dixerat, arriperent. Nam cum Vliſſes apud Alcinoum detentus, luxuriæ & voluptatibus deditum, in gratiam eius hæc diceret,

Nam nihil in vita iucundius arbitror eſſe, Odyſſ. ι, initio.
Quàm cùm lætitia populus perfunditur omnis,
Conuiuæq; domi, digno ordine quiſq; locati,
Percipiunt ſuaues cantus: menſæq; grauatæ
Muneribus Cererisq;, & gratis carnibus adſtanti
Vináq; depromens largo cratere miniſter
Infundit pateris: ſummè hæc mihi vita probatur.

Odyſſ. ν, 225. Odyſſ. ε, 194. Odyſſ. ι, 197. Odyſſ. σ. principio. Odyſſ. ε, 232.

his ſeductus Epicurus, voluptatem ſummum eſſe bonum ſtatuit. Et quoniā ipſe Vliſſes quandoque veſte amictus fuit villoſa & delicata, aliquando pannis & centonibus peram geſtans: ac modò cum Calypſone dormiſt, modò ab Iro & Melan-

thio est per contumeliam habitus: hanc vitæ imaginē arripiens Aristippus, cùm paupertatem & labores fortiter tulit, tum voluptatibus affatim vsus est. Homeri sapientiæ hoc quoque est documentum, quòd præclara & multa sapientum dicteria prior ipse extulit. Quale illud, Deum sequere. ille ita,

Apophthegmata.

Iliad.α,217.
Qui superis paret, rata vota nuncupat illis.

Et, Ne quid nimis, hoc modo:

Odyss.ο,69.
Ipse modum si quisquam excedit amicus amando,
Aut odio nimis indulget, succenseo: præstat
Cuncta modo fieri.— &,

Odyss.θ,351.
Sponde, præstò noxa est: sic ille,
Pro prauis spondere equidem est res plena pericli.

Et Pythagoras, quod quidam quærenti Quid est amicus, respondit, Alter ipse, sic:

Iliad.σ,82.
—Non secus atq; meum caput.

Gnome.
Eiusdem cum apophthegmatis forma est & Gnome, siue sententia: quæ est, vniuersalis paucis verbis comprehensa de rebus ad vitam humanam pertinentibus enunciatio. Qua cùm vsi sint omnes poetæ, philosophi, aliique librorum cōditores, operámque dederint, vt sententiosè quædam dicerent: princeps Homerus multas atque præclaras sententias protulit, per totam sparsas poesin: easque partim exponentes quale sit id de quo agitur: quo sensu hæc dixit,

Iliad.α,79.
Quippe potens vbi rex succenseat inferiori, etc.

partim aliquid præcipientes,

Iliad.β,24.
Non decet hunc noctis somnos æquare, regendus
Cuius consilio est populus.—

Cum autem multas Homerus sententias, ac de officiis præceptiones præclaras extulerit, multi posteriorum eas transtulerūt: cuius rei aliquot apponere exempla, intempestiuum non est. Homerus ergo ita:

Iliad.ο,103.
Quæ nos vana Iouem stolidos vecordia contra
Incitat? ánne adeò verbis vel viribus illum
Proposito aggressos spes est deducere posse?
Ille sedens solio solus, nos, ceptráq; temnit
Nostra, nec illorum curam dignatur habere:
Vt qui robore se multum præstare potentis
Cœlitibus ferat, & sceptro rebúsq; potiri.
Ergo quæ vestrûm cui vis incommoda mittet,
Ferte dij, vestram tacitiq; agnoscite sortem.

Hinc illud Pythagoræ:

Aur. car.
Iam cum fatali mortalibus infligantur
Fortuna, & diuûm vexent mala plurima nutu:
Quæ tibi contigerint, animo æquo ferre labora.

Tum Euripidea hæc:

Rebus etenim aduersis frustra succenseas:
Nihil hæc tua mouentur ira: sed sua
Quicunq; sorte, ceu decet, vtitur, sapit.

Rursum Homerus ait:

Iliad.ω,126.
Quò nate immensum produces vsq; dolorem,
Ipse tuum cor edens?

Pythagoras verò:

Parce tuæ vitæ, neq; eam perdas cor edendo.

Iterum Homerus cùm dixisset:

Odyss.σ,75.
Humanæ talis nam stat sententia menti,
Qualem quottidie lucem ipse Diespiter affert.

Archilochus cùm alia imitatus, tum hoc quoque transcripsit:

Mortalium menti, Glaucie Leptinæ
Create, talem præbet identidem
Sese, Tonantis summa qualem

Quottidie

Quottidie exhibuit voluntas.

Item cùm alibi Homerus dixerit,

Nanque alicui dono diuorum bellica virtus Iliad. ν,730.
Obtigit: ast alium prudenti pectore iussit
Pollere, ac mentis praeclaris dotibus vti,
Iuppiter: atque huius prodest sapientia multis,
Adfert integris sed & vrbibus illa salutem.
Conscius ipse sibi propriae virtutis honorem
Vindicat, & vanae ridet conuicia turbae.

Huius loci imitatione Euripides ita scripsit:

Nam ciuitas prudentis consilio viri
Bene temperatur, & domus: inque bellica
Vel plurimum conducit hoc re, scilicet
Multas manus consilium vincit vnicum
Bonum: damno est inscitia multitudinis.

Iam quibus verbis socium Idomeneus adhortatur,

Si mortis vitam exsortem, duraeque senectae, Iliad. μ,322.
Fata darent bellum subterfugientibus istud
Tecum, chare mihi, spesque haec nos certa maneret:
Non equidem aut acies primos ipse inter obirem,
Aut tibi famosi mandarem praelia Martis.
Nunc cum circunstent nos mille pericula mortis,
Extra etiam pugnas, & ineuitabile fatum
Omnigena rapiat mortales caede cateruas:
Ibimus aucturi famam nobis, aliisve.

Ea Aeschylus ita expressit,

Neque multa vir qui pectore vulnera percipit,
Moritur: nisi vitae concurrat terminus.
Neque ad focum quis desidens domi suum,
Fatale vitat eo magis infortunium.

Demosthenes aũt ita soluta oratione: Omnibus hominibus vitae terminus est mors, De corona. etiamsi quis eam in domuncula cõclusam asseruaret. Itaque praeclari viri est, omnia honesta quovis tempore aggredi: ac quod Deus iniunxerit, ferre forti animo.

Rursum Homerus:

Nam praeclara deûm non sunt dona abiicienda. Iliad. γ,630.

Sophocles ita hoc transtulit:

Est munus hoc Dei. proinde quae dij
Dederunt, nihil fugiendum eorum sentias.

Dixerat Homerus,

Illius à lingua vox ipso melle fluebat
Dulcior.— Hinc Theocritus, Iliad. α,248.
Dulce eius nectar quia Musa effuderat ore.

Aratus quoque Homerica transcripsit: vt,

Arctos, Oceani est expers quae sola lauacri. &,
Nam vitam morti eripiunt. Pro his Aratus Odyss. ε,275.
Vrsas Oceani metuentes aequore tingi. &, Iliad. ο,628.
Et paruum gelido lignum defendit ab Orco.

At de his quidem satis. Ciuilis oratio est in Rhetorica: cuius peritia primùm fuisse Rhetorica. praeditum Homerum apparet. Si enim est Rhetorica, ad persuadendum apposite dicendi facultas: quisnam hac Homerum superauerit? quippe qui & grandiloquentia reliquos omnes excellat, & in sententiis non minorem ea vim ostẽdat. Primum in arte Dispositio. locum obtinet dispositio. Hanc ille per totam poesin ostentat: maximè autem initio operum. Non enim longè repetiit Iliadis principium, sed ab eo tempore, quo vehementiores actiones ac frequentiores extiterunt. Quae verò lãguidiora erant, ac antè gesta, ea alibi compendio recensuit. Idem in Vlissea fecit, à postremis errorum

Vlissis temporibus sumto initio, cum tempestiuum esset etiam Telemachum iam introduci, ac procorum libidinem declarari. Quæ verò his priora Vlissi erranti evenissent, ipsum ea narrantem introducit: vt ab eo qui ipse perpessus ista erat enumerata, plus fidei, & ad mouendos animos virium haberent. Porrò cùm Oratores principiū in quavis adhibeant oratione, vt auditorem vel benevolum sibi, vel attentum reddāt: ipse Poeta vsus est exordiis, quæ ad mouendum, adque auditionem alliciendum maximè conducant. Nimirum in Iliade primo loco profitetur se explicaturum, quæ mala Græcis propter Achillis contumeliosè ab Agamemnone tractati iram evenerint: & in Vlissea, quantos labores, ac quæ in pericula Vlisses inciderit, quæ tamen omnia sapientiæ & tolerantiæ ope superauerit. In vtroque poemate Musam invocat, vt dictis diuinitatis atque probabilitatis eo plus conciliaret. Cùm verò multas introducat personas, quæ ad suos aut amicos, aut hostes, aut populum verba faciant: singulis decorum sermonem attribuit. Ita initiò statim Chryses in sua ad Græcos oratione principio vtitur commodissimo. Comprecatur enim primo loco iis, vt victis hostibus domum redeant, benevolentiæ eorum sibi parandæ gratia: atque ita tandem filiam petit. Achilles autem minis Agamemnonis irritatus, iis quæ de seipso diceret, sermonē pro omnibus Græcis admiscet, vt eos sibi auditores benevolentiores redderet. Vniuersos ait ad bellum id profectos esse non priuatarum causa inimiciciarū, sed in gratiam Agamemnonis, & fratris eius. Se, cùm præclare meritus esset, non ab his, sed a communitate Græcorum munus cepisse. His contradicenti Agamemnoni, ipsi quoque non deest quo populum demulceat. Cum enim Achilles dixisset, se in patriam abiturum propter iniuriam acceptam: non ait illi Agamemnon, Abi: sed, Fuge: id quod simpliciter fuerat dictū, ignominiosè pervertens. Et, Non, ait, te vt maneas oro: adsunt enim & alij qui me honore dignabuntur. quod ipsum erat auditoribus gratum. Post hos inducitur orator Nestor, quem suauiloquum & iucundum sermocinatorem appellat,

Exordium.

Iliad. α, 149. etc.

Ibid. 172.

Ibid. 248.

Cuius & à lingua flueret vox dulcior ipso
Melle.— qua maior laus oratori tribui nequit. Quid autem ille dicendo conficit? Exordium nempe adhibet, quo efficere conatur, vt pœnitendum sibi rixarum putēt principes: significans eis, quòd rixando ipsi lætitiā hostibus essent præbituri. Tum pergit vtrunque dictis castigare, sibique vt seniori vt obtemperent adhortari: ac dum alterum castigat, alteri simul grata loquitur. Agamemnonem quidem hortatur, ne præmium magnorum laborum alteri eripiat: Achillem, ne cum rege ipsi præfecto contendat: ac vtrunque decenter laudans, illum vt pluribus imperantem, hunc vt virtute priorem, ita eos mitigare intēdit. Quid? quæ sequitur narratio, cùm in somnio Agamemnon, quod à Ioue missum bona ipsum spe impleuerat, excitatus, Græcos arma capere iubet: an nō in ea re oratorio vsus est artificio? quippe contrariū eius quod ipse volebat, populo suadet, vt de eorum voluntate periculum faceret: neque molestus esset, si sui eos causa pugnare cogeret. Itaque ipse quidem verbis populo blandit. alius aūt aliquis, qui persuadendi facultate esset præditus, manere iubet: scilicet hoc re ipsa velle regem, & in sua oratione id innuere affirmans. Vlisses est, cui hæ partes dantur. Is libertate decenti vtitur, præstantissimis comi oratione suadens, & minores minaciter cogens: tumultum multitudinis & motum incompositū sedans, omnibus prudenti sermone persuadens: & qua leuiter exprobrans eis, quòd non starēt promissis: qua venia eos dignans, quòd tanto tempore nulla re gesta, iis quæ charissima habētur, carerent: tum cōsolationem quoque ex oraculis adhibens, ad fiduciam erigit, & manere persuadet. Similiter & Nestor orationem habet diuersam quidem, sed eōdem tamē tendentem: maiorique libertate ad iam mollitos vtens, populo suadet: causamque contemtus regis in paucos quosdam nullius precij homines conferens, pudorem incutit plebi. minatur quoque inobedientibus statimque cōsulit regi, quomodo ordines militares sint constituendi. Rursum in bellicis actionibus, cum Græci modò prosperis vterentur rebus, modò adversis, atque in metum venissent: Diomedes, vt qui nuper præclare gesta re libertatem dicendi sibi parasset, cùm ante nondū sua virtute declarara convicium à rege sibi factum silentio dissimulasset, tunc eum increpat, vt qui timiditate adductus fugam suaderet. Ita enim loquitur:

Initio Iliad. β.

Iliad. ι, 169.

Iliad. ι, 32.

Contra te primùm, quia stultè dicis, Atrida,
(Quam libertatem sibi poscit concio) dicam:

Sed

Sed caue tu stomachêre.—

Quibus verbis cùm eum castigare vult, tum iram quoq; amolitur. inde res à se gestas citra importunitatem ita commemorat:

Nam mea facta senes Graij norunt, iuuenésq;

Deinceps Græcos exhortatur, laudans eos artificiosè:

Insane, vsq; adeon' imbelles dicere Achiuos,
Vsque adeon' audes molles?—

Atq; ipsum Agamemnonē pudore afficit, cōcedens ei vt abeat si velit: satis virium in reliquis fore. Quinetiā si omnes fugiant, tamen se cum socio mansurū & pugnaturum:

Ipse equidem, & Sthenelus mecum, pugnabimus.—

At Nestor cum huius & in consulendo & in agendo virtuti testimonium tulisset, quia *Ibid. 53.* in fine deliberationis dissentiebat, se vt seniorem audiri par esse ostendit, orationéq; progressus, de mittenda ad Achillem legatione cōsulit. *Iliad. 1, 225.* Qua ipsa in legatione Homerus variū oratorib. tribuit artificium. Nam Vlisses, qui primus orat, non hoc statim dicit, Agamemnonem pœnitentia raptæ Briseidi ductum, hanc reddere, & dona cùm iam mittere, tum alia pòst daturum polliceri. neq; enim in rem erat futurū, turgēte adhuc animo horum memoriam renouare. Itaq; primùm miserationem Grecarum calamitatum conatur in animum Achillis inducere: deinde ostēdit, fore vt posthac vbi voluerit cladibus eorum succurrere, non possit. pòst, Pelei præceptorum eum admonet, amolitus à se quod molestum erat: & patris Pelei personæ, vt quæ maius momentum afferre posset, orationem tribuens. inde cum iam placatus aliquantum videretur, donorum Agamemnonis meminit: rursúmq; orationem ad deprecationem pro Græcis convertit, quos Achilles, tametsi iustè iratus Agamemnoni, seruare tamen deberet, nulla ab iis læsus iniuria. Nam & per orationem oportebat omnibus quæ offendere auditorem possent, vacare: quia maximè ea pars orationis animo inhæret. Et quidem extrema adhórtatio facit aliquid ad excitandum in hostes, à quibus eum contemni ait. Nunc, inquit, Hectorem interficere poteris, si te subsistat: nam nullum is Græcorum sibi parem ait. At Phœnix metuens ne deprecatio iusto languidior esset, lacrymas addit. *Ibid. 412.* Ac primùm assentitur instituto in patriam abeundi, dicens se nolle relinqui, eo nauigante: id quod erat Achilli gratum. causámque refert, quomodo sibi eum Peleus crediderit, educandum puerum etiamnum, docendúmque & dicere & agere. inserit etiam narrationi peccata per ætatem à seipso, innuens consilij expertem esse iuuentutem. In progressu orationis nihil omnino quod faceret ad exhortandum prætermittit, artificiosè omnia capita tractans: Honestum esse reconciliari deprecanti, ac dona mittenti, & præterea legatos, viros præstantissimos, & maximè apud omnes honoratos. Se quoque meritò impetrare quod petat, quippe alumnum & præceptorem. Pœnitentia correptum iri, si præsentem dimiserit occasionem. exempli causa narrationem de Meleagro inserens, qui ipse quoque à suis rogatus vt patriæ opitularetur, non antè assensus sit, quàm necessitas patriæ iam calamitatibus circumventæ eò adegit. At verò Aiax miseratione & precibus nequaquam sibi vtendum *Ibid. 619.* ratus, Achillis nimis altos spiritus ad humilitatem aliquam detrahere instituit: partim tempestiuè increpando, partim ingenuè adhortando, ne prorsus iritaret. Hæc enim oratio decebat hominem virtute præditum. Cæterum Achilles singulis respondendo, ingenium suum generosum iuxtà atque simplex demonstrat. Nam reliquis ita se opponens, vt præter magnitudinis animi indicia, etiam redargueret atque refelleret eorum dicta, iustas iræ causas afferens, Aiaci sese excusat. Ac Vlissi quidem dixerat se postridie naui discessurum. Inflexus autem quodammodo Phœnicis deprecatione, de abitu deliberaturum ait. Tandem victus libertate Aiacis, fatetur quicquid instituerat facere: scilicet non antè se ad pugnam exiturum, quàm Hector ad tentoria eius & naues veniat, multis Græcis necatis. Tum, inquit, censeo à me Hectorem, quamvis summa vehementia pugnantem, repressum iri. Addit autem hoc vt responderet ei quod Vlisses de impetu Hectoris reprimendo dixerat. Porrò id quoq; Homerus in oratione Phœnicis ostendit, rhetoricam esse artem. Ita enim is ad Achillem:

Te puerum pater, ignarum bellíq; cruenti *Ibidem 440.*
Misit, & orandi, quo virtus maxima claret.
Iccirco tibi me præfecit, qui doceam te.

Dicendo rectè præstare, & rebus agendis.

Quibus verbis hoc quoque inest, facundia viris summam parari gloriam. In multis quoque aliis poëseos locis orationes invenias artificio rhetorico factas. Accusatio-
Iliad. γ, initio. nis etiã & defensionis modum indicauit, cum aliàs tum vbi Hector fratrem obiurgat, timiditatem ei exprobrans, & luxuriam: ac quòd, talis cùm esset, iniuriam remotas regiones habitantibus intulisset, maláque eo facto suis parasset. & Alexander iram fratris mitigat, fatens se iustè increpatum, ac promittens se cum Menelao singulari pugna congressurum, timiditatis crimen ita diluit. Enimverò nemo sanus non facilè & ex his, & omnino legendis eius scriptis deprehendat, artificem orationis fuisse Homerum. Notas quoque suas oratoribus addere non neglexit. Nestorem introducit suauem, & auditoribus gratum: Menelaum breuem, gratiosum, ac propositi tenen-
Iliad. γ, 211. tem: Vlissem multa ac varia dicendi vi vtentem. Hoc enim his duobus heroibus testimonium Antenor perhibet, qui ipsos audiuerat, cùm legati Ilium aduenissent. Atque has orationis formas per vniuersam poësin ipse Homerus exhibuit. Nouit etiam, in quavis re opponi contrarias orationes, fierique peritiæ dicendi abvndantia quadam, vt quod ab altero affirmatur, id ab altero refutetur. Sic enim ait:

Iliad. υ, 247.
Lingua hominum quippe est versatilis: atq; in vtranque
Hinc atque hinc magna est sermonis copia partem.
Qualia dixisti, tibi talia verba vicissim
Reddentur. —

Nouit etiam eadem multis verbis persequi, & paucis in summa repetere, quod Anacephalæosis dicitur: éstq; apud oratores in vsu, cum multas res narratas in memoriam
Odyss. ι, κ, λ, μ. compendio revocari oportet. Sic quæ Vlisses apud Phæaces quatuor totis rhapsodiis enarrat, eadem paucis verbis recenset, ibi:

Odyss. ψ, 108. *Cœpit, qua primum Ciconas ratione domârit,* &c.

Leges. Ciuili orationi adhæret legum scientia. Ne huius quidẽ expertem Homerum inveniemus. Ipsum legis nomen, quod est νόμος, an eius tempore in vsu fuerit, certò dici non potest. Sunt qui notum id ei fuisse dicant, argumento versus:

Odyss. ρ, 487. Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες.

Aristarchus εὐνομίαν dictã putat, à recta distributione. Et quidem inde apparet etiam νόμον appellatum, quòd æqualiter omnibus, aut cuivis pro eo atq; dignus est distribuatur. Sanè multis locis Homerus demonstrat, se vim legum intellexisse, si non scriptarum, at saltem in hominum animis conseruatarum. Sic enim facit Achillem de sceptro loqui:

Iliad. α, 237.
— Quod nunc manibus gestatur Achiuûm,
Qui dant iura Iouis iussu. —

Iura autem legibus compræhenduntur, quarum autorem Iouem facit: cuius etiam cõ-
Odyss. τ, 179. suetudine Minoem Cretæ regem vsum scribit. Ea autem consuetudo fuit discendarum legum, quod & Plato testatur. Apertè etiam ostendit legibus parendum, neque iniustè agendum esse, his verbis:

Odyss. σ, 140.
Non ergo illicitis sese quisquam efferat ausis:
Sed tacitè hæc, superi quæ donauere, fruatur.

Republica forma. Iliad. σ. Enimverò respublicas primus Homerus distinxit. Nam in scuto, quod totius mundi exemplum Vulcanus parauit, (is intelligitur spiritus vis) duas fecit vrbes, vnam in pace & lætitia degentem, alteram deditam bello: ac vtriusq; consectaria enarrans, ostendit aliam esse ciuilem vitam, aliam bellicam. Sed ne rusticam quidem præteriit: sed hanc quoq; demonstrauit, oratione cùm perspicua, tum ornata. Iam quòd in omnibus ciuitatibus leges iubent senatus esse quoddam concilium, quod de rebus consultet, antequam populus cocat: id liquet ex his Homericis esse petitum:

Iliad. β, 53.
Cogere magnanimum sed regi cura senatum
Prima fuit. —

Senes enim ibi Agamemnon convocat, cúmq; his deliberat de armanda ad pugnam multitudine. Et quod præ aliis principem oporteat de omnium salute esse solicitum, in eadem persona docet, cùm ita monetur,

Ibid. 22. *Non decet hunc somno totas impendere noctes,*

Cuius

Cuius consilio populus committitur. —

Item quòd magistratui parêre subditi debeant, ac quomodo is singulos tractare debeat, Vlisses docet: præstantiores sermone mansueto compellans, iis qui de plebe erant acerbiùs obiurgatis. Iam quod receptum est apud omnes, vt assurgatur præstantioribus, id dij quoq; faciunt. Ioue enim intrante, Ibid.186.

Assurgunt omnes superi, neq; sede sedere
Sustinuit quisquam. Iliad.α,533.

Lex est, vt in concione maximi natu verba faciant. Ergo Diomedes belli necessitate coactus, vt primus dicendi partes sibi sumeret, veniam precatur:

Ne mihi quis vestrûm succenseat, oro, loquenti, Iliad.ξ,110.
Quòd minimus natu vobiscum versor. —

Id quoq; leges vbique iubent, spontanea peccata puniri, inuitis factis veniam dari. Id ipsum Poëta docet, apud quem sic cantor Phemius Vlissi,

Hoc tibi Telemachus verum ipse fatebitur heros, Odyss.χ,349.
Me neq; sponte mea, neque spe mercedis in ædes
Huc intrasse tuas, conuiuiaque arte procorum
Delectasse mea: sed vi rapuêre potentes
Ac plures numero, & mensæ apposuêre coactum.

Cùm autem tres sint formæ reipublicæ ad iustitiam & leges aptæ: regnum, optimatum administratio, ac popularis potestas: hisq; tres opponantur iniustæ, & legibus contrariæ, tyrannis, paucorum potētia, plebis imperium: ne has quidem videtur Homerus ignorasse. Regnum quidē per totam poësin celebrat, ac commēdat: vt & in his,

Nanq; animus regi Iouis altitonantis alumno Iliad.β,194.
Magnus inest, Iupiterq; illum dignatur honore,
Atq; amat. —

Apertè etiam ostendit, qualis debeat esse rex:

Imperio populos mansuetus vt ille paterno
Rexerat. — Et: Odyss.β,234.

Nec quenquam è populo factis verbisve superbis Odyss.δ,690.
Læsit: sed regis munus præstantis obiuit.

Optimatum gubernationem descripsit, cùm Bœotorum quinq; reges numerat: & apud Phæaces Alcinous hæc, Initio Bœotiæ.

Bis seni populum reges hunc iure gubernant: Odyss.θ,410.
Tertius his supra decimum superadditus ipse
Sceptra gero.

Popularis status reipublicę picturam in scuto exhibuit. duabus enim ei vrbibus insertis, alteram populari administratione facit contentam, nemine imperante, sed omnibus sua sponte secundum leges viuentibus: vbi & tribunal collocat. Quin & his verbis eam reipublicæ formam indicat, Iliad.σ,490.

Iratum fugiens populum: quia fœdere iunctos Odyss.π,728.
Nobis Thesprotos socio violauerat ipse,
Prædones Taphios, atq; arma iniusta secutus.

At eum qui per vim & contra leges dominaretur, tyrannum quidem non nominat, quòd ea vox recentior est: qualia autem is agat, ita demonstrat:

Ad regem te mittam Echetum: notissima cuius Odyss.σ,84.
Sæuitia in quosvis homines, qui vulnere nares
Immani, & ferro truncabit protinus aures.

Aegisthum quoq; tyrannum inducit, qui interfecto Agamemnone, potitus sit Mycenis: neq; post mortem sepultura fuerit afficiendus, siquidem Menelaus adfuisset. Ea enim pœna tyrannis constituta est:

Non huic puluereo tumulassent membra sepulcro, Odyss.γ,257.
Verùm grata canum iacuisset, & esca volucrum
In campo: facinus quoniam crudele patràrat.

Paucorum potentiam videtur innuere, cùm de procorum scribit auaricia, inter alia hæc dicens,

Atq; Ithacæ quotquot duræ dominantur. — Odyss.α,247.

Plebis autem dominationem in Troianorum republica monstrat, in qua & vniuersi Alexandro opitulantes infortunium habuerunt, & ipse Priamus liberos vt malorum causam increpat,

Iliad.ω,261. *Nati infelices hæc mi properate.——*

Et alius quidam Antimachus:

Iliad.λ,123. *Aureæ cum Paridis cepisset dona, negabat*
Reddendam esse Helenam Menelao.——

Quandoquidem autem hoc apud homines iustum censetur, vnicuique pro eo atque meretur tribuere: in quo præcipuè inest pietas erga deos, & cultus qui parentibus ac necessariis debetur: religionem quidem sæpenumerò docet, introducens heroës sacrificantes, vota facientes, & dona diis consecrantes, eósque hymnis honorantes, ab iisque auxilium præmium pietatis recipientes. Pietatem erga parentes præcipuè Telemachi persona ostendit, & in quibus laudat Orestem:

Pietas.

Odyss.α,298. *Non audis quantam laudem præclarus Orestes*
Retulerit, quem nunc vno cuncti ore celebrant,
Quòd patris interfectorem læto dedit.——

Et quòd in senectute à liberis ali parentes naturæ lex iubeat, idque compensandi causa iis debeant, vna dictione aperuit:

Iliad.δ,476. *Non alimenta suis genitoribus ille rependit.*

Fratrum beneuolentiam & fidem mutuam in Agamemnone & Menelao, amicorum in Achille & Patroclo proposuit, vxoris pudiciciam & amorem mariti in Penelopa, mariti desiderium vxoris in Vlisse. Quo autem modo pro patria sit agendum, in hoc maximè versu declarauit:

Iliad.μ,243. *Vnicum id augurium est, patriam defendere, verum.*

Rursum, quomodo reipublicæ participes amiciciam oporteat colere:

Iliad.ι,63. *Ille tribu mihi, iure, domóque carere videtur,*
Quem populare iuuat crudele & lugubre bellum.

Item quàm præclarum sit, esse veracem, quámque fugiendum mendacium:

Ibidem 312. *Pœne mihi est Orci portis inuisior ipsis,*
Cuius verba sonant aliud, quàm mente recondit.

Et alibi:

Odyss.σ,167. *Qui mala moliri sueuerunt, grata loquentes.*

Oeconomica. Cùm familiæ saluti plurimùm hoc cōducat, vt neque in arcana viri mulier curiosè inquirat, neque iniussu illius agere quicquam intendat: vtrunque exemplo Iunonis significauit. Prius, hunc Ioui sermonem tribuens:

Iliad.α,544. *Iuno, ne mea te speres cognoscere posse*
Omnia consilia.——

Alterum, ita loquentem fingens Iunonem:

Iliad ξ,309. *Ne mihi ad Oceanum pòst te ignorante profecta,*
Irascare.——

Neque præteriit poëtam id quod vsu apud omnes est receptum vt qui in bellum exeunt, aut alioqui sunt in periculo constituti, aliquid necessariis mandent. Nam Hectorem deplorans Andromacha, sic loquitur:

Iliad.ω,768. *Nam neque mî moriens de lecto porrexti dextram*
Porrexti: neque te suprema voce monentem
Audiui, semper quæ condita mente tenerem
Assiduos inter fletus noctésque diésque.

At Penelope Vlissis præceptorum memor est: qui discedens ita mandauerat,

Odyss.σ,264. *Illic an peream, an verò me fata reducant*
Incolumem, dubium est: hæc tu seruare memento
Interea, vt curæ tibi sint socrúsque, socérque,
Quantè iampridem, vel (postquam filius absum)
Maiori. natus postquam lanugine malas
Tectus erit, tunc arbitrio secura maritum
Quære tuo, atque illi patrios concede penates.

Norat & curatores:

Quippe domum, soluens Ithaca, commiserat omnem Odyss.β,220.
Huic Laertiades, cunctos parére seniq;
Iusserat, & fidei mandauerat omnia amici.

Luctus propter familiariũ mortem neq; nimios voluit esse (est enim nequaquam ingenuum) neq; planè nullos: quòd vacuitas affectionum supra humanam esset conditionem. Itaq; hæc cecinit,

Sanè aliquis se plorato solatur amico:
Namq; homini mentem patientem fata dederunt. Iliad.ω, 48.

Alibi autem dicit:

Quo magis est æquum tumulis mandare peremtos,
Immaniq; animo fletum donare diurnum. Iliad.τ,228.

Nouerat & ista, quæ nunc in sepulturis consueuerunt adhiberi. Inde hoc,

Hîc illum socij tumulabunt, atq; propinqui, Iliad.π,455.
Et (qui defunctos vita comitantur honores)
Aggere donabunt, tumulo figéntq; columnam.

Tum quæ de Hectoris nudo iacente cadauere loquitur Andromacha:

Te vermes comedent, raptabunt membra canésq; Iliad.χ, extremo.
Postmodò: cum vestes iaceant tibi in ædibus amplu,
Tegmina (heu frustra) muliebri texta labore
Solerter: quæ nunc igni crepitante cremabo,
Non tectura tuum miserande marite cadauer,
Sed mihi apud ciues laudem præbentia vanam.

Sic & Penelope Laërtæ heroi vestem sepulcralem texit. Atq; hæc quidem mediocria. At præterea refert superuacanea, Achillem cum rogo Patrocli cremasse cùm alia animalia, tum etiam homines: non quidem hoc laudans, vt qui accinat, Odyss.β,98.

—— *Facta agitans animo mala.* — Iliad.ψ,176.

Quin & sepulcreta primus excitauit, vbi multi simul humarentur:

In campo tumulum nos exaltabimus vnum. Iliad.η,336.

Primus quoq; sepulcralia certamina memoriæ prodidit. Atq; hęc communia belli pacisq; sunt. Peritiam verò bellicam, quam scientiam ordinum instruendorum nonnulli appellant, ei non defuisse, docet tota poësis, pedestribus ac nauium etiam, tũ oppidorum oppugnationibus, acierum conflictibus, & singularibus certaminibus variè exornata: ac multa quoq; consilij imperatorij artificia compræhendens, quorum quædam referre conuenit. Cùm in acie instruenda semper priori loco equitatum poni, sequi peditatum oporteat, id sic indicat: Iliad.ψ,157. &c.

Prima equites & equos acie, currúsq; locauit: Iliad.δ,296.
Illis à tergo pedites multósq; bonósq;.

Item in singulis ordinibus militum esse ductores:

Namq; duces septem præsunt custodibus, horum
Hastati centum comitantur quenque. — Iliad.ι,84.

Ducum alios in prima acie pugnare, alios in extremo agmine versari, ac reliquos ad prœlium adigere:

Idomeneus acie in prima fulgentibus armis
Cinctus, qualis aper, valido se robore agebat: Iliad.δ,283.
Merione extremas pellente in prœlia turmas.

Et quòd fortissimi in extremitatibus castrorum debeant tendere, muri instar reliquis obiecti: rex autem in tutissimo, id est, in medio: ostendit, cum extremas nauium partes tẽtoriis fortissimorum Achillis & Aiacis adsignat, medium Agamemnoni & reliquis præstantissimis. Iam vallum iacere cùm castra figuntur, fossas in longum latúmque ducere, eásq; palis in orbem munire, vt & latitudo transilire, & altitudo transire prohibeat, Homerus ita docuit: Iliad.θ, 223. & initio Iliad.λ.

—*nam fossa absterruit illos*
Ampla, nec hanc vlli saltu superare dabatur,
Nec gressu transire. etenim præceps ab vtraque Iliad.μ,52.

Margo parte viros arcebat: & vndiq; acutis,
Grandibus & vallis confertum Graia iuuentus
Munierat, defendendis opus hostibus aptum.

Moriuntur quoq; fortiter pugnantes, qui hæc eius verba sequuntur:

Iliad.χ,304. *Non sanè ignauam mortem sine laude subibo,*
Sed seri accipient mea fortia facta nepotes. &,

Iliad.ο,493. *Eminus ac si quis nostrûm, vel comminus ictus*
Occumbat, pereat sanè, neq; dedecus illi
Pro patria cecidisse sua est. ——

Iis quorum virtus eluxit, honores dantur:

Iliad.ι,334. *Regibus, & meritu præclarè munera præbet.*

Desertoribus autem supplicium denunciatur.

Iliad.ο,348. *Si quem se rigidæ subducere sensero pugnæ,*
Hic illum ad naues occidam. ——

Quid verò commemorem, quomodo & quàm variè heroas in pugna inducat vulnerantes ac vulneratos? Id admonendum duxi ab Homero esse petitum, quòd qui aduerso corpore vulnerati sunt, eos gloria dignos iudicamus, vt qui hostem subsistēdo, locúmq; suum tenendo fortitudinem suam declarauerint: contráq; ignominia notamus, qui in tergo vulnus acceperunt, quippe quibus id in fuga acciderit. Sic ille,

Iliad.ν,288. *Nanq; inter Martis si fors feriare laborem,*
Non in posticam colli tu vulnera partem
Excipies, tergúm ve hostiles sentiet ictus.
Verùm inter primos obeunti prœlia, pectus
Aut venter telis occurret. —— Item:

Iliad.χ,283. *Non tua mi tergo fugientis lancea stabit:*
Verùm traiicies contrà mihi pectus eunti.

Vtiliter etiam monet, iusis hostibus non debere prædæ statim intentos esse, neque fugiendi tempus iis concedere victores: sed instandum, & persequendum victos:

Iliad.ζ,70. *Ne studio quisquam spoliorum prœlia linquat,*
Idq; agat vt præda naues accedat onustus.
Cædere nunc hostes præstat: pòst inde quietus
Per campos spoliare cadauera fusa licebit.

Omnibus ætatibus egregia facta attribuit, quæ ad quemvis hominem excitandum faciant. Iuuenis, exemplo Achillis excitari potest, & Aiacis, & Diomedis: adolescens, Antilochi & Merionæ: matura ætate vir, Idomenei & Vlissis: senex, Nestoris: rex autem horum omnium, & Agamemnonis. Huiusmodi apud Homerum sunt ciuilium

Medicina. orationum & actionum documenta. Medicæ quoq; rei videamus quàm non fuerit ignarus. Magni eum fecisse artem eam, vel hic versus docet:

Iliad.λ,514. *Namq; vir est multis medicus præstantior vnus.*

Porrò medicina scientia videtur esse salubrium, & saluti adversorum. Quod hinc discas. Esse scientiam,

Odyss.δ,230. *Ast medicum reliquis diuina scientia maior*
Instruit. ——

Esse salubrium & insalubrium:

Ibid.229. *Atq; bonis medicamentis permixta venena.*

Medicinæ altera est pars in contemplatione posita, quæ vniuersalibus rationibus certáque via doctrinæ ad singulorum cognitionem perducit: cuius alia pars signa, alia causas tractat. Altera est effectrix, quæ opus facit: cuius partes sunt, victus rationem præscribens, manuum opera vtens, & medicamenta adhibens. Videamus, vt Homerus singula attigerit. Contemplatricem medicinam sibi notam fuisse, hoc versu obscurè indicat:

Ibid.227. Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

Iliad.λ,831. μητιόεντα dicit medicamenta, nempe contemplatrice peritia apparata. Signa tractantem diserte in Achille proponit. Is enim vt Chironis discipulus, primus causam luis,

quæ

quæ Græcos invaserat, depræhēdit:nimirum sentiens morbos qui populum simul inficiunt (Epidemios vocant) ab Apolline esse, qui idem est sol. Is anni tempestates adducit: quæ vbi inæquali temperie cōstant, morbos gignunt. Et in vniuersum adeò salutem ac exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc est, lunæ harum, soli illorū adscribit: sagittarios eos fingens, ob coniectum radiorum: diuidens autem masculum à femineo, quòd illud natura est calidius. Propterea ait Telemachi tantam esse staturā voluntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianæ adoleuisse. Mortem iisdem imputat cùm sæpe alibi, tum de filiis Niobes filiabúsq; vbi loquitur, ita distinguens:

Iliad. α, 54. Odyss. ... 86. Odyss. ... 71.

Hos Titan, illas pernix Diana necauit.

Iliad. ω, 617.

Caniculæ quoque ortum refert, signum ac causam æstus morborúmq;:

Exsuperat splendore suo qui sidera cuncta:
Sed mala designat, magnum mortalibus æstum
Ille ferens. ——

Iliad. χ, 27.

Causas etiam persequitur, de iis hæc scribens:

Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & cassi sanguine viuunt.

Iliad. ε, 341.

Alimentum quippe tam siccum, quam humidum, sanguinem gignit: sanguis corpus alit, idemq; abvndans aut corruptus morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars est etiam ea quæ victus ratione vtitur. Primum discrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit in his:

Nam quæ te mortis species dulcissima mater
Abstulit? an longi vis morbi? Cynthia vel te
Ipsa suis telis subitò iaculata peremit?

Odyss. λ, 170.

Manifestum quoq; est, cum tenuem victus rationem existimasse salubrem. Facit enim heroas assatis carnibus vesci, ciborum curiosum apparatum omnē amputans. Et quoniam venter semper indiget iterata alimentorum suggestione, postquam priores cibi concocti, corpori suum succum, ac quod idoneum est in cor & venas transmiserunt, & superflua excreta sunt: itaq; sic scribit,

Me finite interea quam vis cœnare dolentem.
Nam nihil inuiso ventre importunius vsquam est,
Qui meminisse sui nolentem cogit, & vrget. Et statim:
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Oblitúmq;, iubet se tantùm explere. ——

Odyss. η, 215.

Vini quoq; diuersos vsus nouerat: nimium, damnosum: mediocrem verò, vtilem. Itaque prius ita describit,

Vinum.

Temetum tibi dulce nocet: quod pluribus antè
Obfuit immodicè vinosis faucibus haustum. Posterius sic:
Auget enim membris quæ languent fracta labore
Egregias vinum vires. ——

Odyss. φ, 291. Iliad. ζ, 260.

Et quòd robur gignat:

Ast vir, Lenæi quem dona cibúsq; refecit,
Per totam durent quantum vis prœlia lucem,
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adest: neq; eum vires & strenua virtus
Destituunt, campo prius atq; eiecent hostes.

Iliad. τ, 167.

Ac suaue quidem conviuiis adhibet:

Sic ait, & grata præstans dulcedine vinum
Fudit Pontonous. ——

Odyss. η, 182.

Vehemens, & grauem soporem gignens, Cyclopi Vlisses præbet. Adstringens autē, ad medicinā facit. Tale enim est πράμνειος οἶνος, quod Machaoni saucio datur. Exercitationibus vtendum esse hortatur. Semper enim agentes aliquid fingit, vel opus facientes cōveniens, vel animi causa. quando etiam deditissimos voluptatibus Phæaces, & luxuriosos procos exercere corpora facit. Ac sufficientes quidem labores facere ad sanitatem existimat: eorum verò quibus corpus aggrauetur, remedium ponit somnum. Ait enim, Vlissi à maritima iactatione defatigato somnū immissum, qui eum

Odyss. ι, 204, 343. Iliad. λ, 638. Odyss. θ, 120. Odyss. δ, 625. Odyss. ε, fine.

quàm celerrimè liberaret molestia illa defatigatione. Natura enim requirit, vt defessum corpus requiescat: & in quo calor est exiguus, cùm is non possit in omnes partes egredi, vult eum in profundo manere. Quòd autem quiescat corpus animo remisso, & solutis membris corporis, id evidenter dixit:

Odyss.δ,794. *Illa reclinata obdormiuit, & omnia membra*
Dissoluit sopor. —

Quòd autem in omnibus rebus ea quæ modum excedunt, invtilia sunt, id de somno quoq; pronunciauit, cùm ita,

Odyss.ο,192. *Est etiam nimio coniuncta molestia somno:*
Odyss.υ,52. tum sic, *— totam quippe molestum est*
Noctem peruigilare. —

Bonam quoque aëris temperiem ad sanitatem conducere cognitum habuit: vt apparet ex his,

Odyss.δ,563. *Sed te, quà terræ postremus terminus exstat,*
Elysium ad campum cœlestia numina mittent,
Quem Rhadamanthus habet: quà vita facillima longè
Ducitur. haud campos Iupiter niue conspuit illos,
Miscetur varijs neq; tempestatibus aer.
Nulli imbres: tantùm spirat leuis aura Fauoni,
Missáq; ab Oceano nimios refrigerat æstus.

In quibus duo hæc rectissimè vidit, cùm ventorum principium ab humore existere, tũ animalis innatum calorem refrigeratione indigere. Affectuũ quoque corporis remedia sciuit: animi deliquium refrigeratione curari, ita de Sarpedone scribens:

Iliad.ε, 697. *Tum respirauit rursum, Boreæ simul afflans*
Penè exhalantem vitam leuis aura refecit.

Frigoris, calefactionem esse remedium. Sic Vlissem iactatum salo & tempestate, facit
Odyss.ε, ad fin. sub arbusto occultari, vbi & à ventis & à pluuiis esset tutus, & se presenti materia tege-
Iliad.κ, fine. ret. Lauacris quoq; & vnctionibus suum vsum tribuit: vt cum iis Vlissem & Diomedem se refecisse scribit, qui insomnem exegissent noctem. Maxime etiam his verbis vsum lauacri docet:

Odyss.κ,160. *Tunc animo gratam supra caput, atq; humeros mî*
Diua effudit aquam. —

manifestum est enim, quod cùm nerui inde exoriantur, rectè etiam defatigationis remedium inde auspicetur, quod consistit in calefaciendo & humectando: labor enim
chirurgia
Iliad.δ,210. siccat. Restat vt videamus, quomodo chirurgiã intellexerit. Menelaum ergo Machaon curat, primùm sagittam extrahens, deinde vulnus cõtemplans, atq; sanguinem exprimens, ac siccantia medicamenta inspergens. Id secundum artem fieri, totum evi-
Fine Iliad.λ. dens est. Eurypylo porrò, qui in femore vulnus acceperat, Patroclus primum cultello oblato sagittam excidit: deinde aqua tepida vulnus abluens, vt dolor minueretur, radicem iniicit. Multæ autem passim nascuntur vulnerariæ. Nouit autem hoc quoque, quòd amara medicamenta ad siccandum sunt apta: vulnera autem siccari debent. Neque statim Patroclus adhibita medicina abit: sed

Ibid.638. *Assidet, oblectátq; suis sermonibus.* —

Alloquio enim indigebat, qui vehementi dolore vexabatur. At Machaonem, qui neque magnum, neq; periculosum vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vti non absurdè facit: fortassis artem quoq; eius eo ipso indicans. nam quacunq; vteretur victus ratione, seipsum nimirum curare poterat. Id quoq; apud eum est obserua-
In cura Eurypyli. re, quòd non ignorarit medicamentorum alia esse quæ mollita imponãtur, vel inspergantur: vt cùm ait,

Odyss.δ,220. *Leniáq; inspersit medicamenta.* —

Alia quæ bibantur: vt cùm Helena in cratere temperat medicamentum, quod omnem dolorem & acerbitatem animi aboleat, & obliuionem omnium malorum adducat. Eodem modo sciebat venena alia illini, dicens,

Odyss.α, 261. *Quærebat, posset quo tela linire, venenum.* alia potari: vt,
Odyss.β, 330. *Crateri iniiciat, noi illóq; enecet omnes.*

Atq; hæc de re medica, quantum eius apud Homerum est. Vtilitatem porrò homines

nes percipiunt, vt ex medicina, ita aliquando etiam ex diuinatione. Huius quandam partem Stoici dicunt artificio constare, vt extispicium, augurium, omina, signa: quæ vno verbo artificiosa nuncupãt. aliam artis & disciplinæ expertem: vt insomnia, vt afflatus diuinos. Ne hæc quidem Homerus ignorauit. Nouit enim vates, sacrificulos, somniorum coniectores, augures: & quendam in Ithaca, qui aues nosset, & futura inde vaticinaretur. Quin & Vlisses precatur:

Diuinatio. *Odyss. β, 159.*

Omen nunc aliquis hominum intus mî vigilantum
Exhibeat, Iupiterq; foris signo omina firmet.

Odyss. υ, 100.

Sternutatio quoq; apud eum inter felicia signa ponitur. Et procis adstat diuino furore correptus vates, futura quibusdam indiciis præsagiens. Ac cùm Helenus dicat, se vocem deorum immortalium auribus suis percepisse, fidem facit Socrati, qui genij voce monitus diuinasse perhibetur. Anne aliqua præterea dicendi ars aut scientia superest? Nimirum ipsa etiam Tragœdia sui principium ab Homero arcessit, rerum verborúmq; elata magnitudine. Extant omnes apud Homerum formæ tragœdiæ: actiones grandes, & à communi opinione alienæ, deorum apparitiones, orationes ab elato animò profectæ; & quibus quęvis ingenia, quivis mores exprimantur. In summa, nihil aliud sunt Homeri poëmata, quam fabulæ quę in scena agantur. Graues proponuntur res: eæq; amplificatæ verbis, sententiis, actionibúsque. Neq; tamen adsunt nefariorum facinorum commemorationes, qualia sunt incestæ nuptiæ, parentum aut liberorũ cædes, aut quæ alia portenta nouæ tragœdiæ sunt inventa: quin etiam cùm aliquid tale commemorat, lenire pótius peccatũ, quàm exprobrare conatur: vt de Clytæmnestra. Ait enim, eam probam fuisse, quandiu cantorem habuit secum: id est, magistrum quẽdam vxori ab Agamemnone adiunctum, qui ei optima præciperet. Hoc demum amoto, mulieri adulteriũ Aegisthus persuasit. Etiam Orestem laudans, qui cæde Aegisthi vltus patrem sit, necem matris reticuit. Multa etiam alia huiusmodi apud hunc poëtam invenias, vt qui tragœdiam, magnificam quidem illam, sed non inhumanam quoq; scripserit. Nihilominus comœdia quoq; hinc ansam cepit. Invenias enim apud eum, qui res maximè sublimes atq; grandes referat, quædam esse etiam, quę interim risus materiam præbeant. Itaque & in Iliade Vulcanus claudicans inducit, qui fundat vinum diis: qua occasione,

Odyss. ρ, 540. Odyss. υ, 351. Iliad. η, 52. Tragœdia. Odyss. γ, 266. Odyss. α, 298.

Immensus cepit cœlestia numina risus.

Fine Iliad. α.

& Thersites turpissimus animo ac corpore, tumultuãdo, maledicendo, ac sese iactando Vlissem concitans, ab eóque verberatus, omnibus risum mouet:

Quantumvis mœstis, suauem tamen omnibus ille
Elicuit risum. ——

Iliad. β, 270.

Et in Vlissea, apud diffluentes voluptate Phæaces Demodocus Martis cum Venere adulterium cantat: vtq; in vincula Vulcani incidentes risum cęteris diis mouerint, hicq; festiuè inter se iocati sint. Et apud intemperantes proceos, Irus mendicus fingitur cum Vlisse præstantissimo viro palæstra congredi, ipsaque in actione fit ridiculus. Omnino enim humanæ naturæ consentaneum est, non intendi modò animum, sed remitti etiam, vt sufficere possit ad vitæ labores. Itaq; talis animi oblectatio à poëta invẽta est. Quod autem ij qui postea comœdias ediderunt, risus captandi gratia turpibus, & nimis apertè obscenis verbis vsi sunt: certè non possint dicere, se melius aliquid invenisse. Sobriè enim Homerus amatorias affectiones ac sermones memorauit, vt cum Iupiter dicit:

Odyss. θ, 267. Iliad. σ, initio.

Nam nunquam cepit mentem mihi tanta cupido.

Iliad. ξ, 333.

Et de Helena:

Non equidem indignum est, quòd talis femina tantis
Aerumnis, tanto petitur iam tempore vtrinq;.

Iliad. γ, 156.

Et quæ alia id genus sunt. At reliqui poëtæ incontinenter, ac vltra modum isto affectu captos homines proponunt. Et hęc quidem hactenus. Elegans etiam est genus orationis epigramma, siue inscriptio: quod inventum est imaginum & monumentorum gratia, compendio indicans, qualis sit cui honoris causa aliquid tale obtigit. Hoc ipsum quoq; Homeri est. Sic enim alicubi:

Epigramma.

Hîc situs est vita iampridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo perculsus côncidit ense. & iterum;

Iliad. η, 89.

Iliad.ζ,460. *Hectoris hæc vxor, quo circum Pergama nemo*
Fortior hostiles Graiorum inuasit aceruos.

Pictura. Neq; aberrauerit à vero, si quis pingendi quoq; magistrũ fuisse Homerum dicat. Dixit sane quidam sapientum, poësin esse picturam loquentem, & picturã esse poësin tacẽtem. Quis ergo vel priùs, vel posteriùs Homero, sententiarum imaginibus, aut verborum aptitudine exornauit deos, homines, loca, actiones varias? Idem materia verborum effinxit etiam omnis generis belluas, maximè fortissimas: vt leones, apros, pantheras: quorum impetus & affectiones depingens, iisque humanas actiones comparans, vtriusq; proprietates demonstrauit. Ausus est etiam diis hominum formas affingere. Vulcanus verò scutum Achilli fabricans, auróq; insculpens terram, cœlum, mare, magnitudinẽ Solis, Lunæ pulcritudinem, multitudinem stellarum vniuersum hoc coronantium, vrbes diuersis moribus ac diuersa fortuna vtẽtes, animalia motu & sermone prædita: quo tandem non pictore præstantior in hoc genere artifex videbitur? Ex vno saltem de multis exemplo cõsideremus, visu potius quàm auditu percipi poëmata videri. Qualia sunt, quæ Eurycleæ tribuit verba, cùm ea Vlissis cicatricem esset conspicata:

Odyss.τ,467. *Quam pronis nutrix manibus complexa, per ipsum*
Agnoscens tactum, subito perterrita casu est,
Dimisitq; pedem: simul impulit ille lebetem
Delapsus, sonitúmq; dedit fuditq; liquorem.
Verùm lætitia simul & correpta dolore
Est anus: atq; oculos lacrymæ impleuere, repressa
Est vox, & mentum tangens ita fatur: Vlisses
Omnino meus es: neq; te tamen antea fili
Agnoui, quàm te contrectans omnia sensi.
Sic ait, atq; ad Penelopem sua lumina vertit,
Effari cupiens.—

Hîc sanè plura iis quæ in picta tabula oculis subiici possunt cernas, non visu, sed sola intelligentia percipienda. qualia sunt, pes propter subitam cõsternationem è manibus dimissus, aheni tinnitus, effusa aqua, vetulæ dolor lætitiæq; mixtus, eius ad Vlissem verba, & quæ dictura erat ad Penelopen, in quam coniecerat oculos. Multa & alia quasi pictoria arte poëta ob oculos ponit: quæ inter legendum licet spectare. Cæterùm hîc finem orationi imponere, tempestiuum est: quam tanquam ex prato multis floribus variegato coronam cum texuerimus, Musis consecramus. Neq; mouebimur, si quis reprehendat nos, quod cùm Homeri poësis malum argumentum tractet, nos ei physicas, politicas, ethicásq; orationes, tum etiam varias adscribimus scientias. Necesse enim habuit poëta, pro materia sibi actiones admirabiles, itémq; affectus & mores varios sumere. Cuius rei causa est, quod bona ipsa per sese simplicia sunt vnius generis, & ornatus non capacia. Quando verò cum rebus malis permiscentur, tum varios modos, & omnis generis formas admittunt: vnde rerum materia existit. In qua ipsa tractanda cùm iuxta se bona & mala collocentur, facilius meliorum & agnitio demonstratur, & electio. In summa autem, huiusmodi argumentum occasiõnem poëtæ tribuit omnis generis orationes referendi, alias à se, alias à personis quæ introducuntur: ex quibus magna ad lectores redeat vtilitas. Denique cur non omnis virtutis laudem Homero tribuamus? cùm posteri etiam ea in ipsius poësi animadverterint, quæ ipsi fortuitò, etiam nihil tale cogitanti, exciderunt. Nam & quidem versibus eius ita vtuntur, vt oraculis deorum: & alij, cùm aliam sibi materiam sumserint, versus eius transcribentes atque componentes eò accommodant.

Plu-

Plutarchi de auditione libellus.

VAM de audiendi ratione habui disputationem, eam litteris mandatam ad te, mi Nicander, mitto, vt quando virili sumta toga è præceptorum potestate exiuisti, rectè monentibus obtemperādi modum habeas cognitum. Nam licentia, quam nonnulli iuuenum non probè instituti libertatem putant, iis qui pueros rexerant magistris ac pædagogis importuniores imponit dominos, cupiditates, inquam, quasi vinculis iam solutas. Et quomodo Herodotus ait simul cum tunica mulierem etiam verecundiam exuere: ita adolescentum quidam simul cum puerili veste pudorem ac metum deponentes, soluto qui eos condecorabat amictu statim contumacia obruuntur. Tu verò, qui sæpenumero audiuisti idem esse DEVM sequi, & parère rationi, existimare debes eos qui sana sunt mēte ita iudicare, se quando à puericia ad virilem euadunt ætatem, non abiicere imperium, sed mutare imperatorem, dum loco mercede conducti aut etc emti magistri diuinum vitæ ductorem accipiunt. Rationem cui qui parent, soli digni sunt qui pro liberis habeantur. Soli enim hi viuunt vt volunt, qui quid velle debeant didicerunt. ineruditæ autem & rationis expertes animi incitationes atque actiones exilem quandam ignobilémque voluntatis libertatem multa cum pœnitentia coniunctam habent. Iam sicut qui in ciuium numerum adscribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorum quæ fiunt repræhendunt ac iniquè ferunt: qui verò inquilini educatione ac consuetudine sibi leges familiares reddiderunt, absque molestia quæ suarum sunt partium obeunt, iisque sunt contenti. ita oportuit à multo tempore in philosophia enutritum, ac iam inde ab initio ætatis adsuefactum ad percipiendum disciplinas auditionésque pueriles philosophica oratione permixtas, mansuetum proinde atque quasi domesticum conferre se ad philosophiam. quæ sola virilem & re vera perfectum iuuenibus apponit ornatum. Neque iniucundum, puto, tibi erit audire de sensu auditus, quem Theophrastus omnium sensuum maxime ad motus animi ciendos facere ait. neque enim quicquam eorum quæ visu, quæ gustatu, quæ tactu percipiuntur, tantas mentis alienationes, tumultus, consternationésque adfert, quantæ animum occupant, strepitibus quibusdam & fragoribus & sonitibus ad aures accidentibus. Est tamen hic sensus magis rationi quàm affectibus idoneus. Vitiis enim multæ partes corporis multáque loca aditum spaciúmque ad animam penetrandi præbent. vnica virtuti qua adolescentes arripiat ansa aures sunt, si quidem puræ sint, & iam inde ab initio adulatoriarum corruptelarum vacuæ, intactǽque à prauis sermonibus seruentur. Itaque Xenocrates aurium munimenta pueris potiùs quàm athletis applicari iubebat: quòd horum aures vei bectibus, illorum mores verbis perverterentur. neque ille auditionis vacuitatem aut surditatem commendabat: sed hortabatur vt tantisper ab audiendis prauis sermonibus abstinerentur, dum bonæ orationes tanquam custodes ingenio philosophiæ educatione appositi eam regionem occuparent, quæ maximè oratione mouetur atque ducitur. Ac Bias quidem ab Amaside iussus simul & optimam & pessimā victimæ carnem mittere, linguam ei exsectam misit. nimirū quia sermo & vtilitatis & damni plurimum affert. Et vulgo paruulos qui deosculantur, cùm ipsi aures eorum tangunt, tū eos idem iubent facere: per iocum innuentes, maximè amandos esse eos qui per aures prosunt. Nam hoc quidem in promtu est, adolescentem ab omni exclusum auditione, vbi gustare doctrinam ceperit, non modò sterilem planè fore, nec vlla virtutum editurum germina: sed & ad vitia facile delciturum, cum ex animo nidi velvti solo inculto pleraque pullulent syluestria. Impetus enim animi ad voluptatem ferentes, ac sinistras de labore suspiciones (qui nō extrinsecus in animum allabuntur aut oratione introducuntur, sed velvti indigenæ sunt infinitorum affectuum ac morborum fontes) si quis patiatur laxatis habenis eò quo natura ducit deferri, neq; bonis ea præceptis minuendo aut alio deflectēdo naturam componat: nullum profectò animal est quod nō mansuetius sit homine isto futurum. Quapropter cum magnopere vtile, non minus tamen periculosum sit adolescentibus audire, operæprecium esse existimo vt quisque & secum semper, & cum aliis de ratione audiendi colloquatur. Nam in eo quoq; videmus errare plerosq;, quod in dicendo se exercēt ante quàm se ad audiendum adsue-

Licentia.

Lib. 1. in Gygis historia.

Libertas vera.

Auditus.

Error audiendi rationem negligentium.

fecerint: putántque dicendi esse disciplinam atque meditationem, vtiliter autem quouis modo audiri. At verò qui pilæ ludum tractant, simul & iacere & accipere pilam discunt: in vsu verò sermonis prius est rectè accipere quàm emittere. sicut conceptio & retentio fetus, partum antecedit. Iam quod aues interdum irrita & quæ Zephyria vocantur oua pariunt, in causa aiunt esse imperfectos & inanimatos cōceptus. qui autem audire nesciunt adolescentes, neq; vtilitatē ex auditione capere cōdocefacti sunt, eorum sermo vere inanis ac subventaneus excidens.

irritus, ignotus, sub nubibus euanescit.

Et vasa quidem inclinare solent atque obvertunt, vt quæ infundere volunt, recipi possint, fiátque verè infusio, non effusio: seipsos verò dicenti accommodare, attentionemque auditioni adhibere, ne quid vtiliter dictorum effugiat, non discunt. sed (quod omnium maximè deridiculum est) si incidāt in aliquem, qui cœnam, pompam, insomnium aut altercationem sibi cum alio habitam narret, taciti audiunt, et vt pergat dicere flagitant. sin verò eosdem alius ad se trahat, ac de re vtili docere, vel admonere, aut peccantem verbis corrigere, aut demitigare animo commotum cupiat, nō patiuntur: sed vel contentiosè impugnant eius orationem si victoriam sperāt, vel eo omisso prospiunt se aliò vbi nugas audiant, aures suas, tanquā invtilia & vitiosa vasa, quavis potius quàm necessaria aliqua re implentes. Cæterùm sicvt equos qui rectè instituunt, eos docent fræno facilè parére: ita qui pueros, ad audiendum promtos faciūt, docéntque audire multa, loqui pauca. Nam Epaminondam laudans Spintharus aiebat, Non facilè se cum alio rem habuisse, qui & plura nosset, & pauciora diceret. Ac naturam aiunt propterea vnicuiq; nostrum duas dedisse aures, vnam linguā, quod pauciora loqui debeamus quàm audire. Proinde cum vbiq; silentium adolescenti tutum sit ornamentum, maximè tum prodest, cum audiens dicentem non perturbatur, neque ad singula elatrat: sed etiamsi oratio non probetur, sustinet tamen expectatque dum dicendi ille finem faciat: ac vbi is perorauit, non illico contrà dicere orditur, sed (vt Aeschines præcipit) spaciū ei relinquit siue addendi aliquid dictis si ita videatur, siue mutandi quidpiam vel detrahendi. Qui verò statim interrumpunt, & neq; audiunt neq; audiuntur, sed adversus dicentes dicunt: ij contra decorum agunt. At qui continenter verecundéq; audire adsueuit, is & quod vtile est sermonis eius percipit atque retinet, & invtile seu falsum faciliùs perspicit ac deprehendit, veritatisque studiosus habetur, non contentionis, neque temerarius aut rixator. Quare non ineptè quidam dixerunt, non minùs studiosè fastum ac spiritus elatos adolescentum ex animis, quàm aerem ex vtribus excutiendum esse, si quid vtile velis infundere. alioqui arrogantiæ pleni inflatique non admittunt. Porrò invidia cum liuore quodam & malevolentia nullam ad rem vtiliter adhibetur, sed omnibus bonis impedimento est: pessimus autem assessor est auditori atque consiliarius. quia enim invidi quavis potius re delectātur quàm rectè dictis, ita fit quæ vtiliter dicuntur, molesta eis reddantur, & iniucunda, neque approbentur. Et verò quem diuitiæ, gloria, aut pulcritudo aliorum vrit, is tantùm invidus est: molestè enim fert res aliorum secūdas. Qui orationi bonæ invidet, hunc sira ipsius bona excruciant animi. Sicvt enim lumen videntium, ita sermo audientium bonum est, si velint amplecti. Sed invidiam aliarum rerum, incompositæ aliæ quædam & prauæ animi affectiones efficiunt. quæ adversus dicentes inanem ob gloriæ cupiditatem, ambitionémque iniustam concipitur, hoc modo affectum ne attendere quidem animum orationi sinit: sed tumultuatur, mentémque circumagit simul & suos habitus cōsiderantem, & exquirentem an dicentis facundiæ cedant, simúlq; in alios intuētem an delectentur & mirentur dicentem: iuxtà consternatam laudibus, & frementem adversus auditores, si probant dicentem. Eadémq; quæ dicta sunt dimittit, quia molesta est eorum recordatio: & turbata ac tremens reliqua audit, solicita ne prioribus sint meliora. ac tum maximè finem orationis fieri optat, cùm optima dicuntur. & finita auditione nihil dictorum considerat, voces tantum & affectiones præsentiū supputat, ac laudantes quasi furore concita fugiens vitánsq;, repræhendentibus ac pervertentibus dicta accurrens & se adsocians: aut si nihil perverterit, iuniores aliquos comparans, qui videantur eadem de re meliùs ac maiore cum vi dixisse, donec tandem corruptam vitiatámque auditionem prorsus invtilem sibi effecerit. Oportet ergo factis studio audiendi cum ambitione inducijs, placido animo audire, tāquam ad sacrum conuiuium aut sacrificij primitias invitatum, vímque oratoris, sicvbi scopum suum assecutus est, col-

Audire multa, loqui pauca; præclarum.

Invidia auditori cauenda.

collaudare: in reliquis boni cõsulere studiũ eius, qui quę norat in mediũ protulerit, uleq; mouere auditores voluerit rationibus, quib. ipse fuerat motus. Quæ dicta sunt præclarè, nõ debet auditor fortunę aut casui imputare, sed studio, diligentię, laboriq; accepta ferre: eáq; cũ admiratione & æmulatione imitari. vbi peccatũ est, causas & originem erroris circumspectè pergrere. Sicvt enim Xenophõ ait bonis rei familiaris tractatorib. & ab amicis cõmodari & ab inimicis; ita vigili & attento auditori nõ modò rectè, sed etiam vitiosè differentes prosunt. Vilitas enim sententiæ, vanitas vocabuli, figura importuna, eruptio cũ inepto gaudio ad laudẽ, et alia id genus, magis audiendo alios depræhenduntur, q̃ dicendo. Itaq; culpa à dicente nobis est in nos transferenda, videndúmq; an nostrũ nos aliq̃d tale fallat vitium. Nihil enim facilius est quàm reprehendere alium. q̃d invtiliter fit, & vanũ est, nisi ad emendãdos aut vitandos similes lapsus referatur. Itaq; aliorum peccata considerãti in promtu sit sibi Platonicũ illud occinere, Núm nã & ego fortasse talis sum? Quẽadmodum enim in oculis aliorũ nostros refulgere cernimus: ita in orationibus aliorũ contemplari formã nostræ debemus, vt neq; nimis audacter alios contẽnamus, & ipsi in dicẽdo nos maiori cũ diligentia obseruemus. Vtilis est hac in re etiã cõparatio vt cum soli sumus post auditionẽ, eorum aliqd, quæ nõ rectè aut non sufficienter dicta putamus resumentes, conemur idẽ tractare argumentũ, aggrediamúrq; vel implere, vel corrigere, vel aliter dicere, vel prorsus noua oratione persequi, q̃d Plato fecit Lysiæ oratione ꝓposita. Non .n. difficile est orationem alterius improbare, sed oppido procliue factu: meliorẽ autẽ eius loco reponere, id vero perq; magni est laboris. Qua ratione Spartanus ille cũ Philippus diceret Olynthum evertisse, Atqui (aiebat) ille profectò talem vrbem condere non posset. Quando igitur in differendo de eadem materia sentiemus nos non multum præstare iis qui ante dixerant, à contemnendo valdè retrahemur: & superbia qua nobis placemus ipsi, in huiusmodi contentionibus redarguta, facilè reprimetur. Contemtui admiratio est adversa, quæ cadit in æquiora & mansuetiora ingenia. verùm hic quoque non exigua, ac fortasse etiam maior adhibenda est cautio. quatenus nimirum contemtores & feroces minus vtilitatis audiendo sibi comparant: ad admirationem autem propensi atq; simplices faciliùs damno afficiuntur. Et Heracleti dictum non improbatur, Stupidum hominem quavis oratione percelli. Oportet verò laudẽ candidè tribuere dicenti: orationi fidem cautè adhibere, ac dictionem quidẽ & actionem æquo animo & simpliciter spectare: vtilitatem autem & veritatẽ eorum quæ dicunt, accurato acriq; iudicio perpendere. vt & qui audiunt, odio vacent, & qui dicunt, nihil damni afferant. nam multas falsas & malas opiniones benevolentia erga dicentes, eorúmve apud nos autoritate inducti in errorem amplectimur. Spartanorum principes cum sententiã hominis parum laudatæ vitæ approbarent, alteri spectatæ vitæ morúmque eam pronunciandam mandauerunt. rectè admodum & ciuiliter populum adsuefacientes, vt moribus potius quam verbis consulentium duci studerent. Sed quæ in philosophia dicuntur, ea oportet existimatione eius qui dixit detracta, seorsim per se examinari. Vt enim in bello, ita etiam in auditione multa sunt inania. Etenim canicies dicentis, gestus, supercilium, sui iactatio, maximè autem vociferationes ac tumultus & saltationes eorum qui intersunt, faciunt ad percellendum imperitũ auditorem atq; adolescentem, velvti fluxu quodam abreptum. ipsa etiam dictio habet quippiam ad decipiendum conducens, si rebus applicetur suauis ac copiosa & cum fastu aliquo atque apparatu. sicvt enim eorum qui ad tibiam canunt errores plerique latent auditores: ita abvndans atq; ornatu superbiens dictio animum auditoris præstringit, ne rem de qua agitur intelligat. Et Melanthius quidem interrogatus (vt aiunt) de Diogenis tragœdia, negabat se eam videre, quòd vocabula eius conspectum intercluderent. Sed plerorunque sophistarum orationes atque declamationes, non vocabulis modò tanquam cortinis velant sententias, sed vocem quoq; accuratis quibusdam sonis ac mollicie & cantillationibus illi edulcantes, bacchicum quendam furorem in auditorũ animis concitant, eósq; transversos abripiunt: pro vana quam adferunt voluptate vaniorem etiam gloriolã reportantes. itáq; illis vsu venit id, q̃d Dionysium ferunt dixisse: q cùm citharœdo cuidam præclara cum approbatione cantanti inter audiẽdum magna quædã dona promisisset, deinde nihil dedit, ꝑsoluisse se iam ei gratiã dicens: qui quanto tempore canens delectasset, tanto etiam spe fuisset oblectatus. Atq; hoc stipendiũ tales auditiones dicẽti rependũt. Is enim in admiratione est quãdiu delectat, deinceps

Vitia dicentiũ auditori vtilia.

Admirationis cautio.

Ornamẽta orationis inutilia.

simul cum auditione desinit & voluptas, & dicentis existimatio. & alter tempus, alter vitam frustra perdidit. Proinde oportet copia & vanitate dictionis remota, ipsum persequi fructum, imitariq́; nõ eas quæ serta plectunt mulierculas, sed apes. Illæ enim florida & odorata sectantes folia, cõserunt atq; pertexunt opus iucundum quidem illud, sed in diem duntaxat durans atq; infrugiferũ. Hę sępenumero prata pervolitantes violarum, rosarũ, hyacinthorũmq; copia consita, in thymum asperrimũ atq; gustus acerrimi deferunt, eiq; adsident mel meditantes flauũ: perceptóq; vtili succo ad suũ revolant opus. Eo itaq; modo debet sincerus artifex studiosus auditor omittere florida et luxuriosa verba, resq; ad actiones scenicas aut spectacula pertinentes, eáq; putare p pabulo fucorũ sophisticen ambientiũ: animo aũt in ipsos orationis sensus penetrare, intentionemq; dicẽtis, & q̃d vtile est atq; commodũ ad se trahere: memoria tenens, nõ in theatrum se aut odeũ, sed in seriosam ludũmq; litterarium venisse, vt oratione vitã corrigat. Ideóq; auditionem considerare secũ debet atq; examinare q̃modo ea sit affecta, ac ratiocinari an aliquis ea motus animi factus sit sedatior, an aliquid de molesto leuius redactum, an fiducia & animi altitudo confirmata, an ad virtutem & honestatem instinctus aliquis animi excitatus. Cum enim e tõstrina abituri speculo adsistamus, capútq; contrectemus, vt tonsuram & præcisionẽ crinium examinemus: quãto magis e schola atq; ab auditione discedentes statim debemus animum nostrum intueri, an ille molestiis ociosisq; depositis aliquibus cogitationibus factus sit trãquillior. Nam vt aiebat Aristo, neq; balnei neq; orationis non purgantis vllus est vsus. Delectetur itaq; vtilitate ex oratione percepta adolescens: non tamen delectationem auditionis finem statuat: neq; existimet debere se e schola philosophi discedere cantillantẽ ac lætitia delibutũ, neq; vnguentum quærere, cùm irrigatione & cataplasmate indigeat: sed grato animo accipere, si qs aspera oratione animũ (vel vti fumo aluearib. apes eiiciunt) caligine & stupore quo fuerat occupatus evacuet. Etsi enim dicentẽ par est non nullã planè curã in id ponere, vt dictio suauis sit & pbabilis: tamen auditor eius minimã debet habere rationẽ, ab initio quidem. pòst, quemadmodũ qui bibunt, exstincta demũ siti obvertunt pocula, cælaturámq; contemplant: ita ipsi sententiis impleto sa dei respirandi spaciũ, dictionémq; an elegans aliqd & elaboratum habeat considerandi. Qui aũt statim ab initio nõ rebus ipsis inhæret, sed orationem requirit Atticam atq; subtilem, perinde facit, ac si qs antidotum nolit bibere, nisi testa sit in Attica Colia defecta: aut hyeme vestem sumere recuset, si nõ sit ex Attica lana texta. eodem enim ille modo in lacerna orationis Lysiacæ desidebit tenui ac vili, iners atq; immobilis. Hæc vitia magnã vanitatem animorũ, magnámq; inania garrẽdi subtilitatem atq; argutias adolescentũ in scholis genuerunt, neq; vitam neq; actiones neq; in repub. conversationem philosophorum obseruantiũ, sed vocabula duntaxat ac verba laudantiũmq; si qd bene pronunciaretur, id verò de quo pronunciabat vtile esset an invtile, necessarium an inane & supvacaneum neq; intelligentiũ, neq; inquirentiũ. Consequens his est præceptio de quæstionibus. Nã cum quidẽ, qui ad cœnam venit, vti appositis decet, neq; vel alia poscere, vel culpare apposita. Qui verò invitatus est ad auditionem, is siquidem certa lege vocatus est audiat tacitè dicentem. qui enim ad alia argumenta deducunt, aut interrogationes interiiciunt, aut dubitationes mouent, importuni auditores, & quibus cum dicente non facilè conveniat, nullam capiunt auditionis vtilitatem, sed simul & orationem & oratorem conturbant. Vbi verò is qui dicit, auditores quærere & ponere de quo disputetur iusserit, ibi semper danda est opera, vt necessarium aliquid aut vtile quæstio tua proponat. Deridetur apud procos Vlisses

Panis frusta petens, non enses, siue lebetes:

magni animi qppe putabant esse vt dare, ita etiam petere aliqd magnũ. Rectiùs verò auditorẽ aliqs derideat, paruas & friuolas quęstiones proponentẽ. quemadmodũ ado lescentes nõnulli vt suas argutias & dialectices aut mathematũ peritiã ostentẽt, solent quærere de infiniti sectione, & q sit motus secũdũ latus aut secundũ dimetientẽ. Quibus respõderi potest, quo pacto Philotimus respõdit cuidã pure intus laborãti & tabi tã obnoxio, q̃d ex colore & respiratione medicus depræhẽdebat, medicamentũ petẽti adversus reduuiã: Nõ est tibi, amice, adversus reduuiã opus medicina. Ita & adolescẽti dicet, Nõ est tẽpus tibi de his quæstionib. cogitãdi, sed quo pacto fastu, arrogãtia, amoribus, nugisq; liberatus possis vitę statũ vanitatis expertẽ ac sanũ inire. Ad peritiã quoque dicentis & naturalẽ ppensionẽ oportet auditor vt se accõmodet studiosè, & de iis quæ-

Fructus ex auditione captandus.

Delectationis quæ habenda ratio.

Quales proponendæ quæstiones.

Odyss. t, 222.

quærat, in quibus ille tractandis plus quàm vllo alio in genere valeat, neq; aliò eũ adigere: vt si morali philosophiæ dedito physicas aut mathematicas difficultates proponas, aut naturæ cognitionem sibi sumentem in connexorum iudicium, aut solutiones pseudomeni trahas. Sicvt enim qui claui ligna findere, aut securi fores reserare conet, non tam illa instrumenta corrumpere, quam se ipsum vsu vtriusq; & facultate priuare videatur: ita qui à dicente quod offert non accipientes id exigunt, quod is non didicit aut non exercuit, non in eo tantùm læduntur, sed & in malignitatis atque odij cuiusdam crimen incurrunt. Id quoque cauebis, ne multa aut frequenter quæras. est enim hoc eius, qui quodãmodo interim se ostentet. alio autem proponente audire placidè, studiosi est & communicantis rationem discendi cum aliis: nisi sit priuatim qui vrgeat affectus inhibitionem requirens, aut morbus admonitionis egens. Nimirum enim, vt aiebat Heraclitus, non conducit occultare inscitiam: sed in medium proferenda, eique facienda est medicina. Quod si ira aliqua, aut superstitio, aut dissensio cum domesticis vehemens, aut ab amore profecta furiosa cupiditas,

Non antè motas mentis commouens fides

animum conturbet: non debes reprehensionis vitandæ studio alia disserendi argumẽta quærere, sed in disputationibus de his ipsis audire, & digressus inde priuatim accedere & rem disquirere. Contrà vulgo in eo peccant, quod gaudent & admirantur vbi philosophi de aliis loquuntur. quibus ij omissis si ad ipsos orationem conuertant, & liberè moneant de iis de quibus ipsorum interest, indignè ferunt, operámque putãt eam sumi superuacaneam. opinantes scilicet philosophos in scholis ita esse audiẽdos, vt tragœdi in theatro audiuntur: in rebus extra scholam, philosophos nihil ipsis esse præstantiores. Quod quidem de sophistis nõ iniuria sentiunt. qui vbi de suggesto descenderunt, librósque deposuerunt & institutiones suas, in seriis vitæ rationibus explicandis ieiuni sunt & vulgo nihilo meliores. Quod autẽ ad veros attinet philosophos, ignorant eorum & seria & iocos, & nutus, & vultum siue ad subridendum compositum siue tetricum, maximè autem verba ad aliquem seorsim directa, habere fructũ suũ iis conducibilem, qui sustinere animúmq; attẽdere didicerunt. Iam quod ad laudationes attinet, requirit hoc officium cautionem aliquam & mediocritatem: quando neq; excessus eo in genere neq; defectus est liberalis. Molestus est enim & importunus auditor, qui nulla orationis parte mouetur aut delinitur, repletus fastu quodã inuidia suffuso & insita sui solius approbatione, velvti qui aliquid iis quæ dicuntur melius dicere se posse præ se ferat: cum neq; supercilium pro decoro moueat, neq; vllam emittat vocẽ quæ eũ animo æquo audire testetur, sed silentio & ficticia grauitate atq; habitu opinionẽ venetur constantis profundiq; hominis, qui laude perinde atq; pecunia seipsum ea priuaturũ se putet quam alteri impertiat. Sunt autẽ multi, qui malè & alieno sensu Pythagoræ dictum accipiũt, qui id se è philosophia lucri abstulisse dixit, nihil vt miraretur. ij verò in despicientia collocant abstinentiam à laudando & honorãdo, contemtúq; aliorum grauitatem suam metiuntur. Etenim philosophica ratio eam quæ ab hæsitatione & ignoratione proficiscitur admirationem atq; stuporem eximit, cognitione & enarratione causarum subiecta: facilitatem interim, magnanimitatẽ, humanitatémq; non delet. Qui enim reuera & constanter sunt boni, iis honor est pulcerrimus honore dignum aliquem afficere, summumq; ornamentũ alios ornare: quod abundantia quadam gloriæ & liberalitate possunt. qui verò in aliis laudãdis parci sunt, suarum adhuc inopes laudum famelicíq; videntur. Peccat in alteram partem qui nihil interponit iudicij, sed cuivis voci aut syllabæ insistens acclamat, leuis quidam homo & auicularum similis. atq; is plerunque ne ipsi quidem probatur actori: auditoribus quidem molestus semper est, excitãs eos inuitos identidem, & quasi vi obtinens, vt verecundia tracti vnà adstrepant. & nullam consecutus vtilitatem, quod plenam tumultus effecerit laudationibus suis concionem, discedit cum vno ex his tribus titulo, vt aut subsannator videatur fuisse, aut adulator, aut orationum rationis imperitus & ineptus. Porrò qui iudicis officium fungitur, is & odio & benevolentia vacuus audire debet integro animo quid iuris sit. In iis autem auditionibus quæ de litteris sunt, neq; lege vlla neq; iureiurando impedimur quo minus benevoli audiamus disserentẽ. quin & Mercuriũ veteres in dedicandis fanis adiunxerunt Gratiis, significaturi orationem maximè flagitare benignas & amicas aures. Nunquam enim putabant eum qui diceret adeò absurdum fore aut à scopo aberraturum, quin si non sentẽtias laude dignas aut comme-

Ad nos pertinẽtia audire debemus.

Philosophi aliter audiendi, quàm sophistæ.

Laudandi modus.

Aequanimitas in audiendo.

morationes aliarum rerum, aut argumentum ipsum institutúmq; orationis protulisset applausum merens, saltem dictio aut collocatio orationis deberet approbari:

Inter echinopodes vel ut, asperam & inter ononin
Interdum florent mollis leucois.

Quando enim quidā vomitus, febris, atq; adeo ollę laudationibus publicè declamatis non expertes fuerunt approbationis: viri alioquin philosophi vel nomē vel existimationem gerentis oratio non possit omnino respirationem aliquam & laudādi temporis parere auditoribus benignis atq; humanis? Ait Plato, qui formosi sunt quocunq; tandem, aliquo saltem modo mordere amatores suos. q amator albos deorū filios appellans, nigris virilium nomen tribuens, adunco naso præditis regiorum, compresso gratiosorum, pallido mellei coloris, amplectitur atq; diligit. nam amor hederæ instar valet se quavis arrepta ansa applicare. Multo igit̃ magis audiendi litterarúmq; studiosus subinde aliquā repererit causam, cur non abs re quemvis dicentem videat̃ laudare. Nā & Plato cum Lysiæ orationis neq; inventionem laudaret: & dispositionem conturbatam culparet, elocutionem tamen laudauit, & q singula vocabula perspicuè essent ac rotundè tornata. Ac repræhendere posset sanè aliquis Archilochi argumentum, Parmenidis versuum compositionē, Phocylidis tenuitatem, Euripidis loquacitatem, Sophoclis inæqualitatem: quo pacto & ex oratoribus alius placidis animi motionibus caret, alius ad concitādos grauiter animos nil habet virium, alium gratiæ destituūt. quivis tamen peculiarem vim mouēdi & ducendi habuit ob quam laudat̃. Quo fit, vt auditoribus copia suppeditet materiæ, vnde dicētem demereant̃. Quibusdam enim sufficit etiamsi voce non testemur approbationem, oculus saltem placidus, faciésq; hilaris, & constitutio vultus. hæc enim iam vsurpari etiā vbi quis planè infeliciter dicit, vulgo receptum est, inq; omni auditione adhiberi. Sessio autem non insolens, & sine flexu recta forma, & oculi in ipsum dicentem cōuersi, ac seriæ attentionis, vultúsq; quieta constitutio, & quæ non modò nullum contemtus aut indignationis, sed neq; aliarū curarū aut occupationum animi indiciū habeat, eòdem faciūt. Ac quemadmodum in quacunq; re id q̃d pulcrum est ex multis numero diuersis & ad vnum temporis articulum convenientibus, quadā concinnitate & concentu perficit̃: cum turpitudo statim existat, vel vna aliqua etiā leuicula re deficiente, aut absurdè adsumta. sic etiā in ipsa auditione nō modò grauitas supercilij, & vultus parū iucundus, oculi vagi, corporis circumactio, indecora femorum inter se permutatio: sed & nutus, & susurrus ad alterum, & subrisio, & somnolentæ oscitationes, ac demissio vultus, & quidqd tale est, in vitio ponit, estq; accuratè cauendū. Sunt interim qui putēt suas esse dicētis partes, auditoris nullas. atq; illū volūt venire præmeditatum atq; paratū: ipsi meditationis curarúmque vacui & nō ductis sui officij rationib. in auditorium se coniiciūt, sedéntq; velvti ad cœnā si venissent aliorū labore partam voluptatē percepturi. Atq; & cōuiua scitus suū habet officiū, & multo magis auditor. Particeps est enim orationis, & dicētis adiutor: neq; debet eius delicta seuerè examinare, dictionē actionémq; vbiq; sub censuram vocādo, & ipse censuræ liber in auditione turpiter se gerere. Sed quemadmodū in pile ludo qui excipit iacienti se motibus corporib. concinnè solet accommodare: ita inter dicentē quoq; & auditorē, si vterq; officiū suum tueat, quædam est ꝓportio. Porrò in laudando nō est temerè quibusuis vtendū vocibus. Nam Epicurus quoq; molestus est, q à suis familiarib. ad epistolia amicorū tumultus plausuum excitari scribit. Et qui nūc inusitatas in auditoria introducūt voces, dum acclamāt Diuinitus, diuino instinctu, Preclariùs q̃ vt æquari ab vllo possit: (quasi verò ea non sufficiant quibus Plato, Socrates & Hyperides vsi sunt laudum indiciis, Rectè, sapienter, verè.) ij supra modū indecēter agunt, dicentésq; traducūt, quasi hi superbia impulsi nimias laudes affectarent. Vehemter etiā molesti sunt, q iureiurando adhibito, velvti in foro, testimonia dicentibus perhibent. Neq; his minùs ij, qui personarū decorū nō obseruāt, dū philosopho acclamāt Acriter, seni Ingeniosè aut Floridè: voces ludentiū lasciuientiúmq; in scholasticis declamationib. ad philosophos ij transferētes orationiq; serię amatoriā laudē accōmodantes. perindè ac si qs athletæ sertum liliorum rosarúmve, nō lauri aut oleastri coronam imponeret. Euripides sanè poeta, cum quidā risisset dictante ipso chori personis carmen quoddā ad harmoniā cōpositum: Nisi, inquit, stupidus esses indoctúsq; homo, non vtiq; risisses me Mixolydiè cantante. Et vir nimirū philosophus ac ciuilis, auditoris in lætiticiam effusi luxuriā his verbis compesceret: Tu mihi demens quidam homo videris, disciplinæq; expers. alioqui me docente, aut verbis castigante, aut disserente

de

5. de rep. prope finem.

Auditorem debere esse præmeditatum.

Laudum moderatio.

de deo, vel republica, vel imperio, non tu cantillasses aut saltasses. ac mihi seriò considera quid rei sit, philosopho disserente eos qui foris sunt propter auditorum vociferationem & fremitum dubitare tibicén ne aliquis, an citharœdus, an verò saltans laudetur. Cæterùm admonitiones & obiurgationes non sunt sine doloris sensu, neque effeminate etiam audiendæ. Qui enim facile & neglectim ferunt se maledictis philosophorum peti, ita vt repræhensi rideant, laudéntque repræhensores, quomodo parasiti eos à quibus aluntur laudant si ab iis convicio impetuntur: ij planè proterui & feroces, impudentiam neque bonum, neque verum fortitudinis argumentum ostentant. Salse enim in se iactum aliquod dictum, citra tamen iniuriam & cum facetia, ferre sine dolore & hilare, non est indignum ingenuo & disciplinam experto, sed omnino liberale ac Laconicum. Verùm vbi castigatio vitæ corrigendæ gratia suscepta sermone vtitur acriter arguente, tanquā medicamento mordente: ibi nō audire submissè, neque pudore animum accensum vertigine corripi & sudore perfundi, sed immotum audire diductísque in risum labiis, ac dissimulare omnem dolorem, planè illiberalis est signum adolescentis, & à verecundia alieni: ob consuetudinem peccandi continentem animo eius, sicvt in dura fit et callosa carne, vibicem non admittente. Diuerso autē modo sunt affecti, qui cùm semel malè audiuerunt, fugiunt ita vt nunquam retrò se convertant, omninóque philosophiam transfugæ relinquunt: ij cum à natura habeant verecundiam, bonum ad salutem parandam principium, perdunt illud dum ob luxum & molliciem non tolerant repræhensiones, neque fortiter correctiones sustinent, sed ad blandas atque delicatas auditiones se cōvertūt, vbi adulatores aliqui aut sophistæ vocibus dulcibus quidē, sed vtilitatis omnis vacuis demulceāt. Sicvt ergo qui post sectionē fugit medicū, neque ligari factū vulnus sinit, eā is medici operis partē quæ dolorē affert pertulit, eā quę sanat aspernatus: ita qui orationē, qua stulticia ipsius lancinata ac sauciata fuit, non patitur etiā persanare vlcus & ad cicatricē perducere: is morsus & dolore affectus, nullo percepto cōmodo, à philosophia recedit. Non enim solum Telephi vulnus, vt est apud Euripidem,

Ramenta lima demta cuspidi fouent:

sed etiam morsum bonæ indolis adolescentibus à philosophia inflictum eadem quæ sauciauit sanat oratio. Itaque pati quidem oportet & morderi, non cōteri autem, neque animo concidere qui repræhenditur. sicque statuat, se philosophiæ tanquam mysteriis quibusdam magnis initiatum, primas lustrationes ac tumultus vbi pertulerit, spem habere iucundi splendidique fructus præsentem molestiam & conturbationem secuturi. Sic etiam vbi videbitur immeritò inceptatus, rectè ager sustinendo, & ad finem vsque patiēter audiendo: fine facto compellabit hominem sui purgandi causa, precabitúrque vt libertatem repræhendendi istam atque vehementiam qua adversus se nunc fuit vsus, ad arguendum aliquod verè peccatum reseruet. Præterea sicvt in litteris, lyra, palæstra ea quæ initio discenda sunt multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis: inde paulatim factis progressibus cōsuetudo tanquam cum hominibus & noticia plenior parta, omnia amica, māsueta & faciliora dictu actúque facit. ita cùm philosophia quoque in primis vocibus atque rebus habeat omnino quippiam ieiunum & insolens, non convenit quenquā ipsis initiis perterritum (quod planè fuerit ad quemvis timescentis strepitū hominis atque inaudacis) rem totam deserere: sed conantē singula, operámque impendentem, & progreßibus intentum, expectare cōsuetudinem quæ omnia bona reddere valet iucunda. ea enim non multo pòst tempore aderit, magnam adferens disciplinæ lucem, & acres amores inserens virtutis: sine quibus planè ærumnosi est aut meticulosi hominis reliquam posse perferre vitam, vbi ob molliciem quis philosophia excidit. Neque abnuerim prorsus res ipsas habere quippiam quod imperiti & iuuenes initio perspicere vix, aut ne vix quidem possint. sed tamē in maximam obscuritatis partem ipsi sua culpa incurrunt, in idem diuersis ingeniis peccatum prolabentes. Quidā enim verecūdia quadā ducti, & parcere doctori volētes, metuunt interrogare & confirmare doctrinam, vt re percepta assentiri possint. alij intempestiua ambitione & inani cum aliis certandi studio vt acumen ingenij ac facultatem discendi ostentēt, priusquam acceperint habere se profitentes, nihil percipiunt. Ita vsu venit, verecundis quidem istis ac taciturnis, vt digressi in mœrore sint ac dubitationibus, coguntúrque tandē necessitate impulsi maiore cum pudòre dicentes interpellare, & quæstiones revocare ac retrorsum discurrere. ambitiosis aūt illis atque audaculis, vt suā insci-

Obiurgationes vt audiendæ.

Principia difficilia.

Cur nihil discat plerique.

tiam semper occultent atque tegant. Repudiata itaque omni id generis stupiditate atque arrogantia, in id incumbamus vt discamus animóque comprehendamus quidquid vtiliter dicitur, patiamúrque nos rideri ab his qui sibi ingeniosi videntur, sicvt fecerunt Cleanthes & Xenocrates. qui cum viderent se tardiores esse quàm qui vnà scholam frequentabant reliqui, non profugerunt à discendo, neque animos despondenrunt: sed vltrò in seipsos dicteria iecerunt, vasis angusti orificij, & æreis tabulis se similes dicentes, vt qui ægre doctrinam perciperent, perceptam firmiter constantérque retinerent. Non enim duntaxat quod apud Phocylidem est,

Exempla patientiæ in discendo.

Qui vult esse probus, falli hunc persæpe necesse est:

sed & derideri oportet sæpe, & ignominiam ferre, & falsè dicta, et scurriles insectationes. omni denique robore animi adversus inscitiam niti, eámque deiicere oportet. Sed & illud vitandum est in quo in diuersas alij partes peccant. Sunt enim qui ob ignauiam suam molesti sunt doctoribus atque importuni. qui cum nolint seorsim ipsi laborem discendo impendere, sæpenumerò eadem de re interrogando negocium facessunt doctori: instar implumium pullorum semper ad alienum os hiantes, cupientésque omnia sibi iam antè ab aliis præparata & elaborata tradi. Alij attentionis & acuminis gloriam non suo aucupantes loco, garrulitate & curiositate magistros obtundunt, semper aliquid non necessarium in disputationem trahentes, demonstrationésque rerum nihil ad institutum facientium quærentes.

Duo alia auditorum vitia.

Hoc pacto iter, breue quod sit, longum redditur,

vt Sophocles ait, non ipsis tantùm, sed & aliis. nam identidem vanis & supervacaneis interrogationibus magistrum occupantes, velvti in faciundo itinere, impediunt continuationem doctrinæ, interceptæ atque moram passæ. Atque hi quidem, vt Hieronymus sentit, similes sunt ignauorum ac timidorum canum, qui cùm domi pelles mordeant, ac villos vellant, ipsas feras non tangunt. Segnes autem illos hortor, vt cum capita rerum animo complexi fuerint, ipsi suo Marte reliqua adponant, memoriáque inventionem quasi manu ducant, & orationem alterius velvti initium ac semen accipientes enutriant atque augeant. Non enim vt vas, ita mens quoque impleri opus habet: sed fomitem tantùm & alimentum (sicvt materia effectoris eget) requirit qua incitetur ad inveniendum, & ad veritatis indagationem feratur. Sicvt ergo fatuus sit qui à vicino ignem petens, invento ibi splendido foco perpetuò adsideat & se calefaciat. ita si quis ad alium accedens discendi causa, non existimet suum se peculiare sibi lumen debere accendere in sua mente, sed gaudeat auditione, eáque se oblectans magistro semper adsideat: is ruborem quidem nitorémque opinionis quendam audiendo sibi parat, sed internam animi æruginem flammis non excoxerit, neque caliginem luce philosophiæ dispulerit. Quòd si igitur alio præcepto vsus est ad rectam audiendi rationem, oportet nos huius quodmodo exposui memores, simul cum discendo inveniendi exercere facultatem. vt cum statuerimus principium rectè viuendi esse rectè audire, habitum nobis non sophisticæ ostentationis aut nudæ cognitionis, sed animo impressum, philosophicúmque paremus.

Plutarchi commentarius, Quomodo possit ADVLATOR AB AMICO INTERNOSCI.

Lib. 5. de leg. Amor sui.

PVD Platonem est, Antioche Philopappe, veniam omnes dare ei, qui sui sese maximo teneri amore profiteatur: verùm præter alia hoc summum ex amore tali vitium in animo hominis existere, quod iustus sui ipsius incorruptúsque esse iudex nequit. cæcus enim est rei amatæ cognitor qui amat: nisi quis adsueuerit pulcra potiùs in precio habere ac sectari, quàm cognata quæ sint & domestica. Hoc vitium adulatori sub specie amici sese ingeredi magnam aperit fenestram opportuna ad nos subigendos arce vtenti nostro amore nostri: qui amor facit, vt quisque sui ipsius assentator cum sit primus atque maximus, non difficulter admittat externum, quem putat ac vult esse sibi atque accedere testem adstipulatorémque. Cui enim obiicitur quod adulatoribus delectetur, is seipsum valdè amat, atque ob benevolentiam omnia sibi vult adesse, omnia putat ea, quæ velle quidem habere non est absurdum, opinari autem se iis esse præditum, periculosum est, multámque requirit cautionem. Quod si veritas res est, vt ait Plato, diuina, omniúmque bonorum & diis & hominibus principium, apparet diis inimicum esse adulatorem, Pythio præ cæteris Apollini. impugnat enim semper hanc vocem,

Ibidem.

vocē, Noſce teipſum, animū vniuſcuiuſq; decipiens ignorationémq; ingenerans bonorum ac malorū quę ei adſunt, propter quam neceſſe eſt & bona mutila imperfectáque, & mala prorſus inemendata relinqui. Quod ſi, vt pleræq; aliæ ſolent res malæ, adulator aut ſolos, aut præcipuè adorirctur ignobiles atq; viles homines: non ita periculoſa eſſet ea res neq; adeo difficilis evitatu. Nunc, quemadmodum teredines lignis innaſcuntur potiſſimùm teneris atq; dulcibus: ita ferè generoſa ingenia, & frugi atq; placida adulatorem recipiunt alúntque adhæreſcentem. Atque, vt Simonides ait, equos alendi ſtudium non lecytho comitari, ſed agris frugiferis: ita videmus adulatores non pauperib. ſe adiungere, aut ingloriis & plebeiis, ſed magnarum familiarū rerúmq; amplarum ruinam hāc morbúmq; eſſe, qui ſæpe etiā regna imperiaq; ſubvertit. Quare non paruum eſt negociū, neq; providentia indigens exigua, ita adulationem conſiderare, ne cùm adeo ſit agilis, amiciciā lædat aut criminibus obnoxiā reddat. Etenim pediculi morientes deſerunt, abeúntq; ab eorū corporibus, exſtincto quo alebantur ſanguine. Sed nunquā omnino videbis adulatores eò ſe cōferre, vbi res ſunt accisę & homines frigēt. vbi gloria eſt & potētia, eò advolāt, ibiq; augent, & mutāte fortuna celeriter diffluūt. Non eſt autē res ad illud vſq; experimentū trahēda, quod inutile ſit, adeóq; damnoſum, neq; periculo careat. Durum eſt enim in eo tēporis articulo ſentire non eſſe, qui putabātur, amicos, quādo res non ſinit inconſtantē & ficticiū conſtante ac probo permutare. Sed ſicvt nomiſma, ita amicū oportet habere antè q̄ vſus poſtulet probatū, nō ipſo vſu repręhēſum. neq; damno accepto ſentire debemus, ſed peritiā cognoſcēdi adulatoris habere, ne lędamur. Alioquin idē nobis vſu veniet q̄d iis qui guſtato demū veneno ſentiunt id eſſe lethale, iudiciúmq; ipſis hoc ſuo cōſtat exitio. Nā neq; hos probamus, neq; eos qui amiciciā honeſtate ac vtilitate metiētes, putāt adulatores ipſo facto ſe depręhēdiſſe eos, qui blādè ac gratioſè cōverſant. Non enim inſuauis eſſe debet amicus aut incōditus, neq; grauitas auſteritáſq; amicicię morū acerbitate cōſtat: ſed ipſa illa eius pulcritudo atq; grauitas, ſuauis eſt ac deſiderabilis,

Quam iuxta Charites, ſedes poſuitq; Cupido.

neq; ſoli ei qui eſt in calamitate,

Faciem intueri dulce hominis eſt benevoli,

ſicvt ille apud Euripidem ait: ſed vitam comitatur amicicia non minus voluptatē rebus lætis adiiciens ac gratiā, quàm adverſis dolores difficultatéſq; adimēs. Atq; vt Euenus dixit omniū condimentorum optimū eſſe ignem: ita Deus amiciciā vitæ admiſcens, omnia læta, dulcia ac grata vt eſſent amico præſente vnáq; fruente fecit. Et verò qui voluptatum occaſione obrepere vellet adulator, ſi noſſet amiciciam nihil iucundi vſquā admittere? Sed ſicvt quæ aurum mentiunt & adulterina ſunt, fulgorem tantùm auri atq; nitorē imitantur: ſic adulator ſuauitatē venuſtatémq; amici imitans, ſemper hilarē ſe ac renidētem præbet, nunquā reſiſtens, nunquā repugnans. Itaq; non ſtatim debemus adulationis ſuſpectos habere quicunq; laudāt. nō minùs enim ſuo tēpore laus amicū, quàm obiurgatio decet. Quinimò moroſitas ac ad quævis repræhēdendū procliuitas, ab amicicia eſt & cōſuetudine res aliena. Quę autē benevolentia liberaliter atq; alacriter laudem laude dignis tribuit, huius etiam in repræhendendo libertatem facilè & ſine moleſtia perſerimus ac probamus credentes neceſſitate ductum increpare, qui in laudando fuit facilis. Operoſum eſt ergo, dicet aliquis, adulatorē ab amico internóſcere, ſi neq; voluptatē afferendo, neq; laudando differunt. nam & in miniſteriis & in obſequiis videmus ſæpe adulatores amicis eſſe celeriores. Quid ni verò ſit, inquā, difficile? Siquidem agimus de vero adulatore qui artificioſè & cum quadā calliditate rem gerit: neq; cū vulgo eos intelligimus adulatores, quos antolecythos & menſarū vocamus aſſeclas, ac qui poſt datā manibus aquā verba eorū reſerūt quibus aſſentant: quorū ad vnicā patinā ac calicē illiberalitas ſcurrilitate & impuritate comitata ſeſe prodit. Non enim, puto, neceſſe erat Melanthiū Alexādri Pheræi paraſitū adſentationis cōvincere: qui interrogantib. quomodo cōfoſſus eſſet Alexander, reſpōdit, Per latus in ventrē meū. neq; eos qui circa opulentā mēſam in orbē verſant, quos neq; ignis arcere, neq; æs ferrúmve poteſt à petēda cœna. neq; adulatrices Cyprias, quę poſtquā in Syriā trāſiuerūt, climacides (quaſi ſcalarias diceres) appellatę ſunt, q̄ ſcalarū loco eſſent regū vxoribus, iis ſe ſubmittētes, vt per ipſas hę vehicula conſcenderēt. Quē igit̄ oportet cauere? Eum qui neq; videt̄ neq; profitet̄ ſe adulari. quē nō depræhēdes circa culinā oberrare aut vmbrā metiri vt cœnæ tēpus exploret,

Adulatores optimis inſidiari.

Cautio.

Non omnes eſſe adulatores, qui ſunt iucundi aut laudant.

aut ebrium quovis modo sese prosternere: sed plerunque sobrius est, curiosè agit, & actionum vult esse socius, arcanorúmque particeps: & in summa tragicus est, non satyricus aut comicus histrio, amici personam gerens. Sicvt enim Plato ait extremæ esse iniusticiæ, iustum videri neque esse: ita & hæc periculosa est existimanda assentatio quæ fallit, non quæ aperta est, & quæ seriò, non quæ ioco agit. Hæc enim veræ quoque amicicię plurimum fidei derogat, sæpe eodem recidenti, nisi animum advertamus. Gobrias cum mago, quem persequebatur, in obscurum delatus conclaue ac colluctans, Dario supervenienti ac qui magum altero saluo iugularet non reperienti, mandasse fertur, vt vel per vtrumque exigeret mucronem. Nos autem, quando minimè gentium dictum illud, Pereat cum inimico amicus, probamus: adulatorem multis similitudinib. cũ amico implicatũ cupiẽtes avellere, summo studio cauere debemus, ne aut cũ malo bonum abiiciamus, aut dum vtilibus parcimus, in id incidamus quod est noxium. Sicvt enim agrestia semina quæ tritico permixta eiusdem cum eo sunt figuræ ac magnitudinis, difficulter secernunt, cùm aut non excidãt per angustiora cribri foramina, aut per ampliora vnà cum tritico excidant: ita adulatio amicicię sese admiscẽs similitudine omnis affectus, motus, vsus, atq; consuetudinis, difficulter depręhenditur. Enimverò quia omnium rerum suauissima est amicicia, nihilque plus adfert læticiæ, ideò adulator etiam voluptatibus delinit, in iisque administrandis est. Et quia gratia vsusque amiciciam consequitur, quam ob rem dicimus igne magis & aqua necessarium esse amicum: iccirco adulator ministeriis sese vltrò offert, conatúrq; summo studio officiosus, impiger, promptúsq; videri. Ac quoniam principium amiciciæ ac stabilitas in similitudine studiorum ac morum maximè consistit, earundémq; omnino rerum appetitio aut aversatio ob affectuum animi similitudinem primò homines coniungit ac continet: hoc sentiens adulator, seipsum velvti materiã quandam componit atque conformat, accommodare se ac affingere studẽs imitatione iis quos adoritur, mollis & facilis ad repræsentandos similitudine eos, adeò vt diceres:

Adulatorum artes.

Non filius Pelidæ, Achilles ipsus es.

Id verò astutissimè agit, quòd intelligens libertatem sermonis & dici & esse amicicię, tanquam animalis alicuius, propriam vocem, sicvt contrà dissimulatio parum ingenua & ab amicicia aliena habetur: eam libertatem quoq; nõ relinquit inimitatam. sed sicvt periti coqui dulces succos, ne ij satietatem gignant, amaris austerísque cõdiunt: sic & adulatores non genuinam, neq; vtilem, sed velvti superciliis adnictantem, ac titillantem temerè libertatem adhibent. His itaque de causis difficulter depræhendi potest adulator, sicvt & animalia ea, quæ colorem mutandi facultate prædita, subiectæ materiæ ac locis adsimilantur. Proinde cum ille similitudinibus decipiat, sub iisq; delitescat, nostri muneris est, vt discriminibus expositis eum detegamus atq; denudemus, alienis coloribus atq; figuris, vt Plato ait, propriorum ob inopiam ornatum. Atq; hoc ab ipso arcessamus initio. Diximus autem principium amiciciæ esse plerisque animi indolisq; affectionem similem, qua eosdem mores, easdem consuetudines amplectimur, iisdem rebus, studiis, occupationibúsq; capimur. in quam sententiam etiam hæc dicta sunt:

Seni senilis vox est iucundissima,
Puero puer, mulieri mulier congruit,
Aegrotus ægrotanti: cui res asperæ
Sunt, is experto calamitatem concinit.

Quomodo similitudinem ingenij ac studiorũ affectet adulator.

Ergo adulator sciens à natura insitum esse earundem rerum studium, hoc primùm appropinquare & contubernio eodem vti aggreditur, velvti in pascuis animali cuidam sese adiungens, sensim iisdẽ institutis, earundémque tractatione rerum, iisdémq; studiis & viuendi eadem ratione sese applicando, conformémque exhibendo: donec tandem is, quem petit, ansam præbeat, palpantíque cicurem se & tractabilem exhibeat: itaq; & vituperat eas res, mores atque homines, quibus illum offendi intelligit, & quę placere ei sentit, ea non mediocribus sed nimiis fert laudibus, ita vt cum stupore quodam se ea admirari simulet, confirmétque se iudicio magis quàm animi subito motu alia amare, alia improbare. Quibus ergo differentiis coarguetur, deprehendetúrque non similis esse aut fieri, sed similem imitari? Principiò intuendum est in similitudi-

nem

nem instituti atq; continuationem, perpetuóne iisdem gaudeat, eademq; laudet, vitámque suam ad vnum dirigat atq; exigat exemplar, sicuti decet ingenuum amicitiæ iisdem moribus formatæ, consuetudinisq; amatorẽ. talis enim est amicus. At verò adulator, stabilem nullam cum habeat suorum morum sedem, neq; certum aliquod viuendi delegerit genus sibi quod placeat, sed quod alteri, cúmq; alteri sese effingat atque accõmodet: non simplex est aut vnius modi, sed varius ac multiplex, ex alia in aliam subinde formam transiens: quo modo aqua deflués subinde mutatur ad formam eorum in quæ incidit. Simias aiunt capi, dum homines imitari conantes, eorum motus & saltationes adsectantur. Adulator autem alios imitando decipit atq; illicit, non eodem omnes modo. cum aliis saltat atq; cantat, aliis palæstræ se & exercitationum corporis socium adiungit. quòd si incidat in studiosum aliquem venationis, tantùm non Phædræ ista inclamans sectatur,

Mutabilitas adulatorum.

Dÿ boni, maculosas ceruas
Insequens cupio canes incitare:

Eurip. Hippolyto.

neq; tamẽ illi quicquam cum feris rei est, ipsum venatorem in laqueos agit. quòd si adeptus est litteris ac disciplinis deditũ adolescentem, totus iam in libris est, barbã ad talos vsq; demittit, palliũ gestat, rerum delectum omittit, in ore sunt numeri & rectangula ac triangula Platonis. sin cum socorde aut potatore diuite res ci sit,

Tum verò sapiens centones ponit Vlisses:

Odyss. x, initio.

abiicitur pallium, tõdetur barba velut infrugifera seges, caldaria promuntur ac pateræ, ridetur in ambulationibus, & dicteria in philosophantes iaciuntur. Ita ferunt Syracusis, cùm eò venisset Plato, ac Dionysius insano philosophiæ studio exarsisset, regiam pulueris plenam fuisse ob multitudinem geometrica tractantium. postquã Plato gratia excidit, Dionysiusq; philosophia valere iussa rursum se vino, nugis, libidiniq; & intemperantiæ dedit, confertim vniuersos velut à Circe aliqua transformatos inscitiam, obliuionem, fatuitatémque esse amplexos. Testimonio sunt etiam magnorum facta adulatorum, & eorum qui populari gratiæ intenti remp. gesserunt. quorum princeps Alcibiades, Athenis sallè dicta iaciendo, equos alendo, vitámque facetam & gratiosam agendo notus, Spartæ raso capillo, palliatus, frigidáque lotus degebat: idem in Thracia militabat ac potabat, vbi ad Tisaphernem ventũ est, mollicie & luxu atque arrogantia vtebatur: hócque modo omnes demulcebat, eorum se moribus studíisque adsimilans. Talis non fuit Epaminondas, non Agesilaus: qui tametsi cum plurimis versati sunt hominibus, vrbibus, moribus, suos tamen vbique mores, suum vestitum, suam victus rationem, & dicendi, viuendique retinuerunt. Atque ita Plato etiam idem fuit Syracusis qui in Academia, & Dionysio talis, qualis Dioni. Cæterùm adulatoris velut Polypi mutationes facilè depræhendet, qui se ipsum simulabit variè mutari, ac vituperata qua fuisset adhuc vsus vitæ ratione subitò tanquam sibi placentes eas amplectatur, quas priùs improbarat res, aut rationem victus, aut genus orationis. videbit enim illum nequaquam constantem aut suum esse, aut qui proprio animi affectu amet vel oderit, gaudeat vel indignetur: sed instar speculi affectuum alienorum, & vitæ institutorum ac motuum imagines recipere. Si vituperes amicorum aliquem apud eum, dicet: Serò depræhendisti quis esset: mihi ne antè quidem placuit. Sin mutata sententia rursum laudes, deierabit gratum sibi hoc esse, & gaudere hominis gratia, fidémque habere. Si mutandam dices vitæ esse rationem, puta à reipublicæ cura ad ocium & quietem transeundum: Iampridem, inquiet, tumultibus & inuidia debuimus nos exonerare. vbi rursum videberis ei ad res gerendas & dicendum te conuertere, accinet tibi: Digna te ipso cogitas: ocium enim suaue quidem est, sed inglorium atque abiectum. Tali statim est occinendum illud,

Nunc alius subitò mihi, quàm paulo antè, videris.

Odyss. n, 181.

non mihi opus est amico mecum sese mutante & mea momenta sequente, (hoc enim vmbra meliùs præstat) sed qui verum vnà mecum sequatur atque diiudicet. Atque hæc vna est ratio depræhendendi adulatoris. Alterum in similitudinibus discrimen est obseruandum, quòd verus amicus neque imitatur omnia, neque laudat facilè, sed optima duntaxat: nam, vt est apud Sophoclem,

Alia ratio simulationis deprehendendæ.

Non impetus solet esse, sed amoris comes.

Nimirùm enim vnà officium facere, & adiuuare in pulcrarũ rerum studio cupit, non peccandi aut malitiosè agendi socium se praebet: nisi inuitum, sicut solet lippitudinis, ita vitij quoq; aut peccati quaedam ob consuetudinè afficiat contagio. quemadmodum familiares aiunt Platonis curuitatem imitatos, & balbuciem Aristotelis, & Alexandri regis colli inflexionem inq; dicendo vocis asperitatem. quidam enim imprudentes morum vitaeq; aliquam percipiunt labem. Contrà adulatori euenit quod Chamaeleoni. Hic enim omni colori se potest similem praestare, demto albo. & adulator in iis quae operaepretium habent similem sese praebere non valens, nihil non turpe imitando exprimit. Sed quomodo inepti pictores pulcra repraesentare cum nequeant, *Adulator turpium imitator.* rugas, verrucas, & cicatrices referunt: sic adulator intemperantiam imitatur, superstitionem, iracundiam, acerbitatem adversum seruos, infidelitatem erga domesticos & cognatos. Est enim natura propensus ad deteriora: ac praeterea quàm longissimè à reprehendendo videtur abesse, si turpia imitetur. Suspecti enim sunt qui meliora quaerunt, videnturq; iniquè amicorum ferre peccata. quae res & Dionem Dionysio, & Samium Philippo, & Ptolemaeo Cleomenem invisum fecit atque perdidit. Adulator dum vult esse ac videri iuxtà suauis ac fidelis, prae nimio amore fingit se ne vitia quidem improbare, vt eodem modo vbiq; affectus atq; eiusdem naturae putetur. Itaque neq; eorum, quae nolentibus fortuitò eueniunt, expertes esse volunt. Sed aegrotis adulantes eodem se morbo teneri simulant: & visu se auditúq; valere negant, si cum caecutientibus aut surdastris viuant: sicut Dionysij adulatores luscios se fingebãt, aliúsque in alium impingentes inter coenandum parapsides de mensis deturbabanr. Alij vt affectus magis aequent, altiùs penetrant, & ad arcana vsq; eodem se modo affectos esse fingentes procedunt. sentientes enim aut coniugium eius cui blandiuntur infelix esse, aut de liberis eum vel domesticis sinistra suspicari: ipsi quoq; sibi non parcunt, sed de suis liberis, aut vxore, cognatis, familiaribúsve arcana quaedam crimina cum luctu recensent. Similitudo enim facit vt maiore affectu conspirent. itaq; alter quasi obsidibus iam acceptis aliquid arcani committit adulatori, ac deinceps eo vtitur, ac fidem fallere metuit. Ego verò noui qui amico suam vxorem eiiciente, suam ipse quoque repudiauit. Sed tamen amici vxor deprehendit eum clàm illam invisere, ac per internuncios cum ea agere. Quare quid rei esset adulator non habebat cognitum qui cancro magis quàm adulatori convenire putabat Iambica haec:

Nihil est nisi venter corpus omne, prospicit
Partes in omnes bestia, reptat dentibus.

Parasiti enim est haec effigies, amici circa sartaginem & post prandium, vt ait Eupolis. Verùm haec in suum reiiciamus orationis huius locum. Id verò commentum adulatoris in imitationibus non praetereamus, *Adulator bona imitans, fingit se non aequare.* quod etiam si quid boni imitatur, tamen ei cui assentatur palmam relinquit. Qui enim veri sunt amici, apud eos nulla est obtrectatio, nulla invidia: sed siue vincant rectè agendo, siue superentur, citra molestiam sus déque ferunt. Adulator autem memor se vbiq; secundas agere partes, similitudinem ita affectat vt semper inferior sit, primámque laudem & palmam alteri relinquat, exceptis prauis rebus. In his enim priores sibi vindicat: ac si ille se morosum dicat, se profitetur atra bile exagitari: si superstitiosum, se diuinitus exagitari: si amare, se insanire: si intempestiuè risisse, se risu emortuum. Contrà in bonis rebus. se ait velocem cursu, illum autem volare. se mediocriter equitare, sed quid hoc ad equitem hunc centaurum? Ego, inquit, ad poësin non inepto sum ingenio, versúmq; condo non pessimum,

Sed mihi non datur, est posse tonare Iouis.

Simul enim & institutum eius videtur pronunciare esse egregium dum id imitatur, & vim aequari non posse, dum certare conatus succumbit. Atque haec sunt, quibus in adsimilando ab amico differt adulator. Quando autem, vt docuimus, voluptas etiam *Voluptas ab adulatore aliter quàm ab amico paratur.* vtriusq; communis est, (vir enim bonus non minùs delectatur amicis, quàm adulatoribus vitiosus) agedum hìc quoq; discrimen constituamus. id autem erit, voluptatis ad finem relatio. Atq; hoc ita consideremus. Inest in vnguento gratus odor, inest etiam in medicamento. Sed hoc interest, quòd illic tantùm ad voluptatem refertur, neque vllius praeterea rei gratia inest: hìc autem ei, quod purgandi corpus, aut calefaciendi, aut carnem reparandi facultatem habet, accedit. Rursum pictores floridos colores admiscent: sed & medicamenta sunt quaedam cõspectu florido, & colore minimè ingrato. at discrimen in promtu est, quod fine scilicet vtilitatis differunt. Ita amicorum

micorum quoque mutuæ delectationes voluptatem habent quasi efflorescentem in re aliqua pulcra & vtili. aliquando etiam honesti ac virtute præditi homines iocis, conuiuiis, vino, risu, atque adeò etiam nugis inuicem velvti condimentis vtuntur. in quam sententiam dicta sunt hæc,

Hi se oblectabant grato sermone vicissim. &

——neque nos iam res dirimeret vlla,

Quin nos colloquiis oblectaremus amicis.

Adulatoris autem is finis, hoc opus est, vt subinde iocum aliquē, aut actionem, aut sermonem voluptatis gratia & ad parandam voluptatem quasi coquat atq; cōdiat. Vtq; vno verbo rē totam complectar, adulator omnia putat sibi facienda esse vt delectet: verus amicus semper id agens q̄d debet, sæpe delectat, sæpe molestus est, non q; ita velit, sed quoniā ita vsus fert. Sicvt enim medicus vbi res poscit crocū nardúmve adhibet, & aliquando leni lauacro alimentóq; grato vtit: nonnunquā his omissis castoriū inijcit,

Aut polium, tetrum latè quod iactat odorem,

aut veratrum tritum potui exhibet: quod neq; hîc molestiā, neq; ibi voluptatem finis loco sibi proponit, sed vtrobiq; vtilitatē eius respicit quem curat. sic & amicus alicvbi laudando & gratiosè prædicando atque delectando ad honestum incitat, vt ille:

Carum Teucre caput, populi Telamonie princeps, Iliad.8,281.

Hoc calamos torqueto modo.—— & alius,

Quonam diuino pacto obliuiscar Vlyssi? Iliad.10,241.

Rursum vbi correctione opus est, mordacem sermonem, libertatémque curatore dignam vsurpat.

Quid frustra insanis, & præter rem Menelae? Iliad.7,109.

Aliquando etiam factū verbis adiungit. Sic Menedemus Asclepiadæ amici filium intemperátem & dissolutè viuentē foribus exclusum non dignatus alloquio, in rectam viuendi viam redegit. Et Arcesilaus Batto schola interdixit, cū is in comœdia versum in Cleanthem fecisset: inq; gratiam tum demū recepit, cum is mutato facto Cleanthem placasset. Oportet enim bene merendo amicum offendere, non lædendo amicitiam abolere: sed eo quod mordet vti tanquā medicamento, quo seruetur & sanetur qui curatur. Itaq; amicus musici instar mutationib. ad pulcrū & vtile accommodatis aliâs intendendo aliâs remittēdo, sæpe quidem delectat, semper autem prodest. Sed adulator quasi vnica tantùm nerui intentione identidem solitus eam vocem reddere, quæ delectet & grata sit, neq; facto repugnare, neq; verbo molestus esse nouit, semper cum eo concinit eúmq; affectatur cui blandiri statuit. Quemadmodum igitur Xenophon Agesilaum ait eorum habuisse collaudationes gratas, qui & culpare per occasionem vellent: ita eum amicè delectare ac gratificari censeamus, qui aliquando etiam molestia afficere & aduersari possit. eam verò consuetudinem, quæ continentibus blandiciis vsa omni morsu caret, vitij suspectam habeamus. Sitq; nobis in promptu illud Laconis dictum, qui cum rex Charilaus laudaretur, Qui, inquit, iste probus sit, qui ne malis quidem acerbus est? Tauris ferunt asilum sub aures subire, itémq; canibus ricinum. & adulator aures ambitiosorum laudibus occupans iisque adhærens, non facilè depellitur. Itaque ibi maximè iudicium est adhibendum sobrium atque cautum, vt discernamus homóne laudetur an actio. Rem ipsam laudari intelligemus, si absentibus potius fiat quàm præsentibus nobis, si eadem ipsi volentes atq; affectantes non nos modò, sed omnes idem institutum tenentes sectentur, neque nunc alia, alia pòst agant aut dicant: & (quod maximum est) si nos ipsi sentiamus non duci nos pœnitudine eorum propter quæ laudamur, neque eorum nos pudeat, neque contrarium potiùs nos dixisse aut egisse optemus. Internum enim iudicium animi nostri laudi reclamans, eámque non admittens, nullo affectu trahitur aut mouetur, neque potest abassentante corrumpi. Sed nescio quo pacto fit vt plerique cum in calamitatibus consolationes non admittant, magísque delectentur iis qui vnà lamentantur: iidem si quid peccauerint aut deliquerint, pro inimico atque accusatore habeant quicunque repræhensione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit: laudantem autem, & facinus verbis comprobantem amplectantur & beneuolum amicúmq; sibi ducant. Sed qui factum tamen aut dictum alicuius siue seriū siue iocosum facilè laudant eique applaudunt: ij tantùm in re præsenti sunt noxij. Qui autem

Laudationum examen.

ad ingenium ipsum laudando penetrant, & à moribus ad indolem pertingunt: idem ij faciunt quod serui qui non aceruo sed femini aliquid furtim detrahunt. indolem enim quæ initium est ac fons vitæ degendæ pervertunt, dum nomina virtutum vitiis imponunt. Equidem scribit Thucydides in seditionibus ac bellis nomina hominum æstimatione à consueta fuisse significatione detorta ad res alias. audacia enim rationis expers, habita fuit ꝑ fortitudine, prudēs cunctatio pro timiditate speciosa, modestia pro molliciei prætextu, & callida in omnibus rebus adhibita accuratio pro summa ignauia. Ita in adulationibus quoque obseruandum est, quòd prodigalitas liberalitatis vocabulo, timiditas cautionis, temeritas celeritatis, sordes frugalitatis, amoribus deditus consuetudinis amantis & ad caritatem propensi, iracundus ac superbus animosi, vilis humilisque humani titulo afficitur. Sicut & Plato alicubi ait amatorē amasij adulatorem, simo gratiosi, aduncum habenti nasum regij, nigro virilis, albo deorum filij imponere nomen: deniq; planè adulatoriè ab amatore mellei coloris dici pallidos, verbo palloris odium minuente, & boni eum consulente. Sanè deformis persuaderi sibi sinens formosum se esse, aut paruus magnum, neque diu in errore eo persistit, & damnum leue neque irreparabile accipit. Laus autem quæ vitiis adsuefacit dum pro virtutibus habentur, ita vt non dolori nobis sint, sed delectationi, & quæ verecundiā peccantibus aufert: ea inquam ratio laudandi effecit, vt Dionysij & Phalaridis tyrannidem Siculi iustitiæ acodij in malos nomine ornarēt. eadem Aegyptum pessundedit, molliciem Ptolemæi ac furiosam superstitionem, vlulatúsque, & liliorum ac tympanorum impressas in corpus notas, pietatis erga deos cultúsque numinum appellatione velans. Eadem eodem tempore parum abfuit quin Romanorum mores corrūperet atque perderet, luxum Antonij, & intemperantiam, & publicas profusiones pecuniæ voce molli actiones hilares atq; humanitatis plenas appellans, hominis liberaliter sua potentia fortunáq; vtentis. Quid verò aliud Ptolemæo capistrum tibicinis fistulámq; appendit, quid Neroni scenam erexit tragicam, laruásque & cothurnos induit, quàm adulantium laudes? an non plerique reges dum cantillarent, Apollines, dum ebrij essent, Bacchi, dum palæstram exercerent, Hercules salutati, iisque gaudentes nominibus assentando ad extremam sunt adacti turpitudinem? Quapropter maximè vbi laudat cauendum est ab adulatore. Idq; non fallit adulatorē, sed callidus suspicionem cauere, vbi in delicatulum aliquem agrestémve incidit, suilla cute crassa amictum: ibi tum quanto potest flatu adulatur. vt Struthias calcans Biantem, eiúsque stupiditati laudationibus insultans: Alexandro rege ampliùs bibisti, & risu ad Cyprium decolans. Cæterùm elegantiores adortus adulator, cùm hos videt hūc locū hāncque occasionem potissimùm obseruare, non rectā laudationem profert, sed longis in orbem ambagibus vsus accedit, velvti citra strepitum tacturus pecus aliquod atq; tentaturus. Modò enim aliorum quorundam de ipso pronunciatas laudes refert, rhetorum exemplo aliena vsus persona: periucundum, inquiens, mihi fuit in foro cum peregrinis, vel senioribus colloquium, qui de te multa in bonam partem non sine admiratione tui dixerunt. Modò leues & falsas adversus eum criminationes confingens se ex aliorum habere dictis, studiosè accedit, ac interrogat, vbinam tale quippiam egisti aut dixisti? inficiantémq;, vt fieri solet, iam oblata ex ipsa inficiatione laudandi occasione, sic demulcet: Ego sanè mirabar te malè dixisse familiarium alicui, qui ne inimicis quidem soleas: aut si tu alienis inhiasses, qui de tuo adeò es liberalis. Iam sicut pictores lucida atq; splēdida appositis vmbrosis & tenebrosis reddunt illustriora: ita adulatores dum adversa proscindunt maledictis, aut traducunt atq; derident, occultè eorum quibus assentantur vitia laudant atque fouent. Nam apud homines luxu perditos, auaros, maleficos, & opes turpibus malísque rebus consecutos, modestiam vituperant sub rusticitatis nomine: & eos qui suis contenti facultatibus iustè viuunt, nihil animi aut virium ad res gerendas habere criminantur. si cum socordibus ocióque deditis & mediocrem in ciuitate stationem subterfugientibus versentur, non pudet eos administrationem reipub. denominare alienarum rerum laboriosam tractationē: & honoris studio, sterilis gloriolæ ambitionis nomen indere. denique etiam rhetorica quadam adulandi arte philosophum traducūt: & inter impudicas mulierculas palmam merentur, dum vno cōtentas marito, eiúsque solius amantes, Veneris expertes agrestésque vsurpant. Ea verò est summa malicia, quòd ne sibi ipsis quidem parcunt adulatores. Sicut enim luctatores corpora sua demittunt, vt alios prosternant: sic seipsos

Appellationum abusus.

3. de repub. non procul fine.

Artes adulatorū insidiosè laudantium.

psos illi vituperando obrepunt ad alios laudandos. Ego, inquiunt, in mari timidum sum mancipium, ad labores animum despondeo, insanio præ ira maledictis impetitus. verùm iste nullo terretur periculo, omni caret vitio, homo est singulari ingenio, omnia fert æquo animo ac citra molestiam. Quod si quis sapere se præclarè existimans, cupiénsque videri austerus & à proprio pendens iudicio, rectitudine quadam rationis subinde illud obiiciat,

Nec me Tydida nimia tamen affice laude, Iliad.κ,249.

Nec nimium culpa:— non iam eadem hunc via adoritur adulator, sed aliam adhibet machinam. Accedit enim eum de rebus priuatis vtpote prudentiorem, consulturus. & habebam quidem, inquit, alios magis familiares, necessitate tamen cogor te interpellare. nam ad quem alium confugeremus consilio indigentes, aut cui potiùs credamus? audito deinde eius responso ita discedit, vt non sententiam se, sed oraculum reportare dicat. Aut si eum peritiam affectare artium dicendi senserit, aliquid ei abs se compositum exhibet, orans id vt legat atque emendet. Mithridati regi, cùm is rei medicæ studeret, nonnulli sociorum secandos se vrendósque præbuerunt, facto, non verbis adulantes. testimonium enim peritiæ eius ferre videbantur, quòd sese ipsi crederent. adeò

Multæ sunt rerum diuinarum formæ. Eurip. fine Alcestidis.

Cæterùm genus hoc occultatarum laudationum, quod cautionem requirit astutiorem, vt redarguas, dedita opera propones consilia, argumenta, correctiones, absurda omnia. nihil enim refellens, sed omnibus annuens, atque omnia admittens, & ad singula exclamans bene ac sufficienter habere, deprædenditur liquidò

Rogasse compositò, atq; aliud sectarier,

nimirum quò laudandi vndique nancisceretur occasionem. Porrò sicvt nonnulli dixerunt picturam esse mutam poësin: sic etiam assentatio tacentem laudationem quandam habet. Tacitæ laudes. Quemadmodum enim venatores, dum non venari se, sed iter facere, aut pascere, aut agrum colere fingunt, faciliùs feras latent: ita adulatores laudando tum maximè penetrant, cùm non laudare, sed aliud aliquid agere putantur. Qui enim accedenti sella loco've decedit, aut ad senatum populúmve verba faciens, vbi videt diuitem aliquem accedere, oratione abrupta huic suggestum & dicendi copiam tradit: is tacendo meliùs quàm si vociferaretur, priores se huic prudentiæ partes deferre ostendit. Itaq; videre licet qui in auditoriis ac theatris prima sedilia occupēt, non quòd se iis dignentur, sed vt diuitibus inde assurgentes atq; concedentes, adulentur. Alij in congressionibus & consessibus initium dicēdi faciunt: deinde si quis potens, diues, aut nobilis contrà disserat, facilimè tāquam meliori adsentiuntur, suámq; retractant sententiam. Quare apprimè necessarium est huiusmodi cessiones locorum & victoriæ arguere, nō peritię, virtuti, ætatiue, sed diuitiis & gloriæ delatas. Etenim Apelles pictor adsidenti sibi Megabyzo, & de linea nescio quid vmbráq; volenti disserere: Nonne vides, aiebat, puerulos istos qui melidem terunt? tacenti tibi admodum ij fuerunt intenti, purpuram aurúmq; admirantes. nunc te rident orsum loqui de rebus iis quas non didicisti. Et Solon Crœso de felicitate perquirēte, Tellum quendam obscurū Athenis hominem, Bitonémq; & Cleobin ipso pronūciauit feliciores. Atqui adulatores reges, diuites ac magistratum gerentes, nō fortunatos modò & beatos, sed & prudentia, arte, virtutéq; omnibus superiores affirmat. Iam Stoicos quidā ne audire quidē sustinent, sapienti simul diuitis, pulcri, nobilis, regis nomen attribuētes. adulatores verò diuitem iuxta & oratorem, & poëtam, & (si velit) pictorem, tibicinémque pronunciant, & pedibus velocem, & robustum, cadētes si cum eo lucta, & à tergo eorum manentes, si cursu certent, sicvt Crisson Himeræus cursu cum Alexandro certans dedita opera posterior fuit, quod & animadversum ægre tulit rex. Carneades dicebat diuitum ac regum filios nihil aliud bene ac rectè discere, quàm equitare. quippe magistri in ludis iis assentantur, & qui colluctatur vltrò se inclinat. equus nulla habita ratione, priuatus an princeps, pauper an diues insideat, eum qui regere non didicit, præcipitem excutit. Stulte itaque ac fatuè Bio, qui agrum laudando putabat se redditurum fertilem ac frugiferum potiùs, quàm i[...]iendo & colendo. Non tamen homo absurdè facit laudans, vbi id iis qui laudantur est vtile. Atque ager quidem laudando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qui immeritò laudant. Verùm de his satis. deinceps de libertate agamus. Oportuit sanè, quemadmodum Patroclus Libertatem a-

h

dulator affectat.
Iliad. π, 100.

Achillis arma cùm indueret, & equos eius ad pugnam educeret, solam non ausus fuit contrectare Peliadem hastam: ita adulatorem quoque dum amici insignia atque cultum sibi circumponit, solam libertatem, vt gestamen amicitiæ eximium,

Grande, graue, & validum, —

intactam inimitatamque relinquere. Nunc quando adulatores repræhensiones metuunt quibus ob risum, pocula, dicteria ac iocos sunt obnoxij, ideóque superciliosè adsentantur ac tetrico vultu, vituperationis aliquid & increpationis admiscentes: agedum hanc quoque partem examinemus. Puto autem sicut in Menandri comœdia falsus Hercules in scenam progreditur, clauam gestans non validam, neq; robustam, sed figmentum quoddam inane ac molle: ita experientibus visum iri libertatem adulatoris laxam, & pondere vehementiáque carentem, ac simile quippiam habentem cum ceruicalibus mulierum. hæc enim cum videantur capitibus reniti debere atque obsistere, multo magis cedunt iis ac subsidunt: & adulterina ista libertas inanem ostentans ac mendacem & intus vitiosam molem, sublimis atque inflata est, vt in sese concidens abripiat secum eum qui in ipsam impegit. Nam vera & amici propria libertas peccantes adoritur, adfértque salutatem & tutelarem dolorem, mellis in morem: quod cum vlcerosas partes mordeat atque expurget, cætera vtile est ac dulce. qua de libertate suo peculiari loco dicetur. At adulator primò quidem acerbitatem quandam adversus eos quibus insidiatur præ se fert, iracundum se & implacabilem gerens. nam seruis eius difficilis est, promptúsque ad insultandum peccatis domesticorum atque cognatorum: nihil eorum qui foris sunt laudare, nihil admirari, despicere omnia, nemini ignoscere, calumniosè ad iram alios prouocare, laudem odij in malos concepti venari, vt qui volens non facilè libertatem adversus eòs non vsurparet, aut in gratiam eorum quicquam vel faceret vel diceret. Deinde vera & grauia eius cui adulatur peccata omnia simulans se nescire, in exiguas & externas culpas grauiter ac cum contentione quadam & vehementia invehitur: puta si quid supellectilis malè est collocatum, si incommodè habitat, si tonsuram, amictúmve neglexit, si canem equúmve non rectè curauit. At si parentes contemnit, liberos negligit, vxorem contumeliosè tractat, domesticos despectui habet, pecuniam prodigit: omnia hæc nihil ad se adulator pertinere putat, ad hæc mutus est, hiscere non audet. non aliter, quam si aleptes athletam sinat inebriari ac libidini indulgere, eundémque gutti olearij aut strigilis gratia grauiter obiurget. aut grammaticus ob tabellam ac stylum increpans puerum, solœcismos eius barbarismósve dissimulet. aut si rhetor ineptus ac ridiculus de ipsa oratione nullum ferens iudicium, vocem culpet, incusétque grauiter quòd frigidæ potu arteriam corrumpat: vel perlegere iussus miserè compositum scriptum, chartæ asperitatem insectetur, & librarij impuritatem atque socordiam. Ita planè cum videretur Ptolemæus litteris operam dare, de glossa aliqua, versiculo, aut historia vsque ad mediam noctem disputationes vna traxerunt eius assectæ: neque in tanto tamen numero quisquam fuit qui cum inhiberet crudeliter agentem ac contumeliosè, atrociáque supplicia exercentem. Denique adulatores suam libertatem iis duntaxat adhibentes, quæ neque lædunt neque dolent, perinde faciunt ac si quis hominis à tuberculis ac fistulis laborantis crines vnguésque cultro medico desecet. Sunt alij his etiam astutiores, qui libertatem vituperationémque ad voluptatem conciliandam accommodant. Sic Agis Argiuus cùm Alexander cuidam scurræ magna daret dona, præ inuidia ac dolore exclamauit, Prodigium absurdissimam. cúmque iratus rex se ad eum convertisset, & Quid ais dixisset: Fateor, inquit, indignari me ac molestè ferre quod vos Ioue genitos omnes video hominibus adulantibus ac ridiculis vti. nam & Hercules Cercopibus quibusdam, & Bacchus Silenis sese oblectauit, & tales apud te in precio esse manifestum est. Tib. Cæsare aliquando in curiam progresso, quidam adulatorum surrexit, dixitque liberorum hominum liberas debere esse voces, nihilque dissimulandum aut reticendum eorum quæ prodessent. Qua oratione cum omnium attentionem excitasset, facto ei silentio, & Tiberio auscultante, Audi, inquit, Cæsar quid in te vniuersi desideremus, nemo tamen audet palàm eloqui. Negligis teipsum, corporísque rationem tui non habes: sed te curis quas pro nobis geris neque interdiu neque noctu quietem capiendo atteris. cúmque multa id genus collegisset, Cassium aiunt Seuerum rhetorem dixisse, Ista hunc hominem libertas perdet.

Adulatorum libertas leuia inuadit, grauia dissimulat delicta.

Libertas ob voluptatem.

Atque hæc quidem leuiora sunt. Illa verò grauia iam & exitiosa imprudentibus, cùm contraria verorum vitia ipsis obiiciuntur. Ita Himerius assentator diuiti cuidam Athenis illiberalissimo auarissimóque homini prodigalitatem exprobrauit ac socordiam, fore inquiês vt aliquando cum liberis probè esuriret. Aut cum sumtuosis ac prodigis sordes obiiciunt nimiámque parsimoniam, vt Neroni fecit T. Petronius. Vel cùm principes, à quibus subditi crudeliter inhumanitérque tractantur, deponere iubent nimiam clementiam, intempestiuámque & inutilem misericordiam. Quorum simile est si quis cauere se & metuere vtpote callidum versutúmque hominem simulet eum, qui stupidus sit & fatuus. aut inuidum ac maledicum assiduísque gaudentem repræhensionibus, fortè ad laudandum aliquem præclarum virum se convertentem, corripiat, impugnétque, & liberalitatem hanc laudandi velvt vitium ei inhærens carpat, dicens: Homines laudas nullius precij. quis enim est hic, aut quid præclari fecit dixitve? Maximè verò adulatores in amoribus adoriuntur suos, ignémque augent. Fratres enim cùm vident dissentire, aut parentes despici, aut insolenter vxorem tractari: neque verbis castigant, neque repræhendunt, sed iras etiam amplificant. Non enim, inquiunt, sentis qui sis. ipse causa es huius mali: semper enim obsequẽtem te ac submissum præbuisti. Verùm vbi ex ira & obtrectatione animus exarsit meretricis aut adulteræ amore, ibi tum splendida cum libertate adulator præstò est ignem igni superaddens, amoríque patrocinans, & amatorem eo nomine incusans, quod multa non amatoriè agat, dura multa & digna repræhensionibus faciat: occinítque illud,

Ingrate tam crebris amoris osculis.

Sic Antonio amici flagranti Aegyptiæ amore persuaserunt ipsum ab ea amari, duriciémque ei & superbiam exprobrauerunt. Illa quidem, aiebant, tanto regno vitæq; ratione beata dimissis amore tui perit, tua castra sequens habitu pellicis:

Sed tibi non vlla mens est placabilis arte, Odyss. 4, 319.

qui negligis illam his animi molestiis conflictantem. ille autem reprehensionibus his iniusticiæq; insimulationibus magis quàm laudibus gaudẽs, non sensit eo seipso dum castigari putat perverti. Similis est enim ista libertas morsibus lasciuarũ mulierum, eo qui videtur esse dolore excitans voluptatem ac titillans. Ac sicut merum, quod alioqui adversus cicutam valet, si cicutæ admisceatur, facit vt resisti veneno planè nõ possit, ob calorem celeriter ad cor penetranti: ita mali cùm sciant libertatem dicendi magnum adversus assentationem esse præsidium, illa ipsa ad adulandum abvtuntur. Quapropter ne Biantis quidem dictum vitio planè caret, qui interrogatus quodnam animalium esset molestissimum, respondit ferorum quidem tyrannum, cicurum autem adulatorem. Veriùs enim dici poterat, adulatorum quosdam esse mansuetos, qui balnea & mensas sectantur. qui verò curiositatem, calumnias, & malignitatem suam velvti polypus flagella in ipsas vsque ædes & gynæcea protendunt, feruos esse, feròsque & intractabiles. Vna cauendi tales insidias ratio est, quod sciendum atque in promta semper habendum est memoria, cùm animi pars vna veritati atque honestati dedita rationi rectæ obtemperet, altera bruta sit, falsi appetens, incertísque obnoxia motibus: amicum semper meliori parti se accommodare consiliarium atque monitorem, instar medici sanitatem augentis atque conseruantis. adulatorem verò brutæ & cupiditatibus addictæ parti se applicare, eámque prauis voluptatibus submittendis scabere ac titillare, & à rectæ rationis obsequio avertere. Quemadmodum verò cibi quidam sunt, qui neque sanguini, neque spiritibus neque neruis neque medullis virium quicquam apponunt, sed pudenda tantùm erigunt, ventrem suscitant, ac carnem generant putridam & morbosam: sic adulatoris oratio nihil sobriæ ac rationis imperio obsequenti parti adiicit. sed cùm semper vel amoris aliquam conciliet voluptatem, vel iram inconsultam augeat, vel ad inuidentiam excitet, aut molestum inanémque arrogantiæ fastum ingeneret, vel dolorem lamentando augeat, vel malignitatem, illiberalitatem, infidelitatémve nouis quibusdam calumniis atque præsagiis exasperet, meticulosámve & suspicacem reddat, non fallet eos qui animum attendunt. semper enim sub aliquem subit animi affectum, eúmque saginat, bubonis instar subinde morbosis & inflammatis animi motibus adnascens. Irasceris: puni, inquit. appetis: eme. metuis: fugiamus. suspicaris: crede. Quod si circa hos Remedium.

motus non ita facilè depræhendi póssit, ob vim & vehementiam rationis eum repellentis, tamen in minoribus capietur facilius, eundem sese gerens. Nam vbi te viderit suspicari crapula aut replenone tibi nocuisse, ideò que de balneo aut alimento dubium cogitare amicus, abstinere hortabitur & consideratè agere. adulator verò in balneum trahet, nouúmque aliquid apponere iubebit, neque corpori iniuriam abstinentia facere. Idem si videat te ad iter, aut nauigationem, opúsve aliquod obeundum animo esse ob mollitiem segni: dicet nullam vrgere temporis necessitatem, ac posse idem agi re dilata, aut alio misso. Quod si pollicitus familiari alicui pecuniam mutuò dare aut largiri, mutes consilium, & tamen pudore ducaris: momentum in deteriorem partem afferet adulator, sententiámque pro crumena confirmabit, & verecundiam expellet, parcere te iubens vt qui impensas facias magnas, multísque velis sufficere. Itaque nisi nos nostræ ipsorum fallant cupiditates, impudentia, timiditas: non latebit nos adulator. is enim est horum idẽtidem affectuum patronus, liberéque nos vt in his modum trãsgrediamur monet. Ac de his quidem satis. Veniamus nunc ad vsus & officia. Nam in his frequenter suam & amici differentiam adulator confundit aut obscurat, dum se vbique impigrum atque alacrem absque vlla tergiversatione ostentat. Etenim amici mores sicvt veritatis apud Euripidem oratio, simplices

Phœnissis. sunt, sinceríque, & nihil habent fictícium. Adulatoris autem revera

Praui suapte natura, artis indigent

Officia & obsequia adulatorum qualia. & quidem callidis profectò, multísque & operosis adminiculis. Iam primùm in ipsis congressibus amicus sæpenumerò neque compellans ipse neque compellatus, placido tantùm contuitu atque revidendo vltrò citróque declarata benevolentia & familiaritate præterit. adulator verò currit, persequitur, eminus manum porrigit, ac si compelletur priùs conspectus, sæpe testibus & iureiurando adhibitis se purgat. Eodem modo in actionibus amicus multa minuta negligit non percunctans curiosève perquirens omnia, neque ad quævis sese obiiciens ministeria. adulator autem in his frequens atque assiduus est & indefessus, nulli alteri locum aut spacium ministerij concedens, sed iuberi volens, ac nisi iubeatur, ægrè ferens, atque adeò etiam animum despondens & fortunam suam deplorans. Quæ ipsa quidem sanis argumenta sunt non veræ sobriæq; amicitiæ, sed meretriciæ ac se promtiùs quàm oporteat ingerentis. Veruntamen est primùm in promissionibus considerandum discrimen. Rectè enim maiores quoque nostri dixerunt, amici hanc esse promissionem,

Iliad. ε, 427. *Si possum præstare, & si fieri pote res est.*

Adulatorũ promissiones. Adulatoris autem hanc,

Ibid. 426. *Dic quodcunq; velis.*—— nam & comici tales introducunt,

Nicomache, me precor huic opponito militi.

Peponis ego illum instar flagris emolliam,

Reddámq; mollius vel spongia caput.

Deinde amicus nemo rei gerendæ socium se prębet, nisi priùs in consilium adhibitus, decori aut vtilitatis rationibus subductis institutum comprobauerit. Adulator etiam si eum ad deliberandam rem, ferendámque sententiam adsciscas, non modò gratificandi palmámque concedendi studio, sed & ne in suspicionem veniat detrectantis officium, cupiditati tuæ locum dat, eámque incitatione sua comitatur. Non enim temerè invenias diuitem, aut regem, qui hoc vsurpet:

Vtinam mihi sit pauper, aut (si res ferat)
Paupere miserior, qui bene cupiens mihi,
Timore misso dicat id quod senserit.

nam hi quidem instar tragœdorum requirunt chorum accinentium amicorum, aut theatrum applaudens. Ac tragica quidem Merope sic præcipit:

Verbis amicos quære qui non mulceant
Blandis: & assentando gratiam tuam
Captantes foribus arce non probus tuis.

Vulgo autem contrà agunt. Qui enim non assentantur verbis, sed repugnant vtilitatis gratia, eos aversantur. blandiẽtes autẽ, malos homines & illiberales atq; impostores, nõ intra fores duntaxat & domũ, sed & ad affectus résq; arcanas admittunt. Quorũ qui simpliciores sunt, tantarũ rerum consultandarũ negant se posse aut debere esse socios,

socios, ministeriũ obire & exequi decretũ sui aiunt esse officij. Astutiores autẽ intersunt deliberationi, superciliumq; cõtinent, vultúmq; ad annuendũ componunt, neq; interim quicquã eloquuntur: vbi verò alter sententiã suam pronunciauit, Dij boni, inquiunt, paululo me antevertisti, idẽ planè meditatũ dicere. Sicvt enim mathematici superficies aiunt & lineas neq; flecti neq; intendi neq; moueri per se, q; corpore careant ac intellectu modò percipiant: flecti autem, intendi, moueriq; vna cum corporibus, quorũ sunt extremitates. ita adulatorem quoq; depræhendes, semper alterius vocem, enunciatã, sensum, iramq; subsequentem. Itaq; hoc quidem in genere omnino facillimum est investigatu discrimen. Magis tamen ipso in modo officiorum præstãdorum liquet. Ab amico enim quod præstatur officium, velvti animal quoddam intus præcipuam habet vim, ad ostentationem & pompam nihil. sed sæpenumerò sicvt medicus occultè sanat, ita & amicus sua præsentia aut absentia amico prodest ignoranti pro se curam geri. Talis fuit Arcesilaus, qui (prætereo enim alia) ægrotantis Apellis Chij paupertate cognita, reversus ad eum drachmas vnà viginti attulit, assidénsque ægroto, Hic quidem (aiebat) nihil est præterquam Empedoclis illa elementa, *Officiorum modus.*

Ignis, aqua, & tellus, atq; ætheris ambitus almi:

sed tu etiam incommodè cubas. simúlque mouens puluinar eius, clàm pecuniam subiecit. quam cum vetula, quæ ægroto ministrabat, reperisset, Apellique cum admiratione renunciasset, subridens hic: Arcesilai, inquit, hoc est furtum. Et verò in philosophia locum habet illud, Nasci prolem parentum similem. Arcesilai discipulus Lacydes, vnà cum reliquis amicis in iudicio aderat Cephisocrati perpetrati publici contra ius non scriptum delicti postulato. ibi actore annulum rei postulante, cuius argumento eum convincere poterat, eúmque Cephisocrate sensim in terram demittente, pede annulum imposito texit Lacydes. absolutus autem Cephisocrates cùm iudicibus gratias priuatim ageret, vnus eorum, qui (vt apparet) factum obseruauerat, Lacydi eum iussit gratiam habere, rémque gestam narrauit, cùm Lacydes ipse nemini eam exposuisset. Sic etiam deos puto plerumque occultè benefacere, cum ea sint natura, vt ipsa sua beneficentia delectentur. Adulatoris autem facta nihil habent iusti, nihil veri, nihil simplex, nihil liberale. Sudat, discurrit, clamat, vultum contrahit, vt ministerio speciem laboriosæ ac difficilis operæ conciliet: picturæ operosæ instar, cui evidentiæ simulacrum lasciuientibus coloribus, fractisque plicis, rugis, atque angulis paratur. Idem & narrando molestus est, dum recitat quemadmodum huius rei causa vagatus, qua solicitudine fuerit, vt offenderit alios, tum alias sexcentas res & affectus, vt dicere possis, Non erat hoc operæprecium. Etenim omnis quidem quæ exprobratur gratia, molesta est & ingrata atque intolerabilis. Sed adulatorum non postmodò, sed etiam dum adhuc exhibentur officia, exprobrationem secum trahunt & pudefaciunt. Quanto rectiùs Spartani, qui cum indigentibus Smyrnæis cibum misissent, iisque beneficium hoc laudibus veherent, Nihil se admiratione dignum præstitisse responderunt, qui cùm vnius diei prandio sibi suísque iumentis decreto interdixissent, subsidium hoc ipsis collegissent. Huiusmodi beneficium non liberale tantùm est, sed & accipientibus eo gratius, quòd censent non magno damno præbentium se id accipere. Porrò non tantùm ex importunitate in nauanda opera, aut pollicendi leuitate agnosci potest adulator, sed ipsius etiam operæ honestate siue turpitudine, & ad vtilitatem voluptatémve respectu. Non enim verum est quod Gorgias dixit amicum ab amico in rebus tantùm iustis operam postulaturum, ipsi autem in multis etiam non iustis rebus operam daturum. Amicus enim *Finis officij.*

Vnà agere rectè, non peccare vnà solet.

itaque amicum aut ab his quæ non decent avertet potiùs: aut si non persuadeat, eo vtetur, quod Phocion ad Antipatrum dixit, Non potes me & amico vti & adulatore, id est & amico & non amico. Adiuuandus est enim amicus in factis, non flagitiis: in consultando, non in parandis insidiis: testimonio, non fraude. Denique socius etiam aduersæ amico fortunæ esse, non autem maleficij debes. vt enim aliquando conscij amicis turpitudinis alicuius simus, non tamen consortes facti turpis esse velle debemus. Victi pugna ab Antipatro Lacedæmonij, cùm pacis conditiones componerentur, ab eo flagitârunt, vt quæ vellet damnosa ipsis, modò nihil turpe, iniungeret. Ita amicus quoque, si sumtuosum, periculosum, aut laboriosum requiretur officium

primum se volet hoc posci, alacritérque & nihil causatus obibit. tum duntaxat parci sibi volet, ac recusabit, cùm res erit cum turpitudine coniuncta. Contrà adulatorum est laboriosa ac periculosa ministeria subterfugere: & si periculi faciundi causa velvti ollam pulses, sub aliquo prætextu sonitum reddit obtusum instar rupti vasis. in turpibus atque abiectis & ingloriis officiis abvtere eo, calca: nihil indignum putabit aut contumeliosum. Simiam considera. domum vt canis custodire, ferre vt equus, arare vt bos nequit. ergo contumelias fert & scurrilitatem ac lusus, & risus instrumentum se præbet. Sic adulator cùm in dicendo, consulendo, certamina obeundo præstare operam nullam queat, labórque eum & seria studia omnia destituant: ad ea quæ sub axilla geruntur, id est fœda & clandestina, impigrum sese offert. minister amoris est fidus, in meretrice adducenda accuratus, non indiligens ad diluendam de sumtu conviuij curam, industrius in cœnis adornandis, pellicibus obsequens, iussus ferocire adversum curatores, aut vxorem heri exemplo familia exturbare, absque misericordia verecundiáve obtemperat. Itaque ne hîc quidem difficile est eum depræhendere. quidquid enim iusseris turpe aut indecorum, paratus est in gratiam tuam nulla in re sibi parcere.

Adulator qualis erga veros amicos.

Quod si obserues quo modo erga alios sit amicos affectus, facilè quantum ab amico differat intelliges. Amico enim nihil iucundius est quàm cum multis amare atque amari, in idque perpetuo dat operam, vt amicus à quamplurimis diligatur atque colatur. amicorum enim communia esse omnia censens, nihil magis putat commune debere esse atque ipsos amicos. At falsus ille ac spurius & vitiosus, vt qui maximè intelligat se iniuriam facere amicitiæ, quam instar nomismatis adulterat, natura invidus cum sit, adversum sui similes invidentiam exercet, certans eos scurrilitate & garrulitate superare. meliores autem metuit ac tremit, non sanè vt qui pedes iuxta Lydium currum incedat, sed qui collatus auro excocto ipse, vt ait Simonides, ne plumbum quidem sincerum habeat. Itaque vbi cum vero ac graui & solido comparatus amico impedire non potest quin leuis, adscititicius, ac fallax deprædendatur: tunc eum imitatur qui gallos inscitè depinxerat. is enim puerum veros gallos iubebat longissimè à tabula abigere. Ita ergo adulator veros amicos arcet, neque appropinquare sinit: aut si hoc non potest, palàm quidem eos demulcet, colitque & admiratur vt meliores: clanculum autem submittit aliquas & spargit calumnias. occulto autem sermone vlceris prutitum excitante

Quod si non statim rem perficit, memoria tamen teneratque obseruat Medij dictum. Fuit is Medius chori adulatorum qui Alexandrum cingebat velvti princeps, & sophistarum summus in calumniandis optimis viris. iubebat autem suos audacter calumnias iacere iisque mordere alios: docens, tametsi morsi vlcus consanaretur, tamen calumniæ cicatricem mansuram. His quidem cicatricibus, aut gangrænis potiùs & cancris corrosus Alexander, Callisthenem interfecit, & Parmenionem, & Philotam: Agnonibus autem, Bagois, Agesiis & Demetriis sese tradidit affatim supplantandum, cum ab his adoraretur, vestiretur, adornaretúrque barbarici instar simulacri. Ita magnam assentatio habet vim, ac nimirum maximam apud eos qui maximi putantur. fidem enim & audaciam adulatori parat, quod ij & putant se optima habere, & ea volunt. Etenim sublimia loca difficilia aditu sunt insidiantibus: sed animi ratione non instructi altitudo atque elatio à fortunæ aut natalium bonitate profecta, paruis & humilibus aditum facilimum præbet. Quaptopter & initio huius commentarij monuimus, & nunc iterum hortamur, vt sui quisque amorem & arrogantiam excindat. hæc enim adulatione occupans, faciliores nos & iam præparatos externis præbet adulatoribus.

Nosse seipsum.

Si verò deum secuti, tenentésque summam vnicuique in eo positam esse salutis vt Norit seipsum, naturam, educationem, institutionémque nostram examinauerimus, quibus innumeri defectus pulcritudinis, plurimum vanitatis ac vitij admixtum est in actionibus, in verbis, in animi motibus: non ita facilè calcari nos ab adulatoribus patiemur. Alexander aiebat somno potissimùm ac re venerea se doceri, fidem non esse habendam iis qui ipsum deum appellabant: quòd his duabus in rebus seipso deterior esset, ac ampliùs æquo afficeretur. Et nos multa passim atque identidem turpia, molesta, imperfecta, ac peccata nobis inesse obseruantes, sentiemus non amico nobis laudatore atque prædicatore, sed repræhensore & liberè vitia nostra increpante opus esse. Pauci enim de multis sunt, qui liberè potiùs cum amicis loqui audeant,

deant, quàm gratificari. ac in illis ipsis paucis non facilè inveneris qui libertate vtisciat: sed ferè putant liberè se dixisse, si vituperauerint & conviciati sint. Enimverò vt alia medicamenta, ita & libertas dicendi intempestiuè vsurpata absque vtilitate molestiam adfert ac perturbat: facitque idem quodammodo cum dolore, quod adulatio cum voluptate. Non enim laudationes modò sed & vituperationes nocent, si alieno adhibentur tempore. atque hoc maximè adulatoribus obiicit homines, cùm à nimis arduis atque adversis velvti in morem aquæ ad mollia & humilia delabuntur. Itaque lenitate oportet temperatam esse libertatem, orationíque velvt lumini adimenda est nimia copiæ vis: ne perturbati & dolore affecti ab omnia repræhendentibus & culpantibus ad adulatorem velvti in vmbram confugiant, eóque divertant, vnde non lædantur. Omne enim vitium, Philopappe, virtute, non adverso vitio est corrigendum. in quo errant nonnulli, à nimia verecũdia ad impudentiam, à rusticitate ad scurrilitatem confugientes, ac tum se lõgissimè abesse à timiditate & mollicie putantes, cum proximi videntur proteruitati esse & ferociæ. quidam etiam impietate superstitionem, stoliditatem improba astutia amoliuntur, mores instar ligni ab vna parte in alteram incuruantes, dum rectitudinis restituendæ sunt ignari. Turpissima verò est adulationis fuga, sine vtilitate molestias exhibere: omninóque rudis & imperitæ est ad benevolentiam parandam consuetudinis, insuauitate ac morositate id evitare quod in amicicia illiberale habetur atque abiectum. sicvt & parum ingenuum est in comœdia accusandi impunitatem pro æquo iure liberè dicendi vsurpare. Proinde quandoquidem turpe est gratiæ captandæ studio adulatorem fieri, turpe item vitandæ adulationis gratia, libertate dicendi immoderata amiciciæ ac procurationis rationem corrumpere: ac vtrunque vitium fugiendum est, atque vt aliis in rebus etiam libertatis in dicendo decorum è mediocritate sumendum: ipsa ratio videtur postulare, vt sub finem cõmentarij iam huius ea de re præcipiam. Ergo cum videamus libertati dicendi complura adhærere vitia: primo amorem nostri cæcum demamus, ac diligenter caueamus, ne aliquam ad nos priuatim pertinentem rem velvti læsi aut dolentes videamur exprobrare. non enim à benevolentia, sed ab ira proficisci putant sermonem, quo quis pro se ipso vtitur: neque admonitionis loco, sed vituperationis accipiunt. Est enim libertas amica res & grauitatem habet: repræhensio & amorem sui, & animi illiberalitatem aliquam arguit. Vnde fit, vt revereamur admiremúrque liberè nos increpantes, vituperatoribus autem par pari referamus, eósque contemnamus. sicvt Agamemno Achillem, qui tamen non vltra modum provehi liberè dicendo videbatur, non ferens, Vlissi acerbè increpanti, ac dicenti,

Libertatis in dicendo verus vsus.

Vitiorum genuina correctio.

Moderatio libertatis in dicẽdo.

Primo Iliad.

Perdite, cuiq; Vtinam non iste exercitus esset

Subditus. —— concedit, ac perfert, oratione cordata & profecta ab animo de republica solicito correptus. Hic enim cùm nihil esset priuatæ causæ, ob publicũ Greciæ commodum ista vtebatur libertate: Achilles sui ipsius potissimùm causa videbaẽ esse molestus. Quin & ipse Achilles, homo nequaquam lenis aut placidi animi, sed

Difficilis, velq; insontem culpare paratus: *Iliad. λ, 653.*

tamen Patroclum tacitus audiuit multa ipsi talia obiicientem,

Iam neq; te Peleus genuit, neq; candida mater *Iliad. π, initio.*
Est tibi, sæue, Thetis: sed duri cærula ponti
In lucem hanc, altéq; minacia saxa dederunt
Immani dotatum animo. ——

Sicvt enim Hyperides rhetor ab Atheniensibus postulabat, vt non tantùm considerárent an acerbè diceret, sed & an iniquè esset acerbus: sic amici admonitio omnis priuati affectus animi vacua, venerabilis est & grauis, & contra quam oculos nõ audeas sustollere. Vbi verò eum qui liberè reprǣhendit constat quæ amicus in ipsum peccauit planè missa facere, alia aũt eius delicta arguere, & ad se non pertinentia ob facta dictis largiter incessere: id genus libertatis vim habet cui resisti nullo potest modo, ipsáq; castigãtis suauitas acerbitatem & austeritatem increpationis auget. Itaq; rectè quidẽ dictum est, cùm irascimur amicis aut cũ iis contendimus, tũc maximè nos agere aut spectare aliquid debere eorũ, quæ ipsis prosint aut cõveniant. non minùs tamẽ hoc quoq; ad rationes amiciciæ pertinet, cùm ipsi negligentiùs haberi aut despici videmur, vt tũ amicos propter neglectos ab iis alios liberè admoneamus. Hoc modo egit Plato. Hic enim qua tempestate à Dionysio contemtui habebaẽ, erátq; invisus tyrãno, colloquẽ-

Platonis egregium factum.

di cum eo copiam petiit. eáq; impetrata, quòd tyrannus putabat Platonem sui ipsius causa expostulaturum atque verba facturum, in hanc allocutus est sententiam. Si quē sentires, Dionysi, hostili animo in Siciliā appulisse tui lędendi causa, & tamen occasione destitui, paterérisne cum impunè hoc ferentem inde soluere? Nihil verò minùs, ait Dionysius. inimicorum enim non facta modò, sed & proposita odium pœnamque merentur. ergo, subiecit Plato, si quis benevolentia erga te adductus huc se contulisset, cuperétq; tibi alicuius boni esse autor, neque tu ei occasionem perficiendi præberes: dignum est eum abs te præteriri atque contemni? ad hoc interrogante Dionysio, quisnam ille esset: Aeschines, inquit Plato, est, moribus vt quisquam alius Socratis familiarium probis, aptúsq; ad castigandum verbis eos quibus cum agit. qui longo mari emenso vt tecum philosophicè colloqueretur, huc profectus, negligitur. Hæc ita permouerunt Dionysium, vt & Platonem statim manu iniecta sit amplexatus, benevolētiam hominis animíque magnitudinem admiratus: & Aeschinis honestè atq; magnificè rationem habuerit. Proximum est, vt mala libertatis condimenta amoliamur, contumelias inquam, risum, insectationem falsam, scurrilitatem. Quemadmodum enim medicus carnem secans, agilitatem aliquam debet ac mundiciem operi adhibere, gesticulatoria autem & temeraria atque vaga mobilitate atq; ociosis agitationibus manum abstinere: sic dicendi libertas dexteritatem vrbanitatémque admittit, si elegantia grauitate seruetur: quam perdit omnino temeritas, leuitas, atq; contumelia. Qua de causa non ineptum est illud citharœdi, neq; inelegās quo Philippo os obthurauit dictum, disputare cum ipso de sonis neruorum aggresso. dicebat enim, Absit verò, rex, vt eo tu infortunij devoluare, vt harum rerum scientia me fias prior. Non rectè autem Epicharmus, qui ab Hierone, cum hic familiarium quosdam necasset, paucis pòst diebus ad cœnam invitatus, respondit: Atqui nuper cùm immolares amicos, nō vocasti. Malè etiam Antiphon: qui cum apud Dionysium quæreretur ac disputaretur quódnam æs optimum esset, id pronunciauit omnibus præstare, ex quo Athenienses Harmodij ac Aristogitonis statuas parauissent. Id genus dicta acerbitatem habent invtilem, & scurrilitatem iocúmque non delectantem. sed incontinentium est, odium malicia ac contumelia permixtum gerentium, quo vtentes sibi ipsis exitium conflant, saltantes (quod in proverbio est) circum puteum. Nam & Antiphontem interfecit Dionysius: & Timagenes amicicia Cæsaris excidit, cùm nulla vnquam libera voce vsus, in conviuiis interque deambulandum identidem nullius seriæ rei gratia, sed

Vi foret vnde corona cachinnum tollere posset,

convicia sub amicitiæ iàceret prætextu. Etenim & comici in theatris multa odiosa atque ciuili ratione depromta protulerunt. sed ridicula iis & scurrilia admixta velut cibis intritum vitiosum, effecere invtilis vt esset & inanis libertas: ac propterea actores in crimen malignitatis atque impuritatis inciderunt. Proinde licet ioco & risu adversum amicos etiam vtcunque vti: sed libertas in dicēdo seria debet esse ac modesta: & si graue sit argumentum, affectu etiam, gestu, ac contentione vocis orationi autoritas mouendíque vis concilianda est. Occasionis autem neglectio cùm aliis omnibus in rebus est damnosa, tum vtilitatem præcipuè libertatis perdit. Satis verò liquet inter pocula & apud ebrios ea abstinendum esse. Nubem quippe serenitati inducit, qui inter iocos & hilaritates orationem mouet quæ superciliū attollat, & seueritatem vultus inducat, quasi adversans Lydio deo, qui, vt ait Pindarus, funem molestarum soluit curarum. Sed & magno cum periculo importunitas vsurpatur. Sunt enim animi ob vinum ad iram præcipites, & sæpe ebrietas libertatem in inimiciciā convertit. Omnino autem neque generosi neque audacis, sed timidi est libertate apud sobrios abstinere, in mensa latrare, sicvt solēt ignaui canes. Itaque hac de re nihil attinet prolixiùs disserere. Iam cum multi amicos rebus secundis vtentes neque velint neque audeant castigare, sed planè inaccessam admonitioni prosperitatem putent: eosdem verò in calamitatem aliquam prolapsos adoriantur atque calcent fractos iam & humiles, & in eos torrentis instar præter naturam aucti invehantur, abvndè libertatis adversus eos promentes, lætíq; mutatione hac fruantur, cum ipsi ante imbecilli, isti superbi fuissent. ex vsu est hac quoq; de re verba facere, & Euripidi dicenti

Cùm res secundæ sunt, quid amicus est opus?

respōdere, Maximè amicis libero ore loquentibus opus esse ei cui fortuna est prospera, qui nimios retundant spiritus. Pauci enim sunt qui non successibus lętis insolescāt: ple-

Libertas sine leuitate.

Iliad. 2,215.

Vbi abstinendū libertate oris.

Rebus secundis libertas, non

pleríque indigent aliorum externis conſiliis, rationíbúſque foris eos deprimentibus à fortuna inflatos & æſtuantes. vbi fortuna in adverſam mutata faſtu exuit, ipſæ calamitates in ſe habent quod pœnitentiam inducat & caſtiget. Itaq; afflictis rebus nullus eſt vſus liberarum amici vocum, aut moleſti ac mordacis ſermonis: ſed revera in his mutationibus ——— *adverſis adhibenda.*

Faciem intueri dulce eſt hominis benevoli,

conſolantis atque animum addentis: quomodo Xenophon ait prœliantes aut aliis in periculis conſtitutos milites viſo Clearchi placido ac benigno vultu animoſiores fuiſſe redditos. At qui libertatem dicendi morſúmque homini infortunio icto adhibet, perinde agit ac qui oculo conturbato ac inflammato medicamentum iniicit quod viſum acuat: nam neque ſanat aut quicquam de dolore deminuit, & iram dolori addit, exaſperátque ægrum animum. Et quidem rectè valenti amico moleſtus non eſt, neque planè agreſtis videtur, reprehendens nimium eius venereæ rei ac vini vſum, ignaviam, adſiduam in gymnaſiis & balneis obverſationem, & repletiones corporis intempeſtivas. ægrotus tolerare non poteſt, ſed ipſo morbo moleſtius ipſi eſt audire, Hæc tibi evenerunt ex intemperātia & mollicie, ex vſu ciborum & mulierum. ô, dicet, te hominem intempeſtivum: ego teſtamentum condo, caſtorium mihi aut ſcammoniā præparant medici: tu me verbis caſtigas & philoſopharis. Eodem modo res quoque adverſa fortuna laborantium non libertatem, non ſentētiarum recitationem requirunt, ſed æquanimitatem & auxilium. Nam & nutrices puerulis cadentibus, non accurrūt vt maledictis inceſſant, ſed erigunt, abluunt, ſedant: poſteà tandem obiurgant atq; caſtigant. Demetrium ferunt Phalereum, cùm patria exulans apud Thebas obſcuram humilémque vitam ageret, accedente Cratete nonnihil cepiſſe moleſtiæ, Cynica eum erga ſe libertate aſpenſque vſurum ſermonibus opinantem. Sed cum Crates comiter ipſum allocutus de exſulio diſſeruiſſet, docuiſſétq; illi nihil mali, aut quod deberet ferre iniquiùs accidiſſe, negociis liberato periculoſis atque lubricis: hortatúſque eſſet vt in ſeipſo animiq; affectione ſui omnem collocaret fiduciam. ibi tum Demetrium moleſtia abiecta, animóque recepto amicis dixiſſe: Piget verò me actionum iſtarum atq; occupationum, quarum culpa tantum virum non licuit videre.

Quippe ægrum animum vox comis amicorum iuvat.
Stulto nimis debetur caſtigatio.

Atq; hi ſunt mores ingenuorum amicorum. Degeneres & abiecti fortuna fauente adulatores, ſicvt Demoſthenes aiebat rupturas & convulſas partes tum demum moueri cùm corpori malum aliquod accidit, ipſi quoque mutationibus inhæreſcunt, quaſi fruentes iis & ſeſe oblectantes. Etenim ſi qua opus eſt commonefactione iis in adverſitatibus in quas ſe ipſum aliquis conſilij ſui prauitate coniecit, ſufficit hoc:

Hoc equidem ſine mente mea, qui plurima dixi *Iliad.1,108.*
Diſſuadens tibi rem. —

Vbi ergo, dices, vehemens debet eſſe amicus, & liberæ increpationis vigore vti? vbi in quam inhibendus eſt ad voluptatem, iram, contumeliámve factus impetus, aut auaricia excutienda habitúſve animi alius ſtultus oppugnādus. Sic liberè Solon Crœſum monuit, inſtabili rerum proſperitate corruptum ac luxuriātem, Finem reſpicere iubēs. Ita Socrates Alcibiadē repreſſit, convictóq; virij veras extorſit lacrumas, ac cor invertit. Talia ſunt Cyri ad Cyaxarem, Platonis ad Dionem, cùm eum ſplendentem ſumma gloria, & ora omnium hominum in ſe ob pulcritudinem facinorum converſa habentē cauere ſibi iuſſit, & metuere ab eo vitio, quo ſibi ſoli placere aliorū ſpretis iudiciis homines ſolent, quòd ei vitio adſideat ſolitudo. Scripſit ad eundem Speuſippus, Non debere eum altos ducere ſpiritus propterea quod multus de ipſo ſermo eſſet apud pueros & mulierculas: ſed dare operam, vt ſanctimonia, iuſtitiáque & optimis legibus ornata Sicilia, gloriā Academiæ conciliet. Euctus contrà & Eulæus Perſei ſocij, cū rebus vtenti ſecundis perpetuò aſſentati eſſent, & omnia eius momenta inſequendo comitati, apud Pydnam prœlio cum Romanis cōgreſſum atq; victū adorti acerbè obiurgauerunt, & ſingula eius peccata ac delicta commemorantes exprobrauerunt, tantiſper donec dolore iráq; exagitatus vtrunq; pugione occidit. Definitum hoc modo eſto, quæ ſit in vniuerſum liberè dicendi occaſio. Interim omittendæ hæ non ſunt amico fideli, ſed arripiendæ quas ipſi amici ſæpe præbent occaſiones. aliquando enim

Liberæ voces vbi vſurpandæ. *Epiſt.4.*

interrogatio, narratio, similium rerum laudatio aut vituperatio, ansam libertati exhibet. Hoc modo Demaratus Corintho in Macedoniam cum venisset sub id tempus, quo cum vxore & filio Philippus dissidebat, amicè à Philippo exceptus, interrogatúsque quomodo Græcis inter se conueniret, dicitur (vt erat ei benevolus atque familiaris) respondisse: scilicet verò Philippe, rectum est te inquirere de concordia Atheniensium & Peloponnesiorum, qui familiam tuam pateris tanta seditione & dissensione laborare? Rectè etiam Diogenes, qui in castra Philippi in bellū contra Græcos proficiscentis cum venisset, essétque ad regem adductus, & nō agnitus interrogaretur ab eo númnam explorator esset: Omnino, inquit, sum tuæ, Philippe, stulticiæ atque amentiæ explorator, qui nulla necessitate vrgente de regno & corpore tuo venis vna hora fortunæ aleam subiturus. atque hoc quidem videri potest dictum vehementius. Alius modus est castigandi verbis, cùm ob delicta sua aliorum maledictis impetiti animos ponunt ac submissiores fiunt. eóque accuratè vtetur scitus atq; elegans amicus, obtrectatores depellens atque refellens, priuatim autem amicum compellans atque monens, vt si nullam aliam ob rem, saltem ea de causa viuat cautiùs, ne ferociendi materiā inimicis præbeat. quo.n. ore iis respōdebis, inquiet, si vltrò ipsis ea porrigis, ob quæ malè audias? hoc pacto offensa conuiciatori, vtilitas monitori adscribit. Alij venustiore vtētes ratione, aliis obiurgādis, suos, quos in eodē q̄d illis obiiciūt, esse sciūt vitio, castigant. Ammonius magister noster in coventu vespertino, cùm animaduertisset discipulorum aliquos vsos esse prandio non simplici, puerum suum à liberto verberari iussit, causatus eum absque aceto prandere non posse: simúlque in nos respexit, ita vt obiurgatio reos tetigerit. Ad hæc cauendum est, ne coram multis libertate aduersus amicum vtamur. tenendúmque illud Platonis. Cum enim Socrates in conuiuio disputans quendam familiarium acriùs incesseret, Platoni dicenti, Nónne præstabat hæc priuatim loqui? respondit, Et tu nónne rectiùs de hoc ipso seorsim me monuisses? Ferunt adolescentulum quēdam à Pythagora, cui operam dabat, multis præsentibus compellatum asperiùs, suspendio vitam finiisse. atque ab eo tempore Pythagoram nunquam alio præsente quenquam corripuisse. Oportet tanquam morbi turpis, ita peccati etiam detectionem & sanationem occultam esse, nihil pompæ, nihil ostentationis habentem, neque testes spectatorésq; adducentem. Non enim amici est, sed rabulæ, in alienis gloriam quærere peccatis, venditantem se ostentatione sua præsentibus. sicvt in theatris medici manibus gesticulantur, vt suæ operæ conductores sibi parent. Porrò absque etiam sit contumelia (quæ sanè abesse ab omnibus debet remediis) considerandum tamen est quàm sint pertinacia atq; contumacia vitia. Non enim quod est apud Euripidem, amor duntaxat castigatus magis premit, sed quoduis omnino vitium si quis coram multis liberiùs repræhendat, impudentiam induit. Sicvt igitur Plato senes, vt verecundiam adolescentibus ingenerent, primùm ipsos vult verecundè versari cum adolescentibus: ita verecunda amici libertas maximè pudore afficit: & cum peccantem sensim cautéq; adorimur, subruitur atq; aboletur vitium, dum verecundia occupatur is quem verecundè tractauimus. Quare percommodè vsurpatur illud,

Sub aliena persona castigare.

Obiurgationes priuatim fieri debere.

Odyss.a,157.

Admoto capite, vt reliqui exaudire nequirent.

Minimè autem convenit vxore audiente maritum, patrem coram liberis suis, amatorem præsente amasio, aut apud discipulos magistrum obiurgare. nam præ ira ac dolore transuersi aguntur, qui coram iis repræhēduntur, apud quos volunt in precio & existimatione proba esse. Ac nisi fallor, non tam ebrietas fecit quod ita grauiter commotus Cliti obiurgatione fuit Alexander, quàm quòd multis coram testibus eam vsurpauit. Aristomenes etiam Ptolemæi præceptor, cum hunc in legatione audienda dormitantem excitasset, ansam adulatoribus præbuit, simulantibus se regis causa factū indignè ferre, ac dicentibus ei: si post tantas defatigationes ac vigilias somnus tibi obreperet, priuatim eras admonendus, non manus tibi tot hominibus præsentibus iniiciendæ. ita Ptolemæus Aristomeni calicem veneno plenum misit, vtq; biberet adegit. Cleoni etiam Aristophanes hoc exprobrat, quòd

Malè ciuitati diceret audientibus

Coràm peregrinis,— Atheniensésq; initaret.

Ostentatio.

Itaq; inter alia magnoperè cauenda est ostentatio, & popularis applausus captatio. sed cùm libertate dicendi volumus vti, faciendum est hoc vtiliter atque ad sanandum vi-

tium

tium aliquod accommodatè. & quod Corinthij nõ malè, vt eſt apud Thucydidem, de ſeipſis dixerũt, dignos ſe eſſe qui alios vituperent: id in prõtu habere debent, qui libertate dicendi volunt vti. Lyſandrum perhibent Megarenſi cuidam, cùm is inter ſocios pro Græcia liberiùs diceret, reſpõdiſſe, ſermones eius ciuitate opus habere. Sed profectò libertas dicentis morum probitate vt commendetur requirit: idq; rectiſſimè obiicitur alios monentibus atque caſtigantibus. Nam Plato ſuæ ſe vitæ exemplo dicebat corrigere Speuſippum. ſicvt & Polemonem Xenocrates conſpectus tantummodò in ſchola, & ipſum intuitus, ad aliud vitæ genus traduxit. Homini autem qui leuis ſit, & moribus prauis, ſi liberè obloqui alij conetur, licebit ſemper occinere illud,

Alius medetur, ipſius vlceribus ſcatens.

Veruntamen quandoquidem ſæpe res ipſa nos adigit eò vt alios caſtigemus dictis, quãvis vitio ipſi non carentes: id hoc modo faciemus commodiſſimè, ſi quam obiicimus culpam, in ea nos quoque ipſos eſſe quovis modo fateamur. quo ſenſu dictum eſt hoc: *Communicatio culpæ.*

Cur nos virtutis Tydida oblivio cepit? *Iliad.λ,313.*

& illud:

Nunc non arcendis vel ſolus Hectoris armis *Iliad.η,234.*
Sufficimus? —

Et Socrates ita paulatim adoleſcentes redarguit, ſeipſum quoq; non vacare inſcitia ſimulans, ſed vnà cum illis ſe debere virtuti operam dare & verum quærere profitens. Benevolentiam enim autoritatémque ſibi parant, qui cùm eadem in culpa eſſe, tum amicos eodem quo ſeipſos modo corrigere videntur. At qui alteri detrahens ſeipſum iactat, quaſi ſincerum & vitij expertem, niſi vel ætate multo ſit grauior, vel ob virtutem nota ſit autoritate atque gloria, pro moleſto importunóque habetur, & nihil adfert vtilitatis. Non ergo abs re Phœnix ſua ipſius delicta protulit, qui per iram interficere patrem voluerit, móxq; mutauerit ſententiã,

Ne patris (inquit) occiſor Græcos ego dicier inter *Iliad.ι, poſt verſum 417. deeſt.*
Perferrem. —

ne Achillem obiurgans, arrogare ſibi videretur nihil ſe per iram peccaſſe. Penetrant autem huiuſmodi admonitiones blandè, faciliúſque concedimus iis qui eodem modo lapſi, quàm qui deſpicere nos videntur. Quoniam autem neq; lumen clarum inflammato oculo debet obiici, neque affectu concitatus animus libertatem admittit obiurgationémq; meram, inter vtiliſſima adiumenta eſt admixtio laudis modicæ, vt in his:

Vos verò turpe eſt forti deſiſtere pugna, *Iliad.ν,116.*
Argolicas inter primos virtute cohortes.
Haud equidem certare viro lubeat mihi, bellum
Qui fugiat timidus: grauiter ſuccenſeo vobis.

Et illud:

Pandare, qui nulli es noſtrorum laude ſecundus, *Iliad.ε,171.*
Arcus vbi tuus eſt, volucres vbi ſúntq; ſagittæ?

Sed & huiuſmodi vehementer revocant in peius ſublabentes.

Vbi Oedipus nunc eſt, & clara ænigmata? &,
Tam multa paſſus ſic'ne loquitur Hercules?

Non enim modò excitat repræhenſionis aſperitas vim habens imperioſam, ſed & ſui ipſius ęmulationem ingenerat, & recordatio bonorum ſuorum verecundiã increpato incutit, præclarè facta ſua ſibi ad imitandũ proponenti. Si verò alios cum eo compares, vt æquales, ciues, cognatos: pertinacia vitij indignaẽ atque exaſperat. & ſæpe hoc modo increpati ſtomacho moto occlamant: quin tu ergo me miſſum facis, ádque illos me præſtantiores abis? Cauendum eſt ergo dum liberè aliquẽ incuſamus ne alios laudemus: niſi fortaſſis eorum parentes, vt Agamemno:

Non equidem ſimilem natum genuit ſibi Tydeus. *Iliad.δ,800.*

& Vliſſes in Scyriis:

Illuſtre generis lumen dedecoras tui
Proles parentis Graiũm præſtantiſſimi
Lampicium tractus? —

Minimè aũt convenit caſtigationẽ caſtigatione, libertatẽ libertate viciſſim cõpenſare. facilimè enim hinc diſcordiæ exardeſcũt, omninóq; cõcertatio hæc nõ libertatẽ vi- *Certamen libertatis.*

cissim vsurpantis sed eam non sustinentis videri potest. Præstat itaque ferre amicum obiurgantem. qui si ipse postmodò peccet, ac opus habeat castigatione: hoc ipsi libertati dicendi libertatem iam quandam parauerit. commonefactus enim absque offensæ obiectione quod ipse quoque non negligere amicos delinquentes, sed arguere soleat atq; docere, faciliùs concedet, & correctionem admittet, quam sentiat benevolẽtiæ & gratiæ esse, non repræhẽsionis aut iræ compensationem. Porrò sicvt Thucydides ait qui ob rem maximam subit invidiam, eum rectum sequi cõsilium: ita & amicus debet molestiam castigãdi in magnis modò rebus, & in quibus plurimum est sitũ momenti, in se recipere. si enim omnibus in rebus difficilem se præbeat, ac cum familiaribus pædagogi potiùs quàm amici more agat, admonitiones eius in summis rebus hebetes erunt & inefficaces: cum medici instar libertatem acre medicamentum aut amarum quidem, sed necessarium & preciosum in multa minuta & non necessaria invtiliter absumserit. Ipse igitur summo studio cauebit ne continentibus vtatur querelis. socio autem in omnia curiosè etiam minima inquirente & calumniante, ansam ipse habebit maiora eius peccata repræhendendi. Philotimus medicus, cum quidam pure circa iecur laborans ei digitum exvlceratum commonstrasset: Heus, inquit, non tibi cum reduuia est negocium. Sic & occasio dabitur, cùm amico parua quædam & nullius momenti culpanti, iocos puta, conviuia, nugas, dicere possimus: Ille verò scortũ ableget, aut finem aleæ imponat, aliis in rebus quantivis nobis erit precij. Qui enim veniam minutorum impetrat, non illibenter de maioribus liberè dicendi facultatem amico concedit. qui vbiq; incumbit, semper odiosus ac molestus, omnia cognoscens, omnia curiosè percunctans, is neque liberis tolerabilis est, neque fratribus, imò ne serui quidem ferre eum possunt. Cæterùm quoniam neq; senectuti, vt est apud Euripidem, neque amicorum stultitiæ omnia adsunt mala: debemus non delicta modò amicorum, sed & rectè facta obseruare, ac sanè initio alacriter collaudare. & sicvt ferrum prius vi ignis laxatum atque emollitum, deinde frigidæ immissum densatur ac duriciẽ cõsequitur: ita amicis, postquam laus eorum animos calefecit atq; relaxauit, paulatim quasi tincturæ loco adhibenda est libertas repræhensionum. Offeret enim se occasio, vbi dicere poteris: Hæccine cum illis comparari dignum est? Viden' quos fructus honestum referat? hæc abs te poscimus amici, hæc sunt cõvenientia, ad hæc te natura formauit: illa verò alia repudianda sunt, & amandanda

Libertatis vsus in magnis rebus.

Laus libertati miscenda.

In montem, rapidas aut obstreperi maris vndas.

Vt enim humanus medicus somno aut victu mallet morbum depellere, quàm castorio aut scammonio: ita & amicus verus & benignus pater & magister laude magis quam vituperatione vti gaudet ad morum emendationem. neque quicquam facit vt liberæ correctiones tam & parum molestiæ, & multum vtilitatis secum trahant, quàm cùm eæ sine ira placidè & animo benevolo peccantibus accommodantur. Itaq; neque arguendi sunt acerbè qui inficiantur, neque purgandi sui potestas adimenda: sed in argumentis honesti prætextus excogitandis vtcunque adiuuandi sunt, & causa deteriore omissa tolerabiliores suggerendæ. Ita Hector:

Iliad. ſ, 326.

Infelix, animo tantas male tu geris iras.

sic enim Paridem alloquitur, & eius digressum è prœlio iram vocat, non fugam aut timiditatem. Et Agamemnoni Nestor:

Iliad. ι, 109.

Sed te magnanimi iuuit concedere cordis
Motibus. —

humaniùs enim hoc nimirum dictum est, quàm Iniuriam fecisti, inhonestè egisti. & lenius est, Non percepisti, quàm Ignorasti: Noli certare cum fratre, quàm Noli invidere fratri, & Fuge mulierem quæ te corrumpit, quàm Desine mulierem corrumpere. Hunc enim modum libertas ad sanandum comparata requirit: diuersum ea, quæ in agendo occupatur. Cum enim oportebit peccaturum ab incepto depellere, aut violentum animi impetum in diuersam partem avertere, aut ad res pulcras animo languentẽ incitare: tum rem præsentem ad causas indecoras ac absurdas transferemus. Ita apud Sophoclem Vlisses Achillem instigans, negat eum cœnæ gratia irasci: sed (inquit)

Duplex libertas.

Troiæ times iam conspicatus mœnia.

rursùmque hæc admodum iniquè ferente Achille, & se eum suis nauibus abiturum dicente, ait:

Non me latet quid fugias: non opprobria,
Sed Hector est propinquus, hunc non sustines.

Sic ergo animosum & fortem opinione obiecta timiditatis, temperantem & modestum intemperantiæ, liberalẽ & magnificum sordium & auariciæ terrentes, ad honesta excitamus, & à turpibus depellimus, & vbi remedio mali locus nõ est relictus, ibi mediocres nos gerimus, inque libertate dicendi plus miserationis ac mœsticiæ quam reprehensionis adhibemus: in puniendis autem delictis, & oppugnandis animi prauis motibus vehementes, inexorabiles, assiduique sumus. hæc enim occasio beneuolentiæ nihil blandientis, genuinæq; libertatis indiget. Alioquin vituperatione factorum videmus etiam inimicos vti. Et Diogenes dicebat eum qui saluus esse deberet, amicis bonis, aut infensissimis inimicis opus habere: illi enim docent, hi reprehendunt. Præstat verò consulentibus obtemperantem vitare peccata, quàm cõmissa culpa pœnitentia ob maledicta affici. Atque hanc ipsam ob rem tanto accuratiore cum artificio adhibenda est libertas dicendi, quanto ea maximum est & validissimum in amicicia medicamentum, occasionis felicem coniectationem & temperiem moderatam requirens. Quia igitur, vt docuimus, libertas dicendi sæpenumerò molesta ei est, ad quem sanandum adhibetur, imitari debemus medicos. Neque enim illi vbi sectionem adhibuerunt, partem affectam in dolore relinquunt, sed hunc placidè rigando ac perfundendo amoliuntur: nec qui ciuiliter verbis obiurgant, acerbitate & morsu orationis defuncti aufugiant, sed aliis colloquiis, sermonibusque lenibus demulceant ac recreent. quemadmodum lapicidæ statuas asperè excisas læuigant atq; poliunt. Ictus autem aliquis libera oratione & compunctus, si relinquatur asper animóque ob iram turgente & æstuante, in posterum ad æquanimitatem reuocari ac consolando deliniri vix potest. Quare hoc inter præcipua obseruandum est, ne verbis amicum castigantes, colloquium verbis molestiam afferentibus & irritantibus abrumpentes discedamus.

Lenis post libertatem adhibenda.

Plutarchi libellus, Quomodo quis suos IN VIRTVTE PARANDA SENTIRE possit profectus.

OTERI'TNE aliqua, Sossi Senecio, ratione conscius sibi quispiã suorum esse ad virtutem profectuum, si nullam ij de stulticia faciũt deminutionem, sed vitium æquali semper pondere appensum

Plumbi instar est, deorsum quo rete trahitur?

Certè enim neque in discenda grammatica se proficere aut musica intelliget, qui nullam partem ignorationis istarum rerũ deponat, sed eadem semper in inscitia perseueret. neque medicina ægroto, quæ eum nihil alleuet, aut vtcunque remittente ac concedente morbo leuiusculè habere efficiat, vllum sensum mutatæ in melius valetudinis afferet, antè quàm corpore pristinæ sanitati reddito contrarius habitus integer morbo successerit. Sanè vt his in rebus profectus nullus est, si inter proficiendum pondere vitij tanquam in trutina diminuto, rursum in diuersam partem facto momento mutatio lateat. ita etiam his qui philosophiæ animum adiecerunt, nullum profectum, neque profectus sensionem vllam tribui permittemus, si nulla pars stoliditatis animo fugatur atque expurgatur, sed donec summo perfectóque is bono potiatur, meris vitiis interim occupatur. Non enim aliquis sapiens fieri potest, quanta esse potest maxima vitiositate in virtutis habitum omni accessione superiorem puncto temporis mutata: quam (dico) vitiositatem non temporis aliquo spacio abiecerit, sed subitò totam simul exuerit. Nosti verò hoc qui fieri affirmant, quantis seipsos implicent molestiis, ac quàm difficiles agitent quæstiones, quónam fiat ratione, quòd non animaduertit aliquis etiamnum sapientem se factum, sed ignorat atque ambigit: eo quòd longo temporis decursu paulatim addendis aliis, aliis detrahẽdis ad virtutem progressus fecit, & quasi viam sensim carpendo ad virtutem peruenit. Quod si celeritas & magnitudo mutationis tanta esset, vt qui manè fuerat deterrimus, vesperi redderet optimus: aut ea sic alicui accideret, vt cũ

obdormiuisset vitiosus, expergisceretur sapiens, dimissasq; ex animo hesternas fatuitates & imposturas ita compellaret,

Insomnia vana valete, nihil eratis:

ísne ignoraret tanto se à seipso discrimine fuisse mutatum, & prudentiam subitò ac confertim elucescentem? Mihi quidem videtur facilius homo, si instar Cænei ex voto vir de muliere fieret, transformationem sui ignoraturus: quàm vt non sentiat aliquis mutationem sui, è timido, stulto, atq; inconrinente fortis, prudens temperánsq; redactus, momentóque temporis è belluina in diuinam viuendi rationem translatus. Enimverò rectè dictum est,

Applicandus lapis amussi, non ad lapidem amussis est.

Stoicorū decreta cum rebus pugnant.

At Stoici non sua rebus accommodantes decreta, sed res ad decreta sua, cum quibus consentire eas natura nō sinit, detorquentes, multis difficultatibus philosophiam implicuerunt. quarum maxima est, qua homines, solo perfecto excepto, vni omnes vitio statuuntur subiecti, ex qua ænigma illud enatum est, q̄d Procopen ipsi Græcè, nos Latinè puto Profectum dicimus. qui profectus cum ab extrema demētia exiguo distet internallo, eius beneficio ab omnibus expeditos animi perturbationibus ac morbis, nō minùs miseram vitam degentes iis relinqt, qui nullo summorū malorum sunt liberati. Atq; hi qdem seipsos repellunt. qui cum in scholis iniustitiā Aristidę & Phalaridis exęquent, metúmq; Brasidę timori Dolonis parem dicāt, neq; quicq̄ inter Meliti ac Platonis animi errorem differre: in vita et actionibus fugiētes illos vt implacabiles, his vt magni precij hominibus maximis in rebus vtunt̄ atq; fidunt. Nos aūt cùm in omni vinorum genere, maximè aūt inordinato ac confuso animi statu, gradus quosdam quantitatis inesse videamus, (vnde etiam discrimen est profectuum, prauitate instar vmbrę dilabente, dum ratio animum sensim illustrat atque expurgat) non putamus mutationis sensionem, ratione nulla æstimari, (quomodo qui ex profundo subitò attolluntur, moram motus supputare nequeunt) sed rationes eius iniri posse de quibus hoc primùm consideremus. Quemadmodum qui datis velis vastum pelagus nauigant, cōparata temporis ratione cum robore venti, colligūt quantum confecerint spacium. sic & philosophia profectuum suorum rationem ex assidua progressuum continuatione ratiocinari potest: quæ nō multis institionibus, ac rursum impetibus ac incitationibus in medio factis, sed planè æquabilitérq; ad vlteriora semper absq; offensa vsu rationis ac doctrinæ progreditur. Quod enim dictum est,

Nam si vel paruum pergas superaddere paruo,
Idq́; frequenter agas, magnum citò habebis aceruum:

Continuatio philosophiæ.

non de pecunia duntaxat augēda verum est, sed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam adsidua atq; efficax adiungitur adsuefactio. contrà inæqualitates ac segnicies philosophantium, non modò inhibent progressus, velvti iter interrumpentes institutum: sed etiam regressus causa sunt, cùm subsistētem vitia identidem per ocium adoriantur, ac retrò auferant. Errantes quidem stellas mathematici finito eorum in anteriora progressu insistere perhibent. At in philosophando profectus nullam facit intercapedinem, nunquam intermittit aut subsistit. sed ingenium semper aliquo citatum motu, ac velvti in trutina situm nunquam non momento aut ad meliora facto fertur, aut in diuersam partem ad mala exitiosè impellitur. Si igitur secundum Cirræis datum oraculum, quo dies noctesque belligerare iubebatur, conscius tibi sis dies te noctesque contra vitia depugnare, aut saltem non sæpe statione abire, neque continenter velvti induciis factis internuncios ab iis, voluptates aliquas aut oblectationes aut aliena negocia, accipere: non iniuria alacri confidentiaq; animo ad reliqua perges. Quin etiam si feceris aliquas philosophandi intercapedines, ita tamen vt posteriora tua studia prioribus constantiora fuerint ac prolixiora: id nō leue indicium præbet, ignauiam esse labore ac exercitatione elisam. contrà malum est signum, si post exiguū tempus multis & continentibus cessationibus alacritas velvti elanguescens retundatur. Sicvt enim calamus ab initio maximo & pulcerrimo incremento adsurgit in æquabilem & continuam longitudinem, magnísque intervallis exigua admittit interstitia: dein vbi in altum se erexit, velvti qui ob anhelitus angustias in conscendendo sublimi loco animum despōdent, p̄pter imbecillitatem suam multis ac crebris nodis intercipit̄, spiritu ictū tremorémq; patiente. sic qui initio magno cursu ad philosophiam contenderunt, si deinde nullū ad meliora profectū sentientes crebrò

Pugna adversus vitia continens.

brò

brò impingāt atq; ab instituto avellant, ad extremū omnino defatigantur ac desperāt. At verò alter ille velvti alatus, ad vtilitatē propositam rectà ferē, omnésq; præcidit prætextus, (velvti turbam impedientem) vi & alacritate industriæ. Sicvt igitur signum est amoris incipientis non delectatio, quæ pulcri præsentia percipitur, (est enim hoc vulgare) sed morsus & dolor qui avulso eo sentitur: ita multi capiuntur philosophiæ studio, & valdè magno cum conatu se ad discendum conferre videnť: vbi verò aliis rebus aut negociis avocantur, animi iste motus evanescit, eáq; facilè carent.

Amor philosophiæ.

Amoris at morsum qui veri senserit,

is tibi præsens vnáq; philosophās moderatus videbiť ac placidus. avulsum verò ac seorsim agentem cerneres inflāmatum, animíq; ægrum, omniúmq; rerum & occupationum odio affectū, & tanq; si rationis expers esset amicorum oblitū desiderio philosophiæ impelli. Non enim vt vnguēto, sic doctrina præsentes delectari debemus, absentes non eam requirere, neq; cum molestia carere: sed verè proficientis in philosophia est, simile aliquid fami ac siti sentire si avellatur: siue nuptiæ, siue diuitiæ, siue amicicia, siue expeditio incidens eum à philosophiæ studio sciungat. quanto enim plus ex philosophia perceptum est, tanto maiorem animo molestiam exhibent quæ relinquuntur. Cum hoc nimirum aut eadem, aut proxima ei est antiquissima illa Hesiodea profectus declaratio, cùm iam non amplius ardua aut nimis accliuis est via, sed facilis, ac plana, & expedita: quippe exercitando læuigata, illatóq; in philosophandi conatum lumine iam & splēdore, post hæsitationes, errores, institutíq; mutationes illas, in quas incidunt initiò, qui se philosophiæ dant: exemplo eorum, qui terra sibi nota relicta, nondum eam cernentes quam petunt, solicitudine anguntur. Sic enim isti communibus & consuetis studiis relictis, priusquam meliora cognoscant atque consequantur, in medio sæpenumerò circumaguntur ac subvertuntur cursu. Simile est, quod de Sextio Romano narrant, eum vrbanis dignitatibus honoribúsque tesignatis vt philosophiæ vacaret, cùm inter philosophandum ab initio graues sentiret molestias, animúsque doctrinam ægrè amplecteretur, parum absuisse quin sese de biremi quadam in mare abiiceret. Et Diogenem memorant Sinopensem cùm philosophari cepisset, ac forte Athenienses festos agerent dies, epularentúrque splendidè, spectaculáque essent, & conuiuia ac comessationes per totam noctem ducerētur, in quodam fori angulo pannis involutum somni capiendi causa iacentem, in cogitationes incidisse animum ipsius non leuiter ab instituto avertentes atque frangentes, reputantem nulla se necessitate vitæ genus laboriosum atq; à communi vsu alienum iniuisse, ac scipsum omnibus bonis priuasse. vt verò murem arrepere, & circa micas mazæ eius obversari vidit, animum rursus erexisse, ac seipsum increpasse damnauisséq;. quid ais (inquiétem) Diogenes? mus hic reliquiis tuis lætus vescit, tu verò præclarus scilicet homo teipsum deploras, quod non isthic in stragulis teneris atq; floridis inebriare? Cæterum vbi nō frequentes huiusmodi aversiones accidunt, animúsq; tanquam è fuga adversum eas sese celeriter obiiciens & efferens facilè molestiam ægritudinémq; dissipat: existimandum est profectum probè esse confirmatum. Quoniam verò philosophantibus non modò à seipsis incidunt, quæ eos imbecilles etiamnum concutiant & in diuersam partem avertant: sed & seria amicorum consilia, & diuersorum repræhensiones ioco risúque mixtæ flectunt & molliunt, nonnullos etiam prorsus è philosophia excusserunt: non leue indicium profectus fuerit æquanimitas hominis erga talia, nō perturbari neque morsum pati, cum ei narrat æquales aliquos ipsius in aulis regum florere, aut dotatas duxisse vxores, aut caterua hominum stipatos in forum petendi magistratus, vel patrocinandi gratia descendere. qui enim adversus talia imperterritus est, neq; iis mulcetur, eum constat iam ita vti debuit captum devinctúmq; philosophiæ esse. quod fieri non potest vt mirari desinamus quæ vulgò in admiratione sunt, nisi ingenerata sit nobis iam virtutis admiratio. Etenim vel ira nonnullos mouet, vel dementia, vt adversus homines ferociant. quas verò res multitudo hominum plurimi facit, eas contemnere nisi vera constantíq; animi præditus elatione potest nemo. Tales qui sunt, sua cum istis comparantes, seipsos alto animo iactant atq; exhortantur, vt Solon:

Animi obfirmatio.

Contemtus externorum bonorum.

At nos virtutem non permutabimus horum,
Pulcriq; virtutis muneri, diuitiis.
Virtutis quoniam semper possessio perstat:

Incertæ variaq; sorte feruntur opes.

Ac Diogenes suam Athenis Corinthum, Corinthóque Thebas transitionem, regis Persarum migrationibus comparabat, vere Susis, hyeme Babylone, æstate in Media commorantis. Et de eodem rege Agesilaus: Quî enim, aiebat, maior me ille sit, si non etiam iustior est? Aristoteles quoque de Alexandro ad Antipatrum scribens, Non illum modò affirmabat animo debere efferri ob imperij magnitudinem: nihilo enim minus id licere ei, qui veram deorum noticiam habeat. Ac Zeno videns Theophrastum in admiratione haberi ob discipulorum multitudinem: chorus eius, inquit, maior est, meus meliùs concinit. Cùm itaque virtutem hoc modo externis rebus opponens, invidias, obtrectationes, aliósque id genus affectus qui multos philosophari orsos vrunt atque animum eorum deprimunt eieceris, id quoque magnum argumentum tibi tui sit profectus. Non paruum est etiam, orationis mutatio. Omnes enim ferè qui ad philosophiam primùm accedũt, eam sectantur quæ ad gloriam facit. quorum alij auium instar ob leuitatem & ambitionem in splendorem & sublimitatem physicorum devolant: alij catulorum (vt est apud Platonem) in morem raptando & laniando gaudentes, ad lites, disputationes obscuras, & sophismata se conferunt. plerique dialecticis se immergentes, commeatum sibi sophisticæ parant. sunt qui sententiosa dicta et historias colligentes, circũeunt (quomodo Anacharsis dicebat se nõ videre ad aliam rem nomismate vti Græcos quàm ad numerãdum) enumerantes ea & metientes, nullo inde emolumento percepto. His vsu venit illud, quod ab Antiphane dictum quidã ad auditores Platonis accommodauit. loco enim Antiphanes dixit, in vrbe quadam voces illicò frigore loci congelare, ac per æstatem gelu soluto demum exaudiri, quæ dicta erant hyeme. ita ille quæ adolescentes è Platone audiuissent, aiebat plerosq; vix tandem ingrauescente ætate intelligere. Hoc sanè modo ad vniuersam affecti sunt philosophiam, donec iudicium probè constitutum incipiat ea apprehendere, quæ ad componendos animi motus magnitudinémq; ei comparandam faciunt, sectariq; orationes, quarum (iuxta illud Aesopi) vestigia intrò magis quàm foràs sint conuersa. Sophocles aiebat se primò fastum Aeschyli accidisse, deinde apparatũ nimis densum atq; artificiosum, postremò etiam dictionis formã mutasse, quæ pars maximè ad mores ptinet & est potissima. ita philosophantes, cum à compositis ad ostentationem & artificio nimio elaboratis orationibus, ad orationem animi motus placidos grauésq; attingentem transiuerint, verè incipiunt fastu repudiato proficere. Animadverte igitur, non tantùm philosophorum scripta legendo, aut orationibus eorum audiendis, ne sis verbis magis quàm rebus attentus, neq; maiori impetu feraris ad ea in quibus subtilitas aliqua & curiosa compositio, quàm ad ea in quibus medulla rerum & vtilitas inest: sed & poëmata historiásq; tractans caue, ne qd eorum prætermittas inobseruatũ, quæ ad morum correctionẽ, aut affectus animi alleuationem accõmodatè dicta sunt. Sicut enim in florib. versari Simonides ait apem, flauũ mel meditantem, cùm alij colorem eorum vel odorẽ, nihil aliud quærant aut percipiãt. ita aliis poëmata voluptatis iocíq; causa versantibus, tu aliquid inveniens ac colligens seriũ, videberis iã consuetudine & amore pulcritudinis & eorum quæ philosophi sunt propria, horum cognoscẽdi facultatem tibi parasse. Qui enim Platonis aut Xenophontis libros propter dictionem, nulláq; alia de causa legũt, quàm vt Atticam illã mundiciem inde velvti rorem despument: qd aliud diceres illos facere, quàm fragrantiam & floridũ medicamenti colorẽ amplecti, vim verò expurgandi corporis aut sedãdi doloris neq; nosse neq; admittere. Iam qui magis etiam pfecerunt, non ex orationibus solùm, sed è spectaculis quoq; & rebus qbuscunq; norũt vtilitatẽ capere, idq; colligere, qd ipsorũ instituto cõmodet. cuius rei aliqt subiiciã exempla. Aeschylus Isthmici certaminis spectator, cũ vnus pugilũ plagã accepisset, theatrúmq; clamorẽ sustulisset: látere Ionis Chij fosso, vt is animadverteret: Viden', inqt, exercitatio qd possit? tacet ictus, spectatores vociferant. Brasidas murem inter aridas ficus deprehẽsum, morsus ab eo dimisit. tũ sic secũ: Hercules, q nihil est ita paruum aut infirmũ, vt nõ possit vitã tueri, si audeat se defẽdere? Diogenes è vola quendã bibere cõspicatus, poculũ pera eiecit. Adeò ad sentiẽdũ & pcipiendũ ea quæ vndecũq; ad virtutem cõducant attentio & assidua exercitatio facit idoneos. Idq; fit eo magis, si orationes reb. adhibeãt: nõ modò, vt est apud Thucydidẽ, presenti periculo meditãtes, sed et circa voluptates, cõtẽtiones, iudicia, patrocinia, magistratus, quasi demõstrãtes vim suorũ decretorũ: aut potiùs iis reb. tractãdis sua cõdentes decreta.

Quavis ex re decerpendam esse vtilitatem.

Nam

Nam qui adhuc discentes & occupati in circumspiciendo, arreptum aliquid è philoso phi statim circulatorum in morem in forum, aut adolescentum scholam, aut regium colloquium proferunt: eos non magis credendum est philosophari, quàm medicinam facere in edicamentorum & mixturarum institores. immò huiusmodi sophista nihil ab Homerica illa aue distat, quæ discipulis suis tanquam implumibus pullis ore in os ingerit quidquid est nacta, atque

Interea proprium genium defraudat:— Iliad.9.324.

cùm nihil eorum quæ percepit, in suam vertat vtilitatem, neque concoquat. Quare considerare oportet, orationéne vtamur seorsim ita, vt nobis hoc sit commodo, apud alios autem non vanæ gloriæ aut contentionis gratia, sed audiendi ac cùm docendi tum vicissim discendi causa. maximè autem obseruemus, an studium contendendi & rixandi de propositis quæstionibus remiserit, ac desiuerimus oratione adversus alios velvti cestibus aut pilis armati certare, magisque impetendo & vincendo quàm discedo docendóve gaudere. nam in hoc genere modestia & mansuetudo, vbi colloquia neque certandi studio incipis, neque cum ira finis, neque vel in refutando contumeliam adhibes, vel te refelli iniquiùs fers, nota est nõ pœnitendorum profectuum. Ostendit hoc Aristippus, qui quodam in congressu sophistica fraude circumventus ab audace homine, alioqui stulto & furioso, cùm videret eum exsultare atque fastu tumere, Ego quidem, inquit, abeo suauius te qui me refelleris dormiturus. Possumus etiam inter dicendũ nosmetipsos explorare, an neque multis præter exspectationem nostrã convenientibus præ metu tergiversemur, neque ęgre feramus si apud paucos agendũ sit, neque si ad populum aut coram magistratu verba facienda sint, penuria apparatus verborũ occasionẽ agendi dimittamus: quod de Demosthene & Alcibiade fert. hic enim cum ad bene cogitandum de rebus esset facultate summa preditus, ad dicendum autem non satis animatus, in actionibus seipsum impediuit, ac sæpe inter dicendum vocem aliquam elapsam memoriæ quærens & persequens aberrauit. Homerus verò tantum fiduciæ in sua posuit facultate, itáque abundauit confidentia, vt primum etiam operis versum legibus carminis non satisfacientem intrepide posuerit. Quo magis æquum est qui de virtute & honesto certant, eos occasione & rebus vti, minimè solicitos de strepitu plausúve qui ob dictionem excitetur. Non orationem autem solùm, sed & actiones quisque suas consideret, pluráne eæ ad veritatem conducentia, quàm ad pompam ostentationémque comparata in sese habeant. Si enim verus adolescentis aut mulieris amor non requirit testes, sed fructum percipit suauem, etiamsi occultè rem desideratam cõficiat: multo magis convenit honesti & sapientiæ studiosum, cùm agendo fruitur virtute, ipsum apud sese tacitum animo efferri, neque laudatores auditorésve vllos requirere. Sicvt ergo ille qui domi ancillam vocans, clamabat, Cerne Dionysia, deposui fastum: ita & is qui pulcrum aliquod atque scitum facinus suum passim narrat ac circumfert, satis aperte ostendit se adhuc forás respicere & ad gloriam trahi, neque etiamnum verum se virtutis fuisse spectatorem, neque reipsa, sed per somniũ vmbras eius & simulacra pervagatum, factum deinde suum velvti picturam spectandum proposuisse. Proficientis ergo in virtutis studio est, nõ modò si quid amico donauit, aut noto benefecit, id aliis non narrare: sed etiam si inter multos iniustos sententiam iustam ipse dixerit, aut diuitis principisve alicuius petitionem inhonestam obnixè repudiauerit, aut munera spreuerit, aut etiam noctu sitiens potu abstinuerit, osculúmve formosi aut formosæ aversatus fuerit, vt fecit Agesilaus, secum id seruare & reticere. sic enim ipse sibi placens, neque seipsum contemnens, sed gaudens seipso atque contentus vt satis idoneo teste ac spectatore pulcrorum, ostendit rationem iam intra sese conversam radices agere, & (quod iubet Democritus) ex seipso sui oblectandi materiam petere condocefactum se esse. Agricolæ quidem, spicas libentiùs vident quæ inclinatæ versus terram vergunt: quæ enim ob leuitatem sursum attolluntur, eas inanes putant esse & cassas. Ita & adolescentum philosophiæ dare operam volentium, qui maximè vani sunt & grauitatis expertes, audaciam ij habent, speciémque, & incessum vultúmque plenum superbiæ ac contemptus nemini parcentis: vbi verò impleri incipiunt, fructúmque è doctrina colligere, tum ferocia ista & vanitas deponitur. ac quemadmodum vasis humorem recipientibus inanis aër eliditur: ita hominibus quando veris implentur bonis, fastus decedit, & arrogantia remittit, cessantésque propter barbam & pallium superbire, exercitationem ad animum transferunt: mordacique & austera ratione adver-

Oratio qualis esse debeat.

Actionum examen.

Fastus deminutio.

sum seipsos potissimùm vtentes, cum aliis mansuetiùs colloquuntur. nomen verò & gloriam philosophiæ non, vt antè, sibi arrogant atque inscribunt: sed & hoc nomine compellatus adolescens ingenij probi, rubore perfusus & subridens maturè sic occurret,

Odyss. π, 187. *Non ego sum deus, ad quid me cælestibus æquas?*

Vt enim Aeschylus ait iuuenis mulieris, quæ virum experta sit, oculum flagrantem nõ latére: ita virum iuuenem, qui veri in philosophia profectus gustum percepit, Sapphica hæc comitantur:

Lingua iam torpet, tenues per artus
Flamma demanat, —

oculísque placidis & vultu constanti adstans, cuperes eius sermonem audire. Ac velvti qui sacris initiantur, initio cum tumultu & vociferatione coëunt séque mutuo trudunt: cùm peraguntur inde & commonstrantur sacra, animum timidi tacentésque advertunt. ita & in principio & circa fores philosophiæ multum videas tumultus, ferociæ, & loquacitatis, dum nonnulli ad gloriam rusticè & per vim se proruunt. qui intrò venerit, magnúmq; lumen velvti sacrario aperto viderit, alio iam habitu accepto tacitus atque attonitus, humilis modestúsq; doctrinam velvti deum subsequitur. In hos videtur etiam iocus Menedemi congruere. Aiebat enim eorum qui ad scholam Athenas nauigarent plerosque primùm sapientes sibi esse, deinde philosophos fieri, posteà oratores, tandem progressu temporis rudes ac plebeios: quo enim magis doctrinæ se præberent, eo magis eos fastũ arrogantiámq; deponere. Quibus medicina opus est, si dens aut digitus malè est affectus, ipsi rectà ad medicũ eunt: qui febricitant, domũ vocant medicum, eiúsq; opem implorant: qui in melancholiam, aut phrenitidem, aut deliria inciderunt, aliquando ne venientem qdem ad ipsos medicum sustinẽt, sed eiciũt aut fugiunt, vehementia morbi etiam sensum morbi tollente. Sic & eorum qui peccãt, insanabiles sunt qui hostili animo affecti sunt sæuiúntq; adversum repræhẽsores ac castigatores: qui verò sustinent admittúntq; disciplinam, mansuetiores sunt. id verò non vile est profectus indicium, si quis commissa culpa se repræhendentibus offert, vitium exponit & malum detegit, neq; gaudet latendo, cõtentúsve est si clam id ferat, sed cõfitetur opémq; correctoris requirit. quo modo Diogenes dixit, eum qui seruandus sit quærere debere aut probum amicum, aut infensissimũ hostem, vt vel repræhensus vel correctus vitio liberet̃. Vbi verò sordes aliquis maculámve ostentans vestis, aut ruptum calceũ, venditat se aliis, existimátq; se præclari aliquid præstare, si vana fastus vacuitate suam staturæ humilitatẽ aut curuitatẽ ipse dicteriis notet: interim verò animæ turpitudinem, & vlcera, puta vitæ offensas, invidiam, malignitatem, auariciam, libidinem, velat atq; occultat, metúq; repræhensionis neminem ea videre aut contrectare patitur: certè hũc parum, aut nihil potiùs profecisse censendum est. At qui vitia aggreditur, & vel (quod præcipuum est) seipsum ob peccatum damnare ac castigare nouit, vel quod proximum est, alio castigãte tolerantẽ se præbet, vitiísq; exonerari correctoris opera libenter sinit, eum apparet verè detestari & excutere prauitatem. Equidẽ vereri debemus & fugere nomẽ vitiosi. sed cui vitium ipsum molestius est quàm infamia inde nata, is vt emendari possit, non verebit̃ malè audire ac loqui. Scitũ est enim Diogenis illud ad quendã dictum adolescentem, qui visus in caupona, intrò in eam fugiebat. quanto, dicebat, magis intro fugies, tãto magis in caupona eris. ita quivis vitio suo quanto magis inficiat̃ suũ vitiũ, tanto magis in ipsum penetrat ac sese includit morbũ. quomodo nimirum pauperes dum se diuites esse simulant, ob ipsam arrogantiam sunt pauperiores. Qui verò reipsa proficit, exemplum Hippocratis sibi imitãdũ ducet, qui errorem suum de suturis capitis professus est, inq; litteras retulit. existimabítq; indignũ fore, si (cum tantus vir, ne alij eodẽ erroris venirent, suam testatã fecerit ignorantiam) ipse salutis suæ studio nõ auderet stulticiam inscitiámq; suam detegere atq; confiteri. Enimverò Pyrrhonis & Bionis dicta, non profectus iam, sed maioris perfectiorísque habitus indicia possunt intelligi. Hic suos familiares tum demum certos de profectu iubebat esse, cum perinde audirent maledicta, ac si quis ita alloqueretur:

Odyss. ζ, 187. *Hospes, non mihi tu malus insipiénsve videris,*
Odyss. ω, 401. *Viue, vale lætus, tibi dij dent prospera multa.*

Pyrrhonem ferunt, cùm nauigans orta tempestate periclitaretur, porcellum ostẽdisse qui hordeo affuso hilariter vesceretur, ac dixisse sociis, talem affectuum vacuitatem doctri-

doctrina & sapientiæ studio parandã esse ei qui nulla obtingente re perturbari vellet. Zenonis porrò perpendamus sententiam, qui etiam ex insomniis suis vnumquenque sentire posse suos profectus dixit. *Insomnia.* nimirum si neque turpi aliqua se re per quietem sibi videatur delectari, neque inhonestũ aut iniustũ vel agere quicquam vel approbare: sed velut in serenitate profundissima & omnis fluctus experte vis animæ imaginãs affectionibúsque obnoxia pelluceat, à recta ratione illustrata. Hoc, puto, prior Plato animadvertit, *itio 9. de rep.* qui essent brutæ & imaginãtis quæ in animo tyranni est facultatis per somnum motus, quasi effigie proposita declarãs. nimirum affectatio coitus cum matre, & appetitio quorumvis illicitorũ ciborum. indulget enim tunc tyrannus libidinibus suis tanquã solutis, quas metu & pudore leges interdiu coërcent. Sicut ergo iumenta probe condocefacta, ne dimissis quidem à rectore habenis à via aliò divertere conantur, sed quomodo adsueuerunt iter sine errore aut offensa continuant: ita facultas animi bruta vbi iam ratione subacta & ei obtemperans reddita est, neque in somnis neque in morbis porrò facilè cupiditatibus prauis se impelli patitur, vt contra rationis rectæ præcepta proteruè aliquid aut illicitè moliatur: sed consuetudini insistit, eámque sequitur, quæ attentioni vim quandam & vehementiam ingenerat. Nam si ipsum corpus exercitatione potest animus cõdocefacere, vt vacuitatẽ perturbationis eius subsequatur, partésque obsequentes præbeat, ita vt & oculi in miseratione lacrymis, & cor obiecto metu palpitatione, & pudenda motu ad conspectum pulcrorum corporum abstineãt: cur non sit probabilius exercitatione partem animi quæ affectibus est obnoxia ita subigi, vt eius motus & imaginationes etiã ad insomnia vsque quasi læuigentur & rectæ rationi cõformes redigantur? Stilponem philosophum somniauisse perhibent, videre se Neptunum expostulantem secum, quòd non bouem ipsi immolasset, *Profectus ex somnus animad uertendus.* qui mos erat sacerdotũ. se verò nihil territũ, Quid ais Neptune, dixisse? pueri instar venis mecum cõquesturus, quòd non sumta in fœnus pecunia vrbem nidore impleui, sed rem tibi sacram è mea re familiari pro meis facultatibus feci? visúmque sibi fuisse, Neptunum dextra porrecta subridentem polliceri, ipsius gratia magnum se aquarum proventum Megarensibus largiturum. Proinde quibus ita læta, perspicua, & facilia somnia offeruntur, in quibus nihil terribile, asperum, maliciosum, aut obliquum in mentem revocatur: his profectus aiunt quasi resplendescere suos. Stimulos autem, pauores, degeneres fugas, puerilia gaudia, & luctus in somniis miserabilibus, & absurdis, similes esse quorundam litorum asperitatibus, & iactationibus in mari. quòd animus nondum in se habens quo componatur, sed adhuc legibus & decretis fingendum se præbens, ab his per somnum longissimè abductus rursum in pristinum habitum resoluatur atque explicetur. Verùm hæc tu ipse mecum perpende, profectuine debeant adscribi, an habitui potiùs alicui, constantiam iam rationis & firmitatem inconcussam adepto. Iam cum omnium affectuum animi vacuitas res sit magna ac diuina: *Examen affectuum.* nos autem profectum remissione quadam & mansuetudine affectuum definiamus: necesse est & inter se, & cum aliis comparare motus animi, itaque discrimen examinare. Inter se, an cupiditates, metus, iræque nos quàm olim remissiùs nunc tentent, an celeriter ratione incendium eius & excandescentiam restinguamus. cum aliis, magísne iam verecundi simus quàm timidi, an æmulemur citra invidentiam, an gloriæ & pecuniæ cupiditate careamus, denique an cantorum instar Doriis magis quàm Lydiis excessibus peccemus, duriores in victus ratione quàm molliores, cunctanter magis quàm temere ad agendum accedentes, nimirum potiùs admiratores aliorum hominum & ab aliis dictorum, quàm contemtores. Sicut enim bonum recuperandæ sanitatis signum est morbi in partes corporis non præcipuas aversio: ita vitia proficientium dum in tolerabiliores mutantur affectiones, videntur paulatim extingui. Phrynidem, cum septem neruis duos addidisset, ephori interrogauerunt, superioresne vellet an inferiores ipsis amputandas præbere. Nobis autem & superiora & inferiora sunt præcidenda, siquidem ad medium volumus & mediocritatem pervenire. profectus tamen ea quæ nimia sunt primò tollit, acrimoniámque affectuum imminuit, ad quos (vt est apud Sophoclem) incontinentes furioso feruntur impetu. Iam illud quoque dictum à nobis fuit, debere nos orationem ad res ipsas *imitatio.* transferre, in vsque de ea iudicium facere. esse enim hoc vel in primis officium proficientis. Eius rei indicium primum est, si quæ laudamus, ea imitari conamur, promtíque sumus agere ea quæ admiramur, quæ autẽ vituperamus, nolumus admitte-

re. Equidẽ probabile est ab omnibus Atheniensibus laudatam fuisse Miltiadis audacem fortitudinẽ. sed Themistocles somnum sibi Miltiadis trophæo adimi, eóq; se excitari e lecto fatus, statim ostendit se non laudatorem modò & admiratorem, verumetiam æmulũ eius imitatorémq; esse. Parum itaq; nos profecisse arbitremur, dum nos præclare agentium admiratio ociosa, non ad imitanda eorum facta impellit. Nam neque corporis amor efficax est, nisi obtrectatio ei adsit: neq; laus virtutis ardens atque strenua est, quæ nõ pungit neq; stimulat, & loco invidiæ æmulationem ingenerat bonorum, idem præstare cupientem. Non enim ad orationẽ duntaxat philosophi debemus, vt dicebat Alcibiades, animũ convertere, & lacrymas excutere: sed qui verè proficit, multo magis viri boni & perfecti factis actionibúsq; sese comparans, simul mordente ipsum suæ inopiæ conscientia, & spe desiderióque lætitiam afferente, plenus inquieto impetu, volet quod est apud Simonidem,

Lactens equum pullus vel vt cursu sequi,

tantùm non in idem cum præstãte viro corpus coalescere affectans. Veri enim profectus hoc proprium est, vt quorum æmulamur facta, eorum institutum amemus atq; diligamus, & cum benevolentia honorem iis assiduum deferẽtes, collaudationibúsq; lætis prosequentes, eorum similes fieri conemur. Cuius verò animo contendendi studium & invidia adversus præstantiores instillata est, is sciat se gloriæ alicuius aut potentiæ rivalitate pungi, virtutem neque honorare neque admirari. Quando itaq; sic incipiemus bonorum esse amatores, vt non modò, sicvt Plato alicvbi ait, ipsum temperantẽ putemus beatum, beatũ etiam qui dicenti auscultat, sed & gestũ eius, & incessum, & vultũ & risum admirãtes carúmq; habẽtes, parati simus nos quasi concinnare ei & agglutinare: tunc existimãdum est nos verè proficere. Idq; eo magis, si non modò rebus vtentes secundis eos admiremur: sed sicvt amatores formosorum etiam balbuciem aut pallorem diligunt, & Araspem lacrymæ quoque & mœsticia lugentis & calamitate afflictæ Pantheæ perculerunt: sic nos neque exsulium Aristidis, neque carcerem Anaxagoræ, neque paupertatem Socratis, neque Phocionis damnationẽ formidemus. sed virtutem etiam cum his amore dignam sentientes, appetamus, ad singula Euripidis hunc versiculum accinentes,

Virtus cum rebus adversis. Xenoph. 6. Instit. Cyri.

Proh, quàm virtute præditos omnia decent.

Qui enim eo ad virtutẽ instinctu fertur, vt eius admirationẽ atq; æmulationem ne ea quidẽ reprimãt, quæ videntur grauia esse mala, eum nulla porrò res ab honestatis studio averter. Consequens horũ est, vt cum rem aliquã aggredimur, aut magistratũ occipimus, aut fortuitum aliquid nobis offertur, ante oculos nobis proponamus exempla bonorum virorum, siue ij sunt, sive fuerunt: cogitemúsq; quid facturus fuerit hoc loco constitutus Plato, quid dicturus Epaminondas, qualem se gesturus Lycurgus aut Agesilaus. vt velvti in speculum intuentes, ornemus nos atque componamus, vel vocẽ aliquam degenerem corrigentes nostram, vel animi motum aliquẽ reprimentes. Qui Idæorum dactylorum nomina didicerunt, iis singulis sensim recitandis vtuntur ad auerruncandos terrores. Sed bonorum virorum memoria & cõsideratio celeriter adhibita in omnibus motibus animi aut difficultatibus oblatis, proficientes in studio virtutis integros conseruat atq; erectos. itaque hoc quoque ipsum indicium est profectus. Ad hæc, non iam vt ante vehementer perturbari, aut rubore perfundi, aut occultare vel transformare aliquid suorum, viro illustri gloria & virtute subitò interveniente, sed constanti animo ei obviam ire, conscientiæ quandam habet confirmationem. Alexandrum ferunt, cum videret nuncium gaudio plenum ad se adcurrere, dextrámq; porrigere, dixisse: Quid mihi nunciaturus es, nisi Homerum revixisse? putabat enim suis rebus nihil deesse præter famæ ad posteritatem propagationem. Iuueni autem qui mores emendauit suos, nullius rei maior incessit amor, quàm se spectandũ præbendi bonis honestísq; viris, conspiciendámq; exhibere domum suam, mensam, vxorem, liberos, studia, dicta & scripta sua. itaque etiam male ipsum habet antè è vivis decessisse patrem aut præceptorem, quàm vt videre isto eum in statu potuissent: nihilque tantopere à diis immortalibus peteret votis, quàm vt ij vitæ redditi morũ suorum actionúmq; fierent spectatores. Sicvt contrà, qui seipsos neglexerunt ac corruperunt, suos ne in somnis quidem sine tremore & metu vident. Id quoque, si lubet ad prædicta adiunge signum non exiguum, quod rectè proficiẽs nullum iam peccatum exiguum putat, sed omnia studiose vitat atq; obseruat. Sicvt enim qui diuites se fore despe-

Exempla proponenda.

Spectator virtutis expetendus.

desperant, paruos sumtus facere pro nihilo habent, quòd nihil magni futurum putant si paruum paruo adiiciatur: spes autem ad finem propius accedens simul cum diuitiis auget diuitiarum amorem. ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qui non multa concedit, neque dicit Quid tum postea, modò sic, aliàs meliùs: sed singulis intentus, vbi vel minimo peccato vitium sese insinuans veniæ locum dare videtur, ægrè fert & indignatur. manifestum facit se purum aliquid sibi iam comparasse, quod inquinari nullo modo velit. faciles enim & negligentes facit, vt Aeschylus ait, opinio concepta nihil eorum quæ habemus magnum esse. Maceriam aliquam aut sæpem conficientibus nihil refert obvium quodque lignum aut lapidem humi iacentem adhibere, aut columnam à monimento aliquo delapsam subiicere. quo modo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes temerè actiones congerunt ac coaceruant. At qui in virtute exercenda proficiunt, quibus vitæ, velvti sacri ac regij ædificij, factum iam est aureum fundamentum, nihil eorum quæ aguntur temerè admittunt: sed velvti amussi rationis aptant singula atque concinnant. quo de ædificio vsurpari potest Polycleti dictum qui difficilimum opus tractare eos pronunciauit, quibus lutū est ad vnguem exigēdum.

Plutarchi De capienda ex hostibus vtilitate, libellvs.

VIDEMVS te, Corneli Pulcer, simul cum reip. administratione mansuetissimum vitæ genus delegisse, in quo cùm maximè publico prosis, priuatim compellantibus te facilimum iucundissimúmque præbes. Enimuerò regionem aliquam inuenire licet, quæ feris careat, quod de Creta narratur. respub. autem nulla adhuc extitit, quæ nullam inuidiam, nullam æmulationem aut studium contendendi, qui sunt affectus inimicitiis generandis fœcundissimi, protulisset. Quod si nulla alia res, ipsæ saltem nos inimicitiis implicarent amicitię. quod & Chilo ille sapiens sensit, cùm è dicente neminem se habere inimicum, interrogauit nullúmne etiam amicum haberet. Itaque viro in rep. versanti cùm aliàs de inimicis disquisitio mihi non videtur negligenda, tum Xenophontis dictum attentè considerandum, qui cordati hominis pronunciat esse, Etiam ex inimicis vtilitatē capere. Quæ itaque ea de re nuper mihi disserere subiit, ea totidem conscripta verbis ad te mitto, omissis maximè his quæ in præceptis reip. administrandæ scripsimus: cum videam illum tibi librū frequenter esse ad manum. Priscis hominibus satis fuit, à diuersæ naturæ animalibus nullā accipere iniuriam: isque fuit finis certaminū adversus feras. Posteriores etiā in suos vertere eas vsus didicerūt, carnibus vescentes, pilis vestientes se, fellis aut coaguli medicina vtentes, pellibus se armantes. adeò vt non iniuria metuendum sit, ne si feræ homines deficerent, vita humana esset futura belluina, inops, & fera. Proinde quoniam aliis satis est nullo ab inimicis affici damno, prudentes autem etiam vtilitatem ex iis capere Xenophon dixit: fidem eius dicto derogare non convenit, ars tamen ac via & ratio quærenda est qua id bonum consequantur, quibus absque inimico viuere non licet. Non potest quamvis arborem colonus exuere syluestri natura, neque venator omnia cicurare animalia. inventa tamē est ratio, qua & ille ex sterilibus, & hic ex feris emolumentum aliquod caperet. Aqua marina neque potui est, & vitiosa; pisces tamen alit, hominibúsque in diuersissimas regiones proficiscentibus loco vehiculi est. Cùm Satyrus ignem primò sibi visum osculari vellet & amplecti, monet cum Prometheus,

Vsus rerum non optimarum.

Barbam caper tuam deflebis protinus,
Tangentem adurit ignis. —— interim lumen præbet, & calorem, & vsus gnaris instrumentum est omnium artium. Inimicum etiam consideremus, an damnosus cæteroqui & intractabilis, quodam tamen modo ansam sui vtendi præbeat. Multæ sunt res parum gratæ, inuisæ, & aduersæ iis quibus obtingunt. vides tamen & morbis corporis nonnullos ad ocium vsos, & laboribus alios oblatis confirmasse atque exercuisse corpora. nonnullis exsilium & iactura pecunię viaticum fuere ad ocium &

philosophiam, vt Diogeni & Crateti. & Zeno cum nunciaretur nauim ipsius qua negociabatur fractam, Benefacis, inquit, fortuna, quæ nos intra palliolum compellis. Sicut enim animalium ea quæ validissimo sunt ventriculo & sanitate firmissima, serpẽtes ac scorpios vorant atq; concoquunt, quædam etiam lapidibus & testis aluntur vigore & calore spiritus alteratis, cum contrà languidi & morbosi vino & pane sumto nauseent. ita stulti amicicias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimiciciis vti commodè norunt. Primo omnium id quo inimiciciæ maximè nocet, cautis videtur mihi fieri commodissimum. Quid nam illud est, inquies? Inimicus perpetuò vigilans res tuas infensus obseruat, circuitq; vitam tuam vndiquaq; ansam nocendi captans, neq; tantum per quercum visu vt Lynceus penetrat, aut per lapides vel testas, sed & per amicos, famulos, familiares quoscunq;, quid rei geras pro virili explorans, & quid consilij capias per cuniculos inquirens ac perscrutans. Nam sæpe nobis non obseruantibus ob cunctationem & negligentiam ægrotant atq; adeò moriuntur amici. Inimicorum tantùm nõ etiam somnia curiositate nostra perquirimus. morbus quidem, æs alienum, dissidium cum vxore tuum faciliùs teipsum, quàm inimicum fefellerit. Maximè autem peccatis inhæret inimicus, eáq; inuestigat. & sicut vultures ad odorem corruptorum putredine cadauerum feruntur, pura & sana non sentientes. ita inimicum vitia vitæ malæq; affectiones mouent, ad hæc assiliunt maleuoli, eáq; arripiũt & laniant. Vtile igitur est, vt vsquequaq; cautus tibiq; attentus viuas, & neq; vel dicas vel agas quicquam temere aut inconsideratè, sed vitam tanquam in exacta victus ratione conserues omnis repræhensionis securam. hæc enim cautio sic reprimens animi motus, rationémq; in officio cohibens, studium ingenerat atque institutum rectè inculpatéq; viuendi. Ac quemadmodum continentibus vicinorum bellis atq; expeditionibus ciuitates edoctæ bonas leges reipublicæq; sanam formam seruare volunt: ita qui ob inimicicias coacti sunt sobriè viuere, & à negligentia sibi incuriáq; cauere, nihilq; nisi subductis vtilitatis rationibus agere, eos consuetudo etiam non sentiẽtes ad vitæ rationem errorum vacuam adducit, morésq; componit & ornat, vel paululum adiuuante doctrina. Quibus enim in promtu est illud semper,

Inimicorũ obseruatio & insidiæ nobis vtiles.

Iliad. a, 255.

Proh, quàm gauderet Priamus, Priamóque creati:

eos id monet, dehortatúrque & deducit ab iis agendis, quæ inimicis materiam gaudendi deridendíque essent præbitura. Equidem histriones atque cantores scenicos videmus sæpenumerò in theatris pro sese remissè ac nulla cum alacritate aut solertia agere: orta autem concertatione aduersus alios, non seipsos modò, sed & instrumenta sua maiore cum diligentia ad certamen aptare, fides explorare, accuratiúsque concentum instruere & tibiis canere. Ita & qui aduersarium sibi vitæ existimationísque suæ paratũ nouit esse inimicum, attentiùs seipsum obseruabit, res suas circumspiciet, vitámq; suam constituet. Nam & hoc vitij proprium est, quod cum peccamus, inimicos magis reueremur quàm amicos. Itaq; Nasica nonnullis putantibus atq; affirmantibus rem Romanam in tuto esse statu collocatam, deletis Carthaginensibus, & in seruitutem redactis Achæis: nunc verò, dixit, periculosè res nostræ se habent, qui neque quos metuamus, neq; quos reuereamur, nobis reliquos fecimus. Adde his Diogenis effatum, oppidò philosophicum & ciuile. interroganti cuidam, Quo pacto vlciscar inimicum? respondit, Si ipse probus honestúsq; fias. Cum vident inimicorum equos præclarè se gerere, aut laudari canes, molestia affici solent homines. si agrum probè excultum cernunt inimici, aut bene florentem hortũ, ingemiscunt. Quid censes futurum, si te exhibeas spectandum iis hominem iustum, prudentem, frugi, in dicendo laudabilem, in agendo putum, in victus ratione mundum,

Inimicos vlcisci tur, qui probus est.

Sulcum profundum habentem in pectore consitum
Tuo, venerandæ consilia vnde pullulent?

Ait Pindarus homines victos linguam ita ligatã habere, vt mutire non audeant. Non simpliciter hoc, neq; de omnibus verum est, sed de his, qui superatos se vident ab inimicis industria, bonitate, magnanimitate, humanitate, beneficiis. hæc, vt ait Demosthenes, linguam auertunt, os obthurant, spiritum intercludunt, silentium imponunt.

Tu te malis meliorem præsta. nam licet.

Vis inimico vt ægrè sit facere? noli ei exprobrare lasciuiam, molliciem, intemperantiam, illiberalitatem: ipse fortis esto, castus, verax, humanúmq; te & æquum iis cum quibus

quibus tibi res est præbe. Quod si ad maledicendum provehere, cura vt quàm longissimè absis ab iis, quæ alteri obiicis. excute animum tuum, vide vbi sis mendosus: ne tuum tibi vitium occinat illud tragœdi, *Conviciandi modus.*

Alius mederi vis, ipse vlceribus scatens.

Si illiteratum dicis, studium discendi tuum laborémque intende: si timidum, excita fortitudinem tuam. Si lasciuum, dele ex animo si quod restat adhuc delitescens libidinis vestigium. Nihil enim turpius est aut molestius maledicto in autorem recidente. sed sicvt refractum lumen magis lædit imbecillos oculos, ita & maledicta grauiùs offendunt, ab ipsa veritate in maledicẽtem retorta. Sicvt enim Cæcias nubes, ita vitiosa vita opprobria ad se trahit. Plato sanè quoties interfuisset hominibus contra decorum agentibus, digressus seipsum solebat ita alloqui: Númnam ipse quoque fortassis tali vitio laboro? Et qui vituperauit alterius vitam, si suam statim examinet atque emendet in diuersam partem dirigens atque avertens, aliquid ex conviciando babebit vtilitatis: cùm res ea alioquin invtilis ac vana & videatur & sit. Vulgo rident, si quis caluus aut gibbosus ipse, aliis ea vitia exprobret. In vniuersum verò ridiculum est iácere convicium in alium, cùm vicissim tibi convicium ab eo reponi possit. Quale est quod Leo Byzantius gibboso cuidam oculorum ipsi imbecillitatem exprobrãti respondit: Humanum mihi infortunium vitio vertis, ipse in dorso Nemesin gestans. Non itaque adulterium obiice alteri, ipse insano puerorum amore flagrãs, neque prodigalitatem, sordidus ipse. Alcmæon Adrastum hoc maledicto incessit,

Tibi quæ maritum interfecit suum est soror.

Quid Adrastus? non alienum sed proprium ei reponit opprobrium,

Matrem necasti tu manu tua tuam.

Et Domitius Crasso: nónne tu ob mortem murenæ quæ in viuario tuo alebatur plorasti? vicissim Crassus: nónne tu absque vlla lacryma tres tuas vxores extulisti? Enimverò non ingeniosus sit aut vocalis aut proteruus oportet qui infligere alteri maledictum vult, sed inculpatus. videtur enim deus nulli ita seriò mandasse vt seipsum noscat, atque convicium alteri facturo ne vbi dixit quæ voluit, quæ non vult audiat. Solet enim his evenire illud Sophocleum: —*lingua abusus futili*

Inuitus audit, qui volens dixit malè.

Hoc itaque commodi inest in maledicendo aliis. Sed non minus vtilitatis est in maledictis inimicorum audiendis. Vnde ab Antisthene dictum est rectè, eum qui saluus esse debeat, opus habere vel probis amicis, vel inimicis vehementissimis. quod illi admonendo peccantes, hi criminando à vitiis avertant. Sed quoniam nostra ætate ad liberas repræhensiones voce valdè exili est prædita amicicia, loquax in adulando, muta in castigando: audienda est nobis ex inimicis veritas. Sicvt enim Telephus domestico destitutus remedio, vulnus hostili hastæ sanandum præbuit: ita quos defecit benevolus castigator, ii vt inimici sermonem audiant necesse est repræhendentis & punientis culpam: non animum maledicentis, sed rem ipsam considerantes. Iasonem Thessalum qui volebat interficere, gladio vomicam eius aperuit, eáque rupta salutem homini attulit. sic sæpe convicium ab irato aut inimico nobis inflictũ, animi morbum latentem neglectúmve sanauit. Sed plerique maledictis impetiti non considerãt an verè illis aliquid obiiciatur, quid sit in maledicente dispiciunt: & instar athletarum puluerem conviciorum sibi ipsis non detergent, sed eódem alios conspergunt atque opplent, atque ita cum his luctantur séque mutuò deiiciunt. Enimverò ab inimico crimine aliquo notatus, si id verum sit, maiore studio id expurgare debes, quàm vestis aliquam commonstratam maculam. Si falsum, tamen quærenda est causa quæ criminationi occasionem dedit: cauendúmque & verendum, ne imprudentes tale aliquid aut simile eius quod obiectum fuit committamus. Verbi gratia, Lacydem Argiuorum regem comæ quædam dispositio, & incessus delicatior, calumniæ molliciei obnoxium reddidit. vt & Pompeium, hominem à mulierositate & libidine remotissimum, quòd vno digito caput scaberet. Crassus insimulatus est incestæ cum Vestali quadam virgine consuetudinis, quòd cum ab ea emere prædium quoddam pulcrum cuperet, sæpius eam demerendi gratia conveniret. Postumia quòd promtius rideret, & cum viris liberius colloqueretur, in suspicionem non seruatæ pudicitiæ venit, ita quidem vt etiam causam in iudicio cogeretur dicere. & insontem criminis compertam Sp. Minu

Conviciorũ audiendorum vtilis ratio.

cius pōtifex maximus cùm absolueret, monuit ne verbis vitæ castimoniā non æquantibus vteretur. Themistoclem etiam innoxium, amicitiæ cum Pausania vsus & missi crebrò nuncij ac litteræ, in suspicionem proditionis vocauerunt. Ergo cum aliquid obiicitur falsum, non id ideò quia verum non est, contemni debet aut negligi, sed circunspiciendum, quodnam tuum dictum aut factum aut propositum, vel quis eorum qui tecum sunt ansam similitudine huic calumniæ dederit, idque studiosè cauendum porrò & fugiendum. Si enim alij rebus circumuenti insperatis atque tristibus discunt quid sit vtile, quomodo Merope ait:

—— me verò fortunæ vices,
Carissimus meorum mercede loco
Erudiere ademtis. ——

quid impedit, quo minus gratis docentem magistrum admittentes inimicum, vtilitatem capiamus, & aliquid eorum quæ nos latebant discamus? Multa enim inimicus amico faciliùs sentit, cum amator, vt Plato ait, cæcutiat in amata re. Odio præter curiositatem etiam loquacitas adest. Hiero, cum ei quidam inimicus oris fœtorem exprobrasset, domum se ad vxorem recipiens, Quid hoc, inquit, rei est? cur tu mihi hoc non indicauisti? illa verò, vt erat pudica & simplex, Existimabam, ait, omnes viros sic olere. adeò & quæ in sensus incurrunt, & ad corpus pertinent, & omnium conspectui sunt exposita, priùs ex inimicis quàm ex amicis aut familiaribus cognoscimus. Iam linguæ continentiam, quæ pars est virtutis non exigua, obtemperantem rectæ rationi semper habere non potest, nisi qui exercitatione, accuratione, laborisque cōtentione pessimos affectus, qualis est ira, edomuerit. Voces enim quæ inuitis excidūt, de quibus illud dici potest,

Linguæ moderatio.

Odyss. a, 64.

Erupit claustris vallati dentibus oris,

& quòd nonnulla verba euolant fortuitò, maximè vbi animi excandescentia exercitatione non subacta quasi labimur & diffluimus: hæc inquam proficiscuntur ab impotentia animi iram regere ignari, propter ruditatem iudicij, & vitæ rationem ferociorem. Cæterùm orationi, leuissimæ rei, grauissima (vt est apud diuinum Platonem) & apud deos & apud homines pœna est proposita. Silentium vbique est impune, neque tantum, quod ait Hippocrates, contra sitim valet. maximè autem adhibitum vbi maledictis impetimur, grauitatem habet, estque Socraticum quippiam, aut potiùs Herculeum. siquidem Hercules etiam

Non, quantum vel musca, animum aduertit maledictis.

Neque hoc sanè grauius & pulcrius est quiescere inimico criminante, & maledicum

Velut obstreperum scopulum præternatare:

sed exercitatio potior est. Condocefactus enim tacitus ferre cōuicia inimici, facilè etiam feres incitationem vxoris maledicentis, neque perturbaberis amici aut fratris acerbioribus vocibus. & patrem quoque aut matrem facientem vel verbera ingerentem sine ira sustinebis. Etenim Socrates Xanthippam ferebat, iracundam morosamque mulierem, quòd faciliùs cum aliis se versaturū putabat, si istam sufferre adsueuisset. Multo autem præstat inimicorum & alienorum dicteria ac conuicia, iras, & obscenas insectationes exercitatione præparatum posse animo quieto & æquo tolerare. Atque hoc modo licet in inimicitiis mansuetudinem & malorum tolerantiam demonstrare. Simplicitati & magnanimitati atque bonitati plus loci hîc est, quàm in amicitiis. non enim tam pulcrum est, benè amico facere, quàm turpe non facere id, cum necessitas eius requirit. Cæterùm oblata occasione vlciscendi inimicum, eum missum facere, æquanimitatis est. qui verò & miseratur inimicum afflictum, & opem fert indigenti, & filiis eius ac familiæ adverso ipsorum tempore operam suam studiúmque defert: hunc qui non amat ob animi humanitatem, neque ob probitatem laudat,

Aequanimitas adversus inimicos.

Huic pectus atrum est, atque adamantinum,
Effictis ferro viscera volvgent.

Cæsari cum statuas Pompeij deiectas erigi iussisset, Cicero dixit: Pompeij statuis restituendis tuas defixisti. Itaque ne laudationi quidem parcendum est inimici, merito suo eam reportantis. hoc enim laudanti maiorem conciliat quàm laudato laudem: & cùm alio tempore vituperat, creditur non odio hominis id facere, sed quia factum eius improbet. &, quod pulcerrimum est atque vtilissimum, longissimè abducitur ab inuidendo

do amicis res secundas aut familiaribus gloriam rei bene gestæ, qui vsu didicit etiam inimicos laudare, neq; morderi eorum successibus, aut invidere iis prosperitatem. Et verò quænam alia exercitatio maiorem cōferat animis nostris vtilitatē, aut affectionem meliorem, quàm quæ ex eo invidentiā æmulationémq; malignā aufert? vt enim in ciuitate multa necessaria quidem ea, sed tamen mala, vbi consuetudine recepta vim legis adipiscuntur, nō facilè possunt aboleri, quantumvis damnosa sint. ita inimicicia cum odio introducit invidiam, obtrectationem, læticiā de adversis inimici rebus, acceptarum iniuriarū memoriam, eaq; in animo relinquit. accedunt fraudes, imposturæ, & insidiæ, ꝙ hæc putamus adversus inimicos neq; malè neq; iniustè adhiberi: manéntq; & altè radices agunt. quæ nisi vsurpare adversus inimicos caueamus, victi consuetudine postmodò etiam ad amicos transferimus. Quod si rectè Pythagoras in brutis animalibus adsuefecit suos ad vitandam crudelitatem & iniurias, ideóq; & aucupes improbauit, & piscium redemtis capturis, dimitti eos iussit, omnisq; non feri animalis cædē interdixit: multo profectò honestius est in dissensionibus & contenrionibus cum hominib. aliis inimicos nos esse ingenuos, iustos, & veraces, affectúsq; prauos & degeneres ac maleficos cōpescere. vt in consuetudine cum amicis animus planè sedatus omni abstineat maleficio. Exercebat cum Domitio inimicicias Scaurus, eique actionem iudiciariam intentauerat. ante diem iudicio dictum seruus Domitij ad Scaurum venit, indicaturus eorū aliquid quæ ad eam actionē pertinerent, Scaurúmq; laterent. sed Scaurus indiciū non admisit, hominémq; correptū, ad dominū remisit. Cato Murenæ diē dixerat ambitus, & argumenta quibus reum peragere criminis posset cōquirebat. cum sequebantur, vt erat moribus receptū, qui obseruarēt quid agerēt. ij persæpe quærebāt e Catone, an ista die aliquid tractaturus esset quod ad iudiciū Murenianū pertineret. si acturū se ea in causa quicquā negaret, fidē habebant viro, & discedebant. Hæc quidē maximū continent argumentū Catonianę existimationis. sed maius hoc est atq; pulcrius, quod iusticiā etiam adversus inimicos adhibere adsuefacti nunquam iniustè sumus aut per fraudationē cum amicis acturi. Sed quoniā, vt dixit Simonides, omnibus cassitis cassidē oportet esse innatā, ita etiā omnis natura humana profert studiū rixādi, obtrectationē, & invidiā vanorū asseclā (vt ait Pindarus) hominum: nō mediocriter profectò rebus suis cōsuluerit, qui istas animi affectiones in inimicos quasi effundens expurget, & cloacis vt sic dicā quibusdā ductis ista quàm lōgissimè à sociis & domesticis deriuet. Quod mihi animadvertisse Onomademus videt, homo rationū ciuilium peritus. qui cū in Chio orta seditione a potentiore staret parte, hortatus est socios, ne omnes adversarios eiicerent, sed quosdam in ciuitate relinquerēt. dicebat enim alioqui periculū fore, ne omnibus inimicis sublatis cum amicis exiturę ipsis essent cōtroversiæ. Eodē modo isti in inimicos insumti praui affectus, minùs molesti erūt amicis. Necesse enim non est vt figulus figulo invideat, & cātor cantori, sicvt Hesiodus cecinit: neq; æmulatio malevola inter vicinos, cognatos aut fratres necessaria est, altero ad opes properatue, & successibus vtēte prosperis. Sed si omnino nulla alia ratio inveniri potest, qua rixis, invidia, cōtentionibus libereris: cōdoce facito teipsum, vt inimicorū lætis rebus mordearis, in iisq; studium concertandi tuum irita, imprime, acue. Sicvt enim sciti agricolæ rosas & violas putāt se facere meliores, si halia & cepas iuxtà plantent: quod in ea excernitur quidquid alimento acerbum inest aut fœtidum. ita inimicus quoq; excipiens invidiæ & malignitatis tuę ictus, benevolentiorem te amicis secunda vtentibus fortuna reddet atq; commodiorem. Itaq; cum inimicis contendendum est de gloria, potentia, aut licitis rei familiaris incrementis, vt nō vramur modò si in hoc genere ab iis superemur, sed & omnia ea obseruemus vnde illi nobis priores fieri potuerunt, conemúrq; eorum vincere industriam, constantiam laboris, & temperantiam, nósq; ipsi obseruemus. qua ratione dixit Themistocles, sibi Miltiadis Marathonia victoria somnos adimi. Qui enim inimicum existimat priores ferre in honoribus publicis, aut patrociniis, aut reip. procuratione, aut apud amicos vel principes: is si ab agendo & æmulando omnino ad invidendum & animo languendum se convertat: inani certè inefficaciq; cōflictatur invidentia. Qui verò nō excæcatur odio inimici, sed vitā eius, mores, dicta, factáq; vt incorruptus spectator contēplatur: is pleraq; eorū, quorum sinistra æmulatione correptus est, intelliget ei diligentia, providentia, probísq; actionibus parta esse: eodémq; contendēs, studiū honestatis gloriæq; suū augebit, vanitate & socordia affectuū amputatis. Sin eveniat, vt inimici adulando, ne-

Vitia contra inimicos vsurpanda.

Initio Operum.

quiciosè agendo, causas forẽses tractando, aut operã mercenariã locando in rebus turpibus atq; illiberalibus videanť aliquid potẽtiæ in aulis rebuspublicisve cõsecuti, fructũ inde nonnullũ percipere: non modo id molestiã nobis obuciet nullam, sed & gaudiũ adferet, nostram libertatem vitámq; puram & contumeliæ expertem iis opponentibus. Quidquid enim supra & infra terram est auri, comparari cum virtute non meretur: siquidem Platonem audimus. Est etiam in promtu Solonis illud habendum:

Virtute nihil pulcrius.

At nos virtutem non permutabimus horum,
Pulcráq; virtutu munera, diuitus.

nedum virtuti nostræ præferamus acclamationes theatrorũ epulis corruptorũ, aut honores & priores accubitus apud eunuchos & pellices & satrapas regũ. nihil enim horum dignum est admiratione aut æmulatione, neq; pulcrum, quod à turpitudine proficiscitur. nisi quod amans obcęcatur in consideratione rei amatæ, & faciliùs sentimus turpitudinem cum ea ab inimicis admittitur. Cæterùm neq; cõceptum de eorum peccatis gaudium, neq; dolor nobis ob eorum rectè facta obortus ociosa esse debent: sed rationes vtrinq; instituendæ ita sunt, vt & eorum erratis cauendis præstantiores & imitandis rectè factis non deteriores ipsis exsistamus.

Plutarchi de Amicorum multitudine

LIBELLVS.

MENONEM Thessalum, qui in disserendo satis videbatur exercitatus, omninóq; in summo (iuxta illud Empedocleũ) sapiẽtiæ versari culmine, Socrates interrogauit, Quid esset virtus. cúmq; respondisset satis promte atq; proteruè, virtutẽ & pueri esse, & senis, & viri, & mulieris, & magistratus, & priuati, & domini, & serui: Tu verò, inquit Socrates, pręclarè, qui de vna interrogatus virtute, velut apiarium quoddam virtutũ excitasti. non malè coniiciens, abs ne vnam quidẽ cognitam habente virtutẽ homine, plures nominaret. Nónne nos quoq; subsannauerit aliquis, qui cùm ne vnã quidem firmiter cõtraxerimus amiciciam, metuimus ne imprudentes in copiam cômplurium amicorum incidamus: ferè enim perinde hoc facimus, ac si mutilus cæcúsve aliquis vereatur, ne in centimanum evadat Briareum, aut Argum illum oculorum multitudine nobilem. Atqui maiorem in modum laudamus adolescentem illum Menandri, qui se valde admirari ait vnumquenque bonorum cui amici vel vmbra obtigerit. Iam inter multas alias hæc non est minima causa cur nullos amicos paremus, quod multitudinẽ amicorum appetimus, cùm instar impudicarum mulierũ sæpe & cum multis coëuntes, primos quosq; neglectos & dilabentes retinere non possumus. aut potiùs quemadmodũ Hypsipylæ alumnus ille in prato sedens carpebat aliũ post alium florẽ consectatus læto animo, vt est apud poëtam, infantia invtilem reddente delectũ: ita quivis nostrum studio quodam nouitatis & præsentium fastidio recenti semper & quasi virente capitur amico, ac subinde mutatur multas simul imperfectásq; ordiẽs amicicias ac familiaritates, & ob amorem eius quem sectatur, præterit iam partũ. Proinde initio repetito ex ipsa antiquitate, tot à priscis tẽporibus seculorũ decursum testem & consiliariũ rei huius adhibeamus, cõsideremúsq; de veris amicis quæ fama sit ad nos propagata. Inveniemus autem binos semper amicos memoriæ perhibitos, Theseum & Pirithoum, Achillẽ & Patroclum, Orestem & Pyladẽ, Pythiam & Damonem, Epaminondã & Pelopidã. Est enim amicus animal vnà quidem degens, sed non vt in armẽto aut graculorũ caterua. & q amicus dicitur alter ipse, id nihil aliud significat quàm binariũ esse amiciciæ mensurã. Iam neq; seruos, neq; amicos multos exiguo nomismate emere licet. Quod autẽ est nomisma quo amici cõparantur? benevolentia & gratia cũ virtute coniuncta. quibus rebus nihil rarius fert natura. itaq; valdè amare & amari inter multos locum non habet. Sed sicvti amnes in multos diuisi alueos, imbecilli fluũt ac tenues: sic vehemẽs amor in animo si dissipetur in multos, eneruatur. vnde fit vt ea etiam animalia prolem suam magis ament, quæ vnum tantùm gignunt: & Homerus carum filium appellat

Paris amicorũ.

Iliad. ι, 478.

Solum, atq; in senio natum: —

scili-

Amicus quomodo deligendus.

ſcilicet cùm alium parentes neque habent neque ſperant. Nos amicum quidem eſſe vnicum non volumus. ſed inter reliquos ſit tardè comparatus, ac qui proverbio vulgatum illum ſalis modium nobiſcum ederit: non ita adſcitus, vt hodie qui ſemel vnà potauerint, aut pila luſerint vel alea, aut ex caupona, palæſtra, foróve vnà diſceſſerint, amici leguntur. Porro cum in domibus diuitũ aut procerum magnam vident turbam hominum ſalutantium, prænſantium, ſtipantium, vulgo eorum laudant fortunas tot amicos habentium. atqui in culinis eorũ plures muſcas videre poſſint: neq; tamen vel hæ eſca, vel illi vtilitate ſublata manent. Enimverò ad genuinam amiciciam tria requiruntur potiſſimùm, virtus vt pulcrum, conſuetudo vt iucundum, vſus vt neceſſarium. Nam & cum iudicio recipiendus eſt amicus, & conſuetudo læta eſſe debet, & vſus occaſione exigente promtus. quæ omnia multitudini amicorum adverſantur, maximè, quod principem locum in hac re obtinet, iudicium. Etenim non parum temporis requiritur ad deligendum qui in choro rectè colloquantur, remóſve pari incitatione ducant, aut rem familiarem probè adminiſtrent, vel liberorum pædagogi vtiliter ſint futuri: nedum ſubitò inveniri queant amici omnem vnà parati ſubire fortunam, ac quorum quiſque

Socium ſecundis eſſe rebus te velit,
Tuum nec averſetur infortunium.

Neque nauis ad tantas tempeſtates in mare deducitur, neq; locis munitiones, aut portubus clauſtra ac aggeres obiiciuntur tot tantorúmq; periculorum metu, contra quot adverſitates auxilium & præſidium pollicetur amicicia veræ probatæq; conſtantiæ. qui verò non explorati ſe pro amicis ingeſſerunt, eos cùm inſtar pecuniæ improbæ exploramus & depræhendimus, vel gaudemus ſi ſe ſubduxerint, vel ſi adſint, optamus iis liberari. Eſt verò graue, & nequaquam facile, amiciciam quæ diſpliceat diſſoluere. Sed quemadmodum pernicioſum ac moleſtum nobis cibum neque poſſumus ſine damno & dolore retinere, neq; talem qualem ſumſimus eiicere, ſed fœdum & aliis confuſum rebus atque tetrum: ita malus amicus, aut noſtra & ipſius cum moleſtia nobis adeſt, aut per vim cum odio tanquam fel eiicitur. Non itaq; facile recipere debemus, neque temere coniungi cum quibuſvis nos compellantibus, neque amare eos qui nos ſectantur: ſed potiùs ſectari dignos amicicia. Non enim ſemper dignum eſt quod amplectare quidquid facile paratu eſt. nam vt ericam & rubum, quæ nos appræhendunt, calcantes & dimouentes ad oleam vitémve ferimur: ſic non debemus perpetuò eos qui ſe nobis applicant admittere in amiciciã, ſed ipſi potiùs eos appræhendere, quos experti ſumus dignos eſſe amicicia, vſuiq; futuros. Sicvt igitur Zeuxis quibuſdam culpantibus quòd tardè pingeret, reſpondit, Fateri ſe, multum ſe temporis inſumere pingendo, quia in multum tempus vellet ea durare, quæ pinxiſſet: ita multo tempore probata amicicia, perdurabit. Quid? facile non eſt multos ſimul amicos diiudicare, cum multis ſimul verſari facile? immò autẽ impoſſibile eſt. Atqui conſuetudo id eſt, quo fruimur amicicia: neq; dulcius in ſe quicquam ea habet præſentia & vitæ ſocietate. *Conſuetudo amicorum.*

Non etenim viui sociis abſentibus vnquam
Conſilium capiemus. — & de Vliſſe Menelaus:
Nec nos extrema citiùs diuelleret hora *Odyſſ. Δ, 179.*
Mutua præbentes, vt amicum eſt, gaudia quicquam.

Contrarium amicicia multos complexa præſtat. Simplex enim amicicia conducit, conciliat, & continet compactos colloquiis & officiis,

Ceu niuei partes immiſſa coagula lactis
Conſtrinxere, — vt Empedoclis vtar verbis.

talem enim amicicia vnitionem & coitionem vult efficere. Multiplex verò illa diſſipat, avellit, avertitq;, aliâs aliô avocans, neque ſinit benevolentiam conſuetudine circumfuſa ac coëunte coaleſcere aut agglutinari. Atque hinc ſtatim oritur officiorum inæqualitas & ineptus in iis obeundis pudor. Facit enim multitudo amicorum vt inutiles ſint eæ partes amiciciæ, quæ vtiles eſſe debebant. cùm alij aliis hominibus mores, diuerſa diuerſis curæ ſint. neque enim omnium eodem incitantur ingenia, neque omnium eadem eſt fortuna quibus cum viuimus, & occaſiones rerum agẽdarum ſicvt & venti nauigantibus aliquando adverſæ ſunt, aliquando ſecundæ. Quod ſi o-

mnes amici eadem opera aliquando indigeant, sufficere omnibus difficile est consultantibus, remp. gerentibus, ambientibus, aut hospites excipientibus. Sin eodem temporis articulo diuersis negociis & studiis dediti simul postulent, alius vt nauiganti comitem te praebeas, alius vt ei causam dicenti suã adsis, alius vt eum in reo aliquo accusando adiuues, alius vt ementi vendentive operam naues, alius vt nuptiali eius sacrificio intersis, alius vt funus vna deducas: ibi verò in ista amicorum multitudine

Ex Sophoc. tyranno.

Suffitibus plena vrbs, & est paeanibus,

Et gemitibus. — ibi neq; omnibus praestare officium possis, & nulli, absurdum est, & multos offendere dum vni te das, durũ. Non enim quisquã aequo fert animo negligi se, qui amat. immò negligentiae amicorũ minus succensent, & absq; ira huiusmodi excusationibus placantur, quibus obliuio praescribitur. Qui autem sic se excusat, Non adfui tibi in iudicio, aduocatus enim fui alterius amici: Non inuisi te febricitantem, quòd alteri amicis conuiuium praebenti nauaui operam: dum ob alterius curam hunc se neglexisse fatetur, non diluit offensam, sed auget adiecta riualitatis materia. Sed nimirum multi tãtùm cõsiderant quae commoda percipi ex amicicia possint, non obseruantes quid oneris interim ea imponat: neq; meminerunt debere multis vicissim inseruire eum, cuius multi inseruiuerunt vsibus. Sicvt igitur Briareus centũ manibus cibum in quinquaginta inferens ventres nihil eorum aliquo amplius habuit, qui duabus manibus vni ventri sufficiunt: ita amiciciarum vtilitatibus etiam hoc adest, quod iis qui fruitur, multis opus habet inseruire, & occupationum, certaminum, laborùmque multorum partem sustinere. Neque enim audiendus est Euripides sic praecipiens,

Hyppolito.

Mortalium mediocres esse enim decet
Vsus amorũ mutuos, & solubiles,
Nec ad medullas penetrare intus vltimas:
Intendere vt possis facilè aut remittere.

scilicet velvti gubernaculo nauim, ita vt vsibus amicicias verses. Hoc verò, mi Euripides, ad inimicicias trãsferamus, iubeamúsque contentiones esse mediocres, neque pertinere ad intimam animi medullam, sed odia, iras, querelas, suspiciones ita suscipi, facilè vt aboleri possint. Id autem hic potiùs nobis praecipe Pythagoricum, Ne multis manum iniiciamus: hoc est, ne multos faciamus amicos, neque multis communem & quasi publicam amplectamur amiciciam, & in contrarium * * quae multos secum affectus trahit, de quibus vnà cum amicis anxium esse, molestia affici, laborare, pericula subire, res est non planè intolerabilis ingenuis ac generosa indole praeditis. Verum autem est illud Chilonis sophistae, qui dicenti nullum se habere inimicum, respõdit: videris tu mihi amicum etiam nullum habere. Inimiciciae quippe statim comitantur amicicias, iisq; sese implicant. neq; fieri potest vt amici non fiat iniuriarum, ignominiarum, odiorúmq; particeps: inimici enim amicum eius quẽ oderunt, suspectum illico habent, maléq; ei cupiunt: amici saepenumero inuident, obtrectant, & circumagunt. Oraculum Timesiae de colonia ducenda quaerenti, responsum fuit

Damna ex amicis.

Quare examina apum, vesparum & habebis abundè.

Ita qui amicorum gregem quaerunt, incauti in examina inimicorũ incidunt. Neq; verò eiusdẽ sunt ponderis inimici iniuriarũ memoria & amici gratia. Considera quomodo Alexãder tractauerit Philotae & Parmenionis amicos atq; familiares: vtq; Dionis amicos Dionysius, Plauti Nero, Seiani Tiberius torserint atq; necauerint. vt enim Creonti nihil profuit filiae aurum & diuiniae, sed ignis subitò inflammatus accurrentem amplectentémque concremauit: sic nonnulli cum ex secundis amicorum rebus nullum perceperint fructum, calamitatis eorum & exitij fiunt comites. quod maximè vsu venit philosophis ac scitis hominibus. sicvt Theseus Pirithoo poenas danti vinctóque

Compedibus alligatus est perennibus.

In peste ait Thucydides maximè eos qui virtutem affectarent, dum sibi ipsis non parcunt, sed suos inuisunt, vnà cum aegrotantibus periisse. Itaq; virtute non ita est abvtendum vt eam aliis alligemus atq; implicemus: sed dignis eius est seruãda cõmunio, hoc est iis, qui vicissim eodem modo amare & communicare possunt. Etenim id omnium maximè multitudinem amicorum impedit, quod origo amiciciae ex similitudine est.

Similitudo amiciciae origo.

Cum enim bruta cum disparibus misceantur non nisi inuita, subsidántq; & subterfugiant,

giant, cum sui autem generibus libenter mutua quadam affectione sociata coëant: qui possit existere amicitia ubi mores sunt diuersi, affectus dissimiles, vitæque instituta discrepantia? Nam concentus quidem neruorum ex contrariis sonis conflatur, acutis & grauibus vtcunque similitudinem quandam gignentibus. Amicitiæ autem concentus, nullam vult partem esse dissimilem aut inæqualem: sed oportet omnia dicta, sensa, consilia, & affectus inter se conuenire, velut vno animo in plura diffuso corpora. Quis verò est ita laboriosus & mutabilis & varius homo, vt se multis similem reddere atque accommodare velit, ac non potiùs Theognidem rideat sic præcipientem?

Polypodis mentem versuti sume, sub omni
Qui visu præbet se similem lapide.

Atqui polypodis mutationes non penetrant intrò, sed in ipsa fiunt superficie, densitate & laxitate sua defluxum recipiente rerum vicinarum. Amicitiæ est mores, affectus, sermonem, studia, & animi sensum exæquare. Proteus verò fit quidam infelix, neque adeò bonus, qui subinde præstigiis quibusdam ex alio sese in alium transformet, legat cum litterarum studiosis, in arena sit cum palæstræ deditis, venetur cum venationem amantibus, cum ebriosis potet, cum ciuilibus comitia obeat, neque proprios habet suarum actionum lares. Sicut autem philosophi naturam hanc materiam formæ ac coloris expertem, vt subiectum, sui mutationibus aiunt modò incendi, modò humectari, & aliàs in aërem dissolui, aliàs condensari: ita amicorum multitudini subiicere oportebit animum multiplicem, versatilem, mobilem, & facilè mutabilem. Cæterùm amicitia stabile requirit quippiam, & immutabile ingenium, quod eandem retineat consuetudinem. ideò rarus & inventu difficilis est constans amicus.

Plutarchi libellus de fortuna.

ITAM regit fortuna, non sapientia, dixit quidam, res humanas non consilij dexteritate, sed fortuitò dispensari sentiens. Quid ergo? neque iustitia, neque æqualitas, neque temperantia, neque modestia res humanas dirigunt? sed à fortuna & propter fortunam factum est vt in sua perseueraret Aristides paupertate, cum parare diuitias sibi posset? & Scipio Carthagine capta nihil prædæ neque videret neque acciperet? & Philocrates accepta à Philippo pecunia meretrices ac pisces emeret? Lasthenes & Euthycrates ventre ac rebus turpissimis metiti felicitatem, Olynthum perderent? Alexander Philippi F. captiuis mulieribus cum ipse abstineret, tum vim facientes puniret? Alexander autem Priami F. aduersa fortuna eò adactus est vt stuprum hospitis vxori offerret, eáque abducta duas continentes bello ac malis impleret? Hæc enim si fortunæ adscribuntur, quid impedit quo minus feles, hircos, simias dicamus fortuitò esse gulosos, libidinosos, scurriles? Sin est aliqua temperantia, iustitia, fortitudo, qui consentaneum est prudentiam, si prudentia, consilij dexteritatem nullam esse? cum & temperantia dicatur quædam esse prudentia, & iustitia præsentem requirat prudentiam. Immò prudentiā qua adhibita circa voluptates officium tuemur, continentiæ & temperantiæ nomine afficimus: eandémque in periculis & laboribus tolerantiam ac fortitudinem, in contractibus & rebus publicis æquitatem iustitiámque vocamus. *Virtutes fortunæ opponit.* Videlicet, vt si fortunæ imputamus quæ consilij dexteritate præstantur, eidem etiam iustitiæ & temperantiæ opera sint imputanda: & furari me hercle, & marsupia desecare, & lasciuire, fortunæ acceptum feretur. denique nostris ratiocinationibus valere iussis, fortunæ totos nos tradемus, quasi vento quodam instar pulueris aut quisquiliarum exagitatos atque dissipatos. Iam consilij dexteritate sublata, par est neque considerationem vllam rerum relinqui, neque inuestigationem vtilitatis. sed delirauit Sophocles, cum diceret:

—quicquid quæritur,
Licet inuenire: neglectum verò, latet.

& rursus, cum res diuidens ait:

Discend · disco, & inuenienda si qua sunt,
Inquiro: vota quæ sunt, a dijs peto.

Quid enim invenire aut discere possint homines, si fortuna omnia diriguntur? cuiusnam vrbis curia, cuius regis concilium non evertitur, si fortunæ omnia parent? cui nos cæcitatem exprobramus, quia in eam cæci incidimus. Quî verò non incidamus, si consilij dexteritatem, quæ oculorum instar nobis est, abiicientes, cæcam vitæ ductricem eam nobis adsciscimus? Finge verò aliquem nostrum sic dicere: fortuna præstat vt videamus, non visus & oculi, quos luciferos Plato dicit. fortuna audimus, non facultate ictum aëris appræhendente qui per aures ad cerebrum fertur. quis non vereatur hoc modo sensibus detrahere? Atqui visum, auditum, gustatum, olfactum, reliquas item corporis facultates atque partes natura nobis dedit, vt earum ministerio prudentia vteretur. Mens enim videt, mens audit, reliqua cæca sunt, & surda. Et sicvt sole sublato, quod ad reliqua sidera attinet, perpetuam haberemus noctem, vt Heraclitus dixit: ita præstare reliqui sensus non possent absque mens esset & ratio, vt reliquis animalibus anteiret homo. Nunc quòd potiores sumus, iísque imperamus, non casu aut fortuito fit, sed Prometheus, id est rationis vsus, hoc efficit,

Fœtus equorum, asinorumque, & boum genus,
Munera rependens, quæ nostris laboribus
Subeant. —— vt est apud Aeschylum.

Hominis cum brutis collatio.

Alioqui sui ortus natura & cõditione pleraque bruta sunt quàm nos meliore. alia enim cornibus armantur, dentibus, stimulis: & echinus, vt ait Empedocles,

Dorsum horret spinis, & spicula torquet acuta:

tum verò amicta sunt & suffulta squamis, villis, chelis, vngulis duris. Solus homo, vt ait Plato, nudus, inermis, sine calceis & tegmine est à natura relictus.

Vnum sed hæc largita, emollit omnia:

scilicet rationis vsum & industriam ac providentiam.

Vires exiguæ sunt mortalium,
Sed calliditate multiplici,
Belluas maris, & terrestris,
Et sub cœlo volitantia
Omnia homo domat.

Nihil agilius equo, nihil velocius: sed hominibus currunt. ferox est animal canis, & iracundum: sed homines custodit. multum carnis habet porcus, esu suauissimus est piscis: alimentum & obsonium homini sunt. Quid maius elephanto, quid adspectu terribilius? verùm & hic ludicrum hominis factum est, & spectaculum in solennibus conventibus, discitque saltationes suas & choreas ac ingeniculare. Atque hæc non inutiliter spectanda proponuntur. faciunt enim eò, vt discamus quò hominem attollat ratio, & quibus rebus eum superiorem faciat, vtque omnia in suam redigat potestatem.

Odyss.θ,246.

Non etenim pugiles, luctatorésve profectò
Inuicti sumus, aut cursu contendere digni:

sed in his omnibus præstant nobis bruta. Peritia autem, memoria, sapientia & arte secundum Anaxagoram omnia quæ ipsa habent in nostros vertimus vsus. fauos apum colligimus, lac mulgemus, & res brutorum nostro arbitratu agimus ac ferimus: nihilque hic fortuna, omnia consilio & providentia geruntur. Enimverò in humanis rebus haud dubiè censentur etiam artificum opera, & fabrorum qui metalla cudunt, qui domos ædificant, qui statuas faciunt. in quibus nihil forte fortuna aut casu absolui videmus. vtque perpusillum aliquid fortuna interdum architecto aut mulcibero commodet, certè plurima & maxima opera ars seipsa contenta perficit. Hanc rem poëta sic declarauit:

Artes fortunæ opponit.

Ite in viam nunc omnis artificum tribus,
Qui filiam trucibus oculis notam Iouis
Colitis cistis gerentes Erganam sacras.

est enim Ergane Opifex. hanc itaque Mineruam operum præfectam, non fortunam patronam agnoscunt artes. Ferunt quendam, cùm equum cæteras ad partes quod attinebat lineis & coloribus probè expressisset, spumam tantùm quæ fræno concusso

cum

cum anhelitu efflabatur, non ita pinxisset vt sibi satisfaceret, itaque sępiùs deleuisset & denuo conatus esset perficere, ad extremum præ ira spõgiam vt erat plena pigmentorum in tabulam coniecisse: eamque non sine miraculo operi, id quod desiderabatur addidisse. hoc vnum fortunæ artificiosum facinus narratur. Cæterùm artifices regulis, amussibus, mensuris ac numeris vbique vtuntur, ne quis casui locus in opere relinquatur. Et quidem ipsæ artes paruæ quædam appellantur prudentiæ, aut riuuli potiùs prudentiæ, & fragmenta quædam vsibus vitæ nostræ inspersa: quod ignis Promethei ænigma innuit, hinc inde dispersus. sic enim prudentiæ etiam particulæ quædam in minuta frusta diuisæ in ordines sunt redactæ. Mirum itaque sit, cùm artes vt suum finem consequantur nihil indigeant fortunæ opera, artem omnium maximam & perfectissimam, quæ summam humanæ gloriæ & officij continet, nullam esse. Est quædam in intendendis remittendísque fidibus prudentia, quæ musica dicitur: est in apparandis cibis, quæ culinaria: est in lauandis vestibus, quæ fullonum. tum pueros docemus se inducere vestibus & calceis, dextráque cibum capere, læua panem tenere: quòd ne hæc quidem ipsa fortuitò fiant, sed attentione & peritia opus habeant. maxima verò & ad felicitatem præcipuè facientia dicemus non adhibere prudentiam; non rationis vsum & prouidentiam? Atqui nemo terram aqua madefaciens discedit, vltrò & fortunæ opera lateres inde exituros censens. neque quisquam lanis & corio partis sedet fortunam precans vt vestem sibi ex iis aut calceos efficiat. qui verò multum auri, argenti, mancipiorum collegerit, in aulis habitet multiforibus, atque ante se habeat lectulos sumtuosos & mensas: censebit ista, si absit prudentia, felicitatem fore, aut vitam beatam, doloris expertem, & mutationis securam? Interrogauit quidam reprehendendi animo Iphicratem, quis esset, cum neq; arma, neq; arcum, neque cetras ferentium in ordine censeretur. respondit, Eum se esse, quis hisce omnibus imperaret atq; vteretur. Ita prudentia neq; aurum est, neque argentum, neque gloria, neq; valetudo, neq; diuitiæ, neq; robur, neq; pulcritudo. quid ergo ea est? id quod rectè vti his omnibus potest, ac singula horum iucunda facit, laudabilia, vtilia, cum sine hac inutilia, sterilia, damnosáque sint, & molestiam ac dedecus possidenti ea adferant. Præclarè itaque Prometheus apud Hesiodum præcipit Epimetheo,

Prudentia quid.

—Ne munera magno
Ab Ioue missa vnquam accipiat, sed habere recuset:

nimirum de fortunæ bonis & externis loquens: perinde ac si musicæ ignarum canere fistula, aut recitare indoctum, aut equitare ignarum equi gubernandi vetaret: ita cum hortans ne magistratum gerat cum imprudẽs sit, neve sit diues, animo præditus illiberali, neve vxorem ducat, sub eius futurus imperio. Non enim duntaxat res secundæ indigno oblatæ occasionem stultis exhibent malorum consiliorum, vt Demosthenes dixit: sed & prosperitas merito maior imprudentibus calamitatum ansa & origo est.

Plutarchi de Virtute & vitio libellus.

ESTES hominem videntur calefacere, cùm quidem ipsæ calorem non adferant, suapte natura frigidæ: (vnde etiam sæpe in æstu aut febri vestes subinde mutamus corporis refrigerandi gratia) sed calorem qui ex hominis editur corpore, vestes corpori adhibitæ cõtinent atq; comprimunt, inclusúmque corpori nón patiuntur dissipari. Idem in rebus error multos decipit, qui suauiter se victuros putant, si in magnis habitent ædibus, multitudine mancipiorum & pecuniarum instructi. Atqui non foris est vitæ suauitas: sed rebus suis ex ingenio suo tanquan fonte voluptatem & gratiam adfert homo.

Sed lucente foco domus adspectu quoq; fiet
Pulcrior: — & diuitiæ gratiores sunt, & gloria splendidior ac potentia, si animi lætitia accedit. siquidem paupertatem etiam, exsulium, & senectutem facilè & placidè ob morum mansuetudinem ac facilitatem ferunt. Sicvt enim aromata gratum odorem etiam lacernis & centonibus conciliant, cùm Anchisæ corpus saniem malam ederet,

In filis destillantem vestis byßinæ:

Vitiorum vis. ita cum virtute omne vitæ genus molestiæ expers est & iucundum: vitium iis etiã quæ splendida videntur & preciosa & veneranda si admisceatur, molesta facit, & fastidiosa, & ingrata possidennbus.

Beatus iste nuncupatus in foro,
Foribus domus apertu est miserrimus:

mulier totum occupat imperium, mandat, pugnat. Et verò facilè mala se exoneret muliere, qui quidem vir sit, non mancipium. Vitiis verò tuis non licet remisso nuncio, iussisq; suas res habere, seorsim viuere liberatum iis & quiete frui. Vitium enim in ipsis habitans visceribus atq; inhærens noctes diésq;

Absq; face exurit, crudæ mandátq; senectæ.

Molestus est itineris comes prauitas ob arrogantiam, sumtuosus conuiua ob luxuriã, concubina acerba, quòd curis & solicitudinibus ac æmulationibus somnum avertit ac vitiat. Etenim dormientibus somnus corporis est requies: animo interim terrores obuersantur, somnia, tumultus ob superstitionem:

Quòd dormitantem si me corripit dolor,
Insomnus miser enecor, — ait quidam. Eodem modo invidia etiam, & metus, & ira, & libido afficiunt. Interdiu enim vitium foras prospiciens ad alios, iisque se accommodans, pudore afficitur & occultat affectum, neq; omnino impetibus suis cõcedit, sed repugnat sæpe ac renititur. in somnis autem legibus iam & aliorum iudiciis non amplius obnoxium, remotúmq; longissimè à verecundia & metu, omnem mouet cupiditatem, maliciamq; suam & libidinem exsuscitat. nam & cum matre concubitum affectat, vt ait Plato, & cibis vesci quibus religio interdicit, neq; vllo facinore abstinet, fruitúrq; flagitiis quantum datur, imaginibus fingendis ac vilis quæ in nullam voluptatem aut perfectionem cupiditatis desinunt, sed mouere tantùm & exacerbare affectus morbósq; valent. Vbi ergo est delectatio vitij, si nullibi vacuitas curarum & doloris, nullibi seipso contentum esse, nullibi tranquillitas animi ociúmve conceditur? Nam carnis quidem voluptatibus bona corporis temperies & sanitas locum ortúmque præbet. animo gaudium aut lætitia ingenerari non potest, nisi vacuitatem metus ac fiduciam & tranquillitatem is pro fundamento substernat. alioquin etsi spes aliqua aut delectatio arriserit, subitò eam cura aliqua erumpens confundet, ac conturbabit, sicvt tranquillo cœlo nauigantibus obiecta rupes. Congere aurum, collige argentum, ædifica ambulationes, imple mãcipiis domum, debitoribus vrbem. nisi animi affectus sedaueris, & inexpletæ cupiditati finem imposueris, téq; ipsum metu & solicitudinibus liberaueris: vinum febricitanti colas, mel bilioso offers, cibos cœliacis paras & difficultate intestinorum laborantibus, qui eos non perferunt, sed ab iis perduntur. Non vides, vt ægroti purissimos & preciosos cibos auersantur, conspuunt, recusant vi oblatos? Postmodò mutata temperie, bonisq; spiritibus & dulci sanguine natis, caloréq; naturali restituto, surgunt, & vilem panem cum caseo & nasturtio non sine voluptate edunt? Huiusmodi doctrina animo ingenerat affectionem. Contentus eris te ipso, si didiceris quid bonum sit, quid honestum. Luxuriabis in paupertate, & rex eris, vitámque priuatam & ociosam non minùs habebis gratam, quàm quæ in imperiis & magistratibus agitur. Philosophiæ nauata opera, nunquam iniucundè viues, sed disces omni vitæ statu delectari, omni conditione. Lætitiam tibi afferent diuitiæ, multis benefacienti: afferet etiam paupertas multis curis vacuo: & gloria, cùm honore afficieris: & obscuritas, tuto ab invidia.

Somnus vitiorum.

Plutarchi de consolatione, ad Apollo-
NIVM LIBER.

IAM inde ab eo tempore, quo inaudiui filium tuum, Apolloni, adolescentem, modestum planè atq; frugi, et pietatis in deos, parentes, atq; amicos ita vt non multi alij obseruantem, immatura morte extremum vitæ diem confecisse: socium me tui doloris ægritudinisq; habuisti. Verùm sub ipsum funeris tempus, erat alienum te compellari abs me & moneri vt casum hūc humaniter ferres: cùm tu ob insperatam hanc calamitatē & animo langueres, & corpore: miserari potiùs oportebat. quando peritissimi etiam medici confertim ingruentibus vitiosorum humorum fluxionibus non statim medicamenta applicant, sed tumorem inde ortum patiuntur foris illinis remedijs ipsum vltrò concoctione quadam emolliri. Ergo nunc, postquam tempus, quo maturari solent omnia, aliquod ab ista effluxit calamitate, animiq; affectio tui requirere videtur amicorum auxilium: existimaui me facturum officium, si te ad consolandum aptis rationibus impertirem, quibus & dolor tuus minueretur, & lugubres istæ inanésq; tollerentur eiulationes: Ex Aeschyli Prometheo vinclo.

Oratio saucij nanq; animi est remedium,
Si quis suo cor ægrum tempore molliat.

Et sapienter Euripides:

Remedia morbis diuersis diuersa sunt.
Dolentem amici sermo benignus sublenat,
Fatuo nimis debetur castigatio.

Cùm enim animum multi affectus moueāt, doloris ea est natura, vt omnium hoc grauissimè faciat. quem & insaniæ nonnullis causam aiunt fuisse, & aliorum insanabilium morborum. ac fuerunt, qui præ dolore sibi ipsis mortem consciscerent. Iam ex morte filij dolorem ægritudinémq; animi concipere, res est talis, quæ à naturali profecta principio non sit in nostræ voluntatis sita libertate. Non enim eos probo, qui feram quandam laudibus ferunt durámq; indolentiam: quæ neq; cōtingere nobis potest, neque vt posse fingas, commodatura nobis esset. abolitura enim erat, quam conseruari maximè oportet, quæ ex amore vltro citróq; existit benevolentiam. Mœrore autem vltra modum efferri, eúmq; cumulare immodicè, præter naturam esse affirmo, & à praua animi nostri opinione proficisci. Hoc itaq;, vt damnosum & vitiosum, & virtute præditos viros minimè decens, vitemus. mediocritas autē affectuum non est improbanda. Optandum est, inquit Crantor Academicus, ne ægrotemus. sed si in morbo simus, sensus eius aliquis adesse debet, siue secetur pars nostri aliqua, siue auellatur. Indolentia enim illa non sine magna iactura homini potest parari, quippe necesse est vt sibi corpus, ita hîc animum planè efferatum esse. Postulat itaq; ratio vt qui sana sunt mente, in talibus casibus neq; nullos neq; nimios animi motus sentiant: quorum alterum est duri & feri, alterum dissoluti effeminatiq; animi. prohic rationes subduxit, qui se intra suos fines continet, ac moderatè ferre nouit quidquid in vita vel iucūdum obtingit vel asperum. maturéq; ita secum cōstituit, sicvt in populari reipublicæ statu forte magistratus leguntur, vt si ea tetigerit te, imperandum, si prætcriucrit, æquo animo ferenda sit fortuna: ita & rerum humanarum dispensationi esse obedienter & absq; incusationibus obtemperandum. Hoc qui præstare nequeunt, ij ne secundas quidem res ferre prudenter moderatéque possunt. Est enim inter alia pulcrè dicta & præcepta etiam hoc: Modus in dolore.

Non vlla res tam prospera accidat tibi,
Ducas ob hanc iusto vt maiores spiritus.
Aduersa rursus animum haud deiiciant tuum,
Fac semper idem sis, vbique firmiter
Naturam, vt aurum in ignibus, seruans tuam.

Rectè enim instituti & cordati hominis est neq; mutari ob eventum rerum quæ videntur prosperæ, & constanti animo decorum in adversitatibus seruare. Et boni ratiocinatoris officium hoc est, aut præcauere malum ingruens, aut acceptum corrigere &

Quatuor virtutis officia.

quàm minimum redigere, aut tolerantia sese mascula & generosa instruere. Quatuor quippe modis prudentia circa bonum versatur, aut parans id, aut conseruans, aut augens, aut rectè vsurpās. hæ sunt cùm prudentiæ, tum reliquarum virtutum regulæ: quibus in vtraq; est vtendum fortuna.

Non viuit, omnia cui contingant prospera.
 & mehercle
Quod oportet, haud efficies vt sit non opus.

Sicvt enim stirpes aliquando multos, aliquando nullos fructus ferunt, & animalia copiosos aliàs, aliàs nullos procreant fetus: & in mari tranquillitatis ac tempestatum sunt vicissitudines: sic & in vita multæ ac variæ eueniunt circumstantiæ, quæ homines in diuersos fortunæ casus trahunt. in quos dispiciens aliquis, non ineptè dixerit,

Vices rerum.

Eurip. Iphig. Aul.

Non te omnia ad leta genuit,
O Agamemnon, Atreus.
Opus est te gaudere, & mœrere:
Mortalis enim natus es. & vt haud velis,
Superi sic constituerunt.
 Et Menandri ista:
Si natus es tu, Trophime, solus omnium
Hac lege, partu cum te mater edidit,
Vt semper eant tibi res arbitrio tuo,
Felicitatem hanc si quis promisit deûm:
Irascereris iure. nam mala is fide
Et improbè egisset. Sin iisdem legibus,
Quibus aerem nos ducimus, in lucem es datus
Hanc publicam: tecum vt liquidò mage fabuler,
Ferenda sunt hæc, & putanda rectiùs.
Summam rei quod continet totius, homo es:
Quo celeriùs non vllum extollitur animal,
Citiúsve deiectum imo repit in solo.
Meritóq; sanè. cum sit enim infirmißimus,
Grauißimis inuoluit se negocijs,
Suáq; plurima ruina perdit bona.
Iam tu neq; rebus excidisti illustribus,
Mediocre & obtigit tibi infortunium.
Reliqua ergo perfer fortunæ in medio situs.

Sed tamen cum hic sit rerum humanarum status, nonnulli præ stultitia eò progrediūtur stolidæ atque vanæ iactantiæ, vt cùm aut diuitiarum magnitudo, aut magistratus sublimitas, aut in republica sessio superiore loco, vel honores aut gloria eos aliquātulum sustulit, minentur etiam & insultent inferioribus: non cogitantes quàm instabilis sit & lubrica fortuna, & quàm facilè sublimia deiiciantur, humiliáque in altum celeribus momentis mutationum fortunæ extollantur. Est verò non rectè rationes rerum putantis, firmum aliquid in rebus instabilibus quærere.

Vertente enim rota, pars altera orbitæ
Superior, inferior altera subinde fit.

Humanæ res quales.

Ad parandam porrò doloris vacuitatem non est certius medicamentum ratione, indéq; petita ad omnes vitæ mutationes præparatione. Sic enim cuique statuendum est, non modò mortalem se esse, sed & vitam sortitum mortalem, résq; facilimè in diuersam mutabiles partem. Verè nimirum hominum mortalia sunt inq; diem durantia corpora, & fortunæ affectionésq; caducæ, omniáq; in vita fluxa,

Quæ non poßit homo quisquam euitare cauendo:

sed, quod est apud Pindarum, Orci fundum obscuri calcamus ferreis necessitatibus. Euripidis sunt hæc:

Non sunt opes stabiles, sed durant in diem. Item,
Vel minima nos euertunt: vna adeò dies
Deiicere summa, extollere infima poßiet.

Hæc

Hæc omnia rectè dicta aiebat Demetrius Phalereus: id tamen rectiùs habiturum fuisse, si pro vna die momentum temporis dixisset.

Redeunt in orbem res generis mortalium,
Telluris instar fructuum. atq; alij vigent,
Decerpit alios & metit necessitas.

Et Pindarus alibi. Quid est esse aliquem? quid nullum? Somnium vmbræ est homo. aptissima ad perspicuitatem & admodum artificiosa vsus hyperbola vitam hominum depinxit. Quid enim est imbecillius vmbra? aut quibus verbis somnium eius effari possis? Hæc secutus est etiam Crantor, qui in consolatione ad Hippoclem, cui liberos mors eripuerat, in hanc scripsit sententiam. Hæc ergo sunt, quæ vniuersa illa vetus philosophia docet atque præcipit. quæ si non omnia admittimus, id saltem nimis est verum, vitam nostram multis modis laboriosam esse ac difficilem. quod si non ita est natura comparatum, certè à nobis ipsis hæc ei invecta est corruptela: & incerta ista fortuna eminus nos ac iam inde ab initio comitata nihil sanum aut salutare nobis infert. Mali quædam fatalis portio omnibus nostris rebus iam tum admiscetur cum nascimur. ipsa semina mortalia cum sint, partem huius causæ sustinent, vnde prauitas ingenij, morbi, curæ, aliáque fatalia incommoda mortales insequuntur. Cur autem eò orationem avertimus? scilicet vt intelligamus, nouum non esse si homini infortunium accidat, sed omnes nos eidem casui esse obnoxios. Improvisa enim est, vt Theophrastus ait, fortuna, habétq; magnam vim auferendi quæ nobis labore parta sunt, & quæ apparet prosperitatem evertendi, neque vlla constituta temporis vtitur ratione. Hæc & alia id genus facile est cuivis & apud animum suum reputare, & dicta à priscis ac sapientibus viris audire. inter quos princeps diuinus Homerus sic cecinit:

Nil homine in terris infirmius ætheris aura Odyss. σ.128.
Vescitur, aut perreptat humum. nihil ille malorum
Posse sibi sperat contingere dum viget, & dum
Permittunt rebus superi gaudere secundis.
At postquam casus immittunt numina diros,
Inuito tolerat fatalia tum mala corde.
Humanæ talis stat enim sententia menti,
Qualem quottidie lucem ipse Diespiter adfert.

Et alibi:

Quid genus inquiris Tydida strenue nostrum? Iliad. ζ.145.
Nil ortus noster foliorum distat ab ortu.
Quæ ventus modò fundit humi, modò tempore verno
Multa renascuntur syluas passim per opacas.
Sic hominum pars orta viget, pars desinit esse.

Qua eum imagine humanæ vitæ vsum esse pulcrè, manifestum est ex iis quæ alio loco dixit:

Cur hominum causa tecum contendere coner? Iliad. φ.463.
Qui foliorum instar nati quandoq; frequentes
Gratis vescuntur telluris frugibus: iidem
Dispereunt quandoq; frequentes, robore cassi.

Simonides poëta lyricus, cum Pausanias rex Spartanorum continenter sese ob res gestas iactaret, ipsumque subsannans iuberet sibi aliquid sapienter præcipere: cognita hominis superbia monuit, vt se hominem esse memoria teneret. Philippus Macedonum rex, cum eodem tem pore tres lætos accepisset nuncios: vnum, quòd quadrigæ ipsius Olympia vicissent: alterum, quòd legatus ipsius Parmenio pugna Dardanos superasset: tertium, quòd vxor Olympias marē ipsi peperisset: manibus ad cœlum intentis, O fortuna, inquit, modico isthæc compensa damno. scilicet intelligens solere fortunam magnis invidere prosperitatibus. Theramenes, vnus de XXX Atheniensium tyrannis, cùm collapsa domo in qua cum aliis compluribus cœnabat, solus evasisset mortem, multiq; eo nomine ipsum beatum prædicarent, magna voce sic exclamauit:

O fortuna, cuinam me reseruas occasioni. ac nō multo pòst tempore excruciatus tormentis iussu collegarum è vita decessit. Sed singularem laudem videtur commeruisse Homerus, qui Achillem introducit his verbis vtentem ad Priamum, ad se redimendi Hectorei cadaueris gratia profectum:

Iliad. ω, 522.

Nunc solio Troiane sede: tristésque dolorem
Quantumuis mœsti sac alto corde premamus:
Nil etenim gelidis ploratibus efficiemus.
Hanc misero sortem superi iniunxere, malorum
Expertes, hominum generi. nam dolia in ipso
Limine cælestis primo duo sunt posita aulæ,
Vnde duûm generum Iupiter mortalibus effert
Munera. in hoc bona sunt, aduersa recondita in illo:
Cui commixta Tonans depromit dona, fruetur
Nonnunquam aduersis, rebus quandoque secundis.
Sed cui sola dedit de diro tristia vase,
Is miser est, neque diis, hominum nec amabilis vlli,
In terráque suos lugubriter exigit annos.

Proximus ab hoc gloria & tempore, ac qui se Musarum profiteretur discipulum Hesiodus, inclusa dolio mala ipse etiam fingit, quo aperto Pandora omne genus malorū per maria ac terras disseminauerit:

1. Operum.

Illa cadi tegmen manibus dimouit, & vnà
Perniciem immisit miseris mortalibus atram.
Consedit sub supremis spes vnica labris,
Nec volucri nisu vacuas exiuit in auras,
Cùm Pandora cado priùs obderet improba tegmen.
Ast aliæ pestes diræ, numeróque carentes
Per genus humanum, postquam erupere, vagantur.
Plena malis tellus, plenum est pelagúsque malorum.
Inuadunt homines morbi noctúque, diéque,
Vltrò obrepentes, & tristia damna ferentes,
Idque (etenim Iupiter priuauit voce) silentes.

Ab his pendet Comicus, de iis qui huiusmodi casus grauiùs ferunt, in hanc scribens sententiam:

Iam si mederentur nostris lacrymæ malis,
Finémque ploratus dolori ponerent,
Auro redemtis vteremur lacrymis.
Nunc res eas, here, nil curant mortalium,
Nihil his mouentur, eadem sed pergunt via,
Seu tu fleas, seu sicca serues lumina.
Quid ergo proficiemus? nil. sed habet dolor
Hunc arborum instar, fructum nempe lacrymas.

Dictys quoque consolans Danaēn nimio luctui indulgentem, ita loquitur:

Putásne Ditem luctibus flecti tuis?
Natum remissurúm ve tibi ob gemitus tuum?
Desine. intuénsque aliorum in infortunia
Solare mentem. fiet hoc, si cogites
In vinculis quàm multi homines mortem obierint,
Quàm liberis orbi multi consenuerint,
Vel ex tyrannide ampla in infimum ordinem
Fuerint redacti. cogitanda hæc sunt tibi.

Iubet eam considerare & minora & maiora adversa perpessorum casus, vt animum inde ægritudine leuet. Atque huc pertinet etiam Socratis sententia, qui censuit si in vnum congereremus nostras adversitates, ea conditione vt æqualem inde quisque portionem auferret, plerosque libenter receptis quas attulissent abituros. Hoc genere animum demulcendi vsus est etiam Antimachus poëta. cùm enim morte amisisset Lyden

vxo-

vxorem suam, quam admodum caram habuerat, leniendi doloris causa elegiam scripsit Lyden nomine, in qua enumeratis heroicis calamitatibus, alienorũ malorum cõmemoratione suum mœrorem detereret. vt satis evidens sit, eum qui consolatur lugẽtem, ostenditq; casum hunc ei cum multis esse communem, his quæ aliis evenisse demonstrat commemorandis, opinionem ægri de sua calamitate diminuere, fidémque eis facere, non esse tantum quantum videbatur incommodum. Aeschylus quoque recte videtur increpare eos qui mortem malum putant, ita pronuncians: *Mors non est malum.*

Iniuria mors inuisa est mortalibus,
Summum malorum plurimorum remedium.

Eúmque imitatus is est, cuius hæc sunt:

O mors veni nostris certus medicus malis,
Qui portus humanis es tempestatibus.

Magnum enim est confidenter posse dicere,

Quis seruus est? qui mortem non meditatus est.

& hoc,

Orco adiuuante non vmbris ego terreor.

Quid habet tandem mors ita difficile, aut quod adeò molestum esse debeat? nescio enim qui fiat, quod cum adeò cognata nobis sit & familiaris, tamẽ doloris plena videatur. Quid verò admirationis meretur res, si scissum est quod erat natura scissile, aut liquatum quod liquabile, aut crematum quod vstile, si periit quod erat ita natum vt interire posset? Quando enim non inest in nobis mors? cùm, vt ait Heracletus, idem sit viuum ac mortuum, vigilans & dormiens, adolescens & decrepitum: quia hæc in illa, vicissímque mutentur. Sicvt qui argillam tractat, fingere ex ea animalis formam potest, rursúmque diffingere, iterúmque ac quoties libet perpetuò vices istas repetere: sic etiam natura ex eadem materia olim auos nostros, postea patres protulit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evoluet: ac fluuius ille ortus nostri absque intermissione labens nunquam subsistet, sicvt & interitus flumen huius contrarium, siue is Acheron est, siue Cocytus à poëtis appellatus. Prima ergo causa, quæ nobis Solis ostendit iubar, eadem ad caliginosum orcum adducit. Ac mihi imaginem eius rei præbere videtur aër quo circumdamur, alternis vicibus diem ac noctem præstans, inducénsque vitam & mortem, somnum & vigiliam. Hac de causa etiam vita dicitur fatale esse debitum, quod contraxerint maiores nostri, sitq; à nobis persoluendum. quod est faciũdum æquo animo & citra gemitus, vbi creditor repetet. hac enim ratione summam modestiam præstabimus. Existimo autem naturam, quod confusionem & breuitatem vitæ haberet cognitam, voluisse nobis terminum vitæ præstitutum esse ignotum. est enim hoc in rem nostram. Nam si prænossemus, multi profectò immaturis luctibus contabescerent, mortémque morte anteverterent. Iam hoc dispice, quot molestiis & curis vita nostra inundetur: *Cur terminus vitæ ignotus.* quas si enumerare institueremus, valdè equidem culparemus eam, & sententiam quæ apud quosdam obtinet cõfirmaremus, qua mors vita potior statuitur. Simonides ea de re sic est commentatus:

Hominum est exile robur,
Curæ plerunq; inanes:
Breue vitæ tempus vrgent
Alij ex aliis labores,
Ineuitabilisq;
Mortis crudele fatum,
Sorte æqua destinatum
Iuxtà bonis, malisq;.

Pindarus autem sic:

Semper vni sunt duo
Bono mala à diis annexa summis, Pyth. oda 3.
Ferre quæ stulti probè nequeunt.

Sophocles verò:

Mortalis est quod abolitus, hoc tu gemis;

Nemo metuat mortem, laborum terminum.

illa verò malis etiam maximis nos soluit. His testimonium ferre dicuntur etiam dij. Multos enim accepimus pietatis ergò id muneris à diis consecutos. quorum reliquis ob modum commentarij præteritis, eos duntaxat commemorabo qui sunt maximè illustres, & in ore omnium versantur. Primóque tibi loco referam, quid Bitoni & Cleobi vsu venerit, adolescentibus Argiuis. Hos ferunt, cum mater ipsorum sacerdos esset Iunonis, ac instante momento temporis quo adscendere ad fanum debebat, mulique vehiculum trahere soliti tardiùs venirent, subiuisse ipsos vehiculum, matrémque ad templum pervexisse. eam verò maiorem in modum delectatam filiorum pietate, à dea flagitasse hoc illis vt largiret, quod esset hominibus optimum. ibi eos in somnum solutos nunquam evigilasse, dea pietatem ipsorum morte vt præmio compensante. Porrò de Agamede & Trophonio Pindarus scribit, eos cùm templum Delphis ædificassent, ab Apolline mercedem postulasse: responsúmque fuisse, fore vt eam septima die reciperent, iussósque interea genio indulgere. obtemperasse eos, septimáq; nocte sopitos, vitæ extremum diem eum habuisse. Ferunt autem ipsum Pindarum, cum mandasset his, qui ad oraculum scitandum communi Bœotorum nomine missi erant, vt interrogarent quidnam optimũ esset homini, hoc ab antistita responsi tulisse, Ne ipsum quidem id ignorare, siquidem autor esset scriptorum de Trophonio & Agamede. si tamen experiri velit, non multo pòst tempore rem ipsi fore perspicuam. itaque Pindarum his auditis, ad mortem se comparasse, & paulo pòst viuendi finem fecisse. Iam de Euthynoo Italo talis historia fertur. Mortuum esse eum subitò, nulla causa cognita calamitatis. Ibi tum Elysio patri (qui hanc vnicam prolem habuisset diuitiarum & opum amplissimarum hæredem, vir inter populares suos Terinæos virtute, fortunis, gloriáque primus) incidisse suspicionem hanc, fortassis veneno necatum esse filium. quod cùm quomodo exploraret certo non videret, venisse in Psychomanteum, sacrificque, vt erat in legibus, operatum, indormiuisse loco. Tum sibi per quietem tale fuisse visum oblatum. Venire ad se patrem suum, & abs se fuisse narrato filij casu magnoperè oratum, vt in causa mortis invenienda se adiuuaret. respondisse patrem: Equidem in hoc adsum. sed ab isthoc accipe quæ tibi adfert: inde enim omnia cognosces, propter quæ mœres. quem verò pater indicabat, planè Euthynoi fuisse statura & annis, vt apparebat, similem: interrogatúmque quis esset, retulisse hæc: Genius sum filij tui. simúlque porrexisse codicillos, quibus evolutis Elysius tres hos versus invenerit intùs exaratos.

Deorũ iudicia de morte.

Ignaris homines in vita mentibus errant.
Euthynous potitur fatorum munere læto,
Sic fuit vtilius finiri ipsíq; tibíq;.

Ex M. Tullio, fine 1. Tuscul.

Tales sunt narrationes hac de re ab antiquis perscriptæ. Deniq; si mors perfectus est interitus et dissipatio corporis animíque (ea enim tertia pars fuit Socraticæ comparationis) ne sic quidem mors in malis numerari poterit. omnium nanq; sensuũ priuationem gigneret, omniq; nos dolore & solicitudine liberaret: & vt nullum bonum, ita nec malum quidem vllum porrò nobis adesset. vt enim bonum, ita etiam eodem pacto malum necesse est rei alicui quæ sit & subsistat inhærere. quod nihil est, & è rerum natura sublatum, ei neutrum horum adest. Ergo mortui ad eam redeunt conditionem, qua ante ortum suum fuerunt. vt sicvt nondum natis nobis neq; bene fuit neq; malè, ita neque post mortem sit futurum. ac quomodo ad nos nihil attinebant quæ ortum præcesserunt nostrum: ita etiam quæ finem subsequentur nostrum, nihil nostra referent.

Mors si interitus, non malum.

Etenim dolor reuera haud tangit mortuos. quia
Idem puto esse prorsus non nasci, & mori.

Eadem enim est conditio post mortem, quæ fuit ante ortum. Nisi fortasse statuis differentiam aliquam inter non esse ortum, & desinere esse. quo autem id pacto, nisi aliam putas rationem esse domus aut vestis nobis vita defunctis, quàm fuit eo tempore, quo nondum erant ista parata. quod si in his discrimen nullum sit, satis est manifestum nullam etiam esse status ante ortum à statu post obitum diuersitatem. Elegans est Arcesilai dictum, Mors quæ mali nomine censetur hoc vnum habet peculiare ex omnibus quæ mala iudicantur, quod præsens neminem vnquam affecit molestia, absens & dum in exspectatione est, molestiam adfert. Re vera enim multi ob vilitatem animi, & con-

ceptas adversus mortem calumnias moriuntur ne moriātur. Præclarè igitur Epicharmus, concretum, inquit, fuit & discretum est, rediítque unde venerat, terra deorsum, spiritus sursum. Quid ex his omnibus iniquum est? nihil. Quod autem Euripideus Cresphontes de Hercule dicit:

Apud inferos qui si sub terra nunc agit,
In his nihil qui iam sunt, ipse nihil valet.

mutatis verbis sic efferas licet:

Apud inferos qui si sub terra nunc agit,
In his nihil qui iam sunt, nil feret mali.

Generosum est etiam Laconicum hoc:

Nunc nos, antè alij viguere, aliique vigebunt,
Quorum nos æuum cernere fata vetant.

Et rursus:

His neque defungi visum est, neque vivere pulcrum:
Cura fuit rectè vivere, sicque mori.

Admodum autem rectè Euripides de his qui diuturnas ægrotationes tolerant pronunciat:

Odi suam qui vitam extendere expetunt
Cibisque, potibúsque, & magicis artibus
Fati cursum auertentes, & mortis viam:
Quos, cum nihil terræ prosint, oportuit
Abire morte, & iuuenibus locum dare.

At Merope virilibus dictis spectantium in theatro animos commouet, hæc dicens:

Periere nati, non mihi mortalium
Soli: nec sola marito sum viduata ego:
Tulere easdem calamitates plurimæ.

quibus non absurdè hæc subiungas:

Vbi enim nunc inclyta illa? vbi iste Lydiæ
Potens tyrannus Crœsus? aut Xerxes grauem
Qui ponte iunxit ceruicem Hellespontiam?
Omnes ad orcum, obliuionis & domos
Iuere, — opibus vnà cum corporibus scilicet abolitis. Enimverò immatura mors luctum nonnullis eiulatúsque exprimit. Verùm & hæc adeò expeditam habet consolationis viam vt etiam de vulgo poëtarum quisque eam obseruauerit atque indicauerit. Considera enim quam orationem quidam Comicus tribuit consolanti aliquem qui immaturam mortem lugebat:

De immatura morte.

Si constitisset hac de re certò tibi,
Reliquum quòd ille vitæ cursum prosperè
Fuisset exacturus, mortem dicere
Intempestiuam tibi liceret. sin erat
Grauis aliqua euentura calamitas ei,
Mors melius illi, quàm tu, consuluit quidem.

Ergo incertum cum sit vtilitérne è vita discesserit, maioribúsque ita sit miseriis liberatus, nécne, non ita grauiter mors eius ferenda est, quasi omnibus amissis, quæ à viuente cōsecuturos nos esse opinabamur. Et apud poëtam Amphiaraus non ineptè videtur cōsolari matrē Archemori, ęgram animo ob filij infantis mortem admodū intempestiuā:

Ex Cic. 3. Tusc.

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor,
Morbúsque, multi sunt humandi liberi,
Rursum creandi: mórsque est finis omnibus,
Quæ generi humano angorem necquicquam adferunt.
Reddenda est terra terræ, tum vita omnibus
Metenda vt fruges. sic iubet necessitas,
Vt ille viuat, ille non. nihil hæc opus est
Lugere, naturæ quæ fiunt legibus.

Graue

Graue est nihil, homini quod fert necessitas.

In vniuersum autem quisque & secum cogitare, & cum aliis seriò commentari debet, non vitam longissimam esse optimam, sed quæ virtute maximè administratur. neq; enim qui plurimũ fidibus cecinit, aut orauit, aut naues gubernauit, in laude est, sed qui optimè ista fecit. nam pulcritudo nõ in temporis longitudine, sed in virtute & tempestiua moderatione collocanda est: hoc beatum & diis gratum censetur. Atq; hanc ob causam excellentissimos heroum & à diis prognatos poëtæ nobis proponunt, qui ante senectutem vitam cum morte commutent. quando ille etiam Vitæ longitudo.

Quem summo Diuûm genitor complexus amore Odyss.o,245.
Dilexit, Phœbo neq; carior exstitit alter,
Non potuit senij supremum limen adire.

Videmus enim quavis in re priores partes tribui non ætati longæ, sed maturitati. nam & inter plantas eæ habentur præstantissimæ, quæ plurimum fructus minimo tempore ferunt: & inter animalia, ex quibus non longo temporis spacio plurimum vtilitatis vita nostra percipit. Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breue & longum invenies discriminis. nam de Simonidis quidem sententia anni CIↃ aut CCIↃↃ punctũ quoddam sunt infiniti, aut minima potiùs puncti portio. Iuxta Pontum animalia quædam memoriæ traditum est nasci, quorum vita vnius diei termino includatur, cum manè nascantur, meridie vigeant, vesperi consenescant viuendiq; finem faciant. censesne, si his animus hominis & ratio inesset, eodem quo nos more affecta fore, eademve illis eventura? scilicet vt quæ ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum causam præberent? quorum autem totum diem durasset vita, beata prædicarentur? Mensura enim vitæ est non longitudo temporis, sed honestum. Has verò exclamationes, Non oportuit adolescentẽ adhuc ætate abripi, inanes esse & à magna proficisci fatuitate censendum est. Quis enim diceret oportuisse? sed & alia facta sunt, fiunt, fientq; postmodò multa, quę dicere aliquis possit non debuisse fieri. Nõ enim ea lege in hanc vitam venimus, vt ei leges ipsi præscribamus: sed vt iis obtemperemus, quæ decreta sunt ab vniuersi gubernatoribus diis, & constituta à fato ac prouidentia. Quid, qui ita immaturè mortuos lugent, suâ ne id tandem, an verò mortuorum causa faciunt? si enim sua id causa faciunt, quòd adempta ipsis est voluptas, aut vtilitas quam ex ipsis capiebant, aut quòd in senectute sua se ab illis alitum iri frustra sperauerant, certè sui ipsorum amori doloris præscriptionem adhibent: liquebitq; non defunctorum eos desiderio, sed suarum commoditatum teneri. sin mortuorum causa lugent, excutient facilè mœrorem, si cogitare apud se velint nullo eos in malo esse: veteriq; & sapienti adsentientur sententiæ, quæ præcipit vt bona quàm maximè amplificemus, mala autem summopere extenuemus. Ergo si in bonis numerandus est luctus, quam copiosissimum eum faciamus & maximum: si, quod veritas rei dictat, malis eum annumeramus, coprimamus eum pro virili & diminuamus atq; deleamus. Quod quàm sit facile, exemplo consolationis proposito illustre efficiam. Accepimus quendam philosophorum priscorum ad Arsinoam reginam, quæ tum filij lamentabatur morte, accessisse, & huiusmodi vsum sermone. Quo tempore Iupiter honores inter dæmones distribuit, fortè tum Luctum absfuisse, ac omnibus iam diuisis supervenisse. cúmque sibi quoque tribui aliquid honoris postularet, Iouem omnibus iam in alios insumtis honoribus, Luctui largitum esse dolorem & lacrymas quæ mortuis impenduntur. Tum sic intulisse: Sicvt ergo alij dæmones eos diligunt a quibus coluntur: ita ad te quoque, regina, Luctus non accedet, si nullo honore ipsum afficias. quod si iis eum honoribus, qui ipsi sunt attributi, studiosè veneteris, (lacrymis inquam & lamentis) diliget te, sempérq; aliquam tibi suppeditabit materiam, ob quam abs te cõtinenter honoretur. Atq; hac oratione ille vsus mirabili arte feminam eam à luctu & lamentatione deduxit. Deniq; vt in summa dicam, quærere liceat ex lugente, statuerit ne finem aliquãdo ęgritudini imponere, an verò existimet eam sibi per omnem vitam esse continuandam. Hoc enim (dicerem) si decreuisti, omnibus absolutam numeris miseriam acerbissimámq; infelicitatem tibi ipsi ob animi tui ignauiam atq; mollicię imponis. sin est vt aliquando finem facere luctui statueris, cur non iam nunc mutas, teque ipsum miseria exsoluis? quibus enim rationibus ad liberandum te decursu aliquo temporis vteris, iis ipsis in præsentia animum adverte exoneráque te molestia. quando etiam in corporis affectionibus quæ ratio maturrimè malum tollit, optima ducitur. itaq; quod

Fatum tolerandum.

Luctus vt sit diminuendus.

Insperati casus. eras tempori tributurus, id rationi ac doctrinæ deferens exime teipsum malo. At inquiűt, præter spem mihi hic casus & exspectationem euenit. Enimverò oportebat exspectare, præmeditatum animo incertitudinem vilitatémque rerum humanarum: ne nunc imparatus velvti ab hostibus repente ingruentibus opprimereris. Præclarè enim Theseus ille Euripideus videtur ad id genus eventa fuisse præparatus, sic loquẽs:

Ex Tullio 3. Tusc.

Nam qui hæc audita à docto meminissem viro,
Futuras mecum commentabar miserias,
Aut mortem acerbam, aut exsuly mœstam fugam,
Aut semper aliquam molem meditabar mali:
Vt si qua inuecta diritas casu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens.

Sed degeneri qui sunt ingenio & exercitatione nulla vsi, nunquam eò convertunt animum, vt vlla de vtili ac decora re cogitent: ad extremas tantùm exorbitant miserias, innoxium corpus adflictantes, & quæ ægrota non sunt, secundum Achæum, vnà dolere cogentes. Ideò admodum rectè videtur præcipere Plato, vt in huiusmodi casibus quiescamus: cum neque constat bonúmne an malum acciderit, neque proficias quicquam ægrè ferendo. dimoueri enim dolorem consultando, de eo quod factum est. itaque iubet vt in talorum iactu quidquid casus tulerit, id eo ponere, vbi maximè videbitur esse commodum. nõ debere ergo nos sicvbi offendimus, pueros imitari qui manibus læsę parti iniectis vociferantur: sed adsuefacere animos nostros, vt quamprimùm eiulationem medica arte abolentes, sanandæ restituendæq; parti affectæ operã demus.

Lex de luctu. Eum qui Lyciis leges posuit, aiunt mandasse ciuibus, vt in luctu veste vterent̃ muliebri: significare volentem rem eam muliebrẽ esse, neq; cõvenire viris moderatis & liberali doctrinę deditis. est enim re vera muliebre, imbecillisq; & degeneris animi luctus: & vt ad eum mulieres viris, ita barbari Græcis, ac deteriores præstantioribus sunt propensiores. ac de ipsis barbaris si qui luctum exercent, non animosissimi hoc Celtæ, nõ Galli, aut qui alij generoso pleni sunt spiritu id faciunt, sed Aegyptij, Syri, Lydi, aliiq;

Barbarorum luctus. horum similes. Horum quosdam ferunt in foueas certas sese per dies complures abdere, neq; solis lumen videre sustinere, quo is quem lugent priuatus sit. & Ion tragœdiæ scriptor vt qui aliquid de stultitia hac inaudiuisset, quandam introducit sic loquentem:

Nutrix ego vestra, & vestræ prolis exij,
Scrobibus relicta ad luctum quas feceram.

quidam verò barbarorum etiam corpora sua naribus, auribus, aliisve partibus amputandis fœdant: gratificari se aliquid defunctis putantes, cùm in hoc genere à natura constitutam mediocritatem excedant. Sunt porrò, qui nobis sic occurrunt, non quanvis mortem lugendam dicentes, sed immaturè sublatorum: quòd hi nullo eorum potiti sint, quę vitę nostrę bona putantur: nuptias intellige, doctrinam, perfectionem, honores in republica, magistratus. hæc enim potissimùm dolorem afferre iis, quibus morte alicuius immatura calamitas accidit, cùm se spe sua ante tempus excidisse sentiant.

De morte immatura. Hi verò ignorant, præproperam mortem, quod ad naturam rerum attinet, nihil ab aliis differre. Sicvt enim proposita in communem patriam profectione omnibus necessariò & citra recusandi licentiam incumbente, aliis præcedentibus aliis sequentibus omnes tandem eòdem conveniunt: ita etiam nobis ad fatale persoluendum debitum tendentibus, nihilo plus obtingit his qui seriùs, quàm qui citiùs eò pervenerunt. Quod si qua mors intempestiua dici debet, maximè id nomen competet in puerorum aut infantium, magisque etiam recens natorum obitum. quem tamen facilè & bono animo ferimus: inique & lugubriter iam ætate aliquò provectorum: ob vanas spes quas nobis finxeramus, putantes iis, qui eò ætatis perveniissent, certam iam esse ac permansuram incolumitatem. Porrò si ætas hominis spacio XX annorum determinaretur, natum annos XV putaremus iam non immatura morte decedere, sed ad iustæ ætatis mensuram progressum: qui autem vigesimum annum aut impleuisset, aut ad eum terminum proximè accessisset, omnino eius fortunas laudaremus, vt vita felicissima ac perfectissima functi. Sin CC annis definiremus curriculum, vtique deploraremus eum qui annos natus centum exspirasset, planè immaturam eius mortem iudican-

dicantes. Liquet ergo cùm ob hæc, tum ea quæ superiùs disseruimus, eam quoq; mortem, quæ intempestiua dicitur, consolationem admittere. Verissimum enim vtiq; est, minus lacrymasse Troilum, quàm Priamus erat ploraturus, si mortuus fuisset florente etiamnũ regno & opibus, quas amissas defleuit. Vide enim qualia sunt quæ ad filium suum Hectorem dicit, hortans eum vt se à prœlio adversus Achillem subducat:

Intra nunc vrbis, mi fili, mœnia, serues Iliad. χ. 56.
Troadas vt, Troësq;, nec eximium decus addas
Pelidæ, suauis spoliatus munere vitæ.
Præterea miserare tuum, dum viuo, parentem
Me miserum, in senij Iupiter quem limine durus
Aduerso perimet fato, mala plurima passum.
Occidi postquam natos, natásq; videre
Raptari, excindi thalamos, duræq; misellos
Allidi infantes terræ me cernere adegit
Excidio in patriæ diro. mea deniq; membra
Postremi, cùm quis iactu, vel comminus ictu
Infelici anima gelidos exsoluerit artus,
In primis foribus raptabit sæua canum vis.
Id verò nimis est homini miserabile visu,
Cùm canum caput, & canum mentum atq; pudenda
Occisi fœdare canes senis aspiciendum est.
Sic ait euellens manibus de vertice canos
Longæuus. mentem sermo tamen Hectoris iste
Non flexit. ——

Cùm itaq; habeas exempla permulta huius rei, intelligere debes morte non paucos à magnis fuisse ac difficilibus seruatos calamitatibus, in quas omnino deueniendũ ipsis fuerat, si vixissent. quæ ego exempla, ne nimium extendatur oratio, contentus his quę retuli omitto: sufficientibus demonstrare, non debere nos vltra quàm natura & mediocritas ferunt ad inanes luctus & degeneres eiulatus exorbitare. Crantor ait, vacare culpa in calamitatibus maximum esse solatium. Ego ad liberandos dolore animos habere id vim vel maximam dicere non vereor. Ad hæc, amare & bene velle ei, qui mortuus est, non in hoc positum est vt tibi ipsi dolorem inferas, sed vt dilecto aliqua commodes ratione. quod præstiteris, si eum bona memoria honoraueris. Nemo enim bonus lamentis, sed hymnis dignus est & laudationibus: non luctu, sed honorifica recordatione: neque lacrymis à dolore extortis, sed primitiis quibusdam scitis. siquidem is qui inter mortales esse desiit, diuinioris cuiusdam vitæ factus est consors, liberatus seruitute corporis, & ærumnosis istis solicitudinibus atque casibus, quos necesse est vt perferant quibus mortalis hæc vita obtigit, donec conficiant fato destinatum ipsis vitæ curriculum. quam quidem vitam nobis natura non vt perpetuam possessionem concessit, sed pro fati legibus vnicuique certa ratione attribuit. Qui ergo sana sunt mente, non debent ampliùs quàm natura & mediocritas postulant, animo in luctus invtiles & barbaricos efferri, idq; exspectare, quod multis euenit, vt prius ærumnosæ vitæ suæ finem, quàm lugendi faciant, inque lugubri (quem propter alios ceperunt) habitu, infelici sepulturæ ipsi mandentur: eáque obruantur simul & mœrores isti, & mala quæ sua sibi parauerunt imprudentia. de quibus Homericum illud commodè vsurpari possit:

Vera in mortuos beneuolentia.

Luctus finis.

Hos lamentantes atra nox obruit vmbra.

Proinde in tali re sæpe nos ipsos ita cõpellemus: quid igitur faciemus? an per omne vitæ tempus miseriæ continenti tẽpus prorogabimus? an potiùs lugendi aliquando finem faciemus. Nam infinitum velle luctum facere, extremæ est insaniæ. cùm videamus qui in summo grauissimóque fuerunt mœrore, sæpissimè fuisse temporis progressu adeò demitigatos, vt apud monimenta, quæ sine acerbo eiulatu & pectoris planctu antè non visebant, iam conuiuia musicis aliísque ad lætitiam excitandam facientibus rebus adhibitis celebrarent. Insani ergo est, secum statuere velle se in luctu perseuerare. Si verò decreueris aliquando eum desinere, simul & hoc reputato, tempus

esse quod leniturum sit ægritudinem. Etenim quod factum est, infectum reddere ne deus quidem potest. ergo quod nobis nunc præter spem opinionémque evenit nostram, id ipso facto nobis demonstrauit quid plerisq; accidere soleat. Quid ergo? an nulla nos discere doctrina, neque ratiocinari possumus, quòd

Terra malis scatet, aduersis pelagúsq; redundat.

item illud:

Tales circum mortales miseriæ
Fundunt, tótq; fatalia mala,
Quibus nec in lucem hanc vacat exitus.

Multi quippe, vt ait Crantor, úsq; sapientes viri non nunc primùm, sed pridem deplorauerunt res humanas, supplicium iudicantes vitam hanc esse, & summæ calamitatis loco ducentes, nasci hominem. Hoc ipsum Aristoteles ait Silenum, cum captiuus ad Midam adduceretur pronunciasse. cuius hæc sunt (præstat enim opinor ipsa apponere) in Eudemo siue libro de animo verba. Itaque, inquit, præstantissime omnium & beatissime, cum felices censemus esse & beatos qui vita hac defuncti sunt, tum nefas putamus quicquam de iis falsò aut contumeliosè dicere: quippe qui melioris iam præstantiorisq; naturæ facti sint compotes. Atque hæc nostra sententia ita vetusta est, vt eius & initium & autor prorsus ignorentur, sed ab infinita vsq; æternitate continenter ea sic est propagata. Ad hæc, vides in ore hominibus esse omnibus iam inde à multis annis tritum illud. Quódnam? inquit ille. Quod (ait) omnium optimum est non nasci: præstat autem mori quàm viuere: eiúsq; rei multis sunt diuinitus perhibita testimonia. Atq; huc pertinet quod narratur Silenum à Mida isto captum, & à venatione ei sciscitanti quidnam optimum homini, maximéq; expetẽdum esset, principiò respondere noluisse, vocémque compressisse. tandem cum vrgendi vt aliquid diceret finem nullum Mida faceret, in hæc inuitum erupisse verba. Aerumnosi genij, & difficilis fortunæ semen in diem durans, quorsum me cogitis ea vobis dicere, quæ vobis nescire erat melius. maximè enim vacantes dolore viuunt, qui sua ignorant mala. Hominibus autem omnino optimum est non nasci, neque participem fieri præstantioris naturę. optimum enim omnibus vtriusque sexus hominibus hoc est. proximum huic, & inter ea quæ consequi homo possit primum est, quàm celerrimè mori. Manifestum verò est, sic eum pronunciasse, quòd melior sit mortuorum quàm viuorum conditio. Sexcenta alia, rursúsque totidem alia similia adferre ad huius capitis demonstrationem possem: sed opus nõ est protrahere orationem. Proinde lugendi non sunt qui in florente ætate mortem obeunt, quasi spoliati iis, quæ in diuturna vita pro bonis censentur. incertum est enim, vt aliquoties iam diximus, bonísne an malis priuati sint: cum multo plura sint mala quàm bona: quorum hæc difficulter, & multis impensis curis consequimur, illa vel facillimè obtingunt. ferunt enim mala esse teretia ac continua inter se, invicémque sese multis de causis insequentia: bona verò deiuncta, & quæ difficulter sub ipsum vitæ terminum coëant. Itaq; videmur obliti esse nostræ sortis. Non enim tantùm, vt est apud Euripidem,

Sileni de vita humana iudicium.

Non propriæ sunt, quas homines tenent, opes:

sed in vniuersum nihil homo possidet proprium. ac de singulis vsurpare hoc licet,

Homini nihil proprium.

Res procuramus à Diis nobis creditas,
Arbitrio reposcunt illi quas suo.

Quapropter iniquiùs ferre non debemus, si repetunt quorum nobis exigui temporis vsuram concesserant. quando ne mensarij quidem, nisi animum prauum gerant, indignantur vbi apud eos deposita sors reposcitur. & non promtè reddenti dicere possis haud iniuria, Oblitúsne es ea te hoc conditione accepisse, vt redderes? Idem verò omnibus vsu venit hominibus. Vita nobis cõtigit, diis eam apud nos fatali deponentibus necessitudine, neque certus est definitus terminus ad quem reddendum illud sit depositum: sicvt ne mensarij quidem scire possunt, quando reposcenda sit apud eos deposita sors. Qui ergo vel ipse moriturus, vel liberis morientibus nimis indignatur, nónne perspicuum est eum oblitum esse mortalem se natum fuisse, & mortales genuisse liberos? neque enim sani est hominis, ignorare hominem animal esse mortale, & ad hoc natum vt moriatur. Itaq; si, vt in fabulis est, Niobe hanc sententiam in promtu habuisset, quòd

Non semper flore liberûm

Vitæq; cursu prospero
Onusta, siue solis intuens iubar,

moritura esset: nũquam profectò eò indignationis prolapsa fuisset, vt & vitam cuperet abiicere ob calamitatis molem, & deos precaretur vt se ad quamvis grauissimam perniciẽ abriperent. Duæ sunt Delphis inscriptæ sentẽtiæ, maximè ad vitæ humanæ vsum necessariæ, Nosce teipsum, & Ne quid nimis. Ex his dependent reliqua omnia: ipsa autem inter se concinunt, alterúmque alterius videtur vim declarare, alterúmque vicissim in altero inest. Itaq; Ion sic de his cecinit: *Sui cognitio, & Modus.*

Breuis est, Teipsum fac nôris, sententia:
Præstare solus rem sed nouit Iuppiter.

& Pindarus:

Sapientes hanc vocem, Ne quid nimis,
Affatim collaudauerunt.

Hæc ergo aliquis animo infixa tenens tanquam Apollinis Pythij oracula, facilè se ad omnes quas fert vita res accommodare poterit, eásque dextrè ferre, cùm in suam intuens naturam, tum operam dans vt ne ampliùs quàm convenit vel arrogantia efferatur ob fortunæ eventa, vel animum abiiciat, inq; luctus & eiulatus, ob fortunæ vel animi potiùs imbecillitatem, nobísque insitum mortis metum, profectum ab ignoratione eorum quæ nobis in vita necessitatis fatíve decreto contingere solent. Egregium est Pythagoreorum præceptum:

Immugent diuina tibi quos fata dolores,
Hos, vt vt eueniant, animo fer leniter æquo.

& tragicus Aeschylus:

Virtute præditorum est, & sapientium,
Non succensere in rebus aduersis deo.

& Euripides:

Necessitati qui cedit mortalium,
Sapiens apud nos, & diuorum gnarus est.

atque alibi:

Euenta quisquis rectè fert mortalium,
Mihi modestus is videtur, & optimus.

At plerique omnia vituperant, & quidquid eis præter spem evenit, existimant malignitate fortunę ac geniorum accidere: itaque ad omnes casus eiulant & ingemiscunt, ac de suæ queruntur adversitate fortunę. quibus hoc dicto occurrere nõ ineptè liceat,

Non tibi deus nocet, sed ipse tu tibi

officis, & tua malè instituti væcordia. Hæc scilicet falsa & fallax opinio facit, vt quodvis mortis genus incusent. Moritur aliquis in peregrinatione: cum gemitu hæc adferunt:

Ah miser, haud illi genitor, veneranda'q; mater Iliad. χ, 452.
Compressere oculos. —— alibi.

Moritur in patria, & apud parentes: lamentantur quòd è manibus abreptus nihil pręter sui luctum iis reliquerit. Moritur silens, neque vlla de re mandauit quicquam: inter plorandum proferunt hoc:

—*neq; te suprema voce monentem* Iliad. ω, 770.
Audiui, semper quæ condita mente tenerem.

Si collocutus ante excessum fuit, extremam eam vocem velvti alimentum doloris semper habent in promtu. Tollitur cita morte: deplorantes dicunt eum esse abreptum. tollitur lenta morte: quiritantur excarnificatum contabuisse. denique nunquam deest præscriptio luctus & lamentationes excitandi. Hæc poëtæ introduxere, primúsque adeò Homerus, ita canens:

Vt genitor nati lamentans concremat ossa Iliad. ψ, 222.
Sponsi, qui infando miseros mœrore parentes
Affecit. —— atque hæc quidem an rectè deplorentur, nondum liquet.

Vide autem quid adiiciat,

Vnicus in senio natus, magnas parentum Iliad. ι, 478.

Possessurus opes.—

Quis autem nouit, an deus paterna quadam prouidentia & procuratione humani generis, cernens quæ euentura essent, nonnullos immatura morte tollat? vt nihil iis accidisse sentiendum sit, quod fuerit abominandum.

Graue est nihil enim, homini quod fert necessitas:

siue adeò id præcedente ratiocinatione contingat, siue consequatur. multúque matura morte calamitatibus grauioribus subtracti sunt. & vtile fuit quibusdam vt ne nascerẽtur quidem: aliis vt nati illicò extinguerentur: aliis vt aliquantisper viuerent, aliis vt in vigore ætatis morerentur. Hæc ergo omnia mortis genera boni sunt cõsulenda, cum sciamus fatum esse ineuitabile. éstque hominis probe instituti præmeditatũ esse quòd qui videntur ante tempus naturæ debitum persoluisse, exiguo nos tempore præcesserunt: cùm vel longissimum tempus exiguum punctíque instar sit, si cum infinita æternitate comparetur. & quòd multi eorum qui luctui indulsissent, paulo pòst subsecuti sunt eos quos luxerant, cum nullam ex luctu percepissent vtilitatem, sed spõtè sua miseriis sese afflictauissent inanibus. Iam cum peregrinationi in hac vita nostra breuissimum tempus sit præscriptũ, non debemus profectò in squalidis luctibus infelicissimóque mœrore nosmetipsos doloribus conficere, corporáque nostra doloribus diuturnis excruciare: sed conari potiùs, vt humaniorem sectemur melioremque viuendi rationem, iísque studiosè nos adiungamus hominibus, non qui se luctus nostri socios præbeant, cúmque adulando excitent, sed qui generosa ac graui consolatione dolorem leniant. Et audire debemus, animóque tenere Homerica illa, quibus Hector Andromachæ respondet, eámque consolatur:

Cõsolatio quærenda.

Iliad. ζ, 486.

Infelix, animum nimio ne conifice luctu.
Nemo equidem iniussu poterit me occidere fati,
At fatum nemo mortali semine cretus
Euitare suum potuit bonus aut malus vnquam.

quod fatum alibi sic expressit:

Iliad. v, 128.

Stamina neuit ei nascenti qualia Parca.

Hæc in animum nostrum inducentes, vano & inutili luctu supersedebimus, præsertim cum admodum breue supersit viuendi tempus. cui parcendum est, ne id lugubribus mœroribus conturbemus, & luctus insignia deponenda sunt, habendáque corporis ratio, & eorum qui nobiscum viuunt salutis. Conducit etiam memoria repetere, quibus aliquando rationibus vsi simus apud cognatos vel amicos in simili calamitate versantes, cum consolaremur eos & hortaremur vt communes vitæ casus communiter ferrẽt, ac humana humaniter. neque enim committere debemus, vt cùm ad aliorum animos dolore leuandos fuerimus satis instructi, nobis nihil prosit istarum consolationum recordatio. Ergo partem animi quæ in dolore est, statim pæoniis rationis remediis sanare conemur. cum in quauis re, quàm in vacuitate doloris quærenda, commodiùs dilatio admittatur. Cum enim tritum illud apud omnes dictum Dilatorem quacunque in re pronunciet cum exitio conflictari: multo (opinor) magis hoc quadrabit in eum, qui animi molestiis ac difficilibus perturbationibus amoliẽdis tempus prorogat. Intuendum est etiam in eorum exempla, qui generosè magnóque animo filiorum mortes placidè pertulerunt. quales sunt Anaxagoras Clazomenius, Demosthenes Atheniensis, Dio Syracusanus, rex Antigonus, compluresque alij qui vel maiorum vel nostra vixerunt memoria. De his Anaxagoram narrant cum rerum naturalium causas auditoribus explicaret, intereà disserendum de filij morte nuncium sermone cuiusdam acciperet, paululum oratione inhibita iis qui vnà adertant dixisse, Sciebam filium me genuisse mortalem. Pericles, qui ob excellentem eloquentiæ & sapientiæ vim Olympius est vsurpatus, cùm filios suos ambos, Paralũ videlicet & Xanthippum, inaudiuisset extremum diem obiuisse, qualem se gesserit, Protagoras his verbis exponit. Cum filij, inquit, eius ætate florentes atque egregij intra nonum diem vita decessissent, casum illum absque luctu sustinuit. Erat enim animi tranquillitate instructus: vnde in singulos dies magna percipiebat emolumenta ad felicitatem, doloris vacuitatem, & parandam apud ciues gloriam. quicunq; enim videbat eum suos casus ita obfirmata mente tolerare, magnanimum eum fortémque iudicabat, ac multo quàm ipse esset præstantiorem, probè sibi conscius suæ in tali re imbecillitatis: contrà

Exempla eorũ, qui suorum mortẽ moderatè tulerunt.

Periclem statim post acceptum de morte filiorum nuncium, nihilominus pro patriæ consuetudine, albisq; indutum vestibus verba ad concionem habuisse, bonorúmque fuisse consiliorum principem, & Athenienses ad suscipiendum bellum animasse. Xenophõtem Socraticum historiæ tradunt, cùm sacrificanti ipsi nũcium è bello allatum esset, Gryllum filium in pugna periisse, sertum capiti detraxisse, & quónam modo cecidisset perquisiuisse. cúmq; responderetur, eum generosè fortitérq; præ cæteris prœliantem, multis hostium interfectis occubuisse: exiguo admodum temporis sumto interuallo, dum ratione motum animi compesceret, rursus imposita capiti corona reliquum sacrificij absoluisse, nunciisque hoc respondisse: Non vt immortalem, aut longæuum filium meum redderent, à diis postulaui: (cùm incertum sit an hoc expediat) sed vt probum ac patriæ amantem: cuius quidem nunc voti sum damnatus. Dio Syracusanus (ita enim accepimus) cum sederet consultandarum rerum causa cum amicis, & domi tumultus magnáq; vociferatio extitisset, sciscitatus quid causæ esset, edoctúsq; filium de tecto lapsum periisse, nihil consternatus, corpusculum mortui iussit tradi mulieribus vt id sicvt consuetudines ferebant sepelirent: ipse autem deliberationem institutam prosecutus est. Hunc imitatus fertur Demosthenes orator, cum vnicam & dilectissimam sibi filiam amisisset. qua de re Aeschines ita eum accusat: Septimo à morte filiæ die, ante quàm luctu defunctus esset, aut mortuæ iusta persoluisset, coronatus albatúsq; rem sacram fecit, legésq; violauit improbus, vnica amissa filia, & quæ prima eum patrem appellarat. Hæc Aeschines oratorio more protulit, cum vellet criminari Demosthenẽ: neq; animadvertit se eum laudare potiùs, qui luctu reiecto studium in patriam suũ miseratione domesticorum antiquius sese habere ostenderit. Antigonus rex, vt accepimus, audita morte filij sui Alcyonei, qui in prœlio cecidisset, constãte animo in nuncios calamitatis intuens, paululúmq; vocem moratus, & vultu ad mœstitiam composito: ô Alcyoneu, inquit, seriùs opinione nostra occubuisti, adeò securè in hostes irruẽs, & neq; tuæ salutis, neq; nostrarum admonitionum rationem habens. Hos quidem viros nemo non admiratur ob animi magnitudinem atq; prædicat: imitari autem facta eorum ob imbecillitatem malè instituti animi non possunt. Cæterùm cùm extent permulta in historiis & Græcis & Romanis exempla eorum qui præclarè & decenter mortes necessariorum tulerunt: quæ ego retuli, sufficient puto ad permouendum te, vt omnium rerum molestissimam luctum deponas, supersedeásq; inani, quæ in eum nulla vtilitate proposita insumitur, opera. Nam quòd homines virtute præstantes, in prima ætate mortem obiuerint deorum, quibus cari erant, benevolentia, & iam antè monui in superiore orationis nostræ parte, & nunc denuò quàm breuissimè indicabo, testimonium ferens insigni huic Menandri dicto:

Iuuenis relinquit vitam, quem dij diligunt.

Sed fortassis, Apolloni carissime, ita nobis occurres: fuit Apollonius meus fato ad hoc constitutus, oportuítq; me vita defunctum ab ipso funerari. Fateor sanè ita naturam nostram, id est humanam, ferre. sed alia est ratio prouidentiæ vniuersum gubernãtis, & ordinis quo totus mundus est dispositus. Illi enim beatitatem nunc adepto filio tuo secundum naturam non conveniebat diutiùs quàm præstitutus ei temporis ferebat terminus in hac vita commorari: sed ita postulabat natura, vt hoc expleto fatale iter conficeret, reuocante eum iam ad se natura. Dices immatura morte abreptum esse. atqui eo felicior est, qui tot mala non senserit. verè enim dixit Euripides:

Hæc vita nomine vita est, ipsa re labor.

Enimverò Apollonius tuus in pulcerrimo flore ætatis decessit, perfectus iuuenis, suspiciendus & æmulandus omnibus æqualibus suis: cum & in patrem matrémq; fuisset pius, & domesticorum studiosus, philosophię deditus, deniq; (vt vno dicam verbo) prorsus humanus: vt qui seniores non aliter quàm parentes revereretur, & æquales sodalésq; amaret, & præceptores veneraretur, & cùm peregrinis tum hospitibus mansuetissimus esset, & vultu gratioso, comíq; humanitate omnibus suauis carúsq;. Ergo ille tuæ suæq; pietatis comitante eum fausta acclamatione, ante nos ad æternitatem ex hac mortali vita digressus est: tanquam è conuiuio abiens priusquam in errorem ex temulentia aliquem incideret, quales in longa senectute accidere solent. Iam si, vt probabile est, vera sunt quæ veteres poetæ ac philosophi perhibuerũt, piis postquam vitam hanc cum morte commutauerunt, esse suos quosdam honores, digniorémq; in consessu tribui locum, destinatámque esse piis animis certam in qua degãt regionem:

bene tibi ſperandum eſt de beato tuo filio, qui inter eos viuet. De ſtatu piorum apud inferos Pindarus poëta lyricus in hanc ſententiam diſſerit:

Fulget illis iubar Titanis,
Cum terras nox obumbrat,
Pratáq; puniceis ornata roſis
Eorum ſunt ſuburbium,
Thuriferis arboribus,
Et aureos ferentibus fructus opacum.
Exercent alij ſeſe equitatu,
Alij fidibus oblectant.
Floret apud illos læta rerum
Omnigenûm copia.
Regióq; amœna ſemper
Fragrat varijs in ignem
Odoribus coniectis lucidum,
Diuûm ſuper aras.

& paululum progreſſus in alia lamentatione, vbi de animo loquitur, hæc habet:

Felix ſors obtigit omnibus,
Vitæ exſoluens laboribus
Mors, & calamitatibus.
Vi ſumma lethi corpora deſtruit:
Supereſt imago viua at æui,
A dijs quæ ſola propago ducta eſt.
Hæc dormit membris laborantibus,
Eiq; ſomnia monſtrant
Quæ comitetur voluptas
Bene facta, quæ've pœnæ
Maneant inceſtos actus.

Diuinus verò Plato de immortalitate animi multa in libro qui Phædo ſeu de animo inſcribitur, nō pauca etiam in libris de republica, Menone, Gorgia, aliíſq; ſparſim diſputauit dialogis. Sed quæ in dialogo de Animo ſunt ab eo ſcripta, ea, ſicvt petiiſti, ſeorſim ad te mittam commentario meo illuſtrata. Nunc ea adducam, quæ huius loci ſunt, vtilitérq; hîc poni poſſunt, Socratis ad Calliclem verba Athenienſem, ſocium & diſcipulum Gorgiæ rhetoris. SOCRATES. Audi ergo ſermonem perelegātem, quem tu, puto, fabulam arbitraberis eſſe, ego verum cenſeo. nam pro veris tibi dicam, quæ ſum expoſiturus. Diuiſerunt, vt eſt apud Homerum, acceptum hæreditate patris regnum inter ſe Iupiter, Neptunus, & Pluto. Fuerat autem de hominibus regnāte etiam Saturno hæc lex, valuítq; ſemper etiamnúmq; obtinet apud deos, vt quicunque hominum vitam ſuam iuſtè piéq; exegiſſet, is ea defunctus in Beatorum inſulas proficiſceretur, ibíq; omnis mali expers in ſumma viueret felicitate. qui verò vixiſſet iniuſte & impiè, is in vindictæ ac iuſticiæ carcerem, quem Tartarum appellāt, abiret. De his ſub Saturno, & primo imperij Iouis tempore iudicabant viui viuentibus, ea ipſa die ſententiam ferentes, qua rei erant mortem obituri. quo fiebat, vt iudicia malè exercerentur. Itaq; & Pluto & procuratores ex inſulis Beatorum ad Iouem ſe contulerunt, queſtíq; ſunt vtroq; indignos commeare. Ne in poſterū ergo hoc fiat, efficiam ego, inquit Iupiter. Nunc quod malè feruntur ſentētiæ, cauſa eſt quia rei amicti ad tribunal adducuntur, dum adhuc viuunt. Multi enim prauos gerentes animos, veſtiti ſunt pulcris corporibus, natalium nobilitate, & diuitiis: & quando iudicio ſiſtuntur, multi veniunt qui teſtimonium ipſis vitæ iuſtè actæ perhibeāt. Iudices igitur cùm his rebus percelluntur, tum ipſi quoq; amicti iudicant, cum animi eorum oculis, auribus, dentibus, toto deniq; corpore obvelati ſint. itaq; omnia hæc ipſis impedimento ſunt, cùm ſui tum reorum amictus. Primùm ergo eximenda hominibus eſt mortis prænotio. nunc enim terminum vitæ provident. eſtq; à nobis Prometheo iniunctum, vt efficiat ne porrò id poſſint. Deinde in iudicium venire debent, exuti iſtis rebus quas dixi omnibus. mortui enim ad tribunal venire debēt. Sed & iudices de iis cognoſcēt nudi ipſi

Platonis ex vltimo Gorgia. de mortuorum ſtatu.

ipsi & vita defuncti, vt ipso animo animum cuiusque simulac is vita decessit contemplentur, cum is desertus omnibus à cognatis omnem istum ornatum in terra reliquerit. sic enim iustè pronunciari poterit. Quæ ego cum mecum prius constituissem quàm à vobis sum admonitus, iudicium commendaui filiis meis, duobus Asianis Minoi & Radamantho, vni Europæo Aeaco. Hi ergo postquam viuendi in terra finem fecerint, iudicia obibunt in prato, in triuio, vbi itinerum est divortium, vno ad insulas Beatorum, altero ad tartarum pergente. In Asia itaque mortuos iudicabit Radamanthus, in Europa Aeacus. Minoi primariam iudicandi potestatem concedam, vt si quid alterum eorum fugerit, ipse sententiis eorum examinandis diiudicet, itáque iustissimo iudicio decernatur, vtrum cuique hominum iter sit ingrediendum. Hæc sunt, Callicles, quæ ego auditu percepta, vera esse arbitror; indéque sic ratiocinor habere rem. mors, mea quidem opinione, aliud nihil est, quàm duarum rerum, animi scilicet & corporis, à sese invicem dissolutio. Hæc ego collecta, Apolloni carissime, accuratissimè composui, orationémque hanc consolatoriam tibi confeci, apprimè necessariam & ad luctum præsentem excutiendum, & molestissimo dolori finem imponendum. Complexus sum etiam cum honorem, quem abs me deferri diis acceptissimo filio tuo Apollonio consentaneum fuit: quo honore nihil optabilius est iis, qui fausta memoria sui perennique famæ prosperitate consecrati iam sunt. Tui est officij, obtemperare doctrinæ nostræ, filióque eum te, quem par est, præbere, repudiatáque invtili illa corporis animíque tui adflictatione & corruptela, ad consuetam tibi, & naturalem vitæ rationem reverti. Cùm enim filius tuus, nobiscum adhuc communis huius lucis vsura fruens, illibenter planè mœstos te matrémve viderit: iam cum diis agens, eorúmque consuetudine potiens, vtique hunc vestrum viuendi modum probare non potest. Proinde animum boni, generosi, liberósque suos amantis viri recipe, & teipsum, matrémque adolescentis, cognatósque & amicos miseriæ isti exime et tranquilliorémque vitæ amplectere formam, quæ cùm filio gratissima tuo erit, tum nobis omnibus, quibus tu quantæ convenit es curæ.

Plutarchi De tuenda sanitate præcepta.

Personæ dialogi sunt Moschio & Zeuxippus.

MOSCH.

GLAVCVM tu Zeuxippe medicum aversatus es heri, cum is de philosophicis rebus nobiscum vellet colloqui? ZEVX. Equidem neque eum aversatus sum ego, mi Moschio, neque nobiscum ille philosophica tractare volebat, fugi autem hominem, quòd nolebam contentioso ansam digladiandi præbere. Est enim in rebus quidem medicis, qualem Homerus esse vult,

— multis dignus componier vnus: Iliad.a,514.

sed erga philosophiam animo est parum amico, sempérque asperitatem quandam in disserendo & morositatem vsurpat. ac tum quoque adversum nobis se ferebat, eminus vociferans, nos qui aggressi essemus de salubri vitæ ratione disputare, confundendis artium finibus facinus neque paruum neque æquum commisisse, distinctáque inquiens esse philosophica à medicis: perinde ac si de limitibus Phrygum & Mysorum statuendis ageretur. quinctiam à nobis quædam neque seriò & non tamen invtiliter dicta in ore habebat atque laniabat. MOSCH. Ego verò, Zeuxippe, cum hæc tum alia lubenter animóque promto audiuerim. ZEVX. Philosophico nimirum, Moschio, es ingenio, & succenses philosopho qui studiosus rei medicæ non sit: indignéque fers, si existimet magis sui esse officij vt videatur geometriæ, dialecticæ & musicæ deditus, quàm vt inquirere ac discere cupiat, in suo corpore, hoc est *Medicinæ studiũ decere philosophum.*

Odyss. a, 392.

Aedibus in propriis quid rectè, quid malè fiat.

Atqui plures ad spectaculum confluere solent, vbi publicitus pecuniæ aliquid inter spectatores distribuitur: sicvt fit Athenis. Et verò medicina de reliquis liberalibus artibus nulli nitore, copia, iucunditatéque cedens, sui studiosis præmium spectandi porrò largitur incolumitatem corporis atque sanitatem. Non itaque intentandum id crimen philosophis de sanitate disputantibus est, quasi verò limites transilierint. immò id potiùs vitio esset dandum, si non sublatis omnino terminis locum hunc sibi communem cum medicis ducerent, in eóque suauitatem cum necessitate iunctam egregio studio consectarentur. MOSCH. Proinde missum faciamus Glaucum, qui ex sese perfectus ob affectatam quandam vult videri grauitatem, & philosophia nihil opus habere ad suam professionem. Tu autem Zeuxippe, totam nobis narra disputationem. &, si libet, ea primo loco, quæ ais cum non prorsus seriò essent dicta, repræhensa à Glauco fuisse. ZEVX. Aiebat ergo socius noster, auditum abs se esse quendam, qui diceret si semper calerent manus, neque sinerentur frigere, non leuiter hoc ad sanitatem conducere. contra extremitatum refrigerationem, qua calor introrsum cogitur, quasi consuetudinem quandam & affectationem febris ingenerare. qui calor salubriter foras in omnes partes eliciatur ad differendam ac distribuendam materiam. atque hoc quidem motum præstare, vbi aliquid manibus agimus, vt ad eas euocetur, ibique contineatur calor. quando autem nullum opus manibus facimus, tunc nequaquam nos debere ad extremas corporis partes frigus admittere. Hoc vnum fuit ex iis, quæ risu excepta sunt. Secundum, si rectè memini, fuit de cibis quos ægrotantibus exhiberis. Hos ille interdum volebat sumi à nobis & gustari, vt iis nos sani etiamnum adsuescentes, neque puerulorum instar formidantes inuisámve habentes victus illam rationem, sed paulatim appetitui nostro familiarem reddentes, ægrotantes olim non ab iis tanquam medicamentis abhorreamus, neq; molestè feramus cibum nobis apponi simplicem, & sine condimentis ac nullum culinę nidorem referentem. Eandem ob causam etiã aliquando illoti capere cibum non verebimur, aut aquam vino præsente bibere, tepidúmve æstate, cùm ad manus sit nix. Atq; hic ad ostentationem factæ & sophisticæ talium rerum abstinentiæ vitãdæ sunt, & earum iactationes. ipsi apud nosmetipsos condocefaciamus appetitum, vt non inuitus vtilitati pareat, eminúsque animum auertamus ab illiberalibus propter victus rationem in morbis parum lautam querelis ac lamentis, quibus alij deplorant suas fortunas, à magnis iucundisque voluptatibus ad sordidum detrusi abiectúmque alimentorum genus. Præclarè dictum est, Vitam delige optimam, dulcem eam consuetudo efficiet. Verùm hoc vtile est etiã in singulis vitæ partibus conari, maximè in victus ratione, vt maximè sani consuetudine nobis familiaria ista naturæq; nostræ non aduersantia redigamus: memoria tenentes quid nonnullis vsu veniat in morbis, qui ægrè aut ne vix quidem ferre possunt aquam aut sorbitionem vel panem si calida exhibeantur, impura hæc & molesta, impuros & importunos qui vti iis cogunt appellantes. Multos etiam lauacra perdiderunt cùm ab initio malum non fuisset magnum, tantum eo quod non possent neque sustinerent cibum capere non loti. è quorum numero etiam Titus fuit Imperator, vt affirmant qui ægrotum curauerunt. His additum fuit illud, semper ea corpora saniora esse quæ tenuiora essent: maximè verò fugiendam redvndantiam, crapulam, deliciarúmque vsum, cum præ manibus est festiuitas aliqua, aut amicorum conuiuium, aut epulæ à rege vel duce exhibendæ, aut vbi aliàs largiùs sese inuitaturi sunt cibis & poculis, ita vt tibi detrectare nõ liceat. tum enim velvt tranquillo cœlo corpus tenue & leue preparandũ est aduersum ventum & vndas ingruentes. Difficile enim est in conuiuiis mediocritatem consuetámq; edendi ac bibendi rationem ita tueri, vt nõ omnibus aliis molestus, iniucundus, importunúsq; videare. Ne igitur crapula crapulæ, vino vinum, tanquam ignis igni (vt in prouerbio est) superadatur, seriò imitandum est quod Philippus ioco satis elegante egit. Inuitârat eum rure quidã ad cœnam, paucos habere secũ comites opinatus: cum autem modicè apparatam ad cœnam Philippus plures adduceret, perturbabatur. quod vt sensit Philippus, ad singulos amicorũ submisit qui moneret, vt locum placentæ relinqueret. ita amicis obtemperantibus, placentámq; expectantibus, ac ideò parciùs vescentibus appositis cibis, omnibus cœna ea suffecit. Sic ergo præparare nos debemus ad necessarias istas inuitationes, vt obsonio, bellariis, adeoq; etiã ebrietati locũ relinquamus in corpore, nouúm-

Manus calidæ.

Cibis ægrotorum sano adsuescendum.

Repletio corporis vitanda.

nouámq; ad ea & paratum adferamus appetitum. Cùm verò talis nos subitò invadit necessitas, vt corpore onusto & ad edendum bibendúmque inepto ob præsentiam principum virorum aut hospitum pudor videatur nos cogere potare cum probè ad potandum affectis: ibi tum maximè armatum esse oportet contra ineptam istam verecundiam, quæ magna adfert hominibus damna, vsurpandáque illa sunt Creontis in tragœdia: *Inepta verecundia.*

> *Præstat inimicum fieri hospes tibi me modò,*
> *Quàm gemere postea, nunc agam si mollius.*

Fugiendo enim rusticitatis opinionem in laterum dolorem vel insaniam se conijcere, revera agrestis est & væcordis hominis, qui rationem cum hominibus citra pocula & nidorem versandi ignoret. Ipsa enim recusatio, si dextrè fiat & vrbanè, non minus gratiosa est quàm obsequium. & si quis ab iis quæ apponuntur in conviuio se tanquam à sacra re abstinens, ad pocula interim mensámque alacriter & hilariter aliquid in seipsum ludat aut dicat, iucundior videbitur vnà se inebriante aut obsonia vorante. Ac mentionem faciebat socius ille noster ex vetustate Alexandri Magni, qui postquam abbibisset liberaliùs, Medio præ pudore non ausus adversari hortanti, & ad nouam trahenti compotationem, denuò merum potauit, ex eóque periit. ex iis qui nostra vixerunt ætate, Rigli pancratiastæ, qui prima luce ad balneum vocatus à T. Cæsare, venit vnáque lauit, cúmque semel inde bibisset, apoplexia correptus subitò vitam finiit. Hæc nobis per risum exprobrabat Glaucus ad pœdagogos dicens pertinere. neque ad reliqua audienda ille animo promto erat, neque dicenda nos illo præsente putabamus, neque enim singula considerabar. Iam primum Socrates hortabatur vt caueremus à cibis qui non esurientes ad edendum invitant, & potu, qui non sitientes ad bibendum pellicit. non vsu eorum in vniuersum ille interdicens, sed docens tum vtendum esse cum est necesse, voluptate quæ inde percipitur ad necessitatem accommodata. vt cum ciuitas pecuniam aliàs spectaculis impendi solitam in vsus militiæ convertit. Quod enim suaue suapte natura est, id dum nutritioni inseruit, vsurpare convenit. esurientésque frui debemus necessario aut suaui alimento, non communi appetitui vbi satisfactum est, inuitamentis nouos ciere. Sicvt enim ipsi Socrati exercitatio corporis non iniucunda erat saltatio: ita cui bellaria pro cibo sunt, minus is læditur. id summopere cauendum est, ne cum pro naturæ modo satis accepimus, ac saturi sumus, ista appetamus. Studio voluptatis ingluuiéque circa has res non minùs vitanda est ambitio, & modi decoríque imperitia, quibus sæpe adducuntur homines vt quædam edant non esurientes, & bibant non sitientes: dum illiberales planè & intempestiuæ illæ subiiciuntur opiniones, absurdum scilicet esse si rara re & preciosa apposita non fruaris, vt vbere, fungis Italicis, placenta Samia, niue in Aegypto. Hæc enim sæpenumerò impellunt ad vescendum nobilibus rebus & raris, animo vanæ gloriolæ quasi nidore quodam illecto, corpúsque nulla eius necessitate ei inseruire cogente, vt aliis narrare possint quòd vesci ipsis obtigerit rebus paratu difficilibus & supervacaneis, eóque scilicet nomine in admiratione sint. Quo modo etiam nonnulli cubantes in lecto cum suis vxoribus, caris etiam & dilectis, Venere abstinent: Phrynæ aut Laidi persoluta mercede, corpus malè paratum ad coitum vana opinione ducti exstimulant & ad libidinem irritant. Ipsa quidem Phryne ætate iam grauior dicebat, se fæcem pluris vendere propter suam nobilitatem. Mirum profectò est, & incomparabile hoc commodum, si quis concessis corporis quas naturæ exigit necessitas voluptatibus, immò autem diu corporis desideriis in actionibus obluctatus, ac obsequi cunctatus, difficultérque admodum eius necessitati gratificatus, aut vt Plato ait mordenti atque vrgenti obsecutus tandem, illæsum se potest conseruare. Vicissim cupiditates quæ in corpus ex animo descendunt, idque suis cogunt inseruire & comitari motibus, fieri non potest quin post obscuras & languidas voluptates maxima ac vehementissima illata damna relinquant. Minimè verò animi concupiscentia ad voluptatem permoueri corpus sinendum est: ipsum enim principium naturæ repugnat. & sicvt axillarum titillatio risum ab animo elicit non lenem aut placidum, sed convulsionis similem & molestum: ita quas compunctum ab animo corpus voluptates & turbatum concipit, eæ à natura alienæ sunt, & ad statum eius convellendum at-

Vtendum, non abutendum suauibus.

Voluptatibus corporis vt moderandum.

que tumultibus exagitandum faciunt. Cum ergo veſcendum offertur rarum aliquid aut nobile, abſtinendo potiùs quàm fruendo quærenda eſt gloria. cogitandúmque ſicut Simonides dixit nunquam ſe propter ſilentium, ſæpe propter ſermonem pœnitentia fuiſſe correptum: ita nobis nunquam pœnitudinem obortam fuiſſe ob repudiatum aliquod obſonium, aut hauſtum aquæ Falerno prælatum, ſed contrà. Cæterùm tantum abeſt vt vis facienda ſit naturæ dum veſci aliqua re cupimus, vt appetentem etiam plerunque debeamus ad vulgaria & nobis vſitata avertere, vt adſuefaciamus eum & condocefaciamus.

Abſtinentia.

Nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratia
Violandum eſt: — inquit Thebanus ille, improbè quidem. nos rectiùs ſic dicemus, ſi quærenda eſt gloria, optimè quæretur continentia ad ſanitatem conducibili. Veruntamen ſunt, quos ſordes & tenacitas eò adigunt, vt cupiditates ſuas domi comprimentes atque attenuantes, apud alios precioſis alimentis perfruantur, iiſque ſe impleant non ſecùs quàm ſi ex hoſtico commeatum nulla cum parſimonia auferrent. deinde malè affecti domum redeunt, viaticum ingluuiei in diem ſubſequentem habentes cruditatem. Crates quod cenſeret non minimam cauſam, propter quam in ciuitatibus ſeditiones exiſterent & tyrannides, eſſe luxum & nimios ſumtus, iocoſè hortabatur ciues, ne vltra lentem ſubinde augẽdis patinis ſeditionum cauſas præberent. Quiſque verò ſeipſum hortetur, ne identidem vltra lentes augendo patinas, præteritóque naſturtio & olea ad * thriuin & piſcem pergendo, corpus in tumultum ac fluxiones ventris ex redvndantia coniiciat. Vulgares enim cibi appetitum intra naturæ modum continent: coquorum & opificum artes, & calidiſſimæ iſtæ aromatibus conditæ cupediæ, vt appellat Comicus, ſemper fines voluptatum proferunt, vtilitatémque ſupplantant. Ac neſcio quo modo fiat, vt vxores cùm ſuos maritos veneficio & poculis amatoriis adoriuntur, execremur averſemúrque: interim mercenariis & ſeruis permittamus vt cibos & obſonia tantùm non lenocinio commendent atque veneficio. Ergo tametſi acerbius videri poteſt Arceſilai dictum in adulteros ac libidinoſos, Nihil differre anticáve an poſtica corporis parte cinædus aliquis ſit: noſtro tamen propoſito non malè congruit. Quid enim intereſt, ſi veritatem rei ſpectes, ſatyriíſne aliquis libidinem provocet, aut guſtatum odoribus & condimentis iritet, ac ſcabioſæ partis alicuius inſtar pruritu ſemper titillationéque indigeat. Fortaſſis ſuus locus erit aliâs, vbi adverſus voluptates dicamus, & quæ pulcritudo ac dignitas continentiæ per ſe ſit demonſtrabimus. In præſentia autem multis magníſque voluptatibus noſtra patrocinatur oratio. Non enim tot actionibus, conatibus, peregrinationibus aut ludis morbi nos priuant, quàm multis voluptatibus nos ſpoliant. vt qui maximè voluptates conſectantur, minimè iis expediat ſanitatem negligere. Sunt quibus in adverſa valetudine, liceat tamen philoſophari, atque etiam imperia gerere & regnare. at corporis voluptates aliæ omnino exiſtere in morbo non poſſunt, aliæ vt oboriantur, parum habent genuini ac ſinceri, ſed multis alienis confuſæ contaminatæq; affectionibus velvti ex æſtu & tempeſtate emergunt. Non enim in redvndannia corporis Venus locum habet, ſed carnis quaſi ſereno & tranquillo ſtatu Venerem, cibúmque & potum voluptas ſubſequitur. & ſanitas voluptatibus, velvti ſerenitas alcyonibus, commodum tutúmque ortum præbet. Eleganter quidem dictum eſt à Prodico, omnium condimentorum ſuauiſſimum eſſe ignem. Sed veriſſimè dixeris, ſanitatem condimentum eſſe diuiniſſimum & iucundiſſimum. Elixa quippe, aſſata, & cocta nullam voluptatem afferunt, neque grata ſunt ægrotantibus aut crapula nauſeáve laborantibus: ſano corpori ſincerus & integer appetitus omnia facit dulcia, & quæ (vt Homerus ait) auidè rapiantur atque ſumantur. Verùm ſicut Demades de Athenienſibus intempeſtiuo belligerandi ſtudio deditis dicebat, nunquam niſi atratos pacem decernere: ita & nos nunquam tenui & temperante victus de ratione cogitamus, niſi cùm à medicis vrimur, & medicamenta nobis impinguntur. quo quidem noſtro ſtatu delicta noſtra valdè ſupprimimus, memoriæ eorum reluctantes. & vulgus imitamur hominum, qui intemperantiam & nimium voluptatis ſtudium ſuum diſſimulantes, regionem morbo obnoxiam, aut luem publicè graſſantem cauſantur. Lyſimachus apud Getas ſiti eò redactus, vt ſe cum toto exercitu in poteſtatẽ hoſtium dederet, poſtcà

Tullius ex Phœniſſis Euripidis. I. Offic.

Voraces alienæ domi.

**Vide Suidam de hoc edulio.*

Voluptas corporis nulla, eo non ſano.

Odyſſ. ι, 110.

steà cum frigidam bibiſſet, Dij boni, inquit, quàm ob breuem voluptatem ſummam amiſi felicitatem. Nos quoq; in morbis nobiſcū reputemus, ob frigidæ potum, aut intempeſtiuum balnei vſum, aut obſequiū in conuiuio præſtitū nos multas noſtras perdidiſſe voluptates, actioneſq; honeſtas, & iucūdas oblectationes. morſus enim huiuſmodi ratiocinationū memoriā ſauciat, vt quaſi cicatrix reliqua in ſanitate nos cautiore vti moneat victus ratione. Non enim nimis vehementes appetitiones in corpore ſano exiſtent, neq; cōtumaces, neq; inſolentes aut quæ coërceri non poſſunt. ſed obſirmandus eſt animus cōtra concupiſcentias iſtas vbi inter fruendū ſeſe efferunt & exſultant, tenendúmq; querimonias earū & eiulatus viles eſſe ac pueriles, & horum finem fore ſublata menſa: ac proinde appetitus iſtos nulla iniuria affectos, nihil nobiſcum conqueſturos, ſed contrà puros ac hilares, non moleſtos aut faſtidioſos, craſtinā diem expectaturos. Huc pertinet quod Timotheus cùm pridie in Academia cœnę Platonis philoſophicæ ac frugali interfuiſſet, dixit: Qui cum Platone cœnarent, eos poſtridie etiam ſuauiter viuere. Sed & Alexandrum Magnum narrant dixiſſe, cùm Adæ cocos relegaſſet, Meliores ſe habere quos ſecum ducat: nempe nocturnum iter quod ei prandium, & exilitatem prandij, quæ cœnam faceret dulcem. Non ſum neſcius febres hominibus, & ob defatigationes, & ob nimios cùm æſtus tum algores accidere. *Plenitudo morborum cauſa.* Sed tamen ſicvt florum odores imbecilles ſuapte natura, quando oleo admiſcentur, vires vigorémq; nanciſcuntur: ita externis cauſis atq; principiis redvndantia humorum in corpore velvti ſubſtantiam & corpus ſuppeditat. abſq; hac nihil mali cauſæ illæ inferunt, ſed elangueſcunt diſſipantúrq; facilè, ſanguine tenero & ſpiritu puro motū excipiente: vbi autem redvndantia eſt humorum, ibi velvt cœnum quoddam exagitatur impurum, omniáque difficilia reddit & pertinacia. Non igitur imitari debemus bonos nauiculatores, corpúſque ſubinde impletum & oneratum, purgando rurſum & proluendo evacuare: ſicvt illi ob auariciam multa in naues cum ingeſſerunt, adſiduò deinceps aquam exhaurire coguntur. ſed corpora noſtra habilia & expedita ſeruare, vt etiam ſi aliquando premantur, ob leuitatem ſuberis inſtar ſurſum ſeſe efferant. Maximè autem præcauendum eſt in præſenſionibus morborum. Non enim omnes morbi invadunt nos, ſicvt Heſiodus ait, *Præſenſio morborum.*

Muti, nam vocis priuauit Iuppiter vſu:

ſed plerique tanquam prænuncios habent & præcurſores ac præcones ſuos, cruditatem & motus difficultatem. Grauitas membrorum, inquit Hippocrates, & defatigationes ſponte ortæ, morbum indicant. *2. Aphor. 5.* nimirum ob plenitudinem ſpiritu neruorum compreſſo & obſtructo. Sed tamen multi, reluctante tantùm non ipſo corpore & in grabatum atque ad quietem trahente, ob gulam & luxuriam ſeipſos in balnea coniiciunt, & ad propinationes feſtinant, velvti obſidione imminente commeatu ſe inſtruentes, metuentéſque ne impranſos febris corripiat. Qui videri volunt elegantiores, hac ratione non peccant. ſed ſtolidè admodum, dum pudet crapulam aut cruditatem confiteri & in lecto diem exigere aliis ad gymnaſium euntibus & ipſos eodem vocantibus, ſurgunt & exercitationibus ſeſe quoque dant, eadémque cum ſanis agunt. Plurimos intemperantiæ & mollicíei ſpes patrocinium à proverbio quærens, quod vinum vino, crapulam crapula pelli & diſcuti ait, mouet, perſuadétque vt omiſſo lecto audacter ad conſueta redeant pocula. Cui quidem ſpei Catonis illa opponi debet cautio, qua is dicebar magna imminui, parua omnino aboleri: tenendúmque eſt, quod præſtat fruſtra abſtinuiſſe & quieuiſſe, quàm ſanitatem ad balneum aut cœnam ſe proripiendo in periculum coniicere. etenim ſi mali aliquid ſubeſt, non cauiſſe, non ſe inhibuiſſe nocebit: ſi nihil ſuberat mali, non obeſt corpori abſtinentia illa, qua factum eſt purius. Puerilis autem ille, qui veretur ne ſe ob repletionem aut crapulam malè affectum amici aut famuli ſentiant: dum hodie pudet cruditatem confiteri, cras fatebitur fluxionem, aut febrem, aut tormina.

Turpiter inopiam, eius ſi te pudet, feres:

inquit ille. multo turpiùs feres cruditatem, grauitatem corporis & redvndantiam, ſi corpus in balneum trahas, velvt nauim putridam rimiſque hiantem in mare. Sicvt enim qui nauigantes ſub tempeſtatem dum in litore tempus terere pudori habent, deinde in altum provecti turpiſſimè vociferando & nauſeando ſe gerunt: ita in ſuſpi-

cione morbi corporéque non bene affecto qui parum decorum putant vnam diem in lecto conſumere cibóque abſtinere, turpiſſimè per plures inde dies decumbunt, dum purgantur, & medicamentis oblinuntur, medicíſque adulantur, & demerentur vinum petentes aut frigidam, turpiáque multa & abiecta facere ac dicere ob dolorem & metum ſuſtinent.

Corpore non ſano voluptas nulla ſincera.

Et verò qui propter voluptates ſibi ipſis non imperant, ſed cupiditatibus ſuis aguntur aut inclinantur, docendi ſunt & admonendi, maximam ſui partem voluptates ex ipſo ſumere corpore. Et quemadmodum Spartani coquo acetum & ſalem dantes, reliqua in ipſo quod mactandum erat animali iubebant quærere: ita in corpore eius quod huic exhibetur condimenta præcipua inſunt, ſi ſano ei exhibetur, atque puro. Quòd enim cibus potúſve aliquis dulcis eſt, quód preciosus, id à ſua natura habet, & extra corpus fruentis. ſuauis autem fit & iucundus ita demum, ſi fruentis corpus ſecundum naturam affectum eo delectetur. qui verò eum averſantur, aut ebrij vel ægroti ſunt, apud hos iſta omnem ſuam gratiam venuſtatémque amittunt. Itaque non conſiderandum eſt, an recens ſit piſcis, an purus ſit panis, an balneum calidum, an ſcortum formoſum: ſed an qui his frui vult, nauſea vacet, corporis tranquillo ſit ſtatu, non heſterna crapula vexetur, non perturbatus ſit. alioqui ſicvt comeſſatores ebrij in domum lugentium invadentes, non læticiam aut delectationem adferunt, ſed fletus excitant: ita venus, obſonia, balneum, vinum corpori adhibita contra naturam affecto, pituitam bilémve concitant, tumultúque illato etiam ſanas adhuc partes corrumpunt: ſperatæ autem voluptatis & delectationis conferunt nihil.

Accuratiſſima victus ratio inutilis.

Enimverò accuratiſſima illa & ad vnguem (vt aiunt) explorata victus ratio, corpus reddit admodum meticuloſum & periculis obnoxium, ipſiúſque animi alacritatem retundit, omnibus de rebus, omni tam laboris tractatione quàm voluptatis fruitione ſuſpicantem ſiniſtri aliquid, nihílque confidenter aggredientem. Oportet autem corpus naualis inſtar veli neque ſereno & tranquillo cœlo nimis contrahere aut comprimere: neque cum aliquis ſubeſt metus, nimis paſſo & laxato eo vti. ſed concedendum eſt aliquid corpori, alleuandúmque eſt, neque eò vſque differenda cura, dum cruditates iam, & fluxus alui immodicus, aut æſtus torporéſve ingruant: quibus nonnulli vix tandem tanquam à nunciis aut apparitoribus admoniti febrim eſſe ante fores, conturbantur, & moderari ſibi incipiunt: cum debuerint eminùs ante tempeſtatem ſibi præcauere,

Morborum prænotio.

velvti qui obſeruant Boream (vt ille ait) ad maritimum promontorium flatu impingentem. Eſt enim abſurdum, cùm crocitationibus coruorum, gallinarum cantillationibus, ſuúmque furioſis in cœno volutationibus, vt appellat Democritus, ſtudioſè animum attendamus, ventorum inde & imbrium præſagia ſumentes: motus nos corporum noſtrorum, & iactationes, affectionéſque morbum antecedentes non obſeruare, non præcauere, neque indicia futuræ in nobis tempeſtatis præcipere animo. Ergo non ad nutritionem modò corporis quod attinet, & exercitationes notandum eſt, an iis corpus ſegniùs minorive cum alacritate, quàm conſueuerat, vtatur, & an ſolito ampliùs fame ſitive tentetur: ſed ſomnus quoque ſi continuus aut lenis non ſit, verùm inæquabilitatem habeat & divulſiones, ſuſpicionem nobis morbi iniicere impendentis debet. atque ipſa adeò ſomnia abſurda ſi ſint, viſáque nobis per quietem offerantur non legitima neque conſueta, multitudinem aut craſſiciem humorum internam, ſpirituúmve conturbationem deſerunt. Ipſi etiam motus animi ſignificant interdum corpus ad morbum eſſe procliue. nulla enim cauſa extante oboriuntur aliquando ſubitæ mœſticiæ & metus, repente ſpes animo conceptas extinguentes. ſtomachus quoque facilè quibuſdam mouetur, iráſque & dolores celeriter minutiſſimas ob res ſuſcipiunt, lacrymántque & animi ſeſe angunt, cum vapores exhalarionéſque vitioſæ coeuntes, animi (vt ait Plato) permiſcentur circuitionibus. Quibus ergo hæc accidunt, ij perpendere ſecum ea debent, & ſcire ſi ſpiritalis nulla ſit cauſa, ſubeſſe corporeã aliquam, quam comprimi aut contemperari oporteat.

Ex aliorũ morbis ſumenda vtilitas.

Magnopere autem conducit, vt cùm inviſis ægrotantes amicos, diligenter de cauſa morbi ſciſciteris: non ſophiſtarum hoc more & ſupervacanea curioſitate, vt inſtãtias, incidentias, communitates in ore habeas, & medicarum vocum litterarúmque peritiam oſtentes: ſed vt vilia hæc & vulgaria non obiter audias, redvndantiam, defectum, defatigationem, inſomnia: maximè autem eam victus rationem, qua is vſus

in

in febrim incidit. Deinde, sicut Plato solebat aliorum peccatis animaduersis digressus secum disquirere, an non ipse quoque eodem esset in vitio: ita exemplum ex aliis capias quid tibi vitandum sit, memoriáque tenendum, ne in idem incidas malum, & affixus lectulo dignam gloriatione sanitatem cum desiderio prædices: sed alterius casus tecum te doceat perpendere quanti facienda sit valetudo bona, quantáque sit attentione & parsimonia eius conseruationi studendum. Expedit etiam in suam ipsius vitæ rationem inquirere. Si enim biberimus, ederimus, laborauerimus, aliúdve quicquam præter ordinem fecerimus, neque vllum indicium aut præsagiũ mali accepti corpus præbeat: nihilominus obseruare nosmet ipsos debemus, ac nos præmunire, si vsi sumus re venerea, aut lassari, quiete & somno: si vino liberalius vsi, aquæ potu: maximè autem si alimẽtis solidis, carnosis, aut variis indulsimus, cibi paucitate, ne quam superfluorum copiam in corpore relinquamus. nam cùm ipsa per se excrementa multorum sunt causa morborum, tum aliis causis materiam viréscque suppeditant. Est enim optimè dictum, saluberrima esse hæc, Alimenti citra satietatem vsum, alacritatem impigram ad labores, naturæ seminis conseruationem. intemperantia enim coitus, eò quod maximè eam facultatem debilitat qua nutrimentum cõficitur, excrementorum gignit copiam. Verùm de his singulis repetito exordio disseramus. Primùm de exercitationibus quæ studiosis litterarum conueniant, hoc dicimus. sicut is qui se nihil scribere iuxta mare habitantibus de curatione dentium aiebat, vsum marinæ aquæ hoc ipso docuit: ita & nos profiteri possimus, non esse cur litterarum studiosis de exercitationibus aliqd præscribamus. Vsus enim sermonis voce pronunciati quotidianus, mirũ dictu quam vtile sit genus exercitationis, non ad sanitatẽ duntaxat, sed etiam ad vires: non quidem athleticas eas, aut quæ carnes augeant & extremas corporis, tãquam ædificij partes condensent: sed quia principibus corporis membris, penes quæ vitæ facultas potissimum est, naturale robur, vigorémque verum ingenerat. Ac spiritu quidem augeri robur, aleptæ demonstrant, qui athletis præcipiunt, vt fricationibus renitantur, eásque subinde intercipiant, obseruatis semper partibus quæ contrectantur, & oleo ac puluere obducuntur. Sed vox cùm sit animæ motus, non in superficie, sed in intimis in visceribus tanquam fonte inualescens, calorem auget, sanguinem tenerũ reddit, omnes expurgat venas, omnes aperit arterias, coire & concrescere humorem nullum superuacaneum patitur, aut tanquam fæcem subsidere iis in vasis quæ alimentum excipiunt ac conficiunt. Itaque continenter orando debemus nobis familiarem hanc facere exercitationem: vel si suspicio insinuet, corpus imbecillius esse aut aliquanto lassius, legendo vel colloquendo. quod enim gestatio est si cum exercitatione conferatur, id lectio præstat vice colloquij, tanquam vehiculo orationis alienæ vocem molliter mouens atque differens. colloquium concertationem & vehementiam adiicit, animo conatum corporis adiuuante. Omnino autem vitandæ sunt vociferationes nimiis animi motibus expressæ, vocémque per vim quandam extorquentes. inæquales enim spiritus eruptiones & contentiones, rupturas gignunt ac conuulsiones. Qui legerit aut disputauerit, is ante deambulandum læui atque tepida vtatur fricatione carnis & mollitione, quantum fieri potest viscera tangens, spiritúmque leniter cõplanans ac vsque ad extremitates diffundens. modus fricandi sit sensui gratus, ac citra dolorem. Qui enim sic composuit tumultum in profundo corporis ac contentionem spiritus, ei excrementa nihil afferunt molestiæ: & si intempestiuũ sit deambulate, aut per occupationes non liceat, nihil est incõmodi. natura enim id accepit, q̃d ei debebat. Itaque neque nauigatione, neque diuersorio excusandũ prætexendúmve est silentium: sed exercenda vox, etiam si ab vniuersis derideare. Quo enim in loco turpe non est cibum capere, vtique etiam exercere ibi corpus inhonestum non est: sed turpius fuerit metuere ac pudore affici ob nautarum, agasonum, cauponúmque risum. nõ quòd pila ludas aut vmbram pugnæ exhibeas te deridentium, quàm quod inter dicendum simul aliquid doceas, quæras, discas, in memoriam redigas exercendo. Socrates dixit, ei qui saltando exercere corpus velit, opus esse domo vel septem lectorum capaci. qui cantu aut sermone, ei sufficere se exercenti, stanti, cubantíque quemvis locum. Id vnum cauendum est, ne conscij nobis repletionis, rei venereæ, aut defatigationis, vocem asperitis contendamus: quod multis rhetoribus ac sophistis vsu venit, cùm ad certamen dicendi vel gloria & ambitione, vel spe mercedis aut propter ciuiles contentiones protrahi se sinunt alieno tempore. Niger sanè noster oratoriam artem in Galatia

Correctio peccatorum in victu & similibus.

De exercitationibus philologorum.

Sermonis mirifica vtilitas.

Lectio.
Colloquium.

docens, forte fortuna ſpinam piſcis deglutiuerat, cùm ſubitò foris ſupervenit alius quidam rhetor, ac declamare cepit. ibi Niger, ne ſpeciem concedentis ſilentio præberet metuens, etiamnum ſpina in faucibus hærente declamauit & ipſe. ſed orta inde magna ac dura inflammatione, impatientia doloris exſecari ſibi ſpinam introrſum profundè vulnere adacto paſſus eſt. per quod vulnus exemta quidem eſt ſpina: verùm ipſe eo ex vulnere, quod ſanatu difficile eſſet, humoréſque affluerent parti læſæ copioſi, mortuus eſt. Sed de his inferiùs erat commodior monendi locus. Ab exercitatione lauari, frigida quidem aqua, plus habet oſtentationis quàm ad ſanitatem vtilitatis. Videtur ſanè hoc præſtare, vt minùs facilè ab externis rebus corpus lædatur, duritiémque corpori aliquam conciliare. Maius tamen internis partibus damnum adfert, meatibus obſiſtens, humoréſque cogens, & vapores condenſans, qui ſemper laxari & digeri ſuapte natura cupiunt. Præterea qui frigida lauantur, neceſſe rurſum eſt vt eam, quam nos fugimus, prorſus accuratam præciſéque nimis ſtatutam vitæ rationem ſectentur, ſempérque curam adhibeant ne quid in eam delinquant: quod nunquam non vel quodvis peccatum acerbè caſtigetur. Vſus balnei calidi multo plus veniæ meretur. Non enim tantum vigoris roboriſque aufert, quantum ad ſanitatem conducit eo, quòd exordia concoctioni præbet, eáque lenia: ac iis quæ concoctionem effugiunt, niſi planè ſint cruda & in ſummo ſuſpenſa maneant, diffuſiones dolorē nullum afferentes comparat, occultáſque membrorum defatigationes demitigat. Veruntamen vbi natura præbet mediocriter ſatiſque commodè affecti corporis ſenſionem, omiſſo balneo ad ignem inungi præſtat, ſi tepore corpus indigeat. Sic enim conſeruatur magis inſitus ac diſpenſatur calor. Sole neque magis neque minus vtendum eſt, quàm temperies aëris ab eo profecta permittat. Atque hæc quidem de exercitationibus ſufficiant. Ad cibum porrò ſumendum quando acceditur, ſiquidem effecerunt aliquid ea quæ antè à nobis de appetitu demulcendo & manſuefaciēdo diſputata ſunt, reſtat vt aliud deinceps præceptum ſubiungamus. Quod ſi eum tanquam vinculis ſolutum tractare, & contendere adverſus ventrem auribus, vt Cato dicebat, carentem difficile fuerit: danda eſt opera, vt ciborum qualitate copiam minus moleſtam reddamus. Itaq; eos cibos, qui ſolidi ſunt, multúmque habent nutrimenti, (carnes puta, caſeos, ficus aridas, oua aſſa, & qui horum ſunt ſimiles) quando ſemper averſari vix poſſumus: tenues & leues arripiamus interim, cuius generis olera ſunt pleraque, & aues, & piſces non pingues. Licet enim his veſcentem & gratificari appetitui, & corpus non affligere. Maximè autem cruditates metuendæ ſunt ab eſu carnium. nam hæ & initiò ſtatim valdè prægrauant, & reliquias poſt ſe malas relinquunt. Ac optimum quidem erat, ita corpus adſueſacere, vt nullum id carnium requireret eſum. non enim ad nutriendum modò largiter ſufficientia tellus producit, ſed etiam ad delectationem voluptatémq; facientium copiam: quibus partim nullum apparatum alium requirentibus veſci poſſis, partim ſexcentis modis miſcere & ſuauia redigere. Sed quando conſuetudo, nō quidem omnino naturæ ea adverſa, in naturam iam abiit, carnibus veſcendum eſt ſanè: non tamen ad explendum appetitum, vt lupi faciunt ac leones: ſed cum eas tanquam fundamentum quoddam & munitionem qua reliqui cibi cōtineantur ingeſſerimus, alij deinde cibi atq; obſonia addantur, quæ & naturam corporis noſtri propiùs attingant, & mentem minùs hebetent noſtram, velvti ex tenui & facili materia incenſam. De liquoribus, lac quidem vſurpandum pro potu non eſt, ſed vt cibus vim validam, & ad nutriendum copioſam habens. De vino id pronunciabimus, quod de Venere Euripides:

Adſis mihi, ſed mediocris:
Neq; me deſtituas.

Eſt enim vinum & potuum vtiliſſimum, & medicamentorum ſuauiſſimum, & de obſoniis omnibus gratiſſimum appetitionibus noſtris, ſi occaſione magis etiam quàm aqua ſit probè temperatum. Aqua, & vino ſi miſceatur, prodeſt: & quæ pura inter diluti vſum bibitur, ipſum dilutum reddit minùs noxium. Itaq; in quotidiano victu adſueſacere nos debemus, vt duo vel tria pocula aquæ ebibamus. hæc & vſum vini emolliet, & corpori familiarem reddent aquæ potum, ne cùm ea pota opus ſit, inſolentia rei offendamur ac recuſemus. Non enim deſunt, qui quo tempore maximè aqua erat bibēda, ad vinum ferantꝛ: vt cùm Solis calore vſti ſunt, cùm horruerunt, cùm vehementiùs per-

Frigida lauacra

Balneum.

Vnctio.

De cibis philologorum.

Carnis eſus.

Potus.
Lac.
Vinum.

Aqua.

perorauerunt, cùm maiore animi contentione de aliqua re cogitauerunt. deniq; à defatigatione & contentione vinum existimant bibi debere, quòd ipsa videatur natura quandam corpori bonam affectionem, & post labores mutationem exposcere. Atqui non voluptatem (siquidem hoc bona affectione intelligi velis) natura requirit, sed mutationem quæ medio inter voluptatem & dolorem loco constituat. Quapropter in his casibus & cibi aliquid detrahendum est, & vino aut abstinendum omnino, aut vtendum diluto interim multa aquæ potatione. cùm enim natura sit vinum impetuosa & acri, conturbationes corporis intendit, atq; exasperat, & partes affectas iritat, demitigationem desiderantes ac læuigationem. quam rem aqua præstare optimè potest. Etenim si etiam non sirientes aquam bibamus tepidam à defatigatione, cõtentione virium, & æstu: sentimus internas partes relaxari & leniri. placida est enim aquæ humiditas, & quieta: cùm vini humiditas impetuum habeat multum, vimq; recentibus affectionibus nequaquam amicam aut æquam. Sin verò est, qui acrimonias illas & acerbitates metuit, quas nonnulli dicunt inediam ingenerare, aut sicvt pueri miserum putat si febre imminente malum præsagiens non occupet cibo vesci: limes est inter has res optimè congruens, aquæ potus. nam ipsi etiam Baccho sæpenumerò sacra Nephalia, id est sobrietatis, peragimus: rectè nosmetita comparantes vsu, vt non semper merum desideremus. Minos quidem luctus causa tibiam sacrificio ademit & coronam: cum tamen sciamus animum qui in dolore sit neque coronis lædi neq; tibiarum cantu. Corpus autem ita validum est nullum, cui conturbato & inflammato vinum adhibitum non adferat aliquid damni. Lydos aiunt fame premente alternis diebus cibum sumendo, & ioco se lusúq; oblectando tempus contriuisse. Sed hominem litteris Musisq; deditum, sicvbi tardiùs cœnare oportebit, proposita aliqua geometrica descriptio, aut libellus, aut cithara, non patientur à ventre agi ac ferri: sed ad hæc subinde convertens à mensa & transferens cogitationes, Musarum ope concupiscentias velvti harpyas quasdam abiget. Scythæ cùm poculis indulgent, subinde arcum tangunt, neruóq; sonitum edentes animum crapula dissolutum revocant: & homo Græcus metuat irridentes ipsum, quòd immodestam pertinacémq; cupiditatem libris & litteris paulatim emollit atq; demulcet? Apud Menandrum leno quibusdam adolescentulis insidiatur, introducendis formosis & sumtuosis scortis: sed eorum quisq;, vt ibi dicitur,

Avocatió animi à nimiis appetitionibus cibi.

Edebat, in sese intuens, bellaria;

scilicet metuens inspicere scorta, idq; cauens. eruditi verò, pulcras, multas, eásque iucundas habent res in quas à gulæ iritamentis animum oculósq; divertant, si aliter non possunt apposita mensa compescere cupiditatum impudentem ferociam. Iam aleptarũ & pædotribarum voces, subinde inculcantium alimentum disputationibus in cœna litteratis corrumpi, capútq; grauari: tum pondus habere sinamus, cum Indum, fallaciam illam sophisticam, cœnantes dissoluturi, aut de cornuta, quam vocant, ratiocinatione sumus disputaturi. Cerebrum Phœnicis dulce admodum est, sed dolores capitis inducere fertur. At dialectica in cœna bellarium est nequaquam dulce, interim tamen caput vehementer lædit ac fatigat. Quod si isti nihil etiam aliud sub cœnam quærere ac philosophari nobis permittunt de iis rebus, quæ pulcræ iuxtà sunt, & vtilem præbent oblectationem: iubebimus, vt molestiam nobis facessere desinant, inq; Xysto & palæstris apud athletas disputent, quos à libris abalienatos, totos dies facetiis & scurrilibus iocis exigere adsuefaciunt, & vt scitè Aristo dixit, similes columnarum in gymnasio, nitidos scilicet lapideósq; fecerunt. Nos autem medicis pareamus, qui monent semper inter cœnam & somnum faciendam aliquam intercapedinem: ne cõgestis in corpus cibis & oppresso spiritu, confestim crudo ac feruido alimento aggrauemus vim concoctricem, sed respirationem & relaxationem concedamus. Ergo sicvt qui mouenda post cœnam corpora affirmant, non cursu aut pancratio id faciunt, sed lentis ambulationibus, & choreis modificatis: ita nos quoq; existimabimus à cœna animos nostros exercendos esse, non sanè negociis, non curis, neque sophisticis concertationibus, quæ ad ostentationem aut animorum motus concitandos tendunt. Sed multæ de rebus naturalibus quæstiones faciles ac probabiles suppeditant: multæ narrationes quæ ad disputationem de moribus faciant, nõ eam asperam, sed vt Homerus appellat menoakea, id est, animum demulcere quæ possit. & historicæ ac poë-

An in cœna vel post cœnam disputandum.

Iliad. 5, 217, alibi.

ticæ quęstiones non ineleganter quidam litteratorum hominum secundas mensas dixerunt. Sunt & narrationes non molestæ, & fabularum recitationes, & de tibia aliquid lyráve colloqui facilius est quàm ea ipsa audire. Terminus autem temporis hic præfigitur, vt iam alimento sensim subsidente ac conspirante superior esse idq; elaborare possit concoctio. Porrò Aristotelis de sententia cœnatorū exsuscitat ambulatio, somnus à cœna statim captus suffocat calorem: alij aūt quiete adiuuari concoctionem, motu perturbari digestionem nutrimenti putant. ideóq; aliis vt à cœna statim deambulent, aliis vt quiescant persuasum est. Vtriusq; consilij videtur scopum non ineptè attingere, qui fouens à cœna quietúmq; seruans corpus, animum non illicò ocio det, sed (vt dictum est) dicendo & audiendo ea quæ blanda sunt & neque mordent neque grauant, spiritus digerat atq; attenuet. Vomitus & purgationes ventris per medicamenta, turpia redvndantiæ remedia, sine magna necessitate non debent vsurpari. quod vulgo faciunt, vacuationis causa replentes corpus, & rursum replenionis gratia exinanientes, contra naturam non minùs repletionis quàm vacuitatis intolerantes: immò prorsus & plenitudinem vt impedimentum fruitionis molestè ferentes, & vacuando subinde receptaculum voluptatibus parantes. cum quidem evidens sit, quid damni inde sequatur: vtroque enim corpus conturbatur & convellitur. Hoc peculiare vomitui est malum, quod insatiabilitatem auget atque alit. Fit enim fames * velvti concussis alueis aspera & turbulenta, attrahiturq; vi alimentum, non citra dolorem: appetitúsque excitatur non alimentum requirentis famis sitisve similis, sed inflammationi quæ medicamentorum haustum applicationémve requirat. inde voluptates nascuntur celeres & imperfectæ, multum habentes pulsus atque exagitationis atq; stimulorum: quibus succedunt contentiones & ictus meatuum, & spiritus includuntur, qui non exspectare possint naturalis evacuationis tempus, sed in superficie corporum versentur, eáque similia faciant nimis oneratarum nauium, in quibus mercium iactura, non rerum supervacanearum opus est. Alui autem conturbationes, vbi medicamentis corrumpuntur atq; liquantur certi humores, plus addunt superflui quàm educunt. & sicvt Græcus grauissimè erraret, qui Græcæ in vrbe turbæ multitudinem molestè ferens, Arabibus & Scythis convenis vrbem impleret: ita nonnulli longissimè à recta ratione absunt, qui eiiciendorum è corpore redvndantium humorum causa, qui familiares corpori sunt & cōsueti, in corpus iniiciunt coccos Gnidios, Scammoniam, aliáq; medicamenta à temperie corporis aliena & sæua, ac quæ expurgari debeant potiùs, quàm corpus purgare possint. Hac igitur in re optimum est, moderata & temperante victus ratione corpus ita comparare, vt vltrò sit ad evacuationes & repletiones rectè compositum. Quod si tamen aliquando necessitas efflagitet, vomendum est, citra tamen medicamenti vsum & nimiam operam, nulla corporis cum conturbatione: sed iis quæ redvndant sponte sua per gulam foras redeundi permittenda cruditatis vitandæ causa facultas. Sicvt enim lintea quæ saponibus aut nitro detergentur, mundiora redduntur quàm si aqua eluerentur: ita medicati vomitus corpori noxam perniciémq; inferunt. Vbi autem adstricta fuerit aluus, nullum ad eam laxandam medicamentum ita valet, vt cibi nonnulli, qui & molliter eam iritant, & soluunt placidè. quorum & peritia familiaris, & vsus doloris vacuus est. quibus tamen si non moueatur, adhibenda est aliquot dierum potio aquæ, aut inedia, aut clyster potiùs, quàm conturbantia ac corrumpentia corpus medicamenta ista, quę nonnulli arripiunt, quo modo libidinosæ mulieres abortum aut fœtus interitum efficientia pharmaca, vt impleri rursum & voluptates possint percipere. Verùm hos omittamus. Alij ab altera parte sunt nimis accurati, & qui statis temporum conversionibus inediam sibi imperant. nō rectè ij naturam nulla eius vrgente necessitate cogentes ob consuetum temporis articulum defraudare seipsam, & necessario, cum opus non sit, alimento suo priuari. Præstat autem his corporis castigationibus vti liberis, ita vt non præsentiantur antè, aut earum suspicio subsit: ac totam victus rationem ita instituere, vt ad quasvis mutationes obediens corpus, non obligatum mancipatúmve vni sit formulæ, aut præceptis animo dierum numeris siue circuitibus. Nam neque tutum, neque facile, neque ciuile, neque homini, sed conchylio conveniens est, aut trunco, genus viuendi illud immutabile & coactum: vbi quis in vmbratilem sese, ociosam, solitariam, & amicorum expertem obscurámque vitam quàm longissimè à republica abdens, cibis & abstinentia, motibus ac quiete vteretur necessitate quadam

Ambulatio à cœna.

De vomitu & purgationibus medicis.

Instatas inedias.

sibi vltrò impositã præscriptis. idq; nullo mihi modo probatur. Non enim ocio ac inertia vænalis est sanitas: quæ duo maxima sunt malorum morbos comitantium. Et si quis bonam valetudinem quiete & actionum abstinentia putat se paraturum, perinde facit, ac si quis nihil dispiciendo oculos, aut vocem non loquendo conseruare instituat. quid enim ad tam multas & hominis officio consentaneas actiones proderit ei sanitas? Proinde desidiam salubrem esse, minimè putandum est. qui enim nihil agunt, sani non possunt verè dici: cùm cuius rei causa sanitas expetitur, eam ignauia perimat. Neque verò ocio sanitatem Xenocrates quam Phocion, aut Theophrastus quam Demetrius Phalereus maiorem est consecutus. et Epicuro, eiúsq; sectatoribus nihil ad tritam illam corporis bonam affectionem contulit adiumenti omnium feriarum & ad gloriam pertinentium actionum fuga. Equidem omnis generis curis conseruanda est corporis naturalis constitutio: cùm nullum vitæ genus vicissitudini bonæ aduersæq; valetudinis non sit obnoxium. Sed præcipuè in republica versantibus præcipiendum est contrario atque adolescentulis Plato consuluit modo. Solebat is quoties è schola discederet dicere: Videte pueri, vt ocio ad honestam aliquam rem vtamini. nos autem illis mandabimus, vt labores in res pulcras necessariásque insumant, neq; ob vilia aut exigua negocia corpus fatigent. Multi enim quauis de causa seipsos affligant vigiliis, peregrinationibus, circuncursitationibus, nulla proposita vtilitate, nullo fine laudabili: sed quia aliis nocere cupiunt, inuident, contentiosè aduersantur, aut sterilem inanémq; sectantur gloriolam. In quos ego præcipuè existimo competere dictum illud Democriti: Animum, si damni infecti postularetur à corpore, damnatum crimine eo iri. Apparet quidem Theophrastum à vero non aberrasse, cùm translatione verborum quadam vtes pronunciaret, Grandem pro conducto domicilio mercedem corpori animum dependere. Sed tamen plura ob animum eueniunt corpori mala, si hoc ille non secundum rectæ rationis præscriptum vtatur, neq; quantam conuenit eius curam gerat. Solet enim animus, dum in suis priuatim est affectionibus, conatibus, & institutis, corpore nimium abuti. Iason sanè Pheræus ille, nescio qua ratione adductus, iniustè quædam minuta agenda aiebat, vt iustè possent magnæ res confici. Nos rationi conuenienter ciuilem hominem hortabimur, vt in rebus paruis remissionem admittat, ibiq; ocio & quieti indulgeat: si quidem velit ad præclaras & honestas rationes afferre corpus non lassatum laboribus, nō hebes, non succumbens oneri, sed in ocio (sicvt in nauallibus naues solent) refectum: vt animum ad vsus necessarios vocantem,

Lactens equum pullus vel vt possit sequi.

Eam ob rem concedentibus negociis recreare nosmetipsos debemus, ac neq; somno defraudare neq; prādio corpus, sed eam consectari corporis gratam affectionem, quæ inter voluptariam sit & doloribus infestatam media. quem limitem non obseruantes quidam, mutationibus corpus affligant, modò nimis pressum duratúmq; laboribus, ferri instar quod è flammis aquæ immersum duriciem accepit, rursus voluptatibus immodicè colliquantes & atterentes, modò dissolutum venere & vino emollitúmq; in forum, aulam, aliúdve negocium quod feruente & contento opus habet studio conicientes. Heraclitus aqua laborans intercute, à medico postulabat vt imbrium abvndantiam in siccitatem converteret. At plerique in summo versantur errore, qui cum defatigatio, labor, indigentia vsu venerunt, tum maximè corpora sua voluptatibus humectanda (sic dicere liceat) & colliquanda exhibent: rursúsq; à voluptatibus ad labores conuertunt & intendunt. Non enim hanc compensationem natura exigit. quippe cùm hoc modo illiberalibus & libidinosis motibus animi à grauibus laboribus ad voluptates deliciásq; impudenter conuersis rursúmq; post voluptates perceptas animo corpus ad labores negociationésq; protrudente, natura non possit eam, quam maximè desiderat constitutionem & (vt nautica vtar locutione) tranquillitatem adipisci, inæqualitate ista semper turbante & tempestates concitante. At enim qui sana vtuntur mente, ij nequaquam corpori voluptates conciliant, dum in labore est. quippe omnino eas tum temporis non requirunt, neque meminerunt animo honestati actionis intento, eiúsque lætitia & seruis cogitationibus alias cupiditates opprimentibus. Quod enim Epaminondas ioco dixit, viro præstante circa Leuctricæ pugnæ tempus morbo exstincto: Dij boni, quomodo in tantis negociis vacauit huic mortem obire? id verè vsurpare possis de viro vel actionem ciuilem, vel philosophicam

Ocium non facere ad sanitatem.

Quando ocio & delectationi indulgendum.

aliquam disputationem præ manibus habente: Vnde huic homini nunc suppeditauit ocium cruditate laborandi, vino se obruendi, aut veneream libidinem exercendi? Defuncti autem iidem laboribus, nactique ocium, corpus quiete reficiunt, non tam inutiles labores, quàm non necessarias voluptates, vtpote naturæ inimicas, vitantes atque fugientes. Auditu accepi, Ti. aliquando Cæsarem dixisse, Ridiculum esse virum eum, qui annum vitæ egressus sexagesimum, manum medico porrigat. Hoc quidem mihi dictum aliquanto videtur proteruius. Ita autem sentio, debere vnumquenque & cognitas habere pulsuũ suis in arteriis proprietates, (multæ enim singulis sunt differentiæ) neq; ignorare, qua temperie corpus sit caloris aut siccitatis, quibúsve rebus iuuetur aut lædatur. se ipsum enim non sentit, suóq; in corpore cæcus inhabitat ac surdus, qui hæc ex alio cognoscit, & medicum percunctatur, æstaténe an hyeme melius valeat, commodiúsne humidis quàm siccis vescatur, naturáne crebrum habeat an rarum pulsum. Hæc & vtile est habere cognita, & facilè percipiuntur studio atq; vsu.

Cuiq; sui corporis debere esse notas proprietates.

Ciborum noticia.

Expedit etiam ciborum habere noticiam, vtilium potius quàm suauium, peritúmq; esse ventriculo convenientium potius quàm adversantium stomacho, & quæ cõcoctionem non perturbent, quàm quæ gustus sensum valdè titillent. è medico quærere, quid sibi facile sit aut difficile concoctu, quid ventri inimicum aut amicum, non minus turpe est quàm sciscitari, quid sit dulce, amarum, austerum. Nunc vulgò coquorum corrigunt errata, peritè sentientes ipsi sicubi plusquam oportuit dulcedinis aut salsedinis aut austeritatis cibo sit admixtum: ignorantes interim quo modo temperari is debeat, vt corpori citra molestiam prosit. Itaq; in iure quidem condiendo apud eos rarò peccatur: seipsos autem vitiosè condientes quotidie, multum negocij medicis exhibent. Non enim id ius putant optimum, quod sit dulcissimum: sed & amara multa, acriáque admiscent. in corpus verò multa voluptatem conciliantia ad fastidium vsq; iniiciunt: siue ignari siue obliti naturam salubribus & vtilibus voluptatem molestiæ expertem stabilémq; addere. Itaq; cùm memoria tenere debemus quæ cognata & vtilia sint corporibus nostris, tum contrà in mutationibus tempestatum anni aliísq; circumstantiis subinde victus rationem convenientem vsurpare. Iam quæ multi damna sibi ipsis ob sordes & illiberalitatem inferunt, ob fructuum collectiones & conseruationes pervigilando ac hinc inde cursitando malè affectas corporis partes vitiúmq; intus alentes in apertum conicientes morbum: metuendum non est ne eveniant litteratis & in republica versantibus viris, de quibus suscepta est hæc nostra disputatio. sed alia his cauenda est nimis anxia minimorum etiã momentorum cura in litteris & disciplinis versantibus, quæ eos eò necessitatis adigit interdum, vt rationem corporis non habeant, neq; parcant succumbenti laboribus, sed cogãt mortalem immortali, ac terrestrem æthereæ parti in elaborando æqualem præstare industriã. Cæterùm vt camelo vsuvenit, quod ei bos prædixerat, cùm eidem seruirent domino, & parte oneris leuare ipsum camelus recusasset, Fore vt paulo pòst & ipsum, & totum onus cogeretur gestare: (mortuo enim boue id impletum est) ita animo quoq; contingit, vt dum defatigato corpori & quietem flagitanti nullam remissionem concedere vult, paulo pòst febri orta aut vertigine, libris & disputationibus omissis cogatur vnà ægrotare ac dolere. Rectè itaque Plato consuluit, neq; corpus esse absq; animo, neq; sine corpore animum mouendum: sed quandam esse velut iunctorum ad bigas equorum debere momentorum æquabilitatem. vt quo maximè tempore corpus animi conatus laboréq; adiuuat, eo id maximè etiam curemus atq; foueamus, pulcrámq; ei illam & amabilem sanitatem præstemus: idq; nobis summum ab eo bonum, omnium quæ potest, exhiberi existimemus, cùm in cognitione virtutis vsúq; in dicendo & agendo nullum nobis obiicit impedimentum.

Parcendum corpori.

Coniu-

Coniugialia præcepta.

PLVTARCHVS POLLIANO *& Euridicæ S. P. D.*

OST patriam legem, quam vobis in cõiugialem thalamum conclusis antistita Cereris imposuit, arbitror etiam orationẽ nostram vtile aliquid legiq; consonũ facturam, si vos vnà cõpellet, hymenæúmq; concelebret. De musicis modis vnus Hippothorus appellatus fuit quòd scilicet eo equi ad coitũ excitarentur. Sed cùm multæ sint in philosophia pulcræ disputationes, nulli eorũ postponenda videt esse nuptialis oratio, quæ ad vitæ societatem coniungentes sese demulcẽs, placidos mutuò sibi cicurésq; reddit. Itaq; eorum, quæ vos in philosophia educati sæpe audiuistis, capita similitudinibus quibusdã breuibus cõplexus, vt eo faciliùs memoria teneri possent, commune ambobus donũ mitto, Musas comprecans, vt adesse Veneri, eiq; operam suam dare dignentur: non enim tam lyræ aut citharæ quàm coniugij & rei familiaris concentũ ab iis instrui oratione, concinnitate, & philosophia convenit. quando etiam prisci Mercurium iuxta Venerem collocabant, vt ostenderẽt matrimonij voluptatẽ maximè orationis indigere: itémq; Suadam & Gratias, vt docerent coniuges invicem quæ vellẽt impetrare debere persuadendo, non pugnando, aut rixando. Solon iubebat sponsam cum sponso concubituram priùs manducare malum Cydonium: innuẽs ea re, primam quæ ore & voce initur gratiam concinnam debere esse & suauem. In Bœotia sponsam velantes asphragonia coronant. Hæc enim planta dulcissimum ex asperrima spina fructum edit: & sponsa non fugiẽti aut aspernanti quod primò insuauem se & difficilem ipsa præbet, mãsuetam ac dulcem vitæ sociam se præbet. Qui verò primas virginum dissensiones non sustinent, nihilo saniores iis sunt qui immaturæ offensi vuæ sapore, maturas aliis relinquũt. Multæ etiã recèns nuptæ à maritis ob primas actiones abalienatæ animis, eadem sunt conditione qua qui ictum apis pertulerunt dimisso fauo. Sunt autem inito matrimonio præsertim principiò cauendæ dissensiones & offensæ: considerandúmq; est vasa quæ ex partibus compinguntur, initio facilè quavis allisione divelli: vbi verò temporis progressu compages firmata est, solidéq; coaluerunt, vix igni & ferro dissolui. Sicvt ignis in paleis aut pilis leporum facilimè exardescit, mox autem extinguitur, nisi materiam quæ ei sustinendo & nutriendo sit apta inveniat: ita amor recèns coniunctorum à forma corporis incensus, durabilis & stabilis non est putandus, nisi in ipsis animis defixus mentémq; occupans viuam nanciscatur affectionem.

Prima consuetudo.

Amor verus.

Quemadmodum pisces medicamentis celeriter capiuntur, sed esui invtiles fiunt: sic mulieres quæ amoris poculis & veneficiis viros captãt, voluptatéq; in suam potestatem redigunt, stupidos eos, vecordes, corruptósq; deinceps vitæ socios habent. nam Circæ quidem nihil profuerunt ij quos veneficio mutauerat, neque vllam ad rem eis vsa est cũ in canes & asinos degenerassent: Vlissem autem prudentẽ virum, prudentérq; secum versantem supra modum dilexit. Quæ verò malunt fatuis imperare viris, quam obtemperare prudentibus: eorũ sunt similes, qui in via cæcos ducere malunt, quàm vidẽtes & itineris peritos sequi. Non credunt mulieres Pasiphaen cùm regis esset vxor, bouem adamasse: cùm tamen videant quasdam, quæ austeros & temperãtes non ferunt, intẽperantibus & libidinosis, velvti canibus quibusdam aut hircis, libentiùs consuescere. Qui ob imbecillitatẽ aut molliciem nõ possunt insilire in equos, illos condocefaciunt vt se submittant ac ingeniculent. eodem modo quidam ducẽdis nobilibus vel opulentis vxoribus, non sese meliores redigunt, sed illas deprimunt, vt humilibus faciliùs imperare possint. cùm oportuerit ratione habita vt magnitudinis in equo, ita dignitatis in muliere, fræno vti. Lunam videmus cum longe à Sole distat illustrem esse ac lucidam, obscurari autem cum ei appropinquat. contrà pudica mulier maximè cerni debet cum suo marito, eo autem absente domi se continere & abscondi. Non rectè est ab Herodoto dictum, simul cum tunica mulierem verecundiam exuere. quæ enim casta est, posita veste verecũdiam eius loco induit, maximáq;

Imperium coniugum.

Verecundia.

verecundia coniuges tessera maximi invicem amoris vtuntur. Sicvt cum sumuntur

Viri imperium.

duæ consonæ voces, cantus grauiori adscribitur: ita in familia rectè instituta omnes res geruntur quidem consensu coniugum, viri tamen vel imperium vel consiliũ elucet. Sol Aquilonem vicisse aliquando traditur. cùm enim ventus adimere homini pallium vellet copioso flatu, arctiùs hic id contraxit atq; tenuit. Sole autem post ventum calidis radiis eum vrente, præ æstu simul cum pallio tunicam exuit. Hoc modo plurimæ agunt mulieres. maritis vi luxum eripere conantibus repugnant & irascuntur: placidis verbis suadentibus missum eum faciunt, mediocritatémq; seruant. Cato senatu mouit eum qui præsente filia osculatus erat vxorem. seueriùs fortassis æquo. Sed tamen si est (vt profectò est) turpe coniuges in præsentia aliorum blandiri, osculari, & amplecti sese invicem: quî non sit turpius coram aliis rixari & convicia mutua facere? & cum quę ad amorem pertinent agantur in occulto, quî conveniens sit maritorum in castiganda, repræhendendáve coniuge libertate vti aperta & omnibus conspicua?

Vxor mariti similis.

Sicvt speculum auro & gemmis ornatum nihil valet, nisi similem exhibeat rebus imaginem: sic diuitis mulieris nullus est vsus, vitam viro similem, moresq; consonos non gerentis. Vitiosum est speculum & prauum, quod læti imaginem tristem, tristis ac retrici lætam atq; renidentem præbet. ita & vxor invtilis ac intempestiua est, quæ lusum quærente oblectationémq; viro toruum tuetur, serias res agente ludit ac ridet: quorum alterum insuauis est, alterum contemnentis maritũ. Sed quemadmodum geometræ dicunt lineas & superficies non seipsis moueri, sed motus corporum comitari: ita vxor debet non proprias habere affectiones, sed mariti seria, ioca, austeritatem vultus, risúmq; subsequi. Qui vxores secum edere ac bibere molestè ferunt, condocefaciunt eas vt solæ sese impleant: sic qui non hilarè cum vxoribus suis viuũt, iocisq; & risui socias non adhibent, docẽt eas seorsim sibi voluptates quærere. Persarum regibus in cœna ac conuiuiis adsident reginæ: verùm vbi ludendi & inebriandi incessit voluntas, eas amandant, & musicas pellicésque advocant. rectè hoc quidem, quod ebrietatis & libidinis suæ participes fieri vxores nolunt. Ergo siquis priuatus libidinis incontinens & malè moratus aliquid scorto aut ancilla abvsus deliquerit, nõ indignari vxor aut iniquè ferre debet: sed existimare maritum veritum sua libidine & temulẽtia ipsi esse iniuriosum aliò divertisse. Reges si musicã ament, multos efficiunt musicos: si litteras, litteratos: si athletas, exercitationibus corporis deditos. ita vir si corporis cultui studet, vxorem ornãdi corporis studiosam reddit, si voluptatibus indulget, libidinosam & meretriciã, si honestatem & pulcras res sectatur, temperantem ac modestam. Iuuencula quædam Spartana interrogata an iam cum viro rem habuisset, Non, inquit, sed vir mecum. hic modus, ni fallor, matronã decet, vt neq; fugiat neq; morosam se præbeat viro aliquid tale inceptante, neq; ipsa initiũ faciat: hoc enim meretricium est & proteruum, illud superbum & ab amore alienum. Mulier amicos peculiares habere nõ debet, sed viri amicis vti.

Communitas rerum in cõiugio.

Ergo cùm ex amicis primũ potissimúmq; locum dij sibi vindicent, eosdem quos maritus nosse deos & colere solos vxor debet, supervacaneis autẽ religionibus & alienis superstitionibus fores occludere. nulli enim deûm grata sunt sacra, quæ mulier clanculum & furtim facit.

Lib. 5. de rep.

Ait Plato felicem beatámq; eam esse vrbem, in qua hæ voces, Meũ, non meũ, rarissimè audiuntur: quòd ibi ciues rebus, quæ alicuius sunt momenti, quàm maximè vtantur communibus. E coniugio multo magis tolli istæ voces debent. Etenim sicvt medici aiunt ictus sinistrorum in dextris partibus sentiri: ita affici iis quæ viro eveniunt mulierem par est, atq; adeò vicissim. vt sicvti vincula alternis nexibus robur mutuò accipiunt, ita communitas coniugum reciprocam benevolentiam vtrinq; vsurpantium constet. Ipsa enim natura miscendis corporibus nostris vtrinq; partẽ sumit eásq; confundit, vt amborum commune sit quod producitur, neutríq; liceat quid suum, quid alienum sit discernere. Proinde talis opum communitas maximè coniugium decet, vt in vnã omnia congerant commisceántq; substantiam, neq; pars habitus alia propria, alia aliena habeatur, sed omnia propria ducantur, nihil alienum. Sicvt vinum aqua temperatum, tametsi aquæ adsit plus, vinum tamen vocamus. ita rem familiarem æquum est viri appellari, quanvis maiorem partem attulerit mulier. Inhiabat opibus Helena, voluptatibus erat addictus Paris. contrà Vlisses prudens, pudica Penelope. itaq; horum con-

Aemilij Pauli est.

iugium fuit beatũ & dignum æmulatione: illorũ coniunctio Iliadem malorũ Græcis barbarisq; intulit. Romanus ille amicis castigantibus, quòd pudicæ, diuiti, formosæq;

vxori nuncium remisisset: pede porrecto, Hic quoque, inquit, calceus pulcer adspectu est ac nouus, sed nemo scit vbi me premat. Ergo non doti, non natalibus, non pulcritudini fidere debet matrona, sed iis rebus fretaesse, quibus maximè maritum tangit: consuetudine inquam, morum comitate, & obsequio: vt ea in singulos dies non dura, neque molesta, sed concinna & grata iucundáque præstet.

Mulier omnia in se reposita debet habere.

Quo enim pacto medici febres ex occultis causis paulatimque collectis ortas periculosiores iudicant iis quæ illustribus & manifestis de causis exsistunt: eodem quæ plerosque fallunt exiles, continentes quotidianæq; offensæ coniugum grauiùs divellunt lædúntque convictum. Rex Philippus deperibat Thessalicam quandam mulierem, quæ veneficio eum circumvenisse dicebatur. operam dedit Olympias, vt eam in suam redigeret potestatem. cùm in conspectum ea reginæ venisset, neque forma tantùm videretur egregia, sed & collocuta esset neque abiectè neque imprudenter: Facessant, inquit Olympias, calumniæ. tibi tua in teipsa sunt reposita veneficia. itidē eam benevolentiam mariti nulla res potest abolere quam vxor moribus & virtute sibi parauerit, dotem, genus, medicamenta, ipsúmque adeo Veneris cestum in sese ipsa collocans. Rursum Olympias cùm aulicus quidam adolescens formosam, sed malè audientem duxisset vxorem: Hic, inquit, si ratione esset præditus, nunquam profectò oculis matrimonium coiuisset. Enimverò non oculis, non digitis ista res agenda est: quod faciunt nonnulli, dotem supputantes sponsæ, non explorantes qualis in convictu sit futura.

Speculi vsus.

Socratis est præceptum, adolescentes, si in speculum intueantur, turpes formæ vitium debere morum virtute corrigere, formosos adhibere diligentiam, ne pulcritudinem prauitate morum contaminent. Sic matrona etiam in manibus speculum vbi erit, sic secum loquatur, deformis si est, Quid essem, si deforet pudicicia? sin elegante forma, Quanti fiam si accedat pudicicia? maius enim decus adfert deformi amor moribus conciliatus probis, quàm si ob pulcritudinem diligeretur.

Ornatus.

Lysander cùm Siciliæ tyrannus filiabus eius vestes cincinnósque preciosos mitteret, dona ista repudiauit: quòd diceret hoc ornatu filias suas dedecoratum potiùs quàm ornatum iri. Sed prior Lysandro id docuit his versibus Sophocles:

Non hæc ornatus, sed deformitas, tuæ
Mentis (miser) putabunturq; insania.

ornatus enim, vt dicebat Crates, est id quod ornat. præstant autē hoc ea, quę decētiorem faciunt mulierem, non autem id aurum potest, aut smaragdus, aut coccina tinctura, sed quæ grauitate, modestia, ac verecundia informant. Qui Iunoni nuptiali seu pronubæ sacrificant, ij fel non cum reliqua conficiunt victima, sed exemtum apud altare abiiciunt. quo instituto legis autor obscurè significauit, coniugio nunquam debere bilem irámque interesse.

Ira.

nam matrisfamilias austeritatē esse oportet, vt & vini, vtilem suauitatéque conditam: non aloes in morem acerbam, & quæ medicamenti instar ingrata sit. Xenocratem Plato, virum bonum & honestum alioqui, sed moribus aliquanto seuerioribus, hortatus est vt Gratiis sacrificaret.

Venustas.

existimo autem pudicæ mulieri apprimè apud virum gratiis opus esse, vt, quod aiebat Metrodorus, suauiter cum eo vitam degat, neque pudicicia sua stomachum ei moueat. nam neque mundicies frugali, neque blandiciæ ei quæ maritū diligit, negligendæ sunt: cùm morositas insuauem reddat modestiam, itémque sordes simplicitatem. Quæ arridere viro metuit, aut aliquid aliud id genus facere, ne videatur proterua & audax, nihil ab ea distat, quæ vt non videatur vnguento caput habere delibutum, etiam oleo abstineat, & ne fucare faciem putetur, ne lauet quidem eam. Videmus verò poetas atque oratores, qui genus loquēdi plebei[illegible]m, illiberale, ac malè affectatum vitant, rebus ipsis & earum dispositione ac sententiis artificiosa industria cōparatis delectare ac mouere auditores. ita sanè matrona etiam rectè faciet, si omnia supervacanea, meretricia, & ad pompam pertinentia fugiat atque repudiet: in eóque operam ponat, vt moralibus & ad vsum vitæ pertinentibus officiis maritum demereatur, pulcritudinique vitæ cum voluptate coniunctæ eum adsuefaciat. Si qua tamen natura est austera, nihilq; iucundi admixtum habet ingenio, neque vsu vitæ suauior reddi potest: æquo animo id ferre maritum decet. & sicvt Phocion Antipatro respondit, parum honestam à se rem petenti, Non potes me & amico vti & adulato-

re: ita iudicare de pudica & austera matrona, Non posse cum eadem se & vt vxore & vt scorto viuere. Aegyptiæ mulieres maiorum instituto calceis non vtebantur, vt domi meminissent tempus exigendum. hodie domi mansuræ sint pleræq;, si aureos calceos, & armillas, & periscelides, & purpuram atque vniones auferas. Theano tunica se amiciens cubitum exeruit. & dicenti cuidam, Pulcer hic cubitus est, respondit: Atqui non est publicus. cæterùm pudicæ non cubitus solùm, sed & sermo publicus esse non debet, vocéq; ad alienos, tanquam parum conveniente denudatione, abstinendum ei est. in voce enim insunt indicia omnis generis animi affectionum. Eleorum Venerem Phidias fecit, quæ testudinē calcaret: quo signo mulieres domi sibi degendum esse, seruandúmq; silentium monerentur. nam aut viro, aut per virum mulieri loquendum est, neque indignè ferendum, si vt tibicen aliena lingua vocem edit propria grauiorem. Diuites & reges cum philosophos in honore habent, & se & eos ornant. philosophi diuites si demerentur, non gloriam illis addunt, sed sibi ipsis auferunt. Simili ratione mulieres laudem merentur, cùm se maritis submittunt: imperiū affectantes, plura contra decorum agunt, quàm ipsi viri qui dominium hoc sustinent. Imperare autem maritus mulieri debet, nō vt dominus rei quam possidet, sed vt animus corpori, iisdem affectibus obnoxius, & benevolentia devinctus: vt autem animi est curam corporis gerere, non tamen voluptatibus eius inseruire ac cupiditatibus: ita lætum esse debet & officiosum mariti imperium. Corporū philosophi alia aiunt ex partibus deiunctis constare, vt classem, exercitum, alia ex compactis, vt domum, vt nauim, alia ex vnitis & in vnam naturam concretis, vt animalium. id si huc accōmodare libeat, coniugium quoq; mutuò amantium, ex vnitis constat: dotis liberúmve gratia cohærens, ex compactis: concubitu solo functorum; ex deiunctis, quales cōtubernio vel quàm vitæ communitate rectiùs censeas. Sicvt autem humores physici dicunt totos totis permisceri, ita oportet matrimonium contrahētium, corpora, opes, amicos, familiarésq; invicem confundi. Etenim Romanus legislator lege cauit, ne coniugum alter alteri donaret quicquam: non vt nullius rei participes fierēt, sed vt omnia communia iudicarent. Lepti, quæ Africæ vrbs est, moris est patrij, vt postridie nuptiarum sponsa ad socrum mittat petitum ollam. illa verò negat, neq; se habere ait: vt nouercalem socrus animum initio statim sponsa experta, si quid postmodò cōtingat asperius, non ferat iniquiore animo. Hoc nosse convenit mulierē, & obviam ire offensarū occasioni. perit autem hæc ex æmulatione benevolētiæ, cui mederi hac vna ratione potest, si peculiarem sibi mariti concilie benevolentiā, eam qua is matrem prosequitur non avertat aut deminuat. Filios matres magis amare vident, quod ab his se adiuuari posse putant: filias patres, vt suo præsidio indigentes. & qui se mutuò honore afficiūt, operam dant vt quod alteri maxime familiare est, id alter gratū habere, eóq; apprime se delectari præ se ferat. Verùm id fortasse aliquid diuersitatis habet. Illud scitum est, si mulier mariti parentibus conspiciat plus honoris tribuere quàm suis, & si quid molestū accidit, suos id celans ad viri deferat parentes. fidem enim nobis paramus apud eos, quibus nos confidere ostendimus, & amorem apud eos, quos diligere credimur. Cyri militibus duces mandauerunt, vt hostes cum vociferatione irruētes taciti exciperent, tacentibus autē eis ipsi sublato clamore occurrerēt. Prudentes itidem matronæ viris ex ira vociferantibus tacent, silentes alloquio demitigant. Rectè Euripides incusat eos qui lyra vterentur ad vini potum. erat enim musica ad sedandas iras luctúsq; potiùs vocanda, quàm ad eneruādum eos qui iam antè erant in voluptate. Vos quoq; existimate perperam coniuges facere, qui voluptatis percipiendæ gratia concumbunt, cùm verò aliquid iræ & dissidij obortū est, secubant: neq; tum potissimum Venerem advocāt, quæ his malis optimè solet mederi. quod & Homerus alicubi docet, Veneri hunc sermonem tribuens:

Dissidiis quorum longis imponere finem,
Et thalami insueto iamdudum iungere nexu
Constitui.—

Semper quidem & vbiq; locorum cauendæ sunt cōiugibus offensiones mutuæ, maxime autem ne in concubitu incidant opera danda. Quædam cum vrgeretur doloribus partus instantis, reclinantibus ipsam in lectum dixit: Et quî possit mederi [illegible] his malis, in quæ in lecto incidi? sed quæ in lecto nascuntur dissensiones, iurgia, iræ, difficulter possunt alio loco & tēpore aboleri. Hermiones videt verū esse hoc verbū:

Ornatus.

Silentium.

Communitas.

Socrus.

Medea: verba nutricis.

Irarum remedium.

Iliad. ξ, 205.

Me

Me perdiderunt ad me ventitando mulieres malæ. *Eurip. Andromacha.*

verùm id non simpliciter fit, sed cùm discordiæ & obtrectationes adversus maritos talibus mulieribus non fores duntaxat, sed aures etiam patefaciunt. Itaque tunc maximè quæ sapit aures occludet susurris istis, ne ignis igni addatur.

Susurri caudi.

habèbitque in promtu Philippi illud, qui fertur amicis in Græcos eum concitantibus, quod beneficiis ab ipso affectos maledicere ei dicerent, respondisse: quid ergo agent, si malè ipsis fecero? & cum mulierculæ calumniatrices dicēt, Amantem sui te & pudicam vir iniquè tractat: Quid ergo, dicet, fiet si odisse eum & iniuriis afficere inciperem? Fugitiuum quidam seruum aliquanto pòst tempore cum vidisset, & insequeretur, isque in pistrinum profugisset, Nō erat, inquit, locus vbi te mallem invenire, quàm hic. Ita mulier quoque discidij libellum meditans ob obtrectationem: sèque affligtans, ita secum dicat: quid verò riualis mea maiore cum voluptate cernat, quàm sic me excruciari, & cum viro dissidere, domúmq; eius & thalamum deserere? Athenienses tres arationes sacras obeunt. vnam in Sciro, antiquissimæ segetis monimentum: secūdam in Raria, tertiam sub ipsa vrbe, quam à iugo boum Buzigiū nuncupant. His omnibus sanctior est aratio atque satio procreandorum liberûm.

Liberûm procreatio.

& Venerem Sophocles præclarè vocauit fertilem Cythercam. itaque huic maximè cum cautione est danda opera viro & mulieri, abstinendúmque incestis & contra leges pugnantibus consuetudinibus, neque seminandum vnde nihil nasci velint, aut si quis existat fructus, eius pudeat & occultetur. Gorgia oratore Olympiæ orationem recitante, qua concordiam Græcis suadebat, Melanthius: Hic, inquit, nobis de concordia consiliū dat, qui sibi ipsi, vxori, & ancillæ, tribus duntaxat priuatim hominibus, concordiam non persuasit. videbatur enim amare ancillā Gorgias, & ancillæ ea de causa obtrectare vxor. Ergo probè concinnatam habeat familiam oportet, qui concionem aut amicos cōcinnare conatur. faciliùs enim mulierum peccata vulgus fallant, quàm quæ ipsi adversus eas delinquimus. Felem aiunt vnguentorum odore ad insaniam redigi. eodem modo si vnguentis mulieres afficerentur, flagitium vtique esset non abstinere vnguentis viros, sed exiguæ voluptatis causa tantam pati illis evenire miseriam. Quando igitur mulieres ad insaniam adigit non vnguēti vsus, sed maritorum cum meretricibus coitus: profectò iniustum est, voluptatis gratia paruæ tantum doloris atque perturbationis vxori inferre: ac nō potiùs purū intactúmq; ab omnibus aliis mulieribus ad vxorem accedere: sicvt ad apes solemus, quas creditum est iritari & pugnare, si quis re cum muliere habita aggrediatur. Qui ad elephantos accedunt, splendido, qui ad tauros, puniceo vestitu non vtuntur, quod his coloribus animalia ista in rabiē vertuntur. tigres traditum est tympanorum circùm pulsarorum sonitu omnino in furorem cōiici ac divellere seipsas. Cùm itaque viri quoque sint, quibus coccinæ & purpureæ vestis conspectus sit molestissimus, aut qui cymbala & tympana ægrè ferant: quid habet difficultatis abstinere his mulieres, neque perturbare aut iritare maritum, sed placidè & constanter cum eo degere? Mulier quædam Philippo invitam se trahenti Missam me fac, ait: sublata enim lucerna quævis mulier cuiusvis est similis. id rectè dictum est in adulteros & libidinosos. Matrona verò maximè exstincta lucerna debet nō cuiusvis mulieris similis esse: sed cum corpus cerni nequit, elucere pudicicia eius, vnius viri studium, modestiáque & amor.

Verecundia.

Plato senes hortabatur, vt coram adolescentibus verecundè agerent, vt sic revereri senes illi discerent. vbi enim inverecūdè se gerunt senes, ibi nullam censebat adolescentibus verecundiam ingenerari posse. Hoc memoria tenere maritus debet, neque vllibi magis quàm apud vxorem verecundiam adhibere, sentiens ei thalamum scholam esse aut modestiæ aut impudiciciæ. Qui autem ab iis voluptatibus vxorem avertit, quibus ipse fruitur, perinde agit ac qui iubeat mulierem contra hostes depugnare, quibus sese ipse dediderit.

Ornatus.

De ornatus verò studio, te quidem, Eurydice, legere, ac memoriæ mandare velim quæ ad Aristyllam scripsit Timoxenes. tu autem, Polliane, noli putare vxorem sibi à cultu supervacaneo & sumtuoso temperaturam, si in aliis rebus videat te sumtui indulgere, & gaudere auro inducēdis poculis, ædibus pictura, mulis & equis phaleris ac tegminibus preciosis ornando. Non enim potest gynæceo luxuria sumtuosa eiici, quæ in medio obversatur virorum conclaui. Ac tu quidem ætate iam ad philosophiam matura, iis quæ demonstrantur ac cum apparatu docentur mores exorna tuos, & eam ob rem cum iis, ex quibus vtilitatis capere potes aliquid, versare ac colloquere. apum verò

instar optima quæque vndique colligens, tecúmque domum ferens, mulieri tuæ imperti, colloquendoque amica ei & familiaria optima quæque dicta reddito.

Iliad. ζ, 429.

Namq; es ei pater et frater, venerandáq; mater:

vt illa apud Homerum de suo marito dicebat. ego autem sic iudico, non minus facere ad dignitatem viri, si mulier eum suum præceptorem, philosophum, magistrúmque appellet, rerum quidem diuinissimarum ac pulcerrimarum. Huius enim modi disciplinæ id præcipuum habent, quod ab ineptis rebus studiísque animos mulierum abducunt. pudebit nimirum saltationis mulierem geometriæ gnaram & magicis incantationibus se capi non patietur, Platonicis Xenophonteísque incantata disputationibus. Quod si qua erit, quæ se de cœlo Lunam detracturam polliceatur, stultitiam imperitiámque deridebit mulierum, quæ ista sibi persuaderi passæ sint. quippe non rudis astrologiæ, & quæ auditu perceperit, quo pacto Aganice filia Hegetoris Thessali perita pleniluniorũ in quibus deficit lumine luna, cùm præcepisset ratiocinatione quo tempore luna in vmbram illapsura foret, imposuerit mulieribus, persuaseritque se lunam cœlo detrahere. Equidem nunquam auditum est mulierem absque viri consuetudine prolem edidisse. informes autẽ fœtus ac carnis moles quæ ex corruptis humoribus in vteris coëunt, molas vocant, quod vitij cauendum est ne in animis mulierum contrahatur: qui nisi semina honestæ doctrinæ concipiant & instituantur virorum opera, ipsi ex sese opiniones absurdas, affectúsque prauos multos gignunt. Tu verò Eurydice in id maximè incumbe, vt sapientum præstantiúmque hominum scitè dicta tibi reddas familiaria, sempérque in ore habeto voces istas, quas virgo etiamnum è nobis percepisti, vt & virum exhilares, & apud alias mulieres ob ornatum ita multiplicem, ita decentem in admiratione sis, præsertim nulla partum impensa. Nam diuitis alicuius mulieris vniones, aut alicuius peregrinæ sericas vestes adipisci iísque te ornare non possis, nisi magna emas pecunia. sed Theanûs ornamenta, & Cleobulinæ, & Gorgûs quæ Leonidæ fuit vxor, & Timocleæ quæ Theagenis soror, & Claudiæ illius priscæ, & Corneliæ Scipionis sororis, aliarúmque illustris famæ mulierum gratis licet tibi sumere, iísque te condecorare, vitámque viuere gloriosam atque felicem. Si enim Sappho ob carminum quæ pangebat elegantiam tam magnificè de seipsa sensit, vt ad diuitem quandam sic scribere non dubitauerit:

Litteræ mulieribus vtiles.

Te simul lethum rapiet, iacebis,
Nec suo quisquam celebrabit ore:
Particeps non es quoniam rosarum
Pieriarum.

cur non altiores tibi liceat ducere spiritus, quæ non rosarum, sed fructuum compos facta sis, quos Musæ ferunt largiuntúrque iis, qui doctrinam & philosophiam magni faciunt.

Plutarchi Septem sapientum

Conuiuium.

Diocles.

AGNAS nimirum tenebras, Nicarche, ingentémque obscuritatem rebus offundet temporis longinquitas, quando iam nunc falsis sermonibus compositis de rebus quarum recens adhuc memoria est, fides adhibetur. Nam neque septem tantummodò illi, sicvti vobis narratum fuit, conuiuio interfuerunt, sed numerus hominum duplo istius maior, quorũ vnus ipse quoque fui, ob artis vsum familiaris Periandro, & Thaletis (qui iussu Periãdri apud me diverterat) hospes: & quicunque fuit qui sermones conuiuarum retulit, (quem quidem satis apparet non fuisse in conuiuio præsentem) malè rem is exposuit. Sed quoniam ocio abundamus, neque senectus idonea cauere sponsione de differenda in aliud tempus narratione potest, ita vobis cupientibus rem totam ab initio enarrabo.

Con-

Conuiuium Periander apparauerat non in vrbe ipsa, sed in cœnaculo quod in Lechæo est iuxta templum Veneris, cui etiam sacrificabatur. Cùm enim ab eo tempore, quo ipsius mater ob amorem è vita sese subduxerat, Veneri rem sacram nunquam fecisset: tunc primùm quibusdam Melissæ adductus somniis eam sacrificio placare instituerat. Proinde vocatorum vnicuique bigæ præclarè exornatæ adducebantur. æstas enim tum erat, totámque vsque ad mare viam ob curruum hominúmque multitudinem pulueris tumultúsque occupabant. Cæterùm Thales bigas apud ostium conspicatus, leni cum risu dimisit. Itaque ambulauimus via per agros diuersa tranquillitatem consectati, tertiúsque vnà nobiscum Niloxenus Naucratites, vir egregius, & cui in Aegypto cum Solone ac Thalete fuisset familiaritatis vsus. is tum denuò ad Biantem erat missus, neque causas legationis suæ ipse norat, nisi quod in libello suspicabatur se ei alteram quæstionem sigillo munitam portare: mandatum enim erat, vt si Bias abnueret, sapientissimis Græcorum aperiret. Ac mihi quidem, aiebat Niloxenus, codicilli hi (simúlque libellum nobis ostendebat) insperatum hoc lucrum opportunè obiiciunt, vt hoc in loco vniuersos vos inueniam. defero enim, vt vides, ad cœnam. Ibi tum Thales ridens, Si quid, inquit, mali est, Prienam referas. soluet enim Bias, sicvt & priorem soluit ipse quæstionem. Quid, inquam, id erat quæstionis? Victimam, ait Thales, miserat ad eum Amasis Aegypti rex, iubens exemtam ex ea optimam ac pessimam carnem sibi mittere. at noster præclarè, linguam exsectam ad regem perferri curauit. quæ ei res magnam gloriam admirationemque peperit. Non hoc duntaxat, inquit Niloxenus: sed & id, quod regum quoque amicitias non refugit, quemadmodum tu facis. Nam cùm te quoque ob alia quædam suspicit, tum verò mirum in modum ei arridet quòd Pyramidis altitudinem absque vllo labore aut instrumento dimensus es: sed scipione ad vmbræ, quam iaciebat pyramis, finem erecto, ac tactu radiorum duobus triangulis constitutis, demonstrauisti altitudinem pyramidis ad scipionis altitudinem ea esse proportione, quam vmbra illius ad huius vmbram haberet. Sed, cuius rei mentionem feci, ob odium in reges malè audis apud Amasin, suntque ad eum relata tua quædam contumeliosè in tyrannos dicta: qui interrogatus à Molpagora Ione quidnam vidisses insolens, Tyrannum responderis senem: rursúmque alicvbi de bestiis orta disputatione, pronunciaueris pessimam ferarũ esse tyrannum, de cicuribus adulatorem. hæc enim reges, tametsi nihil minùs videri quàm tyranni volunt, auribus nequaquam æquis audiunt. Ad hæc Thales: Isthuc quidem, ait, Pittaci est, ioco aliquando ad Myrsilum dictum. Ego verò non tyrannum, sed gubernatorem nauis si videam senem, pro miraculo sim habiturus. quòd autem ab hoc ad illum transfertur hoc dictum, ego id de mutatione hac sentio, quod adolescens ille, qui cum canem saxo petens nouercam feriisset, ne sic quidẽ malè cecidisse dixit. Itaque ergo & sapientissimum iudicaui esse Solonem, qui oblatam tyrannidem recusauerit: & Pittacus si solus dominari non fuisset aggressus, nunquam dicturus erit, Difficile est esse probum. Ac Periander mihi videtur tyrannide tanquam paterno morbo circunventus non malè emergere sese, salutaribus adhuc vtens consuetudinibus ac colloquiis hominum prudentum, iísque obsequens: neque admittens Thrasybuli ciuis mei consilium, qui eum ad oppressionem summorum hominum hortatur. Nihil enim discriminis est inter colonum qui loco tritici & hordei locustas comportare velit & aues, atque tyrannum qui mancipiis quàm viris malit præesse. Quippe multa mala dominationis vnico hoc compensantur bono, honore videlicet & gloria, siquidem bonis aliquis tanquam melior, & magnis vt maior imperet. qui autem securitatem decoro neglecto quærunt, digni sunt qui non hominibus, sed ouibus equis, bobúsque multis præsint. Verùm enimverò hospes iste in sermones nos coniecit nihil ad rẽ facientes, dũ non curat dicere atq; inquirere de iis, quæ cõgruunt ad cœnam euntibus. nisi fortè non putas sicvt præbitoris, ita etiam inuitati suum esse apparatum. Sybaritæ feruntur toto autẽ anno mulieres inuitare soliti, vt eis liceret per ociũ vestibus auróque ornatis ad cœnam venire. Ego autẽ plus temporis requirere puto probè cœnaturi legitimã præparationẽ. quia difficilius est mores decorè cõponere, quàm corporis curiosum invtilémq; ornarũ conquirere. Qui .n. sapiẽs nõ sese tanquã vas implendũ ad cœnã apportans venit: sed vt serio ioco'q; aliqd acturus, auditurúsq; & dicturus, provt occasio cõviuarũ quẽq; monebit, siquidẽ velint suauiter vnà esse. Licet

Periander Veneri sacrificat.

Bias de lingua.

Pyramidis mensura. Vide Euclid. 6, 4.

Tyrannus.

Quomodo ad conuiuium sit accedendum.

sanè obsonium vitiosum aversari, & si vinum non probetur, ad nymphas confugere. at conviuia qui caput obtundat, importunus, atque intractabilis, omnem cum vini & cibi, tum musicæ gratiam corrumpit atque perdit. cõceptámque molestiam deponere non est facile, cùm nonnullis per omnem vitam inhæreant mutuæ offensæ, velut crapulæ quidam sensus pridianæ, ortæ ex contumelia inter pocula aut ira. Itaque Chilo rectissimè, qui cum heri vocaretur, non antè condixit, quàm eorum qui invitarentur eódem nomina singulatim cognouisset. dicebat enim quibus cum necesse esset vnà nauigare aut militare, eorum etiam molesto comitatu ac contubernio vtendum esse. vltro autem qualibuscunque admiscere se conviuis, non esse sani hominis.

Sceletus Aegyptiorum. Aegyptij in conviuia inferre solent sceletum, id est exsiccata hominis, atque inter se compacta ossa, hortantq; conviuas vt meminerint se non ita multo pòst tales fore. is quanquam ingratus & intempestiuus comesator, tamen suum habet locum, non ad potum & voluptates, sed ad mutuum amorem dilectionémq; cohortans, monénsq; vitam breue tempus sortitam non debere malis rebus lõgam reddi. Inter hos sermones ad cœnaculum pervenimus. Ibi Thales lauare recusauit, quod vnctum se esse diceret. obiens tamen cursus spatia, & palestras spectauit, & lucum ad mare probè exornatum: non quod eorum quicquam admiraretur, sed ne contemnere Periandrum, eiúsve despicere videretur magnificentiæ studiũ. Cæteros, vt quisque vnctus lotúsve erat, famuli per porticum in cõclaue viris destinatum introducebant. Ea tum in porticu Anacharsis sedebat, & ante eum puella stabat cæsariem eius manibus pectens. Hanc Thales ad se perquàm liberaliter adcurrentem osculatus, atque ridens: Fac ait hospitem nobis pulcrum, ne terribilis adspectu nobis, ferúsq; videatur, cum sit mansuetissimus. Mihi autem quærenti quænam hæc esset puella: Sapientem, inquit, & famosam non nosti Eumetidem? sic enim eam pater, vulgo de patris nomine Cleobulinam appellant. *Eumetis, siue Cleobulina.* Tum Niloxenus: Nimirum, inquit, eam ob ænigmatum peritiam ac sapientiam laudas. nam & in Aegyptum quædam ab ea propositæ quæstiones pervenerunt. Non sanè, respondit Thales. his enim illa tanquam taxillis vbi ita res fert vtitur, & concertat cum compellantibus. Sed & animi altitudo inest ei mirabilis, & ingenium ciuile atque humanum, ac facit vt pater ciuibus humaniùs populariterque imperet. Omnino, inquit Niloxenus, ita videtur. idque apparet intuenti tenuitatem in amictu eius atque simplicitatem. sed quid causæ est, quod Anacharsin ita amanter curat? Quia, respondit Thales, vir is est temperans, multarúmque rerum gnarus, rationémq; victus & purgandi, qua in ægrotis curandis Scythæ vtuntur, prolixè ei libentérque tradidit. atque adeò nunc etiam discere eam aliquid atque disputare puto, dum virum tractat istum atque mulcet. Cùm iam cœnaculo appropinquaremus, occurrit nobis Alexidemus Milesius, Thrasybuli tyranni filius spurius, inde perturbato animo egressus, iratúsque secum quædam, quæ nos percipere nequiuimus, mussitãs. Is vbi Thaletem conspexit, paulum sese colligens, atque ad se reversus: Atroci, inquit, iniuria nos Periander affecit, non passus me soluere nauim, cùm quidem id cuperem, sed vt ad cœnam manerem exorans: & nunc venienti cœnatũ sedem adsignãs indignissimam, Aeolibus, & insulanis, ac quibusvis tandem hominibus Thrasibulo prælatis. satis enim evidens est, despici ab eo patrem qui me misit, meámque in eum redvndare contumeliam. Itáne verò, ait Thales, metuis, ne quemadmodum Aegyptij stellas aiunt viribus pro loci in quem attolluntur aut devehuntur conditione augeri minuíve, ita tibi quoque locus claritatem obscuritatémve adferat. & Lacone illo deterior es, qui cùm ei in choro quodam vltimum locũ præfectus adsignasset, Bene, inquit, abs te factum est, qui rationem huius quoque loci cohonestandi repereris. *Locus.* non enim curãdum est quo loco aut pòst quos collocemur: sed vt quibus adsidemus, cum iis bene nobis conveniat, statimque in nobis ipsis principium ansámque amicitiæ inesse ostendamus, dum nõ succensemus locanti, sed laudamus quod talibus nos adiunxerit. Etenim qui loci causa irascitur, is magis ei iuxta quẽ positus est, quàm collocãti succẽset, & vtriq; infensus fit. Verba hæc sunt, inquit Alexidemus, ac obseruaui vos quoque sapientes honorem sectari. simúlq; præteritis nobis discessit. Nobis autem insolentiam hominis mirantibus, Thales: Ingenio est, ait, stupido ac monstroso. qui etiamnũ adolescẽtulus, cùm allatũ Thrasibulo esset vnguentũ præclarũ, id in magnã craterã infudit, meróq; affuso ebibit, inimicicia amoris loco perpetrata. Secundũ hæc famulus accedẽs: lubet, inquit, Periãder te vnà cũ Thalete venire visum quid rei

sit

sit quod modò est ad eum allatum, temeréne sit natum, an monstrum sit atque prodigium. ipse enim valdè videtur perturbatus, contaminari ac pollui eo sacrificium censens. hæc locutus, in domum quandam nos deduxit, vnam ex his quæ circa hortum erant. Ibi adolescens quidam pastoralis, vt videbatur, imberbis adhuc, forma non contemnenda alioqui, explicato scorteo sacculo, monstrauit nobis infantem equæ, *Mõstrosus fœtus.* vt aiebat, partu editum, supernè ad ceruices vsque & manus humana forma, reliquas partes equinas habentem, cæterùm in morem hominum recens natorum vagiẽtem. Ac Niloxenus quidem, Dij auerruncẽt vociferatus, oculos auertit. Thales autẽ aliquandiu in adolescentem intuitus, deinde subridens, vt solebat identidem de arte mecum iocari: Númnam (inquit) Diocles lustrationem aliquam molieris, negociúmque diis malorum profligatoribus facesses, re terribili scilicet atq; magna oblata? Quid ni, inquam ego? certè enim, Thales, portenditur seditio ac dissidium, metuóque ne malum in ipsum penetret matrimonium ac posteros, cùm dea priore nondum expiata, alteram hanc, vt cernis, iræ significationem edat. Ad hæc nihil respondens Thales, sed ridens discessit. ac Periandro apud fores obuiam facto nobis, scitatóque quid videretur de spectaculo isto, omisso me, manum eius præhendit, & Quæ, inquit, Diocles mandabit, ea tu per ocium peragas. Ego autem tibi consulo, vt equarum pastoribus non vtaris, aut eis des mulieres. Visus est mihi Periander his verbis auditis maiorem in modum delectari. nam & risum tollebat, & Thaletem amplexus osculabatur. Tum ille: existimo, inquit, ô Diocles, iam euenisse quod signo isto portendebatur. vides enim quantum damnum cęperimus, Alexidemo nobiscum cœnare nolente. Postquam intrò peruenimus, maiore iam voce Thales, Et vbi tandem, ait, homo ille indignè tulit se collocari? locóque commonstrato, ibi cùm ipse accubuit, tum nos vnà accumbere iussit, inquiens vel pecunia fuisse se redempturum vt eadem cum Ardalo mensa posset vti. Erat autem Ardalus Trœzenius, tibicen ac sacerdos Ardalidum Musarum, quas priscus Ardalus Trœzenius dedicauerat. Ibi Aesopus, qui nuper à Crœso ad Periandrum, ac præterea Delphos ad oraculum missus, humili sella iuxta Solonem supernè accumbentem assidebat, Mulus, inquit, Lydus *Muli fabula.* suam in flumine contemplatus imaginem, pulcritudinémque & magnitudinem corporis sui admiratus, ferocire & equi in morem procurrere intendit. mox autem recordatus asini se filium esse, inhibuit cursum, ferociámque & spiritus repressit. Ad hæc Chilo Laconica voce, Tu quoque, ait, tardus es, & muli cursum imitaris. Secundum hæc Melissa accessit, & iuxta Periandrum accubuit. Eumetis autem inter cœnãdum sedit. Cæterùm me Thales, qui supra Biantem accumbebam, ita compellauit. Cur nõ significasti, Diocles, Bianti, Naucratitam hospitem iterum ad eum venire cum quæstionibus à rege propositis, vt sobrius & cautus eas percipiat. Ille verò, inquit Bias, iampridem me istis adhortationibus territat. Ego autem noui Bacchum cum aliàs *Vini vis.* validum esse, tum à sapientia cognomentum Lysij (quasi Soluentem diceres) inuenisse. itaque non metuo ne plenus eius ad certamen iniquus animi sim habiturus. His illi inuicem verbis inter cœnãdum ludebant. Mihi verò consideranti cœnam vsitata ratione nonnihil frugaliorem, subiit apud animum meum cogitare, sapientum & bonorum virorum conuiuia non augere impensas, sed minuere potiùs, dum superua- *Frugalitas doctorum.* canei obsoniorum apparatus omittuntur, & vnguenta peregrina ac bellaria, vinorúmque preciosorum diffusiones, quibus cum Periander quotidie vteretur, vtpote in tyrannide, opibúsque & rebus tantis, tum sese istis viris tenuitate & frugalitate commendabat. nam non aliarum duntaxat rerum, sed vxoris quoque demens atque occultans consuetum mundum, frugaliter eam & modicè ornatam ostendebat. Sublatis mensis, sertísque à Melissa distributis, nos quidem libauimus: & tibicina, cũ paululum ad vota nostra cecinisset, è medio abiit. Tunc Ardalus Anacharsin allocutus, interrogauit an apud Scythas tibicinæ essent. qui ex tempore respõdit, Ne vites qui- *De fistulis & ossibus.* dem apud Scythas esse. Rursumq; Ardalo dicente, Atqui dij sunt Scythis? omnino, inquit Anacharsis, iiq; intelligentes humanæ linguæ. neq; Scythæ putant, quod Græci: qui quanquam Scythis eloquio præstare se censent, tamen Deos ossium & lignorum sonos quàm humanam vocem libentiùs audire opinãtur. Quid, intulit Aesopus, si videres, ô hospes, nostri temporis fistularum fabros, qui ossa hinnuleorũ abiiciunt, & asininis vtuntur, meliùs sonare hæc dicentes. qua de causa etiam Cleobulum tibia hinnulea ad fistulam Phrygiam impulit mirari aurem cornigeram ictus

inquit, dictas sententias omnes ferè sanæ mentis hominẽ ab imperio gerendo deterrere. Et Aesopus, vt erat repræhẽdendi studiosus: Hæc igitur, ait, oportebat nos seorsim tractare, ne dum consiliarij volumus esse & amici principum, eorum fiamus accusatores. Huius caput tangens Solon ac renidens, Non, inquit, videtur tibi moderatiorem principem ac tyrannum æquiorem reddere, qui ei persuadet præstare non imperare quàm imperare? Quis verò respondit Aesopus, tibi malit credere, quàm Deo? cuius sententia ex hoc tibi dato oraculo apparet,

Felix Vrbs, vocem præconis quæ vnius audit.

Et Solon: enimverò, inquit, nunc quoque Athenienses vnicum audiunt præconem, nimirum legem, quanquam penes populum reip. sit potestas. Tu autem coruorum graculorúmque voces audire peritus, tuam ipsius vocem non accuratè exaudis: sed qui vrbem de Apollinis sententia beatissimam fore putes quæ vnum audit, conuiuij hanc laudem esse censes, vt omnes differant ac de omnibus. Tu enim, infert Aesopus, nullam legem posuisti, ne inebriẽt serui, sicvt Athenis seruis amoribus & sicca vnctione interdixisti. Cum risisset Solon, Cleodemus medicus: atqui siccæ vnctioni, inquit, simile est, vino rigatum loqui. est enim suauissimum. & Chilo id sic excepit: itaq; eo tanto magis abstinendũ est. Rursum Aesopus, Et quidẽ, ait, Thales visus est dicere, fore vt celerrimè consenescat. Hic ridens Periãder, sic est locutus. Meritò quidẽ nos, Aesope, pœnã dedimus, qui prius quàm Amasidis sermonem reliquũ in mediũ proponeremus, in alias incidimus disputationes. Tu itaque Niloxene reliquum Epistolæ inspice, virisq; his præsentibus vtere. Tum Niloxenus hæc. Equidem postulatum illud Aethiopicum nihil aliud quàm vt est apud Archilochum scuticã cõfractam appellare quis iure possit. Tuus autem hospes Amasis in hoc quærendi genere humanior est & elegantior. Iussit enim eum explicare quid sit vetustissimum, quid pulcerrimum, quid maximum, quid sapientissimum, quid communissimũ, atque adeò quid vtilissimum, quid damnosissimum, quid fortissimum, quid facilimum. Quid, inquit Periander, respondítne, & soluit singula isthæc? Audietis, ait Niloxenus, quomodo, & vestrum erit iudicium. Summam enim in hoc rex noster impendit operam, vt neq; calumniari responsa possit dici verè, neque lateat & non arguatur si quid erratum est respondendo. Recitabo autem vobis quo modo respondit. Quid antiquissimum? Tempus. Quid maximum, Mundus? Quid sapientissimum? Veritas. Quid pulcerrimum? Lux. Quid communissimum? Mors. Quid vtilissimũ? Deus. Quid damnosissimum? Genius. Quid robustissimum? Fortuna. Quid facilimum? Quod suaue est. His ita recitatis, Nicarche, factóq; silentio Thales Niloxenum interrogauit, an has solutiones probasset Amasis. Respondentéque eo, quasdam admissas ab eo fuisse, quasdam improbatas, Et verò, inquit Thales, examinandæ sunt: omnes enim vitia magna erroresque habent. quale est, (verbi gratia) quod tempus omnium rerum vetustissimum dixit quod qui potest esse verum? cum pars eius præterierit, alia sit præsens, alia futura: & quod post nos erit tempus, rebus hominibúsque qui nunc sunt recentius esse quivis videat. Iam quod veritatem putat esse sapientiam, tantundem mihi videtur ac si lumen oculum vocaret. Quod si lumen, ità vt est, pulcrum esse censuit, quomodo factum est vt ipsum Solem præteriret. De cætero quod respondit de diis ac geniis, id audax atque periculosum est responsum: valdè etiam a ratione alienum est, quod de fortuna dixit: non enim ea tam facilè mutaretur, si ita validissima rerum esset atque robustissima. Sed neque mors communissimum est, quæ nihil ad viuos pertinet. Cæterùm ne videamur in aliorum pronunciata inquirere, nostra cum eorum dictis componantur. & si Niloxeno ita videtur, primum ego me offero qui de singulis interrogetur. Exponam deinceps quid quæsitum, quid responsum fuerit. Quid est antiquissimũ? Deus, inquit Thales. ortũ enim caret. Quid maximum? Locus. reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Quid pulcerrimum? Mundus. omnes enim eius partes ordine aptæ sunt. Quid sapientissimum? Tempus. id enim alia invenit, reliqua inveniet. Quid communissimum? Spes. quibus enim reliqua omnia desint, hæc adest. Quid vtilissimum? Virtus. hæc enim reliqua etiam rectè vtendo vtilia facit. Quid damnosissimũ? animi vitium. huius enim præsentia plurima bona corrumpuntur. Quid validissimum? Necessitas. ea enim sola est insuperabilis. Quid facilimum? Quod est naturæ consentaneũ. nam voluptates etiam sũt, quæ sæpenumerò respuant. Cùm Thaletis dicta omnes approbassẽt: Cleodemus,

Variæ quæstiones.

Aliæ solutiones earum.

Huiusmodi, inquit, Niloxene quæstiones proponere & soluere regibus cõuenit. barbarus autem iste, qui mare Amasidi propinabat, breuitate sermonis refellendus fuit ea, qua vsus est adversus Alyatten Lesbiis scripto superbè aliquid insolens mandantem Pittacus. nihil enim respondit aliud quàm debere eum cepas & calidum panem edere. Hunc eius sermonem sic excepit Periander. Enimverò priscis quoque Græcis in more positum fuit, Cleodeme, huiusmodi inter se quæstiones proponere. auditu enim accepimus, Chalcidem ad Amphidamãtis exequias conuenisse poëtas, quorum tum inter sapientes maximè vigebat gloria. Fuerat autem is Amphidamas vir ciuilis, cúmque multum negocij exhibuisset Eretriensibus, in pugnis ob Lilantem commissis ceciderat. Sed cum poetarum carmina arte elaborata difficilẽ molestámque facerent diiudicationem ambigua victoria, & concertatores gloriosi Homerus atque Hesiodus præ sui reverentia plurimum arbitris dubitationis afferrent: ventum est ad huiusmodi quæstiones. proposuerúntque, inquit Lesches, talia:

Quæstiones argutæ mos inter se proponendi vnde?

Musa mihi refer hæc, quæ nec prius euenerunt,
Nec pòst euenient. — & respondit Hesiodus ex tempore:
Sed Iouis ad bustum sonitu cùm quadrupedante
Frangentur currus ab equis certamine anhelo:

dicitúrque ea maximè de causa magni factus ac tripode donatus. Quid verò, inquit Cleodemus, hæc à scirpis Eumetidis differunt. quos illam animi iocique causa nectentem, vt aliæ cingula solẽt & reticula, mulieribus proponere fortassis indecorum non est: ridiculum verò, si eos vt rem seriam tractẽt viri cordati. Ac Eumetis quidem, cùm, vt apparebat, dicere aliquid adversus Cleodemum cuperet, præ verecundia sese cohibuit, faciésque eius tota rubore oppleta fuit. Sed Aesopus, velut vlciscẽs eam: An verò ait, non magis ridiculum est, nõ posse nos ista soluere? quale est quod paulò ante cœnam nobis proposuit:

Laß köff.

Igni hominem æs humano in corpore figere vidi.

potésne explicare, hoc quid sit? Ne scire quidem opus habeo, respondit Cleodemus. Et verò, inquit ille, nemo te meliùs istã rem nouit aut vsurpat. quòd si inficias ire velis, testes habeo cucurbitulas. Risit Cleodemus: nemo enim medicorũ ea tempestate frequẽtiùs cucurbitulis vtebatur, idque remedij propter vsum non parum laudis invenerat. Cæterùm Mnesiphilus Atheniensis socius imitatórque Solonis Periandrum sub hæc ita compellauit. Equidem æquum iudico, vt sicut vinum, ita sermo quoque nõ pro censu aut præstantia virtutis, sed ex æquo inter omnes distribuatur, sicut in populari statu reipublicæ. At quæ iam à vobis dicta sunt de dominatione & regno, ad nos, qui populares sumus, nihil pertinent. Itaque censeo debere vos denuò ea de reip. forma, in qua æquali omnes iure viuunt, viritim aliquid conferre, auspicante iterum Solone. Placuit hæc sententia omnibus. Primúsque Solon: tu quidem, inquit, Mnesiphile audiuisti cum vniuersis Atheniensibus, quis meus sit de rep. sensus. Quando autem nunc quoque vis audire, videtur mihi ciuitas maximè beata fore & conseruatura popularem statũ, in qua iniuriæ alicuius autorẽ non minùs illæsi quàm qui læsus est in ius rapiant atque puniant. Secundus Bias dixit, eum popularem reip. statum esse optimum, in quo legem vniuersi tanquam tyrannum metuant. Thales: vbi neque diuites nimis neque pauperes sint ciues. Anacharsis: in qua cùm reliqua omnia æqualia habeantur, virtuti tamen potior, vitio deterior conditio deferatur. Quintus Cleobulus pronũtiauit populum maximè facturum officium, si ciues repræhẽsionem magis metuant quàm legem. Sextus Pittacus: vbi magistratum gerere non licet malis, licet bonis. Conversus deinde Chilo: ea, inquit, optima est respublica, in quã maximè leges, minimè oratores audiuntur. Rursum vltimus omnium Periander de dictis horum ita censuit, videri sibi omnibus his pronunciatis eam cõmendari popularẽ reip. formã, quæ simillima sit optimatũ in ciuitate gubernationi. Hac quoque disputatione finita, postulaui ego, vt domus quomodo regenda sit nobis illi explicarent: quòd regni & ciuitatis gubernatio paucis obveniret, quivis autem nostrũ larem domesticũ familiámque haberet. Hîc ridens Aesopus: Non ita, inquit, res habet: siquidem in quibusvis illis Anacharsidem numeras. qui non modò non habet domum, sed & iactat se hoc nomine, quod domo carens, curru vtatur, quo modo Solẽ aiunt curru circumvehi, aliásque aliam cœli obire regionem. Respondit Anacharsis: Itaque ergo aut solus deorum liber, aut omnium liberrimus ille est, omnibúsque imperat, nulli paret, sed regnat ac habenas tenet. Verùm

De populari reip. statu.

Solis

Domus quid sit.

Solis currus quàm pulcritudine excellens, magnitudineq; mirabilis sit, te fefellit. alioqui non eras eum cum nostro ioci gratia comparaturus. Videris autem mihi, Aesope, pro domo habere lutea & figlina ista claustra, perinde ac si testam, non ipsum animal cochleæ nomine afficeres. itaq; non iniuria risum tibi mouit Solon, qui cùm domum Croesi sumtuosè ornatam vidisset, non statim pronunciauit dominum eius beatè ac feliciter habitare: quòd bona in ipso domino sita potiùs, q̃ quæ circa ipsum erant, spectare cuperet. Atq; apparet te tuæ oblitum vulpis, quæ cùm in certamen de varietate ornatus cum panthera venisset, ea quæ intus sibi essent ornamenta disceptatorem inspicere iubebat: his enim se magis variè, quàm panthera esset, ornatam. Tu verò fabrorum & lapicidarum opera circumspicis, eáq; pro domo habes: non ea quæ intus quisq; sua habet, liberos, coniugium, amicos, familiam: cum quibus probè compositis si quis vel in fouea formicaria vel in nido aliquo degit, rerúmq; communitate vtitur, domum is bonam & beatam incolit. Hæc ego cùm Aesopo responsa volo, tum pro mea stipe Diocli collata. reliqui pro se suam quisque sententiam pronuncianto. Tum Solon: Ea, inquit, mihi optima videtur domus, vbi res est neque iniustè parta, neque in ea vel conseruanda diffidentiæ, vel insumenda pœnitentiæ est locus. Bias: In qua dominus sua sponte talem se gerit, qualem foris propter leges. Thales: in qua plurimum ocij domino conceditur. Cleobulus: in qua plures sunt qui diligant, quàm qui metuant dominum. Pittacus: vbi neque requiruntur supervacanea, neque desiderantur necessaria. Chilon: maximè oportet domum vrbi quæ sub rege est similem esse. adiecitque, Lycurgum cuidam qui populare imperium Spartæ instituere ipsum iuberet, respondisse, Priùs tu hoc domi tuæ facito. Hoc quoque sermone exacto, Eumetis cum Melissa exiuit. Cum autem Periander Chiloni bene magnum calicem præbibisset, ac Chilo Bianti: Ardalus adsurgens Aesopo ait: Tu verò non huc ad nos poculum transmittes, cum videas istos calicem tanquam Bathyclis poculum inter se circummittere, nemini alteri impertire? Et Aesopus: ne hoc quidem, inquit, publicum esse videtur poculum, ita iamdiu soli adstat Soloni. Tum Mnesiphilum compellans Pittacus: Cur, ait, Solon non bibit, sed versus suos testimonio suo impugnat hosce,

Familia quæ optima.

Nunc Veneris mihi grata, & læti munera Bacchi,
Musarúmq; : viris dant ea lætitiam.

Ebrietas.

Subiecit autem Anacharsis: quia tuam illam duram timet legem, qua si quis per ebrietatem delinquat, duplam eius, quæ sobrio infligeretur, pœnam constituisti. Tu verò, inquit Pittacus, ita contumeliosè in legem meam peccasti, vt & superiore anno, & nunc ebrius, præmium poposceris atque coronam. Quid ni, ait Anacharsis, proposito ei qui plus bibisset præmio, primus inebriatus præmium victoriæ poscerem? aut vos me docete quis alius sit multum bibendi merum finis, quàm inebriari? Cum risisset ad hæc Pittacus, Aesopus talem narrauit fabulam. Lupus cùm videret pastores in tabernaculo ouem comedere, propiùs accedens, Quantus, inquit, tumultus exortus esset, si hoc ego fecissem? Tum Chilo: Rectè, ait, Aesopus sese vltus est, cui paulo antè cùm os obthurauerimus, nunc videt à nobis Mnesiphilo præripi facultatem respondendi, interrogato cur Solon non biberet. Ibi Mnesiphilus hanc rationem attulit. Scio, inquit, Solonis hanc esse sententiam, vniuscuiusvis artis seu facultatis tam diuinæ quàm humanæ opus esse id potiùs quod ab ea efficitur, quàm quo id confit: & finem, quàm quæ ad finem pertinent. Nimirum enim textor suum opus magis dixerit lænam aut tunicam, quàm radiorum dispositionem, & insubulorum excitationem. ac faber ferruminationem potius, aut securis aciem solidam, quàm aliquid eorum quæ eius gratia necessariò fiunt, vt carbonum succensio, & apparatus ramenti lapidum. sed & architectus multo magis nos reprehendat, si opus eius affirmemus esse non nauim aut domum, sed ligna terebrare, & lutum miscere. Musæ autem omnino indignentur, si putemus ipsarum opus esse citharam & fistulam, non morum institutionem, & affectuum animi moderationem, quæ consequuntur qui cantilenis & concentibus vtuntur. Ergo Veneris etiam opus non est concubitus & corporum mixtio, neque vinum & ebrietas Bacchi. sed qui his conciliatur amor, & desiderium, ac mutua consuetudo & familiaritas. Hæc diuina opera Solon vocat, eáque se ait diligere & consectari maximè in senectute. Est autem amoris virorum ac mulierum

Finis rerum.

Veneris & Bacchi opus.

mutui effectrix Venus, ob voluptatem corporibus simul commiscens ac colliquefaciens animos. Multi porrò non admodum inter se noti aut familiares à Baccho vini velvti ignis opera cuiusdam ingeniis emollitis atque humectatis principium aliquod contemperationis inter se amicitiæq; nanciscuntur. Cæterùm vbi tales conueniunt viri, quales vos Periander conuocauit, nihil (puto) est quod calix aut poculum agat: sed ipsæ Musæ proposito in medium sermone, tanquam sobrietatis cratera, cui plurimum voluptatis, ioci seriiq; rei item permultum adest, eo excitant, rigántq; & diffundunt amicitiam: plerunq; sinentes cyathum super cratera quiescere, quod Hesiodus prohibuit fieri apud eos qui bibere potiùs quàm disserere norunt.

Iliad. A, 261.

Nanq; vbi se vino crinuti forsan Achiui
Largius inuitant: plenus scyphus est tibi semper.

Modus bibendi.

Alioqui teneo, apud antiquos moris fuisse vt propinarent inuicem, certáq;, vt apud Homerum est, mêsura biberent per ordinem, quomodo Aiax partes carnis ei qui iuxtà adsidebat obtulit. Hæc cum dixisset Mnesiphilus, Chersias poëta (iam enim criminine eum Periander absoluerat, inq; gratiam Chilone deprecante receperat) Nónne, inquit, Diis Iupiter, sicvt heroibus Agamemnon, potum fundit dimensum, vt apud eû conuiuantes inuicem propinarent? Et Cleodemus: Si, ait, palumbes quædam, sicvt vos narratis, Ioui ambrosiam adferunt, volatu difficulter ęgréq; superatis saxis côcurrentibus, quas Planctas Homerus vocat: non censes etiam nectar ipsum paratu difficile ac rarum esse, vt parcè depromtum cuiq; deorum tribuatur? Fortasse ita est, respôdit Chersias. Sed vellem de re familiari disputationem repeti, vt quod ei deest ab aliquo vestrum explicetur. puto enim omissum esse, quis modus rei faciûdæ sit sufficiês.

Odyss. μ, 61.

Modus rei familiaris.

Ad hæc Cleobulus: Atqui, inquit, lex mensuram sapientibus præscripsit. ineptis fabulam narrabo, quam mater mea fratri obiecit. Aiebat enim Lunam à matre petiisse, vt sibi tuniculam congruentem texeret: ac matrem respondisse, Qui possim verò, cum te iam plenam, mox in cornua attenuatam, rursum dimidio orbe videam? Sic etiam, mi Chersia, homini fatuo & vitioso nulla mêsura opum est. necessitates enim eius subinde cupiditatibus & fortuitis casibus mutâtur, fiúntq; similes Aesopi cani, quem is ait hyeme sese contrahentem ob frigus ac conuoluentem cogitare de domo sibi parâda: æstate autem cum porrectus dormiat, magnum sibi videri, & putare neq; necessarium & magni laboris opus esse tantam exstruere domum. Nónne enim vides Chersia, eos qui modò humiles, planè in arctum se cogût, vtpote præcisè ac Laconicè victuri, paulo pôst nisi omnes priuatorum regúmq; res possideant, existimare se ob inopiam perituros? Postquam Chersias tacuit, excipiens sermonem Cleodemus: Veruntamen, inquit, videmus vos quoq;, qui sapientes estis, inęqualibus mensuris, si quis comparationem instituat, distributa bona possidere. Tum Cleobulus: Nimirum, ait, mi homo, lex velvti textor cuiq; côgruam decentémq; & mediocrem portionem attribuit. nam tu quoq; ratione legis instar in alendis corporibus, victus ratione præscribenda, adhibendísq; medicamentis vtêns, non æqualia omnibus, sed côuenientia singulis tribuis. Subiecit Ardalus hæc. númnam ergo etiam sodalem nostrum, Solonis hospitem Epimenidem lex aliqua reliquis abstinere cibis iubet, ac tantùm exiguam partem arcentis famem materiæ, Alimum Græci vocant: quam ipse sibi componit voluptatem, sumere ore, itáq; impransum incœnatúmq; perdurare? Hæc oratio cum omnes conuiuas attentos tacitósq; reddidisset, Thales iocans, probè facere Epimenidem dixit, qui molendo coquendóq; cibos molestias sibiipsi facere nollet: quod Pittaco vsuveniret. se enim cum in Lesbum venisset, audiuisse hospitam sic cantare ad pistrinum: Mole pistrinum, mole: nam & Pittacus molit, rex magnę Mitylenę. Solon autem: miror (inqt) Ardale, legem de victus Epimenidis ratione non legisse te in Hesiodi scriptam versibus. is enim est, qui primus Epimenidi semina huius alimenti præbuit, dum eum docuit quærere,

Quanta sit vtilitas in maluis asphodelísq;.

Maluæ et albuci vsus.

Existimas verò, inquit Periander, tale aliquid Hesiodo in mentem venisse, ac non potiùs eum, vt est adsiduus parsimoniæ laudator, ad cibos vilissimos nos, quippe dulcissimi qui sint, voluisse adhortari? vtilis enim est maluæ esus, & suauis hastula regia. Ista verò famem ac sitim arcentia, medicamenta potiùs esse audio quàm cibos, recipientia mel & caseum barbaricum, & multa minimè vulgarium seminum. quomodo ergo nô, quod est apud Hesiodum, in fumo poneretur clauus, &

Mulo-

Mulorúmq; opera, atq; boum iam cuncta perirent,

si tanto opus foret apparatu? Miror autem tuum, Solon, hospitem, si nuper cùm Deliis magnam lustrationem faceret, non obseruauit ab ipsis in templum inferri monimẽta atq; exempla primi alimenti, cum aliis sponte sua nascentibus, maluam & albucum: quorum probabile est Hesiodum quoq; nobis vilitatem ac simplicitatem cõmendare. Non hæc modò, inquit Anacharsis, sed & vt ad sanitatem inter præcipua conducens vtraq; planta laudatur. Rectè dicis, ait, Cleodemus. Apparet enim Hesiodũ medicum fuisse, qui tam accuratè & peritè de victus ratione, vini temperie, aquæ bonitate, lauacris, mulieribus, coitus tempore, & infantium sessione disseruerit. Mihi autem videtur Aesopus rectiùs sese Hesiodi discipulũ professurus, quàm Epimenides. ille enim pulcræ suæ & variæ ac multarum linguarum vsu ornatæ sapientiæ initium sumsit ex accipitris ad lusciniam sermone. Cuperem autem Solonem audire. probabile enim est hũc cùm Athenis Epimenide multũ temporis vsus sit familiariter, nosse qua de causa quóve instituto is talem amplexus sit victus rationem. Quid attinebat, respondit Solon, ex eo causam quærere? cum in promtu sit, proximum a summo & maximo bono esse hoc, quàm minimũ reqrere nutrimentũ: siqdem rectè creditum est summũ bonum esse nullo prorsus alimento indigere. Hoc verò mihi nequaq̃ videť, inqt Cleodemus, si qui dem licet dicere q̃d sentio: maximè mensa apposita, quæ alimento sublato tolliť, cum sit diis amicitiæ hospitiiq; patronis consecrata. Sicvt aũt Thales ait igne demto totius vniuersi exstituram confusionẽ: sic mensa abolita necesse videť esse omnes familiæ partes deletum iri. simul enim tolliť ignis Vestalis, focus sacer, crateres, cõviuia, hospitia, quæ prima sunt & humanissima hominum inter se cõmercia. atq; adeò tota vitæ ratio peribit, siqdem à negociis aliq̃d est hominibus ad oblectationes diverticulum, quibus victus apparatio & vsurpatio plurimũ præbet materiæ. Iam & in agriculturã hoc mali redvndabit. qua cessante tellus nobis relinqueť informis, atq; inculta, ob vacationẽ operum repleta sterilis materiæ, & fluuiorum eluuione invndata. vnáq; peribunt artes omnes atq; opificia quibus illa præest, fundamentúmq; & materiã suppeditat, ac quæ illa remota nihil sunt. Quin et honor diis nullus porrò erit: qui Soli exiguus, Lunę etiã minor habebiť, vbi ad homines ab iis præter lucẽ & teporem nihil rediturum sit. Ioui aũt pluuio, & Cereri arationis auspici, & Neptuno stirpibus prospero, vbi ara erit, vbi sacrificium? Aut q̃modo gratiarum dator Bacchus erit, si nihil eorũ quæ largiť ipse requiremus? Quid sacrificabimus, qd libabimus, quas offeremus primitias? Omnia hæc cum summarũ subversione rerũ coniuncta sunt. Eqdem brutũ est omnes et vsquequaque cõsectari voluptates: fugere aũt omnes, idq; omnino, voluptates, stupidi est. Esto enim suas quasdam peculiares & præstantiores animi esse, quibus is fruať, voluptates. certè nulla est corpori alia, qua innocentiùs frui possit, quàm ab alimento voluptas. q̃d omnibus est compertũ hominibus. Mensa enim in medio proposita, cõmunicant cœnis. rei venereæ tenebras prætexũt densas. qa huius voluptatis cõmunicationem beluinam impudentémq; iudicant pinde, atq; illius abstinentiã. Vbi finem dicendi fecit Cleodemus, ego succedens in partes eius, Hoc verò, inquam, præteris, quòd somnus simul cum nutrimento prõscribitur. & somno sublato, somnia nulla sunt, ac vetustissima nobis diuinandi ratio aboletur. Ad hæc vita informis erit nostra, ac quodammodo corpus animo frustra fuerit circundatum. plurimæ enim eius, & præcipuæ partes ita sunt factæ, vt instrumenta sint nutritionis: lingua videlicet, dentes, stomachus, iecur: quorum nihil vel frustra, vel ad alios comparatum est vsus. Itaque alimento quí non opus habet, ne corpore quidem is indiget. quod est nihil aliud, quàm ipsum seipso opus non habere: nemo enim nostrum sine corpore est. Atque hæc quidem, inquam, ego velvti symbolum ad patrociniandũ ventri dare volui: si Solon, aut alius habet aliq̃s q̃d obiiciat criminis, paratus sum audire. Maximè verò, inquit Solon. nisi si volumus videri iudicio quàm Aegyptij minùs valere. ij enim mortuũ dissecto ventre Soli ostẽdunt, deinde intestinis in ꝓfluentem abiectis, reliquũ cadauer vt iam purgatũ ꝓcurant. Re vera enim corporis nostri cõtaminatio sunt ista, atq; orcus velvti apud inferos exitiosis qbusdam fluminibus & ventis simul atq; igni confusis, cadaueribúsq; oppletus. Viuum qppe nullũ viuo nutriť alimento: sed nos necantes ea, quæ animata sunt atq; nascuntur, & vita non carere eo liquet q̃ aluntť & augescunt, iniustè agimus. Enimverò esu carniũ abstinere, q̃d factitasse Orpheum illũ priscum accepimus, calumnia magis arguta est, quàm vera depulsio criminis iniuriarũ à luxu profectarũ. Vbi-

Nullo nutrimẽto vti, an summum sit bonũ.

Somnia.

Contra esum corum quæ vi- [illegible]

ca est ratio vitandi sceleris, & purum se præstādi, si quis se ipso contentus, nihilq; extra se positum desiderans viuat. Quē verò Deus ita comparauit, vt citra aliorum damnum suam salutem tutari non possit, huic ille naturam iniustiticiæ principiū destinauit. Nónne igit, mi Diocles, æquum erat cum iniustitia simul exscindere ventrem & stomachū & iecur? quæ membra nullius bonæ rei sensum appetitúmve ingenerant: coquorū aūt instrumentis similia sunt, cultris puta, lebetibus: tum molitoriis, caminis, & puteorum fossioni, panísq; coquendo inseruientibus. Nimirum enim possis animadvertere in multis hominibus animam in corpore esse tāquam in pistrino abditam, eius tantū necessitatum causa hac illac circumcursitantem. Quemadmodum profectò nos quoq; paulo antè invicem non vidimus neq; audiuimus, sed quivis nostrûm pronus necessitati nutritionis inseruiebat. nūc mensis remotis liberati, vt vides, sertísq; redimiti inter nos disserimus, mutuáq; fruimur consuetudine, & ocio, soluti necessitate expetendi alimenti. Quod si is status, in quo sumus in præsentia, per omnem nostram duraret vitam, nónne in perpetuo degeremus ocio, neq; paupertatem metuentes, & diuitiarum ignari? Studium enim rerum supervacanearum statim comitaī necessariorum appetitionem. Iam quod alimentum debere esse putat Cleodemus, vt mensæ sint, & crateres, possitq; Cereri & Proserpinæ sacrificari: alius eodem iure dixerit bella debere esse & pugnas, vt muros, naualia, armamentariáq; habeamus, & centum hostibus occisis Hecatomphonia immolemus, quam ferunt apud Messenios legem valere. alius etiam sanitatem indignè ferat. scilicet iniquè fuerit comparatum, si nemine ægrotante lecti mollis nullus sit vsus, nullus culcitræ, neque Aesculapio sacrificemus, neque diis auerruncatoribus, & medicina cum instrumentis medicamentísque suis ingloria & abiecta negligetur. quid enim hæc ab illo differunt? certè enim cibus vt remedium famis sumitur: & curare seipsos dicuntur, qui victus ratione vtuntur certa: quod non voluptatem aut iucunditatem aliquam consectentur, sed naturæ necessitati obsequantur. Etenim molestias quàm voluptates plures enumerare licet à cibo ortas. immò autem voluptati in corpore & locus exiguus, & temporis parum est: cibi apparandi occupatio & difficultas quantis nos impleat turpitudinibus & doloribus quid attinet dicere? Equidem Homerum arbitror eò respexisse, cùm Deos immortales esse eo argumento demonstraret, quòd alimento nullo vterentur.

Cibi incommoda.

Iliad.ε,141.

Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & cassi sanguine habentur.

innuit enim non viuendi modò, sed & moriendi viaticum esse nutrimentum. Hinc enim morbi corporibus adhærescunt, quibus repletio sæpius quàm inedia causam præbet: ac plerunq; maioris est laboris ingestum consumere & dissipare alimentum, quàm comparare. Sed perinde ac si Danaides quærerent anxiè qualem acturæ vitam forent, & quid rei gesturæ, si dolij sui tractatione liberarentur: ita nos percunctamur, si contingeret nobis finem facere tam varia terra mariq; conquirendi & congerendi in carnem nostram inexplebilem, quidnam essemus acturi. quia ob imperitiam rerum pulcrarum vitam necessitatibus inseruientem amamus. Quemadmodum igitur qui seruierunt, libertatem consecuti pro sese ac propter se ipsos ea faciunt, quæ olim dominorum obeuntes ministeria fecerant. sic anima nunc quidem multis occupata est laboribus in alendo corpore: sed eo ministerio vbi fuerit exonerata, seipsam nimirum libertate paritam alet, viuétque in sese & in veritatem intuens, nemine aliò abripiente aut abducente. Hæc, Nicarche, de alimento fuerunt disputata. Nondum finem dicendi fecerat Solon, cùm intrò venit Gorgias Periandri frater, à Tænaro reversus, quò missus fuerat vt oraculis quibusdam ita monentibus rem sacram faceret, ac pompam duceret. Eum à nobis salutatum, Periander amplexus atque osculatus, iuxta se collocauit. Ibi fratri Gorgias seorsim quædam renunciauit, ita audienti, vt satis appareret variè ea narratione affici eum, modò dolentis, mox indignantis, sæpè diffidentis, mox admirantis speciem præbentem. Tandem ridens nos ita affatur: Cupio, inquit, iam nunc vobis narrare quid nuncij acceperim: sed vix audeo, qui meminerim Thaletem aliquando dixisse, efferenda ea esse quæ sunt probabilia, reticenda incredibilia. Sub hæc Bias: Atqui, ait, Thaletis hoc quoque sapienter dictum est, hostibus etiam vbi credibilia narrant fidem derogandam, amicis etiam quæ fidem excedunt creden-

credenda esse.inimicos aũt ego cẽsco malos & fatuos,amicos ab eo dici bonos & prudentes. Proinde,inquit Periander,coram vniuersis Gorgia rem expone,aut potiùs ad nouos istos dithyrambos illis,quæ affers,recitãdis deduc. Tum Gorgias huiusmodi narrationem habuit.

Arionis fabula.

Cum sacrificium tribus diebus exactis confecissemus,vltimáq; solenniter vniuersi noctem insomnem ad litus cum chorea & ioco duceremus, Luna mare illustrante,nullóq; spirante vento,sed malacia ac tranquillitate obtinente, eminus horror quidam maris cõspectus est versus promontorium vergens, incitatione aquæ spumam strepitúmq; edente magnum, vt vniuersi nõ sine admiratione ad locum quò appellebat adcurrerimus. Priusquam veró possemus conijcere quid esset q̃d advehebatur(celeritate enim impediebamur)delphines conspecti sunt,alij consertim in orbem circumnatantes, alij ad litus quà læuissimum erat præeuntes,alij subsequentes à tergo & agmen claudentes. in medio autem super mare extabat moles quædam vehenns corporis,ignota nobis & indiscreta:donec delphini coëuntes & ad litus vnà applicantes in terram exposuetunt hominem viuentem ac mouentem sese. inde ipsi rursum ad promontorium reversi maiore quàm antè saltatione luserunt,præ voluptate(vt apparebat)quadam exsultim lasciuientes. Ibi verò plerisq; de nostris consternati à mari profugerunt: ego & mecum pauci sumus ausi accedere.Invenimus ergo & agnouimus Arionem citharœdum,qui & nomen suum edebat ipse,& amictu innotescebat: gerebat enim vestem qua in certaminibus musicis solebat vti. Hunc nos in tabernaculum detulimus.neq; quicquam illi erat mali,nisi quod à celeritate & impetu vectationis defatigatus nonnihil languebat. Audiuimus autem ex eo narrationem omnibus incredibilem,prӕterquam nobis,qui finem & exitũ rei spectauimus. Aiebar enim se,cum iampridem ex Italia discedere in animum induxisset, litteris Periandri vt id maturaret permotum, Corinthiam nauim onerariam forte tum oblatam conscendisse.cúmq; vento veherentur satis commodo, animadvertisse se, nautas ipsi necem machinari, idq; se deinde etiam ex rectore nauis cognouisse, clanculum monente statuisse nautas consilium suum noctu exsequi. Tum se omni destitutum auxilio, & in extremis hærentem difficultatibus,diuino quodam animi instinctu impulsum vt corpus exornaret , ac vestem qua in certaminibus obeundis fuisset vsus pro funebri sumeret,& sub finem vitæ caneret,neq; hac in parte oloribus palmam concederet. Sic ergo ornatum se dixisse nautis,venisse sibi in mentem vt Pythicam cantilenam pro sua nauisq; & comitum salute cantaret: adstitisséq; in puppi ad fores,invocationéq; marinorum numinum quadam præmissa, inde ad fides cecinisse Pythiam odam.Nondum planè medium cantilenæ cum absoluisset, occubuisse Solem, conspectámq; fuisse Peloponnesum. Nautis verò non iam vlteriùs noctem præstolantibus, sed ad cædem se convertentibus,cùm nudari gladios,& gubernatorem caput velare iam videret, sese quàm potuisset longissimè à naui in altum proiecisse.Verùm priusquam totum corpus subsideret, delphinis subeuntibus elatum se fuisse , plenum initio anxietatis & ignorationis atq; perturbationis.cum autem leniter veheretur, multósq; circa se congregari delphinos cerneret placidè , onerique pernices velvti necessario & publico subire, simúlque nauis procul à tergo relicta velocitatem vectationis argueret : tum verò aiebat sibi neque mortis tantum metum,neque vitæ cupiditatem tantam ad animum accidisse,quantum sibi studium incessisset, vt seruatus & diis charus videretur, & firmam de iis opinionem conciperet. Simúlque se cùm cœlum intueretur stellis frequentissimis nitens, lunámque fulgidam & puram exorientem, stantè mari tranquillo vndiquaque,& sine fluctibus cursum velvti semitam scissam præbente:cogitasse se cũ animo suo,non vnum duntaxat iusticiæ esse oculum, sed his omnibus circumcirca Deum obseruare quæ terra marique agantur. His cogitationibus corporis partes grauatas iam & lassás fuisse recreatas. Tandem cum ad promontorium appulissent delphini,quod sublime erat ac præruptum,optimè eius asperitatem eos cauisse ac circumflexisse,ponè adnatantes: donec in terra ipsum,velvt nauim in portum tutum, deposuissent.vt planè senserit,Dei procuratione sic vectum sese fuisse.Hæc cum Ariõ exposuisset:ego,addebat Gorgias,percunctatus sum, vbi putaret nauim istam appulsuram.respondit,omnino ad Corinthum,sed multo pòst venturam.nam se vesperi elapsum è naui existimare vectum esse non minus 1ɔ stadiis spacium:& statim malaciam fuisse obortam. Dicebat præterea Gorgias se & naucleri nomine,& gubernatoris,& insigni nauis cognito, emisisse naues, & milites qui loca nauibus appellendis idonea

obseruarent, dissimulato quod secum ferret Arionem, ne sontes fuga elabi re cognita possent. omnino autem diuino casui fortunæ hanc rem respondere: simul enim & se huc advenisse, & significatum sibi esse nauim in eorum quos emiserat militum potestatem vnà cum negociatoribus & nautis venisse. Sub hæc Periander Gorgiam statim surgere iussit, depræhensósque istos in carcerem compingere, vbi nemo accedere, aut de seruato Arione eos certiores reddere posset. Tum Aesopus: Vos verò, inquit, graculos meos & coruos differentes subsannate porrò, cum delphini hoc modo iuuenentur. Ego autem: aliud, inquam, Aesope est quod dicimus * hæc enim oratio, cui nos fidem adhibemus, amplius mille iam annos durauit, ab Inûs & Athamantis vsque temporibus. Solon verò hunc excipiens sermonem: Hæc quidem, inquit, Diocles, ad Deos propiùs pertinent, súntque nobis superiora. humanum est, & ad nos attinet, quod Hesiodo evenit. puto enim te narrari audiuisse. Non sanè, inquam. Atqui, ait, auditu digna res est.

De Hesiodi morte narratio.

Milesius quidam, cum quo hospitij ac convictus vsus Hesiodo intercedebat, apud Locros hospitis filiæ pudiciciam clàm imminuerat: re comperta creditum est Hesiodum ab initio conscium flagitij fuisse, in eóque occultando operam nauasse. cùm quidem hic insons, nulla sua culpa in iram hominum per calumniam & sinistras incidisset suspiciones. Nihilominus eum puellæ fratres apud Locrẽse Nemeum siue nemus ex insidiis trucidauerunt, vnáq; asseclam ipsius Troilum. Cæterùm cadaueribus in mare devolutis, Troili cadauer foras in Daphnum fluuium delatum, apud scopulum aquis ambitũ & non ꝓcul à mari distitum detentum fuit, qui scopulus etiamnũ Troilus dicit̃. Hesiodi aũt cadauer, vbi primùm à terra excidit, excipiens delphinorum grex ad Rium & Molycriam deportauit. Fortè tum Locri solennẽ conventum agebant apud Rium, ac sacris operabant̃ publicis, quæ etiamnũ splendidè isto in loco peragunt̃. Cum verò cadauer videret̃ adferri, mirati (vt par erat) ad litus adcurrerunt. cúmq; cadauer recens interfecti Hesiodi agnoscerẽt, gloria hominis permoti nihil antiquius habuerunt quàm cędis autores quærere. ac citò iis successit res, invẽtósq; percussores viuos in mare præcipitauerunt, & eorum domũ diruerunt. Ipse Hesiodus apud Nemeum sepultus est. & sepulcrũ eius plerīq; peregrini ignorant. occultat̃ enim ꝓpter Orchomenios, qui id quærunt, & reliquias Hesiodi monitu oraculi cuiusdã auferre, & apud se humare cupiũt. Itaq; si delphini ita sunt adversus mortuos humani atque familiariter affecti, multo ꝓbabilius est viuis eos opem ferre, maxime vbi fistulis aut cantu invitant̃.

Delphini hominum & musicæ amantes.

Hoc enim iam omnibus nobis compertum est, musica animalia ista delectari, eámq; affectari, & iuxta vehentes in tranquillo cum cantu ac tibia adnatare. Natatione etiam puerorum gaudent, certántq; cum nantibus. Itaq; lege non scripta cautum iis est de securitate. nemo enim eos piscatur aut lędit: nisi si quando in retia ingressi piscationi nocent. tunc enim puerorum instar delinquentium verberibus castigantur. Ac memini me de Lesbiis audire, puellam quandam è mari à delphino fuisse seruatam.

Puella à delphino è mari seruata.

Verè, inquit Pittacus, hoc narratum tibi fuit: est enim res nota, & multorũ memoria confirmatur. Lesbum condentibus oraculum mandauerat, vt cum nauigando ad stationem appulissent nomine Mesogæum, quasi Mediterraneum dicas, ibi tum Neptuno taurum, Amphitritæ ac Nereidibus viuam virginem demitterent in mare. Septem erant duces ac reges, octauus Echelaus princeps deducendæ colonię oraculo constitutus, isque etiamnum cœlebs. Cùm reliqui septem sorte de innuptis liberis comparassent, ea sorori Sminthei obtigit. hanc igitur vestibus & auro exornarunt, erántque cùm loco appropinquassent conceptis votis in mare abiecturi. Erat inter eos qui vnà nauigabant adolescens quidam indolis nequaquam malæ, cuius nomen Enalus perhibetur. is cùm puellæ istius amore teneretur, & studio eius seruandæ ineffabili duceretur, sub ipsum temporis articulum impetu dato eam complexus, vnà se in mare demisit. Ac statim quidem fama certitudinis expers, sed cui tamen multi de exercitu fidem adhiberent, didita fuit incolumes eos fuisse in terram delatos. Postea verò temporis aiunt ipsum in Lesbo fuisse visum Enalum, ac narrasse, à delphinis se è mari in continentem citra periculum fuisse evectos. Possem alia his diuiniora, ac multorum animos quà percellentia quà demulcentia commemorare. sed difficile est omnibus fidem facere. Cùm enim fluctus ingens circa insulam attolleretur, hominésque ad mare accedere non auderent, solum ferunt Enalum accessisse, & secutam eum esse polypodum multitudinem ad templum vsque Neptuni, maximo lapidem gestante, quem Enalus dedicauerit. isq; lapis à nobis Ei dicitur. In vniuersum autẽ

vt

vt verbo dicam, qui inter id q̃d fieri nefas est, & id q̃d invsitatum est distinguere possit, intelligátq; aliud esse à vero, aliud ab opinione hominum alienum, is ô Chilo tuum illud Ne quid nimis seruans, modum in habenda derogandáque fide tenebit. Post hæc Anacharsis ita locutus est. Cùm rectè senserit Thales in omnibus præcipuis mundi partibus ac maximis animā esse, admiratione dignum nō est quòd pulcerrima quæque diuino nutu efficiuntur. Corpus enim animæ, anima instrumentum est Dei. & sicvt corpus à sese multos habet, plurimos verò & optimos motus ab anima: sic rursum anima alia suopte instinctu agit, in aliis deo sese vtenti præbet dirigendam atque eius arbitrio mouendam, cum sit omnium instrumentorum pulcerrimum. Inique enim fuerit comparatum, si ignis instrumentum sit, & ventus, & aqua, & nubes, & pluuiæ, quibus multa Deus seruat & alit, multa perdit atque abolet: animalibus cum ad nullum prorsus suum opus vti. cùm rationi magis consentaneum sit animalia suspensa à vi diuina, ei subseruire, motúsque eius subsequi, quàm Scythis arcus, Græcis lyras & tibias obtemperare. Deinceps Chersias poëta cùm aliorum mentionem intulit mirabiliter seruatorum, tum Cypseli qui pater Periandri fuit. eum enim, cum missi occisum puerum admodum oblatum declinassent, pœnitentiáq; ducti rursum quærerent, inventum non fuisse, cùm esset à matre in cypselam, id est cumeram, abditus. itaq; ædem etiam Cypselum Delphis dedicasse, quod tunc temporis à Deo se inhibitum fuisse crederet ne vagiret, itáque lateret inquisitores. Tum Pittacus Periandrum alloquens: Bene, inquit, à Chersia factum est, qui ædis istius mentionem proposuit. Sæpenumerò enim ex te volui quærere causam ranarum istarum, cur tam multæ ad fundum palmæ torno insculptæ sint, ac qua ratione Deum dedicantémve attingant. Hic cum Periander Chersiam interrogandum diceret, cui notum id esset, vtpote qui in dedicatione adfuisset Cypselo, subridens Chersias: Non, inquit, priùs ego id explicauero, quàm ex his intelligam, quid sibi velit eorum isthuc Ne quid nimis, & Nosce teipsum, & (quæ vox multos à nuptiis, alios à fide interponenda deterruit, nonnullos plane mutos fecit) Sponde, præstò noxa est. Quid verò, inquit Pittacus, necesse est tibi nos ea enarrare, cùm Aesopi orationem de singulis istis compositam laudes? Et Aesopus: Chersias (ait) quoties mecum iocatur, iocatur autem seriò, Homerum istorum dictorum autorē facit. Hectorem enim sui ipsius noticiam habuisse dicit, qui alios invadens,

Maiori tamen Aiaci concurrere cauit. Iliad.λ,542.

& Vlissem laudatorem huius sententiæ, Ne quid nimis, sic præcipere Diomedi:

Tydide, nimium neq; me lauda, neq; culpa. Iliad.κ,249.

Sponsionem autē alij putant eum traducere vt rem periculosam & futilem, his verbis:

Pro prauis spondere equidem est res plena pericli. Odyss.θ,351.

Chersias autem noster Aten ait propterea fuisse à Ioue de cœlo præcipitatam, quòd interfuisset sponsioni de Herculis natalibus, qua Iupiter circumventus fuit. Iliad.τ,126. His subiecit Solon hæc verba: proinde pareamus sapientissimo Homero,

Iam nox incessit: nocti nos cedere verum est. Iliad.η,282.

ergo libemus Musis, Neptuno, Amphitritæq;: eóq; facto, nisi vobis contrà videtur, conuiuium dissoluamus. Hic fuit, Nicarche, istius conventus finis.

Plutarchi De superstitione libellus.

NSCITIA deorum atq; ignoratio iam inde ab initio in duos quasi riuos dimanās, ab vna parte in duris ac refractariis ingeniis tanquam in aspero solo impietatem, quæ nullos putat esse deos, ab altera velvti in molli ac tenero solo superstitionem animis lenibus ingenerauit. Est quidem omnis falsa opinio, maximè de talibus rebus, perniciosa: cùm verò animi perturbatio adiungitur, perniciosissima existit. Omnis enim animi perturbatio, instar morbi est cum inflammatione coniuncti. & sicvt luxationes artuum humani corporis acce- Error cum animi perturbatione, exitiosus.

(marginal note beside "Anima corpus…" passage: Anima corpus, animam deus mouet.)

dente vulnere, ita animi errores perturbatione comitante periculosiores sunt. Putat aliquis individua corpuscula & inane vniuersi esse principia: falsa est opinio, sed vlcus non gignit, neque palpitationem, neque dolorem lancinantem. Opinatur aliquis diuitias summum esse bonum: hic error venenatus est, animam depascitur, ab alienatque, dormire non patitur, identidem exstimulat, de saxis præcipitat, strangulat, libertatem adimit. Sunt rursus qui virtutem & vitia corpori adsignant: fœdus profectò hic error, non tamen dignus deploratione & lamentis. Aliæ quædam sententiæ sunt ac opiniones, vt

O misera virtus, verba tu cùm sis, ego
Tanquam rei nauaui operam tibi, —— omissa diuitias largiente iniusticia, & omnis voluptatis ferace intemperantia. huiusmodi opiniones cùm deplorandæ sunt, tum indignè ferendæ, quia vbi animo insunt, ibi multos morbos multásque perturbationes vermium instar ac lumbricorum ingenerant. Proinde, vt de iis dicam de quibus institutus est nobis sermo vitiis, impietas prauè sentiens nihil esse beatum, nihil interitus expers, animo quendam videtur stuporem inducere negatione numinis, finísque non credendi deum esse, est metu vacare. Superstitionem Græci desidæmoniam nominant: qua voce intelligitur opinionem de diis esse turbulẽtam, ac timorem incutere homini, quem consternat & deprimit, existimantem quidem esse deos, sed eos acerbos damnosósque esse putantẽ. Ac videtur is qui nullos putat esse Deos (quem impij voce intelligi volumus) nihil moueri numinis mentione: superstitiosus autem moueri quidem, sed perversè. illi enim ignoratione credat esse quod prodest confert: huic, idipsum vt credat esse damnosum. Ergo impietas opinio est falsa, superstitio affectus animi ex errore ortus. Turpes quidem sunt omnes animi morbi, fœda omnia eius vitia. tamen alacritas quædam & elatio animi adest ob leuitatem, neque impetui ad agendum quicquam ferè decedit. hoc commune omnium animi perturbationum crimen est, quod ad agendum vi quadam incitant, rationémque vrgent & circumscribunt. Solus metus, cùm non minus quàm audacia rationis sit expers, vacuitatem rationis habet segnem, ociosámque & perplexam, animúmque perturbat & vincit territum: vnde metum dema, quasi ligamentum, Græci dixerunt. Neque verò vllus metus est qui perinde ab agendo abducat & hæsitare cogat, atque superstitio. Non metuit à mari sibi qui non nauigat: non bellum militiæ exsors, non latrones timet qui domi se continet, non sycophantam pauper, non invidiam plebeius, non terræmotũ in Gallia, non fulmẽ in Aethiopia formidatur. qui deos metuit, omnia metuit, terram, mare, aërem, cœlum, tenebras, lucem, rumorem, silẽtium, somnium. Obliuiscuntur herilium minarum serui dormiẽtes, qui in compedibus sunt, iis vincula somnus alleuat: inflammationes, vulnera, sæua carnis & serpẽtia vlcera, doloresque acerrimi somno mitigantur.

Impietatis & superstitionis cõparatio.

Metus qualis affectus.

Eurip. Oreste.

Morbi leuamen suaue, & oblectatio
Iucunda, somne, quàm tempestiuè mihi
Nunc obtigisti. —— inquit ille. Hoc dicere non sinit superstitio. soli huic nullæ sunt per somnum induciæ, neque vnquam quiescere animum patitur, neque se colligere eum acerbis & molestis de numine opinionibus dimotis: sed velut in impiorum regione in somno superstitiosorum simulacra terribilia, & visa monstrosa feruntur: & superstitio semper pœnas quasdam exercens, miserámque exagitans animam somniis somno exturbat, à seipsa tanquam ab alio aliquo excarnificatam, durísque & absurdis parentem mandatis. Postquam euigilauerunt, nõ contemnunt somnia sua, neque rident aut delectantur eo, quòd nihil eorum quibus turbati fuerunt verum sit: sed vmbram fugientes fraudis innoxiæ, re vera sese decipiunt, ac conturbant, sumtúsque faciunt in agyrtas atque impostores incidentes, qui eis sic dicant:

Somnus superstitiosorum.

Si te nocturna visa terruerunt,
Hecatésve comessatio terrenæ:
vetulam voca quæ pistrino adsidet, & mari corpus merge tuum, ac per totum diem humi deside.

Hui, quàm mala inuenistis Græci barbara.
cœno contaminari, desidere in sterquilinio, sabbatum seruare, proiicere se in faciem, turpiter sedere, ritu alieno adorare superstitionis causa iubentes. Qui videbantur legitimam conseruare musicam, ij iusto ore citharœdos canere iubebant. Nos quoque postu-

poſtulamus, vt recto & iuſto ore deum invocetis: neq; in hoſtia quidem examinetis an pura ſit & recta lingua, interim verò veſtras ipſorum linguas pervertentes & inquinantes, abſurdis nominibus ac barbaricis vocibus fœdetis ac pervertatis diuinam atque à maioribus acceptam religionis autoritatem. In comœdia quidam adverſus eos qui ſpondas auro argentóve obducerent non ineleganter dicit, non debere eos ſibi ipſis ſomnum ſumtuoſum facere, quem ſolum gratis dij nobis largirentur. idem poſſis ſuperſtitioſo dicere, Somnum dij nobis dederunt requiem & obliuionem laborum: cur tu eum tibi perpetuum redigis tormentum ac dolores miſeræ animæ eo excitas, quæ alium ad quem confugiat ſomnum non habet? Heracleti eſt, viuis vnum eſſe & communem omnibus mundum, dormientium quenq; in peculiarem divertere. Superſtitioſo autem nullus eſt communis mundus. nam neq; vigilans ratione recta vtitur, neque ab eo quod ipſum perturbat ſomno liberatur. ſed dormit ratio, ſemper vigilat metus, fuga mali aut requies nulla datur. Terribilis fuit Samî tyrannus Polycrates, Corinthi Periander. nemo tamen hos timuit qui in liberam & populari forma cõſtitutam ciuitatem ſeceſſiſſet. Qui verò deorum imperium tanquam tyrãnidem metuit tetricam & inexorabilem, quò concedat, quò fugiat, quam terram dei expertem, quod mare inveniat? in quam mundi partem penetrabis, ibiq; te abſcondens, effugiſſe te deum putabis miſer? Lex ſeruis hoc largitur, vt libertate deſperata vendi ſe poſtulent, æquioreq; domino præſentem mutent. Superſtitio deorum mutationem non relinquit, neq; inveniet deum quem non formidet, qui paternos & natalicios timet, qui Seruatores & Propicios metuit horrétq; eos, à quibus petimus diuitias, copiam, concordiam, pacem, & verborum factorúmq; optimum ſucceſſum. Iam iſti ſeruitutem pro calamitate habent, reférúntq; iſthæc: *Beneficium legis in ſeruos.*

Grauis viro, grauis eſt mulieri calamitas,
Seruire ſub dominis parum felicibus.

Quanto deteriorem putatis eſſe eorum ſortem, qui metuunt quos evitare, à quibus profugere vel tranſire non licet? Aræ ſunt ad quas confugere tutò ſeruus poſſit, multa ſunt, quæ à latronibus non violantur templa, & qui hoſtem fugit, ſimulacrum aut fanum tenens animum recipit. Superſtitioſus hæc maximè timet & expaueſcit, in quibus ſpem habent repoſitam qui extremorum malorum ſunt in metu. Noli avellere templo ſuperſtitioſum: ibi enim punitur atq; excruciatur. Quid multis? Omnibus hominibus vitæ finis eſt mors: ſuperſtitioni ne ea quidem. profert enim hæc ſuos terminos vltra vitæ exitum, metúmque vita diuturniorem facit, annectitq; morti malorum cogitationem immortalium, etiam tum cum ſoluitur malis, ingredi ſe putans in mala nullum habitura finem. Orci neſcio cuius portæ aperiuntur profundæ, & fluuij ſimul ignis, ſtygiſq; panduntur riui, tenebræq; obducuntur viſis multis refertæ ſimulacrorum adſpectu terribilium, ac voces horrendas emittentium. tum iudices & carnifices, hiatúſq; & penetralia malis infinitis plena. Ita infelix ſuperſtitio id ipſum quod non patiendo effugit, expectando ſibi calamitoſum reddit. Nihil horum eſt in impietate. ſed ignoratio damnoſa, magnáq; animæ calamitas eſt cæcutire in tantis rebus, quæ noticiam Dei, de multis mentis oculis longè lucidiſſimum excæcat. ſed, ſicvt dixi, perturbationes animi, vlcera tumultus, & ſeruitus opinionẽ deorum ſequuntur. Muſicam ait Plato concinnitatis opificem hominibus à diis datam, non luxus gratia & pruritus aurium: ſed quoniam animi circuitiones turbulentæ & vagæ in corpore Muſę & gratiæ inopia, ſępenumerò incontinentia & errore luxuriant: vt rurſum in ordinem eius opera redigi poſſint. nam, vt Pindarus ait, *Superſtitio morte non finitur.* *Muſica.*

Quæcunq; Iupiter non dilexit,
Perturbantur vocem Pieridum audientia:

etenim efferantur, & indignantur. quomodo tigres aiunt circumſonantibus tympanis in rabiem agi, ita vt ad extremũ ſeipſas dilaniant. Minus igitur mali iis eſt, qui ob ſurditatẽ Muſicam prorſus nõ ſentiũt, neq; ea quicquam afficiuntur. Infortunatus fuit Tireſias, quod videre liberos & amicos non potuit. infeliciores eo fuerunt Athamas & Agaue qui liberos videntes, leones & ceruos eiſe putauerunt. ac nimirum Herculi furenti vtilius erat præſentes filios neq; cernere neq; ſentire, quàm caris ſimos ita vt hoſtes tractare. Quid ergo? non videtur tibi impiorum affectus eo modo à ſenſu ſuperſtitioſorum differre? Illi omnino nullum agnoſcunt numen, hi deos eſſe cenſent. illi negligunt: hi terribile opinantur quod benignum eſt, quod paternum eſt, & tutela- *Impij ſuperſtitioſis feliciores*

rem curam gerit, ac sincerum est, tyrannicum, damnosum, & sæuum existimant. Ergo fabris ærariis, lapicidis, ac iis qui cerea sigilla fingunt credentes, humano corpori similia putant esse deorum corpora, ac talia fingunt adornántq; & adorant: philosophos autem & ciuiles viros despiciunt, qui deorum maiestatem docent cum bonitate, magnanimitate, benignitatéq; & procuratione esse coniunctam. Ergo illi nimis sunt stupidi & fidem non habent bonis vtilibus: illi perturbantur, metuúntq; vnde vtilitatem percipere debebāt. omninóq; impietas stupor quidam est deos non sentientium, neque suum bonum agnoscentium: superstitio varios affectus animi procreat, bonum pro malo ducentis. Metuunt deos superstitiosi, & ad eosdem confugiunt, adulantur iis & malè dicunt, inuocant & incusant. Commune hoc omnium est hominum, non semper secunda vti fortuna. Dij enim morborum, senij, ærumnarúmq; sunt expertes, & (vt ait Pindarus) effugerunt raucum sonantis fretum Acherontis. res humanæ aliàs aliter euenientibus temperantur casibus. Iam primùm in iis quæ contra animi sententiam contingunt mecum considera quomodo sit affectus qui nullos credit esse deos. siquidem aliàs moderatus fuerit homo, tacitus fert fortunam suam, auxiliáq; sibi & solatia comparat: quod si iniquiùs eam fert, omnes suas querelas in fortunam & casum dirigit, vociferatúrq; non iustè aut à prouidentia dispensari humanas res, sed omnia confusè ac promiscuè ferri atq; raptari. Non hic mos est superstitiosi. sed etiam si leuissimum aliquid acciderit malum, sedet mœrendo alios sibi difficiles affectus, magnósque & pertinaces affingens, vltróq; sibi ingerens metus, ac terrores, suspiciones, trepidationes, omniq; luctu & gemitu percellitur. nō enim hominem, fortunam, occasionē, seve accusat, sed omnia deo imputat: ab eo in se ingruisse ait fluxum calamitatis diuinitus immissæ, neq; miserum se, sed diis exosum hominem à diis puniri, istáq; perpeti. quod non iniuria credit, ita animo affectus. Rursum impius ægrotans reputat memoriáq; recolligit q̃ties cibo se nimio aut vino onerauerit, aut victus rationē conturbauerit, aut labore contentiore defatigauerit, tum aëris aut loci mutationes insolitas. Quod si in gerenda rep. offendit, & à populo ignominia affectus, aut apud principem falso crimine delatus est, causam in seipso & suis perquirit,

Adversa vt ferant impij & superstitiosi.

Quæ prætergressus, quid gestum in tempore, quid non?

At superstitioso quævis & corporis invaletudo, & pecuniæ iactura, & liberorū mors, & in actionibus ciuilibus offensio aut repulsa pro diritate diuinitus invecta & insultu numinis habetur. itaq; non audet opitulari, aut corrigere casum, neque mederi aut reluctari, ne videatur repugnare deo, eiq; pœnam infligenti resistere. Si ægrotat, excluditur medicus: si in luctu est, arcetur philosophus consolatum veniens. Sine, inquit, me pœnas dare, hominem impium & detestabilem, diis geniísq; exosum. Hominis est deum esse ignorantis, vbi ingens dolor incessit, lacrymas abstergere, comam desecare, vestē ponere: Sed superstitiosum alloquēdi aut subleuandi nulla permittitur occasio. foris sedet amictus sacco, aut sordidis cinctus centonibus: sæpe etiam nudus in cœno se volutans, peccata quædam sua aut delicta eloquitur, quod aliquid ederit, biberitve, aut aliquò ambulauerit inuito numine. Si verò optime cum ipso agatur, & superstitione laboret benigna, domi sedet, omnis generis sacrificiis circundatus. vetulæ enim ei tanquam paxillo, vt Bio dicebat, in quancunq; inciderint rem, eam pro amuleto appendunt. Teribazum ferunt, cùm à Persis compræhenderetur, stricto acinace, vt erat vir robustus, sese defendere aggressum, testantibus iis ac vociferantibus iussu regis se ipsum capere, statim abiecto ense manus ligandas porrexisse. Nónne id de quo disputamus, eodem modo habet? Alij repugnant rebus adversis, eásque repellunt, & effugia sibi machinantur aversionésq; incommodorum. Superstitiosus verò nemine alio hoc dicente, ipse sibi denuncians, miserum se prouidentia iussúq; diuino ista pati, omnem abiicit spem, prodit seipsum, aversatur opitulantes. Multa mala de mediocribus exitialia redegit superstitio. Midas ille priscus perturbatus quibusdam vt fertur somniis, animíq; anxius, eò pervenit mœsticiæ, vt poto tauri sanguine mortem vltrò sibi consciseeret. Aristodemus Messeniorum rex, in bello contra Lacedæmonios, cùm canes luporum instar vlulassent, & circa lares paternos agrestis herba enata esset, eáq; signa arioli metuerent, animum despondit, sibiq; manus attulit. Ac ni fallor Niciam quoq; Atheniensium ducem multo erat melius Midæ aut Aristodemi exemplo superstitione liberari, quàm metu vmbræ Lunæ delinquentis ociosum sedere, dum ab hostibus circumcluderetur, ac deinde XL millibus suorum partim occisis

Superstitionis exitialis exempla.

ſis partim captis in poteſtatem hoſtium veniret, turpíq; morte periret. Nihil enim mali eſt, quod interiectu terræ Luna à Sole aliquãdo nõ illuſtratur, & in terræ vmbrã Luna certis circuitionibus incidit. id miſerũ eſt, quod ſuperſtitionis caligini incidens homo ita confunditur, rationíſq; vſus eius excæcatur, cùm eum res maximè flagitant.

Fluctus cærulei iam mare concitant,
Et nubes rapidi præuia turbinis
In gyrum celeri voluitur impetu:

Dij citra ig- nauam invocãti.

hoc videns gubernator, votis quidem ſalutem expetit, ac deos Seruatores invocat: inter vota nihilominus clauum adducit, antennas demittit,

Atq; inflata Noto carbaſa contrahens
Obducto tenebris effugit è mari.

Heſiodus agricolæ præcipit, vt ante arationem atq; ſationem ſtiuam tenẽs vota nuncupet Diti ac Cereri. Et apud Homerum Aiax ſingulari prœlio cum Hectore congreſſurus, Græcos iubet Deos pro ſe comprecari, ipſe illis precantibus ſe armat. ac Agamemnon poſtquam pugnaturis præcepit,

Iliad. ʒ,193.

Haſtam quiſq; acuat, clypeúmq; fideliter aptet:

Iliad. ß,382.

tum demum Iouem ſic precatur;

Da Priami nobis euertere funditus aulam.

Ibid. 414.

virtutis enim ſpes, non timiditatis prætextus eſt Deus. At verò Iudæi ſabbato deſidentes ocioſi, hoſtibus ſcalas muris admouentibus, muróſq; occupantibus nihil ſe mouerunt, ſed ſuperſtitione tanquam reti capti ſe continuerunt. Talis eſt ſuperſtitio rebus & occaſionibus voluntati noſtræ non convenientibus, & cum periculo coniunctis. Sed ne in iucundis quidem rebus præſtat impio ſuperſtitioſus. quales ſunt feriæ, epulę ad templa, invitationes, orgia, votorũ nuncupationes, & venerationes, quæ ſolent hominibus eſſe iucundiſſima. Hîc ſi conſideres impiũ, videbis eum inſano diffluere cachinno, Sardonióq; iſta riſu ludere, & alicubi ad familiares ſubmiſſa voce dicere, vano faſtu agi & inſanire qui deos his rebus coli opinẽtur: præterea autẽ mali nihil eum habere. Superſtitioſus autẽ cupit quidẽ, ſed non poteſt gaudere aut delectari,

Vrbs tota cùm ſuffitibus referta ſit,
Pæanibúſq; gemitibus & ſuſpiriis

anima ſuperſtitioſi occupatur. pallet coronatus, ſacrificans trepidat, tremẽte voce vota facit, manibus adolet titubantibus, omninóq; oſtendit nugatũ eſſe Pythagorã, cùm diceret optimè nos habere cũ ad deos accedimus. tunc enim miſerrimè peſſiméq; affecti animo ſunt ſuperſtitioſi, non aliter quàm ſi ad vrſorũ caueas, aut draconũ foueas, cetorúmve ſpecus irent, ad templa delubráq; deorum adeuntes. Itaq; mirari mihi ſubit eos à quibus impietatis damnantur qui deos eſſe negant, & ſuperſtitio impietas eſſe non putatur. Atqui Anaxagoras impietatis damnatus eſt, quod Solem dixiſſet eſſe lapidẽ: Cimmerios nemo impios iudicauit, qui ne eſſe quidem vllum cẽſent Solem.

Superſtitioſos eſſe magis impios, quam qui deos eſſe negãt.

Quid ais? qui opinatur nullos eſſe deos, impius eſt? qui tales eſſe credit quales ſuperſtitioſus, non longè magis impiis opinionibus tenetur? Ego ſanè malim inter homines de me hunc eſſe ſermonem, nullum omnino eſſe Plutarchum, quàm hoc dici, eſſe Plutarchum hominem inconſtantem, mutabilem, pronum ad iram, vindictæ ob leuiſſimas cauſas cupidum, ob minima quæque indignantem; qui ſi vocandis ad cœnam aliis ipſum prętereas, aut occupatione impeditus ad eum non veneris ſalutatum, mordicus arrepto tibi corpus exedat, aut filium abreptum excarnificet, aut belluã ad hoc educatam frugibus tuis immittat vaſtétque proventus telluris. Athenis cùm Timotheus caneret Dianam inſanam, furioſam, diuino inſtinctu concitam, rabioſam, ſurgens de ſpectatoribus Cineſias cantilenarum conditor, Talis, inquit, tibi detur filia. Atqui ſimilia his atque etiam deteriora ſuperſtitioſi de Diana ſentiunt * * neque his meliora de Apolline, Iunone, & Venere. omnes enim hos deos metuunt ac tremunt. Et verò quid tam contumelioſè dixit Niobe de Latona, quàm de hac credere fecit ſuperſtitio fatuos homines: ſcilicet eam maledicto iritatam ſagittis confeciſſe miſeræ Niobes

Sex natas, totidem natóſq; ætate vigentes:

Iliad. ω,604.

adeò implacabilis ſcilicet erat, vt exſatiari alienis calamitatibus nequiret. quæ dea ſi re vera fel habebat, malóſq; oderat, & ferre maledicta nequibat, neque ridebat potiùs

inscitiam ignorationémque humanam: succensere profectò iis debuit, qui tantam ei acerbitatem sæuiciámque falsò adscribunt, taliáque de ipsa dicunt ac litteris mandant. Obiicimus Hecubæ immanitatem vt belluinam & barbaram, quæ dicit

Iliad. ω, 212.

——Vtinam medium iecur eius
Nacta vorare queam.——

At Syriam deam superstitiosi putant, si quis mænam aut apuam edat, eius crura corrodere, corpus vlceribus opplere, iecur colliquare. An ergo dicere de diis praua impium est, sentire non item? aut vocem potiùs improbam opinio facit maledicentis? certè enim ideò maledicta damnamus, quia signum sunt malevolentiæ, & qui malè nobis dicunt, eos pro inimicis habemus, vt infidos & malè de nobis cogitantes. Vides quid de diis sentiant superstitiosi? stupidos, infideles, mutabiles, vindictæ cupidos, crudeles, & qui minimis rebus offendantur eos esse putant. vnde necesse est superstitiosum & odisse deos & metuere. quid ni enim? cum ab iis maxima sibi illata esse, illatúmque iri mala existimet. iam qui deum odit & metuit, eius est inimicus. Neque interim mirum est, quód eos timens, adorat ac sacris veneratur, & ad templa assidet. Nam tyrannos quoque coli videmus & salutari, iísque aureas statuas poni ab iis, qui tacitè eos oderũt & execrantur. Alexandrum Hermolaus demerebatur, stipator Philippi erat Pausanias, Chærea C. Caligulæ. sed horum vnusquisque inter assectandum dicebat,

Superstitiosi deorũ inimici.

Certè equidem pendes, modò sint vires mihi, pœnas.

Non credit deos esse impius, superstitiosus nullos esse cupit, inuitúsque esse credit, non audens diffidere. quod si posset, sicvt Tantalus lapidem cupit à se remouere, superstitiosus opinionem suam (qua non leuiùs vrgetur) abs se proiicere, amplecteretur vtique & beatam duceret impij sententiam, vt liberalem. Nunc impius quidem superstitione vacat, superstitiosus autem animi instituto impius, imbecillior est quàm vt sentiat de diis quod vult. Præterea impius nusquam superstitioni causam aliqua ex parte præbet. superstitio & initium prębuit impietati, & ortæ patrocinium non iustum quidem aut honestum, tamen præscriptionis non exsors. Non enim in hanc sententiam homines venerunt vt Vniuersum diis carere putarent, quod in cœlo, sideribus, tempestatibus, conversionibus & motibus Solis circa terram, quibus dies & nox efficiuntur, aut alimentis animalium, frugúmve proventibus culpandum aliquid inordinatúmve viderent. sed ridicula superstitionis opera atque affectus, verba, motus, præstigiæ, incantationes, circumcursitationes, tympanorum pulsationes, lustrationes impuræ, sordidæ castimoniæ, barbarica & iniusta in templis supplicia, ac contumeliæ occasionem exhibuerunt nonnullis dicendi, præstarè nullos esse deos, quàm qui talia probent, iísque delectentur, adeóque sint contumeliosi, sordidi, & morosi. Nónne enim magis expediebat Gallis istis & Scythis nunquam in mentem venisse aliquid de diis, nihilque eos de vllo numine imaginatos fuisse aut auditu percepisse, quàm opinari deos esse, qui sanguine iugulatorum hominum gaudeant, idque esse perfectissimum sacrificium statuant? Nónne vtilius erat Carthaginẽsibus iam inde ab initio Critia vel Diagora ad condendas leges adhibito decernere nullum esse deum, nullum geniũ: quàm talia sacra facere, qualibus illi Saturno operabantur? vbi non, vt Empedocles ait repræhendens eos qui animalia sacrificant,

Superstitio impietatis origo.

Mutata genitor iugulans sua pignora forma
Immolat, & vanis stultus fert æra votis:

sed scientes prudentésque suos ipsi liberos sacrificabant, & quibus nulla erat proles, ij à pauperibus infantes tanquam agnos aut pullos auium ad eam rem emebant: adstabátque mater sine luctu aut gemitu, quem si ederet aut fleret, precio mulctabatur, & infans nihilominus mactabatur. & ante simulacrum omnia strepitu fistularum tympanorúmque opplebantur, ne eiulatus mactati exaudiri posset. Quod si typhones aliqui aut gigantes diis profligatis nobis imperarent, putásne alia eos sacrificia, alió sve ritus fuisse desideraturos? Amestris, quæ Xerxis fuit vxor, Plutoni duodecim pro sese viuos homines defodit: quẽ quidem Ditem siue Haden Plato ait hoc nominis inde habere, quod humanus cum sit, & sapiens, atque diues, persuadendo ac sermone animas detineat. Xenophanes Physicus cùm videret in solẽnibus festiuitatibus plangere & eiulare Aegyptios, aptè eos sic monuit: Hi siquidem dij sunt, nolite eos lugere: sin homines sunt, nolite iis sacrificare. Cæterùm nullus est animi morbus tam multis

erro-

erroribus perturbationibúsq; scatens, ac tam inter se dissidentibus & pugnantibus opinionibus refertus, atque superstitio. Fugienda itaq; hæc est. non tamen eo modo, quo nõnulli latronum aut ferarum insultum, ignémve inconsiderate & imprudenter fugientes, incidunt in loca invia, vbi præcipitia sunt & voragines periculosæ. Sic enim quidam superstitionem fugientes, dum transiliunt in medio positam pietatem, in asperam pertinacémque incidunt impietatem.

Plutarchi liber, De scitè dictis regum ac imperatorum, qui Apophthegmata dicitur.

RTOXERXES Persarum rex, Traiane Cæsar Imperator maxime, existimans nonminus regiam maiestatem decere & humanitatem parua benignè alacritérq; accipere, quàm magna largiri, cùm sibi iter facienti operarius quidam ac plebeius homo vtraq; manu haustam è profluente aquam (quia nihil habebat aliud) obtulisset, hilari vultu accepit, munus non vsu rei oblatæ, sed studio dantis metiens. Et Lycurgus minimi sumtus sacrificia Spartæ constituit, vt Deos immortales honorandi semper in promtu esset copia. Eo consilio ipse quoque tenue tibi munus, ac strenam, & primitias philosophiæ communes cùm offeram, autoris iuxtà studium, & commentarij vtilitatem vt probes rogo. conducet enim ad perspicienda ingenia institutáq; animi principum virorum, quæ magis in dictis eorum quàm actionibus elucent. Sanè aliud à nobis elaboratum opus continet illustrissimorum inter Græcos ac Romanos ducum, legislatorum, atque imperatorũ vitas. Verùm enimverò pleræque actiones admixtam habent fortunam: quæ verò inter agendum, intérq; animi affectiones & eventa proferuntur voces atq; pronunciata, purè tanquam in speculis contemplandum vniuscuiusque animi sensum proponunt. Ac Seramnes etiam Persa admirantibus quòd cùm sermone vteretur prudenti, actiones tamen ipsius successu destituerentur, dixit: Se in sua potestate orationẽ habere suã, in actiones suas fortunæ ac regi ius esse. Cæterùm in eo quod dixi opere dicta vnà cũ factis cõmemorata, auditorem studio cognoscendi captum, sed eundem ocio fruentem exspectant. hîc ipsos pro se collectos sermones tanquam vitarũ iudicia & semina legendi tempus arbitror tibi nõ fore molestum: cùm breui eius spacio possis multos homines memorabiles considerare.

Dictorũ & factorum discrimen.

Persæ advnco naso præditos amant, pulcerrimósque eos iudicant. quod tali forma fuit CYRVS, quo neminem regũ ij maioris fecerunt. Is dixit, qui sibi ipsis nollent, eos cogi aliis cõmoda parare. Item: magistratu dignum non esse quenquam, qui non sit melior subditis. Cùm Persæ vellent pro sua regione, mõtosa ca & aspera, aliam planã & mollem occupare, prohibuit: quòd diceret & stirpium semina, & hominum mores locis adsimilari.

Locus mores mutat.

DARIVS Xerxis pater laudãs seipsum, dicebat se in prœliis & periculis esse solito prudentiorem. Cùm tributa imponeret subditis, proceres provinciarum evocatos interrogabat an ea essent grauia. cúmque responderent esse mediocria, dimidium eius quod proposuerat singulos pendere iubebat. Aperto grandi malo punico, interrogatus, cuius rei tantam sibi optaret multitudinem, quanta esset granorum eius mali, respondit: Zopyrorum. erat autẽ Zopyrus amicus regis, & vir bonus. Is Zopyrus cùm seipsum naso & auribus amputatis fœdasset, deceptísque hac fraude Babyloniis, rebus ab iis præfectus vrbem Dario prodidisset: sæpenumero Darius dixit, Malle se integrum habere Zopyrum, quàm C Babylonibus potiri.

Liberaliter.

SEMIRAMIS cùm ipsa sibi sepulcrum condidisset, inscripsit hæc: Si quis rex pecunia indiguerit, is recluso hoc monimento, sumat quantum volet. Darius aperto eo, nullam invenit pecuniam, sed in aliam incidit inscriptionẽ, cuius hic erat sensus: Nisi malus fuisses homo, & pecuniæ insatiabilis, nunquam sanè loculos mortuorum invasisses.

Semiramis.

Arimenes cum fratre suo XERXE Darij F. de regno contendens, è Bactriana descendebat. Ei Xerxes dona misit, ministris mandãs, vt significarent his eum à fratre

in præſentia affici, qui ſi regnũ obtineret, primam ei apud ſe ſtatuerit dignitatẽ, ſummamq; potentiam deferre. Xerxe rege renunciato, ſtatim corã eo Arimenes genua flexit: Xerxes autem eum à ſe fecit ſecundum. Idem Xerxes iratus Babyloniis ob defectionem, cum eos in poteſtatem ſuam redegiſſet, interdixit armorum geſtatione, *Mollicies.* iuſsitque fidibus & fiſtulis canere, lenocinium & cauponam exercere, ac tunicas geſtare ſinuoſas. Ficus Atticas negauit ſe comeſturum vænum allatas: ſed tum, cùm potitus fuerit terra eas producente. Cùm in exercitu deprælıendiſſet Græcos exploratores, iuſſit exercitum tutò perſpícere, illæſoſq; dimiſit.

Artoxerxes Xerxis F. Longimanus cognomneto, quod alteram manũ haberet longiorem, dicebat Magis regium eſſe addere, quàm detrahere. Hic primus in venatione ſociorum iuſſit eum qui vellet ac poſſet, primum coniicere telum. Idem primus inſtituit, vt cum principes viri ſupplicio afficerentur, non corpora ſed veſtes *Supplicia.* quibus ſe exuiſſent flagellarentur, & non crines capitis euellerentur, ſed tiara deponeretur. Satibarzani cubiculario iniuſtum aliquid à ſe petenti, cùm intelligeret hoc fieri impetrandorũ trigeſies c I ɔ Darıcorum gratia, eam pecuniam à quæſtore iuſſu ſuo allatã tradidit, inquiens: Accipe Satibarzana. hoc enim largitus, nihilo pauperior fuero: iſthuc verò ſi feciſſem, eſſem iniuſtior.

Cyrus minor cũ Lacedæmonios ad ſocietatẽ belli hortaret̃, dicebat ſe fratre eſſe *Magnificè.* cordatiorẽ, plùſq; meri illo bibere poſſe ac meliùs ferre: illum in venatione difficulter in equo, terrore oblato ne in ſolio quidẽ manere. Hortabatur vt ſibi viros auxilio mitterent, promittens ſe peditibus equos, equitibus currus, iis qui villas poſſiderent pagos, qui pagos his vrbes daturum, & argentum atq; aurum non numero ſed pondere largiturum.

Huius frater Artoxerxes, Mnemon (id eſt Memor) cognomine, non tan- *Humanè.* tùm compellantibus liberaliſſimè vacabat, ſed & vxorem ſuam iubebat pilẽti aulæa dimouere, vt poſſet ab iis qui vellẽt compellari in via. Cùm ei pauper quidã pomum eximiæ magnitudinis obtuliſſet, hilarè accepto eo: Per Solem, inquit, videt̃ hic mihi commiſſam ſibi vrbem de parua magnam redacturus. Cùm impedimenta eius quadã *Sobriè.* in fuga eſſent direpta, ficus comedens aridas & hordeaceum panem, Quãtæ, ait, voluptatis imperitus fui.

Regum colloquia. Parysatis Cyri & Artaxerxis mater, cum qui liberè cum rege colloqui vellet, byſſinis iubebat vti verbis.

Orontes regis Artaxerxis gener ignominia à rege irato affectus ac damnatus *Aulici.* dixit: Quemadmodũ digiti rationes ſupputantium modò c c I ɔ ɔ, modò vnitatem repræſentant: ita regum amicos aliquando ſummo, mox infimo haberi loco.

Memnon, qui Darij exercitum adverſus Alexandrum duxit, militem quendam mercenarium ſuum, qui multis & impuris conviciis Alexandrũ proſcindebat, lancea *In maledicum.* feriens: Ego, inquit, te alo non vt maledicas Alexandro, ſed vt contra eum pugnes.

Aegyptiorum reges legem ſuam quandam ſeruãt, qua iuramento obſtringunt iu- *Iuſta iudicia.* dices, vt rege ipſo iniuſtam flagitante ſententiam, ei morem non gerant.

Poltis Thraciæ rex, cùm bello Troiano ad ipſum ſimul & à Troianis & à Græ- *Liberale conſilium.* cis veniſſent legati: Paridi ſuaſit, vt Græcis Helenam redderet, ſe ei daturum duas formoſas feminas pollicens.

In ocium. Teres Sitalcæ pater dicebat, ſe cũ in ocio eſſet & à militia vacaret, nihilo meliorem ſuis equiſonibus ſibi videri.

Cotys eum, qui panthera ipſum donauerat, leone remuneratus eſt. Hic cùm natura iracundus, acerbèq; in miniſtrorum delicta animadvertens, cùm hoſpes quidam *Iræ declinatio.* fictilia ei vaſa attuliſſet tenuia & fragilia admodum, alioquin eleganter ac ſubtiliter ſculpturis cælaturiſque adornata: hunc quidẽ donis affecit, ſed vaſa iſta omnia cõfregit, quòd vereri ſe diceret, ne miniſtros, ea ſi confringerent, ſæuiùs puniret.

Idathyrsus Scytharum rex, cum expeditionem adverſus ipſum Darius feciſſet, Ionum regulis ſuaſit vt ponte quo Iſter inſtratus erat ſoluentes iugum Darij excuterent. cúmque ob fidem Dario datam id recuſarent, proba & ignaua eos vocauit mancipia.

Ateas Philippo ſic ſcripſit, Tu Macedonibus imperas, hominibus bellãdi peritis. Ego Scythis, qui etiã adverſus famem ſitimq; pugnare norunt. Equũ porrò ſtrigili purgans, legatos Philippi interrogauit, an hoc quoq; rex ipſorũ faceret. Ameniã tibicinem

cinem præstantissimum cùm cepisset, canere iussit. mirantibúsq; reliquis, iurauit se maiore cum voluptate audire hinnitum equi.

SCILVRVS moriturus, cum XXC filios post se esset relicturus, fasciculum hastilium singulis porrexit, ac confringere iussit. cùm nullus id præstare posset, ipse singulatim *Concordia.* fasci vnum post alterum eximens fregit. docens eos, iunctos quidem inter se, vires habituros ac perduraturos: sin verò distiungerentur & discordiis agitarent̄, infirmos fore.

GELO tyrannus Carthaginiensibus ad Himeram debellatis, pacem componens cum victis, coēgit eos inter conditiones pacis hanc quoq; adscribere, ipsos in posterum *Piè.* liberos Saturno nunquam immolaturos. Sæpenumerò ad culturam agrorum tanquam in militiam Syracusanos hic eduxit, vt & regio cultu melior redderetur, neque ipsi ocio corrumperentur. *Ocium.* Cum pecuniam ipso poscente ciues tumultuarentur, mutuam se petere dixit, belloque confecto reddidit. Cùm in conuiuio lyra circunferretur, eámque conuiuæ ordine cōponerent atque canerent, ipse equum iussit adduci, & in eum facilè atque expeditè insiluit.

HIERO, qui in tyrannide Geloni successit, neminē dixit sibi intempestiuum esse *Libertas dicēdi.* qui liberè adversum se loqueretur. Qui arcanum enunciarent, eos facere iniuriam di- *Arcana.* cebat iis quoque, quibus id patefacerent. quod non modò eos qui efferunt, sed hos quoque odimus qui inaudiunt quæ nolumus. Exprobrauerat ei quidam oris fœtorem. itaque vxorem suam culpauit, quòd nunquā id sibi indicasset. *Castè.* illa verò ita se excusauit, quòd diceret, Se putasse omnes viros hoc modo olere. Xenophani Colophonio ægrè se duos seruos alere querenti, Atqui Homerus, inquit, quē tu traducis, mortuus etiam amplius CCIↃↃ alit. *Homerus.* Epicharmū poëtam mulctauit, quod is indecorum quippiam vxore præsente dixisset. *Pudicè.*

DIONYSIVS senior cùm oratores publici sorte legerent̄, ipsiq; littera M obtigisset, *Ominis correctio.* dicenti Morologus eris (id est, stultas orationes habebis) respondit: Imo monarcha siue tyrannus ero. habitáq; oratione statim est à Syracusanis imperator creatus. Initio statim tyrānidis cùm oppugnaretur à ciuibus coitione facta, amicíq; hortarent̄ vt dimitteret imperium potius quàm captus necaret̄: cernens bouē à coquo iugulari ac celeriter corruere, Nónne, inquit, indignū est nos metu mortis tā breuis tantum *Cupiditas imperij.* deserere imperiū? Filium, quem successorē tyrannidis erat habiturus, vbi depræhendit viri liberi vitiasse vxorē, iratus interrogauit, Ecquid talis facinoris ipsi esset conscius. cúmq; ei responderet adolescens, Tu non habuisti tyrannū patrē: neq; tu, inquit, *Diuturnitas eius.* filium habebis tyrannū, si sic pergas. Rursus cū in eius cōclaue intrasset, poculorúmq; aureorū & argenteorū multitudinem ibi offendisset, exclamauit: Non est in te tyran- *Liberaliter.* nidis capax ingenium, qui tot à me acceptis poculis nullo eorū ad parandū tibi amicum vsus es. Pecuniam cùm exigeret à Syracusanis, videretq; eos lamētari, ac deprecari, & inopiā prætendere, nouā instituit exactionē, idq; bis térve fecit. cùm autē denuò imperās tributū, ridere eos audiuit, & in foro abambulātes salsè dicta in ipsum iā- *Astutè.* cere, finē fieri iussit, dicēs: Nūc nihil ipsis est reliquū pecuniæ, quādo nos contemnūt. Matre, cuius præterierat iā ad nubendū ætas, marito se dari postulāte: Ego, inquit, ci- *Ingenuè.* uitatis legibus vim facere possum, naturæ legib. nequeo. Cùm maleficia reliqua acerbè vindicaret, vestiū furibus solis pepercit, vt Syracusani cogerent̄ aliquādo finē con- *Callidè.* uiuandi & sese inuicem inebriandi facere. Hospes quidam seorsim dicebat indicaturum se ipsi rationem ac doctúrum quomodo insidiantes sibi prænosceret. iussúsq; dicere, Da, aiebat, mihi talentum, vt videaris percepisse indicia insidiantiū. dedit ei hoc *Callidè.* Dionysius, simulans ea se cognouisse, miratúsq; est hominis astum. Interrogatus à quodam, ociosúsne esset: Isthuc verò, inquit, absit vt vnquam mihi contingat. Inaudierat duos adolescentes de ipso & tyrannide multa contumeliosè locutos esse inter pocula. vtrunque ad cœnā vocauit. quorū cum alterū videret in vino multa inepti re atq; effutire, alterum rarò & cautè bibere: hunc vt malevolū & instituto animi ho- *Vinum.* stem interfecit: illū vt natura futilē & per temulētiam conuiciatū dimisit. Repræhendentibus quibusdam quod ornaret & eveheret malū ciuibúsq; inuisum hominē: Etenim (inquit) volo esse aliquē, qui me magis exosus sit. Corinthiorū legati munera quę iis offerebat, recusauerūt legis respectu, quæ dona à principe sumere prohibebat. eos indignā rē dixit facere, qui q̄d vnū bonū est tyrannidi, aboleant, doceántq; beneficia *Tyrannorum dona.* etiā tyrannorū esse formidāda. Audiuerat quendā ciuiū habere aurū domi defossū: id

Pecunia. sibi eum adferre iussit. cúmq; is paululū suffuratus in aliā migrasset vrbem, fundúmq; ibi emisset, revocatum iussit reliquum omne aurum ad se recipere, neque porrò rem vtilem invtilem facere.

Mercenarij philosophi. DIONYSIVS iunior alere se aiebat multos sophistas, nō quod eos magni faceret, sed quod propter eos vellet in admiratione esse. Polyxeno dialectico dicenti, ego te redargui, respondit: nimirū verbis. ego autem re ipsa te convinco: tuis enim rebus dimissis, me & mea sectaris. *Philosophia.* Exutus tyrannide, ei quidē, qui quid vtilitatis Plato & philosophia contulissent interrogabat, respondit: vt tantam mutationem æquo possem animo ferre. Quærenti autem, qui factum sit, vt pater ipsius pauper & plebeius imperiū in Syracusanos obtinuerit, ipse tyrānus & tyranni filius eā amiserit: pater (inquit) meus ad res gerendas se contulit cùm popularis resp. status esset in odio, ego, cùm tyrannidi invideretur. *Hereditas.* Alteri hoc ipsum sciscitanti respōdit, paternæ se non fortunæ, sed tyrannidis relictum hæredem.

AGATHOCLES filius fuit figuli. Is rex & dominus factus Siciliæ, fictilia pocula *Virtus.* interserere solebat aureis, eáq; demonstrans adolescētibus dicere, Industria se & fortitudine hoc consecutum vt aurea nunc faceret qui lutea finxisset anteà. In oppugnatione vrbis cuiusdam nonnulli de muris eum conviciis impetiuerunt, Figule, dicentes, vnde militibus persolues stipendia. placidus ipse, & subridens, Hanc, inquit, si cepero. expugnatáq; vi vrbe cū venderet captiuos: posthac, inquit, si mihi maledicetis, *Salse.* cū dominis vestris expostulabo. Accusabāt Ithacenses ipsius nautas, quod ad insulā appellentes nōnihil pecoris abstulissent. atqui inquit Agathocles, cùm ad nos venisset rex vester, non ouibus tantùm ablatis, sed excæcato insuper pastore abiit.

DIO, qui Dionysium tyrannide eiecit, audiens à Callippo sibi insidias parari, cui omniū amicorū hospitúmq; maximè fidebat, inquirere noluit, quòd diceret *Vita in metu misera.* moriendum potiùs esse quàm viuendum, vbi non ab hostibus modò sed etiam ab amicis sibi esset cauendum.

ARCHELAVS in cōviuio quodā poculū aureum petente, familiari quidē, sed im- *Euripidis laus.* probo, Euripidi id iussit puerū dare. tu quidē dignus es qui flagites, inquiens: Euripides autē etiā tacens id accipere meret. A garrulo tonsore interrogatus quomodo ton- *In garrulum.* deri vellet, Tacente, inquit, te. Cum Euripides formosum Agathonē in conviuio amplecteret atq; oscularet iā pubescentē: ad amicos dixit, Nolite mirari. pulcrorū enim etiā post autumnū durat pulcritudo. Timotheus citharœdus minus sua exspectatione donū ab eo acceperat, & haud obscurè incusabat, & aliquādo cātans incisum istud, Tu *Salse.* terrigenum argentum laudas, in Archelaum torqueret: subiecit Archelaus: Tu verò *Humanè.* id postulas. Aqua à quodam perfusus, amicis adversus hominē instigantibus: atqui, inquit, non me is perfudit, sed eum quem me putauit esse.

PHILIPPVM Alexandri patrem Theophrastus tradit non maiestate modò regni aliis regibus præstitisse, sed fortuna etiam, moribúsq;, & moderatione. Is Philippus Atheniensiū laudabat fortunas, qui quotannis decem imperatorū deligendorū copiā haberent: se dicebat intra multos annos vnū modò ducē reperisse Parmenionem. *Nemesis.* Cùm vna die multis de prosperis evētis nuncij ei adferrentur, O fortuna, exclamauit, pro tot tantísq; bonis paruum aliquod mihi retribue malū. Postquā Græcos devicit, *Humaniter.* non defuerunt qui ei suaderent vt vrbibus præsidia imponeret. respondit autē, malle *Maledici vt tractandi.* se diu benignum, quàm exiguo tempore dominū perhiberi. Maledicū iubentibus amicis eiicere: non, inquit, faciam, ne circumiens apud plures nobis obloquať. Deferebat Smicythus Nicanorem, vt qui semper Philippo verbis detraheret: putabántq; amici accersendum esse hominem, & supplicio afficiendum. tum Philippus: profectò ait, Nicanor non est deterrimus Macedonum, considerandúmq; est ne penes nos aliqua sit culpa. cognitóq; Nicanorē graui premi inopia neglectum à se, dono aliquo iussit affici. rursum inde Smicytho narrāte, miris regem laudibus à Nicanore passim ferri, Videtis, inquit, in nostra esse potestate vel bene vel malè audire? Atheniensium oratoribus gratiam aiebat se habere, quod crebris conviciis meliorē se redderēt. nam conari se cùm verbis tū factis suis eos mendacij convincere. In pugna ad Chæroneam Athenienses quotquot erāt capti, gratis dimisit. qui cùm præterea vestimēta & stragu- *In ingratos.* la reposcerent, Macedonibúsq; crimina intentarēt, ridēs Philippus, Nónne, inquit, videnť vobis putare Athenieēses, talorū lusu se esse à nobis victos? Clauicula in bello fra- *Salse.* cta, cū medicus cuius opera in ea sanāda vtebať, quotidie aliquid posceret, Accipe, ait, quantum

quantum lubet:habes enim clauiculam. Duo erant fratres, Vterque & Alteruter. de quibus huic cùm videret prudentem & rebus agendis aptû,illum fatuû ac stolidum, Alteruter,inquit, Vterq; est, Vterq; autē, neuter. *Scitè.* Consulenti es vt acerbè Athenienses tractaret,absurdę sentire dixit, qui tot tantáq; gloriæ causa agentē ac tolerātem iuberent gloriæ theatrû euertere. *Gloriæ studiû.* Iudex inter duos malos cōstitutus, alteri vt è Macedonia abiret,alteri vt eû persequeret imperauit. *In malos.* Opportunó loco castra positurus, cû audiret ibi nō esse proiumētis alimēta: Qualis tandē,inquit, est vita nostra,qui etiā ad asinorû cōmoda eā cogimur dispensare? *Vita.* Castellû quodpiā munitû occupare statuerat:ibi exploratoribus referētibus planè expugnari nō posse: éstne, ait,adeò inaccessum, vt eò aurû portans asinus nō possit peruenire? *Pecunia.* Lasthenes Olynthius & socij indignabantur,conquerebantúrq;,quód nonnulli de Philippi comitatu proditores ipsos appellarent.ad hæc Philippus, Rudes & agrestes homines esse Macedones,ac solere ligonem ligonis nomine afficere. *Liberæ voces.* Filium hortabatur,vt in colloquio cum Macedonibus gratiā captaret,comitatéq; sibi, dum alius regnaret, multorum animis conciliandis potentiam pararet. *Comitas.* Eidem consuluit,vt de iis qui in ciuitatibus largiter possent & bonos & malos sibi amicos faceret, illisq; vteretur,his abuteretur. *Callidè.* Philoni Thebano, cuius hospitio vsus erat atque beneficia expertus cum obses Thebis ageret, nullum munus suum admittenti:Noli, inquit,opinionem inuicti adimere mihi,dum benefaciendo & demerendo te reddar inferior. *Liberaliter.* Multos bello captos aliquando sub hasta vendebat,indecenter sedens tunica reducta. inter mancipia tum quidam exclamauit, Parce mihi Philippe, ius enim amicitiæ tibi paternum est mecum: quærentíq; Philippo occasionem & modum huius amicitiæ, explicaturû se dixit, si propiùs admitteretur. adductúsq; aliquantulum vt demitteret lænam monuit: nunc enim ipsum turpiter sedere.dimittite hunc,ait Philippus.verè enim, id quod ignorabā,bene mihi vult,& amicus est. *Gratus animus.* Iter faciens,ab hospite quodam inuitatus ad cœnam multos secum adduxerat:quem vbi perturbari vidit,quod non satis esset apparati, misit ad singulos qui placentæ locum relinquere eos iuberent. iísque obtemperātibus,& ob placentæ expectationem parcius edentibus, cœna omnibus suffecit. *Callidè.* Mortuo Hipparcho Euboense,dolorem quem morte eius ceperat non obscurè tulit.cúmq; illum quidam diceret tempestiuè vita defunctû:Sibi quidem,inquit,mihi verò præmaturè,cuius obitu præuentus sum,ne dignā ei sua amicicia referrē gratiā. *Grati.* Incusari se ab Alexādro audiens,quod filios ex pluribus susciperet mulieribus,ita eum refellit: Quin tu multos nactus de regno tecû certaturos,virtuti operā da,vt eo nō propter me, sed propter te potiaris:iussitq; eū Aristoteli animū aduertere & philosophari, ne,inquiēs,multa talia facias, ob quæ ego commissa pœnitudine moueor. *Magnanimiter.* *Philosophiæ.* Antipatri quendā amicū in iudicū collegiū cooptauerat.sentiens autē eū barbam capútq; tingere,remouit, q dicèret fidelē in negociis tractandis eū se non censere,qui mala fide crines tractaret. *Seuerè.* Iudicio præerat Machætę cuiusdā,dormitánsq; non obseruabat quibus ille iuribus se tuerēt, ideóq; damnabat: tū exclamante Machæta se prouocare, iratus, Ad quē, inquit, prouocas?ad te ipsum,ait ille,ô rex,siquidem vigilās & attentus audias. Ibi excitatus Philippus cùm ad se rectiùs rediisset,sentirétq; iniuriā Machætæ fieri,nō rescidit quidē sententiā,sed mulctā reo imperatam de suo persoluit. *Iustè.* Rogatus ab Harpalo,vt pro quodā ipsius cognato ac familiari iniuriarū quarundā reo mulctā depēderet, cúmq; causæ cognitioni subtraheret, ob quam videbat reus sermonibus hominū vapulaturus:Præstat eum,respondit,quàm nos malè audire. *Prudenter.* Indignè ferentibus amicis, quod ipsum Peloponnesij,de quibus erat bene meritus, Olympiaca festiuitate exsibilarēt: quid ergo,inquit,facient si maleficiū à nobis accipiant? *Magnanimiter.* Cùm in expeditione quadam diutiùs dormiuisset,à somno exsurgēs, Tutó se dormiuisse dixit,vigilāte interim Antipatro. *Antipater.* Rursum dormiente interdiu ipso, Græcisq; qui ad fores conuenerāt indignātibus & culpantibus,Parmenio dixit:nolite mirari quod nunc dormit Philippus: vigilabat enim idem vobis dormientibus. Fidicinē quendā in cœna volebat corrigere, ac de pulsandis neruis disserere.ille autē, absit verò à te, rex, ista calamitas, vt me meliùs isthæc tu noris. *Liberè.* Quo tēpore cum Olympiade & filio dissidebat, venit ad eū Demaratus Corinthius.Is à rege interrogatus quàm bene inter se conueniret Græcis:nimirum,respondit,de Græcorum concordia tibi est inquirendū, intimis tuis hoc modo tecū consentientibus.his ille verbis ad rē rectiùs perpendendā excitatus, posita ira in gratiā cū suis rediit. *Aliena curans.* Anus quædā inops sæpenumerò petiuerat vt causam suam

Regis officiũ. diſceptaret, ac interturbabat frequenter. reſpondẽte Philippo, non vacare ſibi, ſubiecit: noli ergo regnare. q̃d ille dictũ admiratus, nõ illã modò, ſed & alios ſtatim audiuit.

ALEXANDER puer etiamnum, Philippo multas præclarè gerente res, nõ eſt *Gloriæ ſtudiũ.* gauiſus, ſed pueris qui vnà educabantur dixit, Pater mihi nihil faciet reliquum. cúmq; reſponderent patrẽ ipſi iſta parare, Et quorſum, inquit, proderunt, ſi poſſideã multa, *Regius animus.* agam nihil? Quia agilis erat & celer pedibus, hortabat̃ eum pater vt ludis Olympiis ſtadium curreret. facturum ſe reſpõdit, ſi cum regibus certãdum curſu foret. Adductam ad ſe iam nocte facta puellam quæ vnà cubaret, interrogauit cur tam ſerò veni- *Caſtè.* ret. quæ cum reſpondiſſet præſtolatã ſe dum maritus ſomno ſe daret: acerbè increpauit famulos, quòd parum abfuiſſet, quin ipſorũ culpa adulter fieret. Dñis adolenti liberaliùs, ac ſæpe thus corripienti adſtans Leonidas pædagogus, Sic, inquit, largiter tibi, fili, adolendum erit, vbi thuriferã regionem in tuã redegeris poteſtatẽ. Alexan- *Magnificè.* der ea potitus, per litteras eũ ſic compellauit: Talenta aliquot thuris & caſiæ tibi mitto, vt me thuriferæ etiã regionis dominũ factũ ſciens, ſordidus erga deos eſſe deſinas. Prœlium ad Granicũ commiſſurus, Macedones hortatus eſt, vt largiter cœnarent, omniáq; in medium conferrent: quippe cras hoſtiũ opibus cœnã inſtructuri. Amicorum quodam Perillo dotem filiabus petenti, L talenta obtulit. cúmq; is ſufficere X *Magnificè.* diceret, Tibi, inquit, accipere tantũ ſatis eſt, mihi dare non item. Diſpenſatorem iuſſerat Anaxarcho philoſopho dare quantum poſceret. cúmq; is eum C talenta petere diceret: Rectè, inquit, facit, qui intelligit ſe habere amicũ, qui tantum dare & poſſit & velit. Mileti cõſpicatus multas ſtatuas athletarum qui Olympia & Pythia viciſſent, Vbi, inquit, iſta tum erant corpora, cum barbari vrbem veſtrã oppugnarẽt? Regina Cariæ Ada cibos & bellaria curioſiſſimo apparata à cupediariis & coquis artificio *Frugaliter.* ſubinde ad ipſũ ſtudio quodã oſtentãdi mittente: Meliores ſibi eſſe dixit coquos, iter nocturnũ quo prandiũ, & parcitatẽ prandij qua cœnã ſibi ſuauẽ redderet. Omnibus ad pugnam paratis, cùm interrogarent duces ecquid præterea mãdaret: Nihil, inquit, *Barba.* quàm vt mẽta Macedonũ radant. cúmq; miraretur Parmenio, An, ait, ignoras in pugna nullibi faciliùs virum quàm barba appræhẽdi? Cùm Darius CCIↃↃ talenta offerret, Aſiæq; fructus æquali portione ſecũ percipiendos, ac Parmenio dixiſſet accepturum ſe condinionẽ ſi Alexandri loco eſſet: & ego me hercle, ſubiecit, ſi Parmenio eſſem. Dario autẽ reſpondit, neq; terram duos ſoles, neq; Aſiam duos reges ſuſtine- *Magnificè.* re. Dimicaturũ iã ad Arbela de ſumma rerũ, cùm quidẽ hoſtis in aciẽ CCCCIↃↃↃↃ *1000000.* virorũ eduxiſſet, acceſſerũt amici de militibus conquerentes, quòd ij in tẽtoriis colloquia agitarẽt, cõponeréntq; inter ſe totã ſe in ſuũ lucrũ verſuros prędã, nihilq; inde in ęrariũ regis illaturos: tũ ſubridẽs Alexãder: Bona, inquit, nunciatis. audio. n. colloquia hominũ non fugere ſed vincere paratorũ. Multi tum ad eum acceſſerunt milites, bono eſſe animo iubẽtes, neq; multitudine hoſtiũ terreri, qui ne axillarũ quidẽ ipſorum *Apparatus vſum præcedat.* fœtorẽ eſſent ſubſtituri. Explicatis iam aciei ordinibus, militẽ quendã videns amento haſtile aptare, è phalãge vt invtilẽ eiecit, qui tũ demũ arma pararet, cùm iis eſſet v- *Arcanum.* tendũ. Epiſtolã quandam à matre allatã quæ arcana & quaſdam adverſus Antipatrũ criminationes continebat, legens vnà pro more inſpiciẽte Hephæſtione, non vetuit: ſed epiſtola pellecta digito manui ſuæ detracto, Hephęſtionis ori ſigillũ impoſuit. In *Magnus animus.* templo Ammonis ab antiſtite Iouis appellatus filius, dixit, Non eſſe hoc mirũ. Iouem enim qui natura omniũ ſit pater, optimos ſuorũ filiorum nomine dignari. Iaculo crus ictus, multis concurrentibus eorum qui ipſum ſæpenumerò ſolebant deum ſalutare, renidente vultu; Hoc quidem, inquit, ſanguis eſt, vt videtis, non ille

Iliad. ε, 340. *Humor, qui ſuperûm manat de corpore diuûm.*

Laudantibus nonnullis Antipatri frugalitatem, qui auſterè & ſine luxu viueret: fo- *In ſimulatorem.* ris, inquit, Antipater albo panno prætextus, intus totus eſt purpureus. Hyeme in magno gelu exceptus conviuio ab amico quodam, cùm is focum ignémque exiguum intuliſſet, aut ligna eum, aut thus adferre iuſſit. Antipatridas formoſam pſaltriam ad- *Amoris fautor Alexander.* duxerat in conviuium: ea viſa cõmotus Alexander, Númnam, inquit, eam tu amas? confeſſo, Impure, ait, quin tu eam è cõviuio educis? Pythonẽ Euij tibicinis amaſium Caſander vi oſculabatur. quod cùm videret moleſtè Euium ferre Alexander, iratus adverſus Caſandrum exiſiluit, vociferans: per vos etiam amare non licet quenquam. Cùm ad mare dimitteret Macedonum quotquot ægroti aut mutilati eſſent, monſtratus ei quidam eſt qui rectè valens inter ægrotãtes tamen nomen ſuum retulerat. Ad-

ductus

ductus in conspectū Alexandri & examinatus, fassus est se hoc prætextu vsum ob amorē Telesippæ ad mare proficiscentis. quæsiuit rex, quis huius nomine conveniendus esset: cúmq; liberā esse comperisset, Proinde, inquit, mi Antigenes, persuadeamus Telesippæ vt nobiscum maneat. liberā enim cogere non est nostrū. Cū Græcos qui mercede apud hostem militabant viuos in potestatē redegisset, Athenienses iussit in cōpedibus adseruari, quòd æra mererent alimentis é publico suppeditantibus: itémq; Thessalos, quod agrum, quē possiderent optimū, non colerēt. Thebanos missos fecit, quòd his solis diceret se neq; vrbem neq; agrū reliquū fecisse. *Mercenarij milites.* Ex Indis celeberrimum arte sagittandi, & qui traijcere sagittā per annulū diceret, cùm cepisset, artis suę specimen edere, recusantémq; ira motus necari iussit. is cùm ad suppliciū duceretur, dicebat ducētibus se exercitationē multis iam diebus intermisisse, ideóq; metuisse ne aberraret. quod vbi Alexandro renunciatū est, donis affectū hominē dimisit, admiratus eum, quòd mori maluisset, quàm gloria sua indignus videri. *Amor gloriæ.* Taxiles de regibus Indorum vnus occurrens Alexandro, hortatus est ne bellū sibi inferret, néve pugnā consereret: sed siue inferior esset, acciperet, siue superior, conferret beneficia. huic respondit, de hoc ipso certandū, vter alterū possit beneficiis superare. Inaudiēs Aornū petram in India natura loci inexpugnabilē esse, sed à formidoloso homine teneri. hoc, ait, facit, vt locus iste iam facilis captu sit. *Loci natura.* Alius qui saxū quod inexpugnabile putabatur tenebat, se ipsum locúmq; Alexandro dedidit. hunc & copiis præfecit Alexander, & regionē ei adiecit, fatus: Sapere mihi vir hic videt, viro bono se potius credēs, quàm munito loco. Capta petra, cum amici dicerēt eum factis Herculē superasse: ego verò, inquit, actiones imperiúmq; meū ne vni quidē dicto Herculis æqualia arbitror. *Modestè.* Amicorū quosdā sentiens talis seriò lusisse, mulctauit. *Ludus.* De primis & præstantissimis amicorū, maximè venerari visus est Craterū, amare Hephæstionē. quòd ab illo regē, ab hoc Alexandrū diligi diceret. Xenocrati philosopho L talenta dono miserat. quæ cum is repudiaret, non se indigere inquiens, Nullúmne, ait, amicum habet Xenocrates? Mihi quidem Darij diuitiæ vix suffecerūt in amicos impendenti. *Amicis benefaciendum.* Post prœlium Porus ab ipso interrogatus quomodo se vellet tractari, respondit, Regiè. rursúmq; interrogatus, ecquid vellet præterea, omnia in Regiè contineri addidit. miratus itaque Alexander sapientiam viri & virtutem, maiorē pristina ditionē ei subdidit. *Regiè.* Audiēs sibi à quodam maledici, Regium est, inquit, malè audire cum bene facias. Moriturus iam in socios intuens, Video, inquit, magnum fore meum funebre certamē. Mortuo ipso Demades orator dixit exercitum Macedonum imperatore carētem similem videri Cyclopi excæcato. *Dux.*

PTOLEMAEVS Lagi F. crebro apud amicos cœnabat & dormiebat. quod siquādo conviuium præberet, eorum pocula, vestes stragulas, & mēsas vsurpabat, ipse plura necessariis non possidebat: dicens Magis regiū esse ditare quàm diuitias possidere. *Magnificè.*

ANTIGONVS continenter pecuniam exigebat. cúmq; diceret quidam Alexandrum non fuisse talem: Nec iniuria, inquit. ille enim metebat Asiā, egò stipulas colligo. Militū quosdam videns thoracibus & galeis indutos ludere pila, delectatus est, acciuitq; eorum duces, laudandi gratia. hos autem potare inaudiens, munia ipsorum ad milites transtulit. *Iustè.* Mirantibus omnibus quod cùm iam senectutem attigisset, benignè humanéq; imperaret, hanc reddidit causam, Olim se potentiam quæsiuisse, nunc gloriam & benevolentiam captare. *Prudenter.* Philippo filio pluribus præsentibus interroganti quando castra moturus esset, Quid, inquit? an metuis ne solus tubam nō audias? *In curiosum.* Cupiente eodem adolescente divertere apud viduam quæ tres habebat formosas filias, vocato ad se ei qui hospitiis designādis præerat, Non, inquit, filium meum ex istis angustiis expedies? *Castè.* Leui morbo cùm laborasset, recepta sanitate dixit, Hunc sibi morbum nequaquam accidisse incommodè: eo enim se monitum, ne mortalis cum sit, animo efferatur. *Homo.* Cùm Hermodotus in poëmate eum Solis filium appellasset, Diversum, inquit, nouit qui matulam mihi fert. Dicēte quodam, omnia honesta & iusta esse regibus, subiecit: Omnino, barbarorum quidē regibus. nobis sola honesta pro honestis, sola iusta pro iustis sunt habenda. *Regis potestas.* Causam in iudicio habebat Marsyas frater, petebátque vt de ea domi cognosceretur. sed Antigonus: Si culpa, inquit, vacamus, disceptetur in foro & cunctis auscultantibus. *Innocentia.* Hyeme aliquando castra loco rerū necessariarum copia destituto posuerat necessitate iubente. ibi cùm milites, nescientes in propinquo esse, maledicerent ipsi, tentorium baculo dimouens, In- *Patienter.*

ſortuniũ, ait, habebitis, niſi longiùs hinc digreſſi me cõviciis proſcindetis. Ariſtodemo vni de amicis, ſed qui coqui filius eſſe credebatur, conſulenti vt ſumtuũ minus faceret, munificentiámq; cõtraheret: *Salſè.* Tui, inquit, Ariſtodeme ſermones cinctũ culinarium redolẽt. Athenienſibus ſeruũ ipſius honoris gratiá ciuitate donãtibus: Nollem, *In oſtentatores.* aiebat, vllũ Athenienſiũ abs me flagris cædi. Adoleſcente quodam Anaximenis rhetoris diſcipulo orationem, quam ſtudioſè erat præmeditatus, corã ſe recitante, volens aliquid meliùs cognoſcere interrogauit. qui cùm obmutuiſſet, Quid ais, inquit?

Sunt hæc inſcripta codicillis quos tenes?

Alium audiens oratorẽ, qui diceret anni tempus niuiacũ factũ ſtirpideſluã feciſſe regionem: Non finẽ facies, dixit, apud me tãquam apud plebẽ loquendi? Thraſyllo Cynico denarium poſcenti, reſpondit, Rege dignũ nõ eſſe hoc donũ. ſubiicienti, Da ergo *Argutè.* talentum, retulit, Capturã hanc non eſſe Cynico convenientẽ. Demetrium filium cum nauibus multis magniſq; copiis mittens ad liberandum Græcos, gloriæ lucẽ è *Glorioſè.* Græcia tanquam ſpecula aiebat in orbẽ terrarũ emicaturã. Antagoræ poetæ congrũ *In curioſum.* elixanti, catinúmq; ſua manu agitanti à tergo adſiſtens, Putáſne, dixit, Antagora Homerum Agamemnonis res geſtas deſcribentem, congrum elixaſſe? reſpondit ille: Tu verò, rex, Agamemnonem credis iſtas res gerentem curioſè inquiſiuiſſe an aliquis in exercitu congrum elixet?

Per quietem imaginatus erat Antigonus, Mithridatem auream metere ſegetem. hunc itaq; interficere ſtatuit, DEMETRIOq; filio conſilium aperuit, iureiurando ad *Fideliter.* tacendum obſtricto. Demetrius accito Mithridate, ad litus maris deambulauit, & ſtimulo qui in haſtili imo eſt in arena inſcripſit, Fuge Mithridates. atq; hic re intellecta in Pontum profugit, ibiq; regnũ ad vitæ vſq; finẽ tenuit. Idem Demetrius Rodũ oppugnãs, in ſuburbio quodã cepit tabulã, in qua Protogenes Ialyſum pinxerat. cúmq; *Artificij bonos.* Rodij miſſis præconibus hortarentur vt tabulæ parceret, reſpondit, Patris ſe potiùs imagines, quàm illã picturã corrupturũ. Pace cum Rodiis facta, machinã quã ab expugnandis vrbibus Helepolin appellauerat, apud eos reliquit, futurã ſuę magnificen*Patienter & liberaliſſimè.*tiæ, & ipſorũ fortitudinis argumentũ. Defecerant Athenæ, & vrbe potitus ciuibus iã ob cibi inopiã malè habentibus, cùm ſtatim ei data eſſet concio, frumẽto ciues donauit, interq; concionandũ de re præſente, barbariſmũ fecit. ibi vnus quiſpiã de multitudine aſſidente acclamauit quomodo dicendum congruè fuiſſet. tum Demetrius, Huius, inquit, correctionis gratia aliis vos I Ↄ Ↄ medimnis dono.

ANTIGONVS ſecundus, Demetrij F. cùm pater captus monuiſſet eum per litte*Piè in patrem.*ras, ne ſi quid ipſe à Seleuco coactus ſcripto mãdaret, obtemperandũ, aut vrbibus decedendum ſibi putaret, vltrò ad Seleucum ſcripſit ſe ei toto regno cedere, obſidémq; ſe pro patre, vt hic dimittaĩ, offerre. Nauali prœlio cũ Ptolemæi legatis congreſſurus, *Fortiter.* dicente gubernatore multo plures numero eſſe hoſtiũ naues: Me verò, inquit, ipſum præſentẽ quàm multis comparas? Cedens aliquando hoſtibus ingruentibus, fugere *Fuga.* ſe negabat, ſed cõmodum aiebat à tergo ſitũ ſe perſequi. Adoleſcente, qui non admodum bonus videbatur miles, natus patre viro forti, ſtipendium paternum poſtulanti: *Parentum merita.* ego, inquit, mi adoleſcens mercedem & munera dare propriæ, non paternæ virtutis cauſa dignis ſoleo. Mortuo Zenone Citienſi, quem omnium maximè philoſopho*Philoſophia.*rum in precio habuit, dicebat theatrum ſuarum actionum periiſſe.

LYSIMACHVS in Thracia circumventus à Dromichæta, cùm ſe exercitúmque *Voluptas.* propter ſitim in poteſtatem hoſtium tradidiſſet, poſtquã captiuus bibit, Proh deûm fidem, inquit, quàm exiguæ voluptatis gratia ſeruum me de rege feci. Philippidẽ comœdiarum ſcriptorem amicum familiarémq; ſuum interrogauit, Cuius vis rerũ mea*Arcana.*rum participem te faciam? reſpondit ille, cuiuſcunq; volueris, exceptis arcanis.

ANTIPATER occiſum ab Alexandro Parmenionẽ cùm audiuiſſet, dixit: Si Parmenion inſidiatus eſt Alexandro, cui tandẽ credendum erit? ſin verò, quî agendum eſt? De Demade oratore iam ætate provecto dicebat, eius tanquã victimæ confectæ nihil iam præter ventrem reſtare & linguam.

ANTIGONVS tertius ſcribebat ciuitatibus, ſi quid contrarium legibus per epi*Iuſtè.*ſtolam mandaturus eſſet, ne parérent, ſed ipſum ignoratione lapſum cenſerent. Idem cùm Dianæ antiſtitam vidiſſet excellenter formoſam, ſtatim Epheſo cum ſuis diſceſ*Caſtè.*ſit, ne quid inuitus inceſtum perpetraret.

ANTIO-

ANTIOCHVS cognomēto Accipiter (hoc.n.Hierax significat) bellū de regno adversus fratrē Seleucū gerebat. qui cum à Gallis victus nusquā appareret, putaretúrq; in pugna concisus, posita Antiochus purpura pullam induit vestem. paulo pòst audita incolumitate fratris, diis rem sacram ob lætum nuncium fecit, ciuitatibúsq; sibi subditis vt serta gererent imperauit. *Fratrum amor.*

EVMENES structis à Perseo insidiis periisse putabatur. Quę fama cùm esset Pergamum perlata, Attalus eius frater sumto diademate, ductáq; ipsius vxore regnū occepit. Pòst fratrem viuere & Pergamū venire inaudiens, cum stipatoribus ei pro more obviam iuit, hastile gerens. Eumenes eum amanter salutauit, inq; aurē insusurrauit, *Idem.*

Vxorem haud duc, nisi defunctum videris.

aliud per omnem vitam quod offensæ speciem præberet nihil neque fecit neque dixit, sed & moriens vxorem ei regnúmque tradidit. Vicissim Attalus nullū suorū liberorum (habebat enim complures) educauit, sed Eumenis filio adulto viuens regnum detulit.

PYRRHVS à filiis pusionibus interrogatus cuinam regnum vellet relinquere, Ei respondit, qui de vobis acutiorem habebit gladium. Interrogatus de Pythone & Caphisio tibicinibus, vter eorum præstantior esset, respondit: Polysperchon imperator. Cùm duobus prœliis vicisset Romanos, multósq; amicorum & ducum amisisset, Si adhuc semel, inquit, Romanos vincemus, actū est de nobis. Sicilia èxcidens, cùm inde soluisset, conversus retrò ad amicos dixit: qualē Romanis & Carthaginiēsibus palęstram relinquimus. Militibus Aquilæ cognomen ei tribuētibus: Quid ni sim aquila, inquit, vestris armis tanquā solidis alis sublevatus? Audiebat adolescētes quosdā multis inter pocula maledictis ipsum proscidisse. eos postridie vniuersos ad se adduci iussit, primúmq; ex iis percunctatus est, an de ipso talia dixissent. omnino, respondit hic, talia: pluráq; his dixissemus, si plus vini nobis fuisset. *Liberè.*

ANTIOCHVS is qui iterum in Parthos expeditionem fecit, in venatione quadam dum feras insectatur, ab àmicis & famulis aberrauit, casamque hominum egenorum ignotus iis intrauit. cúmq; inter cœnandū mentionē regis intulisset, respōsum est esse regem alioqui bonū, sed qui pleraq; amicis prauis hominibus mādaret, ac negligeret ac prę nimio venandi studio sępenumerò res necessarias omitteret. Ac tunc quidē tacuit. Sub lucem autem cùm ad casam venirēt satellites, & allata purpura diadematéq; agnosceretur: Ab eo, inquit, die, quo vos recepi, heri primùm veros de me sermones audiui. Obsidentem Hierosolyma Iudæi vt maximam suam festiuitatem possent celebrare, septem dierum inducias poposcerunt. Non id modò concessit, sed & tauros auratis cornibus apparauit, aromatúmq; copiam & vsque ad portas cum pompa deduxit, traditáque ipsorum sacerdotibus victima in castra rediit. Quod mirati Iudæi, statim post exactos festos dies deditionem fecerunt. *Reges rarò de se vera audiūt.* *Liberalitas vtilis.*

THEMISTOCLES adolescens etiamnum potabat ac scortabatur. sed postquam Miltiades imperator ad Marathonem barbaros vicit, non ampliùs offendere licuit Themistoclem aliquid contra officium facientem. Mirantibus mutationem: Non sinit (inquit) dormire me aut socordem esse trophæum Miltiadis. Interroganti vter esse mallet, Achilles an Homerus, respondit: Tu verò malléśne Olympico certamine victor esse, an præco qui victorū nomina proclamaret? Xerxe magna illa classe Græciā invadente, metuens ne Epicydes, vnus de popularibus oratoribus, homo turpis lucri studiosus & timidus, imperium nactus vrbem perderet, pecunia data eum à petendo imperio detraxit. Ademanto nauali pugna cum hoste decernere trepidante, & sibi Græcos ad eam cohortanti atque animanti dicente, O Themistocles, flagris cædere moris est eos qui in certaminibus priùs quàm iubentur surgunt: respondit: næ ita est Adimante: sed neque coronantur qui iusto tardiùs prodeunt. Eurybiade baculum tollente ac plagam minante, Feri sanè, inquit, modò audias. Cùm non persuaderet Eurybiadi vt in angustiis nauale prœlium consereret, clàm ad barbarum misit, hortans ne metueret Græcos fugiētes. Cúmq; is parens huic cōsilio victus esset, rursum misso ad eum internuncio suasit vt quàm primùm ad Hellespontum fugeret: cogitare enim Græcos de ponte rescindendo. vt dū seruaret Græcos, ipsius saluti cōsulere putaretur. Seriphio cuidam obiicenti, non propter sese, sed propter vrbem celebrem ipsum esse: verum, ait, dicis. cæterùm neque ego si Seriphius fuissem, factus *Æmulatio.* *Callidè.* *Patria.*

essem nobilis, neque tu, si Atheniensis. Cùm Antiphates formosus, qui amantẽ prius ipsum fugerat atq; spreuerat, gloria magna potentiáq; auctum accederet atq; adularetur: Heus, inquit, adolescens, Serò ambo, sed tamen sapere cepimus. *Iustè.* Postulanti à se Simonidi, vt sentẽtiam quandam iniustam ferret: Neque tu, inquit, poëta bonus esses si præter numerum caneres, neque ego princeps probus, si contra leges iudicarem. Filium suum erga matrem petulantiùs se gerentem, omnibus Græcis potentia antecellere dicebat. Græcis enim imperare Athenienses, Atheniensibus se, sibi vxorem, huic filium. De filiæ procis probum diuiti prætulit: quod diceret virum se malle pecuniæ, quàm pecuniam viri egentem adsciscere. Fũdum vendens, præconem indicare iussit commodum eius esse vicinum. *Vicinus.* Atheniensibus ipsum cõtumelia afficientibus, *In ingratos.* Quid laboraris, inquit, sæpe ab iisdem affecti beneficiis? Ac platano sese comparabat, sub quam confugiunt homines orta tẽpestate: reddita serenitate, prætergredientes folia eius stringunt, ipsámq; dicteriis incessunt. *In stupidum.* Eretrienses subsannans dicebat eos instar teuthidum piscium gladios quidem habere, sed cor non habere. Eiectus Athenis primùm, deinde etiam Græcia, ad Persarum regem se contulit. iussúsque loqui, *Sermo.* sermonem aulæis similem esse dixit. nam eorum in morem, exporrectum quidem ostendere formas, contractum autem occultare. Petiúrque tempus sibi dari dum Persicam linguam addisceret, vt suo arbitrio suis ipsius verbis, non per interpretem, regi suam posset explicare sententiam. Multis donis ornatus, & celeriter ditatus, pueris suis dixit: *Fortuna.* Periissemus pueri, nisi periissemus.

MYRONIDES bellum contra Bœotos faciens, expeditionẽ Atheniensibus denunciauerat. cùm instaret hora exeundi, ac centuriones significarent nondũ omnes ad signa cõvenisse: *Fortiter.* præstò sunt, ait, qui pugnaturi sunt, iisq; vsus alacribus, hostẽ vicit.

ARISTIDES cognomento Iustus semper pro se ac solus remp. gessit, societatésq; fugit: *Societas.* quòd parta amicorum præsidio potentia soleret ad iniustos conatus animare. Atheniensibus eò tendentibus, vt ostracismo ipsum vrbe eiicerẽt, homo rusticus literarúmque rudis testam ei attulit, petiítque vt nomẽ Aristidis inscriberet. Nosti verò, inquit, Aristidem? *Patienter.* Non equidem, respondit rusticus: sed molestum mihi est iusti cognomentum. tum Aristides silens nomen suum testæ inscripsit, eámq; homini reddidit. Intercedebat ei cũ Themistocle inimicicia. cũ eo missus aliquó legatus, Visne (inquit) ô Themistocles inimiciciã in finibus deponamus? si enim videbitur, reversi eam rursum suscipiemus. Tributa Græcis imponens, tanto rediit pauperior, quantum in peregrinationem insumtum fuit. Aeschylus in Amphiaraum hos fecit versus:

Vera laus.

Neq; enim videri, sed vult esse is optimus,
Sulcum profundum in pectore consitum suo
Habens, veneranda consilia vnde pullulant.

hi cùm in theatro recitarentur, omnium oculi sunt in Aristidam coniecti.

PERICLES præturam gesturus, chlænam sumẽs ita seipsum solebat alloqui: Memento Pericles liberis te imperaturum, Græcis, atque Atheniensibus. *Amicicia.* Aeginam abolere iubebat, tanquam oculis Peræei damnosam. Amico falsum à se testimonium, quod iureiurando erat sanciendum, exigenti, Amicum se vsque ad aram esse respondit. Moriturus seipsum felicem prædicauit, quòd nulli Atheniensium atræ vestis gerendæ causa fuisset.

ALCIBIADES etiamnum puer in palæstra ita compræhensus, vt non posset effugere, colluctantis manũ momordit. qui cum diceret, Mordes, sicvt mulieres: respondit, Nequaquam, sed vt leones. Canem possidebat perpulcrum, emtum LXX minis. ei caudam amputauit, eò id se facere dicens, vt habeant Athenienses quod de ipso loquerentur, neque in alias inquirerent res eius. Ad ludum aliquando litterarium veniens, *Homerus.* rhapsodiam Iliadis poposcit magistrum: eiq; cùm nihil Homericũ se habere diceret, colapho impacto transiit. Veniens ad fores Periclis, audiuit eum occupatum esse, ac circumspicere quomodo rationes posset Atheniensibus reddere: Nónne, inquit, præstabat excogitare rationẽ, ne eas redderet? Evocatus ab Atheniẽsib. è Sicilia ad dicendã causam, cùm quidẽ capitis anquireret, abdidit sese: stultũ esse dicens reum *Iudicia.* qui cùm fugere iudiciũ liceat, quærat quî in eo se defendat. Ac dicenti cuidam, Non fidis patriæ de te iudicaturæ? ne matri quidem, inquit. metuerem enim ne per errorem atrum calculum pro albo in vrnam iniiceret. Audito se & qui cum ipso erant

morti

morti ab Atheniensibus addictos esse, Ostendamus, ait, illis nos viuere. Simúlque se ad Lacedæmonios contulit, & bellum Decelicum contra Athenienses excitauit.

LAMACHVS centurionē quendam cōmissi erroris causa verbis increpabat. ac respondenti, posthac se nihil tale admissurū, hoc referebat: In bello nō licet bis peccare. *Error in bello.*

IPHICRATES despiciebatur, quòd cerdonis filius esse putaretur. tunc primùm existimationem sibi peperit, cùm saucius ipse hostem vnà cum armis viuū corripiens in suam transtulit triremem. Is cùm castra in regione amica & confœderata posuisset, accuratéq; ea vallo & fossa communiuisset, Quærenti cuiúsnam metu hoc faceret: respōdit, Turpissimā esse imperatoris vocem, Non putarā. *Cautio bellica.* Pugnā contra barbaros instruens, aiebat vereri se Iphicratē barbaris nō esse notū. suo enim nomine aliis hostibus terrorē se incutere. Rei capitalis postulatus, adversus calumniatorem dixit: Vide quam rē agas, qui instāte bello suades ciuitati vt de me potiùs quàm mecū decernat. Cùm ei Harmodius, vnus de prisci illius Harmodij posteris, exprobraret ignobilitatē, respondit: Meum à me incipit genus, tuū in te desinit. Interrogatus à quodā oratore, quis tādem esset, qui ita magnificè de seipso sentiret, equésne, an sagittarius, an peltam gerens, an pedester: Nihil, inquit, horū, sed qui sciam hisce omnibus imperare. *Natales.*

TIMOTHEVS fortunatus videbatur esse imperator, ac nonnulli inuidi pingebāt vrbes vltrò in ipsius dormientis nassam se inducentes. dicebat itaq;, Si tantas ego vrbes per somnum capio, quid me vigilantem putatis facturū? Quodam de audacibus ducibus vulnus acceptum Atheniensibus demōstrante: Me verò, inquit Timotheus, puduit, quod cū ego dux vester in Samo essem, prope me telū catapultæ décidit. *Imperatoris cautio.* Oratoribus Charetem commendantibus, talémq; debere Atheniēsium esse imperatorem dicentibus: non, inquit, imperatorem, sed eum qui imperatori stragulam vestē portet.

CHABRIAS dicebat optimum hunc esse imperatorem, qui maximè cognitas habeat res hostium. *Animose.* Proditionis vnà cum Iphicrate accusatus, gymnasium frequētabat, solitáq; hora prandebat. repræhēsúsq; eo nomine ab Iphicrate: Proinde, inquit, si quid sinistrum de nobis statuerint Athenienses, squalidum te & ieiunum, me pransum vnctúmq; interficient. Solebat dicere, terribiliorem esse ceruorum exercitū leone duce, quam leonum agmen ducente ceruo. *Imperator.*

HEGESIPPVS cognomento Crobylus, adversus Philippum Atheniēses instigabat. cúmq; è concione quidam occlamasset, Bellū introducis? Omnino, inquit: atque atras etiam mehercle vestes, & publicas funerationes, funebrésq; orationes, si quidē liberi viuere, neque facere Macedonum imperata volumus. *Libertas.*

PYTHEAS etiamnum adolescens progrediebatur in publicum, dicturus contra decreta de Alexandro promulgata. cúmq; diceret quidam, Tu adolescens cum sis, de tantis rebus audes dicere? Enimverò, inquit, Alexander, quem vos deū decreto vestro facitis, natu quàm ego minor est.

PHOCIONEM Atheniensem nemo neque ridentem vidit, neque lacrymantem. Coacta concione dicenti, Videre mihi ô Phocion cogitabundus: Rectè, inquit, coniicis. delibero enim an aliquid amputare possim de verbis quæ sum ad populum facturus. *Grauiter.* Oraculo Atheniensibus significatum erat, vnum esse in ciuitate qui omnium adversaretur sententiis. cum quæri iuberent quisnam ille esset, ac vociferarentur, Se illum esse Phocio dixit: Soli enim sibi nihil eorū probari, quæ vulgo fierēt ac dicerentur. Aliquādo dicens suā sententiā, cùm placere se, & æqualiter ab omnibus approbari suā videret orationē, conversus ad amicos: Númnam, inquit, mihi imprudenti prauū aliquod dictū excidit? *Vulgi iudiciū.* Postulantibus ad sacrificiū quoddam stipem Atheniēsibus, conferētibúsq; reliquis, aliquoties vocatus, Puderet verò me, inquit, vobis donare, huic (simul creditorē demonstrabat) non reddere. Demosthene oratore dicente, interficient te Athenienses si insanient: Planè, inquit, me, si insaniēt: te, vbi sapiēt. Aristogito iudiciū sententiis morti addictus, cùm iam moriturus in carcere flagitaret vt Phociō ad se veniret, húncq; amici ad malū hominē accedere prohiberēt: & vbi tandem, ait, Phocion, Aristogitonē mallet aliquis cōpellare? Irascebanť Atheniēses Byzantiis, q; in vrbē nō admisissent Charetē missum cum copiis præsidio ipsis cōtra Philippū. ibi Phocio nō succensendū sociis diffidētibus, sed ducibus potiùs fidē non merentibus pronuncians, ipse dux est creatus, admissúsq; à Byzātiis fidē sibi habētibus, effecit vt Philippus re infecta discederet. Alexādro rege C talēta dono mittēte ipsi, quæsiuit ex adferentibus, quā ob rē de tanto Atheniensiū numero sibi soli istuc largiretur

Alexander. cùm responderent, solum ipsum à rege bonum virum iudicari: talem ergo, inquit, me & videri & esse patiatur. Poscente Alexandro triremes populóque nominatim Phocionem prodire iubente & in medium cõsulere, surgens: Suadeo igitur, ait, vt vel ipsi armis potentiam obtineatis, vel potentiun amici sitis. Allatus incerto autore erat de morte Alexandri nuncius. ad quem cùm oratores statim in rostra prouolassent, bellúmque absque mora vlla suscipiendum autumarent, Phocion expectare iubebat, rémque certó explorare. nam (dicebat) Si hodie mortuus est Alexãder, cras etiam ac deinceps erit mortuus. Leosthenes Athenienses in bellum Lamiacum coniecerat, magna spe ob nomen parandæ libertatis & imperij exagitatos. huius orationem cupressorum similem dicebat esse Phocio: quæ cùm sint pulcræ, & proceræ, fructum tamen ferunt nullum. Rebúsque initiò prosperè succedentibus, & ciuitate victimas ob lætum nunciũ immolante, interrogatus An rem ita gestã non vellet: vellem, inquit, altero modo decretũ fuisse: hæc sic acta esse placet. Macedonibus Atticam incursantibus, orámque maritimam populantibus, eduxit qui ætate erant ad militiã apti. multis autẽ ad ipsum concurrẽtibus hortantibúsque vt tumulo quẽ monstrabãt occupato ibi aciem instrueret: Dij boni, inquit, quàm multos duces, paucos milites video: cõmissa tamen pugna vicit, & Nicionem Macedonum ducẽ interfecit. Non multo pòst tempore Atheniẽsibus bello victis præsidiũ ab Antipatro est impositũ. cuius præfectus Menyllus pecuniã Phocioni cùm offerret, indignè id Phocio tulit, Neque hunc Alexandro meliorẽ esse dicens, & minùs honestas accipiendi causas habere, qui olim repudiasset. Antipater autẽ dicebat duos se amicos habere Athenis Phocionẽ ac Demadem, quorũ alterũ nunquã adducere potuisset vt missa dona acciperet, alterũ nunquam dandis muneribus exsaturasset. Eidẽ abs se iniustam quandã actionẽ postulanti Phocio: non potes, inquit, Antipater, Phocionẽ & amicũ habere & adulatorẽ. Post mortẽ Antipatri forma reip. populari constituta, in cõcione pronunciatũ est Phocionem amicósque eius morte mulctandos esse. Ibi reliqui flentes cùm ad suppliciũ ducerẽtur, Phocioni tacitè eunti inimicorũ quidã obuiã factus in faciẽ exspuit. Tũ ad magistratũ respiciẽs Phocio, Nemóne, inquit, cõpescet hunc cõtra decorũ agentẽ? Vnà moriturũ Euippũ, idque deplorantẽ & indignè ferentẽ sic compellauit: Pigetne te cum Phocione mori? Allato iã cicutæ poculo interrogatus filióne aliquid mãdaret: Mando, inquit, tibi fili, atque hortor te, ne Atheniensibus memorem te iniuriarum præbeas.

Constanter. *Grauiter.* *Patienter.* *Pie.*

PISISTRATVS Atheniẽsiũ tyrãnus, cùm ab eo facta defectione sociorũ quidã Phylen occupassent, venit ad eos vestẽ stragulã portans. Interrogãtibus quid vellet, Aut vobis, inquit, persuadere volo, vt mecum in asty redeatis, aut si id nõ consequor, vobiscũ hic manere, & ad eãrẽ instructus veni. Delata apud ipsum erat mater, quòd adolescentẽ quendã deperiret, cum eóque rẽ haberet metuente sibi & crebrò recusante. Hunc ad cœnam vocauit, eáque peracta percunctatus est, quomodo tractatus esset: respondentique Iucũdè: hoc, inquit, quotidianũ tibi erit, si matri meæ placueris. Thrasybulus filiã ipsius amabat, obuiámque aliquando factũ osculatus erat. instiganti ea de causa aduersus illũ vxori Pisistratus: Si, inquit, amantes odio prosequimur, quid faciemus iis, quibus in odio sumus? virginẽ porrò nuptũ tradidit Thrasybulo. Comessatores quidã in vxorẽ ipsius inciderãt, multáque lasciuè dixerant atque fecerãt. qui cùm postridie lacrymis adhibitis veniã flagitarent a Pisistrato: Vos quidẽ, inquit, in posterũ date operam modestiæ. mea vxor heri nusquam omnino prodiit. Ducturũ aliam vxorem interrogantibus filiis ecquid eò id faceret, quod ipsos improbaret: respõdit, nequaquam verò, sed vos laudo, cupióque alios præterea tales liberos nancisci.

Comiter.

DEMETRIVS Phalereus regi suadebat vt libros de regno & principatu pararet ac legeret. de quibus enim amici reges monere non audent, ea in libris exstare.

Libri.

LYCVRGVS Lacedæmonius ciues adsuefecit ad alendã comã, inquiẽs ea formosos pulcriores, deformes terribiliores reddi. Poscentem vt popularem reipubl. formam Spartæ institueret, iussit priùs domi suæ id facere. Domos non nisi securi & serra ædificare iussit: fore enim sic, vt paudat in vilia domicilia pocula, & stragula, & mensas sumtuosas inferre. Pugillatione & pancratio interdixit, vt ne per iocum quidem victos se fateri sui discerent. Vetuit iisdem sæpius bellum inferre, ne ij hoc pacto pugnaciores reddantur. Itaque inferioribus temporibus Antalcidas Agesilao vulnerato dixit, præclara eum doctrinæ præmia à Thebanis reportare, quos inuitos exercuerit, docuerítque bellũ gerere.

Coma. *Frugalitas.*

Lycur-

CHARILLVS rex interrogatus cur tam paucas leges Lycurgus posuisset, respondit, eos qui paucis vterentur verbis non habere opus multis legibus. Ferocius se adversus ipsum gerenti de seruis helotibus vni, Per Castores, inquit, occiderem te nisi irascerer. Interrogatus cur comam Spartani nutrirent: quia, inquit, omnium ornatuum hic minimo constat sumtu.

Ira. *Coma.*

TELECLVS rex fratri ciues apud ipsum accusanti, quod se nō tanta quāta ipsum benevolentia prosequerentur, Causa est, inquit, quod ferre iniurias tu non nosti.

Iniuriæ ferēdæ.

THEOPOMPVS quadam in vrbe ostentanti murum & quærenti pulcérne videretur & altus, respondit, Ne si mulierum quidem sit.

ARCHIDAMVS bello Peloponnesiaco sociis poscentibus, vt tributi certam præscriberet quantitatem, Bellum, ait, definito non aliter emolumento.

Belli sumtus.

BRASIDAS inter caricas murem cum cepisset, morsus ab eo dimisit. tum iis qui aderant, Nihil, inquit, ita paruum est, quod salutem sibi non paret, si vlcisci adorientes audeat. In prœlio iaculum sibi per scutum adactū è vulnere extraxit, eóq; ipso hostem interfecit. interrogatus autem quomodo vulneratus esset, respondit: Prodente me scuto. Postquàm hic liberatis qui ad Thraciam habitabant Græcis in pugna occubuit, missos Spartam legatos scitata est mater eius primùm, an honestè mortuus esset filius: & laudantibus eum Thracibus, neque similem eius quenquam futurum dicentibus, Erratis, inquit, hospites. fuit Brasidas vir præclarus, sed habet Lacedæmon multos eo fortiores.

Modestè.

AGIS rex dicebat Lacedæmonios nō interrogare quàm multi, sed vbi sint hostes. Et apud Mantineam vetantibus pugnam cum hostibus conserere quod numero vincerent, dixit: Adversus multos pugnet necesse est, qui multis vult imperare. Cùm Elei laudarent quod Olympia iuste administrarent, Quid dignū, inquit, admiratione præstant, si toto quadriennio vnū per diem iusticia vtuntur? Pergentibus autem laudare qui ceperant: quasi verò, inquit, mirū sit si re pulcra, nimirum iusticia, pulcrè vtuntur? Homini malo sæpius quærenti quisnam Spartanorum sit optimus, respondit, Is, qui tui est dissimilimus. Alij interroganti quanta sit Spartanorum multitudo, reddidit: quanta sufficit malis arcendis. Idemq; alio quærente, Multi, inquit, tibi videbuntur Lacedæmonij, si eos pugnantes spectes.

Fortiter. *Salsè.*

LYSANDER cum filiabus ipsius Dionysius tyrānus preciosas vestes misisset, non accepit: quòd vereri se diceret, ne filiæ iis indutæ turpiores viderentur. Culpantibus ipsum, quòd multa per dolum agendò parum dignum Hercule se gereret, dixit: Vbi leonina pellis non sufficit, ibi adsuenda est vulpina. De agro controverso cum viderentur Argiui iustiora quàm Spartani afferre argumēta, stringens gladium, Hunc, ait, qui tenet, is optimè de agrorum finibus disputat. Cernens Lacedæmonios non satis habere animi ad oppugnandos Corinthiorum muros, cum è fossa leporem prosilire videret, Hos, inquit, metuistis hostes, quorum ob ignauiam muris lepores indormiunt. In concilio liberiùs à Megarensi quodam compellatus, Tua, inquit, verba ciuitate indigent.

Fraus.

AGESILAVS dicebat Asiæ incolas si libertate fruerentur, malos: si seruirēt, bonos esse. Cùm solerent illi Persarum regem appellare magnum: quomodo, aiebat, is me maior est, si non iustior est & temperantior? De fortitudine & iusticia interrogatus, vtra harum maior esset, Respondit nihil opus fore fortitudine, si omnes iusti essemus. Noctu subitò castra ex hostico moturus, cùm amasium videret ob imbecillitatem relinqui à tergo & flere, Difficile est, inquit, simul misereri & sapere. Menecrati medico, qui Iupiter cognominabatur, in epistola ad se scribenti, Menecrates Iupiter Agesilao regi S. rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanam mentem. Cùm ad Corinthum Lacedæmonij vicissent Athenienses eorúmque socios, multitudine hostium occisorum audita dixit: O infelicem Græciam, quæ tantum hominum ipsa sibi interemit, quantum satis erat ad vniuersos vincendum barbaros. Olympiæ à Ioue oraculum ex animi sententia consecutus, Ephorísque iubentibus Apollinem Pythium eadem de re consulere, profectus Delphos ex Deo quæsiuit, An quod visum esset patri, idem ipse probaret. Pro amico quodam apud Hidrieum Carem intercedens, ita ad hunc scripsit: si insons est Nicias, missum eum fac: si autem sons est, mea causa eum dimitte, omnino autem dimitte. Inuitanti ad audiendum hominem, qui lusciniæ vocem imitabatur, dixit ipsam se sæpenumerò audiuisse lusci-

Quis magnus. *In superbum.* *Intestina bella.* *Iniustè.*

niam. A pugna Leuctrica cùm lex iuberet ignominia omnes affici qui trepidassent: Ephori videntes vrbem virorum vacuam, ignominiam istam abolere statuerunt, *Sapienter.* Agesilaóque legis condendæ autoritatem detulerunt. Hic igitur progressus in publicum, Iubeo, inquit, leges à crastina die ratas esse. Missus vt regi Aegyptiorum ferret suppetias, cùm vnà cum eo obsideretur ab hostibus, quorum mul- *Stratagema.* titudinis partem tantùm aliquantam suorum numero æquabat, ſique fossam circum ipsorum castra molirentur: iussus à rege in aciem suos educere & pugna decernere, Ego verò, inquit, non impediam quo minùs hostes nobis fiant, quod instituerunt, æquales. cùm iam fossam ferme in orbem absoluissent, in ea quæ adhuc restabat intercapedine aciem instruxit, prœlióque commisso æquali ordinum vtrinque latitudine, victoriam reportauit. Moriens amicis mandauit, ne vllum sibi fictile aut pi- *Vera gloria.* ctum monimentum (sic enim appellabat imagines) facerent. si quid enim egisset præclari, id sibi monimentum fore: alioqui vel magnam statuarum copiam nihil ad gloriam conducturum esse.

ARCHIDAMVS Agesilai F. catapultæ cernens telum, tunc primùm è Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, actum est de virtute viri.

AGIS iunior, Demade dicente gladios Laconicos ob paruitatem devorari à præstigiatoribus: atqui, respondit, gladiis maximè Lacedæmonij suos hostes tangunt. Iubentibus Ephoris milites suos proditori tradere, negauit alienos se crediturum ei *Proditoris fides.* qui proprios prodidisset.

CLEOMENES promittenti daturum se ipsi gallos qui inter pugnandum moriantur: Ne dederis, inquit, mihi istos, sed qui in pugna interficiant.

PAEDARETVS inter trecentos, qui primarius in vrbe honor erat, non allectus, lætus ac renidens abiit, gaudium se ex eo inquiens percipere, si ciuitas trecentos ipso meliores habeat ciues.

Fiducia sui. DAMONIDAS ab eo qui chorum constituebat vltimo collocatus loco, Bene verò, inquit, factum. invenisti enim huius quoq; stationis ornandæ rationem.

NICOSTRATVS Argiuorum dux Archidamo petenti vt castellũ sibi quoddam proderet, mercedisq; loco magnã pecuniã & nuptias Spartanæ mulieris quam vellet, solis exceptis regiis, pollicenti, respondit: Non tu es ex Herculis posteritate. hic enim terras obiens malos suppliciis affecit: tu de bonis malos vis redigere.

In philosophos. EVDAMIDAS in Academia videns Xenocratem grandi iam natu cum discipulis philosophantem, audiénsque virtutem ab eo quæri: Et quando, inquit, vtetur ea? Rursum philosophum audiens disputantem, solum sapientem esse bonum imperatorem: verba quidem, ait, admirationem merentur, sed qui dicit eum tubæ nunquam circumsonuerunt.

ANTIOCHVS Ephorus, audito Philippum Messeniis agrum attribuisse, quæsiuit An id quoq; eis dederit, vt pro eo pugnantes possint vincere.

ANTALCIDAS Atheniensi Spartanos appellanti indoctos, Soli ergo, inquit, nos nihil mali à vobis didicimus. Alij Atheniensi dicenti, Enimverò nos aliquoties vobis à Cephiso profligatis institimus, respondit: Sed nos nunquam vos ab Eurota repulsos persecuti sumus. Sophista laudationem Herculis recitaturo, Quis verò, inquit, eum vituperat?

EPAMINONDA Thebanorum imperatore, nunquã Panicus terror exercitui incidit. Dicebat hic, pulcerrimam esse mortem in bello. *Militaris exercitatio.* Pronunciabat grauis armaturæ militum corpora debere esse exercitata non athleticè tantùm, sed & militari ratione. Itaq; obesos oderat, & quendã eorum exercitu eiecit, dicens ventrẽ eius, præ quo *Frugalitas.* sua virilia videre nequiret, vix tribus posse aut quatuor scutis tegi. Adeo autẽ frugali vtebatur victus ratione, vt inuitatus aliquando ad cœnam à vicino, cùm invenisset ibi bellariorum, obsoniorum, vnguentorúmq; apparatum, statim discesserit, inquiens: Ego te sacrificare putabam, non luxuriare. Coquo collegis rationem de sumtu aliquot dierum reddente, soli olei impensi multitudini succensuit: professus non sumtum se æ- *Cura pro publico.* grè ferre, sed quòd olei tantum intra corpus esset receptum. Ciuitate diem festum agente, omnibúsque vino & conviuio deditis, occurrit cuidam familiarium squalidus & cogitabundus. mirantique & causam quærenti cur solus ita affectus obambularet, respondit: vt liceat vobis omnibus potare & animo esse ocioso. Malum ho- *Grauiter.* minem, qui mediocrem aliquã culpam commiserat, Pelopida deprecante non dimisit:

sit: amasia autem orante, absoluit: huiusmodi dona, inquiens, accipere meretriculas conuenit, non imperatores. Lacedæmoniis bellum inferentibus cùm essent allata Thebanis oracula, cladem quædam, victoriam alia denunciantia: hæc ad dextram, illa ad sinistram tribunalis poni iussit. quo peracto, surgẽs, Si, inquit, ducibus parére vultis & in hostem pugnare, hæc vobis oracula sunt, prospera ostendens: si periculũ prælij formidatis, hæc sunt, deteriora monstrans. Cùm iam ad hostem cum copiis accederet, & tonitru extitisset, interrogãtibus suis quid significari tonitru eo putaret, respondit: deum attonitos reddidisse hostes, stuporémq; iis iniecisse, qui cùm prope aptà loca essent, iniquo locò castra ponerẽt. Eorum quæ ipsi euenissent bona atq; commoda, omnium hoc sibi aiebat accidisse iucundissimum, quod vtroque viuente parente Lacedæmonios ad Leuctra vicisset. Solitus aliàs videri vncto corpore, vultúque sereno, post illam pugnam postridie processit squalidus atque humilis. & interrogãtibus amicis ecquid aduersum obtigisset, Non sanè, inquit. sed heri sensi me animo altius quàm rectũ est elatum fuisse: itaq; hodie immoderatũ illud gaudium castigo. Sciens autem Spartanos id genus calamitatum tegere, vt magnitudinem cladis eorũ demonstraret, cadauerum receptionem non simul vniuersis, sed singulatim vrbibus permisit: quo deprehensum est amplius ↀ Lacedæmoniorum cecidisse.

Contemtus pecuniæ.

Cum Iason Thessalorum tyrannus Thebas (nam ea cum ciuitate fœdus ei societásque intercedebat) venisset, & Epaminondæ admodũ egeno duo millia aureorũ mitteret: aurum Epaminondas repudiauit, cúmq; Iasonem conspexisset, Iniuriam, inquit, mihi infers vltrò. & L denariis à quodã ciue mutuò sumtis, eo fretus expeditionis viatico in Peloponnesum irrupit. Rursum cum ei rex Persarum tria Daricorum millia misisset: acerbè Diomedontem obiurgauit, qui tantam nauigationem confecisset corrũpendi Epaminondæ gratia. regiq; eum renunciare iussit, se ei gratis fore amicũ, Thebanorum commodo studenti: incommoda aũt eorum meditanti, hostẽ. Cùm Argiui facti essent Thebanorum socij, & legati Atheniensium in Arcadiam missi vtrosq; culparent, atq; Callistratus orator ciuitatibus his Orestem & Oedipum exprobraret: surgens Epaminondas: Fatemur, inquit, apud nos patricidam, apud Argiuos fuisse matricidã. verùm istos à nobis eiectos Athenienses receperunt.

Salse retortum conuicium.

Spartanis verò multa & magna Thebanis crimina impingentibus dixit: Hi quidem vestræ breuiloquentiæ finem imposuerunt. Postquam Alexandrum Pheræorum tyrannum, hostem Thebanorum, Athenienses socium sibi fœdere iunxerunt, pollicitum se ipsis minam carnis semiobolo vendíturum: Nos verò, inquit Epaminondas, Atheniensibus ligna ad coquendas carnes istas gratis suppeditabimus: sed si quid tentabunt noui, agrum eorum depopulabimur. Bœotos ocio dissolutos cupiens semper in armis continere, cùm Bœotarcham (sic summum apud eos magistratum vocant) deligerent, hortari solebat vt denuò consultarẽt. se enim si crearent ducem, militandum ipsis fore. Regionémq; ipsorum supinam atque apertam, belli orchestram appellabat, quòd eam tenere non possent nisi manu clypei ansæ inserta. Chabrias apud Corinthum Thebanos paucos quosdam sub ipsos muros cupidiùs pugna progressos occiderat, ac trophæum ibi constituerat. quod deridens Epaminondas, ibi non trophæum aiebat, sed Triviæ statuam stare. solent enim Triviæ statuas ante portas in triuiis ponere. Nunciante quodam, Athenienses exercitũ nouis armis ornatum in Peloponnesum misisse, Quid tum postea, inquit: an gemit Antigenidas nouas fistulas Telline nacto? erant autem tibicines, Antigenidas optimus, Tellis pessimus. Armigerum suum comperiens multum pecuniæ accepisse à quodam qui captus fuerat: Proinde, inquit, scutum tu mihi redde, tibiq; cauponã eme in qua vitam exigas. diues enim & vnus beatorum factus, non voles adhuc pericula adire. Interrogatus, sene meliorem putaret imperatorem, Chabriam, aut Iphicratem, respõdit: Hoc diiudicatu difficile est dum viuimus. Reuersus ex Laconica, capitis postulatus est, cúmq; eo reliqui duces. crimen erat, quod Bœotarchiæ contra leges quatuor prorogasset menses. Tum reliquos duces in ipsum culpam conferre iussit, tãquam ab eo coactos. Ipse verò præfatus se non dicendo plus quàm rebus gerendis valere:

Fiducia sui.

Si tamen, ait, omnino aliquid est ad iudices dicendum, postulo vt si me interficitis, inscribatis damnationem columnæ alicui. vt scire possint Græci, Epaminondam Thebanos inuitos adegisse ad vastandam incendiis Laconicam, nihil hostile à ↀ annis passam, Messenémq; post C C X X X ab excidio annos cõdendam: & in vnum corpus vt redigerent Arcades, ac redderent Græcis liberum suarum legum vsum. hæc e-

nim sunt isto expeditionis tempore acta. His auditis iudices multo cum risu discesserunt, non admisso ad suffragia ferenda populo. Vltima in pugna accepto vulnere in tentorium relatus, Daiphantum vocauit, ac post illum Iollidam. quos cùm interiisse intellexisset, suasit suis vt pacem cum hoste componerent, imperatore iam carentes. & verba eius res comprobauit, ita præclarè ciues suos nouerat.

Pecuniæ contemtus. *Principis officium.*

PELOPIDAS Epaminondæ collega, dicentibus amicis rem eum negligere necessariam, pecuniæ scilicet conquisitionem, Me hercle, inquit, pecunia res est necessaria huicce Nicomedi, monstrans hominē claudum & mutilum. Cum exeuntem ad pugnā oraret vxor, vt seipsum seruaret, Aliis, inquit, hoc consulendū est, principi autem & imperatori, vt ciues seruet. Quodam militum dicente, Incidimus in hostes: Quî magis, respondit, quàm illi in nos? Postquam violata fide Alexander Pheræorum tyrannus in vinculis eum captiuum tenuit, maledictisq; impetitus ab eo dixit, Accceleras tibi mortem? Omnino, inquit, vt tanto magis irritati Thebani supplicium de te sumant. Thebę autem tyrāni vxori ad se venienti, mirantiq; dicenti quòd ita hilaris esset in vinculis, Ego, inquit, te multo magis miror, quæ non vincta Alexandrum fers. Liberatus Epaminondæ opera, gratiam se habēre Alexandro dixit. nunc enim maximè expertum se esse, non ad bellum modò, sed etiam ad mortem animo se esse forti.

Romanorum apophthegmata.

Frugaliter.

M' CVRIVS reprehendentibus quibusdam quòd de agro bello capto paruam singulis portionem attribuisset, maximam publicasset: optauit ne quis foret Romanorum, qui exiguum agrum putaret quo aleretur. Sammites accepta clade ad eum venerunt aurum offerentes. Elixabat autem tum fortè rapas in olla. Respondit itaque iis, Nihil opus auro esse qui sic cœnaret: sibique vtilius esse imperare aurum possidentibus, quàm aurum possidere.

Magno omnia animo.

C. FABRICIVS audito Romanos à Pyrrho victos, Læuino dixit, non Epirotæ Romanos, sed Pyrrhus vicit. Cùm liberandorum captiuorum gratia ad Pyrrhum venisset, multum ab eo auri oblatum non accepit. Postridie Pyrrhus curauit, vt maximus elephas Fabricio ignoranti à tergo statueretur & vocem ederet. quod vbi factum est, conuersus Fabricius, subridénsque, Me, inquit, neque aurum heri, neque bellua hodie perculit. Hortanti Pyrrho, vt secum maneret, proximóque à se loco imperaret: Hoc, ait, ne tibi quidem conduceret. nam si me Epirotæ nossent, à me mallent quàm à te regi. Consulatum gerenti Fabricio Pyrrhi medicus per epistolam promisit, se iubente ipso Pyrrhum veneno necaturum. eam epistolam Fabricius Pyrrho misit, iussitque animaduertere, pessimè ipsum & de amicis iudicare & de inimicis. Cùmque insidiis cognitis Pyrrhus medicum suspendisset, & Fabricio captiuos gratis reddidisset, non accepit hos ea conditione Fabricius, sed totidem captiuos reddidit ne mercedem beneficij accipere videretur, non gratia aliqua in Pyrrhum collati, sed ne putarentur Romani dolo interficere tanquam aperto Marte vincere non valentes.

Maledicta spernenda.

FABIVS Maximus nolens cum Annibale prœlio cōgredi, sed copias eius meditatus tempore atterere, pecuniæ & commeatus inopes, sectabatur hostem per aspera & montosa ab altera parte ducens. ridentibúsque multis & pædagogum Annibalis eum dictitantibus, contemtis dicteriis sua sequebatur consilia. & amicis dicebat, qui maledicta & conuicia metueret, hunc sibi timidiorem existimari eo qui hostes fugiat. Cùm autē collega ipsius Minucius quibusdā hostium deiectis in omniū esset ore, vitaq; Roma dignus ferretē, dixit Fabius, Magis se à prospero Minucij quàm aduerso euentu aliquid timere mali. Eúmque paulo pòst in insidias delapsum, ac de sua & exercitus salute in summo versantem periculo, subvēniēs ipse magna cum strage hostiū seruauit. Itaq; Annibal ad amicos dicebat: Nónne prædixi vobis, à nubecula ista montibus insidente tempestatem aliquādo in nos erupturam? Post Cannensem cladē consul creatus Claudio Marcello collega, homine audace, atq; idētidem cum Annibale prœliari studente, ipse sperabat nemine pugnante mox exercitum Annibalis mora eneruatum animos desponsurū. itaq; dicebat Annibal, magis se à non pugnāte Fabio, quàm pugnante Marcello sibi timere. Erat apud Fabium delatus Lucanus quidam miles, qui ob amorem mulierculæ cuiusdam frequenter noctu à castris euagaretur. Hunc cum alioqui in armis admiranda esse virtute inaudiuisset, capi occulte atq; ad se afferri

mu-

mulierculam iussit. adductáque ea, vocato ad se reo: depræhensum est, ait, noctu te à castris contra leges abesse. sed ne hoc quidē me fefellit, strenuum te antè fuisse. meritis igitur peccata tuis tua condonata sunto, in posterū autem nobiscum eris: habeo enim fideiussorem. simúlque productam ei tradidit amicam. Tarentum, quod præsidio tenebatur ab Annibale, abducto per fallaciam hoste quàm longissimè, recepit ac diripuit. scribæq; interroganti quid de sacris simulacris statuisset, Relinquamus, ait, Tarentinis deos iratos. Cùm autem M. Liuius, qui Tarentinam arcem præsidio tutabatur, sua opera eum Tarento potitum diceret: aliis deridētibus, Vera, inquit Fabius, dicis. nisi enim tu vrbem amisisses, nunquam ego recepissem. Senectute iam ingrauescente, cùm filius eius consul in publico magna hominum frequentia officio fungeretur, conscenso equo ad eum adiuit. cúmq; filius misso lictore descendere eum ex equo iussisset, reliquis pudore affectis desiluit ex equo, & contentiore quàm ætas ferret impetu accurrit ad filium, amplexúsq; eum, Rectè, inquit, sapis fili, sentiens quibus præsis, & quantam imperij maiestatem adeptus sis. *Salsè.* *Magistratus dignitas.*

SCIPIO maior quod ocij à gerendis imperiis & repub. erat litterarum studiis insumens, dicebat in ocio se plura quàm aliàs agere. *Ocium.*

SCIPIO iunior, cùm vi expugnasset Carthaginem, ac milites quidam captam virginem elegāti forma ipsi adducerent atq; offerrent: Perlibenter, inquit, accepissem, si priuatus, neq; cum imperio essem. Cùm oppugnaret vrbem Batheam, supra quam extabat templum Veneris, vadimonia iussit cō promitti: nimirum tertia pòst die de causis cogniturus litigantium in illo Veneris templo. pollicitúmque impleuit vrbe ea capta. Interrogatus Scipio maior in Sicilia à quodam, qua re fretus auderet exercitum in Africam aduersus Carthaginienses traiicere: demonstrauit ei CCC viros qui in armis exercebantur, turrímque ad mare excelsam: hócque addidit: Nullus horum est qui non me iubente sit conscensa hac turri præcipitē sese in mare deiecturus. Idem cùm peruenisset quo intēderat, occupassétq; regionem, & castra hostium combussisset, Carthaginiensésque missis legatis pacem his conditionibus componerent, vt se belluas, naues, pecuniámq; daturos promitterent: iidem verò Annibale ex Italia aduecto resumtis animis pactorum ducerentur pœnitentia. intellecta re Scipio dixit, Se pactis iam non staturum, nisi addant IↃↃ talentorum propter accitum Annibalem. Deinde illis deuictis, ac legatos mittentibus qui pacem & pacta ambirent, statim eos iussit discedere, auditurum se eos negans antè, quàm L. Terentium adducerent. Erat autem L. ille Terentius vir bonus, captus à Carthaginiēsibus. quem posteaquam adduxerūt, eo in tribunali ponē se collocato, ita demum Carthaginiensibus respōsa dedit, pacificationémq; confecit. Atq; huic Scipioni triūphanti comitauit Terētius pileum gerens tanquam libertus. & iis qui funeri adfuerunt Scipionis efferendo, vinum melle mulsum propinauit, reliquáq; iusta liberali studio persoluit. sed hæc posterioribus acta sunt temporibus. Cùm rex Antiochus, iam Romanis in Asiam contra ipsum trāsvectis, de cōponenda pace misisset ad ipsum: Respondit hoc prius faciendū fuisse, non iam, vbi frænum sessorémq; rex receperit. Decreuerat senatus, vt ex ærario ei pecunia daretur. hoc cùm quæstores illa die nollent aperire, seipsum aperturum dixit. se enim, qui id pecunia impleuisset, in causa fuisse cur clauderetur. Grauibus criminibus accusatus apud populum à duobus Petilliis, Hac ipsa, inquit, die Carthaginienses & Annibalem deuici. itaq; nunc coronatus adscendo ad Capitolium, rem ibi sacram facturus: qui volunt, de me ferant suffragia. atq; hæc locutus, adscendit, sequente populo, destitutisq; qui ipsum accusabant. *In ciuem pietas.* *Grati exemplū.* *Fiducia sui.*

T. QVINCTIVS Flamininus ita fuit maturè illustris, vt nondum obitis tribunatu plebis, prætura, atq; ædilitate, tamē cōsul renunciaretur. Imperator missus aduersus Philippū, persuaderi sibi passus est, vt cum eo in colloquiū veniret. cúmq; Philippus obsides peteret, q̄ illum multis stipatū Romanis, se cum paucis adesse videret Macedonibus, ita respōdit: Hanc tu circa te solitudinē ipse effecisti, amicis cognatisq; interficiendis. Victo pugna Philippo, in conuentu Isthmico præconis voce omnes Græcos liberos & facultate suis legibus vtēdi donatos pronūciauit. Quotquot autē Romanorum Annibalici belli tēpore capti apud Græcos seruiebāt, horū vnumquenq; IↃ denariis redemtū Achæi, vniuersos ei dono dederunt. iisq; Romę triumphū ducētis currū sunt secuti, pileos in capitibus gestantes, qui mos fuit libertatē è seruitute consecutorum. *Magnificè.*

Achiuos bellũ inferre Zacyntho molientes, monuit ne instar testudinũ prolato extra Pelopõnesum testã suã capite periculo sese exponãt. Quo tẽpore Antiochus magno cum exercitu in Græciã contẽdebat, omnibus ob multitudinẽ & armaturã metu percullis, ad Achæos huiusmodi fabulã recitauit. se Chalcide apud hospitẽ in cœna quadam miratũ fuisse multitudinẽ carnium. hospitem verò sibi dixisse, omnes eas carnes suillas esse, condimentisq; duntaxat & apparatione differre. ita ipsos quoq; non debere regis copias admirati, quod nominari audiant lancearios, cataphractos, pedestres, sagittarios equestres. omnes enim istos, Syros esse armaturæ nescio quibus modis differentes. Philopœmeni Achæorum prætori, multis equitibus ac grauis armaturæ mi-

Pecunia. litibus instructo, pecuniæ autem inopi, illudens, Manus eum aiebat habere & crura, sed ventre carere. nam & corporis eo habitu erat Philopœmen.

Cn. DOMITIVS, quẽ Scipio maior pro se adiunxit L. Scipioni in bello cõtra Antiochũ, vt hostium exercitũ exploraret, ducibus quos secũ habebat statim adoriri hostes iubentibus, non esse satis tẽporis respondit ad tã multa hostiũ milia occidendum,

Confidenter. direptisq; eorum impedimentis in castra redeundum & curandum corpora. cras hoc se tempestiuè facturum. & postridie commisso prœlio L milia hostium interfecit.

P. LICINIVS cos. victus à Perseo rege equestri prœlio amiserat CIↃ CIↃ IↃ CCC viros partim occisos partim captos. cùm autem post pugnã Perseus legatos ad ipsum

Magnanimiter. de pacificatione misisset, respondit victus victori, debere eum suas res arbitratu Romanorum permittere.

PAVLVS AEMILIVS secundũ petens consulatũ, repulsam tulit. Bello autem contra Perseũ & Macedones morã trahente ob ducum imperitiã & molliciẽ, consul creatus, negauit se populo gratiã habere. nõ enim se honorẽ requisiuisse, sed eum sibi inopia imperatoris alterius delatũ esse. A foro domum reversus, Tertiam filiolã flentem reperit, causamq; ei querẽti ea respondit, Perseum (catellũ hoc nomine habuerat) mor-

Omen. tuũ esse. accipio, inquit, faustũ hoc omẽ. In exercitu cũ inveniret multũ ferociæ ac garrulitatis, in imperatoris officia militibus sese ingerẽtibus, ac curiosè multa agentibus, Quiescere eos iussit, ac gladios modò acuere: sibi reliqua curæ fore. Excubias sine gladio & hasta iussit peragi, vt eò magis somnũ vitarẽt, quia spes adversus hostẽ se defendẽdi omnis adempta erat. Cum per montiũ extremitates in Macedoniam pervenisset, hostiúmq; videret instructã aciem, Nasicæ hortanti vt statim eos aggrederetur, Face-

Peritia. rem, inquit, si tua essem ætate. sed me diuturna experientia docuit non inire pugnam ex itinere adversus exercitũ suis dispositum ordinibus. Victo Perseo cũ pro gratulatione victoriæ cõviuia exhiberet, Eiusdem dicebat esse peritiæ exercitũ hostibus valdè terribilẽ, & amicis cõviuium admodũ iucundum reddere. Cum Perseus captus duci in triumpho recusaret, In tua, inquit, hoc est potestate. nimirũ ei facultatẽ cõsciscendæ necis largiẽs. Potitus innumera pecunia, nihil quicquã de ea ipse accepit, genero duntaxat suo Tuberoni pateram argenteam quinq; pondo appendentẽ virtutis præmium eximiũ dedit. quam primã argenteam supellectilẽ in Aemiliam domũ venisse ferũt. De quatuor filiis suis iam antè duos adoptandos tradiderat. reliquorũ quos domi suæ retinuerat alter quinq; ante triumphũ diebus vitã cum morte commutauit, annos natus XIV, alter quinto post triumphum die, anno ætatis duodecimo. Progressus in publicum, populo calamitatem eius lugente, Nunc, inquit, patriæ metuere demum desino, postquam fortuna quæ felicitatem calamitatibus solet compensare, in meam incubuit domum, eiúsque clade prosperos reip. successus vita est.

In luxum. CATO maior ad populum verba faciẽs, intemperantiã eius & luxum perstringẽs aiebat, Difficile est loqui ad ventrẽ auribus carentẽ. & mirari se, quomodo salua possit esse vrbs, in qua pluris vendatꝛ piscis quàm bos. Aliquãdo imperia mulierum in viros nimis quàm vsitata incessens dixit: Omnes homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres. Aiebat malle se nullã pro beneficio collato gratiam adipisci, quàm ob delictum non dare pœnam. omnibúsq; se peccantibus, se vno excepto, ignoscere. Instigans magistratus ad imponenda sontibus supplicia, dicebat, Eos qui malè agẽtes prohibere possent, neq; id facerẽt, eorũ flagitiis assentiri. Adolescentibus erubescentibus aiebat magis se delectari, quàm pallẽtibus. Odisse se affirmabat militẽ qui inter deãbulandũ manus, in pugna pedes moueret: & qui clariùs sterteret, quàm in congressu pugnæ vociferaretꝛ. Pessimum esse principem, qui regere seipsum nequi-

nequiret. Vnumquenq; seipsum maximè revereri debere: numquam enim esse sine seipso. Cùm videret multis positas statuas, Malo, inquit, homines quærere cur Catoni non sit posita statua, quàm cur sit. Parcè vsurpare potestate sua iubebat potentes, vt liceret eam semper habere. Qui virtuti honorem detraherent, eos aiebat virtutem adolescentiæ adimere. [Honor.] Magistratum aiebat & iudicem debere neq; opus habere exhortatione ad iustè, neq; pati exhortando se permoueri ad iniustè agendum. Iniustè facta vt autori non sint, omnibus tamen esse periculosa. Hortabatur senes, ne senectuti cui aliàs multa adessent incommoda, turpitudinem à vitiis proficiscentem superadderent. [Ira.] Iratum ab insano tempore duntaxat differre. Minimè invideri iis, qui fortunā æquo animo & moderate ferrent. non enim nobis, sed iis quæ circa nos sunt, invideri. Qui ridiculis rebus seriam impenderent operam, eos aiebat in rebus seriis fore ridiculos. Honestas actiones, ne earum fama efflueret è memoria, confirmadas aliis esse honestis actionibus. Repræhendebat ciues, quod magistratus semper iisdem deferrent, inquiens: Aut magistratum gerere putatis rem esse non magni precij, aut paucos esse ea dignos. Qui agrum mari vicinum vendiderat, mirari simulabat se, quòd mari esset valentior. quæ enim mare vix illuuie prolueret, ea eum nullo negocio absorpsisse. [Salse.] Censuram ambiēs, cùm cæteros videret rogare populum & adulari, ipse vociferatus est populum opus habere acri medico & magna purgatione: non itaq; blandissimum, sed inexorabilem aliquem & seuerissimum esse deligendū. hæc dicens, præ omnibus est censor renunciatus. Docens adolescentes audacter pugnare, dicebat sæpe sermone ac voce magis quàm gladio & manu terreri fugariq; hostem. Bellum gerēs adversus Bœtis fluuij accolas, cùm ob hostium multitudinem in discrimine versaretur, & Celtiberi paciscentes CC talentorum mercedem auxilia promitterent, Romani non sinerent eum hanc barbaris hominibus promittere: Erratis, inquit. si enim vincemus, non de nostra, sed hostium pecunia persoluemus: si vincamur, neq; qui exigat erit, neque à quo exigatur. Cùm autem plures cepisset vrbes, quàm dies in hostico egisset, (vt ipse de se profitetur) nihil tamen præter cibum & potum inde se accepisse ait. Militibus viritim libram argenti largitus, præstare dicit multos à militia cum argento, quàm paucos cū auro redire. ducū enim nihil præter gloriam debere in provinciis augeri. Militiæ quinq; habebat famulos. quorum vnus cum duo emisset mancipia, neq; res Catonem latuisset, antequam in conspectum domini veniret, suspendio vitam sibi ademit. Rogatus à Scipione Africano vt Achæis exulibus opem ferret, reditum in patriam flagitantibus, præ se tulit nihil se istud curare negocium. In senatu aūt multis ea de re habitis sermonibus, surgens: Perinde, inqt, ac si deesset quod ageremus, sedemus hic disputantes de Græcis senibus, à nostrisne ij, an verò ab iis qui isthic sunt vespillonibus debeant efferri. Scripserat Postumius Albinus historiam Græco sermone, veniámq; à lectoribus petebat. [Salse.] quem subsannans Cato, Dandam ei veniam aiebat, si decreto Amphictyonum coactus scripsisset.

SCIPIONEM iuniorem tradunt LIV, quos vixit, annis, nihil emisse, nihil vēdidisse, nihil ædificasse. atq; in tantis opibus non nisi XXXIII argenti, duo auri pondo eū reliquisse: cum quidē Carthagine potitus fuisset, & magis quàm vllus alius imperator milites collocupletasset. Polybij autem præceptum seruans, operam dedit, ne prius è foro discederet, quàm aliquem compellānum quocunq; modo sibi familiarem amicúmq; faceret. [Amicicia.] Iuuenis etiamnum tantam de se fortitudinis & prudentiæ opinionem excitauit, vt Cato maior interrogatus de militantibus ad Carthaginem quid sentiret, inter quos etiam Scipio erat, de hoc pronunciârit,

Iste sapit solus: reliqui vel vt vmbra vagantur. [Odyss. κ, 495.]

Cúmq; ab exercitu Romam venisset, ad summā rei gerendæ populus eum vocauit, nō studio ipsi gratificādi, sed ꝙ eius opera facilè citóq; se Carthaginē capturos sperarēt. Cùm iam intra muros Carthaginis venisset, & Carthaginienses ex arce se defenderēt, ac mare inter castra ipsius & arcem non esset profundū: consulenti Polybio vt ferreos murices spargeret, aut tabulis vada cōsterneret clauos eminētes habentibus, ne trāsire hostes ad oppugnādū vallū possent, respōdit: Ridiculū esse captis muris intra vrbē ꝓgressos hoc iam agere ne cum hoste sit pugnandū. Cùm invenisset eam vrbem repletam statuis donariisq; Grecanicis è Sicilia advectis, edixit vt è singulis vrbib. venirent qui dignoscerent suaq; auferrent. [Liberaliter.] Nihil ꝗcquam suorum quenquam passus est vel liberum vel seruū de præda accipere, ac ne emere ꝗdem, omnib. aliis direptioni vacātibus.

C. Lælio amiciſſimo ſuo in petitione cõſulatus operam nauans, è Põpeio (putabatur is tibicinis eſſe filius) quæſiuit, an ipſe quoq; conſulatũ eſſet petiturus. reſpõdit is neq; ſe ambiturum, & comitia cum Lælio obiturum, eiúſq; petitioni ſtudio ſuo opitulaturum. Hoc illi credentes, decepti ſunt, renunciatúmq; eſt Pompeium in foro circum- *Salſè.* ire ac prænſare ciues. Tum reliquis ſtomachantibus, ridens Scipio: Noſtra, inquit, ſtulticia hoc fit, qui quaſi nõ homines, ſed deos precaturi iamdudum moras nectimus expectando tibicinem. Certamen erat ei in petitione cenſuræ cum Appio Claudio. qui cùm diceret, ſe omnes ciues nominatim compellare, Scipione fere omnes ignorante: Vera, ait Scipio, dicis. non enim mihi cura fuit multos noſſe, ſed à nemine ignorari. Et cùm eſſet Romanis bellum adverſus Celtiberos, ſe competitorémque legatos aut tribunos militum mitti ad exercitum poſtulauit, belligerantibus de vtriuſq; virtute ſententiam teſtimoniúmq; laturis. Cenſor creatus, adoleſcenti equum ademit, qui quo tempore Carthago obſidebatur, inſtructa ſumtuoſa cœna, placentam mellitam ad eius vrbis formam confectam, et Carthaginis nomine inſignitam, diripiendam *Seuerè.* conviuis propoſuiſſet. & quærenti cur equo mulctaretur, Quia, inquit, me prior Carthaginem diripuiſti. C. Licinium videns accedere, Scio, inquit, hunc peierasse. quia *Iuſtè.* autem nemo accuſat eum, non poſſum ipſe actor iudéxq; ſimul eſſe. Miſſus à ſenatu tertiùm, vt ait Clitomachus,

Vt multorum hominum mores ac iura videret,

vrbéſq;, gentes, & reges inviſeret: vt Alexandriam pervenit, egreſſus eſt naui, proceſſitq; cooperto capite. circùm verò curſitantes Alexandrini rogauerũt vt retegeret faciem, deſiderióq; eius videndi captis ſpectandam præberet: vocemq; & plauſum eo impetrato ſuſtulerunt. quorum ambulationem cùm rex ob ignauiam & molliciẽ corporis ægrè magno niſu æquaret, Scipio Panætio in aurem inſuſurrauit: Iam nunc Alexandrini fructum noſtræ peregrinationis ceperunt, qui propter nos regem viderint deambulantem. Vnum omnino ea in legatione habuit de amicis comitem Panætiũ, ſeruos quinq;. de his vno in peregrinatione mortuo, alium nolens emere, Roma acciuit. Numantinos cùm inſuperabiles putaret populus, qui multos iam Romanos duces viciſſent, Scipioni ſecundum conſulatum detulit, eius belli gerendi gratia. Cùm autem multi nomina ſua ei militiæ darent, inhibuit hoc ſenatus, deſertam fore iſto pacto Italiam dicens. ſed & pecuniam quæ ad manum & parata erat ſumere eum nõ paſſi ſunt, & reditus vectigalium ei deſtinauerunt, quorum nondum appetierat tempus. Ad hoc reſpondit Scipio, Pecuniæ ſibi de ſuo & amicorum facultatibus fore ſatis. id verò reprehendit quod de militibus erat decretum. quod diceret bellum graue eſſe, ſi quidem ob fortitudinem hoſtium toties victi eſſent Romani, contra tales: ſin ob ignauiam ciuium, militibus talibus gerendum. Vt venit ad exercitum, multum ibi confu- *Disciplina militaris.* ſionis, intemperãtiæ, ſuperſtitionis, luxúſq; reperit. Itaq; ariolos, ſacrificulos, lenonéſque ſtatim exturbauit, & omnia iuſſit amouere vaſa, demtis olla, veru, & figlino poculo, argenteorum poculorum nullum duabus libris maius permiſit habere volentibus. lauacro interdixit, qui invngerentur quenq; à ſeipſo fricari iuſſit, quod diceret iumentis fricante opus eſſe quia manibus ipſa carerent. Prandere iuſſit obſonium nullo igni coctum, in cœna accumbentes edere panem aut pultem ſimplicem, & carnem elixam ſiue aſſam. ipſe ſago amictus nigro obambulauit, lugere ſe inquiens turpitudinem exercitus. Cùm incidiſſet in Memmij cuiuſdam tribuni militum iumenta, quæ gemmis ornata ac Thericlea geſtabant pocula, Talis, inquit, cùm ſis, mihi patriæq; te ad XXX dies, tibi ipſi per omnẽ vitam reddidiſti inutilem. Alij clypeum oſtentanti præclarè ornatum, Clypeus quidem, inquit, ô adoleſcens pulcer eſt: cæterùm Romanum virum magis decet in dextra ſua fiduciam habere, quàm in ſiniſtra collocatam. Vallum tollenti, & admodum ſe premi dicenti, Non iniuria, inquit. ligno enim huic magis *Cautio imperatoria.* fidis quàm gladio. Videns coniunctam cum inſania hoſtium temeritatem, dicebat ſe tempore ſecuritatem redimere. bonum enim imperatorem, itidem vt medicũ, ad malum curandum vltimo demum loco ferrum adhibere. nihilominus tamen ſuo tempore adortus Numantinos fudit. Quo tempore ſenioribus pulſos culpantibus quod eos fugiſſent quos toties in fugam coniecißent, ferunt quendam Numantinorum di- *Dux.* xiſſe, Oues quidem eaſdem eſſe atq; antea, ſed alium habere paſtorem. Capta Numantia, acto ſecundo triumpho, de ſenatu & ſociis in contentionẽ venit cum C. Graccho. ibi cùm indignabundus populus pro roſtris dicenti tumultu facto obſtreperet: Nun-

Nunquam,inquit,me exercituum conclamantium perterruit vociferatio, nedum cõvenarum fremitus me percellat,quorum nõ matrem esse,sed nouercam Italiam noui. Gracchóq; cum suæ factionis hominibus clamantc,Interficiendum esse tyrannũ,Meritò,inquit,patriæ bellum facientes me priùs sublatum volunt. Roma enim Scipione incolumni cadere non potest,neq; viuere Scipio Roma euersa.

CAECILIVS METELLVS cùm de castello munito oppugnãdo deliberaret,cẽturioni dicenti decem dùntaxat amissis viris eo potiturum, Visne,inquit,vnus ex illis decem tu esse? Interrogatus à quodam iuuene centurione quid esset facturus,respondit, Se tunicam suam,si sui eam sibi cõsciam cõsilij putaret,exuturum & crematurum. *Arcanum.* Scipionis,cum quo viuus inimicicias exercuerat, mortem grauiter molestéq; tulit, filiósq; suos subire feretro eius portando iussit.diísque dixit gratias se agere Romæ causa,quod alibi non exstiterit Scipio.

C.MARIVS obscuro natus loco,gestis militię reb.cùm se ad honores in republica capessendos contulisset, ædilitatem maiorem ambiuit. vidénsq; se eam nõ impetraturum,eadem die minorem petiit.passúsq; repulsam,tamen de prima inter Romanos dignitate nõ desperauit. *Magnus animus.* Varices in vtroq; crure cùm haberet,secandas eas medico præbuit:alteriúsq; sectionem solutus,absq; vllo gemitu, & ne contractis quidem superciliis sustinuit.ad alterum transeuntem inhibuit,non esse inquiens remedium isto dignũ dolore. *Prudens patientia.* Alterum ipso gerente consulatum, Lusius sorore natus ipsius, vim adolescentis cuiusdam Trebonij militantis pudiciciæ intentàrat, eràtque ab eo interfectus. Accusatus à multis Trebonius, nihil inficiatus cæde tribuni, causam protulit atq; demonstrauit. Iussit Marius coronam,quæ ob res præclarè gestas donari solet,afferri, eáq; Trebonium ornauit. *Iuste.* Opposuerat Teutonibus castra loco aquæ inopi. & dicentibus se sitire militibus, demonstrans amnem prope vallum hostium decurrẽtem, Isthinc,ait,peti à vobis potest potus sanguine vænalis. Orauerunt itaq; milites vt eò duceret,sanguine ipsorum adhuc humido, necdum ob sitim concreto. Bello Cimbrico Camertes viros CIↃ ob rem bene gestam vniuersos ciuitate Romana donauit, nullius legis beneficio.repræhendentibúsq; factum respondit,se præ armorum strepitu leges non potuisse exaudire. *Leges.* Bello ciuili fossa cinctus & oppugnatus, tolerauit omnia idoneam operiens occasionem rei gerendæ. *Bellum.* Vbi quidem Popedio Siloni(erat is hostium dux)dicenti,si es,Mari,magnus imperator, descẽde & prœlio decerne:respondit:Immò tu si magnus es imperator,cogito me inuitum decertare.

LVTATIVS CATVLVS bello Cimbrico cùm haberet castra ad flumen Athesin, suiq; barbaros transitum moliri cernentes retrò cederent:videns fugam se inhibere nõ posse,ad primos aufugientium ordines celeriter se contulit: ne fugere hostem sui, sed ducem sequi viderentur. *Stratagema.*

SYLLA cognomẽto Felix, hæc duo maxima fortunæ munera putauit,Amiciciam Metelli Pij,& Quod non deleuisset Athenas,sed vrbi pepercisset.

C.POPILLIVS à senatu litteras Antiocho attulit,quæ eum ex Aegypto iubebant exercitum abducere, neq; regnum pupillorum Ptolemæi vita defuncti sibi vindicare. Accedens per castra, eminus ab Antiocho comiter salutatus, non reddita salute epistolam tradidit.qua lecta cùm deliberatione habita responsurum se rex diceret,palmite Popillius orbem circa eum descripsit,inquiens: Hic ergo stans delibera & responde. *Maiestas P.R.* Omnibus magnaminitate hominis perculsis, cùm Antiochus profiteretur se ex sententia Romanorum acturum, ita demum regem salutauit amplexúsque est Popillius.

LVCVLLVS in Armenia cum decem grauis armaturæ militum millibus & mille equitibus contra Tigranem contendebat,instructum CL millium exercitu:idq; pridie Nonas Octobris,qua die Cimbri ante copias Cæpionis deleuerant. dicente tum quodam,istam diẽ abominari Romanos & formidare: pugnemus ergo,inquit,hodie strenue, vt hanc diem quoque ex nefasta & tristi festam lætámque Romanis redigamus. *Omen refutatũ.* Cúmq; à cataphractis maximè sibi metuerent milites, bono eos esse iussit animo.plus enim in spoliandis iis fore laboris,quàm in vincendo. Primus ad tumulum aggressus,cùm motum videret barbarorum,exclamauit: Vicimus ô commilitones. nullóq; subsistente persequens hostem, quinq; duntaxat Romanorum amissis, vltra C millia hostium interemit.

CN.POMPEIVM Romani tãto prosecuti sunt amore, quanto patrẽ odio. Adolescẽs

totum se Syllæ partibus addixit, nullóque etiamnum gesto magistratu, neque in senatum allectus, multos per Italiam conscripsit milites. & vocanti ad se Syllæ, respondit, Non se sine spoliis & nullo facto sanguine imperatori suum commonstraturum exercitum. neque ad eum antè accessit, quàm hostium ductores multis vicisset pugnis. Missus deinde in Siciliam legatus, inaudiuit milites in itinere faciundo sæpe evagari, vimque hominibus facere, & prædas avertere. Igitur eos qui temerè oberrabant & circumcursitabant, suppliciis compescuit. A se autem missorum gladiis sigilla imposuit. Mamertinos, quòd ab adversariis stetissent, vniuersos neci dedere constituerat. Tum Sthenis, qui orator ea in ciuitate principatum tenuerat, iniustè agere Pompeium dixit, qui ob vnum sontem multos innocentes vellet occidere. se solum in culpa esse qui amicis persuasisset, inimicósque vi adegisset ad Marianam factionem defendendam. Miratus Pompeius hominem, Gratiam se delicti facere Mamertinis pronunciauit, talem secutis virum, qui patriam sua vita haberet priorē. ignouitque & ciuitati & Stheni. Cùm traiecisset in Africam adversus Domitium, eúmque magno superasset prœlio, salutatus ab exercitu imperator, negauit se hoc ornamentum accepturum, rectò adhuc stante hostium vallo. itaque milites, quanquam imbre largo incumbente, castra hostium diripuerunt. Reversum Sylla cùm aliis honoribus benignè affecit, tum primus Magnum cognominauit. triumphum autem petenti negauit, quòd nondum esset in senatum receptus. Ad hæc Pompeius iis qui aderant dixit, Ignorare Syllam, quòd plures orientem Solem adorent, quàm occidentem. quo audito Sylla exclamauit, Triumphet. Seruilius tamē vnus ex optimatibus indignè id ferebat, multíque militum triumpho reclamabant, dona quædam exposcentes. Vbi quidem Pompeio dicente, Omissum potiùs à se iri triumphum, quàm vt militibus adularetur, dixit Seruilius: Nunc demum se intelligere, esse Pompeium re vera magnum, triumphóque dignum. Moris Romani erat, vt equites qui constitutum legibus tempus militassent, equos in forum ad censores adducerent, ibíque quoties & sub quibus meruissent ducibus, enarrarent. Proinde consulatum gerens Pompeius, equum ipse ad censores Gellium atque Lentulum deduxit: interrogatúsque pro more, Omnésne obiuisset militias, respōdit: Omnes, & quidem sub me ipso imperatore. In Hispania nactus scrinia epistolarum Sertorij, in quibus multæ erant principum virorum litteræ, nouandarum rerum & convellendi præsentis reipublicæ status causa Sertorium Romam evocantium: omnes eas combussit, resipiscendi largiens corrigendíque occasionem malis. Phraathi Parthorum regi missis ad ipsum internunciis petenti vt Euphrate limite vteretur, respōdit Romanos ius potiùs pro termino habituros. L. Lucullus post obita imperia voluptatibus sese luxuique tradiderat, Pompeiúmque vituperabat, qui aliena ætate negociis sese implicaret. ad hæc Pompeius, Magis aiebat alienum esse à senio luxuriare, quàm gerere rempublicam. Aegrotanti medicus consuluerat vt turdo vesceretur. nullus autem poterat inveniri, quòd anni tempus erat ab eorum captura alienum. quidam inventum iri aiebat apud Lucullum, qui per annum eos aleret. Ergo dicebat, nisi luxuriaret Lucullus, viuere Pompeius nequiret? iussóque valere medico, vsus est re facilè parabili. Cùm Romæ ingens frumenti oborta esset caritas, creatus verbo quidem annonæ procurator, reipsa dominus terræ marísque, in Africam, Sardiniam, Siciliámque nauigauit, magnáque vi frumenti congesta, Romam properauit. Existente autem graui tempestate, & gubernatoribus trepidantibus, primus nauim conscendit, evellíque mandato anchoram exclamauit, Nauigare necesse est, viuere nō est necesse. Detectò eius cum Cæsare dissidio, Marcellino cuidam, qui evectus à Pompeio, studiis mutatis ad Cæsarem transierat, multa in senatu contra ipsum dicenti: Non te, inquit, pudet Marcelline mihi conuicium facere, qui te è muto loquentem, de famelico vomentem fecerim? Catoni acerbè ipsum reprehendenti, quod sibi sæpenumerò prædicenti Cæsarem augeri potentia ad detrimentum popularis status reipublicæ, non advertisset animum, respondit: Tua consilia magis à diuinatione, mea ab amicicia proficiscebantur potiùs. De se ipso autem liberè hoc prædicabat, omnem magistratum se & occepisse sua, & deposuisse aliorum opinione citiùs. A Pharsalica pugna in Aegyptum fugiens, è triremi sua transiturus in piscatoriam cymbam à rege missam, conversus ad vxorem & filium aliud nihil dixit, quàm Sophoclea ista:

Etenim tyranni quisquis intrat in domum,
Fit seruus eius, liber etsi venerit.

Virtuti præmiũ datum.

Magnanimè.

Humaniter.

Senectus.

Trans-

Transgressus, cùm gladio feriretur, semel tantùm ingemuit, nulláq; emissa voce caput obvoluit veste ac procubuit.

CICERO orator, cùm cognomen eius exagitaretur dicteriis, amiciq; hortarentur vt id mutaret, dixit se Ciceronis nomē effecturum Catonum, Catulorum, Scaurorúmque nomine illustrius. *Fiducia sui.* Poculum porrò aureum diis dedicans, prænomen suum noménque litteris insculptis, cognomentum Ciceronis cicere cælato indicauit. Oratores qui altum clamarent, dicebat ob imperitiam dicendi ad vociferationem, sicvt claudos ad equum confugere. Erat Verri filius, qui in flore ætatis pudiciciam suam male custodiuerat. Ei Verri Cicero, molliciem sibi exprobranti, ac cinædum appellanti: Nescis, inquit, filiis esse intra fores conviciandum. Metello Nepoti dicenti, plures testimonio tuo perdidisti, quàm patrocinio seruasti, respondit: Quia enim plus mihi fidei est quàm facundiæ. *Salse.* Eidem interroganti quo patre natus esset, Tua, inquit, mater fecit, vt tibi difficilius esset respondere sic interrogato. Erat enim ea impudica, Metellus autem leuis & inconstans atq; cupiditatibus obsequens. Hic cùm Diodoto, quo oratoriæ artis doctore vsus erat, coruum lapideum in monimento statuisset, dignam ei relatam gratiam Cicero dixit, quòd is volare Metellum, non dicere docuisset. Audito Vatinium inimicum suum, hominem alioqui prauum, mortuum esse, cùm postea viuere eum cognouisset, Malè, inquit, pereat, qui mentitus est malè. Cuidam qui domo Afer putabatur, dicenti non audire se ipsum dicentem, Atqui, inquit, aurem habes foraminis non expertem. Quodam in iudicio Popillium Cottam ad perhibendum testimonium vocauerat, qui se iureconsultum profitebatur, homo indoctus & ineptus. is cùm nihil se scire diceret, Putas fortassis, ait, de iure te interrogari. Hortensio oratori, qui accepta mercedis loco à Verre Sphinge aurea, sibi obscuriùs aliqd dicenti se ænigmatum soluendorum imperitum esse aiebat, respondit: Atqui Sphingem domi habes. Voconio occurrens tribus filiabus deformissimis comitato, placidè amicis dixit:

Phœbo olim non sinente hic seuit liberos.

Cùm Faustus Sullæ F. propter æris alieni magnitudinem proscripsisset se auctionem facturum suorum bonorum: Hanc, inquit, magis probo, quàm paternam proscriptionem. Orto inter Cæsarem & Pompeium dissidio, dixit Nosse se quem fugere, ignorare quem sequi debeat. Pompeium repræhendit, quod vrbem deseruisset, ac Themistoclem potiùs quàm Periclem esset imitatus, rebus non illius, sed huius tempestati similibus. Ad Pompeium cùm venisset, duceretúrque pœnitentia, interrogatus ab eo vbi Pisonem generum suum reliquisset, Apud socerum, respondit, tuum. Et cùm quidam qui à Cæsare ad Pompeium desciuerat, præ festinatione se equum reliquisse ibi diceret: meliùs eum equo suo quàm sibi consuluisse dixit. Renuncianti Cæsaris amicos esse vultu tetrico, Ais, inquit, eos Cæsari benè velle. Post Pharsalicam pugnam cùm fugisset Pompeius, & Nontus quidam septem adhuc adesse aquilas diceret, ideóque bene sperandum, Rectè, inquit, moneres, si adversus graculos esset pugnandum. Cæsar rerum potitus cùm deiectas Pompeij statuas erigeret honorificè, Hoc, inquit, facto suas Cæsar figit. Tantum verò benè dicendo studuit, tantíque eam rem duxit, vt cùm causa ipsi oranda esset coram centumviris, diéque appetente Eros seruorum vnus nunciaret in sequentem diem differri iudicium, hunc libertate donauerit.

C. CAESAR adolescens dum Syllam fugit, incidit in piratas, primúmq; exigentes summam pecuniæ derisit, quòd ignorarent quem cepissent, duplúmq; eius daturum se promisit. Deinde habitus in custodia dum cogeret pecuniam, mandauit eis vt silerent, séq; sinerent dormire. orationes etiam & poëmata scribebat, ipsisq; recitabat, & non admodum laudantes, stupidos barbarósq; appellabat, ac suspensurum se eos per risum minabatur, quod & fecit paulo pòst. allata enim qua se redimeret pecunia dimissus, viros nauésq; ex Asia collegit, latronésq; correptos in cruces egit. Romæ cum Catulo principe in ciuitate viro de pontificatu maximo certans, matri progressurū in cāpum ad fores vsq; comitanti, Hodie, ait, aut pontificem maximum, aut exulem habebis filium. Pompeiam vxorem dimiserat, quam corruptam à Clodio esse rumor ferebat. quo nomine cùm Clodio esset dictus dies, citatus ipse testis nihil de ea sinistri dixit. & interroganti actori, cur ergo nuncium vxori remisisset, respondit: Quia *Fama.* Cæsaris vxorem etiam criminis puram oportet esse. Res Alexandri gestas legens,

fleuit, dixitq; amicis: Quo natu Alexander Darium vicit, eo ego adhuc nihil egi. Oppidulum in Alpibus transiens nullius nominis, amicis quærentibus an ibi quoque tumultus & cõtentiones essent de principatu, meditatus aliquãtulum: Mallem, inqt, hic primus esse, quàm Romæ secundus. *Ambitio.* Audacia & magna facinora facienda aiebat, nõ deliberanda. & è Gallia prouincia contra Pompeium proficiscens, traiecto Rubicone flumine, Omnis, inquit, iacta esto alea. Cùm Pompeius Roma ad mare fugisset, Metellus qui ærarij curam gerebat, volẽtem ipsum inde pecuniam sumere, prohibuit, occlusitq; ærarium. ei mortem minatus est, consternatóq;, Hoc, inquit, mihi, ô adolescens, difficilius est dicere quàm facere. Militibus ipsius Brundusio tardè ad Dyrrachium transvehentibus, omnibus ignorantibus lembum cõscendit, conatúsq; est mare traiicere. cùm verò nauiculam fluctus pœnè obruerent, aperiens sese gubernatori exclamauit: Fide fortunæ, sciens te Cæsarem vehere. prohibitus tamẽ est transmittere tempestatis violentia, & concursu militum ægerrimè ferentium, quòd ipsis non confidẽs alium exspectaret exercitum. Commissa pugna cùm vicisset Pompeius, neq; persequeretur victoriam, sed in castra reducerer, dixit Cæsar: Hodie victoria erat penes hostes, sed nõ habent qui vincere nouerit. Quod ad Pharsalum Pompeius exercitum instructum stare & exspectare hostem iussit, id Cæsar reprehendebat, vehementiam & impetum militum qui fit cursu cum quodam quasi furore in hostem tendentibus, eũ eneruauisse dicens. Pharnacem Põticum primo accessu cùm superasset, ad amicos scripsit: Veni, vidi, vici. Scipione in Africa pulso victóq; cùm Cato sibi necem cõsciuisset: dixit inuidere se Catoni mortem, quando is sibi salutem inuidisset. Malè suspicantibus de Antonio quibusdam & Dolabella, & ab iis vt sibi caueret monentibus: Non hos, inquit, metuo ignauos & pingues, sed graciles istos ac pallidos, Brutum monstrans & Cassium. In cœna sermone incidente quodnam mortis genus esset optimum, respondit Inopinatum.

CAESAR, qui primus Augustus est cognominatus, adolescens etiamnum Antonium reposcebat millies sestertiûm, quam pecuniam ex Iulij Cæsaris interfecti domo is abstulerat: cupiebat enim psoluere Romanis legatũ Iulij, viritim denarios LXXV. Antonio autem pecuniam detinente, ipsumq; si saperet abstinere hac postulatione iubente, hæreditatem paternam proscripsit ac vendidit, legatóq; persoluendo beneuolentiam sibi, odium ciuium Antonio parauit. Rymetalces Thracum rex ab Antonio ad ipsum defecerat, societatémq; hãc immoderatè in conuiuiis odioséq; iactabat. itaq; *Proditor.* Augustus cuidam reliquorum regum propinans dixit: Ego proditionem amo, proditores non laudo. Cùm Alexandrini vrbe capta acerbissima quæq; exspectarent, conscenso tribunali Arium Alexãdrinum iuxtà se statuit, vrbiq; se parcere dixit: primùm ob eius magnitudinem atq; pulcritudinem, deinde propter autorem eius Alexandrũ, *Seuerè.* deniq; in gratiam amici sui Arij. Erotem suum in Aegypto procuratorem audiens coturnicem quæ in pugna omnes vinceret, insuperabilisq; esset, emisse atque comedisse, acciuit, & inquisiuit: fassúmque malo clauis affigi iussit. Siciliæ procuratorem Arium loco Theodori constituit: cúmque ei quidam libellum exhibuisset, in quo scriptum erat: Caluus, aut fur est Theodorus Tarsensis, quid tibi videtur? subscripsit, Videtur. à Mecenate, qui cum vitam agebat, quotannis in nataliciis dono accipiebat pateram. *Ira.* Athenodoro philosopho domum redeundi ob senectutem petenti veniam, concessit. qui cum valedicens ei hæc verba protulisset: Cùm irasceris, Auguste, nihil antè vel dixeris vel feceris, quàm tecum XXIV orationis elementa repetieris: manu eius arrepta Augustus, etiamnum, inquit; tua mihi opus est præsentia, ac per totum porrò an-*Silentium.* num secum detinuit, Silentij, inquiẽs, tutum esse præmium. Audito Alexandrum, cùm annos natus XXXII pleraque subegisset, anxium fuisse de materia agendi ad reliquum tempus: Miror, inquit, Alexandrum non existimasse maioris esse operæ imperium partum bene constituere, quàm parare. Lata de adulteriis lege in qua de reorum eius flagitij iudicio & supplicio erant omnia definita, postea in adolescentem, qui cum Iulia adulterium commisisse dicebatur, iratus irruit, manibúsque eum pulsauit. qui cùm exclamaret, Legem tulisti ô Cæsar: ita pœnitudine est correptus, vt cœnam ea die recusauerit. C. Cæsari filiæ suæ filio, cùm eum in Armeniam mitteret, precatus est à diis gratiam Pompeij, audaciam Alexandri, fortunam suam cõcedi. Romanis autem se imperij sui hæredem relicturum dixit, qui nunquam bis vna de re consultauerit: Tiberium innuens. Tumultuantes iuuenes qui in honore erant volens

lens compescere, cùm non animum adverterent, sed obstreperent: audite, inquit, iuuenes senem, quem iuuenem senes audiuerunt. Quod peccasse aliquid videbatur populus Atheniensis, ab Aegina scripsit ad eum. Existimo non vos fallere me irasci vobis: alioqui enim non exegissem hyemem Aeginæ. aliud nihil vel dixit eis vel fecit.

Humaniter.

Cùm vnus de Euryclis accusatoribus effusiùs libertate dicendi & ad fastidium vsq; vsus, ad hæc verba prólapsus esset: Si hæc tibi, Cæsar, non videntur magna, recitare eum mihi iube septimum Thucydidis. iratus Augustus eum se inde auferre iussit. audiens autem esse eum de Brasidæ posteris superstitem, acciuit verbísque mediocriter castigatum dimisit. Pisone domum à fundamentis vsq; ad summum tectum accuratè exædificante: Animum, inquit, exhilaras meum: ita ædificans, ac si Roma sit futura sempiterna.

Plutarchi apophthegmata Laconica.

AGASICLES Lacedæmoniorum rex cuidam miranti quòd auditionis aliâs studiosus Philophanem tamen sophistam nō admitteret, respondit se debere eorum esse discipulum, quorum etiam filius esset. Idem interrogatus quomodo princeps absq; stipatoribus esse posset tutus, respondit: si subditis ita imperaret, vt pater filiis.

Tutum imperiũ

AGESILAVS magnus ille sorte quodam in conviuio magisterium nactus, pincernæ interrogāti quantum cuiq; conviuarum vini iuberet apponi: Si multum, inquit, vini in promtu est, cuivis quantum poscet fundito: si parum, æqualiter inter omnes distribue. Malefico quodam constanter tormenta perpetiente, Quàm valdè, ait, malus hic homo est, in res malas ac turpes tolerantiam perseuerantiámq; impendens. Laudante quodam rhetorem, quod magna dicendi facultate res paruas exaggeraret: Ne sutorem quidem, inquit, probum putem, qui paruo pedi magnum circumdet calceum.

In vaniloquũ.

Dicenti quodam, Assensus es, idq; repetenti sæpius: omnino, inquit, assenssus sum, si res iusta est. sin minùs, dixi sanè, verùm assensus non sum. inferentiq;, At verò reges par est implere

Principum responsa.

Quod capite annuerint:— respondit: Non magis, quàm æquum est vt qui regem accedunt, petant dicántq; iusta, considerato quid occasio & decorum regis ferat.

Iliad. α, 527.

Quoties laudantes aut vituperantes audiret, censebat non minùs dicentium mores cognoscendos esse, quàm eorum de quibus dicerent.

Dicentis mores,

Puerum ipsum etiamnum, cùm puerorum nudorum exhiberetur spectaculum, chori magister loco obscuro constituerat. obtemperauit, quanquam iam rex designatus, ita fatus: Bene habet: ostēdam enim non loco virum, sed viro locum cohonestari.

Fiducia sui.

Medico quodam rationem medendi corporis malo ei demonstranti nō simplicem, sed multis subtilibus ac supervacaneis admixtam: Aecastor, inquit, nisi mihi vita est destinata, non sum victurus etiam omnibus istis vsurpatis. Adstans aliquando aræ Mineruæ, quæ ab æde ærea Chalciœcus dicitur, bouémq; immolans, morsus à pediculo, nihil reveritus in cōspectu omniũ arripuit eum & occidit, his additis verbis: Per deos, iucundum est vlcisci insidiatorem, etiam ponè aram.

Vltio.

Alio tempore videns murem à puero tenēte trahi de fenestra, eúmque mordere manum tenentis ac profugere, re iis qui aderant ostensa dixit: quando minimum animalculum sic propulsat vim illatam, quid existimandum est viros debere facere? Bellum regi Persarum illaturus liberandorum gratia Græcorum qui in Asia erant: oraculum Dodonæum consuluit. acceptóq; responso, vt expeditionem sicvti animo agitabat, ita susciperet, id respōsum Ephoris exposuit: hi eum iusserunt Delphos proficisci, déq; eadem re sortem sciscitari. Eò itaq; cùm venisset, ita rogauit: Apollo, idémne tibi videtur, quod patri? Eóq; adstipulante imperator creatus, expeditionē fecit. Eius in belli initio Tisaphernes Agesilaum metuens, pacis impetrandæ causa, ꝓmiserat, regem vrbibus Græcis libertatem, & quas ipsæ haberent legum vsum permissurum: mox magnis à rege evocatis ad se copiis bellum ei denunciauit, nisi Asia decederet. Grata fuit hæc perfidia Agesilao, simulánsq; in Cariam se ducturum, cùm eò cogeret suas copias Tisaphernes, converso itinere in Phrygiam irrupit, plurimisq; vrbibus, & ingenti potitus est pecunia. Cùm quidem amicis dixit, Impium esse iniustè fidem datam violare: hostes aūt decipere, non iustum modò esse & laudabile, sed suaue etiam

Perfidia & calliditas differũt.

ac lucrosum. Equis cùm destitueretur, Ephesum reversus est, opulentisq; iniunxit, *Stratagema.* vt pro se quisq; equum virúmq; præberet, hocq; pacto ipse vacationem militiæ haberet. ea ratione subitò equi equitésq; idonei timidorū diuitúmq; loco collecti sunt. qua in re imitari se Agamemnonem dicebat, qui accepta bona equa hominem ignauum ac *Iliad. ψ, 297.* diuitem militiæ immunem fecisset. Vendentibus nuda mancipia (quę ceperat ex hoste) sectoribus, & vestium multis existentibus emtoribus, corpora aūt alba & omnino tenera ob educationem intra parietes & in vmbra factam omnibus deridentibus, quippe inutilia & nauci: adsistens Agesilaus, Hæc, inquit, sunt propter quæ, isti adversus quos pugnatis. Apud Lydiam cùm ingenti hostium strage Tisaphernem profligasset, & regis ditionem popularetur, isq; pecuniam dono ipsi mitteret, pacificationémq; posceret, respondit, Pacis compositionem fore in reipublicæ Spartanę potestate: se ditandis militibus magis delectari, quàm opibus possidendis: hoc autem sibi pulcrum videri, si Gręci nō accipiant ab hostibus dona, sed manubias adipiscantur. Megabutē Mithridatis F. qui erat formosissimus, offerendi osculi gratia accedentem (admodum enim amari se putabat) declinauerat. cúmq; is finem fecisset accedendi, requirebat eū vltrò. tum amicis dicētibus ipsum esse in culpa, qui pulcri osculum formidasset, præ timore non ampliùs venturi: paulùlum tacitè secum meditatus Agesilaus, Nihil, inquit, attinet, eum à nobis adduci persuadendo. malle enim mihi videor huiusmodi vincere *Victoria sui.* cupiditates, q̄ populosissimam hostium repugnantium vrbem capere. melius est enim suam ipsius conseruare libertatem, q̄ aliis eam adimere. Cętera accuratus & iustus, in amicorū causis existimabat nimiā iustitiam prętextum esse contra eos. Fert̄ sanè epistolium eius, pro amico apud Hidrieum Carem sic intercedentis, tale. Si insons est Nicias, missum eū fac: si aūt sons est, mea causa dimitte, omnino aūt dimitte. Ac in plerisq; sanè amicorū rebus talis fuit Agesilaus. est tamē vbi occasionem ad vtilitatem potiùs accōmodauit. Castra enim aliquando mouens non nullo cum tumultu, invalidū à tergo relinquens amasium precantē, & cum lacrymis revocantē, conversus: Difficile est, dixit, simul misereri & sapere. Victus ratione nihilo q̄ qui vnà degebāt vsus est meliore. abstinuit omnino satietate & crapula: somno vsus est non vt domino, sed eum actionibus habuit suis obedientem. Frigus & æstum ita facilè tulit, vt solus tempestatibus anni vteretur. * Tentorium in medio militum habens, nullo meliorem lectum habuit. Assiduè in ore hoc habebat, ducem non mollicie & luxu, sed tolerantia ac *Dux.* fortitudine debere subditis anteire. Itaque cuidam interroganti, quid boni leges Lycurgi Spartanis attulissent, respōdit, Contemtum voluptatum. Admiranti eius, reliquorúmque Lacedæmoniorum in vestitu & victu frugalitatem: Hac, inquit, è semente vitæ libertatem metimus. Hortanti vt aliquid de seueritate victus remitteret, monentique ob incerta casuum fieri posse vt postmodo nunquam viuere molliùs detur, respondit: Ego verò me adsuefacio vt in nulla mutatione mutationem quæram. Senior etiam factus, eandem viuendi tenuit rationem. ideò quærenti cur magno in frigore tanto ipse natu sine tunica obambularet, respondit: Vt imitentur iuuenes exemplum seniorum atque principum. Thasii per agrum ipsorum cum exercitu transeunti farinam, anseres, bellaria, placentas, aliósque cibos sumtuosos *Frugalitas.* potúsque miserunt. solam autem farinam accepit, reliqua eos, vt nulli vsui sibi futura, auferre iussit. cùm instarent, vtq; omnino acciperet precarentur, in seruos distribuere iussit. quærentibúsque causam, dixit: Qui virtutem colunt, eos non admittere huiusmodi gulæ delicias. aliena enim à liberis ea esse, quibus seruilia ingenia alliciuntur. Rursum Thasiis eum, quod magna ab ipso se adeptos beneficia sentirent, tem-*Inanis honoris contemtus.* plis diuinisque honoribus venerantibus, eáque de re legatos mittentibus: vt legit quos honores sibi decernerent, quæsiuit è legatis an ciuitas ipsorum homines in deos posset convertere: cùm affirmarent, Agedum, inquit, vos ipsos primùm deos facite: eo facto, credam vobis posse me quoq; à vobis in deum mutari. Cùm Græcæ in Asia gentes decreuissent ei in nobilissimis vrbibus statuas ponere: rescripsit: Nullū mei esto simulacrum, neque pictum, neque fictum, neq; artificio vllo adornatum. Conspicatus in Asia domum, quadrangulis laqueatam trabibus, dominum eius interrogauit, ecquid ibi locorum arbores nascerentur quadrangulæ. respondenti, non, *In luxum.* sed rotundæ: quid ergo, inquit, an si quadrangulæ nascerentur, rotundas faceretis? Interrogatus olim quò vsque fines Laconicæ pertingerent: hastam vibrans, quovsque, inquit, hæc pervenit. Alij interroganti cur Sparta muris careret, ciues com-

commonstrans armatos, istos esse dixit Spartę muros. Alteri hac ipsa de re percunctāti respondit, vrbes non lapidibus & lignis, sed virtute inhabitantium debere esse munitas. *Munitio.* Hortatus est amicos suos, vt non pecuniæ, sed fortitudinis & virtutis fiant locupletes. Si quando aliquid vellet celeriter à militibus peragi, id primus ipse in conspectu omnium aggressus est. Hoc gloriabať, quod à nemine superareť laborando, & sibi ipsi magis quàm subditis imperaret. Cùm qdam Laconem claudum videret in bellum exire, & equũ quęreret, Non sentis, inqr, bellum opus habere manentibus, non fugiẽtibus? Interrogatus quomodo magnam parasset sibi gloriam, respondit, Contemnendo mortem. Quærente quodam cur ad tibię cantum Spartani pugnarent: vt, inquit, ad numerum iis incedentibus timidi fortésq; sint in conspectu. Fortunas Persarum regis prædicante, iuuenis admodum: Neq; Priamus, inquit, ista ætate calamitosus fuit. *Sapienter.* Subacta magna Asiæ parte, statuit adversus ipsum regem ducere, finémque ocio eius imponere, quo is abusus Græcorum oratores solebat corrumpere. Evocatus autem ab Ephoris ob bellum quod à Græcis Spartæ imminebat, cuius causa erat pecunia à rege Persarum transmissa, fatus bonum principem debere parére legibus, ex Asia abiit, magno sui desiderio Græcis ibi degentibus relicto. Et quia nomisma Persicum sagittario erat signatum, castra mouens dixit, triginta sagittariorum millibus à rege se ex Asia expelli. Tor enim aureis Daricis à Timocrate Athenas perlatis, ac inter oratores diuisis, populi ad bellum contra Spartanos suscipiendum concitati erant. Ephoris autem in hanc rescripsit sententiam. Agesilaus ephoris S. Magnam Asiæ partem subegimus, « barbaros profligauimus, & in Ionia multum armorum parauimus. « Sed quoniam me ad definitum venire diem iubetis, sequor epistolam, ferè autem & « antevertam. Imperium enim gero non mihi, sed ciuitati ac sociis. ac tum imperator « verè iustéq; imperat, quando regitur à legibus & ephoris, aut siqui sunt alij in ciuitate magistratus. *Magistratus.* Postquam traiecto Hellesponto per Thraciam fuit proficiscendum, nullos barbarorum precatus est, sed misit ad singulas gentes quæsitum, vtrum vellent se per ipsorum regionem vt sociam an vt hostilem transire. Cæteris amicè *Magno animo.* eum admittentibus ac deducentibus, Troadenses, à quibus etiam Xerxes (vt fertur) transitum donis redemerat, mercedis nomine ab Agesilao postularunt C talenta argenti, & totidem mulieres. Irrisit eos Agesilaus, dicénsque cur non recta venissent acceptum quod petebant, adduxit exercitum, collatísque signis eos multa ipsorum cum strage fudit, atque transiit. Macedonum regi cùm eandem proposuisset quæstionem, isque se deliberaturum diceret: Deliberet ergo, inquit, nos pergemus. miratus itaque audaciam eius Macedo, sibique timens, vt amicum transire iussit. Thessalorum, qui hostium erant socij, agrum populatus est, missis Larissam Xenocle & Scytha amiciciæ coëundæ causa. Qui cùm compræhensi custodirentur, reliquis grauiter hoc ferentibus, ac censentibus debere Agesilaum obsidere atque oppugnare Larissam, fatus nolle se alterius istorum virorum interitu vel totam mercari Thessaliam, pactis conditionibus eos recepit. Audito pugnatum esse apud Corinthum, & Spartanorum planè paucos, Corinthiorum, Atheniensium, reliquorúmque sociorum permultos occubuisse, nullam in vultu læticiam, aut ob victoriam animi elationem præ se tulit: sed altè ducto gemitu, O infelicem, dixit, Græciam, quæ tantum *Bella intestina.* hominum ipsa sibi interemit, quantum satis erat ad vniuersos vincendum barbaros. Pharsaliis ipsum vrgentibus & exercitum ipsius vexantibus 1ↄ equitibus eos fudit, trophæúmque sub Narthacio statuit, & omnium victoriarum hac maximè delectatus est, quod suo instructo seorsim equitatu, eo solo superasset hos, qui re equestri maximè se iactabant. Diphrida Lacedæmone mandatum ei adferente vt statim ex itinere in Bœotiam irrumperet: quanquam id statuerat alio tempore & maiore cum apparatu facere, paruit tamen magistratui, & accitis X X millibus eorum qui ad Corinthum castra habebant, in Bœotiam invasit, prælióque ad Coroneam congressus cum Thebanis, Atheniensibus, Argiuis, & Corinthiis, victoriam obtinuit. Et quanquam corpus eius multis vulneribus malè fuit ea in pugna mulctatum, quæ omnium eius tempestatis fuit teste Xenophonte maxima, nihil tamen reversus domum in vitæ & victus ratione post tot victorias prosperósque successus mutauit. Videns ciuium quosdam equis alendis sibi arrogare famam ac superbire, Cyniscæ sorori persuasit, vt conscenso curru ludis Olympicis decertaret. volens demonstrare Græcis cer-

tamina ista nõ virtutis alicuius, sed diuitiarum esse & sumtuum. Cum haberet secum studioséq; tractaret Xenophontem sapientem, suasit ei vt filios suos Spartam accerseret, ibiq; educaret, vt instituerentur omnium pulcerrima disciplina imperandi ac parendi. *Obedientia.* Aliàs interrogatus, quámnam ob causam Spartani aliis feliciores essent, respondit: Quia plus quàm alij exercent se in imperando & obediendo. Lysandro mortuo cùm invenisset magnam factionem, quam ille statim post reditum ex Asia adversus Agesilaum excitauerat: animum adiecit ad demonstrandum qualis dum viueret ciuis fuisset Lysander. cúmq; orationem legisset in libro relictam, quam Cleo Halicarnassensis composuerat, Lysander autem fuerat ad populum habiturus de rebus nouis, & immutanda republica: statuit eam in medium proponere: Sed cùm de senioribus quidam ea pellecta vím dicendi artificiúmque metuens, suaderet ne è sepulcro effossum produceret Lysandrum: obtemperauit, eámque rem omisit. *Inimici vt tractandi.* Eos autem, qui clanculum se ipsi opponebant, palàm quidem non incessit. sed conficiens hoc vt quidam eorum se duces aut alio cum magistratu sequerentur, demonstrauit eos vbi potestatem adepti essent, malos esse ac rapaces. accusatis deinde opitulans atque patrocinans, familiares sibi redegit, atque ad se traduxit, ita vt nullum deinde haberet adversarium. Petentià se vt ipsius nomine suis in Asia hospitibus scriberet, vt quod iustum erat consequi posset: Mei quidem, respondit, hospites vltrò faciunt quod iustum est, me etiam nihil scribente. *Commendatio.* Monstrabat ei quidam vrbis alicuius muros validè admodum exstructos, & quærebat, Pulcrósne eos iudicaret? respondit: Ita per deos, sed non vt viri, verùm vti mulieres intus habitent. Megarensi cuidam ad se de vrbe gloriosè loquenti: Adolescens, inquit, tui sermones magna opus habent potentia. Quæ alios admirari videbat, ea ne nosse quidem statuerat. Et cùm aliquando Callipides tragœdiarum histrio, celebris apud Græcos famæ & cui omnes multum tribuerent, primùm ei occurrisset atque salutasset, deinde proteruè in comitatum se ingessisset, atque ostentaret, sperans blandè se ab Agesilao compellatum iri, tandem diceret, *Contemtus rerũ inanium.* Non agnoscis me rex, neq; inaudiuisti quis sim? intuitus in eum, Nónne, inquit, tu Callipides es mimus? Vt audiret quendam, qui vocem lusciniæ imitabatur, rogatus renuit, quòd diceret se ipsum sæpe audiuisse lusciniam. Menecrates medicus quia in quibusdam desperatis morbis vsus erat successu felici, cognominabatur Iupiter. quo titulo cum vteretur importunius, & ausus fuisset ad Agesilaum scribere, Menecrates Iupiter Agesilao regi S. non lectis reliquis rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanam mentem. Cùm Conon & Pharnabazus classe regia mare obtinerent, ac oram Laconicæ maritimam oppugnarent, Atheniensium autem Astu muniretur præbente pecuniam Pharnabazo: pacem cum rege Persarum fecerunt Lacedæmonij, miserúntq; vnum de suis ciuibus Antalcidam ad Tiribazum, qui regi ipsorum nomine Græcos in Asia habitantes traderet, pro quibus Agesilaus bellum gesserat. quo factum est improbissimè, vt huius rei infamiæ particeps esset Agesilaus. Inimicus enim ei erat Antalcidas, pacémq; omnibus viribus machinabatur, quòd bello Agesilaus cresceret, summámque adipisceretur gloriam & potentiam. Enimverò dicenti Lacedæmonios ad Medorum partes inclinare, Immò, respondit, Medi potiùs Laconisant. Interrogatus aliquando, vtra virtutum harum, fortitudinis & iusticiæ, præstantior esset: Respondit nullum fore vsum fortitudinis non præsente iusticia. omnibus autem iusticiam colentibus, nihil opus fore fortitudinė. Asianis regem Persarum ex consuetudine magnum appellantibus, Quid, inquit, maior me est, si non iustior est, neque temperantior? Qui in Asia habitabant, eos aiebat in libertate malos, si seruirent, bonos esse. Interrogatus, quo quis maximè pacto inter homines præclarum invenire posset *Gloria.* nomen: Respondit, si optima dicat, & pulcerrima agat. Ducem aiebat debere adversus hostes audacia, adversus subditos benevolentia instructũ esse. Querenti qd pueris esset discendũ, Hęc ait, qbus etiã ad virilem provecti ætatẽ vtanť. Ius dicens, cùm *Iudicis officiũ.* actor benè dixisset, reus malè, atq; hic identidẽ inculcaret, Agesilae regẽ tutari leges oportet: si, inqt huic, domũ tibi aliqs tuam pfodisset, aut vestẽ abstulisset, putásne architectũ aut textorẽ tibi opem laturum fuisse? Pace cõposita epistolã ad se à rege scriptã, & à Persa quodã cum Callia Lacedæmonio missam, in qua hospitium & amicicia offerebanť, nõ accepit: sed regi iussit renũciare, nihil eũ opus habere ad se mittendis epistolis. nã si amicũ se rex Spartæ & Græcię gerat, ipsum summopere ei fore amicũ: sin verò insi-

insidiari deprehendatur, non esse quod se credat ipsi amicum fore, etiam si plurimas acciperet epistolas. Ferunt eum, quod impensissime liberos suos diligebat, domi in arundine cum puerulis ludendi gratia equitasse. conspectúmque à quodam amicorum, monuisse, ne cuiquam hoc diceret priusquam ipse quoque pater esset factus. *Amor liberorum.* Continenter cum Thebanis bella eo gerente, & in pugna quadam vulnerato, Antalcidam ferunt dixisse: Pulcram à Thebanis mercedē reportas, quos inuitos & nescientes pugnare docuisti. Nam revera narratur, nunquam bellicosiores fuisse Thebanos, quàm tum temporis, ob crebras Lacedæmoniorum adversus eos expeditiones. Idcirco etiā Lycurgus ille priscus in legibus, quas Retras appellant, vetuit sæpe cōtra eosdem bellum gerere, ne ij bellandi rationem discerent. Vt intellexit molestum esse sociis, quòd in continentibus expeditionibus paucos Lacedæmonios ipsi tanta multitudine sequi cogerentur, vt eorum numerum demonstraret, omnes socios iussit inter sese permixtos sedere, seorsim Lacedæmonios. *Milites veri.* Tum præconis voce surgere iussit, primùm figulos, & postquā hi surrexerunt, fusores deinde ærarios, tum fabros, pòst architectos, deni&que; singulorum artificiorum id genus tractatores. ita factum est, vt vniuersi propè socij surgerent, nemo Lacedæmoniorum: his enim per leges non licet tractare vllam sordidam artem. ridens ergo Agesilaus, Videtis, inquit, quanto nos plures quàm vos milites emittamus. In Leuctrica pugna multi Lacedæmonij fugerant, & obnoxij erant infamiæ legibus decretæ. Ibi cùm Ephori viderent vrbem viris vacuam, quæ tunc militibus opus habebat, cogitabant quo pacto saluis legibus illos tamen infamia liberarent, ideo&que; Agesilao munus legis ferendæ iniungebāt. Is in publicum progressus, No uarum, inquit, legum autor equidem non fuero: neque enim iis quæ sunt addere, detrahere, aut in iis mutare quicquam velim. Bene autē habet, vt leges nostræ à crastina die sint ratæ. *Callidè.* Epaminondam autem tanta cum procella & æstu irruentem, quāquam pauci essent in vrbe, arcuit tamen Lacedæmone & repulit. In pugna ad Mantineam hortatus est Lacedæmonios, vt omissis reliquis in solum pugnarēt Epaminondam: solos, inquiens, prudentes esse fortes, & illo necato facilem fore de reliquis victoriam, fatuis & nullius precij hominibus. *In duce quantum situm.* id&que; consilium exitus comprobauit. Cùm enim vinceret Epaminondas, fugiētibus Spartanis, hunc se obvertentem & suos vocantem quidam Lacedæmoniorum lethali vulnere deiecit. tum reversi à fuga qui cum Agesilao erant dubiam reddiderūt victoriā, Thebanis multo quàm antè deterioribus, Spartanis melioribus apparentibus. Cùm pecuniæ egerent Spartani ad bellum, vt qui militem alerent peregrinum, profectus est in Aegyptum Agesilaus, mercede militaturus regi Aegypti ipsum accersenti. Contemnebatur autem ab Aegyptiis ob vestitus vilitatem: *Vestis.* putantibus regem Spartæ itidem vt Persarum visuros se in splendido corporis ornatu, malè de regibus opinantes. ostendit enim eis deinde maiestatem & gloriam prudētia & virtute esse parandam. Cùm autem videret eos qui in pugna adfuturi ipsi erant, terreri periculo ingruente ob multitudinem hostium, (erant enim ducenta millia) & suorum paucitatem: statuit ante conflictum nemine conscio animare eos. *Fraus vtilis.* ita&que; manui substratæ victoriam inscripsit, sumtó&que; ab ariolo iocinore id in manum notis inscriptā imposuit, aliquandiú&que; tenens, dubitare se & animi pendere simulauit tantisper dum à iocinore notæ receptæ & infixæ sunt. tunc sociis eam scripturam mōstrauit, deos, inquiens, ea victoriam polliceri. quod illi certum boni successus argumentum se habere putantes, ad pugnam animati sunt. Hostibus verò ob multitudinem castra Aegyptia fossa circumvenientibus, ac Nectanabi (huic enim regi opitulabatur) iubente in aciem educere ac decertare, Nolo, inquit, prohibere quin hostes, id quod agunt, nobis fiant æquales. *Stratagema.* Pòst exiguo interstitio fossæ extremis distantibus, acie eo ipso in interstitio instructa, æqualis latitudinis ordinibus cum hoste pugnans, paucis suis militibus fudit hostes, magnam&que; eorum stragem edidit, ac multum pecuniæ Spartā misit. Ex Aegypto in patriam revertens, ea in nauigatione vita decessit. cùm quidem suis moriens mandauit, ne vllam sui corporis fingendo aut alia imitatione pararent imaginem. Si quid enim, aiebat, à me est præclarè factum, id monimentum mihi erit: sin verò, ne omnes quidem statuæ, hominum opera illiberalium. *Verá gloria.*

AGESIPOLIS Cleombroti F. narrante quodam Philippum intra paucos dies Olynthum evertisse: Atqui per deos, inquit, multis modis maiori temporis spacio talem vrbem non condet. Obiicienti ipsum, cum rex esset vnà cum iis qui ætate florebant obsidem fuisse, non mulieres & filios ipsorum: Quia enim, respon-

dit, iustum rectúmque est nosmetipsos nostra peccata luere. Cum vellet è patria catulos accersere, quidámque diceret vænales Spartę nullos esse: Antè, inquit, ne viri quidem: sed nunc sunt.

Agesipolis Pausanię F. Atheniensibus de controversia quæ ipsi cum iis erat ad Megarensium provocantibus iudiciũ: Turpe, inquit, est principibus Græciæ minus esse ius notum quàm Megarensibus.

Agis Archedami F. mandantibus aliquando Ephoris, vt assumta iuuenum manu quendam in eius patriam sequeretur, qui esset ipsum in arcem ducturus, respondit: *Proditor.* Quomodo verò, Ephori, cõvenit tot iuuenes credere ei, qui suam ipsius patriam prodit. Interrogatus quænam disciplina maximè exerceretur Spartæ, Peritia, inquit, imperandi & parendi. Dicebat Spartanos non quærere numerum hostium, sed vbi sint. *Fortiter.* Ad Mantineam cùm prohiberetur pugnare quod hostes numero vincerent, Necesse est, inquit, contra multos pugnet, qui multis vult imperare. Interroganti quot essent Lacedæmonij, respondit, quanti ad profligandos malos sufficiunt. Corinthiorum muros perambulãs, cum spectasset eos sublimes, validos, & in longum porrectos spacium, Quænam, inquit, hîc habitant mulieres? Sophistæ dicenti Orationem omnium rerum esse optimam, Proinde, inquit, tu, cùm taces, nullius es precij. Cùm Argiui accepta clade ferociùs ei occurrerent, videretque sociorum plerosque turbari, dixit: Bono este animo viri. vbi enim nos, qui vicimus, formido incessit, quid putatis animi esse iis qui à nobis fuerunt superati? Abderitarum legato, cùm is tandem facto multa loquendi fine interrogaret quid ciuibus renunciaret: Hoc, inquit, referes, quàm diu tibi visum fuit loqui, tam diu me tacitum audiuisse. Laudantibus Eleos, quod iustissimè Olympicum certamen administrarẽt, Quid præclari est, inquit, quod toto quinquen- *Invidia.* nio per vnicum diem iusticia funguntur? Narrantibus invidere ei quosdam ex altera familia, respondit: ergo & sua ipsis molesta erunt mala, & præterea mea amicorúmque meorum bona. Consulenti vt fugientibus hostibus transitum concederet: Quomodo, inquit, pugnabimus contra eos qui fortitudine freti nos sustinunt, si in eos nõ pugnamus, qui præ timiditate fugiunt? Proponente quodam de libertate Græcis paranda sententias, non ignobiles quidem eas, sed exsecutu difficiles, Tua, inquit, hospes verba vim & pecuniam desiderant. Dicenti Philippum ipsis Græciam inaccessam redditurum, Sufficit, inquit, nobis ô hospes in nostra versari terra. Legatus Perintho Spartam missus, cum post longum sermonem demum interrogaret Agin quid responsi Perinthiis ferret, Nihil aliud, inquit, quàm te, me tacente, vix tandem finem loquendi fecisse. Cùm solus venisset ad Philippum legatus, isque quæreret quid ita solus venisset: respondit, Etenim ad vnum. Iam senioti quidam antiquas leges vi- *Omnia in peius ruunt.* dens elanguescere, prauásque alias obrepere, dicebat Spartæ res sursum versum inverti. Tum Agis per iocum: Hoc si fit, rationi convenienter fit. nam puer ipse audiui patrem meum dicere, sursum versum res sua ætate inversas esse: idémque is se puerum ex suo patre audiuisse aiebat. non ergo mirandum, si posteriora prioribus deteriora eveniunt, sed si quando meliora aut similia obtingerent. Interrogatus, qua quis ratione liber permaneat, respondit, si mortem despiciat.

Agis iunior Demade dicente præstigiatores gladios Laconicos ob paruitatem deglutire: Atqui, inquit, gladiis potissimum nos hostem impetimus. Prauo ho- *Salse.* mini sæpenumerò interroganti quis esset Spartanorum optimus, respondit: Qui tui est dissimilimus.

Agis vltimus Lacedæmoniorum regum per insidias captus, indictáque causa damnatus ab Ephoris, cùm ad laqueum, quo erat ei guttur elidendum, duceref, cuidam ministrorum, quem plorare videbat: Desine, inquit, me deflere, qui tam scelerate atque iniustè morti addictus, meliore sum quàm qui me necant conditione: atque sic locutus, funi vltrò ceruicem præbuit.

Acrotatus parentibus postulantibus vt iniusta quadam in re operam ipsis nauaret, cùm aliquandiu verbis repugnasset, grauiùs vrgentibus dixit: Quandiu vo- *Iusticia.* biscum vixi, nullam habui iusticiæ noticiam. sed postquam me patriæ eiúsque legibus tradidistis, & ad iusticiam honestatémque pro viribus facultatibúsque vestris erudiuistis, conabor his potiùs quàm vobis obsequi. ac quoniam vultis me optima agere, optimũ autem est cùm priuato, tum multo etiam magis principi id quod est iustum: agam quę vultis, quæ verò dicitis detrectabo.

Alca-

Lucrum.

ALCAMENES Telecli F. interrogatus quo quis pacto regnum optimè conseruaret, respondit, Si lucrum posthabeat. Alij quærenti cur dona à Messeniis non accepisset, respondit: Quia iis acceptis fieri non poterat vt cum legibus pacem tenerem. Dicenti viuere ipsum contractè, satis alioquin opulentum, præclarum esse dixit cum qui sit locuples viuere secundum rationem, non secundum cupiditates.

Oratio. *Capitalia iudicia.*

ANAXANDRIDAS Leonis F. cuidã exsuliũ iniquiùs ferẽti, Heus tu, inquit, non quod ab vrbe sis alienus grauiùs est ferendum, sed si à iusticia esses. Ei qui ad Ephoros quædam non quidem abs re, sed tamen verbosiùs æquo verbis explicuerat, Hospes, inquit, re necessaria veteris nulla necessitate postulante. Interroganti cur seruis helotibus agros colendos traderent, non ipsi curarẽt, respondit: Quia eos parauimus non vt ipsos, sed vt nos curaremus. Quodam dicente, Existimationem esse damnosam, beatúmq; fore qui de gloria paranda non laboret: hac, inquit, tua ratione flagitiosi erunt beati. quì enim sacrilegus aut iniustè agens famã curaret? Interroganti cur Spartani in bellis ita audacter pericula adirent, Respondit, Quia nobis studio est vt soliciti simus de vita, non, vt alii, timidi. Interrogatus cur cùm de vita inquiritur in iudicio, causa à senioribus per complures dies disceptetur, & qui absoluitur, nihilominus reus maneat, sic respondit. plures dies iudicio impendi, quòd in tali casu error correctionem non admittat. interim reũ legibus teneri, quia hac lege permissum sit rectiùs aliquid de eo decernere.

Pecunia.

ANAXANDER Eurycratis F. quærenti cur pecuniam in ærarium non colligerẽt Spartani, respondit, Ne custodes ei præfecti corrumpantur.

ANAXILAS, miranti cur Ephori regibus non assurgerent, cùm quidẽ ab iis constituantur: causa, inquit, eadem est cum ea, ob quam ephori sunt.

ANDROCLIDAS Laco mutilatus pedem inter milites suum nomẽ professus est. prohibentibus, quòd eum mutilum dicerent, Atqui, inquit, nõ fugientem sed manentem oportet pugnare in hostes.

Gratiam quid pariat.

ANTALCIDAS in Samothrace cùm initiaretur sacris, quærẽti sacrificulo ecquid in vita flagitij perpetrasset: si quid, ait, tale egi, norunt ipsi dij. Atheniensi indoctos appellanti Spartanos, dixit: Soli ergo nos nihil à vobis didicimus mali. Alij Atheniensi dicẽti, Nos quidem vobis à Cephiso pulsis sæpenumerò institimus: at nos, inquit, vobis nunquam ab Eurota. Interroganti qua quis ratione maximè placere hominibus posset, respondit, Si dicendo eos quamplurimum delectet, & in vitæ vsu maximè eis prosit. Sophistæ cuidam laudationem Herculis recitare volenti, Quis enim, inquit, eum vituperat. Agesilao in pugna à Thebanis vulnerato, Habes, ait, mercedẽ, qui eos inuitos ignarósq; pugnare docueris. videbantur enim Thebani cõtinentibus in ipsos Agesilai expeditionibus bellicosi facti. Muros Spartæ aiebat esse iuuenes, terminos autem hastarum cuspides. Quærenti cur in bello gladiis breuibus vterentur Spartani, causam reddidit, quod comminus in hostem pugnarent.

ANTIOCHVS Ephorus, audito Messeniis agrum à Philippo adsignatum, An, inquit, vim quoq; iis dedit, vt de eo pugnantes vincant?

Mulier. *Salse.*

ARIGEVS, cùm quidam non suas, sed alienas laudarent mulieres, Mehercle, inquit, de pulcris & honestis mulieribus nihil temere dici, sed quales eæ sint omnibus extra maritos ignotum esse oportebat. Aliquando per Selinuntem Siciliæ vrbem iter faciens, in monimento quodam hanc legit inscriptionem:

Hos restinguentes Mars fortè tyrannida sæuus
Ponè Selinuntis mœnia strauit humi.

tum ille: meritò estis interfecti, aggressi tyrannidẽ ardentem restinguere, quæ vt conflagraret sinere potius debebatis.

Prudenter.

ARISTO, laudante quodam Cleomenis dictum, qui interrogatus quod esset boni regis officium, responderat, Amicis bene, inimicis malè facere: quanto, inquit, mi homo rectius erat amicis bene facere, ex inimicis autem amicos redigere? Hoc constat primum omnium Socratem dixisse, eiq; vt autori acceptũ fertur. Interrogãti quot numero essent Spartani, Tot, inquit, quot hostibus arcendis sufficiant. Recitanti cuidam funebrem orationem in Athenienses a Lacedæmoniis cæsos, Quales, inquit, putas esse nostros, à quibus hi victi sunt?

ARCHIDAMIDAS laudanti Charilaum, quòd omnibus ex æquo mitis esset, Quî potest, inquit, iustè laudari, qui etiam malis se mitem præbet? Cuidam Hecatæum so-

Grauiter. phistam repræhendenti, quòd in conuictum ipsorum (quod syssition vocant) receptus nihil diceret: Ignorare mihi videre, dixit, Quòd qui dicere nouit, tempus etiam dicendi non ignorat.

ARCHIDAMVS Zeuxidami F. interrogatus quinam Spartæ præessent, respõdit: Leges, & magistratus ex earum præscripto. Laudanti citharœdum, eiúsque peritiam *Laus quibus debeatur.* admiranti, Mi homo, inquit, quis honor apud te erit bonis viris, qui fidicinem adeò laudes? Cùm ei quidam fidicinem commendaret ab arte: Hic quidem (dixit alio cõmonstrato) apud nos bonus est iuris coctor. innuens nihil præstare artificium quod voce voluptatem gignit ei quod obsonio aut iusculo parando voluptatem conciliat. Pollicenti se vinum ei dulce redditurum, Quid attinet, inquit? nam & plus insumetur, & virilia reddet minùs vtilia. Castra ad Corinthum metatus, cùm e loco muris vici- *Omen.* no prodire lepores cerneret, commilitonibus dixit: Facilè hostes in nostram venient *Arbitrium egregium.* potestatem. Arbiter à duobus sumtus, adductus in Chalciœci Mineruæ fanum sacramento deuinxit, staturos eos ei quam tulisset ipse sententiæ. qua confecta re, Pronunciare se dixit, non nisi priùs composita lite ipsos inde abire debere. Cùm Dionysius Siciliæ tyrannus preciosas vestes filiabus ipsius misisset, non accepit: quòd vereri se diceret, ne his indutæ deformes ipsi viderentur. Filium audaciùs pugnare aduersus Athenienses videns, Aut adde, inquit, viribus, aut aliquid de animi elatione deminue.

In superbientem. ARCHIDAMVS Agesilai F. Philippo, qui ad Cheroneam victoria potitus litteras ad ipsum dederat asperiores, rescripsit: Si tuam vmbram metiaris, depræhendes eam nihilo quàm fuit ante victoriam esse longiorem. Interrogatus quantum regionis Spartani possiderent, Quanto, respondit, hasta pertingimus. Cùm Periander nobilis lau- *Inepta curiositas.* datissimúsque medicus inepta carmina scriberet: Quánam, inquit, de causa pro scito medico cupis appellari malus poëta? In bello contra Philippum, suadentibus nonnullis procul à patria pugnandum esse: Non hoc, ait, considerãdum est, sed an hostem prœlio superaturi simus. Laudantibus ipsum quod Arcades vicisset, respondit: Præstabat eos prudentia à nobis, quàm viribus esse victos. Impressione in Arcadiam facta, Eleos Arcadibus auxilium velle ferre audiens, sic per litteras compellauit: Archi- *Belli sumtus.* damus Eleis: bonum est quiescere. Sociis in bello Peloponnesiaco querentibus quãtum pecuniæ sufficeret, & tributum definiri sibi postulantibus: respondit, Bellum determinato sumtu non ali. Vbi catapultæ tormentum vidit, tum primùm ex Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, periit viri virtus. Græcis ei obtemperare, & soluere cum Antigono & Cratero Macedonibus inita pacta, libertatémque amplecti recusantibus, *Perfidia.* quia molestiores sibi fore Spartanos quàm Macedones putarent: Ouis, dixit, semper voce vtitur eadem: homo multis & variis, dum conficiat quod vult.

ASTYCRATIDAS, postquam Agis rex ad Megalopolin fuit ab Antigono pugna superatus, dicenti, Quid facietis Spartani? an Macedonibus seruietis? respondit: Quid? an impedire potest victor, ne pugnantes pro Sparta mortem oppetamus?

BIAS insidiis circumuentus ab Iphicrate Atheniensium duce, militibus interrogantibus quid faciendum foret: Quid aliud, inquit, quàm vt vos vestræ saluti consulatis, ego pugnans moriar.

BRASIDAS murem in caricis à se deprǽhensum morsus ab eo dimisit. tum ad eos *Vltio.* qui aderant conuersa oratione, Nihil, inquit, ita est exiguum quod saluum esse nõ possit, si vim inferentes vlcisci audeat. Quadam in pugna telo per clypeum adacto vulneratus, hoc ipso euulso hostem interfecit. interrogatúsque quomodo vulnus accepisset, respondit, Prodente me clypeo. In bellum proficiscens, Ephoris scripsit: In bello omnia pro viribus rectè geram, aut moriar. Postquam liberatis qui in Thracia habitabãt Græcis in acie cecidit, missique Spartam legati matrem eius Argileonidem conuenerunt: primùm ea quæsiuit, an honestè obiisset Brasidas. deinde Thracibus cum *Modestè.* laudibus ferentibus, nullúmque alium esse talem dicentibus, Erratis, inquit, hospites. vir egregius fuit Brasidas, sed multos eo præstantiores habet Sparta.

DAMONIDAS vltimo loco in choro constitutus ab eo qui chorum instituebat, *Fiducia sui.* Laudo te, inquit, chorage, qui rationem inveneris, qua hunc quoque locum alioqui ignominiosum cohonestares.

DAMIS ad postulata ab Alexandro missa, quibus decreto se in numerum deorum referri iubebat: Concedimus, inquit, Alexandro, vt si ita vult, Deus vocetur.

Damin-

DAMINDAS Philippo in Peloponnesum irruēte, cùm quidam diceret fore in periculo Lacedæmonios, nisi cum illo pacem componerent, respondit: Semivir, quid mali nobis expectandum est, qui mortem contemnimus?

DERCYLLIDAS Pyrrho, ad quem iam exercitum ad Spartanorum fines habentem missus erat legatus, imperāti vt Cleonymum regem suum reciperent, alioqui cogni turi nihilo se alus fortiores esse, respondit: si deus es, nihil te metuimus, nulla tibi orta à nobis iniuria. sin homo es, nihilò nobis præstas.

DEMARATVS verbis ab Oronte asperiùs tractatus, dicenti, Duriter te vsus est, Demarate, Orontes: respondit: Nihil is in me peccauit. nocent enim non qui ex odio loquuntur, sed qui gratiam blandiendo captant. Interrogatus à quodam, cur Lacedæmone ignominia notarentur qui clypeum amisissent, non item qui galeam aut thoracem, retulit: quia hæc sui ipsorum causa gestant, clypeum autem propter communem ordinem. Audito fidicine, videt, inquit, mihi hic non malè nugari. Quodam in consessu interrogatus, an ob fatuitatem quidam, aut potiùs ob inopiam materiæ dicendi taceret: atqui, inquit, stultus tacere non posset. Quærenti cur rex cùm esset Sparta exularet, respondit, Quia maiore vi sunt leges eius ciuitatis. Persæ cuidam, qui continentibus largitionibus amasium ipsi abstulisset, ac diceret, Heus Laco, venatus sum tuum amasium, respondit: Minimè verò, sed emisti. Defecerat quidā Persa à rege suo, eiq; Demaratus persuaserat vt ad regem rediret. quem cum deinde rex necare intenderet, Demaratus: Turpe, inquit, est ô rex, à quo cùm inimicus esset pœnas sumere defectionis non potuisti, eum nunc amicum factum abs te occidi. Parasito regis sæpius exilium sibi exprobranti respondit: nolo, hospes, tecum contendere: consumsi enim vitæ ordinatos sumtus.

Adulatio. *Silentium.* *Iustè.*

ECPREPES Ephorus Phrynidis musici fides de nouē duas ascia precidit, inquiēs: Noli maleficium Musicæ inferre.

EPAENETVS omnium aiebat peccatorum & iniuriarum causam esse homines mendaces.

Mendacium.

EVBOIDAS quosdam audiens mulierem laudantes alienam improbauit, dicens omnino de muliebri natura apud exteros nullum debere sermonem fieri.

EVDAMIDAS Archidami F. Agidis frater, videns in Academia Xenocratem iam grandi natu cum discipulis philosophantem, quæsiuit quisnam esset iste senex. cùm responderetur, sapientem esse, vnúmq; eorum qui virtutem quærerent: Et quando, inquit, vtetur virtute, si eam etiamnum quærit. Philosophum audiēs differete solum sapientem esse bonum imperatorem: oratio (inquit) admiratione digna, sed qui dicit fidem non meretur: nō enim eum tubæ circumsonuerūt. Venit ad Xenocratem Eudamidas, cùm is explicato propòsito iam finem dicendi fecisset. ac quodam comitum dicente, Quando nos venimus, iste cessat differere: non iniuria, inquit, si quidem iam dixit quæ voluit. addenti, Atqui expediebat audire, Quid, ait? an si venissemus ad iam cœnatum, iuberemus eum denuò cœnare? Interrogatus cur ciuibus bellum contra Macedones molientibus ipse quiescere decreuisset: Quia, inquit, nihil mihi opus est eos erroris convincere. Alio Persicis victoriis commemorandis cum ad bellum exhortante, Videris, inquit, mihi ignorare hoc idem esse, ac si quis quod CIↃ oues superasset, contra L lupos pugnandum sibi duceret. Cum fidicen quidam placuisset, rogatus qualis sibi is videretur, respondit, Magnus delinitor in re exigua. Laudante quodam Athenas, dixit Non posse meritò laudari eam vrbem, quam nemo propterea dilexerit, quòd ibi esset factus melior. Argiuo cuidam dicēti Lacones deteriores peregrinando fieri, quòd à patriis desciscerent legibus: At vos, inquit, Spartam venientes non deteriores abitis, sed meliores. Alexandro apud Olympiam edicto omnibus exsulibus reditum in patriam permittēte, solis demtis Thebanis: Infelix quidem, aiebat, ô Thebani hoc edictum vobis, sed gloriosum. vos enim solos Alexander metuit. Interrogatus cur ante pugnam Musis litarent, Vt, inquit, actionibus bona obveniant præconia.

In philosophos. *Argutè.* *Peregrinatio.*

EVRYCRATIDAS Anaxandridæ F. quærenti cur de contractibus Ephori quotidie ius dicerent, respondit: vt etiam in hostico nobis invicem credamus.

ZEVXIDAMVS interroganti cur de fortitudine leges non scriptas seruarent, neque potiùs litteris conceptas adolescentibus ad legendum proponerent: quia, inquit, condocefaciendi sunt vt facinoribus fortibus potiùs animum advertant, quàm scri-

Leges non scriptæ.

pturis. Aetolo quodam dicente virtutem affectanti commodiorem bello pacem esse, Non per deos, inquit: sed ei mors quam vita est melior.

Ocium. HERONDAS Athenis quodam ocij damnato, cùm adesset idq; inaudiuisset, ostendi sibi petiit istum, qui tam liberalis criminis esset conuictus.

THEARIDAS gladium in cote subigens, cùm interrogaretur acutúsne esset, respondit: Acutior est quàm calumnia.

THEMISTEAS vates cum prædixisset Leonidæ regi suam & exercitus ad Thermopylas internecionem, rexq; ipsum Spartam ablegaret, prætextu eo vt quæ futura erant significaret, re ipsa autem vt ne vnà is periret: non sustinuit abire, sed dixit, Pugnatum se, non nunciatum à patria missum.

THEOPOMPVS interroganti quo quis modo regnum tutò conseruaret, respondit: Si iustam dicendi libertatem amicis permittat, & subditorum, quantum fieri potest, vindicet iniurias. Hospiti dicenti apud suos se ciues amatorem Laconum appel-*Ciuis officium.* lari, Prestabat, inquit, ciuium te quàm Laconum amatorem nominari. Legato Elide misso, qui se iccirco à ciuibus aiebat missum, quod solus Laconicam imitaretur viuendi rationem, Tuáne, inquit, an reliquorū vita melior est? respōdente suam, Quomodo igitur, inquit, seruari ea potest vrbs, in qua de multis vnus tantùm est bonus? Dicente *Salus reip.* quodam Spartæ salutem inde proficisci, quod reges ad imperādum haberet idoneos, dixit non eam esse causam, sed quod ciues obedire nossent. Pyliis maiores honores ipsi decernentibus scripsit, Mediocres honores tempore augeri, nimios aboleri.

THERYCION Delphis domum proficiscens cùm in Isthmo videret angustias ab exercitu Philippi occupatas, dixit: Malis vobis, ô Corinthij, ianitoribus vtitur Peloponnesus.

THECTAMENES iudicio Ephororum addictus morti, subridens abibat. ac quo-*Mors.* dam eorum qui vnà aderant rogante ánne Spartæ leges contemneret, Nequaquam, respondit. sed lætor hanc mihi soluendam esse mulctam, quam possum neq; precario neq; fœnori sumto quoquam præstare.

HIPPODAMVS cum Agide, qui tum Archidamo in castris aderat, à rege Spartam missus vt ibi res necessarias administraret, Nónne, inquit, honestius moriar pro Sparta fortiter pugnans? (excesserat autem iam annum ætatis octogesimū) ac postmodo sumtis armis, & ad dextram regi adstans in pugna mortem obiit.

HIPPOCRATIDAS satrapæ Cariæ, qui per litteras significabat Lacedæmonium quendam conscium insidiarum sibi structarum eas reticuisse, quærebátq; quid de eo statuendum putaret, rescripsit: Si magno cum aliquo affecisti beneficio, interfice: sin verò, ditione tua eiice, hominem ob timiditatem ineptum ad virtutem. Occurrenti *Consortia.* adolescenti, quem amator insequebatur, & colorem præ pudore mutanti: Cum talibus, dixit, ambulandum est, quibus cum visus eundem retineas colorem.

CALLICRATIDAS classis præfectus, Lysandri amicis flagitantibus vt faceret i-*Iustè.* psis facultatem cuiusdam inimici interficiendi, eóq; nomine L talenta offerentibus, quanquam ad stipendia naualibus sociis danda admodum pecuniæ egeret, tamē non assensit. cúmq; Cleander vnus de consiliariis diceret, Ego si tuo fuissem loco, accepis-*Magnitudo animi.* sem: respondit, Et ipse, si tuo. Sardes ad Cyrum iuniore profectus cōfœderatum Lacedæmoniorum, impetrandæ gratia pecuniæ ad stipendia classiariis persoluenda, qua prima vēnit die, Cyro iussit nunciari se ipsius colloquium expetere: cúmq; responsum esset Cyrum bibere, Expectabo, inquit, donec biberit. ac tum quidem, vt sensit congrediendi sibi copiam non fieri, discessit relicta de se rustici hominis opinione. Postridie iterum audiens eum bibere, & non prodire: fatus maiorem in id operam impendendum, vt nihil indignum Sparta agatur, quàm pecunia vt paretur, Ephesum rediit: diris prosecutus eos, qui primi sese barbarorum contumeliis exposuissent, eósque docuissent propter diuitias aliis insultare. iurauitq; coram præsentibus, se, vbi primùm Spartam rediisset, omnia conaturum vt Græcos in concordiam redigeret, barbaris ita terrori futuros, neq; eorum auxiliis, dum se inuicem premerent, opus posthac habituros. Interrogatus quales viri essent Iones, respōdit: In libertate mali, serui boni. Cùm Cyrus classiariis stipendia, ipsi autem xenia misisset, remissis xeniis sola accepit stipendia, Nihil sibi cum Cyro opus esse priuata amicicia: ad se enim pertinere eam, quæ cum rep. Lacedæmoniorum esset facta, inquiens. Apud Arginusas nauali prœlio decertaturus, Hermoni gubernatori monenti ex re esse classem abducere, quòd multo

plures

plures essent Atheniensium triremes, respondit: Quid tum postea? fugere quidem & turpe est, & damnosum Spartæ, optimum est manentem aut mori aut vincere. & ante conflictum cùm audiret aruspicem ex extis vaticinari exercitui victoriam, duci obitum, nihil territus, idque tantùm fatus, Non in vnius vita verti res Spartæ: ac se mortuo nihil decessurum patriæ, decessurum autem si hostibus cedat, Cleandrum suo loco subire iussit præfecturæ classis, & ad prœlium naualese contulit, inq; eo occubuit.

Cleombrotvs Pausaniæ F. hospiti cum patre de virtute contendenti, Eò vsq;, inquit, pater te præstabit, dum & tu genueris.

Cleomenes Anaxandridæ F. Homerum Lacedæmoniorum poëtam esse dicebat, Hesiodum seruorum helotum. illum enim precepisse quomodo bellum sit gerendum; hunc, quomodo agri colendi. *Homerus. Hesiodus.* Hic aliquot dierum pactus cum Argiuis inducias, cùm explorasset eos tertia nocte dormire, fretos induciis, adortus partim necauit, partim cepit. cúmq; ei violatio iureiurandi exprobraretur, negabat se vnà cum diebus noctes in eo complexum fuisse. addebátq; alias quocunque quis hostes modo lædeteet, & apud deos & apud homines summo iure factum putari. Vsu tamen ei venit, vt & tùm Argis (quorum occupandorum gratia fidem fefellerat datam) non potiretur, cùm mulieres Argiuæ arma è templis detrahētes iis eum propulsarēt: & postmodò mente captus, arrepto quodam cultro à talis vsq; ad loca lethalibus opportuna vulneribus sese dissecaret, itáque inter ridendum ac ringendum vita abiret. *Perfidia nō impunit.* Vate dehortante à ducendo ad Argos exercitu, ignominiosum que fore discessum inde prædicente, duxit tamen eam ad vrbem: cúmque portas invenisset clausas, & mulieres in muris stanteś: Hic tibi, inquit, videtur inglorius recessus, vbi mortuis viris mulieres portas occluserunt? Argiuis ei periurium & impietatem exprobrantibus: Penes vos est, inquit, malè vt mihi dicatis: penes me, malè vt vobis faciam. *Improbè.* Legatis à Samo prolixa prorsum oratione hortantibus vt bellum Polycrati tyranno faceret, sic respondit: Eorum quæ dixistis, prima non memini, ideóque ne media quidem intelligo: vltima verò mihi non probantur. *In verbosum.* Cùm maritimus prædo incursiones in agrum fecisset Laconicum, essétque depræhensus, ac diceret, Se non habuisse vnde stipendia militibus suis persolueret, neque se ab habentibus potuisse impetrare vltrò vt darent, itaque venisse, vt vi auferret: Compendiosam hanc esse dixit maliciam. Maledictis ab improbo quodā proscissus, Videre, inquit, mihi propterea omnibus malè dicere, vt nobis defendendis nostris conviciis tempus de tua malicia dicendi præripiatur. *Scitè in maledicum.* Quodā ciue dicente bonum regē debere vsquequaq; benignū esse: Sanè, inquit, dum non exponat se contemtui. Diuturno vexatus morbo, cùm animū lustratoribus nonnullis atq; ariolis, de quibus antè diuersum senserat, adverteret, miranti factum: Quid, ait, miraris? non sum idem qui antè, mutatus itaq; & sententiā mutaui. Sophista quodam de fortitudine disserente, affatim risit. dicentiq;, Quid rides Cleomenes, audiens de fortitudine disserentem, cùm quidem rex sis: respondit. Idem, hospes, fecissem hoc argumentum tractante hirundine: aquila autem perorante, quietissimè audiuissem. Cum Argiui dicerent se acceptam cladem exsarcituros: (Græci hoc anamacheistæ dicunt: macheistæ pugnaturum esse) miror, inquit, si duarū syllabarum additio meliores vos, quàm eratis antè, reddidit. *Salsè.* Delicatiusculā viuēdi rationē obiicieti, retulit: præstat hoc, quàm iniustū esse. tu quidē, etiamsi satis lócuples, tamen amore pecuniæ teneris. Quidam vt fidicinē ei commendaret, cùm aliàs laudabat hominē, tum optimū de Græcis fidicinē esse aiebat. huic Cleomenes quodā, qui ponè erat, ostēso, Mehercle, dixit, hic apud me coquorū optimus est. Mæander Sami tyrannus ob irruptionē Persarum Spartam cōfugerat, eiq; ostendebat quantū pecuniæ attulisset, donóq; offerebat quātum accipere vellet. accepit nihil: sed veritus ne aliis ciuiū ea elargiretur, ad Ephoros se cōtulit, atq; è re Spartæ fore docuit, si hospes suus Samius Peloponneso discederet, ne quē corrūperet Spartanū. Ephori parētes cōsilio, ea ipsa die publico edicto cedere Mæandrū iusserunt. *Pecunia.* Diceti, cur Argiuos devictos, qui sæpe bellū cōtra vos susceperūt, nō deleuistis? Nequaquā delēdi nobis sunt, respōdit, ne desintqui iuuenes nostros exerceāt. Interrogāti cur Spartani capta ex hostib. spolia nō suspenderēt diis: Quia, inquit, è timidis capta sunt. talia aūt neq; cerni ab adolescētib. neq; diis dedicari cōvenit. *Spolia.*

Cleomenes Cleombroti F. offerēti gallos pugnaces, eósq; inter pugnandū mori dicēti: Quin tu, inquit, aliquos horū mihi da, qui interficiūt eos, vtpote præstātiores.

Labotas cuidam verbosiùs dicenti, Quorsum, inquit, de paruis rebus magna

texis exordia? cùm rei quantitatem oratio debeat æquare.

Mutatio sententiæ. LEOTYCHIDAS primus dicenti pro occasionum ratione ipsum esse mutabilem: respondit, Non enim sicvt vos propter vestram maliciam. Interroganti, qua quis ratione præsentia bona potissimùm conseruare posset, respondit: Si non omnia fortunæ committat. Rursum interrogatus, Quidnam maximè ingenuis pueris sit discendum: Ea, retulit, quæ prodesse queunt virilem ætatem assecutis. Quærenti cur pauco *Sobrietas.* potu vterentur Spartani, respondit: Ne alij de nobis consultent, sed nos pro aliis.

LEOTYCHIDAS Aristonis F. narranti, Malè tibi dicunt Demarati filij: respōdit, Non me hercle miror. bene enim eorum nemo loqui possit. Cum propioris portæ pessulo se draco circumplicauisset, idq; ostentum vates dicerent; non sanè, dixit, hoc mihi *Contra superstitionem.* videtur. cæterùm tum putarem esse portentum, si pessulus anguem circumplicauisset. Philippo Orphei sacrificulo extremè pauperi, dicenti abs se sacris initiatos post mor*Salse.*tem beatos esse: Cur, inquit, fatue non quamprimùm moreris, vt desinas tandem infelicitatem tuam, paupertatémq; plorare.

LEO Eurycratidæ F. interrogatus quānā in vrbe aliquis tutissimè habitaret: respon*Aequalitas.*dit, In ea, in qua omniū ciuiū possessiones essent æquales, plurimúmq; haberet virium iusticia, minimum iniusticia. Ad Olympiam videns cursores operā dare vt cùm emit*Victoria fraude parta.*terentur carceribus alius alteri fraudem faceret: Quanto, inquit, maius studiū est cursoribus de celeritatis, quàm iusticiæ laude? Intempestiuè cuidam de rebus non vtilibus differenti, Hospes, inquit, præter rem vteris re alioquin valdè opportuna.

LEONIDAS Anaxandridæ F. Cleomenis frater, cuidā dicēti, Nihilo nobis es præstantior, quàm eo quod regnum geris, respōdit: atqui nunquā rex vester factus essem, nisi vobis præstarem. Proficiscens ad Thermopylas, vt cum Persis dimicaret, vxori Gorgoni scitanti quid ipsi mandaret: Vt bonis, inquit, nubas, & bonā prolem parias. Ephoris dicentibus paucos ipsum ad Thermopylas ducere: satis, respōdit, multos, ad id quod sumus acturi. Rursum quærētibus, an aliquid aliud statuisset agere, sic respon*Fortiter.*dit: Verbis præ me fero, ire me vt barbaris trāsitus intercludam: re vera proficiscor moriturus pro Græcis. Postquā in Thermopylas cum suis venit, ita eos est allocutus. narrant barbarū esse in vicinia, nos autē tempus terere. iam enim aut moriendū est nobis, aut vincendi barbari. Dicente quodā fore vt sagittæ barbarorū etiam solis cōspectum eriperent: scitū ergo erit, inquit, in vmbra pugnare. Alij nuncianti, Prope nos sunt hostes, respondit: Nimirū ergo & nos prope ipsos sumus. Dicenti, ades ò Leonida cum paucis cōtra tantam decertaturus multitudinē, respondit: si numero æstimatur res, ne tota quidē Græcia sufficiet, exigua portio barbaricarū copiarum: sin virtute, satis est hęc manus. Alteri idē dicenti: At enim, dixit, multos adduco, quippe morituros. Xerxi in hanc scribenti sententiā, Licet tibi, si contra deum pugnare nolis, & à meis velis stare partibus, soli vniuersis imperare Græcis: sic rescripsit, Si bona vitæ cognita haberes, vtiq; alienarū rerum cupiditatē deposuisses. mihi quidem potius est mori pro Græcia, quàm in omnes gentiles dominationē obtinere. Eidem scribenti vt arma sibi mitteret, rescripsit, Veni & accipe. Cùm adoriri iam vellet hostes, & polemarchi reliquos eum iuberent exspectare socios: Quid, inquit, an non adsunt qui sunt pugnaturi? aut nescitis solos eos cum hoste manum cōserere, qui reges reverentur & metuunt? Milites monuit, vt ita pranderent, tanquā apud inferos cœnaturi. Interrogatus cur optimi nobilem mortem obscuræ vitæ anteponerent, respondit: Quia hoc proprium naturę, illud sibi esse censent. Cùm cuperet adolescentulos eripere neci, & liquidò sciret id non passuros, vni post alterum scytalam dedit, ac cum ea ad Ephoros misit. Sed & de his qui iam ætate erant perfecta, tres eodem modo voluit seruare. ij autē accipere scytalas noluerūt. primus aiebat se non vt tabellariū, sed vt militem in exercitu esse: alter, præstantiorē se fore si in pugna adesset: tertius non post, sed ante hos se pugnaturum.

LOCHAGVS, Polyænidis & Seronis pater, quodam nunciante alterum filiorum esse mortuum: iamdudum, inquit, noram fore ei moriendum.

Educationis vis. LYCVRGVS legum lator, vt ciues ex vsitata victus ratione (viuebant autem delicatè) ad magis sobriam traduceret, virtutisq; studiosos redigeret, catulos duos educauit iisdem natos canibus, horúmq; alterum domi desidētem ad gulositatem adsuefecit, alterum ad venationem condocefecit. deinde in concionē eos produxit, propositísque quibusdam gulæ iritamentis, leporem etiam emisit. vtroq; ad id se incitante, ad quod erat adsuefactus, cùm leporem alter cepisset, dixit: Videtis, ciues, hos iisdem

natos

natos parentibus, educatione admodũ dissimiles effectos, & exercitatione magis quàm natura ad virtutẽ nos formari. Quidã dicunt, non produxisse eũ catulos eorũdem canum, sed alterũ e domi desidentibus, alterũ de venaticis sustulisse, ac domesticũ ab eo fuisse venationi, venaticũ catulum voracitati adsuefactũ, cùmq; vtroque ad id se proripiente, quod ei erat factum vsu familiare, ciuibus ostendisset quantum ad meliora aut deteriora studia conferret educatio, dixisse: Proinde vos quoque, Spartani, videtis, nihil nobis illam vulgo celebratam nobilitatem, ductúmque ab Hercule genus prodesse, nisi ea agimus, quibus ille omni alia humana gloria & celebritate maiorem sibi parauit, honesta per omnem vitam discentes exercentésque. Cum agrorum diuisionem ita instituisset, vt omnium ciuium portiones essent æquales, fertur postea temporis aliquando é peregrinatione reuertens cùm agros Spartanorum pertransiret recens demessos, conspicatus aceruos æquales iuxta sese iacere, delectatus fuisse, *Aequalitas.* vultúque renidente comitibus dixisse, Videri sibi totum agrum Laconicum, fundum esse fratrum multorum nuper diuisum. Nouis porrò tabulis introductis, conatus est etiam domesticam supellectilem apud omnes æqualem redigere, vt inæqualitatem omnem aboleret. Animaduertens autem ciues difficilimè passuros palàm sibi ista adimi, aureo & argenteo nomismate abrogato, solo iussit vti ferreo, ac definiuit quantũ *Nomisma.* eius æquare vniuscuiúsque facultates deberet. Hoc facto, omnis iniustitia Lacedæmone exterminata est. Nam neque furari, neq; muneribus corrumpi, neque defraudare alium aut rapere quisquam poterat porrò, cùm neque occultare iniustè partum liceret, neque possidere id magnum haberetur, neque vsus periculo careret, neque in commerciis apud exteros locum haberet. Præterea omnibus superuacaneis rebus Sparta interdixit. Quare nullus mercator, rhetor, ariolus, aut circulator, aut supellectilis superuacaneæ opifex Spartam veniebat: cùm ibi nomisma vtile abolitum esset, solúmq; ferreum vsurparetur, cuius mina Aeginensis quatuor asses æreos valeret. Vt autem luxum exscindere, & diuitiarum studium exstirpare posset, conuictus (syssitia, *Syssitia.* quòd cibum multi vnà caperent, Græci dicunt) instituit. Proinde causam quærentibus, cur ea introduxisset, ciuésq; ita diuisisset, vt pauci armati simul discumberent, respõdit: Vt promptè mandata capessant, & si quid rerum nouarũ moliantur, penes paucos sit peccatum. Aequalibus autem portionibus cibus potúsq; cunctis distribuebatur, & non hac modò in re, sed & veste stragula, vasisq; & aliis in vniuersum omnibus rebus nihil amplius diuiti erat atq; pauperi. Ita ergo diuitiis ad vilitatem redactis, cùm neque vti quisquam, neq; ostentare eas posset, familiaribus dixit: Præclarum est, socij, rebus ipsis demonstrare diuitias, id quod dicuntur, esse cæcas. Id quoque præcauit, ne *Diuitiæ cecæ.* domi priùs cibo potúq; saturati ad syssitia venirent. & non bibentem edentémq; secum reliqui culpabant vt intemperantem, ac qui ob molliciem victus communis esset impatiens. Multabatur etiam, qui eius criminis esset cõpertus. Agidi quidem regi non multo pòst tempore debellatis Atheniensibus domum reuerso, semélq; cum vxore volenti cœnare, ac partes suas qui adferret mittenti, polemarchi eas non miserunt: cúmq; postridie Ephori re cognita mulctauerunt. Cæterùm Ephori huiusmodi instituta Lycurgi molestè ferentes, coitione facta maledictis eum prosciderũt, lapidibúsq; obruere aggressi sunt. Fuga cùm se per forũ proripuisset, & cæteris ciuitatis in fanum Mineruæ Chalciœci confugisset: Alcander eum insequens, respicientis oculum baculo excussit. Hunc Lycurgus plebis scito sibi traditum vt pœnas sumeret, neq; vltus est, neq; obiurgauit: sed adhibitum suo conuictui, laudatorẽ vitæ rationis quam vnà vsurpabat, studiosúmq; omnium suarum actionum reddidit. Monimentũ autem sui casus posuit ad fanum Chalciœci, sacellum Mineruæ Optiletidis. nam oculi Doriensiũ istorum lingua optili dicuntur. Interrogatus cur scriptis legibus non esset vsus, respondit: Quia rectè instituti atque educati norunt vtilitatem temporis. Aliis sciscitantibus cur ad fastigium domus faciendum sola securi, ad ianuam sola serra vti, nullo alio instrumento permisisset, respondit: Vt ciues mediocritatem seruent in omnibus quæ in domũ inferunt, neq; eorũ quicquã possideant, quæ ab aliis magni fiunt. Ex hac consuetudine tractũ esse aiũt, quod Leotychidas prior, rex Spartæ, cœnans apud quendã, conspicatus fastigiũ domus magno sumtu exstructum & laqueatũ, quæsiuit ex hospite, nùmnam ista in regione arbores nascerentur quadrangulæ. Interrogatus præterea Lycurgus, cur vetuisset contra eosdem hostes sæpius expeditionẽ facere: causam attulit, Ne sæpius defendere se adsuescentes periti fiant rei bellicæ.

Ideo non leuiter vitio datum est Agesilao, quòd continentibus in Bœotiam expeditionibus Thebanos bello pares Lacedæmoniis redegisset. Percunctanti cur *Virginũ educatio.* corpora virginum cursu, lucta, disci & iaculi iactu exerceret, respondit: Vt in valido corpore fetus validas agens radices pulerè adolescat, ipsæq; deinde mulieres robore in partu fretæ dolores facilè sustineant atq; superent: vtq; si ita necessitas postulet, pro se suisq; liberis & patria possint pugnare. Repræhendentibus virginum in pompis solennibus nudationem, causamq; eius requirẽtibus: Vt, inquit, eadem cum viris exercentes studia, neq; viribus corporis & sanitate, neq; animi contentione & virtute iis cedant, popularémq; despiciant opinionem de se. Hinc est, quod Gorgo Leonidæ vxor narratur peregrinæ cuidã mulieri ad ipsam dicenti, Solæ vos Lacænæ viris imperatis, respondisse: Solæ.n.nos viros parimus. Ludorũ nudorum spectaculo interdicens cœlibibus, addénsq; ignominiã, accuratè prouidit, vt ciues liberis procreãdis *Cœlibatus.* darent operam. Cœlibes honore & cultu, quem senioribus adolescentes debẽt, priuauit. Et quod in Dercyllidam dictum fuit, à nemine est repræhensum, quanquam præclarum alioqui imperatorem. accedenti enim ei quidã iuniorũ sede non decessit, inquiens: neq; enim tu genuisti, qui mihi olim cessurus sit. Præterea interrogatus Lycurgus cur virgines sine dote nuptũ dari iussisset: respondit: Ne vel ob inopiã aliquæ manerent innuptæ, vel propter opes expeterenť: sed quivis in mores puellæ intuens, virtutem in delectu sequeretur. Eadẽ de causa etiã fucandi artificiũ vrbe eiecit. Tempus etiã iucundi matrimonij constituit vtriq; sexui. causamq; rogatus hanc exposuit, vt valida nascerenť è perfectis corporibus. Miranti cur nouo marito cõcubitu cum sponsa interdixisset, iussissetq; eum maiorẽ diei partẽ totámq; noctẽ cum æqualibus degere, cũ sponsa autem furtim & cautè congredi: eò, inquit, hæc tendunt, vt & validi corporibus maneãt, neq; satietas incessat, & amor semper sit recẽs, prolémq; edat validam. Vnguentum ex vrbe sustulit, vt olei perniciẽ: itémq; tincturã, vt sensus adulationem. omnibus verò fucandi exornandiq; corporis artem tractãtibus, Spartam inaccessam esse iussit, quòd malis artibus mores corrumperent. Tanta fuit isto tẽpore mulierũ pudicicia, tantúmq; abfuit a leuitate earũ quæ postea tẽporis exstitit, vt crimen adulterij apud ipsas habitũ sit pro incredibili. Ac sermo memoriæ ferť Geradatæ cuiusdã è priscis Spartanis, qui interrogatus ab hospite qua pœna Spartæ in adulteros vindiceť, nihil enim se videre hac de re à Lycurgo statutũ: respondit, Nullus apud nos fit adulter. Inferenti, Quid autem, si aliquãdo existeret: taurũ, inquit, pendere cogitur tantæ magnitudinis, vt capite trans Taygetũ porrecto ex Eurota bibat. Dicenti, Quomodo possit tantus inueniri taurus: subiecit: Quo verò pacto Spartæ possit adulter existere, vbi diuitiæ, luxus, & fucus ignominiosa censentur, verecundia autẽ, modestia, & subditorũ obedientia obtinent: Postulãti vt populo administrationẽ reip. traderet Lycurgus: Tu prior, inquit, domi tuæ imperiũ domesticis tuis trade. Interrogatus cur tam modica & vilia constituisset sacrificia, respondit: Ne vnquam deos venerari cessemus. Quærenti cur hæc duntaxat ciuibus permisisset certamina, in quibus nemo manũ intendens victũ se profitetur, respõdit: ne quis eorũ inter laborandũ despõdere animũ adsuescat. Scitãti cur crebrò iubeat mouere castra: vt, inquit, pluribus hostes damnis afficiamus. Alij quærenti cur turrium ac murorũ oppugnatione suis interdixisset: respondit, ne à muliere aut puero aut eorũ simili homine *Argutè.* præstãtiores interficianť. Consultãtibus Thebanis de sacrificio & luctu quibus Leucotheam veneranť, suasit, Si deã esse crederent, ne lugerent: si hominẽ, ne sacrificarent tanquã numini. Quærentibus ciuibus quo pacto hostiũ insultus amolirentur, Si, inquit, pauperes sitis, neq; vnus altero amplius quærat. Interrogantibus etiã de muris quid sentiret, negauit Vrbẽ munitione carere, quæ viris nõ lateribus coctis cincta sit. *Coma.* Comã quoq; colebãt Spartani, Lycurgi memorãtes dictũ, qui comã formosis pulcritudinẽ augere, deformes terribiliores reddere pronũciasset. Idem præcepit suis, vt si prœlio hostẽ fudissent ac vicissent, tantisper modò insequerenť fugientes, dũ victoriã constabilirent, deinde statim se reciperẽt. nõ modò, quia Græcanicũ nõ esset cedẽtes interficere: sed & vtilis hęc ratio. hostes.n. si scirẽt cedẽtibus parci, repugnãtes occidi, fugã pugna vtiliorẽ sibi arbitraturos. Interrogatus cur hostiũ cadauera spoliare vetuisset: Vt nè, inquit, spoliis intẽti pugnã negligãt, sed simul cũ paupertate ordinẽ seruẽt.

LYSANDER cùm duas ei stolas misisset Dionysius, & vtrã mallet filiæ afferre iussisset, *Improbè.* fatus ipsã filiã rectiùs delecturã, vtraq; sumta abiit. Hic homo versutus, & pleraq; fraudi-

fraudibus miscēs, iúsq; in sola ponēs vtilitate, veritatē aiebat nihilo meliorē esse mendacio, sed vtriusq; dignitatē & preciū vsu definiri. Reprehendētibus ipsum, & indignū Hercule dicentibus, quòd pleraq; imposturis ageret, dolóq; res non ingenuè gereret, ridens respōdit: Vbi nō sufficit leonina pellis, adsuēda est vulpina. Aliis vituperantibus ipsum ob violatū iuriurandū, q̃d Mileti dixerat: Pueros talis, viros sacramētis decipi debere respondit. Cùm Athenienses ex insidiis vicisset ad Aegos potamos, famæq; pressos vrbē dedere coegisset, Ephoris scripsit: Captæ sunt Athenæ. Argiuis in controversia de agris adversus Spartanos iustiora sese afferre argumēta dicētibus, gladiū stringens: Qui hunc, inquit, tenet, is optimè de finibus agrorū disputat. Bœotos, cum per eorū ditionē esset transiturus, cernens in vtranq; nutare partē, misit qui interrogaret, Rectísne se hastis vellent, an verò demissis transire. Megarensi cuidā in cōcilio liberiùs ipsum appellanti, Tua, inquit, hospes verba ciuitate opus habēt. Cum defecissent Corinthij, & iuxta eorum muros duces suos videret ad oppugnationem parū habere animi, lepus autē conspiceretur fossam transilire: Non pudet, inquit, Spartani hos hostes metuere, quorum ob ignauiam muris lepores indormiunt. In Samothrace oraculū cōsulentē sacerdos cùm iuberet dicere, quod in vita sua maximū perpetrasset scelus, Tuóne, inquit, an deorū iussu? respondenti, Deorū: tu itaq;, ait, apage hinc, & ego diis, vbi interrogabūt, dicā. Persæ quærēti quā reip. formā maximè probaret: in qua, inquit, fortibus & ignauis suū tribuit. Dicēti, laudo te & defendo, respōdit, Duos se ruri habere boues, quibus tacētibus, se tamen exquisitè nosse vter eorū piger sit, vter industrius. Cuidā peregrino conuicia in ipsum iacienti dixit: Crebrò ista dicito, dicito absque intermissione, si fortassis animi tui mala, quibus plenus videris esse, possis egerere. Aliquo post mortē eius tēpore oborta sociali cōtroversia, Agesilaus domū Lysandri venit inspecturus ea de re litteras, quas secū is retinuerat. Inuenit autē librū Lysandro scriptū de repub. in quo erat hæc sententia, regnū familiæ Eurytionidarū & Agiadarū adimendū, inq; medio ponendū esse, regémq; ex optimatib. creandū: ne posteris Herculis is honor haberet, sed iis qui imitarent virtutē Herculis, qua is ad deos evectus fuit. hāc orationē cū vellet evulgare ad ciues Agesilaus, vt ostēderet qualis ciuis Lysāder fefellisset, eiúsq; amicos traduceret: Lacratidā ferūt ephororū tūc principē veritū ne oratio ea persuaderet, inhibuisse eū ac monuisse, Nō esse eruendum è sepulcro Lysandrum, sed orationē consepeliendam, vafrè & ad persuadendum aptè compositā. Qui filias eius ambiuerant, mortuo autem eo, quod pauperem fuisse tum liqueret repudiabant, ephori mulctauerūt, quòd quem ob diuitiarum opinionem coluissent, hunc iustitiam eius ac probitatem paupertate arguente spernerent.

Omen. (margin)

Iuste. (margin)

NAMERTES legatus aliquò missus cùm à quodam isthic felix prædicaretur ob multitudinem amicorum, Habésne, inquit, indicium certum quo probare possis quis multos habeat amicos? doceri se id postulanti, Rebus, ait, secundis.

NICANDER narrāte quodā Argiuos ipsi maledicere, Pœnas ergo, inquit, dabunt, qui de bonis malè loquantur. Quærēti cur comā & barbā alerēt Spartani, respondit: Quia virum & maximè ornat, & minimo sumtu cōstat proprius ornatus. Atheniensi cuidam dicenti, Nimium ô Spartani ocio estis dediti: Vera, inquit, dicis: at non, vt vos, in quascunque res operam impendimus.

PANTHOEDAS in Asia legatione fungēs, ostendētib. quibusdā murū probè munitū, Per deos, inquit, hospites, pulcrū est gynęceū. In Academia philosophis multa & præclara disserētibus, ac deinde ex ipso quærētibus, quid sentiret de his disputationibus: Equidē, inquit, præclaræ sunt, sed nullius precij, cùm vos istis rebus nō vtamini.

PAVSANIAS Cleombroti F. Deliis de insulæ suæ iure adversus Athenienses disputantibus, ac dicētib. Lege apud ipsos receptū esse, vt neq; pariāt in insula mulieres, neq; mortui sepeliant: Et quomodo, inquit, Delus patria vestra sit, in qua neq; natus est quisq; vestrū, neq; erit post mortē? Cum exsules ipsū in Athenienses vt duceret exercitū, hortarent, dicerentq; Olympicis ludis cùm renunciaret victor, à solis Atheniensibus fuisse exsibilatū: Quid verò putatis, inquit, qui beneficio accepto me exsibilauerūt, facturos si lædanī? Quærēti cur Tyrtæū poëtā Spartani donasset ciuitate: respōdit: Ne vnq; videremur peregrino vsi duce. Imbecillo homini terra mariq; decertādū esse suadēti, Vísne, inquit, vestibus te exuere, & ostendere qualis homo pugnā nobis suadeas? Mirātibus nōnullis inter spolia barbarorū sumtuosas vestes, dixit: Præstat aliquē ipsum magni esse precij, quàm res possidere preciosas. Post Plataicam de

Argutè. (margin)

Tyrtæus. (margin)

Grauiter. (margin)

Medis victoriã,mãdauit suis vt præparatã Persæ cœnã sibi apponerent. quæ cùm esset admirabili luxu adornata, Per deos, inquit, gulæ deditus fuit Persa, qui tot rerum compos,nostram appetiit mazam.

PAVSANIAS Plistonactis F. interrogãti cur de antiquo iure nihil Lacedæmone liceret cōuellere: Quia,inquit,legum in viros,nō virorū in leges debet esse autoritas. Exsul hic cū Tegeæ laudaret Lacedæmonios,& quidam diceret, Cur ergo nō mãsisti Spartę,sed solū vertisti?respōdit:Quia ne medici quidē apud sanos,sed apud ęgrotos solēt versari. Interrogãti quomodo Thraces possent vinci, Si, inquit,optimū exercitui ducē præficiamus. Medico ipsum visitãti,ac dicēti,Nihil habes mali:retulit, Id fit, quia te medico nō vtor.Amico repręhēdēti ipsū,q̃ cuidã medico male diceret,nō expertus ipsum,neq̃ passus quicquam:Si,inquit, expertus eū essem, non viuerē. Et dicenti medico,Senex es factus:quia,inquit,te non adhibui medicum. Optimum dicebat esse medicum,qui ægrotos non conficeret putrescēdo, sed quãprimum sepeliret.

Leges. *In medicos.*

PAEDARETVS dicēte quodã magnū esse hostiū numerū:Tanto,inquit,maior erit nostra gloria,quia plures interficiemus. Videns quendã natura mollē à ciuibus propter placidos mores laudari,dixit:Neq̃ viros mulierū similes debere laudari,neq̃ mulieres virorū similes,nisi earū aliquis vsus incidat. Nō allectus in trecentorū numerū (qui primus in ciuitate erat honoris gradus)hilaris ac renidēs è comitiis discessit. reuocatúsq̃ ab ephoris,& causam risus sui interrogatus: Hæc,inquit,est, quod gratulor ciuitati,quæ CCC quàm ego sim meliores habet ciues.

Grauiter.

PLEISTARCHVS Leonidæ F.quærenti causam,cur non à primis regibus cognomentū ducerēt: Quia, inquit,illis vt imperarēt ac regnarēt necesse fuit,posterioribus nequaquam. Cùm aduocatus quidam ridicula diceret, Non cauebis,inquit,hospes, ne quomodo continenter in palæstra se exercētes palæstę euadunt,ita tu quoq̃ identidē risum captans,ridiculus fias. Narrãti esse maledicū quendã qui ipsum laudet:Mirū,inquit,nisi aliquis ei me mortuū esse dixit.de viuo.n.nemine bene ille loqui potest.

In nimis facetū.

PLEISTONAX Pausaniæ F.cùm Atticus quidã rhetor Lacedæmonios indoctos vocaret, Vera,ait,prædicas.soli enim Græcorum nos mali nihil à vobis didicimus.

POLYDORVS Alcamenis F. cuidã crebrò hostibus minãti, Nō animaduertis,inquit,maximã te vindictæ partē sic insumere. Cùm exercitū duceret cōtra Messenios, interroganti cuidã an pugnare cū fratribus vellet:Nōn sanè,inquit,sed ad hæreditatē nondū diuisam proficiscor. Cùm Argiui post trecētorū pugnã denuò ingenti pugna vniuersi essent victi,hortabanť Polydorū socij ne occasionem dimitteret,sed rectà ad Argos duceret,vrbémq̃ occuparet: quod fore aiebãt facilimū,viris occisis, solisq̃ superstitibus mulieribus:respōdit:collatis signis hostē superare ego pulcrum iudico: vt autē vrbē occupē,qui de finibus ditionis dimicauerim , iniustū mihi videť.veni enim non vrbis capiendæ,sed agri recipiendi gratia. Quærenti cur in bellis Spartani pericula fortiter adirent,respondit:Quia vereri duces didicerunt suos,non metuere.

Minæ. *Iusticiæ exemplum in bello.*

POLYCRATIDAS cū aliis missus legatus ad regis præfectos, interrogatus priuatimne adesset,an publico nomine, sic retulit:si consequimur quod volumus, publicè: si repulsam patimur,priuatim.

PHOEBIDAS ante pugnam Leuctricam dicentibus nonnullis, istam diem manifestaturam qui sit vir bonus:Magni,inquit,æstimanda talis est dies.

SOVS fert cùm loco quodã iniquo & aquę experte à Clitoriis obsidereť,pactus esse agrū se iis bello partū traditurū,si de ꝓximo fōte omnes q cū ipso erãt bibissent. Iureiurãdo pactis vltro citróq̃ firmatis,suos cōuocasse,regnúmq̃ detulisse ei q nō biberet. nullo aūt sitim cohibēte,omnibúsq̃ bibētib. postremū ipsum descēdisse,séq̃ aqua cōspersisse,& pręsētib.adhuc hostib.discessisse,ditionémq̃ vt qui nō bibisset, obtinuisse.

Callidè & tolerantèr.

TELECLVS narrãti,male de te loquiť pater tuus:nō faceret,inqt,si nō esset faciundū. Fratri querēti nō eadē se beneuolētia qua ipsum apud ciues accipi, iisdē ortū parentibus,respondit:Non enim item,vt ego, ferre nosti iniurias. Interrogatus causam consuetudinis Spartanæ,qua senioribus iuniores assurgunt : respondit, Eò id fieri, vt adsueti hoc honoris deferre alienis, tanto magis venerentur parentes. Quærenti quantas possideret opes,respondit,Non maiores quàm satis est.

CHARILAVS interrogatus cur tã paucas leges posuisset Lycurgus : Quia, inquit, pauca loquētes paucis opus habēt legibus. Quærēti cur Spartani virgines detectas, mulieres velatas in publicū emitterēt:Quia,inquit, virginibus quærēdi sunt viri,mulieribus

lieribus opera dãda vt seruẽt maritos. Heiloti cuidã asperiùs ipsi se opponẽti: Interficerẽ te, inquit, nisi iratus essem. Interrogantis quænã esset optima reip. forma, respondit: In qua plurimi de virtutis laude absq; seditione certãt. Causam sciranti cur Spartæ omnia deorũ simulacra essent armata: Ne, inquit, quę opprobria hominib. obiiciunt ob ignauiam in deos referamus: ac ne inermes nostri iuuenes diis vota nuncupent.

Certamen virtutis.

Spartanorum & Laconum apophthegmata, vbi autoris nomen ferè non exprimitur.

Samiorũ legatis longa vsis oratione Spartani respõderunt: Primorũ obliti sumus: eámq; ob rẽ posteriora nõ intelleximus. Thebanis controversiã quibusdã de reb. mouentibus, dixerunt: Aut summissiores oportet vestros animos, aut maiorẽ esse potentiã. Laco quidã interrogatus cur tã prolixã aleret barbã, respondit: Vt canos videns, nihil iis indignũ in me admittã. Laudãte quodã optimos bellatores, Laco: Ad Troiã, ait, fuerunt. Alius cùm audiret quosdã in cœna se ad bibendũ invicẽ coëgisse, dixit: An etiã ad edẽdũ? Cùm Pindarus scripsisset Athenas fulcrũ esse Græciæ, dixit Laco quidã, Vtiq; Græciã collapsurã, quæ tali inniteret fulcro. Spectanti in tabula pictos Spartanos qui ab Atheniẽsib. occiderent, ac dicẽti, Fortes sanè Atheniẽses, excipiẽs Laco verba, In tabula, inquit. Cuidã calumnias admittẽti Laco, Desine, inquit, contra me aures impẽdere. Qui supplicio afficiebatur, ac se nolentẽ peccasse dicebat, ei quidã dixit: nolens itaq; etiã pœnas da. In discessu videns quidã homines in curribus sedere: Absit, inquit, vt ibi sedeã, vnde seniori assurgere non licet. Chij Spartã profecti cùm à cœna in Ephoreo vomuissent, oletúmq; fecissent in sellis Ephororũ: principiò inquisitũ accuratè est in autores facinoris, si fortè ciues essent: sed vbi senserunt Ephori Chios esse, edixerunt publicè, Chiis permissum esse turpiter agere. Quidam amygdalas duras videns duplo vendi, An, inquit, rari sunt lapides? Laco cùm plumis lusciniã nudasset, ac parũ admodũ carnis reperiret, dixit: Vox tu es, & nihil præterea. Laco Diogenẽ canẽ vidẽs statuam æneã amplecti cùm esset acre frigus, interrogauit, An riges? negãti, Quid ergo, inquit, magnũ facis? Laco Metapõtino cuidã timiditatẽ obiiciebat. qui cùm diceret, Atqui multũ agri alieni nos possidemus: Ergo, inquit, non timidi solùm, sed iniusti etiã estis. Peregrinus quidã Spartæ rectus vno stãs in pede, Laconi dicebat: nõ arbitror te tãdiu vni pedi posse insistere. respõdit Laco: sanè, sed nullus est anserũ, qui hoc nõ possit. Iactãti se ob artẽ oratoriã, Laco quidã: per Castores, inquit, neq; est, neq; erit ars vlla sine veritate. Argiuo dicẽti apud Argos multa esse Spartanorũ sepulcra, respõdit Laco: at Spartæ Argiuorũ nulla sũt. innuẽs Spartanos sæpe Argos adiuisse, Argiuos Lacedæmonẽ nunq;. Laco captiuus cum vẽderet, præconi clamãti Laconẽ se vẽdere, os obthurauit, Captiuũ, inquiẽs, ꝓclama. Aera apud Lysimachũ merẽtiũ quidã ab ipso interrogantis an ex helotib. vnus esset: putas verò, inquit, Laconẽ aliquẽ ad tuum denarij bessẽ venturũ? Thebani victis ad Leuctra Spartanis cùm ad ipsum Eurotã accessissent, ac quidã gloriabũdus diceret, Vbi sunt Lacones? quidã Spartanus ab iis captus, Absũt, inquit: alioqui vos huc nõ venissetis. Atheniensib. Spartani vrbẽ dedẽtib. ac Samũ dũtaxat sibi relinqui postulãtibus, respõderũt: Quo tẽpore vestri iuris nõ estis, alios vobis dari poscitis. hinc proverbiũ:

Senectutis honor.

In ostentatorẽ.

Arguté.

Veritas.

Qui non habet seipsum, habere vult Samum.

Cùm Lacedæmonij vrbẽ quandã vi cepissent, Ephori dixerũt: Periit palæstra iuuenũ, nõ habiturorũ cõcertatores. Aliã vrbẽ, quæ sæpe negociũ exhibuerat Spartanis, rege ipsorũ pollicẽte se funditus deleturũ, nõ permiserunt, inquiẽtes: Noli abolere aut delere cotẽ iuuentutis. In palæstra se exercẽtib. nullos adiunxerũt pædotribas, vt ne artis, sed virtutis istud esset certamen. itaq; Lysander etiã interrogatus quomodo esset victus à Charonte, respondit, Artificij varietate. Philippo, cùm in agrũ Laconicũ venisset, per litteras quærẽti amicúmne ipsũ vellẽt aut inimicũ venire, respõderũt Spartani, Neutrũ. Legatũ quẽ ad Antigonũ Demetrij F. miserãt, quanq; in penuria ille ab hoc medimnũ tritici in caput ciuis impetratũ adferebat, tamẽ ꝙ regẽ appellasset Antigonũ, mulctauerunt. Cùm prauus homo optimã nilitset sententiã: probauerũt quidẽ eã, sed ab eo ad hominẽ qui honestè vixisset tanq; eius autorẽ trãstulerunt. Fratribus inter se litigantibus, patrẽ mulctauerunt, ꝙ dissidere filios pateret. Peregrinũ fidicinẽ mulctauerũt, ꝙ digitis fides feriret. Duo pueri pugnabãt. horũ alter alteri falce vulnus lethale intulit. cũ aũt pueri familiares, q pacis cõponẽdę gratia intervenerãt, ꝓmitterẽt se vltores fore, & percussorẽ interfecturos: Nolite obsecro, inquit: fieret. n. hoc iniustè. idẽ. n. ipse facturus erã, si strenuus fuissẽ, & antevertissẽ. Alius pusio, cùm

Vsus ex hoste.

Liberè.

Seuerè.

appetiiſſet tẽpus quo lege iubebant̃ ingenui pueri furari quidqd poſſent, turpe autẽ habebat̃ deprælıẽdi: ſociis vulpeculã furatis, ipſiq; vt adſeruaret tradẽtibus, vbi quæ-*Patientia.* ſitum venerunt qui perdiderant, ſubter tunica abdiderat beſtiã: quæ cùm efferata latus eius vſq; ad viſcera corroderet, tamen ſe cõtinuit, ne furtiuã rem ꝑderet. illis deinde digreſſis cùm æquales viderent quid eſſet perpeſſus, repræhenderéntque factum, præſtare dicentes vulpeculam detegere, q̃ vſq; ad mortẽ occultare: Nequaq̃, inquit. nam moriendum potiùs fuit in doloribus, quàm furti compertum ob molliciem vita *Fortiter.* turpiter potiri. Obvij quidã in itinere facti Laconibus dicebãt, Fauit vobis fortuna. iam.n.latrones hinc diſceſſerunt. reſponderunt: non per Martem: ſed latronibus fuit ſecunda, ꝙ in nos ij non inciderunt. Laco quid ſciret interrogatus, reſpõdit: Liber eſſe. Puer Spartanus captus à rege Antigono & venditus, omnib. in rebus emtori morem geſſit, quas libero cõvenire putabat: iuſſus autẽ matulã adferre, recuſauit, ſeruiturũ ſe negans. ac vrgẽte domino, tectum cõſcendit, fatúſq;, Scies quid emeris, præcipitem ſe inde dedit, ac vita deceſſit. Alius cũ venderet̃, quærenti, Probúſne eris ſi te emero: reſpondit, Etiam ſi non emeris. Alius captiuus cùm venderet̃, & præco proclamaret Mancipiũ vendo: ſceleſte, inquit, cur non dicis captiuum? Laco quidã clypeum muſca inſigniuerat, non excedente viuæ muſcæ quantitatem. cùm deridentes cũ nõnulli dicerent latendi cauſa ab eo factũ hoc eſſe: Immò, inquit, vt agnoſcar. ita.n. propè ad hoſtes accedo, vt cernere poſſint inſignis mei quantitatẽ. Alius allata in cõviuio lyra dixit: Non eſt Laconicũ nugari. Spartanus interrogatus an tuta eſſet Spartã via, reſpõdit: Pro eo atq; deſcenderis: Leones.n.venatũ ꝓdimus, lepores in latebris venamur. In lucta quidã cum appręhenſus collo ad terrã detraheret̃, neq; corpus ſuſtinere poſſet, colluctantis brachium momordit. cúmq; hic diceret, Mordes ô Laco ſicvt mulieres: reſpondit, Nequaq̃, ſed vt leones. Claudus in militiã ꝓficiſcens cùm derideret̃, dixit: Nõ fugientibus opus eſt, ſed ſtantibus & locum ſuũ tuẽtibus. Alius ſagitta ictus cùm animã ageret, aiebat Non mortẽ ſibi moleſtã eſſe, ſed ꝙ nulla re geſta necatus eſſet ab effeminato ſagittario. Quidã cũ in diverſoriũ publicũ ſe recepiſſet, cauponi, cui apparãdum dederat obſoniũ, caſeum oleúmq; poſcenti, Quid, inquit, ſi caſeum haberẽ, an præterea obſoniũ requirerem? Felicẽ prædicãti Lãpidem Aeginetã, ꝙ prædiues putabat̃ ob multarũ negociationib. deſtinatarũ nauiũ poſſeſſionẽ, Laco quidã dixit: nõ moueor felicitate à funibus pendente. Laco ei, qui mẽtiri ipſum dicebat, Quia.n. inquit, liberi ſumus: reliqui niſi vera dicãt, eiulabũt. Intendebat quidã cadauer rectũ cõnſtituere. cùm autẽ omnia experto res non ſuccederet, Profectò, inquit, oportebat aliquid intus eſſe. TYNNICHVS Thraſybuli filij mortem magno tulit animo. extátq; in hunc tale epigramma:

Exanimis Pitanam Thraſybulus in aſpide venit,
Argiui ſeptem vulnera cui dederant,
Cuncta gerens aduerſa. rogo pater huncce cruentum
Tynnichus imponens protulit iſta ſenex:
Plorentur timidi. te fili ſiccus humabo
Lumina, qui meus es, qui Lacedæmonius.

Cùm Alcibiadi Atheniẽſi plurimũ aquę pręberet balneator, Laco dixit: cur huic velvt immundo & admodũ ſordido plus aquæ affundit? Philippus cùm in Laconicã irrupiſſet, Spartaniſq; vniuerſis videret̃ exitiũ imminere, dixit cuidã Spartano, Quid nunc facietis Lacones? reſpõdit is, Quid aliud, q̃ moriemur fortiter? ſoli.n. Græcorũ nos liberi eſſe, & nõ obedire aliis didicimus. Poſt cladem duce Agide acceptã, cùm Antipater obſidũ loco poſceret L pueros, ETEOCLES tum ephorus daturũ ſe eos *Educatio.* negauit, ne malè educarent̃, & ab inſtitutis patrię deſciſcentes ciuitati incõmodi fierent: ſenum autem aut mulierum duplum, ſi vellet, numerũ obtulit. cúmq; Antipater atrocia minaret̃ niſi darent̃, publico nomine reſpõdit: Si difficiliora morte imperas, facilius nobis erit mori. Senex quidã Olympiæ cõmiſſum certamen ſpectare cupiẽs, ſedem non inveniebat, cúmq; multa obiret loca, à nemine admiſſus contumeliis inſuper dicteriiſq; exagitabatur: cùm autem ad Lacedæmonios veniſſet, omnes ei pueri aſſurrexerunt, multiq; viri loco ceſſerũt. quem morem vniuerſis Græcis plauſu approbantibus, ſummiſq; laudibus vehentibus, ſenex iſte

Concutiens canam barbámq;, & tempora cana:

oh, inquit, calamitatem: norunt omnes Græci quid ſit honeſtũ, ſed eo ſoli vtuntur

Spar-

Spartani. Idem aiunt Athenis quoq; evenisse. Cùm.n.agerentur Panathenæa, Attici senem contumeliosè vexabant vocantes vt locum daturi, neq; tamen si accessisset recipientes. qui cùm pœnè preter omnes iuisset, vt venit ad eos qui Lacedæmone spectatum missi erant, vniuersi relictis subselliis locum dederunt ei. quod factũ cùm populus magno cum plausu & admiratione approbasset, Spartanus quidam, Per Castores, inquit, norunt Athenienses quid sit honestum, sed non agunt. Mendicus à Lacone *In mendicos.* stipem petebat. hic verò, Si darem, inquit, tibi, eò magis mendicares. nam huic tuæ deformitati causam præbuit is qui primus tibi dedit, eóq; te ignauũ reddidit. Lacon videns quendam diis stipem colligentem, Non curo, ait, deos me pauperiores. Quidam cum depræhendisset adulterum cum vxore deformi, Infelix, inquit, quæ te hoc coëgit necessitas. Alius rhetorem audiens magnas torquentem conversiones orationis, Aecastor, inquit, fortis iste homo est, nulla re proposita tam bene voluens linguam. Quidam cùm venisset Spartam, ac cerneret quem honorem senibus iuniores haberent, Hac sola in vrbe dixit expedire fieri senem. Laco interrogatus qualis esset Tyrtæus, Vtilis, respondit, ad blandè ducendos iuuenũ animos. *Tyrtæus.* Alius ex oculis laborãs ad pugnã ibat. interrogatus quò iret, aut quid facturus, qui hoc modo esset affectus: Si nihil aliud agã, inquit, hostis saltem gladiũ hebetabo. Bvris & Spertis Lacedæmonij sponte sua profecti sunt ad Xerxem Persarũ regẽ, pœnas persoluturi quas ex oraculo debebat Lacedæmon ob interfectos præcones Persæ ad ciuitatem missos. Vt ad regẽ venerunt, iusserunt eũ ipsos quo vellet modo pro Lacedæmoniis interficere. Absoluti à rege virtutẽ eorũ admirãte, rogatíq; vt secum manerent, dixerũt: At qui possemus hîc viuere, patria legibúsq; relictis, iísq; viris pro quibus morituri tantum confecimus iter? & Indarne duce impensiùs orante, ac promittente æquali eos in honore fore cum primariis regis amicis, responderunt: Videre nobis ignorare, quanta res sit libertas: quam qui sapit, nõ permutaret Persarum regno. *Libertas.* Lacon hospite, qui pridie ipsum declinauerat, splendidè cum precario sumta veste stragula excipiente, pedibus vestem stragulam calcauit, inquiẽs: Propter ista heri ne in storea quidem dormiui. Alius cùm Athenas venisset, viderétq; Athenienses salsamenta & obsonia precone proclamante vẽdere, vectigalia exigere, lenocinium exercere, multáq; alia parum decora agere, nihilque inhonestum ducere: reversus in patriam, ciuibus interrogantibus Quales Athenis res essent, respondit, Omnia pulcra. *Salse.* per iocum & simulationem innuens, apud Athenienses omnia pulcra putari, turpe nihil. Alius quadam de re interrogatus, negauit. & cum qui interrogauerat responderet, Mentiris: viden', inquit, vanum te esse hominem, qui interroges de re tibi nota? Venerunt aliquando legati Lacones ad Lygdamin tyrannum. qui cum aliquoties colloquio diem produxisset, tandémque indicari iuberet valetudine se non satis esse firma, responderunt: Atqui per deos non colluctatum advenimus, sed collocutum. Laconem quidam sacris initians, dicere iubebat cuius maximi sceleris sibi ipsi conscius esset. respondit Laco, diis id notum esse. instantémque & omnino profitendum esse dicentem, interrogauit, Cui ergo id indicandum est, tibíne an deo? cùm responderet, Deo: tu ergo, inquit, interim recede. Alius noctu sepulcrum præteriens, spectrúmque imaginatus, hasta irruit, eáque id traiecit dicens: quò fugis anima bis moritura? Alius cum vouisset se præcipitem à Leucata sese daturum, altitudine conspecta abiit retrò. cúmque id ei vitio verteretur, dixit: Non putaueram hoc votum alio maiore voto indigere. Alius in prœlio gladium hosti iam incussurus, cùm audiret receptui cani, ictum non intulit. & interrogatus cur pepercisset hosti quem necare potuisset, respondit: Quia melius est imperatori parére quàm interficere. *Obedientia.* Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti Colluctator tuus te fuit melior, Nequaquam, inquit, sed deiiciendi peritior.

Institvta Laconica.

Ingredientiũ in syssitia vnicuiq; maximus natu ostendẽs ianuã: per has, aiebat, nullus effert sermo. *Arcana.* Maxime apud eos ꝓbabat ius atrũ qd vocabãt, ita vt seniores carnẽ nõ requirerẽt, sed eã adolescentib. concederẽt. Eius gratia fert Dionysius Siciliæ tyrãnus Laconicũ cocum emisse, ac iussisse vt nulli parcens impẽdio ius illud coqueret. coctũ autẽ cùm gustasset, indignatum exspuisse. tum ei cocum dixisse: O rex, corpore prius Laconicũ in morẽ exercitato, & abluto in Eurota ius istud cœnãdũ est. Lacones

vbi mediocriter in Syssitiis biberunt, domum absque face abeũt. nõ enim licet iis vel hanc vel aliam viam ire cum lumine: vt adsuescãt in tenebris & noctu audacter & sine pauore ambulare. Litteras vsus gratia discebant. reliquas disciplinas vrbe sua exigebant, vt & peregrinos homines. Institutio ipsis erat bene obtemperandi, labores tolerandi, & in pugna aut vincendi aut moriendi. Permanebant absq; toga, & vnicam in annũ sumebant tunicam, squalidi corpora, & plerunque lauacris vnctionéq; abstinẽtes. Simul dormiebãt adolescẽtes gregatim ac turmatim in toris, quos ipsi cõgerebãt arundinũ quas Eurotas fert sũma manibus sine ferro defringẽtes. hyeme lycophonas quos vocãt substernebãt, & toris permiscebãt, q̃ ista materia vim calefaciẽdi putabaᷣ habere. Permissũ erat amare pueros pręclara indole pręditos, sed turpe iudicabaᷣ, si quis ab animo ad corpus amorẽ trãsferret. & q polluisse aliquẽ crederetᷣ, is infamis p omnẽ vitã habebaᷣ. Mos erat porrò vt iuniores à seniorib. interrogarẽᷣ, quorsũ irẽt,

Castigatio. & cuius rei gratia: ac qui nõ respõderet, vel prætextus necteret, obiurgaretᷣ. qui se pręsẽte peccantẽ nõ castigaret verbis, in eadẽ erat culpa cũ delinquẽte: & q ægre ferret se increpari, in magno erat ꝓbro. Qui in aliquo delicto depræhendebaᷣ, cogebaᷣ aram quãdã in orbẽ circuire: cõpositámq; sui ipsius vituperationẽ cãtare, q̃d nihil erat aliud, q̃ ipsum à seipso obiurgari. Cõ docefaciebãt pueros, vt nõ suos modò parẽtes reuererenᷣ, úsq; obedirẽt, sed & omnes alios senes, úsq; & de via decederẽt, & de sedib. assurgerent, & præsentib. quiescerẽt. quo factũ est, vt quisq; præesset nõ, vt aliis in ciuitatibus, suis tm̃ liberis, seruis, atq; bonis, sed vt de suis, ita & de vicini rebus curã gereret: vt q̃ maximè inter se cõmunia haberẽt omnia, & tanq̃ ꝓpria quivis ꝓcuraret. Puer punitus ab aliquo si id ad patrẽ deferret, turpe erat patri nõ alia porrò addere verbera. ex sua.n. quisq; disciplina ꝑsuasum sibi habebat, nihil quenq̃ pueris inhonestũ mandare. Furabanᷣ adolescẽtes etiã cibi quidq̃d poterãt, discẽtes callidè insidiari dormiẽtibus, aut negligẽter sua adseruãtibus. Depręhẽsi poena erãt plagæ & fames. cœna.n. tenuis

Modici cibi vtilitas. dabaᷣ, vt suapte opera inopiã ꝓfligare coacti, auderent & astuti fierent. & cùm hac de causa parcè cibus dabaᷣ, tũ vt adsuescerent nunq̃ repleri, sed famẽ posse ferre. sic.n. existimabãt eos & in bello maiori fore vsui, si etiã post inediã nossẽt laborare: & tẽperãtiores atq; frugaliores, si in lõgius tẽpus situs exiguus sufficeret. & si absq; obsonio cibus ꝓximus quisq; vsurparetᷣ, id ad augẽdã corporũ sanitatẽ cẽsebãt cõducere, cùm corpora possent in altũ ac ꝓfundũ ali, neq; obstaret nutrimẽtũ incremẽto in altitudinẽ. quin & ad pulcritudinem corporũ hoc cõferre. gracilẽ.n. & laxũ corporis habitũ formãdis artubus esse obsequentẽ: cũ alimẽto multo vsa ob molẽ resistãt. Modulationib. quoq;

Musica. & cãtilenis nõ minus impenderunt studij, quæ stimulũ haberent ad excitandum augendúmq; animum, impetúmq; & quasi instinctum quendam ad agendum ingenerarent. dictio simplex erat, miniméq; fucata. materia, laudes eorum qui præclarè vixissent, ac pro Sparta occubuissent, & beati prædicarentur. item vituperationes eorum qui timidè se gessissent, quippe vitam miseram infelicémq; degentium: tum exhortatio ad virtutem, & gloriatio ætatibus consentanea. Tres enim chori erant in festiuitatibus pro triplicis ratione ætatis, quorum princeps senum sic canebat:

Olim iuuentutem nos strenuam egimus.

cui respondebat virorum ætate vigentium chorus:

Fortes sumus nos: fac, si vis, periculum.

tertius puerorum cantabat:

Nos erimus his præstantiores plurimo.

Embaterij quoq; moduli ad fortitudinẽ, audaciã, mortísq; cõtemtũ animabãt, quibus vtebanᷣ cum choris & ad tibiã ducentes in hostem. Lycurgus.n. bellicæ exercitationi musicæ adiunxerat studium, vt nimiũ belli studiũ modulatione temperatũ cõcinnitatem nancisceretᷣ. Itaq; ante pugnã Musis immolabat rex, vt pugnantiũ forent memorabiles actiones, bonáq; dignæ fama. Neq; patiebanᷣ quenq̃ priscæ musicæ modum

Terpander. egredi. sed & Terpandrum admodum vetustum citharœdum ac sua ætate fidicinum principẽ, heroicorúmq; facinorũ laudatorẽ mulctauerũt ephori, citharámq; ei ademtã in publico affixerunt, q̃ vna chorda amplius intendisset vocis variãdæ gratia. sola.n.

Timotheus. simplicia ꝓbabãt carmina. Et cũ Timotheus Carnea certaret, vnus ephororũ arrepto cultro quæsiuit ab vtra parte vellet abscindi neruos q septẽ essẽt plures. Vniuersã de

Sepulcra. sepulcris superstitionẽ Lycurgus abstulit, cõcesso vt in vrbe mortui sepelirenᷣ, & monumenta essent tẽplis vicina. Sustulit & pollutiones, & nihil permisit cũ cadauere humari

Peregrinatio. *Punicea vestis.* *Votum.*

mari, verùm illud in punicea veste ac foliis oleæ componi eodem ab omnibus modo iussit. Inscriptiones quoq; monimentorũ, nisi siquis in bello cecidisset, & luctus eiulationésq; aboleuit. Peregrinãdo Spartanis interdixit, ne mores peregrinos, vitæq; malè institutã rationẽ addiscerẽt. Quin & arcuit Sparta peregrinos, ne in vrbẽ illi se insinuãtes malũ aliquid ciues docerẽt. Si quis ciuiũ nõ pateret puerorũ institutionẽ, is iure ciuitatis excludebat. Sũt qui dicãt peregrinos quoq; huic se institutioni accõmodantes, admissos à Lycurgo fuisse in partẽ ciuitatis ab initio destinatã: vendere aũt nõ licuisse. Vicinorũ seruis itémq; canibus & equis, nisi domini vsu eorũ indigerẽt, vti licebat tanq; propriis. sed & rure siquis aliqua re opus haberet, aperto vicini penu inde necessaria auferebat, peníq; obsignatũ relinq̃bat. Punicea veste in bellis vtebãtur. nã & color virilis videbat, & ob similitudinẽ sanguinis formidinẽ imperitis oblaturus, vtilisque ad fallendum hostem ob eandem rem, si quis vulnus accepisset. Cùm callido consilio hostem vicissent, bouem Marti mactabant: si apertè, gallum. duces adsuefacientes, vt non pugnaces modò, sed callidi etiam fierent. Votis hoc annectebant, posse ferre iniurias. Votum autem erat pulcra post bona consequi: nihil preterea. Venerem colebant armatã, omnésq; alios deos tã mares quàm feminas hastatos faciebant: omnes eos virtute militari præditos innuentes. Proverbio iactabãt,

Labor.

Postquam manum operi admôris, Fortunam inuocã:

innuẽtes dei opẽ implorãdã nõ esse, nisi rẽ aggressus ipse sis, aliquídq; egeris. Vt pueros ab ebrietate averterẽt, seruos iis vini plenos demõstrabãt. Moris erat apud ipsos, nõ pulsare ostia, sed foris clamare. Strigilibus nõ ferreis, sed è calamo factis vtebant. Comœdias & tragœdias non audiebant, ne vel seriò vel ioco cõtra leges dicentibus aures præberẽt. Archilochũ poëtam, cùm is venisset Spartã, eadẽ hora expulerunt, ꝙ in carmine quodam eum scripsisse intellexissent, præstare arma abiicere, quàm mori.

Archilochus. *

Nunc aliquis nostra se ex hostibus aspide iactet,
Sub vepre quam reliqui inuitus integram.
Illa quidem valeat. nunc ipse à clade superstes
Emam suo non deteriorem tempore.

In luxum. *Ocium.* *Auaricie obuiam itum.* *Nautica res.*

Pueris & puellis cõmunia erãt sacra. SCIRAPHIDAM ephori mulctarunt, ꝙ multi ipsum iniuria afficerẽt. Saccos solitũ baiulare necarũt, ꝙ prætextã sacco inseruisset. Adolescentẽ à gymnasio verbis corripuerũt acribus, ꝙ viã nosset, quæ ducit ad portã, vbi in trivio colloqui homines solebãt. Cephisophontẽ professũ de quavis re per integrũ diẽ se dicere posse, vrbe eiecerũt, dicentes: Boni oratoris esse orationẽ rebus æqualẽ habere. Lacedæmone pueri per integrũ diem flagellis cæsi, sæpenumerò ad mortẽ vsq; apud Dianæ Orthiæ arã, læti alacresq; tolerãt, atq; inter se de victoria certãt, in eo posita, quis diutius magisq; perferat verbera: victorémq; summa consequit gloria. Certamẽ illud flagellatio dicit, & quotãnis habet. Vnũ hoc eximiũ & apprimè felix parasse videt Lycurgus ciuib. Ocij abvndè. nã artẽ attingere sordidã omnino ipsis nõ licebat: neq; opus erat laboriosa aut negociosa pecuniæ acquisitione, cum plane omnẽ honorẽ & admirationẽ diuitiis iã ademisset. Heilotes agros colebãt, ac antiquitus cõstitutos reditus pẽdebãt: cùm diris agendũ statuissent si quis pluris prædiũ locasset. causa erat, vt & heilotes lucrũ facientes eò libẽtiùs operã nauarẽt, & domini solito amplius non requirerẽt. Cauit etiã lege, ne Spartani vel nautæ fierent, vel nauali prœlio pugnarẽt. Posteriorib. tamẽ tẽporibus, naualib. pugnis decertauerũt: marisq; imperio potiti, rursum destiterũt, videntes mores ciuiũ corrũpi. Sed & in hac re, & in aliis, incõstantes fuerũt. Aliquãdo enim qui pecunias Spartanis collegerant, morti fuerunt adiudicati. quòd Alcameni & Theopompo regib. oraculũ erat datum,

Auaricia.

Nil Spartam perdet, nisi cara pecunia facta.

Lycurgi legum vis.

Nihilominus Lysander captis Athenis, multum auri argentiq; intulit Lacedæmoni, probatúmq; eius id factũ & honor ei habitus fuit. Enimverò Sparta, quãdiu institutis Lycurgi stetit, iureiurãdúmq; ratũ seruauit: p annos ꟾↄ princeps Græciæ fuit, cùm legũ bonitate, tũ gloria reliqs superior vrbibus. Paulatim verò desciscẽtibus ciuib. diuitiarúmq; studio & iniqua auaricia irrepẽtibus: cùm vires deminutæ sũt, tũ animi sociorũ maiorẽ in modũ abalienati. Et tamẽ isto rerũ suarũ statu, cùm Philippum Macedonẽ victoria ad Chæroneã potitũ, omnes Græci terra mariq; ducẽ renũciassẽt, itémq; Alexãdrũ eius F. post subactos Thebanos: Lacedæmonij quanq; & muris carentẽ vrbẽ incolerẽt, & cõtinẽtib. bellis ad paruũ essẽt redacti numerũ, multóq; imbecilliores &

oppressu faciliores redditi, paucas admodum à Lycurgo latarũ legũ seruãtes reliquias, neq; his, neq; aliis deinceps Macedonum regibus socios se expeditionũ præbuerunt, *Spartæ ruina.* aut in cõmune conciliũ se adiunxerũt, aut tributũ contulerunt, donec prorsum posthabitis Lycurgi legibus, tyrãnidi suorum ciuiũ subiecti, nihilq; priscorum institutorũ seruantes, pristina gloria & libertate amissis, reliquorum similes sunt facti, inque seruitutem redacti. Et nunc Romanis, sicvt & cæteri Græci, obediunt.

Lacænarum apophthegmata.

ARGILEONIS Brasidę mater, cùm occubuisset filius ipsius, & ab Amphipoli Spartã nõnulli profecti ipsam cõuenissent, quæsiuit ex eis, an honestè & Spartæ cõueniẽter Brasidas mortẽ oppetiisset. magnificè eũ prædicantibus, affirmantibúsq; præstãtissimũ eum Lacedæmoniorũ in id genus rebus gerẽdis fuisse, respõdit: Fuit, hospites, *Modestè.* vir præclarus meus filius, sed multos Lacedæmon habet viros eo fortiores.

GORGO regis Cleomenis filia, cùm patrẽ Aristagoras Milesius magnæ pecuniæ pollicitatione ad bellũ pro Ionibus cõtra regẽ Persarũ suscipiẽdũ hortaretᷓ, ac quãto magis repugnabat verbis, tanto plura adderet: Corrũpet te, dixit, mi pater homuncio hic peregrinus, nisi eũ quamprimùm domo exturbas. Mandãti patri aliquãdo vt fru- *Vinum.* mentũ cuidam mercedis loco daret, dicentiq; eũ sibi tradidisse rationẽ, qua vinũ mite redderetᷓ: proinde, inquit, mi pater, & vini plus exhaurietᷓ, & bibentes magis luxuria- *In molles.* bũt, erúntq; deteriores. Calceos vidẽs Aristagoræ à seruo subnecti: Pater, inquit, hospes hic manus non habet. Peregrinũ quendã molliter ac lentè accedentẽ depulit, inquiens: Non tu hinc te aufers, qui ne ea quidem potes, quæ mulieres præstant?

GYRTIAS, cùm quodã tẽpore Acrotatus nepos ipsius in puerorũ conflictu multis acceptis plagis pro mortuo domũ referretᷓ, domesticis & familiaribus plorãtibus, Non, inquit, tacebitis? ostẽdit quo sanguine ortus sit. neq; vociferari debent boni, sed medicinã applicare. Cũ è Creta nuncius esset de morte Acrotati allatus, dixit illa: An non debuit cùm ad hostes venisset, aut illos interficere, aut ipse mori? mihi quidẽ iucundius auditu est, seipso eum, patria, maioribúsq; dignam mortem oppetiisse, quàm vt longum tempus viueret vitiosè.

DAMATRIA filium ad se reversum, timidè & ipsa indignè se gessisse eum audito, interfecit. In hanc epigramma fertur tale:

Peccantem in leges Damatrion ipsa peremit
Spartanum, mater de Lacedæmoniis.

Alia Lacęna filiũ, qui ordines deseruisset, vt indignum patria necauit, inquiẽs: non mea est hæc soboles. de qua hoc extat epigramma:

I pessum proles mala nunc, tenebrásq; petitum:
Eurotas ceruus ne fluat vt timidis.
I catule, i mala sors pessum, manésq; petitum,
Indigno Spartæ sit malè: non peperi.

Alia cùm fuga seruatũ ex hostibus intellexisset filiũ, sic ad eũ scripsit. Mala de te fama spargitᷓ. aut igitur hãc elue, aut viuere cessa. Alia, cùm filij è prœlio fugissẽt, & ad ipsã venirẽt: quò, inquit, perfugere voluistis mala mancipia? an huc (simul veste sublata ventrẽ nudatũ eis ostendebat) vnde existis, redituri? Quædã filiũ adventantẽ cernẽs, interrogauit quo loco res patriæ essent. cúmq; is respõderet, occidione ciues esse occisos, sublata cũ tegula petiit atq; interfecit, dicens: Ergo te infaustæ rei nunciũ illi miserunt nobis? Cùm quidã matri narraret fratrem honesta morte obiisse: Non, inquit, ea, turpe est talis te comitatus occasionem dimisisse? Quædam cùm quinq; filios in bellũ emisisset, stans in suburbio expectabat pugnæ exitũ. cúmq; ei quidam adveniẽs scitanti quid rei ageretur renunciaret filios omnes occubuisse: prauum, inquit, mãcipium, non hoc quærebam, sed quo loco essent res patriæ. cùm responderet, victoria suos potiri: ergo, inquit, mortẽ quoq; filiorũ non invita audio. Ad quandã, quæ filiũ sepeliebat, anicula accedẽs dicebat, Heu fortunã. tũ illa, Per Castores, inqt, propiciã. cuius.n. rei gratia eũ peperi, vt pro Sparta moreretᷓ, id sum cõsecuta. Ionicæ cuidã mulieri gloriãti de suo quodã precioso texto, Lacæna cõmõstratis quatuor suis filiis elegantissimis: Huiusmodi, inquit, esse oportet honestæ mulieris opera, hísq; eas sese iactare. Alia, cùm auditu accepisset filiũ peregrè malè se gerere, scripsit ei: Mala de te spargitur fama. aut abole eam, aut viuere desine. Affine huic est illud. Chij exsules cùm venissent Spartam, multa de PAEDARETO vulgabant crimina. acciuit

eos

cos TELEVTIA mater, criminibúsq; auditis, cùm sontem iudicaret filium, ita per epistolã compellauit. Mater Pædarcto: aut viue rectiùs, aut isthic desperato Spartam reditu mane. Altera filio criminis alicuius causa in iudicium vocato, dixit: Aut crimen amolire, aut vitam. Alia claudum filium in pugnam emittens, Fili, inquit, ad singulos gressus virtutis recordare. Alia filio reuertenti à pugna, in qua vulnus in pede acceperat, & ex eo magnum percipiebat dolorẽ: Si, inquit, fili virtutis sis memor, & dolore leuaberis, & bono eris animo. Laco in bello ita erat sauciatus, vt cùm aliter nequiret, quadrupes cogerẽt incedere. ei, cùm puderet ipsum ita esse deridiculũ, mater: quãto, inquit, prestat, de virtute gaudere, quàm ob risum fatuum pudore affici? Alia cùm filio aspidem traderet, cúmq; ad rem bene gerendum hortari vellet: Fili, inquit, aut hanc, aut super hac. Alia filio in bellum proficiscenti porrigens scutum: Hoc, ait, pater tuus semper seruauit. itaq; aut tu idem facito, aut peri. Alia filio dicenti paruum sibi esse gladium, Adde, inquit, gressum. Alia audito filium re probè gesta in acie cecidisse, Meus enim, inquit, erat. alterum audiens fuga ob timiditatẽ sibi salutẽ parasse, Non enim, inquit, meus erat. Alia cùm narraretur filium ipsius in pugna statione sua seruata cecidisse: Hunc, inquit, sepelite, inq; ipsius locũ frater eius succedat. Alia cùm solenni pompæ ducendæ interesser, nũciato filium in prœlio victoria potitum è vulneribus quæ multa accepisset mori: non detracto serto, sed iactabunda proximis mulieribus dixit: Multo pulcrius est, amicæ, vincentem in acie mortem oppetere, quàm superstitem vincere Olympia. Cum quidã sorori narraret suæ, filiũ eius mortẽ generosè obisse: respõdit ea: quantum eius nomine gaudij, tantum tui gratia mihi doloris accidit, qui comitatũ tam honestum non assecutus sis. Ad Lacænam mittebat quidã percunctatum, an vitio vellet adsentiri. respõdit ea, puellam se didicisse patri obtemperare, idq; fecisse, mulierem autem viro. *Castè.* proinde siquid honestum peteret, primùm id liquidò declararet. Virgo inops interrogata quid dotis esset spõso allatura: paternam, inquit, pudiciciam. *Dos est magna, parentium Virtus, &c. Horatius 3,24.* Lacæna interrogata an virum adiuisset: Non, inquit, sed vir me. Quædam occultè compressa virgo, cùm fetum interfecisset, tanta patiẽtia dolores pertulit, vocémq; protinus inhibuit, vt & patrem & vicinos partus fefellerit: opprimente magnitudinem doloris metu dedecoris. Lacæna cum væniret, interrogata quid sciret, Fidelis, inquit, esse. Alia eadem condirione, cùm ex ipsa idem quæreretur: Noui, inquit, domum bene incolere. Quædã scitanti, Probáne esset futura si ipsam emeret: Sum, inquit, proba futura, etiã si non emas. Alia dũ venderet, præconi quid nosset quærenti: liberã, inquit, esse noui. Cúmq; emtor quædã ei iniungeret, nõ decentia liberã: hoc fata Flebis, qui tibi talẽ possessionẽ invideris, mortem sibi ipsa cõsciuit.

Plutarchi De mulierum virtutibus liber.

LIA est, ô Clea, de mulierum virtute mea, quàm Thucydidis sententia. Is enim ei primam laudem tribuit feminæ, de qua foris minimus est vel in bonam vel in malam partem sermo. cẽsens nimirum vt corpus, ita famam quoque bonæ mulieris domi inclusam esse, neq; in publicum exire debere. Mihi autem elegãtior videtur Gorgiæ opinio, qui mulieris non formam, sed famam vult multis esse notam. Et Romanam legem maximè probo, quæ mulieres itidem vt viros post mortem publicè laudari pro dignitate iubet. Itaque optima Leontide vita defuncta, cùm statim, tunc mihi tecum colloquium fuit non expers philosophicæ consolationis: tum in præsentia quidquid restabat eorum, quæ ad docendum eandem esse viri ac mulieris virtutem disseruntur, historica demonstratione tibi conscripsi. Non est hic noster commentarius ad voluptatem auditione parandã accõmodatus. sed tamen si exemplorũ hæc est natura vt persuadẽdo simul oblectent, oratio nõ abhorrebit à venustate demonstrationẽ adiuuante, neq; verebit Musis admiscere Gratias, pulcerrimo (vt ait Euripides) cõiugio: maximè cùm ab animo honestatis cupido captet fidẽ. *Hercul. fur.* Agedũ. n. si dicentes eandẽ esse virorũ ac mulierũ artem pingendi, tales à mulieribus elaboratos proferremus picturas, quales Apelles, Zeuxis, aut Nicomachus reliquerũt: essétne qui nos repræhẽderet, ac gratificãdi & delectãdi maiorẽ nos, quàm fidẽ faciendi rationẽ habuisse diceret? non sanè opinor. Rursum si poeticam imitandíve artem eandem esse mulierũ & virorum affirmantes, Sapphûs carmina cum Anacreonteis, aut Sibyllæ cũm Bacidis oracula cõpararemus, iusténe

aliquis culpate demonstrationem posset, quòd gaudentem ea & voluptate affectum auditorem ad fidem proposito habendam adduceret? non profectò. Atqui similitudinem ac discrimen mulieris atque virilis virtutis aliunde rectiùs discere non possis, quàm si vitas vitis, & actiones actionibus tanquam magnæ artis opera componens, consideres eandémne habeant formam atque effigiem Semiramidis & Sesostris magnificentia, Tanaquilidis & Seruij regis calliditas, Porciæ magnanimitas & Bruti, Timocleæ & Pelopidæ, si ad vim istarum virtutum præcipuam respiciat. Alias enim quasdam differentias virtus, tanquam colores quosdam peculiares accipit ob diuersitatem naturæ, adsimilatúrque moribus, temperiei corporis, cibo & viuendi rationi eius cui inest. Aliter enim fortis fuit Achilles, aliter Aiax: neque prudentiæ Nestoris similis fuit Vlyssis prudentia: neque eodem modo iusti fuerũt Cato & Agesilaus: aliter maritũ dilexit Eirene quàm Alcestis: diuersa fuit ratio magnanimitatis Corneliæ & Olympiadis. Neque tamen eo adducimur, vt multas & diuersas constituamus fortitudines, prudentias, & iusticias: dummodò diuersitates singulorum nullam virtutem sua definitione excludant. Proinde exempla nimis trita, & quæ tibi (quippe versatæ in frequenti librorum lectione) cognita esse puto, in præsentia omittam, nisi siqua digna memoratu fugerunt eos qui ante nos vulgaria & publicè nota in litteras retulerunt. Quando autem mulieres multa præclara facinora cùm publicè tum priuatim ediderunt, pauca quædam de publicis referre operæprecium videtur.

TROADES.

Qui ab Ilio, cùm id euerteret, profugerunt, corũ plerique tempestatis vi, & ob imperitiam nauigandi, marísque ignorationem ad Italiam sunt delati: & ad Tiberim fluuium ægrè portubus ac stationibus necessariis subvecti, pervagati sunt regionẽ, quærentes qui ipsis locorum istorum conditiones enarrarent. Interim mulieribus cogitatio incidit, qualemcunque sedem quavis in terra potiorem esse rectè suas res gerentibus hominibus quàm errores & nauigationem: patriámque eam esse faciendam, cùm amissa recuperari non possit. Proinde conspiratione facta, naues cremauerunt, duce facinoris Roma, vt aiunt. Hoc facto, maritis opitulatum nauibus ad mare contendentibus occurrerunt, metuentésque iram eorum, aliæ maritos, aliæ necessarios amplexæ, blandéque deosculatæ sunt, eáque suauitate animos eorum deliniuerunt. Inde mos ortus est etiamnum durans, vt Romanæ feminæ cognatos osculo salutent. Nam necessitatem nimirum cernentes Troiani, simulque humanos & benignos experti incolas eorum locorum, factum mulierum probauerunt, ibique cum Latinis habitauerunt.

Osculi mos.

PHOCIDES.

Phocidum facinus à nullo nobili scriptore commemoratur: sed virtutis laude nulli muliebri facto cedit. testimonium ei ferunt magna sacrificia quæ Phocenses hodiéque ad Hyampolin peragunt, ac vetusta decreta. Singulas historiæ totius partes ego in vita Daiphanti perscripsi. Phocidũres ita gesta est. Implacabile bellũ erat ortũ inter Thessalos & Phocenses. Hi enim principes ipsorum & tyrãnos in Phocicis vrbibus vna die vniuersos necauerant: illi autem CCL Phocensium obsides trucidauerant, omnibúsque cum copiis per Locros in Phocidem irrumpebant, decretóque facto iubebant nulli adulto parcere, pueros & mulieres captiuos abducere. Ibi Daiphantus Bathyllij F. qui cum duobus collegis Phocensium reip. præerat, suis persuasit, vt ad pugnam conserendam Thessalis obviam irent: mulieres autem cum liberis vnum in locum ex vniuersa Phocide conducerẽt, eúmque congestis lignis cingerẽt, ac custodes adderent, mandato vt si suos victos sentirent, confestim materiam accenderent, ac corpora combvrerent. Hæc cum esset reliquorum sententia, vnus in concilio surgens, Aequum est, inquit, vt mulieres quoque illud probent, alioquin omittendum est, neque vi eò sunt adigendæ. Qui sermo vt pervenit ad mulieres, ipsæ seorsim cõvenerunt, itáque fieri debere decreuerunt, Daiphantúmque coronauerunt, vt qui optimè rebus Phocicis consuluisset. Idem quoque pueros aiunt concione priuatim conuocata sciuisse. His ita actis, Phocenses ad Cleonas Hyampolidis cum hoste cõflixerunt, victoriáque sunt potiti. Decretum hoc Phocensium, Græci Aponœam, vtpote desperatis rebus audacter factum, appellauerunt. Omnium autem festiuitatum suarum maximam Elaphebolia Mineruæ Phocenses in hunc vsque diem quotannis peragunt atque celebrant. vox à feriendis ceruis ducta est.

Daiphantus.

Thessali à Phocensibus victi.

Chiæ.

CHIAE.

Chij Leuconiam coloniam duxerunt tali de causa. Quidam in Chio non minimi nominis matrimonium contraxerat. cùm autem sponsa in curru duceretur, rex Hippoclus sponsi familiaris, qui vnà cum reliquis aderat, oborto ex ebrietate iocandi studio, in currum insiluit, non animo vllius iniuriæ faciendæ, sed communem consuetudinem lusúmque secutus. tamen hunc sponsi amici interfecerunt. Inde cùm Chij iræ diuinæ argumenta cernerent, oraculo consulto iussi sunt percussores Hippocli necare. cúmque vniuersos eius cædis sontes se esse dicerēt, vniuersos deus iussit vrbe excedere, siquidem vniuersi flagitio isto se obstrinxissent. Ita demum sontes, cædísque socios aut approbatores, vtcunque & multos & potentes, in Leuconiam deportauerūt. Hanc Coronensibus ademtam primùm cum Erythræis possederāt Chij. Postea tēporis bello cum Erythreis Ionum potentissimis contracto, cùm hi ad Leuconiā ducerent exercitum, Chij impares se viribus videntes, pacti sunt excessuros se Leuconia, vnam tantū quoque chlænā, vnámque tunicam secum auferente. Mulieres autē Chios obiurgabāt, quòd armis dimissis nudi per hostes essent exituri. cúmque hi dicerent iureiurādo adhibito se id promisisse, monuerunt ne arma relinquerent, sed hostibus dicerent hastā esse loco chlænæ, clypeū loco tunicæ viro animoso. Cùm obtemperassent Chij, liberéque aduersus Erythræos locuti arma ostenderent: territi eorum audacia Erythræi sunt, nemóque eorum accessit aut prohibuit, sed discessum eorū gratum habuerūt. Atque hi quidem à mulieribus edocti audere, hoc modo tum seruati sunt. Sed nihilo minoris virtutis facinus est Chiarum mulierum, longo pòst perpetratum tēpore. Philippus Demetrij F. vrbem Chiorum oppugnans, superbum ac barbaricum edictum proposuerat, quo seruos ad defectionem ad se invitabat, pollicens iis dominarum coniugia & libertatem. Mulieres verò atroci atque effera correptæ ira vnà cum seruis, ipsis quoque vnà indignantibus & auxilium ferentibus, cum impetu in muros evaserunt, lapidésque & tela congerentes, ac pugnantes exhortantes & animantes, ipsæque etiam ad extremum hostem profligantes & telis impetentes, Philippum repulerunt: cùm quidem ad hunc nullus omnino seruorum transiuisset.

Seruorum fides.

ARGIVAE.

Inter res à mulieribus publicè prçclarè gestas, nullum illustrius extat facinus certamine, quod Argiuæ pro patria adversus Cleomenē Telesillæ poëtriæ hortatu obiuerunt. Hanc ferunt nobili ortā familia, cùm esset corpore morbis obnoxio, deos de paranda bona valetudine cōsuluisse: oraculóque monitā vt Musas coleret, deæ obtēperasse, studiúmque in carmina & harmoniā collocasse: & cùm morbo liberatam esse, tum ob poeticā in admiratione mulieribus fuisse. Cum Cleomenes Spartæ rex multis Argiuorū occisis (fabula est quod quidā numerum eorū perhibent I Ɔ Ɔ C I Ɔ C I Ɔ I Ɔ C C L X X V I I.) ad ipsam vrbē duceret, impetus & diuinitus quędā iniecta audacia mulieres quæ ætate integra essent excitauit ad propulsandos à patria hostes. Proinde Telesilla duce arma capiunt, propugnacula occupant, muros corona cingunt, non sine admiratione hostium. Ac Cleomenem quidē repulerunt, multos suorum desiderantē. alterum regē Demaratum (vt Socrates ait) qui in vrbem pervenerat & Pamphyliacum occupauerat, vi exturbarunt. Hoc modo vrbe seruata, mulieres quæ in pugna ceciderāt, in via Argiua sepultæ sunt à ciuibus: superstitibus autē præmium virtutis dedicatio Martis concessa est. Pugnatum alij septima die, alij ipso in nouilunio tradunt mensis, qui nunc quartus, olim Hermæus, id est Mercurialis, apud Argiuos dicitur. Ea die etiam hodie Hybristica (id est contumeliosa) sacra agunt, mulieres virilibus tunicis & lænis, viros muliebribus vittis ac velis vestientes. Virorum penuriam vt exsarcirent, mulieres non (vt Herodotus narrat) seruis, sed vicinorum optimis in ciuitatem receptis coniunxerunt: quos illæ videbantur contemnere & ignominia afficere in concubitu. Itaque legem posuerunt, quæ nuptas barbam iubebat habere, quando cum viris concumberent.

Telesilla.

PERSIDES.

Cyrus cùm Persas ab Astyage rege & Medis abalienasset, prœlio victus est. Persis autem fuga se ad vrbem recipientibus, cùm parum abesset quin simul hostes irruerent, occurrerunt ante vrbem mulieres, vestibúsque sursum ab inferioribus partibus attractis, dixerunt: quò fugitis omnium hominum pessimi? non quidem fuga hâc penetrare potestis, vnde exiuistis. Hoc spectaculū, atque hæc vox pudorem incussit Per-

sis,seq; ipsos culpantes cõversi sunt,& instaurata pugna hostes fuderunt. Inde lex posita à Cyro est,vt quoties rex in vrbẽ intrat,singulis mulieribus aureus detur. Ochum ferunt,alioquin etiam prauum hominem & regum auarissimum, semper circumiuisse vrbem,neq; ingredi vnquã voluisse,itáq; mulieres dono defraudasse. Alexander verò bis intrauit,& grauidis duplum dedit.

Auaritiae exem plum.

CELTICAE.

Celtæ, antequàm Alpes transgressi Italiæ eam obtinerent partem quam nunc incolunt,é graui & implacabili discordia in bellum inciderant ciuile. Mulieres autem inter media arma progressæ,cognitis controversiis, tam dextrè eas & inculpatè diiudicauerunt,vt admirabilis earum ex arbitrio amicicia omnium cum omnibus per vrbes singulásq; familias exstiterit. Itaq; in posterum à Celtis mos seruatus est, vt consultationibus de bello & pace mulieres suas adhiberent, & lites cum sociis ortas earum opera disceptarent. Quare in suo etiam fœdere, quod cum Annibale icerunt, scripserunt:si Celtæ haberent quo nomine Carthaginienses accusarent,iudiciũ fore Carthaginiensium ducum ac præfectorum in Hispania:si verò Carthaginiẽses Celtis aliquid obiicerent,causæ cognitionem futuram penes Celtarum mulieres.

Celtarum cum Annibale fœdus.

MELIAE.

Melij cùm solo ampliore indigerẽt, Nymphæo iuuene pulcerrimo coloniæ ducendæ præfecto, nauigauerunt, deo iubente ibi habitare,vbi à quibus portabantur amitterent. Accidit autẽ vt cùm ad Cariam nauibus applicantis egressi in terrã essent, naues tẽpestate perderentur. Cares autẽ qui Cryassam incolebãt, siue inopiam eorũ miserati,siue audaciam metuentes,habitare eos secũ iusserunt, partéq; agri sui impertiuerũt. deinde,cum viderent eos breui temporis spacio magna fecisse incremẽta,per insidias eos interficere statuerunt,conuiuio ad hoc instructo. Forte virgo quædam Caria, nomine Caphena,Nymphæum amabat. quæ cùm ista agerentur, non sustinens salutem amasij negligere, consilium ei ciuium aperuit. Cùm ergo Cryassenses venirent eos vocatum, respondit Nymphæus moris non esse Græcis,ad cœnam venire sine mulieribus. quo audito Cares,eas vt secum adducerent iusserunt. Tum Nymphæus re Meliis exposita, ipsos tunicatos & inermes secum ire ad cœnam iussit, mulierum autem quamque gladium sub sinu gestare & suo marito assidere. Sub mediam cœnam cum Cares tesseram dedissent, Græci articulum temporis rei gerendæ adesse sentientes,simul omnibus vxoribus sinus pandentibus gladios arripuerunt, barbarósque adorti vniuersos interfecerunt:agróque & vrbe ea potiti,aliam nouam condiderunt, Cryassamque nouam appellauerunt. Caphena autem Nymphæo nupsit, dignámque beneficio gratiam & meritos honores consecuta est. Digna autem est admiratione mulierum taciturnitas atq; audacia, & quòd nulla earum inter tam multas ne inuita quidem præ metu officium prodidit.

TYRRHENAE.

Tyrrheni cùm Lemnum & Imbrum occupassent,Atheniensium mulieribus Braurone abreptis filios procreauerunt, quos vt semibarbaros Athenienses insulis expulerunt. Hi cum Tænarum appulissent, Lacedæmoniis in seruili seu helotico bello vtilem præbuerunt operam,ideoq; ciuitate & matrimoniis dignati sunt. Quod autem in senatum & ad consilia non adhibebantur,venerunt in suspicionem quasi nouarum rerum moliendarum causa coirent. Itaq; à Spartanis cõpræhensi & in carcerem coniecti,accuratè custodiebantur, cupientibus liquidis & stabilibus eos conuincere argumẽtis. Captorũ verò vxores ad carcerẽ venerũt,multisq; obsecrationibus & precibus à custodibus impetrauerunt,vt ad maritos intromitterentur, salutaturæ eos & cõpellaturæ. Postquam intrò venerunt,celeriter viros secũ permutare vestes iusserunt,muliebribúsq; in vestibus exire. Ita mulieres quidem paratæ ad omnia adversa in carcere manserunt,viros autem decepti custodes pro vxoribus dimiserunt. Exinde Tyrrheni Taygeta occupauerunt,helotésq; ad defectionẽ suámq; societatem pertraxerunt. quare Spartani cùm in magnũ venissent metum,pacem cum iis per internuncios composuerunt,ea cõditione, vt receptis vxoribus, acceptáq; pecunia & nauibus discederẽt, alibiq; agrum & vrbẽ nacti,coloni Lacedæmoniorũ cognatiq; haberentur. Fecerunt hoc Pelasgi, Polli duce & fratre eius Crataida Lacedæmoniis. ac pars quidem eorum in Melo sedem fixit: pleriq; cum Polli in Cretam nauigarunt,oraculiq; eventum periclitati sunt. responsum enim fuerat,vbi deam & anchoram amisissent, fore finem errorum,

rum, ibíq; eis esse vrbem condendam. Cùm ergo ad locum Cretæ, qui dicitur Cherronesus (id est peninsula) appulissent, noctu panici terrores oblati iis sunt. quibus consternati tumultuaria festinatione naues conscenderunt, relicto in terra Dianæ simulacro, quod à maioribus acceperant Braurone in Lemnum advectum, & à Lemno semper secum circumtulerant. Cùm autem tumultu sedato nauigantes id desiderarent, Pollis, qui simul etiam anchoræ vnguem deesse senserat, (vt enim attracta anchora is in saxosis, vt apparet, locis abruptus erat) oraculum Pythiæ finem suum consequi iam dicens, signo dato retrò nauigauit in Cretam, occupauítque regionem, multísque pugnis cum vicisset hostes, Lyctum aliásque vrbes in suam potestatem redactas incoluit. Itaque Lyctij & Atheniensium se cognatos matrum causa ducunt, & Spartanorum colonos.

LYCIAE.

Fabulosum est quod euenisse in Lycia dicitur, quanquam ei fama testimonium ferat. Sic autem narratur. Amisodarus, quem Isaram Lycij nominant, ex colonia Lyciorum quæ apud Zeleam erat cum nauibus venit piraticis, duce Chimaro, homine bellicoso, cæterùm crudeli & effero. eius nauis in prora leonis, in puppi draconis habebat insigne. Multum is mali fecit Lyciis, infestúmq; habuit mare, vt neque nauigari hoc, neque maritimæ vrbes habitari possent. Hunc cum interfecisset Bellerophontes, fugientem Pegaso insecutus, & Amazones quòque eiecisset, nullam retulit ab Iobate gratiam, sed est ab eo iniustissimè tractatus. Itaque ad mare accessit, ac Neptunum precatus est vt Iobatæ regionem sterilem inutilémque redderet, votísque factis retrò discessit. Fluctus autem elatus terram inundauit: erátque atrox spectaculum, cùm sublime mare sequeretur eum & agros occultaret. Cùm deprecantes viri Bellerophontem non mouerent, mulieres occurrerunt ei, tunicis sublatis corpora denudantes. itaque præ pudore eo retrò recedente, fluctus quoque (vt aiunt) simul recessit. Alij fabulam vitantes, non exsecrationibus mare ab eo adductum dicunt: sed cum pinguissima pars planiciei ad mare esset humilior, supercilium montosum, quod præter litus maris porrectum vndas arcebat, fuisse à Bellerophonte perruptum: cúmque mare vi inferretur, & planiciem illuuie tegeret, viros Bellerophontem deprecando nihil impetrasse, mulieres autem facto agmine circumfusas obtinuisse vt ipsas reueritus iram poneret. Sunt qui affirment, Chimæram illam poëtarum fabulis nobilitatam, mōtem omnino fuisse Soli oppositum, in quem Solis radij cùm reflecterentur, & æstum vehementem ac quasi igneum in planiciem retorquerēt, factum esse vt fruges marcescerent. Bellerophontem autem causa mali intellecta, præcipitij eam partem quę erat læuissima, & maximè Solis radios reflectebat, excidisse. cúmq; ei non haberentur gratiæ, iratum ad vlciscendum Lycios se contulisse, à mulieribus autē fuisse placatum. Nymphis quarto de Heraclea libro causam adfert à fabula maximè remotam. Aprum, qui in agro Xanthio animalia & fructus perderet, fuisse interemtum à Bellerophonte, neq; ei vllam relatam gratiam. Itaque cum Xanthios fuisse exsecratum, impetrassé q; vt totum solum salsuginē emitteret, terræq; amarore indito omnes fruges corrumperentur. idq; durasse, donec mulierū victus reuerentia deprecantium, Neptunum exorauerit vt finem iræ faceret. Atq; hinc legem esse apud Xanthios, vt non à patribus, sed à matribus nomina sumant.

Bellerophontis fabula.

Chimera.

Lex de nominibus.

SALMANTICAE.

Cùm Annibal Barcæ F. antequam bellum Romanis inferret, in Hispania Salmanticam vrbem magnam oppugnaret, metuentes sibi oppidani, promiserunt imperata se facturos, daturósq; Annibali CCC argenti talenta, & CCC obsides. vt Annibal ab obsidione destitit, mutata Salmantici sententia promissis non steterunt. Itaque reuersus est, vrbémq; diripiendam militibus proposuit. Ibi tum prorsus perterriti barbari, pacti sunt, vt liceret liberis corporibus discedere tunicatis, relicta vrbe, armis, opibus, & mancipiis. At mulieres ratæ in viros inquisitum singulatim, se exploratum non iri, gladiis sumtis occultatísq; viros exeuntes comitatæ sunt. Egressis omnibus Annibal custodiæ causa Masæsylios addidit, ínq; suburbio eos his stipatos continuit: reliqui promiscuè vrbem diripuerunt. Masæsylij autem magnam agi prædam cernentes, continere se ampliùs, aut captiuorum custodiæ intenti esse non potuerunt: sed indignè suam ferentes sortem, ipsi quoque abiuerunt vt prædæ partem peterent. Interim mulieres viros suos exhortatæ sunt clamore, eísque gladios tradiderunt.

atque adeò nonnullæ ipsæ custodes sunt adortæ: inter quas vna Bannoni interpreti hastam eripuit, eáque ipsum, quamvis thorace indutum, feriit. viri alüs fugatis, aliis occisis, frequentes vnà cum mulieribus effugerunt. Annibal nuncio rei accepto insecutus, quos in fuga arripere potuit, necauit: reliqui montes cùm attigissent, cæde euitata, postmodo supplicibus millis deprecatoribus, gratia impunitatéq; impetrata, in vrbem ab eo sunt reducti.

MILESIAE.

Milesias virgines quodam tempore, atrox animi & absurda incessit perturbatio. qua de causa, incertum: nisi quod putabatur aëris temperies veneno infecta, & ad insaniam excitandam parata, mutationem istam animorum atque abalienationem effecisse. Subitò omnes mortis cupiditas, & ad vitam suspendio finiendam furiosus impetus egit. & multæ clàm consecutæ sunt quod volebant. Verba & lacrymæ parentum, amicorúmque alloquia nihil agebant, sed sese interficiendis omnem ipsas custodientium industriam atq; calliditatem vincebāt. ita vt calamitas diuinitus immissa, & remediis humanis videretur validior, donec quidam homo prudens legem promulgauit, quæ iuberet omnes quæ sibi suspendio mortem consciuissent, nudas per forum efferri. Hæc lex sancita, non inhibuit modò, sed & omnino aboleuit illam qua virgines laborabant mortis cupiditatem. Magnum verò argumentum est bonæ indolis ac virtutis, metus ignominiæ: & quod nihil formidātes mortē ac dolorem, quæ omnium maximè terribilia habentur, turpitudinis tamen imaginationem non pertulerunt, neque sustinuerunt dedecus post mortem ipsis eventurum.

Verecundia.

CIAE.

Cianis virginibus mos erat, vt ad sacra publica coirent, diémq; vnà exigerent. proci autem ludentium & choreas ducentium spectatores erant. sub vesperam autem singularum domos adibant, inuicémq; parentibus & fratribus inseruiebant, adeò vt pedes eorum ablucrent. Sæpe eandem plures amabant, ita modestè atque legitimè, vt puella vni desponsa, reliqui statim eam amare desinerent. Muliebris autem huius modestiæ, vt in summa dicam, hic fuit fructus, quod apud Cianos annorum IↃCC spacio neque adulterij vllius, neque virginitati oblati extra matrimonium vitij mentio vlla fuit.

Castus amor.

PHOCIDES.

Cùm Phocensium tyranni Delphos occupassent, contráq; eos à Thebanis bellum, quod Sacrum vsurpatur, gereretur: Baccho addictæ mulieres, quas Thyadas vocant, furore correptæ, actæq; per noctem erroribus, imprudentes Amphissam venerunt: vtq; erant defatigatæ, nec dum ad sese redierant, corporibus sparsim in foro demissis obdormiuerunt. Amphissensium autem vxores veritæ, ne quia multi tyrannorum milites ea in vrbe, Phocensibus nimirum fœdere iuncta, aderant, iniuria aliqua Bacchis fieret: in forum vniuersæ procurrerunt, tacitæq; in orbem adstantes, neq; aggressæ dormientes, somno solutis aliæ aliis operam dederunt, cibúmq; obtulerunt, tandémq; à maritis hoc impetrauerūt, vt eas tutò deductas ipsæ ad fines vsq; comitarent.

VALERIA & CLOELIA.

Lucretiam, viri vxorem illustris & genere regibus propinqui, vsus eius hospitio mulieris quidam de filiis Tarquinij, eius qui cognomine Superbus, à Romulo septimus rex Romæ fuit, vi constuprauerat. hæc re amicis atque necessariis indicata, confestim seipsam iugulauit. Hoc flagitium, & virtus mulieris, Tarquinium regno eiecit. Pulsus cùm alia multa gessit bella, conatus regnū recipere: tum Porsenæ Etruscorum principi persuasit, vt magno cum exercitu ad Romam expeditionem faceret. Romani simul & bello & fame pressi, cognito Porsenam non bello tantum, sed & iusticia atque humanitate præclarum esse, arbitrium huic causæ Tarquinianæ detulerunt. Contumaciter hoc Tarquinio recusante, ac dicente Porsenam iustum arbitrum non fore, si in fide societatis non persisteret: eo omisso Porsena hoc egit, vt Romanorum amicus, quem hi Etruscis ademerant agro, capti uisque receptis, discederet. datis ei hanc ob rem obsidibus decem pueris, totidémque puellis, tametsi nondum confectis pactis, omnem statim belli apparatum dimisit. Virgines, quas obsides datas dixi, cum sub lauandi præscriptione ad fluuiū aliquantulum longiùs à castris processissent, vna earum Cloelia ipsas exhortante, tuniculis circū capita alligatis, ausæ sunt fluuium vastum atque vorticibus profundis periculosum magno cum labore tranare,

invi-

inuicem sese tenentes, ægréq; vlteriorem in ripam euaserunt. Sunt qui Clœliam dicunt nactam equum, eo conscenso sensim transiuisse, aliísque natantibus ducem se præbuisse, & animum verbis adiecisse, opémque tulisse. quo hi vtantur argumento, mox dicetur. Romani vbi eas saluas rediisse videre, audaciam quidem & virtutem admirati sunt, reditum tamen non probauerunt, neque vinci se fide ab vno homine sustinuerunt. Itaque additis qui deducerent in castra eos Porsenæ remiserunt. cum transissent fluuium, parum absuit quin per insidias à Tarquinio interciperentur. consulis tamen Poplicolæ filia Valeria cum tribus famulis occupauit in castra Porsenæ effugere: reliquas Porsenæ F. armis statim suppetiis latis ex hostibus eripuit. Adductas ad se conspicatus Porsena, quæsiuit quænam autor fuisset huius consilij. tum Clœlia, reliquis, quòd ei metuerent tacentibus, ipsa de sese indicium professa est. Magna autem admiratione permotus Porsena, equum egregiè ornatum adduci iussit, eo Clœliam donauit, vniuersásque benignè & humanè suis remisit. Hoc signo multi docere volunt, Clœliam equo amnem traiecisse. Alij hoc negant. sed Porsenam aiunt, virtutem eius audaciámque muliebri maiorem admiratum, dignatum esse dono quod bellatori conueniret viro. Sanè equestris statua posita est mulieris in via sacra. ab aliis ea Clœliæ, ab aliis Valeriæ attribuitur.

Fidei exẽplum, & aliud humanitatis.

MICCA & MEGISTO.

Aristotimus auxilio regis Antigoni tyrannide, quam in Eleos occupauerat, cõstabilita, iniquè admodum atq; immoderatè sua vsus est potentia. quippe homo natura ferus, barbarisq; stipatoribus corpus tyrannidémq; eius tutantibus conueniens seruiens præ metu, multa ab iis in ciues cõtumeliosè, multa crudeliter facta dissimulabat. Quo in numero fuit Philodemi calamitas. Huius enim filiam formosam, Miccam nomine, quidã tyranni peregrinis militibus aliquot dux præfectus Lucius, cõtumeliæ inferendæ magis studio quàm amore ductus cùm cuperet corrũpere, misit qui eam accerserent. Parentes quidem necessitatem animaduertentes, ire eam iubebant. Micca verò, vt erat generosa indole, animóq; magno, patrẽ amplexa supplẽxq; obsecrari, pateretur potiùs mori ipsam, quàm ita turpiter atque iniustè virginitate spoliari. Interiecta mora, ipse Lucius libidine ac vino ebrius, inter potandum prosiluit iratus. cúmq; Miccam inuenisset caput inter patris habentem genua, sequi se iussit. detrectanti vestem deripuit, flagrísq; eam cecidit, tacitè dolores perferentem, cùm pater & mater postquam deprecando & flendo nihil se proficere sentirent, deos hominésq; testarentur atrocia se & iniqua pati, tandem barbarus ira & crapula planè in furorem actus, virginem, vt in patris tum sinu faciem habebat, confodit. Neq; hoc animum tyranni flexit facinus. sed & multos interfecit, & plures iis in exsiliũ eiecit. nam octingenti ad Aetolos venisse dicuntur extorres, flagitantes vt se in vxoribus & liberis à tyranno auferendis iuuarẽt. Paulo pòst Aristotimus vltrò proposuit edictũ, quo mulieribus, si quę vellẽt, permittebat proficisci ad maritos, ac de dotalibus bonis quantũ vellent secum ferre. Vbi sensit omnibus gratum esse hoc edictũ, (nam amplius 1ↄ C erant quæ se ad iter parabant) diem definiit ad quã confertim irent, tutum se iter ipsis præbiturũ simulans. Cùm dies appetiisset, & mulieres ad portã conuenirent, pecuniámq; congererent, & pueros aliæ in vlnis gestarent, aliæ curribus imponerent, ac se inuicẽ præstolarentur: subitò multi à tyranno immissi satellites, eminus clamore elato eas manere iusserunt: cum autẽ appropinquassent, mulieribus vt retrò abirẽt imperauerunt, currúsq; & vehicula inuertẽtes per ipsas retrò impulerunt nihil cuiquã parcẽtes, & neq; abire, neq; manere, aut infantibus opitulari sinentes: quorũ alij curribus excidẽtes peribãt, alij curribus superuehẽtibus delapsos elidebantur. deniq; eas vniuersas cum clamore & flagris tanquã oues mutuò sese trudentes & euertentes in carcerẽ compulerunt, & pecuniã ad Aristotimum retulerũt. Hanc rem cùm grauiter ferrẽt Elei, Baccho sacræ mulieres, quas sedecim vocant, supplicibus ramis & stemmatibus dei sumtis in foro obuias sese Aristotimo tulerunt, decedentibúsq; ob reuerentiam stipatoribus, tacitæ primùm adstiterunt, supplicatorias frondes prætendentes. At Aristotimus, simul atque deprecari eas pro mulieribus sensit, stipatoribus iratus & cum clamore exprobrans quòd eas passi essent accedere, effecit vt alias trudendo, alias verberando è foro exigerent. vnamquanq; porrò duobus talentis mulctauit. His ita actis, Hellanicus Elide consilium de opprimendo tyrãno agitauit, re cum aliis composita: homo quem vt senem & duobus filiis orbatum, ideóq; nihil quicquã acturum tyrãnus negligebat.

simul etiã exsules ex Aetolia traiicientes, in agro Eleo Amymonam locum commodã arcem bello futurum occuparunt, cõ pluresq; ciuiũ Elide profugientes ad se receperunt. Aristotimus, cui metũ ista obiiciebant, ad captiuas se contulit, rémq; terrendo se faciliùs quàm grana confecturũ ratus, mandauit vt missis ad maritos litteris discedere ex ea regione iuberent: ni facerent, vniuersas se contumeliosè vexatas necaturum, liberis antè interfectis, minitans. Cùm aliquandiu instaret atq; dicere iuberet an facturæ essent quod postulabat, reliquæ nihil respondentes, intuitæ sunt sese mutuò, tacita invicem benevolentia significantes, nihil se metuere, neq; minis his terreri. At Megisto Timoleontis vxor, & cùm mariti, tum propriæ virtutis causa cæterarum facilè princeps, non dignata assurgere, neq; reliquas passa, sedens tyranno respondit. Si vir » esses cordatus, non vnq; de viris cum mulieribus colloquereris: sed ad ipsos, vt qui in » nos ius habent, misisses meliori inventa oratione, quàm qua nos decepisti. quod si au- » tem desperato te iis persuasurum, nostra opera imponere illis moliris: neq; sperare de- » bes te nobis denuò verba daturum, & absit tam nullius ij consilij vt sint, vt dum par- » cant mulieribus & infantibus suis, patriæ prodant libertatem. non enim tantum mali » est nos amittere, quibus quidem aliàs carent, quantum boni est ciues tua sæuicia & » insolentia liberare. Hæc fata Megistone Aristotimus animi impos, filium eius adferri illicò iussit, ante oculos matris eum necaturus. quem cùm quærerent ministri inter alios ludentem & lucta se exercentem, mater eum nominatim vocans: Ades huc, inquit, fili, & antequam sentias ac intelligas, liberare acerba tyrannide. mihi enim difficilius fuerit seruientem te indignè, quàm morietem cernere. Aristotimum verò stricto gladio ipsam iam matrem impetiturum, iráq; concitum in eam ruentẽ, Cylo vnus de familiaribus, cui tyrannus fidem habebat, cùm quidem is ipsum odisset, sociúsq; factæ ab Hellanico conspirationis esset, restitit, eúmq; avertit orans, monénsque, Indignum fore hoc ipso, & muliebre factum, non conveniens principi viro & rerum gerendarum gnaro. itaque vix tandem Aristotimus, cùm ad se rediisset, inde abiit. Magnum verò ostentum ei factum est. Cùm enim meridie cum vxore cubaret, prandiúmque esset paratum, visa est aquila in aere se librans supra domum, ac quasi prudens & dedita opera lapidem iustæ magnitudinis in eam partem tecti deiecit, vbi erat cubiculum in quo iacebat Aristotimus. simul autem désuper ingenti sonitu existente, & foris clamore sublato ab his qui auem viderant, perterritus tyrannus re cognita vatem acciuit, quo solebat assidue in foro vti, perturbatúsque interrogauit quid isto signo portenderetur. Vates bono ipsum esse animo iussit, quòd excitatus & adiutus esset à Ioue. ciuium autem quibus fidebat, iis dixit, vindictam tyranni capiti impendere, ac iamiam illapsuram. Itaque etiam Hellanico visum est non cunctandum, sed postridie rem gerendam. Nocte ista Hellanicus per quietem imaginatus est alterum filiorum suorum mortuorum sibi adstare, ac dixisse: Pater, quid tibi accidit vt dormires? cras te ciuitatis ducem esse oportet. Hoc ille somnio confirmatus, socios ad institutum exequendum cohortatus est. Et Aristotimus audito Craterum auxilij sibi ferendi gratia Olympiæ cùm magno exercitu castra habere, tantum concepit audaciæ, vt absque stipatoribus in forum Cylone comitante descenderit. Hellanicus occasione conspecta, tesseram, qua data ad irruendum suos è composito fuerat hortaturus, non protulit: sed ambas intendens manus, clara voce, Quid cessatis, inquit, viri boni? præclarum est hoc theatrum in medio patriæ certaturis. Primus ibi Cylo ense stricto quendam comitum Aristotimi feriit. Thrasybulo autem & Lampide adversis sese ei inferentibus Aristotimus fuga in Iouis templum evasit. Hunc eum interfecerunt, & cadauere in forum protracto, ciues ad libertatem vocarunt. Neque verò multum anteverterunt mulieres suas. statim enim ex procurrerunt cum gaudio & eiulatu, virisque circumfusæ eos coronauerunt. Deinde multitudine ad tyranni domum confluente, vxor eius cubiculo clauso sese suspendio vita eduxit. Erant tyranno duæ filiæ, virgines adhuc & forma pulcerrima, iámque nuptiis tempestiuæ. has Elei captas foras protraxerunt, omnino quidem necaturi, sed prius excruciare ac contumeliis afficere volentes. Quibus occurrens cum aliis Megisto vociferata est, Indignum verò eos facinus meditari, qui populum se profitentes liberum, facinora libidinosorum tyrannûm imitentur. Multis dignitatem mulieris reverentibus, liberè loquentis ac plorantis, placuit omissis contumeliis, i-

Fortitudo mulieris.

Ostentum.

Somnium.

psis vita sese exeundi permittere potestatem. Cùm intrò adductas virgines iussissent absque mora necem sibi consciscere, maior natu Myro cum zonam solutam collo circundedisset, sororem consalutauit, hortatáque est vt se imitaretur, ne (inquiens) abiecte nobisque indigne finiamus vitam. Iuniore precante vt sibi prius moriendi copiam faceret, cingulúmque apprǽhendente, Neque antè, inquit, quicquam tibi oranti denegaui, & nunc hanc quoque tibi facio gratiam. ego autem id, quod morte ipsa mihi est grauius, tolerabo, spectans te carissima me priùs morientem. Proinde cùm docuisset sororem cingulo ceruicem elidere, vt mortuam vidit, deposuit atque texit. Ipsa autem Megistonem orauit, vt curam sui gereret, neque pateretur mortuam se indecore collocari. Itaque inter eos qui aderant nemo fuit ita acerbus, nemo ita infensus tyrannis, qui non defleret aut misereretur virginum egregiam indolem. Hæc exempla rerum à mulieribus publicè præclarè gestarum de innumeris pauca hæc sufficiant. Singularum autem pulcra facinora sparsim vti sese nobis offerent referemus: nihil arbitrati temporum ordine præsentem indigere narrationem.

PIERIA.

Ionum, qui Miletum se contulerant, nonnulli ob natam cum Nelei filiis discordiam Myuntem sunt profecti. quibus ob defectionem Milesij bellum multáque damna intulerunt. Neque tamen id bellum omnino induciis commerciisque carebat, sed quibusdam festis diebus mulieres Myunte Miletum commeabant. Erat inter Myuntios Pythes quidam vir illustris, eique vxor Iapygia, filia Pieria. Is cùm festiuitas Mileti in honorem Dianæ esset, & sacrificium, quod Neleium dicebatur, eò vxorem & filiam misit, precatas vt ei se pateretur interesse festiuitati. Ibi Phrygius Nelei filiorum potentia primus amore Pieriæ flagrans, cogitare cepit quidnam præstare posset ei quammaximè gratum. illa verò significauit, nihil sibi fore acceptius, quàm si efficeret, vt frequenter sibi Miletum & multis comitatæ venire liceret. Sensit Nymphius, amiciciam suis eam ciuibus ac pacem expetere, bellúmque pacauit. Ex eo celebris vtraque in vrbe, inque honore fuit Pieria: ac mulieres Milesiæ etiamnum optant ita se amari à viris, vt Pieriã amauit Phrygius.

POLYCRITA.

Propter Neæram Hypsicreontis Milesij vxorem bellũ inter Naxios & Milesios ortum fuit. Ea enim cùm amaret Promedontem Naxium mariti sui hospitem, corpus cũ eo miscuit, veritáque iram mariti, cum eo in Naxum nauigauit. Eam Promedon supplicem Vestæ collocauit. Naxiis autem mulierem sub præscriptione supplicationis in gratiam Promedontis non dedentibus, bellum quod dixi, conflatum est. Milesiis cùm alij multi, tum Ionum studiosissimè Erythræi auxilia tulerunt, bellúmque hoc tractum magnis calamitatibus, tandẽ virtute mulieris finitum est, sicvti ceperat mulieris ob prauitatem. Diognetus Erythræorum dux munitionem quandam sibi commissam tenebat, opportunè admodum contra Naxiorum vrbem sitam. itaque & magnam Naxiis prædam abstulit, & mulieres ac virgines liberas. Harum vnam, nomine Polycritam, amore captus, secum non vt captiuam, sed vxoris loco habuit. Euenit vt in castris Milesiorum dies ageretur festus. ibi cùm omnes poculis essent ac conuiuiis dediti, rogauit Diognetum Polycrita, vt liceret sibi fratribus partes placentarum mittere. cúmque is permitteret ac iuberet, plumbeam tabellam placentæ inseruit, mandato ei qui eam fratribus adferebat, vt solos vesci iuberet fratres iis quæ mittebat. Hi cùm offendissent tabellam, & legissent quæ scripserat Polycrita, (hortabatur autem vt noctu hostes adorirentur, ob ebrietatem festo die contractam planè socordia dissolutos) rem ducibus Naxiorum significauerunt, & permouerunt vt secum exirent rei gerendæ causa. Occupato à Naxiis castello, multisque hostium interfectis, Diogneto precibus Polycrita a ciuibus impetrauit salutem. Ipsa autem ciuibus ad portam occurrentibus magno cum gaudio, collaudantibúsque & serta ferentibus, magnitudine lætitiæ exanimata, in ipsa porta concidit mortua. atque ibi sepulta est, & monimentum eius vocatur Liuoris tumulus: quod inuidia quadam fortunæ fascinata Polycrita putaretur meritis honoribus non potuisse frui. Hæc Naxiorum historicorum est narratio. Aristoteles captam Polycritam fuisse non dicit. sed conspectam à Diogneto, sui eum amore irretiuisse, ipsúmque promisisse omnia se, vt ea potiretur, dare ac facere paratum esse. at Polycritam se ad ipsum venturam pollicitam, si vnicũ quippiam ab eo

Astutè factum.

Mors ex gaudio.

obtineret, fuisse. cúmq; id iureiurando interposito Diognetus confirmasset, tradi sibi Delium postulasse, (id enim castello nomē erat) aliter se morem gesturam ipsi negasse. victum amore Diognetum, & iureiurandi permotum religione, Polycritæ castellū, hócq; eam ciuibus tradidisse. Ita Naxios rursum Milesiis pares viribus factos, pacem in suas leges confecisse.

LAMPSACE.

Codridæ genere, patria Phocæenses fuerūt duo gemini fratres Phobus & Blepsus. quorum Phobus primus à Leucadibus petris in mare se dedit, vt Charo Lampsacenus scriptum reliquit. Is Phobus, vir potentia & dignitate præditus regia, cum nauigasset Parium suorum causa negociorum, amiciciam & hospitij ius contraxit cum Mandrone Bebrycum rege, eorum qui Pityoessenses cognominantur, eíq; à vicinis bello infestato auxilium tulit. Mandro autem nauibus auehenti Phobo cum alia detulit officia, tum partem vrbis agríq; largiturum se promisit, si Phocæorum coloniam liberet Pityoëssam deducere. Phobus cum id consilium ciuibus probasset, fratrem misit, qui colonos eò deduceret. Stetit sanè promissis Mandro. Sed Phocæi, cùm spoliis, præda, opibúsq; magnis è finitimis barbaris potirentur, inuisi primùm, pòst etiam terrori Bebrycibus fuerunt. Cupientes itaq; iis liberari, cùm Mandro homo probus & iustus persuaderi sibi nō pateretur vt mala fide cum Græcis ageret, peregrè eo profecto moliti sunt, quomodo eos per dolum necarent. Lampsace autem Mandronis filia virgo, cum insidias prænosset, primum à facinore hoc amicos & domesticos auertere dictis aggressa est, impiam docens eos rem & atrocē perpetraturos, si benefactores, & quorum auxiliis in bello vsi essent, eósq; iam ciues, interficerent. vbi non persuasit, occultè Græcis quid ageretur detexit, vtque sibi cauerent monuit. Phocæi sacrificio quodam & conuiuio apparato, Pityoëssenos in suburbium euocauerūt: ipsi in duo diuisi agmina, altero vrbem occuparunt, altero homines trucidauerunt. Sic vrbe potiti, Mandronem acciuerunt, vt de suis consilium vnà caperet: Lampsacénq;, cum ea ex inualetudine mortua esset, magnificè in vrbe sepeliuerunt, cui & ab eius nomine Lampsaci nomen imposuerunt. Vt autem Mandro proditionis vitans suspicionem, habitare cum ipsis recusauit, petiítq; vt mulieres liberíq; defunctorum ad se mitterentur: Phocæi absq; omni maleficio studiosè eos miserunt. & Lampsacæ cùm initiò heroicos honores habuissent, postmodò vt numini sacrificandum decreuerunt, idq; decretum adhuc ratum est apud eos.

ARETAPHILA.

Aretaphyla Cyrenæa, non ita prisca fuit, vt quæ belli Mithridanici tempore vixerit: sed virtute & rebus gestis comparari cū heroidibus posse meruit. Filia fuit Aeglatoris, vxor Phædimi, illustrium virorum, forma egregia, prudentia singulari, & rerum ciuilium dextrè gerendarum non ignara. Hanc communes patriæ calamitates illustrem reddiderunt. Nicocrates enim occupata in Cyrenæos tyrannide, cùm alios ciuiū multos interfecit, tum sua manu Melanippum Apollinis sacerdotem, idq; sacerdotium ipse inuasit. Maritum quoq; Aretaphilæ Phædimum interemit, & ipsam inuitam vxorem duxit. Infinitis aliis contra leges institutis adiecit hoc. custodes ad portas vrbis constituit, qui mortuos quotquot efferentur violarent, mucronibus eos pungentes, & materiam ardentem applicantes: ne quis ciuium sub mortui specie clàm efferri vrbe posset. Enimverò Aretaphilæ cùm propriæ calamitates molestæ erant: (quanquam tyrannus ob amorem ipsius, quo subactus erat, maxima potentiæ parte frui eam sineret, mulieríq; huic soli cicurem & mansuetum se præberet, durissimus alioqui & efferus) tum apprimè patriæ vicem dolebat, indignis modis atrocia patientis. Iugulabatur enim ciuium vnus post alium, neq; erat vnde vltio speraretur: cùm exsules timidi planè atq; infirmi, hinc inde dispersi essent. Itaq; Aretaphila spes patriæ in se solam recipiens, æmulatione quadam Thebes Pheræ pulcrorum egregiorúmq; conatuum, adiutoribus tamen fidelibus & domesticis (quales huic res ipsæ suggesserat) destituta, venenis maritum interficere aggressa est. Quam ad rem dum se parat, materiam cogit, & vires paratorum periclitatur, non fefellit delato indicio, & argumentis perquisitis, Calbia Nicocratis mater, femina ad cædes natura procliuis atq; implacabilis, censuit statim interficiendam esse, priùs tamen contumeliosè tractatam, Aretaphilam. Nicocratis autem iræ moram iniiciebat viresq; adimebat amor: eiq; affectioni excusationem parabat, quòd Aretaphila animosè criminibus se opponebat, & sese defendebat.

Tyrannidis singulare exemplum.

Quæ

Quæ vbi vidit se convinci, neq; locum esse veneficij negandi, fassa venenum se, non tamen exitiale, parasse: magnis, inquit, est mihi de rebus certamē. qua enim gloria fruor, quàque potentia ob tuam erga me benevolentiam, ea me invisam multis reddidit malis mulieribus. quarum ego metuens veneficia & technas, animum induxi cõtrà quædam moliri: fatua fortassis, & muliebria, mortis tamen non digna supplicio. nisi fortè tibi iudici videbitur vxor interficienda amatorij gratia veneficij, quod amplius, atque tu velles, diligi voluerit. Visum est Nicocrati Aretaphilam hoc modo se defendentem quæstioni subiicere, præsidente tormentis Calbia immiti implacabiliq; muliere. At enim Aretaphila in cruciatibus ita sibi constitit, adeóque invictam se præbuit, vt ipsa tandem Calbia invita & defatigata concesserit, ac Nicocrates fide innocentiæ sibi facta, missam vxorem fecerit, torturæq; pœnitentia ductus sit. Exiguo autem intermisso tempore, statim amore superatus ad eam venit, benevolētiámque blandiciis & honoribus reparans, eius vsus est consuetudine. Illa verò, quæ tormentis ac doloribus nihil fracta esset, demerendo se everti passa nō est: sed ad studium honestatis accedente quadam pulcri propositi tenendi pervicacia, rem alia via instituit aggredi. Filiam habebat satis elegante forma, & iam viro maturam. hāc tyranni fratri Leandro submisit, vt eum inescaret, adolescentem qui voluptatibus propositis facilè caperetur. fama tenet, Aretaphilam præstigiis & veneficiis vsam ita comparasse filiam, vt adolescentē emanciparet, ac de sanæ mentis vsu dimoueret. Postquam in casses incidit, precibúsque multis à fratre impetrato matrimonio est potitus: partim eum puella à matre docta instigare ad libertatem ciuitati reddendam, quando in tyrannide ne ipsi quidem libero esse, aut ducendæ retinendęve vxoris potestatem habere liceret: partim amici Aretaphilæ gratificantes subinde calumnias & adversus fratrem aliquas & suspiciones suggerere. Leander vbi Aretaphilam sensit eadem consilia tractantem, negocium aggressus Daphnidem famulum subornauit, qui Nicocratem iussu ipsius necaret. Deinceps autem Aretaphilæ animum non advertit, sed factis illicò demonstrauit fratricidam se esse, non tyrannicidam: cùm stolidè & insolenter rebus præesset. Erat tamen Aretaphilæ suus apud eum honor atque potentia, non inimicam se gerenti, neque palàm repugnanti: sed occultè suas res disponenti. Ea primùm adversus Leandrum cōcitauit bellum Africum, pellecto Anabo quodam regulo ad incursandam regionem hostiliterque ad vrbem accedendum. Deinde amicos & duces apud generum culpauit, vt ad bellum non alacres, sed pacem magis quietémque requirentes. quam quidem etiā flagitare tyranni res aiebat, si firmum in ciues vellet obtinere imperiū. se quoque promittebat pacificationem confecturā, & Anabum ad colloquendas cum eo res adducturam, si ita iuberet, priusq; immedicabile aliquod damnum eo ex bello acciperet. Mandante sic vt ageret Leandro, priùs ipsa cū Afro est collocuta, magnisq; donis & multa ꝓmissa pecunia impetrauit, vt tyrannum ad colloquiū venientē à se comprehensum iri polliceretē. At verò Leander cunctari, & tamē verecūdia Aretaphilæ, interfuturam sese colloquio dicentis, ꝓmotus, absq; armis & præsidio exire: ac vbi propius accessisset, cõspecto Anabo tergiversari, & stipatores operiri cupere. socrus cõtrà præsens cum quà cohortari, quà incusare: ac tandē cum mora necteret, manu iniecta audacter planè ac proteruè ad barbarū adducere, eiq; tradere. Leander confestim abreptus ab Afris, compræhensus, vinctúsq; est adseruatus, donec ꝓmissam mercedē Aretaphilæ amici, comitantibus reliquis ciuibus, attulerunt. Horum enim pleriq; re nunciata, ad locū colloquio destinatū excurrerunt: & conspecta Aretaphila, parum abfuit quin iræ in tyrannum obliti, supplicium de eo sumere aliis rebus posthaberēt. atq; adeò primum hunc libertatis ceperunt fructum, nihilq; aliud eo duxerunt antiquius, quàm vt eam læti flentésq; salutarent, tanquā simulacro alicuius dei circumfusi. aliis aūt supra alios affluentibus, vix tandē sub vesperam recepto Leandro in vrbem reverterunt. Ibi postquam honorāda & laudanda Aretaphila cupiditati suæ satisfecerunt, ita demum ad tyrannos conversi, Calbiam viuam cremauerunt, Leandrum culleo insutum in mare abiecerunt. ab Aretaphila autem contenderunt, vt gerendæ gubernandæq; reipublicæ sociam sese adiungeret optimatibus. Illa verò, tanquam si variam & multis constantem partibus in theatro fabulam vsque ad coronæ donationem peregisset, simul atque liberam esse vidit ciuitatem, continuò in gynæceum sese recepit, omnique rebus tractandis se admiscendi repudiato studio, reliquum ætatis inter stamina cum amicis & familiaribus exegit.

Callides

CAMMA.

Inter Galatiæ tetrarchas potentissimi erant Sinatus & Sinorix, genere etiam invicē propinqui. Erat Sinato vxor, quam virginem duxerat, Camma nomine, non formæ duntaxat præstantia & ætatis flore spectabilis, sed multo magis ob virtutem in admiratione habita. non enim pudica modò & mariti amans fuit, sed & prudens & magnanima, ac propter mansuetudinem benignitatémq; subditis mirificè accepta. augebat etiam splendorem, quòd Dianæ, quam deam maximè colunt Galatæ, sacerdos, semper in sacris pompis & apud sacrificia magnificè ornata spectabatur. Eam cùm deperiret Sinorix, & neq; pellicere neque vim facere viuo marito posset, facinus ausus immane, Sinatum dolo necauit: exiguóq; interposito temporis spacio, Cammam ambiuit, in fano frequenter degentem, casúmq; mariti non abiectè aut miserabiliter, sed animo se ferentem, prudentérq; intentam occasioni vlciscendi Sinorigis. Is verò assiduis ambiebat mulierem precibus, videbatúrq; ei non prorsus deesse honesta in speciem oratio: aliis se in rebus præstantiorem fuisse Sinato, ac interfecisse eum non malicia, sed amore Cammæ impulsum. Illa initiò non admodum aspere denegare, ac deinde paulatim molliri videbatur. nam & amici ac familiares instabant, Sinorigem cuius maxima erat potentia demerentes, suadebántq; vt assentiretur & vrgebant. Tandē concessit Camma, & ad se venire Sinorigem iussit, vt coram dea matrimonium stipularentur invicem. Venientem blandè excepit, & ad aram adduxit, cúmq; deæ libasset è patera, reliqui partem ipsa hausit, partem ei ebibendam propinauit. erat aūt mulsum veneno infectum. Postquam bibisse eum vidit, claro sublato eiulatu deam adorans: Te, inquit, venerandissima dea, testem invoco, huius me diei causa vitam à morte Sinati produxisse, tanto tempore nullum ex ea fructum adeptam præter spem vltionis. quam consecuta nunc ad maritum meum descendo. Tibi verò omnium scelestissime hominum, loco thalami & nuptiarum apparent sepulcrum tui. Hæc cùm audiuisset Sinorix, & agere iam venenum, corporisq; motum inferre sentiret, vehiculum cōscendit, vt agitatione & concussione sibi mederetur. statim autem eo relicto in lecticam se posuit, ac vesperi est mortuus. At Camma cùm per noctem durasset, audito eū viuendi finem fecisse, læto animo exspirauit.

STRATONICA.

Eadem Galatia Stratonicam Deiotari, & Chiomaram Ortiagontis vxores protulit, dignas memoratu. Stratonica cum esset sterilis, maritúmq; legitimos liberos quos hæredes regni relinqueret desiderare sciret, persuasit ei, vt alia ex muliere prolem susciperet, sibiq; eam subderet. Deiotaro sententiam admirante, vxorísq; arbitrio rem totam permittente: formosam ea ex captiuis virginem Electram nomine adornauit, & Deiotaro copulauit: natósque ex ea liberos tanquam suos amanter ac magnificè educauit.

CHIOMARA.

Quo tempore Romani duce Cn. Manlio vicerunt Gallos Asiaticos, qui iidē Gallogræci dicuntur & Galatæ, vsu venit Chiomaræ vt inter alias ipsa quoq; duceretur captiua. Qui ea potitus erat centurio, homo & libidinosus & auarus, pudiciciæ eius vim fecit. Victus deinde pecuniæ cupiditate, cùm mulier corporis sui liberandi gratia magnam ei vim auri pollicita esset, eduxit eam ad locum, qui amne secabatur. hunc cùm transiuissent qui eam redemptum venerāt Galatę, datóq; auro Chiomaram recepissent, vni eorum illa innuit, vt centurionem, qui ipsam tum amplectens valedicebat, percuteret. cúmq; is paruisset, & caput occiso amputasset, Chiomara id gremio involutum secum abstulit, cúmq; ad maritum venisset, ante eum proiecit. & mirante eo, ac dicente, O mulier, præclara res est fides: omnino, inquit: sed id pulcrius est, vnum tantum viuere qui mecum rem habuerit. Cum hac muliere Polybius scribit se collocutum Sardibus, miratúmq; fuisse animi magnitudinem eius ac prudentiam.

MVLIER PERGAMENA.

Mithridates Galatarum præstantissimos LX sub amicitiæ specie Pergamum evocatos cùm tractaret contumeliosè ac pro imperio, omnésq; id indignè ferrent: Toredorix Tosioporum tetrarcha, vir & corpore robustus, & animo magno præditus: in se recepit, velle se Mithridatem, quando is in gymnasio pro tribunali sedens ius diceret, arreptum cum tribunali in convallem præcipitare. Cùm forte fortuna Mithridates in gymnasium ea die non adscendisset, Galatásque ad se domum suam vocaret: bono

idē animo suos esse iussit, cúmq; cōuenissent, undiq; in eum impetum facere, corpúsque eius divellere. Non fefellit hoc Mithridatem, sed re ex indicio cognita Galatas unum post alterum iugulandos tradidit. Deinde recordatus adolescentis inter eos cuiusdam, qui elegantia formæ reliquis antecedebat æqualibus omnibus, miserabatur eum, ac factum mutabat, satisq; præ se ferebat, ægrè se interitum eius ferre, quem inter primos necatum fuisse putabat. misit tamen qui viuum relinqui iuberent si nondū periisset. Nomen adolescenti Bepolitanus erat: eique mirabilis casus evenit. cùm enim comprahenderetur, pulcram & preciosam gestabat vestem, quam dum sibi puram à sanguine seruare cupit carnifex, ideòq; paulatim detrahit, vidit regis nuncios accurrere, nomen Bepolitani clamāres. Ita huic auaricia, quæ multos perdidit, insperatā attulit salutem. Toredorix autem occisus, & sepultura cadaueri proiecto negata est. Muliercula autem Pergamena, cum qua is viuus consueuerat, ausa est mortui corpus cōponere & humare. quam custodes deprælensam ad regem adduxerunt. Ferē sane Mithridates aliquantulum fuisse cōspectu puellæ affectus, cùm iuuencula planè simplex videretur: magis tamen inflexit animum, quod causam ei facinoris fuisse amatoriam audiebat. itaq; ei permisit, vt vestitu & ornamentis de bonis ipsius sumtis auferret ac sepeliret Toredorigem.

TIMOCLEIA.

Theagenes Thebanus de ciuitate eādem cum Epaminonda, Pelopida, aliisq; optimis viris sectatus sententiā, in cōmuni Græciæ ad Chæroneam clade occubuit, cū iam vicisset & persequereē sibi oppositos. Is enim fuit, qui vociferanti, Quousq; persequeris? respondit, Vsq; ad Macedoniam. Mortuo ei soror superfuit, quæ testareē & ipsum virtute generis & natura magnum illustrémq; factum virum. huic tamen mulieri cōtigit fructum percipere suæ virtutis præclarum, vt tanto faciliùs ferret quātum in ipsam ex publicis redvndauit calamitatibus. Cùm enim Thebas in potestatem redegisset Alexander, aliiq; alias vrbis partes peruagantes diriperent, domū Timocleæ occupauit homo nihil minus quàm modestus, sed insolēter iniurius atq; stolidus, Thraciςq; cuiusdam turmæ dux, Alexandri cognominis, sed planè cætera dissimilis. Is neq; genus, neq; vitā mulieris reveritus, cum sese vino impleuisset à cœna, dormire Timocleā secū coegit. neq; hunc iniuriarum finem fecit, sed præterea aurum argentúmq; regrebat, si quid horum ea reconditi haberet, adhibitis partim minis, partim pollicitationibus, q habiturum se eam perpetuò vxoris loco diceret. Illa ansam ab eo sibi præbitam arripiens: Vtinam verò, inqt, hāc noctem mors mea antevertisset: vt omnibus rebus pditis saltem corpus contumeliæ inexpertum conseruassem. nunc quando res ita acta est, & te diuinitus mihi tutorem, dominū, virúmq; datum existimare debeo, non spoliabo te tuis rebus. nam me qdem id futuram video, quod tu volueris. Habui mundū muliebrem, & pocula argentea, nōnihil etiam auri & nomisinatis. cùm aūt vrbs capereē, ancillis mandaui vt omnia convasarent, abiecirq;, aut potiùs deposui in puteum aqua carentem paucisq; notum. est enim tectus operculo, vmbrosūmq; circa nemus occultat. Hæc tibi accipienti fausta sint: mihi qdem apud te erunt argumēta & indicia fortunarum ac splendoris familię meæ. His auditis Macedo, non exspectata die confestim ad locum perrexit ducente Timoclea, ac hortum claudi iussit ne quis sentiret, tunicatúsq; in puteum descēdit. Horribile aūt eum ducebat ad supplicium parca, irrogante id Timoclea. superne enim adstans, cùm è voce sensit eum in imo esse, multos ingessit lapides, multos etiā magnósq; advolutos ancillæ iniecerunt, donec eum contuderunt atq; obruerunt saxis. Macedones vbi de ea re facti sunt certiores, sublato cadauere, cùm iā edictum esset ne quis Thebanorum occidereē, captam Timocleam ad regem adduxerunt, facinúsq; narrauerunt. Alexander ex vultus constantia, lentóq; incessu grauitatem generosamq; indolē ratiocinatus, principio quæsiuit qnenam esset mulier. Illa verò impauide prorsus & confidenter, Mihi, inqt, frater fuit Theagenes q ad Chæroneā dux exercitus & contra vos pro libertate Græciæ dimicans cēcidit, ne quid nobis tale accideret. cùm aūt perpessa sim genere meo indigna, mori nō recuso. potiùs enim hoc est, quàm viuentem aliam talem experiri noctem, nisi tu id prohibeas. Humanissimus quisq; adstantium ad hęc lacrymas emisit. Alexandro miserari mulierem, vt miseratione superiorem, non subiit. admiratus autem virtutem, orationémq; qua satis grauiter se notatum sentiebat, ducibus mandauit vt attenderent præstaréntque, ne porrò talis contumelia familiæ alicui illustri inferretur. Timocleam autem dimisit, omnésque qui eam cognatione attingere inventi sunt.

Vltio diuina.

ERYXO.

Batti, eius qui Felicis cognomentum tulit, filius fuit Arcesilaus, moribus patri nequaquam similis. Nam & viuens eum pater talento mulctauerat, quòd propugnacula ædibus suis circumposuisset: & mortuo patre, cùm & ingenio esset aspero, (vnde & cognomen ASPERI reperit) & amico malo vteretur Laarcho, pro rege tyrânus fuit. Laarchus autem cùm affectaret tyrãnidem, ac Cyrenæorum optimos aut pelleret vrbe aut interficeret, culpam in Arcesilaum conferebat: tandémq; eum in morbum grauem ac tabificum propinato lepore marino coniecit, vitáq; exuit: & ipse imperium occupauit, Batto eius filio id se adseruare prætendens. Filius porrò Arcesilai & quia claudus erat, & propter ætatem contemnebatur: matrem eius magni faciebant plerique, feminam pudicam atq; humanam, & familiaribus multis potentibúsq; stipatam. Itaq; eam Laarchus demerẽs, nuptias ipsius expetebat, promittebátq; se ea ducta Battum adoptaturum, & socium regni habiturum. Eryxo (ita enim appellabatur mulier) re cum fratribus deliberata, Laarchum cum his agere iussit: se fingens assentiri. Laarcho cum fratribus Eryxûs locuto, cùm rem illi de industria traherent, morámque producerent, Eryxo ancillam ad eum mittit, nunciátq;: Fratres in præsentia repugnare. quòd si secum concubuisset, finẽ eos dissentiendi facturos, & concessuros nuptias. veniret itaq; ad se noctu, si videretur: facto enim initio, reliqua facilè successura. Voluptati hæc fuerunt Laarcho, animóq; ob blandicias mulieris vana spe protinus inflato, venturum se vbi ipsa iussisset, pollicitus est. Hæc autem Eryxo agebat Polyarchi, qui fratrum natu erat maximus, consilio. Constituto coitus tempore, Polyarchus occultè in cubile sororis introductus est, stipatus duobus adolescẽtibus gladios tenentibus, pœnásq; de nece patris exacturis, quem Laarchus recens interfecerat. Laarchus ergo ab Eryxone vocatus, absque stipatoribus venit, & ab irruentibus gladijsq; ferientibus adolescentibus interfectus est. Cadauere trans murum eiecto, Battum productũ regni paterni successorem declarauerunt, pristinámq; reipublicę constitutionem Polyarchus Cyrenęis restituit. Aderant ea tẽpestate permulti milites Amasidis regis Aegyptiorum, quorum fideli opera vsus Laarchus, & propter eos non minimè terribilis ciuibus fuerat. Hi ad Amasin miserunt, qui Polyarchum & Eryxonem accusarent. Is cùm indignaretur, ac de bello Cyrenæis inferendo cogitaret, matrem eius mori contigit: iustáq; ipso faciente, renunciatum est illud Cyrenam. Placuit itaq; Polyarcho sui excusandi gratia ad Amasidem proficisci: cúmque Eryxo vnà ire ac periculum obire vellet, mater etiam Critola, quantumuis vetula, comitem se adiunxit, maximæ autoritatis mulier, vtpote soror Batti quondam Felicis. Postquam in Aegyptum venerunt, cùm aliis maiorem in modũ causam suam probauere, tum ipse Amasis maximo opere pudicitiam fortitudinémq; Eryxonis est amplexus. donísque honoris gratia affectos & regio more tractatos Polyarchum ac mulieres Cyrenam remisit.

XENOCRITA.

Aristodemus. Non minorem admirationem meret Xenocrita Cumana, ob facinus in Aristodemum tyrannum. Qui Mollem hunc à mollicie cognominatum putant, ignoratione veri id faciunt. Fuit enim Mollis dictus à barbaris, quasi Ephebus: quod adolescentulus admodum inter æquales adhuc comam alentes, quos (vt apparet) coronistas à coma dicebant, in bellis contra barbaros clàruit, non audacia modò & opere militari, sed calliditate etiam ac prouidentia vsus singulari. Itaque à ciuibus in admiratione habitus, & ad maxima imperia euectus fuit. Romanis quoque missus est suppetias adducens, cum ij bello vrgerentur ab Etruscis Tarquinium Superbum in regnum restituere conantibus. In ea expeditione, quæ diu durauit, omnia in gratiam militum agens, magísque popularem captãris fauorem quàm ducis personam gerens, persuasit eis vt se in inuadendo senatu, eiiciendísque vrbe Cumana optimis potentissimisque ciuibus adiuuarent. Inde potitus tyrannide, iniuriis quas in mulieres & ingenuos pueros exercebat, omnia sua superauit flagitia. Memoriæ enim proditum est, masculos eum pueros condocefecisse vt comam alerent, aurúmq; gestarent. mulieres autem coëgisse vt tonderentur rotundè, chlamydes epheborum gestarent, & tuniculas perbreues. Erat Xenocrita quædam Cumis, puella patre nata, qui tum in exsilium actus erat. Hanc Aristodemus singulari amore ardens secum habuit, non adductam aut persuadendo conciliatam sibi, sed ratus vtcunque gratum futurum puellæ, quòd cum tyranno viueret, & à ciuibus suspiceretur ac beata putaretur. At Xenocritam hæc nihil mouebant.

sed

ſed cùm moleſtè ferebat ſe nullis pactis nuptialibus, abſq; vlla deſponſione cum viro degere, tum eorum qui tyrannum oderant libertatis patriæ cedebat deſiderio nemini. Fortè tum eo tempore Ariſtodemus foſſa regionem quandam ambiebat. quod opus neq; neceſſarium erat neq; vtile, tantùm ad vexãdos laboribúſq; atterendos ciues excogitatum. Erat enim ſingulis certa menſura egerendæ terræ deſignata atq; imperata. * vt vidit accedentem Ariſtodemum, declinauit, tunicáq; faciem velauit. eóq; digreſſo cùm adoleſcentes per iocum & illudendi gratia quærerent, q̃d eſſet cauſę, quòd ſolum præ pudore fugeret Ariſtodemum, neq; aliis maribus eodem modo afficeret̃: planè ſeriò reſpondit, Solus enim inter Cumanos Ariſtodemus vir eſt. Ea vox cùm omnes tangeret, generoſos etiam pudor inſtigauit ad recuperandæ libertatis ſtudium. Et quidem ipſam Xenocritam aiunt cùm hoc inaudiuiſſet, dixiſſe: Malle ſe quoq; pro patre, ſi ei reditus eſſet in patriam datus, terram portare, quàm in tanto luxu & potentia cum Ariſtodemo viuere. Hæc confirmauerunt eorum animos, qui principe Tymotele in Ariſtodemum cõſpirauerant. cúmq; eis aditum ſecurum præberet Xenocrita, & Ariſtodemum inermem atq; cuſtodiæ expertẽ: non magno negocio irruerunt, eúmq; trucidauerunt. Hoc modo Cumæ duarum mulierum virtute libertatem receperũt: altera cogitationem eis rei gerendæ, ſtimulúmq; iniiciente, altera ad rem conficiendã auxilium ferente. Cùm autem magni honores & dona ampla Xenocritæ offerrentur, omnibus ea repudiatis hoc petiit, vt Ariſtodemi cadauer ſibi ſepelire liceret. Neque hoc tantùm à ciuibus impetrauit, ſed & Cereris eam ſacerdotem fecerũt: rati hunc honorem non minus gratum deæ, quàm Xenocritæ decorum fore.

PYTHIS *Vxor.*

Pythæ quoq; vxor, qui Xerxis ætate vixit, à ſapientia & humanitate commẽdatur. Inciderat (vt aiunt) maritus eius in metalla auri: & quas inde conſequebatur diuitias, non moderatè amplexus, ſed inexpleti animi ſtudio perſequens, cùm ipſe ſupra modũ ei negocio vacabat, tum vniuerſos ciues eò adductos ex æquo fodere, aut egerere, aut purgare aurũ cogebat, omnib. aliis actionibus operibúſq; prorſum neglectis. Multis tum pereuntibus, omnibúſq; animũ deſpõdẽtibus, mulieres ad ianuam Pythis vxoris ſeſe contulerunt, ibiq; de more ſupplicationis ſignum depoſuerunt. Ea, diſcedere his, & bono eſſe animo iuſſis, aurifabros, quibus maximè fidebat, ad ſe acciuit, domiq; incluſos iuſſit panes, bellaria, poma, & alios cibos quibus maximè delectari Pythen nouerat, ex auro omnia conficere. Ierat tum fortè Pythes peregrè. Qui vt domum rediit, cœnámq; popoſcit, auream ei mulier mẽſam appoſuit, nullo eſui apto cibo, ſed omnibus aureis inſtructam. Cum initio delectatus artificio naturam imitante, ſatur ſpectaculi poſceret cibum: quodcunq; peteret, id aureum ei mulier attulit. Indignanti, & eſurire ſe reſpondenti: atqui, inquit, hatum tu nobis rerum copiam, nullius præterea parauiſti. omnia enim artificia, omnis vſus aliarum rerum deſertus eſt. agros nemo colit, & poſthabita ſatione, plantatione, alimentorúmq; è tellure cõparatione, fodimus inutilia ac quærimus, nobis ciuibúſq; extremã exhibentes moleſtiam. Permouit hęc oratio Pythem: & quanq; à ſecturis aureis non planè deſtitit, cõtentus tamen quinta ciuium parte ad hãc rem, reliquos agriculturę & artibus incumbere iuſſit. Is Pythes cùm Xerxem in Græciam proficiſcentẽ ſplendidiſſimè excepiſſet, doniſq; ampliſſimis demeritus eſſet, hanc ſibi petiit à rege fieri gratiam, vt cùm plures haberet filios, vnus eorum immunitate militiæ donaret, qui domi manens ſenem patrẽ curaret. Xerxes verò iratus, hunc vnũ, quem ſibi relinqui pater orauerat, iugulari ac diſſecari iuſſit. caſtriſq; motis reliquos omnes abduxit eius fratres: qui omnes diverſis in prœliis perierunt. Qua ex re cum magnũ animi dolorẽ cepiſſet Pythes, idẽ in ſe eſt expertus, q̃d vitioſis ſolet fatuiſq; evenire hominibus. Nam & mortẽ timebat, & vitã ægrè tolerabat. cúmque & viuere nollet, & vitã proiicere nequiret, hoc egit: Agger in vrbe erat magnus, pérq; eam amnis labebat, quem Pythopolitẽ nominabãt. Eo in aggere monimentũ ſibi parauit, fluuiúq; alueum ita avertit, vt delapſu ſuo ſepulcrum attingeret. opere perfecto, vxori vrbem imperiúmque omne commiſit, mandato ne ad monimentum accederet, ſed ſibi quotidie cœnam lintri impoſitam per amnem demitteret, tantiſper dum linter cum cibo intacto ſepulcrum prætervheretur: hoc ſi eveniret, tum mittendi faceret finem, ſéque mortuum ſciret. Hoc ille modo vitæ reliquum conſumſit. Vxor autem rebus præclarè præfuit, ciuibúſque malorum mutationem parauit.

Stultè auari exitus.

Aquáne, an ignis sit vtilior.

Initio Olymp.

PINDARVS pronunciauit, aquam esse rerum optimam, aurum autem flagrantem ignem. is ergo palàm posteriorem locum igni assignauit. Adstipulatur huic Hesiodus, ita scribens:

Principio factum Chaos est. ——

nam voce Chaos pleriq; cum existimant expressisse aquam ob diffusionem, quæ est Græcis chysis. Cæterùm testium in vtranq; partē æqualia sunt momenta. Sunt enim qui ignem vniuersi principium esse pronunciant, eumq; tanquam semen & gignere ex sese omnia, & in sese facta conflagratione recepturum. Omissis itaq; autoribus, rationes ipsas consideremus in vtrā

Pro aqua. nos partem inclinent. Nónne autem id vtilius est, quo semper continentérq; indigemus, & quidem plurimo? quomodo supellex, aut instrumentum, atq; adeò amicus alijs præfertur, qui nobis quavis hora & ad quasvis occasiones vtēdi prçstò est. Atq; ignis non semper vtilis est: & aliquando eum molestè ferimus atq; amolimur. Aquæ & hyeme & æstate, tam sanis quàm ægrotis, noctu diéque, denique nunquam non vsus est & opus. nimirum enim mortui hinc alibantes dicuntur, quòd humore careant, ideóq; vita sint priuati. Deinde absq; igni multi fuerunt: sine aqua nullus vnquam homo. Est verò id quod initiò statim & ab ipso ortu hominum extitit, vtilius eo quod postea tēporis inventum fuit. liquet enim illud naturam nobis vt rem necessariam dedisse, hoc ob vsus supervacaneos studio machinationéq; partū esse. At verò dici nō potest quādo aqua caruerint homines: neq; eius inventor deorum aliquis aut heroum perhibetur. Ignis vsus nuper adeò, vt aiunt, à Prometheo est repertus. ita sine igni, non absque aqua vita fuit. Et non esse hoc à poëtis confictum, nostra demonstrat vita. Sunt enim quædam hominum gentes, absq; igni vitam degentes, domibus focísque carentes, & sub diuo agentes. Quin & Diogenes cynicus minimè igni est vsus. qui etiam *Diogenes.* polypum crudum deglutiens, Tantum, dixit, pro vobis adeo periculum. Absq; aqua autem neq; commodam, neq; omnino tolerabilem quisquam putauit vitam. Quanquam, cur in has me cōijcio angustias? cùm infinitæ sint aliæ naturæ, quæ solo ferè homine ignis vsum sciente, absque igne nutriuntur & viuunt pascentes, volantes, repentes, aluntúrq; fructibus, radicibus, carnibus, sine igni. Sine aqua autem nihil viuit neque marinum, neque aëreum, neque terrestre. & ipsa illa carnivora animalia, quæ bibere Aristoteles negat, mero tamen humore vitam sustentant. Est autem omnino id vtilius, absque quo nulla constat aut perdurat natura. Transeamus nunc ab his quæ vtuntur, ad ea quibus nos vtimur, stirpes inquam & fructus. Horum alia prorsus expertia sunt caloris, quædam exiguam eius & obscuram habent partem. Humor autem omnibus, quorum stirpes terra continentur, nascendi, augescendi, fructúmque ferendi suum causa est. Iam quid attinet me enumerare vinum, oleum, & alia quæ vindemia nobis suggerit, aut quæ mulgemus, & in promtu sita cernimus? quando ipsum quoque triticum, quod alimentum siccum putatur, mutatione, putrefactione, diffusionéq; humoris nascitur. Porrò autem vtilius hoc est, quod nunquam nocet. Ignis verò facilè perniciem affert: aquæ natura nusquam est damnosa. Inter duo id quoque vtilius censetur, quod minimo apparatu suum exhibet vsum. Atqui ignis vsus sumtum materiámq; desiderat: ideóque magis eo diuites & reges vtuntur, quàm pauperes & priuati. Habet autem aqua id humanis vsibus commodum, quòd æqualiter omnibus prostat, & similiter non indiget instrumentis, non supellectile, nihil extra sese desiderat, bonum est seipso perfectum. Ad hæc, minus vtile est, quod multiplicatum suam vtilitatem amittit. quod sanè igni accidit tanquam feræ voraci, et obiecta insumenti, & quia arte magis scitáque moderatione quàm suapte natura sit vtilis. Ab aqua nihil vnquam timēdum est. Præterea de duobus illud vtilius iudicatur, quod cum altero coniungi potest. Sed ignis quidem aquam non recipit, neq; eius communione prodest. Aqua autem igni adscito conducibilis est. nam aquæ suapte natura calidæ remedium habent adversus morbos ipsis etiam sensibus manifestum. Et ignem profectò humidum nusquam reperies. aqua autem tam calida quàm frigida, humanis apta est vsibus. Adde, quòd cùm quatuor sint elementa, aqua quintum, vt sic loquar,

Mare. ex se produxit elementum, mare puta, quod vtilitate illis inferius non est, cùm alias ob

res

res, tum ob hominum commercia. Vitam enim nostram agrestem alioqui & cõmerciorum expertem hoc elementum coniunxit ac perfecit, mutuis auxiliis directam, ac permutationibus cõmunitatem amiciciásq; conciliantem. Heracleti est, si sole caretemus, noctem nobis futurã ꝑpetuam. Licet aũt nobis eodem modo dicere: absq; mare fuisset, animal fuisset homo omnium animalium ferissimum et impudentissimum. Nũc mare ab Indis vitem Græcis advexit, & transmarinis frumenti vsum è Græcia attulit, & è Phœnicia litteras memoriæ adversus obliuionem remedium acciuit. vinum quoque apportauit. deniq; maior hominum pars ne absq; fructu & institutionis exsors esset, præstitit. Quomodo ergo non sit vtilior aqua, quæ elemento excedit ignem? An verò potiùs pro igne dicendi aliqs hæc habeat argumenta. Quatuor elementa deus *Pro igni.* vniuersi conditor ad omnium rerum effectionem constituit. quæ elemẽta rursum hoc ipso differunt, quòd aqua & terra materiæ instar subiiciuntur effectioni, ac finguntur: eóq; ornatũ & ordinem, adeóq; vt sint & procreent consequunť, quòd ab aëre & igne tanquam artificibus formãtur: & cùm antea tanquam mortua iacerent, ab his ortus sui initium habent. Ignis verò in efficientibus causis dignitate hîc præstat. Quod dixi, inductione potest intelligi. Terra enim absq; calore, sterilis est, & infrugifera. ignis sua eruptione & vi diffundendi materiam turgentẽ fertilem reddit. Quam enim aliam adferes causam, cur saxa & aridiores montium partes steriles sint, quàm ꝙ ignis vel nihil, vel parum nanciscuntur? In vniuersum autem, tantum abest vt aqua ex sese sufficiat aliis rebus generandis aut conseruandis, vt ipsa quoq; igne destituta pereat. Calor enim est, qui quemadmodum cæterarum rerum formam naturámq;, ita aquę etiã conseruat. & calore deficiente, putrescit aqua: ita vt aquę interitus ac quasi mors sit penuria caloris. Nimirum enim palustres aquæ, & aliæ quæ non profluunt, aut exitu carentibus in cauitatibus inclusæ tenenť, vitiosæ sunt, ac ad extremum putrescũt: ꝙ motum, cuius agitatione calor in rebus foueť atq; conseruať, habent nullum. Cõtrà aquas quæ maximè feruntur atq; concitanť, viuas vocamus, ꝙ in iis calorem motus continet. Quomodo *Aqua viua.* aũt duabus rebus ratione vtilitatis comparatis, hæc non præferať, quæ efficit vt sit altera? q̃d qdem ignis aquæ confert. Enimverò vtilius est id, quo prorsus summoto animal perit. liquet enim id, quo sublato res interit, causam fuisse ei, vt subsisteret in natura. At humor etiam cadaueribus adest, neq; omnis aboleť. alioqui non putrescerent humida corpora: cùm putrefactio sit sicci in humidum mutatio, aut potius humidi in carne corruptio. Tum ipsa mors nihil est aliud, quàm omnis caloris priuatio. vnde fit vt frigidissima sint cadauera. adeò, vt sua frigiditate hebetent acies nouacularum admotas. Quin etiam in ipso animali quæ minimum sortita sunt caloris, minus etiam habent sensus. vt (verbi gratia) ossa & capilli, & quæ à corde absunt longiùs. Ferè enim sensus largior minórve adesse intelligitur, pro eo atq; caloris in re plus est aut minus. Stirpes qdem & semina, non humor ꝓducit, sed calidus humor. frigidæ enim aquæ aut minus sũt frugiferę, aut prorsus steriles. Quòd si suapte natura fertilis esset aqua, omnino oportebat ipsam quoq; ex sese proferre fructus. illa verò fructibus nocet. Iam alio sumto initio sic ratiocinemur. Ad ignis, quatenus ignis est, vsũ aqua nihil indigemus. immò aqua vsum ignis impedit, eúmq; exstinguit atq; abolet. in plerisq; autẽ rebus aqua nisi igne adiuuante vsui non est. aqua.n. calida aptior vsibus est, alioqui damnosa. Est verò inter duo illud vtilius, quod seorsim suos præbet vsus, neq; altero indiget. His accedit, ꝙ solo tactu vtilis est aqua lauantibus aut contrectantibus. Ignis per omnes sensus suam vtilitatem spargit. non solo tactu, sed procul etiam visus prodest. vt accedat reliquis eius vtilitatibus multitudo emolumentorum. Cęterùm id falsum est, quod dicitur aliquos homines absq; igni esse. in vniuersum enim carere eo nullus homo potest: discrimina in hoc genere, vt & aliis in rebus, fatemur esse. Mare autem vt esset vtilius, à calore est consecutum: quoniam magis quàm aliæ aquæ à calore afficitur. pro se enim nihil à reliquis differebat aquis. Qui verò ignem foris adhiberi sibi non requirunt, non eo id faciunt, quod nihil opus habeant calore: sed ob abundantiam insiti caloris hoc fit. vt hac quoq; in parte ignis priores ferat: quandoquidem aqua nũquam ea est conditione vt non indigeat externis, virtus sua ignem seipso facit contentum. Sicvt ergo ducem præstantissimum censemus, qui vrbem ita instruit, vt externis non indigeat auxiliis: ita hoc quoq; elementum dicemus potius, quod efficit, vt plerisq; in rebus extra nos nihil desideremus. Quod idem de aliis volo intelligi animalibus, quæ caloris externi non indigent. Et verò in contrariam sententiam sic possumus argume-

tari: Melius id esse, quo soli vtimur, ciúsq; bonitatem ratione percipimus. Alioqui ratione quid conducibilius est homini, quid vtilius? Dices: atqui eo carent bruta. qd, inquam? an propterea minus vtilis est, inventus ex providentia vtilitatis. Denique quoniam huc nos oratio deduxit, scire velim quid arti in conferendis ad vitam cōmoditatibus præstet aqua. Ignis verò & reperit omnes, & cōseruat artes. itaq; etiam Vulcanum principem ac ducem artium faciunt. Dixit Aristo, temporis nobis ad vitam dati exigui somnum quasi vectigalis exactorem dimidiam auferre partem. Ego autem sic dico: etiam si quis tenebris obtinentibus vigilaret per totam noctem, nullum fore huius vigiliæ fructū, nisi ignis bona nobis diei repræsentaret, noctisq; & diei discrimē aboleret. Itaq; si nihil homo habet, cui ratione vtilitatis vitam postponat: ignis, qui vitam multiplicat, quomodo non mereatur omnibus anteferri rebus? Deniq; cuius temperiem sensus omnes maximè participāt, id haud dubiè arbitrari debemus esse vtilissimum. Nónne autem animadvertis humore nullū per se vn sensum, nisi in eius temperie spiritus aut ignis sit admixtus? Omnis autem sensus igne, vtpote vitalē ingenerante facultatem, cōmunicat: maximè omnium visus, qui acutissimus est sensuum corporis, ignea quædam natura exsiliēs cùm sit: & qui fidem nobis fecit esse deos. quò accedat, quod à Platone est dictum, visu animum hoc consequi, quòd cœlestium corporum conversionibus sese potest accommodare.

Somnus.

Visus.

PLVTARCHI
Capitulorum descriptio: hoc est, Quæstionum solutio, siue problematum.

QVAESTIONES ROMANAE.

I. QVID causæ est cur sponsa in nuptiis iubeatur aquam & ignem tangere? An quod horum, quatenus in elementis ac principiis numerātur, alterum mas est, alterū femina: & ignis principia motionis suggerit, aqua subiecti ac materiæ facultatem obtinet? An qa ignis lustrat, aqua purgat: debet aūt quę nubit puritatem ac castimoniam conseruare? An quod sicut ignis absq; humore nutriēdi vi destituitur, estq; aridus, aqua autē absq; calore sterilis est & ociosa, ita mas quoque & femina seorsim nihil valent, coniunctione eorum vitæ consuetudo perfecta à nuptiis redditur? An id significare volunt, alterum ab altero deseri non debere, sed eos in societate qualiscunq; fortunæ persistere, etiam ita rebus ferentibus, vt præter ignem & aquam nihil boni vna frui detur?

II. Cur in nuptiis quinq; faces, (cereos ipsi vocant) non plures his aut pauciores accendunt? An quia, vt Varro ait, prætores trinis, pluribus ædiles vtebantur, ab his autem sponsi accendunt ignem? An quòd cùm vtantur compluribus aliàs etiam numeris, tū alioqui præstantior atq; perfectior impar creditus est, tum ad nuptias meliùs quadrare visus? Par enim dividi se patitur, partésq; eius æquis inter se viribus contendunt. Impar autem omnino diffindi se non fert, sed divisus semper aliqd relinquit. Inter impares porrò omnium maximè congruit nuptiis quinarius. nam ternarius primus est de imparibus, binarius primus de paribus: ex his tanquam mare & femina miscetur quinarius. Aut potiùs, quoniam lumen procreationis signum est, mulieres aūt ad quinque plerunq; pariunt, totidem vtuntur facibus? Aut quia matrimonium contrahentes quinq; deorum opc indigere putāt, Iouis perfecti, Iunonis perfectæ, Veneris, Suadæ, ac Dianæ, (ea Lucina est) quam parturientes invocant.

Paris & imparis numeri vis, & quinarij.

III. Quamobrem de multis quæ Romæ sunt Dianæ templis, id solum non intrant viri, quod est in vico patricio? An id fit ob sermonem vulgatum? narrant enim mulierem ibi deæ cultum exhibentem à quodam vi fuisse compressam, cúmq; à canibus discerptum. inde superstitionem natam, ne viri eò intrarent.

IV. Cur reliquis Dianæ fanis soliti ceruorum cornua affigere, ei quod in Auentino est boum cornua affixerunt? Fortassis vt monimentum esset antiqui casus. Fuit quidam in Sabinis Antro Coratius. is vaccā habebat magnitudine & forma reliquis præstantem: monitúsque à vate quodam, qui in Auentino bouem hanc Dianæ immolasset, ei fata summam potestatem deferre, vrbémq; ipsius Italiæ totius regno potituram;

Romam

Romam se contulit bouis ibi mactandæ gratia. seruus autem regi Seruio clàm id vaticinium, idq; rex Cornelio pontifici indicauit. tum Cornelius Antroni mandauit, vt ante sacrificium aqua Tiberis profluente sese ablueret: sic enim legibus præscriptum esse litaturo. ita hic lotum abiit. interim Seruius occasionem immolandæ vaccæ in honorem Dianæ præcepit, mactatæq; cornua templo affixit. Hoc & Iuba narrat, & Varro, nisi quod hic Antronis nomẽ non habet, deceptúmque non à Cornelio sacerdote Sabinum, sed ab æditituo refert.

Cur quos peregrè mortuos falsò fama nunciauit, reversos non per fores admittunt, sed cõscenso tecto in domum demittunt? Fabula omnino est, quã Varro pro causa adfert. Cùm bello apud Siciliam magnum naualе prœlium fuisset commissum, multósq; fama mentiret periisse qui erant superstites, hos domum reversos, intra breue tempus vniuersos fuisse mortuos. vnum ex illis domi suæ ianuã fortè fortuna occlusam offendisse, neq; aperire potuisse. ipsum cùm ante fores obdormiuisset, per quietem spectrũ vidisse, quod ei præciperet, vt se de tecto in domũ demitteret. eúmq; consilio huic paruisse, longámq; vitam feliciter exegisse. atq; huius ab exemplo istam fuisse introductam consuetudinem. Quid verò, si ea quoq; Græcis moribus est similis? Græci enim profanos habebant, neq; iis sese permiscebant, neq; ad sacrificia admittebant eos, quibus factum fuerat funus & sepulcrum tanquam mortuis. Et relatum in commentarios reperi, Aristinum quendàm ea ipsa obstrictum religione Delphos misisse, qui pro se deprecarẽtur, & quo pacto difficultatibus, in quas legum autoritate compulsus erat, sese extricaret, rationem ostendi peterent. ei sic à Pythia fuisse responsum: V. *Aristinus.*

Hæc, peragit quæcunq; puerpera, ritè peractis
Omnibus, ad superûm tua dona altaria sistes.

eúmq; oraculo probè intellecto, mulieribus sese quasi renatum præbuisse lauandum, vinciendum, lactendũ. idq; reliquos deinde, quos idem casus excepisset, imitatos fuisse omnes, nomenq; iis factum Hysteropotmi, quòd scilicet à credito exitio quasi postliminio reuertissent. Sunt qui hũc de Hysteropotmis expiandis morem ipso putent Aristino priorem, priscúmq; fuisse. Non itaq; mirum est, si Romani tunc quoq; eos quos semel sepultos ac rebus humanis exemtos esse fuerat creditum, existimauerunt nõ debere per ostium ingredi, per quod sacrificatum exitur, ac sacrificatũ reditur: sed eũ deorsum ex aere voluerunt in atrium sub dio positum demitti. Expiationes enim omnes solent ferè sub dio peragere.

Quare mulieres osculo salutãt cognatos suos? An id sentiendum est, quod plerique probãt? Interdictum vsu vini mulieribus fuisse: ac proinde ne latère posset si qua vinum bibisset, sed à familiaribus inter congressum deprahenderetur, osculandi morem fuisse institutum. An verò quam adfert Aristoteles philosophus causam, ea recipienda est? Id enim quòd fama peruulgatum est, multisq; locis adscribitur, facinus Troadum, ab iis in Italia perpetratũ fuit. nam ibi cùm post nauium appulsum viri essent digressi, mulieres ignem nauibus iniecerunt, vt erroribus finem imponerent ac nauigationi. deinde sibi metuentes à maritis, cognatos & familiares, vt quisq; se obtulerat, cũ suauio sunt amplexæ. itáq; placata vt in gratiam fuit reditum, hoc deinde eis blandiẽdi genus retinuerunt. Aut potiùs datum est hoc mulieribus, vt honorem simul eius potentiámque concilians, si viderentur multos ac probos habere cognatos & propinquos? Siue hoc verius est? cum esset legibus interdictum cognatarum nuptiis, vsque ad osculum tamen amori permissum progredi, eáq; fuit consanguinitatis tessera & cõmunicatio. Antiquitus enim sanguine iunctas Romani non copulabant sibi matrimonio, vt ne nunc quidem materteras aut sorores. Serò cõcessum fuit, vt ducere consobrinas liceret: idque tali de causa. Vir quidam, pecuniæ indigens, aliàs honestus, & gratia populari nemine inferior, cõsobrinam habere putabatur vxoris loco, ad quam hæreditate dos magna peruenerat, cáq; ratione diues ipse esse. cui cum esset eo nomine dies dicta, populus omissa causæ cognitione eum absoluit, decretóq; facto nuptias consobrinarum permisit publicè, coniugio autem superiorum graduum interdixit. VI. *Osculi mos.* *Nuptiæ cum propinquis.*

Cur donationes inter maritũ & vxorem prohibitæ sunt? An quemadmodũ Solon donationes mortis causa factas valere voluit, iis tantùm rescissis quę necessitate extortæ, aut muliere persuadente factæ essent: nimirum quòd necessitas vim animo faceret, voluptas aũt eidem imponeret. an, inquam, eodem modo Romanis suspectæ erant cõiugum donationes? Aut potius, quòd signum beneuolentiæ futilissimum putarẽt esse do- VII. *Donationes coniugum.*

Divortia.

vxori nuncium remisisse ob sterilitatem: secundum Sulpitium Gallum, quod suam vidisset veste attracta caput tegere: tertium P. Sempronium, quòd sua vxor ludos funebres spectasset.

XV. Cur Termino, quem Deum censent, & sacris terminalibus honorant, nullum animal immolāt? An quia Romulus terminos agro populi nullos posuit, vt liceret progredi, aliisq; ademtum adiicere suo, & putare omnem ditionem ad se pertinere, quam (vt Laco ille dicebat) hasta assequi possent: Numa autem Pompilius, homo iustus, ciuilis, ac philosophus, limitibus suum agrum à vicino distinxit, iisq; Terminum nuncupans inspectorem atq; custodem amicitiæ & pacis, existimauit sanguinis purum, nullaq; inquinatum cæde debere seruari?

XVI. Cur seruæ aditu templi Matutæ (quæ Leucothea Græcis est) prohibentur: vnam duntaxat matronæ introducūt, & colaphos genis eius infligunt? An hæ ipsæ alapæ signum sunt interdicti: reliquas autem arcent fabulam secutæ? Fertur enim Ino ex æmulatione adversus maritum, quem ancillā amare suspicabatur, in insaniam prolapsa filium perdidisse. eam ancillam Græci Aetolam domo, nomine Antipheram fuisse tradunt. Itaq; apud nos Chæroneæ æditus ante fanum Leucotheæ stans, accepto flagello edicit, Ne quis seruus intret, ne qua serua, ne quis Aetolus, néve vlla Aetola.

XVII. Cur ab hac dea nulla suis, sed sororum liberis bona precantur? An ꝙ Ino sororis studiosa fuit, eiúsq; filium enutriit: in propriis autem liberis infelix fuit? aut alias etiam consuetudo hæc boni moris est, multúmq; necessitatibus conciliat benevolentiæ.

XIIX. Cur multi diuitum Herculi decimam suorum bonorum consecrant? An quòd is quoq; Romæ decimam boum Geryonis partem deposuit? Aut quòd effecit, ne Romani porrò decimas Etruscis penderent? Aut hæc quidem fide digna historia nulla confirmantur? Herculi autem vt voraci & largiter cœnanti copiosius sacrificauerūt? Aut potiùs nimias diuitias ciuibus invisas carpentes, iisq; tanquam corpori nimio incremento turgenti aliquid detrahentes, maximè honorari ac delectari huiusmodi cōtractione abvndantiæ putauerunt Herculem, cuius vita fuit modicis contenta rebus & frugalis?

XIX. Cur à Ianuario nouum annum auspicanť? Antiquitus enim Martius primus fuit mensis numeratus. quod cùm aliis multis manifestum fit indiciis, tum eo præcipuè, quòd quintus à Martio mensis Quintilis, sextus Sextilis, reliquíq; sic deinceps nomināntur vsq; ad vltimum, qui December appellatur, numero decimus à Martio. quæ res nōnullos mouit vt opinarentur atq; affirmarent etiam antiquos Romanos non duodecim, sed decem mensibus annum compleuisse, quorum nonnulli plures XXX diebus haberent. Alij sic tradunt, Decembrem à Martio mensem esse decimum, Ianuarium vndecimum, Februarium duodecimum, quo mense lustrationibus vtuntur, & defunctis parentant anno finiente. mutato autem ordine Ianuarium primum factum, quod Kalendis Ianuarij consules primi eiectis regibus Romæ magistratum iniuerūt. Probabilius est, quod alij dicunt. Martium a Romulo, homine bellicoso Martisq; cupido, & qui Martis filius putaretur, cæteris mensibus præpositum esse, vtpore Martis cognominem. Numam verò pacis studiosum, & qui ciues à re bellica ad agriculturam transferre cuperet, Ianuario principem locum assignasse, Ianoq; magnos honores detulisse, vt qui ciuilis & terræ colendæ quàm belli fuisset studiosior. Verùm hoc considera, an nō potiùs Numa anni principium sumserit nostræ naturæ magis accōmodatum. In vniuersum enim in his quæ circulo circumagūtur, natura nihil est primum aut vltimum: sed arbitrio hominum alius aliud temporis statuit initium. Optimè verò, qui post solstitium hybernum anni exordium faciunt, quando Sol progrediendi fine facto convertitur, & ad nos cursum reflectit. tunc enim in ipsa quoq; natura conversio quædam fit, quæ luminis tempus auget, & tenebrarum minuit, nobisq; propius admouet principem atq; dominum vniuersæ fluxæ naturæ.

Mensium ordo. *Bruma.*

XX. Cur matronæ domi suæ sacellum muliebris deæ, quam Bonam vocant, ornantes, myrtum non inferunt: quanquam omnibus germinantibus & florentibus studiosè ad eam rem vtantur? An credendū est fabulæ, quæ perhibet Faulij cuiusdam aruspicis vxorem cùm clàm poto vino non fefellisset, à marito virgis myrteis fuisse castigatam: ideóq; mulieres myrtū non inferre, sed vinum ei sub lactis appellatione libare? An verò quòd cùm ab aliis rebus puræ, tum maximè rei Venereæ, sacra ista peragūt? non enim solùm maritos, sed omnes in vniuersum mares domo exterminant, cùm deæ sa-

Myrtus. cris operantur ritibus. Itaq; myrtum vt Veneri sacram abominantur. Nam quæ hodie Murtia Venus dicitur, ea scilicet olim Myrtia fuit dicta.

XXI. Cur picum Latini venerantur, eóq; vniuersi magnopere abstinẽt? An quia Picum veneficio vxoris mutatũ in picum auem fabula fert, & oracula pronũciasse, ac responsa interrogantibus dedisse? An hoc quidem omnino incredibile est & monstrosum? alia verò fabula probabilior, Romulo & Remo expositis non tantùm vbera lupam præbuisse, sed & picum frequenter advolasse ac bucceas in ora inseruisse? Frequenter enim etiamnum in locis quæ sub montibus sita sunt ac syluestria, vbi picus, ibi etiam lupus visitur, vt narrat Nigidius. Aut potiùs, sicvt aliæ aues aliis diis sacræ, ita picus Marti sacer est? est enim audax & ferox auis, rostrúmq; habet ita robustum, vt quercus etiam exscindat, cum rostri ictibus vsq; ad medullam pervenerit.

XXII. *Ianus.* Cur Ianum bifrontem fuisse credunt, talémq; fingunt & pingunt? Num quia genere Græcus ex Perrhœbia fuit, ac profectus in Italiam, sedibus apud Barbaros positis linguam vitæq; rationem mutauit? hoc enim narratur. An verò, quòd Italos feris vtentes iniustísq; moribus suadendo ad aliud vitæ genus traduxit, agriculturáq; & ciuili institutione composuit?

XXIII. *Venus ortui & interitui hominis præfecta.* Cur quæ ad funera pertinent, in templo Libitinæ vendũt, quam eandem esse cum Venere censent? An hoc quoq; vnum est de Numæ regis sapienter institutis, quo discerent ab his rebus non abhorrere, neque pro piaculis eas ducere? Aut potiùs eo monebantur caducum esse, quod esset natum, vna eadémq; dea & ortibus & interitibus præsidente? Nam Delphis quoq; Veneris Sepulcralis (Epitymbiam ipsi dicunt) est imaguncula, ad quam evocant eorum manes, quibus libant.

XXIIII. *Kalendæ. Nonæ. Idus.* Cur tria principia mensis habent, nõ eodem dierum numero distincta? An Iubæ fides habenda est? is Kalendis dicit populum fuisse à magistratibus vocatum, & ei indictas in quintum abinde diem Nonas; Idus autem diem sacram habitas. Aut potiùs cùm tempus Lunæ varietatibus definirent, animadverterũt quovis mense tribus eam maximis variari differentiis. quarum prima est, cùm occultatur congressa cum sole: altera, cùm radiis solaribus elapsa, primùm in occidua plaga cõspectui sese offert: tertia, cùm Soli opposita pleno orbe fulget. itaque occultationem eius vocant calẽdas, quia omne quod occulte & furtim fit, clàm appellant, tracto inde verbo celare. Primum autem Lunæ conspectum Nonas aiunt iustissimo nomine vocari, cùm sit nouilunium. Eidûs aut ob pulcritudinẽ dici credit, quòd tum integra Lùna est lucida: aut cognomines esse Ioui. hunc Dia, speciem seu formam Græci εἶδος appellant. Neque verò oportet numerorum subtilissimam rationem cõsectari, aut si quid exiguum rationes offendat, calumniari. quando hodiéq;, cælestium motuum obseruatione artificiosa interim tanto aucta incremento, tamen inæqualitas motionum peritiam mathematicorum vincit, ratiocinationémq; subterfugit.

XXV. *Dies atri, siue nefasti.* Cur diebus postridie Kalendarum, Nonarum, atque Eiduum exire vrbe aut peregrinari non licet? An id fit ea de causa quã pleriq; putant, & Liuius tradidit? Postridie Idus Quinctiles, quas nunc Iulias vocant, tribuni militum legiones ad Aliam fluuium educentes, à Gallis pugna sunt victi, vrbémq; amiserunt. Is dies cùm nefastus esset iudicatus, superstitio (vt solet) morem hũc amplificauit, eidémq; religioni obnoxios fecit etiam dies postridie Kalendarum & Nonarum. Aut multa sunt, quæ contra hanc opinionem dicuntur? nam & alia die clades ea accepta fuit, quam diẽ Aliensem à flumine dictam abominantur: & cum multi sint atri siue nefasti dies, nõ eosdem in omnibus obseruant mensibus, sed in vnoquoq; provt res tulit: & veri speciem nullam habet, vnam Idibus proxime posteriorem diem omnibus quæ Nonas atq; Kalendas continenter insequuntur, hanc superstitionẽ conciliasse. Videndum igitur, numnam sicvt de mensibus primum diis cœlestibus consecrarunt, secundum diis manibus, quo mense & lustrationes quasdam peragunt, & defunctis parentant: ita etiam dierum initia quasi & principes statuerint tres eos quos diximus cuiusque mensis, festósq; hos dies & sacros esse voluerint: proximos autem ab his dæmonibus & vita defunctis destinauerint, nefastósq; & ad agendum ineptos esse iusserint? Nam Græci etiam in nouilunio diis rem sacram faciẽtes, proximum ab eo diem heroibus ac geniis addixerunt, craterúmque secundus heroibus heroinísque miscet. Omnino autem tempus quidam est numerus. numeri autem principium Vnitas, sacra habetur. binarius, qui eam excipit, principio opponitur, vt parium primus. Par autem numerus imper-

imperfectus est & mancus atque infinitus: sicut contrà impar definitus, finiens, atque perfectus. Ideo Nonæ quinto die Kalendas, Idus nono die Nonas subsequuntur. imparibus enim principia definiuntur. Qui verò principia insequuntur dies, pari numero cùm censeantur, ordinis eam dignitatem ac vim non habent. itaq; his diebus actionem nullam aut peregrinationem ordiuntur. Quid si huc pertinet fabula Themistoclis? contendisse aliquando diem post festum diem proximè succedentem cum festo die, obiecisseq;, Hunc multum habere laboris ac molestiarum, se ocium præbere, & facultatem per quietem fruendi iis quæ ad festiuitatē fuissent parata. respondisse festum diem: vera dicis: sed ego nisi fuissem, nunquam tu esses. Hoc autem Themistocles dicterio duces Atheniensium, qui ipsi successerāt, refutauit, Nunquam eos fuisse extituros significans, si ipse vrbem non conseruasset. Cùm itaq; omnis feria profectio & actio apparatum requirat & dispositionem, Romani autem festis diebus nihil adornare consueuissent, neq; vlli curæ extra cultum deorum intenti essent, adeóq; quod etiamnum edicunt pontifices ad sacrificia accedentes, Hoc agerent: haud abs re fuit, quòd statim à feriis iter ingredi aut actionem suscipere noluerunt. quippe imparati cum essent, domi diem à feriis proximum meditandis apparandísque rebus consumserunt. An quemadmodum hodiéq; cùm in templis deos adorauerunt, manere solent atq; assidere: ita sacris quoque diebus non statim agendo dicatas subiecerunt, sed intercapedinem quandam fecerunt, cùm difficilia multa & preter voluntatem hominibus inter agendum eueniant? *Numer. discrim.*

Cur in luctu mulieres albas gerunt vestes, albásq; vittas? An id faciunt exemplo magorum, qui aduersus Plutonem & tenebras lucido & illustri amictu se muniunt? Aut sicut defuncti cadauer albo involuunt tegmine, ita etiam amictos volunt esse necessarios? Corpus autem hoc modo ornant, quia animam non possunt, quam volunt puram illustrémque prosequi, vt peracto difficili ac vario certamine iam dimissam. Siue luctum maximè decent vilia & simplicia? quæ autem colore infecta sunt, partim luxum, partim superuacanearum rerum studium arguunt. non enim minus de nigro, quàm de cœruleo colore dici potest: dolosæ sunt vestes, dolosus color. iam nigra ex sese quæ sunt, non arte, sed natura tincta sunt, vmbrosóq; colore permixta. Solum itaque album sincerum est mixturęq; expers, purum, & tinctura non imitabile, ac proinde optimè conuenit iis qui sepeliuntur. Mortuus enim simplex quippiam factus est & impermixtum, ac purum: scilicet nihil aliud, quàm à corpore tanquam succo colorē inducente liberatus. Socrates scribit, Argis in luctu albas geri vestes aqua elutas. XXVI. *Albatæ lugebant.*

Cur omnem murum sacrum intaminatúmq; habent, portas non item? An vera est Varronis sententia? muros propterea sacros existimandos, vt pro iis propugnare alacriùs ciues, mortémque etiam oppetere sustineant. (Et videtur Romulus quoque fratrem propterea interfecisse, quòd sacrum locum & inaccessum transilire aggressus, transcendendum profanúmque reddidisset.) Portæ autem sacræ esse non poterant, cùm per eas & alia necessaria, & cadauera etiam efferrentur. Itaq; vrbem qui de nouo condebant, aratro cui bouem marem & feminam subiunxissent, locum quantum erat murus occupaturus designabant: portarúmque dimensi spacia, vomere exemto aratrum earum locis intactis trāsferebant. quòd omnem terram aratam sacram & inviolabilem censerent futuram. XXVII.

Cur pueros Herculem iuraturos non sinunt iureiurandum hoc intra domum facere, sed exire sub diuum iubent? An ea est vera quorundam opinio, quia Hercules non sit delectatus vita parietibus cincta, sed sub dio & peregrè solitus degere? Aut quia deus iste non indigena, sed peregrinus & hospes fuit? Nam Bacchum quoque non iurant sub tecto, hunc quoq; peregrinum. An verò hæc ioco tantùm pueris dicuntur? aliàs verò hac ratione cohibere eos à leuitate & iurandi temeritate voluerunt, sicut Fauorino placet. nam iste quasi apparatus cunctationem iniicit, facultatémq; deliberandi præbet. Hunc ritum non communem, sed Herculi peculiarem fuisse cum Fauorino aliquis affirmauerit, iis quæ de eo narrantur consideratis. adeò enim religiosum hac in re fuisse tradunt Herculem, vt semel duntaxat iurauerit, soli nimirum Phyleo Augeæ F. Ideóq; etiam Pythiam hæc sacramenta Lacedæmoniis exprobrasse, quòd diceret melius vtiliúsq; fore, citra iureiurandum promissa implere. XXIIX. *Iureiurandum.*

Cur nuptam non patiuntur ipsam transcendere limen domus, sed sublatā transportant pronubi? An quia in prima raptione mulieres non vltrò intrauerūt domos, sed XXIX. *Nuptiales ritus.*

illatæ sunt? aut quia videri volunt non volentes, sed vi coactæ eò ingredi, vbi sunt virginitatem amissuræ? aut hoc signum est, exire etiam eas, domumve relinquere nō debere, nisi vi eiiciantur, sicvt vi introductæ sunt? Nam etiam apud nos in Bœotia in nuptiis axem plaustri ante fores cremant, innuentes sponsæ manendum esse, sublato auehendi instrumento.

XXX. Cur sponsam introducentes dicere iubent, Vbi tu Caius, ego Caia? An quia hac conditione pacta intrat, vt particeps omnium rerum & gubernandæ familiæ sit? itaque hæc verba id significant, Vbi tu dominus eris & paterfamiliâs, ego domina ero & materfamiliâs. Nomine autem Caij & Caiæ communibus, vsi sunt peculiariter. quomodo iureconsulti Caium, Seium, Lucium, Titium nomen ei de quo agitur imponunt. & philosophi Dionis aut Theonis voces vsurpant. Aut quia Caia Cæcilia honesta fuit ac proba matrona, vxor vnius de filiis Tarquinij? cui Caiæ in Sancti templo statua priscis temporibus posita fuit cum sandaliis & fuso: quæ domi actæ vitæ, industriæq; sunt signa.

XXXI. Cur in nuptiis canitur iste omnium sermone notus Talasius? An à lanificio, quæ Græcis est talasia, talasum pro talaro dicentibus? nam sponsæ introductæ vellus substernunt, ipsaq; secum colum & fusum importat, ac mariti ianuam lana coronat. An verum est, quod historici tradiderunt? est autem tale. Quo tempore Romani Sabinarum filias Romam ad spectaculū profectas rapuerunt, Talasio (erat autem hic Talasius iuuenis re bellica præclarus, & cætera probus) virginem insigni forma plebeij quidam & eius clientes afferebant, vtq; id eo possent tutius, neq; interciperentur aut virgo ipsis eriperetur, vociferabantur eam se Talasio adducere. ita reliqui honorem Talasio habentes, faustis acclamationibus & comprecationibus eos sunt prosecuti ac comitati. cúmq; feliciter istud coniugium cecidisset, morem introduxerunt aliis quoque Talasium accinendi, vt Hymenæum solent Græci.

XXXII. Cur simulacra hominum, quæ Maio mense de ponte ligneo in flumen abiiciuntur, Argeos vocant? An quòd antiquitus barbari ista loca incolentes hoc modo interficiebant si quos Græcorum cepissent: Hercules autem, cuius virtutem admirabantur, docuit eos more interficiendi peregrinos dimisso, simulacris eum repræsentare, iísque iaciundis religione se soluere? Argeos autem, siue Argiuos antiquitas simpliciter quosvis Græcos nominauit. Nisi hoc potiùs sentiendū est: Cùm Arcadibus Argiui ob viciniam inimici haberentur, Euandrum è Græcia profugum cùm in istis consedisset Italiæ locis, istam odij & inimiciciarum memoriam conseruasse?

Argei quid?

XXXIII. Cur antiquitus foris non cœnabant absq; filiis pueritiam etiamnū agentibus? An hoc est quod etiam Lycurgus instituit, vt pueri in phiditia introducerentur, assuefuri non belluino more aut incomposite, sed modestè voluptates adire, cùm haberent senes qui inspicerēt ac moderarentur? Immò vel magis hæc causa fuit, vt filiis præsentibus ipsi patres verecundiùs ac modestiùs sese gererent? Vbi enim (inquit Plato) inverecundè agunt senes, ibi necesse est adolescentes fieri impudentissimos.

XXXIV. Cur cùm reliqui Romani Februario mense mortuis parentent, D. Brutus, vt Cicero narrat, mense Decembri hoc egit? (Is autem Brutus est qui Lusitaniam peragrauit, primúsq; cum exercitu Obliuionem fluuium transiit.) An quemadmodum sub mensis & diei finem solent vulgo mortuis iusta persoluere, ita rationi consentaneum est etiam vltimo mense & anno desinente id fieri? vltimus autem mēsium est December. An quia diis manibus isti honores habentur, quos venerari tempestiuum est omnibus fructibus iam perfectis? Aut quia tunc potissimùm mētio inferorum est facienda, cùm appetēte satione terra incipit moueri? Aut quia Saturno à Romanis est hic mensis consecratus, quem in Manibus, non superis diis censent. Aut cum Saturnalia sint instituta, festiuitas facilè maxima, & in qua conuiuiorum oblectationisque plurimum vsurpatetur, horum quoque primitias quasdam mortuis tribuere placuit? Quid si falsum omnino est, solum Brutum isto mense parentasse? cùm Larentiæ quoque mense Decembri parentetur, & ad sepulcrum eius libationes offerantur.

XXXV. Quid verò causæ est, quòd Larentiam tanto afficiunt honore, cùm fuerit meretrix? Aliam enim fuisse perhibēt Accam Larentiam Romuli nutricem, quam Aprili mense venerantur. Sed Larentia scortum, cuius cognomē Fabula editur, hac ratione innotuit. Aedituus quidam Herculis abvndans, vt fit, ocio, solebat dies ludo talorum ac cuborum consumere. & quodam tempore, cum casu factum esset vt sociorum ludi nemo

Larentiæ duæ.

nemo adesset, tædij impatiens ipsum deum ad cuborum ludum provocauit, hoc pactus, vt si vicisset deum, aliquid ab eo beneficij consequeretur: sin victus ipse esset, se deo cœnam exhibiturum, & puellam elegantem qui cum concumberet. tesseris deinde duabus, vna pro deo, altera pro se propositis ac iactis, superatus stetit pactis, ac deo & cœnam adornauit splendidiorem, & Larentiã, quæ palam corpore quæstum faceret, ei cœnæ adhibuit, faniq; foribus clausis intus eam reliquit. porrò aiunt eam à deo cognitam non humano fuisse more, iussamq; prima luce in forum prodire, & in quem primum incideret, eum obseruare amiciciámq; eius captare. Larentiam vt surrexit & iuit, Taruntio cuidam occurrisse homini opulento, sed liberorum experti & iam ætate ad senium vergente: qui postquam noticiam ipsius habuit, cùm viuus familiæ præfecerit, tum moriens hæredem instituerit. Larentiam postea temporis sub mortem opum suarum hæreditatem P. R. nuncupasse: ideóq; honores ei istos haberi.

XXXVI. Cur Romæ portarum vna appellatur Fenestra, iuxta quã est Fortunæ qui vocatur thalamus? An q; Seruius fortuna vsus secundissima, cum Fortuna consuescere creditus est, per fenestram ad ipsum commeâte? An hoc quidem fabulosum est? quoniam autem rege Tarquinio Prisco mortuo Tanaquil vxor Seruij, mulier prudens & regia, capite per fenestram exserto ciues allocuta permouit, vt Seruio regnum deferrent: loco id cognominis fuit inditum?

XXXVII. *Spolia.* Cur inter ea quæ diis consecrantur, lege permissum est vt sola spolia sinantur tempore corrumpi atq; aboleri, neq; ea licet reparare aut instaurare? An vt existimantes gloriam priorem simul cum spoliis intercidere, semper nouum aliquod virtutis monimentum parare operam dent? Aut potius, quòd cùm tempus signa contentionum cum hostibus habitarum obscuret, odiosum est & nimij discordiarum studij ea reficere atq; innouare? Nam apud Græcos etiam parum laudis adepti sunt, qui primi lapidea aut ærea statuerunt trophæa.

XXXVIII. *Augures.* Cur Q. Metellus, vir prudẽs ac ciuilis creditus, cùm esset factus summus Pontifex, auspiciis vti post Sextilẽ mensem, qui nunc est Augustus, prohibuit? An quoniam sicvt die nascente aut adulta istas res agitamus, itémq; initio & medio mẽsis: cauemus autem à diei fine & mensis tanquam agendo invtilibus: ita ipse etiam tempus anni post finitos octo menses reliquum, pro vespera quadam anni iam ad exitum vergentis ac deficientis habuit? An verò auibus vtendum est vigentibus & integris? tales autem sunt ante æstatem: circa autumnum morbis & imbecillitate languent aliæ, aliæ pulli adhuc sunt & imperfectæ, alię omnino ob anni tempestatem nusquam visuntur, in alias avectæ regiones.

XXXIX. Cur qui sacramento militari non tenebantur, etiamsi aliàs in castris & exercitu versarentur, non habebant ius interficiendi aut vulnerandi hostis? (Rem sic habere, Cato Maior in epistola quadam ad filium demonstrauit, qua iubet eum si tẽpore completo militiæ exautoratus esset, domum redire: aut si manere vellet cum exercitu, ab imperatore potestatem cædendi necandíq; hostis impetrare.) An quòd solam necessitatem oportet homini hominis necem permittere: qui nulla lege nullóve mandato hominem occidit, is homicida est? ideóq; Chrysantã laudauit Cyrus, quod sublato iam gladio hostem interfecturus, vt receptui cani audiuit, cæde sibi interdictum putans hominem intactum dimisit. Aut quòd qui in prœlio manum cum hoste est conserturus, si formidine victus pedem referat, nõ debet hoc impune ferre, aut exlex esse? non enim tantum vtilitatis feriendo hostem adfert, quantum damni fugiendo. at qui exautoratus est, legibus proinde militaribus non tenetur: is verò qui rogauit vt quæ militum sunt sibi liceat agere, rursum se legibus iam & imperatoris iudicio submisit?

XL. Cur Iouis flamini non licet sub dio invngi? An quia etiam filios in conspectu patrum, aut generum vidente socero nudari inhonestúmq; nefásque putabatur, neq; antiquitus vnà lauabant? Pater autem est Iupiter, & eius oculis maximè expositum videtur quod est sub dio. An quemadmodum in templo aut fano nudare sese nefas est, ita aërem etiam sub aperto cœlo & dio reuerebantur, vt diis geniisq; refertum? itaq; ergo plerasq; res necessarias sub tecto facimus, domi nosmet occultãtes, & deorum subtrahentes conspectui. Aut alia quidem soli sacerdoti, alia lex per sacerdotem omnibus imperat? Hoc sanè modo apud nos coronatum esse, comam alere, ferro armatum Phocensium fines nõ ingredi, propria sunt sacerdotis munia. pomum *Bœoti ritus.*

non gustare ante æquinoctium autumnale, vitem non putare ante æquinoctium vernum, ferè à magistratu vniuersis imperatur: vtrumque enim vt suo fiat tẽpore, edicitur. Eodem planè modo apparet apud Romanos proprium esse hoc pontificis, vt equo non vehatur, neque plures tribus noctes ab vrbe absit, neque pileum (apicem ipsi vocãt) vnde flaminis habet nomen, vnquam deponat. Multa verò alia pontifici dicta, ad omnes alios pertinent. de quibus hoc etiam est, sub dio non inungi. Ista enim sicci (vt verbum exprimamus) corporis inunctio valdè malè apud Romanos audit: & existimant non vllam aliam rem magis in causa fuisse quòd Græci ita emollirentur, & in seruitutem redigerentur, atque fuere gymnasia & palæstræ: quæ res multum tædij, maliq; ocij vrbibus inferrent, vnde extiterint puerorum obsceni amores, & corruptelæ corporum apud adolescentes ob somnos, ambulationes, motúsque suis omnia legibus determinata, ac victus exquisitiorem vulgari rationem. quibus rebus Græci paulatim, ac ne sentientes quidem armorum vsu abdicato, gratum habuerunt loco bonorum grauis armaturæ militum & equitum, agiles, palæstritæ, formosique nominari. Hanc verò molliciem difficulter possunt effugere, qui sub dio nudantur: qui verò domi inunguntur, & corpora sua curant, ij nihil peccant.

XLI. *Nomisma priscum.* Cur antiquum nomisma ab vna parte Iani bifrontis imaginem, ab altera nauis aut puppim aut proram insculptam habet? An, quæ vulgata est opinio, in honorem hoc fit Saturni, nauigio in Italiam aduecti? Aut hoc ei cum multis aliis est commune? nam Ianus quoque, Euander, & Aeneas mari in Italiam appulerunt. Id profectò probabilius est, cùm vrbibus alia bono sint, alia necessitatibus inseruiãt: ac bonorum maximum sit bona legum constitutio, necessariarum autem rerum, copia: quãdoquidem Ianus eis vitæ rationem tradidit ordinatam moribus ad mansuetudinem redactis, abvndantiam autem rerum necessariarum præbet fluuius, eas partim à mari, partim ex agris conuehens: ideò nomisma monimẽtum legumlatoris quidem habuit caput bifrons ob mutationem, vt docuimus, factam, fluuij autem nauigium. Alio etiam vsi sunt nomismate, cui bos erat insculptus, & ouis, & sus. quòd re maximè pecuaria se alerent, indéque opes pararent. Hinc & nomina apud veteres multa sunt deducta, vt *Nomina vetera.* Suilliorum, vt Bubulcorum, vt Porciorum: autor Fenestella.

XLII. *Aerarium.* Cur Saturni templo vtuntur loco ærarij, ibidémque contractuum monimenta adseruãt? An quia obtinuit opinio, regnãte Saturno auaricíã apud homines iniusticiámque locum non habuisse, sed fidem & iusticiam? Aut quia deus ille fructuum atque *Falx Saturni.* agriculturæ præesse creditur? Hoc enim falx designat: non id quod Hesiodum imitatus dixit Antimachus:

Hunc contra situs est hirtus, genitalia patris
Acmonidæ Cæli Saturnus falce reuellens.

Ex vbertate autem frugum & venditione pecuniæ nascitur copia. itaque Saturnum autorem custodémque eius faciunt. Huic sentẽtiæ testimonio esse id potest, quod coitus in forum, qui nono quoque die celebrantur, (Nundinas vocant) Saturno sunt consecrati. frugum quippe abvndantia, venditioni & emtioni præbuit initium. Aut hæc quidem vetusta sunt? Primus autem ædem Saturni ærarium fecit post exactos reges Valerius Poplicola, cùm sentiret locum istum munitum esse & conspicuum atque ab insidiis tutum.

XLIII. Cur legati, vndecunque Romam missi, ad Saturni ædem accedunt, ibique nomina sua dant præfectis ærarij? An hoc fit eò, quòd Saturnus cùm fuerit peregrinus, hospitibus gaudeat? Aut historia potiùs quæstionem soluit? Antiquitus enim, vt apparet, *Lautia.* quæstores legatis munera mittebant, quę lautia dicebantur, ægrotantium curam suscipiebant, mortuisque funus è publico faciebant. nunc autem ob multitudinem legatorum qui veniunt, sumtu omisso id tamen seruatur, vt legati accedant præfectos ærarij, qui eorum nomina in tabulas referunt.

XLIV. Cur flamini Diali non licet iurare? An quia tormentum liberorum est iusiurandum? sacerdotis autem & animum & corpus oportet torturæ esse expers. Aut quia non conuenit de rebus paruis fidem non haberi ei, cui sacræ & maximæ sunt creditæ? Aut quia omne iusiurandum in exsecrationem periurij desinit? Est autem exsecratio tristis res & mali ominis: quæ causa est, vt dira imprecari aliis sacerdotes per leges non possint. Et sanè laudi datum est Athenis sacerdoti, quæ populo iubente Alcibiadem deuouere noluit, votorum se, non detestandi causa antistitam esse inquiens.

Aut

Aut quia publicum est periurij periculum, si homo impius ac periurus pro ciuitate vota nuncuparet ac sacris operetur?

XLV. Cur Veneralibus multum vini effunditur è templo Veneris? An verum est quod plurimi narrant: Mezentium Etruscorũ imperatorem Aeneæ per internũcios pacem ea cõditione obtulisse, vt sibi is annuũ vinum daret: & abnuente Aenea, suis id vinum promisisse si prœlio victor discessisset: Aeneam cognita eius pollicitatione, diis vinum id consecrasse, partáque victoria vinum è congestis vuis factum ante fanum Veneris effudisse. An hoc signo monebant festos dies sobriè, non per ebrietatem debere agitari? quod dij magis delectentur nimium merũ effundẽtibus, quàm bibentibus. *Sobrietas.*

XLVI. Cur Hortæ templũ antiquitus semper mãsit apertũ? An quia, vt Antistius Labeo tradit, ab hortando dictã deam, quæ ad honestas actiones exhortaret & incitaret, existimauerunt vt industriã sempeŕq; occupatam nunquã cũctari debere, nunquã inclusam impeditámve teneri? *Horta.* Aut potiùs ea est, quam nunc Horam dicunt, agilis dea & multis intenta negociis, quę cum obseruet omnia & solicita sit, nunquam ab ea res humanas negligi voluerunt indicare? *Hora.* Aut potiùs id quoq; nomen, vt multa alia, Græcum est, significátq; deam inspicientem res: (horân Græcis est videre) ideóq; eius vt peruigilis semper apertum est templum? Quod si Horam ab hortando rectè deducit Labeo, videndum an non potiùs indidem dicatur orator, qui consulendo suadendóque exhortetur & incitet, quàm ab orando seu precando, vt nonnulli volunt.

XLVII. Cur Vulcani fanum Romulus extra vrbẽ posuit? An quòd filius Martis cùm existimaret, propter fabulosam illam Vulcani aduersus Martem Veneris causa simultatem, Vulcanũ in eadẽ vrbe eodémq; cum Marte domicilio esse noluit? Aut hoc quidem ineptum est? sed illud templum iam inde ab initio ædificatum à Romulo fuit, vt ibi vnà cum collega suo Tatio curiã haberet, in qua de rebus arcanis cum senatu absq; interuentoribus quietè possent consultare? Aut cùm Romæ ab incendiis statim à primis temporibus multum esset periculi, colendum quidem deum igni præfectum, sed extra vrbem locum ei assignandum statuerunt?

XLVIII. Cur Consalibus feriis equos asinósque coronant, & ociari sinunt? An quia feriæ istæ Conso, qui equester Neptunus est, aguntur, asinus tum equo consors est, iuxtáque fruitur vacatione laboris? Aut quia tum commoda nauigandi maris tempestas exhibita, iumentis qualemcunque quietem præbet?

IL. Cur qui magistratum petebant, mos erat vt hoc absq; togis in indusio facerẽt? sic enim Cato tradit. An ne argentum in sinu gestantes suffragia redimerẽt? Aut potiùs q; magistratu dignos nõ generis nobilitate, opibus, aut fama, sed vulneribus & cicatricibus cùm iudicarent, vt cõspicua hęc essent, absq; toga comitia obibãt? *Mos petẽdi magistratum.* Aut quemadmodum præsando, orando, & sese submittendo, ita nuditate quoq; corporis humiliter gratiam populi captabant?

L. Cur flamen Dialis vxore mortua Flaminio decedit? sic enim Ateius tradidit? An quia cœlibe miserior est q vxorẽ amittit? qui enim vxorẽ duxit, eius domus perfecta est. qui ductã amisit, eius non imperfecta modò, sed & mutilata est familia. Aut quia in plerisq; sacris rebus obeũdis vxor ei adest, neq; ea absente peragi eas fas est? Cæterùm vxore mortua cõfestim aliã ducere neq; factu fortassis facile, neq; vt sit humanũ, videtur. *Discidium coniugij.* Itaq; etiã antiquitus vxorem repudiare non licuit, ac ne nunc quidẽ licet: nisi quod hoc permisit eius rei gratia interpellatus nostra ætate Domitianus: aderãt autẽ discidio matrimonij sacerdotes, terribilia multa & inuisitata atq; tristia agentes. Minus autem hunc morem flaminis Dialis mirabitur, qui obseruauit etiam censorum altero vita defuncto, alterum abdicare se censura opus habuisse. *Censorum mos.* Mortuo quidem Liuio Druso censore, collega eius Aemilius Scaurus abdicare non antè voluit, quàm cum tribunorum plebis quidam duci in carcerem iusserunt.

LI. Cur Laribus, quos Pręstites propriè vocãt, canis præficit, ipsi autẽ caninis pellibus amiciuntur? An præstites sunt qui præsunt, ideóq; custodiã domus eius curæ, alienisque eos terrori esse par est, domesticis mãsuetos? qualis est canũ natura. *Lares Præstites.* Aut id verius est, q̃d nonnulli Romanorũ dicunt? sicvt qui Chrysippũ sectantur philosophi, dicunt oberrare quosdã malos genios, quibus loco carnificũ dij vtant in puniendis flagitiosis & impiis hominibus: ita Lares genios quosdã esse diros ac furiarum naturæ affines ad puniendum factos, qui in vitas & familias hominum inspiciant. itaq; canũ exuuiis vestiri, & canem eis adsidere, vt callidis scrutari atq; vlcisci malorum facinora.

LII. Cur Manæ Genetæ canem immolāt, votóq; petūt ne quis domi natorũ bonus fiat? An quòd hæc dea ortui ac partui præest interitui obnoxiorum ac fluxorũ corporum? (fluxũ enim quendã & generationem, seu generationẽ fluxam vox à manando ducta indicat) vt igitᵉ Græci Hecatæ, sic Romani Genetę canem immolāt pro domi nascentibus. Argiuos etiã Socrates ait cane Lucinę rem sacrã facere, ob facilitatẽ pariendi. Votum autẽ quid si non ad homines pertinet domi nascentes, sed ad canes? vt bos o-ptent non bonos aut placidos, sed iracundos fieri & terribiles. Aut quoniã venustè *Bonus pro mortuo.* boni dicuntur, qui mortem cum vita commutauerunt, hoc voto obliquè precantur ne quis domesticorum moriatur? Atq; hoc alienum putare nemo debet. nam in fœdere Arcadum cum Spartanis facto scriptũ esse Aristoteles testatur, Neminem Tegeatarũ debere bonũ redigi, (id est interfici) si auxilij causa rebus Lacedæmoniorũ studeat.

LIII. *Sardiani.* Cur ludis Capitolinis etiamnum præconis voce proclamant Sardianos venales, & senex quidam ludibrij gratia producitur bullam collo appensam gerens puerilem? An quia Veientes Etruscorũ populus per longum tẽpus Romulo bello restiterunt, háncque is vltimam vrbem cepit, multósq; captiuos sub hasta vendidit vnà cum ipsorum rege, futilitatem eius & stulticiam deridens? nam Etrusci à Lydis originem trahunt, Lydorum primaria vrbs Sardes. ideò Veientes Sardianorum nomine proclamant, & in hunc vsq; diem ludicri gratia morem istum conseruant.

LIV. *Macellum.* Cur locus vbi carnès publicè venduntur, macellũ dicitur? An cõsuetudo vt multa alia, ita hoc quoq; vocabulum à mageris (qui Græca lingua sunt coci) deprauatũ retinuit? sunt enim C & G cognatę litterę, & G littera serò vti ceperũt à Sp. Carbilio adiecta reliquis: & qui blæsi sunt, lingua ob hebetudinẽ aberrante à R littera ad L delabuntur. Aut historia rem explicabit? Ferunt enim Romæ latronẽ truculentũ fuisse, nomine Macellũ, qui multis deverberatis vix tandẽ captus, supplicióq; affectus, & ex pecunia eius locus carnibus publicè vendẽdis ædificatus fuerit, nomẽ ab ipso habẽs.

LV. *Tibicines. Liuius lib. nono aliter.* Cur Idibus Ianuarij tibicinibus permissum est per vrbẽ circuire, vestem indutis muliebrẽ? An hoc fit propter causam quæ subijcietur? Magnos illis honores Numa rex religionis causa contulerat. quibus cùm postea tribunis militum consulari potestate remp. administrantibus priuarẽtur, vniuersi Roma Tibur secesserunt. desiderati inde, quòd religio animos tenebat Romanorum, nemine sacrificiis præcinente, acciti que cùm non obtemperarent, sed Tibure manerent, libertus quidam magistratibus promisit occultè, se eos Romam reducturũ. Instructo proinde polluctu, tãquam si diis rem sacram fecisset, inuitat tibicines, adhibitis etiam conuiuio mulieribus, & per totã noctem compotatio, ioci, choreæq; protrahuntur. tum subitò ficta trepidatione, improviso patroni superventu se perturbatum ait, persuadétq; tibicinibus vt vehicula circumquaq; pellibus obtecta conscendant, Tibur se eos revecturum dolosè promitẽs. ibi circumactis vehiculis eos, qui per temulentiam & tenebras animadvertere vbi locorum essent nequibant, vniuersos Romam prima luce perfert. erant autem plerique vestibus floridis & muliebribus amicti ob nocturnam comessationem & conviuium. Exinde cum magistratu tibicines in gratiam redierunt, decretúmq; est vt tali habitu istum diem eis per vrbem vagari liceret.

LVI. Quamobrem Carmentæ templũ matronæ & antiquitus dedicauerunt, & hodie in primis colunt? Memoria proditũ est matres, cùm vsu vehiculorũ quibus iumẽta trahendis iungerent senatus ipsis interdixisset, inter se conspirasse, neq; vterum gerere se neq; párere velle, ac viros hac ratione vlcisci. idq; fecerunt, donec mutata sentẽtia vsus vehiculorũ concessus fuit. Exinde cũ párerent, fecundæ & liberorum copia claræ templũ Carmentæ posuerũt. Ea Carmẽta nimirũ Euandri mater fuit, nomine suo Themis, aut, vt alij volunt, Nicostrata. quæ cùm in Italiã venisset, oraculáq; versibus illigata caneret, à Latinis Carmẽta dicta est, voce à carmine deducta. Sunt qui Carmentã putẽt esse Parcã, ideóq; ei matronas sacrificare. ratio autem nominis hæc est: Carens mente, ob instinctus videlicet diuinos, quibus ad fatiloqua fundenda carmina impellebatur.

LVII. Cur Ruminæ sacrificantes mulieres, lac victimæ invergunt, vinum non adhibent? An quia ruma Latinis mammã significat: & ruminalẽ ficum eam appellant, ad quam lupa mammã Romulo præbuit: ergo Rumina, id est lactentibus ac nutricibus & alendis pueris præfecta merum non admittit, quod est infantibus perniciosum?

LIIX. *Patres duplices.* Cur senatorũ alios patres conscripros, alios simpliciter patres vocãt? An patres & patricij vocantur qui initio à Romulo sunt lecti, qui possent suos patres ciere: qui

verò

verò postmodò è plebeiis adscripti sunt, patres conscripti dicuntur?

LIX. Cur communis fuit ara Herculis & Musarum? An quia Euandrum litteras docuit Hercules, vt Iuba narrat: résq; ea videtur perhonesta, cùm litteras Prisci amicis ac cognatis traderent. Serò ceptum est mercede doceri. primúsq; ludum litterarium aperuit Sp. Carbilius, Carbilij libertus, eius qui primus vxorem dimisit. *Ludus litterarius.*

LX. Quare cùm duæ sint aræ Herculis, mulieres nihil sumunt neq; gustant de iis quæ in earum altera immolant? An quia post sacrificiũ iam peractum supervenit Carmẽta? Hoc idem familiæ Pinariorum accidit, qui inde nomen habẽt. nam exclusi ab epulis, aliis edentibus esuriunt. quod Græcè est penân. Aut propter fabulam quæ de tunica & Deianira fertur?

LXI. Cur tutelarem Romæ deum, másne sit an femina, dicere aut quærere, eiúsq; nomen efferre nefas est? quod quidam interdictum à superstitione repetunt, narrantes Valerium Soranum malè periisse, quod nomen illud edidisset. An quia, vt nonnulli rerum Romanatum scriptores tradunt, carmina quædam sunt & præstigiæ quibus dij eliciuntur: quibus vsi Romani cum putarent se quosdam hostium deos ad se traduxisse, cauere voluerunt ne idem sibi ab aliis eveniret? Itaque sicvt Tyrij vincula iniicere simulacris dicuntur, alij autem cùm ea ad lauacrum aut lustrationem aliquam deducũt, fideiussores pro reditu exigunt: ita Romani tutissimè ac cõstantissimè adseruari deum crediderũt, qui neq; de nomine notus aliis esset. An quemadmodũ Homerus scripsit:

Terra est communis cunctis cœlestibus vna, *Iliad. ο, 193.*

vt homines vniuersos deos colerent æquo iure terram tenentes: ita prisci Romani salutis publicæ autorem occultauerunt, quod vellent non istum duntaxat, sed omnes etiam alios deos à ciuibus suis coli?

LXII. Cur inter Feciales maximus est is, quem patrem patratum appellant? is autem est qui liberos habet viuo adhuc patre suo. atq; etiamnum priuilegium autoritatémq; aliquam retinet: prætores enim corpora quæ ob formam & florem ætatis custodia opus habebant pudica, eorum fidei commendant. *Pater patratus* An quia & liberos reverentur suos, & timent genitores? An ipsum nomen rem explicat? est enim patratũ quasi perfectum & absolutum: & perfectior aliis putabatur, qui viuo patre pater esset factus. Aut iureiurandi & pacis præsidem oportet Simul (vt ait Homerus) prorsum & retrorsum videre? id verò maximè præstare possit, qui & filium habet de quo consultet, & patrem qui cum deliberet. *Iliad. α, 70.*

LXIII. Cur regi sacrorum magistratum gerere aut orationẽ ad populum habere nõ licet? An quod antiquitus reges pleraq; & potissima sacra peragebant, inq; immolandis hostiis sacerdotibus aderant: cùm verò modum non seruarẽt, sed superbè iniquéque dominarentur, Græci plerique iis omnem ademerunt potentiam, id tantùm relinquẽtes vt diis sacra facerent. *Rex sacrificulus.* Romani autem regibus omnino eiectis, sacrificiis alium præfecerunt, neque magistratum gerere eum, neq; cum populo agere sinentes: vt nunquam nisi in sacris seruire, & in gratiam deorum sustinere regnum viderentur? Sanè à maioribus tradito ritu ante Comitium rex sacrorum postquam rem diuinam fecit, fuga sese inde è foro proripit.

LXIV. Cur mensa cùm tolleretur, semper omnino aliquid super ea volebant relinqui? An hac ambage significabant semper ex partis aliquid in futurum reseruandũ, & in præsenti die subsecuturæ aliquã habendam rationem? Aut scitum putabant appetitum cohibere, eúmque reprimere dum adhuc aliquid ad fruendum in promtu est? minus enim appetunt absentia, qui præsentibus abstinere didicerunt. Aut erga famulos aliquid habet humanitatis mos iste, qui sic quodam modo videntur à dominis ad societatem mensæ admitti? non enim tantum delectantur accipiendo, quantum participando. Aut rerum sacrarum nulla vnquã debet inanis relinqui? est autẽ mensa sacra.

LXV. Cur vir primò cum sponsa non congreditur luce, sed in tenebris? An præ verecundia, quod ante coitum alienam existimat? An etiam cum propria verecundè coire doctus? Aut quemadmodum Solon mandauit vt sponsa manducato malo Cydonio in thalamum veniat, vt prima salutatio non iniucunda sit aut ingrata: sic Romanus legislator occultati voluit si quod esset corporis sponsæ vitium? Aut eo more illiciti coitus damnantur, vbi etiam legitimis pudor adhibetur?

LXVI. Cur Circorum vni nomen est Flaminio? An quòd cùm de priscis Romanis quidam Flaminius vrbem agro donasset, eius reditibus vsi sunt ad equestria certamina?

cúmque adhuc superessent pecuniæ, viam ex ea strauerunt, quam ipsam quoque Flaminiam appellauerunt?

LXVII. *Lictores.* Cur qui fasces gerunt, lictores dicuntur? An quia Romulū sequebantur lora in sinubus gerentes, quibus vincirent sontes? vulgus enim Romanū alligare, qui purius loquunt, ligare vsurpāt pro vincire? An hodie littera C vocabulo intercalata vsurpaf: antiquitus autē litores, quasi liturgi, id est qui publica ministeria exequerentur, dicti sunt? Nemo enim ferè nescit, etiamnū in multis Græcorū legib. liton legi, publico.

LXIIX. *Luperci.* *Canis.* Cur Luperci (hi sunt qui Lupercalibus nudi, solisq; præcincti subligaculis discurrūt, & scutica obuios feriūt) canem immolant? An quia Lupercalia vrbis sunt lustratio, & fiunt mense Februario, cui ab expiando nomen est: ipsorúmq; dies februatus dicitur, cū februatio purgamentū significet? Iā cane in piaculis ferè omnes vsi sunt Græci, vtunturq; in hunc vsq; diē eo prò piaculari hostia nōnulli: Hecatæq; inter alia purgamenta etiā catuli offerunt, expiandósq; catulis tangunt, quā februationem sua lingua periscylacismum vocant. Aut lycus lupus est, Lycæa Lupercalia: canis ergo animal lupo inimicū Lycæis immolatᵉ. Aut quia Lupercos per vrbē discurrentes allatrāt & vexāt canes? Aut quia Pani ista fiunt sacra, cui canis gratus est ob caprarū custodiā?

LXIX. *Septimontium.* Cur festo die, qui Septimontium dicitur, vsu vehiculorū quæ iumentis traherētur, antiquitus abstinuerūt, idq; etiamnū obseruant antiquitatis studiosi? Feriæ aūt istę institutæ sunt propter adiectū septimum Romæ collē, quo facta est septicollis. An, vt quidā Romanarum rerū scriptores putānt, quia vrbis partes non sunt omnino inter se coniunctæ? Aut hoc quidē nihil ad rem facit? Sed cùm vrbe condenda magnū opus peregissent, iámq; vlterius incrementū vrbis nullum animo cōciperent, quietem cùm sibi tū iumentis quorū opera funsent vsi, per istas ferias parauerūt? Aut cùm vellent omnes festiuitates ciuiū præsentia ornari, eam verò in primis quæ ob contractas in vnam multas vrbis partes instituta erat, ciuibus vsu vehiculorum iumentariorum ista die interdixerunt, ne vrbe, cui dies agebatur festus, exirent?

LXX. *Furcifer.* Cur furti, aut alius seruilis delicti damnatos furciferos dicūt? Nonne hoc quoq; vetustę accurationis argumentū est? Qui enim serui sui nequiciosum factum comperisset, coëgit eum duplex lignum, quod curribus subiici solet, (furcam Romani appellant) per viciniam circumgestare in conspectu hominum, vt ab eo sibi porrò cauendum esse scirent. Itaque à furcæ gestatione dicebatur furcifer.

LXXI. *Fœnum in cornu.* Cur ad cornua boum cornipetarum fœnum alligabant, quo obvij monebantur vt sibi cauerent? An quia ob satietatem luxuriant petulantésq; fiunt boues, equi, asini, & homines? sicut alicubi ait Sophocles:

At tu ferocis pullus vt pastus nimis,
Bucca & ventre plenus. —

Ideóq; M. Crassum fœnum in cornu habere dicebāt Romani: & qui alios in repub. solebant exagitare, ab illo sibi cauebant, & præteribant hominem paratum ad vlciscendum & oppugnatu difficilem. quanquam postmodò dictum fuit Cæsarem Crasso fœnum ademisse, cùm is primus in rep. eum contemsisset, séq; ei opposuisset.

LXXII. *Lucernæ augurū.* Cur augurum, quos antè auspices nominabāt, laternas semper esse apertas voluerunt, neq; operculo vnquam tegi? An paruas res magnarum voluerunt esse tesseras, more Pythagoricorū? Vt enim hi chœnici insidere, ac ignē gladio agitare vetabāt: ita prisci multis vsi sunt obscuris significationibus, maximè rerum sacrarum. de quibus etiā lucernæ hoc institutum est. Nam lucerna respondet corpori animum continenti, qui lumen est, sempérq; debet intellectus esse apertus ac perspicax, nunquam includi aut flatu extingui. Iam cùm venti spirant, aues non constanter manent, neq; firma auguria exhibent, quia tū vagantur & inæqualibus aguntur volatibus. ista igitur consuetudine docent captanda auguria, non cum venti flant, sed cum est tranquillitas, & apertis licet vti lucernis.

LXXIII. Cur interdictum erat auguri, Si vlcus haberet, aues obseruare? An id quoq; argumēto est, animo ab omnibus molestiis ac quasi vlceribus & morsibus vacuo, sincerōq; & ocioso debere sacras res tractari? An rationi cōsentaneū est, cùm neq; victimā aut auem vlcerosam vsurparet quisquā rei sacræ faciundæ gratia, capiendíve augurij: multo magis ipsos augures curare, vt puri sincerīq; & integri ad diuina indicia obseruāda se conferant? Vlcus enim videtur quædam esse mutilatio & pollutio corporis.

LXXIV. Cur paruæ Fortunæ, quam Breuem vocant, fanum Seruius Tullus dedicauit? An quòd

quòd initio humilis & obſcurus, matre natus captiua, Fortunæ beneficio ad regnum Romæ evectus fuit? *Fortuna.* Aut magnitudinē potiùs mutatio iſta quàm exiguitatē Fortunæ indicat? Omnium verò maximè videtur Seruius Fortunæ vim diuinā extuliſſe, omnibúſq; eam inſcripſiſſe actionibus. Non enim Fortunæ duntaxat bonæ ſpei, auerruncæ, blandæ, primigeniæ, & virilis tēpla condidit: ſed & propriæ Fortunæ ædes eſt, & convertentis, & bene ſperantis, & virginis. & quid reliqua perſequar cognomina? cùm viſcatæ etiam Fortunæ templū ſit, quaſi eminus nos captantis & rebus adhibentis. Quin hoc vide, an non deprehenſo Fortunā minimis momentis plurimum poſſe, multiſq; vſu veniſſe vt exiguis planè rebus aut euenientibus aut non contingētibus maxima conſequerentur vel perderēt, paruæ Fortunę templū dedicàrit: docēs animum rebus eſſe àdvertendum, nihilq; eorū quæ offeruntur ob paruitatē eſſe negligendum.

Cur lucernam non exſtinguēbāt, ſed vltrò cōſumi atq; exſtingui ſinebant? An venerabantur eam vt cognatā & germanā ignis perennis & inexſtinguibilis? An eo ſignificabant, animata, niſi noceant, interficienda non eſſe? animalis autē ſimilis eſt lucerna, quòd & alimento habet opus, & à ſeipſa motū haber, & cùm exſtinguitur, vocem edit quaſi necata. Aut hic mos docet, neq; ignem, neq; aquam, neq; vllam rem neceſſariam, cuius copia nobis ſuppediret, perdere nos debere, ſed aliis relinquenda eſſe quibus vſus eſt iis, vbi nos non ampliùs indigemus? LXXV.

Cur qui nobilitate generis aliis præſtare videbantur, lunulas in calceis geſtabant? LXXVI. An, vt Caſtor ait, ſignum hoc eſt habitàtionis ſupra Lunam quæ fertur, & quòd poſt mortem rurſus animæ Lunam ſub pedibus habebunt? An hoc priſci habuerunt eximium, qui erāt Arcades cum Euàndro, & ante Lunam nati dicebantur? Aut, vt multa alia, hoc quoq; inſtitutum erat, vt rebus ſecundis elati ac ſuperbientes, mutationis Fortunæ in alteram partem admonerentur? Exemplo videlicet Lunæ, quæ

Primùm recens exſiſtit è caligine:
Fulgore dehinc ſubinde faciem ſplendido
Augeſcit illuſtrans: & cum pulcerrima
Renidet orbe pleno, rurſus exuit
Lumen ſuum paulatim, & ad nihilum redit.

mutaciones lune et fortune

Aut obedientiæ ſic adſueſcere diſcebant, Lunæ exemplo præſtantiori parēre non recuſantes? & quemadmodum illa ſecundas obit partes,

Phœbei ſemper radiis intenta nitoris,

vt canit Parmenides: ita ipſi quoq; contenti eſſe ſecundo loco magiſtratibúſq; obtemperare, ab iiſq; potentiæ & honorum fructu aliquo impertiri.

Cur annum Ioui, menſes Iunoni cōſecrant? An quòd in deos inviſibiles & ſoli in- LXXVII.
telligentiæ notos regnum obtinent Iupiter & Iuno: in eos qui conſpectui patent, Sol *Iupiter.*
& Luna? Efficit autem Sol annum, Luna menſes. Neq; ſimpliciter cenſendum eſt hos *Iuno.*
iſtorū eſſe imagines, ſed ipſum in materia Iouē eſſe Solē, ipſumq; in materia Iunonem eſſe Lunā. ideóq; Iunoni nomen eſt à iuueneſcēdo: & Iunonē vocāt Lucinā, quaſi Lucidā diceres, putántq; eam in partibus auxiliū ferre mulieribus, vt & Lunā. vnde illud:

Per cœruleum aſtrorum polum,
Partus celerantémq; Lunam.

facilimè enim mulieres ſub pleniſunium videntur prolem eniti.

Cur aues ſiniſtræ quæ dicuntur, in auſpicio habent pro addicētibus? An verū hoc LXXIIX.
non eſt, multóſq; decepit? An ſiniſtrum (ſi quis probabilibus argumentis velit vti) à
ſinēdo dictū eſt: ideóq; auem quæ actionē ſuſcipi permittit, ſiniſtrā pro ſiniſteria vul- *Siniſtra.*
gus malè dicit. An res ita habet? cùm Aſcanio Aeneæ F. ſigna cum Mezentio collaturo fulgur à læua victoriā portendiſſet, rem in omen tractā in poſterum quoq; fuiſſe obſeruatā. Alij tamen Aeneæ hoc vſu veniſſe dicunt. Et quidem Thebani, quòd læuo cornu in pugna Leuctrica fudiſſent hoſtē atq; viciſſent, deinceps omnibus in prœliis principem locū ſiniſtræ aciei attribuerūt. Aut potius verſus ortum Solis intuentibus ad læuam eſt ſeptentrionalis mundi plaga, quam nōnulli dextrā & ſuperiorem mundi partem appellant: hæc eſt Iubæ opinio. Quid ſi ſiniſtris natura imbecilliotibus augures quaſi vim quandā addere, & defectum exſarcire iſta ratione voluerunt? aut terreſtria cœleſtibus oppoſita cenſentes, quæ nobis læua videntur, arbitrati ſunt deos à dextra mittere?

Cur eius qui triumphū egiſſet, ac deinde mortuus crematúſq; eſſet, licebat os ſum- LXXIX.

Sepulcri honor tum in vrbē inferre ac deponere? hoc enim Pyrrho Liparæus tradidit. An hoc fit in mortui honorē? Nam iis qui res præclarè gessissent, atq; imperatoribus hoc dederunt Romani, vt in foro sepelirentur: vt Valerio & Fabricio. quorū tamen posteros aiūt ita invidiam honoris istius declinare solitos, vt funeri in forum allato fax ardens subiiceretur, statimq; auferretur: facultate duntaxat sepulturæ in foro sic confirmata.

LXXX. *Triumphi mos.* Cur cùm publico epulo exciperent eum qui triumphum duxisset, à consulibus mis sis internunciis petebant, ne ad cœnā venirent? An quòd locum assignati honoratissimum triumphatori oportebat, tractariq; eum magnificentissimè, & domū deduci peracta cœna: quæ omnia consulibus, si interessent, nulli alij licebat deferri?

XXCI. *Tribunatus plebis.* Cur purpura prætextā vestē tribunus plebis non gestat, aliis magistratibus gerentibus? An quia omnino magistratus nō est? nam neq; lictores habet tribunus plebis, neq; pro tribunali sedēs responsa dat, neq; initio anni (q̄d alij solēt magistratus) ineūt, neq; dictatore creato abdicat, sed omni magistratuū iure in hunc translato, ipse solus officium suum retinet: vtpote non magistratum gerens, sed diuersæ functionis ordinisq; persona. Atq; vt oratores nōnulli exceptionem negant esse iudicij genus, cū contrarium eius quod iudicij est præstet: (iudicio enim sententia fertur, exceptione infringitur & abolctur) eodem modo censent tribunatum plebis impedimentū potius magistratus esse, aliquidq; huic adversum, quàm magistratum. Obviam enim ire potētiæ magistratus, nimiámq; eius licentiā retundere, munus est & potestas tribunatus plebis. An verò hæc & horum similia afferunt, qui causas cōminiscuntur? Sed cum tribunatus plebis populi voluntate extiterit, popularis etiā ratio vim in eo obtinet, magnúmq; habet, non supra plebem se in tribunatu efferre, sed intervenientibus ciuibus habitu, amictu, victúsq; ratione esse similē? Fastus enim cōsulem prætorémq; decet. tribunū plebis (vt dicebat C. Curio) conculcandum se præbere cōvenit, neq; maiestatem in vultu præ se ferre, aut aditus ad se difficiles facere, vel molestū multitudini, sed propter hanc aliis odiosum, popularibus aūt tractabilem promptúmq; esse. Eam ob rem id quoq; receptū fuit, vt tribunorum ianuæ nunquā clauderētur, sed noctes diésq; apertæ essent tanquā portus & perfugium ope indigentibus. Quanto aūt submissius se pro sua persona gerit, tanto magis augetur potentia tribunus. publicus enim existimatur, quod ad vsum attinet, omnibúsq; accessus velvti ara: éstq; honoris gratia sacrosanctus & inviolabilis. quando etiam incedens in publico * * omnibus lege piacularis lustratio mandatur, tanquam pollutis.

XXCII. *Fasces.* Cur Prætorum fasces colligati feruntur, appensis securibus? An id signo est, iram magistratus nō debere esse in procliui & solutā? an solutio fascū, quę paulatim fit, moram aliquam iræ iniicit & cunctationē, & nōnnunquam fecit vt sententia de supplicio exigendo mutaretur? Iam cum vitiorum alia sint sanabilia, alia insanabilia: virgis corrigebantur qui emendari poterant, securibus amputabantur immedicabiles.

XXCIII. *Humanæ victimæ.* Cur Romani, cùm inaudiuissent à Bletonesiis, qui est populus barbarus, immolatum diis hominem esse, eorū magistratus acciuerūt, vt pœnas de iis sumerent: cùm aūt appareret legis cuiusdā iussu id factum, missos eos fecerūt, sed isto sacrificio in posterum interdixerunt: ipsi autem non multis antè annis, duos viros totidémq; mulieres in foro boario, alteros Græcos, alteras Gallas, viuos defoderunt? Videtur enim absurdum ista facere, & barbaris tanquā nefaria exprobrare eadem. An diis immolare homines, nefas putabāt: geniis autē, necessitatem cogere? Aut qui cōsuetudine ac lege ista sacrificia recepissent, eos peccare existimantes, ipsi Sibyllinis libris mandantibus istud fecerunt? Narrant enim Elbiam quandā virginem equo vehentem fulmine ictam, repertúmq; fuisse equū nudum iacentem, nudā quoq; virginem ipsam, tāquam dedita opera vestibus à genitali membro reductis, calceis, annulis, capitisq; redimiculo hinc inde dispersis, lingua extra os exserta. Tū vates respōdisse, ingēs opprobrium sacris virginibus oblatum, foréq; vt publicè id innotesceret, sed & equitū cōiunctum fore quoddā dedecus. Ibi barbari cuiusdā equitis seruum indicium detulisse de tribus Vestalibus virginibus Aemilia, Licinia, & Martia, sub idem tēpus vitiatis, & quę iam diu cum viris incestam consuetudinem habuissent, de quibus viris esset etiā Butetius indicis dominus. Et Vestales quidem criminis cōvictas, pœnas dedisse. Cæterùm vt atroci in re placuisse, vt à sacerdotibus Sibyllini libri consulerentur. ibi inventa fuisse oracula, quæ eventura isthæc & malum publicum allatura prædicerent: cuius averten di causa peregrinis quibusdam & alienis geniis duos Græcos, totidem Gallos homi-

nes

nes viuos eo in loco defossos Romani iubebantur dedere.

XXCIIII. *Diei exordiū.*

Cur à media nocte diei sumunt initium? An quia reipublicæ constitutio principio fuit militaris? nam in re bellica pleraq; noctu antè capiuntur vtilia consilia. Aut actionem ordiri sub ortum solis volentes, apparatui noctem destinauerunt? Priùs enim paratos ad agendum par est accedere, non inter agendum se parare: quod Myso Chiloni sapienti respondit, hyeme ventilabrum fabricans. Aut quia meridies plerisque finis est publicas & serias res agendi, mediam noctem placuit pro exordio sumi? cuius rei magnum argumentum est, quòd nullus Romanus magistratus post meridiẽ fœdus aut pactum icit. Aut quia ortu occasúq; Solis principium & finis diei definiri non possunt? Quo enim modo pleriq; sensus arbitrio diei principium diiudicãt primum Solis ortum, noctis autem plenam eiusdem occultationem: nullum habebimus æquinoctium, sed ob magnitudinem Solis nox etiam illa quam maximè æqualem diei credimus, die erit breuior. Quòd autem mathematici absurdo huic medentes diei ac noctis discrimen in appulsu centri solis ad horizontem seu finitorem circulum constituunt, id evidentiam euertit. fit enim ista ratione, vt diem esse negare, & noctem etiãnum durare cogamur fateri, cùm adhuc infra terram multa luce manente Sol nostram plagam illustrat. Quãdo igitur ortu & occasu solis principium diei & noctis ob dictas difficultates non potest percipi, restat vt pro principio diei sumamus illum articulum temporis, quo Sol vel in medio cœli est, vel in opposito eius pũcto. hoc autem posterius meliùs congruit. Sol enim à meridie versus occasum à nobis fertur: à mediæ noctis puncto versus ortum ad nos.

XXCV. *Mulierum libertas.*

Cur antiquitus mulieres neq; molere sinebant, neque coquere? An memoria pactorum cum Sabinis initorum? Post raptum enim Sabinarum, & bellum pace mutatum id quoq; in pactis scriptum fuit, Mulierem viro Romano neq; molere debere neq; coquere.

XXCVI. *Maius.*

Cur mense Maio mulieres non ducuntur? An quia is medio loco inter Aprilem est & Iunium, quorum ille Veneri, hic Iunoni sacer est, numinibus matrimoniorũ tutelaribus, vel antevertunt Maium, vel Iunium præstolantur? Aut quia mense isto maximam expiationem peragunt, simulacra nunc de ponte in fluuium, antiquitus homines iacientes? ideóq; etiam Flaminicam, quæ Iunonis habetur antistita, leges tũc iubent esse tetricam, lauacróq; & ornatu abstinere. Aut quia multi Latinorum isto mense parentant mortuis? atq; ideo fortassis Mercurius eo mense colitur, à Maia nomen ducenre. Aut verius est quod alij dicunt? Maium à seniorum, qui sunt maiores, Iunium à minorum ætate nomen habere, qui sunt iuniores: magis autem convenit nuptiis iuuentus, vt & Euripides monet:

Etenim senectus Cypridem missam facit:
Annisq; onustos Venus auersatur viros.

itaque Maio non contrahunt matrimonium, sed in Iunium continuò sequentem differunt.

XXCVII. *Comam hasta discernere.*

Cur nuptarum comam discriminant hastæ cuspide? An id signum est primas vi & bello fuisse ductas? Aut monentur nuptæ, quia bellicosis iungantur maritis, debere ipsas ornatu vti simplici & à luxu ac mollicie alieno? quemadmodum Lycurgus fores & fastigia ædium iubens serra & securi, nullo alio adhibito instrumento fabricari, omnem luxum supervacaneámque operam præcidit. Aut per ambages innuitur, solo ferro coniugium discissum iri? Aut quia pleraq; ad nuptias pertinẽtia ad Iunonem referuntur? *Iuno.* Iunoni autem sacra habetur hasta, & pleræq; eius statuæ hasta nituntur, ipsaq; dicitur dea Quiritis. hasta enim antiquis Quiris nominabatur. inde Mars Quirinus vsurpabatur.

XXCVIII. *Lucar.*

Cur pecunia quæ spectaculis impenditur, Lucar dicitur? An quia multi circa vrbem sunt luci diis consecrati, quorum reditus in spectacula insumebant?

XXCIX. *Quirinalia stultorum festum.*

Cur Quirinalia festum stultorum appellant? An quòd dies iste his erat destinatus, vt Iuba scribit, qui suam curiam ignorabant? Aut quòd qui Fornacalibus feriis ob occupationes, peregrinationem, vel ignorationẽ nõ sacrificassent in sua tribu, iis permissæ fuerunt istæ feriæ harum loco obeundæ?

XC. *Hercules.*

Cur in sacrificio Herculis nullus alius deus nominatur, neq; intra sepimenta canis conspicitur? sic enim tradit Varro. An ideò alium deum non nominant, quia semideus censetur Hercules? Aut quia adhuc inter homines degenti Euander aram po-

ſuit, & victimam obtulit? id enim nonnulli tradunt. Omnium autem animalium nullum infeſtius habuit Hercules cane. hic enim ei plurimum negocij identidem exhibuit. & Cerberus canis fuit. ac præter omnia cùm Licymnij filium Oeonum canis cauſa interfeciſſent Hippocoontidæ, coactus pugnam committere, cùm alios ſociorum multos, tum Iphiclum amiſit.

XCI. Cur patriciis non licebat prope Capitolium habitare? An quia M. Manlius ibi habitans tyrannidem affectauit? propter quem illa familia iureiurando ſeſe obſtrinxit, nemini ſe ex ea Marci prænomen facturam. Aut antiquus tenebat metus? etenim Poplicolam hominem magis quàm quiſquam fuerit alius popularem non deſtiterunt calumniis impetere potentiores, metuere verò plebs, antequàm domum ſuam ipſus diruit, quòd ea imminere foro videretur.

XCII. *Corona quercea.* Cur eum qui ciuem ſeruaſſet, corona donabant quernа? An quòd vbiq; copia in expeditionibus eſt quercus, & quidem nullo negocio? Aut quia Ioui & Iunoni, ſacra eſt iſta corona, quibus diis vrbium tutelam adſignant? Aut priſca eſt hæc Arcadum conſuetudo, quibus aliqua eſt cum quercu cognatio? Primi enim hominum è terra enati creduntur, ſicvt quercus inter ſtirpes prima.

XCIII. *Vulturum natura.* Cur ad auſpicia maximè vſi ſunt vulturibus? An quòd Romulus Romam condens duodecim vultures obſeruauit? An quia auium omnium minimè iſta frequẽter conſpici ſolet? non enim facilè in pullos vulturis incideris: ſed ex remotis locis alicvnde ſubitò aduolant: vnde ſequitur, eorum cõſpectu aliquid portendi. An hoc quoque ab Hercule didicerunt? Si tamen verum eſt quod Herodorus ſcripſit, Herculem in auſpicio capiendo maximè delectatum fuiſſe vulturibus oblatis, quòd hanc omnium volucrium carniuorarum iuſtiſſimam cenſeret. Primùm, quia nihil animatum tangit aut necat: id quod aquilæ faciunt, accipitres, & quæ noctu volant aues: ſed ſolis veſcitur cadaueribus. Deinde quòd ſuæ quoq; naturæ & generis cadauera præterit. nemo enim vnquam vidit à vulture auem guſtari: cùm aquilæ & accipitres maximè inſectentur & occidant aues. at verò vt eſt apud Aeſchylum,

Inceſta auis ſit oportet, ſi volucrem voret.

Præterea hæc auis minimè omnium aliarum homini nocet, cùm neque fruges perdat, neq; plantas, neq; vllum manſuetum animal lædat. Denique ſi verum eſt quod Aegyptij perhibent, totum vulturum genus eſſe femininum, & concipere ſubſolani flatu excepto, ſicvt arbores Fauonij admiſſo ſpiritu: omnino probabile eſt præſagia ab iis ducta, firma eſſe & erroris vacua: cùm in aliis agitatio circa coitum, tum rapinæ, fugæ, inſectationéſq; multum tumultuationis & incertitudinis exhibeant.

XCIV. *Aeſculapius.* Cur Aeſculapij fanum extra vrbem eſt? An quia ſalubrius extra, quàm intra vrbem degi putant? nam Græci quoq; ferè locis puris & ſublimibus poſita Aeſculapij habent ſacraria. Aut quòd deum illum Epidauro acceſſitum veniſſe Romam exiſtimant? Epidaurij autem non in vrbe, ſed procul inde templum Aeſculapij habent. Aut quòd angue apud inſulam è trireme egreſſo & è conſpectu hominum ſublato, ipſum deum arbitrantur locum ſui templi indicaſſe?

XCV. *Legumina.* Cur caſtimoniam ſeruantibus vſu leguminum eſt interdictum? An fabã ob eaſdem quas Pythagorici cauſas abominati ſunt? lathyrum autem & erebinthum (hoc eſt piſum, puto, & cicerem) quod lathæ & erebo, id eſt letho & orco nomina horum ſunt affinia? Aut quòd ad circumpotationes funebres & mortuorum euocationes maximè vtuntur leguminibus? Aut potiùs quia ad caſtimoniam afferre oportet corpora pura & tenuia? legumina autem flatus generãt, & ſuperfluitatem gignunt multa opus habentem expurgatione. Aut quia etiam ad rem veneream inſtigant ob flatuum & ſpirituum generationem?

XCVI. *Veſtaliũ impudicarum pœna.* Cur Veſtales virgines ſi pudiciciam prodiderunt, nõ alio afficiunt ſupplicio, quàm quòd viuas defodiunt? An quia mortuos cremant: cremare autem eam, quæ ignem ſacrum non cuſtodiuerit piè, iniuſtum eſſet? Aut quia corpus ſummis conſecratum cæremoniis interficere, & manus adferre ſacræ mulieri, nefas cẽſentes, ipſã vltrò mori volentes infra terram demiſerũt, in exſtructum ad hoc domicilium, vbi & lucerna ponebatur ardens, & panis, atq; lactis & aquæ nonnihil, deinde terra ſupernè ingeſta occultabatur locus? Ac ne hoc quidem modo defunctos ſe religione putabant, ſed hodiéque mos obtinet, vt ad illum locum ſacerdotes accedentes parentent?

XCVII. Cur Idibus Decembribus exhibitis equeſtribus ludis, dexter equus victor Marti

ſacer

facer immolabatur, & caudam aliquis amputatam fert ad locum cui Regia nomen, a- *Equus Marti*
ramque cruentat, de capite alij a sacra via, alij à Suburra descendentes depugnant? *immolatus.*
An, quæ est quorundam opinio, equo Troiam captam putantes, equum plectunt? vt-
pote qui sint

Troum splendida proles natis mixta Latinûm.

Aut quia animosa est bestia, & bello apta atq; Martialis equus? diis verò ea potissi-
mùm immolant, quæ iis accepta sunt & convenientia: victor autem equus mactatur,
quia deo victoria est accepta ferenda. Aut rectiùs hoc dicetur, opus illius dei stata-
riam esse pugnam, victoriámq; stando suos ordines qui seruant de fugientibus repor-
tare: ita q; puniri celeritatem vt fugæ commeatum, moneriq; isto argumento ciues, fu-
gientibus nullam esse salutis fiduciam?

Cur censores vbi magistratum occeperunt, nihil prius habent locatione alimento- XCVIII.
rum pro sacris anseribus, & simulacri exornatione? An quia volût ab iis ordiri, quæ *Anseres sacri.*
sumtuum & occupationis minimum desiderant? Aut pro veteri beneficio animali-
bus hæc refertur grâtia, quòd Gallos Roma capta iam muros Capitolij superantes ca-
nibus dormientibus senserunt anseres, vigilésque suo clangore excitauerunt? Aut
censores, cùm rerum maximarum custòdia ipsis demandata officiúq; ipsorum esset ac-
curatè obseruare & inspicere in sacra, res publicas, vitas, mores, rationémq; victus: ini-
tio statim vigilantissimum animal procurant, eáq; industria ciues hortantur, vt sacrorû
curam diligentem gerant? Simulacri autem illustratio necessaria est. minium enim
quo antiqua simulacra inducebant, colorem habet facilè euanescentem.

Quid causę est, quòd cùm alios sacerdotes in locum damnatorum atq; solum verte- XCIX.
re iussorum sacerdotióq; priuatorum sacerdotû sufficiant: soli auguri, etiamsi summo- *Augur.*
rum flagitiorum compertus habeatur, non abrogant sacerdotium, quandiu viuit? An
quòd sacrorum arcana à quoquam qui sacerdos non sit cognosci nolunt? Aut quia
iureiurandi, quo sanxit se nemini disciplinam istam traditurum, cum abrogata digni-
tate factum priuatum soluere nolunt religione? Aut non magistratus vel dignita-
tis, sed scientiæ artisque nomen est augur? vt qui vatem ne vates sit prohibere co-
netur, perinde agat, ac si musico ne musicus, aut medico ne medicus sit, velit edi-
cere: cùm vt maximè titulum deroget, scientiam tamen adimere non possit. A-
lium porrò non creant, quòd numerum augurum ab initio constitutum retinere vo-
lunt.

Cur Idibus Sextilis, qui nunc Augustus dicitur, feriæ sunt vtriusq; sexus seruis, mu- C.
lieres autem tum maximè lauare & purgare capita student? An hoc seruis datum, q *Seruorû feriæ.*
ea die Seruius rex natus è captiua fuit ancilla? lotio autem capitis ab ancillis feriarum
causa cepta, etiam ad liberas peruasit?

Quare pueros bullis ornant? An in honorem raptarum id quoque, vt multa alia, CI.
decretum earum natis est? Aut Tarquinij virtutem hoc modo venerantur? Is enim *Bullæ.*
etiamnum puer in pugna aduersus Latinos simul Etruscósq; commissa fertur in hostes *Tarquinius.*
impetum dedisse, delapsúsq; de equo irruentes audacter substinisse, Romanorúmq; a-
nimos auxisse: fusisq; magno prœlio hostibus, quorum interfecti sunt sedecim millia,
à rege patre suo virtutis ac rei optimè gestæ illud præmium accepisse. An quia anti-
quis formosos seruos amare inhonestum non erat, (quod etiamnum comœdiæ testa-
tum faciunt) ab ingenuis autem maximòpere abstinebant: ideóq; vt ne nudis quidē in-
cidentes errarent, id insigne liberi gestabant? An ad ordinis hoc quoq; signum ra-
tionem commodam pertinebat, tanquam frænum immodestiæ iniectum, cùm puderet
in viros euadere priusquam pueritiæ signum deposuissent? Probabile enim non
est quod Varro tradit, quia consilium (Græcis hoc bule est) Aeolicè bolla dicatur, hoc
pueris signum probi consilij fuisse additum. Sed vide an non bullam quoque propter
Lunam gestent? Lunæ enim figura, cum dimidiato fulget orbe, non est globi similis,
sed lentis aut disci formam præ se fert. vt q; opinatur Empedocles, etiam subiecta ei
materia.

Cur pueris nono, puellis octauo die nomen imponitur? An causa est naturalis, CII.
quod priùs puellis? fœmina enim citiùs augetur, ad vigorem peruenit atq; absoluitur
quàm mas. Dies porrò post septimam sumunt. Septima enim periculosa est infanti-
bus, cùm alias, tum quòd ea die vmbilicus decidit plerisq; quod antequam fit, plantæ *Dies.*
quàm animalis similior est infans. Aut maribus & feminis hunc dierum numerû cen- *Numeri.*

ſuerunt congruere, Pythagoricos ſecuti? Hi enim marem imparem numerum vocant, parem feminam. Impar enim fœcundus eſt, & in compoſitione preſtat pari: diuiſiſq; in vnitates ambobus, par inſtar feminæ vacuum in medio relinquit ſpacium, impar ſemper medium habet plenum. Aut quia omnium numerorum nouem primus eſt quadratus, natus ex ternario qui eſt impar & perfectus: octo autem, primus eſt cubus natus è binario pari? oportet autem marem quadratum eſſe, & agilem, & perfectũ: feminam cubi inſtar ſtabilem, domi affixam, & non facilè mobilem. Hoc addendum. Sicvt nouem quadratus eſt ternarij, octo cubus binarij: ita mares tribus, feminas duobus vti nominibus.

CIII. Cur eos, qui patrem certum non habent, ſpurios appellant? Eſt quidem Græcis ſporos ſemen. ſed tamen verum non eſt quod iidem putãt, & rhetores in orandis cauſis afferunt, ſic dictos quòd promiſcuo ſemine ſint nati. Sed Spurius prænomen eſt, vt Sextus, Decimus, Caius. Porrò non integra ſcribunt Romani prenomina, ſed aut vnica littera notant, vt Titum, Lucium, Marcum, ſic: T. L. M. aut duabus, vt Tiberium, Cneum, ſic: Ti. Cn. aut tribus, vt Sextum, Seruium, ſic: Sex. Ser. Spurius quoq; duabus litteris indicatur, Sp. Iiſdem litteris etiam nothos ſignificant S. P. nimirum Sine Patre. quæ res errori anſam præbuit, cùm Spurius & incerto patre natus iiſdem elemẽtis notarentur, vt hi quoq; ſpurij vſurparentur. Eſt & alia, verùm abſurdior ratio. Aiunt à Sabinis pudẽda mulieris ſpurium nominari: itaq; ſic ignominioſè appellari qui ex nõ nupta muliere natus eſſet.

Spurij.

Prænomina.

CIIII. Cur Baccho Liberi Patris nomen impoſuerunt? An quòd bibentibus libertatem ingenerat? pleriq; enim per ebrietatem feroces, liberiq; nimium ſunt. Aut quia liba exhibuit? Aut, vt Alexander tradit, ab eo, quod Bacchus apud Eleutheras Bœotiæ vrbem Eleutherius, id eſt liber, dictus fuit?

Liber pater.

CV. Cur publicis feriis mos non eſt nubere virgines, nubunt tamen viduæ? An cauſa eſt, quam adfert Varro? Virgines nubere inuitas & triſtes, mulieres autem cum lætitia: feſto autem die nihil cum moleſtia, omnia lubenti animo ſunt agẽda. Aut quia decori eſt virginibus nuptias earum multis præſentibus peragi, idémque viduis dedecori? primæ enim nuptiæ optandæ ſunt & in precio: ſecundæ votis recuſandæ, quòd vel cum turpitudine nubunt viuente priore marito, vel cum luctu, ſi is ſit mortuus. itaque viduæ ad ſuas nuptias quiete magis gaudent quàm frequẽtia hominum & tumultu. feſtiuitates porrò multitudinem ad ſe trahunt, neq; nuptiis vacare patiuntur. Aut quia feſto die raptis Sabinis virginibus bellum eſt exortum, religio ipſis inde fuit virginum nuptias feſtis diebus celebrare?

Nuptiæ.

CVI. Cur Fortunam Primigeniam Romani venerantur? An, quæ multorum eſt Romanorum opinio, Ser. Tullo ex ancilla, vt fertur, nato Romæ regnum Fortunæ beneficio obtigit? Aut potiùs quòd ipſi Romæ ſui ortus initia ſuggeſſit Fortuna? Aut cauſam res habet magis ad naturalium rerum contemplationem referendam? nimirum omnium rerum principium eſſe fortunam, & naturam ex euentis fortuitis conſtitui, quando fortuita euenta ordinem inter ſe ſortiuntur.

Fortuna.

CVII. Cur ſcenici artifices Baccho ſacti, hiſtriones dicuntur? An veram cauſam Cluuius Rufus? Is narrat priſcis temporibus C. Sulpicio & Licinio Stolone Coſs. peſtem Romæ graſſatam omnes ad vnum ſcenæ adminiſtros exſtinxiſſe. itaq; alios requirentibus aduenisse ex Etruria multos bonóſq; eius rei artifices: inter quòs gloria & vſu artificij longiſſimo præſtantem reliquis fuiſſe Hiſtrum nomine: ab eo cæteris quoq; hiſtrionum nomen factum.

Hiſtriones.

Liuius initio 7.

CIIX. Cur cognatas non ducunt vxores? An vt coniugiis augeant neceſſitudines, multóſque ſibi parent cognatos aliis dando, ab aliis accipiendo mulieres? Aut metuentes ſibi à diſcordiis coniugialibus, quæ exortæ inter cognatos, preter coniugum debitum amorem etiam naturæ iura eſſent abolitura? Aut videntes mulieribus ob imbecillitatem opus eſſe multis defenſoribus, noluerunt cognatas ducere, vt ipſis auxilio eſſe poſſent ſi à maritis iniuria afficerentur?

Cognatæ non ductæ.

CIX. Quamobrem flamini Diali non licebat farinam aut fermentum tangere? An quia farina alimentum eſt imperfectum & crudum? nam neque manſit triticum id quod erat, neq; factum eſt quod fieri debet, nimirum panis: ſed ſimul & ſeminis vim amiſit, & vſum cibi non eſt aſſecutum. Itaq; poeta farinam mylephaton translatione vſus dixit, quaſi interfectum & perditum molendo frumentum. Fermentum cùm ipſum natum

Farina.

Farmentum.

Flamen Iouis.

tum est ex corruptione, tum farinã cui admiscetur, corrumpit, vt languidior fiat & inefficax. omninóq; fermentatio putrefactionis speciem gerit: quæ si modum excedat, planè acidam reddit & perdit farinam.

Quare eidem interdictum est contactu carnis crudæ? An is mos quàm longissimè à crudorum esu abducit? Aut eadem quam de farina attulimus causa subest? Caro enim neq; animal est, neq; cibus adhuc est reddita: assatio & elixatio qualitatibus eius mutandis formam demum aliam inducunt. recens autem & cruda caro neq; adspectũ quidem habet purum & labis expertem, sed deformẽ visuiq; adversum, & vlcerosum. CX. *Caro.*

Cur eundem lex iubebat canis & capræ cùm tactu, tum nominatione omnino abstinere? An capræ abominabantur lasciuiam, fœtorémq;? an quòd morbo comitiali animal istud obnoxium est, contagionem mali metuebant ad eos perventuram, qui tũ vescerentur capra, aut eam tangerent, cùm in morbo est? Causam morbi tradunt esse angustiam meatuum per quos spiritus fertur, ob quam is sæpe intercipitur. pro argumento vsurpant vocis tenuitatem. nam & homines morbo Herculeo correpti exilem vocem emittunt, balatui adsimilẽ. Cani fortassis minus adest fœtoris & lasciuiæ. quãquam sunt qui canem & arce Atheniẽsi, & Delo insula aiunt arceri, propter coitum in propatulo: quasi verò boues, sues, & equi non promiscuè & palàm, sed intra thalamos proli dent operam? Isti veram causam ignorant. Quia canis animal est pugnax, ideò asylis & sacrosanctis prohibetur sacrificiis, in quibus omnis periculi exsors perfugium supplicibus conceditur. Veri ergo simile est Iouis quoq; sacerdotem, vtpote viuum, sacrúmq; perfugij simulacrum, ad se liberè admittere quosvis supplices & deprecãtes, nemine arcente aut terrente. Itaq; lectulus ei positus erat ad ipsum domus vestibulũ: & qui ad genua eius accidisset, is ea die à verberibus & supplicio immunis erat: ac si vinctus accessisset, soluebatur. Vincula autem foras non per ianuàm, sed de tecto in publicum proiiciebantur. Nihil verò supplicibus profuturum erat, si ita benigno, & humano se præbente flamine, canis adsistens hanc veniam petituros terruisset atq; arcuisset. Enimverò canem antiqui non vsquequaq; mundum esse iudicabant. nam & nulli cœlitum is immolabatur: & Hecatæ terrestri in triuio cœnæ loco missus, piacularis sacri, avertendi mala expiandiq; gratia facti partes obibat. Lacedæmone porrò Marti, deo cædibus deditissimo, catulos insecabant. apud Bœotos publicum est sacrificium, quo cane in duas discisso partes, per earum medium transibãt. ipsi Romani Lupercalibus mense Februario cane litant. Itaq; abs re non est, quod sacerdoti supremi ac purissimi numinis familiæ suæ canem aut aliquid cum eo rei habere nefas statuerunt. CXI. *Capra.* *Epilepsia.* *Canis.* *Supplicandi ritus.* *Canis.*

Cur eidem non licet ederam tangere, neq; per viam transire, vbi vitium propagines in sublimi sunt prætentæ? An hæc horum sunt similia, Non edere in curru, neq; insidere chœnici, neq; scopas transcendere? non ista metuentibus aut caueri volentibus Pythagoricis, sed aliis rebus per has ambages interdicete. Ad vinum enim refertur, quod subire viti prohibetur sacerdos: scilicet nefas esse eum inebriari. qui enim ebrij sunt, eorum superius capitibus est vinum, atq; ea degrauat & premit: cùm par sit voluptate ista superiores esse, & non vinci à vino, sed ei moderari. Ederam autem an vt sterilem & invtilem hominibus, imbecillámq; & ea de causa aliis quibus innitatur opus habentem, vmbráq; & virore suo multis quasi præstigiando imponentem, nõ voluerunt absq; emolumento & frustra in domibus ali, & circumplicare se aliis stirpibus, quibus ea re nocet, solúmq; occupat? Hanc quidem ob rem edera & Olympiis sacris arcet: & neq; Athenis in Iunonis, neq; Thebis in Veneris sacris rebus vllus ederæ syluestri locus est. Bacchanalibus, aliisq; id genus sacris, quorum maior pars peragitur in tenebris, adhibet. An hoc ipso etiam signo orgia Bacchi volebant esse vetita? Bacchicis enim furoribus deditæ mulieres, rectà ad ederam feruntur, eámq; discerpũt manibus arripientes, & vorantes. ita vt non planè fide careat quod nõnulli dicunt, inesse spiritum ederæ, qui de statu rationis deturbet, mentémq; abalienet, exagitétq;, & prorsus ebrietatem à nullo ortam vino inducat, ac permolestam: si quis alioquin hominũ ad concitationes animi furiosas, instinctúsve diuinos sit procliuis. CXII. *Vinum.* *Edera.*

Cur iisdem flaminibus Dialibus permissum non est vt magistratum suscipiant aut ambiant? cum tamen & lictorem habeant, & sellam curulem, honoris gratia, vtq; ferãt æquiore animo magistratuum gerundorum facultatem sibi ademtam? An quia in Græcia etiam aliquibus in locis sacerdotium dignitate regno cùm æquale esset, repulsam passos sacerdotio dignati sunt? Aut potiùs, q; cùm certæ & ordine definitæ essent CXIII.

ſacerdotum actiones, regum verò ordine carentes & infinitæ, fieri non poterat vt qui rex ſimul ſacerdóſq; eſſet, diuerſi generis in eundem temporis articulum incidentibus negociis vtrumq; procuraret: ſed neceſſe erat futurum vt vtroq; vrgẽte alterum omitteret, itáq; interdum deos ritè non coleret, interdum ciuibus eſſet damno? Aut quòd in magiſtratus humanos intuentes, cum non minus neceſſitate eos, quàm poteſtate adminiſtrari obſeruarent: populíq; principem (quod de medico Hippocrates pronũciauit) multa horrenda adſpectu videre, multa tangere, & ex alienis miſeriis pro fructu ſuas capere moleſtias: impium rati ſunt iſtum diis ſacrificare, & auſpicem eſſe diuini cultus, qui damnationibus & capitalibus, léthóque finitis ſuppliciis ciuium (non rarò etiam cognatorum & domeſticorum, vt Bruto vſu venit) interfuiſſet.

Magiſtratus medico ſimilis.

Quæſtiones Græcæ.

I. QVi ſunt apud Epidaurios conipodes & artyni? Rempublicam tractabant CXXC viri. Ex his ſenatores deligebant, quos appellabant Artynos. maior porrò populi pars ruri ſolebat verſari. vocabãtur autem conipodes, quaſi puluetipedes, quòd agnoſcerentur è pedibus puluerulentis, quoties in vrbem veniebant.

II. Quæ eſt apud Cumæos Onobatis? nomen hoc à conſcenſo aſino eſt factum. Depræhenſam in adulterio mulierem in forũ producebant, & in lapide omnibus conſpicuo ſiſtebant, deinde aſino impoſitam circa vrbem circumducebant, poſtea rurſum in eodem lapide adſtàre coacta, infamis per totam habebatur vitam, et vocabatur onobatis. lapidem autem ob eam rem vt pollutum abominabantur. Magiſtratus etiam apud hos fuit, qui phylactes dicebatur à cuſtodiendo. Eum qui gerebat, reliquo tempore carcerem cuſtodiebat. Nocturno autem concilio in ſenatum veniens, manu iniecta reges educebat, ac detinebat donec occultè latis ſuffragiis de iis iudicaſſet ſenatus, iniuſtène agerent nécne.

Adulteræ pœna.

III. Quæ eſt apud Solenſes Hypeccauſtria? Sic appellabant Mineruæ antiſtitam, quòd auerruncandorum malorum gratia certis quibuſdam ſacris operatur.

IV. Qui ſunt Cnidiis Amnemones, & quis Apheſter? Ex optimatibus viri LX delecti erant, quibus per omnem vitam tanquam inſpectoribus vtebantur, & eorum ſummis in negociis autoritatem ſequebantur. Amnemones, id eſt immemores, dictos ſuſpicari licet, quòd factorum rationes ab iis non exigebantur: aut potius me hercle, quòd plurimum valerent memoria. Apheſter autem dicebatur, qui ſententias interrogabat.

V. Qui ſunt apud Arcades & Lacedæmonios chreſti, id eſt boni? Lacedæmonij Tegeatis reconciliati, fœdus pepigerunt, & communem columnam ad Alpheum poſuerunt: in qua inter alia fœderis capita hoc ſcriptum erat, Meſſenios regione pellunto, Neminem bonum faciunto. hoc Ariſtoteles interpretans, ait eo ſignificari Tegeatarum neminem debere interfici, qui auxilij cauſa Laconicis rebus ſtuderet.

VI. Quis eſt apud Opuntios Crithologus? vox hordeum legentem deſignat. Græcorum pleriq; in vetuſtiſſimis ſacrificiis hordeo vtebantur, primitias eius ciuibus offerentibus. Præſidi itaq; ſacrorum, & primitias iſtas colligenti, hoc nomen factum eſt: duos autem habebant ſacerdotes: vnum qui deorum, alterum qui geniorum ſacra adminiſtraret.

Hordeum in ſacrificiis.

VII. Quæ ſunt ploiades nebulæ? quæ maximè imbrem conceptum haberent, & circumagitarentur, ſic appellabantur. Theophraſtus libro de iis quæ in ſublimi fiunt quarto: Ploiades, inquit, nebulæ ſunt, & quæ conſiſtunt. immobiles autem & colore albo differentiam quandam materiæ indicant, neq; in aquam neque in ſpiritum conuerſæ.

VIII. Quis eſt Bœotorum Platychætas? Sic appellabant ædibus agríſve ſuis vicinos & conterminos, tanquam plurimum poſſidentes. apponam autem vnam vocem ex lege theſmophylacij ſeu archiuij, cùm ſint plura vocabula.

IX. Quis eſt apud Delphos Hoſioter, & cur vnum de menſibus appellant Byſium? Hoſioter eſt victima quæ immolatur cùm creatũ Hoſius. (vox ſanctum notat) Quinq; autem ſunt hoſij per omnem vitam, multíſq; in rebus adſunt vatibus, atque vnà etiam ſacri-

sacrificant: quippe à Deucalione genus crediti trahere. Bysius mensis, vt plerique putant, Physius est, à nascendo sic dictus. est enim veris initio, quo tempore pleraque nascunt & germinant. Sed res ita non habet. Non enim Delphi B littera pro Ph vtuntur (vt Macedones, qui Bilippum, Balacrum, Beronicam dicunt, quæ sunt Philippus, Phalacrus, Pheronice) sed loco litteræ P soliti batein dicere & bicron, quæ sunt patein & picron. Est ergo Bysius dictum pro Pysius, quod eo mense deũ scitantur. Atque hæc sententia convenit cum antiquis Delphorum obseruationibus. Mense enim isto oraculum primò exstitit, & septimanam istam deo nataliciam putãt, polyphthonúmque nominant, nõ à coquendis phthoibus, quod est placentæ genus, sed quod multa tum responsa deus edat. Serò enim cepit singulis mensibus oracula requirentibus respondere, antiquitus semel duntaxat in anno vaticinabatur Pythia, ídque ista die: vt Callisthenes & Anaxandridas tradiderunt.

Quid est phyximelum? planta est exigua & humi iacens, cuius germina pecus inambulans conculcat atque affligit, & incrementum impedit. cùm itaque se subiicit, & ad iustam magnitudinẽ pervenit, evitatis ouium iniuriis ac damnis, phyximelum dicitur. testis Aeschylus. X.

Qui sunt aposphendoneti? quasi fundarum telis pulsos diceres. Corcyram insulam Eretrienses incolebant. Charicrate autem à Corintho cum copiis profecto, bello ab eo victi, conscensis nauibus domum versus nauigarũt. ciues re maturè animaduersa, arcuerunt eos patria, fundisque impetentes egredi in terram non sunt passi. Cùm itaque neque persuadere hominibus rigidis, neque vim facere multitudini eorum possent, in Thraciam nauigauerunt. Ibi loco occupato, quem prius coluisse Methon Orphei de posteris vnus fertur, vrbem Methonam nominauerunt. ipsi à vicinis aposphendoneti sunt appellati. XI.

Quid est apud Delphos Charila? Delphi tres deinceps nono quoque anno agunt solennitates, Septerium, Heroida, Charilam. Septerium imitationem habet pugnæ Apollinis cum Pythone, & à pugna fugæ dei ad Tempe, aut persecutionis. alij enim fugisse eum ferũt, quòd peracta cæde opus expiatione haberet: alij Pythonem saucium & fugientem via, quæ nunc Sacra dicitur, cum insequeretur, superuenisse ei recens è vulnere mortuo, & funerato à filio, cuius nomen Aex, id est capra, perhibent. Septerium ergo harum, aut similium rerum imitatio est. Heroidis pleraque fabulosam habent rationem, Thyadibus notam: ex iis quæ aguntur, liquidò quis excitationem Semeles coniiciat repræsentari. De Charila hæc traditur fabula. Fame ob anni siccitatem vrgente Delphos, cum liberis & vxoribus ciues ad fores regis supplices venerunt. Is farina & leguminibus notiores sibi (non enim omnibus sufficiebat) impertiit. puella autem paruula cum accederet orba parentibus, & instaret petendo, calceo malam eius percussit, calceúmque in faciem eius coniecit. hæc, vt erat animo minimè abiecto, pauper alioquin & deserta, è medio se subduxit, cingulóque soluto fauces illigans sese suspendit. Tum crescente penuria, & morbis accedentibus, Pythia regi respondit, Placandos esse manes Charilæ virginis quæ ipsa sibi mortem consciuisset. Vix tandem investigato id nomen puellæ quæ alapam accepisset fuisse, piaculare quoddam sacrificium peregerunt, quod etiamnum nono quovis anno fit. præsidet rex, & farinam leguminàque impertit omnibus & peregrinis & ciuibus. infertur puerile simulacrum Charilæ. postquam omnibus datum fuit, rex id calceo ferit: quæ autem Thyadum est princeps, simulacrum ad confragosum defert locum, ibique collum fune cingẽtes simulacri, id defodiunt: vbi olim Charila sepulta fuerat. XII. *Delphica sacrificia.*

Quid est mendicatoria caro apud Aenianes? Sæpius migrauerunt Aenianes. Principiò enim cum habitarent circa Dotium campum, inde à Lapithis ad Aethicas fuerunt expulsi. Pòst Molossiæ regionem quæ est circa Auum occuparunt, vnde iis nomen Parauæi factum fuit. Deinde Cirram obtenuerunt. vbi cum iussu dei regem Oenoclum lapidibus obruissent, in regionem Inacho amni adiacentem descenderunt, quæ tum ab Inachiis & Achiuis tenebatur. His erat oraculum datum, fore vt si partem agri darent, vniuersum amitterent: illis, potituros esse, si à volentibus acciperent. Tum Temo primi inter Aenianes nominis vir, pannis obsitus, perámque gestans in morem mendici, se ad Inachios contulit. cui cùm ludibrij causa rex glebam terræ tribuisset stipem petenti, acceptam eam in peram XIII. *Astutè factũ.*

coniecit, muneréque optime contentus isto sese subduxit, nihil porrò exigens. seniores hoc mirari, & in memoriam revocare oraculum, regem adire, hortarique, ne rem negligeret, sed hominem appræhenderet. Temo animadvertere quid ij cogitarent, fugáque data ad suos evadere, vota Apollini hecatomba. Secundum hæc singulari prœlio reges congressi sunt. ibi cùm Hyperochum Inachiorum regem videret comite cane contra se venire Phemius Aeneanum rex, iniustè agere dixit qui socium ad pugnam adduceret: & avertentem se canis abigendi gratia lapidis iactu interfecit. Sic Aenianes potiti ea ditione, pulsis Inachiis atque Achæis, lapidem istum tanquam sacrum colunt, eique rem sacram faciunt, ac adipe hostiæ eum tegũt. cúmq; Apollini hostiam persoluunt, Ioui taurũ immolantes, partem carnium eximiam Temonis posteris tribuunt, ac mendicatoriam carnem appellant.

XIV. Quinam sunt apud Ithacenses Coliadæ, & quis Phagilus? Adversus Vlissem procorum ab ipso necatorum necessarij seditionem mouerunt. arbiter adscitus ab vtraque parte Neoptolemus, iudicauit debere Vlissem vt sanguine inquinatum exsulare Cephallenia, Zacyntho, atq; Ithaca: socios autẽ & familiares procorũ quotannis pro damno rei familiari Vlissis illato, ei pendere multã. Itaq; Vlisses in Italiã commigrauit, multã filio dedicauit, eique ab Ithacensibus solui iussit. erat autèm farina, vinum, faui mellis, oleum, sal, & victimæ adultiores phagilis. Cæterùm Aristoteles phagilum ait esse agnum. Porrò Eumeum cum suis Telemachus libertate donatum ciuibus inseruit: éstque ab Eumeo Coliadarum genus, à Philœtio Bucoliorum.

XV. Quæ est canis lignea apud Locros? Locrus Physcij F. Amphictyonis N. ex Cabia filium habuit Locrum, cum quo postquam in discordiam incidit, magno ciuium numero assumto oraculum de colonia deducenda consuluit: tulitque responsum ibi se vrbẽ condere debere, vbi morsus esset à cane lignea. Mari traiecto rubum caninũ (sic cynosbaton exprimo frueticẽ spinosum) calcauit, vulneréq; vexatus, per aliquot dies ibi commoratus, regionis natura cõsiderata, Physcenses, Hianthuámq; cõdidit, vrbésq; alias quæ à Locris deinde Ozolis cultæ sunt. Ozolas autẽ quasi fœtidos si dicetes, Locros alij propter Nessum putãt dictos, alij propter Pythonẽ, qui à mari eiectus in regionem Locrorũ, ibi cõputruerit. alij fœtorẽ eos contraxisse putant, quòd pelles ouium ac caprarum pro vestitu gererent, & plerumq; inter caprarũ greges viuerent. Alij contrà sic dictos quasi fragrãtes autumant, quòd regio ipsorum floribus abvndet. è quorum numero est etiam Architas Amphissensis, qui sic scripsit:

Vitiferam, innumeris fragrantem & odoribus illam

Macynam iucundam. ——

XVI. Quid rei est, quod Megarenses aphabroma vocant? Nisus rex Megaridis, quæ ab eo Nisæa fuit cognominata, è Bœotia vxorem duxit Abrotam, Onchesti filiam, Megarei sororem, mulierẽ insigniter prudentẽ iuxtà atq; pudicã. Eam vita functã Megarenses vltrò luxerunt. & Nisus vt æternum ei monimentum conficeret, ossa ipsius quas ea gessisset vestibus amiciri iussit, & ab eius nomine aphabroma appellant. Videtúrq; gloriam mulieris deus defendisse. nam Megarides feminæ cum vestem mutare sæpius statuissent, semper prohibuit.

XVII. Quid est doryxenus? Antiquitus Megaris regio colebat̃ per pagos, in quinq; partes distributis ciuibus: dicebant̃ autẽ Heraënses, Piraënses, Megarẽses, Cynosurenses, & Tripodiscæi. Hos cùm Corinthij (qui semper Megaricã in suã redigere potestatem conati sunt) in bellũ ciuile confecissent, id tamẽ æquitatis studio ab iis placidè fuit ac socialiter gestũ. Agricolis.n. nemo quisquam faciebat iniuriã. qui captus esset, certo se precio redimere opus habebat, quod nõ antè exigebat̃ quàm esset dimissus. captiuũ.n. qui ceperat, domũ abducebat, impertitúsq; eum sale & mẽsa sua, domũ dimittebat. qui preciũ sui redimendi afferebat, is laudabatur, & amicus eius qui ceperat ipsum perpetuus manebat, ac pro captiuo doryxenus, id est hospes hasta bellica partus appellabatur. qui fraudem solutioni fecisset, non apud hostes modò, sed etiam apud ciues infamis ob iniusticiam & perfidiam habebatur.

Megarensium petulantia.

XIIX. Quid est palintocia? Megarenses cum eiecissent tyrannum suum Theagenẽ, non diu ciuilem tenuerunt modestiã: mox oratoribus nimiã eis & meram propinantibus (vt Platonico more loquar) libertatẽ omnino corrupti, cùm aliis in rebus petulãter diuites tractauerũt, tum in ædes eorũ venerunt, vtq; sibi splendidum appararet̃ conuiuium postularunt: ac si repulsam paterentur, vim libidinémque in omnes exercuerunt

cuerunt. Deniq; facto plebiſſcito, à feneratoribus fenora quæ ipſis perſoluerant repetiuerunt: & factum hoc à receptione fenorum palintociam dixerunt.

XIX. Quænam eſt Anthedon, de qua Pythias dixit,

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens:

neque enim Bœotiæ Anthedon vini ferax eſt multi? Calauria antiquitus dicta fuit Irene à femina Irena, quam fabulantur natam Neptuno & Melanthea Alphei filia. Poſtmodo cùm Anthes Hyperéſque cum ſuis ibi habitarent, dicta fuit Anthedonia & Hyperea. Oraculum, vt Ariſtoteles tradit, tale fuit:

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens,
Aut Hyperæ ſacræ, quod ibi ſine fæce bibiſſes.

Mnaſigeto autem ſcribit, Anthum Hyperæ fratrem etiamnum infantem fuiſſe amiſſum, Hyperémque vagatum eius quærendi cauſa, Pheras ad Acaſtum aut Adraſtum veniſſe, vbi tum fortè Anthus ſeruus à poculis erat. hunc in conuiuio fratrem, cui poculum præbebat, agnouiſſe & clàm ei dixiſſe,

Fæcatum bibe vinum, vt nòn Anthedone degens.

XX. Quid ſibi volunt tenebræ apud quercum, quæ Prienæ memorantur? Samij & Prienæi bello commiſſo, mediocribus invicem damnis ſe affecerunt. collatis autem ſignis, Prienæi Samios mille trucidauerunt. ſeptimóque pòſt anno cum Mileſiis pugna congreſſi ad locum qui Quercus dicitur, optimos primóſque ciuium amiſerunt. quo tempore Bias Priena in Samum miſſus legatus claruit. Cùm autem Prienæas mulieres calamitas hæc grauiter perculiſſet, exſecratio & iureiurandum maximis de rebus conſtitutum eſt per tenebras ad quercum: quòd ibi liberi, parentes, viríq; earum mortem oppetiiſſent.

XXI. Qui ſunt qui apud Cretenſes dicuntur katakautæ? Tyrrhenos ferũt, qui quo tempore Imbrum ac Lemnum tenuerunt, Athenienſium filias & vxores è Braurone rapuerunt, ſedibus pulſos in Laconicam veniſſe, & cum eius regionis mulieribus tantum habuiſſe commercij, vt etiam liberos ex iis procrearent. Ob ſuſpicionem verò & calumniam coactos Laconica cum vxoribus & liberis excedere, Polli & Fratre ducibus, in Cretam appuliſſe. ibi bellum cũ incolis gerẽtes, multos qui in pugnis cecidiſſent inſepultos iacere paſſos fuiſſe, cùm & humare initio ob bellum & pericula non vacaret, & poſteà cadauera tempore corrupta & putredine ſoluta tangere. Ibi Pollin excogitaſſe honores quoſdam & priuilegia immunitatéſq;, quarũ alias ſacerdotibus, alias cadauerum ſepultoribus tribueret, vtq; perpetua iſta eſſent, diis Manibus ea conſecraſſe: ſortitum deinde cũ Fratre ſuper iis fuiſſe. Itaq; aliis nomen ſacerdotum, aliis caracautarum à cremandis cadaueribus obtigiſſe. vtroſq; ſeorſim ſuam remp. habere. cúmq; Cretẽſes mutuò furtis & rapinis ſe infeſtent, ad alias humaniter ipſis conceſſas immunitates id quoq; accedere, quòd ab iis omnia id genus maleficia abſtinentur.

XXII. Quid rei eſt puerorum ſepulcrũ apud Chalcidenſes? Cothus & Arclus Xuthi FF. in Eubœam habitatũ venerunt, cùm Aeolenſes pleraſq; inſulæ eius partes obtinerẽt. Oraculum autem Cotho datum erat, ſi emiſſet terrã, fore vt rebus vteretur ſecundis, hoſtéſq; ſuperaret. Facta exſcenſione, mox incidit in pueros ludẽtes apud mare. quibus ſe cũ addidiſſet ſociũ, ac multa peregrina ludicra monſtrauiſſet, vt ſenſit ea ipſos cupere accipere, negauit ſe alia lege daturum, quàm ſi terram ab ipſis accepiſſet. pueri proinde terram humi ſublatam ei dederunt, ludicriſq; acceptis diſceſſerũt. Aeoles re cõperta, cùm hoſtes nauibus contra ipſos adveherentur, ira doloréq; conciti pueros interfecerũt. Sepulti ſunt iuxta viam, qua ex vrbe ad Euripum itur, locúſq; Puerorum ſepulcrum dicitur.

XXIII. *Caſtores.* Quis eſt Argis Mixarchagetas, & qui ſunt Elaſiæ? Mixarchagetã appellant Caſtorẽ, & apud ſe putant ſepultũ. Pollucem autẽ colunt vt vnum de diis Olympiis ſeu cœlitibus. Iam quidam qui ſunt de poſteris Alexidæ Amphiarai filiæ, morbum comitialem avertere cùm exiſtimentur, à depellendo Elaſiæ dicuntur.

XXIV. Quid eſt Encniſma Argiuorum? Qui cognatum aut familiarem amiſiſſet, ſolebat ſtatim à luctu rem ſacram Apollini facere, ac XXX pòſt diebus Mercurio. Exiſtimant enim ſicvt corpora mortuorum terra, ita à Mercurio animas excipi. Apollinis autem miniſtro hordeum dantes, carnem hoſtiæ accipiũt, ignémq; vt pollutum

exstinguentes, aliunde nouum accendunt, quo carnem eam coquant, eámq; encnisma appellabant à nidore ducta voce.

XXV. Quid significăt alastor, aliterius, palamnæus? non enim fides habēda est aliterios dictos perlubentibus, qui famis tempore obseruăt molentes (hos Græci vocăt alûntas) & farinam diripiunt. Verùm est alastor qui perpetrauit alasta, id est obliuioni nunquam mandanda, sed diuturnam habitura memoriam. aliterius, quem vitare (aleuasthæ) ob improbitatem convenit. Hæc Socrates ait facinora in tabulis æreis inscripta fuisse.

XXVI. Quo sensu fit, quod qui Aeno bouem Cassiopæam abducunt, iis virgines quæ eos deducunt vsq; ad fines, accinunt

O Vtinam in dulcem nunquam patriam redeatis?

Aenianes. Aeneanes primùm à Lapithis pulsi circa Aethiciam, deinde apud Molossidem & Cassiopæam habitauerunt. quæ regio cùm nulli esset ipsis vsui, molestósque præterea haberent vicinos, in Cirræum campum Onoclo rege ducēte transiuerunt. vbi cum grauis siccitas & crebra vrgeret, oraculo (vt fertur) iussi Onoclum interfecerūt, rursúmque vagati, eam occupauerunt regionem, quam nunc obtinent bonam & feracissimam. itaque nō iniuria à diis petunt ne vnquam in patriam antiquam redeundum sit, sed lætis rebus ibi permanendum.

XXVII. Cur apud Rodios in sacellum Ocridionis non ingreditur præco? An res ita habet? Ochimus Cydippen filiam despondit Ocridioni. sed Cercaphus Ochimi frater, cum amore puellæ laboraret, præconi (nam per hos accersi sponsas moris erat) persuasit, vt sponsam acceptam sibi adduceret. quo facto Cercaphus cum puella profugit: & Ochimo demum iam sene facto rediit. Rodij itaque sanxerunt, iniuriæ istius causa, ne quis præconum intraret in sacellum Ocridionis.

Præco sponsam accersit.

XXIIX. Cur apud Tenedios in Tenæ fanum tibicini intrare, ibidémque Achillis nomen proferri non licet? Cùm nouerca Tenem hunc solicitasset de incesto cōcubitu, Molpus tibicen falsum testimonium contra Tenem dixit. quo factum est vt Tenes cum sorore profugere in Tenedum sit coactus. Achilli porrò (vt aiunt) Thetis mater seuerè mandauerat ne Tenem, quippe Apollini carum, necaret, vníque famulorum negocium dederat, vt animum adverteret, Achillémque moneret, ne per imprudentiam Teni necem inferret. Sed cùm Achilles Tenedum populans sororem Tenæ, vtpote formosam, insequeretur, Tenésque obviam iens pro sorore propugnaret, eáque fuga elapsa ipse esset interfectus: Achilles re cognita famulum occidit, quod præsens eum non monuisset, Tenémque sepeliuit. huius fanum est hodiéque, in quod neque tibicen intrat, neque Achillis in eo nomen auditur.

XXIX. Quis est apud Epidamnios poletes? Epidamnij Illyriorum vicini, cùm suos ciues cum istis commercia agitantes viderent deteriores fieri, & ea de causa sibi à nouis rebus metuerent, ad contractus & permutationes istas quotannis vnum spectatæ vitæ ciuem delegerunt, qui ad barbaros commeans omnium ciuium nomine cum his negociaretur, poletésq; ab isto commeatu diceretur.

Prudens factū.

XXX. Quænam est ad Thraciam Aræni acta? Andrij & Chalcidenses cum sedium petendarum causa in Thraciam nauigassent, Sanen vrbem communi iure proditione deditam ceperunt. audito autem Acanthum à barbaris desertam, duos miserunt eò exploratores. qui cùm ad vrbem accessissent, hostésq; planè profugisse depræhenderent, Chalcidensis prior excurrit tanquam ciuibus suis vrbem occupaturus. at Andrius cùm eum cursu non assequeretur, hastam coniectam valido ictu vrbis portæ infixit, ac se hasta Andriis vrbem eam præcepisse pronunciauit. Orta hinc discordia, quæ tamen in bellum non erupit, ita convenit inter partes, vt Erythræis, Samiis, ac Pariis arbitrium disceptatióq; controversiæ deferretur. hîc cùm Erythræi ac Samij secundum Andrios litem dedissent, Parij autem Chalcidensium causam probassent: eo loco Andrij conceptis verbis Parios detestati sunt, seq; nullum postmodò dandarum aut accipiendarum mulierum commercium cum illis habituros pronunciauerunt. Itaq; litus illud Aræni appellarunt, cùm antè Draconis diceretur.

Acanthus.

XXXI. Cur thesmophoriis sacris Eretriensium mulieres non ad ignem carnes, sed ad Solem assant? neque Calligeneam invocant? An quia captiuis quas à Troia abduxit Agamemno vsu venit vt ibi thesmophoria cum facerent, tempestate ad nauigādum apta oblata subitò auectæ sunt, imperfecto sacrificio?

Qui

XXXII. Qui sunt Milesiis aenautæ? Thoante & Damasenore tyrãnis deiectis, duæ Mileti sodalitates vrbem obtinuerunt, quarũ altera Plontis, altera Cheromacha dicebatur. cùm autem potentes prævaluissent, rerúmq; summã ad se transtulissent, deliberaturi de maximis negociis in nauigia ingressi, ac longè à terra provecti, facto decreto reverterunt. hinc illis aenautarum nomen, id est semper nauigantium.

XXXIII. Quamobrem Chalcidenses locum qui ad Pyrsophium est, acmæon lescham, id est ætate vigentium conventui ac confabulationibus destinatum publicè locum, appellant? Nauplium ferunt persequentibus ipsum Achæis supplicem factum Chalcidensibus, quà diluisse crimina, quà alia vicissim Achæis obiecisse. Chalcidenses nequaquam de eo dedendo cogitasse: sed metuentes ne dolo interficeretur, præsidium ei adolescentum ætate vigentium addidisse, eóq; in loco constituisse.

XXXIV. Quis est qui bouem benefactori immolauit? Apud Ithacam in statione erat nauis piratica, in eáque senex cum testis picem continentibus. Ad hanc fortè fortuna portitor appulit Ithacensis, nomine Pyrrhias qui senem nullius sui commodi causa, sed precibus ac miseratione illius inductus redemit, cadorum etiam nonnullis hortatu eius emtis. Postquam discessu prædonum data est licentia, senex Pyrrhiam ad fictilia ista adduxit, ostendítque multum auri argentiq; pici permixtum. ita Pyrrhias subitò ditatus, cùm aliis officiis senem coluit, tum bouem ei immolauit. Hinc proverbio dicunt, Nemo bene merito bouem immolauit præter Pyrrhiam.

XXXV. Cur Bottiæorum puellis mos sint choreas ducentibus dicere, Eamus Athenas? Cretenses, vt perhibetur, ex voto primitias hominum Delphos miserunt. Missi cum viderent nullam ibi rerum copiam esse, inde in coloniam profecti primùm incoluerunt Iapygiam, pòst Thraciæ istam partem, quæ Bottiæorum dicitur, obtinuerunt, permixtis Atheniensibus. Apparet enim adolescentes, qui tributi nomine ab Atheniensibus mittebantur, à Minoe non fuisse interfectos, sed pro seruis detentos, horum ergo aliqui facti & habiti Cretenses, vnà cum reliquis Delphos missi erant. Itaque Bottiæorum filiæ gentis suæ memoriam celebrantes in festiuitatibus canebant, Eamus Athenas.

XXXVI. Cur Eleorum mulieres Bacchum in sacro carmine hortantur vt bubulo pede ad ipsas accedat? ac bis accinunt, Digne taure? Hymni hæc est forma: Veni heros Bacche maritimum ad templum sanctum cum Gratiis, ad templum pede bubulo: *Bubulus pes.* An quia bouigenam nonnulli & taurum cognominant Bacchum? Aut bubulo dicunt pro magno? sicvt boopin poeta dixit magnis præditam oculis, & bugaium qui se gloriosè iactaret. Aut potiùs, quia pes bouis innoxius est, cornua damnosa, sic deũ hortantur vt leuis veniat atque innoxius? Aut quia multi hunc deum aratri & sationis inventorem fuisse putant?

XXXVII. Cur Tanagreis ante vrbem locus est, nomine Achilleum? inimicicia enim ei potiùs cum hac vrbe quàm amicicia fertur intercessisse, vt qui inde matrem Pœmandri Stratonicam rapuerit, & Acestorem Ephippi F. interfecerit. Pœmander itaq; Ephippi pater cum Tanagrica regio etiamnum per pagos habitaretur, in Stephonte (loci hoc nomen est) ab Achæis oppugnatus quòd socium expeditionis se addere nollet, noctu eo loco deserto Pœmãdriam muro muniit. aderat ei Polycrithus architectus, qui opera eius contemnẽs atque ridens, fossam transsiliit. iritatus Pœmander saxũ grande, quod ibi occultatum erat antiquitus, nocturnis quibusdam sacris impositum, arripuit, eóq; ferire Polycrithum volens, iactu aberrante filium Leucippum ictum interfecit. Erat itaque ei è Bœotia profugiendum, & peregrè alicuius ad lares supplicandum: verùm id impressio ab Achæis in Tanagricam iam tum facta reddebat difficile. itaque Ephippum filium ad Achillem supplicatum misit. Ephippus cùm Achilli vt veniret persuasit, tũ Tlepolemo etiã Herculis F. ac Peneleo Hippalcmi F. omnes ipsi genere propinquos. ab his Pœmander Chalcidem deductus, ibique apud Elephenorem à cæde expiatus, honorem viris habuit, omnibúsq; sacra loca adsignauit, quorum nomen suum retinuit Achilleum.

XXXIIX. Qui sunt apud Bœotos psoloes, & æoleæ? Minyæ filias ferunt Leucippam, Arsinoam, & Alcathoam furore correptas esum humanarum carnium appetiuisse: sortitásq; munus tradẽdi ad necem filij, ac obtigisse Leucippæ vt filiũ Hippasum traderet: *Furoris exemplum.* hunc ab iis fuisse discerptum. Hinc maritos ipsorum, quia præ luctu & dolore vestibus vterentur fœdis, psoloes dictos quasi caliginosos à squalore: ipsas autẽ æoleas,

tanquam oloas, id est diras. Atque etiamnum earum posteritatem his afficiunt nominibus Orchomenij: & quotannis fugãtur festis Agrioniis à sacerdote Bacchi stricto gladio, licétque deprehensam interficere. & quidem necauit nostra ætate Zoilus sacerdos. Verùm ea res infelix ipsi vrbíque fuit. nam & Zoilus leui admodum ex vlcere in diuturnum lapsus morbum computruit ac decessit: & Orchomenij in caussis publicis damnati multatique sacerdotium à familia transtulerunt, deligeréque ex tota multitudine optimum instituerunt.

XXXIX. Cur qui sponte sua in Lycæum intrant, lapidibus obruuntur ab Arcadibus, qui per imprudentiam, Eleutheras deportantur? An quasi liberatis hoc modo hisce sermoni fides paratur? vt similis sit locutio, Ad Eleutheras, qualis est:

In regionem Amelûs. — &

Ad sedem venies Aresantis. —

Aut fabulam sequi præstat? quoniam soli de Lycaonis filiis Eleuther & Lebadus facinoris, quod in Iouem molitus fuit pater, insontes fuerunt, & in Bœotiam fugerunt: vnde & Lebadensibus ius ciuitatis cum Arcadibus intercedit. ergo Eleutheras relegant qui in Ioui sacro & inaccesso loco imprudentes rei fuerunt. Archimus in Arcadicis scribit quosdam qui Lycæum intrassent per ignorantiam, ab Arcadibus traditos fuisse Phliasiis, ab his Megarensibus. inde cum Thebas mitterentur apud Eleutheras fuisse imbre, tonitribus, aliísque cœlestibus denunciationibus detentos. atque inde etiam loco nomen Eleutheras factum nonnulli affirmare. Quod autem Lycæum ingressus vmbram nullam à se iacere putabatur, falsò dictum est, quantumuis creditum. An fieret hoc, quod aët se in nubes cogeret, ac quasi tetricũ vultum propter ingressos indueret? aut quia necatur ingressus? nam occisorum animas aiunt Pythagorici neque vmbram iacere, neque conniuere. Aut quòd sol vmbram gignit, lex autem solem adimit intranti? atque hoc inuolucro tectum proponût. Ceruus enim vocatur qui intrauit. & hac de causa Cantharionem Arcadem, qui ad Eleos bellum Arcadibus facientes perfugerat, ac cum præda per Lycæum transiuerat, bello soluto Spartani, ad quos ab Eleis se contulerat, Arcadibus tradiderunt, iubente deo ceruum reddere.

XL. Quis est Eunostus heros Tanagræ, & cur lucum eius intrare mulieribus nefas est? Elicus Cephisi & Sciadis F. pater Eunosti fuit, cui nomen impositũ ab Eunosta nympha quæ eum enutriuerat, aiunt. Hic Eunostus vt honestus & iustus, ita pudicus etiam fuit atque austerus. Eius amore captam ferunt Ochnam vnam de coloni filiabus, consobrinam suam. à qua solicitatus ad concubitum, auersatus mulierem & conuicio insectatus, ad fratres eius abiit querelam de ipsa propositurus. sed Ochna Eunostum occupauit apud fratres accusare, vsque se ab eo compressam mentiri: obrinuítque vt Ochemus & Leo (hi enim erant fratres eius) adolescentem per insidias exceptum interficerent. Percussores filij Elieus in vincula condidit. Ochna autem pœnitentia facti animíque perturbationibus compulsa, simul vt se molestia ob amorem concepta exoneraret, simul fratrum miseratione ducta, rẽ vt erat Elieo vera narratione, ísque porrò Colono exposuit. Colono iudice sententiam ferente, fratres Ochnæ solum vertere. Ochna præcipitem sese dedit: sic refert Myrtis Anthedonia poëtria. Eunosti autem sacrarij & lucus ingressu atque etiam accessu ita diligenter arcebantur mulieres, vt siquando terræmotus, siccitates, aliáve ostenta accidissent, (quod factum est sæpe) Tanagræi studiosè atq; adeò curiosè inquisiuerint, númnam mulier aliqua fefellisset loco isti propinquans. & fuerint qui dicerent, è quibus est Cledamus vir illustris, obuiam sibi factum esse Eunostum, lauandi gratia ad mare accedentem, quòd lucum ipsius mulier quædã intrauisset. Sanè Diocles in commentario de sacellis edictum refert Tanagræorum de iis, quæ Cledamus renunciasset.

XLI. Vnde in Bœotia apud Eleonem fluuius, Scamãder dictus est? Deimachus Eleonis F. cum Hercule, cuius erat socius, ad Troiam oppugnandam fuit profectus. quod bellum cùm, vt fit, traheretur, Glauciam Scamandri filiam, quæ ipsum deperibat, admisit, grauidámque fecit: pòst ipse in pugna aduersum Troianos occubuit. Glaucia metuẽs ne admissi comperiretur, ad Herculem confugit, eíque amorem suum, & habitam cum Deimacho consuetudinem narrauit. Hercules, quod & mulierem miseraretur, & genus viri probi sibíque familiaris superesse cuperet, in naues Glauciam recepit: cúmque filiam partu enixa esset, cum eo adductam in Bœotiam Eleoni tradidit.

didit. Ei filio Scamandri impositum est nomen, regnauitque iis locis. & Inachum fluuium à se Scamandrum, proximum amnem de matris nomine Glauciam appellauit, fontem vxori cognominem esse iussit Acidusæ, ex qua tres habuit filias, quas Virginum nomine etiamnum colunt.

XLII. Vnde tractum est proverbium, Isthæc rata esto? Dinon Tarentinorũ dux, vir bello præclarus, cùm ciues quandam ipsius sententiam manuum (vt fit) elatione improbassent, ac præco sententiam quæ vicisset proclamaret: ipse manum sursum intendẽs, Hæc verò (aiebat, suam sententiam innuens) melior est. Sic narrauit Theophrastus. Apollodorus in Rhytino addit, cùm præco dixisset: Hæc suffragia habet plura, subiecisse: Hæc autem meliora: & pauciorum sententiam iussisse ratam esse. *Vincat melior pars maiorem.*

XLIII. Vnde vrbs Ithacensium Alalcomenæ appellatur? Quòd Anticlea virginitate per vim à Sisypho erepta Vlissem concepit. hoc plureš afferunt. Ister Alexandrinus in suis commentariis retulit, nuptam Anticleam Laërtæ & adductam ad Alalcomeneum quod est in Bœotia, Vlissem peperisse. indéque eum quasi vrbis nomen commendantem posteris, in qua esset natus, Ithacę vrbem eodem nomine donasse. *

XLIV. Qui sunt qui in Aegina monophagi dicuntur? Aeginetarum qui ad bellum Troianum sunt profecti, magna pars in prœliis, maior in mari vi tempestatũ periit. Cùm itaque paucos superstites necessarij recepissent, viderént q; reliquos ciues in luctibus ac mœrore esse, rati sunt neque gratulandum publicè, neque palã diis sacrificandum: sed domi suæ singuli eos qui seruati erant conviuiis comiter excipientes, patres, cognatos, fratres, aut familiares, ipsi mensis ministrauerunt, alieno nemine in domum admisso. Eam rem repræsentantes, sacrificium Neptuno celebrant, quod Thiasi dicitur, vbi seorsim per sedecim dies conviuia agitant nullo adhibito seruo. deinde Veneri operantes, finem feriis imponunt. hinc monophagi, id est seorsim edentes vocitantur.

XLV. Cur Iouis Labradensis in Caria simulacrum non sceptrum aut fulmen, sed securim elatam tenet? Hercules Hippolytam cùm necasset, inter alia arma securim quoque eius captam, Omphalæ dono dedit. Lydorum post Omphalen reges eã gestauerũt, vt vnam de aliis rebus sacris, successoriq; itidem tradita fuit: donec Candaules dedignatus, cuidam sociorum ferendam eam dedit. Postquam verò Gyges defectione inita Candaulæ bellum intulit, venit à Mylassensibus Arselis auxiliares Gygi copias adducens: interfecitque & Candaulen & socium, bipennémque in Cariam inter alia spolia pertulit, Iouisq; adornato simulacro, eam isti in manum aptauit, Labradeúmq; nominauit Iouem. Labram enim Lydi vocant, quod Latini securim.

XLVI. Cur Tralliani eruum Kathartera, id est lustrale, vocãt, vtuntúrq; eo maximè ad expiationes & piacularia? Leleges & Minyæ quondam Tralles, regionémq; ad vrbem pertinentẽ pulsis vi Trallianis occupauerunt. Reversi postliminio Tralliani, rerúmq; potiti, quotquot Lelegum non perierant, neque profugerant, sed ob inopiam ac imbecillitatem remanserant Trallibus, eorum neque viuentium neque morientium aut pereuntium vllam habentes rationem, legem tulerunt, vt si quis Trallianus Minyam Lelegémve occideret, is medimnum erui si necessariis interfecti demetiretur, castus purúsq; cædis haberetur. Hæccine est causa? *Eruum.*

XLVII. Quæ causa est proverbij apud Eleos vsitati, Atrociora quàm Sambicus pateris? Sambicus quidam Eleus cùm haberet multos sub se ministros, multa (vt fertur) donaria ænea Olympiæ posita accidit atque vendidit: tandémque Dianę etiam Episcopi (hoc est inspectricis) cognominatæ fanum, quod Elide est, & Aristarcheum dicitur, compilauit. A quo sacrilegio statim captus, per integrum annum tormenta perpessus est, quæstione ex ipso de sceleris sociis habẽda. itaque mortuus, adagio locum suis miseriis fecit. *Proverbium de Sambico.*

XLVIII. Cur Lacedæmone iuxta Leucippidum templum Vlissis sacellum est dedicatum? Ergieus quidam, vnus de posteris Diomedis, passus sibi est à Temeno persuaderi vt Palladium Argis suffuraretur, conscio ac socio facinoris Leagro. hic Leager cùm esset Temeni familiaris, postmodò cum eum sibi iratum haberet, vnà cũ Palladio Lacedæmonem migrauit. Reges eum promtè exceperunt: Palladiúmque prope Leucippidum templum æde dedicata locauerunt, Delphósq; miserunt, qui oraculum de eo adseruando ac retinendo consulerent. his responsum est, vni eorum qui id sustulissent custodiam eius demandandam. ergo ibidem sacellum Vlissi posuerunt, quem *Palladium.*

aliàs quoque ob coniugium Penelopæ cum sua ciuitate coniunctum censebant.

XLIX. Cur Chalcedoniæ feminę hanc seruant consuetudinem, vt alienos viros, magistratum maximè, compellantes, alteram genam obtegant? Erat Chalcedonensibus bellum adversus Bithynos, omnis generis iniuriis in præscriptionem eius irritatis. Zipoetus rex Bithynorum omnes suos in bellum educit. Chalcedonēses auxiliis Thracum aucti, Bithynorum agrum incendiis populationibúsq; vastant. ad Phalium autem à Zipoeto per insidias impetiti, re ob ferociam & ordinum neglectam rationem malè gesta, amplius octo millibus militum amittunt. internecionem Byzantij averterunt, quorum in gratiam Zipoetus pacificationem admisit. Cùm autem Chalcedone magna esset virorum penuria, pleræq; mulieres necessitate adactæ sunt vt libertis & inquilinis consuescerent. aliæ quæ viris carere, quàm sic matrimonio frui, mallent, ipsæ per sese expediuerunt si quid erat apud iudices & magistratus negocij, alteram veli partem à facie diducentes. quæ verò nupserant, pudore ductæ quod istas sibi virtute præstare sentirent, eundem morem sunt secutæ.

L. Cur Argiui oues, quas iniri volunt, ad Agenoris lucum feturæ causa abigunt? An quia optimè greges curauit Agenor, pecudúmque copia omnes reges superauit?

LI. Cur Argiuorum pueri quibusdam feriis per iocum lusúmq; ballachradas seipsos appellant? An quòd primos qui ex agris in planiciem ab Inacho sunt deducti, piris syluestribus victitasse aiunt? scilicet quòd tum primùm Græcis in Peloponneso conspectæ essent achrades, id est pira syluestria, cum regio illa etiamnum à piris Apia diceretur. postmodò apios, id est pirum syluestre, achras nominari cepit.

LII. Quid subest causæ, quòd Elei equas extra fines suos educunt, cum ab equis eas conscendi volunt? An imprecationem Oenomai sic abominātur? is enim cùm studio alendorum equorum omnibus regibus anteiret, equósq; amaret maximè, multa & dira imprecatus est iis qui equos in Elide admitterent.

LIII. Cur apud Cnossios moris erat, vt mutuam fœnore pecuniam accipientes, eam raperent? An vt creditorem frustrantes, rei violentæ actionis eo grauius punirentur?

LIV. Cur in Samo Dexiercontis Venerem inuocant? An quòd Samias mulieres cùm præ luxu & luxuria libidini indulgerent, Dexicreo circulator piacularibus quibusdam ritibus adhibitis væsaniā ista soluit. Aut verius est quod dicitur? Dexiercο cùm esset nauclerus Samius, mercaturæ faciundæ gratia in Cyprū nauigauit. eum iam nauim oneraturū Venus nihil aliud importare quàm aquā iussit, & illicò avehi. Paruit consilio, multáq; imposita aqua soluit. mox cùm altum ventorum silentium & tranquillitas in mari obtinuisset, reliquis mercatoribus & naucleris siti laborantibus aquam divendens, multum corrasit argenti. Itaque deæ simulacrum à se nominatum dedicauit. Hæc narratio si vera est, videtur dea non vnum ditare, sed multos vnius ministerio seruare voluisse.

LV. Quare Samiis, quādo Mercurio Charidotæ, id est munifico, sacrificant, permissum est furari & vestes aliorum depere, si quis hoc velit agere? Quia oraculum secuti facta ex insula migratione in Mycalen, decem annos e latrociniis vixerunt. quibus finitis cum rursum ad insulam nauigassent, hostes suos devicerunt.

LVI. Quæ origo est vocis Panæma in Samo insula, loci nomen exprimentis? Amazones Bacchum fugientes è ditione Ephesia in Samum evaserunt. ille nauibus cōstructis transfretauit, consertóq; prœlio multas eo in loco concidit, quem spectātes à copia fluentis sanguinis panæma appellauerunt ex admiratione. Qui occisas has aiūt, ex his nonnulli rem ad Phlœum gestam asserunt, & ossa earum monstrantur. alij Phlœum quoque illis morientibus ruptum perhibent, magnam & penetrantem vocem edentibus.

LVII. *Samiorū resp.* Andrôn qui vocatur Sami, (est autem ædes) cur Pedetes (nomine à compedibus ducto) appellatur? Cum Geomori (agrarios intelligēres) post necatum Damotelem, sublatámque eius tyrannidem, Samiam remp. in sua haberent potestate, Megarenses bellum Perinthiis intulerunt, coloniæ Samiorum, compedes secum ferentes (vt aiunt) quibus captiuos induerent. Geomori re cognitta, raptim Perinthiis auxilio miserunt sub nouem ducibus naues instructas triginta. quarum duæ extra portum provectæ, fulmine ictæ perierunt. duces reliquis vsi vicerunt Megarēses, viuósq; ex ipsis ceperunt 1ɔc. Ea victoria ita aucti sunt ducibus animi, vt de evertenda paucorum in patria cogitarent, quæ penes Geomoros erat, dominatione. occasionem

sionem ipsis præbuerunt reip. principes, qui per litteras mandabant, vt Megarenses captiuos suis ipsorum impeditos compedibus adducerent. Has illi litteras acceptas Megarensibus clanculum ostendunt: vtq; se ipsis in Samia liberanda rep. socios adiungerent, persuadent. Re consiliis communicatis tractata, placuit compedum annulos excutere, sicq; demum cruribus Megarensium aptare compedes, ac ne ob laxitatem de pedibus defluerent inter eundum, loris ad cingula alligare. Sic instructos Megarenses, & gladiis singulis armatos, postquam ad Samum applicuerunt naues, per forum in curiam duxerunt, omnibus ferè ibi Geomoris considētibus. signo deinde dato, Megarenses impetu facto eos trucidarunt. Liberata ad hunc modum vrbe, Megarenses, quotquot vellent, in ciuitatem suam admiserunt. ædéque ampla exstructa compedes pro monimento suspenderunt. ~~quæ suum~~ illud inde sortita est nomen.

Cur apud Coos Herculis sacerdos in Antimachia muliebri indutus veste, capite vittato, sacrificium auspicatur? Hercules sex nauibus à Troia avectus, tempestate adversa vsus quæ naues eius perderet, vnica ad Côn vento compulsa ad Lacete-rem (loci hoc nomen) excidit, armis virisque reliquis, cæteris omnibus rebus amissis. Ibi cùm in oues incidisset, à pastore vnum petiit arietem. Pastori nomen fuit Antagoras. qui cùm robore corporis vigeret, luctæ hanc conditionem Herculi obtulit, vt arietem, si Antagoram vicisset, auferret. Postquam conseruerunt manus, Meropes Antagoræ, Græci Herculi opem tulerunt, acrisque exorta est pugna. In hac tradunt Herculem adversariorum multitudine defatigatum ad Thressam confugisse mulierem, & fefellisse, cùm se texisset muliebri veste. Deinde autem cùm debellasset Meropes, & expiatus esset, ducta Alciopi filia, vestem sumsit floridam. Itaq; eo in loco, vbi pugnatum fuit, rem sacrā facit pontifex. sponsi autem sponsas amplectuntur muliebrem induti amictum. LIIX.

Herculis cũ Antagora pugna.

Vnde Megaræ genus est Hamasokyliston? In effræni illa popularis in repub. potentiæ licentia, quæ palintociam etiam & sacrilegium protulit, accidit vt missi Delphos consultum oraculum atque ad solennem festiuitatem Peloponnesij legati, cùm per Megaricam irent, apud Aegira cum vxoribus & liberis vt res tulerat in quadrigis ad paludem pernoctarent. Megarensium autem ferocissimi, ebrietate, petulantia, immanitatéque incitati, quadrigas in paludem devoluerunt, ita vt multi legatorum fuerint suffocati. Ac Megarenses quidem in ista reip. confusione flagitium istud impune esse passi sunt. Amphictyones autem, habita ratione sacrosanctę ad Delphos missionis, sceleratos istos partim extremo humanorū supplicio, partim exilio pœnas pendere coëgerunt. Horum flagitiosorum posteri Hamasocylistæ, quasi vehiculorum devolutores nominares, appellati sunt. LIX.

Plutarchi Cur oracula edi desierint, commentatio.

AQVILAS quasdam, Terenti Prisce, aut olores fabulantur ab extremis terræ partibus ad medium eius volatu tendentes Pythiæ eodem convenisse ad locum, cui Omphalo, id est vmbilico nomen est. Postea autem temporis Phæstium Epimenidem fabulam hanc vanitatis coarguisse apud Deum: cúmque oraculum accepisset ambiguum atque obscurum, dixisse,

Vmbilicus terræ.

Non equidem terræ, aut extat medius maris vmbo,
Aut superis solis hominum non cognitus vlli est.

Atque hunc quidem meritò vltus est deus, fabulæ priscæ, tanquam picturæ conatum in probitatem inquirere. Enimverò paulo antè Pythia nostra ætate à Callistrato acta, evenit vt à diuersis terræ finibus Delphos convenirent duo sacri viri: Demetrius grammaticus è Britannia Tarsum, quæ ei patria erat, revertens, & Cleom-

brotus Lacedæmonius. Hic diu per Aegyptum & Trogloditicam vagatus, & magnam maris rubri partem subvectus erat, non sanè negociandi gratia: sed homo spectandi & parandi sibi splendoris cupidus, cùm esset re satis lauta, non magni ducens possessionem opum iis quę sufficerent ampliorem, his rebus ocium insumebat, historiámque colligebat quasi materiam philosophiæ, cui (vt aiebat) theologia finis erat propositus. Et quia nuper apud Ammonem fuerat, satis præ se ferebat cætera se non valdè admiratum: de lucerna autem perpetuò ardente rem narrabat dignam animadversione, de qua ex sacerdotum sermone percepisset. subinde enim quovis posteriore anno minus olei absumi quàm præcedente: atque hoc illos pro certo argumento annorum inæqualitatis ducere, quæ sequentem annum semper breuiorem superiore faceret. quòd probabile sit minori tempore minus absumi. Mirantibus qui aderant, Demetrius ridiculum esse pronunciabat, velle ex tam minutis rebus tam arduas indagare. non enim hoc esse (id quod Alcæus ait) ex vngue leonem pingere, sed è papyro & lucerna occasione petita cœlum simul & totum vniuersum mutare, ac mathematicam scientiam funditus abolere. Tum Cleombrotus: Nihil, inquit, horum istos viros perturbauerit, neque verò accurata subtilitate superari se à mathematicis concedent: quos faciliùs in tam longis motuum ac temporum intervallis ratio fefellerit annorum, quàm istos olei mensura, cùm ob insolentiam rei quæ evenit semper accuratè obseruent eam. Iam multis artibus impedimento fuerit, Demetri, qui non concedat exigua magnorum esse argumenta: atque hac ratione multarum artium demonstrationes, multarum prædictiones perimentur. Sanè vos quoque rem non paruam demonstratis, Heroës corpora sua solitos læuigare nouacula, eo quòd apud Homerum in mentionem nouaculæ incidistis. & antiquum esse pecuniam in fenore ponere docetis, quòd apud eundem quidam dicit:

Parua esse magnorum argumenta.

Iliad.κ,171.

Odyss.γ,367.

Namq; hæc augetur mihi magna pecunia pridem.

Iliad.κ,394.

augeri enim interpretamini fenerando. rursum noctem eo acutā cognominante, arripitis hoc dictum cupidè, atque hoc ipsum traditis esse, quòd vmbra terræ quippe globosæ, turbinis seu metæ figuram habeat. Præterea quis medicos pestilentem æstatem prædicere ex telarum aranearum multitudine, aut vernis fici foliis cornicis pedem referentibus patietur, qui contendat parua magnorum non posse esse indicia? quis mensuram Solis ad congium heminamve explorari sinet? aut laterculum hunc, qui ad superficiem soli acutum angulum sua inclinatione facit, mensuram esse concedet altitudinis eius, in quam mundi vertex semper conspicuus supra horizontem attollitur? Ista enim ex Ammonis sacerdotibus audire licebat. Aliud ergo quærendum est quo eos oppugnemus, si volumus ostendere, sicvt à maioribus nostris accepimus, Solis motum eodem ordine constare, neque ab eo vnquam desciscere. Hic Ammonius philosophus (intererat enim colloquio) Non Solis duntaxat, exclamans aiebat, sed totius adeò cœli causa agitur. Si enim anni decrescunt, necesse est iter Solis quod ab vnius solstitij puncto ad alterum tenditur, contrahi, vt non maneat tanta finitoris pars, quantam esse tradunt mathematici, sed subinde curtetur austrinis partibus versus septentrionales coarctatis. quin & æstas nostra breuior fiat oportet ac frigidior, Sole interiùs cursum flectente, & parallelos maiores tropicis signis describente. vmbilici quoque Solis quos gnomones à recto angulo vocant Græci, Syenæ constituti non ampliùs vmbra carebunt circa solstitium æstiuum. & multæ stellarum inerrantium intervallo diminuto loca sua deserere, quædam etiam mutuò se tangere & confundi cogentur. Quod si dicant, reliquis suum æqualiter ordinem tuentibus, vnius Solis motum sibi non constare: neque causam poterunt monstrare, quæ eum solum ex tanto stellarum numero accelerare motum suum cogat, & eorum quæ in cœlo fieri sensu deprehenduntur pleraque conturbabunt: planissimè vniuersa ea, quæ Lunæ Solis respectu eveniunt. Nihil ergo istis opus habemus, qui olei mensura discrimen arguant: defectus enim Solis & Lunæ mutui, cum vel hæc in vmbram terræ à Sole proiectam incidit, vel ipse ad lineam supra lunam positus à nobis conspici non potest, optimè rem detegent. vt porrò vanitatem istius rationis explicare nihil attineat. At verò, inquit Cleombrotus, mensuram olei ipsemet vidi, frequenter ab eis monstratam. & præsentis anni quãtitas à prisca aberat permultum. Respondit Ammonius. Ergóne res ea fefellerit

An anni decrescant.

fefellerit reliquos homines, apud quos ignes coluntur adferuantúrque per temporis pœnè infinitum spacium? Quod siquis tamen omnino veram esse rem ponat, equidem præstat causam adscribere frigiditatibus aliquibus & humiditatibus aeris, quibus ignis lāguefactus non possit multū conficere alimenti, neq; opus eo habeat: aut siccitates contrà & caliditates causari. iā.n. audiui qui de igne dicerent, hyeme eum meliùs ardere plúsq; habere viriū, frigore in sese coactū ac stipatū: in æstu autem raritate contracta imbecillum reddi atq; languidum: & sub Sole accensum remissiùs agere, materiámq; molliter invadere ac tardiùs cōsumere. Maximè verò liceat causam in ipsum conferre oleum. non enim absurdū est, olim id ex recenti natum stirpe plus aquei habuisse admixtū, minúsq; alendo valuisse: posteà coctū in perfecta planta ac coactum, eadem quantitate plus potuisse, ignémq; faciliùs fouisse. * oportebat Ammonis administros seruare propositum suum, quanquam abhorrens à fide & insolens. Vt finē dicendi fecit Ammonius, ego: Quin tu, inquam, Cleombrote, de oraculo nobis enarra. antiqua enim fama multū ei diuinitatis tribuit, nūc quidem videtur emarcescere. Tacente Cleombroto, & oculos in terram conijciente, Demetrius: Nihil, inquit, attinet de isto percunctari oraculo, & causam quærere, cùm videamus oracula quæ in his sunt locis obsoleuisse, atq; adeo duobus aut tribus exceptis, omnia defecisse. id potiùs indagandū est, quibúsnam causis exstincta sint. Nam vt alia taceā, Bœotiam, quæ superioribus temporibus ob oraculorum multitudinē vocalis admodum fuit, nunc prorsus destituerūt oracula, tanquam amnes siccati, ingénsq; diuinationis quasi æstu quodam abolitæ penuria regionem occupauit. neq; enim alibi hodie, quàm apud Lebadiam Bœotia haustum vaticinationis responsa desiderantibus præbet: reliqua partim silent oracula, partim vasta prorsus desertáq; iacent. Atqui ea tempestate, qua Medi bellum Græciæ intulerunt, Amphiarai oraculum non minori fama clarebat. Sanè vtrunq; tunc consuluit Mardonius. & vates apud Lebadiā, Aeolica lingua missis à barbaro respondit, ita vt hosiorum (sic vatū socios appellant) nemo intelligeret: furore diuino id significante, nihil ad barbaros pertinere oracula, neq; iis voce, quam intelligere possent, responderi. Seruus autem qui missus erat ad Amphiarai, per quietē imaginatus est apparere sibi ministrū dei, ab eo primum verbis se eiici fano deum abesse dicente. deinde manibus pulsatum, cùm perstaret, magno saxo ab eo in caput ictum esse. atq; hęc quasi vocis loco fuerūt futura denunciantis. Victus est enim Mardonius non rege, sed regis procuratore & ministro Græcos ducēte, & saxo ictus cecidit, sicvt Lydus se percussum in somnis putauerat. Floruit tum etiam apud Tegyras oraculū, vbi natum Apollinem aiunt, duorúmq; alluentium riuorū alterum Phœnicem (palmam arborē), alterum Elæam (oleam) quidam etiamnum nominant. Medici belli tempore, Echecrate vaticinãte, deus victoriā Græcis & robur prædixit. Bello autem Peloponnesiaco Deliis insula sua exturbatis oraculum Delphis allatum ferunt, quo iuberentur locum quærere, quo in loco natus fuisset Apollo, ibiq; sacrificia quædam peragere. mirantibúsq;, & dubitatione perculsis quòd non in Delo sed alibi natus Apollo diceretur, addidisse Pythiam, cornicem eis locum indicaturam. Profectos deinde Chæroneam venisse, & ibi mulierem, in cuius cauponam diuerterant, audiuisse cum hospitibus quibusdā Tegyras euntibus de oraculo colloquentem, eósque digredientes eam Cornicem (hoc enim erat mulieri nomen) consalutantes: atque sic oraculi sententia percepta, Tegyris rem sacram fecisse, neq; multo pòst tempore reditum in patriam consecutos fuisse. Recentiora etiam horum oraculorum documenta exstiterunt: quæ oracula cum prorsus iam obmutuerint, operæprecium est nos, cùm apud Apollinem Pythium convenerimus, causam mutationis quærere. Dum hæc colloquimur, interea à templo progressi ad fores curiæ seu leschę venimus, in quam Cnidij solebant coire. ingressi, amicos, quos volebamus conventos, sedentes offendimus & adventum nostrū præstolantes. Quiescentibus ibi tum reliquis, quòd ea diei erat hora, vt vel vngerentur, vel athletas spectarent, Demetrius leniter subridens:

Ignis natura.

Oracula Mardonio data.

Mentiar, an potiùs verum eloquar,— inquit: *Odyss. 4,140.*

nihil mihi præ manibus habere videmini, quod dignum disquisitione sit: adeò vos ego ociosos & vultibus in hilaritatem solutis hìc desidere conspicor. Eius verba excipiens Heracleo Megarensis: Non enim (ait) quærimus quæ sit ratio quòd la-

cio in præterito Ieci A in E, in longam breui mutata, & ſyllabarum imminuto numero, effertur, aut à quo primitiuo deducantur vocabulo hæ voces, Melius, Peius, Optimum, Peſſimum. Hæc enim & alia id genus corrugant frontem: de aliis licet placidè diſputare ac inquirere, ſuperciliis quietis, & abſque vultus triſticia, aut adverſus præſentes moroſitate. Nos ergo, inquit Demetrius, accipite, & quæſtionem in quam incidimus, huius loci propriam, & Apollinis cauſa ad omnes pertinentem: ac videte, ne inter ratiocinandum ſupercilia adducatis. Poſtquam permixti eis adſedimus, & quæſtionem in medium propoſuit Demetrius: confeſtim proſiluit Cynicæ ſectæ philoſophus Didymus, cognomento (quod ei à vagando tanquam erroni factum probabile videtur) Planetiades: ac ſcipione duobus aut tribus editis ictibus exclamauit: Eho, eho, ſcilicet rem difficilem & multæ indigentem diſquiſitionis adfertis nobis? nimirum verò tanta malicia per humanum diſſipata genus mirum eſt, ſi non tantùm (quod prædixit Heſiodus) Verecundia & Iuſta indignatio (quæ Nemeſis dicitur) humanam reliquerunt vitam: ſed Providentia etiam diuina convaſatis oraculis omnino abüt. Immò ego hoc contrà vobis diſputandum propono, cur non iamdudum ab edendis oraculis animum Apollo averterit, aut ei Hercules rurſum aliúſve deorum tripodem ſuſtulerit, oppletum obſcenis & impiis quæſtionibus, quas deo proponunt: alij eum tanquam ſophiſtam tentantes, alij de theſauris, hæreditatibus, inceſtiſve nuptiis ſententiam ſcitantes. vt quidem palàm coarguatur Pythagoras erroris, qui tunc ſibi ipſis maximè præſtare, quod ad probitatem attinet, homines dixerit, quando ad deos accedunt: cùm quæ convenit vitia aut perturbationes animi coram ſeniore homine inficiari atque tegere, ea aperta ac nuda homines deo exponant. Plura dicturi lacernam Heracleo arripuit. & ego, de toto numero ferè ei maximè familiaris: Deſine, aiebam, mi Planetiade, laceſſere deum iritabilem, & ingenio nequaquam leni. quanquam, vt Pindarus ait, hoc ei eſt iniunctum iudicio deûm, vt hominibus ſit benigniſſimus. & ſiue is Sol eſt, ſiue dominus paterque Solis vltra omnem viſui expoſitam collocatus naturam, veriſimile non eſt eum noſtra ætate homines voce ſua dedignari, quibus naſcendi, nutritionis, vitæ ac intelligendi cauſa ipſe eſt. neq; hoc eſt conſentaneum, Providentiã, quæ velvti benevola mater omnia ad vtilitatem noſtram parat atq; conſeruat, in ſola diuinatione rationem habere acceptarum iniuriarum, & quam ab initio largita ſit nobis, eam adimere: quaſi verò non tum quoque inter homines mali bonos numero vicerint, cùm oracula multis in terræ partibus vocalia fuerunt. Itaque huc ſodes adſide, & pactis cum perverſitate, quam nunquam non oratione tua ſoles inceſſere, Pythicis induciis, nobiſcum aliam quandam cur oracula deſitum ſit edi cauſam perquire, quæ res propoſita eſt: Apollinem autem iritare caue, eúmque propicium relinque. His ego verbis tantum perfeci, vt tacens per ianuam exiret Planetiades. Silentio aliquandiu exinde facto, Ammonius me compellans, Vide ſis, inquit, ô Lampria quam rem agamus, animúmq; diſputationi adverte, ne deũ in cauſa huius rei eſſe negemus. Qui.n. alia quadã de cauſa, non voluntate dei putat oracula deſiiſſe, ſuſpicionem inicit ea ne extitiſſe quidẽ diuinitus, ſed alio quodam cepiſſe modo. neq;.n. maior alia aut potentior vis eſt, quæ abolere diuinationem poſſit, ſiquidẽ ea dei opus eſt, Sanè mihi Planetiadæ ſermo cùm ob alia non probabatur, tum ob inconſtantiã quam deo tribuebat, qui modò averſaret improbitatẽ, modò rurſus admitteret: non aliter, quàm ſi quis rex aut tyrãnus alteris foribus malos excluderet, alteris intromitteret, iiſq; reſponſa daret. Sed cùm deos id opus maximè deceat, quod maximũ ſit & ſufficiens, nuſquam ſupervacaneũ, vbiq; plenum & nihil extra ſe requirens: ſi quis hoc ſumẽs, cõmunis hominũ penuriæ, quam ſuperiorũ temporũ ſeditiones & bella toti ferè orbi terrarũ invexerunt, maximã partem Græciam ſenſiſſe: (quippe vniuerſa Græcia hodie vix tria millia grauis armaturæ militũ poſſet præbere, quãtas copias olim ſola Megarenſiũ ciuitas miſit ad Platæas) ſic ratiocinetur, deum ſi multa reliquiſſet oracula, nihil aliud acturum fuiſſe, quàm Græciæ vaſtitatẽ arguturum: huius ego ſubtilitatem cõmenti admodũ probauero. Quorſum .n. prodeſſet oraculũ, ſi vt quondã eſſet Tegyris aut apud Ptoũ? vbi interdiu hominẽ invenires pecus paſcentẽ. Et verò huic ipſi huius loci oraculo & tẽpore antiquiſſimo, & fama clariſſimo illatã à dracone femina, bellua ſæua, ſolitudinẽ, idq; longo tẽpore inacceſsũ fuiſſe narrãt: vacatio-

Pythagoras notatur.

Hominum penuria.

nem

nem non rectè, sed præpostere accipientes. Solitudo enim bestiam potiùs adduxit, quàm bestia solitudinem effecit. Postquam verò dei voluntate Græcia vrbibus creuit, & locus frequentari hominum copia cepit, duabus vsi sunt vatibus, quæ per vices ad cortinam sederent: erátque etiam tertia designata, tanquam adsidens iis. Nunc vnica est antistita: neque incusamus, cùm eius opera consultoribus sufficiat. Non igitur incusandus est Apollo. diuinatio enim quæ reliqua est, omnibus sufficit, & vnumquenque adeptum quod volebat dimittit. Itaque sicut Agamemno præconibus vsus nouem vix cōtinuit concionem præ multitudine: hæc autem paucis pòst diebus vnā vocem in theatro ad omnes peruenientem sentietis. ita quondam pluribus vocibus ad plures vsa est vis fatidica: nunc contrà mirari debuissemus, si pateretur oracula inutiliter aquæ instar diffluere, aut resonare quomodo in solitudine saxa pastorum & pecoris voce reddūt. Cùm hæc dixisset Ammonius, & ego tacerem, Cleombrotus me appellans: Iámne, inquit, hoc tu cōcessisti, oraculorum deum & autorem esse & euersorem? Non sanè, inquam. Nullum enim oraculum, nullum vaticinium aboleri à deo ipse affirmo. Sed quemadmodum multis aliis rebus, quas dij nobis conficiunt atque apparant, interitum natura infert, aut materia potiùs priuationi obnoxia retexit atque mutat quod à præstātiore causa fuerat conditum: ita diuinandi quoque facultatem arbitror obscurationes esse aliunde atque abolitiones. quippe præclara multa hominibus deus dedit, immortale nihil, vt deorum quoque percant opera, ipsi non, secundum Sophoclem. Naturam porrò & vim oraculorum ius aiunt cōsiderandam esse, qui naturæ rerum & rerum materia præditarum gnari sunt: ita quidem vt Deo, sicut par est, principium imputetur. est enim nimis quàm puerile & fatuum, opinari ipsum deum in corpora vatum, quos olim Engastrimythos Eurycleas, quòd è ventre sermonem fatidicum promerent, nunc Pythonas nominant, se immittere, eorúmque ore loqui, & voce pro instrumento vti. Qui enim deum humanis admiscet necessitatibus, is maiestati eius non parcit, neque dignitatem & magnitudinem potestatis eius conseruat. Ad hæc Cleombrotus: Rectè, inquit, dicis. Cæterùm quando difficile est intelligere ac definire prouidentiam quo modo & quatenus explicandis rerum causis adhibere debeamus: quidam nullius rei, alij omnium in vniuersum rerum causam deo inscribentes, vtrique à mediocritate & decoro aberrant. Non malè quidem dicunt, qui Platonem aiunt principio quod qualitates quæ gignuntur subiectum sustinet (materiam nunc vocant) excogitato, multis magnísque philosophos liberasse difficultatibus. Mihi tamen plures ac difficiliores dubitationes videtur soluisse, qui geniorum seu dæmonum genus medio inter deos & homines loco constituerunt, & quod nos cum his quodammodò conciliat atque coniungit inuenerunt. siue hæc magorum ac Zoroastris doctrina est, siue Thracica ab Orpheo profecta, siue Aegyptiorum, aut Phrygum, vt colligimus ex vtrorumque sacrificiis, orgiis & ritibus sacrorum multa admixta funebria & lugubria cernentes. De Græcis Homerus videtur promiscuè deorum ac geniorum vsus nominibus, vt diis quoque aliquando dæmonum nomen imposuerit. Hesiodus purè & distinctè primus quatuor genera præditorum ratione exposuit: primùm deos, deinde genios, pòst heroës, denique homines. atque hinc mutationem instituit aurei generis in genios multos ac bonos, semideorum autem in heroës. Alij vt corporum, ita etiam animarum mutationem statuunt. sicut enim ex terra aqua, ex hac aër, ex aere ignis fieri cernitur, sursum se efferente natura: sic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari: è geniis quasdam paucas longo tempore virtutis ope prorsus purgatas diuinæ naturæ participes reddi: aliis vsu venire vt sui metipsarum impotes rursum demittant se, inque humana corpora denuò illapsæ, fulgoris expertem obscuramque nanciscantur vitam. Hesiodus verò certis temporum conuersionibus mortem geniis obtingere censet, & tempus etiam sub inuolucro proponit, hæc sub Naidis persona loquens:

Iliad. β, 9?

Deorum op. caduca.

Dij an ore tum loquantur.

Materia.

De geniis.

Quanta homini est ætas vegeto dum corpore durat,
Ter tres ætates humanas garrula cornix,
Viuax cornicis complet ceruus quater æuum:
Triplicat & cerui viuendo tempora coruus.
At seclum corui nouies complectitur ætas
Phœnicis. sed vos, soboles formosa Tonantis
Nymphæ, phœnicis decuplos duratis in annos.

Z

Hoc tempus in numerum ingentem extendunt, qui ætatem seu æuum non rectè accipiunt. Est enim annus intelligendus: & fit totum spacium vitæ geniorum anni IX. CIↃ ↀCCXX. Ac multi quidem mathematicorum minus id ponunt: longius ne Pindarus quidem, qui nymphas ait viuere æuum tanti temporis, quãtum durare arbor potest, indeq; Hamadryadas, quasi cum quercubus viuentes, dici. Huius adhuc loquẽtis sermonem excipiens Demetrius: Quomodo, inquit, dicis Cleombrote ætatem viri dictam annum? quando neq; vigentis, neq; (vt apud Hesiodum nonnulli legunt) senescentis ætas hominis tantilla est. etenim qui vigentis legunt, ij XXX annos intelligunt de Heracliti sententia: quod tanto tempore natum genitor gignentem præbet. qui senescentium legunt, CIIX annos ætati tribuunt. nam LIV statuunt esse numerũ dimidiæ vitæ humanæ, cõpositum ex vnitate, primis duobus planis, duobus quadratis, & duobus cubis: quos Plato etiam numeros ad animæ procreationem adhibuit. & Hesiodus omnino videtur obscurè innuisse conflagrationem, in qua necesse est vnà cũ humidis rebus aboleri etiam Nymphas

—— lucis quotquot degunt in amœnis,

Ad fontésq; cblunt fluuiorum, atq; humida prata.

Ibi Cleombrotus: audio, inquit, & video hanc Stoicorum cõflagrationem, quæ vt Heracleti & Orphei versus inuasit & peruertit, ita Hesiodum quoq; arripit. Sed neq; mũdi interitum ego admitto, neq; alia quæ fieri non queunt: cum maximè ipsa vox cornicis & cerui moneat, in tantàm annorum summam excrescere non posse rem. Cæterùm annus cum initium in se contineat finémq; omnium quę temporibus statis nascuntur, non ineptè hominis ætas dicitur. Nam & vos fatemini ab Hesiodo ætate non significari vitam humanam. nónne? Fatente hoc Demetrio, Cleombrotus: Iam hoc quoq;, inquit, manifestum est, sæpenumero rem & mensurã eius vno eodémq; vocabulo appellari, vt hemina, chœnix, amphora, modius docent. Quo igitur modo vnitatem, vtpote omnium numerorum mensuram minimam atq; principium, nomine numeri dignamur: sic annum Hesiodus, cùm eo primo vitam metiamur humanam, voce cũ eo quod metitur cõmunicata ætatem nominauit. Quos enim isti numeros faciunt, ij nihil eorum habent, quæ in numeris illustria ac præclara habentur. Numerus IX CIↃ ↀCCXX procreatus est quatuor primis ab vnitate numeris in vnam summam collectis, eáq; quater accepta. sic enim conficiuntur XL. qui numerus quinquies trianguli in morem assumtus, IX CIↃ ↀCCXX producit. Verùm de his me cum Demetrio contendere non est opus. Siue enim longius est, siue breuius, siue constitutum, siue incertum tempus, quo mutatur genij anima aut herois vita, quouis tamen dato iudice, euincetur testibus productis sapientibus atq; antiquis, naturas esse quasdam velvti in confinio deorum atq; hominum interpositas, motibus quibus mortalia afficiũtur, mutationibúsq; obnoxias necessariis. quas genios maiorum instituto appellari rectum est ac censeri, & coli. Huius argumenti exemplũ Xenocrates Platonis sodalis proposuit formas triangulorum, cùm diuinæ naturæ conferret æquilaterũ triangulũ, mortali omnibus inæqualibus lateribus contentum, geniorum id, quod duo latera æqualia, eadémq; reliquo inæqualia habet. æquilaterum enim vndiquaq; æquale est, secundũ vsquequaq; inæquale, tertium & æqualitatem & inæqualitatem habet: atq; huic geniorum natura respõdet, affectiones humanas in se habens, iuxtáq; vim diuinam. Ipsa verò natura sensiles imagines, ac visilia nobis proposuit simulacra. deorum quidem, Solem & astra, mortalium autem subitos fulgores, cometas, ignes in sublimi traiicientes. quò etiam allusit his versibus Euripides:

Verùm ille carne florens nuper, cœlitus

Delapsa tanquam stella, exstinctus in ætherem

Emisit animam. ——

Cæterùm Lunã cõdidit, corpus mixtũ, ac dęmonũ simulacrũ, quæ cum geniorũ mutationib. cõuenit ob vices incrementorũ & decrementorũ. q̃d obseruantes, alij eã terreũ astrum, alij cęlestem terram, alij terrestris iuxtà ac cœlestis sortem Hecates nominauerunt. Quemadmodum igitur si quis aërem qui inter terram & Lunam est interiectus subduceret, is vniuersi vnitatem ac cohærentiam solueret, vacuo in mediũ & nexus experte loco existente: ita qui geniorum gentem non admittunt, ij inter deorum ac hominum res nullum relinquunt commerciũ, vim interpretem (vt Plato nominat) atq; administram perimentes. aut profectò cõfundere nos omnia & cõturbare cogũt, deũ in humanas res & affectiones cõiiciẽtes, detrahẽtésq; ad vsus, quo modo Thessalę

Annus.

Deorũ, geniorum, et hominũ simulacra.

Geniorum necessitas.

Lunam deducere cœlo feruntur. Quanquam hoc quidem creditum fuit à mulieribus, astutia Aglaonicę Agetoris filię, quam aiunt astrologię peritam, Luna delinquēte semper simulasse eam suis se deducere veneficiis. Nos autem neque his aures prębere debemus, qui vaticinium aliquod, aut sacrificium, aut orgia negligi à deo dicunt; neque rursum deum in his obversari, adesse, & in agendo occupari opinemur: sed adscribentes ista deorum quibus par est administris, velvti famulis ac scribis, statuamus genios esse, qui sacra deûm & orgia inspiciant atque obeant: tum alios circumire, vindices superborum atque immanium scelerum. Sed & alios esse, quos Hesiodus admodum grauiter diuitiarū datores appellat castos, atq; hūc iis regium honorem obtigisse: quia scilicet regium est, beneficentia. Vt enim inter homines, ita etiam inter genios gradus sunt & discrimina virtutis, & naturæ perturbationibus obnoxiæ ac brutæ, aliis reliquiæ languidæ & obscuræ, tanquam excrementum quoddam adiunt, aliis copiosę & deletu difficiles: quarum vestigia atque notę multiplices in sacrificiis, imitationibus, & fabulosis narrationibus dispersæ conseruantur. Ac de mysteriis quidem, ex quibus maxima indicia & argumenta veritatis de natura geniorum duci possunt, os, vt cum Herodoto loquar, meum se contineat. Quæ verò feriæ & sacrificia, tāquam atri dies & nefasti, peraguntur, in quibus cruda vorantur, discerpuntur homines, ieiunia & planctus adhibentur, sępenumerò etiam obscena dicta, furorésq;, & conclamationes bellicæ excitatæ, cum fremitu & ceruicum iactatione: his ego nullum deum coli puto, sed placandorum & depellendorum malorum geniorum gratia instituta ea dixerim. & quòd olim homines immolati fuerunt, probabile est neq; deos poposcisse aut admisisse talia sacrificia: neq; reges tamen atq; duces frustra sustinuisse dare pro hostia prolem suam, & sacra ipsos fuisse auspicatos hostiámq; iugulasse: sed fecisse hoc vt iras & indignationes malignorum morosorúmq; auerruncarent geniorum, aut diris satisfacerent dęmonibus, nonnullorum etiam insanos & tyrannicos exsatiarent amores. qui cum non possent, aut non vellent corpore corpori misceri, sicvt Hercules Oechaliam virginis causa oppugnauit, ita validi violentiq; dæmones illi poscentes dedi sibi animam humanam corpori inclusam, cùm corporis cōmixtione amorē suum non possint explere, pestes vrbibus ac sterilitates inferunt, bellisq; eas & seditionibus exagitant, donec consequantur amatam animam. Nonnulli contrà. Cùm enim in Creta permultum exegissem temporis, cognoui ibi sacrum peragi absurdum, in quo etiam simulacrum viri capite truncatum ostendūt, aiúntq; hunc fuisse Molum Menonis patrem, qui cùm Nympham vi compressisset, absq; capite inventus fuerit. Et verò quas deorum raptiones, quos errores in fabulis referunt atq; agitant, tum occultationes eorum, exsilia, & obita ministeria: non diis isthęc euenerunt, sed geniis, quorum casus ob virtutem ipsorum & potentiam memoriæ sunt proditi. & neque Aeschylus rectè dixit,

Castúmq; Apollinem, extorrem cælo deum:

neq; Sophoclis Admetus:

Hunc Gallus ad molam excitans duxit meus.

Longissimè autem à veritate aberrant Delphorum theologi, qui putant hîc aliquando Apollinem cum dracone de oraculo decertasse: patiunturq; ista dici à poëtis & oratoribus in theatris de palma contendentibus, ac quasi dedita opera testimonio suo damnantibus ea, quæ ipsi in sanctissimis agunt sacris. Admirante Philippo (aderat enim is historiarum scriptor) & quærente, contra quos tandem ritus putaret testimonium ferri ab istis concertatoribus: Contra hos ipsos (inquit Cleombrotus) qui apud oraculum peragūtur hocce, quibus omnes Græcos qui sunt extra Pylas initiauit vrbs hæc, & vsq; ad Tempe progressa est. Nam tabernaculum quod nono quoq; anno iuxta aream excitatur, non cauernosa draconis est specus, sed exemplum tyrannici aut regij domicilij, itémq; irrupno in eam taciturna per locum qui Dolonea dicitur. tum patrimus matrimúsq; puer facibus ardentibus adducitur, ignéq; tabernaculo iniecto, sub versaq; mensa effusè nunquam retrò oculos reiicientes fugiunt. deniq; errores & ministeria pueri, & piacula quæ ad Tempe fiunt lustrandi gratia, magni alicuius sceleris facinorisq; audacter perpetrati suspicionem insinuāt. Nimis quàm enim ridiculum est, Socie, Apollinem ob interfectam bestiam expiationis indigum ad Græciæ extrema fugisse, ibiq; libationes quasdam fecisse, & ea egisse, quæ homines agūt vt iram avertāt ac placent geniorum quorundam, quos alastóres & palamnæos nominant, tanquam

a. Hy. 125.

Geniorum non vnum genus.

Sacrificia fœda.

Ritus Delphici.

veterũ aliquorum & nulla obliuione conterendorum scelerũ vltores. Quem verò ipse de fuga hac & exsilio sermonem audiui, valdè quidem absurdus & à probabilitate alienus est: sed si quid tamen veri continet, existimemus non exiguum aut vulgare aliquid istis temporibus circa oraculum evenisse. Sed ne videar, vt cum Empedocle loquar,

Culminibus nectens alia fastigia summa
Sermonum, variis incedere callibus, ——

finite me primis dictis finem cõvenientem imponere. Iam enim eò perventum est, audeamúsque id post multos alios ipsi quoque pronunciare, geniis qui oraculis ac vaticiniis præfecti sunt vel deficientibus omnino, etiam intercidere ista, vel fugientibus aut aliò migrantibus vim suam amittere: rursúsque longo pòst tempore reversis iis, tãquam instrumenta sonare fatidica loca eorum ob præsentiam. Quæ cum dixisset Cleombrotus, Heracleo: Sanè, inquit, nemo nobis adest profanus, aut qui de diis inconcinnas foveat sententias. Ipsi interim tamen, Philippe, nos attendamus, ne imprudentes orationi principia grandia, eáque absurda largiamur. Rectè mones, respondit Philippus. Sed quid nam in dictis à Cleombroto est, quod te potissimum terret? Tum Heracleo: Quod oraculis, inquit, præesse statuuntur non dii, quos par est nihil habere cum terrestribus negocii, sed deorum administri genii, id videtur mihi non malè pronunciatum esse. Quòd autem geniis istis tantùm non ex versibus Empedoclis palàm arreptis peccata quædam, calamitates, & errores à diis iniuncti adscribunt, denique morti perinde atque homines subiiciuntur, ferocius mihi videtur dictum, magisque barbaricè. Quæsiuit è Philippo Cleombrotus, quisnã & cuias esset hic adolescens. cognitóque nomine & patria, Ne nos quidem, inquit, mi Heracleo, ignoramus in sermonẽ nos incidisse absurdi suspectum. Sed non potest in disputatione de magnis rebus ad consentanea opinioni perveniri, nisi magnis vtamur initiò principiis. Tu verò nõ animadvertis id te auferre quod das. fateris enim esse genios: dum verò negas eos vitiosos esse ac mortales, non iam genios esse sinis eos. Qua enim re à diis different, si & natura interitui non obnoxia, & quod ad virtutem attinet perturbationũ errorísque expertes sunt? Cum ad hæc Heracleo tacitus quippiã secum cõmentaretur, sic Philippus infit. Non Empedocles tantùm, ô Heracleo, scriptum reliquit esse quosdã prauos genios: sed Plato etiam, Xenocrates, atque Chrysippus. Sed & Democritus dum precat imagines sibi obtingere felices, profectò ostendit esse alias quasdam adversas atque prauas, & quæ voluntatem ad mala incitent.

De geniorum morte.

De morte aũt geniorum narrationem audiui viri nequaquam fatui aut vani. Aemiliani rhetoris, quẽ & vestrum nõnulli audiuerunt, pater fuit Epitherses, ciuis meus, & grammaticæ doctor. Is aiebat se aliquando in Italiam nauigare intendisse, ac conscendisse nauim, quæ & mercibus & multis vectoribus esset onusta. sub vesperam verò, cum iuxta Echinadas essent, ventum posuisse, nauímque incerto cursu prope Paxas delatam. vigilasse tum vectorum plerosque, multos etiamnum à cœna potasse. Tum subitò ab insula Paxis auditam fuisse vocem, quæ Thamûn quendam nominatim cieret, non sine admiratione hominum. erat autem Thamûs iste Aegyptius gubernator, paucis vnà vehentium de nomine notus. Hunc bis vocatum, siluisse: tertiò vocanti se dedisse. eúmque contenta voce dixisse: Vbi ad Palodes veneris, annuncia magnum Panem esse mortuum. Perterritos aiebat Epitherses hoc audito vniuersos, ac inter se disputasse præstarétne exsequi hoc mandatum, an verò omittere, neque quicquam curiosè agere. Thamûn aũt statuisse, si ventus spiraret, tacitũ se prætervecturũ: sin malacia ad eum locum pervectis exsisteret, expositurum quod audiuisset. Postquam ad Palodes pervẽtum fuit, cùm neque ventus esset, neque fluctibus mare exagitaret, Thamûn è puppi versus terram prospexisse, ac quod inaudiuerat dixisse, Mortuus est magnus Pan. Vix dũ conticuisse illum, & gemitum magnum exauditum fuisse, nõ vnius sed multorũ, admiratione mixtum. Quod aũt fieri solet cùm evenit aliquid multis testibus præsentibus, statim rei famam Romæ fuisse diditam, Thamúnque à Ti. Cæsare fuisse accersitum, ac Cæsarem ita pro certo credidisse, vt de Pane illo diligẽter inquisiuerit. Doctos verò, quos ille multos secum habebat, cõiecisse eum esse, qui Mercurio & Penelopa fuisset natus. Habuit autem Philippus testes quosdam ex iis qui tum vnà aderant, & Aemiliani iam senis auditores fuerant.

Insulæ ad Britanniam.

Demetrius porrò narrauit, insulas circa Britanniã esse multas hinc inde sparsas (quales ex eo Sporades Græcis dicunt) eásque desertas, quarũ nõnullæ geniorum & heroum dicant. Se quoque mittente imperatore cognoscẽdi atque perlustrãdi gratia profectum in eã quæ desertis proxima, à paucis tenebat incolis, sed quos omnes

Britan-

Britanni sacros inviolabilésq; haberent. statim verò post ipsius adventum magnam in aëre confusionem exstitisse, & portenta multa, ventósq; in procellas erupisse, & ignitos vortices in terram delatos fuisse. sub horum finem, insulares dixisse, aliquem eorũ qui præstantioris humana sunt naturæ, esse defisse. sicut enim lucerna, dum accendit, nihil secum mali trahit: cùm exstinguitur, molestiam multis adfert. sic magnas animas effulgere quidem placidas & innoxias: dum delentur autem, atq; occidunt, sæpe (sicut & in præsentia) ventos ac tempestates excitare, aliquando etiam pestilentia aerem inficere. Sane ibi quandam esse insulam, in qua Saturnus captiuus detineatur à Briarco, dormiẽs: (hoc enim vinculum adversus eum fuisse exeogitatum) & adesse Saturno multos genios, comites ipsius ac famulos. Hunc sermonẽ excipiens Cleombrotus, Habeo, inqt, ipse etiam quę narrare possim horũ germana: sed ad præsens propositum sufficit non adversari dictis, neq; impedire quo minus vera putentur. Et verò Stoicos nouimus non modò de geniis in eadem nobiscum sententia esse, sed etiã de diis, quorum tantum statuunt numerum, vnum duntaxat æternum interitúsq; expertem, reliquos & natos & obituros censere. Neq; metuendæ sunt nobis Epicureorum sannæ atq; risus, quibus etiam adversus providentiam vti non verentur, dum eam fabulæ titulo irrident. Nos fabulæ nomen rectiùs comperere dicimus in infinitatem eorum, quę de tot mundis nullum habet diuina gubernatum ratione, sed omnes casu vt natos, ita etiam constantes. *Contra Epicureos.* Quod si omnino ridendum est in philosophia, imagines istæ rideantur mutæ, cæcæ, atque inanimæ, quas illi nescio vbi permanere aiunt, & infinitos annorum circulos conficere apparendo, passímq; oberrando, cùm aliæ à viuis, aliæ à pridem crematis aut etiam putredine absumtis defluxerint corporibus. hos, inquam, rideamus, qui nugas ac vmbras huiusmodi in philosophiam attrahũt, interim indignè ferentes, si quis afferat geniis non natura modò, sed ratione etiam congruere vt multũ temporis permaneant. Secundum hæc Ammonius: Rectè, inquit, mihi pronunciasse videtur Theophrastus. Quid enim obstat quin vocem grauissimam & philosophiæ convenientissimam recipiamus? quæ si reiiciatur, multa eorum simul abolet quæ fieri possunt, demonstratione autem carebunt: sin admittitur, nihil secum trahit impossibile aut quod non exstiterit. Quod tamen vnum audiui Epicureos adferre contra Empedoclem genios introducentem, non posse eos, mali cùm sint & vitiosi, beatos esse ac longæuos, quòd multa adsit prauitati cæcitas, procliuisq; ad ea quæ interimunt lapsus: id verò fatuum est. Hac enim ratione efficitur, Epicurũ Gorgia sophista, & Metrodorum Alexide comœdię scriptore esse deteriorem. hic enim duplum annorum vitæ Metrodori viuendo confecit: Gorgias ampliùs triente seculum Epicuri superauit. Alia nimirum ratione validam rem esse virtutem, vitium imbecillã dicimus, non quòd ad corporis durationem aut dissolutionem respiciamus. quãdo etiam animalium multa tarda hebetiq; indole prædita, multa etiam libidinosa & incomposita diutius viuũt, quàm ingeniola & callidissima alia. Itaq; non rectè deo Epicurei immortalitatem ideò tribuunt, quòd caueat & repellere possit quæ vim habẽt interimendi. oportebat enim in ipsa natura beati immunitatem perpessionum ac interitus inesse, neq; opus habere labore ad eam consequendam vllo aut negocio. Sed fortassis parum æqui animi esse videatur disputatio contra absentes. itaque Cleombroti est quam de migratione & fuga geniorum intermisit orationem resumere ac persequi. Tum Cleombrotus: Atqui mirer profectò, inquit, si non multo absurdior dictis vobis iudicetur, quanquam cum naturæ rerum explicatione videatur cohærere, Platóque ei incentiuũ præbuerit, non apertè pronuncians, sed obscura opinione suspicionem quandam de re ambagibus perplexam prodiderit: caute is quidem, sed tamen multis ipse quoque philosophorum clamoribus impetitus. Verùm quando in medium proposita est cratera fabularum sermonibus permixtarum, neque temere in æquiores auditores incidere liceat, vbi hæ narrationes velut peregrinum nomisma examinari possint: non grauatè vobis barbari hominis narrationem largiar. quem hominem multis ipse erroribus, indicióque mercede ampla persoluta, apud rubrum mare semel quotannis hominum congressui se exhibentem, reliquum tempus (vt ipse aicbat) cum vagis Nymphis & geniis degentem, ægrè demum inveni, ab eóque comiter ad colloquium sum admissus. Formosissimus iste hominum, quos ego quidem viderim, erat, & ab omni perpetuum morbo securus viuebat, singulis mensibus semel fructu herbæ cuiusdam medicato & amaro vescens. *Homo sine cibo viuens.* multis vtebatur linguis, mecum autem Doricè maximam

partem locutus est, sermone non multum à carmine ac cantu differente. loquente autem ipso suauis odor locum obtinebat, ore ipsius suauissimè fragrante. Is cùm totum tempus in cognitione ac consideratione rerum consumeret, vno die quotannis afflatu ad vaticinandum agebatur, & ad mare se conferens futura prædicebat: accedebant autem eò & principes & regum scribæ, eòque audito discedebant. Hic ergo diuinationem geniis acceptā ferebat, plurimúsque erat in Delphorum mentione. & quæ hîc Baccho evenisse dicuntur, & sacrificia peraguntur, omnia inaudiuerat. Verùm cùm hæc esse magnos geniorum casus affirmabat, tum ea ipsa, quæ de Pythone feruntur. Quem qui occidit, eum neque per nouem annos, neque apud Tempe exsulasse aiebat: verùm eiectùm venisse in alium mundum, atque inde circumactis nouem magnorum annorum curriculis, expiatum, veréque Phœbum, id est mundum rediisse, atque oraculum recepisse, quod interim custoditum à Themide fuerat. Eandem esse rationem docebat Typhonicorum & Titanicorum. fuisse pugnas geniorum adversus genios, tum exsulia superatorum, aut pœnas à deo peccantibus impositas: quomodo Typhon in Osiridem, & Saturnus in Cœlum fertur commisisse: quorum obscurior factus est cultus, aut etiam planè intercidit, cùm ij in alium commigrauerint mundum. Nam & Solymos audio Lyciorum vicinos Saturno quantos non alij maiores habuisse honores. sed cum is interfectis ipsorum principibus Arsalo, Dryo, & Trosobio, fugit, ac aliò (incertum quò, neque ipsi possunt hoc dicere) commigrauit: eo neglecto principes istos Scirorum deorum appellatione adfecisse. perque eorum nomen publicè ac priuatim exsecrationes fecisse Lycios. Huius generis multa desumi possunt ex his, quæ tradita sunt de diis. Quod autem nominibus deorum receptis quosdam genios appellamus, id (addebat hospes) mirum videri non debet. cui enim deo quivis geniorum adiunctus est, & à quo vim honorémq; adeptus, ab eo nomen habere gaudet. sicvt & nostrûm alius Iouius, alius Mineruius, alius Dionysius, alius Apollonius, alius Mercurialis dicitur. Sed quidam geniorum etiam fortuitò rectè appellati sunt: alij nihil ad se pertinentes, sed alienas deorum denominationes nacti. His dictis cùm obticuisset Cleombrotus, nemo fuit cui non admirabilis sermo hic videretur. Heracleone autem interrogante, Quónam modo ista ad Platonem pertinerent, & quomodo is occasionē huic præbuisset sermoni: Probè, inquit Cleombrotus, meministi, Platoni infinitatem mundorum absque vlla dubitatione improbatam, de multitudine autem definita eum dubitasse: cúmque iis qui singulos mundos singulis elementis adsignant, vsq; ad quinarium mundorum numerum probabilia secutus argumenta concessisset, ipsum in vnius mundi assertione se continuisse. Videtúrque hoc Platoni esse peculiare, reliquis à mundorum multitudine valdè abhorrentibus, quòd eam non pro materiæ ratione definirent, sed hanc egressi statim in infinitam & molestam inciderent infinitatem. Tum ego: Peregrinus verò, aiebam, iste tuus eandémne quam Plato mundorum multitudinem censebat? aut in tuo cum eo congressu ne explorauisti quidem eius sententiam? Respondit hæc Cleombrotus. An verò mihi quicquam prius esse debuit, quàm vt de talibus rebus interrogarem audirémque alacriter? cùm se ille mihi tam facilem præberet. Dicebat ergo ille, mundos neq; innumeros esse, neq; vnum, neq; quinq; mundos, sed numero C X X C I I I, triquetra figura collocatos, ita vt in quovis latere sint L X, in quovis angulo vnus. qui verò deinceps sint positi, horum proximum à proximo semper sensim tangi, ac circuire eos velvti in chorea. Planiciem porrò, quæ triangula hac figura includitur, communem esse omnium larem siue focum, & campum veritatis dici, vbi repositæ sint rationes & formæ atque exemplaria eorum quæ exstiterunt & existent, immobilia hęc omnia, circáque ea esse æternitatem, cuius quasi defluens quædam portio feratur ad ea quæ sunt in tempore. Hæc videnda & contemplanda offerri humanis animis semel intra annos C C I Ↄ Ↄ, siquidem rectè viuant. & quæ hic optima sacra aut mysteria putantur, somniū esse istius contemplationis atq; sacri spectaculi. addebátque aut propter ea quæ isthic sunt bona homines litteris philosophiæq; studere, aut inanem sumere operam. Hæc, aiebat, ego ipsum hisce de rebus audiui scilicet vt fit in sacrificiorum & mysteriorū traditione differentem, cùm nullam dictis demonstrationem adderet, neq; argumentis fidem conciliaret. Hic ego è Demetrio quærere, quî haberent procorum verba Vlissem admirātium, cùm is arcum manibus tractaret. cúmq; memoria ipsi ea suggessisset: Idem, inquam, mihi subit dicere de peregrino isto:

Geniorum nomina.

Quot sint Mundi.

En

En contemplator fuit, ac fur callidus iste Odyss.ρ.197.

ſententiarum ſermonúmq; omnis generis, variéq; pervagatus litteras: neq; barbarus fuit, ſed Grȩcus, & eruditione Grȩcanica affatim refertus. Arguit hoc numerus mundorum, non Aegyptius aut Indus, ſed Dorienſis, è Sicilia propagatus, cuius autor Petro fuit Himeræus. Huius quidem libellum ipſe non legi, neq; ſcio an extet etiamnum. Sed Hippys Reginus, cuius meminit Phanias Ereſſius, hanc ait opinionem ac ſententiam eſſe Petronis, mundos eſſe CLXXXIII, qui ſeſe invicem elemento attingant. quid autem ſit cõtactus ratione elementi, non explicat, neq; quicquam aliud adiicit, quod rem probabilem faciat. Sub hæc Demetrius: Et quæ, inquit, probabilitas his in rebus inſit? quando ipſe Plato nihil conſentaneum aut veriſimile effatus, autor duntaxat huius fuit ſententiæ. Vos tamen grammaticos, inquit Heracleo, audimus nos, opinionem iſtam Homero vindicantes, qui vniuerſum in quinque diuiſerit mundos, Cœlum, Aquam, Aërem, Terram, Olympum: de quibus duos relinquat cõmunes, ſcilicet terrã vniuerſi infimam, & Olympum ſupremam partem: reliquos autem tres tribus diis attribuat. Eodem autem modo Plato quoq; videtur pulcerrimas eaſdémq; primas corporum ſpecies vniuerſi diſtinctis partibus accommodans, quinque facere mundos, Terræ vnum, vnum Aquæ, alios Aeris, & Ignis: extremũ, qui hos contineat, quem duodecim baſium corpori ob varietatem motus & multitudinem laterum comparauit, quòd illam figuram maximè converſionibus motibúſq; animalibus congruere exiſtimaret. Intuitus hæc Demetrius: Quid in præſentia Homerũ mouemus? ſatis iam eſt fabularum. Plato autem nequaquam quinq; in partes diuidendo vniuerſum, quinq; mũdos volunt appellari. quo enim loco pugnat adverſum eos, qui infinitos ponunt mundos, ſibi inquit videri vnicum à deo factum eſſe, eóq; contẽtum deum, quòd ex vniuerſa corporea mole totus, perfectus, nihilq; extra ſe poſitũ requirens extiterit. Vnde etiam non nemini mirari ſubeat, qui verum ipſe dicens, aliis anſam præbuerit ſententiæ probabilitatem non habentis neq; rationem vllam. Vniuerſi quidem infinitas pro argumento ſumi vtcunq; poterat, ſi quis ab vnitate mundi diſcederet. quòd autem præciſè quinq;, non plures neq; pauciores mundi ſtatuuntur, id nimis quam eſt ab omni veri ſpecie & ratione alienum: niſi tu quid dicis, aiebat in me reſpiciens. Ego autem: Nimirum videtur, inquam, vobis omiſſa de oraculis diſputatione, quaſi ad finem iam perducta, aliam ſuſcipere? Non, inquit Demetrius, iſtam miſſam faciemus: ſed hanc nobis ſeſe ingerentem non præteribimus. non enim huic immorabimur, ſed ita attingẽtes, vt quid probabile ſit nobis appareat, ad propoſitam initiò quæſtionem nos referemus. Tum ego ſic: Primùm, inquam, ea quȩ non ſinunt infinitos mundos ſtatuere, non impediunt quo minus vno plures cenſeantur mundi. fieri enim ſic quoq; poteſt vt pluribus in mundis diuinationi locus ſit, & fortunæ minimus interventus, pleraq; autẽ & maxima ordinatis motibus ac viciſſitudinibus ferantur. quorum nihil infinitas admittere poteſt. Deinde rationi magis cõſentaneum eſt diuinæ naturæ, non eſſe vnicum ac ſolitarium mundum. Deus enim perfectè bonus cùm ſit, nullius virtutis eſt expers, minimè omnium iuſticiæ & amiciciæ: quȩ pulcerrimæ ſunt, deúmq; apprimè decent. Ad hæc nihil fruſtra vt habeat aut quo non vtatur, dei fert natura. Sunt ergo extrà alij dij aliique mundi, erga quos vtitur virtutibus iſtis ad communitatem pertinẽtibus. non enim erga ſe iis vtitur, neq; pars ipſius ſunt vſus iuſticiæ, gratiæ, benignitatis: ſed ad alios referuntur. Quare probabile non eſt amiciciæ, vicinitatis, ac commerciorum exſortem mundum in vacua infinitate fluctuare. Iam ipſam videmus naturam ea quæ ſunt ſingula, generum & formarum complexu tanquam vaſculis aut ſeminũ involucris cõtinere. Neq; enim vlla res naturalis ſubſiſtit, cuius non ſit etiam cõmunis aliqua ratio ſiue notio: neq; appellatio ei ſui generis congrueret, niſi præter eam communem rationem ſuis peculiaribus qualitatibus ab aliis eiuſdem generis rebus diſtingueretur. Atqui mundus non dicitur communis eſſe, ſed certis qualitatibus ſiue proprietatibus deſcribitur. ergo certis differentiis ab aliis eiuſdem generis mundis diſtinctus, ſuam peculiarem hanc formam obtinet. Præterea cùm neque homo vnicus, neque vnicus equus in natura rerum ſit, neque aſtrum, neque deus, neque genius: quid obſtat quin dicamus non vnicum, ſed plures numero mundos naturam complecti? Qui enim dicit vnam quoque duntaxat eſſe terram, vnicum mare, is allucinatur, partium ſimilitudinem in rebus evidentem non animadvertens. Terra enim in eiuſdem nominis partes diui-

Marginal notes: Iliad.ο.189. (beside "mundos, Cœlum, Aquam…"); *Eſſe plures vno mundos.* (beside "fieri enim ſic quoq;…")

ditur, itémque mare: mundi pars iam non itidem mundus est, sed diuersæ naturæ res. Porrò quod nonnulli vniuersam materiam vni mundo impendunt, maximè id metuentes, ne si quid extra istum relinqueretur, id allisionibus atque ictibus huius mundi compagem disturbaret: inanis est metus. Cum enim sint plures mundi, quorum quisq; sua contineatur substantia atq; materie quam certa mensura definit suæq; extremitates: nihil ordinis exsors & incompositum ac tanquam excrementum foras prolapsum relinquetur. Vniuscuiusq; enim mundi forma materiam sibi destinatam continens, nihil patietur temerario motu citatum in alium decidere mundum, aut ex alio in se. eò quòd natura neq; infinitam admittit multitudinem, neq; temerarias & ordine rationéq; carentes motiones. Quod si quid ab vno mundo in alium defluit: necesse est huiusmodi influxus cognatos inter se, gratósque esse, & mixtione fieri optimè mundorum naturæ conveniente: quo modo siderum fulgores siue radij inter se contemperantur. ipsósque mundos delectari dum benigno invicem se contemplantur vultu: diísque, qui in singulis sunt multi ac boni, congressus amicos exhibere. Horum omnium, quæ dixi, nihil nefas est, nihil fabulosum, nihil rationi adversum. Nisi me Hercle Aristotelis aliquis sententia terretur, tanquam naturæ consentanea.

Aristotelis sententia censetur.

Cùm enim, vt ipse inquit, quodvis corpus suum habeat proprium locum: necesse est terram vndiquaq; ad medium ferri, & aquam super hāc, leuioribus subsidentem. ergo si plures sint mundi, eveniet vt terra multifariam igni & aëre superior, multifariam item inferior extet: idémque de aere & aqua intelligendum, quæ alicvbi suis in locis a natura attributis erunt, alicvbi non erunt. quæ cum sint, vt ipse censet, impossibilia: neq; duos esse, neq; plures mūdos statuit, sed vnū hunc ex vniuersa cōpactum substantia, in quo corpora iuxta legē naturæ sint locorū differētiis disposita. Verùm hæc ipsa probabiliter magis quàm verè dicta ab eo sunt, idq;, mi Demetri, sic dispiciamus. Corporū alia ad mediū & deorsum, alia à medio & sursum, quædā circa medium & in orbē moueri dicens, cuiúsnā rei respectu mediū sumit? Non equidē inanis cōparatione sumit, quod nullū est ipsius sententia. & qui vacuū ponūt, medio hoc ipsorum opinione caret, vt & principio, & fine: quę sunt extremitates, quibus in infinito nō est locus. Atque vt extorqueas Aristoteli assertionem inanis, tamen intellectu arduum est, quænam eius ratione corporibus differentia motuum debeat tribui. nam neq; in inani vis est corporum, neq; voluntatem habent corpora & appetitum quo medium affectent & vndiquaq; ad illud contendant. sed tamen difficile est intelligere, quomodo corpora ad incorpoream atq; indifferentem rem ferantur, aut ab ea motū momentúmve consequantur. Restat vt medium non loci ratione, sed corporis accipiamus.

Medium mundi.

Cùm enim mundus hic ex multis ac dissimilibus corporibus in vnam compactus sit ac concinnatus molem, necessariò differentiæ eorum motus vicissitudines efficiunt. Id ex eo fit evidens, quòd singula dum substantiam mutant, simul etiam locum alium à priore occupāt. dissipatio enim à medio sursum elatam materiā per circulum didit: cōncretio & stipatio deorsum eam ad medium cogit atq; deprimit. qua de re non est opus hoc loco copiosiùs disserere. Quam enim causam harum affectionum atq; mutationum effectricem posueris, ea vnumquemvis in seipso continebit mundum. quivis enim peculiare habet medium, suas corporum affectiones, mutationésq;, suā naturam & vim, quæ suo quodq; in loco conseruet. Quod enim extrà est, siue id nihil est, siue infinitum inane, non præbet medium: sicvt docuimus suprà. Cùm autem plures sint mundi, vnicuiq; suum est medium, ac proinde peculiaris etiam cuivis motus, aliis ad medium, aliis circa id, aliis ab eo: sicvt ipsi distinguunt. Qui autem proposita mediorum multitudine contendit vndique omnia grauia ad vnum medium compelli, is perinde facit ac si postulet omnium hominum (qui numero sunt permulti) sanguinem in vnam aliquam venam confluere, omniáq; cerebra vna contineri membrana: quia nimirum iniuriam naturæ fieri putet, si corporum naturalium non omnia solida vno, rara itidem suo quodam sint in loco. Nam & hic absurdum tuetur, & is ineptè facit, qui ferre æquo animo non potest vt tota quævis suis vtantur partibus, naturæ ratione atq; ordine debito dispositis. Id quidem absurdum foret, si quis diceret mundum esse qui ita in se Lunam habeat, sicvt homo in calcibus cerebrum si gestet, & cor in temporibus. Sed plures à se invicē separatos mundos statuentem, vnà cum totis etiam partes segregare ac diuidere, non est à ratione alienum. vnius enim cuiusque mundi terra, mare, cœlum, secundum naturam erunt collocata. & quivis mundus superi-

peri-

periora, inferiora circulo ambientia, centrum habebit non alterius, sed sui ipsius sua-rúmq; inter se partium respectu, intra, non extra se. Quem enim quidam lapidem extra mundum positum pro argumento adhibent, is neque quietis expeditam, neque motus opinionem adfert. Quomodo enim vel manebit, pondere præditus? vel ad mundum feretur, reliquorum instar grauium, cuius pars non est, neque in naturam eius compositus? De terra autem in altero contecta atq; deuincta mundo non erat necesse solicitum esse, quomodo non auulsa pondere suo ab vniuerso in hunc mundum transiret: cùm videamus naturâ suo quasq; partes loco cohibere. Etenim si non ipsius mundi respectu, sed extra eum superiora & inferiora cõparare instituamus, in easdem cum Epicuro incidemus difficultates, qui atomos vniuersas mouet in loca sub pedibus sita: quasi verò aut inane pedes habeat, aut infinitum in se cogitari superius inferiúsve aliquid sinat. Itaq; Chrysippum admirari licet, aut potiùs vehementer dubitare quid nam ei ad animum acciderit, cùm mundum in medio collocatum scriberet, eiúsq; substantiam ab æterno medium occupasse locum, qui non minimum ei ad permanendum & interitus immunitatem momenti contulerit. Hoc enim in quarto de Possibilibus libro tradit, medium inanis locum non rectè somnians, & adhuc causam cur mundus permaneat absurdiorem fictitio isto medio adsignans. cum quidem alibi sæpe dixisset substantiam suis in medium & à medio suo motibus dispensari ac contineri. Et quidem reliqua Stoicorum interrogata quem terreant? dum quærunt quî vnum fatum, vna prouidentia maneat, ac non plures Ioues fiant, si plures sint mundi. Primùm enim si absurdum est multos esse Ioues, ipsorum decreta multo erunt absurdiora. faciunt enim in infinitis mundorum conuersionibus infinitos Soles, Lunas, Apollines, Dianas, Neptunos. Deinde quæ necessitas cogit multos esse Ioues, si plures sint mundi, non singulis præesse principem Vniuersi deum mente ac ratione præditum, qualis est qui à nobis dominus omnium ac pater cognominatur? Aut quid obstabit, quo minus Iouis fato ac prouidentiæ omnes ij obediant, iisque singula inspiciat, ac dirigat, singulis præbens initia, semina, ac rationes eorum quæ peraguntur? Cùm enim in rebus humanis sæpenumerò vnum aliquod corpus ex diuersis corporibus constet, quorum pro se quodvis viuat, intelligat, sentiat, vt est cõcio, vt exercitus, vt chorus, quod & Chrysippo visum fuit: in vniuerso nefas nequaquam putãdum est, esse mundos X, L, aut C, qui omnes vna regantur mente, & ab vno pendeant principio. immò autem admodum deos decet talis dispositio. Non enim tanquam apum examinum ductores eos debemus statuere qui nusquam exeant, aut materiæ inclusi adseruentur, ac quasi in ea obthurentur. id quòd faciunt Stoici, qui deos introducunt aërum, aquarum, & ignium affectiones seu facultates quasdam insitas, eósq; & gignũt cum mundo, & rursus cum eodem comburunt. neq; eos liberos ac solutos instar aurigarum aut gubernatorum faciunt: sed quo modo simulacra suis basibus adfixa sunt, ita deos corporeæ inclusos naturæ ac tanquam clauis immissis adstrictos faciunt, consortes omnium mutationum, etiam ad interitum vsq;. Hæc verò, nisi fallor, magnificentior est & maiestati deorũ affinior sententia, esse eos liberos, neq; alieno subiectos dominio. vtq; Castores auxilium iactatis tempestate ferunt, suóq; adventu Dij Stoicorum.

Leniunt fluctus, celeresq́; ventos,

non ipsi simul nauigantes, aut in eodem versantes periculo, sed ab alto supervenientes salutémq; adferentes: ita eos alium aliâs inuisere mundum, cùm contemplationis ductos iucunditate, tum quòd sua natura singulorum gubernationem adiuuãt. Nam Homericus quidem iste Iupiter non vsq; adeò longè oculos à Troia divertit, in Thraciam & Nomades Istri accolas intuens. verus autem pulcras habet, ipsiq; conuenientes in variis mundis mutationes, non inane extra infinitum cernens, neq; seipsum ac nihil aliud (quæ nonnullorum fuit opinio) considerans: sed opera deorum & hominum, motúsq; & conuersiones siderum multiplices contemplans. Non enim odit mutationes diuina natura, sed admodum iis delectatur, si licet hoc colligere ex siderum vicissitudinibus conspectui nostro expositis. Enimverò infinitas omnino bruta est & importuna, neq; deum admittit, fortuna & casu omnibus in rebus vtitur. At in certa multitudine definitóq; numero mundorum administratio ac prouidentia versans, ei quæ in vnum aliquod corpus illapsa eique adfixa id infinities transmutat atq; refingit, neq; maiestate cedit, neque est laboriosior. Hæc ego locutus, conticui. Philippus autem temporis exiguo spacio elapso, Hæc, inquit, Siene habeant an secus, Initio Iliad. n

meum non est affirmare. Quod si tamen deum extra vnum mundum proferimus, cur cum quinque duntaxat artificem faciamus mundorum, non plurium, & quæ sit huius numeri ad multitudinem mundorum ratio, cogniturum me maiore cum voluptate arbitror, quàm quæ sit Ei hæc dedicati causa.

Cur quinque mundi. Quinarij natura.

Is enim numerus neq; triangulus est, neque quadratus, neq; perfectus, neq; cubicus, neq; vllam aliam videtur elegantiã offerre iis, qui studio istarum rerum afficiuntur, hásq; magni faciunt subtilitates. Illa autem ab elementis ratiocinatio, quam Plato per ænigma innuit, omnino obscura ac intellectu difficilis est, neq; probabilitatem aliquam præ se fert, qua inductus concluserit, cùm sint quinq; corpora æquiangula & æquilatera æqualibúsq; contenta superficiebus, ea in materiam venisse, & ex his statim quinq; cõfectos esse mundos. At verò, inquam ego, videtur Theodorus Solensis non ineptè rem explicasse, vbi mathematica Platonis interpretatur. Sic autẽ tractat. Pyramis, octaëdron, quod est octo, icosaedron quod est viginti, & dodecaedron, quod est duodecim basium corpus, quæ prima ponit Plato, pulcra quidem sunt omnia, ob proportionum & rationum æqualitates: neq; his melius quicquam aut aliud simile componere naturæ atq; concinnare est relictum. Vnam tamen omnia compagem sortita non sunt, neq; ortum habent similem. sed tenuissimum est corpus atq; minimum Pyramis, maximum & plurimis constans partibus dodecaedron: reliquis è duobus icosaedron numero constat triangulorum ampliore quam duplò, si cum octaedri conferatur triangulis. Impossibile itaq; est, ex vna simul isthæc omnia nasci materia. Tenuia enim & exigua, ac quorum simplicior est constructio, illa prima obtemperare motori atq; efformatori materiei, constituiq; oportet, & priùs existere quàm ea quæ magnas partes ac multa habent corpora: è quibus est dodecaedron, cuius compages plus requirit laboris. Hinc sequitur solam pyramidem esse primum corpus, reliquorum nullum, cùm ortus eorum natura sit posterior. Est autem huius quoq; absurdi remedium, materiæ in quinq; mundos diuisio ac diductio. alibi enim primum pyramis exstitit, alibi octaëdron, alibi icosaëdron. ex eo autem, quod in quavis materiæ parte primum exstitit, reliqua oriuntur secundum concretionem partium, qua omnium in omnia mutatio efficitur. id quod Plato ipse monstrat ferè per omnia orationem deducens. nobis satis erit breuiter sic intelligere. Aër fit igni exstincto, rursúmq; aër attenuatus ignem edit. horum affectiones & mutationes considerari debent in vtriusq; seminibus. Semina ignis sunt pyramis ex XXIV primis triangulis conflata. aëris autem, octaedrum ex XLVIII eiusdem generis trigonis. Fit ergo aëris vnum elementum è duobus ignis coactum & temperatum: rursúsq; vnum aëris corpus diuisum, in duo ignis corpora secernitur. iterúmque in sese compactum atq; coiens, abit in aquæ formam. Itaq; vbiq; semper illud quod primò exstitit, mutatione sui reliquis expeditam nascendi rationẽ præbet. vt iam non vnum duntaxat sit primum, sed aliud in alia materiæ parte princeps originis reliquorum, idémq; omnibus primordij nomen hoc modo seruetur. Hîc Ammonius. Animosè quidem, inquit, ista & magno cum studio Theodorus elaborauit. mirer verò, si non sumserit ea, quorum alterum ab altero euertitur. Ponit enim, quinq; ista non simul omnia nasci, sed id semper priùs oriri, quod tenuissimum est ac minore negocio constituitur. Deinde, tanquam non pugnans huic sumtioni, sed eius consequens, subdit, Non omnem materiam occupari a tenuissimo & simplicissimo corpore: sed aliquando etiam grauia & multis constantia partibus ortùm ex materia antecapere. Præterea quinque primis corporibus propositis, ideóq; totidem esse mundos affirmato, probabilitate tantùm quatuor corporibus tractãdis vtitur, cubum autem tanquam in calculorum ludo subtrahit,

Cubus.

qui neq; mutari in reliqua potest, neq; reliqua in ipsum, cùm triangula sint diuersi generis. Illis enim omnibus commune ponitur principium semissis trianguli, huic autem soli peculiare æquicrurum triangulum, quod cum illo inclinatione aliqua coire, aut cõmisceri & vniri nequit. Ergo cum sint quinque corpora, quorum vnumquodque vt primum in vno de quinq; mundis materiam occupauit, reliquorum originis princeps sit: fiet vt vbi cubus primò exsistet, reliquorum nullum sit futurum, cùm in eorum nullum mutari cubus queat. Omitto, quòd elementum dodecaedri aliud faciunt, non scalenum istud, ex quo Pyramidem, octaëdrum, & icosaedrum Plato constituit. Itaq; tibi (subridens autem simul hæc dicebat Ammonius) aut dissoluenda hæc sunt, aut proprium aliquid adferendum, quo nos à communi hac hæsitatione expedias. Ego in hæc verba respondi. Non habeo sanè

in

in præsentia probabilius aliquid. præstat tamen fortasse suæ quàm alienæ opinionis rationes reddere. Rursum ergo sermonem à principio arcessens dico. Cùm constet duas esse naturas, vnā sensilem, ortui, interitui, mutationibúsq; & motibus variis obnoxiam: alteram, quæ solo intellectu percepta semper eodem se habet modo: periniquum, amice, videtur hanc diuisam fuisse distinctam dicere differentiis, corporeā autem & motibus subiectam si quis non concedat vnam esse cohærentē sibi & partium invicem momentis vnitam, sed separet ac divellat, indignari & fremere. Nimirum enim stabilia & diuina magis convenit invicem esse continuata, omnémq; quantum eius fieri potest sectionem ac divulsionē fugere. quanquam Diuersi natura hæc quoq; aggressa, maiora fecit quàm quæ distantia locorum æstimantur inter ea intervalla: tanta est mentis notionum & idearum dissimilitudo. Itaq; Plato opponens se iis qui vnum pronunciant esse Vniuersum, quinq; statuit principia, Ens, Idem, Diuersum, Motum, Quietem. quæ cum sint, nō est mirum si corporeorum principiorum quodvis sui aliquod exemplū imitando in natura impressum habet, non expers mixtionis aut sincerum, sed vt singula singularū facultatū participent aliquid. Proinde cubus perspicuè signū est quietis conveniens, propter superficierum stabilitatē. pyramidis igneam vim & ad motum agilitatē quivis in laterum & angulorū acumine depræhēderit. natura dodecaëdri, quę apta est ad complectendū reliquas figuras, Entis effigies omnia corpora comprehēdentis videtur esse. de reliquis duobus icosaëdrum diuersi, octaëdrum eiusdem ideæ convenit. itaq; alterū aërem qui vna in forma omnem substātiam continet, alterum aquā quę temperando plurimas qualitatis species recipit, exhibuit. Quod si ergo natura in omnibus æqualitatem exigit, mundos neq; plures exemplis istis consentaneum est, neq; pauciores esse. vt cuivis sua sit princeps constitutio atque vis, sicvt in compositionibus erat corporum. Atque hac quidem oratione eos libuit demulcere, qui mirantur nos naturam ortui & mutationi obnoxiam in tot partiri genera. Hoc autem vnà mecum vniuersi perpēdite, quòd supremorum principiorum, Vnius inquam & infiniti Binarij, hoc quia elementum est omnis informitatis & confusionis, Infinitas dicitur: Vnitatis autē natura cum definiat ac determinet infinitatis vacuum, & ratione ac finibus carentem naturam, informat eam, atque vtcunque appellationem quæ in singulis monstratur sensilibus sustinet atq; accipit. Hæc principia primùm in numeris apparent. immò omninò numeri appellatio multitudini non congruit, nisi infinitatem materiæ tanquam forma quædam subiens, alicvbi minus, alicvbi amplius decidat. tunc enim vnaquævis multitudo fit numerus, cùm vnitate definitur. vnitate abolita, rursum infinitus binarius omnia confundens, incomposita, infinita, immensaque reddit. Quoniam autem forma non est abolitio materiæ, sed subiecto speciem ordinémque adfert: necesse est etiam in numero vtrunque inesse principium, vnde primum discrimen, maximáque dissimilitudo ortum habet. Est enim infinitum principium causa paris numeri efficiens, melius principium imparem gignit. Primus autem parium est binarius, imparium ternio. è quibus conflatur quinarius, ob compositionem vtrique communis, vi autem sua impar. Oportebat enim, cùm natura sensilis & corporea cōcreta, necessitate diuersi in aliquot diuideretur partes, harum numerum neq; parium esse primū, neq; imparium, sed tertium ex his compositum. vt fieret ab vtroq; principio, & eo quod parem, & eo quod imparem architectatur. non enim poterat alterum ab altero divelli: cum vtrunq; principij naturā facultatemq; obtineat. Ambobus ergo copulatis, melius principiū prævaluit infinitati diuidenti, inhibuítq;, & cum ab vtroq; divelleretur materia, in mediū iniecta vnitate effecit, ne Vniuersum in duas scinderet partes. ita multitudo quidē mundorū exstitit ob diuersitatis naturā quæ inest infinito discernenti: finiti aūt & eiusdem vis imparem eam redegit. Talis autem est imparitas, quia naturā progredi lōgiùs quàm expediebat non siuit. Si enim sincerum purúmq; fuisset vnum, nullā omnino diuisionē admisisset materia. Quoniam autem illud binario vim diuidendi nacto admixtum fuit, admisit sectionem materia & diuisionem, sed quæ ibi constiterit, victo à pare impari. Ideóque veteribus in vsu fuit pempazesthæ dicere, pro numerare. Puto autem panta quoque (id est omnia) vocem esse à pente (quod quinque significat) deductam, quòd is numerus è primis sit conflatus numeris. Et cùm alij numeri in alios multiplicati, aliud genus numerorum producant: quinarius pari multiplicatus, denarium gignit perfectum numerum: in imparem multiplicatus, seipsum refert. Mit-

Natura duplex.

Principia Platonica.

Vnitas.
Binarius.
Multitudo.
Numerus.

Quinarij proprietates.

to, quod è primis duobus quadratis vnitate & quaternione consit quinarius. & quod tantum potest quadratum, quantum coniuncta duorum faciunt quadrata numerorum qui ipso proximè sunt priores, pulcerrimúmque rectangulum ita triangulum constituit. & quod primus hic numerus sesquialteram proportionem continet. Hæc enim fortasse ad propositam nobis materiam non pertinent. Id propiùs huc facit, quod natura huius numeri facultatem habet diuidendi, ac secundum eum plura diuisit natura. In nobis ipsis quinque insunt sensus, totidem animæ partes, vitalis, sentiens, appetens, irascens, ratiocinans. totidem in vtrauis manu digiti. & semen fecundissimum quinquefariam diuiditur. non enim mulierem plures quinque fetus partu edidisse memoratur, multæ autem quinq; vno enixæ partu. ac Rheam Aegyptij fabulantur quinq; deos peperisse, per inuolucrum innuentes ortum quinq; mundorum ex vna materia. Ipso in vniuerso terra quinque Zonis, coelum quinque circulis distribuitur, polaribus duobus, totidem solstitialibus, & medio horum æquinoctiali. Quinq; etiam sunt conuersiones stellarum vagarum, cùm eadem sit Solis, Luciferi, & Mercurij. Ipse etiam mundus ad quinarij concinnitatem est compositus, sicvt apud nos harmonia ex quinq; tetrachordorum positu constare cernitur, summorum, mediorum, adiunctorum, deiunctorum, ac excedentium. & in cantu quinq; sunt interualla, diesis, semitonium, tonus, sesquitonium, ditonus. Ita videtur natura magis delectata fuisse rebus quinario construendis, quàm globi ad formam redigendis, quod visum fuit Aristoteli. Quæret hîc aliquis, Quidnam causæ sit quod Plato, cùm quinq; mundorum numerum ad quinq; corporum reuocauerit figuras, fatus quinaria constructione deum vsum in describendo vniuerso, ac deinde propofuerit de multitudine mundorum difficilem dubitationem, vnúmne an quinq; re vera exstitisse dicêdum sit: tamen deprehendatur hinc suspicionem eius rei iniecisse. Quod si id quod probabile est, accommodari ad eius sententiam debet, eò ipse respicio in hac re explicanda, quod scilicet senserit Plato differentiis corporum istorum & figurarũ, necessariò motuum quoq; comitari discrimina. hoc enim ipse docet, vbi pronũciat id quod coit aut secernitur, vnà cum substantia & qualitatibus locum etiam noménq; mutare. Si enim ex aëre ignis fiat, soluto octaëdro, & in pyramides dissipato: aut vicissim ex igni aër, in octaëdrum coacto & compulso: non potest suo manere loco id quod mutatũ fuit, sed fugit fertúrq; ad alium locum exturbatum priore, pugnátq; cum iis quæ obsistunt & impellunt. Adhuc etiam pleniùs similitudine eorum quæ cribris aliisq; ad purgãdum frumentum paratis instrumentis concutiuntur atque ventilantur, rem explicat. eodem modo etiam elementa docens, dum quassant materiam, atq; ab ea quassantur, similia semper ad similia ferri, aliáque aliis locis contineri, antequam eorum compositione Vniuersum constitueretur. Hoc ergo modo tum affecta materia, vt par fuit Vniuersum esse affectum vbi Deus abest, statim primæ quinque qualitates suis singulæ præditæ momentis, incitatæ sunt: neq; omnino separatæ tamen, aut sincerè secretæ, ideò quòd omnibus permixtis natura ita comparatum est vt semper quod superatur ei comitetur quod prævalet. Itaque in ortu corporum cùm alia aliò ferrentur, æquales numero partes atque diuisiones effecerunt. vnam partem nõ puri ignis, sed ignea specie præditam: aliam non sinceri ætheris, sed ætheris similem: aliam non terræ puræ putæ, sed formæ terreæ: maximè tamẽ aër cum aqua fuit permixtus, quòd hæc multis diuersi generis admixtis discesserunt, sicvti dictum fuit. Non enim deus separauit aut disposuit naturam, sed cùm ipsa vltrò divortium fecisset, & in diuersa discessionem loca admodum inordinatam, accepit, composuit, & proportione ac medietate adhibita concinnauit. deinde rationem vnicuique impon&etilde;s velvti gubernatorem & custodis loco, tot effecit mundos, quot sunt formæ primorum corporum. Atque hæc propter Ammonium gratiæ Platonis dedicata sunto. Ego autem de numero mundorum, quòd sint tot, nunquam sanè contenderim. eam verò sententiam, quę plures vno mundos, non tamen infinitos sed numero determinatos facit, neutra istarum absurdiorem censeo: in materiæ naturam intuens, dissipabilem eam ac diuiduam, & quæ neque vnitatem seruet, neq; eam ratio in infinitum euagari sinat. Sed, quod aliàs solemus, hîc quoque Academiæ recordemur, nimiámque vitemus assensionem, ac tanquam in loco lubrico in disputatione sola de infinito firmiter consistamus. Hæc ego cùm dixissem, Demetrius: Probè, inquit, Lamprias hortatur,

Platonis sententia explicatur.

Multis enim dysformis, non sophismatum,

vt

vt est apud Euripidem, sed rerum decipiunt, cùm velvti scientes de tantis rebus audemus pronunciare. Sed ad argumentum initiò propositum revocanda nobis est disputatio. Quod enim dictũ fuit, oracula relinquentibus & deserentibus geniis, tanquam instrumenta artificum iacere ociosa & muta, aliam maiorem excitat quæstionem de causa & facultate, qua vsi genij vates vtriusq; sexus furore & imaginatione futurorum impleant. Non possumus quippe causam silentij oraculorum adscribere discessiui geniorum, nisi persuasum nobis sit quo modo præsentes eadem vocalia & operosa reddant. Sub hæc Ammonius. Putas verò, inquit, genios aliud quicquam dicendos, quàm quod ait Hesiodus, animas circumvagantes,

Redit ad disputationem de oraculis.

Aere vestitas?— Mihi enim quo pacto homo differt ab homine tragicã comicámve agente personã, eodem differre videtur animus ab animo corpore in hac vita amicto. Nihil igitur est causæ cur absurdũ aut mirũ videri debeat, si animi in animos incidentes, futuri imaginationẽ aliquam ingenerant. sicvt & nos invicem non omnia voce, sed & litteris, & tactu, & intuitu significamus multa præterita, & futura præmõstramus. Nisi tu quid, Lampria, diuersum habes. est enim nuper nobis renunciatum, multa te hac de re cum hospitibus apud Lebadiam disputasse, quorũ nihil nũcius perfectè memoria tenebat. Noli mirari, inquam ego. multæ enim actiones, multæ occupationes mediæ incidentes, propter oraculum & sacrificium quod tractabatur, fecerunt vt sparsim ac per intervalla commentaremur. Atqui nunc, aiebat Ammonius, & ocio vteres habes auditores, & paratos alia quærere, alia discere, omni contentione ac studio altercãdi remotis, libertateq; & venia omni sermoni, vt vides, proposita. Eadem reliquis etiam postulantibus, ego postquam paululum subticuissem: Et quidẽ, inquã, iis quæ tum disputata sunt, ipse tu casu quodã exordiũ occasionémq; hic referẽdi dedisti. Si enim animi secreti à corporibus, aut omnino quibus nullum est cum corporibus commerciũ, sunt, quæ tua est, & diuini sententia Hesiodi, dæmones

Genij quid.

Custodes hominum casti, terras obeuntes.

cur animos in corporibus degẽtes ista vi priuamus, qua futura præscire & prædicere possunt à natura sua genij? Probabile quidem nõ est animis vllã facultatem, vllámve partem adnasci abitu è corpore, qua caruerint antè: sed ea semper habere, habere autem deteriora, dum mixti sunt corpori. atq; alia quidem omnino obscura & occulta, alia infirma & languida, & sicvt cùm per caliginẽ videmus, aut in humore mouemur, inefficacia & tarda, multámq; suæ naturæ curationem & restitutionem, multam eius à quo impediuntur detractionem atq; expurgationem desiderantia. Sicvt enim Sol nõ tum fit splendidus, cùm nubes effugit: sed cùm semper talis sit, in nebula nobis obscurus videtur, ac vix apparet. sic animus vim diuinandi non adipiscitur è corpore tanquam nube egrediendo: sed iam nunc ea præditus, cæcatur ob permixtionem & confusionem cum natura mortali. Quod ne miremur, aut fidẽ rei derogemus, videamus, si nullam aliam animi facultatem, saltem eam quę ex adverso respõdet diuinatrici, memoriam dico, quantũ illa præstet opus, quòd præterita seruat ac retinet, aut potiùs ea quę non sunt. eorũ enim quæ facta sunt nihil est neq; subsistit, sed simul exsistũt omnia & intereunt, siue facta, siue verba, siue affectiones, tẽpore fluminis instar omnia prorripiente. ista aũt vis animi, nescio quo modo ea apprehendit, & non cùm sint, iis tamen speciẽ ac substantiã circumponit. Sanè oraculũ Thessalis de Arna datũ iubebat eos

Animos etiam humanos, diuinandi vim habere.

Memoriæ vis.

Visum oculis capti, muti vocémq; notare.

At memoria nobis & surdorũ auditio, & visio cæcorũ est. Itaq;, sicvt dixi, mirum non est, si apprehendens quæ iam esse desierunt, multa etiam nondum quæ sunt adsciscat. Hæc enim ei magis conueniunt, & ab his consensu quodam adficitur. accingiť enim futuris, eáq; aggreditur, à præteritis & finem nactis absoluta, nisi quatenus eorum meminit. Hanc ergo vim animi cum habeant innatam, obscuram tamen, & imaginatu difficilem, quidam tamen subitò in somnis aut sacrificiis efflorescunt, eáq; vtuntur, siue quòd tum corpus mundatũ est, siue aptam ad hanc rem cõsecutum temperiem, siue quòd mens laxata & à præsentibus liberata, imaginandi vim futuris intendit. Non enim, vt Euripides ait,

Optimus is est vates, probè qui coniicit.

sed hic quidem intelligens est vir, rationem præcedentẽ ac indicio probabili ducentem sequens. Vis aũt diuinandi, tanquã tabula scripturæ expers, ratione carẽs, & infinita ex sese, capax tamen ortarum à visis affectionum & præsensionum, absq; vlla ra-

A

tiocinatione futurum attingit, maximè vbi è præsenti exit statu. hoc fit, cùm ob temperiē & affectionē corporis mutatio ei accidit, quę enthusiasmus, hoc est diuinus instinctus, dicitur. Ipsum quidē corpus ex seipso sæpe huiusmodi consequitur affectionem. Terra autem cùm multarū aliarum facultatum fontes hominibus effundit, alios furorem diuinū, morbos, mortémq; ferentes, alios vtiles, iucundos, & cōmodos, id quod ij qui accedunt, experientia deprehenduntur: tum verò diuinandi fluxus atq; Spiritus diuinissimus est & sanctissimus, siue is seorsim per aërem, siue cum liquore percipiatur.

Diuinandi spiritus qualis.

In corpus enim admixtus, temperiē in animis ingenerat insolentem atq; alienā ab vsitata. cuius proprietates difficile est exprimere verbis, coniecturas aūt multiplices de iis ratio suggerit. Calore nimirū & diffusione meatus aperiri quosdā imaginandi futura præditos facultate, probabile est. quemadmodum vinum sublatis ad cerebrū vaporibus multos animo motus infert, multáq; eius sensa abdita priùs & occultata detegit. Multa enim vis diuinādi bacchationi & furori inest, si quidem Euripidi credimus: quando incalescens animus atq; ignitus metum amolitur, quē humana prudentia inducens sæpenumero avertit & restinguit diuinū instinctum. Ad hæc non abs re dici posse videt̄, siccitatē vnà cum calore animo ingeneratā, spiritum reddere tenuē, æthereúmq; cum & purū redigere. Hæc est enim illa Heracleti anima sicca optima. Humiditas non visum modò & auditum hebetat, sed & speculis incidens splendorem & aëri lucem adimit. Contrà etiam non est nefas refrigeratione & densatione spiritus, ad instar tincturæ ferri, vim præsagientem animo indi ac durari. & quidem sicut stānum illiquefactum æri, quod rarum est ac multis hians meatibus, simul hoc & stipat densatq;, & splendidius puriúsq; redigit: ita nihil impedit, quin diuinandi facultas, vapor quippiam consentaneum & cognatum animo habens, laxas eius partes impleat, concinnet, ac contineat. Alia enim aliis sunt conducibilia. sic faba purpuræ, nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait,

Glauci flore croci byssus miscetur amœnus.

de Cydno autem, & sacro Apollinis qui Tarsi est gladio, te, mi Demetri, narrātem audiuimus. gladium cum nulla alia aqua perinde tergi & purgari, ac fluminis eius. sicvt etiam Olympiæ cinerem aqua Alphei amnis affusa aræ circumglutinant: cùm nulla hoc alia possint aqua efficere. Non est igitur mirum, si terra multos alios liquores edente, isti soli animis enthusiasmum & futurorum imaginationem inferunt. Citra controversiam porrò hanc rationem fama confirmat. Hæc enim vim loci huius primùm innotuisse ferunt, cùm casu pastor quidam in eum incidisset, vocésque deinde à diuino instinctu edidisset profecias. quas cùm initio spreuissent qui aderant, postea euentu probatis quæ is prædixerat, mirati sunt. Delphorum doctissimi, nomen quoq; hominis perhibent Coretā. Mihi verò videtur maximè huiusmodi cum diuinatione cōtemperationem atq; cohæsionem animus admittere, qualis est visui cum luce consentiente. Oculus enim videndi facultate præditus nihil sine luce agere potest, & animi vis diuinatrix, tanquam oculus, sua quadam re indiget, à qua incendatur atque exacuatur. Quare multi antiquiorum esse vnum eundémq; deum Apollinem & Solem putauerunt. Qui verò proportionem, pulcram ac sapientem sanè rem, cognitam habent ac magni faciunt: ij sicvt corpus ad animum, visus ad mentem, lux ad veritatem se habet, ita Solis facultatem se habere censent ad naturam Apollinis. illam huius propaginem fetúmq; existimantes, illam semper ab hac quæ semper est procreari. Ille enim accendit, producit, atq; excitat videndo sentiēdi vim: hic animi diuinatricem facultatem. At qui vnum eundémq; deum eos esse senserūt, probabili ratione moti Apollini & Terræ commune oraculum adscripserunt. arbitrati Solem terræ ingenerare affectionem istam & temperiem, à qua vapores ad diuinandum facientes exhalent. Ipsam proinde terram, vt Hesiodus meliùs quàm à nonnullis factum est philosophis, re considerata appellauit

Origo Delphici oraculi.

Immotam sedem cunctorum: ——

ita nos quoq; sempiternam interitúsq; expertem statuimus. facultatum autem eius aliquando defectus, aliquando ortus, nonnunquam aliò migrationes probabile est euenire, vniuersiq; tēporis circuitu tales conversiones in ea revolui. q̄d cōiicere licet ex iis quæ animadverti sensu possunt. Nam & lacus, & amnes, ac frequētius thermæ quibusdā in locis defecerunt ac omnino evanuerunt, in aliis quasi subterfugerūt ac delituerunt: aliquāto pòst tēpore rursum iisdem aut vicinis locis exstiterunt. Iam metalla

Terra, & eius facultates.

quædam

quædā prorſum exinanita iacent:vt in Attica ſecturæ argētariæ, & in Eubœa æris venę,ex quo cudebanť gladrj qui aquę tinctura durabanť,quorū ſie meminit Aeſchylus:

Sumens acutum mucronem Euboicum manu.

Neq; diu eſt quod Caryſtia rupes deſiit ſimul cū marmore proferre ſtamina quædam mollia ac quaſi fila lapidea(exiſtimo enim quoſdā veſtrum vidiſſe mātilia,retia, & inuolucra capitis ea ex materia confecta:quæ neq; vruntur, & cùm vſu ſordes cōtraxerunt,in ignē coniecta nitorē ſplendorémq; ſuū recipiunt)planè etiam deſiit, & vix graciles quædā tanquam fibræ & quaſi capilli eius materiæ per metalla diſcurrunt. At enim horū omnium opificē Ariſtoteles facit vaporē qui eſt in terra:cuius defectū, migrationē,nouúmq; ortū neceſſe eſt iſta omnia ſequi.Hæc itaq; de ſpiritibus diuinatioти ſeruientibus cogitanda ſunt, vim eorū non eſſe ſempiternā aut ſenij immunem, ſed mutationibus obnoxiā. Nam eō ſentaneū eſt & magnis eos exſtingui imbribus, & diſſipari fulmine ictis locis, maximè aūt cùm terræ motu cōcuſſæ in ſeſe ſubſidunt ac confunduntť,petere ima aut etiā planè elidi. ſicvt hîc aiunt veſtigia apparere magni terræmotus,eius qui vrbē ſubvertit. Orchomeni aiunt peſte multis abſumtis hominibus, Tireſiæ oraculū planè defeciſſe, & in hunc vſq; diem manere ocioſum & mutū. Idem de Ciliciæ oraculis auditu accepimus: verénedictū, tu Demetri omnium optimę expoſueris.Hæc Demetrius. Vt nunc,inquit,res habeat,ignoro.ſcitis enim me permultum tēporis iam peregrinādo confeciſſe.Cum aūt eſſem in patria,florebāt adhuc Mopſi & Amphilochi oracula.Habeo aūt rē apprimè admirabilē,quæ me præſente apud oraculū Mopſi evenit,quā vobis referā. Pręfectus Cilicię,homo dubiæ de diis ſentētię (quod ei accidiſſe puto ,ppter imbecillitatē incredulitatis de diis cōceptæ) cęteroqui contumelioſus & prauus,cùm circa ſe haberet Epicureos,qui freti pulcra (ſi diis placet)iſta ſua phyſiologia religioni illudūt, motus eorum vocibus libertū ad oraculum Mopſi miſit,tanquā exploratorem in caſtra hoſtiū, cum tabella obſignata , in qua nemine conſcio quæſtionē ſcripſerat.Libertus cùm pro more noctem in delubro exegiſſet,àc obdormiuiſſet,facta die tale narrauit ſomniū. viſum fuiſſe ſibi adſtare virum pulcrum,qui vna hac voce, Nigrum,edita ſtatim diſceſſerit. Abſurdū nobis hoc videbatur,multúmq; hæſitationis iniiciebat.At præfectus conſternatus, flexiſq; genibus veneratus Mopſum,aperuit tabulam,oſtenditq; nobis hanc inſcriptam quæſtionē , Albúmne tibi,an verò nigrum immolabo taurum? Itaq; & Epicureis pudor eſt iniectus, & præfectus ſacrificio peracto iſto,deinceps Mopſum coluit. His dictis Demetrius conticuit. Ego autem,qui ſummam diſputationi imponere cuperem , ſum in Philippum ac Ammonium intuitus, qui ſimul ſedebant. videbantúrq; mihi velle aliquid dicere,& rurſum vocem inhibere. Tum Ammonius. Habet,inquit,mi Lampria,Philippus etiā quę dicat de diſputatis.Ipſe enim quoq; in eā,quę plerorunq; eſt,venit ſententiam,Apollinem non eſſe à Sole aliū,ſed eundem cum eo deum.Mea autē grauior eſt, ac maioribus de rebus dubitatio. Antè , neſcio quo modo , oratione eò rem deduximus,vt à diis diuinationē ad genios vtcunq; reiiceremus.Nunc videmur mihi hos iterum oraculo & tripode detrudere atq; exturbare,diuinationis principiū,immò ipſam ſubſtantiam ac vim,in ſpiritū,vapores,exhalationéſq; referentes. Quæ enim commemoratæ ſunt temperies , calores,& quaſi aciei ac roboris (qualia ferro candenti aquæ tinctura conciliat) in animum introductiones , ſententiam noſtram etiam longiùs à diis abducunt: quandámque talem cauſæ oraculorum ratiocinationem proponunt; quali Cyclopem vti facit Euripides.

Mopſi oraculū.

Tellus oportet,ſeu velit,ſeu non velit,
Gignendo gramine ſaginet meum pecus.

Hoc intereſt, q; ille negat ſe diis ſacrificare , ſed ſibiipſi ait & ventri geniorū maximò. Nos aūt & ſacrificamus,& vota facimus,neſcio ſanè cur oraculorū iſthęc grania,ſiquidē animi noſtri in ſe vim habent diuinandi,quā aëris aliqua aut venti excitet tēperies. Iam quid ſibi volunt conſtitutiones antiſtitarū? & quod oraculū non ediť , niſi hoſtia tota ab imis talis contremiſcat dum liquor inter libandum ei invergiť,&concutiatur? Non enim ſatis eſt quaſſare caput,vt in aliis ſacrificiis : ſed oportet omnibus membris trepidationē & concuſſionem accidere cum tremulo ſonitu.hoc niſi fiat , negant oraculū reſpondere,neq; Pythiam introducunt.Atqui certè neceſſe eſt vt hęc cum faciūt, & fieri debere ſtatuunt,diis aut geniis eorū cauſam adſcribant. quo tu modo rem explicabas,probabile non eſt.vapor enim ſiue tremat victima,ſiue nō tremat , vbicunq;

aderit, diuinum inſtinctũ incutiet, animúmq; afficiet. idq; non tantùm ſi Pythiæ, ſed ſi quodcunq; corpus attigerit. vt ineptũ ſit vna muliere vti ad oracula, eiq; faceſſere negociũ, ac per omnem vitã caſtam eam intactámq; ſeruare. Etenim Coretas ille, quem primum aiunt Delphi, cùm eum in locum incidiſſet, facultatem loco inſitam demonſtraſſe, nihil (arbitror) habuit, quo alios caprarios aut paſtores excelleret. ſi tamen narratio de eo nõ eſt fabula & inane cõmentum. Mihi quidem nugæ videnť. & quoties ratiocinor, quantorum bonorũ cauſam Græcis hoc præbuerit oraculũ in bellis, condendis vrbibus, peſtilentiis, ſterilitatibus: indignũ facinus iudico, inventionem eius atq; principiũ non deo, ac providentiæ, ſed fortunæ & caſui imputari. Hac de re cum Lampria paratus ſum diſſerere. modò tu, Philippe, morã hãc æquo animo feras. Maxime, inquit Philippus, cùm ego, tum omnes iſti. oratio enim hæc tua omnes nos cõmouit. Me verò, inquã ego, non mouit tantùm oratio hæc, ſed planè pudorẽ incuſſit, ſi in tanto tantorum hominũ cœtu vobis videar præter ætatẽ probabilitate ſermonis fucũ faciẽs convellere aliquid aut in dubium vocare voluiſſe eorum quæ verè & diuinitus de rebus diuinis ſtatuta ac recepta ſunt. Purgabo tamen me, teſte ac patrono interim Platone adſcito.

Cauſarũ diuiſio.

Hic enim Anaxagorã veterem culpauit, quòd nimis in naturales immerſus cauſas, ſempérq; neceſſitatẽ earum quæ corporibus naturalibus accidunt affectionũ conſectans atq; perſequens, finalem & efficientem cauſam, præſtantiores in genere cauſarũ, & potiora principia omiſiſſet. Interim ipſe aut primus aut maximè omniũ philoſophorũ has vtraſq; tractauit, ita quidẽ vt deo principiũ eorum quæ ratione fiunt adſcriberet: neq; tamen materiã neceſſariis cauſis ad rerũ ortũ pertinentibus ſpoliaret. perſpiciebat quippe, ꝙ his cauſis quævis res naturalis ac expoſita ſenſui cùm adorneť, non ſimplex eſt aut mixtionis expers, ſed materiæ cũ forma implicatione oriť. Conſideremus primùm hoc in operibus artiũ. Offert ſe nobis ſtatim famoſus iſte crateræ fundus ſiue baſis, quã hypocrateridium, id eſt fundamentũ crateri ſubſtratũ Herodotus appellauit. materiales hic crater habet cauſas, ignẽ puta, ferrum, mollitionem vi ignis, immerſionẽ in aquam: ſine quibus nullo pacto opus hoc potuit confici. præſtantiorẽ tamen cauſam, & quæ his mouendis operareť, ars & ratio operi præbuit. Præterea exemplaribus his atq; ſimulacris, autor & opifex inſcriptus eſt.

Aglaophonte ſatus, patria Thaſius, Polygnotus
Arcis depinxit Dardaniæ exſcidium.

ac pinxit, vt videtis, exſcidiũ Ilij. verùm id fieri non potuit, vt niſi multis pigmentis tritis ac inter ſe permixtis picturæ hæc efficeretur forma. An ergo qui vult materialẽ cauſam attingere, quæritq; & docet affectiones & mutationes, quæ accidunt Sinopidi rubricę cum ochra permixtæ, aut atramento cũ melide, aliquid pictoris detrahit glorię? Aut qui explicat qua ratione ferro duricies ac mollicies inducanť, (nẽpe ꝙ igni laxatũ tundentibus & percutiẽtibus cedit, in aquã aũt recentem immerſum, ac frigore ob partã vi ignis teneritatẽ ac raritatem, coactũ in ſe atq; denſatũ, robur acquirit & craſſi-

Odyſſ. ι,393.

ciem, quam Homerus vim ferri appellat) iccirco operis effectionẽ non relinquit artifici integrã? Non equidẽ opinor. Nam & ſunt q vires medicamentorũ aut qualitates examinant, nequaquã ij artem medicã abolentes. Sicvt etiã haud dubiè Plato videre nos oculorũ ſplendore cũ Solis luce contẽperato, ictóq; aere audire dicẽs, nõ hoc negat, ratione & providẽtia nobis facultatẽ videndi atq; audiẽdi obtigiſſe. In vniuerſum enim, cùm (vt dixi) qvis ortus duas habeat cauſas: antiquiſſimi theologi atq; poëtæ ſoli pręſtãtiori animũ advertere dignati ſunt. ſcilicet cõmune hoc omnib. reb. accinẽtes:

Principium Iupiter, medium Iouis, omnia ab ipſo.

Ad naturales autem & neceſſarias cauſas nunquam acceſſerunt. His poſteriores, quibus phyſicorum nomẽ fuit inditum, diuerſo à prioribus inſtituto, à pulcerrimo illo & diuino aberrauere principio. omnia corporibus, eorúmq; perpeſſionibus, colliſionibus, mutationibus, mixtionibus accepta ferre maluerunt. Quo fit, vt vtrorumq; ratio imperfecta ſit. his per quem, & quapropter, illis è quibus rebus, & ob quas cauſas factæ ſint ignorantibus, aut ſaltem non exponentibus. Enimverò is, qui primus liquidò vtrunq; cauſarum genus attigit, certáq; ratione efficienti & mouenti cauſæ adiunxit ſubiectum neceſſariò motionum capax: is nos quoq; omni ſiniſtra ſuſpicione & calumnia exonerat. Non enim dei aut rationis expertem facimus diuinationem: dum ei pro ſubiecto animum humanum, ſpiritum autem ſeu vaporem enthuſiaſmos cientem inſtrumenti plectríve loco tribuimus. Iam primùm terra quæ exhalationes iſtas

parit,

parit, tum qui omnis temperiei ac mutationis facultatem terræ largitur Sol, Dij maiorum nostrorum instituto censentur. Deinde huic temperiei genios, tanquam præsides, inspectores, custodésq; cùm addimus, qui alia tempestiuè suggerant, alia intendant, nimiámq; abalienationem mentis & conturbationem restringant, spiritúmq; ita temperent, vt sine noxa & dolore moueat correptos: non videbimur aliquid vel absurdum vel impossibile facere. Præterea nostræ ratiocinationi hoc non adversatur, quòd antè quàm oraculum petimus, victimam immolamus, coronamus, libamus. Sacerdotes enim, & alij quorum est immolare victimã & libare, ac habitum eius & motum obseruare, aliam eius rei causam habẽt, quàm nos qui oracula petimus. Nam hostiam oportet & quod ad corpus, & quod ad animum attinet, puram esse, integrã, atq; incorruptam. de corporibus iudicium non est difficile. Animam explorant, farinam tauris, ciceres suibus apponentes. si enim non gustent, non esse sanos iudicãt. Capram argui frigida affusa, si non moueatur. non enim esse animæ secundum naturã affectæ, non moueri neq; affici cum libamenta invergantur. Quod si constanter verum sit, litare signum esse exituræ sortis, non litando demonstrari responsum nullũ acceptum iri: non tamen ego video quid adversum iis, quæ suprà sunt dicta, consequatur. Nimirum vnaquævis facultas suo tempore meliùs quàm alieno id ad quod natura eam destinauit, præstat. & cùm ille temporis idoneus articulus nos fugiat, cõsentaneum est à deo nobis eius signa monstrari Id quoq; sentio, exhalationem istam nõ perpetuò esse eiusdem modi, sed intendi atq; remitti interdum. Et mei argumenti, quo id confirmo, testes habeo cùm multos peregrinos, tum eos omnes qui adsiduo sacrariũ hoc obcũt administros. Cella enim, in qua collocantur cõsultores oraculi, neq; sæpe, neq; statis tẽporibus, sed fortuitis interstitiis suaui odore impletur, ac Spiritu è delubro tãquam fonte quodam oblato: qui fragrantia suauissimum quodq; & præciosissimum æquet vnguentum. expelli autem verisimile est à calore, aut alia quadã innata vi. Hoc si cui non videtur probabile, at illud quidem vniuersi fatebimini, ipsam Pythiã aliàs aliis & diuersis inter se affectionibus citatã habere eam animi partẽ, quam tãgit spiritus: neq; ab ea vnam semper animi temperiẽ, instar harmoniæ nullo tẽporis puncto mutabilis, conseruari. Multæ enim sentiente ipsa, plures non animadvertente corpus eius invadunt, animóq; obrepunt molestiæ & cõmotiones: quibus oppletã nefas est ire ad cortinam & deo sese vtendam exhibere: cùm sit tunc non pura, sed instrumentum quasi non satis rectè adornatum aut bene sonum redditurum, verùm turbulentum atq; incompositum. Nam neq; vinum ebriosum, neq; fistula enthusiasmis captum eodem semper afficit modo. sed pro eo atq; aliud vel aliud temperamentum in corpore obortum est, iidem aliàs magis, aliàs minus bacchantur ac insaniunt. Maximè omniũ partium animi ea, qua imaginamur, videtur corporis alterationibus permoueri, eiúsque mutationes imitari. Quod manifestum faciunt somnia, quæ aliquando nobis varia & multiplicia offeruntur, aliquando eorũ vacui, animóq; ad hæc quod attinet tranquillo sumus. Ipsi nouimus Cleonem à Daulia istum, qui toto vitæ suæ decursu (vixit autem satis multos annos) vllum se vidisse somnium negat. Antiquiores idem tradunt de Thrasymede Heræense. In causa est corporis temperies. Sicvt ab altera parte melancholicis frequentia visa & somnia offeruntur. quæ quòd veracia creduntur, id eo fit, quòd aliàs aliò vim imaginandi convertentes, sicvti ij qui crebrò iaciũt, sæpenumero scopum attingunt. Ergo quoties facultas imaginandi atq; diuinandi, ad spiritus, tãquam medicamenti, temperamentum cõcinnè affecta est: necesse est vates instinctu diuino cieri. Sin verò, aut nullus erit enthusiasmus, aut incompositus, intempestiuus, & turbulentus. sicvt nuper mortuæ Pythiadi accidisse nouimus. Cùm enim quidam scitatum oraculum peregrè venissent, fertur ad primas libationes victima immobilis mansisse, neq; passa quidquã. tandem instantibus certatim libando sacerdotibus, velvt imbre rigata ac madefacta contremuisse aliquantum. Quid ergo Pythiadi vsu venit? Descendit in opertum oraculi inuita, vt aiunt, & animo minimè alacri. statim autẽ in primis responsionibus apparuit ex asperitate vocis eam instar nauis vento impulsæ non sustinere vim Spiritus, adeóq; repletã esse spiritu maligno & muto. tandem prorsus exagitata cum terribili clamore ad exitũ contendit, ibíq; sese proiecit, ita vt nõ tantùm consultores fugerint, sed & Nicander vates, & quotquot hosiorum aderãt. (id est sanctorũ. Sic vatum sodales appellantur) Paulo tamen pòst ingressi sustulerunt eam mente captã, ac supervixit paucos dies. Eam ob rem Pythias necesse est vt corpus & à

Oraculi antistita quomodo afficiatur.

Pythias Spiritu interfecta.

viris intactũ, & ab omni alieno commercio purum conseruet. & signa ante oraculum exigunt, existimantes deo notũ esse quando ea cõmodè affecta atq; tẽperata sustinere instinctũ diuinum possit. Neq; enim omnes, neq; eosdẽ eodem semper modo vis Spiritus afficit: sed fomitis instar initiũ (sicuti diximus) præbet iis, qui ita cõparati sunt, vt cõmodè affici ac mutari possint. Est autem vis ea diuina quidem, non tamen quæ deficere nunquam aut senectute elanguescere, sed durare per infinitum tempus possit. quo sanè omnia debilitantur, quæ inter Lunam sunt & terram. vt quidem nostra doctrina perhibet. Sunt enim qui superiora etiam non perdurare putent, sed cùm æternitatem atq; infinitatẽ assequi non possint, celeribus vti mutationibus ac renouationibus ortuũ. Hæc, inquam ego, sæpenumero perpendere & vos iubeo, & meipsum, cùm multis videanť exposita repræhensionibus, & in contrariã sententiã suspiciones præbeant: quas omnes persequi disputando tempestiuũ in præsentia non est. Ergo & hæc in aliud reiiciamus tempus, & quæ Philippus de Sole & Apolline dubia explicanda habet.

Plutarchi de Ei, inscripto foribus templi Delphici, commentatio.

NCIDI nuper, mi Sarapio, in versiculos quosdam nequaquam inelegantes: quibus Dicæarchus existimat Archelaum fuisse ab Euripide compellatum:

Nolo tibi dare dona pauper diuiti:
Desipere ne putes me, vel dando petere.

Pauper diuiti donans. Nullam enim gratiã init, qui de exiguis opibus paruũ aliquid multa possidenti dat: & cùm fidem non facit se gratis dare, in maliciæ simul ac illiberalitatis venit suspicionem. At enim, quando liberalitate ac pulcritudine munera pecuniaria donis doctrinæ & sapientię multo sunt inferiora: honestũ est cùm dare hæc, tum ab iis quibus danť similia reposcere. Itaq; ego ad te, & propter te ad amicos isthic degentes Pythicis de rebus quosdam cõmentarios mittens, fateor alios me à vobis, & plures & meliores exspectare. quippe cùm & magna vos in vrbe versemini, & ocio inter multos libros atq; omnis generis disputationes fruamini. Enimverò Apollo noster, vt apparet, cùm difficultates vitæ incidẽtes sublevet atq; dissoluat edendis oraculorũ responsis, eas quæ circa doctrinã sunt, relinquit & proponit excutiendas ei animi facultati quæ studio sapientiã sectatur, appetitũ ingenerans quĩ ad veritatẽ ducis loco sit. Id cùm aliis multis rebus manifestũ fit, tum inscriptionis Ei dedicatione. Consentaneũ enim est eam litterã non forte fortuna, neq; sorte inter litteras cõparato solã à Deo principe in sede collocatã, ac donarij sacri & spectaculi conditione ornatã fuisse. sed eos, qui primi de hoc deo philosophati sunt, aut Ei huius vim quandã peculiarem & insignẽ perspexisse, aut hac nota & tessera feriæ alicuius rei vti voluisse. Qua de re quæstionẽ cùm sępenumerò in schola propositã sensim declinãdo evitauissem, nuper depræhensus sum à filiis cũ hospitibus quibusdã concertãs, quos statim Delphis abituros decorũ non erat præterire, aut sermonẽ detrectare illis aliqd omnino audire cupientibus. Cùm ergo apud templũ cõsedissemus, & alia ipse inquirere, alia ex istis interrogare cepissem: ipse locus, ipsaq; disputatio eorũ memoriã mihi renouauit, quę quo tẽpore Nero apud Delphos est peregrinatus, eodẽ in loco eademq; quæstione oborta Ammoniũ disserere audiueramus. Iam primùm omnibus Ammonius rectè videbať eò dei istius nomina accõmodasse, vt non minus philosophũ eum quàm vatẽ esse ostenderet. ac docuisse, Pythiũ vocari iis, qui discere incipiunt & percunctanť: Delium aũt & Phaneũ iis, quibus iam aperiť & elucescit veritatis aliquid: Ismenium sciẽtibus: Leschenoriũ, iis qui iam vtunť ac fruuntur scientia, ac inter se disputant & philosophanť. Quoniam aũt philosophiæ est inquirere, mirari, dubitare: aiebat non abs re pleraq; de diis occultata esse ænigmatis, rationẽmq; aliquam & causę explicationẽ desiderare. verbi gratia, cur ad ignẽ sempiternum de omnibus lignis sola vratur abies, cur sola laurus suffiať, cur duæ sint positæ Parcæ, cùm vbiq; tres censeantur, cur nulli mulieri liceat ad cortinã accedere, quæ tripodis ratio, atq; alia, quæ non planè brutis & dementibus submissa, alliciunt eos, & ad considerandum, audiendúmq;

Apollinis nomina.

Aenigmata.

dúmque & differendum aliquid de iis incitant. ista quoque vide vestibulo præscripta, Nosce teipsum, ac Ne quid nimis, quantas philosophorum excitauerunt disputationes, quãtaq; de singulis sermonum multitudo tanquam é semine pullulauit. Ego autem præsentem quæstionem fecunditate nulli istarum cedere existimo. Hæc locuto Ammonio, Lãprias frater meus: Atqui, inqt, ratio quam nos adduci audiuimus ea de re, perbreuis est ac simplex. Dicũt enim sapientes istos, qui à nõnullis sophistæ appellant, numero fuisse quinq;, Chilonem, Thaletem, Solonem, Biantem, Pittacum. Postquàm verò Cleobulus Lindiorum tyrannus, & Periander Corinthius, quanquam virtutis essent sapientiæq; expertes, potentia, amicis, officiisq; vim famæ fecerunt, & se in nomen sapientum ingesserunt, itidémq; vt quinq; illi sententias quasdam & dicta emiserunt ac per Græciam sparserunt: ibi tum quinq; istos, qui moleste hoc ferrent, arrogantiam quidem horum refellendum, aut de gloria palàm inimicicias suscipiendum, & contendendum cum præpotentibus viris non censuisse: ipsos autem huc conuenisse, interq; se collocutos, litteram eam, quæ & in ordine est quinta, & quinq; numerum designat, dedicauisse, coram deo protestatos se quinq; numero esse, ac sextum & septimum vt nihil ad se pertinentes repudiasse & abdicasse. Quæ non dici abs re, cognoscere potest si quis audiat eos quibus templi cura est cõmissa. Et enim aureum illi Liuiæ Augustæ nominant, æreum Atheniẽsium, ligneum autem, antiquissimum ac primum omnium, hodiéq; sapientum appellant, non ab vno, sed cõmuniter ab omnibus dedicatum. Ad hæc Ammonius placidè subrisit, suspicatus Lampriam peculiari quadam opinione duci, & ne eius rationem cogeretur reddere, fingere historiam ab aliis se audiuisse. Alius autem quidam de iis qui vnà aderant, simile aiebat esse hoc nugis quas proximè Chaldæus hospes protulisset. Septem scilicet esse vocales litteras, septẽ in cœlo stellas quæ suo proprio & primi cœli motui non alligato ferantur motu. E autem esse in ordine vocalium secundam ab initio, & Solem à Luna secundum: omnes autem ferè Græcos vno ore eundem cum Apolline Solem perhibere. Verùm isthæc planè sunt inepta & triuialia. Cæterùm Lamprias non sensit se templi curatores commouisse aduersus suam orationem. Quæ enim ipse dixit, ea nemo Delphorum agnoscit. Sed communem ij & interpretem opinionem in medium produxerunt, contendentes neq; formam, neq; sonum, sed solum nomen litteræ notare aliquid. Est enim, vt Delphi opinantur, & Nicander sacerdos omnium nomine dixit, quasi vehiculum & forma sermonis quo deum compellant homines, syllaba Ei, quod Latinè Si dixeris, principémq; locum obtinet in interrogationibus: dum consultores identidem quærunt ac sciscitantur, Si victoria sint potituri, Si ducenda vxor, Si expediat nauigare, Si agriculturam exercere, Si peregrinari. Dialecticis autem valere iussis Apollo sapiens deus, qui ex particula Si & pronunciato ei adiunctõ nullam censent confici rem, omnes interrogationes huic subiunctas particulæ pro rebus accipit & admittit. Quoniam autem nobis proprium est interrogare vatem, commune autem inuocare vt deum: existimant litteram illam Ei, siue Si, non minus optandi quàm interrogandi significationem habere. Optantes enim dicimus, Si mihi contingeret. & Archilochus,

— Si mihi
Manum liceret Neobules tangere meæ.

Et in Ειθε posterior syllaba ΘΕ loců implet, nihil significat, vt & particula ΘΗΝ. Sed Ei optandi vim habet sufficientem. Hæc cùm dixisset Nicander, Theo socius noster, notus (opinor) tibi, ex Ammonio quæsiuit, libertásne relicta esset dicendi dialecticæ, tanta affectæ iniuria. Et Ammonio dicere, opemq; ei ferre iubente: At verò, inquit, artis huius peritissimum esse Apollinem, pleraq; oracula ostendũt. est enim eiusdem nimirum soluere & texere ambiguitatem. Iam sicut Plato dicebat oraculo dato, quod aram Delphicam duplam prioris facere iuberet, (quod summæ est rerũ geometricarum peritiæ opus) non de ara deum fuisse locutum, sed Græcis hoc modo mandauisse vt geometriæ darent operam: ita sanè ambigua edens oracula Apollo, auget cõmendatq; dialecticam, qua scilicet opus habeant qui ipsum velint intelligere. In dialectica aũt maximam vim habet coniunctio Si, eam componens enũciationem, quæ omnium maximè rationi humanæ congruit. Quid ni enim? cùm etiam bruta rerum substantiæ habeant noticiam: considerationem autem & iudicium consequentiæ soli homini natura dederit. Esse enim diem, esse lucẽ, sentiunt nimirũ & lupi, & canes, & aues. Qd autem Si lux est, dies sit, nullũ excepto homine animal intelligit. solus enim homo antecedẽtis & consequentis, & significationis horum atq; cõnexionis, mutuiq; respe-

Sapientum p... scorũ num.

Dialectica.

ctus & discriminis notionem percipit, ex qua demonstrationũ principium petiť præcipuum. Quoniam aũt philosophia versať circa veritatem, lux veritatis est demonstratio, huius principiũ est connexa oratio: convenienter ea particula, quæ vim habet hãc conficiendi & continendi, à sapientibus hominibus ei deo cõsecrata fuit, qui maximè diligit veritatẽ. Vates ergo est deus, ars circa futura fatidica ex præsentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel sine causa est ortus, vel sine ratione prænotio. sed cùm omnia præsentia præteritis, omnia futura præsentibus cõnexa sint & alterum ex altero sequatur progressu ab initio ad finem pertendente: is qui causas naturalibus rationibus perspicere & inter se contexere potest, is nouit ac prædicit

Iliad. α,70. *Quæ sunt, quæ venient post hæc, quæ præterierunt.*

Et præclarè Homerus primo loco posuit præsentia, deinde futura & præterita. Nam è connexi natura duciť ratiocinatio: Si hoc est, istud præcessit. & Si hoc est, istud fiet. Artificiosa enim, vt dixi, res est, & ab humana proficisciť ratione cognitio consequentiæ. assumtionem aũt sensus rationi præbet. Itaq; etsi turpe videť, tamen non verebor dicere, tripodẽ nihil esse aliud quàm rationem veritatis: quæ posita eius quod est ad antecedens consecutione, deinde assumens rem extantem, conclusionem demõstrationis infert. Quid mirum aũt, si Apollo, qui Musica delectať, & olorum cantu, citharæq; sono, ob amorem dialecticæ hanc particulam amplectitur & diligit, qua maximè & crebrò vti videt philosophos? Hercules aũt, cùm nondum soluisset Prometheum, neq; cũ Chirone & Atlante sophistis collocutus fuisset, iuuenis etiamnum ac planè Bœotius, dialecticam abolens, & Si prius ac posterius deridens, creditus est vi abstulisse tripodem, & de arte cum deo dimicasse. nã aucta qdem ætate, ipse quoq; & diuinationis & dialecticæ factus est peritissimus. Vt finem dicendi fecit Theo, Eustrophus Atheniẽsis fuit, vt puto, qui ad nos dixit: Viden' q̃ alacriter Theo dialecticam tueať, tãtùm non leonis indutus exuuiũ? ne nos qdem porrò, qui omnes in vna summa res, naturas, principia, diuinarũ iuxtà humanarúmq; rerũ, numeris adsignamus, numerúmq; multo maximè omnium pulcrarum bonarúmq; rerum facimus principem ac dominũ, quiescere sciens, sed primitias charę mathematices deo offerre. qppe qui statuamus Ei illud neq; virium, neq; formæ, neq; significationis gratia quicq; ab aliis differre litteris: sed iudicemus hoc honore eximio ornatum esse, vt notam quinarij, cuius numeri magnũ est in vniuersam naturam ius. quem nos pemptada, & ab eo sapientes pempazen numerare appellant. Hęc ille ad nos dicebat, nõ ioco, sed qa tum mathematibus ego ardenti studio animi incumbebã. fortassis etiã, vt versans in Academia, vbiq; magni facturus vocem illam, Ne qd nimis. Ad hæc itaq; ego sic respõdi. Equidem dubitationem Eustrophus optimè numero soluit. Cùm. n. numerus in parem ac imparem diuidať, vnitas facultate vtriq; generi est cõmunis: vt quæ pari addita imparem, impari adiecta parem

Quinarij vis & præstantia. conficiat numerum: principium aũt paris numeri duo, ternio imparis statuiť: Quinarius ex his duobus cõpositis conflatus, meritò in honore est, vtpote primus ex primis confectus, nominatúrq; Matrimonium, ob paris cum femina, imparis cũ mare similitudinem. Quando enim numeri in æquas diuiduntť partes, par omnino divulsus, principiũ q̃ddam capax in seipso, spaciúmq; relinqt. impari diuiso, semper medium restat gignendo aptum. itaq; & fecũdior pari est, mixtúsq; semper prævalet, nunq; vincitur. nunq; enim par impari mixtus parem, semper imparẽ ꝑducit. immò aũt vterq; secũ cõpositus, discrimen ostendit. nunq; scilicet par pari adiunctus imparem ꝓcreat, neq; suã mutare naturã potest, imbecillus & vi aliũ gignendi destitutus. impares, qa vsquequaque sunt fecundi imparibus iuncti multos generant pares. Reliquas numerorũ facultates ac differentias nõ est hic ꝓsequendi locus. Proinde quinarium Pythagorei, ob similitudinem congressus primorum maris & feminæ Coniugium appellauerunt. Idem etiam natura dicit, q; sui multiplicatione in se redit. sicvt enim natura triticum loco seminis accipiens, multas alterando eo mutandóq; formas interim inducens, tãdem triticũ reddit, in fine totius mutationis principiũ restituens: ita cùm reliqui numeri in sese multiplicati, incremẽto facto in alios desinant: soli quinarius & senio in se ducti, seipsos referunt & conseruant. Sexies enim sex, XXXVI sunt: quinquies quinq;, XXV. Verùm senarius semel hoc facit, vnóq; duntaxat modo ex seipso quadratum ꝑducit. Sed quinarius præter hunc multiplicationis fructũ, sibi ipsi adiectus denarium gignit: idq; durat perpetuò. qua in re imitať hic numerus principiũ illud, q̃d Vniuersum temperat. Sicvt enim Heracletus ait eo sese conseruante ex seipso mundum, ex mundo se refici, ignisq; omniũ vicissitudines effici, ex quo omnia fiant & in quem omnia redeãt,

quo

quo modo ex auro fit pecunia, è pecunia aurum. sic quinarij ea est natura, vt cum quinario congressus nihil imperfectum aut alienum possit procreare: sed aut sese, aut denarium: id est, vel suæ naturæ, vel perfectum numerum. Quod si quis interroget, quid hæc ad Apollinem attineant, respõdebimus, non ad hunc modò, sed & ad Bacchum, qui non minori iure quàm Apollo Delphorum sibi partem vindicat. Audimus enim theologos partim carmine, partim libera oratione canentes atq; tradẽtes, deum interitus expertem atq; æternũ suapte natura, fatali quodam decreto ac ratione mutationibus sui vtentem, aliàs in igneam naturam accendi, omniáq; omnibus assimilare: aliàs in varias se omnísq; generis formas inducere, diversisq; affectionibus & facultatibus ob noxium facere, idq; fieri quod notissimo nomine mundus dicitur. Sapientiores aũt isthæc vulgus hominũ celantes, mutationẽ in ignem Apollinis, ob negationem multitudinis, & Phœbi ob puritatẽ nomine afficiunt. Mutationem aũt in spiritus, aquã, terram, sidera, stirpes, atq; animalia, eiúsq; dispositionem, divulsione quadam & in membra distractione per ambages proponunt: ipsum deum Dionysum, Zagreum, Nyctelium, & Isodætam appellant. Interitus etiam quosdam, & è medio sublationes, mortes, rursúmq; in vitam reditus, consentanea dictis mutationibus ænigmata, agunt: canúntque Baccho dithyrambos, plena motuũ animi & mutationũ carmina cũ vagis erroribus & circumcursitatione coniunctarũ. nam, vt Aeschylus ait, Promiscui clamoris dithyrambũ cõvenit comitari Baccho. Apollini aũt canunt Pæanem, carmenq; modestę Camœnæ. Atq; hunc semper iuuenẽ, & senectutis exsortem, illũ multiplici forma, variáq; specie pingũt atq; fingunt. deniq; Apollini tribuunt æqualitatẽ, ordinẽ, sinceritatémq; seriò constantem: Baccho admixtos iocos, & petulantiã, & furorem & inæqualitatem: Euium, in mõtibus inter mulieres versantem ac currentem Bacchum væsanis honoribus invocantes: non ineptè vtriusq; mutationis naturam contemplati. Quoniã autem circuitionum in mutationibus tempus æquale non est, sed longius eius, quam Coron, id est satietatem vocant, breuius Chresmosynes, id est indigentiæ: proportionẽ hîc obseruantes, reliquis anni partibus pæane ad sacrificia vtentes, incunte hyeme dithyrambum illo silere iusso excitant, ac per tres menses Bacchum loco Apollinis invocant, tempus quo in ignẽ redigant omnia triplum alterius esse censentes. Verũ hæc prolixius quàm pro ratione temporis sunt cõmemorata. Id quidem manifestum est, huic rei theologos quinariũ accõmodasse: quæ nunc ipsa seipsam gignit, vt ignis, nunc denarium constituit, nimirũ mundum. Quid? Musicã, quę deo illi gratissima est, censebimus quinario carere? Harmonica certè maximè vocum in concentibus (symphonias vocant) occupata est tractãdis. at quinq; non plures, neq; pauciores, esse symphonias, ratio cõvincet, & refellet eum qui sine ratione ista sensu in fidibus aut fistularum foraminibus velit examinare. omnes enim proportione numerorũ oriunt. quæ est diatessaron symphoniæ sesquitertia, diapente sesquipla, diapason dupla, diapason cum diapente tripla, disdiapason quadrupla. quam enim his addunt harmonici diapason cum diatessaron, ea recipienda non est, neq; auribus est aliquid contra rationẽ, quæ legis vice est, gratificandũ. Porrò vt quinq; dispositiones tetrachordorum omittã, vt taceam de quinq; primis tonis siue modis siue harmoniis, quæ vocẽ intendunt ac remittũt, & maiorem minorémve faciunt, cùm reliquæ grauitate aut acumine considerent: non cùm multa, adeóq; innumera sint intervalla, quinq; tantùm in cãtilenis vsurpant? diesis inquam, semitoniũ, tonus, trisemitonium, ditonus? nullũ aliud neq; minus neq; maius in vocibus intervallũ grauitate & acie definitum in cantũ venit? Multa id genus alia ego præteriens, Platonẽ producã, qui aut vnũ mundum esse affirmauit, aut si præter eũ alij sint, omnino quinq; numero esse mundos, non plures. Enimverò etsi vnicus mundus hic est, quod & Aristoteles sensit: tamẽ is quodãmodo ex quinq; cõpositus est & cõcinnatus mundis: nimirũ mundo terræ, aquæ, aëris, ignis, & cœli, quam quintã substantiã ille, alij lucẽ, alij ætherem nominant: cui soli omniũ corporum non necessitate, nõ accidentis ratione, sed à natura datũ est, vt circulo roteт. Ideóq; primas etiã & perfectissimas earum quæ in natura sunt figuras Plato animadvertens, pyramidẽ, cubum, octaëdrum, icosaëdrũ, & dodecaedrũ, singulas singulis accõmodauit mundis. Neq; desunt, qui sensuum facultates numero itidẽ æquales primis illis applicent corporibus. vidẽtes tactum esse terrestre quippiam & resistens, gustatũ ob humiditatẽ sapidorũ qualitates percipere. aër porrò ictus, vox fit et sonus. de reliquis duobus odor, quem olfactus arripit, igneę est naturę, cùm sit exhalatio à calore elicita. visus fulgore ęther & lux res

Sen, in quinq.

cognatæ contemperantur, sensimq; concordi motu percellunt. Alium neq; sensum animal, neq; mundus simplicem & mixtionis vacuam habet naturam. sed mirabilis quædam, vt apparet, distributio est facta, quinq; ad quinq; ita aptatis, vt cuiq; suus quasi collega destinaretur. Hæc ego inter dicendum paululum subsistens, intercapedine aliqua facta, En, inquam, Eustrophe, qd nobis vsu venerit? parum absuit quin Homerū præteriremus. quasi verò non ille primus mundum in quinq; diuiserit partes: quarum tres in medio sitas tribus adsignauit diis, duas extremas olympum & terrā, quarū hęc imorum, illa summorum est terminus, cōmunes & nō distributas relinquens. Sed, vt est apud Euripidem, referenda est ad id vnde exiit oratio. Qui quaternariū magnificè prædicant, non ineptè docent, eius ratione omni corpori ortum suum contingere. Cùm enim omnis soliditas intelligatur esse in longitudine & latitūdine crassiciem nacta: & ante longitudinem exsistat punctum vnitatis rationem habens: linea autem sit longitudo latitudine carens: lineæ autem in latitudinem motus, & superficiei procreatio ternario constet: huius profunditate accedente, soliditas quaternario conficiatur: nemo non videt, quaternarium, postquam naturam vsque ad corporis pfectionem produxit, tactuiq; renitentem molem exhibuit, destituere eā potissimæ rei indigā. Nā qd animæ est expers, id, vt verbo dicā, orbum est & imperfectum, neq; vllā ad rem anima non mouente cōmodum. Motus aūt siue affectio animā introducens, mutatione per quinq; fit, naturæq; pfectionem conciliat. vt quinarij ratio tāto sit q̄ quaternionis præstantior, quanto maior est animalis q̄ anima carentis corporis dignitas. Præterea concinnitas & facultas quinarij plus virium nacta, nō siuit in infinitum progredi animatorum naturam, sed animalium quinq; definiuit genera: deos scilicet, genios, heroës, homines, bruta. Iam si ipsam animā ita vt natura eius fert partiare, prima eius & obscurissima vis est vegetandi, proxima sentiendi, post hanc appetendi, deinde irascēdi: in ratiocinandi facultate quinta, tanq; in extremo, perfectionem adsecuta substitit natura. Tot tantisq; præditi quinarij facultatibus, ortus quoq; elegans est. non is quem suprà commemorauimus, vbi è binario & ternario constari eum docuimus: sed quod nascitur principio cum quadrato primo coëunte. omnis enim numeri primordium est vnitas: quaternarius quadratorum primus. Ex his, tanq; forma & materia finita, quinarius componitur. Quod si rectè nōnulli vnitatem quoq; quadratum censent, quæ ex sese ipsa propagatur: quinarius coitu duorum primorum quadratorum natus, non potuit nobiliori ab origine exsistere. Quod autem maximum est, id vereor ne si dicam, ita premat Platonem, sicvt ipse Lunæ causa pressum fuisse Anaxagoram phibet, q admodum vetustam de eius illuminatione rationem pro sua vsurpasset. Nonne enim in Cratylo ita scriptum reliqt Plato? Omnino, inqt Eustrophus. sed qd simile eueniat, nō cerno. Atqui, inquam, nosti eundem in Sophista quinq; potissima demonstrare principia, Ens, Idem, Diuersum, Motum, Statum. Et in Philebo alia instituta diuisione, Vnum ait esse Infinitum, alterum Extremum, his mixtis omnē exsistere Ortum. quartum ponit Causam eius mixtionis: & quintum nobis cogitandum reliqt, Causam secretionis & dissipationis mixtorum. Existimo aūt hæc illorum quasi imagines proponi, Entis id qd fit, Motionis infinitum, Status extremū, Eiusdē miscendi, Diuersi secernendi principiū. Quod si diuersa sunt, & illo & isto modo quinq; erunt principiorum genera ac differentiæ. Hæc aliqs ante ætatem Platonis cùm comperisset, Ei Apollini eam ob rē cōsecrauit, notam atq; indicium numeri vniuersorum. Enimverò bonum quoq; perspiciens in quinq; tributum genera, quorum primū est Mediocre, secundum Proportione mēsurę cōcinnum, tertium Mens, quartum in animo Scientię, artes, verę q; opiniones, quintum Voluptates purę & à dolore secretę: ibi dicit Orphicum illud subiiciēs:

Aetate in sexta studium finite canendi.

His ita dictis inter nos, breuiter ex Nicandro aliquid quæram, ae

Cantabo gnaris.

Sexta noui mensis die, cùm Pythiam in prytaneum introducit, prima vobis de tribus sortibus ducitur quinario, neq; binario facto, neq; ternario, aut inter se cōparatis. Nónne ita est? Tum Nicander, ita est, inqt: sed causam aliis effari nefas est. Ergo, aiebā ego, interim dum nobis consecrandis deus veritatem cognoscendā præbebit, id quoq; adiectum sit his, quæ de quinario sunt dicta. Hic fuit, quantū ego memini, finis arithmeticarum & mathematicarum notæ Ei laudationum. Cæterùm Ammonius, qui & ipse nequaquam contemnēdam mathematicæ philosophiæ operam impendisset, delectatus

Iliad. ς, 190.

Animalium genera.

Platonica principia.

tus ea disputatione, dixit: Non equidem convenit isthæc ab adolescentibus nimis studiose refelli. id tamen dissimulādum non censeo, vnumquemvis numerū facile laudare volentibus materiā sui laudandi præbiturum. Et qd attinet alios cōmemorares Ipse Apollini sacer septenarius diem antè cōsumet, quàm dicēdo vires eius vniuersæ possint explicari. Decet verò nos pronunciare, sapientes viros bellum cōmuni legi indixisse ac vetustati temporis, & septenario de principe sede exturbato, quinariū deo tanquam magis illo cōgruentem dedicasse. Ergo neq; numerum, neq; ordinem, neq; copulam, neq; aliam deficiētem partem existimo littera Ei significari. sed est ex sese perfecta compellatio dei, simul cum verbo enunciantis animo obiiciens vim dei. Deus enim vnumquenq; nostrum huc accedentem vel vti salutans compellat, Nosce teipsum inquiens: quod nihilo est quàm Salue deterius. Nos vicissim respondentes deo, Ei, id est Es, dicimus: veram, certam, solámq; soli convenientem ei appellationē, qua esse dicit, tribuētes. Re vera enim essentiæ nos nequaq; sumus participes: sed vniuersa mortalis natura in medio ortus & interitus versans, speciem opinionémq; obscuram & instabilem sui præbet. q; si animum intendas, vt intellectu eam comprehendere possis: quemadmodum aquā si complectaris vehementiùs, fit vt comprimēdo ea & in se cōducendo diffluat ac pereat: sic vniuscuiusvis pssionibus & mutationibus obnoxiæ rei nimis evidentem perceptionem dum sectatur ratio, aberrat vel ad ortū eius, vel ad interitum, nihil arripere quod permaneat aut sit re vera cùm possit. Heracleti est, non posse quenquam bis in eundem fluuium descēdere. Substātiam quoq; caducā bis eodem in statu nemo attinget: sed celeritas mutationū eam dissipat mox, statim colligit rursum. Immò non iterum, non postmodò tangere licet, sed simul & existit & interit, simul accedit atq; recedit. Hinc est, vt quod fit, eò vsq; non perducat, vt verè dici possit esse, ortu nimirū nusq; desinente, nusq; insistente. Statim iam inde à semine continētibus mutationibus fetus fit, infans, puer, adolescēs, iuuenis, vir, senex, silicerniū: semper posteriore priores abolēte ortus. Sed nos ridiculi sumus, qui vnā metuamus mortem, toties iam mortui, toties morientes. Non enim tantùm, vt Heracletus dicebat, Ignis mors aëri est ortus. & aëris mors aquæ ortus. sed multo hoc evidētius in ipsis hominib. animadvertas. Interit vir facto sene: at vir factus erat intereūte iuuene, hic puero, hic infante. & qui heri fuit, mortuus est orto hodierno, hodiernus in crastinum desinit. nullus aūt manet, neq; est vnus, sed nascimur multi, materia circa vnum simul acrū & exemplar quoddam expressum circumagitata atq; labascente. Etenim si iidem perduraremus, q̄modo nunc aliis gauderemus rebus, gauisi antè diuersis? cōtraria diligeremus, odio haberemus, miraremur, vituperaremus: aliter loqueremur, afficeremur, non formam, non figuram, nō sensum pristinū retinentes? Nam neq; absq; mutatione pbabile est istam diuersitatem oriri, & qui mutatur, idem non est. Si idem nō est, ne est quidem: sed alius ex alio mutationibus factus. Sensus aūt ob ignorationem eius quod est, fallit nos vt esse putemus quod esse videt. Quid ergo re vera est, q̄d sit? id q̄d sempiternum est ortus & interitus exsors, cui nullus à tempore motus infert. Mobile enim quiddam & quod cum mobili imaginatio concipiat materie, semper fluens, non solidum aliquid, sed velvti vas ortuum & interituum est tempus: cuius ipsæ appellationes hæ, Prius, Posterius, Erit, Fuit, fatentur ipsum non esse. facias enim fatuè ac absurdè, id quod nunquam dici potuit esse, aut quod iam esse desiit, si esse dicas. Id autem, in quo maximè innitimur intellecturi tempus, nimirum quando Instans, Præsens, Nunc dicimus: id rursum elanguescens ratio pdit. elidit. n. dissipatúrq; in futurū & præteritū. idque nobis hîc vsu venit, q̄d iis qui rem nimis pcul dissitā videre volunt, priùs elanguescentibus radiis quàm eò pertingant. Quod si idem accidit naturæ quam tempore metimur, quod mensuræ eius: ipsa quoq; nihil est permanens, nihil ens, sed omnia sunt fientia & intereuntia, iuxta eorū cum tempore comparationē. Itaq; de eo q̄d est, nō licet dicere fuisse id aut fore: quæ verba inclinationē significāt atq; discessum & mutationē, quæ locū in eo q̄d est nō habet. Deus aūt, si ita dicendū sit, EST, & est nulla ratione tēporis, sed æternitatis immobilis, tēpore & inclinatione carentis: in qua nihil prius est, nihil posterius, nihil futurū, nihil preteritū. nihil antiquius, nihil recentius, sed vna cū sit, vnico Nūc sempiternā implet durationē: & huius ratione q̄d esse dicit, verè est, nō futurum, nō præteritū, neq; orsum, neq; desiturū. Sic itaq; deus nobis est veneratione studio salutandus atq; compellandus. Nisi mavis veterum quorundā formulā, EI HEN, Vnum es. Non enim multa sunt numina, sed vnū: nō vt vnusquisq; nostrûm congeries

Caducæ res nō sunt re veræ.

Verum Ens.

Tempus.

ex infinitis diuersissimisq; affectionibus variè commixta, quo modo ex omnis generis hominibus solennes conventus conflantur. Sed vnum oportet esse id q̃d est: & esse, id quod vnum dicitur. nam diversitas cùm differentia entis ponit̃, iam ad procreandũ id quod non sit ens vergit. Proinde deo huic rectè & primum, & secundum, & tertium nomen est inditum. Apol lo enim dicit̃, q̃ vnicus sit: voce multitudinis negationem arguente. Ieius autem, vt vnicus & solus. Phœbus, q̃a hoc vocabulo antiqui omnia casta & pura designauerũt: sicvt (ni fallor) Thessali hodiéq; sacerdotes nefastis diebus priuatim & extra templa degentes phœbonomæsthæ, id est lustrari, dicunt. Vnum aũt q̃d est, sincerum est & mixtionis purum. alterius quippe cum altero mixtione res con-
Iliad.4,141. taminant̃. quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum. & infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant. Ergo vnum esse, neq; cum alio contemperari, semper competit in naturã interitus expertem ac puram. Qui verò Solem cum Apolline eundem faciunt, eorum par est exosculari atq; amplecti ingenij bonitatem: qui quod maximè omnium quæ habent cognita venerantur atque desiderant, ei noticiã ac indicium dei huius adsignant. In præsentia aũt deum quasi in pulcerrimo omnium somniorum somnio imaginãtes, excitemus animos nostros, hortemúrq; vt altiùs se efferãt, et dei substantiã sublimiorem naturalibus cõtemplent̃. neq; tamen non hãc eius imaginẽ colamus, & veneremur, quæ (quantum omnino res sensilis de ea quam sola mens cernit, & caduca de perenni præstare potest) fecunda est indicia nobis quædam & simulacra effulgentia vtcunq; suggerendo, bonitatẽ & felicitatem numinis istius repræsentantia. Illas verò Apollinis e sua natura egressiones, ac mutationes, q̃bus ignis fiat, rursúmq; seipsum dissipet, & in maria, vẽtos, aut animalia, vel stirpes, transformet̃, aliásq; id genus diras perpessiones, ne audire q̃dem pium est. nisi eum puero illo à poeta descripto facimus deteriorẽ: & q̃d ille ludicrum in sabulo, id componens ac diffingẽs idẽtidem, sibi animi causa fingit, hoc deum vti in Vniuerso semper statuimus, dum aliàs mundum format qui nõ erat, aliàs cõditum perdit. Immò contrà quantum eius mundo vtcunq; innatum est, id substantiã mundi cõstringit, corporeámq; imbecillitatem ad interitum propẽsam coërcet. Ac mihi q̃dem maximè oppositum isti opinioni videt̃ dei nomen, vt Ei appellemus eum, testantes nunquam illum suo de statu exire, nulla mutatione affici. Hoc enim magis conveniebat tribuere alij cuidam deo, aut potiùs genio præfecto naturę quę ortibus & interitibus variatur. quod statim ex nominibus liquet, contrariis atq; significantibus rem adversam. Nam Apollo noster, alter Pluto à multitudine: ille Delius, hic Aidoneus ab obscuritate & cæcitate nominat̃: ille Phœbus, hic Scotius, quod est tenebricosus. apud illum Musæ versantur, & quam Latini Memoriam dicunt Mnemosyne: apud hũc Lethe, seu obliuio, & Silentium. ille à contemplando Theorius & Phanæus vsurpatur: hic

Obscuræ noctis, segnis princépsq; soporis.

* * atq; hic quidem omnium est deorum invisissimus. in illum non ineleganter Pindarus dixit, damnatũ esse eo nomine, quòd maximè omnium deorum sterilis & infecundus sit. Rectè itaq; Euripides dixit:

Libationes, atq; cantus
Vita solutis: auricomus quas
Non admittit Apollo.

Priórq; eo Stesichorus:

Cantus atq; iocos præ reliquis amat
Apollo rebus: sed gemitus graues
Luctúsq; Diti sorte cedunt.

Sophocles sua etiam vtriq; instrumenta perspicuè denotat his verbis:

Non nabla sunt amica, nec lyra luctibus.

* Nam idem ille nuper admodũ ausus est vocem * emittere: cùm priore tẽpore ad luctũ vocaret homines, & non valdè honoratã aut splendidã obiret istarum rerum actionẽ. * postea omnino sunt cõmixta, magnęq; perturbationes hominibus inde obortæ, q̃ res deorum cum rebus geniorum permiscuerũt. At enim notæ Ei dictum Nosce teipsum videtur quodammodo repugnare, alio consonare. Hoc enim pronunciatum est vt nos percellat, & ad venerationem numinis, vtpote quod sit semper, excitet. illa nos mortales esse docet, naturæq; & imbecillitatis nostræ admonet.

Plu-

Plutarchi de Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de rebus naturalibus,

LIBER I.

CVm instituerimus naturæ cognitionis rationes explicare, ipsam rem hoc flagitare censuimus, vt principiò statim philosophiæ totam tractationem in suas diuideremus partes: vt liquere possit, quid sit, & quota eius pars sit physica, seu naturæ rerum enarratio. Stoici pronunciarunt, sapientiam esse rerum diuinarum humanarúmque scientiã: philosopiam, quod est sapientiæ studium, exercitationem esse artis ad sapientiam accommodatæ. talem autem esse artem vnicam ac supremam, virtutem. virtutes, quæ suo complexu latissimè pateant, tres esse: naturalem, moralem, differendi. itaque etiam philosophiam habere tres partes, naturalem, moralem, & differendi. Naturalem esse cùm de mundo, & iis quæ in mundo sunt, disputamus. moralem, quæ occupatur vitæ humanæ rationibus. logicam (sic enim Græci rationem differendi appellant) quæ circa orationem versatur, eadémque ab ipsis dialectica dicitur. Aristoteles & Theophrastus, omnésque ferè peripatetici, hac ratione philosophiam distribuerunt: quam explicabo. Virum perfectum necesse est & cognitione rerum instructum esse, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium. Patet hoc exemplis propositis. Quæritur Sol animal sit nécne, siquidem videtur. hoc qui quærit, in contẽplatione versatur: nihil enim aliud considerat, quàm quid rei sit. itidem qui disputat de infinitate mundi, aut an extra Vniuersum aliquid exstet. Ista omnia sunt contẽplationis. Rursum quæritur quo modo vita sit instituenda, quomodo liberis conveniat præesse, quomodo gerendus magistratus, quo pacto leges ponendæ. Omnia hæc agendi causa quæruntur, & qui hæc tractat, vir agendis rebus intentus (ita practicum exprimere Græcorum liceat) dicitur.

Philosophiæ diuisiones: Stoica & Peripatetica.

Quid sit natura. Cap. I.

QVando præ manibus habemus rerum naturalium contemplationem, necessitatem hoc exigere puto, vt quidnam sit natura, patefaciam. Absurdum enim est aggredi dissertationem de natura rerum, cùm nondum sit explicatum quid valeat naturæ vocabulum. Est itaque natura, si Aristotelem audimus, principium motus ac status ei rei, in qua inest primo, & non per accidens. Omnia enim quæ sub conspectũ veniunt nostrum, quæ neque fortuitò fiunt, neque necessariò, neque diuina sunt aut diuinitus effecta, naturales res dicuntur, suámque habent propriam naturam: vt terra, ignis, aqua, aer, stirpes, animalia. præterea hæc quæ gigni cernimus, imbres, grãdines, fulmina, procellæ, venti. Habent enim hæc principium quoddam, cùm nihil eorum sit æternum, sed quodam à primordio sit natum. Atq; hæc quidẽ, vt animalia, vt stirpes, initium habent sui ortus: primumq; in iis principium est natura, non motus modò, sed etiam status. quæ enim principium motus nacta sunt, eadem finiri etiam possunt. Itaque & motus & quietis principium est natura.

Res naturales.

Discrimen principij & elementi. Cap. II.

ARistoteles ac Plato, & qui ab eorum sunt secta, differrè à principio elementum dicunt. Thales Milesius pro eodem vtrunque habet: cùm quidem longissimè à se invicem dissideant ista. Elementum enim omne compositum est: principia neque composita sunt, neque effecta. Verbi gratia. elemẽta vocamus terram, aquam, aërem, ignem. Principia ideò dicuntur, quòd nihil est eis prius ex quo nascantur. non enim principij nomen ei debetur, quod natũ est alicvnde: sed huic potiùs, ex quo id est natum. Terræ autem & aquæ ortu prior est materia ex qua exstiterũt, forma carens ipsa, & specie: tum ipsa forma, quam vocamus entelechiam: tertium priuatio. Falsa itaq; est Thaletis sententia.

Quæ sint principia. Cap. III.

IDem THALES principium rerum esse dixit aquam. videtur autem princeps philosophiæ hic fuisse, & ab eo secta Ionica nomen duxit. Plurimæ enim fuerunt suc-

Thales. Ionica secta philosophorum.

cessiones philosophorum. Hic cum in Aegypto philosophiæ operam dedisset, Miletum rediit ætate iam grandior. Quòd autē ex aqua omnia [illegible] inq; eam omnia suo interitu resoluantur, id ex eo primùm coniecit, quòd semen, [illegible] animalium principium, humidum est. inde fit probabile, omnia ex humore nasci tanquam principio. Deinde, quia omnes stirpes humido aluntur, idq; suæ fecunditatis causam habent, eóque destituta exarescūt. Præterea quoniā ipse Solis stellarúmq; ignis aquæ exhalationibus aluntur, ipséq; adeò mundus. Itaque etiam Homerus aquæ omnium rerum primordium adscribit, hoc versu:

Aqua.

Iliad.ξ,246. *Oceanus cunctis præbet primordia rebus.*

ANAXIMANDER, Milesius & ipse, principium rerum infinito adscribit, ex quo omnia fiant, & in quod omnia dissoluantur: ideóque etiam nasci infinitos mundos, & interitu suo ad id redigi, ex quo erant orti, tradit. additq; infinitū propterea esse, ne aliquando ortus rerum deficiant atq; subsistant. Peccat autem in eo, quòd non exprimit quid sit infinitum, aërne, an aqua, an terra, aut alia quædam corpora. In hoc etiam, quòd materia exponenda effectricem causam abolet. infinitum enim aliud nihil est, quàm materia: quæ nisi efficiens causa accedat, rem creare nullam potest.

Infinitum.

Aër. Horum ciuis ANAXIMENES principium rerum pronūciauit esse aërem, ex quo omnia nascantur, suóque in eum redeant interitu. Ita, inquit, anima nostra aër est, quæ nos temperat: totúmq; mūdum spiritus & aer continent. Peccat autem hîc quoque, ex simplici & vnius formæ aëre ac spiritu putans constare animalia. Nefas enim est, solam materiam vt principium omnium rerum subsistere, ex eáq; nasci omnia, sed & effectrix causa ponenda est. neque enim argentum sufficit ad poculi ortum, nisi etiam faber accedat argentarius, qui id conficiat. idem de ære, ligno, & alia quavis intellige materia.

Similares partes. ANAXAGORAS Clazomenius similares partes principia rerum statuit. nulla enim ei ratione explicari posse videbatur, qui ex eo quod non esset fieri aliquid, aut quod esset, in nihilum redigi posset. Sanè cibum sumimus simplicē atque vniformem, vt cùm pane vescimur, & aquam bibimus. illo tamen alimento nutriunt crinis, vena, arteria, nerui, ossa, omnes denique partes. quæ cùm fiant, fatendum est in alimento istas omnes naturas inesse, singulisque singula augeri: inesséque in eo particulas sanguini gignendo aptas, itémq; suas neruis & ossibus aptas. quæ quidē particulæ mente cernantur. Non enim ad sensum omnia sunt referēda, vt quod panis & aqua isthæc conficiat: sed in his ipsis insunt particulæ mēte intelligendę, quas similares partes alimento insitas vt inde nascentibus sit primordium, Homœomerias (quasi similarium semina partium) appellauit ille, & rerum principia esse dixit: ita quidem, vt materiæ locum obtineant. Efficientem enim quoque causam, & quæ disponeret vniuersa, prodidit mentem. Opus sumi sic orsus est. Confusa in vnum erant omnia: mēs ea diuisit & in ordinem composuit. Hic approbandus est, qui materiæ artificē adiunxerit.

ARCHELAVS Apollodori F. Atheniensis aerem & infinitum, eiq; raritatem & densationem additas, quorum hoc terra, illud ignis fit, principia ponit. Hi se deinceps subsecuti à Thalete Ionicam propagauerunt philosophiæ sectam.

AB alio rursum initio, PYTHAGORAS Mnesarchi F. Samius, is qui princeps philosophi nomen vsurpauit, rerum principia censuit esse numeros, eorúmq; inter se siue proportiones siue concinnitates, & ex vtrisq; composita elementa, quæ geometrica dicuntur. Rursus vnitatem, & infinitati coniunctum binarium in principiis ponit. Tendunt aūt principia eius, alterū ad effectricem causam ac formātem, quæ est Deus, mens videlicet: alterum ad perpessionibus subiectam & materialē, quæ est mundus in visum incurrens. Porrò docebat, naturam numeri esse denarium. nam ad decem vsque numerando progrediuntur omnes & Græci & barbari, atque hinc rursus pedem ad vnitatem referunt. Rursum denarij numeri vis & natura in quaternione inest. nam ab vnitate vsque ad quatuor inclusum colligendo numerorum summam conficies decem vnitatū. vnum quippe, duo, tria, & quatuor, omnia coniuncta, summā decē cōflāt. si quatuor terminis amplius sumas, etiam summa denariū excedet. Ergo numeri natura vnitatū ratione in denario, facultatis respectu in quaternario inuenit̄. Itaq; sanctissimū iusiurandū Pythagorei quaternario sunt cōplexi, quā tetractyn vocāt.

Quatuor.

Aur. carm. 47. *Per tibi nostræ animæ præbentem tetrada iuro*
Naturæ fontémq;, & firmamenta perennis.

Quin

Quin & animã noſtram Pythagorici aiunt quaternione conſtare: eſſe enim hæc quatuor, Mentem, Scientiam, Opinionẽ, Senſum: vnde omnes artes ac ſcientiæ profectæ ſunt, ipſiq; ratione præditi propterea ſumus. Mens enim eſt vnitas: quòd mens quæ percipit, vnitatis in morẽ percipit. Exempli cauſa, multi ſunt homines. horum vnuſquiſq; pro ſe percipitur ſenſu, numerus eorum definiri à nobis nequit. Vnicam verò mens hominis notionem concipit, quæ in ſingulis repræſentatur. idem de equo, & aliis intelligimus, quorum indiuidua (vt Logici appellant) ſunt innumera. Formæ enim ſiue ſpecies, itémq; genera omnia, rationem habent vnitatis: itaq; ſingula eorum definientes, dicunt, animal ratione pręditum, animal hinniens. Hæc cauſa eſt, cur mẽs, quæ formas rerum percipit, vnitatis adficiatur nomine. Sed & hoc conſentaneum eſt rationi quòd binarius infinitatis ſocius, ſcientiæ accommodatur. Omnis enim demonſtratio, omnis ratiocinatio quæ ſcientiæ fidem parat, adeóq; omnis in vniuerſum ratiocinatio, ex quibuſdam in confeſſo poſitis id de quo diſceptabatur concludit, aliúdq; è præmiſſis colligit. quorum appræhenſio cum ſit ſcientiæ, eam binario æquũ eſt comparari. Opinio autem ternarius eſt, perceptio ſcilicer probabilis, quæ multarum ſanè eſt rerum. nam multitudinem ternarius notat, vt:

Mens. vnitas. — *Scientia. duo.* — *Opinio. tria.*

O ter felices Danaos. — *Odyſſ. 5, 306.*

Itaq; ternarium non inſerit. . .

Heracleitvs, & Hippasvs Metapontinus, ignem omnium eſſe rerũ principium perhibuerunt. omnia enim dicunt ex igne naſci, & in ignem reſolui: & ignis exſtinctione Vniuerſum hoc creatum eſſe. Primùm enim craſſiſſimas eius partes in ſeſe coëundo, terram cõſtituiſſe. deinde vi ignis laxatam terram, aquam edidiſſe. hanc exhalando aëri ortum præbuiſſe. Porrò mundum & omnia corpora igni conſumtum iri in conflagratione Vniuerſi. Ita ignem principium eſſe ex quo exſiſtãt omnia, & finem in quem omnia recidant.

Ignis.

Epicvrvs Neoclis F. Athenienſis, Democriti in philoſophia naturali ſectator, omnium rerum principia ſtatuit corpora mente percepta, expertia vacui, ſempiterna, interitus ſecura, & quæ confringi non poſſint, neq; deformationem partium admittant, neque alterationem, & ſola mente cernantur, moueantur in vacuo & per inane. eſſe autem ipſum inane infinitum, & corpora infinita. Tria autem hæc accidere corporibus, figuram, magnitudinem, pondus. quorum hoc tertium duobus, quæ Democritus perhibuerat, ab Epicuro eſt adiectum. quod hic motum corporum fore nullum ſentiebat, niſi grauitate perculſa mouerentur. Figuras atomorum eſſe compræhenſibiles, non infinitás. neq; eſſe vel vncinatas, vel tridẽtes, vel armillares: quæ figuræ ſint colliſioni obnoxiæ: cùm atomi ſint perpeſſionis ac contritionis exſortes. Dictam atomum, non quòd ſit minimum, ſed quòd ſecari non poſſit, aut conteri, ſitq; immunis à perpeſſionibus & inanis expers. Eſſe autem atomum, liquere. eſſe enim elementa ſemper durantia, & animalia inania, & vnitatem.

Atomi.

Empedocles Metonis F. Agrigentinus, quatuor dicit elementa, Ignẽ, aërem, aquam, terram. duo autem principia, Amiciciam & diſcordiã, quorum hoc vniat res, alterum diſcernat. Sic autem ait:

Radices primùm rerum tibi quatuor edam.
Iupiter æthereus, Iuno vitalis, ad hos Dis,
Et Neſtis lacrymis humanos quæ rigat alueos.

Iouis enim nomine ignem intelligit atq; ætherem, Iunonis vitalis aërẽ, Plutonis terram, Neſtis & humanorum canalium, ſemen & aquam.

Socrates Sophroniſci F. Athenienſis, & Plato Ariſtonis F. ciuis eius, (ambo enim idem de Vniuerſo ſenſerũt) tria ſtatuunt principia, deum, materiã, ideam. Mens eſt, quod deum nominant: materia primum rebus orientibus & intereuntibus ſubiectum: idea natura corporis expers, in conceptis mentis & imaginationibus dei. deus autem mens eſt mundi.

Aristoteles Nicomachi F. domo Stagerita, principia deſignauit, Formam, quam entelecheam dixit, Materiam, Priuationẽ. elementa quatuor. quintum corpus quoddam æthereum immutabile.

Zeno Mnaſeæ F. patria Citienſis, deum efficiendi, materiam perpetiendi principium poſuit. tum elementa quatuor. Horum ſecta Italica dicit̃. à Pythagora, qui è Samo ob Polycratis tyrannidẽ ſibi diſplicentẽ in Italiã cõmigrauit, ibiq; ſcholã aperuit.

Quomodo coaluerit mundus. Cap. IV.

MVndus vndiquaq; confracta forma concreuit, hoc modo. Cùm insectilia corpuscula (sic nunc atomos voco) fortuitò mouerentur, nulla motus gubernante prouidentia, cōtinentérq; & celerrimè agitarentur: multa in vnum collecta sunt corpora, ob eámq; causam magna iis fuit & figurarum & quantitatis varietas. Sic illis coactis, quæ maiora erant & grauissima, vtiq; subsederunt. quæ minora, rotunda, læuia, ac lubrica fuére, elisa in concursu corporum, in sublime subvecta sunt. Postquam elanguit vis impellens, atque in sublime protrudēs, reliqua, cùm sursum efferri desiissent, neque deorsum ferri quirent, compulsa sunt ad loca recipiendo apta, nimirū ea quæ sunt in ambitu. ad hæc multitudo corporum reflexa est: cúmque inter se cohærescerent inter reflectendum, cœlum genuerunt. Atomi autem eiusdem naturæ ac variæ, sicvt dictum est, compulsæ in sublime astra confecerunt. Iam multitudo corporū exhalando sursum elatorum, aërem percussit, eóq; eliso, cùm is motu in ventum esset redactus, complexus astra secum circumduxit, & eam sublimium corporum circumagitationem, quæ adhuc durat, effecit. deinde ex corporibus subsidentibus terra exstitit, ex subvectis in altum, effecta sunt cœlum, ignis, aer. Cum autem multum materiæ etiamnum in terra esset compræhensum, ac ictibus ventorum condensaretur, aurisq; ab astris venientibus, omnis terræ figura exiguis constans partibus cōpressa fuit, humidámq; produxit naturam. Hæc cùm esset fluida, in caua defluxit & capacia ob soliditatem. aut ipsa per se aqua consistens, subiecta loca excauauit. Hoc modo principes mundi partes ortæ sunt.

An vnicus sit mundus. Cap. V.

STOici vnum mundum esse pronunciauerūt, quem & vniuersum appellant & corporeum. EMPEDOCLES vnum quidem mundum, sed hunc non esse idē cum Vniuerso, verùm exiguam Vniuersi partem: reliquum esse ociosam materiā. Vnum esse mundum, eundémq; cum Vniuerso, sentit, ac tribus rationibus PLATO colligit, quòd perfectus non esset, si non cōtineret omnia: quòd non similis exemplari, si non vnigenitus: quòd non in sempiternum duraturus, si quid extra ipsum exstaret. Platoni verò obiici potest, mundum esse perfectum, neque omnia tamen complecti. nam homo quoque perfectus est, neque tamen omnia continet: & multa eius rei exempla suppeditant statuæ, domus, picturæ. Quî autem perfectus sit, extra quem aliquid circumagitari potest? Interitui autem neque non est, neque potest non esse obnoxius, cùm sit ortus. METRODORVS absurdum esse ait in magno agro vnicam nasci spicam, & in infinito vnicum mundum exstitisse, perinde absurdum. Esse autem infinitos numero mundos inde constare, quòd infinitæ sunt causæ. Nam si finitus esset mundus, causæ autem infinitæ ex quibus hic mundus constat, necesse est infinitos esse. Vbi enim omnes adsunt causæ, ibi necesse est etiam effectus esse. causæ autem sunt vel atomi, vel elementa.

Vnde dei noticiam homines habuerint. Cap. VI.

DEi naturam Stoici definiunt, spiritū intelligētia præditum, igneū, formæ expertem, & in quam velit speciem se mutantē, ac rebus quibusvis assimilātem. Notionem dei suggessit primum conspecta eorum quæ in mundo insunt pulcritudo. nihil enim pulcri temere & fortuitò nascitur, sed ab arte aliqua efficitur. Mundum pulcrum esse, figura, color, magnitudo, & astrorum varietas arguunt. Globi forma est mundo, omnium facilè præstantissima, quòd sola omnibus suis partibus est similis. cúmque rotundus sit, partes quoque habet rotundas. ideóq; secundum Platonem mens, res diuinissima, in capite sedem habet. Color quoq; cœli pulcer est. nam cœruleum purpura nigrius est, & fulget: atq; ob fulgorem & vehementiam color hic tantum aëris intervallum penetrans tam procul dissitū nobis cœlum dat conspiciēdum. Pulcritudinem etiam magnitudo ei conciliat. Nam in quovis genere id quod reliqua continet, pulcrum est, vt homo & arbor. Ea quoq; ad pulcritudinem mundi faciunt, quæ nobis apparent. Obliquus enim in cœlo circulus, quem Zodiacum seu signiferum appellant, diuersis est simulacris distinctus.

Mundi pulcritudo.

Cancer inest illi, post hunc leo, virgo deinde,
Chelæ, scorpius, arcitenens, capricornus, aquai

Poſt illos fuſor, nitidi duo ſidera piſces:
Mox aries, taurus ſequitur, fratreſq; gemelli.

Innumera autem alia ſimiles reflexiones in mundo effecerunt. Vnde & Euripides:

Cœli renidens pulcrũ ſideribus iubar,
Varium ſapientis opus artificis.——

Id quoque nos ad Dei cognitionem deduxit, quòd cum Sol, Luna, & reliquæ ſtellæ infra terram deferunt, eadem rurſus magnitudine, colore, locis, temporibúſq; iiſdem oriuntur. Itaq; ij, qui cultũ deorum nobis tradiderunt, tribus formis vſi ſunt, naturali, fabuloſa, teſtimonio legũ. naturalem philoſophi, fabuloſam poëtæ docent, leges ſuas ſingulæ habent ciuitates. Tota doctrina in ſeptẽ tribuitur partes. Prima eſt eorũ quæ in cœlo & ſublimi fiunt obſeruatio. homines.n. ceperunt deum agnoſcere, cùm viderent ſtellas tantam concinnitatẽ efficere, ac dies noctéſq;, æſtate & hyeme ſuos ſeruare ſtatos ortus atq; obitus: indéq; terram animãtia & fructus proferre. Itaq; pro patre cœlum, pro matre terrã acceperunt. patrem illum, quòd aquã inſtar ſeminis effunderet, matrem hanc quòd conciperet & páreret. Cúmq; viderent ſtellas perpetuò moueri, & in cauſa nobis eſſe vt Solem & Lunã contemplaremur, deorũ iis nomen fecerunt à curſu ductũ. Secundo & tertio loco deos diſtinxerunt in vtiles, Iouem ſcilicet, Iunonẽ, Mercurium, Cererem: & damnoſos, Diras, Furias, Martem, quos vt violẽtos & ſæuos placant ſacris atq; auertunt. Quartũ & quintũ locum rebus & motibus animi adſignauerunt, vt Amori, Veneri, Deſiderio, & de rebus, Spei, Iuſticiæ, Aequitati. Sextum locum figmenta poëtarum occupauerunt. Heſiodus enim cum genitis diis vellet patrem ſtatuere, hos deorum genitores protulit, *Classes deorum.*

Cœumq; imduperantem, Hyperionáq;, Iapetúmq;.

itaque hic locus fabuloſus dicitur. Septimus iis eſt tributus, qui ob beneficia in vſum cõmunis vitæ collata honoribus diuinis ſunt affecti, humano nati more, vt Hercules, Caſtor & Pollux, Bacchus. Formam humanam iis adſcripſerunt, quia omnium rerum principatus eſt penes nomen: omnibus autem animalibus præſtat homo, pulcritudine, virtutũ ornamentis, mente. Itaque præſtantiſſimos ſimiles eorũ quę eſſent aliis omnibus ſuperiorã rectè cenſuerunt.

Quid ſit Deus. Cap. VII.

PHiloſophorum quidã, vt Diagoras Melius, & Theodorus Cyrenæus, & Euemerus Tegeata, omnino negauerunt eſſe deos. & Euemerum etiã Callimachus Cyrenæus innuit, in Iambis ſcribens

Venite frequentes ante muros in ſatum,
Vbi qui vetuſtum ex ære Tonantem formauit
Senex loquax cum libris impus friget.

hos dicit, quos compoſuit non eſſe deos docens. Et Euripides tragicus poëta apertè quidẽ profiteri hanc ſententiã non eſt auſus, metuens Areopagiticũ iudicium: indicauit tamen hac ratione: Siſyphũ introduxit, qui eã proferret ipſéq; ei patrocinatus eſt.

Incondita olim vita fuit mortalium,
Et belluina, viribúſq; ſeruiens.

legibus deinde poſitis ait iniuſticiã fuiſſe repreſſam. ſed cum hæ aperta poſſent flagitia prohibere, multi autem occultè ſcelera perpetrarent, tum quendam callidũ virum prodiiſſe, qui docuerit veritati tenebras mendacio offundendas, hominibúſq; perſuadendum eſſe,

Quòd ſit perenni vita aliquis vigens deus,
Qui cernat iſta, & audiat, atq; intelligat.

Nugæ enim poëtarum valeant vna cum Callimacho, cuius hoc eſt:

Eſſe deum ſi credis, & hoc te ſcire neceſſe eſt,
Nil non hunc etiam poſſe deum facere.

Non enim poteſt omnia deus facere. aut faciat, ſi eſt deus, niuem nigram, ignem frigidum, rectum eum qui ſedet, vel contrà. Nam Plato etiam vocalis ille cùm diceret deum ſeipſo vſum exemplari condidiſſe mundum, nænias redolet priſcæ antiquitatis obſoletas, quales bεccεſelenas vetus comœdia vocat. quomodo enim finxit in ſeipſum intuens, aut qui globoſus eſt deus, & homine inferior?

ANAXAGORAS dixit initiò conſtitiſſe corpora, dei autem mentem ea digeſſiſ-

se, itáq; omnium rerum ortus effecisse. PLATO posuit prima corpora non stetisse, sed absq; ordine fuisse mota. Deus autem, inquit, ordinem animadvertens confusioni præstare, ea composuit. Communis ambobus hic est error, quod deum faciūt res humanas curantem, ac ea de causa mūdum adornantem. Beatum enim interitúsque expers animal, omnibúsq; bonis perfectè cumulatum, neq; vllius capax mali, totum in sua beatitate atq; perpetuitate occupatum, nō convertit se ad curam rerum humanarum. miser quippe fuerit deus, si opificis aut fabri in morem onera subeat, solicitúsq; sit de mundo apparando. Rursum is quem perhibent deus, aut non fuit priore illo sæculo, quo corpora siue immobilia erant, siue nullo ordine ciebantur: aut dormiuit tum, aut vigilauit, aut neutrum horum. Primum admitti non potest: est enim deus æternus. Neq; secūdum: si enim dormiuit ab æterno, mortuus fuit. æternus enim somnus mors est. sed ne capax quidem somni deus est: magno enim intervallo diuisa sunt immortalitas dei, & res vicina morti. Quod si vigilauit, aut defuit ei aliquid ad felicitatem, aut perfectè fuit beatus. Prius eum felicem esse non sineret: cui enim aliquid deest, felix non est. Absurdum quoq; est posterius. si enim nihil ei deerat, inanis fuit rerum supervacanearum aggressio. Iam si deus est, & eius curis res humanæ temperantur, qui fit quod malis bene est, bonis male? Nam Agamemno quidem,

Deum nō curare, humana nec fecisse mūdum.

Iliad. γ, 179.

Rex bonus, atq; idem clarus bellator in armis,

à mœcho & adultera per insidias est occisus. eiúsq; gentilis Hercules cùm multa mala humanam vitam infestantia aboleuisset, Deianiræ veneficio & fraude periit. THALES mentem mundi statuit deum. ANAXIMANDER stellas cœlestes deos. DEMOCRITVS deum in igne globoso, mundi animā. PYTHAGORAS de principiis vnitatem deum, ac bonum, quæ sit vnius natura, ipsa mens. Infinitam autem binarij naturam, genium & malum, vnde est multitudo materiæ, & visui expositus mundus. SOCRATES & PLATO vnum singularis & per se subsistentis naturæ ac solitarium, re vera bonum. omnia autem hæc nomina ad mētem referuntur. Mens ergo est deus, species separata, sincera ab omni materiæ admixtione & perpessionibus obnoxij. ARISTOTELES supremum deum ait esse speciem separatam, quæ insistat globo Vniuersi, qui globus corpus est æthereum, quintum ab eo nūcupatum. quod cùm in orbes seu sphæras sit diuisum natura contiguas, ratione seiunctas: harum quamvis existimat esse animal ex anima & corpore cōpositum, quorum corpus æthereum sit, ac in orbem circunducaē, anima autē ratio immobilis, motum actu efficiens. STOICI communiùs deum pronunciant esse ignem artificiosum via ingredientem ad mūdi procreationem, qui mundus in se contineat omnes seminales formas, ex quibus singula fato nascantur. Ac spiritum quidem per totum penetrare mundum, nomina autem à materiæ, quam pervadit, sumere mutationibus. Ad hæc, deum esse mundū, stellas, terrā: supremum autem omnium deorum esse mentem quæ est in æthere. EPICVRVS omnibus diis humanam formam tribuit, soláq; eos ait cerni ratione, ob tenuitatem partium naturæ simulacrorum. Idem alias quatuor naturas prodidit interitus expertes: atomos, inane, infinitum, partes similares: quæ etiam elementa vocat.

De geniis & heroibus. Cap. IIX.

TRactationi de diis, adiiciamus narrationem de geniis & heroibus. Thales, Pythagoras, Plato, Stoici, esse aiunt genios, substantias anima præditas. Heroes quoq; esse animas à corporibus separatas. bonos, si bonæ: malos, si malæ. Epicurus nihil horum admittit.

De materia. Cap. IX.

MAteria est primum ortus interitúsq; subiectum, aliarúmq; mutationum. Qui Thaletem, Pythagorámque sequuntur, & Stoici, mutabilem fluxámque tota suapte natura per Vniuersum eam statuunt. Democriti sectatores non affici prima, atomum, inane, & incorporeum. Aristoteles & Plato materiam esse corpoream, formæ speciéiq; expertem ac figuræ, qualitatis etiam suapte natura vacuam: sed formarū receptaculum, tanquam nutricem & subiectum in quo rerum imagines impressæ referantur, ac matricem. Qui pro materia aquam, terram, ignem, aërémve ponūt, ij iam non informem materiam, sed corpus ponunt. informem, qui indiuidua corpora siue atomos.

De Idea. Cap. X.

IDea substātia est corporis expers, quæ cùm per sese ipsa subsistit, tū formæ expertē materiā informat, iisq; rebus causā præbet vt existāt ac mōstrari possint. Socrates

&

& Plato ideas putauerunt à materia ſecerni, & in intellectu ac imaginatione dei ſubſiſtere. Ariſtoteles formas atq; ideas reliquit:nō tamen à materia ſecretas. Idem enim alienus ab ea fuit ſententia,quæ mundi creationem deo adſcribit. Stoici, cuius ſectæ Zeno princeps fuit,noſtræ mentis conceptus ideatum nomine intelligunt.

De cauſis. Cap. XI.

CAuſa eſt, cuius effectus eſt, aut à qua aliquid proficiſcitur. Plato triplicem facit cauſam,Efficientem,Materiam,Finem. Principatum tamē efficienti defert,quæ eſt mens.Pythagoras. * Ariſtoteles primas cauſas facit corporis exſortes, alias participatione aut per accidens ſubſtantiæ corporeæ, ita vt mundus ſit corpus. Stoici omnes cauſas ſtatuunt corporeas:dicunt enim eſſe Spiritus.

De corporibus. Cap. XII.

COrpus eſt quod tres habet dimenſiones, latitudinem, profunditatem, longitudinem. aut moles ſenſui per ſe renitens:aut quod locū occupat. Platoni,quod neq; graue eſt ſuaptē natura,neq; leue,dū ſuo proprio eſt in loco:cùm verò eſt in alieno,tū id inclinari, inclinandóq; momentū aut ad grauitatē aut ad leuitatem adipiſci. Ariſtotelis ſententia eſt, terram ſimpliciter eſſe grauiſsimum, ignem leuiſsimum: aërem & aquam aliàs aliter habere. STOICI duo de quatuor elemētis leuia eſſe, aerem & ignem:duo grauia,aquam & terram.Leue enim eſſe,quod non inclinatione aliqua,ſed natura fertur à medio. graue, quod ad medium.ipſum enim medium non eſt graue. EPICVRVS incomprehēſibilia eſſe corpora: prima autem,ſimplicia.quæ autem ex his concreta ſint,omnia eſſe grauia.atomos moueri, aliàs ad perpendiculū, aliàs deflexione quadam:quæ ſurſum ferantur, aliàs ictu, aliàs trepidatione.

De minimis. Cap. XIII.

EMpedocles ante quatuor elementa ponit quędam minutiſsima fragmenta, tanquam elementa elementis priora, ſimilarium partium & teretia. HERACLETVS ramenta quædam minima & diuiſionem non admittentia introducit.

De figuris. Cap. XIV.

FIgura ſuperficies eſt, & circumſcriptio atq; terminus corporis. Pythagorici quatuor elementorum corpora globoſa eſſe aiunt, igni demto, cui vt ſupremo, turbinis formam tribuunt.

De coloribus. Cap. XV.

COlor qualitas corporis eſt, quæ viſu poteſt percipi. Pythagorei colorē appellauerūt ſuperficiē corporis. Empedocles,id quod cōgrueret meatibus viſui inſertientibus. Plato flammā à corporibus emicantē,cuius partes proportione reſpondeant viſui.Zeno Stoicus colores primā materiæ figurationem eſſe dixit. Pythagorei coloris genera faciunt album,nigrum,rubrum,pallidum. diſcrimina colorū deducunt à certis mixtionibus elemētorum: & in animalibus, ob varietates locorum atq; aëris.

De ſectione corporum. Cap. XVI.

THaletis & Pythagoræ ſectatores, negāt in infinitū progredi ſectionem eorū corporum,quę motibus ſunt obnoxia,ſed ſubſiſtere in iis quę indiuidua ſunt,& atomi dicuntur. Ariſtoteles facultate infinitam eſſe docet ſectionem corporum, ſed actu eam facultatem nullo finiri.

De mixtione & temperatione. Cap. XVII.

VEteres qualitatum mutatione cenſuerunt elemēta miſceri. Anaxagoras, & Democritus,eorúmq; aſſeclæ,iuxta ſe inuicem poſitione. Empedocles ex minoribus molibus coaleſcere elementa, quæ ſint minimæ, ac tanquam elementorū elementa.Plato tria corpora.non enim vult ea eſſe elementa, aut appellare : ſed inter ſe commutari,ignem,aerem,aquam.terram in horum vllum non poſſe permutari.

De inani. Cap. XIIX.

AThalete ad Platonem vſq; philoſophi naturam ſcrutantes, vacuum eſſe negauerunt. Empedocles ſic:

In mundo vacuum nihil eſt,nihil eſt quod abundet.

Leucippus,Democritus,Demetrius,Metrodorus,Epicurus, corpora ſectionem non admittentia dixerunt multitudine infinita, inane autem magnitudine eſſe infinitum. Stoici cenſuerunt nullum intra mundum eſſe inane,ſed extra mundum eſſe. Ariſtoteles tantum eſſe inane extra mūdum,vt reſpirare poſsit cœlum : eſſe enim hoc igneum.

De loco. *Cap.* XIX.

PLato id locum vocauit, quod in se admitteret formas, translatione vtens in materia notanda, quæ quasi nutrix sit atq; receptaculum. Aristoteles, extremitatem corporis continentis, contiguam contento.

De capacitate. *Cap.* XX.

SToici & Epicurus differre volunt inane, locum, capacitatem: & definiunt inane vacuitate corporis: locum, qui à corpore occupetur: capacitatem, quod partim à corpore impletur, vt dolium à vino.

De tempore. *Cap.* XXI.

PYthagoras sensit, tempus esse globum ambientis corporis. Plato, mobilem æternitatis imaginem, aut motus mundi intervallum. Eratosthenes, Solis motum.

De natura, seu substantia temporis. *Cap.* XXII.

EAm Plato dicebat esse motum cœli. Pleriq; Stoicorum, ipsum motum: nec non, temporis nullum fuisse exordium. Plato, intelligentia genitum.

De motu. *Cap.* XXIII.

HAnc Plato post Pythagoram differentiam quandam aut diversitatem esse in materia dixit. Aristoteles, actū (ipsius vox est entelechea) rei mobilis. Democritus, vnū genus motui dedit, obliquum. Epicurus duas motus species, ad perpendiculum, & ad declinationem. Herophilus, motum alium sola mente intelligi, alium sentiri. Heracletus motum & statum prorsum è natura sustulit. hunc mortuorum esse dicens, motum autem sempiternorum perennem, intermittentem esse rerum fluxarum.

De ortu & interitu. *Cap.* XXIIII.

PArmenides, Melissus, Zeno, cùm omnia motus expertia esse opinarentur, ortum & interitum prorsus negauerunt. Empedocles, Epicurus, deniq; quotquot mundum è minutis construunt particulis: ij concretiones quidem ac secretiones quasdam introducunt, ortus & interitus esse negant. neq; enim qualitates alterando, neq; coaceruatione incrementa fieri. Pythagoras, & quotquot materiā perpeßionibus obnoxiam ponunt, ij propriè ortus & interitus esse affirmant. res enim alteratione, mutatione, & resolutione elementorum fieri.

De necessitate. *Cap.* XXV.

THaletis est: validißima omnium est necessitas: omnia enim ei subsunt. Pythagoras aiebat mundo circumdatam esse necessitatem. Parmenides & Democritus, omnia fieri ex necessitate. eandémq; esse fatum, Iusticiam, Prouidentiam, mundi effectricem.

De natura, siue substantia necessitatis. *Cap.* XXVI.

PLato quædam ad prouidentiam, quædam ad necessitatem reuocat. Empedocles naturam necessitatis, causam esse ait, quæ vtatur principiis & elementis. Democritus renisum, lationem, & percußionem materiæ. Plato aliâs materiam, aliâs effectricis causæ respectum ad materiam.

De fato. *Cap.* XXVII.

HEracletus omnia fato fieri dixit: idq; idem esse cum fato. Plato inserit quidē fatum humanæ vitæ atq; actionibus: addit tamen causas à nobis profectas. Stoici, hac in re Platonis similes, necessitatem aiunt causam esse immobilem & violētam: Fatum verò connexum esse causarum ordine contentum, quo etiam includantur ea quæ sunt nostra: quorum alia fatalia debeant haberi, alia fato non conceßa.

De natura fati. *Cap.* XXIIX.

HEracletus fati substantiam esse ait rationem quæ per vniuersi naturam transeat: ipsa autem sit æthereum corpus, semen procreationis vniuersi. Plato rationem legémq; æternam naturæ vniuersi. Chrysippus facultatem spiritalem, quæ totum mūdum ordine disponat. Idem in Definitionibus, Fatum, inquit, mundi est ratio, aut lex eorum quæ sunt in mundo, ac prouidentia administrantur. Aut: ratio, secūdum quam & quæ fuére, facta sunt: & fiunt, quæ fiunt: & fient ea, quę erunt. Stoici seriem causarū, id est ordinem & connexionem inviolabilem. Poßidonius tertium à Ioue locum tribuit. primum enim Ioui adsignat, secundum naturæ, tertium fato.

De

De fortuna. Cap. XXIX.

HAnc Plato ait causam per accidens esse & consequi inopinatò in iis, quæ consilio institutóque hominum suscipiuntur. Aristoteles causam per accidens in his, quæ appetitu mouente finis causa aguntur: incertam eam, & instabilem. Porrò fortunam à casu differre: cùm illa in actionibus locum habeat duntaxat, casúmque admittat: casus autem fortunæ locum non det semper. quippe cum casus & in ratione præditis, & in brutis, adeòque etiam inanimatis locum habeat: fortuna non, nisi vbi ratio inest. Epicurus causam esse dixit instabilem, ob mutationem personarum, temporum, morum. Anaxagoras & Stoici, causam dicunt esse quæ humana ratiocinatione cognosci nequeat. Fieri enim alia necessariò, alia fato, alia instituto animi, alia forte fortuna, alia casu.

De natura. Cap. XXX.

EMpedocli visum fuit, nihil esse naturam, nisi permixtionem & diuulsionem elementorum. Sic enim scribit in primo libro de Naturali philosophia:

Iam quod naturam mortales nomine dicunt,
Hoc nihil est: neque enim mortem natura, vel ortum
Humano præbet generi. nam mixtio tantùm,
Mixtorumque, subest quædam secretio rebus,
Idque homines vulgò naturam dicere suerunt.

Itidem Anaxagoras concretionem, & secretionem, id est ortum & interitum, naturæ nomine intelligebat.

Plutarchi de Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER II.

ABSOLVTA relatione de principiis, elemẽtis, & aliis quæ ad eandem pertinent classem, ad effecta proinde me conuertam, ordiárque ab eo, quod omnia reliqua continet.

De mundo. Cap. I.

PRinceps PYTHAGORAS complexum vniuersi affecit mundi nomine, propter ordinem qui in eo est. Græca enim vox Kosmos, ordinem ornatúmque significat. THALES & eius sectatores, vnum censuerunt esse mundum. DEMOCRITVS, EPICVRVS, & discipulus eorum METRODORVS, infinitos mundos in infinito, secundum omnes circumstãtias. EMPEDOCLES Solis conuersione mundum circumscribi ait, húncque esse eius finem. SELEVCVS infinitum mundum. DIOGENES Vniuersum infinitum, mundum autem finitum. STOICI discrimen statuunt inter Vniuersum & mundum. Vniuersum enim esse infinitum adiuncto inani, totum mundum seorsim ab inani subsistere.

De figura. Cap. II.

STOICI globi figuram mundo adsignant, alij turbinis, oui quidam. EPICVRVS, posse mundos esse globosos, posse etiam alia esse figura.

An mundus animatus sit, & à prouidentia gubernetur. Cap. III.

ITa esse, reliqui omnes sentiunt. DEMOCRITVS autem, EPICVRVS, & qui prêter hos inane ac atomos introducunt, & animæ expertem mundum faciunt, neque prouidentia, sed natura quadam bruta administrari aiunt. ARISTOTELES neque animatum totum per omnes partes dicit, neque sensu, ratione aut mente præditum, neque à prouidentia temperari. Nam cœlestibus quidem hæc omnia adesse, quòd orbibus contineantur animatis atque animalibus. Terrestria autem omnibus istis carere: & ordinem per accidens iis, non per se aut à causa antegressa contingere.

An expers interitus sit mundus. *Cap. IV.*

PYTHAGORAS & PLATO mundum à Deo factum arbitrati sunt, & quod ad naturam attinet, obnoxium interitui, quia corporeus, ideoq; sensibus sit expositus: non autem peritur $\bar{u}$, providentia eum & Deo continente. EPICVRVS caducum, quia ortus, vt animal, vt stirpem. XENOPHANES, neq; ort $\bar{u}$, & sempiternum, ac nunquam interiturum. ARISTOTELES partem mundi quæ infra Lunam est, affectionibus obnoxiam, in qua parte etiam terrestria suas patiuntur mutationes.

Vnde alatur mundus. *Cap. V.*

ARISTOTELES sic: si alitur m $\bar{u}$dus, etiam peribit. at nullo indiget nutrimento. est ergo sempiternus. PLATO, ipsum mundum sibi mutatione eor $\bar{u}$ quæ intercunt suppeditare nutrimentum. PHILOLAVS, duplicem esse interitum, vnum igne cœlitus defluente, alterum lunari aqua per revolutionem aeris effusa: atque horum exhalationes esse alimentum mundi.

A quo elemento mundi opificium sit orsus Deus. *Cap. VI.*

PHysici à terra incohasse aiunt mundi ortum, tanquam à centro. Est enim centrum globi initio. PYTHAGORAS ab igni, & quinto elem $\bar{e}$to. EMPEDOCLES primò fuisse secretum ætherem, deinde ignem, pòst terram, qua nimis in arctum coacta ob impetum circumagitationis, aqua ebullierit: ex hac aerem exhalasse. ac cœlum quidem ex æthere natum, Solem ex igne. reliqua circa terram quæ sunt, condensata coïsse ex reliquis. PLATO ait, visibilem mundum factum ad exemplum eius qui in mente fuit. eius visibilis m $\bar{u}$di priorem tempore partem exstitisse animam, pòst corporea, quæ primò ex igni & terra, posteriore loco ex aqua & aere coaluerint. PYTHAGORAS, cùm sint quinque formæ solidorum corporum (mathematica etiam hæc vocantur), è cubo ortam ait terram, è pyramide ignem, ex octo basium corpore aer $\bar{e}$, è viginti basium forma aquam, è duodecim basi $\bar{u}$ solido globum Vniuersi. Plato in his quoque Pythagoram imitatur.

De ordine mundi. *Cap. VII.*

PARMENIDES corollas ait esse crebras inter se consertas, vnam ex raro, alteram è denso. his interiectas alias, ex lumine & tenebris mixtas. esse autem solid $\bar{u}$ quidpi $\bar{a}$ instar muri, quod istas omnes corollas contineat. LEVCIPPVS & DEMOCRITVS m $\bar{u}$do in orbem tunicam atq; membran $\bar{a}$ circumtendunt. EPICVRVS quorundam mundorum extrema rara, quorundam densa, & mobilia alia, alia immobilia statuit. PLATO ignem primo loco statuit, proximo ætherem, deinde aerem, post hunc aquam, pòstremò terram. interdum ætherem igni coniungit. ARISTOTELES primò æthetem omnis exsortem perpessionis, quint $\bar{u}$ scilicet corpus: deinceps obnoxia motibus, ignem, aerem, aquam, denique terram. Horum cœlestibus mot $\bar{u}$ circularem adsignat: inferioribus, quæ quidem leuia sunt, sursum: quę grauia, deorsum lationem. EMPEDOCLES non perpetuò aut definitis locis reposita elementa dicit, sed quodvis in cuiusvis locum succedere.

Quæ causa sit inclinationis mundo. *Cap. IIX.*

DIOGENES, & ANAXAGORAS, postquam mundus constitutus fuit, & è terra produxit animalia, quodammodo inclinatum mundum fortuitò censent in austrinas partes: fortassis providentia sic satagente, vt mundi partes quædam habitari, aliæ non possent, ratione gelus, ardoris, commodæ temperiei. EMPEDOCLES aere cedente Solis impetui, sept $\bar{e}$triones docet declinasse, ita vt partes iis vicinæ in sublime attollerentur, deprimerentur austrinæ: atque hanc inclinationem toti proinde mundo accidisse.

De eo quod est extra mundum: an id vacuum sit. *Cap. IX.*

PYTHAGORICI extra mundum inane esse putant, in quod, & è quo mundus respiret. STOICI inane esse, in quod quidem conflagratione sua mundus dissolutum eat. POSIDONIVS non inane, sed quantum dissolutioni sufficiat. In libro primo de Inani. Aristoteles affirmat, nullum esse inane. & tam extra quàm intra mundum esse inane, Plato negat.

Quæ

Quæ partes mundi dextræ sint, quæ sinistræ. Cap. X.

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, dextras mundi partes faciunt quæ ad ortum sunt, vnde motui initium: sinistras, quæ ad occasum. EMPEDOCLES dextra vocat quæ sunt ad circulum æstiuæ Solis conversionis, sinistra quæ ad hybernum.

De cœlo, quæ eius natura. Cap. XI.

ANaximenes dicit rotationem esse extremi orbis. EMPEDOCLES cœlum esse solidum glaciei in modum ab igne ex aere compactum, quod ignitam aereámque naturam in vtroque globi semisse contineat. ARISTOTELES è quinto corpore, igni, vel calidi cum frigido mixtione.

In quot orbes cœlum diuidatur. Cap. XII.

THALES, PYTHAGORAS, & huius sectatores cœlum in circulos quinque diuidunt. ipsi Zonas, id est cingula, appellant. Nomina eorum sunt, Septentrionalis, qui semper est conspicuus: solstitij æstiui circulus, Æquinoctialis, brumæ circulus, Arctico oppositus, semper nobis occultatus. Horum tribus mediis substernitur obliquus, singulos attingens, cui signifer seu Zodiacus nomen est. Omnes autem isti à meridiano per septentriones in oppositam ducto partem medij finduntur. Primus PYTHAGORAS invenisse dicitur signiferi obliquitatem, quam Oenopides Chius tamen vt abs se excogitatam sibi vindicat.

Quæ stellarum natura sit, ac quomodo constatæ sint. Cap. XIII.

THALES censuit terrestres quidem esse stellas, sed ignitas interim. EMPEDOCLES igneas, eo ex igne, quem in se continens æther in prima secretione eliserit. ANAXAGORAS ætherem circumsitum ignea quidem esse natura, circumvolutionis autem vehementia abripuisse lapides è terra, eósque advssisse, & sic in stellas convertisse. DIOGENES pumicum instar esse stellas sensit exspirationes mundi exhalantis, idem, lapides quosdam esse qui nusquam appareant, & sæpe in terram delapsi exstinguantur: quomodo ad Ægos potamos sub ignis forma decidit stella saxea. EMPEDOCLES inerrantes stellas crystallo air alligatas, errones ab eo solutas. PLATO maiori ex parte igneæ naturæ esse stellas, sed ita, vt glutinis loco reliquorum etiam elementorum partes admittant. XENOPHANES nasci ex inflammatis nubibus, quæ quotidie exstinguãtur, noctu quavis rursus carbonum instar accendãtur. ortus quippe & occasus, nihil esse aliud quàm accendi & exstingui. HERACLIDES & PYTHAGOREI quamvis stellam dixerunt esse mundum in æthere infinito, qui terram, aerem, ætherémque contineat. Hæc opinio etiam in Orphicis perhibetur. nam ORPHEI sectatores singulas stellas esse mundos dicunt. EPICVRVS horum nihil improbat, contingentiæ inhærens.

De figuris stellarum. Cap. XIV.

STOICI globosas esse stellas, vt mundum quoque, vt Solem, vt Lunam. CLEANTHES metæ seu turbinis forma. ANAXIMENES clauorum instar infixos esse crystallo. alij laminas esse igneas, tanquam picturas.

De ordine stellarum. Cap. XV.

XENOCRATES secundum vnam superficiem stellas moveri autumauit. reliqui Stoici alias aliis esse humiliores atque altiores. DEMOCRITVS hoc ordine collocat: primò fixas stellas, deinde errones, in quibus Solem, Luciferum, Lunam. PLATO vbi ab inerrantibus abiit, proximam facit stellam Saturni, quæ ei Phæno dicitur, nos fulgidam (puto) possemus: tum Phaethontem, nisi nitentem mavis, qui est Iupiter: ab hoc proximum Pyroenta, id est igneum, stellam Martis: inde Luciferum, qui Veneri tribuitur: quintum Mercurij sidus, quod Stilbon appellat, quasi rutilans. Mathematicorum quidam Platoni subscribunt: alij Solem in medio reponunt. ANAXIMANDER, & METRODORVS Chius, CRATES que, summum locum Soli deferunt, proximéque Lunam ei subiiciunt: sub his fixa, & vaga etiam sidera collocant.

De latione & motu stellarum. Cap. XVI.

ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, CLEANTHES, ab ortu versus occasum ferri omnes stellas. ALCMAEO & mathematici planetas fixis ex adverso,

hoc est ab occasu ad ortum citari. ANAXIMANDER à circulis & orbibus, quibus quævis insistit, moueri. ANAXIMENES similiter sub terram, ac circa eam ferre stellas. PLATO & mathematici æqualem cursum adsignant Soli, Veneri, ac Mercurio.

Vnde illuminentur stellæ. Cap. XVII.

ILlustrari omnes stellas fixas à Sole, ab eóque suum lumen accipere, METRODORVS dixit. HERACLETVS & STOICI, stellas ali eo quod à terra sursum evaporat. ARISTOTELES, cœlestia non indigere alimento, quia interitui non sint obnoxia. PLATO & STOICI idem stellis atque vniuerso mundo nutrimentum destinant.

De stellis quæ dicuntur Castores, siue gemini. Cap. XIIX.

XENOPHANES istas stellas, quæ supra naues apparent, paruas putauit esse nubeculas, ob certum affulgentes motum. METRODORVS micationes esse, à videntium oculis, quos terror & consternatio tenet, profectas.

Quid denuncient stellæ, & quomodo fiant hyems atque æstas. Cap. XIX.

PLATO indicationes æstatis atque hyemis fieri Solis, Lunæ, aliarúmque fixarum & vagarum stellarum ortu atque occasu percipi tradit. ANAXIMENES ad solum hæc refert Solem. EVDOXVS & ARATVS, omnibus communiter accepta isthæc stellis ferunt. Arati verba subiecimus:

Ipse hæc altitonans in celso infixit olympo,
Et totum prudens distinxit signa per annum,
Eximia vt rebus de certis astra monerent.

Quæ Solis natura sit. Cap. XX.

ANAXIMANDER Solem dixit esse circulum, cuius duodetrigesima pars terræ molem æquet: orbita præditum qualis ferè est rotis curruum, ignis plena, qui quadam ex parte eius effulgeat per orificium, tanquam per fistulæ foramen. eúmque ignem esse Solem. XENOPHANES ex igniculis qui appareant, collectis ex humida exhalatione, & Solem cogentibus: aut nubem ignitam. STOICI incendiū mente præditum, è mari. PLATO è plurimo igne. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, METRODORVS, massam aut lapidem igni candentem. ARISTOTELES globum è quinta natura. PHILOLAVS Pythagoreus discum vitreum, qui resplendentiam mundani ignis recipiat, luménque ad nos retorqueat: vt Sol videatur ignis in cœlo, qui ad nos quasi speculi reflexione lucem dispergat. quam nos vocamus Solem, tanquam simulacri simulacrū. EMPEDOCLES duos Soles facit. vnum primigeniū ignem in altero globi mundi semisse, qui eum semissem impleat, semper ex adverso situs suæ repercussioni splendoris. alterum in altero semisphærio resplendentiam huius, quod semisphærium impleatur aere cum calida natura permixto: hanc resplendentiam à rotunditate terræ reflecti in Solem crystallinum, & cum motu ignei elementi circumtrahi, vtque verbo dicam, Solem esse resplendentiam ignis qui est circa terram. EPICVRVS è terra compactam molem, ac pumicis spongiæ've modo pertusam, ab igne accensam.

De magnitudine Solis. Cap. XXI.

ANAXIMANDER Solem terræ æqualem esse, circuli autem, à quo erumpit halitu, & in quo fertur, quantitate molem terræ vicies octies contineri. ANAXAGORAS multiplici ad Peloponnesum proportione Solem esse. HERACLETVS, latitudine vestigij humani. EPICVRVS rursum ait, posse omnia ista vera esse, aut tantum esse, quantus & qualis videtur, vel maiorem paulo aut minorem.

De forma Solis. Cap. XXII.

ANAXIMENES, folij instar latum esse. HERACLETVS scaphæ in formā, subcuruum. STOICI, globi forma, qua & mundus & stellæ. EPICVRVS fieri posse isthæc omnia.

De conuersionibus Solis. Cap. XXIII.

ANAXIMENES censuit, astra impelli à condensato & renitente aere. ANAXAGORAS aeris, qui ad septentriones est impulsione in diuersam partem, quem aerem stipando cogens facit validum. EMPEDOCLES ne in directum semper progrediatur

grediatur, impediri à continente ipsum globo & à tropicis, hoc est solstitiorũ circulis. DIOGENES à frigore calori occurrẽte exstingui Solem. STOICI secundũ intervallum alimenti subiecti progredi Solem. Oceanus autẽ terra est, cuius vaporẽ exhalantem depascitur. PLATO, PYTHAGORAS, ARISTOTELES, Solem obliquũ cursum conficere aiunt propter signiferi, in quo mouetur, inclinationem, stipati solstitialibus circulis. quæ omnia in sphæra artificio elaborata proponuntur ad spectandum.

De Solis defectu. *Cap.* XXIV.

PRimus THALES docuit Solem deficere, quando Luna ad lineam infra eũ fertur, quæ natura est terrestri. idq; in speculis cerni, subiici Soli discum Lunæ. ANAXIMANDER obthurato foramine, per quod ignis exspirat. HERACLETVS inversione corporis Solis (quod scaphæ simile eum ponere diximus) ita vt cauũ sursum, curuũ deorsum versus nostrũ visum obvertatur. XENOPHANES exstinctione. rursum autem nasci in ortu alium. Narrationem porrò adiecit de quodam Solis defectu, qui totum durauerit mensem: & alio perfecto, qui diem in noctem mutauerit. Quidã nubiũ condensationem causantur, quæ visu non cernente eas disco Solis obducãtur. ARISTARCHVS Solem fixis stellis adiungit, Lunam autem moueri ait circum Solis orbem, & suis inclinationibus vmbram disco inferre. XENOPHANES multos esse Soles, multas Lunas, secundum terræ diuersa climata, segmenta, ac Zonas. quodã autem tempore Solis discum incidere in quandam terræ portionem à nobis non habitatam, & sic tanquam in vacuum delato deliquium accidere. Idem Solem in infinitũ progredi: nobis autem videri quod rotetur, ob distantiam.

De natura Lunæ. *Cap.* XXV.

ANAXIMANDER circulum esse nouendecuplum proportione terræ, itidem vt Solem ignis plenũ, ac luminis defectũ ei accidere ob inversionem rotæ. similem enim esse rotæ currus, quæ habeat orbitam concauã igne impletã, vnóq; exspirandi foramine præditam. XENOPHANES, nubem esse constipatam. STOICI mixtam ex igni & aere. PLATO maiorem eius partem esse terream. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, firmamentum ignitum, quod in se contineat planicies, montes, convalles. HERACLETVS terram caliginosa nube contentam. PYTHAGORAS corpus Lunæ igneam sequi naturam.

De magnitudine Lunæ. *Cap.* XXVI.

STOICI eam, sicvt & Sol, maiorem terra pronũciant. PARMENIDES æqualem Soli, à quo etiam illuminetur.

De forma Lunæ. *Cap.* XXVII.

STOICIS, vt & Sol, globosa est. EMPEDOCLES disci forma. HERACLETVS scaphæ. alij cylindri tribuunt.

De illuminatione Lunæ. *Cap.* XXIIX.

ANAXIMANDER tradit, eam proprium habere lumen, sed rarius. ANTIPHO suo fulgore nitere Lunam: qui cùm occultatur, fieri hoc appulsu Solis. quia natura sic comparatũ sit, vt ignis validior imbecilliorem obscuret: quod idem aliis quoq; stellis evenit. THALES, & qui eius sequuntur decreta, à Sole illustrari Lunã. HERACLETVS eodem modo affici Lunam, quo Solem. Scaphæ enim figuram esse sideribus hisce, cúmq; humidum excipiant vaporem, illustrari sicvt videtur. clariùs quidem Solem, vt qui in puriore feratur aere, Lunam obscuriùs, quia in turbidiore.

De Lunæ defectu. *Cap.* XXIX.

ANAXIMANDER, osculo rotæ obstructo. BEROSSVS, obversa nobis parte ignis experte. HERACLETVS scaphæ inversione. PYTHAGOREI nonnulli resplendentiam & obstructionem profectã à terra, quam antichthonem, quasi oppositam terrã, dicunt. Recentiores secundum consumtionem ignis ordinatè incensi paulatim, donec perfectũ plenilunium præstet, ac deinde sensim proportione seruata decrescat vsq; ad coitum, vbi planè exstinguitur. PLATO, ARISTOTELES, STOICI, MATHEMATICI in hoc consentiunt, menstruas occultationes Lunæ obtingere à Sole cum quo coit, & eius radiis obruitur. defici autem lumine, cùm in vmbram terræ incidit, vtriusq; sideris in medio constitutæ. aut potius cùm eius officitur illuminationi à terra.

De adſpectu Lunæ, & cur terreſtris videatur. *Cap.* XXX.

PYTHAGOREI aiũt terreſtrem videri, quia, ſicvt & noſtra terra, circumhabitatur, à maioribus quidem & pulcriotibus animalibus, quinquies decies noſtrorũ quãtitatem continentibus, neq; vllum excrementum deiicientibus: tanta item diei longitudine. ANAXAGORAS cauſam inæqualitatis atceſſit à concretiône frigidorum & terreſtrium: admixtas enim eſſe igneis partes caliginoſas. itaq; Lunam dici falſo vultu apparenıem. STOICI ob diuerſarum formarum concretionem negant eius naturæ compagem eſſe interitus ſecuram.

Quanto interuallo Luna à Sole abſit. *Cap.* XXXI.

EMPEDOCLES duplã Lunæ à Sole diſtantiã eſſe eius, quæ Lunæ à terra eſt. Mathematici octodecuplã. ERATOSTHENES Solẽ à terra diſſitũ ſtadiorũ milli-
804000000. bus octingenties millibus ac quater: Lunã autẽ à terra millibus ſeptingẽtis octoginta.
780000.

Quantus cuiq; planetarum ſit ſuæ circumitionis annus. *Cap.* XXXII.

SATVRNVS ambitũ cœli ſuum cõficit annis Solaribus XXX. Iupiter XII. Mars
duobus. Sol mẽſibus XII. totidem Mercurius & Venus: (nã æquales his curſus)
Luna XXX. diebus. hic enim eſt perfectus menſis ab apparitione Lunæ ad congreſ-
ſum cum Sole. Magnum annũ alij octennio definiunt, alij XIX annis, alij LIX. HE-
RACLETVS annorum Solatium millibus octodecim. DIOGENES CCCLXV
7777. annis tantis, quantus vnus eſt Heracleto. Alij VIICIƆIƆCCLXXVIII

Plutarchi De placitis philoſophorum, hoc eſt, breuis recenſionis ſententiarum de natura rerum,

LIBER III.

PRæcedentibus libris compẽdio percurri cœleſtiũ rerũ enarrationem, quarũ vltimo loco Luna eſt, hoc tertio libro ad ea me cõfero, quę infra eã in ſublimi ſunt, ac Meteora proinde Gręcis dicũtur: ſita à Lunę orbe vſq; ad terrę poſitũ: quã centri locũ in Vniuerſo cẽſuerũt obtinere.

De lacteo circulo. *Cap.* I.

ORdiar à lacteo circulo. is nebuloſus eſt, ſemperq; in aere cernitur, & ob albedinem coloris lacteus dicitur. PYTHAGOREORVM alij dixerunt ſtellæ ardore effectũ, quę ſuo loco delapſa tẽpore incendij à Phaethõte excitati, quidquid loci circulari decurſu peragrauit, advſſerit. Alij Solis curſum initio hâc fuiſſe. Quidã ſpeculare viſum eſſe putãt, ſplendore Solis in cœlũ reflectẽre, quod idem in iride fit & nubibus. METRODORVS, ob tranſitũ Solis: hũc enim eſſe Solis circulũ. PARMENIDES, denſi ac rari mixtione lacteũ colorem confici. ANAXAGORAS vmbrã terræ ea in parte cœli inſiſtere, cũ Sol infra terrã delatus non totũ illuminat. DEMOCRITVS ſplendoris collectionem & denſationem, à multis, iiſq; paruis & continentibus ſtellis collucentibus profecti. ARISTOTELES incendiũ vaporis ſicci, multiq; & continui: itáq; crinitum etiã ignem fieri infra ætherem, ſub planetis. POSIDONIVS ignis compagem, ſtella clariorem, ſplendore denſiorem.

De cometis, traiicientibus, ac trabibus. *Cap.* II.

PYTHAGOREORVM quidã cometam putant eſſe ſtellã ex earũ numero, quę nõ ſemper videãtur, ſed ſtato tempore ſua revolutione exoriantur. Alij reflexionem noſtri viſus ad Solem: quomodo in ſpeculis quędã apparẽt. ANAXAGORAS, DEMOCRITVS, coitũ ſtellarũ duarũ aut pluriũ fulgorẽ ſuũ coniungentiũ. ARISTOTELES igneã coagmentationẽ ex vapore ſicco enatã. STRATO lumen ſideris nube cõpręhẽſum denſa, ſicvt fit in lucernis. HERACLIDES Põticus nubẽ in ſublimi à ſublimi lumine illuſtratã. eandẽ etiã pogonię, hoc eſt barbatę ſtellę, cauſam adſignat. ab his trabiformẽ, colũnarẽ, aliáſq; cognatas harũ impreſſiones differre itidẽ, vt Peripatetici, ſtatuit pro ratione figurę in quã nubes conformatur. EPIGENES elationem in ſublime ſpiritus terra permixti & accenſi. BOETHVS imaginem ab aere ſoluto oblatam. DIOGENI viſum fuit, crinitas iſtas apparitiones, qui cometæ dicuntur, eſſe ſtellas.

ANA-

ANAXAGORAS diattontas, hoc est ignes traiicientes, ab æthere scintillarũ instar deferri: quæ etiam causa sit, quod statim exstinguuntur. METRODORVS, elici scintillas violenta solis in nubem impressione. XENOPHANES, omnia id genus compactum aliquid aut motum esse nubium ignitarum.

De tonitrubus, fulguribus, fulminibus, presteribus, typhonibus. Cap. III.

ANAXIMANDER ista omnia gigni ab aere. Cùm enim is densa cõprehensus nube vi erumpit ob suam partiũ tenuitatem ac leuitatem, ruptura sonitũ edi: diuulsione iuxta nigredinem nubis, fulgorem. METRODORVS cùm in nubem crassicie concretam ventus incidit, eum perfractione nubis sonitũ edere, ictu autem & scissione fulgorem. celeritate autem motus calorem à Sole sumere, & fulmen iacere. fulminis imbecillitatem in presterem, hoc est ignitam procellam abire. ANAXAGORAS, quãdo calidũ in frigidũ incidit, scilicet æthereа pars in aereã, eã fragore tonitru edere, colore autẽ qui est ad nigredinẽ nebulosæ partis fulgorẽ, multitudine autẽ ac magnitudine luminis fulmẽ: igni autẽ corpulẽtiore typhonẽ, hoc est vorticem, nebuloso presterẽ efficere. STOICI tonitru collisionẽ nubiũ, fulgorẽ ortũ ex ea incendiũ, fulmen fulgorẽ vehementiorẽ, presterẽ languidiorẽ. ARISTOTELES hoc quoq; fieri è sicca exhalatione docet. quę cùm in humidũ illapsa vaporẽ vi exitũ sibi cõficit, allisione & perruptione tonitrus sonitum nasci, sicci autẽ accẽsione fulgur. presteres & typhones multiplicatione materiæ, quã vtriq; attrahũt, calidiorem prester, crassiorẽ typho.

De nubibus, pluuiis, niue, grandine. Cap. IV.

ANAXIMENES, nubes exsistere aere q̃ maximè densato, quæ cùm magis cõprimantur, pluuiã elici: niuẽ, quãdo aqua delabens congelatur: grãdinem, si humido vẽto cõprehẽdatur. METRODORVS humido vapore sursum elato coire nubes. EPICVRVS ex exhalationib. teretẽ verò grãdinẽ fieri & pluuiã ob delapsus lõginquitatẽ.

De iride, qui est arcus cælestis. Cap. V.

QVæ in sublimi fiunt, partim per se subsistũt, vt pluuia, vt grando: partim videntur duntaxat esse, cùm non subsistãt, quomodo moueri terra nobis nauigantibus videtur. Iris quoq; tantũ species apparens est. PLATO ait, homines ei Thaumãtem patrẽ fecisse, quod eã admirarentur. admirari thaumazein Græcis est. HOMERVS:

Vt cùm purpuream pangit mortalibus irim. Iliad. ρ.547.

Ideóq; fabulati sunt quidam, capite eam tauri præditam exhaurire flumina. Quomodo ergo fit iris? Videmus aut secundum rectam lineam, aut secundum curuam, aut secundum reflexam, quæ sensui occulta & corporis expers sola ratione percipitur. Rectis lineis cernimus quæ in aere sunt, & per lapides pellucidos ac cornua: omnia enim ista tenuium sunt partium. Linea autem visus incuruatur in aqua, vi crassiciei eius. itaque remum in mari eminus cernentes, fractum putamus. Tertius modus videndi refracta, vt quæ in speculis contemplamur. ac talis est iridis species. Intelligendum enim est humidum vaporem in nubem mutari, quæ deinde sensim in guttulas dissoluatur. Sole itaq; ad occasum accedente, necesse est ex aduerso Solis omnem arcũ cœlestem apparere, cum visus guttulis incidens reflectitur, vt iris fiat. Sunt autem stillæ istæ nõ figuræ forma, sed coloris. Habet autem iris colores, primum puniceum, secũdum purpureum, tertium cœruleũ & viridem. Causæ videntur, quòd splendor solis occurrens, fulgórq; integer refractus, rubrum ac puniceũ parit colorem. Secunda autem pars turbidior, splendore ob guttas elanguescente, purpureum: qui rubri coloris est imminutio. cúmq; adhuc turbidius fit obiectum, in viridem transit. Hos ipsis rebus probare licet. Si quis enim e regione radiorum Solis aquã exspuat, ita vt guttulæ refractionem radiorum Solis excipiant, inueniet iridem fieri. quin & ex oculis laborantes hoc experiuntur, cum in lucernã intuentur. ANAXIMENES iridẽ fieri Sole illuminante nubẽ densam, crassam, ac nigrã, in qua cogantur Solis radij, cùm non possint vltra eã penetrare. ANAXAGORAS Solis splendorẽ reflecti in nube densa, semper e regione astri posita, quod in ea tãquam speculo exprimitur. Hoc modo etiã causa explicatur pareliorũ, qui fiunt, cũ plures soles apparent, vt fit in Ponto. METRODORVS ait, cum Solis splendor nubem penetrat, nubem cœruleo colore apparere, splendorem rubro.

De Virgis. Cap. VI.

HAs & Soles Soli oppositos aiunt mixtũ habere quippiã ex substantia & apparitione: q; nubes videant, non suo tamen colore, sed alio qui visui exhibetur. In his omnibus similes affectiones accidũt & naturę, & iis quę in rebus naturalib. cõtingũt.

De ventis. *Cap. VII.*

ANAXIMANDER ventū eſſe fluxionem aeris, motis in eo à Sole aut colliquatis partibus tenuiſſimis humidiſſimiſq;. STOICI omnem ventum eſſe fluxū, ſed nomina mutare pro locorū rationibus. vt à Zopho, id eſt caligine, & occaſu Zephyrum, qui nobis eſt Fauonius: à Sole & ortu Subſolanū, à ſeptentrione Aquilonem, à meridie Africum. METRODORVS, aqueæ exhalationis incendium à Sole factum, excitare diuinos flatus. Eteſias, qui ſunt venti anniverſarij, ſpirare aere qui ad ſeptētriones eſt, denſato, vnà cum Sole qui à ſolſtitio æſtiuo à noſtris recedere incipit partibus, ſe prorumpentes.

De hyeme & æſtate. *Cap. IIX.*

EMPEDOCLES & STOICI hyemem fieri, cùm aer ſua denſitate obtinet & ſurſum vi eluctatur: æſtatem, igni deorſum vi tendente. Sed ſublimibus deſcriptis, ad ea me conferam explicanda, quæ ponè terram ſunt.

De terra, tum quæ natura eius, quæ quantitas. *Cap. IX.*

THALES ſtatuit, vnicam eſſe terram. OECETES Pythagoreus, duas: noſtrā, & ei oppoſitam, quam antichthona vocat. STOICI terram vnicam & finitam. XENOPHANES ex inferiori parte radices eam egiſſe in infinitam profunditatem, compactam autem eſſe ex aere & igne. METRODORVS terram eſſe fæcem ac ſubſedimentum aquæ, Solem aeris.

De figura terræ. *Cap. X.*

THALES, STOICI, & qui hos ſequuntur, globi forma. ANAXIMANDER planæ columnæ lapideæ. ANAXIMENES menſæ. LEVCIPPVS tympani. DEMOCRITVS diſci in ſuperficie, in medio cauam.

De terræ ſitu. *Cap. XI.*

QVi THALETEM ſequuntur, in medio terram collocant. XENOPHANES primum aſſignat locū, quòd radices egerit in altitudinem infinitā. PHILOLAVS Pythagoricus, igni medium defert locū, quòd ſit quaſi focus Vniuerſi: ſecundum antichthoni: tertium ei in qua nos degimus terræ, ſitæ ex adverſo, & contrario motu circumvertenti: vnde fiat vt qui in vna ſunt terra, ab iis, qui conſtituti in altera ſunt, non cernantur. Princeps PARMENIDES terræ habitata loca diſcreuit à duabus ſub ſolſtitialibus circulis quæ iacent Zonis.

De inclinatione terræ. *Cap. XII.*

LEVCIPPVS terrā in partes auſtrinas prolabi putat ob iſtarū raritatem: quippe ob gelu cōcretis partibus ad ſeptentrionē vergentibus, dū oppoſitæ interim ardent. DEMOCRITVS, quia ambitus pars auſtrina ſit imbecillior, ideò terrā mole auctā eò declinare. Partes enim ſeptentrionales inæqualiter, meridionales æqualiter eſſe temperatas. eò itaq; inclinaſſe terrā, vbi fructib. & incremētis abvnde ſuppeditat materia.

De motu terræ. *Cap. XIII.*

ALij immotā manere terrā ſentiunt. PHILOLAVS Pythagoreus, in orbem eā circumferri circum ignem, obliquo circulo, in morem Solis & Lunæ. HERACLIDES Pōticus, & ECPHANTVS Pythagoreus, motū terræ tribuūt: nō vt loco ſuo excedat, ſed rotæ inſtar circa axem circumvertatur ab occaſu verſus ortū, circa ſuū centrum. DEMOCRITVS initio effictam fuiſſe terram ob paruitatem & leuitatem: ſucceſſu autem temporis denſatam atque degrauatam ſubſediſſe.

In quot Zonas diſtincta ſit terra. *Cap. XIV.*

PYTHAGORAE opinio eſt, terrā eadē qua totius cœli globū proportione in quinque eſſe diuiſam partes, ſeptētrionalē, æſtiuā, hybernā, æquinoctialem, antarcticā. quarū media terræ mediā regionē definiat, hac ipſa de cauſa nomine advſtæ ſeu torridæ prędita. Eam quæ incoli poteſt, in medio iacere æſtiuæ atq; hybernæ, temperatam.

De terræ motibus. *Cap. XV.*

THALES ac DEMOCRITVS eius rei cauſam aquæ imputant. At STOICI dicunt terræ motum eſſe, cum humor in terra incluſus excernitur, inq; aerem excidit. ANAXIMENES ſiccitatem & raritatem terræ, eius concuſſionis cauſam, quorū illam quidem æſtus, hanc nimiæ pluuiæ gignant. ANAXAGORAS aerem ſe emergere volentem, qui cum ſua craſſicie incidit in terræ ſuperficiem, neq; tamen extermi poteſt, tremore terram continentem ſuccutit. ARISTOTELES propter frigidū terram vndiquaq; circumſtās ſupernè atq; infernè. Calidū enim ob leuitatem ſuā ſurſum

nititur

nititur:itaq; siccam exhalationem sursum evadendi via interclusa, terram, ex qua cuneo quasi acto eluctari contendit, contrariis invicem revolutionibus exagitare. METRODORVS, nullum corpus in suo proprio loco moueri, nisi quid sit à quo impellatur aut detrahatur efficaciter. ita ne terram quidem, vtpote suo naturali sitam loco, moueri: partes duntaxat eius quasdam aliò migrare. PARMENIDES, ac DEMOCRITVS terrã vndiq; æqualiter distantem, æquilibrióq; suspensam, quòd causam non habeat cur huc potiùs quàm illuc vergat, concuti tantùm, non moueri. ANAXIMENES eam ob latitudinem vectari aere cui incumbit. Alij aquæ innatare instar platani foliorum aut asserum, ideóq; moueri. PLATO motuum sex circumstantias perhibet, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, prorsum, retrorsum. horum motuum nullũ terræ posse accidere, cùm vndiquaq; ima sit, maneátq; immota, quòd nihil eximium sit ob quod in hãc vel illam partem momentum faciat. partes tamen eius raritatis causa concuti. EPICVRVS fieri posse vt terra aeris subiecti, qui aquosus est, crassicie impulsa ac quasi succussa moueatur: fieri etiam posse vt infimis sui partibus cauernosa cùm sit, aere qui per eam dispergitur in cauitates antrorum similes incidente quassetur.

De mari, quæ eius origo, & qui sit amarum. *Cap.* *XVI.*

ANAXIMANDER mare ait primi humoris esse reliquias, quarum maior pars ab igni exsiccata, reliquum ob ardorem mutatũ sit. ANAXAGORAS cùm humor ab initio stagnans à solari motu esset advstus, exhalassetq; eius pinguedo, reliquum salsugine & amarore infectum substitisse. EMPEDOCLI mare est sudor terræ, advstę à Sole, eúmq; sudorem nimia sui compressione emittẽtis. ANTIPHON sudorem calidi, à quo excretum est quod supererat humidi, elixando in salsuginẽ cõversum, quod in quovis fit sudore. METRODORVS quia mare sit percolatum per terrã, ideò crassiciem eius participasse: sicvt evenit iis quæ per cinerem colant. PLATONICI aquæ elementaris partem aliam ex aere frigore coactam exstitisse dulcem, aliam quæ à terra ex ardore & incendio exhalasset, salsam.

De causis æstus maris. *Cap.* *XVII.*

ARISTOTELES & HERACLETVS à Sole fieri aiunt, qui plerosq; spiritus moueat, secúmq; circumducat. quibus incidentibus propellatur mare Atlanticum, intumescatque & affluxum maris efficiat: iisdémq; desinentibus retrò abstrahatur ac recedat, quo pacto resorbeatur mare. PYTHEAS Massiliensis Lunæ implemento affluxum, decremento defluxum fieri. PLATO esse quippiam in sublimi suspensum, ex cuius foramine seu orificio quodam prorumpat æstus, vicissimq; maria intumescant. TIMAEVS causam imputat fluminibus, quæ ex montibus Gallicis in Atlanticũ procurrentia mare, id excursu suo propellant atq; augeant, rursúmq; subsistentia retrahãt atque deminuant. SELEVCVS Mathematicus, ipse quoque motum terræ tribuens, eius revolutioni ac motui Lunã adversam ire ait: cúmq; ventus qui intra duo ista corpora intercipitur in diuersas partes hoc pacto agitetur, eo in Atlanticũ mare incidente, hoc quoque secundum eius motus concitari.

De area, quæ halos dicitur? *Cap.* *XIIX.*

SIc ea fit. Inter Lunam aut aliud sidus ac visum nostrũ aer crassus & nebulosus exstat, in quo cùm visus noster reflectitur, ac dilatatur, itáque ad externam circumferentiam circuli astri pertinet, circulus circa illud esse videtur, qui halos, id est, area dicitur. videtúrq; ista apparitio proximè ibi fieri, vbi visus in crassiciem incidit.

Plutarchi de Placitis philosophorum, hoc est, breuis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER IIII.

CVm peragrauerimus mundi partes, ad ea nūc veniamus, quæ sunt singularia.

De Nili incremento. *Cap. I.*

THALES censet Etesiarum, qui venti Ægypto adversi spirant, flatu Nili aquas attolli, quod ostia ipsius quibus se exonerat maris obtrusi influxu obthurētur. EVTHYMENES Massiliensis, ex Oceano mariq; externo suapte natura dulci fluuiū impleri. ANAXAGORAS niue Aethiopica, quæ hyeme frigens, æstate liquetur. DEMOCRITVS niue in partibus ad Septentriones sitis sub solstitiū æstiuum resoluta atq; diffusa, densari ex vaporibus nubes, quæ compulsæ versus meridiem & ad Aegyptū ab etesiis ventis, in magnos ac vehementes dissoluantur imbres, quibus cùm paludes, tum Nilus impleantur. HERODOTVS historiæ scriptor, æqualē à fontibus fluere Nilum hyeme æstateq; perhibet: minorem autē hyeme videri, quia tū Sol Aegypto vicinior in vaporē aquas redigat. EPHORVS, historicus is quoq;, æstate ait relaxari totā Aegyptum, ac quasi exsudare copiosam aquam. ac conferre ad hoc etiam Arabiam & Africam ob raritatem & sabulosum solum. EVDOXVS ait, sacerdotes imbribus & oppositis temporū anni rationibus rem imputare. quando enim apud nos æstas est, qui sub æstiuo habitamus Tropico, tum iis qui e regionè sub brumæ circulo degunt hyemem esse, à quibus tum exvndans aqua prorumpat.

De anima. *Cap. II.*

PRimus THALES animā dixit naturā esse quæ semper, aut à seipsa moueatur. PYTHAGORAS numerū qui seipsum moueat. numerū autē sumit pro mente. PLATO substantiā mente præditā, à seipsa mobilem, & quæ moueatur secūdum numerum harmonicum. ARISTOTELES actū (entelechean) primum corporis naturalis & instrumentis apti, viuendi facultatem habentis. DICAEARCHVS harmoniā quatuor elementorum. ASCLEPIADES medicus coexercitationem sensuum.

Anima corpus an sit, & quæ eius substantia. *Cap. III.*

OMnes hi, quos nominaui, corporis expertem animā statuunt, naturā ei tribuentes quæ moueatur à seseipsa, & mēte sit instructa, & actus naturalis corporis ad viuendum apti ac instrumentis adornati. ANAXAGOREI corpus esse censuerunt, idq; aereæ naturæ. STOICI spiritum calidum. DEMOCRITVS igneam compagem partium mente sola perceptarū, quæ formis sint globosis, ignea vi, deniq; corpus. EPICVRVS temperatū quippiam ex quatuor qualitatibus, ignea, aerea, aquea, & quarta cui nomen non sit positum, quod ei erat vis sentiendi. HERACLETVS animam mūdi exhalationem esse humidarum eius partium. animalium autem, ab externa, & exhalatione interna cognatam.

De animæ partibus. *Cap. IV.*

PYTHAGORAS, PLATO, secundū supremā rationem duas partes ei assignant, quarū vna ratione sit prædita, altera eius expers, siue bruta. secundū propinquam autem & subtiliorem rationem tres: diuidūt enim brutā in iræ, & in cupiditatibus deditam. STOICI ex octo partibus componūt animā: quinq; sensibus, visu, auditu, olfactu, gustatu, tactu: sexta vocali: septima seminea: octaua ea quæ principatū obtinet, & à qua reliquæ omnes dispositæ sunt suis quæq; instrumentis, cōuenienter flagellis polypi. DEMOCRITVS, EPICVRVS, bimembrem faciunt animā, cuius pars rationis compos in pectore sita sit, bruta per totam corporis concretionem diffusa. DEMOCRITVS porrò omnia ait quandam habere animam, etiam cadauera: quòd hæc semper perspicuè aliquid obtineant caloris & sensus, maiori parte exspirata.

De principe animæ parte. *Cap. V.*

INesse hāc aiunt PLATO & DEMOCRITVS in toto capite. STRATO in superciliorū intercapedine. ERASISTRATVS circa membranā cerebri, quā epicranida nominat.

nominat. HEROPHILVS in cauo seu fundo cerebri. PARMENIDES in toto pectore. EPICVRVS, & STOICI in vniuerso corde, aut cordis spiritu. DIOGENES in arteriosa cordis cauea, quæ est spiritualis. EMPEDOCLES in sanguinis substãtia. Alij in collo cordis. Alij in membrana cor ambiente. Alij in septo transuerso. Nonnulli recentiorum eò vsq; à capite pertingere. PYTHAGORAS vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.

De motu animæ. Cap. VI.

PLATO semper moueri animam, mentem autem non moueri à loco ad alium. ARISTOTELES animam immobilem, omnis motus per se exsortem: per accidens autem moueri, vt & formas corporum.

De animæ immortalitate. Cap. VII.

PYTHAGORAS & PLATO interitus expertem animam: cum enim exit, peruenire in cognatam sibi animam mundi. STOICI exeuntem è corpore simul cum concreto interire, eam scilicet quæ sit imbecillior: quales sunt ineruditorum animæ. Validiores, quales sunt sapientum, durare vsque ad conflagrationem. DEMOCRITVS & EPICVRVS caducam esse, & simul cum corpore interire. PYTHAGORAS, PLATO, ratione præditam partem non interire: esse animam quippe non deum, sed opificium æterni dei. brutam esse obnoxiam interitui.

De sensibus & sensilibus. Cap. IIX.

STOICI sensum definiunt appræhensionem quæ fit à sentiendi instrumento. Variè autẽ dicitur sensus. nam & habitus, & facultas, & actus, & imaginatio appræhendens sensus instrumento fiunt, ipsaque etiam octaua pars princeps à quo pẽdet. Rursum instrumenta sentiendi sunt spiritus intelligentes à principe parte ad instrumenta corporea dispositi. EPICVRVS, sensum dupliciter accipit. pro facultate & pro actu sentiendi. PLATO sensum definit animæ & corporis communionem cum externis. vis enim sentiendi est in anima, instrumentum corporis. ambo aũt per phantasian (hoc imaginationem voco) externa appræhendunt. LEVCIPPVS, DEMOCRITVS, sensum & intelligentiam munus suum obire, visis siue imaginibus (sic illorum simulacra, edola, exprimo) foris oblatis. his non accidentibus, neutrum istorum quicquam moliri.

Verine sint sensus, veræ imaginationes. Cap. IX.

STOICI sensus non falli iudicant. visorum alia vera esse, alia falsa. EPICVRVS vtrisque veritatem ex æquo attribuit. Opinionum alias veras esse, alias falsas. Sensum vno tantùm modo falli, cùm suum de rebus mente cernendis interponit iudiciũ. phantasiam duobus, cum & sensilium sit, & intelligibilium. EMPEDOCLES, HERACLIDES pro meatuum concinnitate sensum fieri, cùm quodvis sensile suo sensui accommodetur.

Quot sint sensus. Cap. X.

STOICI quinque numerant sensus, quibus formæ appræhendũtur: visum, auditũ, olfactum, gustatum, tactum. ARISTOTELES sextum quidem non dicit, ponit tamen communem sensum qui diiudicet inter compositas species, in quem singuli coniiciant sensus simplices sua visa: in quo ostenditur transitus ab vno ad aliam quasi speciem, & sub forma motus. DEMOCRITVS plures esse sensus, brutorum animalium, deorum, sapientum.

Quomodo sentiamus, notionem animo, orationémq; concipiamus. Cap. XI.

STOICI dicunt, quando in lucem prognatus est homo, tum principem animi facultatem, perinde ac si ageret de conscribenda charta, in anima singulas exarare noticias. Primum inscriptionis modum esse à sensibus. vbi enim sensu aliquid percipimus, vt album, eo sublato memoriam tamen eius retinemus. pòst cùm eiusdem generis multæ concurrerint formæ, experientiã adepti dicimur. hæc enim definit̃ multitudo eiusdẽ generis notionũ. Iam notionũ quæ naturales sunt, eo quo dictũ est modo fiũt, nullâq; artis industria: aliæ doctrina porrò nostra accurationeq; parantur. Hæ tantũ noticiæ dicũtur, istę etiã anticipationes siue prænotiones. Ratio præterea, à qua rationis dicimur cõpotes, istis anticipans notionib. dicitur absolui, primo septenario. Est autem cõceptus mẽtis visum intelligẽtiæ ratiocinãti, in animali rationem habẽte.

Visum enim vbi ad talem accidit animam, tunc conceptio mentis dicitur. Itaq; visa, quæ Græci phantasmata dicunt, reliquis animalibus non accidunt. quæ diis, ea nobis tantum phantasmata: quæ nobis, & in genere ea sunt phantasmata, & in specie notiones. sicvt denarij & stateres ipsi per se id sunt, quod nomine referunt: sin pro vectura nauali penduntur, hoc iis accedit, vt etiam portorium dicantur.

Quid inter se differant phantasia, phantaston, phantasticum, phantasma. Cap. XII.

CHRYSIPPVS isthæc sic distinguit. Phantasia affectio est in animo oborta, rem perceptam simul cum percipiente repræsentans. vt cùm percipimus visu albedinem, affectio oritur in animo nostro à visu profecta, cuius subiectũ nominare possumus albedinem. idem de reliquis dico sensibus. Græca origine phantasiæ vox ad lumen redit. nam sicvt lumen & se ostendit, & ea quæ ipso comprætienduntur: ita phantasia & sese, & id vnde effecta est, demonstrat. Phantaston, quasi si phantasia perceptibile dicerem, est quod phantasiam efficit: vt album, vt frigidum, & quidquid animam mouere potest. Phantasticum, quod inanis imaginationis efficax posse videor interpretari, inanis prorsus est animi tractus, quãdo exagitatur eius imaginatio nulla re imaginanda (sic phantaston refero) oblata: quale videmus in iis qui cum vmbra depugnant, & inani aëri manus inferunt. Imaginationi enim, siue phantasiæ, obiicitur aliquod imaginabile: imaginationem futilem cienti, hoc est phantastico, nullum. Phantasma, id intellige vanam imaginationem, est ad quod trahimur inani tractu phantasticæ motionis. Accidunt hæc atra bile laborantibus, & furentibus. Itaque Orestes in tragœdia hæc dicens,

Eurip. Orest.

O mater, obsecro te, ne incutias mihi
Has sanguinolentas & colubrinas virgines,
Quæ ponè me discurrunt, inquam, ponè me.

furens ista dicit, neque videt quicquam, putat modò. Itaque Electra ei dicit:

Tuo quietus in lecto, miser, mane,
Cernens eorum, quæ cernere putas, nihil.

Odyss. v,350. Sic & apud Homerum Theoclymenus.

De visu, quomodo videamus. Cap. XIII.

DEMOCRITus, Epicurus, imaginum insertione putauerũt nos videre. Alij radiorum quorundam receptione, qui postquam obiectæ rei infixi fuerunt, rursum ad oculum revertantur. EMPEDOCLES imaginibus radios adiunxit, id quod fit appellans radios imaginis compositæ. HIPPARCHVS radios ait ab vtroq; oculo porrectos extremitatibus suis tanquã manibus appræhendere corpora extra oculos posita, appræhensionémq; eorũ visui reddere. PLATO splendoris cõiunctione seu concursu, quod synaugeam Platonicam appellant. lumen ab oculo per aliquantum spacium profluere in cognatum aërem, aliúdq; contrà à corporibus: aërem autem qui in medio est diffusu ac conversu facilem esse, penetrare eum visus vi ignea.

De imaginibus quæ in speculis videntur. Cap. XIV.

EMPEDOCLES apparere eas dicit ob effluxus qui in superficie speculi coëant, perficiantúrq; ab ignea vi quæ à speculo excernit, propositúmq; aerem in quem effluentia feruntur simul circumagat. DEMOCRITVS, EPICVRVS imaginũ subsistẽtia, quę à nobis ferant, & circumagitatione subsistant in speculo. PYTHAGOREI reflexione visus. qui cum intentus feratur ad æs denso læuíq; corpori occurrẽs, ab eo repercutiatur ac in se redeat. ac simile quippiam ei accidat cum manu, quæ extenditur & ad humerum rursus reducitur. His omnibus capitulis vti licet in explicanda visionis ratione.

Videri ne possint tenebræ. Cap. XV.

VIderi censuerunt Stoici. visui enim ad hoc ipsum circumpositum esse quendam fulgorem, & non mentiri visum, cerni enim revera quòd sint tenebræ. CHRYSIPPVS secundum intẽtionem intermedij aëris videre nos, icto quidem & perfosso à spiritu visui destinato, qui à principe animi parte vsq; ad pupillam pertinet: sed post appul-

appulsum ad vicinum aërem intendente seipsum turbinis in formam. Profunduntur autem ex oculo radij ignei non nigri aut caliginosi.itaque videri possunt tenebræ.

De auditu. Cap. XVI.

EMPEDOCLES auditionem fieri dicit, aëre accidente ad auris partem quæ cochleæ instar in gyros contorta, intra aurem suspensa tintinnabuli instar percutiatur. ALCMAEO audire nos inani quod intra aurem est. id enim personare appellente aëre. omnia enim vacua sonant. DIOGENES, aëre qui in capite continetur icto & moto à sono. PLATO & qui eum sequūtur percuti aërem qui in capite est, eúmque reflecti ad partem principem, sensúmque auditus sic fieri.

De olfactu. Cap. XVII.

ALCMAEO in cerebro esse partem animæ principem. ea sentiri odores spirando ab ea attractos. EMPEDOCLES cum respiratione pulmonis. cum igitur difficulter spiratur, vt fit in humorum defluxu, tum ob asperitatem non sentiri sapores.

De gustatu. Cap. XIIX.

ALCMAEO humiditate & tepore qui in lingua est discerni sapores. DIOGENES raritate & mollicie & quòd eò pertinent à corpore nerui, diffundi sapores attractos ad sensum & principem partem tanquam à spongia.

De voce. Cap. XIX.

PLATO vocē definit, spiritū per os ab animo eductū & ictū aëris, qui per aures, cerebrum & sanguinem vsque ad animam diditur. Impropriè etiam brutis & anima prorsum carentibus rebus tribuitur vox, vt cùm hac appellatione complectimur hinnitum & strepitum. Propriè autem vox articulata est, Græcis ab illustrando mentis conceptu dicta. EPICVRVS vocem esse fluxum emissum à rebus vocalibus, aut sonantibus, aut strepentibus. cum fluxum in frusta confringi eiusdē formæ. conformia dicuntur teretia teretibus, inæqualium laterum & triangula cum sui generis formis comparata. His conformibus frustis ad aures accidentibus, sentiri vocem. Hoc manifestum fieri ex vtribus qui perfluunt, & fullonibus qui vestes inflant. DEMOCRITVS aërem comminui ait in conformia frusta, simúlque cum vocis frustis volutari. graculum enim graculo assidere, ac semper similem ad similē duci, vt est in prouerbiis. nam etiam in litoribus similes calculi eodem apparent in loco, alio globosi collecti, alio oblongi. & inter cribrandum congregantur quæ sunt eiusdem generis, ita vt à ciceribus fabæ secernantur. Aduersus hæc dicere aliquis possit: Quomodo exigua frustula aëris implere possint theatrum aliquot hominum milibus refertum? STOICI dicunt, aërem non esse compositum ex frustis, sed totum continuum, nihil habentem in se inane. Eum verò perculsum vento fluctuare in infinitum porrectis rectis circulis, donec impleat aëra circumsitus. sicvt fit in piscinam lapide coniecto: nisi quòd aër sphæricè, circulariter talis aqua mouetur. ANAXAGORAS vocem edi, si spiritus occurrat solido aëri, & auersus retrò ob ictum vsque ad aures referatur. quomodo etiam fiat echo, quæ est cum sonus repercutitur. Odyss. ς, 218.

An vox sit corporis expers, & quomodo fiat echo. Cap. XX.

PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, corporis expertem. non enim esse aërem, sed aëris figuram & superficiem certo ictu fieri vocem. porrò nullam superficiem corpore præditam esse. Tametsi enim corporis motum sequitur, ipsa tamen prorsus caret motu. sicvt cùm flectitur virga, nihil patitur superficies eius, materia duntaxat flectitur. STOICI vocem dicunt esse corpus. quidquid enim agat, aut vim efficiendi habet, id esse corpus. atqui hoc esse vocis. audimus enim & sentimus, ipsa auribus accidente, & formam imprimente, quomodo annulus ceræ sigillum imprimit. Rursum quidquid mouet & molestiam exhibet, corpus est. Mouet autem nos concinnitas sonorum, offendit discrepantia. Iterum, quod mouetur, corpus est. vox autem mouetur & refringitur illapsa in læuia loca, sicvt cum pila in parietem coniecta resilitur. Itaque ergo in pyramidibus Aegypti intus vna voce edita, quatuor aut quinque soni redduntur.

Vnde sensus animæ obtingat, & quæ pars sit eius princeps. Cap. XXI.

STOICI dicunt supremam partem animi esse principem, effectricem imaginum, assensionis, sensus, appetitus: principem autem illam partem vocant ratiocinationem. Cæterùm ab hac principe parte septem esse enatas animi partes, quæ instar polypi acetabulorum per corpus extendantur. De his septem partibus quinque sunt sensus isti, visus, auditus, gustatus, olfactus, tactus. Sunt autem spiritus, visus quidem à principe ad oculos vsque pertingens: auditus ab eodem vsque ad aures: olfaciendi vis, indidem vsque ad nares: gustatus, ab eodem principio vsque ad linguam: tactus à principe parte spiritus propagatus vsq; ad superficiem, vt facilè sentiat occurrentia. Reliquarum partiũ altera dicitur semen, quæ ipsa quoq; est à principe parte spiritus vsq; ad testiculorum adstites deductus. Altera est quam vocalem Zeno, vocem alij vsurpant, spiritus à principe vsq; ad guttur & linguã aliáq; loquelæ peculiaria instrumenta. ipsa autem illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanquam in mundo, habitat.

De respiratione. Cap. XXII.

EMPEDOCLES primam putat fieri primi animalis respirationem, in fetu edito nacta abcessionem humiditate, in cuius locum extrinsecus succedat aër in vasa corporis aperta. Postmodò autem cùm iam innatus calor foras erumpens, vnà elideret aërem, exspirationẽ: eodémq; introrsum recedẽte, & aëri vicissim ingressum præbente, inspirationem. At enim nũc, cum sanguis feratur versus superficiẽ, suóq; accursu aërem per nares foràs pellat, huius elisione fieri exspirationem. aëre autem recurrente & illabente per loca quæ calor rara & pervia fecit, inspirationem. ASCLEPIADES rem clepsydræ exemplo proponit. pulmones infundibuli loco statuit: causam respirationis ponit tenuitatem partium in pectore sitarum, ad quam externus aër feratur fluátq; crassis constans partibus, rursúmq; extrudat, cùm pectus non possit ampliùs vel intrò admittere, vel alio carere. semper tamen aliquid, quod sit tenuium partium, in pectore superesse: non enim totum excerni, sed quod intus est, ei grauitate respondere, quod intrò adducitur. hæc autem cucurbitulis comparat. Eam porrò respirationem, quæ dedita opera institutóque animi fit, fieri dicit contractione tenuissimorum in pulmone meatuum, branchiísq; in arctum coactis. hæc enim nostræ obedire voluntati. HEROPHILVS facultates relinquit corporibus motus efficaces, in neruis, arteriis, musculis. Pulmonem autem existimat suapte natura solum indigere dilatatione & contractione: deinde etiam alia. Atque actũ quidem pulmonis esse attractionem spiritus extrinsecus: quo cùm est impletus, secũdo appetitu pectoris partem adiacentem in se deriuare spiritum: impletúmq; ita vt ampliùs attrahere non possit, rursus in pulmones abvndantia deducere, indéq; foràs protrudi, vicissim sese afficientibus corporis partibus. Aliquãdo enim diduci pulmonem, aliorum participatione facta vel impletione vel evacuatione: ita vt quatuor sint motus pulmonis. primus, quo externum haurit aërem: secundus, quo receptum intus in pectus devoluit: tertius, quo id quod coactũ est à pectore, rursum in se recipit: quartus, quo idipsum foràs evomit. Horum motuum duos esse dilatationes, cum scilicet vel externum attrahit in se aërem, vel redditum à pectore in se admittit: reliquos esse contractiones, quando scilicet pectus spiritum ad se trahit, vel foràs pulmo à pectore traditum expellit. Pectoris enim duo tantùm sunt motus. vnus dilatatio, cùm à pulmone spiritum ad se trahit: alter contractio, cùm ei superfluum reddit.

Pulmonis motus.

De affectionibus corporis, & an in animam ea redundent. Cap. XXIII.

STOICI affectus ponunt in locis affectis: sensus autem in principe parte. EPICVRVS tam affectus quàm sensus in locis affectis: quòd statuit partem principem omnis esse affectionis expertem. STRATO & animi affectus, & sensus in principe * parte collocat, non in affectis locis. In hac enim parte esse sitam tolerantiam, vt in terribilibus & dolorem adferentibus, vtq; in fortibus & timidis.

Plutarchi De placitis philosophorum, siue breuis recensionis sententiarum de natura rerum,

LIBER V.

De diuinatione. *Cap. I.*

LATO & STOICI diuinationem introduxerunt, quę sit diuinus mentis instinctus, secundum animi diuinitatem. Huc etiam diuinationem ex insomniis referunt: deniq; plurimas diuinandi rationes probant. XENOPHANES & EPICVRVS diuinationem reiiciunt. PYTHAGORAS eam duntaxat partem improbat, quæ constat sacrificiis. ARistoteles & DICAEARCHVS eas solùm diuinationes admittunt, quæ furore diuinitus immisso, aut insomniis fiunt: animam nõ immortalem esse, sed diuina quadam te impertiri tamen sentientes.

Quæ insomniorum ratio. *Cap. II.*

DEMOCRITVS accessu imaginum ea fieri putauit. STRATO, quòd animi bruta natura in somnis aliquo modo plus sensus nanciscatur, itáque à mẽte cieatur. HEROPHILVS somnia diuinitus inspirata necessariò fieri: naturalia, imaginando sibi anima repræsentante quod expediat, & euenturum sit: mixta, fortuitò & appulsu imaginum, cùm videmus per quietem quæ volumus, quo modo amicis in somno potiri se putant nonnulli.

Quæ sit seminis natura. *Cap. III.*

ARISTOTELI semen est id quod præditum est facultate mouendi donec tale aliquid absoluat, quale est vnde ipsum fuit excretum. PYTHAGORAS spumam vtilissimi sanguinis, superfluitatẽ alimenti, sicvt sanguinẽ & medullam. ALCMABO partem cerebri. PLATO à medulla dorsi deriuatã rem. EPICVRVS particulam corpori & animæ auulsam. DEMOCRITVS: à totis corporibus & præcipuis partibus semen genitale est carnearum venarum.

An semen sit corpus. *Cap. IV.*

LEVCIPPO & ZENONI corpus est. esse enim aliquid ab anima auulsum. PYTHAGORAS, PLATO, ARISTOTELES, vim seminis incorpoream dicunt, sicvt mentem mouentem: corpoream autem materiam quæ profunditur. STRATO & DEMOCRITVS ipsam quoque vim corpus esse, quippe spiritum.

An feminæ etiam semen promittant. *Cap. V.*

AFfirmant hoc PYTHAGORAS, EPICVRVS, DEMOCRITus. habere enim adstites testiculares, sed inuerso modo. ideóque eas etiam præter vsum appetere. ARISTOTELES & ZENO humidam materiam emitti ab iis, sicvt ab exercitatione sudores eliciuntur: non tamẽ vim habere seminis. HIPPON haud minus seminis eas, quàm mares, emittere, sed id non facere ad prolem generãdam, quia extra vterum excidat. ideóq; quasdam sæpenumero absque viris semen effundere, maximè viduas. & ossa à mare, carnes à mulieribus originem habere.

Quomodo conceptio fiat. *Cap. VI.*

ARISTOTELES fieri matrice sursum attracta à purgatione, menstruísque attrahentibus ab vniuersa mole aliquid puri sanguinis, qui accidat semini maris. Nõ concipi, ob impuritatem vuluæ, aut inflationem, metum, ægritudinẽ, infirmitatémve mulierum: aut quia viri languent.

Quomodo mares nascantur, quomodo feminæ. *Cap. VII.*

EMPEDOCLES causam calori & frigori adscribit. itaque narrãt primos homines è terra enatos ad ortum Solis & meridiem sitis in partibus exstitisse ferè mares, feminas in septentrionalibus. PARmenides contrà in his exstitisse mares, quia plus his densitatis insit. in meridionalibus autem feminas ob raritatem. HIPPONAX pro eo atque semen vel consistat & validum sit, vel diffluat & infirmi[illegible] sit. ANAXAGORAS, PARMENIDES, semen à dextra parte in dextram vteri partem conüci, à sinistra in sinistram. quòd si secus fiat, feminas concipi. LEOPHANES,

cuius Aristoteles meminit, illos è dextro testiculo, has è sinistro seminari. LEVCIPPVS secundum variationem membrorum, quòd mas colem, matricem femina habet. tantum enim duntaxat dicit. DEMOCRITVS communes partes, ex vtro contigerit: peculiares, prout prævaluerint. HIPPONAX, si semen prævaluerit, marem: si alimentum, feminam concipi.

Monstra vt nascantur. Cap. IIX.

EMPEDOCLES vel abundantia vel defectu seminis, aut à motus initio, aut diuisione in plura, aut quod aliò vergat. sic videtur ferè omnes causas complexus. STRATO propter additionem, aut deminutionem, transpositionem, inflammationem. Medicorum quidam, quòd tunc matrix flatibus illapsis pervertatur.

Cur mulier sæpius concumbens non concipiat. Cap. IX.

DIOCLES medicus causam esse putat, quòd vel omnino nullum, vel iusto minus semen emittat, aut proli gignendæ non aptum ob calorem, aut frigus, aut humiditatem, aut siccitatem deficientem, aut ob resolutionem vteri. STOICI, obliquitatem veretri, quod non possit rectà eiaculari semen: aut quia membra coëuntium non sint inter se legitima proportione condita ad matricis distantiā. ERASISTRATVS, vbi vulua callos contraxerit: aut carnosior, rariórve, aut minor fuerit quàm natura exigat.

Quomodo gemini & tergemini nascantur. Cap. X.

EMPEDOCLES, ob abundantiam & diuisionem genituræ. ASCLEPIADES, ob corporum differentiam: sicut hordei spicæ existunt duobus aut etiam tribus granorum ordinibus. esse enim semina fecundissima. ERASISTRATVS ob conceptiones, vt in brutis. cùm enim matrix purgata est, tunc superfetationem admittit. STOICI ob loca quæ sunt in vtero: cum enim in primum & secundum inciderit semen, tunc fieri superfetationem & tergeminos nasci.

Quæ causa, quòd proles parentum aut etiam progenitorum similitudinem refert. Cap. XI.

EMPEDOCLES similitudinem defert semini prævalenti: dissimilitudinem evaporationi caloris qui in semine erat. PARMENIDES, si à dextra vuluæ parte semen excernatur, patrum: si à sinistra, matrum similes nasci. STOICI, à toto corpore & anima ferri semen, exprimíque imagines & effigies ex eadem gente, perinde atque si pictor rei conspectæ similitudinem coloribus similibus referat. præterea à muliere quoque semen emitti: quod si prævaleat, matri: si viri, patri similem nasci fetum.

Quomodo aliorum, non parentum forma similes fiant. Cap. XII.

MEdicorum plerique fortuito casu refrigeratis maris & feminæ seminibus dissimilem gigni prolē putant. EMPEDOCLES imaginatione mulieris inter concipiendum formari fetum. sæpe enim imagines etiam & statuæ sunt à mulieribus adamatæ, similísque earum proles in lucem edita. STOICI ob consensum quendam ac similem animi affectionem, fluxuum & radiorum, nō imaginum, insertione similitudines effici.

Quomodo cùm mulieres, tum viri steriles reddantur. Cap. XIII.

STerilitatis in muliere causas medici vtero imputāt, si aliquid horum ei accidat: puta vt fiat densior, rarior, durior, obstruatur callo, aut carnea mole. item animi languorem, defectum nutritionis, corporis vitiosam constitutionem, perversionem figuræ, aut devulsionem. DIOCLES steriles mares fieri, siue quòd omnino nullum emittant semen, aut minus iusta quantitate, aut quia semen fit sterile, aut ob resolutionem membri, aut obliquitatem colis rectà semen eiaculari non valentis ad matricis distantiam. STOICI causantur dissimilitudinem naturæ & qualitatum in his qui corpora commiscent: nam quando separantur, & cum suæ naturæ familiaribus coëunt, tum fetum procreari.

Cur mulæ steriles. Cap. XIV.

ALCMAEO mulos steriles esse dicit ob seminis tenuitatem siue frigiditatem: mulas, quia matrices earum non hient. EMPEDOCLES, ob exilitatē, humilitatem, angustiámque vuluæ, inversè ventri annatæ, vt neque rectà ad eam semen eiiciatur, neque si id fiat, excipiatur. Huic DIOCLES testimonium perhibet, tales se matrices mularū in dissectionibus sæpenumero depræhēdisse inquiens: ac fieri posse, vt iisdem de causis mulieres quoque sint steriles.

An

An fetus in vtero ſit animal. Cap. XV.

PLATO animal cenſet, quia & moueatur in vtero & alaẽ. STOICI partem ventris, non animal. vtque fructus, qui ſtirpiũ partes ſunt, vbi maturuere, defluunt: ita rẽ quoque habere de fetu. EMPEDOCLES fetum non eſſe quidem animal, ſpiritu tamẽ prę ditum in vtero. primam autem animalis reſpirationem fieri cùm partu ediẽ, decedente humore qui eſt in fetu, & in exhauſti locum ſuccedente in vaſa reſerata aëre externo. DIOGENES inanimata naſci animalia, ſed cum calore. atque inſitum calorem ſimul atque natum eſt animal, animam in pulmones attrahere. HEROPHILVS naturalem fetui in vtero, non animalem motum permittit, motúſque cauſam edit neruos. animalia autem tum demum fieri, cùm ex vtero effuſa aliquid aeris accipiunt.

Quomodo alatur fetus. Cap. XVI.

DEMOCRITVS, EPICVRVS, fetũ in vtero per os ali: itaque ſtatim atque natus eſt, ore ad mammam ferri. nam & in vtero eſſe vbera quædam & oſcula quibus alaẽ. STOICI per ſecundinam & vmbilicum: itaque hanc ſtatim ab obſtetricibus à partu ligari, & os infanti aperiri, vt de alio cogitet alimento. ALCMAEO ali per totum corpus, quod ſpongiæ in morem recipiat quæ alendo ſunt idonea.

Quid primum in vtero abſoluatur. Cap. XVII.

STOICI, pleriſque fieri * ARISTOTELES primùm lumbos, tãquam carinam nauis. ALCMAEO caput, partem ſcilicet principem. MEDICI cor, in quo ſint venæ & arteriæ. Alij magnum pedis digitum. Alij vmbilicum.

Cur fetus qui ſeptimo menſe in lucem editur, vitalis ſit. Cap. XIIX.

EMPEDOCLES, quo tempore humanum genus è terra eſt enatum, propter tarditatem motus Solis, tantam fuiſſe longitudinem vnius diei, quanta nunc eſt decem menſium. progreſſu temporis contractam fuiſſe ad quantitatem ſeptem menſium. itaque & decimo menſe & ſeptimo editos fetus vitales eſſe, natura mundi hoc meditata, vt in vna die infans augeſcat & naſcatur. TIMAEVS non decem inquit menſes, ſed nouem cenſeri ab inhibitione menſtruorum poſtquam cõceptus eſt fetus. ſic etiã ſeptimeſtria cenſeri quæ non ſunt, cùm aliquando mulier poſt conceptum menſtruis purgetur. POLYBVS, DIOCLES, Empirici etiam octauum menſem aptum partuĩ agnoſcunt: ſed fetum eſſe tum imbecilliorem, ideóque multos perire. ac tametſi ferè in vniuerſum nemo octauo menſe natam prolem alendam cenſet, tamen multos ſic natos in viros evaſiſſe. ARISTOTELES & HIPPOCRATES dicunt, ſi vterus impleaẽ ſeptem menſibus, tunc fetum ſe exerere, ac in lucem edi. quòd ſi ſe exerens non alatur ob vmbilici languorem, laborioſè geſtato fetu, tunc eum non nutriri: ſi verò nouẽ mẽſes in vtero maneat, tunc ſe promere, integrúmque naſci. POLYBVS vitalem prolem naſci diebus poſt conceptum CXXCIIS. hoc enim eſſe ſex menſium tempus, quanto etiam Sol à tropico ad tropicum decurrat. Dici autem ſeptimeſtrẽ, cum dies qui huic ſexto menſi deſunt, à ſeptimo adſumuntur. Octauo autem menſe natam non viuere, quãdo fetus ex vtero ſe exerens grauius vmbilicum adfligit, vt ab eo nutriri non poſſit. MATHematici octo menſes ad quenvis partum inſociabiles aiunt, ſeptem ſociabiles. Signa porrò cœli inſociabilia ſunt, quæ incidunt in ſtellas domibus cœleſtibus dominantes, & ſub ſe natis vitam infelicem ac non longæuam portendunt. Sunt autem inſociabilia quorum vnum ab altero octauum numeraẽ, vt Aries ad Scorpium, Taurus ad Sagittarium, Gemini ad Capricornum, Cancer ad Aquarium, Leo ad Piſces, Virgo ad Arietem. & cætera. Hinc fieri vt ſeptimo & decimo menſe edita in lucem vitalia ſint: octauo nata ob diſſidium mundi pereant. *Signa inſociabilia.*

De ortu animalium, quomodo exſtiterint, & an caduca. Cap. XIX.

QVi mundum ſtatuunt ortum, iis orta etiam habentur animalia, atque interitura. EPICVREI, quibus non videntur nata, mutua permutatione naſci ea cenſent. Partes enim eſſe huius mundi. Quod idem ſenſit ANAXAGORAS & EVRIPIDES:

Mutationum ſed viciſſitudine
Alias ſubinde formis illa prodeunt.

ANAXIMANDER prima animalia in humore nata, corticibus contenta ſpinoſis: adultiora autem facta, ad ſiccitatem deſciuiſſe, ruptóque cortice non multum temporis ſupervixiſſe. EMPEDOCLES primò animalia ac plantas nequaquam integro ortu

extitisse,sed membris quæ nondum coaluissent: deinde partes coaluisse, ita vt spectri formam compages referret.tertium ortum fuisse ex his quæ vicissim nascuntur. quartum non iam ex similibus,vt ex terra & aqua:sed proinde vicissim, cùm alimentum aliorum esset densatum,aliis mulierum formæ venustas incitamentum emittendi feminis attulisset.Animalium porrò omnium genera discreta fuisse certorum ratione temperamentorum:ob quam alia aquam expetant,alia aerem,quæ plus ignei habeant: alia quæ grauiora sint,ad terram suo appetitu ferantur.quæ autem æquabili sunt temperamento,ea vocem,e pectore emittere.

Genera animantium quot sint, & an omnia sensu ac ratione prædita. Cap. XX.

EST opus ARISTOTELIS,quo in opere quatuor statuit animaliũ genera, Terrestria,aquatica,volucria,cœlestia.nam & in his dici animalia ratione prędita,immortalia. DEMOCRITVS,EPICVRVS,cœlestibus rationem tribuunt. ANAXAGORAS omnia animalia habere mentem agentem : non item patientem , qui est mentis quasi interpres. PYTHAGORAS, PLATO, animas omnium etiã bruta quæ dicuntur animalium esse rationis compotes,non tamen ea agere secundum rationem. idq; fieri ob incommodum corporum temperamentum,& quia loquela destituuntur. quod in canibus & simiis appareat , vocem,nõ articulatam tamen eam,emittentibus. DIOGENES,rationis & aeris partẽ ea percipere,sed vel ob crassiciem, vel ob abundantiam humoris neq; intelligere neq; sentire : ac ferè affecta esse eo modo quo sunt insanientes,qui de mentis exiuerunt potestate.

Quantum tempus ad formandum in vtero animalis fetum requiratur. Cap. XXI.

EMPEDOCLES hominum membra incipere conformari ait à die XXXVI,perfici membra die vndequinquagesimo. ASCLEPIADES masculorũ, quòd sint calidissimi , initium vigesimæ sextæ diei defert , nonnullos etiam maturiùs auspicari dicens:perfici membra die quinquagesimo. Femellarum initium bimestre,finem cõformationis exitum quarti mensis,ob inopiam caloris. Brutorum perfici fetus contemperatione elementorum.

Quibus ex elementis constet in nobis vniuscuiusq; generis membrum. Cap. XXII.

EMPEDOCLES arbitratur carnes nasci ex interna elementorum contemperatione:neruos ignis & terræ duplicibus portionibus admixtis:vngues,neruis vbi aëri occurrerunt refrigeratis.ossa ex aqua & interna terra. quatuor autem ignis & terræ contemperatis portionibus sudorem & lacrymam corporis fieri sic

Quando & quomodo incipiat homo perfici. Cap. XXIII.

HERACLETVS & STOICI sub annum decimumquartum , cùm iam etiam genitalis vrina secerni incipit.nam & arbores tum incipere perfici,cùm gignere semina incipiunt : immaturas antè esse & imperfectas, dum fructu carent . Præterea eo natu homo iam in noticiam boni ac mali venit,eorúmq; disciplinæ capax exsistit.

Quæ causæ sint somni & mortis. Cap. XXIIII.

ALCMAEO somnum existere ait sanguinis in concursum venarum receptu: eiusdémque diffusione nos evigilare : plenum autem abscessum , mortis esse causam. EMPEDOCLES moderata caloris qui in sanguine inest refrigeratione somnum,perfecta mortem accidere. DIOGENES,si vniuersus sanguis in venas diffusus contentum in eis aërem in pectus subiectúmq; ei ventrem contrudat,somnum fieri,ac thoracem incalescere.quòd si vniuersus aër venas deserat, mortem consequi. PLATO & STOICI somnum fieri remissione sensitiui spiritus,non relaxatione,sicvt in terra: sed cùm is ad intervallum superciliorum,id est partem principem , fertur.qui spiritus si omnino remittatur,mortem subsequi.

Ad animámne,an verò ad corpus pertineant somnus & mors. Cap. XXV.

ARISTOTELES somnũ corpori cũ anima facit cõmunẽ.esse.n.evaporationẽ humidi è pectore in caput,& refrigerationẽ caloris in corde ab alimento subiecto.mortẽ esse

esse absolutam refrigerationem: soliúsque corporis esse, animam esse immortalem. ANAXAGORAS somnum accidere putat functionibus corporis: non enim animæ esse, sed corporis adfectionem. mortem esse animæ divulsionem. LEVCIPPVS solius corporis esse somnum: cúmque ob tenuitatem partium plus iusto excerniť animati caloris, eo mortem effici. corporis hæc esse, non animæ affectiones. EMPEDOCLES mortem esse igneæ naturæ secretionem ab his ex quibus homo coaluit. ideóque communem esse animæ corporique mortem. somnum autem evenire secretione naturæ igneæ.

De plantarum incremento, & an sint animalia. Cap. XXVI.

PLATO, EMPEDOCLES, stirpes quoque anima præditas esse, & in animalium numero censent: eo argumento, quod & nutent, & ramos habeant directos, qui inflexi si remittantur, suum repetant locum atque rectitudinem. ARISTOTELES viuere dicit, animalia esse negat. quòd animalia appetitu, sensúque, & quædã porrò ratione sint prædita. STOICI & EPICVREI animam iis derogant: quòd animata alia appetant, cõcupiscentiáque incitenť, alia etiam ratione vtanť: plantæ autem fortuitò natæ sint, nõ animæ effectione. EMPEDOCLES primo inter animalia loco arbores è terra enatas ait, antequàm Sol circumvolueretur, nóxque à die discerneret. & ob concinnitatem temperamenti sexus masculi ac feminei rationem continuisse. incrementum eis obtigisse à caloris terræ inclusi distributione. itaque terræ esse partes, sicut fetus in vtero matricis sunt partes. Semina, excrementa esse terræ & ignis abvndantium. & quæ humoris satis non habeant, earum sub æstatem defluere folia exsuccatarum: plerasque durare, vt laurum, oleam, palmam. Discrimina succorum esse ob diuersitatem partium & causarum varietatem, maximè nutrimentum: vt in vitibus. nõ enim harum differentiæ vinum vino præstantius efficiunt, sed soli, quo aluntur, diuersitas.

De nutritione & incremento. Cap. XXVII.

EMPEDOCLES animalia nutriri subsidente eo quod iis est natura accommodatũ: crescere ob caloris præsentiam: decrescere & tabescere vtriusque defectu. nostræ ætatis homines priscis comparatos, infantium instar esse.

Vnde appetitus animalis, vnde voluptas incessat. Cap. XXIIX.

APpetitum EMPEDOCLES animalibus obtingere defectu elemẽtorum quibus conficiuntur: voluptates autem ex humiditate, & periculorum similiúmque motus: inter turbationes autem & * *

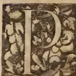
Febris vt fiat, & an ea sit affectio alius affectionis appendix. Cap. XXIX.

ERASISTRATVS febrim sic definit. Febris motio est sanguinis illapsi in pulmonis vasa, nõ proficiscens à nostra voluntate. sicut enim mare nemine cõmouente quiescit, vento autem contra naturam incidente violento totum exagitať, inque circulos torqueť: sic & in corpore vbi cõmotus fuerit sanguis, incidit in vasa spiritui destinata, ibique excãdescens calorem toti corpori adfert. placet autem ei febrim morbi esse appendicem. DIOCLES inquit: Quæ videntur, conspectui nobis exhibent ea quæ in obscuro sunt. Hoc autem apparet, febrim vulneribus, ardentibus abscessibus, & bubonibus comitari.

De sanitate, morbo, senectute. Cap. XXX.

ALCMAEO sentit, caussam bonę valetudinis continentẽ esse æquabilitatẽ facultatis humidi, calidi, sicci, frigidi, amari, dulcis, ac reliquarũ qualitatũ. cõtrà si qua harũ qualitatũ sola prævaleat cæteris, morbũ gigni. verbi gratia, si nimiũ possit calor aut frigus, aut reliquorum aliqd deficiat vel abvndet: vt cum sanguinis aut cerebri non est satis. ideóque sanitatem esse temperiem qualitatum cõcinnã, hoc est certa invicem proportione invicem respondentium. DIOCLES plerosque morborum existere ait ob inæqualitatem elementorum corporis, eiúsque constitutionẽ. ERASISTRATVS morbos ob multitudinem alimenti, cruditatem, & corruptionem existere: victus rationem moderatam & sufficientem corpori, esse sanitatem. STOICI vno ore dicunt senectutem accidere ob caloris defectum. quibus enim plus est caloris, ij senectuti moram longiorem producunt. ASCLEPIADES ait Aethiopes celerius senescere, anno scilicet trigesimo: idque propterea, quòd eorum corpora nimio Solis æstu exvranť. In Britannia contrà senium anno CXX incohari: quòd corpora ob frigiditatem istarum regionum igneam in sese contineant naturam. Et corpora Aethiopum rariora esse, quòd relaxentur calore Solis. in septentrionalibus regionibus corpora densiora, ideóque etiam viuaciora.

Plutarchi Parallela. id est historiarum Græcarum cum Romanis coniuncta recensio.

LERIQVE existimant veteres rerum gestarum narrationes figmenta esse & fabulas, propterea quòd alienæ sunt à cōmuni opinione. Ego qui obseruassem posterioribus temporibus euenisse germana eorum quæ priscis temporibus perhiberentur cōtigisse, collegi cuivis antiquæ rei gestæ respō dentem recentiorem historiam, simúlq; autoribus nominatis exposui.

I. DATIS Persarum satrapes, exercitu trecentorum millium ad Marathonem Atticę planiciem adducto, positisq; castris, incolis bellum denunciauit. Athenienses spreta barbarorum multitudine, nouem millia hominum miserunt, ducibus Cynægiro, Polyzelo, Callimacho, Miltiade. Collatis signis cùm pugnaretur, Polyzelus aliquid humana conditione augustius conspicatus, est luminibus captus. Callimachus multis transfixus hastis, etiam mortuus stetit. Cynægiro, dum Persicam nauim receptui se dantem retinet, manus sunt amputatæ.

ASDRVBAL rex Sicilia occupata, bellum Romanis indixit. Metellus à senatu bello gerendo præfectus, vicit. in prœlio L. Glauco patricius, dum nauim Asdrubalis detinet, vtranq; amisit manum. Narrat hoc Aristides Milesius, primo libro rerum Sicularum: à quo delumtum hoc argumentum Diodorus Siculus tractauit.

II. XERXES I ɔɔɔɔɔ hominum exercitu instructus ad Artemisium appulit, eiúsq; regionis incolas tum hostilia abs se exspectare iussit. Athenienses conturbatis animis, Agesilaum Themistoclis filium misere exploratum, quanquam pater eius Neocles in somnis vidisset illum ambabus truncatum manibus. Is Agesilaus vbi peruenit habitu Persico ad barbaros, Mardonium quendam de regis stipatoribus, Xerxem ratus esse, interfecit: compręhensúsq; à circumstantibus, vinctus ad regem est adductus. Boue tū litaturus erat rex ad aram Solis. Ibi Agesilaus igni in ara excitato dextrā imposuit manum, cruciatúmq; absq; vllo pertulit gemitu. vinculis proinde solutus, dixit: Tales sunt omnes Athenienses: quod si non credis, etiam sinistram imposuero. Xerxes metu cōcepto, in custodia eum iussit adseruari. Narratio est Agatharchidæ Samij, libro Persicarum rerum secundo.

PORSENA Etruscorum rex trans Tiberim positis castris Romanos oppugnabat, cōmeatúq; intercepto fame eos vrgebat. Inopia cōsilij tū laborante senatu, MVCIVS de viris illustribus vnus, quadringentis consulum permissu assumtis ęqualibus, habitu priuati hominis indutus amnem transiit: cúmq; satellitem regis videret militibus necessaria distribuere, regem ipsum esse ratus interfecit. Adductus deinde ad regē, igni, vt erat ibi paratus, dextram imposuit manum, doloribúsq; animosè toleratis subridēs: Soluar, inqt, Barbare, etiam te invito. scito enim in castris CCCC esse qui te ad necem quærunt. Territus Porsena pacem cum Romanis fecit. Refert Aristides Milesius tertio historiarum libro.

III. ARGIVIS & Lacedæmoniis de agro Thyreatico altercātibus, Amphictyones pugna vtrinq; lectorū hominū rem decernendā censuerūt, victoriq; agrū detulerūt istum. Lacedęmonij à sua parte OTHRYADEM summę rei, Argiui THERSANDRVM pręfecerunt. Prœlio de Argiuis duo supstites fuerūt Agenor & Chromius, qui de victoria Stratagema. ciuib. nunciū attulerunt. Facta aūt quiete, Othryades etiamnū viuens, fultúsq; hastilib. semifractis, mortuorū scuta abstulit, trophæū erexit, suóq; sanguine id Ioui trophæorū tutori inscripsit. Integrata lite Amphictyones in rē præsentē venerunt, litémq; secundū Lacedæmonios dederunt. Sic Chrysermus libro tertio rerū Peloponnesiacarum.

ROMANI bello Samnitico ducem exercitus creauerunt Postumium Albinum. Is in angustiis, quæ Caudinæ furcæ dicunt̄, circumventus hostium insidiis tres legiones perdidit, & ipse vulnere graui accepto cécidit. Intempesta nocte, iamiam moriturus, hostibus occisis scuta ademit, trophæum statuit, manúq; in sanguinem intincta inscripsit, Ioui trophæorum vindici de Samnitibus Romani posuerunt. Fabius autem Gurges cognomento missus cum copiis, vt ad locum venit, viso trophæo omen arripuit, commissóq; prœlio vicit hostes, regémq; eorum captum Romam misit. Ex Aristidis Milesij Italicorum tertio.

Cùm

IV. Cùm Persæ in Græciam adduxissent ı ɔ ɔ ɔ ɔ ɔ hominũ exercitum, missus est Leonidas à Spartanis, cum CCC militibus. Is ingruente prandentibus barbarorum multitudine, iis conspectis dixit ad suos: sic prandete, vt cœnaturi apud inferos. factóque in barbaros impetu, multis confixus hastis in ipsum Xerxem contendit, eique diadema avellit. Mortui cor barbarus secans, hirsutum reperit. Aristides primo Persicarum rerum.

ROMANI bello punico trecentos miserunt, duce Fabio Maximo. Is conserta pugna omnes amisit: ipse lethali affectus vulnere in Annibalem irruit, diadema ei detraxit, cúmq; eo mortuus est. Ita Aristides Milesius.

V. Ad Celænas Phrygiæ vrbem hiatu terræ cum aquæ illuuie orto, multæ domus vnà cum habitatoribus in profundum abreptæ sunt. Midas autem rex oraculo accepto, si preciosissimum iniiceret, fore vt hiatus coiret, auro argentóque iniectis nihil profecit. ANCHVRVS autem Midæ F. cogitans preciosius anima humana esse nihil in vita, amplexu dato genitori & vxori suæ Timotheæ, eques in hiatum sese deiecit. Cùm autem in se coiuisset terra, auream Midas eo in loco posuit aram, eámq; manu tangens Ioui Idæo consecrauit. Hæc ara circa id tempus, quo hiare terra solebat olim, lapidea fit: stato isto tempore elapso, aurea visitur. Autor Callisthenes libro transformationum secundo.

PER medium forum fluens Tiberis ob iram Iouis Tarsij, ingentem aperuit hiatum, multásq; absorpsit domos. Oraculo moniti finem fore, si preciosam rem iniicerent, aurum & argentum iniecerunt. Sed CVRTIVS vnus de primariis iuuenibus sententia oraculi intellecta, animámq; istis præstantiorẽ sentiens, eques seipsum in hiatum immisit, suósq; calamitate soluit. Aristides XL Italicorum.

VI. Ducibus qui cum Polynice erant conviuantibus, aquila devolans hastam AMPHIARAI raptam in sublime advexit, inde dimisit. ea terræ infixa, in laurum est mutata. Postridie bellum cùm gereretur, eo loco Amphiaraus vnà cum curru terra haustus est, vbi Harma vrbs nunc est à curru sic dicta. Sic Trisimachus lib. tertio de conditis vrbibus.

ROMANIS bellũ adversus Pyrrhum Epirotam gerentibus, oraculo victoria promissa est Aemilio Paulo, si aram posuisset eo loco, quo videret virum illustrẽ aliquem vnà cum curru hiatu terrę hauriri. Triduo pòst VALERIVS Conatus, homo diuinus, per somnium iussus vestem pontificiam sumsit, & in aciem suos eduxit, ac magna hostium cæde edita à terra absorptus est. Aemilius aram statuit, victoriáq; potitus CLX turrigeros elephantos Romam misit. Ara ista vaticinatur sub id tempus, quo Pyrrhus est victus. Scribit hoc Critolaus tertio Epiroticarum rerum libro.

VII. PYRAECHMES Euboënsium rex bellum in Bœotos gessit. Hunc Hercules etiamnum adolescens vicit, pullísq; equi alligatũ in duas partes discerpsit, insepultúmq; abiecit. Locus pulli Pyræchmæ dicitur. situs est ad flumẽ Herculeum, & hinnitum equis bibentibus edit. vt scriptum est libro de fluminibus tertio.

TVLLVS Hostilius Romanorum rex bellum gessit contra Albanos, quorum rex erat Metius Fufetius, ac prœlium sæpius distulit. Semel victo eo Albani se ad conuiuia dederunt. quos Tullus vino captos adortus, regem eorum duobus pullis equinis alligatum discerpsit. Alexarchus quarto Italicorum.

IIX. PHILIPPVS Olynthum & Methonem oppugnaturus, dum traiicere Sandanum fluuium vi contendit, sagitta ictus est ab ASTERE Olynthio, qui & dixit,

Aster lethale Philippo mittit spiculum.

Philippus retrò ad suos natando evasit, amisso ex eo vulnere oculo. Callisthenes tertio Macedonicorum.

PORSENA Etruriæ rex positis trans Tiberim castris bellũ Romanis intulit, interceptáq; cõmeatus subvectione, fame eos pressit. Horatius autem COCLES dux creatus sublicium occupauit pontem, hostésq; transire volentes inhibuit: multitudinéque eorum superatus, suis mandauit vt põtem rescinderẽt, hostiúmq; turbam transitu prohibuit. sagitta autem oculum ictus in amnem sese abiecit, & ad suós tranauit. Theotimus secundo rerum Italicarum.

IX. FABVLA de Icario, cuius hospitio Bacchus est vsus, ab Eratosthene in Erigona refertur. SATVRNVS apud agricolam diversans, filiam eius Entoriam insigni forma compressit, & filios ex ea genuit Ianum, Hymnum, Faustum, Felicem. Cum autem

vini vsum & vitis cultum tradidisset Icario hospiti suo, mandauit vt eo vicinos quoq; impertiret. Quod cum factum esset, vicini insolito potu in grauiorem consueto delapsi somnum, putauerunt sibi venenum esse propinatum, lapidibúsq; Icarium obruerũt. filiæ filij præ mœrore seipsos suspenderunt. Cum autem Romam pestilentia inuasisset, respondit Apollo Pithius finem mali fore, si Saturni iram placassent, & genios iniustè occisorum. Itaq; Lutatius Catulus vnus de principibus viris, Saturno templum prope Tarpeium montem condidit, arámq; in eo collocauit quatuor habẽtem facies: siue ob nepotes Icarij, siue quòd anni partes sunt quatuor. mensem quoq; Ianuariũ statuit. Saturnus autem vniuersos in sidera retulit: quorum alij Protrygeteres vocantur, quasi vindemiam antecedentes, Ianus autem prior oriens cernitur stella ante pedes Virginis. Critolaus libro quarto eorum quæ in cœlo visuntur.

X. PERSIS Græciam populãtibus Pausanias Lacedæmoniorum dux acceptis à Xerxe 1 Ↄ talentis voluit Spartam prodere. Re comperta, pater Agesilaus eum vsque ad fanum Mineruæ Chalciœci persecutus est, obthuratísq; fani foribus latere cocto, fame necauit. mater etiam insepultum abiecit. Chrysermus historiarum secundo libro.

Securitas parẽtum in liberos.

ROMANI bello Latino P. Decium imperatorem designauerunt. Quidam autem patricius iuuenis pauper, nomine Cassius Brutus, hostibus pro certa mercede portas aperire instituit: depræliensúsq; ad templum Mineruæ auxiliariæ confugit. Pater autẽ eius Cassius Signifer ibi eum inclusit, faméq; interemtum inhumatum abiecit. Cletonymus in Italicis.

XI. DARIVS Persa prœlio congressus cum Alexandro ad Granicum, amissis septem satrapis, ac falcatis curribus 1 Ↄ 11, postridie instaurare pugnam volebat. Ariobarzanes autem filius eius, vt qui Alexandro faueret, promisit ei, se patrem ipsi proditurum. Pater autem indignitate rei commotus, filio ceruices præcidit. Aretades Cnidius tertio Macedonicarum rerum.

BRVTVS ab vniuersis ciuibus consul creatus, Tarquinium Superbum, qui tyrãnicè se gesserat, in exsulium egit. Is ad Etruscos confugit, eorúmq; opera Romanis bellum fecit. • filij patrem prodere voluerunt, réq; detecta securi sunt percussi. Aristides Milesius Italicis.

XII. EPAMINONDAS Thebanorum dux bellum contra Spartanos gerens, ad comitia in vrbem est profectus, cùm priùs iniũxisset hoc Stesimbroto filio suo, ne cum hoste confligeret. Spartani eius absentia cognita, iuueni timiditatem exprobrauerũt. q̃d ille indignè ferens, oblitus paterni mandati pugnam cõseruit & vicit. Pater autem iratus ei coronato collum abscidit. Ctesiphon tertio libro rerum Bœoticarum.

ROMANI bello adversus Samnitas præfecerunt Manlium Imperiosum cognomento. Is cùm ad comitia creandis consulibus indicta Romam proficisceretur, filio mandauit ne pugnam cõmitteret. Samnitæ re percepta, conuiciis iuuenem irritauerũt, & ad prœlium elicuerunt. Ex eo is victor discessit: pater autem eum securi percussit. vt narrat Aristides Milesius.

XIII. HERCVLES Iolæ coniugium petens, passus repulsam oppugnauit Oechaliam: Iole se de muro præcipitem dedit: casu autem vestem vento sinuante nihil mali passa est. Refert Nicias Maleotes.

ROMANI bello in Etruscos ducem præfecerunt Valerium Torquatum. is cùm vidisset filiam regis Tuscorum Clusiam, eam petiit: cúmq; non impetraret, vrbem obsedit. Clusia de turri seipsam deiecit. veste autem sinuata (curauerat hoc Venus) incolumis ad terram delata est. cui cum virium Torquatus obtulisset, ob isthæc facta cõmuni Romanorum decreto deportatus est in Corsicam, quę est insula ante Italiam. Theophilus Italicorum tertio.

XIV. CVM Pœni societatem cum Siculis adversus Romanos machinarentur, Metellus Romanorum dux soli Vestæ rem sacram nõ fecit: ea ventum classi adversum immisit. C. autem Iulius aruspex cessaturum edixit, si filiam suam dux immolasset. Coactus itaque hic filiam Metellam produxit mactatum. Vesta eius miserta, buculam eius in locum submisit, ipsámq; * Lamusium detulit, & draconis qui ibi colitur antistitam fecit. Sic Pythocles tertio Italicorum.

** Fortè Lanuuium*

AVLIDE, quæ est Bœotiæ vrbs, simile quippiã Iphigeniæ accidisse, Meryllus scribit primo Bœoticorum.

XV. BRENNVS Gallorum rex Asiam vastans ad Ephesum venit, ibíq; puellam plebeiã adamauit. ea se corporis sui vsurã ipsi concessurã, Ephesúmq; traditurã pollicita est, pacta

cta mercedis loco armillas & mundum muliebrem. Brennus militibus mandauit, vt quidquid auri haberent, id in sinum auaræ conijcerent. itáque illa multitudine auri obruta periit. Tradit hoc Clitophon primo libro rerum Gallicarum. *Proditionis & auaritiæ exitus.*

TARPEIA vna de nobilibus virginibus Capitolij custos, bello Sabinorum contra Romanos, Tatio promisit, se aditum ei in montem Tarpeium patefacturum, si monilia mercedis loco acciperet quæ Sabini gestabant. Sabini hoc sentientes, viuam eam monilibus obruerunt. Aristides Milesius in Italicis.

XVI. Cùm diuturnum fuisset inter Tegeatas ac Pheneatas bellum, placuit vtrinque mitti fratres tergeminos, qui de summa rei decernerent. Tegeatæ Reximachi, Pheneatæ Damostrati filios delegerunt. Conserta pugna, duo de filiis Reximachi ceciderunt. Tertius Critolaus calliditate duos fratres hostes vicit. simulata enim fuga eos dũ inuicem diuulsi insequuntur interfecit. Redeunti cum omnes gratularentur victori, sola soror eius Demodice gaudio abstinuit, ob interfectum ea pugna à fratre Demoticum, cui desponsa fuerat. Quod indignè ferens Critolaus, sororem trucidauit: cædisque postulatus, à matre absolutus est. Demaratus Arcadicorum secundo.

ROMANI & Albani bello conflato, tergeminis rem decernendam permiserunt, Albani Curiatiis, Romani Horatiis. Vt ventum est ad conflictum, Curiatij duos de Horatiis obtruncauerunt. Tertius superstes simulatæ fugæ auxilio Curiatios singulos insequentes trucidauit. Gaudentibus omnibus sola victori non est gratulata soror Horatia, cuius sponsum Curiatium frater necasset. ab eóque ipsa est interemta. Aristides Milesius in rerum Italicarum commentario.

XVII. APVD Ilium ardente templo Mineruæ, Ilus accurrens cœlo delapsum Palladium eripuit, ac captus est luminibus, quòd illud videri à viro nefas erat. Postmodò tamen placato numine visum recepit. Hoc Dercyllus libro primo de conditis locis.

METELLVS vir primarius in suburbium pergens à coruis retentus fuit alis eum plangentibus. Eo ostẽto territus in Vrbem rediit: cúmque videret Vestæ ædem flagrare, Palladio inde rapto excæcatus est: posteáque temporis expiata ira numinis visum oculorum recuperauit. Aristides Milesius Italicis.

XVIII. THRACIBVS, cùm bellum aduersus Athenienses gererent, oraculum victoriam promiserat, si Codro parcerent. Ille autem vili amictu ad hostes venit, falcem gerens, & vno interfecto occisus ab alio est: itáque vicerũt Athenienses. Socrates autor, libro Thracicarum rerum secundo.

P. DECIVS Romanus contra Albanos belligerans per quietem imaginatus est, se sua morte Romanis vires additurum. Itaque in medios hostes irruit, multísque occisis interfectus est. Eodem modo filius eius Decius bello Gallico rem Romanã conseruauit. autor Aristides Milesius.

XIX. CYANIPPVS Syracusanus cum diis sacrificaret, solum Bacchum præteriit. Iritatus deus ebrietatem ei immisit, per quam in obscuro loco filiam Cyanem compressit. ea patris digito detractum annulum nutrici adseruandum tradidit, agnitionis argumento futurum. Peste oborta, cum Apollo Pythius respondisset incestum hominem esse diis auerruncatoribus malorum immolandum, Cyane sensum oraculi alios fallentem percipiens, crinibus arreptum patrem protraxit, ac eum, seque insuper ipsam iugulauit. Dositheus tertio rerum Sicularum. *Ebrietas.*

ROMAE cùm celebrarẽtur Liberalia, Aruntius, qui ab ortu suo fuerat abstemius, vim Liberi patris despicatui habuit. A quo in ebrietatem coniectus, filiæ suę Medullinæ virginitatẽ per vim eripuit. Ea ex annulo violatorẽ agnoscens, maius ætate sua meditata facinus patrẽ inebriauit ac coronauit, adductúmque ad arã Fulminis, illacrymãs interfecit eum qui suæ virginitati insidias struxerat. Aristides tertio Italicorum.

XX. ERECHTHEVS bellum contra Eumolpum gerens, doctus victorem se fore si filiam loco victimæ immolasset, re cum vxore Praxithea communicata, filiam hostię in morem mactauit. Meminit Euripides Erechtheo.

VICTVS bello Cimbrico Marius, somnio monitus est victorem se fore, si filiam suam Calpurniam immolaret. Fecit hoc ille, ciuium saluti naturæ vinculo posthabito, ac vicit. atque etiamnum duæ sunt in Germania aræ, quæ sub id tempus sonum tubarum edunt. Dorotheus quarto Italicorum.

XXI. CYANIPPVS genere Thessalus identidem venatum exibat. Vxor eius, quam recens duxerat, eum cum alia muliere consuescere suspicata, quod sæpenumero in syl-

Zelotypiae exitus. uis maneret, vestigia mariti secuta in quodam loco arboribus consito delituit, eventúmque praestolata est. Ramis autem agitatis, canes feram esse rati impetum fecerũt, mulierémq; mariti amantem instar brutae bestiae dilaniauerunt. Cyanippus insperatae rei spectaculo oblato seipsum iugulauit. Autor Parthenius poëta.

SYBARI, quae Italiae vrbs est, Aemilius rarae formae iuuenis, deditus erat venationibus. Mulier, cum qua nuper nuptias peregerat, cum alia rem ei femina esse opinata, nemus intrauit. ramis autem agitatis canes accurrerunt, eámq; discerpserunt. Maritus super ea clade sese confodit. Clitonymus secundo Sybariticorum.

XXII. *Incesti exẽpla.* SMYRNA (quam Myrrham Latini vsurpant) ob iram Veneris Cinyram patrem deperiit, & amoris tormentum nutrici aperuit. Haec dominum astu subiuit, narrans in vicinia virginem esse, quae ipsum adamaret, palàm aũt adire prę pudore non posset. ita pater cum filia ignota concubuit. quodam verò tempore cernere amasiam cupiẽs, lumen poposcit. & filiam agnoscens, stricto ense incestam secutus est. illa Veneris prouidentia in arborem myrrham mutata est. Theodorus in transformationibus.

VALERIA Tusculanaria propter iram Veneris amore patris Valerij correpta, rem cum nutrice communicauit. haec fraude dominum ad filiae concubitum induxit, à virgine eum deperiri inquiens vicina, & quae cum ipso vereatur concũbere si agnoscatur. Pater cum filia congressus, per ebrietatem lucernam postulauit. nutrix Valeriam excitare occupauit. quae profuga cum ruri degeret, vterúmq; gereret, aliquando deiecta est per praecipitium, incolumis tamen, saluo etiam fetu, quem suo tempore peperit, nomine Syluanum. (Graeci Aegipanem vocant.) Valerius prae moerore de eodem se praecipitio deiecit. Aristides Milesius tertio Italicorum.

XXIII. POST Ilij excidium Diomedes in Africam maris fluctibus eiectus est. Regnabat ibi Lycus Martis F. qui peregrinos de more patri immolabat. Sed filia huius Calliroë *Filiae patres produnt.* Diomedis amore capta, patrem prodidit, Diomedémq; vinculis exsoluit. Hic benefactricis nulla habita ratione auectus cùm esset, Calliroe fune sibi mortem consciuit. Ex Iubae tertio Libycorum.

CALPVRNIVS Crassus vir illustris Reguli legatus, in Massylos missus vt Garaetium castellum superatu difficile oppugnaret, captus fuit. cúmq; esset Saturno immolandus, Bysatia regis filia adamans eum victorem prodito patre fecit, ac seipsam ob ipsius discessum iugulauit. Hegesianax tertio rerum Africarum.

XXIV. PRIAMVS Polydorum in Thraciam exposuit cum auro apud Polymestorem affinem, cùm iam excidium Ilio impenderet. Polymestor Troia capta Polydorum neca*Auaricia.* uit, vt auro potiretur ipse. Hecuba eò loci delata, astu eam circumvenit vt aurum datura, captiuísque adiuuantibus oculos ei manibus eruit. Euripides tragoediae scriptor hoc perhibet.

ANNIBALE res Campanorum agente & ferente, L. Thymbris Rustium filium vnà cum pecunia deposuit apud Valerium Gestium necessarium suum. Hic cum hostem rebus potiri intellexisset, prae cupiditate pecuniae naturae iura violans, puerum interfecit. Thymbris iter per agros faciens, reperto filij cadauere necessarium istum suum ad se vocauit, thesauros ei se ostensurum praetendens: nactúsq; hominem oculis priuauit, ac in crucem sustulit. Aristides tertio Italicorum.

XXV. PHOCVM Aeaci e Psamathe filium, dilectúmq; patri Telamon eduxit venatum: *Fratricidia.* apróq; oblato hastam in fratrem quem oderat contorsit, eúmque interfecit. Pater exsilio mulctauit Telamonem. Scribit hoc Dorotheus primo transformationum libro.

* C. MAXIMVS cum filios haberet Similium & Resum, hunc quidem ex Ameria, Cononem cognomento: hic in venatione fratrem interfecit, domúmq; reversus fortuitò, non consultò rem ita confectam dixit. Pater verò cum re comperta vt erat, extorrem egit. Aristocles tertio rerum Italicarum.

XXVI. MARS ex Althaea Meleagrum procreauit * ex Euripidis Meleagro.

* SEPTIMIVS Marcellus ducta in vxorem Sylvia, plerunq; venationibus operam dabat. Nouam autem vxorem Mars sub pastoris specie stuprauit vi, atq; fetu impleuit. fassúsq; quis esset, stipitem dedit, in quo futurae prolis fatum contineri diceret. Interfecit autem Septimius Tuscinum. Mamercus autem cùm fertilitatis telluris gratia diis sacrificaret, solam neglexit Cererem. ea aprum ipsi immisit. Hunc is aprum multis collectis venatoribus interfecit, capútq; & pellem desponsae sibi feminae tradidit: Scimbrates autem & Muthias auunculi ea virgini ademerunt. quos cum ille iritatus truci-

trucidasset, mater stipitem cremauit. Sic Merylus tertio Italicorum.

TELAMON Aeaci & Endeidis F. in Euboeam cum venisset, Periboeam Alcathoi XXVII. filiam vitiauit, noctúque fugit. Pater sentiens hoc, & factum ab aliquo ciuium suspicatus, filiam cuidam satellitum in mare abiiciendam mandauit. qui motus miseratione, eam vendidit. cúmque mulier esset ad insulam Salaminam naui advecta, Telamon eam emit. peperit autem Aiacem. Reperies historiam hanc apud Aretadem Cnidium libro de insulis secundo.

L. TROSCIVS filiam habuit ex Patride Florentiam, cuius cùm à Calpurnio Romano pudicicia esset imminuta, satelles, cui propterea in mare demergendam pater tradiderat, eam misericordia adductus vendidit. naui autem bona fortuna ad Italiam applicata, Calpurnius Florentiam emit, ex eáque Contruscum sustulit.

AEOLVS Etruriae & vicinorum locorum rex ex Amphithea filias sex, totidémque XXIIX. filios habuit. Horum minimus natu Macarcus cum sororum vna corpus miscuit. ea *Incestus.* cùm puerulum peperisset, misso à patre ad prolem necandam ense, impium hoc rata, interfecit seipsam. Idem fecit Macareus. Adductum ex Sostrati libro rerum Etruscarum secundo.

PAPIRIVS Tolucer ducta in vxorem Iulia Pulcra, sex filios, totidémque filias progenuit. filiorum natu maximus Papirius Romanus Canuliam sororem amore victus grauidam fecit. pater re cognita, gladium filiae misit. ea se confodit. idémque fecit Romanus. Historia est apud Chrysippum primo Italicarum rerum.

ARISTONYMVS Ephesius filius Demostrati mulieres exosus asinam iniit: quae XXIX. suo tempore filiam peperit formosissimam, Onoscelin nomine, quod sonat Asininis cruribus praeditam. Ab Aristotelis libro paradoxorum secundo.

FVLVIVS Stellus à mulieribus animo alieno cum equa rem habuit. ea suo tempore filiam edidit perpulcram, cui pater Eponae nomen indidit. atque haec dea est equorum procurationem gerens. Agesilaus tertio Italicorum.

SARDIANI bello cum Smyrnaeis contracto, Smyrnam obsederunt, missísque lega- XXX. tis denunciarunt se non antè obsidionem soluturos, quàm suarum vxorum copiam ipsis Smyrnaei fecissent. Malè tum cum Smyrnaeis actum fuisset, necessitate circumventis, nisi quaedam formosa ancilla ad dominum suum Philarchum accurrens subiecisset hoc consilij, ancillas ornatas loco liberarum esse mittendas. Quod cùm exsecuti essent Smyrnaei, hostes ab ancillis defatigati, in potestatem Smyrnaeorum venerunt. Itaque hodiéque Eleutheria festiuitas, quasi liberarum diceres, apud Smyrnaeos celebratur, in qua seruae liberarum ornatu decoratae incedunt. Dositheus tertio Lydiacorum.

ATEPOMARVS Gallorum rex bello Romanos infestans, professus est non antè XXXI. se recessurum, quàm Romani suas vxores Gallis cognoscendas misissent. Romani consilio ancillarum obsecuti, has pro liberis miserunt: & barbari nimio rei Venereae abvsu fatigati in somnum sunt soluti. Retana (ea princeps consilij fuerat) caprifico cōscensa in murū evadit, rémque cōsulibus indicat. Ita Romani facta eruptione vicerūt. atque hinc festus ancillarum dies sumsit initium. Aristides Milesius autor, primo Italicorum.

Bello Atheniensium contra Eumolpum, cum nō sufficeret commeatus, Pyrander XXXI. publicus quaestor parcè annonam administrans, aliquid de mensura deminuit. Ciues eum proditionis ideò insimulantes, lapidibus obruerunt. Callisthenes tertio Thracicorum.

ROMANIS bellum contra Gallos gerentibus, & rebus ad victum quae pertinent non suppeditantibus, Cinna mensuram, qua populo solebant frumentū dimetiri, contraxit. estque propterea à ciuibus, quasi regnum si affectaret, lapidibus obrutus. Aristides III Italicorum.

Bello Peloponnesiaco durante Pisistratus Orchomenius infensus nobilitati, tenui- XXXII. bus fauebat. Itaque senatus eum per insidias necauit, discerptúmque in frusta in sinubus egesserunt, erasa (ne vestigia caedis apparerent) terra. Plebeia autem turba suspicione facti concitata ad curiam concursum vt fecit, Tlesimachus iunior regis filius, coniurationis conscius, multitudinem avertit, quòd diceret à se cōspectum patrem suum, qui forma quàm humana est augustiore ad Pisaeū mōtem se proriperet. itaque deceptus est populus. Theophilus secundo Peloponnesiacorum.

PROPTER bella cum vicinis gesta senatus Romanus frumenti in populũ dimensionem sustulerat: quod Romulus ægrè ferens populo restituit, multis potentiorum multatis. Itaq; à primariis est in senatu occisus, frustáque discerpti in sinubus egesta. Romani autem cum igni ad curiam concursum fecerunt: crematuri, nisi Iulius Proculus vnus de procerum numero dixisset, visum abs se in monte Romulum, quovis homine ampliorem, ac deum factum. quod credidere Romani, & se receperunt. Aristobulus tertio rerum Italicarum.

XXXIII. PELOPS Tantali & Euryanassæ F. ducta Hippodamea filios procreauit Atreum ac Thyestam. & è Danaide nympha Chrysippum, quẽ & maiore atq; genuinos amore est prosecutus. Laius autem Thebanus cupiditate impulsus Chrysippum rapuit, compræhẽsusq; ab Atreo & Thyesta, à Pelope dignatus est venia, quòd amor raptionis causa fuisset. Hippodamia verò Atreo & Thyestæ hortatrix fuit, vt interficerent Chrysippum, sciens eum inhiaturum regno. cúmq; id detrectarẽt, ipsa flagitio manus admouit, ac nocte intempesta, dum Laius dormiret, stricto eius gladio Chrysippum sauciauit, gladio in eum defixo. Laius cum in necis suspicionem venisset propter gladiũ, liberatus ab ipso est Chrysippo, qui semimortuus iam veritati tulit testimonium. Pelops filio sepulto, Hippodameam solum vertere coëgit. Dositheus in Pelopidis.

Nouercalia.

EBIVS Tolíex duos filios ex vxore Nuceria sustulit, altúmque forma eximia Firmum è liberta, quem legitimis habuit cariorem. Nuceria, quæ in priuignum animo esset infenso, filios hortata est vt Firmum interficerent. quod cùm illi piè recusassent, ipsa cædem peregit, ac noctu eius, cui Firmi corporis custodia erat mandata, mucrone stricto lethale vulnus priuigno intulit, inq; eo pugionem reliquit. puer custodem suum suspicione liberauit, re vt acta erat explicata. Ebius sepulto filio, vxorem extorrem egit. Dositheus tertio Italicorum.

XXXIV. THESEVS verè Neptuni F. suscepto filio Hippolyto ex Amazone Hippolyta, ei superinduxit nouercam Phædram Minois filiam. quæ priuignum deperire orsa, ad incestum per nutricem internunciam solicitauit. ille relictis Athenis Trœzenem se contulit, ibiq; venando incubuit. Impura autem ista cùm spe sua decidisset, mendacibus de casto priuigno exaratis litteris, vitam laqueo finiit. Theseus fidem litteris habens, à Neptuno petiit, vt Hippolytum perderet. nam ab eo ius trium votorum habebat. Neptunus Hippolyto ad oram maris currum agitanti taurũ immisit, quo territi equi Hippolytum contriuerunt.

COMMINIVS Super Laurentinus ex Aegeria nympha filiũ sustulit Comminium. Gidicam deinde nouercam ei superinduxit. quæ cùm deperiret priuignum, & repulsam esset passa, suspendio sese vita exuit, calumniosis post se relictis litteris. Comminius cognitis criminibus, fidémq; habens obtrectationi, Neptunum inuocauit. Is puero curru vehenti obiecit taurum, quo cõsternati equi eum raptando perdiderunt. Dositheus tertio Italicarum rerum.

XXXV. Pestilentia Lacedæmonem vrgente, diuinitus significatum est cessaturam luem, si pro more generosam immolarent virginem. Helena autem cum esset aliquando sorte ducta, & ornata produceretur, aquila devolans gladium abripuit, & in armentum deferens buculæ imposuit. quo factum est vt cæde virginis abstineretur. Aristodemus tertia congerie fabularum.

Victimæ humanæ.

FALERIIS grassante peste, oraculo indicatum est finem fore mali, si quotannis Iunoni virgine litarent. Ea superstitio cùm perduraret, forte lecta victimæ loco Valeria Luperca, strictum ab ea gladium rapuit aquila, depositóque in ea quæ comburenda igni erant bacillo, cui exiguus erat præfixus malleus, gladium iniecit buculæ cuidam propter templum pascenti. Id intelligens virgo, bucula mactata rem sacram fecit, sublatóq; malleo secundum domos circumiuit, leniq; ictu excitauit ægrotantes, Valere vnicuiq; dicens. Atq; hinc est, quòd illa sacra in hunc vsq; diem peraguntur. Aristides XIX libro Italicorum.

XXXVI. PHILONOME Nyctimi & Arcadiæ filia, venatum cum Diana solebat proficisci. Illam Mars pastoris sumta forma vitiauit, ac fetu impleuit. Geminos cùm partu edidisset, patris metu in Erymanthum eos abiecit: ij fatali quodam prouidentiæ decreto incolumes delapsi sunt in excauatam quercum. Lupa autem, quæ ibi suum habebat lustrum, suis catulis in fluuium abiectis, mammam infantibus præbuit. Tyliphus pastor, qui suis istud vidisset oculis, sustulit pueros, ac pro suis educauit, nominatos Lycastum

A feris nutriti.

castum & Parrasium, qui & in regnum Arcadiæ successerunt. Ita sanè refert Zopyrus Byzantius libro historiarum tertio.

AMVLIVS fratrem Numitorem tyrannicè tractans, filium eius Aenitum in venatione interfecit: & filiam Syluiam Iuliam Iunonis sacerdotem fecit. Hanc Mars prægnantem reddidit. cúmque gemellos partu edidisset, tyranno veritatem ipsa confessa est. Is in metum venit, proiecitque vtrunque ad ripam Tiberis. amne autem deuecti sunt ad locum, vbi lupa catulos alebat. Lupa his abiectis nutriuit infantes. Faustus, qui spectandæ rei interuenerat, pueros educauit, Remi & Romuli nominibus impositis. Hi sunt qui Romam condiderunt. Narratio est Aristidæ in Italicis.

Post Ilij excidium Agamemno cum Casandra interfectus est. Orestes autem apud Strophium educatus, necem patris vltus est. Pyrander IV. Peloponnesiacorum. XXXVII. *Matricidæ.*

FABIVS FABRICIANVS, MAXIMI cognatus, diripiens Tuxium principem Samnitium vrbem, Venerem Victricem, quæ apud illos colebatur, Romam misit. Huius vxor Fabia stuprata à formoso quodam iuuene Petronio Valentino, maritum dolo interfecit. Fabia autem fratrem Fabricianum etiamnum infantem periculo eripuit, & aliò furtim educandum misit. is adultus matrem adulterúmque occidit, éstque senatus sententia absolutus. Dositheus tertio Italicorum.

BVSIRIS Neptuni & Anippæ Nilo genitæ F. prætereuntes simulata hospitalitate exceptos mactabat. Sed in eum mactatorum vltio vindicauit. Hercules enim insidias sentiens claua eum peremit. Ex Agathone Samio. XXXVIII.

HERCVLES Geryonis boues per Italiam agens, hospitio vsus est Fauni regis, qui Mercurij fuit filius, ac patri immolare hospites solebat: is aggressus Herculem, ab ipso est trucidatus. Dercyllus tertio Italicorum. *Inhospitales.*

PHALARIS Agrigentinorum tyrannus crudelis, hospites torquebat & excruciabat. Perillus faber ærarius æream buculam confecit, tyrannóque obtulit, vt in ea peregrinos viuos cremaret. Phalaris tum duntaxat iustus, ipsum iniecit. videbatur autem mugitum edere bucula. E secundo libro quæstionum siue causarum. XXXIX. *Malum inventũ inventori pessimum.*

AEGESTAE, quæ Siciliæ vrbs est, sæuus quidam fuit tyrannus Aemilius Censorinus, donis eos afficiens, qui noua inuenissent tormenta. Erat quidam Aruntius Paterculus, qui equum æreum fabricatus dono dedit tyranno, vt in eum coniiceret cruciandos. Tyrannus tunc primùm ius secutus, ipsum tormenti auctorem in equum cõiecit, vt quos aliis parauerat cruciatus, ipse primus experiretur. eum cõprehensum de mõte Tarpeio deiecit. Et videntur qui crudeliter imperant, ab illo dicti Aemilij. Aristides quarto Italicorum.

EVENVS Martis & Steropes F. ex Alcippa vxore, Oenomai filia, progenuit filiã Marpissam, eámque virginem adseruauit. Idas autem Aphatei F. ea rapta profugit. quem Euenus persequens cùm non adsequeretur, in Lycormam fluuium sese cõiecit, immortalísque est factus. Dositheus primo rerum Italicarum. XL.

ANIVS Etruscorum rex cùm haberet filiam eleganti forma Saliam, virginem eam custodiuit. Cathetus autem primi nominis homo cùm ludentem eam vidisset, amore captus atque victus rapuit, Romámque abduxit. Pater insecutus cùm non cõsequeretur, in profluentem sese saltu dedit, qui ab eo est dictus Anio. Cathetus è Salia Latinum ac Salium procreauit, nobilissimarum autores prosapiarum. Hæc Aristides Milesius, & Alexander Polyhistor tertio Italicorum.

HEGESTRATVS Ephesius ciuili nece perpetrata Delphos fugit, sciscitatúsque deum est vbinam locorum sedem poneret, Respondit Apollo, ibi vbi rusticos visurus esset choreas ducere frondibus oliuæ coronatos. Quod cùm ille in quadam Asiæ regione deprehendisset, vrbem ibi cõdidit, & ab oleis Eleuntem appellauit. Hoc inuenies scriptum in tertio libro Pythoclis Samij de rebus rusticis. XLI.

TELEGONVS Vlissis è Circe F. missus ad indagandum patrem, monitus est vt ibi vrbem conderet, vbi serta gerentes agricolas saltare videret. cúmque in quendam Italiæ locum venisset, offendit colonos ramis ilignis redimitos choreis vacare. itaque vrbem ibi condidit, & ab euentu Prinistum (est enim ilex Græcis prinos) nominauit. Romani eam vrbem voce detorta Præneste appellant. Sic commemorat Aristocles libro rerum Italicarum tertio.

COMPENDIVM commentarij, quo ostenditur Stoicos quàm poetas absurdiora dicere.

EPRAEHENSVS fuit Pindarus, quòd Cæneum parum probabiliter finxisset ferro inviolabilem, & corpore quod lædi non posset, terram subiisse nullo accepto vulnere, cùm

Recto pede scidisset solum.

At Stoicorum iste Lapitha ex adamantina vacuitatis omnium perpessionum conflatus materia, non vulnerum duntaxat, morborum, dolorúmque fingitur expers, sed & metu & mœsticia carere, insuperabilis manere, nullis cedere viribus: tum quidem, quando vulneratur, dolores patitur, torquetur, atque adeò etiam in patriæ excidio, aliísque id genus summis calamitatibus. Ac Pindari quidem Cæneus duntaxat ictus nullo cum vulnere excipit. Stoicorum sapiens inclusus non prohibetur, præcipitatus non patitur vim; in tormentis non cruciatur, si vratur non læditur, deiectus in palæstra tamen invictus manet, munitionibus circumventus non obsidetur, si vendatur ab hostibus capi nequit, adeóque similis est earum nauium, quibus cum inscribatur prosper cursus, providentia seruans, commodum ministerium, ex interim tempestatibus iactantur, colliduntur, evertuntur. Euripideus Iolaus ex imbecilli & decrepito voti cuiusdam vi subitò iuuenis & ad pugnam validus redigitur. At Stoicorum sapiens heri erat insensissimus ac pessimus, hodie subitò mutatus est in virum bonum: atque ex rugoso, pallido, & (vt ait Aeschylus)

Heraclidis.

Languente lumbos, conuulso doloribus

Silicernio misello — decorus, dei similis, forma eximia. Sanè Vlissi Mineruá rugas, caluiciem & fœditatem adimit, vt pulcer videatur. Istorum sapiens non relinquente corpus senio, sed grauiùs etiam vrgente, molestiámque alia molestia cumulante, curuus (si ita res tulerit) edentulus, vno oculo captus dũ manet, neque turpis tamen est, neque fœdo adspectu. Amor enim Stoicus, instar scarabeorũ, (qui perhibentur vnguento suauiter fragrante omisso, malè olentia sectari) cum turpissimis & fœdissimis versans, hos aversari, vbi sapientia eos formosos reddidit, docet. de Stoicorum sententia is qui manè fuit deterrimus, sub vesperam optimus est: & qui somno se dedit stolidus, ineptus, iniustus, luxuriosus, immò seruus, pauper, inops: ea ipse die surgit, rex, diues, beatúsque factus, prætereáque temperans, iustus, constans, opinionum vt quisquam maximè vacuus. non ille barba aut pubertate nata in adolescente & tenero corpore: sed in imbecilla teneráque anima, adde effeminata & inconstãte, adeptus mẽtem perfectam, extremè probam prudentiam, affectionem diuinæ æqualem, scientiam ab omni opinione purgatam, habitúmque qui labefactari nullo queat modo. non quòd pristinæ aliquid decesserit prauitati, sed repentè heros (vt sic dicam) aliquis, genius, aut deus è bestia factus pessima. Licet enim sumenti è Stoicorum schola virtutem dicere,

Odyss. ψ, initio, & alibi.

Optato quod vis, assequéris omnia.

virtus iis diuitias confert, regnum parat, fortunam conciliat, felices facit, nullius rei indigentes, totos ex se aptos, etiam si ne denarius quidem sit in patrimonio. Etenim poeticæ fabulæ rationi quod est consentaneum perpetuò retinentes, nusquam Herculem inducunt immunem necessitatum, sed ei ac familiaribus quasi è fonte quodam semper aliquid earũm affundunt. At qui Stoicorum nactus est Amaltheam, is diues factus est, tametsi alimenta ab aliis emendicet: rex est, vtvt interim mercede conductus syllogismos soluat: omnia solus habet, quanquam & conductis precio habitet in ædibus, & farinam emat sæpe sumta mutuò pecunia, aut ab inopibus mẽdicando exigat. Mendicat quidem Ithacensium rex, vt quis sit latére possit, ideóque se ipsum facit quàm maximè

Mendico similem misero. — At Stoica qui est à secta, alta contentáque voce proclamans, Ego solus sum rex, ego solus sum diues, sæpenumero conspicitur apud alienas fores, dicens

Da pallium Hipponacti. nam rigeo gelu,
Tremórque membra quassat. —

De

DE VNIVS in republica dominatione, populari ſtatu, *& paucorum imperio.*

VAM heri vobiſcum habui diſputationem, ad vos diſceptatum adducturus, viſus ſum mihi non per ſomnium, ſed reipſa ciuilem virtutem dicere.

Nunc iacta ſundamenta ſacris
Aurea ſunt equidem camœnis!

Hortatus & diuidens ad rempublicam explicandam proponi, ſi Attico quidem debitam doctrinam exhortationi ſuperſtruentes. debetur autem recepto exhortario ad capeſſendam rempublicam. ex qua ſumtis pręceptis, quantum humana fert conditio, vtilis in publicum ſit, tutò ſimul & cum honore merito ſuas res rectè componens. Quod autem ad ſequentia maximè conducit, & ab his pendet, quæ iam dicta ſunt, id conſideremus. nimirum quæ reipublicæ forma ſit optima. Sicvt enim homo plures vitæ degendæ rationes habet propoſitas, ita & de formis reipublicæ, quę ſunt quaſi vita ciuitatis, deligere oportet optimam. hanc verò ciuilis homo aut ex omnibus formis deliget, aut ſi non poſſit eam, ſimilimam ſaltem eius præferet reliquis.

CIVILIS ratio (ſic enim politeam liceat exprimere) dicitur communicatio iuris quod in aliqua eſt republica. quomodo dicuntur Megarenſes Alexandro ius ciuitatis decreuiſſe: cúmque is ſtudium ipſorum pro ridiculo haberet, reſpondiſſe ipſos, Nemini ſe hunc honorem vnquam niſi olim Herculi, nunc Alexandro habuiſſe. itaque Alexandrum admiratum raritatem, quæ honorem ſecum traheret, boni æquique id decretum conſuluiſſe. Vita quoque hominis ciuilis, & qui rem adminiſtrat publicam, politea dicitur. vt cum Periclis aut Biantis in gerenda republica occupationem (politeam) laudamus: Hyperboli & Cleonis vituperamus. Sunt qui vnicam illuſtrem & reipublicæ cauſa ſuſceptam actionem, quæ ſcopum attigerit, politeam appellant: vt pecuniæ elargitionem in ciues, belli in pacem mutationem, decreti alicuius promulgationem. quomodo certos homines dicimus geſſiſſe rempublicam, id eſt tractauiſſe politeam, ſi quid eorum confecerint, quæ optimo publico proſunt. Denique politea appellatur ordo & cōſtitutio ciuitatis, ad quam diriguntur actiones. quo modo tres politeæ, id eſt formæ reipublicæ dicuntur: Monarchia, quæ vnius eſt dominatio: Oligarchia, quæ paucorum: Democratia, quæ penes populum ſummam gubernationis ponit. Has etiam Herodotus libro tertio inter ſe comparauit. videntúrque eſſe præcipuæ. reliquæ enim intentione aut remiſſione harum ortæ, vitia potiùs ſunt & corruptelæ quàm formæ reipublicæ. quomodo in muſico concentu modis ſeu ſonis principibus nimium aut non ſatis contentis error incidit. Has principes formas potentiſſimæ gentes delegerunt. Perſæ regnum cum mera poteſtate, nulli obnoxium iudicio. Spartani paucorum optimatum liberam dominationem. Athenienſes legibus ſuis contentam puram populi adminiſtrationem. Hæ formæ vbi vitiantur, deprauatus fit & confuſus reipublicæ ſtatus: quales ſunt tyrānis, paucorum potentia, plebis licentia. exiſtunt enim quando regnum libidinem ingenerat nullis ſubiectam iudiciis, aut cùm paucorum potentia contemtum aliorum faſtúmque ſecum trahit, vel populi dominatione ordo magiſtratúſque abolentur, aut æqualitatem iuris immodica licentia conſequitur. omnia iſthæc rationi ſunt adverſa. Ergo quemadmodum vir muſicæ peritus quovis inſtrumento oblato vti artificioſè, idque tractare affabrè nouit, vt pro ſua conditione vocem concinnam reddat: nihilominus tamen Platonis conſilio parens, omiſſis pectidibus, ſambucis, pſalteriis, barbitis, triquetris, aliis inſtrumentis quæ varias edunt voces, lyram & citharam iis præfert. ſic ciuilis vir probè adminiſtrabit oligarchiam Laconicam. qualis à Lycurgo inſtituta fuit, æquales dignitate & potentia viros placidè ad ſocietatem gerendæ reipublicæ inuitans: probè etiam ſe accommodabit democratiæ, tanquam variis neruis & ſonis inſtructo inſtrumento, aliquando remittens, interdum intendens, tempeſtiuéque fræna laxans, & rurſum contrahens, vbi multitudini reſiſtendi locus datur. Quod ſi ei detur optio formam reipublicæ tanquam muſicum inſtrumentum ſuo arbitratu capeſſendi, nullam profectò delegerit aliam quàm Monarchiam, Platonis fidem ſecutus. Ea enim ſola poteſt perfectum iſtum & orthium ſiue rectum virtutis tonum & contentionē ſuſtinere, & vtili-

Monarchia optima forma reipublicæ.

tatem neq; necessitatis, neq; gratiæ causa inflectere. Reliquæ id habent, quòd ferè is qui imperat, sub imperio & potestate est, & qui gerit eas, ipse geritur fertúrq;, quòd nō habet vim solidam & stabilem qualis est in monarchia. sed sæpe cogitur Aeschyleum illud exclamare, quo vsus est Demetrius Poliorcetes amisso imperio:

Tu me creasti, tu fers exitium mihi.

BRVTA animalia ratione vti.

Colloquuntur Vlisses, Circe, Gryllus.

LISSES. Hæc quidem, ô Circe, percepisse me atq; memoria tenere arbitror. Sed libet ex te quærere, an inter hos, quos de hominibus lupos & leones redegisti, aliquos habeas Græcos. CIRCE. Ac quidem multos, suauissime Vlisses. Sed quorsum isthuc interrogas? VLIS. Quia magnam me mihi apud Græcos paraturum mehercle opinor gloriam, si hosce rursum tuo beneficio vitæ humanæ restituam, neq; patiar vt ob meam incuriam ita miserè fœdéq; vitam tolerantes, in bestiarum forma contra naturam consenescant. CIRCE. Hic homo non sibi modò & sociis, sed etiam nihil ad se pertinentibus præ stulticia vult suam ambitionem esse calamitosam. V. Hoc tu iam alterum poculum mōstrosæ orationis misces, omnino me in bestiam mutatura, si tibi hoc adsentiar, calamitatis loco habendum si quis é bestia fiat homo. C. Quasi veró non peius iam antè tibi consulueris, qui immortali & senectutis immuni vita, quam apud me licebat degere, dimissa, ad mulierem mortalem, adde etiam vetulam, per infinita quæ te manent mala contendis? scilicet vt celebrior ac nobilior quàm adhuc es factus, inane bonum & imaginem veritatis loco consequare. V. Sint isthæc ita vti dicis, ne de eadem re sæpius altercemur. Istos tamen tu mihi viros restitue & largire. C. Non per Proserpinam, non hoc ita simpliciter fiet. sunt enim non vulgares. Sed priùs ex iis quære, an fieri hoc velint. quod si negent, disserendo iis tu, homo præclare, persuade. si verò non persuadeas, sed disputando ab iis vincare, satis tibi sit de tuis amicorúmq; rebus male statuisse. V. Cur me, beata, rides? quomodo enim cum iis colloquar, quomodo respondeant, dum asini, sues, ac leones sunt? C. Bono es animo, hominum ambitiosissime. ego tibi eos præbebo & intelligentes & disserentes. aut potiùs hoc, vnū sufficiat audire voces, & reddere loco omnium. En tibi huncce, habes qui cum disputes. V. Quo autem, mea Circe, hunc nomine compellabo, aut quisnam hic est hominum? C. Quid hoc ad rem? vocetur tibi, si videtur, Gryllus. ego autem vos relinquam, ne quid videar in meam gratiam dicere præter animi sui sententiā. GRYLLVS. Salue Vlisses. VL. Et tu per Iouem Grylle. GR. Quid vis interrogare? V. Intelligo vos fuisse homines. itaq; miseror vniuersos, qui hanc in conditionem decideritis. par autem est eorum me habere rationem maiorem, qui cùm fuerint Græci, huc miseriç pervenerunt. Exoraui itaq; Circen, vt quicunq; ex vobis ita velit, eum illa restitutum pristinæ formæ mecum dimittat. GR. Desine Vlisses, neq; verbum addideris vlteriùs. vsque adeò à nobis tu omnibus contemneris, qui frustra callidus, reliquísque multò prudentior hominibus iactabare: cùm tu tamen per imprudentiam & incogitantiam mutationem de statu deteriore in meliorem reformidaueris. quo modo pueri solent subterfugere remedia, eáque reformidant pati, quæ de morbosis & fatuis saniores ac vsu rationis valentiores efficiunt: eodem tu pacto mutari ex alio in alium renuisti: núncq; cùm ipse horres ac metuis ne si cū Circe degas, ea te imprudētem rei in lupum aut suem cōvertat: tum nobis auctor sis vt relicta vita omnium rerū copia affluente, simúlq; iis quæ nobis ista bona parat desertis, tecum discedamus rursum homines facti, quo animali nullum est quod ad miserias facilius feratur. VL. Videre mihi, Grylle, nō formam tantùm, sed animum quoq; perdidisse poculi istius veneficio, ac repletus esse absurdis & fœdis vsquequaq; opinionibus. nisi fortè quædam consuetudinis voluptas ad hoc corpus te præstigiis suis devinxit. GR. Neutrum horū est, ô rex Cephalleniæ. Quod si colloqui placet, non conviciari, facilè nos, qui vtrunq; vitæ genus callemus, in eam te sententiam traducemus, rectè nos hanc isti vitam anteferre. VL. Enimverò, Grylle, paratus sum isthæc è vobis audire. GR. Proinde nobis quoque in promtu est dicere. Ordiamur aūt à virtutibus, quarū gratia videmus vos superbire,

bire, vt qui iustitia, prudentia, fortitudine, alijsque virtutibus bruta maiorem in modum præstetis. Responde igitur mihi hominum sapientissime. Memoria teneo te aliquando Circæ narrasse de agro Cyclopum, quòd is neque arante quoquam neque plantante quicquam, tamen ea sit soli præstãtia, vt vltrò omnis generis fruges edat. Vtram ergo præfers, hánene terram, an capris cõpascuam istam Ithacam & asperam, quæ magno culta labore & molestiis diuturnis, vix tandem paucos quosdam & nullius precij fructus cultoribus reddit? Ac caue sis, ne molestum tibi sit aliter respondere, quàm patriæ amor postulet. V. Atqui mentiendum non est. Magis quidem amo & amplector meam patriam. istam autem Cyclopum regionem laudibus & admiratione maiore dignor. G. Sic ergo rem habere dicemus, sicut prudentissimus hominum censet: alia magis laudanda & approbanda, alia magis deligenda & diligẽda esse. Atque hoc ipsum etiam de anima abs te responsum esse censeo. eadem est enim ratio animæ, vt melior sit ea, quæ absque labore virtutem tanquam sponte enatum fructum edat. V. Concessum sit tibi hoc quoque. G. Proinde id simul iam das, animam brutorum ad virtutem esse natura feraciorem, ac perfectiorem. Nam absque imperio & disciplina, tanquam terra nõ arata neque consita, naturæ instinctu producit augetque vnicuique conuenientem virtute. V. Et quænam sit ea virtus, Grylle, cuius bestiæ sint participes? G. Immo nulla est virtus, qua non magis præditæ sint, quàm hominum aliquis sapientissimus. Ac, si placet, primo loco fortitudinem considera, ob quam tu superbis, neque pudori tibi ducis quòd audax & domitor vrbis appellaris: cùm quidem dolis, improbissime, & technis homines simplicem ingenuúmque belli modũ callentes, fraudis & mendaciorum rudes, deceperis, ac virtutis nomen versutiæ indas, quæ minimè versutiam admittit. Atqui brutorũ inter se & aduersum homines certamina vides vt sine arte ac fraude aperta & nuda cum virium fiducia peragantur, vt suo freta robore se defendant, neque legem vocãtem ad pugnam, neque actionem desertæ militiæ metuentia: sed quia natura metuũt superari, vsque ad extremum perdurantia inuicta. non enim vincuntur quãdo corpore superantur, neque despondent animum, sed inter pugnandum moriuntur. ac multis, dum moriuntur, robur & iræ ardor in vnam aliquam corporis partem recedentia atque coëuntia, interficienti resistunt, subsultántque & fremũt, donec ignis instar prorsum exstinguantur & pereant. nulla hîc deprecatio, nulla misericordiæ imploratio, neque victa se fatentur, neque leo leoni ob fortitudinem seruit, aut equus equo: sicvt homo homini seruit, ac facile amplectitur timiditatis affinem seruitutem. Quę verò homines tendiculis aut dolo ceperunt, ea si iam adulta sunt, inedia ac siti mori malunt quàm seruire. Pulli & catuli ob ætatem tenelli ac deceptu faciles, multis iisque fallacibus illecebris atque inuitamentis tanquam veneficio deliniuntur, vt contra naturam gustatis voluptatibus elanguescant tempore, sustineántque eam quæ cicuratio dicitur, cum sit effeminatio ferociæ natiuæ. Vnde maximè patet bruta natura ad audaciam procliuia, hominum verò confidentiam præter naturam esse. quod vel hinc potissimum, Vlisses optime, addiscere possis. In brutis natura paria ad robur momenta in vtroque posuit sexu, vt femina mari nihil concedat vel in tolerandis necessariis laboribus, vel in propugnãdo pro fetu. sed & suem quandam Cromyoniam celebrari audis, quę multum negocij Theseo exhibuit: & illam in Phicio Sphingem desidẽtem, ac ænigmata & griphos texentem, non tutata esset sua sapientia, si non viribus & fortitudine Thebanis multum antecelluisset. circum quæ loca etiam vulpem Teumesiam fuisse aiunt, animal perniciosum, & in vicinia serpentem femellam, quæ apud Delphos cum Apolline de oraculo certamine singulari decreuerit. atque Aetham rex vester à Sicyonio illo accepit mercedis loco vt eum immunem militiæ faceret: optimo sanè consilio, vt qui homini timido equam bonam ac certandi cupidam anteponeret. Ipse pantheras ac leænas sæpius vidisti, nihilo masculis ferocia & robore inferiores. cum tua vxor te belligerãte domi ad focum desideat, & ne tantum quidem, quantum hirundines, moliatur contra eos, qui ipsam familiámque oppressum eunt. & quidem ea Spartana est, ne Caricas tibi aut Mæonidas mulieres obiiciam. Ex his tamen quæ dixi, liquet viros non naturali esse præditos fortitudine. (alioquin hæc etiam mulieribus adesset) sed legum necessitate coactos, non sponte vestra, moribus, reprehensionibus, aduentitiisque opinionibus seruientem, verbisque effictam meditari fortitudinem: laboréque & pericula subsistere, non quod animos aduersum ea geratis confidentes, sed quòd alia his magis metuitis. Sicvt itaque tuorum sociorum qui reliquos antevertit, is remum leuem arripit, nõ quòd hunc con-

Brutorum fortitudo.

Iliad. ψ, 296.

temnat, sed quòd sibi à grauiore metuit. ita qui ictum sustinet ne vulneretur, & hostem vlciscitur ne cruciatum aut mortem perferat, nô animosus adversum illa, sed ad hæc timidus est. Itaque apparet fortitudinem vestram, prudentem esse timiditatem, confidentiam autem metum cum scientia coniunctum alia per alia evitandi. Denique si fortitudine vos præire brutis putatis, cur poëtæ vestri eos qui optimè in hostem pugnant, luporum, leonum, aut apri robore similes perhibent: cum vicissim nemo leonem homini animo vel robore similem dicat. Sed nimirum sicut veloces aiunt ventorum celeritatem in pedibus habere, & formosos deorum formæ æquales, re nimis exaggerata dicunt: sic etiam pugnacium similitudinem à præstantiore ducunt. Cuius rei causa est, quod fortitudinis tanquam acies & induratio est animi feruor, quo puro vtuntur bruta in certaminibus. vobis cum ratione commixtus, vel vti aqua dilutum vinum, cedit periculis, & occasionem dimittit. Sunt quidam vestrum qui omnino in pugna negant debere animum excandescere, sed hoc feruore excluso sobria vtendum ratione. rectè dicentes, quod ad salutem tutandam attinet, pessimè quod ad vltionem & robur exserendum. Quî enim nô sit absurdum, quòd cùm naturam incusetis, quæ corporibus non adiecit stimulos, neque dentes ad vlciscendum paratos, aut curuos vngues, ipsi arma animæ à natura data aufertis aut eneruatis? VL. Papæ Grylle, videre mihi egregius factus sophista, qui etiam nunc ex suilla loquens cute tam strenuè de proposito argumentaris. Sed cur non deinceps de temperantia disseruisti? GR. Quia dicta existimabam te prius reprehensurum. Sed tu festinas ad auditionem de hac virtute, quia & pudicissimam habes vxorem, & ipse videris documentum edidisse temperantiæ, Circes concubitu spreto. Atqui profectò nihil hac in re antecellis animalibus brutis. Nam hæc quoque voluptates & amores captant à sui generis animalibus. Itaq; admiratione dignum non est, si quemadmodum Mendesius in Aegypto caper inclusus cum multis ac formosis mulieribus coitu abhorret, & capras desiderat: ita tu venere consueta vtens, homo cum iis, concumbere cum dea noluisti. Cæterùm Penelopes tuæ castitatem innumeræ cornices crocitantes ridiculam esse ostendent atque contemtui exponent, quarum vniuscuiusque si moriatur mas, viduitatem non per exiguum tempus, sed per nouem ætates hominum ferunt. vt si libeat comparare, vnaquævis cornix nouies castitatem tuæ superet Penelopes. Sed quando obseruauisti me esse sophistam, agedum dispositione quadam vtar orationis, expositáque temperantiæ definitione, concupiscentiarum genera persequar diuidendo. Est ergo temperantia contractio quædam cupiditatum, & ordo, perimens supervacaneas & adscititias, tempestiuè autem & mediocriter cum decori ratione obsequens necessariis. Iam in appetitionibus nónne cernis inesse infinitum differentiarum numerum? Potus & à natura desideratur, & à necessitate flagitatur. Res venerea quanquam suum habet à natura principium, tamen sunt qui ea nullo cum incommodo careant. itaque naturalis hæc, non etiam necessaria vocatur. Sed eæ appetitiones, quæ neque à natura neque à necessitate oriuntur, ob imperitiam autem recti foris ex inani quadam opinione intrò superfusæ sunt, parum abest quin vestras naturales obruerint cupiditates sua multitudine vniuersas. itáque se gerunt, vt turba peregrinorum convena vi vrgens ciues atq; indigenam populum. At enim omnes bestiæ animis præditæ, quæ inaccessæ sint omnibus foris introductis affectionibus, & à vanis opinionibus tanquam à mari longè remotam vitam agant, elegantia & supervacaneo vitæ degendæ cultu vobis sunt inferiores: temperantiam præclarè tuentur, appetitionésque rectis legibus regunt, quæ iis adsunt neq; multę neq; alienæ. Me quidem ipsum, nô minùs quàm nunc te, aurum perculit, vt cui nulla res dignè posset comparari. ad se trahebant me ebur & argentum. qui horum possideret plurimum, mihi felix & diis charus videbatur homo, siue Phryx esset, siue Car, & vel Dolone ignobilior, vel Priamo calamitosior. huc ego semper meis accômodatis cupiditatibus, nullam neq; gratiam neq; voluptatem aliis ex bonis vitæ percepi, cùm quidem essent abvndè, quod me maximorum indigum & exsortem bonorum esse arbitrarer. Itaq; memoria recolo me, quo tempore te in Creta vidi amictum veste ad solennem facta ostentationem, non admiratum fuisse prudentiam aut virtutem tuam, sed amiculi textum tenuitatis eximiæ, & coruscationem in læna coloris purpurei, attonitúmq; fuisse ob pulcritudinem vestitus. sed & fibula aurea habebat, si rectè nemini, aliquid operis elegantis cælo parati subtilissimè. denique mulieris in modum præstigiis captus

De temperantia.

Odyss. 9,225.

captus te sectabar. Nũc inanibus istis opinionibus euacuatis, aurum & argentum sicut quosuis lapides contemno & super ea incedo, tuis autem lænis & tapetibus nõ per Iouem suauius indormiam, quàm plenus cibi alto mollicq; cœno. Ac huiusmodi quidẽ foris adscitarum cupiditatũ nulla in animo habitat nostro: sed maior pars vitæ nostræ necessariis appetitionibus atq; concupiscentiis temperatur & voluptatibus, non necessariis, sed naturalibus duntaxat neq; incomposite, neq; profuse indulgemus. Atq; has quidem primo loco perpendamus. Voluptas ea, quam ex fragrantibus, & odore suo exhalante olfactum adficientibus percipimus, præterquam quòd simplicem sui præbet, eamq; gratis vsuram, simul etiam discernendo alimento conducit. Nam lingua & est & dicitur norma saporum, vt dulcis, acris, austeri, reliquorum: quando ij cõfusi offeruntur sensui. Olfactus autem noster ante saporem depræhẽdens vim vniuscuiusq; alimenti, longèq; accuratiùs quàm regij solent prægustatores sensu eam percipiens, id quod naturæ cõueniens est admittit, alienũ amolitur, neq; gustare id finit aut gustatum offendere: sed vitium rei olfactæ defert atq; accusat, antequam iniuriam ea attulerit. De cætero autẽ molestus nobis non est odoratus sicut vobis, quos cogit suffitus, cinnamoma, nardos, malobathra, calamos Arabicos, cum subtili quadam medicatrice arte aut seplasiaria cõquitere & vnà vorare, magna pecunia parum virilem, ac potius puellas decentem, nullaq; omnino vtilitate comitatam delectationem redimẽtes. Et verò is odoratus, quanquam hoc modo affectus, corrupit tamen nõ mulieres tantùm omnes, sed & plerosq; viros, vt ne cum suis quidem coire velint vxoribus, nisi vnguenta eæ ac odoratos pulueres redoleant. Atqui porcæ sues, & capros capræ, aliæq; feminæ sui generis mares proprio odore alliciunt, purúmq; rorem, prata, herbásque vbi redolent, cõmuni amore ad miscendum corpora cientur. Non hic, vt inter homines, feminæ simulatione recusationis ludunt, aut libidini fraudes, præstigias, denegationésq; prætexunt: neq; mares stimulo & luxuria agitati, mercede, labore atq; obsequiis coitum redimunt: sed doli expertem ac sine mercede tempestiuã sectamur venerem, quæ stato anni tempore cupiditatem animalium velut germen aliquod excitans, illicò restinguit, neq; femella marem à cõceptu admittente, neq; aggrediente mare. Adeò exilem & imbecillum honorem apud nos voluptas obtinet, omnia naturæ deferuntur. Itaq; in hũc vsq; diem inter nos neq; mas marem, neq; femina femina amauit. qualia multa memorabiles, & præclari viri apud vos cõmiserunt: vt viles missos faciam. Agamemno quidem Bœotiam perlustrauit Argæum venans subterfugientem, falsisq; mare & ventos onerans criminibus, tandem pulcrè pulcrum sese in lacum Copaidẽ demersit, vt ibi amorẽ exstingueret, ac se cupiditate liberaret. Itidem Hercules imberbem sectans amasium, deseruit optimos socios, classémq; & institutum prodidit. Et in tholo Apollinis Ptoi quidam vestrum expertus scripsit, Achilles pulcer: cùm iam Achilles filium haberet. audióq; durare adhuc eam scripturam. At gallus si gallum conscendat absente gallina, viuus combvritur, aruspice aliquo pronunciante graue atròxq; id esse ostentũ. Ita ipsi homines hoc cõfessi sunt, castitate à brutis se superari, eáq; naturæ vim non facere voluptatũ percipiendarum causa. Vestras libidines natura, quanquam legis auxilio fulta, tamen intra suos non potest coercere fines: quin eæ instar fluuij exvndantes atrocem fœditatem, tumultum, confusionémq; naturæ gignãt in re venerea. Nam & capras, porcas, equas iniuerunt viri, & feminæ insano masculorũ bestiarum amore exarserunt. ex huiusmodi enim coitibus vobis sunt Minotauri, Siluani seu Ægipanes, atq; (vt mea fert sententia) etiam Sphinges, & Centauri nati. Enimverò fame coactus canis aut auis aliquando cadauere humano vescitur. ad coitũ nullus vnq; est homo à bestia solicitatus. bestias verò cùm ad hanc, tũ ad alias voluptates vos vi trahitis ac contra ius vsurpatis. Porrò homines ita vitiosi & incontinentes cum sint in dicto cupiditatis genere: tamẽ euinci potest, multo adhuc brutis intemperantiores eos esse quod attinet ad appetitus necessarios, id est potũ ac cibum. Hîc nos voluptatem semper cum aliqua vtilitate captamus. Vos, qui voluptatem potiùs, quàm naturæ conueniens alimentum persequimini, multis ac diuturnis multamini morbis, qui tanquam vno aliquo è fonte hausti abvndantia, corpus omnis generis flatibus expurgatu difficilibus replent. Primùm enim vnicuilibet animalis generi suũ est quoddam cognatum naturæ alimentum: aliis herba, aliis radix, aut fructus. & quæ carne vescuntur, nullum alium fructum ea appetunt, neq; infirmioribus alimentum eripiunt: sed & ceruum pasci sinit leo, & lupus ouem, quantum natura statuit. Homo autem gu-

Odoratus.

Fœdi amores.

Homo in alimẽti vsu peccat.

læ studio ad omnia se ferens, omnia tentans, omnia gustans, vt sui & naturæ ipsius cõvenientis ignarus etiamnum nutrimenti, solus inter omnia animalia omnibus vescit. Primùm vtitur carnibus, nulla cogente inopia, nulla penuria: cùm liceat ei quovis tempore alios è seminibus & plantis decerpere cibos, multitudine nũquam defectura. sed luxuria, & satietate necessariorum, alienas & pollutas cędibus animalium escas sectatur, immanitate etiam sæuissimas vincens feras. Sanguis enim & cædes ac carnes miluo, lupo, draconi conveniens sunt cibus, homini autem obsonium. Deinde cùm omnibus vtatur generibus, nõ sicvt bestiæ à plerisq; formis abstinet homo, paucis ob necessitatem nutrimenti infestus est: sed neq; auis vlla, neq; in aquis degens, aut in terra viuens animal vllum effugit vestras illas, quæ benignæ hospitalesq; dicuntur, mẽsas. * Esto: his vos obsoniis dulciores reddere cibos. Quid ergo ad hæc ipsa *

Artes brutorũ.

Sed animalium brutorum nullam invtilem aut inanem admittit artem prudentia. necessarias non ab aliis importatas, aut mercede data cognitas, vel cura glutinante singula, parcéq; oblatis cõtemplationibus compingente nanciscitur, sed a natura habet genuinas & cognatas, atq; profert. Aegyptios vniuersos aiunt esse medicos. At verò quodvis brutum animal non tantùm ex sese arte ad sanandum est præditum, sed etiam alimenti quærendi, robur parandi, adversa declinandi, convenientia quærendi, atq; etiam ad musicen, pro modo cuiq; animalium à natura præscripto. Nam à quo didicimus porci, quando ægrotamus, ad fluuium descendere cancrorum capiendorum gratia? Quis docuit testudines devoratis viperis origanũ postea edere? quis capris Cretensibus pręcepit, vt sagittis ictę dictamnum quærant, quo comesto cuspides excidũt. Si enim dicas verum esse, harum rerum magistram esse naturam, brutorum intelligentiam refers ad principium præcipuum atq; sapientissimum. Tum si illam intelligentiã nõ dignamini rationis aut intelligentiæ nomine: tempus est vt circumspiciatis de nomine alio honestiore & augustiore. sicvt nimirum reipsa ostendit maiorem admirabilioremq; facultatem sibi esse, non rudis aut indocta, sed à seipsa docta & nihil extra se desiderans, nõ ob imbecillitatem, sed naturalis virtutis perfectionem ac vigorem, iussa valere ea disciplina, qua velvti collecta stipe alivnde discitur. Quæ enim homines ludentes aut luxuriantes discunt ac meditant, hæc nostra intelligentia etiã contra corporis naturam adsequitur, freta vi percipiendi innata atq; copiosissima. Non dicam de catulis feras indagantibus, aut pullis equorum ad certum numerum gradi discentibus. * sed & corui loqui, & canes per obversos saltare orbes discunt: & equi ac boues in theatris mirabiles addiscunt motus, sessiones, institiones, choreas, itáq; meminerunt artis, * eámq; exercent, hominum maximo studio atq; industria. quæ ipsa docilitatis sunt documentum, nullam aliam ad rem prosunt. Quod si negas disci à nobis artes, etiam doceri eas à nobis audi. Perdices suos pullos docẽt inter fugiẽdum occultare sese, & glebam pedibus pro se obtendere, postquam supini corruerunt. & vides vt ciconiæ suos pullos volare doceant, primùm id tentantes. Lusciniæ quoq; suos pullos cantare docent: & capti ante tempus, enutritiq; inter hominum manus, deterius canunt, qa præpropere à magistro sunt remoti. Ego iam, ex quo in hoc corpus sum illapsus, miror rationes istas, quib. mihi à sophistis persuaderi passus sum omnia animalia, homine dempto, esse bruta & rationis expertia. V. Nunc ergo tu Grylle à mutatione tua etiã oui atq; asino rationem tribuis? Gr. Mi Vlisses, ex his ipsis colligere par est, bestiarum naturam non esse mentis atq; intelligentiæ expertem. Sicvt enim nõ est stirps alia stirpe magis exsors sentientis animæ, sed eodem omnes modo destituuntur sentiendi facultate, quia nihil eorum, quorum stirpes terra continentur, anima est præditum. ita animalium quoq; nullum altero ignauius aut ad discendum ineptius diceret, nisi vniuersa rationem atq; intelligentiam, sed alia minùs vel ampliùs, haberent insitam. Atq; mihi hoc cõsidera, stupiditatem ac fatuitatem quarundam bestiarum, acumine & versutia aliarum demonstrari. verbi gratia, si compares cum vulpe, lupo, aut ape asinum vel ouem, perinde est ac si tecum componas Polyphemum, aut cum auo tuo Autolyco Glaucum illum Corinthium, de quo est apud Homerum.

Iliad. ζ, 152.

Non enim existimo tanto differre bestiam à bestia intervallo, quanto homo ab homine disiungit, quod ad intelligendum, ratiocinandum, memoriaq; tenẽdum attinet. Vl. Attamen Grylle hoc vide, ne improbum sit & violentum, rationem iis adscribere, quæ nõticia dei carent. Gr. Non ergo dicemus te, Vlisses, ita sapientẽ ac curiosum, Sisypho genitũ fuisse? *

Plu-

Plutarchi commentarius Ne suauiter quidem viui posse secundum Epicuri decreta, docens.

OLOTES Epicuri familiaris librũ edidit, hoc indice, Ne viui quidem posse iuxta aliorum philosophorum decreta. Cõtra quem quæ pro philosophis disserere nobis subiit, ea iam antè conscripsimus. Quoniam autem soluto qui disputationi interfuerat cœtu, in ambulatione complures ad eam sectam se dederunt, visum mihi fuit hos quoq; in viam reducere: si nullam aliam ob rem, saltem vt his qui in alios inquirunt, demonstrarem debere ab his eorum quos arguunt aut refellunt scripta non obiter percurri, neq; eos voces hinc inde auulsas & dictiones absq; scriptura adoriri, itaq; fraudem imperitis facere. Progressis enim nobis more nostro in gymnasium è schola, Zeuxippus: Mihi, inquit, sermo fuisse videtur habitus aliquanto mollius, quàm libertas conueniens rei exigeret. abit quidem Heraclides nos culpans, & in Epicurum ac Metrodorum asperiùs inuectus, cùm nos ei huius rei causam præbuerimus nullam. Hoc verò, inquit Theo, non dicis, quòd cum his comparatus Colotes, hominum in dicendo videri potest modestissimus. Congesta enim in vnum quę inter homines habentur fœdissima vocabula, scurrilitates, ampullas, arrogantias, scortationes, homicidia, graues gemitus, multorum perditionem, cerebri grauedines: in Aristotelem, Socratem, Pythagoram, Protagoram, Theophrastum, Heraclidẽ, Hipparchum, deniq; neminem non virorum illustrium effuderunt vniuersa, vt si alioquin omnia sapienter statuissent, certe ob maledicta hæc, hasq; criminationes longissimè fuerint à sapiẽtia arcendi. Inuidentia enim excludenda est à diuino sapientũ choro, & obtrectatio quæ ob imbecillitatem id quod dolet dissimulare nõ potest. Hæc verba excipiens Aristoteles, Heraclides, aiebat, grammaticus cùm sit, poeticæ turbę (vt Epicurei appellant) & Homericorum deliriorum gratia Epicuro hanc rependit mercedẽ: vel eo commmotus, quòd Metrodorus tam multa scripsit ad ignominiã Homeri pertinentia. Sed hos, Zeuxippe, omittamus. Quod autem initio disputationis aduersum Epicureos dictũ fuit, Ex eorum pręscripto ne viui quidem posse, cur non potiùs, quando hic defessus est, ipsi adscito Theone ad finem perducimus. Theo sic respõdit: Atqui ante nos hoc iam alij peregerunt certamen,

Nunc alius scopus est, — Odyss.x.6.

si placet, collocandus: & sic vlciscamur philosophis factas iniurias, vt demonstremus, siquidem fieri potest, Secundum Epicureos ne posse quidem iucundè viui. Papæ, ego risu edito dixi: Videre mihi istis hominibus in ventrem velle insilire, litemque de carnibus moturus: qui voluptatem detrahas hominibus clamantibus,

Non pugiles sumus, — Odyss.8.246.

non rhetores, non ciuitatum præsides, non principes:

Semper sola iuuant sed nos conuiuia, —

omnisq; carnem suauiter afficiens motio, anima ad voluptatem quandam atq; gaudiũ excitata. Itaq; mihi videris nõ voluptatem auferre, sed vitam illis, vbi suauem vitam eis nõ relinquis. Quid ergo, inquit Theo, si ipse orationẽ probas, qua opus est re * præsenti vtar, inquit, audiens & respondens vbi requiretis. principatũ autem vobis trado. Cùm itaq; parumper tergiuersatus esset Theo: Aristodemus, Quàm, inquit, compendiosa & plana nos interclusisti via, dum non finis sectę illam de honesto causam priore loco dicere. Nam homines, qui finem vitæ statuunt voluptatem, non facile est suaui vita depellere. sed si honesta vita exciderint, iucunda simul exciderũt. ipsi enim dicũt, Impossibile esse suauiter viuere sine honesta re vitæ. Tum Theo. Hoc ergo, inquit, in progressu sermonis, si ita videbitur, reponemus. Nunc iis vtemur, quę ab ipsis dantur. Existimant Epicurei, circa ventrem esse bonũ, reliquósq; meatus carnis vniuersos, p quos voluptas, non dolor se insinuat: omnésq; pulcras & sapientes inuentiones exstitisse ob voluptatẽ quæ circa ventrẽ versatur, & ipsem bonũ de eo, vt sapiens dixit Metrodorus. Itaq; ab initio statim, amice, videnť ieiunã, putridam, & instabilẽ boni causam statuere: & quę cũ meatib. istis, p quos voluptates introducunť, etiã ad dolores pinde perforeť: Voluptas Epicureorum.

aut potiùs, quę voluptatem paucis, dolorem omnibus partibus admittat. Omnis enim voluptas circa artus, neruos, manus, & pedes est: quibus partibus subeunt atroces atque miseri affectus, fluxus podagrici & phagedænici, corrosiones, putrefactiones. Iam odorum & saporum suauissimos corpori si offeras, exiguum planissimè in eo locum offendes qui leniter & iucundè afficiatur: reliquæ plerunque auersantur & ægrè ferunt. at nulla interim pars est, cui igni, ferro, morsu, scutica non sensus doloris inferatur. sed & æstus, & gelu, & febris totum corpus pervadunt. Voluptates aurarum instar ad alias atque alias corporis extremitates renidentes, statim diffunduntur. neque multum durant temporis, sed instar ignium in aëre subitò discurrentium, simul & oriuntur in carne & exstinguuntur. De dolore testimonium Philoctetæ Aeschylei sufficit. qui serpentem non immisisse pedi, sed tanquam sedem in eo fixisse morsu ait dolori * neque alia talia, mouens ac titillans corpus. *. Sed sicut Medicæ herbæ semen multis flexibus & per obliquum terræ innascens, ob asperitatem multo tempore perdurat: sic dolor vncinos ac radices disseminans, carnique implicatus, adhærénsque nō diem modò aut noctem, sed & annos aliquot atque lustra, ægrè aliis doloribus tanquam clauis violentioribus expulsis discedit. Quis enim tantum tēporis edendo bibendóve extraxit, quanto sitiunt febricitantes, & esuriunt obsidione circumventi? quænam animi relaxatio & cum amicis oblectatio tanta est, quanti sunt cruciatus & torturæ à tyrannis immissæ? Hoc ipso scilicet corpus quàm sit prauum, & natura ad iucundè viuendum ineptum intelligitur, quod magis perfert dolores quàm voluptates: præditúmque adversus illos robore ac viribus, in his imbecillum est ac satietati fastidióque obnoxium. Neque verò nos aggressos de iucunda vita dicere, plura patiuntur ipsi proferre, vtpote qui fateantur vltrò voluptatem corporis exiguam esse, adeóque momentaneam. si quidem non nugatur aut vana in dicendo vtitur iactantia Metrodorus, dum ait sæpenumero nos exspuere in despectum voluptatum corporis. itémque Epicurus, qui sapientem ægrotantem inquit sæpe ridere ob morbi quo vrgetur corpus magnitudinem. Quibus ergo dolores corporis ita sunt faciles atque leues, qui sint voluptates alicuius momenti? nam vt neque tempore neque magnitudine doloribus sunt minores, certè circa dolores versantur, finémque voluptatibus extremum hunc communem præscripsit, omnis doloris sublationem. nimirum quòd natura vsque ad dolorem abolendum augeat voluptatem, vltrà autem progredi huius nequeat magnitudo, variari duntaxat modis non necessariis possit, cùm non in eo est vt doloris vacuitatem conciliet. Quæ autem cum appetitu eò tendit via, vtpote mensura voluptatis, breuis admodum est ac compendiosa. Itaque hoc loco sentientes rei exilitatem, è corpore tanquam sterili agro finem bonorum in animum transferunt. nimirum quòd ibi voluptatibus pascua & ampla prata suppeditent: quando

Odyss. δ, 601. *Non est aptus equis Ithacæ locus, vt neque planis*
Porrectus spaciis: — quando scilicet non facilis est in caruncula hac voluptatum perceptio, sed aspera, admixtis multis alienis & quæ pulsando exagitent. Sub hæc Zeuxippus: Itáne, inquit, non tibi rectè videntur isti facere homines, qui initio facto à corpore, in quo primùm ortus voluptatis conspicitur, inde ad animam transeunt, rémque in ea absoluunt? Rectè, inquam ego, & naturæ convenienter: si quidem melius aliquid hæc & perfectius re vera indagant atque inveniunt, sicut homines faciunt in contemplatione rerum versantes ac ciuiles. Cum verò audias ipsos testari ac vociferari, nulla re animam gaudere posse, nulla tranquillitate frui, nisi vel adsint vel exspectentur voluptates corporis, hásque bonum eius esse: nónne videntur tibi animam pro corporis colo vsurpare, voluptatem vini instar è corpore tanquam prauo & perfluente vase diffundentes per colum istud, ætatémque ei conciliantes, vt fiat aliquanto melior & honestior. Quanquam vinum quidem diffusum à tempore conseruatur, fitque suauius. voluptatis præter memoriam conceptam tanquam odorem quendam, nihil animus aliud conseruat, quæ in carne vt efferbuit ita exstinguitur. Ipsáque eius memoria obscura est, ac nidoris similis: perinde ac si quis pridie quæ edit bibitve, eorum sibi imaginationes suggerat, inque animo recondat, scilicet his vsurus cùm recentia non sint ad manum. Vide autem, quanto modestiùs Cyrenaici, quanquam ex eodem cum Epicuro poti poculo: qui re venerea vti adhibita lucerna nequaquam censuerunt debere homines, sed tenebras prætendere: ne animus è conspectu

simula-

ſimulacra actionis cõcipiens evidentia, crebriùs appetitum inflammet. At qui hac maximè re ſapientem excellere ſentiunt, quod evidenter recordatur, inq; ſeipſo continet voluptatũ imagines, affectiones, motus: ne dicamus nihil eos ſapientia dignũ profiteri qui voluptatũ eluuiem quaſi quandã è corpore in animo relinqui putãt: ſtatim quidẽ manifeſtum eſt, Ex his viui ſuauiter non poſſe. Fieri enim poteſt, vt abſq; voluptate ſit hęc voluptatis recordatio, quę pręſens quoq; exigua interdum eſt, & moderatè percepta facilè effugit: quando etiam iſtis, qui attoniti corporeas mirantur magniq; faciunt voluptates, his finitis non ręmanet delectatio, ſed vmbra quædam & ſomnium relinquitur in animo voluptatis quæ avolauit, quo ſomnio quaſi fomite ignis cupiditatum excitatur. Et quemadmodum qui per ſoporem ſitiunt aut amant, eorum imperfectę voluptates ac perceptiones acriùs exſtimulant libidinem: ita & his non iucunda eſt voluptatum perceptarum memoria, ſed reliquiæ voluptatis inanes ac languidæ multum habent ſtimulorum atq; aculeorum, quibus pungant palàm ſe efferentem cupiditatem. Neque probabile eſt, modeſtos ac temperantes homines huiuſmodi cogitationibus immorari, aut ea facere, ob quę Carneadem ſubſannat ille, tanquam ex ephemeridibus repetentem, Quoties cum Hedea aut Leonrio rem habuiſſet, vbi Thaſium vinum bibiſſet, quibus Idibus ſplendidiſſimè cœnaſſet. Atrocem enim ac belluinam in fruendis aut exſpectandis voluptatibus exagitationem animi ac rabiem deſignat tanta ipſius ad recordandum bacchatio atque adhæſio. Vnde & ipſi videntur mihi hæc abſurda animadvertentes, ad vacuitatem doloris & firmam affectionẽ carnis defugere: ac ſi in eo ſita ſit vitæ iucunditas, vt cogites iſta vel adfutura vel affuiſſe. ſummum enim & conſtantiſſimum gaudium adferre iis qui ratiocinari poſſint aiunt, carnis firmam affectionẽ, eiúſq; exploratam ſpem. Hæc primùm conſidera quam rem agant, iſtam ſiue voluptatem, ſiue indolentiam hinc inde transferentes, è corpore in animum, ex hoc rurſum quia contineri eo non poſſit, in corpus dilabentem. Itaque coguntur ad principium redire, delectationem carnis (ſic enim aiunt) gaudio animæ vt fundamentum ſubſternentes, ac rurſus lætitiam ſpe voluptatis finientes. At quî fieri quit, vt fundamento cõcuſſo, non id ſimul concutiatur, quod ei inſiſtit? aut quî explorata ſpes poteſt, gaudiúmque illabefactabile eſſe de re tot iactationibus ac mutationibus obnoxia? quale eſt corpus, cui & foris imminent plurimæ neceſſitates, plurimi ictus: & in ſe intus habet principia malorum, ratione averti vlla quæ nequeunt. aliâs non accidiſſent cordatis hominibus difficultates vrinæ, inteſtinorum morbi, tabes, aquæ intercutes: quorum cum quibuſdam ipſe conflictatus eſt Epicurus, alia Polyænum, Neoclem, Agathobulum è vita eduxerunt. Neque nos illis hæc exprobramus, qui & Pherecydem & Heracletum nouimus in grauibus fuiſſe morbis. ſed hoc poſtulamus, vt ſi fateri libet ipſis ſuorum perpeſſiones corporum, neq; vanis vocibus ferociendo & auram popularem captando vltrà arrogantis futilitatis culpam incurrere, aut non ſtatuant carnis firmam affectionem principium omnis gaudij, aut non dicant gaudere & inſultare doloribus eos, qui in grauiſſimis morbis ſunt aut cruciatibus. Sæpe enim affectio corpori firma contingit: ſed de ea ſpem exploratam ac ſtabilem animus ſanæ mentis compos nunquam concipit. verùm ſicvt in mari (vt eſt apud Aeſchylum)

Recordatio voluptatũ qualis.

De voluptatib. corporis ſpes nulla certa.

Nox incutit gubernatori, qui ſapit,
Dolorem. —— immò etiam in trãquillitate metu non vacat: (futurũ enim incertũ eſt) ſic animum corpore benè affecto & in ſpe de eius bono ſtatu felicitatẽ collocantẽ, non licet abſq; metu & fluctuatione degere. Non enim foris duntaxat vt mare, ita corpus etiam tempeſtatibus & procellis poteſt exagitari: ſed plus turbarum, earúmq; maiorum, intus alit atq; effert. ac rectiùs tranquillitatẽ hybernam aliquis quàm carnis incolumitatem ſperauerit ſibi conſtanter adfuturam. Quid enim aliud poëtas mouit, vt homines animalia dicerent in diem viuentia, inſtabilia, incerta, foliorum ſimilia, quæ anni ſtatis temporibus naſcuntur ac pereunt: quàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia? cuius etiam optimam affectionem metuere iubent, ac deminuere. Eſt enim, inquit Hippocrates, ad ſummum progreſſa corporis bona affectio periculoſa. Et Euripideus ille,

Humani corporis miſeria.

Modò qui vigebat carne cœlitus vel vt
Delapſa ſtella exſtinctus eſt. ——

Et formoſos putant lædi faſcino & invidia contuentium: quia vigor corporis ob im-

becillitatem celerrimè admittit mutationem. Omnino autem res ipsorum esse ad vitam doloris vacuam parandam malè accommodatas, ex his intellige, quæ contra alios

Metus felicitati adversatur.

ipsi disserunt. Flagitiosos aiunt omne tempus vitæ miserè & in metu exigere: quod etsi fallere possint, tamen spem latendi certam atque indubitatam sibi sumere nullo modo possint: itaque futuri metum identidem incumbentem non sinere eos gaudere, aut præsentibus confidere. Non animadvertunt hoc adversum seipsos esse ab ipsis dictum. Sæpe enim potest corpus bono in statu esse, ac sanitate frui: explorata spes fore vt semper eo in statu maneat, fieri potest nulla. necesse est ergo, semper vt perturbère anxiúsque sis de corpore propter futura, ac quid sit exspectandum, neque vnquam te certam posse ac stabilem animo inducere fiduciam. Iam nihil peccare non eò facit, vt bono esse animo, & fidere rebus possis. Non enim hoc formidamus, ne quid iustè patiamur: sed ne quid omnino patiamur. neque molestum est, esse iniustum: non molestum aliorum iniusticiam experiri. sed si non maiori, non minori quidem certè malo fuit Atheniensibus Lacharis, & Syracusanis Dionysij importunitas, quàm ipsi Lachari & Dionysio. hi enim turbantes perturbabantur, & malè se tractatum iri suspicabantur, quia iniurias & maleficia vltrò aliis intulerant. Iam turbarum iras, latronum crudelitates, hæredum iniusticias, tum pestilentias aëris, maris pericula, quo se Epicurus cùm nauigaret Lampsacum pœnè fuisse absorptum scribit, quorsum attinet referre? sufficit ipsa carnis natura, materiam morborum in se continens, & (quod proverbio dicitur) loris ex ipso boue petitis, doloribus è corpore, vitam bonis malisq; iuxtà periculosam reddit, metúsq; plenam: siquidem de carne duntaxat & eius spe discant, nulla alia de re gaudere aut fiduciam concipere. quemadmodum Epicurus cùm aliis multis in libris scripsit, tum in iis, quos de Fine composuit. Ergo non tantùm infidū atq; inconstans principium suauiter viuendi sumunt, sed omnino contemtu facile ac exiguum: siquidē

Bonum quid Epicureis.

gaudēdi materies & bonum ipsis est malorum evitatio, neq; aliud se excogitare posse, aut omnino in natura esse aiunt, in quo bonum collocetur, eo vno excepto, vnde malū eius expellitur, vt Metrodorus scripsit in his quæ adversus sophistas disputat. Est ergo Bonum ipsum fuga mali: vbi enim ponatur bonum nihil est, nisi vnde nihil porrò potest exigi dolorem molestiámve faciens. Similia sunt hęc Epicuri, dicentis naturam Boni exsistere ex evitatione mali, memoriáq; & reputatione ac gratulatione, quòd sibi ita evenerit. Quod enim, inquit, facit incomparabile gaudium, est magnum malū evitatū quod imminebat. Atq; hæc est natura boni, si quis rectè adsequatur, deinde consistat, neq; inaniter obambulet de bono nugans. O ingentem hominum istorum voluptatē

Ridet Epicureorum iactantiam.

& felicitatem, qua fruuntur gaudentes quòd nihil mali sint passi, neq; molestia aut dolore afficiantur. Nónne iure suo ob ista & sentiunt de se & dicunt quæ dicunt: immortales dum seipsos & diis æquales iactant, atq; ob nimiam bonorum excellentiā præ voluptate in fremitus atq; vlulatus bacchando efferuntur: quòd scilicet aliis spretis soli diuinum invenerint bonum cum vacuitate omnium malorū. adeò vt iam neq; porcis cedant, neq; ouibus, in eo felicitatē statuentes, vt carni, & animo de carne procuranti benè sit. Enimverò animalium quæ sunt natura elegantiore & venustiore, iis situs non est fuga mali. sed & ad canendū præ satietate aguntur, & natatione aut volatu se oblectāt, ac voluptate & animi elatione instigata omnis generis voces ac sonos imitari aggrediuntur, sibiq; invicem blandiuntur & exultim ludunt: natura eò ducēte, vt evitato malo bonum quærant, aut potiùs, vt omne molestum atq; alienum propulsent, vtpote impedimenta sui boni & præstantioris naturæ. Quod enim necessarium est, id bonum nō est: sed vltra fugam mali situm est id quod appeti & deligi debet: immò autem id quod suaue est, & naturæ conveniens ac vernaculum. Hoc enim Plato pronūciauit, qui prohibuit etiam ne dolorum aut molestiarum evitationē voluptates putaremus, sed veluti quandam adumbrationem seu mixtionē vernaculi et alieni, tanquam albi & nigri ab imis partibus ad medium sese efferentiū: quæ imperiti atq; inscientes imi & medij, pro summo extremóq; habeāt. Quo in errore Epicurus est & Metrodorus, substantiā summúmq; gradum Boni ponētes mali fugam, gaudiúmq; gaudētes mancipiorū quoddā aut captiuorum, qui è vinculis sint dimissi, ac post contumeliosam tractationē flagellorúmq; verbera pergratū habeant vngi & lauare: cùm quidē liberalē, purā, sincerā, & vibicum expertē lætitiā neq; degustauerint vnquā, neq; spectauerint. Nō enim si alienū

Mali fuga an sit bonum.

est carnē scabie, oculos lippitudine laborare: ideò scabere et detergere ex oculis defluētē humorē, res est suspiciēda. neq; si malū est dolere, & deos timere, perturbariq; ob ea quæ

quæ apud Manes eſſe putant̃: ideò harum opinionũ vacuitas beatum aliquid aut præclarum haberi debet. Immò exiguũ quendã planéq; arctũ gaudio locũ (in quo verſetur ac voluteť eò vſq;, vt malis quæ apud inferos credunť eſſe nõ perturbeť) attribuit iſtorum opinio, aliquantulũ vltra vulgo receptas progrediens, húncq; finem ſapiẽtiæ pręfigens, quem citra dubiũ apparet omnibus brutis eſſe. Si enim ad indolentiã corporis nihil intereſt, ex ſeſe ne an à natura vacuitatẽ habeat doloris: ne ad ꝑturbationis quidẽ animi vacuitatẽ referet, ꝑ ſe ne, an à natura adeptus is hoc ſit, vt ne ꝑturbeť. Et quidẽ nõ abſq; ratione dici poteſt affectionẽ à natura profectã, quæ ꝑturbationes excludit, validiorẽ eſſe ea, quę has ratione & induſtria ſubterfugit. Deferať tamen vni tantũ, quantũ alteri: certè ſic liquebit, nihil eos brutis antecellere, q̃d attineat ad vacuitatẽ ꝑturbationis ꝓpter ea quæ de diis & inferis dicunť, & nõ extimeſcẽdos dolores aut cruciatus infinitos. (Ipſe ꝓfectò Epicurus dixit, Niſi nobis moleſtias exhibuiſſent ea quæ in ſublimi ſunt, & quæ de morte ac doloribus feruntť, nihil ad hæc amoliẽda nobis opus fuiſſe philoſophia naturali) nã bruta neq; de diis in malã ſuſpicanť partẽ, neq; opiniones habẽt de iis quę mortẽ ſubſecutura ſint ſiniſtras quib. conturbenť, atq; omnino his de reb. nihil vel cogitãt vel norũt metuẽdũ. Quòd ſi Epicurei in anticipata dei notione tradẽda ꝓvidentiã reliquiſſent, videri poterat homines prudẽtes plus bonæ ſpei de vita iucũda habere quàm bellüas. Quoniã aũt finis diſputationi de deo ab iis hic ꝓponiť, vt nõ metuamus deũ, deſinamúſq; turbari: cõſtantiùs ego arbitror teneri hoc ab iis, quæ omnino deũ eſſe nõ intelligũt, q̃ ab iis, qui didicerũt deũ cenſere q nõ lædat. Illa enim nõ liberanť ſuperſtitione, ſed ne capta quidẽ ea vnquã fuerũt: neq; deponũt cogitationẽ de numine perturbantẽ, ſed ne venerũt quidẽ vnquã in eam. Eadẽ de inferis ſunt dicenda. Inde enim bonũ aliquid ſperare, neutris cõtingit. Suſpicari autẽ & metuere aliq̃d poſt mortẽ, minùs evenit iis quæ omnino anticipata mortis noticia carẽt, quàm iis qui pręcipiunt mente nihil ad nos mortẽ pertinere. certè enim eatenus ad eos pertinet mors, quatenus de ea ratiocinanť & conſiderãt: belluæ prorſus vacant cura rerum ad ſe non pertinentium. & cùm verbera, vulnera, cædem fugiunt, eatenus mortem fugiunt, quatenus & iſti. Talia ſunt, quæ ſibi ſapientia comparara Epicurei dicunt. Conſideremus porrò qualia ſint, quibus ſeipſos priuant, & à quibus ſeſe abigunt. Animæ delectationes, quæ eis ob iucundam corporis affectionem áccidunt, ſi mediocres ſunt, magni aut præclari habent nihil. Sin excellentes ſint, præter quàm quòd vanæ & inſtabiles, importunas etiam & proteruas, nõ profectò animi voluptates aut gratos motus, ſed corporeas dixerit aliquis voluptates, animo velvti arridente iis ſimúlq; luxuriante.

Animi voluptates.

Quas verò dignum æquúmq; eſt lætitias & gaudia animi dici, eæ contrarij ſunt vacuę, neque palpitationem aut morſum admixtum vllum, vllámve pœnitentiam habent. Eæ delectationes bonum habent animo familiare, eiq; verè conveniens, et genuinum, non adſciticium, non brutum, ſed ſummè conſentiens rationi, enatum ea ex animi facultate, quæ contemplando vero, diſcendiq; ſtudio, aut quæ agendo & honeſti tractationi eſt deſtinata. Quàm multas, & quantas voluptates harum vtraq; proferat, dicẽdo enumerare fruſtra quiſquam conetur: breuiter mentionem earum ſubiicere licet.

Historiæ. Fabulæ.

In promtu ſunt hiſtoriæ, quæ cùm mulras habeant animum oblectantes tractationes, perpetuum veritatis ſtudium nunquam explẽt, nunquã exſatiant voluptate: quæ voluptas etiã falſis aliquam conciliat gratiã, vt cùm figmentis & poëmatis fidem non adhibeamus, tamen inſit his quædã perſuadendi vis. Cogita enim apud animũ tuum, quẽ morſum ſentiamus, vbi Platonis Atlanticũ, aut Iliadis poſtremã partem legimus: velvti tẽplo clauſo aut theatro deſiderantes fabulæ reliquum.

Cognitio veri.

Ipſius autem veritatis cognitio ita eſt amabilis, ita deſiderabilis, vt ipſum hoc viuere & eſſe propter cognitionem data videantur: & quæ mors habet triſtiſſima, obliuio ſunt, ignoratio, & tenebrę. Itaq; ergo me hercle omnes ferè vno ore reclamant iis qui mortuos ſenſu priuant: quod in ſola animæ ſentiente ac cognoſcente vi ponunt vitam, eſſe, & gaudere. Licet enim etiam eorum quæ moleſta nobis ſunt quędam interdum cum voluptate audire: ac ſæpe turbati aliorum ſermone & lacrymantes, tamen dicere iubemus, vt ille:

A. Eheu, mali ipſius eſt dicendi iam locus.

B. Et audiendi mihi. Sed audire eſt opus.

Verùm hoc quidem videtur voluptatis omnia cognoſcendi quædam eſſe intemperantia ac fluxus vim rationi faciens. Cùm verò nihil in ſe habens moleſtum aut damnoſum hiſtoria, vel narratio de rebus pulcris ac magnis, adſciuerit

orationem vi elegantiáq; præditam: (vt cùm res Græcas Herodotus, Persicas Xenophon exponit,

Et quos diuinus numeros cantauit Homerus,

aut Eudoxi de conversionibus orbium cœlestium, Aristotelis de conditis vrbibus & de rebus publicis libri, Aristoxeni vitæ virorum) non modò ingens & copiosa ibi exhilarandi animi materies offertur, sed & pura, pœnitentiæq; secura. Quis enim vel esuriens edere, vel sitiens bibere malit ea quæ apud Phæaces fuerunt proposita: quàm Vlissis recensionem suorum errorum cognoscendo percurrere? aut quē magis iuuet dormire cum formosissima muliere, quàm invigilare iis quę de Panthea Xenophon, de Timoclea Aristobulus, de Thisba scripsit Theopompus. Verùm ab his delectationibus Epicurei animum avocant. Adde, quòd etiam à mathematibus profectas inde exturbant. At enim historiis simplex quædã & plana ac læuis adest delectandi occasio. Quę à geometria, astrologia, & harmonica veniunt voluptates, iis acres & variæ illecebræ aditum parant, neq; vlla deest inescandi occasio. descriptionibus enim suis mathemata tanquam illicibus quibusdam ad se trahunt. quarum qui gustum percepit, siquidem rerum imperitus non sit, obambulat Sophoclea ista cantillans:

Voluptates è mathem.atis.

Musarum exagitat me validus furor.
Nec curæ mihi nunc, quàm lyra, quàm modi,
Est quidquam.

non Thamyras alia de causa Musis operam impendit, ac me hercle ne Eudoxus quidē, Aristarchus, & Archimedes. Quando enim picturæ dediti adeò suorum afficiuntur operum specie, vt Nicias pingens Necyam sæpe è seruis quæsiuerit, Pransúsne esset: & opere absoluto cùm Ptolemęus rex eius emendi gratia mitteret LX talenta, non acceperit pecuniam, neq; tabulam vendiderit. quas & quantas credemus voluptates è Geometria & Astrologia decerpsisse, Euclidem cùm scriberet Dioptica, Philippum demõstratione de figura Lunę litteris mandata, Archimedem cùm anguli ministerio deprehendisset, diametrũ Solis tantã esse maximi circuli portionē, quanta est angulus ille de quatuor angulis rectis? q̃d idem volo intelligi de Apollonio & Aristarcho aliarũ id genus rerum invētoribus, quarũ hodiéq; cõsideratio magnas voluptates & mirabilē animorum alacritatem apud discentes excitat. Indignum verò est è culinis & prostibulis accersitas voluptates cum his contendendo, dedecus inferre Musis & Heliconi,

Vbi neq; pastor pascere conatur pecus,
Ferróq; sunt intacta loca. —

Nam mathematicæ hæ voluptates verè sunt pascua apum vitij exsortia: istæ porcorum & caprorum pruritibus sunt similes, porrò animi facultatem quæ omnis generis affectionibus est opportunissima opplentes. Sanè res est varia & proterua, studium voluptatis. Neq; tamen in hunc vsq; diem quisquam amica potitus præ gaudio solenne sacrificium fecit: aut statim mori optauit, si daretur obsoniis bellariísq; regiis impleri. At verò Eudoxus Phaëthontis modo combvri vouit, ea lege, vt sibi antè liceret ad Solem adstanti, figuram, & magnitudinem, formámq; astri perdiscere. Et Pythagoras bouem immolauit, delineationis geometricæ causa. sic enim perhibet Apollodotus:

Pythagoras celebri diagrammate quando reperto,
Mactato fecit splendida sacra boue.

siue id pertinet ad hoc, quòd in rectangulo triquetro longissimi lateris quadratum reliquorum laterum quæ angulum rectum conficiunt quadratis in vnum conflatis ęquale esse demonstrauit, siue ad quæstionem de area parabolæ. Iam Archimedē à descriptionibus geometricis vi avulsum serui vnxerunt. ille interim strigili lineas in ventre ducebat. & inter lauandum cum ex aquæ (vt traditum) supra labrum solij elisæ effluxu excogitasset coronæ dimensionem, tanquam furore quodam aut diuino instinctu exagitatus prosiluit, vociferans, Reperi. hácq; voce sępius repetita perrexit ire. Neq; verò audiuimus, vel gulæ addictissimum quēquam clamare, Voraui: vel lasciuissimum, Amaui. cùm quidem & sint & fuerint innumeri intemperãtes. sed & vt impuros aversamur eos, q̃ cœnarũ vehemētiori cũ affectione animi recordantur: vt qui nimium delectentur exiguis & nullius precij voluptatibus. At Eudoxi & Archimedis ac Hipparchi instinctu diuino cõcitatorum comites esse volumus, Platoníq; credimus, qui de mathematib. ꝓnũciauit, ea ob inscitiã hominũ imperitiámq; neglecta, vi tñ ob venustatē suã incremēta facere. Enimverò has tot tãtásq; voluptates velvti perenni è fõte manãtes Epi

curei deuitant atque auersantur, neque patiuntur earum gustum percipere quicũque se ad ipsos contulerint. sed aliis mandant, vt citatis lembis eas fugiant: & Pythoclem omnes ab ea secta viri, omnes mulieres per Epicurum orant atq; obsecrant, ne disciplinam, quæ liberalis dicitur, magni facere sectarive studeat. & Apellem quendam mirantur ac maiorem in modum amplectuntur, quód (vti scribunt) à mathematibus iam inde ab initio abstinendo purum sese conseruauerit. De historiis, vt cætera omittam quæ hac in re eorũ ruditatem arguunt, verba duntaxat apponam Metrodori, quí in libro de poëtis sic scripsit. Proinde ignorare te dicens ab vtra parte fuerit Hector, " ignorare etiã primos Homeri versus aut quæ in medio sunt, non est q̃d trepides. Iam " corporis voluptates Etesiarum in morem post vigorem elãguescere ac desinere, non fugit Epicurum. Dubitat itaque an sapiens iam senex factus & ad coitum ineptus, pulcrarum adhuc tactibus & contrectationibus gaudeat. sanè non cum Sophocle sentiens, qui libenter à voluptate hac tanquam à domino agresti & furioso se profugisse dixit. At enim voluptatibus fruendis deditos oportebat, cùm cernerent multas voluptates senectute aboleri, & quod est apud Euripidem,

Aetate grandibus Venerem aduersarier:

huiusmodi, quales retuli, voluptates potissimum conquirere, & quasi obsidionis metu frumentum quod corrumpi & perdi non posset cõgerere. atque ita postquam Veneris per vitam sacra coluissent, præclaras eius festiuitatis appendices conficere, versando in historiis aut poematibus, & musicas ac geometricas tractando quæstiones. Non enim in animum inducere subiuisset cæcas istas & edentulas contrectationes, si didicissent vt nihil aliud, saltem de Homero aliquid & Euripide scribere, vt fecerunt Aristoteles, Heraclides, Dicæarchus. Illi verò nimirum hoc commeatu neglecto, cùm reliqua ipsorum tractatio delectationis expers & arida esset, (quomodo ipsi virtutem appellant) & omnino tamen voluptate affici vellent, corpúsque ad eam rem deficeret, fatentur turpiter se & intempestiuè agere, dum & pristinas in memoriam sibi reuocant voluptates, & antiquis penuria nouarum vtuntur, tanquam muria conditis & mortuis, aliásque rursum exanimas in carne, velut in frigido cinere ignem, contra naturam succendunt. quippe nihil proprium in animo paratum qui habeant, quod alicuius momenti oblectationem gaudiúmque conciliare possit. Ac cætera quidem à nobis, ita vt in buccam venerunt, dicta sunt. Musicam verò (quantarum voluptatum & elegantiarum fertilem?) eos vitare & fugere, ne si velis quidem, ignorare possis: ita absurda sunt quæ hac de re Epicurus tradidit. Pronunciat enim sapientem spectaculis debere esse deditũ in publico, scenicísque actionibus & musicis auditionibus ita vt quenquam alium gaudere. sed musicis quæstionibus, & eruditis disquisitionibus eorum qui iudicium sibi de hac re sumunt, ne inter pocula quidem locum concedit. immò regibus Musarum studiosis autor est, vt in cõuiuiis narrationes militares, & importunas scurrilitates potiùs tolerent, quàm disputationes de musicis aut poëticis quæstionibus institutas. Hæc .n. ausus est scribere in libro de regno: tanquam si ad Sardanapalum scriberet, aut Naratum Babylonis satrapam. Non enim Hieroni, Attalo, aut Archelao persuasisset, vt iussis è conuiuio surgere Euripide, Simonide, Melanippide, Cratete, Diodoto, Cardaces secum collocarent, & Agriantas, & Callias scurras, ac Thrasonidas aliquos & Thrasyleontas, vlulatus & plausuum tumultum excitaturos. Quod si Ptolemæus qui primus musicos conduxit in præclara ista & rege digna incidisset præcepta, nónne dicturus erat Samiis: O Musa, quæ inuidia? Nam Atheniensium quidem nemini conuenit ita infensum Musis esse, ii sç bellum facere.

Musica ab Epicuro posthabita.

Sed quæ cara Ioui non sunt,
Consternantur, vbi audiunt
Pierdum vocem.

Pindarus Pythiorum I.

Quid ais Epicure? prima luce in theatrum progrederis, citharœdos auditurus & tibicines? in conuiuio si Theophrastus de concentibus vocum disserat, aut earum de mutationibus Aristoxenus, & Aristophanes de Homero, manibus aures occupabis indignans & abominans? Nónne magis scitus fuit Atheas ille Scytha, qui cùm Aminias tibicẽ captus inter pocula fistula cecinisset, iurauit suauiùs se auditurum equũ

hinnientem? Nonne profitentur se pulcras adversum res bellum suscepisse nulla pace finiendum, idque non indictum, qui nisi voluptas adsit, nihil purum nihil egregium amplectuntur & amant? Nonne æquius erat suauiter viuendi gratia vnguentis eos & suffitibus, cantharorum & vulturum in morem esse iniquos, quàm criticorum & musicorum sermonem impurum ducere eúmque fugere? Quæ enim tibia aut ad cantum concinnata tibia, aut

Quis clarum chorus ex probè
Doctis artificum gutturibus sonum
Depromens ——

ita delectauit Epicurum & Metrodorum: vt Aristotelem, Theophrastum, Hieronymum, Dicæarchum disputationes & doctrinæ de choris, & quæstiones de tibiis, numeris, ac concinnatione sonorum? Verbi gratia, Cur æqualium tibiarum ea quæ angustior est, grauiorem edit sonum? cur fistula sursum elata omnes sonos acutiores, inclinata rursus grauiores profert? cur cum alia si coniūgatur, grauiùs, sola autem acutiùs sonat? Cur si in orchestra theatri paleæ spargantur aut puluis', populus cæcatur? cur Alexandrum Pellæ proscenium æreum facere volētem inhibuit artifex, corrupturum eum vocem histrionum dicens? Cur inter musices genera chromaticum animum maximè diffundit, harmonicum componit? Iam poëtarum singularia ingenia, figmenta, & formarum discendi discrimina, ac quæstionum difficilium solutiones, cum decoro & nitore convenientem rei propositæ probabilémque habētes rationem, videntur mihi (quod Xenophon aiebat) etiam amoris obliuionem inducere, tantam adferunt voluptatem: cuius neque fiunt, & nolle etiam se fieri participes aiunt Epicurei. Qui sanè cùm facultatem animi contemplatricē intendant corpori, & quasi plumbeis molibus in carnis cupiditates detrahāt, nihil absunt ab equisonibus & pastoribus fenum aut calamum aut herbam aliquam prædicātibus, quòd suis ista pascere & edere pecoribus conveniat. Nonne enim ita volunt animā voluptatibus corporis porci in morem pascentis saginari, quantum spes aliqua suppeditat de carnis suaui affectione, eiúsve recordatione? cùm non sinant peculiarem sibi eam ex sese capere aut petere delectationem. At verò quid potest absurdius fieri, quàm, cùm duæ sint è quibus homo componitur partes, corpus & anima, quarum quidem hæc principatū obtinet, corporis proprium quoddam, domesticū, & naturæ conveniens esse bonum, nullum animæ? sed eam desidentem in corpus habere conversos oculos, eiúsque affectionibus arridere, vnáque voluptate & gaudio frui? ipsam ab initio immobilem, omnisq; affectionis vacuam, nihil omnino habere quod deligat, quod appetat, quo gaudeat? Aut enim oportuit eos simpliciter sententiam suam revelantes hominem totum carneum facere, quod nonnulli audent animæ substantiam negantes, aut duas naturas diuersas in nobis si relinquunt, proprium vtriusque etiam relinquere bonū & malum, familiare & alienum. quo modo scilicet sensuum vnusquisque suo est destinatus sensili, & omnino simili invicem afficiuntur modo. Est autem animæ proprium sentiendi instrumentum mens, cui nullam rem peculiarē subiicere quam spectet, qua moueatur, nullam cognatam affectionem qua soleat gaudere, omnium est absurdissimū. nisi fortassis aliqui hoc illis falsò & per calumniam imputātes fallunt? Respondi tum ego in hæc verba. Non equidem nos talem sententiam feremus. itaq; intrepidè reliquum orationis persequere. Quî? aiebat. Non enim in dicendi partes nobis Aristodemus succedet, si tu planè fessus es? Omnino, inquit Aristodemus, si itidem tu vt ille est defatigatus fueris. Verùm tu, bone vir, qui etiamnum viges, vtere teipso, neque ob molliciem detrectantis opinionem de te excita. Et quidem, subiiciebat Theo, id quod restat admodum est facile. superest enim vt enarretur, quanta actionibus cōcilietur homini voluptas. Cæterùm ipsi hoc Epicurei dicunt, suauius esse afficere quàm affici beneficio. Non abnuerim etiam verbis beneficium posse conferri. sed certè in actione pars maxima & potissima consistit: quod & benefaciendi vocabulum indicat, & ipsi fatentur. Paulò enim antè audiuimus istum dicentem, quales voces emiserit Epicurus, quales ad amicos litteras dederit, prædicans & summis vehens laudibus Metrodorum, quòd is præclarè & egregio conatu ex Astu in Peræeum descendisset Mithro Syro opem laturus. cùm quidem nihil tum egerit Metrodorus. Quas ergo & quantas fuisse existimatis Platonis voluptates, cùm ab ipso profe-

Hominis duæ partes.

Actionum voluptas.

profectus Dio evertit Dionysium, & Siciliæ libertatē reddidit: aut Aristotelis, quando patriam humi prostratam erexit, ciuésque postliminio reduxit: aut Theophrasti & Phadiæ, vbi patriæ suæ tyrannos exciderunt? quid enim apud vos, quibus isthæc sunt notissima, commemorem quàm multis subvenerint viris, non tritico mittendo, aut farinæ modio: sicut Epicurus misit quibusdam. sed exsulibus reditum conficiendo, vinctis liberandis, reddendisque vxoribus & liberis his qui eos amiserant? Sed ne ii cupiam quidem, possim præterire ineptias hominis, qui cùm Miltiadis & Themistoclis res gestas sub pedibus collocasset & extenuasset, de seipso ad amicos hæc scripsit. Strenuè ac magnificè res nostras in frumento comparando administrauistis, vestræq́ erga me benevolentiæ signa ad cœlum vsq́ pertinentia edidistis. Quod si quis ex epistola philosophi modicum illud frumēti exemisset, verba opinionem poterant excitare, scriptam esse causa agendarum pro tota Grecia aut Atheniensi populo liberato gratiarū. Mittamus in præsennia hoc, quòd ad corporis voluptates natura multiplici sumtu atq; impēdiis indiget, neq; in iure & lēte dulcissimū inest: sed appetitiones deditorum truēdis voluptatibus obsonia requirunt, & Thasium vinū, & vnguenta, & cupedias, & placentas melle largo rigatas: præterea formosas & ætate integra mulieres, quales circa hortū Epicuri versabantur Leontiū, Boidium, Hedea, Nicedium. Id quidem in confesso est animi lęticiæ subiectā oportere esse actionum magnitudinē, & pulcritudinē facinorum memorabiliū, si nō vana, ignobilis, & pucrilis, sed ponderosa debeat esse, stabilis, ac magnifica. Quòd autē Epicurus ob suauē affectionem animo efferē nautarum instar Aphrodisia (ea sunt festū Veneris) agentium, & magni sese facit, quòd in morbo se exercuerit, conviuia amicorum quædā instituerit, aquæ intercuti humorē superinducere non inviderit, & extremorum Neoclis verborum recordatus sua peculiaris modi voluptate cum lacrymis contabuerit: hæc nemo sanæ mētis vera gaudia appellauerit. sed si quis est animę Sardonius risus, is in huiusmodi est violentis lætitiis ac permixtis fleru risibus. Siquis tamen lætitiæ nomine ista dignabitur, considera mihi excellentiam harum voluptatum:

Epicuri iactantia.

Consilus nostru laus est attonsa Laconum. &:
Hic patriæ est, hospes, Romæ memorabile sidus. &:
Ambigo, tene hominem, vel numen dicere par sit.

Cùm autē mihi ante oculos pono Thrasybuli & Pelopidæ illustria facta, & apud Plateas, Aristidem, Miltiadem Marathonæ: ibi (secundū Herodotum vt loquar) cogor hanc proferre sententiam, Vitæ in agendo occupatæ plus voluptatis quàm honesti esse. Testimonium mihi etiam Epaminondas præbet, qui hoc sibi (vt fertur) iucūdissimum evenisse dixit, quòd parētes ipsius viuentes trophæum ipso duce apud Leuctra erectum conspexerunt. Contendamus ergo cum Epaminondæ matre matrem Epicuri, gaudentem quòd filius in hortulum sese abdidit, & communi iure cum Polyæno meretrice Cyzicena ad sobolem procreandam vtitur. Matrem enim & sorores Metrodori nimio ob eius nuptias gaudio fuisse evectas, rescripta ad fratrem, quæ in libris exstant, abvnde docent. vociferando enim in clamorem erumpētes isti homines produnt suauiter se vixisse, florere, & vitam suam summis vehunt laudibus. Serui cùm Saturnalia cœnant, aut Liberalia in agro vagantes celebrant, vlulatum eorum & tumultus ferre non possis, præ gaudio & imperitia rerum pulcrarum talia agentium & loquentium:

Quid desides? quin bibimus, & capimus cibos?
Sunt hæc, misclle, in promtu: cur tibi invides?
Vocem statim hi dedere. tum Bacchi liquor
Infunditur, & corona aliquis ornat caput.
Lauriq; pulcram ad frondem turpiter canit
Indigna Phœbo: ianuámq; alius domus
Pulsam operiens, excludit caram coniugem.

Nónne verò horum similia sunt ea quæ ad fratrem scribit Metrodorus. Nihil attinet, ô Timocrates, Græcis salutem parare, aut ob sapientiam ab iis coronas accipere: sed edere, & bibere vinum ita vt ventri non noceat, eíque sit gratum. Et rursum iisdem in litteris scribit. Gauisus sum vehementer, & ferocire cœpi, quòd ab Epicuro didici rectè ventri gratificari. Et: Nam, ô naturæ indagator Timocrates, circa ventrem est

" bonum. Omnino autem isti homines totam voluptatem, eiúsque magnitudinẽ ventre quasi centro posito circumscribunt: splendida, & regali, ac magnitudinem animo, lumen, tranquillitatémque conferente voluptate, quæ verè gaudio totum perfundat hominem, non possunt frui. quippe vitam exitus expertem, a rep. & humanitate alienam, & quæ nullo ad honorem elegantiámque cieatur instinctu, cùm sibi delegerint.

Animi vis. Enimverò animus res est minimè iners aut exilis aut abiecta, neque cupiditates suas, quomodo polypi flagella sua, tantùm vsque ea quæ esui sunt extendit. sed has celerrimè præcidit satietas momento temporis, & minima horæ portiuncula. Augescentibus autem impetibus quibus ad pulcrum incitatur, eíque propositum honorem & gratiam, mensura eius non est vitæ tempus: sed honoris humanitatísque studium totam attentans æternitatem, certatim pulcris actionibus elegantibúsque factis contẽdit, voluptatem habentibus immensam. quas ne fugiendo quidem euitare possunt boni, vndiquaque occurrentes sibi & circumfusas, cùm læticiam percipiunt ex eo quòd multis benefecerint.

Hunc vel vt numen, quàcunq; incedit in vrbe,
Suspiciunt cuncti.—

Qui enim sic alios afficit, vt & gaudeant eo viso & exsultent, tangeréque & compellare desiderent, vel cæcus videat hunc magnas in se habere ac perfrui voluptates. Itaque etiam non defatigantur benefaciendo, neq; animum despondẽt, sed huiusmodi eorum audiuntur voces:

Magni pater precij creat mortalibus. Item:
Non desinamus bene mereri de hominibus.

Et quid opus est de summè bonis dicere? Si cuipiam mediocriter malorum iam morituro, potestatem vitæ & mortis habens siue deus siue rex vnam proroget horam, vt ea vsus vel ad honestum facinus vel ad fruitionẽ voluptatis, statim vita decedat: quis isto tempore mallet cum Laide concumbere, aut vinum bibere Ariusium, quàm Archia occiso liberare Athenas? Equidem puto neminem. Nam gladiatores etiam video qui non planè sunt belluini sed Græci, in arenam intraturos, multis ac preciosis propositis cibis, libentiùs isto tempore mulierculas suas amicis commendare, & seruos libertate donare, quàm ventri gratificari. Immò si quid magnum habent voluptates corporis, commune id est iis qui in agendis rebus versantur. Nam hi quoque

Iliad. 4, 341. *Vescuntur Cerere, & Lenæi rore rubentis,*

& cum amicis conuiuia agitant. idque multo ni fallor alacriùs certaminibus & actionibus obitis, vt Alexander, vt Agesilaus, ac mehercle Phocion & Epaminondas: quàm hi ad ignem vncti, & lecticarum gestatione sensim concussi. Verùm illi has contemnunt voluptates, quia in maioribus istis sunt. Quid enim referam noluisse cœnare Epaminondam, cùm cœnam vidit quàm pro re familiari sumtuosiorẽ, ac

Sobriè. dixisse amico: Putabam te sacrificare, non insolenter luxuriare? quando Alexander etiam Adæ coquos reiecit, Meliores inquiens se obsoniorum conditores habere, nocturnum iter ad prandij, & huius exilitatem ad cœnæ suauitatem. & Philoxenum qui per epistolam eminè vellet formosos pueros interrogaret, parum abfuit quin procuratione commissa deiiceret. & verò cui magis licebat? Sed sicut inquit Hippocrates è duobus doloribus minorem à maiore obscurari: sic voluptates etiam corporeæ à voluptatibus agendo & honesti studio partis ob animi læticiam ingentem ac incomparabilem oblitterantur & exstinguuntur. Quod si ergo, vt aiunt, me-

Memoria voluptatum. moria pristinorum bonorum maximè facit ad iucunditatem vitæ: Epicuro quidem nemo, puto, nostrûm fidem habebit, eum inter maximos dolores & grauissimis in morbis animam agentem recreatum fuisse memoria perceptarum olim voluptatum. Imaginem enim visus in profundo conturbato & fluctu faciliùs aliquis animo concipiat, quàm voluptatis memoriam renidentem in tanta corporis exagitatione atque laniatione. Memoriam verò actionum nemo, ne si id conetur quidem, potest amoliri à se. An enim, aut quomodo Arbelorum Alexander oblitus fuisset, aut Pelopidas Leõtiadæ, aut Salaminis Themistocles? Marathoniã.n. pugnã hodiéq; Atheniẽses, Leuctricã Thebani, & nos Daiphãti apud Hiãpolin, vt nostis, celebramus solenniter, sacrificiísq; & honoribus Phocis repletur. neq; quisquam nostrum cibo & potu quibus vescitur ita delectaẽ, vt eorũ rebus gestis. Cogitari verò potest quanta in

læticia

lætitia gaudióque & hilaritate ij vixerint, qui horum autores fuerunt facinorum: cùm memoria t ɔ & amplius annorum delectationem non amiserit. Porrò à gloria etiam quasdam proficisci voluptates Epicurus fatetur. Quî verò non hoc faceret? ita insano flagrans atque æstuans gloriæ studio, vt nō modò negaret vllis se vsum præceptoribus, & cum Democrare decreta eius totidem verbis suffurato altercaretur de syllabis & apicibus, nullúmque diceret exstitisse sapientem extra se & suos discipulos: sed scriberet etiam, sibi cùm explicaret naturam rerū ad genua accidisse supplicitérque ea tetigisse Coloten: Neoclem autem fratrem statim à puero pronunciauisse, neminem Epicuro sapientiorem vnquam fuisse: matrem quoque suam in se tot tantásque habuisse atomos, quarum congressu sapiens ederetur. Non igitur, sicut Callicratidas aiebat Cononem mare adulterare, ita iure aliquis dixerit Epicurum turpiter ac furtim captare gloriam, vtique in eam se ingereret, cùm palàm ea non potiatur, sed amet tantùm ac totis viribus affectet? Sicut enim præ fame corpora cibo destituta coguntur contra naturam ex seipsis alimentū petere: ita ambitio hoc mali in animis ingenerat, vt laudū auidi, quando ab aliis eæ non conferuntur, ipsi sese laudent. Cæterùm qui hoc modo sunt erga laudem & gloriam adfecti, nónne fatentur se magnas dimittere voluptates, dum ob imbecillitatem vel molliciem fugiunt magistratus, reip. gubernationē, amicicias regum: quibus à rebus magna bona vitæ proficisci dixit Democritus. Nemini enim homini persuaserit Epicurus, se, qui Colotæ adorationē & Neoclis testimoniū tanti fecisset, si à Græcis Olympiæ publico exciperetur plausu, non insaniturum præ gaudio & vlulatum fuisse editurum: ac non potiùs ita præ lætitia se elaturum,

Inflata ceu veteris lanugo cardui,

vt est apud Sophoclem. Quod si dulce est gloria esse præditum, nimirum molestum erit esse inglorium. atqui nihil est ab omni gloria alienius, quàm amicis, actionibúsque carere, deum nullum putare, soli vacare voluptati, omnes res negligere. quæ quidem omnes ipsis exceptis homines Epicureorum sectæ tribuunt. Dicat aliquis, immeritò hoc. Atqui non veritas hîc, sed fama spectatur. Et sanè libros ac decreta maledica ciuitatum contra Epicureos scripta non proferemus. odiosum enim hoc fuerit. Sed profectò si oracula, diuinatio, deorum prouidentia, parentum in prolē innatus amor & dilectio, si reip. administratio, principatus, magistratus, hæc inquam si cum gloria & laude sunt coniuncta: eos qui dicunt non esse salutem Græcis parandam, sed edendum bibendúmque ita vt ventri neque noceat & sit gratum, necesse est infamia laborare, malósque existimari. & cum tales habeantur, dolore affici, & vitam viuere turpem: siquidem dignitatem & gloriam pro re iucunda putant. Hæc locuto Theone, placuit finem deambulandi facere. & pro more nostro in subselliis cōsidentes, dictáque considerantes silentium tenuimus non diuturnum. Zeuxippus enim iniecta è dictis cogitatione, Quis, inquit, reliquam orationis partem absoluet? nōdum enim suo fine conclusa est, cùm modo diuinationis & prouidentiæ intulerit mentionem. quorum contemtum Epicurei aiunt non minimum conferre momentum ad voluptatem, tranquillitatem, & fiduciam vitæ. itaque etiam de his dicendum est aliquid. Aristodemus sub hæc ita locutus est. De voluptate quidem ferè dictum est hoc, Epicureorum sermonem, vt maximè id consequatur quod habet propositum, metum auferre quendam & superstitionem, nullam autē lætitiæ & gaudij deorum causa cōcipiendi præbere materiam: sed facere vt ita simus erga eos affecti neque timēdo neque gaudendo, quomodo sumus erga Hircanos aut Scythas affecti, neque boni ab iis quicquam neque mali exspectantes. Si quid autem addendum est dictis, id ab ipsis sumemus. Primum est hoc, quòd dolores, lacrymas, & gemitus in morte eorum qui cari fuerūt excludentibus repugnāt, dicúntque indolentiam quæ affectionum vacuitatem efficit, à maiori malo proficisci, crudelitate nimirum aut immoderata arrogātia & rabie. itaque præstare affici, mœrere, oculos rigare, flēdóque tabescere, & quæ alia sunt gestuum genera vsurpare, quibus homines vtentes volunt molles & suorum studiosi videri. Hæc enim Epicurus cùm aliis multis locis tradidit, tum in scripto super morte Hegesianactis ad patrem eius Dositheum, & fratrem mortui Pyrsonem. nuper enim forte fortuna has epistolas pellegi. Ego autem contrà dico, opinionem quæ deorum naturæ est aduersa, non minus esse immanitate & ambitione malum. quam ad opinionē ij nos ducunt, dum gaudium propter numen vnà cum eius iræ metu abolent. Præstat enim insitam esse opinioni de deo ac contemperatam affectionem quandam mixtam

Voluptates à gloria profectæ.

Mortui an lugendi.

Opinio de diis

qualis esse debeat.

è verecundia & metu, quàm hoc dum fugimus, neque spem nobis, neque gratiam, neque fiduciam bonis præsentibus, neque rebus adversis conversionem ad deum relinquere. Equidem oportet omnino opinioni de diis superstitionem, tanquam oculo leniam, adimere. quod fieri cùm possit, non est vnà cum superstitione excidenda aut excæcanda fides, quam de diis plerique habent. Ea autem non est horribilis quædam aut tetrica persuasio, qualem isti fingunt, calumnia providentiam impetentes, quæ hominibus tanquam pueris ingruat, aut supplicio scelerum tragico sit inscripta.

Metus deorum rectus.

Verùm pauci homines deum ita timent vt non præstet non metuisse. Qui autem eum timent vt principem bonis benignum, malis infestum, vno illo metu liberati à studio peccandi, neque multis opus habentes liberatoribus, cùm malicia apud ipsos paulatim quasi contabescat, minùs animo conturbantur, quàm qui indulgẽt vitiis audéntque scelera, ac statim deinde metu & pœnitentia corripiuntur. Plerorumque verò & indoctorum, neque penitus tamen prauorum hominum de deo sensus, habet is quidem cultui & honori permixtum quendam tremorem & metum, quæ superstitio vocatur. innumeris verò modis antecellit bonæ spei copia, gaudij abvndantia, omnísque prosperitatis, vt à diis proficiscentis, votis atque exspectatione. Quod ipsum maximis ac certissimis ostenditur signis. Nam neque sacerdotum in templis consuetudines, neque solennitatum tempora, neque actiones aut spectacula alia magis nos delectant, quàm ea quæ ipsi facimus & cernimus orgia agentes, aut choros ducentes, aut sacrificiis mysteriisve vacantes. Non enim tunc animus in mœrore est, non languet, neque ei ægrè est: quod futurum erat, si cum tyrannis se aut atrocibus vindicibus agere putaret. sed vbi maximè opinatur ac ratiocinatur deum adesse, ibi potissimùm doloribus, metu, curísque repudiatis, delectationi vsque ad ebrietatem, risum, iocúmque indulget. Scripsit in Amatoriis poëta,

Annosum Cytherea virum, vetulámque suaui
Leticia quandoque implet repetita trementem.

At in pompis & sacrificiis non vir modò senex aut anus, non pauper duntaxat & plebeius, sed &

Ancilla suras crassa in pistrino molens,

& vernæ & mercenarij gaudio læticiáque efferuntur. Diuitibus & regibus conuiuia sunt, & viscerationes quædam publicæ: sed multo maiorem iis voluptatẽ ac delectationem sacrificia & solẽnitates præbent, vbi cũ veneratione & cultu proximè animo ad deos accedere videntur. At enim in nullam huius voluptatis partem venit, qui de providentia spem opinionémque abiecit. Non enim vini copia, aut carnium assatio id est quod in sacrificiis delectat: sed bona spes atque sententia de præsentia dei propicij, & qui grata habeat ea quæ fiunt. Sunt quædam sacrificia, quibus fistulæ & serta adimuntur. Sacrificium deo non præsente, tanquam solennitas conviuij expers, reliqua habet impia, festiuitatis & instinctus diuini expertia. immò planè totum insuaue & molestum Epicureo relinquitur. Simulat enim se adorare & vota facere, non quòd sibi his rebus aliquid quærat, sed metu multitudinis impulsus: vocésque contrarias his quas inter philosophandum ederet, pronunciat. ac sacrificans quidem mactanti sacrificulo tanquam coquo adsistit: operatus autem sacris discedit, inquiens:

Rem sacram inutiliter feci. neque enim diis
De me vlla cura est.——

Sic enim Epicurus censet sacrificantem debere se componere, neque invidere aut infensum esse vulgo hominum qui cum gaudio ista agunt, ipsi molestè ferentes.

Quod facere est etenim cúmque necesse, graue est,

inquit Euenus. Itaque etiam superstitiosos arbitrantur sacris & mysteriis interesse non gaudentes, sed sibi timentes. nihil ipsi iis meliore cõditione, siquidem ob metum eadem agunt, neque tantum bonæ spei, quantum illi, animo concipiunt: id duntaxat animo perturbato metuentes, ne depræhendãtur multitudinem hominum impostura circumvenientes. adversus quam multitudinem libros etiam suos de deo & diuina natura composuerunt,

Cuncta innoluta, distorta, & sani nihil:

sed in quibus suam opinionem metu adducti omnis generis tegumẽtis operiunt atque occultant. Porrò post malos & vulgus hominũ, tertio loco consideremus hominum præstan-

præſtantius & diis amiciſſimum genus quantis in voluptatibus ſit, de deo purè ſentiens. nimirum hunc omnium eſſe bonorum principem, omnium pulcrarum rerũ parentem, neq; fas eum aut agere aut pati mali quicquã. Bonus enim cùm ſit, bono nullius rei vel invidia vel metus, non odium, non ira ſubit. vt enim caloris non eſt refrigerare, ſed calefacere: ita boni quoq; non eſt nocere. Iram porrò à gratia, bilem à benignitate, ab humanitate & benevolentia malevolentiã ac tumultus animi natura longiſſimè deiunxit: cùm altera virtutis ſint ac potentiæ, altera imbecillitatis & vitij. Non igitur ira aut gratia numen tenetur: ſed ſuapte natura beneficum & auxiliare, iraſci & lædere non nouit. Verùm magnus in cœlo Iupiter, volucrem citans currũ primus deorſum concedit omnia componens atq; procurans. reliquorum deorũ alius eſt largitor, alius blandus, alius malorum depulſor, & Apollo damnatus eſt eo nomine, quòd ſit (vt ait Pindarus) benigniſſimus erga homines. Cæterùm omnia ſunt deorũ, Diogeni ſi credimus, itémq; amicorum communia omnia: & boni diis ſunt amici. itaq; fieri nõ poteſt diis chari qui ſunt, vt felices non ſint: & homo temperans aut iuſtus diis non carus eſſe nequit. Ergóne aliã mereri pœnam putemus eos qui providentiã tollunt, non ſatis hôc ipſo puniri, quod tantum ſibi voluptatis atq; gaudij adimunt, quantũ nobis contingit hoc modo erga deos affectis? Epicuro quidem Metrodorus, Polyænus, & Ariſtobulus præſidium fuere & gaudium: quorum ille pleroſq; vel ægrotantes curãs, vel mortuos deplorans vitam exegit. Quid? Lycurgus a Pythia ſic compellatus,

Care Ioui, cunctiſq; domus quibus altus Olympus:

& Socrates exiſtimans genium ſecum præ benevolentia loqui: & Pindarus audiens à Pane carmen quoddam cantari à ſe compoſitum, mediocriter ſunt gauiſi? aut Phormio Caſtores, Æſculapiũ Sophocles hoſpitio ſuo exceptum ipſi perſuaſum habentes, aliíſq; idem ſentientibus ob factam apparitionem? Sententiam verò Hermogenis de diis, par eſt verbis ipſius referri. Hi, inquit, qui & ſciunt omnia dij & poſſunt omnia, ita mihi ſunt amici, vt propter curam quam pro me gerunt, nũquam eos lateam neque noctu neque interdiu, quamcunq; rem aggrediar aut acturus ſim. vtq; præſcire poſſim exitus ſingularum rerum, eos mihi ſignificant mittendis nunciis ſuis, ominibus, ſomniis, auguriis. Conſentaneum quidem eſt pulcra eſſe quæ à diis veniunt. ſed hoc ipſum, ſuggeri ea diuinitus, magnam voluptatem conciliat, fiduciámq; immenſam & animi elationem ac gaudium velvti arridens bonis. Aliter affecti, rerum ſecundarum ſuauiſſimum quod eſt mutilant, in adverſis quò ſe avertant, nihil ſibi faciũt reliqui: ſed fortuna vrgente, ad diſſolutionem & ſenſus vacuitatem tanquam vnicum refugium & portum reſpiciunt. Perinde ac ſi tempeſtate in mari agitatum aliquis conſolaturus ſic dicat: Neque gubernatorem habet nauis tua, neque ipſi Caſtores ſuo ſuperventu emollient vim maris ingruentis, celeréſq; ventorum impetus. nihil tamen mali eſt: iam iam enim nauim mare deglutiet, aut ſtatim ad ſcopulos eiecta cõteretur. Talis eſt enim planè oratio Epicureorum in morbis atrocibus & doloribus ingentibus. Speras aliquid boni à diis ob tuam pietatem? animo es inflato: beata enim & interitus exſors natura neque gratia capitur, neque ira. melius aliquid poſt vitam oblatum iri ſentis quàm in vita? in errore es. quod enim diſſolutum eſt, ſenſu caret. quod ſenſu caret, nihil ad nos. Quomodo itaque mi homo, edere me iubes, & gaudere? quia ſcilicet tempeſtate iactato imminet naufragium. dolor enim excellens morti tradet. Atqui è naui quidem elapſus vector diſſipata, cum ſpe tamen aliqua vehitur, tãquam terræ corpus applicaturus & enataturus. Horum philoſophia animo

E ponti canis nuſquam datur exitus vndis:

ſed ſtatim abolitus eſt ac diſſipatus, & corporis interitum antevertit: adeò vt ſummo afficiatur gaudio, ſapiens hoc & diuinũ decretũ arripiens, miſeriarũ ſibi finem eſſe interitũ, inq; nihil abitionem. Verùm enimverò (hæc dicens me adſpiciebat) Fatuũ eſt de hoc diſſerere, qui nuper vos audiuerimus ſufficienter diſputantes contra eos, qui Epicuri doctrina putant nos ad mortem obeundã faciliores æquioréſque reddi quam Platonis de animo tractatione. Ergo, inquit ſermonem excipiẽs Zeuxippus, hæc propter illam imperfecta erit diſputatio, & oraculum metuemus, contra Epicurum diſputantes? Minimè verò, inquam ego. nam ſecundum Empedoclis ſententiam,

Quæ ſunt pulcra, iterum atq; iterum eſt audire neceſſe.

Itaq; rurſum nobis Theo eſt exhortandus: quem & interfuiſſe illi diſputationi puto, & adoleſcens cùm ſit, non metuit ne adoleſcentes ei obliuionis dicã ſcribant. Tum

Theo quaſi vi adactus, Si videtur, inquit, ſic agendum, non imitabor te Ariſtodeme. Tu enim veritus es huius ſermonem vſurpare: ego autem tuo vtar. Videris enim mihi
Hominum tria genera. rectè homines in tria diuiſiſſe genera: iniuſtorum vnum & malorum, ſecundum vulgi & plebeiorum, tertium bonorum & prudentum. De his iniuſti & mali ſupplicia in vniuerſum pœnáſq; dum timēt, earúmq; metu á flagitiis ſeſe cohibēt ac faciliùs quieſcunt, ſuauiùs viuent, ac minus dabunt turbarum. neque enim Epicurus alia re exiſtimat ab iniuſticia arcendos homines, quàm ſupplicij metu. Ergo his vltrò propinanda eſt ſuperſtitio, concitandáq; adverſum eos omnia terrorum genera, quæ cœlo & terra ſuppeditantur, hiatúſq;, & metus, & ſuſpiciones: ſiquidem his perculſi, hone-
Superſtitionis vſus. ſtiùs viuent atque placidiùs. Magis quippe in rem ipſorum eſt, vt metu eorum quæ mortem ſunt conſecutura ſibi à flagitiis temperent: quàm facinoribus malis perpetratis vitam in metu ac periculis traducant. Vulgo autem hominum, quod metu eorum vacat quæ apud inferos eſſe perhibentur, fabulis adiuncta ſempiternitatis ſpes, ac viuendi deſiderium, quo nullus eſt amor vetuſtior aut maior, voluptates quaſdā & delectationes ſubiicit, puerilémq; iſtum metum eximit. Itaque vbi liberos, vxores, ami-
Eſſendi deſiderium. cos amiſerunt: eſſe alicvbi & durare etiam in miſeria malunt, quàm omnino periiſſe & ad nihilum redacti videri. Iidem ergo libenter audiunt iſta vocabula, quibus eum qui moritur notantes, migrare aut commutare dicimus, aut quæ alia mortem non interitum, ſed mutationem animæ evenientem ſignificant. & ſic ipſi loquuntur:

Iſthic rurſus ero cari memor ipſe ſodalis. &
Quid Hectori tu nuncias per me, tuo
Vel quid ſeni marito?—

Hinc adeo converſione orta, arma, inſtrumenta, veſtéſq; mortuis frequentiùs vſitatas, & vt Minos Glauco

Membra hinnuleæ variæ defunctæ Creticas
Vbi tibias —

iuxtà ſepeliuerunt, æquiore ſunt animo. & ſi quid moriens petat aut deſiderare videatur, læti tribuunt. vt Periander mundum muliebrem vnà cum vxore, rogante & algere ſe dicente, cremauit. Æaci autem, Aſcalaphi, & Acherontes non admodum perturbant: quibus ij & choros, & theatra, & Muſicam qua ſe oblectarēt omnis generis obtulerunt. Eam verò mortis faciem vt terribilem, tetricam, tenebricoſam omnes reformidant, quæ ſenſuum priuatione omnium, obliuione, & ignoratione deſcribitur: turbantúrq; cùm mortuum audiunt periiſſe, ſublatum eſſe, non iam eſſe ampliùs: & animo ægro tales admittunt voces,

In tellure conſita arboribus
Computreſcet hic lire,
Et conuiuiorum exſors,
Omnigeniq; tibiarum
Suauium ſonitus. Item:
Iliad. ι. *Aſt hominis poſt mortem obitam reparabilis arte*
Non vlla eſt animus ſemel expiratus ab ore.

Et ſunt alicvbi, qui ſeſe in carorum iugulant funeribus, iſthæc dicentes: ſemel nati ſumus homines: bis naſci non datur: porrò æuum noſtrum iam deſinere oportet. Hi enim vitam præſentem vt exiguam, immò vt pro nihilo ſi cum æternitate comparetur deputantes contemnunt, itáq; exigunt vt ea non fruantur, negligúntq; virtutem & actiones, collapſis animis ſeipſos ſpernentes vt ad vnius diei vitam natos, inſtabiles, & ad nullam rem factos memorabilem. Nam ſenſuum abolitio, diſſolutio, & hæc ratio id quod ſenſu caſſum eſt nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum: ſed quaſi demonſtrationem eius adiicit. Hoc enim illud ipſum eſt, à quo ſibi natura metuit:

Iliad. η. *Sed vos in terram cuncti redeatis, aquámq;.*

nimirum ab animæ diſſipatione tali, quæ ei intellectum & ſenſum auferat. quam Epicurus diſperſionem in vacuum & atomos faciens, tanto magis ſpem perpetuitatis exſcindit. ob quam ſpem parum abeſt quin dicere auſim omnes vtriuſq; ſexus homines paratos eſſe Cerbero ſe dilaniandos permittere, & in dolium Danaidum aquam congerere, ea lege vt eſſe detur, neque prorſus aboleantur. Et verò hæc, vt dixi, non admodum multi metuunt, matrū & nutricum opiniones, ac fabuloſa commenta. & rurſum

qui

qui timent, quaſdam initiationes & expiationes putant opitulari, quibus purgati permaneãt apud Manes ludo choreiſq; dediti inter eos, qui lucem, ſpiritũ, ſonúmq; mundum retinent. Vitæ autem priuatio, iuuenes ſenéſq; perturbat. Videmur enim infelici amore torqueri. tamen non facilè aut citra moleſtiam iſthæc audimus

Infra terram abut fulgor, —— vt Euripides loquitur. Et,
Iſthæc eum loquentem, lucidum iubar
Solis perennis exacto liquit die.

ita Epicurei cum immortalitatis opinione iucundiſſimas plerorumque hominum & maximas ſpes tollunt. Quid cenſetis de bonorũ exſpectatione? qui cùm vixerint piè & iuſtè, nihil poſt mortem mali, ſed bona pulcerrima & diuiniſſima ſibi pollicentur. Primò omniũ, ſicvt athletæ non niſi peracto certamine & parta victoria coronanẽ: ſic illi victoriæ viuendo impetratæ præmia bonis poſt vitã dari iudicãtes, mirũ dictu eſt quãtũ huius ſpei gratia ſibi de virtute plaudãt: qua in ſpei copia videre eſt etiã eos qui nunc ob opes & potentiam inſolenter ſe ac impotenter gerunt, melioréſq; ſtultè deſpiciunt, dignas pœnas luere. Deinde nemo vnquam eorum qui veritatis indagationi ac contemplationi fuere dediti, cupiditatem ſuam in hac vita expleuit, per corpus tanquam caliginem aut nubem humida ac perturbata vſus ratione. ſed auis inſtar ſurſum ſpectant, vtpote evolaturi hoc ex corpore in magnum aliquem ſplendidúmque locũ animúmq; à rebus caducis liberatum, facilem expeditúmq; reddunt, philoſophando vtentes pro mortis meditatione. adeò ingens aliquod & verè perfectum bonum exiſtimant eſſe mortem, quòd ab ea veram vitam ſit adepturus animus, qui hæc non rebus ipſis, ſed tanquã ſomniis rerum adficitur. Quòd ſi amici memoria eſt, quod voluit Epicurus, vndiquaq; iucunda: iam hinc intelligi poteſt quãto ſeipſos gaudio ſpolient, imagines & viſa mortuorum ſociorum opinantes ſe accepturos & venaturos, mentis ſenſúſq; inania: cum ipſis autẽ rurſum ſe verè futuros, carúmq; patrem, caram matrem, & vxorem alicvbi probam viſuros ſe non ſperantes, neque animo præcipiẽtes conſuetudinem iſtam & familiaritatem, quam exſpectant qui de animo idem cum Pythagora, Platone, & Homero ſentiunt. Cuius rei ſimilis ſit ipſorum ſententia, Homerus obſcurè ſignificauit, Aeneæ velvt mortui ſpeciem in medium proiiciens prœliantium, poſtea ipſum illum viuum &

Exſpectatio bonorũ poſt mortem.

Intrantem firmo greſſúq;, & robore fretum
Egregio ——

oſtendens ſociis, gaudentibus quòd ſimulacro amoto ipſis præberetur. Nónne igitur nos quoq; ita de Epicureis rectè ſentiemus, ratione demonſtrãte fore vt revera cũ vita functis poſſimus congredi, priſtinámq; amiciciam renouare, eos iudicij inopia amoliri & abiicere non poſſe viſa iſta atque cortices, in quibus lamentando nouiſq; ſe affectibus animi perturbando omne vitæ tempus conterunt. Præterea qui mortem alterius vitæ melioris initium exiſtimant, ij & rebus proſperè fluentibus maiorem capiũt delectationem ob maiorum exſpectationem bonorum: & ſi hîc non planè ex animi ſententia res ſuccedant, non admodum ægrè ferunt: ſed ſpes de bonis mortem ſubſecuturis conceptæ, inexplicabilibus voluptatibus & exſpectationibus præditæ, omnẽ defectũ, omnem offenſionem ex animo eluunt atq; abolent, velvti in via, aut declinatione potiùs breui itineris facilè ac mediocriter obvia quæq; ferente. At quorũ vitæ finis deſtinatus eſt ſenſus omnis amiſſio & diſſolutio, his mors quia nõ adfert mutationẽ malorũ, vtriq; fortunæ moleſta eſt, magis tamen proſperè quàm miſerè viuentibus: his enim amputat ſpẽ felicioris vitæ, illis certũ bonũ ac ſtabile, vitã ſcilicet iucũdã, adimit. Et quẽadmodũ medicamenta nõ cõmoda ſed neceſſaria ſubleuãt quidẽ ægrotos, ſed ſanos lædũt atq; divexãt: ſic Epicuri doctrina neq; adverſa cõflictatis fortuna vitã pollicetur meliorẽ: & quorũ res ſecundæ ſunt, iis finem felicitatis denunciat animi interitum atq; diſſolutionem. prudẽtium autem, ſapienrũ, & bonis vigentium omnino deiicit animi læticiã tranquillam, eos è vita beata ad vitæ amiſſionẽ & in nihilũ revocans. Ceterùm in promtu eſt cogitationẽ de amiſſione bonorũ tãtum adferre doloris, quantũ gaudij exhibent ſpes de bonis preſentibus firmę, eorúmq; fruitio. At enim dicũt cogitationẽ de futura diſſolutione ipſis bonũ ſtabiliſſimũ & ſuauiſſimũ in animo relinquere, quia ſcilicet eximat ſuſpicionem de infinitis & innumeris malis: atq; hoc præſtare doctrinã Epicuri, mortis metũ animæ diſſolutione reprimẽtis. Quod ſi verò ſuauiſſimum eſt liberari exſpectatione malorũ infinitorũ, quõ nõ erit moleſtũ priuari

Animi interitus

spe æternorum bonorum, & supremam amittere felicitatem. Bonum enim vêtris, sed omnibus in vniuersum quæ sunt contra naturam est & alienum, nô esse. & quibus malo mortis vitæ mala auferuntur, ea sensus vacuitatem ita solatij loco habent, ac si subterfugissent. Contrà autem quibus è bonis in nihilum mutatio imminet, eorum video terribilissimum exitum, quo beatitas finietur. nô enim natura sensus amissionem metuit tanquam initium alterius rei alicuius: sed quia præsentium bonorum est abolitio. Etenim quod nihil ad nos pertinere dicitur, ortum ex omnium nostrarum rerum interitu, iam cogitando ad nos pertinet, & sensuum amissio eos, qui iam non sunt, non afficit sanè molestia: afficit profectò eos qui sunt, planè in nihilum eos demergens, nô sub terram aliquò saltem detrudens. Itaque ergo non Cerberus, neque Cocytus infinitum mortis metum reddidit: sed minæ istæ, nos in nihilum iri redactū, vnde ad Esse non datur mutatio aut reditus his qui interierunt. Bis enim non licet nasci: & Epicuri de sententia oportet æuum aboleri. Si enim non esse æuum finit, non esse autem infinitum est & immutabile: iam paratum nobis est æternum malum, priuatio bonorum & sensus nunquam desitura. Et sapientiùs Herodotus, qui Deum inquit dulcedine æternitatis gustata, apparere inuidum suapte natura esse. maximè quidem his qui beati putantur, quibus dulcedo gustum præbens eorum quę amissuri sunt, esca est doloris. Quam enim læticiam, quam perceptionem voluptatis, quam exsultationem non expellat & frangat continenter ad animum áccidens cogitatio, fore vt in infinitum is tanquam vastum in mare effundatur, apud eos qui pulcrum & beatitudinem in voluptate ponunt? Tum si, quæ est Epicuri opinio, plerisque vsu venit vt cum dolore intereant: planè nullam admittit consolationem mortis metus, per mala ad priuationem bonorum ducentis. Præterea non defatigantur Epicurei pugnando & omnes homines cogendo, vt malorum euitationem pro bono ducant, pro malo autem bonorum abolitionem non reputent: interim fatentur, mortem omni spe ac gaudio carere, sed præcisa esse omnia iucunda & bona. quo quidem tempore multa pulcra, magna, diuináque exspectant, qui animos interitus expertes esse sentiunt & immortales, aut qui longas quasdam temporis circuitiones aliàs in terra aliàs in cœlo peragrando conficiant, donec vnà cum mundo dissoluantur, cum Sole & Luna in ignem mente præditum conflagrantes. Huiusmodi campum voluptatū tantarum Epicurus excindit, & iis quæ diuinitus sperantur, (vti docuimus) muneribúsque deorum sublatis, studio cognoscendæ veritatis facultati contemplatrici, actrici cupiditate honorum ademto, naturam in læticiam animi corporis gratia conceptam, nimis hanc angustam, ac ne puram quidem, conijcit atque includit: tanquam si natura maius aliud bonum, quàm est mali fuga, haberet nullum.

Amittendi bonorum metus.

Plutarchi libellus, An rectè dictum sit, Latenter esse viuendum.

AT qui ne is quidem, qui hoc pronūciauit, latére voluit: sed ne lateret hoc dixit, tanquam reliquis subtilius aliquid intelligens: & cohortâdo ad nominis obscuritatem, iniqua ratione gloriam captauit. Ego autem

Odi sapientem, qui ipsus non sapit sibi.

Philoxenum Eryxidis F. & Gnathonem Siculum obsoniorum nimia cupiditate impulsos, narium sordes emungere in patinas solitos ferunt, vt aliis ab edendo deterritis ipsi soli implerentur propositis cibis. Atque sic etiam isti nimio gloriæ studio repleti, gloriam apud alios traducunt tanquam riuales suos, vt ipsi ea absque certamine potiri possint. Qua in re imitantur remiges. vt enim hi ad puppim nauis obversis oculis proram propellunt, nimirum vt ex allisione refluxus ortus lembum vnà incitet: ita qui talia dant præcepta, gloriam ij tanquam aversi sectantur. Quorsum enim attinebat hoc dicere, quid scribere, scriptúmque ad posteros edere, si fallere voluit eos qui tum erant, cùm ne ab olim quidem victuris se vellet ignorari? Verùm ipsa res qui non sit praua, Viue ita vt ignoreris? scilicet viue, vt qui

Ambitio occulta.

qui ſepulcrum recluſeris. An viuere eſt turpe, ita vt omnes ſciamus te viuere? Egò ſanè dicere non verear, Ne ſi malè quidem vixeris, dandam tibi operam eſſe vt lateas. immò enim innoteſce, redi ad ſanitatem, corrige peccatum. Siue virtus tibi adeſt, noli eſſe invtilis: ſiue vitium, noli negligere medicinam. Quin tu potius hoc diſtingue ac defini, cuinã homini iſtud Latére tuũ præcipis. Si enim indocto, prauo, & fatuo, perinde eſt ac ſi febricitantẽ aut inſanientem ex morbo occultare ſe iuberes, ne agnoſceretur à medico, & ſe aliquò in tenebras abiicere vbi lateret vnà cum ſuis morbis. Tu quoque, dicis vitioſo homini, cum vitiis tuis te abde, morbúmq; inſanabilem & peſtilentem perfer, celàq; invidiam vel ſuperſtitionem vel vni palpitationes quaſdam, & tradere te iis qui docere ac ſanare poſſunt caue. At verò priſci ægrotos ſuos in publico proponebant, vt prætereuntium quivis ſi quid vel ipſe eodem morbo cõflictatus, vel ſimiliter laboranti opitulatus medelæ noſſet, id ægrotanti ſignificaret. aiúntq; artem hoc modo experientia adiuuante creuiſſe. Hoc modo etiam vitæ vitia animiq; prauas affectiones expediebat detegere, vt cuivis liceret iis inſpectis & cõſideratis dicere, Iratus es? hoc caue. riualitate vexaris? iſtud facito. amas? ipſe quoq; aliquãdo amaui, ſed reſipui. Nunc dum vitia ſua negant, occultant, velant: penitus ea in ſeſe defigũt.

Vitia non tegenda.

Si verò bonis ſuades vt lateãt, Epaminondam iube bello gerẽdo, Lycurgum legibus ſerendis, Thraſybulum tyrannis occidendis, Pythagoram inſtituendis diſcipulis, Socratem diſputationibus ſuperſedere. Immò tu primum ipſe Epicure, non ſcribe ad amicos in Aſia, non ex Aegypto hoſpitibus te præbe, non ſtipator eſto Lampſacenis ephebis, non libros ad omnes vtriuſq; ſexus homines dimitte ſapientiã oſtentans, neque de ſepultura manda. Quid enim ſibi volunt communes menſæ, quid neceſſariorũ & pulcrorum conventus, quid tot millia verſuũ ſcripta & compoſita laborioſè in Metrodorum, Ariſtobulũ, Chæredemum, vt ne mortui quidẽ ignorari poſſent, ſi obliuione virtutem, ocio artem, ſilentio philoſophiã, oblitteratione felicitatem leges tuæ deſcribunt? Sin è vita, tanquam è conviuio lumen, aufers cognitionem, viuito ſanè occultè, qui omnia è voluptate ad voluptatem facis. Omnino ſi cum Hedea meretrice ſim vitam acturus aut Leontio, & inhoneſti contemtũ deſpuens bonũ in carne & titillationibus quæſiturus: iſta tenebras deſiderẽt ſacra, iſta noctem, his obliuio & ignoratio induci debeant. At ſi quis in naturæ rerũ inveſtigatione deum celebret, Iuſticiã, Providentiam: in morũ doctrina legem, communionem, rempublicã, in rep. honeſtatem, non vtilitatem: cur viuens ignorari velit? an ne quem doceat, ne cuiuſquam ſtudiũ ad virtutem excitet, néve aliis exẽplo ſit? Si Themiſtocles Athenienſibus ignotus fuiſſet, nõ repuliſſent Græci Xerxem: ſi Camillus Romanis, periiſſet Roma: ſi Dioni Plato, non fuiſſet liberata Sicilia. Nimirũ ſic ſentio. ſicvt lumen nõ manifeſtos tantùm nos, ſed & vtiles invicẽ facit: ita noticia non gloriã modò, ſed & agendi materiã virtutibus patari. Epaminondas quidẽ ad quadrageſimũ vſq; annũ obſcurus, nihil profuit Thebanis: poſtmodò cognitus & rebus præfectus, patriã peſſum euntẽ ſeruauit, Græciámq; ſeruitute liberauit, in fama tanquã luce virtutẽ apto tẽpore efficacem præbens.

Namq; æris inſtar quod longo poſt tempore
Vſu refulget attritum, virtus viri
Comperta ſplendet actionibus probis.

vt eſt apud Sophoclem.

ſicvt contrà in ocio deliteſcens ingeniũ viri velvt æruginem ac ſeniũ cõtrahit. Quies enim alta, vitáq; in ocio depoſita, non corpora modò, ſed & animos tabefacit. & ſicvt aquæ latentes ſub vmbra ac non fluentes putreſcunt: ita in vita motuũ experte facultates hominibus inſitę conſeneſcunt & pereunt, cùm quod vtile adfuit, vſurpatum nõ eſt. Non vides, vt nocte appetente & corpora grauis quidam languor invadit, & animas torpor inefficax, & contracta in ſeipſam ratio tanquam obſcurus ignis ob ignauiam & languorem leuiter divulſis agitatur viſis, hoc vnum indicans viuere adhuc hominem?

Ocium.

Verùm vbi Sol oriens velocis ſomnia abegit,

& tanquam in vnum commiſcens convertit & excitauit vnà cum luce omniũ cogitationes: tũc (vt ait Democritus) noua inita die homines mutuis conatibus tanquã condimento quodã refecti, alius aliunde ad res agẽdas ſeſe conferũt. Ac mihi videtur ipſa vita, & quòd homines nati ſumus, ad innoteſcendum nobis diuinitus obtigiſſe. eſt autem quiſq; noſtrum obſcurus & ignotus dum in vniuerſi mole ſeorſim exiguus fertur. cùm autem inter ſe coëunt homines, adepti iam magnitudinem effulgent, clarique

ex obscuris fiunt,& conspicui ex abditis. Non enim noticia via est ad substantiam, vt nonnulli dicunt:sed essentia ad noticiam. Non enim ortus singulas res efficit, sed demonstrat:sicvt neque interitu res in nihilum rediguntur, sed tantùm in obscurum abducuntur. Hinc est quòd maiorum instituto Solem cum Apolline eundem putantes, Delium & Pythium cognominant à manifestando: sicvt adversæ dominum sortis, siue is deus est siue genius, Aden nominant (nos Plutonem): quòd nos cum dissoluimur, abeamus in locum visui inaccessum:& vocant

Somni socordis dominum, cæcæq; noctis.

Existimo autem ipsum quoque hominem veteres phota dixisse, quòd vnicuiq; nostrûm ob cognationem cum lumine (id ipsis est phôs) acris est insitus amor cognoscendi

Lux. & innotescendi. Ipsam verò animam nonnulli philosophorum lumen, suapte natura esse statuunt, cùm aliis vtentes argumentis, tum quòd nullam rem anima magis aversatur quàm ignorantiam,& omnia lucis expertia vitat, tenebrisque turbatur, metuit, ac suspecta habet. ita autẽ ei dulce est lumen, ita desiderabile, vt nihil aliud ipsi iucundum sine eo aut in tenebris velit admittere: sed omnem ei voluptatem, iocum, ac delectationem lux admixta velvti commune condimentum suauem reddat atque gratam. Qui verò seipsum in obscuritatem coniicit, ac se tenebris involuit, vitámq; inanis similem sepulcri facit: is ipsum videtur ortum fastidire, & quod exstiterit iniquè ferre. Iam recepta est hæc sententia, esse quendam locum, vbi pij post mortem degant.

* *His apud inferos per noctem*
* *Solis fulget iubar almi,*
Per prata puniceis rosis
Consita.—
Illis campus floridus patet
Viréntq; frondibus arborum,

fluuiíque quidam lenes & lacrymarum vacui perfluunt. mutuáque se consuetudi-* ne oblectant, commemorandis & explicandis rebus præteritis ac præsentibus. Tertia via est eorum qui impiè & flagitiosè vixerunt, quæ animas in orcum & voraginem detrudit,

Vbi immensas tenebras eructant
Validi nigræ noctis fluuij,

recipientes & ignorantia ac obliuione occultantes eos qui puniuntur. Non enim vultures semper iacentium in terra depascuntur iecur. aut enim igni id aut putredine absumtum est: neque ponderum moles gestandorum fatigant atque conficiunt corpora pœnas luentium:

Odyss. λ, 218. *Non etenim fibris sunt cincta ve carnibus ossa:*

neque reliquiæ sunt corporum post mortem, quæ cruciatus sustinere possint. Sed re vera vnicum eos qui malè vixerunt manet supplicium, obscuritas & ignoratio,& abolitio in nihilum redigens, ac obliuione in fluuium illum illætabilem abripiens, ínq; abyssum demergens, & in vastissimum mare, invtilitate & ocio, ignorationéq; & obscuritate omnia involuens.

PLVTARCHI,

An vitiositas ad infelicitatem sufficiat.

* *sustinet*
Muliebri dote corpus venditum gerens,

vt est apud Euripidem: sed pauca manifestata sunt & instabilia. huic autem non multum per cinerem, sed per regium incedenti rogũ atq; ambvsto, anhelitus pleno & me-* tus,& sudoris transmarini, diuitias ea apponens Tantalicas, ob occupationem frui nõ valenti. Etenim Sicyonius ille equos alens, bono vsus consilio equam Agamemnoni velocem cursu dono dedit,

Vnà

Vnà ventosum ne miles ad Ilion iret, Iliad. γ, 295.

sed domi manens oblectaretur, in amplas diuitias & ocium molestiæ expers se reclinans. At qui nunc citra molestiam viuere, & rebus agendis dediti videntur, nemine vocante vltrò se præcipites devoluunt in aulas, comitatus, excubiásq; laboriosas, vt equū aliquem, scortum, aut aliud quippiam istarum quæ beare putantur rerum consequantur.

Est & cui laniata genas sit in ædibus vxor, Iliad. ϐ, 700.
Et domus imperfecta:—— cùm ipse interim trahatur & oberret inter alios, sperans ac contumelias tolerans. Quod si adipiscatur eorum quæ desiderabat aliquid, circumagitatus, & oborta ad ludum fortunæ vertigine, discessum quærit, & beatos prædicat eos qui obscuri vitam securam agunt. At hi contrà eum supra ipsos situm suspicientes, felicem deputant. Sic vitiositas afficit homines, omnia in se habens ad infelicitatem fabricandam posita, neq; instrumentorum egens, neq; famulorum. Alij verò tyranni operam dantes vt quos puniunt miseros faciant, carnifices alunt & tortores, & cauteria ac cuneos bruto animo fabricantur. Prauitas absque vllo apparatu, simul atq; animum attigit, adfligit atq; deiicit, implet dolore, lamentis, mœsticia, pœnitentia hominem. Indicium hoc certum est. Multi tacent dum secantur: tolerant flagrorum ictus: cuneis adactis torti à dominis aut tyrannis, vocem emittunt nullam: quandoquidem animus conniuens vehementiam affectionis tanquam manu iniecta comprimit atq; cohibet. Excandescentiæ autem nunquam quietem imposueris, aut luctui silentium, aut metuenti vt subsistat persuaseris, aut ob pœnitentiam ęgro ne vociferet, néve in crines involet suos, aut femur pulset. Adeò vitium & igne est et ferro violētius. Ciuitates quando locatione templorum aut colossorum proscribunt, artifices audiunt de conducendo opere certantes, rationésq; & exempla adferētes. eum deinde deligūt, qui minori sumtu opus videtur confecturus & melius & celeriùs. Finge nos quoque publicè proposito scripto inuitare, qui nauare velint mercede cōducti operam ad vitā hominis miseram efficiendum. venire dicatum suam operam fortunam & vitiositatē, inter se contendentes. Fortunam adferre abundantiam omnis generis instrumentorū, quibus vita misera & miseranda possit effici. puta latrocinia, bella, tyrannorum homicidia, tēpestates marinas, fulmen de cœlo immissum: tum cicutas, gladios, calumniatorū conductas copias, febrium incendia, compedes, carcerum circumventionem. quanq; pleraq; horum prauitati potiùs debentur quàm fortunę. sed sint omnia fortunę. Vitiositatē porrò nudā adstare, neq; adversus hominē vlla re externa indigentē: & è fortuna quærere: Fortuna, quo pacto miserū efficies hominem? Minaris paupertatē? deridet te Metrocles: q hyeme inter oues, ęstate in vestibulis templorū dormiēs, provocat ad cer tamen de felicitate Persarum regē Babylóne hyemantē, & æstiuo tēpore in Media degentē. Seruitutē, vincula, venditionē inducis? spernit te Diogenes, qui cùm à prædonibus venderet, præconis voce proclamauit, Ecquis emere vult dominum? Venenatum tēperas poculū? nónne & Socrati id prębibisti? ille tamē placido sedatóq; animo, nihil territus, & neq; colore neq; vultu mutato, admodū facilè ebibit. mortui verò beatitatē laudauerunt viuentes, vt ne apud inferos quidem ab ijs forte diuisura futuri. Sane Igne tuū Decius Romanorū imperator antevertit, q tēpore exstructo in medio exercituū rogo, ex voto sese, p patrię principatu Saturno immolauit. & apud Indos castę maritorúmq; amātes vxores de igni litigāt atq; certāt: victricē, qa cū mortuo marito cōburit, reliquę vt felicē laudib. vehūt atq; decantāt. ac q sapientes ibi sunt, nullus eorū dignus admiratione, nullus beatus habet, nisi viuus etiamnū, & animo ac corpore valēs, animā à corpore igni discernat, purúsq; à carne discedat eluta mortalitate. At. n. è magnis opibus, domo splēdida, victu magnifico ad lacernā, perā, & quotidiani cibi emēdicationē redi ges? hæc verò beatitatis principia Diogeni, libertatis gloriæq; Crateti fuerūt. Inquies, in crucē te suffigā, aut ad palum. atqui Theodori nihil interest, humine an sublimè putrescat. sepultura isthæc Scythis beata putat. canes Hyrcanorum, Bactrianorum volucres cadauera præscripto legū vorant, vbi feliciter vitā finiuerūt. Quos ergo ista faciūt miseros? eos qui molles sunt & parum habent rationis, malè educatos, nō exercitatos, qui opiniones à teneris conceptas vnguiculis seruant. Proinde non fortuna infelicitatem pficit, nisi prauitate vtat adiutrice. Sicvt. n. ossa findunt filo, postq; sunt aceto & cinere perhumectata: ac sicvt ebur Zytho emollitum atq; laxatum flectūt, inq; varias formas fingunt, cùm id fieri aliàs non possit. sic fortuna qd à sese malè affectū, mollitúmq;

est vitiis, superveniens vulnerat atque perforat. Et quemadmodum * nulli noxius, neque lædens tangentes & gestantes, si duntaxat vulneratus aliquis inferatur, statim eum interficit affectionis quendam defluxum in se recipientem. ita cuius animus à fortuna sit subvertendus, eum intra corpus suum oportet peculiare vulnus malúmque habere aliquod: foris accidentia quod miseranda & lamentabilia redigat. Est ne vitiositas etiam talis, vt ad inferendam miseriam fortunæ requirat opem? Nequaquam. Non asperũ ac tempestuosum excitat prauitas mare, non deserto imminentes montium radices occupat ac cingit latronum insidiis, non agris frugiferis nubes grandinem ciaculantes immittit, non Melitum, Anytum, aut Callixenum subornat sycophantam, non repulsam præturæ conficit, vt miseros faciat. sed percellit diuites, rebus abvndantes, hæreditatẽ adeuntes: terra maríque subit & inhæret, cupiditatibus colliquans, iris incendens, superstitionibus conficiens, vultum mutans.

PLVTARCHI
Libellus de Amore prolis.

QVOD ad peregrinos iudices Græci appellauerunt aliquando, & in alieno foro litigauerunt, id initiò hinc excogitatum fuit, quòd alij de aliorum iustitia diffidentes, eam vt rem necessariam & apud ipsos non exsistentem aliunde petendam sunt opinati. Nónne eodem modo philosophi etiam de quæstionibus quibusdam propter mutuas invicem dissensiones ad naturam brutorum animalium, tanquam ciuitatem alienam, provocauerunt, eorúmque affectionibus et ingeniis, vtpote integris & nullo alloquio, nullo dono corruptis, iudicium permiserunt? Aut hoc quoque commune est humanæ vitiositatis crimen, quòd de maximis & adprimè necessariis rebus dissentientes, apud equos, canes, & aues quærimus, quomodo nobis matrimonia contrahenda, proles procreanda & educanda sit: ac quasi nihil in nostra natura sit proditum, brutorum mores & affectus appellamus: hócque adversus vitam nostram testimonij dicimus, multa in ea contra naturam agi atque vsurpari, statim ab initio & primis in rebus confusione ac perturbatione insinuatẽ. Nam in brutis quidem proprietates suas natura sinceras simplicésque conseruat. inter homines ratio & cõsuetudo eas, sicvt oleum solent seplasiarij, multis permiscens opinionibus ac iudiciis adscititiis, non patitur simplices manere, sed multipliciter variat. Neque est quod miremur bruta magis quàm ratione prędita sequi naturam: nam in eo bruta etiam superantẽ à plantis. hæ enim neque imaginandi vi, neque appetitu præditæ qui naturam aliò avertere, tanquam vinculo constricta manent ac tenentur, vnicúmque semper natura ductum sequuntur. Brutis rationis mansuetudo, subtilitas, & libertatis studium non admodum sunt insita: incitationes tamen & cupiditates rationis expertes habent, quibus vsa eva gantur: plerunque tamen non longè efferuntur, sed in natura tanquã anchora subsistunt. Sicvt itaque asinum habena & fræno dominus dirigit: sic & in homine ratio, penes quã principatus est, modò has modò alias inveniens digressiones ac diverticula, nullũ con spicuum aut evidens relinquit naturæ vestigium. Initiò in brutis considera, quàm sint omnia naturæ accommodata. Primùm non exspectant dum leges contra cœlibatum aut seriùs matrimonium ineuntes ferantur, vt Lycurgi & Solonis ciues. neque metuunt ignominias prole carentibus propositas, aut honores trium liberûm: sicvt Romanorum multi vxores ducunt & liberis operam dant, non vt hæredes, sed vt ius adeundæ hæreditatis habeant. Deinde miscetur mas feminæ, non omni tempore: quia non voluptas ei, sed procreatio est finis propositus. Itaque verno anni tempore, cùm auræ spirant genitabiles, & temperie prægnantibus commodæ, coit cum mare femina mansueta & desiderabilis, suaui corporis odore, & peculiari corporis ornatu exsultans, rore & pura herba impleta. ac vbi se concepisse sentit, modestè abit, & ea prospicit quæ ad fetum perferendum edendúmque pertinent. Quæ agant, dignè dici nequit. in omnibus quidẽ amor prolis est manifestus, in providendo, in tolerando, in continentia. Cæterùm nos apem sapientem vocamus, ac celebramus

Mel flauum meditantem: adulantes ei ob dulcedinem nos titillantem. reliquorum animalium sapientiam & artem, quam adhibent

Coniugia brutorum.

partui

partui & educationi, negligimus. Occurrit primo loco alcyon, quæ postquam concepit, nidum componit è spinis marinæ acus. quas inter se complicans atq; conserens, formam circumfractam, qualis est retis piscatorij, & prælongam struit, concinnéq; densa serie spinis inter se accuratè cōtextis, opus illuuiei vndarum supponit, vt paulatim percussum atq; stipatum textum, solidam nanciscat superficiem. ita autem duratur, vt vix diuidi lapide aut ferro possit. & quod est mirabilius, orificium nidi ea proportione ad modum & magnitudinem alcyonis effingitur, vt nullum neq; maius intrare neq; minus animal possit, ac (vt nonnulli tradūt) ne mare quidem aut rem vllam minimam admittat. Maximè autem feles viuum edunt partum, qui catulos in se continent, eosq; sinunt foras prodire ac pasci, deinde rursum intra viscera recipiunt dormituros. Vrsa, animal quo neq; deformius est aliud, neque morosius, informes artubúsq; carentes catulos parit. lingua autem tanquam instrumento format membra: vt nō solùm pàrere, sed etiam fabricari videatur fetum. At Homericus leo ille: — *Alcyones.* — *Feles.* — *Vrsa.*

Cui venatores, catulos dum ducit, in alta

Occurrunt sylua, frendens, & robore fretus

Omne supercilium tectis demittit ocellis. — *Iliad.ρ,135.*

nónne tibi videtur similis esse meditanti cum venatoribus de catulis paciscí? in vniuersum enim amor prolis animalia audacia redigit timida, & de segnibus industria, ac de gulosis parca. Sic Homerica illa auis pullis tradit

Escæ quidquid habet, malè sit sibi quamlibet ipsi. — *Iliad.ι,324.*

sua enim ipsius fame pullos alit, cibúmq; iam ventri appropinquantem abstinet & ore premit ne imprudens deglutiat. Apud eundem Poëtam,

Vt cum pro teneris catulis canis anxia latrat

Ignoto accedente viro, pugnáq; parat se: — *Odyss.υ, initio.*

metum pro catulis quasi secundam iram concipit. Perdices quando vnà cum pullis exagitantur, eos prævolare sinunt ac fugere, idq; machinantur in propinquo voluentes se ac post pullos relictę, vt aucupes ipsas captent: deinde paulatim cursu provectę, rursum spe capiendi aucupem lactant, donec ita parta pullis suo periculo securitate longiùs producant persequentem. Gallinas autem quotidie ante oculos habemus, ac cernimus quo modo pullos suos foueant, alios passas sub alas recipientes, aliis tergum conscendendum & vndiquaque aditum præbentes, simúlque blandam & gaudij indicem vocem edentes. eædem canes & angues fugiunt, cùm sibi metuunt: cùm verò pullis timent, defendunt, & vltra quàm vires patiantur iis propulsandis certant. Enimverò huiusmodi affectiones opinabimur istis animalibus ingenerasse naturam, de gallinarum, canum, vrsarum propagatione solicitam: non nobis hoc modo pudorem voluisse incutere? nimirum reputantes, ista naturam sequentibus exemplorum loco esse: duris autem suam exprobrare inhumanitatē, propter quos sola hominis incusatur natura, quòd amorem gratuitum non ferat, neq; nisi vtilitatis causa diligere nôrit. In admiratione enim est is, qui in theatris pronunciauit; — *Perdices.* — *Gallinæ.*

Mercedis ergò namq; hominem homo diligit.

Epicurus censet hoc pacto à parentibus liberos, & à liberis parentes amari. Quòd si sermonis intelligentia brutis concederetur, & coactis in theatrum commune equis, bobus, canibus, volucribus, mutato carmine pronunciaret aliquis, neq; à canibus catulos mercedis gratia, neq; ab equis equuleos, neq; ab auibus pullos, sed gratis & naturæ impulsu diligi: omnium brutorum affectionibus hoc vtrectè ac verè dictum approbaretur. Turpe enim, proh Iupiter, fuerit, bestiarum procreationes, partus, dolores in partu, educationes gratis esse & à natura: homines verò fenus, mercedem, arrabones istarum rerum causa exigere. Sed neq; verum hoc est, neq; dignum creditu. Natura enim sicvt in plantis syluestribus, vt labruscis, caprificis, oleastris principia fructuum mitiumi cruda & imperfecta gignit: ita brutis quoque amorem fetus inseuit imperfectum & non pertinentem ad iustitiam, neque vltra vtilitatem sese proferentem. homini verò, quem protulit vt animal esset ratione præditum ac ciuile, iustitiámque, leges, & deum coleret, vrbésque conderet & amicè cum aliis viueret: semina quoque harum rerum præclara, pulcra, & fecunda inseruit, amorem scilicet prolis: secuta in hoc prima principia, quæ in ipsa corporis insunt constructione. Etenim natura, cùm omnibus in rebus accuratam artificiosamque adhibeat diligentiam, nihilque mancum aut — *Homines à natura esse amantes prolis.*

superuacaneũ admittat, et (vt ait Erasistratus) nihil habeat ociosum aut friuolum: nulla oratione satis explicari potest, qua industria confecerit ea quæ ad humani generis procreationem attinent. Ac fuerit fortasse non satis decorum nimis subtiliter ea persequi, quorum vocabula parum honestè proferuntur, sed occultantur: vt intelligi possit quæ sit & quàm apta constitutio eorum membrorum, quæ gignendo, fouendo, in lucem edendo & enutriendo homini natura destinauit. Sola lactis confectio ac dispensatio sufficit ad demonstrandam naturæ prouidentiam atq; industriam. Quãtum enim sanguinis in mulieribus supra necessarios vsus abundat, atq; ob languorem exiguitatémq; spiritus in superficie vagans molestia adficit: id reliquo tempore solet menstruis dierum circuitionibus, natura ad hoc canales & meatus aperiente, effundi, & cùm reliquum corpus leuare ac purgare, tum vterum tanquam aruum aratro & semini concipiendo aptum auidúmq; tempestiuè reddere. Verùm postquam genitale semen complexus est vterus, actis iam radicibus: (primùm enim in vtero vmbilicus nascitur, vt ait Democritus, tanquam anchora qua fetus nitatur contra fluctuationes, & tanquam retinaculum aut pedamentum conceptæ sobolis) ibi tum menstruæ illos purgationi aptos meatus natura occludit, sanguinémq; vagum arripiens, eo alimenti loco vtitur, fetúmque humectat eo, qui iam cogitur & fingitur, donec iusto dierum numero in vtero exacto auctus, alium locum is, aliúmq; victum requirat. Exinde natura quouis solertior colono sanguinem ad alios identidem deriuans vsus, paratos habet quasi subterraneos fontes quosdam, qui laticem affluentem recipiant. & quidem recipiant non ociosè aut sine affectione aliqua, sed spiritus leni calore muliebriq; mollicie excoquãt, læuigent ac mutent. Hoc enim modo vbera internè sunt affecta atque temperata. Lac autem ex iis non per tubulos confertim effunditur. sed in carnem scaturiginum plenam ac sensim exilibus meatibus peruiam desinentia vbera, infantis ori tactu suaue & lene penu præbent. Verùm enimverò hæc tot tantáq; ad procreationem instrumenta, tot apparatus, tantum studium, tantáq; prouidentia nihil erant profutura, nisi parientibus natura amorem procurationémq; fetus sui ingenerasset.

Iliad.ι,446.

Quando nil spirat, terra neq; repit in alma
Tam miserum, quàm sunt homines. ——

id quod de infante recèns nato dictum, minimè fallit. Nihil enim est ita imperfectum, inops, nudum, informe, spurcum, vt homo à partu statim conspectus. cui soli ferè ne exitum quidem in lucem mundum natura concessit: sed sanguine inquinatus, tabóq; oppletus, & occiso magis quàm nato similis, à nemine tangi, tolli, suauiari, ac amplexu foueri potest, nisi natura insitum gerente amorem. Itaq; aliis quidem animalibus infra ventrem vbera in mammas desinunt: mulieri supernè ad pectus nascuntur, vt in promtu sit osculari, amplectiq; & fouere infantem. nimirum quia pariendi & alendi finis est non necessitas sed amor. Refer. n. sermonẽ ad prisca tẽpora. quæ primæ pepererunt, qui primi natum infantẽ viderũt, his neq; lex vlla necessitatẽ alendæ prolis imponebat, neq; exspectatio gratiæ iubebat infantibus alimẽta tanquã fenore locare. Quinimmò infensæ potius proli, & memores acceptorum maleficiorum erant alioqui futuræ: vtpote tantis periculis, laboribus, doloribúsq; exhaustis.

Iliad.λ,269.

Vt cum parturiens mulier penetrante sagitta
Fixa gemit, duris quam partibus Eilethya
Quæ præsunt natæ iaciunt Iunonis acerbam,
Et sæuos partu cumulant vrgente dolores.

Hæc mulieres aiunt non ab Homero scripta fuisse, sed ab aliqua Homeride, quæ peperisset, aut etiamnum páreret, mixtionémq; doloris simul acerbi atq; acuti in visceribus sentiret. Verùm insitus à natura amor parientem flectit atq; ducit. Etiamnum calida doloribus, ac cruciatibus concussa & tremebunda, infantem non præterit neq; fugit, sed ad eum se conuertit, arridet, tollit, osculatur: nullam sanè percipiens dulcedinem, nullã vtilitatem, sed laboriosè ac ærumnosè

Ad hoc paratu excipiens cunabulis
Fouet, refrigerátq;, identidem nouum
Cumulans labore laborem, nocturnúmq; opus
Mutans diurno. ——

Qui vitem æquinoctio verno serit, vuas ex ea legit autumnali. occidentibus Pleiadib. q triticũ seminat, metit sub ortũ earũ. Boues, equi, alites, iam vsibus paratos edũt fetus.

Hominis educatio laboriosa est, incrementum tardum, virtus ita in longinquo sita, vt plerique parentes prius ex hac vita decedant, quàm filij virtutem suam demōstrent. Non vidit Salaminiam Themistoclis victoriam Neocles, neque Cimonis res ad Eurymedontem gestas Miltiades, non audiuit Periclem concionantem Xanthippus, neque Platonem philosophantem Aristo. neque Euripidis & Sophoclis victorias patres eorum cognouerunt. Balbutientes eos, & litteras in syllabas cogentes audiuerunt: comesationes, potationes, amores, aliáque id genus filiorum delicta videre patribus cōtingit. adeò vt illa duntaxat Eueni inscriptio memoretur ac laudetur:

Per tempus patri est filius omne dolor.

Et tamen finem non faciunt filios educandi: ij maximè, quibus nihil opus est filiis. ridiculum est enim opinari diuites natis ipsis liberis rem sacram facere & gaudere, quia habeant alimenta præbituros & sepulturam curaturos. Nisi me hercle hæredum inopia liberos alunt: scilicet quia non licet invenire qui aliena accipere velit. Arena, puluis, & pennæ auium varias voces edentium tanto non sunt numero, quantus est hæreditates ambientium. Danaus filiarum L fuit pater. qui si prole caruisset, vel plures habuisset hęredes. Tum diuersa est ratio. Filij enim gratiam hanc ob causam non habent, neque colunt ac venerantur eo nomine: sed vt rem debitam, hæreditatem exspectant. At alienorum circa liberis carentem voces audiuntur, similes comicis istis:

Impone, sorbe, deuora, habet triobolum.

Iam quod Euripides dixit,

Hominibus amicos conciliat pecunia,
Rebúsque plurimum in mortalium potest:

non est simpliciter verum, sed de iis quibus nulli sunt liberi. His pecuniam diuites dant mutuam, hos principes colunt, his solis oratores gratis patrocinantur:

Multum potest hæredem habens incognitum
Diues. ——

itaque ergo multos qui amicorum magnum haberent numerum, & à multis honorarentur, vnica nata proles amicis potentiaque exuit. Ita ne ad potentiam quidem liberi conducunt: sed naturæ tota est vis, non minùs apud homines, quàm apud bestias. obscurātur enim & hęc & multa alia à vitiis: sicvt cum sylua hortensibus seminibus consita floret. An hoc dicemus, ne seipsum quidem diligere hominem? quia multi seipsos iugulāt aut præcipites dant, & Oedipus sibi

Oculos domo funesta auersos eruit:

& Hegesias sua disputatione multos auditorum permouit vt mortem sibi consciscerent.

Multæ sunt species rerum fatalium.

Verùm & hæc & ista, morbi sunt, affectionésque animi à sua desciscentis natura. & homines ipsi hæc contra se dicunt testimonium. Si enim porca aut canis à se editum fetum dilaniauerit, animum abiiciunt, perturbantur, ac diis pro auerruncanda calamitate sacrificant, rémque pro ostento habent: quia sentiunt à natura animalibus omnibus datum vt ament suos fetus & enutriant, non vt interficiant. Enimverò sicvt in metallis aurum quanquam multa terra permixtum atque tectum, tamen enitet: sic natura etiam in vitiosis factis atque affectibus amorem prolis declarat. Pauperes enim non alunt liberos, metuentes ne iusto deteriùs educati, seruiles, & rudes culturæ, omniúmque bonorum inopes fiant. nam paupertatem, quam vltimum malorum censent, tanquam grauem & magnum morbum, non sustinent suæ proli tradere.

PLVTARCHI

De Iside & Osiride liber.

VI sapiunt, ô Clea, iis omnia bona sunt à diis immortalibus petenda. maximè autem cognitionem deorum pro captu humanæ naturę consectantes, ab ipsis petimus nobis eam concedi: quia neq; maius homo accipere, neque dignius dare munus homini deus potest veritate. Reliqua quippe non sibi propria & peculiaria deus homini largitur, possidens ea atq; vsurpans tantùm. Neq; enim argentum & aurum deo beatitatem, neq; tonitru et fulmen vim parat: sed sciētia & prudentia istas laudes consequitur. Ac omnium quæ dixit Homerus, hoc est ab eo præclarissimè pronunciatum:

Iliad.ε,354 *Est ambobus idem sanè genus, & patria vna.*
Sed Iupiter natu prior exstat, pluráq; nouit:

maiestate Iouis imperium anteire dicens, quod sciētia & sapientia esset antiquius. Existimo etiam æternæ vitæ, quam deus occupauit, beatitatem in eo esse, quòd cognitiones vi præterita non dimittit. alioqui cognitione & intelligentia rerū sublatis, immortalitatem non esse vitam sed tempus. Est ergo diuinitatis appetitus, veritatis, maximè de natura deorum, indagatio, tanquam recuperationem sacrorū vsurpans inquisitionem ac perceptionem: & res quavis castimonia, quavis æditui munere sanctior. non leuiter eadem grata isti deæ, quam tu colis eximiè sapientem & rerum cognitioni deditam: & ipso e nomine intelligitur, nulli alij numini magis convenire scientiam atq; cognitionē. Græca enim Isis vox est, à scientia demanans. & huius deæ inimicus Typhō, à fastu (qui typhos Græcis dicit̃) nomen habet, quòd inscitia & erroribus inflatus, discerpat aboleatq; sacram doctrinam, quam dea colligit, cōponit, traditq; diuinitati cōparandæ initiantis. quos ea temperanti continenter victus rationi, & abstinentiæ multorum ciborum ac rei Venereæ adsuefactos, qua libido & voluptatum appetentia reprimuntur, sacra in tēplis luxus expertia & austera obire condocefacit. quorū finis est, primi, rerum domini, ac sola mēte percipiēdi cognitio dei: quē dea apud se quærere iubet, secū degentē. Ipsum quoq; fani nomen palam pollicetur cognitionem & scientiā Entis. appellat̃ enim Isium, vt cum ratione & sanctè adeamus sacra deę, cognituri Ens. Ad hæc Isidem multi Mercurio, multi Prometheo natā perhibēt: quorū hūc sapiētię & providentię, illum grāmaticę & musicę invētorē esse cēsent. Itaq; Hermopoli etiā Musarū priorē Isidis & Iusticiæ nominibus afficiūt, quòd sit (vt diximus) sapiētia, résq; diuinas demonstret iis q re vera ac ritè à sacris gerendis sacróq; vestitu Hieraphori & Hierastoli nominantur. hi autem sunt qui sacrā de diis doctrinā omni à superstitione & curiositate purā in animo suo, tanq; in cista, gestāt atq; cōtinent: fugiúntq; atra & vmbrosa, manifesta aūt & splendidā de deo sententiā monstrātia amplectunt̃. Quod ipsum veste quoq; sacra innuitur. Itaq; mortui Isiaci hac ornātur, quod signum est eò istos abire, nulla alia re quàm doctrina instructos. Non .n. ô Clea, philosophū barba & palliū, neq; Isiacū lini gestatio aut rasura faciūt. sed Isiacus is verè est, q quæ ostendunt̃ & agunt̃ de diis istis, ritè cōparat cū rebus, & veritatē philosophica inquisitione indagat. Vulgo enim etiā vsitatissima ista atq; minima sunt incognita, cur capillos ponāt sacerdotes, cur lineas gerāt vestes. quidā ne curāt quicq; his de rebus cognoscere: alij lanis eos vt et carnibus ouiū religionis gratia putāt abstinere, radi capita ob luctū, linū gerere ob colorem quem flos lini habet similem nitori ætheris mundum ambientis. Vera autem horū omnium causa est, quod purum tāgi à non puro nefas est, vt ait Plato. atqui nullum excrementum alimenti, nullum reiectaneum castum purúmve est. cęterùm ex excrementis nascuntur lanæ, villi, crines, vngues, atq; germinant. ridiculum veró fuisset, Isiacos, vbi castimoniæ gratia suos posuissent capillos, raso æqualiter toto corpore, amiciri pecorum lanis & eas gestare. Quod autem Hesiodus præcipit:

Rasuræ capitis & linearum vestium vsus causa.

Operibus 741. *Nunquam à quinque fronde inter conuiuia diuûm*
A viridi siccum cures abscindere ferro.

docere eum est intelligendum, debere nos rem diuinam obire, iam antè vnguibus desectis aliisq; id genus rebus procuratis, non in ipsis sacrificiis adhibere purgationem & exerc-

excrementorum remotionem. Linum porrò è terra nascitur immortali, & fructũ fert esui aptum, vestem exhibet tenuem ac puram, quæ gerentem non grauat, & est apta omnibus anni temporibus, miniméq; pediculos gignit, vt aiunt. de quo alia est disputatio. Sacerdotes autem ita abhorrent ab excrementorum natura, vt nõ legumina modò pleraq; aversentur, & carnes ouillas ac suillas, quæ multum supervacanei gignunt: sed salem quoq; cibis detrahant quo tempore sanctè ac purè viuunt. cùm aliis hoc de causis,

Sal.

tum quòd sal appetitu exacuendo magis bibulos & voraciores reddit. stultum est enim salem propterea pro immundo haberi, quòd, vt Aristagoras ait, dum is cogitur, multa animalcula deprænhensa ei immoriãtur. Dicuntur etiam Apin peculiari è puteo potare, & à Nilo eum omnibus modis arcere. non quòd pollutã Nili aquam propter crocodilum censeant, vt visum quibusdam: cum nihil in maiore sit Aegyptiis honore atq; Nilus. sed quia eius aqua pota credit̃ pinguedinem carnisq; magnum efficere incrementum. non volunt autem Apin pinguem esse & multa carne obesum, vt ne seipsos quidem: sed animis volunt leuia atq; gracilia circũdata esse corpora, ne diuina pars a mortali prematur atq; adfligatur. Iam vinum ij, qui Heliopoli Solem colunt sacris,

Vinum.

nullum prorsus in templum inferunt: quòd non conveniat interdiu bibere, domino & rege inspiciente. reliqui vino vtuntur, sed modico admodũ: habéntq; multos ritus quos purè castéq; obeunt, vini expertes, vbi philosophãdo, rebus sacrisq; docendis ac discẽdis tempus exigit̃. Reges quoq; ex sacrarum præscripto litterarũ certa mensura vinum bibebant, vt scribit Hecatęus, q̃a & ipsi essent sacerdotes. Bibere cepit Psammenichus, cùm neq; bibissent antè, neq; diis libassent vinum, nõ id gratum diis rati, sed sanguinem eorum qui aliquando bellum diis intulissent: ex quorum cadaueribus terræ permixtis putant vites esse ortas. itaq; etiam ebrietas insanos facit & abalienat mẽtem, impletis hominibus sanguine suorum maiorum. Atq; hęc Eudoxus secundo Circuitionis libro à sacerdotibus ita narrari scribit. Piscibus aũt marinis non omnes omnibus, sed quibusdam abstinent: vt Oxyrynchitæ hamo captis. quia enim oxyrynchũ piscem sic ab acuto dictum rostro venerantur, metuunt ne hamus aliquando ab oxyryncho tactus polluat̃. Syenitę etiam phagrum cauent, videntr enim vnà cum Nilo apparere, eiúsq; exoptatum incrementum conspectus ipse nunciare. Sacerdotes omnibus abstinent piscibus. Primi autem mensis nono die, cùm reliquorum Aegyptiorum vnusquisque ante fores domus suæ assum piscem edat: sacerdotes non gustant, sed ante ianuam ædium combvrunt pisces. Cuius rei duæ sunt rationes. sacra altera & subtilis, quam infrà adducam, concinentem iis quæ de Osiride & Typhone piè philosophamur. Altera manifesta est & in promtu, piscem cibi genus esse non necessarium sed supervacaneum. & suffragat̃ Homero, qui neq; Phæaces istos delicatos, neq; Ithacenses insulares piscibus vti scripserit, ac ne socios q̃dem Vlissis in mari támq; longa nauigatione priùs quàm extrema adegit eò inopia.

Piscis qualis cibus.

Planè aũt mare ab igni cẽsent factum, exclusum finibus elementorum: quòd neq; mundi pars sit, neq; elementum, sed alienum excrementum, corruptum & morbosum.

Mare.

Etenim in sacrificia nihil est insertũ ratione carens, aut fabulosum, aut à superstitione profectũ, vt nonnulli censent. sed alia morales habent vtiléisq; causas, alia historicæ aut è natura rerũ repetitæ elegantiæ non sunt inania. Quale est de cæpa. incidisse enim in fluuium ac periisse Dictyn Isidis alumnũ dum cæpas captat, extremè est absurdum.

Cepa.

Sed sacerdotes aversantur cæpam & cauẽt, quia sola hæc planta Luna decrescente vigere & augescere solet. & cæpæ vsus neque castimoniam exercentibus commodus est, neq; dies festos celebrantibus: alteris quia sitim creat, alteris quia lacrymas elicit. Suem quoq; alienum à sacris animal censent.

Sus.

quòd maximè coẽat Luna decrescente, & lac eius bibentiũ corpora lepram asperámq; scabiem efferant. Quod autem semel in plenilunio suem mactantes comedunt, rationémq; hãc reddunt, Typhonẽ cùm plena Luna suem persequeret̃ reperisse ligneã arcã, in qua Osiridis corpus iacebat, idq; disiecisse: id nõ omnes probant, sed, vt & alia multa, non rectè inauditã rem existimant. Enimverò priscos aiũt ita luxuriã, ꝓdigalitatem, ac deliciarũ studiũ traduxisse, vt columnã quoq; ꝓhibitũ sit Thebis in tẽplo positam fuisse, in qua diræ imprecationes inscriptæ fuerint in Manim regem, qui primus Aegyptios à tenui, & opum pecuniæq; non indigẽte victus ratione deduxisset.

Frugalitas.

Dicitur etiam Technatis Bocchorem qui filium habuit, cùm expeditionem in Arabes faceret, & impedimenta morarent̃, obvio cibo suauiter vsus, super toro somnum cepisse profundum. eáq; re inductum, Manin fuisse exsecratũ, ac approbantibus sacerdotibus

exsecrationem eam in columna incisam posuisse. Reges porrò aut è sacerdotibus, aut è bellicosis legebantur: cùm hæc gens ob virtutem, illa ob sapientiam in honore & autoritate esset. Qui autem è bellicosis creabatur rex, statim se sacerdotibus dabat, ac philosophiæ fiebat particeps, pleraq; fabulis occultantis ac sermonibus obscura veritatis indicia & argumenta habentibus. quod sanè ipsi declarãt, ante templa Sphinges plerunq; collocantes: quo innuunt, suam rerum sacrarum doctrinam constare perplexa & sub involucris latente sapientia. Quod Sai est Mineruę, quam eandem cum Iside arbitrãtur, fanum, hanc habebat inscriptionem: Ego sum omne quod exstitit, est, & erit: meúmq; peplum nemo adhuc mortalium detexit.

Philosophia Aegyptiorum.

Porrò cum pleriq; existiment peculiare apud Aegyptios nomen Iouis esse Amûn, quod nos producto vocabulo Ammonem dicimus: Manethos Sebennita ea voce occultatum & occultationem iudicat significari: Hecatæus autem Abderita hoc verbo invicem vti Aegyptios ait cum alter alterum vocat. esse enim vocem invocatiuam: & cùm principem deum eundem cum Vniuerso putent, vtpote obscurum & absconditum, vocari ab iis & orari Amûn dicentibus, vt prodat se ac conspiciendum præbeat.

Iupiter Amûn & Ammon.

Talis ergo fuit Aegyptiorum accuratio in contemplatione rerum diuinarum. Testimonium perhibent etiam Græcorum sapientissimi, Solon, Thales, Plato, Eudoxus, Pythagoras, & quorundam opinione etiám Lycurgus: qui in Aegyptum venerunt, & cum sacerdotibus versati sunt. & ab Eudoxo quidē Chonuphin Memphitam fuisse auditum aiũt, à Solone Sonchiten Saitam, à Pythagora Oenuphin Heliopolitam. Pythagoras autem maximè, vt apparet, in admiratione habitus admiratúsq; sacerdotes istos, imitatus est rationem eorum, res notis quibusdam & per ambages proponendi, suásq; sententias involucris texit.

Pythagoræ philosophia.

Nam quæ vocantur litteræ hieroglyphicæ, his pleraque Pythagoræ præcepta nihil concedunt, qualia sunt, Non edere in curru, Non insidere chœnici, Non plantare palmam, Ignem in ædibus gladio non agitare. Ego verò sentio, quòd Pythagorei vnitatem appellant Apollinem, binarium Dianam, septenarium Mineruam, primum cubum Neptunum, convenire cum his quę fixa sunt in templis, atq; adeò aguntur & pinguntur. Regem enim & dominum Osirin, oculo & sceptro pictis exprimunt. & nomen quidam interpretanť Multioculum: quòd Os Aegyptiorum sermone multũ, Iri oculum notet. Cœlum, quia ob perpetuitatem nũquam senescat, corde picto significant, cui focus ardens subiectus sit. Thebis simulacra fuerunt dedicata iudicum manibus carentium, & princeps iudicum oculos in terram deiectos habens: quo innuebatur iusticiam donis & alloquiis non esse obnoxiam. Bellicosis sculptura annuli erat scarabeus. hoc enim insectum sexu femineo caret, omnes sunt masculi, & semine in materiam in globum redactã immisso propagant genus, non alimento magis quàm procreationi locum parantes. Ergo audiens fabulas quas de diis Aegyptij referunt, errores eorum, dissectiones in membra, multósque alios id genus casus: necesse est vt dictorum recordere, nihilque horum credas ita vt narratur actum fuisse aut evenisse.

Fabulæ de diis.

Non enim propriè cani Mercurium nomen faciunt: sed ob custodiendi ac vigilandi studium, & sapientiam, qua inter amicum & inimicum internoscit, eum callidissimo (vt Plato ait) deorum accommodant. Neque putant Solem infantem recèns natum è loto exstitisse: sed sic ortum Solis pingunt, innuentes quomodo is ex humidis accendatur. Nam & Ochum Persarum regum crudelissimum ac apprimè terribilem, quòd is multis interfectis, Apin quoque ad extremum mactasset & cum amicis epulando absumsisset, Gladium vocauerunt: itáque etiamnum in recensione regum appellant. non sanè substantiam eius ita exprimentes, sed morum asperitatem ac maliciam instrumento cædibus parato adsimilantes. Hac itaque ratione ea quæ dicuntur de diis inaudiens atque accipiens ab iis qui fabulam piè ac philosophicè interpretantur, ritúsque sacrorum legitimos obiens & seruans perpetuò, ac statuens nullum diis te sacrificium, nullum præstare officium posse perinde gratum, ac si de iis rectè sentias, non leuius impietate vitium superstitionem evitabis. Fabula ipsa, invtilibus omnino & ociosis quantum fieri potest amputatis, sic breuissimè narratur. Reæ aiunt occultè cum Saturno congressæ Solem, qui id flagitium depræhendisset, imprecatum fuisse vt neque in mense neque in anno pareret. sed Mercurium amore deæ captum, cum ea coiisse, ac deinde in ludo cum Luna victorem, septuagesimam partem cuiusvis diei abstulisse, atque ex his omnibus dies quinque confecisse, ac CCCLX anni diebus adiecisse: quæ quinque dies nunc ab Aegyptiis Epagomenæ, id est adiecticiæ

vocan-

vocantur, & vt natales deorum festi aguntur. Prima autem earum die Osirin natum, & simul cum eo vocem editam, quæ indicaret dominum omnium rerum in lucem prodire. alij Pamylen quandam aiunt cùm Thebis è templo Iouis aquam peteret, vocem exaudiuisse, qua iuberetur proclamare, Osirin magnum regem & beneficum esse natum. itaque & hanc Osirin à Saturno traditum enutriuisse, & Pamylia ei sacra peragi, Phallephoriis (id est sacrificiis in quibus penis imago vsurpatur) similia. Secunda die Aruerin natum, quem alij Apollinem, nonnulli Orum seniorem dicunt. Tertia Typhonem, non suo tempore & loco, sed látere ictu perrupto exsiluisse. Quarta Isidem in Panygris. Quinta Nephthyn, quam & Finem, & Venerem, & Victoriam nominant. Patrem autem Osiridis & Arueris fuisse Solem: Isidis Mercurium, Typhonis & Nephthys Saturnum. itaq; etiam tertium epactarum diem reges pro nefasto habentes, non dabant responsa, neque ante noctem corpora curabant. Porro Nephthyn Typhoni nupsisse. Isidem & Osiridem mutuo impulsos amore, antequam ex aluo matris exirent, in tenebris corpora miscuisse. ac sunt qui sic natum putent Aruerin, & ab Aegyptiis seniorem Orum, à Græcis Apollinem nuncupatum. Iam Osirin regno inito statim Aegyptios inopi & belluina victus ratione soluisse, cùm & fruges iis ostenderet, & leges poneret, & deorum cultum præciperet. Postmodò vniuersam obiuisse terram hominésq; mansuetos redegisse, minimo armorum vsu, cùm plerosq; persuadendo & docendo adhibitis carminibus ac musica alliceret. itaq; creditum esse Græcis eundem cum Libero patre. Typhonem verò, qui eo absente res nouas moliri non esset ausus, quòd Isis continentiæ seruans magno studio & attentione sibi caueret, redeunti insidias struxisse, adscitis in coniurationem viris LXXII, & conatum adiuuante regina Aethiopiæ quæ ad ipsum se contulerat. Aso nomen huius fertur. Metitum furtim Typhonem corpus Osiridis, ad magnitudinem eius arcam apparasse elegantem, exactéque ornatam, eámque in conviuium intulisse. quam vbi conuiuæ cum voluptate & admiratione spectassent, per iocum promisisse Typhonem se dono arcam huic daturum, qui inclusus quantitatem eius exæquaret. cùm omnes periculum fecissent, neque cuiquam quadraret, Osirim in eam ingressum decubuisse. ibi eos qui intererant, accurrisse, & operculum arcæ iniecisse, & quà clauis externè, quà liquido plumbo immisso cùm obfirmassent, ad Nilum detulisse, ac in mare demisisse per Taniticum ostium: quod eam ob rem hodie nominatu abominabile est Aegyptiis. Acta hæc esse decimaseptima die mensis Athyr, quo mense Sol Scorpium peragrat, annum regnante Osiride duodetrigesimum. alij non regnasse, sed vixisse tot annos eum perhibent. Cùm autem primi hoc sensissent Panes ac Satyri, qui loca circa Chennin sita incolunt, & hoc de facto mentionem hominibus iniecissent, subitas multitudinum perturbationes & consternationes, nomen Panicorum terrorum inde obtinuisse. Isin certiorem factam, eo in loco cincinnorum vnum desecuisse, ac vestem sumsisse lugubrem, vbi vrbs est quę Coptus hodiéque dicitur. quo nomine quidam priuationem notari existimant, Aegyptiis Kopten pro priuare vsurpantibus. Vagatam inde passim & animi anxiam, nemini occurrisse quem non appellaret: ita etiam puerulis obuiam factis, quæsiuisse ex iis de arca. hos autem vt forte fortuna viderant arcam, Isidi ostium indicasse, per quod amici Typhonis arcam in mare eiecissent. Hinc tractum, quòd Aegyptij pueros facultate diuinandi præditos putant, & maximè ominis loco accipiunt, si quid ij in templis ludentes forte pronunciant. Porrò Isidem, comperto Osirin cum sorore per errorem tanquam secum coiuisse, & argumento rei viso corona melilotina quam is apud Nephthyn reliquerat, puerulum quæsiuisse: (nam præ metu Typhonis cum statim mater exposuerat) magnóque labore canibus indagantibus repertum enutriuisse: eúmque custodem deinceps comitémque habuisse, Anubin appellatum, & creditum deos custodire, vt canes hominibus custodes esse assolent. Exinde inaudiuisse arcam apud Byblum maris fluctibus eiectam, ericæ cuidam molliter insedisse. ericam autem breui temporis spacio pulcerrimum atque maximum edidisse germen, eóque arcam circùm amplexam occuluisse intra se. regem verò admiratum plantæ magtitudinem, præcidisse sinum quo arca non visa continebatur, ac tecto fulcri loco supposuisse. Hæc aiunt diuinitus emisso famæ spiritu Isidem edoctam Byblum venisse, & ad fontem consedisse demissam atq; lacrymantem, neq; cum vllo hominum verba commutasse. reginæ autem ancillis salutem dixisse, & comiter allocutam, crines earum replicasse, & à se mirabilem fragrantię suauitatē

Osiridis res gestæ.

corporibus earum adspirasse. reginam visis ancillis desiderio peregrinæ captam fuisse, cùm earum & crines & corpora spirarent ambrosiam. ita Isidem accitam & familiarem redditam, à regina nutriendo puerulo fuisse præfectam. Regis nomen Malcander fertur. reginam alij Astartam, alij Saosin, quidam Nemanûn, quasi Mineruiam perhibent. Isidem nutriendo puero digitum mammæ loco in os inseruisse: noctu mortales corporis partes ambussisse, & sumta hirundinis forma ad columnam istam advolasse atque lamentatam fuisse. tandem reginam re obseruata, clamore edito cùm videret infantem amburi, eum immortalitate exuisse. Deam verò iam patefactam, postulasse columnam cui tectum incumbebat: eáque subducta, nullo negocio ericam amputauisse, hácque linteo velatam affuso vnguento regibus in manus tradidisse. colique etiamnum à Bybliis lignum istud in fano situm Isidis. Ipsam ad arcam accidisse, tantóque vsam eiulatu, vt regis filiorum natu minor ex eo sit mortuus. cum maiore & arca Isidem naui cōscensa avectam. cúmq; Phædrus amnis sub auroram ederet auram asperiorem, iratam eum exsiccauisse. Vt primùm nacta fuit ocium & solitudinem, arcam aperuisse, faciéq; faciei imposita exosculatam illacrumasse. cùm verò puer tacitè à tergo accederet & quid ageretur obseruaret, sentientem Isidem se convertisse, truciq; in eum ex ira intuitam vultu: puerum eo terrore consternatum obiisse. alij non sic di-
* cunt, sed quo modo commemoratum est in mare excidisse. In honore tamen haberi propter Isidem. esse enim Manerotem hunc, quem in conviuiis Aegyptij cantant. Alij puero nomen fuisse Palæstino, & à dea conditam vrbem ei cognominem Pelusium. Manerotem autem illum qui cantatur, autorem fuisse musices narrant. Sunt qui Manerotem negent hominis esse nomen: sed affirment ista voce Aegyptio sermone con-
* * viuas modestiæ admoneri: atq; hoc esse quod identidem nominando Manerote Aegyptij significēt. quo pacto scilicet etiam mortui simulacrum in cistella circumlatum, non sit monimentum eorum quæ Osiridi evenerunt, vt nonnulli existiment: sed quòd censeant monendos conviuas ita vt fruantur præsentibus, vt mox ipsi quoq; tales fu-
Orus. turi, ideò inferri eam in conviuia imaginem. Cùm autem Isis ad Orum filium, qui Buti educabatur, iter faceret, & arcam extra conspectum hominum deposuisset, Typhonem noctu venantem ad Lunam incidisse in arcam eam, cadauérq; agnitum in partes quatuordecim discerpsisse, eásq; disiecisse. Isidem re comperta, paludes papyreo lembo pernauigasse & frusta conquisiuisse. hinc esse, quòd qui papyrinis nauigiis vehuntur, ij à crocodilis non infestantur, aut metuentibus aut venerantibus eos propter deam. atque hanc esse causam, quòd multa sunt in Aegypto sepulcra Osiridis, quia Isis frustum quodq; ita vt inciderat humauerit. Alij hoc negant. simulacra aiunt Isidem fecisse, & singulis singula vrbibus dedisse, simulantem cadauer se dare, vt is à pluribus coleretur: & si Typhon prævaleret, verúmque Osiridis sepulcrum quæreret, multis commonstratis, de inveniendo desperaret. de omnibus membris solum penem Osiridis non fuisse ab Iside repertum. hunc enim statim fuisse in Nilum abiectum, gustatúmque à lepidoto siue squameo, phagro, & oxyryncho piscibus: quos præ aliis piscibus exsecrantur Aegyptij. Isidem autem eius loco phallum (id est veretrum) eius imitatione confecisse atque consecrasse: quo hodiéque in sacris vtantur Aegyptij. Deinde Osiridem Oro ab inferis præstò adfuisse, eúmq; ad prœlium instituisse atque exercuisse. percunctatum etiam postea fuisse quid pulcerrimum putaret. cúmq; respondisset Orus, Vlcisci patrem & matrē iniuria adfectos, vlteriùs quæsiuisse, quódnam animal ad pugnam eunti censeret vtilius. cùm equum respondisset Orus, miratum fuisse & in dubium vocasse, quod non leonem potiùs quàm equum dixisset. respondisse Orum, esse leonem vtilem indigenti auxilio, equum autem facere ad instandum hosti eúmq; interficiendum. his auditis delectatum Osirin fuisse, vt qui satis instructum ad pugnā Orum sentiret. Narrant subinde compluribus ad Orum transeuntibus, pellicem quoq; Typhonis, nomine Thueridem ad eum se contulisse, & anguem qui eam persequebatur ab Ori hominibus fuisse occisum. ideóq; adhuc funiculum in medium proiici & conscindi. Prœlium porrò per plures dies durasse, ac victo-
Typhō victus. ria Orum potitum. Isidem, cùm vinctum Typhonem esset nacta, non modò non interfecisse, sed & soluisse & missum fecisse. idq; Orum ita indignè tulisse, vt matri iniecerit manus, & regium ornatū à capite eius detraxerit. sed Mercurium Isidi galeā è bouis factam capite imposuisse. Cúmq; Typhon Oro diem illegitimorum nataliū dixisset, auxilio Mercurij Orum à diis fuisse legitimum iudicatum. Typhonem aliis duabus pu-

gnis

gnis debellatum. Isin ex Osiride, qui à morte cum ipsa coiuisset, exterricineum & inferioribus debilem membris filiũ peperisse, Harpocratem nomine. Hæc ferè sunt fabulæ capita, omissis iis quæ auditu sunt difficilima, vt de Oro membratim discerpto, & Iside capite truncata. Enimverò hæc si sentiant ac dicant homines de beata & interitus experte natura, qua potissimùm intelligitur numē, tanquam re vera sic gesta & obita, despuendum esse ob indignitatem rei, & os purgandum, vt est apud Aeschylum, nihil attinet ad te dicere. vltrò enim succēses iis, qui tam impias & barbaras de diis habent opiniones. Non tamen ignoras ista non omninò germana esse fabularũ & inaniũ figmentorum, qualia cōminiscunt poetæ & fabularum scriptores, arancarum instar ex seipsis gignentes initia nullo fundamento innixa, eaq; pertexentes: sed habere disputationes quasdam in se, & certorum narrationes eventorum. Et quemadmodum mathematici arcum cœlestē Solis tradunt esse imaginem variatam visus ad nubem reflexu: sic fabula hoc loco indiciũ est orationis aliò reflectentis intellectũ. Declarant hoc sacrificia lugubrem ac tristem speciem præ se ferentia. tum templorum dispositiones, aliquando in pinnas, & stadia desinentium sub dio sita ac pura: aliquando tenebricosa & operta infra terram habentium sacraria, cellulis similia & adytis. Nō minimum huc faciunt Osiridis templa tā multis in locis celebria, cuius corpus multis in partibus terræ sepultum fertur. Inter alias vrbes Abydus & Memphis nominantur, in quibus solis verè exstet Osiridis sepulcrum. Et Abydi qdem humantur Aegyptiorum fortunis ac potētia præcipui, studiose hoc ambientes, vt eodem cum Osiride potiant sepulcro. Memphi autem Apis nutritur, vtpote animę eius simulacrum, ibiq; etiam corpus cōditum perhibent. ac nomen vrbis alij portum bonorum interpretant, alij sepulcrũ Osiridis. exiguam quoq; insulam quæ est ante vrbem sita aiunt reliquo tempore omnibus inaccessam esse, ac ne aues quidē eò devolare aut pisces appellere. stato tempore sacerdotes in eam traiicere, ac parentare, & monimentũ coronare methidę plantę obvmbratum, quæ omnis oleæ magnitudinem excedat. Eudoxus, cùm multa in Aegypto sepulcra Osiridis perhibeant, corpus situm esse Busiride ait: eam enim fuisse patriā eius. iam de Taphosiri disputandum non esse, cùm ipsum hoc nomen significet sepulcrum Osiridis. Laudo autem ligni secturam, & lini scissionem, & liba quæ inferiarum gratia funduntur, quòd his multa admixta sunt arcanum sensum sacrorum innuentia. Neq; horum modò, sed & reliquorum deorum corpora pontifices aiunt apud se obita morte deposita procurari: scilicet eorũ deorũ, qui ortus & interitus expertes non sint. eorum autem animas in cœlo fulgere, et esse stellas. nam Isidis vocari à Gręcis Canem, ab Aegyptiis Sothin: Orionem esse Ori, Typhonis Vrsam. Cùm autem ad alenda quę venerant animalia sumtum suppeditent cōstitutum Aegyptij, soli (vt fertur) Thebaidos incolæ immunes sunt. hi enim mortalē deum nullum cēsent, sed deum qui Kneph ipsis dicitur, ortus exsortem & immortalem putant. Cæterùm qa multa talia dicunt & monstrant, qui arbitrant hoc pacto cōmemorari eventa regum aut tyrannorum, qui cùm ob excellētem virtutem aut potentiā diuinæ naturæ dignitatem sibi arrogassent, grauibus postmodò fortunæ adversitatibus fuerint perculsi: ij facilimo vtuntur orationis effugio, & quæ auditu sunt molesta, non ineptè à diis ad homines transferunt, habéntq; sua adminicula ex historiis vulgatis. Narrant enim Aegyptij Mercurium alterum cubitorum habuisse breuiorem, Typhonem fuisse rufum, Orum albũ, Osirin nigrum: vt qui homines natura exstitissent. ad hæc imperatorem nominant Osirin, & gubernatorē Canopum, cum quo stella idem habeat nomē. & nauim, quæ Argo Græcis dicitur, inter sidera relatam in honorem nauis Osiridis, non procul ab Orione & Cane ferri: quorum siderum alterum Oro, alterũ Isidi sacrum Aegyptij cēsent. Vereor autē ne hoc sit immobilia mouere, & bellũ inferre nō tātùm, vt Simonides aiebat, lōgo tempori, sed multis hominibus, gentibus & familiis, quas religiosus horum deorũ cultus quasi furore diuino correptas tenuit. neq; aliud mihi ferè hoc esse videt, quàm tanta nomina è cœlo in terras deducere: honoremq; & fidē omnibus propemodũ hominibus ab ipso ortu ingeneratā exturbare atq; dissipare. ac cùm magnas aperire valuas impiæ turbæ, quæ res deorum in humanas convertit: tum splendidam licentiā conciliare imposturis Euemeri Messenij. Is enim cōmentario cōscripto incredibiliũ & vanarum fabularũ, omne impietatis genus per totũ sparsit terrarũ orbem, eos qui dij existimant vniuersos æqualiter expungens, & ad nomina priscorũ imperatorũ, nauarchorũ, ac regum detorquēs, descripta aureis litteris in Panchæa. in quas qdem litteras nemo neq;

Diuina ad homines qui trāsferunt.

barbarus neque Græcus, sed solus si diis placet Euemerus inciderit, naui advectus ad nullibi terrarum degētes aut natos Panchæos ac Triphylios. Sanè magnæ res gestæ à Semiramide celebrant apud Assyrios, à Sesostri in Aegypto. & Phryges præclara facinora hodieq; Manica appellant: quia Manis quidam antiquorum regum apud ipsos virtute & potentia polluerit, quem nōnulli Masden vocant. tum Cyrus Persas, Macedones Alexander victores pœne vsq; ad fines terræ perduxerūt. Verùm istis nomina & memoria præclarorum regum obtigerunt. At si qui fastu elati, & (vt Plato ait) simul iuuentute & inscitia animis inflāmatis per lasciuiam deorum cognomina acceperunt, ac templa sibi poni voluerūt: eorum gloria breui floruit tempore. deinde præter vanitatem & arrogantiam impietatis etiam ac iniustitiæ culpam sustinentes,

Deos se facientes homines.

Euolitauerunt tenues ceu fumus in auras
Præpete surrepti fato.

& nunc tanquam fugitiui serui, in quos ius abducendi est dominis, avulsi à templis & aris, nihil præter monumenta & sepulcra habent. Itaq; Antigonus senior, cum Hermodotus quidam in carmine ipsum Solis filium & deum prædicauisset, Non talium sibi conscium esse rerum dixit seruum qui matulam gestaret. Rectè etiam Lysippus fictor Apellem pictorem reprahēdit, quòd is imaginem Alexandri fulmen manu tenentem pinxisset, ipse hastam. huius inquiens gloriam, quæ vera Alexādro & propria esset, nullo tempore abolitum iri. Meliùs ergo faciunt, qui quæ de Typhone, Osiride, Iside narrātur, neq; deorum, neq; hominum, sed magnorum geniorum eventa sentiunt. quos genios & Plato, & Pythagoras, & Xenocrates & Chrysippus priscorum theologorum imitatione, hominibus robustiores extitisse aiunt, & potentia nostram naturam longè superare: diuina autem natura non sincera aut pura præditos, sed quæ animæ natura corporisq; sensu compræhensa, voluptans esset dolorisq; capax, aliisq; id genus obnoxia affectionibus, ac mutationibus, quibus alij magis, alij minus turbātur. nam vt in hominibus, ita etiam inter dęmones sunt virtutum & vitiorum discrimina. Etenim quæ de Gigantibus & Titanibus apud Græcos cantantur, & Saturni quędam scelera, Pythonis cum Apolline certamen, exsulia Bacchi, Cereris errores, nihil absunt ab Osiridis & Typhonis eventis, aliisq; similibus, quæ omnibus licet licenter conficta audire. eadem est eorum quoq; ratio, quæ in mysticis sacris occultè aguntur, & efferri ad vulgus aut ab eo videri nefas ducitur. Iam Homerum quoq; animadvertimus insigniter bonos viros identidem appellare deorum similes, diis æquales, &

Geniorum natura.

Consiliis superûm instructos:

Odyss. δ, initio.

appellatione autem à geniis (qui Græcè dicuntur dæmones) promiscuè vti de bonis & malis, quòd genij mixta & inæquali sint natura ac voluntate præditi. itaque & Hectorem Aiax, & Iunonem Iupiter vituperandi gratia genij similem appellat: & dęmonis in morem irruere in hostem Achilles dicitur. Hinc adeò est, quod Plato cœlestibus diis dextra & imparia, horum adversa geniis adscribit. Xenocrates etiam nefastos dies, & ferias in quibus verbera, planctus, ieiunia, mali ominis voces aut obscena dicta vsurpantur, neq; deorum convenire venerationi, neque bonorum geniorum censet: sed esse in aere quasdam naturas magnas & validas, easdémque tetricas & morosas, quæ istis delectentur rebus, ac consecutæ à maleficio abstineant. Hesiodus bonos & commodos genios vocat

Iliad. ν. 810.
Iliad. Δ, 31.
Iliad. υ, 447, 493, alibi.
Operibus 122.

Castos, custodes hominum, rerúmq; datores
Lautarum, quod sint regalis honoris adepti.

& Plato hoc genus inter homines ac deos interpretum administrorúmq; fungi muneribus ait: quia ab hominibus vota precésq; ad deos perferant, à diis ad homines oracula & dona bonarum rerum. Empedocles genios etiam pœnas peccatorum delictorúmq; luere affirmat.

In mare namq; illos adigit vis ætheris vrgens,
Exspuit in terræ pontus sola: terráq; in almi
Lampada propellit Solis: Sol ætheris illos
Vorticibus celer immittit. sic ordine longo
Vnus post alium exosos scelerum excipit vltor:

donec suppliciis expiati ac lustrati pristinæ naturæ locóq; suo restituantur. Horum ac similium germana sunt, quę de Typhone feruntur. qui cùm odio impulsus & malignitate atrocia patrasset facinora, omnibúsque conturbatis rebus terras omnes omniáq; maria

maria malis impleuisset, tandem pœnas dederit. Vltrix autem Osiridis soror atque vxor postquam Typhonis furias & rabiem compescuit atque exstinxit, non neglexit certamina ærumnásque suas & errores quibus fuerat iactata, neq; passa est tā multa sapienter, multa fortiter abs se gesta silentio oblitterari: sed sanctissimis sacrificiis admiscens imagines, indicia, & exempla suorū eventorū, simul & pietatis documentum, & solatium viris mulieribúsq; adversa fortuna vtentibus consecrauit. Ipsa autē, & Osiris de bonis geniis ob virtutem in deos mutati, vt postmodò Hercules & Liber, haud abs re deorū & geniorū permixtis honoribus colūtur, vbiq; magna, maxima autē in rebus supra & infra terrā potentia prædìti. Neq; verò Sarapis alius est quàm Pluto, aut Isis à *Sarapis.* Proserpina differt: vt & Archemachus Euboensis docuit, & Heraclides Ponticus, qui oraculū Canopicum, Plutonis esse iudicat. Ptolemæus verò Soter Plutonis colossum qui Sinopæ erat sustulit, cum neq; nosset neq; vidisset vnquā talē, quali forma per quie* tem imaginatus fuerat se videre, ac iuberi eū quamprimùm Alexandriā perferre. ignoranti autem, & anxiè inquirenti vbínam locorum situs esset, amicisq; rem narrāti, oblatus est Sosibius quidā latè vagatus homo, qui Sinopę à se visum talem colossum diceret, qualem rex imaginatus fuerat. missi itaque Soteles & Dionysus, longo tempore & ægrè, neque sine providentia diuina, furtim ablatū colossum ad regem pertulerunt. qui vbi conspectus fuit, Timotheus interpres, & Manetho Sebennita a Cerbero & dracone coniecturis ductis collegerūt Plutonis esse simulacrum, Ptolemæóque persuaserunt, non esse alius dei, quàm Sarapidis. non enim isthinc hoc nomen gerens venerat: sed allatus Alexandriam, Sarapidis nomen, quo Aegyptij Plutonem afficiunt, invenit. Iam cùm Heracletus physicus dicat, Pluto & Liber hic * cum ergo insaniunt * & delirant, in hanc concedunt sententiam. Qui enim Ditem existimant corpus animædici tanquam desipientis & ebriæ in eo, interpretatione nimis exili vtuntur. Præstat autem Osirin cum Baccho eundem facere, & cum Osiride Sarapin: sic dictū postquam naturam mutauit. quia omnibus communis est Sarapis. quomodo autem Osiris sit appellatus, norunt qui sacrorum sunt facti participes. Non enim par est Phrygiis credere litteris, in quibus dicitur Charopos quædam Herculis filia fuisse. Hercu* lis autem Isiaci filius Typhon. Contemnendus etiam Phylarchus, qui scribit primum ex India Bacchum adduxisse boues duos, quorū Apis alter, alter Osiris sit dictus. cæterùm Sarapin esse nomen eius qui Vniuersum ordinat atque ornat, quod voce særen quidam exprimunt. sunt enim hæc Phylarchi absurda. Multo absurdiora sunt quæ quidam dicunt, Sarapin non esse deum, sed sepulcralem cistam, quæ Græcè est Soros, Apidis sic nominari: & apud Memphin æreas quasdam portas, quæ Lethes & Cocyti, hoc est obliuionis atque lamentationis appellentur, aperiri cùm Apin sepeliūt, grauem asperúmq; edentes sonitum. scilicet quia quovis æreo opere resonante nos obli* uio invadat. Tolerabiliùs sentiunt, qui à seuesthæ & sustæ deducentes, significant rapido motu citari Vniuersum. Plerìq; sacerdotū in idem aiunt recidere Osirin & Apin, enarrántq; & docent nos, Apin esse intelligendum formosam animæ Osiridis imaginem. Ego autem, siquidem Aegyptia vox est Sarapis, gaudium ea & læticiam significari censeo: hoc adductus argumento, quod Charmosyna, id est festum læticiæ diem, Særa appellant Aegyptij. Nam & Plato Aden, id est Ditem, tanquam Aedûs, quę est Verecūdia, filium ait nominatum, vtpote comem benignúmq; deum erga eos qui ad ipsum pervenerunt. Et apud Aegyptios cùm multa alia nomina rationem habēt: tum subterraneum ij locum, in quem putant à morte animas ferri, Amenthen vocāt, quod vocabuli significat dantem & accipientem. An autem hoc vnum sit de verbis, quę antiquitus è Græcia in Aegyptum translata fuerunt, inferiùs disquiremus. nunc ea persequemur, quę de explicatione sumtæ in manus opinionis restant. Et enim Osiris & Isis è bonis geniis in deos transiuerunt. Typhonis autem obscuratā atq; contritam potentiam, atque adeò semianimā & instāte interitu trementem, cùm sacrificiis quibusdam demulcent atq; leniunt, tum cōtrà in aliis festiuitatibus deprimunt contumeliisq; afficiunt. In his ignominiosè tractant rufos, asinúmq; de præcipitio deiiciūt, vt Coptitæ solēt: propterea quòd rufus & asinino colore fuerit Typho. & Busiritę ac Lycopolitæ omnino vsu tubarū abstinēt, quòd harū sonus voci asininæ sit similis: planèq; animal illud non mundū, sed geniis peculiare putant ob similitudinē qua ei cū Typhone convenit. & mensibus Payni ac Phaophi cùm in sacrificiis placentas condāt, asinum vinctū in iis effingūt. In Solis item sacrificio eos qui deum venerātur, hortantur ne in

corpore aurũ ferant, néve asino alimentũ præbeant. Apparet etiã Pythagoricos Typhoni vim genij adsignasse. natũ enim eum aiunt esse mensura pari, quinquagesimasexta nimitum. rursũmque triangulã figurã Ditis, Bacchi, & Martis esse aiunt: quadratã Reę, Veneris, Cereris, Vestę, & Iunonis: duodecim angulorũ figurã Iouis: quinquagintasexangulã Typhonis, vt Eudoxus tradidit. Aegyptij porrò quia Typhonem colore rufo fuisse censent, boũ quoq; non nisi rufos immolant. itáq; accuratã adhibent obseruationem, vt si vel vnũ capillum habeat album aut nigrũ, non immolandum iudicent. non enim aptum esse ad victimã præstandam id quod carũ sit diis: sed cõtra iis corporibus sacrificandũ esse, quæ animas impiorũ & iniustorũ hominũ in alia corpora transeuntes exceperunt. Itaq; in caput victimæ exsecrati, amputatũ in flumen abiiciebant antiquitus, nunc peregrinis id dant. & bouem qui immolandus est sigillo impresso notabant sacerdotes certi, qui Sphragistæ, id est sigillatores dicebãtur. sigilli autẽ sculptura exprimebatur, vt Castor perhibet, homo in genua desidens manibus post tergũ reductis, iugulo ense imminente. Asinũ quoq; arbitrantur similitudinis (vti docuimus) pœnas dare, non minus ob inertiã & petulantiã quàm ob colorem. Itaq; etiã de Persicis regibus maximè exosi Ochũ, vt scelestum & impurũ, asinum appellarũt. & Ochus hoc fatus, At enim hic Asinus vestrum bouem epulabitur, Apim mactauit. vt narrat Deno. Qui autem dicunt è prœlio Typhonem asino vectũ per septem dies fugisse, elapsúmq; filios genuisse Hierosolymũ & Iudæũ: facilè patet eos Iudaicas res in fabulam hanc adsciscere. Hæc itaq; tales sententias verbis tectas præbent.

Fabulæ physica explicatio.

Nunc alio principio facto, de his quæ magis philosophicè dici videntur, primùm simplicissimas perpendamus opiniones. Sunt qui dicant, quemadmodũ apud Græcos Cronos (qui Latinis est Saturnus) tempus, Iuno aerem, Vulcani ortus mutationem aeris in ignem notat: sic apud Aegyptios Osiride intelligi Nilum, qui cum terra, quam Isis designat, coeat. Typhonem mare esse, in quod incidens Nilus diuellitur & perit, nisi quantum eius terra excipiens ab eo fecunditatem consequitur. Estq; sacra lamentatio de Saturno. deplorat autẽ natũ in sinistris partibus, in dextris pereuntem. Nã Aegyptij statuũt partes mundi ad ortũ Solis sitas esse faciem, dextra quæ ad septentrionem, sinistra quę ad meridiem vergũt. Ergo Nilus à meridie labens, & versus septentrionẽ à mari absorptus, rectè dicitur nasci in sinistris partibus, perire in dextris. Itaq; & mare abominantur sacerdotes, & salẽ Typhonis spumã vocant, intérq; alia interdictũ est ipsis, ne salẽ in mensa ponant: nautũ quoq; rectores ab iis non cõpellantur, vtpote mari vtẽtes, indéq; victũ suum petentes. eadémq; potissimũ de causa piscem auersantur, & odiũ pingendo piscem notant. Sai in vestibulo templi Mineruæ erat insculptus infans, senex, deinde accipiter, pòst piscis, vltimo loco equus fluuialis. hæc symbola notabãt infans & senex ortum atq; interitũ, accipiter deum, piscis odium (vt diximus) propter mare, equus fluuialis impudentiã. Fertur enim patrẽ interficere, & postea cũ matre per vim coire. Videri potest etiã id, quod Pythagorici dicũt mare lacrymã esse Saturni, innuere nõ purũ id esse neq; nostro generi familiare. Atq; hæc profana sunt vulgatis narrationibus prodita. Sed sacerdotũ sapientiores, non Nilum duntaxat Osiridis, mare Typhonis nomine accipiunt: sed Osiridem in vniuersum censent omne principiũ facultate humectandi præditũ, vtpote causam ortus & substantiã seminis: & Typhonem omne siccum, igneũ, & quicquid deniq; exsiccandi vim habens adversum est humori. Ideò rufum & subpallidũ fuisse Typhonem censentes, nõ admodũ libenter compellãt tali colore qui sunt homines, ingratáq; ipsis horum est cõsuetudo. Osirin autem nigro colore fuisse fabulantur, quia aqua omnem terrã, omnem vestem, & nubes etiã nigras reddit admixta: & humor in iuuenibus capillos edit nigros, canicies velvti in pallidũ mutat hos à siccitate contingens corporibus iã post vigorem elanguescẽtibus. ac ver virens est, fecundum, & amœnũ: autumnus ob humoris defectũ cùm stirpibus inimicus est, tũ animalibus morbos fert. Iam qui Heliopoli nutritur bos, (Mneuin vocãt, sacrũ Osiridi, & nonnullorũ sentẽtia Apis patrẽ) is niger est, & proximè secundũ Apin colitur honoribus. Pręterea Aegyptũ quę vel maxima nigrã habet terrã, tanquã nigrã oculi partẽ, chemia vocant, & cordi comparãt. calida enim est & humida, & austrinis mundi partibus, vt cor sinistris hominis, includitur atq; accedit. Solem quoq; & Lunã dicũt nõ curribus, sed nauigiis vectos cursus suos cõtinuare: innuentes humore ali res

Iliad. ξ, 246.

atq; procreari. Existimãt enĩ Homerũ indẽ vt Thaletẽ ab Aegyptiis doctũ, principiũ & ortum omniũ rerũ posuisse aquã. esse enim Oceanũ Osirin, Tethyn Isin, quę omnia enutriat

enutriat vnà atq; educat. Etenim Græci seminis emissionem apusiã, & coitum synusiã vocant, & filium hyon, ab aqua & pluuia, quæ sunt hydor & hyen. & Bacchum Hyen appellant, vt humidæ dominũ naturæ: qui sanè nõ est alius ab Osiride. Quippe Hellanicus Hysirin pro Osiride posuit, itáq; eum crebrò nominat, nimirũ à natura & inventione: aitq; se eũ ita à sacerdotibus nominari audiuisse. Esse autẽ Osirin eũdem cũ Baccho deum, cuinam magis conveniat scire, quàm tibi, ô Clea? quæ & Thyadũ Delphicarũ es princeps, & à patre ac matre Osiriacis consecrata sacris. Si tamen aliorũ gratia adducere oportet testimonia, suo loco relinquamus ea quæ effari nefas est. Quæ autẽ palàm faciunt sacerdotes, dũ Apidis cadauer rate advectũ sepeliunt: nihil distãt à Bacchi sacrificio. quippe & hinnuleorũ pelles circùm appendunt, & thyrsos gestant, iísq; vtũtur clamoribus & motibus, quibus Bacchico furore correpti dũ orgia peragũt. Ea de causa pleriq; Græcorũ Bacchi simulacra faciũt tauri forma: & Eleorũ mulieres vota facientes precãtur vt ad se deus veniat bubulo pede: & Argiuis Bacchus est bouigena, & evocãt eũ tubis ex aqua, ianitori ouẽ in abyssum iniicientes, & tubas inter thyrsos occultanr, vt Socrates scripsit in libris de Hosiis, siue sacris. Conveniunt & Titanica, & nox quæ perfecta dicitur, his quę dicũtur de discerpto Osiride & rediviuo ac renato. Nec nõ & sepulturæ. Nã & Aegyptij multis in locis sepulcrũ Osiridis mõstrant, vt suprà ostẽdimus: & Delphi reliquias Bacchi apud se iuxta oraculũ sitas putãt, arcanúmq; sacrificiũ Hosij in fano Apollinis peragũt, quo tẽpore Thyades Licnitã (id Bacchi est nomẽ) excitãt. Quòd autẽ Liberũ Gręci nõ vini tãtũmodò, sed & omnis humidę naturę dominũ atq; principẽ faciant, testimonio Pindari sufficit docere sic dicẽtis,

Bacchus leticiæ dator
Gratis frugibus arbores
Fecundet: —

eáq; causa est, quòd Osiridis cultoribus nefas est arborẽ hortensem perdere, aut fontẽ aquæ obthurate. Non solũ autẽ Nilũ, sed omnẽ simpliciter humorẽ, defluxũ Osiridis vocant: & ante sacra in pompa semper pręcedit vas aquariũ in honorẽ dei. & ficus folio regem, ac meridionale mundi clima pingunt. interpretantúrq; foliũ ficus irrigationem & fetationem omniũ: videtúrq; natura simile genitali membro. Porrò Pamylitia festum agentes, quæ, vt dictum fuit, phallo, id est virilis membri simulacro adhibito fiunt, imaginem proponunt atque circumferunt, cuius triplus est penis. nam deus est principium, omne autem principium vi genitali multiplicat id quod ab eo producitur. multiplex autem solemus ternario notare, vt cùm dicimus:

O ter felices. — &
Ter tot vincla. —

Nisi potiùs ita sentiendũ est, triplũ à veteribus propriè fuisse vsurpatũ. Humida enim natura cùm ab initio principiũ & ortus omniũ esset rerũ, tria prima effecit corpora, terrã, aerem, ignem. Quæ enim fabula rei additur, membrũ Osiridis in flumen fuisse à Typhone abiectũ, & Isidem cùm id non inveniret, simulacrũ eius adornasse, ídq; vt honoraretur & phallus gestaretur instituisse: ea huc facit, docétq; genitalẽ vim & semen dei pro materia prima habuisse humorem, & humoris interventu coaluisse cũ his quæ nascendi facultate erant prædita. Alia etiã apud Aegyptios fertur fabula, Apopin Solis fratrẽ bellũ mouisse adversus Iouem. & Osiridẽ à Ioue, cui in hoste debellando auxiliũ tulisset, adoptatũ filij loco, Dionysiúmq;, id est Bacchũ, fuisse appellatũ. Hãc quoq; fabulã veritati & naturæ congruere, demõstrari potest. Iouem enim Aegyptij spiritũ vocant, cui sicca & ignea natura est adversa & inimica. ea verò nõ est Sol, sed quandã habet cum Sole cognarionẽ. humor autẽ exstinguens nimiũ siccitatis, auget & roborat exhalationes, quib. spiritus alitur & viget. Pręterea & ederã Gręci Baccho cõsecrãt, & hęc ab Aegyptiis dicitur nominari Chenosiris, q̃d significat planram Osiridis. Proinde Aristo, qui coloniã Atheniẽsiũ scripsit, in epistolã quãdã Alexarchi inciderit * * *

*

Fertur etiam apud Aegyptios Bacchus filius Isidis, qui non Osiris, sed Arsaphes nomen gerat, quo fortis significatur. Indicat hoc etiam Hermæus primo de Aegyptiis libro, validum esse si interpretetur Osirin inquiens. Omitto Mnasean, qui Epapho apponit Liberũ, Osiridem, & Sarapin. omitto Anticlidã, qui Isidem Promethei filiã, Liberi vxorem facit. Nam quas retuli festorũ & sacrificiorũ similitudines, apertiùs quàm

Bacchus idẽ qui Osiris.

testes rei fidem faciũt. Et de sideribus Sirium Isidi adscribũt, cùm aquã ducat. & Leonem venerantur, rictibúsq; leoninis ianuas templorum ornant, quia Nilus exundat

Titanis primùm curru tangente Leonem.

Isis. Sicut autem Nilum Osiridis defluxum, ita corpus Isidis terram putant, nõ vniuersam,
Orus. sed quam Nilus invadens ac coiens fetam reddit. hoc ex coitu Orum nasci perhibent.
Nephthys. Est autẽ Orus tempestas ac temperies aeris ambientis omnia seruans atq; alens. quem in paludibus apud Butũ à Latona dicunt enutritũ: quia aquosa & irrigua terra maximè educit exhalationes quibus siccitas restinguitur atq; laxatur. Nephthyn porrò appellant extremas terrę partes quę mare attingunt: ideóq; eam vltimã nominãt, & Typhonis vxorem dicũt. Cùm autem exundans Nilus etiã in istas partes diffluit, hoc Osiridis cum Nephthy coitũ nuncupãt, quem stirpes germinantes arguerint, inter quas & melilotum est: quo fabula fert delapso & relicto Typhonem adulteriũ depræhendisse. itaq; Isis Orum iusto partu edidit, Nephthys autem Anubin furtiuo. Sanè in descriptione successionis regũ scribunt Nephthyn Typhoni nuptã principio fuisse sterilem. quod si non de muliere, sed dea dicũt, innuere volunt terrã soliditatis suæ causa omnino sterilem fuisse & infrugiferam. Iam Typhonis insidiæ ac tyrannis vim significat siccitatis obtinentis, & consumentis humorem quo nascitur & augetur Nilus. Regina verò Aethiopũ quæ Typhonem adiuuerit, flatus austrinos ex Aethiopia notat: qui si vincant Etesias à quibus versus Aethiopiã nubes pellũtur, prohibeántq; imbres decidere quibus Nilus augetur, tũ prævalens Typhon æstu vrit, ac planè obtinẽs, Nilum in diuersam partẽ ob imbecillitatẽ fluentẽ, cauo alueo & humili in mare expellit. Quod enim inclusus in arcam dicitur Osiris, eo nihil aliud significatur quàm aquæ occultatio & defectus. Itaq; mense Athyr periisse Osiridẽ dicunt, quãdo Etesiis omnino deficientibus Nilus recedit, & solum nudatur. Quando autẽ nox fit longior, tenebræ crescunt, lucísq; superatur & tabescit vis: tunc sacerdotes cùm alios tetricos ritus exercẽt, tum bouem auratũ nigro byssino amictu ostentant in luctu deæ, (bouem enim Osiridis ducunt imaginem) per quatriduũ continuũ à decimaseptima mensis die. Quatuor enim sunt quæ lugentur, primum, Nilus recedens atq; deficiens. secundũ, septẽtrionales flatus, qui invalescentibus austrinis ventis admodũ exstinguũtur. tertiũ, quòd dies minor fit nocte. vltimũ, denudatio terræ, simul etiã tunc stirpibus folia abiicientibus. Decimanona mensis die, noctu ad mare descendũt, & sacrã cistã Stolistæ (quasi vestitores diceres) vnà cum sacerdotibus efferunt, in qua est intus aurea arcula, cui infunditur ab iis aqua potabilis, ac clamor tollitur ab his qui adsunt, vociferantibus Osiridem esse inventum. exinde tellurem frugiferam aqua permiscent, additísq; mixturæ aromatibus & suffimentis sumtuosis, effingunt imagunculam luniformem, & hãc amiciunt & ornant: significantes deos istos ab ipsis putari esse naturam terræ & aquæ. Rursum vbi Osirin Isis recepit, & Orum educat, exhalationibus, & nebulis ac nubibus crescẽtem ac roboratum: superatus quidem, non tamen etiam interfectus est Typhon. non enim passa est dea, quæ terræ domina est, vndiquaq; aboleri naturam humori contrariam: sed dimittit eam & laxat, cupiens temperiem relinqui. quia non poterat mundus esse perfectus, abolita ignea natura. Quod si hæc ab iis non absurdè dicuntur, par est ne hanc quidem repudiari rationem, qua dicitur antiquitus Typhon partem Osiridi
Aegyptus. debitam obtinuisse. Nam Aegyptus olim mari fuit tecta. itaque in metallis & montibus multa etiamnum inveniuntur conchylia: & omnes fontes, omnes putei, cùm quidem eorum tanta sit multitudo, salsam atque amaram habent aquam: vtpote quòd eò reliquiæ veteris maris obsoletæ cõfluxerint. Successu autem temporis Orus Typhone est factus superior. id est, cum tempestiuè imbres oborti essent, Nilus mari expulso planiciem detexit, & terræ aggestione compleuit. Ipse sensus huic rationi testimoniũ fert. Etenim hodiéq; cernimus fluuio nouum aggerente limum, terrámq; adducente, paulatim recedere mare, atq; retrò defluere: fundo ob aggestionem materiæ altitudi-
Iliad.Δ,356. nem nanciscente. Pharum certè, quam Homerus cursu vnius diei abesse ab Aegypto nôrat, nunc partem esse Aegypti constat. non quòd ipsa suo loco mota accesserit, sed quòd mare intermedium flumine opplente & complanante continenti adie-
Stoicorũ theologia. cta est. Verùm enimverò hæc similia sunt eorum quæ Stoici de sacris rebus disputant. Nam genitabilem & alendo aptum spiritum Bacchi nomine afficiunt illi: qui vim percellendi ac diuidendi habet, Herculis: qui recipiendi facultate[illegible]mmonis: id quod per tellurẽ & fruges penetrat, Cererẽ ac Proserpinã: quod per[illegible]are, Neptunũ nominant.

nominant. Qui autem naturalibus istis etiam mathematica quædam astrologica admiscent, ij putant Typhonem esse mundum solarem, Osiridem lunarem. Lunam enim quæ lumen habet genirabile & humectans, prosperam esse & animaliũ procreanioni, & stirpium pullulationi. Solem hoc sortitum, vt intemperato igni calefaciat exsiccétque natas & florentes stirpes: & suo ardore magnam partem terræ fecisse habitationibus ineptam, ac sæpe etiam Lunã ab eo superari. Itaq; Aegyptij Typhonem Seth nominant: id significante vocabulo, quod vi prævalet. & in Sole situm Herculem vnà cit cumagi, in Luna Mercuriũ fabulantur. quæ enim Luna efficit, ea orationis & sapientiæ operum sunt similia: Solis autem, verberũ, vi & robore effecta. Stoici Solem e mari incendi atque ali aiunt: Lunæ à fontanis & lacustribus aquis dulcem mollémq; submitti exhalationem. Decimaseptima mensis die interiisse Osiridem Aegyptij fabulantur, qua die maximè plenilunium fit evidens. Ideò diem istam Pythagorei vocant antiphraxin, quasi oppositionem cum obstructione coniunctam: & omnino numerum XVII aversantur. Nam inter XVI, qui quadratũ, & XIIX, qui altera dimensionũ longius parallelogrammũ refert, atq; hi duo soli omniũ numerorum planorum ambitus habent areis suis æquales, medius interveniens XVII obstruit & disiungit eos invicem, inq; partes scissus inæquales, sesquioctauam proportionem constituit. Annos XXIIX alij vixisse, alij regnasse Osiridem dicunt. toties enim lucet Luna, tótq; diebus suam circuitionem absoluit. Lignum autem in sepultura, vt vocant, Osiridis secantes, arcam apparant lunata forma: quia Luna Soli appropinquans falcatur & occulitur. Quod autem in XIV partes discerptus dicitur Osiris, referendũ est ad dies quibus à plenilunio vsque ad nouilunium deficit Luna. Diem, qua primùm conspicitur evitatis & prætertis radiis Solis, imperfectum bonum nominant. Est enim Osiris beneficus: & nomen hoc multa significans, præcipuè vim efficacem & beneficam designat. Alterũ dei huius nomen quod est Omphis, Hermæus interpretatur beneficum. Existimant autem Nili incrementa ratione quadam illuminationibus Lunæ respondere. *Nilus.* Maximũ enim apud Elephantinam, cubitorum fit XXIIX, quot dies sunt menstruæ circuitionis Lunæ. apud Mendetem & Xoin, vbi est minimum, cubitos æquat VI, quot diebus Lunæ orbis fit dimidiatus. Medium apud Memphin, si iustũ sit, XIV cubitis convenit, & respondet tempori plenilunij. Porrò Apin animatam dicunt Osidiris esse imaginem. *Apis.* itaq; etiam figuris Lunæ similia habet multa, atratus circũ splendidas partes & vmbrosis tectus. & in nouilunio mensis Phamenoth festum celebrant, * quod ingressum Osiridis in Lunam appellant. Est autem id veris initium. Hoc pacto vim Osiridis in Luna collocantes, Isidem ei vxorem, ex qua prolem procreet, adscribunt. Ideò & Lunam mundi matrem appellant, & naturam ex vtroque mixtam sexu adsignant ei: quòd impleta & grauida facta à Sole, rursum à se in aerem emittat ac disseminet genitabilia principia. Non enim semper obtinere corruptelam Typhonicam, sed sæpe victam à vi procreatrice atq; vinctam, rursum emergere, & cum Oro decertare. Orus autem est mundus terrestris, neque interitus vnquam omnino expers, neq; ortus. Neque desunt, qui defectus hac fabula per ambages notari censeant. Etenim in plenilunio deficit Luna, Sole ipsi ex adverso stante in terræ vmbram incidens: *Eclipses.* sicvt in arcam fertur incidisse Osiris. Rursum ipsa Solem occultat & conspectui subtrahit vltima mensis die, neque tamen Solem omnino interimit, vt neque Isis Typhonem. Pariente Anubin Nephthy, Isis subiicitur. Nephthys enim est id quod infra terram situm non cernitur: Isis quod supra terram manifestum exstat. *Nephthys.* at circulus isthæc ambo tangens & dirimens, qui à definiendo Horizon dicitur, ambobus cõmunis, Anubis vocatur, ac forma cani adsimilatur. *Anubis.* quia canis visu perinde noctu vtitur atq; interdiu. Videturq; Anubis apud Aegyptios eam obtinere vim, quã apud Græcos Hecate, numen scilicet terrestre simul & cœleste. Nonnullis Anubis Saturnus esse videtur, quia omnia gignens ex se & in se tanquam prægnans mulier gerens (quod Kyen Græcè dicitur) Kyon (id est canis) appelletur. Et verò antiquitus canem violare Aegyptiis religio erat, summísque id animal honoribus afficiebatur. * sed postquam Apis à Cambyse necati & proiecti cadauer nullum extra canem animal adiit vel gustauit: primos inter animalia honores canis perdidit. Sunt qui vmbram terræ, in quam delapsam Lunam deficere putant, Typhonis nomine accipiant. Itaque ergo absurdum dictu non est singulos non rectè, vniuersos rectè pronunciasse. Non enim siccitas duntaxat, aut ventus, mare, tenebræ: sed quæcunque naturæ pars damnosa est & corrum-

pendis rebus apta, Typhonis est. Quippe nec in corporibus animę exsortibus principia Vniuersi sunt constituenda, vt fecere Democritus & Epicurus. neq; qualitatis expers materiæ opifex prouidentia vnica, quæ omnia superet atque contineat, hunc titulum meretur: qui fuit Stoicorum error. Impossibile enim est, vbi nullius rei causam deum statueris, aliquid vnum vel bonum facere omnium rerum principium. cùm, Heracleto teste, vt lyræ & arcus, ita mundi quoque concinnitas contentionem & remissionem admittat. & si Euripidem audimus,

Seiungier non possunt à bonis mala:
Sed est eorum, vt res habeant satu benè,
Commixtio quædam. ——

Mundi gubernatio qualis. Vetustissima proinde à sacrarum professoribus rerũ & legumlatoribus deriuata est opinio, auctore incognito, fide firma & indelebili, non in sermonibus ea tantùm & rumoribus, sed & in mysteriis ac sacrificiis tam barbaris quàm Græcanicis exstans. neque casu ferri & à fortuna pendere Vniuersum, mente, ratione, ac gubernatore destitutum: neq; vnicam esse rationem quæ contineat id & dirigat tãquam clauum aut fręna moderans. sed cùm permulta è bonis iuxtà malisq; sint confusa, immò nihil hęc natura sincerum (vt verbo dicam) proferat: non esse vnum aliquem promũ qui è duobus doliis res nobis velvti aliquem liquorem cauponis in morem distribuat atq; misceat.

Duo adversa rerum principia. ergo à duobus principiis contrariis, adversisq; duabus facultatibus, quarum altera ad dextrã & rectà ducat, altera retrorsum avertatur atque reflectat, cùm vitã esse mixtam, tum ipsum mũdum, (si nõ vniuersum, eũ saltem qui ad terrã est & Lunæ subiacet) inęqualiter ferri, variisq; & omnis generis motibus agitari. Si enim nihil absq; causa fit, & mali causam bonũ non præbet: necesse est in natura vt boni, ita etiã mali ortũ peculiarem, suúmq; principium exstare. Atque hæc quidem sententia plerisq;, & iisdem sapiẽtissimis probatur. Existimant enim alij duos esse deos, quasi cõtrariis deditos artibus, vt bona alter, alter mala opera cõficiat. alij eum qui est melior, deum: qui deterior, dæmonem dicunt. In qua sententia fuit Zoroastres magus, quem narrant I ɔ ɔ annis

Magorum theologia. antiquiorem bello Troiano exstitisse. Is ergo Zoroastres melioris nomen Oromazã, peioris Aramanium perhibuit. addiditq; hoc enunciatũ, de rebus sub sensum cadentibus, illũ maximè similem esse luci, hunc tenebris & ignorationi. mediũ horũ esse Mithram. quæ causa est quòd Mithram Persę Mesiten, id est mediatorem seu intermediũ nuncupant. Docuítq; votiuas & pro gratiis agendis oblatas victimas illi immolãdas: huic auerrũcandi mali causa institutas & tetricas. herbam enim quandã, Omomi appellatam, in mortario tundentes, Ditem invocant & Tenebras: tum admixto lupi iugulati sanguine, efferunt & abiiciunt in locum quò Solis radij non pertingunt. Nam & de stirpibus ita iudicant, quasdam boni dei esse, mali quasdã genij. & animaliũ alia, vt canes, aues, & echinos terrestres bono, aquaticos malo adiudicant. itaq; & beatum eum prędicant, qui plurimos interfecerit. Enimverò illi quoque multa de diis fabulosa narrant: cuius generis est quod referam. Oromazen natũ aiunt è luce purissima, Arimanium è caligine: eos bellum inter se gerere. sex deos fecisse Oromazen: primum benevolentiæ, secundum veritatis, tertium æquitatis, reliquos sapientiæ, diuitiarũ, & voluptaris quæ honesta consequitur opificem. Arimanium totidem numero his adversa efficiẽtes. Deinde Oromazen sese triplicasse, & à Sole tanto se intervallo remouisse, quanto à terra Sol abest. ac cœlũ stellis decorasse, vnámq; ante alias tanquã custodem & speculatorẽ constituisse Siriũ. alios porrò XXIV deos condidisse & in ouo posuisse. At totidem numero factos ab Arimanio ouũ illud perforasse. hinc mala bonis esse permixta. Appetere porrò fatale tempus, quo necesse sit peste & fame ab his adducta Arimanium omnino perdi atq; aboleri. terráq; æquabili & plana facta, vnã vitam vnámq; ciuitatem beatorũ hominũ vniuersorũ, vnáq; lingua vtẽtium fore. Theopompus ait de sententia magorũ vicibus ter mille annorũ alterum deorũ superare, alterum succumbere: & per alia tria annorum millia bellum eos inter se gerere, pugnare, & alterum alterius opera demoliri: tandem Plutonem deficere. & tunc homines fore beatos, neq; alimẽto vtentes, neq; vmbrã edentes. deum porrò ista qui machinetur, quiescere ad aliquod tempus, nõ quod longũ sit deo, sed rectũ & mediocre tanquã hominis dormientis. Hoc modo se habent Magorum fabulæ. Chaldæi planetas deos faciunt, quorũ duos beneficos, totidem maleficos, reliquos tres medios affirmãt & promiscuos. Græcorum opinio nemini ferè ignota est: qui bonam partem Ioui Olympio,

malam

malam Diti auerrunco adsignant. & Harmoniam (quasi concinnitatem) è Venere & Marte natam fabulantur: quorum hic sæuus est & contentiosus, illa comis & genitabilis. Iam philosophos vide cum his consentientes. Heracletus enim apertè bellum nominat patrem & regem & dominum omnium. & Homerum dum optat,

Philosophorũ sententiæ de principiis.

Ex diuûm atq; hominum vt pereat discordia cœtu, *Iliad. σ,107.*

occultè exsecrari vniuersorum ortum, quia nascuntur ex contentione & adversatione. & Solem non transgressurum positos sibi limites: alioqui fore vt in linguas incidat iusticiæ patrocinantes. Empedocles principium boni efficax amorem ac amiciciam, sæpe etiam harmoniam appellat: deterius autem

Rixam perniciosam, & litem sanguinolentam.

Pythagorici pluribus vtrumque principium afficiunt nominibus. Bonum Vnitatis, finiti, quiescentis, recti, imparis, quadrati, æqualis, dextri, splendidi: malum Binarij, infiniti, in motu versantis, curui, paris, altera dimensione lõgioris, inæqualis, sinistri, tenebricosi. hæc esse principia ortus rerum statuunt. Anaxagoras mentem & infinitum. Aristoteles formam & priuationem. Plato multis locis quasi occultans & obvmbrans suam sententiam, alterum cõtrariorum principiorum Idem, alterum appellat Diuersum. At in libris de Legibus iam senior nõ per ambages aut notas, sed disertis verbis pronunciat mundum non vnica anima, sed compluribus fortasse, ad minimum autem duabus cieri: quarum vna boni sit efficax, altera eius contraria & contrariorum opifex. relinquit etiam tertiam quandam in medio naturam, non animæ, non rationis expertem, neque ex sese immobilem, vt nonnulli putant: sed vtrique harum expositam, ita vt semper appetat ac desideret meliorem & sectetur. id quod sequens oratio explicabit. vbi Aegyptiorum theologiam maximè ad hãc accommodabimus philosophiam. Mixta est enim huius mundi origo atque compages ex contrariis facultatibus: sed quarum non sint æquales vires. melior enim prævalet quidem: deteriorem autem funditus aboleri nefas est, cùm & in corpore ea validè inhæreat, & in anima vniuersi, & meliori semper repugnet. In anima ergo mens & ratio optimorum omnium princeps atque dominus, Osiris est. in terra autem, spiritibus, aquis, cœlo, & stellis quod ordinatum est, æquabile, & sanum, id defluxus & imago est Osiridis, tempestatum, temperamentorum, ac conversionum vicibus conspicua. Typhon autem animæ pars rationis vacua est, & variis motibus exagitata, tumultuosa & bruta. in corpore facultas morbos & mutationes adsciscens. tum aëris intemperies & inconstantia, solisque & lunæ defectus, velvti excursiones sunt Typhonis. Et ipsum nomen Typhonis, quod eum Seth appellant, rem arguit. notat enim id quod vi obtinet, ac multas conversiones admittit, sæpe transilit. Quidam dicunt Bebæonem vnum de sociis Typhonis fuisse: Manethos Typhoni etiam Bebonis nomen factum voce obstaculum seu impedimentum significante. quòd rebus rectà incedentibus & ad suum finem tendentibus vis Typhonis obsistat. Itaque de cicuribus animalibus inertissimum ei tribuunt asinum: de feris sæuissima, crocodilum & equum fluuialem. Ac de asino quidem dictum est suprà. Cæterùm apud Hermupolin simulacrum ostenditur Typhonis, equus fluuialis, cui accipiter insistit in serpentem pugnans. equo Typhonem indicante, accipitre vim & principium, quibus vi potitus ille sæpenumerò non defatigatur præ malicia turbatus atque turbans. itaque etiam septima mensis Tybi sactificantes, quam diem nominant Isidis è Phœnice adventum, placentis adfingunt equum fluuialem vinctum. In vrbe Apollinis statutum est vt quisque omnino de crocodilo edat. certa autem die quadam venati quotquot possunt crocodilos, interficiunt, & ex adverso templi abiiciunt, Typhonem dicentes in crocodilum mutatum Oro se fuga eripuisse. ita omnia animalia, stirpes, & eventa mala atque damnosa Typhonis opera & effecta putant. Contrà Osirin oculo & sceptro pictis exprimunt, oculo providentiam, sceptro potentiam demonstrante. sicvt Homerus etiam Iouem omnium regem atque principem appellat

Typhonis & Osiridis interpretatio.

Induperatorem, consultorémque: — priore voce imperium, posteriore prudentiam innuente. Accipitre etiã picto Osirin sæpe proponunt. auis enim ea pollet acumine visus & volatus celeritate, eáq; est natura, vt celerrimè alimentũ digerat. fertur etiam cadaueribus inhumatis terram inicere supervolans, & cum in Nilum bibendi

Iliad. λ,12.
Accipiter.

causa devolat, pēnam constituit rectam, ac inclinans eam postquam bibit, ostendit se evitato crocodilo incolumē evasisse: si enim rapiatur, manet penna recta sicvt eam fixerat. Vbique porrò ostenditur simulacrum Osiridis humana specie, recto pene, ob vim gignendi & alendi. At amiculum flammeum quo imagines eius velantur, Solem exprimit, quod corpus benefica præditum facultate visu percipitur, & exemplum est sola mente cernendæ substantiæ. Itaque meritò contemtui habentur, qui globum Solis Tiphoni adscribunt: cui nihil splendoris, nihil salutare, nullus ordo, nulla procreatio aut motio ratione modóque constans, contraria omnia conveniunt. & æstus, quo multa animalium ac terra nascentium corrumpuntur, non Solis opus existimari debet, sed spirituũ aquarúmq; in terra & aëre intēpestiuè confusarum, quando principiũ incompositæ & infinitæ facultatis errore cōmisso exhalationes exstinxerit. Porrò in sacris de Osiride canticis invocant eum, qui in Solis occultatur vlnis. & vltima die mensis Epiphi, Sole & Luna in eadem linea coëuntibus, ferias agunt natalicias oculorum Ori. quippe non Lunam modò, sed & Solem oculum lumenque Ori censentes. Vigesima secunda die mensis Phaophi, post æquinoctium autumnale, festũ diem celebrant, tum Solis baculos natos dicentes. quo innuunt velvti fulcro & roboratione Solem iam indigere, qui inclinatus cùm iam à nobis per obliquum ferri incipit, & caloris & luminis aliquam sit passus deminutionem. Præterea bouem femellam sub solstitium hybernum septies circa templum circumferũt: vocatúrque Osiridis indagatio Solis circuitus, aquam hyeme desiderante dea. toties autem circumeunt, quia septimo mense decursus Solis ab hyberno ad æstiuum solstitium cōficitur. Omnium primus Orus Isidis F. Soli sacrificasse fertur quarta die mensis, vt scriptum est in libro, qui Natalicia Ori titulum habet. Et verò quavis die ter adolent Soli: resinam sub ortum, myrrham meridie, Kyphi (quod vocant) circa occasum. quorum quodque quam habeat rationem, infrà exponam. singulis quidem istis cōciliare se & venerari Solem opinantur. Quanquam quid refert multa colligere talia. Sunt, qui Osirin disertè aiunt esse Solem, & à Græcis Sirium appellari: articulum O præpositũ huic nomini apud Aegyptios obscuritatem dubitationémque de vocabulo genuisse. Isidem verò eandem cum Luna esse pronunciantes, etiam eadem vtranque imagine repræsentant. in qua cornuta Lunæ indicāt illuminationes falcatas, nigræ autem vestes occultationes eius & obvmbrationes designant, quibus Solem desiderans sectatur. Itaque & ad res amatorias Lunam invocant: & iis rebus præesse Isidem Eudoxus affirmat. Atque hæc quidem veri saltem aliquam habent similitudinem: qui autem Typhonem faciunt Solem, indigni sunt qui audiantur. Sed nos eò, vnde abiit oratio, revertamur. Est ergo Isis naturæ ea pars, quæ quasi feminea, omnes in se recipit ortus, tanquam nutrix quædam & omnium commune receptaculum à Platone dicta, à plerisque aliis Myrionymos, id est innumeris prædita nominibus: quòd ratio eam in omnes formas speciésque vertat. Huic Isidi à natura insitus est amor primæ omniúmque principis & præstantissimæ naturæ, quæ est Bonum. hoc ea desiderat atque persequitur, & portionem à malo sibi obtingentem fugit atque repellit. Cùm enim sit receptaculum & subiectum vtriusq;, sua tamen sponte semper vergit ad melius: séq; præbet implendam & conserendam defluxibus ac similitudinibus, quibus feta & rebus referta gignendis gaudet atq; exsultat. Quod enim nascitur, id imago & exemplum in materia est Entis. Itaq; ergo non abs re fabulantur Osiridis animam sempiternam esse interitúsq; securam: corpus eius à Typhone subinde divelli atque aboleri, idq; ab Iside vagante conquiri, rursúmque componi. Id enim quod re vera est, soláque cernitur mente Bonum, extra interitus mutationísque aleam situm habetur. eius imagines quasdam sensilis atque corporea natura impressas gerit, rationésque eius & formas ac similitudines in se recipit, quomodo in cera sigillorum simulacra finguntur. verùm ista non semper permanent, sed confusione & tumultibus excipiunt in hac regione, superiore expulsa, & adversus Orum pugnantia, quem Isis gignit sensile exemplum mundi sola mente videndi. Eam ob rem pro spurio accusatus à Typhone dicitur, vtpote non purus, neq; sincerus vt pater ipsius forma per se mixtionis & motionis expers, sed corporea materiei natura adulteratus. Causam tamen in iudicio obtinet Orus, Mercurio, id est ratione, demonstrante mundum à natura conformari imitatione substantiæ sola intelligentia perceptæ. Quod enim Apollo ex Iside & Osiride adhuc in vtero Reæ versantibus dicitur natus, eo innuunt antequam

Isidis, Osiridis, Typhonis physica explicatio.

hic

hic mundus conspicuus fieret & materiam forma perficeret, naturam ex sese imperfectionis convictam primum ortum edidisse. ideóque illum deum mancum in tenebris natum esse aiunt, & seniorem Orum appellant: quòd non mundus erat, sed futuri mundi imago quædam ac species. Orus autem ipse finitus est & perfectus, neque Typhonem omnino intersecit, sed vim eius efficacitatémque abstulit. Itaque Copti ferunt simulacrum Ori altera manu Typhonis genitale membrum tenere. & Mercuriū fabulantur Typhonis neruos exemisse, vtique iis pro fidibus: docētes rationem concinnando vniuerso id de dissonante consonū redegisse, & vim interimendi nō aboleuisse sed impleuisse. quo fit, vt ea imbecillis atque languida in hoc mundo rebus mutationum affectionúmque variarum capacibus adhærescat: & in terra quidem concussiones tremorésque, in aëre æstus ventósque intempestiuos, tum turbines igneos atque fulmina moliatur: aquas etiam & spiritus pestilenti lue inficiat: & vsque ad Lunam excurrat séque efferat sæpe splendidum obfuscans aërem. quod sentiētes Aegyptij, Typhonem dicūt aliàs percussisse, aliàs erutū deglutisse oculum Ori, deinde Soli reddidisse. ictu menstruam Lunaris luminis diminutionem innuentes, impletione autem defectum, cui Sol medetur Lunam, vbi ea vmbram terræ euitauit, adversus illustrans. Iam præstantior ac diuinior natura è tribus constat, eo quod mente cernitur & materia, & quod ex his compositum Græcis Kosmos, id est Mundus, dicitur. Ac Plato quidem primum illud ideam, exemplar, patrémque nominat: Materiam matris, nutricis, sed is, & regionis ortuum capacis vocabulo notat: quod ex vtroque constat, prolem ortúmque nominare adsolet. Aegyptios autem probabile est triangulorū pulcerrimo in primis comparasse Vniuersi naturam: qua comparatione etiam Plato in rep. videtur vsus, vbi figuram Nuptialem componit. Constat id triangulum tribus lateribus, quorum basis est quatuor, angulum rectum ad eam conficiens trium, & huic subductum angulo latus quinque scrupulorum, tantum potest quantum latera eum conficientia. Intelligendum est autem linea ad rectum angulum alteri insistente marem, basi feminam, subtendente prolē vtriusque repræsentari. & Osirin esse principium, Isidem receptaculum, Orum effectum. ternarius quippe primus est impar ac perfectus numerus: quaternio est quadratū lateris paris binarij: quinarius quá patri, quâ matri cōgruit, cōflatus è binario & ternione. is Græcis est pente, à qua voce manasse videt̄ panta, quo Vniuersum, & pēpasasthæ, quo numerare intelligitur vocabulo. quadratum porrò quinarius producit à se, quantus est numerus litterarum apud Aegyptios, & quot annos vixit Apis. Orum solent ij Kæmin appellare, quod est visui expositum. est enim mundus res sensilis ac visilis. Isis aliquando Muth, nonnunquam Athyri, quandoque Methyer nominatur. prima voce mater intelligitur, secunda domus Ori mundana, (sicvt & Plato locum ortus & receptaculum fecit) tertia ex plenitudine & causa componitur. plena enim est materies mundi, & cum bono, puro, probéque composito subsistit. Fortassis etiàm Hesiodus prima omnia faciens chaos, terram, tartarum, & amorem, videri potest non diuersa, sed eadem rerum principia ponere: siquidem Isidis nomine terram, Osiridis amorem, Typhonis tartarum accipimus. nam chaos videt̄ quasi locum quendam & regionem Vniuerso subiecisse. Enimverò res ipsa quodammodo citare videri potest fabulam, quam in cōviuio Platonico Socrates de ortu Amoris narrat. Paupertatem scilicet cùm prolem desideraret, Poro (id est copiæ) dormienti accubuisse, atque ex eo grauidam factam, Amorem peperisse, natura varium & ad omnia sese vertentem: vt qui patre bono, sapiente, atque in se ipso omnium habente rerum copiam, matre autē inope, ac ob paupertatem semper aliorum appetente natus esset. Porus enim ille nihil est aliud, quàm id quod primò amatur atque appetitur perfectum & seipso contentum. Materiæ autem nomen paupertatis indidit, quæ suapte natura indiga est boni, ab eóque impletur, & id semper expetit atque recipit. Ex his natus Orus siue mundus, nō sempiternus est, neque mutationum exsors & interitus, sed identidem nascens, vicibus mutationum subinde atque affectionum nouus recuditur, permanétque vt nunquam periturus. Porrò autem fabulis vtendum est, non quasi eæ rem prorsus doceant: sed quod ob similitudinem cum re ipsa aliquam commodum ad eius explicationem offertur, desumendum inde est. Ergo vbi materiam nominamus, non debes philosophorum quorundam opiniones secutus corpus aliquod animæ expers ac qualitatum, & ociosum suapte natura atque inefficax imaginari. nam & oleum vnguenti materiam

Triãgulum rectangulum primum.

Theogonia 116.

Materia.

vocamus, & aurum statuæ, non omni planè carentia qualitate. ipsúmque animum & intellectum hominis tanquam virtutis & scientiæ materiam rationi expoliendam atque componendam tradimus. & mentem quidam formarum locum, & in qua rerum intellectu percipiendatum quasi expressa sint simulacra appellant. sunt etiam qui semen muliebre non facultatem aut principium, sed materiam & alimentum fetus censent. Hæc tenentes, etiam deam hanc sic intelligere debemus participem fieri primi dei, & amore perpetuo bonorum eius duci, non vt ei adversam: sed quæ tãquam maritum legitimum & iustũ amore iusto sectetur. quomodo probam mulierem cum suo viro degentem, tamen eius desiderio trahi dicimus: ita eam semper cum auere, eique adesse, ac præcipuis & purissimis repleri partibus. Vbi autem Typhon extrema tangens incidit, ibi videri eam mœstam, ac dici lugere, & reliquias quasdam frustáque discerpti Osiridis conquirere ac velare, dum ea quæ intereunt excipit atque occultat, vt rursum ex sese edat ac emittat res nascẽtes. Etenim quæ in cœlo & sideribus sunt formæ ac defluxus dei, permanent. quæ autem sparsa sunt in res motibus obnoxias terram, mare, stirpes, animalia, ea mutantur, intereunt, sepeliuntúrque, & sæpenumerò rursum exsistunt, in lucémque emicant orta. Itaque fabulá Typhonem maritum Nephthyos facit, & cum hac occultè coiisse Osirin. Extremas enim materiæ partes, quæ Nepthyos & Finis nomine intelliguntur, vis maximè interitum rebus adserens cõtinet. vis autẽ genitalis & conseruatrix rerum, imbecillum semen & languidum in eas didit, & à Typhone perimitur, nisi quantum eius Isis excipiens seruat, alit, atque constituit. In vniuersum autem ille est præstantior: sicvt & Plato opinatur, & Aristoteles. Ad hunc naturę pars genitabilis & salutaris, & ad exsistendum mouetur: ab eodem facultas interimens, atque abolens cietur & ad interitum impellitur. Itaque

Isidis nomen & Osiridis.

illi Isidis nomen est factum, quòd sciẽter proficiscatur atque procedat: quippe motus cum sit animatus ac prudens. Non enim barbaricum est nomen. sed sicvt omnibus diis à theato & theonte, id est spectabili & currente nomen theos inditum fuit: sic istã deam à sciẽtia simul & motu cùm nos Isidem, tum Aegyptij appellant. Sic etiam Pla-

Vide Cratylũ.

to ait Vsiam, quod est substantia, veteres nomine Isias expressisse: & intelligentiam ac prudentiam vocasse iridem, quasi mentis agitationem, vocibus omnibus ab ienæ (quod est ire) deductis. hinc synienæ intelligere est. & omnino simili ratione ab eo boni, virtutísque explicantur vocabula: sicvt contrariis notantur traducuntúrque appellationibus ea quæ naturam impediunt eiúsque progressionibus moram obstando iniiciunt, vt malum, indigentia, timiditas, molestia. Sic ergo Osiris nomẽ habet ex hosio & hiero, quod est sancto & sacro, conflatum. communis enim est ratio eorum quæ in cœlo & apud inferos sunt, quorũ altera hiera, altera hosia veteres nuncupabant. Iam qui cœlestia ostẽdit Anubis, superiorũ quasi ratio, (ano enim suprà est) aliquando etiam Hermanubis vsurpatur: altero nomine superioribus, altero inferis scilicet conveniente. itaque ei immolant aliàs album, aliàs flauum gallum: supera sincera & manifesta, infera mixta & varia innuentes. Neque verò mira debet videri nominum ad Græcum sermonem effictio. nam innumera alia hodiéq; manent vnà cum migrantibus è Græciã ad exteros propagata: quorum quædam revocãtem poëticam vituperant tanquam barbarici se dantem ij, qui id genus res glossas appellant. Cæterùm memoria proditum est in libris, qui Mercurij libri dicuntur, scriptum esse de sacris nominibus, facultatem quæ præest cõversioni Solis Orum, Græcis Apollinem vocari. quæ vento, ab aliis Osirin, ab aliis Sarapin, Aegypticè Sothi: quę vox Kyesin, id est grauiditatem siue feturam notat. atque hinc facta inclinatione stella Caniculæ, quæ propria Isidis censetur, dicta est Kyon siue Canis. Minimè equidem de nominibus est contendendum. ego tamen Sarapidis potiùs quàm Ositidis nomen Aegyptios sibi vindicare sinam. illud enim peregrinum, hoc Græcum, ambo vnius dei seu facultatis vocabula censeo. His conveniunt etiam Aegyptia. Isidem enim sæpenumero nomine Mineruæ significant * * quæ vox significat motum à seipso profectum. Typhon autem, sicvt monstratum fuit, Seth, Bebon, & Smy appellatur: quibus verbis indicatur violenta quædam inhibitio, contrarietas, aut inversio. Præterea magnetem lapidem ossis Ori, ferrum ossis Typhonis nomine afficiunt, vt Manethos narrat. sicvt enim ferrum sæpe simile est tracti à lapide & eum sequentis, sæpe avertitur in diuersam partem. ita motus mundi salutaris, bonus, & ratione cõstans aliquando versat, ad se ducit atque molliorem reddit obsequentem sibi duram illam ac Typhoniam

phoniam vim: aliquando hæc in ſeſe reuertitur, & in infinitatem relabitur. Ad hæc de Ioue perhibet Eudoxus fabulam Aegyptios celebrare, eum pedibus inter ſe connatis cùm ire non poſſet, ob pudorē in ſolitudine vixiſſe: Iſidē autem diſſectis & diductis iis membris Ioui greſſum expediuiſſe. qua fabula hoc innuit, dei mentē ſuapte natura in inviſibili & inconſpicuo degentem, motu ad res procreandas proceſſiſſe.

Siſtrum.

Siſtrum quoque arguit quati omnia naturalia & nunquam motu vacare debere, ſed velvti excitati atque exagitari vbi torpere & tabeſcere cœperint. aiunt enim ſiſtris Typhonem averti atque depelli: oſtendentes interitu res vinciente & inhibente, ortum rurſus motu naturam ſoluere atque expedire. Et ſiſtri ſuperiore parte rotundi conſpectus admonet de quatuor corporibus quæ concutiuntur. nam quæ pars mundi ortui & obitui eſt obnoxia, ea continet globo Lunæ: inque ea omnia mouentur ac mutantur ratione quatuor elementorum, ignis puta, terræ, aquæ, & aëris. Curuamini ſiſtri autem in vertice inſigunt felem humana facie, imæ parti infra ea quæ quatiuntur, aliquando Iſidis, interdum Nephthyos faciem. his faciebus adumbrant ortum & interitum, quæ ſunt elementorum mutationes atque motus: fele Lunam repræſentante, ob animalis iſtius varietatem, ac vim noctu agendi & fœcunditatem.

Felis natura.

dicitur enim vnum principio catulum parere, deinceps duos, tres, quatuor, vnóque ſubinde plures donec ſeptem vno partu edat. itaque duodetriginta in ſumma parit, qui eſt numerus dierum Lunæ. Verùm hoc fortaſſe fabulæ ſit ſimilius. ſed felis oculorum pupillæ impleri dilatarique videntur ſub plenilunium, & Lunæ lumine decreſcente attenuari atque langueſcere. humana autem felis facie innuitur Lunæ mutationes mente ac ratione gubernari. Sed vt rem in pauca verba contraham, neque aquam, neque Solem, neque terram, neque cœlum Oſirin vel Iſidem eſſe rectum eſt putare: neque Typhonis nomine ignem, æſtum, aut mare intelligere vetum. ſed ſimpliciter quantum in his modo & ordine caret ob exceſſum aut defectum, Typhoni imputantes: quæ ordine & compoſitè fiunt, quæ bona ſunt & vtilia, vt Iſidis opus, imitationem autem & imaginem ac ſpeciem Oſiridis venerantes atque colentes, non peccabimus. quin & Eudoxi dubitationibus finem imponemus, anxiè quærentis cur non Cereri procuratio rerum amatoriarum adſcribatur, ſed Iſidi, & cur non Bacchus Nilum augeat, neque mortuis poſſit præeſſe. Vna enim ratione communi hos deos omni bonorum portioni præeſſe cenſemus, & quidquid in natura pulcrum bonúmve ineſt, iis acceptum ferimus: illo principia ſuppeditante, hac vim excipiente & conſeruante. Eodem pacto vulgares quoque & moleſtas ſententias refellemus eorum, qui vel aëris ſecundum anni partes mutationibus, vel frugum procreationi, ſementi, arationi gaudent accommodare ea quæ de his diis memorantur. vt cum dicunt Oſiridem ſepeliri quando ſemen terra occulitur: in vitam redire & rurſum apparere quando pullulare incipit. ideóque dici, Iſin cùm ſe ſentiret eſſe grauidam, appendiſſe ſibi amuletum, ſexta die menſis Phaophi, & peperiſſe Harpocratem ſub ſolſtitium hybernum imperfectum ac recentem, quod tum prævij flores & germina prima enaſcuntur. ideóque ei fabarum naſcentium primitias offerunt: dies autem puerperij poſt æquinoctium vernum ſolennes agunt. Hæc enim vulgo audientes amplectuntur atque credunt, illicò ab iis quæ in promtu ſunt petita probabilitate. neque ſentiunt hoc primum eſſe iniquum, vbi deos non communes omnium hominum faciunt, ſed proprios Aegyptiis dicant, & dum Nili Aegyptique nomine, ac paludum, Lotum, & deorum effectionem de his ſolis intelligunt, quibus ea nomina ſunt tributa: magnis ſe diis alios ſpoliare homines, quibus nullus Nilus eſt, neque Butus, neque Memphis: cùm tamen hi Iſin alióſque id genus deos vniuerſi habeant atque norint, & quoſdam ſanè Aegyptiis nominibus afficere non ita pridem didicerint, ſingulorum autem vim iam inde ab initio cognouerint atque honorauerint. Deinde maius etiam incommodum eſt. Niſi enim attentiſſimè cauerint, imprudentes numina in ſpiritus, fluxus, ſementes, arationes, terræque adfectiones & tempeſtatum mutationes permutent atque diſſipent. vt ij qui Bacchum pro vino, Vulcanum pro flamma accipiunt. ſic & Cleanthes alicubi Proſerpinam (quæ Græcis eſt Pherſephone) ait eſſe ſpiritum qui per fruges dum fertur, interimitur. & quidam poëta de meſſoribus dixit:

Cùm lecti iuuenes Cereris iam membra ſecarent.

Hi ſanè nihil ab iis differunt, qui vela, rudentes & anchorã pro gubernatore, & fila ac ſtamina pro textore, & cyathum, mulſum, vel ptiſanã pro medico habent. Adde quòd peſſimas & impias iſti opiniones excitant, qui deorum nomina rebus ſenſu animaq́ carentibus, & vſu hominũ neceſſariò pereuntibus imponũt: quæ vt dij ſint, nullo modo intelligi poteſt. Non enim deus res eſt animæ expers, & manibus hominũ ſubiecta aut obnoxia: ſed deos inde cẽſuimus eſſe, quod ij noſtris vſibus res perpetuas atq; perdurãtes largiti ſunt. Neq; verò alij apud alios ſunt dij, aut ſui Græcis, barbaris item ſui, alij ſeptentrionalibus, alij auſtrinis. Sed quemadmodum Sol, Luna, cœlũ, terra, mare, communia ſunt omnibus, tantùm aliter ab aliis appellantur: ita vnius mẽtis hoc Vniuerſum temperantis, vniúſq; prouidentiæ huic præfectæ, & facultatũ adminiſtrarum omnibus rebus deſtinatarum, alij apud alios honores, alia nomina legum inſtituto habent. notiſq; vtuntur obſcurioribus ij qui ſacris ſunt dedicati, alij apertioribus intellectũ ad diuinas res quaſi manu deducunt. quæ res periculo non vacat. Nõnulli enim à recto itinere deuiantes, prorſus in ſuperſtitionẽ delapſi, alij fugiendo, vt par erat ſuperſtitionem, imprudentes in præcipitium quaſi quoddam impietatem delati ſunt. Itaque oportet apprimè ratione è philoſophia deſumta, quæ nos ſacris initiet, ſanctè eorum quæ aguntur dicuntúrq; vnumquodq; conſiderare, ne quomodo Theodorus dicebat ſe orationes dextra porrigente, auditorum nonnullos læua eas accipere: ſic nos quæ leges de ſacrificiis & feſtiuitatibus bene præcipiunt, aliter quàm rectũ eſt intelligentes, peccemus. Etenim omnia eſſe ratione peragenda, ex ipſis illis poteſt depræhendi. Vndevigeſima die primi menſis, diem Mercurio feſtum celebrãtes, mel & ficos edunt, ſimul dicentes, Dulce eſt veritas. Iſidis amuletum, quod appendiſſe eam ſibi fabulantur, interpretatum ſonat Vocem veram. Harpocrates neq; deus imperfectus ac infans putandus eſt, neq; vllum leguminum: ſed præſes atque corrector recentis, imperfectæ, & incompoſitæ hominum de diis ſententiæ. itaque & digitum ori impoſitum tenet, argumentum taciturnitatis & ſilentij. & menſe Meſore offerentes ei legumina, dicunt: Lingua eſt fortuna, lingua genius. De ſtirpibus Aegyptiis maxime conſecratam deæ aiunt perſeam: quòd eius fructus cordis, folium linguæ ſpeciem refert. Quippe eorum quę homini obtingere poſſunt omnium nihil diuinius eſt oratione, præcipuè de diis, neque maius res vlla ad felicitatem momentum adfert. Itaque hîc oraculum intraturo mandatur, vt ſanctè ſentiat, & modeſtè loquatur. Pleriq; autem ridiculè agunt, qui in pompis & feſtiuitatibus fauere linguis iubentes, pôſt de diis ipſis peſſimi ominis voces ſententiáſque vſurpant. Quomodo ergo

Sacrificia triſtia.

triſtia illa & riſus expertia ac lugubria ſacrificia ſunt obeũda? ſiquidẽ neq; omittere legibus præſcripta convenit, neq; opiniones de diis confundendæ & cum ſuſpicionibus abſurdis miſcendæ ſunt. Equidem quo tempore Aegyptij ſacris operantur, multa eodem tempore ſimilia apud Græcos agunt. Nam & Athenis mulieres Theſmophoria obeuntes ieiunant humi deſidentes: & Bœoti Achææ Megara mouent, feſtiuitatémque eam moleſtam nominant, quòd nimirum Ceres ob Proſerpinæ filiæ deſcenſum in dolore ſit. Fiunt hæc menſe ſationis circa Virgiliarum ortum, quem menſem Athyr Aegyptij, Pyanepſionem Athenienſes, Bœoti Damatriũ, id eſt Cerealem nuncupant. Theopompus narrat eos qui ad Solis occaſum habitant cenſere & appellare hyemem Saturnum, æſtatem Venerem, ver Proſerpinam: & omnia naſci ex Saturno atque Venere. Phryges deum opinantes hyeme dormire, æſtate vigilare, hyeme ſopitiones ei, æſtate excitationes bacchando celebrant. Paphlagones vinciri eum atque coërceri hyeme, vere moueri & ſolui aiunt. Et temporis ratio inijcit ſuſpicionem, triſtia ſacra inſtituta eſſe ob occultationem fructuũ: quos antiqui non deos, ſed dona putauerunt deorum magna & neceſſaria ad feræ & belluinæ vitæ euitationem. Ac quo tempore fructus arborum omnino defeciſſe abolitóſq; eſſe cernebãt, alios ipſi ſerẽtes parcè & cũ penuria, terráq; manibus hauſta occultabant, incerta ſpe fructus capiendi deponentes, multa agitabant in morem ſepelientium atque lugentiũ. Porrò ſicvti nos eũ, q libros Platonis emit, emere Platonẽ dicimus, & Menandrũ agere, qui poëma Menãdri agit: ita illi nomina deorũ liberaliter donis ac operib. deorũ tribuerũt, ob vtilitatẽ ea honorantes atq; exornantes. Sed poſteri horũ indoctè iſta accipiẽtes, imperitéq; in ipſos deos detorquẽtes, ea quæ frugibus accidunt aliàs exorientibus aliàs occultatis, deorũ ortus interitúſq; non vocando duntaxat, ſed etiam ſic habere rem arbitrando, ſeipſos abſurdis, impiis, tumultuoſiſq; opinionibus obruerunt.

ruerunt. At verò absurditas rei in conspectu fuit non modò Xenophani Colophonio, aut qui eum subsecuti Aegyptios monuerunt, vt aut ne lugerent eos quos deos censerent esse, aut pro diis non haberent, si lugendos crederent: sed & ridiculum ex se * est inter lugendum votis petere vt noui nascantur sibi fructus, quos rursum insumendi ac porrò lugendi habeant materiam. Verùm res aliter habet. fructuum enim causa lugent: deos vt causam & præbitores bonorum precantur, vt ij loco pereuntium nouos alios gignant atque producant fructus. Ita rectissimè apud philosophos dicitur, Qui vocabula non discant rectè intelligere, eos etiam de rebus ipsis falli. quod vsu venit Græcorum iis, qui ærea, picta, aut lapidea simulacra cùm adsueuissent non imagines & honores deorum appellare, sed deos: ausi sunt deinde dicere, Mineruam à Lacharè fuisse exutam, Apollinis cincinnos aureos Dionysium tondendo abstulisse, Iouem Capitolinum sub bellum ciuile incendio periisse. Hæc illi discũt attrahentes & amplectentes prauas opiniones, quæ nominibus comitantur. Atq; hoc non leuiter Aegyptiis accidit respectu eorum quæ venerantur animalia. Nam in hoc negocio Græci rectè cùm dicunt tum sentiunt columbam animal esse sacrum Veneris, draconem Mineruæ, coruum Apollinis, canem Dianæ, sicvt Euripides de Hecuba:

Hecates simulacrum luciferæ fies canis.

Sed Aegyptiorum pleriq; colentes ipsa animalia & tractantes tãquam deos: non sannis modo & irrisioni totam pœnè sacrorum obiecerunt rationem. (hoc enim à stulticia illa malum provenit minimum) sed & vehemens ingeneratur animis opinio, quæ infirmis atq; simplicibus meram inducit superstitionem: vehementiores atq; audaciores ad negandum deos, belluinásq; cogitationes propellit. Quo fit, vt de his ipsis etiã aliqua probabiliter disserere non sit alienum. Nam quod traditur deos Typhonis metu in ista animalia transiisse latendi causa, & corporibus ibium, canum, accipitrũ se occuluisse: id quovis prodigioso commento, quavis fabula est vanius. neque plus fidei meretur, quàm animas mortuorum eas quæ non abolentur nouo ortu in hæc tantùm redire animalia. Cæterùm qui ciuilem aliquam causam adferre volunt, eorum alij Osirin dicunt magnum exercitum suum in certas cohortes atque centurias diuisisse, ac singulis vexillum animali aliquo insignitum tradidisse: singulósque populos id quod ei obtigisset, honore ac sacro cultu dignatos fuisse. Alij posteriores reges, terroris hostibus incutiendi causa in prœliis aiunt occurrisse, belluarum aureis argenteísve capitibus atque primis partibus indutos. Sunt qui regem quendam callidum atq; versutum narrent, quia depræhendisset Aegyptios natura leues, & ad res nouas apprimè procliues esse, eosdémque ob multitudinem viribus insuperabilibus atque effrænibus præditos vbi sana mente & communi consilio rem vellent gerere: sempiternæ eis discordiæ occasionem dispersa in singulas gentes superstitione obtulisse. cùm enim aliis aliorum animalium cultum iniunxisset, quæ inter se inimicicias exercent, & vnum ab alio cibi gratia expetitur: dum sua singulæ defendunt animalia, & eorum iniurias ægrè ferunt, factum esse vt ob animalium inimicicias ipsæ gentes re non obseruata infestæ sibi invicémq; hostes redderentur. Sanè soli omnium Aegyptiorum Lycopolitæ ouem edunt: quia idem lycos, id est lupus, facit, quem pro deo habent. Et nostra adeò tempestate cum Cynopolitæ piscem oxyrynchum ederent, Oxyrynchitæ canes compræhensos ac mactatos victimæ in morem comederunt. eáque de causa conflato bello, cùm ipsæ grauibus sese invicem damnis affecerunt vrbes, tum adfectæ à Romanis pœnam iis infligentibus fuerunt. Porrò cum multi dicant ipsam Typhonis animam in has bestias avolasse: fabulæ involucro tegi hoc potest videri, omnem brutam & belluinam naturam, malo genio iure deberi. cúmq; placantes & demulcentes eos ista colere atq; venerari. Magno autem æstu incidente, ac molesto, qui vltra modum adducat vel pestilentes morbos, vel alias invsitatas calamitates: sacerdotes quædam eorũ quæ coluntur animalium abducentes tacitè in tenebras, terrent primùm ea minis: sin malũ duret, immolant atq; mactant: tanquam supplicium aliquod genij hoc si esset, aut alias expiatio magni mali magna. Nam & in Idithyæ vrbe viuos combusserunt homines, vt Manethos scribit, Typhonios appellantes, & cinerem eorum ventilando dissiparunt atq; aboleuerunt. verùm hoc palàm factum est, & certo tempore, diebus canicularibus. consecrationes animalium quæ coluntur occultæ, neque statis fiunt temporibus, & vulgo sunt ignotæ: nisi quòd sepulturam Apidis celebrantes, atq; illa producẽtes, quædam omnibus præsentibus vnà in sepulcrum coniiciunt: existimantes hoc pa-

De animalibus quæ colunt Aegyptij.

cto se Typhoni voluptatem percipienti vicissim molestiam obiicere, læticiámq; eius infringere. Etenim Apis videtur cum paucis aliis sacer esse Osiridi. ei autem pleraque attribuunt. Quod si verò est hęc ratio, existimo ea significari id quod quærit̃ de in cõfesso positis, & honores communes habentibus. cuius generis sunt ibis, accipiter, cynocephalus, & ipse Apis. sic enim caprum scilicet, qui Mendete alitur, nominant. Relinquitur, vt ad vtilitatem, & notationem qua aliquid designant, respiciatur. quorum vtrunq; plerisq;, nullis alterum adest. Bouem nimirum, & ouem, & ichneumonem liquet vtilitatis gratia atq; emolumenti honorem invenisse. qua ratione Lemnij galeritam honorant, quia bruchorum oua invenit ac confringit: & Thessali ciconiam, q; multos angues subitò è terra editos ciconiæ vniuersos perdiderunt: ideóq; lege exsulium indicit̃ ei qui ciconiã necauerit. Aspidem verò Aegyptij, & felem, & cantharũ in honore habẽt, diuinæ potẽtiæ imagines quasdã obscuras, sicvt solis simulacra in stillis solent, conspicati. Nam felẽ etiamnũ sunt qui dicant ac credant multi per aurem concipere, partum per os emittere, qua similitudine orationis ortus refertur. At in cantharorum genere perhibitum est nullam esse feminam: mares omnes semen eiicere in materiam ab ipsis in globum conformatam, quam volutent ex adverso impellentes. sicvti Sol videtur cœlum in contrariam partem convertere, ipse ab occasu versus ortum proficiscens. Aspidem vt senij securam, & motibus nullo instrumento indigentibus facilè ac molliter vtentem, sideri comparauerunt. Crocodilus certè cultus sui probabili causa minimè destituit̃. nam fert̃ exstitisse exemplũ dei, solus animalium elinguis. nimirum quia voce numen nihil indiget, sed iter iusticiæ citra vllum conficiens sonitũ, res humanas iustè temperat. Aiunt huic soli in humore versanti oculos contegi à mẽbrana tenui ac pellucida, quæ à fronte descendat: ita vt videns, non videat̃ ipse. qua in re principi deo respondet. Præterea, quo loco regionis crocodilus femina parit, eũ cõstat incrementorum Nili fore limitem. cùm enim in humido párere nõ possint, & metuant longiùs ab aqua párere, ita præcisè norũt futuræ eluuiei modum, vt fluuio qdem à partu & fouendi gratia accedãt, oua tamen sicca & humoris expertia conseruent. pariunt LX, totidémq; dies excludendo fetui impendunt, tótq; annos viuunt crocodili, qui diutissimè. Sexagenarius aũt numerus prima est mensura iis qui astrologiam tractant. Iam de cane, qui inter ea numerat̃ quæ vtraq; de causa coluntur, dictum est iam antè. Ibis verò cùm repẽtes humi mortiferas bestias interficit: tum prima medicã evacuandi corporis rationem docuit, cùm conspiceret̃ isto modo sese proluere atq; purgare. Sacerdotum etiam qui sunt maximè obseruantes legum, lustrandi sui causa aquã inde petunt, vnde ibis biberit: non enim bibit morbosam aut infectam aquam, immò ne accedit quidem. Ad hæc diductis pedibus & rostro cum his comparato, triangulũ æqualium omnium laterum efficit. & nigrarum pennarum cum albis mixtio & consertio, Lunæ vtrinq; gibbosæ formam habet. Enimverò mirari nemo debet, Aegyptiis ita exiles similitudines arrisisse: cùm Græci etiam pictis fictisq; deorum simulacris multa adhibuerint talia. qualis est Cretæ Iouis imago auribus carens: nõ enim cõvenit audiri ab eo quenquam, qui omnium sit rerum dominus atq; princeps. & Mineruæ simulacro draconem Phidias addidit, Veneris Elide testudinem: virgines custodia habere opus, nuptis domi mansionem & silentium convenire significans. & Neptuni tridens signum est tertiæ regionis, quam mare obtinet post cœlum & aërem collocata. & à ternione etiam Amphitritæ ac Tritonum sunt nomina. Pythagorei autem numeros quoque & figuras deorum ornauerunt appellationibus. Nam triangulum æqualium omnium laterum nominauerunt Mineruam è vertice natam, & Tritogeneam: quia tribus perpendiculis eductis è tribus angulis suis diuiditur. Vnitatem Apollinis vocabulo affecerunt, duplum eius Dianæ, videlicet binarium. eundem binarium Contentionem & Audaciam vocauerunt. ternarium dignati sunt Iusticiæ titulo. æqualitas enim in medio posita est eorum quæ iniustè aguntur, & contra ius tolerantur, ab excessu & defectu proficiscentia. tetractyn, quæ celebratur, id est quaternionẽ mysticum, XXXVI vnitatibus constantẽ, loco iureiurãdi maximi fuit, sicvti omniũ sermonibus est tritũ: & appellabat̃ Mundus. conficit̃ aũt primis quatuor paribus, & primis imparibus in vnam summã collectis. Proinde cùm philosophorũ probatissimi conspectam aliquã occultam dei imaginem ne in animæ corporisq; expertibus qdem rebus neglexerint, aut contemnendum senserint: multo (nisi fallor) pluris faciẽdę sunt, quæ in sensilibus, animatisve proprietates eò pertinẽt, eorúmq; adfectionibus

&

& moribus. At enim probandi sunt, non qui isthæc, sed qui per hæc numen venerātur: istáq; rectè habentur pro speculis clarioribus & à natura suppeditatis, tāquam instrumenta & artificia dei vniuersa ornantis. Aequum etiam est hoc intelligi, nihil animatum inanimato, nihil sensu carens sentiente præstantius esse: etiam si quis vniuersum aurum, & smaragdum in vnum comportaret locum. Nō enim in coloribus aut figuris aut læuitatib. inest diuina natura. quinimmo deteriore illud conditione est quàm res vita exutæ, quod neq; vixit vnquam, neq; viuendi habuit in se facultatem. quæ verò natura viuit, videt, & in se principium motus, noticiámq; sibi convenientium & alienorum à se continet: omnino particulam aliquam defluentem hausit eius prouidentiæ, qua gubernari hoc Vniuersum Heracletus dixit. Itaque in his rebus nihilo deterius diuinæ naturæ concipitur imago, quàm in æreis aut lapideis operibus, quæ itidem interitui & mutationi obnoxia, sensu interim omni, omnique intellectu priuauit natura. Atque hæc sunt quæ maximè ex istis admitto, quæ de animalibus cultu dignatis disputantur. Porrò autem amicula Isidis variæ sunt tincturæ, nam vis eius versatur circa materiam in omnia mutabilem, omnium capacem rerum: lucis inquam, tenebrarum, diei, noctis, ignis, aquæ, vitæ, mortis, principij, finis. Osiridis non vmbram, non varietatem habet: totum est luminosum. principium enim temperamenti est exsors: & quod primum est, soláque cernitur mente, id mixtione vacat. Itaque Osiridis simulacra semel tantùm promuntur, deinde ita reponuntur, vt videri tangíve non possint: Isiacis sæpenumerò vtuntur. Sensilia enim in promtu sunt, inque vsu versantur, variísq; sui mutationibus multiplicia exhibent spectacula. Intelligentia verò sinceri, sancti, & nō nisi mente percipiendi principij, fulguris instar emicans animum id semel attingere atq; intueri tandem sinit. Itaq; & Plato & Aristoteles eam philosophiæ partem inspectricem appellant: quando scilicet homines ratione prætervecti opinabilia ista, mixta, & omnigena, ad primum illud, simplex, & materiæ expers prosiliunt, verámq; de eo sententiam attingentes, perfectum se ad finē philosophiæ pervenisse existimant. Id etiam, quod hodie sacerdotes velvti abominantes & occultantes trepidè significāt, Osiridem mortuis imperare, neq; à Dite seu Plutone alium esse: ignoratum quo modo verum sit, plerosq; turbat, suspicantes in terra & infra terram sacrosanctum istum verè Osirin habitare, vbi corpora latent eorum qui iam esse desiisse putantur. At verò ille ipse longissimè à terra abest impollutus intaminatúsq;, & purus ab omni natura interitum mortémq; sustinente. Hominum autem animæ quandiu hîc à corporibus & adfectionibus continentur, nihil habent cum deo consortij, nisi quatenus philosophiæ adiumento velvti per somnium intelligentia eum attingunt. at postquàm solutæ migrauerunt in purum, & visui atque perpessionibus non obnoxium: ibi tum earum ipse deus ductor est, ab ipso pendentium, spectantiúmq; absq; vlla satietate & desiderantium ineffabilem hominibus pulcritudinē: cuius amore prisca fabula Isidem correptam ait, ea persequenda & potiunda implere res caducas omnibus pulcris atq; bonis. Hæc est harum rerum explicatio, maximè deorum naturæ consentanea. Quod si est, sicvti in me receperam, aliquid etiam dicendum de iis quæ quotidie adolentur: illud primò cogitandum videtur, viros istos studium rerum ad sanitatem conducentiū nunquam non fecisse maximi: in sacrificiis aūt, castimoniis, ac vitæ quotidianæ vsu non minorem pietatis duxisse quàm sanitatis rationem. sentiebāt videlicet neq; corporibus neq; animis morbi supectis aut vitij rectè coli eam posse naturam, quæ vndiquaq; pura, impolluta, atq; illæsa est. Ergo quoniam aër, quo adsiduè vtimur, inq; eo degimus, non eodem semper affectus temperatúsq; est modo: sed noctu densatur, corpus comprimit, animámq; cōpellit ad mœstitiam quādam & solicitudinem, velvti caligine ei quadam & grauedine inducta: statim vt à somno surrexere, resinam adolent, reficientes aerem & secretione purgantes, spiritúmq; qui concretus cum corpore languorem contraxit resuscitantes. habet enim odor resinæ vehementiam quandam & vim percellendi. Rursum meridie sentientes Solem è terra attrahentem vi sua admodum multum ac grauem vaporem, & aëri admiscentem, myrrham suffiunt. nam calor dissoluit atque dissipat turbulentas fæces quæ in aëre coëunt. Etenim medici censent adversus pestem remedio esse copiosam flammam, vtpote quæ aërem attenuet. hoc autem fit rectiùs, si odorata ligna vrantur, vt cupressi, iuniperi, piceæ. & Acro medicus Athenis tempore magnæ pestis gloriam sibi parauit, iubendo ignem ponè ægrotantes accendi: nam iuuit non

Isidis vela.

Osiris quomodo mortuis præsit.

Suffituū ratio.

paucos. Aristoteles etiam affirmat, vnguentorum, florum, pratorûmque suaues fragrantias non minùs ad sanitatem facere quam ad voluptatem: quòd eæ cerebrum natura frigidum & ad concretionem procliue sensim suo calore & læuitate relaxent. Id quoq; ad rationem causæ reddendæ nonnullum adfert testimonium, quòd myrrham Aegyptij Bal nominant: quæ vox si interpreteris delirationis significat amolitionem. Kyphi porrò, mixtura est sedecim rerum in vnum compositarum: mellis, vini, vuæ passæ, cyperi, resinæ, myrrhæ, aspalathi, seselis, iunci odorati, bituminis, folij ficulni, rumicis, iuniperi vtriusque, (duas enim nominant, maiorem ac minorem) cardamomi, & calami. Has autem species non temerè componunt, sed seplasiariis, dum isthæc miscent, sacræ recitantur litteræ. Ipse numerus aliquid videtur habere, quòd nimirum quadratus est à quadrato procreatus, solus talium pariter par, & areæ quantitatem cum ambitus numero eandem * sed ad hoc conducunt plurima eorum quæ miscentur, aromaticis prædita facultatibus. Itaque Kyphi suauem emittit vtilémque exhalationem, qua aer mutatus spiritu suo etiam corpus afficit, temperiémque blandam adipiscitur: & molestiam ac vehementiam diurnarum curarum quasi vincula quædam animi citra ebrietatem relaxat: facultatémque animi imaginatricem & somniorum capacem læuigat instar speculi, puriorémque reddit: non minus id quidem efficaciter, quam lyræ strepitus, quibus ante somnum Pythagorei vtebantur, brutam motibúsq; subitis obnoxiam animæ partem ea ratione excantantes atque sedãtes. Odores enim sæpe sensum deficientem revocãt, sæpe etiam contrà hebetant ac sopiunt, diffusis ob læuitatem per corpus exhalationibus. sicvt medicorum nonnulli somnum oboriri aiunt, quando alimenti vapor velvti serpens leniter circum intestina & ea cõtrectans titillationem quandam inducit. Kyphi porrò Aegyptiis etiam ad bibendum temperatur. potum enim videtur ob vim molliendi suam interiora purgare. Præter hæc, resina Solis est opus: & myrrha lacryma est ad Lunam à stirpibus edita. Eorum porrò quæ in Kyphi componuntur, sunt quæ nocte magis gaudent, vt quæ spiritibus frigidis, vmbris, rore, & humoribus aluntur. Nam diei lux vna est & simplex: & Solem Pindarus cerni ait per vacuum ætherem. Nocturnus autem aër mixtus temperatúsque est è variis luminibus atque facultatibus, quæ velvti semen in vnum ab omnibus stellis confluunt. Ergo non abs re illa vt simplicia & à Sole procreata interdiu: hæc vt mixta & omnigenis qualitatibus prædita, ineunte nocte adolent. *

PLVTARCHI

De his qui serò à numine puniuntur, commentarius.

HAEC ergo locutus Epicurus, Cynie, prius quàm responderet quisquam, cum in vltima porticu nos essemus, proripuit se atq; discessit. Nos cùm admirari hominis insolentiam aliquantulum taciti substitissemus, invicémq; intuiti essemus, rursum, vt tum fortè deambulabamus, reversi sumus. Ibi primus Patrocles, Quid, inquit, an non absentis perinde atq; si coram adesset videtur sermo revocandus, & quæstio tractanda? Sub hæc Timon: Non sanè ait, si coniecto in aliquem nostrûm iaculo abiisset, iaculum inhærens corpori negligere cõveniebat. Bralidas quidem, vt fertur, hasta e suo extracta corpore cum ipsum perculit ac necauit, à quo in ipsum fuerat missa. nos quidem nullo negocio vlcisci possumus eos, qui absurdo & falso convicio nos impetunt: quod satis est à nobis profligari, ante quàm attingat. Quid est ergo, inquam ego, quod ex iis quæ Epicurus dixit potissimùm vos moueat. multa enim confertim, nihil ordine protulit homo: & alia aliunde petita, ira quadam & maledicendi studio interim exagitatus, adversus Providentiam effudit. Tum Patrocles, Mihi, inquit, vel maximè tarditas & cunctatio numinis in pœna malis irrogãda res videtur esse grauis atq; atrox. & nũc oratione istius quasi rudis factus sum quod ad opinionem hanc attinet atq; nouicius. Iampridem cum indignatione audiebam isthuc Euripidis:

factum memorabile.

Cun-

——Cunctatur. hæc quippe est natura numinis. Oresta.

Enimverò nullam ad rem, minimè autem omnium adversum malos decebat deum esse segnem: non segnes eos, aut qui suæ maleficentiæ diem producāt, sed qui celerrimis impetibus ab animi adfectionibus ad flagitia incitentur. Thucydidis est sententia, ultionem maleficio quamproximè adiunctā statim viam intercludere iis qui quamplurimùm malicia bonos habente successus utuntur. Nullum enim aliud debitum perinde, atq; dilatio iustæ vindictæ, iniuria affectorum spes eneruat animósq; eorum deiicit, contrà improbos ferocia & audacia augens. Sed supplicia statim facinoribus imposita, etiam futurorum sunt inhibitiones maleficiorum, illísq; maxima inest consolatio, quæ passos iniuriam reficiat. Itaq; mihi etiā Biantis dictum molestum est, sæpe id mecū repetenti: quod dixisse fertur cuidam malo: Non metuo ne non sis daturus pœnas, sed ne ego id non sim visurus. Quid enim utilitatis rediit ad Messenios, antè interfectos quàm de Aristocrate sumtum est supplicium? qui prodita in Cypro pugna, cùm supra viginti annos delituisset, totóq; eo tempore Arcadum rex fuisset, tandem deprǣhensus pœnas dedit: Messeniis pridem pessundatis. Aut quid solatij attulit Orchomeniis, qui proditione Lycisci liberos, amicos, & familiares suos amiserunt, morbus qui longo pòst tempore Lyciscum invasit, corpusq; eius depastus est? qui identidem pedes in fluuium intingens imprecatus est iis putredinem, siquidem prodidisset aut iniquè egisset. Nam quòd Athenis scelestorum corpora proiecta, & cadauera extra fines patriæ deportata sunt, ne nepotibus quidem videre licuit eorum, quos isti interfecerant. Et Euripides absurdè his utitur verbis, dehortaturus aliquem à malicia:

Trepidare noli: non te accedens comminus
Iusticia iecur feriet, aut alium improbum.
Sed tacita, lento tardéq; adrepens pede
Suo malos aliquando tempore obruet.

Non enim profectò alia, sed hæc ipsa ea esse consentaneum est, quibus mali sese ad capessenda flagitia exhortātur atq; excitant: quòd nimirum malicia fructum statim maturum & ante oculos situm præbeat, pœna autem serò demum & longè pòst fruitionem subsequatur. Hæc Patrocle fato, Olympiacus ista subiecit. Expediendum erat tibi, Patrocles, quódnam absurdum cūctatio numinis in puniendo secum trahat. *Tarditas pœnæ.* Nimirum quòd tarditas fidem providentiæ derogat. & quia non quodvis flagitium malorum aliquid adversi comitatur, sed spacio temporis succedit: infortunij alicuius loco accipiunt mali, ac non supplicium, sed calamitatem appellātes, nihil percipiunt commodi: ægrè quidem ferentes adversa quæ eveniunt, sed facinora sua tamen non mutātes. Sicut enim pœna illicò peccatum insequens, ictus est & compunctio quæ corrigat, ádq; officium redigat: quæ aliquanto pòst tempore subsequuntur convulsiones, repetitiones, & exprobrationes, aliò magis quàm ad docendum pertinere videntur, quia molestiam adferūt sine institutione. ita malus, si quoties aliquid delinquit, vapulet pœnáq; imposita reprimatur, saltem tandem ad mentem redibit, metúq; dei humiliter se demittet, eum præstò humanis actionibus atq; affectibus intelligens esse vindicem non qui in aliud iudicium reiiciat tempus. At iusticia ea, quæ paulatim, & (ut Euripidi visum) tardo pede & utcunq; malis ingruit, ob incertitudinem ac dilationem & inordinatam vindictæ rationem à casu potius quàm à providentia pendere videt. Atq; adeò non video quid utilitatis adsit iis, qui serò tandem molere molis deorum dicuntur. cùm hoc pacto & iusticia reddatur obscura, & maliciæ metus evanescat. His ita dictis, cùm ego mecum rem meditarer, Timo, Vultisne, inquit, ut ipse quoq; difficultatibus huius disputationis colophonem addam? aut sinam potius istum adversus hæc decertare. Quid enim, respondi ego, attinet tertium fluctum immittere, eóque obruere argumentum, si id priora non possit depellere aut evitare crimina? Primùm itaq; sumto, tanquam à Lare, initio ab avita Academicorum philosophorum de rebus divinis disserendi cautione atq; modestia, ita de his rebus dicere ac si earum sciētiam profiteremur, piè detrectabimus. Grauius enim est quàm de rebus musicis imperitum musices, aut de bellicis militiæ rudē verba facere, res deorum & geniorum velle perspicere eum qui sit homo: & tanquam artificis sententiam artis ignarum opinionibus & probabilibus coniecturis investigare. Nam cùm perdifficile sit homini plebeio consilium medici deprǣhendere, quod secutus non antè sed pòst sectionem ad- *1. Tẽpus pœnæ soli deo notum.*

hibuit, neq; heri lauit ægrotum sed hodie: certè de deo non facilè aliud quicquam firmum homo pronunciabit, quàm eum, vt qui optimè opportunum medendi flagitiis tempus habeat cognitum, medicamenti instar pœnā sceleri cuivis imponere, neq; eadem in omnibus magnitudinis mensura, neq; eodem temporis articulo definitā. Medicinam enim animæ, quæ Iusticia cognominatur, omnium esse artium maximā, præter sexcentos alios etiam Pindarus testatur, principem & dominum omnium deū appellans Aristotechnam, id est, artificum præstantissimum: quippe iusticiæ administratorem, quæ ius habet determinandi quando, quomodo, & quatenus quilibet malorum sit puniendus. Atq; hanc artem Minos Iouis F. didicit, vt Plato ait: indicans ius rectè administrare, rectámq; iuris administrationē intelligere non posse, qui eam sciētiam discendo non fuerit consecutus. Etenim & eæ leges, quæ ab hominibus ponuntur, non vbiq; habent rationem eorum quæ præcipiunt illustrem. immò quædam videntur omnino ridicula. vt quòd Lacedæmone Ephori statim ab inito magistratu edicunt ne quis mystacem alat: & vt legibus obtemperent, ne eæ ipsis sint difficiles obseruatu. Romani quos in libertatem vindicant, eorum corporibus stipulā tenuem iniiciunt. & vbi testamentum condunt, alij scribunt hęredes, alij vendunt bona. q̄d videtur alienum à ratione, alienissimum illud Solonis, qui in seditione neutri se parti adiūgentem ignominia notauit. & planè multa legum absurda esse dixerit, qui autoris mētem, & causam scriptorum singulatim non cognouerit. Quid ergo miremur, vbi humana ita difficulter à nobis intelligunt, si non facile explicatu nobis est quánā de causa dij peccantium aliis maturiùs, aliis seriùs supplicia imponant? Quæ dixi, ea non tergiversationis sunt præscriptio, sed veniæ petitio: vt disputatio nostra portum quasi & tutum effugienti locum respiciens, probabilia ad explicandas quæstionis difficultates tanto animosiùs possit consectari.

II. Cunctationem dei in puniendo, nos debere imitari.

Proinde hoc primum considerate, q̄ Platone autore deus se in medio exemplar omnium bonorum cùm proposuisset, humanam virtutem, qua homo similis dei aliquo modo saltem redditur, parandam concessit his, qui deum sequi possunt. Etenim ipsa huius vniuersi natura cùm omni careret ordine, habuit principium suæ mutationis vt mundus fieret, quòd similis particépsq; facta est cuiusdam ideæ & virtutis quæ in deo erat.

Visus vtilitas.

Idem ille Plato visum in nobis à natura fuisse accensum ait, vt spectandis admirandisq; cœlestium corporum motibus anima nostra amplecti condocefacta decorum & ordinem, odium conciperet incompositorum & vagorum motuum, temeritatémque & casui fidentem leuitatem fugeret tanquam omnis vitij & erroris originē. non est enim maior alius fructus quem ex deo possit capere homo, quàm quòd imitatione pulcrorum & bonorum quæ diuinæ naturæ insunt, virtute potitur. Propterea deus malis interposita mora ac tardè pœnas infligit, non quòd vereatur, ne accelerando supplicio erret aut committat cuius pœnitentia aliquando ducatur. sed vt in vindicandis aliorum peccatis sæuiciam & vehementiam nobis hoc exemplo suo eximat. docens non per iram, aut cùm maxime feruet & palpitat

Animus, super rationem se saltu efferens,

tunc nos debere quasi famis sitisve replendæ gratia invadere in eos qui nos iritauerint: sed imitatione ductos eius mansuetudinis & cūctationis, ordine & accuratione adhibito temporis spacio in cōsilium, quod minimè locum parabit pœnitentiæ, ad puniēdum nos conferre. Nam, vt Socrates dicebat, si in aquam turbatam incidens, eam ob incontinentiam bibas, minus mali est, quàm si animo conturbato, iræq; & furoris pleno, priusquam subsistat & purus fiat cò te des, vt supplicio cognati & ad eandem gentem pertinentis eum expleas. Non enim vltio proximè iniuriam, vt voluit Thucydides, sed longissimè potiùs ab ea dissita, convenientem sibi locum obtinuerit. quippe sicvt ira, vt est apud Melanthium,

Ira compescenda.

Migrare coacta ratione malas res agit:

ita ratio vicissim ira & excandescentia submotis iustè moderatéq; agit. Hinc est quòd etiam humanis exemplis auditis homines fiunt placidiores. quale est Platonis qui cùm sublato baculo plagam puero intentasset, aliquandiu constitit, irā (vt ipse aiebat) puniens. & Archytæ, qui ruri depræhensa seruorum suorum socordia & ordinis neglectione, vt sensit se asperiùs adversum eos animo esse commotum, nihil egit, nisi quod discedens dixit, Bona vestra fortuna fit quòd iratus sum vobis. Quòd si commemoratio humanorum dictorum factorúmque iræ vehementiam asperitatémque pos-

possunt adimere: multo magis convenit nos in deum intuentes (qui tametsi nullius rei metu pœnitentiáve ducatur, tamen supplicium differt, & in futurum reiicit tempus) cautè in hoc genere versari, & mansuetudinem grauiúmq; læsionum tolerannam pro diuina habere virtutis parte. quam deus nobis demonstrat, puniendo paucos emendantem, tardè puniendo multos iuuantem atq; corrigentem. Secundum porrò hoc consideremus. Humanæ malefactorum vltiones legitimæ id duntaxat habent, quod vicissim ægrè faciunt, reposito q; maleficio subsistunt, neq; vlteriùs progrediuntur. quæ causa est, quòd delicta canum instar cum latratu persequuntur, & facinora extemplò vlciscuntur. Atqui deum credibile est, quancunque vitio captam animam iusto suo iudicio aggreditur, eius motus perspicere, sicubi ad pœnitentiam inflectuntur, tempúsque correctionis largiri iis, quorum non extrema est & incurabilis nequicia. Videlicet sciens quantam virtutis portionem animæ ab ipso ad hominis ortum proficiscentes secum ferant, & quàm valida eis, minimé que euanida generositas sit innata: vtq; eædem contra suam naturam vitia proferant cùm sunt victu consuetudinéq; malis corruptæ: ita quidem vt nonnullæ rectè curatæ, sibi convenientem recuperent habitum: non omnibus eodem modo pœnam accelerat. sed quod insanabile est, statim præcidit vitáque priuat: quia & omnino aliis nocent, & sibi multo maximè, qui semper in vitiis viuunt. quibus autem ignoratione boni potiùs quàm appetitione boni peccata obrepunt, iis tempus vitia mutandi largitur: quod si persistant in vitiis, ipsos quoque punit. non enim periculum est vllum, ne ipsius manibus elabantur. Considera verò quàm multorum hominum mores & vita fuerint mutata. qua occasione Græci mores tropos à mutando, & ethe à consuetudine nominant, quæ in hac re semel adhibita plurimum potest. Equidem ita sentio, Cecropem a priscis fuisse biformem dictũ, non quòd è bono rege immanis & draconis naturam imitans sit factus tyrannus: sed contrà, quòd perversus ab initio & terribilis, postmodò benignè humanitérque imperauerit. Quod si hoc incertum est: certè Gelonem nouimus, & Hieronem Siculos, & Pisistratum Hippocratis F. qui tyrannide per maliciam parta vsi sunt secundum virtutis rationes, & iniustè potiti imperiis, mediocriter iis & cum vtilitate publica functi sunt. nam & optimarum vsum legum, & agriculturæ subditis studium commendando ciues de captatoribus risuum ac garrulis modestos ac industrios redegerũt. & Gelo adversus Carthaginiẽses gesto optimè bello, cùm eos magno vicisset prœlio, pacem petentibus non antè concessit, quàm id quoque insertum eius fuit conditionibus, finem facturos Carthaginienses Saturno suos immolandi liberos. Megalopoli tyrannus fuit Lydiades. is ipsa in tyrannide consilio mutato & improbata iniusticia, ciuibus rempub. & leges restituit: & pro patria in hostes pugnans, illustrem oppetiit mortem. Iam si quis Miltiadem in Cherroneso tyrannidem gerentem interfecisset, aut Cimonem cum sorore concumbentem in iudicio reum tanti criminis peregisset, aut Themistoclem lasciuè comesantem, petulantérque per forum bacchantem Athenis expulisset, sicvt postmodò de Alcibiade reo factio statutum fuit: nónne periissent nobis Marathon, Eurymedon, Dianium, vbi

III. *Pœnitendi locum dari cunctatione puniendi.*

Exempla eorũ qui mores emendauerunt.

—Pubes attica iecit
Illustre fundamentum libertatis?

Nihil enim præstantes naturæ exiguum efferunt: & ob acumen vehementia earum atque efficacitas ociosa esse non potest. sed quasi æstu fluctibúsque iactantur, donec mores stabiles atque compositos sibi parent. Sicvt ergo rudis aliquis agriculturæ nullo modo probaret locum, quem videret densa obsitum sylua, agrestibus stirpibus, & multis feris ac riuis lutóque repletum: perito autem, & iudicandi gnaro, hæc ipsa virtutem molliciémq; agri demonstrarent. sic multa inepta & praua magnæ naturæ primò efferunt: quorum nos asperitatem & aculeos initiò non ferentes, putamus statim exscindi opprimiq; debere: qui verò melior est ratiocinator harum rerum, is ætatẽ tempúsq; præstolatur quod rationi & virtuti auxiliũ fert, quo etiã tempore indoles suũ ꝓfert fructũ. Atq; hæc quidẽ hactenus. Legẽ autẽ Aegyptiã nónne vident rectè quidã Grecorũ descripsisse quę iubet grauidã si mortis fuerit damnata, asseruari donec pariat? Planè assensum ab iis est. Tum ego. Quid si prægnãs aliqs nõ sit, sed ꝓgressu tẽporis actionem aut consilium arcanum in lucem possit producere, aut occulti alicuius

Magnæ indoles non sine viciis.

IV. *Seram malorum pœnam aliis prodesse.*

mali indicium deferte, vel salutaris autor fieri cōsilij, aut necessarij vsus inventor? nónne rectiùs facit qui dilato supplicio eam vtilitatem operitur, quàm qui præmaturè eum interficiat. mihi quidem sic videtur. Nos quoque idem sentimus, respondit Patrocles. Rectè, inquam ego, statuitis. Hoc enim reputa. si de Dionysio sub initium tyrannidis sumtum fuisset supplicium, nemo vtique Græcorum Siciliam fuerat inhabitaturus, à Carthaginiensibus evastatam. neq; vel Apolloniam, vel Anactorium, vel peninsulam Leucadiam quisquā Græcorum incoluisset, si Periandri pœna non fuisset in bene longum dilata tempus. Existimo etiam Casandro obtigisse moram debiti supplicij, vt rursus Thebæ ciuibus frequētarentur. Barbarorum, qui in hoc templo occupando suam sacrilegis nauarunt operam, bona pars cum Timoleonte profecti, quo is tempore Carthaginiensibus devictis tyrannides destruxit: mali malè perierunt postmodò.

Deus malis vi vtitur.

Nimirum enim deus quibusdam malis tanquam carnificibus vsus est ad sumendas de aliis malis pœnas. quod verum esse de plerisque tyrannis arbitror. Quemadmodum enim fel hyænæ, & phocæ aliorúmque fœdorum animalium coagula aliquid habent ad morbos sanandos vtile: sic nonnullis morsu & pœna indigentibus deus iniiciens tyranni alicuius sæuiciam implacabilem, aut magistratus molestam asperitatē, non ante id quod excruciabat ac turbabat sustulit, quàm vitiosos morbo liberasset ac purgasset. Tale medicamentum fuit Agrigentinis Phalaris, Marius Romanis. & Sicyoniis deus disertis verbis prædixit, flagella incutientibus vrbē opus habere: quādo ij Teletiā puerum ludis Pythiis coronatum tanquā suum ciuem Cleonæis auferentes discerpserūt. Et verò Orthagoras tyrānus, ac post eum Myro & Clesthenes Sicyoniorum lasciuiæ finem imposuerunt: Cleonæi, quibus eadem medela non obtigit, pessum eunt. Audiuistis etiam Homerum alicvbi sic loquentem:

Iliad. ,641.

Filius hoc patre est permultum deteriore
Editus, omnigenis potior virtutibus.——

& tamen filius iste Coprei nullum præclarum edidit aut memorabile facinus: Sisyphi, Autolyci, & Phlegyæ posteri gloria & virtute inter magnos reges floruerunt. Quin & Pericles Athenis natus fuit è familia scelerata: & Pompeius Magnus Romæ patre Strabone, cuius cadauer populus Romanus odio victus deiecit atque calcauit. Quid ergo absurdi est, si quo modo agricola spinam non exscindit nisi priùs sumto ex ea asparago: & Afri sarmentum non antè combvrunt, quàm Ladanum inde collegerint? sic deus nobilis ac regij generis radicem malam atq; asperam non priùs abolet, quàm debitus ex ea fructus provenerit. Præstabat enim Phocensibus aliquot millia boum Iphiti & equorum perire, plúsq; auri & argenti Delphis ablatum esse: quàm non nasci Vlissem, non Aesculapium, non alios, qui è malis & prauis hominibus præstantes & vtilissimi in publicum viri nati sunt.

V. Modum & opportunitatē supplicij considerandam.

Nonne autem sic statuendū est, tempore & modo convenienti irrogatas pœnas præstare celeriter ac subitò immissis? quale est Callippi, qui quo pugione Dionem sub amici specie interfecit, eodem rursus est à sociis suis necatus. & cùm Mitius Argiuus in seditione esset interemptus, ærea statua in foro cùm exhiberentur spectacula, incidit in percussorem Mitij eúmque occidit. Quid Besso Pannoni, & Aristoni Oetæo ductori peregrinorum militum evenerit, scis, opinor, Patrocles? Non profectò, aiebat Patrocles: sed cupio audire. Aristo, inquam ego, mundum Eriphylæ hìc depositum permissu tyrannorum abstulit, donóque suæ mulieri apportauit. filius autem ipsius certa quadam de causa iratus matri, domum succendit, in eáque totam familiam combvssit. Bessus, vt narratur, cum patrem suum necasset, diúque id scelus clàm fuisset, postea temporis ad hospites quosdam cùm iuisset cœnatum, nidum quendam hirundinum hasta incussa deiecit, pullósque interfecit. cúmque ij qui aderant quærerent (vt fieri adsolet) quánam re impulsus rem tam insolentem egisset, Non (inquit) auditis hirundines falsò de me vociferari & testari, me patris mei esse interfectorem? Mirati qui intererant, hunc sermonem ad regem detulerunt. réq; certis indiciis comperta, pœnas luit Bessus. Verùm hæc ita à me dicta sunt, posito (quod pro certo sumtum fuerat) moram aliquam intercipere malorum supplicia.

5. Leg. princ.

Quod reliquum est, statuamus audiēdum esse Hesiodū, qui non vt Plato affectionem quandā molestam animi sentit esse vltionem peccati comitem: sed vltionem delicti æqualem facit, simúlq; ait eodem è loco eadémq; radice enasci. Sic enim inquit:

Operibus 263.

Molitur damnum ipse sibi, qui intentat alij.
Consiliumq; malum autori fert maxima damna.

Cantharidem ferunt in se habere quoddam damni quod iniunxit remedium, adverso modo afficientibus praeditam facultatibus. sic malicia simul secum gignens id quod animum mordet atq; vexat, non subsequentem, sed in ipso malefacto praesentem poenā habet. Et quemadmodum malefici cùm ad supplicium educuntur, quisque suam effert crucem: sic vitiositas ad singula peccata ex sese fabricatur singula tormenta: solertissima opifex vitae miserabilis, & in qua praeter turpitudinem terrores multi, animiq; motus graues, poenitentia, tumultúsq; continentes insint. Sed multos invenias homines, nihil à puerulis differentes, saepenumerò dum maleficos in theatris spectant in vestib. auro pertexris & laenis purpureis coronatos saltare, stupentibus, vtq; beatos admirantibus, tātisper dum compungi eos ac flagellari & è preciosa ista veste ignem edere cernant. etenim malorum mūltos magnis familiis circumdatos, magistranbúsq; gestis & potentia illustres, non apparet poenas dare, donec conflagrent iugulati aut praecipites deiecti. quod non tam rectè poenam, quàm extremum & perfectionem poenae dixeris. Est apud Platonem, Herodicum Selybrianum, cùm incidisset in tabem, morbum insanabilem, & primus hominum arti medicae artem corporis exercendi miscuisset, diuturnam sibi aliisq; eodem modo aegrotantibus mortem redegisse. Sic & mali homines, cùm in praesentia effugisse ictum vindictae putantur, non post longius tempus, sed longiore temporis tractu supplicium non serius sed diuturnius perferunt, neq; senes facti puniuntur, sed in toleranda poena consenescunt. De tempore longo cùm dixi, intelligendum est hoc vt ad humanam refertur naturam. Nam diis quidem omne humanae vitae spacium prō nihilo est: & quod nunc, non ante XXX annos, tale est, atque hoc, quod non manè, sed vesperi cruciatur aut suspenditur sceleratus: maximè qui in hac vita captiuus detineatur, tanquam in carcere vnde migrare aut effugere non possit, vtcunque interim multum conviviorum, negociorum, munerum, officiorúmque obtingat. scilicet ea sunt similia ludorum, quos alea aut talis in carcere captiui ludunt, fune super capita pendente. Quanquam quid impedit dicere, neq; eos qui ad mortem in carcere inclusi tenentur, puniri antequam ceruices praecidantur? neque eum qui cicutam biberit, iamque obambulet & exspectet dum cruribus ingruat grauitas: prius quàm exstinctio caloris & concretio eum sensu spolient? si extremum duntaxat supplicij articulum pro supplicio deputamus: animi autem intervenientes tumultus, terrores, metus, poenitentias (quibus malorum vnusquisque commissa culpa devinctur) omittimus. quod perinde est ac si piscem qui hamum vorauit negemus captum, antequam à coquis assatum aut in frusta concisum videamus. Nam vt primùm quis improbè egit, iam obstrictus poenae tenetur, & suauitate flagitij velvti esca illicò devorata, conscientiam intus vrgentem plectentémq; habens

Agitatur, vt mare thynni fluctuat impetu.

Etenim proteruitas illa & ferocia prauitatis vsq; ad perpetrandum facinus vim suam perfert atq; exstat: deinde motu animi tanquam vento sensim deficiente, imbecilla & humilis reddita terroribus se & superstitionibus submittit. vt ad rerum ipsarum eventum & veritatem Stesichorus somnium Clytaemnestrę effinxisse videatur, in hanc sententiam:

Visus adesse draco, tabo caput oblitus atrum:
Ex illo se rex promere Plisthenides.

Quippe somnia, & spectra diurna, oracula, de coelo seruationes, & quidquid aliud diuinitus obiici videtur, tempestatibus et terroribus percellit malè sibi cōscios. Hoc modo narrant Apollodorum aliquando in somnis vidisse, cutim sibi à Scythis detrahi, deinde elixari se, & cor ex ipso lebete sibi tacitè dicere, Ego tibi horum sum causa. rursúmque, filias ignitas & ardentes in orbem circa ipsum discurrere. Hipparchum Pisistrati F paulo ante mortem, Venerem sanguinem ipsi è patera quadam in faciem conijcere. Ptolemaeum Ceraunum amici per quietem imaginati sunt à Seleuco in ius vocari, vulturibus & lupis disceptationi praefectis, ipsúmque multas carnes inter hostes distribuere. Pausanias Cleonicam virginem liberam Byzantij per libidinem ad se vocauit, vt ea per noctem potiretur: deinde accedentem perturbatione quadam & sinistra suspicione concitus interfecit. hanc saepe dormiens vidit sibi dicere,

Perge ad supplicium: valdè est damnosa libido.

quod visum cùm nō desineret, Heracleā nauigauit ad Psychopōpeon, q locus est curādis animabus destinatus, puellaeq; animam deprecationibus inferiisq; certis evocauit.

VI. Simul cum flagitio poenam exsistere.

3. de repub.

Somnia sceleratorum.

atq; ea in conspectum venit, ac finem ei malorum fore prædixit, vbi Spartam venisset. reversus autem Lacedæmonem, statim periit. Ac profectò, si nihil animæ post corpus reliquum est, sed morte omne & beneficium & supplicium finitur: celeriter sua flagitia luentibus & morientibus malis benignè ac indulgenter fieri à diis dixeris rectiùs. nam vt vitam & tempus nihil aliud mali flagitiosis adferre dicas: tamen vbi vitiositas convincitur esse res sterilis & ingrata, ac quæ operæ precium nullum persoluat tam multis & magnis ærumnis: harum ipsarum rerum sensus animam subvertit. quo modo narrāt Lysimachum siti victum Getis corpus imperiúmque suum in manus dedisse, cúmque deditiĉius iam bibisset, dixisse: Proh me hominem prauum, qui tantillę voluptatis gratia tantum amiserim regnum. At enim perdifficile erat homini adversus necessariam naturæ affectionem pertendere. Verùm vbi homo aut ob avariciam, aut gloriæ potentiæq; civilis invidiam, aut Venereæ voluptatis causa facinus iniustum atq; atrox commisit: ac deinde furiosa siti libidinis suæ dissipata, sumto tempore perspicit reliquos mansisse fœdos & horrendos flagitij impetus, vtile autem, necessarium, aut conducibile nihil iis partum: nónne in eam vt sæpenumerò incidat cogitationem necesse est, se vanæ gloriæ aut illiberalis ingrataeq; voluptatis causa, perversis pulcerrimis & maximis inter homines iuribus, vitam turpitudine tumultibúsq; impleuisse? Iocans dicebat Simonides, se argenti cistam semper invenire plenam, beneficiorum autem vacuam. Sic etiam praui homines maliciam in se suam contemplantes, ob voluptatem vanam statim gratiam habentem inveniunt spei inanem esse: eandémque semper abvndare metu, dolore, memoria tristi, & de præsenti statu diffidentiæ, de futuro sinistrarum suspicionum plenam esse. In theatris Inonem audimus dicere, pœnitentia factorum ductam:

Quónam modo, caræ mulieres, denuò
Athamantis incolam domum, quæ sunt retrò,
Factu difficiliꝰ—

nónne hoc modo etiam quævis impia anima secum versat atq; rationes init, quomodo excussa delictorum memoria, eiectáq; conscientia, puriciem nacta aliam alio ab initio vitam posset viuere? Nisi enim omnino sapientiæ titulum deferimus iniustitiæ: profectò maliciæ cōsiliis atq; ad agendū ppositis nihil fiduciæ, nihil grauitatis, nihil stabilitatis, nihil constantiæ adest. verùm vbi vel diuitiarum vel voluptatum cupiditas effusior, vel odium ardentius cum hostili malignitate atq; improbitate coniunctum insederit: ibi re considerata diligentiùs, depræhendes & superstitionem delitescere, & molliciem labores subterfugiētem, & mortis metum, & animi impetuum celerem mutationem, & vanitatem animi ob arrogantiam hiantis. hoc genus hominum et terretur si reprælıendatur, & laudatores metuit, vt impostura ipsorum iniuria affectos, eóq; vel maximè infestos, quia etiam hos alacriter laudent, qui boni videntur. Duricies enim maliciæ, itidem vt ferri vitiosi, putrida est: rigórq; eius facilimè retunditur. Inde fit, quod lōgo temporis decursu pleniùs seipsos cognoscentes, ægrè ferunt culpántq; vitæ suæ statum. Scilicet aliquis vitiosus homo vbi depositum reddidit, aut pro amico fideiussit, vel in patriam aliquid ambitiosè impendit: statim pœnitentia ducitur, factúmq; ei suū est molestum, ob vagam vsquequaq; animi mobilitatem. & nonnulli plausu in theatro excepti, extemplò ingemiscunt, ambitione in avariciam recidente. qui verò tyrānidis & conspirationis gratia homines mactauerunt, vt Apollodorus, aut amicos pecuniis spoliauerunt, vt Glaucus Epicydis F. credemus non mutasse factum, non in seipsos odium concepisse, nulla ob facinus affectos fuisse molestia? Ego, si fas est dicere, censeo sceleſtos nullo neq; deo neq; homine indigere qui supplicia ipsis imponat: ipsam ad hoc eorum existimo sufficere vitam, totam à prauitate corruptam atque conturbatam. Vos tamen, inquam, videritis, ne vltrà quàm convenit nostra progrediatur oratio. Hæc Timo, Fortasse, inquit, longiùs progressa videatur, si ad ea quæ restant eorúmque longitudinem respiciatur. Iam enim ego vltimam dubitationem, quæ exitum priorum quæstionum, mediocriter sanè solutarum, præstolata est, in medium adduco. Quæ Euripides libero ore incusans diis obiicit, maiorum delicta posteris imputātibus, eadem existima nos quoque tacentes vitio iis dare. Siue enim sontes puniti sunt: iniustum est porrò etiam ab insontibus pœnas exigi, cùm bis ob idem delictum ne eum quidem puniri qui in noxa fuit, æquitas sinat. siue socordia quadam prætermissam pœnam noxiorum serò ab innocentibus exigunt, non rectè tarditatem suam iniustitia exsar-

VII. Celeriter puniti serò punitis fortunatiores.

VIII. Cur maiorum delicta posteri luant.

exsarciunt. Cuius generis est, quòd hec actum fertur. Aesopum huc advenisse allato à Crœso auro, vt & magnifico sacrificio Apollinem veneraretur, & Delphis viritim quaternas minas distribueret. cùm verò ei offensa & discordia quædam cum Delphicis esset oborta, sacris quidem eum fuisse operatum, sed pecuniam Sardes remisisse, vt qui homines istos beneficio indignos iudicaret. Delphos è cõposito sacrilegij insimulatum eum interfecisse præcipitatũ de saxo, quod Hyampeam nominant. Ex eo deum iras in ipsos exercuisse, & cùm solo sterilitatem, tum hominibus omnis generis tetros morbos intulisse: ita vt Delphi singulis Græcorum conventibus edixerint, se paratos esse, si quis Aesopi gratia pœnas ab ipsis exigere vellet. Tertia demum ætate venisse Idmonem Samium, qui genere Aesopum nequaquã attingeret, sed prognatus ab his esset qui Aesopũ Sami emissent. huic pro delicto satis dedisse Delphos, itaq; eos malis liberatos fuisse. Ferunt ex hac re tractũ, vt suppliciũ sacrilegorũ ab Hyampea in Nauplìam petram transferretur. Alexandrum porrò ne hi quidem qui vel maximè amãt, quorum & nos sumus, laudant, quòd Branchidarum vrbẽ evertit, omnisq; ætatis homines interfecit, propter proditionẽ Milesij templi, à proauis horũ factam. Agathocles verò Syracusanorũ tyrannus etiam cum risu subsannans Corcyræos quærentes cur ipsorũ insulam popularet, respondit: Quia me hercle maiores vestri Vlissem hospitio exceperunt. & Ithacensibus itidẽ expostulãtibus quòd milites ipsius eorũ oues auferrent, At vester, inquit, rex cum ad nos venisset, præterea etiã excæcauit pastorẽ. Quid? nonne his insolentior Apollo, si Pheneatas qui nunc sunt perimit obthurato barathro, & vniuerso eorum agro illuuie perdito, qui ante annos, vt aiunt, mille Hercules hinc abrepto tripode oraculum ad Pheneum transtulit? idémq; Sybaritis finem malorum prædicens, postquam tribus exitiis iram Iunonis Leucadiæ expiauerint? Neq; diu est quòd Locri desierunt virgines ad Troiam mittere,

Quæ pedibus nudis, ceu seruæ, corpore nudo,
Sub lucem circum verrebant Palladis aram
Vittarum exsortes, gelidam quoq; ad vsq; senectam,

ob Aiacis libidinem. Vbinam hæc rationem habent? quo iure fiũt? Neq; enim Thraces laudamus, qui in hanc vsq; diem suas compungunt vxores vlciscendi Orphei causa: neq; barbaros ad Eridanum accolẽtes, qui atris vestibus amicti Phaëthontẽ lugẽt, si vera est fama. magis etiã, puto, ridiculum hoc fuerit, si eorũ hominum, qui vixerunt pereunte Phaëthonte, nemine id curante, nati quinq; aut decem pòst ætatibus cepere eius gratia vestẽ mutare & lugere. Quanquã hæc stulta duntaxat sunt, cum nulla pernicie coniuncta. Deorum aũt iræ quãnam ratione subitò occultatæ, velvti nonnulli animum, deinde rursum in alios erumpunt, & in eorũ extremas calamitates desinũt? Vt primum inhibuit vocem, Ego metuens ne de integro orsus plura & grauiora proferret absurda, statim interrogaui hominem: Esto, inquam. Hæc enim tu omnia vera putas? Tum ille, An, inquit, si non omnia, quædam tamen vera sint, non putas eodem absurdo rem laborare? Fortasse, inquam. sicvt vehementer febricitantibus siue vnica, siue multis vestibus sint amicti, idem aut similis ardor adest: tamẽ recreandi gratia multitudo est amolienda. Sed, si ita videtur, ista sic relinque, quanq; pleraque fabulis & commentis videntur similia. In mẽtem verò revoca nuper celebrata Theoxenia, & præclaram illam portionem, quam eximiam præco edicit Pindari posteros accipere debere: & quàm tibi res ea fuerit visa pulcra, quàm iucunda. Quis verò, inquit, non delectaretur venustate honoris, ita Græcanice & simpliciter antiquitatem referentis, nisi si cuius atrum cor (vt cum ipso illo Pindaro loquar) frigida flamma sit fabricatum? Missum facio igitur, inquam ego, huius simile edictum Spartæ, secundum Lesbium cantorem, quod proclamabatur in honorem & memoriam Terpandri. eadem est enim vtriusque ratio. Sed & vos nimirum inter Bœotos aliis potiores haberi vultis, vt qui Opheltiadæ genere sitis: & apud Phocenses propter Daiphantum. Et mihi primùm adfuistis causamque meam iuuistis, quando Lycormæ & Satelæi dicebant auitam Heraclidarum dignitatem & coronæ gestationem conseruari ambientibus debere. quod maximè posteris Herculis beneficia & honores oportet sartos tectos curari, cùm ipsi pro collatis in Græcos beneficiis gratia par relata non fuerit. Egregij, inquit, nobis certaminis & philosophia digni memoriã renouasti. Mitte ergo, inquã, sodes vehemẽtiã istã accusationis, neq; iniquè fer si qui malis aut improbis prognati puniunt: aut lætari ac probare noli, si bonis natalibus honor habet. Nã si gratiã

Aesopi mors.

quæ virtuti refertur arbitramut ad posteros debere propagari: consentaneum omnino rationi est vt sentiamus debere etiam pœnas flagitiorum non intercidere, aut ante gratiā desinere:sed eódem vsq; se extēdere, vt vtrinq; pari suū cuiq; tribuatur ratione. Qui verò Cimonis posteros Athenis honorari cum voluptate videt, Lacharis contrà vel Aristonis stirpem exsulare indignatur: is nimis quàm mollis est & socors, aut potiùs querelarū captator & morosus adversus deos. incusans eos si iniusti maliq; hominis posteritas videatur rebus vti secundis: incusans rursum si familiæ improborū alterentur & aboleanť: & siue boni, siue mali patris proli res contingāt adversæ, deos culpans. Atq; hæc, aiebam, posita tibi sunto velvti sæpes obiecta nimis acerbis istis & advituperandum propēsis. Nunc autem quasi glomeris initio repetito, in tenebricosa & multas involutiones, multos errores habente de diis disputatione, cautè nosmet & paulatim evoluamus filo deducente ad ea quæ probabilia videnť. Veritatem enim & de quo constet, ne in his quidem quę ipsi nos agimus, certò possumus habere. Verbi gratia, cur tabe aut intercute aqua exstinctorū liberos, tantisper dum cadauer comburitur, sedere iubemus pedibus in aquā demissis? creditur enim sic effici, vt morbus in eos nō transeat, neq; eos attingat. Aut quæ causa est ꝙ capra eryngiū in os sumente totus subsistit grex, tantisper dum accedens caprarius eximat? aliæ quoq; sunt facultates ansis ac propagationibus præditæ, & incredibili celeritate etiā in longinquum penetrantes. Sed nos temporū intervalla miramur, non locorū. Atqui plus admirationis meretur, si lue in Aethiopia exorta Athenæ sunt impletæ, mortuúsq; est Pericles, & morbo correptus Thucydides: ꝙ si Delphis ac Sybaritis praua vsis viuēdi ratione, pœna in eorū liberos incubuit. Est enim facultatibus suus quidā recursus & cōtinuatio ab extremis ad prima pertinens: quorū causa, etiā si à nobis ignoreť, tacitè suū peragit officium. Enimverò publicæ vrbiū ob iras deorum calamitates, rationem in prōtu sitam habent. Est enim ciuitas res quædam vnica & continens, animalis instar: neq; mutationibus secundū ætates suam exuit naturā, aut ratione tēporis aliud fit ex alio: sed semper easdem erga se affectiones & naturæ suę consentaneas seruat, omnésq; eorum quæ publicè agit aut egit causas in se cōtinet, quandiu cōmmunitas, quæ mutuis complexibus devincit vnúmq; corpus efficit, vnitatem suam conseruauerit. Qui verò ex vna vrbe ratione tēporis instituta diuisione plures atq; adeò infinitas facit: is perinde agit ac si vnum hominem in multos diducat, propterea ꝙ nunc senex est, ante iuuenis, olim adolescens fuit. Immò isthæc planissimè cum Epicharmeis istis quadrāt, ex quibus sophistæ ratiocinandi formulam desumserunt, auxomenon, id est augescentem, appellatam. qui dudum pecuniam sumsit mutuam, is nunc eam non debet, cùm sit factus alius. & qui heri est ad cœnam inuitatus, is hodie invocatus venit: est enim alius. Et verò ætates discrimina maiora in quovis nostrûm efficiunt, quàm in vrbibus. Qui enim Athenas vidit, anno pòst trigesimo agnoscat: & mores, motus, ludi, seria, grania, iræ populi quæ nunc sunt, priscorum sunt admodum similia. Hominis diu non visi formam vix domesticus aut amicus agnouerit occurrens. morum ea est ad quemvis sermonem, laborem, affectionem, ac legem mutatio, vt etiam ei qui semper vnà sit miranda insolentia hominis atq; nouitas videri possit. & tamen vnicus homo ab ortu vsq; ad mortem dicitur. Ergo vrbem quoq; eodem modo perdurantem volumus opprobriis maiorum suorum obnoxiam esse, quo etiam sibi gloriam eorum & potentiam vindicat. nisi imprudentes omnia velimus in Heracliteū illum inijcere fluuium: in quem ille negabat bis posse eundem descendere, natura subinde omnia mutante atq; alterante. Quod si vrbs vna res est & continua, est nimirum etiam genus à principio pendēs vno, quod vim quandam & communionem assiduam in se habeat. & quod inde nascitur, non ita à procreante liberatur, quomodo opificium ab opifice. non enim ab ipso, sed ex ipso fit. itaq; aliquam convenienter à sua origine partem trahit, siue honore, siue pœna afficiatur. Ac nisi vererer, ne quis iocari me putaret, dicerem grauissimam iniuriā Casandri statuæ factā ab Atheniensibus cùm eam conflauerūt: aut Dionysij cadauer, cùm est à Syracusanis extra fines ipsorum proiectum. multò iustiùs eorum posteros pœnas luisse. Nam statuæ quidem Casandri nihil inerat naturæ: & cadauer Dionysij ab anima fuit desertum. Nysæo autem, Apollocrati, Antipatro, Philippo, alijsq; itidē omnibus nequā hominib. princeps innata est inhærétq; portio, non quieta aut ociosa illa: sed per eam viuunt, alunť, gubernantur, sentiūnt. & iniquum minimè est, si illorū cum sint, habeant quæ illorū sunt. In vniuersum deniq;,

De publicis vrbium calamitatibus.

sicvt

ſicvt in medicina id quod vtile eſt, iuſtũ etiam cenſetur: (ridiculus enim ſit qui iniuſtè fieri dicat quod coxendicibus laborantibus pollices vruntur: & iocinore vitiato, incidere ventrem circa vmbilicum: & boum extrema cornua invngere quando eorum vngulæ mollicie tentant) ita qui aliud ius in ſuppliciis quærit quàm maliciæ curationẽ, & indignatur ſi medicina per alios aliis adhibeatur, (velvti cùm lippitudinis leuandæ gratia vena ſecatur) videtur nihil vltra ea quæ ſentiri poſſunt proſpicere: neque meminit magiſtrum vno puerorũ cæſo reliquos officij monere, & decimatione facta imperatorẽ totum plectere exercitũ. Atque ſic quidem non tantùm vni parti per aliã, ſed & animæ per animã accidunt quædam affectiones, vitia, & correctiones, magis quàm corpori per corpus. Ibi enim, vti par eſt, oportet eandem affectionem, eandem mutationem evenire: hîc anima viſis ducta vt fidendo metuendóve meliùs aut deteriùs afficiatur, à ſua habet natura. Nondum ego finem dicendi feceram, cùm Olympiacus ſermonem excipiens: Videris, inquit, huic diſputationi quaſi fundamentum magnum ſuppoſuiſſe, animæ permanſionem. Sanè, inquam, vobis dantibus, aut potius iam antè largitis. ſermo enim huc proceſſit ab eo principio, quòd dare deus cuiq; quod eo dignum eſt, ponebatur. Tum ille, Ergo, ait, cenſes ex hoc, quòd deus ſingulas res noſtras inſpicere, ac diſtribuere pro meritis ponitur, ſequi animas aut omnino interitus eſſe expertes, aut aliquandiu ſaltem à morte corporis ſupereſſe? Non ſanè, inquam. Sed ſcilicet ſordidus admodum eſt deus, ac inanem ſumere voluit operam, qui noſtrûm nihil in nobis diuinum, nihil habentium ipſius ſimile quocunque modo, & permanens ac ſtabile, ſed foliorum inſtar (vt eſt apud Homerum) breui temporis ſpacio emarceſcentium atque pereuntium, tantam habeat rationem. cùm quidem quomodo mulieres Adonidis hortos in teſtis colunt atque educant, ita nos * animas in diem victuras in carne delicata vitáque non durabili germinantes habeamus, & qualibet occaſione exſtinguendas. Quod ſi lubet, reliquis diis omiſſis, Apollinem hæc degentem noſtrum conſidera. Videtúrne is tibi compertum habens animas mortuorum ſtatim interire, ac fumi inſtar aut nebulæ à corporibus exſpirare, tam multas expiationes vita defunctorum, ac tot tantáque præmia & honores iis habendos exigens, credulis hominibus fraudem facere & ora ſublinere velle? Ipſe profectò animæ perpetuitatem nunquam ſim inficiaturus, niſi quis Herculis in morem erepto Pythiæ tripode aboleat ac perdat hoc oraculum, qui ſciam in hunc vſque diem multa id genus hæc data fuiſſe reſponſa. ſicvt Coraci Naxio ferunt edictum eſſe, Impium eſſe animam morte damnare. Ibi Patrocles, Quid, inquit, hoc oraculi eſt, aut quis Corax iſte? nam & res mihi ignota, & inauditum eſt nomen. Nequaquam verò, inquam. ſed ego in cauſa ſum loco nominis cognomine vſus. Is enim qui Archilochum in pugna interfecit, Callondas nomine fuit, cognomento Corax. is primùm eiectus à Pythia, vt qui Muſis ſacrum virum necaſſet, vſus deinde ſupplicibus precibus & obſecrationibus cum excuſatione ſui, iuſſus eſt proficiſci ad Tettigis habitationem, ibique animam Archilochi placare. Is autem locus erat Tænarus, quò fertur Tettix Cretenſis cum claſſe appuliſſe, ac vrbe condita habitaſſe ponè Pſychopompeum, qui eſt locus animis demulcendis ſacer. Similiter cùm Spartani oraculo eſſent iuſſi placare animam Pauſaniæ, exciti ex Italia animarum luſtratores, facto ſacrificio ſimulacrum templo avellerunt. Vna igitur, aiebam, eadémque ratione & providentia dei, & animæ humanæ permanſio ſtabilitur: neque poteſt relinqui altero ſublato alterum. Ergo animæ poſt mortem exſtanti magis probabile eſt vel præmia vel pœnas reddi. vitam enim quaſi certamen quoddam obit, & certamine peracto conſequitur quod meruit. Enimverò quos ibi honores, aut quæ ſupplicia ob actam vitam percipit ea ſola exiſtens, nihil iſta ad nos qui viuimus attinent, ſed ignorantur, fidéſque iis derogatur. quæ liberos ſtirpémque pervadunt pœnæ, viuentibus conſpicuæ, multos malorum dehortantur atque reprimunt. Non eſſe autem fœdiorem vllam pœnam aut quæ maiorem afferat dolorem, quàm ſi quis videat ſua culpa ſuis poſteris malè eſſe, & cùm impij ſceleratique anima hominis poſt mortem cernit non ſtatuas ſuas aliquas everti aut honores antiquari, ſed propter ſua ipſius flagitia liberos ſuos, aut amicos, aut neceſſarios grauibus premi calamitatibus & pœnas dare * * nemo acquieſcet Iouis honoribus iniuſtum fuiſſe & intemperantem. Poſſem etiam ſermonem quendam nuper mihi auditum referre, niſi vererer ne vos fabulam putaretis. itaque tantùm vtar probabili-

De animæ perpetuitate.

Iliad. ζ.147: φ.464.

bus. Quin tu, inquit Olympiacus, eum nobis narra. Eadem reliquis orantibus, Sinite, inquam, me probabilia persequi: deinde, si ita videbitur, fabulam (si quidem fabula est) proferemus. Etenim Bio deum qui malorum liberis supplicia inferret, magis aiebat ridiculum esse medico, qui filio aut nepoti ob morbum patris vel aui medicinam adhiberet. Sunt verò hæ res aliquatenus dissimiles, aliquatenus etiam similes. Alius enim dum sanatur, alium qui simili est in morbo, nihil iuuat: neque quisquam ex oculis aut febre laborans leuatus est malo, quòd alium videret vngi aut emplastro illini. malorum autem supplicia omnibus hoc demonstrant, iustitiæ ratione pergentis opus esse aliis puniendis alios coërcere. Neque sensit Bio, quid in hac similitudine conveniret propositæ quæstioni. Quippe viri qui in morbum grauem, neque tamen immedicabilem, inciderit, ac deinde ob intemperantiam & mollitiem prodito corpore perierit, filium non ægrotare, sed procliuem duntaxat ad idem morbi genus creditum medicus, aut necessarius aliquis, aut alipta sentiens, aut bonus dominus, in victus rationem austeram coniiciens, adiménsque obsonia, bellaria, potationes, scorta, vténsque continentibus medicationibus, exercitationibúsque corpus durans, magnum malum exiguo semine dissipando averterit, non passus progrediendo augeri. Nonne enim sic præcipimus, animadvertendos, non negligendos esse qui patre aut matre morbosa nati sunt, statímque innatum mali principium mobile & ad lædendum in procliui situm eiiciendum esse anteverten do? Omnino quidem, respondebant. Non ergo absurdam rem, inquam ego, sed necessariam, neque ridiculam, sed vtilem agimus, quando filiis comitiali morbo, melancholia, aut podagra detentorum exercitationes, victus rationem, & medicamenta accommodamus, non quòd ægrotent, sed vt ne hoc fiat. Natum enim è malo corpore corpus supplicium sanè nullum, sed medicinam tamen & custodiam meretur: quam quia voluptatibus abstinet, morsúmque & dolorem infert, qui ob mollitiem & timiditatem supplicij afficit nomine, missus est faciendus. An ergo corpus è vitioso natum corpore curare & custodire convenit: maliciæ innatam similitudinem in tenera indole germinantem & enascentem negligere debemus, & moras nectere tantisper dum se effundat, motibúsque prauis malignum occulti animi fructum detegar, vt ait Pindarus? An hac ratione nihilo deus sapientior videbitur quàm Hesiodus, qui sic præcipit:

Neu serito rediens tristi de funere prolem.
Da natis operam diuûm conuiuia linquens.

scilicet non vitij modò & virtutis, sed gaudij etiam ac tristiciæ, omniúmque id genus rerum capax quia esset genitura, ideò ad procreationem prolis iubens nos hilari animo serenóque aggredi? Illud verò non à sententia Hesiodi proficiscit, neque humanæ est opus sapientiæ, sed dei, perspicere ingeniorū similitudines & discrimina, priusquam ab animorū motibus in magna erumpentibus flagitia detegantur. Sanè vrsorum catuli, & luporum ac simiarum, statim suam ostendunt indolem, nulla velatam aut oblitam re. Humanum ingenium in mores, opiniones, legésque se coniiciens, sæpenumero vitiis occultatis bona imitatur, vt aut omnino tandem eluat innatam vitij maculam, aut versutia tanquam exuuio quodam tectum lōgo tempore delitescat, ac nos fallat. qui velvti icti aut morsi vno quovis flagitiorum vix tandem nequitiam sentimus, immò tum demum iniustos fieri putamus homines, cùm iniuria nos afficiunt, intemperantes cum libidinem exercent, timidos cùm fugiunt: non aliter quàm si quis opinetur scorpiis stimulum innasci quando pungunt, & viperis venenum quando mordent. Quæ quidem stulta est opinio. Non enim simul & fit malus aliquis, & malus esse cernitur. sed iam inde ab initio præditus prauitate, occasionem facultatémque nactus furatur fur, leges violat tyrannicæ indolis homo. At verò deus non ignorat cuiusque ingenium & naturam, vt qui animam suapte natura magis quàm corpus sentiat, neque eò rem differt, vt violentiam iam manibus, impudentiam voce, libidinem pudendis proditam puniat. Non enim vlciscitur se accepta iniuria, neque raptori irascitur vim passus, aut mœchum odit affectus iniuria: sed medicinæ faciendæ causa sæpe plectit ad adulterium, auariciam, vel iniuriam faciendam procliuem, vitium velvti morbum comitialem antevertens priusquam erumpat. Nos interim qui paulò antè indignabamur ob sera sontium supplicia, nunc id culpamus, quod deus ante quàm committantur flagitia ipsum prauū animi habitum coërcet:

Posteri propter culpam maiorū puniti.

Malicia delitescit.

IX. Pœna nōdum cōmissi flagitij.

coërcet: quippe ignorãtes sępe futura factis, & occulta apertis deteriora maiorįq; digna metu esse: neq; docti ratiocinari causas, propter quas nõnullos expedit etiã perpetrato scelere missos facere, alios etiamnũ meditãres maleficiũ pœna anteverti. quomodo medicamentorũ quædam non congruunt ægrotantibus, conducunt autẽ aliis non laborantibus, sed in periculo quam ægroti versantibus maiore. Hinc est, quòd nõ omnia parentũ peccata dij in liberos convertunt. sed si quis de malo nascit̃ bonus, tanquã bene affecti corpore natus de morboso, is generis pœna liberatur, vtpote è malicia vt qualitate ortus. qui verò morbo in similitudinem generis refertur atq; redigitur vitiosi, ei nimirum convenit tanquam hæredi debitas pœnas vitij persoluere. * Nõ enim profectò Antigonus propter Demetrium, non Phyleus propter Augeam, non Nestor propter Neleum sustinuit pœnam: nati enim hi malis, boni ipsi fuerunt. sed quorum natura amplexa est cognatam maliciam, hos Iusticia similitudinem prauitatis persequens supplicio affecit. Verrucæ, næui, lentes parentum in filiis non visi, aliquando in nepotibus denuò apparuerũt. & quædam mulier Græca cùm nigrum peperisset infantulum, adulterij postulata, invenit se quarto gradu progeniei ab Aethiope procreatam. ac Pythonis Nisibensis, qui nuper cõmutauit vitam cum morte, dictus genus à Sparnis (hi sunt homines è satis à Cadmo draconis dentibus enati) ducere, filiorum quidam hastæ figuram in corpore suo in lucem extulit: similitudine generis tam multis pòst ætatibus tanquam è profundo emergente. Eodem modo sæpe animi adfectiones in prima prole occultantur: in posterioribus propaginibus natura demum similitudinem vitij aut virtutis instaurat. His dictis ego cùm conticuissem, subridens Olympicus: Non, inquit, laudamus te, ne quasi satis demonstrato proposito videamur fabulam dimittere. hac demum audita, pronunciabimus. Tum ego narrationem sic sum prosecutus. Thespesius Solensis vir Protogenis, eius qui hic nobiscum fuit, familiaris atque amicus, cùm primis tẽporibus perquàm dissolutè vixisset, atq; exinde rem familiarem celeriter perdidisset, aliquandiu etiam necessitate impellente malis se dedit artibus: & pœnitentia ductus, dum diuitias sectatur, idem est expertus, quod vsu venire intemperantibus solet. qui vxores dũ habent, non custodiunt, dimissásque & aliis coniunctas improbè corrumpere conantur. Is ergo Thespesius dum nulla turpi re abstinet, quæ voluptatem aut quæstum videretur conciliatura, breui temporis spacio opes nõ sanè magnas, opinionem autem maliciæ summam sibi parauit. Maximè autem eum notauit oraculum ab Amphilocho allatum. cùm enim (vt fertur) misisset ad deum, scitatũ an reliquum vitæ victurus esset meliùs, responsum fuit, Meliùs habiturum postquã mortuus foret. Ac sanè hoc illi quodammodo non post multum temporis accidit. De sublimi enim in ceruicẽ delapsus, ictu absq; vllo vulnere accepto mortuus est: tertiáq; pòst die sub ipsam funerationem reuixit. Mox recuperatis viribus ad se reversus, incredibilem quandam vitæ mutationem instituit. nam neque iustiorem in contractibus vllum eo tempore nouerunt Cilices, neq; maiore adversum deos pietate, neq; hostibus molestiorem, neq; magis fidũ amicis. quo factum est vt quibus res cum ipso erat causam cognoscere tantæ diuersitatis auerent, non vilem aut vulgarem eam fuisse arbitrantes. Quam eorum fuisse veram opinionẽ, intelligi potest ex his quę ipse Protogeni, aliisq; bonis amicis narrauit. Nam simul atque mens corpore excidit, principio eiusmodi sensit mutationem, qualis eveniret gubernatori è naui in profundum mare abiecto. Deinde paululũ elatus, visus est sibi totus respirare, & anima velut vnico oculo aperta vndiquaque circumspicere. Conspexit autem nihil eorum quæ anteà. sed stellas ingentes, & inter se immensis distantes intervallis, splendorémque admirabilis coloris emittentes efficacitate præditum, ita vt anima eò leuiter vecta, tanquam in serenitate in lumine vsquequaque celeriter vagaretur. Prætereo hîc plurima spectacula ab eo commemorata. Animas autem morientium narrabat cùm sursum adscendũt, aëre cedente bullam efficere flammeam: qua deinde sensim rupta exeant forma præditæ humana, mole exigua, & motu non eiusdem omnibus modi. quasdam enim celeritate admirabili exilire, & ad rectam lineam sursum emicare. aliàs fusi instar in orbem conversas, aliàs sursum, aliàs deorsum vergendo, mixta quadam & turbida moueri agitatione, vix longo admodum temporis tractu subsistente. Plerasque earum ignorabat (vt retulit) quorum essent. duas aut tres notas sibi cùm conspexisset, conatus est accedere & alloqui. illæ autem neque audiebant, neque apud se erant, sed mentis expertes ac con-

Qui posteri puniantur ob delicta maiorum.

Fabula de Thespesio Solensi rediuiuo.

De animis morientium fabula.

ſternatæ, omnem conſpectum tactúmque fugientes vagabantur primùm ſeorſim vnaquæque, deinde multis eodem modo affectis obviam factæ & implicatæ, motibus promiſcuis & temerariis ciebantur, vocéſque edebant obſcuras, quaſi vociferationes eiulatu & pauore mixtas. Aliæ autem ſuprà in ſummo ambientis erant adſpectu ſplendidæ, & invicem ob benevolentiam coeuntes, tumultuantibus iſtis vitatis: ſignificabant nimirum ſeſe in ſe contrahendo moleſtiam, extendendo autem & pangendo gaudium & approbationem. Ibi aiebat quandam cuiuſdam cognatorum animam, quem vtpote ipſo puero mortuum, nō ſatis bene agnoſceret, propè acceſſiſſe, ac dixiſſe: Salue Theſpeſi. Miratum ſe reſpondiſſe, Non Theſpeſius ego ſum, ſed Aridæus. tum animam intuliſſe: Priùs quidem Aridæus fuiſti, poſtmodò autē Theſpeſius (vox ea diuinum ſignificat) eris. non enim mortem obiuſti, ſed diuino quodam fato tua huc venit mens, reliquis animæ facultatibus velvti anchora in corpore relictis. atque rurſum nunc tibi argumento hoc ſit, quòd animæ defunctorum neque vmbram faciunt, neque conniuent. His auditis Theſpeſius iam & magis colligere ſe ac ad rationis vſum redire cepit, & cùm perſpexiſſet, animadvertit ſibi comitari appendicis loco obſcuram quandam & vmbroſam lineam: illas verò animas fulgore circumdari ac intus eſſe pellucidas, non omnes tamen eodem modo. nimirum alias plenæ inſtar puriſſimæ Lunæ vnum colorem læuem ac continentem æquabiliter exhibere: alias ſquamis quibuſdam exilibus ac vibicibus percurrentibus maculatas: alias admodum vario & inſolenti adſpectu, nigris notis viperarum inſtar cōpūctas: alias etiam obtuſis diſtinctas fiſſuris. Cæterùm ſingula enarrans Theſpeſij ille cognatus (nihil enim impedit, quin hominum nominibus animas adficiamus) docuit Adraſteā Iouis & Neceſſitatis filiam omnibus flagitiis vindicem ſupremo loco collocatam eſſe: neque malorum quenquam ita vel magnum vel paruum vnquam fuiſſe, vt aut latendo aut vim faciendo pœnæ ſubducere ſe potuerit. Porrò alios aliter puniri, & ipſam tria ſuppliciorum genera tueri atque exſequi. Quoſdam enim (aiebat) ſtatim in corpore & per corpora plectendos pœna velox arripit miti quadam ratione, & quæ multa omittat expiationis indigentia. Quorum verò malicia operoſiorem flagitat medicinam, eos genius poſt mortem Iuſticiæ tradit. Prorſus autem inſanabiles Iuſticia repellente, tertia & ſæuiſſima Adraſteæ adminiſtrarum Erinnys hinc inde vagantes atq; fugientes curſu adſequens miſerabiliter atque immaniter vniuerſos abolet, inq; locum demergit qui neque cerni oculis, neque viſu adiri poteſt. De cæteris vindictis, eā quæ in hac vita pœnam infligit, barbaricarum eſt ſimilis. Sicvt enim apud Perſas eorum qui puniuntur veſtes atque tiaras convellunt ac flagellant ipſis plorantibus & vt deſiſtāt cepto obſecrantibus: ita ſupplicia quæ à facultatibus & corporibus exiguntur, vehementem non inferunt ictum, neque ipſam attingunt maliciam, ſed pleraq; tantùm opinionem quandam ſenſúmq; externum pœnæ præbēt. Qui verò hinc pœna evitata & inexpiatus eò pervenit, hunc excipiens Iuſticia conſpicuum atque nudum, ac qui prauitatem ſuam nulli rei immergere, nullo velare modo poſſit, ſed vndiquaq; ab omnibus talis qualis eſt perſpiciatur, primum parentibus ac maioribus ſuis probis (ſi quidem tales ſint) demonſtrat, indignum ipſis atq; conſpuendum. ſin mali fuerunt, pœnas eorum videns, ipſis viciſſim cernentibus plectitur per longum ſatis tempus, ſingula vitia iis luēs doloribus ac cruciatibus, qui magnitudine & vehemētia tanto ſuperant corporis dolores quāto res vera eſt quàm ſomnium efficacior. cicatrices autem & vibices reſtant à ſingulis vitiis, maiores aliis, aliis minores. Iam mihi (aiebat) conſidera varios iſtos animarum & omnigenos colores. Squalidus iſte & caliginoſus, illiberalium ſordiū eſt pigmentum atq; auariciæ. ſanguinolentus & igneus, crudelitatis atque ſæuiciæ. cœruleus intemperantiæ circa voluptates * liuidus ac violaceus, & qualis atramenti quod ſepia emittit, inuidiæ ac malignitatis. Etenim vt hîc vitioſitas per animæ motus in corpora certos colores didit: ita ibi color finis eſt luſtrationis atque pœnæ. His coloribus omnino deterſis, anima ſplendida & macularum expers redditur. Quandiu autem inhærent, reciprocant affectus cum ſaltu quodam & agitatione, quæ in quibuſdam languidior eſt ac facilè exſtinguitur: in aliis vehementer ſe intendit. Ac harum animarum aliæ iterum iterúmq; punitæ convenientē ſibi habitū affectionémq; tandem adipiſcuntur: alias rurſum in corpora animaliū expellit violentia quædā inſcitiæ ac cupiditatis voluptatū genus. nam rationis imbecillitas ob contēplatricis facultatis ſocordiā actiuā

in-

inclinat ad procreationem: hæc cum instrumentum intemperantiæ desideret, cupit suos appetitus ad fruendum perducere, & per corpus implere. isthic enim nihil nisi vmbra quædã imperfecta & somnium voluptatis nunquam implẽdæ adest. Hæc locutus, Thespesium celeriter sanè, cæterùm per immensum spaciũ, vt apparebat, produxit, facilè atque expeditè pergentem: quippe qui splendore luminis tanquam alis veheretur, donec ad magnum quendam hiatum deorsum penetrantem fuit perventum. ibi desertus à vi eum tenente, vidit alias idem pati animas. Instar auium enim coeuntes eò, atque in orbem circum hiatum obambulantes, rectà transire non audebant. Ipse hiatus intus bacchici in morem antri conspiciebatur materia, viriditate, & floribus omnis generis variè ornatus. exhalabat autem lenem auram quæ odorem exhibebat suauitatis admirabilis, eámq; temperiem adferebat fructibus, quam vinum solet ebriis. nam fragrantia illa perfruentes animæ, lætitia perfundebantur, sibique invicem blandiebantur. Circa eum locum in orbem erat bacchatio, risus, omnísque iocantium & sese oblectantium musa. Atq; eò cognatus ille Thespesij dicebat Bacchum in deos abiisse, Semelémque postea eòdem adduxisse. vocari autem Lethæ, id est Obliuionis locum. Itaque cupientem non passus est ibi cõmorari Thespesium, sed vi abstraxit: simul docens, præ voluptate colliquari & humectari mentem: brutam verò partem rigatam & obstupefactam, memoriam corporis excitare. ex ea desiderium nasci quod trahat ad generationem, quæ sic dicatur, cùm sit inclinatio intendens animam humore grauatam. Tantundem porrò itineris vbi confecit Thespesius, visus est sibi videre ingentem craterem, ínque eum riuos influere, quorũ alius candidior maris spuma aut niuibus esset, alius purpuram arcus cœlestis referret, alij aliis coloribus infecti eminus suum perhiberent splendorem. vt propiùs accessit, crater ambiente aere magis aboliro, & obscuratis coloribus floridissimum retinuit absque albedine colorem. vidit autem tres genios ibi in formam trianguli considentes, qui aquam influentem inter se mensuris quibusdam dimetirentur. Huc vsque aiebat Thespesij animæ ductor Orpheum pervenisse, quo tempore animam vxoris quæsiuit: & non probè memoria suggerente falsum hunc ad homines sparsisse sermonem, oraculum quod apud Delphos est, Apollini esse cum nocte cõmune. cùm quidem commune Apollini cum nocte sit nihil. Verùm hoc (addebat) noctis est & Lunæ commune oraculum, nullo terræ fine inclusum, neque vna certa fixum sede, sed quod vsquequaq; inter homines visis somniísq; vagetur. Hinc enim somnia, vt vides, temperata, & fallaci ac vario simplex verúmque adsciscentes disseminantur. Apollinis autem neque vidisti, neque videre potes. altiùs enim se non effert neque concedit animæ terrestris portio, sed deorsum tendit à corpore dependens. Simúlque conatus est adducto Thespesio ostendere lumen, quod (vt narrabat) è tripode per sinus Themidis enititur in Parnassum. sed cum id is videre cuperet, præ splendore non conspexit. audiuit tamen præteriens vocem acutam mulieris carmine edentis cùm alia quædam, tum tempus etiam quo ipse extremum esset vitæ diem cõfecturus. Dicebat autem genius, vocem hanc esse Sibyllæ, quæ in facie Lunæ circumvehens futura caneret. Cùm autem plura vellet audire, impetu Lunæ velvti fluctu in diuersam partem compulsus, pauca percepit: è quibus fuit etiam vaticinium de monte Vesuio, & Dicæarcheæ conflagratione, ac de principe eius temporis incisum hoc, Bonus cũ sit, morbo tyrannidem finiet. Secundum hæc ad spectanda supplicia se converterunt. Atque initio quidem tantum difficilia & miserabilia visa ipsis sunt oblata. pòst in amicos etiam, familiares, & socios præter omnem suam exspectationem incidit Thespesius, qui graues cruciatus, ac fœda supplicia durissimáque perferentes ipsum cum lamentatione & ploratu compellarent. denique etiam patrem suum conspexit è voragine quadam emergentem, plenum puncturarum atque cicatricum, manus adversus se intendentem, ac silere non passum, sed coactum à præfectis suppliciorum fateri, nefariè se hospites quosdam auro præditos veneno sustulisse, & cùm isthic latuisset, hîc sceleris convictum partim dedisse pœnas, & iam duci vt reliqua patiatur. Deprecari ibi aut intercedere pro patre non ausus præ metu & terrore Thespesius, cùm referre pedem & fugere vellet, non iam ampliùs benignum illum & familiarem vidit ductorem: sed ab aliis quibusdam adspectu terribilibus propulsus, reliqua spectauit. Eorum qui apertè mali fuerant, aut in vita pœnas dederant, animadvertit vmbram non ita iam difficilem esse neque àtteri similiter imperfectam, aut laborare de

Supplicia mortuorum.

bruta & adfectibus obnoxia parte. Qui verò sub prætextu & opinione virtutis vitam latente improbitate exegissent, hos alij adstantes cogebāt magno cum labore & dolore interiora animæ foras obvertere, contra naturam torquentes sese & flectentes, quomodo marinæ scolopendræ hamo vorato sese voluentes invertunt. quosdam cute derepta explicantes, ostendebant intus vitiosos, & qui nequiciam in ratione animæ partis principe tectam gessissent. Alias quoque se vidisse animas perhibebat, quæ viperarum instar binæ, ternę, aut etiam plures complicatæ, invicem se manderēt, ob memoriam iniuriarum & mœsticiam de rebus in vita actis aut toleratis. Esse etiam lacus iuxta se positos, vnum feruentis auri, alium frigidissimi plumbi, tertium asperi ferri. his adstare quosdam genios, qui fabrorum ærariorum in morē instrumentis suis animas eorum qui ob auariciam & habendi inexpletam cupiditatem malefici fuissent lacubus quā demitterent, quā extraherent. nam in aureo lacu cùm candentes ac vi ignis perspicuæ essent redditæ, plumbeo iniectæ congelabant: & grandinis ritu duratæ, in ferreo nigerrimæ fiebant ac confringebantur conterebantúrque ob duriciem, formáque mutata rursum ad aureum lacum reiiciebantur, atroces (vt aiebat) hisce in mutationibus cruciatus perferentes. Omnium autem miserrimè excruciari eas, quæ iam missæ factæ cum viderentur, ad supplicium retrahebantur. hæ autem erant, quarum pœnæ in posteros redvndarent. cum enim harum aliqua eodem pervenit, irata incidit, & clamore obtundit, signa ostendens eorum quæ passa est, exprobrátque & insequitur fugere & se subducere frustra conantem. celeriter enim tortores accurrunt ad supplicium, & denuo compellunt eiulantes ob prænotionē pœnæ. nonnullas quoque & multas posterorum animas ferebat à se invicem pendere, & apum aut vespertilionum modo maiorum animā insectari ac stridere ob memoriam eorū, quæ ipsis propter eos eveniunt. Extremo loco vidit animas quæ ad secūdum ortum conversæ in varia animalia vi flecterentur atque transformarentur instrumentis ac verberibus, ab iis quibus illud opificium cōmissum est. qui integra mēbra aut cōtundunt, aut avertūt, aut etiā omnino dedolāt atque abolent, vt alij vitæ congruere possint. In his conspexit etiā Neronis animam, malè iam cùm aliàs affectam, tum clavis confixam aureis. Hic cum iam opifices formam viperæ Pindaricæ præberent, in qua gestata in vtero & matre peresa viueret, subitò (vt narrabat) magnum effulsit lumen, & vox ex eo edita iussit in aliud mansuetius animal mutari, quod circum paludes & lacus canerct. dedisse enim pœnas flagitiorum, & aliquod ei à diis deberi beneficium, quòd subditorum optimam piissimamque gentem Græcos liberasset. Atque hactenus fuit spectator. Reversurus autem præ metu in extremum mali venit. quædā enim mulier mirabili forma ac magnitudine eum arripiens, Huc, ait, ades, vt singula rectiùs memoria complectaris, & bacillum quoddam, quali pictores vtuntur, candēs ingessit. alia autem prohibuit. Ipse autem tanquam à fistula subitò vento vehemēti impulsus in corpus incidit, & oculos aperuit, tantum non iam in sepulcrum conditus.

PLVTARCHI, Virtutem doceri posse.

De virtute consultamus ac disputamus, docerine possit prudentia, iusticia, vitæ rectitudo. Ergo rhetorum pręclara opera, & gubernatorum, & architectorum, & rusticorum admiramur: (sunt enim sexcenta) viri autem boni nominantur tantum eo pacto, quo hippocentauri, gigantes, & cyclopes: opus autem reprehensioni non obnoxium virtutis atque sincerum nullum est, neque mores malarum perturbationum vacui: sed si quid spōte sua natura producit boni, id multo alieno obscuratur, tāquam fructus sylvestri & immūda permixtus materia. Fidibus canere discunt homines, & saltare, & legere litteras, & agros colere, & equitare: calceis se & vestibus induere discunt, vinum infundere, cibos parare: atque hæc omnia nisi discantur, rectè non fiunt. bene autem viuere, cuius rei gratia isthæc sunt omnia, disciplina, ratione, atque arte caret, & fortuitū est, ô mortales? Cur virtutem non doceri dum affirmamus, virtutem esse vllam negamus? Si enim discendo ea nascitur, qui disci eam vetat, is ne existat ea impedit. Atqui, vt est apud Platonem, ob pedis ad

lyram

lyram incōcinnitatem neq; frater fratri bellū facit, neq; amicus cum amico litigat, neque ciuitates ciuitatibus orta contentione extrema mala vicissim inferunt. neque seditionem ortam dicere possis in ciuitate propter accentum, & quomodo pronunciandum sit Telchines: neque in familia iurgium inter maritum & vxorem de stamine aut subtegmine. Et tamen telam, librum, aut lyram non tractabit qui nō didicit, quāquam nullum inde magnum damnum accepturus: sed ridiculus fieri veretur. nam, vt Heracletus ait, præstat inscitiam celare. Domum autem, coniugium, rempublicā, magistratum putat rectè tractari * Pueri obsoniis edendis dediti pædagogo Diogenes pugnum incussit, rectè non ei qui nō didicisset, sed qui non docuisset culpam imputans. Iam participare patinam aut calicem dextrè non potest qui non statim à puero didicerit, vt Aristophanes ait, Nebulis.

Non obsonia, non tardos auere, non pedes
Alternos ponere: —

familiæ autem, ciuitatis, coniugij, vitæ, magistratus societas iniri inculpata potest ab his, qui non didicerunt quomodo se invicem gerere homines debeāt? Aristippus interrogatus à quodam, Ergo vbiq; tu es? ridens, Nonne, inquit, ego naulū perdo, si vbiq; sum? Cur ergo non ipse quoq; dicis, si homines discendo nō fiunt meliores, perit merces pædagogis data? Hi enim primùm accipientes ab ipso lacte puerum, sicvt nutrices corpus manibus formant, ita ipsi animū fingunt, consuetudine ad prima virtutis vestigia adducētes. Et Laco interrogatus quid vtilitatis adferret pueris quos instituebat: facio, respondit, vt honesta eis fiant suauia. Atque ipsi pædagogi docēt in via ambulare capite demisso, vno digito salsamentum, duobus tangere piscem, panem, carnem, sic scabere, sic vestem gerere. Quid, dicens vitiliginis esse & reduuię medicinam, non esse pleuritidis, febris, phrenitidis, differtne ab eo qui rerum puerilium affirmet rectè scholas esse, doctrinam, præcepta, magnarum & perfectarum vsum rationis expertem atq; fortuitum? Sicvt enim ridiculus est qui remum agitari ait ab eo qui didicerit, ita qui aliarū artium disciplinam ponens, virtutis tollens, contrariū videtur eius facere quod Scythæ solent. Hi enim, vt Herodotus ait, seruis oculos eruunt, vt ipsis adsistāt: Initio Melpom. hic ancillis & inseruientibus artibus rationem velvti oculū tribuens, virtuti eum adimit. Atqui Iphicrates imperator Calliæ Chabriæ F. interroganti, Quid es, sagittarius, cetratus, eques, grauis armaturę miles? nihil, inquit, horū, sed qui his omnib. præcipio. Ridiculus proinde sit, qui dicat artem sagittandi, arma tractandi, funda iaciendi, equitandi posse doceri, ducendi exercitus rationem esse fortuitam. Nónne magis etiā ridiculus ille, qui solam prudentiam doceri posse neget, sine qua reliquarum artium vsus est nullus, nullum emolumentum. Quod si ea princeps est, ornatúsq; & ordo omniū, quodvis ad vtilitatem componens: iamprimùm quæ gratia est cœnæ, pueris ita institutis vt coquere, assare, & vinum infundere possint, si nulla sit dispositio, nulla ordinatio administrantium?

PLVTARCHI

Libellus, docens Qua quis ratione seipsum citra invidiam laudare possit.

NEmo est, Herculane, qui non dicat molestum atque illiberale esse, de seipso ad alios loquendo aliquam sibi dignitatem aut potentiā vindicare. sed re ipsa pauci, eorum etiam qui rem istam vituperant, nigratam eius importunitatem evitauerunt. Euripides quidem insolentissima vsus est iactantia, hæc canens:

Venalis oratio si esset mortalibus,
Laudes nemo sui ipsius vellet dicere.
Nunc (ex profundo nanq; gratis aere

Sumere licet) nemo non gaudet dicere
Tam falsa quàm vera: hoc impunè quia licet.

adde, quòd orationem de seipso inseruit casibus & rebus in tragœdia propositis, nihil ad eas pertinentem. Similiter Pindarus quoq;, qui intempestiuam iactantiam insaniæ succinere dixit, nullum facit finem magnificè loquēdi de sua facultate. digna quidem laude: quis hoc negaret? Sed tamen & eorum qui in certaminibus coronantur, alij victoriam proclamant, vt molestam de seipso loquendi ansam præcidant. & Timotheo in victoriam de Phrynide partam scribenti, Beatus eras Timothee, quando præco dixit, Vincit Timotheus Milesius Carbonis filium Ionocamptam: nō iniuria succensemus, qui indoctè & iniustè suam ipsius prædicauerit victoriam. Vnicuiq; enim, vt ait Xenophon, laus ab aliis profecta suauissima est auditu: aliis autem ea molestissima, quam sibi quis ipse tribuit. Primùm enim impudentes eos arbitramur, qui seipsos laudant: quia decebat eos pudor, etiam si ab aliis laudarentur. Secundò, iniustos: sibi sumentes scilicet, quod tribui ab aliis debuit. Tertiò, aut silentes videbimur molestè ferre & invidere: aut hoc dum vitamus, cogemur præter animi nostri sententiā ipsi quoq; nos ad laudandum conferre, & ipsos testimonium dicendo in faciem laudare: hoc est, rem in nos recipere, quæ magis illiberali adulationi, quàm honoris exhibitioni convenit. Verùm enimverò quanquam hæc ita habent, vsu venire tamen potest, vt audēdum sit viro ciuili aliquid de seipso dicere, non gloriæ vllius aut gratiæ captandæ causa: sed quia occasio & res ita postulent, vt sicvt alia vera, ita de seipso etiā proferat: maximè cùm ad præsens institutum commodè cadit, vt liberaliter profiteatur tale aliquid abs se fuisse gestum aut confectum. Huiusmodi enim laus bonum producit fructum, ex ea tanquam semine pluribus & auctioribus pullulantibus laudibus. Quippe gloriam ciuilis vir non vt præmium aut solatium virtutis exigit, aut amplectitur suis actionibus comitantem: sed quòd credi & haberi pro probo, causam & occasionem ipsi plurium pulcriorúmq; parit facinorum. dicto enim audientibus & amantibus facilius & suauiùs licet prodesse: qui suspecti sunt aut calumniis onerati, virtute sua non possunt vti, & vim facere beneficium ipsorum fugientibus. Si verò alias etiam ob causas ciuilis vir seipsum laudare debeat, considerandum est quales eæ sint: vt vanitatem & importunitatem evitantes, quod vtile est, interim non prætermittamus. Proinde vana est laus eorum qui seipsos propterea videntur laudare, vt laudentur, ac maximè cōtemnitur, ab ambitione intempestiuæ gloriæ proficisci credita. Sicvt enim qui cibi penuria laborant, contra naturam ex suis ipsorum corporibus ali coguntur, isq; finis est famis: sic qui laudes esuriunt, nisi obtingant alij laudatores, decorum violant, dum ob arrogantiam ipsi sibi aliquid tribuere ac conferre videntur. Quando autem non simpliciter & pro se laudari cupiunt, sed certamine adversus aliorum laudes suscepto, res suas gestas iis opponunt, tanquam oblitteraturi: ad vanitatem facinus invidum atque malignum adiiciunt. Nam qui in alieno choro pedem ponat, eū proverbio curiosum atque ridiculum demonstrant. sed de seipso inter aliorum laudes in medium ab invidia & obtrectatione extrusum sermonem, cauere diligenter debemus: ac ne alios quidem ferre qui tum nos laudent, sed meritis laudem suam cōcedere. aut si eo honore indigni ac vitiosi videantur, non nobis laudandis hunc ipsis adimere, sed palàm arguere atque ostendere, non competere in eos qui habetur honorem. Hæc cauenda esse, liquet. Seipsum autē absq; culpa reprahensionis laudare aliquis potest, primùm si calumniæ aut accusationis depellendæ gratia hoc faciat. vt Pericles: Ac mihi quidem vos irascimini, ei viro, qui nemini vestrûm cedo vel peritia rerum, vel elocutione intellectarum, vel amore patriæ, vel pecuniæ despicientia. Non enim crimen modò arrogantiæ, vanitatis, & ambitionis effugit tunc de se magnificè loquendo: sed & altitudinem animi, & virtutis declarauit magnitudinem, eo ipso invidiam opprimentis, quòd deiici se & frangi non est passa. Et non iam ferre de talibus suffragia volunt ciues: sed extolluntur, lætantur, & instinctu quodam animi prosequuntur talem iactantiam, si vera sit & constans. Testimonio sunt historiæ. Pelopidam à principibus reip. accusatum, quòd exacto Bœotarchiæ tempore non statim domum rediisset, sed in Laconicam irrupisset, ac Messenam instaurauisset, submittentem se & deprecantem Thebani ægrè absoluerunt. At contra Epaminondam, qui eius tum fuerat collega, multa de rebus suis gestis magnificè prædicantem, eúmq; orationi finem imponentem, vt diceret, Paratum se esse mori, si fateri velint ciues, ipsum iis inuitis Laconicam vastasse, Messenem

Olymp. oda 9.

Propria laus sordeat.

Gloria.

Vanæ laudes sui.

1. occasio seipsum laudandi, defensio.

Messenem condidisse, & Arcades in vnum corpus conduxisse: non sustinuerũt iidem ire in suffragia, sed admiratione viri gaudio simul risúq; oborto discesserunt. Itaque ne Homericus quidem Sthenelus planè damnandus nobis est, cùm diceret,

Nos nostris multo meliores patribus esse
Iactamus: —

Iliad. Δ, 405.

siquidem horum meminimus etiam verborum,

Eheu Tydide, tam forti nate parente,
Quid trepidas, timidúsq; acies circumspicis amplas?

Ibid. 370.

ipse enim nullo impetitus maledicto, amicum ignominiosè compellatũ defendit, ipsa causa veniam de se dicenti conciliante. Et quidem Romani ægrè tulerunt Ciceronem crebrò res suas contra Catilinam gestas prædicantem. iidem tamen Scipionem dicentem, Non debere eos sententiam de Scipione ferre, quibus ipse potestatem decernendi de omnibus hominibus parauisset, coronati in Capitolium deduxerũt, sacrificióq; eius interfuerunt. ille enim nulla vrgenre necessitate, tantùm gloriæ cupiditate impulsus laudibus suis vtebat: hunc periculum invidia liberauit. Non autem reis dũtaxat, & in periculo constitutis, sed etiã iis qui in aliquã inciderunt calamitatem iactantia & fastus convenit, magis quàm cùm rebus vtuntur secundis. hi enim velvti arripere gloriam, & ambitioni suæ indulgere videntur: illi procul ab arrogãtia ob temporis rationem deiuncti, emergere adversus opprimentem fortunam, ac magnitudinem animi fulcire, omninóq; fugere adversarũ rerũ miserationem deplorationémq; existimãtur. Quemadmodum ergo eos qui inter ambulandum sese erigunr, ceruicémq; sublimem attollunt, stolidos vanósq; putamus: qui in pugillatione vel pugna seipsos excitãt, eos laudamus. sic vir fortuna iniqua vbi se rectum statuit atq; reluctatur,

II. Adversæ res sui laudationem excusant.

Tanquam pugilq; conferens manum

Soph. Trachin.

de abiecto & miserabili gloriositate sua elatum se & altũ redigens: non molestus aut ferox, sed magnus esse videtur atq; invictus. Hoc scilicet modo Homerus Patroclum moderatum & invidiæ expertem in re præclarè gerenda, gloriosum in morte facit:

Si mihi viginti tales equidẽ occurrissent.

Iliad. π, 847.

Et Phocio, mansuetus aliàs, postquam damnatus fuit, cum multis aliis indiciis suã detexit magnanimitatem, tum cuidam vnà moriturorũ eiulanti & grauiter casum suũ ferenti, Quid? inquit, Non tibi grarum est cum Phocione mori. Non minor, sed maior etiam ciuili homini iniuria affecto licentia datur de se verba faciendi ad ingratos. Sic Achilles aliàs diis gloriam concedens, & moderatè loquens,

— Si Iuppiter olim
Concedet nobis euertere Pergama Troiæ.

Iliad. α, 128.

indignè autem adfectus contumelia & circumscriptus, iræ iactantiam permittit.

Cepi bis senas comitatus nauibus vrbes. &:

Iliad. ι, 328.

Non etenim galeæ fulgorem cernere nostræ
Comminus audebunt. —

Iliad. π, 70.

admittit enim libertas, quæ excusationis sui pars est, magniloquentiã. Sic nimirum etiam Themistocles, cùm in actionibus suis nullũ dictũ aut factũ molestũ adhibuisset, àb Atheniensibus se ob satietatem fastidiri ac despici animadvertens, nõ abstinuit dicere, Quid, ô felices, defatigamini sæpenumero beneficiis ab eodem accipiendis? & tempestate oborta sub arborem hanc confugitis, serenitate reddita inter digrediendũ frondes eius stringitis? Hi ergo iniuriis lacessiti, adversum ingratos memoriã rerũ abs se præclarè gestarũ intulerunt. Iam cuius rectè facta culpant, is ea si laudat, omnino veniã meretur, & reprælhensione vacat. videtur enim non exprobrare, sed defendere. Hæc res splendidã Demostheni parauit libertatem, laudúmq; amolita est fastidium, quas ferè per totam pro Corona orationem vsurpauit, iactans suas quæ culpabantur de bello legationes & decreta. His admodũ vicina est venustas oppositionũ, cùm quæ cui res vitio datur, eius contrariũ turpe ostendit esse atq; vitiosum. Ita Lycurgus Athenis, cum ei exprobraretur, quòd argẽto dato calumniatorẽ placasset, Et qualis tandẽ, inquit, vobis videor ciuis, qui apud vos tanto tẽpore rem gerens publicã, dare potiùs quàm accipere iniustè deprælhensus sim? Et Cicero Metello obiicienti, plures ipso testimonium cõtra eos dicente damnatos, quàm defendente absolutos esse, Quis verò, inquit, non hoc dicit, plus in me fidei esse quàm eloquentiæ. Talia sunt etiam isthæc Demosthenis: Quis verò me non iure occidisset, si quid eorum quæ vrbi pulcra sunt, «

III. Defensio rei bene gestæ.

verbo saltem ausus fuissem dedecorare? Et. Quid existimatis dicturos fuisse impuros istos homines, si tunc me his de rebus subtiliter rationes subducente abiuissent ciuitates? Omnino autem oratio illa de Corona ingeniosissimè oppositionibus & solutionibus causarum laudes superinducit. Verùm hoc quoque vtile est illa ex oratione discere, quòd de se dictis accuratissimè admiscens auditorū laudes, inuidiā & amorem sui à se remouit. vt cùm refert quales se Euboeensibus prębuerint Athenienses, quales Thebanis, quæ in Byzantios & Cherronesitas beneficia contulerint: quorū se administrum duntaxat ait. Ita enim occultè propriis laudibus auditori se insinuat, cū voluptate admittenti quæ dicuntur, & gaudenti suis pulcris facinoribus: cui gaudio statim comitatur admiratio & amor eius, cuius opera res ita bene gesta fuit. Eo respiciens Epaminondas, Meneclida ipsum aliquando traducente, vt qui de se quàm Agamemnone amplius sentiret: Facio, inquit, hoc propter vos, Thebani, quorū solorū opera Lacedæmonium imperium vnica die euerti.

IV. Se per alium laudare.

Sed quoniā qui seipsos laudant, iis plerique admodum aduersantur & succensent, non itē alios laudantibus, sed frequenter gaudent alacriterque adstipulantur suis testimoniis: solent nonnulli iis, quibus idem studiū fuit, easdem actiones, iidem denique mores, tempestiuè laudandis conciliare sibi & in se conuertere auditorem: qui statim intelligit dicentem, etiamsi de alio loquatur, ob virtutis similitudinem dignū eadem esse laude. Sicut enim qui alteri exprobrat ea quibus ipse obnoxius est, facilè sentitur non tam aliū quàm sese vituperare: sic boni dū bonos honorant, sui ipsorū memoriā renouant apud eos qui virtutis ipsorū sunt cōscij, vt statim acclament, Quasi verò tu non sis talis? Sic Alexāder Herculem venerans, & rursus Alexandrū Androcottus, effecerunt vt ipsi quoque à similibus honorarentur. Dionysius autem Gelonem subsannando, & gelota, id est risum, Siciliæ nominando, imprudens per inuidiā suæ potentiæ magnitudinē auctoritatemque infregit. Atque hæc quidem etiā aliàs scire & obseruare ciuilem hominem cōuenit.

V. Translatio suæ laudis in alium.

Qui verò coguntur sese laudare, eos tolerabiliores facit si nō omnia sibi arrogent: sed gloriam molestam aliis sentientes, alia fortunæ, alia deo accepta ferant. Itaque præclare Achilles:

Iliad. χ, 379. *Hunc postquam superi nobis superare dederunt.*

Præclarè etiam Timoleo, qui Syracusis fanum Fortuitorum casuum ob res à se gestas posuit, domúmque suam bono genio consecrauit. Optimè Pytho Aenius, qui cùm Cotyn interfecisset, ac deinde Athenas venisset, certatim oratoribus ipsum ad populū laudantibus, cùm inuidere sibi quosdā & indignè ferre hoc sentiret, progressus: Hæc, inquit, Athenienses deorum aliquis fecit, nos manus ei vtendas prębuimus. Sylla quoque inuidiā amolitus est, identidem Fortunæ mentionem faciens, & ad extremū Venusti cognomen sibi sumens. Malunt enim homines fortunæ quàm virtutis laudem aliis cōcedere: quòd illius dona bonū alienū, huius defectū a seipsis proficisci existimāt. Quare Zaleucus maximè suas leges Locrensibus commendauit, Mineruā identidem sibi in conspectū venire, legésque dictare & exponere dicens, nihil eorū quæ promulgaret abs se excogitatū aut consultatum esse. Verùm hæc quidem remedia, hásque excusationes fortassis necesse est aduersus planè morosos inuidósque præparare.

VI. Correctio tributæ laudis.

Apud moderatos non est absurdū etiā correctionib. laudū vti. Verbi gratia, Laudauit aliquis te à doctrina, aut diuitiis, aut potentia. hunc tu iubebis non ista de te cōmemorare, verùm hoc potiùs dicere, si bonus sis, si innocuus, si vtilis. Hoc qui facit, non infert, sed trāsfert laudem: neque videtur gaudere laudatoribus, sed succensere quòd non cōuenienter laudauerint, aut ob eas res quas oportuit, ac deteriora melioribus occultare: vt qui nō velit laudari, sed doceat laudare ita vt decet. Tale aliquid spectare videntur ista Demosthenis. Non enim lapidibus ego, non latere cocto vrbē muniui: sed si meas munitiones considerare velis, arma inuenies, equos, atque socios. Ac multo magis illud Periclis. Cùm enim iā morientem necessarij mœsti deplorarēt, ac præturas cōmemorarent, potentiā, & quæ trophæa, quas victorias vrbésque Atheniensibus partas relinqueret: paululum sese erigens, reprehendit eos, quòd cōmunes multorū, & fortunæ magis quàm virtuti debitas laudes retulissent, pulcerrima, & maxima ipsique propria hac laude prætermissa, Quòd propter ipsum nemo Atheniensium nigrā vestem vnquam sumsisset. Hoc exemplum & oratorem docet, si quidem vir bonus sit, laudatum ob facundiam, laudem in vitā & mores auocare: & imperatorē, si ob peritiā rei militaris aut felicitatē sit in admiratione, de mansuetudine sua & iusticia liberè loqui. Et cōtrà vbi nimiæ laudationes proferuntur, vt vulgo per adulationem solent inuidiosa tribuere, dicere:

Non

Non deus ipse ego sum, quid me immortalibus æquas?

Odyss. π, 187.

si me rectè nosti, integritatem meam lauda, aut temperantiã, aut æquanimitatem, aut humanitatem. Invidia enim citra molestiam ei qui maiora recusat, minora concedit: veráq; laus iis non adimitur, qui falsas & vanas non admittũt. Itaq; reges quoq;, qui nõ deos se, aut deorũ filios, sed fratrũ, aut matris amatores, aut beneficos, aut diis charos appellauerũt, haud grauatè pulcris quidẽ istis, sed humanis tñ cognomẽtis honorauerunt. Sicvt rursum de his qui scribunt aut docent, eos molestè ferũt, qui sapientũ nomẽ sibi adscribunt, amplectuntur autem se philosophię studere, aut proficere, aliúdve aliquid tale moderatũ & invidiæ expers dicẽtes. At oratores & sophistæ dũ declamãtes patiunt sibi acclamari, Diuinitus, moderatorũ & humanorũ laudẽ amittunt. Porrò sicvt qui oculorũ debilitate affectis cauent ne molestiã exhibeant, ij nimiũ splendidis vmbræ aliquid admiscent: ita sunt qui suas laudes nõ omnino splẽdidas ac puras proferunt: sed defectus quosdã & errata aut leuia peccata iniiciendo, importunitatẽ & invidiam declinant. Ita Epeus non mediocriter se de pugillatione iactãs atq; ferociens,

VII. Vitiorum inter laudes cõfessio.

Comminus huic corpus rumpam:——

Iliad. ψ, 670.

simul & hoc dicit:

Non satis est alijs me pugnando esse minorem?

Quanquam hic quidem fortasse ridiculus est, athleticam arrogantiam timiditatis & ignauiæ confessione excusans. Is accuratus & elegãs, qui obliuionem de se aliquã, aut ignorantiam, aut ambitionem, aut auditionem alicuius disciplinæ vel sermonis prodit. Sic Vlisses, *

Ast ego Sirenum voces audire cupiui,
Soluere me socios nutúq; oculísq; iubebam. Et:

Odyss. μ, 192.

Nec mihi persuasum est: (melius parère fuisset
Multo equidem) volui lustrare, & munera ab illo
Sperabam.——

Odyss. ι, 228.

atq; omnino quæcunq; non planè turpia & indecora peccata laudibus admixta, invidiam avertunt. Multi paupertatem, imperitiam, atque adeò ignobilitatem inter suas laudes dum confitentur, invidiam retundunt. Sic Agathocles aurea pocula & cęlata præbibens adolescentibus, iussit etiã fictilia proferri: &, Talis, inquit, res est assiduitas laboris ac tolerantia & fortitudo. nos olim lutea, nunc aurea facimus pocula. etenim Agathocles, qui ob obscuritatem generis & egestatẽ credebatur in figuli officina educatus, posimodò regnũ totius propè Siciliæ obtinuit. Atq; hæc quidem remedia extrinsecus adsciscuntur orationi quã de se quis habet. Quædã alia in ipsis quodammodo insunt, qui seipsos laudant. His Cato vsus est, Invideri sibi dicens, quod suis rebus neglectis noctes patriæ causa vigilaret. tale & istud:

IIX. Fiducia se laudantis.

Iactóne me? qui poteram sine negocio,
Numeratus in vulgari censu exercitus,
Fortuna eadem cum primo sapientia
Frui.—— Item:
Vereor laborum gratiam profundere
Quos pertuli: neq; nunc hos detrecto nouos.

Vt enim domũ aut prædiũ, ita gloriã quoq; & virtutis laudem vulgo, iis qui gratis & nullo negocio, nõ qui redemerint multis laborib. & periculis, invidẽt. Quoniã autẽ nõ modo citra dolorem aliorũ & invidiam, sed etiã cum eorũ vtilitate vsurpãdę nobis sunt nostræ laudes, ne hoc agere, vt nos laudemus, sed eo ipso aliud aliquid moliri videamur: primùm hoc considera, an excitandi studij æmulationísq; virtutũ gratia apud auditores aliquis seipsum laudare possit. Hoc sanè modo Nestor suas pugnas & præclara facinora narrando, & Patroclum ad pugnã instigauit, & nouem Græcos heroës ad singulare cum Hectore prœlium excitauit. Exhortatio enim quæ factũ verbis coniunctum habet, exemplúmq; propriũ ad imitationem invitans, animata est & mouet atq; exstimulat, & cum impetu ac proposito animi spem etiã consequendi & potiundi eius, ad quod impellimur, certã iniicit. Hinc est, quod Lacedęmone chorus senũ cãtat,

IX. Laus propria ad vtilitatẽ auditoris referenda.

Iliad. λ, 669.
Iliad. η, 132.

Nos fuimus olim iuuenes valdè strenui: puerorum,
Nos erimus olim fortiores plurimò: iuuenum,
Fortes sumus nos: fac, si vis, periculum.

legislatore præclarè & ciuili rationi convenienter vicina & domestica exempla adolescentibus eorum qui rem gessissent proponente. Enimverò interdum etiā ad reprimendum, ac humiliandum & cicurandum hominem insolentem ac ferocem conducit de se ipso aliquid tumidiùs iactare. vt rursum Nestor,

Iliad.a,260. *Certe, ego cum, quam vos sitis, melioribus olim*
Consuetus, vixiq; viris: neq; me tamen illi
Spreuerunt. ——

Sic etiam Alexandro Aristoteles scripsit, Non his tantum, qui magnum tenerent imperium, permissum esse magnificè de se sentire: sed his etiam, qui rectè de diis statuerent. Vtilia sunt etiam adversus hostes & inimicos isthæc:

Iliad.ſ,127. *Occurrunt nati miserorum viribus nostris.*

Et de Persarum rege, qui Magnus vsurpabatur, Agesilaus: Qui, inquit, maior me est, si non etiam iustior? Et adversum Lacedæmonios, cùm ij Thebanos accusarent, Epaminondas: Sanè, ait, nos breuiloquentiæ vestræ finem imposuimus. Atq; hæc quidem in hostes & inimicos. De amicis porrò & ciuibus, tempestiuè nos iactando non modò ferocientes retundere possumus & humiliores reddere: sed & timidos atq; attonitos animare. Sic & Cyrus in periculis & prœliis magnificè de se loquebatur, non aliâs. & Antigonus secundus, cętera fastu vacuus & moderatus, in nauali ad Côn prœlio amicorum quodam dicente, Non vides quanto plures sint hostiū naues? Me verò ipsum, inquit, quot nauibus opponis? Apparet hoc perspectum fuisse Homero. Facit enim Vlissem sociis ad fluctus & strepitū circa Charybdin animos despondentibus, in memoriam iis redigentem calliditatem suam & fortitudinem:

Odyss.μ,209. *Non tamen hocce malum nunc grandius ingruit illo,*
Cùm nos vi tenuit vasto Polyphemus in antro.
Et tamen hinc virtute mea nos consilioq;
Fugimus. ——

Non est enim popularem captantis auram, aut sophisticę ostentationis ista laudatio, neq; strepitum & applausum quærentis: sed eius, qui confidendi pignus virtutē scientiámq; suā amicis exhibeat. Nam in periculis ad salutē permultū cōducit auctoritas & existimatio viri imperatoria peritia ac facultate præditi. Cæterùm suprà docuimus, nequaquam ciuile esse laudi & gloriæ alienæ seipsum opponere. Tamen vbi falsæ laudes nocent ac corrumpunt, studiúmq; rerum malarum & prauū de rebus magnis cōsilium animi generant, non inutile est eas refutare, aut potiùs indicato discrimine auditorem ad meliorem avertere sententiam. Etenim quis non gratū habeat, si plerosq; vltro videat abstinere à vitio quod maledictis ac repræhensionibus sit exagitatum? Quod si autem malicia honestam opinionem nacta fuerit, eiúsq; ad voluptatem auaritiámve illecebris honor & gloria accedat: nulla iā ita felix, ita valida est natura, quæ his non vincatur. Itaq; oportet non hominum laudibus, sed ipsarum rerū, si prauę sint, adversari ciuilem hominem. hæ enim laudes pervertunt, secúmq; trahūt imitationem turpium pro honestis habitorum. Maximè autē refelluntur, veris iuxtà oppositis. Hoc modo Theodorus actor tragœdiarum fertur aliquādo ad Satyrum histrionem comicum dixisse, Non spectatoribus risum mouere, sed lacrymas elicere admirabilitatem habet. Quod si huic ipsi Theodoro philosophus aliquis diceret, Atqui, mi homo, nō id præclarum est fletum mouere, sed fletu & mœsticia liberare: is seipsum prædicando auditorem iuuaret, eiúsq; iudicium corrigeret. Sic Zeno de multitudine discipulorū Theophrasti, Chorus, inquit, eius maior, meus est concinnior. Et Phocio Leosthene adhuc rem feliciter gerente interrogatus ab oratoribus quidnam beneficij in Vrbem contulisset? Nihil, inquit, quàm quod me prætore vos orationem funebrem nullā habuistis, sed quotquot mortui sunt, in sepulcris maiorum sunt humati. Admodum venustè etiam Crates his versibus,

X. Quādo aliorum laus impugnanda.

Hæc habeo, quæ edi, quæq; exsaturata libido
Hausit: —— oppofuit hos:
Hæc habeo, didici studio quæ pulcra, Camœnæ
Me quibus instruxere. ——

Pulcra enim est hęc laus & vtilis, docens vtilia & cōmoda mirari atq; amplecti, vanis & ociosis rebus posthabitis. Itaq; hoc cū dictis ad quęstionem explicandā coniungaṁ.

Restat

Restat vt ipsa iam disputatione hoc flagitante porrò explicemus, qua quis ratione intempestiuam sui laudationem cauere possit. Etenim amorem sui arcem habens de seipso dicendi studium munitam, etiam his qui admodum mediocriter erga gloriam affecti videntur, depræhenditur sæpenumerò insidians. Sicvt enim de præceptis bonæ valetudinis tuendæ vnum est, omnino cauere sibi à locis insalubribus, aut maiori cura valetudinis vti in illis versantem: sic de seipso loquendi studium quasdam habet occasiones & rationes lubricas, & quovis prætextu propriam laudem elicientes. Primùm vbi laudantur alij, ibi (vt diximus) ambitio sermonem de seipso facilè extrudit, animúmq; morsum aliena laude ac titillatum pruritus instar occupat quædam gloriæ cupiditas & ad eam parandam incitatio: idq; cùm aliàs, tum adprimè si alius æqualis aut inferior etiam nobis sit in ea re ob quam laudatur. Quemadmodum enim esurientium appetitio aliis coràm edentibus magis acuitur & iritatur: ita laus in proximum collata intemperanter erga gloriam affectos quasi riualitate quadam accendit. Secundo loco narrationes rerum feliciter & ex animi sententia gestarum, multos præ læticia in iactantiam ampulláśq; verborum efferunt. incidentes enim in commemorationem victoriæ suæ alicuius, aut rei in rep. præclarè gestæ, aut actiones vel orationes principibus probatas, non se tenent, neq; modum seruant. quo genere sui prædicandi maximè videas homines nauticos & militares decipi. Accidit etiã his qui è provinciis à se gubernatis, aut magnis negociis revertuntur hoc frequenter. mẽtione enim facta illustrium & regiorũ hominũ, annectunt collaudationes sui ab iis profectas: arbitrantes non se à seipsis laudari, sed aliorum laudes ipsis tributas referri. sunt qui planè rem ab auditoribus non animadverti putant, cùm regum aut imperatorum erga ipsos in dextra danda, alloquendo & amicè tractando referunt comitatem, non vt suas hæc laudes, sed illorum humanitatis atq; benignitatis documenta narrantes. Qua in re attendere se quisq; diligẽter debet, vt cum alios laudat, laudatio ea suspicione amoris sui ipsius, ac studij de se verba faciundi careat: ac ne videatur

Patroclum prætendendo —— Iliad. ν, 301.

seipsum laudandis aliis laudare. Proinde id dicendi genus, quo alios vituperamus aut culpamus, periculosum est, & ambitiosis multas præbet ad excurrendũ in sui laudationem occasiones. In hoc vitij cum primis incidunt senes, vbi ad castigandũ alios & culpandum malos mores ac malè facta conversi, eò progrediunt̃, vt seipsos laudibus vehant, qui mirabilem in tali re virtutẽ ostenderint suam. His quidem, si non ætate tantùm, sed gloria etiam & virtute sint præditi, danda est venia. tantum enim abest vt invtilis sit horum iactãtia, vt qui hoc modo castigantur, magna simul virtutis æmulatione & pulcritudinis studio incendantur. Nos alij cauere diligenter & metuere etiam istas debemus digressiones. Nam cùm alioqui molesta sit & pœnè intolerabilis proximi repræhensio, multámq; requirat cautionem: qui alterius reprehensioni suam immiscet laudem, sibiq; gloriã ex alterius dedecore venatur, molestissimus planè importunissimúsq; est: quippe qui ex aliorum culpa laudem sibi videatur velle quærere. Addamus hoc. Qui facilè in risum soluuntur, ij maximè cauere debent & fugere titillationes atq; contrectationes, in quibus læuissimæ corporis particulæ delabentes & confluentes, excitant impellúntq; eam adfectionem. Et qui effusiùs ad gloriæ cupiditatem feruntur, iis vel maximè hoc consulendum est, vt cùm laudantur ab aliis, sese laudando abstineant. Eum enim qui laudatur, erubescere convenit, abiicere verecundiam non convenit: & inhibere eos, qui magnum aliquid de ipsis dixerint, nõ repræhendere tanquam intra modum laudes ipsorũ prosecutos. qua in re peccant multi, admonentes præterea de aliis quibusdam suis actionibus & egregiis facinoribus, eáq; dictis inculcantes, donec simul & à se, & ab aliis tributam ipsis laudem corrumpant. Nonnulli dum sibi ipsis blandiuntur, quasi titillant se atq; inflant. Sunt qui aliquam laudem quasi escam submittẽtes malignè, provocent eos, qui suorum ipsorum prædicandorũ vitio correpti sunt. Alij percunctant̃ eo modo q̃ illi apud Menandrũ,

Vt rideant. Hoc vulnus vnde tibi accidit?
Sum læsus hastili. qui prò deûm? gradus
Muris admotos conscendens. promtè simul
Ostendo vulnus. rursum me sannis premunt.

In omnibus his quàm potest fieri maximè cauendum est, ne laudibus præcipites agi nos patiamur, néve interrogati nosmet prodamus. Ad quam rem perfectissima est

Quomodo vitanda sit importuna sui laudatio.

hæc cautio atq; custodia, vt animadvertamus alios qui seipsos laudant, quàm ij rem omnibus ingratam molestámq; agant, vtq; nulla alia oratio sit perinde invisa & grauis. Quippe vt nullam aliam iniuriam in nos eorum qui seipsos laudāt allegare possimus: tamen tanquam naturæ instinctu molestè ferentes eam rem & aversantes, dimitti ab eis & respirare properamus. Cùm quidem adulatori & mensarū assectæ atq; indigenti intolerabilis sit etiam tum cùm eius est vsus, diues aliquis, aut satrapa, aut præbitor. atq; has symbolas aiunt conviuiorum se dare maximas. vt ille apud Menandrum:

Hic me enecat, fio macer conuiuiis,
Sapientia audiens, & militaria
Dicteria ista. gloriosus est nimis,
Nimisq; impurus ac scelestus. —

Hæc etenim non ad milites duntaxat, atq; recèns ditatas, prætextatis illis & comtis suis narrantiunculis alios detinētes, sed & de sophistis, philosophis, imperatoribus sua nimium extollentes atq; cum fastu iactantes adsueuerimus dicere: si quidem memoria teneamus propriis laudibus aliorum comitari vituperium, ac vanam hanc gloriæ cupiditatem desinere in ignominiam: idq; ad extremum nos consequi, (quod Demosthenes dixit) vt offensis auditoribus existimemur tales non esse, quales nos ipsi prædicauimus. his (inquam) cōsideratis, ipsi de nobis loqui omittemus, nisi magna id vel cum nostra, vel cum auditorum vtilitate futurum speremus.

PLVTARCHI
De cohibenda ira dialogus.

SYLLA. Rectè mihi, Fundane, facere videntur pictores, qui opera sua, priusquàm ea absoluant, per intervalla temporis contemplantur. ita enim abducto ab iis paulisper visu, sępius iudicium revocantes, etiam exigua discrimina obseruando attingunt, quæ continenti inspectione & consuetudine quotidiana occultarentur. Nobis autem quandoquidem non licet vt aliquandiu à nobis ipsi digrediamur, nostrive sentiēdi faciamus aliquam intercapedinē: (quod ipsum efficit potissimùm vt sui quisq; peior sit quàm aliorū iudex) proximum est, vt interdū amicos conveniamus, iisq; nos præbeamus considerandos. non an celeriter consenuerimus, aut corpus meliùs peiúsve sit affectū: sed an moribus nostris tēpus boni aliquid addiderit, aut vitij ademerit. Ego itaq; anno reversus Romam secundo, ac quintū hunc tecū degens mensem, felicitate naturæ tuæ reputata non admodum mirabile duxi tantum virtutū tuarum esse factum incremētum. sed mihi animadvertenti vehementiam illam tuam, & ad irascendū efferuescentiam ita placatam, & rationi obedientem atq; mansuetam redactam, subiit ad animum dicere:

Iliad. χ, 373. *Proh superi, verè quàm multo mollior hic est?*

Atq; hæc mollitudo non ignauiam, non dissolutionem, sed instar subactæ cultura terræ læuitatem quandā & profunditatem ad agendū efficacē habet, loco pristinæ illius incitationis ac celeritatis. Vnde liquet, iracundiā non ob decedentē ætatis vigorem, neq; fortuitò elanguisse, sed rationibus quibusdā bonis procuratā fuisse. Sane (vt verum tibi dicā) cùm Eros socius nobis hæc nunciaret, suspicabar eum nō quæ adessent, sed quæ decerent præclaros homines benevolentia adductū suo testimonio tibi tribuere. tametsi, vt nosti, aliàs persuaderi sibi nequaquā sineret, vt in gratiam alicuius de sententia sua decederet. Nunc aūt & illum crimine falsò dicti testimonij absolui: & tu, profectione ociū præbente, expone nobis tuam quasi medicā curationem, qua vsus animū ita probè frænatum, simplicem, rationiq; obtemperantem reddideris. FVNDANVS. Caue amicissime Sylla, ne ipse quoq; amore nostri in aliqua rerum nostrarum allucineris. Eroti enim, cui ipsi quoq; non raró animus suo loco non manet, neq; Homericā illam seruat obedientiā, sed odio malorū asperiùs efferī, par est nos mãsuetiores fuisse visos. quomodo in musicis descriptionibus quædā de infimis fides aliarū respectu summæ habentur. SYL. Neutrum horum factum est Fundane. Sed age, in

Odyss. υ, 23.

gratiam

gratiam nostram fac quod petij. FVND. Equidem præclarè dictorum Musonij, quæ memoria tenemus, vnũ hoc est Sylla, Eos qui salui esse velint, ita viuere debere vt perpetuò curentur. Non enim, puto, ratio curationi morbi ita est adhibenda, vt vsurpatur elleborus: sed animo percepta doctrina inhærere debet, iudiciáque cõtinere & custodire. Quippe vis rationis non medicamenti est, sed salubris alimenti similis, quæ nobili indoli familiaris vsu facta probum inducit habitum. Cæterùm admonitiones & castigationes, quæ vigentibus animi turgentibúsque accommodantur morbus, ægrè & vix efficiũt quicquã: nihilo vtiliores odoratis rebus, quæ prostratos comitiali morbo excitant quidẽ, non tamẽ morbo liberant. Quanquã aliæ quidem animi perturbationes etiam quo tempore vigent, vtcunque concedunt, & admittunt rationem extrinsecus in animam opitulandi causa venientem. Excandescentia non, vt ait Melanthius,

Adversus iram habitu esse animum obfirmandum.

Migrare coacta ratione malas res agit:

sed eiecta prorsus, & exclusa, & perinde ac qui se vnà cũ domo incendunt, omnia quæ intus sunt tumultus, fumi, & strepitus plena facit, nihil vt eorum quæ cõducunt videri audiri ve possit. itaque facilius in tempestate & alto mari nauis vacua aliũde gubernatorem recipiet, quàm homo ira feruens atque fluctuans alienam admittat orationem, si suam intus rationem non habeat præparatam. Sed quemadmodum qui obsidionem exspectant, desperatis externis auxiliis intrò necessaria congerunt atque deponunt: ita maximè oportet quæ adversus iram faciũt eminus è philosophia desumta in animum comportare. Quippe non facilè facultas dabitur ea inferendi cùm eorum vsum tẽpus postulabit. Non enim audit ob tumultum tunc anima quæ foris sunt, nisi intus suã rationem habeat quasi moderatorem, quæ celeriter accipiat & intelligat singulas exhortationes: ac si audiat etiam, placidè dicta contemnit: asperiùs si quis instet, iritatur. Etenim animus superbus, contumax, omninóque ab alio difficulter se moueri sinens, velvti munita tyrãnis, necesse est vt in se habeat, domesticúmque sit id, quo debet opprimi. Proinde continentes iræ, & crebræ offensæ, habitum animo ingenerant malum, qui iracundia dicitur, ac in leuitatem stomachandi, acerbitatem, morositatémque desinit: quando exulceratus animus minimas ob res dolorem concipit, & quævis etiam vilia culpat, ab iis ferri instar tenuis atque mollis lancinatus. At iudicium illicò iras inhibẽs atque reprimens, non in præsentia tantùm medetur, sed in posterum quoque firmum facit animum & affectionum securum. Mihi quidem bis terve iram continenti id vsu venit quod olim Thebanis: qui cùm primùm Lacedæmonios antè invictos crediros pulissent, nullo vnquam deinde ab iis victi sunt prœlio. Sic & ipse fiduciam animo concepi, posse iram ratione superari. Vidi autem non modò frigida affusa iram sedari, vt Aristoteles narrauit: sed & metu oblato exstinctam, & subito etiam me hercle gaudio delinitum (vt est apud Homerum) multis pacatúmque animum. Itaque in hanc veni sententiam, iis qui operã nauare velint, iram non esse incurabilem. Nam ne initia quidem semper habet magna ac valida. cùm & dicterium, & iocus, & risus, & nutus, & multa id genus alia multis iræ causa fuerint: vt Helena consobrinam suam compellans

Iram posse cohiberi.

Iliad. ξ, 600.

Electra longo sanè virgo tempore,

Eurip. Orest.

ita iritauit, vt ea responderet:

Serò sapis, olim turpiter ædes deserens.

& Alexandrum Callisthenes, cùm diceret magno circumlato calice, Nolo poculo Alexandri hausto Aesculapio opus habere. Sicvt ergo flammã pilis leporis, ellychnio, aut paleis accẽsam facile est inhibere: vbi verò solidas ac crassas res corripuit, celeriter absumit

Sublime fabrorum se subiiciens opus,

vt ait Aeschylus. ita qui iram ab initio animadvertit, sensimque intelligit eam à sermone aliquo aut promiscua scurrilitate incensam fumare, is non magno opus habet labore, sed plerunque ipso silentio & contemtu oppressit. vt enim ignem exstinguit qui materiam ei non suggerit: ita iram præcauet & arcet, qui eam initiò non alit, neque sese inflat. Quare tametsi multa alia vtiliter dixerit atque docuerit Hieronymus, mihi tamen hoc eius dictum non probatur, quòd iræ non nascentis, sed iam natæ atque exsistentis ait ob celeritatem esse sensum. cùm nulla animi perturbatio alia collecta & exagitata tam conspicuum habeat ortum atque incrementum. Atque hoc peritè docuit Homerus, Achillem audito sermone subitò corripi dolore faciens:

Iræ initio resistendum.

Ira nascens sentitur.

Dixit. at hunc nubes circumdedit atra doloris.

lentè autem irascentem Agamemnonem, ac multis verbis inflammatum. quæ si quis ab initio intercepisset, non in tantam magnitudinem excreuisset iurgium. Itaq; Socrates quoties sentiret se vehementiùs commotum adversus amicorum aliquem,

Antè fluctum subiens maritimum aliquod promontorium

vocem remittere solebat, vultu renidere, & mansuetiùs obtueri: vergẽdo in diuersam partem, & contrarios perturbationi motus instituendo invictum erectúmque seruãs. Est enim, amice, prima quædam excandescentiæ, tanquam tyranni, opprimendæ ratio, non parêre, neq; obtemperare ei iubenti vociferari, toruum tueri, cædere seipsum: sed quiescere, neq; affectum morbi in morem intentiorem iactatione & clamore facere. Nam amatoriæ quidem actiones, vt comesatum ire, cantare, sertis ianuam ornare, habent vtcunq; alleuationem aliquam neq; inelegantem neq; rudem

Nil clamans quis vel cuius veniam, oscula amicæ
Fixi. ni licet hoc, flagitiosus ego.

& permissi in luctu fletus atq; eiulatus, multum doloris vnà cum lacrymis educũt. Ira autem magis etiam accenditur iis quæ irati agunt ac dicunt. Ergo optimum est vt placidè nos contineamus, aut fugiamus, occultemúsve nos, & in quietem tanquam portum confugiamus, vbi iræ quasi morbi comitialis accessionem præsensimus: ne cadamus, aut in alios potiùs incidamus. Incidimus autem potissimùm & sæpissimè in amicos. Non enim omnes amamus, non omnibus invidemus, non omnes metuimus. Soli iræ nihil intactum, nihil inaccessum est. irascimur & hostibus, & amicis, liberis, parentibus, atq; adeò etiam diis, bestiis, anima carentibus instrumentis, vt Thamyris

Ira qualis affectus.

Auro illigatum cornu rumpens,
Rumpens harmoniam tendifidis lyræ.

& Pandarus sese exsecrans, nisi arcum combureret

Iliad.2,216.

Confractum manibus.— Xerxes autem & mari stigmata ac verbera ingessit, & ad montẽ epistolã misit: Atho diuine, cœlũ tangens vertice. noli meis operi-
„ bus lapides facere magnos & intractabiles. alioq; te excisum in mare deturbabo. Sunt
„ enim iræ multa terribilia, multa ridicula. itaq; nullus animi motus perinde & in odio est & contemnitur. Expedit aũt ambo isthæc cõsiderari. Ego itaq;, nescio an rectè, medicinæ adversus id malũ hoc initium cepi, vt in aliis (quomodo Lacones in helotibus ebrietatem) obseruarem iram, qualisnam ea res esset. Ac principio, sicut Hippocrates eum morbum periculosissimũ ait esse, in quo ægrotantis facies sui dissimilima fiat: ita sentiẽs iratos maximè mutare faciẽ, colorem, incessum, vocẽ, velut imaginem quandam eius affectionis animo mihi conformaui. admodũ indignam rem existimãs, si ita terribilis & abalienatus aliquando conspicerer ab amicis & vxore & filiabus, non visu modò ferus & insolens, sed & vocẽ edens immanẽ atq; asperã: sicut ipse in quosdam familiariũ incidissem, qui præ ira neq; mores, neq; formam, neq; sermonis elegantiam, neq; in colloquio comitatẽ seruare poterãt. C. quidem Graccho oratori, qui & moribus esset austerioribus, & in dicendo vehementior, fistula fuit cõcinnata, quali Musici vocẽ paulatim in vtranq; partem per tonos deducunt. hanc eo orante seruus tenens à tergo adstabat, tonúmq; lenẽ suggerebat, itáq; herũ à vociferatione revocabat, asperitatémq; & iracundiam vocis auferebat, ita is iram dicentis demulcebat atq; sedabat:

Coicis prænotionibus.

Vt pastoralis cera iuncta fistula,
Quando soporiferos sonitu ciet modos.

At mihi si quis elegans & accuratus comitetur famulus, ægrè non tulerim si mihi irascenti speculũ offerret: sicut nõnullis vbi lauerint nulla vtilitate exhibetur. Etenim videre seipsum contra naturam affecto & conturbato vultu, non parũ facit ad damnandam iram. Iocus fertur, Mineruam cùm fistula caneret, Satyro his verbis castiganti

Non te decet forma isthæc, pone fistulas,
Et arma capesse componens rectè genas,

non obtemperasse: cùm autem in flumine faciem suam esset contuita, indignatam fuisse, ac missas fecisse fistulas. quanquam ars deformitatem cantus suauitate hîc quidem compensabat. Et Marsyas, vt aiunt, capistro quodam atq; orificio violentiam flatus intercepit, ac faciei inæqualitatem occultauit atq; composuit:

Aurum tunc splendens malis circumdedit hirtis,

Os patulum loris strinxit retróq; ligatis.

Ira verò fœdè inflãs atq; intendens faciem, etiam turpiotem & ingratã vocem emittit

Mentis fides mouens immotas anteà.

Mare quidem purgari tradunt, quando ventis exagitatũ muscum algámq; eiicit. Quę verò excandescentia animo cõturbato evomit impudica, amara, & futilia verba, ea primùm dicentes conspurcãt, infamiáq; obruunt, quod semper eorũ pleni, tum per iram detegere videnť. itáq; irati sermonis (quod apud Platonem est) rei leuissimæ grauissimas dant pœnas, inimici, maledici, & maligni crediti esse. Hæc mihi videnti & obseruanti vsu venit nimirum vt mecum sic cogitarem, & memoriæ mãdarem, Bonum esse in febri, melius autem in ira, linguam habere teneram, atq; læuem. Nam febricitãtium lingua si non sit naturæ convenienter affecta, signum est malũ, non causa. at iratorum lingua exasperata & inquinata, cùm in absurda dicta erũpit, inimiciciæ implacabilis effectricem iniuriam effert, & malevolentiæ occultæ delatricem. Vinum sanè nihil æquè intemperans & invisum, vt ira edit. & à vino quæ veniunt, risui & ioco debentur: hæc felle mixta sunt. Atq; inter pocula qui tacet, molestus est compotoribus atq; insolens. In ira nihil magis decet quàm quies, vt Sappho præcipit:

Lingua.

Ira cum pectus rapida occupauit,
Futiles linguæ iubeo cauere
Vana latratus iaculantis. —

Non hæc duntaxat monent vt ira capti nosmet attendamus, sed & reliquam iræ naturam perspiciendam proponunt. scilicet non esse eam ingenuam, non virilẽ, neq; à magni elatione animi proficisci. Videntur quidẽ plerisq; eius tumultus efficacitatẽ, comminationes audaciã, contumacia vim habere. sicvt & crudelitatem nonnulli magnificentiæ, implacabilitatem constantiæ, morositatem odij malorũ nomine falsò afficiũt. Sed facta, motus, formę iratorũ magnam pusillanimitatem imbecillitatémq; declarãt. non tum modò, cum pueros laniãt, acerbè cum mulieribus expostulãt, canésq;, equos, & mulos putant puniendos, vt Ctesipho pancratiasta mulam calce feriendã sibi existimans: sed & in tyrannorum sceleratis homicidiis in sæuicia animi humilitas, & in actionibus perpessiones eorũ conspectæ, morsus serpentũ referunt, quæ inflammationis & doloris impatientia æstũ in ea, à quibus læsa sunt, emittunt. Sicvt enim œdema nasciť in carne à magno ictu: sic in mollissimis animis ad lædendũ facta inclinatio maiorẽ excandescentiam à maiore profert imbecillitate. Itaq; & mulieres magis iracũdæ sunt quàm viri, & ægroti quàm sani, & senes iuuenibus, rebus adversis vtẽtes prosperam habẽtibus fortunã. maximè irascitur auarus dispẽsatori, gulę deditus coquo, zelotypus vxori, ambitiosus malè dicẽti. omniũ morosissimi sunt qui honores in ciuitatibus petũt, aut factionẽ, dolorẽ, (vt ait Pindarus) manifestũ. Itaq; ergo maximè passo aliquid & dolore affecto animo, ob eius imbecillitatẽ exsurgit ira, nõ (quod quidã dixit) neruis animi similis, sed intẽtionibus & cõvulsionibus in vlciscẽdi cupiditatibus vehemẽtiùs se efferẽtis. Vitiosa porrò exẽpla cõsiderationẽ habebãt nõ iucundã, sed necessariã duntaxat. Nunc eorũ qui placidè & leniter se gesserunt adversus irã, pulcerrimas voces, pulcerrima facta ad contemplandum proponam: spretis istis qui dicunt,

Iræ natura.

Dolor iræ principium.

Virum lesisti, sunt toleranda isthæc Viro. &:
Pedibus preme ceruicem, atq; allide solo,

aliáq; id genus ad iritandũ facientia, quibus vsi nonnulli iram è muliebri cõclaui perperam in virile traduxerunt. Enimverò fortitudo aliis in rebus optimè cum iusticia congruens, de sola videtur mihi certare mansuetudine, cámq; sibi vindicare. Etenim imperium in homines, etiam deterioribus in meliores obtigit. at in animo trophæum de ira statuere (cui pugnare difficile esse, Heraclitus dixit: quod quidquid concupiscit, id anima pro precio data emit) magnæ est victricisque potentiæ, quæ velvti neruis ac tendinibus motus animi rectis iudiciis dirigat. Quamobrem semper conor colligere & legere non philosophorum tantùm ista facta, quos rectè sentientes felle carere dicunt: sed magis ea, quæ regum sunt & tyrannorum. Quale est illud Antigoni, qui militibus ipsi prope suũ tabernaculum tanquã non audiẽti maledicẽtibus, exserto scipione, Papæ, inquit, non longiùs hinc digressi nobis obloquemini? Arcadio Achiuus Philippũ nunquã non insectabať verbis, aliísq; solebat dicere, fuge hinc

Exẽpla eorum qui iram continuerunt.

Donec ad hos venias qui non nouere Philippum.

Allusum ad Odyss. λ, 121.

hunc aliquando in Macedonia conspectum cùm amici non omittendum, sed supplicio afficiendum dicerent, Philippus humanè compellatum donis muneribúsq; hospitalib. affecit. iussit deinde inquirere, quos de se ille apud Græcos spargeret sermones. omnibúsq; testantibus mirabilẽ eum Philippi laudatorẽ factũ: Ego itaq;, inquit, melior vobis sum medicus. Idem cùm in festiuitate Olympica dictum in se esset aliquid, & essent, qui Græcos debere infortunium habere censerent, quòd à Philippo beneficiis acceptis malè ei dicerẽt: Quid ergo, ait, faciẽt, si malè ipsis fecero? Præclarè etiam Pisistratus se erga Thrasybulum, & Porsena adversus Mucium gessit. Magas à Philemone publicè in theatro comica scurrilitate exagitatus his verbis erat:

A rege litteræ veniunt tibi Maga.
Infortunate litteras nescis Maga.

hunc Philemonem Magas tempestate ad Parętonium eiectũ cùm cepisset, militi mandauit vt eius ceruicẽ nudo gladio tantùm attingeret, ac comiter discederet. misit deinde pilam ei ac talos vt puerulo mentis inopi, ac dimisit. Ptolemæus grammaticũ ob inscitiam subsannans, interrogabat quis Pelei fuisset pater. respõdit ille, Tu prius dic, quis Lai fuerit pater. id dicterium obscuritatem generis regi exprobabat, videbatúrq; indignantibus omnibus non esse impunè ferendũ. at Ptolemæus: Si non regium est, inquit, salsè in se dicta ferre, ne salsè dicta quidẽ in alium iacere, regium est. Alexander in Callisthenem & Clitum fuit sæuior. itaq; & Porus captus, petiit vt ab ipso tractaretur regaliter: & interrogatus an præterea aliquid peteret, in regali tractatione omnia inesse respondit. Itaq; etiam deorum regem Melichium, quasi mitẽ & blandum, Athenienses Mæmacten, puto vocãt. At supplicia exigendi vis non diuina, non cœlestis est, sed Furiis & geniis convenit. Quo igitur modo de Philippo, cùm is Olinthũ excidisset, quidã dixit, At certè tantã is vrbem condere non posset: ita etiã iræ dicere liceat, Evertere potes, perdere, deiicere: at erigere, seruare, parcere, tolerare, mansuetudinis est, indulgẽtiæ, moderationis, & Camilli opus, Metelli, Aristidæ, Socratis. inhærere autem & mordere, formicarũ est & muscarũ. Verùm enimverò re probè cõsiderata, eam quæ ab ira depẽdet vlciscendi sui rationẽ invenio plerunq; inefficacem, vt quæ ferè in morsum labiorũ, frendendũ dentibus, vanas incursiones, maledicta stultas habentia minas insumat, ac deinde ridiculè ante quàm ad finem ad quẽ festinabat perveniat, vltrò concidentem: sicvt pueris in cursu ob viriũ exilitatem vsu venit. Itaq; non ineptè Rodius ille ad lectorem prætoris Romani clamantẽ & ferocientem, Non curo, inquit, tu quid clames, sed iste quid taceat. & Sophocles Neoptolemũ Eurypylúmq; armans, ait eos sine conviciis sese iactasse. Ferrum quidẽ nonnulli barbarorum veneno inficiunt. at fortitudini bile nihil opus est, rationẽ pro tinctura habẽti. furiosi autem impetus iræ, putridi sunt ac facilè retunduntur. Itaq; Lacedæmonij tibiarũ cantu pugnantium animos iracundia soluunt: & ante pugnam Musis sacrificant, vt ratio sibi constet: hostésq; fusos non persequuntur, sed revocant animum, instar pugionis modici facilem receptu. Ira innumeros peremit antè quàm sese vlciscerentur. de quibus est etiam Cyrus, & Pelopidas Thebanus. Agathocles verò ab obsessis conviciis impetitus, æquo animo tulit. & quodam dicente, Figule, vnde mercenariis persolues stipendia? respondit, Vbi hanc vrbem cepero. Antigonus quoq; de muro quibusdam ei deformitatẽ exprobrantibus, Atqui, inquit, videbar mihi facie esse honesta. capta deinde vrbe, irrisores istos vendidit, protestatus si denuo conviciarent, apud dominos ipsorũ se acturũ. Video autem & venatores & oratores per irã grauiter lapsos. Aristoteles ait Satyro amicos causam in iudicio dicturo, aures cera obthurasse, ne inimicorũ iritatus maledictis ob animi feruorẽ à proposito dilaberet. Quid? nónne nobis ipsis sæpe evenit vt seruus delinquens non det pœnas? aufugiũt enim minarum & verborũ ob metum. Quod ergo nutrices pueris dicunt, Si nõ plores, accipies: id non incõmodè animo efferuescenti dicemus, Noli festinare, nõ clama, non vrge, eo magis & rectiùs fiet quod volebas. Etenim puerũ pater vidẽs aliquid ferro conantẽ diuidere aut scindere, ipse ferro accepto id facit: & iræ vindictã aliquis adimẽs, ipse tutò & sine damno atq; vtiliter suppliciũ digno intulit, nõ sibi ipsi, vt ira sæpenumerò facit. Iã cùm omnes animi motus assuefactionẽ desiderẽt, qua bruta & cõtumax animi facultas domet, rationiq; subiiciatur: erga seruos nullus alius exercitationẽ requirit perinde atq; ira. Non enim invidemus seruis, nõ metuimus eos, neq; contentionẽ de honore cũ iis suscipimus: iræ, & quidẽ continentes oboriunt, & multis delictis atq; offensis causam

Iram vltioni & fortitudini non convenire,

Serui vt puniendi.

præbent,

prębẽt, in potestate, tanq̃ lubrico loco, cõstitutis, ideóq; obstante aut ꝓhibente nemine facilè labentibus. Non enim libertas nulli cognitioni aut pœnę subiecta abstineri à peccando potest, nisi quis magna eam muniat mansuetudine, multásq; possit perferre voces mulieris & amicorum molliciem & socordiam vitio dantium: quibus ego etiã vocibus maximè iritatus adversum seruos fui, tãquam impunitate deteriores futuros. Serò tamen hoc primùm perspexi, quòd præstaret eos indulgentia peiores fieri quàm sæuicia & furore aliorum corrigendorum causa meipsum perverti. Secundò hoc etiã videns, multos impunitate eò adduci, vt mali esse vereantur, & mutandorum morum initium veniam potiùs quàm pœnã iis prębuisse: aliósq; eos tacitè ad nutum promtiùs, q̃ aliis verberantibus & flagellantibus seruire: persuasi mihi, ad imperandum plus cõducere rationem ira. Non enim, vt poëta dixit, — *Vbi sit pudor, hec pudor exstat:* sed contrà verecundia affectus innascitur modestiæ magister metus. Tertiò identidem memoria revoluens atque cogitans, quòd neque qui sagittas iácere nos docuit, prohibuit iácere, sed nõ aberrare: neq; punitionem impedit doctrina rectè id faciendi, & tempestiuè, vtiliter atq; cõvenienter: eo maximè conor iram amoliri, quòd defensione puniendos non priuo, sed audio. nam & tempus moram perturbationi animi iniicit, & cunctationem quæ motum mitiget: & iudicio invenitur ratio cõveniens, modúsq; pœnæ iustus. ad hæc ei qui plectitur non datur præscriptio correctioni sese opponendi, quando non ob iram, sed convictus pœnas dat. &, quod turpius sit, non videbitur seruus iustiora quàm dominus dicere. Itaq; sicvt Phocio Athenienses audita Alexandri morte non sinebat prærmaturè insurgere, neq; celeriter credere, sed aiebat: si hodie, Athenienses, mortuus est Alexander, etiam cras ac perendie erit mortuus. sic arbitror eum, qui ad capiendũ supplicium properat iratus, debere sibi subiicere, si hodie iste meruit pœnã, etiã cras erit, & perendie in noxa: neq; in eo mali quicquam est, si seriùs luit flagitium, sed si celeriter punitus perpetuò videatur insons. quod quidem sæpenumerò accidit. Quis enim nostrûm ita sæuus est, vt cruciet aut flagellet seruum, propterea quòd quinto antè aut decimo die advssit cibum, vel mẽsam evertit, vel tardiùs dicto fuit audiens. at ob hæc ipsa, statim atq; fiunt & dum sunt recentia, turbamur, & implacabiles sæuiq; sumus. vt enim per nebulam corpora, sic per iram res videntur maiores. Itaque oportere illicò similia in memoriam revocare, & vbi animus perturbatione vacat, tum si factum rationi puræ ac sinceræ videatur pœna dignum, in id animadvertere, neq; tum omittere vindictam: quo modo qui appetitu carent, cibum prætereunt. Nihil enim perinde in causa est quod ira correpti punimus, atque hoc ipsum, quod ira finita nõ punimus, sed languemus. cùm quidem id nobis evenit, quod ignauis nautis, qui tranquillo tempore in statione tenent naues, vento orto nauigant cum periculo. etenim nos rationi in puniẽdo languorem & molliciem tribuentes, festinamus ad pœnam ira tanq̃ subito vento impellente. Qui esurit, is cibo secundũ naturam vtit. qui punit, is nulla ad hoc debet impelli cupiditate, neq; ad eam rem ira velvti condimento indiget: sed quando longissimè ab ea abest, tunc necessariã rem ratione adhibita peragit. Narrat Aristoteles suo tempore seruos in Etruria ad tibiæ cantũ solitos flagris cædi. Non profectò item voluptatis perfruendæ gratia exsaturare animum sumendis suppliciis debemus, eáq; re gaudere, postmodò pœnitentia duci. quorum illud belluinum, hoc muliebre est. sed ita exercenda est punitio, vt absq; vllo dolore, absq; vlla voluptate pœnæ exigenda, nulláq; iræ ansa reliqua fiat. Atque hæc q̃dem fortassis non iræ videbitur sanatio. sed amolitio & cautio qua evitentur quæ alias per iram peccantur. Sed tamen lienis tumor febris est accidens, qui quidem sedatus, etiam febrim facit leuiorem, vt ait Hieronymus. Cæterùm ipsius iræ originem ego contemplans, animadverti alios aliis de causis in irã incidere, quibus tamen ferè omnibus opinio contemni ac negligi se adfuit. Quare qui iram deprecant, iis hoc auxilio est, vt factum quàm longissimè à contemtu & ferocia avocantes, dementiæ, necessitati, perturbationi, infortunióve alicui imputent. Tale est illud apud Sophoclem:

Contemtus irã parit.

O rex, prior mens, vegeta quantumvis fiet,
Aduersis rebus haud manet, sed éxcidit.

Antigona

Et Briseidis raptum Agamemno Atæ adscribens, ait deinde:

Te placare volo, & tibi maxima munera ferre.

Iliad. τ, 138.

Deprecari enim non est contemnentis: & qui iniuriam fecit, vbi humilẽ sese exhibet, opinionẽ fastus diluit. Quanq̃ irascenti hæc non sunt exspectanda. sed q̃d Diogenes

dicentibus Hi te rident, respōdit, Ego autem non rideor: id sibi sumere, atq; existimare debet, non se contemni, sed potius eum sibi cōtemnendum esse, à quo læsus est. qppe cuius peccatum ab imbecillitate, errore, temeritate, incuria, illiberalitate, ætate vel provectiore iam, vel admodum tenera fuerit profectum. Famulis autem & amicis hoc omnino largiendū est. non enim vt impotentes aut ignaui, sed ob æquanimitatem nostram & benevolentiam vel vt benigni, vel vt amantes spernimur. Nunc verò nō modò adversus vxorem, seruos, amicos, tanquam despecti ab iis, exasperamur: sed & cum cauponibus, & nautis, & agasonibus ebriis sæpe per iram nos committimus, contemni putantes: & canibus latrantibus, aut asinis occurrentibus indignamur. vt ille, qui cùm agasonem vellet ferire, & is exclamasset Atheniensem se esse, ad asinum conversus, ac fatus, Tu verò Atheniensis non es, multis verberibus bestiam obruit. Equidem cōtinentes, & crebras, ac paulatim apud animum collectas iras, præcipuè sui amor & morositas cum luxu mollicieq; iuncta nobis velvti apum aut vesparum examen ingenerat. Itaq; ad māsuetudinem & erga vxorem & amicos non est quicquam plus emolumenti adferens, quàm facilitas & simplicitas: si discamus præsentibus esse contenti, neq; multa & ociosa requiramus. qualis ille apud Poëtam:

Luxurriosi iracundi.

Est laude dignus hic. quia nec assis nimis,
Neq; gaudet elixis: sus deq; fert, cibus
Quo condiatur pacto.——

Qui autem nisi niue præsente non bibit, neq; panem in foro emtum edit, neq; obsoniū gustat vili aut figlina allatum in patina, neq; nisi turgenti instar maris è profundo exagitati lecto indormit, qui baculis & verberibus famulos ad mensam ministrātes vrget cum clamore cursu & sudore vt accelerent, perinde ac si irent inflammato vlceri cataplasmata allatum: hic imbecillæ & morosæ atq; ad culpanda quævis inseruiens victus rationi, non sentit se tanquam tussi continente aut crebris offensis, affectionem quandam vlceribus & destillationibus obnoxiam, quibus iracundia augeatur, parare. Proinde corpus frugalitate ad facilitatem est adsuefaciendum, vt contentum quovis victu esse possit. Nam qui pauca requirunt, non multis excidunt. Neq; ita ardua res est, facto ab alimentis initio, tacitè iis quæ oblata sunt vti: non stomachando & quiritando sibi amicisq; obsonium longè invisissimum inferre iram. nam

Facilitatis & frugalitatis laus.

Dicere quid cœna posses ingratius ista,

vbi quia advstum sit aliquid, aut fumum oleat, aut sal desit, aut frigidior sit panis, serui cæduntur, & vxori fit convicium? Arcesilaus cùm peregrinos quosdam, cúmq; his amicos conviuio accepisset, cibo apposito panes deerāt, quòd eos emere pueri neglexissent. quis hîc nostrûm parietes vociferando non rupisset. at ille subridens: qualis, inquit, res est, sapientem esse conviuiis aptum? Socrates à palæstra secum duxerat ad cœnam Euthydemum. ibi cùm Xanthippe irata accurrisset, ac factis cōviciis, mensam ad extremum subvertisset: surgens Euthydemus magno concepto dolore abitum parabat. tum Socrates: nónne, inquit, nuper apud te gallina quędam involans idem hoc fecit, nihil me indignante? Amici enim cum facilitate quadam, risu, & blanditiis sunt excipiendi, non superciliis contractis, aut horrore ac tremore famulis incusso. Condocefaciamus etiam nos, vt vasis facile quibusvis, nō vno aliquo præ reliquis vtamur. sicvt nonnulli multis ad manum propositis, vnum deligentes cantharum, vt Marius, aut certæ formæ poculum, ex alio nolunt bibere. similiter etiam de trullis oleariis sentientes, & strigilibus, de omnibus vnam deligunt: ac confractum aut amissum vbi tale aliquid est, grauiter ferunt & plectunt. Procliui ergo ad iram cauendum etiam est à rebus raris & curiosè elaboratis, qualia sunt pocula, sigilla, & preciosi lapides. hæc enim perdita, magis furorem cient quàm partu facilia & quotidiana. Neronem, cum is octangulam scenam, ob sumtus magnitudinem pulcritudinémq; spectaculum admirabile, confici curasset, Seneca repræhendit dicens: nunc te pauperem esse demonstrauisti: hac enim scena amissa, similem aliam nullam adipisceris. & quidem contigit, vt ea scena naui submersa periret. & Senecæ verborum recordatus Nero casum eum animo æqiuiore tulit. Facilitas porrò quam rebus adhibemus, etiam erga seruos mansuetum facilémq; reddit: ac proinde absq; dubio etiam adversus amicos & subditos. Videmus etiam seruos nuper emtos, non quærere an superstitiosum vel invidum, sed an iracundum nacti sint dominum. deniq; cernimus vbi iræ locus est, ibi neq; pudiciciam

mu-

mulierum viris, neq; mulieribus maritorum amorem, neq; cōsuetudinem amicorum, neq; cōiugium, neq; societatem esse tolerabilem. Atqui absq; ira sit, etiam ebrietas molesta non est. ferula enim dei istius sufficit ad puniendum ebrium, nisi vbi ira accedēte pro Lyæo & Choreo, id est animum laxante & choreas suadente, Crudelem & Furiosum Bacchum facimus. tum insaniam ipsa pro se sanat Anticyra: iræ cōiuncta, tragœdias & fabulas exhibet. Proinde iræ neq; inter iocos dandus est locus: amiciciam enim in odium mutat. neq; in disputatione: nam studium cognoscendi in libidinem contendendi vertit. neq; in iudicio: potestati enim insolentiam addit. neq; in institutione liberali: animo enim mœsticiam ingerit, odium disciplinæ gignit. neq; in rebus secūdis, quia invidiam auget. neq; adversis: nam misericordia se priuāt, qui miserantibus insensi sunt & cum iis litigant, vt Priamus: Ira vbi d... innoxia.

Ite malam hinc in rem probrosa, & pessima turba: Iliad.ω,239.
Nil ne domi vestræ quod deploretis habetis,
Quod nostro vultis solatia promere luctu?

Facilitas contrà quibusdam rebus opitulatur, alias ornat, quibusdam suauitatem conciliat: & mansuetudine iram morositatémq; omnem abolet. Sic Euclides fratri dicenti in quodam iurgio, Peream, nisi te vlciscar, respondens, Ego verò peream, nisi te in meam traduxero sententiam, confestim pudorem homini incussit, & mutauit. Polemo maledictis incessitus à quodam homine lapidum preciosorum studioso, & qui vitio conquirendi sigilla magno emta laboraret, nihil respondit, sed sigillorum vni animum advertit, idq; perspexit. quo facto delectatus ille, Non sic, inquit Polemo, sed expositum luci contemplare: longè enim pulcrius tibi videbitur. Aristippus, ira adversus Aeschinem aliquando oborta, interrogatus à quodam, Vbi nunc vestra illa Aristippe amicicia: dormire eam respondit, sed se in eo esse, vt eam resuscitet. & Aeschinem conveniens, Itáne, inquit, prorsum ego tibi infelix & insanabilis videor, vt me castigatione indignum putes? Tum Aeschines, Nihil, ait, miri est, si in aliis rebus omnibus me ingeniosior, etiam hic prior sensisti quid facto opus esset.

Non tantùm enim mulier caprum horrentem iuba,
Teneraue puellus sed quoq; pruriens manu
Quouis palæstra facilius prostrauerit.

At enim nos qui feras cicuramus, & luporum demulcemus, ac leonum catulos in vlnis circumgestamus: iidem iræ concedentes, liberis, amicis, familiaribúsq; eiectis, seruis nostris ciuibúsq; excandescentiam animi nostri quasi feram immittimus, non profectò odij malorum nomine hoc vitium, vt molliori, probè velantes: sed quia (nisi fallor) reliquis animi perturbationibus atq; vitiis huic prudentiæ, alij liberalitatis, alteri pietatis nomen affingentes, aliud in isto numero invenire non possumus. Et tamen, sicvt Zeno dicebat semen esse mixturam atq; temperaturam ab omnibus avulsam animæ facultatibus: sic omnium animi perturbationum semina videntur in iram confluxisse. nam & doloris particulam sibi sumsit, & voluptatis, & insolentiæ. habet hoc ab invidentia, quod aliorum è malis gaudiū percipit: deterior est homicidij affectatione. non enim in hoc elaborat, vt nihil patiatur ipse, sed cupit malè sibi esse, dummodò alterum perdat: deniq; concupiscentiæ id quod est minimè iucundum, in se habet ira, si quidem dicenda est appetitio, quando alteri quis vult ægrè facere. Hinc adeò fit, vt cùm ad intemperātia diffluentium domos accedimus, tibicinam audiamus matutinā, & argillam (vt quidam aiebat) terra vino rigata factam, & divulsorum fragmenta sertorum, & famulos in foribus ebrios: indicia autem amarulentorum & morosorum hominum possis conspicere in faciebus seruorum, stigmatis, compedibus: Ira mixtum ex omnibus malis affectionibus animi aliquid.

Sempérq; solus iniucundus in ædibus
Auditur eiulatus cantor: ——

dum intus dispensator flagellatur, torquentur ancillæ: ita quidem, vt qui isthæc tam tristia ab animi excandescētia pfecta vident, etiā inter voluptates miseratione tāgant. Tamen quibus accidit vt malorum odio vero aliquoties ab ira vincātur, ij nimiam vehementiā simul, & persuasionem de fide eorum quibus cum degunt nimiam debēt deponere. non est enim alia causa, quæ vehementius animum inflammet, quàm cùm pro pbo aliqs habitus, prauus esse deprehēdit, aut cum eo iurgiū vel discordia incidit, qui amare videbat. Meum qdem nosti ingenium, quantis momētis scilicet id impellat ad

complectendos benevolentia homines, iisq; adhibendam fidem. ac mihi id vsu venit, quod descendentibus per inane. quanto magis innitor alicui, eum amando, tanto magis fallor, & deceptum me esse indignor. Et nimiam quidem ad amandum propensionem abiicere, iam nunc mihi non est amplius integrum. Nimiæ credulitati fortasse hoc iniiciam frænum, quo sibi Plato cauit. qui neq; Heliconem mathematicum abs se laudatum dicebat, vt natura mutabile animal: et metuere se ne qui in ciuitate essent bene educati, vtpote homines & semen hominum, alicubi naturæ imbecillitatem demonstrarent. Sophocles autem nimis videtur nobis insultare, nósque premere, hæc dicens:

Credulitatis remedium.

Mortalium res perscrutans, intelliges
Pleraśq; turpes.——

Et tamen morosum hoc atq; conquerēdi de omnibus nimio studio editum iudicium, facit vt leuius irascamur. Subita enim & improvisa facile de statu rationis deiiciunt. Oportet autem, vt Panætius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. vtq; is narrata filij morte respondit, Sciebam me genuisse mortalem: ita irritantibus identidem nos delictis hoc accinere, Sciebam me cùm emerem seruum, non emisse sapientem: Sciebam me parasse amicum, cuius animus motibus esset obnoxius: Sciebam mulierem mihi esse, cum acciperem mulierem. Quod si quis Platonicum istud, Númnam & ego talis sum, subinde insusurrans intrò rationem avertat, ac aliorum repræhensionibus de cauendo peccato cautionem sibi inserat: næ is non magno vitiorum in aliis odio indulserit, seipsum venia plurima indigere sentiens. Nunc quivis nostrum iratus & puniens Aristidis & Catonis voces ingerit, Noli furari, mentiri, socors esse: & quod est omnium turpissimum, iratos irati ipsi obiurgamus, & quæ per iram sunt peccata, in ea per iram vindicamus. non sicvt medici, qui

Amaram amaro bilem pharmaco eluunt:

sed perturbationem animi augentes ac vehementiorem reddentes. Ac quando in has perventum à me est sententias, simul etiam de curiositate aliquid deminuere conabor. Accurate consectari & scrutari inquirendo omnia, atq; in medium protrahere omnia serui negocia, omnes amici actiones, omnia filij studia, omnes vxoris susurros: ea verò res iras gignit multas atq; continuas & quotidianas, quarum summa eò redit, vt morosi intractabilésq; reddamur. Euripidis est, deum res magnas curare, exiguas fortunæ dimissas sinere. Ego hominem cordatum non censeo quicquam fortunæ mandare aut negligere debere: sed tamē quædam operæ vxoris, alia amicorum, nonnulla seruorum committere. ita vt his vtens procuratoribus, ratiocinatoribus, atque dispensatoribus, ipse principis instar rationis vsu maxima & præcipua queq; conficiat. Sicvt enim exiles litteræ visum, ita leuiusculæ res animū magis intendentes offendunt atq; turbant, malámq; consuetudinem ingenerant etiam de maioribus pros cliuius irascendi. Præter hæc omnia, magnum & diuinum mihi illud Empedoclis visum est,

Curiositas iræ præbet materiam.

——*Esse velis abstemius improbitatis.*

Vota. quin & ista pacta siue vota, vt non inelegantia, neq; aliena à philosophio probari, cùm per annum pollicebantur se velle re Venerea & vino abstinere, deúmq; continentia sua venerari. itémq; per certum tempus mendacio vacare, vt animadvertere possent, quomodò & in iocis, & in seriis omnibus veritatem tenerent. His ego animis meam comparans, pietate illis nihilo inferiorem, sacros quosdam initio dies, quibus ira vacarem, paucos institui, tanquam vini & ebrietatis vacuas, ac si Nephalia (id est sobria) sacra, & libationes mellis agerem. deinde mensem, mox duos eandem tenui rationem. atq; hoc pacto me ipsum expertus, successu temporis magnos feci ad patientiam progressus, temperāter meipsum attendens atq; custodiens cum boni ominis comprecationibus, immunem iræ, & purū omnis praui sermonis, absurdæq; actionis, ac perturbationis, quæ propter voluptatem exiguā atq; ingratā, turbas magnas, turpissimámq; adferret pœnitentiam. Atq; hinc, nisi fallor, deo etiam nonnihil adiuuante, comprobauit experientia iudicium hoc: Placidos, mansuetos, atq; humanos mores, nemini eorum quibus cum viuitur ita gratos, iucundósq; esse, vt ei ipsi, qui iis est prædictus.

Plu-

PLVTARCHI

De Curiositate commentariolus.

DOMVM, quæ non perfletur, aut tenebricosa sit, vel hyemi tempestatibúsq; obnoxiam, deserere fortassis optimum est. si quis tamen ob consuetudinem loco eo delectetur, potest ea fenestris transpositis, scalis mutatis, ac ianuis aliquibus apertis, aliis clausis, splendidior, perspicabilior, ac salubrior redigi. quo genere mutationis quidam vrbibus magnam vtilitatem conciliauerunt. sicvt meam patriam ad Fauonium ventum inclinatam, Solisq; radios sub vesperã Parnaso incumbentis excipientem, versus ortum conversam à Chærone ferunt. Empedocles verò physicus quodam montis hiatu, vnde grauis & insalubris in planiciem exhalabar auster, obthurato, creditus est pestem ea regione exclusisse. Quando igitur sunt affectiones quædam morbosæ ac damnosæ, & quę tempestatem tenebrásq; animo inferant, optimum quidem fuerit eas expellere & solo prosternere, animóq; hac ratione serenitatem, lucem, purúmq; spiritum parare. at si fieri hoc nequit, saltem circumagendō & vertendo ita mutandæ sunt, vt cōmodiores nobis aptioréśq; fiant. Talis est, quæ se nobis offert, curiositas, cupiditas quædam cognoscendi aliorum mala, morbus neq; invidiæ, vt apparet, neq; malignitatis vacuus.

Mutationes ædificiorum.

Aliena quorsum acutè peruides mala,
In propriis cæcus, hominum inuidissime?

transfer extrinsecus, & intrò coverte curiositatem, si quidem delectaris malorum tractanda historia, domi tibi copiosa est materia.

Quantum ad Alizona aquæ est, folia aut quot germinat ilex:

tantam multitudinem invenies peccatorum in vita, & perturbationum in animo, & delictorum in officio. Xenophon ait iis qui familiam probè administrant, suum esse reponendis sacrificiorum vasis, suum cœnæ, suum rusticorum, suum bellicorum instrumentorum locum. tu quoq; itidem habes reposita mala quę ab invidia, quæ ab obtrectatione, quæ à timiditate, quæ à sordibus illiberalitatis proficiscantur. hæc recense, hæc ordine considera. fenestras quibus in viciniam prospicis, & diverticula curiositatis occlude: alia aperi quæ in conclaue tuum, quæ in gynæceum, quæ in familiæ ducant cellas. ibi negocium inveniet non invtile, nō malignum, sed conducibile & salutare cupiditas ista sciscitandi & agendi, quovis se ita compellante,

Quà prætergressus, quid feci, quid've reliqui
Infectum, facto quod opus fuit? ——

Nūc, quemadmodum in fabulis est Lamiam domi dormire cæcam, oculis in quodam vasculo repositis, foràs autem egressam inserere oculos & videre: ita quisque nostrum foris & adversum alios malignitati curiositatē quasi oculos aptat, in sua ipsius peccata & mala impingens sæpenumerò ob ignorationem, visum iis & lumen non adhibēs. Quò fit vt inimicis quàm sibi vtilior sit homo curiosus. eorum enim res arguit & in lucem protrahit, ostenditq; ipsis quid cauere, quid corrigere debeant: suas autem maiori ex parte præterit & non videt, attonitus studio aliena noscendi. Equidem Vlisses ne cum matre quidem colloqui sustinuit antè, quàm è vate audiuisset ea, quorum gratia ad inferos venerat. his cognitis, & ad matrem se convertit, & in reliquas mulieres inquisiuit, quæ Tyro esset, quæ formosa Chloris, & cur mortua fuerit Epicasta

Sublimis funem tectis de culmine nectens.

Odyss. λ, 277.

Sed nos cum nostrarum rerum socordia, ignoratione, & neglectu summo, in aliorum natales inquirimus. scilicet vicini nostri auum fuisse Syrum, auiam Thressam, illum tria debere talenta, neque persoluisse vsuras. quin & talia indagamus, vnde vxor huius redear, qd iste & iste in angulo inter se sint locuti. At Socrates circumibat perscrutans, quibus dictis Pythagoras fidem sibi parasset. & Aristippus in Ischomachum ludis Olympicis incidens, quæsiuit quibúsnam disputationibus Socrates ita animos adolescentum afficeret: acceptísque exiguis sermonum eius seminibus atque documentis,

ita vehementem ſenſit animi ardorem, vt & corpus marceſceret, & planè pallidus graciliſq; redderet, donec ſitibundus & flagrãs Athenas nauigauit, ac ipſo de fonte hauſit, Socratémq; & doctrinam eius atq; philoſophiam cognouit: cuius philoſophiæ finis eſt, perſpicere ſua mala, iiſq; liberari. Verùm quidam ſuam ipſorum vitam, tanquã iniucundiſſimum ſpectaculum, inſpicere, ac rationem velvti lumen in ſeſe reflectere non ſuſtinent: quippe anima omnigenûm vitiorum plena horrens & metuens ea quæ intus ſunt exſilit foras, & vagatur circum aliena, paſcẽs & ſaginans ſuam vitioſitatem. Sicvt enim gallina propoſito ſępe alimento in angulum aliquem ſeſe ſubducit, vbi vel in ſterquilinio vnicum apparet hordei granum: ita curioſi in medio ſitos ſermones & hiſtorias, & de quibus nemo prohibet aut indignatur quæri prætereuntes, occultata & latentia cuiuſq; familiæ mala colligunt. Et quidem ſcitum eſt illud Aegyptij, qui interrogatus quidnam id eſſet, quod velatum gerebat, ideò, inquit, velatum eſt, vt ignoretur. Tu quoq;, dicerem curioſo, quid inquiris in rem abſconditam? non celaretur, ſi non eſſet malum. Niſi pulſato priùs oſtio ingredi in alienam domum non eſt moris: & nunc eius rei gratia ianitores habẽtur. antiquitus mallei ianuis appenſi ſignum dabant, ne ſcilicet alienus matremfamiliâs in medio offenderet, aut virginem, aut ſeruũ vapulantem, aut vociferantes ancillas. Curioſus in hæc ipſa ſe inſinuat, familiæ quidem bene conſtitutæ haud libenter, etiam ſi rogaretur, futurus ſpectator: quorum verò cauſa clauis, vectis, & fores inventæ ſunt, ea detegens aliíſq; enuncians. Ventorũ, aiebat Ariſto, moleſtiſſimi ſunt ij, qui amictum nobis retegunt. Curioſus non veſtes proximorum, non tunicas, ſed ipſos parietes detrahit, fores pandit, atq; adeò venti inſtar etiam teneram virginem pervadit, bacchationes, choreas, & per noctem ductas hilaritates examinans atque calumnians. & quemadmodum in comœdia exagitati Cleonis,

Ariſtoph.

Manus in Aetolis, animus in Clopidis

erant: ita curioſi animus ſimul & in diuitum ædibus eſt, & caſis pauperum, in aulis regum, in cubilibus recèns nuptiis iunctorum, omnes res indagat, peregrinorum, principum: has quidem non ſine periculo. Nam ſicvt aconitum aliquis guſtans qualitatem eius ſcrutandi cauſa priùs perit quàm ſaporem ſentiat: ita qui maiorum mala rimantur, ſæpe priùs ſeipſos peſſundant, quàm cognouerint quod quærebant. nam & hos qui præterito copioſiſſimo hoc Solis, & omnibus circumfuſo ſplendore radiorum, ipſum eius orbem liberè intueri, introq; penetrare ſuo viſu conant, luminibus capi videmus. Ideò præclare Philippides comicus poeta, cùm ei Lyſimachus rex quodam tempore dixiſſet, Quánam mearum rerum te impertiam? reſpondit, Modò ne arcano vllo. Quę enim ſuauiſſima & pulcerrima habẽt reges, ea cõſpectui ſunt expoſita, cœnæ, opes, feſtiuitates ſolennes, beneficia. ſi verò arcani quid eſt, caue acceſſeris aut moueris. non occultatur gaudium regis fortuna vtentis ſecunda, non riſus iocantis, nõ beneficij apparatus. terribile eſt quod celatur, tetricum, riſu & acceſſu periculoſum: iræ puta alicuius latẽtis reſeruatio, aut ſupplicij atrocis meditatio, aut riualitas adverſus vxorem, aut ſiniſtra de filio ſuſpicio, aut de amico diffidentia. fuge atram illam, & ſe condenſantem nubem: non latebit te id quod nunc occultatur, vbi cum tonitru & fulgure eruperit. Quomodo ergo fugiam, inquis? curioſitatem avellendo, & avertendo, vt dixi: maximè animo ad meliora & iucundiora traducto. Conſidera quæ in cœlo, terra, mari, aẽre ſunt. Aut enim magnarum, aut paruarum rerum contemplatione duceris. Si magnarum, de Sole inquire, quæ eius ortuum & obituum ſit ratio. examina Lunæ tanquam hominis mutationes, quò tantum luminis inſumſerit, atq; vnde id recuperet:

Philoſophiæ finis.

Arcana principum indagare periculoſum.

Curioſitas rerũ cognitione ſaturanda.

Primum recens cur ex obſcuro prodeat,
Fulgore pleno faciem colluſtrans ſuam:
Rurſúmq;, poſtquam viſa fuit pulcerrima,
Spoliata ſenſim luce in nihilum diffluat.

Sunt quidem hæc naturæ arcana: ſed ei moleſta eſt eorum indagatio. At magnarum rerum de cognitione deſperaſti? minora ſcrutare. cur ſtirpium aliæ ſemper floreant, vireant, vigeant, ſuáſq; opes omni tempore oſtentent: aliæ nunc his ſimiles, paulo pòſt, velvti rei familiaris adminiſtrandæ ignarus homo, profuſis confertim ſuis copiis, nudæ atque inopes relinquantur. cur aliæ oblongos, aliæ angulos habentes, aliæ

teretes

teretes & rotundos edant fructus. Sed fortaſſe hæc tu noles perquirere, quia nihil iis eſt mali. Proinde ſi omnino curioſitas in malis, tanquam ſerpens in lethali materia, verſari iiſq; paſci debet, eam in hiſtorias traducamus, malorúmq; copiam immenſam fruendam præbeamus. In hiſtoriis enim inveniuntur caſus & ſubitæ mortes virorum, mulierum corruptelæ, inſidiæ ſeruorum, calumniæ amicorum, veneni apparatus, invidiæ, obtrectationes, familiarum naufragia, principū de ſuo ſtatu deturbatio. Imple re his, & oblecta teipſum, nulli moleſtiā, nulli dolorem tuorū exhibens. Sed apparet curioſitatem non gaudere obſoletis, verùm recētibus malis: & nouas tragœdias cū voluptate ſpectare, comicis & lætis actionibus nō admodū libenter intereſſe. itaq; ergo nuptias aliquo, aut ſacrificiū, aut ſolennem pompā narrāte, ſocors eſt negligénſq; auditor homo curioſus, & pleraq; ſe iā antè audiuiſſe ait, iubétq; iſta prçteriri, & orationē contrahi. ſi verò quis aſſidēs vitiū virgini oblatū, matronæ adulteriū, litis intentationem, diſcordiam fratrū referat: nō iam dormitat aut aliis occupatus eſt rebus,

Curioſi quibus malis delectentur.

Verùm aures præbet tum, verbáq; plura requirit.

& profectò dictum illud, Heu, quod mala magis quàm res proſperæ ad aures mortalium feruntur, veriſſime in curioſos competit. Sicvt enim cucurbitulç peſſimū è carne humorem educūt, ſic aures curioſorum peſſimos ſermones ad ſe trahunt. Immò, ſicvt quibuſdā in vrbibus ſunt portæ quædam nefaſtæ & triſtes, per quas educuntur qui à carnifice necandi ſunt, & ſordes atq; piacula, nihil autem caſtum & ſacrū per eas intrat vel exit: ſic etiam curioſorum aures bonum nihil aut elegans, ſed tantùm de cædibus ſermones, ac piaculares & impuræ narrationes perſonant atq; atterunt:

Sempérq; ſolus curioſi in ædibus
Auditur eiulatus. —

hæc eſt vnica id genus hominum Syren, hæc Muſa, hæc illi omnium auditionum eſt ſuauiſſima. Quippe curioſitas, ſtudiū eſt audiendi quæ occultata ſunt & latent. at bonum nemo nactus celat: atq; adeò etiam quæ non habent bona, ſolent ſibi affingere homines. Ergo malorum cognitionem curioſus affectans, eo tenetur morbo, quòd gaudium ex aliorum adverſis rebus captat. quod vitium eſt invidētiæ germanum. invidentia enim eſt dolor cōceptus ob res alterius proſperas. gaudium ſeu voluptatem qua afficimur ob aliena mala, epichærecaciam vno verbo Græci dicunt. vtrúnq; horum naſcitur è malignitate, ſæuo & belluino animi affectu. Ita verò moleſta vnicuivis ſuorum malorū eſt patefactio, vt multi inventi ſint qui mori maluerūt, quàm ſecretos morbos ſuos medicis oſtendere. ac mihi finge Herophilum vel Eraſiſtratū, vel ipſum (dum homo fuit) Aeſculapium medicamentis & inſtrumentis ſuis præditum domos ſingulatim obire, & ſcitari, An aliquis fiſtulam habeat iuxta podicem, aut mulier càncrum in vtero: quanquam ſalutaris eſſet hæc artis curioſitas, tamen quivis (puto) medicum talem repelleret, quòd is non exſpectato dum ipſius imploraretur opera, vltrò ad inquiſitionem alienorum malorum ſe cōtuliſſet. Curioſi verò hæc ipſa, iiſq; adhuc peiora quærunt: neq; hoc medendi, ſed tātùm patefaciendi cauſa. Iure itaque inviſi & exoſi ſunt. Nam & publicanis ſuccenſemus & ægrè ferimus, non quādo merces apertas inſpectant, ſed cùm abſcondita veſtigantes in alienis vaſis atq; ſarcinis verſantur. & tamen illis hoc lex concedit, & niſi faciant, damnum accipiunt. Curioſus autem ſua perdens atq; dimittēs, circa aliena occupatur. Id genus homines rarò rus abeūt, quod tranquillitatem & ſilentium ſolitudinis ferre non poſſunt. Quod ſi eò interdum accedunt, magis tum vicinorum quàm ſuas inſpiciunt vites, & interrogant quot boues vicino mors abſtulerit, aut quantum vini acorem contraxerit. atque his mox impleti, curſu ſe proripunt. Etenim verus ruſticus, ne caſu quidem allatum ex vrbe rumorem lubens inaudit, ſed in hanc loquitur ſententiam:

Malorum patefactio noſtrorū nobis moleſtiſſima.

Rus curioſis invíſum.

Nunc ille mî raſtris exercenti ſolum
Fuerit quibus pax facta conditionibus
Narrabit. hæc enim ſceleſtus obambulans
Nunc curioſè quærit ille. —

Sed curioſi rus, vt rem obſoletam, frigidam, & tragœdiis carentem fugientes, in tribunal, forum, portúſque ſe intrudunt, quærentes Nouíne aliquid? Atqui manè fueras in

foro: aut putas trium horarum spacio vrbis statum esse immutatum? At enim si in aliquem incidit qui habet quod narret, huic ab equo delapsus dextrã inicit, amplexúsque hominem & exosculatus, audit. Si verò occurrens aliquis dicat nihil esse noui, indignabundo similis, Quid ais, inquit? non fuisti in foro? non prætergressus es curiam? non compellasti eos qui ex Italia venère? Egregiè Locrorum principes, qui peregrè venientem, & quærentem ecquid noui, multauerunt. Nam sicvt coqui pecudum, piscatores piscium vberem proventum, ita curiosi multorum malorum exoptant exortum, multorúmque negociorum, & res nouas ac mutationes: vt semper venari aliquid & mactare possit. Rectè etiam Charondas, qui vetuit ne quis ciuium in comœdia traduceretur, præter adulteros & curiosos. videtur enim adulteriũ curiosa in alterius voluptatem esse inquisitio, eorúmque indagatio quæ absconduntur & plerosque latent. & curiositas corruptela est ac denudatio arcanorum. Iam necesse est, vt multarum rerũ cognitioni loquacitas comitetur. itaque Pythagoras etiam adolescẽtibus silentium quinquennium durans iniunxit, echemythian a sermone cohibendo dictũ. Curiositatem autem non potest non subsequi maledicentia. quę enim libenter audiunt, libenter etiã loquuntur: & quæ ab aliis studiose colligunt, apud alios cum gaudio efferũt. Quo fit, vt cum aliis malis hic morbus etiam cupiditati ipsorũ sit impedimento. Omnes enim à curioso sibi cauent, & sua eum celant, & neque agunt libenter curioso inspectante, neque loquuntur audiente: sed & consultationes in aliud tempus reiiciunt, & deliberationes, donec is homo sese amoueat. quod si arcano alicui proposito, aut rei seriæ tractationi superveniat curiosus, velvti cibum accurrente fele tollunt è medio & occultant id de quo agebatur. vt plerunque ea quæ aliis dicenda spectandáque committuntur, solis curiosis neque videre neque dicere contingat. Eadem de causa etiam omnis fides curioso derogatur. nam seruis & peregrinis faciliùs credimus epistolas atque litteras & sigilla, quàm amicis & familiaribus curiosis. At Bellerophontes ille litteras, quas in seipsum scriptas ferebat, non aperuit: sed sua vsus cõtinentia, tàm litteris quàm vxore regis abstinuit. Incontinentiæ enim est curiositas, vt & adulterium: àccedente ad incontinentiam atroci stulticia atque insania. Tot enim præteritis communibus & publicatis mulieribus impetu ferri ad inclusam vnam atque sumtuosam, sæpenumero etiã deformem, extremæ est dementiæ. Atqui eadem est ratio curiosorum. Omissis namque pulcris multis spectaculis, auditionibus, scholis, disputationibus, aliorũ litteras resignãt, aures parietibus vicinorũ applicant, & cum seruis eorũ atque mulierculis susurros miscent. plerunque id nõ sine periculo, semper cum turpitudine. Proinde vt quàm fieri potest maximè a vitio suo abducantur curiosi, vtile erit ipsis, si præterita in memoriã sibi revocent. Na quo pacto Simonides dicebat se duas suas cistas temporis certi decursu aperientem, invenire eã quæ præmiorũ est semper plenã, quæ beneficiorũ, semper vacuã reperire: ita si quis interposito tẽporis spacio penũ suæ curiositatis inspiceret, inveniens eã multis invtilibus, vanis, atque iniucũdis plenã rebus: nimirũ ipsa re offensum iri arbitror, quæ se ita planè molestã futilémque declararet. Nónne.n. si quis veterũ scripta evoluens, pessima quęque ex iis excerperet, librúmque cõderet, in quo capite carẽtes Homeri versus, tragicos solœcismos, & Archilochi in mulieres indecenter ac fœdè dicta, quibus is sese ostẽtui prębuit, cõplecteretur: is dignus videretur tragica ista imprecatione,

Pereas hominum calamitates malè colligens?

ac exsecratione etiã demta turpis & invtilis esset iste alienorũ peccatorũ thesaurus: similisque eius vrbis, quam Philippus pessimis & cõtumacissimis à se frequentatã hominibus, Poneropolin, id est vrbẽ malorũ, nominauit. At verò curiosi nõ carminũ, non poëmatũ, sed vitarũ lapsus, mendas, & solœcismos còlligẽtes, archiuũ à Musis & Gratiis alienissimum, memoriam suã circumferunt. Sunt Romæ, qui picturis, statuis, pulcritudine adeò puerorum vænalium & mulierum spreta, in foro monstrorum obversantur, & quærunt si qui sint vitiosis tibiis aut cubitis, tribus oculis, aut struthionis capite prædıti, denique an sit aliquod natùm è

Mixtus naturis monstrum abominabile.

quos tamen si frequenter ad hæc adducerentur spectacula, mox satietas & nausea invaderet. Eodem modo qui vitæ infortunia, turpitudinésque gentiũ & corruptelas ac peccata alienarum familiarum curiosè colligunt, recordentur primo loco obseruatorum, sentiántque nihil ea sibi gratiæ, nihil vtilitatis attulisse. Maximum ad huius vitij propulsationem momentum adfert adsuefactio, si eminus orsi condocefaciamus nos &

parcmus

Curiosi sunt garruli.

Iliad. ς.

Curiositatis remedium.

paremus ad hanc continentiam. quando consuetudine etiam id morbi augetur, ac sensim vlterius progreditur. Modum huius adsuefactionis exponere placet. Ergo initiũ faciamus à vilissimis & minimis rebus. Quid enim mali est, in via non legere inscriptiones monumentorũ, aut in ambulationibus litteras parietibus inscriptas visu prætercurrere? si nobiscum cogitemus nihil hinc ad nos commodi oblectationisq; rediturum, sed certos homines certorum hominum memoriam honorificã fecisse, ac scripsisse, Amicorum iste fuit optimus, ac quæ multæ aliæ istius generis sunt nugæ. quæ lectæ nihil videntur afferre damni, nocent tamen occultè, dum curam quærendi nihil ad nos pertinentia ingenerant. Et quemadmodum venatores non sinunt canes evagari aut quemvis odorem sectari, verùm loris capita eorum sursum trahunt atq; cohibent eos, sensimq; ipsorum purum sincerumque ad rem sibi destinatam seruãt: nimirum vt vestigiis possint eo acriùs inhærere, quando

Adsuefactio adversus curiositatem.

Naribus indagant miserarum lustra ferarum.

sic oportet curiosi ad quævis spectacula & quasvis auditiones vagabundam excursionem inhibere, & ad vtilia cautè retrahere. Sicvt enim aquilæ & leones inter ambulandum vngues intrò avertunt, ne eorum aciem atterant: ita curiositatis acumen, quod habere videtur in studio cognoscendi, non debemus in vilissimis rebus retundere & hebetare. Secundum est proinde, vt adsuescamus ianuam prætereuntes alienam non intró adspicere, neq; ob curiositatem oculis, tanquam manu, quæ intus sunt appræhẽdere. habeamúsq; potiùs in promtu illud Xenocratis dictum, Nihil interesse, pedésne quisquam an oculos in aliena domo ponat. Nam neque iusta, neque honesta, neque suauis adeò est ista inspectio.

Sunt intus, hospes, sanè visu turpia.

cernuntur quippe plerunq; vasa iacentia, ancillæ sedentes, nihil seriũ aut adspectu iucundum. verùm obtutus iste & eiaculatio oculorum animum simul convertens, turpis est, morisq; praui. Diogenes cùm videret Dioxippũ Olympico certamine victorem curru invehentem, à muliercula formosa, quæ pompã spectabat, oculos nõ posse avellere, sed reiecto retrò vultu eam intueri, Videte, inquit, athletam, cui puella ceruicem intorquet. At curiosorum videas collum quovis spectaculo circumagi, quando ob studium & consuetudinem vsquequaq; eorum se oculi obvertunt. Debet autem, puto, sensus non instar petulantis ancillæ foras evagari, sed cùm à mente emittitur ad res, celeriter eas percipere & renunciare, deinde rursum modestè intus cum ratione esse, eiq; parére. Nunc Sophocleum illud vsu venit:

Sensuum officium.

Hinc Acnianæ effrænes pulli viri
Feruntur indomito ore. —

Electra.

scilicet sensus non rectè instituti atq; condocefacti, frequenter excurrere occupant, animúmq; vnà trahunt in res nihil attinentes. Equidem falsum est, quod dicitur Democritum sponte sua oculos exstinxisse, in ignitum speculum eos defigentem luminisq; reflexionem accipientem: nimirum ne obturbarent, animum sæpe foràs evocãdo, sed velvti fenestræ prospectus in viam obthuratæ, intus eum manere sinerent, ac immorari rebus sola mente cernendis. Id tamen verissimum est, qui mente plurimum vtuntur, eos sensuum motu perparco vti. Nam & Musea longissimè ab vrbibus ędificabãt, & noctem Euphronam dixerunt Græci à bene intelligendo: ad considerationem & inventionem eorum quæ quæruntur, admodum conducere quietem & interventorũ aut aliò abstrahentium vacuitatem rati. Portò nec hoc quoq; difficile aut arduum est. hominibus in foro mutuis conviciis se proscindentibus, non accedere: aut vbi cõcursus multorum aliquam ad rem fit, se de se sua continere, aut si hoc ob incontinentiã nequeas, surgere & domum abire. nihil enim boni consequéris permiscendo te curiosis: magnam verò vtilitatem percipies, curiositate per vim aversa & compressa, rationiq; obtemperare adsuefacta. Exinde magis intendens exercitationem rectè facies, si theatrum in quo aliquid cum applausu auditur prætereas, & amicos ad saltatoris aut comœdi alicuius spectaculum trahentes submoueas, ac vociferatione in stadio aut circo sublata non mouearis. Vt enim Socrates aiebat cauendos esse cibos, qui non esurientes ad edendum alliciunt, & potus qui faciunt vt non sitiens bibas: ita nobis fugienda sunt spectacula ista & auditiones, quæ nullo vsu exigente nos ad se trahũt. Cyrus quidem Pantheam videre noluit. & Araspe dicente mulieri formã esse spectatu dignam, respondit: Tanto magis ergo abstinendum. si enim nunc tibi parens ad eam veniam,

fortassis ipsa rursum mihi persuaserit etiam cùm ociosus non ero ad se ventitare, spectare, & assidere, multis rebus seriis neglectis. Et Alexander Darij vxorem, quia formosissima dicebatur, noluit in suum venire conspectum: sed ad matrem eius anum accedens, videre iuuenem & pulcram non sustinuit. Nos lecticis mulierum oculos subiicientes, & eos à fenestris suspendentes, nihil peccare nobis videmur, adeò lubricam & ad omnia fluentem curiositatem facientes. Proinde etiam ad iusticiæ exercitationem facit, aliquando capturam honestam omittere, vt longè abesse ab inhonestis adsuescas. & ad temperantiam conducit, interdum propria abstinere vxore, ne vnquam in aliena commoueare. Hunc morem in curiositatem introducens, conare etiam tuorum quædam aliquando surda aure prætermittere ac clausis oculis: & volentem aliquid de rebus domesticis nunciare, differre, & quæ de te dicta videbuntur, nō admittere. Etenim Oedipum quidem curiositas in extremas coniecit calamitates. Quærens enim seipsum, vt qui non Corinthius esset, sed peregrinus, Laio occurrit, eóque necato, matrem cum dote regni vxorem duxit. cùmque videretur felix, rursum seipsum quærebat, & prohibente vxore tanto magis examinauit senem totius rei cōscium, omni necessitate vrgens. tandem re iam ei suspicionem iniiciente, & sene exclamante

Damnose curiositatis exemplum.

Sophocl. Oed. tyr.

Heu, restat hoc nunc, dicere quod grauissimum est:

tamen affectu inflammatus atque tremiscens ait,

Mihiq, dirum auditu. sed tamen audiam.

Ita pruritus quidam est curiositatis dulcedini amarorem habens permixtum & effrænis, tāquam vulnus sibi ipsi sanguinem eliciens vbi sauciatur. Qui verò liberatus hoc morbo est, & natura placidus, is vbi aliquid mali ignorauit, dicet secum,

Eurip. Orest.

Veneranda malorum obliuio, quantum sapis?

Quare ad hoc etiam adsuescendum est, vt allatam epistolam non statim neque festinanter soluas, quod multi faciunt, manibus cunctantibus dentes vinculis iniicientes, eáque morsu rumpentes. nuncio alicvnde veniente non accurras neque assurgas. amico aliquo dicente, Habeo noui aliquid quod tibi dicam, respondeas, Malim vtile aliquid & conducibile. Ego cùm aliquando Romæ dissererem, Rustico (quem postea Domitianus inuidia gloriæ eius impulsus interfecit) me audienti interueniens miles epistolā à Cæsare missam tradidit. hic ego intermittere cùm vellem orationem, ipsique spacium legendi litteras concedere, renuit ille, neque ante epistolam soluit, quàm ego perorassem & missa esset schola: omnibus viri grauitatem admirantibus. At verò vbi aliquis potentia & licentia præditus vitium curiositatis alit, idque vires & violentiā acquisiuit: is iam non facilè abstinere ab his, quibus ipsi interdictum est, potest. nam qui hoc modo sunt affecti, ij & epistolas resignant, & consiliis amicorum arcanis sese ingerunt, sacra quæ cerni ab ipsis est nefas intuentur, loca inaccessa calcant, res & sermones regū scrutantur. Sane tyrannos, quibus omnia cognoscere est necesse, inuisissimos reddit hoc genus hominum, qui auscultatores & delatores appellantur. Primus Darius minor auscultatores vsurpauit, sibi ipsi non credens, omnésque habens suspectos atque metuens. Delatores, quos ipsi Prosagogidas nominabant, Dionysij inter Syracusanos sparserunt. quos quidem delatores cōuersione rerum facta primos arripuere Syracusani, & exquisito tympani supplicio affecerunt. Calumniatorum enim genus, è tribu & curia curiosorum est. quanquam calumniatores tantùm id scrutantur, an malū aliquis consilium ceperit, an aliquid flagitij perpetrauerit: curiosi etiam calamitates quæ nolentibus acciderunt, exquirunt inque medium proferūt. Quin & aliterium, id est scelerosum, à curiositate principiò aiunt inuenisse. narrant enim penuria frumenti Athenis oborta, ita vt quibus esset triticum, ij id non in publicum promerent, sed domi suæ per noctem molerent: quosdam obambulasse qui molarum obseruarent strepitum, atque inde hoc nomen reportarent, quasi molarios si diceres. est enim alein Græcis molere. Similis est origo vocabuli Sycophanta: quem Latini delatorem, puto, dicerent. Eos enim sic appellabant, qui, cùm prohibitum esset ficus exteris vendere, indicium de iis deferebant, qui foràs ficus vendidissent. Atque hoc non inutile est considerari à curiosis, vt studij sui pudore afficiantur, quod ipsis cum inuisissimis atque molestissimis hominibus ob similitudinem & cognationem rei est commune.

Plu-

PLVTARCHI

De tranquillitate animi, libellus.

PLVTARCHVS Paccio S. Serò tuas accepí litteras, in quibus me hortabaris, vt aliquid de animi tranquillitate tibi scriberem, & de his quæ in Timæo scripta accuratiorem desiderant interpretationem. Sub idem tempus Eroti sodali nostro incidit Romã nauigandi necessitas, accepta à Fundano optimo viro epistola, more suo festinare iubente. Ita cùm neq; tempus haberem iis quæ instituerã vacandi, neq; pati vellem istum planè vacuis manibus ad te abs me venire: ex commentariis, quos mihi feceram, isthęc de animi trãquillitate collegi. cùm & te existimarem non auditionis elegantem venantis orationem gratia, sed ob vsum commodantem ea requirere: tibiq; gratuler, qui & principum vsus amiciciis, & gloriam, quantam in foro dicentium nemo, consecutus, non itidem vt Merops ille tragicus passus es vocibus te beatum prædicantium percelli, & vltra quàm naturales animi motus sint attonitum reddi. quippe qui memoria teneas id quod sæpius audiuisti, neq; calceum podagra, neq; annulum preciosum reduuia, neq; diadema dolore capitis liberare. Etenim, vnde ad vacuitatem molestiæ animo, vitæq; constantiam parandam diuitiis, aut gloriæ, aut potentiæ aulicæ facultas sit, nisi eas res vel præsentes vsus venustus, vel absentes nullum desiderium perpetuò comitetur? hoc autem quid est aliud, quàm ratio condocefacta motibus obnoxiam & brutam animæ partem sæpe de potestate exeuntem celeriter repræhenderę, neq; permittere vt præsentibus citata rebus diffluat atq; invertatur. Itaq; sicvt Xenophon præcipiebat, debere nos deorũ maximè meminisse, iisq; honorem habere, cùm secundæ essent res: vt vsu flagitante invocare eos cum fiducia possemus, iam scilicet propicios atq; amicos. ita eas quoq; rationes, quæ adversus animi perturbationes auxilio sunt, cordati ante quàm perturbent meditari debent, vt multo antè præparatæ tanto plus habeant virium. Quemadmodũ enim feri canes cùm ad omnem vocem exasperẽtur, sola ea cui adsueuere demulcentur: sic & animi motus sæuientes nemo facile deliniuerit, nisi rationes familiares & cõsuetæ animo perturbato præstò sint eúmq; inhibeãt. Cæterùm is qui dixit, Animi tranquillitatẽ affectãti neq; priuatim multa neq; publicè debere agere: primùm magno nobis emẽdam facit rem, venalem nimirum inertia: tanquã vnicuiq; infirmo præcipiens,

Animus adversus perturbationes muniendus.

Ocio animũ nõ reddi tranquillum.

Quietus in stratu mane tuis miser.

Eurip. Orest.

et quidem vacatio laboris adversus sensuum stuporem malum est corpori remedium: neq; melior est medicus animo socordia, & mollicies amicorũ, familiariũ, patriæq; neglectu perturbationes eius amoliens. Deinde id quoq; falsum est, animo trãquillo esse eos qui non agant multa. Oportebat enim mulieres viris esse animo quietiore, plerunq; domi in re familiari curanda desidentes. Nunc Aquilo quidem

Virginis intactæ nunquam per membra penetrat,

Oper. 517.

vt ait Hesiodus: sed dolores, tumultus, ægritudines ob riualitatem, superstitionem, ambitionem, & vanas opiniones innumerę in gynæceum cõfluunt. Et Laerta per viginti annos seorsim in agro degens

Cum famula vetula, quæ mensam & pocula soli
Poneret, —

Odyss. α, 190.

patriam quidem, & domum, regnúmq; fugit, dolorem autem cũ ocio & mœsticia perpetuò secum habuit. Sunt quos ipsum ocium in animi conicit ægritudinem. qualis

Ille sedens iuxta naues diuinus Achilles
Pascebat rabidas animis feruentibus iras.
Non ille aut sociùm cœtus veniebat in vllos,
Ad pugnam sumtus aut procedebat in armis.
Sed desiderio belli pugnæq́, suum cor
Conficiebat, in inuisa scenáq́, manebat.

Iliad. α, 488.

atque ipse hoc de se grauissima affectus molestia dicit:

Nauibus assideo telluris inutile pondus.

Iliad. σ, 104.

Hinc adeò etiam Epicurus cupidos honorũ & gloriæ non vult quiescere, sed obsequi naturæ suæ remp. tractando iubet: quòd faciliùs ocio perturbatũ iri eos & lædi putaret, si non consequerentur quæ appetiissent. Verùm absurdè is non qui possint ad remp. gerendam adhortatur, sed qui nequeant quiescere. Enimverò non multitudine aut paucitate actionum, sed pulcritudine ac turpitudine animi vel tranquillitas definienda est vel perturbatio. nam, vt dixi, non minus pulcrorũ omissio, quàm actio turpium molesta est. Eos enim, qui vnum aliquod certũ vitæ genus molestia putant vacare, vt agricolarum quidam, alij cœlibum, alij regum, eos Menãder satis clarè erroris sui admonet his verbis:

Existimabam diuites ego, Phania,
Fenore quibus non est sumenda pecunia
Non gemere noctu, nec sus déq; vol
Eheu mihi dicentes: sed placidum mag a
Carpere soporem suauiter. ——

deinde postquam narrando explicauit, animadvertisse se diuitibus idem quod pauperibus evenire, inquit:

Est ergo vitæ consanguinea molestia.
Vitæ hæc adest molli, claræ vitæq; adest,
Inopiq; consenescit vitæ. ——

Sed velvti timidi inter nauigandum nausea correpti meliùs se habituros putant si in lintrem è lembo, rursùmq; inde in triremem conscendãt, nihil agentes ij, quia bilem & metum secum transferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id quod ęgrè facit ac perturbat. id autem est imperitia rerum, inopia iudicij, & impotentia atq; inscitia rectè vtendi statu præsenti. Hæc sanè tam diuites iactant quàm pauperes, tam cœlibes quàm coniuges. ob hæc forum fugitur, & rursus molestum est ocium, ob hæc produci in aulis volunt, & producti statim ægrè ferunt:

Eur. Orest. *Ob inopiam morosi sunt quibus est malè.*

ægrotis & vxor molesta est, & medicum incusant, & lectulus displicet, & de amicis

Grauis est qui venit: abiens parit molestiam,

vt Ion ait. morbo autem fugato, aliáq; facta temperie, sanitas redit omnia grata rediens atque iucunda. qui enim heri oua, amylum, panem è cribrata farina respuebat, hodie cibarium panem cum oliua & nasturtio comedit alacriter ac suauiter. Eodem modo recta ratio quodvis vitæ genus, quamvis mutationem facit facilem. Alexander cùm infinitos mundos esse ex Anaxarcho audiuisset, fleuit: ac rogãtibus amicis quid accidisset, Non dignũ, inquit, fletu vobis videtur, si cùm sint infiniti mũdi, nos ne vno quidem etiamnum potiti sumus? At Crates pera & palliolo instructus, vitam tanquã festiuitatem quandam per iocum & risum exigebat. Et quidem Agamemnoni molestiam attulit imperium in multos:

Recta ratio est fons tranquillitatis animi.

Iliad. κ, 88. *Atridem cernes Agamemnona, Iuppiter vnum*
Præ reliquis tot inexhaustos tolerare labores
Quem iubet assiduè. ——

Contrà Diogenes cùm venderetur, sedens surgere noluit, subsannauítq; venditorem surgere iubentem, cum ioco & risu dicens: Quid faceres si piscem venderes? Socrates in carcere philosophans cum amicis colloquebatur. Phaethon conscenso cœlo plorabat, quòd nemo ei patris equos & currum traderet. Sicvt igitur calceus vnà cum pede, non in diversam partem convertitur: sic animi affectio vitam sibi conformem reddit. Non enim consuetudo, vt quidam dixit, vitæ optimum modum electum facit iucundum: sed prudentia simul & optimam & suauissimam parat vitæ rationem. Ergo fontem tranquillitatis animi in nobis insitum expurgemus: vt externa etiã tanquam familiaria non cum molestia nobis àccidant atque vsurpentur.

Nihil est quod irascare rebus scilicet:
Non ira curæ illis tua est. bene huic erit,
Qui rebus obtingentibus rectè vtitur.

Ludo enim tesserarum Plato vitam comparabat: vbi & iaciendũ est quod sit commodum, & iactu quod cecidit rectè vsurpandum. ac iacere quidem in nostra non est potestate:

testate: si verò rectè sapimus, penes nos est quod fortuna obtulit convenienter accipere, & suo quodque disponere loco, vbi & propria maximè conducant & quæ præter voluntatem eveniunt minimè offendant. Alioqui eos qui vitam nulla arte adhibita, nulla prudentia degunt, quo modo morbis obnoxios videmus neque calorem ferre, neque frigus posse, cùm res secundæ supra suam extollunt sortem, tum adversæ deiiciunt. vtraq; autem fortuna turbantur, aut potiùs ipsi vtroq; fortunæ statu turbas sibi cient, magisq; adeò bono (vt vsurpatur) rerum successu. Theodorus, qui Atheos, quòd deos esse videret negare, dictus est, aiebat se suas rationes dextra manu porrigente, ab auditoribus eas sinistra excipi. Rudes autē homines, sæpenumero fortuna ad dextrā adsistente, turpiter manu sinistra excipiunt. Ab altera parte homines cordati, sicvt apibus mel præbet thymus, acerrima & aridissima herba, ita è rebus adversissimis sæpenumerò cõveniens aliquid & commodũ decerpunt. Id ergo est primò omniũ exercitatione perdiscendũ, vt quo pacto is qui canē lapide ferire cùm voluisset, icta noverca dixit Ne sic quidē factum lapidis malè cecidisse: ita nos quoq; ea, quæ nolentibus nobis fortuna obtulit, aliò trāsferre sciamus.

Correctio fortuitorum.

Actus est in exsiliũ Diogenes. ne hoc quidē malè: nam factus extorris, philosophari cepit. Zeno Citiensis, audito navi oneraria, quā vnicā reliquā habebat, vnà cum mercibus esse vi fluctuũ obrutā atq; demersam, Laudo, inquit, tuũ factũ ô fortuna, quæ nos in palliolũ & porticum redigis. Quid obstat, quo minùs ista imiteris? Obeundo aliquo magistratu impegisti? vives postmodò ruri, rerũ tuarũ satagens. Ambiens principis alicuius amiciciam, passus es repulsam? vives periculorum & negociorum liber. Rursum res gessisti curarum & occupationum plenas? atqui ne calida quidem aqua ita fovebit mollia membra, vt est apud Pindarum, sicvt gloria & honor coniuncta potentiæ alicui laborem faciūt dulcem, molestiamque molestiæ expertem. Accidit per calumniam vel invidiam exsibilatio aliqua & infelix successus? secundo vento ad Musas & Academiam navigare licet. quod fecit Plato, postquā naufragiũ amiciciæ cum Dionysio fecit.

Exempla.

Ac profectò ad parandam animi tranquillitatem multum conducit, illustres viros considerare, qui eadem qua nos fortuna æquo sunt animo vsi. Molestũ tibi est quòd prole cares? at Romanorum vide reges, quorum nullus filio regnũ reliquit. Paupertas tibi gravis est? quis verò Bœotorum esse malles quàm Epaminondas, aut Romanorum quàm Fabricius. Adulterata est mulier? nonne legisti inscriptionem apud Delphos,

Agis me posuit terræ rex & maris idem?

& audivisti vxorem eius Timæam fuisse ab Alcibiade vitiatā, & ancillis insusurrasse, Alcibiadem esse quem peperit infantem? Verùm id Agidi non obstitit, quo minùs Græcorum fieret clarissimus atque maximus. Neque Stilponem prohibuit iucundissime omnium suæ ætatis philosophorum vivere intemperās filia. quin etiam Metrocli id exprobranti, Meúmne, inquit, hoc est peccatum, an filiæ? ac dicente Metrocle, Filiæ peccatum est, tuum infortunium: Quid ais? respōdit. nonne peccata etiam sunt lapsus? Omnino, aiebat Metrocles. Quid, inquit? nonne lapsus sunt earum rerum lapsus, quibus assequendis excidimus? Assensit. Nonne verò, inquit, istæ à rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qui eas non assequuntur. Sic ille placido & philosophico sermone ostendit varium latratum esse cynicam calumniam. At multos non amicorum modo & familiarium, sed inimicorum etiam perturbant atque irritant mala. Nam maledicta, iræ, invidiæ, malevolentiæ, obtrectationes cum malignitate coniunctæ, pestes sunt eorum quibus insunt: stolidos autem turbant atque exasperant. sicvt etiam vicinorum iurgia, familiarium morositas, & administrorum rebus agendis adhibitorum improbitas. Qua quidem re tu mihi non minimùm videris irritatus, quemadmodum apud Sophoclem medici

Amaro amaram pharmaco bilem eluunt,

ita eorũ peccatis acerbũ te sævũmq; vicissim exhibere. non quidē hoc rationi conveniēter. Quas.n. tu res tibi demādatas agis, earũ ministeria non simplicia aut bona ingenia, tanq; cõmoda instrumēta, sed plerũq; aspera & distorta obeũt. Quorũ tu p̃sequi delicta, nõ debes existimare muneris tui esse, aut rē cõfectu facilē. Quòd si iis talibus vtēs, sicvt medicus forcipib. ad evellēdos dētes & hamulis ad cõstringēda vulnera vtit, placido animo mediocriter quæ cõtingũt feras, magis tua te affectione animi

Adversus morositatem.

oblectabis, quàm aliorum prauitate & malicia perturbabis: neque inſtar canis, qui vbi allatrauerit ſuo ſe defunctum officio putat, ſingula perſequendo imprudēs eo rem deduces, vt multa moleſtiam afferentia in hanc animi tui paruitatem atque imbecillitatem, tanquam locum cauum & humilem confluentia cōtrahas, cámque alienis oppleas malis. Quando enim philoſophorum nonnulli miſericordiam, qua afficimur ob aliorum calamitates, vituperant: (quòd debere nos opitulari aliis, non vnà dolere & animum demittere ſtatuant) & quando, quod ſanè maius eſt, delicta nos noſtra aut morbos animi vbi ſentimus, non ſinunt mœſtos eſſe & ægrè ferre, ſed abſque dolore mederi vitio iubent: qui non ſit rationi adverſum hoc in nos per negligētiam admittere, vt ægri indignabundique ſimus propterea, quòd non omnes quibus cum nobis res eſt, probi ſunt atque ſciti? Verùm hoc vide mi Pacci, ne noſmetipſos non ſatis attendentes, non in vniuerſum improbitatem eorum quibus vtimur, ſed noſtram affectionem à ſui amore non malorum odio proficiſcentem, prætendamus atque metuamus. Nimiæ enim animi ad res incitationes, & vehemētiores iuſtò appetitiones, aut contrà averſationes & vituperationes, eæ ſuſpiciones & moroſitatē adverſus homines nobis ingenerant, quorū culpa vel non adeptos quod cupiebamus, vel in ea quæ nollemus incidiſſe nos putamus. qui verò in rebus cum facilitate animi & moderatione verſari adſueuit, is cum hominibus agere facilimè ac manſuetiſſimè poteſt. Itaque ſermonem de rebus ceptum repetamus. Febricitantibus, quidquid guſtent, amarum & inſuaue videtur. ſed tamen vbi alios videmus eadem citra moleſtiam guſtare, non iam cibum potúmve, ſed morbum & ægrotantes in cauſa eſſe dicimus. Eodem modo culpare res & iniquè ferre deſinemus, ſi videamus iiſdem alios abſque dolore & cum hilaritate vti. Iam id quoque multum ad animi tranquillitatem confert, ſi in his quæ nobis inuitis evenerunt, non negligamus in hæc intueri quæ nobis grata & venuſta adſunt: ſed mixtione vtrorumque inſtituta, meliorum momentis deteriora aboleamus. Sed nos, qui oculos nimio ſplendore offenſos ad florida & viridia avertentes reficimus: iidem cogitationem rebus dolorem afferentibus intēdimus, cámque recenſioni moleſtiarum immorari cogimus, tantùm non vi abſtractam à melioribus. Atqui huc non ineptè transferri poteſt, quod ſcitè dictum eſt in curioſum:

Mala bonis cōpenſanda.

Aliena quorſum acutè peruides mala,
In propriis cæcus, hominum inuidiſſime?

Quid enim mala tua mi homo, nimis ſubtili viſu perſpiciens, ſemper conſpicua facis ac renouas? bonis autem præſentibus animum nō adhibes? ſed quemadmodum cucurbitulæ deterrimum è carne ſanguinem eliciunt: ita de rebus tuis peſſima quæque adverſum te colligis? nihil ſanè Chio illi præſtans, qui multo boni vini aliis divendito, acidum ſibi ad cœnam guſtando exquirebat: ſeruus autem quidam ab alio interrogatus, quidnam rei agentem herum reliquiſſet, Bonis, reſpondit, præſentibus mala quærentem. Plerique enim bonis & ſuauibus rebus præteritis, ad difficilia & grauia toleratu currunt. Ex horum numerò non fuit Ariſtippus, gnarus quaſi in trutina meliorum rerum momentis adverſus incommoda ſeſe ſubleuare atque efferre. itaque prædio amiſſo quodam egregiò, ex aliquo eorum qui maiorem in modum ſe caſum eius dolere & iniquè ferre ſimulabant, quæſiuit, Nonne tu vnicum poſſides agellum, mihi tres fundi ſunt reliqui? Aſſenſo, Cur itaque non tuam potiùs vicem doleam, inquit? eſt enim inſani, ob amiſſa dolore affici, non gaudere relictis. ac ſicut pueruli ſi quis ludicrarum rerum vnam ipſis auferat, reliquis etiam omnibus proiectis plorant ac vociferantur: ita vna aliqua in re fortuna nobis obturbante, iniquè ferendo & lamentando cætera omnia nobis reddere invtilia. Diceres, quid habemus? Immo autem, quid non habemus? huic gloria, illi familia, alii coniugium, alij bonus amicus contigit. & Antipater Tarſenſis, cùm iam moriturus bona quæ ipſi cōtigiſſent recenſeret, ne proſperam quidem nauigationem prætcriit, qua è Cilicia Athenas vſus fuerat. Communia quoque negligenda non ſunt, ſed eorum habenda ratio eſt, & gaudendum quòd viuimus, valemus, Solem videmus, bellum nullum, nulla eſt ſeditio, terra cultui, mare nauigationi liberè proſtat, licet nobis loqui, tacere, res agere, ocio frui. Hæc præſentia maiorem nobis animi parabunt tranquillitatem, ſi abſentium imagines nobis fingamus, ſæpiùs nobiſcum memoria repetentes, quàm deſiderabilis ſit ægrotanti ſanitas, in bello conſtitutis pax, gloriæ in tanta vrbe & amicorū copia peregrino & igno-

Bonorū noſtrorum conſideratio.

to:

to:& quàm sit molestum priuari partis iis. Sic fiet, vt non tum demum magna ac præclara singula ista deputemus, quando amittimus: antè autem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. non enim precium rebus istis interitus addit, neque eas debemus tanquam magnas comparare, semperq́ue trepidare & metuere ne tantis rebus spoliemur, dum verò possidemus, tãquam nullius precij res cõtemnere & negligere: sed ita maximè frui, vt voluptatem ex iis gaudiúmq́ue capiamus: vt etiam amissionem eorum, sicubi accidat, æquiore animo feramus. Sed plerique poëmata (vt aiebat Arcesilaus) aliena, & picturas, & statuas putant sibi exactè singulis partibus animo oculísque perlustratis contemplanda: vitam autẽ suam multa habentem consideratu non iniucunda prætereunt, foràs semper prospicientes, aliorúmq́ue famam & fortunam admirãtes: sicvt adulteri alienas spectant mulieres, suas despiciunt. Cæterùm id quoque ad animi tranquillitatem magnopere conducit, maximè quidem se & suas res intueri: sin verò id non possit locum habere, non cum præstantioribus se comparare: quo vitio vulgò laboratur. nam, verbi gratia, qui vincti sunt, solutorum laudãt fortunam, soluti liberorum, liberi ciuium, ciues diuitum, diuites satraparum, satrapæ regum, reges deorum, tantùm non tonare & fulgurare cupientes.

Comparatio cũ infelicioribus.

Non res mihi sunt cordi Gygæ diuitis,
Neque cepit æmulatio me, superûm neque
Magna obstupesco facta, nec tyrannidem
Magnam appeto, procul ab oculis sita est meis.

At verò Thasius aliquis, Chius, Galata, vel Bythinus, non contentus se aliquo inter suos ciues loco, in honore & cum potentia esse, plorat se non gestare vestem patriciã: & si ferat, quòd non sit prætor Romanorum: & hoc adeptus, quòd nõ consul: & consul, quòd nõ prior, sed posterior fuerit renunciatus. Hoc autem quid est aliud, quàm occasiones ingrato animo fortunam accusandi conquirentem, à seipso sumere supplicium? At qui sana mente præditus salubriter sapit, is Sole infinita millia hominum intuente,

Ample quicunque fruuntur terræ frugibus,

non si quem de his gloria sibi & opibus præstate videt, ideò deplorans sortem suam abiecto animo sedet: sed in publicum procedit, fortunam suam & vitam prædicans, quæ sibi in tanta multitudine aliis beatior obtigit. In Olympiaco quidem certamine non ita permittere vincere, vt ipse tibi qui cum certes deligas. At in vita licet, ac res humanæ concedunt vt cùm multis præstes felicitate, magno sis animo aliísque potiùs æmulandus, quàm aliorum admirator. si quidem te non cum Briareo aut Hercule componas. Ergo vbi magna te ceperit admiratio eius qui lectica gestatur, oculis paululum demissis etiam baiulos contemplare. & cùm Xerxem illum rati mare transeuntem cum Hellespontio illo beatum prædicabis, inspice etiam eos qui flagellis vrgentibus Atho montem perforant, & quibus ob ruptum fluctibus pontem aures narésque amputantur, simúlque eorum sensum cõsidera, quòd vitam & res tuas ij felices existimant. Socrates quendam amicorum audiens dicere, Quàm sumtuosa est Vrbs? mina venditur vinum Chium, purpura tribus, mellis hemina quinque denariis: adduxit ad farinas, Hec, dicens, semisextarius venditur obolo: frugaliter in Vrbe viuitur. tum ad oliuas, Duobus æreis chœnix, deinde ad exomides, Hæc decem drachmis venditur vestis: viles sunt res in vrbe. Ita & nos, cum audiemus aliquem pronunciantem tenues res nostras esse & afflictas, qui consules aut procuratores non simus: esse nos in lauta atque splendida re dicemus, vt qui neque mendicemus, neque oneribus baiulandis aut adulando viuamus. Enimverò quando ea est nostra stulticia, vt magis aliorum quàm nostri respectu viuere adsuefcamus, ingeniúmque ita est obtrectatione ac inuidentia corruptum, vt non tam gaudeamus nostris, quàm ob aliorum bona doleamus: eorum quos æmularis atque admiraris, non tantùm vide splendida illa & nobilia bona, sed aperiens ea, & gloriæ ac speciei tanquam florido aliquo conopeo reducto, intus penetra. cernes multa molesta & minimè iucunda iis inesse. Pittacus ille, cui magnam fortitudo, magnam sapientia & iusticia parauerunt gloriam, cum hospites conuiuio excepisset, vxorque irata superuenisset, & mensam subvertisset, hospitibus perturbatis, Vnicuique, inquit, vestrûm est mali aliquid: felicissimus hic, cui hoc tantum:

Mala bonis admixta alienis obseruanda.

Hic in foro beatus esse creditur,
Cùm foribus apertis sit suus miserrimus:
Imperat mulier, iubet omnia, semper litigat.
Multa adferunt illi dolorem, nil mihi.

Talia multa opibus, gloriæ, regno inhærent, ignota vulgo. officit.n. luminibus fastus.

Iliad γ,182. *O felix, fatisq; Atrida beantibus orte:*

extrinsecus illa beatitatis laudatio ducta, ob circumfusam armorum, equorum, militum copiam. at intus voces perturbationum animi vanæ huic gloriæ reclamant:

Iliad. β,111. *Iuppiter implicuit noxæ me prorsus acerbæ.*

Item hæc:

Eurip. Iphig. Aulid.

Suspicio te ô senex,
Et quicunq; virorum
Sine periclo vitam exegit
Inglorius, ignotúsq;.

Ergo id genus ratiocinationes valent ad carpendum exhauriendúmque hunc animi morbum, quo de fortuna nostra queruli, ob vicinorum admirationem res nostras extenuamus ac deprimimus. Id quoque non leuiter tranquillitati mẽtis obest, quòd non mediocribus & ad facultates nostras accommodatis appetitionibus, tanquam velis, vtimur: sed spe maiorum rerum concepta, postmodo frustrante conatu genium fortunámq; incusamus, non nostram (quod erat rectius) stulticiã. Etenim non is infortunatus est, qui iaculari aratro, aut boue leporem venari voluit: neq; ei qui frustra verriculo aut funda captauit ceruum, vllus malus adversatur genius: sed stulticia & peruersitas eum ad tentanda impossibilia adigunt. In culpa est sui amor, studium ingenerans primas sibi in omnibus rebus contentiosè arrogandi, & inexsaturabili cupiditate omnia aggrediundi. non enim diuites modò simul, & docti, & robusti, & ad compotãdum idonei, & comes esse atq; amici regum & vrbium principes volũt: sed malè secum agi putant, nisi canes etiam, & equos, & coturnices, & gallos aliis habeant præstantiores. Dionysius maior non contentus omnium ea tempestate tyrannorum quód esset maximus, iritato atque exasperato animo quòd Philoxenum poëtam canendo, Platonem disserendo non superaret, alterum in lapicidinas coniecit, alterum in Aeginam vendidit. Non hoc modo egit Alexander. qui cùm Criso stadij cursor cum ipso de velocitate cértans dedita opera visus fuisset succumbere, vehementer est indignatus. Probè etiam Homericus Achilles, cùm dixisset,

(Marginal note: Mediocritas appetitionum.)

Iliad. σ,105. *Non me inter Danaos cum sit præstantior alter:*

subiecit,

Pugnando. mea namq; aliis facundia cedat.

Megabyzo Persæ cùm in officinam Apellis pictoris descendisset, & nescio quid de arte dicere cepisset, silentium imposuit Apelles his verbis: quãdiu tacebas, existimabare aliquid esse ob auri & purpuræ ornamenta: at nunc te nugantem etiam pueruli isti ochram terentes derident. Sed nonnulli Stoicos ludere putant, quando ab iis audiunt sapientem non modò prudentem, iustum, fortem, sed rhetorem quoq;, imperatorem, poëtam, diuitem, regémq; cognominari. cùm interim hos sibi titulos ipsi arrogent omnes, & nisi obtinent, indignent̃. Atqui deorũ alius alia virtute præditus, hic bellicosus, ille fatidicus, rursum alius lucri præses nominat̃. & Venerẽ Iupiter, quòd ad eam res bellicæ nihil pertinerent, ad nuptias & cubilia ablegat. Et verò sunt quæ simul locum habere non possunt, sed invicem pugnant studia. puta, ocio opus habet dicendi exercitatio, & mathematũ tractatio, atque aliarum vacatione occupationũ. facultas ciuilis, & amiciciæ regum, non sine negociis & occupationibus parari possunt. tũ vini & carniũ vsus largior, corpus validum ac robustum facit, animum imbecillum. assidua rei faciundæ cura & conseruatio diuitias auget, contemtus opum ad philosophiam est perquàm vtile viaticum. Hinc equidem constat non omnia esse omnium: sed oportere Pythicæ obtemperantem inscriptioni, Seipsum nosse: deinde vti suo ingenio ad ea, ad quæ natura factus est: neque id ad alius vitæ studium trahendo, huic vim facere.

(Marginal notes: Iliad. ι,429. — Nõ omnia possumus omnes.)

Equus est ad currum idoneus.
Ad aratra bos. propter ratem

Delphin celerrime incitatur.
Apro si quis necem struit,
Canem maneat laboriosum.

Qui autem indignè fert, quòd non simul est
Robore confidens leo, montibus innutritus:

& catellus Melitæus in sinu viduæ mulieris educatus: stupidus est, neque eo melior, qui simul vult & Empedocles, Plato, aut Democritus esse de mundo scribens, & cum vetula diuite dormire, vt Euphorion, aut cũ comesatoribus Alexandri potare, vt Medius. & qui iniquo animo toleret, non simul & ob diuitias, vt Ismeniam, & ob virtutem, vt Epaminondam, se in admiratione haberi. Nam neque cursores animo sunt ægro, quia non auferunt coronas luctatorum: sed suis gaudent atque exsultant. Spartam es nactus, hanc orna. sic & Solon,

At nos virtutis non permutabimus horum;
Pulcráq; virtutis munia diuitus:
Cùm stet virtutis stabilis possessio semper,
Incertæ varia sorte ferantur opes.

Et Strato physicus audito Menedemũ multis modis plures habere discipulos, Quid mirum est, aiebat, si plures sunt qui lauare, quàm qui vngi volunt? Aristoteles quoque ad Antipatrum scribens, Non solum Alexandrum debere multum sibi tribuere ob imperium in tot homines pronunciat: nihilo minus id licere iis, qui rectè de deo sentiant. Etenim eos qui hoc modo sua extollunt bona, minùs aliorum perturbabãt. Nunc nos, qui à vite ficus, aut ab olea vuas non requirimus, nisi prærogatiuas simul omnes diuitum, doctorum, bellatorum, philosophantium, adulantium, liberè dicentium, parcorum, sumtus facientium habeamus, calumniamur, ingratique adversum nosmetipsos sumus, ac vitam nostram vt inopem mutilámq; spernimus. Præter hæc verò, ab ipsa nos natura admoneri videmus. vt enim brutorum animalium aliis alivnde nutrimentum suggerit, neque omnibus carnem edendi, semina legendi, radices effodiendi facultatem indidit ea: sic homini quoque varias ad vitam tolerandam opportunitates præbuit. opilioni suas, suas aratori, aucupi, & quem mare alit. Quo æquius est nos id genus vitæ, quod nobis est commodum, amplexos, in eo elaborare, reliqua omittere, neque ostendere Hesiodum intra modum substitisse, cum diceret:

Succenset figulo figulus, fabrum faber odit. *Operibus 26.*

non enim eandem modò artem, eandem vitæ rationem exercentes dum æmulantur, sed & doctos opulenti, & opulentos fama clari, & causidici sophistas, atque adeò comœdos in theatris pulcrè stantes, histriónésque & seruos regum aulicos liberi homines ac patricij cum stupore admirantes beatósque dicentes, non mediocrem sibi ipsis dolorem perturbationémque afferunt. Iam quòd hominum vnusquisque penum vel tranquillitatis animi, vel ægritudinis in sese habeat, & dolia bonorum ac malorum non in Iouis limine, sed in animo suo reposita, affectionum diuersitates demonstrant. *Iliad. ω, 527.* Stolidi enim bona etiam præsentia non cernunt, neque curãt: quòd cogitationes suas semper futuris habent intentas. prudentes ea quoque, quæ esse desierunt, memoriæ perspicacitate sibi præsentia faciunt. Quippe stultis id quod præsens est, & exiguissimo temporis puncto se tangendum præbens, deinde sensum effugit, non iam amplius ad ipsos pertinere videtur. *Memoria bonorum.* sed quemadmodum apud Manes pingitur quidam funẽ torquens, & id q̃d cõtexuit asino vorandũ permittens: ita multorũ stupida quædã & ingrata obliuio omnẽ actionẽ, omnes res præclarè gestas, omne iucundũ ociũ, omnẽ conuiuiorũ & voluptatũ fruitionẽ abolens, non sinit vitã esse continuam, præsentibus ad præterita adiunctis: sed hesternã ab hodierna, hanc à crastina diuidens, quidquid euenit obterens tanquam non factum redigit. Nã qui in scholis incrementa corporũ negant, ob continuatã substantiæ fluxionẽ: ij verbo faciũt nos subinde alios. qui autem priora nõ complectunt memoria, neq; reuocant, sed effluere sinunt, ij re ipsa faciunt se quotidie indigos inanésq;, & à crastino pendentes: tanquam ea quæ superiore anno, dudũ adeóq; heri obtigerunt, planè ad ipsos nihil pertineant, neque omnino ipsis euenerint. quæ res animi tranquillitatem non leuiter impedit. Grauiùs etiam huic officitur, quando homines muscarum in morem in speculis de læui superficie delabentium, ac asperitatibus & fissuris inhærentium, à iucundarum rerum me-

motia defluentes recordationi molestarum implicantur. immò, sicvt Olynthi cantharos ferunt in locū quendā qui ab exitio eius insecti Cantharolethrum dicitur iniectos, quòd exire inde nequeāt, perpetua circumversione encearī: ita ipsi quoq; in malorum commemoratione vbi incidere, inde se revocare & recreare nolunt. Oportet autem sicvt in tabula colorum, ita in animo rerū eas quæ maximè nitent ac splendent proponere, iisque tetrica obscurare & opprimere, quandoquidem omnino deleri & amoueri non possunt. Vt enim lyræ aut arcus nerui, ita mundi quoque concentus vicissitudine quadam intēditur ac remittitur: & in rebus humanis nihil sinceri, nihil puri est. Sed quemadmodum in musica soni sunt & graues & acuti, & in grammatica litteræ cùm vocales, tum mutæ: musicus autem & grammaticus est non qui alterum genus molestè fert atque fugit, sed qui omnia vsurpare & permiscere arte sua potest. ita in rebus quoque humanis cum sint oppositi invicem ordines (quando, vt est apud Euripidem,

Rerū humanarum varietas.

Seiungier non possunt à bonis mala:
Sed est eorum, vt res habeant satis bene,
Commixtio quadam)

non debemus in altero animum ob dolorem despondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deteriora obscurando, ac mala bonis occupando, concinnum vitæ, nobisque conveniens temperamentum conficere. Non enim verum est quod dixit Menander:

Vnicuiq; in lucem cùm primò editur,
Genius bonus vitæ magister totius
Adsistit. — sed Empedoclis probanda potiùs est sententia, qui vnumquenque nostrûm, postquam est natus, arripi gubernarique à duplicibus fatis geniisque docet.

Hic inerant Chthonia, & cernens procul Heliopea,
Et vario Harmonie vultu, Derisq; cruenta,
Turpis Callistóq;, Thoosáq;, Denaeq;,
Nemertes & amœna, nigro fructuq; Asapheia.

quorū geniorū nominibus variæ animi perturbationes exprimuntur, quarum omniū semina cùm ortus noster secū tulerit, ideóq; vitæ magna sit inæqualitas: meliora quidē optat, qui sana est mēte, sed tamē altera quoq; exspectat, & vtrisq; vtit ita, Vt ne quid nimis. Non. n. tantùm qui minimè desiderat crastinā diē, sicvt Epicurus aiebat, suauissimè procedit in crastinā diem: sed & diuitiæ, & gloria, potentia, honores eos maximè delectant, qui contraria horū minimè metuunt. Nam nimia istarū rerū appetitio, acerrimum amittendi metū ingenerans, gratiā earū fruendarum infirmā reddit atq; instabilem, instar flammæ vento agitatæ. Cui verò ratio hoc parauit, vt ad fortunam intrepidè dicere possit,

Suaue est, si quid das: paruus dolor, hoc vbi tollis:

hunc fiducia & vacuitas metus amissionis, tanquā intolerabilis, docet suauissimè vti rebus præsentibus. Ac licet Anaxagoræ affectū animi, à quo profectū est vt de morte filij hanc vocē ederet, Sciebā mortalem esse quem genueram, non admirantes modò, sed & imitantes, ad singulos fortunæ casus dicere: noueram diuitias me possidere in diem durantes & instabiles. noueram magistratū ab iis adimi posse, qui eo me ornauerant. noueram mihi esse probam mulierem, sed tamen mulierem. noueram amicum esse hominem, facilè (vt ait Plato) mutabile animal. Huiusmodi enim præparatio animiq; informatio, si quid eorum quę nollemus quidem, posse tamē evenire cogitabamus, acciderit non admittentes voces istas, Non putâram, Multa speraui, Hæc non exspectabam, saltum cordis & trepidationem avertunt, ac celeriter furiosam & perturbatam facultatem sedant. Carneades de magnis rebus admonebat omnem dolorem mœrorémq; ab hac vna causa nasci, quòd inexspectatò nobis accidit quippiam. Equidem Macedonum regnum cum Romano comparatum imperio, vix aliquāta huius pars erat. & tamen Perseus amissa Macedonia, cùm ipse suam deplorabat fortunā, tum ab omnibus miserrimus infelicissimúsq; homo iudicabatur. at qui hunc devicerat Aemilius, tradito alteri terræ marisq; imperio coronabat ac sacrificabat, nō iniuria beatus habitus. norat enim se magistratū oceepisse, quem esset depositurus: Perseus

Animi ad res adversas præparatio.

autem suo regno præter exspectationē suam erat exutus. Pulcrè etiam Poëta docuit, quid rei sit id, quod inexspectatò contingit. Vlisses enim cane mortuo cùm non continuisset [Odyss. ι, 304.] lacrymas, vxori adsidens flenti nihil tale passus est. huc enim venerat, animo [Odyss. τ, 210.] ratione iam antè confirmato, & adversus motum munito: in illum autem fletum subita res & inexspectata eum coniecerat. In vniuersum verò quæ nolentibus nobis áccidunt, partim suapte natura molestiam ea afferunt, partim opinio nos adsuefacit vt ægrè feramus. & adversum hæc vtile est in promtu habere isthuc Menandri:

Nisi ipse feras præ te, nihil es passus mali.
Quid enim, inquit, ad te pertinet id,
Quo neq; animus, neq; corpus tangitur tuum?

cuius generis sunt ignobilitas patris, adulterium vxoris, coronæ aut primarij in consessu loci priuatio: quibus etiam absentibus nihil obstat quin & animo & corpore optimè valeas. Ad ea autem, quæ natura suapte dolorem videntur excitare, vt sunt morbi, ærumnæ, obitus amicorum & liberorum, accomodari debet Euripideum illud:

Heu mihi. quî heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alia ratio quæ facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magis revocet & confirmet, quàm quæ communis naturæ & necessitatis memoriam renouat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hac tantùm fortunæ ansam præbet, in potissimis maximisq; rebus tutus àc securus. Demetrius cùm Megara cepisset, quæsiuit è Stilpone, Ecquid in ista direptione ipsi periisset? cui Stilpo, Neminem, respondit, vidi, qui meas res ferret. Proinde fortuna vbi reliqua deprædatur omnia, atq; adimit, habemus aliquid in nobismetipsis tale,

Quod ferre aut agere immitu non possit Achiuus. [Iliad. ι, 484.]

Itaq; consequens est, non ita planè extenuare aut deprimere naturam, ac si nihil ea supra fortunam posset, nihil stabile aut proprium haberet. sed hoc cognitum habere, quod exigua est pars hominis putrida illa & morbosa, quæ fortunam admittit. meliorem in partem esse penes nos dominium, in qua bonorum maxima collocata sunt: bonæ, inquam, opiniones, disciplinæ, rationes in virtutem desinentes, quæ aboleri & corrumpi nequeunt. proinde invicti quod ad futura attinet atque animosi, fortunæ his verbis responsabimus, quæ Socrates visus in Anytum & Melitum dicere, in ipsos torsit iudices: Interficere me Anytus & Melitus possunt, nocere mihi non possunt. Po- [Plat. apolog.] test enim fortuna me morbo aliquo grauare, opes auferre, in odium populi aut tyranni vocare. malum, timidum, animi abiecti, degenerem, invidum, non potest eum efficere, qui sit bonus, fortis, magnanimus, neque animi habitum auferre eum, cuius ad vitam rectè degendam vsus maior est, perpetuò in promtu siti, quàm gubernatoris adversus mare. Quippe gubernator neque fluctus demitigare potest asperos & violentum ventum, neque in portum subire quoties opus est, neque audacter & intrepidè tempestatem subsistere. sed quamdiu arte sua vtitur, rebus nondum desperatis fugit, Magnum (vt poëtæ verbis vtar) velum demittens, dum malus inferior supra tartareum mare emergat, tremens ipse & titubans. At enim affectio ani- * mi prudentis, cùm ipsi corpori plerunque tranquillitatem conciliat, morborum occasiones continentia, victu moderato, ac mediocribus laboribus avertens: tùm si quod extrinsecus mali principium ostenditur, velvti cum præter cautes aliquas in mari latētes est nauigandum, contractis facilè antennis prætervehitur, vt ait Asclepiades. quod si verò inopinata aliqua & vehementior procella occupet, in propinquo est portus, licétq; enatare è corpore, tanquam scapha aquam admittente. Insipientem enim [Mortis contemtus.] mortis metus, non vitę desiderium iubet à corpore dependere, id amplexum, quomodo Vlisses caprificum tenuit metu subiectæ Charybdis:

Manere vbi ventus, nauigare & vbi vetat, [Odyss. μ, 432.]

& hoc iniquè ferentem, & illud metuentem. At qui animæ naturam vtcunqne didicit, reputátque eam morte vel in meliorem, vel saltem nihilo peiorem statum abire: is vacuitatem metus adversus mortem, non exiguum habet ad tranquillitatem animi in vita viaticum. Nam cui licet virtute ac præstantiore parte sui prævalente suauiter viuere, alienis autem & naturæ adversa quæ sint superantibus intrepidè abire, fato hæc,

N

Eurip. Bacchis.

Ipſe Deus, ſimul atq; volam, me ſoluet:—

quid excogitari poteſt quæſo, quod huic graue, moleſtum, aut tumultum adferẽs poſſit accidere? Certè qui dixit, Anteverti te ô fortuna, omnéſque tibi ad me aditus obſtruxi: non is vectibus, clauibus, aut muris fidens hoc dixit, ſed doctrinæ & rationibus. quarum ſanè qui volunt, participes fieri poſſunt. Neque de vllo talium dictorum deſperandum aut diffidendum eſt: ſed admiratione horum atque æmulatione, & quaſi diuini cuiuſdam inſtinctus ſocietate impulſi periculum de nobis facere in minoribus rebus demum, quomodo ſimus ad maiora affecti: non fugere aut averſari hanc animi accurationem. Mihi quidem videtur hoc ſtudium non vſque adeo difficile. Etenim animi oblectatio ſubducens ſe à rerum adverſarum cogitatione, & circa facilima & ſuauiſſima identidem verſans, fatuitatem quandam & imperitam molliciem ingenerat. qui verò morbi etiam, doloris, exſulij ſpeciem meditatur, ac rationis imperio ſe ad iſta ſuſtinenda componit animus, multa is inveniet falſa, inania, & putrida eſſe in his, quæ grauia vulgo ac terribilia videntur. id quod de ſingulis initæ rationes demonſtrant. At multi etiam ad hoc Menandreum expaueſcunt:

Dicere haud viuus poteſt quiſquam, Hoc non obtinget mihi.

ſcilicet ignorantes quantum ſit ad vacuitatem doloris bonum, meditari ac poſſe adverſus fortunam apertis oculis reſpicere, neq; in ſeipſo imaginationes concipere delicatas, neq; in vmbra educatum imbibere ſpes multas ſubinde cedentes, nullique reluctantes adverſitati. Menandro quidem ſic poſſumus reſpondere:

Dicere haud viuus poteſt quiſquam, Hoc non obtinget mihi:

atqui hoc licet dicere, Viuus nunquam in me iſthuc admittam, nõ mentiar, non agam ſubdolè, non defraudabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non paruum, ſed ingens ad animi tranquillitatem adiumentum.

Conſcientia. Pœnitentia.

Contrà malè factorum conſcientia, velvti vlcus in carne, in animo pœnitentiam relinquit, pungentem ſubinde atq; ſauciantem. Alios enim dolores ratio tollens, pœnitentiam ſolam efficit, à ſeſe ob pudorem morſibus crebris vexatam & pœnas dantem. Ac quemadmodum qui rigent, aut epialis febribúſve æſtuant, grauiorem ſentiunt moleſtiam, ac deteriùs afficiuntur, quàm quibus eadem extrinſecus ab æſtu aut gelu áccidunt: ita fortuita leuiores inferunt dolores, tanquam ab externis illatos. at verò hoc,

Horum non alius, mihi ſum cauſa ipſe, malorum,

qui ſuis delictis intùs cum luctu accinit, is dolorem turpitudine aggrauat. Quo fit, vt neque precioſa domus, neque auri copia, neque generis dignitas, neque magiſtratus amplitudo, neque facundia aut eloquentia tantam vitæ ſerenitatem tranquillitatémque præſtet, quantam animus actionum conſiliorúmque prauorum purus, ingeniúmque (vitæ actionum hic eſt fons) perturbationis expers, intaminatúmque. vnde promanant honeſtæ actiones, efficacitatémque quaſi diuino inſtinctu exagitatam hilarémq;, & cum animi honeſta elatione coniunctam habent, memoriámq; dulciorem & ſtabiliorem Pindarica illa ſpe, quam is alumnam ſenum dixit. Non enim roris quidem marini frutices (vt Carneades teſtatur) etiam exciſi diu fragrantiam ſuam ſeruant: in anima autem viri prudentis actiones pulcræ non ſemper gratam recentémque ſui relinquunt memoriam: quibus lætitia rigatur, florétque, & contemnit eos qui deplorant vituperántque hanc vitam, velvti quandam malorum regionem, aut locum exſulij animis in hoc mundo deſignatum. Perquàm mihi placet illud Diogenis dictum, qui hoſpitem Lacedæmone videns parare ſe magno ſtudio ad quandam feſtiuitatem, Quid, aiebat? an non vir probus quenvis diem feſtum cenſet?

Bonorum perpetuæ feriæ.

Et quidem, ſi ſobriè viuimus,[1] admodum illuſtrem. Eſt enim ſanctiſſimum templum ac diuiniſſimum hic mundus. in hunc inducitur homo cùm naſcitur, non manu factorum & immobilium ſpectator futurus ſimulacrorum, ſed earum, quas mens diuina ſenſiles mente ſola cernendorum effigies, in ſe inſitam vitę motúſque habentes facultatem fabricata eſt. Solem inquam, Lunam, ſidera, fluuios nouam ſubinde aquam edentes, terram ſtirpibus animalibúſq; alimẽta ſubmittentem. quorum ſacrorum initiatio atq; inſtitutio perfectiſſima cùm ſit vita, profectò par eſt eam tranquillitatis animi ac læticiæ eſſe plenam. Nam vulgus hominum imitari minimè debemus, qui Saturnalia, Liberalia, ac Panathenæa aliáſque harum ſimiles præſtolantur feſtiuitates, vt ibi oblectentur, ſéq; emticio riſu recreent, perſoluta mimis & hiſtrionibus mercede. Quid? Sedemus ibi ſilentes & compoſiti (nemo enim lamentatur dum ſacris initiatur,

neq;

neq; spectans Pythia luget, aut Saturnalibus potans) quas verò nobis deus ferias suppeditat, & ad quæ nos sacra deducit, fœdant homines vulgò, maiorem vitæ partem in lamentis, mœrore, ac laboriosis solicitudinibus exigentes. Delectantur instrumentis sonitum bellè ac suauiter reddentibus, cantu auicularum itidem, & non sine voluptate spectant bestias ludentes atq; exsultantes: contrà rugitibus earum, fremitibus ac adspectu tetrico offenduntur. Suam verò ipsorum vitam risus expertem, mœstam, iniucundissimisq; affectibus, rebus, & curis nullum exitum habentibus atteri atq; elidi videntes, non ipsi tantùm nullam sibi respirationem aut alleuationem alicunde quærere negligunt: sed ne sociorum quidem admonentium orationes admittunt. quas nisi repudiarent, & præsentia citra vituperationem ferre possent vtiq;, & præterita grato animo recolere, & in posterum spe bona ac benigna vsi, absq; metu & sinistra de vitæ suæ conditionibus suspicione viuere.

PLVTARCHI
De Vitioso pudore, commentariolus.

QVAEDAM eorum quæ è terra enascuntur, cùm sint ipsa per se syluestria, sterilia, & incremento suo noceant hortensibus seminibus atq; stirpibus, agricolæ tamen pro certo indicio soli non mali, sed egregij atq; pinguis habent. Eodem modo animi etiam quædam sunt affectiones non bonæ, sed quasi germina è bono pullulantia ingenio, & quod culturæ se satis exhibiturum sit tractabile. In his etiam vitiosum censeo pudorem. qui vt signum est non malum, ita causam prauitati præbet. Etenim sæpenumerò in eadem cum impudentibus peccata incidunt verecundi: nisi quòd his sua errata dolorem incutiunt, non, vt illis, voluptatem afferunt. nullo enim ob turpitudinem dolore impudens afficitur: in quem facilè etiam specie tantùm turpitudinis oblata prolabitur is qui ineptè verecundus est. Hoc vitij dysopiam Græci dixerunt, in quo pudoris modus exceditur: quòd vultus quodãmodo cum anima deiiciatur. Sicvt enim Katephian (hoc est mœstitiam) vocant dolorem oculos in terram deiicientem: sic verecundiam, præ qua intueri in alios non audemus, dysopiam dixerunt. Orator quidem impudentem in oculis non koras, (quæ vox & virgines significat, & luminum pupillas) sed meretrices habere pronunciauit. At qui ad nimium propensus est pudorem, animum nimis effeminatum ac delicatum ipso prodit visu, verecundiæ honesto nomine prætexens molliciem suam, qua impudentibus succumbit. Sanè Cato dicebat adolescentes se eos magis probare qui erubescerent quàm qui pallescerent: rectè condocefaciens probrum magis quàm repræhensionem timere, & suspicionem, quàm periculum. Veruntamen & nimius vituperationis metus, ac ad quemvis strepitum trepidatio, coërceri debet: quando sæpe non minore malè audiendi, quàm mala patiendi metu ducti, honestatem prodiderũt nonnulli ob impatientiam infamiæ. Ergo neq; horum negligenda est imbecillitas: & nequaquam laudanda animi pertinax illa & rigida affectio,

Qualis Anaxarchi vis, quò se cunq; canina
Verteret indomita, & pertendens prorsus, & audax.

sed concinna quædam vtrinq; temperanda est ratio, quæ & nimiæ pertinaciæ impudentiam, & modum excedenti lenitati imbecillitatem auferat. quæ quidem correctio difficilis est, neq; periculo vacat huiusmodi excessuum coercitio. Sicvt enim colonus syluestrem plantam & invtilem exscindens, ligone viribus adacto nihil parcens radicitus etiam proruit, aut igne adhibito cremat: ad vitem autem, malum, vel oleam putandi gratia accedens, cautè manum admouet, metuens ne quid vtile lædat. sic philosophus ex animo adolescentis inuidiam tollens, degener germen & intractabile, aut auariciam intempestiuam aut studium voluptatis intemperans, sauciat, premit, vulnus altè adigit, cicatricémque ducit magnam. quando autem delicatæ ac teneræ parti animæ orationem correctricem applicat, qualis est quæ nimio pudore subuertitur, sum-

mo studio cauet, ne imprudens simul cum vitio verecundiam eiiciat. nam nutrices etiam puerorum sordes dum detergunt, interdum carnem sauciant atque adfligunt. Itaque oportet adolescentibus non ita penitus vitiosum pudorem eximere, vt securi fiant nimisque inverecundi. Sed sicvt qui domos demoliuntur templis vicinas, ij saltem continuas his partes sinunt atque suffulciũt: sic nimius pudor subruendus est, vt tamen caueamus ne simul cum eo confinia verecundiæ, æquanimitatis, & mansuetudinis eiiciantur: quibus rebus se insinuat ille in animum ad hoc vitij propensum, eúmque occupat, dum sibi is humanus, ciuilis, communi sensu præditus, non durus aut obstinatus videtur. Itaque iam inde à principio Stoici ipsis verbis pudorem à verecundia distinxerunt, ne ambiguitas vocabuli occasionem vitij habens relinqueretur. Ij tamen nobis hoc relinquant, vt vocabulis citra calumniam vtamur, atq; adeo Homeri imitatione. Is enim dicit,

Iliad. ω, 45.

Sæpe verecundus sua fert affectio damnum
Grande, verecundus sua sæpe affectio prodest.

& non malè priore loco eam dixit nocere. vtilis enim ratione demum fit verecundia, quæ sublato excessu mediocritatem relinquit. Primo omnium persuasum esse debet ei, quem nimius pudor vrget, affectu se damnoso teneri. nihil autem eorum quæ damnosa sunt, pulcrum est. neque debet laudibus delinitus gaudere, vbi comis & hilaris loco grauis, magnanimi, & iusti dicitur: neque sicvt Euripideus Pegasus,

Pauens, magis quàm vellet ille, subdidit

se Bellerophonti, ita ipse iis qui volunt se dedere ac submittere, metuentem ne durus & immitis audiat. Aegyptio Bocchoridi, homini ingenio intractabili, ferunt ab Iside aspidem missam, quæ supernè capiti circumvoluta obvmbraret, vt iudicaret iustè. At pudor vitiosus languidis & mollibus incumbens, & nihil renuere, nihil dicendo refellere sinens, cum disceptatores à iustè dicenda sententia abigit, tum consulentium ora occludit: multáque cogit præter animi sententiam dicere atque facere. & quanto quisque est animo iniquiore, tanto is crebriùs in talem hominem imperium obtinet, impudentia sua eum ad pudorem cogens. Vnde fit, vt dysopia tanquam locus humilis & mollis, quia nullum congressum aversari, aut detrectare potest, turpissimis quibusque rebus & vitiis occupandam se præbeat. Pessima sane custos ea puerilis ætatis: sicvt & Brutus dicebat malè sibi videri eum florem ætatis collocasse, qui nihil negare auderet. eadem pessima thalami est & gynæcei administra: sicvt apud Sophoclem adultero quædam corrupta ab eo dicit,

Tu blandiendo persuasisti mihi. ——

hoc adeò vitium intemperans ingenium corrumpere occupans, insidiantibus omnia expugnatu facilia, reclusa, atque prona reddit. dando eas capiunt, quæ impurissima sunt indole, persuadendo & pudorem ineptum iniiciendo sæpe etiam probas subigunt. Mitto quæ damna is pudor adfert. quando eo ducti mutuum damus quorum suspecta est fides: spondemus inviti, ac laudantes illud, Sponde, præsto noxa est, vti eo in rebus nequimus. Quàm multis exitio fuerit hoc vitium, non est enumeratu facile. Etenim Creo hæc ad Medeam dicens,

Euripid. Med.

Præstat iam nunc inuisum me fieri tibi,
Ob molliciem quàm postmodo gemere meam,

aliis præclaram subiecit sententiam: ipse vitioso victus pudore, vnicam diem petenti dum assentitur, familiam suam perdidit. Nonnullos etiam cædem sibi aut venenum parari suspicantes, pudor ineptus à tuenda salute deterruit. Sic periit Dio, non ignorans sibi abs Callippo strui insidias, sed ab amico & hospite sibi cauere pudori ducens. Sic Antipater Casandri F. cùm cœna excepisset Demetrium, vocatus postridie ab eo, q; puderet fidem nõ habere sibi habitã, iuit & à cœna est interfectus. Herculẽ Alexandri Magni è Barsina F. Casandro Polysperchon promisit acceptis C talentis se interfecturũ, atq; ad cœnã inuitauit. adolescẽs, cui suspecta res metũ iniiciebat, minùs integra se valetudine præscripta excusauit. vt aũt Polysperchon venit, & ô adolescẽtule, dixit, primò omniũ facilitatẽ patris, atq; erga amicos comitatẽ imitare, nisi me hercle nos vt insidiatores times: ductus pudore vnà ad cœnã iuit, éstq; ab accũbentib. strangulatus.

Non

Non ergo ridiculum est, vt nonnulli esse dixerunt, neq; stolidum, sed sapiens Hesiodi præceptum,

Qui te amat, hic conuiua inimico sit tibi omisso.

Operibus 340.

noli eius qui te odit pudore moueri, neq; ideò, quòd tibi is videtur fidem habere, cauere ab eo desine. nam vocaberis si vocaueris, & cœna præbenti præbebitur, incredulitatem tanquam aciem cautionis pudore emollitam vbi dimiseris. Enimverò hoc vitium, vtpote multorum causam malorum, primùm conabimur amoliri ab adsuefactione petito, ad res (vt solemus in aliis quæ meditamur) exiguas initiò, & non admodum difficulter in quibus huic malo resistatur. Verbi gratia, In cœna tibi saturo aliquis præbibit: noli verecundia inepta ductus vim tibi facere, sed depone poculum. Alius inter pocula poscit vt tesseris secum ludas: abiice inanem pudorem, neq; metue dicteria: & Xenophanem imitare, qui timidus dictus à Laso Hermionense q; ludere cũ eo tesseris nollet, fassus est ad res inhonestas se timidissimũ etiam esse. Incidisti in garrulum qui tibi inhæret ac te detinet: noli vereri, sed præciso colloquio propera & age quod cœpisti. Huiusmodi fugæ & repulsiones, quibus vili reprehensione comitante fatui pudoris vacuitatem meditamur, ad maiora nos præparant. Atque hoc loco tempestiuum est Demosthenicum illud commemorare. is cùm Athenienses ad ferendam Harpalo opem se, & adversus Alexandrum arma capessenda incitarent, ac subitò adveniente Philoxeno copiarum Alexandri maritimarum præfectò populus perterritus metu conticuisset: Quid, inquit, facient Sole conspecto, qui adversus lucernam oculos attollere non audent? Quid enim facies in magnis rebus, rege aut populo pudorem tibi incutiente, si non audes poculum præbibente familiari repudiare, aut garruli præhensionem effugere? Sed nugatorem tibi insultare pateris, non tantum animi habens, vt dicas, Aliàs te videbo, nunc non vacat? Vtilis est etiam in paruis & vilibus rebus exercitatio vacuitatis pudoris inepti, quod ad laudandum attinet. Puta, In conviuio citharœdus amici male canit, aut magno emtus histrio Menandrum agendo flagellat, plerisq; laudantibus & applaudentibus: non est equidem ita arduum, audire cum silentio, neque illiberaliter contra animi sententiam laudare. nam in hoc genus re si compos tui non sis, quid facies amico poëma ineptum recitante, aut orationem ostendente ridiculè fatuéque scriptam? scilicet laudabis, & adulatorum obturbantium cateruæ te socium addes. quomodo ergo in rebus eum gerendis peccantem inhibebis? quomodo in magistratu, coniugio, aut republica delinquentem castigabis? Ego enim ne Periclem quidem probo, qui amico postulanti vt falsum pro ipso testimonium, idque iuratus, diceret, respondit, Se vsque ad aras amicum esse. nimis enim propè accesserat. At qui eminus se adsuefecit, vt neque dicentem laudet diuersum sentiens, neque canenti applaudat, neque scurrilibus dictis arrideat: is rem eovsque deduci non patietur, vt ipsi istis in rebus inepti pudoris vacuo dicat aliquis, Iura pro me, falsum perhibe testimonium, pronuncia iniustè. Eodem modo adsuescere debemus, vt pecuniam petentibus reluctemur in rebus neque magnis neque recusatu difficilibus. Etenim Archelaus Macedonum rex in cœna aureum poculum poscente quodam, cui nihil pulcrum videbatur nisi accipere, puerum id Euripidi dare iussit: & in alterum illum intuens, Tu quidem, inquit, ad petendum idoneus es, non ad accipiendum: ille autem ad accipiendum, etiam non petens. rectissimè dandi ac donandi arbitrium iudicio, non inepto pudori deferens. At verò nos sæpenumerò hominibus probis, familiaribus, & indigentibus præteritis, aliis continenter ac proteruè petentibus damus: non studio dandi, sed quia negare non possumus. Ita Antigonus senex à Biante crebrò interpellatus, Date, dixit, Bianti & necessitati talentum. quanquam is quidem aliàs ita vt quisquam regum in huiusmodi petitoribus repellendis accuratus fuit atque argutus. cynico enim cuidam drachmam postulanti, Non est, ait, hoc donum regium. & subiiciente illo, Da ergo talentum, respondit, Hoc accipere non est cynicum. Sanè Diogenes in Ceramico statuas circumibat, ab iisque stipem exigebat, mirantibúsque hoc dicebat, Meditari se repulsas. Nobis autem primùm in vilibus adsuescendum est & paruis rebus, vt denegare possimus quæ petuntur inconvenienter: vt maioribus in rebus nobis non desit copia opitulandi iis, quibus recusatio adhiberi nõ debet. Rectè enim Demosthenes, Nemo, inquit, præsentibus in quæ non debuit insumtis, absentium copiam ad vsus necessarios consequetur. multiplicatur autem nobis turpitudo, si abvndãtes in ociosis rebus,

inopes ſimus in pulcris. Enimverò vitioſus pudor non in pecunia modò diſpenſanda prauos nos & iniquos, ſed etiam in maioribus rebus facit vt reſpuamus quod recta ratio vtiliter ſuggerebat. quippe ægrotantes, nõ peritum accerſimus medicum, pudore nobis familiaris moti: & liberis magiſtros loco bonorum præficimus eos qui nobis operam ſuam obtrudunt: & litis noſtræ patrocinium non vtili & in foro verſato committimus alicui, ſed gratificandi ſtudio amici alicuius aut cognati filio eam oſtentãdi ſui materiã offerimus: deniq; invenias, qui philoſophantium nomen gerentes, Epicurei aut Stoici fiunt nõ iudicio aliquo, ſed ob pudorẽ ineptum vrgentibus familiaribus & amicis ſe addentes. Quæ cùm ſint, age dum in vilibus ac quotidianis rebus eminùs nos cõ docefaciamus, vt neq; tonſore neq; pictore pudore inepto impulſi vtamur, neque in diverſorio incõmodo divertamus, omiſſo cõmodiore quod ad manum eſt, quia caupo nos ſæpe ſalutauerit: ſed adſueſcendi gratia vtamur eo qđ melius eſt, etiamſi leue ſit diſcrimen. quomodo Pythagorei obſeruabant, ne vnq; dextro femori ſiniſtrum imponerent, néve parem numerum pro impari acciperent, cùm reliqua æqualiter haberent. Adſueſcendum eſt etiam, vt ad ſacrificium, nuptias aut conviuium inuitemus non eum potiùs qui nos ſalutauit aut accurrit, quàm benevolum & vtilem. Qui enim ſic fuerit exercitatus, is in maioribus non modò non capiet, ſed ne tentabit quidem à vitio. Atq; hæc de exercitatione dicta ſufficiant. De ratiocinationibus aũt vtilibus prima hæc eſt, qua docemur & admonemur: Cùm omnibus aliis affectibus ac morbis animi ea comitari ipſa mala, quę illorum opera evitare volueramus: vt ambitioni infamiã, cupiditati voluptatum dolores, molliciei labores, cõtenrendi ſtudio damnationes & partes inferiores: tum verò inepto pudori hoc planè vſuvenire, vt qui eum ſecuti fumũ fugiunt, in ignem incidant. dum enim verent cõtradicere iniquè vrgentibus, poſtmodò pudore turpi afficiuntur in iuſtas illapſi accuſationes, & ob metum exiguæ repræhenſionis, plerunq; apertum dedecus ſuſtinent. Etenim amico pecuniam flagitãti, denegare ob ineptum pudorem non auſi, carentes ea ipſi, paulo pòſt turpiter ſtant re patefacta. eodémque modo polliciti ſe patrocinaturos alicui in iudicio, pudore alterius partis ducti vadimonium deſerunt. Multos etiam pudor vitioſus in ſtipulationem nuptiarum filiæ ſororiſve inutilem coniectos, mentiri mutata ſententia coëgit. Dixit quidam, non ſeriò tamen, ſed iocans, omnes Aſiæ incolas vni ſeruire homini, ideò quòd vnicam ſyllabam NON pronunciare nequirent. at qui improbè vrgentur ad peccandum pudoris metu, ij etiam ſi nihil dicant, ſaltem ſublato ſupercilio, oculiſve in terram defixis, multa poſſunt adverſa ipſis & abſurda evitare miniſteria. Etenim ſilentium Euripides ſapientibus eſſe dixit reſponſum. videmur autem magis eo adverſus iniquos opus habere. Nam verbis quidem poſſumus placare vrbanos homines. ad quam rem in promtu ſunt habenda multa illuſtrium ac bonorum virorum dicta. quale eſt Phocionis ad Antipatrum, Non potes me ſimul & amicum habere & adultorem. & Athenienſibus quadam in feſtiuitate iubentibus eum ſtipem conferre ac plaudentibus, Pudeat verò me, inquit, ſi vobis contribuam, huic non retribuam, Callicle creditore ſuo monſtrato. paupertatem enim nõ fateri turpe eſt, vt ait Thucydides, ſed turpius re ipſa non effugere. At qui ob fatuitatem & molliciem paſſus ſibi incuti pudorem, petenti dicere metuens,

Non eſt in antris argentum, hoſpes, candidum,

ac quaſi pignus deinde promiſſionem emittit:

Non ære fabricatis hunc pudor illigat
Compedibus.——

Perſæus cuidam ſociorum argentum mutuò dans, in foro & apud menſarium contractum confecit, ſcilicet memor Heſiodei præcepti:

Operibus 368. *Quin etiam fratri teſtem ridens adhibeto.*

cùmque alter admiraretur, ac diceret, Adeóne Perſæe omnia ſecundum ius? Omnino, reſpondit, vt amicè recipiam, neque iure experiar in repetendo. Multi enim initiò ob pudorem vitioſum omiſſa cautione, deinde lege agere ſuſcepta inimicicia opus habuerunt. Rurſum Plato Heliconi Cyziceno epiſtolam ad Dionyſium tradens, à probitate hominem & moderatione animi laudauit: ſed epiſtolam his verbis clauſit: Hęc ad te ſcribo de homine, qđ animal natura eſt mutabile. Xenocratem verò, quanvis auſteris hominẽ moribus, pudor tamẽ ineptus flexit, vt Polyſperchõti cõmẽdaret

daret

Quæ ineptum pudorem comitentur mala.

daret hominem, vt res docuit, non probum. comiter enim exceptus à Macedone, & interrogatus ecqua re opus haberet, talentum petiit. dedit hoc Polysperchō: sed Xenocratem monuit per litteras, vt accuratiùs posthac examinaret quos commendare vellet. Atq; hoc quidem Xenocrati ignoratione vsu venit. Nos autem sæpe cùm optimè nouimus malos, litteras tamen & pecuniam largimur, nobisq; ipsis nocemus. neq; id cū voluptate aliqua, vt qui scortis adulatoribúsve donant: sed indignè interim molestéq; ferentes impudentiam hominum, nostram rationē quæ vi facta subvertat. Quòd si aliàs, maximè ad eos qui nobis pudorem incutere volunt, dicere licet:

Intelligo bene quid facturus sim mali,

falsum dicturus testimonium, iniustè iudicaturus, inutilē legem probaturus, alienum æs contrahēs eius causa qui non reddet. Neque verò vllus est animi morbus, vbi pœnitentia non iam consequař, sed statim in ipsa actione præstò sit: vt fit cùm inepto pudori indulgemus. nam dantes molestiam percipimus, & testimoniū ferentes pudore suffundimur, & adiuuamus cum infamia, & promissa non implentes conuincimur. Quod enim ad contradicendum sumus imbecilli, fit vt multa recipiamus iis quibus eum viuimus, quæ præstare non possumus, vt cōmendationes in aulam, & ad principes: quia scilicet nolumus & non audemus etiā dicere, Non nouit nos rex, alios magis respicit. Lysander quidem, cùm à se animum Agesilai abalienasset, & ob gloriam tamen putaretur apud eum plurimum posse, non veritus est commendationē à se petentes ad illum reiicere, iubens ad alios ire, ac per eos rem tentare, qui largiùs ipso apud regem possent. Non enim turpe est non omnia posse: sed quod non possis, & ad quod factus non sis, id in te recipere & vi velle consequi, præter quàm quòd turpe, etiam molestissimum est. Rursum ab alio principio ordiamur. Oportet mediocria & conuenientia officia petentibus præstare alacriter, non victos incusso ab iis pudore, sed vltrò concedētes. in damnosis autem & absurdis semper Zenonis illud habere in promtu, qui cùm obviam esset factus adolescenti cuidā familiari suo iuxta murum sensim ambulanti, & audiret eum fuga se subducere amico postulanti vt falsum pro ipso diceret testimoniū: Quid ais, inquit, stulte. iste improbe iniustéq; agens te non fugit, neq; veretur: tu eum in iusta re subsistere non audes? Qui enim dixit nequiciā adversus hominem nequā non esse malam armaturam, is malè adsuefacere voluit nos vt imitando vlcisceremur maliciam. At impudenter nobis molestos, & ad vitiosum vrgentes pudorē, vacuitate pudoris amoliri, neq; ob verecundiā hominibus perfrictæ frontis gratificari, opus est iustum ac rectū, & quidem hominis cordati. Iam obscuris, abiectis, & nullius precij hominibus, cum ij nos improbè incessūnt, resistere nō est magni laboris: sed quidam cum risu & sanna tales reiiciunt. vt Theocritus: qui cùm in balneo duo strigilem ab ipso vtendam peterent, alter peregrinus, alter notus furtorum, iocosè vtrunq; remouit, dicens, Te non noui, te verò noui. Et Lysimache Athenis Mineruæ Poliadis antistita, cùm agasones sacra adportantes infundere iuberent: Vereor, inquit, ne hoc quoq; in consuetudinem trahatur. Et Antigonus adolescenti cuidam egregij centurionis filio timido atq; molli, cùm is ornari & produci ad honores postularet: Apud me, inquit, ô adolescens, propriæ, non patriæ virtutis sunt præmia. Verùm vbi is qui instat nobis, in honore est, & cum potentia (quod genus hominum difficilimè possunt averti & excusationibus flecti, cùm in iudiciis aut comitiis sententias nostras expetunt) fortassis neq; facile, neq; necessarium facto videatur id, quod egit Cato iuuenis etiamnum adversus Catulum. Is Catulus inter Romanos dignitate princeps, quo tempore censuram gerebat, ad Catonem accessit, tunc quæstorem, deprecaturus pro quodam, cui Cato multam dixerat. cúmque vrgeret precando, tandem impatientia impulsus Cato: Turpe est, inquit, Catule te censorem hinc discedere nolentem à lictoribus trahi. ita Catulus pudore perfusus, iratus abiit. Moderationis & æquitatis plus habent dicta Agesilai & Themistoclis. Agesilaus in quodam iudicio iussus à patre sententiam à legibus alienam ferre: à te, inquit, mi pater iam inde ab initio edoctus sum legibus parēre. itaque etiam nunc tibi obtemperabo, nihil in leges peccando. Themistocles Simonidi postulanti rem iniustam, Neque tu, inquit, poëta esses bonus, si contra carminis legem caneres: neque ego bonus magistratus, si iudicarem secus quàm est iustum. Et verò non ob pedis ad lyram inconcinnitatem, vt Plato dicebat, vrbes vrbibus, amici amicis infesti redditi extrema inferunt accipiúntque damna: sed ob iuris & legum violationem. & tamen

sunt qui cùm accuratam in cantilenis, litteris, versibúsque seruent rationem, alios volunt in magistratu, iudiciis, actionibúsque id quod rectum est negligere. quibus maximè hoc modo occurrendum est. Flagitat aliquid à te ius dicente orator, aut consulente in publicum? dic te morem ei gesturum, si in exordio solœcismum, aut in narratione barbarismum admittere velit. nolet enim, ob turpitudinis speciem: cùm videamus quosdam etiam vocalem cum vocali concurrentem in dicendo non ferre. Rursum aliquem illustrium virorum improbi aliquid abs te contendentem, iube saltando per forum exire, aut perverso vultu. si neget hoc, iam tuum est quærere, Vtrum sit turpius solœcismum facere, & vultum pervertere, an legem violare, periurij se obligare, iniustè malo quàm bono plus tribuere? Nicostratus Argiuus, Archidamum petentem vt Cromnum sibi traderet, ac promittentem eo nomine magnam vim pecuniæ, & Lacænæ mulieris quamcunque vellet matrimonium, negauit ab Hercule genus ducere. nam Herculem circumiuisse terras, vt malos interficeret: Archidamum conari de bonis malos facere. Ita nos quoque homini, qui vir bonus atque præclarus haberi velit, postulanti aliquid improbius & vim facienti dicemus, Indigna eum sua nobilitate & virtute agere. In vitiosis autem hoc considerabis, an auarus tua importunitate possit eò adigi, vt talentum det mutuum absque syngrapha, aut ambitiosus, vt primo loco cedat, aut magistratus gerendi cupidus, vt petitionem dignitatis omittat spe proposita potiundi. Indignum quippe fuerit revera, cùm videamus hos in vitiosis istis affectionibus rigidos, invictos, immutabilésque pertendere: nos, qui profitemur honesti & iusticiæ studium, nõ esse nostrûm ipsorum compotes, sed subverti & prodere virtutem. Etenim si qui poscendo pudorem nobis volunt incutere, id faciunt gloriæ ac potentiæ parãdæ gratia: absurdum est nos ornandis augendisque aliis, nobis ipsis dedecus & infamiam conficere. sicvt qui in certaminibus præmia iniustè tribuunt, & in designãdis magistratibus suffragia ad gratiam ferũt: ij dum aliis perperam honores, coronas, & gloriam conciliant, se ipsos bona opinione & hõnestate spoliant. Sin id pecuniæ causa faciunt, quî non videatur flagitium, nostram nos gloriam & virtutem prodigere, vt crumena alterius fiat onustior? Atqui hæc plerisque ad animum accidunt, neque fallit ipsos peccare se. sicvt qui magna pocula ebibere coguntur, ægrè & gementes vultúmque distorquentes perficiunt mandatum. Sed imbecillitas ista animi similis est temperamento corporis quod neque calorem possit ferre, neque frigus. Nam & laudati ab iis, qui petendo pudorem denegandi incutere volunt, protinus franguntur atque emolliuntur: & ad omnem repræhẽsionis strepitum, omnémque suspicionem repulsam petentium tremunt atque expauescunt. Oportet autem animo adversus vtrunque obfirmato, neque terrentibus neque adulantibus cedere. Equidem Thucydides docet, quandoquidem necessariò potentiam sequatur invidia, rectè eum sibi consulere, qui ob maximas res invidiam subeat. Nos autem invidiam haud difficulter vitari putantes, in repræhensiones autem vt non incidamus eorum, quibus cum viuimus, vtque nunquam eos offendamus, fieri non posse videntes: ita bene rem instituemus, si iniquorũ potiùs odia in nos suscipiamus, quàm accusationes iustas, vbi illis iniustè operam nauauerimus. Enimverò à laudibus, quas importuni isti in nos conferunt, prorsum adulterinas, cauendum est summo studio, ne porcorum in morem pruritu & titillatione deliniti patiamur nos tractari ex istorum animi sententia, deiicique vltrò inclinantes. Nihil enim differunt ab his qui crura prosternere volẽtibus porrigunt, qui aures adulatoribus præbent. nisi quòd turpiùs subvertuntur atque cadunt, vel inimicicias ac malorum supplicia hominum dimittentes, vt misericordes, humanique videantur: vel contra inimicicias & accusationes non necessarias non sine periculo in se recipientes suasu laudantium, ac solos eos viros, solos adulationis vacuos, adeóque solos qui vocem & ora habeant appellantium. Tales Bio similes esse dicebat amphorarum, quæ auribus appræhensæ facilè circumferuntur. Quo modo Alexinum ferũt sophistam inter deambulandum multa mala dixisse de Stilpone Megarensi: cùmque eorum qui aderãt quidam diceret, Atqui Stilpo te nuper laudauit: intulisse, Optimus namque vir est & generosissimus. Contrà Menedemus, audito se ab Alexino sæpe laudari, Ego autem, inquit, semper vitupero Alexinum. malus proinde homo est, vel qui malum laudat, vel quem bonus vituperat. Adeò is talibus rebus se mutari aut capi non sinebat: tenens nimirum Antisthenei illius Herculis præceptum, qui pueros iubebat nemini ipsos laudanti gratiam habere. quod nihil aliud erat, quàm ne inepta vere-

Laudes suspectæ.

verecundia capti, laudãtibus vicissim adularentur. Ac sufficit, puto, illud Pindari, qui diceti, Ego te vbiq; & apud omnes laudo, Respondit: & ego tibi gratiam refero: facio enim vt verax sis. Quod itaq; adversus omnes animi prauas affectiones vtile est, eo maximè indigent, qui facilè sibi vitiosum pudorem incuti patiuntur. vt quando victi eo vitio præter animi propositum peccauerunt atq; subversi sunt, arctè memoria com plectantur, eiq; penitus infigant signa morsus atq; pœnitẽtiæ, ac plurimum temporis iis recordandis & obseruandis tribuant. Sicvt enim viatores vbi in saxum impegerunt, & nautæ apud promontorium aliquod nauim sicvbi alliserunt, memores sui casus non ista modò ad quæ offenderunt, sed & similia horum perpetuò horrent atq; vitant: ita qui vitiosi pudoris turpitudinem & damna continenter pœnitentiæ morsum sentiente animo revoluunt, in simili re cohibebunt se ipsos, neq; facilè rursus in peccatum prolabentur.

PLVTARCHI

De fraterno amore, libellus.

ETVSTA Castorum simulacra Spartani Dokana, quasi trabalia, appellant. sunt autem duo ligna æqualiter invicẽ distantia, duobus aliis transversis coniuncta. ac videt communitas indiuidua eius sigilli admodũ convenire fraterno deorũ istorum inter se amori. Horum ego imitatione vobis, Nigrine & Quinte, scriptũ hoc dedico, dignũ vobis donum. nam ad quæ libellus cohortatur, ea vos iam agentes, testimonio potiùs ornari, quàm officij admoneri videbimini. gaudiumq; erectis perceptum actionibus iudicio permansionem faciet stabiliorem, cùm probare vos facta vestra bonis & honesti studiosis spectatoribus cernatis.

Aristarchus Theodectæ pater in sophistarum multitudinem illudẽs, olim ægrè septem sophistas inventos dicebat, nunc autem vix totidẽ reperiri, qui se non profiteantur litteratos. Ego autem nostra ætate non minùs raram fratrũ amiciciam video esse, quàm fuerunt quondam odia fratrum. quorum exempla ob absurditatem tragœdiis ac theatris sunt publicata. omnes adeò homines hodie si in fratres incidãt probos, haud aliter eos admirantur, atq; Molionidas illos, quorum corpora in vnũ coaluisse existimatum fuit. vsũmq; communẽ opum, amicorum, & seruorum à parentibus acceptorum, non minùs incredibilẽ & monstrosum putant, quàm si vna anima duorũ corporum manus, pedes, oculósq; regeret. Atqui exemplũ vsus fraterni natura non longè à conspectu remouit: sed in ipso corpore pleraq; necessaria fecit duplicia, germana, & gemella, manus, pedes, oculos, aures, nares. eo significans, omnia hæc salutis & mutui auxilij, non dissidij causa & pugnæ sic esse diuisa. ipsasq; manus in multos atq; inæquales scissas digitos omnium instrumentorum accuratissimè & artificiosissimè parauit. adeò vt Anaxagoras ille priscus humanæ sapientiæ causam manibus imputauerit. falsò quidem hoc. Non enim propter manus homo est sapientissimus: sed quia natura eum ratione & arte prędiderat, instrumenta quoque talia est nactus. Id verò omnibus est manifestum, naturam ex vno semine ac principio duos, tres, aut etiam plures fratres gignere, non discordiæ ac repugnantiæ causa, sed vt separati faciliùs sese mutuò adiuuarent. Quippe tricorpores illi & centimani, si quidẽ exstiterunt omnibus inter se mẽbris concreti, nihil foris aut seorsim agere potuerunt. cùm fratres & manere, & peregrinari, & simul remp. gerere, atq; agros colere mutuis operis possint: siquidem principiũ benevolentiæ ac concordiæ à natura inditũ conseruent. quod si nõ faciunt, nihil differũt à pedibus invicẽ se supplantantibus, opinor, aut digitis contra naturam mutuò se implicãtibus ac distorquentibus. Immò sicvt in vno eodémq; corpore vnius cõmunicatione naturæ atq; alimẽti humida & sicca, frigida & calida, cõcentu consensúq; suo temperiẽ corpori optimã suauissimamq; conciliant, sine qua neq; diuitiæ (vt dicitur) neq; regnum quod homines diis æquat, vllam habent gratiam aut vtilitatem: si autem inter ista oboriatur seditio, altero alterum opprimente, fœdissimè animal corrumpitur atq; perditur. sic ob fratrum cõcordiam, & genus floret, & viget familia,

Fraternũ amorem natura cõvenire.

& amici familiaresque instar chori scitè instituti, nihil neque dicunt, neque sentiunt aut faciunt.

At per dissidium vel pessimus est in honore,

scilicet obrepente aut calumniatore seruo, aut adulatore extrinsecus, aut ciue inuido. Sicvt enim morbi corporibus suum auersantibus alimentum multorum absurdorum ac damnosorum ingenerant appetitionem: sic sinistræ de cognatis suspiciones, consuetudinem malorum hominum adsciscunt, extrinsecus in locum eius quod deest affluentem. Sanè Arcadicus ille apud Herodotum vates, suo pede spoliatus necesse habuit ligneum assumere. frater autem ob dissidium cum fratre alienum è foro aut palæstra sibi socium accersens, nihil videtur agere aliud, quàm carneam & secum natã partem corporis vltrò amputans alienam apponere sibi. Ipse enim vsus amiciciam consuetudinémque admittens ac desiderans, docet cognatos esse honorandos, colendos, atque conseruandos. cùm neque possimus, neque natura nos nostra sinat viuere sine amicis, atque commerciis solitarios. Itaque rectè ille apud Menandrum:

Non pocula & quotidianus luxus, pater,
Nostras parant quis res possimus credere.
Ingens profectò se inuenisse putat bonum,
Adeptus vmbram amici nostrûm quisquis est.

Re vera enim pleræque amiciciæ nihil aliud sunt quàm vmbræ & imagines illius primæ, quam natura liberis erga parentes, fratribúsque adversum fratres ingenuit. quam qui non veneratur & colit, an is fidem facit vllam se aliis esse benevolum? aut qualis tibi videtur, qui socio in salutatione ac litteris nomen fratris tribuens, ne eadem quidem via cum fratre sibi ambulandum putat? vt enim furiosum est, simulacrum ornare fratris, corpus eius pulsare & mutilare: sic nomen fratris in aliis venerari & colere, ipsum fratrem odisse & fugere, parum sani est, ac eius qui nondum in animum induxerit naturam sanctissimum esse ac maximum sacrum. Memini me cùm Romæ essem, arbitrium inter duos fratres suscepisse, quorum alter videbatur sapientiæ studio operam nauare. erat autem, vt res docuit, non fratris modò, sed etiam philosophi falsò titulo ornatus. me enim petente, vt cum fratre & indocto ita ageret, sicvt philosophum deceret: hæc, aiebat, tu verè ad rudem litterarum hominem diceres: ego autẽ nihil puto præclari esse in eo, quòd eodem ex vtero nati sumus. Tu verò, dicebam ego, satis ostendis, ne id quidem magni abs te fieri, quòd ex genitalibus natus es. At verò reliqui omnes, etiam si secus sentiant, tamen hoc dicunt atque canunt, primum secundum deos honorem ac præcipuum parentibus naturam, & legem naturæ destinasse: neque diis quicquam gratius homines facere, quàm si parentibus alumnisque suis veteres super nouis feneratas gratias benignè & alacriter persoluant. neque contrà maius est argumentum impietatis, quàm parentũ despicatus & in eos iniuriæ. Itaque interdictum est nobis, ne aliis malè faciamus: matri autem & patri non ita se dare, vt semper ea dicas atque agas quibus lætentur, etiam si molestiam præterea nullam afferas, impium iniustúmque habetur. Quæ autem liberorum actio, quod officiũ, quæ affectio maiorem parentibus afferat læticiam, quàm constans fratrum inter se benevolentia atque amor? Quid? nónne id facilè è contrario potest perspici? vbi enim vernam pater & mater à se in honore habitum filiis ignominia afficientibus, aut plantas & agros quibus ipsi gaudebant aliquando negligentibus molestiam capiunt, domique natus canis aliquis aut equus non curatus sæuum humanorum atque liberalium animos tangit, & ægre ferunt a liberis cantus, spectacula, aut athletas quos probauerant ipsi, despici aut exsibilari: æquóne iidem ferre animo possint filios inter se discordias alere, odia gerere, maledictis mutuis incessere, in omnibus rebus & actionibus invicem se opponere, denique vnum ab altero euerti? non, puto, quisquam hoc dixerit. Ergo contrà amantes ac diligentes mutuò fratres, & quantum natura corporibus deiunxit eos, tantum animi affectionibus & actionibus in vnum coeuntes, & studia, orationes, denique seria & ioca omnia inter se communia habentes, suauem & beatum senectutis parentum alumnum mutuum amorem parant. Nemo vnquam pater ita dicendi, honorum, pecuniæ studiosus fuit, vt liberorum. itaque neque dicentes, neque magistratum gerentes, neque rem augentes filios tam suauiter vident, quàm mutuò amãtes. Apollonidem Cyzicenam, Eumenis regis matrem ac trium præterea filiorum Attali, Philetæri, & Athenæi,

Pietas in parentes.

præ-

prædicaſſe ſubinde ſe beatam, diíſq; egiſſe aiunt gratias, non ꝓpter diuitias vel impe rium: ſed quód tres filios videret natu maximi eſſe ſatellites, cúmq; in medio ipſorum gladios haſtáſq; ferentium abſq; metu verſari. Contrà Xerxes Ochum filium inſidias fratribus ſtruxiſſe cùm comperiſſet, mœrore eſt exſtinctus. Inimiciciæ enim fratrum cùm ſint, vt dixit Euripides, graues, parentibus ipſis ſunt grauiſſimæ. quippe qui fratrem ſuũ odit, eúmq; fert moleſtè, non poteſt non & patrem eius & matrẽ incuſare. Equidem Piſiſtratus filiis iam adultis aliã ducens vxorem, dicebat quia hos bonos pręclaróſq; eſſe putaret, velle ſe plurium his ſimiliũ patrem fieri. Boni aũt & iuſti filij, non modò gratia parentum magis ſe invicem diligent: ſed parentes quoq; ipſos vnus propter alterum: itáq; & ſentient & dicent, ſe his cùm ob multa alia bona debere gratiam, tum maximè ob fratres: ſcilicet hos à parentibus conſecutos, rem omnium quę haben tur precioſiſſimam ac ſuauiſſimam. Pulcrè etiam Homerus facit Telemachum calamitatis loco deputare, quòd fratre careret:

Vſq; adeò noſtram gentem Saturnius orbam Odyſſ.π,117.
Reddidit, vt me ſtirps dependeat omnis ab vno.

Heſiodus autem non bene præcipit, vnicum filium debere paternorum eſſe hæredem Oper.374. bonorũ: & quidem Muſarum diſcipulus, quæ quia ob benevolentiam & amorem ſororium ſimul ſemper degerent, Muſæ quaſi homũ vſæ dicunt. Ergo parẽtum reſpectu fraternus amor talis res eſt, vt qui fratrem diligit, is ſimul demonſtret parentes quoq; à ſe amari. Liberis autem eadem res exemplum mutuò amandi præbet, quo efficacius nullum inveniri poſſit. ſicvt ab altera parte peſſimum mutuò odia gerendi ſtudium iidem ſpecimen parentum ſecuti ſuſcipiunt. Qui enim filios ad concordiam cohortatur, cum ipſe in litibus, rixis, & certaminibus fraternis conſenuerit, is

Aliis mederi vult, ipſe vlceribus ſcatens:

factíſq; ſuis orationi vires adimit. Quis verò non deſpiceret Eteoclem illum Thebanum, ſi hæc adverſus fratrem fatus,

Ad ſolis ortum ſita ſidera ſcandere velim, & Eurip. Phœniſ.
Subire terras, hoc ſi poſſim conſequi,
Deorum maxima vt potiar tyrannide:

ſuis liberis præciperet

Aequalitatem colere, quæ vrbes vrbibus,
Socióſq; ſocus, iunctos iunctus fœdere
Devincit, obligátq;, ſoliq; omnium
In rebus humanis hunc eſt permanſio?

Aut quis tibi videretur Atreus, ſi tali prandio fratri exhibito, filios ſuos hac ſententia inſtitueret?

Vſus equidem cognato iunctis ſanguine
In rebus aduerſis opem fert vnicus.

Expurgandum eſt ergo odium fratrum, quod & parentum ſenectutẽ malè alit, & peſſimè liberos educat. Adde, quòd etiam apud ciues criminibus obiicit. exiſtimãt enim ex tãta neceſſitudine, cõvictu, & familiaritate fratres ad inimicicias delabi nunquam potuiſſe, niſi multorũ & atrocium ſibi invicẽ eſſent flagitiorũ conſcij. quippe magnas oportet eſſe cauſas, quæ magnã benevolentiam amiciciámq; diſſipẽt: vnde fit, vt non facilè locus ſit reconciliationi. Nam ſicvt quæ compacta ſunt, etiam glutine ſoluto rurſus colligari ac coire poſſunt: corpus autẽ quod natura vniuit ſi rumpatur aut ſcindatur, difficulter glutinari aut rurſum poteſt coaleſcere. ita quas vſus cõtraxit amicicias, eæ diſcidio accidente nullo negocio redintegrant. fratres vbi naturali amore exciderunt, neq; in gratiam facilè redeunt, & recõciliatio ſemper cicatricem ſordidam ac latente malo infectam retinet. Enimverò omnis homini adverſus hominem inimicicia cum maximè moleſtis animi ſubiens affectionibus, ſtudio inquã contendendi, ira, invidia, memoria iniuriarum, dolorem animo perturbationémq; adfert. Sed adverſus fratrẽ ſuſcepta, cum quo ſacrificia ſunt, & ſacra parentũ, ſepulcrúmq; communia, com munis etiã, aut ſaltem vicina domus, ante oculos expoſitã habet moleſtiam: quotidie in memoriã redigens væcordiam, qua factũ eſt vt iucundiſſimus vultus adſpectu iam ſit inviſiſſimus, & terrori ſummo vox à puero grata ac familiaris. multos quoq; alios fratres videntes eadẽ domo ac mẽſa & non diuiſis inter ſe prædiis ac mãcipiis vti, ipſi

Odium fratrum quale.

amicos etiã hospitésq; diuersos habet, inimica omnia ducẽtes quæ fratri sint accepta. cùm quidem omnibus hoc facilimum sit ratiocinari, Amicos & compotores, affines & familiares parari alios posse, prioribus armorũ instar aut instrumentorum perditis: fratrẽ recuperari non magis posse quàm manũ abscissam, aut erutũ oculum. Præclarè etenim mulier illa Persica dixit, cùm fratris salutẽ saluti liberûm antetulisset, Posse aliam se prolem nancisci, fratrem autem, amissis parentibus, nullum. Quid ergo agendum est, diceres, si cui malus obtigerit frater? Primò omnium tenendũ hoc est, vitium omni amicitiæ generi se insinuare: & vt est apud Sophoclem,

Malus frater vt tractandus.

Mortalium res si cunctas examines,
Inuenies in plerisq; turpitudinem.

nam neq; cognatorum, neq; sodaliũ, neq; venereus amor sincerus, purus, nullóq; vitio suffusus reperietur. Equidem Laco quidam cùm pusillã duxisset vxorem, dicebat de malis minimum esse deligẽdum. Fratribus autem modestè hoc suaseris, vt familiarissima potiùs sustineant mala, quàm aliena experiantur. illud enim quia necessitas imponit, culpa & crimine vacat: hoc quia sponte suscipitur, repræhensioni est obnoxium. Non enim compotori nos, non æquali, non hospiti

Sine ære factus compedibus pudor obligat:

sed consanguineo, simul educato, eundem patrem, eandem matrem habenti. huius & peccatis quibusdam ignoscendum est, & dicendum fratri aliquando,

Odyss. r, 311.

Non ego deserere, aut miserum te linquere possum,

vitiosumq; vel insipientem, ne imprudens odio in te meo vitium aliquod à paterno maternóve semine tibi ingenitum in te acerbiùs puniam. Etenim alienos, vt aiebat Theophrastus, non amando iudicare debemus, sed iudiciũ amori præmittere. vbi autem natura iudicio ad contrahendam benevolentiam non concedit prærogatiuam, neq; præstolari sinit sermone tritum illum salis modium, sed amicitiæ principium inseuit: ibi nõ morosi, neq; accurati debemus esse delictorum censores. Nunc quid his faceres, qui peregrinorum & alienorum hominum, cum quibus vitiosam amicitiam in conuiuio, lusus, aut palæstra coiuerunt, facilè tolerantes peccata, & cum voluptate, fratribus se acerbos & implacabiles exhibent? cùmque & canes iracundos, & equos, quinetiã lynces, feles, simias, leones alant atq; ament, iras fratrũ, aut inscitias, aut ambitiones non sustinent? alij cum pellicibus aut scortis domos agrósq; perscripserunt, de area domus atq; angulo cum fratre duello decertant: deinde malorũ odium suo in fratrẽ odio præscribentes, obambulant fratri maliciã obiicientes, quam in aliis etiã magnã tolerant eáq; vtunt. Atq; hoc quidẽ sit totius exordiũ disputationis. Principium autem doctrinæ sumemus non, vt alij à diuisione bonorũ paternorum, sed à vitando vitioso demerendorũ adhuc viuentiũ parentum certamine atq; obtrectatione. Agesilaum Ephori multauerunt, quòd is vnicuilibet senum designato bouẽ præmium virtutis dono mitteret, eámq; attulerunt rationẽ facti, quòd publicos largiẽdo priuatim sibi conciliaret suósq; faceret. Filio autem rectè hoc suaseris, vt parentibus colendis non sibi soli eorum benevolentiam captet, inq; se vnum eam deriuet. quomodo multi fratres astu supplantant, iniustitiæ huius specioso, sed iniusto vsi prætextu. maximum enim & præstantissimũ bonorum paternorũ, benevolentiam parentum iis adimunt, illiberaliter & veteratoriè capta occasione ipsis occupatis occurrẽtes, & ignorationibus germanorũ insidiantes, inq; his maximè cõpositos se, dictóq; parentũ audientes, ac modestos gerentes, in quibus peccare fratres, aut delicti suspectos vident. Atqui contrà fratris est opus vbi irascunt fratri parentes, partẽ iræ subire atq; in se recipere, eámq; vel vti labore adiuuãdo faciliorẽ reddere. ministerij & captatæ gratiæ in societatem quocunq; modo eundem admittere atq; adoptare: & vbi is occasionẽ aliquam neglexit, eum excusare vel aliam occupationem eius præscribendo, vel naturam ad alias res aptiorem. Rectè etiam Agamemnon de fratre:

Fratrũ officiũ, viuis parentibus.

Iliad. x, 122.

Non hunc desidia, aut vecordia vana moratur,
In me respiciens sedenim, nostrósq; subinde
Expectans cessat conatus,——

sibi hoc muneris à Menelao relictum dicens. Libenter etiam nominum permutationem admittunt parentes, fidémq; adhibent filiis, cùm socordiam fratris simplicitatis, prauitatem dexteritatis, pertinaciam animi contemtũ non ferentis nomine velãt.

vt

vt qui sic fratrem in gratiam reponit, simul & iram adversus eum conceptam minuat, & patris erga se augeat benevolētiam. Purgato ad hunc modum fratre, iam is ipse arripiendus est, ob peccatúmq; seriò obiurgandus, & liberè ostēdendū vbi officiū prodiderit. Nam neq; negligendus est frater peccans, neq; insultandum peccanti: quorū hoc est gaudium ex alterius malo capientis, illud peccandi societatē ineuntis. sed curam se fratris gerere, & dolorem ex ipsius incommodo sentire ostendet qui castigat. Vehementissimè autem fratrē coràm incusare potest, is qui ei studiosissimè apud parentes fuit patrocinatus. Quòd si frater iniuria culpetur, in aliis quidem rebus iras parentum ferre atque indignationes, iisque in omnibus ministeriis, operam nauare æquum est: patrocinium autem & excusatio fratris absque culpa male audientis apud parentes, res sunt nullam merentes repræhensionem, atque pulcræ. neque in hoc genere metuendum est illud Sophocleum,

O pessime fili, cum patre disceptans tuo:

cùm tu libera voce vtaris pro fratre quem iniquiùs tractari arbitraris. ipsis enim parentibus, vbi conuincuntur iniuriæ, in hoc litis genere cadere causa quàm vincere est iucundius. Cæterùm vbi mortuus est pater, rectū est fratres magis etiam quàm priùs benevolentiæ mutuæ esse tenaces. ita vt primùm in deplorādo ac mœrendo societas quædam cernatur: deinde suspiciones ac calumniæ seruorum atq; aliorū quorum alij huic fratrum, alij alij sese accōmodant, repellant. credántq; fratres cùm alia esse vera, quæ de Castorū fraterno amore fabulis sunt prodita, tū quod Pollux quendā de fratre nescio quid rumusculi sibi insusurrantem pugno impacto trucidauit. Deinde ad herciscundam familiam non ita se conferent, vt priùs bellum sibi invicem indicant. sicvt vulgò solent exclamare, *Fratrum officium, mortuis parentibus.*

O tumultuatio, belli filia,—

& parati ad fraudē rixámq; adire. Sed illi diei maximè est adhibenda cautio, quæ aut discordiæ inimiciciæq; implacabilis, aut cōcordiæ amiciciæq; erit principiū. Itaq; pro se maximè, si verò id fieri non possit, cōmuni amico & omnibus fauēte adhibito teste, iusticiæ suffragiis, vt Plato ait, quæ amicè ac cōvenienter possunt dātes accipientésq;, ita sentient, curā rerū ac dispensationē inter ipsos esse diuisam, vsum & possessionē in medio positā omnibus integrámq; relinqui. Qui verò nutrices, pueròsq; vnà educatos & familiares in auctione superato fratri avellunt, discedūt mancipio vno re aucta, cùm interim id vendiderint, quod de bonis paternis maximū est atq; honoratissimū: amiciciā fratris inquā, & fidem. Nouimus porrò quosdā nullo proposito lucro, contendendi tantùm studio hęreditatē à parētibus relictā nihilo creuisse æquiore animo, quàm si ad spolia ex hoste diripienda venissent. quorum è numero Charicles erant & Antiochus Opuntij: qui argenteo poculo in duas discisso partes, itémq; veste, ita discesserunt, ac si imprecatione aliqua tragica coacti fuissent

Hæreditatem acuto ferro hercíscere. Eurip. Phœniss.

Sunt qui etiam iactāter aliis prædicent, q; in diuisione versutia, vehemētia, & impostura vsi plus fratribus abstulerint. cùm eo se deberēt iactare, si æquitate, gratia, & cōcedendo superiores fuissent. Proinde dignum est memoria factum Athenodori: quod quidē omnes nostrates cōmemorant. Habuit hic fratrē Xenonem natu maiorē: qui in tutelæ administratione cùm multa prodegisset, tandē ob raptum mulieris damnatus est in iudicio, bonáq; ipsius in fiscum Cæsaris sunt redacta. Erat tū adolescens Athenodorus, imberbis etiamnum. cui cùm esset pars opum reddita, non neglexit fratrem, sed omnibus in medium expositis, denuò cum eo partitus est: cúmq; inter diuidendum multis à Xenone afficeretur iniuriis, neq; indignatus est, neq; mutauit factū: sed mansueto hilariq; animo tulit fratris sui væcordiam, in tota Græcia nobilitatam. Solon quidem effatus de republica, Ab æqualitate nullā proficisci seditionē, visus fuit nimis gratificari vulgo, & arithmeticam proportionem, qua populo ciuitatis gubernatio traderetur, loco pulcræ istius geometricæ introducere. Qui autē in re familiari fratres hortat, maximè quidem vt quod ciuibus præcipiebat Plato Meum & tuum exterminent: si verò id fieri nequeat, saltem vt æqualitatem colant atque teneant: is egregium concordiæ & pacis fundamentum iaciens, identidem etiam illustribus hoc exemplis confirmet. Quale est Pittaci, qui à rege Lydorum interrogatus an pecunias possideret: Duplas respōdit se potuisse habere, si quidem voluisset fratre mortuo. Sed quoniam non tantùm in pecuniæ possessione ac defectu id quod minus est, inimicum

exstat ei quod habet amplius: sed in vniuersum, vt Plato ait, inęqualitatē motus, ęqualitatem status ac permansio sequitur: fit vt omnis quidem inæqualitas cum periculo discordiarū inter fratres sit coniuncta: & tamen iidem in omnibus pares esse nō possint rebus. quædam enim ipsa statim natura inæqualiter distribuit, alia fortuna vitę insequentis. discordiæ porrò invidiam ingenerāt, & obtrectationem, turpissimos morbos, ac non familiarium modò, sed & vrbium pestes. Huic itaque etiam incommodo est quantum res patitur obviam eundum. Ergo ei qui fratres præstat hoc consuluerim, primùm vt quibus rebus videtur excellere, eas communicet cum fratribus, amicéque eos in suæ gloriæ partem adoptet. (eloquentia, verbi gratia, antecedis fratrem: vtendam ei tuam facultatem, tanquam cum ipso cōmunem, præbe.) Deinde non fastum aut superbiam vsurpando, sed demittendo se placidè, præstantiam suam invidiæ securam reddat, ac fortunæ inæqualitatem compenset quantum eius fieri potest moderatione animi. Sic Lucullus noluit prior fratre minore natu magistratum gerere, sed suo anno prætermisso, fratris annum præstolatus est. Pollux ne deus quidem solus, sed semideus vnà cū fratre esse voluit, ac in partem mortalitatis venire, vt immortalitate eum sua impertiret. Tibi verò, dixerit aliquis, mi homo licet nihil tuorum bonorum deminuenti æquare vnáque exornare fratrem tuum, concedenti tanquam vsumfructum ei gloriæ virtutisque tuæ, aut prosperitatis. sicvt Plato fratribus suis celebritatem nominis parauit, cùm eos in pulcerrimos suorum librorum inseruit, Glauconem & Adimantum in Rempublicam, Antiphontem natu minimum in Parmenidem. Præterea sicvt ingeniis & fortunis fratrum inæqualitates insunt, ita fieri nequit vt alter in omnibus omnino rebus altero potiores ferat. Elementa quidem aiunt ex vna eadémque materia orta esse, cùm diuersissimæ tamen eorum sint facultates. Nemo autem vnquam vidit duos fratres eodem patre ac eadem matre natos, quorum alter esset Stoicus, simul sapiens, pulcer, gratiosus, liberalis, honoratus, diues, facundus, disciplinis honestis deditus, humanus: alter turpis, invenustus, ignobilis, illiberalis, pauper, infans, illitteratus, inhumanus. sed inest etiam obscurioribus & abiectioribus quædam tamen vtcunque portio gratiæ, aut facultatis, aut ad præclarum aliquid aptitudinis à natura insita.

Inæqualitatis fratrum vt medendum.

Inter echinopodes velut, asperam & inter Ononin
Nascuntur passim mollia leucoia.

Ergo isthæc, qui in aliis præstare videtur si non deprimat neque occultet, neque tanquam in certamine omnem palmā præripere fratri laboret, sed concedat ei, inq; multis rebus eum quàm se plus valere fateatur, identidem invidiam occasione, velvt materia igni subtracta exstinguet. immò ne exsistere quidem & conflari invidiam sinet. Qui autem his ipsis in rebus, quibus se anteire nouit, fratris operam cōsiliúmq; adsciscit, vt rhetoricæ peritus in agenda causa, ciuilis rationis gnarus in rep. gerenda aut actionibus ad amiciciam pertinentibus, denique, vt verbo dicam, qui nulla in re memorabili & honorem conciliante fratrem suum omittit, sed omnium pulcrorum eum socium facit, præsenti vtitur, absentem expectat, planéque id significat, se non minùs illo ad agendum idoneum, gloria tamen & facultate concedenda vincere: is nihil sibi adimens, fratri magna addit ornamenta. Atque hæc præcepta sunto præstantiori. Rursum qui inferior est, cogitet non vnum ac solum fratrem ipso locupletiorem, aut doctiorem, aut gloria splendidiorem esse: sed in multis se à multis superari atque adeò innumeris,

Telluris amplæ qui fruuntur frugibus.

Quod si aut omnibus invidens obambulat, aut de tam multis beatis solus eum vrit is, qui vt sanguine proximus, esse debuit carissimus: certè hoc infelicior nemo quispiam alius possit dici. Proinde sicvt Metellus censebat debere Romanos diis gratias agere, q Scipio, cùm talis esset, nō alia in vrbe exstitisset: ita vnusquisque in votis habere hoc præcipuè debet, vt ipse aliis possit felicitate anteire. sin verò, fratri id optare excellētiæ, q̄d ipse expetebat. Invenias autē ita infelices in rebus pulcris æstimādis quosdam, vt cùm ob amicos illustres gaudio efferantur, multúmq; sibi tribuant quòd hospitio virorum principum ac diuitum vtantur: splendore fratrum suis offici luminibus

nibus iidem opinentur. cúmq; ob parentum res bene gestas, proauorúmve præturas, vnde ad ipsos nullus redit fructus, sese iactẽt, propter fratrũ hæreditates, magistratus, illustres nuptias animo concidant & sint in mœsticia. Atqui cõveniebat omni prorsum vacare invidentia: aut si hoc fieri non posset, foràs eam convertere & in alios deriuare, imitarique eos, qui seditionem è ciuitate in hostes transferunt.

Nam mihi sunt multi Troës, socijq; vocati,
Inq; vicem multi tibi sunt de gente Pelasga, Iliad. ζ, 227.

quibus invideas, cum quibus æmulationem exerceas. Non debent autẽ fratres lanciũ instar in trutina alter altero elato deprimi, humiliato extolli. sed alter alterius bonis vnà augeri ac vicissim ad crescendũ aliquid momẽti adferre. quo pacto exigui numeri magnis vltro citróque multiplicando simul excrescunt. Quippe etiam inter digitos is qui scribere aut psallere nescit, id sciente non est deteriore cõditione, sed mouetur vnà, & omnes quodammodò mutuas tradunt operas: tãquam dedita opera facti inæquales, itáque oppositi, vt parui maioribus adiumẽto essent. Sic Craterus Antigono fratre regnãte, & Casandro Perilaus, ad munera legati obeũda, & administrationem rei familiaris sese contulerunt. Contrà Antiochi, Seleuci, Grypi, Cyziceni, cùm non didicissent secundo à fratribus esse loco, sed purpuras ac diademata appeterent, seipsos invicem, ipsámq; adeò Græciam multis calamitatibus oppleuerunt. Cæterum quandoquidem ambitiosis præsertim ingeniis invidia atque obtrectatio incidit adversus honore aut gloria præstantes, vtilissimũ hoc loco fratribus est, ne ab iisdem honores dignitatésque petant, sed alij ab aliis. nam feræ quoque inter se pugnãt, quę alimentum iisdem ex rebus captant: & adversarij invicem sunt athletę, qui eidem certamini student. cùm interim pugiles pancratiastis, & stadium currentes luctatoribus faueant, studióque & opera adsint. Ita etiam Tyndaridarum alter Pollux pugillatione, Castor alter cursu vincebat. Rectè etiam Homerus Teucrum fecit arte sagittandi inclytum, Aiace fratre inter grauis armaturæ pedites principe,

Illum qui clypeo splendente subinde tegebat. Iliad. ι, 272.

Sic & in repub. prætores oratoribus popularibus raró invident, & de oratoriã artem tractantibus causidici sophistis, & de medicis ij qui victus rationem præscribunt chirurgis: sed mutuò se adiuuant atque commẽdanr. At gloriam velle & admirationem captare eadem ex arte aut facultate, inter prauos perinde est, ac si duo aliqui eandem amantes mulierem, vterque plus altero placere laboret. Sanè qui diuersis incedunt itineribus, nihil sibi mutuò prosunt. Qui autẽ vitæ genera sectant̃ diuersa, ij & invidiam declinant, & faciliùs alter alteri est adiumento. quales fuerunt Demosthenes & Chares, rursúmq; Aeschines & Eubulus, itẽ Hyperides & Leosthenes: cùm alteri ad populũ orarent & referrent, alteri exercitum ducerent ac res gererẽt. Itaq; fratres, vbi citra invidiam cõmunicare gloriam & potentiã nequeunt, quàm longissimè debent alter ab alterius studiis & ambitione animũ divertere: vt decore parto exhilarare mutuò, non molestia afficere possint. Enimverò præter hæc omnia cauendũ est ab affinium, domesticorũ, mulierúmq; prauis sermonibus, qui nonnunq̃ ambitioni nostræ succenturiati feruntur: Frater tuus, aiunt, omnia est, omnes eũ admirant̃ & colunt, ad te nemo accedit, nullo es in honore. Ego verò, dicerer homo sanæ mẽtis, fratrẽ habeo laude florentẽ, cuius ad me gloriæ maxima pars pertinet. Dixit quidẽ Socrates, malle se Darium habere amicum, q̃ Daricum. Sed fratri rectè sentienti non minori bono cedit frater magistratũ gerens, diues, aut facundia clarus, quàm si hæc ipsi obtigissent. Atq; hoc potissimùm modo istę inęqualitates debent excusari. Verùm ætatis ratione aliæ inter non rectè institutos fratres incidũt statim discordiæ. Etenim natu maiores iunioribus dum volunt imperare ac pręesse, omníq; in re eos gloria & potentia anteire, molesti sunt & iniucundi. cõtráq; minores frænũ aversando & ferociẽdo ad despectum & contemtum maiorũ se adsuefaciunt. hinc fit, vt & iuniores fugiant, ægréq; ferant admonitiones maiorum, invideri sibi, séq; opprimi ab iis putantes: & natu maiores excellentiam vndiquaque affectantes, minorum incrementa timeant, tanquam ipsos deiectura. Enimverò sicvt in beneficio volunt gratiam ab hoc qui eam init minorem, ab eo in quem confertur maiorem æstimari: ita si quis præcipiat maiori vt ne magnum aliquid putet esse ætatem, minori vt ne paruum, vtrumque despectu, neglectu, contemtúq; alterius liberauerit. Et quoniam maiori curam gerere, præire, castigare convenit: minori honorare, imitari, sequi: procuratio socialis magis esto quàm

Aetatis discrimina, & deorum.

paterna, plusq; persuadēdo q̃ imperando agat, multóq; & alacrior & humanior sit in gratulatione & collaudatione rectè factorũ, q̃ in culpādis plectēdisq; delictis. & minoris æmulationi adesto nō cōcertatio, sed imitatio. hæc.n.est admirātis, illa invidentis. vnde est, quòd amantur, qui similes fieri studēt: ęgre tolerantur & reprimunť, qui æquari contendunt. Inter multa, quæ honoris gratia deferre minores natu maioribus debent, maximè laudatur obedientia: quæ cũ reverentia validam gignit benevolentiam, gratiámq; vicissim obsequentem. Hac ratione Cato Capionem ætate priorem à puero demerens obedientia, mansuetudine, & silentio, tādem in virili ætate ita suum fecit, tātámq; sui in eius animo excitauit reverentiā, vt ipso ignorante nihil egerit Capio, nihil dixerit. Memoriæ mandatū est, cùm tabellas testimonij quodam tēpore obsignasset Capio, Catonē qui postea supervenisset, addere suũ sigillũ noluisse. tũ Capionē repetiisse tabellas, ac sigillum abstulisse suũ, priusq; intelligeret qua de causa frater nō credidisset, & testimoniũ suspectũ habuisset. Conspicua est etiā magna fratrũ erga Epicurũ reverentiā, ipsius procuratione & benevolentia parta, cùm aliis in rebus, tũ quòd philosophandi rationē eius quasi diuino quodā perciti furore sectati sunt. nam tametsi opinionis errore decepti sunt, statim à teneris vnguiculis pro certo hoc habētes & profitentes, Neminem exstitisse Epicuro sapientiorē: tamen dignum est mirari & eum qui ipsos sic animauit, & ipsos ita affectos. Sed & de recētioribus philosophis Apollonius peripateticus refutauit eum, qui gloriam communicari posse negauerat, cùm Sotioni fratri suo natu minori decus honorémq; cōciliasset. Mihi quidem ipsi ad reliqua, ob quæ Fortunę gratias agere debeo, accessisse Timonis fratris & cōstare benevolentiā, nemo eorum ignorat, qui quovis modo mecũ rem habuit: minimè omniũ vos familiares mei. Sunt porrò fratribus ætate propinquis etiā alia quædā cauenda, exigua quidē hæc, sed continentia & crebra, prauũmq; invicem offendendi irritandiq; studium ingenerātia, q̃d in immedicabile odiũ, extremámq; abit malevolentiā. Oritur enim à contentionibus de rebus ludicris, puta de alendis animalibus, & eorũ pugnis, vt coturnicũ & gallorum, deinde certaminibus puerorũ in palæstra, canũ in venatione & equorũ: continere se in maioribus rebus postmodo, & cupiditatē contendendi ambitiosam reprimere non possunt. Ita Græcorum nostra ætate potentissimi studiis histrionum, mox citharœdorũ diuersis in discordiam prolapsi, deinde de lauacris Aedepsiis, cœnaculis, ac conclauibus altercantes identidē atq; de locis pugnantes, & aquæductus incidentes atq; aliò avertentes, ita ad extremũ efferati sunt atq; perditi, vt omnibus bonis à tyranno spoliati, ac paupperes & exsules, adeóq; tantũ non alij q̃ fuerant antè facti, pristina duntaxat invicē odia retinuerint. Ergo æmulationi & contentioni cum fratribus in rebus vilibus & primò occurrentibus se insinuanti, non leui opera est resistendũ, meditandũmq; est vt cōcedere & vinci discamus, gaudeamúsq; gratificādo iis potius, q̃ superando. non.n. Cadmeam victoriā prisci aliā, quàm fratrũ apud Thebas, vt turpissimā & pessimā, appellauerunt. Quid? inquies. nonne etiā his qui placido & moderato sunt animo, ipsæ res sæpenumerò ansam præbēt dissensionis & contradicendi? Omnino quidē. Sed hic quoq; curandũ est, vt cōtentio sit causarũ, neq; ab ira aut cōtendēdi studio iis quidā velvti vncus inserať. Ius velvti pro bilance adhibendũ est, & cōmuni cura eius momentũ considerandũ: ac controversia iudicio statim arbitrisq; permissa, ex animo eluenda prius est, q̃ neuum aliquem aut maculam inhærentem & expurgatu difficilem imprimat. Imitandiq; sunt hoc loco Pythagorei, qui non generis, sed doctrinæ duntaxat societate iuncti, si quando per irā ad maledicta prorupissent, ante Solis occubitũ dextris mutuò datis & salutatione facta gratiā redintegrauerunt. Nam sicvt buboni febris superveniēs nihil habet mali: bubone autem sublato remanens, morbus videť esse, & profundius habere principiũ. sic discordia fratrum re confecta desinens, ipsius est rei: post rem manennis tātùm præscriptio fuit res ipsa, alia praua & occulta causa. Operæ est preciũ in præsentia disceptationē audire barbarorũ fratrum, non de particula eam agelli, aut mancipiis, vel pecore, sed de regno Persiæ. Mortuo Dario, alij regnum Ariameni, vt de filiis eius natu maximo deferebant, alij Xerxi, qui ex Atossa filia Cyri, Dario iam regnum gerente natus erat. Descendit itaque Ariamenes è Media, non bellico apparatu, sed placidè ad iudicium. Xerxes, qui præsens ea agebat quæ erant regis, veniēte fratre, deposito diademate, & deiecta tiara quam erectam ferunt reges, occurrit fratri eúmq; salutauit. ac dona mittēs, dicere eos qui portabant iussit: His te nunc honorat Xerxes frater tuus, qui si rex iudicio

Offensæ leues vitandæ.

Pulcerrima exēpla fraternæ benevolentiæ.

iudicio & suffragio Persarũ declarabitur, proximũ tibi à se locũ tribuit. Respondit Ariamenes: Ego dona quidem accipio, regnum autem in Persas mihi cẽseo deberi, honorem tamen fratribus meis minoribus seruabo suum, & primo inter fratres Xerxi. Instante porrò iudicij die, Persæ communi sententia Artabanum iudicem designauerunt. Hic Xerxi, quòd multitudini fideret, iudicem recusanti Atossa obiurgãs, Quid fugis, inquit, Artabanum patruum & Persarum optimum, fili? idq; certamen metuis, in quo præclarum est, si vincare, fratrem regis Persarum secundo te loco vocari? Xerxe obtemperante, & causa cognita Artabanus pronunciauit Xerxi regnum convenire. Ariamenes autem statim prosiliens fratrem adorauit, dextráq; appræhensum in solium regium collocauit. Exinde primo apud eum loco habitus, benevolum se præbuit: ita quidem, vt pro gloria fratris nauali apud Salaminam prœlio præclarè pugnãs cecidert. Atque hoc tanquam purum & inculpabile exemplar benevolentiæ & magnanimitatis propositum esto. Antiochi verò vt cupiditatem regnandi iure vituperaueris, ita amorem erga fratrem nõ planè ea obrutũ mirari decet. Bellum Antiochus regni causa faciebat Seleuco fratri, minor ipse ætate, matre auxilium ferente. Vigente eo bello, pugna cum Galatis congressus Seleucus & victus, nusquam apparebat, credebatúrq; periisse, toto exercitu à barbaris occidione occiso. Antiochus hoc nuncio allato, purpuram deposuit, pulláq; sumta veste, & clausa regia fratrẽ luxit. paulo pòst audito eum viuere & alium exercitũ colligere, progressus diis sacrificauit, vrbibúsq; sibi subiectis imperauit vt sacrificarent & serta gererent. Athenienses, quanquam fabulã de deorum contentione absurdè finxerunt, inseruerunt tamen istius absurditatis correctionẽ minimè ineptã. secundã enim diẽ mensis Boëdromionis semper eximũt: quód ea die cũ Minerua Neptuno fuerit contentio. Quid ergo obstat, quo minus & nos aliquando cum domesticis, cognatisq; altercati, istũ diem obliuioni cõsecremus, ac pro atro censeamus? nisi si malumus multorũ ac lætorum dierũ, quibus vnà educati sumus & viximus, memoriã abiicere? Nã aut frustra & nullius rei gratia nobis largita est natura mansuetudinẽ, & moderationis animi progeniẽ tolerantiã malorũ: aut maximè his vtendũ est adversus cognatos & familiares. Iã petere gratiã delicti nõ minorem demonstrat benevolentiam atq; amorem, quàm eam facere peccanti. ergo neq; negligere debemus ira commotos, & deprecantibus nequaquã repugnare: sed & ipsi vbi quid offendimus, antevertere deprecatione iram: & ipsam, vbi nos sumus læsi, deprecationem danda venia. Celebris est in scholis fama Euclidis Socratici, quòd audita iniqua & bellulna voce fratris, qui diceret, Peream nisi te vlciscar, respondit: Ego verò peream, nisi tibi persuasero, vt posita ira nos ames sicvt olim. At regis Eumenis non dictum, sed factum, tale est quo nullum inveniri possit magis mansuetum. Huic Eumeni Perseus Macedoniæ rex inimicus, submiserat qui interficerent. hi cùm sentirent à mari terra proficiscentem Eumenem ad oraculum, ex insidiis retro hominem adorti, ingentes lapides in caput & collum coniecerunt, ita vt vertigine circumactus corrueret, mortuúsq; putaretur. atque fama hæc latè spatsa fuit, ita vt amici quidam & famuli Pergamum veniẽtes, nuncium rei abs se visæ adferre crederentur. Proinde Attalus fratrum Eumenis natu maximus, moderatus homo, & qui erga fratrẽ se gessisset optimè, non modò rex creatus, & diademate ornatus fuit: sed & vxorem fratris Stratonicam duxit, cúmq; ea concubuit. Sed postquã narratum est viuere Eumenem, & adventare, posito Attalus diademate, sumto hastili pro more ei obviam cum reliquis iuit stipatoribus. Quem Eumenes & amicè amplexus est, & reginam honorificè ac splendidè salutauit. cúmq; non multum temporis supervixisset, absq; vlla repræhensione aut suspicione extremum vitæ diem morte cõfecit, Attalo & regnũ & vxorem suam cùm legasset. Quid autem Attalus? multis ex vxore sibi natis liberis, nullũ sustulit: sed Eumenis filium educauit, eiq; virilem ætatem adepto viuus diadema imposuit, regiúsq; nomen detulit. At Cambyses somnio territus, fratrẽ suum, quem regem Asiæ futurum erat imaginatus, nulla interposita quæstione, nulla demonstratione, interfecit. quo factũ est vt ipso mortuo regnum à stirpe Cyri in Darium transferretur eiúsq; posteritatẽ, qui non fratres modò, sed amicos etiam admittere in societatem rerum & potentiæ nouerat. Prætetea memoria est hoc etiam tenendũ in fraternis dissidiis, vt tunc maximè amicos fratris accedas, inimicósq; vites, neque admittas. eáq; in re par est imitari Cretenses, qui crebris seditionibus bellísque ciuilibus exagitati, extrinsecus adventantibus hostibus pacem ac societatem coiuerunt. Is enim erat, quem

ipsi appellabant Syncretismum. Nam sunt, qui aquæ instat rebus luxatis & hiantibus affluentes, familiaritates & amicicias evertunt, vtrisque inimici, & ei insidiantes, quem ob imbecillitatem vident magis expositum iniuriæ. quippe amantem adiuuāt recentes & simpliciores amici: irato autem & cum fratre dissidenti apparet malignissimos inimicorum se indignationis iræq́; socium præbere. Quare sicvt gallina illa apud Aesopum feli percontanti ficta benevolentia ex ægrotante ipsa, Quomodo valeret, respondit: Bene, si tu discedas. ita tali homini sermonem inijcienti de discordia, & arcana eruere molienti quædam dicendum est: Nihil mihi cum fratre est litis, si vterque nostrum calumniatoribus aures non præbeamus. Nunc nescio qui fit, vt oculis vitio aliquo laborantibus arbitremur visum avertendum esse à coloribus & corporibus radium recellentibus: tamen ira, repræhensione, aut suspicione adversus fratrem oborta, iis gaudeamus ac nos implicemus, qui magis nos exagitāt. quo quidem tempore oportebat nos evitatis inimicis, maximè cum affinibus & familiaribus amicisq́; eorū versari, & ad vxores eorū intrare, ac libero ore conqueri. Atqui fratres aiunt vna ambulantes non debere lapidem in medio admittere: quin & canem per medios discurrere ominis sinistri habetur, ac multa talia metuunt, quorū tamen nihil fraternā discindit concordiā. cæcutiunt interim, homines caninos & calumniatores in mediū adhibentes, & in vitiū ab his cōpulsi. Proinde (ipsa disputatione id quod continuò subsequitur suggerēte) quod rectè dixit Theophrastus, Si omnia amicorū sint communia, maximè debere amicorum communes esse amicos: id non vltimo loco fratribus est præcipiendum. Dum enim seorsim ac pro se alij cum aliis consuetudinem vitæ societatémq́; colūt, ipsi invicem divelluntur. quia dum amant diuersos, sequitur vt gaudeāt etiā diuersis, diuersos æmulentur, à diuersis ducanť. Etenim amicicijs mores finguntť: & nullum est diuersitatis ingeniorū certius argumentū, quàm vbi amici diuersi deliguntur. Ergo cibi, potus, ludorum, cōtubernij societas non perinde cōtinet fratrū concordiam, atq́; eorundem hominū amor & odium, vt eorundem consuetudinem & gratam habeant, & eorundem fugiant atque abominentur. Neq́; verò communes amiciciæ admittunt calumnias, aut offensiones. sed etiam si quid iræ aut obiurgationis inciderit, eluunt id in medio interpositi amici, atq́; exceptum dissipāt: si quidem ambobus ex æquo faueāt. Nam quo modo stanno æs ruptum cōmittitur atq́; ferruminatur, vtranq́; tangente extremitatē, & ad naturā vtriusq́; contemperato. sic amicum decet aptū & accommodatum esse vtriq́; fratrum, suáq́; communitate eorum stipare benevolentiam mutuam. inæquales, & non attemperati, instar inconcinnorū in modis musicis sonorū, non coniunctionem, sed disiunctionem efficiunt. Idcirco dubitari potest, recténe an contrà Hesiodus dixerit:

Operib. 705. *Aequalem fratri caueas fecisse sodalem.*

Equidē æquo præditus animo amicus, & ambobus cōmunis fratribus, vinculū quoddam est mutui inter eos amoris. Hesiodū verò apparet respexisse ad plerosq́;, & quidē malos: à quibus ob sinistrum sui ipsorū amorem & procliuitatē ad riualitatē fratribus metueret. Hoc mali vbi caueris, nihil impedit quin amicum eadē qua fratrem cōplectare benevolentia: dummodò huic primæ partes semper deferātur in magistratibus & rep. gerendis, in inuitationibus ad conviuia, in contrahenda cum principibus viris noticia. deniq́; si quæ in vulgus videnť ad gloriā dignitatémq́; cōducere, & illustrare, in iis ætati convenientem honorem concedas. neq́; enim adeò amicum hac in parte ista prærogatiua ornat, quàm de existimatione fratris posthabiti ignominia detrahit. Sed de hac quidem sententia plures perscripserunt, quid sentirent. Tamen illud Menandri verum est:

Nemo sui contemtum æquo animo fert amans.

quæ vox monet vt curā fratrū geramus, neq́; naturæ fiducia eos negligamus. Nam & equus natura hominū, & canis domini amās animal est: sed nisi probe curenť atq́; tractentur, infensa fiunt & aliena. & corpus animæ cognatissimū, si ab ea non colatur, aut neglectim habeať, adiuuare actiones ipsius recusat, iisq́; officit & deserit. Ratio autē curandi cùm ipsis fratribus admodū conveniēs, tum eorū soceros atque affines maximè decēs est, vt in omnib. rebus semper benevolos se alacrésq́; præbeāt, seruos dominorū studiosos salutēt comitérq́; demereanť, medicis gratias agāt qui fratri sanitatem restituerūt, itémq́; fidelibus amicis, atq́; promtā in vna cōficiēda expeditione & peregrinatione operā nauent. Vxorē porrò fratris, vt omniū sacrorū sanctissimum, frater suspi-

suspiciat atque veneretur, itáque fratrem honoret eíque gratuletur, neglectæ rationem habeat, iritatam demitiget. si mediocre aliquid peccauit, in placando & deprecando viro adsit. si quid cum fratre sibi seorsim exstiterit iurgij, apud eam hunc accuset & litem componat. Maximè autem cœlibatū & orbitatem fratris ægrè ferat frater, eúmque hortando & exprobrando quovis modo ad matrimoniū contrahendū adigat, legitimísque includat nuptiis. Vbi is liberos fuerit nactus, evidentiùs porrò sua in eum benevolentia, & adversum vxorem eius reverētia vtatur. Liberis se tanquā suis benevolū, sed benigniorem tamen & indulgentiorem exhibeat: ne pro ætate aliquid delinquentes, ob metum patris & matris profugiant, ac cū vitiosis & socordibus hominibus cōsuescant: sed habeant quò se convertentes castigentur officiíque admoneantur. Sic Plato sororis suæ filium Speusippū è magna negligentia & intemperantia revocauit, nulla voce, nullo facto ei molestus. nam fugienti parentes criminū eum convincentes & maledictis incessentes, placidū se & iræ vacuum dans, magnū homini pudorem, suíque & philosophiæ admirationē incussit. cúmque à multis amicorū reprænderetur, quòd non castigaret adolescentem: Ego verò, inquit, castigo, vitę meæ ratione ipsi demonstrans quod sit honestorum & turpium discrimen. Aleuam Thessalum pater, vt ferocem hominem & iniuriosum, deprimebat, erátque ei infensus: patruus ad se recipiebat & amplectebatur. Mittentibus autem Thessalis fabas ad oraculum Delphicū, quibus deum de rege futuro consulebant, clam patre patruus his vnam de Aleua quærentem inseruit. Cúmque Pythias Aleuam regem designasset, & ipse pater professus est se nullā de hoc fabam misisse, & omnes existimauerunt errorem aliquem in nominū descriptione commissum esse. itaque denuò missi sunt scitatum. Pythia autem velvti confirmans primam designationem, respondit:

Archedice peperit quem rufum, nomine dico:

Atque hoc modo Aleuas ab Apolline rex studio patrui creatus, cùm ipse priores longo post se reliquit intervallo, tum gentem ad gloriā potentiámque magnam evexit. Enimverò fratris filios frater, eorum rectè factis, honoribus ac dignitatibus gaudendo gratulādóque debet augere, & impetus ad res honestas eorū promouere, ac largiter laudare vbi rem præclare gerunt. suum enim filium laudare, odiosum videtur: fratris, pulcrum est, & non sui, sed honestatis diuino cuidam planè amori adscribendum. Atque ipsum nomen fratris Adelphus videtur rectè commonere de benevolētia & dilectione. Quin & eos imitari decet, qui humana præstantiores natura fuerūt. Hercules, cum duodeseptuaginta filios genuisset, nullo eorum parciùs amauit fratris filium. atque etiamnum multis in locis eadem cum Hercule ara colitur Iolaus, atque vnà ei vota nuncupantur, & adstes Herculis nominatur. Iphiclo autem fratre in pugna apud Lacedęmonem interfecto Hercules ingenti dolore perculsus, totā deseruit Peloponnesum. Et Leucothea infantē defunctæ vita sororis educauit, secúmque inter deos retulit. Hinc matronæ Romanæ in feriis Leucotheæ, quam Matutam nominant, non suos sed sororum filios in vlnas accipiunt & honorem iis habent.

PLTARCHI

De Garrulitate, libellus.

SAnè difficilem curatu morbū philosophia garrulitatē suscipit, mederíque ei conatur. nam oratio, quæ adversus eum morbū valet medicina, audientium est: garruli verò neminem audiunt, semper loquuntur. idque adeò primum mali iis qui tacere nesciūt adest, quòd nihil audiunt. Est enim ista impotentia quasi vltrò accita quædam surditas, hominum, vt apparet, vitium naturam culpantium, quòd vnicam ea linguam, duas aures dedit. Ergo si Euripides rectè dixit in auditorem stupidum,

Implere te nequeo capientem ego nihil,
Sapientia dicta infundens in fatuum virum:

meliori iure hoc in garrulum, aut potiùs de garrulo dixerit aliquis:

Implere te nihil admittentem ego nequeo,
Sapientia dicta infundens in fatuum virum:

aut veriùs circumfundens sermones homini loquenti ad non audientes, non audienti loquentes. quippe vt exiguum aliquid inaudiuerit, id arreptum garrulitas velvti æstus affluentis maris illicò multiplicatum reddit. Porticum Olympiæ, quæ vnā vocem multis reflexionibus resonat, Heptaphonum vocant, id est Septuvocem. at garrulitas vel minima voce si tangitur, statim sonitus reddit varios,

Immotas ante mentis commouens fides.

Proinde in eam venire possis cogitationem, auditus foramina garrulis nō in animum, sed in linguam desinere. cùm aliis perdurent auditæ voces, garrulis autem effluant, ac vasa tanquam mente vacua, sono plena obambulent. Si tamen videbitur nihil intentatum esse relinquendum, hoc dicamus ad garrulum,

Sile puer, bona multa habet silentium:

duo autem hæc & prima & maxima, Audire, & Audiri: quorum neutrum contingit garrulis, sed & eo ipso quod appetunt, infeliciter, ac cum animi molestia excidunt. Nā reliqua quidem animi morbis, auariciæ puta, ambitioni, voluptatū nimio studio, hoc saltem contingit, vt potiantur iis quæ appetiuerunt. garrulis hoc molestissimum accidit, quòd auditores ab iis frustra expetuntur. quippe nemo nō eos effuse fugit. ac siue in semicirculo sedentes, siue vnà ambulantes vbi vident garrulum accedere, illico migrationem sibi ipsis indicunt. Et quemadmodū orto silentio in collocutione aliqua, Mercurium aiunt subintrasse: ita cùm in consessum aut conuiuium notorum garrulus aliquis se infert, omnes obticent, quia ansam præbere loquendi ei nolunt. & si ipse vltro hiscit, illico vniuersi digrediuntur, æstum & nauseam velvti Borea circa maritimū promontorium fremente prævidentes. Quo fit, vt neq; in conuiuio vnà adesse quisquā velit, neq; nisi coactus contubernio eorum comitatū q; in itinere aut nauigatione vtatur. adeò vsquequaq; vrgēt vestes præhendendo, & barbam, ac manu latus fodiendo. Qua in re summus honor pedibus debetur, secundum Archilochum: immò autem de sapientissimi Aristotelis sententia. Hic enim à garrulo quodā vexatus & absurdis quibusdam narrationibus exagitatus, subinde dicenti, Nonne hoc mirum est Aristoteles? respondit: Non profectò hoc est mirū, sed si quis pedibus præditus re sustinet. Aliiq; cuidam id genus homini post multa verba dicenti, Molestus tibi mea loquacitate fui philosophe: Non me hercle, inquit: non enim adverti animum. Etenim garrulis cùm vi obtinuerunt vt dicant, natura hoc concessit, vt alienas aures extra circumfundant vocibus. animus interim audientis alias intus secum explicat atq; persequitur curas. vt neque attentorum, neq; credulorum auditorum copia loquacibus fiat. Qui in Venerem sunt procliues, eorum semen aiunt esse sterile. ita & garrulorum sermo imperfectus est atque invtilis. At verò nullum nostrorum membrorum natura perinde atq; linguam vallo coercuit, positis ante eam præsidij loco dentibus: vt si ratione intus

—Resonantia fræna premente

obedire nolens prosiliret, morsibus eam lancinantes, eius cōpescetemus intemperantiam. Non enim serta obicibúsve carentium penuum aut conclauium, sed oris effrænis finem esse calamitatem dixit Euripides. Qui verò existimant ædes foribus carentes, & crumenā quæ claudi non possit, nullo vsui esse: ore interim semper aperto semper foras diffluentes, quo modo Pontus per suum ostium semper in Propontidem effluit, ij videntur sermonem pro re omnium abiectissima ducere. Vnde est, quòd fides iis non habetur: quam quidem omnis oratio expetit. Est enim suus orationis finis, fidem facere audientibus: loquacibus, ne si vera quidem dicāt, fides habetur. Nam sicvt triticum vasi inclusum, mensura amplius reperitur, vsu deterius: sic loquacis hominis sermo additamentum mendacij largum habet, quod fidem vero derogat. Iam ebrietatem verecundus quisq; & modestus vitat. nam, quod fert quorundam opinio, insaniæ comes est ira, contubernalis ebrietas. immò vt insaniç cedit duratione, ita eam hoc superat, quod vltrò adsciscitur. At nullo tantopere culpatur nomine ebrietas, atq; intemperantia & infinitate loquendi.

Bacchis. Ebrietas.

Odyss. l. 465.

Nam vinum vel prudentem cantare coegit,
Et tenerum ridere, pedésq; inferre choreis,
Atq; tacenda loqui, nec idonea dicere dicta.

de his verò postremum demum noxium est & cum periculo: cantus, risus, saltatio non eò vsq; se proferunt. Quid autem, si hoc sit à poeta propositum ad id quod apud philosophos quæritur soluendum de vinolentiæ & ebrietatis discrimine? vt vinolentiæ animi

animi quandam remissionem & leuitatem, ebrietati futilitatem tribuerit. Quod enim est in corde sobrij, id est in lingua ebrij, vt proverbio fertur. hinc Bias in quodam conviuio cùm sibi tacenti à garrulo quodam stoliditas obiiceretur, Quis verò, dixit, stultus inter pocula posset tacere? Athenis autem quidam conviuium regiis legatis præbens, operam dedit vt iis hoc cupientibus philosophos eòdem conduceret. ibi cum reliqui colloquio instituto vltro citróque pro sua quisque persona disseruissent, Zenonem, qui tacitus se continebat, comiter allocuti hospites cùm salutassent poculo, De te verò, aiebant, quid dicemus regi? Respōdit Zeno: aliud nihil, quàm esse senem Athenis, qui inter pocula silere sciet. adeò profundum quiddam, & arcani sacri simile, ac sobrium est silentium. at ebrietas loquax est. mente enim & prudentia vacat, ideóque vocalis est. Philosophi porrò ebrietatem definientes, vaniloquentiam in vino aiunt esse. ita potatio non culpatur, si coniunctũ ei sit silentium. sed stulta loquela de vinolentia redigit ebrietatem. Enimvero ebrius in vino nugatur: garrulus vbique, in foro, in theatro, in ambulatione, interdiu, noctu. ægrotum curans ipso morbo molestior est, vnà nauigans, quàm nausea, laudans repræhendente. Malunt etiam colloqui cum prauis hominibus linguæ potentibus, quàm cum bonis garrulis. Nestor Sophocleus Aiacem exasperatum verbis demitigans, moratè hoc dixit:

Non culpo te: maledicu enim, faciens bene.

Adversus garrulum verò non sic sumus affecti: sed omnem factis initam gratiam dictorum importunitas corrumpit atque disperdit. Reo cuidam Lysias orationem à se conscriptam dederat. eam cùm ille sæpius relegisset, venit ad Lysiam, mœstúsque significauit, sibi primùm eam cognoscenti mirabilem visam fuisse: cùm autem denuò atque tertiùm repetiisset, prorsum eneruatam & languidam. Lysias verò ridens; Quid, inquit? Nonne semel tantùm apud iudices eras recitaturus. Ac mihi Lysiæ vim ad persuadendum venustatémque considera. nam & hunc ego affirmo

A Musis quæ violis caput
Redimunt probè ornatum fuisse.

Inter ea autem quæ de Homero dicta sunt, hoc omnium est verissimum, solum hunc poetam fastidia hominum evitasse, nouum semper & ad captandum gratiam florentem: & tamen hoc de sese pronuncians,

——Scilicet odi
Res clare dictas, verbosa iterare loquela:

Odyss. ρ. fine.

fugit atque auersatur insidiantem cuivis sermoni satietatem, auditorem ad alias ex aliis narrationes trahens, ac nouitate fastidium amoliens. At garruli aures palimpsestorum in morem iterationibus molestis eorundem sermonum obtundunt. Primùm ergo id eius in mentem revocemus, quòd sicvt nonnulli vinum voluptatis blandæque consuetudinis gratia inventum nimium alios & merum bibere cogentes quosdam in tristiciam ac temulentiam coniiciunt: ita sermonem, cuius suauissimum est & humanissimum commercium, qui malè eo ac temere vtuntur, inhumanum, ac insociabilem reddunt: molestiáque afficiunt eos quibus se putant gratificari, & deridentur ab iis quibus se miros videri volunt, invisique eorum causa fiunt ob quæ se amari cupiunt. Itaque sicvt à Venere alienus sit, qui cesto avertat atque abigat consuescentes: ita Musarum expers inscitúsque est, qui verbis molestiam exhibet ac se invisum reddit. Iam reliquorum vitia quædam cum periculo coniuncta sint, alia odiosa, partim ridicula: omnia hæc garrulitati congruunt. subsannantur enim cùm narrant communia: in odium incurrunt mala annunciantes: in periculum veniunt arcanorum incontinentes. Non abs re Anacharsis à Solone conviuio exceptus, cùm postea obdormiuisset, conspectus est læua manu pudendis, dextra ori imposita. censuit namque, rectéque censuit linguam validiori coercendam fræno. Non enim facilè tot viros numerare possis qui ob Veneream libidinem perierint, quot vrbes & imperia secretum proditum evertit. Obsidebat Athenas Sylla, neque ei vacabat trahere obsidionem, alio vrgente negocio: cùm & Asiam subitò cepisset Mithridates, & Mariana factio rursum Romæ obtineret. Sed cùm senes quidam in tonstrina disputarent, Heptachalcum non teneri præsidio, ac periculum esse ne ea parte vrbs caperetur: exploratores eum sermonem exceptum ad Syllam retulerunt. Sylla statim exercitum adduxit,

Mala comitantia garrulitati.

ac circa mediam noctem in vrbem perduxit. ac parum sanè abfuit, quin Athenas solo æquaret: cædibus quidem & cadaueribus ita oppleuit, vt Ceramicus sanguine fluxerit. Iratus autem Atheniēsibus Sylla magis ob dicta quàm ob facta erat. maledictis enim impetebant ipsum & Metellam, exsilientes in muros, & conuicia iactantes,

Morum farina conspersum Syllas sonat,

& multa alia id genus nugantes, rei, vt Plato ait, leuissimæ sermonis pœnam grauissimam sibi acciuerunt. Ne Roma Nerone exonerata libertatem consequeretur, vnius factum est hominis futilitate. Vnica restabat nox, post quam pereundum fuerat tyranno, omnibus iam ad hoc instructis rebus. Qui autem eum erat interfecturus, in theatrum vadens, conspicatus in foribus quendam vinctum qui ad Neronem ducendus suam lamentabatur fortunam, propè accedens in aurem homini insusurrauit: Precare tantùm vt hæc dies abeat, cras mihi ages gratias. Is verò hoc obliquè dictum arripuit, ac nimirum intelligens esse

Stultum qui quærit certis incerta relictis:

certiorem salutem iustiori prætulit, Neroniq; vocem istam renunciauit. Ille ergo statim arreptus est, & tormenta homini, ignes, ac flagella adhibita: negāti necessitate imposita dicendi, quæ antè nulla re cogente prodiderat. At Zeno philosophus, ne corpus necessitate expugnatum arcanum animi vllum posset efferre, linguam dentibus abscissam in tyrannum exspuit. Præclarum etiam Leæna habet suæ taciturnitatis præmium, amica Harmodij & Aristogitonis, &, vt mulier, in partem spei coniuratione in tyrannos conceptæ venerat. nam & ipsa pulcro illo Amoris cratere ebria bacchabatur, & propter deum illum arcanis his orgiis erat initiata. Postquam ergo illi frustrante ipsos conatu sunt interfecti, quæstioni subiecta, ac iussa indicium facere de adhuc ignoratis sociis, nihil dixit, sed tormenta continenter pertulit: demonstrans nihil illos viros seipsis indignum admisisse, qui talem amassent mulierem. Athenienses autem æneam leænam lingua carentem fecerunt, inq; foribus arcis dedicauerunt: iracundia animalis peruicacitatem feminæ, linguæ absentia taciturnitatem & arcani continentiam significantes. Etenim nulla vna ita oratio dicta profuit, vt multæ silentio pressæ. quippe quod tacitum est, aliquando tamen dici potest: non item quod dictum est, taceri, cùm iam effusum ac diditum sit. Vnde, puto, est, quod loquendi magistros habemus homines, tacendi deos: adhibito ad sacrificia & arcanos ritus silentio. Homerus porrò Vlissi facundissimo homini summam adscripsit taciturnitatem: itémque filio eius, & vxori, & nutrici. Audis enim dicentem hanc,

Taciturnitas.

Odyss. τ, 494. *Hæc tacita vt ferrum vel quercus dura tenebo.*

Ipse autem Penelopæ adsidens,

Ibid. 210.

Vxoris lacrymas miseratus mente pudica,
Intra palpebras ceu cornu immota tenebat
Lumina, vel ferrum. —

adeò totum corpus plenum gerens continentiæ, omniáque rationi habens parentia & subiecta, oculis imperauit fletu, linguæ verbis, cordi tremore & latratu abstinere.

Odyss. υ, 23. *Paruit extemplò menti cor plurima passum:*

vsque ad brutos motus penetrante ratione, spiritúmque & sanguinem sibi obedientem domando adepto. Tales etiam plerique sociorum Vlissis fuerunt. quot enim raptati, soloq; allisi à Cyclope Vlissem non prodiderunt, neque ignitum illud, & ad oculum eruendum adornatum instrumentum indicauerunt, sed crudi vorari quàm arcanum quicquam efferre maluerunt: maioris fuit quàm quæ excedi posset continentiæ ac fidei. Proinde Pittacus rectè, cùm ei hostiam misisset rex Aegypti, iussissetq; optimam & pessimam carnem eximere, exemtam linguam ei misit: vt cùm bonorum, tum malorum maximorum instrumentum. Ino autem Euripidea liberè sese prædicans, ait se scire

Tacereq; in loco: & cùm tutum est, eloqui:

qui enim generosè, & re vera regio more instituuntur, primùm tacere, deinde loqui discunt. Antigonus ille rex, filio quærenti quando castra essent moturi: Quid, inquit?

inquit? metuis ne solus tu non audias tubam? Ergo vocem ei arcanam non credidit, quem erat regni hæredem habiturus? immò autem docuit eum in talibus rebus continenter se & cautè gerere. Metellus senex militiæ simile aliquid interrogatus: Si, inquit, scirem tunicam meam arcani mihi consciam, exutam profectò in ignem abiicerem. Eumenes cùm audiuisset Craterum adversus se cum copiis venire, nemini amicorum rem aperuit, sed Neoptolemum esse finxit. hunc enim milites Eumenis contemnebant: illius & gloriam admirabantur, & virtutem diligebant, rem ipsam excepto Eumene norat nemo. Commissa igitur pugna vicerunt, Craterúmque ignari interfecerunt, mortuúmque demum agnouerunt. Ita taciturnitas callidè certamen hoc gessit, tantúmque adversarium occultauit. atque adeò amici magis admirati sunt Eumenem qui non prædixisset, quàm reprehenderunt. Tametsi vt maximè culperis in tali casu, præstat saluis rebus ob non habitam fidem incusari, quàm eos accusare, quorum fidem secutus perieris. Omnino autem quo ore obiurgabis eum qui non tacuit id, quod tu ei dixisti? Si enim tacitum & ignoratum oportuit, malè alteri fuit indicatum. si verò rem arcanam ex te dimittens in alio continere vis, iam tua prodita in alius confugisti fidem. qui si tui similis est, iure peris: si melior, præter rationem seruaris, invento qui tibi sit quàm tu ipse fidelior. Inquies, At meus est amicus iste. Sanè. Sed & hic amicum habuerit, cui tantundem credat, isque rursum alij. ita deinceps incrementum facit multiplicatúrque continuata incontinentia oratio. Quemadmodum enim vnitas non egreditur suum terminum, sed (quod & nominis ratio docet) simpliciter vnum manet: binarius autem principium infinitum est diversitatis, qui statim duplicando suam mutat naturam, & ad multitudinem vergit. sic sermo in primo manens, verè arcanus est: si ad alterum efferatur, iam famæ locum obtinet. verba enim alata vocat Homerus. Nam neque auem è manibus dimissam facile est denuò comprehendere, neque potest sermo ex ore emissus rursum capi & teneri: sed ab aliis ad alios diditus, Odyss. a, 122.

Fertur rotans volucres alas impete.

Quippe nauim à vento correptam funibus & anchoris inhibent, eiúsque velocitatem frangunt. orationi tanquam è portu semel egressæ nulla statio, nullus anchoræ iactus est reliquus: sed magno cum sonitu & fragore vecta autorem in graue magnúmque aliquod conicit ac demergit periculum.

Namque exigua de lampade Idæum nemus
Succendere possis. atque vni quod dixeris,
Facilè hoc per ciuium aures iuerit omnium.

Romanus senatus occultum quoddam consilium per aliquot dies intra se agitauerat. cúmque res ea multum obscuritatis haberet, variásque excitaret suspiciones, quendam senatorum vxor, mulier aliàs pudica, sed tamen mulier, maiorem in modum precibus instando vrgebat, vt arcanum sibi aperiret: deierans interim se silentio rem tecturam, & ni faceret, diris sese devouens exsecrationibus, flénsque & quiritans fidem sibi non haberi. Ille vt stulticiæ eam suæ coargueret, Vincis, ait, mea vxor: proinde audi terribilem rem atque prodigiosam. relatum ad nos est à sacerdotibus, cassitam visam esse volantem cum galea aurea & hasta. de eo ostento vnà cum auguribus deliberamus, ac anxiè disquirimus, boníne an mali aliquid denunciet. tu verò tace. hæc locutus, in forum processit. At verò mulier ancillam, quæ primùm intrauerat, arripiens, pectus suum plangens & crines scindens, Eheu, inquit, mi vir, mea patria, quid nobis fiet? volens docénsque ancillam quærere, Quidnam igitur evenit? Ancilla, postquam interroganti mulier rem narrauit, addidítque communem omnis loquacitatis clausulā, Caue ne cui hæc dixeris, & tace: vix dum à domina vt est digressa, vnà seruienti alteri, quam maximè videbat ociosam, narrationē iniicit. illa amatori suo ad se venieti exponit. Hoc modo fabula in forum devoluta, ita vt præcurreret autorem, quidam ad eum notus accurrit, & an recens domo adveniat quærit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, noui inaudiuisti? Quid, ait ille? an noui aliquid evenit? Tum alter: Cassita, inquit, cōspecta est volās, hastata, aurea casside: ac de eo principes senatum habebunt ostento. Ibi ridens iste, Laudo, ait, mulier celeritatem tuam, qua factum est vt me in forum euntem sermo

hic anteverteret. Proinde ad magistratū accessit, eósque trepidatione liberauit. Vt autem mulierem vlcisceretur, domū reversus, Perdidisti me, inquit, mulier: compertum est enim è domo mea in publicum elatum esse arcanum: itaque ob tuam incōtinentiam solum mutare cogor. Eunti que inficias, & dicenti, Quasi vero tu non trecentesimus ipse hæc audiueris? Quomodo, inquit, trecentesimus, qui te vrgente vt periculum facerem possesne audita reticere isthuc confinxerim? Atque hic quidem mulieris suæ continentiam tutò & cautè probauit, velvti in vas fatiscens non vinum aut oleum, sed aquam infundens. Fuluius autem amicus Augusti Cæsaris, cùm hunc deplorare audiuisset domus suæ solitudinem, cùm & duo è filia nepotes morte sublati essent, & qui restabat vnicus Postumius propter calumniam in exsulio viueret, cogeretúrque priuignum imperij successorem relinquere, quanquam miseraretur, cuperétque ex exsulio nepotem revocare. hæc cùm audiuisset Fuluius, narrauit vxori: vxor porrò Liuiæ indicauit: Liuia acerbè cum Augusto expostulauit, quòd iampridem hoc decreto, nepotem non revocaret, sed ipsam invisam imperij successori redderet. Manè cùm pro more ad Augustum venisset Fuluius, eúmque salutasset, Augustus contrà: Sanam mentem Fului. Sensit rem Fuluius, rectáque domum reversus vxorem acciuit, &: Animadvertit, inquit, Augustus arcanum me non reticuisse, ideóque statui mortem mihi consciscere. meritò, respondit vxor, qui cùm tandiu mecum vixeris, non senseris, neque vitaueris meam futilitatem. sed me sine tibi præcedere. simúlque arrepto gladio se ante maritum occidit. Rectè itaque Philippides comœdiarum scriptor, amicè eum compellanti Lysimacho regi, ac quærenti, Quánam mearum rerum vis te impertiam? respondit, Quacunque volueris ô rex, dum modò nullo arcano. Præterea garrulitati malum hoc ipso non minus malo adest curiositas. Multa enim audire volunt garruli, vt multa habeant quæ dicant. ac maximè arcana & abscondita scrutantur atque investigant, futilitati tanquam materiem quandam obsoletam sarcinarum apponentes. Deinde sunt instar puerorum, qui glaciem neque tenere volunt neque dimittere: immò velvti serpentibus in sinum collectis, non continent, sed ab iis perroduntur. Belonas pisces, & viperas partu rumpi aiunt. Arcana autem eos qui non continent, foràs elapsa perdunt. Seleucus Callinicus in pugna adversus Galatas omni exercitu, omnibus copiis amissis, abiecto diademate eques tribus vel quatuor comitantibus profugit: & per avia longum iter vagatus, ac iam animum ob inopiam despondens, ad casam quandam pervenit, ac cùm forte fortuna in dominum eius incidisset, panem & aquam petiit. is non ista modò, sed & quæ alia ruri aderant liberaliter comitérque præbuit. cúmque faciem regis agnouisset, non continuit se præ gaudio istius casus, neque cupientis latére regis dissimulationem adiuuit: sed cùm ad viam vsque deduxisset, & iam discederet, Salue, dixit, ô rex Seleuce. Tum rex porrecta dextra, eum ad se trahens velvti osculaturus, vni comitum innuit vt ceruicem homini præcideret:

Curiositatis mala.

Iliad. x,457. *Sic caput est, loquentis adhuc cum puluere mistum.*

qui si tacuisset, & se aliquantulum repressisset, paulo pòst à rege rursum florente & opibus aucto maiorem puto pro silentio quàm pro hospitalitate gratiam retulisset. Quanquam hic quidem vtcunque suæ incontinentiæ excusationem habuit spem, & exhibitum officium. Plerique autem garrulorum etiam sine causa seipsos perdunt. In tonstrina quadam (vt exemplis res pateat) orto sermone de tyrānide Dionysij, quòd ea adamantina & inexpugnabilis esset: tonsor ridens, Hæccine, inquit, vos de Dionysio dicere? cuius ego ceruici paucis itidem interpositis diebus nouaculam adhibeo. Hæc cùm ad Dionysium essent allata, hominem in crucem sustulit. Non autem est abs re tonsores esse loquaces. nam loquacissimi ad eos confluunt iisque adsident: ita vt consuetudinem garriendi inde pareant. Itaque eleganter Archelaus rex garrulo tonsori, qui iam tectis linteo humeris quærebat, Quomodo te tondebo rex? respondit, Tacens. Sed & Atheniensium magnam in Sicilia acceptam cladem tonsor primus annunciauit. qui cùm de ea inaudiuisset in Piræeo ex inde fuga elapsorum cuiusdam seruo, statim officina relicta contento cursu in Astu se proripuit,

Tonsores.

Iliad. x,207. *Ne quis præriperet decus hoc,—*

famam in vrbem apportans,

—Post

—pòst ipse veniret. Ibi orto, vt solet, tumultu, populus in concionẽ collectus, autorem rumoris quęsiuit. adducit̃ ergo tonsor ille, examinatur: qui sanè etiam nomen indicis ignorabat, & principium rumoris sparsi in ignotam ac nomine carentem personam referebat. Exinde fremitus & clamor in theatro, Torque & excrucia scelestum, qui isthæc finxit atq; composuit: quis enim alius audiuit, quis credidit. Adfertur rota, intenditur tonsor. sub hoc ipsum adsunt nuncij calamitatis, qui ex ipsa clade profugerant. itaq; omnes dissipati singuli ad suos sunt luctus, miserum tonsorem rotæ illigatum relinquentes. Atq; is serò & iam sub vesperam solutus, e lictore quæsiuit, Audijuissentne etiam de Nicia duce exercitus, quo is modo perierit. Adeò inexpugnabile & inemendabile malum fit consuetudine garrulitas. Et verò sicvt qui amara & malè olentia medicamenta biberunt, ipsa etiam oderunt pocula: sic qui mala annunciant, auditoribus inuisi sunt. Sanè Sophocles venustè istam dubitationem proposuit:

In mente nùmnam, vel morderis in auribus?
Cur tu dolorem mî imputas, vbi tuæ
Facti autor ægrè menti facit, ego auribus?

nam molestia afficiunt vt ij qui lædunt, ita etiam qui factum narrant. Sed tamen nulla est linguæ fluentis inhibitio, nulla coërcitio. Lacedæmone Mineruæ Chalciœci templum repertum est compilatum, intúsq; iacens inanis lagena. ea de re cùm inter multos qui accurrerant disquireretur: quidam è corona hominum, Si vultis audire, inquit, ego vobis exponam quid mihi in mentem venerit de hac lagena. existimo sacrilegos rem aggressos ita periculosam, priùs cicutam bibisse, ac vinum secum attulisse: vt si fallerent, epoto mero vim veneni diluerent, incolumésq; discederent: si verò deprælienderentur, ante tormenta facili & doloris vacua morte decederent. *Suo iudicio percuntes.* Hæc illo fato, res tam intricata ac perplexa, visa fuit non suspicantis aliquid tale, sed scientis. Itaq; circumfusi homini, alius alivnde ceperunt interrogare, quisnam esset, cuive notus, & vnde ista haberet cognita. denique hoc modo examinatus; confessus est se vnum de istis esse sacrilegis. Quid? qui Ibycum interfecerant, nónne eodem modo sunt deprælien si? Hi cùm sederent in theatro, ac fortè tum grues essent conspectæ, cum risu invicem sibi insusurrauerunt, Ibyci vindices adesse. Hanc vocem qui propiùs assidebant, quòd iam multo tempore nusquam apparens Ibycus desideraretur, exceperunt, indiciúmque de ea ad magistratum detulerunt. ita illi facinoris comperti, ad supplicium abducti sunt, non à gruibus eo iniuncto, sed à sua ipsorum linguæ impotentia tãquam Erinny quadam & vltrice Dira coacti cædem prodere. Sicvt enim in corpore ad malè affectas & dolore correptas partes feruntur atque vergunt quæ sunt in vicinia: sic loquacium lingua perpetuò inflammatione laborans atq; palpitatione, trahit & adducit ad se aliquid arcanorum & absconditorum. Oportet igitur eam obthuratam habere: & ratione velvti obiice linguæ opposito identidem fluxum eius lapsúsq; cohibere. ne stultiores anseribus videamur esse, quos aiunt cùm è Cilicia transvolãt Taurum montem aquilarum plenum, singulos recepto in os iustæ magnitudinis lapide, quo tanquam fræno aut claustro vocem compescant, ita noctu latẽtes tacitè traiicere. Iam si quis quærat quisnam hominum pessimus atq; perditissimus sit, nemo vtiq; proditore omisso alium quenquam responderet. *Garruli proditores.* At enim Euthycrates domui suæ è Macedonicis lignis fastigium imposuit, vt ait Demosthenes: Philocrates multo accepto argẽto scorta piscésq; emit: Euphorbo & Philagro, qui Eretriam prodiderunt, agrum rex adsignauit. Garrulus autem proditor est nullo conductus precio, vltróq; suam offert operam. non equos prodens, aut munitiones: sed arcana publicans dicta in iudiciis, in seditionibus, in certaminibus de republica: nemine ipsi agente gratias, quas ipse vltrò debet si audiatur. Ergo quod dictum est in eum qui temere & absq; iudicio sua profundebat ac donando prodigebat:

Non tu humanus es, vitio laboras, nam gaudes dare.

id etiam in garrulum competit. non amicus es, non benevolus qui ista indicas: morbo hoc laboras, quòd gaudes loquendo & nugãdo. Verùm hæc non accusandæ, sed curandæ sanandæq; garrulitatis gratia dici intelligendum est. Vitia enim iudicio & exercitatione cùm vincantur, iudicium præcedat oportet. *Vitia vt curentur.* nemo enim se adsuefacit ad vitandum & ex animo evellendũ ea, quæ molesta ei non sunt. invisa autem nobis fiunt vitia, cùm ratione perspicimus quæ damna ea dent, quam adferant turpitudinẽ. Quo

modo nunc cernimus, garrulos dum volunt amari, in odia incurrere: dum gratificari, molestiam adferre: dum in admiratione esse, rideri: nullo cum lucro sumtus facere: iniuria amicos afficere, inimicis prodesse, semetipsos pessundare. Itaque primum huius morbi remedium est, ratiocinatio turpium atq; noxiarum quæ ab eo proficiscuntur.

Silentij & breuiloquentiæ laus.

Secundo loco rationes sunt subducendæ eorum, quæ à contraria virtute veniunt, bonorum. sempérque audiendæ, memoritérque tenendæ & in promtu habendæ sunt taciturnitatis ac silentij laudes, eorúmq; maiestas, sanctimonia, ac cum sacris arcanis similitudo: & quòd maiori sunt in admiratione, magis cari sapiētésq; habentur quàm effrænes isti & concitati, ij qui rotundi sunt ac breuiloquentes, & quorum in exigua dictione multus inest sensus.

In Protagora.

Nam & Plato hos laudat, similes esse dicens peritorum iaculatorum, dum crispa, ac densa, inter séque convoluta verba emittunt. Et Lycurgus ciues statim à puero suos silentio compescens, ad huiusmodi contractè ac presse loquendi peritiam condocefecit. Etenim sicvt Celtiberes ferro aciem soliditatémque parant, eo in terram defosso crassas terrestrésque partes expurgando: ita Laconica oratio cortice carebat, & supervacaneorum remotione in efficacitatem coacta acuebatur. quippe illa scitè dicendi breuitas, & versatile in responsionibus acumen, multi erat silentij fructus. Atque id genus dicta maximè sunt loquacibus obiicienda, vt sentiant quantum ea gratiæ habeant atq; virium. Quale est, quod Philippo Lacedęmonij dixerūt: Dionysius Corinthi. & rursum cùm Philippus scripsisset, Si in Laconicam impressionem fecero, extorres vos agam: rescripserunt, Si. Demetrio regi indignanti & clamitanti, Vnum ad me legatum misere Spartani? nihil territus legatus respondit, Vnum ad vnum. In admiratione etiam de priscis sunt breuiloquentes. & templo Apollinis Pythij non Iliadem aut Vlisseam, neq; Pindari Pæanes inscripsere Amphictyones: sed Nosce teipsum, Ne quid nimis, Sponde, præstò noxa: admirati grauitatem tenuis sermonis, in tanta breuitate sensum quasi malleo ductum concludentis. An non ipse ille deus in oraculis breuitati ac compendio studet? & Loxias ideò vocatur, quòd loquacitatem magis fugit quàm obscuritatem? Nónne qui absq; verbis aliquid per tesseram quandam significant, in admiratione sunt, magnísque vehuntur laudibus? vt Heraclitus. qui ciuibus postulantibus vt aliquam de concordia sententiam diceret, conscenso suggesto calicem aqua plenum sumsit, farinámque ei inspersam cùm pulegio agitasset, ea epota abiit. cùm demonstrasset ciuibus, in pace

Frugalitas.

& concordia conseruari ciuitates, si contenti esse quibusvis, & nō requirere sumtuosa ciues nossent. Scilurus Scytharum rex octoginta filios iam moriturus adferre fasciculum hastilium iussit, eúmq; singulis ita vt erat colligatus confringendum dedit. cùm autem quisq; pro se id se præstare posse negaret: ipse vno post alterum extracto

Concordia

hastili, omnia nullo negocio confregit. ostendens concordiam ipsos firmos & insuperabiles cōseruaturam: dissidio imbecilles & instabiles eorum res redditum iri. Si quis ergo hæc & similia horum continenter reciter atq; repetat, opinor nugis gaudendi finem eum facturum. Mihi quidem etiam seruus, de quo dicam, pudorem admodum incutit, consideranti quid rei sit rationi animū advertere, et institutum animi tenere. P. Piso orator, ne interturbaretur, seruis mandauerat vt tantùm ad interrogata responderent, nihil præterea dicerent. Evenit, vt Clodium, qui tum magistratum gerebat, amiciciæ gratia ad conviuium, quod (vt moris erát) splendidum instruxerat, vocari iuberet. Vt hora cœnæ appetiit, cùm iam adessent reliqui conviuæ, exspectabatur Clodius: ac seruum qui solebat conviuas inuitare, aliquoties misit Piso visum an veniret. vespere iam facto, cum advētus eius desperaretur, Quid, inquit Piso seruo, an non inuitauisti Clodium? etiam, respondit. Cur ergo non venit? quia venturum se negauit. Cur id non statim dixisti? quia de eo abs te non fui interrogatus. Hic est seruus Romanus. at Atticus domino fodiens interim narrabit quibus conditionibus pax sit facta. Tanta est in omnibus rebus vis consuetudinis. Ac de hac quidem iam nunc dicemus. Non enim fræno iniecto cohiberi garrulitas: sed adsuefaciendo morbo illo obstari potest.

Adsuefactione garrulitas vitãda.

Primùm itaque vbi ex iis qui vnà sunt aliquid quæritur, tacere adsuescito, donec omnes respondere abnuerint.

Cursus enim non finis idem, & consilij,

ait Sophocles: neq; vocis & responsi. quippe in cursu victoria est alios antevertentis. hic, si rectè respondit aliquis, satis est collaudando & adstipulando candidi hominis opinio-

opinionem reportasse: sin verò, tum & docere quod fuit ignoratum, & implere quod deerat citra invidiam & importunitatem licet. Maximè autem attendamus nosmetipsos, ne alio quodam interrogato, ipsi occupemus respōdere. Fortasse enim ne aliàs quidem convenit, vbi quid ab alio petitur, nos illo dimoto à nobis hoc promittere. vtrique enim videbimur exprobrare, alteri quòd non possit præstare quod poscitur, alteri quòd nesciat postulare inde, vnde possit accipere. Maximè autem in responsionibus huiusmodi temeritas & audacia cum iniuria coniuncta est. Nam qui respondendo præcurrit eum qui fuit interrogatus, simul isthæc innuit: Quid attinebat ex isto quæri? Quid ille nouit? Me præsente non debet alius de hisce rebus interrogari. Atqui sæpenumero interrogamus, non quòd responso nobis sit opus, sed quod vocem aliquam, & comitatem eliecre, & ad colloquium adducere interrogatum volumus. vt Socrates Theætetū & Charmidem. Ergo quale est accurrere & osculari eum, qui volebat osculū alius, aut intuentis in alium oculos in se avertere: tale est occupare respōsionem, aurésq; & cogitationes ab alio in se traducere. vbi etiam si is qui interrogatus est, respondere detrectet, pulcrum est se continere, & ad voluntatem interrogātis accommodato, tanquā in provocatione aliena, responso modestè atq; verecundè occurrere. Etenim interrogatus aliquis si non satis commodè respondeat, veniam meretur ac consequitur. qui vltro in se respondendi munus alteri præreptū suscipit, is cùm bene se gerens molestiā exhibet, tum aberrans gaudio & risu omniū excipit. Proxima cōdocefactio est, quæ ad nostras vbi interrogati sumus pertinet responsiones: vbi maximè cauere debemus futilitatem. primùm quidem, ne per imprudentiam seriò respondeamus iis qui risus aut contumeliæ causa nos ad dicendū provocant. Quidam enim nullo vsu exigente, ioci tantùm & fallendi temporis gratia cōpositas ab sese quæstiones ad garrulitatem procliuibus proponunt, vt eos ad nugandū pertrahant. Adhibenda est hîc cautio, ne celeriter ad dicendum, ac velvti gratiam agentes ob oblatā verba faciendi ansam prosiliamus. sed & mores interrogantis consideremus, & vsum loquēdi. Quòd si videatur re vera voluisse aliquid cognoscere: tum cōtinere nos discamus, & inter interrogationem atq; responsionem aliquid interiicere intervalli: vt & adiicere, si quid libeat, possit is qui interrogat: & interrogatus quid respondendum sit dispicere, ne raptim antevertat interrogantem etiamnum ac (vt sæpe fit) festinando diuersum ab eo quod quærebatur respondeat. Sanè Pythia etiam priusquam interrogaretur aliquando, oracula edebat. deus enim, cui inseruit,

Mente videt muti sensa, exauditq; tacentem.

Qui verò concinnè respondere vult, ei accuratè sententia & institutum interrogantis est percipiendum: ne id eveniat, quod est in proverbio:

Ego postulabam rutra, sarcula hi negant.

Alioquin etiam effusa illa ad dicendum tanquam ab acri fame proficiscens festinatio inhibenda est: ne videatur interrogatione quasi fluxus quidam linguam occupās nobis volentibus eductus. Etenim Socrates ita sitim reprimebat, non permittens sibi ipsi vti à gymnasio biberet ante, quàm primam vrnam haustam effudisset: vt condocefaceret brutam animæ partem ad exspectandam loquendi opportunitatem. Proinde tria sunt genera respondendi ad interrogata: necessarium, come, superfluum. Ponamus exemplum. Interrogatus aliquis, intúsne Socrates? tanquam inuitus & nihil quicquam alacris respondebit, Non est intus. aut si placuerit Spartanos imitari, tantùm hoc referet, Non. quomodo illi Philippo per epistolam sciscitanti an se in vrbem admitterent, epistolam NON litteris magnis inscriptis miserunt. Alius humaniùs respondebit, Non est intus, sed in mensa. additamenti quoque, si videbitur, loco, adiiciet, Ad mensas eum esse, & ibi hospites quosdam præstolari. Supervacaneus autem ille & loquax, siquidem etiam forte Antimachum legerit Colophonium, sic respōdebit: Non est intus, sed ad mensas, hospites expectans Iones, pro quibus ad ipsum scripsit Alcibiades, apud Miletum degens cum Tisapherne satrapā regis Persiæ, qui antè Lacedæmoniis, nunc propter Alcibiadem Atheniensibus opitulatur. nam Alcibiades conficiendi in patriam reditus gratia Tisaphernem suis conciliat. Deniq; cōtenta oratione totū octauum Thucydidis librū recitabit, eóq; auditorem proluet, donec & Miletus capiatur, & Alcibiades denuò in exsiliū agatur. Hoc loco maximè inhibēda est garrulitas, vt interrogationis velvti vestigia respondēdo sequaris, responsionémq; interrogātis vsu tanquā centro & circino circumscribas. Carneadem, cùm in gymna-

Respondēdi genera.

ſio diſſereret, neq; dum magnam ſibi paraſſet gloriam, præfectus gymnaſij, miſſo quid id nunciaret iuſſit de vocis magnitudine (erat autem vocaliſſimus) aliquid remittere. cúmq; is peteret, vt ſibi modus vocis ab eo daretur, non inepté ſubiecit præfectus, Do tibi modi loco eum, qui cum diſputas. Reſpondenti itidem modus ſit voluntas interrogantis. Porrò autem licvt Socrates maximé ab iis abſtinendũ cibis aiebat, qui non eſurientes ad edendũ, & potibus, qui non ſitientes ad bibendum pelliciunt: ſic & eos ſermones ad garrulitatem procliuis maxime vitet, ad quos cum voluptate aliqua fertur, inq; iis ſolet eſſe nimius: eóſq; occurrentes ſibi averſetur. Puta, bellicoſi multi ſunt in bellis narrandis: talémq; facit Homerus Neſtorem, ſæpenumerò ſua præclara recenſentem facinora. eodémq; modo iis qui in iudicio cauſas obtinuerunt, aut præter exſpectationem apud reges vel principes viros gratioſi fuerunt, velvti morbus quidam incidit atq; comitatur, quod ſæpenumerò memorant narrántque, quo modo ingreſſi, adducti ſint, certauerint, diſſeruerint, actores aut adverſarios aliquos redarguerint, laudem retulerint. Eſt enim gaudium longè comica illa vigilia loquacius, ſubinde ſeipſum exſuſcitans, & narrando innouans. itaque procliues ad huiuſmodi ſermones quavis data anſa feruntur. Non enim tantummodo

Iliad. α, ε, λ, ψ, etc.

Vbi dolor vrget aliquem, ibi manum tenet.

ſed & delectatio vocem in ſe habet, ſecúmq; linguã circumducit, ſemper cupiens memoriam ea fulcire. Ita & amantes plerunq; in eo occupatos videas, vt ſermone aliquo memoriam eorum quæ amant repræſentent. de quibus ſi non cum hominibus, ſaltem cum rebus animæ expertibus colloquuntur. vt,

O ſponda mi cariſsima. — Et,
Lucerna beata, Bacchus te deum putat,
Eiq; ſi videre, deorum es maximus.

Nimirum autem garrulus eſt vbi ad verba venitur alba (quod dicitˢ proverbio) amuſſis. & tamen alius ad aliud ſermonis genus cùm ſit propenſior, id ipſum potiſſimũ vitare, ab eóq; ſe abſtinere & revellere debet: quia hoc eum quàm lõgiſſimè provehere, & ob voluptatem prolixum in loquendo facere poſſit. Eodem modo affici ſolent ſermonibus de eo rerum genere, in quo ob peritiam habitúmve aliquem aliis ſe præſtare cenſent. ſui enim, & gloriæ ſtudioſi tales homines, quiſq;

Partem diei tribuit maximam huic rei,
In qua præſtare nouit ipſus ſe ſibi.

ſic qui multæ lectionis eſt, hiſtorias, grãmaticus artificia ſermonis, peregrinas res qui multum terræ pervagatus eſt, ſolent inculcare. Itaq; hic quoq; adhibenda eſt cautio. ineſcata enim garrulitas iis rebus tanquã animal ad vſitata ſibi paſcua fertur. Dignus admiratione Cyrus, qui cum æqualibus contentiones ſuſceperit, non earum rerum in quibus pręſtabat, ſed quarũ erat imperitior: ad has provocans, vt neq; contriſtaret eos vincens, & diſcendo vtilitatẽ perciperet. Contrà garrulus, ſi ſermo incidat de re aliqua, vnde diſcere & cognoſcere aliquid ſibi ignotũ queat: eum profligat, neſcius tacẽdo ei exiguã dare mercedem. orationem verò in obſoletos iam & vſu protritos cẽtones in orbem redigit. Ita quidam apud nos, cùm forte fortuna duos aut tres legiſſet Ephori libros, omnes obtũdebat homines, & omnia cõviuia devaſtabat, ſemper Leuctricam pugnã & quæ ſequuntur narrans. vnde Epaminondę cognomentũ ei factum fuit. Enimverò hoc quidem omnium eſt malorum minimum, eoq; avertenda eſt loquacitas. minus enim eſt moleſta, quando rerum ad humanitatẽ pertinentium cõmemoratione nimia peccat. Quin & adſuefaciẽdi ſunt qui vitio huic ſunt obnoxij, vt ſcribant aliquid, & ſeorſim diſſerant. Stoicus quidem Antipater, vt ferˢ, cùm neq; poſſet neq; vellet congredi cũ Carneade, magno cum impetu in Stoicos invehente, interim ſcribẽs libróſq; implens cõtradictionibus adverſus eum, Calamoboas appellatus eſt, ꝙ calamo ſcilicet vociferaretˢ. garrulum aũt vmbratilis illa ſcribendi cõcertatio & vociferatio à multitudine abducens, fortaſſis paulatim tolerabiliorem conſueſcentibus præbuerit. ſicvt canes vbi in ligna aut lapides deſæuierunt, minus adverſum homines ferociunt. Congruet illis etiam admodum perpetua cum præſtantioribus & ſenioribus conſuetudo. vt verecundia illorum exiſtimationis ducti ad tacendũ adſueſcant. Atq; his quidem adſuefactionibus ſemper debet adhiberi & implicari hęc obſeruatio & ratiocinatio, vbi aliquid ſumus dicturi, & verba ad os procurrunt: Quiſnam eſt hic

ſermo

sermo qui instat & vrget? quorsum tendit lingua? quid boni dicendo, quid mali tacendo sum consecuturus? Neq; enim oratio vrgens deponenda est oneris in morem, cùm etiā emissa permaneat nihilo minus. Sed aut suæ alicuius necessitatis causa loquuntur homines, aut vt prosint auditoribus, aut gratiæ invicē alicuius cōciliandæ causa conversationē actionēmve susceptam sermone tanquā sale condiunt. vbi verò neq; dicenti vtile, neq; audienti necessarium est quod dicit, neq; voluptatē aut gratiā parit: quorsum dicitur? vanitas enim & frustra esse, non minus in verbis quàm in rebus locum habet. Præter hęc omnia postremo loco in promtu habeat & memoriæ inhæreat Simonidis illud, qui dixit sępe pœnitentia se ductū quòd locutus esset, nunquā quòd tacuisset. Tum hoc, adsuefactionis magnā esse in omnibus rebus vim. quādo singultū etiam & tussim homines attendendo profligantes, cum labore & dolore expulerunt. Silentium autem non siti modò, vt Hippocrates ait, sed molestia etiam ac dolore vacat.

PLVTARCHI

De cupiditate diuitiarum libellus.

HIPPOMACHVS alipta, quibusdam hominem procerum longisq; manibus præditum laudantibus, tanquam ad pugillationē aptum: Sanè, inquit, si corona in sublimi suspensa foret detrahenda. Idem hoc vsurpare licet qui pulcros fundos, & amplas domos, argentiq; copiam cum stupore admirantur, inq; his felicitatem ponunt: rectè scilicet iudicare eos, siquidem vænalem beatitatem emere oporteret. Et verò multos videas, qui diuites iuxtáque miseri esse malint, quam pecunia impensa felices fieri. Atqui non est vænalis argento vacuitas doloris, magnanimitas, constantia, confidentia, vita tota ex sese apta. diuitiæ in se non habent contemtum opum, neq; supervacanearum possessio rerum hoc præstat vt eas non requiras. Quo autem alio malo diuitiæ liberent, si ne cupiditatem quidem diuitiarum tollunt? Sanè potu bibendi appetitus exstinguitur, & cibus cibi desiderio medetur: & is qui dicit,

Da pallium Hipponacti, nam valdè algeo,

si quis plures ingerat vestes, non ferat sed reiiciat. At auariciam neq; argentum neq; aurū exsaturat, neq; auctis opibus aboletur. sed dici potest de diuitiis, id quod in medicum gloriosum dictum est,

Tuum remedium morbum grauiorem facit.

quippe nos qui pane opus habebamus, domóq; & operculo modico, ac qualicumque obsonio nactus, impleuit concupiscentia auri, argenti, eboris, smaragdorum, canum, equorū: appetitu à rebus necessariis ad difficilia, rara, magno labore parāda, & invtilia averso. Etenim rerum ad vitam tolerandam sufficientium nemo est pauper, neq; vnquam fenore argētum sumsit homo vt emeret caseum, panem, oliuas. sed aliū sumtuosa domus debitorem fecit, alium oliuetum finitimum, alium granaria, vineę, alium mulæ Galaticæ, alios iugales equi

Pulsantes vanos currus — Iliad. 2.451.

præcipitauerunt in voraginem contractuū, fenorum, pignorū. pòst, sicvt qui post exstinctam sitim bibunt, & edunt postquā fames sublata fuit, vnà evomunt quæ esurientes & sitientes ingesserant: ita qui invtilia appetunt atq; ociosa, ne necessaria quidem retinent. Hi quidem tales sunt. Qui verò nihil amittunt, sed cùm habeant multa, plura semper desiderant, eos magis adhuc miretur aliquis, Aristippi memor. Solebat enim is dicere, Si quis multa edens, multa bibens, nunquam saturaretur, eum ad medicos iturum, & interrogaturum, qualis hic morbus, quæ affectio, quis sanandi modus esset. Si quis autem quinq; habens culcitras, decem requireret, & decem mensas possidens, alias totidem coëmeret, multisq; prædiis, multo argento parto non expleret, sed ad alia paranda se intenderet, vigilaret, neq; vllis rebus ei satisfieret: eum nō putare sibi medico opus esse, qui causam huius affectionis ostenderet. Atqui sitientē qui nondum biberit, spes est potu sitim aboliturū: qui verò continenter bibens sitire nō desi-

ctiam mihi sunt in asininam istam & fornicariam diuitiarum cupiditatem. Alia porrò est belluina ac fera, quæ calumnias struit, hæreditates inuadit, in fraudem inducit, solicitè inquirit ac numerat amicorum quot adhuc viuant: deinde ad nullā rem vtitur bonis vndiq; conquisitis. Ergo sicut viperas, cantharides, & phalangia magis vituperamus atq; odimus quàm leones & vrsos: quòd illæ bestiæ homines interficiunt, neq; interfectorum vllus iis est vsus. ita maiore digni sunt odio qui propter illiberalitatem & sordes mali sunt, quàm qui propter intemperantiam. auferunt enim aliis ea illi, quibus vtendi nullam habent facultatem. Itaq; hi quidem copia rerum parta ferias agunt, suppeditante luxuriæ materia. quomodo Demosthenes iis dixit, qui Demadem improbitati finem fecisse putabant, Nunc eum plenum videri instar leonis. Qui verò nulla voluptate, nullo vsu proposito opibus inhiant, eorum auaricia nullas admittit inducias, nullum ocium, cùm semper inanes sint & omnia desiderent. Dicat fortassis aliquis, liberis eos & hæredibus thesauros congerere. Quî verò? quibus viuētes nihil dant? vt similes sint muribus qui in metallis chrysitidem (ea est terra glebulas auri pmixtas habens) vorantes, aurū non reddunt nisi mortui & dissecti. Cur ergo liberis & hęredibus volunt multū pecuniæ & rem auctā relinquere? scilicet vt hi quoq; aliis hæc, rursùmq; ij aliis seruent, instar figlinorū canaliū, qui nihil in se retinent aquæ, sed vnusquisq; proximo à se eam tradit. nempe donec extrinsecus sycophāta aliquis aut tyrannus custode sublato, fractóq; tubulo aliò deriuet avertátq; diuitias. aut, quod dici solet, vnus in ea stirpe pessimus exsistat, qui bona reliquorum omnia deuoret. Non enim seruorum modò, quod Euripides aiebat, sed & auarorum filij fiunt intemperantes. Indicauit hoc salsè Diogenes, præstare inquiens arietem esse Megarensis viri quàm filium. Etenim auari dum hæredes suos instituere & informare moribus volunt, peruertunt eos atque perdunt, auariciam eis & sordes implantantes, eámq; quasi arcem & castellum tutandæ hæreditati aptum in animis eorum exædificantes. Hæc enim sunt quæ docent ac præcipiunt: Lucrare, & parce, ac tanti te crede esse, quantum est quod possides. Hoc verò non est erudire, sed stipare & consuere tanquam crumenam, vt continere ac seruare possit quod inicitur. quanquam crumena quidē iniecto demum argento fit sordida & fœtida: auarorum filij antè quàm accipiant diuitias, implentur paterna auaricia. Et quidem dignam disciplinæ suæ mercedem hi parentibus persoluunt, non amātes quòd multa sint accepturi, sed infensi iis, quòd non iam nunc accipiunt. Cùm enim didicerint nihil aliud admirari quàm diuitias, neque alium finem propositum vitæ habere quàm multa possidere: parentum vitam suæ impedimento esse existimant, & quantum iis accedit temporis, tantum sibi decedere. Itaq; viuis etiamnum parentibus vtcunq; occultè aliquid voluptatis & fruitionis suffurantur, tanquam de alieno amicis aliquid largientes, & in suas cupiditates insumentes, si quid furtim potuerunt auferre. Vbi verò mortuis parētibus claues sunt & sigilla adepti, ibi iam aliud vitæ initur genus, vultúsq; tristis & austerus, & non affabilis. non iam Colophon, non pila, non lucta, non Academia, non Lyceum: sed seruorum examen, tabularum consideratio, cum dispensatoribus aut debitoribus collocutio, occupatio, solicitudo prandium subtrahens, & noctu in balneum agens. exercitationes autem à puero familiares, Dircésq; aqua prætereuntur. quod si quis dicat, Non audies philosophum? Quî possim? dicet: non mihi vacat à morte patris. ô te miserum. quid tantum tibi ille reliquit, quantum est quod tibi abstulit? ocium inquam, & libertatem. immo autem non ille hæc ademit, sed diuitiæ circumfusæ & imperium in te nactæ, velut Hesiodea illa mulier,

Vrunt absq; face, ac crudam trudunt q; senectam. Operib. 704.

tanquam rugas intempestiuas, aut canos animo inducentes solicitudines, cupiditates, occupationes, ob quæ elatio animi, eiúsque liberales conatus & humanitatis studium concidunt atque tabescunt. Quid ergo? diceret aliquis. nónne vides quosdam suis opibus largiter vti? Tu autem, respondebimus, non audis quid dicat Aristoteles? alios iis non vti, alios abvti, neutros rectè. nam neque illis sua vsui ornamentóve sunt, & his damnum præterea ac dedecus adferunt. Agedum prius illud consideremus. Vsus ille, ob quem diuitias admirantur, quarum tandem est rerum? an sufficientium ad vitam tolerandam? At hoc modo nihil amplius habent diuites, quàm mediocris fortunæ homines. & cæcæ re vera sunt, vt aiebat Theophrastus, inque nulla admiratione diuitiæ, si Callias Atheniensium, & Ismenias Thebanorum ditissimi iisdem vtebantur rebus, quibus Socrates & Epaminondas. Sic-

Belluina auaricia.

Auarorum filij.

vt enim Agatho fistulam è conuiuio ad mulieres emisit, sufficere ratus sermones conuiuarum: ita repudiauerim enam stragula purpurea, mensas sumtuosas, & supervacanea omnia, videns diuites iisdem vti rebus quibus pauperes. neq; verò sic

Hesiod. 45. *Ilicet & temo iam suspendetur ad ignem,*
Iamq; boum labor & mulorum cura peribit:

sed præclaro ac sobrio instituto profligatis rebus invtilibus, aurificum, tornatorum, vnguentariorum, cocorum opera cessabit. Quod si res necessariæ diuiti sunt cum pauperibus communes, iactant se autem diuites possessione rerum supervacanearum: & probatur tibi Scopa Thessalus, qui petenti aliquid de eius supellectile, quòd id diceret supervacaneum ac proinde invtile esse, respondit: At his rebus nos sumus beati & felices, supervacaneis, non necessariis istis. vide sis, ne pompam potiùs aliquam & solennem apparatum, quàm vitam laudaueris. Accepta à maioribus Bacchanalium festiuitas antiquitus plebeio more & hilari agebatur. amphora vini, & palmitis sarmẽtum, tum aliquis caprum trahebat, sequebatur alius calathum ficis plenum gestans. vltimo loco phallus. nunc ea negliguntur & obsoleta sunt, dum interim gestantur aurea pocula, vestes preciosæ, bigæ agitantur, personatiq; incedunt. Sic quæ necessaria & vtilia habent diuitiæ, ea supervacaneis & invtilibus obruuntur. Plerisq; autem id áccidit, quod Telemacho. Is enim ob imperitiam, aut ruditatem potiùs, cùm vidisset domum Nestoris culcitris, mensis, stragulis, vestibus, vinóq; dulci instructam, nõ laudauit fortunam necessariarum vtiliúmque rerum copia præditi. apud Menelaum autem conspicatus ebur, aurum, & electrum, attonitus dixit:

Odyss. γ. (margin, beside "dit, quod Telemacho")

Odyss. δ, 74. *Talem intus Iupiter, nisi fallor, Olympius aulam*
Possidet. Vt multis hæc ornatissima rebus
Resplendet: me cernentem veneratio tentat.

Socrates verò aut etiam Diogenes dixisset,

—— Vt miseris, vanis oppletáq; rebus

hæc est, & invtilibus:

—— Mihi cernenti ridere subibat.

Quid ais fatue? cum adimere vxori deberes purpuram & mundum muliebrem, vt luxuriandi & hospites depereundi finem faceret: tu interim domum exornas vt theatrũ aut thymela intrantibus videatur? Talem habent diuitiæ felicitatem, à spectatoribus & testibus pendentem, quibus omnibus tanquam ad pompam adornatus ostentare se opus habet diues: alioquin ea felicitas, nulla est. Nõ ita temperantia, philosophia, deorum recta noticia. nam hæc vt omnes homines lateant, in animo suum habent proprium splendorem, suam lucem magnam: animúsq; bonum summum amplectẽs gaudium sibi contubernale adsciscit: siue videatur virtus, siue sit diis hominibúsq; ignota. Talis res est virtus, veritas mathematum, pulcritudo rerum geometricarum & astrologicarum. cui indignum est istas diuitiarum phaleras, & bullas ac puellaria spectacula comparari. Quippe hæc si nemo videat, nemo spectet, verè cæcæ fiunt & obscuræ diuitiæ. Nam si solus aut cum familiaribus cœnat diues, non ille magnificis mensis aut aureis poculis negocium facessit, sed quibusvis vtitur, muliérq; ei sine auro & purpura habitu simplici adest. vbi verò conuiuium, hoc est pompa & spectaculum, paratur, & fabula diuitiarum agitur: ibi demum

Nauibus exportant tripodes simul atq; lebetes,

tum lychni curantur, tum occupantur circa calices, mutant pincernas, omnia vestiũt, omne aurum, omne argentum, omnia gemmata promunt, simplices diuitias suas profitentes. At verò temperantia diuiti & animi hilaritate opus est, etiam si solus cœnet.

Plu-

Animíne an corporis affectiones sint peiores.

OMERVS mortalia animalium genera contemplatus, facta vitæ institutorum atq; rationum comparatione exclamauit:

Nil homine in terra spirat miserum magis alma, Iliad. ρ. 445.
Nil repit. —— primas homini minimè felices tribuens, dum mala omnium maxima ei assignat. Nos autem hominem, vt iam infelicitate superantem, omniúmq; animalium miserrimum proclamatum, ipsum secum comparabimus, instituta peculiarium corporis cum peculiaribus animi malis contentione. quæ distributio invtilis non est, sed admodum conveniens: vt discamus propter animúmne, an propter nosmetipsos plus miseriæ nobis eveniat. Morbus quidem in corpore exsistit à natura. prauitas autem & malicia quæ in animo est, primò eius opus, deinde etiam morbus est. Non paruum autem ad animi tranquillitatem momentum adfert, si sanabile sit malum, alleuariq; & aboleri tandem possit. Apud Aesopum vulpes de varietate cum panthera disceptans, cùm hæc superficiem corporis variegatam maculisq; nitentibus compunctam ostentasset, ipsa autem rufum colorem squallidum gereret & ingratum aspectu, Quin tu, inquit, ô iudex, mea quæ intus sunt inspiciens, magis me quam est panthera variam cernes. ingenij ostendens volubilitatē, variè provt vsus incideret versatilis. Ita nobis quoq; dicamus. Multos tibi, ô homo, morbos, multos affectus corpus cùm ex se ob naturam effert, tum extrinsecus recipit. quòd si verò intus teipsum aperias, varium aliquod & multis affectũ modis penu malorum invenies: atq;, vt ait Democritus, thesaurum: non extrinsecus affluentium, sed insitos & indigenas fontes habentium, quos prauitas aperit copiosè largitérque varias fundens affectiones. Quòd si corporis morbi pullibus & rubore cutis, calore, ac subitis doloribus indicantur: animi autem morbi plerosq; fallunt non animadvertentes se in malo esse: hi tanto sunt deteriores, q sic affecto sui sensum auferunt. nam ratio sana morbos corporis sentit: de animi morbis, simul ipsa laborans, iudicium ferre non potest, affecto eo ipso, cuius erat iudicare. Proinde inter morbos animi primus maximúsque est censendus dementia: quæ facit vt multis prauitas insanabilis per omnem vitam inhæreat atq; commoriatur. Principium enim profligandi morbi est sensus eius: qui malè affectum ducit ad vsum eius quod opitulatur. qui ægrotare se non credit, ideóque nescit qua re indigeat, is remedium etiam si adsit, repudiat. Nam & corporis morbi ij sunt peiores, qui stuporem sensuum habent adiunctum, vt veternus, vt dolor capitis, vt morbus comitialis, vt febres. ipsæq; illæ febres, quæ vehementi inflammatione animum abalienant, sensum tanquam in instrumento quodam conturbantes

Non antè motas mentis commouent fides.

Itaq; medici hoc volunt, vt ne ęgrotet homo: si ægrotet, ne hoc nesciat. At ignoratio ferè omnibus animi morbis áccidit. nã neq; insaniētes, neq; libidinosè, neq; iniustè agẽtes peccare se putant: quidam etiam rem à se præclarè tum geri censent. Nemo qdem febrem sanitatis, aut tabem firmæ corporis affectionis, aut podagram velocitatis pedũ, aut pallorem ruboris nomine afficit. animi excandescentiam multi fortitudinis, amorem amiciciæ, invidiam certaminis, metum cautionis tutæ titulo donant. Inde fit, q corpore malè affecto medicos vocant, sentientes quo remedio adversus quem morbũ indigeant. Animo vitiato, fugiunt philosophos: quòd quibus in rebus peccant, eas se rectè gerere opinantur. Quam nos secuti rationem dicimus, lippitudinem insania leuius esse malum, & podagram phrenitide. Corpore enim ęgrotans, sentit, & medicum invocat, eique oculum invngendum, venam secandam, caput curandum præbet. At insanientem Agauen audis ob animi morbum etiam carissima non agnoscere:

Ferimus è monte capreolum Eurip. Bacchis.
Recèns laniatum,
Prædam felicem.

Etenim qui morbo corporis infestatur, is statim concedit séque in lectulum demittit, ibiq; quietè curationes sustinet. & sicubi inflãmatione accidente nonnihil corpus se commoueat & exsiliat, aliquis eorum qui adsident, placidè fatus,

Idem Orest. *Mane tuis in stratis tranquillè miser,*

inhibuerit atq; denuuerit. Qui verò in morbis animi sunt, tunc maximè agunt, tunc minimè quiescunt. incitationes enim animi, principia sunt agendi. morbi autem animi, sunt vehementiores eius incitationes. itaq; quiescere eum non sinunt, sed quando maximè patientia, silentio, & quiete opus est homini, tunc eum sub dium protrahunt & detegunt iræ, studium contendendi, amores, offensæ: cogúntq; pro re nata multa facere iniquè & loqui inconvenienter. Sicvt ergo periculosior est tempestas quæ nauim ad portum appellere non sinit, quàm quæ nauigare prohibet: ita difficiliores sunt animi tempestates, cohibere se hominem, & perturbatam rationem placare ac sedare non sinentes. itaq; gubernatore & retinaculis carens homo per tumultum vagúmque errorem cursibus perniciosis & incertis quasi obtorto collo raptus, tandem in terribilem aliquem scopulum impingens naufragium facit, vitámq; suam disperdit. Quapropter eò quoq; præstat corpore quàm animo ægrotare: quòd corpus tantùm afficitur malè: animus & afficitur malè, & afficit. Et quid attinet multos animi morbos recensere. ipsum temporis punctum nos de re admonet. Videtis ingentem istam et promiscuã turbam hominum, quæ huc in forum & ad tribunal confluxit? Non hi convenerunt vt diis more maiorum colendis rem sacram facerent, non vt gentilibus sacrificiis communicarent, nõ vt Ioui Ascræo Lydiorum fructuũ primitias offerrent, non vt Baccho communibus per sacras noctes orgiis atq; bacchationibus & comessationibus consecrarent libũ. sed tanquam anniversariis circuitionibus vigor morbi exasperans Asiam huc eos coegit, vt iudicia & contentiones, quibus certus dies est constitutus, hic peragant. multitudo autem causarum tanquam fluminum magnorum confertim in vnum incidit forum, ferúetq; res, & cõmissa sunt certamina perdentium & pereuntium. Quæ febres, qui epiali tale aliquid efficiãt, quæ instantia aut illapsus aut mala temperies caloris, quæ abvndantia humoris? Si vt homines, ita causam quoq; & litem vnamquãque examines, vnde orta, vnde profecta sit: invenies aliam à contumaci ira, aliam à furioso contendendi studio, aliam ab iniusta cupiditate originem traxisse.

[illegible] Ira: Contentio: Cupiditas.

PLVTARCHI

De Fortuna Romanorum commentariolus.

IRTVTI & Fortunæ, quæ multa sæpenumerò & magna invicem certamina sustinuerũt, maximum in præsentia certamen est de Romanorũ imperio, vtra eius autor fuerit, vtra tantam ei imperio potentiam pepererit. Vtra vicerit, ea magnũ suæ præstantiæ testimonium, atq; adeò magnum depellendi criminis, quod ei intentatur, argumentum reportabit. Accusatur enim virtus, vt pulcra quidem, cæterùm invtilis quæ sit: fortuna, vt bona quidem, sed instabilis. & illius labores fructu, huius dona fide carere aiunt. Quis verò neget virtutem, si ei res Romana addicatur, longè vtilissimam esse, quæ bonis tot bona parauerit? vel fortunam, si penes hanc victoria stet, stabilissimam, cùm quæ dedit, tanto iam tempore conseruauerit? Ion poeta in his quæ soluta oratione scripsit, Fortunam ait, & sapientiam, cùm sint inter se dissimilimæ, similimarum rerum effectrices esse. augent ambæ & ornant viros, ad gloriam, potentiam, imperium evehunt. Quorsum attinet longam enumerationem instituere? ipsam quæ nobis omnia gignit atq; profert naturam alij Fortunam esse arbitrantur, alij sapientiam. Itaq; præsens disputatio Romæ magnam suspiciendámq; conciliabit dignitatem, si de ea id quod de terra, mari, cœlo, sideribus solet fieri, disquirimus Fortunámne an providentiam autorem habeat. Equidem hoc me rectè opinor censere, Fortunam & Virtutem, tametsi maxima & continentia inter se gerunt bella, tamẽ ad tanti compagẽ imperij atq; potentiæ tantæ structuram pace cõposita coiuisse, humanorúmq; operum pulcerrimum communicatis operis absoluisse. Plato affirmat ex igni et terra, vt necessariis primísq;, vniuersum mundum coaluisse, ita

Virtutis & fortunæ consensus.

vt

ut & videri posset & tangi, terra grauitatem & stabilitatem conferente, igni autem colorem, formam, motum: reliquis in medio interpositis naturis aqua & aëre mollientibus & restinguentibus, itaq; extremorum dissimilitudinem compingentibus, atque materiam temperantibus. Sic vtiq; quod fundamenta Romę iecit Tempus cum Deo, Fortunam & Virtutem coniunxit atq; commiscuit, vt vtriusq; proprias facultates adhibens, omnibus hominibus conficeret Vestam re vera sacram & beneficam, ac stabile retinaculum, & elementum sempiternum, & quod rebus fluctuantibus atq; sublabentibus anchora esset, vt cum Democrito loquar. Sicvt enim physici tradunt, mundum non fuisse mundum, neq; corpora voluisse coëuntia & cōmixta cōmunem ex omnibus formam naturæ præbere: sed aliis paruis etiamnū ac sparsim agitatis, subterlabentibusq; & comprænsionem nexumq; effugientibus, grandioribus autē & compactis iam atrocia invicem certamina exercentibus, turbásq; dantibus, cū fragore fluctuasse omnia: antē q̃ terra suam nacta ex compactis & agitatis magnitudinē ac stabilita esset: eam firmatā, etiam reliquis in ipsa aut circū ipsam subsistendi opportunitatē exhibuisse. ita maximis hominū potentiis atq; imperiis fortuitis casibus iactatis & inter se collisis, q nemo vnus imperaret reliquis, vellēt omnes, inexplicabilis fuit clades & error ac mutatio cōtinua omniū: donec Roma vires nacta & aucta, & in se cōstringente cùm gentes & populos, tum peregrina etiam atq; trāsmarina regna & dominia, maximęq; res fundamentum cui innitereñt & firmitatem adeptæ sunt, imperio in pacatum statum, circulúmq; immobilē redacto. quem qui machinati sunt, eos & omni virtute instructos, & à fortuna plurimis in rebus adiutos fuisse, progressu orationis licebit demonstrare. Iam verò tanquam ē specula quæstionis positæ prospicere mihi videor, & cernere ad collationem accedentes Virtutem & Fortunam. Sed Virtutis quidem placidus est ingressus, & vultus constans, & in facie ruboris nonnihil ob vincendi in hoc certamine & honoris studium concepti apparet. Longo hanc post se intervallo relinquit Fortuna. Ducunt autem Virtutem ac stipant *Virtutis pictura.*

Arma cæterua gerens conspersa cruore virorum
Magnanimûm, sæua quos strauit cæde Gradiuus:

hi adversorum vulnerum pleni, stillantes sanguine permixtum sudorem, semifractis innituntur spoliis hostium. Libétne scitari qui sint? Fabricij sumus, aiunt, & Camilli, & Lucij, & Cincinnati, & Maximi Fabij, & Claudij Marcelli, & Scipiones. C. quoq; Marium conspicio Fortunæ iratum, & Mucius ibi Scæuola ardentem ostētat manum vociferans, Num & hanc Fortunæ largiris? & M. Horatius qui rem pulcerrimè ad flumen gessit, Etruscis grauatus telis, & pedem claudum trahens è profundo gurgite obloquitur, Num & ego fortuito casu mutilatus sum? Talis est Virtutis chorus ad contentionem proficiscens,

Terror casuris hostibus armipotens.

Fortunæ autem incitatus est gressus, ferox gestus, spes arrogans, & post se relicta Virtute propè adest. Non ea vel leuibus alis sese librans, neque qualis vestigiis summis globo impositis præceps & ambigua fertur accedere, & abitu mox evanescere suo. sed sicvt Spartani Venerem perhibent vbi Eurotam transiit, speculis, ornatu, cestóque depositis, in Lycurgi gratiam sumta hasta & scuto se ornare: ita Fortuna Persis & Assyriis desertis, cùm leuiter pervolasset Macedoniam, celeritérq; abiecisset Alexandrum, Aegyptúmque deinde & Syriam peragrando regna distulisset, & sæpe conversa Carthaginienses tulisset, postquam transmisso Tiberi ad Palatium appropinquauit, alas deposuit, talaria exuit, ac infideli & versatili illo globo misso facto, ita Romam intrauit, vt mansura. ac talis iam adest ad iudicium. non enim incerta est, qualis apud Pindarum, neque geminum versat gubernaculum. sed rectiùs dicitur Iustitiæ & Suadæ soror, ac Providentiæ (siquidem ea est Promethea) filia: quomodo genus eius Alcman describit. Illud verò omnium sermonibus celebratum copiæ cornu in manu habet, non frugibus semper florentibus refertum: sed largissimè omnia profundens, quæ omnis terra, omne mare, omnia flumina, metalla, portúsque ferunt. Illustres autem & præclari viri haud pauci eam comitantes videntur. Pompilius Numa à Sabinis, & Priscus à Tarquiniis, quos Fortuna advenas & peregrinos in solio Romuli collocauit. item Aemilius Paulus à Perseo & Macedonibus exercitum nullo vulnere læsum, victoriámq; nullo partam fletu reportans, *Fortunæ descriptio.*

triumphum ducens Fortunam magnopere prędicat. Idem & Cæcilius Metellus facit, Macedonicus ille senex, à quatuor filiis consularibus clatus: Q. Balcarico, L. Diademato, seu Vittato, M. Metello, & C. Caprario: nec non duobus generis consularibus, & nepotibus, qui rebus gestis, ac magistratibus in republica obitis erant illustres. Tũ Aemilius Scaurus, qui ex abiecta vita & ignobili familia nouus homo eleuatus à Fortuna eò est, vt princeps Senatus legeretur. Eadem Cornelium Syllam è gremio Nicopolis scorti sublatum, supra Cimbricos Marij triumphos & septem eius cõsulatus extollens, vnius in rempublicam potestate ac dictaturis affecit. qui sanè palàm se & res à se gestas Fortunæ in adoptionem dedit, clamans cum Oedipo Sophocleo,

Ego meipsum puto Fortunæ filium.

& Romana quidem voce Felix appellabatur. ad Gręcos autem sic scribebat: L. CORNELIVS SVLLA VENVSTVS. ac trophæa cùm quæ apud nos sunt Chæroneæ, tum Mithridatica, sic inscripta sunt. Neq; id abs re. nam Veneris maximam partem nõ, vt visum Menandro, nox, sed Fortuna capit. Proinde ab hoc orsurus aliquis initio patrocinium Fortunæ opportunum, ipsos in testimonium vocauerit Romanos: vt qui plus Fortunæ quàm Virtuti detulerint. Virtutis enim apud eos serò, & longo ab vrbe condita tempore fanum posuit Scipio Numantinus. deinde Marcellus Virtutis & Honoris. ac Mentis dedicauit Aemilius Scaurus, qui belli Cimbrici tempore vixit: cùm iam Sophistis & oratorum argutiis in vrbem illapsis istas res magnis ferre laudibus cepissent. Sapientiæ in hunc vsq; diem templũ non est, neq; Temperãtiæ, aut Tolerantiæ, aut Magnanimitatis, aut Cõtinentiæ. Fortunæ verò templa sunt splendida & antiqua, ac tantùm non cum primis Romę fundamentis posita. Primus Fortunæ templum dedicauit Ancus Marcius sorore Numæ natus, quartus à Romulo rex. videturq; Fortunam cognominem fecisse fortitudini, cui ad obtinẽdam victoriam fortuna plurimum confert. Muliebris Fortunæ templum ante Camillum Romani fecerunt, quo tempore Marcium Coriolanum Volscos adversus vrbem adducentem mulierum opera averterũt. nam mulieres vnà cum matre eius & vxore legationem obeuntes, exorauerunt hominem, impetraueruntq; vt vrbi parceret, & exercitum barbarorum abduceret. Ferunt simulacrum Fortunæ, dum dedicaretur, hanc vocem emisisse: Piè me ô matronæ ciues lege vrbis dedicauistis. Quin & Furius Camillus, postquam Gallicum exstinxit ignem, Romámq; ad auri pondus in trutina examinatam de lance & libra detraxit, neque Prudentiæ neque Fortitudinis, sed Famæ & Ominis templum locauit ad Nouam viam eo in loco, vbi aiunt ante bellum M. Cædicio ambulanti noctu vocem oblatam, quæ iuberet breui pòst tempore bellum Gallicum exspectare. Quæ verò ad Tiberim dedicata est Fortuna Fortis, scilicet vi omnia vincendi prædita, & generosa, ei fanum in hortis populo à Cæsare legatis ædificauerunt, quòd hunc quoq; fauore Fortunæ ad summam potentiam evectum iudicarent. quod & ipse testatus est. (alioquin enim puduisset me isthuc de eo pronunciare.) Nam cùm à Brundusio Pompeij persequendi causa soluisset pridie Nonas Ianuarij, hyeme iam vertente: tutò traiecit pelagus, Fortuna tempestatem superante. Pompeium autem cum reperisset omnibus cum copiis ibi desidentem, ac terræ marisq; potentem, ipse vix parti alicui carum par, quòd exercitus quem Antonius & Sabinus ducebant moraretur, ausus est paruo lembo conscenso, cùm neq; à domino nauis neq; à gubernatore agnosceretur, pro seruo alicuius habitus, avehi. cùm autem ad ostium fluminis acriter repugnãtibus nauigationi fluctibus consilium mutare gubernatorem videret, detracto à capite tegmine, seipsum ostẽdit, inquiens: Perge vir fortis, aude, neq; quicquam metue, sed vela Fortunæ da, ventúmq; excipe confidens, quia Cæsarem vehis & Cæsaris fortunam. adeò certus animi erat Cæsar, Fortunam sibi nauiganti, peregrinanti, belligeranti, aciem instruenti adesse: cuius essent partes mari tranquillitatem imponere, æstatem hyemi, celeritatem tardissimis, vires segnissimis, & (quod his est incredibilius) fugam Pompeio, Ptolemæo cædem hospitis: vt & caderet Pompeius, neque pollueretur Cæsar. Quid? Filius huius, is qui primus Augusti cognomentum tulit, & annos LIV imperauit, nónne cùm nepotem ad gerendum bellum emittens fortitudinem et Scipionis, gratiam Pompeij, suam fortunam optaret, sui tanquam insignis operis opificem Fortunam professus est? hæc scilicet eum Ciceroni, Lepido, Pansæ, Hirtio, M. Antonio imposuit, eorúmq; victoriis, manibus, rebus præclarè gestis, classibus, bellis, exercitibus in sublime extulit, istisque deiectis vnum iis superstitem fecit eum, qui

Fortunæ templa.

opera

opera eorum ad hoc fastigium conscenderat. Augusto enim & Cicero remp. consiliis gubernauit, & Lepidus militauit, & Pansa vicit, & Hirtius cecidit, & Antonius libidines exercuit. ipsamq; ego Cleopatram Cæsaris fortunæ imputo, ad quam velvti ad trepidinem tantus imperator naufragium fecit atq; elisus est, vt solus esset Cæsat. Memoria proditum est, cum inter se familiarissime viuerent, adsiduáq; vterentur consuerudine Antonius & Cæsar, qui deinde Augustus fuit, & per ocium sæpenumerò certamen pilæ, tesserarum, atq; etiam animalium, vt coturnicũ vel gallorum, instituerent, semper victũ Antonium discessisse. & quendam amicorũ, qui vaticinandi arte gloriaretur, liberè dixisse Antonio, & monuisse: Quid tibi, mi homo, rei est cum isto adolescente? quin tu eum fugis? gloria ei anteis, maior es natu, pluribus imperas, certamina bellica obiuisti, præstas experientia. sed tuus genius genium istius metuit: & tua fortuna seorsim magna, eius fortunæ adulatur, ad eúmque, nisi procul te subducis, transibit. Atque his quidem hominum testimoniis Fortunę causa nititur.

Romuli fortuna.

Alia nunc ab ipsis rebus peremus, sumto initio ab ipso Vrbis primordio. Iam primùm negari nõ potest Romuli partum, salutem, educationem, incrementa, summæ virtutis fundamenta fuisse iacta, sed exstructa tamen à Fortuna. Principiò generatio autoris vrbis Romæ, admirãdæ cuiusdam felicitatis fuit. mater enim eorũ cum deo corpus miscuisse perhibet. Et quemadmodum Herculem ferunt in longa nocte satum, die præter naturam inhibita, & Sole morante: ita quo tempore Romulus est creatus, narrant Solem defecisse, cùm quidẽ verè cũ Luna coiret, sicvt Mars deus cũ mortali Syluia. Idémq; euenisse etiã sub finẽ vitæ Romulo. nã eũ Nonis Capratinis (quẽ diẽ hodiéq; festiuitate insigni celebrãt) Sole deficiẽte inter mortales haberi desiisse. Deinde cùm in lucẽ editos Romulũ & Remũ tyrannus interfici vellet, Fortunæ ductu traditi sunt nõ barbaro aut sæuo, sed misericordi humanóq; seruo: qui eos nõ interfecit, sed in ripa fluuij, vbi is viride pratũ alluebat, locúsq; humilib. obvmbrabatur arboribus, deposuit ponè caprificũ, cui Ruminali posteà nomen est factum. Exin lupa, quæ recèns pepererat catulósq; amiserat, turgentib. lacte vberibus grauata, leuationísq; indiga, superveniens infantes fouit, & vbera præbuit, quasi alterum partũ lac deponẽs. Marti autem sacra auis picus subinde ad eos ventitans, summísq; insidens vnguibus alternis infantiũ ora rostro suo aperuit, suíq; alimẽti bolos inseruit. Ac ficũ quidem Ruminalem appellant à ruma, id est vbere, quam lupa ibi sese demittens infantibus præbuit. Diu autem loci istius accolæ hunc morem tenuerunt, vt nihil natum exponerent, sed omnia tollerent atq; educarent, Romuli casum & similitudinem venerantes. Enimverò quòd tum fefellerunt occultè Gabiis educati, ignoratúmq; est eos Syluiæ filios, Numitoris regísq; nepotes esse, astu & furto Fortunæ videtur euenisse: ne ante rem gerendam generis causa perirent, sed in ipsis præclaris agnoscerentur facinoribus, virtute indiciũ nobilitatis præbente. Hoc loco mihi occurrit dictum magni & prudentis imperatoris Themistoclis in quosdam Atheniensium duces, qui ipsum secuti & rebus vsi secundis præferri ei cupiebant. aiebat enim diem, qui festum subsequitur, festo diei dixisse in quadam cõtentione, Tu tumultus multos habes & occupationes: ego quæ parata sunt fruendi quietem exhibeo. ac festum diem respondisse: Vera dicis. sed ego nisi fuissem, vbi tu esses? Et ego, dicebat Themistocles, si Medico bello non fuissem, quis nunc vestrûm esset vsus? Eodem mihi modo Fortuna videtur Romuli virtutem compellare: Illustria sunt sanè & magna tua facta, & re vera docuisti te sanguinem & genus deorum esse. sed viden' quãto me subsequaris spacio? nam nisi ego tum benignitate & humanitate mea adfuissem, sed deseruissem ac prodidissem infantes, quî tu exsistere & elucescere potuisses? si tum non femina bestia supervenisset, inflammata lactis copia & impetu, magísq; requirens quod aleret ipsa, quàm quo aleretur, sed fera aliqua planè fera & esuriens: non iam pulcræ istæ essent regiæ, templa, theatra, ambulationes, fora, archiua: pastores essent, casæ, stabula, Albanum, aut Etruscum, aut Latinum virũ dominũ agnoscentia. Sanè principiũ vt in omnibus rebus maximi est momenti, ita præsertim in cõdenda vrbe. atqui id præbuit Fortuna, quæ conditorem vrbis salute donauit & conseruauit. nam virtus Romulum magnũ fecit: Fortuna eò vsq; custodiuit, dum magnus fieret.

Numæ regnũ.

Enimverò ipsum quoq; Numæ regnũ, quod durauit diutissimè, constat admirabili gubernatũ fuisse Fortunæ prosperitate. Quòd enim Egeria, vna de Dryadibus nymphis, dea docta, ob amorem cum Numa consueuerit, eúmq; in instituenda & conformanda rep. adiuuerit, fabulosius fortassis est. nam & alij qui deas habuisse vxores, ab

ſiſve dilecti fuiſſe dicuntur, Peleus, Anchiſes, Orion, Emathion, vitā non admodū ex animi ſententia & citra moleſtiā exegerunt. Sed Numa videtur revera bonā fortunam habuiſſe contubernalem, & collegam, quæ tanquam in turbulento æſtu, cōturbatóque mari, in vicinorum ac finitimorū odiis atque inimiciciis vrbem exagitatā & inflammatā innumeris laboribus ac diſſidiis amplexa, iras & invidias adverſariorū tanquā ventos ſedauit, & ſicvt mare dicitur alcyonū partus in tempeſtate excipere, conſeruare, ac fouere: ita rerum tranquillitatem Romæ circumdans, ſtatúmque bellorum, morborum, periculorum, & terrorum expertem, recens collecto populo & varie concuſſo occaſionem præbuit radices agendi, ciuitatémque conſtituendi per ocium tutò atque citra impedimētum. Quemadmodū enim nauis oneraria aut triremis ictibus & vi multa cōpingitur, malleis, clauis, cuneis, ſerra, ſecuribus adhibitis: compactā autem ſtare ad certū tempus neceſſe eſt, & coaleſcere, dum vincula roborentur, & claui firmentur: quòd ſi recenti adhuc & lubrica compage in mare deduceres, omnia concuſſu fatiſcerent, & aquam admiſſura eſſent. ita Romā primus conditor & opifex ex agreſtibus hominibus & paſtoribus cōponens tanquā ex validis roboribus, haud exiguos tolerauit labores, neque leuia bella & pericula ſuſtinuit, neceſſitate cōpulſus obſiſtentes origini ac inſtitutioni eius propulſare. Secūdus autē tēpus nactus, benignitate Fortunæ, ſpaciū Vrbi coaleſcēdi & ſe confirmādi largitus eſt, multū pacis adeptus, multū ocij. Si verò tū tēporis Porſena aliquis Etruſca caſtra exercitúmque muris admouiſſet, aut bellicoſus aliquis defectione facta Marſus, invidúſve & contentioſus Lucanus, quales poſterioribus temporibus exſtiterūt Mutius, aut ferox ille Silo, aut vltima Syllæ ærumna Teleſinus, qui quaſi vna data teſſera totam armauit Italiam, philoſophum Numam tubis circumſonaſſet immolantem & deos comprecantem: nullo modo principia vrbis reſiſtere tanto potuiſſent æſtui atque motui, neque ad tantam hominum multitudinem ac virtutem incremēta facere. nunc iſtius temporis pax videtur Romanis quaſi commeatus fuiſſe ad bella quæ poſtmodò inciderunt ſuſtinenda: & athletæ inſtar populus è certaminibus ſub Romulo obitis in pace XLIII annorū corpore exercitato vires ſufficientes adverſus hoſtes futuros parauiſſe. Nam neque famem, neque peſtem, neque ſterilitatem terræ, neque alienam æſtate hyeméve tempeſtatem illis annis Romæ ferunt incubuiſſe: nimirum non humana prudentia, ſed diuina fortuna illud tem-

Iani templum. pus gubernante. Ergo tunc Iani quoque bifores portæ, quam Belli portam vocant, clauſæ ſunt. aperiebantur enim cùm eſſet bellum, pace facta claudebantur. Numa mortuo apertæ ſunt, bello cum Albanis commiſſo. ſexcentis deinde aliis bellis continenter ſubſecutis, quadringentis pòſt & octoginta annis iterum clauſus eſt Ianus, poſt Punicum primum bellum pace parta, C. Atilio, & T. Manlio COSS. Ab illo anno rurſum apertus fuit, durauerúntque bella vſque ad victoriam Auguſti Actiacam. tunc arma Romanorum exiguo tempore conquieuerunt, Cantabricis tumultibus, bellíſque Gallicis & Germanicis irruentibus, pacémque conturbantibus. Atque hæc adiecta ſunt fortunati Numę teſtimonium exponentia. Sed & qui eum ſecuti ſunt reges, Fortunam admirati ſunt, vt principem alumnámque Romæ, & (quod Pindarus dixit) revera vrbem ferret. Id ſic conſiderare licet. Templum Virtutis eſt Romæ, ſed ſerò conditum multis ab Vrbis initio annis, à Marcello qui Syracuſas cepit. Eſt etiam Mentis: ſed id dedicauit Scaurus Aemilij qui bello Cimbrico vixit: cùm iam oratoria ars, & argutiæ ſophiſtarum in vrbem ſe inſinuaſſent. Sapientiæ in hunc vſque diem templum non habent, neque Temperantiæ, neque Tolerantiæ, neque Magnanimitatis.

Fortunæ tēpla. Fortunæ verò templa permulta antiqua & ſplendida omnis generis fere honoribus poſita ſunt, & permixta partibus ac locis Romę potiſſimis. Virilis Fortunæ templum ab Anco Marcio quarto rege eſt ædificatum: noménque inde petitū, quòd ad victoriā parandam fortitudini fortuna plurimum adfert adiumenti. Muliebris Fortunæ templum dedicauerūt matronæ, cùm Marciū Coriolanū hoſtes adverſus Romam ducentem auertiſſent: quod nemo ignorat. Ser. porrò Tullius, qui omniū regum maximè & potentiā auxit populi, & remp. ornauit, ordinémque cenſus, ordinē militię inſtituit, primúſque cenſor & inſpector vitæ ac modeſtiæ ciuiū fuit, creditúſque eſt vir fuiſſe fortiſſimus ac prudentiſſimus: ipſe ſeipſum ad fortunam reiecit, eíque regnum ſuū acceptum tulit: ita vt etiam cum eo conſueſcere Fortuna putaretur, per feneſtellam in domū eius deſcēdens. Is ergo Fortunæ tēpla poſuit, Primigeniæ in Capitolio, & Obſequētis. Eſt & Priuatæ Fortunę tēplū in Capitolio, & Viſcoſæ. q̄d etſi ridiculū eſt cognomē, tamē tralatio-

tralatione contemplandam Fortunæ naturam exhibet, eminus ad se trahentis, & tangentia retinentis. Ad fontem, qui Muscosus dicitur, Virginis adhuc Fortunæ fanum est, in Abescymis versantis. In Longo angiportu Fortunę bonæ Spei est ara. * Est & sacellū Masculæ Fortunæ sacellū apud aram Veneris Epitalariæ. aliæq; sexcentæ appellationes & honores Veneris sunt, quorū pleraq; Seruius instituit, gnarus magnū momentum, immò summā in rebus humanis vim esse penes Fortunā: maximè cùm ipse esset fortunæ fauore de captiuo & hostili gente nato rex factus. Nam Corniculo à Romanis capto, Ocresia virgo captiua, cuius neq; formam neq; mores obscurauit Fortuna, Tanaquilidi Tarquinij regis vxori data seruiuit, nupta cuidam clientum. ex his natus fuit Seruius. Alij rem sic narrant. Ocresiam virginem identidem primitias & libationes à regia mensa accipere, & ea ad focum perferre consueuisse. quæ, cùm aliquando pro more ea in ignem iniiceret, subitò collapsa flamma, genitale viri membrū è foco exstitisse. virginem perterritam eo ostēto, rem Tanaquilidi exposuisse. hanc, vt erat cordata ac sapiens mulier, diuinā eam rem censuisse, virginémq; sponsæ in morem ornatam cum spectro illo conclusisse. amorem hunc alij Lari, alij Vulcano adscribūt. inde ergo natum Seruium: & infanis etiamnum caput fulgorem fulguris æmulum edidisse. Annias non ita, sed Seruio vxorem Geganiam morte fuisse sublatā, ipsúmq; præsente matre præ mœrore in somnū prolapsum, ac caput dormientis visum fuisse mulieribus igni circùm illustrari. quod erat testimonium, ipsum ex igni natum, bonúmq; indicium insperati regni, quod à morte Tarquinij studio Tanaquilidis obtinuit. Nam omnium alioqui regum hic ad imperium absq; vllo collega gerendū fuit ingenio ineptissimo, animóq; minimè alacri. qui etiam deponere volens regnum, prohibitus est. moritura enim, vt apparet, Tanaquil iureiurandum ab eo exegit, non dimissurū se esse formam reip. à maioribus acceptam, regémq; permansurū. Ita Seruij regnū planè Fortunæ debetur, quod ille & præter exspectationem suā occepit, & præter suam voluntatē retinuit. Sed ne videamur ex illustribus & evidentibus argumentis ad prisca tempora, tanquam obscurum in locum confugere & recedere: agedū omissis regibus ad notissimas actiones & celebratissima bella oratio nostra se convertat. Quis verò non fateatur ad bellum requiri multū audaciæ ac fortitudinis, quæ virtuti hastiferæ, vt Timotheus ait, * auxilium & opem ferat? & tamen qui rectè ratiocinari volet, is secundā rerum prosperarum affluentiam, impetúmq; ad tantam potentiam & incrementa, non hominum manibus aut consiliis, sed diuina quadam incitatione & accelerantis Fortunæ vēto ad tantam Romani imperij molem pervenisse intelliget. Etenim trophæa alia super alia erigunt, triumphi triumphis occurrunt, priórq; in armis sanguis adhuc calidus secundo occupatus eluitur. victorias autem non interfectorum & spoliorum multitudine numerant: sed captis regnis, subactis gentibus, insulisq; & continentibus ad magnitudinem imperij accedentibus. Vna pugna Philippus Macedoniam amisit. vna accepta plaga Antiochus Asia excessit. semel victi Carthaginienses Libyam perdiderunt. vnus vir, vnius expeditionis impetu, in potestatem P.R. redegit Armeniam, Pontum, Syriam, Arabiam, Albanos, Iberos, & quæ vsq; ad Caucasum sunt atq; Hyrcanos, térq; eum orbi terrarū circumfusus Oceanus victorem vidit. nam & Numidas in Africa vsq; ad meridionalia litora repressit: & Hispaniam, quæ Sertorij à partibus steterat, vsq; ad Atlanticum subegit mare: & Albanorū reges insequens ad Caspium constitit mare. Hæc ille omnia confecit, publica adiutus fortuna: deinde à suo subversus est fato. Nimirum magnus ille Romanorum genius, non ad diem vnum spirās, aut exiguo tempore vigens, vt Macedonum: neq; in terra tantùm potens, vt Laconū: aut mari, vt Atheniensium: neq; serò commotus, vt Persarum: neq; subitò sopitus, vt Colophoniorum: sed iā inde à principio cum Vrbe adolescens, vnáq; crescens & augens rempublicā, constanter adfuit terra maríq;, in bellis & pace, adversus barbaros & Græcos. Is genius Annibalem Carthaginiensem, cùm ob invidiā & ciuiles concertationes populus ei nulla mitteret subsidia, torrentis instar effudit & consumsit circa Italiam. Is Cimbrorum & Teutonū exercitus magnis locorū temporúmq; intervallis disiunxit, vt sufficere Marius posset cū vtrisq; seorsim confligens: ne inter se coniunctæ ter centum millia hominū invictorum & insuperabilium confertim quasi proluuie Italiā invndarent. Eadem causa fuit, quòd & Antiochus cùm Philippus bello peteretur occupationibus fuit distētus: & Philippus Antiocho in discrimine versante iā antè prostratus iacuit. Et Mithridatem Marsico bello Romam vrgente, Sarmatica ac Bastarnica

Ser. Tullij regnum.

Fortuna Romani imperij.

bella detinuerunt. Tigranem à Mithridate, cùm hic rebus prosperis clareret, suspicio & invidia avellerunt: victo socium fortuna fecit, vt communi ruina periret. Quid verò? an non extrema mala passam Vrbem restituit Fortuna? Gallis castra circa Capitolium metatis & arcem oppugnantibus

Iliad. α, initio.

Immisit castrisq; luem, multósq; necauit.

& nocturnam ipsorũ aggressionem, quę omnes homines fefellerat, Fortuna & Casus prodiderũt. Qua de re fortasse intempestiuũ non est paulò prolixiùs disserere.

Galli Roma potiti, profligantur.

Victis ad Aliam, maximáq; clade affectis Romanis, alij superstitũ Romã præcipiti fuga perlati, populũ terrore & tumultu exagitauerunt, cùm quidẽ pauci cõvasatis rebus in Capitolium se contulerũt, ibiq; eventũ præstolari sustinuerũt: alij rectà à clade Veios confluentes, dictatorem dixerunt Furiũ Camillum. & quem antè rebus vtens secũdis atq; cristas erigens populus abiecerat atq; oppresserat peculatus reum factũ: eum consternatus & fractus à clade repetiit, tradens magistratũ nullis obnoxiũ legibus. Cæterùm Camillus ne temporis gratia, sed legitimè sibi is delatus magistratus videri posset, néve tanquam Vrbe deplorata armis dissipati & vagi exercitus comitia cõficeret, oportuit senatores qui in Capitolio erant militũ sententiam, certiores de ea factos, approbare. Erat tum C. quidã Pontius in exercitu, vir strenuus: qui in se recipiẽs nũcium se decreti iis qui in Capitolio erant allaturũ, ingens adiit periculum: cùm eundũ esset per hostes, qui in orbem excubiis & vallo arcem cinxerãt. Vt ergo noctu ad amnem pervenit, iniecto suberibus latis pectore, & corpore vehiculi leuitati commisso, secundo Tiberi defluxit, atq; ab eo leni lentè devectus, tutò in vlteriorem ripã traiecit, indéque per loca hominũ vacua (è tenebris autẽ & silentio solitudinem colligebat) ad rupem Capitolinã pervenit: curuaturisq; se & asperis processibus eius, quę conscendi & teneri se patiebantur cõmittens, ac sursum enitens ad Capitoliũ evasit: vbi receptus ab excubitoribus iis qui intus erãt sententiã suorũ renunciauit, decretóq; accepto rursus ad Camillũ contendit. Postridie quidã barbarorũ temere locũ illũ circumiens, vt vidit partim vestigia pedũ summis impressa digitis, ac lapsus, partim detritas ac confractas herbas quæ terrestribus innasci solent partibus, tũ corporis tractus, & obliquos nisus: cæteris significauit. Ij verò viam sibi ab hostibus ipsis commonstratã putantes, conati sunt cõtendere: obseruatáq; ea noctis parte, sub quam maxima est solitudo, evaserunt ad arcem, non vigilibus modò non animadvertentibus, sed ne canibus quidem vigilũ sociis & excubitoribus. ita omnes sopor oppresserat. Neq; tamẽ defuit Romanorum fortunæ vox, quæ tantum malũ indicare & prodere posset.

Anseres Romã seruant.

Anseres sacri circa fanum Iunonis alebanť ad cultum deæ. Id animal & natura ea est facilè vt perturbetur, atque ad omnem strepitũ expauescat: & tum ob magnã in arce difficultatem rerũ quia negligebantur, leui & famelico somno iacebant. itaq; statim sensum perceperunt hostium iam supra muros apparentium, editáq; alta voce proteruè advolauerũt: magisq; deinde armorũ conspectu territi, clangorem sonorũ ad modum & asperũ ediderunt. quo excitati Romani, re intellecta repulerũt & per præcipitia hostes deiecerunt. Etiamnũ solenni in pompa gestatur canis in crucem actus, & anser splendidè admodũ in lectica & veste stragula preciosa sedens. Quis non verè obstupescat, animóq; cõmoto miretur, complexus animo & quæ tũ erat Vrbis miseria, & quæ hodie cernitur eiusdem felicitas, splendorem intuens donariorum ac diuitias, artium certamina, vrbiũ largitiones, missas à regibus coronas, atq; omnium quæ terra, mare, insulæ, continentes, fluuij, arbores, animalia, campi, mõtes, metalla ferunt primitias certatim pulcritudine & elegantia ornantes istum locũ: tam parum abfuisse quin neque fierent ista omnia, neq; essent? igni autem, & tenebris horrendis, caligine, gladiis barbaricis, ac cædem spirantibus animis cùm omnia opplerentur, viles & brutas timidásq; altiles principium salutis attulisse: magnósque illos duces & factis præstantissimos viros, Manlios inquam, Seruios, Postumios, Papyrios, qui familias postmodò illustres propagauerunt, in extremo iam de salute periculo constitutos, ab anseribus fuisse excitatos, vt pro diis patriis patriáq; propugnarent? Quòd si verum est, quod Polybius libro secundo de Gallis qui tum occupauerant Romã scribit, eos accepto nuncio suas res agi ferriq; à finitimis barbaris, qui ipsorum ditionem facta impressione occupassent, pacta cum Camillo pace discessisse: iam ne controversia quidem Fortunæ moueri potest, quin ea salutis causam præbuerit, aliò hostes trahens, aut potiùs à Roma præter omnium exspectationem avellens. Sed quid in his refert immorari, quæ certi nihil

habent,

habent, nihil definitis cùm & res Romanorum perierint, & confusi sint commentarij: vt Liuius narrat. Quæ enim posterioribus temporibus euenerũt, magis aperta & conspicua, Fortunæ demonstrant benignitatem. Ego verò etiam Alexandri Magni mortem in parte fęlicitatis Romanæ pono, viri magnis successibus & rebus clarissimè gestis insuperabili confidentia & elatione animi, qui stellæ instar ab ortu Solis in occasum transiliebat: ac iam in Italiam fulgorem armorum iaciebat. Erat ei præscriptio expeditionis suscipiendæ Alexander Molossus, apud Pandosiam à Brutiis & Lucanis occisus: re autem ipsa gloriæ amor eum (qui adversus omnes homines instigabat) & æmulatio de imperio stimulabat, cupientem expeditione vltra terminos Bacchi & Herculis progredi. Porrò autem Italiæ audiuerat Romanam potentiã atq; robur tanquam aciem pręposítam esse. nam Romanorũ nomen & gloriam clarissimorum ad eũ fama pertulerat tanquam athletarum innumeris bellis exercitatorum. *Initio sexti.*

Non equidem poterat dirimi sine sanguine pugna,

si conflixissent inter se armis inuicti, & animis nullo metui obnoxiis præditi. Quippe hi erant numero CXXX millibus non inferiores, bellicosi omnes, fortésq;, &

Gnari cornipedes agitare in prœlia duros,
Et gnari pugna quoq; decertare pedestri.

PLVTARCHI

De Alexandri Magni siue Fortuna, siue virtute, oratio prior.

HAEC ergo Fortunæ oratio est, Alexandrum sibi soli totum vindicantis. Contrà autem pro philosophia disserendũ est: aut pro ipso potiùs Alexandro indignante & ægrè ferente, si imperium gratis & à Fortuna accepisse videatur, quod multo sanguine vęnale assiduis consecutus vulneribus,

Insomnes noctes permultas peruigil egit, *Iliad. ι, 325.*
Atq; dies, dum bella gerit, pugnátq; cruenta

adversus inuictos exercitus, & innumeras gentes, & flumina nunquam transmissa, & saxa sagittis inaccessa: consilio, tolerantia, fortitudine, ac temperantia stipantibus. Arbitror autem ipsum Fortunæ res ab eo gestas sibi adscribentem dicturum: Noli meæ virtuti detrahere, noli meam gloriam deprimere: tuum opus est Darius, quem ex seruo & astanda regis dominum Persarum fecisti: tuum Sardanapalus, cui purpuram pectenti diadema regium circumposuisti. Ego autem victor ab Arbelis ad Susa perrexi, & Cilicia mihi latam aperuit Aegyptum, Ciliciam Granicus, quem cadaueribus Mithridatis & Spithridatis pro ponte vsus transiui. Orna teipsam & iacta regibus vulnerum & cruorum expertibus. illi enim fortunati erant, Ochi & Artaxerxæ, quos statim à partu in solio Cyri collocasti. Meum quidem corpus multa signa, certáq; ea fert, Fortunæ non adiuuantis, sed repugnantis. Primùm apud Illyrios caput mihi saxo, ceruix vecte est cõtusa. deinde ad Granicum caput mihi gladio barbarico est comminutum, femur ad Issum ense. ad Gazam malleolum sagitta sum ictus, graui autem de sella lapsu luxaui humerum. ad Maracatarda os tibiæ mihi sagittis est perruptum. subsecuta sunt ab Indis vulnera, & vbique violentia, vbi sagitta mihi ictus fuit humerus. apud Gandridas crus vulneratum. apud Malloras arcu actum telum pectori meo infixum ferrum reliquit, & vecte sunt ceruices verberatæ cùm quidem appositæ muris scalæ ruptæ sunt, & Fortuna me vnicum inclusit, ne illustribus quidem adversariis, sed ignotis barbaris tantam rem gratificata. quòd nisi Ptolemæus parma texisset me, & Limnæus ante me innumeris occurrens telis cecidisset, ac animis efferuescentibus vim adhibentes Macedones muros subvertissent: oportebat Alexandri sepulcrũ fieri barbarum illum & nullius nominis pagum. Atque hæc quidem ipsius sunt expeditionis, tempestates, siccitates, fluminum profunditates, altitudines saxorum ad quæ euolare aues nequeant (Aorna saxa) ferarum cõspectus naturam excedentium, agrestis & inhumana victus ratio, mutationes regulorum, rursúmq; proditiones. Ante illam verò

Alexandri ad Fortunam.

expeditionem à Philippicis bellis recalcitrabat Graecia, & Thebae Chaeronensem puluerem ab armis decutiebant, è ruina resurgentes: adiuuantibus, auxiliaresq́ porrigentibus manus Atheniensibus. adhaec tota nouas occultè res meditabatur Macedonia, ad Amyntam & Aeropi filios animis inclinans. erumpebāt Illyrij, & Scythicae res fluctuabant vicinis turbas molientibus. aurum quoque Persicum per omnium locorum oratores diffusum, exagitabat Peloponnesum. ad haec exhausti erant Philippi thesauri, & debebat rex praeterea, vt autor est Onesicritus, ducenta talenta. In tanta inopia, ac rerum perturbatione, ausus est adolescens, qui vix dum ex ephebis excesserat, Babylonem sperare & Susa, immò vel imperium in vniuersos homines animo concipere: fretus (putaris) XXX peditum, & quatuor equitum millibus? tot enim fuisse Aristobulus affirmat. rex Ptolemaeus equitum quinque millia ponit: Anaximenes XLIIII millia peditum, equites IↃↃIↃ. Praeclarum verò, quod ei Fortuna parauerat, viaticū, LXX erant talenta, si Aristobulo credimus: si Duris audiendus est, XXX duntaxat dierum commeatus. Inconsultus igitur fuit & temerarius Alexander, qui ita tenui cū re adversus tantam potentiam ausus est bellum suscipere? Nequaquam verò. Quis enim vnquam maioribus pulcrioribúsve instructus rei gerendae occasionibus ad bellum profectus est? magnanimitate inquam, prudentia, temperātia, fortitudine. quibus eum viaticis philosophia ad expeditionem instruxit. vt maiorem à praeceptore Aristotele, quàm Philippo patre commeatum ad rem gerendam cōsecutus, in Persas mouerit. Nos autem credimus iis, qui scribunt Alexandrū aliquando dixisse Iliadem se & Vlisseam habuisse secum expeditionis suae viaticum: atque Homerū eo nomine praedicamus. Si quis verò affirmet eum libros istos animi reficiendi, laborisq́ consolandi, & ocio suauitatem conciliandi gratia secum tulisse: viaticum re vera ei fuisse doctrinā è philosophia perceptam, ac commentationes de vacuitate metus, fortitudine, temperantia, magnanimitate: contemnimus. scilicet quia nihil de syllogismis aut pronūciatis scripsit, neq; ambulationem in Lyceo occupauit, neq; de propositis in Academia disputauit. His enim rebus philosophiam definiunt, qui eam verba, nō res putant. Atqui neq; Pythagoras quicquā scripsit, neq; Socrates, neq; Arcesilaus, neq; Carneades, nobilissimi philosophi. neq; illos tanta occupabāt bella, neq; barbaros reges cicurando, & Graecanicas vrbes in feris condendo nationibus, & iniustas contumacésq; gentes pacem legésq; docendo terras peragrabant: sed quantumvis in ocio vitā agentes, scribendi munus sophistis relinquebant. Vnde ergo creditum est eos philosophari? è dictis, è factis, ex iis quae docuerūt. Ex his itaq; de Alexandro iudicetur. quae dixit, quę egit, quae docuit, philosophum fuisse ostendent. Ac primò id, quod ab opinione vulgi est alienissimū, considera, comparationem discipulorū Alexandri cum discipulis Platonis & Socratis. Ingeniosos hi, & eadem lingua vtentes instituerūt, si nihil aliud, saltem Graeci sermonis intelligentes. & multis horum sua non persuaserunt: cum Critiae, Alcibiades, Clitophontes precepta tāquam frænū exspuentes aliò deflecterent. Alexandri doctrinā si inspicias, Hyrcanos docuit cōiugiis vti, Arachosios agriculturam: Sogdianis persuasit vt alerent, non interficerent patres, Persas vt venerarentur, non vxorum loco haberēt matres. O admirabilem philosophiā, quae fecit vt Indi deos Grecorū colerent, & Scythae mortuos humarent, non (vt ante) comederent. Admiramur Carneadis vim, qui Clitomachū domo Carthaginiensem prius Asdrubalem vocatū, Graecos mores institutáque amplecti docuit. & Zenonis, quòd Diogeni Babylonio persuasit vt operam philosophiae daret. At verò Asia ab Alexādro pacata Homerum passim legebat: & Persarum, Susianorum, Gedrosiorúmq; filij Euripidis ac Sophoclis cantabant tragoedias. Et Socrates quidem nouos introducens genios, poenas Atheniensibus calumniatoribus dedit: Alexandri opera factum est, vt Bactra & Caucasus Graecorum deos adorarent. Plato vnicam reip. formam scripsit, neq; cuiquam persuasit vt ea vteretur, quòd erat austera: Alexāder amplius LXX vrbibus in barbaris condidit gētibus, disseminansq; per Asiam Graecis institutis, à fera & belluina vitae ratione homines detraxit. Ac Platonis sanè leges pauci legimus: Alexandri legibus multa hominū millia vsa sunt & vtuntur: victiq; ab eo feliciores iis sunt qui ipsum subterfugerunt: cùm his nemo miserè viuendi finem imposuerit, illos victor coëgerit feliciter viuere. Itaque quod Themistocles dixit, quo tempore à patria profugum rex Persiae magnis affecit donis, trésq; ei vrbes stipendiarias fecit, vnam ad frumentum, alteram ad vinum, tertiam ad obsonium suppeditandum: ô pueri, perieramus nisi periis-

Alexandrũ fuisse philosophũ.

periissemus. id rectius de his dici potest, quos Alexander subegit. Nunquam enim mansueuissent, si domiti non fuissent. non haberet Alexandream Aegyptus, neque Seleuciam Mesopotamia, neque Sogdiani Prophthasiam, neque Bucephaleam Indi, neque Caucasus circumpositas Graecanicas vrbes. quibus barbara feritas repressa paulatim est, moresque de malis in bonos consuetudine redacti. Proinde si recte maximā sibi laudē philosophi inde petunt quòd dura & inculta ingenia emolliunt atque componunt: meritò pro summo philosopho Alexander habendus est, qui innumeras efferas gentes atque indoles cicurauerit. Iam illa reip. forma à Zenone Stoicae sectae autore tradita, quae tantopere laudatur, ad vnū hoc caput tendit, vt non per vrbes ac pagos habitemus, singuli proprio nobis iure ab aliis distincti: sed vniuersos homines populares ciuesque nostros censeamus esse, vna omniū vitae ratio, vnus ordo sit, tanquam gregis alicuius quae communibus vtitur aequali lege pascuis. Atque hoc quidē scriptū reliquit Zeno, tanquam somnium aut imaginē aequitatis & reip. philosophicae informans. Alexander re ipsa doctrinam eam expressit. Neque enim secutus est Aristotelis consilium, qui eum iubebat Graecis se tanquam principem, barbaris vt dominū praebere: & illorum quidem vt amicorum & domesticorum curam gerere, his tanquam brutis aut stirpibus vti. quod si fecisset, regnum suum bellis, exiliis, seditionibus, simultatibusque impleuisset. Sed ita statuens, diuinitus se communem omnium nationum moderatorem atque arbitrum esse missum, quos verbis non poterat, armis ad communitatem adigens, omnes vndique gentes in vnum corpus conduxit, tāquam in amicitiae cratera commiscens vitas, mores, nuptias, victus rationes: mandauitque vt vniuersi mundum pro patria agnoscerent, castra pro arce & praesidio, bonos pro cognatis, malos pro peregrinis. inter Graecū & barbaricū nō chlamyde, pelta, acinace, candya distinguerent: sed Graecum virtute, barbaricū vitiositate aestimarent. communes autem ducerent vestes, mensas, coniugia, victus rationes, cùm haec omnia sanguine & prole invicem essent contemperata.

Alexander omnes gentes in vnam rep. conduxit.

Demaratus Corinthius, vnus de hospitibus & amicis Philippi, cùm Alexandrum Susis videret, magno correptus gaudio, effusis lacrymis, Magno dixit gaudio priuatos esse Graecos ante id tempus vita defunctos, quòd Alexandrum non vidissent in solio Darij sedentem. Ego autem mehercle eos, quibus id spectare contigit, isto nomine beatos non censeo: cùm Fortunae id fuerit munus, & multorum commune regum. Illam verò videre voluissem praeclaram sacrámque sponsalium procurationem, cùm Alexander vno tentorio, quod auro erat ornatum, complexus centum Persidas sponsas, totidémque Macedones & Graecos sponsos, communibus penatibus mensaeque eidem adhibuit: primúsque ipse serto redimitus hymenaeum orsus, tanquam cantilenam amoris mutui testem accinens, maximas & potentissimas gentes in communitatem conduxit centum copulatis cōiugio paribus, vnius ipse sponsus, reliquis omnibus auspex simul, & pater, & moderator. Cum voluptate enim aliqua dixissem: O barbare & fatue Xerxa, & frustra tanto conatu pontem Hellespontium molite: sic prudentes reges Asiam Europae coniungunt. non lignis, non ratibus, non animae & consensionis expertibus vinculis: sed legitimo amore, castisque nuptiis, & prolis communione gentes vniendo.

Macedonum & Persidum coniugia.

Ad hunc respiciens ornatum Alexander, non Medicum adsciuit vestitum, sed Persicum, multo quàm est Medicus viliorem. nam aliena ista & invsitata ac tragica barbarici ornatus recusans, vt tiaram & candyn & anaxyrides, vestem gestauit ex habitu Macedonico & Persico compositā, vt Eratosthenes narrat. vt philosophus, indifferentibus vtens: vt autem princeps communis, & rex humanus, vestis honore superatorum sibi parās benevolentiam, vt constantes permanerent, Macedonésque non vt hostes odio, sed vt principes amore prosequerentur.

Vestitus Alexādri.

Contrà enim insipientis erat & inflati animi, chlamydem vnicolorem admirari, tunicam punica praetextam odisse. vel à diuersa parte ista contemnere, ad haec obstupescere: ac in morem infantis eum conseruare vestitum, quem maiorum vsus tanquam nutrix circumdedisset. Qui feras venantur homines, ij pellibus ceruorum se amiciunt: & alatis tuniculis vtuntur, qui aucupantur volucres. cauéntque tauris se ostentare in punicea veste, aut in alba elephantis: quia his coloribus ista animalia efferantur & in rabiem aguntur. Si autem rex magnus gentes intractabiles & imperio reluctantes, tanquam bestias cicurans, vestitu iis consueto demitigauit, victúsque vsitata ratione compescuit, moerorem animi eorum & tristiciam deliniens: id reprehendunt? ac non potiùs admiran-

tur sapientiam eius? qui leui admodum habitus mutatione Asiam demulserit? vtque corpora armis debellauit, ita veste animos sibi devinxerit? Enimverò Aristippum Socraticum admirantur, qui & vili pallio, & læna Milesia ita vsus est, vt vtrobique decorum seruauerit. Alexandro autem vitio dant, quòd patrio habitu exornato non contemsit vestem bello domitorum: cùm quidem ille magnarum iaceret rerum fundamenta. Non enim latrocinio Asiam incursare, aut insperatæ fortunæ dono prædas & spolia rapere meditatus: (quomodo postea temporis Italiam Annibal, & priscis temporibus Treres Ioniam, ac Scythæ Mediam populati sunt) sed omnes terræ populos vni subiicere imperio ac reip. formæ omnes homines in vnū populū conducere cupiēs, hoc modo sese composuit. ac nisi tam celeriter genius qui animū Alexādri huc demiserat, eundem ad se revocasset: vna vtique lex omnibus hominibus proposita fuisset: mortalésque vniuersi ad vnicum ius tanquam communem lucem respexissent. nunc ea pars terræ quasi Solis radiorum expers mansit, quæ Alexandrum non vidit. Ergo primùm ipse expeditionis scopus hominem à philosophia commendat: vt qui non sibi luxum & opes ac splendorem, sed omnibus hominibus concordiam, pacem, mutuámque communicationem parare instituerit. Secundo loco dicta eius consideremus: quando aliorum etiam regum atque principum mores & ingenia vocibus potissimùm animi patefaciunt. Antigonus senex sophistæ cuidam, libros ei de iustitia scriptos occinēti: Stultus es, inquit, qui mihi, quem vides alienas vrbes vexare, de iustitia loquaris. Dionysius tyrannus dicebat pueros talis, viros iureiurando esse fallendos. Sardanapali monimento inscriptum fuit:

Dicta, ingenij argumenta.

Hæc habeo, quæ edi, quæque exsaturata libido
Hausit.—

Quis ex his dictis non pronunciet primo iniusticiam & alienorum appetentiam, secundo impietatem, tertio luxuriam tribui. Alexandri autem dicta, si diadema iis, & Ammonem, & nobilitatem generis adimas, Socratis tibi, aut Platonis, vel Pythagoræ videbuntur. Non enim cōsideremus eas voces, quas poëtæ imaginibus & statuis eius magniloquentes subscripserunt, non ad moderationem animi, sed ad potētiam Alexandri respicientes.

Aereus inspiciens diuósque, hominésque, regentem
Velle mihi est visus talia verba loqui:
Magne tene Iupiter, neque enim prohibemus, Olympum,
Dum tellus toto pareat orbe mihi.

Et, Alexander ego Iouis quidem F. Hæc, vt dixi, poëtarum sunt fortunam eius adulantium. De genuinis autem Alexandri dictis primùm perpēdamus puerilia. Adolescens cùm æquales velocitate pedum superaret, & socij ad Olympicum cursus certamen incitarent, quæsiuit, Regésne cursu essent certaturi. negantibus, Iniquè comparatum fore certamen dixit, vbi priuatos victurus esset, victus autem rex priuatis palmam cessurus. Patri Philippo hasta femur in Triballis transfixo, cùm is euitato mortis periculo claudicationē iniquiùs ferret, Bono animo es pater mi, inquit, ac palàm progredere, vt ad singulos gressus virtutis tuæ recorderis. Nónne hæc animi sunt philosophici, & qui ob diuinum instinctum quo ad honesta fertur, aduersus corporis vitia se erigat? Quomodo putas eum exsultasse propria vulnera commemorantem, ad singula gentem domitam aliquam, aut victoriam partam, vrbémve captam, aut regem se dedentem dum referret: neque tegeret cicatrices, sed velut impressas virtutis & fortitudinis suæ notas circumferret? Porrò si quando in scholis Homeri versuum instituebatur comparatio, aut in conuiuiis, alio alium præferente, ipse hunc omnibus aliis præstare dixit:

Iliad. 3,179. *Rex idem bonus, & fortis bellator in armis.*

quam alius laudem tempore præceperat, eam sibi legem positam existimans: vt dicere liceat, Homerum vno versu & ornasse præstantiam Agamemnonis, & de Achillis virtute oraculum edidisse. Cùm in Hellespontum traiecisset, Troiam est contemplatus, & formam heroicarum actionum cum animo suo commentatus. ibi cùm quidam se Paridis lyram ei daturum, si vellet, polliceretur: Nihil, inquit, ea mihi opus est: habeo enim Achillis, qua is animum solatus est,

Iliad. 9,189. *Magnorum cantans illustria facta virorum.*

nam

nam Paridis omnino mollem ac muliebrem cantum edidit amatoriis cantilenis. Animi est philosophici sapientiam amare, & sapientes apprimè admirari. qua in re Alexandrum nemo regum æquauit. Dictum est quo modo erga Aristotelem fuerit adfecto animo. Idem Anaxarchum musicum inter amicos in summo habuit honore. Pyrrhoni Eleo ad primum congressum ccIↃↃ aureos dono dedit. Xenocrati Platonis familiari quinquaginta talenta dono misit. Onesicritum Diogenis Cynici discipulum ab eo fuisse magistrum gubernatorum factum multi memoriæ prodiderunt. Cum ipso Diogene apud Corinthum collocutus, ita obstupuit & attonitus est viri vita & grauitate, vt sæpenumerò eius mentionem faciens dixerit, Nisi essem Alexãder, Diogenes vellem esse. hoc est, operam dedissem & ocium impendissem disputationibus, nisi rebus gerendis philosopharer. Non hoc dixit, Nisi rex essem, Diogenes esse vellem: neque si non diues, etiam Argeades. non enim fortunam sapientiæ præferebat, neque purpuram & diadèma pallio ac peræ. sed hoc dicèbat, Nisi Alexander essem, Diogenes esse vellem. hoc est, Nisi instituissem gentes barbaricas cum Græcis cómmiscere, omnésq; terras obeundo cicurare, scrutatúsque continentis fines Macedoniam ad Oceanum propagare, Græciámq; serere, & omnis generis iusticiam atq; pacem disseminare: non equidem in ocio desidens potentiam meam ad luxuriãdum contulissem, sed frugalitatem Diogenis æmulatus fuissem. Nunc ignosce nobis Diogenes, Herculem imitor, Perseum æmulor, Bacchiq; qui deus autor mei est generis, inhærens vestigiis, rursus in India vincentium Græcorũ chorũ volo ponere, & apud mõtanas agrestésq; trans Caucasum gentes Bacchi comesationũ memoriã renouare. sunt & ibi quidam duræ philosophiæ nudato corpore adsueti, viri sancti & suo iure viuentes, deo operam dantes, Diogenẽ vilitate rerum suarũ superantes, nulla pera indigentes. non enim recondunt alimentũ, q̃d iis terra subinde recẽs suggerit, potum fluuij, folia ab arboribus defluentia, & herba è terra enascens lectum. per me & hi Diogenem cognoscent & ipsos Diogenes. oportet etiam me nomisma cudere, & barbarica è materia factum Græcanicæ forma reip. signare. Agedum actiones Alexandri num fortuitum casum, & vim bellicam ac manuum robur præ se ferunt? an verò multum fortitudinis & iusticiæ, multũ temperantiæ ac mãsuetudinis, cum decoro & prudentia, sobria ac sapienti ratione omnia agentis? Non enim me hercle distinguere inter facta eius, & hoc fortitudini, illud humanitati, aliud continentiæ adscribere possum. sed quodvis ex omnibus videtur contemperatum virtutibus: confirmante Alexandro Stoicorum illud decretum, Quidquid agit sapiens, omnibus eum virtutibus agere, Vnámque virtutem aliquam primas obire partes, reliquas autem omnes socias sibi perficiendæ rei adsciscere. Ita in Alexandro videre licet bellicam virtutem humanitate temperatam, mansuetudinem fortem, liberalitatem in donando rei familiaris rationibus accommodatam, iram placatu facilem, amorem temperantem, remissionem non ociosam, tolerantiam laborum non vacantem solatio. Quis miscuit bello festiuitates, quis comesationibus expeditiones, quis obsidionibus & rebus difficilibus gerendis bacchationes, nuptias, hymenæos? quis peccantibus se magis infensum, adversas res passis humaniorem præbuit? quis pugnantibus grauior, veniam petentibus benignior fuit? Subit mihi hîc Pori dictum referre. Is enim vt captiuus est ad Alexandrum perductus, interrogatúsque ab eo quomodo se tractari vellet, Regio more ô Alexander, respondit. rursúmque interrogatus, an aliquid præterea aliud vellet, respondit, Nihil. nam in regio more insunt omnia. Et mihi lubet singulis Alexandri actionibus acclamare, Philosophicè. nam in hoc quoque omnia insunt. Captus amore Roxanes, Oxyathris filiæ, quæ in cœtu captiuarum erat, non libidinosè eam violauit, sed vxorem philosophicè duxit. Darium videns iaculis confixum, non sacrificauit, non pæanem cecinit, vt qui ad finem longi belli peruenisset: sed chlamydem corpori suo detractam cadaueri iniecit, philosophicè hoc exemplum regiæ fortunæ tegens. Cùm aliquando epistolam à matre missam arcanam legeret, & Hephæstio, vt tum fortè assidebat, simpliciter vnà eam percurreret, non prohibuit. sed annulũ ori eius imposuit, silentiũ amica fide philosophicè obsignans. Hæc.n. si nõ sunt philosophica, quænam sunt alia? Apponamus eorũ exẽpla, quos philosophos fuisse est in confesso. Socrates secũ cubare Alcibiadẽ passus est. Alexander Philoxenũ oræ maritimæ præfectũ, cùm is scripsisset Alexãdro, esse in Ionia puerum ætate florentem, pulcritudine summa, quæreretq; per epistolam

an hunc emi & ad se mitti vellet: acerbè increpauit, in hanc sententiam rescribens: Pessime hominum, cuius mihi talis flagitij conscius es, vt huiusmodi voluptates mihi obiiciendo blandiaris? Xenocratem laudamus, quòd dono missa ab Alexandro sibi quinquaginta talenta non accepit: dantem non laudamus? an quia non tam à largiente quàm à non accipiente contemni pecuniam credimus? Philosophia fecit ne pecunia opus haberet Xenocrates. atqui eadem fecit vt ea opus haberet Alexander, * vt largiri talibus posset. Hoc quoties dixit Alexander ictus, vi pulsus? Et sanè iudicia recta omnibus hominibus putamus inesse: quòd natura vltrò ad honestatem ducat. Philosophi autem in eo præstant vulgo, quòd iudicia habent rebus aduersis incidentibus firma & roborata. non enim tum his vtuntur anticipatis sententiis,

Iliad. μ, 243. *Est hoc augurium cunctis præstantius vnum:*

&: Finis omnibus hominibus est mors. Sed rationes periculo imminente franguntur, ac imaginationibus iudicium expellitur, vbi propè adsunt res terribiles. Metus enim non solam memoriam cōsternat, vt ait Thucydides: sed & institutum animi omne, & laudabilem conatum atque incitationem. * Funiculos philosophia circumposuit. * *

PLVTARCHI

De Fortuna, vel virtute Alexandri,

oratio posterior.

IN hesterna disputatione obliti sumus, vt apparet, dicere, bona quadam fortuna factū fuisse, vt ætas Alexādri multas etiam artes, multa præclara ingenia produceret. quanquam id fortasse non tam Alexandri fortunæ imputandum, quàm istorum felicitati adscribendum est, eum suæ præstātiæ spectatorem testémque nactis, qui & optimè iudicare egregia opera, & liberalissimè compensare posset. Sanè posterioribus temporibus perhibent Archestrato poëtæ eleganti, sed qui in paupertate inglorius viueret, quendam dixisse: Si tu Alexandri ætate vixisses, is tibi pro quovis versu Cyprum aut Phœnicen dedisset. Existimo autem eos quoque, qui tum fuerunt, artifices primos, non tam ætate Alexandri, quam propter Alexandrum extitisse. Vt enim frugum copiam bona temperies ac tenuitas aeris gignit: ita artium & bonorum ingeniorum incrementa benignitas, honor, & humanitas regis efficit. & contrà principum inuidia, sordes, aut studium contendendi omnia ista exstinguit atque perdit. Dionysius tyrannus, vt fertur, citharœdum quendam egregium audiens, pollicitus est se talentum ei dono daturum. cúmque homo postridie promissum flagitaret, Heri, inquit, exhilaratus abs te eo quo cecinisti tempore, te quoque spe iniecta exhilaraui: habes ergo mercedē, pro eo quòd me delectauisti vicissim delectatus. Alexander Pheræorum tyrannus (tyrannum duntaxat appellari par erat, neque Alexandri nomen ab eo pollui) is ergo tyrannus cùm spectaret tragœdiam, præ voluptate animi vehementiore motu est ad misericordiam prolapsus. exsiliens itaque è theatro concitatiore gressu discessit, Rem indignam fore inquiens, si qui tot interficeret ciues, conspiceretur Hecubæ & Polyxenæ calamitatibus illacrymans. parúmque adeò abfuit, quin pœnas à tragœdo exigeret, quòd is ferreum ipsius animum emolliuisset. Archelaum, quòd in donando restrictior videbatur, Timotheus canens sæpe hoc pupugit cauillo:

Tu terrigenæ argento faues.

& Archelaus non inconcinnè hoc ei reposuit:

Tu terra genitum argentum aues.

Scytharum rex Ateas captiuum adeptus Ismeniam tibicinem iussit inter pocula canere. cúmque cantum eius reliqui plausu & admiratione prosequerentur, iurauit se suauiùs audire hinnitū equi. adeò procul is aures suas à Musis abduxerat, animúmque

in

in præsepibus habebat, non equos, sed asinos qui audiret dignum. Quid putas apud tales reges incrementi aut honoris artibus & Musicæ futurum? Quinetiam non ferūt, si quis aliqua arte superet, ideóq; veros artifices per invidentiam infenso animo deiiciunt. qualis rursum fuit Dionysius, qui Philoxenum poëtam in lapicidinas iniecit, quòd scriptam à tyranno tragœdiam corrigere iussus, ab initio totam vsque ad coronidem deleuerat. Sed & Philippus, quia seriùs ad discendum se contulerat, fuit in hoc genere seipso inferior, & adolescentuli in morem arrogans. itaque psalten quendam, cùm rex de sonis quibusdam disputaret, ac coargui à se musicum putaret, hunc leni voce subridentémque aiunt dixisse, Absit verò, rex, isthuc abs te miseriæ, vt hæc tu quàm ego meliùs intelligas. Sed Alexander gnarus cùm quæ spectanda ipsi & audiēda essent, tum in quibus sibi esset elaborandum atque certandum, in armis sese adsiduò exercebat, vt fieret secundum Aeschylum

Terror casurus hostibus armipotens.

hanc enim artem à maioribus suis Aeacidis & Hercule ad se transmissam colebat, reliquis autem artibus honorem absque æmulatione tribuebat, gloriámque & elegantiam: sed delectatione ad imitandum se duci non sinebat. Fuerunt ætate Alexandri Thessalus & Athenodorus tragœdi, quibus inter se certantibus sumtus scenicos fecerunt Cypriorum reges, iudicium tulerunt ducum laudatissimi. cum autem victor esset renunciatus Athenodorus, dixit Alexander, se maluisse partem regni amittere, quàm videre Thessalum vinci. neq; tamen vel intercessit apud iudices, vel iudiciū repræhendit: sentiens debere se omnibus aliis superiorem, iustitiæ tamen subditum esse. Comicus tum fuit Lyco Scarphensis. Huic, cùm in quandam comœdiam versum inseruisset quo donum petebat, ridens decem talenta dedit. Citharœdi cùm alij, tum Aristonicus, qui in pugna quadam cùm ad auxilium ferēdum accurrisset, strenuè prœliatus cecidit. Huic æream statuam fieri & Pythiis collocari iussit Alexander, cythara & hasta proiecta conspicuam. non virum modò honorans, sed musicam etiam, vt quæ fortes faciat, ac rectè educatos apprimè impleat diuino quodam instinctu & impetu. Etenim ipse aliquando Antigenida modum qui Harmatios dicitur canente tibia, ita fuit cantu illo concitatus atque inflammatus animum, vt dato impetu arma, quæ propè iacebant, corriperet. testimoniúmque ferret Spartanis cantantibus

Ferrum capessere instigat citharæ melos.

Vixêre tunc etiam Apelles pictor, & Lysippus fictor. horum Apelles fulminigerum Alexandrum pinxit ita perspicuè & attemperatè, vt diceret duos esse Alexandros, vnum Philippi F. insuperabilem, alterum Apellis inimitabilem. Lysippus autem cùm finxisset primum Alexandrum facie sursum conuersa in cœlum intuentem, sicvt solebat suspicere Alexāder leniter inflexo collo: subscripsit quidā non absurdè:

Aereus inspiciens diuósq; hominésq; regentem,
Velle mihi est visus talia verba loqui:
Magne tene Iupiter, neq; enim prohibemus, Olympum,
Dum toto tellus pareat orbe mihi.

Itaque etiam solum Lysippū Alexander fabricari suas iussit imagines. quod nimirum is solus ære ingenium ipsius exprimeret, simúlque cum forma etiam virtutem proponeret. reliqui inclinationem ceruicis, oculorúmq; renidentem volubilitatem imitari volentes, masculum eius leoninúmque vultum non seruabant. Inter alios artifices fuit tunc etiam Stasicrates architectus, nullum opus moliens quod varium iucundúmque adspectu esset, sed & manu magnifica, & dispositione operum vtens quæ sumtus à rege suppeditari opus haberet. Is cùm adscendisset ad Alexandrum, pictas eius, & sculptas atque fictas imagines culpauit, vt timidorum & humilium opera artificum. Ego, aiebat, statui corporis ô rex tui similitudinem in viuam & interitus expertem æternísque firmatam radicibus materiam, & immota præditam grauitate introducere. Thraciæ enim mons Athos, vbi maximus & planè conspicuus assurgit, latitudines & altitudines habens proportione toti congruētes, tum membra & artus atque interstitia quæ conformari queant, potest artificio ita tractari, vt imago Alexandri & sit & dicatur: fundamentis suis mare attingens, manuū autē alte-

ra gestans vrbem CCIↃↃ ciuium capacem, dextra perennem fluuium è patera in mare libans. proinde aurum, æs, ebur, ligna, tincturas, simulacra exigua, vænalia, & furtis exposita abiiciamus. Hoc vt audiuit Alexander, audaciam sane artificis & fiduciam admiratus laudauit. Tu tamen, dixit, Atho montem intactum relinque. satis est eum esse monimentum petulantiæ quam vnus in eum rex exercuerit. me Caucasus monstrabit, & Emodi montes, & Tanais, & Caspium mare. hæ sunt meorū factorum imagines. Enimverò ponamus obsecro, fuisse confectum istud opus: eratne futurus aliquis qui illud videns, fortuitò hanc formam, figuram, dispositionémque obtigisse putaret? non equidem arbitror. Idem de fulminigero, de hastato eius simulacro sentiendum. Iam statuæ magnitudo absque arte à fortuna effici non potest: vtcunque multum auri, æris, eboris, aliúsque preciosæ materiæ suggerente. vir autem magnus, immò omniū qui vnquā exstiterūt maximus absolui potuit absque virtute opera Fortunæ, arma, opes, vrbes, equos ei largientis? quæ ipsa vti his nescienti, nō potentia sunt, non ornatus, sed periculū, imbecillitatisque & impotētiæ suę argumentū. Rectè.n. Antisthenes dixit, hostibus omnia bona nos optare debere excepta fortitudine. ea enim sic fiunt non possidentium, sed vincentium. Atque hanc ob causam creditur naturam ceruo ignauissimo animali cornua mirandæ magnitudinis atque asperitatis ad sui defensionem dedisse: docentem nihil vires & arma prodesse iis, qui subsistere non audent. Sic etiam Fortuna sæpenumerò timidis & stultis potentiam & imperia tribuens, in quibus turpiter se gerant, ornat atque commendat virtutem, vt quæ sola virum magnum præclarúmque reddat. Probè dictum est ab Epicharmo, Mentem videre, mentem audire, reliqua cæca & surda, rationis indigere. nam sensus suas habent proprias opportunitates. Mentem autem prodesse, mentem ornare, hanc esse quæ vincat, superet, regnet, reliqua omnia cæca, surda, exanima possessores deiicere, grauare, & dedecorare vbi virtus abest, licet ex ipsis rebus discere. Nam eadem potentia, eodem regno proposito, Semiramis cùm esset mulier, classes instruebat, legiones armabat, Babylonas condebat, rubrum mare circumvecta Aethiopes & Arabes subigebat. Sardanapalus virili natus sexu, domi purpurā carpebat, inter pellices desidēs sursum erectis pedibus. cui mortuo lapideum posuerunt simulacrum, barbarico more sibi saltantis, digitisque supra caput complosis crepitum edentis: inscripseruntque Ede, bibe, Veneri da operam, reliqua nihil sunt. Equidem Crates cum videret auream imaginem Phrynes meretricis apud Delphos stantem, exclamauit Esse eam trophæū de Græcorū intemperantia erectū. at Sardanapali siue vitam, siue sepulcrum (nihil enim puto interesse) inspiciens, diceres trophæum esse de Fortunæ bonis positum. Ergóne patiemur eam post Sardanapalum etiam Alexandrū attingere, eiúsque magnitudinem & potētiam sibi vindicare? Quid verò huic amplius dedit, quàm aliis etiam regibus? arma, equos, iacula, pecuniam, satellites? His Fortuna magnum, si potest, faciat Arridæum, Amasin, Ochum, Oarsen, Tigranem Armenium, aut Nicomedem Bithynum. quorum ille diademate pedibus Pompeij subiecto turpiter regnum amisit, prædæ id cedens: hic raso capite & sumto pileo, libertum se populi Romani est professus. Dicamus potiùs, Fortunam paruos, timidos, abiectos facere. iniustum verò esse, qui vel vitium infortunio, vel fortitudinem & prudentiam prosperæ fortunæ accepta ferat. Multum verò Fortuna debet imperio Alexandri. in eo enim conspecta est illustris, inuicta, magnanima, modesta, humana. Statim autem mortuo Alexandro exercitum eius vagantem, & in seipsum impingentem Leosthenes similem dixit Cyclopi esse qui amisso oculo vsquequaque manus intendebat nullum ad certum scopum directas. ita sublato duce magnitudo exercitus incertis motibus agitabatur. Atque adeò sicvt anima deserente cadauera non consistunt, non cohærent, sed dissipantur & dissoluuntur: ita exercitus Alexandro amoto palpitabat, concutiebatur, atque æstuabat, Perdiccis, Meleagris, Seleucis, & Antigonis tanquam spiritibus etiamnum calidis ac pulsibus in corpore discurrentibus: tandem planè flaccescens & putrescens, vermium instar ex sese pullulauit degeneres reges atque principes semianimes. Hócque ipse etiam Alexander indicauit, cùm Hephæstionem, qui cum Cratero in rixam inciderat, obiurgans dixit: Quæ verò tua res gesta est, si quis tibi Alexandrum auferat? Quod ego intrepidè ad eius temporis Fortunam dixero: Quæ tua magnitudo, quæ gloria, quæ potentia, vbi vis illa est insuperabilis, si quis Alexandrum tibi detrahat? id est, si quis tibi adimat armorum peritiam, diuitiarum magni-

Alexandrū non fuisse Fortunæ opus.

magnificum vsum, continentiam in tanta luxus materia, audaciam in certaminibus, mansuetudinem erga subditos. Alium fac, si potes, magnum, qui pecuniam non clargiatur, non ante exercitum periculis se offerat, nō honoret amicos, non miseretur captiuos, voluptates non sobriè percipiat, non in tempore excubias agat, victor nō placabilis & humanus sit. Quis magnus est in potentia constitutus, prauitate & stulticia eum tenentibus? aufer virtutem à fortunato, prorsum humilem cernes: in gratia paranda ob illiberalitatem, in laboribus ob molliciem, erga deos ob superstitionem, erga bonos ob invidiam, inter viros ob timiditatem, inter mulieres ob libidinem. Sicvt enim inepti opifices dum magnas bases paruis donariis supponunt, eorum paruitatem hoc ipso arguunt: sic Fortuna cùm ingenium vile magnis ac splendidis rebus extollit, id eò magis demonstrat atq; infamiæ exponit, cùm præ leuitate labascit atq; impingit. Non ergo in possessione, sed in vsu bonorum id invenies, quod laudem mereatur. quando etiam infantes regna & imperia paterna hæreditatis iure consequuntur: vt Charilaus, quem Lycurgus cum ipsis incunabulis in phiditium attulit, ac suo loco regem Spartanorum renūciauit. & sanè nihil laudis infans merebatur, Lycurgus plurimum, qui infanti paternam dignitatem redderet, non ad se eam traheret. Quis verò magni fecit Arridæum? quem nihil infanti præstantem, tantùm purpura velvti cunabulis involuens Meleager in Alexandri solio collocauit. rectè is, vt conspicuum fieret intra paucos dies, quomodo virtute homines, quomodo fortuna regerentur. Nam post imperij verum administratorem, histrionē introduxit: aut potiùs tanquam in scena diadema orbis terrarum imperij tacitum traduxit.

Imponente viro molem mulier quoq; perfert,

inquit ille. Contrà verò hoc rectius est dicere: potentiam, diuitias, imperium vel mulier, vel puer potest alicui imponere. Oarsæ & Dario Bagoas diadema arreptum, eúmque eo regnum Persicum imposuit. Vt autem is, qui magnam est adeptus potentiam, tolerare eam, & administrare possit, neq; mole rerum conteratur aut subvertatur, viri est virtute, mente, altóque animo præditi. qualis fuit Alexander, cui à nonnullis ebrietas & temulentia obiiciuntur. Ille verò magnus fuit vir, sobriúsque in tanta rerum mole, neque passus à potentia & imperio se inebriari aut ad bacchandum incitari. cuius gustum alij exiguum cùm percepissent, sui compotes esse nequiuerunt.

Etenim mali, saturati vel pecunia,
In ciuitate vel potiti honoribus,
Luxuriant insperatam ob fortunam domus.

Clitus, cùm apud Amorgum tres vel quatuor Græcas triremes subvertisset, Neptuni cognomen accepit, & tridentem gestauit. Demetrius, cui Alexandreæ potentiæ paruam Fortuna portiunculam contulerat, passus est se Catæbatem (tanquam deum qui in terras descendisset) appellari, & ab vrbibus ad eum non legati sed consultores numinis mittebantur, responsáq; ipsius oracula dicebant. Lysimachus Thraciam, quasi extremos regni Alexandrei fines, adeptus, eò superbiæ & ferociæ processit, vt diceret: Nunc ad me veniunt Byzātij, cùm hasta cœlum tango. cùm quidem Pasiades Byzātius, tunc præsens, Abeamus hinc, inquit, ne cuspide cœlum perforet. Et quid de iis dicam, quibus licuit propter Alexandrum altos ducere spiritus? quando Clearchus etiam occupata Heracleæ tyrannide sceptrum gessit, & filiorum vnum Cerauni (quæ vox fulmen significat) nomine affecit. Dionysius verò iunior Apollinis se filium prædicauit hac inscriptione: *Superbè dicta & facta quorundam.*

Dorica quem genuit Phœbeo semine mater.

Pater huius, cum ciuium CCIↃↃ aut amplius interfecisset, fratrem ob invidiam hostibus prodidisset, matrem vetulā, paucis pòst diebus morituræ exitum prestolari nō sustinens, suffocasset, atq; in tragœdia ipse scripsisset,

Tyrannis iniusticiæ mater est enim:

tamen filiabus Virtutis, Pudiciciç, Iusticiæ nomina imposuit. Alij Euergetas, id est benefactores, alij Callinicos, id est pulcras victorias consecutos, alij Soteres, hoc est seruatores, alij Magnos se denominauerunt. Alias autem supra alias eorū nuptias equo-

rum instar in armentis mulierum promiscuè versantium, filiorum cædes, exoletorum excarnificationes, ludos tesserarũ quotidianos, tibiæ cantus in theatris, noctes in cœnis, dies in prandiis consumtos, enarrare nemo queat. At enim Alexander prima luce sedens prandebat, tenebris noctis iã ingruentibus cœnabat, bibebat diis sacrificans, cum Medio tesseris certabat febricitãs, ludebat iter faciens interimq; arcu iaculari discens, & de curru descẽdere. Roxanem sibi soli duxit, amore eius captus. Darij autem Statiram regno & rebus: proderat enim gentium commixtio. Reliquis Persidibus tãtum superior fuit pudicicia, quantum fortitudine Persis. nullam enim inuitam vidit, & quas vidit, magis præteriit quàm non visas. vt cùm aliàs fuerit humanissimus, adversus pulcritudinem formæ dũtaxat superbè se gesserit. De vxore Darij longè formosissima, ne vocem quidem audire voluit formę eius commendatricem. mortuam verò ita regiè ornauit, itáq; misericorditer defleuit, vt pudicicia eius in tanta humanitate fidem non invenerit, iniuriæq; crimen ei bonitas conflauerit. Sinistram. enim de eo suspicionem Darius concepit, ad potentiam & ætatem respiciens: quòd ipse quoq; erat eorum è numero, qui putabant à Fortuna Alexandri esse victoriam. Postquam autem veritatem diligentissima inquisitione comperit, Proinde, dixit, non planè res Persica periit: neq; nos quisquam prorsum ignauos mollésq; dixerit, à tali victos hoste. Equidẽ deos bonũ successum, victoriámq; belli huius flagito, vt beneficiis Alexandrum possim superare: ac me studium quoddam æmulatióq; tenet benignitate eum vincendi. Sin actum est de rebus meis, patrie Persarum Iupiter, diique regij, nemo precor alius quàm Alexander in Cyri solio sedeat. Ita diis testibus vocatis ille Alexandrum adoptauit. sic vincitur virtute. Si lubet, Fortunæ accepta fer Arbela, & Ciliciam, & alia vi gesta ac peracta. Fortunæ beneficio bellicæ quassata fuerit Tyrus, & aperta Aegyptus. huius opera ceciderit Halicarnassus, & capta sit Miletus, & Euphratem vacuum reliquerit Mazæus, ac Babylonius campus cadaueribus fuerit oppletus. Non quidem temperantem eum Fortuna reddidit, neque continentem, neque invictum à voluptate, & nulla cupiditate violabilem animum conseruauit. Atqui ea sunt quibus Darium vicit Alexander: reliqua, armorum erant & equorum clades, pugnæ, cædes, fugæq; virorum. illa priora sunt quibus magnam & in confesso positam victoriam ille de Dario reportauit, concedente virtuti, magnanimitati iustitiæq; eius., mirantique eius in voluptate, laboribus, & officiis invictum animum. Quippe inter scuta, sarissas, conclamationem acierum, & armorũ conflictus Tarrias quoq; Dinomenis F., & Antigenes Pellenæus, & Philotas Parmenionis F. invicti erant. iidem verò ad voluptates, mulieres, aurúmque & argentum nihilo meliùs affecti quàm quivis captiuorum. Nam Tarrias, cùm Alexander Macedonas ære alieno exsolueret, creditoribúsque pro omnibus satisfaceret, mentitus se debere quendã, qui se ei credidisse simularet, ad mensam adduxit. deinde facinoris compertus, erat seipsum interfecturus, nisi Alexander eum absoluisset crimine & argentum habere siuisset: recordatus eum Philippo Perinthum oppugnante iaculo oculum ictum, non passum antè sibi fuisse telum extrahi, quàm hostes fudisset. Antigenes iis qui ob morbũ aut mutilationem in Macedoniam remittebantur se immiscuit. inque eorum numerum adscriptus, cùm depræhenderetur nihil habere mali, sed finxisse morbum vir bellicosus & cicatricum corpus plenum habens, molestiam Alexandro exhibuit. interrogatúsque ab eo causam, confessus est Telesippæ amore se teneri, & quòd ab ea divelli non pateretur, ideò comitem ad mare ei se præbuisse. quæsiuit Alexander, cuius ea mulier esset, & quis eius gratia compellandus: liberámque esse Antigeni respondenti, Muneribus ergo, inquit, & pollicitis ei persuadeamus vt nobiscum maneat. Adeò cuivis amanti Alexander faciliùs quàm sibi ignouit. Philotas Parmenionis F. vitio incontinentiæ laborauit. Antigona fuit Pellæa mulicrcula inter eas quæ apud Damascum captæ erant, quondam capta ab Autophradate, cùm ipsa in Samothraciam traiiceret, forma satis egregia. Hæc Philotam, cùm amare eam cepisset, planè tenebat sibi devinctum. Et verò ferreus ille emollitus, in voluptate cogitationes suas non continuit, sed aperuit, & multa arcana mulierculæ enunciauit. Quid enim, dicebat, erat Philippus iste sine Parmenione? quid esset, si Philotam non haberet, Alexander? vbi Ammon, vbi angues, si nos nolimus? Ea verba ad quandam familiarium mulierum extulit Antigona, hæc Cratero indicauit: Craterus Antigonam occultè ad Alexandrum adduxit.

Is corpore quidem mulieris abstinuit, sed opera eius Craterum totũ excussit, tacitéq; omnia consilia eius expiscatus est. Et quidem annis amplius septem ex inde elapsis, neq; in vino vnquam simultatem Alexander ebrius vllam indicauit, neq; per iram iracundus, neq; amico vlli aperuit rem, omnia solitus Hephæstioni credere atq; communicare. Ferunt enim Alexandro epistolam matris arcanam tacitè secum legente, Hephæstionem leniter admoto capite vnà eam pellegisse: neq; Alexandrum prohibere sustinuisse, sed detracto annulo sigillum ori eius admouisse. Enimverò defatigari dicendo oporteret, qui omnia ea vellet cõmemorare, quibus demonstrat pulcerrimè & vt regem maximè decebat sua vsum fuisse Alexandrum potentia. vt si Fortuna magnum eum fecerit, maius hoc sit quòd ea rectè vsus est: & quanto magis fortunam eius laudes, tanto magis virtutem ipsius extollas, quæ dignum fortuna sua eum fecit. Sed iam nunc ad principia incrementorum, ac initia potentiæ Alexandri venio, consideraturus quódnam Fortunæ opus in iis sit, propter quod Alexander à Fortuna evectus & auctus dicatur. Quid ni enim, dij boni? Scilicet illæsum, incruentatum, nulla obita expeditione, equi hinnitu eum in solium Cyri extulit, vt antè Darium Hystaspis F.? aut muliebri adulatione inductus vir hoc ei cõtulit? quomodo Darius Atossa impellente Xerxi ad fores diadema regni attulit? aut sicvt Parysatis filio per Bagoam? vt stolam exuens astãdę, regiam erectámq; tiaram sibi circumposuit? aut subito & præter exspectationem sorte electus imperium orbis terrarum suscepit? sicvt Athenis thesmothetæ & archontes sorte leguntur. Discere vis, quomodo homines Fortunæ fauore reges creentur. Apud Argiuos aliquãdo defecit Heraclidarum genus, è quo regem eos deligere patria consuetudo iubebat. quærentibus ac sciscitantibus oraculum datũ est, regem ab aquila demonstratum iri. ac post paucos dies aquila in domum Aegonis devolare conspecta fecit, vt Aegon rex designaret. Rursum in Papho cùm rex improbè iniustéq; se gereret, Alexander eo eiecto alium quærebat è stirpe natum Cinyræ: cùm ea gens iam deficere & perire putaret. vnum ergo dicebant inde superesse hominem pauperem & obscurum, qui in horto quodam neglectus ab aliis aleret. ad hunc missi à rege venerunt. éstq; inventus aquam areolis olerum in horto infundens, ac perturbatus est, cùm milites eum arriperent, & ire iuberent. ceterùm adductus ad Alexandrum in vili sindone, rex est factus, purpuráq; ornatus, & in numerum eorum receptus qui Socij appellabant. nomen ei fuit Alynomus. Hoc modo fortuita eventa reges faciunt, vestitum mutantes, ac celeri mutatione alia nomina imponentes nihil tale exspectantibus aut sperantibus. Alexandro aũt q̃d præclari obtigit præter meritum, q̃d sine sudore, sine sanguine, q̃d gratis, quid absq; labore? Sãguine mixtos fluuios bibit, per cadauera velvti pontem amnes transiit, herbã edit fame vrgente quam primam conspexit, gentes altis niuibus obrutas, & vrbes infra terram desidentes penetrauit, mare hostile nauigauit, tumulósq; arenarum in Gedrosiis et Arachosiis pervadẽs, antè in mari q̃ in terra vidit stirpem. Quòd si libero ore adversus Fortunam tanq̃ cõtra hominem loqui liceret pro Alexandro, equidem eam sic compellarem. Quando tandem, ô Fortuna, Alexandri actionibus tu, & vbi viam aperuisti? quódnam saxũ tua ope adiutus cepit sine sanguine? quam vrbem ei præsidio nudatam tradidisti? quem exercitum inermem? in quem regem incidit socordem? in quem ducẽ negligentẽ? in quem ianitorem dormientem? quem fluuium traiectu facilem, quam hyemem temperatam, quam æstatem molestiæ expertẽ præbuisti? Ad Antiochum Seleuci F., ad Artaxerxem Cyri fratrem, ad Ptolemæum Philadelphum abi. eos viui etiamnum patres regio titulo dignati sunt: ij prœlia nullis lacrymis constantia vicerunt, ij inter festos dies ac pompas & spectacula vitam exegerunt, ij ob felicitatem in regia dignitate consenuerunt. Alexandri si nihil aliud, saltem totum corpus considera à summo capite vsq; ad imos pedes hostilibus vulneribus contusum atq; dissecatum, *Fortunam Alexandro fuisse adversam.*

Hastis, & gladiis, saxisq; ingentibus ictum. Iliad. λ,265.

Ad Granicum galea eius gladio fuit dissecata, ictu vsq; ad capillos penetrante. Gazæ iaculo humerum est vulneratus. in Maragandis sagitta crus, ita vt os radij fractum eo ictu eminuerit. apud Hyrcaniam lapide ceruicem ictus est. qua ex plaga visus ita fuit hebetatus, vt per non paucos dies in periculo amittendi vsus oculorum fuerit. Ad Assacana Indico telo sauciatus talum est. quo quidem tempore adulatoribus subridens dixit: Hic quidem sanguis est, Iliad. ε,340.

Non ichor, qualis stillat de sanguine diuûm,

Apud Issum gladio femur ei vulneratum est à Dario manum cum ipso conferente, vt » Chares scribit. ipse simpliciter & verissimè scribēs ad Antipatrum, Mihi quoq;, inquit, » vsu venit vt pugione femur sauciarer: sed neq; tum, neq; postmodò quicquam mali ex » eo vulnere evenit. In Mallis sagitta bicubitalis per thoracem in pectus & sursum vsque ad ceruicem fuit adacta. autor Aristobulus. Tanaim transgressus Scythas fudit, & equo ad CL stadia insecutus est, cùm quidem alui profluuio vexaretur. Euge Fortuna, Alexandrum auges scilicet atq; magnum facis, vndique perfodiens, vndique

Iliad. δ, 128.

lædens, omnia corporis membra vulneribus aperiens: non quo modo Minerua sagittam in Menelaum coniectam in validissima armorum avertit, ac thorace, mitra, & cingulo ictus vim ita retudit, vt leuiter perstricto corpore duntaxat sanguis flueret: sed nuda membra vulneribus exponens periculosis, ictúsq; per ossa dirigens, corpúsq; in orbem ambiens, oculósq; & pedes oppugnans, impediens persequentem hostes, victorias subtrahens, spes subruens. Mihi profectò nullus rex videtur Fortunam expertus iniquiorem. In multos quidem ea incidit grauis atq; invida. sed alios fulminis in morem succidit atque perdidit: ira eius & odium in Alexandrum pertinax fuit, & cum invicto contendendi studio coniunctum, quale adversus Herculem. Quos enim Typhones aut vastissimos Gigantes non in eum excitauit? quos hostes non muniuit armorum multitudine, aut fluminum profunditate, aut rupium asperitate, aut peregrinarum belluarum robore? Quòd nisi magna fuisset Alexandri altitudo animi, & à magna virtute suscepti conatus contra virtutem eniti pertendissent: quomodo nō despondisset animum, toties signa cōferens, exercitum armans, oppugnans, persequēs? innumeras defectiones, aversiones, insultus gentium perferens? qd reges iugum abiicientes, Bactra, Maracāda, Sogdiani? deniq; inter gentes infidas & insidiosas hydram secans semper nouis bellis pullulātem? Absurdum videbit̃ q̃d dicam: sed dicam tamē quia verum est. Parum abfuit quin Fortunæ culpa Alexander desineret Ammonis filius haberi. Quis enim diuina stirpe natus tot laboriosas exantlauit ærumnas, Hercule demto? Verùm huic vnus vir improbus iniunxit vt leones caperet, apros insequeret̃, aues abigeret, ne maiores res obeundi, Antæúmq; puniendi, & Busiridis homicidiis finem imponendi ocium haberet. Alexandro autem virtus imposuit regium ac diuinum certamen, cuius finis esset non aurum ab innumeris circumferendum camelis, non luxus Medicus, mensę & mulieres, neq; vinum Calydonium aut Hyrcanici pisces: sed vt omnes homines in vnam reipublicæ constitutionem redigens, omnes vni principatui subditos, vni vitæ rationi adsuefaceret. Hunc amorem à puero gerens insitum, vnáque cum corpore auctum & adultum, vt legati venerunt à rege Persarum ad Philippū, qui tum peregrè aberat, ipse eos comiter hospitio exceptos, nihil puerile (vt alij) interrogauit, de aurea illa arbori maritata vite, aut hortis pensilibus, aut ornatu regis. sed totus in iis erat, quæ imperij summā & vim continebāt: sciscitans quantus esset Persarū exercitus, quo loco rex in prœliis pugnaret. exemplo nimirū Vlissis, rogātis:

Iliad. κ, 407.

Arma vbi sunt illi, stabulum quod quadrupedantum?

quæ itinera breuissima sursum à mari tendentibus? ita vt attoniti hospites dixerint: Iste puer magnus est rex, noster autem diues. Posteaquàm verò mortuo Philippo ad traiiciendū in Asiam appulit animū, iámq; & spe et apparatu totus ea fuit in expeditione: iniecit manū Fortuna, avertítq; eum & retrò abstraxit, innumerásq; occupationes ei & moras circumdedit. Initiò vicinis barbaris conturbatis, Illyricum & Triballicum bellum ei immisit. quibus ab Asiatica re vsq; ad Scythiam Istro adiacentem avulso, & circūcursitando magnísq; periculis ac certaminibus obeundis defuncto, cùm debellatis hostibus rursum expeditioni incūberet, eadē denuò Thebas incussit, Græcúmq; bellū, & atrocē adversus cognatos & populares per cædes, ferrū, ignémq; vindictā, cuius fuit tristissimus finis. His peractis reb. traiecit in Asiā, viatico instructus, vt Phylarchus ꝓdidit, XXX dierū. Aristobulus scripsit, LXX eū habuisse talenta. Interim rē familiarē & reditus regios maxima ex parte inter amicos diuisit. Solus Perdiccas nihil accepit, quanq; offerente rege. sed interrogauit, Tibi verò, Alexander, qd facis reliquum? isq; vbi respōdit, Spes. nos ergo etiam, inquit, in earū parte acquiescemus. rectum quippe est nos Darij potiùs exspectare opes, quàm tuas accipere. Et quænam tandē erant illæ spes, quibus fretus Alexander in Asiam transmisit? non copiæ ex vrbibus, quarum quanvis multa ciuium millia inhabitarent, certo numero conductæ: non classis quæ per montes nauigaret: non flagella, non compedes, barbaricæ insaniæ supplicia

mari

mari imponēda. Verùm extra ipsum in exiguo exercitu vigebat magnum laudis studiū, & æmulatio ætate æqualiū, certāenque de gloria & virtute cum sociis susceptum. Ipse autem magnas in se spes continebat. pietatem adversum deos, fidem erga amicos, frugalitatem, continentiā, peritiam, mortis contemtum, magnanimitatem, humanitatem, comitatem, candorem, constantiam in consiliis, celeritatem in actionibus, principatum in gloria, institutum animi in rebus gerendis efficax. Nam Homerus quidem neq; convenienter neq; probabiliter Agamemnonis pulcritudinem è tribus cōpegit similitudinibus:

Alexandri cum alius imperatoribus comparatio.

Iliad. β. 478.

Ille caput magno similis, oculósq; Tonanti,
Neptuno pectúsq;, truci zonámq; Gradiuo.

Alexandri autem naturam si genitor deus ex multis concinnauit composuitq; virtutibus, quid obstat quo minus dicamus fuisse in eo magnanimitatem Cyri, modestiā Agesilai, prudentiam Themistoclis, peritiam Philippi, audaciam Brasidæ, vim & reipublicæ gerendæ calliditatem Periclis? Quinimmò si eum velis cum vetustioribus componere, temperantior fuit Agamemnone. hic enim captiuā prætulit vxori quam primam virginem duxerat: Alexander etiamnum coniugij exsors captiuis abstinuit. Maiore etiam fuit q; Achilles animo. hic enim Hectoris cadauer exiguo precio redemtū reddidit: noster grandi sumtu funus Dario fecit. atq; ille cum amicis in gratiā rediens, veniā donis ac præmio vendidit: Alexander victor hostes ditauit. Pietate porrò Diomedem superauit. is enim paratus fuit adversum deos pugnare: noster omnem successum prosperū diis acceptum tulit. Acceptior quoq; necessariis fuit quàm Vlisses. huius enim mater ob luctum & desiderium vita excessit: mortē Alexandri mater hostis ob benevolentiam est comitata. Deniq;, vt verbo dicam, si Solon rempublicam fortuitò constituit, si Miltiades fortunæ munere exercitū duxit, si Aristides casu fuit iustus: nullum iam virtutis erit opus. sed nomen hoc & oratio esto, quæ aliqua cum gloria homines pervagetᷓ, ficta à sophistis & legum latoribus. Sin aūt eorum, quos recensui, virorum, vnusquisq; pauper qdem aut diues, imbecillis vel robustus, deformis siue pulcer fuit, ac vel in senectute felici mortem obiit, vel præpropere vitam reliquit, Fortunę nutu: magnum verò imperatorem, magnum legum cōditorem, magnū reipublicę & magistratus administratorem virtute seipsum quivis & doctrina adiutus præstitit: agedū cum singulis Alexandrum cōparemus. Solon Athenis nouas tabulas confecit, eamq; rem blando nomine Sisachthiam, id est oneris excussionē, appellauit. Alexander nominum loco pecuniam debitam creditoribus de suo dissoluit. Pericles tributo à Græcis exacto, templis ea è pecunia exstructis arcem ornauit: Alexander barbarica potitus pecunia, in Græciam ↄↄ CIↄↄ talenta misit, mandans vt ædes diis inde ædificarentur. Magnam nominis celebritatem per Græciam Brasidæ peperit, q; hostium ad Methonam castra percurrit ad mare posita. Alexādri aūt in Oxydracis saltum illum atrocem, incredibilem audientibus, & spectantibus terribilē, cùm de muro seipsum in hostes demisit hastis, & iaculis, & strictis ensibus eum excipientes, cuinam alij rei similē dicas, quàm fulminis igni cum impetu prorūpientis se & vento? tale tum spectrum in terras se deiecit ille, ardentibus circum fulgens armis. Et barbari initiò perterriti, non sine horrore dissipati recesserunt. deinde cùm viderent vnū hominem in multos irruere, restiterunt. Enimverò ibi loci Fortuna suæ erga Alexandrum benevolētiæ præclara & evidentia opera edidit, quando ipso in locum obscurū & barbarum abiecto, murísq; incluso, eos qui auxilium ferre summo studio contēdebant, murósq; foris invadebant, cōfractis scalis prostrauit atq; præcipitauit. de tribus verò, qui soli in muros evaserant ac seipsos demiserant vt iuxta regem cōsisterent, vnum statim rapuit atq; interfecit, alter multis confixus iaculis tantum abfuit à morte, q; sentire adhuc & quid ageretur cernere potuit. interim foris inanes incursiones atq; conclamationes erant Macedonum, cùm machina ad oppugnandum nulla, nullum in promtu esset instrumentum: sed muros præ opitulādi studio gladiis percuterent, nudisq; manibus rumpere ac tantùm non mordicus cōminuere niterenᷓ. At enim fortunatus ille rex, vtpote quem perpetuò stiparet custodiretq; Fortuna, feræ in modum cassibus implicatę, desertus & auxilij inops agebat: non eò redactus, vt Susis, Babylone, vel Bactris potereᷓ, aut præclaram de Poro illam victoriam reportaret. nam qui arduas ac gloriosas res gerendas suscipiunt, ab illorum infortunio, si q̄d habent, saltem dedecus abest. Sed ita pertinax & invidiosa fuit Fortuna, ita barbaris fauit, Alexādro malè voluit: vt (quantum in ipsa

Iliad. τ. *Iliad. ω.* *Iliad. τ.* *Iliad. ε.* *Odyss. λ. 201.*

quidem fuit) non corpus modò tunc eius atq; vitam, sed & gloriam decúsq; aboleuerit. Neq; enim adeò indignum erat vel turpe Alexandrum ad Euphraten vel Hydaspē occumbere, aut manu cum Dario conserta equis, gladiis, & securibus Persarū pro rege suo propugnantiū interfici, aut conscensis Babylonis mœnibus, ruere & à magna spe decidere. Sic Pelopidas & Epaminondas exstincti sunt: quorum in tantis conatibus mors virtuti, non calamitati est imputanda. Sed quódnam fuit facinus Fortunæ, in quam nunc inquirimus? Vt in extremo angulo barbaricæ fluuij ripæ, intra muros ignobilis oppiduli inclusus atque occultatus orbis terrarum rex atque dominus periret, armis inhonestis & instrumentis temerè oblatis percussus atque contusus. Nam securi per galeam caput vulneratum eius est, & sagitta aliquis arcu emissa thoracem perrupit, cuius ad mammā infixæ ossibus & inhærentis, colis eminuit aggrauans, cuspis autem ferrea IV digitos fuit lata, longitudo quinque. Extremum mali hoc fuit. dum ipse adversos hostes defendit, & eum qui coniecerat telum, ac gladio armatus accedere audebat, pugione præventum deiicit atq; necat: interea quidam è pistrino accurrens à tergo ictum ceruicibus Alexādri ingerit, quo in vertiginem acti sensus sunt hebetati. Veruntamen præstò adfuit virtus, fiduciam ipsi, sociis robur festinationémque inferens. Limnæus enim, Ptolemæus, Leonnatus, atque alij, qui vel superato vel perrupto muro ante regem constiterant, murus erant virtutis, ob benevolentiam & amiciciam, qua Alexandro erant iuncti, corpora, facies, animásq; suas pro eo opponentes. Non enim Fortunæ casu fit, quòd alij vltro pericula pro regibus adeunt, & mortem oppetunt: sed ob virtutis amorem, sicvt ob illex aliquod medicamentum apes solent, principi se adiungunt & adhærent. Quis autem qui tunc extra periculum constitutus spectator adfuisset, non hoc erat dicturus? Conspicere se magnum Fortunæ adversus virtutem certamen: & barbaros indignè superiore esse loco, Fortuna fauente: Græcos autē resistere vltra vires, virtutis præsidio. ac si barbari vincant, Fortunæ hoc & invidi genij ac Nemesis fore opus: si Græci, victoriam virtuti, audaciæ, amiciciæ, ac fidelitati deberi. Etenim hæc sola aderant tum Alexandro: reliquis copiis, apparatui, classibus, exercitibus, equitatui murum obiecerat. Tamen barbaros fuderunt Macedones, eósq; stratos ruinis oppidi texerunt. Verùm hoc Alexandro nihil tulit opis. Raptus enim inde est vt erat telo onustus, & bellum in visceribus cōtinebat, tanquam vinculo aut clauo thoracem sagitta corpori adstringēte. Quam cùm vi evellere e vulnere tanquam è radice essent aggressi, ferramentum manus non est secutum, pectoris ossa quæ cor muniunt pro firmamento nactum. Neque calami prominentem partem serra abscindere sunt ausi: metuentes ne vehementiore agitatione fissum os, nimios excitaret dolores, & sanguinis è profundo proruptioni causam præberet. Ipse Alexander cùm magnam videret perplexitatem difficultatémque & moram rei, sagittam conatus est ad ipsam thoracis superficiem pugione abscindere: sed manus torpens præ inflammatione vulneris, conatum non pertulit. Iussit ergo eos rem tentare, ac nihil metuere, vltrò animos addens non vulneratis. alíisque exprobrauit lacrymas & nimium mœrorem, alios desertores appellauit, qui opem ipsi ferre non auderent. altáque voce testatus est ad socios, Neminem pro ipso debere timidū esse. nā si vos, aiebat, pro me trepidatis, non credetur me nullo mortis metu teneri.

PLVTARCHI
De esu carnium, oratio prior.

Tv verò quæris, qua ratione inductus Pythagoras esu carniū abstinuerit. At ego mirot quomodo affectus, quo animo, qua ratione impulsus homo ille fuerit, qui primus ore suo tangere cadauer, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorū corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimēto habuit membra, quæ modò mugiebant, vocem edebant, mouebantur, & videbant. Quomodo oculi sustinuere conspectum cædis, cùm animal iugularetᷓ, pelle spoliaretᷓ, in frusta secaretᷓ? quomodo odorem nares tulerunt? quî gusta-

gustatum non avertit inquinatio, aliena tangentem vlcera, lethaliúmque vulnerum succos & saniem haurientem? Figmentum est hoc & fabula:

Vellera repebant: carnes verubus quoq; in ipsis
Mugitum edebant assæ, crudæq; boabant. Odyss. μ, 395.

Atqui cœna hæc verè est monstrosa. esurire aliquem adhuc mugientia animalia, & docere iis vesci, quæ viuunt adhuc, & vocem edunt, ac disponere condiendi, assandi, apponendíque modos. Is quærendus fuit, qui primus ista cepisset, non qui serò tãdem ab iis destitisset. Enimverò primi isti, qui carnibus vesci sunt aggressi, omnem fortasse culpam in inopiam reiecerint. non enim cupiditatibus iniustis capti, & inter copiam omnium rerum libidine elati ad voluptates quæ a natura & societate animantium essent alienæ provecti eò se contulerunt. Quibus si in præsentia sensus & sermo daretur, haud dubiè sic nos compellarent: O beati, qui hodie viuitis, & diis cari, quale vobis contigit æuum, qui omnium rerum abundantia sorte oblata perfruimini? quàm multa vobis nascuntur, quàm locuples rerum vobis vindemia? quantum è campis divitiarum, quantas è stirpibus voluptates percipitis? ita quidem vt potiri illis & luxuriare vobis absq; vlla pollutione detur? Nos autem tristissima excepit & apprimè terribilis ætas, cùm in immensam atque difficilimam primi ortus incidissemus inopiam. Adhuc cœlum occultabat aër ac stellas, turbido & penetratu difficili humore confusas, ignéq;, & ventorum æstibus. nondum suo loco Sol fixus hæserat, nondum certum conficiebat cursum, nõdum ortus eius occasúsq; definitis distinguebantur limitibus: neq; suis statis conversiónibus frugifera tempestatum anni intervalla discernebantur. Tum terra fluminum incõpositis eluuiis vastata erat: multa ob paludes informia, cœno alto, saltubus infrugiferis & syluis erant inculta. Immò ad producendos mites fructus, ad artem culturæ nullum suppetebat instrumentum, nulla sapientiæ machina. neq; fames moram patiebatur, neq; anniversarium tempus semens facta exspectabat. Quid ergo mirum, si animalium carnibus vsi sumus præter naturam eo tempore, quo cœnum edebatur, & cortex vorabatur ligni, & gramen invenire virens, aut radicem alicuius herbę fortunatum putabatur? qui verò glandem gustassent atq; comedissent, præ voluptate choros circa quercum aliquam aut fagum duxerunt, vitæ datricẽ eam, matrem, nutricémq; appellantes? hanc enim eius sæculi festiuitatem vnicam nouerãt homines, reliqua omnia perturbationis ac tristiciæ plena erant. Vos autem quomodo nunc rabies quædam & œstrus agit ad cædes sceleratas, in tanta rerum necessariarum abundantia? Cur terram mendacio grauatis, tanquam alere vos quæ nequeat? cur legiferam Cererem impiè offenditis, cur Mansuetum & Comem hac contumelia afficitis, vt non satis vos ab illis accipere præ vobis geratis? Non pudet mites fructus cum sanguine & cæde miscere? Dracones, pantheras, leones, dum sæuiciæ accusatis, ipsi interim improbis cædibus eorum feritati nihil cediis. quippe iis ea animalia alimentum, vos obsonium vobis paratis. Non enim leones & lupos, eorum vlti iniurias, voramus: sed his omissis, innocua, mansueta, & stimulis dentibúsq; ad lædẽdum carentia interficimus. quæ me Hercle pulcritudinis, venustatísq; gratia videtur natura produxisse. Ac perinde facimus, ac si quis exundantem cernens Nilum, à quo terra impleatur genitabili ac frugifero fluore, non admiretur eius vim, fecundam mitissimarum ac vitæ vtilissimarum frugum. sed sicubi crocodilũ innatare, aut aspidem devolui, muscarúmq; videat feram & impuram natiõnẽ: has vituperationis causas proferat. Aut si quis solum hoc tellurémq; cernens mansuetis frugibus refertam, setámque spicis, dispiciens deinde in segetẽ ista lolij aristam aut orobanches, frugum omissa lectione, isthæc incuset. Quid, si quis orationem rhetoris in iudicio ac patrocinio sentiat ferri ad depulsionem periculi, aut demonstrationem & coargutionem facinorum, quæ non simpliciter, neq; tenuiter incitata fluat, multis simul motibus variorum animorum instructa, & ingeniorum, quæ diuersis sunt auditoribus, aut iudicibus, aut excitandis aut mutandis, aut etiam placandis atq; sedandis: omissis istis, neq; reputãs aut metiens operam impensam, atq; contentionis magnitudinem, aliqua vocabula non recte prolata excerpat, quæ inter orationis impetum elapsa sunt: eóque nomine oratorem ipsum vituperet? * Sed nihil nobis verecundiam incutit, non color floribus certans, non vocis concinna suauitas, non solertia, nõ puritas in victu, non summa prudentia miserorum animalium: exiguæ carunculæ gratia spoliamus ea Sole, luce, & vitæ tempore iis dum nascerentur destinato. Deinde quas emittunt ea voces, *

Primorum hominum victus

putamus indistinctas esse, non deprecationes singulorum, non obtestationes, quouis eorum dicente: Non deprecor si necessitas te cogit, iniuriam deprecor: interfice vt cibum habeas, noli interficere vt suauiùs edas. Proh crudelitatem. Atrox quidem est res, videre appositam homini diuiti mensam, qui coquis vtatur sua obsonia de cadaueribus qui conficiant. Atrocior, videre sublatam. plura enim reliqua sunt quàm quæ sint vorata. ergo reliqua frustra sunt interfecta. & cùm appositis abstinuerint, non sinunt alios carnes recusatas scindere, cùm non pepercerint viuis. Verùm enimverò accepimus istos homines hoc dicere, esum carnium habere à natura initium. At non à natura hominem hoc habere vt carnes edat, primùm ipsa corporis humani demonstrat constitutio. Non oris vncus, non vnguis acumen adest, non dentium asperitas, non ventris robur, non calor spiritus, quo subigere & mutare possit carneam molem. Sed iam tum ipsa dentium læuitate, oris exiguitate, linguæ mollicie, & spiritus ad concoctionem imbecillitate, esum carnium eiurat. Quòd si contendis te natum esse ad hoc cibi genus sumendum, primùm id quod vis edere, ipse interfice, idque tua solius opera, non secespita vtens, non malleo, non securi. sed sicut lupi, vrsi, & leones ipsi necant quæ vorare volunt, ita tu morsu bouem, aut ore suem neca, ouémque aut leporem irruens in viuum etiamnum diripe, sicut istæ feræ. Sin exspectas dum moriatur, vereris que præsentem animam è carne expellere: cur contra naturam edis id quod anima est præditum? Immò nemo anima cassum & mortuum animal ita edit sic vt est. elixant, assant, ignis & condimentorum ope mutãt, cædémque medicamentis innumeris amoliuntur, vt gustatus deceptus alienum alimentum admittat. Et verò scitum est illud Laconis, qui cùm in caupona emisset pisciculum, idque cauponi coquendum tradidisset, atque caseum, & acetum, oleúmque ab eo postularetur: Quid, inquit? an si isthæc haberem, piscem emissem? Nos autem ita flagitiosas inter cædes istas luxuriamus, vt carnem obsonij nomine dignemur. deinde obsoniis indigemus ad ipsam condiẽdam carnem, admiscentes oleum, mel, vinum, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter, ac si re vera cadauer humi condendum condiremus. Etenim carnes, quas edimus, hoc modo diffluentes, emollitas, ac quodam modo putrefactas difficile est à concoctione subigi. Quinetiam superatæ vi concoctionis carnes, cruditates tamen molestas gignunt. Diogenes verò crudum polypum vorare sustinuit, vt amoliretur confectionem, qua ignis obsonia conficit. & sacerdotibus multisque aliis circumstantibus, caput pallio velans, polypúmque ori admouens, Pro vobis, inquit, ego me periculo obiicio. præclarum me hercle periculum, scilicet vt Pelopidas pro Thebanorum, Aristogiton pro Atheniensium libertate, ita philosophus aduersus crudum polypum decertauit, vt vitam humanam efferaret. Porrò carnis esus non modò præter naturam corporibus nostris accidũt, sed satietatem etiam crassiciémque ingenerant. Vinum enim & carnium esus, corpus quidem robustum validúmque faciũt, animos autem hebetant. Ac ne athletas adducendo offendam, vtar cognatis exemplis. Bœotos nos Attici crassos, stupidos, stolidos maximè ob voracitatem appellauerunt, atque adeò sues, & Menander

Contra naturā esse carnium esum.

Damna ex esu carnium.

—*mandibulas habent.*

& Pindarus. Notum verò est, secundum Heracletum animam siccam esse optimam atque sapientissimam. Id quoque cõstat, vasa vacua cùm pulsantur sonitum reddere, impleta obmutescere. ærea vasa icta vocem in orbem didunt, nisi quis iniecta manu obthuret atque inhibeat. Oculus etiam humore occupatus abundante hebescit, & officium suum facere nequit. Solem per aërem humidum, vaporúmque multitudinẽ crudorum intuentes, non purum aut splendidum, sed obscurum & caliginosum dubióque lumine conspicimus. Ita profectò etiam in corpore repleto & turbido, alienisque cibis grauato, omnino necesse est splendorem animi lucémque retũdi, atque conturbari, vagarique & ad viles res cernendas se conferre, cùm ad consideranda ea quæ aliquid habent difficultatis, nihil ei sit acuminis atque virium. Iam absque hæc essent, quis non maximi faciat adsuefactionem ad humanitatem? quis enim lædere vellet hominem, ita benignè & humaniter affectum animo ad aliena & non cognatorum sibi mala? Nudiustertius disserẽs, mentionem feci Xenocratis: & quòd Athenienses pœnam ab eo exegerunt, qui viuo arieti pellem detraxerunt. non est autem, puto, viuum torquens deterior eo qui interficit. Sed nimirum magis ea sentimus quæ consuetudini, quàm quæ naturæ repugnant. Initium autem nostræ opinionis, magnum illud & sacri mysterij

ſterij germanum, ignauiſq; (vt ait Plato) & mortalia ſapientibus incredibile, equidem vix audeo verbis attingere: tanquam cum nauim in tempeſtate gubernator torquet, aut in theatro ſcena labante, machinam tollit poëta. Tamen nihil obſtat quo minus Empedocleam ſententiam procemij loco præcinam. Quòd enim noſtræ animæ mortalibus corporibus ſunt illigatæ, id ita interpretatur, quòd pœnas eæ cædium & eſus carnium pendanr. Quanquam hæc quidem oratio videtur eſſe antiquiot. Quæ enim fabulæ feruntur de Baccho membratim diſcerpto, & quæ adverſus eum conati ſint Titanes, vtq; guſtauerint cæſi cadauer, punitiq; & fulminibus icti perierint: ſermo eſt qui ad nouos refertur natales, ſecundúmq; ortum. Brutam enim in nobis animæ facultatem, incompoſitam eam & violētam, non diuinam, ſed à genio profectam, veteres Titanas appellauerunt: eáq; eſt quæ dat pœnas.

PLVTARCHI
De carnium eſu, oratio poſterior.

RATIO nos hortatur, vt recentibus alacribúſq; cogitationibus ad diſputationem de carnium eſu pridianam revertamur. Eſt verò, vt aiebat Cato, difficile verba facere ad ventres auribus carentes: hauſtúſq; eſt à pleriſque conſuetudinis ille è variis mixtus ac confuſus potus, Circæi cyceonis inſtar pariens

Fraudes, & gemitus, cruciatus, atq; dolores. Odyſſ.κ,235.

neq; facilè hamus eximi poteſt eſus carnium, voluptatis cupiditate occupatis ac tanquam transfixis. Equidem conveniebat, vt quo more hominis mortui ventrem exſecant, atq; adverſo Sole conſciſſum abiiciunt, eum innuentes fuiſſe cauſam omnium quæ in vita peccauit homo: ita nos gulæ cædiſq; ſtudio evulſo, reliquum vitæ rempus caſtè exigere. quando ipſe venter non ad cædes impellit, ſed intemperantiæ noſtræ culpa iis polluitur. Veruntamen ſi fieri nequit vt planè vitemus eſum catnium, & conſuetudo facit vt nos pudeat iſto peccato abſtinere: ſaltem cum ratione peccemus. Edamus, inquam, carnes, ſed fame, non luxuria impulſi: interficiamus animal, ſed miſerantes & dolentes, non inſultantes & excruciantes. qualia nunc multi multa perpetrant. alij verubus ignitis porcos iugulant, vt ferri tinctura ſanguis exſtinctus atq; diffuſus carnem molliat delicatámq; reddat. alij vberibus ſuū fetarum inſtante iam partu inſiliunt eáq; calcant, vt ſanguinem & lac & tabum fetus ſimul interfecti inter matris dolores eximentes, (proh Piacularis Iupiter) maximè inflammaram animalis partem vorent. alij grues & olores oculis conſutis incluſos in tenebris ſaginanr, alienis temperamentis atq; condimentis guſtum nouum obſonio ſuo conciliantes. Varie deliciæ. Vnde apprimè manifeſtum fit, non alimenti aut vſus neceſſitatiſve gratia, ſed ob ſatietatem, luxum & prodigalitatem nefas hoc ad voluptatem parandam fuiſſe converſum. Proinde ſicvt libidinem in mulieribus ſuis non explentes, omnia tentando ac inceſtis cupiditatibus vagando tandem ad infanda prolabuntur: ſic circa nutrimentum intemperantia naturalem & neceſſarium tranſgreſſa finem crudelitate ac flagitio cupiditatem variauit. Etenim ſenſus contagio quodam vitiantur, vnúſq; alterius vitio & libidini ſocium ſe præbet, vbi modum a natura præſcriptum excedunt. Sic auditus vitio laborās, Muſicam corrupit, vt molles quidam effeminatiq; modi turpes palpationes, muliebréſq; titillationes ederent. Ita viſus didicit nō pyrrichio ſaltu gaudere, non geſticulationibus manuum, non ſaltationibus elegantibus videndis: ſed cædes & mortes hominum, vulneráq; & pugnas ſpectaculum ſumtuoſiſſimum ſibi parare. Ita iniuſtæ menſæ comitatur coitus intemperans: coitui turpi audiriones à muſica alienæ, cātibus & auditionibus impudētibus theatra abſurda, ſpectaculis inhumanis immanitas & adverſum homines crudelitas. Itaq; diuinus ille Lycurgus in tribus ſuis legum tabulis, quas retras appellant, ſerra & ſecuri ſolis ianuas domorum ac faſtigia fabricari iuſſit, nullo alio inſtrumento adhibito. nō profectò quòd aſciis, terebris, aliíſq; ad ſubrile opus faciendum vtilibus bellum indixiſſet: ſed ſciens, te talibus ædificiis non illaturum lecticam auro ornatam, menſas argenteas, purpyreos tapetes, lapi-

des precioſos: ac domum talem, culcitram, menſam, calicémq; trahere ſecum cœnam tenuem, prandiúmq; vulgare. Initio verò prauæ viuendi rationis ſuccedit

(Lactens equam propter ceu pullus curſitat)

omnis luxuria & profuſio. Quæ enim non eſt ſumtuoſa cœna, ad quam aliquod necatur animal? An paruum impendium videtur nobis anima? nondum dicam, fortaſſe patris, matris, filij aut amici anima, vt Empedocles: ſed tamen ſenſu, viſu, auditu, vi imaginandi, intelligendiq; prædita? quam ad ſui appetitum & conſecutionem, alieniq; fugam vnumquodq; animal à natura accepit. Iam hoc conſidera, vtri nos meliùs cicures humanóſq; faciant philoſophorum: ijne qui liberos, amicos, parentes, vxores à nobis manducari volunt, vt morte verè exſtinctos: an Pythagoras & Empedocles, qui nos cõdocefaciunt etiam erga alius generis animalia iuſticiam exercere? Tu quidem rides eum, qui ab ouis eſu abſtinet. Is tamen dicet: cùm vos videmus mortui patris aut matris portiones abſcindere, amicíſq; eas abſentibus mittere, præſentes verò inuitare, carnéſq; illis larga manu apponere, non rideam? Quanquam nos fortaſſe peccamus, qui libros iſtos attingimus, manibus, oculis, pedibus, & auribus non priùs luſtratis. niſi profectò hęc ipſa luſtratio eſt, cùm de hiſce differentes oratione liquida (vt ait Plato) ſalſum auditum proluimus. Tamen ſi quis librorum diſputationúmq; inſtituat comparationem: deprælıẽdet iſtorum philoſophiam ad Scythas pertinere, Sogdianos & Melanchlænos, de quibus ſcribenti Herodoto non habetur fides: Pythagoræ autem & Empedoclis decreta, leges fuiſſe priſcorum Græcorum, hóſq; eorum inſtitutis in vita degenda ſtetiſſe, neq; eos vllam in bruta vim feciſſe. Qui ergo ſunt, qui poſtea temporis decreuerunt cædes animalium?

Qui primùm gladios duxere ex ære malignos,
Primi & aratoris guſtarunt viſcera tauri.

Hoc ſanè modo etiam tyranni homicidiorum initia faciunt. vt Athenis principiò interfecerũt peſſimum ſycophantam, qui Epitedeus appellabatur: itémq; ſecundum & tertium. deinde cædibus adſueti Niceratum Niciæ F. interfici viderunt, & imperatorem Theramenem, atq; Polemarchum philoſophum. Sic ab initio ferum aliquod & noxium animal devoratum fuit: deinde auis aliqua aut piſcis. donec his condocefacta & guſtui adſueta libido ad bouem operarium progreſſa eſt, & ouem quæ nos ornat, cuſtodémq; domus gallum. itáq; paulatim inexpletam roborantes auiditatem, in cædes hominum & bella ſunt delapſi. Verùm niſi quis præterea demonſtret, animas dum renaſcuntur, promiſcuè vti corporibus hominum & brutorum, & quod nunc eſt brutum, pòſt fieri hominem, ac per vices ferum ac manſuetum, naturámq; omnia mutare & transferre alieno carnis velantem amictu: hæc non avertunt eum qui gulæ ſe dedidit: quòd gulæ ſtudium & corpori morbos grauedinémq; ingenerat, & animam ad bellum traductam iniuſtius vitiat: vbi nos adſuefecimus, vt abſq; cæde & ſanguine neq; hoſpitẽ excipere, neq; nuptias celebrare, neq; cum amicis viuere velimus. Quòd ſi illa quæ de animarum per viciſſitudinem quandam in corpora illapſu diſputantur, non faciunt fidem: attamen dubitatio ipſa magnam nos cautionem, magnum iubet adhibere metum. Verbi gratia: ſi in nocturno aliquis prœlio in virum, qui collapſus armis corpus cooperiat, irruat ſtricto gladio, audiátq; interim quendam dicere, Non certò ſibi conſtare, putare tamẽ eum qui iacet imminentis eſſe filium, fratrem, patrem, aut contubernalem: præſtátne opinioni ei falſæ ſubſcribentem dimittere hoſtem amici loco: aut contemta ea, quòd ad fidem faciendam firma ſatis non ſit, domeſticum pro hoſte interficere? hoc ſanè omnes dicetis indignum fore facinus. Conſidera mihi etiam Meropen illam, quæ ſublata ſecuri filium, quem percuſſorem filij putat eſſe, ferire iam volens dicit,

Penetrabili te mactabo ictu nunc ego hoc:

quantum in theatro excitat motum intentorum cædi, ac metuentium ne ſenem antevertat inhibentem, adoleſcentémq; feriat. At enim ſi tum alius aliquis ſenex adſtitiſſet, dixiſſétq;, Feri, hoſtis eſt: alius, Ne ferias, filius eſt. quęro vtrum ſit flagitium maius, Filij gratia hoſtem impunitum dimittere, an ob iram adverſus inimicum, incidere in cædem filij? Quapropter, quandoquidem non odium nos, non ira, non vlciſcendi cupiditas in brutorum cædem agit, ſed ad partem aliquam voluptatis parandam adſtat reducta ceruice victima, neci deſtinata. ſi iam philoſophorum alius dicat, Perime, brutum

tum

tum est animal: alius, Inhibe necem. quid enim, si in hoc corpus cognati alicuius aut dei anima concesserit? proh deûm fidem, in eodémne versor periculo, siue hoc credēs abstineo carnis esu: siue fidem derogans interficio filium aut aliquem alium necessariorum? Impar verò huic disputationi est Stoicorum pro esu carnium decertatio. Quis enim est iste, cui tam multa in ventrem & culinam ora patent? Cur voluptatem effeminatam dicentes, & neque inter bona, neque inter ea, quæ præcipua vocant, neque inter naturæ convenientia numerantes, tanto studio pro iis laborant, quæ ad voluptatem conducunt? Certè consequens hoc erat, vt cùm è conuiuiis vnguentū & placentas exegissent, multo magis carnem & sanguinem auersarentur. Nunc velvti si suam philosophādi rationem ad diarias redituum institutissent annotationes, sumtum in res invtiles atque ociosas faciendum amputāt: inhumanitatem luxus atque crudelitatem non auersantur. Quid tum postea? dicent. nulla nobis cum brutis est familiaritas. Ne cum vnguentis quidem, inquam, & exoticis condimentis. & tamen hæc, tanquam invtilia & supervacanea, solíque voluptati inseruientia, vndique expellitis. Verùm enimverò hoc ipsum iam nunc dispiciamus, an nullo nobis iure natura brutum animātium genus deuinxerit: non artificiosè hoc aut sophistarum more disputantes: sed in ipsas nostrorum animorum affectiones intuiti, humanitérque nobiscum ista meditantes atque perpendentes.

* * *

PLVTARCHI libellus,

Maximè cum principibus viris philosopho esse disputandum.

VOD instituisti te in amiciciam Sorani insinuare, eámque amplecti & colere, quæ multis priuatim, multis etiam publicè sit vtilis, atque frugifera futura: rem facis honestatis, reip. humanitatísque studioso homini convenientem: non, vt nōnulli opinantur, ambitioso. Etenim hoc potiùs verū est, ambitiosum esse, & meticulosum eum, qui fugit veretúrque dici adhærere iis qui in aliqua potestate sunt cōstituti, & eos demereri. Nónne enim homo ingenij culturæ patiens, & philosophiæ indigens diceret: vtinam Simo fierem cerdo, aut Dionysius litterator de Pericle vel Catone, vt mihi sicvt illis adsideret ac colloqueretur Socrates? Aristo sanè Chius à sophistis impetitus maledictis, quod cum omnibus qui hoc vellent dissereret: Optare se dixit, vt etiā bruta animalia intelligere possent verba ad virtutē incitantia. Nos verò potentum & principum virorum consuetudinē, tanquam agrestiū & ferorū animalium, vitabimus? Non statuarij morē seruat philosophiæ oratio, vt simulacra (quod est apud Pindarū) faciat in sua perpetuò hærētia basi, sed quidquid attingit, id industriū vult reddere, efficax atque animatū, impetúsque ingenerat, & iudicia quibus id ad vtilia incitet, consilia honestatem respicientia, altitudinémque animi cū mansuetudine & cautione coniunctā. Atque hæc causa est, cur libentiùs cū eminentibus ac potentia præstantibus consuescant viri ciuiles. Quippe & medicus honestatis studiosus malit oculū sanare qui pro multis videat, multósque custodiat: & philosophus promtior erit ad curandū animū quē pro multis procurare videt, & qui debeat multis sapere, philosophari, ac iusticiā colere. Nam qui peritus esset aquæ inveniendæ & conducendæ, (quod de Hercule & multis veteribus narratur) is profectò nō oblectaret se in aliqua agri extremitate aperiendo fonte, qualis illa subulci est ad Corui saxum Arethusa: sed fluminis alicuius perennes fontes propagando ad vrbes, castra, agros regum cultos atque lucos. Homerum audimus, qui Minoëm Iouis oaristam appellat: hoc est, Platone interprete, familiarem atque discipulum. non enim priuatos homines, aut domi desidentes, ociosósve deorum esse voluerunt discipulos: sed reges, qui prudentiam, iusticiam, bonitatem ac magnanimitatem consecuti, ea ad omnium essent vtilitatem conuersuri. Eryngium herbam aiunt si vna capella in os sumat, ipsam primùm, mox totum gregem subsistere, donec accedens pastor ori eam eximat. tantam

Odyss. r, 408.

Odyss. τ, 179.

vim celeritatis odor eius habet, qui ignis in morem in proxima quæq; dissipetur atq; ea occupet. At enim philosophica doctrina, si in priuatum aliquem incidat, qui ocio gaudens, & corporis sui vsibus se tanquam circulo ducto circumscribat, non propagatur ad alios, sed in eo solo tranquillitate ac quiete facta evanescit. Si verò in principem virum ac in rep. versantẽ rebúsq; gerendis deditũ illabatur, eúmq; studio virtutis impleat: multis per vnũ prodest. Tales fuerũt Pericles Anaxagora, & Platone Dio præceptore vsus, ac Pythagora principes Italorum. Cato quidem ipse ab expeditione ad Athenodorum nauigauit. & Scipio Panætium accersiuit, cùm esset legatus à Senatu, vt quemadmodum Possidonius ait,

Inspiceret mores hominum prauósq; bonósq;.

Quid, putas, fuit dicẽdum Panætio? si esses Cato, aut Pollux, aut alius quidam idiota, qui è medio vrbis te subducens per ociũ in aliquo angulo syllogismos resolueret, ac de elenchis philosopharetur, libenter me tibi darem, tecúmq; essem: nunc quia Aemilij Pauli filius es, eius qui duos gessit consulatus, nepos Scipionis Africani à quo Annibal Carthaginiensis victus est, nolo tecum philosophari. Quod autem dicitur, orationem esse duplicem, vnam intus contentam, Mercurij munus principis, alteram quę enunciatur, Diactoro, hoc est administram & instrumenti vices gerentem: friuolum est, ac subiiciatur huic dicto, Noueram hoc antequàm Theognis exsisteret. Id autem nihil molestiæ adferat, quòd & intùs insitæ orationis, & enunciatæ finem esse amiciciam, illius cum seipso, huius cum alio. Quem enim philosophia ad virtutem perducit, is homo redditur sibi ipsi concinens, nunquam seipsum culpans, pacéq; secum & amore perpetuo fruens,

Non est seditio in membris, contentio nulla est:

non rationi refragans animi motus, non cupiditatum inter se concertatio, nõ cogitationi contraria cogitatio, non tanquã in confinio concupiscentię & pœnitentię asperum ac tumultuosum gaudiũ. Sed pacata omnia & amica, ac plurimorũ bonorum fertilia, efficientiáq; vt seipso quis gaudeat. Musam verò enũciatiuæ orationis præsidem neq; antè Pindarus dixit lucri cupidam esse atq; operariã, neq; (puto) nunc diceret: sed ob inscitiã atq; imperitiã honesti communẽ Mercurium factum fuisse mercenarium atq; vænalem. Non enim Venus quidem administri sui filiabus succensuit

Quòd primæ iuuenes in fraudem inducere turpi
Instituere dolo: —

Vrania autem, Calliope & Cleo gaudeant iis, qui pecunię gratia doctrinam profiterentur. Sed mihi videntur Musarum opera & dona magis etiam ꝗ Veneris philotesia, id est amiciciæ ergò data ac gratuita, esse. Etenim gloria quẽ nonnulli finem orationis faciunt, tanquam semen & initiũ amiciciæ in precio fuit. immò autẽ omnino plerique gloriam pro benevolentia tribuunt: putantes eos duntaxat à nobis laudari, quos diligimus. Verùm hi quidem, quo modo Ixion Iunonem persequens in nubem delapsus est, ita loco amiciciæ simulacrũ fallax, & ad pompam compositum, atq; instabile amplectuntur. Sana mente præditus autem, si in rep. ac rebus gerendis versetur, tantã captabit existimationẽ, quãta ob fidem quæ ei habeť, potentiã ipsius actionibus conciliet. Nam neq; iucundũ est neq; facile nolentibus prodesse: vt velint, fides faciet. Sicvt enim lumẽ melius est vidẽtibus, ꝗ non videntibus: ita gloria magis cõducit sentiennibus ꝗ neglectis. Qui verò omissa reip. tractatione secum viuit, felicitatem in ocio & quiete ponens, is eam quidem gloriã, quæ in hominum turba, theatrísq; publica prostat, ita vt Hippolytus Venerem eminus, ipse castus, salutabit: bonorum tamen ac celebriũ virorum de se opinionem nequaquã negliget. diuitias autem, & principe dignam gloriã ac potentiã in amiciciis neq; sectabitur neque si modicè affluãt, aversabitur. Nam neq; formosos adolescentes sectatur, sed modestos, compositos, & discendi cupidos: neq; quibus forma, flos ætatísq; & venustas adest, reformidat: neq; culturæ dignos ob pulcritudinem reiicit. Ita dignitate & potentia principe digna præditus homo ciuilis ac moderatus, non abstinebit amãdo & diligendo: nec verebitur aulicus appellari & qui principem colat.

Nam qui Venerem fugiunt nimis mortalium,
Aegrotant. —

& qui bona sectantur, itidem errant gloriã & gratiam apud principes fugiendo. Philosophus ergo rebus gerẽdis abstinens tales non fugiet. Ciuilis etiã amplectetur eos, auidéq; audiet, nihil obturbãs, neq; aures intempestiuis atq; sophisticis collocutionibus

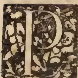
bus

bus interpellans: ſed volentibus illis diſſerere gaudens, colloquens, vacans, & conuerſans.

Bis ſex dierum conſero viam, ſolum
Berecynthiam regionem.—

Is ſi non tantùm agriculturæ ſtudioſus, ſed etiam humanitatis fuiſſet, maluiſſet profectò conſerere agrum tot alendis ſufficientē, quàm Antiſthenis illum agellum, quem ægrè ipſi rurſus exemiſti. quòd ſi te interrogarem, orbem terrarum obire totum recuſo. At verò Epicurus bonum in altiſſima quiete, tanquam in portu ab vndis tuto ac ſilente collocans, beneficium dare non modò pulcrius, ſed etiam iucundius eſſe ait quàm accipere. Nil enim tam eſt ferax gaudij, atque gratia. & ſapuit, qui Gratiis nomina impoſuit, Aglaiæ, Euphroſynes, & Thaliæ. Maior enim & purior eſt lætitia dantis. Itaque ſæpe pudet accipere beneficium: ſemper cum gaudio gratificamur aliis. Bene autem multis faciunt, qui eos bonos reddunt, quorum opera multi indigent. ſicvt contrà qui principes, reges, tyrannóſque ſolent corrumpere ſycophantæ, calumniatores, atque adulatores, ab omnibus profligantur atque puniuntur: vt qui lethale venenum non in vnum aliquem iniecerint calicem, ſed in fontem publicum, & quo vniuerſos vti norint. Sicvt igitˀ Calliæ illos in comœdia traductos adulatores Eupolis ait, non igni, non ære, nō ferro arceri poſſe ne ad cœnam commeent: Apollodori autem tyranni, & Phalaridis, & Dionyſij amicos atque familiares exquiſitis ſupplicíis peremerunt, diríſque devouerunt: quòd illis vnum iniuria afficientibus, hi per vnum principem multos læderent. ita qui cum priuato conſueſcit philoſophus, efficit vt is ſeipſum nulla moleſtia, nullo damno afficiat, placidéque viuat: qui verò principis alicuius malos mores corrigit, animúmque ad officium dirigit, is quodammodo publicè philoſophatur, optimúmque publicum emendat quo omnes gubernantur. Sacerdotibus ciuitates honorem habent, eóſque venerantur, quòd bona ij à diis non ſibi tantùm, ſuíſque amicis & familiaribus, ſed in commune omnibus ciuibus precantur. & verò ij deos non faciunt bonorum largitores: ſed cùm tales ſuapte ſint natura, eos obſecrant. Principes philoſophi cum iis verſantes iuſtiores faciunt, moderatiores, & ad beneficentiam propenſiores: vt par ſit eos etiam magis gaudere. Mihi quidem faber lyram quoque eo libentiùs videtur alacriúſque fabricaturus, ſi ſciret eum, qui habiturus eam eſſet, canendo Thebas muris circundaturum, vt fecit Amphion, aut Lacedæmoniorum ſeditionem pacaturum, vt fecit Thales. itémque gubernaculum conficiens, ſi gubernatorem eo intelligeret vſurum ad regēdam Themiſtoclis prætoriam nauim propugnantem pro Græcia, Pompeiíve prædones maritimos exſcindentis. Nónne hoc etiā de ſua doctrina ſtatuet philoſophus: ea imbutum ciuilem atque principem virum, in publicū vtilem futurum, ius dicendo, leges condendo, malos puniendo, bonos augendo? Equidem nauium opificem bonum aliqua cum voluptate arbitror clauum fabricaturum, ſi audiat eo gubernādam Argo nauim Odyſſ. ν.70. illam ab omnibus celebratam: neq; tam alacriter carpentarius aratrū currúmve conſtruet, vt axones in quos Solon ſuas ſit leges inſcripturus. Et quidē doctrina philoſophica vbi in animum principis ac ciuilis viri inſcripta hæſit, vim legis adipiſcitur. atq; eo nomine in Siciliam nauigauit Plato, ſperans ſe id conſecuturum, vt Dionyſius in agendo decretis philoſophiæ tanquam legibus vteretur, eáque factis repræſentaret. ſed Dionyſium invenit inſtar libri, in quo quę ſcripta ſunt, rurſum expungi ſolēt, iam ſordibus & maculis refertum, neque tyrannidis tincturam dimittentem, quam temporis longinquitas penetrabilem iam & indelebilem reddiderat. Oportet autem tales, dum in curſu adhuc & motu ſunt vitia, bonas amplecti diſputationes.

Ad principem ineruditum.

LATO à Cyrenæis rogatus, vt leges ipsis scriptas relinqueret, rempublicámque constitueret, recusauit: quòd diceret difficulter Cyrenæis leges posse poni, rebus eorum ita lętis: ac nihil ita esse petulans, ferox, atque imperio reluctans, atque est homo rebus, vt videtur, secundis fruens. Itaque difficile est imperantibus consilium de imperio dare. verentur enim doctrinam, vtpote imperaturam ipsis, admittere, ne potentiæ ipsorum præstantiam ea rationibus officij subiugans minuat. Quippe ignorant isti Theopompi Spartanorũ regis consilium, qui cùm primus Spartæ regibus ephoros adiunxisset, exprobranti vxori quòd filiis regnum minus quàm accepisset ipse relicturus esset: respondit, Tanto id maius esse relicturum, quanto firmius. nimia enim vehementia ac immoderata regni potentia remissa, simul cum inuidia periculum declinauit. Et tamen Theopompus imperio tanquam magno fluuio ad alios deriuato, quantum iis dedit, tantum sibi ipse ademit. Doctrina autem philosophica in principe habitans, eiúsque custos & tanquam consiliarius, potentiæ velvti nimis habiti corporis maiorem iusto vim detrahens, id relinquit quod est sanum. Sed plerique principum atque regum ob amentiam imitantur imperitos statuarios, qui putãt magnos ac validos visum iri colossos, si eos admodum divaricatis cruribus, distentósque & hiantes fingant. Sic enim & ipsi vocis grauitate, & vultus toruitate, morúmque importunitate, & aversatione convictus videntur maiestatem imperij præ se ferre: nihil omnino differentes à colossicis istis statuis, quæ foris heroica aut diuina ornatæ forma, intus terra, lapidibus, & plumbo sunt repleti. Hoc interest, quòd statuarum istarum moles rectitudinem seruat perpetuam absque inclinatione. ineruditi autem principes ab interna sua inscitia sæpenumerò labefactantur atque subvertuntur. basi enim non sitæ ad lineam & angulos rectos potestatem superstruentes excelsam, vnà vergunt. Enimverò sicvt necesse est primò omniũ ipsam regulam rectam & firmam esse, atq; ita deinde ea quibus applicatur, ipsa quoque sui similia facere atque ad rectitudinem perducere: ita oportet principem priùs in se ipso imperium moresque rectè constituere atque dirigere, postea ei subditos accommodare. nam neque cadentis est erigere, neque componere incompositi, neque ordinare inordinati, neque imperare nulli imperio subditi. Sed plerique inepta decepti sententia, primum hoc putant esse in imperio bonum, nulli subesse imperio. atque adeò rex Persarum omnes pro seruis habuit, excepta sua vxore: cuius maximè debuit esse dominus. Quis ergo imperabit principi? Lex, omnium rex mortalium atq; immortalium, vt ait Pindarus. non ea foris scripta in libris, aut lignis insculpta: sed viua in ipsius corde ratio, semper vnà habitans atque excubans, & animum nunquam sinens esse principatus vacuum. Sanè Persarum rex vnum de cubiculariis ad hoc habebat constitutum, vt manè ad regem ingrediẽs diceret: Surge ô rex, & curam rerum gere, quas te curare Oromasdes voluit. eruditus & cordatus princeps intus habet qui hoc identidem occinat & admoneat. Etenim Polemo deorum administrum esse dicebat Amorem, ad adolescentium procurationem destinatum. Veriùs autem hoc dixeris, principes dei esse administros ad tutandam hominum salutem: vt quæ dij bona hominibus largiuntur, ea partim distribuant, partim conseruent.

Vides sublime fusum immoderatum ætherem,
Qui tenero terram circumuectu amplectitur?

Is quidem principia demittit seminum conuenientium, terra autem ea vegetat: augentur alia imbribus, alia ventis, alia calore siderum lunæq; fouente. omnia autem ea Sol ornat, & illum quem ferunt amoris illicem indit. & tamen istis tot tantisque donis quæ dij largiuntur, absque lege, iusticia, & principe frui non est permissum. Etenim iusticia legis est finis, lex principis opus: princeps dei imago omnia digerentis. neque is opus habet Phidia qui fingat, aut Polycleto, vel Myrone: sed virtutis opera seipsum deo quàm simillimum facit, iucundissimúmque spectatu opus, & diis charissimum.

mum. Quale verò elegantiſſimum in cœlo ſimulacrum ſui deus Solem atque Lunam infixit: tale in ciuitatibus eius exemplum eſt atque lumen princeps,

Iura Dei ſimilis qui dat mortalibus æqua. Odyſſ.τ,111.

ſcilicet rectâ præditus ratione, idque habens diuinum, non ſceptrum, nō fulmen, non tridentem. quomodo nonnulli ſe pingi ac fingi iubentes, ſtulticiam ſuam invidiæ expoſuerunt, dum affectant ea quæ conſequi nequeunt. Succenſet enim deus tonitrua & fulmina radiorúmque proiectus imitantibus. qui verò virtutem ipſius æmulantur, & honeſtate humanitatéque ipſum referre conantur, hos ſtudio eorum delectatus auget, ſuáque eos æquitate, iuſticia, veritate, ac manſuetudine impertit. quibus nihil eſt diuinius: non ignis, non lumen, non Solis curſus, non ſiderum ortus atque obitus, non ipſa perpetuitas atque æternitas. non enim ob tempus vitæ beatus eſt deus, ſed virtutis principatu. id enim diuinum eſt: & pulcrum idipſum, quod ab ea regitur. Sanè Anaxarchus Alexandrum conſolans ob Cliti cædem animi ſe angētem, An ignoras, aiebat, Ius & Fas Ioui aſſidere, vt quidquid rex agat, id fas iuſtúmq; putetur? non rectè ille pœnitentiam delicti animo ad alia audendum ſimilia exhortādo eius amoliens. Quod ſi coniectutis hæc ſunt examinanda, non profectò Ioui Iuſticia adſidet, ſed ipſe ius & fas eſt ac omnium legum antiquiſſima & perfectiſſima. atq; propterea veteres iſthæc finxerunt docuerúntq;, vt oſtenderent ſine iuſticia ne Iouē quidem rectè potuiſſe imperare. Illa autem virgo eſt, vt ait Heſiodus, incorrupta, verecundiæ, Oper.254. pudiciciæ, & veritatis contubernalis. Atque hinc reges venerandi vocantur. maximè enim venerationem merentur, qui minimè metuunt. Debet autem princeps magis metuere ne quid faciat mali quàm ne quid patiatur: illud enim huius eſt cauſa. Atque hic metus humanus eſt principis, & nō degener, timere ſubditis, ne quod imprudentibus áccidat malum.

Qualis propter oues canibus metus acris in aula Iliad.κ,183.
Incidit, audita eſt vbi fors fera:—

non pro ſe, ſed pro cuſtodiæ ſuæ commiſſis. Epaminōdas quidē, cùm feſto quodā die Thebani effuſius ſe cōpotationi dediſſent, ſolus circumiens arma & muros luſtrabat, ſobrium ſe eſſe ac vigilare dicens, vt aliis ebriis eſſe ac dormire liceret. Et Cato Vticæ cum reliquos à clade vniuerſos per præconē ad mare convocaſſet, inq; naues impoſuiſſet, felicem iis precatus nauigationem, ſeipſum interfecit. docens, pro quibus princeps metum gerere, quæ debeat contemnere. At Clearchus Ponticus tyrannus, in ciſtam irrepens anguis in morem dormiebat. Et Ariſtodemus Argiuorum tyrannus ſponda in ſublimi conclaui poſita, ſupra ianuam penſilem, cum amica dormiebat: & amicæ mater vbi adſcendiſſent, ſcalas remouebat, rurſúmq; luce facta apponebat. Quomodo, putas, hic archiuū, theatrū, curiā, cōviuiū metuebat, qui de cubili ſuo carcerem redegerat? Re .n. vera principes ſubditis, tyranni ſubditos metuunt. itaq; horū cum potētia creſcit metus, & quo pluribus imperant, eo plures timent. Nō .n. probabile eſt, neq; convenit, (quod nonnulli philoſophorū putant) deū permixtū eſſe materiæ omnia ſuſtinenti, & infinitas rerum neceſſitates, caſus, mutationéſq; perpetiēti. ſed nobis ſuprà alicvbi apud naturam ſempiternam, eodémq; ſemper modo affectam collocatus ſupra ſacra (vt ait Plato) fundamenta, rectà ſecundum naturā proficiſcens ad finem pergit. Sicvt autem in cœlo pulcerrimum ſui documentum poſuit, in quo tanquam ſpeculo gnaris ſe cernendum præbet. ita in ciuitatibus iuſticiæ ſplendor quandam diuinæ ſapientiæ imaginem reddit, quam beati & prudentes è philoſophia deſcribunt, ad rem pulcerrimam ſtudium ſuum adiungentes. Cæterùm hanc animi affectionem nihil aliud efficit quàm doctrina philoſophica: ne idem nobis vſu veniat, quod Alexandro. qui cùm eſſet Diogenem Corinthi contemplatus, miratus amplexúſque hominis ingenium magnanimitatémque dixit, Niſi Alexander eſſem, Diogenes eſſe vellem. tantum non oneratus felicitate, ſplendore ac potentia ſua tanquam impedimentis virtutis atque ocij, æmulánſque pallium & peram: quibus invictum ſe præſtabat Diogenes, vt armis Alexander, & equis ac ſariſſis. Atqui licebat ei philoſophanti & animo fieri Diogenem, & fortuna manere Alexandrum, eóque magis fieri poterat Diogenes, quia erat Alexander, cui ad magnam fortunam multíſque ventis & fluctibus agitatam opus erat validum firmamentum atque gubernator. Apud humiles enim & plebeios imbecillitati admixta ſtulticia peccādi occaſione deſtituitur: & ſtulticia tanquam ſomniis vitioſis animus exagitatur, cùm non ha-

beat tantum virium vt cupiditatibus obsequatur. At potentiæ vbi prauitas accessit, demētia motibus animi additur. & verum est illud Dionysij, qui tū maximè se frui imperio aiebat, cùm celeriter faceret quæ vellet. Valdè autem magnum periculum est, ne cui licet facere quod vult, is velit quod non debet.

Iliad. τ,242. *Nam simul ac dictum verbum est, factum ilicet exstat.*

Prauitas à potentia celerem nacta cursum, omnes animi motus in facta expellit. de ira cædem, de amore adulterium, de auaricia publicationem alienorum bonorum facit.

Nam simul ac dictum est,—

periit qui offenderat: simul ac suspicio incidit, interficitur qui delatus fuit. Ac sicvt physici dicūt fulgur tonitru posterius erumpere, vt sanguis vulnus sequitur, prius tamen videri, auditu sonum expectante, visu lumini occurrente: sic in imperiis supplicia accusationibus antevertunt, & damnatio criminis demonstrationem

Impellit: ira namq; statim, resistere
Vt curuus fluctibus vncus anchoræ haud valet:

nisi grauitate præpedita ratio cōpescat reprimátq; potentiam. vt scilicet Solem imitetur princeps, qui ad summam evectus altitudinem in partibus septentrionalibus, lentissimè mouetur, tarditate cursum tutum reddens. Nam ne latere quidem vitia potentum possunt. Sed sicvt morbo comitiali laborantes si in frigore versentur, vertigine corripiuntur & agitatione morbum eorum arguente: ita Fortuna vbi ineruditos ac ineptos homines aliquantulū opibus, gloria aut principatu extulit, statim eorum ruinam demonstrat. Atq; adeò sicvt inter vacua vasa non facilè discernere possis, q̄d eorum integrū, quod sit vitiosum: vbi aliquid infuderis, statim apparet quod perfluat. ita animæ rimis fatiscentes infusam potentiam non continent, sed foràs diffluunt cupiditatibus, iris, arrogantiis, ineptiis. Et quid attinet isthæc dicere? quando etiam minima vitia illustrium ac celebrium virorum calumniis impetuntur. Cimoni vinum vitio dabatur. Scipioni somnus. Lucullus malè audiebat quòd cœnaret sumtuosiùs.

PLVTARCHI

De virtute morali, commentarius.

E virtute, quæ cùm appellatur tum videtur ad mores pertinere, eóque præcipuè à contemplatiua differt, quia pro materia animi motus, pro forma rationem rectam habet, propositum nobis est disserere: quænam sit eius natura, quomodo subsistat, an quæ eius capax est animi pars peculiari sit ratione ornata, an alienæ particeps: mixtane ea pars cum meliore sit, aut potiùs ea tanquam magistra & principe vtens, particeps dicatur imperantis facultatis. Quod enim possit virtus etiam exsistere atque permanere omnis materiæ expers, omnísque mixtionis, existimo manifestum esse. Expedit autem breuiter aliorum sententias percurrere, non tam recensionis gratia, quàm vt iis priùs expositis nostra & evidentiæ plus habeant & firmitatis. Menedemus, cui patria fuit Eretria, virtutum & multitudinem sustulit, & differentias: quòd vnam esse arbitraretur, quæ diuersis vteretur nominibus. idem enim dici temperantiam, fortitudinem, iustitiam, quomodo idem sunt gladius & ensis. Aristo autem Chius, vnicam & ipse quod ad substantiam attinet virtutem fecit ac sanitatem appellauit: certarum autem respectu rerum, plures. vt si quis vellet visum nostrum, quando res albas intuetur, leucotheam, id est alborum, quando nigra, melantheam, id est nigrorum spectatorem, aut alia simili ratione appellare. Etenim virtus dum considerat quid agendum sit aut non agendum, prudentiæ nomen gerit: dum moderatur cupiditatibus, modúmq; & legitimum voluptatibus tempus definit, temperātiæ: dum cōmercia contractúsq; hominum invicē temperat, iustitiæ. sicvt culter vnus quidem est, aliàs autē aliud scindit. & ignis vnica sua natura vtens in varias agit materias. Sublabi in hanc sententiam Zeno etiā quodammodo videt Citieus, qui prudentiā definiens in tribuendis rebus

Variæ de virtute sententiæ.

iusti-

iusticiam, in sequendis aut fugiendis temperantiam, in sustinendis fortitudinem nuncupat. Tamen qui id negant, volunt prudentiæ vocem à Zenone pro scientia fuisse vsurpatam. Chrysippus autem dum secundum qualitatem, quamvis peculiarem aliquam virtutem putat debere constitui, imprudens totum (vt est apud Platonem) examen virtutum excitauit incognitum atque insolens. nam sicut à forti fortitudinem, à mansueto mansuetudinem, à iusto iusticiã: sic à gratioso gratiositatem, à bono bonitudinem, à magno magnitatem, ab honesto honestitudinem, aliásque id genus dexterirates, compellabilitates, versabilitates virtutum in numero censens, multis & absurdis nominibus nihil tale desiderantem impleuit philosophiam. In eo omnes conveniunt, quòd virtutem partis animæ principis affectionem quandam & facultatem ratione partam, aut ipsam potiùs esse rationem sibi cõsentientem, firmam, atque inexpugnabilem ponunt. sentiúntque partem animi motibus obnoxiam subiris atque brutam, non differentia naturæ quadam à ratione discretam esse: sed ipsam illã animi partem, quam rationem & principem vocant, totam prorsus conversam ac mutatam sub motus animi subitos, mutationésque habitum aut affectionem efficientes aliquam, fieri vitium vel virtutem, nihilque habere in se brutum. sed brutum dici, quando vi incitatæ appetitionis prævalente & obtinente, ad absurdum aliquid contra rationis consilium effertur. motum enim illum rationem esse prauam & intemperantem, à vitioso & falso iudicio vehementiam viresque consecutam. Cæterùm omnes hos videtur latuisse quo modo vnusquisque nostrum revera duplex sit atque compositus. Non enim perspexerunt vtranque duplicitatem nostri: sed eam duntaxat, quæ evidentior est, ex anima & corpore compositionem. Atqui ipsam animam è duabus ac dissimilibus iis naturis esse conflatam, bruta parte instar alterius corporis cum ratione naturæ quadam necessitate commixta atque concinnata, ne Pythagorã quidẽ (puto) fefellit. idq; coniicio ex eius studio musicæ, quam ille animæ demulcendæ atque pacandæ causa induxit, vt quæ non omnia haberet doctrinæ ac disciplinis obedientia, aut quæ de vitio ad virtutẽ oratione traduci possent: sed quippiã alius generis suadelam, formationem, atq; cicurationem præterea desiderans, ne planè philosophiæ intractabile se atq; refractarium præbeat. Plato quidem apertè, firmiter, atq; citra vllam controversiam sensit huius mundi animam non esse simplicem, non compositionis expertem, non vniformem: sed quæ ex Eiusdem & Diuersi vi contemperata, aliàs vno ordine vi prædito viens eodẽ modo semper regatur atq; obversetur: aliàs in motus scissa, orbésq; vagos & invicem contrarios, rerũ differẽtiis atq; ortibus principium exhibeat. Tum hominis animam, quæ animæ Vniuersi portio rationibus ac numeris huic congruentibus sit concinnata, non simplicẽ esse aut eodem per omnia modo affectam: sed aliam eius partẽ intelligentẽ esse ac ratiocinatricẽ, qua hominem regi naturæ sit conveniens: aliã quæ variis motibus obnoxia, bruta, vaga & incõposita suapte natura, gubernante opus habeat. atq; hãc rursum in duas scindi partes: quarum altera semper appelletur & sit corporea: altera nonnunquam huic se accommodet, aliquando rationi obtemperare. quam vim atque facultatem Thymoides appellat ipse, quòd in ea irarum exsistat ardor. discrimẽ autem maximè demonstrat mentis ac rationis adversus concupiscentiam & iracundiam pugna, quæ ostendit multa alia esse, quæ optimæ adversentur parti. His principiis plurimum vsus est Aristoteles, quod ex eius scriptis est manifestum. Posteà tamen irascentem partem concupiscenti adiunxit, quòd excandescentia animi appetitus quidam sit vicissim lædendi. tamen partem brutam & subitis affectionibus obnoxiam semper & ad extremum vsq; ita vt diuersam à ratiocinatrice vsurpauit. non quòd ea prorsum bruta sit sicut ea animæ vis qua sentimus, alimur, vegetamur: sed cùm hæc rationi nihil quicquam omnino obedientia, ac surda quodammodo è carne edita sit, omninóque corpori inhærescat: illa altera motuum subitorum capax propriæ expers rationis, ea tamen est natura, vt mentem ac rationem audire, ad eam se convertere, parére, & conformari ab ea possit, nisi inscita voluptate & intemperante vitę ratione planè sit pessundata. Qui verò non assequuntur, quomodo brutum quod est, rationi obtemperare possit: ij mihi non videntur vim rationis perspicere, quãta sit ea, quò penetret imperando ac ducendo: non duris hoc & refractariis ductibus, sed conformantibus & obedientia ac concedẽdo plus quavis necessitate ac vi cõficientibus. Etenim spiritus, nerui & ossa, reliquæq; corporis partes vtique rationis vacua sunt. tamen dato impetu, vbi ratio

Hominis quomodo duplex anima.

quasi concussit habenas, omnia suum ordinem seruant, congruunt, & parent. ac pedes, vbi visum fuerit animo vt curratur, intendunt se cursui, manus operi, si quid iácere aut appræhendere voluit. Optimè autem poëta his verbis expressit, quomodo cum ratione consentiant, ad eámque se accommodent brutæ partes:

Odyss. τ, 208.

Huius per teneras lacrymarum flumina malas
Manabant, socium thalami deflentis. Vlisses
Vxoris fletum miseratus mente pudica,
Intra palpebras ceu cornu immota tenebat
Lumina, vel ferrum: lacrymas astúq; premebat.

Ita spiritũ, sanguinẽ, & lacrymas habuit rationis dicto audiẽtes. Hoc etiã demonstrãt apud formosos aut formosas, vbi tãgere ratio & lex vetat, pudẽdorũ recessio, se demittentiũ ac quiescentiũ: q̃d maximè vsu venit amore correptis, qui simul atq; audiuerũt se per errorẽ sororis aut filię amore captos fuisse, statim cõcupiscẽtia ratione eam tangẽte subsidet, & corpus mẽbra iudicio honestè conformata præbet. Sępe etiã cibos & obsonia cũ magna voluptate edentes, vbi sentiunt aut discũt se aliquid impurũ aut illicitũ sumsisse, nõ tãtùm iudicio assentiẽtes animi morsus & molestiã percipiũt, sed & ipsum corpus opinione ista exagitatũ vomitus & alterationes cũ nausea cõiunctæ inuadũt. Ac vereor ne planè ad alliciẽdum in hanc sententiam cõposita, audaciúsq; adscita orationi videar inserere, si barbita cõmemorẽ, lyras, fistulas, tibias, & quę alia canẽdi ars ad animorũ humanorũ motus accõmodata excogitauit instrumẽta: quæ animæ exsortia, tamen se animorũ nostrorũ iudiciis, vt ẽtiúmq; volũtatibus applicãt, vnà lugentia, cantantia, lasciuientia. Et tamen ipsum Zenonẽ ferunt, cùm cithara caneret alternis cantare solitus musicus adscendisse ad theatrũ, ac dixisse discipulis: Eamus, vt discamus qualẽ viscera, nerui, ligna, & ossa numero atq; ordine instituta vocẽ ac subtilitatẽ habeant. Verùm istis omissis, audire ex ipsis velim, An cùm videant canes & equos atq; aues domi educata animalia, adsuefactione, alimento, & doctrina eò redigi, vt voces edant sensum aliquẽ habentes, motibúsq;, gestibus, & actionibus se rationis iussui parentes exhibeant, nostrísq; vsibus applicent: cúmq; Homeri Achillẽ audiant ad pugnã equos virósq; instruere: adhuc mirentur, & dubitent, si facultas animi nostri qua irascimur, appetimus, gaudemus, dolemus, ea sit natura, vt obedire mẽti, affici ab ea, eiq; consentire possit. cùm quidem ista facultas non alibi habitet, non extra limites circunscripta sit, non foris vagetur, neque necessitate aut verberibus subigatur: sed ab eadem dependeat natura, vnà versetur, vnà educetur, impleatúrque mentis consuetudine. Itaque moribus Græci nomen ethos fecerunt percommodè. sunt enim, vt descriptionem informem, mores (de quibus nobis sermo est) qualitas quædam in bruta animi parte, ac nomen inde habent, quòd hanc siue differentiam siue qualitatem effícta à ratione pars bruta in se recipit consuetudinis (quæ illis est ethos) interuentu. Non enim ratio omnem prorsus euellere perturbationem animi conatur: cùm neq; fieri id possit, neque expediat: sed finem ei, quendámq; imponit ordinem, ingenerátq; virtutes morales, quæ non sint vacuitates motuum seu affectuum animi, sed eorum mediocritates & concinnitates. ingenerat autem, prudentiæ opera facultatem istam mobilẽ in habitu probo cõstituens. Tria enim hæc aiunt esse in animo hominis, facultatẽ, perturbationẽ seu mobilẽ affectionẽ, habitũ. Est autẽ facultas principium & materies talis qualẽ dixi perturbationis. vt sunt iracundia, ad pudorẽ, ad confidentiam propẽsio. Ipsa perturbatio isthæc, motus iã est facultatis, vt ira, vt confidẽtia, vt pudor. Habitus robur iam est & conformatio brutæ facultati consuetudine parta: isq; aut vitium, vbi malè, aut virtus est, siquidẽ probè condocefacti fuerint motus. Porrò autem, quando non omnem virtutem mediocritatẽ faciunt, moralémve appellant: altiùs repetita re differendũ hoc de discrimine videť. Rerũ aliæ pro se ipsæ sunt, aliæ certa ratione ad nos referuntur. Pro se ipsæ sunt, terra, cœlũ, sidera, mare. Ad nos certo modo respiciunt siue referuntur, Bonum, malũ, expetendũ, fugiendũ, iucundũ, molestum.

Ethicæ & contẽplatricis philosophiæ discrimen.

Horum vtrunq; cum consideret doctrina, ea quæ rebus duntaxat suo modo habentibus intenta est, contẽplatiua dicitur ac scientiis compræhendiť: quæ in certa cõditione ad nos affectis, cõsultatrix est & actionibus destinata. huius virtus prudentia, illius sapientia diciť. Inter prudentiã ac sapientiã hoc interest, quòd vbi cõtemplatrix philosophia ad actiuam & motus animi temperantẽ comparatur, rationi consentaneum est ei prudentiã cedere. Nã prudentiæ Fortuna opus est: quam, vt & consultationẽ, ad suum

suum finem sapientia non desiderat. versatur enim in iis considerādis, quæ semper eodem sunt modo. Atque vt geometra non deliberat de triangulo, an tres eius anguli duos rectos æquent nécne, quippe qui certus sit rem ita habere: (cōsilia enim in euntur de rebus aliàs aliter habentibus, non de perpetuis & immutabilibus) ita contemplatrix veri mens, prima, stabilia, vnámq; semper naturam seruātia, nullam admittentia mutationem tractans, vacationem habet deliberandi. Prudentiam autem quę se in res demittit plenas erroris atque tumultus, necesse est sæpenumerò cum fortuitis casibus rem habere, & deliberatione vti de rebus incertioribus atque obscurioribus: ac deinde consilium agendo exequi, bruta etiam parte præsente & vnà ad iudicandum tracta. Impetu enim appetitionis actiones indigent, quem mores motu aliquo & affectione animi non perpetua incitant, rationis opus habentem opera, modum describentis, ne vel nimius sit, vel occasionem & officiū prodat. nam subitis affectionibus obnoxia & bruta isthæc animi facultas moribus cietur, nonnullis vehemētioribus ac celerioribus, quibusdam etiam remissioribus & quàm cōveniat segnioribus. Itaq; ergo eorū quæ agimus vnumquodq; vnico tantùm modo rectè confit: multipliciter errari in eo potest. sicut scopum attingere, vnicū est & simplex: ab eo autem variè excedendo deficiendóq; aberratur. Proinde hoc rationis actiones ad præscriptum naturæ dirigentis opus est, affectus animi vbi vltra citráve modum se incitando ij peccant, ad mediocritatem revocare. Vbi enim ob imbecillitatē, molliciem, metū, aut trepidationem appetitionis impetus remittit, ac antequā perveniatur ad bonū propositum desinit: ibi ratio adest excitans atq; resuscitans. Idem si quādo nimius fertur atq; incompositus, vehementiā eius ratio reprimit & cohibet. Ad hunc modū itaq; ratio motus appetitionis definiens, morales in homine virtutes gignit, quæ sunt mediocritates inter nimium & parū à bruta animi parte proficiscens. Neq; enim dicendū est quamvis virtutem in medioeritate consistere: cùm sapientia, nihil indigens brutæ partis, ínq; sincera mente & perturbationum vacua locum habens, rationis quædam sit excellentia in se ipsa perfectionem habens: qua vi scientiam consequimur, rem diuinissimam atque beatissimam. Ea autem virtus, quę propter corpus necessaria nobis est, eiúsq; gratia appetitus tanquam instrumenti ministerio opus habet, non internecio brutæ partis animi, sed ordinatio ac moderatio, facultate quidem ac qualitatis suæ ratione excellentia ipsa quoque est: quātitate autem mediocritas fit, quod nimium est auferens, & quod deest implens. Iam cùm multis modis medium intelligatur: nam & contemperatum inter sincera est medium, vt pullus color inter album & nigrum: & inter continens ac contentum, id quod & continet & continetur, vt IIX inter XII & IV: & quod neutrius extremorum est particeps, vt inter bonum & malum ea quæ vocantur indifferentia: nullo horum modo virtus est medium. Nam neq; mixtum aliquid è vitiis est: neque id quod non satis est continens, ab eo quod nimium est continetur: neq; omnino vacat perturbationibus & impetibus cōcupiscentiæ, in quibus plus minúsve æquo locum habet. sed est dicitúrq; mediocritas, maximè quomodo in sonis harmonica spectatur. Sicvt enim ibi concinna est vox, quæ mese (id est media) dicitur, netes & hypates, hoc est imæ & summæ, illius acumini nimio, huius grauitati interiecta: ita virtus cùm sit motus & facultas circa brutam versans animæ partem, remissiones & intentiones, atq; adeò id quod vltra vel citra modum est appetitionis auferēs, vnumquemq; animi motum ad mediocritatem rectitudinémq; perducit. Iam primùm fortitudinem medium faciunt inter timiditatem & audaciam: quarum in hac exsuperat, in illa deficit ea animi vis, ob quam animosi dicimur. ita liberalitatem inter sordidam parcitatem ac prodigalitatem: mansuetudinem inter indolentiam & sæuiciam. ipsámque adeò temperantiam & iustitiam, hanc quidem quæ in contractibus neque plus iusto tribuat, neque minus: illam quæ appetitus subinde in medium inter stuporem animi nullo sensu voluptatum affecti, & luxuriam profusam dirigit. Atque hac quidem in re, quam vltimo loco dixi, maximè se præbet sentiendā differentia quæ inter brutam animi facultatem est & rationem, evidénsq; fit planè diversam à ratione esse rem perturbationes istas affectionésque animi vagas. Non enim à temperantia discerneremus continentiam, & ab intemperantia incontinentiam circa voluptates & cupiditates, si eadem esset animi vis qua appetimus, & qua iudicamus. Nunc, ea dicitur temperantia, vbi concupiscentem partem velvti placidum & obsequens pecus ratio gubernat atque tractat, sibi in appetendo parentem. continen-

Medium multiplex.

Continentiæ & temperantiæ discrimen.

tia autem ea est, vbi obtinet quidem & imperat ratio concupiscentiæ, non tamen sine molestia, aut vltrò obtemperanti: sed reluctātem & obliquè incedētem verbere quasi & fræno cogit atque compescit, animo certaminum ac turbarum pleno. quod similitudine explicans Plato, iumenta animi ait inter se contendere, cùm deterius meliori renitatur simul & aurigam perturbet, coactum summa ope habenas premere & ea inhibere, ne (quod est apud Simonidem) puniceа de manibus ei excidant lora. Itaq; etiā continentiam non dignantur perfectæ virtutis nomine, sed minus aliquid virtute statuunt esse. non enim facta est mediocritas consensu inferioris partis cum præstantiore, neque amputatum est quod erat nimium affectionis, neque paret consentitve rationi appetitus: sed molestiam afferens vicissimq; molestiam percipiens, ac necessitate cohibitus velvti in seditione, infensus atq; hostis intus habitat. denique continentis animus ob inæqualitatem & dissidium est velvt vrbs illa,

Sophoc.tyr. *Simul frequens referta quæ suffitibus,*
Pæanibus simúlq; gemitibúsq; sit.

Eandem secuti rationem incōtinentiam quoq; minus aliquid vitio esse censent. perfectum autem vitium intemperantiam, in qua & affectus animi prauus est, & vitiata ratio: quorum ille appetitum ad turpia ducit, hæc malè iudicando turpibus cupiditatibus adsentitur, sensúmq; peccati perdit. At verò incontinentia rectum rationis iudicium seruat: sed perturbationibus contra iudicium mouetur, maiore quàm sit ratio vi præditis. itaq; eo differt ab intemperantia, quòd incontinentis vincitur ratio à perturbatione, intemperantis ne pugnat quidem: ille cupiditates sequitur, interim iis cōtradicens, hic eas ducit consentiens: hic gaudet suis peccatis, ille ægrè fert: hic volens ac sponte ad turpia fertur, ille inuitus honestatem prodit. vt & in verbis, & in factis manifesta eorum appareant discrimina. Intemperantium enim hæ sunt voces:

Gratia quænam sit sine Cypride, quæve voluptas?
Hæc mihi cùm curæ non erit, emoriar.

Item:

Vesci cibis, potaréq;, & Venere frui:
Namq; additamenta omnia sunt mihi cætera.

quippe hominis toto animo ad voluptates vergentis atq; prolabentis. neq; minus ille etiam, qui dicit

Sine me perire, namq; id est in rem meam:

tam iudicio malè affecto, quàm vitiosa perturbatione. Alia sunt incōtinentium dicta:

At enim mihi natura, sentienti rectè, vim facit.

& alius:

Eheu, diuinitus hoc malum mortalibus
Accidit, bonum vt videns, non vtaris tamen.

& alius:

Impellit ira: nec porrò resistere
Litoreus vt vncus anchoræ queo fluctibus:

hamum anchoræ litoreum non ineptè appellans rationem non peruicacem, neq; constantem, sed quæ ob vanitatem animi ac molliciem iudicium deserit. neq; ab hac similitudine abludit isthuc:

Nam nostra nauis à terra rudentibus
Suspensa perstat: spirat aura, sed tamen
Hæremus nostris firmiter retinaculis.

retinacula vocat iudicium turpitudini repugnans: quæ aliquando à perturbatione, tāquam valido vento, rumpuntur. Revera enim plenis cupiditatum velis ad voluptates incitatur intemperans, deditq; seipsum eò & dirigit. incontinens obliquè, dū eniti conatur adversus motum vitiosum, sublabitur & in turpitudinem décidit. quo modo Anaxarchum in Sillis traducit Timo:

Hic & Anaxarchi vis illa canina videtur,
Se quocunq; dedisset, eò pertendere sueta.
Is tamen, vt perhibent, miserè prudénsq; sciénsq;
Vixit: namq; voluptates amplexa stupénsq;

Natura (haud paucis ea formidata sophistis)
Retrorsum ad vitium recto de tramite agebat.

Nam neq; sapiens qui sit, continens est: sed temperans. neq; stultus incōtinens est, sed intemperans. & alter honestis delectatur, alteri turpia non sunt molesta. Est itaque incontinentia animæ sophisticæ, tali ratione præditæ quæ in rectè decretis perstare non possit. Exposuimus incontinentiæ & intemperantiæ discrimen. At cōtinentia à temperantia differt rationibus proportione iam dictis & ab altera parte respondentibus. Morsus enim animi, & molestia, & indignatio nondum deserit continentiam. At si in temperantis animo vndiquaq; æquabili quietem & sanitatem, qua bruta pars devincitur rationi ac contemperatur, mirabili exornata obedientia ac tranquillitate, intueri posses: vtique diceres,

Tum venti posuere, quies tranquilla per alta Odyss. 5, 391.
Incubuit latè, sopiuit cærula numen:

ita vehementes, furiosos, rabidósq; motus ratio exstinxit. quæ verò à natura necessariò requiruntur, hæc consentientia, parentia, amica, & operam nauantia redegit consiliis propositisque ad agendum susceptis: ita vt nunquam rationem præcurrant, nunquam eam deserant, nunquam inordinatè se gerant, nunquam imperium detrectent: ita vt omnis appetitio dicto rationis audiens, eam subsequatur:

Lactens equum propter ceu pullus cursitat.

Atque hoc pacto Xenocratis illud confirmatur dictum, qui pronunciauit de verè philosophantibus, Solos eos vltrò facere ea, quæ legibus coacti alij faciunt, tanquā canis morsu aut felis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum respicientes. Obscurum verò non est, in animo huiusmodi robotis & adversus cupiditates quasi concertationis atq; contradictionis sensum percipi. Non desunt tamen qui rationē, & eā quę perturbationibus cietur partē negēt esse res diuersas: neq; in animo duarū facultatum existere seditionem aut discordiā. *In Stoicos, an affectus sint opiniones.* sed vnius eiusdémq; rationis cōversionem in vtranq; partem, quæ nos mutationis celeritate fallat, non animadvertentes quòd eadē animi facultas à natura facta est ad concupiscendū, irascendū & metuendū, voluptatis causa ad turpitudinem inclinandū, & rursus istā incitationem inhibendū. nam & cupiditatem, & metum, & quæ id genus reliqua sunt omnia, opiniones esse & sententias prauas, non in vna aliqua animæ parte obortas: sed motus ac momēta totius principis animæ partis, assensiones, atq; impetus, deniq; actus quosdā qui facillimè aliò recidant: sicvt puerorum impetus vehementiā imbecillitatis causa lubricā habent & inconstantem. Horum sententia primùm evidentiæ sensuiq; non cōgruit. Nemo enim vnquam sensit cupiditatem suā in iudicium, aut iudiciū in cupiditatem commutari. neq; desinit amare is, qui iudicat reprimendū esse amorem, eiq; reluctandū: aut à ratiocinādo & iudicando tunc desistit, cùm victus mollicie cupiditati herbā porrigit. Sed & tunc, cùm ratione affectui it obviam, perturbatio ipsum tentat: & rursum ab hac superatus, ratione peccatū dispicit. & neq; perturbationibus obnoxiā partem abolet, neq; ratiocinando ab ea liberatur: sed in vtranq; partem agitatus, medius cōmunísq; amborū est. Qui autem modò principē partem in cupiditatem, modò cupiditatem in rationem cōverti opinantur: perinde faciunt, ac si venatorem & feram non duo, sed vnū putarent esse corpus, quod sui mutatione iā venator, mox fera fieret. nam & sic in re manifesta cæcutirent: & isthic contra sensum ferūt testimoniū, cùm non vnius alicuius mutationem, sed dissidiū ac pugnam in seipsis sentiant. Obiiciunt, Ipsam etiam nostri animi eā vim *Consultatio.* quæ consultat, sæpenumerò in diuersas trahi sententias de eo quod expediat, & momenta opinādi in vtranq; facere partem: cum quidem & ipsa sit vnica. Fatemur sanè. sed similitudo non cōgruit. Non enim ratio sibi ipsi repugnat: sed vna eadémq; vtens facultate, diuersas tractat cogitationes. immò, vna est ratio, diuersis in rebus tanquam materiis occupata. Itaq; neq; dolor ratiocinationib. quę sine affectu instituuntur vllus comitatur, neq; tanquā vi compulsi contra animi sententiā, deflectimus in alterā partem. nisi sicvbi, tanquā in trutina, in altera lance affectio aliqua adversus rationem appensa examinetur. Hoc enim sæpenumero contingit, vt rationi nō ratio, sed ambitio, vel contendendi, gratiæ, obtrectationisve studiū aut metus aliquis adversetur: ac tum duæ sibi invicem repugnare videantur rationes. cuius generis ista sunt:

Turpe recusatu hæc fuit illis: & metuebant Iliad. 7, 93.

Accipere oblatam interea quoq; conditionem. Item:
Miserum trucidari est, sed iunctum gloriæ:
Subterfugere mortem timidi est, suaue est tamen.

Sed & in disceptandis contractibus animo motũ adferentes affectus, plurimum iniiciunt moræ. Et qui regibus consulentes gratiam captant, non de duabus sententiis alteri patrocinantur: sed affectui alicui se accommodant cõtra vtilitatis rationem. itaq; optimatibus remp. administrantibus, non permittitur oratoribus vt in animis motus excitent. Quippe recto momento vacua perturbationis ratio ad iustũ inclinat: perturbatione oborta, pugna ac dissidiũ inter partem voluptatis aut doloris capacem, & inter consultantem iudicantémq; exsistit. Nam aliâs quî fit, vt in philosophicis commentationib. absq; vllo dolore nos ab aliis patiamur duci, & à sentẽtia discedamus nostra? sicvt cùm ipse Aristoteles, tum Democritus & Chrysippus nõnulla priùs sibi probata decreta, absq; tumultu, doloréq;, & quidem libenter dimiserũt? nimirũ quia parti animi quæ in contemplando ac scientiis tractandis versatur, nullus obnititur affectus: atq; in hoc genere sese continet, neq; curiosiùs se effert bruta facultas. quo fit, vt ratio verum conspiciens, ad id omisso falso perquàm libenter se conferat: eò quòd in se ipsa vim eam habet, quæ & assentiri, & sententiam mutare facit. At quæ actionũ gratia suscipiuntur consultationes, & iudicia, & arbitria, quia perturbationes his admiscentur, rationi quandam adferunt discrepãtiam atq; difficultatem: cui rationi nimirum in tali re obstat atq; obturbat bruta pars, voluptatem ei aliquam obiiciens, aut metũ, aut dolorem, aut cupiditatem. Iudiciũ hac in disputatione est penes sensum, qui vtrãq; attingit partem. altera enim vincens, alterã non perimit: sed assectatur vim moliens & renitens. Scilicet qui seipsum amore captũ castigat, is ita ratione adversus affectũ vtitur, vt vtrunq; in animo habens insitum: duo inter se pugnare sentiens, & eorũ alterum tanquam inflammatione exagitatũ iniecta manu comprimẽs. Contrà in illis deliberationibus, ad quas motus brutæ partis isti non pertingunt, & quales omnino sunt cõtemplatricis philosophiæ: vbi æqualia in vtranq; partem sentiendi sunt momenta, ibi non iudiciũ interponitur, sed dubitatio relinquitur: quasi institio quædã cogitationis adversus vtrãq; partẽ affectæ. quòd si in alterã partem aliquid decernaẽ, superior inferiorem iã sustulerit, ita vt sententiæ conceptæ nihil adversetur: neq; molesta porrò sit. Vt autẽ vniuersè dicã, quoties ratio rationi videẽ opponi, sensus non duarũ diuersarũ rerum repugnantiã arguit, sed vnius cuiusdã in diuersis visis quod versetur examinãdis. Quando autẽ bruta pars contra rationẽ cõtendit, vbi ita natura comparatũ est, vt neq; vincere, neq; vinci citra molestiã possit: statim animus quasi in duas partes dirimitur, & manifesta fit discordia. Cæterùm non tantùm è pugna, sed & ab iis quæ subsequunẽ non minùs expeditũ est videre principiũ affectuũ aliud esse à ratione. Cùm enim fieri possit, vt amet aliquis ingeniosum & bona ad virtutem indole puerũ, possit etiã malũ & impudicum: itémq; vti ira improbè in liberos & parentes suos, iustè pro iisdem adversus tyrannos & hostes: sicvt ibi sentitur pugna perturbationis contra rationem & discordia: ita hic obsequij & tanquam affluentis atq; adiuuãtis motus accursus. Equidem vir probus, vbi legibus convenienter vxorem duxit, in eã cogitationem incumbit, quomodo possit cum ea rectè & pudicè viuere. temporis autem successu vbi consuetudo amorem ingenerauit, sentit ratione dilectionem augescere. Et adolescentes vbi scitis præceptoribus se dederũt, principiò eos vsus gratia sectantur atq; æmulanẽ, postmodò autem eos diligunt, ac de familiaribus discipulisq; amatores & fiunt & dicuntur. Idémq; in ciuitatibus vsu venit hominibus erga magistratum, vicinos, necessarios. postquam enim ceperunt necessitatis causa invicem pro officij ratione cõsuescere, paulatim deinde in amorem delabuntur, ratione secum trahente & parére sibi docente eam partem, quæ affectuum est sedes. Qui verò dixit:

De affectibus.

Et Verecundia duplex est ista. quædam non mala est:
Altera autem familiarum onus est, labésque. ——

nónne præ se fert, quòd sentiat sibi affectum istum sæpe contra rationem cunctando tergiversandóq; occasionem rerum gerendarũ perdidisse? Deniq; ipsi nobis evidentia convicti hoc largimur, vt pudorem verecundiæ nomine afficiamus, voluptatem gaudij, metum cautionis: nemine profectò hanc honestorum pro odiosis vocabulorũ vsurpationem culpaturo, siquidem easdem affectiones rationi se dedentes honestis, ei

repu-

repugnantes & vim facientes odiosis appellemus nominibus. Quando autem lacrymis convicti, & tremoribus, colorisq; mutationibus, loco doloris aut metus morsus quosdam & conturbationes nominant, cupiditatésq; studij voce velant: videntur non philosophicis, sed sophisticis effugiis vti, dum moliuntur nominum ope res ipsas evitare. Et sanè rursum ipsi dum gaudia ista, & voluntates, & cautiones, non vacationes affectionum, sed bonas affectiones appellant: vocabulis rectè vtuntur. Bona enim affectio fit, cùm ratio non abolet affectum, sed componit atq; constituit in animo temperantis. Quid vitiosi & incontinentes? Vbi decreuerunt se patrem ac matrem loco amasij aut amasiæ diligere velle, nequeunt hoc præstare: si amicam aut adulatorem statuerunt amare, illicò etiam amant. At si idem essent iudicium & affectus, oportuit decreto amandi aut odiendi statim amorem aut odium comitari. nunc contrarium evenit, affectu quibusdam iudiciis obsequente, quibusdam refragante. Hinc est quòd ipsi rebus cogentibus pronunciant, non omne iudicium esse perturbationem, sed id demum, quod excitet appetitum violentum atque nimium: fatentes scilicet aliud esse in nobis quod iudicat, aliud quod afficitur: sicvt aliud est quod mouet, aliud quod mouetur. Ac ipse Chrysippus multis locis definiens tolerantiam & continenniam habitus qui obsequantur rationi deligenti: prodit se rebus ipsis eò adactum fuisse, vt fateretur aliud in nobis esse id quod obsequitur, ab eo cui vel obsequitur dicto audiẽs, vel repugnat non parens. Porrò cum omnia peccata paria, omnia delicta ęqualia faciũt, an etiam aliâs à veritate discrepent, arguere in præsentia non est tempestiuum. certè in plerisq; videntur admodum cõtra evidentiam ratiocinari. Sunt enim ex ipsorum sententia omnes perturbationes siue affectus, peccata: & quicunque dolet, metuit, concupiscit, is peccat. At verò magna sunt affectuum, pro eo atq; magis minúsve afficimur, discrimina.

Affectuum inæqualitas.

Quis enim dixerit metui Dolonis parem fuisse Aiacis metũ, retrò pedem referentis, & pedetentim ex hostibus recedentis, sensimq; genu genui præponentis? Aut dolorem quem morte Socratis cepit Plato, ei quem Alexander, vbi propter Cliti necem manus sibi ipsi inferre est aggressus? Intenduntur enim dolores non mediocriter eo quòd nec opinantibus contingit: insperatiq; casus acerbiores iis sunt, quos suspicari aliquis eventuros potuit. verbi gratia, si quis eum, quem lætis rebus florentem ac in admiratione hominum viuentem sperabat se visurum, excarnificatũ esse audiat, vt Philotam Parmenio.

Iliad. κ, 175.
Iliad. λ, 543.

Quis autem affirmet eadem ira in Philemonem à Maga, qua in Anaxarchum à Nicocreonte desæuitum fuisse, eadem quidem in causa, quòd essent ab iis convicio proscissi? nam Anaxarchum pistillis ferreis contudit Nicocreon: Magas Philemonis ceruicibus nudum imponi à lictore gladium iussit, deinde eum dimitti. Itaque iram Plato neruos animi cognominauit: qui & intenderentur acerbitate, & laxarentur mansuetudine. Hæc & alia id genus illi vt amoliantur, contentiones & vehementiam affectuum negant fieri secundum iudicium, quod errori sit obnoxium: exitus, & contractiones, & diffusiones aiunt esse, quæ ratione maiores minorésve fiant. Enimverò differentiæ iudiciorum satis apparent. Paupertatem enim alij malum non esse censent, alij magnum: sunt qui maximum, vt eius evitandæ gratia de saxis & in mare se præcipitare homo debeat.

Theognis 177.

Et mortem alij bonorum duntaxat amissione, quidam æternis porrò infra terram pœnis, horrendisque suppliciis malum esse arguunt. Bonam valetudinem corporis sunt qui vt naturæ convenientem vtilémq; rem amplectuntur: aliis omnium rerum optima videtur, vtpote sine qua nihil iuuent diuitiæ, nihil liberi, nihil regia, quæ diis (vt ille ait) æquat potestas. ad extremum ipsam quoque virtutem ea absente invtilem esse pronunciant. vt appareat in iudicando alios magis, alios minus peccare. Sed de hoc nunc non est locus differendi. Hoc autem sumendum est, ipsos etiam concedere aliud quàm iudicium esse brutum illud, quo affectus fiat vehementior ac maior: ac dum de vocabulo litigant, rem ipsam dare iis qui affectibus obnoxiam ac rationis expertem partem differre affirmant à ratiocinante & iudicante. Iam Chrysippus in iis quæ de * Anomologia scripsit, postquam iram esse cæcam pronunciauit, quæ sæpenumerò res conspicuas videre non sinat, sæpe ea quæ iam appræhendimus obscuret: paulo pòst: Oborti enim, inquit, affectus rationes explodunt, & ea quæ iudicium ab iis diversa statuit, vique ad contrarias his actiones propellunt. Deinde Menandri vtitur testimonio, sic loquentis:

** dissensione partium animi, puto.*

Me miserum: vbi mea mens in nostro corpore

Fuit isto tempore? non equidem hoc decreueram,
Sed ab hoc aliud longè diuersum. —

» Progressúsq; lõgiùs, Ea, inquit, natura est animalis ratione præditi, vt in singulis rebus
» ratione vti, ab eaq; gubernari possit: sæpe tamẽ eam aspernatur, aliò motione violen-
» ta impellente. nimirum fatens id, quod fit ex dissensione affectus cum ratione. Etenim
ridiculum fuerit quod Plato ait, vnumquenq; seipso aliâs meliorem, aliâs deteriorem
esse, & modò vincere seipsum, modò à seipso vinci. quomodo enim fieri hoc potest,
nisi vnusquisque duplex quodammodo sit, & in sese aliquid præstantius, aliquid de-
L. de legibus. terius habeat? ita enim sui potens ac præstantior seipso erit, si deteriorem partem me-
liori habeat obedientem. qui verò intemperanti ac brutæ parti patitur obsequi & in-
seruire principem facultatem, is seipso inferior, incontinens, & secus quàm natura po
stulat affectus dicitur. Natura enim vult, vt ratio, quæ diuina est, imperet brutæ parti
quæ ex ipso corpore ortum habet, ideóq; in illud demersa & contemperata similis e-
ius fit, corporeisq; referta affectibus. Demonstrant hoc impetus concupiscentiæ, qui
pro modo corporis incitantur, ac secundum eius mutationes vel cõcitatiores vel lan
guidiores fiunt. & hæc est causa quòd adolescentum cupiditates ob copiam & calo-
rem sanguinis celeres, feroces, ardentes, atque rabidæ sunt. senibus quia principium
concupiscentiæ circa iecur restinctum est ac debilitatum, magis viget ratio, elangue-
scente vnà cum corpore affectuum capace parte. Hoc ipsum scilicet est, quod bruto-
rum animalium mores & affectus format. Non enim opinionum alia bonitate, alia
prauitate robur & audaciam, vel contrà metum trepidationémq; ingentem sortiun-
tur: sed facultates sanguinis, spiritus, & corporis, discrimina faciunt affectuũ: quia pars
eorum capax è carne tanquam radice enascens, qualitatem propensionémq; talem se-
cum effert. Hominis autem impetibus ab affectu ortis etiam corpus vnà affici atque
cieri, conuincunt pallores, rubores, tremores, saltatio cordis, rursúmq; diffusio in expe
ctatione voluptatum. At verò cùm ipsa per se mens absque vllo affectu mouetur, tum
corpus quiescit ac consistit placidè: nihil commune nimirũ cum ea mentis actione ha-
bens. quæ si mathematicam considerationem suscipit, non adsciscit brutam partem si-
bi. Quo ipso ostenditur duas animi partes esse, facultatibus differentes. In vniuersum
autem quidquid est, id constat, ac ne ipsi quidem negant, vel habitu aliquo guberna-
ri, vel natura, vel bruta anima, vel rationem habẽte. quorum simul omnium particeps
est homo, omnibúsq; istis subiectus est differentiis. nam & habitu continetur, & natu-
ra nutritur, & ratione vtitur. itaq; etiam brutum aliquid in se, & principiũ innatum ha-
bet perturbationum, non extrinsecus subiens, sed necessariũ: & quod non exscinden-
Iliad. ρ.130. dum omnino sit, sed cultura atq; disciplina indigeat. Itaq; nõ Thracico aut Lycurgeo
modo agit ratio, vt affectuum vtilia simul cum damnosis exscindat: sed vt Pythalmius
& Hemerides, id est prosper frugum atq; de syluestribus satiua redigẽs deus, tantùm
immoderatam auferat feritatem: ac deinde quod reliquum est cicurare & ad vitæ com
moda conuertere. Quo enim pacto ij qui ab ebrietate sibi metuũt, non effundunt vi-
num, sed diluunt: ita affectus non abolent qui perturbationes timent, sed iis moderan
tur. Ita boum etiam, equorúmq; non motus, non opera, sed petulãtiores saltus frænìq;
reiectionem auferunt. & affectibus subactis ac cicuribus vtitur ratio, non planè ener-
uans aut euellens ex animo partem ministeriis eius destinatam. Pindari est, sub curru
equum, ad aratrum bouem prodesse: aprum autem qui velit venari, ei laboris toleran-
tem canem esse inveniendum. Multo autẽ his vtiliores sunt affectuũ fetus, rationi præ-
stò vbi sunt, eíq; ad virtutem enitenti opem ferunt. Sic moderata ira fortitudini adiu-
mẽto est, odium in malos iustitiæ, ac iusta indignatio aduersus nullo suo merito rebus
secundis elatos, quando hi dementia simul atq; petulantia inflammatis animis coer-
citione opus habent. iam ab amicicia naturalem ad diligendum propensionem, ab hu
manitate misericordiam, à vera benevolentia gaudere vnà atq; dolere, ne si velis qui-
dem, auellere vllo possis modo. Præterea si peccant qui vnà cũ insano amore omnem
tollunt amorem: equidem non rectè agunt, qui propter auariciam omnes etiam alias
damnãt appetitiones. sed perinde agunt ac si quis currendũ, quòd aliquãdo impinga-
tur, aut iaciendũ neget, quia nonnunquam à scopo aberretur, aut canendum, quòd in-
terdum inscitè canatur. Enimverò sicut musica in sonis concentum non acutorum ac
grauium vocum exstirpatione, in corporibus medicina sanitatem non internecione
caloris aut frigoris, sed proportione contemperationis quærunt atq; conficiunt. ita in
animo

animo etiam rationi victoria paratur, cùm ea perturbationibus modum mediocritatémq; imposuit. Animus enim nimio dolore aut gaudio correptus, similis est corpori assluxu humoris alicuius supervacanei tumenti atq; inflammato: non ipsum gaudium aut dolor. Et præclarè Homerus his verbis,

Semper at est forti color idem: nec grauis illum Iliad. ο,284.
Pertentat metus: ——

non metum ademit, sed nimium metum: vt fortitudo non in væcordiam, aut fiducia in temeritatem abeat. Sic etiam circa voluptatem nimiæ cupiditates, & in vindicandis flagitiis nimium in malos odium tollantur: & habebis temperantem, qui tamen non omnis sensus voluptatum sit expers, iustúmque citra sæuiciam & acerbitatem. Adde, quòd si omnino evelli ex animis affectus possint multorum: eorum ratio hebetior fieret atque ociosior. sicvt gubernator vento cessante non admodum habet quod agat. Atque hæc, vt apparet, obseruantes legum conditores, in ciuitate ambitionem æmulationémque excitant: adversus hostes autem tubis etiam ac tibiis instigant augéntque irarum ardores & pugnandi cupiditatem. Non enim in poësi duntaxat, sicvt est apud Platonem, artifex & accuratissimè formatus, ridiculus esse ostenditur ab eo qui furit diuino Musarum instinctu impulsus: sed in prœliis etiam animo concitati ac furore correpti subsisti superarique nequeunt. qualem instinctum Homerus ait à diis homini inseri.

Sic ait, atq; duci permagnas flamine vires
Inseruit. —— & rursum:
Non absq; instinctu furit hic ita numinis. ——

nimirum quòd dij quasi incitamentum & vehiculum quoddam rationi affectum apponant. Ipsos adeò illos, contra quos nobis est sermo, videmus in eo esse, vt sæpenumerò & laudando adolescentes excitent atq; propellant, & castigando coërceant: quorum alterum delectatio, alterum dolor subsequitur. correctio enim & repræhensio pœnitentiam pudorémque incutit: quorum prius dolorem, posterius metum genus habet: úsque maximè ad castigandum vtuntur. Vnde etiam Diogenes Platonem laudantibus quibusdam dixit: Et quidnam ille habet tantopere prædicandum, qui tanto philosophatus tempore, neminem dolore affecit? Non enim tam rectè cum Xenocrate dixeris, mathematicas disciplinas esse ansas philosophiæ: quàm hoc, affectus istos, verecundiam, cupiditatem, pœnitentiam, voluptatem, dolorem, ansas esse adolescentium: quas salutari atque concinna opportunitate ratio & lex appræhendentes, eos cum profectu in rectam perducant viam vt non malè professus fuerit Laco ille pædagogus, effecturum se, vt puer gaudeat honestis, ac molestè ferat turpia. quo liberalis institutionis fine neque maior potest vllus, neque pulcrior nuncupari.

PLVTARCHI
Commentarius, An seni gerenda sit respublica.

OVIMVS te, mi Euphanes, Pindari, cuius laudator es, dictum illud tanquan probabiliter ac rectè enunciatum in ore frequenter habere:

Instituto certamine
Prætextus aliquis virtutem
In altas tenebras deiecerit.

Quando autem cũctatio & mollicies à certaminibus nos avocans ciuilibus cùm plurimas alias præscriptiones vsurpant, tum vltimam hanc quasi à sacra (quod dicitur) linea adducunt senectutis excusationem, eáque cumprimis honestos nostros cona-

tus retundere atque deterrêre nituntur, dum perſuadere volunt quendam eſſe convenientem nõ athletici tantùm, ſed etiam ciuilis decurſus terminum atq; concluſionem: quæ mecum identidem de ſenili reipublicę adminiſtratione ratiocinor, ea tecum quoque mihi communicanda ſum arbitratus. vt neuter noſtrûm quem hactenus vnà longum tenuimus curſum deſerat: néve ciuilem vitam, quaſi æqualem & conſuetudine nobis devinctum amicum, omittat, ad aliámque tranſeat inuſitatam, & cuius conſuetudini ac familiaritati parandæ tempus non ſuppetat: ſed in eo perſiſtamus q̃d à principio inſtitueramus, eundémque viuendi & honeſtè viuendi finem faciamus: niſi velimus in exiguo quod ſupereſt vitæ ſpacio oſtendere, longam, quam exegimus, ætatem à nobis fuiſſe nulla præclara in re conſumtam. Non rectè is, qui Dionyſio dixit tyrannidem pulcrum eſſe ſepulcrum. ſed hæc illi tanto perfectiorem parauit miſeriam. & Diogenes meliùs, qui cùm poſtea temporis filium eius Corinthi videret priuatum de tyranno factum: Quàm indignam, aiebat, teipſo vitam agis. non enim hîc te liberè ac tutò viuere conveniebat, ſed in patria arci tyrannicæ incluſum exemplo patris tui conſeneſcere. At reſpublica popularis ac legitima viro, qui ita eam gerit, vt non minus pareat vtiliter quàm imperet, pulcrum re vera ornamentum gloriam viuẽdo partam morti ac funeri parit. Ea enim, vt Simonides ait, vltima ſubit terræ. niſi ſi qui ſunt quorum ante corpus emoritur humanitatis honeſtatiſque ſtudium, priúſque elangueſcit pulcri æmulatio, quàm neceſſariarum rerum appetitio: quorum animi facultatem ad agendum deſtinatam ac diuinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neque verò nobis audiendi ſunt, qui omnibus aliis rebus, ſolo lucro faciundo nos non defatigari aiunt. ſed & Thucydidis ſententia in meliorem partem accipienda eſt: itáque ſtatuendum, non modò honoris ſtudium non conſeneſcere, ſed multo minus communitatis atque reipublicæ: quòd apes etiam & formicæ conſeruant vſque ad finem. Nemo enim vnquam vidit apem ſenectute in fucum degeneraſſe: quod à ciuilibus quidam viris exigunt, vt vigore ætatis præterlapſo domi deſideant, cibúmque conquirant & reponant, ocióque patiantur virtutem agendi, tanquam rubigine ferrum abſumi. Cato quidem dicebat ſenectuti, quæ ex ſeſe multa haberet incommoda, non debere turpitudinem vitiis ſuperaddi. Atqui cùm multa ſint vitia, nullo minus eſt ocium, ignauia, & mollicies, quæ viro ſeni dedecus adferũt, è curia ſe in muliebrem domus curationem includẽti, aut in agro meſſores & lectrices ſtipulatum inſpicienti:

Aſt Oedipus vbi, nobiliáq; ænigmata?

Etenim qui in ſenectute ad rempublicam ſe conferat, nunquam antè in ea verſatus, (ſicvt Epimenidem dicunt, cùm adoleſcens obdormiuiſſet, poſt L annos evigilaſſe iam ſenem) & tam longinquo ſecúmque aucto ocio relicto, in certamina ſe ac occupationes coniiciat inſuetum atque inexercitatum, & neque in rebus ciuilibus, neque inter homines verſatum, repræhenſurus aliquis Pythiæ illud obiicere poſſit: Serò ad me veniſti, magiſtratum & populi gubernationem quærens: intempeſtiuè pulſas prętorij ianuam (velvt inſcitior aliquis noctu per comeſationem accedens aut hoſpes) nõ locum aut regionem mutare, ſed vitam cuius es imperitus, inire cupiens. Quod enim Simonides dixit, Ciuitas virum docet, verum eſt de his, quibus adhuc tempus eſt dediſcendi ſua, & addiſcendi ſcientiam, quæ multis certaminibus atque rebus ægrè elaborat, vbi tempeſtiuè ingenium appræhendit, q̃d labores difficultatéſq; facilè ferre poſſit. Hæc videnť non malè in eum dici, qui in ſenectute incipiat remp. gerere. Atqui cõtrà videmus à prudentib. adoleſcentes & iuuenes à tractãdis publicis negociis arceri: teſtantúrq; hoc leges, vbi præco in concione non Alcibiadas aut Pytheas ad ſuggeſtũ progredi iubet, ſed qui annum ætatis quinquageſimum exceſſerint, ad dicendum & conſulendum exhortatur. Non enim inſolentia audaciæ & imperitia & impulſio vnicuique militum * * At Cato octogenario maior cùm diceret cauſam, Difficile, inquit, eſt eum qui cum aliis vixiſſet, aliorum ſubire iudicia. Cæſaris verò Auguſti actiones ſub finem vitæ, nihilo reliquis minùs imperatore dignas, aut in publicum vtiles fuiſſe in confeſſo eſt. & ipſe cùm iuuenes moribus legibúſque auſteris corrigeret, iique tumultuarentur: Audite, aiebat, iuuenes ſenem, quem ſenes iuuenem audiuerunt. Periclis quoque adminiſtratio reipublicæ plurimum in ſenectute virium habuit, cùm & bellum vt ſuſciperent perſuaſit Athenienſibus: & cùm alieno tẽpore cõfligere cum LX millib. armaturæ grauis militum vellent, obſtitit ac prohibuit, tantùm

Exempla ſenilium actionum.

tantùm non arma populi & claues portarum ſigillo ſuo muniens. Quæ autem Xenophon de Ageſilao ſcripſit, par eſt ipſius verbis referri. Qua, inquit, iuuentute non fuit præſtantior eius ſenectus? Quis enim ætate vigens tanto terrori hoſtibus fuit, quanto Ageſilaus prope finem vitę? Quo ſublato magis gauiſi ſunt hoſtes, quàm Ageſilao; quanquam grauis annis deceſſit? Quis ſociis animos addidit, niſi Ageſilaus, quanquam ei iam mors immineret? Quem iuuenem amici maiore ſunt proſecuti deſiderio, quàm Ageſilaum ſenem mortuum? Ergo illos à tantis rebus gerendis ætas nō abſtinuit: nos in republica luxuriantes, nullam tyrannidem, nullum bellum, nullam obſidionem ſuſtinentes, certamina duntaxat & contentiones quæ legibus plerunque, orationibus, ac iudicio finiantur, ob ignauiam actiones ſubterfugimus? ſcilicet non prætoribus modò & oratoribus priſcis, ſed & poëtis, & ſophiſtis, & hiſtrionibus fatentes nos eſſe deteriores. Siquidem ſenex Simonides choris victoriam reportauit: idq; inſcriptio teſtatur his extremis verſibus:

In fine lib. de Ageſilao.

Octoginta annos Simonida iam tibi natò
Gloria doctrina eſt parta Leoprepida.

Sophocles fertur, cùm vt deſipiens eſſet à filiis in iudicium vocatus, recitaſſe de Oedipo Coloneo chori in ſcenam progredientis carmen, quod incipit:

Equorum feracis huius, hoſpes regionis
Veniſti ad optimum agrum
Albicantem Colonum.
Vbi frequens philomela ſuaue cantillat virentibus in vallibus.

quòd cùm perplacuiſſet, è foro tanquam è theatro cum plauſu & clamore eorum qui aderant deductus eſt. Hanc quidem conſtat Sophoclis eſſe inſcriptionem.

Carmen hoc Herodoto compoſuit Sophocles, annos natus LV.

Philemonem quoq; comicum, & Alexidem in ſcena certantes mors occupauit. Paulum tragœdum Eratoſthenes & Philochorus ſcripſerũt annos XXC natum, octo tragœdias quatriduo decertaſſe paucis ante obitum diebus. Nónne autem turpe eſt ſenibus ſcenicis concionales ſenes videri turpiores, & deſertores ſacrorum re vera certaminum, depoſita ciuili perſona, neſcio quam eius loco induere. nam de rege agricolam fieri, nimis eſt humile. Quando enim Demoſthenes ait iniuriam Paralo naui fieri (quæ ſacra erat triremis) quòd ligna, vallos, & pecudes cogeret Mediæ vehere: nónne vir ciuilis poſt præmiorum in certaminibus tribuendorum, & Bœotarchiæ, ac inter Amphictyones primi in conſeſſu loci obitam functionem, ſi his relictis videatur occupatus farinarum aut fracium dimenſione, vel lanæ ouillæ negociatione, videbitur planè id quod proverbio iactatur equi ſenium ſibi nulla coactus neceſſitate inducere? Equidem illiberale opificium & forum ſectari ab adminiſtratione reipublicæ, non eſt aliud, quàm ſi matronæ liberali & pudicæ veſtibus ſuis detractis cincturam illiberalem circundes, eámq; in caupona colloces. eodem quippe modo ciuilis virtutis maieſtas atq; dignitas peſſundatur, vbi ad rei familiaris procurationem, & quæſtum faciendum pertrahitur. Quod ſi (id quod reſtat) oblectationes & ſaginationes iſtas, nomine quietis atq; fruitionis commodorum velantes, in his paulatim tabeſcentem conſeneſcere iubent ciuilem virum: neſcio de duabus turpibus imaginibus vtri ſimilior ſit futura eius vita. Volúntne eum Veneris ſacra per omnem vitam colere, & nauim nondum portui ſubeuntem, ſed adhuc in alto vehentem deſerere? Aut quemadmodum nonnulli ioci cauſa Herculem ineptè pingunt apud Omphalem in veſte crocota ſedentem, ſeque verberandum & comendum ancillis præbentem: ita ciuilem virum poſito leonis exuuio ad menſam reclinabimus, vt ſemper epuletur, ac tibias barbitáque audiat? Nec pudorem nobis vox iſta Pompeij Magni incutiet? qui à Lucullo ob intempeſtiuam tanto natu ambitionem honorum ac magiſtratus gerendi repræhenſus, poſt rem domi militiæq; geſtam balneis, cœnis, ac quotidianis conuiuiis, ocio diſſoluto, ac ſplendidiſſimis ædificiis dedito, reſpondit: Magis eſſe intempeſtiuum luxuriare ſenem, quàm rempublicam gubernare. Idem Pompeius, cùm ægrotanti ſibi medicus turdi eſum mandaſſet, & tunc is per anni tempus haberi vix poſſet, ac quidam multos turdos apud Lucullum ali ſignificaret: non miſit petitum, Quid, inqui-

Voluptatum ſtudium dedecet ſenes.

ens? nisi Lucullus luxuriaret, non viueret Pompeius? Nam vt maximè natura voluptatem & delectationem desideret: tamen senum corpora ferè ad omnes voluptates, paucis, iisque necessariis exceptis, facta iam sunt inepta. Non modò enim

Aetate provectos auersatur Venus,

vt ait Euripides: sed etiam ciborum ac potus suauitas iis hebes & quasi edentula est, exiguúmque sui gustum exhibet. In animo itaque parare sibi voluptates debent, non indignas eas ipsis aut illiberales, vt Simonides, qui cum ob auariciam culpantibus respondit, se per senectutem reliquis spoliatum voluptatibus, vnica lucrãdi oblectatione grauem recreare ætatẽ. Sed reipublicæ administratio pulcerrimas habet maximásque voluptates, quibus aut solis aut præcipuis frui deos probabile est. eæ autem sunt quæ à bonis actionibus, honestísque factis proficiscuntur. Si enim Nicias pictor ita artis suæ operibus gauisus est, vt sæpenumero è seruis quæsiuerit, Lauine, pransúsne sum? & Archimedem vi à tabula cui inhærebat avellentes atque vestibus exuentes vnxerunt famuli, ille autem in vncto corpore figuras geometricas pinxit: Canus quoque tibicen quem tu etiam nosti, dicebat, Nescire quãto seipsum magis quàm alios delectaret canens, alioquin audite volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos: non intelligimus quantas virtus honestis, & ad societatem humanitatémque facienti-

Voluptates animi ob virtutem.

bus actionibus voluptates ea vtentibus conciliet? non titillantes illas aut emollientes, sicvt in carne faciunt lenes ac suaues motiones, quæ pruritum habent furiosum & instabilem ac magna cum exagitatione coniunctum: sed præclara facta, quorum quasi opifex est qui rectè rempublicam tractat, non aureis Euripidis, sed Platonicis ac diuinis alis animum elatione & gaudio præditum evehunt. In memoriam tibi redige, quæ sæpe audiuisti. Epaminondas interrogatus quid ipsi iucundissimum accidisset, respõdit: Quod patre ac matre viuentibus Leuctricam victoriam reportasset. Sylla cùm liberata ciuilibus bellis Italia Romam pervenit, prima nocte ne tãtillum quidem dormiuit, præ lætícia ingentique gaudio, tanquam vento animum incitante. atque hoc ipse de se in commentariis scripsit. Esto enim, vt Xenophon ait, nulla suauior auditio laude. spectaculum quidem & recordatio atque cõsideratio nullius rei tam est grata, quàm propriarum actionum in magistratu & republica tanquam illustribus & publicis locis contemplatio. Enimverò gratia benigna, factis testimonium perhibens, ac laus cum virtute certans, dux & autor iustæ benevolentiæ, tanquam lumen & nitorem aliquem gaudio de virtute concepto adiiciunt. Neque est gloria, velvti corona athletica, negligenda, committendúmve vt in senectute exarescat: sed semper noui aliquid ac recens proferẽdum, quo veterum gratia excitetur, augeatur, stabiliatur. quomodo Deliacam nauim, lignis quæ vitium concepissent identidem submotis, aliísque eorum loco insertis, crediti sunt homines ab antiquissimo tempore in hanc vsq; ætatem pertulisse, & quasi æternitati asseruisse. Cæterùm vt flamma, ita etiam gloria non difficulter conseruatur, sed alimentum seu fomitem haud magnum requirit. exstinctam neutram facilè & sine labore rursum incenderis atque excitaueris. Lampis nauicularius interrogatus, quo modo diuitias consecutus esset, respondit: Magnas non difficulter, paruas cum ærumna & tardè. Sic ab initio gloriam in republica & potentiam sibi parare, non est facile: augere partam & conseruare quibusvis crescentem actionibus in promtu est. Nam neque qui amicus factus est, multa aut magna desiderat ministeria, vt retineatur: sed assiduitas etiam exiguorum signorum benevolentiam conseruat. & populi amicicia ac fides non semper requirit sumtus publicè facientem: * sed ipsius magistratum gerentis alacritate retinetur, dum is reipublicæ curam non deserit neq; defatigatur. quando ne bellum quidem semper cõflictus, prœlia, & obsidiones habet: sed sacrificia nonnunquam intercedunt, & induciæ, & ioci ac ludi. Vnde aũt sit, ꝙ reip. administratio pro tristi & tetrica, laboriosa, ac difficili debeat haberi? cùm & theatra, & pompę, & diribitiones, & chori, & musica, & lætícia, semper honor aliquis alicui deo habitus frontem exporrigant in archiuis & consessibus, multóque ampliorem molestis delectationem & gratiam adferant. Iam invidia, quod maximum habet reipublicæ administratio malum, minimè in senes incumbit. Ca-

Invidia in rep.

nes quidem, vt aiebat Heracletus, quem non agnoscunt, latratu excipiunt obscuro. & subditi etiam quodammodo tanquam præ foribus accessuro ad suggestum repugnant, aditúmque negant. consuetam autem & familiarem gloriam non ægrè ferunt,

sed

sed placidè tolerant. Ideò invidiam nonnulli fumo compararunt. qui cùm initio adeuntibus ad rempublicam quasi incensis largus efferatur, postquam hi effulsere, euanescit. Ac reliquis quidem excellentiis, vt virtutis, nobilitatis, ambitionis, solent repugnare ac de iis litem mouere: quòd quātum in his concedimus aliis, tantum nobis videmur detrahere. Sed honor senectutis, quod presbeion Græci ab ea ætate deflexō verbo dicunt, obtrectationis securus est & conceditur vltrò. nullus enim alius honor ita eum qui habet magis quàm cui habetur cohonestatus, vt qui senibus defertur. Ad hæc, honorem diuitiis, eloquentia, aut sapientia partum non quiuis se quoque sperat consecuturum. ad quam autem senectus producit reuerentiam & gloriam, eam quilibet in republica agentium exspectat. Planè igitur similis est nautæ qui vbi aduersō fluctu & vento periculosè nauigauit, tranquillitate & bona aëris constitutione oborta nauim in stationem velit subducere: qui cùm diu aduersus inuidiam depugnauerit, ea desinente & pacata se è republica recipiat, simúlque cum actionibus communitates societatésque deserat. Quanto enim diutius in republica aliquis fuit versatus, tanto plures etiam amicos ac conatuum & certaminum socios sibi parauerit: quos neque educere secum omnes vt chorum magister potest, & relinquere iniustum est. Sed sicut vetustæ arbores, ita antiqua reipublicæ tractatio difficulter euelli potest, cùm multas egerit radices, sitq; negociis implicata, quæ abeuntibus quàm manentibus plus exhibeant turbarum ac occupationum. Tum si quæ omnino reliquiæ supersunt inuidiæ in senes ob ciuilia certamina susceptæ: magis eæ opprimendæ potentia parta sunt, quàm dandum tergum, si nudi inermésque discedamus. non enim tam certantibus inuidi instant, quàm ob contemtum insultant animum despondentibus. Testatur hoc illud magni Epaminondæ ad Thebanos dictum, cùm hyeme Arcades ab ipsis peterēt, vt vrbem ipsorum ingressi in ædibus vnà habitarent. prohibuit enim ac dixit: Nunc Arcadibus nos sumus admirationi, cùm nos spectant in armis corpora exercentes atque luctantes: si autem videant nos ad ignem desidere & fabas tundere, nihilo ipsis præstantiores nos putabunt. Ita præclarum sanè est spectaculum senex orans, agens aliquid rei, & honore affectus. qui verò dies ad mensam exigit, aut in angulo porticus desidens nugatur, is facilè contemnitur. Nimirum autem Homerus hoc quoq; docet eos, qui ipsum rectè intelligunt. Etenim Nestor in bello versans Troiano, suspiciebatur, inq; summo erat honore. Peleus autem & Laertes domi desidentes, abiecti erant ac spreti. Neque enim habitus prudentiæ qualis fuerat manet in iis, qui sese ocio dederunt: sed ignauia eum paulatim dissipat. cùm ad hoc requiratur subinde cura aliqua * & meditatio, quæ ratiocinatricem & actiones gubernantem animi facultatem excitet * atq; repurget. etenim vsu ratio splendescit, quo pacto

Aes vsibus nitescit. ——

Cæterùm imbecillitas corporis non tantum adfert incommodi iis qui confecta iam propè ætate ad tribunal & prætorium se conferunt, quantum vtilitatis eorum ipsorum cautio atq; prudentia secum trahit. Vsu enim rerum instructi, non vana ambitione im- * pulsi rempublicam capessunt. neq; populum vi secum rapiunt tanquam mare ventis exagitatum: sed placidè ac moderatè cum iis agunt, cum quibus res est. Itaq; ciuitates vbi aliqua aduersitas aut metus incidit, gubernari à senibus cupiūt: & sæpe ex agro senē aliquem nihil tale desiderantem inuitumq; ad clauū reipublicę pertrahunt, eiq; reipublicæ constituendæ munus dant: repudiatis prætoribus & oratoribus qui magnum clamare, & vno spiritu perorare, immò etiam per medios hostes penetrare pulcrè pugnando calleant. In locum Timothei & Iphicratis oratores Athenienses Charetem Theocharis F. subornantes, valido & vigenti viribus corpore virum, talem autumabant debere esse ducem Atheniensium. Ibi Timotheus, Non me hercle, inquit, ducem talem oportet esse: sed cum, qui ducis stragula sit portaturus. imperatorem autem eum esse necesse est, qui rem antegressa & consecutura animo videns, nulla perturbatione sibi rationes eorum quæ sint in rem futura excuti sinat. Sophocles quidem dixit, lubenter se à re Venerea profugisse tanquam à fero & rabioso domino. At in republicā non vnus tantùm dominus fugiendus est amor mulierum aut puerorum, sed hoc multo insaniores, studium contentionis, ambitio, primi loci appetentia, qui morbus inuidiæ est & obtrectationis ac dissidiorum feracissimus. Horum vitiorum alia senectus retundit atq; deminuit, alia omnino abolet atq; restinguit: non tantum de incitationibus animi ad agendum detrahens, quantum ab impotētibus ac feruidis reuellens mo-

tibus, vt sobria ac composita ratione cogitationes possint suscipi. Veruntamē habeat, videatúrque habere momentum hęc oratio ad mouendum cohibendúmque eum, qui iam canescens ad rempublicam se iuuenili conatu conferre incipit, inhibeátq; à longa rei domesticę procuratione velvti diuturno morbo exsurgentem senem, & ad præturam se aut negociationem efferentem:

Miser, tuis te in stratis placidè contine.

ea quidem certè iniqua est, nihílq; cum illa simile habet, quæ eū qui in administratione reipublicę ac certaminibus ciuilibus vitam exegerit, non sinit ad facem ac coronidem vitæ progredi, sed reuocat, iubétque tanquam è longo itinere aliò se conuertere. Sicvt enim qui senem nuptias meditantem, coronatúmq; & vnctum dehortans, & ea occinens quæ in Philoctetam dicta sunt,

Quæ te puella, quæ virgo iuuencula

Te recipiet? quas nuptias paras miser?

nihil facit absurdi: (quando ipsi quoq; in seipsos multa ludunt talia,

Duco vxorem, probè scio, vicinus quoque.)

qui verò per longum tempus cum vxore vixerit commodè, eum iubens hac dimissa propter senectutem solum viuere, aut pellice adscita in vxoris locum, nihil is ad extremam perversitatem sibi fecerit reliquum. sic ratione non caret, si quis accedentem ad populi gubernationem senem, aut Chlidonem agricolam, aut Lamponem nauicularium, aut aliquem ex Horto philosophum, redhibeat inque ocio vsitato contineat. Phocionem autem vel Periclem vel Catonem ita compellans, Heus hospes Atheniēsis aut Romane, arida confecte senectute, missam iam nunc rempublicam fac, ac versari circa tribunal & procurare prætorium desinens rus propera, ibi cum vetula ancil-

Odyss.a,190. la agriculturæ vacaturus, aut in rei familiaris administratione reliquum vitæ consumturus, is iniqua suadet, & iniuria virum ciuilem afficit. Quid verò? dices. nónne audimus militem in comœdia dicentem?

Albus capillus iam me donauit rude.

Omnino, amice. nam famulos Martis vigere viribus ætatéque convenit, vtpote qui tractent

Bella manu, belliq; opera ardua.——

in quibus vt etiam canos senis galea occultet,

Robore membra tamen paulatim destituuntur,

alacritatémque vires produnt. At à Consiliarij, Forensis, Vrbaníque Iouis administris, non pedum manuúmve opera exigimus, sed consilij, prouidentiæ, rationis: non tumultum & strepitum in turba excitantis, sed prudenter ac tutò consulentis: vnde elucescat canicies & ruga rideri solita, testis peritiæ, auxilium ad persuadendum adserens, gloriámque ingenij concilians. Nam ad parendum iuuenilis, ad imperandum senilis ætas accommodata est. ac maximè salua est ciuitas, vbi consilia senum, & iuuenum arma obtinent. laudatúrq; maiorem in modum isthuc:

Iliad.ι,53. *Primùm ætate graues, & forti pectore claros*

Nestoream ad nauim conductos dicere iussit,

Consiliúmq; dare.——

atq; ideò optimatū magistratum Spartanę ciuitatis regibus adiunctū Apollo presbygeneas, id est magno natu pręditos, Lycurgus disertè Gerōtes, id est senes nominauit. Et Romanorum Senatus in hunc vsque diem à senio nomen gerit. atque vt lex coronam ac diadema, ita canos natura venerabile dignitatis & principatus signum fecit. Et geras, quod eximium honorem, ac geræren, quod venerari significat, à senectute eiúsq; præstantia Græcis retinentur. quæ sanè non in eo cōsistit, quòd calida lauantur, & mollius dormiunt: sed quòd ob prudentiam in ciuitatibus regio sunt in honore, quę instar serò fructum reddentis plantę suum & perfectum bonum in senectute demum, ita natura comparante, profert. Certè regem illum regum à diis hoc petentem,

Iliad.β,172. *O consultores mihi sint bis quinq; Pelasgi,*

Iliad.7,8. *Tales consilio, qualis Nelida senex es:*

nemo de bellicosis istis, & robur spirantibus Achiuis repræhendit, sed concesserunt hoc vniuersi, non in pace modò, sed in bello etiam magnum esse senectutis momentum.

Sapiens enim consilium plurimas manus
Superat vel vnum: — & vnica sententia ad persuadendum apta atq; ratione nitens, pulcerrima ac summa reip. negocia potest conficere. Enimverò regium imperiũ, quæ est perfectissima & amplissima reipub. forma, plurimis curis, laboribus, occupationibus distinetur. Seleucum quidem perhibent identidem dixisse, si pleriq; hoc saltem scirent quantũ haberet molestiæ, tot scribere & legere epistolas, abiectum diadema non esse accepturos. Et Philippũ, cùm castra oportuno positurus loco audiuisset pabulũ ibi iumẽtis defuturũ: Qualis, dn boni, vita nostra est, qui cogimur eam vel asinorũ commoditatibus adaptare. Tempus ergo est, vt regi quoq; grãdæuo suadeamus, vt deposito diademate ac purpura, tunicã pedúmq; sumat, & ruri degat, ne canus regnans, res supervacaneas & intempestiuas videatur agere. Quod si hoc indignum est Agesilaum, Numam, aut Dariũ iuberi: ex Areopagitico concilio Solonem, e Senatu Catonẽ itidẽ non expellemus: neq; Pericli suadebimus, vt popularẽ reip. formã deserat. nam aliàs quoq; absurdũ est, vt qui iuuenis ad tribunal per lasciuiã prosilierit, is postquã furiosas suas ambitiones atq; impetus in publicũ profuderit, vbi ętas peritiã ac prudentiã attulit, remp. omittat atq; destituat, quasi mulierculã qua ad suam libidinem explendã fuerit abusus. Equidem Aesopi illa vulpecula à vicinis infestata, abigere eos volentẽ echinũ nõ sinebat, quòd diceret his qui iam essent saturi remotis, alios esuriẽtes successuros. Ita rempub. quoq; quæ subinde senes dimittat, necesse est occupari à iuuenibus gloriæ & potentiæ cupidis, prudentiæq; ciuilis imperitis. vnde enim parauerint, qui nullius senis remp. gerentis discipuli ac spectatores fuerint? Nisi fortè nauis rectorẽ de arte gubernandi scriptus liber facere nõ potest cum, qui nõ sæpe in puppi spectauerit certamina adversus tempestatẽ, fluctus & ventos ac noctem,

Regni molestia.

Iuuenes à senibus docendi.

Quando in profundo Tyndaridas mari
Votis nauta vocat: —

ciuitatem autem regere, populúmq; aut senatũ suadẽdo ducere poterit iuuenis, lecto libro aut schola in Lyceo de rep. scripta, qui non sæpenumerò fræna moderãtibus clauúmq; tenentibus adstiterit oratoribus atq; ducibus peritia simul fortunáq; certantibus adiutrice, & cum iis in vtranq; partem inclinando non sine periculis & negociis gerere didicerit rempublicã? Nequaquam hoc concessero. Immò si nulla alia seni sit causa, docendorũ formandorúmq; iuuenũ causa gerere rempublicam debet. Sicvt enim qui litteras & Musicam docent, ipsi prælegunt ac præcunt canendo discipulis: ita vir ciuilis non dicens modò dictánsvę foris, sed agens ac publica administrans iuuenem instituit, simul & verbis & factis animum eius intus formãs atq; fingens. Et qui hoc modo fuerit exercitatus, non in palæstra aut ceromate sine periculo inter artifices versabitur: sed re vera in quasi Olympicis & Pythicis certaminibus

Lactens equum ceu pullus propter cursitat,

vt ait Simonides. Ita sectatus est Clisthenẽ Aristides, hunc Cimon, Chabriam Phocio, Cato Fabium Maximũ, Syllam Pompeius, Philopœmenẽ Polybius. qui cùm adolescentes se senibus adiunxissent, deinceps tanquã efflorescẽtes & crescentes eorũ reip. administratione atq; factis, peritiã reip. gerẽdæ cum gloria & potentia sibi parauerũt. Aeschines Academicus sophistis quibusdã dicentibus eum fingere se Carneadis fuisse, cùm nõ fuerit, discipulũ: Ego verò, inquit, Carneadẽ tunc audiui, cùm oratio ipsius contentione & strepitu ob senectutẽ omissis in vtilia & cõmunicationi idonea se contraxit. Senilis aũt reip. administratio non verbis duntaxat, sed ipsis etiã iam ab ambitione & ostentatione abstinens (sicvt Ibin aiunt cum vetus est facta, exhalaris virosis & turbidis partibus odoratiorem habere aromaticã virtutem) nullũ iam senile decretum, nullũ tumultuosum habet consiliũ, sed grauia omnia & firma. Quapropter, vt diximus, iuuenũ gratia senibus est in rep. versandũ. vt quomodo Plato de vino aqua diluto ait insanum deũ alio sobrio coërceri atq; temperari: ita cautio senilis cum feruẽte in populo iuuenũ ac bacchante gloriæ & honorũ studio cõmixta, insaniã & nimiam vehementiam eorũ reprimat. Iam præter hæc peccant, qui vt nauigandi & militandi, ita etiam remp. tractandi finem aliquem statuunt, ad quem vbi perventum sit, actio ipsa desinat, ad aliud relata. non enim reip. tractatio ministerium est aliquod, cuius terminus & finis sit vtilitas: sed vita est mansueti, ciuilis, & ad societatem facti animalis, quod à natura habet, vt omne tempus vitæ ciuiliter, honestatisque & humanitatis studiosè viuat. Itaque convenit non gessisse, sed gerere rempublicam:

Actiones sine fine.

sicut esse, non fuisse veracem: colere, non coluisse iusticiam: non amauisse, sed amare patriam ac ciues. Huc enim natura ducit, ac tales suggerit voces iis, qui non planè ignauia molliciéq; sunt corrupti.

Magno æstimandum te pater mortalibus
Creauit.— &:
Nec desinamus benefacere mortalibus.

Senes validi. Qui verò imbecillitatem corporis excusationi prætendunt, ij non tam senectutem, quàm morbum & mutilationem corporis accusant. Quippe multi valetudinarij adolescentes, multi robusti senes inueniuntur. vt par sit à rep. non senes, sed viribus destitutos arcere: ad eámq; capessendam non iuuenes cohortari, sed qui præesse valeant. Etenim adolescens fuit Arridæus, senex Antigonus. & tamen hic vniuersam pœnè Asiam subegit: ille velut in scena stipatus mutam regis personam gerebat, semper eorum qui plus valerent expositus ludibriis. Ergo sicut stultus sit, qui Prodicum sophistam, aut Philetam poetam iubeat remp. gubernare, integra quidem ætate, verùm graciles & ob infirmitatem valetudinis crebrò decumbentes: ita is quoq;, qui magistratum bellúmve gerere vetet tales senes, quales fuerunt Phocio, Masinissa Afer, Cato Romanus. De his Phocio, cùm Athenienses intempestiuè ad bellum suscipiendum ruerēt, ad sexagenarios vsq; arma capere omnes ciues iussit, & se sequi. cúmq; rem indignam putarent: Nihil, inquit, est iniuriæ, cùm ego imperator sim vobiscum futurus, octogenario maior. Masinissam verò Polybius scribit è vita discessisse annos natum XC, relicto quem ipse genuerat quatuor annorum filiolo. paulóq; ante obitum, cùm prœlio vicisset Carthaginienses, postridie conspectum fuisse pane vescētem sordido: idq; mirantibus dixisse, Facere se hoc

Namq; æs vel vt decorum splendet vsibus:
Cùm non habitata tempore cōncidat domus.

vt ait Sophocles. quod nos rectè dicimus de luce & splendore animi, eiúsq; ratiocinãte, memoria, ac mente. Itaq; reges etiam meliores fuisse tradunt in bellis & expe-

Ocium. ditionibus, quàm in ocio. Attalum sanè Eumenis fratrem longo ocio & pace dissolutum Philopœmen amicorum vnus saginabat pinguem ignauia redditum. ita vt Romani subinde per iocum quærerent ex his qui ex Asia nauigabant, Rexne apud Philopœmenem aliquid posset. Inter Romanos non inuenies multos Lucullo meliores imperatores, dum is rebus gerendis curam impendit. vbi verò sese in vitam ociosam domi delitescens & curis vacuus demisit, spongiæ instar trãquillitate enecatus & contabescens, ac Callistheni libertorum vni se alendum, suámq; senectutem cicurandam tradens, creditus fuit ab eo veneficiis & amatoriis poculis corruptus: donec Marcus frater hoc remoto, ipse reliquam fratris vitam (non multam illam) pœdagogi in morem curauit. At verò Darius Xerxis pater dicebar, se sibi ipsi in rebus arduis prudentia præstare. Et Ateas Scytha, se nihilo equisonibus meliorem si ociaretur. Dionysius maior interroganti an esset ociosus, respondit: Absit vt hoc mihi vnquam contingat. Nimirum arcus, vt fertur, nimium si intendatur, rumpitur: anima laxando perit. Etenim musici si concentus audiendi, Geometræ demonstrationes resoluendi, arithmetici ratiocinandi assiduitatem si omittant, vnà cum exercitatione etiam ipsos habitus progressu ætatis deminuunt, quanquam non in agendo, sed in considerando positos. At ciuilium habitus virorum, consilij facultas, prudentia, & iusticia, tum peritia coniecturam faciendi, & ad persuadendum aptè dicendi, semper aliquid loquendo, agendo, ratiocinando, ac iudicando continetur: vt indignum sit facinus, eum hæc subterfugiendo committere, vt tot tantæq; virtutes ex animo effluant, simul etiam humanitatis, societatis, & beneficentiæ studio elanguescentibus, quarum nullus finis, nullus terminus debuit esse. Quòd si pater tibi esset Tithonus, immortalis quidem, sed qui tamen senectutis causa multa identidem indigeret curatione: non puto te detrectaturum aut grauatè subiturum esse laborem eius curandi, compellandi, & adiuuandi, qui tam longo tibi inseruiuisset tempore. At enim patria & (Cretensium more vt loquar) matria plus in te quàm parentes tui ius habet, diuturna quidem, non tamen à senectute immunis aut sibi ipsa sufficiens. itaq; semper procurationis & opitulationis indiga ad se trahit & reuocat ciuilem virum,

Iliad. a, 9. *Iniectáq; manu vesti tenet, ire volentem.*

Equi-

Equidem nouisti me Apollini Pythio multis iam Pythicis solennitatibus operam nauasse. neq; tamen hoc mihi diceres, satis abs te, ô Plutarche, sacrificatum est, & pompę choreæq; ductæ: iam tempus est vt provectæ ætatis rationem habẽs coronã deponas, atq; oraculum relinquas. Proinde tu quoq; existimare noli tibi sacrorũ ciuilium principi atq; interpreti deserendos esse Forensis atq; Vrbium protectoris Iouis honores, quibus curandis iampridẽ es consecratus.

Senum officia in republica.

Sed, si ita videtur, repudiata ea disputatione, quæ á publicis munerum functionibus senem abstrahit, id nunc deliberemus, quo modo nullũ indecorum aut graue senectuti iniungamus certamen: cùm quidem respublica multas habeat partes senibus convenientes. Nam quemadmodũ si decuisset nos ad extremũ vsq; vitæ diem canere, cùm multæ sint vocis contentiones, modi multi in promtu, quas musici vocant harmonias, oportebat iã ætate ingrauescẽte non acutũ nos & arduum consectari tonum, sed eum qui decorã haberet facilitatẽ. ita cùm hominis naturæ magis consentaneum sit vt ad mortem vsq; agat & dicat, quàm oloris vt canat: non actiones lyræ in morem contentæ semper debent tractari, sed remittendæ sunt, & ad faciliora, moderata, senibúsq; congruentia reipub. argumẽta accommodandæ. Neq; enim patimur corpora omni prorsus motu atq; exercitatione vacare, propterea q; non possumus ligonibus aut ponderum librationibus vti, vel discũ iácere, & in armis depugnare, vt quondã: sed gestationibus & ambulationibus, nõnulli pilæ lusu aut disserẽdo spiritũ mouemus, calorémq; resocillamus. Itaq; neq; refrigerari omnino nos atq; congelare sinamus: neq; omni magistratu, omni publico negocio capessendo, cogamus senium imbecillitatis convictum in huiusmodi delabi voces:

O dextra quàm gestu tenere hastam manus:
Sed imbecillitas desiderium opprimit.

quando ne vigens quidem ætate & viribus probatur vir, qui omnia in vniuersum publica in se recipit munia, & nihil aliis volens relinquere, omnibus se rebus (q̃d Iouem facere Stoici autumant) ingerẽs, siue inexsaturabili gloriæ cupiditate actus, siue invidia adversum eos, qui vtcunq; in ciuitate in partẽ gloriæ aut potentiæ venerunt. Atqui seni, vt absit infamia rei, vsquequaque laboriosa & misera est ad quævis comitia prænsatio ob principatus appetentiã & omnibus insidians tribunalis occasionibus ambitio, curiosa in omne consiliũ insinuatio, omnẽ legationem, omne patrociniũ ad se rapiens arrogantia. Hæc enim agere fauentibus aliis aliena iam ætate, difficile est. quin contrà in iuuenũ odia incurrunt, vtpote quibus nullas relinquant rẽ gerendi occasiones, neq; eos in mediũ progredi sinãt. & apud alios nõ minus malè audit eorum primi loci ac principatus, quàm aliorũ senum diuitiarũ & voluptatũ appetitio. Ergo sicvt Alexander bucephalũ iam annis grauiorẽ nolẽs premere, ante pugnã aliis vehebat̃ equis, obiens exercitũ & ordines instruens: deinde illũ data tessera cõscendebat, in hostes ducebat, ac decertabat. ita vir ciuilis, siquidem sapit, senectutẽ assecutus moderabit̃ sibi ipsi, ac nõ necessariis negociis abstinebit, iunioribúsq; vti ciuitatem in rebus minoribus sinens, ipse in grauioribus alacriter elaborabit. Athletę quidem corpora sua à laboribus necessariis immunia atq; integra seruant, vt invtiles sustineant. nos cõtrà exiguis & leuibus negociis omissis, seriis nosmet seruemus. Fortasse enim iuuenem, vt est apud Homerũ, decent omnia: ciuésq; eum probant vbiq; & amplectuntur, ob exiguas & crebras actiones popularẽ ac ad labores impigrũ, ob splendidas & magnificas generosum & alto animo prędituũ appellantes. interdũ etiam contentio & temeritas eorũ tempestiua & grata videt̃. Senex aũt in rep. ministri officia sustinens, vt vectigaliũ locationes, portuũ procurationes, ac fori, itẽ legationes & profectiones ad principes & regulos obiens, in quibus necessariũ aut splendidũ inest nihil, tantùm ministeriũ & captatio gratiæ: mihi quidẽ, mi Euphanes, miser & æmulatione indignus, aliis fortassis etiã insolens importunúsq; videt̃. Senem enim ne cũ magistratu quidem esse tempestiuũ est, nisi qui amplitudine & dignitate præstet. qualis est quã tu nunc geris Areopagitici cõsilij præfecturã, & mehercle Amphictyonici muneris excellẽtia, quod tibi patria per totã vitam administrandũ tribuit, cum grato & felici labore coniunctũ. Sed & hos honores non affectare debet senex, verùm recusans suscipere, non petens, neq; eos tam sumere sibi, q̃ seipsum isti officio largiri. Non rectè Ti. Cæsar dixit turpe esse ei qui sexagesimũ ætatis annũ excesserit, manũ medico porrigere. immò hoc eum magis dedecet, manum ad populum intẽdere in comitiis suffragium petentem. Est enim hoc animi degeneris & abiecti: sicvt contrà decus maiestatémque

aliquam conciliat, patria deligente, vocante, & exspectante descendere cum honore & gratia, grauémque ætatem re vera grauem & suspiciendam salutandam amplectendámque præbere. Hoc modo etiã in concione senex oratione vtetur, non identidem ad suggestum prosiliens, neque galli in morem loquentibus reclamans, neque colluctando & irritando verecundiam ipsi à iunioribus debitam effrænans, neque iis studium ingenerans & consuetudinem refragandi: sed nonnunquam iis suam sententiam impugnandi facultatem concedens, absens ipse & nihil curiosè inquirẽs, vbi id de quo disputatur non habet magnum momentum ad communẽ salutem vel honestatem & decorum. Sin verò, iam etiam nemine vocante præter vires cursu in publicum se proripere, aut manu se eò ducendum vel humeris gestãdum præbere debet. quale est quod de Appio narratur Claudio. Is cùm audiuisset senatum, quòd Romani à Pyrrho magna erant pugna victi, de conditionibus pacis ineundæ consultare, impatientia compulsus, quanquam vtrunque amiserat oculũ, per forum in curiã delatus venit. ingressúsque, & in medio adsistens, Antè se ægrè tulisse dixit, quòd captus esset luminibus: nũc optare, vt audire etiam nequiret senatum tam turpia & indigna consultare & agere. porrò autem quà reprehendendis patribus, quà docendis & excitandis, persuasit vt rectà arma caperent, & de Italia cum Pyrrho decertarent. Et Solon, vbi deprehensum fuit Pisistratum gratiam popularem captando tyrannidem moliri, nemine resistere, nemine libertatem defendere audente, ipse sua arma extulit, & ante domum proposuit, auxiliúmque ciues poposcit. cúmque ad eum mitteret Pisistratus qui interrogarent, Cuiusnam fiducia rei ista faceret, respondit Senectute se esse fretum. Verùm tantæ necessitates etiam confectos planè senio viros, modò spiritus supersit, accendunt & erigũt. Aliis autem in rebus, interdum (vt dixi) eam adhibebit accurationem, vt recuset vilia & seruilia munera, quæ obeunti plus molestiarum, quàm iis quorum gratia fiunt vtilitatis atque commodi afferunt. aliquando exspectando dum desideratus ad ea vocetur, è domo deinde ad ciues descendet rogatus, eoque fidem sibi augebit: Sed pleraque etiam præsens iunioribus dicenda relinquet, tanquam arbiter ciuilis de honore certaminis. & vbi aliquid vltra modum fuerit actum, benignè reprehendet, ac comiter contentiones, maledicta, & iras auferet: si quid in sententia erratum fuerit, corriget absque vituperatione, & docebit: bene autem dicentem laudabit liberè: quin & victoriam interdum vltrò concedet, ac se in diuersam perduci sententiam sinet, vt animos iuuenibus addat. quibusdam etiam cum collaudatione implebit id, in quo defecerãt. vt Nestor Diomedi.

Oratio senum in rep.

Iliad. ι, 55.

Sanè hunc sermonem nemo culpabit Achiuũm,
Nec dicet contrà: sed non oratio fine
Est abs te conclusa suo, non omnia dixti.
Es iuuenis tamen, & posses mihi filius esse.

Illud verò adhuc ciuilius est, non modò apertè & publicè reprehendere absque morsu qui animos nimium reprimat atque deiiciat: sed multo magis priuatim iis qui ad remp. gerendam apto sunt ingenio subiicere comiter bona præcepta & consilia: & excitare ad res pulcras, animísque eorum alacritatem addere, ac (quod solent facere qui docent equitare) populum illis ita parare, vt ad primum accessum eorum mansuetum is se facilémque præbeat. tum si quis iuuenum initiò impegerit, non pati vt animo is concidat, sed consolari & erigere. Sic Aristides Cimonem, & Mnesiphilus Themistoclem initiò à ciuibus malè exceptos, & proteruitatis atque intemperantię nomine eorum sermonibus vapulantes, confirmauerunt. Demosthenem quoque, cùm exactus à populo in graui esset mœrore, accessisse dicitur quidam senex, qui Periclem olim audiuerat, & monuisse, Iniustè ipsum agere, qui indole Pericli similis, ita de seipso desperaret. Sic etiam Timotheum exsibilatum ob nouitatem artificij, & peccasse in leges musicæ creditum, bono esse animo iussit, vt qui paulo pòst sub se habiturus esset theatra. Denique, sicut Romę Vestalibus tempus distinctum fuit, ita vt prima eius parte sacra discerent, secunda facerent, tertia alias docerent: vtque sacerdotes Dianæ apud Ephesum primùm Mellieren, id est futuram sacerdotem, deinde Hieren, vt iam sacerdotem, postremò parieren vocant, quasi defunctam sacerdotio. sic vir perfectè ciuilis primùm initiabitur reipub., eámque gerere discet: deinde geret: vltimo loco alios initiabit atque docebit. Equidem qui præest aliis certantibus, is ipse interim certare non potest. Qui verò iuuenem in negociis communibus & certaminibus publicis instituit,

instituit, patriæq; eum ita format, vt possit

Ore loqui docto, & rebus clarere gerendis: Iliad. ι, 443.

is ad non exiguam aut vilē reip. partem conducit: sed ad eam, ad quā potissimum Lycurgus contendens, adsuefecit adolescentes, vt cuivis seni tanquam legislatori constanter obtemperarent. Nam quô putas Lysandrum respexisse, cùm diceret homines Spartæ pulcerrimè senescere? an quia senibus ibi maximè licet agros colere, fenerari, talis ludere, potare vnà? non profectò. sed quia quivis senex quodammodo vices magistratus alicuius, aut tutoris, aut pædagogi gerens, non remp. modò inspectant, sed singula etiam singulorum adolescētum facta, exercitationes, ludos, victum. idq; non obiter, sed ita vt & peccantibus sint terrori, & probi eos revereantur ac desiderent: colunt enim eos & sectantur adolescentes, quorum elegantia & generosa indoles ab iis provehitur & alacritate imbuitur absq; vlla invidia.

Invidia.

Hoc enim vitium quāquam nulli ætati convenit, tamen apud adolescentes speciosis nominibus certaminis, æmulationis, & honorum studij velatur. sed in sene omnino est intempestiuum, ferum, & indecorum. Oportet itaq; ciuilem senem quàm longissimè ab invidentia abesse. neq; instar veterum truncorum fascino quodam iuxtà virētia & succrescentia succo priuare, eorúmq; impedire incrementa: sed benignè recipere ad se eos qui se adiungunt atque sectantur, eósq; dirigere, manu ducere, & educare. non præceptis modò & cōsiliis bonis: sed & concedenda iis facultate res ad publicum pertinentes gerendi, vnde honor aliquis & gloria ad eos possit redire: aut ministeriorum obeundorum, quæ nullo cum reip. damno, gratę multitudini sint futuræ, ipsísq; gratiam conciliaturæ. Quæ verò adversarios habent causæ, & sunt arduæ, ac medicamentorum instar morsum principiò molestiámq; inferunt, bonum & vtilitatem postmodò suo tempore allaturæ: ad has iuuenem tractandas nequaquam producet, neq; eum rerum imperitum in turbas hominum coniiciet malè sentientium, vt ex eventu in ipsum odia redvndent. Hoc pacto iuuenum erga se benevolētiam augebit, eósq; ad alia ministeria reddet alacriores. Præter hæc, quæ diximus, omnia, illud memoria tenēdum est, reip. administrationem non in hoc solo consistere vt imperes, legationes obeas, in concione vehementer vocifereris, & ad suggestū baccheris, dicendóq; & scribēdo grasseris. quibus rebus nonnulli reip. administrationem definiunt: sicvt & philosophari hos duntaxat putant, qui in exhedra disserunt, aut libris conscriptis scholas suas complectunt. Interim eos non fallit, quæ quotidie in factis actionibúsq; continuatur atq; conspicua est philosophia, atq; ciuilis ratio. nam, sicvt Dicæarchus refert, eos aiebant ambulare, qui in porticibus spacia sursum deorsúmq; conficerent, non qui in agrum aut ad amicos irent. At enim eadem est philosophandi ratio, quæ remp. tractandi. Nam Socrates, cùm neq; posuisset subsellia, neq; cathedrā conscendisset, neq; discipulis scholæ aut deambulationis vllam certā constituisset horā: cum aliis ludens, cum aliis (vt res dabat) bibens, militans, in foro versans, ad extremū etiā vnà in carcere vinctus, & venenū bibēs, philosophabatur. primúsq; ostendit vitę omne tempus, partem, casum, negocium omnino aptum esse studio sapientiæ. Quod cogitandū mehercle est etiam de gubernatione ciuitatis. Scilicet stolidos, siue ij prætores sint, siue scribæ, siue oratores, nunquā gerere rempublicam: sed vel popularē captare laudem, vel sese conventui ostentare, vel moliri dissidia, vel necessitati in obeūdo aliquo ministerio inseruire. Eum verò, qui ciuilis societatis, humanitatis, reipublicęq; seriò sit studiosus ac verè horū curam gerat, etiāsi nunquā chlamydē induat, semper tamen remp. gerere, dū eos excitat qui duces autorésq; iis esse possunt, quib. opus est: dū consultantib. adest, pudorē incutit malè agentibus, confirmat eos qui rectè sentiunt. vt constet eum non obiter animum reip. advertere, aut tum demū, cùm hoc agitur vel requiritur, vt principe loco in theatrum curiámve ambulet, alioquin animi gratia tanquam ad spectaculum aut auditionem solitus vbi ita libuerit in senatum venire. sed absentem etiam corpore, sua coràm esse sentētia: inaudiendóq; alia eorum quæ aguntur probare, alia improbare. Profectò enim neq; apud Athenienses Aristides, neq; apud Romanos Cato sæpe magistratum summum gessit. sed tota tamen eorū vita semper patriæ efficacitatē industriámq; suā nauauit. Et Epaminondæ vbi exercitum duxit, multę ac magnæ memorantur res præclarè gestæ. id tñ eius facinus, q̃d absq; omni prorsus cùm esset magistratu, fecit, cuivis earum potest æquari. Apud Thessaliam, cum duces exercitum in loca iniqua ac difficilia coniecissent & tumultuarentur, vrgentibus, ac telis impetentibus hostibus: ipse de grauis armaturæ militib. evocatus, primùm verbis animos suorum confirmando pertur-

bationem & metum depulit: deinde phalangem conturbatam in ordinem componens, non magno negocio è difficultate locorum eduxit, hostibúsq; adversam constituit: ita quidem vt ij mutata sententia retrò cederent. Cùm Agis Spartanorum rex in Arcadia instructum iam ad pugnã exercitum in hostes duceret, quidã de senioribus Spartanis inclamauit, velle eum malo aliud malũ remedij loco adhibere: quasi diceret, Agidẽ temerariæ ex Argis discessioni, in præsentia alacritate ad pugnandũ intem

Lib. V. pestiua mederi velle: vt ait Thucydides. Agis hoc audito, obtẽperauit, & receptui cecinit. Vicit tamen, & quotidie ei sella ante archiui fores posita est. ac sæpenumerò de concilio surgentes Ephori ad ipsum exiuerunt, de maximis rebus consiliũ eius sciscitantes. vir enim fuisse cordatus & prudens perhibet. Itaq; ille ipse Agis iam planè exhaustis corporis viribus, cùm plerũq; in lecto decũberet, in forum ab Ephoris euocatus, conatus est lecto relicto ire. cúmq; ægrè incederet, inque pueros in via incideret, quæsiuit ex iis, sciréntne aliquid magis necessariũ, quàm obedientiã domino prẽstandam. qui vbi responderunt ab imbecillitate maiorẽ imponi necessitatẽ: hunc ratus sui ministerij finẽ esse, domũ rediit. Voluntatẽ scilicet nõ oportet deponere viribus suppetentibus: viribus deficientibus vis non est inferenda corpori. Sanè Scipio etiam in bello ac pace gerẽdis rebus consiliariũ adhibuit C. Lælium. ita quidẽ, vt nõ defuerint, qui poẽtã actionum eius Læliũ, Scipionem actorẽ dicerent. Cicero aũt ipse confessus est se in pulcerrimis ac maximis suis consiliis, quibus suo consulatu præclarẽ fungens

4. Famil. vlt. patriã seruauit, opera auxilióq; P. Nigidij philosophi vsum concipiendis. Vsq; adeò multis modis expeditũ est senibus remp. adiuuare, optima vrentib. re: ratione, inquã, sententia, libertate dicendi, & prudentia. Non enim manus nostræ aut pedes aut robur corporis tantummodò à ciuitate possidentur: sed ipse in primis animus, eiúsq; ornamenta, iusticia videlicet, temperantia, prudentia. quæ cum tardè seróq; ita comparentur, vt suo respondeant nomini: absurdum est domo & agro reliquísq; opibus & pecunia nos frui per ætatem: per eandem verò publicè, patriæ, ciuibúsq; nihil nos prodesse. cùm quidem de facultate obeundorum ministrorum non tantum nobis detraxerit senectus, quantũ ciuili & gubernatrici peritiæ adiecit. Eam ob causam etiam Mercurios seniores sine manibus & pedibus, rigente fascino fingunt. hoc ænigmate indicantes, minimè hoc à senibus requiri, vt corpore seruicia obeant: modò iis ratio (vt conuenit) efficax sit & fecunda.

PLVTARCHI
Præcepta gerendæ reipublicæ.

VOD apud Homerum ille dicit,

Iliad. 1, 55.
Sanè hunc sermonem nemo culpabit Achiuûm,
Nec dicet contrà: sed non oratio fine
Est abs te conclusa suo, non omnia dixti.

id sicubi aliâs rectè vsurpari, equidẽ cõmodè in eos philosophos verti potest, qui adhortantur quidem, nihil tamen docẽt, neq; prẹceptis instruũt. Similes videlicet eorum, qui lucernas cũm emungant, oleum non affundunt. Itaq; te, mi Menemache, cernens doctrina ad capessendam rempublicam concitatum, cupere nobilitati tuæ convenienter in patria

Iliad. 1, 443.
Ore loqui docto, & virtutem ostendere factis:

quando tibi nõ vacat philosophi viri vitam sub dio versantis ex actionibus ciuilibus, publicísq; certaminibus perspicere, contemplaríq; exempla factis non verbis repræsentata: petis autẽ præcepta tibi tradi ciuilia. detrectationẽ quidẽ planè me indignam iudico: quod aũt sum aggressus, id vt & studio tuo & meæ animi promtitudini satisfaciat opto. Vsus sum autem, quod postulaueras, exemplorum varietate aliquantò ma

Voluntas reip. gerendæ. iore. Iam primùm administrationi reipublicæ soli instar firmi ac validi substratum sit institutum animi, à iudicio & ratione profectum, non à leui quodam animi impulsu, vanæ gloriæ aut contendendi studio, vel aliarum actionũ penuria excitati. Quemadmodũ enim quibus domi nihil est boni, ij in foro maximã tẽporis partẽ nulla etiam de causa exigunt: ita nonnulli quia nihil habẽt quod agere sit operæpreciũ, in publica

ca sese ingerunt negocia, ac reip. tractatione animi ludiq; gratia vsurpant. Multi cum forte fortuna rempub. attigissent: saturi earum rerum, discedere inde nō facile possunt. quibus idem vsu venit quod iis qui vectationis causa nauigium ingressi, deinde à terra auulsi in altum abripiuntur, ac foras prospiciunt nauseantes atque conturbati, interim necesse habentes manere ac præsentem ferre fortunam. Hi maximè reipub. administrationem in odium adducunt sua pœnitentia, atque indignatione animi: cum vel gloriæ spe inducti in ignominiam inciderunt, aut ob potentiam se aliis terrori futuros rati, in res periculis ac turbis obnoxias devenerunt. Qui verò, vt maximè se dignum est, rempublicam gerere (quod est præstantissimum facinus) ratione consilióq; ductus aggreditur, eum nihil istorum percellit aut de sententia deturbat. Nam neque capturæ quæstúsve gratia accedendum est ad rempublicam: quomodo Stratocles & Dromoclidas ad auream messem (sic enim tribunal per iocum nominabant) se inuicem sunt cohortati, neque subito quodam animi motu perculsi ac quasi furore correpti conferre nos eò debemus. quod C. Graccho contigit, qui cùm recente adhuc fratris exitio longissimè à reipub. cura vitæ suæ institutum abduxisset, deinde iniuria ac contumeliis quorundam irritatus, cõiecit sese in reip. administrationem: móxq; rerum gestarum & gloriæ satur, desistere cupiens, mutationémq; & ocium quærens, potentiam suam præ magnitudine quomodo deponeret non reperit, sed suo eam interitu deleuit. Iam qui contentione vel ambitione ducti se velvti histriones ad theatrum fingunt, eos necesse est consilij pœnitere sui, cum vel seruiunt his quibus volebant imperare, vel offendunt eos, quibus placere studebant. Enimverò sic statuo, sicvt qui in puteum, ita etiam qui in rempublicam fortuito & de improviso incidunt, eos perturbari ac pœnitudine capi: qui verò eò sensim descendunt præmeditati ac præparati, eos & mediocriter ferre quæ eveniunt, & nulla re grauiter affici. quippe quibus actionum finis præter ipsam honestatem nullus sit propositus. Hoc pacto animi institutum vbi firmatum fuerit, penitúsque fixum ac immobile redditum, conferendus est ad contemplandum ciuium ingenium, quale ex tota multitudine maximè contemperatum apparet atque præcellit. Qui enim ipsi statim conantur fingere mores populi, eiúsq; indolem mutare, rem ij tentant neq; facilem neq; tutam, ad quam præterea & temporis multum, & magna requiratur potentia. Sed quemadmodum vinum initiò bibentis ingenio obsequitur, dum sensim calorem diffundens ac corporis temperiem occupans bibentem iam mutet, moréśq; eius fingat: ita qui ad rempublicam se contulit, is donec gloria sua fidéque vim sibi ad ducendos populi animos sufficientem conciliet, interim se eorum quos subiectos habet moribus accommodare, eósque sibi ad sequendum propositos habere debet, gnarus eorum quibus ij gaudent, quibúsq; duci adsolent. Verbi gratia: Athenienses ad iram facilè provocãtur, & ad misericordiam non magno negocio traducuntur, maluntq; celeriter suspicari quippiam, quàm per ocium de re doceri: vtq; promtiùs obscuris & humilibus viris subveniunt, ita sermonis iocosum & facetum genus maximè amplectuntur: laudari se apprimè gaudent, æquissimo animo salsè in ipsos dicta ferunt: metuendi ipsis etiam magistratibus, ne hostes quidem sua humanitate dedignantur. Diuersum Carthaginiensis populi ingenium, morosum, tetricum, magistratibus obsequens, subditis graue, abiectissimum dum metuit, sæuissimum vbi irascitur, perstans in decretis, durum adversus iocos & blandicias. non illi Cleone concionem differri perente quòd sacrificasset ipse & excepturus conviuio esset hospites, risu sublato datoque plausu concionem soluissent. neque coturnicem, quæ Alcibiade concionante è veste eius avolârat, certatim venati reddidissent. quin immò eos interfecissent vt lasciuientes ac insultantes. quãdo Annoni exsulium ij indixerunt, affectari ab eo tyrannidem causati, quòd militiæ impedimentorum baiulo vteretur leone. Neque verò (nisi fallor) Thebani ab hostilium litterarum, si quæ in eorũ pervenissent manus, lectione abstinuissent: cum Athenienses captis Philippi tabellariis epistolam Olympiadi inscriptam ferentibus, non soluerint eam, neq; patefecerint mariti peregrè absentis vxori missam salutationem. Neque vicissim Athenienses fastum Epaminondæ æquo animo tolerassent, cùm is crimine oblato causam dicere nolens è theatro discessit, ac per mediam concionem in gymnasium abiit. Nullo verò pacto arbitror Spartanos toleraturos fuisse Stratoclis scurrilem insultationem. qui suis vt ob lætum partæ victoriæ nuncium acceptũ sacrificarent persuasit, cúmq; ij de accepta clade vero allato nũcio succenserent, populũ interrogauit, ecquid

Populi ingenium.

V

iniuriæ passi essent, qui ipsius opera triduum suauiùs vixissent. Enimverò adulatores aulici aucupum more vocem suam ad imitationem regum componunt, itaq; eos subeunt & decipiunt. Rempub. autem gerenti non convenit mores populi imitari: nosse eos, eáque se iis ratione accommodare, qua capi singulos posse cernit, operæ est. Morum enim ignoratio non minus impedit irritáque facit consilia in ciuilibus negociis quàm in amicitiis regum. Ergo ciuium mores potentia iam ac fide instructus formare conaberis, sensim eos ad meliora subducens, ac placidè tractans. operosa enim est multitudinis mutatio. Ipse autem ita vt deinceps in aperto victurus theatro, mores tuos compone atque orna. quod si non facile sit omnia arcere animo vitia, ea tamen amolire aut deminue, quæ maximè in promtu ac conspectu sunt. Audis enim Themistoclem, cum animum ad gerendam rempublicam appulisset, à potationibus se & comessationibus abstraxisse, vigilantémque iam & sobrium ac seriis deditum curis dixisse ad amicos, trophæum Miltiadis sibi somnũ adimere, & Periclem corporis quoq; gestum, ac vitæ rationem mutasse, vt & incederet tardiùs, & placidè colloqueret, vultúmque semper constantem gereret, & manum intra amiculum contineret, vnamque eam viam, qua ad tribunal & curiam itur, tereret. Non enim ita tractabilis est multitudo, vt cuiusvis sit salutare ei frænum iniicere: inq; aliqua felicitatis parte ponendum, si vt est bellua suspectiosa & inconstans, nullo visu auditúve cõsternata rectorem admittat. Itaque ne hæc quidem negligenter obseruanda sunt, etsi minus fortè de vita & moribus curæ videbitur gerendum, vt tamen ista omnis sint repræhensionis & criminis expertia. Non enim qui rempub. gerunt, iis tantùm de publicè dictis factisq; ratio est reddenda. sed & in cœnam eorum inquiritur, & cubile, & matrimonium, & quidquid serij iocive agunt. Quid enim attinet Alcibiadem dicere? qui cum in republica gerenda esset summa præditus efficacitate, & imperator invictus, vitæ ratione effræni atque ferocia sua periit, & vt nihil ex reliquis quæ in eo erant bonis vtilitatis percipere posset ciuitas, luxuria eius atque prodigalitas fecerunt: cum & vinum Cimonis Athenienses, & somnum, quia aliud nihil inveniebant, Scipionis Romani culpauerint: & Pompeio Magno inimici vitio verterint, quod caput vno digito scaberet. Sicvt enim in facie lens & verruca molestiores sunt, quàm reliquæ corporis maculæ, mutilationes, & cicatrices: sic exigua peccata vbi in principis cernuntur vita, pro magnis habentur, propter opinionem eam, quam vulgo de principatu & repub. gerunt, rem eam esse magnam, & quæ vacare debeat omni errore atque vitio. Iccirco non iniuria celebri est laude Liuius Drusus tribunus plebis, qui cùm domus ipsius multæ partes vicinis essent perspicuæ, ac faber quidam polliceretur se eas impendio quinque modò talentorum aversurum & mutaturum: immò, ait, decem abs me aufer talenta lege hac, vt totam domum meam reddas omnium inspectui patentem, quò vniuersi ciues cernere possint qua vtar vitæ degendæ ratione. Erat enim vir temperans & modestus. Ac nihil quidem fortassis opus ei erat hac perspicuitate. Plerique enim mores ac consilia, actionésque & vitæ rationem rempublicam gerentium quæ vel maximè abdita putantur perspiciunt: neque minus ob priuata quàm ob publica studia alios amant ac admirantur, alios oderunt atque despiciunt. Quid ergo, inquies, non etiam iis, quorum impudica est & mollis vita, ciuitates vtuntur? Sanè. quo modo grauidæ cum pica vexantur lapides, & qui nauseant salsuginem aliósque id genus cibos appetunt sæpenumerò, paulo pòst exsputuri & aversaturi. Sic enim & populi ob luxuriam aut petulantiam, vel inopia meliorum ductorum, quibuscunque oblatis vtuntur, abominantes eos & contemnentes. deinde gratum ipsis est, cum in istos talia dicuntur, qualia Plato comicus ipsum populum dicere fingit:

Manu præhende me, præhende celeriter,
Qui principem iam designabo Agyrrium.

rursúmq; peluim poscentem & pennam vt vomat, ac dicentem,

Hîc ad tribunal mantile adsistit mihi.

&:

Alit caput fœtens, luem turpissimam.

Et populus Romanus Carbone aliquid promittente, ac deierante dirásq; devotiones addente, cõtrà vno ore iurauit se non crediturum. Spartæ cum Demosthenes quidam homo

homo intemperans sententiam commodam dixisset, eam populus reiecit: ephori autem sorte lecto cuidam senum eam dicendam dederunt, tanquam ex sordido vase in sincerum eam diffundentes, vt grata fieret multitudini. Tantum in vtranque partem in repub. momenti habet persuasio de ingenio hominis cōcepta. Neq; tamen propterea ita negligenda est orationis elegantia ac facultas, vt omnia virtuti adscribantur. sed vt non opificem persuasionis censeamus esse rhetoricam, adiutricem tamen sentiamus; corrigamúsq; illud Menandri, *Ars dicendi.*

Mores mouent dicentis, haud oratio.

Etenim & mores persuadent, & oratio. nisi quis ita intelligat, sicvt nauim agit non clauus sed gubernator, equésque equum versat, non frenum: ita à ciuili virtute vrbem duci non oratione sed moribus loco freni aut gubernaculi adhibitis, eámq; velvti à prora dirigere vrbem, animal (vt Plato ait) maximè versatile. At verò magni illi reges & à Ioue, vt Homerus ait, prognati purpuris, sceptris, stipatoribus, deorúmq; oraculis seipsos extollentes, vbi maiestate sua tanquam præstantioris ipsi naturæ vulgus sibi subiecerunt, voluerunt tamen oratores esse, neque dicendi elegantiam neglexerunt, sed curæ fuit eis

Concio, quâ decus eximium facundia gignit:

neq; solum Iouem consiliarium, Martémve homicidam, & militarem Mineruam coluerunt, sed & Calliopen invocauerunt,

Quæ comes vsq; solet venerandis regibus esse,

facundia sua demulcens & ad verecundiam redigens contumaciam violentiámq; populi. Quod cùm ita sit, quonam pacto priuatus aliquis à toga & habitu plebeio ad regendam vrbem se conferens multitudinem in sua potestate habere queat, nisi oratione instructus in persuadendo & alliciendo administra. Qui naues gubernant, ij quidem munus remigum regendorum aliis mandant. at rempub. qui gerit, non gubernatrice modò mente præditus esse, sed in seipso habere debet facultatem orationis, qua imperia tradat, ne aliena opus habeat voce, néve id ei vsu veniat quod Iphicrati. qui cum Aristophon eum oratione premeret, adversarium histrionem meliorem, suã autem causam potiorem esse dixit. néve sæpius vti cogatur Euripideis istis:

Vtinam esset expers vocis humanum genus.

&:

Cur non, malum, data vox rebus mortalium est,
Nullo differti vt essent in precio viri.

Hæc enim fortassis Alcameni, insulari, Ictino, aliísq; illiberalibus & manu victũ quęrentibus, facundiámq; eiurantibus concedantur effugia. cuius generis est quod Athenis aliquãdo contigit, cùm duo architecti de cõducendo publico opere contenderet, alter differendi copia & elegantia instructus cùm de apparatu operis oratione vsus meditata populum mouisset, alter arte præstantior, sed dicendi ignarus, in mediũ progressus, Viri, inquit, Athenienses, quemadmodum iste dixit, ego efficiam. Nam Erganam, id est opificem, hi tantùm colunt Mineruam, vt ait Sophocles, qui ad incudem graui malleo & ictibus obedientem materiam inanimam fabricantur. At Mineruæ quæ quòd vrbibus præsit Polias dicitur, & consiliariæ Themidis (cui à iure nomen, & quæ

Conuentus hominum cogitq;, eadémq; resoluit)

interpres, vnico vtens orationis instrumento, atque alia fingens & concinnans, alia quæ operi impedimento sunt velvt nodos quosdã in ligno, aut abscessus in ferro molliens atque læuigans, vrbem exornat. Itaque administratio reipub. qua vsus fuit Pericles, verbo quidem (teste Thucydide) populi fuit, reipsa autem principis viri potestas. Nam & Cimon bonus erat, & Ephialtes, & Thucydides. verùm interrogatus hic ab Archidamo Spartæ rege, ipséne an Pericles meliùs luctaretur: incertum est, respondit. cum enim ego eum deiicio, negando se cecidisse vincit, idque spectatoribus persuadet. Atque ea quidem res non gloriam tantùm Pericli, sed & vrbi salutem attulit. dum enim ei paruit, felicitatem iam partam seruauit, abstinuítque ab exteris negociis. Sed Nicias cùm idem sequeretur propositum, neque tantum haberet ad persuadendum virium, atque oratione velvti freno laxo vteretur in dehortando popu-

lum, non obtinuit neque pervicit: sed in Siciliam abiit vi actus, & obtorto quasi collo multitudinis impetu eò abreptus. Lupum quidem auribus teneri posse negant. Populum autem & ciuitatem vel maxime auribus ducere oportet. neq; sequi eos, qui exercitatione dicendi destituti, multitudinis ducendæ ansas quærunt elegantiæ artisque vacuas: & aut ventre trahunt epulis præbendis, vel marsupio largientes, aut saltationes aut gladiatorum spectacula crebra exhibentes populi fauorem captant, aut potiùs vim ei afferunt. Captant enim fauorem populi, eúmque ducunt, qui dicendo persuadent: at istiusmodi cicurationes, nihil à brutorum illectatione & captura habent diversi. Sit autem versantis in repub. viri oratio non iuuenilis aut ad theatrum conformata, velut corollam ex delicatis ac floridis vocabulis vndequaque colligentis: neque rursum qualem Demosthenis dicebat Pytheas lucernam redolere & sophisticam diligentiæ abundantiam, argumentis constantem acribus, & circuitionibus ad normam ac circinum accuratissime exactis. Sed quemadmodum musici neruos pulsari volunt leniter, non impetu quodam concuti: ita oratio rempub. gerentis, consulentis, ac regentis præ se ferre non debet vim dicendi aut calliditatem, neque laudi sibi ducat si existimetur dixisse ex habitu, secundum artem, & scientiam diuidendi: sed plena esse debet ingenuitatis, & veræ animi magnitudinis, & paternæ libertatis, ac prouidentiæ & sapientiæ suorum curam gerentis, in bono proposito gratiosam adhibens & ad persuadendum aptam rationem, ex verborum maiestate, & sententiarum, proprietate ac probabilitate. Admittit autem ciuilis oratio faciliùs quàm iuridicialis sententias communes, historias, fabulas, & translationes, quibus maxime mouentur animi hominum, modicè & opportunè vsurpatis. quale fuit eius, qui dixit, Nolite Græciam altero oculo priuare. & Demadis, qui se naufragia reipublicę aiebat tractare. & Archilochi isthuc,

Néve Tantali lapis
Huic immineat insulæ.

sic & Pericles lemam Piræei auferri iussit, & de Leosthenis victoria pronunciauit Phocio, Stadium decursum sibi probari, sed metuere quomodo eius belli dolichus absoluatur. In vniuersum autem maiestas quædam ciuili orationi magis congruit. exemplo sunt Philippicæ, & apud Thucydidem conciones Sthenelaidæ Ephori, Archidami regis ad Platæas & Periclis post pestem habita. Sed de Ephori, Theopompi, & Anaximenis oratiunculis ac comprænsionibus sententiarum, quibus vtuntur in armandis & in aciem educendis exercitibus, licet effari:

Quis inter arma locus sit his ineptiis?

Veruntamen & salsè dicta, & ridicula nonnunquā in partem orationis ciuilis admittuntur: cùm non petulanter aut scurriliter, sed ab eo qui vtiliter increpet aut subsannet proferuntur. Maximè autem probantur ista in responsionibus & obiectionibus. nam subsannare de industria, idque non prouocatus qui volet, risum captare putabitur, neque sine suspicione malignitatis. quod vitium turpauit Ciceronis, Catonis maioris, Euxitheíque sales, eius qui Aristotelis fuit familiaris. ij enim sæpenumerò verbis mordebant, nulla lacessiti aliorum dicacitate. Qui se salibus defendit aut vlciscitur, ei opportunitas & veniam conciliat, & gratiam. quale est responsum Demosthenis, ei datum qui furti suspectus lucubrationes ipsius exagitabat: Noui me ægrè tibi facere, qui lucernam vram. & Demadi ab eodem, vociferanti, Corrigere me vult Demosthenes, sus Mineruam: illa quidem Minerua superiore anno est in adulterio depræhensa. Illud quoque Xenœneti venustum, qui ciuibus ei fugam tum factam ab ipso cum ductor esset exercitus exprobrantibus, Fugi, respondit, sed vobiscum, ô suauissimi homines. Verùm in ridiculis cauendū est, ne quid vltra modū fit. tum ne quid excidat, quod vel audientes offendat alieno tēpore, vel dicti autorem ostēdat esse ignobili aut abiecto animo. Exemplo sunt Democratis dicta. Nā is in cōcione dixit, Se itidē vt ipsam ciuitatem parū posse, & magnos edere flatus. Et clade Cheronēsi accepta ad populū progressus: Nollem (inquit) hac fortuna vsam esse ciuitatē, vt ego quoq; cōsiliarius vobis essem audiendus. quorū dictorū hoc abiecti animi fuit, illud insani: ciuili homini neutrū conveniens. Breuitas autē dictorū Phocionis ipsa quoq; admirationi fuit. eā obrē Poly-

Salsè dicta.

Polyeuctus pronunciauit maximum oratorem esse Demosthenem, Phocionem autem dicendi vi omnibus aliis antecellere, quòd huius oratio breuissimis verbis plurimum sententiæ complecteretur. Et Demosthenes reliquorum contemtor, dicere solebat Phocione vt diceret surgente, Meorum dictorum securis surgit. In primis autem danda est tibi opera, vt ad multitudinem oratione vtaris meditata cautè, non inani: cum scias etiam magnum illum Periclem antequam in publico verba faceret optare solitum ne vel vllum sibi verbum à re alienum incideret. Interim tamen oportet orationem ad ea quæ occurrunt versatilem exercitatámque habere. præcipites enim sunt occasiones, multáq; feruntur in negociis publicis repentina. Itaque & Demosthenes multis fuit inferior vt aiunt, cùm vrgēte occasione tergiversaretur: & Alcibiadem narrat Theophrastus cùm non tantùm quæ, sed & quo modo dicenda erant cuperet disserere, sæpe inter orandum verba conquirentem atque componentem hæsisse atque excidisse. Qui verò ab ipsis rebus & oblatis occasionibus excitatur ad dicendum, is maximè percellit multitudinem atque permouet. Sic Leo Byzantius, cum ad Athenienses seditione exagitatos verba facturus processisset, & ob staturæ breuitatem risu exciperetur: Quid, inquit, si meam videretis vxorem, quæ vix genu mihi attingit? maiore oborto risu, Atqui, inquit, nos ita paruos, vbi inuicem dissentimus, Byzantium non capit. Et Pytheas rhetor, cùm contra honores Alexandro decretos dissereret, dicente quodam, Túne, eùm adeò sis iuuenis, tantis de rebus audes dicere? & verò, respondit, Alexander, quem vos decreto vestro in deorum refertis numerum, me natu minor est. Oportet etiam bono vocis habitu ac robore spiritus exercitatam atque firmatam orationem adferre ad reipublicæ non vilia, sed acerrima certamina: ne aliquando defatigatum dicendo atque exstinctum superet aliquis

Rapax clamator, Cyclobori vocem gerens.

Cato, cum se gratia ac studiis præoccupato senatu populóve obtinere causam non posse videret, totam diem dicendo exegit, itáq; occasionem adversariis præripuit. Ac de orationis quidem apparatu vsq; dicta hæc sufficiunt ei, qui porrò id, quod horum est consequens inveniendo addere potest. Cæterùm ad rempublicam duo sunt aditus & quasi viæ. altera breuis & ad gloriæ splendorem expedita, non tamen periculi expers: altera vt magis pedestris ac tardior, ita tutior. Sunt enim qui à splendido aliquo & magno facinore, quod non fiat sine audacia, velvti à promontorio quodam in altum procurrente soluentes, in temp. dant vela, existimātes rectè dictum a Pindaro: *Aditus ad rempublicam.*

Incipiente opere, primordium
In fronte ponendum est latè fulgens. *Olymp. 6.*

sic enim ordientem & pleriq; consuetorū satietate ac tædio promtiùs excipiūt, quemadmodum spectatores certatorem, invidiámq; absterret splendido ac celeri incremēto constans potentia. Nam, vt ait Aristo, neque fumum ignis gignit, neque invidiam gloria, si subitò ac celeriter effulgeat. qui paulatim extolluntur & tardè, iis alij aliunde manus iniiciunt: vnde factum vt multi circa tribunal ante florem emarcuerint. Vbi autem (quemadmodum Ladam ferunt carcerum funiculo adhuc in auribus à laxatione sonante decurso stadio coronam reportasse) subitò aliquis legatione obita, triumpho ducto, aut summo potitus magistratu effloreseit: in eum neque invidia, neque contemtus quicquam facilè possunt. Hac via Aratus ad gloriam contendit, initium gerendæ reipublicæ à Nicoclis tyranni excidio faciens. Sic Alcibiades, Mantinense contra Lacedæmonios bellum conflando. Pompeius etiam triumphum postulauit, nondum senator factus: & Sylla negante, Plures esse dixit qui orientem, quàm qui occidentem Solem adorent. quo audito concessit Sylla. Cornelium quoque Scipionem, cùm ædilitatem peteret, subitò consulem præter leges designauit populus Romanus, non sanè leuia secutus principia: sed quòd & victoriam eius quam adolescens etiamnum in Hispania singulari prœlio obtinuerat, & paulo pòst res ab eo tribuno militum ad Carthaginem gestas admirabatur. de quibus etiam Cato maior exclamauit:

Tanquam vmbræ volitant alij, solus sapit iste. *Odyss. 2, 495.*

Nostra verò tempestate, cum ciuitates bellicis imperiis, tyrannorum excidiis, aut

confœderatis actionibus careant, quodnam principium illustris in repub. versationis possit sumi? Restant vtique iudicia publica, & ad Imperatorem legationes, quæ virum acrem, atque audacia simul & consilio instructum flagitant. Multa etiam in vrbibus præclara negliguntur, quibus restituendis multa cum dedecore damnóve vrbium ex praua consuetudine introducta sunt, quibus corrigendis animos multitudinis in te convertas. Quin & nonnullis magna in iudicio rectè disceptata controversia, aut fideli patrocinio impotentis contra adversarium potentem, & libera iusticiæ adversus principem iniustum defensio, primum in repub. locum cum splendore parauerunt. Alios inimiciciæ extulerunt, qui homines dominationem invisam atque formidolosam gerentes adorti sunt. statim enim potentia deiecti, cum meliore existimatione in eum qui deiecit, transit. Sanè ob invidiam se opponere viro bono & quem sua virtus ad summa evexit, (qualis fuit in Periclem Simmias, in Themistoclem Alcmæo, Clodius in Pompeium, Meneclides rhetor in Epaminondam) neque ad gloriam facit, neque omnino vtile est. cum enim populus aliquid in bonum virum commisit culpæ, vbi primùm (quod celeriter fit) iræ pœnituit, eam quæ iustissima est, expeditissimam sui excusandi delicti rationem arripit, vt autorem iniuriæ bono viro factæ ac suasorem pessundet. Qui verò contra improbum hominem, ac qui sua audacia & calliditate ciuitatem subegit (quales erant Athenis Cleo & Clitophon) insurgens, eum opprimit, is progressum tanquam in fabulis in scenam, in rempub. splendidum sibi conficit. Non sum nescius quosdam senatu molesto & paucis imperium vindicãte deiecto potentiam & gloriam adeptos: vt Athenis Ephialten, apud Eleos Phormionem. verùm in hoc magnum est ei qui iam tum primùm se ad remp. confert, periculum. & meliore vsus est principio Solon, qui ciuitate in tres diuisã partes, Diacriorum, Pedieorum, Paralorum, nulli harũ se immiscens, sed communem omnibus præbens, omniáq; dicta ac facta sua ad concordiam dirigens, legumlator ad tollenda dissidia delectus rempub. constituit. Hæc tot ac talia sunt principia splendidioris ad capessendam rempublicam aditus. Tutum autem & tardum illum multi nobiles viri secuti sunt, Aristides, Phocio, Pammenes Thebanus, Lucullus, Cato, Agesilaus Spartanus. horum vnusquisque imitatus hederam quæ validam amplexa arborem simul attollitur, seni alicui iuuenis, & illustri obscurus se applicuit, eiúsque potentia paulatim sese subiiciens atque vnà augescens, radices in rempublicam egit. Nam Aristidem auxit Clisthenes, Phocionem Chabrias, Lucullum Sulla, Catonem Maximus, Epaminondam Pammenes, Lysander Agesilaum. Verùm hic intempestiuo contentionis studio & opinione æmulationis iritatus, contumeliosè suum agendi præceptorem abiecit. reliqui præclarè, & ciuiliter, ac ad finem vsque coluerunt suos & exornarunt, quemadmodum solent obiecta Soli corpora, ipsos vicissim augentes & illustrantes. Certè qui Scipioni invidebant, histrionem eum vocabant, actionum autorem esse Lælium ipsius socium. neque Lælium tamen quicquam istorum inflauit, sed perrexit suo studio virtutem & gloriam Scipionis amplificare. Afranius autem Pompeij amicus, quanquam planè humili loco ortus, tamen cum se consulem designatum iri certò crederet, vbi intellexit Pompeium aliis cupere, petitione destitit: quod diceret consulatum adepto sibi non tantum accessurum splendoris, quantum molestiæ ac difficultatis, si Pompeio neque volente neque adiuuante consul crearetur. itaque vno tantùm anno cum supersedisset, deinde neque repulsam est passus, & amiciciam conseruauit. Porrò qui hoc modo quasi manu ducuntur ab aliis ad gloriam, ij simul & vni & multitudini gratificantur, minúsque sunt in odio siquid incommodi áccidit. Itaque & Philippus Alexandrum hortabatur, vt dum liceret alio regnante amicos sibi obsequiis ac officiis suis pararet. Deligendus autem est dux ad rempub. non simpliciter gloriosus & potens, sed & qui ob virtutem talis sit. Nam sicvt non quævis arbor patitur educitq; circumplicatã sibi vitem, sed quędã suffocant, & incrementis eius officiũt: ita in rebus publicis qui non sunt studiosi bonorũ, sed tãtùm honorũ & potentiæ cupidi, nullas concedunt iuuenibus actionũ occasiones, sed gloriam sibi eos quasi alimentum præripientes invidia premunt. sic Marius cùm in Africa, ac rursum in Galatia multa opera Syllę feliciter gessisset, progressus ad gloriã eius ęgrè ferens, vti ipso desiit, planéq; abiecit, sigilli vsus pręscriptione. Etenim Sylla cũ esset Marij prętoris in Africa quæstor, missus ab eo ad Bocchũ, adduxit Iugurthã captiuũ. eúmq; successum vtpote ambitiosus iuuenis, & qui recèns glorię gustũ percepisset, nõ tulit mediocriter: sed

Qualis ductor ad remp. deligendus.

ſed imaginem rei in annulo inſculpens Iugurtham ſibi traditum, pro ſigillo geſtauit. idque ei vitio vertens Marius, hominem abiecit. at Sylla ad Catulum, Metellúmq; viros bonos & Mario inimicos tranſiit, móxq; Marium exegit ac deiecit ciuili bello, cùm is pœnè Romã evertiſſet. Sanè Sylla Pompeiũ quoq; iam inde ab adoleſcentia extulit, aſſurgẽs accedẽti, capútq; detegẽs: reliquiſq; iuuenib. actionũ principe dignarũ ſubminiſtrans occaſiones, quoſdã etiã inuitos inſtigãs, gloriæ ſtudio & æmulatione impleuit exercitus, omnéſq; ſub ſe habuit, vt qui non ſolus, ſed primus & maximus eſſe inter multos & magnos cuperet. Tales ergo viri tenendi ſunt, iíſq; adhærendum. nec quomodo regulus Aeſopi humeris aquilæ vectus ſubitò evolauit & anvertit, ita eorũ debemus ſuffurari gloriam: ſed ab iis amicè & cum benevolẽtia accipere: quando qui non antè ſeruiuere, dominari rectè non poſſunt, vt ait Plato. Sequitur de amicis iudicium, quo neq; Themiſtoclis probamus, neq; Cleonis ſententiam. Cleo enim ad rempub. ſe collaturus, conductis in vnũ amicis ſuis, amiciciæ eorum renunciauit, quòd ea in rep. perſæpe à recta ac iuſta voluntate animum averteret atq; emolliret. Rectiùs hic diuitiarum & contendendi cupiditatem animo eieciſſet, eúmq; ab invidia & perverſitate purgaſſet. non enim hominibus amicorum & ſodalium exſortibus, ſed bonis indiget reſp. ac temperantibus. Nunc ille amicos quidẽ repudiauit, centum autem in orbem capita violentorum adulatorum lambebant, vt aiunt Comici. & qui aſperum ſe præberet ac moleſtum bonis, rurſum multitudini gratiæ captãdæ cauſa ſe ſubmittebat,

Ductans ſenes, vtq; pueros rurſum educans,

plebiſq; perditiſſimam ac vitioſiſſimam partem adverſus optimates ſibi adſciſcens. Cõtrà Themiſtocles cuidam pronuncianti Optimè ipſum reip. præfuturũ, ſi ſe omnibus æqualem præberet, reſpondit: Abſit vt ego tali inſideam ſolio, vnde nõ plus à me ad amicos quàm ad alios perveniat. ne hic quidem rectè, qui ciuitatem amicicię addiceret, réſque publicas priuato fauori ac ſtudio ſubmitteret. & quidem Simonidi abs ſe aliquid iniuſtum petenti idem reſpondit, Neq; poëtam probũ eſſe qui præter cantilenæ modũ cantet, neq; magiſtratũ probum, qui præter leges gratificetur. Indignum enim revera eſt ac miſerandum, cùm nautas eligat gubernator, & gubernatorem nauis magiſter,

Qui rectè in puppi norit defigere clauum,
Et rectè antennas ſurgente intendere vento:

cúmq; architectus miniſtros & operarios conducat, non qui corrũpant opus, ſed qui in eo quàm rectiſſimè abſoluendo adiuuent: ciuilem virum, qui optimæ ſit, vt Pindarus loquitur, artis magiſter, opiféxq; iuſticiæ & iuris, nõ ſtatim ab initio deligere amicos eodem modo affectos, & miniſtros eodẽ ad honeſtatẽ animi inſtinctu excitatos: ſed eos adhibere, qui ad alios ſubinde atque alios vſus eum iniuſtè ac violenter detorqueant. Nihil profectò is differet ab opifice, qui per imperitiam & inſcitiam normis vtatur reguliſq; & libellis iis, ob quas prauum fieri opus neceſſe ſit. Etenim ciuiliũ virorum viua & intelligentia inſtrumenta ſunt amici: neq; is peccantibus iis ſocium ſe lapſus præbere, immò operã dare debet, ne ſe inſcio etiã ij delinquant. quæ res Soloni dedecus attulit, & calumniis ciuium fecit eum obnoxium. Cum enim in animũ induxiſſet æris alieni deminutionem, & ſeſachtææ (ſic nouæ tabulæ mitiori voce ab oneribus excutiendis ducta appellabãtur) in rep. inſtitutionem, rẽ cum amicis communicauit. ij autẽ indigniſſimũ fecerunt facinus. magnã enim præcepto tẽpore pecuniam ſumſerũt mutuã: ac paulo pòſt prolata in lucẽ Solonis lege, apparuit eos mutuò ſumta pecunia ſplẽdidas domos, multúmq; agri coëmiſſe: Solõ autẽ inſimulatus fuit, tanquam iniuſtum id facinus, quo quidem facto ipſi fiebat iniuria, aliqua ex parte ipſi eſſet imputandum. Ageſilaus autem nulla in re impotentior atq; animi demiſſioris fuit, quàm in ſtudiis erga amicos: ac velvti Euripidis Pegaſus,

Mage quàm volebat ſe ſubmiſit territus:

alacriúſque amicorum calamitatibus ſubveniens quàm officium ferebat, creditus eſt eorum flagitiis eſſe ſimilis. nam & Phœbidam ſeruauit (in iudicio accuſatum, quòd ſine mãdato Cadmeam occupaſſet:) fatus id genus negocia iniuſſu eſſe conficienda. & Sphodriam iniuſti atrociſq; facinoris reum, quòd in Atticam impreſſionem feciſſet, ſociis tum & confederatis Spartanorum Athenienſibus, damnationi ſubtraxit, amatoriis filij mollitus precibus. & fertur eius ad quendam potentem tale epiſtolium:

Niciam, si insons est, dimitte: sin verò, mei causa dimitte: omnino autem dimitte. At verò Phocion ne genero quidem suo Charillo, cum is de Harpalea pecunia reus esset factus, in iudicio adfuit: sed hoc fatus, se eum sibi generum ad omnia iusta allegisse, discessit. Et Timoleo Corinthius cum fratrem suum monendo & deprecando à tyrannide non deducetet, cædem eius consilio suo adiuuit. Oportet enim non modò vsque ad aram amicum esse, neque se periurij socium facere, vt aliquando Pericles dixit: sed & vsque ad omnem legem, ius, atque vtilitatem. quod neglectum, in magnum atque publicum exit damnum, quo & pertinuit Sphodriæ ac Phœbidæ impunitas, qui non minima causa fuerunt Spartanis, cur in Leuctricum conniicerentur bellum. Alioqui mediocribus amicorum delictis grauiter insultare ciuilis ratio non cogit: sed concedit maxima reipub. parte in tuto collocata, ex eo quod superest opitulari amicis, iisque adstare, & pro ipsis elaborare. Gratificari etiam licet amicis citra inuidiam, eisque potissimùm ad magistratum consequendum adiumēto esse, administrationem aliquam splendidam iis demādando, aut plausibilem legationem, vt vbi legatus principis honore afficitur, aut cum aliqua repub. de pace & concordia agit. Cùm verò difficilis aliqua, sed eadem illustris ac magna impendet actio: eam ciuilis vir primùm ipse suscipiet, tum ad eius societatem amicum adsciscet. quemadmodum Diomedes:

Iliad. κ, 242. *Quod si me socium mihi vos adsciscere vultis:*
Diuini quonam pacto obliuiscar Vlyssis?

Vicissimq; Vlysses ei convenienter laudem facinoris attribuit:

Ibidem 558. *Quæris equi, Nestor, modò quos adduximus, isti*
Vnde adsint? Thraces bello adduxere feroces.
Rex quorum, & bis sex, fortissima corpora, iuxtà
Tydidæ manibus socij cecidere peremti.

Huius enim modi concessio qua amicis laudem deferimus, non minus laudantem exornat quàm laudatum. quando seipsum duntaxat probare, vitium est, vt ait Plato, solitudini habitandæ conveniens. Præterea verò honestorum humanitérque à nobis exhibitorum officiorum pars amicis est adscribenda, & quibus benefactum est, ij iubendi amicos nostros laudare atque diligere, vt qui causam ac consilium nostro officio in ipsos conferendo præbuerint. Quæ verò amicorum sunt ineptæ & absurdæ petitiones, eæ non acerbe, sed mãsuetè sunt reiiciendæ, dehortandiq; sunt & ostendēdum istas virtute existimationéq; ipsorum non esse dignas. Optime omniũ hominum Epaminondas, qui cùm cauponem è carcere ad deprecationem Pelopidæ dimittere abnuisset, paulo pòst eundem amasia precibus intercedente missum fecit: huiusmodi, inquiens, beneficia accipere meretriculas par est, non prætores. Morosè Cato & insolenter. qui cum Catulus censor summus eius amicus & familiaris deprecaretur pro quodam qui ab ipso tum quæsturam gerēte iudicabatur: Turpe, ait, est te qui nobis adolescētes debes bene moratos reddere, à meis eiici famulis. licebat enim re ipsa officium hoc denegantem, asperã dicti acerbitatem prætermittere: vt videretur facti quoq; amico molesti causa nõ volũtas ipsius, sed legum & iusticiæ necessitas fuisse. Sũt & ad adiuuandos in parada pecunia amicos in administratione reip. rationes nequaquã illiberales. vt Themistocles cũ à pugna videret cadauer aureis torquibus & monili insigne, præteriit ipse, & ad amicum conversus, Aufer, inquit, hæc: non enim tu quoque es Themistocles. Talia amicis præstandi res ipsæ versanti in rep. sæpenumerò occasionem præbent. Non enim omnes sunt Menemachi: proinde huic patrocinium iustæ causæ cum prēmio coniunctum demanda, alteri diuitem cõmenda procuratione & defensione indigentem, alium in conductione aliqua quæstuosa adiuua. Epaminondas quidem amico cuidam suo mandauit, vt diuitem quempiam accederet, & ab eo talentum posceret, ita se imperasse dicens. cùmque diues accessisset causam sciscitans: Quia, inquit, hic vir bonus eget, tu diues es, qui multa ciuitatis bona in rem tuam vertisti. Et Agesilaum Xenophon scribit lætatum fuisse quoties amicum ditaret, cùm quidem ipse diuitias despiceret. Cæterùm quoniam omnibus, vt ait Simonides, cassitis necesse est cristam innasci, itaq; nulla reip. administratio non fert inimicicias aliquas & dissensiones: non minimũ refert etiã hanc rem præmeditatum esse eum qui in rep. gerenda versari instituit. Laudant pleriq; Themistoclē & Aristidã, qui quoties ad obeundã legationem, aut ducēdum exercitum proficiscerenť, inimiciciam in finibus patriæ deposuerunt, reuersiq; domũ eam resumserunt. Nõnul-

Epist. ad Dionem. Inimiciciarum regula.

lis

lis factum Cratinæ Magnetis maiorem in modum placet. Is cum in reip. tractatione adversaretur Hermeæ viro non potenti quidem, sed honorum tamen percupido, animique elati, cernens sub initium belli Mithridatici ciuitatē in discrimine versari, optionem hanc Hermeæ detulit, vt vel is se in exsulium profecto vrbem gubernaret, vel (si ita videretur) ipse solum vertens sibi imperium relinqueret: ne sua contentione ciuitatem pessundarent. Placuit oblata conditio Hermeæ, fassusque bello gerendo præstare sibi Cratinam, cum liberis & vxore vrbe excessit. & Cratinas cùm eum deduxit de suo largitus quæ exsulantibus essent quàm obsessis cōmodiora, tum re optimè gesta vrbem contra omnium spem à præsente exitio conseruauit. Si enim nobilis est magnique animi vox ista,

Liberos amo meos, sed patriam magis meam:

cur non cuivis promtius sit dicere, Odi hunc & cupio lædere, sed maiore patriæ amore detineor? nolle enim cum inimico in gratiam redire eam ob causam, ob quam vel amicus sit dimittendus, nimis quàm immane est & efferati animi. Veruntamen rectiùs Phocio & Cato, qui nullas prorsus inimicicias cum reip. administratione priuatim coniunxerunt. sed cùm in publicis certaminibus pro vtilitate reip. acres se & propositi tenacissimos gererent, in rebus priuatis pacate & humaniter iis vsi sunt, qui in publica dissentirent. Nullus enim ciuis pro inimico habendus est, nisi quis est Aristionis instar, aut Nabidis, aut Catilinæ, morbus & vomica velvti reipublicæ. Qui verò aliàs discrepant, eos instar musici debet reip. moderator vel relaxando placidè vel intendendo ad concentum reducere: neque peccantes iracundè aut cōtumeliosè incessere, sed placidè obiurgare. cuius generis sunt Homerica ista:

Nugator, te plus aliis ego mente valere
Credideram. — &:
Rectius his aliquid poteras depromere verbis. Iliad. 9, 358.

rursumque vbi rectè aliquid dixerint aut fecerint, neque honori eorum invidere, neque faustis acclamationibus parcere. ita fiet, vt & repræhensioni sua sit in loco autoritas, & à vitio eos avertamus, virtutem augendo, & probè facta ac dicta, tanquam ipsis digniora, delictis comparando. Ego verò versantem in rep. virum & inimicis iusta in causa testimonium perhibere iubeo, & in iudicio eos contra calumniatorem tueri, alienisque ab eorum animi instituto criminibus fidē denegare. quemadmodum Nero ille paulo antè quàm Thraseam interficeret, quē maxime oderat ac metuebat, quodam conquerente iniquā in sua causa à Thrasea latā fuisse sententiam: Vtinā verò, inquit, ita me amaret Thrasea, vt optimus est iudex. Non abs re est etiā, obiurgādi causa eos qui vitio quodā naturæ ad peccandū sunt procliuiores, proferre inimicū eorum melioribus præditū moribus, ac dicere: atqui hic nō erat ita locuturus siue acturus. Nonnullis peccantibus parentū præclarorum est obiicienda mentio. sic apud Homerum:

Haud similem natum tibi Tydeu magne dedisti. Iliad. 5, 800.

& Appius in comitiis cum Africano Scipione contendens, Quàm, inquit, ingemisceres Paule apud manes, si sentires filiū tuum censuræ petēdæ gratia in campum descendentem à Philonico publicano stipari. Huiusmodi enim dicta & peccātes emendant, & correctores decent. Ciuiliter etiam Nestor apud Sophoclem respondet convicianti Aiaci:

Non culpo te: bene enim meritus, dicis malè.

Et Cato cum Pompeio restitisset, Cæsari in vi reip. facienda sociū se præbenti, exorto inter hos bello, Pompeium summæ rerum iussit præfici, eiusdē esse inquiens, magna mala ciere & amoliri. Permixta enim laudationi repræhensio, non contumeliā, sed libertatem in se habens, neque iram, sed morsum & pœnitentiam excitās, benigna videtur & ad corrigendum apta. Convicia ciuiles minimè decent. Tuum enim facio iudicium, an quæ Aeschines & Demosthenes alter in alterum scripserunt, aut quæ adversus Demadem Hyperides: Solō, aut Pericles, aut Lycurgus Spartanus, aut Pittacus Lesbius fuissent vsurpaturi. quanquam Demosthenes in iuridiciali tantùm oratione vsus est maledictis: Philippicæ omnis & dicacitatis & scurrilitatis sunt puræ. Nā id quidē genus dicteria dicentibus quàm in quos dicunē plus afferūt dedecoris: ac præterea

confusionem secum trahunt negociorum, conturbántque deliberationes & cōciones. Optimè itaque Phocio, qui cū cessisset cōuitianti ac dicere destitisset, postquā ille tandē cōticuit, rursum in concionē progressus: Ergo, inquit, de equitibus & grauis armaturæ militibus audiuistis. reliquū mihi est de leuis armaturę militibus & cetratis disserere. Verùm quia plerique in hoc negocio continere se non possunt, ac sæpenumerò non inutiliter maledicentiū ora responsis obthurantur: esto responsio breuis, neque irā præ se aut stomachum ferat, sed mansuetudinē cum ioco & gratia tamē vtrunque mordentē. quales maximè sunt quæ dictū retorquent. Sicvt enim tela in eū qui misit redeuntia, vi quadā & soliditate iis impetiti retrò averti videnť: ita maledictū robore & calliditate eius in quem iactum fuit in autorē reuerti apparet. Quale est, q̄d Epaminōdas Callistrato exprobranti Thebanis Oedipi qui patrē, & Argiuis Orestis q matrē interfecit, facinora, respondit: Atqui vos hos ipsos à nobis eiectos recepistis. Et Antalcidæ Spartani ad Atheniēsem dicentē, Vos sępe à nobis estis à Cephiso in fugā acti, respōsum: At vos à nobis nunquam estis ab Eurota fugati. Elegāter etiā Phocio Demade vociferāte, Atheniēses te interficiēt vbi ceperint insanire: Te verò, ait, vbi sapere ceperint. Et Crassus orator Domitio obiiciēti, Nónne tu mortuā murenam, quā alueras in piscina, defleuisti? reddidit: nónne tu nullā lacrymam triū vxorū sepulturæ impēdisti? Atque hæc quidem etiā in reliqua vita suā habent vtilitatem. Sunt porrò qui nullam non partē publici muneris subeunt, vt Cato, existimantes bono ciui nullā curam aut industriam omittendā quæ ad potentiā conciliandam cōducat. Laudántque hi Epaminondam quod cum eum Thebani inuidia ducti & contumeliæ faciendæ causa Telearchā designassent, non detrectauit: sed fatus Non modò magistratu virum, sed etiam viro magistratum qualis sit demonstrari, Telearchiam ad magnam dignitatem ac maiestatem euexit: cùm antè is magistratus non fuisset nisi stercorum ex angiportis eiiciūdorum, ac aquarū deriuandarū procuratio quædam. Atque ipse quoque nimirū peregrè huc aduenientibus risum moueo, cùm talia videor frequenter in publico tractare. Sed tuetur me Antisthenis dictū memoriæ proditum. qui miranti cuidam, quòd salsamētum per forum gestaret, respondit: Mihi quidem ipsi fero. Atque ego vicissim incusantibus quòd dimensioni testarum adsto, ac cæmenti & lapidum vecturæ responderim, Non mihi me, sed patriæ ista administrare. Vt enim sordidus haberi potest, qui multa id genus sibi ipsi tractat, suique causa administrat: ita cum publicè ista, & cōmodo ciuitatis tractanť, nequaquam illiberalis est, sed magna etiā ad exigua hæc se demittens procuratio & officij promtitudo. Alij Periclis institutū magnificentius ac splēdidius iudicant, in quorum numero est Critolaus quoque peripateticus. Volebat enim, quemadmodū Athenis Salaminia nauis & Paralus non cuiusvis negocij, sed necessariorum tantùm ac magnorum deducerentur in mare: ita se quoque non nisi ad summā rerum continentes maximásque adhiberi actiones. exemplo regis Vniuersi, qui (vt est ab Euripide scriptum)

Quæ munera obeunda.

——summa procurat modò
Deus, ádque fortunam minora reiicit.

Neque enim nimium honoris ac contendendi studium in Theagene probamus. qui cum non solùm conuersionem vicisset, sed & multa certamina alia, non tantùm pancratio, sed & pugillatione, & lōga decursione, ad extremum cum funebribus quibusdam heroicis ludis cœnaret, proposita de more cuivis portione prosiluit, ac pancratio decertauit: perinde ac si nemini liceret vincere se præsente. vnde factū est, vt coronas congesserit CIↃCC, quarū plerasque pro quisquiliis haberes. Nihil ab hoc diuersum faciunt, qui omnia subeunt ciuilia munera: nam reprehēsionibus multorum sese exponunt, molestiisque fiunt, & cùm bene rem gerūt, inuidia, cùm malè, gaudio excipiunť: denique quæ ab initio admirationi erat eorum industria, in ludibrium & risum excidit. Quale est: Metiochus prætor est, Metiochus viarum procurator, Metiochus panes, Metiochus farinam distribuit, Metiochus omnibus pręest, Metiochus habebit infortunium. Fuit hic vnus de sociis Periclis, & (vt apparet) potētia, qua propter hunc erat præditus, odiosè & cum fastidio ciuium abvsus. Oportet autem ciuilem virum ad populū amore ipsius captū accedere, suique etiam absentis desideriū in animis ciuium relinquere. quod fecit Scipio Africanus, multum temporis ruri degens, vt & inuidiæ minueret onus, & respirandi facultatem concederet iis, qui gloria ipsius premi videbantur.

Amor populi.

bantur. Contrà Timesias Clazomenius, vir alioquí de repub. bene meritus, non animadvertit se propterea quòd omnia solus ageret in invidia esse & odio apud suos, donec tale ei quippiam vsu venit. in via pueri talum e fossa excutiebant Timesia prætereunte. eorum alij dicebāt non excussum iri talum: qui verò eum excutiebat, Vtinam, inquit, ita Timesiæ cerebrum excutiam, vt hūc talum excussero. hoc audito Timesias, intelligensque odium sui omnium animos peruagari, domum reuertit, ac vxori re exposita mandauit, vt rebus conuasatis se sequeretur, rectáq; à foribus digressus vrbe exiuit. Apparet etiam Themistocli aliquid simile ab Atheniensibus euenisse, cum diceret: Quid defatigamini, ô felices, crebra accipiendo beneficia? Horum autem quædam rectè dicta sunt, quædam secus. Nam quod ad studium & procurationem attinet, nulla pars reip. ciuili viro deserenda, curandæ cognoscendæq; sunt omnes: neque debet velut in naui sacra anchora, seipsum ad extremas ciuitatis necessitates ac casus reseruare. Sed quemadmodum gubernator nauis alia suis ipse peragit manibus, alia instrumentis ac manibus aliorum eminus ipse sedens versat, vtiturq; nautis, proretis, & remigum magistris, quorum nonnullis interdum in puppim euocatis clauum tradit. sic ciuilis viri est officium, vt aliis quoq; imperium concedat, eósque benignè ad tribunal inuitet, neq; omnes ciuitatis res suis vnius orationibus, decretis, atque actionibus administret, sed fidos habeat bonósq; viros, quorum vnumquenque peculiari alicui negocio accommodet tractando. Sic Pericles Menippo vsus est ad gerenda bella, Ephialtis opera concilium Areopagiticum depressit, per Charinum legem contra Megarenses pertulit, Lamponem Thurios conditū emisit. Non enim tantum minùs obnoxia est inuidiæ ob magnitudinē potentia, quæ in multos distributa videtur: sed & rectiùs negocia conficiuntur. Sicut enim manus in digitos diuisio, nō imbecillū eius reddidit, sed artificiosum & instrumentis expeditū vsum: ita qui in rep. aliis munera publica cōmittit, actiones efficit ob societatē efficaciores. At qui insatiabili gloriæ potentiæ've studio totā sibi imponit remp., & ea quoq; aggreditur ad quæ vel à natura vel ab exercitatione est imparatus, (vt eum Cleo ad ducēdum exercitum, Philopœmen ad regendam classem, Annibal ad concionandum se contulit) eius vbi quid peccatū est non habet locum excusatio, sed occinitur prætereà ei Euripideū hoc:

Tractasti, qui faber esses, non fabrilia:

scilicet legationem obiuisti artis persuadendi rudis, annonam procurasti socors, quæsturam gessisti ignarus calculi, senex vel imbecillus exercitum duxisti. Pericles verò etiam cum Cimone potentiam diuisit, vt ipse in vrbe imperaret, Cimo classem in barbaros duceret: erat enim hic ad bellum, ad ciuiles res ille natura aptior. Laudatur etiā Eubulus Anaphlystius, qui cum fide esset summa atq; potentia, nihil rerum Græcarū gessit, neq; ad præturam bellicam se contulit: sed administrationē pecuniæ amplexus, publicos auxit reditus, magnóq; fuit patriæ emolumēto. Iphicrates cōtrà domi multis præsentibus declamans risui fuit. quia etsi fuisset, quod minimè erat, orator bellus, tamen contentus bellica gloria, decedere schola sophistis debebat. Prætereà quoniam omnes populi ea laborant animorum peruersitate, vt de iis malignè sentiāt qui remp. regūt, vtq; ansas eos culpandi captent, multáq; vtilia quę citra dissidium aut altercationem aguntur in suspicionē vocent tanquam per cōiurationem gesta, eáq; res maximè sodalicia & amicicias calumniis obiicit: nō debet sanè vir ciuilis verā inimiciciam vllam aut dissensionem sibi facere reliquam. quātumvis Onomademus Chiorum populi ductor cum in seditione victor extitisset, nō passus fuerit omnes eiici aduersarios, quòd vereri se diceret ne inimicis omnino liberati cum amicis dissentire inciperent. hoc quidem fatuum est. Verum cùm multitudini suspecta est actio aliqua magna & salutaris, non expedit vniuersos tāquam ex composito ad vnam eandémq; dicendam sententiam venire. sed duo vel tres facta discessione placidè contra amicū dicant, ac tandem velut conuicti à sua sententia discedant. sic enim vnà in sententiam propositam populus ab iis perducitur, dum eos vtilitate moueri existimat. In exiguis quidem causis & ad nullam magnam rem perducentibus nihil impedit quin re etiam vera sinas amicos dissentire, vnoquolibet suas secuto rationes: vt in negociis principalibus atq; maximis videantur optimi publici causa, non dedita in hoc priùs opera consentire. Enimverò ciuilis vir naturæ ratione semper princeps est ciuitatis, vt rex inter apes. idq; cogitantē oportet reip. gubernacula in manibus habere. reliquos minores magistratus neq; admodū capessere, neq; sæpe: (nam magistratuum gerēdo-

Dissensiones.

Minores magistratus.

a in minorib. magistratib. abstinet a contemptu, in maiorib. vero ab invidia se tueri debent.

tum cupiditati neq; cum maiestate, neq; cum populari gratia convenit) neq; rursum aversari eos deferente ac invitante populo, sed tametsi inferiores gloria ipsius sint, in iis capessendis studiū multitudinis cōprobarē. æquū enim est vt ex superioribus magistratibus ornamenta adeptus, inferiores vicissim exornet: vtq; in maioribus illis dignitatibus, qualis est Athenis prætura, Rhodi prytanea, & apud nos Bœotarchia ea moderatione versatus, vt nonnihil de eorū maiestate vltrò remiserit, minoribus aliqd dignitatis atq; amplitudinis conciliet: atq; vt in his à contemptu se, sic in illis ab invidia tutū præstet. Porrò qualēcunq; magistratū occipienti, non ex modò in promtu sunt habendæ rationes, quibus Pericles seipsum officij cōmonefaciebat quories chlamydem sumeret, Animū adverte Pericles, liberis Græcis præes, præes ciuibus Atheniēsibus: sed & hæc secū cōmemoranda, Imperas subditus, vrbi præfectus quæ proconsulibus, aut procuratoribus Cæsaris est subiecta. nō hic lanceæ campi sunt, nec priscæ Sardes, neq; Lydorum illa potētia. gestanda est tibi chlamys vilior, & à prætorio oculi in tribunal cōvertendi, neq; multū fiduciæ in corona ponendū, cum supra caput tuum calceos cernas. sed imitandi sunt histriones, & suo modo actioni affectus, gestúsq; & ornamenta adhibenda, interim verba suggerenti aures præbendo, neq; extra modum & mensuram ab eo cuius summa est potestas præscriptam muneri concesso egrediendo. Hoc enim loco error non sibilos aut sannas excitat: sed multos arripuit

Vindex atrox securis ceruicem amputans:

quod evenit Pardalę nostro, finium oblito. alius in insulam telegatus, factus est iuxta illud Solonis,

—Pholegandrius, aut Sicinita

Extorris patriæ limine Cecropiæ.

Etenim cum videmus puerulos parentum crepidas conari subligare sibi, aut coronas eorū capitibus suis imponere, per iocū ridemus. at vrbani magistratus maiorū opera, arduos conatus, & facta præsentibus temporibus ac rebus non congruentia stultè iubentes imitari, multitudinē concitant: & cum ridicula sunt moliti, non risu iam digna patiuntur, nisi planè sint contemti. Sunt sanè multa priscorum Græcorū facta, quibus recensendis nostrorum possimus formare & corrigere mores. vt si quis Athenis non bello gestas res, sed (verbi gratia) decretū de conterendis obliuione iniuriis factum post deiectos XXX tyrannos referat: & quòd Phrynichum mulctauerūt qui tragœdiā de capta Mileto docuisset: quòd Casandro Thebas instaurante coronas gestauerunt: quòd audito Argiuos scytalismo facto CIↃ IↃ ciues interfecisse, concionem lustrare iusserunt: quòd ob Harpali pecunias domos perscrutantes, eam solā eximiā habuerunt, in qua nouus maritus agebat. His enim etiamnum imitandis licet maiorū similes fieri. Marathon autē, Eurymedon, Platææ, & quæ alia exempla animos multitudinis inflant, inaníq; ferocia extollunt, in rhetorū scholis sunt relinquenda. Non modò autem se & patriam ciuilis vir inculpatam apud principem præstare debet, sed præterea semper aliquem ex potentissimis habere amicum, velvti fulcrum reip. stabile. Eo enim sunt Romani ingenio, vt in officiis ciuilibus promtissimos se amicis exhibeant. Estq; vtile, exempla eorū proferre, qui magnas ex principum familiaritate vtilitates perceperunt. sicvt Polybius & Panætius Scipionis adiuti fauore, patriæ vtercq; suæ magnum ad felicitatē attulit adiumentū. & Cæsar cum Alexandreā cepisset, Areum manu tenens, cúmq; eo familiarium solo colloquens, in eam vrbem est invectus. metuentibúsq; extrema Alexandrinis ac deprecātibus, Veniam se dare respondit, cùm ob vrbis amplitudinem, tum ob conditorem eius Alexandrum, ac tertiò in Arei amici sui gratiam. Númnam huiusmodi beneficio comparari merentur procurationes illæ & administrationes provinciarum pecuniosissimæ, quas plerīq; sectantes, rebus domi relictis cōsenescunt ad alienas fores? aut potius Euripides corrigendus, itáq; canendum & dicendum:

Principiū amicitiæ.

Nam si perviglandum est, — & aula alterius frequentanda, submittendúmq; sese principis familiaritati, patriæ causa hæc rectissimē subeas, cæteroqui amicitiæ æquis & iustis conditionibus parandæ sunt. Interim qui patriam principibus obsequentem reddit, non debet ei opprimendæ socium se præbere, neq; ligato crure subiicere etiam ceruices. sicvt nonnulli omnia & parua & magna ad principes dum deferunt, patriæ seruitutem exprobrant, immò totam potius remp. abolent, pauidam eam & formidolosam, nulliúsq; rei compotem reddentes. Quo enim pacto qui

sine medico neque cœnare neque lauare sunt adsueti, ne tantum quidem quantum naturæ concessit,sanitate fruuntur:eodem qui cuivis decreto concilio,muneri,administrationi principis autoritatem inducunt, cogunt principes magis quàm ij vellent ipsorum dominos esse.In causa est præcipuè procerum auaricia & contendendi studium.nam aut in his quæ cum damno inferiorum agunt, operam dant vt ciuium iudicium subterfugiant:aut de quibus inter se altercantur, dum non ferūt se inter ciues posteriores ferre,ea vt consequantur,potentiores introducunt.inde fit, vt & senatus, & populus,& iudicia,& magistratus omnis autoritatem suam amittat. Est autem ciuilis viri plebeios æqualitate,potentes mutuis obsequiis demulcere,& negocia intra reip.fines hac ratione contenta transigere,iisq; ciuilem quandam, tanquā morbis arcanis,medicinam facere,vt & ipse potiùs inter ciues cadere causa dignetur, quàm cū contumelia & corruptela patriæ legum victoriam consequi. reliquósq; singulos ad idem precibus cohortabitur, docendo quantum in peruicacia sit mali. Nunc verò vt ne domi ciuibus ac tribulibus, vicinis, ac collegis cum honore & gratia mutuò concedant: magno cum damno ac dedecore lites suas ad rhetorum fores & in causidicorum manus deferūt. Ac medici quidem morbos, quos planè abolere nō possunt, foras in superficiem corporum auertunt. at ciuilis vir, si non potest efficere, vt omnibus litibus careat ciuitas:at saltem in ipsa ciuitate conabitur id quod turbas dat ac dissidia excitat occultatum sanare ac componere, vt quàm minimum externis medicis atque medicamentis habeat opus.Esto enim viri ciuilis institutum animi tenax eorū quæ tuta sunt,fugiátq; inanis gloriæ tumultuatricem istam, de qua verba fecimus, ac furiosam affectationem: interim isti affectioni insit elatio quædam animi, & confidentia *Ciuilis viri animus.*

Intrepida, & qualis subeat fiduciaciuem

Pro patria — inimicis,ac rebus difficilibus, durísque tempestatibus renitens atq; decertans. Non enim oportet ipsum causam præbere tēpestatibus:sed incidentibus iis non est reip. nauis deserenda. neq; exagitare vrbem periculosè ipsius est,sed quassatæ ac periclitanti subvenire, ac tanquam sacram anchorā iacere suam in agendo libertatem,vbi res in summū fuerint discrimen adductæ,in quales difficultates incidit Pergamena ciuitas sub Nerone, & nuper Rhodij sub Domitiano,atque antea temporis Thessali sub Augusto,cùm Petræum viuum cremassent.

Non hic horrentem videas, — nec formidantem verè ciuilem virum, *Iliad.A,223.* neque incusantem alios,dum ipse periculis sese eximat. sed & legationes obeuntem, & nauigantem,primúmque omnium dicentem,non hoc tantùm:

Auerte exitium Titan:namq; adsumus vltrò

Interfectores: — sed etiam si culpæ multitudinis particeps non sit, tamen pro ea subeuntem pericula.Est enim hoc præclarum.acceditq; ad honestatem, quòd sæpenumerò vnius viri virtus atque magnanimitas admirationi habita irā quæ concepta fuerat in vniuersos demitigauit, comminationisq; terrorem & acerbitatem dissipauit.Id videtur Persarum regi vsu venisse, Buli & Sperthi Spartanis oblatis ei: & Pompeio cùm in Sthenonem incidisset. Cùm enim Mamertinos ob defectionem afficere supplicio Pompeius statuisset,Iniustè,aiebat Stheno, agis, qui ob vnum sontem multos innoxios decreuisti perdere.Ego enim ciuitati autor defectionis fui, amicis persuadendo, inimicis cogendo ad eam faciendam adactis. qua oratione ita fuit affectus Pompeius,vt & ciuitati veniam largiretur,& Sthenonem tractaret humaniter.At Syllæ hospes eadem virtute apud dissimilem vsus virum,nobili letho extremū diem vitæ confecit. Cùm enim Præneste capta statuisset oppidanos omnes Sylla interficere, at soli isti ob hospitij vsum parcere, tantum fatus, Nolle se patriæ suæ interfectori salutis datæ gratiam agere, permiscuit se popularibus,atque vnà cum illis est trucidatus.Atque huiusmodi quidem tempora abominari par est, & meliora sperare. Proinde summopere in honore habere oportet omnem cum magistratū, tum qui eū gerit, rem quippe sacrosanctam & excellentem. Honor autem is est vt cum collegis vnanimitas atque amicicia colatur,longè magis congruens quàm serta & vestis purpura oras prætexta. Qui verò pro amicicie initio habent vnà militiæ esse, vnà pubescere,iidémq; vnà magistratus gerere,pro exordio inimicicarum deputant:vnum ex his tribus malis non euitauerūt. aut enim collegas pro æqualibus habentes, ipsis obturbant: aut potiores iis partes sua opinione tribuentes, inuident: aut vt humiliores *Amor collegarum.*

X

contemnunt. Atqui convenit & præstantiores colere, & inferiores ornare, & æquales in honore habere, vniuersos autem amplecti atq; amare: vt quos nō mensa, aut poculum, vel conuiuium amicos conciliarit, sed respublica, quodammodo hæreditaria ob patriæ communitatem benevolentia iunctos. Propterea male audiuit Romæ Scipio, quòd in dedicatione Herculei fani conviuium amicis præbens, Mummiū collegam ei non adhibuisset. vt enim aliis in rebus amiciciā non colerent, in hoc tamen genere collegæ ob magistratū erat honor habendus. Quando igitur Scipionem, virum alioqui admirabilem, tam exiguæ comitatis neglectio aliorū despicientiæ suspectum reddidit: is qui de dignitate collegæ detrahat, aut splendidis actionib. maliciosè officiat, aut præ fastu omnia sibi vni arroget adempta socio, æquus haberi & moderatus nūmnam poterit? Memini me, cùm iuuenis adhuc ad proconsulē essem legatus cum collega missus, hoc nescio qua de causa in itinere subsistente, solū rem confecisse. cùm autem reversus rationem obitæ legationis essem redditurus, seorsim mihi pater adsistens monuit, ne dicerē Profectus sum, sed Profecti sumus, & Diximus, non Dixi, eodémq; modo reliqua omnia cum socio inter referendum communicarem. hoc enim non modò benignū humanúmq;, sed & inuidię tutā gloriā præstat. Quamobrem etiā magni viri rebus preclarē gestis geniū & fortunā secum vt autores inscribūt. sicvt Timoleon excisis in Sicilia tyrannidibus, Casui fanū dedicauit. & Pytho, cùm Atheniēses eū ob Cotys necem admirarenť atq; venerarenť, Deum dixit hęc egisse, sua autem manu vsum. Cæterùm Theopompus Lacedæmoniorū rex dicenti Spartā seruari regū imperandi peritia: respondit magis ideo hoc fieri, quòd ciues imperio essent obsequentes.

Ciuiū obedientia.

Atq; horū quidem duorū alterū ab altero proficiscit. plerìq; tamen dicunt & sentiunt ciuilis institutionis opus esse, efficere vt ciues bene pareāt. plures enim in vnaquavis ciuitate sunt qui regant, quàm qui regāt: & præest quivis exiguū tēporis, totā ætatem in reip. forma populari regit degens: itaq; pulcerrima est & vtilissima disciplina, parēre magistratibus, etiā si minus instructi à potentia & gloria sint. Absurdū enim sit principē in tragœdia actorē Theodorū vel Polū sæpenumerò mercede cōducto histrioni tertiario obsequi, & humiliter cū eo colloqui, nimirū diadema & sceptrū gerenti: in rebus autē seriis ac publicis diuitē ac gloria insignem parui facere plebeiū aliquē & pauperē qui cum magistratu sit. cùm hac ratione diues suo splendore dignitatem vrbis cōtumelia afficiat atq; deprimat: vbi potiùs magistratū exornare suę gloriæ ac potentię accommodatione debeat, quomodo Spartę reges Ephoris de via decedebant, & reliquorū vt quisq; vocatus erat, non lento gradu, sed cursim per forū se proripiens obedientiā suam ciuibus ostentabant, exultātes ob habitū magistratib. honorem. Non ita honestatis rudes atq; barbari quidā, qui velvti comiti suæ potētiæ abvndātia, in certaminibus arbitros ac præmiorū collatores circumscribūt, choragis in Liberalibus conviciant, prætores ac gymnasiorū pręsides derident: neq; scientes neque discentes honorare esse interdū quàm honorari gloriosius. Viro enim in rep. largiter potenti plus ornamenti adfert stipatus ab eo magistratus ac comitatus, q̃ stipās & deducēs, immò hoc inuidiā & molestiā, illud verā parat ac à benevolētia profectā gloriā. cúmq; fores eius visere aliquando, salutatúmq; prior venire cernit, medıúmq; ei inter deambulandū cedere locū, nihil sibiipsi demēs, ciuitati ornamentū confert. Populare est etiā interdū cōviciū & irā magistratus ferre, vel Diomedis illud subiiciente:

Iliad. 4, 415.

Scilicet eius in hac re gloria vertitur: — aut illud Demosthenis, non ipsum nunc esse Demosthenem duntaxat, sed & legumlatorē & choragū, & coronā gestare. Defensionem autē tēpori commendabimus. ita autē persequemur iniuriā nobis factā, vbi eius autor magistratu abierit, aut id lucri habebimus, quòd expectando iram dimisimus.

Magistratus adiuuandus.

Omni quidē studio ac providentia in curandis reip. cōmodis certandū est viro ciuili cum quovis magistratu, &, siquidē homo aptus est qui eū gerit, monere eū debet, & probè consultata rectè perficiendi occasiones suppeditare, & in reip. gloria ac vtilitate augēda adiuuare. vbi verò magistratū à re gerēda vel ignauia, vel cūctatio, vel malicia abstinet, ipse ad populū debet eo de negocio referre, neq; remp. eo nomine negligere aut destituere, quòd alio reip. præfecto ipsum non conveniat curiosum esse & in alienam se ingerere administrationem. Lex enim semper ei qui iusta facit, & vtilia cognoscit, primum in repub. locum tribuit. Erat, inquit Xenophon, quidam in exercitu, neque imperator neq; cohortis alicuius dux, sed qui quæ opus erat intelligendo audendóq; seipsum reliquis ducem erexisset, itáq; Græcos seruaret. Atq; inter facinora Philopœmenis illustrissimū est illud, quòd cum Agis Messenam occupasset,

& Achæorum prætor ſubvenire nollet præ formidine, ipſe abſque decreto adſcitis promtiſſimo quoq; erupit, vrbémq; eam liberauit. Neque tamen nouæ res leuibus aut qualibuſcunq; de cauſis tentandæ ſunt: ſed vel neceſſitate vrgente, vt Philopœmen fecit: vel præclaræ rei gratia, vt Epaminondas, qui prorogata ſibi contra legem Bœotarchia in quatuor menſes, eo tempore in Laconicam irrupit, & Meſſenam condidit. Ita fiet vt ſi propterea accuſetur ac culpetur, neceſſitatis præſcriptione crimen amoliri, aut conſolationem periculi habere poſſit magnitudinem ac pulcritudinem facti.

Memoratur Iaſonis Theſſalorum tyranni dictũ hoc, ab eo cùm multis vim faceret importunéq; moleſtus eſſet, pronunciatum, Neceſſe eſſe vt in minutis rebus *Populo vt concedendum.* iniuſtè agant, qui in magnis iuſticiam velint ſeruare. Quam quidem vocem nemo nõ ſtatim agnoſcat eius eſſe, qui ſibi poteſtatem omnem vſurpet. Ad rem ciuilem magis congruit hæc præceptio, vt quę leuia ſunt, iis omittendis vulgo gratificere: in momẽti alicuius rebus eidem te opponas, neq; patiare eos delinquere. Qui enim omnibus in rebus nimis eſt accuratus & vehemens, nihilque concedit aut diſſimulat, is dum ſe vbiq; aſperũ & implacabilem gerit, multitudinem ad certamen mutuæ contentionis ac moroſitatis adſuefacit. Itaq; interdum debet (vt eſt apud poetam) aliquantulũ remittere clauum ob magnã fluctus vim: aliquando ipſe veniam dans, ac ludendi ſe ſociũ captandę gratiæ cauſa prębens, vt in ſacrificiis, certaminibus, & ſpectaculis: nonnunquam velvti in familiis fit in puerorũ peccatis, ſimulans ſe non obſeruare quę delinquunt, ac ſurda aure prætermittens. vt facultas caſtigandi & libera oratione increpandi, tanquam medicamentũ, non vſu iã debilitata & inefficax, ſed viribus ſuis prædita atq; autoritate in maiorib. negocęiis magis percellat atq; mordeat multitudinem. Etenim Alexander cùm eſſet certior factus ſororem ſuã cum formoſo quodã iuuene rem habuiſſe, nõ eſt indignatus: ſed dandũ hoc ſorori eſſe dixit, vt regni aliquẽ & ipſa fructũ perciperet, nõ rectè ille, neq; ſibi convenienter talia permittens. neq; enim petulantiã & imperij ſubverſionẽ pro fructu eius duci par eſt. At ciuilis vir contumeliã in ciues nullã ſuis, neq; publicationem alienorũ, aut diſtributionem publicorũ bonorum (quantũ omnino præſtare poteſt) cõcedere debet: ſed huiuſmodi rerũ affectationes, ſuadendo, docendo, perterrendóq; debellare, quas Cleo nutriens atq; augẽs, multos (vt ait Plato) aculeatos fucos in remp. introduxit. Si verò feſtiuitatem aliquã à maioribus inſtitutã populus, aut Dei venerationem pro occaſione arripiẽs ad ſpectaculũ aut diuiſionem pecuniæ modicã animo feratur, aliámve appetat aliquã rem quam largiri ſit humanitatis: hîc iis liceat & liberalitate & copia perfrui. Nam in Periclis & Demetrij adminiſtrationib. reip. multa inſunt talia. & Cimon exornauit forũ platanorũ conſitione ac deambulationibus. Cato etiã in Catilinaria actione populũ videns à Cæſare conturbatũ, ac ciuitatem in diſcrimen nouarũ rerũ adductã, ſenatui perſuaſit vt in pauperes largitionem decerneret. eáq; munificentia tumultũ ſedauit, ac ſeditionem inhibuit. Sicvt enim medicus multũ corrupti ſanguinis vbi ſubduxit, modicum innoxij alimẽti ſuggerit: ſic vir ciuilis magna aliqua re, quæ ad dedecus aut damnum ſpectabat ſublata, viciſſim exiguo aliquo & accepto hominib. munere animos à repræhenſionibus & quiritationibus avertit. Expedit etiã id, cui populus ſtudet, ad vtilẽ aliquã rẽ traducere, ſicvt fecit Demades, quo tẽpore vrbis reditus in ſua habuit poteſtate. Cùm enim adiecíſſent animũ Athenienſes ad mittendũ triremes quæ auxiliũ his ferrent qui ab Alexãdro defecerant, & ab ipſo pecuniã poſcerent: dixit in promtu ipſis eſſe pecuniã. ſe enim ita eã ad Choas (ſacrificiũ id erat ſolẽne) cõparaſſe, vt ciuiũ quivis acciperet dimidiũ minæ. quòd ſi in claſſem id pecunię vellẽt impẽdi, ad Choas quiſq; de ſuo cõferret. Atq; hoc modo illis, ne diuiſione iſta ſpoliarent, claſſis miſſionẽ omittẽtibus, effecit ne Alexãder haberet quo nomine populũ iuſtè culparet. Sunt enim multa invtilia, quæ rectè nõ poſſis amoliri, ſed ad hoc requiritur aliquis vtcunq; flexus & circumductio. Quali etiã Phociõ eſt vſus, qui cùm iuberet in Bœotiã facere alieno tẽpore impreſſionẽ, ſtatim edixit vt omnes ſe à pubertate vſq; ad ſexagenarios ſequerent: ac tumultuantib. ſenioribus, Nullã eſſe rei indignitatẽ dixit, ipſo præſente ac duce octogenario. Hoc pacto etiã intempeſtiuæ legationes ſunt diſiiciendæ, allectis in numerũ legatorũ iis qui ad eã rem non ſunt parati: & apparatus invtiles impedies, mandando vt eorũ autores pecuniã eò conferãt: & iudicia indecora, iubens ſuaſores vnà adeſſe: & profectiones parũ honeſtas, ſi imperes autorib. ſimul peregrinari. Maximè autem eos, qui primi talia ſuadent atq; vrgent, oportet in ſocietatem rei

agendæ trahere. ita enim aut ipsi tergiversando irritam rem facere videbunẽ: aut partem molestiarũ vnà perferent. Cæterum vbi res aliqua magna & vtilis cõficienda est, sed quæ magnũ certamen ac studiũ vehemens requirat: ibi conare aut optimos amicorũ, aut optimorũ placidissimos adsciscere. hi enim minimè in diuersum nitenẽ, maximè adiutores negocij peragendi erunt, absq; contendendi cupiditate prudẽtia prędíti. Veruntamẽ te naturæ tuæ peritũ oportet ad ea, in quibus minus ipse à natura vales, non tui similes, sed qui præstare id quod tibi deest rectiùs possint, deligere. quemadmodũ Diomedes ad speculãdũ fortibus preteritis prudẽtẽ sibi sociũ assumsit. Hoc enim modo & actionũ magis ęqualia diuidunẽ inter socios momẽta: & à diuersis virtutibus profecta gloriæ cupiditas contentionib. non est obnoxia. Ergo in obeundo iudicio aut legatione, si ipse nõ sis facundus, arte dicendi instructũ tibi adiunge, vt Epaminondam Pelopidas: & si ad persuadendum multitudini ineptus sis, atq; elatior, (qualis fuit Callicratidas) gratiosum aliquem & demerendi populi gnarum: si corpus imbecillũ & laboris impatiens sit, laborũ tolerantem ac robustum aliquem, vt Nicias Lamachum. Sic enim in admiratione fuit Geryones, habẽs crura multa, & manus, & oculos, quibus omnibus vnus præfuit animus. Datur autem ciuilibus hoc, vt nõ corpora tantùm & pecunias, sed & fortunas, & potentiã, & virtutem (siquidem concordes ipsi sint) in communẽ vsum conferre, ac maiore quàm vnus aliquis alius cũ gloria rẽ gerere possint. quod cõtrà Argonautis evenit, qui Hercule deserto coacti sunt ad gynæceũ confugere, magicisq; incantationibus & veneficiis subdin vitã suã seruare, vellusq; furtim auferre. Aurum quidẽ, in quędã fana intrantes, foris relinquunt: ferrum autem, vt semel dicã, in nullũ important templũ. Quando igiẽ tribunal commune quoddã est templũ Consultoris atq; Vrbitenentis Iouis, ac Themidis, & Iusticię: iaminde ab initio diuitiarũ & pecuniæ cupiditatem, tanq; ferrũ, & morbũ animi æruginis plenũ exuens, in cauponũ aut feneratorum fora abiice *longéq, auertere ab illis:* atq; sic habe, eũ qui quæstũ è publico captat, furari de sacris, de bustis, de amicis, proditione, falsi testimonij dictione, lucrũ quærere, infidũ esse consiliariũ, periurũ iudicẽ, magistratũ dona captantem, deniq; nullo nõ genere iniusticiæ obstrictũ. vt hac de re non sit multis opus verbis. Ambitio autem, quanquã sit cupiditate quæstus nitidior, tamen non pauciores in rep. gignit pestes. Magis enim ei adest audacia, quippe non ignauis aut abiectis, sed acribus maximè & præcipitibus animis inhærẽti: eamq; plerunq; popularis impetus evehens laudibus atq; incitans, effrænẽ reddit atq; intractabilem. Quemadmodũ igiẽ Plato præcipit adolescentibus à tenera statim ætate inculcandũ, non esse eis fas foris aurũ appositũ gestare, neq; omnino possidere, cùm in animis suũ aurũ peculiare habeant admixtũ: (innuens nimirũ virtutem quæ à genere in ingenia eorũ propagaẽ) sic ab ambitione etiam nos animũ abducemus, monendo habere nos in nobis aurũ corruptelæ expers, sincerũ, & illæsum ab inuidia & repræhensionibus honorem, qui simul cum ratiocinatione & contemplatione factorum & in rep. gestorũ à nobis augeẽ: ideóq; nihil opus esse honoribus pictis, fictis, aut ex ære ductis, in quibus etiã id quod præclarum habeẽ, alienum est. nõ enim cui, sed is à quo factus est tubicen aut stipator, laudaẽ. Ac Caro, cùm iam tum statuis Roma oppleręẽ, nullã sibi passus est poni, quòd diceret malle quæri cur non, quàm cur ipsi statua esset collocata. Sunt enim id genus res inuidiæ expositæ, ac pleriq; censent gratiã se iis debere, quibus tale dederint nihil: deberi autẽ sibi ab his qui acceperint, eósq; molestos esse, qui velvti mercede suã locent operã. Ergo sicvt qui Syrti evitata nauim ad fretũ subvertit, nihil præclarũ aut memorabile præstitit: sic qui ærario & redemturis publicis cùm abstinuisset, vinciẽ prima in consessu dignitate aut prytaneo, is sublimi quidẽ impingit promõtorio, nihilo tamẽ minus mergiẽ. Optimè itaq; cum eo agitur, cui nihil cum vlla tali re est negocij, sed fugit ac recusat omnia. Quòd si populi huc propendentis gratiam ac studium non facile sit repudiare: quia in reip. certaminibus non argentum aut munus premij loco petiẽ, sed sacrũ est revera & coronariũ certamẽ. inscriptio aliqua sufficiet, & tabella, & decretũ, & germen, sicvt ex arce accepit Epimenides, cùm vrbẽ lustrasset. & Anaxagoras honorib. qui offerebanẽ recusatis, postulauit vt ea qua decessisset è viuis die, pueris vacatio scholarum & discendi concedereẽ. & septem Persis qui magos interfecerunt, eorũmq; posteris concessum est vt tiarã in anteriorem capitis partem obverterent: apparet enim eos cùm rem eam aggrederentur, hac fuisse vsos tessera. Habet etiam Pittaci honor ciuile quippiam. iussus enim de agro,

Iliad.κ,241.

In auariciam.

Honores.

agro, quem ciuibus acquisiuerat, sumere sibi quantam vellet portionem, tãtum accepit, quantum misso iaculo consequebatur: vt Cocles Romanus, quantũ vna die claudus ipse circumararet. Debet enim honor non merces facinoris esse, sed signum: vt & diu perduret, sicuti illi durauerunt. At de CCC statuis Demetrij Phalerei, nullam corrupit ærugo aut situs, sed omnes viuente ipso euersæ sunt: Demadis statuæ conflatæ sunt in matulas. Multáq; talia honoribus contigerunt, non tantùm ob eius cui decreti essent prauitatem, sed etiam ob molem suam in odium adducti. Itaque tenuitas sumtuum optimè ac firmissimè ad honorarij custodiam facit: magna & immodica, itidem vt statuæ non respondentes proportioni, subvertuntur. Voco autem nunc honores, quos (vt Empedocleo loquar more)

Sic vulgò dicunt, tamen haud assentior ipse.

Nam verum honorem, gratiámq; fundatam in benevolentia animiq; memorum affectione, non despiciet vir ciuilis, neque gloriam contemnet, fugiens proximis placere, vt volebat Democritus. Nam neque canum salutatio, neq; equorum benevolentia venatoribus & qui equos alunt videtur aspernanda: immò vtile est ac iucundum in animalibus familiaribus & vnà viuentibus huiusmodi affectionem erga se generasse, qualem Lysimachi canis demonstrauit, & de Achillis equis erga Patroclũ poëta refert. *Iliad. π.* Existimo etiam cum apibus meliùs actum iri, si eos à quibus nutriuntur & curantur admittere potiùs & adblandiri, quàm abigere & pungere velint. nũc eas fumo puniunt: equos autem petulantes, & infidos canes inuitos numellis agunt ac frænis. At hominem homini obsequentem vltrò cicurémq; nihil aliud facit, quàm fides benevolentiæ, integritatisq; & iustitiæ opinio. quo nomine Demosthenes rectè pronunciauit, nullam ciuitatibus adversus tyrãnos meliorem esse diffidentia cautionem. maximè enim ea pars animi, qua fidem adhibemus, capi potest. Sicuti ergo Casandræ vaticinium ciuibus invtile erat, quòd fides vati derogabatur:

(Voluit enim, inquit, Deus me fari incredita:
Et à suum iam nactus infortunium,
Sapiens vocor, furere cùm dicerer antea.)

sic ciuium erga Archytam fides, & in Battum benevolentia, ob existimationem eorũ plurimum cõduxit his, qui opera ipsorum vterentur. Atq; hęc primus est & maximus ciuilium virorum existimationis vsus, quòd autoritas iis aditum ad res gerendas con ficit. Altera est, quòd multitudinis benevolentia adversus inuidos ac malignos telí instar est bonis viris:

Vt cùm filioli, somnõ sua membra soluti, *Iliad. Λ, 131.*
A cute mordacem pellit matercula muscam

invidiam arcens, & æqualem superioribus potentia reddens ignobilem patriciis, pauperem diuitibus, & priuatum magistratibus. denique accedentibus veritate & virtute, existimatio secũdus est ad reipub. administrationem tendentibus ventus. Iam contrariam affectionem cõsideratis exemplis perpende. Dionysij liberos & vxorem, libidinosè corporibus tractatis Itali necauerunt, ac crematis cadaueribus cinerem è naui in mare disperserunt. At Menandri cuiusdam, qui apud Bactra regnum moderatè gesserat, in castris mortui ciuitates funus cùm pro consuetudine procurassent, de reliquiis in certamen pervenerunt, ægreq; pax hac conditione coiit, vt singulę partè cinerum ablata æquali, monimentum ei viro apud se quæq; ponerent. Rursus Agrigentini Phalaride exonerati, decreto sanxerunt ne quis glauca veste vteretur: quia tyranni glaucis subligaculis fuissent vsi. At Persæ quia Cyrus advnco fuisset naso, etiamnũ tales amant, ac pro formosissimis habent. Adeò omnium amorum cùm validissimus est tum diuinissimus is quem ciuitates & populi erga vnum aliquem ob virtutem eius concipiunt. Falsò autem sic dicti honores, ac falsa testimonia, quæ propter spectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur à multitudine, similes sunt meretriciarum adulationum, plebe subinde ei qui dat ac gratificatur aliquid arridente, vniúsque diei & instabilem gloriolam blandiendo tribuente. Equidem rectè dixit, quicunque tandem dicti eius est autor, populum ab eo primùm fuisse eneruatum, qui eum largitione inescasset primus. intellexit enim multitudinem robur suum amittere, dum accipiendo fit imbecillior. Sed & hoc sentiendum est, largitores istos suam quoque ipsorum vim evertere, quando gloriam magnis impensis mercati, validam

ac ferocem reddunt plebem, quæ se magni alicuius & dandi & adimendi potestate præditam existimat. Neq; tamen interea sordidè agendum est in largitionibus secundum leges faciundis, vbi copia rerum suppeditat. etenim vulgo magis inuisus est diues de suo nihil largiens, quàm pauper publica depeculans: hoc enim necessitati, illud superbiæ & contemtui sui imputant. Primùm ergo largitiones gratuitæ sint. Sic enim eos qui accipiunt facilius permouent atque deuinciunt. Deinde per occasionem fiant, quæ prætextum habeat elegantem atque honestum, coniunctum cum cultu dei omnino ad pietatem ducente. sic enim simul in animis multorum excitatur & confirmatur opinio, numen esse magnum aliquid ac venerandum: cùm quos ipsi colũt ac in magnis viris censent, eos ita liberaliter atq; alacriter sumtus in venerationem deorũ facere cernunt. Quo igitur pacto ab adolescentibus qui liberali instituerentur doctrina prohibuit Plato Lydiam & Phrygiã harmoniã: quòd altera animi facultatem ad lugendũ & dolendũ procliuem excitaret, altera propensam ad voluptatem & libidines partem impelleret. sic tu eas largitiones, quę belluinũ & trucem, aut scurrilem seu intemperantem motum animorum efficiunt atq; fouent, omnino ex ciuitate profliga: sin verò, fuge & repugna multitudini huiusmodi spectacula deposcẽti, bona autem semper & modesta sumtuum argumenta facito, quæ ad finem honestum aut necessarium spectent, aut eam saltem voluptatem ac gratiam, à qua damnũ ac petulantia absit. Quòd si facultates sint mediocres, & ad vsus vitæ quasi circino circumscriptæ, nequaquam indecorum est neque abiecti animi confessum suã paupertatem eorum quibus res est liberalitati locum concedere, neque in publicis actionibus simul & miserabilem fieri & ridiculum. non enim ignorantur qui destituuntur, & vel amicis sunt molesti vel feneratores demerentur adulando: vt planè huiusmodi impensis non gloriam aut potentiam, sed dedecus potiùs & contemtum sibi parent. Itaque vtile semper est in tali re exemplorum Lamachi ac Phocionis meminisse. quorum hic in sacrificio quodam poscentibus Atheniensibus aliquid vt cõtribueret, sæpiúsque plausum dantibus, At verò, inquit, pudeat me vobis dare, & huic Callicli (simul feneratorẽ cui debebat ostendens) non reddere. at Lamachus in præturæ suæ militaris rationibus semper adscripsit argentum quod pro se in calceos & vestem impendisset. Hermoni quoque Thessalo magistratus administrationem paupertatis causa detrectanti, populares in mensem decreuerunt lagenam vini, & modiũ farinæ, in singula quatridua. Ita neq; seruile est paupertatem suam præ se ferre, neq; in ciuitatibus posteriores cœnas & ludos exhibentibus habentur pauperes, si sua sibi virtute libertatem dicendi fidémq; parauerint. Sanè oportet quammaxime in talibus rebus seipsum continere, vt ne pedester in campum descendat contra equitem pugnaturus: hoc est, ne pauper gloriæ potentiæ've causa cum diuitibus de stadiis, scenæ apparatu, aut epulis in contentionem sese det. sed vt conetur iis se æquare, qui virtute, prudentia, ac facundia vrbem volunt temperare. quibus reb. non modò honestas atq; maiestas, sed gratia etiam adest, & ad pelliciendum vis, Crœsi optabilior stateribus. Vir enim bonus non insolens, neque molestè odiosus est, neq; vir modestus sua tantùm probans,

Incedit inuisò omnibus ore ciuibus.

sed primùm facilem se compellatu præbet omnibus, neminémq; non admittit ad suũ colloquium, domum suam tanquam portum perfugij identidem omnibus habens apertam. suámq; humanitatem & pro ciuibus procurationem, non operam nauando tantùm & agendo, sed & aduersa patientibus socium se doloris exhibendo, & gratulando iis qui successibus vtuntur bonis demonstrat. neque vspiam molestus est multitudine famulorum in balneo, aut occupatione locorum in theatro, neq; iis insignis quæ inuidiæ ob luxum & sumtuum magnitudinem sunt obnoxia: sed æqualis vestitu ac victus ratione & liberorum educatione ac muliebri familia reliquis, vt qui simul cum aliis vnam eandémq; popularem tenere rationem, vtq; alij homines degere velit. Deinde consiliarium se & aduocatum nulla mercede conductum, benignúmque arbitrum præstat virorum vxoribus reconciliandorum, amicorúmque in gratiam reponendorum. neque ita aliquam diei partem tribunali aut concioni dans remp. tractat, vt non reliquo vitę tempore velvti Cęcias nubes, ad se itidem attrahat vndiquaq; vsus ciuiũ & procurationes. sed curis semper suis publico est intentus, & reip. administrationem vitã sibi opúsq;, non ociũ aut munus publicũ (vt faciũt multi) deputãs, his omni-

De largitionibus.

omnibus eorúmq; similibus in se conuertit sibiq; conciliat multitudinem: quæ aliorum adulationes & illecebras cum huius procuratione & prouidentia comparatas animadvertat adulterina esse & fucata irritamenta. Etenim Demetrij adulatores reliquos nõ dignabantur nomine regis, sed Seleucum elephantorum magistrum, Lysimachum gazæ custodem, Ptolemæum classis præfectum, Agathoclem insulæ præsidem appellabant. At multitudo, etiamsi initiò bonum ac prudentem virum reiiciat, tamen postea temporis eius deprehendens veritatem atq; ingenium, hunc solum iudicat ciuilem, popularem, atq; principem esse: reliquos, alium choragum, alium epuli præbitorem, alium gymnasiarcham & putant & nominant. Ad hæc, sicvti in conuiuiis Callia rege aut Alcibiade Socrates tamen auditur, in eúmq; sunt omnium oculi conuersi: sic in rectè habentibus rebus publicis sumtus facit Ismenias, & Lichas cœnas præbet, chorum instruit Niceratus: Epaminondas autem, & Aristida, & Lysander imperant, remp. ac bella gerunt. In quæ intuentem conuenit non submittere animum, neq; terreri ea existimatione, quę plebi ex theatris, cauponis, ac cœtibus hominum frequentibus adest: cùm ea perexiguo duret tẽpore, simúlq; cum gladiatoriis & scenicis ludis dissipetur, honore aut veneratione dignum habeat nihil. Qui apũ curæ atq; educationis periti sunt, eum alueum maximè sanas & feliciter agentes apes putant habere, ad quem strepitus est tumultúsq; plurimum. At verò is, cui deus rationē donati ac ciuilis examinis curam imposuit, tranquillitate præcipuè & placiditate populi felicitatem æstimans, Solonis reliqua & probabit, & pro viribus imitabitur: id tamen in dubium vocabit, admirabitúrq;, quid in mentem illi venerit, vt legem ferret, qua qui seditione in ciuitate exorta neutri parti se adiunxisset, infamia notatur. Nam neque in corpore è morbo ad sanitatem redeundi initium fit ab vnā correptis morbo membris, sed tum, cùm rectè valentium partium temperies prævalens id quod naturæ repugnabat depellit: & in populo non atroci neq; exitiosa seditione conturbato, sed quæ componatur, sub eius finem maximè necesse est vt quod incorruptum ac sanum mansit, multùm contemperetur, adsit, atq; vnā habitet. ad hoc enim cõfluit quidquid sanorum hominum est idem sentiens, eorúmq; vis etiam per eos diffunditur qui viriati fuerant. At ciuitates in vniuersum seditionibus conturbatæ, funditus perierũt, nisi aliqua foris ingruente necessitate, malísq; castigatæ, vi ad sanitatem redigerẽtur. Neq; verò decet in seditione nullo mali sensu, nullo dolore perculsum sedere, ac suam perturbationis vacuitatem, vitámq; ociosam & beatam prædicare, interim aliorum erroribus delectari. Sed hîc maximè Theramenis induendus est cothurnus, itàque vtraq; cum parte conferendus sermo, vt neutri te aggreges. Existimaberis enim nõ eo, quod nullius faciundæ iniuriæ socium te geras, alienus à ciuibus, sed ob auxilij lationem omnibus esse communis: neq; inuidebitur tibi si non venias in partem calamitatis, cùm videare omnium ex æquo sortem dolere. Est autem præclarissimum, in id operam dare nulla vt vnquam oriatur seditio: idq; artis quasi ciuilis opus maximum est & pulcerrimum existimandum. Hoc enim considera cùm maxima quæ ciuitatibus contingere possunt bona sint pax, libertas, vbertas, hominum copia, & cõcordia: ad pacem quidem in præsentia nihil est quod operam ciuilium virorum requirant populi, omni & Græcanico & barbarico bello penitus sublato. libertatis quoq; tantum est ciuitatibus, quantum imperatores concedunt: neq; expediret fortasse amplius. tum ea est terræ vbertas, ac frugum copia abvndans, anníq; temporũ constitutio salubris:

De seditionibus & dissidiis ciuium.

Nupta facit similiq; virum nunc prole parentem: *Hesiod.*

vt sani hominis sit, iis qui nascuntur suis ciuibus salutem à diis optare. Ergo ex officio ciuilis viri subiectis rebus hoc vnum ei restat, quod nulli alteri bono præstantia cedit, vt ciues suos concordia, mutuáq; amicicia inter sese vti doceat, lites, discordias, inimiciciásq; omnes aboleat. Qua in re idem aget, quod in amicorum dissensionibus. cum ea parte, quæ iniuria affici videbitur, ita colloquetur, vt ipse quoque particeps iniuriæ acceptæ indignationísq; videatur. deinde animum placare eius conabitur, ac docere eos qui iniurias dimittunt quibus sunt affecti, his qui contendere & vincere litigando instituerunt non æquitate modò & placiditate, sed & animi magnitudine potiores esse: & cùm de suo iure paulum remiserint, in pulcerrimis maximisque rebus victoriam reportare. pòst & singulos & vniuersos de imbecillitate rerum Græcarum edocebit, qua perfrui cor datus quisque satius arbitretur, & in pace ac concordia inter

Concordia ciuium.

ſuos vita defungi, quàm certamen, cuius nullum fortuna præmium fecerit reliquum, obire. Quis enim principatus, quæ gloria victorem, quæ manet potentia, quam non leue aliquod proconſulis edictum vel abolere poſſit, vel aliò transferre? nihil ſtudio dignum habituram, ne ſi quidem perduraret. Quoniam autem ſicuti incendium non ſæpe à ſacris & publicis exoritur locis, ſed plerunque neglecta in domo aliqua lucerna, aut inflammatæ quiſquiliæ ingentem ediderunt ignem, ac publicam perniciē: ſic non ſemper ſeditionem contentiones de publicis negociis excitant: ſed ſæpenumerò ex rebus & offenſis priuatis in publicum propagatæ lites totam exagitant ciuitatem. ciuili viro in hoc non minor, quàm vlla in alia re, ponenda eſt induſtria, vt his occurrat medeatúrque, vt aliæ quidem lites omnino ne exiſtant quidem, aliæ mox ſopiantur, aliæ non faciant incrementum, neque ad rempub. pertingant, ſed penes ipſos maneant adverſarios. & cùm ipſe animum debet his rebus attendere, tum alios docere, priuata publicis, parua magnis cauſam præbere ſi negligantur, neque ab initio iis medicina & correctio adhibeatur. Quo quidem modo Crates apud Delphos maximam periculoſæ rerum mutationi occaſionem ſuppeditauit. Erat filiam huius ducturus vxorem Orgilaus Phalidis F.: cúmque in ipſis ſpōſalibus cratera media crepuiſſet, eo caſu in omen tracto, derelicta ſponſa cum patre diſceſſerat. His paulo pòſt ſacrificantibus vas aureum eorum quæ ſacra ſunt ſubdidit, indictáque cauſa Orgilaum cum fratre de ſaxo præcipitauit: ruſúmque amicorum familiarium quoſdam ſupplicantes in fano Prouidentiæ interfecit. Cùm multa talia eſſent perpetrata, Delphi Craterem & ſeditionis ſocios necauerunt, & è pecuniis, quas nefaſtas appellabant, templa exædificarunt inferiora. Syracuſis de duobus familiaribus adoleſcentibus, alter amaſium alterius ſuæ cuſtodiæ à peregrè proficiſcente creditum abſente illo vitiauit. reverſus, vt vicem rependeret, adulterauit alterius vxorem. tum quidam ſeniorum in conciliū progreſſus, conſuluit eſſe vtrunque eiiciendum, priùs quàm ſua inimicicia vrbem corrumpentes exitio eſſent. neque tamē is perſuaſit, ſed orta ex hac occaſione ſeditio, maximis cum calamitatibus optimam reipub. formam peſſundedit. Habes nimirū & ipſe domeſtica exempla, Pardali cum Tyrrheno inimiciciam, quæ parum abfuit quin Sardes perderet ab exiguis & priuatis initiis defectione & bello conflatis. Non itaque ſunt negligendæ ciuium velvti vno in corpore offenſæ, quæ diſcurſus habent celeres: ſed iniicienda manus, opprimendæque ſunt, & facienda medicina. nam (vt ait Cato) attentione & magna in parua, & parua in nihilum rediguntur. Ad hanc rem non alia maior eſt perſuadendi efficacior machina, quàm ſeipſum præſtare in propriis diſſidiis placidum pacificatorem, abſque ira in primis cauſis perſiſtentem, nulliúsque adhibētem contendendi vehementiam, aut iram, aut alium affectum aliquem, qui neceſſariis diſceptationibus aſperitatem acerbitatémque ingerat. Etenim eorum qui in palæſtra decertant manibus globos quoſdam prælігant, ne certamen in plagam aliquam atrociorem & lethalem deſinat. At in diſceptationibus cauſarum & iudiciis præſtat nudis puriſque cauſæ fundamentis rem gerere, neque res tanquam iacula acuendo conuiciíſque malignitate & minis velvti veneno, imbuendo, extremè pernicioſas & in publicum erumpentes damnum redigere. Qui enim quo dixi modo eos quibus cum ipſi res eſt tractat, alios quoque ſibi habebit obtemperantes. at contentiones de publicis negociis, vbi priuatæ inimiciciæ fuerint detractæ, viles fiunt, neque magnum vllum aut atrox malum inferunt.

PLVTARCHI
De vitando ære alieno, commentariolus.

PLATO in legibus vicinos alienæ aquæ participes fieri non ſinit, niſi vbi domi ſolo vſque ad terrā ceramiiidem (ita argillam vocat) exhauſto, aquæ id ſterile deprehenderint. argilla enim cùm ſit pingui ac denſa natura, humorem acceptum cōtinet, neque dimittit extra ſe. eos aūt vult alienorum in partem venire, qui propria parare nequeunt, lege inopiæ opitulante. Nónne evidens eſt eam legem ad rem pecuniariam pertinere, ne ab aliis mutuum ſumāt, alie-

alienósque fontes adeant, non antè domi suis copiis examinatis, & quasi guttatim collegerint quod vsibus & necessitati eorum suppeditet? Nunc luxu, mollicie, & prodigalitate adducti, non vtuntur suis, sed magno fenore ab aliis accipiunt nulla necessitate compulsi. magnúmque est huius rei argumentū, quòd egeno pecuniam nemo credit, sed iis qui sibi copiam aliquam parare volunt, testémque & sponsorem habent esse se quibus tutò mutuum committatur. cùm debuerit cui res est mutuum nihil sumere. Quid mensarium aut negociatorem demereris? quin tu à tua mensa petis mutuum? pocula habes & paropsides & pelues argenteas: hæc vsibus tuis adhibe. mensam Aulis aut Tenedus vicissim ornabunt figlinis, purioribus quàm sint argētea ista. non enim exhalant grauem istum ac molestum fenoris odorem tanquā æruginis quotidie contaminantis luxum, neque Kalendarum & nouilunij admonebunt: quam sacratissimam diem feneratores atram & abominandam faciunt. Equidem eos, qui potiùs quàm vendant, pignori sua opponūt, ne Iupiter quidem à possidendo Ctesius dictus seruare possit. pudet precium suarum rerum accipere, vsuras persoluere non pudet? At enim Pericles mundum Mineruæ, appendentē auri excocti talenta X L, ita composuit vt detrahi posset: hac de causa, vt aiebat, vt si eo auro Athenienses aliquādo ad bellum vterentur, æquale postmodò restituerent. Ergo & nos tanquam in obsidione vsibus nostris inseruiētes, non patiamur nobis ab hoste feneratore præsidium imponi, neque sustineamus res nostras mancipio duci: sed à mensa auferendo quorum vsus necessarius non est, à sponda, à vehiculis, de victus ratione detrahendo, libertatē nostram tueamur: ociosa ista reparaturi vbi res secundæ affluxerint. Sanè Romanæ mulieres mundum suum Apollini Pythio dederunt primitiarū loco: ex quo aureus crater confectus Delphos venit. Carthaginienses autem mulieres capita totonderunt pro patria, vt crinibus earum machinę & instrumenta intenderentur. Nos, dum contentos esse nostris rebus pudet, dandis pignoribus contractibúsque subeundis in seruitutem nosmet damus, vbi par erat contractis ad vtilia cupiditatibus inutilia nos & ociosa concidere aut divendere, itáque nobis ac familiæ fanum libertatis exstruere. Diana quæ Ephesi colit, debitores qui ad ipsius templū confugiunt, tutos à creditoribus & intactos præstat. At frugalitatis asylum vbique patet temperantibus, cum multo ocio amplitudinem parans hilarem atque honorificam. Sicvt enim bello Medico Pythia Atheniēsibus ligneum murum diuinitus dari cùm dixisset, illi regione, vrbe, opibus, & domibus relictis, libertatis seruandæ causa se in naues contulerunt: ita nobis concedit deus ligneam mensam, peluim figlinam, & vestem asperam, si liberi viuere volumus. Frugalitas.

Non tu compedes exspecta, non bigas cornutas atque argento ornatas, quæ celeribus fenoribus antevertuntur: sed quovis asino aut caballo vtens, fuge hostem & tyrannum feneratorem. qui non terram & aquam Xerxis more poscit, sed libertatem invadit tuam, & dignitatem tuam prostituit: si nihil des, obturbat: si habes, non accipit: si quid vendis, precium diminuit: si nihil vendis, vt vendas cogit: si iudicia exerces, compellat: si iuras, imperat: si ad fores eius venis, excludit: si domi inclusus es, ostium seruat atque pulsitat. Nam quid profuit Atheniensibus Solon, lege lata ne corpora debitorum obligarentur? Quasi verò non seruiant feneratoribus, qui debēt iis: immò ne ipsis quidem seruiunt: quid enim mali esset? sed seruis eorum contumeliosis, barbaris, sæuis, eorúmque similibus, quos apud inferos Plato ait ignitos pœnarū exactores sceleratis adsistere. Hi sunt qui miseris debitoribus de foro locum flagitiosorum pœnis destinatum redegerunt, vulturum instar eos edentes & laniantes, &

Altius inserto tundentes viscera rostro: Odyss. λ, 578.

aliis tanquam Tantalis adstāt, verántque eorum quicquam gustare quæ colligunt. Sicvt autem Darius Athenas misit Datin & Artaphernem, catenas & vincula manibus gestantes ad vinciendum captiuos: ita hi syngrapharum & tabularum tanquam compedum plena vasa Græciæ importantes, circum vrbes ambulant eásque transeunt, non vt Triptolemus, mitem frugem ferentes: sed debitorum radices laboriosas & fecundas atque inextricabiles: quæ circumquaque succrescentes & germina proferentes, premunt atque suffocant ciuitates. Lepores ferunt simul eodémque tempore & párere, & alere, & alios concipere fetus. At verberonum istorum & barbarorum debita, pariunt antè quàm concipiant. Nam simul atque dederunt, reposcunt, ac ponendo tollunt, & in fenore collocant ipsum fenus. Fertur apud Messenios,

Est Pylus ante Pylum, Pylus atq; alius tamen exstat.

in feneratorem autem rectè sic torseris:

Fenus præcedit fenus, superest quoq; fenus.

Et rident proinde isti physicos, qui ex eo quod non sit existere quicquã posse negant. nam apud ipsos ex eo quod neq; est neq; subsistit, nascitur fenus. Et cùm publicanum esse pro dedecore ducant, quod tamen leges permittunt, ipsi contra leges fenerando sibi homines vectigales faciunt: aut potius, vt verum dicam, inter fenerandum defraudantes. qui enim minus accipit quàm in tabulas accepti retulit, is circumscribitur. Enimverò Persæ secundum locum inter peccata adsignant mendacio, primum æri alieno. Nam pleriq; mendacium comitatur debito. Magis autem mentiuntur qui dant quàm qui accipiũt. mala enim fraude in suis adversariis solent plus scribere quàm dederint. Cuius mendacij causam habent non necessitatem, non inopiam, sed insatiabilem auariciam, cuius finis ipsis non datur fructus, neq; quicquam vtilitatis eis adfert, pernicie interim stat eorum quos illi premunt. Non enim agros eorum, quibus eos eximunt, colunt: neq; debitoribus eiectis domos eorum inhabitant: neq; mensas spoliatorum apponunt, aut vestes vsurpant. Sed statim vno pessundato, alium venantur atq; inescant. Serpit enim ignis instar malum cum pernicie & exitio eorum quos arripit, vnum post alium cõsumens. Ignem autem hunc qui exsuscitauit atq; aluit fenerator, nihil amplius habet, quàm vt interdum suas rationes relegens notet quàm multos ad auctionem bonorum faciendam adegerit, quàm multos domo exegerit, vnde ac vbi volutatum argentum creuerit. Neq; hoc me dicere putetis, quasi qui bellum feneratoribus indixerim:

Iliad. α, 154

Nam nemo illorum de nostris bobus equisve
Auertit prædam. —

hoc specto, vt iis qui faciles sunt ad pecuniam fenore sumendam demonstrem, quantum ea res turpitudinis habeat, quantum illiberalitatis: deniq; quàm sit extremæ cùm dementiæ tũ molliciei. Habes: noli te ære alieno obstringere, cùm non indigeas. Non habes: ne sumito mutuum. non es enim soluendo. Verùm hæc singulatim pe[illegible]mus. Cato cuidam seni malè se gerenti, Heus homo, dixit: cur senectuti multis alioqui malis laboranti, maliciæ dedecus superimponis? Et tu, dicerem pauperi, noli paupertati multis alioquin onustæ incommodis difficultates mutuum petendi & ære alieno te obligandi accumulare: neq; id, quo vno diuitiis præstat paupertas, ei aufer. vacuitatem inquam solicitudinum. Nam illud quidem ridiculum est, quod proverbio iactatur: Capram non possum portare, imponitis mihi bouem, paupertatem sufferre non potes, & feneratorem in ceruices tuas imponis, onus cui ferendo difficulter etiã diues sufficiat. Dices, At quomodo alar? Hoccine, inquam, te rogare æquum est, qui habeas manus, pedes, vocem? qui homo sis, qui & amare possis & amari, beneficium accipere, & agere gratias? ale te litteris docendis, pueros liberaliter formando, ianitoris munus obeundo, nauigando, propter nauim in lembo nauigando. nihil horum turpius est, nihil molestius, quàm audire hanc vocem, Persolue quod debes. Rutilius ille Romæ cùm accessisset ad Musonium: Musoni, inquit: Iupiter Seruator quem tu imitare atq; æmularis, non sumit pecuniam mutuam. respondit Musonius subridens: Idem neq; mutuò dat. Nam Rutilius fenus mutua danda pecunia quærens, ei exprobrabat quòd mutuã acciperet pecuniam. Insana me herclè fuit hæc Stoici fastus affectatio. Quid enim attinebat Iouem Seruatorem huc adduci, cùm ex iis quæ semper ante oculos sunt licuerit ita monere: Hirundines, formicæq; non mutuantur, quibus neq; rationem, neq; manus, neq; artem natura dedit. Atqui homines abvndantia quadam calliditatis, iuxta se alunt equos, canes, perdices, ceruos, graculos. Cur itaq; animum ita despondisti? dicerem. an minus ad persuadendum habes graculo virium? an mutior es perdice? an cane minùs generosus? ita vt à nullo homine speres posse te iuuari, si famuli, pædagogi, oblectatoris, custodis, propugnatoris munus obeas? Non vides quàm multas terra, multas mare occasiones & materias tibi tui alendi suggerat? Audi Cratetem:

Pauperi æs alienũ cauendũ.

Alluditur ad Necyæ, 581.

Micylon hîc etiam vidi mala magna ferentem,
Vellera carpentem vxore adiutante misella,
Euitare famem vt possent ita tempore duro.

Cleanthem Antigonus rex cùm longo interposito tempore vidisset Athenis, interrogauit:

rogauit: Etiamnúmne molis Cleanthe? Ego verò, (respondit ille) ò rex, idq; vitę tolerandæ gratia facio, facturus quidvis aliud, dum ne auellar à philosophia. En tibi ingentem viri animum, qui à pistrino & alueo pistorio digressus, ea ipsa manu, qua molam versauerat, aut farinam coquẽdo pani subegerat, de diis, Luna, Sole, sideribus scriberet? Atqui ista nobis videntur seruilia opera. Itaq; ergo libertatis retinendæ causa æs alienum contrahentes, adulamur vernas, stipamus, cœnas præbemus, dona pẽsionésq; damus: non hoc paupertate cogẽte, (nemo enim pauperi pecuniam credit) sed prodigalitate impellente. Nam si contenti voluissemus esse rebus ad vitam necessariis, tam non esset feneratorum genus, quàm non est Centaurorum aut Gorgonum. Cæterùm luxus vt aurarios argentariósq; fabros, & vnguentarios ac preciosorum colorum tinctores, ita feneratores etiam produxit. Non enim panis aut vini preciũ debemus: sed prædiorum, mancipiorum, mulorum, tricliniorum, mensarum, & ea quæ effusè in publicum faciendo sumtu, aut ambitiosè invtilitérq; magnificentiã affectando prodegimus. Iam qui semel involutus est debitis, is semper manet obęratus, alium ex alio sessorem frænati in modum equi suscipiens. Neque datur effugere in pascua illa & prata: sed vagantur sicvt illi Empedoclei dęmones siue genij, deorum ira impulsi ac cœlo deturbati:

Aetheris hos almi vis in maris abiicit vndas:
In terram eructat pontus: Titanis ad orbem
Subuectat tellus: in vasta volumina magni
Aetheris impellit Titan. ——

ita alius ex alio excipit fenerator aut negociator: iam Corinthius, modò Patrensis, mox Atheniensis: donec ab omnibus oppressus vi fenorum, tandem dissipetur, ac in minutias quasi discerpatur. Sicvt enim qui in cœnum lapsus est, aut surgere debet, aut manere: versans autem ac volutans se madefacto corpore maiorem in se contaminationem recipit: sic in versuris soluendis debitores alia super alia contrahentes debita, magis magísq; sensim grauantur, ac persimiles fiunt bile flaua laborantium: qui curationem nullam admittentes, tantummodo id quod erant iussi egerentes, deinceps amplius choleræ colligere pergũt. nam eodem modo hi quoque expurgare malum nolunt, sed singulis anni portionibus cum dolore & adflictatione fenus pendentes statim imminente soluendi alterius tempore, rursum nausea & capitis grauedine vexantur. cùm debuerint semel omnibus excussis id genus oneribus integros se ac liberos præstare. Iam enim ad locupletiores istos mea, & molliores se convertit oratio, qui dicerent: Ergóne seruis carebo, & ædibus domóque? quod perinde est, ac si infirmus & intercute aqua tumens medico diceret, Ergò gracilem me vis inanémq; fieri? responderit sanè medicus, Quid ni, vt sanitatem recuperes? Tu quoque, inquam, seruis care, ne seruias: & possessionibus, ne ab alio possidearis. Atque adeò fabulam de vulturibus audi. Vomente vno, & eiicere se intestina dicente, alter adstans, Quid, inquit, mali est? non enim tua egeris viscera, sed cadaueris quod recèns laniauimus. Ita etiam æs habentium alienum quilibet non suam villam, non domum vẽdit suam: sed creditoris, quem sibi dominum iuxta leges ipse fecit. At dices mehercle, Agrum hũc mihi pater hæreditariò reliquit. Etiam libertatem is tibi & dignationẽ tradidit, quarũ rerũ maior est ducenda ratio. Idem pedem & manũ tibi fecit: sed si quid horũ computrescat, mercede cõducit qui abscindat. Vlissi verò Calypso circumdederat vestes fragrantes diuinum odorem, sui amoris monimentum. (Odyss. 5.264.) Verùm vbi de rate in profundũ præcipitatus ægrè emersit veste madente ac graui facta: exuit eam atque abiecit, nudúmque pectus vittæ cuidam insternens (Ibid. 439.)

In terram enauit. —— seruatúsq; è mari, neq; veste neq; cibo deinde caruit. Quid? an non etiam debitoribus tempestas oboritur, cùm interiecto temporis spacio fenerator invadens, Persolue inquit?

Sic fatus, nimbos conduxit cœrula turbans. Ibid. 291.
Vnà Eurúsq; Notúsq; ruunt, Zephyríq; tumultus:

fenora sup̃ fenora illuuie obruẽtibus. et qui sic obruit̃, is reluctat̃ quidẽ aggrauãtibus: sed cùm nõ possit enatare, in fundũ deprimit̃, atq; vnà cũ amicis qui suã pro eo obligauerũt fidẽ pessundat̃. Cõtrà Thebanus Crates, cùm nemo ab ipso exigeret, cùm nemini quicquã deberet, ipsam rei familiaris dispensationẽ, curásq; & occupationes aversatus, rẽ IIX talẽtũm deseruit, sumtúsq; palliolo et pera ad philosophiã et pauptatẽ cõ-

fugit. Anaxagoras agrũ ouibus pascendũ reliq̃t. Sed q̃d necesse est hos cõmemorare? q̃n etiã Philoxenus odarũ cõditor in colonia Siciliẽsi hæreditatẽ, rẽ, domũq; adeptus, cùm videret luxuriam, luxum, & inscitiam vulgo obtinere, Me hercle, inquiens, bona hæc me non perdent, sed ego ista: relicta aliis hæreditate ex insula soluit. At qui debent, dum exiguntur, tributum postulant, seruiunt, adulterina moneta circumveniuntur, omnia ista perferunt, atque tolerant: instar Phinei harpias quasdã alatas nutrientes, diripientes suum victum alieno tempore, & frumentum ante messem vendentes, oleum antè quàm oliuæ decutiantur, vinum ante vindemiam. Emtor ait tanti se habere, & notari precium iubet, interim adhuc pendente vua, & viti adhærente, atque Arcturum exspectante.

PLVTARCHI
Quæstiones Platonicæ.

Socratis ratio philosophandi.

Vidnam rei hoc est, quòd Socratem deus aliis obstetricis ministerium præstare iussit, ipsum gignere prohibuit? Sic enim in Theæteto ipse loquitur, non vtique suo more ludens & iocans: neque enim adhibuisset dei nomen dicto non serio. Et alioqui Plato eo in libro multa arroganter ac per iactantiam dicta Socrati tribuit. de quibus etiam hoc est. Multi enim, ô lepidum caput, eo sunt erga me animo, vt parati sint illicò mordere, quoties aliquid delirij eis adimo: putantq; ductum benevolentia hoc me facere. admodum quippe ignorãt neminem deum malè velle hominibus, ac proinde me quoque nihil horum malevolentiæ impulsu facere: sed quia nefas ducam mendacio assentiri, aut veritatem obruere. Númnam igitur suam naturam, vt maiore iudicij vi ac fecunditate præditam, dei nomine affecit? sicvt Menander:

Nam mens nobis Deus est.——

& Heracletus: Ingenium hominis numen. Aut diuina aliqua causa, geniúsque aliquis Socrati hunc philosophandi morem præcepit? vt semper alios examinans, fastu eos & errore atque arrogantia, quibus rebus primùm sibi ipsis, deinde etiam vnà agentibus erant molesti, liberaret. Ea enim tempestate quasi fortuna quadã sophistæ in Græcia proveniebant frequentes, quibus adolescentes multum pendentes pecuniæ, implebantur doctrinæ ac sapientiæ opinione, studióq; disputandi certatim: quod genus disputationis invtilibus contentionibus ocium tempúsq; conterebat, neq; pulcri aut vtilitatis quicquam habebat. Socrates autem ratione disserendi ad redarguendum apposita instructus, eáq; tanquam purgante vtens medicamento, eo fidem sibi autoritatémq; comparabat, quòd alios refellens nihil ipse affirmabat: & admittebatur faciliùs, quia vnà quærere veritatem, non suam opinionem defendere videbatur. Nam iudicium, res pervtilis, impeditur familiaritate. amantem enim res amata cæcum facit: de his autem quæ nostra sunt, nihil perinde amamus atque opinionem & orationem à nobis fictam. Etenim quę iustissima dicitur liberûm diuisio, hîc fit iniustissima. isthic enim suam quisque prolem debet accipere: hîc teneri debet quod est optimum, etiam si alienum sit. quo fit, vt qui ipse gignit opiniones, eo deterior sit alienarum iudex. ac sicvt sophista ille dicebat Eleos optimos fore Olympicorum certaminum arbitros, si nemo Eleus certaret: ita qui de disputatione aliqua rectè volet pronunciare, par est ipsum non ambire coronam, neque adversari iis quæ sunt diiudicãda. quippe & Græcorum duces suffragia ferentes de his qui rem optimè gessissent, seipsos singuli optimos pronunciarunt: neque vllus est philosophus qui non eodem egerit modo, extra eos qui Socratis exemplo professi sunt nihil se de suo dicere. atque hi soli puros se & incorruptos iudices veritatis præbent. Nam sicvt aër in auribus contentus si non trãquillus sit propriæq; vocis expers, sed sonitus ac fremitus plenus, non accuratè excipit voces: sic in philosophia iudicium, si intus sit quo commoueatur & quod obstrepat, rectè intelligere nequit ea quæ foris dicuntur. Domestica enim & nobiscum habitans opinio, si optimè cum ea agatur, à philosophia regitur atque constituitur: reliquæ omnes à veritate aberrant. Prætetea si compræhendete homo ac pernoscere ni-

Iudicium de philosophia vt instituendum.

hil

hil poteſt, haud iniuria deus Socrati interdixit procreatione falſorum ac inſtabilium ſermonum, qui inſtar zephyriorum ouorum eſſent: aliis autem dicere eum coëgit, vanis eos duci opinionibus. Nam haud exigua, ſed maxima vtilitas erat eius orationis, quæ hominem maximo malorum vanitate opinionis liberaret.

Non Aſclepiadis hocce deus dederat.

non enim corpori medicinam faciebat Socrates, ſed animum occulto vitio expurgabat. Quòd ſi veritatis aliqua eſt ſcientia, vnica autem eſt veritas: nõ minus fert eo qui eam invenit is qui ex inventore eam diſcit. is autem faciliùs aſſequitur veritatem, qui non perſuadet ſibi ſe habere: & ex omnibus optimum deligit, ſicvt is qui nõ genuit, optimum adoptat. Quin & hoc cõſidera, reliqua omnia nullius fuiſſe momenti, poëmata, mathemata, orationes arte cõpoſitas, ſophiſtarum decreta: quæ gignere Socratem numen prohibuit. quam verò ſolam is exiſtimabat ſapientiam, & amatoriam appellabat, dei & mente percipiendæ naturæ nimirum cognitionem, eam non gigni ab hominibus, nõ inveniri, ſed in mentem revocari. Quapropter nihil docuit Socrates, ſed principia dubitandi tanquam dolores partum præeuntes adoleſcentibus ſuggerens, exſuſcitauit atq; vnà confirmauit inſitas noticias. idq; artem obſtetricãdi appellauit, quæ non (vt alij profitebantur) intelligentiam extrinſecus ingereret auditoribus, ſed demonſtraret eam in ipſis inſitam, imperfectam tamen, atq; confuſam, & alumni egentem eſſe.

II.
Deus qualis. è Plat. Timæo.

Cur ſupremum Deum omnium patrem & opificem appellauit? An deorũ qui creati ſunt & hominum pater eſt, vt Homerus vocat: brutorum autem & anima carẽtium opifex? Non enim agri pater, ſi Chryſippo credimus, is dicitur qui eum cõſeuit, quanquam è ſemine deinde fruges naſcantur. * ſed vſus eſt translatione more ſuo, & autorem mundi patrem eius nominauit: ſicvt in conuiuio Phædrum patrem amatoriæ diſputationis, quam is introduxerat: & in Phædro Lyciam, quo initium præbente multa ac pręclara de philoſophia erant diſputata. Aut intereſt aliquid inter patrẽ ac opificem, procreationem & ortum? ſicvt enim quod procreatum eſt, id omnino etiam ortum eſt, non viciſſim: ita qui genuit, is etiam fecit. ortus enim animati, eſt procreatio. Tum opus ab opifice confectũ, vt ædificatore, textore, lyræ fabro, aut ſtatuario, prorſus ab autore ſuo abſcedit. vis autem & principium procreãtis, inſita eſt progeniei, eiúſq; continet naturam, portiuncula quædam à genitore avulſa. Quando itaque mundus non effictis aut compactis operibus ſimilis eſt, ſed magna ei ineſt pars vitæ atq; diuinitatis, quam à ſe deus materiæ inſeruit atque admiſcuit: haud iniuria iuxtà & pater mundi, qui viuens exſtitit, & opifex appellatur. Hæc cùm maximè ad ſententiam Platonis accedant, conſidera an & hæc probabiliter dici poſsint. Cùm mundus conſtet è duabus partibus, corpore & anima: corpus quidem non genuit deus, ſed à materia exhibitum conformauit ac concinnauit, ſuis terminis ac figuris devinciens definiénſq; infinitum. anima aurem mentis, rationis, cõcentúſq; particeps, non opus modò, ſed & pars dei eſt, neq; ab ipſo facta, ſed de ipſo & ex ipſo exſtitit. Itaq; in repub. vniuerſo comparato lineæ in partes inæquales duas ſectæ, vtranque rurſum in duas eadem proportione partes diuidit, & cùm eorum quæ videntur, tum eorũ quæ mente ſola percipiuntur genera conſtituit. eorum quæ mente cernuntur prius genus quod complectitur primas formas, alterum mathematicum: eorum quæ ſentiuntur prius quod continet ſolida corpora, ſecundum quod viſa & imagines eorũ. Vnicuiq; porrò horum generum ſuam vim qua perciperetur atque iudicaretur adſignauit. primo mentem, mathematico intellectum, ſenſilibus fidem, ſimulacris & viſis coniecturam. Quid autem voluit ſibi, cùm Vniuerſum in partes inęquales diuideret? & vtra maior eſt, ſenſilis an menti expoſita? ipſe enim non explicauit hoc. ſtatim autem apparet, quòd ſit maior portio ſenſilis. Nam diuiſionem non admittens, eodémq; ſemper modo habens natura rerum ſub mentis adſpectum cadentiũ in arctum contracta eſt & pura. ea quæ diſsipari circum corpora poteſt & hinc inde vagari, ſenſilem partem præbuit. Iam quod corpore vacat, ſuo continetur termino. corpus materiæ ratione infinitum eſt atq; immenſum: cùm ſenſile fit, participanda mente definitur. Præterea ſicvt ipſarum rerum ſenſilium quævis complures habet imagines, vmbras, et ſimulacra, & vniuerſè ab vno exemplari permulta exempla fieri natura atque arte poſſunt: ita neceſſe eſt quæ hîc ſunt, multitudine iis quæ iſthic ſunt præſtare de Platonis ſententia, qui ſenſilium rerum tanquam formarum in materia expreſſarũ

Fine libri ſexti.

* ſpecies(ideas ipſe vocat)& exemplaria eſſe notiones mente conceptas ſtatuit. Cæterùm mens vnum genus idearum quod omiſſa corporis conſideratione abſtrahitur à

Mathemata. materia cõcipit: quod ad mathemata pertinet. ea ab arithmetica ad geometriam, hinc ad aſtrologiam, deniq; ad muſicam ſeu harmonicã deducit. nam geometricæ fiunt res magnitudine ad numerum accedente, ſolidæ accedente magnitudini craſſicie, aſtrologicæ cùm mouentur ſolida, harmonicæ vbi motum ſequitur ſonus. Quo fit vt ſi vocem motis, motum ſolidis, craſſiciem ſuperficiebus, magnitudinem quantis adimamus, iam in ipſis ſimus menti expoſitis ideis, quæ invicem nulla differentia diſcernuntur ratione Vnius & Solius. Non enim numerum vnitas efficit, niſi infinitum ſi attingat binarium. ſic facto numero, ad puncta, tum lineas, deinde ſuperficies, craſſicies, mox corpora, & qualitates corporum affectorum progredimur. Porrò autem quæ mente cernuntur, vnicum habent quo iudicentur, mentem. Intellectus enim mens eſt in mathematicis, ſicvt in ſpeculis ex apparentibus formis ſola mente cernendis. Ad corporum verò cognitionem ob multitudinem quinq; nobis ſenſus natura dedit qui de iis iudicent. neq; tamen hi omnia dephendunt, multis ſenſum ob ſui exilitatem ſubterfugientibus. At enim quanquam quiſq; noſtrum animo & corpore conſtat, tamen vis princeps mẽtis exigua latet in magna corporis mole. Eodémq; modo in Vniuerſo res habet cum formis menri & ſenſibus expoſitis. nam quas mẽs vider formas, eæ ſenſilibus pręſunt. principio autem cuivis plus in eo eſt, & maius id, quod ex ſe habet.

* Contrà autem aliquis dicet, primùm nos ſenſilia mente percipiendis comparando, quodammodo mortalia diuinis exæquare. Deus enim eſt ex iis quæ mens conſiderat. Deinde vbiq; id quod continetur continente minus eſt. At Vniuerſi natura eo quod mente videtur ſenſilia continet. deus enim animam in medio poſitã per omnia extendit, eiq; foris corpora circundedit. Videri autem non poteſt anima, neq; vllo alio ſenſu percipi, vt in Legibus dictum eſt. itaq; & vnuſquiſq; interitui obnoxius eſt, mundus nequaquam interibit. Nam quivis noſtrum intus vitalem vim mortali ac diſſolubili corpore continet. in mundo contrà à principe parte & ſemper eodem modo ſe habente, corporea perpetuò conſeruatur natura in medio ſita. Et verò diuerſis modis ſenſile & ſola mente perceptibile dicuntur indiuidua eſſe, nullámque admittere partitionem. illud ob exiguitatem, hoc ob ſimplicitatem ac ſinceritatem, & quod omnis priuationis expers eſt atque differentiæ. Quin & alioqui ſtolidum eſt corporeis rebus iudicare de incorporeis velle. Nam nunc indiuiduum dicitur, & quod in partes ſcindi nequeat, ſimul tamen vbiq; inſtat, neque eo vlla mundi pars vacat: ſed & affectiones omnes, & actiones, interitúſque & ortus eo, quod Nunc dicitur, continentur. Quod autem mente percipitur, de eo ſola mens iudicat, ſicvt ſolus viſus de luce, ob ſimplicitatem & ſimilitudinem. Corpora autem cùm varias habeant differentias & diuerſitates, aliàs aliis iudicandi inſtrumentis percipiuntur. Cæterùm ne hoc quidem rectè, quòd mentem cuius vis in nobis intelligit atque intelligitur, deſpiciunt: quæ cùm ſit magna atque multa, complectitur omnia ſenſilia, & vſque ad res diuinas pertingit. Id verò maximum eſt, quod ipſe in Conviuio docens quo pacto amatoriis vti debeamus, animum à ſenſilibus bonis ad ea quę ſola mens cernit traducendo, hortatur nos, ne vllius corporis, ſtudij, aut ſciẽtiæ pulcritudini addicti ſeruiamus: ſed abiecta iſta puſillanimitate ad vaſtum pulcritudinis mare nos convertamus.

III. *Anima corporis principium. Timæo & legum X.*

QVA de cauſa Plato, cùm ſemper animam dicat corpore antiquiorem, eique ortus principium & cauſam, tamen dicit neque animã exſtitiſſe ſine corpore, neq; mentem ſine anima, ſed animam in corpore, mentem in anima? ſic enim videbitur corpus & eſſe & non eſſe, quod & ſimul cum anima exſiſtat, & ab anima gignatur. An verum eſt id quod ſępe diximus? Scilicet mentis expers anima, & corpus informe ſemper ſimul fuerũt, neutrúmq; eorum ortum habuit aut principium. Poſtquam autem anima mentẽ & harmoniam participauit, atq; ob concentum ſapiens facta mutationẽ materiæ intulit, ſuiſq; motibus ſuperior motiones eius ad ſe traxit atq; convertit: ita corpus mundi ab anima principiũ duxit, eiq; cõforme & ſimile eſt factũ. Non enim ex ſeipſa naturã corporis eſt fabricata anima, neq; ex nihilo: ſed ex incompoſito & informi corpore conditũ atq; obtẽperans redegit. Ergo ſicvt is, qui diceret ſemper vim ſeminis eſſe cum corpore, tamen corpus ficus aut oleæ à ſemine factum, nihil diceret diſſonans: (ipſum quippe corpus motus & mutationis principio à ſemine indito ſic natũ eſt atque pullulauit) ita informis & indefinita materia ab inſita anima cùm formaretur, talem

lem formam atque diſpoſitionem accepit.

IV. *De figuris & corporibus elementorum. Timæo.*

Cvr, cùm corpora & figuræ partim circulis, partim rectis lineis contineantur, rectilineorum principia ſtatuit triangulum æquilaterum & inæqualium omnium laterum (qui ſcalenus dicitur) quorum illud cubum confecerit, terræ elementum, hoc pyramidem, ac octo & viginti baſium corpora, ignis, aëris, & aquæ primordia: circularia autem omnino omiſit, quanquam globi mentionem feciſſet, vbi dictarum figurarum à quavis rotundum corpus ait poſſe in æqualia diuidi? An vera eſt eorum ſententia, qui eum dodecaëdrum, id eſt duodecim laterum corpus, globo adſcripſiſſe dicũt, cùm ait deum eo vſum in expingenda Vniuerſi natura? Etenim corpus XII baſium multitudine laterum, angulorúmq; amplitudine recti naturam ſubterfugiens, flexile eſt, & circùm extendendo, ſicvt globi è duodecim pellibus compacti, circulum imitatur, ac multa complectitur. Habet enim XX angulos ſolidos, quorum quivis tribus planis obtuſis continetur, ſingulis rectum & eius quintam partem cõtinentibus. Cõpingitur autem atq; concinnatᷣ ex duodecim quinquangulis ęquilateris atq; æquiangulis: quorum quodvis conſtat è triginta primis ſcalenis. itaq; videtur ſimul & Zodiacum & annum repræſentare, quòd in æquales cum illis numero portiones diuidatur. An quia ordine naturæ rectum circumferentiæ antecedit? aut potiùs circumferentia accidens quodpiam recti eſt omnino. flecti enim dicitur rectum, & circulus deſcribitur è centro, certa inter id & circumferentiam intercapedine, quæ rectam lineam capit, & ſui menſuram habet. vndiquaq; enim circumferentia à medio æquè diſtat. Tum conus quoq; (ſiue turbinem mauis dicere, ſiue metam, nihil moror) conus inquam & cylindrus à rectilineis propagantur. ille ſi fixo latere vno trianguli, reliqua in orbem circumagantur: hic, ſi idem parallelogrammo contingat. Et quando principio id eſt propius, quod eſt minus: minima vtiq; eſt omnium linearũ recta, vtpote ſimplex. cùm in circumferente aliud ſit concauum, aliud convexum. Præterea numeri figuris ſunt priores, ſicvt & vnitas prior puncto. quod eſt vnitas in poſitu conſiderata. At verò quævis vnitas, triangulus eſt. Nam omnis triangulus numerus, ſi octies ſumtus vnitatem adſciſcat, quadratum exhibet: éſtq; hoc ei cum vnitate commune. Prior ergo circulo eſt triangulus: ac proinde etiam recta circumferentem antecedit. Iam elementum nullum in ea diuiditur, quæ ex ipſo ſunt compoſita: hæc in elementa reſoluuntur ſua. at triangulus non reſoluitur in vllam circumferentia compræhenſam figuram: circulum duæ diametri in quatuor diuidunt triangulos. ergo prius eſt rectilineum circulo, magíſq; elementi naturam habet. Sed & ipſe Plato oſtendit priore loco eſſe rectilineum, circulum eius quaſi appendicem quandam & accidens. Vbi enim terram ex cubis conſtituit, quorum quivis rectilineis continetur ſuperficiebus: ait corpus eius globoſum fieri ac teres. Non itaq; opus fuit peculiare elementum rotundis ponere: quando etiam certo modo inter ſe concinnata rectilinea hanc figurã præſtare poſſunt. Adde, quòd rectæ lineæ ſiue magnæ ſint ſiue paruæ, eandem prorſus conſeruãt rectitudinem: circulorum circumferentiæ quanto ſunt minores, tanto magis curuatæ atq; arctatæ ſunt: quanto maiores, tanto laxiores. Inſiſtentes itaq; in ſuperficie convexa, aliæ in puncto, aliæ in linea, attingunt ſubiectas planas ſuperficies: vt ſuſpicari nõ nemo poſſit, à rectis paulatim multis compoſitis circumferentẽ lineam abſolui. Hoc aũt vide, ne eorũ quæ in caduca ſunt natura circulariũ & globoſorum, fortaſſe nihil ſit ex omni parte ſuo reſpondens nomini: ſub inſiſtentia & extenſione rectilineorũ, aut exiguitate particularũ latente diſcrimine, vt id quod nõ eſt, videatur rotundũ atq; teres. Itaq; ergo caducorum corporũ nullum circulari motu circumagitatᷣ, ſed ad rectã omnia lineã. Verè autem globoſum eſſe, nõ eſt ſenſilis corporis, ſed animę & mẽtis elementũ: quibus etiam circularẽ revolutionẽ, vt naturæ convenientẽ eorũ, adſignat.

V.

Quomodo in Phædro dicitur naturam alæ, qua id quod graue eſt ſurſum evehitur, maximè eorum fieri participem, quæ ſunt circum corpus dei? An quia de amore ſermo eſt: amor autem eſt pulcritudinis corpori inhærentis. pulcritudo autem ſimilitudine rerum diuinarum mouet animũ, eíq; res in memoriã redigit? Aut potiùs abſq; vlla curioſa interpretatione, verba ſimpliciter ſunt accipienda. nempe quòd multis animi facultatibus circa corpus occupatis, vis ratiocinandi et intelligendi maximè diuinam participet naturam: quam ille vim diuinarum ac cœleſtium rerum capacem cùm dixiſſet, non abs re alam appellauit, vt quæ animam ab humilibus & caducis rebus ſurſum evehat.

VI. *Timæo.* Qua tandem ratione ait Plato motus circumreſiſtentiam (hoc enim nobis ſit antiperiſtaſis) eò quòd nuſquam quicquam ſit inane, cauſam eſſe eorum quæ eveniunt medicorum cucurbitulis, glutitioni, onerum iactationi, aquarũ fluxui, fulminibus, ſuccino & Herculeo lapidi res ad ſe trahentibus, & ſonorũ conſonantiæ? videtur enim abſurdè tam multorum tamq; diuerſorum effectuum vna cauſa adferri. Nam quomodo ob circumreſiſtentiam aëris reſpiratio fiat, ipſe ſatis explicauit: reliqua omnia dicens mirabiliter effici, nihilq; eſſe, atq; ipſa ſeſe invicem cõtrudere, & viciſsim impellendo ſuas ſedes petere, ſingula nobis explicãda reliquit. Primùm de cucurbitula res *Cucurbitulæ.* ita habet. Aër carni proximus ab ea cum calore compræhenſus & inflammatus, rariórq; quàm ſint æris meatus redditus, éxcidit nõ in vacuum ſpacium (quod nullum eſt) ſed in eum aërem qui foris ambit cucurbitulam, eúmq; impellit: is ante ſe ſitum. atq; ita ſemper aërem aër impellit cedentem, appetens ſuccedere in locum vacuatum prioris ceſsione. ſic autem aer accidens ad carnem à cucurbitula compræhenſam, at*Glutitio.*que efferueſcens, ſimul humorẽ in cucurbitulam elidit. Eadẽ eſt deglutiendi ratio. Cauitates enim quæ circa os ſunt & ſtomachum, aëris ſunt plenæ. cùm ergo cibus in eas deprimitur à lingua ſimul, & tonſillis intentis, eliſus aër cedentem inſequitur, vnáque cibum detrudit. Pondera autem iactata aërem ſcindunt, cum ictu incidentia, ac diſsipant. is autem retrò circumfluens, eò quòd eius natura eſt hæc vt vacuatũ ſequatur impleátque locum, ſubinde impulſum inſequitur, motúmque accelerat. Ful*Fulmen.*minum autem caſus ipſi quoque ſimiles ſunt iactationi. Ab ictu enim, qui in nube fit, ignea materia exploſa in aërem exſilit, íſque contrà ruptus cedit, ac rurſum in ſeſe concidens deſuper, vi deorſum & contra naturam fulmen deprimit. Electrum verò nihil eorum attrahit quæ ei appoſita ſunt, vt neque Herculeus lapis, neque *Electrum.* quicquam ad ea ſponte ſua adſilit. Sed lapis hic halitus emittit graues, quibus con*Magnes.*tinens aer impulſus, eum qui ante ſe eſt trudit, íſque in orbem agitatus, ac ad vacuatum revertens locum, vi vnà trahit ferrum. Electro quippiam ineſt flammeum aut ſpiritus habens naturam. atque hoc attritione ſuperficiei recluſis meatibus emiſſum, idem agit quod magnes. trahit quippe ſecum proximorum corporum leuiſsima atque ſicciſsima, ob tenuitatem & imbecillitatem. non enim ita validum eſt, neque grauitate impetúve præditum, quo multum aëris impellere, & maioribus magnetis in morem vim facere poſsit. Cur verò neque lapidem aër, neque lignum, ſed ferrum modò ad Herculeum promouet lapidem? hæc enim eſt quæſtio communis & horum qui tractione lapidis, & eorum qui incitatione ferri exiſtimant iſtorum corporum fieri coitionem. Ferrum neque adeò rarum eſt vt lignum, neque ita ſolidum omnino vt aurum vel lapis: ſed meatus habet quoſdam & tranſitus atque aſperitates, quæ ob inæqualitatem aëri proportione reſpondent: quibus efficitur vt non elabatur aer, ſed ſedibus quibuſdam receptus, & à ferro moderatè reluctante compræhenſus, cùm in id ad lapidem revertens incidiſſet, vnà ſecum rapiat atque perfe*Fluuij.*rat. Atq; horum quidem hæc ferè eſt ratio. Modus autem quo aquę per terram fluentes contrà aërem circumagunt, non perinde eſt evidens. Sed animadvertendum eſt lacuum ac paludum aquas immotas manere, quòd eis circumfuſus eſt vndiquaque aër immobilis, & nullum vacuum præbens locum. Itaque ergo quæ in ſuperficie eſt aqua lacuum & marium, turbatur atque fluctuat aëre exagitato. ſequitur enim ſtatim eo locum mutante, atque ob inæqualitatem vnà defluit. Nam ictus qui infernè accidit, cauitatem fluctus efficit, qui ſupernè, grauitatem: donec conſidat & conquieſcat humorem continens ambiénſque aër. Fluxus ergo aquarum, quæ ita feruntur vt ſubinde cedentem aërem inſequantur, viciſsimque ab impulſu adverſo circumactis impellantur, abſque fine continuantur. atque hæc eſt cauſa, quòd fluuij aucti aquis celeriùs currunt: iidem tenues & cauo alueo tardiùs meant ob imbecillitatem, non cedente aëre, neque magnam circumreſiſtentiam percipiente. Sic & fontium aquas neceſſe eſt effluere, aëre extrinſecus in loca vacuata ſuccedente in profundum, rurſúmque aquam foras eiiciente. In domo etiam opaca & aërem ventúmve continente, ſolum aqua conſperſum edit ſpiritum aut ventum: quòd humori incidenti ictúmque afferenti aër è ſuis ſedibus cedit. Ita natura comparatum eſt, vt mutuò ſe pellant, viciſsimque cedant aër & aqua: quòd nullum eſt vacuum in *Conſonantia.* quo alterum ſubſiſtens ab altero non moueatur. De conſonantia ipſe modum aperuit, quo ſoni concinunt. Sonus enim celer, fit acutus, tardus autem grauis.

itaq;

itaque etiam sensum citiùs mouent acuti soni: quibus iam evanescentibus, vbi superveniūt graues, quod ex iis ob similem affectionem cōtemperatur, id voluptatem auditui adfert, quæ concentus dicitur. Facilè autem ex iis quæ antè dicta sunt intelligitur, horum instrumētum esse aerem. Quippe vox est ictus audientis sensus per aures ab aëre illatus. icit enim aer à mouente re ictus: quod mouens si vehemēs fuit, acutè: si languidum, molliusculè. & quidem vehemens ictus ac contentus ad aures celeriùs accidit: deinde aër circumiens & ictum assumens tardiorem, assequitur & secum ducit sensum.

VII. *Terræ anima & motus.*

Quomodo ait Timæus animas in terram, Lunam, & quę alia sunt instrumenta temporis dispersas esse? An hoc modo moueri statuebat terram, quo Solem, Lunam, & quinq; planetas, quos conversionum causa appellat instrumenta temporis? & oportuit terram devinctam circa axem Vniuersi, non ita fabricatā intelligi, vt vno contento loco maneret, sed quæ converteretur & circumageretur? postmodò Aristarchus & Seleucus ostenderunt. Sanè hoc ille ita vt poneret tantùm, hic etiam pronuncians. Theophrastus porrò etiam id narrat, Platonem iam natu grandem pœnitentia fuisse ductum, quòd terram in medio Vniuersi non suo loco collocauisset. An verò his repugnant multæ aliæ haud dubiè probatæ Platoni sententiæ? Mutata igitur scriptura, datiuus chrono, pro genitiuo chronu legendus videtur: vt intelligas non sidera, sed animalium corpora appellari instrumenta. quo modo Aristoteles animam definiuit actum corporis naturalis instrumentis prędìti ac facultate vitę. Talis ergo fuerit sententia: animæ in congruentia ipsis & instrumentis prædita corpora in tempore sunt dispersæ. Sed & hæc aliena est opinio. Non enim semel, sed sæpius stellas instrumenta temporis appellauit: quādo etiam ipsum Solem ait cum reliquis errātibus stellis factum ad definiendos & custodiēdos temporis numeros. Optimum igitur fuerit sic accipere, dici terram instrumentum temporis, non quæ itidem vt stellæ moueatur: sed quòd suo ipsa semper in loco manens, iis motu cuiq; suo citatis ortuum & occasuum causa sit: quibus primæ temporum mensuræ dies & nox definiuntur. itaque custodem eam, & veracem noctis dieiq; artificem dixit. Etenim horologiorum quoque gnomones non quia vnà cum vmbris locum mutent, sed quia suo in loco persistant, instrumenta sunt dimetiendi temporis: eòque terram imitantur, quæ Solis infra ipsam delati lumen intercipit. Sicvt ait Empedocles:

Noctem terra facit, dum lucem intercipit almam.

Hoc ergo hanc habet expositionem. Id verò magis adhuc suspicetur non nemo dictum esse præter probabilitatem atq; adeò absurdè, Solem & Lunam ac planetas factos esse ad distinctionē temporis. Nam cùm aliàs magna est Solis dignitas, tum ab ipso Platone in Republica vocatur rex dominúsq; omnis sensilis naturæ, sicut Bonū naturæ sola mente cernendæ. nam Boni soboles dicitur, visilibus rebus hoc dans vt & sint & conspiciantur: sicvt res quæ mente videntur sola, id à Bono habent, vt sint et intelligantur. Eum igitur deum, tali natura tantáq; potētia, instrumentum temporis, ac conspicuam mensuram discriminis, quòd ratione tarditatis ac celeritatis octo orbibus inter se intercedit, non admodum dictu decorū ac probabile videtur. Respondendum est, eos qui his rationibus turbantur, ignoratione labi, quòd putant tempus mensuram esse motus et numerum secundum prius ac posterius, vt Aristoteles dixit: aut quantitatem in motu, ut Speusippus: aut intervallum motus, aliud nihil, vt Stoicorum nonnulli. ab accidente scilicet rem definiētes, naturam autem eius & vim non perspicientes. Quam quidem Pindarus non ineptè videtur intellectam protulisse his verbis:

Sol. *lib. VI. prope finem.* *Tempus quid.*

Ad tempus, quod omnibus præstat cœlitibus.

Pythagoras quoq; interrogatus quid esset tempus, Animā Vniuersi respōdit. Non enim affectio aut accidens cuiusvis motionis est tempus: sed causa, vis, et principium omnia orta continentis concinnitatis atq; ordinis, quo natura Vniuersi mouetur, animata ea: aut potiùs ipsa cùm sit motus & ordo ac concinnitas, tempus dicitur. omnia enim mortalia iustè temperat, viam absq; strepitu ambulans suam. Etenim anima secundum antiquos, numerus est seipsum mouens. itaque etiam Plato ait tempus vnà cum cœlo exstitisse, motum ante cœli ortum fuisse, tempus nō item. neque enim ordo tum erat, neq; mensura, neq; definitio: sed motus infinitus, tanquam informis & rudis materia temporis. quæ motio cùm deinde figuris materiam, motum conversionibus

seu circuitionibus informasset, ex altero mundum, ex altero tempus fecit. Haud iniuria autem ambo hæc deo tribuuntur: substantiæ mundus, æternitati tempus in motu: sicvt in ortu mūdus est deus. Itaque simul orta cœlum & motum simul ait desitura, siquidem eis interitus accidat. Fieri enim non potest, vt quod ortum est, absq; tempore sit, vt neque sine æternitate id, quod mente sola percipitur: quando id semper manere debet, illud ortum nunquam dissolui. Adeò itaq; necessariā cum cœlo habet complexionem & compagem tempus, non simpliciter motus, sed (vt diximus) motus ordinatus, mensura sua, finibus, & revolutionibus contentus, quibus præfectus Sol cùm sit, eorúmq; inspector, vt definiat, temperet, producátq; in lucem mutationes & discrimina temporū, quæ, vt Heracletus dicebat, omnia ferunt: non vilibus aut exilibus, sed maximis ac præcipuis summámq; continentibus in rebus principi ac primo deo operam nauat.

IIX. *De animæ facultatibus.* *Ex fine quinti.* Cùm Plato in Republica de animæ facultatibus differens, consonantiam rationis, eius in qua irarum ardores exsistunt, & cōcupiscentis optimè comparauerit concentui imæ, mediæ & supremæ chordæ: haud abs re dubitauerit aliquis, rationémne an verò iracundiæ capacem vim in medio collocauerit. neq; enim id ibi expresse significauit. Sanè facultatum ratione loci facta dispositio, irascentem mediæ chordæ loco ponet, rationem summæ, quam Græci hypaten vocant. Antiquitùs enim primum & supremum ij hypaton dicebant. ita etiam Xenocrates Iouem in rebus immutabilibus hypatum vocat, imum in iis quæ sunt infra Lunam. & ante eum Homerus principum *Odyss. α, 45.* principem deum vocauit ὕπατον κρειόντων. Iustè autem natura præstantissimam partem summo statuit loco, ratione gubernatoris instar in capite collocata: lōgè autem hinc, & vltimo atq; infimo loco posuit concupiscentem vim. vnus enim locus nete & neatos vocatur: quod ex mortuorum appellationibus patet, qui νέρτεροι & ἔνεροι dicūtur. quidā etiam ventū, qui ex imo & obscuro loco spirat, inde Notum vocari autumant. Quo itaq; modo vltimum primo, imum summo opponitur: cùm se cōcupiscentia habeat eodem modo ad rationem: non potest ratio summum esse & primum, non etiam * supremum, sed aliud. Qui autem ei medium locum, vt principem, tribuunt, ignorant se ei præstantiorem adimere. nempe summum, qui neq; irascenti tribui, neq; concupiscenti potest facultati: cùm vtriusq; ea sit natura, vt regi & obsequi rationi possit, neutrius vt ei imperet. Magis etiam ita videbitur comparatum natura, vt irascendi vis in medio constituatur reliquarū. Nam rationis quidem ea est natura, vt imperet: irascēdi facultatis, vt & regat & regatur. cùm & pareat rationi, & cōpescat coërceátq; concupiscentiam rationi non obedientē. Ac sicvt litteræ eæ quæ semivocales dicuntur, mediæ sunt inter mutas & vocales, quòd his minus, iis plus habent: ita in animo hominis irascendi facultas, nō intemperatè patiendi potestatem habet tantùm, sed sæpe * admixtam honesti imaginem, cùm ratione ad vlciscendum fertur. Ipse Plato cùm ani *In Phedro.* mam pari equorum cognato & aurigæ cōtulisset, aurigam (quod neminem fallit) rationem facit. de equis eum qui cōcupiscendi vim refert, omnino contumacē & refractarium, hirtum circa aures, surdum, & qui vix flagello stimulisq; pareat. irascentem verò partem fræno facilè obsequentem rationis, eiúsq; adiutricem. Sicvt ergo in bigis non auriga est virtute & potestate medius, sed equorum alter deterior rectore, idémq; iugali suo melior: ita in anima Plato non principi parti medium locum tribuit, sed ei facultati quæ minus rationis habet quàm princeps pars, plus quàm tertia. Hic ordo etiam consonantiarum proportionem conseruat. cùm irascendi facultas mediæ chordæ vicem gerens ad rationem velvti hypaten siue summam, referat diatessaron, (quartam vulgo dicunt) ad concupiscentiā verò, vtpote quæ neten seu imam chordam repræsentat, diapente conficiat, quæ Quinta vsurpatur. ratio autem ad concupiscentiam, tanquam hypate ad neten, diapason siue Octauam exhibet. At si medio loco rationē collocares, iam longiùs irascendi vim à vi appetēdi dimoueres: cùm nōnulli philosophorū similitudine harū moti, iram cum cupiditate idem statuerint esse. Quid, quòd ridiculū videtur primū, mediū & vltimū locis describere? cùm videamus hypaten in lyra supremā, in tibia vltimā habere sedem. & quocunq; loco mesen in lyra posueris eodem modo contentā, eam acutiùs hypata, grauiùs neta sonare. Sanè oculus non in omnibus animalibus eundem obtinet locum: vbicunq; autem situs sit, hoc à natura habet vt videat. Pædagogus etiam non præcedens, sed à tergo sequens, ducere dicitur. & Troianorum ille ductor exercitus

Nunc

Nunc inter primos cernendus prœlis obibat, Iliad.λ,64.
Nunc acies inter postremas imperitabat.

Vtrobiq; tamen primus erat,& primaria potentia pollebat. Eodē pacto animæ facultates non loci ratione in ordinem cogendæ sunt:sed vires & proportio examinandæ. Quòd enim ratio in corpore hominis principe loco inest,id per accidens fit. Primam autem atq; primariam vim tanquam mesa ad hypatam, ad partem appetentem, & vt ad netam ad partem irascentem habet ratio: quatenus vtranq; & laxat & intendit, omninóq; consonantiā eorum efficit,vel auferendo id quod est nimiū, vel nō sinendo eas planè luxari atq; torpere. moderatum enim & concinnū quod sit atq; proportione respondens,mediocritate definitur.Immò autem hoc imperfectum est,rationis facultatis mediocritates in animi affectionibus facere, quas sacras vocant substantias, * extremorum ad rationem, & inter se ratione temperaturam habentes. Non enim in bigis medio loco habetur iumentorū præstantius: neq; summo loco ponenda est aurigatio,sed mediocritas in inæqualitate celeritatis atq; tarditatis equorum.quomodo rationis vis corripiens absurdè concitatos affectus, & ad se accommodans ínq; modum redigens,mediocritatem inter nimium & parum constituit.

Cur dixit Plato orationē è nominibus & verbis temperari? Omnes enim aliæ partes orationis præter has nihil fierent. Iuuenili quidem studio quodam Homerus omnes in hunc versum coniecit: IX. *De partibus orationis.* *In Sophista.*

Αὐτὸς ἰὼν κλισίηνδε τὸ σὸν γέρας, ὄφρ' εὖ εἰδῇς. *Iliad.α,185.*

nam pronomen,participiū,nomen,præpositio,articulus, coniunctio, & adverbiū ac verbū in eo sunt:particula δε loco præpositionis εἰς posita: cùm κλισίηνδε tale sit,quale est Ἀθήναζε. Quid ergo pro Platone afferemus? Nempe antiquos ab initio id orationē siue λόγον appellasse,quod enunciatū hodie,id est protasis aut axioma Græcis dicitur: quòd scilicet primum vbi effertur,veritas in eo vel falsitas inest. Ea verò oratio è nomine & verbo constat:hoc prædicatū,illud subiectum dialectici appellāt. Cùm enim hæc audimus,Socrates philosophatur,Socrates mutatur: nihil præterea desiderātes, alterū verum,alterū falsum esse dicimus.Apparet nempe homines ab initio ad hoc orationem & vocem articulis distinctā desiderasse,vt & actiones & qui eas agerent, itémq; affectiones & qui iis afficerent̄ invicem significare & explicare possent. Quoniam igitur actiones & affectiones verbo, qui agunt & afficiunt̄ nomine satis disertè exprimuntur,sicvt ipse inquit:hæc significare ideo videntur. Reliqua autem dixerit aliquis non significare. Verbi gratia, gemitus, & vlulatus histrionū, atq; adeò arrisio & reticentia interdum,faciunt vt maiore vi sermo aliquid exprimat: non tamen ita vt nomen & verbū necessariā habent significandi vim:sed adscititiā quandam,quæ orationem variet:quo pacto litteras variant,qui spiritus & quantitates litteris annotant, non litteras,sed affectiones potiùs, & accidentia atq; differentias litterarū. quod manifestum fecerunt veteres, quibus XI litteræ suffecerunt ad eloquenda & scribenda omnia. Porrò videnec non obseruemus Platonem dicere ex his, non per hæc oratio-nē misceri: ac proinde,vt si quis dicat medicamentū è cera & galbano misceri, aliquis id calumnians obiiciat ignē & vas omissa esse,sine quibus mixtio fieri non potuit: ita nos Platonem culpemus,quòd cōiunctiones & præpositiones aliáq; id genus omiserit.Non enim ex his oratio,tamen eorū opera,neq; sine his confici videtur. Nam qui Verberare aut Verberari dicit, qui Socrates aut Pythagoras:is vtcunq; aliquid intelligendū ac cogitandū præbet.non itē si quis Quidem, aut Enim, seorsim pronūciet,licet concipere animo corporis aut rei alicuius notionem: sed nisi talia vocabula cū nominibus & verbis efferunt̄,inanibus sonis ac strepitibus similia sunt. nā neq; seorsim, neq; inter se coniuncta illa quicquā notāt rei:sed vtvt cōiungas inter se ac in vnū confundas coniunctiones, articulos, & præpositiones,conatus aliquid vnū ex iis facere, videbimur inanes sonos præcinere, non differere. Nomine autē cū verbo constructo quod componit̄,illicò iā oratio est. Itaq; non iniuria nonnulli has tantùm partes orationis ponunt. Atq; Homerus etiam fortassis hoc declarare voluit,subinde dicens

—ἔπος τ' ἔφατ', ἔκ τ' ὀνόμαζεν. Iliad.α,161.

Verbum enim voce ἔπος solet innuere,vt in his:

Ὦ γύναι, ἦ μάλα τοῦτο ἔπος θυμαλγὲς ἔειπες. & Odyss.ψ,191.
Χαῖρε πάτερ ὦ ξεῖνε, ἔπος δ' εἴπερ τι λέλεκται Odyss.θ,408.
Δεινόν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι.

Non enim coniunctio, aut præpositio, aut articulus cùm dicitur, animo dolor adfertur, sed verbum hoc Efficitur, actionem designãs turpem à motu animi inepto profectam. Itaque etiam poëtas & scriptores laudantes aut vituperantes, solemus dicere, aliquem vsum verbis Atticis, bonis, aut contrà pedestribus. at talibus vsum articulis Thucydidẽ aut Demosthenem nemo diceret. Quid? inquies, nihilne reliquæ partes ad orationem conducunt? Respondeo sic conducere, vt salem ad obsonium, aqua ad mazam. Euenus quoque ignem condimentorum optimum dixit * dicimus, neq; * ignem neq; salem rei elixæ aut cibi, quibus semper potimur: non sicvt oratio istis sæpe videtur nihil indigere. Id quod de Romana lingua dicere possum, qua ferè omnes hodie homines vtuntur. Præpositiones enim paucis exceptis omnes sustulit, neq; vllis omnino vtitur articulis, nisi sicvbi eos tanquam fimbrias nominum adhibet. Neq; hoc est mirum. quando etiam Homerus heroici carminis ornatu omnibus superior, paucis nominibus articulos, tanquam poculis ansas, aut galeis cristas adiecit. Itaq; etiam notati sunt ij versus in quibus articuli exprimuntur. vt

Αἰαντι δὲ μάλιστα δαΐφρονι θυμὸν ὄρινε
Τῷ Τελαμωνιάδῃ.— &
Ποίησαν, ὄφρα τὸ κῆτος ὑπεκπροφυγὼν ἀλέοιτο. & pauca horum similia. In aliis infinitis articulus omissus neque perspicuitati neque elocutioni quicquam detraxit. Et verò neque animal vllum, neque instrumentum, neque armorum genus, neq; vlla deniq; alia res partis suæ alicuius sublatione fieri solet pulcrior, efficacior, grauior. Oratio coniunctionibus ademtis sæpe maiorem sortitur ad mouendum vim. vt in hoc

Ἄλλον ζωὸν ἔχοντα νεούτατον, ἄλλον ἄουτον,
Ἄλλον τεθνειῶτα κατὰ μόθον ἕλκε ποδοῖιν.

In Mediam. Et ista Demosthenis. Multa facere potest verberans, quorum aliqua percussus ne in-
» dicare quidem alij possit: figura, vultu, voce, quando contumeliosè agens, quando i-
» nimicus, quando pugnis, quando in malam. hæc mouent, hæc de statu rationis detur-
» bant homines qui contumeliis non sunt adsueti. Item. Quid? nonne Medias ab hac i-
» psa die perorat, criminatur, clamitat? Si in suffragia mittitur populus, Medias Anagy-
» rasius obtruditur, Plutarchi publicus est hospes, arcana nouit, vrbs ipsum non capit?
Hinc est quòd ea figura, qua coniunctiones omittunt, valde ab iis commendatur qui artis oratoriæ præcepta scribunt. iidémq; eos, qui nimis adstricti legibus ac consuetudini nullam prætermittunt coniunctionem, incusant vt ociosam languidámq; molestámq; eo quòd omni varietate careat orationem efficientes. Iam res ipsa ostendit dialecticos, qui maximè coniunctionibus opus habent ad connexiones aut disiunctiones enunciatorum, ita eas vsurpare, vt iugo auriga vtitur & viminibus Vlisses ad oues Cyclopis. (Odyss. ι. 427.) non enim partem orationis aut compagem ista vocabula, sed colligandi instrumentũ significant, quod ipsa docet appellatio. neq; constringunt ũs omnia, sed ea tantùm, quæ non dicuntur simpliciter. nisi velis etiam lorum oneris, & gluten libri partem esse, ac diuisiones pecuniæ partem reip. gerendæ. quomodo Demades dixit, pecuniam, quæ populo ex ærario dabatur ad spectaculorum vsum, gluten esse popularis in repub. status. Quæ verò coniunctio ita ex multis vnum facit pronunciatum copulando atq; connectendo, vt marmor colliquefactum igni ferrum constringit? neque tamen marmor ferri pars vel est vel dicitur. quanquam id quidem genus res, dum in liquata subeunt atque penetrant, & afficiunt & afficiuntur vicissim. Con-* iunctiones sunt qui censeant non vnum aliquid efficere, sed esse recensionem tanquã cùm ordine aliquot enumerantur, qui deinceps magistratum gesserint. Porrò ad reliquas quod attinet orationis partes, pronomen manifestò nominis est species. non tãtùm quia casus habet eosdem: sed quòd quædam prolata, propriissime id, quod antè definitum dicendo fuit, exprimunt. neque video quid amplius dicat qui Socratem, quàm qui nominatim hunc hominem dicat. Quod participium appellatur, mixtum quidpiam è nomine & verbo, ipsum pro se nihil est, vt neq; communia femineorum & virilium nomina. construitur ergo cum nomine & cum verbo, temporum ratione verba, casuum causa nomina attingens. Dialectici talia vocant ἀνακλάστους, quasi si refracta aut decerpta diceres: quia scilicet nominum & appellationum vim habent. vt cùm militantem pro milite, amantem pro amatore diceres. Præpositiones galearum cristis, & basibus atque subiicibus licet comparare: quòd non verba sint, sed circa orationem versentur. Tu vide, ne frustis potiùs fragmentisq; vocabulorũ similes sint:

sicvt

ſicvt litterarum portiunculis & apicibus ſcribunt qui feſtinant. Nam ἐμβλῆναι & ἐκβλῆναι manifeſtum eſt conciſa eſſe pro integris ἐντὸς βλῆναι, & ἐκτὸς βλῆναι. & προγγίσθαι loco πρότερον ἐγγίσασθαι, & καθίζειν pro κατὰ ἵζειν. ſicvt haud dubiè etiã λίθους βάλλειν & τοίχους ὀρύττειν feſtinantes orationémq; coarctantes dixere λιθοβολεῖν & τοιχωρυχεῖν. Proinde vnumquodq; horum vſum orationi aliquem præſtat, pars autem & elementum eius non eſt. hoc enim (vt docuimus) ſolis nomini & verbo debetur honoris, quæ primam iſtam conficiunt iuncturam, in qua verum falſúmve locum habet. quam protaſin alij, alij axioma, Plato logon ſiue orationem appellat.

PLVTARCHI

De primo frigido, libellus.

ST'ne aliqua frigidi vis, Phauorine, princeps atque natura, ſicvt calidi ignis, cuius præſentia quadam & participatione reliquorum vnumquodque fiat frigidum? aut potius frigiditas caloris priuatio eſt, vt tenebras lucis dicunt, & motus quietem? etenim frigiditas ſtatui ſeu quieti videtur accommodata, ſicvt contrà calor mouendi facultatem habere: & calidorum frigefactio nullius præſentia facultatis agentis fit, ſed diſceſſu caloris. ſimul enim hic confertim abiit, & friget id quod relinquitur. & vapor quem aqua feruens emittit, vnà cum diſcedente calore elabitur. quo fit, vt frigefactio quantitati aliquid detrahat, calorem elidens, nihilo in eius locum ſuccedente. Quid ſi hoc primùm nomine iſthæc ratiocinatio falſi ſuſpecta fit, quòd multas illuſtres facultates perimit, eáſque non qualitates & habitus, ſed habituum & qualitatum facit priuationes? grauitatem putà leuitatis, duriciem mollicíei, nigredinem albedinis, amarorem dulcedinis, & quæ aliæ qualitates ob vim ſuam ſibi inuicem opponuntur, non vt habitui priuatio. Deinde, quòd omnis priuatio ocioſum quippiam eſt & inefficax, vt cæcitas, ſurditas, ſilentium, mors. formarum enim diſceſſus ſunt, & naturarum abolitiones, non naturæ & ſubſtantiæ per ſe. At verò frigus in corporibus obortum non minores quàm calor affectiones motúſque efficit ſuapte natura. Coguntur enim multa frigore, ſtipantur, atque denſantur, & quies ſtabilitáſve eius non ocioſa eſt, ſed grauis atque conſtans, ob vim eius ſubfulciendi atque continendi robore præditam. Itaque priuatio quidem defectus eſt & diſceſſio oppoſitæ facultatis: at frigeſcunt multa multo intus calore inhærente: multa etiam frigus, quo magis ea calida ſunt, tanto magis cogit atque denſat, vt cùm candens ferrum in aquam intingitur. Stoici quoque ſpiritum aiunt in corporibus infantium refrigeratione acui, mutatáque natura in animam verti. verùm hoc controverſia non caret. Sed cùm frigus appareat opificem eſſe multarum rerum aliarum, haud par eſt id pro priuatione haberi. Præterea, nulla priuatio comparationem ſecundum plus aut minus admittit, neque eorum quæ viſu orbata ſunt, aliud alio magis minúſve cæcum dicitur, nec quæ loqui non poſſunt, aliud alio magis tacere, neque quæ vitam amiſerunt, aliud alio magis mortuum. At inter frigida non minus quàm calida gradus iſti ſunt, vt aliud alio magis minúſve, hoc admodum, illud non adeò, vnum remiſſius, aliud intentius dicatur frigidum: quòd materia aliâs vehementiùs, aliâs languidiùs affecta à contrariis facultatibus, alia aliis magis calida frigidáve ex ſeſe exhibet. Etenim habitus cum priuatione miſceri non poteſt, neque admittit vlla vis priuationem ſibi adverſam aut ſociam in ſubiecto adſciſcit, ſed ea ſubeunte cedit. Calida tamen aliquovſque manent frigido admixto, vt nigra albis, grauibus acuta, dulcibus auſtera. quæ quidem communicatio & concinnitas colorum, ſonorum, medicamentorum, ciborũ gratos multos amicóſq; ortus præſtat. Nam quæ eſt priuationis adverſus habitum oppoſitio, hoſtilis eſt & pacti exſors: cùm vnius natura alteram perimat. Ea verò, qua adverſę facultates opponuntur, tempeſtiuè ſi fiat, cùm multæ artes vtuntur, tum verò natura plurimum

Frigus non eſſe priuationem.

& in aliis gignendis rebus, & maximè in aëris mutationibus, iisq; effectis, quæ quia temperat atque dispensat deus, musicus appellatur. non sanè quòd grauia acutis, aut nigris alba accommodet, interq; ea consonantiam efficiat: sed quòd caloris & frigoris in mundo societatem dissidiumq; ita gubernet, vt & coëant & discessionem faciāt moderatè, & nimia vtrique vehementia ademta, in rectum modum componat. Iam frigus perinde atque calor sentitur. Priuatio autem non visu, non auditu, non tactu, denique nullo planè sensu percipitur. Sentiri enim est substantiæ. vbi substantia nulla apparet, ibi priuatio intelligitur, quæ substantiæ est negatio, vt cæcitas visus, vocis silentium, corporis inane. nam neq; inane tangendo sentimus: sed vbi nullum corpus tactui occurrit, vacuum animo concipitur. neque silentium audimus: sed quando nihil audimus, silentium intelligimus. eodémq; modo cæcorum, nudorum, & inermiū non est sensio, sed sensus negatione noscuntur. Ergo frigus, si quidem caloris esset priuatio, non sentiri oportebat: sed ea intelligi frigida, vbi calor abesset. Sin vt calor corporis tepore & laxitate, ita frigus eiusdem concretione atq; densatione sentitur: huius iam quoque constat vt & caloris suum esse peculiare principium atque fontem. Proinde vniuscuiusq; formæ priuatio vnica est & simplex: substantię ipsi plura discrimina, complures facultates sunt. Vnius modi est silentium: vox res varia, modò offendens sensum, aliâs oblectans. ac tales sunt etiam colorum figurarúmque differentiæ, aliâs aliter afficientes sentientem. quod autem tangi nō potest, & quod colore, denique quod qualitate caret, nullo discrimine est præditum, sed sui simile. Videtúrne ergo frigus priuationum istarum de genere esse, nullóque discrimine afficere? Immò contra magnæ vtilésque voluptates corpori à frigore offerunt: ac vicissim vehementia damna, dolores, ac prægrauationes, quando non semper cedit ac corpus deserit calor, sed sæpe intus inclusus reluctatur atque pugnat. (cui pugnæ nomen est horror atque tremor) & victo calore congelatio & torpor succedunt: calore frigus superante corpus intepescit ac relaxatur, quod ἰαίνεσθαι vocat Homerus. Verùm hæc omnibus sunt manifesta, hisq; maximè affectionibus ostenditur frigus calori vt substantiā substantiæ, vel qualitatem qualitati repugnare, non vt negationem aut priuationem: neque interitum esse caloris, sed naturam vi eius perimendi præditam. Alioquin & hyemem tempestatibus anni, & Aquilonem ventorum numero eximemus, vt æstatis & Austri priuationes, quæ proprium nullum habeant principium. At enim cùm in Vniuerso sint quatuor prima corpora, quæ ob numerum, simplicitatem & vim pleriq; reliquorum elementa & principia statuunt, ignis inquam, aqua, aër, & terra: necesse est etiam totidem esse primas ac simplices qualitates. quæ verò sint, nisi calor, frigus, siccitas, humiditas, quibus elementorum omnes motiones absoluuntur? Vt autem in grammatica elementorum sunt breuitates & longitudines, in musica graue & acutū, non vnum alterius priuatio: ita in naturalibus quoq; rebus pro elemētis accipere debemus calida frigidis, & humida siccis opposita corpora, si quidē & rationi & iis quæ in natura visuntur effecta consentire volumus. Nisi si placet sequi Anaximenem illū antiquum, & neq; frigidum in substantia, neq; calidum relinquere, sed ea facere communes affectiones quæ materiæ mutationibus comitentur. Is enim materiæ contractionem atq; densationem appellabat frigus: laxationem eius & raritatem, calorem. ideóq; non ineptè dici, calida hominem ex ore et frigida emittere. halitum enim compressum labiis atq; densatum, fieri frigidum: emissum aperto ore, ob raritatem calescere. Quem quidem eius errorem refellit Aristoteles. aperto enim ore è nobis ipsis calidum efflari docet: cùm verò flamus compressis labiis, non nos è nobis exspirare aërem, sed eum qui ante os est impelli & rebus incidere.

Enimverò si substantiam caloris frigorisq; esse concedimus, progrediamur disputando, & quæ substātia, quod principium, quæ natura sit frigoris, investigemus. Ij qui scalenis ac triangularibus figuris in corporibus sitis, rigere nos, tremere, horrere, aliáq; id genus pati ob asperitatem eorum dicunt: quanquam in particularibus errant, principium tamen inde sumunt vnde petendum fuit. Oportet enim tanquā à Vesta, à substantia Vniuersi quæstionem inchoare. Qua in re maximè apparet quo philosophus à medico, rustico, tibicine differat. His enim sufficit extremarum causarum consideratio. Si enim proximam causam perspexerint, vt febris est causa intentio aut humoris in locum alienum illapsus, rubiginis frugum ardores Solis post imbrem, grauis soni fistularum inter se inclinatio: satis hoc artifici est ad suum opus. Physico autem, qui veritatem contemplatur,

Iliad. ε,103. alibi.

platur, vltimorum cognitio non finis est sed initium ad prima supremáque proficiscendi. Itaque rectè Plato & Democritus causam caloris & grauitatis quęrentes, disputationem non ad mentionem ignis & terræ finiuerunt, sed sensilibus ad mente sola cernenda principia revocandis, vsque ad minima tanquam semina progressi sunt. Veruntamen priùs etiam hæc sensilia tractare expedit, in quibus Empedoelcs, Strato & Stoici substantias facultatum ponebant: Stoici primum frigidum aëri adscribentes, Empedocles & Strato aquæ. Fortasse etiam fuerit qui terram substantiæ frigidi subiiciat. Verùm priùs illorum sententias consideremus. Quoniã ignis & calidus est & splendidus, oportet naturam ei oppositam frigidam esse & tenebrosam. vt enim splendido tenebrosum, sic calido frigidum opponitur: quia sicvt tenebræ visum, ita frigus tactum confundit: & calor sensum tangendi, vt splendor videndi diffundit. Ergo quod primùm in natura tenebrosum est, primùm etiam frigidum erit. Aërem autem primùm esse tenebrosum, ne poëtas quidem fefellit. tenebras enim aëris nomine afficiunt. *Aer an primum frigidum.*

Aër crassus apud naues erat: haud quoque Luna
Effulsit cœlo. —— & iterum:
Aere disiecto, & pulsa caligine Solem *Iliad. ρ, 649.*
Reddidit, vt pugnam posset iam quisque videre.

aërem quoque luminis expertem cnephas dicunt, quasi cenon phaus, id est inanem lucis: & nephos, nubes aër coactus densatúsque appellatur. achlys etiam & homichla, quæ caliginem & nubeculam notant, & quæ alia luminis sensum impediunt, aëris sunt differentiæ: cuius id quod videri non potest & colore vacat, Ades, i. Pluto & Acheron nominatur. Sicvt ergo splendore deficiẽte tenebrosus fit aër: ita calore deficrente quod restat, nihil aliud est quàm aër frigidus. itaque etiam tartarus dicitur à frigore: quod etiam Hesiodus docuit, tartarum appellans aërosum. & qui horrore tremunt ac quassantur, tartarizen dicuntur. Horum ergo hæc est ratio. Iam quoniam interitus rei, mutatio eius est in contrarium, videamus recténe hoc dictum sit, ignis mortem esse ortum aëris. Ignis enim moritur ipse etiam sicvt animal, vel vi exstinctus, vel sua sponte emarcescens. Exstinctio autem illustriorem facit eius in aërem transmutationem. nam fumus aëris est species, & nidor (vt est apud Pindarum) aëris recalcitrans fumo. Veruntamen etiam flamma ob inopiam tabescente, vt in lucernis, cernere licet summum eius in caliginosum ac tenebrosum aërem abire. Vapor quoque qui à balneo vel cùm ad ignem calefacti sumus, affusa frigida effertur, satis demõstrat calorem pereuntem in aërem mutari, vt naturæ ordine oppositum igni: vnde sequebatur, aërem primùm tenebrosum esse & frigidum. Porrò omnium quæ à frigore in corporibus efficiuntur vehementissima & violentissima res congelatio, in aqua à frigore efficitur. Ipsa enim suapte natura aqua facilimè diffunditur, instabilisque est & à coneretione aliena: ab aëre autem propter eius frigiditatem constricta crassescit & cogitur. Ideo dictum est: *Theogon. 119.* *Aer ex igne.*

Continuò ninget, Boream si prouocet Auster.

austro enim tanquam materiam præparante humorem, eum succedens Aquilo adstringit. & maximè hoc niues docent: aërem enim edentes & ante se spirãtes tenuem atque frigidum, ita defluunt. Aristoteles etiam cotes plumbi colliquari scribit ac fluere præ gelu & hyeme, sola aqua accedente. aër autem, vt apparet, cogit corpora frigore, itáque dissipat & rumpit. Præterea aqua à fonte avulsa faciliùs cõcrescit. magis enim aër obtinet vi sua adversus minorem rem. Quòd si quis frigidam ex puteo aquam in vase rursum in puteum demittat, ita vt aquam vas non attingat, sed in aëre pendeat: paulo pòst temporis spacio eam quam antè frigidiorem sentiet. Quod quidem maximo est argumento, primam frigoris causam non esse adscribendam aquæ, sed aëri. Equidem magnorum fluuiorum nullus profundè gelu coit. non enim ad imum penetrat aër, sed ea tantùm adstringit frigore suo, quæ amplectitur propiùs pertinens. Itaque barbari pedites eos transeunt, præmissis vulpibus. nam nisi crassa sit glacies, sed tantùm superficiem durauerit, animadvertentes eæ hoc è strepitu infrà profluentis aquæ, retrò abeunt. Sunt etiam qui pisces tum captant partem glaciei aqua soluentes calida, aqua tunc funiculum hami demitti sinente. Adeò nihil in profundo agit frigus. At verò quæ in summo sunt, ita à concretione

ista mutantur, vt aqua in se coacta atque compressa naues collidat atque perfringat. vt testantur qui nunc cum Cæsare ad Istrum in hybernis fuerunt. Quanquam id ipsum quod nobis vsu venit, satis locuples testimoniũ perhibet. Nam postquam loti sumus & desudauimus, tunc magis refrigeramur: corporibus laxatis multum frigoris vnà cum aëre recipientes. Idem hoc aquæ accidit. nam facilius frigescit, si calefiat priùs: quòd sic faciliùs ab aëre potest affici. quando etiam qui feruẽtes aquas sursum exhau * riunt inque sublimi collocant, nihil nimirum agunt aliud, quàm quòd eas multo permisceri volunt aëre. Atque his quidem, Fauorine, probabilitatibus nititur ea oratio, quæ principem frigidi facultatem aëri vindicat. Quæ verò eam aquæ deferunt, non dissimilibus vtutur principiis: nempe hoc ipsum quoque fato Empedocle:

An aqua sit primum frigidum.

Splendentem, & calidum cernes equidem vndique Solem:
Ast imbrem prorsus tenebrosúmque, horribilémque.

Cùm enim calido frigidum ita, vt splendido nigrum opposuerit, hoc nobis colligendum dedit, ita eiusdem substantiæ esse nigredinem & frigus, vt eiusdem sunt splendor & calor. Nigredinem verò non ad aërem, sed ad aquã pertinere sensus testatur. Nulla enim res ab aëre nigra, ab aqua omnes nigræ redduntur. si enim candidissimã lanam vel vestem in aquam iniicies, nigra inde eximetur, colórque is manebit tantisper, dũ vel calor liquorem exsiccet, vel prælum aut pondus superimpositum elidat. Et cùm terra conspergitur aqua, nigricant loca guttis occupata, reliquis pristinum colorem cõseruantibus. Ipsiúsque adeo aquæ, si copiosa sit, quod imum est, obscurissimũ est: cùm partes aëri propinquæ pelluceant atque niteant. Ad hæc de reliquis humoribus maximè pellucidum est oleum, quia plurimum in se habet aëris. cui rei certo id est argumento leuitas, ob quam omnibus innatat humoribus, ab aëre sursum elatum. Quin & in fluctus marinos si inuergatur, tranquillitatem facit: non ventis ob leuitatem eius inde delabentibus, (quod Aristoteles putauit) sed quia fluctus quovis humore ictus subsidat. Hoc oleo peculiare est, quòd splẽdorem & perspicuitatem in fundo aquæ præstat, aëre humorem dissipãte. non enim duntaxat in superficie iis qui noctu spongias captant, sed etiam vrinando eas in profundo maris consectantibus ex ore efflatũ lumen præbet. Non plus igitur nigredinis aëri quàm oleo, minus etiã frigidi inest. Nam oleum, quo nullus humorum plus in se habet aerei, minimè frigidum est, mollitérque coit. quia aër in eius temperie contentus, non patitur id duriter adstringi. Acus quoque & fibulas ferreas, aliáque horum affinia opera non aqua tingũt, sed oleo, veriti ne aqua ob nimiam suam frigiditatem ea peruertat. Nimirum enim ab his æquius est iudiciũ peti, quàm à coloribus. quando quidem nix, grando, glacies, simul & nitidissima sunt & frigidissima. & rursum pix cùm opacior est, tum calidior melle. Cæterùm hoc etiã miror, eos qui aërem propterea quòd sit tenebrosus, frigidum statuunt, non animaduertere eum ab aliis propterea calidum asseri, quia sit leuis. Nam tenebrosum isthuc non tam familiariter congruit frigido, quàm graue & in statu persistens. Multa quippe caloris inania, splendorem tamen habent. leue, & quod spõte sursum efferatur, nihil est eorum, quæ sint frigida. Ipsæ quidem nubes, dum aëream seruant naturam, in sublime feruntur. deinde in humidum mutatæ, statim deorsum labunt: & frigore recepto non minus leuitatem quàm calorem amittunt. ac vice versa calore in eas incidente, rursum sursum feruntur, simul & aëream recuperantes naturam, & sursum enitentes. Id quoque argumentum quod de interitu afferebatur, vanum est. Non enim in contrarium abit quidquid interit, sed à contrario corrumpitur. Sic ignis vel aqua dum perimitur, in aërem mutatur. Nam Aeschylus non tam tragicè quàm verè dixit:

Compesce aquam, ignis supplicium.

Iliad. φ. & Homerus fluuio Vulcanum, Neptuno Apollinem in pugna physicè magis quàm fabulosè opposuit. ac Archilochus de contraria sentiente non malè dixit,

Illa dolos nectens, aquam ferebat altera
Manu, alteráque ignem. ——

Apud Persas verò supplicandi genus erat acerrimum & repulsæ securum, si supplex cum igne in fluuium descendens, minaretur ignem se in eum abiecturum nisi impetraret quod petebat. fiebat enim compos voti, sed puniebat propter comminationẽ, vtpote iniustã & naturæ contrariam. Illud quoque tritum, Ignem aquæ misces, vsurpatum in eos qui vi conantur efficere quod fieri est nefas, testari videtur igni aquam esse hostem,

hostem, ab eâq; illũ perimi & exstinguendo multari: non ab aëre, in quem suo interitu mutatur. Si enim id, in quod quidvis mutatur, contrariũ est: magis adversabitur aëri ignis quàm aqua. * Mutatur enim in aquam, dum coit: in ignem, cùm dissipatur. sicvt rursum aqua dissipando in aërem, coëundo in terram abit: vt ego arbitror, ob familiaritatem & cognationem cum vtroq;, non quòd alteri eorum contraria sit atq; inimica. Illi vtro modo dixerint, argumentum corrumpunt. Absurdissimum verò dictu est, ab aëre aquam cogi, cùm ipsum aërem nusquam videamus concrescere. Nubes enim, nebulæ, & nubeculæ, congelatio non sunt, sed coitio quædam & crassicies humidi ac vaporibus repleti aëris: cùm siccus aër ne ad eam quidem vsque mutationem refrigeretur. Sunt enim certi quidam montes qui neq; nubem, neq; rorem, neq; nubeculam admittũt, verticibus eorũ in aërem purum humorisq; expertem penetrantibus. vnde liquet vel in primis inferioris aëris coitionem & densationem aëri ob humoris & frigoris admixtionem contingere. Rationi autem consentaneum est, quòd magnorum fluminum ima non constringuntur gelu. Superiora enim cõgelata, exhalationem nõ transmittunt: eâq; intus contenta atque relisa calorem præbet humori qui in profundo est. quod eo demonstratur, quia glacie soluta multũ vaporem aquæ emittũt. Hinc & animalium corpora per hyemem sunt calidiora, quòd calorem à foris circumstante frigore intrò compulsum intus cohibent. Illæ verò sursum exhaustiones aquæ & in sublime elationes, non tantùm calorem aquis auferunt, sed & frigiditatem. itaque minimè niuem aut ex hac expressum humorem mouent, qui valdè frigidam requirunt. motus enim vtrunq; amolitur. Hanc autem vim non aëris esse sed aquæ, sic licet deintegro ratiocinari. Principiò probabile non est aërem, qui ætheri appropinquat, superficiémque eius contingens, ab ignea tangitur substantia, vi esse præditum contraria. nam neque aliâs id fieri potest, cùm tangatur & extremis continuctur ei suis: & rationi non convenit, naturam deinceps à corrumpente posuisse, eiq; contiguum fecisse id quod corrumpatur, tanquam ea non communicationis & consonãtiæ, sed pugnæ esset effectrix. Vtitur verò natura rebus non sinceris, neque repugnãtibus: sed alternatim positum quendam rerum ordinémq;, non perimendis, sed communicandis naturis aptum mediis insertis instituit. Talis est aëris natura, qui inter ignem & aquam interiectus, & vtrunque eorum contingens, neque calidus ipse est, neque frigidus, sed temperie ex vtroque extremorum leui innoxiáque mixtus. Porrò aër vbiq; est æqualis: non tamen omnibus in locis æquè hyems & frigus sunt. nam aliæ partes orbis terrarum frigidæ sunt & humidæ, aliæ siccæ & calidæ, non fortuitò quidem hoc, sed quòd vna est frigoris & humidi natura. Africæ enim maior pars calida est & aquarum expers. Scythiam, Thraciam, & Pontũ qui pervagati sunt, lacus habere magnos aiũt, ac fluminibus permeari magnis. & quæ in medio sunt palustria & lacuũ similia, maximè frigent ob exhalationes humorum. Posidonius dum frigoris causam facit, quòd aer palustris recens sit & humidus, nostram opinionem magis etiam probabilem facit, tantum abest vt fidem ei deroget. nõ enim aër vt recentior quisque est, ita videretur frigidior, nisi in humidis origo inesset frigoris. Rectius ergo Homerus fontem eius indicans dixit:

Causa congelationis.

Aerem non esse frigidum.

Frigida dè lymphis spirabat fluminis aura. Odyss. 5,469.

Prætereà verò sensus nos sæpenumero fallit, vt vestem aut lanam tangentes frigidã, humidã nos tangere putemus: quòd scilicet vtriusque est qualitatis communis substantia, naturæq; vicinæ & familiares. In gelidis porrò regionibus multa rumpit frigus vasa ærea & figlina: nullũ tamen inane, sed plena omnia, frigore vim aquæ faciente. Sanè ait Theophrastus aërem vasa rumpere, vsum humore tanquam clauo. Sed vide ne elegãtiùs quàm veriùs hoc ille dixerit. nam hac ratione ea oportuit magis ab aëre rumpi, quæ pice aut lacte essent repleta. Sed videtur aqua suapte natura & primò esse frigida. opponitur enim ratione frigoris calori ignis, vt siccitati humiditatis, & grauitatis leuitati. denique ignis naturam habet dissipandi & diuidendi: aqua glutinandi & continendi, frigore constringens & cogens. quod etiam innuens Empedocles, subinde ignem Litem perniciosam, aquam Amiciciam vehementem appellauit. Etenim ignis quidem alimẽtum est id quod mutari in ignem potest: mutatur autem, quod familiare ei est: sicvt mutari id nequit, quòd eius est contrarium, vt aqua. nam & hæc, vt simpliciter dicam, neque vri potest, & facit vt materia, herba, lignum humida difficulter vrantur, & ob virorem flammam edãt languidam ac caliginosam, humore

calori ob naturalem inimiciciam repugnante. Atque hæc tu cum illorum argumentis comparando perpende. Cæterùm Chryſippus cenſens aërem primò frigidũ eſſe, eò quòd tenebroſus eſt, mentionem fecit duntaxat eorum, qui longiùs diſtare aquam ab æthere quàm aërem dicerent:& contra eos aliquid dicturus, Hoc pacto (inquit) etiam terram diceremus primò eſſe frigidam, quia longiſſimè abeſt ab aëre. itaq; hanc rationem tanquã planè abſurdam repudiat atq; reiicit. Ego autẽ pro terra quoq; adferri poſſe puto probabilia argumenta, quibus eã primò frigidã eſſe fides fiat. Idq; primum ponam, quo Chryſippus pro aëre vſus eſt præcipuo. quódnam? quia is primùm ſit tenebroſus. Nam ſi ille duas ſumens facultatũ oppoſitiones, ex vna alterã neceſſariò ſequi arbitratur: ſexcentæ nimirum iã terræ adverſus aërem oppoſitiones & adverſationes poſſunt proferri, quibus etiã hanc, de qua agimus, eſſe conſequentẽ aſſeramus. Non enim opponitur tãtùm terra aëri vt grauis leui, deorſum vergẽs ſurſum ſe efferenti, aut vt denſa raro, tarda & ſtabilis velocib. prædito momẽtis: ſed vt grauiſſima leuiſſimo, dẽſiſſima rariſſimo, deniq; vt immobilis omnino ſuapte natura, ei qui ſponte ſua citatur motibus, & mediũ obtinens locũ ei qui ſemper in orbẽ circumvoluitur. Non eſt itaq; abſurdũ, his tot ac tantis oppoſitionibus etiã calidi ac frigidi contentionem comitari? Non ſanè. Splendidus verò eſt ignis, terra tenebroſa. immò autem tenebroſiſſima omniũ rerũ, luminiſq; vacuiſſima. Aër quidem primùm particeps eſt luminis, mutatúrq; celerrimè, impletúſq; ſplẽdore, eũ vſquequaq; differt, ſeipſúmque corpus lucis præbet. Sol enim ſurgens, vt quidã ſcriptor dithyramborũ cecinit, ſtatim implet magnã ventorũ per aërem ingredientiũ domum. ex hoc lacui marique portio luminis immittitur, renidéntq; flumina, quatenus aër ea attingit. Sola omniũ corporum terra ſemper luminis expers eſt, neq; radiis Solis & Lunæ illuminantibus percellitur. fouetur quidem ab iis, & exiguam ſui partem à calore ſubeunte patitur tepefieri: ſed ob ſoliditatem ſuã lumen non admittens, tantùm in ſuperficie circùm illuſtratur: interiora tenebræ, chaos, & inferi nominantur, & erebus nihil eſt aliud, quàm tenebræ in terræ corpore. Porrò noctem poëtæ terra natam fabulantur: mathematici oſtendunt vmbrã eſſe terram adverſo Sole lumini officientem. aër enim tenebris impletur à terra vt lumine à Sole: & quæ non illuminatur pars aëris, noctis eſt ea quantitate, quantam vmbra obtinet. Itaq; exteriore aëre etiã per noctem homines ac bruta animalia vtuntur, ambulántq; in eo per tenebras, in quibus vtcunq; veſtigia quædam lucis atque reliquiæ diſperſæ ſunt. intra domos autem & tectis parietibúſq; incluſus, omnino cæcus eſt & luminis expers, terra ſcilicet circumquaque ambiente. Quin & tergora & cornua integra ob ſoliditatem lumen non tranſmittunt, diſſecta autem & polita aëris participatione fiunt pellucida. Exiſtimo terram quoque à poëtis identidem nigrã appellari, ob tenebras & luminis vacuitatem. vt precioſa illa tenebroſi cum ſplendido contentio, terræ magis quàm aëri cõgruat. Verùm ea ad propoſitam quæſtionem nihil facit, cùm oſtenderimus, multa frigida eſſe ſplẽdida, multa

Frigoris adiuncta.

calida obſcura & tenebricoſa. Illæ verò frigoris magis cognatæ ſunt facultates, graue eſſe, permanens, denſum, immobile: quarũ aëri nulla, terræ omnes magis quàm aquæ inſunt. Et quidem præcipuè frigidum ſenſu iudice durũ eſt, ac duriciei efficax, & reſiſtens. nam Theophraſtus narrat, piſces gelu concretos, ſi in terram demittantur, frangi ac conteri vitrorum inſtar aut fictilium vaſorum. Apud Delphos ipſe audiuiſti eorum, qui Parnaſum conſcenderant opitulatum Thyadibus à vehementi vento & niue circumventis, ita gelu duratas ligni in morem diriguiſſe chlamydes, vt diſtentæ etiam rumperentur ac confringerentur. Quin & neruis & linguæ motum eripit, duriciémque infert nimium frigus, congelans humidas & molles partes corporis. Quæ cùm ſint in conſpectu, rem nunc ſic conſideremus. Omnis nimirum facultas quando prævalet, ea eſt natura vt mutet ſibíque ſimile faciat id quod ab ipſa eſt victum. ita quod ab igne vincitur, incendi, quod à ſpiritu, in aërem verti, quod in aquam incidit, niſi effugiat, videmus penitus humectari. Eſt ergo neceſſe vt quæ valdè frigore afficiuntur, mutentur in id quod primò eſt frigidum. frigefactionis verò exſuperãtia, eſt congelatio, quę ad extremũ rem in lapidẽ convertit, vbi frigore prorſus obtinente humor congelauit eliſo calore. Itaq; terra in profundo concretũ aliquid frigore, & (vt ſic dicã) glacies eſt. frigus enim merũ & nulla alia qualitate emollitũ ibi habitat, longiſſimè ab æthere repulſum. Iſta autẽ cõſpicua, pręcipitia, ſcopulos, ſaxa, Empedocles cẽſet ab igni qui medio terrę ardeat edita ſuſtẽtari. magis tamen appatet, ea quorũ calor

elisus

Terra an primò frigida.

elisus est prorsúsq; abiit calor, hæc omnino à frigore cõstringi & indurari: vnde & pagi Græcis dicuntur. multorúmq; extrema denigrata, quã ignis excidit, igni advsta videntur intuentibus. Frigus enim alia magis, alia minus congelat, maximè ea quibus primò inest. Sicvt enim quãdo caloris est leue reddere, quod calidissimũ, idem & leuissimum est: & quia humiditas mollit, quod humidissimũ, simul etiam mollissimum est: ita si frigoris est cogere, frigidissimum quod est, erit etiã concretissimum, videlicet terra. Quod autem natura est frigidissimum, id vtiq; etiam primò erit frigidum. vnde conficitur, terram primò & natura esse frigidam. Idq; nimirum etiam sensu depræhenditur. Nam & lutum aqua est frigidius: & ignem terra ingesta exstinguunt. Fabri quoque ferro candenti & emollito marmorum scobem seu ramenta inspergunt, nimium fluxum inhibentes ac refrigerantes. Puluis etiam athletarum corpora refrigerat, sudoréisq; exstinguit. Quid verò sibi vult nostra quotannis migratio, dum hyeme longissimè a terra nos in sublimia subducimus ædificia, æstate autem rursum ad inferiora & humilia confugientes, suauem in vinis terræ habitationem quærimus: nónne id facimus, quia frigus petentes sensu ad terram deducimur, eámq; primùm natura frigidum agnoscimus. certè ad mare per hyemem victus, fuga quodammodo terræ est, relinquentium ob gelu eam quantum omnino fieri potest, aëréimq; maritimũ, vtpote calidum, amicientium. at æstate terrigenam rursum & mediterraneum aërem adversus ardores desideramus: qui non frigidus ipse est, sed ex eo quod primùm & natura frigidum est editus, terræ virtute imburus est, tanquam ferri quadam tinctura. Nam fluentium quoque aquarum eæ sunt frigidissimæ, quæ de montibus aut saxis manãt, & putealium aquarum quę in profundissimis sunt puteis. his enim ob profunditatem non ampliùs admiscetur exterior aër: illæ è sincera terra erumpũt. qualis est apud Tænarum, quam Stygis aquã appellant, è saxo parcis scaturiginibus confluens, ita frigida, vt omnia vasa rumpat, soláq; asini vngula possit contineri. Atq; etiam medicos audimus omni vniuersæ terræ facultatem refrigerãdi ac adstringendi naturalem tribuere, multáq; ab iis fossilia recenseri, quibus in medicina vis insit obthurandi atque cohibendi. Quippe elementum terræ non ad secandum, aut mouendum natura aptum est, neq; acumina habet, neque molliri aut facilè circumfundi potest. sed cubi in morem firma est ac stabilis. itaq; & grauitate prædita est, & frigore: siquidem ea vis eius *
est vt denset, compingat, elidat humorem, horrores & tremores in corporibus efficit ob inæqualitatem: quòd si superet omnino calore fugiente aut exstincto, habitum constituit omnino congelatum atq; exanimem. Itaque terra prorsum nõ ardescit, aut lentè admodum atq; ægrè vritur. Nam aër sæpe ex seipso flammam edit, fluitq; & fulgurat accensus: humore autem alimenti loco vtitur calor. non enim solidæ, sed humidæ ligni partes cremando sunt idoneæ: quo exsiccato, solidum & siccum relinquitur, in cinerem redactum. Neque ij quicquam agunt, qui hunc quoq; mutari & consumi contendentes, sæpe oleo aut adipe humectantes incendunt: cùm rursus ac denuò pinguedine exvsta, omnino tamen superet ac permaneat quod est terreum. Itaq; terram, quòd non tantùm locum suum seruet, sed etiam substantia sit immutabili, ac semper in deorum maneat domicilio, à stando Hestiam seu Vestam nominauerunt prisci ob *
statum & concretionem: cuius vinculũ est frigus, vt Archelaus physicus aiebat, nulla eam relaxante, nulla molliente, vt quæ calefieri aut tepescere nesciret. Ij autẽ, qui aërem & aquam frigida se cognouisse aiunt, terram negant: respiciũt ad proximam terram, aëre, spiritibus, aqua, & calore plenam mixturam atq; congeriem. Nihil verò differunt ab iis, qui non ætherem primò & natura calidum, sed aquam feruentem aut candens ferrum pronunciant: quòd hæc tangunt & contrectant, primum purum cœlestémq; ignem non sentiunt: vt hi quoq; terram in imo latentem non vident, quæ maximè terra intelligenda est, ab omnibus aliis secreta. Cuius tamen indicium etiam hæc sunt saxa, quæ è profundo magnum & toleratu difficile frigus emittunt. Qui autem potum frigidiorem facere volunt, ij silices in aquam iniiciunt. fit enim spissior, & vis eius intenditur frigore quod à lapidibus recens & sincerum in eam emittitur. Veteres ergo sapientes ac doctos censendum est statuisse cœlestia terrestribus non permisceri: non quòd velvt in trutina ad inferiora loco & superiora respexerint, sed ad facultatum differentiam. quippe calida, splendida, velocia, leuia immortali ac sempiternæ naturæ adscripserunt: tenebrosa, frigida, tarda, mortalium & inferorum sortem parum beatam arbitrantes. Quando corpus etiam animalis dum spirat, & (vt poëta

ait)viret,tantisper etiam calore vitáq; fruitur:his priuatum, & iā solis terrestribus restantibus partibus, statim frigore & gelu corripitur. scilicet quòd in quavis potiùs quàm terrena re secundum naturam calor insit. Hæc tu,Phauorine, cum iis componе,quæ ab aliis sunt dicta.quæ si non multum vincant vincantúrq; probabilitate, valere iube opiniones,& existima,Philosophi magis esse in rebus dubiis assensionē cohibere,quam aliquid tanquam certum probare.

PLVTARCHI
Commentariolus,Bellóne an pace clariores fuerint Athenienses.

* * *

Historici res gerentibus posthabentur.

ATQVE hoc quidē rectè respondit ipsum subsecutis ducibus Themistocles,quibus ille aditum ad res gerendas patefecit,barbaro profligato,& liberata Græcia. Rectè autē dicetur in eos idipsum,qui propter libros à se scriptos multum sibi tribuunt. Si enim desint qui res gerant,nullus erit historiæ scriptor. Aufer Periclis administrationem reip.& de naualis prœlij victoria ad Rium à Phormione erectū trophęum,tū Nicię apud Cythera,Megara & Corinthū egregia facinora,Pylū Demosthenis,Cleonis captiuos CCCC,& Tolmidā qui circū Peloponnesum nauiget, ac Myronidē qui Bœotos vincat apud Oenophyta seu Vineta:iā deleueris Thucydidē. Tolle Alcibiadis conatus audaces apud Hellespontū, Thrasylli ad Lesbū, & eversam à Theramene paucorū in rep.potestatē, Thrasybulū & Archippū, ac LXX istos qui à Phyla profecti contra principatū Spartanorum insurrexerunt,& Cononem res Athenięses rursum in mare deducentem:sustuleris Cratippum. Ipse verò Xenophon suæ sibi historiæ fuit argumentum,scribens quomodo exercitum duxerit,& quid præclarè gesserit rei,ac de iis compositam historiam esse à Themistogene Syracusio. gloriam hāc alij deferens scriptionis, vt de seipso tanquam alio scribens faciliùs fidem inveniret. Reliqui omnes historici, Clinodemi, Diylli, Philochori, Philarchi, alienorum amorum tanquam fabularum fuerunt histriones,imperatorum & regum res gestas disponentes,ac sub eorum memoriam subeuntes,vt ab ea in partem aliquam splendoris & lucis collocarentur.Quippe ab autore factorum recellitur in scriptorem, atque in eo refulget imago gloriæ:vbi tanquam in speculo apparet in oratione effigies alieni facinoris. Profectò vrbs hæc multarum etiam aliarum mater, nutrixq; benigna fuit artium:quarum alias prima reperit inq; lucem protulit,aliis honorem,vim, incrementa contulit.non minimam verò ei debet & inventionis & exornationis partem ars pingendi. Nam Apollodorus pictor, qui primus hominum invenit colorum temperationem diuersorum, & vmbræ coloribus exprimendæ rationem, Athenis natus fuit. cuius operibus inscriptum fuit,

Pingendi ars.

Faciliùs hæc culpabit quis,quàm imitabitur.

Tum Euphranor,Nicias,Asclepiodorus, Plistænetus frater Phidię: quorū alij ducū victorias pinxerunt,alij pugnas,alij heroas.vt Euphranor, qui Theseum à se pictum Parrhasij Theseo comparās,hunc dixit rosas edisse, suum autem bubulas carnes. Re vera enim Parrhasij pictus effictúsque fuit nitidè: & similis nonnihil alterius est. sed Euphranoris videns aliquis,non inscitè diceret:

Iliad.B,547.

Ad ciues ingenti pectore præditi Erechthei,
Quem Ioue nata Minerua aluit.—

Pugnæ ad Mantineā expictio.

Pinxit etiam equestre adversus Epaminondam prœlium ad Mantineam pugnatum Euphranor non sine diuino quodam instinctu. Res ita habuit. Epaminondas Thebanus Leuctrica victoria elatus,cùm insultare Spartæ ruenti, fastúmq; & dignitatem ciuitatis conculcare in animo haberet, principiò cum LXX millium exercitu facta impressione ditionem Laconicam vastauit, finitimósque ad defectionem à Spartanis faciendam pertraxit. Deinde apud Mantineam cùm ij aciem opposuissent,

ad pugnam provocauit. cúmq; recuſarent, & congredi non auderent, ſed ab Athenis ſuppetias exſpectarent: noctu caſtra mouit, hoſtibúſq; deceptis in Laconicā deſcendit: parúmq; abfuit quin ipſo adventu ſuo Spartam deſertam caperet. tamē ſociis Lacedæmoniorum id ſentientibus, & celeriter ad tutandam vrbem auxilia ferentibus, præ ſe tulit, rurſum ſe ire agros populatum: itáq; deceptis & ſopitis hoſtibus noctu è Laconica mouit, continentíq; itinere Mantinenſibus nihil tale exſpectātibus supervenit: cúmq; ij tum maximè de mittendis Spartam ſuppetiis deliberarent, ſtatim Thebanos ſe armare iuſſit. Ergo Thebani, vt qui in armis ſibi multum tribuerent, ſtatim accurrere, & vrbem in orbem cingere. Mantinenſes verò trepidare, promiſcuè vociferari, diſcurſare, vt qui neq; tantas copias ſubitò fluctus in morem irruentes propulſare poſſent, neq; ſpem auxilij vllam viderent. Ecce autem hoc ipſo temporis & fortunæ in articulo Athenienſes è ſuperioribus locis in Mantinenſem agrum deſcendunt, ignari momentorum, & quantam præſens periculū feſtinationem requireret, ſed lento gradu iter inſtitutum peragentes. Verùm vbi quidam excurrens quo res loco eſſet expoſuit: tametſi & pauci erant, ſi quis cum hoſtium numero compararet, & ex itinere defeſſi, aliorum etiā ſociorum pręſentia deſtituti, ſtatim tamen aciem inſtruxerunt. equitéſq; inſtructi & provecti vſque ſub ipſas portas muróſq; Mantineæ, acre prœliū equeſtre commiſerunt, victoriáq; potiti eam vrbem è manibus Epaminondæ eripuerunt. Hanc rē Euphranor pinxit, videréq; eſt in pugnę eius imagine, quāta vi ac feruore animorum pugna fuerit commiſſa atq; peracta. ſed non puto vos pictoris artificium ducis virtuti comparaturos, aut paſſuros ſi quis tabulam trophæo, & imitationem ipſi rei vellet præferre.

Pictura et poeſis.

Dixit quidem Simonides picturā eſſe poëſin tacentem, poëſin picturam loquentem. Nam quas res tanquam ſi coràm agerentur pictores repræſentant, hæ vt præteritæ oratione enarrantur atq; conſcribuntur. ac cùm pictores idem coloribus & figuris exprimant, quod ſcriptores verbis & dictionibus: tātùm hi materia & modo imitationis differunt: vtriſq; idem eſt finis propoſitus, iſq; optimus hiſtoriæ ſcriptor habetur, qui narrationem perſonis animóq; mouendo aptatis figuris ita conformat, vt picturam referat. Ad hanc quidem Thucydides evidentiā ſemper enititur, vt auditorem tanquam ſpectatorem faciat: & quæ animorum perturbationes atq; conſternationes ſpectātibus accidiſſent, in eaſdē lectorem coniiciat. Nam ad ipſius Pyli aſperum litus Athenienſiū aciem inſtruens Demoſthenes, Braſidáſque gubernatorem vt foràs nauim impelleret inſtigans, & ad tranſtra vadens, ac ſauciatus & animo deficiens, & ad locum remigibus vacuum declinans: tum è mari pedeſtre certamen Spartani, nauale è terra Athenienſes obeuntes: rurſúmque bello Sicilienſi terreſtre prœlium, nauali æquali Marte. hæc inquam omnia ita ſunt deſcripta, itáq; evidenter quaſi ob oculos polita, vt non minores ferè quàm in re præſente factū fuiſſet motus perturbationéſq; animus legentis perſentiat. Tamen ſi pictores nō comparamus imperatoribus, ne hiſtoricos quidem iis ęquabimus. De Marathonia autem pugna nuncium attulit Therſippus Erœenſis, ſi Heraclidę Pontico credimus. Plerìq; ferunt Euclea cum armis à pugna adhuc calentem in fores principum incidiſſe: ídq; vnum fatum, Saluete, ſalui ſumus, illico exſpiraſſe. Verùm hic quidem nūcius venit rei quam coràm vidiſſet, intérq; alios pugnaſſet. Agedum ſi quis de colle aliquo aut ſpecula caprarum ouiúmve paſtor eminùs pulcerrimi iſtius certaminis, omnémque orationem ſuperantis ſpectator, in vrbem nuncium rei attuliſſet, ipſe ſine vulnere & incruentus, ac præmij loco eos poſceret honores, qui Cynægiro, Callimacho, Polyzelóq; habiti ſunt, propterea quòd eorū res geſtas, facinora, vulnera, interitus ipſe renūciaſſet: nónne videretur tibi omnem exceſſiſſe impudentiæ magnitudinē? quando Lacedæmonios aiunt nūcio victoriæ ad Mantineā partæ, quam deſcripſit Thucydides, carnem è phiditio muneris loco miſiſſe. Scriptores quidem rerum geſtarum, nūcij quidam ſunt vocales, réſq; ipſas orationis vi atq; pulcritudine æquant. debéntque iis gratiam, qui primi eos legunt atq; cognoſcunt. ſed & laudatur eorū memoria propter eos, quorū præclata facinora litteris commendauerunt. Non enim oratio, quantumvis eam dignemur auditione, res efficit. quando etiam poeſis gratiam honoréimq; invenit, factis ſimilia narrans, vt ait Homerus:

Plurima narrabat conficta, ſimillima veris. Odyſſ. τ, 203.

Ferunt etiam Menandro familiariū quendam dixiſſe: inſtant Liberalia, & tu comœdiam nondum compoſuiſti? atque eum reſpondiſſe: Ego mehercle comœdiam feci,

argumento iam materiáq; dispositis:restat tantùm vt ei versus accinā. Nam ipsi quoque poëtæ existimant res magis esse quàm verba necessarias atq; præcipuas. Corinna etiam Pindarum iuuenem adhuc, & audaciùs eloquentia vtentem monuit, esse eum artis musicæ rudem, quòd nullas fabulas scriptis insereret, quod poëtę esset officium: cùm elocutio, & figuræ, ornatúsq;, & cantilena ac carminis modus tantùm eò afferantur, vt rebus propositis suauitatem concilient. Huic admonitioni Pindarus, cùm animum perattente advertisset, carmen scripsit, cuius est initium:

Ismenúmne, an aureis vtentem fusis Meliam,
Aut Cadmum, aut Spartorum genus virorum,
Aut Herculis omnia superantis vim canam?

cúmq; id Corinnæ exhibuisset, ridens ea, Manu, inquit, serendum est, non toto sacco. verè enim congesta omnis generis fabularum semina promiscuè in illam odam Pindarus confudit. Enimverò poesin fabularum compositione occupatam esse, etiā Plato docuit. Est autem fabula narratio falsa, veræ similis. longè itaque abest à rebus. Narratio enim rei, fabula narrationis simulacrum est: tantóque intervallo absunt fingentes à narrantibus, quanto hi à rem gerentibus. Sanè poëseos & lyrici carminis opificem nobilem Athenæ nullum tulerunt. Cinesias quidem videtur infelix fuisse dithyramborum conditor, homo nullis natalibus & ignobilis: exagitatúsq; à comœdiarū scriptoribus & derisus, famam parum sibi fauentem expertus est. De dramatibus autem comœdiam ita censuerunt esse rem indecoram & importunam, vt lege Areopagitæ cauerint, ne quis porrò comœdiam scriberet. Floruit interim tragœdia, ac celebri fuit gloria, auditio & spectaculum quod eius ætatis homines maiorem in modum admirarentur. quia fabulis animorúmq; motibus fraudem faceret, qua & qui deciperet (vt dicebat Gorgias) non decipiente iustior, & qui deciperetur non decepto sapientior esset. iustior decipiens, quia præ se hoc tulerat: sapientior deceptus, quia qui non planè sunt stupidi, facilè voluptate orationis capiuntur. Et tamen, quam vtilitatem pulcræ istæ tragœdiæ Atheniensibus attulerunt? Themistoclis certè calliditas muris vrbem muniit, Periclis industria arcē exornauit, Miltiades libertatē reddidit patriæ, Cimon ad principatū evexit. Si Euripidis sapiētia, Sophoclis facundia, Aeschyli grādiloquentia perinde vel adversitatem aliquam depulit, vel splendorem parauit Atheniensibus: par est dramata cum trophæis conferri, ac theatrum prætorio opponere, & disciplinas cum rebus præclarè gestis comparare. Placétne ipsos viros introducere, notas & insignia suorum operum adferentes, seorsímq; vtrisq; ingressum dare? Accedant ergo præcinentibus lyris & tibiis poëtæ dicentes & cantantes: Fauete linguis, cedite nostris, si quis imperitus talium orationum, aut linguam non habet puram, aut * nobilium orgia Musarum neq; cecinit, neq; choris ducendis interfuit, neq; cornigeri taurivori lingua Bacchi sacra peregit. simul gestent instrumenta, laruas, aras, machinas in scena versatiles, & tripodes victoriarum præmia. vnà eant Tragi histriones, & Nicostrati, & Callippidæ, & Menisci, & Theodori, & Poli, tragœdię tanquā sumtuosæ mulieris comtores & gestatores, aut potiùs tanquā statuarum incrustatores, deauratores & tinctores. sequantur etiā vasa, personæ, trabeæ purpureæ, machinæ à scena: tum choros conficientium & stipatorū negociosissima turba: sumtúsq; in istas res magnificus paretur. Quæ omnia cernens Laco ille non ineptè diceret, Grauiter peccare Atheniēses, res serias in ludicrū impendentes: hoc est magnarū classium & exercituū commeatū atq; sumtus in theatrū prodigentes. Si enim rationes subducanē quanti cōstiterint singulæ Atheniensibus fabulæ: apparebit eos in Bacchas, Phœnissas, Oedipos, Antigonam, Medeæq; & Electræ mala plus fecisse sumtuū, quàm in bella pro imperio & libertate contra barbaros gesta. Etenim imperatores sæpe ad pugnandū eduxerunt viros, cibū ignis expertē secū portare iussos. & triremiū præfecti sociis naualibus naues instruxerunt, parata iis farina, atq; obsonij vice cepis & caseo. At choragi chorū agentibus anguillas, lactucas, alliorū nucleos, medullā apponentes, per multū tempus conviuia præbebant, vocē exercentib. atq; luxuriantibus. atq; hi quidē si vin- * cerenē, restabat vt exagitarenē atq; deriderenē. victoribus nō tripos erat, aut donariū * quod ob victoriā dedicarēt, vt Demetrius ait: sed in funib. effusa vita, & inanis tumulus desertę domus. Hoc enim vectigal est poëtices, nihilq; ex ea splēdidius exspectādū. Contrà nunc huc accedentes consideremus imperatores, quib. progredientibus

Scenicam poesin eleuat.

teve-

reuera fauendū eſt linguis, debéntq; iis de via decedere quicunq; nulla re domi militiæq; geſta nihil tale audēt, animóq; nō ſunt puro, neq; Miltiadis Medicidę, neq; Perſicidæ Themiſtoclis manu orgiis ſunt initiati. Martia hæc eſt caterua, in terra phalangibus, in mari claſſibus, ſpoliiſq; & trophæis admixtis onuſta. Audi Alala belli ſorori haſtarū hoc exordiū. Adite viri ſacris mactantē mortē, vt aiebat Epaminondas Thebanus: pro patria, ſepulcris, & aris in pulcerrima vos & ſplēdidiſſima date certamina. Videre mihi videor victorias eorū accederc, non bouem trahentes pręmiū aut hircū, neq; coronatas edera, & fæcem Bacchicam redolentes. Totas ſecum vrbes, inſulas, continentes, & oras maritimas adducunt, coloniáſq; populorum ampliſſimas, vndiq; trophæis & ſpoliis coronatæ.

Victoriæ Athenienſium.

quarum ornamenta & monimenta ſunt parthenones C pedum menſura, auſtrini muri, naualia, propylæa, Cherroneſus, Amphipolis. Marathon Miltiadis victoriam deducit, Salamis Themiſtocleam, mille nauium inſiſtentem naufragiis. Fert Cimonis victoria C triremes Phœniſſas ab Eurymedonte. Demoſthenis & Cleonis à Sphacteria captum Braſidæ ſcutum, vinctóſq; milites. Cononis victoria mœnia Vrbi circundat. Thraſybulæa populum liberum a Phyla reducit. Alcibiadeæ apud Siciliam res Vrbis labaſcentes erigunt. è certaminibus Nelei & Androcli apud Lydiam & Cariam vidit Ioniam Græcia reſurgentem. Reliquarum ſingulæ, ſi interroges quid boni attulerint reipublicæ: hæc Samum, alia Lesbum, alia Cyprum, alia Pontum Euxinum, alia I Ɔ triremes, alia C C I Ɔ Ɔ talentorum ſui mercedem ac trophæorum reſpondebit. Ob hæc populus feſtos agitat dies, ac diis ſacrificat: non ob Aeſchyli aut Sophoclis victorias: neq; quādo Carcinus cum Aëropa rem habuit, aut cum Hectore Aſtydamas. ſed ſextam Boëdromionis diem hodiéq; Athenæ feſtā celebrant, memoria Marathoniæ pugnæ. Sexta vltra decimam eiuſdem menſis, vinū funditur ob victoriam naualem Chabriæ apud Naxum ea die partam. Duodecima gratiarum ob receptam libertatem agendarum cauſa ſacrificabant. tunc enim à Phyla in vrbem redierunt. Tertia autem eiuſdē menſis die apud Platæas prœlio vicerunt. Decimamſextam Munychionis Dianæ conſecrauerunt. tunc enim Luna vincētibus apud Salaminam Græcis pleno orbe apparuit. Duodecimam Scirophorionis ſacram fecit pugna ad Mantineam, in qua pulſis cedentibúſq; ſociorum copiis, ſoli à ſua parte vicerunt Athenienſes, trophæúmq; de victoribus hoſtibus poſuerūt. Hæc vrbi gloriam, hæc maieſtatem parauerunt. hæc ſunt ob quæ Pindarus Athenas fulcrum Græciæ nominauit. non quòd ea Phrynichi vel Theſpidis tragœdiis Græcos erexiſſet: ſed quòd primùm (vt idem ait) apud Artemiſium filij Athenienſium iecerunt ſplendidū libertatis fundamentum: & ad Salaminam, Mycalen, Platæas tanquam adamantinis fulcris muniuerunt Græciæ libertatem, & ad alios homines propagauerunt. At verò * dices, poëtarum ſcripta eſſe ludicra. oratores autem habere aliquid, quo cum imperatoribus comparentur: vnde, vt apparet, ſumtum ſit quod Aeſchines Demoſthenem ſubſannans, eum dixit ſcribendo litem intendere oratoriæ contra artem imperatoriā.

Oratores extenuat.

Ergóne dignum eſt præferre Plataicam Hyperidæ orationem Ariſtidæ rei ad Plateas geſtæ? aut Lyſiæ in X X X tyrannos orationem, Thraſybuli facto, aut Pelopidæ Archiam tyrannum interficientis? aut Aeſchinis in Timarchum de ſcortatione, Phocionis facinori Byzantio auxilium ferentis, quo fecit, ne confœderatorū filij ludibrio & contumeliis Macedonum eſſent obnoxij? aut publicis coronis quibus ob liberatam Græciam ille ornatus eſt, comparabimus Demoſthenis orationē pro corona? in qua id vnum ſplēdidiſſimè ac doctiſſimè fecit orator, quòd maiores ſuos iurauit qui apud Marathonem pro libertate propugnaſſent: potiùs, quàm eos qui ſcholis adoleſcētulos docent, in quibus erant Iſocrates, Antiphontes, Iſæi: verùm illos quorum ciuitas publica ſepultura reliquias dignata eſt, in deorum numerum retulit orator, iurās eos, quos non imitaretur. Iſocrates autem cùm eos qui in Marathone periculum vitæ pro patria adiuiſſent, tanquam alienis animis vſos decertaſſe dixiſſet, & eorum audaciam mortiſq; contemtionem prędicaſſet maiorem in modum: ipſe (vt fertur) iam ſenex factus, interroganti quomodo viueret, Ita, reſpondit, vt homo qui nonageſimum annū exceſſit, ac malorum omnium maximum mortem exiſtimat. Non enim gladiū acuēs, non cuſpidem lanceæ præfigens, non galeam poliens, non militans, non remum ducens: ſed oppoſita, paribus membris conſtantia, ſimiliter deſinentia glutinans atq; cōponens, ac tantùm non dolabris atq; ſcalpellis læuigans ac complanans circuitiones verborum, conſenuerat. quomodo itaq; non metuiſſet is homo ſtrepitum armorū &

acierum armatarum conflictum, qui timuisset vocalem colliderc vocali, & isocolon vna syllaba curtatum enunciare? Profectò Miltiades ad Marathonem profectus, postridie à commisso prœlio in vrbē venit victor cum exercitu. Et Pericles cùm Samios nono mense subegisset, Agamemnoni se præferebat, qui Troiam decimo demum anno cepisset. Isocrates autem tres penè olympiades consumsit scribenda Panegyrica oratione: cùm quidem tanto temporis spacio nunquam neq; militasset, neq; legationem obiuisset, neq; vrbem condidisset, neq; classi præfectus emissus esset. & tamen innumera bella in id tempus inciderunt. Verùm interim dum Timotheus Eubœam liberat, Chabrias nauali prœlio apud Naxum depugnat, Iphicrates apud Lechęum Lacedæmoniorum legionem (Moram ipsi dicunt) concidit, & populus omni in libertatem restituta vrbe, secum vt sentiret Gręcia effecit: noster ille domi desedit, librum vocabulis suis effingens tanto tempore, quanto Pericles Propylæa & Hecatompedum exstruxit. Quanquam hunc ipsum quoq;, vt opus tardè conficientem, dicterio impetens Craninus, ita ferè loquitur de ducendo per medium muro:

Verbis eum Pericles promouet quidem,
Ipsa tamen re proficit nihil. ——

Ac mihi sophisticam considera pusillanimitatem, quæ nonam vitæ partem in vnius * orationis compositione conterat. Iam vt ad Demosthenis veniamus orationes, æquúmne est eum imperatoribus comparari, aut orationem eius in Cononem de iniuria cum verberibus coniunctā æqualem iudicari apud Pylum statuto trophæo? aut * eam quę est in Amathusium de mancipiis, iis quos manu cepit ille Spartanis? aut quę ille de inquilinis scripsit, paria putare rebus ab Alcibiade gestis, cùm is Eleos & Mantinenses Atheniensibus contra Spartanos adiunxit? Quin & publicæ eius orationes id habent admiratione dignum, quòd in Philippicis ad res gerendas cohortatur, & Leptinæ factum laudat.

PLVTARCHI
De exsulio commentariolus.

VOD de amicis dicitur, idem etiam de oratione rectè vsurpatur, eam esse optimam atq; fidissimam, quæ rebus adversis vtiliter adest, auxiliúmq; suggerit. Nam multi esse præstò solent calamitate aliqua ictis, cúmq; his colloqui, sed invtiliter, atq; adeo damnosè, sicvt natare nescientes, dum in aquis demergi incipientibus conātur opem ferre, iísq; complexu nectūtur, vnà etiam infra aquas deferuntur. Oportet autem ei qui in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non quæ assentetur, sed quę consoletur. Quippe in rebus adversis non opus nobis est qui vnà nobiscum tragici in modum chori plorent atq; lamententur: sed qui liberè nos moneant, doceántq; nos: quòd cùm aliâs dolori indulgere, et animo concidere invtile sit atq; futile & fatuum. tum, vbi res ipsæ ratione tractatæ atq; ante oculos expositæ monent te sic teipsum debere compellare,

Non facta tibi est, si dissimules, iniuria:

nimis quàm ridiculum esse non carnem interrogare, alíquídne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atque indignantibus magistris lugendi vti. vnde fit, vt ipsi cùm soli sumus, calamitatum tanquā * onerum pondera examinemus cum animo nostro. At verò corpus premitur mole imposita: animus plerunq; à se grauitatem rebus adiicit. Lapis durus est, frigida glacies: suapte vtrunq; natura, nō extrinsecus istis adscitis suis qualitatibus. Sed exsulia, ignominias, honorum amissiones, contráq; coronas, magistratus, primum in consessu locum, quæ vt nobis vel gaudium vel mœsticiam adferant, non in ipsorum est situm natura, sed nostro iudicio iis modus præscribitur: ea quivis nostrum sibi vel facilia toleratu, vel difficilia suo arbitratu facit. Audire licet, quid Polynices, interrogatus,

Eurip. Phœnis. *Quid? patria carere num magnum est malum?*

respondeat:

Est maximum, & re maius, quàm dici queat.

Sed

Sed cognosce quid in diuersam sententiam Alcman dixerit, vt quidam de eo hoc epigrammate expressit:

O mea, maiorúmq; meorum patria Sardes,
Mihi in te si obtigisset educarier:
Rumperem in aurata caua nunc ego tympana veste,
Magnæ sacerdos matris, aut fœdus spado.
Alcmanem nunc me Lacedæmon nomine ciuem
Agnoscit, eruditum Graiis litteris:
Quæ me non paulo vestris fecere tyrannis
Præstantiorem, seu Gyge, siue Dascyle.

Ita eandem rem nomismatis instar vel vtilem vel damnosam redigit opinio. Esto tamen, vt multi dicunt atq; cantant, exsulium res grauis atq; dura. Atqui multi sunt cibi amari & acres, mordentésq; palatum, aut linguam vellicantes: quibus tamen dum dulcia quædam & grata admiscemus, id quod offendebat adimitur. Sunt & colores adspectu molesti, ad quos ob vehementiam nimiámq; vim oculorum acies cōfunditur & hebetatur. at pro remedio iis adiicere licet vmbras, aut auertere oculos ad viridia & iucundum habentia colorem. *Remedium aduersus ea, quæ molesta habentur.* Idem hoc facere potes in tuo casu, vt cum eo temperes quæ tibi in præsentia commoditates adsunt atq; oblectamenta. diuitiæ puta, amici, ocium, & quòd nulla res ad vitam necessaria tibi deest. Paucos enim Sardianos puto esse, qui non malint eum tuis fortunis etiam extorres esse, optiméq; secum actum putare, si ita potiùs apud exteros iis detur viuere, quàm domo affixos testudinis instar nihil habere boni quo absq; molestia perfrui possint. Quemadmodum ergo in comœdia quidam amicum fortunæ iniquitate læsum bono animo esse, fortunámq; vlcisci iubet: quærentiq; quónam id facere modo posset, Philosophicè faciendum respondet: ita & nos eam, vt dignum est nobis, philosophicè vlciscamur. Quid enim? quomodo pluuiarum & Aquilonis iniurias defendimus? non equidem sedemus pluuia vel Borea incidente, aut flemus: sed ignem, balneum, vestem, tectum quærimus. Tibi verò ita, vt non facilè vlli alteri, hanc vitæ quasi occupatam frigore partem datum est refocillare. atque recalfacere: non quî indigeas adminiculis externis, sed vt rationi conuenienter vtaris iis quæ tibi parata sunt. Nam cucurbitulæ medicorum humorem è corpore pessimum ad se trahentes, alleuant & seruant reliquum. qui verò ægritudini animi nimis sunt dediti, ij dum pessima quæque suarum rerum conquirunt, de iis secū soli disputant, inhæréntque iis vnde ad ipsos molestia peruenit: ij etiam ea, ex quibus vtilitatem capere poterant, inutilia sibi reddunt. Quo quidem tempore potissimùm iis opitulandum est. Duobus enim istis doliis, quę fatalium euētuum plena Homerus in cœlo ait iacere: non Iupiter promus adsidet, vt aliis lenia & temperata, aliis sincera malorum exhibeat fluenta. *Iliad. ω, 527.* sed nostrûm vnusquisque, si sapimus, haurientes de bonis quo mala temperemus, vitam facimus iucundiorem & tolerabiliorem: cæteris tanquam colis aut cribris intus manent atque inhærent, optimis per foramina aut rimas eiectis. Quapropter si in veram aliquam incidimus calamitatem: id quod ad hilaritatem animiq; trāquillitatem facit ex iis quæ in nostra sunt potestate accersere debemus, & bonorum quæ nobis adhuc supersunt consideratione aliunde oblatum incommodum mitigare. Vbi verò in ipsa re nihil inest mali, sed omnis dolor inanis opinionis errore confictus est: ibi quemadmodum laruas pueris metuentibus propiùs adhibemus retectas, inq; manus tradimus, vt adsuefcāt eas contemnere: ita nos quoq; rationis lumine propiùs admoto detegemus quidquid prēter rem putridum, vanum, & tragicè inflatum nobis obiicitur. Talis autem est tua è patria, quam putas, nunc tibi imperata commigratio. Natura enim patriam nullam cuiquam fecit, vt neq; domum, neq; agrum, neq; ærariam, vt Aristo dicebat, neque medicam officinam: sed fit, *Patria quæ sit.* aut potiùs nominatur horum vnumquodque quouis tempore ab eo, qui possidet & vtitur. Quippe homo, si Platoni credimus, planta est non terræ infixa aut immobilis, sed cœlestis, cuius tanquam è radice caput sursum erectum in cœlum dirigatur. Inde est, quod Hercules dixit:

Argiuus, aut Thebanus. haud enim peto
Vnius esse ciuis vrbis, patria
Græca vrbs mihi quæcunq; est.

Et Socrates meliùs, qui non Athenienſem, non Græcum, ſed mundanum ſeu mundi ciuem ſe eſſe dixit. noluit enim ſic à patria iſta appellari, quomodo Rodius aut Corinthius aliquis diceretur: neq; ſe incluſit Sunio, Tænaro, aut Cerauniis montibus.

Ex Euripide. Ci.2.Nat.deor.

Vides ſublime fuſum immoderatum æthera,

Qui tenero terram circumuectu amplectitur?

iſti patriæ noſtræ ſunt termini. neq; hac quiſquam exſul, hoſpes, peregrinus eſt, vbi idem ignis, aqua, aër. vbi iidem gubernatores atq; diſpenſatores, Sol, Luna, Lucifer. vbi eædem omnibus leges, ſub eodem magiſtratu, ſolſtitium æſtiuum, bruma, æquinoctium, Pleias, Arcturus, tempora ſerendi, tempora plantandi. vbi vnus rex & princeps deus, principium, medium, finémq; cōplexus Vniuerſi rectà pergit, & ſecundū naturam circumiens. Hunc comitatur Iuſticia vltrix eorum qui diuinam legem deſeruerunt. hac omnes homines natura adverſus omnes vtuntur tanquam ciues. Quòd autem non habitas Sardibus, nihil eſt. Nam ne Athenienſes quidem omnes Colyttū inhabitant, neq; vniuerſi Corinthij Craneum, neq; Pitanam Lacones. Ergòne tibi peregrini atq; extorres videbuntur Athenienſes, qui ex Melita in Diomeam commigrauerunt? Illi verò & menſem Metagitnionem appellarūt, & ſacrificia Metagitnia peragunt, commigrationem in viciniam è ſuis ſedibus (vnde illis nomen) æquo hilariq; animo ferentes. Quæ autem terræ pars ab altera longè poteſt diſtare, cùm ipſam totā mathematici demonſtrent cum cœlo comparatam puncti loco eſſe? nos autem inſtar formicarum aut apum, ſi ex vno formicarum nido aut aluearì excidimus, in mœrore ſumus, & peregrinos nos eſſe factos ægrè ferimus, ignari omnia, vt ſunt, noſtra putare atq; vſurpare. Ridemus quidem eum, qui dixit meliorem Athenis eſſe lunam quàm Corinthi. & tamen idem quodammodo nobis euenit, cùm extra patriā conſtituti terram, mare, aërem cœlum dubij conſideramus, tanquam diuerſa ab iis quibus adſueueramus. Quippe natura nos liberos ſolutóſq; dimittit: ipſi noſmet deuincimus, in anguſtias cōcludimus, ínq; arctum compingimus. Ergo Perſarum reges ſubſannamus, qui (ſiquidem hoc verè narratur) ſolam Choaſpis aquam bibentes, totum reliquum orbē terrarum aquæ expertem ſibi faciunt: ipſi interim aliò locorum tranſlati, Cephiſi, Eurota, Taygeti, Parnaſi vc deſiderio mundum nobis ad habitādum non ſatis idoneum reddimus. Sanè quidam Aegyptiorum ab offenſo et irato rege in Aethiopiam deportati, hortantibus vt ad liberos & vxores ſuas redirent pudenda (caninum quidem ſatis hoc) oſtendentes reſponderunt, Quandiu hæc ſecum eſſent habituri, neq; vxores ipſis neque liberos defore. Honeſtius hoc et maiori cum grauitate dixeris, Hominem vbicunque mediocriter ſuppeditabunt res ad vitam tolerandam neceſſariæ, neque vt bene neque lare cariturum: tantùm adſit mens & ratio, anchoræ & gubernatoris vice, vt quovis portu, ad quem delatus fuerit, vti poſſit. Vt enim diuitiæ amiſſæ non facilè aut celeriter poſſunt reparari: ita patria fit quævis vrbs homini qui rebus vti poſſit, radicéſq; habeat, quibus viuere vbique & ali, & adnaſci queat. quales habuit Themiſtocles, habuit Demetrius Phalereus. Hic enim poſtquam in exſulium fuit actus, Alexādreæ primo inter Ptolemæi regis amicos loco, non ipſe modò vixit in abvndantia rerum, ſed Athenienſibus etiam dona miſit. Themiſtocles cùm regio ſumtu omnia ſuppeditarentur, ad vxorem & liberos dixiſſe fertur: Periiſſemus niſi periiſſemus. Ideò Diogenes etiam dicenti, Sinopenſes te exſulio è Ponto damnauerunt: reſpondit: & ego illos manſione in Ponto,

Ex Plat.IV. Leg.

Ad Euxini maris prærupta litora.

Stratonicus autem in Seripho ex hoſpite quæſiuit, quódnam flagitiū apud ipſos exſulio puniretur. reſpondentíque eos qui mala fraude egiſſent, Cur, inquit, ergo non falſum committis, vt ex his anguſtiis emigres? & tamen Comicus ibi ait ficus fundis deiici, omniáque habere neceſſaria inſulam. Enimverò ſi ipſam veritatem remota inani opinione conſideres, qui vni vrbi ſe addicit, is à reliquis omnibus eſt alienus, & peregrinus in iis. nō enim iuſtum videtur, ſua relicta eum habitare aliam. Spartam nactus es, eam orna: etiam ſi obſcura ſit, ſi morbis obnoxia, ſi ſeditionibus maliſque rebus turbetur. Cui verò ſuam vrbem fortuna adimit, ei concedit habitare quam delegerit. Pulcrum enim illud Pythagoreorum præceptum, Delige vitæ rationem optimam, ſuauē eam conſuetudo faciet: etiam hîc ſapienter poteſt vſurpari. Vrbem delige optimam & tibi iucundiſſimam: patriam eam tibi tempus faciet. & quidem patriam, quę te non diſtrahat occupationibus, non moleſta ſit interpellando, non iubeat modo Romam

ire

ire legatum, excipere modò præfectũ, aliâs publica obire miniſteria. Quæ ſi quis memoria repetat non planè faſtu inflatus, ſua patria eiectus vel inſulam ſibi pro domicilio deliget. Gyăron puta, aut Cinarum aſperam, ſterilem, atq; cultu difficilem. idq; nõ animo æger, non lugens, neq; iſta mulierum apud Simonidem vſurpans verba:

Tenet me purpurei maris
Fremitus circùm exagitati.

Anguſtia loci nihil adimi felicitati.

Sed illud Philippi potiùs ſecum reputabit, qui cùm aliquando in palæſtra cecidiſſet, poſtquam converſus in puluere ſuam vidit imaginem: Dÿ boni, dixit, vniuerſum terræ orbem appetimus, tam exigua terrę portione à natura nobis tributa? Exiſtimo Naxum abs te ſpectatam, aut ſaltem Thuriam ei vicinam. atqui illa Otum & Ephialtẽ cepit, hæc Orionis fuit domicilium. Et Alcmæo in limo recèns compacto quem Achelous adgeſſerat, ſedem poſuit, cùm (vt eſt apud poëtas) Eumenides fugeret. ego autẽ arbitror eum quoq; ciuiles fugiſſe magiſtratus & ſeditiones furioſasq; calumnias, ac ſibi delegiſſe exiguam ſedem, vbi in ocio tranquillè viueret. Ti. ſanè Cæſar ſeptennium vſq; ad mortem Capreis vixit, tantóq; tempore totius orbis terrarum imperÿ ſacra in vno corde concluſa, locum nuſquam mutauerunt. Verùm ei quidem curæ imperÿ circumfuſæ & vndiquaq; ingruentes, non conceſſerunt purã & tranquillã quietem inſularem. Cui verò licet in exiguam digreſſo inſulam non paruis liberari malis, is miſer eſt, ſi non ſecum Pindarica iſta loquitur, ac ſæpe cantillat:

Amabo leuem cupreſſum:
Omiſſis Cretæ paſcuis
Terræ mihi datum eſt parum, *
Careo interim doloribus: *

& verò abſunt ſeditiones, mandata principum, miniſteria publica, & officia difficulter excuſanda. Si enim rectè dixit Callimachus, non debere nos ſapientiam ſchœno (menſuræ hoc genus) Perſica metiri: cur beatitatem ſchœnis aut paraſangis metientes, ſi inſulam incoleremus C C ſtadiorum, non vt Sicilia quatridui ambitu cõtentam, deploraremus noſmet tanquam infelices? Quid enim confert loci amplitudo ad moleſtiæ vacuitatem? Non audis quid in tragœdia dicat Tantalus:

Bis ſex dierum menſura conſero ego agros,
Berecynthia arua. ——

ac paulo pòſt dicentem:

Animus meus ſurſum vſq; euectus ad polum,
Decidit humi, & me ſic videtur alloqui:
Diſce haud nimis magni facere mortalia.

Et Nauſithous amplam ſpaciis Hyperæam deſerens, quòd vicini ei eſſent Cyclopes, in inſulam commigrauit,

Quæ procul à reliquis mortalibus vſq; remota, Odyſſ. ζ, initio.
Solaq; in vndoſi ſedes foret æquore ponti:

& euitatis aliorum hominum commerciis, ſuauiſſimam ſuis ciuibus viuendi rationẽ parauit. Iam Cyclades inſulas olim Minois filÿ, poſtea Codri & Nelei progenies inhabitauerunt. hodie in iis fatui exſules ſupplicium ſe perferre putant. Quãquam quæ tandem exſulibus deſtinata inſula non eſt amplior Scilluntio prœdio, in quo Xenophon poſt expeditionem illam nobilem præclarè conſenuit. Academia tribus drachmarũ millibus emta, domicilium fuit Platonis, Xenocratis, Polemonis ibi diſputãtium ac totam ætatem conterentium: vnica demta die, qua Xenocrates quotannis in Aſtu iuit Liberalibus, vt (quod aiunt) nouorum tragicorum hiſtrionum cõdecoraret feſtiuitatem. Ariſtoteli etiam exprobrauit Theocritus Chius, quòd Philippi & Alexãdri convictum amans,

Inſularum laus.

Spreta Academia, loca quâ ſe Borborus amnis
Effundit poſthac maluerit colere.

Eſt enim fluuius apud Pellam, qui Macedonibus dicit̃ Borborus: cùm Græcè ea vox cœnum ſignificat. Quid quòd Homerus inſulas nobis quaſi ex profeſſo prædicat atque celebrat,

Lemnum diuini venit inde Thoantis in vrbem. item: Iliad. ξ, 230.
Et quæ Lesbus habet ſedes præclara deorum. Et:

Iliad. ,654. *Scyron Enyei celsam cum cepimus vrbem.* rursum

Iliad. β,625. *Tum qui Dulichiam, sacras & Echinadas.——*

Ac de illustribus viris habitasse in insulis aiunt diis charissimum Aeolum, sapientissimum Vlissem, fortissimum Aiacem, hospitalitatis laude clarissimum Alcinoum. Equidem Zeno, cùm narratum ei esset nauim, quam vnam reliquam habuerat, vnà cum mercibus esse à mari absorptam, Bene, inquit, ô fortuna facis, in pallium me & vitam compellens philosophicam. Homo autem non fastu tumens, neque plane insaniens turbæ hominum amore, non (puto) culpabit fortunam si ab ea in insulam aliquam detrudatur: sed gratias aget, quòd ipsi multas istas molestias, vagósque errores, & iactationes peregrinationum, pericula nauigationum, tumultúsque forenses adimens, stabilem & quietam, ociosámque & suauissimam re vera vitam dederit, rerum necessariarum mensurā velvti circino describens. Quæ enim insula est, quæ non habeat domum, ambulationem, lauacrum, pisces, lepores, si quis venatione et animi oblectatione parum seria vti velit? Et quod est potissimum, quies, cuius sitis plerosque tenet, tibi plerunque in manu tua erit. Tesseris ludentes, & domi sese occultantes, inuestigant sycophantæ & curiosi homines, consectantúrque, & ex suburbanis, hortísque in forum & aulam vi pertrahunt. in insulam nemo interpellandi, petendi, æs alienum contrahendi, aut ad fideiussionem exorandi, vel ad comitia pro ipso obeundū petendi gratia nauigat: sed hoc faciunt necessariorum & familiarium optimus quisque, beneuolentia & desiderio impulsus. reliquum vitæ tanquam in asylo constituti & sacrosancti est ei, qui velit & didicerit liberali ocio frui. At qui foris discurrentes, vitæque maiorem partem in diuersoriis publicis & teloniis consumentes beatos prædicant, similes sunt eorum qui planetas inerrantibus stellis meliore putant esse conditione. Et tamen vnusquisque planetarum suo in orbe tanquam insula aliqua ita circumuertit, vt suum seruet ordinem. Sol enim (inquit Heracletus) nunquam suos fines transgredietur: si peccauerit, Furię eum Iusticiæ adiutrices inuenient. Verùm enimverò hæc, amice, his dicimus atque accinimus, quibus cum in insulam commigratum est, commercia cum aliis præcidit

Vnda maris, multos inuitos illa repellens.

Tibi, cùm non sit vnus adsignatus locus, sed vno prohibitum: dum vno interdicitur, omnium aliorum potestas est data. Porrò autem his cogitationibus, Non gero magistratum, non sum in senatu, non præmiorum in certaminibus sum arbiter, si hæc opponas: Non intersumus seditionibus, non sumtus facimus, non fores præfecti obseruamus, non curę nobis est cui nunc prouincia nostra obtigerit, iracundúsne sit an importunus, * Sed quemadmodum Archilochus Thasi insulæ frugifera arua & vineta silentio prætermittens, eam ob asperitatem & inæqualitatem traduxit, ita scribens,

—— illa asini dorsum vel vt

Stat, materie sylvestri prorsus obsita:

sic nos exsulij vnam partem acrius consideramus, in qua est obscuritas & ignominia: ab altera ocium, quietem, & liberalitatem negligimus. At enim reges Persarum eo nomine felices prædicant, quòd hyemem Babylone, æstatem in Media, Susis suauissimū veris tempus exigerent. Licet verò exsuli mysteriorum tempore Eleusine degere, Liberalibus Argis festiuitati solenni interesse: Pythiis Delphos, Isthmiis Corinthum se conferre, siquidem spectaculis delectatur. sin verò, ocium in manibus est, deambulatio, lectio, somnus absque interturbatione, Diogenis illud, Prandet Aristoteles quando Philippo lubet, Diogenes quando Diogeni: cùm neque negocium, neque magistratus, neque præfectus victus rationem vsitatam tibi interrumpat. Ob hanc adeò causam paucos de prudentissimis & sapientissimis inuenies in sua patria sepultos. Plerique nemine cogente reuulsis anchoris vitæ nauim ad alium portum applicuerunt: alij Athenas, alij ex Athenis. Quis enim ita patriam suam laudauit, vt Euripides cuius hæc sunt:

Primùm, nec inquilinus nos populus sumus,
Sed indigenæ, natíq; in hoc adeò solo:
Cùm cæteræ vrbes tesserarum instar citæ
Aliis aliæ ciues mittant identidem. *
Quòd si quid extra propositum me, feminæ,
Iactare fertis. cœlum temperie optima

Tellu-

Tellurem apud nos ambit. haud æſtus grauis
Nos vrget, haud hyems gelu nimio premit.
Tum quidquid habet Aſia, aut iucundum Græcia,
Hoc omne conſectamur genij gratia.

Et tamen is ipſe, qui hæc ſcripſit, in Macedoniam abiit, atq; apud Archelaum vitæ reliquum exegit. Audiuiſti (puto) etiam hoc epigramma:

Aeſchylus Euphorionis, Athenis natus, in aruis
Frugiferi iacet hîc poſt ſua fata Gelæ.

Nam & hic in Siciliam abiit, & ante eum Simonides. Tum illud, Herodoti Halicarnaſſei hiſtoriæ editio hæc: ſunt qui ſic ſcribant: Herodoti Thurij. Migrauit enim Thurios, párſq; fuit eius coloniæ. Iam ſacrum illum & diuinum Muſarum ſpiritum, Phrygiæ exornatorem pugnæ Homerũ, nónne hæc eſt cauſa cur tam multæ vrbes ſibi vindicare voluerint, quód non vnam aliquam laudat? At Ioui quoq; Hoſpitali multi habentur magniq; honores. Quòd ſi quis dicat, iſtos gloriam & honores captaſſe: ad ſapientes animum refer, ſapientéſq; illas Athenienſium ſcholas & diſputationes tecum recenſe, Lycei, Academiæ, Stoæ, Palladij, Odei. Si Peripateticam reliquis præfers philoſophiam: Stagera patriam habuit Ariſtoteles, Ereſſum Theophraſtus, Lampſacum Strato, Troadem Lyco, Chium Ariſto, Phaſelites fuit Critolaus. Si Stoicam probas: Citienſis erat Zeno, Cleanthes Aſſius, Chryſippus Solenſis, Diogenes Babylonius, Antipater Tarſenſis. adeóq; Athenienſis Archedemus ad Parthos abiit, ac Babylone Stoicæ ſcholæ ſucceſſionem reliquit. Quis autem illos extorres egit? Nemo. ſed vltrò ocium ſectantes honeſtum, quod non temere contingit iis qui in patria alicuius nominis ſunt aut potentia pollent, reliqua verbis, nos docuerunt hoc factis. Atq; etiã hodie celeberrimi & præſtantiſſimi viri viuunt extra patriam, non indicto, ſed vltrò ſuſcepto exſulio, neq; iuſſi fugere, ſed ſponte ſua fugientes negocia, occupationes, moleſtias, quas patria adfert. Etenim Muſæ, quantum video, veteribus pulcerrima & nobiliſſima ſcripta vt componerent, exſulium pro adiumẽto adſumſerunt. Thucydides Athenienſis bellum Peloponneſiorum & Atheniẽſium conſcripſit in Thracia apud Scapten Hylen: Xenophon in Scillunte Elidis: Philippus in Epiro: Timæus Tauromenij in Sicilia natus, Athenis: Androtion Athenienſis Megaræ: Bacchylides poëta Ceus in Peloponneſo. Hi omnes, iíſq; adhuc plures, patria ſua amiſſa non deſponderunt animos, neq; ſeſe proiecerunt: ſed bonitate ſuorum ingeniorum vſi, tanquam cõmeatum fortuna exſulium ſuppeditãte, apud omnes etiam poſt mortem fama ſunt celebri: neq; ab illis vlla vllius qui in exſulium egiſſet facta interim extat mentio. Quare is quidem ridiculus eſt, qui exſulium putat cum ignominia coniunctum. Quid enim dices. Obſcurus fuit Diogenes? quem cùm Alexander vidiſſet in Sole apricantem, & quæſiuiſſet aliquáne re indigeret: iſq; reſpondiſſet, nulla, niſi vt paulum ſecedens Solis radios non intercipias: miratus animi magnitudinem, amicis dixit, Niſi Alexander eſſem, Diogenes vellem eſſe. Obſcurúſne fuit Camillus Roma eiectus? qui nunc alter Romæ conditor dicitur. Et quidem Themiſtocles ſolum Græciæ coactus vertere, non amiſit partam apud Græcos gloriam, ſed apud Barbaros nouam eſt adeptus. neque adeò quiſquam eſt abiecto animo, qui nõ mallet eſſe Themiſtocles eiectus, quàm Leobates qui de eo retulit eiiciendo: aut qui Clodius potiùs rogationem de Cicerone in exſulium mittendo ferens, quàm Cicero exulare iuſſus eſſe cuperet: vel Ariſtophõtis accuſatoris ſtatum Timothei patria extruſi conditioni præferret. Cæterùm, quando multos verba Euripidis mouent, qui vehementer accuſare exſulium videtur: videamus quidnam ille ſingulatim dicat, interrogante & reſpondente introductis.

IOCASTA. Quid, patria carere num magnum eſt malum? — Euripides refutatur. Phœniſſ.
POLYNICES. Eſt maximum, & re maius, quàm dici queat.
IOC. Modus exſuli quis eſt? quid exſulibus graue eſt?
POL. Hoc maximum vnum eſt, libertate quòd carent.
IOC. Seruile ſanè eſt, non dicere quod ſentias.
POL. Dominorum ad hæc oportet ferre inſcitiam.

Hæc neq; rectè, neq; verè concedi ſibi ille poſtulat. Principiò enim non ſerui hoc eſt, non dicere quod ſentias: ſed viri cordati, cùm occaſio & res ſilentium taciturnitatémve deſiderant. quod ipſe alio loco meliùs pronunciauit.

Tacere, vbi res poſcit: cùm tutum eſt, loqui.

Deinde dominorum, ſiue eorum penes quos poteſtas rerum eſt, inſcitiam non minùs ij coguntur ferre, qui domi ſunt, quàm qui exſulant: imò illi metu calumniarũ aut violentiæ magis plerunq; tolerare iſtam coguntur. Illud verò grauiſſimum eſt, & abſurdiſſimum peccatum, quòd exſulibus libertatem adimit. Mirum enim ſi dicendi libertas Theodoro Cyrenæo fuit ademta. qui, cùm ei rex Lyſimachus diceret, Te, quia talis eſſes, patria eiecit: Omnino, reſpõdit: neq; enim me ferre poterat, ſicvt et Bacchum Semele eiecit, cùm ferre nequiret ampliùs. cúmq; ei rex Teleſphorum oſtendiſſet, qui oculis, naribus, auribúſq; mutilatus in cauea cõtinebatur, ac diceret, Sic ego tracto eos qui mihi malè faciunt: *

Quid? An Diogeni libertas fuit ademta, qui cùm in caſtra Philippi bellum Grecis inferentis veniſſet, eſſetq; ad ipſum pro exploratore adductus: faſſus eſt ſe veniſſe exploratum Philippi inexplebilem auariciam ac dementiam: qui eò iret, vt momento horæ de imperio ſuo atq; etiam vita pugnæ aleam ſubiret. An verò Annibal non vſus eſt libertate dicendi adverſus Antiochum, exſul adverſus regem. quem cùm oblata occaſione iuſſiſſet hoſtes aggredi, iſq; mactata hoſtia negaret exta addicere: Quid, inquit? tu carnem pluris facis, quàm hominem prudentem? Porrò aũt cùm ſoli mutatio neq; geometris neq; litteratoribus libertatem adimat de rebus ſibi perceptis diſſerendi: bonis atq; honeſtis viris eam adimet? Enimverò futile ingeniũ vbiq; & vocẽ intercludit, & linguã ꝑvertit, ſuffocat, ſilere cogit. Qualia verò ſunt, quæ ſequunt̃ apud Euripidẽ?

IOC. At ſpe tamen feruntur exſules ali.
POL. Vultu aſpiciunt iucundo: cunctantur tamen.

Id crimen profectò ſtulticiæ potiùs intentetur, quàm exſulio. Qui enim nõ didicerũt, neq; norunt rebus præſentibus rectè vti, ij ſemper à futuris pendentes, & abſentia deſiderãtes, ſpe tanq; rate ferunt̃ atque fluctuant, etiam ſi nunq; extra muros prodeant.

IOC. Patris iuuere nil amici & hoſpites?
POL. Felix vide vt ſis: nil miſeros iſti iuuant.
IOC. Non nobilitas in altum te tua extulit?
POL. Malum eſt, habere nihil. me non aluit genus.

Hęc verò iam Polynices ingratè dicit, ignominiam nobilitati, amicorum inopiam exſulio inſcribens. qui & ob generis ſplendorem exſul regiis eſt dignatus nuptiis, & amicorum ſociorúmque tanta ſtipatus multitudine bellum ſuſcepit. quod ipſum ipſe paulo pòſt ſic fatetur:

Multi Mycenæorum, multi principes
Danaorum & vnà nunc adſunt, mihi gratiam
Dantes moleſtam hanc, qua mihi ſit peropus tamen.

Qualis verò eſt illa lamentatio matris?

Non ego tibi pro more in nuptiis
Facem ſuccendi: non lauacra mollia
Iſmenus præbuit tibi.

Enimverò gaudere debebat, ac gratiſſimum hoc habere, quòd inaudiret filium in tanta regia habitare. illa verò non accenſam facem deplorans, & nõ ſuppeditatas ab Iſmeno aquas (quaſi verò Argis & aqua & ignis deeſſent nuptiis) faſtus & ſtoliditatis mala exſulio appingit. Attamen, inquies, exprobratur exſuli exſulium? à quo tandem, niſi à fatuis? qui & pauperiem, & caluiciem, & breuitatem ſtaturę exprobrant, & pro flagitio deputant, ſi quis peregrinus ſit, aut inquilinus. verùm qui in horum ſententiam non deſcẽdunt, ij admirationi habent viros bonos, ſiue pauperes ij ſint, ſiue peregrini, ſiue exſules. Nonne aũt videmus vt Parthenonẽ & Eleuſiniũ, ita etiã Theſeium ab omnibus adorari? et tamẽ exſulauit Athenis Theſeus, cui hoc debẽt homines, quòd Athenas inhabitãt: vrbéq; excidit, quã non inquilinus tenuit, ſed ipſe cõdidit. Quid verò Eleuſini pręclarũ relinquet̃, ſi nos Eumolpi pudet? qui è Thracia Athenas ꝓfectus initiauit ſacris, atq; etiamnũ initiat Græcoſ. Cuius deniq; filius Codrus Athenis regnauit? nonne Melanthi, qui Meſſena extorris fuit? An nõ laudas Antiſthenis dictũ? qui obiicienti matrẽ ipſius Phrygiã fuiſſe, reſpõdit, Etiam deorũ matrẽ Phrygiã fuiſſe. Tu quoq;, ſi quis te ꝓbri cauſa exſulẽ appellet, reſpõdebis: Etiã Herculis, cui ob victoriarum pulcritudinem Callinico nomen factum eſt, pater exul erat: & auus Liberi patris, miſſus ad quærendum Europam, domum non rediit?

Exſulium non eſſe probroſum

Phœ-

Phœnixq́, natus, exſul mutauit genus,
Thebas profectus.—— vbi mulieres furibundæ Bacchum ab eo genus ducentem ſacris venerantur. Quod verò Aeſchylus obſcurè innuit, dicens:

Caſtumq́, Apollinem, exſulem cœlo deum:

de eo meum os, vt cum Herodoto loquar, continens eſto. Empedocles porrò ſic orſus ſuam philoſophiam:

Fata iubent, ſtant hæc decreta antiqua deorum.
Si quid peccando longæui dæmones errant:
Quiſq́, luit pœnas, cœlóq́, extorris ab alto
Triginta horarum per terras millia oberrat.
Sic & ego nunc ipſe vagor, diuinitus exſul. ——

equidem oſtendit non ſe modò, ſed ſuo exemplò omnes homines hîc exſules & inquilinos eſſe. Hoc enim voluit intelligi. Non ſanguis vobis, ô homines, non ſpiritus concretus animæ ortum naturámq; præbuit: ſed ex his corpus conformatum eſt terrigenum atq; mortale. originem animæ aliunde huc aduenientis leniſſimo vocabulo peregrinationis indico. quæ, ſi veriſſimè loqui velis, exſulat & vagatur diuinis eiecta decretis atq; legibus. Deinde tanquam in inſula quæ multis agitatur fluctibus, oſtrei in morem, vt Plato ait, illigata corpori, quia non meminit, neq; reminiſcitur ex quanto honore, & quanta beatitate demigrauerit, non Sardibus Athenas, non Corintho in Lemnum aut Scyrum, ſed de cœlo & luna in terram & terreſtrem vitam delata, vt ibi exiguum ſubinde locum alio loco mutet, ægrè fert inſolentem ſui mutationem, ac tanquam degener planta emarceſcit. Quanquam plantæ quidem vnus locus alio eſt creſcēdo germinādóq; aptior. Homini felicitatem nullus locus adimit: vt neq; virtutem, neq; prudentiam. Itaq; & Anaxagoras in carcere quadraturam circuli deſcripſit: & Socrates venenum bibens philoſophabatur, ádq; philoſophandum familiares exhortabatur, beatúſq; ab iis prædicabatur. Phaëthontem autem atq; Tantalum, cùm ij in cœlum adſcendiſſent, poëtæ in maximas tradunt ob ſtulticiam deveniſſe calamitates.

PLVTARCHI

De Inuidia & odio.

TA quidem videtur nihil ab odio differre inuidia, ſed idem eſſe. Vniuerſè autem malicia tanquam multis hamis prædita, prauis ab ipſa dependentibus affectionibus hinc inde variè in ſeſe implicatur atq; committitur: quæ morborum modo vna alterius inflammatione excitãtur. Cui res ſunt ſecundæ, is odium gerenti & inuidenti æquè eſt moleſtus. quare benevolentiam vtriq; vitio cenſemus opponi, quæ vult vt proximo bene ſit: & inuidere atq; odiſſe pro eodem ducimus, quia contrarium benevolentiæ ſtudium habent. Sed quoniam non ita conveniunt ſimilitudinibus duo hęc, vt differentiis diſcrepant: has conſectemur, initio ab origine vtriuſq; ducto. Odium gignitur, quòd quem odio quis habet, eum vel ſimpliciter, vel erga ſe malum eſſe imaginatr. Nam & qui iniuria ſe affectos putant, autorem iniuriæ odiſſe ſolent: & qui aliâs iniurioſi aut malicioſi videntur, eos averſamur atq; moleſtè ferimus. Inuident autem ſimpliciter iis, qui fortuna vtuntur propicia. Itaq; inuidentia videtur infinitum eſſe quidpiam: ſicvt ophthalmia, quæ eſt oculorum vitioſus affectus, omnibus ſplendidis offenditur. Odium ſemper definitur ſubiecto certo, in quod incumbit. Deinde, odium concipitur etiam in bruta animalia. Sunt enim qui feles, cantharides, rubetas, ſerpētes oderunt. Et Germanicus galli gallinacei neq; vocem neq; adſpectum ferebat. mures magi Perſarum interficiebant, quòd & ipſi eos odio haberent, & deo inuiſos arbitrarentur. Ex æquo enim & Arabes omnes, & Aethiopes murem abominantur. Inuidia ſoli homini adverſus hominem eſt. Neq; enim probabile eſt brutam beſtiam brutę inuidere: cùm de alterius vel ſecundis vel adverſis rebus nihil imaginetur, neq; de bona aut mala alterius fama: quibus opinionibus maximè exaſperari ſolet inuidentia. Interim oderunt invicem bruta, exercéntq; inimicicias, & fide maiora bella gerunt. Pugnant inter ſe aquilæ & dracones, cornices & vlulæ, parus & carduelis, quorum etiam

sanguinem occisorum permisceri negant, sed etiam si quis confundat, vtrunq; seorsim diffluere narrant. Probabile est etiam leoni adversus gallum, & elephāto adversus murem atrox odium esse à metu natum. Quod enim timetur, id odio est. Hoc ergo videntur odium & inuidia discrepare, quòd hanc brutorum natura non item vt illud admittit. Præterea inuidia contra neminem iustè suscipitur. nemo enim eo iniustè agit, quòd faustis vtitur successibus: propter quos tamen ei inuidetur. At multi meritò odio habentur: & qui eos non fugiant atq; aversentur, ipsos odio dignos dicimus. Atq; huius rei magnum hoc est argumentum, quòd sunt qui multos se odisse fatentur: nemini autem dicunt se inuidere. Odium enim malorum, laudabile habetur. & fratre Lycurgi natum Charilaum Spartæ regem, benignum mansuetúmque hominem cùm laudarent nonnulli, collega eius: Et quomodo, inquit, probus iste sit, qui ne malis quidem se difficilem gerit? Ac Thersitæ corporis vitia Homerus cùm multiplici atq; copiosa oratione depinxisset, animi prauitatem breuissimè, ac quasi vno verbo expressit:

Iliad. β. 220. *Pelidæ in primis erat, atq; inimicus Vlyssi.*

nam maior nulla potest esse vitiositas, quàm optimis esse inimicum. Quinetiam negant se inuidere: & si arguantur, sexcentas præscriptiones adferunt: irasci se dicētes, aut metuere, aut odisse hominem, aut quodvis aliud nomen affectioni prætendentes, quo inuidiam velent, vt solam omnium animi morborum infandam. Porrò necesse est easdem vt stirpes ita etiam affectiones iisdem ali atq; augeri rebus. Atqui eos magis odimus, qui deteriores fieri pergunt: inuidetur iis potissimùm, quorum virtus crescere videtur. itaq; etiam Themistocles dicebat, se adolescentem nullum splendidum fecisse facinus: nondum enim sibi fuisse inuisum. Sicvt enim cantharides maximæ adultis iam frugibus, & rosis florentibus incumbunt: ita inuidia maximè adoritur bonos, & ad virtutem proficientes atq; gloriam. Rursum extrema malicia facit vt simul etiam odium fiat vehementius. eos quidem, quorum calumnia Socrates fuit oppressus, vt extremè malos, ita oderunt, itáq; aversati sunt ciues, vt neq; ignem eis accenderent, neq; interrogantibus responderent, neq; in balneo aqua vterentur eadem, sed qua illi lauissent, eam tanquam pollutā iuberent à ministris effundi: donec illi impatientia odij sese suspenderunt. At rerum secundarum excellentia atq; splendore sæpenumerò exstinguitur inuidia. Non enim verisimile est Alexandro quenquam aut Cyro inuidisse, postquam summa rerum sunt potiti. Sed quemadmodum Sol quorum per verticem trāsit, in eos diffuso lumine aut nullam aut exiguam vmbram facit: sic qui prosperitate elati supra caput ęmulorum eminent, splendore suo eorum inuidentiam coërcent atq; abolent. Odium verò potentia & excellentia inimicorum non minuit. nam Alexander neminem quidem habuit qui inuideret ipsi: qui odissent, multos, quorum tandem interfectus est etiam insidiis. Similiter etiam adversæ res inuidiam tollunt, odia non perimunt. nam etiam deiectos inimicos oderunt: cùm nemo inuideat misero. Sed & hoc verum est, quod nostra ætate quidam sophista dixit, Inuidos ad miserandum esse facilimos. vt in hoc etiam magnum inuidiæ & odij discrimen appareat: cùm hoc neutram fortunam relinquat, illa vtriusq; abvndantia elanguescat. A contrario deniq; idem hoc intelligemus. Inimicicia & odium tolluntur, vel vbi fides fit nos non esse affectos iniuria, vel vbi quos vt malos oderamus, bonos eos esse persuadetur, vel beneficio accepto. vltima enim gratia, vt Thucydides inquit, etsi minor sit, tamen tempestiuè inita, potest maius diluere crimen. Horum primum inuidiam non perimit. oderunt enim, quantumvis constet nulla se affectos iniuria. Reliqua duo etiam augent eam. nam & magis inuident iis quos bonos putant, vtpote virtute rerum bonarum optima præditis: & si beneficium à fortunatis accipiant, ægrè ipsis est, inuidéntq; iis & voluntatem & facultatem: quorum illa virtuti, hæc fortunæ debetur, vtraq; bonum est. Ergo planè diuersæ sunt affectiones odium & inuidia: quando quibus illud lenitur rebus, iis hæc exasperatur. Iam nunc porrò vtriusq; affectionis propositum consideremus. Institutum est eius qui odit, malè, si possit, facere. atq; ita odium definiunt, affectionem quandam & propositum malè faciendi, eiúsq; occasionem captandi. Verùm hoc quidem ab inuidia abest. Multi familiaribus ac domesticis suis inuident, quos perire aut in calamitatem incidere nollent: tantùm molesta ipsis eorum est prosperitas, & gloriam splendorémq; eorum pro viribus minuunt: graue autem incommodum & perniciem inferre nollent, contenti velvti excelsæ domus eam partem quæ lumini officit deiecisse.

Plu-

PLVTARCHI

Consolatio ad vxorem suam.

LVTARCHVS vxori S. Quē misisti mihi de obitu filiolæ nunciaturum, cum apparet à via aberrasse cùm Athenas iret. Ego autē Tanagram veniens, de nepte inaudiui. Et quæ ad sepulturam quidem pertinēt, existimo iam esse peracta: itáque velim facta omnia, vt & nunc & in posterum quàm maximè tibi vacuitatem doloris præstent. Quod si quid volens prætermisisti, meámque exspectas sententiam, arbitraríſque te faciliùs laturam me præsente: hoc quoque fiat citra omnem curiositatem & superstitionē, à quibus alioquin longè abes. Tantùm, mea vxor, & me & te huic casui serua animo composito atque tranquillo. Ego enim ipse scio, atque definio quanta sit accepta calamitas. si verò te grauiter ferēdo modum excedentem offendero, id me magis etiam quàm res ipsa perturbabit. Sanè ipse quoque non sum (quod aiunt) è quercu natus aut saxo. quod tute scis, quę me tot liberûm educandorum adiutorem habuisti, quos omnes domi nostræ, nostráque opera educauimus. Hanc autem, quæ tibi desideranti filia post quatuor filios nata fuit, occasionémque mihi dedit vt tuum ei nomen imponerem, scio egregiè caram fuisse. & peculiaris dolori acrimonia inest apud animum liberorum amore flagrantem, cùm consideratur quàm illa delectauerit, quàm ingenio fuerit mundo, & omnis iræ repræhensionísque puro. tum naturalis illa bilis vacuitas & mansuetudo, mutuúsq; amor & gratia simul & voluptatem exhibebat & humanitatis contemplationem. non enim aliis modò infantibus, sed vasis etiam atq; ludicris quibus delectabatur nutricem mammā præbere hortabatur: præ humanitate tanquam ad mensam communē ea vocans, suauissimísq; rebus impertiens ea quę habebat iucunda. Verùm non video, mea vxor, cur hæc & alia id genus viuente ea nos cùm delectauerint, nunc in memoriam revocata perturbare & dolorem adferre debeant. Sed metuo vicissim, ne vnà cum dolore etiam memoriam abiiciamus. vt Clymene illa dicens,

Odi nunc arcum corneum habilem,

Exercitationes pereant:

quia semper fugiebat & formidabat recordationem pueri qui vnà eas obiecrat. fugit enim natura omne id, quod molestiam adfert. Oportet autem, quemadmodum ipsa nobis fuit omnium iucundissimum oblectamentum & spectaculum atq; auditio: ita recordationem quoq; ipsius nobiscum adsiduò esse atq; viuere, quæ multo, immò multis modis plus adferat lætitiæ quàm doloris. siquidem par est eorum sermonum, quos sæpenumerò inter nos habuimus, suo tempore ad nos quoq; aliquam redire vtilitatem: neq; nos desidere, & multiplices iis quę lęta percepimus dolores opponere. Hoc quoque narrant qui interfuerunt, & admirantur, te neq; lugubrem sumsisse vestem, neq; vel tibi vel ancillis vllam intulisse deformitatem, vllum planctum: neq; fuisse in sepultura sumtum vllum insolentem aut magnificum adhibitum, sed cum necessariis omnia esse peracta modicè & tacitè. Atq; id quidem mirum mihi non est visum: si, quæ ne ad theatrum quidem aut solennes pompas vnquā te comere aut ornare consueuisses, luxúmq; adeò ad ipsas invtilem voluptates putauisses: in tristi materia frugalitatē conseruasses. Non enim in bacchationibus modò oportet modestam mulierem corruptelæ expertē manere: sed ita sentire etiam, in luctu quoq; concussionem animi opus habere cōtinentia. nō quæ adversus naturalē in liberos parentū amorē pugnet, (vt multi arbitrantur) sed contra incōpositos intemperātésq; animi motus. Cōdonamus enim dilectioni liberorum desideriū, honorē, & memoriā defunctorū. Sed lugendi inexpleta cupiditas, ad lamētationes plāctúsq; provehēs, non minùs turpis est quàm intemperātia voluptatū: verbis tamē effectū est, vt veniā impetraret, quia loco delectationis dolor & acerbitas turpitudini cōiunguntur. Quid enim, quęso, magis est à ratione alienū, quàm nimium risum & gaudiū amputare, fletui & eiulatui ex eodem fonte promanāti fluxū liberū permittere? aut de vnguento & purpura nōnullos cum vxoribus delitigare, interim cōcedentes tonsuram lugubrē, atratā vestem, sessionem deformem, accubitum laboriosum? aut, quod omniū est atrocissimū, si seruos ancillásve dominę aliquādo immodicè & ini-

Mortuorū recordatio qualis esse debeat.

quę puniant, obstare iis & prohibere: pati interim eas ipsas acerbè de seipsis sumere ac crudeliter supplicium tali in casu, qui aliquam animi relaxationem humaniorē requirat? Verùm nobis, mea vxor, neque ista opus fuit lite, neque hac opus fore puto. Nam frugalitate quod vel ad cultum corporis, vel ad victus rationem attinet, nullus philosophorum est quem nostra familiaritate ac consuetudine vsum nō in tui admirationem traxeris: neque ciuium cui non in sacris, sacrificiis, & theatris tua cultus vilitas spectaculo fuerit. Iam verò etiam in simili re magnam animi grauitatem declarauisti, liberorum natu maximo amisso: & rursum, cùm nos elegans iste Cherō reliquisset. Memini enim quando à mari cum hospitibus mihi domum redeunti allatus est de pueri morte nuncius, illico vnà mecum domum venerunt, aliis etiam comitantibus: eos cùm omnia intus pacata, altámque offendissent tranquillitatem, opinatos fuisse (id quod postea etiam aliis narrauerunt) nihil accidisse adversi, vanúmque fuisse illum rumorem. ita tu tum modestè domum adornaueras, eo tempore, quod magnam confusionis materiam prębe- ret. Atque hunc quidem tuis vberibus lactaueras, ac mammę collisionem passę sectionē sustinueras. Hæc enim generosam & prolis suæ amantem decent. alias plerasque matres videmus, quando liberos suos tanquam ludicrū aliquod ab aliis in manus traditos sumūt, postea iis mortuis in vanum ingratúmque luctum effundi. nō ob amorem hoc, (is enim honestè ac circumspectè agit) sed quòd exiguæ naturali affectioni multum vanæ gloriæ studium admixtum, feros facit, & furiosos, implacabilésque luctus. Atque hoc videtur non ignorasse Aesopus. Ait enim ille, cùm Iupiter diis honores diuideret, & Luctus quoque sibi aliquid posceret: concessum ei esse vt honoraretur, sed tantùm ab iis qui volentes vltróque id facerent. Et profectò ab initio luctus ita habet. Vnusquisque luctū sibi ipse adsciscit. qui vbi actis radicibus subsedit, familiarísque est factus, non iam volentibus his quos occupauit rursum abit. Ergo prę foribus ei repugnādum est, neque cōmittendum vt veste, tonsura, aliáve consimili re nobis quasi præsidiū imponat: quæ quotidie occurrentia, & fatuum incutientia pudorem, ita deiiciūt, inque angustias redigunt, & meticulosum faciunt animum, vt luctus gratia sic obsessus, neque risum, neque lucē, neque mensam humaniorē participet moerens. Huic malo comitatur corporis neglectio, & aversatio vnctionis, lauacri, ac reliquę victus rationis. cùm contra debeat anima à corpore bene habente sibi auxilium accersere. Magna enim pars mœstitię retunditur atque luxatur, quando corpus veluti fluctus in tranquillitate maris diffusum est. vbi autem æstus & asperitas ex victus mala ratione obortus facit, vt corpus nihil commodum aut gratum animo suggerat, tantùm dolores & molestias, tanquā acerbas quasdam & infensas exhalationes submittat: ne volētes quidē facilè ad quietē animi sese possint recipere, tot prauis affectionibus animo lęso. Id verò quod in tali re maximum est, & apprimè metuendum, nihil me terret. scilicet malarum mulierum aditus, voces, & in lamentando societas: quibus illæ dolorem exacuunt, non sinētes eum vel aliis rebus, vel à seipso confici atque elanguescere. Non enim nescio quantū nuper certamen certaueris, cùm opem tulisti Theonis sorori, & pugnauisti contra mulieres, quæ extrinsecus cum eiulatibus & conclamationibus tanquam ignem inferentes accurrebant. Quippe amicorū ædes cùm videt ardere homines, vnusquisque ad exstinguendum incendiū omnē suam celeritatē, omnē vim confert. cùm animū vident ardere, ipsi fomites & alimēta incēdio suggerūt. Et cui oculi dolēt, illū non patiunt, quantumvis cupientem, inflammationi manum adiungere, neque eam ipsi tangunt: qui in luctu est, sedet dolorem suum exhibens cuivis tanquam fluentum aliquod cōmouendum atque exacerbandum: cùm quidem is ex leui agitatione & titillatione in magnū ac difficilimū curatu morbū abeat. Verùm ego satis scio, ab his te tibi cauturam. At enim id te conari velim, vt frequenter te cogitatione in illud transferas tempus, quo tēpore nondū nobis ista prole nata nihil erat quod cum fortuna conquereremur. deinde hanc cum illa continues tempestatem, atque sic ratiocinere, eundem nunc esse nostrum, qui tunc fuit, statū. Alioqui videbimur, mea vxor, iniquè ferre illū filiolæ nostræ partū, si res nostras ante ortū eius minùs culpandas pronunciemus fuisse. Bienniū verò, quod intercessit, neutiquam eximendū est memorię: sed voluptati nobis ducendū, quod nobis gratā oblectationem præbuerit. neque debemus exiguū bonū pro magno malo deputare: aut adversus fortunā ingrati pro eo quod dedit esse, quia nō adiecit id quod spe cōceperamus. Semper quidē pulcrū suauemque fructū fert de diis bona verba dicere, fortunamque æquo animo & citra inculationē ferre. in tali autē casu qui bona in memoriam

Vxoris Plutarchi laus.

Luctus natura.

Præteritorum recordatio.

moriā sibi revocat, & cogitationē ab obscuris et animū conturbātib. ad lucida ac splēdida convertit: aut omnino is dolorem exstinguit, aut cum contrariis temperando exilem debilémq; reddit. Sicvt enim vnguentū semper olfactui adfert delectationem, adversus fœtida etiam remedij vim obtinet: sic bonorū in animo commemoratio rebus adversis vsum quoq; necessarij auxilij præbet iis, qui non fugiunt meminisse commodorum præteriti temporis, neq; vbique & semper culpant fortunam. Quod sanè minimè nos decet, vt calumniam vitæ nostrę impingamus, si ea libri instar reliquis omnibus puris & sinceris vnicam lituram habet. Sæpenumerò hoc audiuisti, beatitudinem pendere à rectis consiliis in affectionem animi constantem desinentibus: fortunæ autem mutationes nullum magnum momentum adferre ad summam vitæ. Si tamen opus sit nos quoque gubernari rebus externis, ac fortuita cum vulgo enumerare, iudicibúsq; nostræ felicitatis vti quibusvis hominibus: noli respicere in præsentes lacrymas, & luctus hominum qui ad te veniunt casum tuū miserantes, prauo quodam more susceptos. sed hoc potiùs considera, quomodo ij te singuli suspiciant ob liberos, domum, vitam. Turpe verò fuerit, cùm alij tuam exoptent fortunam etiā cum hoc quod nunc nobis molestiam adfert coniūnctam, te eam præsentem vituperare: neque ex ipso calamitatis morsu sentire, quantum habeant gratiæ ea quæ supersunt. An sicvt nonnulli capite vel fine carentes Homeri versus seligunt, multis interim tot atque præclaris eius poëmatum partibus supina oscitantia præteritis: ita incommoda vitæ calumniosè cōquiremus & enumerabimus, commodis promiscuè neglectis? imitabimurq; auaros & sordidos homines, qui multa vbi quæsiuerunt, non vtuntur partis, sed amissa deplorant? Sin autem eam miseraris quòd innupta atque sine sobole decesserit: alia habes quibus te consoleris, in quibus nihil tale deest. non enim sunt hæc magna mala iis quibus desunt, & interim parua bona habentibus. Illa verò cùm iam eò venerit, vbi nullus est dolori locus, nihil nostro opus habet dolore. quid enim nobis ab ea mali evenire potest, cùm omni ipsa vacet molestia? nam magnarū rerum amissiones dolorem abiiciunt, cùm eò pertinuerint, vt nihil iis dolore sit opus. Cæterùm Timoxena tua paucis est priuata rebus: pauca enim norat, paucísque gaudebat, quæ verò neque sensu neque cogitatione percepit, quomodo ei hęc ademta diceres? Enimverò quæ alios audis dicere, quibus persuadent vulgo nullum malum, nullum incommodum esse iis qui soluti sunt corpore: scio ne credas vera, impediri te doctrina à maioribus accepta, ac mysticis tesseris sacrorum Bacchi, quę nobis inter nos notæ sunt, qui eas communicamus. Itaque ergo animam, vtpote interitus expertem, cogita idem pati, quod accidit auibus captiuis. Si enim multum temporis in corpore ea fuerit educata, multísq; rebus & longa consuetudine cicurata huic vitæ se subdiderit: rursum avolans, denuò subit corpus, neque desinit nouis ortibus subinde implicari huius vitæ casibus atque eventis. Noli enim arbitrari propterea senectutem malè audire & culpari, quia rugas, canos, imbecillitatémq; corporis secum trahit. sed hoc habet molestissimum ea, quòd animam rerum ad corpus pertinentium memoria quasi obsolescentem, hísq; nimio studio deditam redigit: flectítq; & premit, figuram quam affecta à corpore accepit, conseruans. illa autem accepta quidem * à melioribus, tenetur: tanquam è molli flexu renitens ad suam naturam. Sicvt enim ignis exstinctus, si quis illico accendat, rursum exsuscitatur, ac celeriter reficitur * * *

Aut simul est natus, Plutonis tecta subire.

nisi quòd magnus ei amor rerum terrestrium ingeneratur, emollitúrq; vsu corporis & tanquam medicamentis colliquatur. Sed in acceptis à maioribus per manus moribus atq; legibus magis elucet quid in his rebus sit verum. Suis enim infantibus mortuis neq; inferias libant, neque aliud quicquam faciunt eorum, quæ fieri mortuis apud alios solent. neque enim terræ, aut terrestrium infantes vllam partem percipiunt. neq; circum eorum sepulcra & monimenta ac cadauerum expositionem commorantur aut adsident. nam leges id non permittūt: quia hoc nefas sit, cùm ij in meliorem ac diuiniorem conditionem simul locúmq; concesserint. * Quoniam verò difficilius est fidem iis derogare quàm adhibere: externa quidem sicvt leges præcipiunt constituamus: interna autem etiam magis incontaminata, pura atque moderata sunto. * * *

Infantū mors.

PLVTARCHI

De fato libellus.

NOstram de fato sententiam qua fieri potuit perspicuitate ac breuitate conscriptam, ad te mitto, carissime Piso: quando ita tu flagitasti, non ignarus quàm caute me ad scribendum conferam. Primùm hoc scito, Fatum dupliciter & dici & intelligi: vel vt actionem (sic enim energean Græcorum liceat interpretari) vel vt substantiam siue naturam. Actionem in Phędro adumbrauit Plato, sic scribẽs: Léxq; hæc est Adrasteæ, vt quæcunq; anima deo comes, etc. Et in

Lib. X. Timæo: Leges, quas de natura Vniuersi deus sanxit animis immortalibus. Et in Republica, Fatum ait esse orationem virginis Lachesis, quæ Necessitatis sit filia: nõ tragicè, sed theologicè suam opinionem enuncians. Quod si quis hæc velit magis vulgaribus verbis exprimi: dicamus in Phædro Fatũ describi, vt sit diuina oratio, quam transiri sit nefas, & quæ à causa pendeat nulli impedimento obnoxia. in Timæo, Legem appellari comitem naturæ Vniuersi, secundũ quam omnia quæ fiunt transiguntur. hoc enim efficit Lachesis, verè Necessitatis filia, vt & antè commemorauimus, & postea progressu disputationis pleniùs aperietur. At Fatum quod substantia sit, est (vt apparet) vniuersa mundi anima, in tres partes quasi distributa: scilicet in portionem inerrãtem, in eam quę errare siue vagari putatur, & in eam quæ infra cœlum circa terram versatur. harum suprema Clotho appellatur, proxima Atropos, infima Lachesis, quæ sororũ suarum cœlestes actiones excipiens connectit, & in terrestria, quibus præfecta est, didit. Quid, quotuplex, & quale sit Fatum, quod substãtia censetur, quis eius ordo, quis ad se invicem; quis ad nos respectus, compendio diximus. singula autem alia in Repub. fabula mediocriter suo involucro innuit: & nos pro virili conati sumus tibi ea enarrare. Nobis ad Fatum quod in actione sit referenda est oratio. nam de hoc sunt illæ tam multæ naturalium, moralium, & ad dialecticã pertinentium rerum quæstiones. Satis definitum est, quid sit hoc Fatum. Dicendum ergo deinceps,

Fatum finitum. quale sit: quanquam hoc multis videtur absurdum. Fatum enim cùm suo orbe omnia quæ infinita ex infinito in infinitum fiunt, complectatur, infinitum ipsum non est, sed finitum. Nam neque lex, neque oratio, neque diuinum quicquam infinitum esse potest. Idq; rectiùs percipies, quod dixi, si consideres totã conversionem, & vniuersum tempus, quando octo orbium (vt ait Timæus) inter se finibus continuis cõiunctæ celeritates ad caput redeunt, dimensa circulo eiusdem & eodem semper modo moti orbis. Hac enim ratione, quæ definita est & animo cernitur, omnia quæ in cœlo & in * terra sunt, necessariò ex hoc primordio efficiuntur, stabúntq;, cùm ad idem redierit principium, & eodem vt ante facta erant modo reddentur. Itaque solus cœli habitus & erga se, & erga terram ac terrena omnia ita est constiturus, vt longis temporum circuitionibus omnia revoluantur atque revertantur: eáq; est rerum necessitas, vt illum omnes deinceps suo ordine causæ comitentur. Atque hoc nunc evidentiæ gratia in nostris rebus intellige, non sine effieacitate cœlestium (vtpote quæ omnium rerum causæ sunt) vel me nunc scribere isthæc, vel te quidquid agis, eo modo agere quo agis. Rursum itaque, cùm eadem redibit causa, ij ipsi nos eadem ista eodémq; modo agemus. idémq; de omnibus hominibus & omnibus aliis rebus accipe, omnia vt sunt, vnica Vniuersi conversione in eundem statum restitutũ iri. Manifestum ergo iam est quod diximus, Fatum quodammodo infinitum, non esse tamen infinitum: mediocritérq; potuit perspiei esse circulum quendam. Vt enim motus est circularis, & circulus temporis eum metientis: ita ratio etiam eorum quæ circulo fiunt, est pro circulo habenda. Ferè id quoq; liquet, qualis res sit Fatum, id tamẽ nondum explicatum est singulatim. Quale ergo est ipsa sui forma? Est, quantum coniici potest, similis ciuili legi.

Leges. Primùm enim si non omnia, tamen pleraq; conditione certa mandat. deinde quidem vniuersè sua potentia omnia complectitur, quæ ad ciuitatem pertinent. quorũ vtrunque quale sit, agedũ consideremus. Suo ordine ciuilis lex de eo qui rem fortiter gesserit, & de eo qui ordinem deseruerit, verba facit, eodémq; modo etiam de aliis: non tamen de certis personis. sed quæ vniuersa sunt, ea principe loco, cõsequenter ea quæ sub iis continentur, proponit. Itaque legibus dicemus esse præceptum, vt iste vel iste

ob

ob rem præclarè gestam honore afficiatur, alius ob desertam aciem puniatur: scilicet quia lex facultate, & non expressis quidem verbis, sed tamen ita vt istos ea compræhendant, de iis sanxerit. sicvt medicorum quoque & corpora exercentium leges, singularia in vniuersalibus potestate inclusa proponunt. Ita naturæ etiam lex vniuersalia primariè ac præcipue, consequēter singularia instituit: vt ista fatalia sint quodammodo, hæc eorum fatis omnia adhæreant, sintq; (vt sic dicam) confatalia. Sed fortassis eorum aliquis qui isthæc nimis accuratè examinant, subtiliúsq; rimantur, contrà dixerit fato præcipuè singularia, propter hæc vniuersalia demum tanquā confatalia destinari, quæ horum gratia sunt: præcedit enim id propter quod reliqua sunt, & posteriora sunt quæ alterius gratia sunt iis propter quæ sunt. Verùm de hoc alibi agetur. non omnia autem simpliciter atque expresse fato contineri, sed tantùm vniuersalia, id in præsentia dictum & ad sequentes & ad præcedentes nostræ disputationis partes congruit. Quod enim definitum est, id diuinæ convenit prouidentię: & verò in vniuersali conspicitur. talis ergo est & diuina lex, & ciuilis: in singularibus infinitas locum habet. Videamus nunc quid sit cum conditione poni, quod ex hypothesi Græcis dicitur: & tale esse fatum monuimus. Poni ergo certa quadam conditione dicitur, quod non per se vel absolutè, sed ad aliud relatum, eo posito ponitur ipsum, atq; hac ratione iudicatur, hoc illius esse consequens. Atque talis est Adrasteæ sanctio. Quicunque animus Dei comes factus aliquid veri perspexerit, is vsq; ad alteram circuitionem à supplicio sit immunis: & si possit perpetuò id facere, perpetuò sit illæsus. *Plat. Phædro.* Hoc & vniuersè dictum est, & cum conditione. Ipsum autem fatum tale esse, è natura eius, & appellatione constat. Hεrmarmene etiam dicitur, quasi nexa & conserta: & sanctio est ac lex, quia ciuili modo constitutum habet quid ex factis consequatur. Deinceps consideremus ea quæ ad mutuam relationem seu affectionem attinent: id est, quo pacto Fatum cum Prouidentia, cum Fortuna, cum eo quod in nostra est potestate, cum contingentia comparetur atque componatur: addendúmque est, quatenus verum sit, quatenus falsum, Omnia fato fieri. Hæc ergo enunciatio, si quidem id notat, Fato omnia contineri, prorsus est concedenda. siue quis de rebus humanis & terrestribus, siue de cœlestibus velit intelligi. atque hoc in præsentia, quod ad nostrā attinet disputationem, concessum esto. Sin, quod multo magis illa vox præ se fert, Fatum non omnia, sed illud potissimùm significat, quod Fati est consequens: non dicendum est omnia fieri secūdum fatum, ne si compræhenderentur quidem fato. Non enim legitima sunt, neque iuxta leges fiunt omnia, quæ legibus continentur. Nam & proditionem, & ordinis desertionem, & adulterium aliáq; id genus multa leges complectuntur: quę legitima esse nemo dixerit. & ego ne rem quidem egregiè gerere, aut tyrannum interficere, aut tale aliquid dicturus sim esse legitimum. Quod enim legitimum est, legis est mandatum. At si ista leges iuberent, quomodo non contumaces ac legibus aduersi iudicarentur ij, qui nullum præclarum edunt facinus, qui non cædunt tyrannos, qui nihil id genus rerū gerunt? aut si hi nihil contra leges delinquunt, cur non iustum est illos alteros puniri? Proinde cùm his nulla faueat ratio, ista tantùm dicemus legitima esse, & secundum leges fieri, quæ legibus sunt expressa: quocunq; aliàs modo acta sint. Eodémq; iure illa tantū fatalia censebimus, & fato fieri dicemus, quæ consequuntur causas in diuina dispositione causarum antegressas. Hinc concluditur, omnia quæcunq; fiunt, fato cōtineri: multa autem, atq; adeò pleraq; antecedentibus causis effecta, nō rectè fato addici. *Quomodo omnia fatalia.* His ita cōstitutis, porrò dicendū est, quomodo potestas in rebus & actionib. nostra, fortuna, possibile, & contingens, & quæ alia his cognata in antegredientib. ponunt causis, constare constāte fato possint. Etenim Fatū omnia cōtinet, sicvt etiā videt. neq; tamen propterea omnia necessariò eueniēt, sed vnūquodq; pro suæ naturę modo. Natura porrò ita comparatū est, vt possibile tāquā genus contingenti sit prius: contingens velvti materia subiiciat iis quæ in nostra sunt potestate, & nostrū arbitriū quasi dominiū exerceat in contingētia. At Fortuna iis quę in nostra sunt potestate incidit, ob libera in vtranq; partē euentus momēta cōtingentiæ sese ingerit. Atq; id quod dixi, palàm intelliges, si hoc consideres, omne id quod oritur, ipsumq; adeò ortū non esse absq; facultate: facultatem non absq; substātia. Tum si neq; ortus, neq; id quod oritur, absq; facultate esse potest: ista autem circa hominem sunt, homo substantia est: præterea autem facultas (quam potentiam vsurpant) medio loco est inter substantiam quæ potest, & inter motum quo res fit

(generationem vocant)ipſumq; effectum, quorum vtrunq; eſt de poſſibilium genere.ſit, vt cùm hæc ſint tria, facultas, id quod agere poteſt, & id quod fieri poteſt: id quod vim habet agendi, facultatem anteeat, hæc poſſibili ſit prior. Atque ſic exiſtimo quid poſſibile ſit, explicatum eſſe ſatis perſpicuè. Rudi autem Minerua poſſibile diuidas licet, in id quod vſitatiùs ſic dicitur, quia facultatem habet ad fiendum: & in id quod magis propriè ita appellatur, quia nihil foris eſt quod impedire poſſit quò minùs fiat.

Poſſibile, Neceſſarium, Contingens quid?

Nam poſſibilium quædam nunquã poſſunt prohiberi: vt ortus occaſuſq; cœleſtium corporum, & id genus alia quædam poſſunt prohiberi, vt pleraque humana, multa eorum etiam quæ in ſublimi fiunt. Ac prioris quidem generis quæ ſunt, neceſſaria nominantur, quia neceſſariò fiunt. poſterioris contingentia, quia contingere poteſt, vt in diuerſam partem eveniant. Sic etiam diſtinguere licet. Neceſſarium tale fas ſeu poſſibile eſt, cui opponatur nefas ſeu impoſſibile. contingens tale poſſibile, cuius etiam contrarium ſit poſſibile. Nam Solem occidere cùm neceſſariũ eſt, tum poſſibile: quod autem ei adverſatur, Solem non occidere, id impoſſibile eſt. occidente Sole imbrem fieri, contingens eſt, & poſſibile: itidémque contingens & poſſibile Sole obeunte non delabi imbrem. Rurſum eorum quæ contingentia diximus, alia plerunque, alia raró, quædam æqualibus in vtranque partem momentis & vtrum fors tulerit fiunt. Quorum hoc ſibi invicem opponi ſatis eſt manifeſtũ: ſicvt & quod plerunque, & quod raró fit, inter ſe pugnant. quæ duo maximè in rebus naturalibus: quod æqualia vtróq; momenta habet, in noſtris locum habet actionibus. Nam quód ſub ortum caniculæ æſtus eſt, plerunque contingit: raró, quód frigus. deambulare aut non deambulare poſſumus, & quæ alia ſimilia noſtrę voluntati ſunt ſubiecta, ac in noſtra eſſe poteſtate, & conſilio delectúve noſtro dicuntur fieri. Generis tamen vox eſt magis, cùm in noſtra poteſtate eſſe dicimus: cuius duæ ſunt ſpecies. vna eorum quæ ſubito animi motu, aut ex ira, vel concupiſcentia fiunt: altera, vbi ratiocinatio & deliberatio præceſſit: quæ iam conſilio & delectu agi dicunt. Id autem intereſt inter contingens ac poſſibile, & id quod in noſtra poteſtate eſt atque appetitu noſtro incitante fit: quòd ratione futuri poſſibile & contingens dicitur: ratione præſentis temporis, in noſtra poteſtate & ſecundum appetitum. atque ſic etiam diſcernere poſſis: Contingens eſt quod & ipſum & eius contrarium fieri poteſt: in noſtra poteſtate, altera iam contingentiæ pars quam voluntas noſtra delegit. Ergo contingenti poſſibile ordine naturæ anteire, contingénſq; eo quod in noſtra eſſe poteſtate dicitur prius exſiſtere. qualia ſint, quæ nominum ratio, quæ adiuncta, ferè explicatum iam eſt. Proinde de

De Fortuna.

Fortuna & caſu, & quæ cum his in conſiderationem veniunt, dicendum eſt. Eſt itaq; fortuna ex cauſarum numero. Cauſæ autem aliæ per ſe ſunt cauſæ, aliæ per accidens. verbi gratia, domus aut nauis cauſa per ſe eſt ars ædificandi vel naues compingendi: per accidens, muſica, geometrica, & quidquid omnino arti domũ nauímve fabricandi ſiue corporis, ſiue animi, ſiue externarum reſpectu rerum accidit. Vnde perſpicuũ fit, quod per ſe eſt, id vnicum eſſe & finitum: id quod per accidens, neque vnum eſſe, & infinitum. nam vni rei infinita inter ſe differentia accidere poſſunt. Cæterum quod per accidens eſt in iis, quæ nõ modò finis gratia fiunt, ſed etiam vbi conſilium ſeu delectus locum habet, id iam fortunæ appellationem habet. vt ſi quis plantãdi cauſa fodiens, aurum reperiat: aut ſi quid præter morem tibi eveniat fugienti, inſequenti, ambulanti, te obvertenti, cuius gratia tu iſtud non ſuſceperis. Propterea veterum nonnulli fortunam cauſam dixerunt eſſe, quæ humana provideri ratione non poſſit. De Platonicorum verò ſententia, qui propiùs ad rei explicationem acceſſerunt, definitut fortuna cauſa per accidens eorum quæ ſine propoſito in iis fiunt quæ conſilio aguntur, addúntq; eam improviſam & ignotã humanæ rationi eſſe. Et quidem iiſdem de cauſis etiam rarum & præter opinionẽ eſſe inhęrent ei quod per accidens fit. quod quale ſit, ſi non ex diſputatis, ſaltem ex Platonis verbis liquidò intelligi poteſt. Sic enim ſcribit in Phædone. PH. Ergo ne de iudicio quidẽ inaudiuiſtis, quo modo fuerit peractum? ECH. Immò. nam renunciauit quidam nobis. ac mirati ſumus, quòd dudum eo confecto tam multo pòſt ſit moriturus. quidnam hoc rei eſt, cedò Phædo? PH. Fortuna ei, ô Echecrates, quædam evenit. Pridie enim eius diei, qua iudicatũ eſt, caſu puppis coronata fuit eius nauis, quam Athenienſes quotannis in Delum mittũt. In his verbis vocabulum EVENIT non ſignificat factũ aliquid fuiſſe, ſed multo magis concurſu quodã cauſarum obtigiſſe, alio alius gratia facto. Nam ſacerdos nauem corona-

coronauit non Socratis, sed alius rei causa. illi autem aliam ob causam Socratem damnauerunt. Id ipsum verò quod euenit, præter rationem, ac tale euenit, quale etiam prouidentia vel hominis vel diuina effici potuisset. Atque hæc de fortuna sufficiant.* vt simul subsistere sit necesse, & quod ab eo deducto nomine dicitur. docuimúsque poni antè debere, id in nostra esse potestate. Casus autē latiùs patet quàm fortuna: quando & eam complectitur, & multa alia quæ aliàs aliter accidere suapte natura possunt. Ipsum nomen hoc indicat. Est enim automaton Græcis, quod vltrò & à se fit: intelligitúrque casus, cùm quod alterius causa fieri solet, fit non propter illam causam. quale * frigus sub caniculæ ortum esse videtur. non enim frustra, neque * Denique, sicvt quod est in nostra potestate, pars est contingentis: sic fortuna pars est casus. vtque casus contingenti, ita iis quæ in nostra sunt potestate fortuna accidit: non omnibus tamen, sed in quibus consilium delectúsque adhibentur: vti diximus. Proinde casus communis est animatorum & animæ expertium. fortuna hominis est propria, eius qui iam agere possit. Idque hinc constat, quòd fortunatum esse & felicem esse pro eodem habentur. & felicitas est quædam agendi dexteritas: hæc autem solius est perfecti hominis. Quæ ergo fato comprehenduntur, hæc sunt: contingens, possibile, delectus, in nostra situm potestate, fortuna, casus, úsque adiuncta, de quibus est etiam fortassis, & perinde quæ omnia continentur quidem fato, nullum autem eorum fatale est. Restat vt de prouidentia etiam dicamus, quomodo hęc fatum complectatur. Est itaque prouidentia, suprema quidem & prima, primi dei intelligentia siue mauis voluntas benefica erga res omnes, qua primùm singulæ diuinæ res omnino optimè ac pulcerrimè sunt ordinatæ. Secunda verò, secundorum est deorum, qui per cœlum ingrediuntur, qua & mortalium res ordinatè fiunt, & singulorum generum permansio atque salus procuratur. Tertia non absurdè dicetur prouidentia atque procuratio geniorum, qui circa terram collocati humanarum sunt custodes inspectorésque actionum. Cùm ergo triplex spectetur prouidentia, quarum prima præcipuè & potissimùm sic nominatur: non verear dicere, tametsi hoc philosophorum sententiis repugnans videri poterit, omnia fieri fato & prouidentia, non etiam natura. sed quædam fieri secundum prouidentiam, alia quidem secundum aliam, quædam iuxta fatum: & fatum omnino subesse prouidentiæ, hanc fato nequaquam. loquimur autem hęc de principe & summa. Quod autem fit secundum aliquid, posterius eo est secundum quod fieri dicitur: vt quod secundum legem fit, lege, & quod secundum naturā, natura est posterius. ita & quod fit secundum fatū, fato est recentius. Summa autem prouidentia, omnium est antiquissimum, eo excepto, cuius est siue intelligentia, siue voluntas, siue vtrunque. est autem, vt antè dixi, patris & opificis omnium. Dicamus enim, inquit Timæus, causam, cur Vniuersum hoc machinatus sit autor. Bonus erat: in bonum autem nulla aduersus quicquam aut vlla de re cadit inuidia. Ea itaque vacuus, voluit omnia sibi quàm maximè fieri similia. Hanc de origine mundi sententiam potissimā à prudentibus tra ditam rectissimè amplecteris. Volens enim Deus omnia bona, nihil (quantū omnino fieri posset) malū esse, ita omne id quod cernitur adsumens, nō quietem, sed motibus citatum incompositis & vitiosis, in ordinem disposuit: ratus hunc vtique confusione meliorem esse. Fas enim neque fuit neque est, vt optimus aliquid faceret nisi pulcerrimū. Hæc & quæ sequuntur vsque ad disputationem de animis humanis, de prima sunt accipienda prouidentia, quæ principiò omnia constituerit. Pòst ita loquit. Igitur postquā Vniuersum condidisset, animas distribuit æquali cum stellis numero, & cuique suā dedit, ac tanquā in vehicula imposuit, naturámque Vniuersi mōstrauit, & leges fati eis dixit. Hæc quis non censeat expressè ac planissimè de fato dici, tanquā fundamento quodam & ciuili lege, quæ humanis conueniat animis. cuius etiam causam deinceps explicat. Secundam verò prouidentiam his indicat verbis. Cùm verò ita legibus latis omnia constituisset, vt si quid postmodò accideret mali, ipse eius culpa vacaret: alios in Solem, alios in Lunam, alios in alia temporis instrumēta disseminauit. ac post factam sementem iunioribus diis tradidit, vt ij mortalia effingerent corpora, & quod reliquum est animæ humanæ indigens illis apponerent: reliquisque horum consequentia quæ essent perfectis, præessent, animálque mortale gubernarent quàm fieri omnino posset optimè, ne id sibi ipsi mala adscisceret. His enim vocibus, Vt si quid postmodò accideret mali, ipse eius culpa vacaret, luculentissimam fati causam reddidit. Iuniorum porrò deorum ordo & ministerium, secundam declarat prouidentiam,

De casu.

De prouidētia.

Origo mundi.

videturq; simul etiam tertiam attingere: siquidem propterea legibus ita omnia sanxit, vt extra culpam mali esset, quod singulis erat eventurum. Deus autem vitij & maliciæ exsors, neque legibus neque fato opus habebat: sed providentia conditoris vnusquisque tractus suas res agit. Hæc autem vera, & Platoni placentia, manifeste id
„ testari videntur mihi, quod in Legibus autor legum sic dicit: Quod si quis homo in-
„ genio his sufficiat, diuino natus fato, nihil illi opus fuerit legibus quibus pareat. Nul-
„ la enim legum constitutio scientiæ eius præstat: neque fas est vlli parere aut subditum esse eum, sed omnibus præesse ac imperare debet, qui verè liber est natura. Atq; ego proinde Platonis sententiam hac imagine complector. Cùm triplex sit providentia: vna quidem quippe quæ fatum genuerit, quodammodo illud complectitur. Ea quæ vnà cum fato est genita, omnino in illa vnà cum fato continetur. reliqua, vtpote post fatum genita, ab illo comprahenditur. sicvt & de eo quod in nostra potestate est, &
„ de fortuna dictum fuit. Quorum enim consuetudinem genius suscipit, iisque opem
„ fert, ij (vt ad Socratem loquitur Theages, tantùm non hinc quoque sanctionem quã-
„ dam Adrasteæ proponens) sunt quos etiam tu sentis: ij celeriter proficiunt. Quibus
* in verbis quòd ait quosdam diuinitus adiuuari: id vtique tertiæ providentiæ adscribendum est. atque id ipsum velox incrementum fato debetur. neque obscurũ est quin hoc totum sit aliquod fatum. Ac fortasse multò probabilius videbitur, etiã secundam providentiam à fato contineri, atque adeò omnia, quæ fiunt: siquidem rectè à nobis fatum quod substantia definitur, in tres diuisum fuit partes: & illa catenæ fabula, e cœ-
* * lestes orbium circuitiones cum iis recenset, quæ conditione quadam eveniunt. Verùm de his quidem ego nolim vehementiùs contendere, priùs cum cõditione dicta, aut quòd magis cum fato, præcedente fatali fati decreto. Nostra ergo ratio, vt in summa dicam, talis ferè est. Qui autem contra nos sentiunt, non tantum in fato includit omnia, sed & fato fieri omnia affirmat. Alteri autem consonant omnia: & quæ vni, satis constat etiam alteri consentire. Ac secundum hanc rationem dictũ est quid sit con tingens, quid in nostra potestate, secundum atque tertium: tum quid fortuna, casus, & alia quæ ab iis pendent. quarto loco dictum est de laudibus, vituperationibus, & quæ his sunt cognata, quinto loco potiamus vota ad deos, eorúmq; cultum. Nam istæ argutiunculæ, quæ Ignaua oratio, & Metetis, & is qui de Fato appellatur: revera fallaces sunt conclusiunculæ è disputatione de fato tractæ. Ex opinione contraria, id maximè primóq; videbitur sequi, nihil fieri sine causa, omnia causis antegressis. Deinde, à natura hunc mundum gubernari, conspiratitem secum, mutuisq; obnoxiũ affectionibus. Tertio loco, videbunt iis quædam fauere testimonia. diuinatiotiem puta, quæ vt verè à deo profecta in summo est apud homines honore. tum sapientium ad quasvis res accidentes æquanimitas. tanquam si omnia fato eveniant secũda. Tertium est pervulgatum illud, Omne enunciatum aut verum esse, aut falsum. Atque horum ha-
* ctenus mentionem fecimus, vt summa breuitate quæ de fato * quæ oportet perscrutari, & vtriusque disputationis rationes subtilissima statera perpẽdere. Iam nunc ad singularia excutienda veniendum est nobis. * * * *

Totus locus est lacer.

PLVTARCHI

De Musica commentarius.

PHOCIONIS, eius qui Probus vsurpatus est, vxor suum ornatum esse dicebat mariti sui res praeclare gestas. At ego ornamentũ non mihi tantùm peculiare, sed cum omnibus familiaribus commune existimo mei magistri in doctrina bonarum artium diligentiam. Nouimus enim, imperatorũ pulcerrima facinora salutem attulisse duntaxat è præsenti periculo paucis militibus, aut vni siue vrbi siue genti: meliores neutiquam fecisse vel milites istos, vel ciues, vel gentiles. At liberalem disciplinam, quæ & felicitatis est corpus, & consilij boni causa, non familiæ modò aut vrbi vel populo, sed vniuerso generi humano vtilem comperias. Quanto igitur ea est quàm res omnes bellicæ vtilior: tanto etiam magis colen-

colenda est eius memoria. Enimverò secunda Saturnalium die Onesicrates, homo egregius, ad conuiuium vocauerat Soterichum Alexandrinum, & Lysiam vnum eorum, qui ab ipso stipendium sumebant. Postquam omnia ritè peracta fuerunt, ita infit. Quæ causa sit humanæ vocis, ô socij, in conuiuio quærere non conuenit, & magis sobriam ea quæstio requirit disputationem. Sed quoniam optimi grammatici definiunt vocem aërem percussum esse, qui auditu sentiatur: herique à nobis de grammatica est inquisitum, vt arte, quæ facultatem habeat voces litteris exprimendi, ac memoriæ tanquam in penu recondendi: videamus nunc quæ post eam proximè sequatur sciētia ad vocem pertinens. Est autem, nisi fallor, Musica. Pium enim est, ac præcipuum hominū hoc studium, laudes canere deorum, qui soli ipsis articulatā vocem sunt largiti. quod Homerus his versibus significauit.

Ergo die tota placabant carmine Phœbum, Iliad. α, 471.
Formosum Pæona Achaica turba canentes,
Et magni laudes modulantes arcitenentis.
Illius auditu pertentant gaudia pectus.

Agite ergo, ô chori musici sodales, in memoriam redigite, quis primus musica sit vsus, quid ei tempus adiecerit, qui musicam scientiam tractando nobiles exstiterint. nec non & ad quot quantásque res musica sit vtilis. Hæc cùm dixisset magister, Lysias sermonem excipiens: Quæstionem, inquit, bone Onesicrates, proponis à multis agitatam. nam & Platonicorum plerique, & Peripateticorum præstantissimi de veteri musica, & quæ ei accidit corruptela scribendi laborem susceperunt. Sed & grammaticorum atque harmonicorum doctissimi multum in eam rem studij impenderunt. Magna verò est eorum qui de hac scripserunt dissensio. Heraclides in libro, in quem collegit res musicas, citharæ cantum eiúsque artem excogitatam primùm perhibet ab Amphione Iouis & Antiopæ F., patre nimirum docente. atque fidem facit huic sententiæ ex descriptione quæ Sicyone est dedicata, ex qua & sacerdotes Argiuas, & poëtas, & musicos nominat. Eadem tempestate Linum ex Eubœa oriundum ait lugubria carmina fecisse: & Anthem Anthedone Bœotia natum hymnos: & Pierium è Pieria de musis poëmata. Philammonem quoque Delphum Latonæ, Dianæ, & Apollinis natales carmine explicasse, & ab eo primùm choros apud Delphicum templum fuisse institutos. Thamyrin autem Thracem genere vocaliùs & elegantiùs omnibus ea ætate cecinisse: vnde eum poëtæ cum Musis certamen iniuisse dixerint. fertur autem poëma scripsisse de Titanum bello adversus deos. Fuisse etiam Demodocum Corcyræum veterem musicum, qui carmine expresserit Ilij excidium, & Veneris cum Vulcano nuptias. Sed & Phemium Ithacensem de reditu eorum qui cum Agamemnone fuerant ad Troiam profecti versus fecisse. Neque verò iam commemorarorum poëmatum solutam fuisse dictionem, aut quæ mensura careret: sed Stesichori aliorúmque veterum Lyricorum poëmatis similem, qui versibus modos quibus canerentur adiecerunt. Nam & Terpandrum ait citharœdicorum poëtam modorum (nomus Græci, hoc est leges, appellant) & sua & Homeri carmina in certaminibus certo quodque modulo cecinisse: eúmque primum modis citharœdicis nomina imposuisse. Simile Terpandri studio studium fuisse Clonæ, qui princeps tibicinum nomos & accentus instituit, scriptor elegiarum & epicus. Eodemque poëmatis vsum genere Polymnestum Colophonium, qui ætate fuit posterior. Nomi autem (hanc enim vocem ambiguitatis vitandæ gratia vsurpemus) erant ergo, inī Onesicrates, nomi quibus illi vterentur tibicinum, Apothetus, Elegi, Comarchius, Schœnion, Cepion, deus, Trimeles, siue triplex. Postea temporis etiam inventa sunt Polymnastia quæ vocantur. At citharœdicæ artis nomi multo ante tibicinum nomos tempore instituti sunt à Terpandro. Is ergo citharœdicis nomina fecit Bœotium, Aeolium, trochæum, acutum, Cepionem, Terpandrium, Tetraœdium. Fecit etiam Terpander procemia citharœdica in heroicis carminibus. Quòd autem citharœdici nomi antiquitus ex heroicis versibus constiterint, Timotheus declarauit: qui primos nomos heroicis permiscens, dithyrambicam cantauit dictionem, ne prima fronte videretur veterem musicam violare. Apparet autem Terpandrum citharœdica arte excelluisse. nam quater vicisse Pythia dein-

Musici primi.

Nomi.

ceps scribitur. Admodum verò antiquus est. nam Glaucus Italus, quodam in libro de veteribus poëtis & musicis, priorem eum Archilocho pronunciat. ait enim eum secũdum extitisse post eos qui primi tibiis canere instituerunt. Alexander in collectaneis de Phrygia, primum Olympum asserit in Græciam pulsationem fidium intulisse: deinde Idæos dactylos. & Hyagnidem primum tibia cecinisse: pòst Marsyam huius filium, inde Olympum. Terpandrum porrò æmulatum esse Homeri versus, Orphei cantilenas. Orpheus autem neminem videtur imitatus. nemo enim tunc natus fuit, extra poëtas qui facerent ea, quæ tibiis canerentur. horum autem cum opere Orphicum nihil haber simile. Clonâs verò tibicinum modos qui fecit, paulo posterior Terpandro, fuit patria Tegeates, si Arcadibus credimus: Thebanum enim Bœoti affirmant. Post Terpandrum & Clonâm Archilochus extitisse traditur. Aliĳ nonnulli scriptores Ardalum aiunt Trœzenium Clonâ priorem tibicinam instituisse musicam. Fuisse etiam Polymnestum poëtam Meletis Colophonĳ F., qui Polymnestum & Polymnestam nomos fecerit. Quòd autem Apothetum & Schœnionem nomos fecerit Clonâs, scriptores recensionum memorant. Polymnesti mentionem Pindarus & Alcman lyrici faciũt. Et quosdam citharœdicorum nomorum à Terpandro factorũ, Philammonem Delphum veterem aiunt composuisse. In summa autem, citharœdica musica Terpandri ætate vsurpata, etiam vsque ad Phrynidis tempora planè simplex perdurauit. Neque enim antiquitus, vt nunc, licebat cithara canere, neque harmonias (siue concentus mavis) & rythmos siue numeros transferre. Nam in quovis nomo propriam conseruabant intentionem. atque hinc nomi dicti sunt, hoc est leges: quòd in vnoquoque non licebat transgredi præscripram intentionem. Etenim vbi deorum veneratione erant suo arbitrio defuncti, tum statim ad Homeri & aliorum poëmata transibant. idque manifestum est ex initiis Terpandri. Figura etiam citharæ primùm facta est sub Cepione Terpandri discipulo: & vocabatur Asiatica, quia Lesbĳ citharœdi ad Asiam accolentes ea vterentur. Ad extremum fertur Periclœtus citharœdus Lacedæmone vicisse Carnea, domo Lesbius. quo mortuo continuam citharœdorum apud Lesbios desiisse succesionem. Quidam falsò putant Hipponactem fuisse Terpandri ætate: cùm etiam Periclœtus Hipponactem præcessisse videatur. Sed quoniam simul veteres tibicinum & citharœdorum nomos retulimus, transibimus iam ad tibicinum nomos. Traditum est enim Olympum de quo diximus, cùm esset tibicen è Phrygia, tibicinum nomum fecisse in Apollinem, qui Polycephalus, id est, Multiceps, diceretur. hunc Olympum aiunt vnum fuisse eorum qui descenderunt à primo Olympo Marsyæ discipulo, qui nomos in deos fecit. is enim cùm amasius fuisset Marsyæ, & ab eo artem tibia canendi didicisset, harmonicos nomos in Græciam intulit, quibus nunc Græci vtuntur in feriis deorum. Aliĳ Cratetem polycephali nomi autorem faciunt, qui Olympi fuit discipulus. Pratinas Olympo iuniori adscribit. Harmatium autem nomum, cui à curru nomen videtur esse, dicitur primus fecisse Olympus, Marsyæ discipulus. Marsyam quidam Massen appellatum, aliĳ Marsyam dicunt: esse autem Hyagnidis filium, eius qui primus artem tibia canendi invenit. Olympi autem esse harmatium nomum, ex Glauci veterum poëtarum recensione cognosci potest: tum hoc, Stesichorum Himeræum neque Terpandri fuisse imitatorem, neque Antilochi, neque Thaletæ: sed Olympi: vsum nomo harmateo, & ea specie quæ dactylo procedit, quam aliĳ de orthio nomo esse volunt. Aliĳ quidam à Mysis inventum nomum illum aiunt. nam veteres fuisse Mysos tibicines. Est & alius antiquus nomus, qui Cradias dicitur, quo Mimnermum cecinisse ait Hipponax. Initiò enim elegias modulatas tibicines canebant. quod Panathenæorum descriptio indicat; vbi de musico certamine verba fiunt. Fuit & Sacadas Argiuus, qui odas & elegias fidibus accommodatas scripsit. idémque bonus poëta, ter vicisse Pythia in recensionibus traditur. eiúsque etiam [Toni.] Pindarus mentionem facit. Cùm ergo de sententia Polymnesti & Sacadæ tria sint tonorum genera, Dorium, Phrygium, Lydium: ferunt Sacadam in vnoquoque horum fecisse stropham, docuisséque chorum canere Doricè primam, Phrygicè secundam, tertiam Lydio tono. atque hunc nomum fuisse ob mutationem dictum tripartitum. (sic enim Trimeres interpretemur.) In fastis verò seu recensione poëtarum quæ Sicyone est, Tripartiti huius nomi autor fertur Clonâs. Prima proinde musicæ constitutio Spartæ facta est à Terpandro.

Secun-

Secundę autores hi potiſsimùm memorantur: Thaletas Gortynius, Xenodamus Cytherius, Xenocritus Locrenſis, Polymnaſtus Colophonius, Sacadas Argiuus. Cùm enim hi introduxiſſent gymnopædias, hoc eſt, puto, ea quæ accinerentur nudis corporum exercitationibus: in Arcadia traduntur inſtitutæ fuiſſe demonſtrationes quæ dicuntur, & Argis quæ endymatia ſiue indumenta appellant. Fuerunt autem Thaletas, Xenodamus, & Xenocritus Pæanum ſcriptores: Polymneſtus carmina compoſuit quæ orthia dicebantur: Sacadas elegias. Alij Xenodamum non Pæanas ſcripſiſſe aiunt, ſed hyporchemata. in quorum numero eſt Pratinas. ipſiúſque adeò Xenodami cantilena memoriæ prodita eſt, quæ non obſcurè hyporchema ſit. Vſus eſt hoc genere poëmatis etiam Pindarus. Differre autem pæanem ab hyporchemate, carmina Pindari docent: qui vtrunq; ſcripſit. Et Polymneſtus tibicinos nomos fecit: in orthio lyricis eſt vſus modulis, vt quidem harmonici aiunt: nõ enim certum poſſumus pronunciare, cùm antiqui hac de re nihil quicquam prodiderint. De Thaleta etiam Cretenſe dubium eſt, an Pæanes ſcripſerit. Nam Glaucus poſt Archilochum fuiſſe Thaletam affirmans, imitatum eum odas Archilochi fatetur, prolixiùs tamen extendiſſe, & Maronem ac Cretenſem rythmum odarum poëſi inſeruiſſe: quibus neque Orpheus vſus fuerit, neq; Terpander, neq; Archilochus. hæc enim ex Olympi tibicina muſica aiunt Thaletam depromſiſſe, boniq; tibicinis laudẽ inveniſſe. De Xenocrito præterea, Locris Italicis oriundo, controverſia eſt, an is Pæanas compoſuerit, ferunt enim eum res ſcripſiſſe, quarum heroica fuerint argumentà: eáq; ob hanc cauſam fuiſſe à quibuſdam dithyrambos nominata. Eundem Glaucus Thaleta poſteriorem fuiſſe ſcribit. Porrò autem Olympus, vt ait Ariſtoxenus, à muſicis putatur euharmonij generis fuiſſe repertor. nam ante ipſum omnia diatona fuerunt, & chromatica.

Euharmonius cantus

Suſpicantur autem Olympum ſic inveniſſe. cùm verſatetur in diatono genere, & carmen ſępe transferret in diatonum parypatem, hoc eſt ſummæ proximam chordam, nunc ab ipſa media, nunc ab ei proxima fide: præteriretq; lichanon diatoni neruum, depręhendiſſe eius conſuetudinis elegantiam, miratúmque & amplexum Syſtema, quod ea conſtitueretur proportione, id in Dorio vſurpaſſe tono. Non enim eum vel ea quæ diatoni ſunt propria, vel quæ chromatici attigiſſe: ac ne harmoniæ quidem. Fuiſſe autem ei prima euharmoniorum talia. Primo enim in his loco ſpondeum ponunt: in quo nulla diuiſionum proprietatem ſuam indicat: niſi quis in contentiorem ſpondei vſurpationem reſpiciens, eum putet eſſe diatonicum genus. Qui verò hoc ponet, eum liquet cùm falſum, tum abſonum à cantu ponere. Falſum, quia dieſi inferior tono erit eo, qui principe ponitur loco. à cantu alienum, quòd etiam ſi quis in poteſtate tonici ponat contentioris ſpondeorum vſurpationis proprietatem: eveniet vt duo deinceps ſita ponanť diatona, cõpoſitum alterũ, alterũ incompoſitum. nam denſum illud euharmonium, quod in mediis fidibus collocatum hodie in vſu eſt, non videtur eſſe poëtæ. Facilè autem hoc animadverti poteſt, ſi quis aliquem priſco more canentem tibia audiat. nam etiam mediarum ſemitonium vult eſſe incompoſitum. Atq; tale fuit initio genus euharmonicum. poſtea temporis diuiſum eſt ſemitonium in Lydiis & in Phrygiis. Videtur autem Olympus cùm auxiſſet muſicã, nondum natam, ignoratámq; adhuc rem introduxiſſe, princepſq; fuiſſe Græcæ & pulcræ muſices. Eſt etiam aliqua de rythmis ratio. Invenienda enim vlteriùs ſunt quædam genera & formæ rythmorum: atq; etiã cantilenas & rythmos ſcribentium. Primum enim Terpãdri nouarum rerum in ea arte molitio, venuſtum quendam modum in muſicam invexit. Eo poſt Terpandrum vſi ſunt deinceps Polymneſtus, Thaletas, Sacadas. nam hi etiam rythmis conficiẽdis ſuffecerunt, non egreſsi ſunt pulcram illam formã. Sunt & alia ab Alemane & Steſichoro nouata: ſed ita, vt à pulcro non diſcederetur modo. Krexus autem, Timotheus, atq; Philoxenus, aliiq; ætate iis inferiores, importuniores aliquanto, ac nouitatis ſtudioſi magis fuerunt. modum enim affectauerunt qui humanus nunc & thematicus appellatur. Evenit enim, vt paucitas chororum, ſimplicitáſq; & maieſtas muſicæ planè ob vetuſtatem ſpernenda videretur. * pro virili locutus de prima muſica, de primis eius inventoribus, tum quorum ea temporis progreſſu adinventionibus aucta fuerit, finem faciam dicendi: locúmq; dabo ſocio meo Sotericho, qui non Muſicam modò, ſed & reliquum diſciplinarum orbem ſtudioſè excoluit. nos enim magis exercitati ſumus in ea muſicæ parte, quæ manu & inſtrumentis tractaĩ. His dictis Lyſias obticuit. Tũ Soterichus in hęc verba orſus eſt: De venerabili ſtudio, & diis maximè accepto,

Apollo tibie & cithare autor.

optime Onesicrates, verba nos facere iussisti. Probo itaq; Lysiæ præceptoris cùm doctrinam, tum memoriã, quam ostendit recensendis primis musicæ inventoribus, iisq;, qui has res conscripserunt. Id vnũ monebo, eum tantùm scripta secutũ esse in iis ostendendis. Nos autem non hominem aliquem accepimus repertorem musicæ bonorum, sed omnibus virtutibus ornatum deum Apollinem. Non enim Marsyæ, aut Olympi, aut Hyagnidis, vt putant quidam, inventum tibia, neq; sola cithara Apollinis est: sed idem deus & citharæ & tibiæ cantum invenit. Manifestũ hoc est è choris & sacrificiis quæ tibiis interim canentes deo adferebãt: quod & alij, & Alcæus in quodam hymno narrat. Sed & simulacrum Apollinis in Delo positum in dextra manu arcũ, læua gratias habet, quarũ quævis aliquod musicũ instrumentũ tenet: lyram vna, alia tibias, media fistulam ori admotã. Neq; meus est hic sermo: sed Anticles & Ister in Illustrationibus suis hæc retulerunt. & simulacrum illud ita antiquũ est, vt dicatur à Meropibus factum, qui Herculis ætate vixerunt. Sed & puerum, qui Tempicam laurum Delphos defert, comitat tibicen. Quin & Hyperboreorũ sacra adhibitis tibiis, citharis, & fistulis in Delũ missa ferunt antiquitus. Sunt qui ipsum deũ tibia cecinisse autumẽt: vt narrat optimus cantilenarũ cõditor Alcmã. Corinna è Minerua didicisse tibiis canere Apollinem ait. Itaq; venerãda prorsus est musica, deorũ inventũ cùm sit. Prisci porrò ea vt dignũ fuit vsi sunt, vt & reliquis omnibus institutis. Nostra ætate maiestate eius omissa, pro mascula illa & diuina confractam & garrulam in theatra inducunt musicã, quam Plato III De rep. libro vituperat: Lydiam quidem harmoniam repudiãs, vt accommodatam lamentis: vnde & primam eius institutionem lugubrem fuisse dicunt.

De harmoniis.

Nam Aristoxenus scribit in primo De musica libro, Olympum de morte Pythonis lugubre carmen tibiis cecinisse, Lydio modo. Sunt qui Melanippidẽ autorem eius cantilenæ faciunt. Pindarus in pæanibus primùm de Niobes nuptiis Lydiam harmoniam vsurpatam ait. Alij Torebum principem ea vsum dicunt: de quibus est Dionysius Iambus. Mixolydia quoque animum percellens, tragœdiis est apta. Hanc Aristoxenus scribit primùm à Sapphone inventam: ab ea didicisse tragœdos, qui cum Dorica coniunxerint. cùm hæc maiestatem conciliet, illa mẽtem perturbet: quibus rebus commixta est tragœdia. In historia musica legitur eam à Pythoclida excogitatam tibicine. Lysis perhibet, Lamproclem Atheniensem, cùm is animadvertisset non ibi esse diazeuxin, (quod nos deiunctionis verbo volumus intelligi) vbi ferè omnes esse putauerunt, sed versus acutam vocem: talem eius instituisse modum, qualis est à paramesa ad hypaten hypatôn. (id est, à mediæ chordæ proxima, ad summarum summam.) Quinetiam remissam illam Lydiam harmoniam, siue Mixolydiam, adsimilem Ioniæ, inventam autumant à Damone Atheniensi. Has harmonias, cùm altera earum sit ad lamentandum parata, altera dissoluta, rectè Plato reiecit, ac Doricam, vt bellicosis temperantibúsque convenientem viris delegit. Neque is me hercle id fecit ignorans (quod ei impingit crimen Aristoxenus in secundo musicarum rerum libro) etiam in istis aliquid esse quod parti reipublicæ, cui custodiendi incumbit munus, prosit. Studiosissimus enim musices fuit Plato: vt qui Draconem audiuisset Atheniensem, & Metellum Agrigentinum. Sed quia, vt monui, magnam in Doria maiestatem esse intellexit: eam harmoniam prætulit. non nescius interim multa Doricè Parthenæa seu virginalia ab Alcmane, Pindaro, Simonide, & Bacchylide facta. quinetiam prosodia, (quæ apparet fuisse carmina, qualia supplicationibus deorum accinerentur) pæanes, adde etiam deplorationes tragicas, & amatoria quædam carmina, Doricæ harmoniæ esse inclusa. Sed ei sufficiebant quæ in Martem Mineruámque cantarentur, & ad libationes spondæa dicta. satis enim ea valebant ad animum viri honesti confirmandum. Idem Lydiæ & Ioniæ harmoniæ vsum non ignorauit: sciens ista modulatione tragœdiam vti. Sed & veteres omnes nullius imperiti harmoniæ, tamen vsi quibusdam modò sunt. Neque enim ignoratio tantas angustias & paucitatem chordarum peperit apud illos: neq; inscitia factum est, quòd Terpander, Olympus, horúmq; sectatores multitudinem & varietatem neruorum sustulerunt. Atque hoc arguunt Olympi, Terpandri, & aliorum qui modum eũndem tenuerunt carmina omnium. quæ cùm tribus sint contenta fidibus ac simplicia, præstant omnibus variis & multas chordas requirẽtibus: ita quidẽ, vt Olympi modũ exprimere nemo possit, inferioresq; eo omnes sint, vbi se ad multiplicẽ & multis chordis opus habentem modulationẽ contulerunt.

Quòd

Quòd autem priſci in modo qui ſpondeis aptus eſt non ignorauerint tertiæ chordæ vſum, ſatis demonſtrat eius in pulſatione (Kruſin Græci dicunt) vſurpatio. non enim ea cum parhypata (quæ eſt proxima ſummæ chorda) conſonante vſi fuiſſent, ſi vſum ignorauiſſent. ſed manifeſtum eſt, quòd elegantia quæ ſpondeaco modo conciliatur per tertiam, ſenſum eis præbuit transferendi carmen ad parhypaten. Eadem eſt etiam de neta ratio. Nam & hac in pulſatione vſi ſunt, & ad paranetam ſeu imæ proximam diſſonantium, & ad mediam conſonantium. Sed ratione cantilenæ non viſa eſt illis convenire ſpondeaco modo. Neq; his tantùm, ſed & ſyemmena neta, hoc eſt adiunctarum chordarum vltima ſic vniuerſi ſunt vſi. Nam ſecũdum pulſationem ipſam diſſonabant ad paranetam & parameſam, & lichanum. ſed in cantilena vtenti pudorem incuſsiſſet, quia contra morem ibi vſurpata eſſet. Ex Phrygiis etiã conſtare, quod non ignorauerit Olympi & qui eum ſecuti ſunt. Vſi ſunt enim iis non tantùm in pulſatione, ſed & in cãtilenis de matre deorum & quibuſdam Phrygiis. De hypatis etiam ſeu ſummis neruis conſtat, non ignoratione factum eſſe quòd eo quatrichordo non vſi ſunt in Dorio: cùm in aliis tonis vſi, vtiq; cognitum habuerint. Sed vt morem ſeruarent, à Dorio tono id abſtinuerunt, pulcritudinem eius venerantes. Tale eſt etiam in tragœdia quippiam. Nam chromatico genere & rythmo nuſq; ne hodie quidem tragœdia vritur. cithara autem, quæ tragœdiam ætate multis ſeculis anteit, ab initio vſa eſt.

Chroma.

Chroma autem quàm harmoniam eſſe antiquius, in promtu eſt. eſt enim nimirum ætas definienda ſecundum humanæ naturæ occurſum & vſum. Nam quod ad ipſorum generum attinet naturam, non eſt aliud alio antiquius. Si quis ergo Aeſchylum aut Phrynichum diceret ob ignorantiam abſtinuiſſe chromate, non abſurdè diceret? Idem enim etiam Pancraten diceret ignorauiſſe chromaticum genus: nam & is plerunq; id vitauit, etſi in quibuſdam eſt vſus. abſtinuit itaque non ignoratione, ſed conſilio ductus: ſectabatur enim, vt ipſe aiebat, Pindaricum ac Simonideum modũ, & omnino eum qui nunc antiquus appellatur. Eadem de Tyrtæo Mantinenſe, & Andrea Corinthio, Thraſyllo Phliaſio, multiſque aliis valet ratio: quos omnes ſcimus conſultò abſtinuiſſe chromate, mutatione, fidium multitudine, aliáque multa in medio ſita rythmorum, harmoniarum, vocabulorum, modulationum, interpretationum genera. Statim enim occurrit Telephanes Megarenſis, qui ita infenſus fuit fiſtulis, vt tibiarum opifices nunquam ſit eas paſſus imponere tibiis. quin & Pythico certamine hac maximè de cauſa abſtitit. In vniuerſum autem ſi quis ex eo, quòd vſum aliquis rei omiſerit, colligendum putet eam ipſi rem ignotam fuiſſe: multi reſtant ei etiamnum inſcitiæ damnandi. vt Dorionij, qui Antigenideum modum ſpernunt, ſiquidem eo non vtuntur: & rurſum Antigenidei, qui eadem de cauſa Dorionium: & citharœdi, qui Timothei modum vitant. ferè enim abiuerunt in quiſquilias, & ad Polyidi poëmata. Iam ſi quis rectè & peritè conſideret varietatem, & priſca cum noſtris comparet, olim quoque varietatem in vſu fuiſſe inveniet. Nam varietate in rythmis faciendis, quæ magis varia eſſet, vſi ſunt veteres. vt qui rythmicam varietatem in honore haberent. Sed & pulſationum elocutiones tunc fuerunt magis varię. nam noſtri diſcendi ſunt ſtudioſi, priſci rythmorum amatores erant. Conſtat ergo, non ob ignorationem, ſed conſilio veteres fractis cantilenis abſtinuiſſe. Neque hoc mirum eſt: cùm multa alia vitæ inſtituta non ignorentur ab iis, qui ea non vſurpant: vſuque demto ea ab ipſis abalienantur, quod in quibuſdam aliquid indecorum animadverſum fuit.

Platonem fuiſſe rerum muſicarum peritum.

Sed Platoni neque ignorantiam neque imperitiam in cauſa fuiſſe vt quædam reiiceret: verùm id eum feciſſe, quia indecora reipub. iudicaret ea eſſe: iam nunc oſtendemus, eúmque harmonicæ rei gnarum fuiſſe docebimus. Is ergo in ortu ſeu procreatione animæ ea, quam Timæo inſeruit, ſuam in rebus mathematicis ac muſicis diligentiam fecit teſtatam. Hæc enim ſunt eius verba: «Et ſecundum hæc implèuit cùm dupla tum tripla intervalla: portionéſque inde abſcidit, & in medio eorum collocauit, vt in quovis intervallo duo ſint media.» Hoc exordium manaſſe ab harmonica peritia, mox oſtendemus. Tres ſunt medietates (liceat enim ſic verbum verbo referre) vnde omnis mediocritas æſtimatur: Arithmetica, Harmonica, Geometrica. in prima æqualis eſt numerus quo ſe invicem excedunt exceduntúrque termini: in tertia eadẽ fit proportione: in media neque proportione, neque diſtantia eadem termini ſeſe conſequuntur. Itaque Plato, cùm animalem harmoniam quatuor elementorum, cauſamque ex diſsimilibus inter ſe conſonantia vellet harmonicè

demonstrare: in vtroque intervallo duas animales medietates musica ratione ostendit. Nam consonantia, quam in rebus musicis diapasôn Graeci, nostri vulgo Octauam nominant, duo inter extremos terminos media recipit. quorum proportionem ostendemus. Extrema consonantiæ diapasôn duplam inter se rationem tenent: vtq; hoc intelligere exemplo possis, numeris rem explicabimus. Ergo maior extremitas ad minorem ita se habet, vt XII ad VI. Hoc intervallum (id enim adhuc diastema dicendum putaui) ab summa mediarum (ea est hypate meson) chorda porrigitur vsque ad imam deiunctarum, hoc est netam diezeugmenon. Quærendi iam sunt duo numeri in medium intercidentes, ad quos extremorum maior ad sibi proximum sesquitertius, ad reliquum sit sesquiplus siue sesquialter. ij numeri sunt IIX & IX. Nam VI semel, eiúsque præterea triens in IIX continentur: in IX semel cum semisse. Et alter extremorum, XII puta, IX, pro dodrante, IIX pro besse habet. Ergo his numeris inter VI & XII intersectis, cùm diapasôn constet ex intervallis diatessaron, (nos Quartam) ac diapente (nos Quintam vsurpamus) distantiis: liquet mediæ chordæ numerum IIX, ei proximæ seu paramesæ IX deberi. quo facto, erit ea ratio hypatæ seu summæ ad mediam, quæ parameses erat ad imam seu neten adiunctarum siue connexarum. nam à parhypata mediarum erit diatessaron ad mediam: à paramesa ad netam diezeugménon, diapasôn. Eadémque invenitur numerorum proportio. eadem enim est VI ad IIX, quæ IX ad XII ratio. & vt VI ad IX sunt affecta, ita IIX ad XII. Nam IIX ad VI sesquitertiam habent rationem, & XII ad IX. & rursum sesquialteram, vt IX ad VI, ita XII ad IIX. Cæterùm hæc sufficient ad demonstrandum, quanta fuerit in rebus mathematicis industria atque peritia versatus Plato. Porrò autem quòd harmonia res sit diuina, veneranda, magna: Aristoteles Platonis discipulus his verbis confirmauit. Enimverò harmonia res est cœlestis, eiúsque natura diuina atque pulcra. Cùm autem sit facultate quatripartita, duas habet medietates, arithmeticam & harmonicam. apparétque partes eius, magnitudines, & eminentias numero & mensuræ æqualitate constare. Nam in duobus quatrichordis cantilenæ sua modulatione concinnantur. Atque hæc sunt verbis eius expressa. Corpus porrò eius constare dixit ex partibus dissimilibus, sed quæ inter se consonent. Quin & medietates earum arithmetica proportione consentire. Nam ima chorda ad summam proportione dupla coëunte, confici diapasôn consonantiam. cùm hypate VI, nete XII numero repræsentetur. Paramese sesquialtera proportione hypatæ respondet, eique IX congruere, mediæ IIX diximus. At enim intervalla musices præcipua constare his rationibus certum est. diatessaron sesquitertia, diapente sesquialtera, diapasôn dupla proportione. interim etiam conseruari rationem sesquioctauam, qualis est IX ad IIX, & tonum exprimit. Iam id quoque, in harmonia æqualibus terminos excedi atque excedere, medietatésque mixtum ex arithmeticis & geometricis rationibus respectum inter se habere. Atque hoc sic declarat Aristoteles, vt neta triente maior quàm mese sit: & eadem portione paramese hypatem excedat. itáque relatio quædam intervallorum siue discriminum confiat, cùm termini æqualibus portionibus superent atque superentur: vtrobique sesquialtera & sesquitertia proportionibus rem gerentibus. Atque hæc est, quam harmonicam vocant auctionem, vel (vt hodie vsitatis vocibus ipse vtar) progressionem. Nete autem à mesa, & paramese ab hypata, arithmeticis intervallorum discriminibus distant. nam paramese mesam sesquioctaua ratione excedit. rursum nete ad hypatam dupla est, paramesa hypata semel eiúsque semissem valet: & mesa ad hypatam est sesquitertia. His ergo partibus atque numeris harmonia de Aristotelis sententia componitur. Idem optimè ex infiniti & finiti, paris & imparis, atque pariterimparis natura eandem constituit, eiúsque partes. Tota enim par est, cùm constet quatuor terminis. partes ipsius, proportionibus continentur, quorum termini sunt pares, impares, pariterimpares. Nete enim par est, quia XII numero exprimitur. paramese impar, quia IX. mesa pariterpar, quia IIX. hypate pariterimpar, quia VI. His ergo rationibus atque partibus conflata harmonia, sibi toti, omnibúsque partibus consonat. Sed & sensus, qui ob harmoniam corporibus innati sunt: cœlestes alij & diuini, cum deo sensum præbent hominibus visus & auditus, cum voce & lumine harmoniam

Proportio musicorum intervallorum.

niam oſtendunt. & alij ſenſus horum comites, quatenus ſenſus ſunt, ſecundum harmoniam conſtant. nihil enim ne ipſi quidem ſine harmonia conficiunt: minores ſanè illis, non tamen abſque illis. illi enim ſimul cum adventu dei præſtò adſunt iuxta rationem, & validam pulcrámque habent naturam. Porrò autem ex his planum fit, priſcis Græcis haud iniuria id præcipuæ curæ fuiſſe, vt adoleſcentes muſica diſciplina imbuerent. Horum enim animos exiſtimabant muſicæ opera fingi atque concinnari ad decorum poſſe. quippe quòd muſica vt ad omnia, omnémque ſeriam actionem vtilis eſſet, ita in primis ad bellica pericula. Quam ad rem alij tibiis vſi ſunt: vt Lacedæmonij, qui compoſito agmine in hoſtem vadentes, Caſtoreum carmen præcini tibiis inſtituerunt. alij lyra: ſicvt diu ſic ad pugnam profectos Cretenſes ferunt. noſtra ætate tubæ in hunc vſum apud pleroſque ſucceſſerunt. Argiui ad luctam, quæ Stheniorum dicebatur, tibiam adhibebant. quòd certamen initio Danai cauſa inſtitutum, poſtmodo Ioui Sthenio conſecratum perhibetur. Enimverò hodiéque moris eſt, vt ad pentathlum tibiis canatur. ac tametſi nihil accinitur certum, nihil antiquum, aut quale priſcis vſitatum fuit: (quale erat carmen Hieracis ad hoc certamen factum, quod Endrome ſiue incurſus dicebatur) tamen vt languidum & non certa deſtinatum lege eò fuerit, equidem accinitur nihilominus. At enim apud antiquiores Græcos ne notam quidem aiunt muſicam quæ theatris inſeruiret: totam ſcientiam illam deorum venerationi, adoleſcentúmque inſtitutioni impenſam fuiſſe: quòd tum nondum theatro vllo apud iſtos homines ædificato, muſica adhuc in templis verſaretur, deorum venerationi, & laudibus bonorum virorum inſeruiens. Et veriſimile eſt theatri vocem, ac multò antiquiorem theoren, quod eſt ſpectare, à deo (ipſis Theos dicitur) deductas eſſe. Cæterùm noſtris temporibus tantum eſt receptum diſcriminis, vt eius muſicæ quæ ad diſciplinam puerorum facit nulla memoria iam exſtet, nulla cura ſit: omnes qui animum ad muſicam appellunt, theatris ſeruientem muſam amplectantur. Sed diceret aliquis: heus tu, nihilne à priſcis adinventum fuit, nihil nouatum? Equidem adinventa quædam fateor, ſed cum maieſtate & decoro. Qui hiſtoriam harum rerum ſcripſerunt, ij Terpandro neten Dorij toni acceptam ferunt, cùm ea priores vſi non fuerint. quin & totum mixolydium tonum ſuperadditum aiunt, & orthiæ cantilenæ modum, & orthiorum ad orthium notabilem trochæum. Si Pindaro credimus, etiam ſcolia carmina Terpander reperit. Sed & Archilochus trimetrorum rythmos excogitauit, & inſtitionem in diuerſi generis rythmos, & paracatalogam ſiue immutationem exitus, & pulſationem eorum. primo ipſi etiam epoda, tetrametra, procriticum, & proſodiacum tribuuntur, primique augmentum. à nonnullis etiam elegiacum. Ad hæc iambici ad pæonem epibatum intentio, & heroici aucti in proſodiacum & creticum: & quòd iambicorū alia dicunt̃ ad pulſationē, alia canunt̃, id ab Archilocho mōſtratum, à tragicis deinde vſurpatū ferunt. idq; Krexum accepiſſe, & ad dithyrambū traduxiſſe. Putant etiam pulſationē ſub cantilenam ab eo primùm inventam, cùm veteres omnes ad chordas pulſaſſent. Polymnaſto autem tonum qui nunc hypolydius dicitur adſcribunt: valdéq; ab eo auctam ferunt eclyſin & ecbolam. Ipſum quoq; illum Olympum, cui principium Græcæ & nomis contentæ muſicæ imputatur, genus harmoniæ protuliſſe in lucem tradunt: rythmóſq; proſodiacum, in quo Martis eſt nomus, & choreū quo multi vſi ſunt in Metrois, hoc eſt carminibus de magna Matre. Quidam etiam Baccheium putant ab Olympo inventum. hæc ita eſſe, quovis antiquo carmine oſtendi poteſt. Laſus verò Hermionenſis cùm rythmos in dithyrambicam rationē transtuliſſet, ac tibiarum multiplices voces ſectaretur, pluribus vtens ſonis & diſſipatis, antiquæ muſicæ mutationē invexit. Idē fecit Melanippides odarum ſcriptor ſuperveniēs, qui in priore muſica non acquieuit. vt neq; Philoxenus, neq; Timotheus. Hic enim, cùm lyra ſeptē fidibus vſq; ad Terpandrum Antiſſæum contenta fuiſſet, in plures eam ſonos diſperſit. Verùm tibicina quoq; muſica de ſimpliciore in magis variā eſt mutata. Nam antiquitus, vſq; ad Melanippidē qui dithyrābos cōpoſuit, tibicines à poëtis mercedem accipere conſueuerant: nimirū primas gerente partes poëſi, & tibicinibus operā iis qui fabulā docerent nauantibus. Is poſtea mos periit: adeò quidē, vt Pherecrates comicus muſicā introduxerit figura muliebri, totum corpus verberibus fœdè multatā. facitq; iuſticiā quęrentē de cauſa huius fœditatis, et poëſin ſic reſpondentem.

Muſicam vt auxerint veteres.

Muſicæ corruptores.

Mihiq; dicere voluptatem animo adferat.
Malorum initium mihi fuit Melanippides.
Is primus arreptam me laxauit nimis,
Fidibúsq; bis sex molliorem reddidit.
Ad calamitates ille non tamen meas
Suffecit vnus hasce. Nam Onesias
Atheniensis ille detestabilis,
Contra harmoniam dum flexus intulit strophis,
Pessundedit me sic, vt iam poëseos
Dithyrambicæ, perinde sic vt aspidis,
Quæ dextra sunt, sinistra quiuis deputet.
Neq; hoc tamen satis est. miseriæ creditum.
Phrynis peculiarem immittens turbinem,
Flectendo me, & versando totam perdidit,
In quinq; chordis bis sex harmonias habens.
Sed iste vir potuit adhuc tolerarier:
Peccata nanq; correxit rursum sua.
Ast Timotheus me confodit, carissima,
Turpissiméq; vulneribus me conscidit.
IVST. Quis Timotheus. MVS. Milesius ille Pyrrhias
Maiora mî mala, quàm reliqui omnes, intulit.
Is solam vbi ambulantem me nactus fuit,
Bis sex me neruis illicò vinctam illigat.

Sed & Aristophanes comicus mentionem facit Philoxeni qui cantilenas in cyclios choros intulerit. & musica apud eum sic loquitur:

Exharmonios, hyperbolæos, niglaros:
Quibus me totam raphani in morem flexilem
Oppleuit. —

Sed & alij comœdiarum scriptores demonstrauerunt eorum ineptias, qui postea temporis musicam in minuta quasi fragmenta conciderunt. Quòd autem educationem & disciplinam vel genuina vel praua artium tractatio sequatur, Aristoxenus ostendit. Nam Telesiam Thebanum, qui ipsius ætate vixit, narrat adolescentem in pulcerrima educatum musica, cùm aliorum nobilium poëtarum carmina didicisse, tum Pindari, Dionysij Thebani, Lampri, Pratinæ, & reliquorum qui lyrico carmine præstiterunt. eundémque etiam tibia bene cecinisse, & in reliquis totius disciplinæ partibus satis felici cum industria versatum fuisse. Aetate autem iam matura, adeò fuisse à scenica & varia illa musica deceptum, vt contemtis pulcris iis in quibus enutritus fuerat, Timothei ac Philoxeni edisceret carmina, ac de his ipsis ea potissimùm, quæ maximè essent varia, plurimúmque haberent nouitatis. cúmque se ad lyricum pangendũ carmen cõtulisset, ac tam Philoxeni quàm Pindari modũ tentasset, in Philoxeneo ei rem non successisse: cuius causa fuerit pulcerrima illa primæ ætatis institutio. Qui ergo vult musica rectè & cum iudicio vti, is veterem modum æmuletur. Sed interim aliis quoque eam perficiat disciplinis, philosophiámque ei pædagogi loco præficiat. ea enim iudicare valet quid musicam deceat. Nam cùm musica vniuersè in tres diuidatur partes, diatonum, chroma, harmoniam: qui ad musicam se applicat, is necesse est gnarus sit hisce vtentis rebus poëseos; interpretationéque poëmatum præditus. Principiò itaque tenendum est, omnem disciplinam musicam, adsuefactionem esse, quæ discenti nondum simul ostendat, cuius finis gratia vnumquodque præceptum discatur. Deinde id cogitandum est, ad huiusmodi institutionem non esse adhibendam modorum enumerationem. Sed plerique temere docent aut discunt quæ discipulo doctorive placent. prudentes inania reiiciunt: vt antiquitus Lacedæmonij, Mantinenses, Pellenæi. Hi enim vnum aliquem modum, aut paucos omnino deligentes, quos formandis moribus aptos iudicarent, ipsa musica vsi sunt. Hoc manifestum evadet, si quis singulas scien-

Musicæ rectus vsus.

tias

tias examinans, diſpiciat cuius vnaquæque rei conſiderationem tractet. Liquet enim harmonicam de concinno genere, diaſtematibus ſeu intervallis, ſyſtematibus, ſonis, tonis mutationibúſq; ſyſtematicis cognitionem habere: vlterius non progredi. itaque id genus quæſtiones non ſuſcipit, an propriè poëta ſumſerit, ſimilia eſſe hæc, ſi quis initio carminis hypodorium, in fine mixolydium aut dorium, hypophrygium & phrygium in medio adhibeat. Non enim harmonica eò vſq; pertingit, ſed multis præterea aliis opus habet. Vim enim proprietatis ignorat. neq; adeo chromaticum aut enharmonium genus vnq; ad proprietatis perfectam vim procedit, qua de ingenio carminis iudicatur. hoc enim artificis eſt munus. Manifeſtum eſt ergo quòd vox ſyſtematis alia eſt à modulatione cantilenæ in ſyſtemate: quam conſiderare, non eſt harmonicæ tractationis. Eadem eſt rythmorum ratio. nullus enim rythmus in ſe perfectam proprietatis vim habet. Propriè enim aut accommodatè aliquid dictum cùm affirmamus, ad indolem ſeu naturam modi reſpicimus: eiúſq; cauſam eſſe dicimus compoſitionem quandam aut mixtionem aut vtrunq;. vt quòd Olympus enharmonium genus in Phrygio poſitum tono cum pæone epibato miſcuit. hoc enim initium in Mineruæ nomo ſuam ei indolem conciliauit. nam adſcitis modulatione & rythmi confectione, artificioſéq; eo tranſſumpto, & trocheo in pæonis recepto locum, Olympi enharmonium genus eſt conditum. Et tamen enharmonio genere & Phrygio tono totóque ſyſtemate manentibus, magna mutatio genio carminis áccidit. quæ enim in Mineruæ nomo dicitur harmonia, procul diſtat ab experimenti indole. Si ergo muſicæ peritiæ accedat facultas iudicandi, his præditum conſtat perfectum fore muſicū. Qui enim nouit Doricum tonum, neq; tamen iudicare quit vbi is propriè & convenienter vſurpetur: non ſciet quid faciendum ſit, neq; genium eius ſeruabit. Nam de ipſis Doriis cantilenis quæretur an harmonica ſcientia diiudicet, vt Doriorum quidā putant: nécne. Eadem eſt ratio etiā vniuerſæ rythmicæ ſcientiæ. Qui enim nouit pæonem, is proprietatem eius neſcit: tantùm hoc ſcit, vnde pæan componatur. Nam quandoquidem de ipſis pæonicis rythmorum confectionibus dubitatur, diſceptatiuáne ſit an rythmica earum tractatio: aut, vt quidam dicunt, non eò vſq; ſe proferat. Oportet igitur eum, qui velit de his rebus iudicium ferre, ad minimum duo hæc poſſe perſpicere: proprium ſeu domeſticum, & alienum: primùm eius affectionis ob quam facta eſt compoſitio: deinde eorum, ex quibus ea facta eſt. Proinde neque harmonicam, neque rythmicam, neque vllam aliam quæ vt ſpecies muſicæ ſubiiciuntur, ipſam per ſe ſufficere ad intelligendum carminis genium, ac cætera iudicandum: ſatis puto dictum eſſe. Iam cùm tria ſint genera, in quæ harmonicum ſeu concinnatum illud diſtribuitur, cùm ſyſtematum quantitate, tum ſonorum vi, atque etiam quatrichordorum æqualitate convenientia: vnum duntaxat eorum veteres tractauerunt. Etenim qui nos ætate anteiuerunt, neque de chromate, neque de diatono diſputauerunt: ſed de ſolo enharmonio. atque adeò etiam de huius vnico ſyſtemate, ſiue complexu, quod eſt diapaſôn. Controverſia quidem eius fuit de vſu: ſed quin hæc vnica eſſet harmonia, in id omnes fèrè conſenſerunt. Non ergo harmonicam quiſquam perſpexerit tractationem, qui vſque ad cognitionem eius fuerit progreſſus. Sed oportebit, vt liquet, eum perſequi particulares etiam quas vocant ſcientias, totúmque muſicæ corpus, & partium mixtiones atque compoſitiones. Qui enim tantummodò eſt harmonicus, is circumſcriptus eſt certo modo. Vt autem vniuerſè dicam, ſenſum & intelligentiam oportet concurrere in iudicandis muſicæ partibus: vt neque præeant ſenſus, quod áccidit præcipitibus: neque à tergò relinquantur, quod vſu venit tardis. Contingit aliquando in ſenſibus vtrunque vt ob naturæ inæqualitatem & antecurrant & tardiùs æquo veniant. hoc ergo adimendum eſt ſenſui: vt poſſit æquali curſu comitari intellectum. Semper enim eſt neceſſe, tria hæc vnà in auditum incidere: ſonum, tempus, & litteram vel ſyllabam. Fiet autem, vt è ſono eiúſque ingreſſu harmoniam, è tempore rythmum, è littera aut ſyllaba id quod dicitur intelligas. quæ cùm ſimul procedant, ſimul etiam ſenſus ea excipere debet. Simul & hoc evidens ſit, vbi horum quodque ſenſus à reliquis ſeparare non poſſit, ac ſeorſim perpendere: eum non poſſe diſcernere vitioſum à recto. Enimverò principe loco de continuatione eſt cognoſcendum: quæ apptimè ad vim iudicandi requiritur.

Iudicium muſicum.

Bene enim an secus habeat carmen, non defunctis à se invicem sonis, temporibus, literisve cernitur: sed in continentibus. est enim commixtio quædam partium quę in vsu non sunt compositę. Ac de assequendo intelligentia carmine hęc sint dicta. Secundum hæc considerandum enim, musicæ scientes non esse satis ad iudicandi scientiam à se instructos. Fieri enim non potest, vt absolutus omnibus numeris sit musicus & criticus siue censor is, qui complexus cognitione sit eas quæ censentur musicæ partes totius: peritiam inquam instrumentorum & cantilenarum, ac exercitationis sensu, quod attinet videlicet ad harmoniæ & rythmi percepnionem. tum è rythmica & harmonica tractatione, & consideratione pulsationis atq; elocutionis, & si qua sunt alia hue pertinentia. Cur autem hæc omnia eum non possint præstare perfectum censorem, sic conabimur expedire. Primò id nobis extra controversiam positum esto, eorum quæ iudicio subiiciuntur, alia perfecta, alia imperfecta esse. perfecta sunt, cùm carmē vnumquodq;, quod vel voce, vel tibia, vel cithara canitur; tum eorundem expressio, vt tibiæ, vel vocis cantus, & cætera. imperfecta, quæ huc conducunt, & propter ista fiunt, vt expressionis seu interpretationis illius partes. deinde è poësi. eodem enim modo & ipsa habet. Audiens enim aliquis tibicinem, dubitare possit, an consonent vel dissonent tibiæ: & elocutio perspicua sit nécne. horum autem quodvis pars est interpretationis tibicinæ, non finis ipse, sed finis causa susceptum. nam secundum hæc & id genus alia omnia iudicium fieri debet de exptessionis seu modulationis genio, an is accommodatus ei poëmati, cui musicè accinitur: an scilicet eam quæ petebatur placidā animi commotionem efficere possit. Eadem est etiam grauiorum animi perturbationum ratio, quas poëmata affectant. Verùm enimverò veteres, qui tantùm placidos animi motus curarent, maiestatem & simplicitatem priscę musicæ primo coluerunt loco. Equidem Argiuos etiam multam definiuisse traditur iis qui musicam violauissent: eámq; ab iis exegisse, qui primus fuisset ausus pluribus quàm septem ab ipsis receptis fidibus, et ad mixolydiū tonum alludere. Sed et Pythagoras, grauissimus ille philosophus, improbauit iudicium musicæ à sensibus profectum: solâq; mentis acie eam examinari voluit, & proportione harmonica, non auditu. Idem iudicauit intra diapasôn debere contentam esse musicam. Nostræ ætatis homines pulcerrimum illud genus, cui ob maiestatem antiqui maximè studuerunt, ita omnino repudiauerunt, vt pleriq; nullam harmonicorum intervallorum habeant rationem. Atq; eò processum est ignauiæ, vt diesin harmonicam putent nullum sui ne indicium quidem sensui prębere quidam, eámque è cantilenis exterminent, dicántq; nugatos esse qui de ea aliquid senserint, aut istud musicæ genus probauerint. Suæ sententiæ validissimum scilicet hoc firmamentum habent, suorum hebetudinem sensuum: opinantúrq; si quid ipsi percipiant, id planè iam nihil esse, neque vllam habere vtilitatem. Alterum hoc, quòd consonantiæ opera eius quantitas non possit expressa percipi: sicvt semitonij, toni, & reliquorum intervallorum. Sed ignorant isti, eadem ratiocinatione se tertium, quintum, & septimum intervallum exturbare: quæ dieses habent tres, quinque, septem. Denique omnia in vniuersum intervalla, quæ impari notantur numero, necesse fuerit vt invtilia reiici. nullum enim eorum consonantiæ adminiculo potest percipi: omnia inquam, quæ minima diesi inæquali metitur numero. Hinc sequetur, nullam quatrichordorum diuisionem vtilem esse, demtis his, quorum omnia intervalla pari numero definiuntur. qualis erit syntoni, diatoni, & toniæi chromatis. Atqui huiusmodi sententia eorum est hominum, qui non modò iis quæ in sensum incurrunt, sed etiam sibi ipsis ipsi repugnent. quippe cùm notum sit eos talibus quatrichordorum diuisionibus præcipuè vti, quæ vel imparibus numeris notentur, vel proportione respondentibus. Molliunt enim subinde, lichanos, paranetas, atque etiam stantium sonorum quodam intervallo q̃d ratione explicari nulla possit remittentes, tertiásque etiam & paranetas. atque hunc maximè vsum systematum probari putant, in quo multa sint intervalla, quorum ratio numeris enunciari nullo modo possit: neque tantùm mobilium sonorum, sed etiam immobilium remissione facta. Non possunt hæc ignorare ij, qui sensu istiusmodi rerum sunt instructi. Vsum verò musicæ convenientem Homerus docuit. Ostendens enim musicam multis in rebus esse conducibilem: introducit Achillem, qui iram adversus Agamemnonem suam concoqueret musicæ opera, quam didicerat à sapientissimo Chirone.

Invenére illum mentem cithara oblectantem

Margin notes: * (beside "phus, improbauit iudicium…"); *De diesi, & aurium iudicio.*; *Vsus musicæ.*; *Iliad. ι, 186.*

Affabrè

Affabrè facta,iugum erat solido ex argento:
Eetioneæ è spoliis quam ceperat vrbis.
Hac animum mulcens,clarorum facta virorum
inclyta cantabat. ——

Disce,inquit Homerus,vbi sit vtendum musica. Achilles,quod dignum ipso erat, filio iustissimi Pelei,canebat egregia facta virorum & semideorum. Ac præterea tempus idoneum vsui docens,in ocio degenti exercitationem vtilem iucundámq; reperit. Bellicosus enim homo Achilles,& gerendis rebus factus,ob iram in Agamemnonem conceptam,aberat à prœliis. censuit itaq; eius herois animum pulcerrimis carminibus exacuendum esse, vt paratus esset ad eruptionem, quam erat paulo pòst facturus.idq; fecit,commemorandis veteribus historiis.Talis ergo fuit,& tales commoditates attulit veterum musica. Namq; & Herculem musica vsum fuisse audimus, & Achillem, & alios multos:quorum magister fuit Choron sapientissimus, musicæ simul,& iusticiæ,& medicinæ doctor. Deniq; vt in summa dicam, non hoc vitio dabitur scientiæ, si quis ea non vt par est vtatur: sed propria abvtentis ea culpa censebitur. Proinde si quis musicæ eum modum, qui ad probè instituendam adolescentiam conducit,labore industriáq; consecutus,in prima ætate accuratione conveniente fuerit formatus:is pulcra quidem laudabit & amplectetur, vitupèrabit autem his adversa,non in musica tantùm,sed & aliis in rebus. eritq; is homo vacuus omnis turpis actionis,maximum hunc fructum è musica consecutus, & cùm sibi ipsi, tum ciuitati plurimum proderit,nullo neq; facto neq; verbo inconcinno vtens, sed vbiq; decorū modúmq; seruans. Cæterùm ciuitates quæ optimis legibus vterentur, maximam ingenuæ musicæ curam gessisse,multis testimoniis doceri potest.Nobis satis sit Terpādrum produxisse,qui Lacedæmone coortam seditionem pacauit. & Thaletam Cretensem,quem Pythij Apollinis oraculo accitum à Lacedæmoniis,musica pestem tum grassantem sedasse Pratinas scribit. Sed Homerus etiam Græcos pestem musica depulisse scribit,qua infestabantur. Sic enim canit.

Iliad. λ, 831.

Ergo die tota placabant carmine Phœbum, Iliad. α, 472.
Formosum Pæona Achaica turba canentes,
Et magni laudes modulantes arcitenentis.
Illius auditu pertentant gaudia pectus.

Hos ego,bone magister,versus,pro colophone mei de musica sermonis attuli,cùm tu eos antè ad vim musicæ indicandam allegasses. Re enim vera, primum hoc eius est & pulcerrimum officium, grata adversum deos remuneratio. proximum, animæ pura & concinna sibiq; conveniens constitutio. Hæc locutus Soterichus: habes, inquit, bone magister circularem de musica disputationem. Admirationem autem sui excitauit sua oratione,cùm suum musicæ studium & vultu & voce demonstrasset. Magister autem meus:vnà cum reliquis, inquit, id mihi vtriusq; vestrûm probatur, quòd suum vterq; ordinem seruauit. Lysias enim ea tantùm nobis proposuit, quæ citharœdum manibus opus facientem scire convenit. Soterichus verò liberaliter admodum quæ ad vtilitatem, contemplationem, vímque etiam & vsum musicæ pertinent attulit. Puto autem eos hoc, quod dicam, volentes ac studio mihi reliquisse. non enim hoc illis timiditatis impingam crimen, vt veritos pronunciem musicam in syssitia seu conviuia detrahere. Nam si alicui in iis sit vsui, Homerus disertè id docuit, sic dicens.

Cantúsq;,& chorea,dulcis donaria cœnæ. Odyss. α, 152.

Neq; velim quenquam suspicari,id voluisse Homerum significare, duntaxat ad delectationem conducere musicam. sed altior latet sensus in illis verbis. Adsciuit enim vtilitatem & auxilium musices opportunissimo loco, in cœnas inquam & conviuia veterum. Ideò quippe eam his adhiberi receptum fuit, quòd animum revellere, & vim caloris vini mitigare valeret. In quam sententiam etiam Aristoxenus noster dixit, musicam introductam in cœnas esse, quòd sicvt vinum nimio ipso vtētium & animos & corpora labefactat: ita musica suo ordine & concinnitate in contrarium statum abducit atque sedat. Ea igitur occasione Homerus ait priscos musica tanquam remedio quodā vsos. Sed maximū, ô socij, & q̄d maximè musicę dignitatē maiestatémq; demō-

ſtrat, à vobis omiſſum eſt. Etenim motus rerum, & ſtellarum circuitiones Pythagoras, Archyta, Plato, reliquique antiqui philoſophi ſine muſica neque fieri neque conſtare affirmauerunt: omnia enim à deo ſecundum harmoniam fuiſſe inſtituta. Verùm intempeſtiuum eſſet nunc de ea re diſputationem protrahere. ſummum eſt, & muſicæ convenientiſsimum, omnibus rebus ſuum modum imponere. Hæc ille fatus, pæanem cecinit: cúmque Saturno, eiúſq; filiis diis omnibus ac Muſis libauiſſet, conuiuas dimiſit.

PLVTARCHI
Comparationis Ariſtophanis & Menandri breuiarium.

VNIVERSE vt dicam, multo præfert Menandrum. Singulatim autem hæc adiicit. Genus dicendi tumidum & ſcenæ accommodatũ atq; illiberale Ariſtophanem vſurpaſſe, Menandrum neutiquã. Indoctus enim aliquis & plebeius illius oratione capitur, doctus offenditur. loquot de antithetis, ſimiliter cadentibus, & paronymiis. quibus Menãder raro & cum ratione vtitur atq; accuratè: alter crebrò, & intempeſtiuè ac frigidè. Laudatur enim, inquit, quòd tamias ſubmerſit, non tamiæ, id eſt promicondi, ſed lamiæ ſeu ſtriges quòd eſſent. atq; ſic ſiue * maliciam ſiue ſycophantiam ſpirat. &, Ventre viuit, inteſtinis, artubus. &, Præ riſu ad Gelan (quod ridere eſt) perveniam. &, Quid tibi faciam miſera amphora exoſtraciſata. (oſtraciſmus modus eſt in exſulium agẽdi) & oſtracus teſta eſt, Camphora teſtacea notari videtur) &, Agreſtia vos ô mulieres mala. quia ipſe agreſtibus erat enutritus o- Acharn. leribus. &: ſed trichobrotes meum lophum devorauerũt. id eſt pediculi verticem meum exederunt. Item,

L.A. Fer Gorgonitergum huc aſpidis mihi circulum.
DI. Mihi placentæ caſeitergum orbem cedò.

multáq; id genus alia. Habet nimirum in apparatu verborum aliquid tragicum, nec non comicum, proteruum, pedeſtre, obſcuritatem, communitatem, faſtũ, elationem, loquacitatem, nugas quę nauſeam cieant. Cúmq; dictio eius tantum habeat diſſimilitudinis & inæqualitatis, ne decorũ quidem ſingulis generibus & ſuum accommodauit locum. verbi gratia, regi faſtum, oratori vim dicendi, mulieri ſimplicitatem, pedeſtrem ſermonem plebeio, inſolentem forenſi. ſed velvti ſorte perſonis vocabula vt occurrebat vnumquodq; attribuit: vt dignoſcere non poſſis filiúſne loquatur, an pater, ruſticus, deus, anus, heros. At Menandri ita dolata eſt, itáq; inter ſe conſpirat contemperata dictio: vt cùm per tam varios omnis generis motus animorũ ducatur, ac omnigenis accommodetur perſonis: vnica tamen videatur, æquabilitatémque perſeruet ſuam in vulgatis vſitatiſq; vocabulis. Quòd ſi alicubi res præſtigiarum aliquid ſtrepitúſve requirat: tibicines ſolertes imitat̃, qui omnibus tibiæ apertis foraminibus, mox vocem artificioſè in ſuam reſtituunt ſedem. Tametſi autem multi fuerunt præclari opifices, nullus tamen calceum, laruam, aut veſtem fecit, quæ ſimul viro, mulieri, adoleſcenti, ſeni, ac vernæ conveniret. At Menander tali eſt ſermone vſus, qui congrueret cuivis naturæ, ſtatui, ætati. cùm quidem & iuuenis ſe ad eam rem contuliſſer, & in ipſo vigore ſcribendi ac docendi fabulas deceſſerit: quando maximè ſcribentes incrementa facere ad elocutionis virtutem Ariſtoteles teſtatur. Si quis verò primas Menandri fabulas cum mediis & vltimis compararet, iudicare poterit, quãta fuiſſet additurus ſi diutiùs vixiſſet. Item. Poëtarum comicorum alios in ſcribendo populo & multitudini ſe accommodare, alios paucis: non facilè ex omnibus inveniri, qui vtrique generi ſe applicuerit. Sed Ariſtophanes neque plebi placere, neque ferri à prudentibus potuit. nam poëſis eius ſimilis eſt meretricis, quæ ætate iam vltra vigorem progreſſa matronam imitans, neque fertur à vulgo hominũ ob inſolentiam, & graues homines impudicitiam eius maliciámque abominantur. Contra Menander cum venuſtate quadã vbiq; ſe gratũ aptúmq; exhibuit, in theatris, colloquiis,

convi-

cõviuiis: suámque poësin ita composuit, vt esset communissimus omnium quæ Græcia tulit bonorum commentatius, qui legeretur, disceretur, & certatim ageretur. ostenditq; adeò quanta res esset dexteritas dicendi, vbique vi persuadendi inevitabili incedens, omniúmq; auditum & intelligentiā Græcæ linguæ sibi subiugans. Cuius enim rei gratia vir rectè institutus venire dignaretur, quàm propter Menandrū? Quādo implentur theatra viris eruditionem amantibus, quàm cùm comica ostēditur persona? cui in conviuiis iustiùs mensa cedit, locúmq; bacchus dat? Iam sicvt pictores oculis defessis ad floridos & virides se avertūt colores: ita philosophis & laboriosis requies grauiū atq; continentium meditationum est Menander, tanquam prato pulcrè florenti & opaco atq; auræ pleno excipiens animum. Item. Cùm hoc tempus actores comœdiarū multos bonósq; vrbs ferat: Menandri comœdiæ plurimos habēt sacrósq; sales, tanquam eo natos mari quod Venerē protulit. Aristophanis aūt sales amari & asperi, acrem & mordentem, adeóq; exulcerantem vim habent: vt nesciam vbi sit illa ab ipso decantata dexteritas, in verbísne an personis. Quinetiam quæ imitatus est, corrupit. calliditatem facit non ciuilem, sed maliciosam: rusticitatem non cautā, sed fatuā: iocos non qui rideantur, sed derideantur: amores non hilares, sed impudicos. Nulli enim moderato videtur is homo suum poëma scripsisse: sed turpia & libidinosa intēperantibus, maledica & acerba inuidis atque malignis hominibus.

PLVTARCHI

De vita decem Rhetorum.

ANTIPHON. I.

NTIPHON Sophili F., tribu Ramnusius, patrem audiuit. is enim sophista fuit, cuius opera etiam Alcibiades adolescens vsus in discendo est, vt nonnulli tradunt. Facultatem dicendi adeptus (quidam suopte ingenio eam consecutum existimant) animum quidem ad remp. appulit: tamen priùs ad scholam se convertit, & cum Socrate philosopho de ratione disserendi disputauit, non studio contendendi, sed industria redarguendi vsus. ita enim Xenophon in libris De dictis & factis Socratis scripsit. Præterea ciuibus quibusdam id petētibus orationes scripsit quibus causas in iudicio suas tuerentur: idq; primus ipse aggressus à nonnullis dicitur. Sanè eorum, quos ipse ætate subsecutus est, nullius vlla iuridicialis exstat oratio: ac ne æqualium quidem eius, Themistoclis puta, Aristidis, Periclis: cùm quidem tempora his & occasionum satis offerrent, & necessitatis imponerent. Neque verò hos imbecillitas à scribendo detinuit: quod satis docent ea quæ de singulis historiarum conditores memoriæ prodiderunt. & quos habemus qui id genus orationis tractauerint, omniúmque habentur antiquissimi: eos inventes cum Antiphonte iam sene rem habuisse. Alcibiadem inquam, Critiam, Lysiam, Archinoum. Primus etiam oratoriæ artis præcepta edidit. Promto fuit ingenio, ideóque Nestor cognominatus. Cœcilius in commentario quem de eo scripsit, fuisse coniicit discipulū Thucydidis historici, ex iis quæ hic in laudem Antiphontis prodidit. Accuratissimus est in suis orationibus, probabilis, in inveniendo callidus, in perplexis rebus artificiosus, ex improviso argumenta intentans, sermonémque ad leges & motus animi convertens, maximè decori studiosus. Vixit tempore Persici belli, ac Gorgiæ sophistæ, paulum minor natu; produxitque vitam vsque ad popularis status in rep. mutationem à Quadringentis factam. cuius quidem ipse fuisse autor putatur, interdum duabus triremibus præfectus, interdum præturam gerens: & qui magnis potitus victoriis multos belli socios eis adiunxisset, ætate florentes armasset, LX triremes impleuisset, identidémque ipsorum nomine legatus Lacedæmonem iuisset, quo tempore Eetionea fuit munita. Cæterùm deiectis Quadringentis istis, vnà cum Archeptolemo (qui vnus de eorum numero fuit) in ius vocatus condemnatúsq;, & pœna proditoribus cōstituta de eo sumpta, cadauer insepultū abiectum, & cum tota posteritate inter infames relatus est. Sunt qui à XXX tyrānis interfectum narrēt, vt Lysias in oratione pro

filia Antiphontis: reliquit enim filiolam, quam lege propinquitatis Callæschrus sibi sponsam vindicauit. Theopompus quoq; X V Philippicorum libro scribit, à triginta * istis eum trucidatum. Sed ille quidem mãsuetior Lysidonida patre. & Cratinus in Py* tina eius vt non mali meminit. Quomodo aūt iam antè occisus à C C C C, denuò sub X X X vixerit? Quin & alius sermo fertur de eius obitu. Grandem iam natu eum Syracusas nauigasse, florente tum Dionysij prioris tyrannide. ibi cùm in vino quæstio agitaretur, Ecquod æs optimum esset, diuersè aliis respondentibus ipsum dixisse, id æs optimum esse, è quo statuæ Harmodio & Aristogitoni essent factæ. id tyrannum, cùm audiuisset, quasi exhortationem ad se insidiis petendum excepisse, ac iussisse interfici Antiphontem. alij, quòd iniquè ferret suas ab eo tragœdias exsibilari. Huius oratoris feruntur L X orationes, quarum X X V spurias perhibet esse Cæcilius. Plato cum Pisandro eum in Comœdiis tanquam auarum traducit. Tragœdias fertur composuisse & seorsim, & cum Dionysio tyranno. Dum adhuc poëticæ esset deditus, artem dolorum abolendorum condidit, qualem medici ægrotantibus curationem promittunt. ac Corinthi ponè forum exstructa taberna proscripsit, se eos qui in mœrore essent, verbis subleuare. auditisque ægritudinum causis, consolatus est ægros. Istam tamen artem se non satis dignam esse arbitratus, ad oratoriam se contulit. Sunt etiam qui Glauci Regini de poëtis librum ei adscribant. Maximè laudantur orationes eius de Herodoto, ad Erasistratum de generibus seu formis dicendi, & quam pro se scripsit postulatus delicti contra legem non scriptam: & in Demosthenē prætorem de publico flagitio. Scripsit accusationem etiam in Hippocratem prætorem, eúmq; reum peregit, cùm quidem is vadimoniū deseruisset: res acta archonte seu præfecto vrbis Theopōpo, cuius in magistratu Quadringētorum potestas delata est.

DECRETVM, secundum quod placuit Antiphontem iudicari, Cæcilius annotauit. X X I Prytanneæ placuit Senatui. Demonicus Alopecensis scribæ munus obiuit, præfuit cognitioni Philostratus Pellenensis, retulit Andro. Viros, qui à prætoribus pronuntiantur legati iuisse Spartam incommodo reipub. Atheniensis, & è castris nauigasse vectos hostili naue, ac per Deceleam terra iuisse, Archeptolemum, Onomaclem, & Antiphontem, comprahendendos esse, & in curia sistendos, vt causam dicant. Sistant eos prætores, & alij de Senatu vsque ad decem, quos videbitur prætoribus adsciscere: vt de præsentibus fiat iudicium. Aduocent eos thesmothetæ ad crastinam diem, inducántque, quando in iudicium adducti aderunt, tum actores prætores eorúmq; patrocinium sustinētes, ac si quis alius voluërit, reos proditionis accusent. qui in iudicio damnatus fuerit, in eum animaduertendum è præscripto legis in proditores latæ. Huic decreto subscriptum est. DAMNATI sunt proditionis Archeptolemus Hippodami F., Agrylensis, præsens: Antiphôn Sophili F., Ramnusius, præsens. Iis hæc pœna constituta est, vt Vndecimviris dedantur, bona eorum publicentur, decima portione Mineruæ cōsecrata: vtq; eorum ædes solo æquentur, & areis * termini ponantur, cum hac inscriptione. ARCHEPTOLEMI & ANTIPHONTIS, PRODITORVM. Præfecto autem populi pronunciare * neque permitti, vt Archeptolemus & Antiphon Athenis, aut in terra Atheniensium imperio subdita sepeliantur. Porrò cùm ipsos infames haberi debere, tum qui ex iis siue spurij siue legitimi nascātur: infamem etiam eum, qui ex istorum progenie aliquem adoptauerit. Hæc inscribenda esse columnæ æneæ, eámque ibi ponendam, vbi ea sita est, quæ decreta de Phrynicho continet.

ANDOCIDES. II.

ANDOCIDES Leogoræ F., eius qui aliquando Atheniensibus pacem aduersus Lacedæmonios composuit. pago Cydathenæensis, aut Thurensis, gente patricia, adeóq; (si Hellanico credimus) à Mercurio propāgata ortus. nā ad ipsum pertinet præconum progenies. itaque aliquando fuit cum Glaucone delectus populi votis, vt cū viginti nauibus opem ferret Corcyræis, quibus aduersum Corinthios lis erat. Postmodò violatæ religionis postulatus est: q; & ipse de eorū esset cēsu, q statuas Mercurij trūcasset, & arcana Cereris inuulgasset. (cui accusationi ansam præbuit, q; is homo alioq intēperans, noctu per comessationem aliquando quandam Mercurij fregisset statuā: & cùm seruū eum, quem actores ad quæstionē exposcebāt, dedere noluisset, malè ex ea re audiret, itaque secundo crimini occasionem exhiberet.) quæ posterior actio aduer-

adversus eum suscepta est paruo tempore ab expeditione classis in Siciliam ab Atheniẽsibus missæ. Cùm enim Corinthij submisissent Leontinos & Aegestæos, priuatim iis auxilio futuris Atheniensibus, noctu Mercurios qui apud forum erant collati mutilauerunt, vt ait Cratippus. Cui delicto Andocides cùm mysteriorũ publicationẽ adiecisset, in iudicium pertractus, ita absolutus est, quòd professus est se indicium de iis delaturum qui sacra violassent. In qua re conficienda cùm nihil industriæ sibi fecisset reliquum, sontes conquisiuit, atq; inter eos etiam patris nomen commemorauit. ac reliquos quidem omnes reos peregit, exitiúmq; eis consciuit. patrem, tametsi iam vinctum, eripuit neci, pollicens eius operam multis in rebus vtilem ciuitati futuram. Neque verò in hoc mentitus est. multos enim peculatores, aliísq; flagitiis obligatos Leagoras coarguit: eáque de causa absolutus suo est crimine. Cæterùm Andocides cùm ob ea quæ in rep. gessisset, clarus haberetur, animum ad nauicularìam mercaturam adiecit: & cum regibus Cypriorum, aliísque multis viris illustribus hospitij ius contraxit. Quo quidem tempore etiam consobrinam suam quandam ciuem, Aristidæ filiam, suis clàm subductam dono misit Cypriorum regi. ac sentiens se eo nomine in ius pertractum iri, rursus eandem è Cypro suffuratus, compræhensúsque in facinore, & in vincula datus à rege fuit: elapsúsque Athenas rediit, Quadringentiviris tum remp. obtinentibus. à quibus in vincula coniectus, rursùmque fuga elapsus, quando paucorum in rep. còncidit potestas, solum vertit summa rerum ad XXX tyrannos delata, atque Elide vixit. Thrasybulo demum cum suis in vrbem reverso, ipse etiam in patriam rediit. Posteà de pace Lacedæmonem missus, & suspectus rei mala fide gestæ, in exsulium abiit. Horum omnium ipse argumenta in orationibus à se compositis reliquit. Aliæ enim sunt crimen de violata abs se religione propulsantis: aliæ reditum flagitantis: extátque eius etiam de indicio delato alia, & ad Phæacem, & de pace. Floruit eodem quo Socrates philosophus tempore, natus Olympiade LXXIIX, archonte Athenis Theogenida: ita vt Lysiam præcesserit ætate, annis ferè viginti. Nomen ab eo habuit etiam Mercurij simulacrum Andocideum, à tribu Aegeide dedicatum proximè domum Andocidis. Sumptus etiam suppeditauit choro cyclico in tribus suæ gratiam, ad certamen dithyrambicum. victoriáque potitus tripodem dedicauit loco sublimi, e regione Porini Selini. In suis orationibus simplex est, apparatúque caret & figurarum ornamentis.

LYSIAS. III.

LYSIAS Cephali F. Lysaniæ N. Cephali PN. fuit: huius quidem Syracusani domo, sed qui Athenas commigrasset, cùm vrbis desiderio eius adactus, tum Periclis Xanthippi F. suasionibus obtemperans, quo amico atque hospite vtebatur: homo prædiues. alij expulsum Syracusis eum fuisse aiunt, cùm eam vrbem Gelo tyrannus teneret. Natus est Lysias Athenis, Philocle archonte qui Phrasicli successit: anno secundo Olympiadis XXCII. Initiò inter nobilissimos Atheniensium fuit institutus. Cùm autem ciuitas coloniam ad Sybarin mitteret, cui posteà Thuriorum nomen factum fuit, eò vnà profectus est vnà cum fratre maiore natu, qui nominabatur Polemarchus, mortuo iam patre, (Habuit etiam alios duos fratres, Eudemum & Brachyllum.) vt in partem sortis veniret. Actum hoc anno ætatis eius quinto supra decimum, archonte Praxitele. Ibi ergo mansit, & formandum se Tisiæ atque Niciæ Syracusanis præbuit: domóque parta, sorte ductus remp. gessit vsque ad id tempus, quo LXIII annos impleuit, archonte Athenis Clearcho. Proximo anno, Callia archonte, Olympiade XCII, cùm in Sicilia cladem accepissent Athenienses, commotique essent & alij socij, & præcipuè qui Italiam incolebant: culpatus quòd Atticis rebus faueret, cum aliis CCC eiectus est. venitque Athenas Callia post Cleocritum archonte, cùm iam Quadringentiviri vrbi imperarent: ibique commoratus est. Pugna porrò apud Aegospotamos facta, cùm XXX tyranni vrbem occupassent, ad annos septem relegatus est, bonísque suis multatus est, amisso fratre Polemarcho: ipse per posticum domus, in qua adseruabatur, elapsus Megaram venit, ibique vixit tanquam rebus deploratis. Cùm autem ciues à Phyla reditum molirentur, atque maximo vsui ipse fuisset, (nam & duo millia drachmarum suppeditauit, & scuta ducenta, & cum Hermane missus CCCII milites mercede conduxit, ac Thrasylæo Eleo hospiti suo persuasit vt aliquot talenta cõferret) Thrasybulus idcirco ei post reditum

decreuit reip. adminiſtrationem, in magiſtratuum vacatione ante Euclidem. Quod donum cùm ratum eſſe iuſſiſſet populus, Archino id contra leges factum referente ad iudices, quia abſq; autoritate ſcitum fuiſſet, reſciſſum fuit. Ita repulſus à publico munere Lyſias priuatus reliquam ætatem exegit: mortuúſq; eſt Athenis, annos natus XXCIII, aut vt alij volunt LXXVI: alij annos vixiſſe vltra XXC aiunt, ab eóq; Demoſthenem adoleſcentulum viſum fuiſſe. Natus perhibetur archonte Philocle. Orationes eius feruntur CCCCXXV. de quibus genuinas affirmant Dionyſius & Cecilius eſſe CCXXX: ac bis tantùm victus dicitur. Eſt & oratio eius pro decreto, quod Archinus repræhendit, oſtendens quomodo in republica ſit verſatus. & alia adverſus XXX tyrannos. Vim ad perſuadendum habuit maximam, ſummáq; eſt vſus breuitate. Orationes priuatis hominibus vulgo dedit. Sunt etiam eius præcepta artis oratoriæ, & concio, atq; epiſtolæ, laudationes, funebres orationes, & amatoriæ. item defenſio Socratis ingeniis iudicum accõmodata. Videtur dictio eius facilis eſſe, quanquã eſt imitatu difficilis. Demoſthenes in oratione cõtra Neæram ait eum amatorem fuiſſe Metaneræ, quæ Neæræ fuerit cõſerua. pòſt autem duxit filiam Brachylli fratris ſui. Plato in Phædro mentionem eius facit, vt ſumma vi dicendi præditi, & qui ætate Iſocratem anteiuerit. Philiſcus ipſius ſocius, & Iſocratis auditor, carmen compoſuit de eo, vnde idem põteſt cognoſci quod ex Platone diximus. eius ſententia hæc eſt.

Filia Callippes argutula, nunc age monſtra
Quid ſubtile tibi, quid veſiet ſapiens:
Namque aliam nactum formam, mundique in aliis
Diuerſo latebris corpore conſpicuum
Lyſida præconem Virtutis te parere eſt fas,
Cuius apud manes gloriã ſit celebris.
Qui mea defuncti iactet præconia, laudes
Et noſtræ ſocius dicat amicitiæ.

Conſcripſit etiam õrationem Iphicrati, quę eſt in Harmodium. & aliam qua proditionis accuſauit Timotheum. vicit ambabus. Cùm autem Timothei actiones in ſe recepiſſet, & crimina proditionis diluere vellet, oratione vſus eſt ad defenſionem à Lyſia conſcripta: éſtque abſolutus, Timotheo maxima multato pecunia. Recitauit etiam in ſolenni Olympico conventu orationem: in qua oſtendit Græcos hoc maximum feciſſe, quòd inter ſe inſtauratã gratia Dionyſium deiecerunt.

ISOCRATES. IV.

ISOCRATES Theodori F. fuit, Erechthienſis, vnius de mediocribus ciuibus, & qui famulos haberet qui tibias conficerent, atque inde tantum rei faceret, vt & choro ſumptus ſuppeditaret, & filios liberaliter inſtitueret: (nam præter Iſocratem etiam alios habuit, Teleſippum ac Diomneſtum, ac filiam.) itaque tibiarum gratia eum traduxere Ariſtophanes atque Stratis comici. Natus eſt ſub LXXXVI Olympiadem, archonte Lyſimacho Myrrhinuſio. Lyſia poſterior fuit annis XXII, Platone prior annis VII. Puer inſtitutus eſt ita ingenuè, vt quiſquam alius Athenienſium. audiuitque Prodicum Ceum, Gorgiam Leontinum, Tiſiam Syracuſanum, Theramenem rhetorem. Huic, cùm XXX tyranni eum compræhendi iuſſiſſent, & ad aram curiæ confugiſſet, ſolus Iſocrates ſurrexit opitulaturus: & aliquãdiu initiò tacuit. Deinde ipſe eum dehortatus eſt Theramenes, quòd diceret auctum ſibi iri dolorem, ſi ſuæ calamitatis amicorum aliquis fieret particeps. Sed & præcepta artis quædam ab ipſo facta hunc ferunt vſurpaſſe, cùm in iudicio impeteretur calumniis: quæ Botoni inſcribuntur præcepta. Poſtquam virilem ætatem attigit Iſocrates, ciuilibus abſtinuit rebus: quòd & gracili eſſet voce, & ingenio timido, & paterna bona bello contra Lacedæmonios perdidiſſet. Apparet autem aliis eum orationes compoſuiſſe, vnicam ipſum dixiſſe de permutatione. Cùm ſcholam inſtituiſſet, animum ad philoſophandum ac ſcribendum applicuit: ſcripſitq; orationem panegyricam, & alias quaſdam quæ in conſulendo verſantur, quas partim ipſe recitauit, partim aliis declamandas dedit: opinans ita ſe Græcos ad curam rerum neceſſariarum ſuſcipiendam exciraturum. Sed conatu eo ad irritum cadente, omiſſo hoc inſtituto, ludum aperuit in Chio primùm, vt aiunt, nouem diſcipulis. cùm quidem

ferunt

ferunt eum, vt numerari mercedem vidit, flentem dixisse: Nunc intelligo me his esse venditum. Ad sui consuetudinem omnes admisit qui vti ea vellent. Primus contentiosas orationes à ciuilibus, quibus operam dabat, segregauit. Quin & magistratus in Chio constituit, & similem Atheniensis formam reipublicæ. Argenti quantum nemo alius sophistarum confecit: ita quidem, vt etiam triremes suo sumtu instrueret. Auditores eius fuerũt ampliùs C. intérq; alios Timotheus Cononis F. cum quo multas obiuit vrbes, epistolas componens eas, quas Timotheus ad Athenienses misit: qui eam ob rem talento ex iis quæ à Samo erat adeptus ipsum donauit. Discipuli Isocratis fuerunt etiam Theopompus Chius, Ephorus Cumæus, Asclepiades tragœdiæ scriptor, & Theodectes Phaselita, qui ipse etiam postmodò tragœdias scripsit. (Huius monumentum fuit ad Cyamitidem euntibus via sacra quæ Eleusinem ducit, nunc rudera exstant: ibi etiam cum sua, statuas nobilium poëtarum excitauit: de quibus solius Homeri superest.) Præterea Leodamus Atheniensis, & Lacritus qui leges Atheniensibus condidit. Sunt qui Hyperiden & Isæum addunt. Sed & Demosthenem studiosè aiunt se ei etiamnum docenti artem adiunxisse, & quia CIↃ drachmas (tanti is docebat) soluendo non esset, CC obtulisse, vt quintam partem disceret. ac respondisse Isocratem: At verò nos, ô Demosthenes, non in frusta tribuimus artem, sed eorum more qui bonos pisces totos vendunt agimus: tibi, si discere est animus, totam traditur i artem. Mortuus est Chæronida archonte, cùm in Hippocratis palæstra nuncium de Chęronensi clade accepisset: nam quatriduana inedia seipsum è vita eduxit, præfatus tria initia Euripidearum fabularum.

Danaus natarum quinquies decem pater.
Pisas petens prognatus Tantalo Pelops.
Vrbem Cadmus linquens olim Sidoniam.

Annos vixit XCIIX, aut (vt alij tradunt) C, non sustinens videre Græciam quartùm in seruitutem redactam. Anno (sunt qui quatuor annos dicant) ante mortem, Panathenaicam scripsit orationem: panegyricum annis ante exitum X, aut (si aliis credendum sit) XV, quem è Gorgiæ Leontini & Lysiæ scriptis fertur transtulisse. de permutatione, annos natus XXCII: ad Philippum, paulò ante obitum. Iam senex Plathanes, quam Hippiæ oratoris antè vxorem duxerat, filium de tribus natu minimum Aphareum adoptauit. Satis diues fuit: quòd non tantùm mercedem à discipulis exigeret, sed etiam à Nicocle Cypriorum rege, Euagoræ F. XX talenta pro oratione de ipso scripta accepisset. Inde inuidiæ obnoxius, ter delectus est ad instruendam triremem: quod cùm valetudine adversa præscripta bis per filium excusasset, tertiò rem suscepit, sumtúsq; fecit haud exiguos. Patri, qui diceret se filio neminem excepto vno mancipio adiunxisse: Abi ergo, inquit, habiturus loco vnius duo mancipia. Obiuit etiam certamẽ in honorem Mausoli ab Artemisia institutum: sed ea laudatio periit. Fecit & Helenæ laudationem, & Areopagiticum. Vita excessisse aiunt alij cùm nouem, alij cùm quatuor diebus cibo abstinuisset: incidítq; eius obitus in funerationem eorũ qui ad Chæroneam oppetierant. Orationes conscripsit etiam filius eius Aphareus. Sepultus est cum gẽtilibus suis prope Cynosarges ad læuã in tumulo. ibi enim conditi sunt Isocrates, & pater Theodorus, & mater, eiúsq; soror Anaco, & adopticius filius Aphareus, & Socrates Anacûs filius, & Isocratis frater idem cum patre nomen gerens, & nepotes Isocratis Aphareo nati, Aphareus, eiúsq; pater Theodorus & vxor Plathane, mater Apharei adoptati. Horum monumentis impositæ erant mensæ sex, quæ perierũt. In ipsius autem Isocratis cippo positus fuit aries XXX cubitorum, eiq; incubuit Siren cubitorum septem: quod argumentum fuit ipsius eloquentię. non exstat ampliùs. Fuit etiam propè mensa, habens poëtas & magistros eius: intérq; eos Gorgiam, qui in globum cœlestem intueretur, adstante Isocrate. Eleusine etiam statua ei ærea dedicata est à Timotheo Cononis F. ante vestibulum porticus, cum hac inscriptione,

Dedicat Isocratis statuam sacrátque deabus
Hospitij & studij nomine Timotheus.

opus fuit Leocharis. Orationes ipsius feruntur LX: de quibus genuinæ sunt, si Dionysium sequimur, XXV: si Cœcilium, XXIIX. reliquæ adulterinæ. Alienus fuit ab ostentatione. itaq; de tribus ad ipsum audiendum aliquando venientibus, duos reti-

nuit,tertio in posterum diem reiecto: quòd diceret sibi nunc theatrum esse in auditorio. Solebat etiam discipulis suis dicere, se docere decem minarum mercede: sed ei qui ipsum audacem ac vocalem docendo redderet, X I I millia minarum daturum. Interrogatus cur cùm ipse ad dicendum non satis esset instructus, alios tamē instrueret, respondit: Cotes etiam non habere facultatem secandi, habere autem vim ferri acuendi. Sunt qui eum præcepta artis oratoriæ scripsisse dicāt. alij non via ac ratione vsum, sed sola exercitatione tradunt. A ciue nunquam vllo mercedem exegit. Discipulis ad concionem eunti obviàm factis iniunxit, vt quæ ipse dixisset ad se referrent. Morte Socratis haud mediocrem cepit dolorem: atque adeò atratus postridie processit. Interrogatus quæ vis esset rhetoricæ, respondit: de paruis magna, dc magnis parua redigere. Conviua aliquando apud Nicocreontem Cypri tyrannum, cùm ad disserēdum ab vnà accumbentibus inuitaretur, respondit: de quibus ego vim habeo dicendi rebus, eas occasio non admittit: de quibus autem dicere iam esset tempestiuum, de iis nihil valeo eloqui. Sophoclem tragœdiæ scriptorem videns amatoriè puero cuidam comitari dixit: Non manus modò te, ò Sophocles, tecum continere, sed etiam oculos oportet. Cùm Ephorus Cumæus re infecta discederet è schola ipsius, denuóque à patre Demophilo mitteretur secundam mercedem adferens: ioci gratia eum Diphorum (hoc est bis ferentem) appellauit. Magnam tamen homini impendit operam: ita sanè, vt etiam historiæ scribendæ argumentum ei subiecerit. Pronus porrò fuit in venerē: quippe substrato prolito vtens in lecto, & ceruical croco humectatum vsurpās. Integra ætate non duxit vxorem: senex cum scorro consueuit, cui Lagiscæ nomen fuit. ex eáque filiolam suscepit, quæ anno ætatis suæ duodecimo ante nuptias diem obiit. Duxit postea Plarhanam Hippiæ rhetotis vxorem, quæ tres habebat filios. quorum natu minimum Aphareum adoptauit, sicvt antè diximus. ísque ei imaginē æreā ad Olympium tanquam in columna posuit, tali ferme inscriptione:

Isocratis Aphareus patris hoc posuit simulachrum
Diuos, atque Iouem venerans, meritósque parentes.

Fertur etiamnum puer equo celete certauisse. ac tali statura celete equo vehens æreus in sphæristerio arcis quod Arrephororū dicitur (erāt autem hi Mineruę sacrificuli) dedicatus fuisse. Duæ omnem ei per vitam lites sunt intentatæ. vna, cùm eum ad permutationem Megaclides provocaret. ad cuius disceptationem morbo impeditus non comparuit, sed misso filio Aphareo vicit. altera, cùm ei ad munus sumptuū in triremē pro republ. faciendorum de bonorū permutatione postularet Lysimachus. tum quidem sumptus illos, q cecidisset causa, in se recepit. Sed & picta eius fuit in Pōpeio effigies. Scripsit etiam Aphareus orationes iuridiciales & deliberationē proponēres: sed paucas. Tragœdias etiam ad X X X V I I scripsit: de quarū duabus est cōtroversia. Orsus sub Lysistrato docere fabulas, vsq; ad Sosigenē perrexit annos X X I I X: ac sex vrbanas actiones reliquit, bisq; vno tēpore vicit Liberalia, aliisq; actoribus duas reportauit victorias Lenaicas siue Torcularias. Matris eorū, Isocratis, Theodori, & amitæ Anacûs simulacra in arce fuerunt dedicata. Matris nunc iuxta Salutis visitur, mutata inscriptione, Anacûs intércidit. Filios habuit, Alexādrum è Cœnone, Sosiclem è Lysia.

I S AE V S. V.

I S AE V S Chalcidēsis patria, cùm se Athenas contulisset, Lysiæ operam dedit. ab eóq; ita didicit vocabulorū concinnationē, & in causis tractandis vim, vt qui non peritus sit generum dicendi, quod vterq; sectatus pro se est, de multis orationibus iudicare facilè non possit vtrum habeāt autorem. Floruit post bellum Peloponnesiacum, vt est coniicere ex ipsius orationibus: & vsq; ad Philippi imperium durauit. Demosthenem docuit à schola deductū, mercede drachmarum C C I Ɔ Ɔ. qua re maximè claruit. Sunt qui eum dicant Demostheni orationes composuisse, quas habuit cōtra suos tutores. Reliquit orationes L X I V, de quibus L sunt germanæ. Sed & præcepta peculiaria artis oratoriæ. Primus etiā figuras adhibere cœpit, & ad res ciuiles animum adiecit: quod maximè imitatus est Demosthenes. Mentionem eius facit Theopompus comœdiæ scriptor in Theseo.

AE S C H I N E S. VI.

AE S C H I N E S Atrometi F. (eius q à triginta tyrānis in exsiliū pulsus, in reducēdo Athenas populo interfuit) & Glaucotheæ: tribu Cothocides, neq; natalibus fuit, neq; opibus

opibus præstans. Is adolescens robusto corpore, gymnasiis operam dedit: & ob vocis claritatem posteà tragœdiis agendis, si Demostheni credimus, Aristodemo in Bacchanalibus inseruiuit describendo, tertiásque partes agendo, repetens in schola veteres tragœdias. Puer etiamnũ docuit litteras cum patre, & adultus inter vulgares militauit. Cùm verò audiuisset Isocratem & Platonem, vt quidam dicunt, vt Cæcilius, Alcidamantem, & in republica versatus contrariam Demosthenicæ partem non obscurè gereret: cùm alias multas legationes obiuit, tùm ad Philippum de pace. Ob eam Demosthenes ei actionem intẽdit, Phocensium exitij causam eum, bellique inflãmatorem arguens: quòd quo tẽpore ab Amphictyonibus Pylagoras seu disceptator adversum Amphissenses delectus fuisset * portum molientibus: vnde factum fuerit, vt Amphictyones ad Philippum confugerint, isque ab Aeschine adiutus res aggressus gerere Phocidem occupauerit. Verùm Aeschines patrocinio Eubuli vsus, qui Spinthari F. tribu Probalinthius tum ad populum orabat, x x x suffragiis fuit absolutus. Sunt qui dicant fuisse quidem orationes ab oratoribus conscriptas, sed interveniente Chæronensi clade, in iudicium controversiam non esse deductam. Aliquanto pòst cùm Alexander patre mortuo in Asiam traiecisset, Ctesiphontem Aeschines cõtra leges commissi facinoris accusauit, quòd is Demostheni honores decreuisset. Sed cùm quintam suffragiorum partem pro se non obtinuisset, neque C I Ɔ drachmas vellet vbi cecidisset causa deponere, Rodum in exsilium abiit. Alij infamia vlteriùs notatum aiunt, cùm nollet vrbe excedere: & venisse Ephesum ad Alexandrum. Quo mortuo cùm turbæ fierent, Rodum abiit, ibique scholam aperuit, atque docuit. cùm quidem ostentandi gratia postquam Rodiis suam in Ctesiphontem orationem recitauisset, vniuersis admirantibus quòd tali habita oratione succubuisset, dixit: Non admiraremini, si contra hæc orantem Demosthenem audiuissetis. Ac Rodi quidem scholam reliquit, qui ludus Rodiacus dicitur. Nauigauit deinde Samum, paululúmque in ea commoratus insula, vitam cum morte commutauit. Vocalem fuisse & è verbis Demosthenis, & è Democharis oratione liquet. Quatuor ipsius feruntur orationes. quarum in Timarchũ, de malè obita legatione, contra Ctesiphontem, solæ sunt germanæ. quæ enim Deliaca inscribitur, non est Aeschinis. nam designatus quidem fuerat, vt causam de templo in Delo oraret: sed fuit in locum ipsius delectus Hyperides, vt ait Demosthenes. Habuit etiam fratres Apholum & Damocharem, vt ipse ait. Primus etiam victoriam apud Tamynas partam denuò Atheniensibus annunciauit: qua de causa etiam est coronatus. Quidam neminis fuisse discipulum Aeschinem tradunt: sed cùm in iudiciis scribæ munere fungeretur, inde ad oratoriam elatum artem. Primúmque ipsum contra Philippum dixisse, & cùm placuisset populo, ab eo legatum ad Arcades designatum, eò profectum decem Arcadum millia adversus Philippum contraxisse. Timarcho etiam scortationis dicam impegit: qui deserta causæ dictione sese suspẽdit, vt alicvbi Demosthenes inquit. Legatus ad Philippum de pace contra Ctesiphontem & Demosthenem, hoc priores tulit. Deinde cum nouem aliis iureiurando pacem sanxit: & in ius vocatus, evasit: sicvt diximus.

LYCVRGVS. VII.

LYCVRGVS Lycophronis F. Lycurgi N., eius quẽ x x x tyrãni interfecerunt, causam necis prębẽte Aristodemo Batẽsi: q etiã Gręcorũ quęstor (hic est Hellanotamias) factus, exsulauit populo rẽp. gubernante. Tribu Lycurgus fuit Butades, genere ortus Eteobutadarũ. Initio philosophatus est, auditor Platonis philosophi. Postea discipulus Isocratis oratoris factus, exinde rẽp. orãdo agẽdóque gessit. Cõmissa ei etiã fuit pecuniæ administratio. nam quæstor per tria quinquẽnia dispensauit talentorum millia x I V, aut (vt alij perhibent) talenta C C I Ɔ Ɔ I Ɔ Ɔ C I Ɔ C I Ɔ C I Ɔ I Ɔ C L. Qui ei hunc honorẽ decreuit Stratocles rhetor, ipse primùm ad hoc delectus, deinde amicorũ aliquẽ præscribẽs ipse pecuniã administrauit. fuerat enim lex lata, ne quis quæsturã eam quinque annis ampliùs curaret. Cæterùm Lycurgus adsiduus fuit in procuratione rerũ conficiendarũ æstate hyeméque, & ad apparatũ bellicũ suffragiis populi destinatus, multas vrbis res correxit, populo triremes C C C C cõfecit, gymnasium in Lyceo parauit ac plãtauit, palęstrã ædificauit, mortuúsque tandẽ est in pręfectura theatri Bacchici. Idẽ depositũ priuatorũ ciuium, talẽta C C L, custodiuit. Vrbi põ parũ vasa aurea & argentea, victoriásque aureas adornauit. multa etiã imperfecta absoluit, & naualia, armamentariũ, stadio Panathenaico crepidinẽ circũposuit, ac convallem cõplanauit: Dinia quodam,

cuius ille locus erat, Lycurgo cõcedente potestatem ex ipsius bonis ciuitatem demerendi. Vrbis etiam custodia ei mandata fuit, & maleficorum comprehensio. quos quidem omnes expulit: adeò vt sophistarum quidam dicerent, Lycurgum ita contra malos scribere, vt qui calamum non atramento sed morte imbueret. itaque cùm ab Alexandro postularetur, populus eum non dedidit. Quo tempore Philippus secundum contra Athenienses bellum gessit, legatus ipse cum Polyeucto & Demosthene in Peloponnesum & circum alias vrbes profectus est. Omni tempore in magna fuit apud Athenienses existimatione, & iustitiæ opinione: ita sanè, vt in iudiciis dicta eius magnam patrocinij vim haberent: Legum quoque autor fuit. quarum vna est de comœdis vt ij Chytris certamen theatrico æmulum peragerent, victórque in Astu reciperetur: quod antè non licebat. Eo pacto certamen iam obsolescens renouauit. Alia, vt æreæ imagines ponerentur poëtis Aeschylo, Sophocli, Euripidi: eorúmque tragœdiæ exscriptæ publicè adseruarentur, easque scriba ciuitatis recitaret loco histrionum, quibus eas agere non liceret. Tertia, non licere cuiquam Atheniensi aut Athenis habitanti liberum corpus captum in seruitutem vendere sine prioris domini consensu. Præterea, Neptuno certamen in Piræeo faciundum, tribus circularibus choris: victoribus dandas x minas, non infrà, secundis octo, tertiis sex. Et, mulierem non debere in bigis Eleusinem ire, ne à diuitibus pauperes superentur. quæ contrà fecisse depræhenderetur, multandam drachmis I Ɔ Ɔ C I Ɔ. Cùm vxor ipsius hanc legem violasset, delatoribus qui id resciuerant talentum dedit. eóque nomine accusatus postmodò apud populum: Ergo, dixit, ego dedisse, non accepisse inventus sum. Publicano qui Xenocrati philosopho manus iniecisset, eúmque abduceret ob non solutum inquilini tributum, obuiam factus baculum in caput inflixit, eúmque liberato Xenocrate in carcerem inclusit vt qui indecenter egisset. Cúmque id eius factum laudaretur, post aliquot dies Xenocrates Lycurgi filios occurrens, Celeriter, inquit, ô pueri gratiam vestro patri retuli. nam ob auxilium mihi nullo labore latum à multis laudatur. Decreta etiam fecit, opera vsus Euclidis cuiusdam Olynthij ad eam rem aptissimi. Quanquam autem erat diues, tamen eandem tunicam æstate atque hyeme gestabat, calceósque necessariis diebus gestabat. Meditabatur dies noctésque, non satis idoneus ad extemporalem dictionem. Lecto substrato vsus est, cui tantùm pellis villosa & ceruical incumberent: vt eò faciliùs excitaretur ad meditandum. Culpanti cuidam, quòd orationi studens mercedem sophistis penderet, respondit: si quis promitteret se filios ipsi meliores redditurum, ei se non C I Ɔ drachmas, sed dimidium bonorum suorum daturum. Libertate etiam dicendi vsus est ob nobilitatem. nam cùm aliquando concionantem Athenienses non ferrent, exturbaréntque, exclamauit: O Corcyræa scutica, quàm multorum talentorum æquas precium. rursus iis Alexandrum in deos referentibus, Qualis verò, aiebat, iste sit deus, cuius è templo exeuntes opus habeant aqua se lustrali conspergere. Mortui Lycurgi filij vndecim viris traditi sunt, Menesæchmo accusante, dica à Thrasycle scripta. sed cùm Demosthenes tum exsulans scripsisset Atheniensibus, malè ipsos audire propter liberos Lycurgi: mutata sententia eos absoluerunt, Democle Theophrasti discipulo eos defendente. Publicè sepultus est Lycurgus, & quidam ex eius posteris. súntque eorum monumenta e regione Mineruæ Pœoniæ in horto Melanthij philosophi, mensæ factæ, & Lycurgo liberísque eius inscriptæ, quæ hodiéque extant. Id maximum est, quòd reditus vrbis, qui priùs erant L X talenta, ad C I Ɔ C C talenta auxit. Moriturus, in Metroum & curiam se iussit portari, rationem volens reddere administratæ reipublicæ. nemine autem extra vnum Menesæchmum accusare auso, reportatus domum est dilutis calumniis, supremúmque vitæ diem morte cõfecit. Toto vitæ tempore probus est habitus, orationésque eius laudatæ, & quanquam à multis accusatus, nunquam causa cécidit. Tres habuit liberos è Callistone Abronis filia, & Caloei Abronis curia Batensis sorore, eius qui Charonda archonte quæstor bellicã pecuniã tractauit. de hac adfinitate loquitur Dinarchus in oratione cõtra Pastium. Filios reliquit Abronem, Lycurgũ, Lycophronem. de his Abron & Lycurgus sine prole decesserũt: cùm quidem Abron in repub. præclarè fuisset versatus. Lycophron ducta Callistomacha, filia Philippi Aexonẽsis, genuit Callistonẽ. hæc nupsit Cleombroto Dinocratis F. Acharnẽsi, & ei Lycophronem peperit. qui ab auo adoptatus, sine sobole mortem obiit. Eo mortuo Callistonem duxit Socrates, filiúmque ex ea sustulit Symmachus. Eo natus est Aristonymus, hoc

Charmi-

Charmides, qui Philippæ pater fuit. Ex hac & Lysandro natus est Medius, qui & interpres, oriundus ab Eumolpidis. Huius & Timotheæ Glauci filiæ liberi fuere Laodamia & Medius, qui sacerdotium Neptuni Erechthiensis gessit, & Philippa quæ Mineruæ postea fuit sacerdos. ante enim eam duxit Diocles Melittêsis, genuitq; Dioclem, qui grauis armaturæ dux fuit. Hic vxorem duxit Hedistã Abronis filiam, ac procreauit Philippidem ac Nicostratam. Hæc nupsit Themistocli Theophrasti F. facigero, & peperit Theophrastum ac Dioclem. constituit etiam sacerdotium Neptuni Erechthiensis. Orationes eius feruntur quindecim. A' populo coronatus est aliquoties, & statuis donatus. Imago eius ærea posita est in Ceramico, ex decreto, archonte Anaxicrate. quo eodem ei etiam, ac filiorum natu maximo decretus est in Prytaneo victus. Mortuo ipso, Lycophroni liberorum maximo lis fuit de ea donatione. Multas etiam de sacris habuit orationes Lycurgus: accusauitque Autolycum Areopagitam, Lysiclem prætorem, Demadem Demij F., Menesæchmum, aliosque complures, quos omnes reos peregit. Item Diphilum, qui é metallis argentariis subduxerat columnas, quibus substruebantur moles, indéq; iniuste diuitias parauerat, fecitque vt morte damnatus puniretur, ac L drachmas ex opibus eius cuivis ciuium dedit: summa donationis CLX talenta æquante. alij minam viritim datam asserunt. Qui autem in ius pertraxit Aristogitonem, Cleocratem, & Autolyco controversiam mouit status liberi * cognominabatur autem Lycurgus Ibis, Xenophonti noctua * Genus autem ab his deduxerunt, ac Erechthei, qui fuit Terræ & Vulcani F. proximè, autem à Lycomede & Lycurgo: quos populus publica sepultura honorauit. Est eorum generis successio, consecratorum Neptuno, in tabula perfecta, quæ dedicata est in sacrario Erechthei, picta ab Ismenia Chalcidense. & imagines Lycurgi, eiúsque filiorum Abronis, Lycurgi, & Lycophronis, iis fecerunt Timarchus & Cephisodotus filij Praxitelis. Tabulam dedicauit Abron filius eius, qui natalium iure adeptus sacerdotium, id fratri Lycophroni concessit. ideóque pictus est qui tridentem traderet. Cæterùm Lycurgus descriptionem omnium abs se gestarum, rerum fecit, ac in columna suspendit ante palæstram à se factam, vt quibus cordi esset inspicere possent. nemo tamen virum arguere peculatus potuit. Retulit etiam de Neoptolemo Anticlis F. coronando, eique statua dedicanda, quòd promiserat se aram Apollinis in foro obducturum auro, vt dei oraculum flagitabat. Decreuit etiam Diotimo Diopithis F. Euonymensi honores, archonte Ctesicle.

DEMOSTHENES. IIX.

DEMOSTHENES Demosthenis F. é Cleobula Gylonis filia, curia Pæaniensis, à patre fuit relictus pupillus annos natus septem, cum sorore annorum septem. Orbitatis tempore apud matrem viuens, operam dedit Isocrati. ita enim quidam sentiunt. plures aiunt Isæi Chalcidensis auditorem fuisse, tunc Athenis degentis. Alij Thucydidis & Platonis fuisse studiosum narrant: atque huic quidem eum præcipuè vacasse perhibent. Hegesias Magnes scribit, precibus eum à pædagogo impetrasse, vt sibi liceret audire Callistratum Empædi F. Aphidnæum, oratorem nobilem, & qui aliquando equitũ magister fuisset, ac Mercurio forensi aram dedicasset, verba tum ad populum facturum. Quem vbi audiuit, amore dicendi captus, ei se quandiu Athenis ille fuit, discipulum præbuit. Sed Callistrato in Thraciam profugo, tum ex ephebis egressus Isocrati se atque Platoni adiunxit. Postea Isæum domum suam recepit, ac per annos quatuor elaborauit in eius orationibus imitandis. Ctesibius in libro de philosophia perhibet, eum Calliæ Syracusani opera Zethi Amphipolitæ, per Chariclem Alcidamantis Carystij orationes nactum, in iis sese exercuisse. Virilem ętatem adeptus, tutores suos, quòd ab iis minus æquo accepisset, malæ administratæ tutelæ accusauit, Timocrate archonte. erant autẽ tres, Aphobus, Therippides, & Demophõ siue Demea: atque hunc auunculũ suum, magis quàm alios. & vnamquamvis actionem decem talentis ęstimauit. cùm autem reos peregisset, multam non exegit: alios pecunia, alios etiam gratia * Aristophonte autem iam ob senectutem præfecturã deserente, etiam choragus factus est. Mediam Anagyrasium qui ipsum in theatro chorum instruentem percusserat, in iudicium pertraxit: sed acceptis tribus drachmarum millibus missum fecit. Ferunt Demosthenem etiamnum adolescentem in antrum iuisse, ibiq; meditatũ orationes fuisse, rasa dimidia capitis parte, ne exiret: inq;

anguſta cubuiſſe ſponda, vt citò expergiſceretur. cúmque litteram R non poſſet pronunciare, labore conſecutum vt proferret. cúmque inter declamandum mouere ſoleret humerum inconvenienter, id deſueuiſſe, ſuſpenſo è culmine veru, aut (quod alij dicunt) gladio, vt eius metu ſe contineret. Cùm iam auctus eſſet vi dicendi, ferunt eum ſpeculum feciſſe ſibi æquale, inque id inſpicientem ſe exercuiſſe, vt corrigeret vitia. Deſcendiſſe etiam ad Phalericum litus, & adverſus vndas obſtrepẽtes declamaſſe: vt ſi quando populus obturbaret, hoc ſibi non eſſet terrori. Cúmque eum ſpiritus deficeret, Neoptolemi hiſtrionis opera decem drachmarum millibus conducta didiciſſe vno ſpiritu integras circuitiones efferre. Poſtquam ſe ad remp. contulit, diuiſo in duas factiones populo, quarum altera Philippo faueret, altera pro libertate cõcionabatur: Philippo adverſantibus ſe addidit, omníque tempore ciuibus ſuaſit vt iis auxilium ferrent, quos à Philippo oppreſſum iri periculum erat. ſociósque ſui inſtituti habuit Hyperidem, Nauſiclem, Polyeuctum, Diotinum. Ideóque etiam Athenienſibus fœdere iunxit Thebanos, Euboënſes, Corcyrenſes, Corinthios, Bœotos, multóſque alios. Quodam tempore, cùm eiectus è concione, mœſtus domum abiret, Eunomus ei Thriaſius occurrit iam ſenex, atque cohortatus eſt. Maximè autem confirmatus eſt ab Andronico hiſtrione, eique operam dedit, edoctus ab eo orationes ſuas bene habere, ſed actionem iis deeſſe. Itaque interrogatus quid primum, quid ſecundum, quid tertium in arte eſſet oratoria, ſubinde reſpondit, Actio. Rurſus in conciones progreſſus, cùm nouè quædam diceret, exagitatus eſt. vt etiam comici Antiphanes, & Timocles eum vexauerint.

Voi iuro, terra, fontes, flumina, latices.

nam cùm hoc modo apud populum iuraſſet, tumultu eſt exceptus. Quin & Aſclepium (is Aeſculapius Latinis eſt) iurauit, acuta ſyllaba SCLE, docuítque ſe hoc rectè facere: eſſe enim deum epium ſiue mitem. quo nomine ſæpe ei obturbatum eſſe. Sed omnia iſta emendauit, cùm vacaſſet Eubulilæ dialectico Mileſio. Cùm veniſſet in ſolennem conventum apud Olympiam, audiuiſſetque Lamachum Terinæum recitantem Philippi Alexãdrique laudationem, Thebanóſq; & Olynthios perſtringentem: contrà ad dicendum ſurrexit, veterúmq; poëtarum teſtimoniis prolatis de præclaris Thebanorum atque Olynthiorum factis effecit, vt Lamachus porrò quieſceret, éque conventu profugeret. Philippus autem iis, qui orationes à Demoſthene cõtra ipſum habitas referebant ſibi, reſponderit: etiam ipſemet, ſi audiuiſſem dicentem Demoſthenem, bellum contra me ſuſcipiendum decreuiſſem. Suas orationes Demoſthenes militibus ob vim comparabat: Iſocraticas athletis, quòd delectationem exhiberent theatricam. Annos natus XXXVII, (à Dexitheo enim ſupputo vſque ad Callimachum, ſub quo legatio ab Olynthiis venit auxilium petentibus, quos Philippus bello premebat) ſuaſit vt mitterẽtur Olynthiis ſuppetiæ. Anno poſtero, in quẽ mors Platonis incidit, Philippus Olynthios perdidit. Nouerat Demoſthenem etiam Xenophon Socratis diſcipulus, ſiue incipientem, ſiue iam florentem. res enim Græcæ ei in Mantinenſem pugnam & archontem Chariclidam deſinunt. noſter iam antè ſub Timocrate curatores reos peregit. Aeſchinem fugiẽtem à damnatione, equo eſt perſecutus. cúmque is ſe compræhenſum iri putans ad pedes ei accidiſſet capite velato, erexit hominem, conſolatúſque talento argenti donauit. Autor fuit populo, vt milites mercenarios in Thaſo aleret, eóque nauigauit ipſe triremibus præfectus. Coëmendi frumenti geſto munere, accuſatus peculatus, abſolutúſque eſt. Cùm Philippus Elateam occupaſſet, ipſe etiam cum iis egreſſus in bellum, qui ad Chæroneam pugnauerunt. atque ibi eum ordines deſeruiſſe aiunt, & cum fugientis chlamydem rubus appræhendiſſet, ſe convertiſſe, ac clamauiſſe, Viuum cape. clypei inſigne habuit bonam fortunam. Orationem tamen funebrem habuit de iis qui tum ceciderunt. Secundum hęc cura ad vrbem exornandam converſa, cùm publicè eſſet murorum procurator delectus, impenſam ei rei pecuniam de ſua perſoluit pecunia, minas centum. impendit etiam CCIƆƆ iis qui publicè ad ſacras res conficiendas mittebantur: (theoros Græci appellãt:) & cõſcenſa triremi circumvectus, à ſociis pecuniam collegit. Itaque ob hæc ſæpiùs coronatus fuit, à Damotele, Ariſtonico, Hyperide, coronis aureis: tandem à Cteſiphonte. Cuius decretum cùm vt contra leges factum accuſarent Diodorus & Aeſchines, ipſe defendens vicit: cùm ſanè actor quintam ſuffragiorum partem non obtineret. Poſtea temporis cùm Alexander expeditionem in Aſiam feciſſet, atque

que Harpalus cum pecunia Athenas fugiſſet: initiò ne reciperetur egit. Sed poſtquã ille naui appulit, acceptis ꝏ Daricis ſententiam mutauit. cúmq; Harpalum Athenienſes dedere Antipatro ſtatuiſſent reclamauit: pecuniámque promulgato decreto in arce deponi, ſummámq; populo indicari iuſſit: cũ Harpalus dixiſſet eſſe DCCL, aut non multo pauciora talẽta. vt eſt apud Philochorũ. Pòſt cùm è carcere profugiſſet Harpalus, in quo tantiſper adſeruandus fuerat, donec aliquis ab Alexandro veniret: ac ſe in Cretam, vel Tænarum Laconicæ (nam & hoc quidam dicunt) contuliſſet: vitio datum eſt Demoſtheni, quòd muneribus ſe paſſus corrumpi, neque numerum relatæ pecuniæ edidiſſet, neque cuſtodum incuriam indicaſſet. itaque in iudicium pertractus ab Hyperide, Pythea, Meneſæchmo, Himeræo, Patrocle, à concilio Areopagitico damnatus in exſulium abiit: cùm quintuplum perſoluere non poſſet: etenim XXX talenta accepiſſe culpabatur. alij eum ſubire iudicij aleam noluiſſe dicunt. Secundum hanc tempeſtatem, cùm Athenienſes Polyeuctum ad remp. Arcadum miſiſſent, vt eos à ſocietate Macedonum abſtraheret: íſque perſuadere nequiret, supervenit Demoſthenes, patrocinánſque cauſæ ciuium perſuaſit. Hoc ei admirationem peperit, & aliquanto pòſt tempore ab Athenienſibus miſſa triremi eſt revocatus in patriam. cùm ij Damone Pæanienſi, conſobrino Demoſthenis, autore ſciuiſſent, vt culpa ſolueretur, modò de XXX quæ debebat talentis ædificaret aram Iouis Seruatoris in Peræeo. Hoc pacto ad remp. rediit. Cæterùm Antipatro Lamiam à Græcis concluſo, & Athenienſibus ob fauſtum nuncium ſacrificantibus, cuidam ſociorum Ageſiſtrato dixit, ſe de rebus hiſce non idem cum aliis ſentire. ſcire enim ſe, Græcos ſtadium conficere belligerando poſſe, dolichum porrò nequire. Vt Antipater Pharſalo capta minatus eſt ſe Athenas obſeſſurum, niſi oratores dederent: Vrbe relicta Demoſthenes fugit, primùm Aeginam, vt in Aeaci templo ſeſſurus: deinde metu compulſus, in Calauriam tranſiit. cùmque decreuiſſent Athenienſes vnà cum aliis oratoribus ipſum quoque eſſe dedendum: ſupplex in fano Neptuni deſedit. Vbi eò venit Archias, qui à conquirendis ad ſupplicium exſulibus nomen Phygadotheræ invenit, diſcipulúſque fuit Anaximenis oratoris, ſuaſitq; vt progrederetur, amicus Antipatro futurus: Neque antè, inquit, tragœdias agens te mihi probauiſti, neque nunc conſulendo perſuadebis. Cúmque vim Archias moliretur, prohibuere oppidani. Demoſthenes autem dixit, Non ſe ſalutis cupiditate Calauriam confugiſſe: verùm vt demonſtrarẽ etiam ſacroſancta à Macedonibus violari. Popoſcit deinde tabellam: eique ſi Demetrio Magneti credimus, inſcripſit elegiacum hoc, quod poſtmodò ipſius ſimulacro inſcribi curauere Athenienſes, eius hic eſt ſenſus.

Si tibi vis animo, Demoſthenes, equa fuiſſet,
Non Macedûm ferret Gracia victa iugum.

Situm eſt ſimulacrum propè ſeptum & aram XII deorum, à Polyeucto factum. ab iij hoc aiunt fuiſſe ſcriptum inventum: Demoſthenes Antipatro S. Mortuum eum eſſe tradit Philochorus epoto venenò: Satyrus autem hiſtoriæ ſcriptor, venenò imbutum fuiſſe calamum, quo ſcribere epiſtolam ceperit. eóque guſtato ipſum periiſſe. Eratoſthenes, iampridem ſibi à Macedonibus metuentem, armillam veneno infectam geſtaſſe circa brachium. Sunt qui dicant contento ſpiritu mortem ſibi paraſſe: alij, venenum hauſiſſe, quod in ſigillo habebat. * * duo & viginti. Mortuò autem Philippo, nitida indutus veſte prodiit in publicum, gaudens morte iſtius: quamq; ipſe nuper filiã amiſiſſet. Thebanis quoq; contra Alexandrum bellantibus adiumento fuit, ac reliquos Græcos ſubinde animauit. Itaque Alexander cùm Thebas everteret, hunc ab Athenienſibus poſtulauit, additis niſi dederent minis. Huic in Perſas ducenti, & nauale ſubſidium petenti, Demoſthenes contradixit: Incertum eſſe inquiẽs, an non contra præbentes id vſurus eo eſſet. Duos reliquit filios ex vna vxore Heliodori cuiuſdam Eudocimi filia. Vnicam habuit filiam. quæ puella antè quàm nuberet, è viuis exceſſit. Soror etiam illi fuit: qua, & Lachete Leuconenſi conſobrino natus eſt Demochares, vir bellicis rebus, & orationibus ciuilibus nemini ſecundus. Statua ei poſita in Prytaneo exſtat, ad dextram introitus partem prima, non tantùm tunica, ſed etiam gladio accincta. hoc enim habitu cõcionatus dicitur, quo tẽpore Antipater oratores quæſiuit. Poſtea temporis Athenienſes cognatis Demoſthenis alimenta

in Prytaneo dederunt. ipsique mortuo statuam in foro posuerunt, Gorgia archonte: cùm hos honores ei flagitasset Demochares sorore ipsius natus. cui & ipsi filius Laches Democharis F. Leuconensis dona impetrauit, decênio pòst, Pytharato archonte. nempe vt statua in foro poneretur, & cùm ipse, tum posterorum semper qui natu maximus esset, cibum in Prytaneo haberent, primámque sessionem in omnibus certaminum spectaculis. Hæc de vtrisque decreta, infrà perscripta leges. Statua Democharis, vt memorauimus, in Prytaneum est translata è foro. Feruntur orationes eius genuinæ LXV. Quidam eum etiam impudicè victitasse narrant, vestitu vsum subinde muliebri, ac comesationibus: vnde Batalus fuerit cognominatus. alij diminutiuè à nutricis nomine ferunt sic per cōtumeliam vocatum. Diogenes, qui Canis vsurpatus fuit, cùm eum aliquando in caupona cōspexisset, pudore commoto ac intrò recedenti: quanto magis, inquit, intrò te recipies, tanto magis intus eris. Eundem falsè cauillans, in orationibus aiebat esse Scytham, in præliis vrbanum. Accepit etiam ab Ephialta aurum, vno popularium oratorum, qui legatus ad regem Persarum missus, clàm attulerat pecuniam, qua inter oratores Athenienses distributa, horum opera bellum contra Philippum inflammaret. ac Demosthenem à rege nominatim dono Daricorum ter mille corruptum autumant. Anaxilam Oretem hospitem suum comprehendit, & vt exploratorem torsit. nihilque confitentem, Vndecimviris tradi facto decreto iussit. Cùm aliquando in concione Athenienses eum non finerent orare: breue quippiam se iis velle dicere professus est. Factóque silentio ita est fatus. Adolescēs quidam æstate asinum cōduxit ex Astu Megaram eo vsurus. Meridie cùm solis æstus esset vehemens, cùm ipse, tum asini dominus in vmbra iumenti cubare volentes, alter alterum pellebat. cùm dominus non vmbram à se, sed asinum esse locatum: cōductor in sua potestate esse omnia contenderet. His dictis ille abire cœpit. Atheniensibus autem retinentibus, vtq; orationem pertexeret rogantibus: Ergo, inquit, de asini vmbra audire vultis, de rebus seriis disserentem audire recusatis? Polo histrioni aliquando dicenti ad ipsum, Biduí certamine se talentum pro mercede retulisse: respondit, Ego quinque talentis vnius diei silentium vendidi. Aliquando in concione voce ipsum deficiente cùm obturbaretur: de histrionibus, dixit, è voce, oratoribus è sententia iudicium esse petendum. Exprobranti continentem meditationem Epicli: Ego verò, inquit, dedecori hoc ducerem, si tanto populo consulens aliquid subitò ad animum mihi allapsum pronunciarem. Lucernam ab eo nunquam exstinctam perhibent. Attigit annum ætatis quinquagesimum, orationes diiudicans. ipse ait, se aquam potasse.
* Nouit eum etiam Lysias orator, & Isocrates in rep. versantem vidit, vsque ad pugnam Chæronēsem, & quidam Socraticorum philosophorum. Plerasque orationes ex tem
* pore dixit, à natura ad hoc factus. Primus de eo aurea corona donando retulit Aristonicus Nicophanis F. Anagyrasius: quanquam Diondas iureiurando dato intercessit.

HYPERIDES. IX.

HYPERIDES Glaucippi F., Dionysij N, curia Colyttensis fuit. Habuit filium cognominem auo Glaucippum rhetorem, qui etiam orationes conscripsit, filiúmque habuit Alphenum. Sed Hyperides cùm fuisset Platonis philosophi auditor, vnà cum Lycurgo remp. gessit, quo tempore Alexander res Græcas est aggressus. cui etiam postulanti prætores Atheniensium, & triremes, dicendo restitit. Consilium etiam dedit de non dimittendo mercenariorum militum præsidio, quod erat Tænaro impositum: idque visus fuit facere ob benevolentiam, qua eorum ducem complectebatur.
* Initiò mercede conductus causas orauit. Creditus est cum Ephialte particeps fuisse regiarum pecuniarum. Triremibus præfectus suffragiis populi, quo tempore Philippus Byzantium oppugnauit, missus ad ferendam ei vrbi opem * eo anno sustinuit chorum sumtibus instruere, cùm alij omnia publica ministeria dimisissent. Rogationem etiam tulit de honoribus Demostheni deferendis. cúmque illud decretum Diondas vt contra leges factum intercessione iurata impugnaret, absolutus est. In amicitia Demosthenis, Lysiclis, & Lycurgi non vsque ad finem permansit. nam his duobus vita defunctis, Demosthene in ius vocato quòd ab Harpalo corruptus pecunia diceretur, ex omnibus ipse designatus (solus enim corruptelam non admiserat) eum accusauit. Postulatus violatarum legum, quòd lege promulgata iussisset inquilinos in ciuium numerum referri, seruos libertate donari, sacra, liberos, & vxores in

Piræeum deponi: absolutus est. ac quibusdam culpantibus, quòd eo in decreto multas leges quasi non videns eas præteriuisset: Arma respondit Macedonum sibi tenebras offudisse: neque à se id decretum, sed à Chæronensi pugna fuisse confectum. Tamen Philippus postmodò cadauera tolli cæsorum permisit metu ipsi illato: cùm id anteà profectis à Lebadia legatis denegasset. Denique post cladem ad Cranonem acceptam cùm postularetur ab Antipatro, populúsque eum esset dediturus, vnà cum aliis damnatis, Aeginam ex Astu profugit: congressúsque cum Demosthene purgauit se de dissensione. inde profectus ab Archia (qui cognomento Phygadotheras, Thurius patria, olim histrio, tunc Antipatro inseruiebat) in templo Neptuni Hermionensi compræhensus, & vi à simulacro quod complectebatur abreptus, ad Antipatrum est Corinthum perductus. ibi inter tormēta quæstionis linguam suam dentibus suis conscidit, ne quod patriæ arcanum posset eloqui. itáque mortuus est, mensis Pyanepsionis nona die. Hermippus ait eum cùm in Macedoniam esset perlatus, lingua fuisse mutilatum, insepultúmque abiectum. sed Alphenum, consobrinū eius, siue (vt aliorum fert opinio) nepotem è filio Glaucippo, opera Philopethis cuiusdam medici, cadauere aui potitū, id cremasse, ossáque Athenas ad cognatos pertulisse; contra & Atheniensium & Macedonum edicta. nam non exsulium modò ei imperauerant, sed etiam vetabant ne in patria sepeliretur. Alij apud Cleonas cum aiunt, eò cum aliis abductum, lingua truncatum periisse eo quo dictum est modo. cognatos autem ossa abstulisse, atque humauisse iuxta parentum reliquias, ante portam Hippadem siue equestrem. autor Heliodorus libro De monumentis tertio. Nunc illud monumentum ignotum est, vetustate collapsum.. In dicendo ad populum fertur omnibus aliis præstitisse. Sunt qui eum ante Demosthenem ponant. Orationes ipsius feruntur LXXVII, quarum germanæ sunt LII. Fuit etiam in rem veneream procliuis: ita quidem, vt filio eiecto introduxerit in domum suam scortum sumtuosissimum Murrhinam: in Piræeo habuerit Aristagoram, Eleusine in suis prædiis Philtam Thebanam, XX minis redemtam. Deambulauit in foro piscario. Coniectura fert, in eum etiam vnà cum Phryna meretrice impietatis accusata fuisse inquisitum. id enim ipse initio orationis innuit. illam, cùm iamiam damnanda esset, in medium produxit, ac derepta veste pectus mulieris ostentauit. ita iudicibus pulcritudinem respicientibus ea absoluta fuit. Composuit paulatim crimina quæ Demostheni intentaret: nec fefellit. cùm enim ægrotantem ipsum Demosthenes visendi gratia accessisset, deprehendit eum, tenentem librum in se scriptum. cúmque indignaretur, respondit Hyperides: Hic liber neminem amicum lædet, inimicum autem factum prohibebit quicquam adversus me agere. Honores etiam decreuit Iolæ, qui Alexandro venenum dedit. Socius fuit Leostheni in Lamiaco bello conflando. in eóque occisos funebri oratione admirabili celebrauit. Cùm Philippus classem instruxisset ad petendum Eubœam, & Athenienses sibi metuerent: Hyperides XL triremes comparauit priuatim contribuentibus ciuibus, primúsque pro se & filio duas contulit in publicum triremes. Controversia cum Deliis orta Atheniensibus, vtri sacris præesse deberent, Aeschine delecto vt causæ Atheniensium patrocinaretur, senatus Areopagitarum Hyperidem negocio ei destinauit. extátque oratio eius, Deliaca inscripta. Legationem quoque ad Rodios obiuit. Cùm ab Antipatro legati venissent, laudarentque eum à bonitate, occurrens iis dixit: Scimus Antipatrum esse bonum: sed nobis quidem bono domino opus non est. Dicitur absque fuco ad populum orasse: & rebus vt erant gestæ narrandis contentum, iudices non perturbasse. Missus est etiam ad Eleos, excusandi Calliæ athletæ causa, qui certaminis corrupti insimulabatur: & obtinuit causam. Cùm autem sententiam de donando Phocione à Media Mediæ F. Anagyrasio latam accusasset, succubuit. actum hoc archonte Xenio, Gamelionis mensis die XXIV.

DINARCHVS. X.

DINARCHVS Socratis siue Sostrati F. à quibusdam Atheniensis perhibetur: alij Corinthi natum, adolescentem etiamnum Athenas se contulisse aiunt, ibique sedem posuisse: quo tempore Alexander Asiam peragrauit. Auditor fuit Theophrasti, eius qui Aristoteli in schola successit. Vsus enam est consuetudine Demetrij Phalerei. maximè in gerenda republica post mortem Antipatri versatus, cùm oratorum

alij necati essent, alij exsularent. Amicus autem Casandri cùm esset, plurimum profecit pecunias pro orationibus exigendo, quas requirentibus conscribebat. Adversabatur autem nobilissimis oratoribus, non ad populum dicendi causa procedens, (neque enim poterat) sed orationes eorum adversariis componens. Et postquam Harpalus profugit, complures scripsit orationes in eos, qui numerum acceptorum & corruptelæ rei habebantur. Postea temporis obiecto sibi crimine, quòd cum Antipatro & Casandro de occupanda Munychia rem composuisset, quando eam Antigonus & Demetrius præsidio tenuerunt, Anaxicrate archonte, maxima bonorum parte in pecuniam conversa, Chalcidem profugit. inque exsulio ad XV annos commoratus, réque aucta, in patriam rediit, Theophrasto ei aliisque exsulibus redeundi potestatem impetrante. Vsus verò tum hospitio Proxeni amici sui, aurum amisit iam senex & visu debilitato, Proxenum, quòd is inquirere de furto recusaret, in ius vocauit: túncque primùm in curia dixit. exstat ea oratio. Feruntur orationes eius genuinæ LXIV. quarum quædam probantur, vt contra Aristogitonem. Aemulatus est Hyperidem: aut vt nonnulli ex animi grauioribus motibus, vehementia, ac figuris colligunt, Demosthenis.

DECRETA.

Demochares Lachetis F. Leuconensis postulat, Demostheni Demosthenis F. Pæaniensi dari hoc donum. vt ærea ei ponatur in foro statua, cibus detur in Prytaneo, ac princeps in consessu locus ipsi, & posterorum subinde ei qui natu est maximus. Multa enim beneficia in populum Atheniensem contulit, sæpe consilio eum iuuit, patrimoniúmque suum in remp. contulit. talenta IIX & triremem suppeditauit.

Demosthenis in remp. merita.

quando P. A. liberauit Eubœam. iterum triremem, quando Cephisodorus in Hellespontum nauigauit. aliam, quando Chares & Phocio prætores à populo Byzantium sunt missi. redemit precio multos Pydnæ, Methonæ, & Olynthi captos à Philippo. * sumtus in chorum fecit, cum Pandionidis deficientibus ea res cessaret. largitus etiam est & armauit ciues indigos. in muri confectionem sumtus fecit trium talentorum, ad hoc munus à populo delectus, iterum de suo insumsit cùm duabus fossis Piræeum cingeret. Post Chæronensem pugnam talentum in publicum contulit. aliud in frumentationem, in penuria. Benefaciendo, consulendo, persuadendo ad societatem populi Atheniensis pertraxit Thebanos, Euboënses, Corinthios, Megarenses, Achæos, Locros, Byzantios, Messenios. copias populo ac sociis contraxit, peditum CCIↃↃ, equitum CIↃ. item pecuniæ collationem ad bellum legatus impetrauit à sociis, ampliùs IↃ talentis. legatus data pecunia obtinuit à Peloponnesiis, ne Alexandro ad Thebas auxilia mitterent. multa alia præclara & vtilia præstitit consulendo & remp. gerendo, ita vt nemo æqualium de libertate & imperio populi tantum sit promeritus. Cúmque imperio populi everso ob paucorum in rep. potentiam exsularet, mortuus est in Calauria ob benevolentiam erga populum, immissis ei ab Antipatro militibus, perseuerans in studio & amicicia populi. & neque in manus pervenit, neque in extremo periculo quicquam populo indignum fecit. Archon Pytharatus. Laches Democharis F. Leuconensis à senatu & populo Atheniensi, postulat dari hoc donum Demochari Lachetis F. Leuconensi. vt ærea ei in foro ponatur statua, cibus in Prytaneo ipsi & subinde posteritatis eius natu maximo, primum consessus locum in omnibus certaminibus. Quia bene & fecit & consuluit populo, hæcque in eum beneficia contulit. legationes obiuit, rogationes tulit, remp. gessit, murum refecit, arma, tela, machináque parauit, muniuit vrbem sub bellum quatuor annorum. pacem, inducias, societatémque cum Bœotis composuit. Ob hæc eiectus vrbe fuit ab iis qui populi potestatem everterunt. Rever* sus archonte Diocle, populo revocante, contraxit administrationem, suis facultatibus non pepercit, Lysimachum legatus adiit, populo XXX talenta impetrauit ac rursum C. autor fuit legationis ad Ptolemæum mittendæ, qua functi populo L talenta attulerunt. legatus ad Antipatrum iuit, ac XX argenti talenta confecit, & ad Eleusinia populo attulit. Hæc omnia egit consensu populi, & propter huius in rep. imperium exsulauit, nihil cum vlla paucorum dominatione commune habuit, neque populo oppresso vllum gessit magistratum. solus omnium sua ætate Athenienſium qui remp. gessissent, nulla alia quàm populari administratione remp. commouit,

iudicia, leges, bona, omnia Atheniensibus in tuto collocauit sua opera: neque contra populi in rep. principatum quidquam facto dictóve egit. Lycophron Lycurgi F. Butades retulit de cibo sibi in Prytaneo dando, secundum donum quo populus ornauit Lycurgum Butadem Anaxicrate archonte in Prytaneo, Antiochidis tribus. Stratocles Euthydemi F. Diomiensis pronunciauit. Lycurgus Lycophronis F. Butades à maioribus suis propagatam suscepit erga populum benevolentiam: eiúsque maiores Diomedes & Lycurgus cùm viui in honore apud populum fuerunt, tum mortuis ob virtutem populus publicam in Ceramico sepulturam concessit: & Lycurgus ipse remp. gerens, multas bonásque patriæ leges tulit, & publicorum redituum quæstor factus non vnum quinquennium eos procurauit. Distributísque è communibus reditibus ccIↃↃↃ IↃↃ CIↃ CIↃ CIↃ IↃ CCCC talentis, multam etiam priuatorum pecuniam fide mutuóque accepit opportuno vrbis & ciuium tempore, in vniuersum IↃC L talenta: omnia creditus est iustè dispensasse, ideóque aliquoties coronatus est à ciuitate. Præterea delectus à populo, multum pecuniæ in arcem conduxit, Deæque apparauit ornatum, victorias ex solido auro, pomparum vasa aurea & argentea, mundúmque aureum ad Ceanephoros. Præfectus etiam bellico apparatui arma multa, & iaculorum L millia in arcem retulit, CCCC triremes ad nauigandum instruxit, aliis adornatis, aliis de integro fabricatis. Porrò cùm imperfecta invenisset naualia, armamentarium, ac Liberi patris theatrum, absoluit ea: nec non stadium perfecit Panathenaicum, gymnasium, Lyceum: multísque aliis structuris vrbem exornauit. Cùm verò Alexander rex tota Asia subacta imperium in omnes Græcos sibi sumens, Lycurgum sibi dedi iuberet, vt qui contra ipsum egisset: populus non dedidit eum metu Alexandri. Sæpenumerò etiam rationem reip. gestæ reddens in libera ciuitate, & in qua summa rerum penes populum esset, nunquam vllius fraudis aut corruptelæ compertus est. Ergo vt omnibus constaret eos qui pro principatu populi & libertate iustè volunt remp. gerere, cùm viuos maximi fieri, tum mortuis honores haberi ad omnem memoriam duraturos: quod felix faustúmque sit, sciuit populus laudandum esse Lycurgũ Lycophronis F. Butadẽ virtutis ac iusticiæ causa: eique à populo statuendam æream imaginem in foro, nisi sicubi lex eam stare vetat: dandúmque in Prytaneo cibum ad omnem posteritatem quouis tempore ei qui ipsius de propagine natu sit maximus: omnia eius decreta rata habenda, & à scriba ciuitatis insculpta in lapideas columnas debere dedicari in arce, ac poni prope donaria. ad columnarum scriptionem quæstorem populi debere pendere L drachmas, ex ea pecunia, quam populus in decreta impendit.

Lycurgi in rep. merita.

PLVTARCHI

Commentarius Repugnantiarum Stoicarum.

RINCIPIO decretorum consensionem ex ipsa vita considerari debere censeo. Non enim tam orator (vt dicebat Aeschines) & lex idem debent loqui: quàm vitæ philosophi cum doctrina eius convenire. quippe doctrina philosopho lex est propria & quam sibi ipse tulerit: si quidem non ludum & argutias gloriolæ gratia inventas, sed rem summo dignam studio philosophiam, id quod est, censeat esse. Quoniam ergo multa cùm ipse Zeno, tum Cleantes, plurima Chrysippus scripta reliquerunt de rep., de parendo & imperando, de iudiciis, de causis dicendis: in vitis autem eorum nusquam invenitur prætura, legum latio, in senatum progressus, patrocinium apud iudices, militia pro patria, legatio, in publicum largitio: sed peregrè in ocio, eius gustu tanquam Loto detenti, vitam omnem, neque eam breuem; sed oppidò longam inter disputationes, libros, & ambulationes exegerunt: non obscurum est, eos magis secundum alio-

Stoicorum vitam, eorum placitis repugnare.

rum ſcripta aut dicta, quàm ſua decreta vixiſſe: omninóque vitam in ea quiete con-
ſumpſiſſe, quam Epicurus & Hieronymus laudant. Ipſe quidem Chryſippus in
quarto De vitis libro, exiſtimat vitam ſcholaſticam ſiue literario ocio deditam, nihil
» à voluptaria differre. Verba adeò ipſius apponam. Qui verò opinantur philoſo-
» phis congruere maximè ocioſam vitam ab initio, non videntur mihi ij errare: cen-
» ſent enim delectationis aut alius ſimilis rei gratia hoc eſſe faciendum, itaque totam
» vitam protrahendam. Hoc, ſi quis apertiùs conſideret, nihil aliud ſignificat quàm
ſuauiter. Non enim ſenſus eorum fallere vos debet, cùm multa apertè, obſcuriùs
non pauca pronuncient. Quis autem magis in ocioſa iſta vita conſenuit, quàm Chry-
ſippus, Cleanthes, Diogenes, Zeno, Antipater: qui quidem ſuas deſeruerunt pa-
trias, non quòd eſſet quod de iis quererentur, ſed vt quietè in ſuaui ocio apud Zoſte-
rem ſuis diſputationibus perpetuò vacarent. Ariſtocreon quidem Chryſippi di-
ſcipulus & familiaris, æream imaginem in columna ponens, hos elegos inſcri-
pſit.

Hunc Academiacos ſolitum diſcindere nexus
Chryſippum iuuenem ponit Ariſtocreon.

Hic ergo eſt Chryſippus, ſenex, philoſophus, qui regiam & ciuilem laudat vitam, &
ſcholaſticam à voluptaria nihil differre putat. Qui verò Stoicorum de ſecta ſe ad rem-
publicam conferunt, ij magis adhuc ſuis placitis repugnant. Nam imperant, diſce-
ptant, conſulunt, leges ponunt, puniunt, honorant, ita vt qui ciuitates eſſe putent eas
in quibus remp. gerunt, pro iudicibus & magiſtratibus habeant eos, quibus iſta mu-
nera obtigerunt: prætores iudicent eſſe eos qui ſuffragiis deliguntur: leges Cliſthe-
nis, Solonis, Lycurgi leges eſſe ſentiant: cùm interim eos prauos & ſtultos fuiſſe di-
cant. ergo remp. gerentes, ipſi ſibi adverſantur. Et verò Antipater, in iis quæ de
diſcordia Cleanthis & Chryſippi ſcripſit, narrat Zenonem & Cleanthem noluiſſe
ciues Athenienſes fieri, ne viderentur in ſuas iniurij patrias. Non dicam, ſi hi rectè
fecerunt, Chryſippum peccaſſe cùm inter ciues Athenienſes ſe referri ſineret. Id qui-
dem multum repugnantiæ & abſurditatis habet, quòd corpora & vitam tam longè
à patria apud peregrinos conſtituentes, nomina nuda patriis ſuis reſeruauerunt: per-
inde ac ſi aliquis vxore deſerta, cum alia viuens, dormiens, liberóſque ex ea ſuſci-
piens, nuptias litteris non firmaret, ne iniuriam priori vxori ſcilicet facere videretur.
Ruſum Chryſippus in libro De rhetorica ſcribens ita oraturum atque remp. geſturũ
ſapientem, vt qui diuitias, gloriam, ac ſanitatem bona arbitretur: fatetur doctri-
nam ſuam nullos habere exitus, neque ad rempublicam gerendam conducere, ac
decreta vſibus non quadrare atque actionibus. Porrò hoc eſt Zenonis decretum,
templa deorum non eſſe ædificanda: quod enim non ſit magni precij, id ne ſacrum
quidem eſſe. iam fabrorum & ſordidas artes exercentium opera, non eſſe magni pre-
cij. Iidem illi, qui hæc laudant, nihilominus ſacris initiantur, adſcendunt in arcem,
adorant puluinaria, coronant ſacraria: nimirum opera fabrorum & illiberales artes
tractantium hominum. Deinde refelli à ſe putant Epicureos, qui diis immolent:
cùm ipſi potiùs coarguantur, ſacrificantes in templis & altaribus, quæ neque eſſe,
Virtutum numerus. neque exſtrui debere pro indubitato ponunt. Præterea virtutum vt Plato, ita e-
tiam Zeno differentiarum reſpectu multitudinem admittit: prudentiam putà, forti-
II. tudinem, temperantiam, iuſticiam ponens àb ſe invicem non ſeparari quidem, ſed ta-
men diuerſas eſſe atque inter ſe differre. Mox ſingulas definiens Zeno, fortitudi-
nem ait prudentiam eſſe in rebus gerendis; iuſticiam in diſtribuendis. vt vnica iam
fiat virtus, ſed quæ comparatione cum rebus tantùm actione videatur diſcrimen ad-
mittere. Neque ſolus Zeno in hoc argumento ſibi repugnare ipſi videtur: ſed
Chryſippus etiam, Ariſtonem culpans, quòd reliquas virtutes vnius virtutis dicat
diuerſos eſſe reſpectus; Zenoni patrocinans, qui ſingulas virtutes ſic definiret,
* Cleanthes in Phyſicis commentariis dicit, ictum ignis eſſe tonum ſeu contentionẽ;
qui ſi in animo factus ſufficiat ad perficiendum officium, robur vocetur & vis. tum
» hæc ſubiungit verba. Hoc autem ſiue robur ſiue vis ſi in illuſtribus obiectis ſit in qui-
» bus perſiſti debeat, vocatur continentia: cùm in perferendis, fortitudo: circa id quod
» quoque dignum ſit, iuſticia: circa deligenda & declinanda, temperantia. Adverſus
eum qui dixit;

Nec

Nec litem decide, vbi non audita vtraque est pars.

sic fuit Zeno ratiocinatus. Aut is qui prior dixit, rem demonstrauit: vt iam invento quod quærebatur, nihil expediat alterum audire. aut non demonstrauit: tum perinde est ac si vel non comparuisset in iudicio, vel inanibus verbis auribus obstrepuisset. at enim vel demonstrauit, vel non demonstrauit: ergo non est audiendus qui secundo loco erat dicturus. Hoc modo ille interrogando concludens, tamen & contra Platonis De repub. libros scripsit, & sophistarum cauilla dissoluit, dialecticámque, vt huc conducentem, discipulis discendam commendauit. Atqui aut demonstrauit Plato ea quæ in Republica scripsit, aut non demonstrauit. proinde vtrum horum ponas, non erat necessarium, sed superuacaneum & vanum à Zenone contra scribi. Idem de sophismatibus licet pronunciare. Chrysippus censet adolescentibus primò audiendam esse disserendi artem, deinde moralem, denique naturalem philosophiam: & in hac etiam quæstionem de diis vltimo loco iis attingendam. Sæpe hoc dicit: sed satis erit verba eius de quarto librorum, quos De vitis scripsit, apponere. Primùm, inquit, videntur mihi secundum ea quæ veteres rectè dixerunt, tria esse genera ad philosophicam pertinentia considerationem: logicum, ethicum, physicum. de his primo loco ponenda esse logica, inde moralia, vltimo naturalia: atque horum vltimam esse disputationem de diis: vnde etiam eius institutio à fine nomen teletôn inuenerit. Enimverò id quod vltimo dicit ponendum loco, solet præmittere omnibus adeò moralibus quæstionibus. nam neque de finibus, neque de iusticia, neque de bonis aut malis, neque de matrimonio & liberis educandis, neque de legibus & republica eum quidquam videas eloqui: nisi quomodo qui in ciuitatibus proclamant decreta, hæc præmittunt verba, Quod felix faustúmque sit: ita ipse præscribat Iouem, fatum, prouidentiam, mundum vnicum esse, & finitum, atque eum vna quadam contineri potentia. quorum nihil persuaseris cuiquam, qui non altè in physicas disputationes penetrauerit. Audi, quid de his dicat in tertio De diis libro. Non enim inveniri potest, inquit, aliud iustitiæ principium, alia origo, quàm à Ioue & communi natura petitum. inde enim necesse est omnia ista nos exordiri, si volumus aliquid de bonis & malis dicere. Rursum in naturalibus propositionibus. Non enim licet vel aliter, vel magis propriè peruenire ad explicationem bonorum ac malorum, virtutum, felicitatis: quàm si initium ducatur à communi natura, & mundi gubernatione. Ac deinde. Ab his enim suspendẽda est de bonis & malis disputatio, cùm non sit vllum aliud melius principium aut relatio: neque aliam ob rem naturæ consideratio adhibeatur, quàm ad discrimen bonorum & malorum constituendum. Ergo Chrysippo autore naturalis doctrina moralem simul & sequitur & præcedit. immò planè inextricabilis fit inversio ordinis, si hæc posteriore loco ponenda sunt, sine quibus priorum cognosci potest nihil. atque apertè secum ipse pugnat, qui doctrinam naturæ cùm dicat principium esse doctrinæ de bonis & malis: non ante, sed post moralia tradi naturalem philosophiam iubet. Iam si quis dicat, Chrysippum in libro De vsu sermonis scripsisse, eum qui logicam disciplinam primam adeat, non vniuersè aliis abstinere debere, sed & eas quantum licet attingere, is verum quidem dicet, sed tamen confirmabit crimen. Sibi enim ipsi contrarius est, aliquando doctrinam de deo postremo dicens loco assumendam, quæ etiam ideo teleta appelletur: aliàs in primis etiam hanc adhibendam tradens. Actum quippe est de ordine, si omnia vbique sint vsurpanda. Id verò maius, quòd cùm de deo cognitionem principium esse dicat cognitionis bonorum ac malorum: non ab illa ordiri iubet eos qui moralia incipiunt tractare: sed ea assumpta, hæc prout licet tractare: atque inde à moralibus * ad quæstionem de deo progredi, sine qua nullum initium, nullum aditum moralis doctrinæ esse dixerat. Porrò rationem disputandi in vtranque partem ait se non prorsus repudiare: sed hortatur vt ea cautè vtamur tanquam in iudicio, non patrocinantes aut adsentientes alteri parti, sed quid vtrinque probabile sit discernentes. Iis enim (inquit) qui de omnibus rebus assensionis retentionem probant, illud conuenit, & instituto ipsorum conducit. Qui verò scientiam constituere volunt, secundum quam ex professo viuamus, ab initio ad finem vsque debent suis ordinibus vtrinque contraria disponere: & vbi occasio offertur in vtranque partem disputandi, ibi tanquam in iudiciis, probabilitas est rationum discepatanda. Enimverò quòd absurdum sit putare, debere philosophos in contrariis rationibus versari

Leonis sophisma in ipsum retorquetur. III.

Quæstionis de deo ordo. IV.

*

De disserendo in vtraque partem. V.

non cum assensione vel patrocinio, sed causidicorum in morem, quasi non veritatis, sed victoriæ causa disputetur: aliàs contra eum ostendimus. Quòd autem ipse in suis disputationibus frequenter adversas suæ sententiæ rationes proposuerit, idque seriò, ac tanto cum studio, vt non cuiusvis sit perspicere quid ei placuerit: hoc illi ipsi affirmant, qui vim disputandi in eo admirantur: aiúntque Carneadem nihil dicere proprium, sed argumenta quibus quid in vtranque sententiam dici posset Chrysippus explicare aggressus fuit, Carneadem arripuisse, iísque vsum quæ Chrysippi sententiæ adversarentur, placita hominis adortum fuisse. Et Chrysippo solent acclamare,

Iliad. ζ. 470. *Infelix, tua te vis perdet:* ——

quòd magnas contra se dicendi ansas præbuerit iis, qui placita ipsius labefactare animum intenderent. Ob ea autem, quæ de consuetudine edidit Chrysippus, ita superbiunt, itáque se iactant: vt non vereantur dicere, omnes omnium simul Academicorum disputationes in vnum congestas non esse dignas quæ comparentur cum iis quæ ille scripsit contra sensus. Atque hoc quidem vel imperitiam, vel vanum sui amorem dicentium talia arguit. Hoc autem verum est, eum cùm rursum vellet consuetudini & sensibus patrocinari, seipso fuisse inferiorem, húncque librum illo esse invalidiorem. Proinde impugnat seipsum, qui cùm iussisset semper contraria non cum assensione sed notatione falsitatis proponere: sua ipsius decreta oppugnauit maiore vi quàm defendit. Et alios monens vt sibi à contrariis caueant rationibus, quòd eæ assensionem revellerent, ipse rationes quæ assensionem tollerent firmiores eam confirmantibus composuit. Hoc ipsum autem se metuere apertè ostendit, cùm
» in quarto vitarum libro ita scribit. Non temere autem contrariæ rationes propo-
» nendæ sunt, & ea quæ in diuersam partem probabilia videntur, sed cautè: ne iis cir-
» cumacti auditores ab assensione desciscant: cùm neque horum refutationes satis au-
» dire ac intelligere possint, & ita priora perceperint, vt facilè excuti eis assensio queat.
» quando etiam hi qui secundum consuetudinem perceperunt, aut sensilia & quæ iis
» sequuntur: facilè ea dimittunt à Megaricorum quæstionibus in diuersam partem tra-
» cti, aliísve pluribus & robustioribus argumentationibus. Lubenter itaque è Stoicis quæsiuerim, an Megaricas quæstiones existiment validiores esse iis, quæ Chrysippus sex libris contra consuetudinem scripsit. quin ipse potiùs interrogandus est.
» Considera enim, quæ de Megarica ratione in libro De vsu rationis posuit verba. Ta-
» le est quod Stilponis & Menedemi rationibus evenit. qui cùm in magna sapientiæ
» existimatione fuissent, nunc iis opprobrio factæ sunt eorum ratiocinationes, partim
» crassiores, partim apertè sophisticam fraudem præ se ferentes. At enim, lepidum caput, illæ eæ rationes, quas tu derides, & opprobria autorum appellas, quòd vitium eorum in promtu sit: metuis tamen ne quos ab asserenda perceptione avellant: ipse tot libros scribens contra consuetudinem, quibus inventa abs te adiiceres, conarerísque Arcesilaum superare, nemini legentium scrupulum te iniecturum providebas? Non enim nudis vtitur ratiocinationibus adversus cōsuetudinem Chrysippus: sed tanquam in iudicio, pro causa grauiter animo commotus, motúsque in aliorum animis excitans, stulta dicere, & inanem sumere laborem adversario ait. Vtque contrà dicendi occasionem præcidat, hæc in Physicis quæstionibus scribit.
» Licet autem & vbi aliquid perceperis, in contrariam aliquid partem argumentis ex-
» periri, & quantum datur ei patrocinari: aliquando etiam neutra parte percepta, in
» vtranque disputare. Et in libro De rationis vsu cùm dixisset, non debere rationis vi
» nos vti ad ea quæ non conveniunt, vt neque armis: hæc subiungit. Nam ad veri
» inventionem iis vtendum est, & eius cognata: in contrariam partem non item.
» quamvis hoc faciunt multi. Multos dicit (puto) eos qui cohibent assensionem. At illi quidem neutrum se percipere dicentes, in vtramque partem disputant: quòd si quid possit percipi, hoc vno modo putent vel saltem præcipuè veritatem sui compræhensionem præbituram. Tu autem Chrysippe, qui illos accusas, cùm & ipse de consuetudine scripseris contraria eorum quæ percepisses, aliósque in rebus invtilibus ac damnosis cum protestatione id facere iubeas; fateris te differendi facultate

facultate fretum, ob ambitionem iuuenatum fuisse. Stoici rectum seu perfectum officium (quod ipsi Katorthoma nominant) legis esse præceptum: peccatum, legis interdictum aiunt. ideóque legem malos à multis factis prohibere, præcipere nihil eis, quia rectè facere non possent. Quis autem nescit eum qui rectè agere nequeat, non posse non peccare? Itaque legem sibi ipsi adversantem ponunt, quæ malis imperet quæ præstare non possint, interdicat iis, quibus abstinere non valeant. Etenim homo qui temperans esse nequit, nón potest non intemperanter agere: & qui sapere nescit, desipiat necesse est. Ipsi quidem dicunt, eos qui interdicunt, aliud dicere, alio interdicere, aliud mandare. qui enim dicat, Non furaberis: dum hoc dicit, simul furto interdicere. Nihil ergo est, quod lex malis vetet, si quidem nihil imperet. Medicum etiam aiunt discipulo præcipere vt secet & vrat, omissa clausula, vt hoc tempestiuè & modicè faciat. & musicum suo, vt voce aut lyra canat: non facta mentione huius conditionis, vt concinnè & consonanter. ideóque puniunt (vt ipsi aiunt) eos qui absque arte & vitiosè egerunt tale aliquid: quòd cùm esset mandatum vt rectè hoc facerent, illi non rectè fecerunt. Ergo etiam sapiens cùm seruum iubet aliquid dicere aut facere, isque in eo modum non obseruans plectatur: liquet eum non mediocre, sed perfectum et imperasse officium. Sin verò sapientes media officia iniungunt prauis: quid obstat quin etiam legum præcepta talia habeantur? Porrò autem incitatio (sic hoc loco liceat hormen exprimere) hominis, ratio est eum aliquid iubens facere. sicvt ipse in libro De lege scripsit. Ergo etiam aphorme (quam nos puto aversionem dicere licet) ratio est aliquid prohibens, & inclinatio, eáque rationi consentanea. Cautio itaque (sic eulabean interpretor) ratio est, aliquid sapienti prohibens: cauere enim solorum est sapientum, neque his cum vitiosis commune. Itaque si aliud est sapientis ratio, & aliud legis ratio: cautionem habent sapientes, quæ legi sit contraria. ac si lex nihil aliud est, quàm sapientis ratio: inventum iam est legem ea sapientibus ne agant prohibere, quæ cauent. Vitiosis Chrysippus ait nihil esse vtile, nulla re ipsis opus esse. Quod cùm in primo De rectè factis libro dixisset: rursum ait & commoditatem & gratiam ad media pertinere: quorum nullum secundum ipsos est vtile. Ibidem nihil ad naturam accommodatum, nihil congruens esse vitioso asserit, ac proinde nihil alienum à viro bono, prauo nihil accommodatum siue secundum naturam esse: cùm hoc bonum sit, illud malum. Cur ergo obtundit, in quovis physico seorsim, in quovis ethico libro inculcans, statim nos ab ortu nostro, partésque, & subolem quadam inter nos necessitudine constringi? cùm in primo etiam De iustitia libro scribat ipsa etiam bruta animantia pro ratione eorum à quibus procreata sunt quadam familiaritate devinciri: demtis piscibus, quorum fetus seorsim alantur? Atqui neque sensus est, vbi nihil sentitur, neque accommodatio ad naturam, vbi nihil sit accommodatum. illa enim siue accommodatio, siue familiaritas, siue necessitudo, sensus vtique est eius cui familiaritate aut necessitudine coniungitur. Opinio etiam hæc earum consequens est, quas ipsi præcipuas appellant, eámque Chrysippus, quanquam multa contra scripserit, omnino tamen deprehenditur probauisse: Neque vitium vitio maius esse, neque peccatum peccato: neque virtutem virtuti, neque perfectum officium perfecto officio præstare. adeóque in tertio De natura libro inquit, Si vitæ actæ causa Ioui liceat sese efferre, ac magnificè de seipso sentire & loqui: concessa bonis digna ipsorum vitæ iactantia, vnumquenque eorum eadem de se iactaturum, cùm nulla in re à Ioue superetur. Enimverò idem tertio De iustitia libro dicit, Iustitiam ab iis exscindi, qui voluptatem pro summo bono habeant: qui duntaxat bonum esse dicant, nihil ei nocere. Verba sunt hæc. Forrasse enim si voluptati hoc relinquamus, esse eam bonum, nô tamen finem, sed ex eorum numero quæ per se expetenda sunt & pulcra: incolumis nobis erit iustitia, cùm honestatem & ius voluptate maiora bona retineamus. At verò si id tantùm bonum est, quod honestum ac suapte natura laudabile sit: peccat qui voluptatem bonum appellat: minùs tamen eo peccat, qui etiam felicitatem in ea statuit: cùm hic iustitiam aboleat: ille seruet. & huius sententia societatem vitæ humanæ perimat: ille bonitati & humanitati locum relinquat... Iam quod in libro De Ioue ait virtutes augeri atque pergere: omitto, ne vocabula videar carpere. quanquam ille quidem hoc in genere Platonem aliósque acriter mordet. Sed vbi

De officiis seu rectè factis Stoicorum, & lege. VI.

De accommodatis ad naturam. VII.

An omnia peccata æqualia, itémque omnia officia. IIX.

vult non omnia laudari quæ secundum virtutem agantur: ostendit sanè quoddam rectè factorum seu katorthomatum discrimen. Sic autem loquitur. Nam cùm sint facta secundum virtutem, accommodata naturæ sunt ea tantùm, quæ præcipua sunt siue præposita. Nimirum enim frigebit, qui laudandum aliquem & prædicandum suscipiat, quia digitum fortiter extendisset, aut continenter abstinuisset à vetula moribunda, aut patienter audiuisset dicentem tria non omnino esse quatuor. Horum germana sunt, quæ in tertio De diis libro scribit. Adhuc enim arbitror, inquit, animos offensuras laudes huiusmodi à virtute profectarum actionum, si quis à moribunda vetula abstinuisset, aut morsum muscæ pertulisset. Quem præterea repræhensorem Chrysippi placitorum requiremus, vltra ipsum Chrysippum? Si enim frigidus est, qui isthæc laudet: multo vtiq; frigidior est, qui vnũquodq; horũ pro perfecto, magno, maximo iudicat officio. Nam si fortem esse, & muscæ morsum ferre, sunt æqualia: itémq; temperantem esse, & à vetula abstinere: nihil arbitror interesse ab vtris virum bonũ laudes. Præterea in secundo De amicicia docens non cuiusvis peccati ergò amicicias esse dissoluendas, hæc posuit verba. Quædam enim omnino sunt dissimulanda, alia leuiter castiganda, alia grauiùs, nonnulla planè diremtione amiciciæ digna ducenda. Et, quod maius est, eodem in libro ait, Quia aliis magis, aliis minùs vtamur, ideò etiam alios aliis magis minúsve esse amicos. atq; hanc diuersitatem latè patére: cùm alij alium amiciciæ mereantur gradum, fidei, aliarúmq; id genus rerum. Quid, quæso, his dicendis aliud effecit, quàm quòd harum rerum magna discrimina demonstrauit. Quinetiam in libro De honesto, vt evinceret id solum quod honestum est, esse bonum, talibus vsus est ratiocinationibus. Quod bonum, id expetendum est: quod expetendum, id placet: quod placet, laudabile est: quod laudabile, id est honestum. Et rursum. Bonũ quod est, id adfert gaudium: quod tale est, id honorabile: atq; hoc porrò honestum est. Hæ verò rationes cum isto pugnant. siue enim omne bonum laudabile est, fiet vt castè à vetula abstinere laudem mereatur: siue non meretur, iam non omne bonum honorabile & gaudio afficiens erit. atq; sic actum fuerit de hac ratione. fortassis enim fieri potest, vt ineptum sit alios talem ob rem laudare: ipsum aliquem tali suo facto gaudere & gloriari ridiculum non sit. Passim autem talis est Chrysippus. & quando contra alios disputat, ne quid sibi contrarium & discrepãs proferat, nihil habet pensi.

Chrysippũ sibi repugnare. IX.

Nam in libro De exhortando, Platonem repræhendẽs, qui dixisset, Ei qui neq; didicisset neq; sciret viuere, vtile esse non viuere: his vocibus loquitur. Hæc oratiò & secum ipsa pugnat, & minimè pertinet ad exhortationem. Primùm enim innuens optimum nobis esse non viuere, ac quodammodo mori iubens, ad alia quędam nos magis excitabit, quàm ad philosophandum. nam neq; philosophari potest qui non viuit: neque prudens fiet vnquam, qui multum temporis malè & imperitè viuendo produxerit. Progressus deinde, malis quoq; ait convenire, vt in vita maneant. tum hæc ad verbum. Primùm enim virtus nuda nihil facit ad id vt viuamus. atq; ita vitiositas nihil eò facit vt discedere debeamus. Neq; verò necesse est alios libros evoluere, è quibus ostendamus Chrysippum sibi repugnare. sed in his ipsis aliquando Antisthenis illud citans collaudat, qui dixerat, Aut mentem parandam, aut laqueum. & illud Tyrtæi:

Seu per virtutem viuere, siue mori.

Quid autem hæc aliud volunt ostendere, quàm mortem vita vtiliorem esse malis & fatuis. aliquando etiam Theognidem corrigens, ait eum non debuisse dicere,

Vt paupertatem fugias: —— sed ita:
Vt vitium fugias, vel saltu te in maris vndas
Cyrne, vel à scopulis deuce præcipitem.

Ergóne aliter iudicari potest, quàm hæc eum decreta ipsum suis inscribere libris; aliis autem scribentibus expungere? cùm Platoni vitio vertat, quòd is præstare mortem malæ & inscitæ vitæ ostendat: Theognidem probet, qui consulit vt fugiendæ maliciæ causa aliquis se præcipitet atit in mare demergat. Antisthenem enim laudans, qui mẽtis inopes ad suspendium redigit: idem vituperauit, nihil dicens vitiositatem ad subeundam facere mortem. Cæterùm in his quæ de rep. disputat, statim insultat rationi de deo, atq; non rectè metu deorum ab iniusticia Cephalum deterreret et rationem hanc esse expositam calumniis; & in diuersam partem multis abducere revulsionibus, ac multa occurrere probabilia quæ sermonẽ de pœnis diuinitus irrogandis impugnent,

simi-

similémq; faciant Acconi & Alphitoni, quarũ formidine puetulos mulieres à malo ocio deterrẽt. Hoc modo exagitatũ Platonẽ, alibi rursũ laudat, et hęc Euripidea aliquoties producit.

Sed est, tametsi verba aliquis haec rideat,
Iupiter, diiq;, facta qui mortalium *Vident.*

Similiter in primo De iusticia, Hesiodea hæc citans:

Iuppiter è cœlo cladem his immisit atrocem;
Afflixitq;, fame populos, & peste necauit: Oper. 140.

hæc inqt deos facere, vt punitis malis, reliq his exẽplis moniti, tãto minus conent aliquid tale facere. Rursũ in libro De iusticia tertio subiũgẽs, eos q voluptatẽ bonũ qdẽ, nõ tñ finẽ iusticiæ faciãt, etiã iusticiã posse retinere: totidẽ verbis hæc dixit. *De iusticia & voluptate.* Fortasse.n. si hoc relinquat voluptati, esse eã bonũ, nõ etiã finẽ, cùm etiã honestũ sit ex eorũ numero, quæ p se expetunt: licebit iusticiã seruari, cùm maius ipsa voluptate bonũ in honestate & iusticia cõstituamus. Hæc ibi. Ad hæc Platonẽ cùm repræhẽdisset, q sanitatẽ inter bona reliqsse videret: nõ iusticiã modò, sed et magnanimitatẽ, et tẽperantiã, et omnes alias virtutes sublatũ iri affirmat: si voluptatẽ, aut bonã valetudinẽ, aut vllã aliã rẽ quæ nõ sit absolutè honesta, in bonorũ cẽsu haberi patiamur. Alibi ea adversus ipsũ scripsimus, quę ꝓ Platone dici possũt. Hic aũt repugnãtia est manifesta. vnó.n. loco dicit, si qs vnà cũ honesto etiã voluptatẽ dicat esse bonũ, locũ fore iusticiæ: alio, nisi solũ honestũ ꝓ bonǫ habeat, oẽs tolli virtutes. Ac ne quã suis repugnãtiis relinqueret excusationẽ, cõtra Aristotelẽ De iusticia scribẽs, nõ rectè eũ dicere inqt, si voluptas ꝓ fine statuat, tolli iusticiã, vnàq; cæteras oẽs virtutes. Iusticiam.n. verè sublatũ iri: reliquæ quin maneãt, nihil impedire, etsi nõ p se expetẽdæ, bonę tñ & virtutes. ac singulas deinde nominatim recẽset. Sed pręstat ipsius verba apponere. Nam cùm hac ratione videat effici, voluptatẽ esse finẽ: totũ hoc mihi nõ videt in eo cõtineri. Itaq; dicendũ est, neq; virtutũ vllã per se esse expetendã, neq; vllũ vitiũ fugiendũ: verùm omnia hæc referẽda esse ad ꝓpositũ scopũ. Nihil tñ secundũ eorũ sententiã obstabit, fortitudinẽ, tẽperantiã, tolerantiã, similésq; harũ virtutes esse è bonorũ numero: & his cõtraria esse fugiẽda. Scire velim, vnquámne disputator aliqs exstiterit petulãtior Chrysippo: q duos præstãtissimos philosophos repręhẽdit: alterũ, q nõ solũ honestũ ꝓ bono ponẽs, oẽm virtutẽ tollat: alterũ, q virtute ꝓ fine reputata, pręter iusticiã etiã reliquas virtutes perimi cẽset. Mirabilis.n. est licẽtia, iisdem de rebus differentẽ, quæ ponit Aristotelẽ culpãs, eadẽ rursũ in accusãdo Platone abolere. At.n. in demõstrationibus de iusticia expressè dicit, omne pfectũ officiũ, & legitimũ esse & iustũ factũ. qd verò cõtinenter, tolerãter, prudẽter, fortiter agit, perfectũ esse offficiũ: ergo etiam iustè factũ. Quomodo igit quibus prudentiã, fortitudinẽ, cõtinentiã relinqt, fortitudinẽ adimit: cùm ea ipsa, quæ pfectè secundũ eas virtutes agũt, iustè agãt? Dixerat Plato, Iniusticiã animi esse corruptelã & seditionẽ, quę ne in ipsis quidẽ iniustis suã vim amitteret: sed ipsum secũ cõmitteret, cõfligeret, ac turbaret vitiosũ hominẽ. *De iniusticia.* Id vituperans Chrysippus, absurdè ait hoc dici, Aliquẽ seipsũ iniuria afficere. nã iniusticiã nõ adversus iniustũ, sed adversus aliũ tẽdere. Oblitus deinde huius effati, in Demõstrationib⁹ de iusticia, à seipso iniuria affici iniustũ ait. nam dũ alij iniuriã infert, ipsũ sibi iniuriũ esse, dũ sibi autor est cõtra leges agẽdi, seq; immeritò lædit. Verùm in iis quæ adversus Platonẽ scribit, iniusticiam dici nõ sui, sed alterius respectu cõtendit: nã qui seorsim vel ꝓ se sint iniusti, cõstare è pluribus talibus cõtraria dicẽtibus. & aliàs iniusticia sic accepta, vt quæ sit in pluribus adversus seipsos, ita habẽt: in vnũ aũt nihilo tali pertinẽte, sed quantũ ad ꝓximũ, ita habẽt. In demõstrationibus porrò talibus argumẽtationib⁹ vtit, vt ostẽdat iniustũ etiã sibi ipsi iniuriã facere. Aliquomodo causã fieri delicti seu violatæ legis, lex vetat. Iniustè agere, delictũ est. ergo q aliquomodo sibi ipsi causa est iniustè agendi, delinqt in se ipsũ. iam q in vnũ aliquẽ delinqt, eũ etiã iniuria afficit. ergo q quẽvis aliũ iniuria afficit, seipsũ iniuria afficit. Itẽ. Peccatũ est è damnorũ genere. quicunq; peccat, se indignè peccat. ergo q peccat, sibi ipsi indignè damnũ infert. ꝓinde etiã iniuria se afficit. Aliud. Qui ab alio lędit, sibi ipsi nocet, idq; indignè. hoc aũt erat iniustè agere. ergo quicũq; à quocũq; iniuria afficit, iniurius in sese est. Rationẽ de bonis & malis, quã ipse introducit & ꝓbat, maximè cõsentire cum vita affirmat, & maximè innatas attingere prenotiones. sic.n. loquit in tertio Exhortationũ libro. At in primo ea ratione hominẽ asserit ab omnibus aliis abstrahi, vt nihil ad nos pertinentibus, neque ad felicitatem quicquam conducentibus. Iam nunc video quàm bellè sibi consonet, qui rationem

abstrahentem nos à vitæ, sanitatis, indolentiæ, sensuum incolumitatis consideratione, eáq; nihil ad nos pertinere dicentem quæ nos à diis immortalibus expetimus: affirmet maximè consentire cum vita & cōmunibus prænotionibus. Sed ne inficiari hanc possit repugnantiam, audi verba eius De iusticia libro tertio scripta. Itaq; ea quæ dicimus, ob excellentiam magnitudinis & pulcritudinis, fabularum similia videbuntur, & non convenire homini humanæq; naturæ. Potéstne quisquam disertiùs fateri, se sibi ipsi contraria dicere, quàm hic noster? qui ea, quæ ob excellentiam commenta, & homine superiora habitum iri dicit, vitæ humanæ congruere, insitásq; noticias maximè attingere pronunciat.

De infelicitate, malis, indifferentibus.

Naturam infelicitatis vitiositatem esse in omnibus physicis ethicísq; libris tradit: contendens, vitiosè viuere idem esse, quod viuere infeliciter. In tertio De natura cùm dixisset, expedire insipienti vt viuat potiùs quàm moriatur, etiamsi nunquam sit futurum vt sapiat: hæc subiicit. Talia enim sunt hominibus bona, vt mala quodammodo indifferentibus præstent. Mitto, quòd alibi fatus nihil insipienti prodesse, nunc ait ei prodesse viuere insipienter. Cùm autem indifferentia sint Stoicis ea, quæ neq; bona sunt neq; mala: iis potiora dicens esse mala, nihil dicit aliud, quàm non malis mala esse potiora: & præstare infelicem esse, quàm infelicem nō esse. Atqui si id est, sequetur eius opinione minùs etiam conducibile esse non esse miserū, quàm esse miserum. ergo damnosius etiam erit. Hoc ille absurdum vt mitigaret, addit hoc de malis. Præstant autem non ipsa mala, sed ratio: cum qua viuere magis convenit, etiam si erimus insipientes. Primùm itaq;, mala vitiositatem dicit, & quæ eam participant: aliud nihil. Vitiositas autem cum ratione aliquid est coniunctum, aut potiùs deprauata ratio. Ergo nihil aliud est insipiētem viuere cum ratione, quàm viuere cum vitiositate. Deinde viuere insipientem, viuere est infeliciter. Cui ergo indifferenti hoc præstat? non enim (puto) dicet felicitati: aut hanc infelicitati. Omnino enim hoc illi dicunt, Chrysippum neq; permansionem in vita bonis, neq; discessum ex ea malis annumerasse: sed vtrunq; iis quæ media sunt natura siue indifferentia. hinc enim & felicis interdum officium fieri, vt mortem sibi consciscat: & miseri, vt vitā producat. Quæ verò maior potest dari repugnantia in rerum delectu & fuga? scilicet suum è felicibus vt conveniat ob defectum alicuius rei indifferētis bona præsentia derelinquere? cùm quidem nullum indifferens vel expetendum vel fugiendum censeant, solumq; bonū expeti, malum fugi debere statuant. itaq; de ipsorum sententia concluditur, in deliberandis actionibus non ad bona vel mala respiciendum: sed vitæ mortísq; rationes subducendas confectandis aliis quibusdam rebus neque fugiendis neque deligendis.

Virtutes & vitia an sentiātur.

Malorum & bonorum summū esse discrimen fatetur Chrysippus: idq; ita esse oportet, si illa summè miseros faciunt eos in quibus sunt, hæc extremè beatos. Sensilia autem esse bona atq; mala, in priore De fine libro sic indicat. Nam cùm bona, tum mala esse sensilia, etiam sic conficitur. Non enim perturbationes duntaxat sentiuntur: vt ægritudo, metus, aliæq; horum similes. sed & furtum, & adulterium, aliáq; id genus, sensum sui præbent. sicut etiam insipientia, timiditas, & alia vitia haud pauca. Rursúmq; non gaudium modò, beneficentia, & alia rectè facta sentiuntur: sed prudentia quoq;, fortitudo, ac reliquæ virtutes. Hæc quàm sint absurda, dicere supersedeo. repugnare autem ea sententiæ, quam de eo qui sapientem se factum non animadverterit ipsi habent, quis neget? quippe si bonum est sensile, tantóq; discrimine differt à malo: ignorare aliquem si subitò fiat de vitioso probus, & virtutem eum non sentire, sed putare se adhuc vitio teneri, nónne est absurdissimum? Nam aut nemo ignorare potest, vel de eo dubitare, quod virtutes habeat omnes, siquidem habet: aut exigua est, & omnino difficilis perspectu differentia virtutis & vitij, felicitatis & miseriæ, pulcerrimæ ac turpissimę vitæ, si quis illa pro his se adeptum non sentit. Vnum est volumen De vitis, libri quatuor. in quorum quarto ait sapientem cùm ociosum esse, tum sua negocia tractare. Verba sunt hæc. Censeo enim ego prudentem & carere negociis, & pauca habere negocia, & suas res agere: cùm & suarum rerum tractatio, & paucarum perinde sint elegātes. Ferè similia horum dicit in libro De se expetendis. Videtur enim, inquit, revera ociosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pauci perspiciunt. Hæc non dissonare ab Epicuro, qui providentiam ideò sustulit, vt deum redderet ociosum, quivis videt. Sed ille idem Chrysippus in primo De vitis, Sapientem ait vltrò regnum suscepturum, vt inde quæstum faciat: aut si rex ipse esse nequeat, victurū cum rege, & ei in expeditione adfuturum: etiam si talis sit, qualis Idanthyrsus Scytha, aut

Leuco

Leucò Ponticus. Sed & hæc ipsius dictionem apponam, vt videamus an sicvt ima & summa chorda concinunt, ita consentiat vita hominis qui ocium & paucarum rerum tractationem delegerit cum eo, qui vnà cum Scythis equitet, & Bosporani tyrãni res agat quavis necessitate inductus. Quod enim, inquir, in expeditione futurus sit cum potentibus, vitámq; vnà acturus, rursum considerabimus, his intenti. quidam enim ne hæc quidem suspicantur ob similes ratiocinationes: nobis hæc relinquentibus ob similia argumenta. et paulo pòst. non modò cum iis qui iam profecerunt in disciplina & motibus, vt apud Leuconem & Idanthyrsum. Atqui Callistheni sunt qui vitio vertant, quòd ad Alexandrum nauigauit spe Olynthi restituendæ, sicvt Stagira instaurauerat Aristoteles. & Ephorum, Xenocratem ac Menedemum laudant, qui Alexandri convictum recusassent. At Chrysippus quæstus causa sapientem obtorto collo in Panticapæum rapit, ac Scytharum solitudinem. Nam lucri causa hoc Chrysippus instituere se ipse profitetur, tres rem faciendi modos ponens sapienti maximè congruentes: è regno, ex amicis, ex arte sophistica. At enim passim ad odium vsque inculcat:

Sapiēs an quæstum capiet.

Nam præter hæc duo qua tandem mortalibus
Re sit opus? ——

Cæterùm in iis quæ de natura scripsit, sapientem ait si amplissimas opes amittat, reputaturum se vnicam amisisse drachmam. Cùm autem illum ibi ita inflasset & extulisset, hæc eũ ad mercenarias operas & sophisticã relegat. Quin & exacturũ mercedẽ, & ante tẽpus accepturũ ait: quãdã partẽ statim vbi discipulus se ei dederit, aliud tẽpore exacto. quorũ hoc ait esse humanius, illud tutius, qa fraus possit accidere. Loquit̃ aũt sic. Mercedẽ exigunt non omnes qui sapiunt eodẽ modo. sed alius multitudinem, provt tempus dederit, non promittentium se discipulos bonos facturos, idq; annuo spacio: sed se id certo constituto tempore præstituros. Ac deinde. Tempus autem sciet, an statim primo congressu mercedem debeat exigere, sicvt fecere complures: aut tempus cõstituere. qui modus vt videtur humanior, ita opportunior est iniuriis. Sed quonam modo sapiens vel pecuniæ erit contemtor, qui accepta syngrapha pro argento virtutem tradat, & vt non tradiderit, tamen mercedulam exigat? vel cui damnum inferri nequeat, qui cautione vtatur ne mercedula defraudetur. Nam fraus nemini fit citra iniuriam. Itaque cùm alibi pronunciasset sapienti non fieri iniuriam: hoc loco ait rem eius esse iniuriæ obnoxiam. Idem cùm in opere De republica dixisset, ciues nihil voluptatis causa acturos aut paraturos: laudauisséta; Euripideum hoc:

De voluptate.

Nam præter hæc duo qua tandem mortalibus
Re sit opus? almæ cùm telluris frugibus,
Tum quæ sitim salubris lympha sublenet.

paululum progressus, Diogenem laudat, qui in publico masturbasset, dixisséta; adstãtibus: Vtinam liceret sic etiam famem attrito ventre pellere. Quam autem rationem hoc habet, simul & eum laudare qui voluptatem eiecisset, & qui voluptatis causa isthæc ageret. ac eò turpitudinis progrederetur? Idem cùm in opere De natura scripsisset, naturam multa animalia pulcritudinis causa protulisse, gaudentem nimirum pulcritudine & varietate: adiecisséque alienissimum à ratione dictum, pauonem ob caudam eiúsque pulcritudinem esse creatum: rursum in libro De republica, audacter insectatur eos qui pauones alunt & luscinias. tanquam contrarias legibus à conditore legum vniuersi positis leges statuens, ac naturam subsannans, quæ studiosè tam elegantia edidisset animalia, quibus sapiens in vrbe locum non concederet. Quî enim non sit absurdum culpari eos qui ista alunt ab hoc, qui procreantem ista laudat naturam? In quinto De natura vbi dixit, vtiliter nos à cimicibus è somno excitari, & à muribus admoneri vt in rebus locandis curam adhibeamus: naturámque gaudere pulcritudine & varietate: addit hæc verba. Id maximè intelligi potest è cauda pauonis. Ibi innuit pauonem esse factum propter caudam, non vicissim. an sic factum marem femina fuisset secuta? In libro De repub. cum dixisset parum abesse quin etiam sterquilinia pingamus, haud multo pòst ait quosdã sua rura exornare vitibus arbores ambiẽtibus, & myrtis, ac pauones alere, & colũbas, & perdices vt ipsis caccabent, & luscinias.

Quàm vellem ex ipso audire, quid de apibus & melle sentiret. scilicet enim consequēs erat vt si cimices vtiliter, apes invtiliter datas esse diceret. quòd si his locū in vrbe concedit, cur auditu iucundis & oblectationem habentibus à rebus arcet ciues? In vniuersum autem sicvt ineptus sit, qui conviuas culpans quòd vtantur bellariis, vino, opsoniis: interim laudet eum qui ad ista abs se instructa eos inuitauerit: sic qui Prouidentiā laudat, quæ pisces, aues, mel, vinúmq; præbuerit, vituperans interim eos qui ista non repudiant, neq; contenti sunt

Telluris almæ frugibus, potúq; aquæ,

cùm adsint hæc, & nos alere possint: eum apparet non curare an sibi ipsi contradicat. Idem in exhortatoriis, rem cum matre, filia, aut sorore habere, vesci cibis interdictis, à lecto aut cadauere ad rem sacram accedere, talia esse pronuncians quæ nulla ratione vituperentur: respicere nos iubet in bestias: nam ex iis posse argumenta sumi, nihil istorum vel absurdum esse, vel naturæ repugnans. atq; adeò tempestiuè huc aliorum animalium exempla adduci, quæ neq; coitu, neq; ortu, neq; interitu suo templū, in quo accidant ista, polluant. Rursum in quinto libro De natura ait, Rectè Hesiodum interdicere ne in fontes aut flumina vrinam reddamus. & multo magis cauendum esse, ne ad aram aut simulacrum aliquod deorum meiamus. neq; admittēdam esse hanc rationem, fieri hoc ipsum à canibus, asinis, infantibus, sine vlla obseruatione aut cura harū rerum. Ergo absurdum est aliàs brutorum animalium feritatem repræhendere: aliàs ea ad turpitudinem defendendam abvti. Sunt quidam philosophi, qui in facultate animi principe quandam extrinsecus supervenientem motionem ponunt: quæ maximè elucescat in rebus inter se comparatis. nam cùm duæ res obiiciuntur similes inter se, eiusdémq; momenti, quarum altera sit deligēda, vtcunq; nulla causa extet quæ in alteram partem impellat, eò quòd nullū sit inter eas discrimen: tum illam supervenientem facultatem, inclinando animum, dubitationem istam tollere. Contra hos dicens Chrysippus, vt qui vim naturæ inferrent re contraria, crebrò adducit talum & libram, multaq; alia quæ non possint aliter cadere, aut alia facere momenta, absq; causa aliqua & discrimine, quæ aut rebus ipsis, aut earum incidant circumstātiis. Nam quod causa careat, prorsus non esse: itémq; nullum esse fortuitum. in illis autem, quas nōnulli fingant, supervenrionibus, incurrere causas obscuras, quæ nobis non animadvertentibus voluntatem in alteram partem vt inclinet percellant. Atq; hoc quidem ex eorū est numero, quæ ab eo aliquoties dicta fuisse notissimum est. quæ autem his adversa dixit, cùm non æquè sint in medio posita, ipsius adeò verbis ego proponam. In libro De disceptandis controversiis, ponens hoc, duos cursores simul metam attingere: disquirit quid arbitro certaminis faciundum sit. Vtrùm, inquit, arbitro liceat palmam dare vtri voluerit, etiam si eum familiari consuetudine magis attingāt: vt magis videatur iam de suo aliquid dare, quanquam palma vtriusq; sit communis. perinde atque in sortitione æquali, cùm datur res sorte capienda, pro præsidis arbitrio. Inclinationem autem voco fortuitam. vt si duabus propositis drachmis æqualibus, tamen ad aliam magis quàm ad aliam accipiendam animus inclinat. In sexto eorum quos De officiis scripsit libro, vbi dixit quasdam res non magno dignas esse studio aut attentione, existimat iis ad sortem relegatis debere nos optionem fortuitæ animi inclinationi cōmittere. velvt (inquit) cùm duæ drachmæ eodem precio æstimantur: quarū hic hanc, alter alteram putet sibi accipiendam. neutram tamen cur accipiant existente causa, alteram earum accipiet, omissa quæstione, vtra pluris sit: re sorti permissa, quæ efficere potest, vt deteriorem sumat. Quibus ille verbis sortitionem quādam, & fortuitam animi inclinationem introducit, quæ discrimina rerum absque vlla causa constituat.

In tertio De dialectica libro cùm dixisset, Platonem, Aristotelem, & alios qui hos subsecuti essent vsq; ad Polemonem & Stratonem, dialecticæ operam dedisse: maximè autem Socratem. idq; acclamasset, Velle se etiam errare cum talibus tantisq; viris: hæc verba subiungit. Nam si obiter & extra propositum hunc locum tractauissent, poterat aliquis fortasse eos traducere. cùm autē ita accuratè istam rem egerint, vt qui eam inter facultates potissimas maximéq; necessarias haberent: non est probabile eos tantum à vero aberrasse, quantum suspicamur. Diceret verò aliquis, Cur tu nullum facis, Chrysippe, finem, talibus tantisq; viris adversandi, eósq; repræhēdendi, dum eos putas in summis ac totam rem continentibus rebus errasse? Non enim arbitror eos de dialectica studio operáq; adhibitis scripsisse: de principio, fine, diis, & iustitia, dicta duntaxat

An bruta nobis imitanda.

Oper.735.

Vis extrinsecus animo accidens. Optio.

Dialectica.

duntaxat gratia, atq; loci. in quibus tu eorum rationem cæcam, & sibi ipsi repugnantem, multisque aliis erroribus contaminatam asseris esse. Gaudium, quod de malis alienis percipiatur, quodam loco dicit nusquam exstare. neminem enim omnino hominum elegantium vnquam gauisurum propter aliena mala. Sed in secundo libro De bono, cùm exposuisset inuidiam esse dolorem conceptum de aliis rebus secundis: scilicet quòd inuidi cuperent proximum deprimere, vt ipsi excellerent: annectit illam de malis aliorum conceptam lætitiam: ita inquiens. Huic continuò adhæret lætitia ex aliorum malis petita, in eorum animis, qui proximum volunt deiectum. similibus verò è causis, aliis tamen naturalibus motibus animo agitato, nascitur misericordia. Certè hinc liquet, eum vt inuidiam & misericordiam, ita etiam gaudium illud de alienis malis putasse exstare: quod alio loco negauerat, vt etiam de malorum odio, & turpis lucri cupiditate. Temporis incremento cùm multis in locis dixisset non augeri felicitatem: sed perinde felices esse qui momento temporis, & qui longo tempore fuissent beati: rursum sæpenumerò hoc asseruit, ob momentaneam sapientiam ne digitum quidem esse exserendum, quæ fulguris in morem transuolaret. Satis erit hîc ea ponere ipsius verba, quibus vsus est in sexto Moralium quæstionum. Cùm enim scripsisset, Neq; omnia bona ex æquo in lætitiam incidere, neque omnibus perinde perfectis officiis gloriationem comitari: isthæc infert. Nam si tantùm punctò temporis, aut sub finem vitæ erat habiturus sapientiam: equidem ne digitus quidem extendendus fuerit ob sic fruendā sapientiam. vtcunque longius tempus nihil addat felicitati, neque beatitudo sempiterna magis sit expetenda, quàm quæ punctum temporis duret. Sanè si sapientiam censuit esse tale bonum, quod vim efficiendæ felicitatis haberet, sicvt visum fuit Epicuro: tantùm reprehendenda fuit absurditas & à communi opinione discrepantia huius placiti. Sed quoniam prudentia per se nihil differt à felicitate, estque ipsa adeò felicitas: quomodo non pugnant hæc: felicitatem vnius scrupuli æqualem esse sempiternæ, & momentaneam felicitatē nullius esse momenti? Virtutes sese inuicem consequi Chrysippus docet: non modò vt vna præditus habeat omnes: sed quòd secundum vnam agens, secundum omnes agat. & neque virum ait perfectum eum, in quo non sint omnes virtutes: neq; actionem perfectam, in quam non omnes concurrant virtutes. At verò in sexto Moralium quæstionum ait scitum hominem non semper agere fortiter, neque vitiosum semper timidè. vsu venire enim vt quibusdam visis oblatis alter persistat in iudicio, alter non persistat. aitq; etiam hoc probabile esse, vitiosum non semper indulgere libidini. Siquidem ergo fortiter agere est tale, quale vti fortitudine, & timidè agere tale, quale metui obsequi: pugnantia dicunt, simul dicentes secundum omnes virtutes, omniáve vitia præditum alterutro horum agere, & tamen fortem non semper fortiter, timidum non semper timidè agere. Rhetoricam definit artem in ornatu & ordine orationis versantem. Rursum in primo libro hæc scripsit. Non solùm autem liberalis & simplicis cultus ornatúsque orationis cura est habenda: sed etiam actionis congruentis, decentísque pro statu causæ conformationis vocis, gestus, vultus, ac manuum. Ille idem, qui hæc ita accuratus & subtilis esse voluit, in eodem libro De conflictu vocalium locutus: non hunc modò negligendum ait, ac potioribus inhærendum, sed & obscuritates aliquas admittendas esse, & defectus orationis, atq; adeò solœcismos, quos alij sibi turpes esse putarent. Certè modò vsque ad manuum & oris conformationem decorum obseruandum in ornatè dicendo præcipere: modò neq; obscuritatis neq; defectuum habendam rationem, neq; dedecori solœcismos habendum: eius est hominis, qui dicat quidquid in buccam venit. Porrò in naturalibus propositionibus mādans quiescere de rebus peritiam aut historiam requirentibus, ait. Neq; eodem quo Plato censuit modo putemus humidum alimentum in pulmonem ferri, sed cum in ventrem: neque alios similes errores probemus. Ita sentio, summam sibi repugnandi rationem, fœdissimúmque errorem hunc esse, cùm quis illud ipsum in se admittit, quod in aliis culpauit. Atqui ipse ait connexiones quæ à decem enunciatis proficiscuntur, multitudine excedere numerum CCCCIↃↃↃↃ: cùm neq; ipse id accuratè indagauisset, neq; è perito aliquo veritatem percepisset. Enimverò nobilissimi medicorum testimonium Platoni perhibent, Hippocrates, Philistio, Dioxippus Hippocraticus: & de poëtis Euripides, Alcæus, Eupolis, Eratosthenes: qui omnes dicunt potū per pulmones transire. at Chrysippū omnes refellunt arithmetici, interq; eos Hippar-

Epichærecacia. *Momentanea felicitas.* *Virtutum connexio.* *Rhetorica.* *Pulmo.* *Connexorum numerus.*

chus demonstrat errorem istius in ratiocinatione esse ingentem: siquidem affirmatio facit connexas enunciationes CCCIↃↃↃ CIↃ CIↃ CIↃ IL: negatio CCCX CIↃ IↃCCCCLII. Vetustiorum quidam id quod evenit ei qui acidum vinum habuit, (nempe vt neque pro aceto id vendere, neq; vt vinum posset) Zenoni dixerũt accidisse. cùm præpositum seu præcipuum, quod appellabat, neq; boni neq; contrarij bono vim de ipsius sententia haberet. Sed Chrysippus rem adhuc magis inexplicabilem redegit. Aliquando enim insanire eos dicit, qui diuitias, sanitatem, indolentiã, incolumitatem corporis pro nihilo ducant, neque iis parandis sint intenti. cúmq; adduxisset Hesiodeum illud:

De proëgmenis seu præcipuis bonis.

Fac opus ô Persa; diuum genus. ——,

furiosum ait esse, si quis accinat,

—diis prognate omnem fuge Persa laborem.

Idem in libris, quos inscripsit De vitis, rei faciendæ causa tradit sapientem cum regibus victurum, sophisticam docturũ mercedis gratia, ita vt ab aliis discipulis eam præcipiat, ab aliis ex pacto accipiat. In septimo De officiis libro, etiam ter saltaturum capite ad terram dato sapientem ait, talento mercedis loco proposito. In primo De bonis libro, quodammodo concedit hoc & largitur volentibus, vt præcipua ista boni, contraria mali vocabulo afficiant. Pono ipsius verba. Si quis hac vocum permutatione vti volet, & aliud sibi bonum dicere, aliud malum: malum autem in omnes res inferat, & non aliò evagetur: eum quod ad significationes vocabulorum attineat, ab ipso non dissentire, sed tantùm sectari communem appellationum vsurpationem. Hoc pacto cùm admodum propinquum bono constituisset præpositum, ac cum eo quasi miscuisset: alio rursum loco dicit nihil eorum ad nos attinere, iubétq; rationem ab his omnibus avertere. hæc enim in primo De exhortatione libro scribit.

In tertio De natura libro, beatos prædicari ait quosdam reges aut opulentos, non alia ratione, quàm si eorum fortunas laudares, quòd lasanis vterentur & fimbriis aureis. item, viro bono perinde esse, si sua omnia amittat bona, ac si drachmam perdidisset: si ægrotaret, ac si pedem alicubi impegisset. Atque iccirco huiusmodi repugnantiis non virtutem modò, sed etiam providentiam oppleuit. Virtus enim extremè sordida videbitur & indignis quæstibus dedita simul, atq; stolida, quæ in hisce rebus sese occupet, earúmq; causa imperet sapienti vt in Bosporum nauiget, aut in caput præceps saltet. Ridiculus verò Iupiter, qui se à largitione Ctesium, Epicarpium, & Charidotam velit cognominari: scilicet quia aureas matellas & aureas fimbrias vitiosis dono det: bonis autem ea, quæ vno sint æstimanda denario, vbi Iouis providentia ditati fuerint. Magis etiam ridiculus Apollo, qui desideat oracula edens de aureis matulis & fimbriis, & de offensi pedis restitutione. Repugnantiam porrò demonstratione sua magis detegunt. Nam quo quis vel bene vel malè vti possit, id aiunt neque bonum esse neque malum. diuitiis, sanitate, robore corporis malè vti fatuos. horum ergo nihil esse bonum. Ergo si deus virtutem non det hominibus, sed bonum vltrò expeti ab eo possit: diuitias autem & bonam valetudinem sine virtute det: non bene vsuris dabit vtique, sed malè: hoc est damnosè, turpiter, perniciosè. Sed enim, si dij possunt virtutem largiri, neque hoc faciunt: boni aut benigni non sunt, si id non faciunt. si bonos facere non possunt: ne prodesse quidem queunt: cùm extra virtutem nihil bonum sit, nihil vtile. Nam hoc quidem nihil est, eos qui aliàs boni facti sunt, iudicare secundum virtutem & vires. cùm malos etiam boni eodem modo iudicent: vt non magis commodent dij hominibus, quàm ab his commodum percipiant. Iam neque seipsum Chrysippus, neq; vllum suorum vel discipulorũ vel magistrorũ profiteĩ probum ac virtute præditum esse. Quid ergo putas eos de aliis sentire, nisi id quod dicunt: Insanire omnes, furere, impios esse, flagitiosos, extremè infelices atque miseros. Cùm his compara, quòd res nostras diuina gubernari providentia aiunt. Neque interim ignorant nos in iis esse malis, vt ipsi dij si mutata sententia vellent nobis malefacere, ac pervertere, adeòque pessundare nos statuissent: nihil possent nostris adiicere miseriis, cùm nihil malis & miseriæ nostræ vitæ posse adiici dicat Chrysippus. quæ vita, si vsus ei vocis concederetur, pronunciatura haud dubiè esset illud Herculeum:

An aliquis sit probus.
Providentia.

Plenus

Plenus malorum sum iam, nec superest locus
Alius nouis recipiundis. —

Cedò, quid magis invicem repugnans potest excogitari, quàm hæc duo Chrysippi effata: quorum vnum de diis affirmat eos hominibus quàm fieri potest optime prospicere: alterum homines quàm miserrimam vitam degere. Pythagoricorum nonnulli eum accusant, vt qui in commentariis De iusticia scripsisset de gallis gallinaceis, vtiliter eos esse editos, quòd & è somno nos excitent, & scorpios conquirant, & in pugna nobis studium æmulationémque fortitudinis quandam ingenerent: tamen eos assereret comedendos esse, ne pullorum multitudine vltrà quàm expediret excrescerent. At Chrysippus ita has repræhensiones deridet, vt etiam de Ioue Servatore, Genitore, & patre iusticiæ, æquitatis, atque pacis in hanc sententiam scripserit, libro De diis tertio. Sicvt autem vrbes ciuium multitudine abvndante colonias aliquò deducunt vt se exonerent, aut bellum aliquod suscipiunt: ita deus exitij occasiones suggerit. citátque Euripidem & alios testes, qui dixerunt bellum Troianum à diis fuisse commissum, exhauriendæ gratia multitudinis hominum. Horum omitte alias absurditates. non enim instituimus hoc loco inquirere an falsò aliquid, sed duntaxat quæ sibi repugnantia dixerint. Illud considera, eum deo semper pulcras & ad humanitatem pertinentes tribuere appellationes: facta autem simul sæua, barbarica, Galatica. Non enim coloniarum similes videntur istæ hominum clades atque interneciones tantæ, quantas Troianum bellum intulit, ac Medicum & Peloponnesiacum. nisi fortè aliquas infra terram & apud inferos conditas isti norunt vrbes. Sed Deiotaro Galatæ similem deum Chrysippus facit. qui cùm haberet complures filios, cùm vellet vni regnum domúmque relinquere, cæteros omnes necauit: tanquam vitis palmites si præcideret, vt vnus aliquis superstes, validus magnúsque fieret. At verò vinitor hoc facit, recentibus adhuc & exilibus germinibus. & nos cani parientes, catulos ei aliquot recèns natos, atque etiamnum cæcos subtrahimus. Iupiter autem non tantùm adolescere passus homines, sed etiam ipse procreans augénsque, deinde exquisitis calamitatum & exitij occasionibus pessundat: cùm debuerit potiùs nullum nascendi initium, causam nullam præbere. Leuius est quod dixi. maius, quod dicam. Nullum hominibus bellum oritur absque vitio. nam aut voluptatis studium, aut auaricia, aut ambitio, aut regnandi cupiditas bellum conflat. Ergo si bellorum, etiam peccatorum autor est deus, iritans & pervertens homines. Atqui ipse in commentario De disceptando, & secundo De diis libro dicit Chrysippus, Nulla ratione dici posse, deum turpitudinis vlla ex parte causam esse. sicvt enim lex delinquendi, deus impietatis causa nullo modo dici consentaneè possit: ita rationi convenire, deos etiam nulla ex parte causam esse turpitudinis. Potest verò turpius aliquid esse hominibus, quàm si se mutuò exscindant? & tamen eius rei ille deum initia suppeditare ait. Sed dicet me hercle aliquis, alibi ab eo laudari hæc Euripidea:

De cladibus hominum.

Malorum an autor deus.

Si turpe quid faciant dij, non sunt dij.
&,
Quod facilimum dictu est, ais, incusans deos.

quasi verò in præsentia aliud nos agamus, quàm vt repugnantes invicem voces sententiásque eius apponamus. Et tamen illud ipsum laudatum iam dictum, non bis terve, sed sexcenties obiici Chrysippo potest:

Quod facilimum dictu est, ais, incusans deos.

Primùm enim in libro De natura, cùm causam motus comparasset potioni è varia confusæ materia, aliter alia vertenti atque conturbanti, hæc infert. Cùm autem hoc modo omnium rerum procedat administratio: necesse est nos, vtvt habeamus, secundum eam esse affectos: siue contra nostram naturam morbis corripiamur, siue mutilemur, siue grammatici fiamus aut musici. Et rursum paulo pòst. Secundum hanc rationem similiter dicemus de virtute nostra & vitio, atque omnino artibus, vel inscitia, sicvt diximus. Ac mox, omnem tollens ambiguitatem: Nihil, inquit, singularum rerum, ne minimum quidem, fieri potest aliter, quàm secundum communem naturam & eius rationem. Cæterùm communem naturam, eiúsque rationem esse ipsi fatum, providentiam, Iouem, ne antipodes quidem nesciunt. hæc enim vbique ab illis iactantur: & Homerum ait Chrysippus isthuc,

Iliad. α, initio.

——Iouis est confecta voluntas,

rectè dixisse, ad fatum respicientem, vniuersiq; naturam qua omnia administrantur. Quomodo ergo hæc cohærent? deum nullius turpis rei quovis modo causam esse: & nihil vel minimum secus fieri posse, quàm secundum communem naturam, eiúsque rationem? nam cùm omnia diis adscribuntur quæ fiunt, vtique etiam turpia in iis sunt. Enimverò Epicurus vtcunque torquet se, & argutias meditatur, à sempiterna motione machinatus liberare & absoluere voluntatem, ne inculpabilem relinqueret maliciam: Chrysippus solutissimam libertatem huic concedit, vt non modò necessariò & fataliter, sed etiam secundum rationem dei & naturam vitia fiant optimam. Verba eius hæc leguntur. Communi enim natura in omnia penetrante, necesse erit omne quod fit in ratione, & quacunque eius parte, secundum eam fieri, eiúsque rationem, ac deinceps procedere sine vllo impedimento. cùm nihil foris sit, quod impedire possit administrationem: neque pars vlla moueri aliter queat, quàm secundum communem naturam. Quæ ergo sunt illæ partium affectiones & motiones? Affectiones liquet esse vitia & morbos, auaricias, luxurias, ambitiones, timiditates, iniusticias. motiones autem, adulteria, furta, proditiones, homicidia, paricidia. Horum censet Chrysippus nihil neque magnum neque paruum fieri præter Iouis rationem, legem, iusticiam, providentiam: vt iam non præter legem fiant delicta, non contra iusticiam iniuriæ, non contra providentiam flagitia. At enim deum ait punire scelera, & multa facere puniendorum malorum gratia. vt in secundo De diis inquiens adversas res aliquando evenire bonis, non vt malis pœnæ causa, sed secundum aliam dispensationem, sicut in ciuitatibus. & rursum. Primùm autem de malis intelligendum est eodem modo, quo iam dictum est. deinde, tribui ea secundum Iouis rationem, siue supplicij causa, siue alia ad vniuersum respiciente administratione. Est verò indigna res, & fieri & puniri peccata secundum Iouis rationem. Sed hanc repugnantiam ipse grauiorem facit, in secundo De natura libro hæc scribens. Vitiositas ad atroces calamitates quandam habet rationem peculiarem. fit enim ipsa quodammodo secundum rationem naturæ, atque (vt sic dicam) non invtiliter respectu vniuersi. neque enim bona essent. Atque ita deinde obiurgatis iis, qui æqualiter in contrarias partes disputant, vt qui omnino peculiare aliquid & subtile dicere vellet: ait non invtiliter marsupia amputare homines, calumniari, insanire, invtiles esse, damnosos, infelices. Qualis ergo est Iupiter (de Chrysippeo loquor) rem puniens neque vltrò neque invtiliter factam? nam Chrysippi ratio efficit vitia omnino culpanda non esse, sed Iouem: siue is fecit vitia, quæ nihil prodessent: siue punit, cùm fecisset non invtilia. Rursum in primo De iusticia libro, cùm dixisset deum quorundam flagitiis resistere: vitia autem, inquit, in vniuersum tolli neque fas est, neque expediret tolli. Non hæc disputo, an non præstaret nullam esse legum violationem, nullam iniusticiam, nullam stulticiam. Ipse quidem vitia pro viribus philosophãdo exscindens, quæ exscindi nõ expediret, facit aliquid repugnans rationi ac deo. Ad hæc, cùm dixisset quibusdam iniustis factis resistere deum, vtique flagitiorum innuit impietatem. Porrò cùm nihil culpandum, nihil vituperandum, ordine omnibus secũdum optimam naturã progredientibus, sæpenumero docuisset: alicubi rursum quasdam rerum non paruarum neque vilium neglectiones reprehendendas relinquit. In tertio quidem De substantia cùm memorasset etiam bonis quædam talia evenire: vtrum (inquit) ob incuriam quandam neglectis aliquibus, sicvt in magnis familiis furfures & grana aliquot frumenti excidunt, reliquis interim rectè administratis? aut quia his rebus præsunt mali quidam genij, vbi re vera admittuntur culpandæ neglectiones? ait etiam multum esse admixtum necessitatis. Iam huiusmodi præclarorum virorum calamitates, qualis fuit condemnatio Socratis, quòd Pythagoræ viuo à Cyloneis est illatum incendium, quòd Zeno à Demylo tyranno, Antiphon à Dionysio excruciati perierunt: conferre cum furfuribus excidentibus quantæ sit leuitatis, mitto dicere. Malos autem genios à providentia his præfici muneribus, quî non sit vitio vertendum deo, qui tanquam rex malis & væcordibus satrapis ac præfectis provincias mandauerit, patiatúrque ab his despici & contumeliosè tractari optimos? Et quidem, si multum necessitatis admixtum rebus est: neque omnia deus habebit in sua potestate, neq; omnia secundum eius rationem gubernabuntur.

An culpanda sint vitia.

De diis.

Contra Epicurum maximè pugnat, eósque qui providentiam negant, argumento pe tito à nostra erga deos vt beneficos & humanos benevolentia. neque attinet verba eius apponere, cùm hoc multis locis ij scribant. Atqui benignos esse deos non omnes arbitrantur. Considera enim quid de diis sentiant Iudæi, quid Syri: quàm plena superstitionis sint quæ poëtæ de iis habent. Interitui autem obnoxium & natum nemo ferè cogitauit esse deum. De quibus, vt reliquos prætercam, Antipater Tarsensis in libro De diis hæc ad verbum scripsit. Breuiter autem nostram de diis sententiam repetemus perspicuitatis gratia. Deum igitur intelligimus animal beatum, interitus expers, & erga homines beneficum. deinde singulos recensens, ait: & verò vniuersi arbitrantur eos interitu vacare. Nullus est igitur ex omnibus Antipatro Chrysippus. Hic enim excepto igni nullum deum putat interitu carere: sed cæteros omnes æquè & natos & obituros. atque hoc ferè passim ab eo dicitur. verba tamen eius è tertio De diis libro adscribam. Alia porrò, inquit, ratio est deorum. Alij enim nati sunt, & interituri: alij non nati sunt. Estque naturæ tractationi convenientius, vt hoc ab initio demonstretur. Sol, Luna, & reliqui dij quorum similis est ratio, nati sunt: Iupiter æternus est. Ac progressus deinde longius. Idem dicetur de sapientia & origine cùm reliquorum deorum, tum Iouis. alij enim interitui sunt obnoxij, aliorum partes perennes. His comparabo adhuc pauca quædā ab Antipatro dicta. Qui verò, inquit, beneficentiam diis adimunt, ij ea ratione ex parte quadam horum accedunt opinioni, qui ortum quoque & interitum in eos cadere existimant. Quòd si ergo perinde absurdus est qui deos interitui obnoxios dicit, atque is qui providentiam & humanitatem iis aufert: non minùs à vero Chrysippus abest, quàm Epicurus: cùm alter æternitatem, alter beneficentiam deorum inficietur. Quin etiam in tertio De diis libro Chrysippus de eo, quòd reliqui dij alantur, ita scribit. Alimentóque reliqui dij vtuntur æqualiter, eóque sustentantur. Iupiter autem & mundus * alio modo consumtis & ex igne natis. Hæc quidem pronunciat reliquos deos nutriri, exceptis mundo & Ioue. In primo autem De providentia, Iouem ali ait, tantisper dum omnia in seipsum consumat. Nam cùm mors sit animæ à corpore separatio, mundi autem anima ab eo non segregetur, continenter quidem augescat, donec materiam in seipsam consumat: non dicendum esse, mori mundum. Quis videri queat magis sibi invicem repugnantia dixisse eo, qui eundem deum * * Neque necesse est id ratiocinando colligere. disertè enim id ibidem dixit. Solus autem sibi ipsi sufficere dicitur mundus, quòd solus in se omnia habet quibus ei est opus, alitúrque ex se ipso & augetur, cæteris partibus aliis alias consumentibus. Non solùm igitur ibi docens reliquos deos nutriri, exceptis Ioue & mundo, hîc autem mundum quoque ali, secum pugnat: sed multo etiam magis, quòd crescere mundum dicit, dum ex seipso alatur. nam contrà consentaneum erat hunc solum non augeri, qui sui ipsius consumptionem pro alimento haberet: reliquis diis qui extrinsecus alerentur, incrementum accidere. ipsúmque adeò in eos absumi mundum, cùm is ex seipso, hi subinde ex illo alimentum accipiant. Secunda dei noticia, felicitatem continet, & in seipso omnia habentis recondita perfectionem. ideò laudant etiam hoc Euripidis dictum:

Qui dij alantur.

Etenim deus, siquidem sit re vera deus,
Nihil indiget istis rebus.

At Chrysippus in his quæ adduxi, solum mundum ex sese totum aptum, sibique sufficientem affirmat: quia solus omnia in se habeat, quibus ei sit opus. Quid inde sequitur? neque Solem sibimet, neque Lunam, neque vllum alium deum sufficere. ergo ne felices quidem beative erunt. Fetum hominis in vtero ait à natura ali, tanquam plantam. partu autem editū ab aëre refrigerare ac durari, & mutato spiritu fieri animal. itaque animam non abs re psychen a refrigeratione dici. Idem rursus animam tenuiorem & subtilioribus partibus constantem spiritum naturæ esse dicit, secum pugnans. Qui enim tenuium partium & rarum è crasso fieri potuit refrigeratione & densatione? Et, quod maius est, quomodo refrigeratione animatum effici pronunciat, qui solem animatum putat, igneum corpus, & natum ex vapore in ignem mutato? Dicit enim in tertio De natura. Ignis mutatio est talis. per aërem in aquam mutatur. ex ea terra subsistente, aër exhalat: aëre extenuato, æther in orbem continetur, stellæ autem cum sole è mari accenduntur. Quid autem magis est

De animatione fetus, & animæ origine.

contrarium incendio, quàm refrigeratio? aut diffusioni, quàm densatio? quorum hæc aquam & terram ex igne & aëre faciunt, illa in ignem & aërem vertunt humidam & terrestrem materiam. Ille tamen aliquando incendium, aliquando refrigerationem animationis causam statuit. Quinetiam id quod penitus ignitum fuerit, viuere, & animal esse affirmat: exstinctum autem rursus ac densatum, in terram, aquã, corporeámq; » naturam redigi. Dicit autem primo libro De prouidentia. Mũdus enim omnino igni- » tus, statim etiam animam suam & principem vim habet. Cùm verò mutatur in humi- » dum, & animam intus contentam, quodammodo in corpus & animam transit, vt ex » iis constans aliam habeat rationem. Nimirum hæc palàm incendio etiam animæ expertes mundi partes ait in animatam conuerti naturam: restinctione autem rursum animam debilitari & humectari, mutatam in quippiam corporis simile. Absurdè ergo aliàs refrigeratione è carentibus sensu efficit animalia: aliàs maximam animæ mũdi partem in sensus & animæ expertia redigit. Absque etiam hæc essent, ratio eius de anima nititur demonstratione ipsi opinioni repugnante. Fieri enim inquit animam, quando infans nascitur, spiritu refrigeratione tanquam duratione quadam mutato. Natam autem esse animam, & posteriorem esse ortu quàm est corpus sic probat: quia & forma & moribus proles parentum fiat similis. Atque hæc quidem repugnantia est euidens. Fieri enim non potest vt ante partum moribus conformetur anima, quæ post partum demum nascitur. alioquin efficietur animam, priusquam exstat, similem esse animæ. hoc est, & esse similitudine: & non esse, cùm nondum sit nata. Sin dicas, quòd ob temperiem corporum insita similitudine, animæ tamen natæ mutentur: corrumpes argumentum de origine animæ. nam fieri potest hoc pacto, vt etiam non orta, tamen in corpus ingressa mutetur ob temperiem similitudinis.

De aëre. Aërem aliquando ait leuem esse, & qui sursum se efferat. aliquando neque grauem neq; leuem. Nam in secundo De motu libro, ignem ait carere grauitate, sursum tamen efferri: eodémque modo aërem: quòd aqua terræ magis attribuatur, aër igni. At in Physicis præceptis in alteram inclinat partem: nimirum neq; grauitatem ex sese, neq; leuitatem habere aërem. Aërem suapte natura ait caliginosum esse, eóque argumento vult ostendere etiam frigidum primò esse. Eius enim tenebras splendori, frigiditatem calori ignis opponi. Hæc cùm in primo De quæstionibus naturalibus mouisset: alibi, puta in libro De habitibus, nihil aliud esse ait habitus, quàm aëres. nam ab iis contineri corpora, & vt quodvis eorum quæ continentur certa sit præditũ qualitate, causam esse quo ea continentur aërem. vnde in ferro duricies, in lapide soliditas, in argento albedo appelletur. Atqui multum inest absurdi, multum repugnantiæ huic opinioni. Nam si aër manet talis, qualis est suapte natura, quomodo nigrum in non albo fiet albedo, molle in non duro duricies, rarum in non denso densitas? Sin verò his permixtus adsimilatur, suámque naturam amittit: quomodo habitus erit, aut facultas, aut causa horum, à quibus superatur? Patientis enim est, & non agentis aut continentis, sed vires suas amittentis isthæc mutatio, qua suas res qualitates perdit. Atqui vbique hoc affirmant, materiam suapte natura ociosam & immobilem subiici qualitatibus. qualitates autem esse spiritus aut contentiones (id tonos ipsi dicunt) aëreas: quæ in quibus materiæ partibus inhærescant, eas informent. Hæc dicere ipsis non licet, aërem natura talem ponentibus. Si enim habitus sit & contentio aër, sibi vnumquodq; corporum reddet simile, vt admodum fiat molle. Sin contemperatione cum istis contrarias suæ naturæ formas accipit: materia quodammodo materiei erit, non causa & facultas.

Inane. *Locus mundi, & perpetuitas.* Sæpenumerò Chrysippus hoc dicit, extra mundum esse quoddam inane infinitum: infinitum autem principio, medio, extremóque carere. eóque Stoici maximè vtuntur ad refellendam eam, quam Epicurus vsurpauit atomi sua sponte deorsum motionem: quòd non sit in infinito discrimen, secundum quod alia suprà, alia infrà esse dicantur. Verùm idem in quarto De possibilibus libro, medium quendam locum, mediámque statuit regionem, vbi positus sit mun- » dus. Verba sunt hæc. Itaque etiam de mundo dicendum est, eum interitui esse » obnoxium. nam etsi argumentis opus est, mihi tamen res sic videtur habere. E- » um ab interitu videtur admodum vindicare loci occupatio: nempe quòd in medio » est. Nam si eum alibi esse cogitet, omnino ei accidet interitus. Rursũmq; paulo pòst. » Sic enim quodammodo naturæ eius contigit, vt medium nactus locum, sempiternus » sit, statimque talis extiterit. vt cùm aliis de causis, tum quia bono quodam casu ita eue-

nerit

nerit vt interitum non admittat, ob id sempiternus sit. Hæc vnam habent manifestam, & in oculos incurrentem contradictionem: qua medius in infinito locus statuitur. Alia vt obscurior est, ita plus habet absurdi. Dum enim opinatur ab interitu non potuisse tutum seruari mundum, si ei locus in alia infiniti parte obtigisset, satis apparet eum metuisse, ne partibus naturæ eius ad medium vergentibus, dissipatio ac interitus eueniret. Sed id non metuisset, existimans non natura corpora vndiquaque ad medium ferri, non substantiæ, sed continentis causam regionis. de quo etiam sæpe dixit, quòd impossibile sit & naturæ contrarium. non enim esse in vacuo discrimen, cur corpora huc magis quàm illuc vergerent. sed mundi cõstitutionem causam esse quòd ad centrum eius corpora vndiquaque inclinent ac ferãtur. Satis est huc afferre verba eius è secundo De motu libro. Cùm enim dixisset, mundi corpus perfectum esse, partes mũdi non perfectas, quia ad totũ certo modo affectæ, nõ per se essent: locutus deinceps de motu mundi, cuius ea esset natura, vt omnes partes ad compagem & cohæsionem sui, non ad dissolutionem & cõtritionem ferrentur, hæc infert. Sic autem toto in se tendẽte & moto, partibúsque hunc motũ habẽtibus è natura corporis: probabile est omnibus corporibus primũ esse motum naturalem ad mundi mediũ, mundo, vt qui sic versus sese moueat, partibus vt partibus. Hæc aliquis diceret: quid ergo tibi, mi homo, accidit, vt horũ oblitus pronunciares, mundũ, nisi fortuitò medium occupasset locum, interiturum fuisse. Si enim ea ipsius natura est, vt semper ad medium inclinet, ad idque partes vndiquaque contendant: sanè quocunque tandem infiniti loco ponatur sic sese cõtinens atque complectens, integer manebit. Quæ enim franguntur ac dissipantur, iis id accidit singularum partium ad suum proprium locum cõcessione ab eo quem præter naturã occupauerant. Tu autẽ putans mundũ, si alio inanis loco ponatur, omnino interiturũ, idque affirmans, atque iccirco mediũ rei nullũ admittenti mediũ assignans: cõtentiones illas, cõplexus, & momẽta, vt nullam vim salutis præstãdæ habẽtia omisisti: occupationi loci totã permãsionis causam adscripsisti. Et quidem prædictis hæc annectis, tanquã studio habens teipsum refellere. Quo autẽ modo quæuis pars mouetur, annata reliquis, rationi cõsentaneum est eodẽ etiam pro se moueri. Et si, verbi gratia, imaginemur eam in aliquo huius mundi vacuo: sicut vndiquaque contenta ad medium ferretur, in eodem manet motu, etiamsi verbi gratia subitò circum eam inane exstitisset. Ergo quæuis pars à vacuo circumuenta, non amittit momẽtum quo ad medium fertur suum: ipse mundus nisi medium ei locum casus paret, vim continẽtem amittet, aliis eius substãtiæ partibus aliò sese incitantibus? Atque hæc multa habent valde repugnantia rationibus naturalibus. Hoc verò iam deo etiam & prouidentiæ aduersatur, quòd his minimas ac leuissimas causas adscribit, præcipuis & summis ademtis. Quid enim magis cõtinet mundi perpetuitatẽ, quàm quòd substãtia eius suis partibus vnita à sese continetur? atqui hoc fortuito factũ casu Chrysippus asserit. Nam si loci occupatio, causa est perpetuitatis, & locus casu occupatus fuit: hauddubiè fortuiti euentus est conseruatio vniuersi, non fati aut prouidentiæ opus. Ratio autem de possibilibus (hoc enim appellemus dynata) quomodo nõ repugnet doctrinę de fato? Si enim possibile id non est, quod aut est aut erit verum, vt sentit Diodorus: sed omne cui contingere queat vt fiat, etiã si futurũ non sit, possibile est: multa erũt possibilia eorũ, quæ nõ fiunt fato insuperabili atque immobili, & omnia vincẽte. & sic fati ratio euertitur. Sin est fatũ, vt vult Chrysippus, facultas cõtingendi vt aliquid fiat, sæpe in impossibile incidet. & omne quidem verum necessarium erit, cõprænensum ea quæ in omnia ius habet necessitate: omne autem falsum, maxima causarũ obsistente ne fiat verũ. Cui enim fatale est in mari perire, quomodo fieri potest vt ei contingat mors in terra? & quomodo Megaris Athenis venire queat, qui à fato impeditur? Quinetiam quæ audacter de visis pronunciat, fati rationi reclamant. Vt enim ostenderet visum non esse ex se perfectam assensionis causam, ait damnosos fore sapientes, qui visa falsa in animis excitent, si quidem visa assensionem absolutè perficiant. sæpe enim sapiẽtes aduersum vitiosos vtuntur mendacio, & probabile visum obiiciunt, non tamen assensionem: quæ causa esset futura falsæ opinionis & erroris. Hæc verò à sapiente aliquis in fatum transferens, dixerit assensiones non fieri propter fatum. nam sic fatum etiam falsis opinionibus, erroribus, damnis causam præbebit. Sic ratio quæ sapientem facit nemini nocere, vna ostendet fatum non esse omnium causam. Nam si non opinantur homines vi fati, neque læduntur: ne agendi quidẽ rectè, sapiendi, constanter aliquid sen-

De possibilibus & fato.

tiendi, aut vtilitatem percipiendi causa erit fatum: actúmque est de eo pronunciato, quo fatum omnium rerum causa ponitur. Qui autem respondeat, Chrysippum non perfectam rerum causam, sed antegressam duntaxat causam fatum statuere: rursum ostendet eum secum pugnare. Aliquando enim Homerum summis vehit laudibus, qui hæc de Ioue dixerit:

Iliad. ω. 109.

Ergo quod vnicuique bonum dabit ille, malúmve,
Accipite. —— & hæc Euripidis.

Supplicibus Eurip.

Quid, ô Tonans, sententiæ mortalibus
Dicam esse? namque à te nos suspensi sumus,
Agimúsque, sic vt stat tibi sententia.

& cùm his consentientia multa scripsisset, tandem ait nihil ne minimum quidem vel quiescere vel moueri absque Iouis sententia, quæ idem cum fato sit. At enim causa antecedens, infirmior est quàm quæ vim in se habet perfectam, aliísque resistentibus non pervenit eò quò intenderat. Fatum Chrysippus causam insuperabilem, quæque impediri aut mutari nullo modo possit pronuncians, ipse Atropon (quasi immutabilem) & Adrasteam & Necessitatem & vt finem omnibus imponentem Pepromenen appellat. Vtrum ergo dicemus, in nostra potestate neque assensionem esse, neque virtutes, neque vitia, neque officia, neque peccata: aut fatum ad finem propositum non pertingere, & Iouis voluntatem non confieri. istorum enim hoc sequitur si fatum causam ponas ex se perfectam, illud, si tantùm antepositam. Nam si causa est perfecta, nostra in potestate nihil, nihil voluntati nostræ relinquit. si antegrediens, impediri iam poterit, neque vim habebit ad finem sine obstaculo perveniendi. Non enim semel atque iterum, sed vbique in omnibus Physicis scripsit Chrysippus, particularibus naturis ac motibus multa occurrere impedimenta: Vniuersi nullum. Et quomodo vniuersi motus ad partium motus cùm pertineant, his impeditis ipsi non impedientur? non enim hominis naturam nihil impediet, si manus aut pedis actioni est quod obstet. neque nauis sine vllo impedimento mouebitur, si velum aut remigium impediri possit. Adhæc, si visa non sunt fatalia: assensionem * aut si fatalia visa ducere ad assensionem statuit: quomodo non secum pugnat fatum, de maximis rebus visa nobis obiiciens contraria, quæ animum diuersè trahant: cùm quidem dicant, eos qui alteri assentiatur parti, & non cohibeat assensionem, peccare: quod si obscuris imaginationibus concedant, probabilia duntaxat sectentur: si falsis, falsum amplectantur: si communibus, opinionem quæ compræhensione careat. Profectò autem horum vnum necesse est vt aut non omne visum sit opus fati: aut omnis approbatio cuiuscunque visi, delicto careat: aut ne ipsum quidem fatum repræhensione vacare possit. Cur enim non culpetur fatum, quod talia visa offerat nobis, quibus non repugnare aut obviàm ire, sed concedere & obsequi, vituperationem mereatur? Denique in cõcertationibus adversus Academicos maximè in hoc laborant & Chrysippus & Antipater vt ostendãt nihil sine assensione agendum aut suscipiendum esse: figmenta eos, & inanes positiones tueri, qui volunt intestino oblato viso statim nos debere ad rem agendam incitari, non concedere interim aut assentiri. Rursum Chrysippus ait deum fallacia visa submittere, itémque sapientem: non vt requirant à nobis concessionẽ aut assensum, sed tantùm vt ad agendum nos conferamus. nos autem quia vitiosi sumus, ob imbecillitatem adsentiri huiusmodi visis. Non est difficile depræhensu, quàm hæc ab iis perturbatè, quàm advetsus ipsos repugnanter dicantur. Qui enim non opus habet adsentientibus, sed duntaxat agentibus ea, quorum visa submittit eis, nimirum siue deus hic est, siue sapiens, nouit ad agendum sufficere visa, iísque abripi consensum.

Proinde si nouit incitationem ad agendum absque assensione non effici à viso, & tamen fallentia veritatis specie visa offert: vltrò in causa est, vt impingamus, & adsentiendo iis quæ compræhendi non possint, erremus.

Plutar-

PLVTARCHI

Commentarius, Terrestriáne an aquatilia animalia sint callidiora.

AVTOBVLVS. Leonidas interrogatus quid de Tyrtæo sentiret, respondit se eum existimare poëtam esse bonum ad demulcendos adolescentum animos: quòd suis carminibus in his excitaret studium quoddam laudis cum excandescentia coniunctum, & mortis contemtu. Vereor itaque, amici, ne recitata heri venationis laudatio, vltra modum excitet venandi studiosos de nostris adolescentes: ita vt reliqua omnia obiter tantùm & tanquam nullius momenti agenda putent posthac, & huic vni studio se penitus addicant. quando ipse etiam denuò, idque præter ætatem, animo ad eam rem factus commotior mihi videor, & cupere cum Phædra Euripidea

Canibus acclamare,
Diuersicolores insectans ceruos.

ita me exacuit oratio tam crebris & probabilibus vsa argumentationibus. SOCLARVS. Vera dicis ô Autobule. videtur enim ille mihi artem dicendi longo pòst tempore resuscitasse in gratiam adolescentum, ac cum iis quasi vernæ delectationi indulsisse. Maximè autem me affecit allegatio gladiatorum: cùm ostenderet haud exiguam laudem deberi venationi, quæ vim animi nostri eam quæ pugnis & ferro inter se commissis hominum certaminibus gaudet (siue natura eam siue disciplina indidit) maiori ex parte ad se trahens, purum præbet spectaculum artis audaciæq; cum prudẽtia cõiunctæ, quæ robori mentis experti opponatur: collaudétque illud Euripideum:

Vires exiguæ sunt mortalium.
Sed calliditate multiplici
Belluas maris, & terrestria,
Et sub cœlo volitantia
Omnia homo domat.

AVT. Enimverò, mi Soclare, inde ferunt inhumanitatem & sæuiciam ad homines venisse, cùm ij se adsuefecissent semel gustu cædium percepto in venationibus ad sanguinem & vulnera animantium æquo animo ferenda, gaudẽdúmque iis trucidandis. Deinde, sicvt Athenis primùm aliquis sycophanta à triginta tyrannis necatus, dignus supplicio fuit existimatus, itémque secundus ac tertius: paulatim deinde ij progressi, etiam probos arripuerunt, & ad extremum ne ab optimis quidem ciuibus abstinuerunt iniuriam. ita qui primus interfecit vrsum aut lupum, laudem invẽnit. deinde bos aut sus; quòd proposita sibi sacra gustasset, causam suæ necis præbuit. hinc iam cerui, lepores, capreæ esui haberi cœperunt, fecerúntque vt oues etiam, & canes adeò alicvbi, equíque comederentur. denique cicurem anserem, & columbam contubernalem, non alimenti causa & famis sedandæ sicvt feles aut æluri, sed voluptati obsonantes cùm dilaniarent: quidquid in natura est truculentum & efferum, roborauerunt, & rigidum atque ad misericordiam non flexile reddiderunt: humanitatem autem maxima è parte hebetauerunt. Contrà Pythagorei, vt homines ad miserationem & humanitatem condocefacerent, mansuetudinem erga bestias meditandam præceperunt. Magnam enim vim consuetudo habet, leuibus affectionibus hominem paulatim occupatum longè producendi. Verùm nescio quo modo ita cœperimus colloqui, vt neq; heri actorum, neque hodie fortassis agendorum meminerimus. Cùm enim heri dixissemus, vt nosti, omnia quodammodo rationis participia esse animalia: venãdi studiosis iuuenibus non insciti neq; invenusti certaminis materiam præbuimus de calliditate marinorum & terrestrium animalium: quod hodie (puto) nobis erit diiudicandum, si quidem pactis stare volent Aristotimus & Phædimus. quorum alter terram solertiora proferre animalia se demonstraturum sociis promisit, alter

Homicidiorum origo.

eam laudem se mari adserturum. SOC. Illi verò persistunt, ô Autobule, in eo quod in se receperunt, ac statim aderunt. prima enim luce vidi eos se parare. Sed si placet, ante illud certamen, ea quæ heri tempestiuè dici non potuerunt, vel inter pocula minus seriò tractata sunt adversus illos, reperamus. Videbatur enim quidpiam è Stoa quasi resonare & occlamari efficaciter, mortali vt opponitur immortale, & interitus capaci interitus expers, corpori incorporeum: ita cùm sit ratione præditum aliquid, debere etiam opponi brutũ aliquid: ne de tot seriebus contrariorum inter se comparatorum hæc sola imperfecta maneat atque mutila. AVT. Quis verò, mi Soclare, hoc postulauit, vt cùm sit ratione præditum in rebus, negetur esse aliquid ratione carens? brutarum enim rerum abvndè est in omnibus animæ expertibus. neque alia indigemus re, quã opponamus ratione præditæ: cùm omne quod anima caret ac mẽte, adversum ei collocare liceat, quod cum anima rationẽ est nactum. Quod si quis postulet, ne natura sit manca, debere animatorum alia rationem habere, alia esse bruta: invenietur qui eodem iure flagitet, animalium alia debere esse vi imaginandi prædita, alia ea carere: alia sensum habere, alia non habere: scilicet vt oppositas habitibus istis priuationes æqualibus velvti momentis natura habeat. Quod si hæc postulare

Nullum animal esse brutum.

absurdum est, cùm quodvis animal simul & sentiendi & imaginandi vim nanciscatur: ne hoc quidem rectè postulabitur, esse animalium alia ratione prædita, alia bruta: idque ab iis hominibus qui nihil sentire putent, quod non etiam intelligat: neque animal censeant, cui non vt sensus & appetentia, ita etiam opinandi & ratiocinandi vis insit. Etenim natura, quam isti finis certi gratia omnia facere probè dicunt, non eò animal sentiens creauit, vt duntaxat afficeretur sentiendo. Sed cùm multa sint naturæ eius convenientia, multa adversa: non poterat vel momentum temporis incolumitatem suam tueri, nisi quædam fugere, alia consectari nosset. Vtrorumque porrò cognitionem sensus vnicuique animalium perinde præbet. quæ verò sequuntur sensum appetitiones & appræhensiones vtilium, perniciosorúmque & molestorum aversationes, nullo pacto cadere in ea queunt, quæ ratiocinari, iudicare, meminisse, & animadvertere non possunt. Immò quibus exspectationem, memoriam, propositum, apparationem, spem, metum, cupiditatem, molestè ferre ademeris: iis nullo vsui erunt oculi, aures, omnes sensus, omnis imaginatio, cùm non habeant qui vtantur iis: præstátque iis carere, quàm doloribus & molestia affici, cùm non sit declinandi instrumentum. Stratonis etiam Physici exstat oratiò, qua sine intelligẽtia sentiri omnino nihil posse demõstrat. nam sæpenumerò scripturam aliquàm oculis percurrimus, aut verba nobis ad aures áccidunt, ita vt nihil eorum obseruemus, sed fallant ac effugiant animo nostro in aliud intento: deinde revocentur in animum eadem ac recolantur, quæ antè erant prætermissa. vnde etiam dictum est, Mentem videre, mentem audire, reliqua omnia cæca esse & surda: scilicet quia affectio aurium aut oculorum sensum nullum indat, intelligentia absente. Itaque Cleomenes rex cùm in conviuio laudaretur quoddam carmen, interrogatus an sibi videretur esse præclarum: Vos, aiebat, videritis isthuc: mihi animus erat in Peloponneso. Proinde si natura ita est comparatum, vt intelligendo sentiamus, necesse est omnia quæ sentiunt, intelligere. Atque etiam vt demus hoc, sensum ad suum munus perficiẽdum intelligentia opus non habere: vbi sensus discrimine ad naturam suam accommodati & fugiendi indito animal destitutũ fuerit, quid porrò est quod memoria id retineat, quod metuat ei à nociturìs, desideret profutura, consectetúrque ea, siquidem absint, iisque paret receptacula, suffugia, tum eorum quæ capi possint indagines moliatur, & declinationes insidiantium? Atqui in introductionibus quas vocant suis, illi ad odium vsque inculcant subinde, propositum esse indicationem perfectionis definientes, aggressionem incitationem alia priorem, apparatum actionem quæ actioni antecedat, memoriam comprehensionem præteriti alicuius pronunciati, quod præsens sensu fuerit conceptum. Hæc verò omnia cũ intelligentia sunt coniuncta, omniáq; omnibus conveniunt animalibus. sicvt nimirum etiam notiones, quas intus repositæ dum sunt, noticias, vbi in motu sunt, intellectiones vocant. Iam cùm vno ore omnes fateantur: animi (sic enim ipsi nominant) perturbationes esse falsas opiniones & praua iudicia: mirari subit, quòd ab iis prætereuntur animalium acta & motus, iræ, metus, inuidiæ, adeóque odia etiam atque obtrectationes. quid, quòd canes ipsi equósque peccantes plectunt? non equidem frustra, sed castigandi gratia, dolore iis ægritudinem inserentes,

Cōtra Stoicos.

quam

quam pœnitentiam vocant. Porrò voluptas quę auribus percipitur, delectatio est seu pellacia: quæ oculis, præstigiæ. vtroque interim genere adversum animalia vtuntur. Illiciuntur enim ac deliniuntur cerui & equi fistulis atque tibiis: & paguros vi è saxorum cauernis eliciunt lotinæ fistulæ cantu: ac thrissam (siue hæc alosa est) cantando plaudendóque protrahi aiunt. Rursum præstigiis otus capitur, videns saltātes coràm homines in numerum, & ipse gestiens suas scapulas bellè iactare. Cæterùm qui etiam stolidiùs his de rebus loquentes, neque delectari neque irasci, neque metuere animalia aiunt: neque parare se luscinam, neque recordari apem, sed quasi parare se hirundinem, ac velut irasci leonem, & tanquam metuere sibi ceruum: nescio quid responsuri sint iis, qui animalia etiam non videre, non audire, non vocem emittere, sed quasi videre, quasi audire, quasi vocem edere, denique omnino non viuere, sed duntaxat quasi viuere dicerent. nam vt ego sentio, hæc non magis euidentiæ quàm ista repugnant. Me itaque, Autobule, hæc ita sentientem pone. At humanis moribus, vitis, studiis, ac rationibus degendæ vitæ comparare brutorum quæ vocantur res, cùm aliàs mihi videtur totum esse plenum absurdi, tum nulla coniectura ad virtutis (de qua instituitur disputatio) cognitionem ducere. & si ponamus nihil ista ad virtutem procedere, non video qui natura principium eis dederit, cùm ad finem ea pervenire sit nefas. AVTOB. Enimverò, mi Soclare, hoc illi pro absurdo non habent. Nam cùm id statuant, dilectionem prolis nostram principium societatis humanæ ac iustitiæ esse: reliquis animalibus, in quibus esse vehementem eam adfectionem vident, nihilominus pernegant iustitiæ quicquam inesse. & mulis nulla ad procreationē facientia desunt membra, cùm genitalia vteróque habeant, & in coitu voluptatem etiam persentiant: neque tamen illi genus suum propagant. Sed & hoc consideres velim, an non ridiculi sint, qui Socratem & Platonem non in minore esse vitio pronunciantes quàm quodvis mancipium ac tantundē stultos, intemperantes, iniustos: porrò animalium culpant naturam vt non satis puram, neque absolutè ad virtutes elaboratam. quasi verò prauitas & imbecillitas rationis ab iis non ponatur inter vitia rationis, quibus plena sunt omnia animalia, quorum timiditas, intemperantia, iniustitia, & malicia in sensus nostros plerunque incurrunt. Qui verò postulat vt rectitudinem rationis in se suscipiat, quod natura ad eam factum non est: is primùm perinde facit, ac si simiæ turpitudinem, testudini tarditatem neget à natura ingenitam, quia pulcritudinis illa, hæc celeritatis non est capax. Deinde discrimen in promtu situm non animadvertit: nam ratio natura inest: perfecta ratio & virtute prædita industriæ ac disciplinæ debetur. Quo fit, vt quodvis animal rationis sit particeps: quam autem isti requirunt eius rectitudinem ac sapientiam, nullus est homo in quo eam esse queant dicere. Verùm vt visus visui, volatus volatui præstat: (non enim accipiter & cicada æquè vident, neque ita aquilæ volant, vt perdices) ita etiam non omne rationis particeps perinde summam calliditatem atque celeritatem intelligendi nanciscitur. Alioqui documenta in animalibus exstant multa societatis, fortitudinis, & in parandis rebus necessariis ac tutanda familia versutiæ: sicvt & contrà iniustitiæ, timiditatis, fatuitatis. Atque hoc testatur causa, quæ nostris adolescentibus sui certaminis exstitit: quòd scilicet exstante discrimine aliquo, alter terrena, alter aquatilia animalia contenderet à natura plus ad virtutem adiumenti accepisse. Quod sanè liquet, si cum ciconiis compares fluuiales equos. illæ enim patres suos alunt, hi, vt cum matribus coire possint eos necant. item columbas cum perdicibus. nam alterius generis mares oua perdunt, femellásque corrumpunt, non admittentes marem dum incubant. alteri partem curæ in se recipiunt, fouendis ouis, primúmque pullos cibant, & femellam si diutiùs evagetur mas rostro tundens ad oua & pullos compellit. Antipater verò ouibus & asinis neglectionem mundiciæ exprobrans, nescio cur lynces præterierit & hirundines. nam lynces lyncurium suum planè è medio remouent, occultántque: hirundines pullos suos docent foràs aversos excernere. Et verò quid causæ est, cur arborem arbore non dicamus minus docilem, vt ouē canē aut olus olere timidius, vt ceruum leone? nimirum, quòd sicvt de immobilibus aliud alio tardius, aut de mutis aliud alio minùs vocale non habetur: ita timidius, segnius, intemperantius aliud alio non reputatur, vbi intelligendi vim natura non est largita. ea in aliis aliter, ac vel magis vel minùs insita, discrimina fecit ea quæ cernimus. Sed, dices, mirum dictu est quantum homo prudentia, solertia, iusti-

cia & societatis procuratione reliquis præstet animalibus. Quia enim amice, etiam hæc magnitudine, pedum celeritate, acumine visus, auditus subtilitate, aliis alia homines vniuersos longè superant. Neque tamen propterea cæcus, viribus, auribus carens homo est: neque manuum & oculorum vi ac quantitate nos natura priuauit, etsi nihil hæc sumus cum elephanto aut camelo comparati. Proinde etiam animalia cætera, quia tardiùs intelligunt, minúsque rectè ratiocinantur quàm homo, non dicemus omni ratione atque intelligentia carere: sed eam possidere imbecillam atque turbidam, sicvt oculum lusciosum & distortum. Ac nisi adolescentes nostros iam nunc sperarem, qua sunt eruditione & in humanioribus studiis diligentia, plurima terrestrium vnum, alterum marinorum exempla conducta in medium prolaturos: non abstinuissem sexcẽtis docilitatis, sexcẽtis naturæ bonitatis speciminibus recẽsendis: quorum nobis copiam è theatris imperatiis affatim hauriendam pulcra Roma præbuit. sed hæc nos illis integra atq; intacta relinquamus, quibus suam exornent disputationem. Interim tecum quidpiam volo per ocium considerare. Arbitror ego peculiarem cuique parti aut facultati suam esse mutilationẽ, suam deprauationem, suum morbum, quæ in aliud nihil cadant. quomodo visui cæcitas, pedi claudicatio, linguæ balbucies soli accidit. non enim cæcum dicitur id quod natura ad videndum non fuerat comparatum: aut claudum, cui eadem gradiendi omnem negauerat facultatem: neque balbum aut blæsum habetur quod suapte natura linguæ est vocísque expers. Ergo delirare etiam, desipere aut insanire non censebimus id, cuius naturæ sapere, intelligere, ratiocinari non est accommodatum. Affici quippe non potest, quod nulla est facultate præditum, cui affectio aliqua, aut priuatio, aut mutilatio, aut læsio accidere queat. Nimirum verò rabidos vidisti canes aliquando. ipse etiam equos vidi rabidos: & sunt qui boues quoque furere, & vulpes dicant. Sed nobis sufficit canum exemplum controversia carens: quod testatur animal hoc ratione non contemnenda præditum esse: quæ cõturbata furore isto, qui dicitur rabies, adficitur. nam neque visui eorum, neque auditui quidquam accidere mutationis tum cernimus. Enimverò sicvt ineptus sit, qui hominis melancholia laborantis & insanientis neget abalienatam corruptámque esse vim ratiocinandi ac memoriæ: (cùm quidem ita receptum sit consuetudine, vt sic affectum non esse apud se ac mente excidisse dicamus) ita qui rabido cani aliud accidisse aliquid putet, quàm quòd vi intelligendi, ratiocinandi, ac memorandi perturbata desipiens ignoret carissimas personas, fugiátque consuetam à prima ætate vitæ rationem, neque agnoscat quæ cernit, videtur mihi ignoratione causæ ductus contentiosè veritatem impugnare. SOC. Rectè mea sententia iudicas. Equidem Stoici & Peripatetici contrarium hac maximè probant ratione, quòd iustitiæ esse nullam originem posse dicunt, nullámque omnino fore iusticiam, si omnia animalia ratione sint prædita. Effici enim, vt aut iniustè faciamus iis vescendis vtendísque, aut vsu eorum omisso vel viuere omnino nequeamus, vel vita inops futura sit, & quodammodo belluina. Neque dicam de Nomadum & Troglodytarum innumeris millibus, qui præter carnes cibum alium nullum norunt. Nobis quidem, qui mansuetè videmur & humaniter viuere, si discamus bruta omnia pro ratione præditis nobísque cognatis habere, ac proinde sine vllo eorum damno ac cum cautione iis vti, non video quod opus in terra, in mari, in montibus, quæ ars, qui vitæ ornatus sit futurus reliquus. Nullum proinde remedium adhiberi huic difficultati potest, quæ aut vitam aut iusticiam abolet: quàm vt sequamur veterem terminum ac legem, quæ (vt est apud Hesiodum) naturas distinguens, ac genera seorsim vnumquodque ponens,

An iusticia esse posit brutis ratione præditis.

Operibus 275.

Pisces, atque feras iubet, aëreásque volucres,
Isthæc iusticiæ nulla cùm lege ligentur,
Alterum in alterius prædam demittier aluum.
Humano generi sed mutua iura dicauit.

scilicet vt cùm bruta nobiscum iustè agere non queant, nos quoque iniustè in ipsa agere non possimus. quam rationem qui dimittunt, neque vllam vtilitatem vitæ, neque vllum iusticiæ aditum relinquunt. AVT. Hæc quidem tu, amice, planè è sententia illorum dixisti. Verùm non convenit philosophis, tanquam difficulter fetum enitentibus mulieribus, appéndere medicamentum partum accelerans, vt facilè & absq; ærumna iusticiam nobis pariant. Nam ipsi quoque non concedunt Epicuro maxima-

rum rerum causa fingenti exilem adeò atque nullius precij rem: inclinationem scilicet atomi leuissimam, qua is astra, animalia, & fortunam volebat introducere, & libertatem voluntatis nostræ tueri. * ostendere aliquid incertum, aut sumere aliquid manifestum, & convenit id quod de animalibus dicitur, ponere in disputatione de iusticia: si neque in confesso ponitur, neque aliàs demonstrant. Etenim alia via ad stabiliendam iusticiam perveniri potest, nō ita lubrica & per præcipitia ducente, & evidentia evertente: sed quam Platone autore meus, Soclare, filius, tuus socius mōstrat non contendendi cupidis, verùm sequi & discere volentibus. Sanè non absque omni iniusticia fieri, quòd homo sic agit cum brutis, id tanquam verum sumserunt Empedocles & Heracletus, sæpenumerò deplorantes, atque incusantes naturam, vt quæ necessitas sit ac bellum, nihil sincerum habeat, multisque iniustis affectionibus ad finem suum perveniat: quando ipse etiam ortus hominis ab iniusticia sit, immortali re cum mortali coëunte: delectéturque id quod nascitur partibus contra naturam à toto avulsis. Verùm hæc nimis acerba videtur esse & libera insectatio. Alia autem est concinna excusatio, quæ neque eripit animalibus rationem, & convenienter vtentibus hominibus iusticiam conseruat. quam à veteribus & sapientibus introductam, gulæ ac voluptatum studium coitione facta exturbauit: Pythagoras autē revocauit, docēs quomodo citra iniusticiam vtilitatem percipere possemus. Non enim agunt iniustè, qui animalia quæ cicurari prorsus non possunt, vel damnosa omnino sunt, plectunt atque interficiunt. mansueta autem humanáque cicurando ad eas operas condocēfaciant, quæ vniuscuiusque naturæ conveniunt.

Fetus equorum, asinorúmque, & boum genus,

vt ait Aeschili Prometheus, dat deus,

Munera rependens, quæ nostris laboribus
Subeant. —

sic canū custodia capras & oues defendit, dū mulgētur, tondentur, pascuntur. Non ēnim vita hominibus eripitur, si non apponātur patinę pisciū plenæ, aut iocinora anserum, neque boues aut hœdos in convivia mactent: neque fallendi temporis causa, aut animi gratia in theatris ac venationibus alias bestias inuitas cogāt resistere & pugnare, alias quas natura non armauit, interficiant. Qui enim ludit, & se oblectat, qui vnà ludant atque gaudeant socios ludi habere debent: nōn (quemadmodùm de pueris dicebat Bio, eos per ludū ranas saxis petere, ranas autem non ioco sed seriò mori) ita venari & piscari, vt voluptatem capiat bestiarum cruciatibus & mortibus, aut iis miserabiliter a pullis catulísve abreptis gaudeat. Non enim iniustè faciunt qui vtuntur animalibus: sed ij, qui hoc faciunt damnosè, contemtim, & cum crudelitate. SOCL. Inhibe, & summoue hæc crimina. Propè enim adsunt huc accedentes multi, omnes venandi studio dediti. quos neque facile sit ab instituto suo deducere, & nihil attinet offendere. AVT. Probè mones. Sed Eubiotum quidem satis scio, & consobrinum meū Aristonem, tum Dionysij Delphici filios Aeacidem & Aristotimum huncce, nec non Nicandrum Euthydami F. gnaros esse terrestris venationis, ideóque à partibus Aristotimi futuros. sicvt ab altera parte Phædimus adducit insulares istos & marinos, Heracleonem Megarensem, Philostratúmque Euboënsem,

Cura marinorum quibus est operum. —

Hunc autem nostrum æqualem Optatum

Vtris annumeres, non est dignoscere promtum: Iliad. 1,85.

qui agrestem simul & marinam deam Dictynnam vtriusque generis prædæ primitiis sæpe veneratus, ita accedit, vt neutris videatur se adiuncturus. númnā malè cōiicimus mi Optate, communem te fore, & qui medium feriat adolescentum arbitrum. OPT. Rectissimè cōiicis Autobule. iamdudū enim Solonis lex obsoleuit, quæ puniri iubet qui in seditione neutri se parti adiunxisset. AVT. Huc ergo adside, vt si quid incidet teste indigens, non Aristotelis libros excutiendi sint, sed tibi ob peritiam verum dicenti suffragemur. SOCL. Agedum iuuenes, convenitne inter vos de ordine. ARIST. Actum est de eo inter nos magna contentione: tandem, vt ait Euripides,

Fortunæ proles sors tulit sententiam,

cùm eò esset provocatum, iussitq; terrestriū causam prius quàm marinorū dici. SOCL. Tēpus ergo est Aristotime, vt tu iam nunc dicas, nos audiamus. ARIST. Forum

** controvertentibus apertum est * alij fetum perimunt, in ipso partus tempore
Piscium & piscationis vitupe ratio. insilientes femellis. Genus est mugilum, quos pardias appellant: ij è suo viuunt muco. Polypus seipsum depascens per hyemem desidet

Igne carente domo, prauo contentus in antro,

Hesiod. op. 521. adeò vel ignauus est, vel gulæ deditus, vel stupidus, vel omnibus iis culpis obligatus.
Sept. legum extremo. Itaq; rursum Plato in Legib⁹ prohibuit, aut potiùs voto hoc petiit, ne marinā adolescētes venationem vnquā amarēt. Nulla enim roboris exercitatio, nulla sapiētiæ meditatio, neq; quicq; ad vires, celeritatémve cōducēs agilitatémq; inest in certaminib⁹, quę adversus labraces, cōgros, aut scaros suscipiunt. At in terrestri venatione, ferocia animalia congredientiū exercēt audaciā & fortitudinē: versuta, insidiantiū calliditatē: velocia robur & laborū tolerantiā apud insequētes. Atq; hæc bona venationi accepta ferunt: piscatio nulla re est nobilis. Neq; sanè deorū quisq;, mi amice, dignū se cōgricidę putauit titulo, cùm Lycoctonos voluerit dici Apollo: aut mullicida, cùm sit Elaphebolos Diana: ille à lupis, hæc à ceruis occidēdis. Quid verò miri hoc? cùm etiā homini aprū duntaxat, ceruū, capreā, leporē capere honestius sit, quàm emere: thynnū, carabū, amiā obsonari quàm capere magis decorū? Omnino enim piscatio propterea turpis, nullo studio digna, illiberalis credita est, q nihil habet ingeniosū, nullas machinas, nullā versutiā vsurpet. In vniuersū verò, quādo quib⁹ demōstrant philosophi animalia ratione esse prædita, hæc sunt: ꝓposita, apparatus, memoriæ, animorū motus, ꝓ subole ꝓcuratio, gratiarū actio pro acceptis beneficiis, meditatio vltionis in eos q lęserūt, inuētiones rerū necessariarū, indiciū virtutis alicuius, vt fortitudinis, societatis, cōtinentiæ, magnanimitatis: cōsideremus nihilne horū marina, aut obscurā eorū notationem modò involutā ita, vt vix cōiecturis solertibus possit percipi, habeāt: in pedestrib⁹ autē & terrenis documēta istorū omniū exstēt splēdida, evidētia, stabilia. Ac initio mihi
Tauri, apri, elephanti solertia. contēplare proposita & apparatus taurorū ad pugnā se puluere conspergentiū: atq; aprorū dētes acuētiū. Elephāti, quia materia quā alimēti sui causa effodiūt aut excidūt, dentē hebetat deterēdo, altero tātùm ad hāc rē vtunt̄, alterū semper acutū ac recentē
Leo. sui defendēdi gratia seruātes. Leo semper ambulat pedib⁹ introrsū reductis, itáq; vngues occulit, ne attriti aciē amittāt, aut investigātib⁹ occasionem inveniēdi exhibeāt. nō enim facilè invenit̄ vestigiū vnguis leonini: sed in cæca & exigua incidētes signa,
Ichneumon. aberrāt venatores. Ichneumon autē, q̄d auditum vobis puto, parū differt ab induto thoracē ad prœliū milite: tantū sibi cœni circundat, támq; dēsam sibi circūfigit tunicā, ag-
Hirundo. gressurus crocodilū. Hirūdo, antequā fetū excludat suū, videm⁹ quo modo nidū adornet. quàm bellè fundamēti loco festucas subiiciat solidiores, iisq; adfigat deinde tenuiores. & si glutinis loco cœnū desideret nidus, quo pacto super lacū aut mare ita volitet, vt superficiē eius tāgēs alis, eas vdas, nō tamē grauiores faciat: iisq; deinde puluerē appræhēdēs, eo illinat atq; cōstringat laxas dilapsurásq; partes. opus ipsū figura est angulis & multitudine laterū carēte, ęquabile & (quātū potest fieri) rotundū in globi morē. sic enim & stabile atq; capax fit, & nō temere ansam præbet foris insidiātib⁹ bestiis.
Aranea. Araneæ textū, cōmune exemplar telæ mulierū, & retibus, nō vna de causa admirationem sui præbet. Nam & fili subtilitas, & textura non deiuncta aut staminis in morem divulsa, sed cōtinens tenuis in morē mēbranæ, & quodā glutinoso humore obscurè admixto cōferta, tū color aëream & caliginosam reddēs superficiē fallendi causa, atq; ipsa adeò maximè toti⁹ machinę gubernatio, q callidi instar venatoris, si quid reti suo implicuit, illico sentiens casses suos cōtrahit, prædámq; constringit: hæc inquā omnia eiusmodi sunt, vt nisi quotidie se conspectui nostro offerentia fidē facerent, nō minùs
Coruus. fabulæ putarent̄, quàm coruorū in Africa solertia. qui potu indigētes, lapidibus iniectis in aquā, eò vsq; eam impleto cauo cōtinente eleuāt, dū rostro attingere liceat. Por-
Canis. rò aut cùm vidissem canem in naui nautis absentibus lapillos in amphoram oleo non repletam inüecere: miratus sum quomodo intelligeret à grauioribus immissis leuiora
Apes. sursum elidi. Similes sunt Cretensium apum, & anserum in Cilicia artes. Illæ enim
Anseres. ventosum aliquod circumvolaturæ promontorium, ne disiiciantur, seipsas exiguis lapillis in os sumtis quasi saburrāt. hi quando Taurum traiiciunt, animalia alioqui vocalia & obstrepera, rum metu aquilarum in os iustæ magnitudinis lapide sumpto ta-
Grues. citurnitatem sibi imperant, vt fallere in transitu eas possint. Gruum etiam in volando nobilis est cautio. Nam cùm spiritus est largus, & aër asperior, non vt in tranquillitate volant sinu in fronte curuato in Lunæ morem: sed statim in triquetram formam

conducto

cōducto agmine, cuspide eius figuræ scindūt circumfluum aërem, ne ordines rumpi ab eo possint. Vbi se in terram demiserunt, eæ quæ noctu excubias agunt, corpus vni insistentes cruri librant. altero pede lapidem perpetuò inter vigilandum retinent longo tempore: obrepente somno dimissus lapis illicò excitat. Vt iam eo minus mirer Herculem, si arcum axillæ subiiciens, & complexus valido brachio,

Ducit soporem, dextera lignum premens,

neque eum etiam qui primus apertionem ostrei quod conniueret exspectandam depræhendit: cùm obseruauerim Erodij technā. is enim cùm à concha quā deglutiit cōniuentem vexatur, tantisper tolerat, dum eam à calore laxatam emolliendo apertámque sensit: túmque evomens hiantem & diductam, id quod esui est eximit. Cæterùm formicarum apparatus & dispositiones exactè enarrare nefas pœnè est: omnes autem præterire, nimiæ socordiæ. Nullum enim ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum. sed tāquam in pura gutta insunt omniū effigies virtutum. Erodius.

Intus amicitiæ simulacrum est ——, Iliad. ξ, 216.

nempe cultura societatis. inest etiam fortitudinis imago, laborum tolerantia. insunt multa continentiæ semina, multa prudentiæ & iusticiæ. Cleanthes, tametsi negabat animalia ratione prædita esse, nihilominus in tale se narrat incidisse spectaculum. Venisse formicas de suo cauo ad aliud formicarum examen, formicam portantes mortuam. Ex hoc adscendisse alias formicas tanquam ad colloquium, rursúmque descendisse. id bis térve factum. tandem has sursum extulisse vermem, tanquam redemtionis precium pro mortua. hoc illas accepto, & reddito formicæ cadauere discessisse. Sed inter ea quæ manifesta sunt omnibus, est in occurrendo æquitatis studium, cùm nihil gestantes gestantibus aliquid de via decedunt: & rerum portatu difficilium corrosiones, atq; partitiones, vt à pluribus possint ferri in particula diuulsæ. Quòd autem minutas suas res aliquando forās efferunt formicæ & frigori exponunt, hoc Aratus pluuiam præmonstrari asserit: Formica.

Sæpius & tectis penetralibus extulit oua Aratus 956.
Angustum formica terens iter. —— Vergil. 1. Geor.

Quidam non oua interpretantur: sed versum ita legunt, vt intelligāt eas fructus quōs reconditos habent, metu rubiginis ac putredinis quam præsentiant imminentem exitióque futuram, forās efferre. Omnem earum calliditatem superat præsensio tritici germinationis. non enim manet aridum, aut putredinis exsors, sed humectatur, & lactescit, cùm iam eò tendit vt in herbam mutetur. ne igitur seminis vim seruans, inutile esui fiat: exedūnt illud principium seu acumen grani, è quo germen emitti à tritico solet. Non probo eos, qui quasi corporis dissectionem æmulantes, earum cauernas rei perspiciendæ causa lustrant. Ii quidem dicunt, à foramine non esse rectum in eam descensum, aut quam alia bestia facilè posset perrepere: sed anfractibus atque flexibus cuniculisque variè interceptum in tres desinere cauitates: quarum vna commune sit omnium domicilium, secunda penu rerum ad victum pertinentium, in tertiam mortuæ reponantur. Puto autem non importunum vobis visum iri, si post formicas elephantum producam: vt mentis vim & in minimis & in maximis corporibus contemplemur, neque illis non sufficientem, neque his quicquam auferentem. Alij in elephante hæc admirantur, quæ discens & condocefactus in theatris ostentat: figurarum formas inquam & immutationes: tanta varietate & subtilitate, non facilè vt humana meditatione, retentione, ac memoria possint æquari. Ego autem magis ex his, quos à sua natura & nulla à disciplina habet hoc animal motibus cùm animi tum corporis, tanquam sinceris & meris, intellectum ei inesse animadverto. Romæ non ita pridem, cùm multi docerentur institiones admirabiles, gyrósque explicatu difficiles: quidam reliquis omnibus minùs docilis, ob idque crebrò increpatus & castigatus, depræhensus est noctu sua sponte ad Lunam se exercens, atque discens. In Syria scribit Agno quondam in domo quadam elephantum fuisse nutritum: quem cùm magister hordei demensō quotidie dimidio defraudaret, & aliquando idem domino inspiciente totum demensum affunderet: elephantum hoc viso, proboscide porrecta semissem separasse, itáq; ingeniosissimè fraudem præfecti sui prodidisse. Alium, cùm in mensuram alimenti terram & lapides ingereret magister, & carnes iuxtà elixarentur, cineres arreptos in ollam coniecisse. Alius Romę à pueris vexatus, proboscidem eius stylis qui pungebāt, vnū ex iis comprœhensum sublimè extulit, videbatúrq; enecaturus. Elephas.

Sed oborto adstantium clamore, paulatim ad terram demisit ac discessit: metum tali homini satis esse pœnæ arbitratus. De feris autē & seorsim pascentibus, cùm alia multa mirabilia narrantur, tum quo modo flumina tranare soleant. Primus se committit fluuio qui ætate & quātitate est reliquis minor omnibus. illi autem stantes in ripa spectant: quòd, si ille suo corpore supra aquam extet, iam fiduciam traiiciendi indubitatam sibi sciant esse concipiendam. Huc vsque prouectus oratione, videor mihi propter similitudinem non debere præterire vulpis astutiam. Sanè qui fabulas narrant, ij columbam aiunt ex arca emissam Deucalioni certum indicium detulisse tempestatis, cùm rursus ingrederetur: serenitatis, cùm auolasset. Sed Thraces in hunc vsque diem quando concretum gelu fluuium volunt transire, vulpe vtuntur ad soliditatem glaciei explorandam. sensim enim accedens, aurem admouet. & siquidem strepitu oblato sentiat aquam propè subterlabi: ratiocinatur non in profundum cōgelasse aquam, ideóque subsistit, &, nisi prohibeat aliquis, retrò abit. si nullū sonitum percipiat, iam audacter transit. Neque est quòd hoc dicamus sensus brutam esse subtilitatem, sed ratiocinationem, cui sensus prębuerit principium. ea autem est talis. quod sonitum edit, mouetur: quod mouetur, non cōgelauit: quod gelu non cōcreuit, humidum est: quod humidum, id subsidere solet. Dialectici aiunt canem in triuiis ea vti argumentatione, quæ è pluribus disiunctis enunciatis cōficitur. sic enim secum colligere. Fera aut hac, aut illa institit via: sed neutra: ergo hac, quæ superest. sensu nisi prænotionem nihil suppeditante: ratione assumtiones, ísq; conclusionem inferente. Neq; verò canis hoc indiget testimonio: falsum cùm sit, & adulterinū. nam ipse sensus cani vestigiis & cursus flexibus persequēdis feræ quò fugerit ea demōstrat: valere iussis istis deiunctis aut copulatis effatis. Alioqui verò è multis factis, affectionibus, & officiis canis, quę neque olfactui neq; visui obuia, sola sola intelligentia agi ac considerari queunt, natura eius perspici potest. Ridiculus sim, huius animalis in venatione continentiā, obedientiā, atq; solertiā vobis narrans, quotidie ista videtibus & tractātibus. Romano cuidam in bellis ciuilibus iugulato caput amputare nemo potuit, nisi prius canē qui dominū custodiebat, ac pro eo propugnabat circumfusi cōfodissent. Pyrrhus rex iter faciens incidit in canē qui interfecti hominis corpus adseruabat: cognitóq; eū tertium iā diem cibi expertem assidere, neq; cadauer deserere tamen: illud quidem humari, canem autē attentè secum duci iussit. Paucis pòst diebus militum habita fuit lustratio, ita vt singuli rege sedente transirent. Ibi canis, qui aderat, atq; adhuc quietus fuerat, vt vidit domini sui percussores transire, fremens procurrit, eósq; allatrauit, subinde se ad Pyrrhum obuertēs: ita quidē vt nō rex modò, sed qui aderant omnes suspicionem de iis conciperēt. ergo cōprœhēsi & examinati, leuibus quibusdā signis aliunde accedētibus, fassi homicidiū pœnas dederūt. Idē fecisse aiūt Hesiodi illius sapiētis canē, qui Ganyctoris Naupactij filios prodiderit, à quibus Hesiodus interfectus fuerat. Quod autē parētes nostri Athenis, cùm ibi bonis litteris vacarent, cō perēre, id dictis euidētius est. Quidam cùm in tēplum Aesculapij occultè intrasset, argenteorū & aureorum donariorū quæ mediocris essent ponderis arripuit, cúmq; iis abiit, fefellisse se putans. Sed custos canis, nomine Capparus, cùm nemo æditiuorum latrantē exaudiret, fugientē sacrilegum insecutus est. & initiò quidem saxis petitus, non abstitit: luce autē facta eminus eum est secutus, tanto spacio vt videre hominē semper posset eū obseruans: cibū ab eo proiectū respuit, iuxta dormientē excubauit, rursum surgentem subsecutus est, obuiis viatoribus adblādiēs, illū allatrauit atq; vrsit. Hæc cùm ij qui sacrilegū persequebanť, ex occurrentibus audiuissent, simul colorē & magnitudinē canis exponentibus: alacrius perrexerūt, deprahensúmq; sacrilegū à Cromyone reduxerūt: cane in revertēdo præcūte, lætitiáq; exsultāte, vt q sibi capti sacrilegi laudē vindicaret. Atheniēses decreuerūt, vt cibus ei publicè demēsus dareť, & sacerdotibus ea cura semper demādareť. Qua in re imitati sunt priscorū Atheniensium humanitatē erga mulū. Cùm enim Pericles hecatompedum tēplum in arce ædificaret, atq; (vt fieri adsolet) quotidie lapides multis sarracis eò subueherentur: mulorum vnus qui alacriter quidē opus adiuuerat, sed iā ob ætatem vacatione donatus fuerat, in Ceramicū descendēs, ac lapides vectātib⁹ plaustris occurrēs, perpetuò vnà versabať atq; cursitabat, velvti exhortās alios & incitās. itaq; populus eius studiū mirat⁹, tanquā athletę ob senectutē rude donato publicè alimēta decreuit. Dicēdū est ergo eos q negāt quicq; nobis aduersus animalia iuris esse, hacten⁹ rectè loqui, si hoc de marinis & in pfundo degētib⁹ accipi velint: quæ

nullo nobis commercio, nulla gratia, nullo amore coniuncta, omnis expertia sunt iucunditatis. & rectè dicitur apud Homerum,

sed te genuit mare glaucum: Iliad. π. 34.

in hominẽ inimicum & insociabilem. quod nimirũ mare nihil benevolum, nihil mansuetũ proferat. Qui verò hoc etiã de terrestribus affirmat, immanis est & ferus. Nisi fortè nihil iuris fuisse Lysimacho asseramus adversus Hyrcanũ canẽ, qui & cadaueri solus adsedit, & cùm id cremaretur, adcurrẽs in ignẽ sese coniecit. Idem etiã Astum fecisse ferunt canem à Pyrrho (non rege illo, sed alio quodam priuato) enutritum. nam & circa cadauer mortui morã traxit, & cùm efferretur, lecticæ adsultauit, & in rogũ denique insiluit, éstque vnà combustus. Poro in pugna contra Alexandrũ vulneribus confecto, elephantus sensim & leniter multa spicula promuscide extraxit. & ipse iam malè affectus, non prius tamen procubuit, quàm sensit regem exsanguem delabi; tum demum, ne corrueret, paulatim sese demisit, vt rex commodius ad solum se inclinare posset. Bucephalus nudus conscendendum se equisoni suo præbebat, ornatus autem regiis phaleris & bullis, neminem excepto Alexandro admittebat: cæterorum si quis accederet tentandi gratia, adversus occurrens magno cum hinnitu insiliebat ac conculcabat, nisi quis fuga saluti consuluisset. Neque nescio quodvis exemplum vobis visum iri varietate aliqua constare. Non potest autem facile ingeniosi animalis factum aliquod inveniri, in quo vnius duntaxat virtutis insit indicium. sed elucescit in amore eorum erga prolem simul studium laudis & alacritas, in fortitudine sapientia iræ moderans, & prudentia atque astutia non est absque audacia. Si tamen libeat diuidere, & distinguere singula, mansueti simul & excelsi animi imaginem proponũt canes, qui avertuntur à subsidentibus in terrã. quò hæc pertinent:

Cum clangore canes tunc irruere. hæc sed Vlisses Odis. χ. 30.
Astu subsedit, baculúmque abiecit.

Non enim porrò impetunt canes eos qui se demiserunt, humilimúmque animo similes sunt facti. Ferunt etiam præcipuum de Indicis canibus qui in Alexandrum pugnauit, emissis ceruo, apro, & vrso quietum iacuisse, eósque spreuisse, viso autem leone statim surrexisse, & ad certamen se parasse: palàm ostendentẽ hunc se sibi adversarium contemtis reliquis omnibus deligere. Canes verò qui lepores venantur, si ipsi eos interficiant, gaudent iis dilacerandis ac sanguine eorum potando. si verò lepus desperata salute (vt sæpe fit) quidquid habet reliquum spiritus in extremum insumens cursum concidat: mortuum nactus canis non tangit omnino, sed adstat caudam mouẽs: significans nimirum se non carnis sed victoriæ causâ certasse. Versutiæ autem cùm sint multa exempla, omissis vulpium, luporum, gruum, graculorúmque commentis callidis, (sunt enim nota) testem laudabo Thaletem antiquissimum philosophorum: quem ferunt non minimam laudem eo invenisse, quòd artem arte dextrè superasset. Salem portantium mulorum quidam fluuium ingressus, fortuitò concidit, ac sale in aqua colliquato cùm surgens onere se animadverteret leuatum, causam sensit ac memoriæ mandauit. & quoties per amnem transiret, dedita porrò opera se demisit, & in vtranque partem versauit vt vasa in aquam demergerentur. Quod vbi Thales audiuit, iussit loco salis lana & spongiis vasa impleri, iisque oneratum agi mulum. qui cùm pro more suo egisset, & aqua onus suum impleuisset: sentiẽs suas sibi argutias malè cessisse, posthac ita cautè fluuium transiit, vt ne inuito quidem ipso vasa aquã tangerentur. Alium astum cum fetus amore coniunctum perdices vsurpãt. Adsuefaciunt enim pullos suos, qui nondum volare possunt, vrgente aucupe supinos iacere, & glebam aliquam aut quisquilias corpori iniicere ac prætendere, tanquam vmbraculum aut tegumentum quoddam. ipsæ persequentem aliorsum abducunt atque circumagunt hinc inde volitantes, paulatimque loco cedentes, donec lactatum spe capiendi longè à pullis avellant. Lepores in cubiculum suum redeuntes, catulorum alium aliò ponunt, sæpe iugeri intervallo vnum ab alio locantes: ne si homo aut canis superveniat, omnes simul periclitentur. ipsi cùm hac illac discurrentes varia vestigia reliquerint, ad extremum saltu magno longè à vestigiis se subducentes, ita dormiunt. Vrsa quãdo grauedine, quam pholian appellant, corripitur, priusquàm omnino torpeat, grauísque & immobilis fiat, locum receptui destinatum expurgat: eúmque subitura incedit quàm potest maximè suspensis gressibus, summis insistens vestigiis. tandem

Asinus. Perdices. Lepores. Vrsa

corpore in tergum coniecto in antrum suum sese infert. Ceruæ potissimum iuxta vias

Cerui.

pariunt, quò carnivora animalia non accedunt. Cerui quando se graues ob pinguedinem & carnium abvndantiam sentiunt, subducunt se aliò: vt quod fugiendo consequi non possunt, latēdo impetrent. Terrestrium echinorum (quos erinaceos etiam & ericios appellant) sui defensio & custodia etiam proverbium genuit.

Echinus.

Scit multa vulpes, magnum echinus vnum habet.

nam accedente, vt aiunt, vulpe, ipse

Corpus conuoluens pineæ in morem nucis
Spinis riget horrens, ne vel morderi queat,
Vel tangier. ——

Elegantior tamen est eius pro catulis procuratio. Autumni enim tempore sub vites obrepens vuarum baccas pedibus decutit in terram, easq; circumvolutās se spinis suis excipit: ac nobis aliquando omnibus hoc spectantibus speciē exhibuit ambulantis vuæ. deinde in cauernam suam descendens, catulis eas à se decerpendas præbet. Cubile eius duo habet foramina: vnū versus meridiem, alterū versus septētriones. Cùm ergo præsentit mutationem aëris, instar gubernatoris vela mutantis obthurat id q̄d vento est oppositum, alterum aperit. quod cùm Cyzici quidam obseruasset, creditus est à se prædicere posse ventū qui esset spiraturus. Societatis tuēdæ ac prudētiæ exēpla Iuba scribit ab elephātis exhiberi.

Elephas.

Venatores enim fossas quas ad ipsos capiēdos faciūt, leuibus sarmētis & terra vili iniecta obtegunt. Cùm ergo elephantorū vnus (nā multi simul ambulāt) in fossam incidit: reliqui materiā cōgerunt, & lapides ingerūt, vt illapsus facilè exire possit. Scribit etiā elephātos dijs vota facere, cùm se nemine docente mari lustrent, solémq; orientē adorēt, proboscide manus loco sursum erecta. Itaq; etiā hoc animal diis est carissimū, vt Ptolemæus Philopator testatū fecit. Cùm enim victo Antiocho vellet diis honorem splendidè habere, præter alia ob partā prœlio victoriam sacrificia, quatuor etiā elephātes immolauit. nocturnis aūt territus insomniis, q̄ numē ei ob sacrificiū illud invsitatū cōminaretur, cùm multis vsus est piaculis, tū quatuor æreos elephantos pro occisis posuit. Neq; minùs societatem colunt leones. Nam à iunioribus in venationē educūtur ætate grauiores & tardiores. hi vbi defatigati sunt, sedent & iuniores opperiuntur. qui prædam nacti, mugitu (qui similis est boatui vituli) seniores vocant: hi id statim sentiunt, accedunt, communiq; præda vescuntur.

Amores brutorum.

Amores porrò multorum exstitere animalium, alij sæui & furiosi, alij habētes non inhumanam elegantiā, neq; invenustam consuetudinem. Qualis fuit Alexādreæ amor elephāti, riualem se Aristophani grammatico exhibentis. amabant enim ambo puellam corollas vendentem, & non minùs evidenter elephas: nam per forum pomariū transiēs, semper ei poma adferebat, diúq; adstabat proboscidéq; manus instar intra vestem inserta pectus sensim contrectabat. Draco autem qui Aetolicam feminam amauit, noctu ad eā commeabat, & ad cutē vsq; subiens amplexánsq; neq; volens neq; imprudēs lædebat: placidéq; semper sub auroram abiit. quod cùm adsiduò faceret, necessarij lōgiùs remouerunt feminam. Draco post id, triduum aut quatriduū non venit, quærens (vt apparet) eā, & vagans. tandē ægrè cùm reperisset, nō pro more placidus, sed asperior accessit, & cùm manus eius reliquis voluminibus corpori alligasset, suras extrema cauda flagellauit: lenem quandam & amatoriā iram ostendens, quæ plus indulgētiæ haberet quàm pœnæ. Omitto anserem, qui in Aegypto puerū adamauit, & Glauces citharœdæ amore captum arietem. sunt enim in ore omnium, & vobis multarum narrationum satietatem obortam puto.

Voces auium.

Iam sturni, corui, psittaci, quando loqui discunt, vocisq; spiritum ita facilem fictu doctoribus præbent: vidētur mihi inter discendū patrocinari aliis animalibus, ac nos quodāmodo docere, etiam eius quæ viua voce exprimitur & articulatæ orationis partem ipsis esse. Quo fit vt valdè ridiculi sint, qui cum istis animalibus sibi cōparandos sumunt pisces, qui neque ad vlulatum quidem aut ad gemitum satis habent vocis. cùm auium à natura profectis, & nulla disciplina formatis cantilenis quantum venustatis & gratiæ insit, eruditissimi & musices peritissimi homines testimonium ferant: suauissima poëmata & carmina, olorum & lusciniarum comparantes cantibus. Quoniam autem in docendo quàm discendo plus inest rationis: fides iam habeatur Aristoteli, qui docere etiam animalia ait.

4.9. hist. anim.

visam enim esse lusciniam, quæ suo pullo canendi modum traderet atque testi-

monium

monium ei fert hæc res, quòd ex philomelæ deteriùs canunt, quæ paruæ captæ & convictui matrum ereptæ aluntur. quæ enim à matribus educantur, simul discunt: non mercedis aut gloriæ gratia cantillantes, sed quia delectantur, & vocis pulcritudinem magis quàm vtilitatem diligunt. Est quod vobis narrem, auditum ex ore multorum Romanorum & Græcorum, qui rem coràm spectauerunt. Tonsor quidam tonstrinam habebat ante templum, quod Forum Græcorum appellant. Is mirificè vocalem & garrulam alebat picam, quę & hominum verba, & voces boum redderet, instrumentorúmq; sonos: non cogente quoquam, sed quòd ipsa impensè studeret omnes voces prodere, nihil non sonorum exprimere imitando. Forte evenit, vt in ea vicinia diues quidam efferretur multis tubis accinentibus. cúmq; pro more ibi locorum fieret institio, tubicines quia placebant, iussi cantum diutius ꝓtraxere. Ab illa die pica ita muta, ita voce omni destituta fuit, vt ne eam quidem ederet, qua necessaria sibi solebat indicare. Quibus ergo antè vox eius, iis tunc silentium admirationi fuit: etiam eo maiori, quòd auditorium solitorum eâ pergere ita conticuisset. Non deerant, qui veneficio eandem artem tractantium hoc effectum suspicarentur. pleriq; sono tubarum auditum auis perculsum putabant & attonitum, vnáq; cum eo exstinctā vocem. Verùm nihil erat tale in causa: sed exercitatio, vt apparuit, vi imitandi in sese conversa, & vocem tanquam instrumentum concinnante atq; apparante. Subitò enim rursum emicuit, nihil vsitatarum illarum & veterum imitationum, sed cantus tubarum ipsis cōversionibus modulans, omnésq; mutationes & pulsationum numeros exprimens. vt, quomodo dixi, in animalibus intelligi possit facultatem à se ipso discēdi rationis maiorem habere vim, quàm docilitatem magistro aptam. Vnam tamen canis disciplinā non videor mihi debere silentio premere, cuius spectator Romæ fui. Erat mimo cuidam, qui tum fabulam perplexam, multarúmq; actione personarū constantem docebat. is canis cùm alios gestus referebat, rebus & motibus animorū propositis respondentes: tum facto periculo in ipso de veneno, quod soporem afferret, sed lethale videri ex argumento fabulæ debebat, panem in quo id exhibebatur accepit, & postquam edisset, paulo pòst similem se tremebundo, labascēti, ac caput ob grauitatem sustentare nequeunti præbuit: deniq; se tanquam exstinctum protendit, trahendúmq; & transferendum præbuit: sicvt fabulæ rationes postulabant. Deinde articulo temporis ex his quæ dicebantur agebantúrque cognito, sensim principiò sese commouit, tanquam si ex alto somno expergisceretur, ac sublato capite circumspexit: pòst admirantibus omnibus, ad eum accessit ad quem debuit, læticiam simulans atq; comitatem. ea res commouit animos omnium hominum, ipsiúsq; etiam Vespasiani senis imperatoris, qui vnà tum in theatro Marcelli aderat. Sed ridiculi fortasse sumus, qui eo nomine laudamus animalia, quòd discāt: cùm Democritus affirmet nos eorum in maximis rebus fuisse discipulos. araneæ in texendi arte atq; reficiendi, hirundinis in ædificandi, oloris & lusciniæ, in suauiter canendi & imitandi. Medicinæ porrò trium partium exempla illustria in iis videmus. Non enim medicante duntaxat eius vtuntur specie, cuius quidem subiiciam exempla. Testudines origanum, mustelę rutam mandunt, vbi aliquid de serpente comederunt. Canes certa quadam herbą se bili vexante expurgant. Draco oculum obtusè videntem feniculo compunctum acuit. Vrsa cùm primùm ex antro suo prodit, aro vescitur agresti, cuius acrimonia aperit intestinū ipsius concretū. Alioqui nausea cùm tentaẽ, ad formicarū cauernā se confert, linguámq; suam pinguē & dulci succo mollitā exerens eis proponit, dum hæc formicarum fiat plena. quibus deglutitis iuuatur. Sed & ibis prolutionē alui, per intestinorū vltimam extremitatē ingesta marina aqua se purgantis, animadvertisse & imitati dicuntur Aegyptij. & sacerdotes eorum, cùm se conspergendo lustrant, aqua ad hoc vtuntur, è qua ibis biberit: quòd infectā aut insalubrē nullā hæc aquā tangat auis. Sed & cibi abstinētia curanẽ quædam. vt lupi & leones, qui cùm fastidiū carniū esu nimio cōtraxerunt, aliquantū iacētes & se calefaciētes quiescūt. Tigrin ferunt, si ei hœdus porrigaẽ, abstinere cibo per biduum: tertia die esurientē, aliud poscere, & ni mox deẽ, caueā cōvellere in qua inclusa teneẽ, interim hœdo vt cōvictori iam & cōtubernali facto parcere. Sed & medicinā quę manibus administraẽ exerceri ab elephātis aiūt: qui vulneratis adstātes, cōtos, lāceas, et sagittas facilè & absq; damno aut laniatione evellāt. Capellę Cretēses ꝙ dictamno esa facilè eiiciūt infixa ipsis spicula, (statim enim sauciatæ eā herbā, nihil aliud, sectanẽ) grauidis mulieribus occasionē dederūt obseruādi,

Pica

Homines quæ à brutis didicerint.

Medicina.

eam vim eiiciendi fetus habere. Hæc, quanquam admirabilia, minus tamen admirationis merentur, quàm quòd bestiæ sunt quæ numeri vim intelligunt, & numerare possunt. Susis boues sunt, quæ regium ibi hortum rigant portatilibus haustris, quorum numerus est definitus, vt quævis bos quotidie centum id genus vasa aquæ plena eò portet: plura vt portet, nulla ratione, ne vi quidem vlla efficies. nam sæpe quidem tentatum est: sed bos vbi constitutum numerum absoluit, subsistit, neque amplius progreditur. ita accurate summam concipit, & in memoria conseruat. Autor Ctesias Cnidius. Afri Aegyptios derident, qui de oryge fabulentur, eum ea die & hora vocem emittere, qua sidus oritur, quod Serium & Caniculam nos appellamus, ipsi Sothen. suas enim vniuerse capras quando illud astrum cum Sole oritur, certò conversas ad ortum intueri: esseque id firmissimum documentum annuæ circuitionis, maximéque cum astronomicis consentiens tabulis. Vt autem oratio nostra colophonem ipsa sibi imponens desinat, agedum moueamus (quod dicitur) à sacra linea scrupulum, & exigua quædam de diuinitate diuinationéque nostrorum dicamus animalium. Non enim exigua, aut ignobilis, sed cùm magna, tum pervetusta pars diuinationis est auspicium. Celeritatem quippe suam aues, vim intelligendi ob agilitatem omnibus visis percipiendis aptam, deo accommodant vtendam: vt is eam convertat & ad motus, & ad voces, & ad garritus, & ad figuras: quæ omnia alias insistant, alias venti in morem citentur: aliásque actiones impediant, alias dirigant & suis impulsibus ad finem perducant. Ideò in genere Euripides aues deorum præcones appellauit. in specie autem Socrates olorum conseruum se facit. Sicvt etiam de regibus Pyrrhus aquilæ cognomento, accipitris Antiochus delectatus fuit. piscium appellationem inscitis hominibus duntaxat vel probri vel salsè mordendi gratia tribuimus. Verùm enimverò cùm sexcenties sexcenta possint enumerari, quæ à terrestribus & aëreis animalibus nobis voluntate deorum præmonstrantur atque præsignificatur: piscium patronus ne vnum quidem tale proferre potest. muta enim aquatilia omnia, & nihil providentiæ diuinæ cernentia, in Titanicum mare impiúmque abiecta sunt, velvti in sceleratorum regionem, vbi ratio & mens animi exstinguuntur. vt extrema animi parte qua sentitur, confuse & dilute prædita ista, magis palpitantium quàm animalium sint similia. HERACLEO. Contrahe supercilia, mi Phædime, téque excita ad causam marinorum nostrûm insulanorúmque defendendam: Non enim iocose dixit Aristotimus, sed valido vsus est agone, ac dicendi arte, cui ad forensem rationem nihil præter cancellos & tribunal defuit. PHAEDIMVS. Insidiæ verò, mi Heracleo, dolúsque manifestus nobis intentantur. Nos enim hesterna adhuc crapula obrutos sobrius, vt vides, præclarus iste præmeditate adortus est. Recusare tamen certamen non licet. Nolo enim de me, si Pindarum æmuler, dici hæc.

Proposito, certamine, præscriptio
Virtutem in altas comecerit tenebras.

Multum enim ocij nobis est, cessantibus nõ choris, sed equis, canibus, retibus, & verriculis: cùm ob disputationem hanc induciæ hodie omnibus in terra marique versantibus animalibus contigerint. Non tamen est quod metuatis. Vtar enim eo modicè: neque philosophorum opiniones, neque fabulas Aegyptiorum, aut Indorum teste carentes, Afrorúmve narrationes adducens: sed pauca eorum proferens, quæ vbique testes habent eos qui mare exercent, visúque fidem sui faciunt. Quanquam terrestrium quidem exemplorum nullum in occulto est, sed apertè sensui cognitionem sui præbent. Mare autem pauca & exilia præbet, & suorum animalium plerorumque abscondit ortus, nutritiones, insidias quas invicem struunt & cauent: in quibus non pauca providentiæ, memoriæ, & iusticiæ opera ignorata, obsunt nostræ causæ. Deinde terrestria animalia ob generis communitatem & vitæ consuetudinem vtcunque cum hominum moribus commixta, educationem, doctrinam, imitationémque consequuntur: quibus acerbitates omnes & morositates, tanquam dulci aqua admixta marinæ salsugo, deliniturque conditur, incomposita & inertia omnia excitantur motuum humanorum commercio. At marinorum vita, magnis limitibus ab hominum consuetudine distincta, nihilque adsciticium habens, nihil vsu partum, sua est tota & genuina, & nullis permixta alienis moribus: non ob naturam hoc, sed propter locum. Natura enim quantum ex se disciplinæ consequi potest, inque se continet, etiam piscibus largitur.

Itaque

Pisces cicures. Itaq; multas anguillas hominibus præbet cicures, quæ sacræ vocantur: quales sunt in Arethusa. sæpe etiam pisces, qui nominatim vocati exaudiant: qualem ferunt Crasso fuisse murænam, qua mortua fleuit. cùm quidem Domitio obiicienti hoc, respondit: Nònne tu sine lacrymis tres vxores sepeliuisti? Crocodili sacerdotum non modò vocem agnoscunt vocantium, seq; contrectari sinunt: sed etiam rictu diducto dentes manibus purgandos, & linteo tergendos præbent. Nuper optimus Philinus cùm in Aegypto vagatus ad nos rediisset, narrauit, se in vrbe quæ ab Antæo nomen habet vidisse vetulam cum crocodilo dormientem, iuxta eam in grabbato mollissimo decorè porrectum. Sacrum verò crocodilum antiquitus narrant Ptolemæo regi, cùm ab eo vocatus non compareret, frustra etiam sacerdotibus hortantibus atq; precantibus, finem vitæ, qui non multo pòst secutus est, præmonstrasse. Vt iam neq; preciosæ illius diuinationis exsors sit aquatile animalium genus, neq; suo honore careat. *Piscium diuinatio.* quãdo etiã apud Surã (pagus is est Lyciæ inter Phellos & Myra) audio homines piscibus adsidere, ex iisq; arte quadam tanquam ex auibus præsagia futurorum captare. Verùm hęc * sufficiant exempla ad ostendendum, pisces non omnino à nostro genere alienos esse, aut qui nulla nobiscum affectione conspirent. Sinceræ autem & naturalis perspicientiæ, magnum est hoc & commune argumentum: quòd nullum aquatile, demtis his quæ ad saxa adhęrescunt vel iis adnata sunt, ita facilè & absq; negocio ab homine capi potest: vt asini à lupis, apes à meropibus, cicadę ab hirũdinibus, angues à ceruis. (quibus quidem non à cursus, sed serpentes attrahendi facilitate elaphi nomen apud Gręcos est.) Sed & ouis pede lupum ad se vocat, & ad pantheram pleraq; aiunt accedere suauitate odoris illecta, maximè simias. Marina autem ferè omnia cùm præsentiant, suspicenturq; & caueant insidias calliditate sua, fecerunt vt piscatio non simplex aut expedita esset, sed varia instrumenta, omnisq; generis artes ac fallacias requireret. Idq; liquet etiam ex iis quæ maximè sunt in promtu. Nam calamum piscatorium non volunt crassum esse, quanquam eo robusto opus sit ob captorum piscium violentas reuulsiones: sed tenuem potiùs eligunt, ne latam faciens vmbram, terreat animal natura suspiciosum. Quin & funiculum hami paucis nodis nectunt, læuemq; faciunt: quòd aliàs dolum sensuros pisces putant. *De hamis.* & setæ partes quibus vncus alligatur, quàm maximè albas faciunt, vt eo faciliùs lateant in mari ob similitudinem coloris. Versus autem Homeri,

Illa cito, plumbi similis, petit impete fundum: *Iliad. ω, 80.*
Quod bouis agrestis cornu ducente sub vndas
Crudiuoris missum mortem fert piscibus atram:

quidam sic accipiunt, vt putent veteres boum crinibus ad hamorum funiculos conficiendos fuisse vsos. Keras enim quod aliàs cornu significat, hæc esse crinem: vnde Karasthæ tonderi, & Kurà tonsura, & Keroplastes ille apud Archilochum, studiosus comæ ornandæ. Sed errant hi. Nam setis equinis vtebant masculis: cùm equarum caudę vrina madefactæ setas habeant invalidas. Aristoteles in his nihil ait sapiẽter aut subtiliter dictũ esse: sed revera funiculo ante hamũ apponi corniculũ, q pisces pervorẽt, si quid aliud attingant. Hamis porrò vtunt rotundis adversus mugiles & amias, quia iis os est paruũ. à recto enim sibi timẽt. aliquãdo etiã teretẽ suspectũ habẽs mugil, in orbẽ circumnatat, escam cauda verberans, & quod decussit, ad os reflectẽs. quod si nequit, ore cõtracto summis labris escã attingit, aliquid inde carpẽs. Labrax elephanto fortiorẽ se gerit. nõ enim aliũ, sed ipse seipsum, quãdo hamũ momordit, capite hinc inde agitato vt vulnus dilatet, doloréinq; istius tolerans laniationis, vnco liberat. Vulpes rarò ad hamũ accedit, sed dolũ fugit: capta statim extrà vertit corporis interiora, (qđ ei ob robur & flexibilitatẽ datũ est) itáq; hamũ eiicit. Hæc quidẽ intelligentiã demonstrant, vsúmq; eius tempestiuũ, atq; eum artificiosum & subtilẽ. Alia sunt, quibus cum prudentia cõiunctus mutuus amor, societatisq; studiũ declarant. *Mutua piscium auxilia.* Scarus vbi hamum vorauit, reliqui scari adsiliũt, & funiculum morsibus rumpũt. iidem suis in rete illapsis caudas tradũt, mordicúsq; tenentes alacriter extrahunt. Anthiæ in gentilibus suis liberandis maiorem adhibent audaciam. funiculum enim in dorsum recipiũt, spinisq; erectis conãtur earũ asperitate tanq; serra disserare. Atqui nullũ nouimus animal, quod alij sui generis audeat opem ferre: non vrsam, non aprum, non leænam, non pantherã. sed conveniunt quidem in theatris quæ eiusdem sunt naturæ, inque orbem circumeunt: alteri verò alterum subvenire neque nouit neque curat, sed ab eo vulnerato aut

moriente quàm longissimè fugit atque desilit. Narratio autem, amice, de elephantis qui in fossam delapsum congesta materia educant, nimis quàm absurda est, & aliena: tanquam è regio edicto iubens nos libris Iubæ credere. quòd si vera est, ostendit multa marina animalia societatis studio, prudentiáque nihil concedere terrestrium sapientissimo. Sed mox de societate eorum peculiaris erit sermo. Cæterùm piscatores cùm vident plerosque piscium ex hamis eluctari, ad vim se convertunt, Persarum more sagenis eos circumvenientes, quibus compræhensi nulla calliditate effugere possint. Nã verriculis & nassis mugiles iulidésque capiuntur, tum mormyri, sargi, gobij, labraces. quę autem iaciuntur in altum retia, mullum, chrysopum, scorpium trahũt. quin etiam gripis & sagenis pisces inclusos rapiunt: quod retium genus panagram Homerus rectè appellauit, quòd omnia eo capiantur. Sunt tamen adversus hæc machinæ mustelis & labracibus. Labrax enim cùm sentit panagram trahi, vi solum tundit, in eóque cauitatem efficit, in qua se continet dum rete transeat. Delphin depræhensus, vbi se in vlnis sagenæ teneri sentit, nihil perturbatus, sed lætus intus manet, epulatúrque absque negocio, tanta piscium copia præsente. vbi rete prope ad terram adducitur, eo eroso abit. Quòd si non effugiat, primùm nihil aliud patitur, quàm quòd piscatores mariscis ei circa cristam insutis ita signatum dimittunt. rursus capto verbera ingerunt, agnito è futura. Sed hoc rarò evenit. plerique enim primùm veniam consecuti, posthac à maleficio abstinent. Cùm autem multa præterea sint prudentiæ in præcauendis & effugiendis insidiis exempla, sepiæ artem præterire non convenit. Vesicam enim iuxta collũ habens plenam atro humore, (tholus is vocatur) vbi depræhenditur, hunc effundit foràs, tenebrásque circa se efficit mari infecto, vt piscatoris conspectum subterfugere possit. imitans deos Homericos, qui quos saluos volunt, cœrulea sæpenumerò nube obiecta eripiunt atque suffurantur. Sed de his satis. Insidiandi autem & prædandi eorum calliditas in multis conspicitur. Aster cùm sciat omnia quæ tetigerit dissolui ac colliquari, corpus suum tangi sinit ab appropinquantibus. Torpedinis vim nostis, quæ nõ modò tangentibus stuporem infert, sed etiam per sagenam torporem manibus captãtium immittit. quidam, qui eius naturam magis compererunt, aiunt si viua in terram excidat, aquam ei superfundentes, torporem sentire per affectam qualitate piscis aquam ad manum allatum. Huius ergo rei cùm habeat innatum sensum, cum nullo cominus pugnat pisce, neque periculum vllum adit: tantùm in orbem circumnans, quasi tela spargit vim à se defluẽtem, inficitque primò aquam, deinde animal per aquam, cùm id neque defendere se queat, neque effugere, sed quasi vinculis irretitum teneatur atque congelet. Notus est etiam multis piscator, cui à capiendis piscibus nomen est factum: cuius arte etiam sepiam vti Aristoteles scribit. A collo suo demittit acetabulum instar funiculi quo hamus dependet, quod & laxatum longè emitti, & facilimè retrahi in se potest. id pisciculis, quos prope se videt, mordendum exhibet, paulatímque in se retrahens fraude ad se prædam adducit, dum ore contingere possit. Polypus vt colorem suum mutet, Pindarus notum fecit ac celebre, sic canens.

Iliad. 5,487. [margin note beside "gripis & sagenis…"]

Astus piscium. [margin note beside "calliditas in multis conspicitur"]

Marinæ bestiæ colori
Adverte mentem, & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus.

& Theognis.

Polypodis fac morem imiteris versicoloris:
Cui subit is, semper fit similis lapidi.

Sanè etiam chamæleon mutatur: non vt moliatur aliquid, aut sese occulat: sed ob metũ ita vertitur, natura meticulosus: & id mutationis consequitur, vt ait Theophrastus, spiritus multitudinem. parum enim abest quin totum eius corpus pulmone impleatur, quo indicatur ipsum spirituum plenum, & mutatu facilem esse. At polypi mutatio non est animæ affectio, sed actio quædam. Mutat enim se dedita opera, hac arte fugiens quæ timet, & appræhendens quibus alitur: decipiendo capiens non fugientia, & evitans prætervehentia. Nam ipsum sua comedere acetabula, falsum: à murænis sibi & congro metuere, verum est. ab his enim malè tractatur, neque lædere vicissim potest ob lubricitatem elabentes, sicvt rursum carabus illis in complexum venientibus vincit. nam tenuitas non est adversus asperitatem auxilio: polypo autem acetabula intrudente perit. Atque hunc orbem & vicissitudinem mutuò sese insequendi & fugiendi

eadi natura ipsis vt exercitationem ac meditationem certaminis de calliditate & prudentia ingenerauit. Enimverò echinum terrestrē retulit Aristotimus, qui præsensisset ventos, laudauitq́ gruum volatum trianguli forma. Ego autem echinum nullum Cyzicenum aut Bizantium, sed omnes in vniuersum marinos echinos profero, qui vbi tempestatem fluctúsq́ prænoscunt, lapillis sese saburrant: ne ob leuitatem euertantur aut vndis obortis avellantur, sed lapillis prægrauantibus maneant. Volatus gruum ad venti rationes accommodatus, non est vnius generis. Sed hoc omnibus communiter notum est piscibus, sempérq́ adversum vndas & fluctum natāt, cauéntq́ ne vento secundum caudam incidente squamæ nudatę corpus nudum exhibeant, idq́ dolore afficiatur. Itaq́ proram suorum corporum semper adversam vndis statuūt. sic enim scissum à fronte mare branchias constringit, læuitérq́ per summam superficiem defluens squamas deprimit, neq́ cum horrore erigit. Hoc, inquam, omnium commune est piscium, excepto ellope. is suapte natura secundo vento & fluxu nat, neque metuit sibi à squamarum erectione, cùm earum commissuræ non sint versus caudam consertæ. Iam thynnus ita exactè æquinoctia & solstitia sentit, vt etiam hominem doceat, nihil huc tabulis opus habentem astrologicis. vbi enim eum bruma depræhendit, ibi quiescit, eodémq́ se loco continet vsq́ ad æquinoctium. Callidum verò est illud gruis, quòd lapidem tenet, vt eo excidente euigilet. Quāto, amice, maior est delphini solertia? Huic cùm nefas sit stare, & motu vacare, in quo natura eius semper est, neq́ ante mouendi quàm viuendi finem facit: quando somnum captat, corpus sursum ad superficiem maris evehit, supinúmq́ rursum per profundum demittit, fluctu quodam vectationis agitatus, donec ad terram perveniat. ibi excitatus è somno, sursum cum impetu ad maris superficiem effertur, iterúmq́ post se demittit, itáq́ sibi in motu quietem quandam machinatur. Idem eadem de causa facere thynnos aiunt. Quorum quoniam paulo ante mathematicam prædictionem conversionum Solis retuli, cui etiam Aristoteles testimonium perhibet: audi nunc etiam arithmeticam eorum scientiam. immò opticam me hercle prius dicā, quam videt̄ non ignorasse Aeschylus. sunt enim hæc eius verba.

Delphinus. *Thynnus.*

In morem thunni obliquos oculos ingerens.

videntur enim altero oculo cæcutire thynni. itaq́ in mare ita ingrediuntur, vt à dextra habeant terram, & egrediuntur, vt à sinistra: planè prudenter atque attentè custodiam corporis meliori oculo committentes. Arithmetica autem ob societatis tutelam, vt apparet, & mutuam dilectionem cùm haberent opus, ita ad summū eius scientiæ pervenerunt, vt cùm gaudeant convictu & congregatione, multitudinem semper in cubi modum stipent, vniuersis in sex planas superficies distributis. deinde ita natant, vt ordinem sic conscruent, figura semper in quam libeat partem versatili. Itaq́ is qui eos obseruat speculator, si vnum latus superficiei exstantis rectè dinumerauerit, statim de toto numero ipsorum potest pronunciare, sciens longitudinem, latitudinem, & crassitiem figuræ inter se esse æqualia. Amiæ etiam nomen inde habent, quòd simul eant: puto etiam pelamydes. Reliquorum generum, quæ conspiciuntur & viuunt societate devincta, numerus exprimi non potest. Itaq́ potiùs accedamus ad eas societates recēsendas, quæ priuatim piscibus intercedunt. de quibus est is, qui plurimum atramenti Chrysippo consumsit, primo in omnibus physicis, omnibus ethicis libris loco positus pinnotheras. Spongotheram enim Chrysippus non nouerat, alioquin haud prætériturus. Pinnotheras, cui ab obseruanda pinna nomen factum, animal est cancri ad formam accedens, (sic enim traditur) & cum pinna degit, eiúsq́ conchæ apertionem obseruat, foris adsidens apertæ & hianti, donec aliquis pisciculus accidat, qui ab ipsis capi possit. tunc carnem pinnæ mordens, eam de captura monet, vnáque in testudinem intrat. ea concham claudit: sic præda intra suam munitionem recepta simul vescuntur. Spongotheres gubernatur ab animalculo, quod non cancri, sed araneæ simile est. Non enim anima & sanguine caret spongia: sed saxis adnata, vt multa etiam alia, motum habet peculiarem à se ipsa & in seipsam, qui monitore tamen & velvti pædagogo habeat opus. nam alioqui rara, & multis hiatibus aperta spongia, ob ignauiam & hebetudinem, si quid eorum quæ sunt esui intrauerit in caua ipsius, spongothera indicante se contrahit, atque id consumit. multóque magis homine accedente aut tangente, monita & puncta ab suo custode spongia, quasi inhorret, clausóq́ ore ita se stipat, vt difficulter possit à venātibus abscindi. Purpuræ gregatim consuescentes, fauū quidem cō muniter, apiū instar, conficiunt: in quo dicuntur generare.

Pinnotheres. *Spongia.*

musci & algę quidquid est esui ita in suas testas recipiunt, vt iis in orbem exsertis quasi circularem conuiuationem præbeant, vna alterius alimentum depascente. Et verò quis in hisce admiretur communitatem? quando etiam crocodili, quo nullum animal perinde efferum & à societate alienum mare, flumina, paludes, gignunt, tamen in suis cum trochilo commerciis mirificam demonstrat coniunctionē atq; elegantiam. Trochilus auis est ex earum genere, quę circa lacus & fluuios versantur. ea crocodilum custodit, non proprio victu, sed eius reliquiis enutrita. cùm enim sentit ichneumonem luto (sicvt athletę puluere solent) oppletum crocodilo dormienti insidiari, vociferans & tundens rostro hunc excitat. Crocodilus vicissim ita se huic cicurem præbet, vt eū aperto ore intromittat, gaudeátq; eo tenues carnium particulas quæ dentibus inhærerant suis rostro sensim legente & deradente. & vbi iam contentus, os claudere vult, leniter mandibulam inclinans id significet, neq; eam priùs demittat, quàm trochilum euolasse senserit. Piscis autem, qui Græcis Hegemon, quod est dux siue ductor, appellatur, exiguus est, gobio non absimilis quantitate & forma, sempérq; adest magno alicui ceto, prænatánsq; eius cursum dirigit, ne in vadum is, aut in limum, vel fretum aliquod incidat, vnde exitus difficulter detur. sequit cetus, velvti clauum nauis, cursum eius tenens. & quidquid aliarum est rerum, siue animal, siue nauis, siue lapis, quod ad ceti rictum accidit, id statim demersum in eius ventrem periit. ductorem autem suum agnoscens velvti anchoram intrò recipit. intus enim dormit ductor, & cetus eò quiescente subsistit ac stationem agit. rursúmq; eo progrediente sectatur, neq; noctu dieve abscedit. si enim abscedat, vagatur iam errátq; cetus. & multi ceti quasi gubernatore destituti pereunt ad terram elati. idq; nos vidimus apud Anticyram. & memorant antè ceto haud procul Bunis ita in litus egresso atq; putrefacto, pestem ortam fuisse. Dignum verò est his societatibus & consensui ac consuetudini eas amicitias componere, quas Aristoteles narrat vulpium & serpentum, quia commumem inimicum habeāt aquilam: aut otidibus cum equis, quibus appropinquare, & fimum disiicere gaudēt. Ego ne in apibus quidem ipsis, aut formicis tantum animadverto mutuæ procurationis. nam vt commune opus omnes augent: ita alteri nulla est alterius cura, nulla consideratio. Hoc discrimen magis etiam elucescet, si sermonem conuertamus ad ea quę societatis antiquissima sunt & potissima opera, nempe ad fetus procreationem. Primùm enim pisces, qui paludibus contiguum, aut amnes excipiens mare inhabitant, instante partu sursum euadunt, potabilium aquarum mitissimam ac placidissimā quęrentes. Nam & partui trāquillitas est commoda, & à belluis immunes sunt fluuij, sunt paludes: vt fetus saluti iam consulant. Quæ causa est, quòd piscium maxima vis apud Euxinum procreatur pontum. non enim cete ibi sunt, sed duntaxat exilem phocam, & paruum delphinem habet. tum fluuiorum plurimorum atq; maximorum in eum se effundentium admixtio, temperiem partibus commodam efficit. Maximè admirabilis est anthias piscis, quem sacrum Homerus appellat. etsi pro magno piscem sacrum quidam interpretantur, quo modo os magnum sacri appellationem habet, & morbus comitialis cùm sit magnus, sacer dicitur. alij sacrum eum intelligunt, qui dimittendus sit, vtpote alicuius numinis tutelę cōsecratus. Eratosthenes videtur interpretari chrysophryn, sic ab aureis ciliis dictum.

Crocodilus. Trochilus. Hegemon. Cetus. Pontus. Iliad. π. 407. Anthias, sacer piscis.

Aureus huic sacro sua cilia circulus ambit.

ellopem putant multi. est enim rarus, & non facilis captu. apud Pamphyliam sæpenumerò visitur: & cùm eum capiunt, tum & ipsi piscatores coronantur, & lembos suos sertis rediminut, ac cum strepitu plausúq; advecti, excipiunt & venerantur. Plerìq; tamen anthiam putant esse sacrum piscem: itaq; dici, quòd vbi anthias apparet, nulla est bellua, sed audacter spongiarum captatores vrinant, audacter pisces fetificant, tanquam obsidē securitatis à prędantibus nacti. Causa colligi non facilè potest. fugiántne belluæ anthiam, vt suem elephanti, gallum leones: an signum eius præsentia sit locorū belluis carentium, quæ agnoscat ille & obseruet, vt calliditate & memoria præditus. Porrò autem piscium fetus procuratio vtriq; est sexui communis: tantùmque abest vt mas fetum devoret, vt etiam adsideat ouis, eáq; custodiat. testis Aristoteles. et si qui femellas sectantur, exiguum aliquid feminis infundunt: quòd aliàs fetus ad iustam magnitudinem non excrescat. Peculiariter phycides ex alga velvti nidum quendā construentes, eo suum fetum ab vndis defendunt. Mustelæ amor erga prolem ac dilectio

Mustela piscis.

tantum

tantum habet suauitatis, quantum nulla etiam cicuratissima superare possint anima-lia. Ouum parit, & vbi exclusus est fetus, non foris, sed intrò receptum eum ita alit & educat, tanquam denuò paritura. & cùm aliquantū adoleuit, emittitur, docetúrq; iuxtà natare: deinde rursum per os in se recipit, receptaculū iuxtà ei, & alimentū præbens ac locum tutū, dum eò viriū perveniat, vt ipse tutari se possit. Testudinis quoq; in pariendo, & fetu tuendo mirabilis est accuratio. *Testudo.* Parit è mari egressa in vicinia. deinde qa incubare, diúve in terra morari non potest, oua in sabulo ponit, læuissimū & mollissimum ei ingerens. vbi texit, satísq; tutò obruit, sunt qui dicant eam pedibus locū notis impressis notare, itáq; facere vt facilè ab ipsa agnosci possit. alij femellā à mare nutritā, sigilla ꝓpria & formulas ibi relinquere ferunt. Id magis mirabile est, quòd diebus XL obseruatis (tot enim diebus excoquuntur & rumpuntur oua) sub earū finem accedūt, & vnaquævis suum thesaurū, ita vt non meliùs homines cistam cum auro depositam agnoscentes, aperiunt cum gaudio & alacritate. Crocodili his cætera habent similia. *Crocodilus.* sed coniectatio loci non dat homini occasionē causæ ratiocinando explorandę: vnde est, quod non rationi, sed diuinationi imputetur huius animalis prænotio. Nam neq; intra, neq; vltra illud spacium, ad quod Nilus sua annua eluuie perventurus est, progressus oua ponit. vt quicūq; agricola in ea incidat, cùm ipse intelligere, tū aliis queat narrare, quousq; effluxurus sit amnis. adeò scitè dimensus est, ne humidus ipse humido incubet. Exclusis catulis, qui primùm in lucem progressus non statim ore arripit obuium aliquid, muscam putà, culicem, vermem, aut festucam vel herbam, eum mater morsibus dilaniat atq; enecat. feroces autem & strenuos amat & fouet, iudicio (id q̄d sapientissimi hominū postulāt) non affectui amorem tribuens. Phocæ etiā pariūt in sicco. *Vituli marini.* paulatim autem catulos producūt, & mare iis gustandū præbent, móxq; rursum educunt: idq; sæpe & singulatim faciunt, dum sic adsuescant, audactérq; marinam vitā sustineant. Ranæ in coitu evocationibus vtuntur, vocem edentes, quę ololygon dicitur, ad amorem & coniugium aptam. *Ranæ.* vbi autem mas femellam sic allexit, vna noctem istam commoranē. misceri enim in humido non possunt, & interdiu id in terra vereñ facere, obortis tenebris absq; metu congrediuntur. Aliàs autem vocem edunt clariorē pluuia imminente: idq; signū est vnū de firmissimis. Sed quam, ô care Neptune, pœne in rem incidi absurdam atq; ridiculam? si me circa phocas & ranas oratione moras nectentem, sapientissimum diisq; acceptissimum omnium marinorū animal subterfugisset. Quæ enim musica lusciniarum, quæ hirundinum industria, quæ columbarū humanitas, quod apum artificium cùm alcyonis virtutibus comparari meretur? cuiusnā animalis ortus & partus deus tanto honore affecit? Latonæ partum ferunt ab vna insula eius amore capta fuisse exceptum. Alcyoni autem circa brumam parienti totum mare deus fluctuum & pluuiarum vacuum præbet: vt iam animal aliud sit nullum, q̄d homines ita meritò ament. *Alcyones.* huic enim acceptum referre debent, quòd media hyeme septem diebus totidémq; noctibus absq; vllo periculo nauigāt, itérq; marinū tum terrestri tutius habent. Quòd si de singulis eius virtutibus pauca sint dicenda: primùm ita maritum diligit alcyon, vt non vno aliquo stato tēpore, sed per totum annū cōsuetudine eius vtatur: non ob lasciuiam, (neq; enim vnq; alium admittit) sed ob benevolentiam & amiciciam, qualis vxori adversus suum est virum. Vbi autem senectus marem imbecillum, & ad sectandū tardū reddidit, ipsa eum suscipiens gestat atq; nutrit, nunq; destituens, nunq; solum relinquens: sed in humeros sublatum vsquequaq; portat atq; fouet, eiq; ad mortem vsq; adest. Ad amorem prolis, & pro eius salute procurationē quod attinet, vbi primùm se concepisse intelligit, statim ad nidum cōficiendū se confert. Hæc non lutum subigit, non parietibus aut culminibus innititur, vt hirundines, neq; multis partibus corporis operātibus vtitur, vt apes quæ cellulas suas mellis faciundi causa subeuntes toto corpore omnibúsq; membris laborant. sed alcyoni vnū simplex instrumentū est, os videlicet. Ac nullū aliud adiumentū cùm habeat sui studij, tamē quale opus quámq; artificiosum cōficiat, vix vt credāt adduci possunt qui nō viderūt: adeò quod illa effingit, aut potiùs nauis in morē compingit, eam habet figuram, quæ sola everti mergíq; non potest. Collectas enim spinas acus marinæ cōserit inter se atq; contexit, perinde ac si telæ subtegmē ingereret, ita alias obliquas, alias rectas cōmittens inter se flectēdo cōplicandóq;. atq; sic absoluit tererē nidum, similē nauiculæ vno remo agitatæ, figura prominentē habente cuspidē, qualis ferè est piscatorio vasi q̄d curtū vocant. Ita perfectū deponit in fluxū vndarū, vbi mare leniter acci-

dens non satis concinnata, suóque allisu laxata monet reficere ac stipare, rectè aūt compacta stipat itáque consolidat, vt etiam lapide aut ferro vix rumpi dissoluíque possit. Proportio maximam meretur admirationem, et cauitatis forma. ita enim adornatur, vt solam alcyonem recipiat, omnibus aliis aditus sit ignotus, ac ne mare quidem admittatur. Existimo sanè omnibus vobis visum fuisse talem nidum. Mihi verò sæpius videnti atque contrectanti, subiit dicere:

Odyss.ζ,162. *Tale quid in Delo, & Phœbi me cernere templo*

memini: nempe aram ceratinā siue cornutam, quæ inter septem mundi miracula celebratur: que neque glutine vllo neque aliis vinculis cohærens, è solis dextris cornibus cōpacta est. Propiciū autē mihi precor deum, qui homo insularis aliquid de musica Sirene.

* * *

& interrogationē illam deridere, cur Apollo nō vocet Triglobolus. an. n. non agnoscunt Venerē Trigloboron, quòd mulli ei consecrant, eíque in mari templa condunt * aliáque similia: quòd ne interfecto quidē eo gaudet. Lepti autē sacerdotes nullo marino vescunt. Mystæ Eleusinij nullum venerātur, quod scitis: eodémque Iunonis Argiuę antistita honoris gratia abstinet. nam leporē marinū, qui homini est lethalis, maximè interficiunt & cōsumunt mulli. ideóque vt humanis & salutaribus animalibus parcitur. Iā Dianæ Dictynnæ à retibus dictæ, & Apollinis Delphinij templa & aræ passim sunt apud Græcos. & locum quē Apollo sibi eximiū delegit, coloniam putāt esse Cretū delphino duce vsorū. non enim deus ante classem mutata forma natauit, vt fabularū scriptores tradūt: sed delphino misso q cursum hominū dirigeret, eos Cirrhā deduxit. Ferunt etiam Sinopen missos à Ptolemæo Sotere ad Sarapidē auehendū & Bacchū, violento vēto eiectos supra Maleā nauigasse inuitos, ita vt Peloponesum ad dextrā haberent. hæc iis vagantibus & oberrātibus delphinū ante prorā apparuisse, qui quasi inuitans in cōmodas subinde stationes deduxerit, tantisper, dum nauim ad Cirrhā constitueret. Ibi cùm sacrū ab exscensione è naui fecissent, quod anabaterium dicit, cognouerunt de duobus simulacris vnum quod erat Plutonis debere se auferre secum, alterius, quod Proserpinæ, excipere formā, ipsúmque relinquere. Verisimile quidē est dei probare studium musices in delphino, cui etiam Pindarus se comparans, incitari se ait delphini in morem,

Mullus.

Delphin.

Quem placido è mari *Suauis exciuit tibiæ sonus.*

magis tamen humanitatē eius deo puto carā esse. Solus enim hominē, vt homo est, amat. terrestrium animalium alia nullum hominē: mansuetissima tantùm vtilitatis gratia eos à quibus aluntur, & cum quibus cōsueuerunt, vt canis, equus, elephas. Hirundines quantum ipsis opus est domos hominum subeunt, vmbrā securitatémque quęrētes. ipsum hominē interim fugiunt tanque feram. Delphino pręter omnia animalia & soli id natura dedit, quod optimi requirunt philosophi, nempe vt amet gratis. Nullā enim ad rem homine opus habens, omnibus benignus est, omnes amat, multis auxilium tulit. Atque Arionis quidem historiam omnium ore celebratam nemo ignorat. Hesiodi tu, amice, tempestiuè nos admonuisti. *——sed non oratio fine*

Iliad.ι,55.

Est abs te conclusa suo.——

Qui enim canem laudasses, non debuisti delphinum reticere. Cæcum enim fuit indicium canis, latrantis & cum clamore percussores inuadentis. * apud Nemeum cadauer Hesiodi mari iactatum sustulerunt, aliíque ab aliis studiosè excipiētes ad Rium exposuerunt, occisúmque hominem demonstrarunt. Myrsilus Lesbius scribit, Enalum Aeolensem, cùm amaret Phinei filiam, quæ oraculo Amphitritæ iubente de Penthidibus saxis deiecta fuerat, ipsum quoque in mare insiluisse, saluúmque à delphino fuisse ad Lesbum delatum. Beneuolentia autem delphinis erga Iassensem puerum, ob excellentiam amor visa est. Cum eo enim quotidie ludebat, iuxtáque nabat, & tangendum se præbebat, patiebatúrque ab eo conscendi, & quocunque flecteret vehebat, ad mare spectaculi gratia subinde omnibus Iassensibus concurrentibus. aliquando autem ingenti imbre grandinéque ingruentibus, puer à delphino defluens periit: delphin vnà cum excepto cadauere in terram sese eiecit, neque antè ab illo destitit, quàm moreretur. iustum ratus vnà cum eo perire, cui causam exitij contulisset. & Iassensibus monimentum huius casus est monetæ nota, puer delphino inuehēs. Hæc res etiā fabulosæ de Cœrano historiæ fidem cōciliauit. Is Pari natus, quodā tempore Byzantij delphinos, qui sagena iacta capti extractíque in terram, ac iamiam mactandi erāt, emtos vniuersos dimisit.

Paulo

Paulo pòst quinquaginta remis acta naui vectus, in qua fuisse prædones aiunt, naui in freto quod inter Naxum est & Parum subversa, reliquis submersis, ipse à succurrente delphino sublatus & in Cythnum est delatus ad speluncam, quæ Cœraneum dicitur, atque etiamnum visitur. atque de hoc Archilochum aiunt scripsisse:

De quinquaginta Neptunus Cœranon vnum
Propicius seruat mortalibus. ——

Cùm autem postmodò defuncti corpus necessarij prope mare cremarent, multi delphini apud litus apparuerunt, velvti ostentantes se ad persoluendum iusta venire, & dum id conficeretur adfuerunt. Vlissis porrò scutum insigne habuisse delphinum, etiam Stesichorus scripsit: Zacynthij narrant causam, vt Critheus testatur. nam Telemachum puerum in mare profundum de litore prolapsum, delphini seruauerunt, subeuntésque natando extulerunt. & pater vt animali gratiam referret, annulo ac scuto delphinum insculpsit. Sed quando præfatus nihil fabulosi me dicturum, nescio tamē quomodo in narratione de delphinis vltra verisimilitudinem provectus sum ad Vlissem & Cœranum: id mihi ipse pœnæ impono, vt finem dicendi iam nunc faciam. Dixi. Vestrum est, iudices, ferre sententias. SO C. Atqui nobis iamdudum ea stat sententia, quam sic extulit Sophocles.

Orationum quæuis discrepantia,
Vtrinque, si peritè prolata sient,
Coheret, in mediúmque dicta congruunt.

Nam hoc modo vos etiam in iis quę alter adversus alterum dixit, pulcro defuncti certamine, optimè ea contulistis, quibus refelluntur, qui animalibus rationem & intelligentiam adimunt.

PLVTARCHI
Commentarius De animæ procreatione,
quæ in Timæo Platonis describitur.

Pater filiis Autobulo & Plutarcho S.

VANDOQVIDEM censuistis colligenda, & peculiari compræhendēda cōmentario ea, quæ sparsè vel disseruimus vel scripsimus aliàs alia, quibus Platonis de anima sententiam interpretati sumus ita, vt nobis sensisse is visus fuit: cùm ea disputatio alioqui tractatu difficilis, etiam excusatione opus habeat quia plerisque Platonicorū nonnihil adversatur, ipsa ego verba de Timæo Platonis proponā. Ea ex natura, quæ indiuidua est, sempérque eodem modo habet: tum ex ea quæ circum corpora diuisioni est obnoxia: tertium quoddam genus intermedium contemperauit, quod etiam inter Eiusdem & Diuersi naturam medio loco intercederet. ac proinde id constituit in medio indiuiduæ naturæ, & eius quæ circa corpus esset diuidua. Hæc deinde tria sumsit, & in vnam omnia ideam siue speciem contemperauit, Diuersi naturam, quæ difficulter miscetur, in Idem vi concinnans. Miscens autem cum natura, vbi ex tribus vnum fecisset: totum hoc in partes, quot esse conveniebat, diuisit: quarum quævis conflata esset ex Eodem, Diuerso, & substantia. Sic autem cepit diuidere. Iamprimùm narrare, hæc quantam interpretibus materiam dissentiendi prębuerit, in præsentia immēsi esset operis: supervacanei etiam apud vos, qui plerasque sententias legistis. Sed quoniam prestantissimorū virorum quosdam Xenocrates ad se pertraxit, animā dicens numerum esse qui à seipso moueatur: alij Crantorem Solensem amplexi sunt, qui animam misceri dixit è duabus naturis, quarum altera mente cernatur, alia opinabilis sit & sensilibus inhęreat: nisi fallor, horum, vbi explicata fuerint perspicuitas, quoddam nobis exordium suggeret. Est autem de vtroque breuis disputatio. Nam priores animam nihil putāt intelligi debere, quàm exortum numeri, indiuiduæ & diuiduæ naturæ mixtione geniti. vnitatem nimirum esse indiuiduam, diuiduam multitudinem: hinc nasci numerum, vnitate multitudinem definiente, terminúmque infinitati imponēte, quā binarium infinitum appellant. Zaratas quoque *Anima an numerus.*

Pythagoræ discipulus, Binarium vocauit numeri matrem, vnitatem patrem: ideóque meliores numeros eos esse dixit, qui adsimiles essent vnitati. Hunc tamen numerum nondum esse animam. ei enim deesse adhuc vim qua moueat & moueatur. Eodem aūt & Diuerso mixtis, (quorum alterū motus est & mutationis initium, alterum quietis) animam exstitisse, vim scilicet non minùs sistendi & insistendi, quàm mouendi & motus percipiendi. Crantor, vt qui id maximè proprium animæ officium putaret, iudicare sensilia & sub intellectum cadentia, eorúmq; & inter se in suo et invicem in diuerso genere discrimina atq; similitudines: animā, vt omnia possit cognoscere, ex omnibus ait esse concretam. Esse autem hæc quatuor. naturam quæ mente duntaxat cernitur, sempérq; eodem habet modo: tum eam quę corporibus adest mutabilem atq; perpessionibus obnoxiam: ad hæc Eiusdem & Diuersi, quòd etiam istarum vtraq; particeps sit Eiusdem & Diuersi proprietatum. Isti omnes æquè ita sentiunt, animā tempore non esse ortam, neq; originem competere in eam: sed pluribus esse præditam facultatibus, in quas eam Plato contemplationis gratia dissoluens, ponat natam esse & cōmixtam. Eadémq; illum de mundo etiā sensisse: quē cùm sciret esse æternum & nunq; ortum, videret autem difficulter considerari posse quo modo compositus esset & gubernaretur, nisi quis ortum eius & causarum ipsum conficientium congressionem ab initio posuisset: isti viæ ac rationi institisse. His ita vniuersè dictis, Eudorus neutrum putat non habere pro se aliquid probabile. Mihi, si probabilitas pro regula iudicādi sit habenda, vtriq; videntur à Platonis opinione aberrasse: si nō propria placita cōcinnare, sed consentiētia Platonis sententiæ dicere sit propositum. Quippe illa è mente compræhensibili & è sensili natura mixtione quam dicunt, non declaratur quî animæ magis, quàm aliarum quarumvis rerum sit procreatio. Nam cùm ipse mundus, tum quælibet eius pars ex istis duabus constat naturis: quarum hæc materiā & subiectum, illa formam & speciem rei nascenti præbuit. & quidquid materiæ informatum est, participatione atq; adsimilatione intelligibilis (sic enim liceat vocare eam, quę sola mente percipitur) naturæ statim hoc consequitur, vt tangi viderìq; possit. Anima autem omnem sensum subterfugit. Plato quidem animam nusquam dixit esse numerum: sed motum qui seipsum semper cieat, fonsq; sit & principium motus. naturam verò eius numero & harmonia exornarit, subiectam his, formámque in se pulcerrimam recipientem. Puto autem non idem esse, secundum numerum animam esse constitutam, &, naturam animæ esse numerum. nam secundum contentionem (sic harmoniam dico) constituta, harmonia non est anima, vt ipse in Phædone demonstrauit. Liquet autem hos vim Eiusdem & Diuersi ignorauisse, dum alterum quietis, alterum motus causam faciunt: cùm Plato in Sophista Ens, Idem, Diuersum, Motum, Statum, vt quinque numero, & omnia à se invicem differentia posuerit. Quod autem communiter hi, & plerique Platonis sectatorum timentes atque ægrè ferentes, omnia moliuntur, vique pervertunt, putántque tanquam flagitiosam & infandam sententiam debere occultari & negari, quæ mundum eiúsque animam non ex sempiternis constituit principiis, neque infinito tempore talem fuisse affirmat: id peculiari disputatione explicatum est. & nunc tantum satis est dicere, istos concertationem, qua Plato fatetur summa contentione & præter ætatem se vsum adversus eos qui deum esse negant, confundere, aut potiùs totam tollere. Si enim origine caret mundus, actum est de Platonis sententia, qui animam corpore priorem ætate, initium ait motui ac quieti præbuisse intus habitantem, eorúmque ducem & primam effectricem causam fuisse. Quæ autem anima, & quo corpore, cuius anima sit, antiquior fuerit, in progressu orationis aperietur. Hoc enim ignoratum, videtur plurimum invexisse dubitationis, & de fide veræ sententiæ tantundem derogasse. Principio meam de re sententiam explicabo, eique fidem quantam possum faciam probabilitate inducenda, qua id quod alienum plerisque & contrarium receptis videbitur opinionibus excusem. Postea ipsis verbis cùm interpretationem tum demonstrationem accommodabo. Sic enim res habet, vt mea quidem fert sententia. Mundum hunc, Heracletus ait, neque deorum quisquam, neque hominum fecit. metuens scilicet, ne postquam de diis desperauissemus, hominem aliquem mundi opificem fuisse suspicaremur. Præstat itaque Platonis sententiam sequi, atque hoc & dicere & canere, mundum à deo esse factum. nam & mundus omnium operum est pulcerrimum, & deus omnium causarum præstantissima. Substantiam autem & materiam ex qua factus

Crantoris opinio.

Refutatio.

De ortu mundi.

ctus est mundus, non natam, sed semper subiectam opifici disponendam se & ordinandam, adque ipsius similitudinem quantum eius fieri potest effingendam præbuisse. Non enim ex eo quod nihil esset exstitit mundus, sed ex eo quod non pulcrè, non rectè aut perfectè esset. quo modo fiunt domus, vestis, statua. Fuit nimirum antequã mundus nasceretur materies, nõ corporis eò, non motus, non animæ expers: sed corpore informi atq; incomposito, temerario & bruto motu præditum. erat autem hoc ipsum inconcinnitas animæ proportione carentis. Etenim deus neq; corpus de incorporeo, neq; animam de inanimo redegit. Sed quo modo virum modorum numerorúmq; musicorum peritum non vocẽ aut motum, sed concinnã vocem, numerosúmq; motum efficere volumus: ita deus neq; corpori vt tangi & resistere, neq; animę vt imaginari & mouere posset indidit: sed vtrumq; sumens principium, alterum obscurum et tenebricosum, alterum turbulentum & amens, ambo imperfecta atq; indefinita, iis ordinandis, digerendis atque concinnandis pulcerrimum & perfectissimum confecit animal. Ergo corporis natura alia non est, quàm quæ ab eo omnium receptaculum, sedes, nutrixque dicitur rerum ortarum. Animæ autem naturam in Philebo appellat infinitatem, vtpote numeri & rationis priuationem, & in qua defectus, abundantiæ, differentiæ, dissimilitudinis nullus terminus insit, nulla mensura. In Timæo autem cùm dicitur indiuiduæ commixta naturæ, & quæ circa corpora versans diuidua appelletur: neque multitudo vnitatum aut punctorum intelligi debet, neque longitudines aut latitudines: quæ corporibus conueniunt, & corporum magis sunt quàm animæ. sed incompositum, infinitum, seipsum mouens & præditum mouendi facultate principium illud, quod sæpe necessitatem, in Legibus autem palàm animam inordinatam dixit & maleficam. Ipsa enim ex sese natura talis erat: mentem autem & rationem harmoniámque solertem nacta est, vt ficret mundi anima. Nam omnium capax illa materies magnitudinem, interuallum, spaciúmque habebat: pulcritudine, specie, formarúmque mediocritate indigebat. adepta autem ea est, dum ita exornata fuit, vt terræ, maris, cœli, stellarum, plantarum, animaliúmque omnis generis corpora & instrumenta exsisterent. Atqui necessitatem quæ in Timæo dicitur, in Philebo infinitas atque mensuræ vacuitas ob exsuperantiam & defectum, materiæ non animæ adscribunt: quo pacto id defendent, quòd materiam idem semper informem, omnis qualitatis & facultatis propriæ vacuam asserit, similémque ait esse olei odoris expertis quo ad tingendum vtantur vnguentarij. Fieri enim nequit, vt quod suapte natura qualitatis exsors, ociosum, & informe est, id Plato causam mali principiúmque ponat, vocétque infinitatem turpem ac maleficam, rursúsque necessitatem frequenter deo repugnantem & frænos excutientem. Illa enim, quæ (vt in Politico ait) cœlum in contrariam torquet partem necessitas & innata cupiditas, & illius priscæ naturæ vnà quasi educata confusio, antequam in hunc mundum veniret, vndènam in res inuecta est: si subiectum qualitate carebat, materies nullam vim causæ habens, opifex autem bonus ipse, omnia sibi quantum res ferret similia voluit facere? nihil enim est tertium. Nam hac in Stoicorum delabemur angustias, qui malum ex non ente absque causa & procreatione introducunt: quando de his quæ sunt, neque bonum neque qualitatis vacuum probabile est substantiam & originem malo præbuisse. Cæterum Platoni non accidit idem quod posterioribus, neque neglecta (quod his vsu venit) tertia facultate & principio quod inter materiam & deum est medio loco, admisit absurdissimum illud commentum, quod nescio quomodo malorum naturam aliunde irrepsisse per accidens & casu fingit. Sanè Epicuro ne momentaneam quidem atomi inclinationem concedunt, quòd eum dicant motum absque causa ex non ente introducere. ipsi maliciam, tantúmq; miseriarum, aliásque circa corpus infinitas incommoditates & difficultates, quarum nulla in principiis causa sit, ex consecutione quadam aiunt exstitisse. Non ita Plato. sed cùm materiam omni discrimine liberasset, deúmq; à malorum causa quàm longissimè collocasset, hæc in Politico scripsit de mundo. Is enim ab eo qui ipsum composuit, omnia est adeptus bona. quæ autem molesta & iniusta fiunt in cœlo, cùm ipsum ab externo habitu habet, tum in animalibus etiam efficit. ac paulo pòst. Progressu autem temporis, obliuione ei obrepente, magis adhuc obtinuit priscæ inconcinnitatis morbus, periculúmque est, ne dissolutus rursum subeat infinitum dissimilitudinis locum. Dissimilitudo autem non est in materia, quæ caret qualitate & differentiis. Quod cum

Causa mali.

aliis multis ignorans Eudemus, Platonem subsannat, quasi hic dum sępenumerō matrem & nutricem rerum vocat materiam, etiam malorum causam, radicem, principium dixerit. Plato enim matris nutricisq; nomine materiam afficit: causam autem malorum eam vim, quæ materiam mouet, & circa corpora est partilis, inordinata, bruta, non tamen animæ exsors motio, facit. quam in Legibus, vt dixi, animam vocat cōtrariam & adversantem beneficæ. Anima enim causa est & principium motus: mens, ordinis & consonantiæ in motu. Neq; deus materiam ociosam constituit: sed stabiliuit à bruta turbatam causa. neq; principia mutationis & affectionum indidit naturæ: sed cùm ea omnis generis motibus atque affectionibus inordinatis exagitaretur, magnam illam infinitatem prauitatémq; exemit, instrumentis vsus harmonia, proportione, & numero: quorum opus est, non mutatione & motu diuersitates & discrimina in rebus efficere: sed ea potiùs stabilia, certa, & eorum quæ eodem semper sunt modo similia reddere. Atq; hæc est, mea quidem opinio vt fert, Platonis sententia. Demonstratio autem prima erit, si ea, in quibus ipse sibi dicitur ac putatur cōtraria dixisse, expediamus. Nam ne sophistæ quidem ebrio, ne dum Platoni tanta imputanda sit perturbatio & inconstantia, ea in disputatione quam summo studio tractauerit: vt eandē naturam simul & nunquam natam, & ortam dicat. quorum hoc in Timæo, illud in Phœdro aiunt exstare. Verba quidem de Phœdro omnibus ferè in ore sunt, vbi quòd anima non sit genita, ex eo probatur quia se ipsam mouet: & quòd non interitura, ex eo quia non sit genita. In Timæo, Animam verò, inquit, non vt nunc posteriorem conamur dicere, ita etiam deus machinatus est corpore iuniorem. non enim siuisset maius natum cum natu minore copulatum ei parère. sed nos, quibus multum temeritatis ac fortuiti adest, sic etiam loquimur. ille autem & ortu & virtute priorem animam corpore, tanquam dominam & obtemperanti imperaturam condidit. Et rursus, cùm dixisset, ipsam in seipsa conversantem vitæ perennis & sapientis initium diuinum fecisse. Corpus inquit, cœli factum est adspectabile, anima autem quæ videri nequeat, sed rationis sit & harmoniæ particeps, à præstantissimo intelligibilium semperque manentium ipsa rerum natarum præstantissima facta. Hic deum rerum sempiternarum præstantissimum, animam rerum factarum optimam dicens, manifestissimo discrimine & oppositione vsus, æternam & non ortam naturam animæ ademit. Quomodo ergo hæc meliùs explicabuntur, quàm ea ratione, quam accipere volentibus ipse tradit. Ortus enim expertem ait eam animam, quæ ante mundi ortum omnia vitiosè & confusè mouit. rursum ortam & natam eam, quam deus ex hac & stabili optimáque illa natura prudentem ordinatámque confecit, & tanquam formam sensili intelligibilem, mouenti ordinatam præbens, ducem Vniuersi constituit. Hoc enim modo etiam corpus mundi alicubi generatum, alicubi non genitum ponit. Cùm enim dicit omne quod sub adspectum cadit non quieuisse, sed cùm inordinatis cieretur motibus, deum id sumsisse & concinnasse: item quatuor hæc genera, ignem, aquam, terram, & aërem, antequam Vniuersum iis dispositis conficeretur, motum intuilisse materiæ, ab eáq; ob inæqualitatem fuisse concussa: equidem corpora facit quæ alicubi fuerint ac substiterint ante mundi originem. Rursum corpus anima posterius dicēs, & mundū esse factum, quia videri & tangi possit, quia corpus habeat, talia aūt ostensum sit orta & nata esse: nemo nō videt eum corporis naturę ortū adscribere. Verùm perlongè ab eo abest Plato, vt secū ipse palàm dissentiat, ac pugnātia dicat de rebus maximis. Non enim eodē modo, neq; idē corpus à deo factū ait, & fuisse antequam nasceretur. hoc enim palàm esset præstigiis vti. Sed quid intelligendum sit vocabulo ortus, ipse docet. Antehac, inquit, omnia ratione & ordine carebant. verùm vbi deus aggressus est digerere vniuersum, ignem primùm, aquam, terram & aërem: (quæ vestigia quidem suarum formarum aliqua habebant, ita tamen affecta erant, vt par est vniuersum esse à quo deus absit) hæc ergo primùm conformauit specie & numero quodque suo. Etiam antè cùm dixisset, non vnius, sed duarum proportionum opus fuisse molem Vniuersi solidam ac crassicie præditam constringere, explicauisset que igne, terra, aqua, & aëre in medio positis deum cœlum constrinxisse atque constituisse: ex his, inquit, talibus & numero quaternario contentis, corpus mundi natum est, proportione consentiens: atque hinc amicicia ea præditum, vt ipsum in sese conveniens, dissolui ab aliis rebus, eo excepto qui colligauit, nequeat. quibus verbis manifestissimè docet, non corporis simpliciter, non molis, non mate-

Platonis dicta conciliantur.

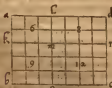
materiæ, ſed concinnitatis in corpore, pulcritudinis, ſimilitudiniſque deum fuiſſe patrem & opificem. Hæc cogitanda ſunt etiam de anima. nimirum aliam neq; à deo eſſe procreatam, neque animam eſſe mundi, ſed facultatem imaginatricis & opinioſæ, brutæ interim incompoſitæq; motionis & incitationis, quæ ſeipſam, idque ſemper, moueat, aliam eſſe, quam deus convenientibus numeris rationibúſque conditam ac genitam, principem nato mundo indiderit atque præfecerit. Hæc illum ſenſiſſe, & non dicis cauſa commentum cùm ipſius mundi, tum animæ conſtitutionem quandam ortúmque, præter multa alia hoc etiam arguitur, quòd animam aliàs non genitam, aliàs genitam, vti docuimus: mundum ſemper ortum & natum, nunquam non natum, nunquam ſempiternum dixit. Quæ in Timæo diſputat, quid attinet huc afferre? cùm is liber totus à capite ad calcem de mundi ortu ſit. Aliàs in Athlantico Timæus vota faciens, nominat eum deum qui olim opere, nunc ratione exſtet. in Politico Parmenideus hoſpes mundum à deo compoſitum multa ait bona eſſe adeptum, ſi quid habet vitioſum aut incommodum, id ex admixto priore habitu inconcinno & bruto habere. In Repub. de numero diſſerere orſus · Socrates, quem nonnulli Coniugium vocant: Eſt autem diuinæ, inquit, naturæ progenitæ ſua converſio, quæ nu- C
mero perfecto compræhenditur. hæc quidem diuinam naturam progenitam nihil vocans aliud, quàm mundum. *

* * *

ternarij & quaternarij: tertia quinarij & ſenarij (quarum nulla vel per ſe, vel cum reliquis coniuncta quadratum numerum facit): quarta eſt ſeptenarij & octonarij. quæ reliquis adiecta, XXXVI conficit, quadratum numerum. Illa autem tetractys (ſi quaternionem dicere libet, liceat) numerorum à Platone expoſitorum, perfectiorem habet procreationem, vbi pares paribus, impares imparibus intervallis multiplicantur. Continet autem vnitatem, commune principium parium & imparium. deinde duo & tria, qui primi ſunt eorum quos planos ſeu ſuperficiem referentes dicunt. tum quatuor & nouem, primos quadratos. denique octo & vigintiſeptem, qui primi in numeris (vnitate poſthabita) ſunt cubi. vnde etiam liquet eum numeros iſtos non voluiſſe in vna recta linea diſponi, ſed duobus ordinibus, quorum vnus pares, alter impares cõtineret. ſicvti ſubſcripſimus.

	3	9	27
1			
	2	4	8
	5	13	35

Ita copulabuntur ſcilicet ſimiles cum ſimilibus, producéntque numeros planos & compoſiti inter ſe, & multiplicati. Compoſitione ſic. II & III, ſunt V. IX & IV, ſunt XIII. IIX & XXVII, ſunt XXXV. De his enim Pythagorici quinarium trophon, id eſt ſonum appellauerunt, rati de tonorum intervallis quintum primum eſſe, quod ſonari poſſit. XIII autem lemma iis dicitur, quaſi defectus: quòd de partitione toni in æquales partes deſperauiſſent. XXXV autem harmoniam (ſiue ea concinnitas, ſiue eſt contentio) vocant, quia conflatur è duobus cubis primis paris & imparis numeri: itémque è quatuor his numeris, VI, IIX, IX, XII, quibus & arithmetica & harmonica includitur proportio, quam progreſſionem cum vulgo appellamus. Horum vis magis erit conſpicua, ſi deſcriptionem proponamus.

Eſto parallelogrammum rectangulum A B C D, cuius latus A B quinque, latus A D ſeptem ſit punctorum. Secetúrque A B in duo & tria puncta, vbi eſt punctum K: latus A D in tria & quatuor, puncto L. ducantur porrò à punctis ſectionum lineæ paralleli lateribus, vt K M N, & L M O, quæ ſe in puncto M invicem ſecant. Ita figura K M B O continebit areolas nouem, L M N D octo, M O C N duodecim, A L M K ſex: Totum autem parallelogrammum XXXV, numeris areolarum quas continet, primarum conſonantiarum rationes proponit. Nam VI & IIX ſeſquitertiam habent rationem, quæ eſt in conſonantia diateſſaron ſiue Quarta. VI & IX ſeſquialteram rationem conſtituunt, quæ eſt conſonantiæ diapente ſeu Quintæ propria. VI & XII duplam rationem conficiunt, quæ eſt conſonantiæ diapaſon ſeu Octauæ. quin & toni proportio ineſt, ſeſquioctaua nimirum, vt

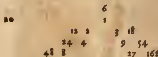
IX ad VIII. Ideo numerum qui hos omnes continet, harmoniam appellauerunt. Idem XXXV numerus sexies acceptus, CCX efficit: quot diebus septimestres fetus absolui traditur. Rursum nouo sumpto initio, multiplicando binarius in ternarium, producit senarium. quater nouem sunt XXXVI. octies vigintiseptem, fiunt CCXVI. De his numeris, sex perfectus est, æquátque omnes suas partes: dicitur etiam Coniugium, ob paris cum impare mixtionem. ad hæc, constat e principio numerorum, primo pari, & primo impari. XXXVI primus est qui simul & quadratus sit & triangulus: quadratus senarij, triangulus ab octonario. idem nascitur e duorum quadratorum vnius in alterum multiplicatione, IV in IX. itémque trium cuborum summa est, vnitatis, IIX, & XXVII. præterea facit parallelogrammum alteram dimensionem longiorem habens, ter duodecim, aut quatuor nouies sumtis. Proinde expositis numeris laterum, quadrati senario, trianguli octonario, & parallelogrammorum altero IX, altero XII, conficientur rationes consonantiarum. Nam XII ad IX ratio, diatessaron exprimit, vt est chorda ima seu nete ad mesen siue mediam. XII ad IIX, diapente, vt media ad summam seu hypatam. XII ad sex, diapasôn, vt imæ ad summam. CCXVI cubus est senarij, suo ambitui æqualis. Iam cùm hæ sint proprietates dictorum numerorum: id peculiare habet XXVII, qui vltimus est, quòd præcedentium omnium summam continet. Idem dierum quibus Luna suam conversionem absoluit numerus est. Pythagorici de intervallis ad concẽtum pertinentibus tonum eo notauerunt. ideóque XIII vocant defectum, quod vnitate à dimidio abest. Neque verò obscurum est, quin in hisce numeris etiam consonantiarum rationes insint. Nam duo ad vnitatem duplam habent rationem, qua refertur diapasôn. sesquialtera ternarij ad binarium, qua diapente. quaternarij ad ternarium sesquitertia, qua diatessaron. IX ad III triplam habent proportionem, qua diapasôn cum diapente, seu Duodecima quam vocant. IIX ad II quapruplam, qua disdiapasôn seu Decimaquinta. IX ad IIX sesquioctauam, qua tonus. Iam si vnitas promiscuè & paribus adnumeratur, & imparibus: vniuersus numerus denarij suppeditabit multitudinem. Nam ab vnitate collecti quatuor primi numeri, decem conficiunt. * rursum hi pares numeri, I. II. IIII. VIII. quindecim componunt, trigonorum in ordine quintum. & quod ad imparium seriem attinet, numerus XL ex iis confit, additis XIII ad XXVII. his enim duobus mathematici concinnè metiuntur intervalla ad cantum apta: dum diesin illo, hoc tonũ describunt. Idem numerus XL multiplicando fit, ex vi illius quam diximus tetractyos. Nam si primos quatuor numeros, vnumquenque sumas quater, provenient IV, IIX, XII, XVI. quorum summa est XL, in qua continentur omnes consonantiarum proportiones. quippe XVI sesquitertia sunt ad XII ratione, dupla ad VIII, quadrupla ad IV; XII ad VIII, sesquialteram proportionem tenent, ad IV triplam. His autem rationibus intervalla diatessaron, diapente, diapasôn, diapasôn cum diapente & disdiapasôn continentur. Idem numerus XL conficitur duobus primis quadratis, I & IV, ad duos primos cubos IIX & XXVII additis. quo efficitur, Platonicam tetractyn multò esse Pythagorica & perfectiorem & locupletiorem. Sed cùm hi quos posuimus numeri spacium non dent medietatibus quas vocant, quæ in rem propositam introducuntur: necesse fuit maiores terminos iisdem in proportionibus sumere. qui verò ij sint, dicendum est. Priùs autem dicemus de ipsis medietatibus. Harum vna est, in qua positis tribus terminis numerorum, medius æquali quantitate alterum extremorum superat, ab altero superatur: arithmeticam vocant, cui subcontraria est, in qua totidem terminis positis, intervallorum eadem est proportio ad extrema. Termini arithmeticæ sunt VI. IX. XII. nam IX eadem quantitate excedunt senarium, & deficiunt à duodenario. Subcontrariæ termini sunt VI. IIX. XII. Octonarius senarium binario superat, quaternario superatur à duodecim. sed & binarius senarij, & quaternarius duodenarij est triens. Ergo in arithmetica medius terminus excedit exceditúrque æquali quantitate. in subcontraria autem eadem parte extremorum, alterum superat, ab altero abest. illic enim ternio medij est triens: hæc duo & quatuor sunt extremorum trientes. vnde nomen subcontrariæ invenit. Eadem harmonica dicitur, quòd primas consonantias suis terminis exprimat: maximo ad minimum, diapasôn: maximo ad medium, diapente: medio ad minimum, diatessaron. vt si maximum terminum ad netam colloces, medius

1
2 3
4 9
8 27

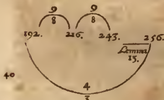
Hæc sensum, nõ versa sequi cogebar.

De medietatibus siue progressionibus.

medius mesæ obtingat: & hæc cum maximo diapente, cum minimo diatessaron sonet. itaque VIII ad mesen, VI ad hypaten, XII ad hypaten pertinebunt. Módum porrò huiusmodi medietates inveniendi simpliciter & perspicuè Eudorus tradidit. Idque priùs in arithmetica consideremus. Si expónas extremos, & horum semisses coniungas, quod confit, medius erit, siue dupla sit siue tripla extremorum ratio. Iam in subcontraria, si extremorum duplá sit ratio, triente minoris cum semisse maioris composito medium invenies. in tripla contrà minoris semissis cum maioris triente medium conficient. Sint enim termini próportionis triplæ extremi VI & XIIX: ergo minimi semissis III, maximi triens VI coniungantur, exsistet IX, medius, qui eadem parte extremorũ & excedit & exceditur. Hoc ergo modo medietates inveniũtur. Oportebat porrò eas inseri suprà expositis numeris, & duplorum ac triplorum intervalla iis expleri. Atqui eorũ numerorũ quidam nullã omnino habent intercapedinem, quidam non satis amplam. Igitur multiplicant eos ita, vt spacia medietatibus recipiendis habeant sufficientia quas diximus. Primùm loco vnitatis minimum ponunt senarium, quòd is semissem trientémque habet primus: ac proinde reliquos omnes qui sequuntur, sescuplos ponunt. sicvt ex descriptione apposita apparet: vtrasque enim medietates duplicibus intervallis recipiunt. Cùm aũt dixisset Plato. iam cùm intervalla sesquipla, sesquitertia, & sesquioctaua exstitissent, ex his cõpagibus in prioribus intervallis omnia sesquitertia sesquioctauis cõpleuit, vnicuiq; particulã relinquẽs. cui⁹ particulæ interstitiũ adsumtũ facit rationẽ quæ est numeri ad numerum, vt termini sint CCLVI & CCXLIII. ob hæc ergo Platonis verba coacti sunt numeros denuò augere. Oportebat enim continẽter deinceps post senariũ poni duos sesquioctauos. at neq; octauam partẽ habet senarius, & si in scrupulos vnitatũ comminuere velis rationem, perplexissima futura sit contẽplatio. Hæc ergo ipsa res multiplicandi adhibẽdum auxilium dictauit: vt tanquam in harmonica mutatione secundũ primi numeri incremẽtum tota augeretur descriptio. Eudorus itaq; Crãtorem secutus, primum numerũ posuit CCCXXCIV: qui fit VI in LXIV multiplicatis. huc eos induxit, quod numerus LXIV habet sesquioctauũ LXXII, isq; rursus hunc XXCI. Iis verò quę à Platone dicuntur magis concinit, vt dimidium ponamus.

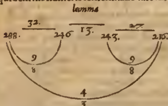
Nam si CXCII primo loco ponamus, lemma seu defectus post sesquioctauos erit inter numeros ab eo positos CCLVI & CCXLIII. si verò illius duplus CCCXXCIV primo loco ponatur, lemma eadem ratione quidem, sed duplum tamẽ numero efficietur. Alioqui vt IↃXII ad CCCXXCIV, ita etiã CCLVI ad CXCII, proportionem seruant sesquitertiam. Neq; absurda est ad hunc numerum reductio: atq; adeò etiã Crantoris sententiæ rationem adfert. Nam LXIV cùm cubus est primi quadrati, tum quadratus primi cubi, isq; multiplicans ternariũ, qui inter impares, inter triangulos, inter sesquiplos ac perfectos est primus, CXCII gignit, numerũ qui sesquioctauum sui respectu alium habet, vt ostendemus. Priùs aũt lemma quid sit, & sententiam Platonis magis perspicietis, si ea paucis in memoriam vobis redigantur, quę in Pythagoricis scholis assolent differi.

De toni diuisione.

In cantu intervallum vocatur, quidquid cõtinetur sub duobus sonis inæquali tenore differentibus. Horũ vnum est is qui tonus dicitur, quo Quinta Quartã superat. Hunc tonum harmonici in partes diuidi æquales putant posse, quarum vtranq; semitonium appellant. Pythagorei desperata in æquales partes sectione, min⁹ segmentorum eius lemma vocant, quòd dimidium toni nõ impleat. Itaque illi diatessaron duorum tonorum & semitonij summa definiunt: hi totidem tonorum & lemmatis. Testimonium ferre videtur harmonicis sensus, mathematicis demonstratio. Res ita habet. Sumtum hoc est, & in instrumentis obseruatum, diapasõn dupla constare proportione, diapente sesquialtera, diatessaron sesquitertia, tonum sesquioctaua. Idque explorare etiamnum licet, si aut duo pondera proportione dupla de neruis suspendantur

duobus, aut de duabus æquali cauitate tibiis alterā dupla alterius longitudine facias. maior enim tibia grauiorem sonum edet, qualis hyparæ ad netā: de fidibus quæ duplo intenditur pondere, acutiùs ꝙ altera sonabit, vt nete ad hypatam. id aūt est diapasôn. Eodē modo si tria ad duo sumantur pondera, quæ est sesquipla ratio, diapēte reddent: & si quatuor ad tria, quæ est sesquitertia, diatessaron. ꝗ si ea inæqualitas lōgitudinum aut ponderum fuerit, quæ est nouem ad octo, intervallū toni fiet, non consonantibus sonis, sed nonnihil tamen habens modulationis, quatenus soni seorsim editi suaue & iucundum sonant, simul aūt, asperè & molestè. in consonantiis siue alternis, siue simul nerui pulsentur, suauiter sensui áccidit sonorum cōcentus. Quin etiam rationibus hoc demonstrant. Nam vt in harmonia è diapente & diatessaron conflatur diapasôn, ita in numeris dupla ratio ex sesquialtera & sesquitertia. quippe XII ad IX sesquitertiam, ad IIX sesquiplam rationem obtinēt, ad VI duplam. Composita ergo est dupla ratio è sesquialtera & sesquirertia, sicvt diapasôn è diapēte & diatessaron. Sed vt hîc diapēte tono amplius habet ꝙ diapente: ita ibi sesquialtera sesquioctauo sesquitertiā excedit. Apparet ergo diapasôn dupla, diapenre sesquialtera, diatessaron sesquitertia, tonū sesquioctaua ratione intelligi. Hoc ita demonstrato, videamus an sesquioctaua ratio diuidi in æquales possit partes: nam si nequeat, tonus etiā nequibit. Primùm numeri qui sesquioctauā rationem continent IIX & IX, nullū in medio admittunt interstitium. Quòd si vterq; duplet̄, duo intervalla efficit is qui inter duplos inrervenit. is est XVII, dupli XVI & XIIX. liquet aūt si æqualia sint intervalla, in æqualia diuiduā fore sesquioctauā rationē. at inæqualia fiūt, alterū sesquisedecimum, alterū sesquiseptendecimum. Ergo inæqualiter secatur sesquioctaua, ac proinde etiā tonus. neutra ergo diuisi toni portio semitoniū fit, & mathematici rectè lemma appellauerūt. Atq; hoc est quod Plato dicit, deum sesquitertia sesquioctauis explentē, lemma reliquisse, cuius ratio sit in numeris CCLVI & CCXLIII. Sumatur enim diatessaron in duobus numeris, quorū alterū eiúsq; trientē alter cōtineat, vt sunt CCLVI & CXCII. quorū minor grauissimæ voci quatrichordij adscribatur, maior acutissimæ. demōstrabimus duobus interiectis sesquioctis, relinqui tale lemma seu intervallū, quale in numeris est inter CCLVI & CCXLIII. Grauiore enim voce vno tono cōtentiore facta, fiēt CCXVI. rursum tono sursū eleuata, CCXLIII. Hæc XXVII numero excedūt numerū CCXVI. atq; hic XXIV amplius est ꝙ CXCII. sunt aūt XXVII octaua pars de CCXVI, itémq; XXIV de CXCII. itaq; de his tribus numeris maximus ad mediū, medius ad minimū sesquioctauus est: & intervallum à minimo ad maximum duobus tonis conficirur, quos absoluunt duæ octauæ partes, vna post alteram additæ. His remotis, totius sesquitertiæ inter extremos rationis nihil aliud superest, quàm intervallum inter CCXLIII & CCLVI. nimirum XIII. ideóq; hunc numerū lemma, quasi defectū dixerūt. Atq; ego quidem his numeris sententiam Platonis evidentissimè expositam arbitror. Alij

terminos consonantiæ assignantes, acutum numero CCXXCIIX, grauē numero CCXVI, reliqua eodē modo cōficiunt, nisi quod lemma medio inter duos tonos loco cōcipiunt. Grauiore enim voce vno tono ad acutiorē contēta, fiunt CCXLIII. Acutiore aūt ad vnum tonum remissa seu depressa, CCLVI. porrò CCXLIII ad CCXVI rationē habēt sesquioctauā, eādémq; CCLXXXVIII ad CCLVI. vt vtrobique toni sit intervallū. & relinquitur id, ꝙd interest inter CCLVI & CCXLIII, nō iam semitoniū, sed eo minus aliquid. CCLXXXVIII enim numero XXXII amplius sunt ꝙ CCLVI. & CCXLIII numero XXVII excedunt numerū CCXVI. at CCLVI maior est ꝙ CCXLIII, quo XIII plus habet. Atqui vtroq; excessuū, qui erāt XXXII, & XXVII, minor est numerus XIII. Itaq; diatessaron cōstare deprehēsum est nō duobus tonis & semisse toni, sed duobus tonis & lemmate. Atq; horū quidē hæc est demōstratio. Id aūt ex prędictis intelligi facilè potest, cur Plato, cùm dixisset sesquialtera, sesquitertia, & sesquioctaua fieri intervalla, dum sesquitertij sesquioctauis interiectis explētur: nullam sesquialrerorum fecerit mentionem, sed ea omiserit. nam sesquitertia proportione ad sesquioctauam addita, conficitur sesquialtera. His ita demonstratis, quomodo impleātur intervalla & inserātur medietates, etiāsi nemo iā antè cōmostrasset

tamen

tamē vobis exercitationem hanc reliquissem. nunc cùm multi iiq; præclari viri id absoluerint, Crantor maximè, Clearchus, & Theodorus Solenses: pauca de eorum dissidio dicere non abs re fuerit. Theodorus enim non, vt illi, duas series instituens, sed in vna linea deinceps duplos triplósq; exponens, primùm nititur naturæ illa quam vocant fissura, duas faciēte ex vna, non quatuor ex duabus partes. Deinde, inquit, medietatum insertiones ita convenit spacium nancisci: aliàs perturbatum confusúmq; rem iri, ac traiectiones exstituras in primum statim triplum ex primo duplo- qui impleant * vtrunq; * Crantorem tuentur collocationes numerorum, planos planis, quadrata * quadratis, cubos cubis adversos collocantes atque coniugantes: vtq; non ordine sumantur, sed alternis pares & plani *

* * *

semper eodē modo habens, vt forma & species. alterū quod circa corpora diuiduum, tanquā receptaculum & materiam. mixturam aūt ex omnibus communē confectam. Substantiā proinde quæ diuidi non potest, & semper eodem modo se habet, nō intelligendum est paruitate (quod fit minimis corporibus) diuisionem subterfugere. Simplicitas enim eius, affectionum vacuitas, puritas, & formæ vnitas, indiuidua dicitur & impartilis: quibus illa etiam cōposita, diuidua, & varia quodammodo attingens, multitudinem eorum tollit, habitúmq; vnū quēdam iis ob similitudinem infert. Quæ verò circa corpora versans diuisionem admittit, eam si quis materiam nominare velit, vt naturam priori subiectā, eiúsq; participem: is vocis ambiguæ vsu, nihil interim nostræ disputationi officiet. Qui verò materiā corpoream misceri cum indiuidua volunt: errant. *Materia.* Primùm in eo, quòd nullo corporeæ materiæ nomine hæc vtitur Plato: quā aliàs receptaculum, omnium rerū capacem & nutricem solet dicere, non circa corpora diuiduam, sed ipsam corpus quod in singularia diuidatur. Deinde, quid interrerit inter mundi & animæ procreationem, si vtrumq; ex materia & intelligibilibus est cōstitutum? Ipse quidem Plato quasi abominans animæ ex corpore ortū, ait intus in ipsa corporeum fuisse à deo collocatum, forísq; ab illa occultatum. cúmq; totam animā ratione absoluisset, deinde argumentum de materia proponit, qua antè, cùm animam crearet, nihil opus habuerat, vtpote sine materia natam. Similia horum in Posidonium dici possunt. Nam is quoq; non longè à materia animā remouit: sed Platonis verba sic accipiēs, substantiam terminorum seu extremitatum circa corpora esse diuiduam, eámq; cum intelligibili miscens, animam pronunciauit esse ideam eius quod vsquequaq; dimensiones habet, ratione numeri constitutam, qui harmoniam cōtineat. Nam mathematica in medio primorum intelligibilium & sensilium esse collocata: & cùm anima perpetuitatem intelligibilium, ac sensilium facultatem ad percipiēdas affectiones habeat in se: par esse, vt eius natura in medio sit. Nimirum & hūc latuit, deum corporum extremitatibus postmodò demum, iam anima absoluta vsum ad conformandam materiam, cùm dissipationi obnoxiam & vinculis carentem molem definiret ac includeret superficiebus, quæ è triangulis erant concinnatæ. Absurdius etiam hoc, quòd animam ideam facit. cùm idea sit immobilis, mobilis admodum anima. & illa cum sensili nihil habeat cōmercij: hæc in corpora inclusa sit. ad hæc deus ideam vt exemplar fuerit imitatus, animā vt opus opifex confecerit. Quòd aūt Plato animam non ponat numerum esse, sed ordinatam ratione numeri, iam antè dictū est. Adversus vtrosq; illud *Anima neq; terminus, neque numerus.* commune est argumentum, quod neq; extremitatibus neq; numeris vllum inest vestigiū illius facultatis, qua res sensiles anima iudicat suapte natura. Mentem quidē ei, & mente sola cernendarum rerum notiones communicatio principij intelligētia sola percipiēdi inseruit. opiniones aūt, & persuasiones, imaginationes, & affectiones à qualitatibus corpori inhærētibus profectas, ne cogitari quidē potest ex vnitatibus, lineis, aut
superficiebus simpliciter esse innatas. Et verò non modò mortaliū animæ vim cogno “
scendi per sensus habent. sed ipsam quoq; mundi animam ait ipsam in se revolutam, v- “
bi aliquid attigit substantia præditum dissipabili, aut etiā indiuidua, hoc ipsam per se “
ipsam totā sese cōmouēdo narrare, quatenus idē sit isthuc, quatenus diuersum, & cuius “
respectu maximè, quâ, & quomodo sit affectū substātiæ aut motus ratione. In his cùm
decē prædicamentorū aliquā posuisset notationē: magis adhuc idē declarat in his quę
sequunt. Ratio, inquit, vera vbi de sensili concepta est, & circulus Diuersi rectà proficī- “
scēs in totā animā de eo nunciū affert: opiniones nascunt & persuasiones verę atq; cōstā “
tes. Cùm aūt in iis vertit, quę intelligētię sunt, & Eiusdē circulus valde agilis ista signi “
ficauerit, necessariò sciētia absoluit. Hęc aūt duo in qua re ingenerātur, si quis eā aliud “

» quicquam dixerit quàm animam, quidvis potiùs quàm verum dixerit. Vnde aũt hic sensilia apprehendendi, & opinandi motus diuersus ab intellīgēte illa, & in scientiam desinēte animæ motione obtigerit, dici nō potest: nisi hoc firmiter cōstituamus, nunc Platonē non vniuersę animam, sed mundi animā componere ē subiectis, nimirū ē natura præstāntiore & indiuidua, atq; ē deteriore, quā ipsam circa corpora diuiduā appellauit, nō diuersam à motione opiniosa, imaginatrice, & quā sensilia afficiāt: & quæ nō sit nata, sed perpetuò substiterit, vt etiā altera. Natura enim quę intelligēdi habuitvim, habuit etiā opinandi. Verùm illa quidem motui non obnoxia, non affectioni, innixa fuit rebus semper eodē modo manētibus. hæc aūt diuidua & vaga fuit, vt quæ in motu versantē, dissipabilémq; incidisset in materiā. nam neq; sensili naturæ obtigerat ordo, sed informis erat atq; indefinita: & facultas ei addicta neq; opiniones probè distinctas, neq; motiones omnes ordinatas pcipiebat: sed plerasq; somniorū similes, temerarias, & quę tumultū corporeę facultati adferrent, nisi fortuitò in idē cū ratione incidissent. erat enim in medio amborū, naturámq; habebat cū vtrisq; cognatā atq; cōsentientē, vi sentiendi materiā appræhendēs, iudicio vim intelligentē. Atq; hoc ipse po
» nè disertis verbis declarat. Mea, inquiēs, hæc est, vt verbo dicā, sententia, fuisse ante o-
» riginē cœli tria hæc seorsim, Ens, Spaciū, Ortum seu procreationē. Spacij enim vocabulo adficit materiā, vt & sedis, atq; aliās receptaculi. Ens aūt vocat, id quod sola mēte percipit, seu intelligibile: Ortū mundi nondū nati substantiā, nulla sitā alia in re, quàm in mutationibus & motibus, inter informās atq; informatū medio loco ordinatā, atq; effigies eorū quæ ibi sunt huc transmittentē. Ergo cùm ob hæc animā hanc diuiduam dicit, tum q; sensili sentiēs, & imaginabili imaginās vis necesse est comitet, eiq; adhæreat. Nā vis sentiēdi animæ propria, mouet secundū id q̃d foris sentitur. Mens ipsa per se stabilis erat, & motus expers: insita animæ, in eámq; nacta imperiū, in seipsam convertit, circularémq; conficit motū, ea quæ ita sunt vt semper sui maneāt similia potissimùm attingens. Itaq; etiā tēperatu difficilis fuit eorum cōmunio, quæ indiuiduo diuiduum, nusq; mobili vsquequaq; mobile misceret, ac Diuersa in Idē congredi cogeret.

Eiusdem & Diuersi cōgressus.

Nō erat enim ipse Motus Diuersum, (vt ne Idē quidem erat quies) sed initium discriminis & inęqualitatis. Vtrunq; enim ab altero principiorū oritur: Idē ab vnitate, Diuersum à binario. Atq; hęc primùm in anima fuerūt cōmixta, numeris & proportionibus colligata & medietatibus harmonicis. Efficitq; Diuersum Eidē insertū differentiā, Idē in Diuerso ordinē: quod manifestū est in primis animę facultatibus, iudicādi scilicet & mouēdi. Motus statim in cœlo demōstrat Diuersitatē in Idētitate, revolutione inerrātiū stellarū: & in diuersitate identitatē ordine earundē. In his enim prævalet Idē. Cōtrà in iis quę ponè terrā sunt. Mot° aūt principia habet duo mentē ab Eodē ad Vniuersalia, & sensum à Diuerso ad singularia. Ratio ex vtrisq; mixta est, quę fit intelligentia in intellectui subiectis, opinio in sensilibus: vtrúrq; instrumētis interim & visis ac memoriis, quorū alia in Eodē Diuersum, alia Idē in Diuerso efficiūt. Est enim intelligētia motio facultatis intelligētis circa id q̃d permanet: opinio aūt permāsio eius q̃d sentit circa id quod in motu est. Visum aūt (hoc phantasiā dico) cōplexum opinionis cum sensu, cōstituit in memoria Idē. Diuersum verò id rursus mouet in discrimine præteriti ac præsentis, simul diuersitatem & identitatē attingens. Cæterùm oportet eam contēperationē, qua corpus mundi conflatū est, adsciscere ad exemplū proportionis, secundū quā fuit anima concinnata. Ibi enim erat purus ignis, & terra, quæ inter se cōtemperari difficulter possent suapte natura, immò mixturā omnino & cōpositionem refugerent. itaq; inter ea medio loco ponens aërem igni, aquam terræ propiorem, isthæc primùm commiscuit, deinde horū opera etiam illa cum his & inter se contemperauit cōcinnauítq; deus. Ita hæc etiā Idem & Diuersum, facultates cōtrarias & extremitates invicē adversantes cōduxit, nō ipsas per se: sed duas alias substātias, indiuiduā iuxta Idē, diuiduā iuxta Diuersum constituēs, suo ordine devinxit: tum illis mixtis has contēperans, ita totam animæ formā contexuit, quantum fieri potuit ex differētibus similem, ex multis vnam fabricatus. Sunt qui dicāt à Platone non rectè pronunciatum Diuersi naturam mixtu difficilem esse. cùm ea non modò nō respuat, sed etiā amet mutationem: Eiusdem potiùs naturam, stabilem & à mutatione abhorrentem, non facilè admisisse mixtionem, sed aversatam fuisse ac fugisse, vt simplex, sincera, & alterationis vacua permaneret. Hæc qui vitio dant Platoni, ignorant Idem eorum quæ semper sunt eiusdemmodi esse ideam, Diuersum eorum quæ aliās aliter afficiuntur, atque huius esse partes quæcunque tangat, ea diuidere & alterare ac multa redigere: illius

illius contrahere & compingere, vt multa ob similitudinem vnam nanciscant formā atq; facultatem. Atq; hæ sunt vires animæ Vniuersi. Quæ vbi intrauerunt in mortalia & affectionum capacia corporum instrumenta, ibi vis binariæ & indefinitæ partis magis sese exerit, forma simplicis & vnitati affinis facultatis obscuriùs subeunte. Neq; tamen facilè affectum hominis prorsus à ratione separatum deprænderis, neq; motū intellectus, cui nihil cupiditatis, studij, gaudij, aut molestiæ adsit. Itaq; philosophorum alij ipsos animi subitos affectus, rationes vocant: quòd omnis concupiscentia, dolor, ira, sint iudicia quædam. alij virtutes pronunciant ab iis pendere affectionibus: nam & fortitudini rem adversus metum, & temperantiæ adversus libidinem, & iusticię adversus lucri appetitionem esse. Iam cùm anima & contemplandi vim habeat, & agendi: consideret autem cùm vniuersalia tum singulas res, de quibus has sentire, illa intelligere dicitur: communis ratio semper circa Idem Diuerso, circa Diuersum Eidem occurrens, conatur quidem definiendo ac diuidendo separare vnum à multis, indiuiduum à diuiduo: non potest autem sincerè in altervtro eorum esse, ideò quòd principia vicissim inter se complicata sunt atq; commixta. Atq; iccirco receptaculum substantiæ ex indiuidua & diuidua deus Eodem & Diuerso constituit, vt in differentia esset ordo. Hoc enim erat nasci. Nam absq; his Idem non habuisset differentiam, ac proinde neq; motum, neque procreationem: Diuersum autem ordine caruisset, ac porrò & ortu & constitutione. Quippe si Eidem accidisset, vt diuersum à Diuerso esset, & Diuerso, vt Idem secum: nihil tamen hæc participatio genitabile effecisset. sed tertio opus erat, quod tanquam materia vtrunq; in se reciperet, ab eóque afficeretur. Hæc est materia, quam primam deus constituit stabilitate rerum mente sola percipiendarum infinitatem mobilitatis corporibus inhærentis cùm determinaret. Quemadmodum autem vox quædam bruta est & nihil significat: oratio autem, dictio in vòce sensum animi exprimens: harmonia porrò è sonis & intervallis componitur: ac sonus vnum est & idem, intervallum sonorum est differentia & diuersitas: hisq; commixtis cantilena conficitur. sic pars animæ affectionibus obnoxia, indefinita erat & incertis impellebatur momentis: pòst definita fuit, cùm in diuiduam motus varietatem & omnigenam terminus ac forma intrasset. quæ complexa Idem & Diuersum, similitudinibus dissimilitudinibúsq; numerorum è discrepantia consensum efficientium, viua est Vniuersi anima, intelligens, harmoniáque & ratio, ducens necessitatem cum vi persuadendi commixtam. Quam necessitatem Fati nomine pleriq; adficiunt: Empedocles Amiciciam & Dissidium, Heracletus versatilem mundi harmoniam, instar contentionis quæ in lyra est aut arcu, Parmenides lucem & tenebras, Anaxagoras mentem & infinitatem, Zoroastres deum & genium nominat, illum Oromasdem, hunc genium. Euripides non rectè disiunctiuam particulam copulatiuæ loco vsurpauit:

Iupiter, necessitas siue hoc rerum siet,
Mortalium seu mens.——

nam & necessitas est, & mens vis ea, quæ per omnia penetrat. Aegyptij quidem fabularum involucro rem tegentes aiunt Ori, cùm is esset in iudicio damnatus, spiritum & sanguinem patri, carnem & adipem matri fuisse adiudicata. Animæ nulla pars sincera est, nulla mixturæ expers, aut ab aliis secreta. Harmonia enim occulta melior est evidente secundum Heracletum, in qua deus discrimina & diuersitates commiscens occultauit. Apparet tamen in bruta parte turbulenta natura, in rationem habente ordinata, in sensibus necessitas, in mente sui ipsius potestas. Vis autem definiendi vniuersalia & quæ in partes non secentur amplectitur, ob cognationem. atque contrà facultas diuidendi partilia, ad indiuidua fertur. totum autem gaudet Eiusdem in Diuersum mutatione, vbi ea opus est. Neque seciùs diuersi motus ad honestum & turpe, ad iucundum & molestum, tum amantium furores, trepidationésque, & lucta honestatis studij contra libidinem, animam demonstrant mixtam esse è diuina perpessionúmque exsorte parte, & mortali alia atque affectionibus obnoxia. quarum ipse alteram appellat cupiditatem voluptatum innatam, alteram opinionem adsciticiā quæ optimum expetat. nam affectionibus agitabilem facultatem anima ex se ipsa producit: mentis autem facta est particeps, à meliore principio insertæ. Atque huius duplicis communionis ne cœlestis quidem expers est natura. sed in vtranque partem faciens momenta, aliquando cernitur Eiusdem circuitione vim habere suam, & guber-

Animæ virium contextus.

nare mundum. erit autem temporis portio, & iam sæpe fuit, in qua intelligentia hebetetur, & obdormiat obliuione obrepente & opplente eius quod ad naturam ipsius est accommodatum: id autem quod ab initio cōsueuit cum corpore, ab eóque afficitur, trahat prægrauétque, & cursum Vniuersi qui in dextra parte est replicet. non tamen planè eum poterit interrumpere, sed rursum sese emergent meliora, & respicient ad exemplar dei vnà conuertentis & dirigentis. Ita vndique nobis ostenditur non totam animā opus esse dei: sed cùm sibi innatam haberet mali portionem, à deo fuisse digestam & adornatam, qui vnitate infinitatem definiret, vt substantia fieret termini particeps: Eiusdem autem vi & diuersi ordinem, mutationem & similitudinem admisceret: hisque omnibus quantum fieri res sinebat communionem inuicem & amiciciam numeris & harmonia conciliaret. De quibus etsi audiuistis sæpenumerò, multásque disputationes, multa scripta cognouistis, tamen me quoque aliquid breuiter differere in rem est, priùs tamen Platonis verba proferentem. Vnam, inquit, principio ab vniuerso portionem: post hanc, duplam eius abstulit: tertiam huius sesquiplam, primæ duplam: quartam secundæ duplam: quintam tertiæ triplam: sextam octuplam primæ: septimā vigintiseptencuplam primæ. Secundum hæc impleuit dupla & tripla interualla, portiones adhuc inde abscindens, & inter ista collocans: ita vt in vno quovis interuallo duæ essent medietates: quarum vna eadem parte extremorum excederet & excederetur, altera eodem numero altero extremorum minor, altero maior esset. Cùm autem sesquialtera, sesquitertia, & sesquioctaua fierent interstitia: ex his compagibus in prioribus interuallis omnia sesquitertia sesquioctauis compleuit, vnicuique particulam relinquens. cuius particulæ interstitium adsumtum facit rationem quæ est numeri ad numerum, vt termini sint CCLVI & CCXLIII. Hæc primùm quæritur de numerorum quantitate, deinde de ordine, tertio de vi. de quantitate, qui sint quos in duplis sumit interuallis. de ordine, vnóne omnes in versu sint exponendi vt Theodorus vult, aut vt Crãtor in Λ figura, primo in cuspide posito, deinde duplici serie, vna duplis, altera triplis subiectis. de vi & vsu, quid nam efficiant adsciti ad animæ generationem. De prima quæstione vt dicamus, principiò eos repudiamus, qui dicunt satis esse, si in ipsis rationibus vim interuallorum & medietatum quibus ea complentur considere-mus: quòd doctrina perinde absoluatur, quoscunque tandem aliquis numeros adsumat, qui spacia habeant dictis proportionibus recipiendis idonea. Nam vt verum sit ij quod dicunt, tamen sine exemplis doctrina fit obscura, arcemúrque à consideratione cui nonnihil venustatis philosophicæ adest. Etenim si ab vnitate orsi duplos seorsim, seorsim triplos exponamus, vt ipse præcipit, fient ordine II. IV. IIX, & III. IX. XXVII: qui adsumta vnitate communi principio, & multiplicatione ad quatuor terminos porrecta, vniuersi sunt septem. Non enim hæc modò, sed sępe aliàs quaternarij cum septenario consensus elucescit. Equidem tetractys illa seu Quaternio à Pythagoricis tantopere prædicata, nempe numerus XXXVI, id habet mirum, quòd componitur ex primis quatuor paribus, & primis quatuor imparibus numeris. *. Fit autem quartum cōiugium expositorum ordine. primò enim cōiunguntur I & II. Secundum est parium. * nam vnitatem primo loco ponit, vt communem, accipítque VIII, ac deinceps XXVII. tantùm non demonstrans quod in vtroque genere spacium velit relinqui. Verùm hæc alibi accuratiùs subtiliúsque explicari conuenit. Reliquum autem institutæ nostræ tractationis est proprium. Non enim Plato mathematicæ contemplationis ostentandæ gratia, in physicum argumentum nulla tali re opus habens medietates arithmeticas & harmonicas introduxit: sed quòd hæc ratio maximè conueniret animæ compositioni. Et verò nonnulli in celeritatibus errantium globorum, alij in interuallis potiùs, quidam in magnitudinibus stellarum, aliqui subtilissimam sibi rationem secuti qui videntur in epicyclorum diametris proportiones istas quærunt: quòd videlicet harum gratia opifex animam cœlestibus indiderit corporibus in quatuor tributam partes. Multi etiam Pythagorica huc traducunt, à medio corporum interualla triplicantes. Hoc ita fit, si igni I adscribatur, antichthoni (seu terræ quæ nostræ opposita est terræ) III, terræ IX, Lunæ XXVII, Mercurio LXXXI, Lucifero CCXLIII, Soli I ↄ CCXXIX. qui numerus & quadratus est, & simul cubus: itaque etiam Solem aliàs quadratum, aliàs cubū nominant. sic etiam reliqua triplicando sub ratione reducunt. Qui sanè procul à vero aberrant, si quis geometricarū est vsus demonstrationū: oste n-

Proportio cœlestiū corporū.

ostenduntq; multo probabilius ipsis dixisse qui hinc orsi sunt, quanquam ij cõtenti q; * proximè pronunciasse vero, exactas rationes non sunt cõsectati. Hi sic statuunt, Solis diametrum ad terræ diametrum proportione esse duodecupla: terræ ad Lunæ, tripla: inerrantium stellarum quæ minima videatur, eius diametrum non esse minorem triente diametri terræ. toti globo terræ ad totum globum Lunæ proportionem esse vigintiseptemcuplam. Luciferi & terræ diametros in dupla, globos in octupla esse proportione: intervallum eclepticæ & vmbrę ad diametrum Lunę, tripla. latitudinẽ, quã Luna à diametro Signorum in vtranq; partem evagatur, vncialem. Tum Lunæ ad Solem respectus trientum & quadrantum intervallis, eam dimidiã, & vtrinq; gibbosam reddunt. vbi autem sex Signa peragrauit, plenilunium tanquam diapasôn consonantiam in sex tonis efficit. Sole autem circa solstitia motus & minimos & maximos respectu æquinoctiorum conficiente, quibus diei quantitatem auget, noctis minuit, aut cõtrà: ea ratio in diebus est primis XXX. Nam à bruma die, adiicit sextãtem eius excessus, quo nox maxima diem breuissimum superabat. sequentibus XXX diebus, trientẽ: semissem reliquis vsq; ad æquinoctium: atq; ita sescuplis & triplis intervallis inęqualitatem tempus ad æqualitatem reducit. Chaldæi porrò veris aiunt ad autumnũ rationẽ esse diatessaron, ad hyemem diapente, ad æstatem diapasôn. vt sic rectè Euripides definiuerit, quatuor æstatis menses dicens, totidémq; hyemis, binos hyemis, totidémq; veris: tempestatibus anni se ratione diapasôn convertentibus. Nonnulli terræ locum cum tribuunt, qui est nerui proslambanomeni, id est adsciti in cithara, Lunę hypatam, Stilbonem (siue is est Mercurius) & Luciferũ in diatonis ac lichanis mouẽt, Solémq; ipsum in medio mesæ loco aiunt continere diapasôn: à terra spacio distantem diapẽte, ab inerrantibus diatessaron. Sed neq; horũ scita atq; elegãs ratio veritatẽ attingit, neq; illi omnino exactam rationẽ sequuntur. Quibus igitur hæc non videnẽ à Platonis * dependére sententia, ista videbuntur admodum ad musicas quadrare rationes. Nã cùm sint quinq; quatrichorda: hypatarũ fidium seu summarũ, mediarum, cõiunctarum seu synemmenon, diazeugmenon, id est deiunctarum, & hyperbolęon seu excellentiũ: aiunt planetas dispositos esse in quinq; intervallis. quorũ primum sit à Luna ad Solẽ & eos qui cursum Solis comitantur Stilbonẽ atq; Luciferum. aliud inde ad Martis stellã, quæ Pyroes (quasi ignita) dicitur. tertiũ hinc vsq; ad Phaëthontẽ, qui est Iupiter. quartum ab eo ad Phenona siue Saturnũ. quintum iam hinc vsq; ad globũ stellarũ fixarum. ita vt soni qui definiunt quattichordia, rationem habeant errantium stellarũ. Iam hoc quoq; nouimus, veteres duas fides hypatas, tres netas, vnã mesam, & vnã paramesam seu mesæ appositã statuisse: vt soni stantes numerũ errantium stellarum referrent. Recentiores proslambanomenon tono quàm est hypate grauiorẽ addẽtes, effecerunt vt totum systema disdiapasôn contineret: ordinẽ interim cõsonantiarum naturæ cõsentaneum cõfuderunt. Sic enim diapente prius fit quàm diatessaron, si tonus grauis vocis ad hypaten adsciscaẽ. Platonem verò cõstat acutis sonis aliquem adsciscere. Nam in Republica hoc dicit, Octo sphęras singulas cõverti, et vnicuiq; Sirenẽ insistere, quę lib. X. extremo. omnes canãt, voce edita cum cæteris cõsonantiã quandã cõficiente. & ex iis omnibus cõtemperari quendã cõcentum: atq; adeò ipsas diuinas res canere de ꝓgressu & chorea * octo neruorum cõcinnitate. Nam octo erãt etiã primi termini duplarum et tri- * plarum proportionum, vtrobiq; adnumerata vnitate. Sed & Musas prisci nouẽ nobis perhibuerunt: quarum octo circa res cœlestes versenẽ, nona terrestres demulceat res, ex turbulẽto errore & inæqualitate eas revocãs. Cogitate autem cum animis vestris, an nõ cœlum & res cœlestes sua cõcinnitate atq; suis motib⁹ agat anima, quæ prudentissima sit facta, & iustissima. huiusmodi verò illam reddiderint harmonicæ rationes: quarũ imagines exstent in cõspicuis mundi corporibus atq; partib⁹: prima autem atq; præstantissima vis visibiliter cõtemperata sit animæ, eámq; exhibeat sibi ipsi cõsonantem atq; morigerã, semper optimæ ac diuinissimę parti reliquis omnibus consentientibus. Opifex enim cùm adsumsisset animã incõpositam, & inordinatis motibus, brutisq;, & discrepantibus inter se vitiosisq; exagitatã: quędã definiuit ac cõstituit, alia cõduxit, atq; inter se cõcinnauit, harmoniis vsus atq; numeris. quibus equidem vilissima quoq; corpora, lapides, ligna, cortices stirpium, bestiarum coagula, dum inter se coaptantur, atq; cõponuntur, pulcerrima spectacula, pulcerrimã remediorum & instrumentorum prębent materiã. Vnde factum est, vt Zeno etiam Citieus hortareẽ adolescentes ad spectãdum tibicines: vt inde discerent, quid cornua, ligna, calamiq; possent

ratione ad concentum edendum ea promouente. Nam omnia esse numerorum simi-
* lia quod dicunt Pythagorici, id probationem requirit. quòd autem omnibus rebus è tanta inæqualitate & dissimilitudine communio inter se societásque & concentus obtigit: eius causam esse mediocritatem & ordinem numero atque harmonia cõstantem, ne poëtæ quidem ignorauerunt. Hi enim arthmia, quasi articulata aut concinna si diceres, vocauerunt quæ amica nobis & cara essent: anarsios autem, quasi inconcinnos, inimicos. nimirum quòd inimicicia esset quædam incõcinnitas. & qui in Pindari mortem scripsit funebre carmen,

Hospitibus fuit aptus, carus ciuibus ille:

satis ostendit se concinnitatem & comitatem pro virtute reputasse. sicvt & ipse alicvbi Pindarus ait, deo exaudiente virtutem * Cadmum significans. Prisci porrò theologi, philosophorum vetustissimi, musica instrumenta in manus deorum imaginibus posuerunt: non sanè, quòd eos lyra aut cithara ludere putarent: sed quòd nullũ deo opus conuenientius esse iudicarent, quàm consonantiam et harmoniã. Sicvt igitur qui proportiones sesquitertias, sesquiplas, atque duplas quęrat in iugo lyrę, testudine, & clauis, ridiculus sit: (nam quin & hæc debeant inter se longitudinem & crassiciẽ habere proportione aptam, dubium non est: cùm interim harmonia in fidium sit consideranda sonis) ita probabile est etiam corpora stellarum, intervalla circulorum, cõversionum celeritates, tanquam instrumenta recto ordine disposita, suam habere cùm inter se, tum ad totam compagem Vniuersi proportionem: etiamsi si nos quantitas & mensura lateant. Tamen proportionibus istis, quibus vsus est opifex, numerisque adscribi par est animæ inter suas partes concinnitatem, quibus illa prædita cùm cœlum ipsum innumeris bonis impleuit: tum quæ ad terram pertinent, tempestatum mutationúmque dimensis vicissitudinibus, optimè pulcerriméque ad procreationem & conseruationem eorum quæ nascerentur, adornauit.

Excerpta quædã è Plutarchi cõmentario de animæ procreatione apud Platonem in Timæo,

quæ cuiuis potiùs, quàm Plutarcho adscribi debent.

Ommentarius, qui inscribit̃ de animæ procreatione in Timęo, refert quę Plato & Platonici magno studio disputauerint. Introducit etiam geometricas quasdam proportiones & similitudines, ad animę contemplationẽ (vt censet) ei conducentes: nec non musicas quasdã & arithmeticas perceptiones. Materiã ait informari ab anima. tribuítque vniuerso animã, & tribuit vnicuique animali quæ id temperet. animam quodam modo ortus expertem facit, quodam modo obnoxiam ortui. Materiam æternam, & quam deus animæ opera informauerit. Prauitatem esse germen materiæ, ne (inquit) deus malorum causa putetur. Posidonius (ait) non longè à materia animam remouit.

Reliqua omisi. sunt enim in ipso libro iisdem verbis contenta.

PLVTARCHI
Amatoriæ narrationes.

Aristoclea. Strato. Callisthenes.

I.

LIARTI, quæ vrbs est Bœotiæ, puella fuit pulcritudine eximia, nomine Aristoclea, filia Theophanis. Hãc ambiuerunt Strato Orchomenius, & Callisthenes Aliartius. de his Strato cùm opulentior erat, tum magis amore virginis victus. viderat enim eam lauãtem apud Lebadeã in fonte Hercyne, canistrum in sacrificio gestaturã Iouis regis. Callisthenes tamẽ pręferebatur: quod etiã generis propinquitate puellã attingeret. Theophanes in hac re animi dubius, vt qui Stratonẽ metueret opib⁹ ac nobilitate omnes pœnè Bœotos superantẽ, rẽ voluit Trophonio diiudicandã permittere. Strato, cui virginis famuli persuasissent, eã magis ad ipsum inclinare, ipsam puellã voluit optione soluta deligere vtrum vellet. Filia in omnium cõspectu interrogata, Callisthenem prætulit. Statim præ se tulit Strato, iniquo se animo hunc contemtum ferre, tamen duabus interpositis diebus conuenit

Theopha-

Theophanem atq; Callisthenem, petijtq; vt, quando nuptias ipsi numen aliquod inuidisset, tamen sibi cum ipsis amicitiam paterentur esse integram. Hi non tantùm approbauerunt ipsius verba, sed etiã ad festiuitatẽ nuptiarum inuitauerunt hominẽ. Strato sociorũ caterua subornata, multisq; famulorum suorum submissis qui sparsim apud istos abderent, in insidijs latuit: dum virgo ad fontẽ Cissoëssam (ederaceum diceres) maiorũ more descendẽs proteleia (quasi initiatiua nuptiarũ sacra) faceret. Ibi concursu ex insidijs facto eam corripuerunt, ipso virginẽ tenente Stratone. Ab altera parte Callisthenes cum suis manum iniecit (quod cogitatu facile est:) puella inter eam concertationem non obseruantibus qui hac illac raptabãt periit. Callisthenes subitò amissus fuit, neq; dicere quisquam potuit quid ei accidisset: siue mortem sibi ipse consciuit, siue exsulij causa Bœotiam deseruit. Strato palàm super virgine seipsum iugulauit.

PHIDO quidam Argiuus, cùm hoc moliretur, quò patria ipsius in alias omnes Peloponnesi ciuitates imperium obtineret: primùm insidias tetẽdit Corinthijs. Itaq; misit, qui ab iis peterent adolescentes CIↃ, vigore & fortitudine præstantes: iiq; hos miserunt, duce Dexãdro. In animo habebat Phido istos per fraudẽ opprimere, vt Corinthum viribus deminutã eò faciliùs occuparet, opportunissimã eam munitionẽ totius Peloponesi futurã: & rẽ cum quibusdã socijs suis cõmunicauit, inter quos erat Abro. Hic Dexãdro, hospitio ipsius vtenti, rem aperuit. Sic Phliasij isti ante tempus opprimendis ipsis cõstitutum, Corinthum euaserunt. Phido autẽ magno studio inquirebat quis cõsilium hoc ipsius prodidisset. Ideò sibi metuens Abro, Corinthum profugit, assumta vxore & seruis, inq; pago quodam Corinthiaco cõsedit, cui nomen erat Melissus. Ibi sibi filium natũ, à loco Melissum dixit. Huius ergo Melissi F. Actæon formę venustate & pudicitia omnes suos æquales superauit: amatúsq; est à plurimis, maximè Archia, qui genus ab Heraclidis ducẽs, opibus & potẽtia reliquis anteibat Corinthiis. Is cùm Actæoni non persuaderet vt sibi se daret, vi rapere puerũ aggressus, comessatum venit ad Melissi domũ, amicorũ & seruorũ turba stipatus. reluctãtibus autẽ patre & amicis, ac vicinis quoq; accurrẽtibus, & eripere puerum nitentibus: Actæon dum vtraq; pars ad se eum trahit, interit. Archias cum suis abeunt. Melissus cadauer filij in Corinthiorũ forum cùm attulisset, atq; ostẽtasset & à flagitij autoribus vt pœnæ exigerentur petiisset: à magistratu nihil aliud q̃ quod est eius miseritum abstulit. Re ergo infecta digressus, Isthmicũ cõuentum exspectauit. ibi cõscensa Neptuni ara, Bacchiadas insectatus verbis, patrisq; sui Abronis beneficio cõmemorato, deos cõprecatus de saxis sese proiecit. Paulo pòst Corinthios siccitas & pestis inuaserũt. cùmq; cõsuluissent de liberatione mali oraculum, misso ad eam rem ipso Archia: respõdit deus, iram esse Neptuni, non cessaturam, donec Actæonis mortem vlciscerentur. Hoc vbi audiuit Archias, vltrò sibi exsulium à Corintho indixit, & in Siciliam nauigauit, ac Syracusas cõdidit. ibi cùm duas filias genuisset, Ortygiam & Syracusam, per fraudem à Telepho necatus est. quo abusus ad fœdam fuerat libidinem, & qui naui præfectus vnà in Siciliam nauigauerat.

II. *Phido. Melissus. Actæon. Archias.*

PAVPER quidã homo, nomine Scedasus, Leuctris habitauit: qui est Thespiẽsis regionis exiguus vicus. Filiæ huic fuerũt duæ, Hippo & Miletia: ab aliis Theano & Euxippa nominantur. Ipse Scedasus vir erat bonus, & hospitalis: quanq; tenui fortuna. Ergo ad se veniẽtes duos Spartanos iuuenes, comiter hospitio excepit. qui amore puellarum correpti, audere tamen aliquid bonitate Scedasi fuerunt prohibiti. Postridie ad Pythium oraculũ, quò iter instituerãt, profecti sunt. cùmq; deũ de iis quæ statuerãt cõsuluissent, rursum per Bœotiam itinere facto in Scedasi domo diuerterunt. Aberat tum Leuctris Scedasus. eius filiæ, sicut cõsueuerant, hospites exceperunt. ij solas nacti puellas, per vim vitiauerunt. cùmq; eas viderẽt hanc contumeliã iniquissimè ferre, interfectas in puteum quendã abiecerunt, itáq; discesserunt. Domum reuersus Scedasus, filias nusquã vidẽs, omnia alia quæ reliquerat salua inueniẽs, expedire se ex hac re nequibat. tandẽ cane mussitãte & subinde ad ipsum adcurrẽte, atq; ab ipso ad puteum redeunte, id quod res erat suspicatus, inuẽta ibi filiarum cadauera exhausit. cùmq; è vicinis cognouisset, visos pridie fuisse in domũ ipsius intrãtes Lacedæmonios eos, quibus etiã pridẽ hospitiũ dedisset: cõiecit hoc ipsorũ esse facinus. q̃ tunc etiam perpetuò puellas laudassent, beatósq; prædicassent, quibus eæ nupturæ essent. Ergo Spartã cõtendit, Ephoris rem significaturus. Cùm in Argolicam peruenisset, nocte ingruẽte in cauponã quandã diuertit. Eódẽ tum venit etiam quidã senex, Orei Hestiæatidis in Eu-

III. *Scedasus Aristodemus. Leuctrica calamitas Spartanorum.*

bœa ciuis. Hic cùm ingemuisset, diráq; Lacedęmoniis esset imprecatus: Scedasus hoc audiēs, quæsiuit quidnā mali à Spartanis accepisset. Tum senex ita rem narrauit. Sum, inquit, Spartanorū subditus. sed missus ab eis Aristodemus qui Oreū gubernaret (harmostam illi vocāt) crudeliter admodum ac nefariè egit. Nam amore filij mei captus, cùm ei persuadere virium nequiret, vim inferre aggressus est, eúmq; è palæstra abripere. resistente autem pædotriba, & multis adolescentibus ad opē filio ferendā accurrentibus: tunc quidē discessit. postridie aūt triremi instructa filiū illū meum arreptū in vlteriorem cōtinentem traiecit: ibiq; libidini ipsius reluctantē cùm iugulasset, Oreū reversus cōuiuium celebrauit. Ego, qui maturè quid actum esset resciuissem, corpus filij humaui: Spartámq; profectus, rē ad Ephoros retuli. sed illi facinoris eius nullā habuerunt rationē. Hæc narratio Scedasi animo mœsticiā attulit, suspicanti suam quoq; causam Spartanis curæ non futurā. suam interim calamitatē seorsim hospiti narrauit. is ei hoc cōsilij dedit, vt neutiq; appellaret Ephoros: sed in Bœotiā reversus, filiabus sepulcrum cōderet. Scedasus nō obtemperauit: sed Spartā profectus rem ad Ephoros detulit. iisq; animū non advertētibus, ad reges accessit: atq; ab his digressus quemvis popularium accedēs, suam miseriā deplorauit. Tādem cùm nihil ageret, per mediā discurrit vrbē, manúsq; ad Solem intendens, ac rursum terram iis feriens, evocauit Furias, ac sibi deniq; mortem consciuit. Verùm enimverò posteà pœnas luerūt Lacedęmonij. Cùm enim in omnes Græcos imperium occupauissent, & vrbibus præsidia imposuissent: primùm apud suos collocatū præsidium Epaminondas Thebanus interfecit. deinde cùm ea de causa Lacedæmonij bellū intulissent: occurrerūt ad Leuctra Thebani, moti omine loci. nam & antè ibi fuerunt liberati: quo tempore Amphictyon extorris à Sthenelo factus Thebas venit: eósq; inveniens Chalcidensibus stipendiarios, interfecto rege Euboënsium Chalcodonte, à tributo absoluit. Evenit aūt, vt omnino succumberent in prœlio Lacedæmonij apud ipsum filiarū Scedasi monumentū. Traditū est ante illum conflictum, Pelopidæ vni de ductoribus Thebani exercitus, ob quædā ostenta quæ ipsi nō admodū viderent prospera, de auspicū sentētiis perturbato: in somnis adstitisse Scedasum, hortātem vt bono esset animo. nā Lacedęmonios eò ad Leuctra venire, vt Scedaso eiúsq; filiabus pœnas pendant. ac iussisse, vt ea die quæ pugnā esset antegressura, pullum equinum album ad virginum sepulcrum immolaret. Pelopidam, adhuc Lacedęmoniis apud Tegeam castra habentibus, misisse qui de eo sepulcro explorarent. cúmq; rem ita habere ex eius loci incolis accepisset, cōfirmato animo exercitum in aciem produxisse, victoriáq; esse potitum.

Scelerum impunitas punita.

IV. PHOCVS Bœotius erat, Glisante vrbe natus. Habuit is filiā Callirhoēn pulcritudine, iuxtáq; pudicicia pręstantem. Huius coniugiū expetebant XXX iuuenes è tota Bœotica iuuentute nobilissimi. Phocus cùm alias ex aliis dilationes nuptiarū fecisset, à vi sibi metuens: tandē illis vrgentibus, postulauit vt Apollini Pythio iudicium sponsi filię deligēdi permitterent. Illi indignè ferentes hanc eius orationem, facto impetu hominem interfecerūt. Virgo in eo tumultu effugit, ac per regionē istam se proripuit, insequentibus ipsam iuuenibus. cùm autem incidisset in rusticos frumentum in horreo cōponentes, ab iis seruata est. occulrauerunt enim eam in frumēto: itáq; ij qui insequebantur trāsvecti sunt cursu. Sic seruata, præstolata est tempus sollēnis omniū Bœotorū convētus, quæ Pambœotia vocanť. quod vbi appulit, Coroneā profecta supplex cōsedit in ara Itoniæ Mineruæ, ac de scelere procorum cōquesta est, nomine & patria singulorum indicans. Miserati puellā Bœoti, succensuerunt procis. Hi eo cōperto, Orchomenum cōfugerunt: exclusiq; ab oppidanis, Hipporas cōtenderunt, qđ est oppidulum ad Heliconē inter Thebas & Coroneā situm. ibi ergo fuerunt recepti. Miserūt deinde Thebani, qui dedi percussores Phoci iuberēt. cúmq; nō dederenť, expeditionē in Hippotas vnà cum aliis Bœotis fecerunt, duce Phœdo tum Thebanorū prętore. obsessóq; oppidulo, qđ munitum erat, siti hostes in potestatē redegerunt. Proinde cōprehensos homicidas lapidibus obruerunt: reliquos Hippotēses in seruitutē abduxerunt, murisq; & domib9 destructis, agrum inter Thebanos & Coronēses diuiserunt. Ea nocte, quę Hippotarum excidium pręcessit, vocē ex Helicone crebrò auditā tradunt dicētis, Adsum: & procos XXX intellexisse eā Phoci esse vocē. Qua aūt die lapidib9 sunt obruti, monumētum senis Phoci Glisante positū, crocū stillasse. Phœdo etiā à pugna reverso nūciū allatū de nata ipsi filiola: cui ominis gratia Nicostratę nomē fecerit.

Phocus. Callirhoe. Hippotæ.

V. ALCIPPVS Lacedæmonius ex vxore Damocrita duas filias suscepit. Is cùm optimē

Alcippus. Damocrita.

ptimè consuleret reip., rémq; ex eius vsu gereret, ab adversæ factionis hominibus per inuidiã apud Ephoros delatus fuit, iisq; persuasum mẽdaci oratione, Alcippum leges conuellere instituisse. Iussus itaq; solũ vertere, Spartà abiit. Vxorem aũt cum filiabus sequi maritũ volentem magistratus retinuit: publicatis insuper Alcippi bonis, ne dos esset filiabus. Cùm verò nihilominus essent qui eas ob patris virtutem ambirent: inimici edictum de non ambiendis eis impetrauerunt. hoc causæ prætendentes, Damocritam sæpenumerò optauisse vt quamprimùm filiæ ipsius filios parerent, vltores paternæ iniuriæ futuros. Ita vndequaq; circumscripta Damocrita, publicam exspectauit solennitatẽ, qua de more mulieres vnà cum virginibus, domesticis, & infantibus conueniebãt, matronę autẽ procerum seorsum in androne seu conclaui quodam noctẽ festiuam ducebant. Tum gladio succincta, vnà cum filiabus in templũ se contulit, obseruauitq; id tẽpus, quo vniuersæ in androne mysteria peragebant. Ibi aditibus occlusis, multa ad fores ligna congessit, quæ fuerant ad eius festiuitatis sacrificiũ comparata: ignémq; immisit. Viris autẽ ad restinguẽdum incendium accurrẽtibus, Damocrita filias, séq; super eas iugulauit. Lacedæmonij cùm non haberẽt in quem desæuirẽt, cadauera Damocritæ & filiarum extra fines proiecerunt. Ob quod facinus irato deo, magnum illum terræ motum Lacedæmoniis immissum fuisse narrant.

PLVTARCHI
Quæstiones naturales.

I. *Aqua marina.*

QVID causæ est, quòd arbores aqua marina nõ aluntur? An eadem est, ob quã terrestria animalia nõ alit marina aqua? nã Plato, Anaxagoras, & Democritus putãt, plãtas animalia esse terrestria. Non enim quia aqua marina alimẽto est vt piscibus, ita etiã stirpib9 marinis: sic etiã terrestres plãtas animaliáq; nutriet. cùm neq; penetrare possit ob crassiciẽ suam radices, neq; sursum efferri ob sui grauitatẽ. Grauẽ esse aquã marinã, ac terrestrẽ, & alia multa demõstrãt, & quòd faciliùs sustinet naues, & natatores. Aut quia siccitas maximè officit arborib9: vim autẽ siccãdi habet aqua marina. quæ causa est q adversus putredinẽ sales valẽt: & eorũ q in mari lauãt corpora statim siccã habẽt asperámq; superficiẽ? Vel q pinguedo iis quorũ stirpes terra continentur est inimica, & invncta perdit. Multũ autẽ pinguedinis adest marinæ aquæ: adeò vt etiã vnà exardescat, soleamúsq; hortari, ne in flãmã ea iniiciatur? Aut quòd aqua marina potui inepta & amara est facta, vt Aristoteles ait, admixtione terræ advstæ. nã & lixiuiũ fit dulci aqua in cinerẽ incidente. dissolutio autẽ eiicit, corrũpitq; id, quod bonũ erat & potabile, sicvt in nobis febres humorem in bilem convertunt? Quæ autem in rubro mari narrant syluestria & plantas germinare, ea fructum nullum ferunt, aluntur autem à fluuiis multum cœni ingerentibus. itaque etiam non procul à terra, sed ponè eam nascuntur.

Sect. probl. 23.

II. *Aqua pluuia.*

CVR à pluuiis aquis potiùs quàm affluẽtibus arbores & semina adsolent nutriri? An quia, vt Laito visum, imbres terrã suo ictu divellẽtes, meat9 efficiũt, per quos aqua faciliùs ad radicẽ penetret? An hoc verũ nõ est, sed ignorauit Lait9 q etiã palustres stirpes, vt sunt tipha, phleon, & vlua, neq; germinãt neq; augescũt vbi imbres suo tẽpore nõ decidũt? Verũ aũt est quod Aristoteles dixit, nouã & recentẽ esse aquã pluuiã, veterẽ & exoletã lacuũ? Quid si hoc quoq; pbabile magis est, quàm verũ? nã & fontium & fluminũ aquæ semper sunt recẽtes, subinde nouis adfluẽtibus. ideóq; ait Heraclet9 bis in eundẽ fluuium neminẽ posse descendere. Et tamẽ hæ ipsæ deteriùs alũt, quàm pluuiæ aquæ. Ergo aqua cœlestis leuis est atq; aerea, spiritúq; mixta, celeriùs ob tenuitatẽ deducitur atq; eleuatur in plantã? An id maximè alit, quod à re alẽda subigitur? id enim est concoctio. contrà defectus concoctionis, quando alimentum validius est, quàm vt ab alendo affici possit. Iam tenuia, simplicia, & insipida faciliùs mutantur. quorum de cẽsu etiã est aqua pluuia: quæ in aëre nata & vẽto, pura ac sincera decidit. Fontana aũt & terrę & locis adsimilata per quæ emanat, multis impletur qualitatibus, ob quas ad alendũ minus sit cõmoda, cùm tardiùs mutandam se corpori nutriẽdo exhibeat. Imbrium porrò aquas facilè mutari, argumento id est, quòd citiùs quàm fontanæ aut fluuiales putrescunt. concoctio autem videtur esse putrefactio, sicvt Empedocles testatur.

In ligno putrefacta aqua fit sub cortice vinum.

Quid si nulla promtius adferri potest causa, quàm quòd dulcis est imbris aqua & mitis, vbi statim à vento emittitur? itaque & pecus eam bibit libentiùs, & tanæ imbrem exspectantes vocem præ gaudio clariorem faciunt, tanquam lacustris aquæ condimentum pluuiam præstolantes, & semen dulcedinis quæ aquæ in stagno insit. Nam & hoc signum pluuiæ imminentis Aratus posuit.

946.

Aut cùm gens misera, atque hydris immanibus esca
In limo veterem rana cecinere querelam.

III. Sal. Cvr pecori pastores salem proponũt? An, vt plerique putant, vt eo ampliùs alantur atque crassescant: nam & appetitum cibi acuit salis acrimonia, & meatus reserando cibum faciliùs deducit ad digestionem. Itaque etiam graciles & qui parum nutrirentur, Herophili discipulus Apollonius dulcibus vesci & alica nolebat, sed salsamentis & salsuginem habentibus pro cibo vti iubebat: quorum tenuitas tanquam in fricationis locum succedens, alimentum per meatus corpori apponeret. Aut valetudinis potiùs gratia, & vt abundantia incideretur nutrimenti, ad lingendum salem oues adsuefaciunt? Aegrotant enim pinguedine nimia contracta. eam verò sales colliquant ac diffundunt. Idq; adeò obseruant, vt faciliùs possint eas cute exuere. quæ enim agglutinat & constringit cutem pinguedo, tenuis infirmáque redditur ab acrimonia. Tenuatur etiam sanguis salem lingentium: neque coëunt quæ intus sunt, salibus admixtis. Quin & hoc considera, num magis fecundum fiat inde pecus, & ad coitum pronius. nam canes quoque salsamento eso celeriùs concipiunt. & naues quibus sal vehitur plures alunt mures ob frequentiorem coitum.

IV. Imber cum tonitru. Cvr aquæ imbrium qui inter tonitrua & fulgura decidũnt, ad semina riganda sunt aptiores? nam Astrapæ inde, id est fulgurales, eæ dicuntur. An quia multum spiritus continent, ob conturbationem & admixtionem aëris? Spiritus autem humorem mouens, magis eum sursum emittit? An quia tonitrua & fulgura efficit calor in aëre contra frigus pugnans: vnde fit vt hyeme minimum tonet, vere plurimum & autumno ob inæqualitatem temperiei. calor autem humorem coquẽs germinibus eum amicum commodúmque reddit? An quòd vere plurima tonitrua & fulgura fiunt ob causam dictam? vernis autem aquis admodum opus habent semina ante æstatem. itaque regio quæ vere plurima pluuia rigatur, vt Sicilia, multum bonúmque fructum producit.

V. Sapor salsus. Qui fit, quòd cùm sint octo species saporum, solum salsum videmus in nullo fructu nasci? Sane amarum olea primùm fert, & acidum vua: qui deinde in pinguem alter, alter in vinosum mutantur. sed & acerbus in glandibus palmæ abit, & austerus in malis punicis in dulcem. quædam etiam punica tum alia mala acidũ saporem simpliciter obtinent. acris in radicibus & seminibus frequens habetur. An quia salsus sapor non nascitur, sed exsistit reliquis corruptis? itaque etiam stirpibus & seminibus quæ nutriuntur, à salso nihil alimenti apponitur. tantùm nonnullis condimenti loco est, dum abundantiam aufert. An sicvt mari elixando salsuginem & mordacitatem adimunt, ita in calidis à calore salsugo aboletur? An sapor quidẽ est, vt Plato ait, aqua per plãtam colata. & aqua etiam marina dum colatur, salsuginem amittit. terrestre enim est & crassarum partium. Itaque iuxta mare fodientes, incidunt in latices potui aptos. multi etiam cereis vasis aquam marinam haurientes, excipiunt dulcem ac potabilem, percolato quod salsum erat & terrestre. nam & quies, & longior procursus omnino percolatam marinam aquam potabilem facit * cùm in se contineat, & non dimittat terrestres partes. Hæc cùm ita sint, probabile est stirpes neque extrinsecus salsuginem admittere, neque si recipiant, in fructum excernere. meatus enim ob tenuitatem terrestria & crassis partibus cõstantia non percolant. Aut amaroris species censenda est salsugo? sic enim Homerus.

Odiss. 1.322.

——euomit ore suo salsuginem amaram
Quæ madido capitis de vertice larga fluebat.

Plato etiam ait vtrunque saporem abstergendi vim habere & colliquandi: sed salsum id minùs facere, neque esse asperum. Videbitur autem amarum à salso abundantia caloris differre: quandoquidem salsum quoque vim exsiccandi habet.

Qua

VI. *Ros.* QVA de causa fit, vt si quis crebrò per roscidas arbores trāseat, mēbra materiā tāgētia lepra corripiātur? An, sicut Lait⁹ dicebat, roris humor ob tenuitatē de cute aliquid strigit? Aut sicut rubigo humectatis seminib⁹ incidit, ita à rore viridib⁹ ac tenuib⁹ quę in superficie sunt morsis & colliquatis, aspergo quædā noxia deferē, & affusa corporis partib⁹ quæ maximè sunt exsāgues, earū superficiē mordet atq; lancinat? Nā rori natura in esse quādā rodēdi vim, satis ex eo liquet, q̄ pot⁹ graciliores facit: & pingues mulieres tenuib⁹ vestimētis aut lanis rorē excipiētes, videntur eo nimias carnes consumere.

VII. *Aqua.* QVAMOBREM hyeme nauigia in fluuiis tardiùs incedūt, in mari non itē? An aër fluuialis semper alioqui grauis & lētus, hyeme ob frig⁹ circunstās magis etiā dēsatus, nauigātib⁹ obstat? An fluuiis potiùs hoc quàm aëri accidit? Aquā.n. impellēs frigus, grauē facit & crassā. quod in clepsydris licet obseruare. tardiùs enim trahūt hyeme q̄ æstate. In Thracia apud Pangæū narrat Theophrastus fontē esse, cuius aqua idem vas impletum, hyeme bis tantum appēdat atq; æstate. Porrò crassiciem aquæ in causa esse vt tardiùs eant naues, ex eo liquet, quòd naues fluuiales hyeme maiora portant onera. aqua enim densior grauiórque facta magis renititur. Mare autem ne densetur, calor prohibet. Videtur enim densatio esse quædam emollitio. *

IIX. *Marina aqua.* CVR, cùm alij humores dum commouentur & versantur, fiant frigidiores, mare videmus dum fluctibus exagitatur, incalescere? An quòd aliorum humorū calorem, vtpote adsciticiam rem, motus expellit atque differt: maris calorem natiuum exsuscitant potiùs venti atque augent. Caloris argumentum est pelluciditas, & quòd non densatur, quanquam terrestris sit & grauis.

IX. CVR per hyemē minùs amarū est gustatu mare? hoc enim etiā Dionysiū aiūt referre aquatorē, amarorē maris nō planè esse expertē dulcedinis, vt quod tot fluuios recipiat. Sol autē cū dulcē ac potabilē ei⁹ aquā ob leuitatē in superficie versantē cōficiat, idq; æstate magis quàm hyeme, quādo molliùs eam tangit ob caloris imbecillitatē: relinquitur tū portio multę dulcedinis, quę nimiā & virosam tēperet atq; mitiget amaritudinē. Idq; nonnihil etiā aquis potabilibus cōtingit. Aestate enim sunt deteriores, sole quod leuissimum est & dulcissimum dissipante. hyeme autem recēs nascitur dulcedo: cuius necesse est mare etiā fieri particeps dū exagitatur, & in ipsum fluuij se euoluūt.

X. CVR vino aquā marinā affundunt? & ferunt piscatoribus oraculū datū, quo iuberētur Bacchū mari immergere. qui, procul à mari absunt, gypsum Lacynthiā tostā iniciūt. Vtrum calor remedio est aduersus refrigerationē? aut potiùs magis eum elidit, restinguēdo vino, & vi eius corrūpenda? An verò quod in vino est aqueū & aëreū, ideóq; * ad mutationē admodū procliue fit, sistitur terrenis iniectis, quorū natura est stipare & dēsare. Sales porrò cū aqua marina attenuātes ac colliquātes q̄d alienū est & superuacaneū, nō sinunt fœtorē aut putredinē ingenerari. At hæc, crassa & terrestria grauioribus implicata vnáq; deorsum tracta sedimētū seu fęcē faciūt, vinúmq; ita purū reddūt.

XI. *Nausea.* CVR magis nauseant qui in mari nauigāt, quàm qui in fluuiis, etiā cœlo trāquillo? Sensuum maximè olfactus nauseā mouet, & animi de motibus metus. nam & tremūt, & horrent, & alui humectātur iis, qui imaginando periculū concipiunt. Horū neutrū molestum est nauigantibus in flumine. Nam odor omni dulci ac potabili aquæ familiaris est, nauigatio sine periculo. In mari & odor insolens molestiam adfert, & metuūt sibi, præsenti de futuro fidem nōn habentes. Itaque tranquillitas foris nihil prodest, dum animus æstuans ac perturbatus, corpus quoque tumultu opplet.

XII. *Oleum. aqua marina.* CVR mare oleo cōspersum, pellucidū fit & tranquillū? An, vt Aristoteles inquit, spiritus à læuitate delabens, ictū nullum infert, neq; fluctū ciet? Aut hoc probabiliter dictū est respectu externorū. Vrinatores quidē dicunē oleū in os sumere, eóq; efflato lucē in fundo habere, ac pellucidā reddere aquā. vbi lapsum spirit⁹ pro causa adducere nō est integrū. Cogitādū ergo, num mare, q̄d terrenū est atq; inæquale, oleū sua dēsitate cogat atq; cōplanet: atq; mare in se coactū relinquat meat⁹ & pelluciditatē visui penetrabilē. Aut q̄a natura aër mari permixt⁹ lucid⁹ est, cōturbādóq; inæqualis fit & vmbros⁹: oleo inæqualitatē sua dēsitate leuigāte, æquabilitatē pelluciditatēq; recuperat?

XIII. QVAMOBREM hyeme magis quàm æstate piscatorū retia putrescunt? cùm aliis rebus hoc ęstate magis eueniat. An ea est causa, quam Theophrastus adfert? Calorem nimirū frigori cedere, & ab eo circūcircā cōstringi. hinc calidiores in profundo maris fieri aquas: vt & in terra. Itaq; etiam fontanæ aquę tepidiores sunt per hyemē, magísq; vaporāt lacus & flumina. nā calor in imū cōcludit à prędualente frigore. Aut putredo

nulla retibus accidit tum temporis? Etenim frigore concreta & exsiccata, cùm ab vndis eo faciliùs rumpuntur, aliquid patiuntur simile putrefactionis & ob vditatem corruptionis. magis enim laborant in gelu: (sicvt & nerui intenti lacerantur) quia tunc frequentiùs mare tempestatibus exagitatur. Ideò retia piscatores stipant tincturis atque densant, metuentes dissolutionem. Nam alioqui nulla re tinctum rete aut invnctum faciliùs falleret pisces: cùm lini color sit aëreus, & in mari facilè lateat.

XIV. * QVARE Doriensibus est mala feni congestio? An malè convehitur fenum complutum: secatur enim non arida herba, sed viridis: vnde mox putrescit aqua pluuia rigata. Cùm autem compluitur ante messem frumentum, id ei auxilio est adversus calidos & austrinos ventos: qui aliàs non finerent densari in spica fructum, sed sua caliditate impedirent coalitionem ac dissiparent, nisi terra rigata humor adesset qui spicam refrigeraret atque humectaret.

XV. *Triticum, bordeum.* QVAPROPTER pinguis & profunda terra tritici est ferax, hordei ea potiùs quæ tenuior est? An quia feminum validiora ampliore indigent alimento: infirmiora leui & tenui? Est autem hordeum tritico imbecillius & laxius. itaque etiam non admodum largè nutrit. Testimonium huic rationi inde suggeritur, quòd triticum istud, cui à proventu trimestri nomen est, in aliquantum siccis agris faciliùs provenit: cùm sit exsuccum & minori indigeat nutrimento, ideòque faciliùs absoluatur.

XVI. CVR dicunt,

Triticum in cœno serite, hordeúmque in puluere?

An quia, vt diximus, triticum conficere plus alimenti potest: hordeum non fert eius copiam, sed ea obruitur? Aut triticum, cùm sit densum & lignosum, meliùs provenit in humido emollitum & laxatum solo: hordeo autem ob raritatem ab initio commodum est siccius? Aut quia ob calorem congruit temperies & innoxia est: frigidius autem est hordeum. Aut verentur in sicco triticum serere, formicarum causa, quæ statim ei insidiantur. hordeum autem non ita facilè eæ portare ac differre possunt, cùm sit grandiusculum.

XVII. *Setæ.* CVR equorum potiùs quàm equarum setis vtuntur ad funiculum vnde hamus suspenditur? An vt aliis in partibus, ita hæc quoque robustiora sunt mascula femineis? Aut quia equarum setæ lotio subinde madefactæ sunt deteriores.

XIIX. *Malacia, pisciũ genus.* QVARE teuthis conspecta, signum est magnæ tempestatis? An quia omnes pisces, qui de mollium sunt genere, (Græci malacia vocant) frigus difficulter ferunt, ob carnis nuditatē & tenuitatem? nam neque testa, neque cute, neque squama integuntur, intúsque duras habēt osseásque partes: vnde & nomen iis factum. Ergo facilè sentiunt tempestatē futuram, cùm tam citò à frigore afficiantur. Itaque polypus in terram excurrens, & saxa amplectens, indicium est venti iam iam proruptur. teuthis autem exsilit fugiens frigus, ac tumultum qui in profundo maris est. nam præ cæteris malaciis ille piscis teneram habet carnem, & attritu facilem.

XIX. *Polypus.* CVR colorem mutat polypus? An, vt Theophrastus scribit, quia natura timidũ est animal, ideò perturbatus vnà cùm spiritu etiam colorem mutat? ideò quoque dictum est:

Iliad. r, 281. *Semper degeneris mutatur enim color.* ——

Quid si hoc ad mutationem sufficit, non ad id etiam, quòd omnes colores refert? Sic enim colorem mutat polypus, vt eum similem faciat cuiusvis saxi colori ad quod accedit. Hinc illud Pindari:

Marinæ bestiæ colori
Aduerte mentem, & sic vafer omnibus
Versare in vrbibus.

& Theognidis:

Polypodis fac morem imiteris versicoloris:
Cui subit is, semper fit similis lapidi.

atque hoc versutia & calliditate præstantes aiunt studio habere, vt fallendi eos gratia quibus cum agunt, semper polypum æmulentur. Aut censent eum cute tanquam veste vti, ita facilè eam vbi vult induendo atque exuendo. Quid si polypus huic affectioni principium metu suo suppeditat, causæ propriæ in aliis sunt. Cogita enim quod Empedocles dixit:

Hoc

Hoc moris, rebus deſluxus omnibus eſſe.

non enim animalia modò & ſtirpes, & terra, & mare, ſed etiam lapides à ſe continenter dimittunr mulros defluxus, & æs etiam atq; ferrum. Nam corrumpuntur omnia, & olent: quia ſemper aliquid defluit. & tractiones aut inſultationes faciunt defluxibus, alij complexus eorum, alij ictus, alij impulſiones quaſdam & circuitiones ſupponentes. maximè autem ſaxorum marinorum, quando mari ea adſperguntur & refrigerantur, aiunt adſiduò quædam abradi multa ac tenuia ramenta. quæ non áccidant ad * alia corpora, ſed vel dilabantur ob meatuum denſitatem, vel éxcidant per rariores. Polypi autem caro, quod adſpectus ipſe poſſit iudicare, eſt cauernoſa, meatuum plena, defluxuúmque capax. Is ergo quando ſibi timet, mutato ſpiritu ſeſe mutans, tanquam conſtringit corpus, contrahitque & aliquandiu intra ſe contrahit exceptos vicinos defluxus. Quippe aſperitas vnà cum mollicie flagella exhibens particulis quæ offeruntur & non diſſipantur, ſed congregantur, cum * * *

Argumētum cauſæ permagnum eſt, quòd neque polypus quarumvis imitatur rerum colorem quibus appropinquat, neque chamæleon albarum: ſed vterque iis tantùm adſimilatur, quarum defluxibus meatus proportione habet reſpondentes.

XX. *Apri lacryma.*

QVID eſt cauſæ, quòd lacryma ſyluestrium ſuum dulcis eſt, cerui ſalſa, & vitioſa? Videtur in cauſa eſſe horum animalium calor & frigus. Nam frigidus eſt ceruus, aper admodum calidus & igneus. itaq; ille fugit, hic ſe defendit adverſus inſectantes: cùm quidem maximè excandeſcentia ei lacrymas exprimit. multo enim accidente ad oculos calore (ſicvt dixit Homerus:

Igne oculos ardens, ſetíſque horrentibus aſper.) *Odiſſ. τ, 445.*

id quod eliquatur, dulce redditur. Quidam in ſententiam Empedoclis concedunt, qui à ſanguine conturbato excerni lacrumam putauit, quo modo ſerum à lacte agitato. Cùm itaq; aprorum ſanguis ob calorem aſper ſit & niger: tenuis & aquoſus ceruorum: conſentaneum eſt tale eſſe quod ira concitatum alterum, timore conſternatum alterum animalium excernit.

XXI. *Sues apri.*

QVA de cauſa ſues domeſticæ ſæpe pariunt, aliæq; alio tempore: ſyluestres ſemel, & ferè ſub idem omnes tempus: nimirum diebus ineuntis æſtatis. vnde illud quoque dictum eſt:

Non iam nocte pluet, qua ſaui vxor parit apri.

An quia ob alimenti multitudinem coitus domeſticarum eſt vberior? alimenti enim abvndantiam excrementum fecundum & ſtirpibus & animalibus parit. Iam porcæ ſyluestres ſuapte opera, idque cum metu, quærunt paſtum. domeſticis ſemper ſuppeditant alia natiua, alia comparata alimenta. An potiùs ocio & exercitationi illud adſcribendum ſit? Erenim domeſticæ quieſcunt, neque procul evagari volunt à ſubulcis. agreſtes in montes ſeſe conferunt, ac circumcurſitant: qua ratione etiam nutrimētum differunt, inq; totum corpus inſumunt. Proinde ſiue ob perpetuā cōſuetudinem, ſiue ob excrementi abvndantiam, ſiue quia vnà paſcuntur gregatim feminæ cum maribus, domeſticæ ſues mentionem coitus adferunt, libidinémque concitant. quod de hominibus ſcripſit Empedocles. *

Agreſtium autem, quia ſeorſim paſcuntur, concupiſcentia hebetatur atque exſtinguitur amoris & conſuetudinis vacuitate. An & id verum eſt quod Ariſtoteles dicit, aprum ab Homero chlunem dictum, quòd vnicum haberet teſtem. plerorumque enim aprorum, dum truncis ſeſe adfricant, elidi teſtes.

Hiſtor. animal. 6.28.
Iliad. ι, 535.

XXII. *Vrſæ pedes priores.*

CVR vrſæ manus eſt ſuauiſſima, & eſu iucundiſſima? Quia quæ partes corporis maximè concoquunt alimentum, earum dulciſſima fit caro. Optimè autē concoquit, quod tranſpirat, dum maximè mouetur & exercetur. Vrſa autem creberrimè mouet anteriores pedes inter eundum & currendum, & res quaſi manibus contrectandum.

XXIII. *Veſtigia ferarū.*

QVARE verno tempore veſtigia ferarum difficulter indagantur? An quia canes, vt ait Empedocles,

Naribus indagant veſtigia certa ferarum,

defluxus iis haurientes, quos feræ in ſolo relinquunt? eos autem obſcurant vere ac confundunt plerique odores plantarum & germinum veſtigiis ſeſe ſuperſternētium, faciúntq; vt ab odorandis iis canes aberrēt. Itaq; apud Aetnā in Sicilia nemo canes ad venādū educit, q; ibi multū floreat ac toto anno pullulet origanū, lociq; adſiduus odor

bonus abripiat ferarum vestigia. Fabula etiam fertur, Proserpinam ibi cùm flores legeret raptam à Plutone fuisse: ideóque illum locum venerantes tanquam asylum non insidiari pascentibus ibi animalibus.

XXIV. Ros. CVR circa plenilunia minimè indagantur è vestigiis feræ? An ob dictam modò causam? Nam plenilunia rorem spargunt. itaque Alcman rorem Iouis & Lunæ filiam in carmine dixit:

Ros Iouis proles alit, atque Lunæ diuæ.

Est enim ros pluuia imbecillis ac languida, vt & calor Lunæ parum est validus. itaque trahit è terra vt Sol: sed in altum euehere & pertrahere cùm non possit, dimittit.

XXV. CVR indagationem difficilem reddit pruina? An quòd feræ procul è lustris suis prodire ob frigus cessantes, non multa edunt signa? ideò etiam aiunt ea vicinis parcere, ne affligantur longè vagantia per hyemem, sed semper in vicinia possint pascere. * Aut quia locum indagini aptum oportet non vestigia tantùm, sed etiam odorem exhibere? mouent autem olfactum quæ à calore soluuntur molliter atque laxantur. at nimium frigus obiectum odores constringit, neque fluere & ad sensum accidere sinit. Itaque etiam vnguēta ac vinum minùs olere hyeme & in frigore aiunt: aër enim tunc concretus in se odores continet, neque patitur differri.

XXVI. Animalium remedia. QVID rei est, quòd bruta animalia suis morbis remedia quærunt atque sectātur, & eorum vsu plerunque adiuuātur? Canes enim herbam edunt evomendæ bilis causa. sues cancros fluuiales petunt, quorum esu capitis dolori medētur. testudo vbi carnem viperæ edit, origano deinde vescitur. vrsam aiunt quando fastidio & nausea incipit repleri, lingua formicas excipere, iisque devoratis sanari. Hæc quidem neque experientia istis, neque fortuito vsu sunt cognita. Num igitur, sicvt apem cera odore suo, & vulturem cadauera mouent, eminúsque alliciunt: ita suem cancri, origanum testudinem, formicæ vrsam odoribus ac defluxibus ad eorum naturam accommodatis trahunt, non sensus vtilitatis ratione habita agit? An potiùs temperamenta corporum animalibus adferunt appetitiones? quę in morbis ingenerant diuersas acrimonias, dulcedines, & alias qualitates insolentes atque absurdas, mutatis humoribus. quod liquet in grauidis mulieribus, quæ lapides & terram edunt. Itaque etiam medici periti ex appetitionibus ægrotantium de eorum vel salute vel interitu præsagiunt. & narrat Mnasitheus medicus initio morbi pulmonum eum qui cæpas appetat, seruari, qui ficus, perire: quòd tēperamentum affectui, affectui appetitus sit consequens. Probabile igitur est etiam bestias, quæ non planè in lethales incidunt morbos, ita affici ac temperari, vt temperiem sequendo ferantur ad sua quodque remedia.

XXVII. Mustum. QVAMOBREM mustum, si vas à frigore ambiatur, dulce permanet longo tempore? An quia coctio est musti in vinum mutatio? coctioni autem obstat frigus, quia à calore ea fit. Aut contrà proprius est vuæ sapor dulcis, ideóque maturuisse dicitur quando dulcedo est æqualiter per eam diffusa? Frigus autem non sinens exhalare calorem vuæ, sed continens intus, conseruat dulcedinem musti. Atque eadem est causa quòd vbi pluuia est vindemia, mustum minus feruet. nam efferuescentia à calore est, quem inhibet frigus.

XXIIX. Vrsus. CVR de feris omnium minimè vrsus retia corrodit? An quia dentes intimè in rictu habens lina iis non attingit, labiis antè ob crassiciem & magnitudinem coëuntibus? Aut potiùs robore fretus ea manibus rumpit, laqueósque diuellit? Aut simul & manibus vtitur & ore, illis casses diripiens, hoc se defendens adversus venatores. Maximum ei præsidium est in volutatione. ideóque potiùs quàm mollatur lina diuellere, sæpe se evoluit, itáque salutem consequitur, nihil dentium auxilio opus habens.

XXIX. Frigus. QVAENAM est causa, quòd frigidas aquas non admiramur, admiramur calidas? cùm constet vt harum causa est calor, ita illarum esse frigus. Non enim probanda est quorundam opinio, qui calorem esse vim, frigus non nisi eius priuationem censent: vt ens magis causa sit, quàm non ens. Sed videtur natura admirationem rebus raris attribuisse, vt quæratur quo pacto fiat quod rarò fit.

ex Euripide Cic. II. Nat. D. *Vides sublime hunc fusum immoderatum æthera,*
Qui tenero terram circumvectu amplectitur?

quàm is multa noctu spectacula exhibet, quantam interdiu pulcritudinem? plerique horum naturam * arcus autem cœlestes, & picturæ nubium iucundæ, & fulgores bullarum in modum erumpentes, quibus exornatum est *

Cur vites steriles * * * XXX.
caprorum nimis pingues minùs sunt ad procreandum apti, & præ adipe vix coëunt. Semen enim abundantia est alimenti quod corpori exhibetur. Cùm itaque vel animal vel planta corporis cõstitutionem validam adipiscitur, & crassescit: id indicio est, intus nutrimentum omne consumi, & excrementum vel nullum, vel exiguum & sterile relinqui.

Cur vitis vino, maximè quod ex ipsa natum sit, madefacta perit? An sicut caluities accidit multum vini potantibus, calore vini humorem evaporante? aut * XXXI. Vitis.
* vinosum est, sicut ait Empedocles:

In ligno putrefacta aqua fit sub cortice lignum.

Cùm ergo extrinsecus vino vitis rigatur, id quasi ignis viti fit, vimque nutrientem abolet. Aut, quia mero vis est stipandi, radicibus subit, meatúsque constringit, non permittit humori transitum in plantam, quò alatur & vigeat? An id magis etiam contra naturam videtur, ut in vitem redeat quod ex ea abiit? floruit enim humore qui in plãtis est, & neque alere, neque apponere, neque pars esse * * * *

Desunt multa. Gybertus Longolius è Mediolanensi codice adhuc octo quæstiones se adiecisse scripsit. eius videndi nunquam mihi copia contigit. G. X.

Symposiacôn, id est Convivalium disputationum liber primus.

QVAESTIO PRIMA.

An philosophandum sit inter pocula.

Confer huc Macrobij Saturnal. 7.1.

ROVERBIVM illud, Sossi Senecio, Odi memorem compotorem, sunt qui in epistathmos, hoc est bibendi magistros siue arbitros in conviuiis referendum putent, qui plerunq; ea in re importuni sunt & immoderati. etenim Dorienses in Sicilia qui degunt, magistrum bibendi in conviuio Mnamona (id est memorem) appellasse existimantur. Alij adagium illud imperare cẽsent obliuionem eorum quæ inter pocula dicuntur atq; aguntur: ideóq; maiorum nostrorum ritu Obliuio & ferula vna cum Baccho dedicantur: quo indicatur aut nihil eorum in memoria habendũ quæ per vinum peccantur, aut leui omnino ac puerili pœna corrigendum esse. Quando autem tibi quoque videtur obliuio malorum re vera esse bona, quod idem Euripides pronunciauit (*Orest.*): prorsus autem obliuione contemnere quę intet pocula fiunt, non modò adversari mensæ officio, quod ei tribuitur amiciciarum conciliandarum: sed haberi etiam qui contrariũ testentur prestantissimi viri * Plato, Xenophon, Aristoteles, Speusippus, Epicurus, Hieronymus, Dio Academicus, qui operæprecium censuerunt colloquia conscribere in conviuio habita, existimauerúntq; debere nos colligere quidquid de rebus ad humanitatem pertinentibus memoria dignum sparsim vel apud exteros vel in Græcia in mẽsa & inter pocula disputatum sit: ego id opus aggressus, tres iam ad te misi libros, quorum vnusquisq; decem complecteretur quæstiones: missurus etiam breui reliquos, si tibi hæc videbũtur non planè à Musarum & Bacchi venustate aliena. Primum locum huic quæstioni tribuimus, Sitne inter pocula philosophandum. Meministi enim aliquando Athenis quæstione post cœnam oborta an in vino, & quatenus vtendum esset philosophicis disputationibus, Aristonẽ, qui tum vnà aderat, dixisse: Súntne igitur, dij boni, qui in conviuio philosophiæ locũ denegent? Tunc ego: Equidẽ sunt, aiebam, amice. & verò admodum grauem simulantes seueritatem, philosophiam dicunt tanquam matrẽfamiliàs non debere loqui inter pocula: Persasq; laudant, qui nõ cum vxoribus sed pellicibus suis inebrientur atq; saltent. eodémq; modo à nobis volunt musicam & histriones introduci, philosophiam omitti: quòd neq; nos tum seriis vacare rebus possimus, neq; illa ad colludendũ sit idonea. nam Isocratem quoq; rhetorẽ in conviuio vt oraret rogatũ, nihil aliud dignatũ dicere, quàm hoc vnum: Quæ ipse nosset, ea in præsentia nõ esse tẽpestiua: quæ verò præsens tẽpus requireret, eorũ se esse ignarũ. Ibi tũ Crato exclamãs, Probè (inquit) per Bacchũ, eierauit orationem, siquidẽ erat tales cõferturus verborũ compræhẽsiones, quæ Gratias fuerant è conviuio exturbaturæ. Sed non similia sunt, opinor, hęc, orationem rhetoricã, & philosophicã conviuio excludere. Alia enim est philosophiæ causa, quã, vtpote artem vitæ magistrã, par est nullo etiã à ioco, ludo, aut oblectatione abesse, adesse omnibus, modúmq; & morẽ imponere. nisi fortè temperantiã etiam & iustíciam velimus à conviuiis arcere, seueritatem earum prescribẽdo. Quòd si tanquã Orestẽ qui accipiebãt conviuio, legibus imperato silentio adhibito edendũ nobis bibendúmq; esset (*Vide Eurip. Iphig. Taur.*): non infelix hoc nostrę insciti ę nobis esset remediũ. Si aũt Bacchus verè est Lysius & Liber, ac maximè soluit linguã frenis libertatémq; voci plurimã concedit: stultum ego arbitror esse, intempestiuã velle orationis abvndantiã optimis exuere sermonibus. & cùm in scholis disputetur de officio conviuarũ, ac quæ sit virtus cõpotoris, quomodo vtendũ vino: ex ipsis conviuiis tollere philosophiã, tanquã re comprobare quod verbis docet non valentẽ. Hæc cùm tu diceres, Non esse ęquum vt hac de re adversus Cratonẽ disputaremus: finem tamen & notam eorum de quibus inter pocula philosopharemur quęrere iuberes, vt effugerẽ id, quod nõ ineleganti ioco torquetur in contẽtiosos & sophistico morbo laborantes,

Iliad. A, 381. *Nunc ite ad cœnam, vt pugnandi copia detur.*

nósq;

nósq; ad id disquirendum exhortarere. ego, Id primum, inquam, considerandum censeo, quales sint qui vnà adsunt. Si enim in conviuio sint plures litterati, vt in Agathonis Socrates, Phędri, Pausanię, Eryximachi, & in Callię Charmidas, Antisthenes, Hermogenes, alijq; horũ similes: concedemus iis vsum sermonum philosophicorũ, vt nõ minus Musis, quàm Nymphis Bacchũ diluant. quẽ hę corporibus mitẽ; illæ animis re vera Melichiũ & Charidotã, hoc est benignũ & beneficũ, præstabũt. Etenim si pauci quidã intersint rudes, tanquã mutæ litterę in medio vocalium contenti inter frequentes eruditos, soni cuiusdã nõ omnino inconcinni, & intelligentiæ fiẽt participes. Vbi aũt multitudo erit taliũ hominum, qui cuiuscunq; auis, nerui, aut ligni malunt, quàm philosophi vocẽ audire: vtile est Pisistratũ æmulari. Is cùm ei quędã cum filiis discordia incidisset, sentirétq; hoc inimicis gaudio esse, advocata concione dixit: Voluisse ipsum liberis suis persuadere suam sententiã: quia aũt obstinatè dissentirẽt, se ipsis obsecuturũ. Sic etiã philosophus inter conviuas nõ admittentes ipsius orationem, mutato instituto iis morem geret, eorúmq; rationẽ probabit, quatenus decoro suo non repugnat: sciétq;, homines oratione vti instrumento rhetorices, philosophari posse etiã tacẽtes, iocãtes, atq; adeò etiã dicteriis impetitos & impetẽtes. Non enim modò extrema est iniusticia, vt ait Plato, iustũ videri cùm non sis: sed etiã summæ sciẽtiæ philosophari ita vt hoc non videaris agere, & ludentẽ res serias cõficere. Atq; vt Bacchę inermes apud Euripidẽ, & ferro carẽtes, thyrsulis suis feriunt & sauciãt eos quos adoriuntur: ita verorum philosophorũ & sales, & risus eos qui non planè sunt stupidi mouent aliquo modo, & circumagunt. Existimo etiã quoddã cõviuiis accommodatũ esse narrationum genus: quarũ alias historia suggerit, alias sumere è rebus occurrẽtibus licet, multa philosophicæ doctrinæ exempla, multa pietatis habẽtes, studiúmq; æmulandi facta fortiter, magnanimè, benignè, humaniter, ingenerantia. quibus si quis apud nec opinantes quicquam tale vtatur, is bibẽtes tanquã pædagogus moderans, non minima ebrietatis mala intercluserit. Sunt qui buglossa vino admiscent, aut solum rigant verbenarũ adiantorúmq; succis imbuta aqua, quòd hæc conviuiis hilaritatem aliquã & comitatem parare opinantur: imitantes Homericam Helenã, quę vino medicamẽtum iniecerit. neq; intelligunt fabulã illam longo itinere ex Aegypto vsq; deductã, tãdẽ in sermones decoros & elegãtes desinere. Bibẽtibus enim narrat Helena de Vlisse, *Odiss. 4, 220.*

Infracta quantum tolerârit mente laborem, *ibid. 242.*

Cùm se verberibus fœdè multasset acerbis. & cætera.

hoc enim fuit opinor illud mœrorẽ abolẽs nepẽthes medicamẽtũ, omnémq; amoliẽs dolorẽ, oratio pręsenti rei & evẽtib⁹ accõmodata. Porrò aũt elegãtiore doctrina præditi homines, etiã si ita philosophẽtur, vt id præ se haud obscurè ferant: tamẽ oratione probabili ádq; persuadendũ apta magis vtunẽ, quàm violẽtia demonstrationũ. Vides enim vt Plato in Conviuio de Fine differens, & primario bono, omninóq; theologica tractãs, tamẽ non contendat demonstrationẽ, neq; more suo luctatorẽ referat, qui validis & inevitabilibus adversarium cõstringat nexibus: sed mollioribus sumtionibus, excplis, ac fabulis fidẽ conviuis faciat. Cæterùm ipsę etiã quæstiones esse debẽt magis familiares atq; notæ, & interrogationes moderatæ, neq; nimis subtiles: ne iis rudiores opprimãtur aut à colloquio fugẽtur. Sicvt enim cõpotores ita solẽt à conviuio discedere, vt ad saltationẽ se aut choreas conferãt: si verò ad depugnandũ armis, aut discum iactandum eos cogas, nõ modò iniucundũ, sed & damnosum fuerit conviuiũ. sic animos quęstiones faciles cõcinnè & vtiliter mouẽt: à cõtentiosis aũt, vt ait Democritus, & perplexis vitilitigationibus abstinendũ: quæ & proponẽtem eas in rebus tenuibus & intellectu difficilibus molestè occupant, & præsentibus sunt odiosæ. Nam vt vini, ita orationis quoq; ad omnes cõviuas pertinẽs esse debet cõmunitas. Qui verò quæstiones proponũt abstrusas, ij ab hac nõ minùs absunt, quàm grus & vulpes Aesopi. de his vulpes ad cœnã inuitatæ grui pultẽ tenuẽ in tabula proposuit, quã ob liquorẽ hęc diffluentẽ edere nequiret aut rostro prehẽdere, itáq; ridicula esset. vicissim grus vulpi ad conviuiũ vocatæ cibũ in laguncula proposuit, quę tenuè haberet & longũ collũ, vt ipsa vulpe interim esuriente per id rostro inserto cibũ nullo capere posset negocio. Ita etiã quãdo philosophi inter pocula subtiles & dialecticas quæstiones suscipiẽtes reliquis nihil earũ intelligẽtibus molestiã exhibẽt: hi cõtrà incãtationes, narrationes nugarũ plenas, sermones illiberales, atq; forẽses proferunt: actũ est de conviualis societatis fine, & contumelia Bacchus afficitur. Sicvt itaq;, cùm Phrynichi & Aeschili tra-

gœdiç in res ludicras & fabulosas detorquerent, dictum fuit, Quid hæc ad Bacchum? ita mihi sæpe incidit dicere ad eos qui in conviuia argutias sophistarũ traherẽt. Mi homo, quid hæc ad Bacchũ? *Scolium carmē.* Cãtat enim fortasse aliquis Scolion q̃d vocatur carmẽ, quasi obliquũ si diceres, cratere in medium proposito, & corollis distributis, quas deus libertatẽ donãs nobis imponit. non honestũ aũt, neq; conviuio aptum. Quãdoquidem scolia etiã dicunt non esse genus cantilenæ obscure conditæ: sed quia primùm solerẽt cantare pæanẽ deo vna omnes voce, laudes ipsius celebrãdo: deinde vnusquisq; propriam cantilenã, acceptã myrto, quã ex eo asaron appellabant, quòd cãtaret is cui tradita ea esset. Et q̃a deinde lyra circũlata, erudit⁹ illud carmẽ cõcinnè modulabatᷣ, recusabãt rudes musicę: scoliõ fuit nominatũ, q̃ neq; facile esset, neq; omnibus cõmune carmẽ. Alij myrtũ nõ ordine traditã fuisse aiũt, sed à lectulo in lectulum trãsmissam: ita vt, q̃ primus cecinisset, primo in secũda mẽsa eã mitteret, is primo tertiæ: eodẽq; modo secũdi secũdis. itaq; ob varietatẽ & flexuũ multitudinẽ in circuitione scoliõ fuisse dictũ.

QVÆSTIO SECVNDA.

An conuiuas is, qui conuiuio excipit, ipse debeat collocare: an verò collocationem conuiuarum arbitrio permittere.

TIMO frater meus cùm excepisset conviuio cõplures, vnumquenq; eo quo liberet loco iussit accumbere: ideò quòd & hospites, & ciues, & familiares, & domestici, deniq; variorũ generũ homines erãt quos inuitauerat. Cùm iam adessent multi, quidã velvti è comœdia bellè prætextatus, vestitu nimio & comitatu puerorũ aliquantũ insolẽtior, vsq; ad fores pervenit cœnaculi; cúmq; oculis pervagatus esset personas accumbentiũ, ingredi noluit, sed proripuit sese, multísq; qui retraherẽt hominẽ accurrẽtibus, negauit locũ sibi ipso dignũ esse relictum. Hunc ergo qui accumbebãt effusè ridẽtes, iussere cum gaudio & faustis ominibus domo emitti. multi enim iam mediocriter adbiberant. Finita cœna, pater me, qui longiùs ab illo discumbebã, alloquens: Timon, inquit, & ego te iudicem nostræ controversiæ statuimus. iamdudum enim abs me obiurgatur hospitis istius gratia. Nam si ab initio vti iusseram locum cuique suum adsignasset, non impegisset nobis ordinis confusi crimen homo ille, gnarus

Iliad. β,554. *Ordine quemque suo peditémue equitémue locare.*

Sanè Paulũ quoq; Aemilium imperatorẽ aiunt, cùm debellato Perseo in Macedonia cõviuia agitaret, vsum admirabili ordine atq; apparatu omniũ rerum dixisse, Eiusdem viri esse & armatã aciem quam maximè terribilem, & conviuiũ quam iucundissimum instruere. in vtroq; enim arte ordinis rectè instituendi requiri. *Iliad. α,16. alibi.* Et Homerus præstantissimos viros regnandíq; gnarissimos solet Kosmetoras, id est ordinatores populorum appellare. Vos quoq; magnũ illum deũ alicubi pronunciatis ordine confusionẽ dum tolleret, mundũ constituisse, nulla re vel addita vel detracta: sed eo naturæ defœdissima pulcerrimã formã redegisse, q̃ suis quæq; in locis cõstitueret. Verùm hæc nos grauiora atq; maiora à vobis discimus. Ipsi aũt cernimus sumtũ qui in conviuia fit, ordo si absit nihil iucundũ habere, nihil liberale. Proinde ridiculũ est coquis & mẽsę ministris curæ esse quid primo, quid secundo, medio vltimóve loco apportent: atq; adeò etiam vnguentis, sertis, fidicinæ (si adhibeatᷣ) suum esse ordinẽ atq; locũ: istos, qui ad hęc vocantᷣ temere & fortuitò iuberi discũbere, neq; ætatis, magistratus, aliarúmve id genus rerũ vllã haberi rationem. cùm quidẽ conveniente instituto ordine, & honore afficiatᷣ præstãtior, & qui eo minor est, adsuescat locũ cedere digniori: pręterea is qui collocat exerceatᷣ in iudicio & cõiectura de decoro faciẽda. Neq; enim suus in cõsessu, suus in adstãdo locus est potiori, null⁹ est in discũbendo: neq; prębitor, qui alij prius quàm alijs prębibit, in locis mensarũ distribuẽdis discrimina personarũ negliget, & principiò statim totũ conviuium faciet vnã (quod aiunt) Myconum. Hoc ferè modo pater suam caussam egit. Frater autem. Non ego sum (aiebat) Biante sapientior: vt cùm ille arbiter inter duos amicos esse recusauerit, ego vnà de tot necessariis, tot aliis iudicium faciam, laturus non de pecuniaria re, sed de dignitate atq; pręstãtia sententiã: quasi verò nõ ad tractandum comiter amicos, sed ad ægrè iis faciendum inuitassem. Equidem ineptus fuit Menelaus, & proverbio locum dedit, qui ad consilium dandum accessisset *Iliad. β,408.* non vocatus. Absurdior fuerit, qui se pro conviuatore iudicem constituat, ac disceptare velit nemine ei iudicium deferẽte, aut causam dicente, quis quo sit melior aut deterior. cùm quidẽ ij non ad certamen, sed ad cœnam venerint. Tum diiudicatio ipsa non est facilis, aliis ætate, aliis familiaritate præstantibus. oportebátq; tanquam declama-

tio-

tionem qui meditaretur in comparandis inter ſe aliquibus verſaturam, in promtu habere locos Ariſtotelis, aut Thraſymachi hyperballontas, quibus de excellentia continentur argumenta. & tamen ſic nihil vtile conficias, inanem duntaxat gloriam à foro & theatro in conuiuia traduxeris. cúmq; alias animi perturbationes conemur partim conſuetudine conuiuali, illam fortunæ paremus * quæ multo magis oportet ex animo eluere, quàm cœnum à pedibus detergere, vt in conuiuio poſſimus facilè & comiter cum aliis verſari. Nunc, cùm iras & inimicicias vocatorum tentemus conuiuio abolere, rurſum eas ambitione iniecta exſuſcitamus atq; incendimus, dū alios deprimimus, alios extollimus. Iam ſi quidem accubitui comitabuntur frequētiores propinationes, miſſus, colloquia, compellationes: omnino pro amico & familiari ſatrapicum habebimus conuiuium. Sin erit vt æqualitatem inter conuiuas velimus aliis in rebus ſeruare: cur non hoc ſumto exordio adſuefacimus eos ſimpliciter & abſque faſtu inter ſe diſcumbere? cùm ſtatim ab ipſa ianua poſſint cernere, Democritum ad conuiuium, non * eximiū vt * vrbem, in quo diues accumbens cum tenuiſſimis * Cùm hæc quoq; eſſent dicta, & ſententiam poſtularer: Ego, inquam, non vt iudex adſcitus pronunciabo, ſed tāquam honorarius arbiter medium feriam. Nam ſi quis adoleſcentes, ciues, aut familiares conuiuio excipiat, condocefaciēdi ſunt, vt aiebat Timon, abſque delectu & faſtu quemvis locum accumbendi boni conſulere, & viaticum ad amiciciam præclarum vſurpare facilitatem. Sed de hoſpitibus, magiſtratum gerentibus, aut natu grandioribus hoc modo philoſophari ſi intendamus, verendum puto ne videamur faſtum oſtio atrienſi excludentes per poſticum admittere, dum nimiam indifferentiam atq; æqualitatem introducimus. Hac enim & cō ſuetudini aliquid dandum eſt, & legibus concedendum. niſi propinationes etiam volumus & compellationes abolere, quibus adverſum eos quibus cum nobis res eſt, non promiſcuè vtimur, ſed quantum omnino fieri poteſt honoramus

Aſſeſſu, carnis miſſu, pleniſque culullis: Iliad.μ,311.

vt ille Lyciorum rex inquit, ordini honoris primas partes tribuens. Alcinoum quoq; laud amus, qui hoſpitem iuxta ſe collocaret,

Gnatum iuſsiſſet cùm ſurgere Laodamanta, Odiſſ.η,170.
Carus præ reliquis ipſum qui ponè ſedebat.

admodum enim humanum fuit & ſcitum factum; quòd ſupplicem in locum dilecti recepit. Sed & apud deos eſt iudicium & diſcrimen huius rei. Neptunus enim quanquam vltimus veniſſet in concionem, nihilominus

In medio conſedit: —— nimirum hoc loco ei Iliad.υ,15.
conuenientē. Minerua autem videtur eximium hunc locum habuiſſe, vt ſemper Ioui proximè adſideret. idque poëta innuit, de Thetide dicens:

Aſſedit patrique, locum cedente Minerua. Iliad.ω,100.

& Pindarus diſertè dixit:

Spiranti flammas quæ propè fulmini aſsidet.

Dicit quidem Timo, non debere multis auferri quod vni tribuas. Atqui is magis adimit, quod proprium vnius ſit qui multis facit commune. Propriū autem vnicuiq; eſt, quo primas meretur: ſtudiū, virtus, adfinitas, magiſtratus. * Et quòd fugere vult ne * conuiuis moleſtiam exhibeat, in id ipſum incidit. nam ægrè facit alicui, qui eum vſitato honore priuat. Cæterùm diiudicatio mihi quidem non admodum videtur difficilis. Primùm, quia non facilè multi vnà inuitantur dignitate æquales. Deinde cùm multa ſint loca honorata, ſatis copiæ eſt honores diſtribuēdi, modò quis conijcere poſſit quis primus ſit, quis medius. tum alios iuxta amicum, aut familiarē, aut magiſtrū collocabit, adiungens ſingulos iis quibus in diſcumbendo honos fuit habitus. reliquis ego munuſcula & amicam tractationem potiùs, quàm honorem adhibeo. Quòd ſi honoribus pares ſint conuiuæ, interim moroſi: vide quam ego machinam admoueam. Honeſtiſſimum locum tribuo patri, ſi adſit, aut auo, ſocero, patruo, aut alicui cognatorum, ei denique, cui apud conuiuatorem peculiaris ſit quædam honoris prærogatiua. Idq; adeò commentum vnum eſt de iis, quæ ex Homeri pulcrè præceptis deſumuntur. Ibi enim Achilles cùm videret Menelaum & Antilochum de equeſtris victoriæ præmio contendere, metueréıque ne ira & rixa longiùs procederet, alij illud

Iliad. ψ, 538. præmium tribuit: verbis hoc præscribens, miseratione se ductum Eumelo hunc honorem deferre, facto autem causam contentionis illorum tollens. Hæc me locuto, Lamprias, qui more suo in lectulo inferiore sedebat, alta voce ex iis qui aderant quæsiuit, Paterentúrne à se corrigi delirantem iudicem. Cùm omnes iussissent eum libero vti sermone, nihílque parcere: Quis tandem, inquit, philosopho parcat, qui natalibus, opibus, magistratibus quasi spectandi primarium in theatro locum aliquem in conuiuio tribuat, aut primùm ius dicendæ inter Amphictyones sententiæ? scilicet vt ne inter pocula quidem à fastu simus immunes. Non enim in collocandis ad mensas conuiuis respiciendum est ad gloriam, aut vnius cuiusvis dignitatem: sed ad iucunditatem. puta, quo modo vnus ad alium sit affectus: quomodo ipsis inter se conueniat. quo pacto aliæ etiam res in aliquam recipiuntur communitatem. Nimirum qui domum ædificat, non lapidem Atticum aut Laconicum ob nobilitatem præponit: neque pictor colori preciosissimo locum principem attribuit: neque naues compingens faber, Isthmicam abietem, aut Creticam cupressum reliquis priorem lignis ponit. Sed vt inter se composita atque concinnata totum sint opus factura validum, pulcrum, vtile, sic ea disponunt. Ipsum adeò deum vides, quem Pindarus noster optimum artificem cognominauit, non vbique suprà ignem, infrà terram posuisse: sed in eo vsum ac necessitatem corporum secutum. Empedoclem audi.

Inspice tergigraues conchas quandoque marinas:
Buccinus, exemplóque obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

hanc enim habent hæc constitutionem, quam non naturalis locorum distributio, sed noui operis confectio exigebat. Sanè confusio & ordinis disturbatio vbique mala est: verùm vbi ea incidit hominibus, & quidem potantibus: contumelia, aliísque infandis malis demonstrat suam prauitatem. quæ prævidere atque præcauere hominis est ordinis atque concinnitatis gnarum se esse profitentis. Rectè eum ista dixisse affirmauimus, ac interrogauimus cúrnam nobis istas ordinis atque concinnitatis rationes inuideret. Profectò, inquit, non inuideo, si permittitis mihi, vt quo pacto phalangem Epaminondas, ego conuiuij ordinem mutem, melioremque redigam. Vniuersi nos potestatem ei permisimus hoc agendi. Ille pueris è medio iussis discedere, in singulos intuitus: Audite, inquit, quo modo vos statuerim componere. volo enim prædicere. Videtur mihi Pammenes Thebanus haud iniuria reprehendisse Homerum, vt amatoriæ rei ignarum: qui tribus tribubus, curias curiis adiungi iuberet. cùm oporteret amatori amasium adponi, vt tota phalanx animato deuincta vinculo conspiraret. Pammenem ego secutus, ita conuiuas disponam, non vt diuitem diuiti, iuueni iuuenem, principem principi, amico amicum adiungam: quæ dispositio ociosa est, neque ad beneuolentiam parandam augendámve quicquam conducit. sed id quod vnicuique deest accommodans, homini qui de rebus ad humanitatem facientibus libenter disserat, studiosum discendi apponam, morosò mansuetum, loquaci seni adolescentem audiendi auidum, glorioso subsannatorem, iracundo tacitum. quòd sicubi diuitem conspexero munificum, excitabo ex angulo aliquo & ad eum adducam probum pauperem, vt tanquam è pleno poculo in vacuum aliquid ex illo in hunc defluat. Sophistam verò adsidere sophistæ, aut poëtam poëtæ nolo:

Iliad. β, 363.

Hesiod. 27. *Vrit enim cantor cantorem, & egenus egenum.*

quanquam Sosicles iste & modestus epos conferentes * fomitum flammam quidem, sed periclitantur pulcerrima. Rixosus etiam, dicaces, & iracundos diuello in medium interiiciens placidum aliquem, tanquam ad emolliendum extremorum rigorem. deditos contrà palæstræ, venationi, aut agriculturæ coniungo. Similia enim quædam inter se coniuncta pugnam cient, vt galli: aliis conuenit, vt graculis. Potores etiam conduco in vnum, & amatores, non modò quos amor vrit mutuus, vt ait Sophocles: sed etiam qui mulieres & virgines deperéunt. Eodem enim flagrantes igni, magis inuicem coalescent, sicvt ferruminatione glutinatum ferrum. nisi quidem fortè eiusdem amore siue maris siue feminæ ardeant.

Quæ-

QVAESTIO TERTIA.

Cur is locus, qui conſularis appellatur, in honore habeatur.

SEcundum hæc incidit quæſtio de locis. alius enim apud alios locus honoratur. vt Perſis medius, quem accumbens rex occupat, videtur honeſtiſſimus: apud Græcos primus: apud Romanos mediæ menſæ vltimus, quem ipſi conſularem vocant: apud quoſdam Græcorum iuxta Pontum habitantium, vt Heracleotas, mediæ menſæ primus. Maximè autem de conſulari loco dubitatum à nobis fuit, qui cùm apud nos haberetur præcipuus, cauſa eius rei neq; vt quia primus, neq; vt quia medius eſſet, definiri poterat. tum quæ ei accidunt, partim non ſunt propria, partim nullius videntur momenti. Tria tamen ex his quæ dicta ſunt, nos mouerunt. Vnum, quòd deiectis regibus conſules, cùm ad popularem formam omnia redigerent, ſeipſos è medio & regio loco deorſum ſubduxerunt: ne vel ipſe locus tanquam regij imperij ac poteſtatis reliquiæ quædam moleſtus eſſet ciuibus. Secundum, quòd cùm duæ menſæ inuitatis tribuuntur: tertia, eiúſq; primus locus maximè conviuatori congruit. ibi enim tanquã auriga aut gubernator dextrè poteſt intueri in miniſteria, & à proximis locis non ita longè remouetur, quin cõpellare poſſit & colloqui. locus enim infra eum, vxoris eſt aut liberorum. qui ſuprà, is vt par eſt tribuitur conviuarum honoratiſſimo. Tertiũ fuit, quod huius loci proprium videbatur: opportunitas nimirum ad actiones obeundas. Non enim conſul Romanorum more Archiæ Thebanorum polemarchi agit, vt litte- *Plutar.* ris inter cœnandum aut ſermone aliquo conſiderationem requirente oblatis, tantum *Pelopida.* fatus In craſtinum ſeria, epiſtolam reiiciat, ac poculum Thericleum arripiat. ſed in hoc ipſo temporis articulo ſolicitũ admodũ ac circumſpectũ ſe præbet. Quippe nõ modò

Nox incutit gubernatori, qui ſapit,
Dolorem, —— vt eſt apud Aeſchylum: ſed & in quovis conviuio, quavis animi recreatione & oblectatione convenit magiſtratui ac principi curare, vt & audiat, & mandet quæ opus eſt, & ſubſcribat. quod vt facere poſſit, hunc habet locum eximium: vbi ſecunda menſa ad primam applicata angulus flexu ſuo intercapedinem facit, quæ ſpacium accedendi, alloquendi, & audiendi præbeat ſcribæ, lictori, ſtipatori, nuncio ab exercitu venienti: cùm interim conſul neq; moleſtiã cuiquam conviuarũ exhibeat, neq; ipſi obturbetur à quoquã, ſed & dextram & vocem liberam habeat atque expeditam.

QVAESTIO QVARTA.

Qualem oporteat eſſe magiſtrum conuiuij.

CRato adfinis, & Theo ſocius noſter quodam in conviuio cùm iam et ceptum eſſet largiùs potari, & deſitum, mentionem intulerunt de magiſtro compotationis, cenſuerúntq; me, vt qui ſertum gererem, non debere negligere conſuetudinẽ iam ferè omnino exoleſcentem de eo qui præeſſet conviuio, ſed eam in vſum revocare. Hæc ſententia ita placuit reliquis, vt vniuerſi cum ſtrepitu me ad id cohortarentur. Ibi ego: Quando, inquam, omnibus vobis ita videtur, ego meipſum conviuij modiperatorem conſtituo, iniungóq; reliquis, vt in præſentia bibant ſuo quiſque arbitratu: Cratoni autem ac Theoni autoribus huius decreti, atque legiſlatoribus, vt breuiter atque ſub exemplo explicent, qualis ſit arbiter ille compotationis deligendus, & in quem ſcopum intentus debeat, ac qua ratione moderari compotationi. Ipſi viderint, quomodo inter ſe vices diſſerendi partiri velint. Cùm illi ſimulata tergiverſatione vñ aliquantulum eſſent, omnes tamen iis ſuaderent vt principi obtemperarent, & iuſſa exequerentur: prior ita orſus eſt dicere Crato. Quemadmodum Plato præfectum vigilum vult eſſe quàm maximè vigilem, ita *3. de repub.* inter conviuas is debet magiſter conſtitui, qui quàm maximè ſit aptus compotando. Talis erit, qui neque obruatur facilè ebrietate, & tamen ad bibendum ſit alacris. ſit'q; Cyri ſimilis, qui ad Lacedæmonios ſcribẽs, profitebatur ſe cùm aliis in rebus fratre ad regnum gerendum aptiorem eſſe, tum facilè etiam multum meri ferre. nam & vinoſus, contumelioſus fuerit & indecorus: & omnino ſobrius, iniucundus, ac mores quàm conviuium regendo aptior. Equidem Pericles quoties prætor creatus chlamydem primùm indueret, ſecum ſolebat colloqui tanquam ſemetipſum cõmonefaciens, Animum adverte Pericles, liberis hominibus imperas, Græcis imperas, Athenienſibus imperas. Ita noſter conviuij moderator ſecum reputabit, Amicis ſe præeſſe: vt ne-

que permittat eos turpiter agere, neq; voluptatibus prohibeat. Et oportet eum cùm ſeriis bibentium ſtudiis eſſe accommodatum, tum à iocis eorundem haud alienum, ſed ad vtraq; probè temperatum: ita quidem, vt boni inſtar vini nonnihil ad auſteritatem ingenio ſit propenſiore. id enim vino emollietur, & ad mediocritatem redigetur. Atq; vt Xenophon ait, Clearchum hominem alioquí auſterum et agreſtem, in prœliis ob audaciam iucundum hilarémq; fuiſſe viſum: ita qui natura non moroſus, ſed grauis ſit atq; auſterus, inter potandum miteſcens, amicior fit atq; iucundior. Præterea debet peritus quammaximè eſſe, quam vnicuiq; conuiuarum mutationem vinum adferat, & ad quod affectionis genus procliuior ſit, ac quomodo merum ferat. Non enim vini quidem eſt alius alia ad aquam contemperatio, quam pincernæ regij habentes cognitam, aliàs plus, aliàs minus aquæ ſuffundunt: homo autem ad vinum non habet ſuum temperamentum. ſed & eſt, & magiſtro conuiuij cognitum eſſe debet, ab eóq; obſeruari: vt muſici in morem aliorum animos potando contentiores, aliorum abſtinendo remiſſiores reddens, è diuerſitate æquabilitatem atq; conſonantiam conficiat. ne hemina & acetabulis æqualitas æſtimetur, ſed modo quodam opportunitatis & vi corporum ſua vnicuiq; vini portio tribuatur. Quòd ſi hoc difficile eſt, iſta quidem omnino tenenda ſunt arbitro bibendi communia de naturis & ætatibus. puta, quòd ſenes faciliùs inebriantur quàm iuuenes, qui mouent ſubinde quàm quieſcentes, inſomniis & curis vexati, quàm qui animo quieto ſunt & hilari * affatim & de * abducentes à laſciuientibus. Atq; hæc qui cognita habeat, faciliùs ignaro decorum concordiámq; conuiuio temperando adſciſcet. Illud nemo ſanè ignorat, magiſtrum conuiuij omnibus debere amicum eſſe cõuiuis atq; acceptum, cum nullo ſimultates aut inimicicias exercere. alioqui neq; imperando tolerabilis, neq; diſtribuendo æqualitatis obſeruãs, neq; colludendo inculpabilis erit. Talem ergo (aiebat) tibi ego, mi Theo, cõuiuij præfectum verbis tanquam è cera fictum trado. Tum Theo. Equidem, inquit, accipio virum probè & conuiuio convenienter formatum. neſcio autem, an ſi vbiq; eo vtar, dedecoraturus ſim opus. * hunc mihi videtur * conuiuium * adducturum nobis: & viſum iri modò concio populi remp. in ſua poteſtate habentis, aliàs ſchola rhetorica fieri, mox ludus talarius, interdum ſcena & pulpitum. niſi fortè nõ videtis inter cœnandum alios de rep. & iudiciis diſputantes, alios declamitantes et ſcripta ſua recitantes, quoſdam mimis & ſaltatoribus præmia conſtituentes. Alcibiades verò & Theodorus Polytionis conuiuium pro adyto vbi homines ſacris initiarentur vſurpauere, facigerationes & myſticas actiones imitando. Quæ omnia ego præfecto cõuiuij neqiaquam negligenda arbitror. ſed & ſermonibus, et ſpectaculis, et ludicris locum dabit iis duntaxat, quorum vſus ad ſcopum conuiuij pertingit. is autem eſt amicitiæ vel confirmationem vel initium voluptate quadam inter conuiuas efficere. Eſt enim conuiuium oblectatio inter pocula, ob gratiam in amiciciam deſinens. Iam cùm in omnibus rebus id quod ſincerum ac nulla alia re permixtum eſt, faſtidioſum ſit & damnoſum, ipſa autem mixtio niſi tempeſtiuè & modo adhibito fit, omnia turbet, & cùm iucundis vtilitatem detrahat, tum vtilia moleſta redigat: nimirum etiam bibentibus arbiter mixtam quandam providebit oblectationem. Quod ergo vulgo dici ſolet, iucũdiſſimam eſſe nauigationem prope terram, & deambulationẽ iuxta mare: id huc trãſferet, itáq; ſeria iocis temperabit, vt & iocantes ſerium vtcunque aliquid ſectentur, & rurſum ſeria agentes animum recipiant, velvti à nauſea, dum ad ludum iocúmq; propinquum reſpiciunt. Nam & riſus poteſt ad multa vtilia accommodari, & ſeriæ res dulcedine aliqua temperari.

lib. 2. de Exped. Cyri.

Conuiuiũ quid.

Inter echinopodes velut, aſperam & inter ononin
Interdum florent mollia leucoia.

Qui verò ludi ſine ſeriis rebus comeſatum veniunt in conuiuia, eos iubebit accuratè cauere, ne fallant contumeliam, ſicvt altercum vino inſerentes, iis quæ vocantur mandatis, vt dum balbos cantare, caluos ſe pectere, aut claudos ſaltare iubent. Sicvt Agameſtori Academico, cui crurum alterum tabe cõſumtum & exile erat, inſultantes cõpotores, iuſſerunt vnumquenque vno dextro ſtantem in pede poculum ebibere, aut multam perſoluere. cùm autem ius mandandi ad ipſum pervenifſet, omnes iuſſit ita vt ipſum viderent bibere: allatáq; inani teſta, in eam inſerto debili pede poculum exhauſit: reliqui omnes cùm periculo facto præſtare ſe id non poſſe viderent, multam ſoluerunt.

runt. Scitus profectò Agameſtor, atq; ita omnino cum facilitate & hilaritate vlciſcẽda ſunt talia. Proinde mandatis iſtis adſueſcemus vti ad voluptatem & vtilitatem accommodate: eaq; imperare, quæ iuſſo ſint familiaria, & præſtari ab eo poſſint, præſtantémq; ornent. vt muſicos iubeamus canere, oratoriã artem callentes dicere, philoſophos quæſtionem aliquam obſcuram ſoluere, poëtas verſus recitare. Libenter enim vnuſquiſq; & alacriter ad rem eam ducitur,

In qua ſeipſo cernitur præſtantior.

Sane rex Aſſyriorum præconis voce præmium ei pollicitus eſt, qui nouam voluptatẽ aliquam excogitaſſet. at conuiuij rex meritò præmium & honorem detulerit ei qui iocum contumeliæ purum, & oblectationem vtilem, riſúmq; non momi & iniuriarum, ſed gratiæ & comitatis ſocium in conuiuium introduxerit. hanc enim ad rem pleraq; conuiuia naufragium faciunt, dum non rectè gubernantur. Eſt autem hominis modeſti ac prudentis iram atq; inimicicias vitare: quarum occaſiones in foro ex auaricia, in palæſtra & gymnaſiis è contendendi ſtudio, in magiſtratibus & honorum petitionibus ex ambitione, in cœna atq; inter pocula è iocis captatæ nobis inſidiantur.

QVAESTIO QVINTA.

Quomodo dictum ſit, Amor docet muſicam.

QVomodo dictum ſit ... *Muſicam quidem*
Amor docet, licet fuerit prius rudis:

quæſitum eſt apud Soſſium cùm carmina quædam Sapphica recitata eſſent. quando etiam Philoxenus Cyclopem camœnis bene ſonantibus ſanaſſe amorem ſcripſit. Dictum ergo fuit, Amorem vim habere ad omnia audendum, & nouas res tentandũ impellendi: quamobrem Plato eum nihil intentatum relinquere dixit. Nam & de taciturno loquacem, & de verecundo officioſum reddit, & de negligẽte induſtrium, de ſocorde impigrum: & quod maximè videatur alicui mirum, renax homo & ſordidus in amorem incidens, tanquam ferrum in ignem, emollitur, mitiórq; fit & facilior. vt iam non plane ridiculum ſit illud verbum, vulgo quod fertur, Amantium crumenas folio porri ligatas eſſe. Hoc quoq; dictum fuit, amorem ebrietati eſſe ſimilẽ. Facit enim calidos & hilares, ac diſſolutos: & qui tales ſunt redditi, ad cantillandum vocéſq; menſura contentas maximè efferuntur. atq; adeò Aeſchylum aiunt cùm vino incaluiſſet tragœdias ſcripſiſſe. Lamprias quoque auus noſter inter potandum inueniendi ac diſputandi facultate ſibi ipſi præſtabat: ac ſolebat dicere à vini calore vaporem quendam ſe, veluti à thure fit, ſentire edi, quo oppleretur. Iam cùm amaſios lubentiſſimè amatores videant, non minùs libenter eos laudant quàm vident: & amor alioqui loquax, in laudando eſt verboſiſſimus. nam qui amant, cùm ſibi ipſis hoc perſuaſerunt, tum aliis perſuaſum volunt eſſe, pulcros abs ſe & bonos amari. (quæ res etiam Candaulem illum Lydum eò pertraxit, vt in cubile introduceret ſeruum, cui ſpectandam ſuam vxorem præberet.) Ipſi enim volunt ſuorum amaſiorum pulcritudinis teſtes eſſe. itaque cùm laudationes ſcribunt, eas cantilenis & verſibus exornant, tanquam auro ſtatuas, vt & audiantur & memorentur à pluribus. Atque etiam ſi equum, gallum, aliúdve quippiam amaſio donent, vt elegans ſit & impensè decoratum munus laborant. quo magis orationem, quam adulandi gratia adhibent, ſuauem eſſe volunt, nitidam, atque claram: qualis eſt poëtarum. His collaudatis Soſſius: Non minùs commodè, inquit, argumenta aliquis duxerit ex his quæ de muſica ſcripſit Theophraſtus 1 quem librum nuper ego legi. Is enim tria ait muſicæ eſſe principia: dolorem, voluptatem, inſtinctum diuinum. quorum vnumquodvis vocem à conſueto modo auerſam ad canendum inclinet. Quippe gemitus dolentium ac eiulationes ad cantilenam ſunt procliues: vnde oratores in concluſionibus, & hiſtriones in deplorationibus ſenſim ad ſuccinendum videmus accedere. Et exſultans animi gaudium eorum, quorum leuiora ſunt ingenia, totum corpus exagitat, & ad motum corporis ſaltationémque numeris aptam concitat, aut (ſi ſaltandi quis ignarus ſit) ad plaudendum. atque tunc exagitatorum hominum videas (quod eſt apud Pindarum) furores, & conclamationes cum fremitu & ceruicum iactatione. modeſtiores vocem duntaxat ad cantandum, grandiúſq; dicendum, & ad modos accõmodant.

Timeo.

Herodot. Κανδ.

Maximè autem diuinus instinctus & corpus & vocem de consueto statu modóq; exturbat atq; peruertit. vnde & in orgiis Bacchi numeri seruantur, & oracula per versus à captis furore vatibus eduntur, paucósq; insanientium videre est qui non sua deliria carmine & cantu enuncient. His ita habentibus, si explicatum in aperto amorem intueri velis, ac pernoscere, invenies nullam aliam animi perturbationem vel dolores adferre acriores, vel gaudia vehementiora, vel maiores furores mentisq; abalienationes. sed animam hominis amore capti, instar Sophocleæ vrbis

initio Tyranni. *Totam refertam suffitibus & odoribus,*
Pæanibus resonantémq; & vlulatibus.

Absurdum itaq; non est aut mirum, si omniá principia musicæ amor in se complexus, dolorem videlicet, voluptatem, instinctum diuinum, cùm aliàs industrius et garrulus, etiam ad condenda carmina & versus magis vllo animi alio motu præceps sit.

QVAESTIO SEXTA.
De Alexandri bibacitate.

SErmo inciderat de rege Alexandro, quòd is non bibisset multum, sed inter pocula differendo cum amicis multum extraxisset temporis. Eum vanitatis conuicit Philinus ex diariis commentariis regiis, in quibus creberrimè & continenter scriptũ est, Hanc diem rex à compotatione dormiuit: aliquando etiam, & posteram. Itaq; ad venerem quoq; fuit segnior, aliàs acer & iracundus, quæ res calorem corporis arguũt. ac dicitur corpus eius suauissimè oluisse, ita vt tunicule fragrantia replerentur aromatum odorem æmulante. Quod ipsum etiam caliditati videtur deberi: siquidem terræ siccissima & calidissima loca thus & casiam proferunt: & fragrantiam Theophrastus nasci tradit coctione quadam humorum, quando quod noxium erat, calore excoctũ fuerit atq; dissipatum. Videtur autem etiam Callisthenes * in calumnia * tanquã ægrè fer * cœnare ob * quando etiam magnum calicem, qui Alexandri dicebatur, ad se delatum recusauit, fatus Non velle se epoto Alexandri calice, opus habere Aesculapio. Hæc ergo de bibacitate Alexandri. Mithridatem porrò, qui Romanis bellum fecit, in certaminibus quæ instituit aiunt etiam præmium proposuisse ei qui plurimum edisset, & ei qui bibisset plurimum: ipsum vtriusque rei victoriam consecutum esse. omnino autem plus solitum bibere quàm quisquam ea ætate hominum, indéq; eum Dionysi, quod est Bacchi, cognomentum reportasse. Ea quidem, inquam ego, cognomenti causa horum de numero est, quæ frustra creduntur. Nam infantis eius etiamnum cunas fulmen incendit, corpore intacto, vestigio duntaxat ignis in frõte relicto à coma comprehensi * * Cúmq; iam virilem attigisset ætatem, rursum illo dormiente fulmen in domicilium incidit, ac propter eum suspensam pharetrã pertransiit, sagittis incensis. ex eo vates pronunciauerunt maximam ei fore potẽtiam sagittariae & leuis armaturæ exercitus. vulgo autem Bacchus appellatus est quòd similia eius fulminibus accidissent. Exinde sermo fuit habitus de iis qui multum bibissent. In his pugil quoque Heraclides fuit numeratus, qui patrum nostrorum vixit memoria, diminutiuè Heraclûs ab Alexandrinis dictus. Is, cùm ei adsiduus compotor nullus obtingeret, quosdam ad matutinam potationem, alios ad prãdium, ad cœnam rursum aliquos, & tandem alios ad comesationem inuitauit, ita vt primis continuò secundi, itáq; deinceps tertij & quarti succederent: ipse nulla facta intercapedine omnibus sufficiebat, quatuórq; vnà compotationes peragebat. Inter hos qui cum Druso Ti. Cæsaris F. vixerunt, medicum bibendo aliis omnibus palmam præripientẽ deprehensum est quinq; aut sex amygdalas amaras subinde ante compotationẽ edere solitũ ne inebriaretur. et prohibitum, ac ne id facere posset obseruatum, facilimè à vino fuisse victum. Sunt qui putent amygdalides illas vim quandam mordendę rodendóq; tergendæ carnis habere, ita vt etiam de faciebus maculas tollant ex ardore Solis contractas. eas ergo ante potationem sumtas amaritudine sua meatus vellicare ac mordere, vt sic humorem à capite deuellant, isq; euaporetur. Nobis magis hoc visum est, amarorem vim exsiccandi humorémq; consumendi habere. Etenim gustatu omnium saporum iniucundissimus est amarus, qui venulas linguæ (vt Plato ait) molliores ac rariores contra naturam constringit. Sed & vulnera vt coëant efficitur iniectis amaris, quæ siccitate sua humorem consumant. quemadmodum Homerus dixit:

Timæo.

Contri-

Contritam manibus radicem iniecit amaram. Iliad. λ, fine.
Omnes hæc pepulit de corpore quippe dolores,
Subſtitit & ſicco contentus vulnere ſanguis.

Nam guſtatu amarum quod ſit, id rectè dixit vi ſiccandi præditum. Videntur etiam mulierum quæ vocantur diapaſmata, quibus ſudores coërcent, amara eſſe natura, & vi adſtringendi prædita, vehementiæ ſtipanti comitante amarore. His, aiebam, ſic habentibus, non abs re creditur, amaritudinem amygdalarum remedio adverſus vinum eſſe, cùm interiora corporis exſiccans, non patiatur impleri venas, quarum diſtentione dicunt & conturbatione ebrietatem oboriri. Magnum autem huius rei argumentum eſt id, quod vulpibus vſu venit. quæ ſi amygdalas amaras edant, neq; ſtatim aquā lambant, mori humore illicò omni conſumto.

Qvæstio septima.

Cur ſenes magis delectentur mero.

QVæſitum fuit de ſenibus, cur meraciore potu magis gauderent. Ii qui refrigeratam eorum corporis habitudinem & calefactu difficilem cauſabanť, cui propterea vini meraci temperies commodiùs conveniret: nihil noui, ſed in promtu quod eſſet, neq; ſufficienter veréq; cauſam explicaret attulerunt. Idem enim in reliquis ſenſibus contingit. Difficulter etenim mouentur, difficulter qualitatibus adficiuntur, niſi eæ nimiæ iis accidant. In cauſa eſt laxatio ſeu remiſſio temperamenti: quod ob languorem porrò non niſi ictu aliquo percul ſum ſolet affici. Itaq; etiam odoratus eodē modo ſe habet ad odores. mouetur enim à meris ſuauiùs. & tactus vulnera dif * nam vulnera * accipientes * quæ laborantibus * ſſimus fit audiendi ſenſus. nam muſici ſeneſcentes, fides acutiùs intendunt, ac duriùs, velvti ictum quendam adhibentes ſenſui contentiorem vocis ſonum. Quod enim ferro duratio ad vim robúrq; confert, id corpori ad ſenſum præbet ſpiritus. Spiritu ergo minuente & langueſcente, ocioſum ac terrenum relinquitur ſenſus inſtrumentum, requiritq; aliquid, à quo vehementiùs percellatur. tale autem eſt merum.

Qvæstio octava.

Cur ſeniores faciliùs litteras eminus legant.

HAec nobis de propoſita quæſtione ita comminiſcentibus argumenta, videndi ſenſus refragari putabatur. Nam ſeniores cùm procul ab oculis dimouent litteras, legere eas poſſunt, admotas propiùs nequeunt. Idq; ſignificans Aeſchylus, ita inquit. * *—ipſum, non de propinquo enim*
* *ſenex ſed ſcriba perſpicuus erit.*

Idem hoc Sophocles de ſenibus magis diſertè dixit.

Tardè ſeni ſermones accidunt enim,
Aegréq; perforatas aures permeant:
Videt eminus, cæcutit omnis comminus.

Si ergo ſentiendi inſtrumenta ſenibus ita ſunt comparata, vt contentiore & vehementiore ſenſili faciliùs moueantur: cur lecturi propinquam luminis circumfuſionem nō ferunt, ſed librum ab oculis longiùs abducunt, ſplendorem infringunt, aëre tanquam vinum aqua eum diluentes. Fuerunt, qui ad hoc dicerent non luminis deminuendi gratia ſenes librum ab oculis remouere, ſed vt quaſi complecterentur & continerent plus lucis, aëréq; ſplendido implerent ſpacium quod oculis eſt & litteris interiectum. Alij in eorum ſententiam conceſſerunt, qui radios viſus concurrere arbitrantur. Nam cùm porrigatur ab vtroq; oculo turbo ſiue meta, (conum Græci dicunt) cuius apex in ipſo inſiſtat oculo, baſis rem viſam comprehendat: probabile eſt aliquò vſque conos ſeorſim ferri iſtos, longiùs progreſſos concurrere, vnámque lucem efficere. quo fit vt quidquid videť, vnicum, non geminum cernatur, tametſi vtroq; oculo conſpicitur. in cauſa enim eſt cononum coitus, è duabus vnam viſionem redigens. His ita conſtitutis, ſenes vbi litteras propiùs oculis admouerunt, conis nondum in vnum cōiunctis, vtroq; ſeorſim attingētes rem videndā, imbecilliùs apprehendūt. longiùs aūt ab oculis eas intuētes, luce iam amplificata & cōfuſa in vnā, ſubtiliùs pervidēt: tanq; duabus manibus id tenētes, q̄d vna nō poſſunt. Lāprias aūt * Hieronymū * nō legit * ingenij

præstantiam incidens: quòd iis quæ à visilibus accidunt * ad oculum visu percepta, primùm quidem feruntur crassa & magna: itaq; senibus ob propinquitatẽ obturbant, quorum oculi duriores sunt & tardiùs penetrantur. Cùm autem in aërem efferuntur, intervallo iam facto, terrestres partes defringuntur atq; décidunt: tenues ad visum accedunt, & æquabiliter ac sine molestia meatibus applicantur, vt minùs turbari, faciliùs apprehendant. Nam florum etiam odores longiùs accidentes, suauiores sunt: si nimis propè florem admoueas; non ita pura sincerave est fragrantia. cuius rei causa est, quòd terrestria ac turbida multa vnà cùm odore exhalant; eùmq; haustum in propinquo vitiant. si verò remoueas florem aliquantum, terrestria décidunt, quod sincerum est & calidum, id ob suam tenuitatem ad sensus instrumentum perfertur. Nos autem Platonicum secuti principium dicemus spiritum lucis similem ex oculis excidere, & cum luce quæ circa corpus est commisceri, ac cum ea concrescere, ita vt ex ambobus vnum fiat corpus consentiens. Porrò mixtio ea fit vnius cum altero, ratione proportionis cuiusdam ac certæ quantitatis. non enim debet alterum ab altero superatum aboleri, sed ex ambobus in medium quoddam harmonia & communione redactis vna vis confici. Quæ cùm sint, provecta ætate hominibus, siue fluxus appellari debet siue spiritus lucidus, id quod per pupillam fertur, siue lux, cùm sit imbecillius iam & languidius, non temperatur neq; commiscetur cum re videnda, sed perit atque confunditur: nisi litteras ij longiùs ab oculis abducentes, nimium lucis splendorem languefaciant, vt non nimia et sincera, sed moderata ac proportione consentiens oculo occurrat. Atq; ea causa est etiam, quòd animalia quædam noctu vident. Visus enim eorum diurna luce, cùm sit imbecillis, obruitur, cùm non possit cum magna & valida luce facultas exilis et languida commisceri: cum obscura autem luce et tenui, qualis est stellarum, fulgorem sufficientem misceri & proportione ei respondentem emittunt: vt hac temperatione visio possit fieri.

QVAESTIO NONA.

Cur aqua potabili magis eluantur Vestes, quàm marina.

THEO grammaticus, cùm in conviuio essemus apud Metrium Florum, è Themistocle Stoico quæsiuit: Quidnam causę esset, quòd Chrysippus tam copiosa facta eorum quæ absurda rationive adversa videntur mentione, (vt quòd salsamentum si rigetur aqua marina, fit dulcius, quòd lana pexa minùs facilè vi divellitur, quàm sensim dissoluitur: quòd qui ieiunarunt, lentiùs edunt quàm qui antè aliquid comederũt) nullam vllius horum causam reddidisset. Respondit Themistocles, Chrysippum obiter hæc & vt exempla protulisse: vt corrigeret nos, qui facilè & absque ratione probabilibus saltem capi, ac contrà quidquid speciem veri apertam non habet, aversari solemus. Tibi verò, addebat, mi homo, quæ causa est de his rebus dispiciendi? Nam si tantus nobis causarum inquisitor & considerator ades, non est quod tam longè à tibi propriis divertas regionibus. verùm hoc expedi, cur Homerus Nausicaam fecerit in fluuio, non in mari lauantem, quod tamẽ erat in propinquo. cùm quidem appareat marinam aquam calidiorem esse & pellucidiorem, ac maiore vi tergendi præditam. Ibi Theo, Atqui hanc, inquit, abs te propositam quæstionem iam pridem Aristoteles explicauit. Etenim mari permistæ sunt partes asperæ atq; terrestres, vnde ei salsugo. Atq; ideò mare & faciliùs fert natantes, & onera sustinet: cùm dulcis aqua ob leuitatẽ & imbecillitatem iis cedat. Ideò aqua dulcis, vt quæ sincera sit, & impermixta, facilè in vestes sua tenuitate penetrat, rursùmq; perfluens magis quàm marina maculas eluit. Aut est, cur non videatur tibi Aristoteles hoc probabiliter dixisse? Probabiliter sanè, inquam ego, at non verè. Video enim cinerem quoq;, & lapides, aut iis deficientibus puluerem aquæ iniici, vt crassior fiat. nimirum quòd terrestria ob asperitatẽ magis valeant ad eluendas sordes: cùm aqua per sese id ob tenuitatem minùs efficere possit. Ergo maris crassicies non * * *

Odyss. ς, 85.

propter acrimoniam. ea enim meatibus reserandis sordes secum aufert. Omne autem pingue, difficulter eluitur, & næuum facit. Pingue autem est mare: ídque in causa esse puto, quòd aqua eius non bene eluit. Pinguem verò esse aquam marinam, ipse Aristoteles docuit. nam ipso teste & salibus inest pingue quippiam: & lucernæ meliùs ardent sale iniecto: & iniecta in flammam aqua marina vnà exardescit: neque vlla est alia

Macrob. vide 7. Sat. 11. Aristot. problem. sect. 23.

alia aqua quæ perinde incendatur. vtq; mea fert ſententia, idcircò etiam eſt calidiſſima. Sed & alia ſuppeditat ratio. Finis lotionis eſt exſiccatio, & maximè purum videtur, quod eſt maximè exſiccatum. oportet autem humorem qui eluat, vnà cum ſordibus abire, ſicvt veratrum cum vicioſis humoribus quos expurgat. At dulcem aquã, eò quia leuis eſt, Sol facilè extrahit. ſalſa in meatibus inhæreſcens, ob aſperitatem difficiliùs reſiccari rem patitur. Nihil dicis, inquit Theo. nam eodem in libro Ariſtoteles affirmat, qui in mari lauerint, eos celeriùs ſiccari ſi in Sole ſteterint, quàm qui in dulci aqua. Dicit verò, inquam ego. ſed exiſtimabam te Homero potiùs crediturum, qui contrariam ſententiam pronunciat. Nam apud hunc Vliſſes à naufragio Nauſicaæ occurrens

Terribilis viſu, ſalſæ fœdatus aquæ vi: Odyſſ. ſ, 137. & 218.

ancillis eius hæc dicit.

Vos hinc auferte ancillæ, mihi; dum ſalis acrem
Abluero de corpore aquam. —— cúmq; in fluuium deſcendiſſet,
A capite exterſit ſpumam maris. ——

Et verò ingenioſiſſimè poëta ſenſit quid hac in re eveniat. Qui enim è mari emergũt, ij ſi in Sole ſtent, tenuiſſimum & leuiſſimum humoris quod eſt, à calore diſſipatur: quod autem ſalſum eſt & aſperum, id relictum inhæret corporibus, ſalſugo quædam concreta: donec potabili ac dulci eluatur aqua.

QVAESTIO DECIMA.

Quare Athenis chorus Aeantidis, (ſiue Aiaceæ) tribus nunquam vltimo loco ponatur.

CVm celebraremus Serapionis victoriam, qui choro Leontidis tribus vicerat, quem ipſe inſtruxiſſet, exceptis conviuio nobis, vt qui in ciuitatem tribúmq; illam eſſemus adſciti, accommodata præſenti ambitioni diſputatio incidit. Fuerat enim certatum acerrima contentione, ſplendidè ac magnificè præmia diſponẽte Philopappo, Imperatore autem omnibus tribubus ex æquo ſumtus præbente. Is Philopappus tum fortè vnà in conviuio adfuit, de rebus antiquis quædam narrans, quædam inaudiens, non minùs humanitatis cauſa, quàm ob diſcendi ſtudium. Propoſuit autẽ tunc Marcus grammaticus tale quidpiam de quo diſpiceretur. Neanthem Cyzicenum in iis quæ perſcripſiſſet de fabuloſis vrbium aſſerere, hunc Aeantidi tribui honorem eximium habitum fuiſſe, vt nunquam choro ipſius vltimus locus adſignaretur. * igitur dicebat * hiſtoriæ * Quod ſi id genuinum non eſt, propoſita ſi in medium omnibus cauſæ indagatio. Hæc cùm Milo ſocius dixiſſet, Quid ſi mendacium iſthuc eſt? Philopappus: Nihil (inquit) mali eſt ſi ob ſtudium cognoſcendi nobis idem eveniat, quod ſapienti illi Democrito. is enim cùm fortè ficum ederet, ſapórq; mel referre videretur, quæſiuit è famula, vnde emiſſet. cúmq; ea hortum quendam nominaſſet, eò iuſſit ſe (nam de menſa illicò ſurrexerat) adduci, ſibiq; locum commonſtrari. mirante muliercula, & quid ſibi vellet interrogante: Oportet, inquit, me cauſam dulcedinis invenite, quod fiet loco à me conſpecto. tum ſubridens illa, Adſide, ait, menſæ. ipſa enim, imprudens in vaſe quod melle imbutum fuerat, ficus poſuerã. tum philoſophus indignabundus, Enecaſti me, inquit. & tamen meditabor, cauſámq; inquiram, quòd dulcedo ficui à natura eſt attributa. Nos quoq; itidem Neanthis leuitatem in rebus nonnullis non vſurpabimus pro ſubterfugiendi diſputationem occaſione. nam, vt nihil vtile aliud, ſaltem exercitationis copiam iſta præbebit. Ex eo vniuerſi ad laudandam illam tribum ſeſe dederunt, conquiſitis quæcunq; ad gloriam ei parandam viderentur conducere. Venit enim in medium Marathon, pagus ſeu curia illius tribus: & Harmodius Aeantidibus adſcriptus fuit, qui curia ſcilicet Aphidnæus fuiſſet. Glaucias autem orator in acie quoq; apud Marathonem cornu dextrũ huic tribui fuiſſe datũ ex elegiis Aeſchyli (quas ille, qui magna cum gloria illud prœlium obiuiſſet, poſteà ſolo verſo conſcripſit) demonſtrabat. quin & Callimachum polemarchum arguebat ex ea fuiſſe tribu: qui & præclariſſimè ſeſe geſſit, & poſt Miltiadem, cui ſuffragatus erat, maximè autor illius fuit pugnæ. His à Glaucia dictis ego id adieci, Decretum etiam, cuius vi Athenienſes in prœlium eduxit Miltiades, Præfiguntur Aeſchyli tragœdus.

Kk

factum fuisse prærogatiuam tenēte Aeantide tribu: & Plataica pugna maximè nobilem fuisse eiusdem tribus virtutem, itaq; etiam eandem tribum sacrificium Sphragitidibus nymphis oraculo Delphico præceptum pro victoria granas agendi causa, in Cithæronem adduxisse, hostiam & reliqua præbente ciuitate. Sed vides, aiebam, etiam reliquis tribubus multa esse eximia, meæ præcipuè: nam Leontidem me dicere intelligitis, quæ gloria nulli concedit. Proinde considerate, an non hoc sit probabilius, id ad demulcendam deliniendámq; Aiacis, à qua Aeantidi tribui nomen est, iracūdiam esse institutum. Non enim facilè patitur Telamonis F. se posteriore loco haberi, sed ob iram & contendendi studium paratus est quidvis in quosvis conari. Is ergo ne difficilis & implacabilis esset, visum fuit quod ei posthabito molestissimum erat futurum præcauere, & ita rem temperare, vt tribus ipsius nunquam vltimo loco poneretur.

PLVTARCHI

Symposiacôn, id est Conviualium disputationum liber secundus.

QVAESTIO PRIMA.

Quænam sint quæstiones, qui sales conuiuio de sententia Xenophontis magis minúsue conuenientes.

EORVM quæ ad cœnas & conviuia apparātur, Sossi Senecio, quædam necessarium habent ordinem, vt vinum, cibi, opsonia, ac stragulæ nimirum vestes & mensæ: alia voluptatis gratia sunt introducta, vsu nullo, vt auditiones, spectacula, scurræ: quibus vt præsentibus delectantur conviuę, ita absentibus citra molestiam carent, neque conviuium eo nomine tanquam minùs perfectum culpant. Ita etiam sermonum alij à moderatis hominibus ad vsum cōviuiorum adhibentur: alios admittunt considerationem probabilem habentes & loco magis q̃ fistula aut barbitum convenientes. quorum exempla admixta etiam præcedens liber habet. prioris generis, An philosophandum sit inter pocula, An loca adsignare conviuis rex, aut accumbere suo vnumquenq; arbitratu sinere debeat * talia. posterioris, Cur amatores ad poëticam sint procliues, De tribu Aeantide. Horum ego illa voco ad conviuium pertinentia, hæc communi nomine conviualia. sunt autem conscripta promiscuè, non distinctè, sed vt memoria suggerebat. Neq; debet mirum videri lectoribus, si hæc tibi inscribentes, quædam prædictorum ex tuis colloquiis conduximus. nam si disciplina recordationem non faciat, tamen hæc sæpe in idem concurrūt. Cùm autem in singulos libros quæstiones sint decem à nobis collocatæ, hoc in libro ea prima est, quam nobis Xenophon Socraticus quodammodo suggessit. Ait enim Gobryam à Cyro cœna exceptum cùm alios Persarum mores fuisse admiratum, tum quòd talia invicem interrogabant, qualia interrogari quàm non interrogari erat iucundius: & talibus impetebant se mutuò salsè dictis, quibus impeti quàm non impeti erat suauius. Nam si nonnulli laudando offendunt: cur non summam admiratione̅ mereatur illorum faceta calliditas, quorum etiam sales voluptati essent iis in quos depromebantur. Excipiens ergo Patris nos *, Quàm vellem, aiebat audire istæ interrogationes cuius generis ac modi essent. Non enim exigua mihi pars dexteritatis in consuescendo est accurata sciētia & obseruatio interrogādi ac iocandi. Magna, inquā tum ego. Sed vide an nō ipse Xenophon id genus in Socratico & Persicis demōstrauerit cōviuiis. Si tame̅ videť, vt ipsi quoq; conemur eam ratione̅ ostēdere, primùm arbitror iucundū esse de his interrogari rebus, de quibus in ꝓmtu sit respōsum: hoc est, quarū peritus sit qui interrogatur. Nā de ignotis interrogati cùm nō habēt q̃d respondeāt, ægrè ferūt: tanq̃ id postulati q̃d dare nō possint. aut demōstrationes argumētáq; proferentes parum firma, perturbantur & hærent. Quòd si responsio non modò facilis sit, sed etiam subtilis, id respondenti iam voluptatem adfert. Fit autem, cùm de

Lib. V. discip. Cyri.

iis

iis interrogantur quæ ipsis nota pleriq; ignorant, vt de astrologicis aut dialecticis. Nã non agens tantùm, aut dies exigens in re aliqua, sed etiam differens

Vbi ipse seipso præstet arte plurimum,

lætitia perfunditur, gaudétque se interrogari iis de rebus, quas se habere cognitas nésciri non vult. Hinc fit, vt qui peregrinati, ac multas pervagati sunt longinquas regiones, moresque & instituta barbarorum inspexerunt, & mare nauigauerunt exterum, de iis rebus se interrogari gaudeant, lubentérq; narrent, & depingant sinus atq; loca: existimantes ita se laborum suorum gratiam quandam & solamen reportare. Omnino autem quæ nemine interrogante ipsi vltrò narrare solemus, de iis quæri è nobis gaudemus: quod videmur iis gratificari, quibus alioqui eramus nostra narratione obturbaturi. Id genus morbi maximè in iis exsistit, qui complures nauigationes confecerunt. Qui magis sunt sciti, interrogari auent de iis rebus, quas ipsi cùm præclarè gesserint, edisserere præsentibus verentur atq; abstinent. Probè igitur Nestor, qui cognitam haberet Vlissis ambitionem, ita hominem compellat.

Inclyte dic age maxima Achiuûm gloria Vlysses, Iliad. ι, 544.
Qua cepistis equos ratione hos. ——

Molesti enim sunt qui seipsos laudant, suósq; prosperos successus recensent, nisi quis præsentium * coacti dicant * itaq; interrogantur * de legationibus & administrata republica * si quid magnum & splendidum confecerint. Ergo minimè de his, vtpote inuidi & maligni interrogant. Sed aversantur hæc, & locum narrationi non concedunt, neq; volunt ansam sermoni præbere, qui dicentem ornet: neq; in gratiam responsuri quærere de iis, quæ eorum inimicos & malevolos sentiunt audire nolle. At verò Vlisses hæc ad Alcinoum.

Induxti mentem nostros audire dolores Odyss. ι, 12.
Narrantis, gemitúsq; graues augere loquentis.

Et ad chorum Oedipus: Colon.

Graue est reconditum, hospes mî, pridem malum
Reuocare in memoriam.

Sed Euripides contrà.

Suaui' 'st laborum præteritorum memoria. Tull. II. Fin.

* non adhuc oberrantibus nouas adferunt. Cauendæ enim sunt interrogationes de calamitatibus. Aegro quippe animo narrant damnationes sui, aut liberûm mortes, aut parum felices terra mariq; negociationes. Contrà si quæras quomodo ad tribunal causa steterint, aut à rege compellati fuerint, aut aliis in tempestatem prædonésve illapsis periculum ipsi subterfugerint, pergratum feceris si id sæpiusculè facias: & re ipsa ministerio sermonis quodammodo fruentes, expleri iis narrandis atq; commemorandis non possunt. Gaudent etiam interrogati de lætis amicorum successibus, de filiorum profectibus in studio litterarum, in agendis causis, in amicitiis regum. Lubentiùs etiam & alacriùs narrant interrogati inimicorum & malevolorum dedecora, damna, ac damnationes convictorum sceleris, & in res adversas delapsorum: quod facere vltrò cauent, ne videantur alienis malis gaudere. Iucundius etiam est venatori, si de canibus percunctere, aut certaminum studiosum de gymnicis ludis, vel amatorem de formosis. religiosus & sacrificandi studiosus narrare solet somnia, & quas res oraculi, ominis, victimæ adiumento, deorúmve propicia voluntate prosperè peregerit. Senes, etiam si narratio omnino nihil ad rem factura sit, tamen delectant qui ex ipsis aliquid quærunt, gratiámq; ineunt eorum dicendi voluntate excitanda.

Dic mihi Nelide verum clarissime Nestor, Odyss. γ, 248.
Qua periisse scias ingentem Agamemnona morte?
Tunc Menelaus vbi fuit? Argos Achaicum an illum
Illo non tenuit tum tempore? ——

simul de multis rebus interrogat, & occasiones varia differendi suggerit. secus quàm nonnulli, qui necessitate circumscribentes, & in arctum responsa cogentes, suauissima senes oblectatione defraudant. Vniuersè autem qui voluptatem malunt quàm molestiam offerre, huiusmodi proponunt quæstiones, quarum responsis non vituperatio, sed laus, non odium aut invidia, sed benevolentia & gratia auditorum comitet. Atq; hæc quidem de interrogationibus. Salibus autem qui nequit cautè, artificiosè, ad

De falsè dictis *Macro. 7. Sat. 3.*

tempestiuè vti, omnino iis abstineat censeo. Sicvt enim in lubrico loco etiam ij subvertunt, qui tantùm in transcursu attingũt: ita in vino quævis oratio non satis cõmoda occasionẽ nobis peccãdi præbet. Est, cùm salibus magis quàm conviciis exagitamur. cùm hæc ab ira incõsultò ꝓficisci sæpe videamus; illos nõ à necessitate, sed studio cõtumeliæ & malignitate. & in vniuersum differere * magis quàm nugantibus succensemus * Quod autem omnino * aderit, * sales. convicium autem * esse, & factum dedita opera atq; cum apparatu. Qui enim salsamentariũ te appellet, is palàm conviciũ facit. qui dicat, Meminimus te cubito nares emungere, salsè pungit. Et Cicero ad Octauiũ, qui ex Africa oriũdus videbatur, orante ipso dicentẽ se nõ audire, Atqui, aiebat, aurẽ habes perforatã. Et Melãthius cùm à comico poëta derideretur, dicebat: reddis mihi symbolũ non debitũ. Magis aũt sales seu dicteria (Græcũ scõma sic explicemus) mordẽt, ꝙ instar hamatorũ telorũ diutius inhærẽt. molestáq; est morsis oblectatio elegãtiæ grata audientibus, nam voluptatẽ ex dicto capiẽtes, credere * vituperare dicẽti * enim est * peccati præ- * scõma est autore Theophrasto. Itaq; auditor à se id ꝙd deerat suspectioni adiicit, tanꝙ sciẽs & credẽs. Qui enim ridet & delectatur dicto Theocriti ad quendã qui furari vestes videbatur, & ex ipso quærebat irétne ad cœnam, dicẽtis iturũ se, sed ibi etiã dormiturũ: is cõfirmanti crimẽ similis est. Itaq; intẽpestiuà faciẽs dicteria etiã præsentes malignitatis quodã cõtagio inficit, tanquam gaudẽtes aliorũ contumeliis. Enimverò præclara illa Lacedæmone inter alias hæc fuit disciplina, salsè dictis alios impetere citra molestiam, & æquo animo dicteria ferre. nam si quis iniquiùs ferret, alter statim mordẽdi finem faciebat. Quomodo itaq; nõ sit difficile dicteriũ invenire gratũ ei qui incessitur: quando etiã citra molestiã salsè dicto impetere, haud vulgaris est peritiæ & dexteritatis. [1] Verùm enimverò primùm ea mihi videnẽ dicteria, quæ sontibus molestiã adferũt, voluptatẽ aliquam adferre & grata esse iis qui procul à culpa & crimine absunt. Vt cùm Xenophon per iocum introducit turpissimum hirsutissimúmq; illum, pro amasio Sambaulæ vexatum. Et cùm Quintus noster in morbo diceret, manus sibi esse frigidas, Aufidius Modestus: atqui, inquit calidas eas è provincia reportauisti. hoc enim Quinto sanè risum mouit, & oblectationi fuit: proconsuli autem furi opprobrium fuisset & convicium. Itaq; etiã Critobulum formosissimũ Socrates ad certamẽ pulcritudinis provocans, iocabatur, non subsannabat. itémq; Socratem Alcibiades salsè notabat de riualitate propter Agathonem. Reges quoq; delectantur iis quæ in ipsos tanꝙ pauperes & priuatos dicuntur. vt cùm dicterio impetitus à Philippo mensæ assecla dixit, An non ego te alo? Quippe mala quæ non adsunt obiicientes, interim arguũt bona quæ adsunt. Oportet aũt certò & constanter boni aliquid adesse: alioqui id quod dicitur, ambiguã & cõtroversam habebit significationẽ. Nam qui prædiuiti minetur se creditores eius ipsi immissurũ, aut abstemiũ vel temperantẽ ebrium esse ac per vinũ peccare dicat, vel liberali ac magnifico sordidi & cuminisectoris nomen imponat, aut in patrociniis ac gerenda rep. magnum in foro se reum peracturum iactet: ridendi materiam atq; hilaritatis præbuerit. Ita Cyrus amicos ad earũ provocãs certamina rerũ, in quibus inferior erat, comis fuit atq; gratiosus. Ismenias cùm tibiis caneret ad sacrificiũ, neq; litaretur, qui cõduxerat tibias ei ademit, atq; ipse ridiculè cecinit: cúmq; id corona repræhenderet, Diuinitus, inquit, est canere gratiosè. ibi subridens Ismenias, Immò, ait, me canente dij oblectati moram produxerunt: tu autem vt missos ipsos faceres, properè sacrificium acceperunt. Porrò qui bonas res per iocum nominibus probrosis adficiunt, id si accuratè agant, magis delectant quàm qui apertè laudant. sicvt magis etiam mordent, qui honestis nominibus in convitiando vtuntur: vt qui improbos Aristidæ, timidos Achillis nomine appellant. sic & Oedipus apud Sophoclem:

Huius fidelis amicus ab initio Creon.

1 L. discip. Cyri.

Huic simulationi ab altera parte respondet ea quæ in laudando versatur. Hac vsus Socrates, Antisthenis in conciliandis hominum studiis & amore solertiam, lenociniũ & conductionẽ appellabat. Cratetẽ aũt philosophũ, qui in omnes intrans domos amanter & honorificè excipiebatur, Ostiapertorem vocabant. Elegans dicterium etiam fit, cùm vituperationi gratiarum actio adiicitur. sic Diogenes de Antisthene dicebat:

Mihi qui caput velauit, & vi perpulit
Mendicus essem vti, atq; extorris ædibus.

Et Laco gymnasij præfecto qui ligna nõ fumantia præbuerat, id se vitio dare simulãs,

Horum

Horũ cauſa,inquit,apud vos non licuit lacrymare. Sic ille, qui conviuiũ quotidie præbentem plagiariũ vocabat & tyrannũ,per quem tot annis ſuam non vidiſſet menſam. & qui factus è paupere diues à rege, per inſidias ſibi aiebat ociũ & ſomnũ eſſe erepta. Et ſi quis inverſione vſus incuſet Aeſchyli Caberos, quòd aceto carituri eſſent domũ fabricati: q̃d ipſi erant per iocum minati. Hæc enim magis tangũt,acrioréḿq; habent gratiã,ita vt non offendãt,neq; lædant eos qui laudantur. Oportet autem eum qui cõcinnè vti volet dicteriis,vitij & ſtudij inter ſe diſcrimen habere cognitum. aliud enim ſunt auaricia & cõtendendi cupiditas,aliud muſicæ & venationis ſtudiũ. quorũ illa ſibi obiici homines indignè ferunt,hęc gaudent. Itaq; non invenuſtè Demoſthenes Mitylenæus, cùm cantilenis & citharæ deditì cuiuſdã fores pulſaſſet, iſq; aperuiſſet & ingredi iuſſiſſet, Faciam, ait, ſi prius citharam ligaueris. Invenuſtè paraſitus Lyſimachi, qui cùm ei rex ſcorpium ligneũ veſti inieciſſet, perterritus proſiluit,cúmq; ludũ ſenſiſſet; Te quoq;,inquit,rex,volo perterrefacere, da mihi talentũ. Sunt etiam talia diſcrimina eorum quæ corporibus accidunt. nam advncus aut cõpreſſus naſus ſi obiiciatr, ridere ſolent. Et Philippus Caſandri F. non indignatus eſt,cùm ei dixiſſet Theophraſtus: miror oculos tuos nõ canere, fiſtula nariũ ipſos ſubeũte. Et Cyr⁹ eum qui advnco eſſet naſo, iuſſit * ſic enim quadraturũ, Aegrè autẽ ferunt, ſi oris aut naſi tetrum fœrorem exprobres. Rurſum caluiciei nõ curant notationẽ, oculi defectum iniquiſſimè audiunt ſibi exprobrari. Antigonus quidẽ ipſus in oculum amiſſum iocabatur. & aliquando oblato edicto quod magnis erat perſcriptum litteris: Vel cæcus, aiebat, hæc legere poſſit. Theocritũ autẽ Chium interfecit. quod cùm ei pollicerentur amici, fore omnia ipſius ſalua, vbi ante oculos regis perveniſſet: reſpõderat, Omnẽ ergo ſibi ſalutis ſpem eſſe ademtã. Leo Byzantius cùm ei Paſiades dixiſſet, Lippitudinis contagio mihi abs te áccidit: Imbecillitatẽ, aiebat, corporis mihi exprobras, non animadvertẽs filium tuum Nemeſin (quæ vindictæ dicitur dea) in tergo geſtantẽ. gibboſum autẽ filium habebat Paſiades. Hoc vitium etiã Archippus Athenienſis populi conſiliarius iniquò animo paſſus eſt ſibi à Melanthio obiici: qui eum nõ procurare, ſed procurvare pro republica dicebat. Sunt qui iſta moderatè & leni animo ſuſtineant. vt amicus Antigoni cùm popoſciſſet talentum, neq; impetraſſet: ſatellites ſibi dari petiit, ne per inſidias talẽtum ſibi, quod in humeris portare iuſſus eſſet, eripéretur. Ita ad externa iſta alij aliter adfecti ſunt, éſtq; magna animorum inæqualitas. * Epaminõdas cum collegis reipub. principibus cõviuans, acetum poſtremò bibebat. interrogatúſq; an hoc ad valetudinẽ conduceret, Reſpõdit ſe hoc ignorare, ſcire autẽ facere hoc ad recordationem rationis victus quam domi teneret. Proinde oportet ingeniis eorum quibus cum agimus & moribus cõſideratis iocos vſurpare, idq; eniti, vt abſq; moleſtia et cum gratia colloquamur. Amor autẽ cùm aliàs, tum maximè in dicteriis ſummã habet varietatẽ, quæ aliis moleſta áccidunt, aliis grata. cæterùm hic obſeruãdum eſt tempus & locus. Sicvt enim ignẽ initio reſtinguit ſpiritus, ob illius imbecillitatẽ: auctũ autẽ nutrit atq; roborat. ſic naſcẽs adhuc amor & latẽs, ſuccẽſet iis qui ipſum detegunt: vbi eluxit & manifeſtatus eſt, alitur ſcõmatibus, iiſq; quaſi inflatus arridet. Gratiſſimũ eſt amãtibus, ſi amaſiis præſentibus eis per iocum ipſum amare obiiciatur, aliud nihil. Tũ ſi vxores ſuas diligunt, aut adoleſcẽtulos ingenuos, omnino exſultãt, eóq; ſibi applaudunt, ꝙ amor eorum ipſis facetè obiicitur. Atq; hac de cauſa Arceſilaus, cùm quidã in ſchola amori deditus hãc propoſuiſſet quæſtionẽ, Videtur mihi nulla res aliã rem tangere: atqui, inquit, tu hunc tangis, demõſtrans formoſum quendã ephebum qui ponè adſidebat. Quin & eorum qui interſunt ducẽda eſt ratio. Nam quæ inter familiares & amicos audiẽtes ridemus: ea ſi nobis dicãtur vxore præſente, aut patre, aut præceptore, indignamur. niſi fortè aliquid proferatur, quod ij quoq; gratum habeãt. Verbi gratia, ſi quis aliquem philoſopho præſente inceſſat cauillo, quòd abſq; calceis incedat, aut noctu ſcribat: vel patre audiẽte parſimoniã: vxoris apud aures, ꝙ alios nõ amet, ei ſoli obnoxius ſit atq; ſeruiat. Sic Tigranes Cyro interrogãti, Quid vxor tua aget, cùm te inter calones haberi audiet? reſpõdit: nõ audiet, ſed coràm videbit. Ipſa etiã cõmunicatio eorum quæ obiiciuntur, dicteria facit tolerabiliora vtcunq;. vt cùm in paupertatẽ pauper, in ignobilitatẽ ignobilis, in amorẽ amator aliquid iacit. nõ enim per cõtumeliã, ſed ioco videtur dici, q̃d à ſimili dicitur. alioquin irritat & moleſtiã adfert. Fuit quidã imperatoris libert⁹, recèns ditat⁹. is vnà in cõviuio diſcumbẽtibus philoſophis aliquãto proteruiùs & petulantiùs inſultãs, quæſiuit, Quanã de cauſa è fabis albis ni-

grisq́, tñ pallida fieret puls: vicissim ex eo quærẽs Aridices, qui albis et non albis loris tñ puniceæ vibices incuterent: fecit vt homo graui dolore ictus è cõviuio discederet. Amphias autẽ Tarsensis, q hortulano patre editus putabat, cùm præfecti amico obiiceret, q nullis esset natalibus: statim hæc subiecit: atqui & nos ex iisdem nati sumus seminibus. fecit eo dicto, vt cooriretur risus. Scitè etiã psaltes quidã Philippi serò perceptam disciplinã curiositatémq; inhibuit. nam cùm rex eum repræhẽdere de quibusdam modis & harmoniis vellet: Absit verò, aiebat, ô rex, vt tam malè tecũ agat, isthæc vti meliùs me nôris. dum enim videbat seipsum mordere, regẽ citra molestiã castigauit. Ideò etiam comicorum nõnulli dum seipsos quoq; insectãtur, acerbitatẽ suam videntur deminuere. vt Aristophanes in caluiciẽ, & Agathonis * lipsin. Cratin⁹ quoq; Pytinam fabulã docuit. Id etiam diligenter est curãdum, vt dicterium obiter & subito ad interrogationem iocúmve alterius alicuius aptetur, non longè repetitum & adscitum cum apparatu videatur. Nam sicvt iras & pugnas in cõviuiis obortas faciliùs ferunt: si verò extrinsecus superveniẽs aliquis turbas det vel convicia ingerat, eum pro inimico & odio habent. ita venia dat libertati ac dicacitati, si è re præsenti simpliciter et absq; fastidio nascat. Si verò nihil ad sermonẽ pręsentẽ faciat, sed alienũ sit, simile est insidiis et cõtumelię scõma. quale illud Timagenis ad maritũ mulieris vomere solẽtis:

Κακῶν κατάρχεις τήνδ' ἐμοῦσαν εἰσάγων.

* cùm poëta dixisset *τήνδε μοῦσαν*. & ad Athenodorum philosophum, an Musica ad amorem plis faceret. Quod enim intempestiuũ est, & ad institutũ nõ facit, id malevolẽtiæ & cõtumelię speciẽ gerit. ac talia q admittunt, ij ob orationẽ, rem leuissimã (vt ait Plato) grauissimã luunt pœnã. Qui autẽ opportunitatẽ norũt & obseruãt, ij Platoni testimonium ferũt, qui dextrè eruditi atq; instituti opus esse ait, elegãter & gratiosè iocari.

QVAESTIO SECVNDA.

Cur voraciores simus circa finem autumni.

ELEVSINE secundum mysteria, vigente tum maximè solenni cœtu, conviuium apud Glauciam rhetorem agitabamus. Ibi cùm cœnãdi finem alij fecissent, frater Xenocles more suo fratrem nostrum Lampriam scommate ob voracitatem Bœoticã impetiuit. Ego ipsis Epicuri verbis Xenoclem vltus, Non enim, aiebam, mi homo omnes finem voluptatis extremúmq; faciunt priuationem omnis doloris. Lamprię autem, qui Peripatum & Lyceum horto Epicuri præfert, necesse est Aristoteli testimonium perhibere. Is verò vnumquenque seipso edaciorem esse circa extremum autumnum asserit: causámq; rei adponit, quam ego non memini. Bene est, inquit Glaucias: ipsi enim absoluta cœna eam quæremus. Remotis mensis Glaucias & Xenocles diuersas autumno causas imputauerunt. ille, quòd aluum subducens vacuando corpore subinde nouos crearet appetitus. hic, quòd maturi pleriq; fructus acrimonia quadã & vi vellicandi præditi, stomachum quovis opsonio atq; condimento magis ad cibi appetitionem provocarent. quando etiam qui inedia laborant, pomo aliquo gustato concupiscentiam cibi recuperãt. Lamprias autem dixit, innatum nobis calorem, quo alimur, per æstatem dispersum, imbecilliorem esse & rarum. eum autem sub autumni exitum colligi, ac viribus augeri, intus occultatum ob frigus circumdatum & densationem corporis. Ego, ne asymbolus interfuisse disputationi viderer, dixi, Aestate nos magis siticulosos esse, plúsq; humoris sumere ob æstum. hoc autem tempore naturam in mutatione more suo contrarium quærentem, nos magis famelicos reddere, alimentúmq; siccum temperiei corporis reddere. Sed & cibos non planè causa huius rei vacare. nam quæ è nouis & recentibus fiunt fructibus, non mazæ modò, legumina, panes, triticum, sed & carnes animalium ipso hoc anno natorum quæ eduntur, succis à
* veteribus differre, magísq; allicere vescentes solent.

QVAESTIO TERTIA.

Gallina priúsne fuerit, an ouum.

* CVm aliquãtum temporis somniis monitus ouorum esu abstinuissem, amici peri-
* culum fecerunt, an ne corde qdem vescerer. quo cùm me vesci aliquoties vidissent, in eam venerunt suspicionem, me Orphicis aut Pythagoricis obnoxium statutis, quomodo nonnulli cor et cerebrum vt ortus principia, ita oua eãdem ob causam abominari. & Alexander Epicureus risus causa protulit versum,

Siue fabam comedas, caput aut genitoris, idem fit:

quasi

quaſi oua innuiſſent Pythagorici illo verſu, dum fabas cyamos à fetu dictas nominãt: & ſentirẽt perinde eſſe veſci ouis, atq; animalibus quę oua gignunt. Iam cauſæ defenſio erat quàm ipſa cauſa futura abſurdior, ſi homini Epicureo ſomnium propoſuiſſem: itaq; illam opinionẽ per iocum ab Alexãdro prolatã non repudiaui. erat enim homo elegãs, & ſic ſatis litterarum ſtudioſus. Ex illo igitur perplexam is quæſtionem illam, & multũ diſputatoribus faceſſentẽ negocij in mediũ protraxit de ouo & gallina, vtrũ horũ priùs exſtiterit. Ac Sylla quidẽ ſodalis noſter, fatus nos parua quæſtione tanquã inſtrumẽto ingentẽ & grauem de origine mundi quæſtionem ſubruere, finẽ fecit dicẽdi. Cùm autẽ Alexãder quæſtionem derideret, vt quæ nihil ad rem eã faceret: Firmus adfinis meus, Ergo, inquit, in præſentia mihi atomis vtere. Nam ſi exilia debent eſſe magnorum principia, idq; ponendum eſt, par eſt ouum gallina prius fuiſſe. eſt enim ouum, vt in rebus ſenſilibus, ſimplex, magis varia & ex pluribus mixta gallina. Vniuerſè aũt principiũ reliquis eſt prius: ſemen verò principiũ eſt, ouum ſemine amplius, animali minꝰ eſt. Vt enim profectus mediũ eſt inter indolis bonitatẽ & virtutẽ: ſic ouum profectus quidã eſt naturæ à ſemine ad animatũ corpus proficiſcẽtis. Ad hæc, ſicvt in animali aiũt primùm naſci arterias & venas: ita rationi conſentaneũ eſt ouum animali prius exſtitiſſe, vt quod contineat in contẽto. Nam & artes initiò rudia fingunt & informia opera, poſtmodò ſingula ſuis formis cõcinnãtes. quare etiã Polycletꝰ fictor dixit, Opus tũc eſſe difficilimũ, cùm ad vnguẽ exigit̃ lutũ. Itaq; etiã ꝓbabile eſt cùm natura initiò ſenſim moueret materiẽ, hãc ſegniùs obtemperantẽ informia indefinitáq; produxiſſe rudimẽta, cuius modi eſt ouũ: deinde his cõformatis & effictis animal eſſe abſolutũ. Vt verò primùm naſcit̃ eruca, deinde ſiccitate cõcreſcẽs, tandẽ rumpit̃, atq; è ſe aliud alatũ animal exhibet, q̃d pſyche dicit̃, papilionis genꝰ quoddã: ita hìc ouum priùs exſiſtit, tanquã materia ortꝰ. Nã in omni mutatione neceſſe eſt prius re mutãte eſſe id, è quo mutat̃. Cõſidera.n. ſcnipes & teredines in arboribꝰ & lignis innaſci, humoris putrefactione aut cõcoctione. quibꝰ nemo negauerit priorẽ natura eſſe vim generãdi. Nã materia adverſũ ea quæ naſcunt̃ rationẽ habet matris, vt ait Plato, & nutricis. materia aũt omne id eſt, ex quo cõſtituit̃ id q̃d naſcit̃. Supra hæc iã (aiebat ridens)

Cantabo gnaris —— Orphicam & ſacram orationem, quæ non gallina modò antiquius ouum facit, ſed ei omnium in vniuerſum rerũ principẽ ortum adſcribit. Ac de reliquis quidẽ, quæ plus habent myſterij, fauebo linguæ, vt cum Herodoto loquar. Cùm aũt varias animaliũ ſormas contineat mũdus, nullum ferè genus expers eſt originis ex ouo. ſed & volucria gignit, & natantia innumera, & terreſtria vt lacertas, & in aqua terráque degentia vt crocodilos, & bipeda vt gallinam, & pedibus carentia vt ſerpentes, & multis pedibus prędita vt locuſtam. Ideò haud abs re ouũ in orgiis Bacchicis conſecratũ eſt, vt exemplũ omnia gignentis & in ſe cõtinentis. Hæc vbi Firmus diſſeruit, Senecio: Atqui, inquit, eorũ quę tu protuliſti exemplorũ vltimum primo loco tibi refragat̃. imprudénſq; adeò Firme mundũ loco eiꝰ quæ in ꝓverbio eſt ianuæ cõtra teipſum aperuiſti. Mundus enim primò omniũ exſtitit, vtpote perfectiſſimus. Quippe rationi cõgruit perfectũ imperfecto prius eſſe natura, vt mutilato integrũ, parte totũ. Nihil enim rationẽ partis habet, reſpectu eiꝰ q̃d ortũ nõ ſit. vnde nemo dicit hominẽ ſeminis eſſe, aut oui gallinã: ſed cõtra ouũ gallinę, ſemẽ hominis dicimꝰ, ꝙ iſta ex his ſint, inq; iis naſcãtur, ortúmq; deinde ſuũ naturę tanq̃ debitũ reddãt. deeſt enim iis q̃d ipſorũ naturæ eſt proprium: itaq; à natura habent, vt aliquid ſimile eius vnde excreta ſunt efficere velint: & ſeminis rationẽ definiũt, geniturã ortu indigentẽ. nihil autẽ eo indiget, q̃d non ſit neq; exſtiterit. Oua aũt planiſſimè videmus naturã habere cuiuſdã in animali concretionis & coitionis, quę talibus inſtrumentis & vaſis indigeat. Hinc eſt, ꝙ nullũ ouum è terra editum memoratur: atq; illud Tyndareum de cœlo delapſum poetæ fabulãtur. Animalia aũt perfecta & integra hodiéq; terra parit: mures in Aegypto, paſſim ſerpẽtes & ranas & cicadas, extrinſecꝰ alio principio, aliáq; vi accidente. in Sicilia ſub ſeruile bellum, cùm ſanguinis multũ, & inſepulta cadauera cõputruiſſent in terra, copia bruchorũ erupit, qui per totã diſperſi inſulam frumentũ corruperũt. Hæc ergo è terra naſcuntur & aluntur, eáq; genitabilia facit cibi abvndãs excrementum: vnde voluptatis gratia vnum cum altero coit animal, ac corpus miſcet, indéque alia oua, alia viuos edunt partu ſetus. eóque maximè liquet animalia è tellure orta primùm, iam porrò alio modo & invicem coëundo ſubolem propagare. Denique tota hæc quæſtio talis eſt, ac ſi interroges an fuerit matrix ante mulierem.

Sicut enim matrix ad ouum, ita se rursus ouum habet ad pullum, qui in eo conceptus ad partum reseruatur. vt nihil iam differat dispiciens quomodo gallinæ ante oua fuerint, ab eo qui inquirat quomodo mares & feminę exstiterint priusquam penes exstarent & vuluæ. Et verò pleræq; partium vnà cum totis subsistũt, facultates partibus inhærent, actiones facultatibus comitãtur, effecta actionibus. effectum autem facultatis progenerãdi partium ad hoc destinatarũ est semen & ouum. vt omnino necesse sit hæc totius ortum tempore subsequi. Sed & hoc perpende, an non sicvt cõcoctio alimenti nulla fieri potest nondum nato animali: ita ne semen quidem possit, aut ouum. etenim hæc cõcoctionibus quibusdã & mutationibus confici apparet: neq; fieri vllo modo potest, vt alimenti abvndantiam natura nondũ nato animali habeat. Cæterùm semen vtcunq; principij naturã sibi vindicat, ouum obtinere principij rationem nõ potest. non enim primùm subsistit, neq; totius obtinet naturam, cùm sit imperfectũ. Itaq; absq; principio animal nasci non dicimus: sed principium viui fetus edendi esse, à qua primùm materies mutata fuerit vi, temperiem quandã & mixtionem indente fetificã. Ouum porrò itidem vt sanguinem & lac, esse ex eorum numero quę post nutritionem & concoctionem supernascuntur. Nunquam enim visum est ouum, quod è cœno esset concretũ: sed in solo animali coit atq; nascitur. At enim innumera animalia in cœno nascuntur. Et quid de aliis dicam? tam multis captis anguillis, nemo vnquam vidit genitale semẽ aut ouum anguillæ. sed etiam si quis omnem exhauriat aquam, omnem limũ, nihilominus aqua in locum istum denuò cõfluente anguillæ nascentur. * Necesse verò est id posterius nasci, quod ad sui ortũ alio indiget: prius id exsistere, q̃d nasci absq; alterius potest adminiculo. De hoc enim prima est quæstio * nã & nũc nidos conficiunt aues priusquàm oua ponãt, & mulieres cunabula antequàm pariãt. nõ tamẽ auibus nidos, cunas infantibus priores dixeris. Nõ enim terra, inquit Plato, mulierẽ, sed mulier terrã imitatur, & alia feminei sexus. Proinde probabile est primũ ortũ ex terra tẽporis perfectione absolutũ fuisse, nihilq; indigẽtẽ huiusmodi instrumẽtis, receptaculis, & vasis, qualia nũc ob imbecillitatẽ natura parat atq; machinatᷓ parietib⁹.

QVAESTIO QVARTA.

An lucta sit certaminum vetustissimum.

SOSICLEM Coronẽsem, qui Pythia vicerat prælat⁹ reliquis poëtis, nos gratulatorio ob victoriam conuiuio excepimus. Cùm autẽ instaret certamẽ gymnicũ, plurimus fuit sermo de luctatoribus: nam multi ac nobiles advenerãt. Aderat tũ Lysimachus, vnus de Amphictyonũ procuratoribus. Is aiebat nuper se grãmaticum audiuisse, qui luctã omniũ certaminũ esse antiquissimũ pronũciaret, idq; ipsius vocabuli testimonio cõfirmaret. solere enim recẽtiores plerunq; res nominib⁹ illis affici, quæ essent antiquiorũ: quomodo etiã à lyra ad tibiã essent contentionis & pulsationis verba trãslata. Locũ porrò vbi omnes athletę exercerẽt, palęstrã appellari, à pale, id est lucta nomẽ primò adeptũ, q̃d deinde etiã recẽs invẽtis accõmodatũ fuerit. Id sanè, inquã ego, testimoniũ est parũ firmũ. nã palæstra à pale dicta fuit, nõ q; lucta antiquissimũ de certaminibus esset: sed q; ex omnibus certaminũ formis ea sola luto, puluere, ac ceromate indiget. Nã neq; cursum, neq; pugillationẽ in palæstra elaborãt: sed solius luctæ & pãcratij sunt volutationes istæ. liquet enim pancratiũ è lucta & pugillatione esse cõpositũ. Alioquin etiã rationi quî sit conveniens, luctã quæ certaminũ est artificiosissimũ & versutissimũ, simul etiã veterrimũ haberi? Id nimirũ vsus vitæ necessarij primò proferũt, q̃d simplicissimũ & artis expers, vi magis quàm artificio cõficiatᷓ. Hæc me locuto, Sosicles: Rectè, inquit, dicis. tuóq; dicto fidem cõciliabo è nominis significatione. pale enim mihi videtur dicta à verbo paleuen, quod dolo & fraude deiicere notat. Mihi verò, inquit Philinus, à palmo, qui palæsta Græcis est pale nomen habere videtur. hac enim maximè manuum parte agunt luctantes, vt pugno pugiles: vnde & nominum est diuersitas. Quinetiam cùm poëtis sit palynen humidũ aliquid corpori inspergere & applicare, & maximè luctatores videam⁹ hoc facere, inde licebit vocabuli originem repetere. Hoc quoq;, aiebat, vide, an non à pelas, quod propè significat, rectiùs palen deducamus. nã cursoribus cùm hoc sit propositũ, quàm longissimè avelli & distare invicem: pugilib⁹ ne admodũ quidẽ cupiẽtibus arbitri certaminũ permittãt vt se mutuo cõplectanᷓ: solos luctatores videm⁹ mutuis cõplexib⁹ sese devincire, & cõcertationis maiorem partem variè miscẽdis atq; cõstringẽdis invicẽ corporibus peragi.

Quæ-

QVAESTIO QVINTA.

Cur inter certamina Homerus semper primo loco pugillationem, proximo luctam, ultimo cursum recenset?

HIs dictis cùm Philinum nos laudauissemus, rursum Lysimachus: Quod ergo, inquit certamen dicemus primum fuisse, potiùs quàm stadium, vt apud Olympiā. * Hęc enim apud nos in singulis concertationibus introducunt post pueros luctatores viros luctaturos, & pugilibus sufficiunt pugiles, itidémq; pancratiastis pancratiastas. Ibi autē vbi decertauerunt pueri, viros vocant. Immò, inquit Timon, ordinem ratione tẽporis potiùs cõsidera, quẽ Homerus tradidit. Nam de gymnicis certaminibus apud eũ semper primò pugillatio, deinde lucta, postremò cursus refertur. Ibi Crates Thessalus hoc admiratus, Dij boni, ait, quanta ignoramus. sed si in promtu habes aliquos in hanc sententiam versus, quæso haud grauatè eos nobis subiicias. Ad hæc Timo. Funebria, inquit, Patrocli certamina fuisse ab Achille eo quem dixi ordine instituta, omnium ferè aures etiamnum personat. Sed ordinem hunc poëta æquabiliter seruans, Achillem fecit sic Nestori dicentem. *—ego hoc te munere gratis* Iliad.ψ,620.

Adficio: neque enim pugnis, lucta, iaculóve
Certabis, cursúve.—

senem autem inter respondendum senili more garriendo eum confundentem. ibid.635.

Nam pugil Oenopidem pugilem Clytomedea vici:
Ancæus lucta Pleuronius est mihi stratus:
Iphiclus cursu victus.—

Rursum Vlisses introducitur, Phæaces provocans ad concertandum

Pugnis, vel lucta, vel cursu denique.— & Alcinous respondet: Odiss.θ,206. ibid.246.
Non etenim pugiles sumus hac, luctæve periti:
Sed pedibus celeres.—

vt appareat poëtam non forte fortuna aliàs alio ordine vsum pro eo atq; in buccam venisset: sed ea quæ tum secundum leges agi receptum erat secutum fuisse. sic autem agebatur, cùm adhuc priscus ordo conseruaretur. Cùm finiisset orationem frater, dixi ego, Reliqua sanè mihi vera videri, sed interim causam non aperiri. Sed & reliquorũ nonnullis parum probabile visum fuit, de pugillatione & lucta priùs, quàm de cursu fuisse institutum certamen. & abs me contenderunt, vt rem accuratiùs explicarem. Dixi ergo, vt tum mihi ad animum accidebat, Videri mihi hæc omnia imitationes exercitationésque rerum esse bellicarum. Itaque postremo semper loco grauis armaturę introducitur certamen, quod argumēto est hunc esse finem exercitationis corporis ac certaminis. & quod triumphantibus permittitur vt partem muri demoliantur, hunc habet sensum, Vrbi murorum non esse magnum vsum, viris præditæ pugnandi vincendíque gnaris. Lacedæmone is qui coronarium certamen vicisset eximium in acie locum habebat, vt propter regem stās pugnaret. Solus quoque omnium animalium equus in partem certaminum & coronarum venit, quia solus natura & exercitatione factus est, vt in prœlio homini adsit. Quæ si non perperam dicuntur, iam hoc, inquam, cõsideremus: Eorum qui pugnant primum opus esse ferire & ictus evitare. secundum vbi iam congressi manus conferũt invicem trudere & subvertere adversarium. (qua re maximè aiũt apud Leuctra Spartanos à nostris palestricę peritis fuisse oppressos. ideóque etiam quidam apud Aeschylum bellicosus appellatur

Acer, & in rigidis gnarus luctarier armis.

ac Sophocles alicubi de Troianis ait, eos esse

Equites, sagittas arcu gnaros tendere,
Et tumente cum scuto luctarier.)

tertium vel fugere si vincantur, vel insequi victos. Ergo haud abs re pugillatio primum habebat locum, secundum lucta, tertium cursus. Est enim pugillatio ictus & declinationis imitatio, lucta complexus & pulsationis, cursu discunt fugere & persequi.

QVAESTIO SEXTA.

Cur picea, pinus, earúmque similes arbores inoculationem non admittant.

SOCLARVS conuiuiũ nobis prębens in hortis quos Cephisus amnis circumfluit, demõstrabat arbores omnis generis insitionibus, quas vocãt inoculationes, variè exornatas. Vidimus enim è lentisco oleam pullulantem, & è myrto malũ Punicam. erant etiã quercus pira bona ferentes, & platani malorum surculos, ficus mori germina quæ excepissent, aliæq; stirpes ita inter se permixtę vt iam fructũ ferrent. Alij ergo Soclarum iocosè incessebãt q genera & plantas poëticis sphingibus & chimęris mõstrosiores aleret. Crato aũt nobis ad disquirendũ proposuit, quidnã esset causæ, q eæ solæ stirpes quæ oleosæ sunt, hãc permistionẽ nõ admittunt. nõ enim videri coniferã pinũ, aut cupressum, aut pinũ, aut piceã, quæ quicq; diuersi generis aleret. Eius verba excipiẽs Philo, Est, inquit, mi Crato, ratio hac de re apud doctos, quam agricultura cõfirmat. Aiunt enim oleũ esse plantis inimicũ, & celerrimè perire stirpẽ quãcunq; voles, si invngatur oleo, sicvt & apes. Dictæ aũt arbores pingues sunt, ac natura ita ad humorẽ coquunt maturãtúrq;, vt picem quoq; & resinam lacrymẽt, incisoq; libro quasi sanies quædã in vulneribus earũ foràs erumpẽte humore cõcrescat. quin & tæda earũ liquorem emittit oleosum, & pinguedo eius renitet. Inde est, q olei in morem cum diuersi generis rebus permixtionẽ non recipiunt. Postquã suum sermonẽ absoluit Philo, Crato ostendit etiã corticis naturã (sua quidẽ sententia) ad hoc cõferre aliquid: qui ob suã tenuitatẽ atq; siccitatẽ iis quæ inseruntur sedẽ atq; firmã inolescendi facultatẽ nõ præbent. verùm hoc faciunt corticosa & humido prædita libro, quæ insitam propaginem facilè suo sibi humore agglutinãt. Ad hæc Soclarus: porrò, inquit, non malè hoc quoque cogitatur, id quod capax alienæ debet esse naturæ, oportere esse mutatu facile: vt superatum alterius qualitatibus adsimiletur, nutrimẽtúmq; suum mutare possit ita, vt insiticio adsimiletur. Etenim aliquid conituri, terram antè diluere solemus atq; emollimus, vt diffissa eo promtiùs ob facilitatẽ percipiẽdi affectiones amplectatur ea quæ inserimus. cùm dura & rigida mutationi non sit apta. Istæ autem, de quibus sermo est, arbores, cùm lignis leuibus sint præditæ, temperamentum non admittunt, neq; subigi se aut mutari patiũtur. Iam ne hoc quidẽ, aiebat, obscurum est, debere id q̃d in se recipiat ad id q̃d inseratur rationem loci habere: loci autẽ natura femineà vt sit & fecũda, requiri. itaq; stirpium eas quę fructus sunt feracissimæ infigunt: tanquã mulieribus lacte abvndãtibus alios infantes lactandos si subiicerẽt. Piceam aũt, & cupressum, & alias id genus arbores cernimus omnino parcè ac malignè fructũ ferre. Sicvt enim qui mole carnis graues sunt, ij plerunq; prolẽ non procreant, cõsumto in ipsum corpus alimento ita, vt nihil genitalis excrementi relinquatur: ita istiusmodi arbores nutrimẽtum omne in se absumentes, in magnitudinem excrescunt amplam, fructum autem vel non ferunt, vel exiguum, & qui tardè perficiatur. vt mirum non sit si alienum in eo non nascitur, in quo etiam proprium quod est, ægrè alitur.

QVAESTIO SEPTIMA.

De remora pisce.

CHAEREMONIANVS Trallianus aliquando, cùm omnis generis pisciculi fuissent propositi, vnum ex iis ostendens nobis acuto capite & prælongum, huic similem dicebat esse piscem, quẽ à detinẽda naue echeneidem Græci, Latini remoram appellant. Aiebátq; eum piscem se vidisse, cùm mare Siculum nauigaret, admiratúmq; fuisse eius vim, cùm nauigationi is haud exiguam tarditatem moramq; iniecisset: donec tandem à proreta captus fuit, exteriori parieti nauis adhærescens. Non defuerunt qui Chęremonianũ riderent, vt qui fabulosum & incredibile figmentũ pro re vera accepisset. Erant etiam, qui naturales illas rerũ dissensiones (antipatheas vocãt) iactarẽt, & multa huius generis cõmemorarẽt. Nimirum enim Elephantem furentẽ cõspecto ariete insania solui: viperã sisti si fagi termite admoto eã contigeris: taurũ agrestẽ ficui alligatũ quiescere: succinum omnia leuia ad se trahere, ocimo demto, & iis quæ oleo sunt imbuta: magnetẽ allio invnctũ ferrũ non trahere. quorũ omniũ cùm manifesta sit experientia, causam tamẽ si non prorsus nefas, saltẽ difficile est scire. Hoc verò, inquã ego, subterfugere disquisitionẽ est, non causam rei exponere. Id autem consideremus, multa accidentia esse, quę non rectè, pro causis tamẽ habentur. perinde ac si quis existimet

ſtimet viticis flore fructum vitis matureſcere, quoniam ita vulgo dicitur,

Florente vitice matureſcit vua iam.

aut propter fungos qui in lucernis concreſcunt, cõfundi & nubibus cogi aërẽ: aut aduncos vngues cauſam eſſe, non accidens vlcere adfecti viſceris. Sicvt ergo iſtorum vnumquodq; adfectioni comitaĩ, ab iiſdẽ ortũ cauſis: ita etiã cauſa eſt cur nauis & tardius eat, & remorã adſciſcat. Cùm enim ſicca ſit, & admodũ grauis humore nauis, probabile eſt ſublabente mari ob leuitatem ſubire carinã, & fluctũ * puro * * facile recedentẽ. Quãdo autẽ admodũ madida algam multam & muſcum concretũ attrahit: tunc & ligni ictus fit obtuſior, & fluctus accidẽs ob lentorẽ ſuum non facile delabitur. itaq; etiam parietes nauium detergent, muſcum & algam à lignis dimouentes. inter quæ conſentaneũ eſt cùm etiam remora adhæreſcat ob lentorẽ, cauſam tarditatis, non conſectarium cauſæ tarditatem efficientis creditam fuiſſe.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur equos lycoſpadas dicunt feroces eſſe.

EQVOS lycoſpades ſunt qui à frænis quæ lupata dicuntur appellatos putent, ob ferociam & contumaciam ſic domitos. At pater noſter, minimè ex tẽpore loqui ſolitus cùm æqua omnibus poteſtas eſſet, & qui ſemper viſus fuiſſet præſtantiſſimis equis, equos aiebat, quos etiamnũ pullos adorti eſſent lupi, ſi effugiſsẽt, bonos euadere & curſu veloces, ac dici lycoſpadas, quaſi tractos à lupis. Eius rei cùm teſtimonium ipſi cõplures dediſsẽt, cauſa cur iſte caſus ferociores alacrioréſq; faceret equos in quæſtionẽ venit. Pleriq; hanc adferebãt rationẽ, metum iſto euentu, nõ ferociã indi equo: proinde cùm eſſent facti meticuloſi & qui facilè quãvis ad rem pauerent, celeriter ſeſe incitare, in morem ferarum aliquando caſſibus ictarum. Ego autem conſiderandum dixi, númnam contrarium magis ſit verum: neq; ideò agiliores fiant pulli quòd effugiſſent vim adorientium beſtiarum: ſed nunquam eam fuerint euitaturi, niſi celeres eſſent & feroces. Non enim Vliſſem eò factum prudentem, quia Cyclopem effugiſſet: ſed ideò effugiſſe, quia erat prudens.

QVAESTIO NONA.

Quare ouis à lupo morſæ caro ſit ſuauior, lana autem pediculos gignat.

SEcundum hæc quæſtio de morſis à lupo ouibus incidit, quæ dicuntur carnem habere dulciſſimam, lanam pediculos gignẽtem. Non inepte autem viſus eſt Patrocles adfinis noſter de dulcedine ratiocinari, carnem morſu eius feræ colliquari. Eſſe enim ſpiritum lupi adeò feruidum & ignitum, vt oſſa etiã duriſſima in ventre colliquet atq; emolliat. atq; ideò à lupis morſa celerius quàm alia liqueſcere. De lana autem dubitatum fuit, An fortaſſe ea non generet pediculos, ſed euocet proprietate quadã aſperitatis incidentis aut caloris carnem diſcernentis. Hanc autem vim conciliari morſu lupi * & ſpiritum mutatis vſq; ad crines iugulati. Et hiſtoria fidem huic rationi fecit. Nouimus enim venatores & coquos, alteros vno ictu ferã ſternere, vt ſuffocata abſq; ſpiratione iaceat: alteros ægrè multis ictibus occidere. & quod magis mirũ ſit, alteros eã vim cum ferro indere vulneri, vt mox putreſcãt, ac ne vnũ quidẽ diem ſe à putredine defendãt: alteros cùm non tardiùs interficiant quàm illi, tamẽ nihil tale in carnẽ inferre, ſed eam diu manere integram. Quòd autẽ iugulatio & mors animali mutationẽ adferat, quæ ad cutem vſque, capillos vnguéſque pertineat, id Homerus quoque declarare ſolebat, de cute & loro dicens,

——bouis, qui vi iugulatus.

Quæ enim animalia non morbo, neq; ſenectute diſſoluuntur, ſed iugulantur, eorum pellis valida eſt & denſa. quæ autem à feris mordentur, eorum & vngues denigrãtur, & capilli defluunt, & pelles laxæ fiunt ac ruptu faciles.

QVAESTIO DECIMA.

Veteréſne rectiùs fecerint qui in conuiuijs ſuam cuique portionem tribuerunt, an qui nunc in commune præbent.

QVo tempore eum magiſtratum geſſi, qui q; anno dat appellationẽ Eponymus dicit, domi in ſacrificiis pleræq; cœnæ ita agitabãtur, vt ſua cuivis portio tribueret. Id cùm nõnullis impẽſè probaret, fuerũt qui à cõmunione alienũ dicerẽt atq; illi-

berale, putaréntque vbi primùm deposita esset corona, debere mensas ad pristinum morem reformari. Non enim edendi, aiebat Agias, & bibendi gratia, sed compotandi, puto, & vnà edendi gratia nos invicem vocamus. at ista carnium in portiones diuisio sublata cõmunione multas facit cœnas, multos cœnantes, neminem alterius conviuam: quando velvti à lanij mensa pondere acceptam quivis partem sibi proponit. Et quid refert, calicémne conviuarum cuique proponas peculiarem, sextariúmq; vini plenum, & propriam mensam, (quo pacto Demophontidæ Orestem feruntur cœna excepisse, iubentes pro se bibere, neq; obseruare alios) quàm id agere quod hodie fit, vt quisq; sibi propositis pane & carne tanquã è proprio præsepi vescatur? nisi quód nobis non incumbit necessitas tacendi vt Orestem conviuio accipientibus. Immò hoc ipsum conviuas ad communitatem omnium rerum provocat, quód & communi vtimur invicem sermone, & cantu psaltriæ oblectantis aut tibicinę ex æquo fruimur, & crater in medio positus, nullis circumscriptus finibus, fons exstat amiciciæ largus, modúmq; fruẽdi habet appetitu definitũ: non quo modo panis & carnis iniustissima portio æqualitatis mensura iniustissimè se venditat apud inæquales. Idem enim & ei qui paulo indiget, nimium est, & ei qui multo opus habet, non sufficit. Ergo sicvt, amice, qui multis ægrotãtibus æqualia medicamenta mensuris & ponderibus exactis distribueret, per esset ridiculus: ita etiam habendus est præbitor, qui homines neque sitientes æqualiter neque esurientes, vniuersos æquali modo volet curare, mensuram & quod cuique tribuendum sit arithmetica, non geometrica definiẽs ratione. In cauponam quidem vnus, publica omnes mensura vna vtentes: ad cœnam autem quisque proprium apportantes ventrem venimus, quem non æquale, sed sufficiens ei quod sit, impleat. Neq; verò Homericæ illæ cœnæ militares atq; castrenses huc sunt transferendæ: sed æmulanda potiùs antiquorum humanitas, qui vt omnem venerarentur communionem, non victus modò & tecti, sed chœnicis etiam & cibi societatem honori duxerunt. Valeant ergo Homericæ cœnæ, à fame & siti non vsquequaq; liberæ, & quibus præsint reges Italicis cauponibus ad rem attẽtiores, qui in ipsis prœliis pręcisè commemorent, quantum in cœna apud ipsos quivis biberit. Pindaricæ nimirum meliores, in quibus heroes venerandam iuxta mensam permiscentur: ea enim vera est permixtio, cùm omnia omnibus sunt communia: sicvt cõtrà divulsio est, quæ crimen discordiæ amicissimis ingerit, cùm ne opsonium quidem communicare posse videntur. His dictis cùm placeret Agias, instigauimus vt contrà diceret * Insolẽs, inquit, Agiæ quippiam vsuvenit, si tantum gerens ventrẽ, iniquè fert ęquam se accipere portionem, vnus ipse de helluonibus? Nam in communi pisce, non insunt spinæ, dicebat Democritus. Atqui hoc ipsum, inquit, maximè Mœran, id est fatum à danda cuiq; sui portione dictum, Necessitati præfecit. Aequalitatis enim, quam

Eurip. Iphig. Taurica.

ad Iliad. δ, 262, 345, videtur alludere.

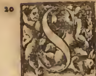
Socios focis devincire, vrbes vrbibus

Phœnissis.

Euripidea anus ait, operã nihil magis requirit, atq; communio mẽsæ: éstq; eius vsus à natura, nõ instituto, necessarius, nõ ab opinione nouatus atq; introductus. Plura porrò de communibus edenti inimicus est qui minus accipit, & tanquam celeri fluctu incitatã nauem non potest adsequi. Non enim ad amiciciam conducens, aut conviuio conveniens exordium est, puto, suspicio, rapinæ, manuum concertatio, & pulsatio cubitorum: sed absurda hæc sunt, canina, & quæ pleraq; in convicia & rixas desinant, nõ conviuarum modò invicem, sed etiam adversus mensarum ministros & reges. Quandiu autem Mœra & Lachesis, cui à sorte nomen, in cœnarum & conviuiorum communione æqualitatem administrauerunt, nihil videre licuit indecorum, nihil illiberale. sed & conviuia dætas, & conviuij regem dætymonem, & ministros mensæ dætros à distribuendo & diuidendo dicebant. & Lacedæmonij Kreodætas, id est carnium diuisores habuerunt nõ vulgares, sed primarios viros: quando id munus etiam Lysandro in Asia rex Agesilaus mandauit. Tum demum distributio è conviuiis est eiecta, cùm luxus ea occupauit. nimirum enim non poterãt placentæ, candyli, carycæ, aliáque condimentorum & opsoniorum fercula diuidi: sed devicti istis deliciis ac gulæ studio, æqualitatem portionum prodiderunt. Argumento est, quòd etiamnum sacrificia & publicas cœnas portionibus distributis agitant, ob victus simplicitatem & mundiciem. vt omnino qui distributionem in vsum revocat, simul etiam reducat frugalitatem. Sed vbi proprium est, ibi commune perit: vbi quidem non est æqualitas. Non enim propriæ rei possessio, sed alienæ involatio & id quod cõmune est sibi vindicandi

dicandi libido initium fecit iniuſticiæ & diſcordiæ: quam termino & modo proprietatis tollentes leges, cognomines factæ ſunt in Græco ſermone eius facultatis, quæ commune æqualiter diſtribuit * quando ne coronam quidem vult diſtribui vnicuiq; * noſtrum à rege, neq; lectulos & loca: ſed etiã ſi amaſiam aliquis aut pſaltriam adducat, cõmunia hæc ſunt amicorum, vt (quæ Anaxagoræ fuit ſententia) omnes res vnũ fiant. Quòd ſi horum proprietas nihil perturbat, neq; impedit cõmunicationem maximarum rerum & maximè feriarum, ſermonum inquam, propinationum, comitatis: deſinamus Parcis iniuriam facere, & proli Fortunæ Sorti, vt eam appellat Euripides. quæ neq; diuitiis primas, neque gloriæ tribuens, fortuitò aliàs aliò vergens, pauperem & humilem extollit, neque omni libertate priuatum eſſe ſinit. diuitem verò & magnum * citra moleſtiam caſtigat, condocefaciens eum ad ferendam æquo animo æqualitatem.

PLVTARCHI
Sympoſiacôn, id eſt Conuiualium diſputationum, liber tertius.

SIMONIDES poëta, Soſſi Senecio, quodam in conuiuio cùm videret hoſpitem accumbere tacitum, & cum nemine verba commutantem, Mi homo, dixit, ſiquidem ſtultus es, ſapiens factum edis: ſin ſapiẽs, ſtultum. Etenim inſcitiam præſtat occultare: verùm hoc difficile eſt inter pocula.

Nam vinum vel prudentem cantare coëgit, Odiſſ.ξ,465.
Et tenerum ridere, pedéſque inferre choreis,
Atque tacenda loqui, nec idonea dicere dicta.

Vbi quidem, ſi non fallor, poëta vinolentiæ & ebrietatis conſtituit diſcrimen. Nam cantus, riſus, ſaltatio, iis qui mediocriter abbibêre poſſunt accidere. garrire, & ea dicere, quæ reticeri præſtabat, iam ebrietatis eſt opus. Itaq; Plato etiam in vino maximè 1. Legum. plerorumque hominum animi affectiones exiſtimat poſſe perſpici. Et Homerus cùm caneret,

—neque menſæ his interuenerat vſus: Odiſſ.ρ,35.

ſatis oſtendit ita ſe exiſtimare, vini & menſæ cõmunionem plurimum ad noticiam mutuam conducere. Non enim cõtrahitur noticia inter tacitè edentes ac bibentes: ſed ad loquendũ provocat vinum: inter loquendũ multa aperiuntur atq; detegũtur aliàs occulta, invicémq; innoteſcunt cõpotores. vt non ineptè Aeſopũ ille increpauerit: Quid quæris, ridiculũ caput, illas feneſtras, per quas in alterius cogitationes alter poteſt inſpicere. vinum enim nos apetit ac oſtentat, non ſinens latère: ſed ſpeciẽ atq; laruam adimit, lege tanquã pædagogo quàm longiſſimè ſemoto. Proinde Aeſopo, Platoni, & * ſi qui alij examinare quempiã volunt, tormenti loco ſit merũ. Qui aũt mutuò in ſe inquirere nihil curant, neq; deprædhendere vnus quæ alter occulta habeat ſatagunt, amicè tantùm vnà conſueſcere expetunt: ij tales tractẽt quæſtiones ac diſputationes, quibus adverſitates fortunæ obruantur, fiduciam autẽ recipiat animi pars optima, & liberalibus ſtudiis deditum ingenium in elegantes & eruditas collocutiones tanquam in paſcua & prata ſibi cõſueta producatur. Hinc adeò factũ eſt, vt nos quoq; hãc tibi tertiã decuriã cõpotatoriarum quæſtionum cõfecerimus: è quibus prima eſt de coronis.

QVAESTIO PRIMA.
An inter pocula vtendum ſit ſertis floreis.

ATHENIS olim de coronis quæſtio incidit in conuiuio, quo Eraton muſicus cõplures exceperat, cùm Muſis rem ſacram feciſſet. Nam vt à cœna omnis generis ſerta fuerunt circumlata, Ammonius falſè quodammodo nos notauit, qui pro laurea roſeam geſtaremus coronam. aiebat autẽ omnino floreas coronas eſſe pueriles, & magis ludẽtibus virginibus ac mulieribus, quàm philoſophorũ convenire muſicorúmq; hominũ cõgreſſibus. Miróq; adeò, aiebat, Eratonẽ hunc, qui colores in cãtilenis abominans, pulcrúmq; incuſans Agathonem, qui cùm Myſos fabulam doceret, primus

fertur chromaticum genus tragœdiæ immiſcuiſſe: ipſe nobis variis, vt videtis, floridiſque coloribus conuiuium oppleuerit. dúmque per aures accidentem oblectationem excludit, voluptatem oculis & olfactui obuiam quaſi per aliud oſtium introducit in animam, voluptati ſertum deſtinans, non pietati. Atqui hocceunguentum fragrantiam edit durabiliorem quàm flores iſti, inter manus mulierculárum corollas plectentium emarceſcentes. Enimverò in conuiuio philoſophorum locus non eſt vllus voluptati, nulli annexæ vtilitati, neque principium aliquod naturalis appetitionis comitanti. Sed quemadmodum ij qui ad cœnam ducuntur à vocatis amicis, more ſane humano, iiſdem fruuntur rebus: (qualis Ariſtodemus à Socrate fuit perductus in Agathonis domum conuiuium exhibentis) qui verò vltrò accedat, ei fores præcludi oportet. ita voluptates quæ cibum potúmque ſequuntur, appetitionibus accitæ naturalibus, locum habent: aliæ quæ non inuitatæ nulla ratione, tantùm luxuria quadam inſtigante obrepunt, arcendæ ſunt. Sub hæc adoleſcentes, qui cum Ammonio non conſueuerant, perturbati ſerta paulatim detraxerunt. Ego autem, qui ſcirem exercitationis gratia & diſputationis hæc ab eo in medium propoſita, Tryphonem medicum compellans: Heus tu, inquam, aut vnà nobiſcum deponenda eſt tibi pulcrè ardens roſarum floribus corona, aut dicendum, vt apud nos ſubinde ſolebas, quid ad bibendum adiumenti adferant floreæ coronæ. Excipiens verò meum ſermonem Eraton, Ita ſcilicet, inquit, decretum eſt, nullam admittere voluptatem quæ ſymbolum non det, & oblectationem aſpernari niſi mercedem nobis præbeat? Aut vnguentum potiùs & purpuram auerſamur ob luxum iis adhærentem, tanquam doloſas veſtes, doloſos colores, vt barbarus ille dicebat: ſponte autem ſua nati colores & odores ſimplicitate prædití ſunt & puritate, nihilque differunt à frugibus arborum? Nónne enim ſtultum ſit ſapores natura præbente colligere, iiſque frui: odores autem & colores eadem ſuppeditãte, ob elegantiam ac voluptatem in iis effloreſcentem ſpernere, quòd nullam aliam extrinſecus vtilitatem adferant? Hæc enim inter ſe pugnare videntur, Naturam (quod vos dicitis) nihil facere fruſtra, & iſthæc delectationis cauſa eſſe condita, nullam aliam vtilitatem conferentia. Iam hoc conſidera, iis quorum ſtirpes terra continentur, ac quæ germinant, folia data eſſe ob conſeruationem fructus, vt'que foueant plantas, eæque ita faciliùs caloris ac frigoris viciſſitudines perferant: flores dum permanent in planta, nullam vtilitatem adferre, niſi quòd nobis odoratu aut viſu ſunt iucundi: cùm & odores mirabiles edant, & varietatem coloribus tincturiſque inimitabilibus exhibeant. Itaque foliis auulſis velut dolent & mordentur plantæ, & vlceroſum iis quoddam accidit detrimentum, ac denudatio indecora. & non tantùm, vt voluit Empedocles,

Foliorum vſus.

Omnino foliis debemus parcere palmæ:

ſed & reliquis omnibus arboribus, neque nos ornare florum cum dedecore, vi & contra naturam foliis eas ſpoliando. At enim florum detractio vindemiæ cuidam eſt ſimilis, tantúmque à nocendo abeſt, vt ij vltrò marceſcentes decidant niſi tempeſtiuè demantur. Quemadmodum ergo barbari pellibus pecoris loco lanæ veſtiuntur: ita mihi videntur qui è foliis potiùs quàm floribus coronas textunt plantis non vti conuenienter rationi. Atque hanc ego ſertorum venditricibus ſtipem confero. Non enim ſum grammaticus, vt memoria referre poſſim carmina, quibus oſtenditur priſcos ſacrorum certaminum victores floreis redimitos fuiſſe ſertis. Sanè Muſis conſecratam fuiſſe roſeam coronam, memini me legere in Sapphonis verſibus, quibus indoctam quandam mulierem ita alloquitur:

Te ſimul lethum rapiet, iacebis,
Nec ſuo quiſquam celebrabit ore:
Particeps non es quoniam roſarum
Pieriarum.

Audiamus tamen, an etiam à medicina floribus aliquod teſtimonium Trypho perhibeat. Proinde Trypho in partes dicendi ſuccedens, Priſci, inquit, horum nihil inobſeruatum reliquerunt, vt qui plurimis plantarum vſi eſſent remediis. & exſtant etiamnum argumenta rei. Tyrij enim Agenori, Chironi Magnetes primitias offerunt,

quod

quòd ij primi medicinam feciſſe exiſtimantur. Radices enim plantarum erant, quibus ægrotos ſanauerunt. Bacchus porrò non eo tãtùm nomine medicus eſt habitus, quòd vinum invenit medicamentum validiſſimum & ſuauiſſimum: ſed quòd ederã quoq; facultate ſua vino maximè reſiſtentẽ in honore habendam docuit, eáq; bacchantes coronauit, vt minùs à vino lęderentur, edera ſuo frigore ebrietatem reſtinguente. Sed & nomina quædam manifeſtant veterum hac in re ſummam diligentiam. Nam & nucem caryam dixerunt, quòd ſpiritum grauem ac ſoporem incutientem profundum exhalans, lædat qui ſub ea recumbunt. & narciſſum, quia torporem (quî narce Græcis eſt) neruis incutiat, grauedinémque torpidam: vnde & Sophocles eum veterem magnorum deorum coronam appellat, nimirum Manium. Rutam quoque peganon ea de cauſa dictum autumant, quòd ob ſiccitatem calore mixtam ſemẽ genitale conſtringat & coagulet, idcóque prægnantibus planè ſit inimica. Qui verò amethyſtum cùm herbam, tum cognominem eius gemmam nomen à prohibenda ebrietate habere putant, ij errant. vtrunq; enim à colore dictum eſt. neq; enim folium herbæ liquido eſt colore, ſed violæ & vino temperie diluto ſimile. Multa alia commemorari poſſent vocabula ſtirpium, à facultatibus earum deducta: ſed & hæc ipſa ſufficiunt ad induſtriam veterum demonſtrandam, ac peritiam. quam etiam adverſus ebrietatem adhibuerunt. Maximè enim merum quando caput ferit, & intendit corpora, perturbat ſenſuum principio perculſo. At florum exhalationes mirabiliter contra hoc malũ præſidio ſunt, capútque velvti arcem muniunt ad ebrietatem pellẽdam. nam & calidi flores molliter aperiendis meatibus faciunt vt perſpirare vinum poſſit: & quæ leuiter frigida ſunt mediocri cõtactu vapores repellunt. vt violacea & roſacea corona: vtrunq; enim horum adſtringit, reprimítq; odore ſuo ea quibus caput grauatur. Cypri porrò flos, & crocus, & baccaris eos qui adbiberunt ad ſomnum moleſtiæ vacuum addùcunt. exhalant enim mite quidpiam & gratum, quo inæqualitates quæ inebriatorũ corpori accidunt aſperitatéſque diffunduntur, ita vt tranquillitate oborta retundatur & digeratur id quod crapulam erat facturum. Quorundam etiam florum odoribus ſurſum diſſipatis ad cerebrum, fit vt & meatus qui ſunt inſtrumento ſentiendi expurgentur, & humores incidantur, ſenſim abſque vehementi ictu aut agitatione diſcuſſi, ſimúlque cerebrum natura frigidum refociletur. Itaque ſerta è floribus texta præcipuè à ceruice ſuſpendentes, hypothymidas appellabãt, vnguentíſque quibus ea erant delibata, pectus invngebant. Teſtatur etiam Alcæus, iubens vnguentum ſibi affundi ſuper multa paſſum caput & canum pectus. Sic etiam inde odores à calore eiaculantur in cerebrum, rapientibus eos naribus. Non enim ideò hypothymides vocauerunt collo appenſas coronas, quòd animum caſtra ſua in corde habere putarent: (eſt enim thymos animus) ſed propter exhalãtem potius fragrãtiam, quam ipſi apothymiaſin nominant. Mirum verò nemini debet videri, ſi exhalationes ſertorum vim tantam habent: cùm memoriæ proditum ſit vmbram ſimilacis interficere homines in ea dormientes, quo tempore planta maximè turget & florem parturit ſuum. & ſpiritum à papauere defluentem non cautè obſeruatum ab iis qui ſuccum colligunt, ſubvertere homines. herbam autem alyſſum ſi duntaxat in manum ſumatur, immò nonnullos ſi modò intueantur eam, ſingultu liberare. eadem pecori & caprarum gregibus conducere dicitur, ſi iuxta caulas plantetur. Roſa autem rhodon Græcis haud dubiè dicitur, quia multum odoris exhalet. quo fit, vt etiam celerrimè marceſcat. naturalem autem habet vim refrigerandi, adſpectu igneum aliquid oſtentans, idque non abſque ratione. nam in ſuperficie eius tenuis effloreſcit calor, eò à frigore expulſus.

QVAESTIO SECVNDA.

De natura ederæ, calidáne ſit an frigida.

HEIC cùm nos Tryphonem laudauiſſemus, renidẽs Ammonius, Indignum verò fuerit, inquit, tam variam & floridam orationem contradicendo tanquam corollam diſcerpere. vnum id me offendit, quòd in eam intexta fuit edera, & frigore ſuo dicta merum reſtinguere. Etenim calida eſt edera, eiúſque fructus vino admixtus inflammando vim eius inebriandi & conturbandi auget. & palmitem ederæ avulſum

ferunt instar lignorum igni curuatorum intorqueri. vix etiam, quæ aliis plantis sæpe per complures dies incumbit, ederam celerrimè fugit, immò autem statim perit liquescens eius caliditate. Maximum argumentum est, quod Theophrastus narrat. iussum ab Alexandro Harpalum hortis qui erant Babylone Græcas inserere plantas solo iis in locis admodum feruido, alsiosas & foliis luxuriantes vmbrámque amantes herbas plantis reliquis permiscuisse: solam ederam non fuisse à solo receptam, quanquam magno conatu, magnâque contentione plantare eam Harpalus eniteretur: sed exsiccatam periisse. quippe calida ipsa temperari cum tellure calida non potuit, sed periit. Nam exsuperantia facultates perduntur. quæ causa est, vt contraria appetant, ac calorem ament frigida, frigus calida. atque hinc montosa, ventisque & niuibus exposita loca facibus aptas & picem ferentes maximè producunt arbores, vt laricem & pinum coniferam. Præter hæc, mi Trypho, algidæ & frigidæ stirpes facilè folia amittunt ob paucitatem calore & imbecillitatem compulso, & plantam deserente: oleam, laurum, ac cupressum semper virentem conseruat pinguedo & calor, sicvt & ederam. Proinde carissimus Bacchus hanc non vt auxilium adversus ebrietatem adhibuit, aut vino adversam: qui merum ab inebriando apertè methy, & sese Methymnæum appellauit. Sed mihi videtur, quemadmodum vinosi vero destituti vino hordeaceo vtuntur potu, & è malis aut palmulis quædam sibi vina conficiunt. ita qui hyeme desideraret viteam coronam, vbi nudam & foliis vacuam vidit vitem, ob similitudinem ederaceam amplexus. Nam & palmitis ambages istæ, lubricique in progrediendo ambitus atque lapsus, & foliorum flexilis atque inordinata circumfusio, & maximè corymbus ipse vuæ immaturæ densæ, iámque colorem ducenti similis, vitis formam imitantur. Quinetiam si quid contra ebrietatem facit edera, calore id eam suo facere dicemus, aperiente meatus, aut potiùs concoctionem meri adiuuante. vt sic quoque medicus abs te factus Bacchus gratiam tibi, ô Trypho, debeat. Ad hæc vocem cohibente Tryphone, & quid responderet meditante, Eraton iuniores nos singulatim compellans hortabatur, vt aut Tryphonem pro coronis propugnantem adiuuaremus, aut coronas deponeremus. Et Ammonius securitatem ostendebat, pollicens nihil se dicturum adversus ea quæ proposuissemus. Itaque, cùm Trypho etiam hortaretur ad dicendum: Demonstrare, inquam ego, ederam esse frigidam non est meæ operæ, sed Tryphonis: is enim ea vt frigus inducente ac stipante frequenter vtitur. Cæterùm ex his quæ dicta sunt, inebriare ederam vino admixtam verum non est. Quam enim bibentibus adfectionem infert, non ebrietatem rectè dixeris, sed perturbationem abalienationémque mentis: qualem altercum etiam, & multa alia inducunt, insania animum exagitantia. Auulsio autem palmitis illa, ratione vacat. hæc enim quæ contra naturam fiunt, non sunt naturalibus imputanda facultatibus. sed & ligna curuantur, igne humorem educente vi ex ipsis ita contorta. Cognatus autem calor id natura habet vt augeat atque alat. Atque hoc vide, an non frigiditas aliqua corporis multiplices illos flexus & humilitatem edere humi serpentis efficiat * nes, crebrò adflictæ: sicvt cùm viator ob imbecillitatem crebriùs considet, deinde rursum viam init. Itaque etiam amplexu opus habet edera & fulcro, ipsa seipsam sustentare & producere non valens ob inopiam caloris, cuius est sursum efferre. Nix porrò quòd liquescit & defluit ab edera, id ob humiditatem folij fit. aqua enim niuem delet, & ob laxitatem ipsius incidit, vtpote congeriem exiguarum ac crebrarum bullarum. Itaque in valde frigidis, sed humectis locis, nix non minùs quàm in apricis fluit. Iam ille perpetuus viror, & (vt vocat Empedocles) *—folij constantia firma,*
non est à calore: vt neque foliorum delapsus à frigore. nam myrtus, & adiantum, non calida hæc, sed frigida, semper virent. Sunt qui æquabilitatem temperamenti pro causa adsignant. Empedocles præterea proportionem quandam congruam meatuum ponit, qui ordine & æquabiliter alimentum transmittant, ita vt sufficienter id affluat. At quorum folia defluunt, iis non suppeditat alimentum, ob raritatem superiorum, & inferiorum angustias meatuum: cùm neque hi submittant, neque illi conseruent alimentũ, sed quod exiguum acceperunt, confertim profundant. vt quæ haustris rigantur inæqualiter perforatis. Quibus autem aqua sufficit, ea semper alimentũ quod satis sit & proportione conueniat, retinent, perpetuóque vi ent, consenescunt nunquam. Quid quòd Babylone sata edera prouenire & durare noluit? Laudo equidem

lib. 4. hist. stirp.

*

dem generoſam plantam, quæ Bœotij dei cliens menſæq; aſſecla noluerit ad barbaros migrare, neque imitari voluit Alexandrum iſtis gentibus ſimilem factum, ſed ſubterfugit inquilini, repulitque conditionem. Cauſa verò non fuit calor, ſed frigus contrariæ temperiei impatiens. Quod enim accommodatum eſt alicuius naturæ, ab eo id non perditur, ſed fouetur atque alitur. ſicvt thymum fert terra ſicca, quanquam calidum. At Babylone ita æſtuoſum & præfocando moleſtum aërem eſſe aiunt, vt multi diuitum vtribus aqua impletis frigoris corpori conciliandi cauſa indormiant.

QVAESTIO TERTIA.

Cur mulieres minimè, facillimè ſenes inebrientur.

MIRVM verò videbatur Floro, quòd Ariſtoteles in libro de ebrietate cùm ſcripſiſſet, maximè ſenes, minimè mulieres ebrietate capi, cauſam non explicauiſſet: alioqui nihil tale ſolitus omittere. eam verò in quodam familiarium conuiuio inquirendam in medium propoſuit. Tum Sylla: Alterum, inquit cognoſci ex altero poteſt: & ſi de mulieribus cauſam repererimus veram, non multum diſputare opus erit de ſenibus. naturæ enim maximè ſunt inter ſe contrariæ, humiditate, ſiccitate, læuitate, aſperitate, mollicie, duricie. Quod ad mulieres attinet, primùm in cauſa eſſe arbitror corporis humidam temperiem, quæ & carnis teneritatem efficit, & nitorem in læuitate, & purgationes. Cùm ergo vinum in multum incidit humorem, vincitur aciémque ſuam amittit, fitque omnino languidum & aquoſum. Quin etiam ex ipſo ſumi aliquid poteſt Ariſtotele. Nam eos, qui vno hauſtu & citra reſpirationem magna ſiccant pocula, quod amyſtizare dictum fuit, à veteribus ait perhibitum non facilè inebriari. nimirum quòd merum in his non diu moretur, ſed impetu impulſum per corpus tranſeat. Plerunque autem ſic bibere mulieres videmus. Probabile etiam eſt earum corpora ob perpetuam humorum detractionem multis aperiri meatibus, ac inciſa eſſe quaſi hauſtris quibuſdam & tubulis: in quos illapſum merum celeriter abeat, neque principibus partibus adhæreſcat, quarum perturbatione oboritur ebrietas. Porrò ſenibus deeſſe ſuum proprium humorem, principiò ipſum Græcum eorum nomen videtur indicare. gerontes enim dicti ſunt, non tanquam fluentes ad terram, ſed quòd eorum cõſtitutio corporis iam quodammodo facta ſit terrea. ſed & rigor eorum, & durieies, & aſperitas ſiccitatem naturæ declarat. Vbi ergo abbiberunt, par eſt corpus ob ſiccitatem ſpongiæ inſtar cauernoſum accipere vinũ, quod permanens deinde feriat atque prægrauet. Sicvt ergo aquæ à denſis locis delabuntur, ita vt lutum non faciant, in raris autem faciliùs ſubſidunt & miſcentur: ita vinum in ſenilibus corporibus moram facit attractum à ſiccitate. Præter hæc videre licet ea quæ ebrietati comitantur ineſſe vltrò naturæ ſenum. ſunt autem maximè euidentia, tremor membrorũ, linguæ hæſitatio, garrulitas, iræ acres, obliuio, & error mentis. quorum pleraque etiam ſanis ſenibus cùm adſint, leui momento & quavis exagitatione inducuntur: vt in ſene ebrietas non peculiarium accidentium procreatio ſit, ſed communium quædam contentio. cuius rei argumentum eſt, quòd nihil tam ſimile eſt ſeni atque temulentus iuuenis.

QVAESTIO QVARTA.

Frigidioréſne temperamento, an calidiores viris ſint feminæ.

HAEC cùm dixiſſet Sylla, Apollonides qui ordinibus militaribus præfuerat, accipere ſe dixit de ſenibus prolatam rationem. de mulieribus autem, videri ſibi prætermiſſam earum frigiditatem, quæ calidiſſimum reſtinguat merum, vimque eius & feruorem opprimat. Cùm hoc quoque videretur dictum probabiliter, Athryilatus Thaſius medicus moram quandam iniecit, eſſe quoſdam inquiens, qui feminas non frigidas, ſed viris calidiores cenſeant: alios, quibus vinum non calidum, ſed frigidum videatur. Quod cùm miraretur Florus: de vino, inquit Athryilatus, rem explicandam huic relinquo, me demonſtrans. nam paucis antè diebus hac de re fueramus inter nos collocuti. Feminarum autem caliditatem exiſtimant primùm glabricie demonſtrari, conſumto à calore excremento, quod abundans alioqui in pilos vertitur. Deinde ſanguinis multitudine. qui cùm fons caloris in corpore videatur

esse, tam copiosus est feminis, vt eas inflammet atque incendat, nisi multæ eis & celeres accidant purgationes. Tertium argumentum ab eo ducitur, quod in sepulturis fit, ac calidiora feminarum quàm marium corpora arguit. Traditum enim est vespillones cadauera vrenda ita componere, vt decem virilibus apponerent vnum muliebre, vnáque incendere. quòd muliebre corpus quidpiam tædæ simile atque pingue habeat, efficiátque eo vt reliqua etiam faciliùs ardeant. Porrò si id calidius est quod ad gignendum est procliuius: cùm virgines priùs quàm pueri ad rem veneream incitentur, ne hoc quidem leue est argumentum muliebris caliditatis. Maius etiam hoc & ad persuadendum aptius, quòd gelu & hyemem mulieres faciliùs perferunt. pleræque enim minùs algent quàm viri, omninóque paucas vestes desiderant. Ego autem, inquit Florus, his ipsis ratiocinationibus euerti istam iudico opinionem. Primùm enim quòd frigus magis tolerant, eò fit quia sæpenumerò simile à simili minùs afficitur. Deinde non semen genitale priùs in mulieribus nascitur: sunt enim frigidiores: sed alimentum duntaxat & materies quæ maris subiiciatur semini. tum longè citiùs desinunt parere mulieres, quàm gignere viri. Quòd vruntur cadauera mulierum promtiùs, ob pinguedinem fit, quæ corporis pars est frigidior. itaque iuuenes & qui corpora exercēt, minimè pinguescunt. Illa autem menstrua purgatio non est copiosi, sed vitiosi & corrupti sanguinis. qui concoqui cùm non possit & excrementum sit locum in corpore non inueniens vbi subsistat, ob imbecillitatem excidit planè languidus & conturbatus caloris defectu. quin & horror ac rigor plerunque purgationem patientibus accidens, satis ostendit frigidum esse & inconcoctum id quod agitatur & secedit è corpore. Quî verò glabricies calorem potiùs quàm frigus causam habere dicatur? cùm videamus calidissimas corporis partes maximè pilis obseri. omnia enim ista vi caloris in superficiem expelluntur, ab eo vellicatam & apertam. Leuitas autem à densitate est quam frigus effecit. Densiora autem mulierum esse quàm virorum corpora, mi Luite, discere possis ex iis qui concumbunt cum mulieribus vnguento aut oleo delibutis. opplentur enim vnguento inter concumbendum, etiam si mulieres non contrectent neque attingant, corpore id ob calorem & raritatem attrahente. Verùm enimverò de mulierum natura, aiebat, in vtranque partem satis fortiter est disputatum.

QVAESTIO QVINTA.

Vinum an facultate sit frigidum.

ID autem scire vellem, quî suspectio incidisset hæc, vinum esse frigidum. Putásne aiebam, nostram esse hanc opinionem? Cuius ergo alius, inquit? Memini, dicebam, iamdudum me incidisse in Aristotelis hac de re disputationē. Sed & Epicurus in conuiuio multa de eo disseruit, quorum (nisi fallor) summa huc redit. vinum non perfectè esse calidum, sed in se atomos habere quasdam calorem efficientes, alias quæ frigus gignant. ipsum vbi in corpus est admissum alias amittere, alias ex ipso adsciscere corpore, & ad naturam temperiémque vtentium sic accommodari, vt alij ebrij frigeant, alij caleant. Atqui hæc, aiebat Florus, rectà nos per Protagoram ad Pyrrhonē ferunt. Liquet enim de oleo, lacte, melle, itémque aliis disputare iussos, subterfugituros naturę singulorum explicationem, quòd ea dicemus nata mixtionibus & tēperationibus mutuis. Tu verò quomodo colligis vinū esse frigidum? Duabus rationibus, inquam tum è tempore loqui coactus. quarū quæ à medicis est sumta, priore loco referam. Languente stomacho, & ob imbecillitatē confirmationis indigente, nihil calidū adhibent, vino tantùm dato medentur. sic & fluxus ventris, & sudoris eruptiones vino sistunt: vtpote non minùs, sed magis quàm nix possit constringente frigoris vi & inhibente materiam. Alioqui si vim calefaciendi vinum haberet, perinde erat opinor merum ori ventriculi admouere, atque ignem niui. Iam somnum plerique refrigeratione fieri putant, & medicamenta somnum inducentia pleraque frigus incutientia sunt, vt mandragoras, opium. Verùm ista vehementer, vique magna compellunt atque cogunt. Vinum paulatim frigus alliciendo, motum suauiter sistit, eo quòd magis aut minus est differens ab illis. Ad hæc calor vim habet gignēdi. humor enim fluidus redditur, vigorémque & robur spiritus à calore nanciscitur, vimque exstimulantem. At qui multum meri bibunt segniores sunt ad coitum, nihilque validi aut bene temperati gignunt: sed ob frigiditatem seminis atque prauitatem inanes sunt eorum

cum

cum mulieribus permixtiones. Et verò quæ hominibus à frigore accidunt, tremor, grauedo, pallor, agitatio ſpiritus in membris, linguæ titubatio, contentio extremitatum in neruis ac torpor: ea omnia ebriis contingunt. Pleriſque ebrietas in reſolutionem membrorum deſinit, vbi merum calorem omnino profligauit atque exſtinxit. Incommoda porrò corpori à temulentia illata ſanant, ab initio tegmine iniecto & decubitu fouentes: tum poſtridie lauacro, vnguento, cibiſque iis qui molem corporis non exagitantes ſenſim reuocent calorem à vino diſſipatum & è corpore fugatum. Tamen, aiebam, in his quæ cernuntur, etiam obſcuras veſtigamus ſimilitudines atque facultates. At de ebrietate qualis ſit, nihil attinet anxiè inquirere. Nam vt apparet, & maximè, vti diximus, ſimiles ſunt ſenibus ebrij: ideòque vinoſi maturè admodum ſeneſcunt, multóſque eorum ante tempus caluicies & cani occupant. Præterea acetum vini quædam natura eſt & vis. de omnibus autem reſtinguentibus nihil eſt quod igni magis adverſetur: omnium maximè id flammam vincit & comprimit ob exſuperantem frigiditatem. Sed & fructuum qui ſunt vini ſapore æmuli, videmus à medicis ad refrigerandum adhiberi, vt malis acidis ac punicis. Ipſum mel nónne aqua pluuia vel niue temperantes in vinum vertunt, frigore dulcedinem ob cognationem ſi exſuperet in auſteritatem mutante? Antiqui nónne ea de cauſa de repentibus draconem, & ederam de ſtirpibus Baccho conſecrauerunt, quia frigida & gelida ſunt natura? Si verò putant, eo ſigno vini calorem monſtrari, quòd poſt hauſtam potum cicutam veneni vim retundit: nos id invertentes dicemus vinum cum cicuta temperatum, immedicabile eſſe venenum, bibentémque omnino interficere: vt non magis reſiſtendo calidum, quàm adiuuando frigidum ſit vinum. nam cicuta quidem nulla alia quàm frigus inducendi facultate vim habet necandi.

QVAESTIO SEXTA.

De tempore coitus.

ADoleſcentuli quidam, qui non ita pridem antiquorum ad doctrinam ſeſe contulerant, Epicurum inſectabantur acriter, quòd in conuiuium ſermonem neque honeſtum neque neceſſarium de coitus opportuno tempore intuliſſet. eſſe enim aiebant extremæ intemperantiæ, hominem prouectæ ætatis in cœna adoleſcentibus præſentibus mentionem facere venereæ rei, ac diſputare ante cœnámne, an à cœna ea ſit vtendum. Ad hæc Xenophontem quidam produxerunt, qui conuiuas à cœna abduceret non * in equis ad concumbendum cum vxoribus. Zopyrus autem medicus, probè in Epicuri verſatus philoſophia, aiebat eos non ſatis attentè legiſſe Conuiuium Epicuri. Non enim eum ab initio ea quæſtione propoſita, eam deinde differendo tractauiſſe: ſed cùm à cœna ad deambulandum excitauiſſet adoleſcentes, de temperantia feciſſe verba, & eos à laſciuia deterruiſſe. quòd nimirum res venerea cùm aliàs facilè noceret, tum maximè ſi quis eam à conuiuio exerceret. Sin verò * præcipuè de hoc fuiſſet quæſtio, vtrùm præſtabat philoſophum omnino nihil diſputare de coitus tempeſtiuo vſu: aut cùm tempeſtiuè eo & cum ratione vtendum ſit, non abſurdum erat alibi de commodo eius tempore colloqui, in conuiuio verò & menſa turpe? Mihi quidem contrà videtur philoſophus fuiſſe culpandus, qui interdiu in præſentia variorum hominum de eo in ſchola quæreret. nam calice propoſito inter familiares & amicos, vbi etiam vices dicendi aliquid demunt orationi, at- * que inter pocula, quomodo turpe ſit dicere audíre ve eorum aliquid, quæ vtiliter de vſu rei venereæ dicuntur? Ego quidem per canem adiuro, optare me, ſuos diameriſmos illos obſcœnos Zenonē in conuiuio aliquo aut ioco, quàm in tam ſerio de republica opere poſuiſſe. His verbis percuſſi adoleſcentes ſilentium tenuerunt. Cùm autem alij à Zopyro peterent vt Epicuri hoc de argumento rationes exponeret: Equidem ſingula, inquit, non ſatis exactè memoria teneo: puto autem eum ictus venereos maximè averſatum, vbi corpus concuſſione perturbatur atque contremiſcit. Omnino enim merū corpus de ſuo ſtatu eiicit, tumultúſque ciet. quòd ſi ita affectā molem corporis nō tranquillitas aut ſomnus excipiat, ſed aliæ à re venerea exagitationes, eliſis & quaſi molitione quadā ſubrutis iis, quæ maximè cōpingere atque cōtinere illā debebāt, periculū eſt ne tota fundit⁹ ſubvertat cōpages. Nō enim tūc genitura promtè effluit, repletione eius exitū obthurāte, ſed vi & cōfuſa avellitur. Itaque cenſet Epicurus quādo

quies corpori accidit, ac nutrimenti per corpus penetrantis digestio finem habet, tum venetea vtendum re, corpore iam aliud alimentum requirente. Adstipulatur autem Epicuro à maioribus ad nos propagata ratio. Diurnum enim tempus, quan- * do iam concoctio suas obit partes, imbecilliores ad coitum facit. A cœna autem ad eum ferri, non caret periculo. nam incertum est, an nondum subacto ob imbecillitatem concoquentis facultatis nutrimento, superveniens huic exagitatio, duplex incommodum faciat. Subiecit tum Olympicus. Mihi Cleniæ Pythagorici dictum admodum probatur: qui interrogatus quando res cum vxore esset habenda, respondit, Cùm maximè lædi voles. Nam & quod Zopyrus dixit, rationem habet: & aliis temporibus alia incommoda sequi rem hanc & difficultates video. Itaque sicvt Thales vt coniugium evitaret, matri ad hoc contrahendum adhortanti initiò Nondum appetiisse, postea iam præteriisse tempus vxorem ducendi dixit. ita etiam ad rem veneream expedit vnumquenque affectum esse, vt decumbens Nondum tempestiuum, surgens Non iam ampliùs tempestiuum eius vsum dicat. Athletica, aiebat ibi Soclarus, nimis sunt quæ dicis, & cottabum eorum ac carnium voracitatem redolentia, adeòque intempestiua. Adsunt enim iuuenes mariti, quos oportet vxoribus dare operam: neque nos omnino fugit Venus, sed accedimus nimirum ad eam, cùm in deorum hymnis dicimus, Produc moram senectuti pulcra Venus. Itaque, si placet, consideremus an scitè & convenienter Epicurus præter omne ius veneri noctem adimat: cùm Menander, homo amatoriis deditus voluptatibus, nocti deorum præstantissimum numen attribuat. Existimo enim rectè voluptati coitus velaminis loco tenebras prætēdi: ne si luce coëamus, verecundiam ab oculis profligemus, libidinique audaciam paremus, ac memoriam evidentem, quæ inhærens exsuscitet iritétque cupiditates. Visus enim omnium quas corpore percipimus affectionum est acerrima, si Platoni credimus, & quæ propinquis visis animum vehemèter excitet, ádque nouarum voluptatum & recentium imaginationem instiget. Nox autem furiosam operi libidinem detrahens, naturam subducit atque sedat, neq; patitur visu ad lasciuiam ferri. Absque etiam hæc essent, quæ ratio hoc efficit, vt à cœna venientes lauti, ac fortasse etiam serto redimiti & vnguento delibuti, vxorem aversantes dormiamus: interdiu autem inter medias actiones è gynæceo vxorem concubitus gratia accersamus, aut galli in morem sub auroram congrediamur? Vesperam enim, mi sodalis, laborum requiem, diluculum laborum initium nouimus. illámque à soluendo dictus Lysius Bacchus regit cum Terpsichora & Thalia: hoc nos ad Opificem Mineruam, & Forensem Mercurium excitat. Itaque vesperam cantus occupant, choreæ, hymenæi,

Comiq;, & cœnæ, & resonanti fistula cantu.

Manè audias malleorum sonitus, & stridores serrarum, & publicanorum antelucanas vociferationes, ac præconum clamores in iudicium vocantium, aut ad nauandam regi vel principi operam. quo tempore nullus voluptati est locus,

Cessatq; Cypris, & adolescentum vigor,

neque Bacchi iam thyrsus aut coronæ vsurpantur, curis sese intendentibus. Porrò autem Homerus neminem heroum vel cum vxore vel cum pellice concumben- Iliad.γ.445. tem fecit: Paridem duntaxat è pugna profugum in gremium se abducere Helenæ scribit: non mariti, sed adulteri rabiosi diurnum coitum ostendens esse. Et verò ne corpus quidem potissimum post cœnam à coitu læditur, vt visum Epicuro: nisi quis rem tentet ebrius planè, aut distentus. sic enim dubium non est, quin damnosa sit res & periculosa. Si quis autem mediocriter vino cibóque vsus corpore emollito, animóque sereno tempestiuè coëat: neque ob molem magna corpori accidet conturbatio * refrigeratio, aut è suis sedibus traiectio atomorum, vt ait Epicurus * reddens seipsum verò quodammodo * implebit nouo affluxu post factam evacuationem. Id magis cautionem requirit ita vt re venerea vtamur, vt ne corpus sublime & conturbatum curæ animi, & occupationes rerum necessariarum laborésque excipientes statim exasperent, natura non satis ad quiescendum intercapedinis nacta. Non enim omnes, amice, Epicuri ocium & animi tranquillitatem philosophia partam abvndè in promtu habent. multæ quemvis quotidie exercent ærumnæ: quibus neque commodum, neque conveniens est ita affe-

affectum corpus tradere rabioſo coitui * numen verò beatum & interitus expers maneat ita, vt nullam noſtri curam ſuſcipiat. Nobis autem, ſi leges ciuitatis rectè colimus, cauendum eſt ne ad templa & ſacrificia accedamus paulo antè venerea re vſi. Itaque expedit nocte & ſomno interiecto, iuſtóque interuallo adhibito, mundos rurſum quaſi deintegro, & ad nouum diem noua cogitantes, vt ait Democritus, ſurgere.

QVAESTIO SEPTIMA.

Cur muſtum minimè inebriet.

ATHENIS vndecima die menſis Antheſterionis primitias noui vini delibant, diémque illum à doliis reſerandis Pithœgiam vocant. vt apparet, antiquitus de vino antequàm guſtarent libantes, vota faciebant, vt ſibi vſus eius medicamenti ſalutaris innoxiúſque foret. Apud nos menſis Proſtaterius dicitur, quaſi Patronalis: ſextáque eius die ſtatutum eſt ſacris Bono Genio factis guſtare vinum poſt flatum Fauonij. is enim ventus omnium maximè vinum mouet ac mutat: & quod vinum hunc ſubterfugit, id iam videtur perduraturum. Cùm de more pater ſacrificaſſet, vinúmque à cœna laudaretur, adoleſcentibus qui vnà nobiſcum philoſophiæ operam nauabant, quæſtionem proponebat pater, cur muſtum minimè inebriaret. Id pleriſque videbatur incredibile & rationi aduerſum. Hagias autem dicebat, Dulcia vſquequaque offendere & ſatietatem inducere. itaque neminem facilè tantum muſti poturum, quantum ad ebrietatem ſufficeret. ſiti nimirum ſedata appetitionem ob inſuauitatem ceſſare. A dulci autem diuerſum eſſe ſuauem ſaporem, etiam Homero notum fuiſſe, qui dixerit,

Caſeus, & mel dulce, ſuauis ſtillâq́ vini. Odyſſ. v. 69.

Vinum enim cùm ab initio ſit dulce, ſuaue temporis ſucceſſu fieri, quando concoctione ſapor eius in auſterum mutatur, ipſúmque veteraſcit. Ariſtænetus verò Nicæus in quibuſdam ſe libris legiſſe ait, idque memoria recolere, dulcia vino admixta reprimere ebrietatem. & medicorum nonnullos præcipere ebriis, vt dormituri panem melli intinctum edant. Si quid ergo dulcis ſapor facit ad retundendam meri vim, par eſt muſtum nondum mutata dulcedine non inebriare. Hæc nos valdè ſumus adoleſcentulorum admirati in argumentorum inuentione acumen, quòd obuia non arripientes, de ſuo quæ promerent habuere. Nam quæ omnibus ſunt expoſita, & facilè apprænhenduntur, aut grauitas eſt muſti, vt ait Ariſtoteles, penetrans ventrem: aut quia in muſto reliquum eſt multum aërei, multum aquoſi. quorum illud ſtatim vi facto exitu abit, hoc meraciores partes facit languidiores * inueteratio * excreto aquoſo. fitq́ vinum ſic minus ad menſuram, vi autem validius.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur acrothoraces, id eſt ſemiebrij, magis motibus citantur abſurdis, quàm admodum ebrij.

ERgo, inquit pater, quandoquidem Ariſtotelem ſemel dimouimus, peculiare etiam aliquid quæramus de ſemiebriis, qui acrothoraces Græcè dicuntur. nam quantumvis in hoc genere quæſtionũ acutiſſimus, cauſam tamẽ mihi videtur non ſatis ſubtiliter & exactè reddidiſſe. Dicit enim, vt puto, ſobrij rationem ſibi conſtare, valdè inebriati etiam ſenſum eſſe obrutum. at ſemiebriorum adhuc valere vim imaginatricem, iam conturbata ratione. itaq; eos & iudicare, & quid viſis pareant, malè iudicare. Sed quid vobis videtur. Mihi quidem, aiebam, ſeorſim conſideranti hæc ratio ſufficere poterat ad cauſam intelligendam. Si verò proprium aliquid iubes proferre, videamus an non id diſcrimen corpori ſit imputandum. Nam ſemiebriorum animus duntaxat eſt conturbatus, corpus eius impetibus adhuc inſeruire poteſt: nondum obrutum. vbi autem oppreſſum vini vi fuerit, deſtituit animi proditque incitationes. itaque ebrij vſque ad facta non progrediuntur, illi corpus peccata animi adiuuans habentes, nõ quòd magis inſaniant, ſed quia plus ad delinquendum virium habent, vehementiùs exagitari depræhenduntur. Quòd ſi ab alio orſi principio rem

Problem. 11. ſect. 3.

consideremus, vim vini, nihil obstat quin varia ea sit & pro quantitate mutetur. sicut ignis lutum moderatus indurat, nimius colliquat, ac facit vt fluat. & contrà ver febres excitat incenditque, anni calore crescente sistuntur atq; desinunt. Quid ergo impedit etiam animum à vino naturaliter commotum, vbi conturbatus & irritatus fuerit, rursum remitti & sedari vino augescente. Veratrum quidem purgandi hoc habet initium, quòd molem corporis perturbat: sed si iusto minus exhibeatur, turbatur, non purgatur corpus. Soporifera quoque nonnulli intra modum sumentes, turbulentiores fiunt: nonnulli amplius sumentes, dormiunt. Probabile etiam quodammodo est, conturbationem quæ semiebriis accidit, vbi maximè viguit, deinde concidere: & ad eam rem vinum esse adiumento. Multum enim haustum, vnà corpus inflammat, furorémque animi consumit. sicut lugubres cantilenæ & fistula funebris initiò animum commouet, lacrymásque extrudit: animo autem ad miserationem inducto, paulatim deinde abolet dolorem. Similiter & vinum videas vbi vehementer conturbauit & irritauit vigentem efferuescerèque solitam animi partem, rursum sedare obrepens, animúmque ebrietate progrediente placare.

QVAESTIO NONA.

Cur aut quinq; bibantur, aut tria, aut non quatuor.

HAEC ego cùm dixissem, Aristo (qui ei mos erat) exclamans, Decretus est, inquit, reditus mediocritatum iustissimæ & quàmmaximè Democriteæ, quæ ab intempestiua quadam sobrietate, tanquam à tyranno quodam extorris acta diu exsulauerat. Sicvt enim Lyricorum canonum gnari, proportionum sesquialtera Diapente concentum, dupla Diapasôn, sesquitertia Diatessaron languidissimum constitui aiunt: ita Bacchicarum harmoniarum gnari, tres dispexerunt vini cum aqua concentus, diapente, diatrion, diatessaron. sic enim dicunt & cantant, Quinque bibenda esse, aut tria, aut non quatuor. Quinque enim sesquialteram rationem habent, tribus aquæ cyathis in duos vini admixtis. Tria duplam, duobus ad vnum. quatuor sesquitertiam, tribus aquæ cyathis vni vini affusis. qui est sanè principum in curia mentem habentium, aut dialecticorum supercilia attrahentium, quando mutationes orationum contemplantur sobrius & inualidus potus. De cæteris duorum ad vnum mixtio vim illam parat, qua semiebrij redduntur,

Non antè motas concitans animi fides:

nam neq; sobrium finit esse, neq; omnino væcordiam à mero induci. Duorum autem ad tria contemperatio, scitissima est, somnum concilians, curarum obliuionem ingenerans, & secundum Hesiodeum illud nouale,

Operibus 461. *Quod natos mulcet blandè, damnisq; medetur,* motus animi feroces in nobis incompositósque sedat, altámque ei tranquillitatem parat. Aduersus hæc Aristonis dicta nemo dixit, cùm satis appareret eum iocari. Ego autem iussi eum sumto poculo tanquam pro lyra contendere laudatam illam temperiem: simúlque puer accessit merum infundens. Ille verò recusauit cum risu dicens, musicam illam ratione non instrumentis tractari. Pater autem hæc superioribus adiecit, videri sibi priscos Ioui duas nutrices apposuisse, Idam & Adrasteam, Iunoni vnicam Eubœam, Apollini quoque duas, Veritatem & Corythaleam: Baccho autem plures, quòd oporteret deum istum pluribus Nympharum mensuris cicuratum atque castigatum, mansuetiorem prudentioremq; reddere.

QVAESTIO DECIMA.

Cur carnes magis sub Lunam putrescant, quàm sub Solem.

CONVIVIO nos accipiens Euthydemus Suniensis, aprum iustæ magnitudinis apposuit. quem cùm mirarentur præsentes, Alium dixit multo maiorem dum afferretur à Luna corruptum esse, & se de causa valde dubitare. non enim verisimile videri, Lunam maiorem carnes putrefaciendi vim habere, quàm Solem,

lem, qui ea vtique sit calidior. Tum Satyrus: Non hoc, inquit, maximè mirum est, sed multo magis id quod venatores vsurpant. Cùm enim aprum aut ceruum confectum è longinquo in vrbem advehunt, æreum ei clauum tanquam putredinis amuletum infigunt. Finita cœna Euthydemus cùm quæstionem in medium revocasset, Moschio medicus dixit, Putrefactionem esse colliquationem & fluxum quendam carnis corruptæ inque humorem mutatæ, omninóque humectari quæ putrescunt. Calefactionem porrò omnem si sit mollis & languida, commouere humorem, & humida resoluere. si igneus sit calor, contrà carnes exsiccare. Hinc manifestum fieri quod in quæstione versaretur. Lunam quippe sensim tepefaciendo humectare corpora: Solem igneo suo feruore potiùs eripere humorem è corporibus. Eóq; respicientem Archilochum, naturæ convenienter dixisse:

Vt spero, multos Sirius hauriet,
Reddétq; siccos igneus incidens.

Apertiùs etiam Homerum de Hectore, cuius capiti Apollo nebulam quandam obducit vmbrosam, —— *ne neruos membráq; Solis*
Torrerent radij. —— Iliad. ψ, 190.

Lunam verò imbecillius emittere lumen:

Nam nigra non excoquitur vua illo satis,

vt ait Ion. His dictis ego: Placent mihi, inquam cætera. Id vnum non probatur, quòd quantitati potiùs caloris, quàm proprietati totam rem adscribi video. Nónne enim videmus Solem hyeme minus calefacere corpora, magis per æstatem putredinem iis inducere? Atqui contrarium fieri oportuit, si ob caloris languorem putredo eveniret: nunc cùm magis intenditur æstus, celeriùs corrumpuntur carnes. Enimverò Luna non ob caloris inopiam & imbecillitatem cadaueribus putredinem inducit: sed hæc causa potiùs est imputanda peculiari vi defluentis ab ea facultatis. In promtu enim est, quodvis calidum non habere vnicam tantùm qualitatem, quæ magis minúsque calendo differat à sese ipsa. sed multæ sunt ignis facultates, nulla inter se convenientes similitudine. Nam qui aurum fundunt, flamma de paleis succensa aurum domant. medici è palmitibus igne facto medicamenta concoquenda leni igne calefaciunt. flammam è myrica ad emolliendum & formandum vitrum aiunt esse commodissimam. lignum oleaginum vstione sua corporibus commodè calefaciendis inseruit: balneis adversum est, eorúmque contignationi & fundamentis nocet crematum. Hinc est quod ædiles sciti non sinunt conductores oleaginis lignis vti. quemadmodum etiam non patiuntur loliginis semen iniici suffitibus. exhalantia enim isthæc, dolores capiti, & caliginem oculis obducunt lauantium. Quapropter mirum non est Lunam à Sole differre, hoc siccantes, illa relaxantes corporibus mortuis immittente defluxus. Quæ etiam est causa, quòd nutrices infantulos admodum cauent Lunæ ostentare. nam pleni humore, viridium instar lignorum, convelluntur & pervertuntur. & videmus eos qui in lumine Lunæ decubuerunt, ægrè surgere, quasi attonitos, & sensuum quodam torpore correptos. humor enim à Luna diffusus aggrauat corpora. Dicitur etiam ad expediendum partum Luna conducere, cùm orbe fulget dimidio: quòd laxandis humoribus dolores mitiget. Hinc arbitror etiam Dianæ vocabula Lochiæ, quod est partui præfectæ, & Ilythiæ siue Lucinæ fuisse facta: cùm eadem sit Diana quæ Luna. & Timotheus diserte dixit:

Per cæruleos siderum polos,
Celerémq; partu soluere Lunam.

Cæterùm etiam in rebus anima expertibus manifesta est vis Lunæ. ligna enim in plenilunio cæsa fabri abiiciunt, vtpote tenera, & facilè flaccescentia propter humorem. & triticum coloni properant mense deficiente in aream converrere, vt siccatum sit terendo aptius. grana verò quæ vigente Luna in aream ponuntur, inter terendum rumpuntur maximè, emollita ob humiditatem. Ferunt etiam plenilunio farinã subigi meliùs. nam fermentatio etiam si intra modũ fiat, tamen totã massam corrumpit fluidámq; reddit. Carnibus autẽ putrescentibus nihil aliud accidit, quàm quòd

continente ſpiritu in humorem mutato rareſcunt atq; diffluunt. Idem vſu venire aëri eſt cernere. Maximè enim plenilunio rorem iacit colliquatus. quod Alcman etiam lyricus obſcurè innuens, rorem aëris & Lunæ appellat prolem: ſtirpes ea nutriri inquiens. Sic vndiquaq; teſtimonium humiditati Lunæ fertur * & mollientem vim. Clauus proinde æreus ſiquidem transfixus à putredine, quod aiunt, carnes tuetur: videbitur hoc fieri ob inſitam æri facultatem adſtringendi. Nam ærugine ad tales caſus vtuntur medici loco medicamenti: & eos qui commorantur in ſecturis ærariis, aiunt lippitudine ſolui, ac ſi cilia amiſerint, ea denuò iis enaſci. Nam quę à chalcitide abit fauilla, & in palpebras occultè incidit: ea fluxus reprimit, ſtipandóq; reſtinguit lacrymam. Ideóq; ab Homero ęs aiunt titulis euenoris & noropis adfectum: ſcilicet quia viſu adiuuando hominibus proſit. Ariſtoteles autor eſt, quæ æreis cuſpidibus & gladiis infliguntur vulnera, corpori minorem inferre dolorem, & faciliùs ſanari, quàm quæ à ferreis. quia ſcilicet æs in ſe quidpiam medicamenti habeat, idq; in vulnere ſtatim relinquat. Iam putrefacienti adſtringens, ſanans corrumpenti eſſe adverſum, obſcurum nō eſt. Niſi quis fortè traiectu clauum dicat humorem ad ſe trahere, ſubinde adfluentem ad id quod læſum eſt. Itaq; circa eum ipſum locum vbi infixus fuit clauus, aiunt vibicē quandam aut næuum cerni: & non eſſe alienum à ratione, reliquam carnem manere integram, corruptela eò affluente.

PLVTARCHI

Sympoſiacôn, ſeu Conviualium diſputationum, liber quartus.

POLYBIVM Africano præcepiſſe nouimus, Soſſi Senecio, ne è foro vnquam digrederetur inter negocia verſans ciuium, niſi priùs aliquem ſibi amicum feciſſet. Amicum autem hoc exiſtimamus non preſſè aut ſophiſticè eum intelligēdum, qui perpetuus ſit & immutabilis: ſed communiter benevolum. quomodo Dicęarchus vnumquenq; cenſebat dare operam debere, vt omnium benevolentiam ſibi conciliaret, amiciciam autem cum bonis iniret. Etenim amicicia multo tempore & per virtutem paratur: benevolentiam vſus, colloquium, & ioci ciuilium virorum alliciunt, opportunitate affectionis animi ab humanitate profecti & gratia adiuuante. Sed vide, an non id præceptum prętérquam quod foro accommodatum eſt, etiam ad conviuia pertineat: vt non ante ſit inde diſcedendū, quàm vnà accumbentium alicuius benevolentiam & amiciciam fuerimus nacti. Nam in forum quidem nos ob negocia noſtra alióſq; vſus conferimus: qui ſapiunt, in cōviuium veniunt non minùs amicorum parandorum, quàm præſentes delectandi cauſa. ideò operam dare aliquid inde vt aſportes, illiberale profectò eſt & importuni hominis: amico auctum abire, iucundum eſt & honeſtum. contráq; is qui id facere negligit, ingratam ſibi & invtilem facit conſuetudinem, itáque diſcedit, vt qui ventre non animo conviua fuerit. Quippe conviua non obſonij modo, vini, & bellariorum, ſed & ſermonum, ioci, comitatis in benevolentiam deſinentis particeps futurus venit. Et luctantium quidem complexus atq; tractiones puluerem deſiderant: amicis appręhenſionibus vinum ſermone temperatum anſas præbet. vino enim oratio humanitatem & comitatem adiicit, & à corpore in animum quaſi per canales deriuat: quod niſi fit, oberrans in corpore vinum, nihil melius repletione efficit. Ita quemadmodum marmor igne candentis ferri nimiam molliciem & fluxum refrigerando ſiſtens, validum & formabile reddit: ſic conviualis ſermo non diffluere omnino patitur vino bibentes: ſed inhibet eos, ac diſſolutioni humanitatem venuſtatémque admiſcet: ſi quis bibentes tempeſtiuè oratione attingat, cùm eos vinum quaſi ſigillo amiciciæ formandos quàm tenerrimos & molliſſimos redegit.

Quæ-

QVAESTIO PRIMA.

1. *Multipléxne cibus, an verò ſimplex concoctu ſit facilior.*

PRoinde quartę convivalium quæſtionum decurię principium nobis erit quęſtio de multiplici cibo. Nam cùm ad Elapheboliorum feſtiuitatem Hyampolin veniſſemus, Philo medicus conviuio nos accepit, ſane quàm operoſo apparatu. Ibi cùm vidiſſet Philinum cum adoleſcente pane ſolo veſci, aliud requirere nihil: Hercules, inquit, nimirum hoc illud erat quod in proverbio dicitur,

Pugna erat in ſaxis, neq; ſaxum tollere quibant.

ſimúlq; proſiluit, vt aliquid vtilis cibi iis adferret: ac multo pòſt rediit, caricas eis & caſeum apportans. Tum ego dixiſſem vſu venire hoc iis qui ſupervacanea & precioſa apparant, vt negligerent neceſſaria atq; vtilia, iiſq; carerent: Non enim, inquit Philo, memineram Philinum Soſtrati nobis exemplum æmulari, quem nullo alio cibo potúve quàm lacte vſum ferunt totam vitam exegiſſe. Verùm huic quidem à mutatione quadam initium huius victus rationis oblatum fuiſſe credibile eſt. Noſtrum autem, quo pacto Achillem Chiron, nutriens iſte, ſtatim à natalibus ſanguine carentibus * vt oſtendere videatur, ſe aëre & rore ali, quod de cicadis fertur. Nos verò, aiebat Philinus, neſciebamus, vt Hecatomphonia qui cœnauiſſemus (à cæde centum victimarum dicta) nunc tali vtendum prandio: nam apud nos prandia obſonij expertia, tenuia ac ſalubria, tanquam medicamentum ſunt, quibus ad tam ſplendidas & copia diſtentas cœnas vtimur. idq; eò, quòd ſæpe inaudiuimus multiplici victu ſimplicem non modò paratu faciliorem eſſe, ſed etiam concoctu. Ad hæc Marcio: Corrumpet, inquit, tuum tibi Philinus apparatum, dehortans & deterrens à veſcendo conviuas. Sed ſi meam operam implores, ſponſor iis pro te fideiubebo, multiplicem cibũ ſimplici faciliùs concoqui: vt audacter fruantur appoſitis. Petiit ergo Philo à Marcione, hoc vt faceret. At Philinus cœna finita à nobis provocatus, vt multiplicis cibi aggrederetur accuſationem: Non meus, inquiebat, hic eſt ſermo, ſed ipſius Philonis. Identidem enim hic dicit nobis, primùm bruta animalia, quia cibis vtuntur vnius generis, & ſimplicibus, ſaniora eſſe hominibus: quæ verò incluſa aluntur, procliuia ad morbum eſſe, obnoxiáq; cruditati, quòd mixto & condito vtantur alimento. Deinde nemo fuit medicorum ita temerarius, aut ad res nouandas audax, vt offerret febricitanti cibum varium: ſimplicem & nidoris expertem, vt concoctionis facilè patientem exhibent. Affici enim oportet alimentum, mutarique ſubactum ab iis quæ inſunt nobis facultatibus. Sed & tinctura ſimplicium colorum faciliùs inhæret: & fragrantiſſimum oleum maximè ſeplaſiariis medicamentis mutatur: & alimentum ſimplex vniúſque generis facilimè à concoctione adficitur. Multæ autem & variæ qualitates invicem nonnihil contrariæ, repugnando ſeſe mutuò abolent (inſtar multitudinis convenarum ac promiſcuæ turbæ in ciuitate) neque conſentientem admittunt conſtitutionem, dum vna quævis ſuapte natura alienis reluctans coitionem reſpuit. Vinum nobis evidens huius rei indicium ſuppeditat. celerrimè enim inebriat diuerſorum vinorum vſus, quas allœnias Græci dicunt. ſimilis autem eſt ebrietas cruditati à vino non cocto profectæ. ideóque vitant mixtum vinum potores: & qui miſcent, clàm id faciunt, vt qui inſidias ſtruant. Mutatio enim & inæqualitas animum de ſtatu ſuo exturbant. quam ob rem muſici quoque magnam adhibent cautionem in multitudine neruorum agitanda: quibus nihil præter mixtionem & varietatem mali adeſt. Ipſe hoc auſim affirmare faciliùs contrariis ſermonibus fidem ac aſſenſionem parari poſſe, quàm concoctionem diuerſis qualitatibus. Sed ne ludere videar, his omiſſis ad Philonis dicta revertor. Eum quippe ſæpenumerò dicentem audimus, difficultatem concoctionis alimento accidere à qualitate, dum varia mixtura damnoſa eſt, & alienas generat qualitates: itaque oportere vnumquenque id nutrimentum ſumere, eóque contentum eſſe, quod ſuæ congruere naturæ compertum habeat. Quòd ſi ſuapte natura nihil eſt concoctu difficile, ſed multitudo eſt quæ turbat & corrumpit: tanto adhuc magis fugienda puto omnigena iſta atque varia eſſe, quibus recèns nos Philonis coquus, tanquam domino contrariam artem faciens, infecit, nouitate & mutatione appetitum pervertens non renuen-

* tem, ſed ad alia ductum, ôbq; varietatem vltra id quod ſatis eſt ſe proferentem. * aliam ex alia venans capturam, ſi oblectatæ animæ * non bibens, & non exſaturatus, plurimus in pratis effloreſcit. Hæc Socratis etiam meminiſſe expedit, qui iubebat cauere à cibis qui non eſurientes ad edendum allicerent: nihil aliud nimirum quàm ciborum multiplicem varietatem vitare mandans. Varietas enim eſt, quæ vltra quàm vſus ſit frui nos facit ſpectaculis, auditionibus, re venerea, ludis iocíſque, ſupervacaneis rebus multa initia cupiditati fruendi ſuggerentibus. At in iis voluptatibus, quæ ſimplices ſunt & vnius modi, naturæ modum oblectatio non excedit. Denique faciliùs mihi videtur ferri poſſe muſicus qui multitudinem neruorum, & alepta qui vnguentorum compoſitorum vſum laudet, quàm medicus qui ciborum varietatem commendet: vbi mutationes & diverticula de recta ad ſanitatem via detrudunt. Hæc poſtquam diſſeruit Philinus, Mihi verò, inquit Marcio, Socratis exſecrationi obnoxius videtur non modó qui vtile ab honeſto ſegregauit, ſed & qui voluptatem à ſanitate ſeparat, tanquam huic adverſantem & inimicam, ac non potiùs adiutricem. Etenim dolore, vt inſtrumento violentiſſimo, raró admodum idque inuiti vtimur. de reliquis voluptatem nemo, ne ſi velit quidem, repudiauerit. Hæc & in nutrimento, & in ſomno, & in lauacro, & vnctione, & diſcubitu ſemper adeſt, laboréſque excipit, & ægrum fouet, aliena multis convenientibus naturæ delentem. Nam quis dolor, quis defectus, quod venenum ita facilè & ſimpliciter morbo ſoluit, vt lauacrum tempeſtiuè vſurpatum, aut vinum indigenti datum, vel cibus: hæc cum voluptate adhibita ſtatim moleſtiam omnem abolent, naturámque in ſuum priſtinum ſtatum reponunt, velvti ſerenitate & tranquillitate inducta. Contrà cum dolore coniuncta remedia, ægrè & paulatim aliquid efficiunt, naturam cum difficultate & violentia quadam molitionis exagitantia. Non ergo eſt, quod nobis vitio vertat Philinus, ſi non ambabus (quod aiunt) vela manibus attollentes voluptatem fugimus: ſed conamur voluptatem cum ſanitate concinniùs, quàm philoſophorum nonnulli cum honeſtate coniungere. Iam in primo tuo, Philine, argumento falſus mihi videre, bruta animalia ſimpliciore quàm homines alimento, & ſanitate meliore frui ponens. quorum neutrum eſt verum. Alterum refellunt Eupolidis capræ, alimentum ſuum prædicantes & à varietate omniſq; generis materià laudantes. ſic enim loquentes facit.

Omnigena nos materies paſcit. abietis
Teneros, & ilicis, arbutique ſurculos
Decerpimus. tum præter hæc cythiſus, boni
Phaſcúſque odoris, & ſmilax folio vbere.
Oleaſter, & lentiſcus, atque fraxinus,
Quercus, edera, erica, myrica, rhamnus, pallidum
Verbaſcum, & aſphodelus, ciſthúſq; & æſculus,
Thyma, thymbra, nos opibus alunt largè ſuis.

quæ enim hæc recenſentur, innumeras profectò ſaporum habent & odorum differentias, atque virium: cùm quidem maior pars ſit omiſſa. Alterum Homerus
Iliad.a,50. refutat, qui periniùs pronunciat peſtem brutà primùm invadere. Sed & breuitas vitæ brutorum oſtendit quàm ſint morbis obnoxia mortique vicina. Nullum enim omnino longæuum eſt: niſi fortaſſe coruum dicas & cornicem, quæ videmus omnis generis cibis veſci. Porrò ſcitè nimirum è victus ratione eorum qui ægrotant iudicium de facilibus aut difficilibus concoctu petitur: cùm labor & exercitationes corporis & cibum incidentia ad concoquendum faciant, nequaquam autem conveniant febricitantibus. Ratione verò caret, quod diſcordiam & pugnam variorum ciborum metuiſti. Nam ſiue natura id quod ipſi accommodatum eſt è ſimilibus ſumit: in ipſam molem corporis varium nutrimentum multas à ſe ſtatim dimittit qualitates, vt cuique parti accidat id quod ei eſt conducibile: fiátque illud, quod Empedocles docuit.

Dulcia continuò ſe dulcibus applicuerunt,

Acribus acria ſe iunxerunt, triſtia amaris,
Et rectà calidas petierunt feruida partes.

Siue res ſecùs habet, tamen calor ſpiritus mixturam diſſoluit per eam ſeſe didens, & * cognata cognatis applicantur partibus. Corpus enim, quale noſtrum eſt, ita multipliciter mixtum & tam variis coaceruatum è partibus, conſentaneum eſt è varia potiùs materia quàm ſimplici conquirere ſuum nutrimentum. Sin aliter eſt, & tamen concoctionis ea eſt natura, vt alterer mutétque alimentum: in vario id celeriùs meliúſque efficietur. A ſimili enim nihil afficitur. ipſa pugna & diſſidium mixtione contrarij magis mutat elangueſcentes qualitates. Tum ſi omnino mixta, Philine, & varia repudias: non modò cœnam præbenti & cibos adornanti maledicito Philoni: ſed multo magis cùm regia iſta & auxiliaria miſcet medicamenta, quas deorum manus appellauit. Eraſiſtratus quidem ſtulticiam & ſupervacaneam eorum damnat diligentiam, qui foſſilia, herbas, à feris, è terra & mari depromta confundant remedia: cenſétque expedire vt iſtis omiſſis, in ptiſana, cucurbita, & oleo aqua temperato medicina relinquatur. Atqui (inquis) varietas excitat & allicit quaſi præſtigiis captam appetentiam, ſui ipſius non compotem: nimirum, lepidum caput, mundicies, & ſtomacho ſuccus congruens, odor bonus, atque omnino ſuauitas facit vt plus edamus & bibamus. Quare igitur non craſſam nos farinam loco pultis ſubigimus? cur non pro aſparagis githia & ſcolymos apparamus? quapropter non vice fragrantis huius & mitis vini è dolio bibimus agreſtius, quod culicum circumſonent chori? Quia, diceres, ſalubris ratio victus non eſt fuga voluptatis: ſed mediocritas & ordo voluptatibus adhibitus, quæ appetitum vtilitati morigerum præbeant. Sicvt autem vehementiorem ventum gubernatores multis fugiunt artibus: eundem vbi poſuit & elanguit excitare de integro nemo poteſt. ita non magni eſt laboris, appetentiæ reluctari, & nimiam reprimere coërcendo: præproperè autem deficientem, & langueſcentem, officiúmque deſerentem ſuum roborare & reſuſcitare, pergraue eſt, amice, & difficilis res operæ. Ergo præſtat multiplex nutrimentum ſimplici, & quod ob vnicam formam ſatietatem in propinquo habeat: quanto facilius eſt naturam incitatam inhibere, quàm incitare detrectantem. Atverò quod nonnulli dicunt repletionem defectu magis fugiendam eſſe, verum non eſt. immò contrà abvndantia tum demum nocet cùm in corruptelam aliquam & morbum deſinit: indigentia vt maximè nihil inferat mali, ipſa tamen per ſe eſt naturæ adverſa. Atque hæc quidem ſunto tanquam neruis contrariis cantata adverſus ea quæ tum commentatus fuiſti. Id autem quodammodo vos fefellit, de his qui dicuntur circa ſalem & cuminum, quod aliud quidem varium eſt, aliud ſuauius * ſi nimium auferas. adhæreſcit enim appetenti & accipienti corpori, viſu viam ſternente. Vacuitatem autem appetentiæ * & vagum, aut omnino elicit natura, aut ægrè ob penuriam tolerauit. Id vnum modò memineris, varietatem non in abyrtacis & candylis & carycas eſſe: ſed curioſa iſta & ſupervacanea ſunt ac inania. Varietatem verò etiam Plato conceſſit, præclaris ſuis illis ciuibus pulbos apponens, oleas, olera, caſeum, obſonia omnis generis, atq; adeò ne bellariis quidem eorum defraudans cœnas.

QVAESTIO SECVNDA.

Cur tubera videntur à tonitru creſcere: & cur creditum eſt dormientes fulmine non feriri.

COENANTIBVS nobis Elide Agemachus tubera eximiæ magnitudinis appoſuit. Ibi mirantibus hoc cæteris, quidam ſubridens, Nimirum, inquit, digna ſunt tonitrubus nuper auditis: vt qui rideret eos qui è tonitrubus oriri tubera putarent. Erant qui dicerent à tonitru terram rumpi, quod aëre tanquam clauo vteretur: tum eos qui tubera quærunt, è rupturis coniecturam vbi ſint facere: indéque opinionem apud multos inſinuaſſe, non monſtrari, ſed generari tubera à tonitru: perinde ac ſi quis cochleas puter facere imbrem, non præcedere & indicium eius eſſe. Agemachus autem rem veram eſſe contendebat, poſtulabátque ne quod mirabile eſſet, ideò fides ei derogaretur. Habent enim, aiebat, multa etiam alia fulmen & tonitru,

eorúmque præmonstrationes miracula, quorum aut omnino nequeunt cognosci, aut difficulter intelliguntur causæ. Etenim qui rideri solet, proverbióque materiam dedit bulbus iste, non paruitate sua fulmen effugit, sed quòd vim habet ei adversantem: sicvt ficus etiam, & vituli marini pellis, vt fertur, atque hyænæ, quibus extrema velórum inducunt nauicularij. Aquas etiam quæ inter fulgura décidunt, agricolæ & putant esse & nominant incrementis idoneas. Atque omnino stultum est ista mirari, cùm in istis rebus ea videamus evenire, quæ omnium minimè sunt credibilia: scilicet ex humido flammam emicare, è mollibus nubibus asperos sonitus edi. Hæc ego, aiebat, nugor, vos ad causæ indagationem exhortans, ne videar morosus, dum pro tuberibus symbola exigo. Tum ego ita sum locutus. Videtur mihi Agemachus ipse dextram porrexisse disputationi. Nihil enim in præsentia videtur probabilius, quàm inter tonandum multum aquæ genitabilis decidere. Causa est admixtio caloris. Nam ignis quod est acutum & purum, id in fulgur abit. pars verò grauior & spiritu prædita involuta in nube, eam mutat, ac frigore expulso humorem tepefacit: vnde aqua admodum lenis incidit in stirpes, & mox crassescendi causa est. Sed & peculiarem temperiem, saporémque peculiarem ista complutis aqua infert. quo pacto & ros suauius pecori pabulum redigit, & arcus cœlestis in qua nube elucet, ea soluta lignis fragrantiæ plurimum inserit. eoque indicio sisi nostri sacerdotes ista cremant, in quæ nubem iridis putant defluxisse. Multo autē magis probabile est fulguralibus & fulminalibus aquis, spiritibus, & caloribus altè penetrantibus terram converti, itáque laxari & hiare, quomodo calores quidam & humores sanguinei in corpore tubercula glandosa & strumas efficiunt. Non enim videtur_* quia tuber neque sine aqua generatur, sed radicibus caret, & * adhuc & solutum ex sese subsistit, terra aliquomodo affecta & mutata. Quòd si vobis hæc ratio videtur exilis: talia tamen sunt pleraque tonitrubus & fulminibus comitantia: itaque hisce affectionibus maximè opinio quædam diuinitatis adest. Aderat tum vnà rhetor Dorotheus. Is, rectè, inquit, dicis. Non enim duntaxat vulgo & indoctis ea est, sed etiam quibusdam philosophis opinio. Ipse memini apud nos fulmen incidisse in domum, & multa mirabilia fecisse. nam & vinum è doliis illæsis consumsit: & hominem dormientem transvolauit, neq; ipsum lædens, neq; vestem tangens: & cinguli æs, quo obductum erat, colliquauit. *

* * *

omne & confudit. Philosophum autem Pythagoricum, qui tum ibi peregrinabatur, accedens causam quæsiuit. is autem abominatus rem, ipsum pro se iussit dispicere, ac diis vota facere. Audio etiam fulmen prope militem, qui templum Romæ custodiebat, decidisse, calceorúmq; advstis loris, nullum aliud maleficium intulisse. & cùm argentei caliculi in ligneis repositi essent operculis, ligno incolumi argentum colliquatum fuisse inventum. Hæc vel credas licet, vel non credas. Id omnium maximè mirum est, quod omnes ferè compertum habemus, corpora de cœlo tactorum putredinis expertia perdurare. multi enim ea neq; cremant, neq; defodiunt; sed sæpimento circumdata relinquunt: vt videantur perpetuò putredinis vacua, & Euripideam Clymenen refellant, quæ de Phaëthonte dicit,

—carus ille nunc mihi
Aliqua in conualle computrescit mortuus.

Sulfur quoq; theon inde puto nominatum, ob similitudinē odoris ignei & acris, quē edunt icta fulmine corpora: ob quem puto canes etiam auésq; abstinere cadaueribus * fulmine percussorum. Huc vsq; enim causam, vt etiam lauri, dixero. Reliqua hunc iubeo dicere, qui in tuberibus probè est versatus: ne idem nobis áccidat atq; Androcydi, cuius inter omnia opera laudem obtinuerūt pisces circa Scyllam picti. creditúsq; est, vt qui impensè piscibus delectaretur, magis hac animi adfectione, quàm arte ibi fuisse vsus. ne inquam nos quoq; aliquis dicat voluptate inductos de tuberibus disputare, quorum (vt vides) controversa est generatio. In his, cùm probabilitatis videretur satis * inesse dictis, & causa non in obscuro latére: egóq; monerem tempestiuum non esse, vt quemadmodum in comœdia suo tempore machina tollitur, & tonitrua eduntur, ita hæc etiam in conviuium nos de fulminibus disputationem introduceremus: in id consensere, vt reliqua omitterentur: de causa tamen, ob quam dormientes fulmine non ferirentur, audire se aliquid percupere ostenderunt. Ego tametsi nihil proficerem causa * attingenda, cuius communis est ratio, tamen ita ferè dixi. Fulminis ignis mirabili est subti-

ſubtilitate atq; tenuitate, quam ſtatim à prima origine habet ex pura et ſincera ſubſtantia: & quidquid ei humidum aut terreſtre admiſcetur, id ſui motus celeritate excutit atq; expurgat. Nihil quidem de cœlo tactum, vt ait Democritus * * ferre ſub puro æthere * iubar. Proinde corpora denſa, vt æs, vt argentum, & horum ſimilia, fulmen excipiunt, corrumpunturq; & liqueſcunt eò quòd repugnant atque reſiſtût. At per rara, multis hiantiáq; meatibus ob laxitatem eorum ſine tactu diſcurrit fulmen, vt per veſtes & arida ligna. idem viridia vrit, arreptum ab humore, eóq; incenſo. Ergo ſi verum, dormientes fulmine haud necari, hęc quærenda eſt cauſa, non alibi. Magis enim firma ſunt, & ſolida, atq; reſiſtunt corpora vigilantium, vtpote omnibus partibus ſpiritu oppletis: quo etiam ſenſus intendente tanquam in inſtrumento & conſtringente, validum fit & ſecum continens denſumq; animal. Idem corpus in ſomnis laxatur, rarum fit & inæquale, imbecillum, ac diffuſum, multiſq; reſeratur meatibus, ſpiritu remittente ac deſerente: vnde etiam voces odoréſq; excurrunt nullo ſui ſenſu præbito. Quod enim renititur, renitendóq; patitur, non occurrit iis quæ offeruntur: minimè autem iis, quæ ob tenuitatem & celeritatem talem, qualis eſt fulminis, diſſipantur. Nam quæ minus ſunt valida, ea munit natura duricie aliqua aut denſitate, vt non facilè patiantur. quarum verò inexpugnabilis eſt vis, ab his minus læduntur quæ cedunt, quàm quæ reſiſtunt. Huc accedit etiam conſternatio, quæ fulminibus ingruentibus inceſſit, ac metus & pauor: ob quæ multi nihil aliud paſſi, mortem metuêdo ſunt mortui. Itaq; tonitru oborto paſtores condoce faciunt pecus, vt in vnum concurrant, ſeq; inuicem applicent. nam quæ palant à reliquis auulſæ oues, abortum faciunt. Et innumeros videre eſt mortuos tonitru, in quibus nullum ictus aut adustionis appareret veſtigium: quòd nimirum præ metu anima eorum è corpore auis inſtar euolaſſet. multos enim exanimauit ventus tonitrui, vt ait Euripides. Nam aliàs quoq; de omnibus ſenſibus auditus facilimè afficitur, perturbationeſq; & metus à ſtrepitu orti, quammaximè animum exagitant: contra quos dormienti ſtupor præſidio eſt. Vigilantes cùm præſenſione exanimantur, tum metu corpus re vera conſtringente & denſante, ictum reſiſtendo faciunt validiorem.

QVAESTIO TERTIA.

Cur in nuptiis plurimi ad cœnam vocantur.

IN nuptiis Autobuli filij aderat vnà in feſtiuitate Soſſius Senecio, Chęronea ad nos profectus, vnà cum multis aliis, qui eam ſua exornabant præſentia * anſas etiam de * cur plures quàm aliàs fit ad cœnam inuitarentur nuptialem, diſquirendum propoſuit. etenim legumlatores eos, qui omni conatu luxum impugnarent, maximè numerum definiuiſſe eorum qui ad nuptias vocarentur. Hecatæus quidem, aiebat, Abderita, vnus de antiquis philoſophis, meo iudicio nihil probabile dixit. ſcilicet ſponſum ad nuptias multos vocare, vt multos habeant conſcios atq; teſtes liberum ſe liberam, ingenuum ingenuam duxiſſe. Côtrà enim Comici eos qui ſplendidè & ſumtuoſas faciunt nuptias, parum eas firmas & fidas introducunt facientes. vt Menander ad eum, qui iubebat ollis circumuallare * non facinus ſponſæ refers. Sed tamen ne * alios reprǽhendere videamur, ipſi nihil interim pronunciantes. Hęc primus ego: Nullius, inquam, conviuij cauſa ita manifeſta, ita celebris eſt, vt nuptiarum. Nam & rem ſacram diis facere, & amicum diſceſſurum excipere conuiuio, aut peregrè venientem licet, ignorantibus hoc neceſſariorum multis. Nuptialis autem menſa indicem habet hymenæum alta voce inclamantem, & facem, ac tibiam, quæ Homerus ait mulieribus ad fores ſtantibus eſſe admirationi. itaq; cùm nemo ignoret conuiuium agitari, verecundia ducti omnes neceſſarios, familiares, & quocunq; tandem pacto ſibi coniunctos inuitant. Probantibus id reliquis, Theo ſermonis in partem ſuccedens: Eſto, inquit, hæc: non enim abludunt à vero. Sed, ſi placet, id adde, huiuſmodi conuiuia non amicorum tantùm eſſe, ſed & ad cognatos pertinere, adſinitate alterius familiæ in gentem adſcita. Ac quod plus habet momenti, duabus in vnam coëuntibus familiam, cùm accipientis dantis familiares & amicos, tum dans accipientis exiſtimans ſibi comiter demerendos, duplicem conuiuarum faciunt numerum. Denique cùm multa, adeóque pleraque in nuptiis mulieres peragant: vbi adſunt mulieres, neceſſe eſt etiam viros adhiberi.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrùm mare an terra obsonio præbendo præstet.

GALEPSVS Eubœæ, vbi thermæ sunt, locus est natura ita factus, vt multa habeat ad voluptates liberales conducentia. itáq; est cœnaculis & conclauibus exædificatus, vt quasi pro communi totius. Græciæ refectorio vsurpetur. Ibi cùm & terrestria multa capiantur animalia, & volucria, non minùs mare annonam mensæ commodam suppeditat, in locis puris mariq; ponè litus profundo multos bonósque alens pisces. Maximè autem is locus frequentatur vere vigente. Multi enim tunc eò conveniunt, mutuáque vtuntur in omnium copia rerum consuetudine, & per ocium plurima de rebus ad humanitatem pertinentibus agitant colloquia. Cùm autem ibi degeret sophista Callisthenes, difficile erat alibi cœnare. Erat enim comitas eius tanta, vt denegare inuitanti nemo posset: & id iucundissimum, quòd omnes elegantes solebat in vnum locum cõgregare. Sæpenumerò quidem imitabatur Cimonem de antiquis, multos omnísq; generis conviuas amicè ad cœnam vocans. plerunq; tamen Celeum, quem primum narrant nobilium ac bonorum virorum instituisse quotidianum conventum, idq; Prytaneum appellasse. Identidem autem huiusmodi convenientes cœtibus sermones sunt habiti. Evenit aliquando, vt maiorem in modum varij appositi cibi, occasionem præberent quærendi de obsoniis, terráne an mare ea suppeditaret commodiora. Ibi cùm reliqui ferè omnes terrestria laudarent, multa, omnigena, & innumera generum ac discriminum varietate abvndantia: Symmachum Polycrates cõpellãs, Tu verò, inquit, animal bimare, tótq; innutrite maribus, quæ sacram apud vos ambiunt Nicopolin, non defendis Neptunum? Equidem volo, respondit Symmachus, téq; mihi adiutorem advoco, qui iucundissima Achaici maris parte frueris. Enimverò, infit Polycrates, à consuetudine ordiemur. Sicvt enim de multis poëtis vnũ qui reliquis præstat eximio nomine poëtæ afficimus: ita cùm multa sint obsonia, piscis tamen obtinuit, vt vel solus vel præcipuè piscis obsonium appellaretur, quia virtute reliquis omnibus multò antecellat. Nam obsonivoros & obsoniorũ cupidos vocamus, non qui bubulis carnibus delectantur, vt Hercules, qui post carnem virides ficus edit: non qui ficubus, vt Plato: non qui vuis, vt Arcesilaus: sed qui subinde in foro piscario versantur, & tintinnabulum celeriter exaudiunt. Et Philocratem Demosthenes auro proditione parto scorta & pisces emere dicens, gulæ studium ac libidinẽ homini exprobrauit. Ac non ineptè Ctesiphon ꝗdã obsonivoro in senatu vociferãte, Crepabo medius: Nequaq̃, inquit, nos pisciũ escã facias. Iã qui versiculũ huncce fecit,

Ad capparim viuis, cùm liceat ad anthiam,

quid sibi voluit? Quid, bone Iupiter, volunt sibi, qui ad oblectationem se mutuò inuitantes dicunt, hodie in acta cœnabimus? nónne quòd in litore cœnam, vt est, suauissimam esse sentiunt? non quidem propter fluctus aut lapillos (quis enim in litore
* lecythum & capparin mensæ adhibeat?) sed quòd copiosi ac recentes pisces mensam sint instructuri. Adde quòd omnium aliorum obsoniorum precium exceditur à marino. Cato sanè non vltra modum, sed verè dicendo invehens in luxum vrbis dixit, Pluris vendi piscem quàm bouem. Testam enim piscium plenam tanti vendunt, quantum vix redimatur centum ouibus & vno boue capitis loco præcedente (quod fuit sacrificij solennis genus) mactatis. Porrò vt de medicamẽtis medicus optimè, de cantu musicus iudicat, sic etiã de obsoniorũ præstantia is, qui impẽdio iis studet. Non enim Pythagora hæc arbitro vtemur aut Xenocrate: sed Antagora poëta, & Philoxeno Eryxidis F., & Androcyde pictore: quem aiunt cùm Scyllã pingeret, pisces circa eã ad viuũ vsq; studiosissimè expinxisse, ꝙ obsoniis esset deditus. Antagoræ aũt poëtæ in castris cõgros elixãti atq; accincto superveniẽs Antigonus rex, putásne (inquit) Homerum cõgros coquentẽ Agamemnonis res gestas descripsisse? & ille nõ ineptè respõdit: Tu verò putas Agamemnonẽ res istas gessisse, curiosè inquirẽdo qs in castris con-
* gros elixaret? Hæc, inquit Polycrates, ego pro pisciũ patrocinio attuli, fretus & testimonio pisces vendentiũ, & cõsuetudine. Ego verò, ait Symmachus, seriò rem, ac magis dialecticè aggrediar. Nam si id est obsonium, quod cibum reddit suauiorem: vtiq; optimum id fuerit obsoniũ, quod maximè detinere appetitum in cibo valet. Ergo sicvt philosophi, qui à spe quam vnicè prædicabant Elpistici dicti sunt, nihil esse pronunciauerũt ꝗd vitã magis cõtineat atq; spes, qua non cõdiente eam vita sit intolerabilis:

ita

ita etiam ad alimentum id ponemus appetitum continere, ſine quo id planè ingratum & incommodum ſit futurum. At eorum quæ terra ſuggerit, nihil tale invenies. mare verò ſalem ſuppeditat. Primùm abſq; ſale nihil omnino eſt eſui, qui admixtus ipſum etiam panem condit. Itaq; eodem in fano Neptunus & Ceres habentur. Deinde reliquis obſoniis ſales dulcius ſunt obſonium. Nam heroës tenui & frugali vſi & exercitatione adſueti victui, omnémque adſciticiam & ocioſam voluptatem à menſis arcentes ſuis, ita quidem vt caſtris ad Helleſpontum poſitis, tameti piſcibus abſtinerent: carnes nihilominus abſq; ſale edere non ſuſtinuerunt: teſtantes id ſolum obſonium repudiari non poſſe. Vt enim colores lumine, ita ſapores ſale opus habent vt ſenſum adficiant. *. niſi graues iis & moleſti accidant. Cadauera enim magis ſunt eiicienda quàm * fimus, aiebat Heracletus. Omnis verò caro mortua eſt, & cadaueris pars: ſalis autem vis tanquam anima ſuperveniens, gratiam ei ac voluptatem conciliat. Itaque etiam acria & ſalſa ante cibum ſumunt, & omnino quibus plurimum ſalis adeſt. hæc enim alliciunt appetitum ad alia obſonia, hiſq; ille delinitus ad reliqua alacris recénſq; ſe confert. ſi verò ab aliis incipiat, mox elangueſcit. Non ad cibum proinde duntaxat, ſed ad potum quoque condimenti vim ſales habent. Homerica enim illa cepa potus *Iliad. λ, 630.* condimentum, nautis potiùs & remigibus quàm regibus conveniebat. Qui verò cibi mediocrem ſalſuginem, ob conſenſum cum ore ventriculi, vini omne genus guſtu ſuaue & mite reddunt, omnem aquam gratam potu. Tum earum quas cepa adfert mo * leſtiarum nihil adeſt ſali. quin & digerit reliquos cibos, molliorésque & obſequentiores concoctioni reddit: vt & condimenti gratiam, & vim medicamenti ſales corpori conferant. Cæterùm marina obſonia reliqua præterquam quòd ſunt ſuauiſſima, maximè etiam ſunt innoxia. nam & carnoſa ſunt, & non perinde vt carnes grauãt, ſed facilè concoquuntur & digeruntur. Teſtimonium mihi perhibebunt Zeno hic, atq; etiam me hercle Crato, qui ægrotantes ante omnes alios cibos ad piſcem ablegant, vt leuiſſimum. Nec caret ratione mare ſaluberrima & elaborata corporibus alimenta gignere; quando etiam nobis aërem tenuitate & puritate commodum edit. Rectè ais, inquit Lamprias: ſed aliquid præterea de hac re commentemur. Solebat auus meus identidem dicere Iudæos ſubſannans, Eos à iuſtiſſima carne abſtinere. Nos autem dicemus iuſtiſſimum eſſe obſonium quod è mari petitur. Nam vt cum terreſtribus nullum aliud ius nobis intercedat, ſaltem iiſdem aluntur rebus, aërémque, lauacra, potum indidem vnde nos hauriunt, & pudorem iugulata incutiunt miſerabili voce: tum pleraque nobis familiaria convictu facimus. Marinum verò omnino à nobis alienum eſt genus, & quaſi in alio mundo natum educatúmque viuit: neque vox vlla, aut adſpectus, aut miniſterium ab eorum cæde nos revocat. nullus enim nobis vſus eſt eius animalis, quod ne viuit quidem apud nos: neque vllo nobis amore erga illud opus eſt. Sed quem nos incolimus locum, ipſis eſt tanquam orcus. nam in eum ſimul atque pervenere, moriuntur.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrùm ſuem venerantes Iudæi, aut potiùs auerſantes, carne eius abſtineant.

HAEC cùm eſſent dicta, & quidam in diuerſam partem diſputare intendiſſent: Calliſtratus eorum ſermonem profligans, Quomodo, inquit, vobis dictum videtur in Iudæos, Iuſtiſſima eos carne abſtinere. Præclarè admodum, aiebat Polycrates. Ego quidem vehementer dubito, vtrùm Iudæi in honorem porci, aut quòd animal illud abominentur, eſu carnium ſuillarum ſeſe abſtineãt. Nam quæ apud ipſos dicuntur, fabularum ſunt ſimilia. niſi fortaſſe habent ſerias quaſdam rationes, quas non efferunt. Ego itaq;, aiebat Calliſtratus, arbitror id animal in aliquo apud iſtam gẽtem eſſe honore. Porcus deformis eſt. quid tum poſtea? eſt etiam fœdus. tamen cantharo, * gryphe, crocodilo, fele turpior non eſt, aut natura ineptior: quorum alia ab aliis Aegyptiorũ ſacerdotũ ſanctiſſimis colũtur. Quòd autẽ ſui parcitur, iſq; in honore habetur, nõ caret ratione. Prima enim ſus (vt aiunt) roſtro terrã findẽs, veſtigium arationis impreſſit, ac vomeris opus ſubmõſtrauit: quẽ hynin inde dictũ ſunt qui putẽt. Iam Aegyptij qui cauam & mollẽ incolunt regionẽ, omnino etiã aratri vſum non admittunt: ſed poſtquam Nilus eluuie ſua ſolum rigauit, eum ſubſequẽtes, ſues in agros depellũt. eæ verò calcãda ac fodiẽda tellure celeriter eam altè ſubvertũt, ſemẽnq; occulũt. Neq; tapi in admirationem hoc debet, ſi ſunt qui hac de cauſa ſuum eſu abſtinent: cùm apud

barbaros alia animalia in maiore sint honore ob causas viliores, aut etiam planè ridiculas. Nam murem araneum (si quidem is mygale est) diuinos reperisse honores aiunt apud Aegyptios propter cæcitatem: quòd tenebras luce antiquiores ij arbitrentur: eámque è muribus nasci quinta ætate, in nouilunio: atque iecur eius deminui lumine Lunæ deficiente. Leonem verò Soli dedicant, quòd de curuivnguibus quadrupedibus sola leæna videntem edat fetum quòd momento temporis dormiat, oculique dormientis suffulgeât. & quod Leontini fontes & hiatus suos noua aqua repletos inveniunt, Nilo exundante quando Sol per Leonem transit. Ibin ferunt recens ex ouo exclusam duas appendere drachmas: quantum etiam recens nati infantis cor appendit. Ibis quoque pedum diductione, eorum inter se & cum rostro comparatione, triangulum repræsentat æquilaterum. Et quis tandem has culpet Aegyptiorum ineptias: cùm memoria proditum sit Pythagoricos quoque album venerari gallum: & de marinis mullo maximè vrticáque abstinere. magos autem, qui à Zoroastre descendunt, terrestrem echinum quàm maximè venerari, mures aquatiles odisse, díisque carum & beatum iudicare eum qui plurimos interfecerit. Existimo autem Iudæos, si abominarentur porcum, interfecturos eum fuisse, sicvt mures necant magi. Nunc tam interficere, quàm edere suem iis est religio. Et fortassis rationi hoc consentit, sicvt asino suus est apud eos honor, qui fontem aquæ eis demonstrauit: ita suem eos revereri, vt sationis & arationis magistram. Nisi fortè etiam leporum esu abstinere Iudæos dicendum putemus, quòd vt pollutos & impuros auersentur. neque * sermonem excipiens Lamprias: sed leporis quidem * propter * * bestia simillima. Videtur enim lepus magnitudine & celeritate sentiendi instrumentorum pollere. nam & color, & aures, & nitor oculorum, & salsum mirabiliter convenit: vt nihil omnino tam paruum tam magno sit, ad formam quod attinet, simile. Nisi me hercle etiam ob similitudines æmulatione Aegyptiorum ducti, velocitatem animalis diuinam reputant, itémque sensus instrumentorum subtilitatem. Nam leporum oculi adeò sunt indefessi, vt etiam apertis iis dormiant. Celeritate autem exaudiendi videtur aliis anteire. cuius admiratione ducti Aegyptij in suis sacris litteris picto lepore auditum significant. Suillam autem carnem Iudæi abominari * quòd maximè barbari abhorrent à vitiliginibus & lepra, quas putant esu harum carnium adsciscí. Etenim videmus suem sub ventre plenum esse lepra & scabiosis malignè pustulis: quæ sanè existimantur à praua corporis affectione & corruptela eorum quæ intus sunt in superficiem erumpere. Porrò autem suis victus ita turbidus & immundus non caret vitio. nullum enim animal videmus ita gaudere cœno ac sordidis impurísque locis. etiam si non ineamus rationem ortus & naturæ quam in sese habent. Oculi etiam porcorum ita dicuntur confracti, & humi defixi, vt nihil eorum vnquam cernant, quæ supernè sunt, neque in cœlum intueantur: nisi supini cõtra naturam facti pupillas sursum obvertant. ideóque animal hoc, aliàs clamosissimum, vbi supinatum fuerit, tacere attonitum insolenti conspectu cœli, maiorique metu vociferationem eius reprimi putant. Si verò fabulosa etiam licet huc adferre: fertur Adonis à sue interfectus. Adonis autem idem cum Baccho esse creditur: & multa peraguntur in vtriusque sacrificiis, quæ fidem faciant huic sententiæ. Alij Adonidem fuisse amasium Bacchi autumant. & versus est in hunc sensum Phanoclis, amori dediti hominis.

Per montes errans diuum cùm nosset Adonin,
Cypridа consectans egregiam, rapuit.

Hoc Symmachus admiratus admodum ea quæ erant dicta, An tu, inquit, gentilem nostrum deum ô Lampria, Euium & excitatorem mulierum dictum, & cuius gloria insanientium floreat honoribus, Ebræorum mysteriis transscribis atque adoptas? aut re vera est ratio quædam, quæ Adonidem cum Baccho eundem esse demõstret? Mœragenes autem succurrens: Fac, ait, hunc missum. Ego, qui Atheniensis sum, respondeo tibi ac dico, diuersos neutiquam esse. Et quidem pleraque huc pertinentia argumẽta, iis duntaxat nota sunt & dici fas est, qui Trietericam (seu triennalem) apud nos Panteldan (perfectum nimirum numinis cultum) initiati tenent. Quæ verò edisserere inter amicos nulla religio prohibet, maximè apud vinum & dona Bacchi, ea, si isti iubent, paratus sum proferre. Cùm iuberent & flagitarent omnes: Primùm, inquit, maximè & perfectissimæ Iudæorũ solennitatis & tempus & modus cum Bacchi

ſacris congruit. Quod enim ipſi vocant Ieiunium, id ſic celebrant, vt maximè feruente vindemia proponant menſas in quibus expoſitæ ſint omnis generis fruges: & ſub tabernaculis deſident, potiſſimùm è palmitibus & edera quæ contexuntur: & diem quæ feſtum antecedit, Tabernaculariam nominant. Paucis verò pòſt diebus aliam feſtiuitatem non obſcurè, ſed omnino apertè Baccho nuncupatam celebrant. Eſt etiam ſolenne apud eos feſtum cradephoria à palmitibus geſtandis, & thyrſophoria, vbi thyrſos geſtantes in templum intrant. quid intus faciant, ignoro: credibile eſt Bacchi ab iis ſacra peragi. nam & tubis exiguis, ſicvt Argiui Bacchanalibus, vtuntur ad euocationem numinis: & alij progrediuntur citharis ludentes, quos ipſi Leuitas appellant, ſiue à Lyſio, ſiue ab Euio (vtraque vox Baccho congruit) ita dictos. Opinor etiam ſabbatorum ferias non planè à Baccho eſſe alienas. Quod enim Sabbos etiamnum multi Bacchos appellent, eámque edant vocem dum orgia Bacchi celebrant * licet & è Demoſthene oſtendere, & è Menandro, & non de * aliquis fortè dixerit, factum eſſe ob aſebeſim, id eſt impietatem, qua tenentur bacchantes. Ipſi autem huic ſermoni teſtimonium dicunt. ſabbatum enim colentes, maximè ad bibendum & ebrietatem inuicem ſeſe inuitant: aut ſi qua grauior res obſtet, omnino quidem guſtare merum in more habent. Has fortaſſe aliquis eſſe coniecturas aſſerat. Sed alia ſunt argumenta, quæ planè noſtram demonſtrēt ſententiam. Primùm enim arguit hoc pon- * tifex maximus, qui feſtis diebus mitratus ingreditur, hinnuli pellem auro contectam indutus, tunicámque ad talos pertinentem geſtans, & cothurnos. multa autem tintinnabula dependent de veſte, quæ inter ambulandum ſtrepitum edunt, vt & apud nos. Sonitibus autem nunc vtuntur in ſacrificiis, & æratas dei nutrices appellant, * monſtratúrque in aduerſis ſublimi thyrſus expreſſus, & tympana. quæ ſane non alij deo, quàm Baccho conueniunt. Porrò autem mel ſacrificiis non adhibent: quòd eſus admixtione vinum corrumpi videatur, eóque libabatur & ebrietas parabatur antequam vitis exſtitiſſet. & hodiéque barbari qui vino carent, mulſum bibunt, dulcedinem radicibus auſteris & vini ſaporem æmulantibus medicātes. ac Græci Nephalia, id eſt ſobria, hæc & libationes melleas diis offerunt: quòd vino maximè aduerſam naturam mel habeat. Bacchum verò à Iudæis coli, id quoque argumento non leui eſt, quòd inter multas pœnarum formas vna maximè odioſa eſt, qua vino interdicitur damnatis ad certum tempus, quod à iudice præſcribitur. qui autem ſic puni- *

Deſunt reliqua huius libri. Exſtant autem capitum indices, quos ſubiungo.

QVAESTIO SEXTA.

Quis apud Iudæos deus.

QVAESTIO SEPTIMA.

Cur dies planetis cognomines, non ſecundum illorum ordinem, ſed inuerſè numerant. in qua etiam de ordine clauorum.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur annulos potiſſimùm in digito geſtant, qui medio proximus eſt.

QVAESTIO NONA.

In ſigillis deorúmne, an ſapientum virorum gerendæ imagines.

QVAESTIO DECIMA.

Cur medium lactucæ à mulieribus non comedatur.

Sympoſiacôn, ſeu conviualium diſputationum, liber quintus.

Iliad.κ,156. QVIS hoc tempore tuus, Soſſi Senecio, ſit de voluptatibus animi & corporis ſenſus, mihi quidem ignotum eſt,

— multi dirimunt quoniam nos
Vmbroſi montes, atque obſtreperi maris vndæ.

Olim ſanè mihi videbare non admodum amplecti, aut probare eorum ſententiam, qui animo nullam peculiarem delectationem, nullum proprium gaudium, nihil quod pro ſe ipſe expeteret concedebant: ſed eum ſimpliciter vitam corporis comitari, eiúſque affectionibus vnà vel gaudere vel mœrere cenſebant, vtpote qui inſtar materiæ formas in ſe admittentis rerum, aut in morem ſpeculi ſimulacra eorum quæ carnis ſenſibus accidunt recipientis adſectus eſſet. Cuius illiberalis opinionis falſitas cùm multis aliis detegitur argumentis: tum in conuiuiis vrbani atque belli homines ſtatim à cœna ad colloquium velut ſecundas menſas ſe conferentes, iiſque inuicem oblectantes, vnde ne tantillum quidem voluptatis in corpus redit, teſtantur ſuum eſſe peculiarem penum voluptatibus animi, propriáſque ei voluptates, alienas reliquas quæ corporis contagio percipiuntur. Sicvt igitur nutrices, quæ cibum infantibus præbent, parum percipiunt voluptatis: ſaturatis autem iis & fletu miſſo dormire orſis, ipſæ tum pro ſe commodo cibo potúque fruuntur. ita animus in partem venit voluptatum quæ edendo bibendóque percipiuntur, corporis appetitionibus in morem nutricis inſeruiens, eiúſque deſideriis ſe accommodans, concupiſcentiámque demulcens: vbi verò illud mediocriter affectum conquieuit, ibi tum defunctus ſuo miniſterio & negociis vacuus exinde ſuas ad voluptates conuertitur, diſputationibus ſe recreans & diſciplinis, hiſtoriíſque & ſubtilium rerum quæſtionibus. Et quid de his dicam? cùm videamus importunos homines, & à litteris humanioribus alienos à cœna animum ad alias voluptates quàm longiſſimè à corpore abducere, ænigmata, griphos, & nomina certo numerorum ſymbolo tecta proponendo. atque hinc mimis, ethologis, Menandróque & eius fabulas agentibus locum conuiuia ceſſerunt, non quòd dolorem aliquem corpori demerent hi, aut lenem carni blandúmque motum adferrent: ſed quòd naturalis in animo vniuſcuiuſque contemplandi & philoſophâdi cupiditas ſuam quandam delectationem requirit, poſtquam occupationibus & miniſteriis quæ corpori impendimus, liberati ſumus.

QVAESTIO PRIMA.

Cur cum voluptate quadam audiamus eos, qui iratorum vel mœrentium geſtus repræſentant: iratos aut dolentes verè, moleſtè feramus.

TALES diſputationes habitæ ſunt etiam te præſente. Cùm enim Athenis Strato comœdiam docendo magnam reportaſſet laudem, ac frequentes de ipſo ſermones, Boëthus Epicureus nos conuiuio excepit, multis qui ab eadem erant ſecta ad cœnam adhibitis. Deinde quod fieri inter doctos adſolet, comœdiæ mentio ſermonem eò deduxit, vt quæreretur, Qua de cauſa iratorum, dolentium, aut metuentium ſibi voces non ſine moleſtia audimus: qui verò iſtos animi motus imitando exprimunt, vocéſque & geſtus referunt eorum, nos delectant. Iſti omnes vno ferè ore hanc adferebant rationem: Præſtare imitatorem verè ſic adfecto, eò quòd ipſe ſic adfectus nō ſit: idque nos ſentientes delectari & gaudere. Ego autem, tametſi pedem in alieno, quod aiunt, choro ponerem, tamen hæc dixi. Cùm natura ſimus ratione præditi, artiúmque amantes, iis quæ ſcitè & artificioſè aguntur, idque feliciter, familiariter afficimur, eáq; admiramur. Nam velut apis ob ſtudium dulcedinis ſuum omnem materiam, cui melleum aliquid inſit, conſectatur: ita homo natura artium ſtudioſus & pulcritudinis, omne opus, omnem actionem mente ac ratione conſtantia amplectitur & diligit. Itaque ſi puerulo proponas iuxtà paruum panem, & catellum vel buculam

è farinis effictam, ad hoc illum, non ad panem ferri cernes. itémq; ſi rude argentum, & ſimul argẽteum animalculum aut poculum præbeas, id potiùs deliget, cui videt aliquid rationis & artis eſſe admixtum. Itaque iſtius modi homines etiam magis delectantur ænigmatibus, & iocis aliquid involucri ac difficultatis habentibus. nam elegantia & ſubtilitas naturam, vtpore ei accommodata & vernacula, nemine docente ad ſe trahit. Quoniam ergo is qui verè iraſcitur aut dolet, in quibuſdam communibus adfectionibus & exemplis cernitur, in imitatione autem calliditas & probabilitas viſitur, ſi quidem ea ſucceſſu non careat: his delectari ſolemus, offendi iſtis. Etenim eodem nos modo adficiunt ſpectacula. Homines enim morientes aut morbo conflictatos ſine moleſtia non videmus. Philoctetam pictum, & effictam Iocaſtam (in cuius faciem aliquid argenti admiſcuiſſe ferunt artificem, vt æs hominis exanimati & contabeſcentis ſpeciẽ in ſuperficie referret) cum voluptate ſpectamus & admiramur. Atque hoc, aiebam, contra vos Epicureos Cyrenaicis non leue eſt argumentum, non circa viſum aut auditum, ſed in animo eſſe oblectationem quæ è ſpectaculis & auditionibus percipitur. Quippe gallina continenter vociferans, & cornix, moleſtum eſt ingratúmque auditu. qui autem gallinæ cantum imitatur aut cornicis, is voluptatem adfert. Et tabe correptos non adſpicimus abſque moleſtia: eorundem ſimulacra ſpectare nobis eſt volupe. quia nimitum animus imitatione trahitur: quod quidem eius naturæ convenit. Alioquin enim quid paſſi, aut qua extrinſecus adfectionẽ accidente Parmenonis ſuem ita admirati ſunt homines, vt in proverbium abiret? Et quidem ferunt Parmenone ob hanc rem celebri, quoſdam idem æmulando certaſſe. cúmque homines præiudicio occupati dicerent, Bene hoc, ſed nihil ad Parmenonis ſuem, quendam cum porcello ſub axilla geſtato prodiiſſe: & cùm vero ſuis grunnitu homines tamen dicerent, Et quid hoc ad Parmenonis ſuem: cum emiſſo in medium porcello arguiſſe, non veritatem eos in iudicando, ſed opinionem ſequi. Quo maximè fit manifeſtum, eandem ſenſus adfectionem non eodem modo animum adficere, niſi accedat perſuaſio, id quod fit ſtudioſè ac cum ratione confici.

QVAESTIO SECVNDA.

Poëticam concertationem antiquam fuiſſe.

CVM Pythia celebrarentur, diſputatum fuit de abolendis adſciticiis certaminibus. Nam cùm vitrà ea, quæ tria erant antiquitus inſtituta certamina, tibicinis Pythici, citharistæ, ac citharœdi, admiſſus eſſet tragœdus: quaſi porta aperta iam non reſiſti potuit confertim irrumpentibus omnis generis auditionibus. atque inde varietas quidem certamini non iniucunda & feſtiuitas parta eſt: ſeueritas tamen & elegantia deminuta: & cùm iudicibus multum moleſtiæ factum eſt, tum multæ (vt ſolet) multis victis inimiciciæ. Non poſtremo loco cenſebant fabularum ſcriptores & poëtarum gentem inde amoliendam. neque hoc odio litteraturæ impulſi, ſed quòd ij longè omnium certantium nobiliſſimi pudorem incuterent, moleſtiámque adferrẽt, cùm omnes ſciti elegantéſque haberentur, neque tamẽ vincere vniuerſi poſſent. Nos autem in concilio dehortati ſumus eos, qui mouere res conſtitutas ac nouare cuperent, certaminique tanquam muſico inſtrumento neruorum & vocum multitudinem vitio darent. Atque in cœna, quam Petræus præmiis tribuendis præfectus præbebat, cùm de eadem re ſermo incidiſſet, muſicæ ſumus patrocinati: pronunciauimúſque poëticam non ſerò aut nuper ad ſacra certamina veniſſe, verùm antiquitus coronas pro victoria reportaſſe. Non deerant, qui putarent me obſoleras res in medium adducturum, puta Oeolyci Theſſali ſepulturã, & Amphidamantis Chalcidenſis: in qua ferunt Homerum & Heſiodum carminibus certaſſe. Ego his, quòd grammaticorum ſermonibus omnia eſſent trita, vt & eos qui in funebribus Patrocli ludis non haſtam iaciendo, ſed dicendo præmium meruiſſent, Achille huic etiam rei munera Iliad.ψ, 886, 620.795. largiente: his inquam omiſſis, id dixi, quòd Acaſtus Peliam patrem funerans poëmatum certamen inſtituit, idque Sibylla vicit. Hæc cùm multi me repræhenderent, & narrationis tanquam abſurdæ teſtem aliquem poſcerent: commodùm recordatus aſſerui Aceſandrum in opere de Africa autorem eius eſſe. Sed huius, aiebam, lectio non eſt omnibus in promtu. Scriptum autem Polemonis de

thesauris Delphicis existimo plerisque vestrum curæ fuisse vt legerent: itaque oportet, hominis variè docti, & non oscitanter in rebus Græcis versati. Ibi ergo legetis in Sicyonio thesauro repositum libellum aureum, dedicatum ab Aristomacha Ery . . . . . poëtria, cùm Isthmia vicisset. Neque est quod attoniti spectemus Olympia, tanquam Fati in morem certamina immutabilia cui sint. Nam Pythia musicorum tres aut quatuor concertationes exordij loco habebant. Gymnicum certamen initiò ferè ita fuit institutum. Olympiis omnia, cursu excepto, additamentorum loco accesserunt. Multa etiam quæ posuissent, deinde rursum sustulerunt, vt certamen quod mulo tergo equitem gestante, & alterum quod curru iunctis mulis obibatur. (hoc apenam, illud calpen vocabant.) Sublata est etiam corona quæ pueris quinquertio certantibus fuerat proposita: omninòque multa in festiuitate ea nouè sunt instituta. Iam hoc quoque notum est, olim singulare certamen apud Pisam fuisse celebratum, vbi quidem etiam necaretur victus aut se dedens. me denuò autorem historiæ requiratis, cuius si mihi inter pocula nomen memoria non suggerat, ridiculus fiam.

QVAESTIO TERTIA.

Quid causæ sit, quòd pinus Neptuno & Baccho sacra habetur: & quòd initiò è pinu corona victoribus Isthmico certamine data est, deinde ex apio, nunc rursum pinea.

CORINTHI in cœna, cùm nos Lucanius pontifex maximus excepisset conuiuio, quo tempore Isthmia agebantur, quæstio incidit, qua de causa è pinu corona eo certamine victori daretur. Ac Praxiteles quidem enarrator fabulosam rationem attulit, dicens ita ferri: Melicertæ corpus inventum fuisse à mari ad pinum allisum. Etenim nõ procul Megaris locum esse, qui Pulcræ cursus appelletur: quòd Megarenses ferant hac Inô cum infante quem gestabat ad mare cucurrisse. Vulgatam porrò aiebat esse opinionem, peculiare Neptuno esse pineum sertum. Hæc cùm addidisset Lucanius, arborem etiam Baccho consecratam haud abs re Melicertæ honoribus fuisse destinatam: hoc ipsum in quæstionem venit, ecqua tandem ratione veteres pinum Neptuno Bacchóque consecrauissent. Ego ostendi mihi nihil ea in re inesse absurdi videri. Vterque enim, aiebam, deorum humido & genitali principio præesse censetur: & Neptuno à fecundandis stirpibus, Baccho Dendritæ, id est arborum tutori, omnes propè Græci sacrificant. Verumtamen dicere aliquis posit, peculiariter Neptuno pinum convenire: nõ, quod Apollodorus putauit, quia mari finitima stirps sit, aut quia itidem vt mare ventos delectet (nam & hoc sunt qui dicant): sed ob nauium potissimùm constructiones. Pinus enim, & cognatæ ei arbores picea ac larix, cùm ligna nauigiis aptissima suppeditant, tum picis ac resinæ vnguentum, sine quibus compactorum lignorum nullus erat futurus in mari vsus. Pinum porrò consecrauere Baccho, quia vino suauitatem conciliet. Nam quæ loca pinubus abvndant, in iis vinum suaue vites generant. Theophrastus id calori terræ imputat. vniuersè enim pinum in argillosis nasci locis: & argillam, calida cùm sit, excoctioni vuarum subseruire: sicvt eadem aquam etiam leuissimam & suauissimam edit. præterea admixta frumento, additamentum largum eo sua caliditate roborando augendóq; adfert. Enimverò probabile est è pinu ipsa vitem accipere sua emolumenta, cùm ad conseruãdum vinum multis modis ea conducat. Nam & pice vniuersi vasa oblinũt, & resinam multi vino admiscent, vt de Græcis Eubœenses, & in Italia qui ad Padum accolunt. & è Gallia Viennæ vicina vinum picatum adfertur, quod in summò est apud Romanos precio. Hæc enim non tantùm bonum quendam odorem indunt, sed vinum quoque commodum redigunt, calore suo musteas & aquosas partes celeriter conficientia. Ea postquam dicere fuerũt, de rhetoribus is qui maximè libros ad humanitatem facientes euoluisse videbatur: dij boni, inquit: quasi verò non nuper admodum è pinu cœperit corona Isthmiorum peti, cùm antè apio redimerentur. Sanè in comœdia audire est auarum quendam ista dicentem

Libenter Isthmia precio hoc vendam tibi,
Apij corona quanto prorsus venditur.

Narrat etiam Timæus historiæ scriptor, Corinthiis cùm de Sicilia cum Carthaginiensibus dimicaturi ad pugnam irent, occurrisse quosdam qui apium ferrent. quod cùm plerique adversum oblatum esse putarent omen, quia apium videtur inauspicatum esse,

esse, & qui periculosè ægrotăt, eos apio opus habere dicimus: Timoleon animos suorum dictis erexit, Isthmiorúmque admonuit, quibus Corinthij victores apio coronarent. Ad hæc prætoria Antigoni nauis, cùm è puppi eius sponte enatum esset apium, Isthmia fuit cognominata. Iam scolium hoc carmen manifestum testam in more fuisse ait apio tectam *. sic autem est compositum. *

Minerua tellus vsta validis ignibus
Bacchi nigrum gremio occulit acris sanguinem, *
Ore Isthmicos suo tenétque surculos.

Aut hæc, aiebat, non lect * pinum, vt non adsciticiam aut nouam, sed maiorum more vsurpatam, & antiquitus in coronis Isthmicis cui locus fuerit, prædicantes. Commouit nonnihil adolescentes quidem sermo hic, à viro variæ doctrinæ multiplicísque litteraturæ habitus. * Lucanius verò me intuens, simúlque renidens, Proh Neptune, inquit, quanta litterarum copia. Alij autem, vt apparet, ignoratione & imperitia nostra abvsi contrà nobis persuaserunt, pineam fuisse apud maiores nostros Isthmiorum coronam: apium autem è Nemea imitatione quadam, alienum cùm esset, huc obrepsisse, Herculis gratia, pinúmque suo loco expulsam, habito apio pro re his sacris idonea. aliquanto pòst tempore pinum recuperasse pristinam dignitatem, & nunc esse in summo flore atque honore. Mihi quidem fides facta est, animúmque adverti: atque adeò multa testimonia huius rei edidici ac commemini. Nimirum Euphorio sic de Melicerta scripsit.

Plorantes puerum tunc frondibus imposuerunt
De pinu sumtis: vnde & mos ferre coronam
Isthmia vincenti. neque enim illo tempore Mnemes
Natus ad Asopi partu prorepserat vndas
Ille Charon, apij primus qui tempora densis
Implicuit sertis: inuentor moris, & auctor.

Et Callimachus apertiùs etiam aliquanto rem explicat, apud quem Hercules sic dicit de apio.

Hoc, vbi Neptuno peragent certamina sacra,
Victori signum congruet Isthmiaco.
Atque Corinthiacu pinus victoribus olim
Gloria, nunc Nemea ritibus obsoleat.

Præterea, nisi fallor, incidi in Proclis scriptum, qui narrat primò certatum fuisse de pinea corona: deinde cùm inter sacra haberi hoc certamen cepisset, eò è Nemea festiuitate traductam fuisse coronam ex apio. * Fuit autem Procles iste vnus ex iis, qui in Academia Xenocrati operam dederunt.

Qvaestio qvarta.

De eo quod est apud Homerum,

Ζωρότερον δὲ κέραιε. — Iliad. ι, 203.

Videbatvr nonnullis qui in cœna nobiscum aderant ridiculus Achilles, qui iuberet meraciùs (id enim est quorundam opinione ζωρότερον) infundere Patroclum, & hanc subiungeret mandato causam, vt diceret velle se hoc ideò fieri, quia carissimos viros suo excepisset contubernio. Niceratus ibi Macedo, sodalis noster, contendebat non merum, sed calidum appellari eo loco Zoron, à feruendo & vita vocabulo declinato. neq; id ratione carere, vbi amici homines advenissent, nouum denuò tẽperari craterem: cùm nos quoq; diis libaturi, de integro vinum misceamus. Sosicles autem poëta recordatus Empedoclis, qui dixerat in vniuersali mutatione Zorotera fieri quæ priùs fuissent permixtionis expertia: ab Achille vinum probè temperatum aiebat Zoron dici: neque esse quod obstet, quo minus Achilles Patroclo imperet, vt vinum ad potum bene temperet. neque nouum aut insolens esse, quòd comparatiua loco positiuorum vsurpantur. Antipater verò socius noster aiebat, prisca Græcorum lingua annos fuisse horos dictos: Za aut solere magnitudinem notare: itaque ab Achille preciosum & vetustum vinum Zoron, quasi Zaoron nominatum. Ad hæc ego

in memoriam eos revocare iussi, quòd cùm dicerent Zoroteron pro calido accipi à nonnullis, simul intelligerent calore celeritatem innui. vt cùm nos famulos iubemus calidiùs, id est velociùs, ministeria obire. Sed tamen, inquam, puerilis est vestra contentio, qui veremini ne absurdo alicui obnoxium Achillem faciatis, si fateamini eum præcepisse vt meracius vinum infunderetur. quod suspicatus fuit Zoilus Amphipolita. Qui sanè primùm id ignorauit, quòd Achilles Phœnicem & Vlissem sciens esse senes, & diluto non delectari, sed mero, reliquorum senum more, iussit validiorem potum apparari. Deinde cùm esset Chironis discipulus, & non imperitus victu curandi corporis rationum, ratiocinatus nimirum est corporibus in ocio præter cōsuetudinē degentibus temperamentū convenire remissius & lāguidius: nam equis quoque inter alia pabula apium præbet, non absq; ratione: sed quia equi præter morem ociosi læduntur pedes, adversus quod damnum remedio est vt quod maximè apium. itaque in Iliade non invenies aliàs equo apium exhibitum, aut aliquid similis saporis. Sed Achilles, vtpote medicus, cùm equos solerter curauit: & corpori suo desidens in ocio facilimam rationem victus vt saluberrimā procurauit. viros autem qui in pugna diem exegissent, existimans non eo victu quo desides esse tractandos, vinum præberi iussit meracius. Aliàs quoque Achilles natura non videtur fuisse vinosus, sed immiti ingenio: vt quidam de eo dixerit,

Iliad. v, 467. *Non etenim miti est animo, aut placabilis hic vir,*
Sed valdè rigidus. —— Atque ipse quodam
Iliad. ι, 325. loco liberè collaudans seipsum, multas se insomnes noctes ait exegisse. cùm sanè
Iliad. α, 225. breuis somnus merum bibenti non sufficiat. Et Agamemnoni convicium faciens, temulentum appellat, primo hoc vitium loco exprobrans, quod odisset maximè. vt iam omnino rationi convenientissimum sit, eum istis viris ad se venientibus operam dedisse, ne vini mixtio, qua ipse soleret vti, illis ob vini imbecillitatem non satis esset accommodata.

QVAESTIO QVINTA.

De his qui multos ad cœnam vocant.

CVM Alexandrea rediremus, & nemo non amicorum nos conviuio exciperet, factum est vt de discumbendo multi orirentur sermones, cùm res ea multis inconvenientibus videretur difficultatibus patère: eò quòd singuli multos, & vtcunque eò pertinere creditos ad cœnam vocabant: itaque & in conviuiis turbulenta fiebat conversatio, & mox eadem dissoluebantur. Cùm autem Onesicrates medicus non multos, sed admodum necessarios & intimos cœnæ adhibuisset, venit mihi in * mentem eius quod Plato dixerat, de augmento vrbium, posse ad conviuia accommodari. Magnitudo enim conviuij iusta est, quandiu conviuium manere potest. vbi ob conviuarum multitudinem modum excedit, vt iam compellationes, mutua comitas & noticia excludantur, ne conviuium quidem est. Oportet enim non vt in exercitu internunciis, aut in triremi iussa gubernatoris renunciantibus vti: sed vnumquenque pro se cum aliis colloqui: cùm conviuium chori in morem personam imam ita collocare debeat, vt summam exaudire possit. Hæc ego cùm dicerem, auus noster Lamprias in medium iam proloquens: Ergo, inquit, non in cœnando duntaxat, sed & in vocando ad conviuium, opus habemus moderatione. Est enim, puto, etiam quædam humanitatis incontinentia, neminem compotorum præteriens, sed omnes tanquam ad spectaculum aut ad auditionem trahens. Mihi quidem non ita ridiculum facturus videtur conviuij præbitorem panis vel vini defectus, vt spacij & loci inopia: cuius oportebat semper copiam paratam esse non tantùm inuitatis, sed vltrò etiam supervenientibus hospitibus atque peregrinis. Iam panis aut vinum si non sufficiat, culpam licet in seruos tanquam furto rem ij minuerint conferre: loci inopia, in multitudinem insumti, socordiæ est inuitantis imputanda. Mirabiliter etiam probatur Hesiodus, quòd cecinit:

Theog. 116. *Vastum principiò chaos exstitit.* ——

oportuit enim spacium & locum initiò poni, vbi reciperentur res natæ. quod non obseruans meus filius, conviuium heritale instituit, in quo iuxta Anaxagoræ

dictum omnes res ſimul eſſent. Enimverò etſi loci apparatúſque ſit ſatis, tamen vitanda eſt conviuarum multitudo, quæ communionem ſermonis & compellationum è conviuio tollit: cùm tolerabilius ſit vini, quàm loquendi communicationem à cœna abeſſe. Itaque Theophraſtus iocans tonſtrinas appellauit conviuia vini expertia, ob loquacitatem ibi deſidentium. Sermonis autem ſocietatem abolent, qui multos in vnam cœnam ingerunt: immò id efficiunt, vt perpauci inter ſe colloquantur. duo enim aut tres proximi inter ſe confabulari poſſunt, longiùs remotos neque norunt, neque adſpiciunt, equi curſum diſtantes

Hæc vbi tendebat alij Telamonius Aiax,
Hæc vbi Pelides alij. ——

Proinde non rectè diuites luxuriant, domos ædificantes, triginta lectorum atque amplius capaces. is enim apparatus eſt conviuiorum ab amicitiæ mutuo vſu alienorum, & ſolennis pompæ præſidem potiùs quàm conviuij rectorem requirentium. Verùm illis cum venia hoc licet. inopes enim & verè cæcas putant fore diuitias & incluſas, ſi non tanquam in tragœdia teſtes habeant ſpectatores. Nobis ne multos ſimul inuitemus hoc erit remedij, vt ſæpenumerò paucos vocemus. Nam qui rarò admodum, & (quod aiunt) per harma conviuia inſtruunt, iis neceſſitas incumbit vnumquenque familiarium & notorum in numerum conviuarum cooptandi. Qui frequentiùs, ternos aut quaternos vocando conviuia nauium inſtar quibus amnes traiiciuntur laxa & leuia reddunt. Cæterùm diſcrimen aliquod multitudinis amicorum facit cauſæ adſidua ratiocinatio. Vt enim ad vſus noſtros non vniuerſas eorum copias, ſed ſingulos ad eos advocamus, ad quos apti ſunt: ad deliberationem prudentes, ad cauſam dicendam diſertos, ad peregrinationem quibus victus eſt expeditus & ocium: ita ad conviuia quoque ſubinde idonei ſunt adhibendi. Idoneos voco, principi conviuium præbenti eos qui magiſtratum gerunt, ſi quidem amici ſint, & proceres ciuitatis: in nuptiis autem & nataliciis, qui genere attingunt, & Iouis Homognij ſunt participes. Atque in talibus conviuiis & feſtiuitatibus maximè illi convocandi ſunt, qui invicem in bona ſunt gratia. Neque enim cùm deo alicui ſacrificamus, omnibus ſimul etiam vota facimus, quantumvis eodem in templo, eodem altari colantur: ſed cùm tres miſceantur crateres, aliis è primo, è ſecundo aliis, ſunt quibus è tertio libamus. Inuidia namque extra deorum ſtat chorum. Diuinus autem nimirum etiam amicorum eſt chorus benevolè diſtributus in conviuiis.

QVAESTIO SEXTA.

Quid cauſæ ſit, quòd initio cœnæ anguſtè, poſtmodò laxè ſedetur.

HIs dictis, illicò quæſitum fuit de anguſtia accumbentium initiò, ac deinde laxatione: cùm videatur contrarium debuiſſe fieri, corporibus in cœna diſtentis. Fuerunt qui formam diſcumbendi cauſarent. omnino enim in latum diſcumbere nos, vt qui dextras in menſam protendamus: cœnati autem magis in latus nos obvertamus, corporiſque figuram acutam reddamus: neque iam ſecundum ſuperficiem ferè, ſed ad lineam ſpacium occupemus. Sicvt ergo tali minus loci occupant ſi recti, quàm ſi proni cadant: ita vnumquenque noſtrum principiò in faciem proclinari dum in menſam intuemur: deinde transformare accubitum in altitudinem ex latitudine. Plerique ſtragulo cauſam adſcribebant. id enim dum accumbitur dilatari & laxius fieri: quomodo calcei attritu paulatim diducuntur & pedi ſpacium concedunt. Senex autem iocans, Duos, inquit, conviuium habet diſſimiles præfectos ac duces. initiò famem, quæ planè expers eſt artis inſtruendorum ordinum. deinceps Liberum patrem, quem ducendi exercitus peritiſſimum fuiſſe apud omnes in confeſſo eſt. Sicvt ergo Epaminondas exercitum inſcitia ductorum in anguſtias coniectum & ſe invicem conturbantem ac atterentem, ipſe in ducis partes ſuccedens evoluit, inque ordinem reduxit: ita nos ab initio à fame confuſè in vnum conductos & permiſtos nactus Bacchus, qui Lyæus & Choreus à ſoluendo & choris inſtituendis dicitur, in ordinem veneſtum atque humanum componit.

QVAESTIO SEPTIMA.

De his qui faſcinare dicuntur.

CVM in cœna ſermo incidiſſet de iis qui faſcinare dicuntur, & oculum habere faſcinatorem: fuerunt qui totam rem nugas eſſe dicerent atque deriderent. At Merrius Florus, qui nos conuiuio exceperat: Famam, inquit, mirabiliter adſeruntea quæ eueniunt: ſed ignoratio cauſæ fidem hiſtoriæ derogat: iniuria id quidem. Etenim innumera ſunt, quorum cùm ſubſtantia in aperto ſit, cauſæ tamen nos latent. Omnino autem qui in ſingulis probabilitatem requirit, is quod mirabile eſt ex omnibus rebus tollit. atqui vbi cauſæ ratio deficit, ibi dubitare & inquirere, hoc eſt philoſophari, incipimus. vt philoſophiam quodam modo perimant, qui admirabilibus fidem detrahunt. Oportet verò cur vnumquodque fiat cauſam ratione inveſtigare: an fiat, ex hiſtoriis eſt percipiendum. Narrantur autem multa talia. Nouimus enim homines, qui intuendo infantibus potiſſimùm noceant, qui ob humiditatem habitus ſui imbecillitatémque ab iſtis adficiuntur atque in deterius mutantur: cùm ſolidis & compactis iam corporibus hoc minùs accidat. Phylarchus ſanè refert Thibios qui olim circa Pontum habitauerunt, non infantibus modò, ſed adultis etiam exitium attuliſſe: obtutu enim eorum, ſpiritu ac ſermone adfectos, tabuiſſe & ægrotaſſe. ídque ſenſerunt vt apparet convenæ, ſeruos inde emtos educentes. Sed de his hoc quidem fortaſſe minus eſt mirum. Contrectatio enim & contagium habet quoddam apparens adfectionis principium. Et quemadmodum reliquarum auium pennæ ſi cum aquilæ componantur pennis, pereunt defluentibus ob putredinem plumis: ita nihil impedit, quò minùs hominis contactus alius vtilis ſit, alius damnoſus. Quòd autem damno aliquis afficitur tantùm inſpiciente altero, id evenit quidem ſicvt dixi: non creditur autem, quia cauſam habet indagatu difficilem. At verò, inquam ego, quodammodo tute cauſæ veſtigium quoddam callémque venandæ attigiſti, ad defluxus corporum perveniendo. Odor enim, vox, & fluxus halitus ſunt quidam defluxus à corporibus animalium delati, & quaſi partes eorum: ac ſenſui accidentes adficiunt eos. Ac multo magis probabile eſt talia à corporibus animalium deferri, ob calorem & motum ſpiritui quaſi palpitatione quadam & conturbatione ingenerata: qua corpus adſiduè pulſatum quoſdam emittit defluxus. Maximè autem id fieri ab oculis, conſentaneum eſt. Viſus enim cùm multis cieatur motibus, cum ſpiritu quem emittit, ſimul mirabilem quandam igneam vim diſſeminat: cuius opera multa homo cùm patitur tum agit. Voluptatibus quippe moderatis, & item moleſtiis adficitur homo à viſilibus rebus quæ offeruntur: & amores quibus nullus vehementior animis motus accidit, ab adſpectu principium ducunt: adeò vt fluat & quaſi liqueſcat amans, cùm intuetur in id quod amat, inque id velvti tranſit. Itaque maximè puto mirerur aliquis eos, qui lædi videndo hominem cùm ſentiant, agere & lædere itidem, id verò negant. Mutui enim formoſorum obtutus, & quod per oculos excidit, ſiue id lumen eſt, ſiue fluxus quidam, amatores colliquat atque perdit dolore voluptati permixto, quem ipſi Glycypicron, id eſt dulcamarum nominant. Nam neque tangentes, neque audientes ita vulnerantur & adficiuntur, vt cùm inſpiciunt & inſpiciuntur. adeò enim diditur incendium ab oculis, vt neceſſe ſit planè ignaros eſſe amoris, qui Medicam naphtham mirantur ignem ex intervallo ad ſe rapere: cùm formoſorum corporum adſpectus etiam è longinquo reſpicientium ignem in animis amore captorum accendant. Præterea regio qui laborant morbo, eos ſæpenumerò cognouimus ſanari ſi in auem charadrium (ſiue ea ſit rupex) inſpiciant. tali natura, vt apparet, prædito animali, vt morbum è corpore adfecti elabentem ad ſe trahat, atque recipiat oculis tanquam defluentem quendam humorem. itaque charadrius arquatum non intuetur, neque ſuſtinet, ſed clauſis oculis ſe avertit: non inuidens (vt putant nonnulli) remedium quod ab ipſo petitur, ſed quia quaſi ictu quodam ſauciatur. De reliquis morbis cùm maximè tum facilimè lippitudinis contagium ad vnà degentes pervenit: tam acrem habet vim viſus adficiẽdi alterum. Admodum rectè dicis, inquit Patrocles, de corporis quidem affectibus. ſed quæ in animo ſunt, vt eſt etiam inuidia, quonam pacto vel modo per oculos damnum conſpectis inferunt? Neſcis verò, aicbam, adſectum animum corpus afficere? Equidem & cogitatione actus venerei pudenda eriguntur, & excandeſcentiæ canum in certaminibus adverſus feras

ſæpe

ſæpe lumina exſtinguunt atque excæcant. tum animi ægritudo, auaricia, riualitas colorem mutant, habitúmque corporis adfligunt. nullo autem horum minus inuidentia vbi animum ſubiit, corpus quoque prauitate occupat: quam pictores probè conantur pingendo liuoris vultu exprimere. Sic ergo inuidia adfecti cùm intendunt oculos in aliquem, radios tanquam veneno imbuta iacula excipientibus partibus animo proximis, nihil (puto) abſurdi fit ſi læditur in quem illi ſunt intuiti. Nam & morſus canum grauiores ſunt ſi irati mordeant: & ſemina hominum efficaciora, ſi amantes coëant: & vniuerſè animi adfectionibus facultates corporis roborantur atque intenduntur. Itaque eorum quæ adverſus faſcinum amuleta dicuntur prodeſſe vſum putant contra liuorem, auertentia viſum vt minus penetret in eos qui inſpiciuntur. * Hoc ego, inquam, tibi conuiuij cauſa ſymbolum perſoluero. Tum Soclarus: ſi quidem, inquit, nos priùs id probemus. eſt enim aliquid in tua oratione, quod adulterinum videtur. Nam ſi pro veris habemus ea, quæ vulgò de faſcinantibus dicuntur: non ignoras ſcilicet, quòd amicos & domeſticos, quidam verò etiam patres oculum habere faſcinantem putant, ideóque vxores ipſis prolem non oſtendunt, neque ab hiſce diu conſpici ſinunt. Quomodo ergo inuidiæ faſcinus imputabitur? Quid obſecrò dices de his qui faſcinare ſemetipſos feruntur? Vtique enim auditum tibi hoc eſt: aut ſaltem iſtud legiſti.

Quondam pulcer erat crinibus Eutelidas.
Sed ſeſe ipſe videns placidis in fluminis vndis,
Liuore infamis perdidit inuidiæ.
Faſcinus attraxit morbum, formámque peremit.

Ferunt enim hunc Eutelidam ſibi ipſi viſum forma inſigni, eóq; adſpectu adfectum, hinc in morbum incidiſſe, valetudinémque cum forma amiſiſſe. Sed vide quid comminiſci poſſis, quo iſthæc abſurda amoliare. Aliàs, inquam, admodum hoc fecero commodè. Nunc autem, qui è tanto, vt vides, calice bibam, intrepidè cauſam eſſe hanc pronuncio, Quòd omnes animi adfectiones ſi diu inhæreant, prauos ingenerant habitus: qui vbi vim naturæ adepti ſunt, quavis occaſione concitati ſæpenumerò etiam inuitos ad familiares impellunt adfectiones. id adeò animadvertere poſſis in timidis, qui ſalutaria etiam metuunt: in iracundis, qui cariſſimis etiam ſunt difficiles: in amatoribus & libidinoſis, qui ad extremum ne ſanctiſſimis quidem abſtinent corporibus. Magna enim vis eſt conſuetudinis habitum ad familiarem adfectionem deducendi: & qui ad lapſum ſunt procliues, eos neceſſe eſt ad obvia quæque offendere. Quare admiratione non eſt dignum, eos qui inuidendi & faſcinandi habitum ſibi parauerunt, ea adfectione etiam adverſus ſuos commoueri: quod vbi fit, non quod volunt, ſed quod naturæ ipſorum congruit faciunt. Sicvt enim globus globi in morem, cylindrus cylindri modo voluitur, ob diuerſitatem figuræ: ita inuidum inuidioſè adverſum omnia ciet inuidia. Et verò conſentaneum eſt à talibus maximè ſua & quæ cara habent lædi. Præclarus autem ille Eutelidas, & qui alij ſeſe dicuntur faſcinaſſe, non abſque cauſa id videntur paſſi. Lubrica enim res eſt, vt ait Hippocrates, admodum valida corporis conſtitutio: & corpora vbi ad ſummum prouecta ſunt vigorem, non conſiſtunt, ſed momento in contrarium impelluntur. Cùm ergo confertim auctis corporibus, ſe ipſos meliùs quàm expectauiſſent adfectos vident, ita vt ſeſe contemplentur atque admirentur: tum corpora mutationi propinqua ſunt, & in deterius porrò habitu vergenre, ſe ipſos faſcinare putantur. * Idque magis fit ab aqua, quàm ab aliis ſpeculis, quando vndæ ſubſiſtunt. reſpirare enim in ipſos intuentes: vt quibus aliis nocuerunt, ipſi ſe lædant. Atque hoc fortaſſis etiam puerulis accidens, ſæpe facit vt falſò cauſa in intuentes conferatur. Vt finem dicendi feci, Caius Flori gener: Democritea verò, inquit, viſa vobis in nullo ſunt numero, nulla eorum (velvti de Aeginetis proverbio dicitur) ratio habetur? quæ is ab inuidis emitti ait, neque ſenſus planè expertia, neque impetus, plena maliciæ & liuoris emittentium, quibus ſtipata & inhæreſcentia iis qui faſcinantur, hos turbent, corpúſque & animum eorum lædant. Sic enim puto ſentire hominem, hancque ſententiam diuinis & magnificis extuliſſe verbis. Omnino verò, inquã. Sed miror qui non obſeruaueritis, me defluxibus iſtis nihil aliud quàm animam & propoſitum voluntatis ademiſſe: ne puretis me adulta iam nocte viſa vobis & animata ac intelligentia ſpectra offerentem, laruis

1. Aphoriſ. 1.

vos terrere ac perturbare voluisse. Manè ergo, si videbitur, de his dispiciemus.

QVAESTIO OCTAVA.

Cur malum Homerus aglaocarpum, id est insignem fructu, Empedocles mala hyperphlœa, dixerit.

CHAERONEAE quodam in conuiuio, cùm omnis generis apposita essent poma, cuidam vnà accumbentium subiit versum Homeri pronunciare:

Odiss. 7, 115. *Egregio mali fructu, ficúsque suaui.*

Hoc quæsitum fuit, cur malum poëta peculiariter dignatus esset hoc nomine, vt præstantem fructu diceret. Id Trypho medicus aiebat factum comparatione fructus cum arbore, quem parua admodum, & vilis adspectu fert pulcrum atque magnum. Alius quidam dicebat in solo hoc arboreo fructu pulcritudinem ex omnibus compositam formis conspici. nam & contactu est instar violæ, vt non inquinet, sed fragrantia oppleat tangentem: & saporem habet suauem, éstque olfactu & visu iucundissimum malum: vt meritò laudetur, quod omnes vnà sensus alliciat. Hæc nos mediocriter nobis probari diximus. Sed cùm Empedocles scripserit, aiebam

Οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι, καὶ ὑπέρφλοια μῆλα.

Punicorum pomorum appellationem intelligo, quia scilicet sub autumni exitum & calore eneruato ista arbor fructum suum excoquit. imbecillum enim eorũ & tenuem humorem sol non finit coire, nisi aër incipiat frigidior fieri. itaque Theophrastus hanc solam arborem ait in vmbra rectiùs & celeriùs fructum suum maturare. Quo autem sensu sapiens mala dixerit hyperphlœa, dubito. maximè cùm non elegantiæ carminis parandæ gratia nitidissimis adiectiuis tanquam floridis coloribus exornare suas res Empedocles soleat: sed singulis naturam aliquam aut vim exprimat. vt cùm corpus animæ circumdatum vocat tellurem amphibroten, quasi vndiquaque mortalem: & aërem nephelegeretam, tanquam nubes colligentem: & polyæmaton iecur, id est multo præditum sanguine. Hæc ego cùm dixissem, grammatici quidam dixerant mala dici hyperphlœa ob vigorem. Nam à poëtis plœin sumi pro eo quod est maiorem in modum vigere & germinare. & Antimachum hoc sensu dixisse, Cadmeorum vrbem frugibus vegetam. itémque Aratum de Sirio:

Καὶ τὰ μὲν ἐξέκρινε, τῶν δ' ἀ φλόος ὤλεσε πάντα,

viriditatem & florem fructuum phloi voce adfecisse. esse etiam quosdam de Græcis, qui Phloo Baccho sacrificent. quoniam itaque de omnibus fructibus in malo maximè vigor & viror permanent, hyperphlœum fuisse à philosopho nominatum. Lamprias autem auus noster aiebat vocem hyper, non modò nimij & vehementis habere notationem, sed etiam eius quod extrà est aut suprà. Sic enim à nobis hyperthyron

Odiss. 7, 65. & alibi. dici superiorem ianuæ postem, & hyperoum sublimius cœnaculum. & Homerum carnes victimæ exteriores vocasse hypertera, vt interiores enkata. Videamus an non huc præcipuè Empedocles respexerit, quòd cùm alij fructus foris cortice (is enim phlœos est) ambiantur, iique puramina quæ vocant, involucra, membranas, regmina, in superficie habeant: solus mali cortex intus est glutinosa & pinguis tunica, qua semen cõtinetur: id verò quod esui est foris circa eam circumpositum, hyperphlœon (quasi situm extra corticem) rectè appelletur.

QVAESTIO NONA.

Quid sit causæ, quod ficus amarissimi saporis arbor, dulcissimum producit fructum.

QVAESITVM posthæc est de ficu, quęnam de causa ita pinguis & dulcis fructus ex amarissima nasceretur arbore. Nam & ficus foliũ ob asperitatem thrion nominatur: & lignum succi plenum, edit crematum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam summa est ad tergẽdum vi præditus. &, quod maximè mirum est, cùm floreant omnia quæ germinant fructúmque edunt, sola ficus flore caret. ac si verũ sit quod fertur ficum fulmine nunquam tangi, id ipsum quoque adscribẽdum videri potest amarori & prauæ qualitati stipitis. talia enim de cœlo non tangi videntur: sicvt etiam phocæ pellis, & hyænæ. Excipiens hunc sermonem senex dicebat, dulcedine stirpis istius compressa elisáque in vnum fructum, non iniuria reliquum succũ acrem & incommodũ relinquere. Sicvt enim iecur bile in vnum locũ secreta fit dulcissimum: ita ficum, dùm in fructum suum dulcedinem & pinguedinem omnem dimittit, ipsa expers fit dulcedinis.

dinis. Nam quodam bono ſucco arborem iſtam eſſe præditam, ex hoc ſigno colligerem, quòd rutam aiunt ſub ficu aut propè naſcentem, ſuauiorem fieri, & ſapore mitiore: quòd quaſi participet quandam eius dulcedinē, qua reſtinguatur nimis viroſa qualitas. niſi me hercle contrà ficus alimentum ad ſe rapiens acrimoniam rutæ ſubtrahit.

QVAESTIO DECIMA.

Quinam ſint, qui circa ſalem & cuminum dicuntur. ibidémq; cur ſalem Homerus diuinum dixerit.

FLorus cùm nos excepiſſet conuiuio, quærebat quinam eſſent qui in proverbio dicuntur ad ſalem & cuminum eſſe amici. Atq; hoc quidem promptè ſoluit Apollophanes grammaticus, dicens eo adagio notari qui ita ſunt inter ſe familiares, vt etiam ſale & cumino ſolis ꝓpoſitis vnà cœnent. Interim quæſtio incidit de ſalis honore, cùm & Homerus diſertè dicat,

Diuino ſale conſperſit: —— & Plato lege hominum ſalis corpus dicat Iliad. ι, 214. diis eſſe cariſſimum. auxitq; difficultatem quæſtionis hoc, quòd Aegyptiorum ſacerdotes Timeo. caſtiſſimi cùm ſint, ſale in vniuerſum abſtinent, adeò vt pane quoq; inſulſo veſcantur. qui enim ſalem ſunt abominati, ſi diuinus eſt, & diis gratus? Ac Florus quidē miſſos facere iubebat Aegyptios, & Græcanico more aliquid de re propoſita dicere. Ego autem non adverſari hoc loco Græcis Aegyptios dixi. Nam caſtimoniæ profeſſio etiam liberis operam dare, (aiebam,) ridere, vinum bibere, multáq; alias ſtudio digna prohibet. Fortaſſe ſalibus etiam abſtinent qui caſtitati ſe deſtinauerūt, quòd ij ob calorem ad rem incitēt veneream, vt quidam autumant. Probabile eſt etiam eo ab iis ſalem nomine repudiari, quòd ſit condimentorum iucundiſſimum. quid enim impedit, quin ſalem reliquorum condimentorum condimentum eſſe, úſq; ſuauitatem conciliare dicamus. quo factum eſt vt Gratiarum nomen ſalibus imponeretur à quibuſdam: videlicet ſale neceſſitatem cibi in ſuauitatem convertente. Ergóne, inſit Florus, idcirco credemus ſalem diuinum appellari? Equidem, inquam, cauſa hæc non eſt viliſſima. Etenim ab hominibus ea, quæ vulgata ſunt, ſuiſq; per totum humanum genus pervadunt vſibus, quàm maximè diuinitatis titulo dignantur: vt aquam, vt lucem, vt anni tempeſtates. nam terram quidem non diuinam modò, ſed etiam deum arbitrantur eſſe. Et tamen quod ad vtilitatem attineat, nulli horum cedit ſal, qui alimento in corpus recipiendo præſidium eſt, efficitq; vt cum appetitu ſit nutrimenti cōcinnitas. Verùm enimverò id quoq; conſidera, an non ſali id etiam diuinum contigerit, quòd cadauera putredinis ſecura & durabilia adſeruans, aliquanto tempore morti reſiſtit: neq; patitur id quod mortuum eſt, penitùs aboleri. ſed quemadmodum anima, noſtrarum rerum diuiniſſima, diffluere non ſinit molem animalis, ſed eam continet: ita ſalis natura imitatur animæ opus, dum cadauera arripiens, id quod ad interitum vergebat conſtringit atq; cohibet, partibus quandam inter ſe concinnitatem atq; amicitiam indens. Itaq; Stoicorum etiam nonnulli carnem tum demum veram aiunt eſſe carnem, quando anima ſalis inſtar per eam diffuſa facit vt conſiſtat & permaneat. Neq; neſcis ignem fulminis quoq; ſacrū dici & diuinū: quòd corpora de cœlo tactorū per multū temporis putrefactioni reſiſtere videmus. Quid ergo miri eſt, ſi & ſalem priſci diuinū ſuſpicati ſunt eſſe, quando eiuſdem eſt cum diuino igne naturæ? Vt cōticui, Philinus: An, inquit, genitabile quod ſit, tibi non videtur diuinum? cum quidem deus principium ſit rerum omnium. Annui. Atqui, inquit, ad generandum haud parum facere ſales creditur: quo pertinet etiam facta abs te Aegyptiorum mentio. Equidem qui canibus alendis operam dant, cùm eos ſegniores ad coitum vidēt, ſalſis cibis ſalſamentiſq; carnium excitant languentem eorum libidinem. Naues quoq; ſalem vehentes, incredibilem murium producunt copiam. hoc fieri dicunt nonnulli ſemellis citra maris coitum ſalem duntaxat lingentibus. eſt autem probabilius ſalſugine ad coitum mures vtrinq; ſtimulari. Atq; hac fortaſſe de cauſa pulcritudinem mulieris nō ocioſam aut invenuſtam, ſed gratioſam & ad permouendum aptam, ſalſam vocant atq; acrem. Puto etiam Venerem à poëtis è mari ortam fingi, fabulámq; de ipſa editam fuiſſe tanquam è ſalo natæ, vt ſub hoc involucro ſalis vim genitabilem proponerent. Omnino autem marinos deos fecundos, & multorum liberorum parētes faciunt. Deniq; de terreſtribus & volucribus nullum planè invenies animalibus, quod fecunditatis gratia vel cū quovis marinorum comparare liceat. Atq; huc pertinet Empedoclis verſus:

Fecundos piſces inſcitam ducere gentem.

PLVTARCHI
Sympoſiacôn, ſeu Conviualium diſputationum, Liber ſextus.

IMOTHEVS Cononis F., Soſſi Senecio, cùm eum à ſumtuoſis abductum & militaribus cœnis Plato in Academia ſcitæ atq; ſimplici, & (vt Ion dicebat) nõ inflammatione turgenti adhibuiſſet menſæ, qualem ſomnus ſincerus & viſa ſomniis breuibus occaſionem præbentia ſequuntur, corpore tranquillitate perfuſo: poſtridie diſcrimine animadverſo dixit, Eos qui apud Platonẽ cœnaſſent, inſequenti etiam die bene habere. Magnum enim profectò ad diem ſuauiter agendum eſt adiumentum bona corporis temperies non obruti, ſed expediti, & ad omnes actiones abſq; offenſa promtè ſe dantis. Sed aliud non minus bonum obtigit iis qui apud Platonem cœnauiſſent: nimirum conſideratio eorum quæ inter pocula fuerant diſputata. Etenim voluptatum quę è cibo ac potu percipiuntur illiberalis eſt recordatio, & evanida prorſus, odoris puta aut nidoris pridiani reliquiæ. Argumenta autem quæſtionum & orationum philoſophicarum ſemper recenti memoria obverſantia, etiam eos qui non interfuerunt communicata non minùs delectant quàm qui coràm audiuerunt. quando hodiéq; eruditi homines Socraticis fruunt conviuiis, perinde atq; ij qui tum in cœna adfuerunt. Atqui ſi voluptatem ea præbuiſſent quæ ad corpus pertinent, oportuit Xenophontem & Platonem non dictorum, ſed in Calliæ & Agathonis ædibus appoſitorum obſoniorum, placentarum, bellariorũ deſcriptionem relinquere. Nunc hæc illi nulla dignati ſunt mentione, quanquam cum ſumtu fuiſſe apparata credendum eſt: quæ autem commentati doctè inter ſe ſunt conviuę, ea litteris mandauerunt: nobiſque exempla tradiderunt non modò colloquendi inter pocula, ſed etiam memorandi diſputata.

QVAESTIO PRIMA.

Cur ieiuni magis ſitiunt quàm eſuriunt.

SExtum ergo hunc ſympoſiacôn tibi mitto librum. In eo primùm agitur de cauſa, ob quam ieiuni magis ſitiant quàm eſuriant. Hoc enim præter rationem fieri videbatur, cùm defectus ſicci nutrimenti à ieiunio ſuam videretur naturalem expletionem potiùs deſiderare. Dixi tum ego, Eorum quæ in nobis ſunt aut ſolùm, aut maximè calorem nutrimento indigere. idq; adeò nos in eo cernere, quòd neq; aër, neque aqua, neq; terra nutrimentum requirunt, neq; conſumunt quod eis appropinquat: ſolus id ignis facit. Hinc etiam adoleſcentes ſenibus voraciores ſunt ob calorem: & cõtrà ſenes ieiunium facilimè ferunt, quòd obtuſus eorum iam & exilis eſt calor: ſicut & exſanguium animalium, quæ ob inopiam caloris minimo indigent alimento. Quin & vnumquenq; exercitationes corporis, vociferationes, & quæ alia motu calorẽ augent, ſuauiùs alacriùſq; edere cogunt. Cæterùm caloris nutrimentum, quod naturæ eius primò conveniat, arbitror eſſe humorem. quod & auctæ oleo flammæ arguunt, & cinis omnium rerum ſicciſſima, quòd combuſto humore terreſtres partes exſuccę relinquuntur. Ad hæc ignis divellit ac diſſipat corpora, eximendo iis humore quo glutinabantur & cohærebant. Ergo cùm ieiunamus, primùm è reliquiis nutrimẽti in corpore calor vi humorem eripit: deinde ipſum aggreditur natiuum carnis humorem inflammatio, ſuccum perſequens. hinc ſiccitate tanquam in luto oborta, potum magis quàm cibum corpus deſiderat: donec bibendo refectus calor & confirmatus ſolidi nutrimenti appetitionem excitet.

QVAESTIO SECVNDA.

Indigentiáne famem & ſitim efficiat, an verò meatuum figuræ mutatio.

HIs dictis, Philo medicus primã ꝓpoſitionẽ impugnauit, nõ ab indigẽtia ſitim, ſed mutatione meatuũ figuræ effici adſerẽs. Oſtẽdunt hoc, aiebat, ꝙ noctu ſitiũt: ꝙ ſi obdormiãt, abſq; potu ſiti liberanť. et febricitãtes inclinãte morbo aut ꝓrſus decedẽte,

ſimul

ſimul etiam ſitire deſinunt. multis vbi lauerunt, aut adeò vbi vomuerũt, ſitis abiit. Atqui humor nulla harum rerum augetur: ſed pori ſeu meatus duntaxat mutata figura ordinem alium affectionémque nouam præbuerunt. Manifeſtiùs hoc in fame apparet. Multi enim ægroti ſimul & indigi fiunt alimenti, & appetitione carent. nonnullorum cùm impleti ſunt nihil remittunt appetitus, ſed perſeuerant atq; intenduntur. Iam multi eorum qui inediam tolerauerũt, oliua ſalſa aut cappari guſtata ſtatim refecti ſunt, appetitúſq; eorũ inſtauratus. Quod quidẽ maximè oſtendit famem nobis quadã meatuũ affectione, non indigentia accidere. cùm iſta non famem excitent deminuendo nutrimento, quando ipſa quoq; nutriunt: ſed ſalſorum ciborum cum ore ventriculi conſenſio in cauſa eſt, dum acrimonia ſua id cogentes & ſtringentes, rurſùm ve aperientes & laxantes, cibi appetitionem efficiunt. Hæc argumenta mihi probabiliter quidem excogitata videbantur: ſed adverſari potiſſimo naturæ fini, ad quem ab appetitu vnumquodq; ducitur animal, expletionem eius quod defecit deſiderante, ſempérq; id quod naturæ accommodatum eſt perſequente. Enimverò id quo maximè animal à rebus inanimatis differt, id negare ad ſalutem eius ac durabilitatem conducere: (quomodo ad noſtri conſeruationem nobis oculi cæterique ſenſus dati ſunt) ſed exiſtimare affectionem hanc eſſe meatuum magnitudine ac paruitate evenientẽ: hominis eſt nullam naturæ rationem habentis. Deinde còrpus deficiente natiuo calore horrere, non item ſitire aut eſurire humoris & nutrimenti naturalis inopia, eſt à ratione alienum. Alienius etiam iſtud, ſi vacuationem natura appetit ob abvndantiam, eam impletionem requirere non indigentia impulſam, ſed alia quadam affectione. Porrò autem animalium iſtæ indigentiæ & repletiones, nihil ab iis quæ agricolæ faciunt habent diuerſi: ſed ſimiles multæ vtrinque ſunt affectiones, ſimilia auxilia. Nam adverſus ſiccitatem irrigatione vtimur, & adverſus æſtum mediocri refrigeratione, & quæ nimis algent, fouere conamur tegendo, & multa circumponendo: & quæ in nobis ſita non ſunt, à diis petimus, vt dent rores molles, & apricationes cum vento moderato. quia ſcilicet ſemper eius quod deficit impletione temperiem natura conſeruat. Atque ſic etiam nutrimentum τροφὴ videtur dictum, τὸ τηρεῖν τὴν φύσιν, quòd naturam conſeruet. Conſeruatur autem, plantis quidem abſque ſenſu ex ambiente aëre, vt ait Empedocles, aquando commodum ſibi alimentum haurientibus. Nos autem appetitus quærere docet & ſectari quod deeſt noſtro temperamento. Sed eorum quæ allata fuerunt ſingulorum falſitatem conſideremus. Nam quæ aperiendi vim habent & acrimoniam, ea fortaſſe non appetitum, ſed morſum receptantibus nutrimentum partibus inferunt, ſicvt pruritus quoſdam tangendo lancinatarum. Atque vt eam affectionem demus appetitiuam eſſe: probabile eſt eius modi cibis attenuata ea quę par eſt excerni, fieriq; indigentiam non mutatione meatuum ſitus, ſed iis vacuatis ac repurgatis. Acuta enim, acria, & ſalſa materiam comminuũt atq; differendo diſſipant: vt recens extritis ſuccedat alimenti appetitio. Neq; in lauacro ob mutationem figuræ meatuum ſitis ceſſat, ſed carne humorem recipiente vapore ij humido implentur. Vomitus autem quod à natura alienum eſt eiiciens, ei fruendi accommodatis ſibi facultatem conficit. Non enim abvndantem, ſed naturæ convenientem humorem ſitis appetit. itaq; etiam ſi copia alieni adſit, tamen indiget homo. nam naturæ congruenti humori impedimento eſt peregrinus, neque eum permiſceri ſinit, donec alieno eiecto, ſuum meatus humorem recipiant. Porrò febris humorem in profundum repellunt: mediiſque inflammatis partibus omnis eò concedit, oppreſſuſque tenetur. itaque vſu venit multis, vt & vomant, interioribus partibus ob denſitatem humida foras elidentibus: & ſitiant ob indigentiam ac ſiccitatem reliqui corporis. Cùm ergo remiſit febris, & calor è medio deceſſit: humor rurſum diſperſus redit, & pro ſua natura in omnes diditus partes ſimul & interiora alleuat, & carnem de aſpera & ſicca mollem tenerámque redigit: ſæpe etiam ſudores ciet. itaque ſitim faciens inopia deſinit, humore à grauata & cum ægritudine ipſum reficiente parte in ſuum à quo deſiderabatur locum remigrante. Sicvt enim in horto, in quo puteus aquæ ditiſſimus ſit, tamen nemine eam hauriente & rigante, plantas ſitire & alimento deſtitui neceſſe eſt: ita in corpore ſi humor omnis in vnum contrahatur locum, mirum non eſt indigere cætera & arere: donec is rurſum diffundatur. Id quod accidit & febricitantibus morbo remittente,

& iis qui sitientes obdormiunt. nam etiam his somnus humorem è medio reductum æquabiliter in omnes partes digerit, eóque implet. At illa meatuum figuræ mutatio, quæ famem & sitim inducat, qualis tandem est? Ergo enim non invenio meatuum alias differentias, quàm secundum multitudinem, & quòd vel clauduntur vel aperiuntur. Et conniuentes quidem, neque cibum possunt neque potum admittere: aperti vacuum & spacium parant, quæ est indigentia eius quod naturæ sit familiare. Etenim, lepidum caput, stipationes eorum quæ tinguntur locum habent, cùm acribus rebus & vim detergendi habentibus supervacanea excreta & eliquata, meatibus tincturam reddunt receptu faciliorem atque retentu, vacuum indigentia excipiente.

QVAESTIO TERTIA.

Cur fames potu sedatur, sitis cibo sumto fit vehementior.

HIs dictis, qui nos inuitauerat: Mediocriter, inquit, hæc disputata sunt: sed ad aliã veniamus quæstionem, omissis in præsentia meatuum vacuationibus & repletionibus. Cur fames potu compescitur: cùm sitientes contrà si quid ederint, acrius siti vrgeantur? Qui meatuum ratione causas reddunt, ij mihi videntur facilimè & summa cum probabilitate, vt nõ verissimè etiam, hæc explicare. Cùm enim meatuum, qui omnibus insunt corporibus, alij aliam habeãt proportionem: latiores tam siccũ quàm humidum recipiunt nutrimentum: graciliores potum admittunt, cibum non item. horum porrò evacuatio sitim, illorum famem gignit. Hinc ergo est quòd sitientes si edãt, nihil inveniunt auxilij, meatibus ob tenuitatem non capientibus siccum alimentum, & adhuc manente in iis familiaris nutrimenti indigentia. Atqui esurientes si bibant, humor per maiores penetrans meatus, & eorum vacua implens, nimiam famis placat vehementiam. Mihi verò verum videbatur esse id quod v suvenire dicebant: causam autem quæ adsignabatur non probabam. Etenim, aiebam, si quis meatibus istis, quibus nonnulli inhærent, multúmque iis tribuunt, carnem perforatam contendat: is eam admodum flaccidam, tremulam, fluxámque statuat necesse est. Non ab iisdem autem corporis partibus potum cibúmque recipit, sed illum quasi percolari & diffluẽdo secerni aliò, nimis quàm est fabulosum & à re alienum. Ipsa enim cum humore permixtio comminuens cibos, & auxilio vtens calido innato, atque spiritu, subtiliùs quàm vllum possit instrumentum secando diuidendóque nutrimentum attenuat, vt omnis eius pars omni parti corporis conveniens accommodatáque redigatur: nõ foraminibus quibusdam aut meatibus applicata, sed vnita cum re nutrienda, eique adnascens. Verùm absque etiam hæc essent, ne solutus est quidem quæstionis difficilimus nodus. Sitiens enim si edat, non etiam bibat, non modò non restinguit sitim, sed multo quàm erat acriorem reddit. De hoc nihil dictum est. Considera autem, aiebam, an nos probatas ex iis quæ apparent positiones sumamus. Primùm hoc, humorem à sicco consumi et aboleri: siccum humore imbutum & emollitum, diffundi atque exhalare. Deinde, nõ existimandũ vel famem fieri, vel sitim humidi nutrimenti talem esse elisionem, qua ipsum planissimè tollatur: sed esse indigentiam mediocris & sufficientis. nam qui omnino horum alterutro destituuntur, ij neque esuriunt, neque sitiunt, sed mortem obeunt statim. His ita positis, iam non difficile est causam invenire. Etenim sitis edendo intenditur, cibo sua siccitate humorem qui sparsim imbecillis in corpore est reliquus contrahente & omnem liquorem absumente. sicvti videmus terram & puluerẽ, & multo magis mixta humorem omnem in se recipere atque abolere. Contra famem necessariò mitigat potus. Humor enim ciborum reliquias aridas & exiles rigans ac diffundens, succo ingenerato & exhalationibus, eas effert in corpus, indigentibúsque applicat partibus. Itaque non malè Erasistratus humorem cibi vehiculum dixit. nam quæ ob siccitatem aut aliam affectionem ignaua sunt & grauia, admixtus attollit sursúmque evehit. Multi autem etiam cùm non bibissent, sed tantùm lauissent, continente fame acrique liberati sunt. Quippe humor extrinsecus subiens, succulentiora facit ádque nutriendum aptiora quæ sunt intus: ita vt vehementia & sæuicia famis remittat & mitigetur. Ideò eorum quoque, qui inedia vitam finire volunt, multi diu durant sola aqua pota: quantisper scilicet non omne id siccitas absumsit, quod apponi corpori, ídque alere potest.

Quæ-

Qvaestio qvarta.

Quæ sit causa, quòd è puteo hausta aqua, si in ipso putei aëre pernoctet, frigidior redditur.

HOspiti frigidam bibere solenti, ac luxurianti ea in re, famuli aquam frigidiorem hoc modo redigebant: vas, quo hausta erat aqua, in puteo suspenderunt, ita vt superficiem aquæ non contingeret, itáque per noctem reliquerunt. postridie ad cœnam allata, recenti erat frigidior. Erat autem is hospes mediocriter litteratus, aiebátque hoc se desumsisse ex Aristoteleis iis, quæ addita ratione ille scripsit. Rationem autem esse talem. Omnis aqua priùs calefacta, magis refrigeratur. vt ea quæ Imperatoribus paratur, igni admota dum ferueat, vase dehinc multa niue accumulata circumdato frigidior redditur. Sicvt etiam nostra vtique corpora vbi lauerimus, faciliùs frigescunt: quia laxatio à calore accidens corpus multis meatibus patens rarius fecit, ac rarum redegit: vt iam externum aërem confertim recipiens, vehementiùs mutetur. Ergo aqua dum è puteo hauritur icta, eáque agitatione præcalefacta, in aëre celeriùs refrigeratur. Laudauimus ergo hospitem, qui fortiter memoriterque suã dixisset causam. Ipsam verò rationem in dubium vocauimus. Aër enim in quo vas pẽdet, si frigidus est, quomodo aquam calefacit? si calidus, quî denuò refrigerat? absurdum enim est idem ab eodem affici contrariis modis, nullo interveniente discrimine. Tacente illo & hæsitante, Nihil est, inquam ego, quod de aëre dubitemus: cùm sensus eum frigidum esse doceat, maximè in profundo putei: vt nullo modo possit aquam calefacere. Sed potiùs aër iste frigidus, cùm totam putei aquam præ multitudine eius refrigerare non possit, partem eius ademtam faciliùs subigere & sua qualitate adficere valet. Plin. 31. 3.

Qvaestio qvinta.

Quare lapilli & plumbeæ laminæ in aquam iniectæ, frigidiorem eam faciunt.

ENimverò de lapillis & incudibus quod dixit Aristoteles, iis iniectis aquam refrigerari & durari, puto te memoria tenere ita in problematis ab eo esse positum, vt rem tantùm narret. nos autem causam indagemus: est enim difficilis inventu. Omnino, inquam: & mirer, si nos non subterfugiet. Considerate enim. Primùm omnino nõ videtur tibi ab aëre aqua frigore præoccupari, dum is erumpit foràs. Aër autem plus habet virium, lapidibus & incudibus renitens. non enim sinunt eum vt ærea & fictilia vasa elabi: sed sua densitate cohibentes à se in aquam repellunt: vt integra fiat & valida refrigeratio. Itaque etiam hyeme fluuij frigidiores mari sunt. vim enim in eos exercet aër repressus, qui in mari ob profunditatem dissipatur, nulla re ei renitente. Alio autem pacto probabile est tenuiores aquas magis à frigido refrigerari: vincuntur enim præ imbecillitate. Cotes verò & lapilli aquam faciunt tenuiorem, ad se trahentes quidquid ei admixtum est turbidi & terrestris: vt tenuior & imbecillior facta aqua faciliùs à frigore subigatur. Sed & plumbum de natura frigidis est: vt quòd cum aceto tritum cerussam lethalium venenorum frigidissimum edat. & lapilli ob densitatem frigus in profundum perferunt. Etenim omnis lapis nihil est quàm è frigefactæ & gelu adstrictæ terræ concretum quippiam: tanto quisque magis, quanto est densior. itaque absurdum non est, si frigiditatem aquæ renitendo auget & lapis & plumbum.

Qvaestio sexta.

Quamobrem niuem paleis & vestibus intectam conseruant.

TVm hospes paulum moratus: Qui amant, inquit, maximè cum amasiis suis, vbi hoc non datur, de iis loqui cupiunt. Itáque ego sum erga niuem affectus. quæ quoniam in promtu non est, eáque caremus, scire desidero quid causæ sit quod à calidissimis rebus adseruatur. etenim paleis eam inuoluentes & rudibus pannis per multum temporis integram retinent. mirum verò si calidissima frigidissimorum tutantur atque continent naturam. Omnino, inquam, mira res est, siquidem vera sit. Sed non est ita: verùm nosmet ipsi decipimus, malè ratiocinando statim calidum esse si quid facultatem habet calefaciendi. cùm tamen videamus eandem vestem hyeme calorem, æstu frigus parare. quomodo nutrix illa tragica Niobes liberos

Calefacit & refrigerat centonibus
Leuidensis vestium. ——

Et Germani quidem vestibus tantùm contra frigus, Aethiopes adversus solum æstũ se muniunt:nobis ad vtrunq; vsus est.Cur ergo vestem potiùs à calefaciendo calidam dicamus,quàm à refrigerando frigidam? Immò si sensus iudicium sit faciendum, magis frigida quàm calida videbitur. Nam tunica nobis primùm induentibus frigida accidit,& lectus decumbentibus.postmodò quidem contepefaciunt nostro calore impleta isthæc: quòd simul calorem cohibent,ac frigus externúmq; aërem à corpore arcent. Febricitantes sanè & æstu adflicti, continenter vestes mutant, quòd frigidum esse sentiũt quo amiciuntur.iniectum autem id, statim calefit à corpore. Proinde sicvt vestis nos calefacta calefacit, ita niuem frigefacta frigefacit.frigescit autem à tenui spiritu quem nix emittit.is enim insitus eam continet solidam: & spiritu dilapso nix aqua iam fit ac liquata diffluit:emarcescitq; albedo niuis, quam spiritus cum humore spumosa permixtio indiderat. Simul itaq; & frigus veste ambiente intus cohibetur: & aër externus arcetur, ne concretum niuis corpus diffindat aut laxet. Vtuntur autem fullonem nondum expertis pannis,quia filum ob asperitatem & siccitatem non patitur centonem grauitet niui incidere, eiúsve collidere raritatem. sicvt & paleæ ob leuitatem molliter incumbentes non comminuunt compagem niuis: alioqui autem densæ & probè tegentes, excludunt calorem aëris, & frigiditatem niuis decedere nõ sinunt paleæ.Cæterùm secretione spiritus niuem liquari, sensu constat. nam cùm nix liquescit, spiritum gignit.

Qvaestio septima.

Percolandúmne sit vinum.

Niger ciuis noster à schola venerat,cum philosopho nobili non multum versa-
* tus temporis,sed tantum,vt ex eo non obseruante disceret quod maximè is molestum aliis vsurpabat:nempe vt studium eius omnia reprændendi, & quavis de re eos qui vnà aderant suggillandi imitaretur.Itaq; cùm Aristio nobis cœnam præberet, non contentus apparatum conviuij reliquum vt sumtuosum & supervacaneum taxare,vinum quoq; aiebat non debere infertri colatum, sed præcepto Hesiodi obtemperantes è dolio id bibere viribus adhuc innatis præditum. hanc verò colandi purgationem primùm ei neruos præcidere,& calorem restinguere, qui exhalet & elanguescat vino sæpiùs diffuso.deinde in hac re apparere curiositatem quandam & luxuriã, quæ id quod vtile est in suauitatem impendat.Sicvt enim gallinaceos gallos & porcos castrare,vt caro eorum contra naturam fiat tenella & feminea, non sit sanorum hominũ, sed gulę studio perditorum:ita(si licet honesta translatione vti)merum vnguibus despoliant(aiebat)et effeminant qui id diffundunt per colum. cùm neq; ferre merum ob imbecillitatem possint,neq; eos intemperantia moderatè bibere sinat. Itaq; hoc commento vtuntur,quo largiùs potandi studium excusent. Ergo adimũt vino vim suam, ipsum tamen relinquentes:quomodo iis qui ad frigidam bibendã temperamẽto sunt parum commodo,exhibere decoctam solemus. Etenim aciem vini robúrq;,in percolando tollunt atq; excernunt. Magnum verò argumentum est vinum corrumpi, neq; vigorem eius durare,sed emarcescere, quòd velvti à radice sua à fæce abscinditur. At

Hom.in Apoll. enim veteres vinum disertè fæcis vocabulo adfecerunt:quomodo hominem solemus capitis aut animæ nomine adficere, à principe parte deminuto vsi vocabulo: & trygan, hoc est fæcare dicimus vindemitores, ac vinum diatrygium, quasi perfæcatum,

Odyss.α,341. dixit alicvbi Homerus.solétq; vinum passim æthopa & rubrum dicere: non pallidum & luteum,quale nobis Aristio à multa purgatione præbet. Tum ridens Aristio:Non, inquit, pallens mi homo,neque exsangue: sed quod primo statim adspectu mite se & mansuetum esse profiteatur. Tu verò malles Baccho repleri nocturno , & nigros tur-
* bines concitante:vituperásq; purgationem. Atqui hæc tanquam bile vomitu egesta, quod mero inest graue,ebrietatem,ac morbos generans aufert, facítq; vt à nobis faci-

Iliad.α,461. le placidúmq; vsurpetur. Ac tale vinum Homerus æthops vocat, aitq; potũ heroibus

Iliad.λ,16. fuisse:non vtiq; caliginosum,sed splendidum ac pellucidum. neq; enim euenor (id est

Odyss.δ,622. viris conducens) & æthops, quod est clarum,quæ de vino dixit, etiam æri adiecisset nomina,quod aliàs norops,quasi præfulgidum,appellat. Sicvt ergo Anacharsis ille sapiens alia Græcorum instituta reprændens prunas laudauit, quòd fumo excluso domi

domi ignem portarent: ita nos à ſapientibus vobis aliàs fortaſſe accuſari poterimus: in hoc autem quid tandem delinquimus, quòd meri facultatem turbulentam eiicientes atq; diſſipantes, ipſum interim hilaritate quadam, non fucato ornatu gratius reddentes, neq; aciem tanquam ferri eius & vim retundentes, ſed quaſi ſordes quaſdam & rubiginem expurgantes, adhibemus menſis? Atqui, inquies, non colatum merum plus habet virium. Nimirum, mi homo, etiam furioſus & inſaniens homo plus roboris habet. verùm is vbi elleboro aut victus commoda vſus ratione ad ſe rediit, tunc vehementia illa & virium contentio diſcedit atq; evaneſcit: verus autem vigor cum ſanitate mentis coniunctorum corpori redit. quo videlicet pacto etiam vini purgatio dempta ea vi qua animum percellit & ad inſaniam impellit, habitum ei mitem & ſalubrem conciliat. Exiſtimo autem permultum intereſſe inter ſupervacaneum cultum & mundiciem. Nam mulieres fuco, vnguentis, auro, purpuráq; dum vtuntur, curioſè & impenſiùs quàm par eſt ornatui indulgere videntur. lauacro eas vti, oleo invngi, comam componere, nemo prohibet. Venuſtè diſcrimen hoc Homerus expreſſit, vbi Iunonem ſe ornantem facit.

Principio ambroſia ſordes de corpore diuo Iliad. ξ,170.
Eluit, & liquido mundum perfudit oliuo.

hactenus induſtria & mundicies eſt. cùm autem aureas fibulas ſumit, & arte elaboratas inaures, tandémq; ad ceſti prǽſtigias ſe confert: hoc iam ocioſa & ſupervacanea eſt curioſitas, matronámq; dedecens procacitas. Proinde etiam qui vinum aloe aut cinnamomo vel croco inficiunt, ij quaſi mulierem comtam curioſè in conuiuia adducunt & proſtituunt. qui autem quod vino ineſt ſordidum & invtile adimunt, ij purgant illud atq; ſua opera commodius reddunt. Alioqui curioſitati ocioſæ omnia imputabis, orſus ab ipſa domo. Cur, inquies, ita eſt incruſtata? cur adverſus aërem purum maximè aperta? cur patet lumini verſus occaſum ſolis aditus? cur poculorum vnum quodque detritum terſúmq; fulget atq; ſplendet? An verò, inquam, poculum ſordidum eſſe, vel prauum edere odorem non debet: quod ex eo bibitur, ſordibus debet & immundicie plenum eſſe? Et quorſum attinet reliqua referre? Ipſa tritici elaboratio dum panis ex eo conficiatur, quæ nihil aliud quàm purgatio eſt, vides quantum requirat negocij. non enim modò alvei, cola, concuſſiones, ſecretiones ad pinſendum adhibentur frumentum & farinas: ſed & contritio quæ è paſta aſperitatem elidat, expurgatámq; materiã ita cogat, vt eſui cocta eſſe poſſit. Quid ergo abſurdi habet res, quòd vini etiam fœculentas partes, aceris aut furfuris in morẽ, colando expurgamus? præſertim cùm ſine ſumtu id fiat, ſine labore.

QVAESTIO OCTAVA.

Quæ ſit cauſa bulimi.

A MAIORIBVS noſtris ad nos propagatũ eſt quoddã ſacrificium, quod archon (qui magiſtratum præcipuum gerit) in publico, reliquorum quivis domi ſuæ peragit. vocatur autem bulimi expulſio: & ſeruorum aliquem viticeis verberantes ferulis per fores eiiciunt, additis his verbis: Foràs bulimum, intrò diuitias & ſanitatem. Me archonte complures ſacrificio ſe adiunxerunt. Ritè omnibus peractis cùm rurſus diſcubuiſſemus, quæri ceptum eſt primùm de ipſo bulimi vocabulo, deinde quid verba ſibi vellent quæ recitantur dum ſeruus exturbatur, maximè autem de ipſa affectione & eius circumſtantiis. Videbatur ergo bulimus famem (is eſt limos Græcis) ingentem aut publicã notare: maximè apud nos, qui Aeolica dialecto P pro B vſurpamus. non enim bulimum antiquitus, ſed pulimum quaſi polylimum, id eſt famem multam, appellamus. Sentiebamus autem à bubroſti diuerſum eſſe: argumento repetito ex Ionicis Metrodori. Narrat enim is Smyrnæos antiquitus Aeolenſes ſacrificare Bubroſti taurum nigrum, conciſúmq; in fruſta vnà cum ipſa pelle igni totum cremare. Iam cùm omnis fames morbo ſimilis ſit, maximè autem bulimus accidat adfecto contra naturam corpore, rectè opponi ei vt indigentiæ diuitias, vt morbo ſanitatem. Sicvt verò nauſcare dicti ſunt primùm quibus in naui ac inter nauigandum ſtomachus langueret: deinde conſuetudo obtinuit, vt vox ea quocunque modo ſic affectis tribueretur. ita bulimus quoque inde ortus, in reliqua pervaſit. Atque hæc quidem ex Iliad. ν,532.

omnium ſermonibus tanquam ſymbola collecta fuerunt. Vt verò attigimus quæſtionem de cauſa bulimi: id primùm dubios nos tenuit, cur maximè bulimus inceſſeret per altam niuem ambulantes. Brutus quidem in diſcrimen vitæ adductus bulimo fuit, cùm Dyrrhachio Apolloniam proficiſceretur per niuem copioſam, & eorũ qui cibos geſtabant nemo ipſum conſequeretur. ibi cùm iam animo deficeret ac conſideret, coacti ſunt milites ad muros accurrere, & ab hoſtibus excubitoribus panem flagitare: quo ſtatim accepto, Brutum recreauerunt. iſque vrbe potitus, humaniſſimè vniuerſos tractauit. Accidit bulimꝰ equis etiã atq; aſinis, maximè cùm caricas aut mala geſtant. & q̃d maximè mirum eſt, de omnibus quæ eſui ſunt, apprimè panis reficit non homines modò, ſed iumenta quoque: vt vel minimo panis fruſtulo veſcendo confirmētur atque progrediantur. Facto ſilentio, ego (qui animaduerterem antiquiorum argumentis propoſitis ignauos & ingenio minùs acti prædiros exſaturari & acquieſcere: alacrioribus autem & ſolertibus principium offerri commodum audendi aliquid pro ſeſe in quærenda & inveſtiganda veritate.) Ariſtotelis ſententiam commemoraui: qui docet foris magno circumfuſo & efficaci frigore corpori interna vehementer incaleſcere, magnámque ita colliquationem effici. quæ ſi ad crura defluat, laſſitudines gignat ac grauitates: ſin ad principia motus & reſpirationis, exanimationes & imbellicitatem. Hæc ego cùm dixiſſem, aliíque impugnarent rationem hanc, alij defenderent: Soclarus, Initium (inquit) huius argumenti optimè habet. Nam per niuē ambulantiũ corpora admodũ circùm refrigerari & denſari, verũ eſt. A calore autem fieri colliquationem quæ principium reſpirationis invadat, non arbitror. Mihi potiùs videtur calor intrò compulſus & abundans intus conſumere nutrimentum, eóque deficiente ipſe quoque ignis inſtar exſtingui. Itaq; bulimo correpti cùm vehementer eſuriunt, tum admodum exiguo cibo ſumto reficiuntur: quòd cibus ingeſtus quaſi fomes eſt iterum exſuſcitando calori. Cleomenes verò medicus in vocabulum bulimi limon, q̃ fames ſignificat, abs re inſertũ fuiſſe aiebat: vt pinon bibere in Katapinon quod eſt deglutire, & in anakypton ſurſum reſpicere, Kypton quod deorſum intueri eſt. Neq; enim eſt aiebat, vt putat, bulimia famis ſpecies, ſed adfectio ſtomachi ob cõcurſum * deliquium animi faciens. Sicvt itaq; odorata remedio ſunt exanimationibus, ita panis reficit bulimia tentatos. non quòd cibo indigeãt, (nam minimo eo ſumto recreantur) ſed quòd panis ſpiritum vimque languentem revocat. Eſſe autem non famem ſed exanimationem bulimum, iumenta docent, quæ odore caricarum & malorũ ſic adficiuntur. non enim indigētiam odor, ſed morſum quendam in ore ventriculi exagitationémq; eius efficit. Nos vt hæc tolerari, ita ſentiebamus probabiliter à cõtrario principio aliquas poſſe ratiocinari, nõ denſari in bulimo, ſed rareſcere ſtomachũ ponētes. Etenim ſpiritus qui à niue defert, eſt quaſi ęther iſtius cõcretę ſubſtãtiæ & ramentum tenuiſſimarum partium, & vi præditum ſecandi diuidendíque non carnem modò, ſed argentea etiam atque ærea vaſa. videmus enim hæc niuem non continere: quippe exſpirando ea conſumitur, exteriorémque vaſis ſuperficiem humore opplet tenui ac glaciei ſimili, quem ſpiritus relinquit per meatus occultè exiens. Is ergo niueus ſpiritus per niuem ambulantibus acutus & flammæ in morem incidens, extrema vrere videtur ſecando, & penetrare carnem ignis inſtar. Inde corpus maiorem in modum rareſcit, calórque foras fluens à frigore ſpiritus ſuperficiem ambientis reſtinguitur. itaque roridum ſudorem corpus evaporat ac tenuem, liquatúrque, & ſimul vires conſumuntur. Quòd ſi quis tum quieſcat, non multum caloris è corpore dilabitur. Cùm verò motus corporis nutrimentum celeriter calefacit, & calor foràs ſe proripit, carne laxata: neceſſe eſt magnum virium fieri defectum. Cæterùm frigus non denſandi modò, ſed etiam liquandi corpora vim habere, conſtat. Acribus enim hyemibus cotes plumbeæ liquantur * eſt cùm deſudatione * Et quòd multis non eſurientibus accidit bulimia, oſtendit fluxum magis quàm denſationem corporis. Rareſcunt autem hyeme, ob quam diximus tenuitatem: alioqui etiam laſſitudine & motu calorē in corpore ſitum acuente: qui attenuatus & fatigatus copioſè fluit & diſſeminat per corpus. Mala deniq; & caricas probabile eſt tale aliquid exhalare, quo iumentorũ attenuetur calor & in partes minimas diſſipetur. alia enim aliis vt reficiuntur naturali ratione, ita etiam læduntur.

Quæ-

QVAESTIO NONA.

Cur poëta reliquis liquoribus peculiares adiiciens appellationes, oleum duntaxat humidum dixerit.

DISPVTATVM aliquando fuit, cur cùm multi ſint liquores, & poëta ſolitus ſit ſingulos ſuis ornare epithetis, lac album, mel flauum, vinum rubrũ nominãs: oleo tamen ab eo tantùm, quod ei cum omnibus liquoribus eſt commune, humidi appellationem adiunxerit. Odyſſ. 6.79. Ad hoc dictum fuit, Sicvt dulciſſimum eſt quod penitus & omnibus ſuis partibus dulce eſt, albiſſimum, quod penitus album: (penitus ſic intelligo, vt nihil ei contrariæ naturæ ſit admixtum) ita id quoque maximè humidum dici debere, cuius nulla pars ſicca ſit. Hoc autem oleo congruit. Primùm enim læuitas eius æquabilitatem partium demonſtrat: cùm contactu omnes eodem modo affectæ depræhendantur. Deinde tanquam ſpeculum intuentis faciem optimè repræſentat. nihil enim ei aſperum ineſt, quo reſplendeſcentia divelli poſſet: ſed ab omni parte ob humiditatem etiam minimum quodq; lumen ad oculos reflectitur. ſicvt contrà lac ſolum ex omnibus liquoribus ſpeculi munere non fungitur, quòd ei multũ terrei eſt admixtum. Porrò oleum in motu minus quàm vllus alius liquor ſtrepitum edit. eſt enim penitus humidum. reliquorum humorum dum fluunt & mouentur duræ & terrenæ partes impingunt atque reliduntur, eóque ſtrepitum edunt ob aſperitatem. Quin etiam ſolum oleum non permiſcetur aliis. Eſt enim denſiſſimum, neque habet inter ſiccas & terreſtres in ſeipſo partes ſpacia aut meatus quibus recipiat id quod incidat, ſimul etiam ob partium ſimilitudinem inconcinnum aliis, & continuum ipſum eſt. Et cùm ſpumat oleum, ſpiritum non admittit ob continuitatem & tenuitatem. Hæc etiam cauſa eſt cur ignis oleo alatur. Nulla enim quàm humida re ignis nutritur, ídque ſolum ardet, quod humidum eſt. Nam igni incenſo aer in fumum abit, terrena in cinerem verſa relinquuntur: ſolum humorem ignis depaſcitur, eóque ſecundum ſui naturam alitur. Aqua ſanè, vinum, aliíque liquores multum turbidi admixtum, multum terrei habentes, flammam illapſu ſuo divellunt, aſperitatéque ſua & pondere opprimunt atque reſtinguunt. oleum, quia ſincerè humidum eſt, ob tenuitatem mutatur, & ab igni ſuperatum ardet. Maximum humiditatis argumentum eſt, quòd minima quantitate latiſſimè diffunditur. non enim mellis, non aquæ, non alius vllius liquoris tam exigua gutta tam latè ſe profert: ſed plerunque ob ſiccitatem maturè abſumitur. Oleum, quia vſquequaque duci poteſt, ac molle eſt, corpori vngendo obducitur, & quàm longiſſimè defluit, membráque ſua humiditate imitatur, iíſque ita adhæreſcit vt non facilè evaneſcat. Veſtem aqua madeſactam videmus mox reſiccari. olei autem maculas eluere non eſt vulgaris laboris. maximè enim penetrat, quia tenuiſſimum eſt & humidiſſimum. quando vinum quoque dilutum Ariſtoteles ait difficiliùs elui è veſtibus: quòd magis tenue factum, faciliùs in meatus ſubeat.

QVAESTIO DECIMA.

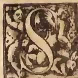
Quæ cauſa ſit, quòd mactatæ carnes ſi de ficu ſuſpendantur, mox teneреſcunt.

INTER cœnandum laudabatur Ariſtionis cocus, quòd cùm alia obſonia eleganter parauiſſet, tum recèns iugulatum Herculi gallum appoſuiſſet ita tenerum, cùm tamen recens adhuc eſſet & pridie vixiſſet. Hæc cùm Ariſtio dixiſſet, celeriter hoc effici, ſi mactatum animal illicò de ficu ſuſpenderetur: cauſam huius rei quærebamus. Equidem ſpiritum validum & vehementem à ficu exhalare, cùm viſus planè teſtatur, tum id quod de tauris fertur: ſcilicet ficui alligatum taurum etiam ferociſſimum, quieſcere, tactúmque admittere, & omnino ferociam quaſi elangueſcentem deponere. In acrimoniam tamen arboris maior pars cauſæ collata eſt. Eſt enim arbor hæc omnium plantarum ſucci pleniſſima, quo & ficus ipſa, & lignum, & cortex plenus eſt. Itaque ficulnum lignum crematum fumo maximè mordet: & combuſti cinis lixiuium præbet ſumma tergendi vi præditum. Hæc verò omnia ſunt caloris. Iam quòd ſuccus eius lac coagulat iniectus, ſunt qui dicant non fieri inæqualitate figurarum lactis quæ ab eo appræhendantur & conglutinentur eliſis in ſuperficiem læuibus ac rotundis: ſed quod ob calorem eliquet humoris inſtabiles & aquoſas partes. Argu-

mento etiam est id, quòd invtilis ſucci dulcedo ſit, quia potum facit peſſimum. Non enim læue ab inæqualibus, ſed frigidum & crudum à calore ſiſtitur. & ad hoc ſales faciunt, vtpote calidi: repugnant autem iſti appræhenſioni & glutinationi, cùm maximè natura iis vim diſſoluendi dederit. Spiritum igitur calidum, acrem, incidendique vi præditum ficus emittit: iſque incidit & concoquit carnem auis. Idem fit ſi frumenti aceruo imponatur, aut iuxta nitrum: calore id efficiente. Eſſe autem triticum calidum colligunt ex amphoris, quibus in tritico poſitis vinum celeriter conſumitur.

PLVTARCHI

Sympoſiacorum, ſeu Conviualium diſputationum, Liber ſeptimus.

CITI hominis atque humani dictum, Soſſi Senecio, in ore habent Romani, quiſquis ille fuit: qui cùm aliquando ſolus cœnaſſet, Se ediſſe iſto die, non cœnauiſſe pronunciauit. nimirum cœnam ſemper indigere communitate quadam & amicicia quæ eſ ſuauitatem pararet ſentiens. Euenus quidem ignem condimentorum ſuauiſſimum dixit. ſalem Homerus diuinum, plerique Gratias appellant, quòd plurimis rebus admixtus guſtui eas commodas, gratioſaſque & iucundas reddat. Cœnæ autem & menſæ condimentum revera diuiniſſimum eſt amicus præſens, familiariſve aut notus homo. non quòd vnà edit & bibit, ſed propter communicationem colloquij: modò aliquod ſit in vltrò citróque dictis operæprecium. multis enim inanis inter pocula loquacitas prauos animi motus inicit atque pervertit. Itaque in rem eſt non minus ſermones quàm amicos probare, quos ad cœnam adhibeas. Eſtq; hæc aliter ſentiendum ac pronunciandum, quàm Lacedæmoniis placuit. Ii enim ſi adoleſcentem aut hoſpitem in Phiditia accepiſſent, foribus commonſtratis, Hâc, aiebant, nullus egreditur ſermo. Nos ſi noſmet condocefecerimus ad rectè loquendum, licebit noſtros ſermones omnes apud quoſvis homines efferre: quòd eorum argumenta nihil habent impudicum, nihil maledicum, nihil malignum, nihil illiberale. Idq; iudicari poteſt ex hiſce exemplis, quorum hic liber decuriam ſeptimam continet.

Iliad. r, 214.

QVAESTIO PRIMA.

Timaeo.

Ad eos, qui Platonem reprehendunt, quòd potum deferri per pulmonem dixerit.

AESTIVO tempore quidam vnà bibentium verſiculum illum qui omnibus in ore eſt fortè protulit:

Pulmones madefac, aſtrum etenim nunc oritur, mero.

Tum Nicias Nicopolita medicus: Mirum non eſt, inquit, ab Alcæo homine poëticæ dedito ignoratum fuiſſe, quod etiam Platonem feſellerit. Quanquam Alcæus quidem defendi vtcunque poteſt. nam probabile eſt pulmonem ſtomacho vicinum liquore etiam frui, eòque rigari. Plato autem ita diſertè ſcribens potum per pulmonem tranſire, etiam iis qui ad defendendum ipſum animo ſunt promtiſſimo, nullam veriſimilis rationis occaſionem reliquit. Error enim magnus eſt. Primùm quia neceſſe eſt humidum nutrimentum cum ſicco permiſceri, probabile eſt ambobus commune vas ſubiici ſtomachum, qui cibum mollem & madefactum in ventrem didat inferiorem. Deinde cùm pulmo vndiquaque læuis ſit & denſus, quomodo farina cum potione hauſta exibit, & non in eo retinebitur? nam & hoc vnum eſt de iis, quæ adverſus Platonem Eraſiſtratus rectè obiecit. Iam cùm in plerìſque partibus corporis finis & vſus conſideretur à philoſopho, ad quem à natura ſit factum vnumquodque: etiam lingulæ, quæ epiglottis dicitur, perpendenda fuit vtilitas. Non enim ſupervacanea eſt: ſed eò collocata, vt interim dum deglutitur alimentum, aſperam arteriam conſtringens obſtet, ne quid omnino in pulmonem incidat. nam ſi quid illabatur, id tuſſi vehementem facit aſperitatem & lancinationem. Proinde epiglottis ianuæ inſtar intergerinæ in vtranque partem inclinari ſe ſinens, loquentibus nobis ſtomacho incidit,

incidit, edentibus aut bibentibus arteriæ, mundum spiritui cursum respirationémque seruans. Porrò qui sensim bibunt, eorum scimus humidiores esse ventres quàm qui confertim humorem hauriunt. his enim potus rectà in vesicam impetu transit: apud illos diutiùs inhæret cibus, eósque emollit, vt permisceatur & maneat. quod neutiquam eveniret, si humor statim inter hauriendum secerneretur. Sed nos complectimur, simúlque cum cibo eum in ventrem demittimus: &, vt Erasistratus dixit, liquore tanquam vehiculo sicci nutrimenti vtimur. Hæc Nicia locuto, Protogenes grammaticus: omnium, ait, primus Homerus animadvertit cibi vas esse stomachum, potus autem asperam arteriam, quæ bronchus, & antiquis aspharagus dicitur, vnde & vocalibus hominibus erispharagorum appellatio obtigit. Nam cùm dixisset quomodò Hectoris Achilles hasta petierit

Fauces, accelerant vbi valdè vulnera mortem: Iliad. x, 325.

addit,

Non tamen aspharagum simul abscidit, ——

canalem nimirum spiritus

Sub hæc otto silentio Florus: itáne, inquit, Platonem deserto vadimonio reum peragi sinemus? Nequaquam verò, inquam ego: ne damnari vnà cum Platone sinamus Homerum. Hic enim tantum abest vt humorem ab arteria avertat, vt cibum quoque etiam vnà iniiciat.

Ille eructauit per fauces frusta cruento Odyss. ı, 373.

Mixta mero, ——

nisi vel hoc dicere quis sustineat, Cyclopi vt oculum, ita etiam meatum nutrimenti fuisse vnicum: aut faucium vocabulum, quæ est pharynx Homeri, omnibus & priscis & recentioribus pro arteria accipientibus, nos ad stomachum detorquebimus. Atque hæc nō inopia testium, sed veritatis studio adduxi impulsus. Etenim testes Plato cùm multos, tum præclaros habet. Omitte enim si lubet Eupolin, qui in Colacibus seu Parasitis ita dixit:

Potare iussit Protagoras, vt Sirij
Pulmonem habeat sub ortum ardentis humidum.

omitte etiam elegantem Eratosthenem, qui scripsit,

Dulci pulmones irriguúsque mero.

Euripides quidem liquidò ostendit se acutiùs nonnihil Erasistrato vidisse, his verbis,

Vinum canales per pulmonis transiens.

Vidit nimirum pulmonem cauernas habere, & pertusum esse meatibus, per quos humor permeet. Non enim spiritus opus habuit meatibus quibus educeretur: sed propter humorem & quæ vnà cum eo illabuntur, coli instar foraminibus multis est apertus pulmo. Neque minùs, mi homo, pulmoni convenit quàm stomacho, vnà eiicere polentam aut farinam. Non enim stomachus noster est, vt quidam opinantur, lævis & lubricus: sed asperitates habet, quibus probabile est cùm incidunt tenuia & exilia, adhærescere ea, & non deglutiri. Sed neque hoc dici, neque illud commodè potest. Nullis enim verbis exprimi potest naturæ in obeundis actionibus suis industria. neque dicendo dignè explicari potest eius instrumentorum solertia, spiritus inquam & caloris. Porrò autem testem Platoni cito Philistionem Locrensem, pervetustum hominē, qui vestra arte magnam sibi gloriam parauit: atque Dioxippum. ij enim non aliam viam ab ore enarrant, quàm quæ est à Platone indicata. Neque verò illam tanto honore dignatam epiglottidem ignorauit Dioxippus. sed ad eam ait humorem in deglutiendo secerni, in arteriámque delabi, devoluente se in stomachum cibo. & in arteriam sanè esculentorum nihil incidere: stomachum vnà cum sicco nutrimento etiam aliquam humidi partem admixtam excipere. Est verò hoc probabile. Nam epiglottidem ait arteriæ præpositam esse velvti sepimentum & penu, vt sensim paulatimque potum percolet, ne subitò confertímve infusus spiritum opprimat aut turbet. Itaque etiam aues carent epiglottide. non enim hauriunt aut lambunt potum, sed rostris immersis paulatim eum in arteriam dimittūt atque sic eam rigant. Enimverò testiū satis est. Platonis dicto primùm ipse fidem conciliat sensus. nam arteria vulnerata non deglutitur humor, sed velvti canali rupto forâs erumpere, & tanquā per fistulam prosilire cernitur: quātumvis integro interim illæsóque stomacho. Id quoque omnes nouimus, affectionibus

circa pulmonem comitari ardentissimam sitim, ob siccitatem aut calorē aliámve causam vnà cum inflammatione appetitum ingenerantem. Evidentius etiam hoc est indicium, quòd animalia vel nullum vel admodum paruum habentia pulmonē, omnino potu non indigent, neq; eum expetunt. eo quòd certis partibus innata est humiditatis appetentia, quæ verò partibus iis carent, neq; vsus eius est, neq; cupido. Deniq; videbitur vesica frustra esse data. Nam si stomachus vnà cum cibo potum excipit, inq; ventrem demittit: nullo peculiari opus erit meatu alimento sicco, sufficiétq; vnus cōmunis ambobus per idem foramen eandem in sentinam convectis. Nunc seorsim vesica est, seorsim intestina: quòd nutrimentorum alterum à pulmone, alterum à stomacho pergit, ipsa in deglutitione seiunctorum. Inde est, quod in excremēto humido nihil visitur sicci simile vel colore vel odore. atqui natura ferebat, vt si in ventre cum eo commisceretur, qualitatibus etiam eius imbueretur, neq; purum & incontaminatum secerneretur. Sed ne lapis quidem vnquam in ventriculo concreuit. at verò rationi erat consentaneum, non minùs ibi quàm in vesica humorem cogi ac concrescere, si omnis potus per stomachum eò ferretur. Enimverò apparet stomachum de humore per arteriam præterlabente statim attrahere, quantum sufficit ad mediocriter emolliendum, inq; succum convertendum nutrimentum. itaq; nullum humidū is recrementum facit. pulmones autem, quando è potu spiritum & humorem quibus debuit partibus distribuerunt, reliquum in vesicam excernere. Hæc certè multo sunt illis probabiliora. Veritas ipsa in talibus rebus fortassis cōprahendi non potest. neq; decuit tam contumaciter impetere philosophorum gloria & facultate principem, Platonicorum in scriptorum relectione, ob rem obscuram, tótq; disputationibus expositam.

QVAESTIO SECVNDA.

Quid sit apud Platonem Kerasbolos, & cur semina quæ in boum incidēre cornua, incoctibilia & dura fiant.

SEMPER quærendi materiam præbuerunt Kerasbolus & Ateramon. non quid significarent, (liquet enim ea semina quę in boum cornua inciderunt, fructum edere durum & incoctum creditum fuisse: atq; inde vocabulo translato hominem præfractum atq; contumacem ateramona & Kerasbolon dictum.) sed de ipsa causa dubitatum fuit, cur hoc seminibus in boum cornua incidentibus accideret. Ego sæpe denegaui amicis causę inventionem: maximè quòd eam inveniri non posse Theophrastus innuisset, cùm multis collectis, quorum nos causæ fugerent, inveniriq; non possent, (quod genus sunt quòd gallina postquam ouum edidit, festuca adhibita sese lustrat: quòd vitulus marinus coagulum suum deglutit: ceruus cornu suum defodit: eryngium, si vna caprarum id in os sumat, vniuersum gregem sistit.) etiā illam de Kerasbolo adiunxisset quęstionem: vbi res quidem creditur, sed causa aut neutiquam potest, aut difficilimè inveniri. At enim Delphis in cœna sodalium quidam me compellarunt: dicentes non modò

Consilium melius iam repleta incidere aluo,

sed etiam ad respōdendum de propositis quæstionibus à vino nos reddi multo quàm aliàs alacriores & audaciores: ideóq; poscentes vt de proposita re aliquid pronunciarem. Ego cùm id denegarem, adstipulatores habui non viles, Euthydemum sacerdotij collegam mihi, & Patroclem adfinem: qui non pauca id genus ex agricultura & venatione proferebant. quale est quòd grando ab iis qui ei obseruādæ sunt præfecti sanguine talpæ, vel centonibus muliebribus avertitur. quòd fructus caprifici sylvestris alligatus hortensi ficui, non finit fructum huius defluere, sed cōtinet atq; vnà maturat. quòd ceruas, vbi capiuntur, salsam lacrymam, apros dulcē emittere est depræhensum. De quibus si inquisitionem suscipias, illicò Euthydemus abs te postulabit rationē de apio & cumino. quorum illud inter germinandum si calcetur & conteratur, aiunt melius augescere: hoc si serant diris imprecationibus & cōviciis adhibitis. Hæc cùm Florus risum iocúmq; putaret, de istis autem non debere causæ tanquam incompręhensibilis investigationem omitti: reperi, inquam, medicamentum, quo vsus hunc adducas vt adversus nos dicat: vt tu quoq; soluas quædam propositorum. Videtur mihi frigus istam indomitam rigiditatem (quod est ateramon) tritico & leguminibus ingenerare, comprimens & cogens habitum vsq; ad duriciem. calor autem dissolubiles res, mollésq; redigit. Itaq; non rectè contra Homerum hoc à quibusdam dicitur,

—non tellus fruges, ſed ſuggerit annus.

Nam quæ loca calorem habent natura inſitum, temperiem aëre mitem præbēte, molliores efferunt fruges. Ergo quæ à manu ſtatim in terram perveniunt ſemina, ea penetrantia fouentur, ac magis dum occultantur, calore ac humore terræ fruuntur. Quæ verò in boum impingunt cornua, ea non potiuntur illa, quam Heſiodus optimam vocat, poſitus commoditate: ſed delabentia & loco ſuo aberrantia, iactata magis quàm ſata videntur. proinde aut frigoribus planè corrumpuntur, aut bis eorum in nudas incidentibus tunicas rigida, exſucca, & lignoſa reddūtur. Vides nimirum lapidum quoque & lignorum partes terra contentas atque ſtirpes molliores iis conſeruari à tepiditate ſoli, quàm ſint quæ eminent. itaque etiam fabri lapides operi habiles defodiunt ſub terram, tanquam maturandos & coquendos à calore: qui ſub dio nudique iacent, frigore rigidi & intractabiles rediguntur, operiſque reſiſtunt. Fructus quoque etiam ſi in area maneant diutius ſub dio & nudi, magis ferunt dirigeſcere, quam qui ſtatim conduntur. ſæpenumerò etiam ventus ventilantibus ſupervenïens, frigore ſuo fruges præduras efficit. quod Philippis Macedonica vrbe aiunt eveniſſe. reconditis palea opitulatur. Mirari autem non debemus, ſi audiamus agricolas narrare, de duobus contiguis ſulcis alterum incoctibilem fructum ferre. & quod maximum eſt fabarum alias alium gignere ſatu ſuo fetum. nimirum quòd aliis plus, aliis minus ſpiritus frigidi vel aquæ incidit.

(Margin: Oper. 469.)

QVAESTIO TERTIA.

Cur vini medium, olei ſummum, mellis imum ſit optimum.

DERIDEBAT ſocer noſter Alexion Heſiodum, qui è ſummo & imo dolio iuberet vinum bibere, medio parcere, quòd ibi vinum eſſet optimum. Quis enim ignorat, aiebat, vini medium, olei ſummum, mellis infimum eſſe optimum? at Heſiodus nos vult omiſſo quod in dolij medio eſt vino exſpectare donec dolio deficiēte vinum deterius fiat. His dictis valere iuſſo Heſiodo ſe cōtulerunt ad cauſam diuerſitatis inquirēdam. Ac de melle quidem ratio non multum nobis exhibuit negocij: cùm nemo ferè neſciat id quod leuiſſimum eſt, ob raritatem eſſe leuiſſimum, denſa ob grauitatem ſubſidere. atque etiam ſi vas ſubvertas, tamen rurſum exiguo tempore vtrunque ſuum locum occupauerit, graui ſe demergente, leui ad ſuperficiem efferēte. Ne de vino quidem probabilia defuerunt argumenta. Primùm vis eius calor cùm ſit, conſentaneum eſt eum maximè in medium conduci, idque ibi optimum conſeruare. deinde quod in fundo eſt, fæce vitiari: quod in ſummo, ab aëre vicino corrumpi. Nam nouimus ab aëre vinum lædi: ideòque dolia defodere aut integere ſolemus, vt quàm minimum aëris ea tangat. & quod maximum habet momentum, aër non ita facilè nocet pleno vaſe vino, vt aliquantum vacuato. nam in exhauſti locum aër confertim ſubiens, maiorem infert mutationem. in plenis doliis vinum ipſum ſeſe ſuſtentat, non multū extrinſecus admittens, vnde vitiari poſſit. De oleo non vilis incidit diſputatio. Quidā imum olei dicebat eſſe deterrimū, quia id amurca conturbetur: neq; ideò ſummum eſſe optimū, verùm ideò videri, quia ab eo quod ei officit longiſſimè abſit. Alius denſitatem cauſabatur, ob quā nulla cum re permiſcetur, neq; vllum alium humorē in ſe admittit, niſi violentia & ictu diffindatur. vnde fit, vt aërem quoq; non recipiat, ſed eū tenuitate atq; continētia ſuarū partium à ſe repellat, neq; ab eo, vtpote non prævalente, corrūpatur. Huic rationi Ariſtoteles videbatur repugnare, qui (vt ait) obſeruauiſſet oleum quod in recōditis eſt vaſis, odoratius fieri, & omnino melius. deinde aëri cauſam, quòd reddatur melius, adſcribit. eſt enim largior, magiſq; prevalet, ſi ſubeat in vas nō repletū. Quid verò, inquam ego, ſi aër eadem vi & prodeſt oleo, & obeſt vino. Etenim vetuſtas vino conducit, oleo nocet. aër vtriq; āccidēs, aufert. Nam humorē refrigeratū digerit. oleū aūt ob continuitatē exſpiratione carens, facilè veteraſcit. * dictum probabiliter. quia in ſuperficie āccidens aër, recētia facit. itaq; vini ſummum eſt viliſſimum, olei optimum. nam ætas oleum peſſimè, vinum optimè adficit.

(Margin: Oper. 365. — Mel. — Vinum. — Oleum.)

QVAESTIO QVARTA.

Cur veteribus Romanis mos fuerit, nunquam omnino inanem menſam tollendo facere, neque lucernam vnquam exſtingui ſinere.

FLORVS Philarchus nunquā ita ſinebat planè mēſam tolli, vt non aliquid cibi in ea relinqueretur. aiebat. ꝓ ſibi probè compertū, nō hoc modò patrē auūmq; ipſius

studiosè curasse, sed ne lucernam quidem passos à cœna exstingui, alioqui cauere solitos ne oleum frustra insumeretur. Aderat vnà Eustrophus Atheniensis. Is, Quid proderat hoc, aiebat, iis, nisi astum Polycharmi nostri didicerunt? qui se multo tempore meditatum dicit, vix tandem inuenisse quomodo caueret ne oleum pueri suffurarentur. statim enim se exstinctas lucernas oleo implere, & postridie visere an etiamnum plenæ sint. Tum Florus ridens, Quando, inquit, hæc quæstio soluta est, agedum caussam dispiciamus, qua inductos priscos probabile sit istam lucernis mensisq; adhibuisse cautionem. De lucernis priùs quæsitum fuit. Ac sententia Cæsernij, quem is generum habebat, hæc fuit, Antiquos ob cognationem cum sacro & perenni igne omnis ignis interitum abominatos fuisse. eum autem, vt hominem quoq;, interire vel vi exstinctum, vel naturæ suæ ductu elanguescentem. ac sacro quidẽ igni aduersus vtrunq; opem ferri semper alendo & custodiendo: alterum passos fuisse vltrò exstingui, si ipsi vim non fecissent, neq; tamen ei vitam inuidisse tanquam pecudi quæ frustra aleretur. Sub hæc Lucius Flori F. dixit, reliqua sibi probari: cæterùm sacrum ignem non ideò fuisse cultum, quod eum alio igne putarent meliorem dignioremve esse. sed quemadmodum Aegyptiorum alij totum genus canum venerantur atque honorãt, alij luporum, alij crocodilorum, vnicum tamen vel canem, vel lupum, vel crocodilum alunt, quia vniuersos non possunt: sic priscorum cultum & custodiam sacri istius ignis, resserã fuisse obseruãtiæ aduersus omnes ignes. Nihil enim animato similius esse quàm est ignis: qui per se mouetur & nutritur, suóq; splẽdore animæ in morẽ res manifestat omnes: & maximè vim non expertẽ vitalis principij ostẽdit dum exstinguitur ac perit: inter pereundũ vocem edens, ac reluctans interitui, animalis instar quod vi necatur. Nisi tu, aiebat in me respiciẽs, melius habes aliquid. Ego verò, inquam tum, nihil eorum quæ dicta sunt reprehendo. Adderem autem, hunc morem condocefactioni ad humanitatem inseruiuisse. Nam neq; fas nobis est nutrimentum perdere vbi affatim nos saturati sumus, neque fontem obthurare aut occultare quando aquæ satis bibimus, neque signa nauigationis itinerisve abolere postquam vsi sumus iis. Sed relinquenda ista sunt, vt aliis etiam post nos vsui esse possint. Proinde indecorum etiam est ob auariciam lumen lucernæ, quando eius vsum porrò nos non desideramus, exstinguere, sed conseruandum relinquendúmque est, si quis fortè veniat cui eo etiamnum ardente & splendente sit opus. Quippe, si fieri quiret, etiam visum atque auditum, immò prudentiam quoque & fortitudinem aliis vtendam dare debebamus ipsi dormituri aut quieturi. Hoc verò considera, an non gratitudinis meditandæ caussa antiqui neutiquam absurdè nimij in hoc fuerint genere: cùm & quercus venerarentur frugiferas, & ficum quandam Athenienses sacram appellarent, & morum exscindi prohiberent. Non enim hæc ad superstitionem faciũt propensos, quod nonnulli dicunt: sed in rebus sensu animáque carentibus ad studium referendæ mutuò
Oper. 747. gratiæ præstandęque operæ nos adsuefaciunt. Itaque rectè Hesiodus vetat cibum apponere ex ollis, nondum libato: sed igni vult suas primitias suúmque ob ministerium offerri honorem. & rectè Romani quod alimentum lucernæ dedissent, iis vsi reliquerunt, passiq; sunt viuere & fulgere. Hæc ego cùm dixissem, Eustrophus: Ista, inquit, etiam ad rationem de mensa quæsiti aditum præbent. Nimirum semper aliquid censuerunt à cœna relinquendum seruis & vernulis gaudẽt enim communicatione hac magis, quàm alioquin accipiendo. Idcirco Persarum reges, vt fertur, non amicis modò & proceribus ac stipatoribus solebant de cœna portiones mittere: sed semper seruorum quoque & canum cœna in ipsorum mensa proponebatur. cùm, quantum omnino fieri poterat, omnes quorum vtebantur opera, suæ mensæ facerent participes. nam cibi communicatione etiã ferissima cicurantur animalia. Hæc ego ridens, Piscem verò repositum, aiebam, non trahimus in medium, qui proverbio est nobilitatus? & Pythagoræ chœnicem, cui prohibuit insideri, docens nos semper aliquid de præsenti in futurum relinquere, & crastinæ diei hodie meminisse? Nobis quidem Bœotis in ore est semper, Relinque aliquid etiam Medis: ab eo tempore quo Medi Phocidem & extrema Bœotiæ incursando populandóque vexauerunt. Perpetuò autem & vbique id in promtu debet esse, Relinque aliquid etiam superventuris hospitibus. Quamobrem
Iliad. ι, 206. ego etiam Achillis inanem semper & famelicam improbo mensam. nam & Aiace ac Vlisse legatis ad ipsum venientibus, nihil parati habens de integro cogitur coquere & obsonio mensam instruere: & rursus Priamum volens comiter tractare,

Proripuit

Proripuit ſeſe, & candentem protinus agnum
Mactauit: —— quo diuidendo aſſandóque maiorem noctis partem conſumſit. Sed Eumæo, ſapientis videlicet viri ſapiens alumnus, nihil negocij exhibuit Telemachi adventus. ſtatim enim ei ad menſam collocato cœnam præbuit, lances apponens plenas *Iliad. ω, 621.*

Aſſatæ carnis, cœnæ de nocte priori
Relliquias. —— Quòd ſi hoc vile videbitur, illud certè exiguum non eſt, appetitum poſſe inhibere dum adhuc fruendi adeſt copia. minùs enim abſentia concupiſcunt, qui adſueuerunt abſtinere præſentibus. Sub hæc Lucius, Audiuiſſe me ex auia memini, menſam eſſe ſacrã: porrò autẽ ſacrarum rerum nullam debere eſſe inanem. Mihi verò, inquit, menſa etiam terræ videtur eſſe ſimulacrum. nam præterquàm quòd nos alit, rotunda etiam eſt, & ſtabilis, & rectè Veſta à quibuſdam appellatur. Sicvt ergo terram volumus ſemper aliquid nobis vtile producere & efferre: ita cenſemus menſam quoque nunquam debere vacuã, & omni deſtitutam apparatu relinqui. *Odiſſ. π, 50.*

Qvaestio qvinta.

Maximè cauendum eſſe à voluptatibus, quas deprauata præbet muſica: & quomodo ſit cauendum.

PYTHIIS Calliſtratus Amphictyonum procurator, tibicinem quendam ciuem amicúmq;, cùm is ad nomen dandum præſtò in tẽpore non veniſſet, certamine ſecundum leges arcuit. nobis autem conuiuiũ prębens, cum adduxit, veſte & ſertis tanquã in certamine vnà cum choro eleganter ornatũ. Et erat me hercle initiò ſcitus eius cãtus. Sed deinde cùm facto de conuiuis periculo ſenſiſſet pleroſq; eò inclinare, vt vo luptatis gratia eum quidvis finerent facere, laſciuóſq; cantus tibiæ ad mitteret: iam ſeſe aperiens, oſtendit muſicam quovis magis vino dementare eos, qui promiſcuè & effuſiùs ea ſeſe oblectant. nam accumbẽtibus non iam ſufficiebat clamare & plaudere: ſed plerìq; tandem etiã proſiluerunt, & vnà motus illiberales ediderunt, iſtis numeris & carminibus conveniẽtes. Poſtquã finem fecere, & conuiuiũ quaſi è furore quodam ad ſe rediit, voluit quidem Lamprias dicere aliquid, & adoleſcẽtes liberè obiurgare: tamen verenti ne nimis moroſus moleſtúſq; videretur, anſam quaſi præbuit hac ſua oratione Calliſtratus. Intemperantiæ, aiebar, crimine ego ſoluo ſtudioſos audiendi & ſpectandi. non tamen prorſus adſentior Ariſtoxeno, qui hiſce ſolis voluptatibus ait accini, Pulcrè. Nam & obſonia & vnguenta pulcra vocantur, & pulcrè ſe vixiſſe aiunt qui ſuauiter ac ſumtuoſè cœnauerunt. Videtur autem Ariſtoteles etiam non iuſtam adferre cauſam, cur ſolæ delectationes ſpectaculorum & auditionum intemperantiæ culpa vacent: quia ſcilicet hominis eæ ſint propriæ, reliquæ etiam à brutis percipiantur. Video enim multa horum quoque muſica demulceri: vt ſeruos fiſtulis. & equabus cùm ineùntur, hippothorum accinunt modum. Et Pindarus cantilena ſe ait motum fuiſſe in morem marini delphinis, *Voluptatum diſcrimen.*

In pelago quem dulce melos quieto
Exciuit: *

ſaltantes autem capita attollunt, adſpectũ gaudentes, & hiſtrionum imitatione hac illac humeros iactant. Non ergo video quid proprij hæ voluptates habeant, quia ſolæ ſint animi, reliquæ corporis, & in corpore deſinentes. cantus autem, rythmus, ſaltatio, cantilena, ſenſum prætervolantes in ea animi parte quæ gaudio adfici poteſt ſuam delectationẽ infigunt atq; pruritũ. Itaq; harum voluptatũ nulla eſt occulta, neq; tenebris & parietũ (vt mulieres aiunt) ambitu opus habẽt: ſed ſtadia his & theatra ſunt parata, & cum multis ſpectare aliquid aut audire eſt iucundius atq; honeſtius: nimirum nobis non intemperantię & luxuriæ, ſed liberalis elegantiſq; oblectationis teſtes adſciſcentibus quamplurimos. Hæc cùm diſſeruiſſet Callias, Lamprias videns iſtos auditionũ choragos etiam magis efferri animis: Non hæc, inquit, cauſa eſt fili Leonis. Sed mihi videntur priſci Bacchum non rectè filium Obliuionis feciſſe, cùm patrem debuerint: Hoc enim tu quoque, puto, inductus non reminiſceris quòd eorum quæ circa voluptates cõmittuntur peccata, alia intemperantiam, alia ignorationem & errorem habent cauſam. Nam vbi damnum conſpicuum eſt quod dabitur, ibi intemperantia

hominesrationem vincente delinquunt. vbi non statim aut palàm merces incontinentiæ tribuitur, hoc ignoratione rei damnosæ peccant. Itaque eos, qui in cibo, potu, re venerea modum excedunt, vnde morbi multi, pecuniæ perditio, & mala fama sequuntur, incontinentes dicuntur. qualis Theodectes ille ex oculis laborans amica superueniente dicens, Vale carum lumen. & Abderita Anaxarchus.

Is namque, vt perhibent, miserè prudénsque, sciénsque
Vixit. quippe voluptates amplexa stupénsque
Natura (haud paucis ea formidata Sophistis)
Retrorsum ad vitium recto de tramite agebat.

Quos autem ventris, pudendorum, gustus, olfactúsque voluptatibus repugnantes iis ne capiantur & sibi cauentes, aliæ circumveniunt, insidiosèque per oculos aut aures subeunt: ij etsi non minùs laborant quàm illi, atque afficiuntur, non perinde tamen intemperantes incontinentésque vocamus. non enim scientes, sed ob imperitiam labuntur: & putant se voluptatum victores esse si in theatro totum diem sine cibo & potu exigant. perinde ac si olla eo se iactet, quòd ventre aut fundo appræhenso non moueatur loco, cùm auribus arrepta facilè transferri possit. Itaque Arcesilaus aiebat nihil interesse, posteriorine corporis an priore parte quis cinædus esset. Est autem rimenda etiam mollicies ea & voluptatis studium, quo aures & oculi titillantur. Nam neque vrbem censendum est capi non posse, si cùm reliquas portas obicibus, vectibus, cataractis munitas habeat, vna tamen sit quæ hostes intromittat: neque invictus à voluptate est, quem si non venus, at musæum aut theatrum ceperunt. nihilo enim minus à via recta declinauit, animámque voluptatibus agendam ferendámque prodidit. eæ verò vehementiora quàm vllus coquus aut vnguentarius medicamenta, magísque varia cantilenarum & rythmorum ingerentes, his nos capiunt, ac corrumpunt, nostro ipsorum damnatos quodammodo testimonio. Etenim obsonia quidem repræhensionem merentur nullam, neque si quis permutet (vt est apud
* Pindarum) in mensis quæcunque tellus ac maria suggerunt appositis iuxtà panibus. Sed neq; obsonium vllum, neq; cibus, neq; optimũ hoc potum vinũ ita voluptate perculerint: vt modò cãtus tibiæ & moduli domũ, si non cuã vrbem, impleuerunt tumultibus, plausibus, conclamationibus. Quare maximè ab huiusmodi cauendũ est voluptatibus. sunt enim validissimæ: vt quæ nõ circa gustũ, tactum, olfactũ, in partẽ animi brutã desinãt: sed ipsam intelligẽdi ratiocinandiq; facultatẽ attingãt. Ad hęc à reliquis voluptatibus, etiã vbi ratio nõ repugnat satis validè, tamẽ aliæ sæpenumerò affectio-
* nes nos abstrahũt. nã & in foro piscario sordes annulũ obsoniorũ cupido auferũt, & à sumtuoso scorto parsimonia absterret, aut riualitas. sicvt apud Menãdrũ scilicet apud lenonẽ compotorũ vnusquisq;, eo per insidias proteruam producẽte puellam cuivis,

Edebat, in sese intuens, bellaria.

est enim grauis pœna intemperantiæ pecuniam fenore accipere: & non vsque adeò facile est crumenam soluere. At hæ voluptates, quæ liberales dicuntur, quásque insano tibiarum & musices amore capti sectantur, & aures oculósque iis habent deditos, vndique percipi possunt, in certaminibus, in theatris, in conuiuiis, aliis sumtum præbentibus. Proptcrea facilè ab iis corrumpuntur, qui non habent rationem pædagogi loco tutantem & regentem. Facto silentio, Quid inquam, faciet ergo ratio, quid dicet vt nos seruet? neque enim opinor aurium illa Xenocratea opercula circumponet, neque è media cœna abiget, cùm audiemus lyram componi, vel tibiam moueri. Tum Lamprias, Nequaquam, inquit. Sed quoties istæ nobis offerentur delectationes, Musæ sunt accersendæ, confugiendúmque in priscorum Heliconem. Qui enim sumtuosam amat, ei non possumus Penelopen adducere, aut Pantheam nuptum tradere. At qui mimis gaudet, cantilenis, ac carminibus mala arte prauáque imitatione conditis: hunc possumus ad Euripidem, Pindarum, Menandrum traducere, salsúmq;
Phedro. auditum (vt Plato ait) potabili oratione proluere. Nam sicvt magi à malis geniis occupatos iubent secum legere & recitare Ephesia nomina: sic nos in istis præludiis, & saltationibus, vbi furores sunt & conclamationes bellicæ cum tumultu & ceruicum iactatione: sacrarum & venerandarum istarum memores litterarum, & iis comparan-
* tes cantilenas, poëmata, inanésque orationes, non percellemur istis, neque nos obliquos quasi rapido amne ferendos dabimus.

QVAE-

QVAESTIO SEXTA.

De vmbris, quas vocant: & an ab alio vocatus ad alios ad cœnam, ire debeat, ac quando, & ad quos.

QVAESITVM fuit quando mos cœperit vt ad cœnam venirent vocati non ab eo qui præbet convivium, sed ab aliquo eorum qui inuitati sunt: vmbras vocant, qui hoc pacto veniunt. Videbatur autem Socrates autor, qui Aristodemo persuasit vt non inuitatus secum iret ad Agathonis convivium. & quidem ridiculè evenit Aristodemo vt Socrate in via subsistente ipse prior ingrederetur, nimirum vmbra corpus præcurrens quod à tergo lumen habet. Posterioribus autem temporibus in excipiendis convivio hospitibus, maximè principibus viris, necesse fuit, cùm ignoraretur quinam eos sequerentur, quósve ij magni facerent, conviuatori facultatem inuitandi integram relinquere, numero quidem certo constituto conviuarum: ne id ei vsuveniret, quod aliquando Philippum regem ruri inuitanti accidit. venit enim rex ad cœnam multis comitantibus, non multis apparatam hominibus. ibi cùm videret hospitem esse anxium, circummisit qui amicos clàm moneret, vt locum placentæ relinquerent, cuius exspectatione cùm illi parciùs vescerētur appositis, cœna omnibus suffecit. Hæc ego cùm ad præsentes velvti nugans dixissem, placuit Floro vt seriò de vmbris istis disquireretur, decerétne eum qui sic inuitaretur obsequi, & ad cōvíuium accedere. Ac gener quidem eius Cæsernius totam rem improbabat. Maximè, aiebat, Hesiodo est obtemperandum, & amici ad cœnam vocandi; proximum est, vt notos Oper. 340. & necessarios inuitemus ad communicationem libationum, mensæq; & sermonũ qui in vino habentur, atque iocorum. Nunc quemadmodum qui nauigia locant, impedimenta etiam sua eos quos vehunt inijcere sinunt: ita nostra nos conviuia aliorum potestatis facimus, sinimúsque ea quibusvis hominibus impleri, siue apti ij, siue inepti sint. Mirer verò si quis scitus homo ad convivium veniat à conviua inuitatus, quod idem est atq; non inuitatus, quem convivij autor plerunq; etiã non nouerit. & si notus ei, vsúq; aliquo coniunctus tamen vocatus non sit: maius iam dedecus fuerit ad eũ ire, ac convivij eius inuiti quasi exprobantem velle tamen vi quoddammodo fieri participem. Priorem porrò vel tardiorem eo qui inuitauit ad alium venire, habet aliquid pudorem incutiēs: neq; ciuile est tot testibus apud conviuas opus habere, quibus doceas te non inuitatũ sed vmbram venire. rursum sectari & obseruare aliquē dum is lauet & vngat se, aut ire velit, cunctantē vel properantē, illiberale sic satis est & gnathonicũ: siquidē Gnato fuit homo aliena edendi callētissimus. Iam cùm nullibi magis locum habeat, Effare lingua si quid iactare mediocre cupis, quàm inter pocula, vbi plurimũ libertatis & facetiarum adest iis quæ dicuntur & aguntur: quomodo hic sese gerere debeat, qui nō genuinus neq; vocatus conviua sit, sed spurius quodāmodo in cēsum conviuarũ irrepserit? nam & vti, & nō vti libertate adversus præsentes, obnoxium est calumniæ. Neq; parũ inest mali in ipsa nominũ leuitate & scurrilitate, cùm quis nomen vmbræ nō fert iniquè, sed ita appellatus fert atq; respondet. nam turpibus nominibus vtēdo homines etiã ad rerũ turpitudinem adsuescunt. Itaq; ego alios inuitãs, vmbras quoq; iis cōcessi: (est enim valida vrbis cōsuetudo) ipse vmbræ loco vocatus adhuc resisto, neq; venio. Sub hæc verba cùm esset quietũ, Florus: Hoc, inquit, posterius plus habet perplexitatis. Nam sic inuitare necesse est cùm hospitibus conviuiũ paramus, sicvt ante dictũ fuit. quia neq; absq; amicis eos excipere par est, neq; facile scitu quibus cum amicis hospes advenerit. Tum ego ad ipsum, Vide ergo, inquam, an qui sic inuitandi facultatē dederunt, etiam inuitatis dederint obtēperandi & ad conviuiũ adeundi. nō enim convenit dare aut petere, quod dare honestũ non sit: neq; hortari ea ad quæ non decēt, neq; assentiri & agere ea pulcrũ. Sanè quod ad principes & peregrinos attinet, locus inuitationi & delectui non est, sed qui cum iis venerunt accipiendi sunt. Aliàs autem qui convivium præbet, amiciùs agit si amicum vocet, cùm non ignoret suos notos, familiarésque & necessarios. maior enim honor tribuitur, maior initur gratia, cùm non occultè ferat se tales maximè amplecti, cum iis lubentissimè degere, iisque gaudere honoratis æquè & vocatis. Est tamen vbi id amici voluntati liberum debet relinqui. Et quemadmodum deo sacrificantes, quibus idem templum, eadem est ara, iis communiter vota faciunt, neque seorsim eos nominant

* * Non enim obsonium, non vinum, non vnguentum tantam voluptatem

adfert, quantam vnà accumbens amicus gratúsque conuiua. Enimverò quærere atque percunctari, quibus obsoniis, quibus bellariis, quo vini genere, quali vnguento maximè delectetur is qui conuiuio est excipiendus: nimis est importunum atque insolens. non absurdum neque iniucundum tamen, ei qui multos habet familiares, amicos, necessarios, mandare vt ipse secum ad conuiuium adducat, quorum præsentia maximè ei sit suauis atque accepta. Nam neque nauigare, neque habitare, neque in foro versari quibus cum nolis, ita molestum est, vt vnà cum quibus nolis, in conuiuio adesse: contrarium verò iucundissimum. Est enim conuiuium communio seriorum, iocorum, actionum, & sermonum. itaq; non quivis id frequentare debent, sed amicicia inter se deuincti & familiares, vt suauiter hoc fiat. Quippe cibos quidem coqui diuersorum saporum apparant, austeros, pingues, dulces, acrésque inter se permiscentes. conuiuium autem bonum esse nequit & gratiosum, in quod homines diuersarum gentium & affectionum conjecti sunt. Cæterùm quemadmodum Peripatetici aiunt esse quoddam primum mouens, quod ipsum non moueatur: & extremum quod moueatur, neque vim ipsum mouendi habeat: inter hæc quod & motum adferat aliis, & ab aliis ipsum quoque moueatur. ita ratio docet tres esse in conuiuali re, vnum qui inuitet duntaxat, alterum qui duntaxat inuitetur, tertium denique, qui & inuitetur & inuitet. De primo dictum est: neque abs re fecero, si de reliquis etiam quid mihi videatur exposuero. Is ergo qui ab alio ad conuiuium vocatus alios eodē inuitat, primùm, ni fallor, multitudine debet abstinere, neque tanquam ex hostico commeatum petens omnes suos secum ad cœnam rapere: neque instar eorum qui oppida capiunt multitudine nimia suorum amicorum amicos regis exturbare & elidere: quo fieret, vt qui conuiuiū præbet eadem fortuna vteretur, qua ij qui Hecatæ & auerruncatoribus geniis cœnas exponunt, de quibus nihil ipsi aut familia gustant, fumo interim & molestiis vexati. Aliàs in nos ludunt, qui dicunt,

Delphis sacra re facta, nunc carnes emit.

sed id verè accidit iis, qui hospites importunos, aut amicos exceperunt multis vmbris stipatos: qui harpyarum in morem cibos differunt atque depopulantur. Secundum est, vt non quibusvis sibi adiunctis ad alios cœnatum eat, sed præcipuè inuitet conuiuatoris amicos & familiares, quasi cum illo certamine inito antevertens vocationem. Si id non datur, secum ducat de suis amicis, quos ipse rex vellet a se vocatos: humano adducat nimirum humanos, erudito eruditos: & quos conuiuij præbitor voluisset quoque modo alloqui, cúmque iis vsum aliquem familiaritatis contrahere. Est enim haud dubiè argutum & vrbanum, hoc modo affecto regi occasionem noticiæ & comis consuetudinis parare. Qui verò diuersæ factionis, & inconcinnos secum trahit, (puta si ad sobrium bibaces, frugali sumtuosos, iuueni potori senes austeros, graue loquentes, & barba sapientiæ professionem ostentantes adferat) intempestiuus est, quod amici congressus loco insuauitatem quandam introducat. Etenim oportet vocatum non minus conuiuium præbenti, quàm hunc vocato iucundum esse. quod fiet, si non se modò, sed & quos secum adducit, commodos comésque præstet. Qui superest tertius, ab alio ad alium inuitatus, is si nomen vmbræ repudiat atq; ægrè fert, omnino videbitur vmbram metuere. Ipsa tamen res maximam requirit cautionem. Nam neque est honestum promtè quemvis sic vocantem comitari, neque temere. Principiò considerandum, à quo voceris. Si non admodum familiaris sit, sed diuitum aliquis & satrapicorum, qui velvti in scena opus habeat satellitio splendido, aut putet se admodū magno honore adficere & præclarè demereri eum quem secum ducere vult: statim recusandum est. Si amicus inuitet & familiaris, non facilè adsentiendum est. sed tum demum cùm videbitur opus habere colloquio aliquo & communicatione aliam opportunitatem non inveniente: aut longo pòst reversus tempore, vel discessurus ostendat se benevolentia ductum cupere socium te cœnæ sibi habere: & neque multos, neque alienos, sed vel solum te, vel cum paucis amicis adducat: aut præter hæc omnia id agat, vt vocato cum conuiuatore probo homine & amicicia digno aliquod consuetudinis & amicitiæ conciliet principium. Nam mali quidem, quanto magis nos apprehendere student, tanto magis sentium instar amoliendi & transsiliendi sunt. & si probi ad non probos ducāt, nequaquam est obsequendum, neque admittendum, vt tanquam per mel sumas venenum, amicum parādo prauum.

Vmbrarum conuiualiū decorū.

Absur-

Absurdum etiam est, ad omnino ignotum & cum quo nihil tibi vnquam familiaritatis fuerit ire: nisi quis sit (vt dixi) virtute præstans, qui amoris & amicitiæ hoc statuat exordium, si facilè & candidè cum alio ducente accedas. Atq; adeò ad familiares quoque potissimum eos eundũ est vmbræ conditione, quibus permissum est ad nos quoque adductis vmbtis venire. Philippo quidẽ ioculari scurræ videbatur magis mouere risum qui invocatus, quam qui vocatus ad cœnam veniret. Bonis autem viris & amicis ad bonos & amicos honestius est ac suauius, si ad non vocantes inexspectati accedant cum aliis amicis. ita enim simul & conviuium præbẽt lætitiam, & honorem ducentibus parant. Mimimè omnium ad duces, aut diuites, aut potentes ire decet non inuitatos ab ipsis sed ab aliis. cauenda enim est non planè carens ratione impudentiæ, ruditatis, & ambitionis opinio.

* * *

Menelaum Homerus fingit vltrò venire ad Agamemnonem, cùm is conviuio excepisset præstantissimos Græcorum:

Solicitũ agnoscens valdè anxia pectora fratris.

idcò errorem eius noluit detegere & arguere non veniendo. quod morosi faciunt, & repræhendendi cupientes: qui huiusmodi erroribus amicorum insidiantur, magisque gaudent negligi quàm honorari, vt conquerendi habeant occasionem.

Iliad.β,408.

QVAESTIO SEPTIMA.

An tibicinæ sint adhibendæ conuiuio.

CHAERONEAE in cõviuio præsente Diogeniano Pergameno disputatũ fuit de acroamatis siue auditionibus. Ibi negocium nobis exhibuit sophista quidam prolixam gerens barbam, Stoicæ sectę homo, Platonẽ allegãs qui culparet tibicinam inter pocula adducentes, cùm ipsi colloquio invicẽ se oblectare nequirent. Philippus verò Prusiensis ab eadẽ secta, qui tũ vnà aderat, missos facere iubebat illos Agathonis conviuas, qui quavis tibia, quovis musico instrumento suauius sonarent. non enim id mirum fuisse si ipsis præsentibus nullus tibicinæ locus relinqueretur: sed hoc, si nõ cibi etiã potúsq; obliuio præ voluptate & delectatione conviuas cepisset. At verò Xenophon (aiebat) pudori nõ duxit sibi, cùm Socrate, Antisthene, alúsq; horũ similibus præsentibus Philippum scurram adduceret, eúmq;, sicvt Homerus cepam, condimentum vini conviuis ostenderet. Plato quoq; cùm Aristophanis de amore sermonẽ velvti comœdiam suo conviuio inseruit: tum ad extremum foribus, quod aiunt, apertis introduxit drama quammaximè de variis vnum, Alcibiadẽ ebriũ, & comesantẽ eúmque coronatũ. Iam iocosa illa cum Socrate de Agathone concertatio, & Socratis laudatio, fásne est, bonæ Gratiæ, quòd Apollinẽ cum concinnata lyra in conviuiũ veniẽtem, conviuę obsecrauerunt vt tantisper sileret, dum oratio isthæc absolueretur? Ergo cùm isti viri, tanta in differendo venustate præditi, nihilominus vsi sunt adsciticiis rebus, ac iocis huiusmodi varietatem suis cõciliauere conviuiis: nos qui ciuilibus & forensibus, atq; adeò si ita vsu veniat rudibus & agrestibus nonnihil hominibus permiscemur, hanc è conviuiis exturbabimus elegantiã atq; oblectationẽ, aut inde nos proripiemus, tanquã Sirenes adventantes si fugeremus? Equidem admirationem sui excitauit Clitomachus athleta, surgẽs & discedẽs, cùm amatorius sermo inferretur. Philosophus verò tibiã è conviuio fugiẽs, aut psaltriam metuens fides concinnantẽ, facigerúmq; iubens cum clamore celeriter lumẽ accendere, ridiculus non sit, innoxias omnino voluptatis, sicvt canthari vnguẽta, abominãs. Nã si cvbi aliàs, maximè inter pocula alludendũ hisce rebus est, animúsq; deo dedendus. Mihi quidẽ alioqui carus Euripides, suam legẽ neutiquam persuasit, musicam ad luctus & mœsticias trãsferendam statuens. ibi enim medici loco adsistere ægrotantibus debet sobria & industria ratio: huiusmodi verò Baccho admiscere voluprates, & ludũ iocúmq; deputare cõvenit. Est verò scitũ illud Laconis, qui, cùm Athenis noui certarent tragœdi, spectans apparatũ choragorũ, studia docentium, & conatus, dixit: Non sapere ciuitatem, quæ tantum in res ludicras impenderet studium. Omnino enim ludendo ludendũ est, & neq; magno sumus, neque neglectione occasionum ad alias res vtilium redimenda animi relaxatio: sed inter pocula & per ocium degustandæ hæ oblectationes, interimq; dispiciendum si quid ex iis percipi possit vtilitatis.

in Symposio.

Iliad.λ,629.

Medea, chori verba.

QVAESTIO OCTAVA.

Quaenam potissimùm acroamata coenae sint adhibenda.

HIs dictis sophistam rursus volentem repugnare ego inhibēs, Id potiùs, inquam, considerandum est Diogeniane, quodnam de multis acroamatum genus conuiuio sit accommodatum, hortemúrq; sapientem hunc vt diiudicet. cùm enim nullo afficiatur, nullo demulceatur, nihil periculi est ne per errorem suauius meliori praeferat. Tum ille, Diogeniano & nobis hortātibus, nulla interposita mora: Cętera, inquit, in orchestram & scenam reiicio: id verò introduco, quod nuper Romae irrepsit in conuiuia, neque adhuc apud multos cernitur. Nostis nimirum Platonis dialogos partim narratione, partim actione quadam constāre, qui ideò dramatici dicuntur. De his facilimos pueri edocentur, ita vt memoriter recitent. adiunguntur autem gestus conuenientes personarum moribus, & vocis efficlio atque forma, & affectiones dictis congruae. Haec austeri quidem & eruditi maximo opere probauerunt. effeminati, & quorum aures inscitia atque bonarum imperitia rerum corruptae essent, quos Aristoxenus bilem aiebat vomere si enharmonium cantum audirent, expulerunt. Neque * mirer expulisse, mollicie omnino obtinente. Hęc Philippus nonnullos videns iniquiùs haec ferentes: Desine, inquit, mi homo nobis conuicium facere. Nos enim sumus, qui primi rem istam, cùm Romae introduceretur, aegrè tulimus, reprehendimúsque eos, qui putarent Platonem debere in vino animi causa & ludi audiri, contenderéntque eius dialogos ad vnguenta & bellaria audiendos esse. quando etiam Sapphùs & Anacreontis carmina si recitarentur, verecundia ductū me debere pocu*lum deponere arbitrarer. Multa verò mihi in mētem veniunt, quae si proferam, metuò ne serio aduersus te disseruisse videar. itaque ; vt vides, vnà cum poculo id sodali tribuo, vt dulci sermone salsum auditum demulceat. Excipiens tunc eum Diogenianus: * Atqui & hos, inquit, audio sobrios sermones, ita vt vinum nobis non videatur im*perare. metuo ne ipse crimen subeam. Et sanè multa acroamata sunt amputanda. Primùm tragoedia, non admodum ea conuiuio apta, vt quae grauiùs sonet, moliatúrque imitationem rerum animo ingentes motus inferentium, & miserationem excitantium. A saltatione porrò Pyladeam remoueo, tumidam scilicet, & adfectuum plenam, multásque requirentem personas. Quòd si tamen locus est Socraticis istis saltationis laudibus, Bathylleam admitto, pedestrem, & cordaci affinem, Echoni, aut * Pani alicui aut Satyro cum Amore comesanti, saltando respondentem. De comoediis, vetus ob inaequabilitatem non est bibentibus accommodata. Nam & quae in auditorum compellationibus, quas parabases appellant, libertas dicendi seria vsurpatur, nimis intemperans est atque vehemens: & leuitas conuiciandi ac scurrilitas admodum fastidiosa atque aperta, & repleta indecoris verbis, lasciuísque nominibus. praetereà licet in principum conuiuiis vnicuique accumbentium adstat pincerna: ita oportebit vnicuique conuiuarum adesse grammaticum, qui singula enarret, quis sit apud Eupolidem Laesmodias, apud Platonem Cinesias, Lampo apud Cratinum, ac alij qui in comoediis exagitātur. vt iam vel schola grammatica fiat conuiuium, vel surda & ignota dicteria differantur. Quid dicam de noua comoedia, quae ita conuiuiis immixta est, vt faciliùs ea sine vino, quàm sine Menandro peragantur? Nimirum enim & dictio iucunda ac pedestris rebus inspersa est, vt neque à sobriis contemnatur, neque ebriis sit molesta: & vtiles sentētiae atque simplices vnà fluentes, etiam durissima ingenia per vinum velvti ignem molliunt & ad mansuetudinem flectunt: tum seriorum cum iocis cōtemperatio nullam aliam ad rem facta videri potest, quàm vt eos qui bibere & animos relaxarūt simul & oblectet & iuuet. amatoria quoque eius locum habent apud eos qui biberunt, & paulo pòst dormitum ad suas vxores abeunt. nam neque puerorum amor in Menandri est comoediis: & vitia virginibus oblata, commodè in nuptias vertuntur, meretrices si introducuntur procaces & feroces, castigationibus aut poenitentia adolescentum amores earum diffinduntur, si probę, & vicissim amantes: aut pater alicuius inuenitur verus, aut tempus amori praescribitur consuetudinem verecundam humanámque habenti. Haec vt hominibus alia in re occupatis videantur nullum habere operaepretium: ita inter bibendum non miror si iucunditas eorum & elegantia nōnihil facit ad effingēdum componendúmque animos, morésque ad humanitatem conformandos. Sub haec verba Diogenianus

Platonis dialogi in coenis acti.

Tragoedia.

Saltatio.

Comoedia.

Menandri laus.

ſiue fine ſiue intervallo facto tacuit. Cùm autem ſophiſta rurſus eum adoriretur, & quædam Ariſtophanis affereret carmina recitanda: Philippus me compellans, Hic quidem, inquit, ſuæ ſatisfecit cupiditati, ſuauiſſimum ſibi Menandrum laudando. Videtúrque reliquorum porrò nullam habere curam. Sunt autem multa adhuc acroamata, de quibus nihil nobis diſputatum eſt, & ego ex te aliquid audire pervelim. nam de certamine eorum qui animalcula ſculpunt, cras agemus, ſi hoſpiti & Diogeniano ita videbitur. * Sunt ergo, dicebam, mimi, quorum alij argumenta, alij ludicra appellantur: *Mimi.* neutrum, vt ego arbitror, genus conviuio conveniens. argumenta ob longitudinem actionum, & ſumtuum difficultatem: ludicra, quòd ita ſcatent ſcurrilitate & inanitate verborum, vt ne à puerulis quidem, qui dominis modeſtis calceos portant, ſpectari ea deceat. quanquam multi etiam vxoribus iuxtà accumbentibus & impuberibus filiis imitationes oſtentant rerum & verborum, quæ magis quavis ebrietate animos perturbant. Enimverò cithara antiquitus, & iam inde ab Homeri temporibus eo nomine nota fuit, quòd ſocia conviuij eſſet: ac tam diuturnam amiciciam atque ſodalicium non convenit divellere. id modò à citharœdis petamus, vt nimios luctus & gemitus è carminibus eximentes, boni ominis modos & genio indulgentibus accommodatos ſonent. Tibiam, ne ſi velimus quidem, à menſa arcere licet. nam *Tibia.* libationes eam exigunt vnà cum corona, & vbi pæani accinens diuinum cultum abſoluit, ſuaui cantu deſinens per aures tranſit, iucunda eas perfundens voce, quæ tranquillitatem ad animum penetrantem efficit: vt ſi quid triſticiæ & curarum mero non ſit diſcuſſum, id venuſtate & manſuetudine cantilenæ circumventũ cõquieſcat. ſi quidem modum tibia non excedat, neque nimios animo adferat motus, eúmve exagitet atque extra ſe rapiat multitudine ſonorum atque modulorum emollitum, & ad errandum procliuem redditum. Nam ſicvt pecora orationem hominis non intelligunt, ſibilis autem & palpationibus accuratis, & fiſtulis aut conchis excitantur ac ſopiuntur à paſtoribus: ita quod anima habet pecoris & gregis naturam reſipiens, rationiſque non capax, neque eius dicto obtemperans, cantilenis & rythmis incantantes componere ſolent ac pacare. Verùm ſi mihi dicendum ſit quod ſentio, nunquam vel tibiæ vel lyræ cantus abſque ſermone & oda delectaturus conviuium videtur. Sic enim adſueſcendum eſt ſtudioſè, vt ludos quoque & ioca non ſine liberali ſermone obeamus: * cantilenam, rythmúmque tanquam condimentum colloquio adhibeamus, non ſeorſim vſurpemus, aut delicatulè in iis luxuriemus. Quemadmodum enim voluptatem in vino & cibo vnà cum nutrimenti vtilitate ſubeuntem nemo aſpernatur: vnguentariam autem, vtpote ocioſam & ſupervacaneam Socrates velvti alapa inflicta eiecit. ita pſalterij vocem aut tibiæ aures ferientem non audiamus: tum demum admittamus quando cum docto carmine coniuncta nos inuitat & oblectat. Exiſtimo etiam Marſiam illum à deo fuiſſe ſupplicio adfectum, quòd capiſtro & tibiis cùm ſibi os obthuraſſet, auſus fuit nudo cantu decertare adverſus odam citharæ coniunctam. Id vnum caueamus, ne conviuis qui litteraro colloquio oblectare ſe invicem poſſunt, aliquid tale ad aures admoueamus, quod impedimentum potiùs ſit delectationis, quàm delectatio. Non enim ij duntaxat ſtulti ſunt, qui domi & à ſe habentes ſalutem,

Aliunde aliam ſibi volunt adſciſcere,

vt ait Euripides: ſed & hi, qui cùm in ſe ipſis multa læticiæ habent repoſita inſtrumenta, id magno ſtudio agunt, vt delectantia extrinſecus accerſant. Admodum certè inepta & ruſtica habetur regis Perſarum adverſus Antalcidam Spartanum magnificentia, quando coronam è roſa & croco conſertam in vnguentum intingens ei miſit, natiua pulcritudine extincta, factáque floribus iniuriè contumelia. Simile tamen eſt conviuis, qui in ſeſe venuſtatem & muſicam habent, obturbare tibiis ac pſalteriis, & alienam extrinſecus allegando propriam atque domeſticam perdere delectandi rationem. Maximè acroamatibus locus fore videtur in conviuio fluctuante & ad litem contentionémve aliquam ſe accingente. vt vel convicia aliqua aboleantur: vel quæſtio propoſita quæ ad ingratum certamen & contentionem ſophiſticam efferat, tollatur: vel rixa concionalis aut forenſis inhibeatur. donec de integro placidum ac tranquillum fiat conviuium.

QVAESTIO NONA.

Inter vinum deliberare, non minus Græcum fuisse quàm Persicum.

IN cœna quam nobis Nicostratus præbebat disputabamus de argumēto, quod Athenienses erant in concione tractaturi. Et cùm quidam diceret nos Persicum sequi morem, qui consultaremus inter pocula: excipiens verba eius Glaucias, Quî magis, inquit, Persicum, quàm Græcum. fuit verò Græcus qui dixit,

Consilium meliùs capietur ventre repleto.

Græcis quoq; cum Agamemnone Ilium obsidentibus, dum ederēt ac biberent, cepit

Consilium sapiens primus tum texere Nestor:

cùm quidem hac ipsa de causa autor regi fuisset, vt præstantissimos ad conuiuium inuitaret.

Iliad. ι,70. *Tu cœnam senibus præbe.* ——
Collectis multis, qui consulet optima pare.

Itaque etiam Græcia, quæ plurimis vsa est bonorum institutorum generibus, & maximè à prisca gente vsurpatis, in vino eorū collocauit primordia. Nam quæ apud Cretenses Andrea, quasi virilia, apud Spartanos Phiditia, quasi Frugalia, quondam erant, loco arcanorum conciliorum & cōsessus optimatum fuerunt. sicvt, puto, etiam quod hîc est Prytaneum, & Thesmotheston. neque procul hinc abest nocturnus apud Platonem conuentus præcipuorum ac reip. gerendæ gnarissimorum virorum, in quē res maximæ & deliberationem requirentes arduam reiiciuntur. Qui autem vltimo

Odyss. γ,138. *Mercurio libant, cùm iam dare corpora somno*
Est animus, —— nónne coniungunt cum vino rationem: quando vt præsenti & vnà dispicienti prudentissimo deo vota faciunt iam discessuri. Antiquissimi verò ipsum Bacchum, tanquam nihil Mercurij egentem, Eubulen (hoc est bonum consiliarium) & eius gratia noctem Euphronen quasi prudentiæ aptam appellauerunt.

QVAESTIO DECIMA.

Rectène fecerint, qui inter pocula deliberauerunt.

HAEC cùm Glaucias disseruisset, censuimus turbulentas istas disputationes satis commodè sedatas esse: quæ vt eo magis obliuione contererentur, Nicostratus quæstionem in medium proponens ita locutus est. Antehac institutum istud mihi non magnæ fuit curæ, vt qui id pro Persico haberem. nunc quia depræhensum est Græcum esse, ratione videtur opus habere, qua defendatur ab euidente absurditate. Etenim ratio tanquam oculus in humido quod fluctuet, agitare sese commodè nequit, éstque inefficax. tum quidquid molestum nobis est, id quasi reptilia à sole, exagitatum vndique & sese proferens, iudicium animi facit lubricum & inconstans. Itaq; sicvt lectus bibentibus quàm sella est commodior, quia corpus continet ille, & omnis motionis vacuum præstat: ita maximè conducit animam in quiete seruare: aut si id fieri nequit, sicvt pueris vbi quiescere non possunt, neque hastam neque gladium porrigemus, sed crepitaculum vel pilam. quomodo etiam Bacchus ferulam ebriis tradidit, leuissimum telum, & mollissimum defensionis instrumentum, vt cùm celerrimè feriant, quamminimum lędant. Ridiculi enim errores ebriis sunt parandi, non miserandi aut tragici, magnásve trahentes secum calamitates. Porrò autem quod summum est, vt in consultatione de maximis rebus imprudens atque rerum imperitus prudentes sequatur, & peritis assentiat: hoc vinum ebriis adimit. ideóque Plato etiam vino nomen ait factum οἶνος, quia efficit vt qui bibunt sapere se putent, οἴεσθαι νοῦν ἔχειν. Nam neque nobilis, neque pulcer, neque diues quisquam bibentium sibi ita videtur, etiamsi videatur, vt prudentem sese opinatur. Atq; hinc est quòd vinum loquaces facit, intēpestiuáq; garrulitate & animi elatione præire autoritate omnibus volēte implet: quasi verò nostrū iam sit non audire, sed audiri potiùs: nō sequi, sed ducere. Verùm hæc quidem facilè quis collegerit, cùm sint manifesta. Audiamus tamē si quis contrariam tueri sententiā velit siue iuniorū siue seniorū. Tum insidiosè omnino & sophisticè frater noster: An, inquit, existimas quenquam in hoc articulo temporis repe-

reperire poſſe rationes ad hanc quæſtionem probabiles. Et cùm Nicoſtratus diceret, omnino ſe arbitrari in præſentia tot hominum qui & litteras humaniores & vinum amarent fieri poſſe: renidens frater: Tu verò, ait, cenſes tandem te ſatis ad nos hac de re diſſeruiſſe, ad ciuilem autem actionem deliberandam ineptum à vino eſſe redditum? an hoc non magis perinde eſt, ac ſi quis putet bibentem oculis bene cernere, interim * compellantes non exaudire, auribus percipere tamen exactè ſonos cantorum ac tibicinum? Nam ſicut veriſimile eſt ſenſum ad vtilia potiùs quàm ad elegantia conuerti: ita etiam cogitationes. Neque ducar ego admiratione, ſi vino occupatum aliquid rerum philoſophicarum ſubterfugiat animum. ſed eundem ad conſiderationes rerum agendarum auocatum colligere ſe, & prudentia augeri probabile eſt. Ita Philippus cum Chæroneæ per ebrietatem multa nugaretur, eſſetque ridiculus: ſimul atque de pace & fœdere ei oblata eſt mentio, vultum compoſuit, ſupercilia contraxit, eiectiſque animo vagis & laſciuis motibus, admodum bene deliberatum ac ſobrium Athenienſibus reſponſum dedit. Sanè aliud eſt bibere, aliud inebriari: & qui ita abbibunt, vt iam delirent, eos cenſemus debere dormitũ ſe conferre. Viri autem cordati non eſt quod metuamus ne, ſi largiùs ſeſe potu inuitent, ac conuiuium protrahant, rationis aut peritiæ ſuæ detrimentum patiantur, cùm hiſtriones aut citharistæ ſuperueniunt. * nihilo enim deteriùs in conuiuiis, quàm in theatris ſe gerent. quippe peritia inſita, corpus quoque ſuis actionibus integrum, ac motus animi rectè comitans præſtat. Multis quoque proteruitatem, qua audacia adiuuari ſolet merum inſerit, non impudentem eam neque immodicam, ſed gratioſam & probabilem. Sic etiam Aeſchylus fertur potus ſuas ſcripiſſe tragœdias, omnéſque eas Bacchi fuiſſe: ſecus quàm Gorgias, qui vnum de Aeſchyli dramatibus maximum, (quod inſcribitur Septem ad Thebas) Martis fetum dixit. Nam cùm, vt Plato ait, vinum vnà cum animo corpus calefaciat, agile reddit hoc, meatúſque perrumpit, viſis cum audacia iunctis, ſermonémque proripientibus. Nonnulli enim ingenio ad inueniendum apto, ſed dum ſobrij ſunt minus audaci & quaſi concreto, quando ad pocula ventum eſt, thuris in morem à calore correpti exhalant. Enimverò metum, quo nulla alia res magis impedimento eſt conſultantibus, vinum profligat: multas etiam alias adfectiones illiberales & degeneres exſtinguit: & malignitatem ac ſimultates tãquam duplices animi (vt ille ait) plicas explicat: ac verbis omnes vtriuſque generis in animo adfectus detegit. Ad hæc libertatis dicendi, ac per eam veritatis fecundiſſimum eſt vinum, quibus abſentibus nihil peritia, nihil iudicij ſolertia prodeſt Sed multi vino obſcquẽtes potiùs præ- * clarè conſulunt, quàm ſuam ſententiam inſidioſè & vafrè occultent. Nulla ergo cauſa eſt, cur vinum formidemus, quia motus animi concitet. neque enim deterrimos excitat, niſi in peſſimis, quorum nunquam eſt ſobria conſultatrix animi facultas. ſed ſicut Theophraſtus ſolebat tonſtrinas appellare, ebrietas vini expers & triſtis inhabitat in animis ineruditorum, perturbata ab ira aliqua, aut maleuolentia, aut contendendi libidine, aut illiberalitate. quorum vitiorum pleraque retundẽns magis quàm acuens vini vſus, non ſtultos aut futiles redigit, ſed callidos: non vtilium negligentes, ſed honeſto inrẽtos. Qui verò verſutiam pro calliditate, & vanitatem illiberalitatémque pro prudentia vſurpant, par eſt vt pro fatuis etiam cenſeant eos qui in vino ſimpliciter ac abſque dolo ſuam exponunt ſententiam. Contrà antiqui Bacchum Liberi & Lyſij ſeu Solutoris nominibus adfecerunt, & ei vaticinandi magnam adſcripſerunt facultatem. non, quod Euripides dixit, ob debacchationes & furores: ſed quòd ſeruilem metum & infidelitatem eximens, eáque animum liberans, homines inter ſe veritate dicendique libertate vti doceat.

PLVTARCHI
Symposiacôn, siue Conviualium disputationum, Liber octauus.

QVAESTIO PRIMA.

De diebus illustrium quorundam virorum natalibus: simúlque de his, quos dij genuisse dicuntur.

QVt philosophiam è conviuiis eiiciunt, Sossi Senecio, non idem, sed peius agunt quàm qui lumen inde tollunt. Nam lucerna sublata, modesti ac pudici homines nihilo fient deteriores: quippe qui pluris faciãt mutuò se revereri, quàm invicẽ videre. At vbi inscitia & bonarum artium imperitia ad vinum accedũt, iam ne aurea quidem illa Mineruæ lucerna modestum gratiosúmque effecerit conuiuium. Vt enim homines qui convenerunt silẽtes cibo impleantur, nimis quàm est porcorum mori affine, atque haud scio an etiam fieri nequeat. Qui verò sermonem in conviuio relinquit, ordinem & vtilitatem colloquij inde excludens: multò est ineptior, quàm si quis velit conuiuas semper edere & bibere, vinum autem iis merum infundat, cibúmq; inconditum & immũdum apponat. Nullus quippe cibus, nullus potus non quo convenit modo apparatus, ita insuauis, ita noxius est, vt sermo intempestiuè & stultè in conviuio circumvagatus. Equidem philosophi ebrietatem vituperantes, delirationem è vino obortam appellant. quid autem est delirare, quàm inani & nugaci oratione vti? & cùm garrulitas incomposita ac nugæ vino accedunt, finis inscitissimus ingratissimúsque sequitur contumeliæ & bacchatio. Non itaque ineptè apud nos Agrioniis festo mulieres Bacchum requirunt tanquam fugitiuum, deinde finem quærendi faciunt, dicúntq; eum ad Musas confugisse, atque apud eas latére occultatum: paulo pòst cœna finita ænigmata & griphos invicẽ proponunt. docente id mysterio, inter pocula sermone vtendum esse qui aliquid commentationis atque eruditionis habeat: quæ si ebrietati adsit, ferocia & insania vini celatur à Musis benignè derenta. Proinde quæ pridem in Platonis natalicijs nobis audire & dicere contigit, primo loco hic liber complectitur, qui est conviualium disputationum octauus.

Fortuna.

SEXTA die mẽsis Thargelionis cùm natalem Socratis diẽ celebrauissemus, postridie eius diei Platonis natalicia egimus. eáque occasio primùm nobis oblata dissérendi fuit ea, quæ ad præsens tempus quadrarent. Princeps colloquij Diogenianus Pergamenus fuit, ita ferè locutus. Non malè Ion de Fortuna pronunciauit, eam cùm a sapientia differat plurimum, permulta huius operum similia facere. Hoc quidem illam scitè fortuito lusu effecisse, vt horum philosophorum natales dies non modò ita contigui essent, sed prior etiam eius qui gloria & ætate antefuisset, doctórq; alterius fuisset. Mihi verò multa occurrerunt quæ dicerẽ de iis, quæ in idem tempus inciderunt. Quale est de Euripide. Is natus ea die, qua ad Salaminam Græci cum Medis nauali prœlio decertauerunt, mortuus est die natali Dionysij senioris, Siciliæ tyranni. cùm quidem, vt Timæus ait, Fortuna simul & imitatorem tragicarum calamitatum subduxit, & actorem earum autorémque introduxit. Mentio etiam facta est huius rei, quòd Alexander Magnus & Diogenes Cynicus ille vna eadémque die è viuis excesserunt. Convenit quoq; regem Attalum suis in natalicijs diem suum obiisse. Pompeium Magnum alij suo natali, alij pridie eius periisse apud Aegyptum aiebant. In mentem venit porrò & Pindarus, qui Pythiis natus, multos pulcrósque hymnos Apollini suppeditauit. Florus autem Carneadem quoque nolebat præteriri in Platonis natalicijs, Academiæ nobilissimum antistitem. ambos enim natos festo Apollinis die: Platonem Athenis cùm Thargelia agerentur, Carneadem Cyrenæ, cùm ibi Carnia celebrarentur. Vtrunque sacrificium in septimum diem incidit: & vos vates atque sacerdotes Apollinem vt ea die natum Hebdomagenam, quasi Septimanatum, appellatis. Itaque eos qui Apollinis filium faciunt Platonem, non puto aliquam deo ei contumeliam facere, qui nobis hunc maiorum vitiorum & morborum

medicum Socratis, tanquam alterius Chironis opera parauit. ſimul etiam commemorauit ſomnium Ariſtonis & vocem vnà oblatam, quæ eum per decem menſes concubitu & contactu vxoris abſtinere iuberet. Sub hæc Tyndares Lacedæmonius: De Platone quidem, inquit, dignum eſt canere & dicere:

Non hic creditus eſt mortali de patre natus
Eſſe: Deo genitore ſatus ſed ducere vitam. Iliad. ν, 258.

Equidem nonnihil vereor, ne gignere non minùs repugnet diuinæ naturæ perpetuitati, quàm natum eſſe. nam gignere etiam mutatio eſt quædam & adfectio. ídque ſignificauit Alexander, cùm diceret ſe morti & interitui eſſe obnoxium ſeſe tum maximè ſentire, quando rem haberet cum muliere, & cùm dormiret. nempe quòd ſomnus remiſſio quædam eſſet ab imbecillitate proficiſcens: generatio autem quævis ſui portiunculæ in alium tranſitus & perditio. Recipio tamen animum, audiens ab ipſo Platone deum non natum & æternum nominari patrem opificémque mundi & aliarum rerum natarum: non ſanè quòd ſemine emittendo iſta genuiſſet: ſed alia quadam vi materiæ principium genitabile, quod affecerit & mutauerit eam, inſeruiſſet.

Quando volucrem feminam venti quoque
Fetu replet meatus. in partu tamen —

Neque exiſtimo abſurdum eſſe, deum non humano more coëuntem, ſed aliis quibuſdam anſis per alias res contactibúſque mulierem mortalem diuino implere ſemine. Et quidem mea non eſt hæc ratio, ſed Aegyptiorum: qui Apin ſic concipi aiunt Lunæ contactu, omninóque mari deo cum mortali femina concedunt conſuetudinem: viciſſim verò non exiſtimant marem hominem feminæ deæ partus fetúſve principium poſſe præbere: quia ſacrificia deorũ in aëre, ventis, caloribus, humoribúſque certis ponuntur. *

QVAESTIO SECVNDA.

Qua ratione dixerit Plato, deum ſemper geometriam tractare.

SECVNDVM hæc facto ſilentio, Diogenianus denuò ſic eſt orſus. Quandoquidem de diis facta eſt mentio, lubétne ipſum in ſuis natalitiis Platonem conſortem adhibere, & conſiderare quonam conſilio pronunciauerit deum ſemper geometriam exercere? ſi quidem hoc dictum eſt Platonis. Ego cùm ſubieciſſem, non eſſe hoc expreſſè in vllo ipſius libro ſcriptum, tamen ſatis habere fidei, & Platonicæ eſſe formæ: ſtatim excipiens ſermonem Tyndares, Exiſtimáſne, inquit, Diogeniane ſubtile obſcurúmque aliquid per ambages hac oratione innui? non idipſum, quod tam ſæpe idem dixit ſcripſítque laudans geometriam, ea nos à ſenſibus quibus attenti ſumus avelli, & averti ad naturæ ſola mente percipiendæ atque ſempiternæ contemplationem, quæ contemplatio finis eſt philoſophiæ, non ſecus quàm inſpectio arcanorum ſacrorum finis eſt initiationis. Nam voluptatis & doloris ille clauus, quo animus corpori adfigitur, id videtur maximum habere malum, quòd ſenſilia facit intelligibilibus evidentiora, vímque facit intellectui, vt adfectionem magis quàm rationem in iudicando ſequatur. Adſueſcens enim ob vehementiam dolorum & voluptatum intentus eſſe vagis & mutabilibus corporis accidentibus tanquam ei quod ſit, excæcatur, vt cernere id quod re vera eſt non poſſit, inſtrumentúmque animi & lumen innumeris præſtantius oculis amittit, quo ſolo diuina natura conſpicitur. Iam cùm in omnibus mathematis, tanquam planis & læuibus ſpeculis, intelligibilium veritatis veſtigia & imagines appareant: maximè Geometria, quam Philo reliquorum principem & metropolin vocat, excitat & convertit intellectum velut repurgatum, & paulatim à ſenſu liberatum. Quamobrem Plato ipſe reprehendit Eudoxum, Archytam, & Menæchmum, qui cubi duplicationem aggrederentur in inſtrumenta & mechanica opera conicere, tentarént que hoc modo duas lineas medio loco datis duabus proportionales invenire *. hoc enim pacto aiebat corrumpi & perdi geometriæ bonum, rurſum ad ſenſilia refugientis, neque ſurſum ſe efferentis, neque apprehendentis æternas & corporis expertes imagines: quibus deditus deus, ſemper deus eſt. Poſt Tyndarem Florus ſocius eius, & qui ſemper per iocum ſimularet diceretque amatorem ſe eius eſſe,

è Phædone Platonis.

Geometria.

*

* Bene abs te factum est, inquit, qui orationem nō tuam feceris, sed in medium proposueris. voluisti nimirum ostendere, Platonem demonstrare non diis, sed nobis necessarium esse geometriæ vsum. Non enim profectò etiam deo opus est mathemate, tanquam instrumento, quod à rebus natis ad æternas eius traducat intellectum: cùm ea in ipso, cum ipso, & circa ipsum sint. Verùm hoc vide, an non te fefellerit Platonē aliquid conveniens & domesticum hoc involucro significare voluisse: quippe Socrati non minùs Lycurgum quàm (quod putauit Dicæarchus) Pythagorā adiungēs. Nam Lycurgus, quod nosti, arithmeticam proportionem, vt popularem & turbæ aptā, Lacedæmone eiecit: geometricam vt quæ paucorum modesto imperio & legitimo regno conveniret, introduxit. Quippe illa numero æquale omnibus tribuit, hæc ratione cuiq; id, quod meretur: neq; omnia confundit, sed habet notabile bonorum & malorum discrimen, non qui sorte aut libra, sed discrimine virtutis & vitij suum quisque adipiscerentur. Hanc deus proportionem rebus immittit, quæ, in Tyndara, Iusticia & Nemesis appellatur, ac nos docet quod iustum est pro æquali, non quod æquale est pro iusto ducere. Quam enim pleriq; sectantur æqualitatem, omnium iniusticiarū maximam, eam deus tollens, quantum omnino fieri potest suum cuiq; pro eo atq; dignus est conseruat, geometricè id ratione ac lege definiens. Cùm nos hæc laudauissemus, Tyndares inuidere se dixit, Autobulúmq; hortatus est vt Florum refelleret. Id
* hic renuit, sed peculiarem quandam protulit sententiam. Neq; geometria, aiebat, vllam rem aliam, quàm extremitatum accidentia considerat: neq; deus alio modo condit mundum, quàm dum materiam definit, ex se infinitam. nō hoc ob magnitudinem aut multitudinem: sed quia incomposita & imperfecta est, antiqui solebant eam infinitam & extremis carentem nominare. Etenim forma & figura, omnis rei formatæ & figuratæ finis sunt siue terminus: quorum priuatione materia suapte natura informis erat & infigurata: numeris & proportionibus in eam insertis tanquā deuincta & circumstricta lineis, & per lineas superficiebus ac crassiciebus, primas formas & discrimina corporum tanquam fundamentorum exhibuit, ad gignenda aërem, terram, aquam, & ignem. Octo enim bases, itémq; viginti habentium corporum, tum cuborum & metarum æqualitates in lateribus, similitudines in angulis, atq; concinnitates edi ex materia incomposita atq; vaga absq; eo qui determinaret atq; disponeret geometricè, nullo modo potuerunt. Itaq; cùm infinito terminus esset impositus, Vniuersum concinnatum ac contemperatum optimè atq; definitum factum est, & omnia fiunt: materia semper vi ad infinitatem tendente & geometricam subterfugiente sui tractationem: Ratione autem eam compræhendente ac circumscribente, & distribuente in formas & discrimina, vnde omnia quæ nascuntur ortum statúmq; suum habēt. His dictis petebat, vt ipse quoq; aliquid in medium conferrem. Ego autem collaudatis eorum sententiis vt genuinis, & satis probabiliter propositis, Tamen, inquam, ne earum vos pœniteat, neq; omnino aliò respiciatis, audite rationem quæ hac de re apud doctores nostros maximè probata est. Inter maximè geometrica theoremata,
Euclid.6.25. aut potiùs problemata est, Datis duabus figuris tertiam adiungere, alteri earū æqualem, alteri similem. quo invento ferunt Pythagoram sacrificasse. est enim haud dubiè hoc multo splendidius & scitius illo, quo ostenditur anguli recti in triangulo subtensam quadratum ęquale quadratis eum continentium laterū posse. Rectè, inquit, Diogenianus: sed quid hoc ad propositum? Facilè, respondi, intelligetis, in memoriam reuocata diuisione, quæ in Timæo est, vbi prima è quibus mundi origo est in tria diuidit, quorum vnum iustissimo nomine deum, alterum materiam, tertium formam appellamus. Materia proinde subiectorum vt quod maximè inordinatum & incompositum est: idea exemplorum pulcerrimum: deus causarum præstantissima. Is ergo nihil voluit infinitum relinquere, quantum omnino res tulit: sed omnia ornare ac digerere ratione & mensura numeróque secundum naturam. fecitq; ex omnibus subiectis vnam rem, magnitudine materiæ parem, forma ideæ similem. Itaque istud problema sequens, cùm duo essent, tertium fecit, facit, conseruátque perpetuò mundum materiæ æqualem, ideæ similem. Et cùm hic ob annatam corporis necessitatem nunquam non ortibus, mutationibus, omnísque generis affectionibus sit obnoxius: à patre & opifice ei succurritur, qui proportione ad exemplar substantiam defi-
* nit, aut etiam pulcrius quàm quod mensura respondet ambitus rerum.

Quæ-

QVAESTIO TERTIA.

Cur nox ſonos faciliùs reddat quàm dies.

ATHENIS cum Ammonio, qui tum ſibi tertiùm erat prætor, nobis cœnantibus, tumultus domum circumſonauit foris prætorem inclamantium. Qui cùm ſuorum miniſtrorum quibuſdam miſſis turbam compeſcuiſſet, hominéſq; ſedaſſet: quæſiuimus quidnam cauſæ eſſet, quòd qui intus ſunt, eorum qui foris ſunt vocem exaudiunt, non item verò hi illorum. Ammonius hoc ab Ariſtotele explicatum aiebat. vo- Problem. 37. cem enim eorum qui intus ſunt foràs in aërem copioſum atq; apertum elatam ſtatim sect. 11. diſſipari & euaneſcere: eorum qui foris ſunt intrò accidentem nihil tale pati, ſed cõtineri atq; permanere notabilem. Id verò (aiebat) magis rationẽ exigit, cur noctu voces magis ſint ſonoræ, & ſimul cum magnitudine claritatẽ purè conſeruent. Mihi quidẽ videtur Prouidentia non ineptè hoc machinata vt tum auditus clarè ſonos percipiat, quando viſus aut nullum aut perexiguum vſum habet. Cùm enim aër ſit tenebroſus

Deſerta noctu, cæcaq́;— vt ait Empedocles: quantum videndi ſenſus amittit, tantum auditui redditur. Sed quoniam etiam eorum quæ naturæ neceſſitate eueniunt cauſæ inquirendæ ſunt, & materialium inſtrumentaliúmq; cauſarũ tractatio propria phyſici eſt: quiſnam veſtrum probabilem primus rationem inuenerit? Facto ſilentio, Boëthus: Cùm eſſem, inquit, etiamnum adoleſcens & ſophiſticæ deditus, poſtulatis vtebar è geometria deſumtis, & ea ponebam, quæ demonſtratione carerent: nunc vtar quibuſdam, iam antè ab Epicuro demonſtratis. Quæ ſunt, in eo feruntur quod non eſt. multum enim inane ſparſum eſt & immixtum aëris atomis. Is ergo vbi diffunditur in latitudinem, ac circumcurſitationem nanciſcitur: tum ob raritatem exigua iſta & tenuia quæ particulas interiacent, inania fiunt, multúmque ſpacij inſertum præbent. quando autem comprimuntur & in anguſtias denſantur, vſq; inter ſe coguntur: foris ingens latúmq; relinquunt ſpacium, magnáſq; diuulſiones. Atque hoc nocte frigus efficit. nam calor laxat, diuellit, ſoluítq; denſata. idcóq; corpora quæ feruent, molliuntur, liquantúrve, ampliorem occupant locum: contrà verò quæ denſantur aut refrigerantur, ea in ſeſe redeunt atq; contrahuntur, vacuúmq; relinquunt in vaſis quibus continentur, & locis quæ deſeruerunt. Iam vox ſi offeratur & occurrat corporibus multis atque frequentibus, aut omnino obtunditur, aut diuulſiones patitur magnas, multáſque reliſiones & moras. At in inani & corporum vacuo interuallo, læui continuo expeditóque curſu ad auditum peruenit, ob celeritatem ſimul cum forma claritatem retinens. Vides enim vaſa quoque inania ſi pulſentur, faciliùs ſonum reddere, ac longè reſonare, ſæpe etiam in orbem ſonitum didere magnum. vas autem quod impletum eſt ſiue ſolido ſiue humido corpore mutum omnino eſt, voce ſpacium non habente & viam qua exeat. De ipſis verò corporibus aurum & lapis ob denſitatem exiles ſonos obſcuróſque edunt, vocéſque in iis celeriter extinguuntur. æs vocale eſt & ſonorum, quia multum habet vacui, & mole eſt leui atque tenui, non ex multis & continentibus compactum corporibus, ſed abundè habens admixtum ſubſtantiæ cedentis & non cum alia conſertæ. quæ cùm aliorum motuum copiam facit, tum vocem facilè excipiens tranſmittit, donec aliquid velvti in via occurrens inani obſtructo eam hebetet: vbi iam ſubſiſtens deſinat porrò ire propter obthurationem. Hæc mihi videntur noctem reſonabilem facere: diem eò minus hoc habere puto, quòd calore & diſſolutione aëris longa interualla atomorum reddit: modò ne quis primò à nobis poſita impugnet. Tum ego iubente Ammonio aliquid contradicere: Tuæ quidem, inquam, primæ ſuppoſitiones circa multum inane verſantes maneant. Enimverò hoc non rectè ponitur, inane ad vocem conſeruandam & promouendam facere. Quod enim tangi, affici, & ici non poteſt, ſilentio eſt quietíque accommodatum. At vox ictus eſt corporis perſonantis: ſonum tranſmittit ac perſonat id quod cognatum ei eſt & ab eo adficitur, motu facile, & leue atque æquabile, obſequénſque ei quod validè & continenter fertur: qualis eſt noſter aër. Etenim aqua, terra, ignis, muta ſuapte natura, omnia tamen ſonum edunt & fragorem ac ſtrepitum ſpiritu illapſo. Aes inane nihil in ſe habet: ſed æquabili læuíque temperatum ſpiritu facilè pulſatur ac reſonat. Quòd ſi viſu ratiocinandum eſt, ferrum potiùs videtur aliquid habere fungoſum, & inanitate multa patens, atque inſtar fauorum capſulæ excauatum:

& tamen admodum malè sonat, omniúmque metallorum est mutissimum. Nihil ergo attinebat nocti molestiam exhibere, constringendo cogendóque eius aëre, alibi autem spacia & inanitates relinquendo: quasi verò aër voci impedimento esset eiúsque naturã vitiaret, cuius ipse substantia, forma, & vis est. Præter hæc, oportebat sanè noctes intemperatas, quales sunt caliginosæ & hybernæ, resonãtiores esse serenis & bene temperatis: (quòd huc compellantur atomi, ibi autem vbi discedunt locum corporũ inanem relinquant) & quod promtissimũ est, frigidam diem nocte tepida & æstiua. quorum neutrum est verum. Itaque hac ratione omissa, Anaxagoram produco, qui aërem à Sole ait motu tremulo & trepidante cieri: quod manifestum est è minutis istis ramentis quæ perpetuò per lumen dissultant, frustulísque, quas Græci quidam tilas, quasi flocculos, vocant. hæc ille ait ob calorem sibilantia & strepentia facere sonitu suo, vt interdiu voces difficiliùs exaudiantur: noctu eorum agitationem & sonum tolli. Hæc me fato Ammonius, Ridiculi, inquit, fortasse videbimur, cùm & refellere Democritum, & corrigere Anaxagoram aggrediemur. Enimverò Anaxagoricis istis corpusculis adimendus est sibilus, neque verisimilis ille, neque necessarius: cùm sufficiat tremor & motus eorum in lumine exagitatorum sæpenumerò ad divellendas & disiiciendas voces. Nam aër, corpus (vt dictum fuit) vocis & substantiam sese præbens, siquidem tranquillus sit, rectà proficiscẽtes, leues, & continentes sonorum portiunculas longè provehit. Tranquillitas quippe aëris sonora est: & cõtrà. ac sic etiam dixit Simonides:

Nam neque tunc flatus ventorum increbruit vllus,
Qui folia concutit arborum:
Qui ne mortales mea vox penetraret ad aures,
Suaue disiiceret melos.

Sæpenumerò quidem neque speciem vllam vocis aër conturbatus articulatam finit effformatámque ad aures pervenire: quanquam de multitudine semper aliquid & magnitudine perferat. Cæterùm ipsa per se nox nihil habet quod aërem commoueat: dies magnum aliquid, Solem nimirum, sicvt ipse dixit Anaxagoras. Hæc in dicendi partes se sufficiens Thrasyllus Ammonij F., Quidnam, inquit, per deos nobis accidit, vt putemus causam conferendam in occultas & considerando duntaxat perceptibiles aëris motiones, interim manifestam eius exagitationem & divulsionem negligẽtes? Nã magnus ille in cœlo dux Iupiter, nõ latenter, neque sensim minimas aëris particulas concitans, sed palàm sese in conspectum proferens excitat & commouet omnes res

Dans dextra signum, populósque ad nota laborum
Euocat exoriens sua munia. —— iique sequuntur, & tanquam denuò renati noua die noua consilia suscipiunt, (vt ait Democritus) non mutis aut inefficacibus actionibus. Quo sensu etiam Ibycus diluculum clyton haud malè appellauit, à Klyen quod audire est: tunc enim audire & loqui homines incipiunt. Nocturnus autem aër tranquillus plerunque & silens, omnibus quiescentibus, vocem integrã & sinceram haud abs re ad nos mittit. Aderat ibi Aristodemus Cyprius. Is, vide, inquit, Thrasylle, ne hoc nocturnæ pugnæ & profectiones magnorum exercituum refellãt, nihilominus resonantibus vocibus tunc quantumvis turbato exagitatóque aëre. Sed & penes nos aliquid est causæ. Quæ enim noctu loquimur, pleraque turbulentè & cum aliqua animi commotione iubentes alios, aut interrogantes aliquid, contentiùs vociferamur. Nam quòd eo tempore, quo maximè solemus quiescere, surgimus ad agendum aut loquendum, id non exiguum aut placidum est, sed magnum, & vrgente graui aliqua necessitate: vnde etiam voces feruntur vehementiores.

QVAESTIO QVARTA.

Cur sacrorum certaminum aliud aliam habet coronam, palma omnibus est communis? inibi etiam cur magnas palmæ glandes appellent nicolaos.

ISTHMICA festiuitate cùm Sospis iterum certamini præesset, cætera quidem conuiuia subterfugimus, cùm is multos simul hospites, & sæpe vniuersos ciues inuitasset: semel, vbi domi suæ conuiuium maximè amicis & litteratis præbuit, ipsi quoque interfuimus. Sublatis iam primis mensis, venit quidam ad Herodem rhetorem missam ei à discipulo palmam & coronam de consertarum genere adferens, quæ discipulus ille laudationis concertatione victor meruerat. Ea Herodes amplexus remisit.

dubi-

dubitare autem se dixit, quanam de causa alia certamina alias habeant coronas, palmam communiter omnia. Neque enim, aiebat, fidem mihi faciunt, qui foliorum æqualitatem causantur, ea dicentes quasi insurgere invicem atque concurrere, et sic quodammodo certamen luctámque referre, tum victoriam nicen dici à non concedendo, μὴ ἄκειν. Nam permulta alia tantùm nõ mensura & pondere exactè oppositis inter se foliis alimentum distribuentia, admirabilem æqualitatem & ordinem ostentant. Probabilius hi, qui opinantur antiquos palmam ob pulcritudinem & germinãdi venustatem dilexisse. qua ratione etiam Homerus Nausicaam germini palmæ contulerit. Neque ignoratis quosdam honoris gratia rosis, lychnitidibus, malis, atque etiam punicis iis victores petiisse. At enim palma nihil adeò evidẽter pulcrius reliquis habet, cùm in Græcia fructum quoque non ferat qui esui sit, sed imperfectum & immaturum. nam si, vt in Syria & Aegypto, glandem daret adspectu & suauitate omnia spectacula & bellaria superantem, nõ erat sanè quod cum ea compararetur. Imperator quidem, vt narratur, Nicolaum philosophum peripateticum singulari prosequens amore, suauibus moribus hominem, gracili & procero corpore, faciem plenum emicantis punicei ruboris: maximas & pulcerrimas palmulas nicolaos nominauit: sicque etiamnum dicunt. Hæc cùm dixisset Herodes, quæstione ipsa non iniucundiorem visus est de nicolao mentionem iniecisse. Proinde, inquit Sospis, maiore studio quivis suam de quæstione in medium conferat sententiam. Primus ego hoc adfero, oportere victoris gloriã quantum omnino fieri potest ab interitu & senio esse immunem. Palma autem inter maximè longæuas plantas vel præcipua est. quod etiam Orphica hæc testantur: Odyss. ζ. 162.

Vitam agebant germinibus similem palmarum altè comantium.

Soli autem ferè huic verè id adest plantæ, quod tanquam verum de multis dicitur: nẽpe folia firma & semper durantia habere. Nam neque laurum, neque oleam, neque myrtum, neque aliam vllam earum stirpium quæ foliis negantur spoliari, videmus ita semper eadem folia seruare. Sed prioribus defluentibus, & aliis suppullulantibus * sicvt vrbes * quodvis animal perdurat, & implacabile * Palma nullum abiiciens è se natum folium, constanter foliis suis semper ornatur. quam eius vim victoriæ robori potissimùm accommodant. Vt finem dicendi Sospis fecit, Protogenes grammaticus nominatim compellans Praxitelem enarratorem, Siccine, inquit, patiemur oratores à signis & coniecturis argumenta ducentes propositum conficere? nos nihil ex historiis habemus, quod conferamus ad hanc quæstionem? Sanè mihi videor meminisse nuper me in Atticis legere, quòd Theseus primus in Delo certamen instituens avulsit frondem de sacra palma, inde etiam spadicem dictam. Tum Praxiteles, Sunt ista, inquit: sed hoc ipsum quæri potest, qua de causa non lauri vel oleæ, sed palmæ frondẽ avulserit, cùm victoriæ præmium statueret. Vide ergò an nõn hoc præmium sit Pythicum, & Amphictyones Pythiis primùm victores in honorem Apollinis lauro * ac palma coronauerit: vt qui deò non lauros, non oleas, sed palmas consecrarent. sicvt in Delo Nicias cùm pro Atheniensibus sumtum in ludos faceret, & Athenienses apud Delphos, & Cypselus antè Corinthius. Alioqvin enim iste deus studiosus est certaminum, de citharam pulsando, de cantu, de disci iactu, & (vt nonnulli putant) etiam pugillatione. Idem hominibus certantibus opem fert, quod Homerus testatur. nam Achillis hæc verba ponit: *

Nunc prodire duos iubeo, certare paratos Iliad. ψ. [illegible]
Ictibus infestis pugnorum. Vtrius Apollo
Victricem manibus sortem concesserit. ——

& de sagittariis eum qui vota Apollini fecisset victorem facit, iactatorem S. qui vouere neglexisset, à scopo aberrare. Iliad. 863. 872. Equidem Athenienses quoque apparet non temere aut sine ratione Apollini gymnasium dedicasse. nimirum enim à quo [illegible] est deo, eum firmam quoque corporis largiri constitutionem, & robur in certamina censebant. Porrò cùm & leuia & grauia sint certamina, Apollini pugili Delphos, cursori Cretenses aiunt sacrificare & Lacedæmonios. Spoliorum verò & [illegible] trophæorúmque dedicationes Delphis nónne testantur, vim hunc deo maximam esse ad concedendum victoriam? Eo adhuc loquente interrumpens [illegible] Caphisius Theonis F., Hęc quidẽ, inquit, nõ redolẽt historicos aut [illegible] libros, sed è mediis deptõta Peripateticis locis probabiliter sunt argumẽta, & præterea tragœdorũ

more sublata machina deum eratis prolaturi, quo terreretis qui vobis contradiceret. Ac deus quidem, vt par est, omnibus æquè benignum se præbet. Nos autem secuti Sospidem, benè enim præiuit, rursum de palma loquamur, amplas sermoni occasiones præbente. Babylonij eam celebrant atq; decantant arborem, quòd ipsis CCCLX vtilitatum genera præbeat. Nobis autem Græcis minimè est vtilis: sed ad athleticam phi* losophiam fortasse id etiam fecerit quod sterile est. Nam cùm palma pulcerrima sit & maxima, ob intemperiem apud nos non fert fructum: sed alimento in corpus ideò insumto, parum ei, idq; viriosum superest ad semen creandum. Peculiare autem præter hæc omnia est quod dicam, & cum nulla alia planta commune. Palmæ lignum, si supernè onere imposito premas, non deorsum adfligitur aut concedit, sed contrà incuruatur, quasi vi renitens prementi. Eodem modo res habet in athleticis certaminibus. Qui enim ob imbecillitatem & molliciem concedunt, ij flectuntur atq; deprimuntur: qui exercitationem fortiter sustinent, eorum non corpora modò, sed animi quoque eriguntur & augentur.

QVAESTIO QVINTA.

Cur qui nauigant, ante diem aquam è Nilo hauriunt?

FVIT qui quæreret quamobrem nauicularij noctu & non interdiu è Nilo aquarentur. Visum est nonnullis eos Solem metuere, qui humida calefaciendo preveniens ad putrefactionem faceret prona. omne enim quod calefactum aut tepefactum est, semper ad mutationem est propensius, iam antè adfectum qualitatis suæ remissione. At frigus cùm alia in suo continere & seruare statu videtur, tum vel maximè aquã, quæ natura suapte eo conseruatur. ostendit hoc nix, qua carnes in multum tempus à putredine vindicantur. Calor cùm alia, tum mel quoq; sua qualitate exuit: quod crudum alia quoq; à corruptela defendens, elixando perdit. Maximam huic causæ fidẽ conciliauerunt aquæ palustres: quæ hyeme potui non minùs aliis aptæ, æstate vitiantur & morbosæ fiunt. Itaq; cùm nox hyemi respondere credatur, æstati dies: existimant aquam minùs obnoxiam fore mutationibus, si noctu hauriatur. Hæc satis verisimilia cùm haberentur, alia se prodidit ratio, nauticam experientiam fidémq; nimirum resipiens. Noctu enim dicebant aquam sumi, fluuio adhuc placido & quiescẽte: interdiu multis hominibus aquantibus & nauigantibus, multis etiam bestiis in eo vagantibus, conturbari statim ac limosum fieri. quod autem tale est, facilè putrescit: cùm omnia mixta faciliùs sinceris putrescant, mixtione pugnam, hac mutationem inferente. est autem putrefactio de mutationum genere, idcòque pictores colorum mixtiones corruptelæ nomine adficiunt, & tingere Homerus φθείρειν extulit. communis autem consuetudo * sincerum & purum, corruptionis & interitus expers. Maximè autem terra aquæ admixta eam vitiat, potuíq; facit incommodam. Itaq; stantes aquæ & in cauitatibus inhærentes facilè putrescunt, ob multum terræ admixtum: fluẽtes fugiunt & repellunt offerentem se iis terram. Et Hesiodus rectè præcepit

Operibus 593. *Iugis aquæ de fonte, & cui non turbida lympha*
Defluat. — Salubris enim aqua est quæ non corrupta sit: hoc fit, si non misceatur, sed pura maneat. Huic rationi non leue testimonium perhibent terrarum discrimina. Aquæ enim montanam & lapidosam permeantes terram, quia non multum terræ secum trahunt, validiores lacustribus & in plano fluentibus sunt. Nilus verò molli solo contentus, aut potiùs velut sanguis carne temperatus, impletur quidem dulcedine & saporibus vim efficacem & nutrimento aptã habentibus: mixtus tamen terra, turbidúsq; fluit: idq; magis etiam, si conturbetur. nam motus humori terreas partes admiscet, quæ abscedunt ob grauitatem suam vbi aqua quiescit. Propterea noctu aquantur, simul etiam Solem antevertentes, qui tenuissimas & leuissimas aquæ partes semper attollens consumit.

QVAESTIO SEXTA.

De his, qui serò ad cœnam veniunt, atq; ibidem de vocabulis akratisma, ariston, dapnon.

FILIOS meos iuniores, cùm in theatro acroamatis inteti diutius hæsissent, tardiúsque ad cœnam venirent, Theonis filij per lusum & iocum cœnæ prohibitores & noctu-

noctucœnantes appellabant aliísque id genus verbis vtebantur. Tum aliquis natu maiorum dixit, Adcurrecœnam esse, qui serius ad cœnam adesset. celerius enim quàm lento gressu videri properasse, quando moram traxit. Et Batti, qui apud Cæsarem fuit sannio, iocum retulit, Cœnipetas vocantis eos qui non satis maturè ad cœnam se conrulissent: quòd quantumvis occupati, tamen ob cœnandi cupiditatem nō abnuissent inuitati. Ego autem dixi, Polycharmum Athenis in rep. versantem oratorem, cùm vitæ suæ rationem redderet in concione sic dixisse: Præter alia, viri Athenienses, nunquam vocatus ad cœnam vltimus veni. hoc enim videtur admodum populare: sicvt contrà quos tardè venientes præstolari coguntur, insuaues & imperiosos iudicant, molestéque ferunt. Soclarus verò vt patrocinaretur adolescentibus: Atqui, inquit, Pittacū Alcæus non ea de causa Zophodorpidam seu noctucœnantem dicitur appellasse quòd serò cœnaret, sed quia plerunque obscuris et vitiosis vteretur cōuiuis. Antiquitus quidem prandium vitio vertebatur, & ideò acratisma dictum aiunt ab incontinentia ducto vocabulo. Ibi interpellans Theo, Nequaquam, inquit. Sed fides adhibenda est iis qui vitæ rationem, qua prisci vsi sunt, memoriæ prodiderunt. Hi docent illos cùm & laboribus deditì & temperantes essent, manè panem edisse mero intinctum, aliud nihil. Itaque hoc dictum fuit akratisma, cùm akraton sit merum. Obson autem vocabatur cœna, quod ad eam serò (id est opse) negociis iam defunctì se conferrent. Ex hoc oborta est quæstio de vocabulis ariston & dæpnon, vnde nam essent ducta. Et ariston quidem idem cum akratismate esse Homerus videbatur testari, qui Eumæum facit Odyss.π, initio. prima luce ariston apparare. videbatúrque hoc probabile, vt propter matutinam horā diceretur ariston, quasi aurion, id est manè. Dæpnon dictum censebatur, quod à laboribus requietem præberet. cœnamus enim vel peractis iam rebus, vel inter agendum. Atque hoc etiam ex Homero potest deduci:

Tempore quo cœnam, qui cædit ligna, parauit. iliad.λ, 86.

Nisi fortè ariston quasi optimum dicitur, quod promtè quacunque è materia & sine negocio petitur: dæpnon verò, quod apparatu & labore indigeat. Hæc Lamprias frater noster, vt erat dicax & risus captator, Ostendere, inquit, possim Græcis Latina vocabula millies huiusmodi rationibus affiniora esse, quando tanta nugandi licentia nobis datur. Est enim Romanis dæpnon cœna, quasi communio: quia antiquitus seorsim solebant prandere Romani, cœnare cum amicis. Prandium autem ἢ ariston dicunt, ab hora, περὶ ἔνδιον. nam endion significat meridianum tempus, & meridiari endiazæn. aut cibum matutinum voluērunt notare & nutrimētum quo vterentur priusquam indigerent, πρὸ τῦ χρῄζειν. Atque vt omittam stragula, vinum, mel, oleum, gustare, propinare, aliáque multa quæ Græcis vocibus Latini exprimunt: quis neget comesationem à Komo nostro dici, & miscere à cerasæ, etiam de Homeri sententia:

Miscuit hæc laticem dulcem in cratere Lyæi.

& mensam, quia in medio ponatur, panem quia famem minuat, πεῖναν ἀμείροντα, coronā à capite, cum Homerus alicvbi galeam stephanen (stephanos autem sertum est) dixerit. sed & cædere est à δάπτειν, & dentes ὀδόντες, & labra à capiendo cibo (quod est λαμβάνειν τὴν βοράν) deductum. Itaque vel hæc cum dicuntur risus cohibendus est, aut ne illis quidem ita facilè per vocabula tanquam cuniculos permittendus est aditus, vt alias res planè exscindant, alias deiiciant. iliad.ο, 12.

QVAESTIO SEPTIMA.

De symbolis Pythagoricis, in quibus præcipitur hirundinem domo non esse recipiendam, & lectum, quando ex eo surgimus, conturbari debere.

CVM aliquandiu Romæ abfuissem, eò me reversum Sylla reditus gratulandi gratia (vt est Romani moris) ad conuiuium vocauit, ad quod etiam de sodalibus alios non multos adhibuit, inter quos Lucium quoque ex Etruria, discipulum Moderati Pythagorici. Is cùm videret Philinum nostrum animatorum esu abstinere, occasionē (vt fit) de Pythagora loquendi nactus, Etruscum fuisse affirmauit eum: nō (vt alij quidam) quòd maiores eius Tyrrheni fuissent: sed ipsum in Etruria natum, educatum, institutum. & argumentis vtebatur ad eam rem non minimis, quæ à symbolis Pythagoræ sumebat. quale est quòd è lecto surgentes ille iubebat conturbare vestem stragulam: & olla sublata eius vestigium in cinere non relinquere sed confundere: & hirun-

dinem domo non recipere, neq; supra scopas transire, neq; alere domi quod vngues haberet curuos. hæc aiebat scribere quidem & disserere Pythagoreos, re autem ipsa solos obseruare & tenere Etruscos. Cùm hæc Lucius dixisset, maximè id visum fuit absurdum quod ad hirundines attinet: nimirum animal innoxium & hominum amãs perinde arcendum esse, atque curuvnguia illa quæ ferissima & cædis sunt studiosissima. Nam quod vnicum nonnulli veterum attulerunt ad soluendum symbolum, innui vitandam calumniatorum & susurronum consuetudinem: id ne ipse quidem Lucius probabat. minimum enim susurri habet hirundo, garrula & vocalis non magis est quàm pica, perdix, gallina. Numnam ergo, aiebat Sylla, ob prolis necem fabulis vulgatam abominantur hirundines, vt nos eminus à tali flagitio deterreant? quando Tereum & mulieres impia ista & nefaria perpetrasse aiunt, & aues etiamnum Daulides appellant. & Gorgias sophista cùm hirundo stercus in ipsum eiecisset, respiciens ad eam dixit, Non probè hoc ô philomela. An hoc quoque commune est? nam lusciniam, quæ culpam earundem sustinet tragœdiarum, non arcent, non exigunt. Fortassis, inquam tum ego, hæc aliquam habent rationem. Verùm hoc considera primùm, an quæ causa est curuvnguia, eadem etiam sit hirundines domo excludendi. Carniuora enim est hirundo, & maximè cicadas Musis sacras & canoras interficit, iisq; vescitur: ac propter terram volitat, exigua venans animalcula, vt ait Aristoteles. Deinde sola contubernalium immunis nullóque dato symbolo inhabitat. Enimverò ciconia, quanquam à nobis neque tegitur, neque fouetur, neque tutelam aut auxilium vllum accipit: persoluit tamen mercedem loci quem occupauit, dum infesta hominibus animalia rubetas & angues circumiens interficit. Hirundo his omnibus potita, exclusis & educatis pullis suis abit, turpiter ingrata. Porrò quod est grauissimum, de his quæ nobiscum habitant sola hirundo & musca non cicurantur homini, neque tangi se patiuntur, neque consuetudinem aut societatem vllius operis ludive admittunt. quod musca facit metu incommodi, & quia subinde abigitur. hirundo autem, quia natura odit homines, & ob infidelitatem semper suspiciosa manet & cicurationis fugax. Ergo si hæc non rectà, sed reflexè vt imagines aliorum in aliis sunt consideranda, Pythagoras hirundinem exemplar inconstantię & ingratitudinis ponens, nõ vult vt eos qui temporis sui gratia ad nos se applicant, seque insinuant, admodum familiares nobis faciamus, cúmque iis larem, domum, & sacra intima communicemus. Hæc ego fatus arbitror me dicendi licentiæ fenestram aperuisse. audacter enim iam reliquis symbolis morales accommodauerunt cæteri explicationes. Ollæ formam aiebat Philinus Pythagoricos dum abolere mandant, docere nullum debere euidens relinqui iræ vestigium: sed vbi ea deferbuit, animúsque consedit, omnem esse memoriam offensarum obliuione conterendam. Lecti conturbatio quibusdam videbatur nihil habere occultum: sed statim apparere, indecorum esse vbi vir cum vxore concubuit, locum & quasi expressam imaginem relinqui. At Sylla putabat hoc magis pertinere ad dehortandum à diurno somno, notarique mane ideò apparatus ad somnum sublationem, vt intelligamus noctu dormiendum, interdiu agendum, & ne vestigium quidem corporis in lecto relinquendum. nullus enim vsus est viri dormientis, vt neque mortui. Huic opinioni suffragari videtur id, quod Pythagorici sociis præcipiunt ne quem onere leuent, sed in tollendo & subeundo iubent: scilicet omne ocium, omnem segniciam eo prohibentes.

Oui. 6. Metam.

QVAESTIO OCTAVA.

Quare Pythagorici de animalibus maximè pisces pro cibo sint auersati.

VT hæc dicta Lucius neque repræhendens neque laudans quietè tacitúsque secum meditans audiuit: Syllam nominatum vocans Empedocles: Si Lucius, inquit, socius noster ægrè fert quæ dicta sunt, tempus est vt nos quoq; finem faciamus. si verò ad silentium legitimum hoc spectat, id saltem arbitror non esse dictu nefas, aut vetitum aliis explicari, cur piscibus maximè abstineant Pythagorici. hoc enim & de antiquis narratur: & in discipulos incidi Alexicratis qui nostro tempore vixit, reliquis mediocriter vescentes, atq; etiam mactantes, piscem autem gustare omnino recusantes. Quam autem Tyndares Lacedæmonij causam * dicebat hoc silentij præmium habere * pisces vocari ellopes, quòd vocem habent deuinctam

&

& concluſam * & cognominem mihi qui ceſſaui Pythagoricè ratiocinari * mentē * retinentes * ſed tanquam minorem. & omnino ſilentium eos pro deo habere: quippe cùm dij quoque ſua opera & facta intelligentibus vbi volunt ſine voce oſtendant. Ad hæc cum Lucius placidè & ſimpliciter dixiſſet, veram rationem fortaſſis etiamnum reconditam eſſe & infandam: probabilia autem fas eſſe conſectari: primus Theo grammaticus, Magnum, inquit, puto & non facile eſſe, euincere Pythagoram Etruſcum eſſe: in confeſſo eſt, diu eum cum ſapientibus Aegyptiorum fuiſſe verſatum: æmulatúmque multa & probaſſe, maximè de ſanctimoniis ſacrificiorum. quale eſt etiam de fabis. nam Herodotus ſcribit neque ſerere fabam, neque edere Aegyptios, atque etiam à

Euterpe.

conſpectu eius abhorrere. ſcimus autem hodieque ſacerdotes ea abſtinere: qui cum ſanctimoniæ ſingulari ſtudent, etiam ſalem vitant, ne vel cibum vel condimentum mari affine vſurpent. Huius rei alias alij adferunt cauſas. Vera autem hæc eſt, quòd mare o-

Mare.

derunt vt alienum à nobis elementum, omninóque inimicum humanæ naturæ. Neque enim deos, vt Stoici ſtellas, ex eo nutriri putant: ſed contrà in id periiſſe patrem ac ſeruatorem regionis, quem Oſiridis defluxum nominant, eúmque deplorantes in læua ortum regione, in dextra interemptum, Nili obſcurè innuunt in mare exeuntis interitū: Itaque neque aquam eius bibendo aptam, neque quidquam eorum quæ gignit & educat purum & accommodatum ſibi putant: cum neque cōmuni ſpiritu alantur, neque cognati cum noſtro alimenti partem capiant: ſed qui reliqua omnia ſeruat nutritque aër, iis perniciosus ſit, vtpote præter naturam vſúmque & ortis & viuentibus. Neque mirum videri debet, ſi marina animalia aliena cenſent, & non idonea quæ ſuo ſanguini ſpirituique admiſceant: quando gubernatores nauium ne alloquio quidem dignantur obviam facti, quòd victum hi è mari quæritent. His collaudatis Sylla addidit de Pythagoricis, eos maximè ſacrificia guſtaſſe, deóque libaſſe. Piſcium verò nullum immolari, nullo rem ſacram fieri. Ego, cùm illi dicendi feciſſent finem, Pro mari, inquam, adverſus Aegyptios propugnant multi & philoſophi & indocti, reputantes quot commoditatibus vitam noſtram faciliorem ſuauioremque redegerit. Pythagoricos verò à piſcibus ideò abſtinere quia ſint alienæ gentis, ridiculum eſt & abſurdum: immò inhumanum & Cyclopicum præmium cognationis ij præbuerint reliquis atque adfinitatis, coquentes ea & abſumentes. Et quidem fertur capturam piſcium emiſſe aliquando Pythagoras, ac captos dimitti iuſſiſſe: non qui tanquam alienigenas & inimicos negligeret eos, ſed vt pro amicis & familiaribus captiuis precium liberationis perſolueret. Itaque contrarium iubet iſtorum hominum nos ſuſpicari manſuetudo & humanitas: nimirum iuſticiæ meditandæ gratia, & vſu diſcendæ, eos à marinis potiſſimum abſtinuiſſe. quòd reliqua animalia vtcunque maleficio cauſam necis hominibus præbent, piſces neque iniuria nos adficiunt, neque adficere poſſunt quantumvis ad hoc à natura videantur inſtructi. In promtu eſt cùm è ſermonibus, tum è ſacrificiis veterum oſtendere, non eſum modò, ſed & cædem animalis innoxij eos pro facinore impio & nefario duxiſſe. multitudine tamen ſuperfuſa oppreſſi, ſimúlque oraculo Delphico (vt aiunt) iubente opitulari frugibus quæ perderentur, mactare aggreſſi ſunt: interim tamen animis turbatis & meticuloſis, facere hoc & operari nominaue-

Facere.

runt, vt qui animato interficiendo magnum aliquod facinus committere ſe arbitrarentur. & in hunc vſque tamen diem id maximo opere obſeruant, ne iugulent victimam niſi immolata annuat. adeò ſibi ab omni cauerunt iniuſticia. At enim, ne reliqua commemorem, ſi à ſolis cuniculis aut gallinis omnes abſtinuiſſent homines: eorum animalium breui tempore multitudo tanta fuerat exſtitura, vt nulla vrbs habitari, nullus fructus percipi potuiſſet. Itaque carnium eſum, quem initiò neceſſitas introduxit, nunc ob voluptatis ſtudium tollere difficile eſt. Sed marina animalia, neque aërem nobiſcum, neque aquam communem abſumentia, neque ad fruges terræ accedentia, ſed velut peculiari contenta mundo, ſuiſque circumſcripta terminis, quorum iis tranſgreſſio morte eſt ſancita: neque paruam neque magnam ventri adverſus ipſa occaſionem præbent: quævis autem piſcatio evidenter à gula & cupiditate obſonij proficiſcitur, nullo iure maria conturbante & profundum ſubeunte. Neque enim licet mullum frugiperdam, aut ſcarum vuiuorum, aut mugiles labracéſve ſeminilegos appellare: quæ nomina terreſtribus imponimus, maleficia eorum accuſantes. immò quæ minima etiam conſectantes de muſca aut fele conquerimur, horum de nullo accuſare poſſis vel maximum piſcem. Idcirco Pythagorei

nõ lege tantùm ab omnibus hominibus, sed natura etiam ab omni innoxio iniuriam abstinentes, minime, aut omnino nequaquam vsi sunt piscibus pro cibo. cùm præter iniusticiam piscatio videatur intemperantiam quandam & gulæ incontinentiam secum trahere, sumtuosa & curiosa. Quamobrem Homerus non tantùm Græcos facit piscium esum vitantes, cùm quidem ad Hellespontum castra haberent: sed neq; delicatis etiam Phæacibus, aut luxuriosis procis, vtrisq; insulanis, cibum è mari petitum proposuit. Vlissis verò socij cùm tantum maris nauigassent, nunquam hamum demiserunt, nunquam fundam aut rete, quandiu farina adfuit:

Odyss. μ, 329. *Sed cibus è naui consumtus vbi fuit omnis,*

paulo antequàm Solis boues adorirentur, pisces non cibi delicatioris, sed nutrimenti necessarij gratia venati sunt

Incuruis hamis, ventres vrgente famis vi.

eadem necessitate & ad piscandum, & ad cædendum Solis boues adigente. Itaq; non apud Aegyptios duntaxat et Syros, sed apud Græcos etiam sanctimoniæ pars est abstinere à piscibus: ritu non iusticiam modò tuente, sed curiositatem quoque cibi aversante. Sub hæc Nestor: meos verò, inquit, ciues, Megarensium instar nullo in numero censetis? Atqui sæpe ex me audiuisti, sacerdotes, qui nobis hieromnemones vsurpantur, nullum edere piscem. Neptunus enim phytalmius dicitur, quasi genitabilis in mari. & qui ab Hellene prisco genus suum ducunt, Primigenio sacrificant Neptuno, quòd hominem ex humida ortum natura censent, vt etiam Syri: itaq; piscem venerantur vt cognatum & vnà educatum, rectiùs Anaximandro philosophantes. Is non in iisdem pisces & homines, sed homines in piscibus innatos principiò adseruit, cúmq; nutriti essent (vt veteres putant) & iam ad sese tuendum satis haberent virium, eiectos terram occupasse. Ergo sicvt ignis materiam in qua accensus fuit matrem patrémq; suum devorauit, vt ait is qui Hesiodi operibus carmen de Ceycis nuptiis inseruit: ita Anaximander hominum patrem matrémq; cõmuniter pronuncians piscem, ab eius esu dehortatus est.

QVAESTIO NONA.

Fierine possit, vt propter cibos noui exsistant morbi.

CONSTANTER adserebat Philo medicus morbum qui elephantiasis dicit͂ non ante multum adeò temporis ortum esse. nullum enim veterum medicorum de eo mentionem facere, cùm quidem in res minutas, viles, & obscuras disputationem insumere non posthabuissent. Ego autem testem ei citaui è philosophia Athenodorũ, qui in priore de morbis popularibus libro narrat, primùm Asclepiadis ætate non elephantiasin modò, sed & hydrophobam (qui est aquæ timor) innotuisse. Hæc cùm qui vnà aderant mirum putarent, si nouæ adfectiones tunc demum in natura exstitissent: non minorem admirationem mereri hoc visum est, si tam longo tempore tanta accidentia potuissent latére. & tamen ad hoc plerique inclinabant, humaniorem rati eam esse sententiam, quæ naturam in talibus sanè rebus minimè studiosam nouandi poneret, neq; eam faceret in corpore humano tanquam vrbe res nouas molientem. Diogenianus autem aiebat etiam animæ morbos adfectionésq; communi quadam & auita progredi via. Et quidem multiplex, aiebat, est vitiositas, variáq; audet: anima in sua ipsius est potestate, vt si velit, ab ea mutari & verti facilè queat. nihilominus incompositi motus eius ordine quodam & mensura continentur, sicvt maris effusiones: nullúmq; nouum aut veteribus non commemoratum vitij genus erupit. Sanè multas cupiditatum differentias, innumeros timoris motus, sexcẽtas doloris species atq; voluptatis formas enarrando quis non defatigetur?

Sophoc. Antig. *Sed non heri sunt ista, vel nunc edita:*
Semper fuere, quando exstiterint nemo scit.

Nedum corpori nouus morbus, aut serò orta adfectio potuerit accidere, quod nõ habet sicvt animam proprium atq; à se mouendi sui principium, sed cum natura communibus devinctum causis est, eáq; temperatum temperie, cuius etiam infinitas intra terminos vagetur certos, velvti nauis quæ in anchoris stans hac illac fluctuat: Morbus quidem gigni absque causa nullus potest, neque est vis vlla quæ ex nihilo aliquid

contra

cõtra leges naturæ possit producere. difficulter autem noua invenietur causa, nisi nouum acrem, peregrinámque aquam & ignotos cibos prioribus ex aliis quibusdã mundis aut intermundiis pronunciemus nunc demum in nostrum hunc confluxisse. Etenim ex iis morbi nobis cõtingunt, è quibus viuimus: neque sunt peculiaria morborum semina, sed istorum vitia respectu nostri, nostráque in iis delicta naturã perturbant, perturbationes autem discrimina habent sempiterna, quæ nouis sæpenumerò adficiuntur nominibus. nam nomina sunt consuetudinis, adfectiones naturæ: vnde cùm hæc determinata sint, illa varientur, error est ortus. Sicvt autem in partibus orationis, earúmque invicem constructionibus nouus subitò barbarismus aut solœcismus non potest exsistere: ita corporis temperamenta definitos habent lapsus & errores: in natura quodammodo iis quæ contra naturam sunt compræhensis. Scitè fabularum scriptores fingunt prorsus insolentia & monstrosa animalium nata esse in pugna gigantum, cùm Luna eversa non solito more & loco oriretur. Qui verò naturam autumant morbos tanquam monstra gignere, neque vero neque falso similem causam fingentes, eo errant mi Philo, quòd nimis & magis in morbis pro nouitate & differentia accipiunt. Enimverò incrementum & contentio magnitudinem potest & multitudinem apponere: sed subiectum de suo genere non emouet. quo pacto elephantiasin scabiei vehementiam censeo esse, & timorem aquæ de affectionibus stomachicis aut melancholicis. Mirum verò est non obseruasse nos etiam Homero morbum hunc fuisse notum. *Iliad. ?, 199.* canem enim rabiosum inde nominat, vnde etiam homines rabidi appellantur. Hæc Diogeniano locuto, mediocriter contrà disputauit Philo: méque hortatus est, vt veterum medicorum causam defenderem, qui negligentiæ aut ignorationis maximarum rerum rei peragerentur, nisi isti morbi eorum ætate recentiores existimentur. Primùm, inquam, non rectè mihi videtur hoc sumere Diogenianus, contentiones & remissiones non facere differentiam, neque genus mutare. Hac enim lege etiam dicemus acetum ab acescente vino non esse diucrium: neque amarorem ab acerbitate, neque loliginem à tritico, neque mentham à mentastro differre. atqui in his evidentes sunt qualitatum mutationes, quæ deminuendo elanguescunt, contentione vehementiores fiunt. aut neque flammam aliud quàm spiritum album, splendorem quàm flammã, pruinã quàm rorem, grandinem quàm imbrem esse affirmabimus: tantùm vehementia & remissione ea definiemus. iámque tempus erit vt cæcitatẽ nihil à visus imbecillitate, nauseam à cholera, nisi quòd magis minúsve sint, distare pronunciemus. Atqui hæ rationi non congruunt. Nam etiamsi admittamus contentionem istam et remissionẽ nunc accidisse, nouitatem in quantitate non in qualitate retinẽtes, eodem laborabimus absurdo. Iam cùm Sophocles de his quæ esse non creduntur quia antè nõ fuerint haudquaquam ineptè dixerit, Vnumquodque genus rerum semel aliquando ortum fuisse: videtur id quoque probabile, non tanquã è carceribus emissos morbos simul omnes procurrisse: sed vno post alterum temporis nonnullo intervallo primùm fuisse natum. Et suspicari licet eos principiò in corporibus morbos exstitisse, qui à penuria, calore, vel frigore generantur. postmodo repletiones, delicatum victum, & voluptates superuenisse, quæ cum ocio & desidia ob abvndantiam rerum necessariarũ multum prauúmque gignerent nutrimentum: vnde varii sint exorti morbi, qui omnimodè inter se implicati & permixti semper aliquid noui faciant. Etenim quæ secundum naturã sunt, eadem ordinata sunt ac definita: cùm natura aut ordo sit, aut ordinis opus. quod ordine caret, Pindaricæ instar arenæ numerum subterfugit: idcóque statim quod præter naturam est, id fine terminóque destituitur. Res enim fert vt vno modo verum, infinitis falsum quidque dicatur. & rhythmi atque harmoniæ certa constant ratione: errata hominũ in voce fidibúsve & saltatione enumerari nequeunt. Sanè Phrynichus tragœdiæ scriptor de seipso sic loquitur:

Tot mihi subiecit gratas saltatio formas

Hyberna fluctus quot mare nocte dxret.

Et Chrysippus cõplexiones quæ è decẽ fiũt enũciatis, multitudine ait CCCC I Ↄ Ↄ Ↄ Ↄ excedere. verùm hoc refutauit Hipparchus, demonstrans affirmatiuam cõtinere cõplexarum CCC I Ↄ Ↄ Ↄ, & præterea C I Ↄ XLIX: negantem millia CCCX, vlteriúsque I Ↄ CCCCLII. Xenocrates syllabarum numerum, quas inter se compositæ litteræ faciunt, statuit centiesmillenûm, ac porrò ducentorum millium. Quid ergo mirum est,

si cùm corpus in seipso tot facultates habeat, tótque subinde cibo ac potu introducantur qualitates, vtatur autem motibus & mutationibus neque tempore neque ordine eodem constantibus: horum inter se complexiones nonnunquam nouas & insolentes
Lib.II. adfectiones gignere? Qualem Thucydides scribit Athenis pestē exstitisse. ex eo maximè colligens nouam fuisse, quòd carnivora animalia abstinerent esu cadauerū. Circa rubrum verò mare morbo correpti (vt Agatharchides narrat) cùm aliis inauditis accidentibus sunt vexati, tum angues exigui qui nati sunt exertis capitibus suras & brachia perederent, & tacti rursum carnem subirent, ac per musculosa serpentes inflammationum vim intolerabilem excitarent. idque morbi genus priùs aut posteriùs vllis aliis obtigisse nemo comperit. vt & multa alia. Quidam cùm diu laborasset vrinæ difficultate, tandem culmum hordeaceum geniculatum excreuit. & hospitem nostrum nouimus Athenis Ephebum cum multo semine eiecisse bestiolam asperam, multis pedibus celeriter ambulantem. Timonis in Cilicia nutricem Aristoteles refert quovis anno per duos menses in fouea quadam se continuisse, sola respiratione ostendentem se viuere. & in Meloneis scriptum est morbi iocinoris hoc esse indiciū, quòd eo laborans mures domesticos accuratè obseruet & consectetur. id verò nunc fieri nusquam videmus. Ideò non mirari debemus, si quædā exsistant quæ olim non fuere, aut interciderunt nunc, quæ antiqui habuerunt. In causa est natura corporis quæ identidem aliam atque aliam sortitur temperiem. Cæterùm aërem nouum, aut alienigenam aquam introducere mittamus, quando ita videtur Diogeniano. quanquā eos qui à secta Democriti sunt nouimus hoc dicere ac scribere, mundis qui foris sunt pereuntibus, corporibúsque alienigenis inde huc defluxu quodam perlatis, simul incidere principia sæpe pestilentiæ & morborum ignotorum. Mittamus etiam singulares corruptelas quæ apud nos ob terræ motus, siccitates, imbrésve eueniunt: quibus & spiritus & aquæ, cùm terrigenam habeant naturam, necesse est vnà corrumpantur & mutentur. Mutationem autem ciborum & obsoniorum ac victus rationis, quanta ea facta est, non prætereamus. Quippe multa eorum quæ gustari olim & comedi non solebant, nunc pro suauissimis haberi videmus: qualia sunt mulsum vino mel, & vulua. quin & cerebrum antiquitus abominabantur & proiiciebant: vnde factum vt A-
Iliad.ι,378. chilles ei Agamemnonem compararet. Nouimus etiam adhuc multos antiquorum gustare cucumerem, peponem, malum Medicum, & piper non sustinuisse. Proinde cùm ob hæc probabile est corpora insolito modo adfecta esse, & mutata temperie paulatim alterare qualitatem, excrementúmque peculiare conficere: tum ordo etiam ciborum immutatus non leue discrimen intulit. Quas enim vocant frigidas mensas, ante ostrea crudam lactucam vt concoctu facilem exhibebant. nunc à Platone à cauda ad caput traducta prima pro vltimis apponunt. Magnum etiam illud de præbibitionibus, quas vocant propomata. Nam antiqui ne aquam quidem biberunt ante quàm edissent. nunc ante cibum captum vino oppleti, humectato & feruente corpore cibum aggrediuntur, tenuia & acuta vique incidendi prædita ad appetitum excitandum ingerentes, ac deinde aliis vescentes. Verùm nulli ad mutan-
Balnea. dum corpora nouósque morbos creandum facultati cedit lauacrorum varietas, quibus corpus multis modis adfectum, ferri instar emollitur ac fluit, & à frigore deinde duratur. Qui paululum nos ætate antecessere, ii si balneum nostrum foribus apertis introspexissent, dicturi erant puto,

Odyss.κ,513. *Stagna Pyriphlegethon subit hoc Acherontis feruens.*

Maiores enim nostri ita lenibus atque tepidis vsi sunt balneis, vt Alexander Magnus in balneo febricitans dormiuerit: Galatarum aūt mulieres pultem cum suis pueris inter lauandum ederint. Nunc rabiosis videntur similia balnea, & latrantibus, atque conuellentibus laniantibúsque. aër autem qui in iis hauritur, mixtum ex humore & igne quidpiam, nullam corporis partem sinit quiescere, sed omnem etiam indiuiduam particulam conturbat suóque è statu dimouet: donec inflammatos nos & feruentes ipsi restinguamus. Nihil ergo, Diogeniane, opus est huic disputationi extrinsecus adscitis mediis, aut intermundiis: sed rectā mutata victus ratio satis virium habet ad alios gignendum alios abolendum morbos.

Quæ-

QVAESTIO DECIMA.

Cur autumnalibus ſomniis minimum fidei adhibendum ſit.

FLORVS cùm incidiſſet in lectionem quæſtionum Ariſtotelis phyſicarum, ad ipſum Thermopylas allatarum, cùm ipſe multas animo dubitationes concepit (vt ſolent ingenia doctrinæ ſtudioſa) tum alios iis impertiuit. teſtimonium ferens Ariſtoteli, qui dixit multam ſciendi cupiditatem multa facere principia. Et ſanè reliquæ in ambulationibus diurnis quæſtiones non inſuauiter nos oblectauerunt. Quod autem de inſomniis fuit dictum, ea maximè iis menſibus quibus defluunt folia, eſſe incerta & mendacia, neſcio quomodo ſe rurſum protulit, cùm Fauorinus à cœna res tractaret alias. Tuis quidem ſociis, meis filiis videbatur ſoluiſſe nodum Ariſtoteles, neque aliud quærendum putabant, ſed cum eo cauſam in fructus conferendam: qui recentes & humore turgidi multum turbulentúmque in corpore ſpiritum generẽt. Non enim vinum duntaxat & oleum recens expreſſum in lucernis probabile eſt obſtrepere, calore flatum quaſi fluctum quendam edenre: ſed & frumentum nouum, & poma videmus tumere atq; diſtendi, donec flatus & cruditas eorũ diſcutiatur. Cibos porrò quoſdam eſſe qui difficiles ſomnos faciant, & animam perturbent, teſtatum fieri fabarum exemplo, & polypodis capite, quibus abſtinere iuberentur qui diuinare per ſomnum cuperent. Fauorinus ibi, quanquam Ariſtotelis eſſet impenſiſſimè ſtudioſus, & Peripateticæ philoſophiæ maximam veriſimilitudinis tribueret laudem: tamen tunc ſententiam quandam Democriti tanquam de fumo ſqualidam detrahens expurgare ac perpolire cepit. Id primò ponebat peruulgatum, vt aiebat Democritus, viſa per meatus in corpora ſubire ac altè penetrare, ac dum ſurſum efferuntur, facere vt in ſomno appareant ſimulacra. *Democriti de viſis opinio.* viſa autem iſta vndiquaq; ferri, delapſa à ſupellectile, veſtimentis, plantis: maximè autem ab animalibus, ob iactationem multam & calorem. eáque viſa non modò habere expreſſas & formam referẽtes corporum ſimilitudines: (vt Epicurus ſenſit, eatenus Democritum ſequens, atq; exinde ab eius deſciſcens doctrina) ſed & motuum animi, conſiliorum, & adfectionum tam lenium quàm vehementium imagines ſecum trahentia, ita accidere ad animum velvti animata, & ſignificare ea opiniones eorum à quibus ſunt emiſſa, cogitationes, conatus: ſiquidem articulatas adferentia & inconfuſas imagines occurrant. Id autem maximè fieri, quando per aërem læuem motu feruntur expedito & celeri. Autumnalis verò aër, quando folia defluunt, admodum eſt inæqualis & aſper, ideóque viſa variè diſſicit, & eorum euidentiam tarditate lationis hebetatam, facit euanidam & imbecillam. ſicut contrà ab turgentibus & calidis excurrentia multa & velocia, noticias recentes & ſignificantes exhibent. Tum Autobulum leniter renidente ore intuens, Video, inquit, te iam velut in vmbra pugnam contra iſthæc viſa meditari: & contra opinionem, tanquam picturam veterem, aliquid conari repræhenſionis. Tu verò, aiebat Autobulus, deſine ſimulare adverſus nos. nõ enim neſcimus te, quia ſententiã Ariſtotelis probari cupis, tanquam vmbram ei opinionem Democriti comparauiſſe. Hanc ergo miſſam faciamus, & Ariſtoteleam impugnemus, quæ nouas fruges & cara poma immeritò incuſat: quibus ver & æſtas patrocinatur, quando maximè vegetæ fruges & ſucco plenæ (ſi quidem Antimacho credimus) & recentes in cibum vſurpatæ, minùs fallacia & vana nobis ſomnia conciliant. Menſes verò ij, quibus folia decidunt, iam hyemi propinqui, dum concoquunt frumentum & quod pomorum ſupereſt, gracilia ea reddunt ac rugoſa, & quæ ad furorem diuinum incitandi omnem iam amiſerint aculeum. Iam vinum quoque qui bibunt citiſſimè, Antheſterione hoc faciunt menſe, qui hyemem ſubſequitur: diémque illum quo guſtatur nouum vinum, nos boni dæmonis, Athenienſes Pithœgiam à doliis aperiundis appellant. videmus autem de muſto feruente adhuc ne operarios quidem haurire. Itaque dona deorum deſinamus calumniari, & alia via diſquiſitionem cauſæ ingrediamur: ad quam nos ducit temporis nomen, & ventoſorum inaniúmque ſomniorum. Autumni enim extremo nomen tribuitur hoc, vt folia deiicere dicatur, quę tum ob frigus & ſiccitatem plantarum defluunt: niſi quæ calidæ ſunt & pingues, vt oleæ, lauri, palmæ: aut humectæ, vt myrtus & edera. his enim temperies opitulatur: reliquis non item. non enim gluten quo folia continentur permanet, ſed vel frigore humoris congelat, vel ob inopiam & imbecillitatem exſiccatur. Equidem quòd vigent adoleſcúntque plantæ, id habent ab humore aut calore:

contráque iis frigus & ſiccitas perniciem adferunt. Itaque eleganter ſolet Homerus homines διερὸς, id eſt humidos ſiue ſucculentos appellare: & gaudium ἰαίνεσθαι, quod eſt concaleſcere: contrà ῥιγεδανὸν & κρυερὸν, quaſi rigoris efficax & frigoris, quod triſte ſit aut formidandum. ἀλίβας autem & σκελετοὺς de mortuis dicuntur, quòd vt exſuccos eos & aridos traducant. Porrò ſanguis qui in nobis principem vim obtinet, ſimul humidus eſt & calidus: ſenectutem vtraque deficit qualitas. videtur autem anni circumeuntis quaſi ſenium eſſe finis autumni. nondum enim humor appetiit, & tamen caloris vis abiit. Indicium rei eſt non obſcurum, quòd eo tempore ob frigus ſimul & ſiccitatem corpora ſunt ad morbos procliuia. Eſt verò neceſſe ſimul cum corporibus adfici animos, & maximè denſato ſpiritu diuinandi facultatem retundi, qui quaſi ſpeculum caligine oppleatur. nihil ergo evidens, nihil artus habens, nihil apertum viſis offertis, quandiu craſſus, tenebricoſus, & compreſſus manet.

Odyſſ. ζ, 201. Iliad. ψ, 600. Iliad. ν, 325. paßim.

PLVTARCHI
Sympoſiacôn, id eſt, Conuiualium diſputationum, Liber nonus.

NONVS Sympoſiacôn liber, Soſſi Senecio, continet ſermones Athenis habitos in Muſeis: quia nouenarius numerus maximè Muſis convenit. Qui liber quòd plures denario hactenus vſurpato quæſtiones cōtinet, mirum videri non debet. omnia enim Muſis reddenda erant quæ ad ipſas pertinent, nihil ex iis tanquam ſacrificiis auferendum, quibus plura & pulcriora debemus.

AMMONIVS preturam Athenis gerens, cùm Diogenio ſorte comparata pueros tenebatur producere concertatum ephebos, qui litteras, geometriam, rhetoricen, muſicamque diſcebant. Iraque nobiles magiſtros ad cœnam vocauit, aderant autem frequentes alij litterati, & familiares ferè omnes. Sanè Achilles de iis qui certarent ſolis iis qui ſingulari pugna congreſſuri erant cœnam promiſit: volens (vt aiunt) ſi qua in armis ira invicem aut ſimultas concepta eſſet, hanc ab iis deponi in conuiuio menſæq; communicatione. Ammonio autem contrarium evenit, nam magiſtrorum contentio inter pocula eſt facta multò vehementior: iamque etiam propoſitiones & quæſtiones confuſæ & incompoſitæ fiebant. Itaque Ammonius primùm Eratonem canere ad lyram iuſſit. Qui cùm Heſiodi operum exordium caneret,

Iliad. ψ, 810.

Vnica non tantùm eſt contentio: ——

laudaui quòd attemperatè id carmen cecinìſſet. Deinde de verſuum opportuna vſurpatione intulit mentionem, quæ non gratiam modò, ſed interdum vtilitatem quoque habet magnam. Statimque in ore omnium fuit rhapſodus ille, qui in nuptiis Ptolemæi ſororem ducentis vxorem, quod facinus videbatur inſolens & nefarium, ab his eſſet orſus verſibus:

Iuppiter vxorem poſt hæc vocat, atque ſororem.

Et alius, qui apud Demetrium regem à cœna, cùm ei filium Philippum adhuc puerulum miſiſſet, promptè cecinit:

Hunc filium mihi tu, ceu dignum eſt Hercule
Nobiſque, cura educere. ——

Et Anaxarchus in cœna malis petitus ab Alexandro ſurgens, dicénſque,

Eurip. Oreſt. *Aliquis manu ferietur mortalis deus.*

Omnium optimè Corinthius puer captiuus, qui cùm patria eius capta Mummius de ingenuis pueris produceret qui litteras ſcirent, & ſcripturam eorum inſpiceret, hunc ipſe exarauit verſum:

Odyſſ. ε, 306. *Térque quatérque illos, qui tum periere, beatos.*

commotum enim ferunt nonnihil Mummium illacrumaſſe, liberóſque demiſiſſe omnes pueri huius adfines. Mentio etiam facta eſt vxoris Theodori tragœdi, quæ eum immi-

imminēte certamine ſecum concumbere non eſt paſſa: ſed poſtquam intrauit ad eam victoria potitus, amplexa, ſicq; allocuta eſt:

Agamemnonis proles, nunc iſta tibi licent.

Exinde multa etiam intempeſtiuè dicta à nonnullis ſunt recitata, quòd ſcire ea & cauere non eſſet inutile. Quale eſt, quod narratur Pompeio Magno è difficili bello reuerſo, magiſtrum filiæ, vt ſpecimen ederet eruditionis, libro allato eam hinc iuſſiſſe ordiri:

E bello rediiſti, vtinámque in eo periiſſes. Iliad. γ, 428.

Caſſio Longino cùm allatus incerto autore rumor eſſet de filij, qui peregre erat, morte, neque verum comperire, dubitationémque amoliri poſſet: ſenator iam grandior natu eum adiit, & : Cur, inquit, Longine non contemnis rumorem malignum & fide indignum? cùm noris & legeris illud:

Fama quidem non tota perit vel decipit vlla. Heſiod. fine Operum.

Qui verò Rhodi grammatico verſum exigenti cum in theatro is documentum ſuæ artis ederet, hunc protulit,

Mox ex inſula abi, neque enim te turpior alter: Odyſſ. κ, 72.

obſcurum eſt contumelioſéne voluerit iocari, an imprudens errorem commiſerit. Hæc quidem tumultum vrbane ſedauerunt.

QVAESTIO SECVNDA.

Cur A principem inter litteras locum obtineat. &

QVAESTIO TERTIA.

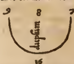
Qua proportione numeri vocalium & ſemiuocalium comparentur.

CAETERVM cum moris eſſet in Muſeis, vt ſortes circumferrentur, & qui ea inter ſe componerent, alter alteri eruditas proponeret quæſtiones: metuens Ammonius ne inter ſe committerentur qui eandem profiterentur artem, præcepit vt citrà ſortitionem geometra grammatico, rhetor muſico proponeret, idq; viciſſim. Proinde princeps Hermeas geometra propoſuit grammatico Protogeni hanc quæſtionem, cur Alpha primum inter litteras haberet locum. Is cauſam attulit, quæ tradi in ſcholis ſolet. vocales optimo iure mutis & ſemivocalibus anteire. vocalium alias longas, alias breues haberi, alias ancipites: de quibus ancipites haud dubiè prærogatiuam habeant. rurſum de ancipitibus ordine eam reliquis faciſe priorem, quæ vtrique præponi, neutri poſtponi ſoleat. tale autem eſſe alpha. id enim neque poſt iota, neq; poſt ypſilon collocatum in vnam cum iis coire vult ſyllabam, ſed velut indignans reſilit, ſuúmque quærit primordium. iſtorum vtri alpha præpoſueris, conſonabunt, vnámque ſuo obſequio facient ſyllabam, vt in auſter, aura, maia, Aiax, ac innumeris aliis. Itaque tribus his tanquam quinquertio vincit, pleraſque alias litteras eo quòd vocalis eſt: vocales, quòd anceps: ancipites, quòd ſemper eas præcedit, nunquam ſubſequitur. Deſinente Protogene, me appellans Ammonius: Tu verò, inquit, homo Bœotus non opitularis Cadmo? quem ferunt ideò alpha primum litterarum poſuiſſe, quòd bos ita Phœnicum lingua dicitur, quem non ſecundum, aut (vt Heſiodus) tertium, ſed primum inter res neceſſarias ij exiſtimant. Nihil verò, inquam. ſi quid enim poſſum, meo potiùs quàm Bacchi auo me patrocinari æquum eſt. Lāprias enim auus meus aiebat, primam natura vocem articulatam facultate litteræ A efferri. nam ſpiritum qui in ore eſt, maximè labiorū motibus fingi, quibus ſurſum verſum diductis primo exeat ſonus iſte, ſimplex admodū, & nullum exhibēs negocium, neq; linguę operam flagitans vel expectans, ſed ea ſuo ſe loco continente emiſſus. itaque etiam infantes hanc primùm edere vocem. dictum autem eſſe ἀεὶ, quia vox ſentiatur: & multa alia, vt ᾄδειν, αὐλεῖν, ἀλαλάζειν, tum αἴρειν & αἰνεῖν haud abs re ſic dicta, quòd tum hęc vox ore excidit. quin & mutarū nomina litterarum, hac tanquam illuſtratione ſuæ vti cæcitatis, vt Beta, Gamma, reliqua: ſolum Pi carere hac facultate, cùm phi & chi nō ſint niſi Pi & Kappa aſpiratum. Cùm ad hæc Hermeas diceret, vtranque ſibi rationem probari: Cur ergo, aiebam, non tu nobis explicas ſi qua ſit ratio numeri litterarū. Mihi quidem eſſe videtur, idq; colligo inde, quòd nō fortuitò mutæ & ſemivocales inter ſe & cum vocalibus cōparatę ſuam habēt multitudinē, ſed ſecundū primā proportionē,

De littera Alpha.

Oper. 403.

quam vos arithmeticam vocatis. Cùm enim sint nouem, & octo, & septem, fit vt medius numerus æquali intervallo & superet & superetur. Extremorum autem maximi ad minimi proportio est, quæ est Musarum ad Apollinem: cùm scilicet septenarius huic, illis nouenarius sorte sit destinatus. & compositi extremi, duplum medij haud abs re faciunt: cum semivocales vtrarunque quodam pacto vim participent atque sonum. Mercurius, aiebat, primus deorum in Aegypto traditur invenisse litteras. itaque ibin Aegyptij signũ primæ faciunt litteræ: non rectè, meo quidem iudicio, muto vocisque experti animali primum locum in litteris deferentes. Mercurio autem quaternio omnium maximè est consecratus, & multi sunt, qui eum quarta mensis die natum ferant. Primùm autem inventas XVI litteras, quæ Punicæ propter Cadmum dicuntur, quaternio quater sumtus exhibet. & de his quæ postmodo additæ sunt, quatuor Palamedes, quatuor alias Simonides reperit. Iam omnium numerorum primus est perfectus ternarius, principio, medio & fine constans: senarius, quia omnibus suis partibus æquatur. de his igitur senarius, à quaternario multiplicatus, primus perfectus à primo quadrato, multitudinem XXIV procreauit. Adhuc eo loquente Zopyrio grammaticus haud obscurè deridebat ac submurmurabat. cessante autem, se nõ continuit quin magnas isthæc esse nugas diceret. non enim ratione aliqua, sed fortuito casu numerum & ordinem litterarum qualis est exstitisse, sicvt hoc quoque temère euenerit, vt primus Iliadis versus totidem constet quot primus Vlisseæ syllabis: quod ipsum extremis quoque eorum operum versibus contigerit.

QVAESTIO QVARTA.

Vtram Veneris manum sauciârit Diomedes.

SECVNDVM hæc Hermeam aliquid proponere volentem Zopyrioni, nos prohibuimus. Rhetor autem Maximus longè petita occasione eum interrogauit, vtram Veneris manum Diomedes vulnerauerit. Confestim verò vicissim interrogante Zopyrione, vtro pede claudicauerit Philippus: alia res est, inquit Maximus. nam de hoc quidem nullum argumentum præbuit Demosthenes: tu si te ignorare fatearis, alij ostendent quo loco manum vulneratam indicet acutis Homerus. Visus est nobis Zopyrio hærere: eóque tacente Maximum orauimus vt ostenderet. Is ergo, Primùm (inquit) cùm versus hanc habeant sententiam:

Iliad. 5,335.

Atque huc magnanimus Tydides dirigit hastam,
Transiliénsque, manum summam ære recludit acuto:

facilè apparet si voluisset læuam sauciare, nihil ei opus fuisse transilire, cùm dextræ suæ læuam Veneris haberet oppositam. Tum probabile est voluisse eum validiorem manum & qua magis teneret Aeneam quem ferebat, vulnerare, qua icta eum dimitteret. Deinde cùm in cœlum rediisset Venus, subsannans eam Minerua, ita loquitur:

Ibid. 422.

Haud dubiè Cytherea alicui persuasit Achiuæ,
Vt Teucros, nimium quos diligit ipsa, sequatur.
Dúmque manu sponsam blandè demulcet Achiuam,
Aurea in extrema signauit fibula vulnus.

Existimo autem te quoque optime magister, cum aliquem discipulorum comiter demulces, atque palpas, non sinistra id manu, sed dextra facere. quo modo veri simile est Venerem blandissimam deorum heroinas contrectasse deliniendi gratia.

QVAESTIO QVINTA.

fine x. de repub.

Cur Plato dixerit vigesimo loco ad sortem venisse animam Aiacis.

HAEC cùm reliquos omnes fecissent hilariores, Sospis rhetor Hylam grammaticum videns mœstum tacere, (non admodum enim feliciter ei res cedebat, sicubi artem suam ostentare conabatur) exclamauit,

Odyss. λ,542.

At Telamoniadæ sola hinc procul abstitit vmbra:

& qui versus sequuntur, eos pronuncians, contentiore iam voce vltimos extulit.

Verùm ades huc, adhibéque meis sermonibus aures,
Et mentem compesce lubens, animúmque ferocem.

Neque

Neque diſſimulauit Hylas ſe præ ira ſiniſtrè reſpondere. Aiacis, inquit, anima vigeſimo loco ad ſortitionem apud inferos ducta, ſuam cum leonina commutauit naturam. mihi verò ſæpe ad animum accidunt verba comici ſenis hæc:

Præſtat aſinus fias, quàm qui valent minus
Virtute, vt videas lautiùs, acte, viuere.

Tum ridens Soſpis, Enimverò, inquit, interim dum in aſinos mutamur, ſi qua tibi cura Platonis eſt, expone nobis, quanam ratione is Aiacis Telamonij animam vigeſimo loco à ſortitione ad delectum iuiſſe ſcripſerit. Cùm Hylas abominaretur, vt qui ſubſannari ſe ob rem non ſatis feliciter geſtam putaret: frater meus excipiens ſermonem, Quid, inquit? nónne Aiax ſemper ab Achille ſecundus habetur pulcritudine, magnitudine, & fortitudine? eſt autem viginti decurio ſecundus: decurio inter numeros primas gerit, vt inter Græcos Achilles. Nos cùm rideremus, Hæc, aiebat Ammonius, ſint ſanè abs te Lampria, Hylam ioco petendi cauſa dicta: ſed quoniam in te munus rationem reddendi vltrò ſuſcepiſti, cauſam nobis non ludens, ſed feriò agens profer. Turbatus hac Lamprias, poſt paruuli temporis ſilentium in hanc dixit ſententiam. Plato cùm in more hoc habeat, vt per nomina ludat nobiſcum, maximè id facit, quando fabulam aliquam diſputationi de animo admiſcet. Ita cœli mentem currum vocat volucrem, harmonia conſtantem mundi conversionem. & hæc nuncium eorum quæ præſens apud inferos vidiſſet, Erem facit Pamphylium, Harmonij F., innuens his amhagibus, naſci animas ſecundum harmoniam & compingi cum corporibus: digreſſas autem ab iis, vndiquaque in aërem coire, indéque ad ſecundum ortum ſe conferre. Quid ergo impedit quin εἰκοσὸν, quod vigeſimum ſignificat, dixerit quaſi ἀκασὸν, quod eſt opinabile: quod fabulam fingeret de anima mortui. Semper enim tres cauſas Plato attingit, quas & vel primus, vel maximè animadvertit: nempe quatenus fatum, fortuna, & arbitratus noſter ſolcant commiſceri, intérque ſe conſeri. Nunc autem mirabiliter ſignificauit quam vim vnumquodque noſtris in rebus habeat. delectum vitæ noſtro adſcribens arbitrio: nam virtus & vitium libera ſunt, quod autem piè viuunt qui rectè delegerunt, contrà qui malè, id fatali neceſſitate devinciens. ſortium autem abſque ordine diſperſarum accidentia, fortunam inſinuát educationi & ciuili vitæ quæ cuique obtingit * multæ noſtrorum præoccupant. Perpende autem hoc, fortuitorum cauſam quærere eſſe à ratione alienum. ſi enim ratione quadam ſors videatur eveniſſe, non iam fortunæ, non caſui, ſed fato cuidam & prouidentiæ imputari debet. Loquente adhuc Lampria, apparebat Marcum grammaticum aliquid ſupputare & numerare ſecum. Cùm autem dicendi finem illi feciſſet, tum Marcus: Quas Homerus, inquit, animas in Necya recenſet, de his anima Elpenoris non eſt in numerum referēda, inſepulto corpore nondum reliquis permixta manibus, ſed in finibus etiamnum vagans. Tireſiæ quoque anima reliquis adnumeranda non eſt,

Cui vita functo tribuit Proſerpina mentem,
Vt ſolus ſaperet. —— Odyſſ. λ, 494.

colloqueretúrque cum viuentibus & eos intelligeret, priuſquàm biberet ſanguinem. His ergo ſubtractis ſi reliquas, Lampria, numeres, invenies Aiacem vigeſimum in conſpectum veniſſe Vliſſis: & huc alludere Platonem.

QVAESTIO SEXTA.

Quid innuat fabula de victo Neptuno: & ſimul, cur Athenienſes ſecundam diem Boëdromioni menſi eximant.

OBORTO autem omnium tumultu, Menephilus Peripateticus Hylam alloquens, Videtis, inquit, quæſtionem hanc non fuiſſe ſubſannandi contumeliæve cauſa propoſitam. Sed tu, mi homo, Aiace iſto pertinace & infauſti (vt Sophocles appellat) nominis omiſſo, ad Neptunum te confer. Hunc enim ille nobis ſolet narrare ſæpenumero victum: hic à Minerua, Delphis ab Apolline, Argis à Iunone, in Naxo à Libero patre: & tamen vbique animo æquo tuliſſe ſuum infortunium. Nam hic quidem commune cum Minerua

* habet templum, in quo etiam ara Obliuionis est dedicata. Tum Hylas, vt qui iam ad hilaritatem rediisset, id verò, inquit, te Menephile fefellit, quòd secundam diem mẽsis Boëdromionis nos eximimus, non propter Lunam, sed quòd ea die de Attica cõtentio Mineruæ cum Neptuno creditur fuisse. Omnino, aiebat Lamprias, quantum ciuilitate prior fuit Thrasybulo Neptunus, quando non victor, vt ille, sed victus *

(Hic ingens est hiatus. periit enim finis huius quæstionis, & quinque subsequentes totæ. Quod enim sequitur, fragmentum est duodecimæ. Capitum indicem subiiciam. G. X.

QVAESTIO SEPTIMA.

Cur lyrica carmina in tres partes diuidantur.

QVAESTIO OCTAVA.

Quo differant interualla concinna, quæ ἐμμελῆ dicuntur, à consonantiis.

QVAESTIO NONA.

Quæ causa sit consonantiæ: & cur consonantibus simul pulsatis, cantus grauiori adscribatur.

QVAESTIO DECIMA.

Cur, cùm Solis & Lunæ eclipticorum circuituum idem sit numerus, Luna sæpius videatur deficere quàm Sol.

QVAESTIO VNDECIMA.

Quale sit, quòd dicimur non iidem perdurare, ob adsiduum substantiæ fluxum.

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum sit probabilius, stellarum numerum parem esse, vel imparem.)

* iureiurando autem viros decipiendum. Et Glaucias: Audiui, inquit, ego, hoc aduersus Polycratem tyrannum fuisse dictum: fieri potest, vt etiam in alios vsurpatum fuerit. tu verò cur hoc quæris? Quia, inquit Sospis, pueros me hercle video talos, Academicos argumẽta rapere. nihil enim huiusmodi stomachi differunt ab his qui interrogant, párne sit an impar quod manu contineant. Ibi surgens Protogenes, méque nominatim inuocans: Quid accidit nobis, inquit, qui patimur rhetores istos aliis irridendis luxuriare? nihil ipsi disputamus, neque stipem huc conferimus? nisi fortasse dicent se communionis inter pocula exsortes esse, Demosthenis laudatores atque imitatores, qui tota vita nunquam bibit vinum. Non hæc, inquam ego, horum est causa: sed nos nihil ex ipsis quæsiuimus. Et nisi habes aliquid potius, videor mihi ipsis propositurus vnam de Homericis quæstionibus legum contrarietate constantem.

QVAESTIO SVPRA DECIMAM TERTIA.

De legum contrarietate, ex Iliadis libro tertio.

QVAM, inquit ille? Dicam tibi, aiebam, illísque simul proponam: proinde animos attendant. Nimirum expressis conditionibus Alexander cum Menelao singulari certamine se congressurum protestatur.

Iliad. γ, 69. *Me nunc in medium committite cum Menelao,*
De cunctis opibus decertatum, & Ioue nata.
Vtrius nostrûm fuerit victoria, coniux
Hunc Helena, atque omnis mox gaza sequatur ad ædes.

Rursúmque Hector hanc eius protestationem publicè omnibus exponens, tantùm non iisdem vtitur vocibus:

Ibid. 88. *Arma iubet Teucros reliquos, cunctósque Pelasgos*
Ponere humi Paris: & se solum cum Menelao
Committi in medio, ferro vt decernere possint.
Victori coniux Helena, omnis gazáque cedat.

Cõditionẽ accipiẽte Menelao, iureiurãdo pactũ sancitur: sic incipiẽte Agamemnone:

Si

Si Paridi dabitur Menelaum sternere letho: ibid. 281.
Tum gazam teneat, sitq; illi Tyndaris vxor.
Fuluus Alexandrum si verò necat Menelaus,
Dardanidæ gazam reddant, Helenámque marito.

Iam cùm vicerit quidem, non tamen interfecerit Alexandrum Menelaus, vtrique habent quo se tueantur: cum alteri reposcant, vtpote victo Paride, alteri reddituros negent, quia occisus non sit. Hæc controversia quomodò rectissimè possit diiudicari, & legum repugnantia tolli, non philosophorum est, non grammaticorum videre, sed rhetorum litteratorum, quales vos estis, & orationes tractãtium. Ad hæc Sospis: Potior, inquit, & maioris autoritatis est oratio eius qui conditionem obtulit, legísque vim habet: qui verò oblatam accipiunt, ij ius addendi aliquid non habent. Conditio autem non de cæde & morte fuit, sed de victoria. idque admodum iustè. Debuit enim vxor esse Helena præstantioris: is autem est, qui vincit. Aliàs sæpe melior à deteriore interficitur, vt postea Achilles periit sagitta ab Alexandro ictus. quem nemo (arbitror) victum à Paride propter mortem dixerit, neque victoriam Paridis sed iniustam fortunæ sortem. Hector autem ab Achille victus est etiam priusquam occideretur, cùm eum non sustineret, sed fugeret præ metu. qui enim non subsistit, sed fugit, is palàm & absque excusatione victus est, fatetúrque adversarium sibi virtute præstare. Ideò primùm Iris rem Helenæ nuncians inquit:

De te proceris nunc decertabitur hastis: ibid. 137.
Illius vxor eris, qui vincet Marte secundo.

Deinde Iupiter Menelao victoriam prœlij tribuit:

Sanè nunc pugna fortis vicit Menelaus. Iliad. Δ, 13.

Ridiculum enim fuerit, victorem dici qui aliquem sagitta eminus nihil metuentem, neque sibi cauentem in pede vulnerauerit: Menelaus non mereatur victoriæ de Paride partæ præmium reportare, cùm hic desperata pugna profugerit, & in gremium mulieris subiuerit: & ex ipsa conditione qui tulerat Paris melior eo victórque probetur. Tum Glaucias hæc subiecit. Primùm in decretis, legibus, fœderibus, pactis semper posteriora prioribus plus valere maiorémque habere autoritatem censentur. Posterior autem fuit conditio ab Agamemnone perhibita, mortem victi exprimens. Deinde prior tantùm verbis, hæc iureiurando adhibito proposita fuit, & exsecratione adiecta violatoris, non vno viro, sed vniuersis approbantibus: vt hóc verum & firmum fuerit pactum, illud tantùm provocatio. Testatur etiam Priamus, cùm sacramēto dicto discedens à certamine ait:

Nouit Iupiter hoc, & cætera numina cœli, Iliad. 7, 308.
Vtrum Parcarum tristi vis destinet orco.

norat enim hac lege fœdus ictum. Ideóque Hector paulo pòst inquit:

Fœdera nostra quidem Saturnius irrita fecit, Iliad. 7, 69.

nam imperfectum manebat certamen, neutro mortuo. Itaq; repugnantia quidem mihi videtur pactorum esse nulla, cùm prius in posteriore compræhendatur. qui enim interfecit, vicit: non statim interfecit qui vicit. Et vt in summa dicam, Agamemno cōditionem ab Hectore propositam non aboleuit, sed explicauit: neq; mutauit, sed adiecit quod erat potissimum, in necando victoriam ponens. hæc enim est perfecta victoria, reliquę excusationes & controversias habēt: vt hæc Menelai, qui adversarium neq; vulnerauit neq; occidit. Vt ergo in veris legum repugnantiis iudices id amplectuntur quod nihil habet controversiæ, obscuriore repudiato: ita hæc id pactum censeamus potius esse & plus valere, quod finem certaminis exprimit notū, & nulli obnoxium præscriptioni. Et, quod maximum est argumentum, ille ipse qui videtur vicisse, non desinens fuga elapsum quærere, sed vsquequaq; per exercitum obambulās,

Sicubi Alexandrum formosum cernere posset: Iliad. 7, 450.

testatum fecit victoriam imperfectam esse, & non valere. nam cùm effugisset Paris, recordabatur Menelaus se dixisse:

De nobis vtrum morti sors destinat atra, Ibid. 101.
Is pereat: reliqui bellum mox soluite pace.

Itaque necesse habuit Alexandrum quęrere, vt eo interfecto certamen absolueret suo

fine: quem cùm non necasset, non cepisset, nullo iure præmium victoriæ postulabat. Et quidem non vicit: quod colligere ex verbis eius potest, Iouem incusantis, & irritos suos conatus deplorantis,

Ibid. 365.

Non est te superûm, genitor, crudelior vllus.
Vlcisci iam posse Parim, data damnáque rebar:
Dissilit in manibus gladius mihi: missáque frustra
Exiit hostilis sine vulnere corporis hasta.

ipse enim fatetur nihil esse scutum pertundere, & galeam delapsam hosti accipere, si eum non feriat & interficiat.

QVAESTIO DECIMA QVARTA.

Quædam de numero Musarum haud vulgariter disputata.

POST hæc Musis libauimus, cúmque Apollini earum duci pæanem cecinissemus, accinere libuit Eratoni lyrã pulsanti Hesiodea de Musarum ortu carmina. Finito cantu Herodes rhetor, Audite, inquit. Qui à nobis auellunt Calliopam, cum regibus eam versari aiunt: non (puto) syllogismos dissoluentibus, aut declamantibus vel disputantibus, sed ista agentibus, quæ oratorum & ciuilium sunt virorum opera. De cæteris autem Musis Cleo exornationis genus introducit: nam Klea sunt laudes, & Polymneia historia: est enim mnea, id est memoria multarum rerum. aliquando etiam omnes tanquam in * Musas mneias vocari dicunt. Ego mihi Euterpæ etiam partem aliquam vindico: siquidem verum est quod dicit Chrysippus, ei forte obtigisse gratiam & oblectationem colloquij. non enim minus colloquia, quàm causas forenses & deliberationes tractat orator: cùm nostra ars habeat rationes beneuolentiam captandi, patrocinandi, defendendi. maximè autem laudationibus vtimur & vituperationibus: quas si artificiosè vsurpamus, non vilia neque parua consequimur: sin imperitè & sine arte, excidimus. Nam illud,

Odyss. α, 38.

Proh Iupiter, cunctis quàm carus honoratúsque
Hic mortalibus est. —— *

autem magis, vt qui in colloquiis concinnitatem habeant, persuadendi facultatem & venustatem arbitror conuenire. Tum Ammonius: Iniquum sit Herodes, inquit, tibi succensere, & * * manu Musas apprehendentibus. Amicorum enim res communes sunt. Ideò multas Musas genuit Iupiter, vt affatim omnibus bona haurire liceret. Neque enim venatu, militia, nauigatione, aut manuariis artibus omnes indigemus: eruditione & sermone opus habemus omnes,

Quicunque terræ munere vescimur.

Itaque vnam Mineruam, vnam Dianam, vnum Vulcanum, Musas fecit multas. Cur verò nouem, neque plures aut pauciores fecerit, ecquid nobis edisseres? nam id arbitror tibi esse meditatum, ita studioso Musarum, & multo in iis colendis. Quid autem, inquit Herodes, in hac re est reconditi? In ore omnes habent nouenarium numerum, & nemo non eum decantat, vt qui primum sit primi imparis quadratum, & impariter impar, scilicet quia in tres æquales diuidatur impares. Et Ammonius in lenem solutus risum: Viriliter, inquit, hæc memoria repetiisti. atque his id quoque adde, numerũ hunc è primis conflatũ esse cubis vnitate & octonario: rursúmque alio modo è duobus triangulis ternario & senario, quorũ vterque etiam perfectus est. Sed quid hoc ad Musas magis quàm ad reliquos pertinet deos: vt Musas habeamus nouem, Cereres, Mineruas, Dianas nõ item? Non enim existimo id quoque tibi persuasum esse, Musas tot esse, quia matris earum nomen totidem constet syllabis. Cùm risisset Herodes, & silentium factum esset, Ammonius nos hortatus est vt causam quæreremus. Itaque frater meus isthæc dixit. Antiqui tres agnoscebant Musas: huiúsque adferre demonstrationẽ apud tot tantósque viros, indocti est & inurbani. Causa fuit, non quã nonnulli adferũt, quod cantus genera tria sint, diatonon nẽpe, chromaticum, & enharmonium, neque termini interualla continẽtes, ima nimirũ, media, & summa chorda. Sanè Delphi Musas sic appellauerunt, non rectè vni sciẽtiæ, aut portioni potiùs scientiæ, musicæ inquã harmonicæ, id nomẽ accõmodantes. Enimverò prisci, vt mea fert opinio, cùm obseruassent omnes scientias & artes quæ ratione & sermone absoluuntur, in tribus versari generibus, philosophico, oratorio, & mathematico: dona hæc fecerunt triũ deorũ, quas Musas dixerunt. Pòst, & sub ætatem Hesiodi, cùm iam facultates istæ latiùs se proferrent:

Nouem qualis numerus.

Philosophiæ diuisio.

in

in partes ſeu formas cùm diuideret, animadverterunt vnamquanque tria in ſe continere diſcrimina. ſcilicet ineſſe in mathematica muſicam, arithmeticam, geometriam: in philoſophia diſſerendi vim, morum & vitæ rationem, naturæ conſiderationem: in oratoria primùm exornationis exſtitiſſe, deinde conſultationis, vltimò iudicialem facultatem. quorum omnium cùm cenſerent nihil deo, Muſa, melioríque principio & præſide carere, bona ratione totidem Muſas non fecerunt, ſed agnouerunt. Sicvt ergo nouenarius in tres diuiditur terniones, quorum quivis denuò, in tres vnitates ſecatur: ita vnicum & commune eſt, orationis circa veritatem rectitudo: diuiditur autem in tria genera, quorum vnumquodque in tria ſingularia diducitur: quorum vnicuique ſua obtigit Muſa, eius fouens ornánſque facultatem. Non enim puto à poëtis me & aſtrologis repræhenſum iri, quòd earum artes omiſerim: cùm nobiſcum hoc ſciant aſtrologiam geometriæ, poëticam muſicæ eſſe adiunctam. His dictis, Trypho medicus: Quî, ait, factum eſt, vt noſtræ arti Muſæum occluderes? ſubiecit Dionyſius Melitenſis: multos tu excitas ad culpandum Lampriam. nam & nos agricolæ Thaleam nobis vindicamus, plantarum & ſeminum bene germinantium (hoc eſt thallon) curam ei conſeruationémque inſcribentes. Atqui, inquam tum ego, non rectè hoc facitis. Vobis quippe eſt Ceres Anyſidora, & Bacchus qui arborum curam * gerens, caſtum auget frugum ſplendorem, vt ait Pindarus. Medicos etiam habere Aeſculapium præſidem ſcimus, & Apolline Pæane vti vbique, nuſquam Muſarum principe. Etenim verum eſt quod Homerus ait, omnes homines deorum indigere: at non omnes omnium. Verùm hoc miror quomodo fefellerit Lampriam, quod Delphi dicunt. nimirum Muſas apud ipſos non neruorum, non ſonorũ cognomines haberi: ſed cùm trifariam diuiſus ſit mundus, primam eſſe portionem ſtellarũ inerrantium, ſecundam errantium, tertiam eorum quæ infra Lunam ſunt. has omnes inter ſe eſſe conſertas ac compoſitas harmonicis rationibus, & cuivis Muſam cuſtodiæ cauſa præpoſitam, primæ hypatam ſeu ſummam, imæ neten ſiue infimam, mediæ meſen, quæ iis interiecta continet, vnáque circumducit (quantum fieri poteſt) mortalia cum diis, & terrena cum cœleſtibus. Idq; etiam Plato involuto ſenſu innuit per nomina Parcarum, alteram Atropon, alteram Lacheſin dicens. nam octo ſphærarum converſionibus, totidem non Muſas, ſed Sirenes præfecit. Ibi excipiens ſermonem Menephilus Peripateticus: Delphorum, inquit ratio vtcunque probabilis eſt. Plato autem abſurdè, qui ſempiternis & diuinis circuitibus loco Muſarum Sirenes infixerit, genios non valdè humanos aut benignos: Muſas verò aut planè omiſerit, aut Parcarum affecerit nominibus, filiáſque Neceſſitatis appellauerit. Aliena enim eſt à Muſis Neceſſitas, amica iis Suada, quæ multo magis, puto, quàm Gratia Empedoclis intolerabilem odit Neceſſitatem. Omnino, aiebat Ammonius, quæ cauſa nos inuitos & contra conſilium animi cogit facere aliquid. At Neceſſitas apud deos non eſt intolerabilis, non refractaria, non violenta, niſi malis. ſed ſicvt lex in rep. optima optimum eſt: ita diis Neceſſitas immutabilis eſt & ineluctabilis, partim quia mutatio ei nõ poteſt accidere, partim quia mutatam dij nolunt. Cęterùm Homericarum Sirenum fabula præter rationem nos terret. nam poëta quoq; rectè per ambages ſignificauit Muſices earum vim non inhumanam neq; pernicioſam illam: ſed quæ hinc iſthuc abeuntibus animis, vt apparet, & poſt mortem vagantibus ingeneret amorem cœleſtium ac diuinorum, obliuionem verò mortalium, detineátq; & incantet oblectando, præ gaudio ſequentes & vnà circumvolantes. nam huc ad nos obſcura quædam velvti echo Muſicæ illius perveniens, rationibus excitat & admonet animas eorum quæ iſthic ſunt: circumventas & ſtipatas carneis ſepimentis & affectionibus *. Anima autem ob indolis bonitatem ſentit & meminit, itàq; afficitur, vt ab inſaniſſimo amore nihil differat eius deſiderium, cupientis neq; tamen valentis ſeſe corpore exſoluere. Neque tamen ego iſta planè amplector. Sed videtur mihi Plato, ſicvt axibus nomen fuſi & coli, vertebræ ſtellis, ita Sirenũ quoque hóc vocabulum Muſis inſolenter impoſuiſſe, quaſi diuina Manibus annunciantes. quemadmodum Sophoclis Vliſſes ait adveniſſe

Phorci puellas, Manibus qui iura dat.

Muſæ autem ſunt octo globis, vna locum ponè terram eſt ſortita. Quæ octo Sphærarum revolutionibus præſunt, eæ errantium ſtellarum adverſus inerrantes & ipſarum invicem conſeruant harmoniam. Vna quæ locum Lunæ & terræ interiectũ cuſtodit,

Marginal notes: * ; x. de rep. ; Neceſſitas. * ; * ; Sirenes. Odyſſ. μ. 167. ; *

atq; obit, ea mortalibus gratiæ, rhythmi & harmoniæ (quantum horum eius ipsos recipere natura finit) indit facultatem ac rationem, & ciuilem persuadendi, qua societas humani generis adiuuetur: demulcétque & sedat animorum tumultus, vagantésque velvti ex auiis revocat placidè & componit.

Pyth. 1.

Sed quæ cara Ioui non sunt,
Consternantur, vbi audiunt
Pieridum vocem.

vt ait Pindarus. His cùm acclamasset Ammonius more suo versum Xenophanis,

Ista probabiliter sunt dicta, propinquáque veris,

iussissétque vnumquenque suam dicere sententiam: ego paululum moratus, sicvt, inquam, Plato nominibus tanquam vestigiis deorum se facultates putat invenire: ita nos quoque similiter imponamus cœlo & rebus cœlestibus. Vraniam Musam quæ à cœlo nomē habet. Et probabile est res cœlestes non multa aut varia opus habere gubernatione: quādoquidem iis vnica & simplex causa est natura. Vbi verò multi errores, multa contra mensurā evenientia, multa delicta: eò iam octo Musæ sunt transferendæ, quarum alia alii vitio medicetur. Porrò cùm vitæ nostræ pars alia seriis, alia iocosis rebus transigatur, & vtriq; opus sit vt hoc concinnè fiat atq; moderatè: seria videntur Calliope, Clio, & Thalia, quę nos ad noticiam deorum introducit, procurare, & ad bene gerendam rem auxilio esse. reliquæ autem id quod ob imbecillitatem nostram ad immoderatum & ferum aliquid iam inclinat, non negligere, sed saltatione, cantilena, & chorea modos habente suos, harmoniáq; & ratione temperatum modestè excipere, atq; cōposita oblectatione prosequi. Ego autem, cùm Plato singularum actionum duo statuat principia, insitam voluptatum appetentiam, & adsciticiam extrinsecus opinionem quæ bonum concupiscat: alterúmque interdum affectum, alterum rationem appellet: quorum vtrunq; varias rursus habeat differentias: ambo ista video magna & diuina prorsus moderatione opus habere. Nā rationis statim alia facultas est ciuilis & regia, cui Hesiodus Calliopam præficit. studium honorum Clio maximè solet collaudare & ambitioni alacritatem addere. Polymnia discēdi memorandíque facultati animæ præest. itaque Sicyonij etiam vnam de tribus Musis Polymatheam dixêre à multiiugo discendi studio. Euterpæ nemo non considerationem veritatis de rebus naturalibus adscripserit: cùm nullas vel puriores vel pulcriores vlli alii generi reliquerit voluptates & oblectationes. Quod ad cupiditates attinet, Thalea hominem de fero sociabilem facit in conuiuiis. ideò qui amicè & hilariter compotant, eos thaliazen dicimus, non qui per vinum culpam committant. Libationibus autem quæ fiunt concubitui Erato interest, vt cum ratione & tempestiuè is fiat persuadens, tollítque inde voluptatis molliciem & nimios stimulos, facítque vt in amiciciā & fidelitatem, non in cōtumeliam & lasciuiam res exeat. Deniq; aurium & oculorum oblectatio, siue rationi magis, siue affectioni subitæ congruit: siue communis amborum est: eam reliquæ duæ Melpomene & Terpsichore ita componunt, vt altera non sit incantatio quædam, sed lætitia: altera non præstigiæ sed delectatio.

Musæ quibus rebus præfectæ.

QVAESTIO SVPRA DECIMAM QVINTA.

Tres esse saltationis partes, Lationem, speciem, ostentationem. tum quid sit vnumquodque horum: & quid poetica cum saltatione sit commune.

DEINDE placenta, quæ pyramûs dicitur * * omnibus saltando vincentibus præmium. Arbiter autē cum Menisco pædotriba decernebatur Lamprias frater. Nam pyrrichen ille commodè saltabat: & manibus gesticulās in palæstra videbatur reliquos superare pueros. Cùm autem saltarent multi alacriùs quàm artificio musico convenientiùs: duos qui probabantur, & concinnitatem studerent reseruare, quidam rogauerunt, vt lationem vnam ex altera saltarent. Quæsiuit ergo Thrasybulus ex Ammonio, quidnam sibi vellet nomen lationis: occasionémque præbuit plura ei de partibus saltationis disserendi. Dicebat verò Ammonius saltationis tres partes haberi, phoran, schema, dexin (quæ fortassis Latinè lationem, speciem, ostentationem dixeris). Saltationem enim è motibus & habitibus (scheses ipsi vocant) certis constare, vt cantilenam è sonis & intervallis. Hæc autem quies siue mansio finis est saltationis. Motibus ergo nomen lationum tribuitur: habitus siue dispositiones, spe-

cies appellant, in quas motus iſti deſinunt, quando Apollinis, aut Panis, aut Bacchæ alicuius exprimentes formā corpore & eius diſpoſitione (quod artis eſt) ſic conquieſcunt. Tertium, ſiue demonſtratio id eſt, ſiue oſtentatio (deixin puta) non imitatio eſt, ſed re vera interpretatio argumēti. Equidem poëtæ propriis nominibus demonſtratiuè vtuntur, quando Achillem, Vliſſem, cœlum, terram nominant, ſicuti ea vulgò appellantur. vt autem maiorem vim verbis concilient, & imitationem aliquam exprimant: nouandis vocabulis & translationibus indulgent: quando aquas infractas ſcribunt κελαρύζειν & καχλάζειν & tela ferri λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι, & de pugna vbi in neutram partem inclinat victoria,

ἴσας ὑσμίνη κεφαλὰς ἔχεν. ——

multas etiam compoſitiones nominum carmini aptāt imitatione aliqua constructorum, vt apud Euripidem Gorgonicida volans ſub Iouis diuum ætherem. & de equo Pindarus: Quando ad Alpheum corpus ἀκέντητον (ſtimulo non compunctum) præbuit. & de curruum concertatione Homerus:

Ἅρματα δ' αὖ χαλκῷ πεπυκασμένα κασσιτέρῳ τε
ἵπποις ὠκυπόδεσσιν ἐπέτρεχον. ——

Eodem modo in ſaltatione ſchema formam imitatur & exemplar: latio autem ſignificat aliquem animi motum, actionémve, aut facultatem. deixes adhibent ad res ipſas manifeſtandas, cœlum, terram, propinquos. quod cùm fit ordine quodam & numero, * adfinitatem habet cum vocabulis poëticis, quæ ornatè & politè efferuntur. qualia ſunt,

Καὶ Θέμιν αἰδοίαν, ἑλικοβλέφαρόν τ' Ἀφροδίτην, *
Ἥραν τε χρυσοστέφανον, καλήν τε Διώνην.
Ἕλλην δ' ἐγένοντο θεμιστοπόλοι βασιλῆες,
Δῶρός τε, Ξοῦθός τε, καὶ Αἴολος ἱππιοχάρμης.

Niſi enim ſic habeāt carmina, nimis pedeſtria videbuntur & malè dimēſa, qualia ſunt:

ἐγένοντο τοῦ μὲν Ἡρακλῆς, τοῦ δ' Ἴφιτος.
Τοῖς δὲ πατήρ, καὶ ἀνήρ, καὶ παῖς βασιλεῖς, καὶ ἀδελφοί,
Καὶ πρόγονοι, κλήιζε δ' Ἑλλὰς Ὀλυμπιάδα.

Huiuſmodi enim errores etiam in oſtentationibus committuntur, ſi non probabilitatem & venuſtatem decoro ſimplicitatique adiunctam habeant. Denique Simonidis huc poteſt transferri dictum, vt poëſis loquens ſaltatio, hæc tacita nominetur poëſis. * quod ille in picturæ cum poëſi vſurpauit comparatione. Quanquam profectò ne- * que pictura poëſis vtitur opera, neq; poëſis picturæ: ſaltatoriæ arti & poëticæ maxima coniunctio & communicatio eſt. præcipuè in carminibus quæ ſaltantibus accinuntur ambæ efficacem figurarum & nominum imitationem conficiunt. Videri autem poteſt, ſicvt in pictura, poëmata ſimilia eſſe lineamentorum quibus circumſcribuntur formæ * oſtendit autē iſtis hyporchematis maximè laudem ſibi parauiſſe, & ſeipſo ſuperior fuiſſe in animis ducendis, quia altera alterius opē requirit. Nam illud, *

Ἀπέλαστον ἵππον, ἢ κύνα Ἀμυκλαίαν ἀγωνίῳ
ἐλελιζόμενος ποδὶ μίμεο καμπύλον μέλος διώκων.

aut illud:

Οἷος ἀνὰ Δώτιον ἀνθεμόεντα πεδίον πέταται
θάνατον κεροέσσᾳ εὑρέμεν μανύων ἐλάφῳ. *
τὰν δ' ἐπ' αὐχένι στρέφοισαν ἕτερον κάρα πάντα οἶμον,

& quæ ſequuntur. tantùm non enim videntur hæc poëmata diſpoſitionem ſaltationis provocare, & pedes manúſq;, atq; adeò totum corpus quaſi funiculis quibuſdam cantu ſuo trahere & intendere, quod his cantatis quieſcere & continere ſe non poſſit. Ipſe quidem non veretur haud leuiore inſtinctu ad ſaltationem quàm ad poëſin ferri. & cum ſenuerit,

Nunc facilem ſaltum noui pedum admiſcere inquit.

Cretenſem vocant modum. Enimverò nulla maior deprauatio muſicæ vllam partem * occupauit noſtra ætate, quàm ſaltationem. ideóque eiīd accidit, quod metuens Ibycus dixit: Metuo ne aliquo adverſus homines delicto honorem ab hominibus redi-

mam. Etenim saltatio adscita ad sodalicium vulgari quadam poëtica, societate cœlestis illius poëseos amissa, in stultis & attonitis theatris obtinet tanquam tyrannus, subiugata sibi quadam exsli musica: omnem autem apud prudentes & diuinos viros perdidit te vera honorem. Hæc ferè, Sossi Senecio, sunt vltima eorum, quæ tunc in Museiis apud bonum Ammonium fuere disputata.

PLVTARCHI

Eroticus, hoc est Amatorius liber.

LAVIANVS. In Helicone ais Autobule sermones de amore fuisse habitos, quos vel conscriptos abs te vel memoria comprælensos, quòd de iis subinde è patre quæsiuisti, nunc nobis rogatu nostro es enunciaturus. AVTOBVLVS. In Helicone apud Musas, Flauiane, Amatoria agentibus Thespiensibus. nam certamen quinquennale celebrant vt Musis, ita etiam Amori, magnificè admodum & splendidè. FLAV. Scisne quid petituri abs te simus: quotquot ad audiendũ confluximus? AVT. Non, sed nouero vbi dixeritis. FLAV. In præsentia noli sermoni inserere prata & vmbras, ederæq; & aquæ discursus, aliáque id genus, quæ nonnulli in locorum descriptionem trahentes satagunt Platonis Ilissum & viticem illum leniterque sursum emissum herbam studiosius quàm rectiùs transscribere. AVT. Neque verò, mi Flauiane, narratio his opus habet exordiis. ipsa statim occasio, vnde cepta fuit disputatio, chorum flagitat, scenáque indiget, & reliqua nihil à dramate absunt. precemur modò matrem Musarum, vt propicia sit, nósque in sermone commemorando adiuuet. Pater, cum iamdudum, ante nos natos, matre recèns ducta ob dissidium quoddam & rixam quæ parentibus eorum inciderat veniret Amori sacrificatum, matrem vnà ad festiuitatem adduxit: huius enim erat votum & sacrificium. Domo secum comites habuit familiares. Thespiis autem invenit Daphnæum Archidami F., qui Lysandram Simonis filiam amabat, omniúmque procorum gratia primus erat: Soclarum quoque Aristionis F. Tithora venientem. aderant etiam hospites, Protogenes Tarsensis, & Zeuxippus Lacedæmonius. De Bœotis notorum plurimos aiebat pater ibidem fuisse. Biduum itaque aut triduum ea in vrbe placidè philosophando in palæstris & theatris vnà exegerunt. deinde fugientes molestum citharœdorum certamen prænsationibus & studiis præoccupatum, plerique tanquam ex hostico castra mouentes in Heliconem se subduxerunt, & apud Musas diverterunt. Prima luce venerunt ad eos Anthemion & Pisias, viri celebres, & vterque Bacchonis, qui formosus vsurpabatur, necessarius, ac quodammodo ob benevolentiam eius discordes. Res ita habet. Erat Thespiis mulier genere & opibus pollens Ismenodora, & quæ reliquo tempore pudicè vixisset: nam haud satis diu vidua absque crimine manserat, quanquam ætate integra & forma non pœnitenda. Cæterùm evenit, vt cuiusdam Bacchonis amicæ & familiaris mulieris filio Ismenodora vxorem ambiret puellam quandam Bacchoni cognatam. ergo quia sæpe cum eo colloquebatur & vnà erat, adfecta nonnihil est amore adversum adolescentem: cúmque & audiret de eo dici in bonam partem, & ipsa humaniter loqueretur, viderétque multitudinem generosorum amatorum, amare eum cepit. nihil verò indignum se ipsa facere cogitauit, sed contracto matrimonio vitam cum Bacchone degere. Quæ res cùm per se videretur insolens, tum mater quoque adolescentis suspectam habuit domus maiestatem filio grauiorem: quidam etiam æqualium & venationis sociorum eo quòd ætas Ismenodoræ non cum ipsius adolescentia congrueret Bacchonem terrentes, & dicteriis incessentes, difficiliores matrimonij oppugnatores iis ipsis fuere qui seriò id dissuadebant. Tamen Bacchoalis omissis, Pasiæ & Anthemioni quid ex re foret deliberandum dedit: quorum hic iam senior, auunculus eius, Pasias amatorum acerrimus erat, ideóque nuptias pro virili impediebat, & Anthemionem culpabat qui Ismenodoræ adolescentem proderet. Contrà Anthemio cum malè aiebat facere, & cæteroqui probum,

Phædro.

Ismenodora. Bacchο.

hec

hac æmulari vitiosos amatores, dum domo, matrimonio, rebusque magnis amicum priuaret, vt is horum rudis & adolescens diutissimè in palæstris se nudaret. Ergo ne se invicem iritantes paulatim excandescerent, advenerunt arbitrium patri & qui cum eo erant deferentes. De reliquis amicis tanquam de composito Pasiæ Daphnæus patrocinabatur, Anthemioni Protogenes. Qui cùm effusè insectaretur Ismenodoram: ô Hercules, inquit Daphnæus, quid non exspectemus, quando etiam Protogenes adest bellum amori facturus? cui seria & ioca omnia circum amorem & propter amorem sunt: cuius causa oblitus litterarum, oblitus patriæ est, à qua non quinque duntaxat dierum spacio abest Laij exemplo: qui tardus fuit & terrestris amor. Tuus verò, Protogenes, amor è Cilicia vsque Athenas

alas præpetes rotans

trans mare advolauit, vt formosos viseret, cùmque iis oberraret. Videbatur autem principiò talis quædam causa Protogeni suæ fuisse peregrinationis. Oborto risu, Protogenes: Ego verò, inquit, tibi videor nunc amorem impugnare; non pro amore propugnare adversus intemperantiam & libidinem; quæ turpissimis factis atque affectibus in honestissima se nomina intrudit? Turpissimum verò vocas, aiebat Daphnæus, nuptias, & viri cum muliere consuetudinem? qua nulla est aut fuit vnquam sanctior coniunctio. Hæc quidem, respondebat Protogenes, ad generationem necessaria non malè laudibus vehunt legum latores, & apud multitudinem prædicant. Veri amoris ne minima quidem particula in gynæceo exstat: negóque ego nos dum adversus mulieres aut virgines afficimur, amare. *Impiè, in coniugium.* Nam neque musca lac, neque fauos apis amat: neque saginatores & coqui benevolentiæ causa vitulos & aues in tenebris saginant, sed quemadmodum ad cibum natura moderato & sufficiente ducit appetitu: nimius iam vitium ingenerat, quod gulositas & helluratio dicatur sanè. ita comparatum est natura, vt vir & mulier mutuò à se voluptatem expetant: quæ verò ad hoc mouet concupiscentia, vehementior facta & effrænis, non convenienter amor vocetur. Amor enim vbi generosam adolescentis attigit indolem, in virtutem per amiciciam desinit: his autem cupiditatibus, quibus mulier & vir se invicem auent, si res optimè cadat, licet corporis voluptate potiri, & formæ ætatisque fructum percipere. sicvt Aristippus testatum fecit, qui Laidem apud se vituperanti quòd non amaret, respondit. A vino quoque & pisce non puto amari me, tamen vtroque libenter vescor. Nam finis concupiscentiæ voluptas est & fruitio: amor exspectatione amiciciæ amissa, non vult permanere, neque colere formæ gratia id quod molestum est, neque id quod floret, si non fructum ingenij ad amiciciam & virtutem commodum efferat. Audis tragicum quẽdam maritum hæc vxori dicentem:

Odisti? ego me inuisum facilè patiar tibi,
Lucro meóque ducam contumeliam.

Nihilo magis hoc amator est, qui non ob lucrum, sed rei venereæ causa perfert vxorem prauam & inhumanam. sicvt Philippides comicus Stratoclem oratorem deridens fecit,

Auersæ retrò verticem quàm vix amas?

Si tamen hic quoque adfectus sit amor nominandus, effeminatus & spurius, & in gynæceum tanquam ad Cynosarges pertinens: (immò sicvti aquilam quandam dicunt genuinam & montanam, quam Homerus nigram & venatricem vocauit: alia autem sunt spuriarum genera, quæ circum paludes captant pisces & aues ignauas, & sæpe cibi egentes lugubrem edunt præ fame sonum) genuinus amor est puerorum: non fulgens desiderio, vt de virgineo Anacreon ait, neque vnguentis delibutus: sed nudum eum & absque mollicie videbis in scholis philosophorum aut circa palæstras & gymnasia, ac venationes adolescentum, acuta & generosa admodum voce ad virtutem eos exhortantem qui digni sunt accuratione. mollem autem istum & domo affixum invenies in mulierum gremiis & spõdis versantẽ, semper mollia consectantẽ, et voluptatibus indulgentem à fortitudine, amicicia, instinctu animi diuino alienis, dignum qui damnetur. Damnauit quidem Solon, qui puerorum amore & sicca vnctione seruis interdixit, concubitu mulierum non item. Est amicicia de rebus pulcris & scitis:

Aquilæ

voluptas vulgare quippiam & illiberale. ita liberale non est à seruo amari puerum. * non enim hic amor nocet, vt mulierum. Plura dicere cupientem Protogenem repressit Daphnæus, inquiens: Rectè per Iouem Solonis est à te facta mentio: eóq; vtemur iudice amatoris:

Ad Thebas pueros in floribus expete amœnis,
Et femora, & dulcis corporis. —

Adiunge etiam Soloni Aeschylum:

Femoris honorem non reueritus es tamen
Ingrate mi pro tot frequentibus osculis.

Alij enim derident eos, si velut sacrificuli & arioli amatores iubent in femora & coxam inspicere. Ego autem hoc permagnum pro mulieribus argumentum censeo. Si enim consuetudo naturæ adversa cum viris nihil adimit amatoriæ benevolentiæ, neq; eam lædit: multo magis probabile est mulierum & virorum amorem naturæ opera vtentem per amiciciā ad gratiam pervenire. Quod enim, Protogenes, mulier viro obsequium præstat, gratia fuit ab antiquis dictum. quo sensu Pindarus dixit Vulcanum è Iunone sine gratiis natum: & quæ nondum tempestiua nuptiis esset, eam sic compellat Sappho:

Pro coniugio. honestè.

Videre mihi parua esse puella, & gratiarum expers.

Et ex Hercule quidam quærit,

An vi puellam cognouisti, an gratia?

Masculorum autem concubitus, si cum inuito fiat, violentus est: si cum volente, coniunctus mollicici & insaniæ secundum Platonem & belluinus ac naturæ repugnans, omninóq; ingratus, fœdus, & nihil habens venustatis. Itaq; arbitror Solonem ista scripsisse iuuenem adhuc, & semine turgentem. prouecta autem ætate isthuc:

Grata mihi Veneris nunc sunt, & dona Lyæi,
Musarúmq; viris dant ea leticiam.

cùm iam velvti ex æstu & tempestate puerilium amorum vitam in tranquillitate matrimonij & philosophiæ collocasset. Enimverò si verum quærimus Protogenes, vna & eadem est amoris erga mulieres & pueros adfectio. Si autem contendendi ductus studio divellere vis: grauis culpæ damnabitur puerilis amor. qui cùm tardè in vita, & intempestiuè, quasi spurius & occultus exstitisset, genuinum amorem expellat. Heri enim, amice, aut nudiustertius post denudationes corporum adolescentium in gymnasia obrepens, tacitéq; illiciens & provocans, paulatim deinde in palęstris pennas adeptus, non compesci porrò potest: sed contumeliosè circumscribit amorem illum coniugialem, qui generi humano immortalitarem parat, naturam nostram pessum euntem illicò resuscitans generando. Is verò masculorum amorem voluptatem inficiatur, pudore & metu compulsus. cúmq; opus ei sit aliqua præscriptione honesta dum formosos consectatur: culpam amiciciæ ac virtutis prætextu velat. Itaque in puluere versatur, frigida lauit, supercilium attollit, philosophari se ait & pudiciciam seruare foris, legis scilicet metu. at noctu & per ocium

Pomum remoto dulce custode eripit.

Si verò, vt Protogenes ait, non est puerilis amoris communicatio rei venereæ: quomodo amor est Venere absente, cui deæ sorte hoc obtigit vt amorem foueat, qui honorem & vim tantam omnino nancíscitur, quantam illa tribuit. Sin est amor absq; venere, tanquam ebrietas sine vino è ficulneo aut hordeaceo potu, is absq; fructu & fine turbabit, fastidiosúsq; erit. Hæc cùm essent dicta, præ se tulit haud obscurè Pisias, succensere se Daphnæo, & eius sermonem iniquiùs ferre. Cúmq; is paululum conticuisset, Proh Hercules, inquit Pisias, leuitatem & audaciam. hominéſne è professo marem cum femina pudendis canum more devincire? & Amorem è gymnasiis, ambulationibus, & sub dio pura atq; aperta conversatione traducere atque includere in macella, cultellos, medicamenta, & veneficia lasciuarum mulierum. Nam pudicæ quidem neque amare convenit, neque amari. Hoc loco pater aiebat se Protogene appræhenso dixisse:

Hæc verba Achiuûm populum ad arma iam vocant.

Ete-

Etenim per Iouem Pesias facit vt Daphnæi causæ me adiungam, modum ille excedēs, & nuptialis amoris diuinitiśq; insitæ amiciciæ societatem è matrimonio tollens: quæ si amatoria suadela & gratia priuetur, quantum videmus iugis & frænis à pudore & metu ægrè continebitur. Non magnæ mihi curæ est, aiebat Pesias, hæc ratio. Daphnæum quidem video perinde atque æs affici. nam & æs non ita facilè ab igni, vt à fluente & ignito ære, si quis affundat, colliquatur emollitúmq; fluit: & hunc non perturbat Lysandræ pulcritudo: sed ad ignem accedens quem illa plurimum occulrè habet iamdudum, eius contagio adficitur: neque obscurum est, nisi celeriter ad nos confugiat, colliquatum hominem iri. Interim video id fore, quod maximo opere effectum vellet Anthemio, vt offendam arbitros & me ipsum. itaque desino. Sanè hoc ad rem conducit, aiebat Anthemio. nam ab initio statim aliquid de proposito argumento dicendum fuerat. Hæc Pesias: Hoc, inquit, protestatus, omnibus mulieribus quod ad me attinet suos permitti amatores, Bacchoni aio cauendum esse ab Ismenodoræ diuitiis: ne dum eum in tantum fastum molémque admiscemus, imprudentes tanquam in ære stannum aboleamus. Magnum enim est si adolescente cum muliere tenui & humili coniuncto, masculus sexus (vt vinum aqua dilutum) antecellit. Atqui hæc imperatura & superior est futura, quantum apparet. non enim aliàs proiecta gloria tanta, & nobilitate generis, atque opibus, ambiuisset adolescentulum chlamyde etiamnum indutum, & cui adhuc pædagogus sit opus. Itaque ij qui sapiunt, ipsi tanquam alas mulierum præcidunt luxum ab opibus profectum, qui eas ita inanes facit & leues, vt sæpe auolent. Alioqui præstat aureis cōpedibus ligatum manere (quod fit in Aethiopia,) quàm diuitiis vxoriis. Hoc verò non dicis, aiebat Protogenes, quòd ineptè & ridiculè Hesiodi præceptum nos inuertimus? siquidem is dixit:

Redit disputatio ad Bacchonis & Ismenodoræ causam.

Tum tibi coniugij maturè fœdus initur,
Cùm triginta annos, vel paulo plusue minúsue
Impleris vitæ. quatuor quater, aut super vnum
Nata annos nubat. ——

Oper. 694.

nos totidem ferè maiori natu mulieri tanquam palmulas & ficus * & immaturum virum applicabimus. Amat, dices, eum, & vritur. Quid verò prohibet, quin comesatum ad fores eius ipsa eat, cantet carmen quod à fletu ad ianuam vocatur paraklausithyrum, imagunculas sertis ornet, omni conatu cum riualibus decertet. hæc enim amatoria sunt. tum supercilium demittatur, luxu abstineat, & formam induat huic morbo conuenientem. si verò pudet, & casta est: domi desideat modestè, exspectétq; procos & studia ambientium eius nuptias. Mulierem quidem amare profitentem quis non fugiat & abominetur, metuens ne impudiciciam hanc faciat sui matrimonij principium? Postquam loqui desiit Protogenes, Vidésne, inquit Daphnæus mi Anthemio, rursum eos è causa propositum facere * necesse nobis qui non negamus, neque fugere, qui coniugialis amoris in choro sumus. Et profectò per Iouem, inquit Anthemio defendit pluribus eos amare. sed aduersus obiectionem de diuitiis est agendum, qua maximè terret Pesias. Tum pater meus ista dixit. Quid tandem non dabitur mulieri vitio, si propter amorem & diuitias Ismenodoram reiiciamus? Esto enim imperiosa & diues. quid formosæ & iuuenculæ faciemus? quid nobilitate sua superbienti & illustri? Pudicæ verò nihil austerum, molestum

Diuitias per se non facere imperiosas mulieres.

* * *

& intolerabile habent. Ideò eas Pœnas siue supplicia vocant, viris iratas quando temperantes sunt. Nónne igitur optimum est è foro nuptum ducere Abrotonum aliquam Thracicam, aut Bacchidem Milesiam, quæ eo ipso quòd emitur, spondeat se obedientem viro fore? Sed tamen & harum nonnullis nouimus viros turpissimè seruiuisse: quando etiam tibicinæ Samiæ & saltatrices, Aristonica, & tympanum gerens Oenanthe atq; Agathoclea regiis diadematibus insultauerunt. Semiramis Syra ancilla fuit famuli regij, regisq; pellex. quam cùm Ninus rex ille magnus congressus dilexisset: adeò subegit eum atq; contemsit mulier, vt postulauerit etiam ab eo concedi sibi, vti per vnum diem ipsa in solio regio sederet, darétq; mandata. quod vbi rex dedit, imperauitque vniuersis vt Semiramidi perinde atque sibi obtemperarent & iussa capesserent: principiò ea stiparorum pertentās animos moderatè quædam iussit: at postquam vidit eos nihil refragari, alacritérque obire mandata, capere eos Ninum,

mox vincire, tandem necare iussit. quibus factis, ipsa regnum Asiæ splendidè per multos annos gessit. Belestia verò, dij boni, nónne barbara & emta mulier fuit? cuius templa & fana Alexandrini habent, Veneris Belestiæ nomine, ob amorem rege id permittente. Quæ verò hæc Delphis communi cum Cupidine templo & sacris fruitur, aureáque stat iuxta reges & reginas Phryne, quánam dote suos subegit amatores? Verùm sicut isti ob suam imbecillitatem & molliciem imprudentes mulierum præda sunt facti: ita rursum alij ignobiles atque pauperes ductis diuitibus splendidísque vxoribus corrupti non sunt, neque de animi magnitudine quicquam dimiserunt, sed honorati & imperantes ipsi amicè cum iis vixére. Qui verò vxorem in arctum cogit & comprimit velvti annulum digito ob gracilitatem aliàs delapsurum: similis est eorum qui equas tondent, & deinde ad fluuium vel lacum adducunt. nam suam formam conspicientes fœdatam, ferociam dicuntur amittere, ac pati porrò ab asinis se conscendi. Equidem illiberale est diuitias vxoris virtute aut genere antiquiores ducere: functas autem his rebus aversari, stultum. Antigonus præfecto muniendæ Munychiæ scribens, iubebat non modò millum facere validum, sed & ipsum canem macerare: nimirùm vt Atheniensium opes attereret. At marito diuitis vel formosæ mulieris non convenit vt eam deformem pauperémve redigat: sed vt seipsum continentia ac prudentia, nihilque eorum quæ vxor habet stupendò æqualem ei, suique iuris præstet, moribúsque suis velvti in trutina pondus momentúmque sibi paret, quo vxorem deprimat & sibi obtemperantem habeat. & vt simul vtiliter *

De ætate inæqualium matrimonio.

Quinetiam ætate Ismenodora ad nuptias idonea est, vt quæ párere possit. audio enim in ipso eam nunc ætatis vigore esse. simúlque ad Pesiam arridens, Nullo enim, aiebat, riualium grandior natu est, neque canos habet, vt nonnulli eorum qui Bacchonem adsectantur: quorum si tempestiua habetur consuetudo, quid impedit quin ipsa quoq; adolescentem tractare possit meliùs, quàm quævis iuuencula? Difficulter enim commiscentur iuuenes, & vix longo temporis decursu ferociam libidinémque exuunt: initio æstuant & iugum detrectant, maximè autem si quis amor exsistat, * is, sicvt ventus gubernatore absente nauim, facilè matrimonium conturbat atque confundit, cùm iuuenes invicem regere & parére non possint. Iam si nutrix infantem, puerum magister, ephebum gymnasij præfectus, amator amasium, adultum lex & prætor regit, ac nemo sui prorsus iuris & omnis imperij immunis est: quid mali habet res, si cordata mulier ętate minoris mariti iuuenis gubernet vitam: vtilis quia prudentia eum superat, suauis autem & grata amando futura? In summa verò venerari nos, qui Bœoti sumus, Herculem decet, & matrimonio ætate inæqualium non esse iniquos: cum sciamus hunc Megaram vxorem suam annos natam XXXIII Iolao nuptum dedisse, annum tunc agenti sextum supra decimum. Dum hæc illi inter se colloquuntur, Pesiæ socius (sic enim narrabat pater) equo citato ex vrbe venit, mirum renuncians, audáxq; facinus. Etenim Ismenodora existimans, vt erat probabile, ipsum Bacchonem neutiquam à nuptiis abhorrere, tantùm eos vereri qui dehortabantur: statuerat adolescentem non dimittere.

Bacchonē Ismenodora rapit.

Itaque accitis qui amicorum maximè erant audaces, eiúsq; amori fauebant, & mulieribus familiaribus, re cum iis composita, horam exspectauit, qua Baccho erat in palæstram præter domum ipsius iturus. Qui vt eò venit vnctus, duobus aut tribus comitantibus, ipsa sub fores ei occurrit Ismenodora, ac chlamydem modò eius attigit: amici autem formosum istum pulcrè in chlamyde ipsa & læna arreptum frequentes intra domum pertulerunt, statímque fores occluserunt. Simul & mulieres intus Bacchoni chlamydem deripuerunt, & nuptialem iniecerunt vestem. serui autem circumcursitantes olea lauróque fores non Ismenodoræ modò, sed Bacchonis etiam redimiuerunt. & tibicina canens per * vicum transiuit: Thespiensium verò & hospitum alij risere, alij indignati sunt, ac gymnasio præfectos instigauerunt, quorum est validum in ephebos imperium, & valdè diligenter attendunt eorum facta. sed qui certabant, nihil istos morati, theatro relicto ad fores Ismenodoræ accurrerunt, ibique inter se collocuti & altercati sunt. Postquam ergo Pesiæ amicus tanquam in bello advenit concitati equi cursu, ídque ipsum perturbatè renunciauit, raptum esse ab Ismenodora Bacchonem: Zeuxippum aiebat pater risisse, vtq; erat Euripidis studiósus, versum hunc pronunciasse.

Luxurians opibus more hominum mulier agit.

Pisiam verò exsilientem clamasse: Proh deûm fidem, quis finis erit evertentis ciuitatem nostram licentiæ? iam enim libertas nostra in violationem legum excidit. quanquam ridiculum fortasse est ob leges & ius indignari, cùm ipsi naturæ vis fiat, iniustè sub mulierum redactæ imperium. Quid Lemnus tale habuit? Eamus nos, eamus, vt gymnasium quoque & curiam mulieribus tradamus, si omnino eneruata est ciuitas. Ergo præeuntem Pisiam Protogenes comitatus est, partim socius indignationis, partim eum demitigans. Anthemion autem: Audax profectò, inquit, facinus hoc est, & re vera Lemnium. ipsi enim nouimus vehementem mulieris amorem. Tum renidens Soclarus: Putas verò, inquit, raptionem vimque factam esse, non defensionem & callidum artificium astuti adolescentis, qui ex vlnis amatorum profugerit in manus pulcræ & formosæ vxoris. Noli hæc, aiebat Anthemion, dicere aut suspicari de Bacchone. qui etiamsi non fuisset natura simplex & candidus, tamen me hoc non celasset: cui & alia sua arcana credebat omnia, & sciebat me hac in re promtissimum esse Ismenodoræ adiutorem. Amori autem (non iræ, vt aiebat Heracletus) repugnare difficile est: qui quod cupit, vel vita vel pecunia vel fama redimit. Nam quid modestius Ismenodora in vrbe fuit? quando aut turpis de ea sermo, aut suspicio facti inhonesti de eius domo incidit? Sed videtur profectò diuino aliquo instinctu, qui humanam excedat rationem, impulsa fuisse. Ibi Pemptides arridens: Nimirum, aiebat, corporis quidam est morbus, qui sacer dicitur. vt absurdum non sit morbum animi furiosissimum & maximum à quibusdam sacrum & diuinum appellari. Cæterùm sicvt in Aegypto aliquando vidi vicinos duos litigantes, cùm serpens arrepsisset, ambos eum bonum genium vocare, ita quidem, vt sibi eum vterque vindicaret: ita non sum miratus amorem, ingens ac diuinum bonum à vestrûm aliis in virorum conclauia, ab aliis in gynæceum trahi: quando tanta vis, tantus honor est amori, vt à quibus omnino expelli debebat & opprimi, ij eum amplificent atque prædicent. Et adhuc quidem me continui, quòd de re propria magis quàm communi videbam esse disceptationem. Nunc autem Pisia digresso, libenter è vobis audiuero, quónam respexerint ij, qui primi nomen dei Amori fecerunt. Postquam conticuit Pemptides, & pater cepit aliquid de hac re dicere, alius ex vrbe venit, qui verbis Ismenodoræ Anthemionem accerseret. Nam tumultus crescebat, & gymnasij præfectis inter se non conveniebat, cùm alter reposcendum Bacchonem censeret, alter negocio non necessario supersedendum duceret. Proinde surrexit Anthemion, & abiit. Pater autem Pemptidem nominatim alloquens, Videre, inquit, rem mihi tentare magnam, audáxque facinus, atque adeò immobilia, quod dicitur, mouere, causam postulans reddi ac demonstrari nostrarum de diis opinionum. Sufficit enim antiqua & à maioribus ad nos propagata persuasio, qua nullum evidentius inveniri potest argumentum. *Amor an sit deus.*

Neq; enim scientiam hanc mens callida repperit:

sed fundamentum quoddam & basis pietati communis est posita: cuius si vno in loco labefactetur stabilitas & certitudo, reliqua omnia ruinam minabuntur. Audiuisti haud dubie quo tumultu exceptus fuerit Euripides, cùm hoc fecisset Melanippæ principium:

Iupiter, sed haud noui, nunc mutatus mihi
Inimicus est. ——

& quidem fidebat autor tragœdiæ, diligentissimè & ad publicos conventus accommodatè scriptæ. mutauit tamen versum, isq; nunc sic legitur,

Qui dictus est à veritate Iuppiter.

Neq; verò refert, vtrum de Ioue vel Minerua, an verò de Amore quæ perhibentur, in dubium voces. Non enim nunc primùm aram & hostiam Cupido exigit, neq; ab aliqua barbarica superstitione advena est, sicvt Attæ quidam & Adonæi qui dicuntur, ab semimaribus & mulieribus introductus, vt libidine quadam inconvenienti fruatur, & meritò tanquam spurius inter deos ad causam dicendam citetur. Enimverò Empedoclea ista legens amice,

Est in eis & Amor, planè quàm cætera longus,
Quámq; eadem latus: sed eum tu conspice mente,

Nec stupidus frustra hunc oculorum lumine quære:

intelligendum est hæc de Amore dici. Neq; enim visu deus, sed intelligentia à nobis cernitur iste, vnus de antiquissimis. de quorum singulis si certum indicium quæras, omnia templa pervagans, & quamvis aram sophisticum sub examen vocans, nihil calumniæ & inquisitionis relinques immune. Ne procul abeam.

A. Non ego satis video qualis dea sit Venus.
B. Hæc est, quæ hominibus inserit Cupidinem,
Cuius, quicunq; terras incolimus, proles sumus.

Venerem sanè Zedoron, id est vitæ largitricem Empedocles, Frugiferam Sophocles scitè & convenienter appellauerunt. Tamen magnum illud & admirandum opus est Veneris, sed quod Amor adiuuet præsens. quo absente res venerea neq; expetendum aliquid est, & omni honore ac amicicia vacat. Coitus enim absq; amore, sicut fames & sitis, impleta finitus cupiditate in nihil pulcrum desinit. sed Venus Amore fastidium abolens, amiciciam ingenerat & animos contemperat. Itaq; Parmenides Amorem ostendit Veneris operum esse antiquissimum, in libro de ortu mundi sic scribens:

Ante omnes alios superos generauit Amorem.

Hesiodus autem naturæ congruentiùs mihi videtur Amorem facere omnium antiquissimum: vt per eum omnia nascantur. Ergo si Amorem decretis ei honoribus spoliamus, ne Veneris quidem cultus suo loco manebit. non enim hoc dici potest quosdam Amorem convicíis exagitare, abstinere ea à Venere. sed ex eadem scena audiuntur hæc,

Amor ociosus est, & occupat pigros.

& rursum:

O liberi, non Cypris est tantum Cypris,
Sed plurimis respondet nominibus suis.
Est Orcus illa, vis est indomabilis,
Et Rabies est insana. ——

Sicvt & reliquorum ferè deorum nullus effugit maledicta inscitiæ ad conviciandum facilis. Considera enim Martem velvti in ærea tabula Amori è regione & ad lineam oppositum, quantos ei honores detulerint homines, & qualibus vicissim impetant conviciis.

Cæcus, mulieres, est Mauors, nihil videns
Similis apro quæcunq; conturbat mala.

Iliad. ε, sepe-tiendiis.

& Homerus eum homicidiis pollutum vocat atq; Alloprosallon, quòd subinde ab vna parte ad alteram desciscat. Chrysippus nomen Martis ἄρης interpretans obtrectat & calumniatur, ita exponens vt ansam dederit iis qui rationi repugnantem partem, in qua irarum ardores exsistunt, putent Martis voce innui. Sic alij dicent Venerem esse concupiscentiam, & Mercurium sermonem, & artes Musas, & Mineruam sapientiam. Vides quantum nos maneat impietatis profundum, si singulos deos in affectiones, facultates, & virtutes transscribamus? Video, aiebat Pemptides. neq; deos mutari in adfectiones animi fas est, neq; has pro diis putare. Quid ergo, inquit pater, Mars an videtur tibi deus? Respondit Pemptides Martem sibi deum videri eum, qui partē animi irascentem & virilem componat. Tum exclamans pater, Ergóne, inquit, quod nos perturbat, Pemptida, quod pugnax est & adversarium, deum habet? quod amoris, societatis, & congressus est efficax, eo caret. est verò deus qui homicidia, arma, iacula, murorū oppugnationes, prædationésq; inspiciat & gubernet Enyalius & Stratius inde dictus: adfectio animi & amicicia in nuptias & communitatē desinens nullum deorum testem, inspectorem, ducem, adiutorémq; habet? Sed capreas quidem qui venantur, & lepores, syluestre quoddam numen est quod præsens exhortetur & adiuuet: & Aristæo vota faciunt foueis actis aut laqueis positis qui lupis aut vrsis insidiantur,

Ille feris primus pedicas quia tendere cepit:

& Hercules cùm esset sagittam aui intentaturus, alterius dei auxilium implorat, vt est apud Aeschylum,

Venator Apollo sagittam rectà dirigat:

viri autem pulcerrimam amiciciæ venationem molientis, neq; deus neq; genius vllus conatum adiuuat? Ego quidem neq; quercus, neq; mori, neq; labruscæ, quam Homerus prædicans ἡμερίδα ob teneritatem vocat, germine deformius aut deterius germen hominem censeo, mi Daphnæe: cum eius pullulatio progressum habeat pulcritudine cùm corporis tum animi splendentem. Estne, inquit Daphnæus, per deos, qui secus sentiat? Ii, aiebat pater, me hercle, qui opinantur arationis, sationis, plantationis curā diis convenire. Non enim Nymphæ quædam illis sunt Dryades, eundem cum arbore finem æui sortitę: & Baechus (vt apud Pindarum est) arborum fructus, autumnúmque splendidum efficit: adolescentum & puerorum in flore ætatis formandorum componendorúmq; nutritio atq; incrementa nulli deorum aut geniorum curæ erunt. neq; est qui procuret vt natus homo ad virtutem rectà feratur, neq; indoles eius generosa avertatur & frangatur destituta ductore, aut ob prauitatem eorum cum quibus viuit? Mihi quidem hoc turpe dictu videtur, ingratúq; puto est, hoc loco humanitatem deo detrahere, quę vsquequaq; dispersa, nulli vsui nostro deest, etiam eorum quorum finis necessarius magis est quàm pulcer. Ita statim partus noster, sanè non speciosus, vt qui doloribus & sanguine conficiatur, tamē habet diuinam inspectricem & obstetricem Lucinam. Nimirum autem præstabat non nasci, quàm fieri malum inopia curatoris & custodis. Iam ne ægrotantem quidem hominem deus deserit, qui istis est præfectus vsibus, neq; morientem. Sed est quidam qui animas hinc abducat auxiliarius, qui somnum conciliet, & animam ad manes deducat. sicvt ille ait. Odyss. ι, 69.

Non nox enim genuit me principem lyræ,
Vatémue, vel medicum: sed qui mortalium
Animas suis ductor reponam sedibus.

Et quidem hæc multas habent difficultates. Nullum verò sanctius dici potest studiū, neq; certamen, vllámve contentionem arbitrio suo gubernare magis convenit deo, quàm pulcrorum & formosorum. nihil enim habet turpe, nihil coactum: persuadendo & gratia labor verè dulcis factus ducit ad virtutem & amiciciā: quæ neq; sine deo potest ad debitū finem pervenire: neq; alium habet ducem & præsidem de diis, quàm Amorem Musarum, Gratiarum, & Veneris sodalem. Desiderij enim suauem segetem seminans tacitè in viri pręcordiis, vt ait Melanippides, suauissima pulcerrimis permiscet. Aut quomodo aliter dicemus Zeuxippe? Omnino sic potissimùm, ait hic: contrarium enim apertè absurdum est. Tum pater: Nonne, inquit, absurdū & hoc sit, cùm amiciciæ quatuor sint genera, sicvt antiqui distinxerunt, primum naturale, secundum cognationis, tertium societatis, quartum amoris, & quodvis reliquorum habeat deum aliquem sibi præfectū, siue Amiciciæ patronū, siue Hospitalem, siue Gentilem aut Paternū: solum quartū quasi impiū absq; procuratore relinquatur? cùm quidem plurimū curæ & gubernationis desideret. Id quoq;, aiebat ille, à ratione est alienum. Enimverò, intulit pater, Platoni quoq; hoc aliquis manū iniecerit. cuius sentētia * & egredientia. Furor enim à corpore in animā diditus intemperie aliqua, aut commixtione, aut noxij spiritus illapsu, morbus est asper ac difficilis. Alius autem est non expers diuini instinctus, neq; indigena, sed advena afflatus & conturbatiō rationis, eiúsq; principium & motus à meliore est facultate. eius cōmunis adfectio vocatur enthusiasmus, qui est furor diuinitus immissus. Sicvt enim ἔμπνουν vocatur quod spiritu est repletum, & ἔμφρον quod prudentia: ita huiusmodi exagitatio & fluctuatio animæ enthusiasmus dicitur, ob communicationem diuinioris facultatis. Enthusiasmorum porrò genus diuinationi coniunctum fit Apolline inspirante: cum bacchatione, à Libero est patre. Amiciciæ genera quatuor. Furorū genera.

— & cum Corybantibus saltabitis,

inquit Sophocles. nam Magnæ matris & Panici furores Bacchi cum orgiis conveniunt. Tertium genus à Musis est, quod excitatum in tenera anima atq; placida, poëticam & musicam vim exsuscitat. Arimanius autem ille et bellicosus enthusiasmus satis notum est quòd debeatur Marti: cui eo conciti bacchantur sine Gratiis & cithara * * * populum armans. Restat autem furoris quo ratio in homine conturbatur non obscurum aut tranquillum, Daphnæe, genus: de quo è Pemptida hoc quæram * * fructum, thyrsum quassat: diuinorum furorum eum qui circa pueros præclaros &

pudicas feminas cernitur, longè acerrimum esse & calidissimum. Nónne enim vides, bellatorem armis positis liberari bellico furore?

Illius ex humeris leti mox arma ministri

Detraxere. —— spectátq; deinde reliquos ipse bello defunctus. Bacchicas quoq; & Corybāticas saltationes modulatione è trochęo, & cantu è Phrygio modo emoto sedant. Eodémq; modo Pythia à tripode et spiritu digressa conquiescit. Furorem autem amatorium, vbi is hominem rectè invasit atq; inflammauit, non Musa aliqua, non demulcens incantatio, non loci mutatio compescit. Sed & præsentes amant, & absentes desiderant, & interdiu sectantur, & noctu ad fores excubant, & sobrij vocant pulcros, & bibentes canunt. Et non, vt quidam dixit, visa poëtarum ob efficacitatem somnia sunt vigilantium: sed de visis amantium est verum. loquuntur tanquam ad præsentes, salutant, incusant. Etenim visus videtur alia simulacra in humido depingere, facilè evanescentia & intellectum destituentia. at visa amantium quasi vi ignis inscripta in encausto, imagines in memoria relinquunt, motu, vita, sermone prædita, seméṕq; permanentia. Cato Romanus dicebat amantis animam degere in amasiæ * * * & species, & mores, & vita, & actiones: quibus ductus celeriter conficit magnum iter, vt Cynici aiunt: compendiosam inveniens viam ad virtutē. etenim amiciciam * velvti fluctu, adfectione simul cum deo invehens. Dico autem summam rei: enthusiasmum amantium neq; diuino afflatu carere, neq; alium habere deum pręsidem & aurigam quàm eum cui nunc rem sacram facimus, diémq; festum agimus. Enimverò cum dij maximè à potentia & vtilitate laudentur, (quomodo de bonis etiam humanis duo hæc, regnum & virtutem, diuinissima, eẽsemus atq; appellamus) tempus est vt consideremus an vlli deorum Amor potentia cedat. Sanè magnam vim victoriæ effert Venus, vt Sophocles ait: magna vis Martis. & quodammodo reliquorum deorum facultatem in hæc duo videmus diuidi, ad bonum aliquod adipiscendum, & ad resistendum malo. ab initio innatum fuit animis vt Plato ait * * formas. Hoc igitur initio perpendamus, quòd res venerea denario prostat: neq; eius gratia quisquam nō amans vel laborem pertulit, vel periculum adiit vllum. Ac ne hæc Phrynas nominemus, amice, aut Laidas, Gnathænium

Amoris siue Cupidinis potẽtia.

* *Sub vesperam lucernæ succendens iubar*

sæpenumero exspectans & vocans prætéritur.

At subitò exoriens ventus —— magni amoris ac desiderij, concubitum cum femina reddidit precio Tantali talentis comparabilem. Adeò imbecillis & fastidiosa est Veneris gratia, Amore non adspirante. Idq; hoc argumento magis etiam cognosces. Multi concubitus socios passi sunt esse alios, non cum scortis modò, sed etiam vxores iis suas prostituentes. vt Cabbas ille Romanus, qui cùm Mœcenatē excepisset, & eum nutibus videret ad suam vxorem alludere, sensim capite inclinato somnum simulauit. cùm autem interim seruorum quidam ad mensam accessisset extrinsecus, ac vinum suffuraretur, apertis oculis, Perdite, inquit, an nescis me soli dormire Mœcenati. Hoc quidem indignū est facinus fortasse: & erat quoq; Cabbas sannio. Argis contentio erat Nicostrato & Phayllo de republica. Eò cùm venisset Philippus rex, apparebat hunc si vxorem quæ erat insigni forma, regi abvtendam præberet, magistratum aliquem sibi & principatum impetraturum. cúmq; sentiret hoc Nicostratus, & circa fores domus obambularet, Phayllus vxori crepidas subligauit, chlamydéq; & causia Macedonica ornatam, tanquam vnum de pueris regiis, ignotam aliis regi submisit. An verò cùm tot fuerint sintq; amatores, vllum nosti qui vel Iouis * honorandi gratia amasium prostituisset? Non quidem puto: vnde enim? quando etiam tyrannorum qui se dictis aut factis in rep. opponat, nemo est: multi autem qui de amore formosorum & bonorum adversus eos certamina susceperint. Perhibitum est enim Aristogetonem Atheniensem & Menalippum Agrigentinum non contendisse cum tyrannis, etsi eos viderent omnia vastare, & violentæ indulgere libidini. postquam autem tyranni eorum tentarunt amasios, tanquam asyla & sacrosancta defensuri cum capitis periculo illis restiterunt. Fertur etiam Alexandrum Theodoro Proteæ fratri scripsisse, Mitte mihi musicam tuam, & pro ea talenta X accipe, nisi ipsam amas. & rursus cùm vnus de sociis Antipatridas ad ipsum cum psaltria comesatum venisset, & ea perplacuisset, quæsiuisse ex Antipatrida, num nam amaret psaltriam:

cúmq;

cúmque is admodum à se eam diligi respondisset:fatum,Malè ergo pereas malus:abstinuisse etiam contactu mulieris. Porrò autem considera, quantum amoris adsit operibus Martiis,non ignaui (vt Euripides vocat)non mollis,

Non mollibus puellarum infixi genis.

Vir enim Amoris instinctu repletus,nihil indiget Marte pugnaturus in hostem: sed sui dei fretus præsentia,per

Ignem,marisque fluctus,atque turbines
Venti paratus est transire, ——

amici gratia, prout is iusserit. Etenim de Niobæ filiis apud Sophoclem, cùm ij sagittis necarentur,vnus nullum alium auxiliarium inclamat,quàm amasium:

*O * circum me componere.*

Scitis verò Cleomachus Pharsalius qua de causa in pugna perierit? Mihi sanè, inquit Pemptidas,ignotum est,sed audire velim. Et profectò cognitione digna res est, aiebat pater.Flagrante inter Chalcidenses & Eretrienses bello, Chalcidensibus auxilio venerat Cleomachus. Videbantur autem hi peditatu satis valere,sed equites hostium pellere magni erat arduique res laboris. itaque Cleomachum socij hortabantur, magno virum animo, vt primus equitatum hostilem invaderet. Is ex amasio qui vnà aderat quæsiuit, spectatorne esse certaminis vellet: cúmque is affirmasset, blandéque exosculatus galeam ei imposuisset,animo elatiore iam Cleomachus Thessalorum optimis ad se collectis,alacriter in hostem irruit,ita vt equitatum eorum conturbauerit atque disiecerit. fugáque exinde etiam grauis armaturæ militum facta, vt Chalcidenses victoriam obtinuerunt,Cleomacho in pugna interfecto.Eius sepulcrū in foro monstrant Chalcidenses,cui etiamnum magna insistit columna.cúmque antè masculum amorem vituperassent,tum altero magis amplexi sunt atque honorauerunt. Aristoteles Cleomachū quidem scribit mortuum, cùm pugna vicisset Eretrienses. eum verò, cui osculum amasius dedit,fuisse de Chalcidensibus è Thracia,missum auxilio Chalcidensibus Eubœensibus. itaque cani apud Chalcidenses:O pueri,quibus bonæ gratiæ bonique parentes obtigerunt,non invidere bonis formæ & ætatis fructum.cum fortitudine enim etiam membra soluens amor in Chalcidēsium floret vrbibus.Dionysius poëta in quæstionibus Antonem amatoris,amasij nomen Philistum prodit.Apud nos, Pemptida, Thebanos nónne amator amasium armatura donat,inscripto nomine ardete? Mutauit autem apud nos ordinem grauis armaturæ Pammenes, amatorius homo. & Homerum culpauit vt amoris ignarum, qui secundum tribus & curias institueret manipulos Achæorum,neque amatorem iuxta amasium collocasset,vt sic illud fieret, quod ipse dixit:

Cleomachus.

Impiè.

*

Aspida tunc scutum,galeam galea,atque virum vir
Fulciebat. —— quæ sola est invicta acies. Nam tribules profectò,familiares,adeóque parentes etiam & liberos sunt qui deserant.per medios amatorem & amasium nullus vnquam penetrauit hostis.qui etiam nulla cogente necessitate ostentant audaciam suam & vitæ contemtum.Sic Thero Thessalus sinistram parieti applicuit,& ense dextra stricto pollicem amputauit, provocans ad hoc æmulandū riualem.alius quidam cùm in pugna cecidisset in faciem,ab hoste iam icturo petiit vt exspectaret tantisper dum se in tergum converteret,ne amasius eum videret in tergo vulneratum. Non modò itaque bellicosissimæ gentes amori sunt deditissimæ, Bœoti, Lacedæmonij, Cretenses: sed & de veteribus Meleager, Achilles, Aristomenes, Cimon,Epaminondas. nam & hic amasios habuit Asopicum & Caphisodorum, qui cū eo apud Mantineam occubuit, ac iuxtà sepultus est. & Mo * terribiliorem hostibus factum quòd primus substitisset & ferisset Eucnamus Amphissensis, heroicis honoribus est à Phocensibus ornatus. Herculis verò amores enumerare est ob multitudinem molestum. Iolaum certè existimantes fuisse amasium eius, etiamnum venerantur,amorémque amantibus amasij iureiurando apud sepulcrum eius firmare solent. fertur etiam rei medicæ peritus cùm esset, Alcestidem iam desperatam Admeto restituisse coniugis amatori,suo amasio. Quin & Apollinem Admeti fuisse amatorem fabulæ aiunt,ideóque ei per magnum annum seruiuisse. Commodùm autem nobis incidit Alcestidis mentio. Nam cum Marte quidem non multum est mulieribus

Iliad. β, 362.

rei. furor aūt amatorius ad audendum aliquid, atq; etiam moriendum impellit. Quod si quid ad veritatem fabulæ conducunt, Alcestis, Protesilaus, & Orphei Eurydice ostendunt, soli Amori Plutonem esse dicto audientem. quanquam hic adversus alios omnes, vt est apud Sophoclem, neq; æquitatem curat, neq; gratiam,

Solóq; iure simpliciter stricto vtitur:

tamen amantes reveretur, iisq; solis non est implacabilis neq; indomitus. Proinde bonum quidem est, amice, sacris initiatum esse Eleusiniis. ego autem Amoris orgia agentibus eiusq; mystis video meliorem esse apud manes conditionem: neq; fidem fabulis adhibens, neq; omnem tamen derogans. Bene enim dicunt, & diuina quadam fortuna veritatem attingunt, dicentes Amori deditis reditum ab inferis concedi: quorsum autem & quomodo ignorant, velut à semita aberrantes, quam primus hominū Plato philosophiæ auxilio perspexit. Sunt quidem etiam in Aegyptiorum fabulis exilia quædam veritatis vestigia: sed indagatorem desiderant acutum, & qui magna è paruis venari queat. itaq; eam missa faciemus. Cæterùm post vim Amoris tantam, iam nunc consideremus eius erga homines benignitatem & gratiam. non an multa ipso vtentibus bona pariat: cùm hæc omnibus sint manifesta: sed an pluribus ac maioribus commoditatibus amantes adficiat. Nam Euripides quidem, quanquam amatorius, minimum hoc admiratus prædicauit, — *musicam*

Amor docet, quamlibet eius rudem prius.

ille verò & socordem antè, prudentē facit, & fortem qui priùs inaudax erat: (quomodo adurendo ligna de mollibus dura redigunt) munificus autem & liberalis fit omnis amans, quanquam adhuc fuerit tenax, auaricia ista & pusillanimitate quasi ferro igne emollita: ita vt magis iam gaudeat dans amasio, quàm ab alio accipiens. Nostis enim, quomodo ad Anytum Anthemionis F., cùm splendido conuiuio hospites excepisset, comesatum venerit Alcibiades amasius eius, & dimidio ferè poculorum ablato discesserit. hospitibúsq; molestè ferentibus, & contumeliosè Anytum ab Alcibiade tractatum esse dicentibus ac superbè, responderit Anytus: immò humaniter sanè, qui, cùm licuerit ei omnia auferre, tam multa mihi reliquerit. His delectatus Zeuxippus: dij boni, inquit, quàm parum abest quin à maioribus ad nos propagatum Anyti propter Socratem & philosophiam odium aboleretis: si quidem ita placidus in amore & generosus fuit. Esto, inquit pater. Præterea autem è morosis & tristibus in conuictu humaniores redigit atq; suauiores, nam sicvt

Fit domus accensi flammis illustrior ignis:

ita hominem quoq; calor amoris facit luculentiorem. Multi tamen sunt, quibus aliquid planè rationi adversum accidit. qui si in ædibus noctu fulgorem videant, diuinū hoc deputant, atq; admirantur: cùm verò animum abiectum & humilem subitò impleri vident elatione, libertate, magnificentiæ studio, venustate, largitate, non subit iis re ipsa coactis Telemachi illud dicere:

Odyss. π, 183. *Omnino est est aliquis intus deus.* —

Illud verò, aiebat Daphnæus, nónne diuinum est, quòd amator reliqua omnia contemnens ferè, non socios modò & familiares, sed leges etiam, magistratus, reges, nihilq; metuens aut demerens, atq; etiam bellicosum fulmen audens subsistere: simul atque formosum vidit,

Vt gallus alas trepidus dimittens pauet,

omnísque eius audacia & ferocia animi penitus cōncidit. Est verò apud Musas non indigna quæ commemoretur Sappho. Nam Romani quidem Cacum Vulcani F. aiunt ignem & flammas ex ore euomuisse. ipsa autem verè igni mixta loquitur, & per carmina calorem corde conceptum emittit, suaue sonantibus musis amori medicans suo, vt ait Philoxenus. Sed nisi ob Lysandræ amorem oblitus es, Daphnæe veterum oblectamentorum, in memoriam reduc nobis elegantes illos Sapphûs versus, vbi ait repentè visa sibi amasia vocem inhibitam, arsisse corpus, seque pallore, tremore, & vertigine correptam. Cùm id carmen recitasset Daphnæus, vt * excipiens sermonem pater, An non, inquit, hæc apertè ostendunt à deo occupatum animum? non hic animi æstus diuinus? quid tale aut tantum accidit Pythiæ cùm tripodem attigit? quemnam orgia agentium tibia,

&

& Magnæ matris carmina atq; tympanum sic animo abalienauerunt? Idem corpus, * eandem pulcritudinem multis cernentibus, solus amatorius homo capitur. idq; certa de causa. non enim intelligimus Menandrica ista;

—— est morbus opportunitas
Animæ, quòd ictus vulnus accipit graue.

sed in causa est deus, alium tangens, alium præteriens. Quod autem initio tempestiuũ dicere fuit, id ne nunc quidem ad animum accidens, & in buccam veniẽs, vt optimus * ait Aeschylus, puto omittendum: est enim valdè magnum. Fortassis enim, amice, reliqua etiam omnia, quæ sensu nullo percipiuntur, alia per fabulas, alia legibus, alia deniq; ratione fidem principiò invenerunt. certè vt de diis hanc conciperemus, quæ obtinet, opinionem, omnino autores nobis ducésq; fuerunt poëtæ & legum latores: adde his tertio loco philosophos. Omnes hoc vno dicunt ore, esse deos. de numero eorum, ordine, natura, & potestate maximæ sunt inter ipsos dissensiones. Quos enim philosophi deos agnoscunt, ij morborum, senij, laborúmq; expertes perhibentur, qui (vt ille ait) latè sonantem Acherontis effugere traiectum. Itaq; etiam philosophi poëtarum istas Eridas, Litas non admittunt, neq; Terrorem & Metum volunt deos, aut Martis esse filios. in multis rebus etiam legum conditoribus repugnant. vt Xenophanes, qui Aegypriis præcipiebat, si Osirin mortalem crederent, ne eum colerent, si deum, ne deplorarent. Rursum poëtæ & legumlatores neq; audire philosophos, neque intelligere possunt, quando hi ideas quasdam, & numeros, & vnitates, & spiritus pro diis ponunt. deniq; maxima est sententiarum diuersitas & repugnantia. Ergo sicvt olim fuerunt Athenis tres factiones, Paralorum, Epacriorum, Pediæorum, inter se discordes & animis abalienatis: quæ tamen in vnum coëuntes, communibus suffragiis Solonem compositorem, arbitrum, & legumlatorem delegerunt, qui citra controversiam omnibus aliis virtute videbatur anteire. sic tres illæ sectæ de diis dissentientes, aliæq; suis suffragiis aliò tendentes, neq; facilè vna alterius sententiæ subscribentes, de vno Amore consentiunt, cúmq; vnamimes in deorum numero ponunt poëtarum, philosophorum, legislatorúmq; maximi, confertim collaudantes, & prolixè. Pittacum quidem Alcæus negat à Mitylenæis consensu creatum tyrannum. Nobis autẽ * rex, princeps, & moderator ab Hesiodo, Platone, & Solone in Academiam ex Helicone deducitur, coronatúsq; & ornatus invehitur cum multis amicitiæ societatísque bigis. non quales ait Euripides

Sine ære facta contineri compede:

frigidam ille & molestam vsus causa præ turpitudine prætexens amori necessitatem. Sed quæ alis ferantur, ad res pulcerrimas & diuiniores, de quibus alij meliùs dixerũt. Hęc locuto patre, Soclarus: vides, inquit, iterum te eandem incurrere culpam? qui nescio quomodo vi te subducis, iniustéq; (liceat enim dicere quod sentio) debita nos defraudas sacri sermonis explicatione. nam & nuper Platonis Aegyptiorúmque quasi inuitus mentionem cùm fecisses, deinde eos præteriisti, & nunc idem facis. Sanè quæ Plato, aut potiùs opera ipsius deæ istę elocutę sunt disertè, ne iubentibus quidem nobis te relaturum arbitror. quod verò obscurè innuisti Aegyptiorum fabulam de amore cum Platonis sententiis eòdem redire, id omnino tibi explicandum & apud nos edisserendum est. erimus autem contenti, etiam si pauca de rebus magnis audiamus. Rogantibus simul etiam aliis, pater sic disseruit. Aegyptij eodem quo Græci modo duos faciunt Cupidines, vulgarem vnum, (qui Pandemos est) alterum cœlestem, tertium autem censent esse Solem, * Venerem valdè venerantur. Nos autem videmus magnam esse Cupidinis cum Sole similitudinem. Ignis enim neutrum est, quod putauerunt quidam. * autem calor dulcis & genitabilis qui ab eo defertur, corpori præbet nutrimentum, lumen, & dimissionem * ea verò inde animis. Vt autem Sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio suauior fit, & acrior. Et sicvt Solem accendi exstinguiq; putant nonnulli: sic etiam de amore tanquam mortali & instabili cogitãt. Iam neq; corporis cõstitutio non exercitari Solem, neq; amorem ferre potest animus non eruditus liberaliter. vtrunq; eodem pacto statu suo mouetur, morbóque corripitur, dei vim, non suam culpans imbecillitatem. Hoc tamen interest, quòd Sol pulcra & turpia ostendit in terra intuentibus: Amor tantùm curat pulcrorum splendorem,

Solis & amoris comparatio.

& in hæc ſola inſpicere atq; intentos eſſe ſinit, reliqua omnia iubet contemnere. Ter- * ram autem dum Veneris afficiunt vocabulo, ſimilitudinem quandã aſſequuntur. etenim admiſceri aliquid ei diuinum ac cœleſte poteſt: per ſe ſola inefficax eſt ac tenebroſa Sole non affulgente, ſicvt Venus abſente Amore. Probabile itaq; eſt Lunã Veneri, Solem Cupidini adſimilem eſſe, potiùs quàm vllis aliis è numero deorum: non eſſe tamen prorſus eoſdem. non enim idem cum anima eſt corpus, ſed ab eo diuerſum: ſicvt Sol etiam oculis, Amor ſola mente cernitur. Quòd ſi non videatur dictum hoc acerbiùs, contraria pronunciauero eſſe Solis & Amoris effecta. Avertit enim Amor animum ab intelligibilibus ad ſenſilia, venuſtate & ſplendore adſpectus illiciens, perſuadénſq; vt ſemper in ſe & circa ſe * reliqua & veritatem alij cui * * autem nihil. Infelices autem in amore videmur euntes ſecundum terram, vt ait Euripides, quia alterius vitæ ſumus imperiti, aut potiùs eorum obliuione, quorum Amor eſt recordatio. Sicvt enim cùm à ſopore excitati in copioſam & ſplendidam lucem prodimus, omnia quæ animo per ſomnium oblata fuere evaneſcunt: ita eorum quæ hæc fiunt & mutantur memoriam percellere Sol, & inficere ſolet intelligentiam, cùm ob voluptatem & admirationem iſtorum obliuiſcimur. Et quidem res ipſa verè ibi & circum iſta animis obtingit. hæc autem * ſomniorum amplectitur, ſtupétq; rem pulcerrimam & diuiniſſimam.

Somnia fuderunt ſallacia dulcia circùm:

cùm perſuaſum habeat hîc omnia eſſe honeſta & precioſa, niſi obtingat diuinus & modeſtus amor qui medeatur & ſeruet * per corpora veniens bonus ad veri- * tatem ex inferis, & campum veritatis: cuius copia, mundicies, & falſi vacuitas funda- * ta eſt, pulcritudinem amplecti, & congredi aliquanto pòſt tempore deſiderant: efferens ſurſùmq; emittens benignè adſtat ſicvt myſteriorum in ſacris præmõſtrator: huc rurſum miſſis, ipſa quidem per ſe anima non congreditur, ſed per corpus. Sicvt autem geometræ pueris, qui nondum initiari per ſe poſſunt formarum corporis & paſſionis expertium contemplationi, tactilia & viſilia effingentes exempla ſphærarum, cuborum, dodecaëdrorum proponunt: ſic nobis cœleſtis Amor pulcrorum pulcra ſpecula, mortalia & morbus obnoxia diuinorum & ſola mente cernendorum machinatus, in figuris coloribus formiſq; adoleſcentium rutilantia ea nobis exhibet, memoriámq; his initiò inflammatã ſenſim excitat. vnde ob prauitatẽ nonnulli amicorũ & familiariũ exſtinguere conantes vi & abſq; ratione animi iſtam affectionẽ, nullũ eius fructũ perceperunt vtilẽ, ſed fumo ſeſe & tumultu oppleuerunt, aut ad voluptates tenebroſas & illegitimas effuſè ruentes cõtabuerunt. Qui autẽ ſana ratione verecundè tanquam furorem ei igni ademerunt, & in animo reliquerunt lumen atq; fulgorem * cum calore: (non concuſſionem, vt quidam dixit, mouentis ſe ad ſemen, & lapſum atomorum ob tenuitatem & titillationem eliſarum: ſed diffuſionem mirabilem & fecundam tanquam in planta germinante & augeſcente, meatúſq; aperientem obſequij & benevolentiæ) ij paruo temporis ſpacio corpus amaſiorum prætereuntes intus feruntur, indolémq; attingunt eorum, & avocato viſu, invicem ſeſe in actionibus & ſermonibus iam contuentur, ſi qua honeſti ſpecies & ſimulacrum in animis inſit. ſin verò, iis valere iuſſis, aliò ſe cõferunt: apis in morem, quæ multa viridia & florentia præterit, quia iis nihil mellis inſit. vbi verò veſtigium aliquod diuinitatis, defluxúmq; & ſimilitudinem abblandientem nacti ſunt: iam præ voluptate & admiratione extra ſe rapti eam adſectantur, ſúntq; amiciſſimè affecti adverſus illud verè omnibus amabile, beatum, diligendúmq;. Poëtæ quidem pleraque ita de Amore ſcribunt, vt ad eum alludere & inter comeſandum iſta canere videantur: pauca de eo ſeriò dicunt, ſiue prudentes hoc & dedita opera, ſiue deo ad veritatem ducente. De his eſt etiam, quod

Amor Fauonij & Iridis filius.

de natalibus eius dicunt: Acerrimum deorum peperit pulcrè calceata Iris, auricomo mixta Fauonio. niſi fortè grammatici fidem vobis fecerunt, qui hanc comparationem ob adfectus huius varietatem aiunt inſtitutam. Quorſum enim aliò? aiebat Daphnæus. Audite, inquit pater. ſic enim cogit nos loqui id quod videtur. Iris quidem affectio eſt viſus, eiúſque refractio quædam, quando ſenſim roridæ, læui autem & mediocriter illuminatæ nubi is incidens, ſolem refractis radiis eiúſque lumen intuetur, opinionémque nobis hanc facit, quaſi verò id quod videmus in ipſa inſit nube. Sic & Amoris callidum commentum in geneoſis pulcríque amantibus quandam efficit refractionem memoriæ ab iis quæ foris apparent

&

& dicuntur pulcra, ad diuinum illud, amabile, vereq; beatum & admirandũ pulcrum. Verùm plerıq; in pueris & mulieribus tanquam speculis expressam eius imaginẽ cõspectantes & apprehendentes, nihil stabilius voluptate dolori permixtæ possunt adipisci: videntúrq; ea vertigo, is error eos pervertere, vt in nubibus tanquã vmbris inane captent desiderium: puerorũ in morem, qui arcum cœlestẽ manibus volunt arripere, id quod apparet ipsis captantes. Alio modo se ingenuus & modestus gerit amator. Ibi enim refrãgitur ad diuinã & sola mente contuendã pulcritudinem: & pulcritudine oblata visibilis corporis, eo vti tanq; memoriç instrumento satis habet, & in eius consuetudine leticiáq; inde percepta magis etiã intellectus ipsis inflammat. itaq; neq; hæc cum corpore degẽs lucem illam desiderantes & admirantes desident: neq; post mortem eò delati, huc rursum profugiẽtes ad fores & domicilia recens maritatorũ corporum obversantur, imaguncule difficilia exhibentes somnia virorũ & mulierum voluptati & corpori deditorũ, & quibus nullo iure amantiũ nomen tribuat. Qui enim verè est amatorius, eò profectus, & quantũ fas est pulcrorũ vsus cõsuetudine, alatus est, & orgiis initiatus semper circa Themidem versatur sursum choreas ducens atq; vnà circumveliens: donec rursus in Lunæ & Veneris prata veniens & obdormiens, nouum ortum auspicetur. Sed hæc maioris sunt proposito argumenti. Cæterùm Amori id quoque adest, quod reliquis diis adesse Euripides dixit: *

Ab hominibus se gaudet honoribus adfici. Hippolyto.

& cõtrà. Est enim benignissimus iis, qui scitè eum suscipiunt: grauis contumaciter eũ aversantibus. & neq; hospitum supplicúmq; iniurias tam celeriter Iupiter Hospitalis, neq; parentũ imprecationem Genitalis persequitur atq; vlciscit: quàm mox amatores circumscriptos Cupido exaudit, rudium & superborũ hominum vindex. Quid enim referã Euxynthetum & Leucomantidẽ, quæ in Cypro parakyptusa, id est prospiciẽs, etiamnum appellat. Vos aũt fortasse non audiuistis pœnam Gorgûs Cretensis, cui idem ferè vsu venit, quod parakyptusæ. nisi quod hæc quidẽ caput exserens vt amatorẽ suum efferri videret, in lapidẽ est conversa. Gorgonẽ adamauit Asander, iuuenis probus, & qui illustri natus genere è re lauta ad tenuem redactus fortunam, tamen nuſq; de seipsa desperaret: sed Gorgonem, quç ob diuitias (vti apparebat) à multis certatim petebat, vxorem sibi dari postulauit: cognatus ipse quidẽ, & q suam causam omnibus puellæ tutoribus ac necessariis probasset, multos tamẽ & egregios haberet riuales.

(*Desunt valdè multa.*)

Porrò quas dicunt causas & generationes amoris, neutrius sunt sexus propriæ, sed cõmunes vtriusq;. Nam imagines profectò quæ ad amorẽ propensos subeunt ac discurrunt, mouéntq; & titillant corpus ad semen prolabens aliis figurationibus non possunt à pueris, nequeũt à feminis. & pulcras has sacrásque recordationes vocamus nos ad diuinam, veram, ac cœlestem illam pulcritudinem, quibus quasi alis animus subleuatur. Quid ergo impedit, quo minus proficiscantur vt à pueris & adolescentulis, ita & à mulieribus, quando indoles casta & modesta in ætate florente & venustate formæ elucescit; quomodo rectum calceum pedis pulcritudinem mõstrare dixit Aristo. cùm in forma honesta & corpore puro vestigia animæ erecta cõspiciunt ij, qui isthæc animadvertere callent. Non enim voluptatum quidem studiosus interrogatus vtrum

Ad mulieres inclinet, aut potiùs mares, cum respondered,

In partem vtranque pulcritudo me mouet,

videbitur convenienter suæ cupiditati respondisse; amator autẽ formæ & generosus mẽbrorum discrimine non pulcritudine & indole suos amores moderabit. sanè equorum studiosus nõ minus amplectetur Podargi celeritatẽ, quàm Aetham Agamemnoneam: venationíq; deditus non masculis tantum canibus gaudet, sed etiam Cretenses Spartanásq; caniculas alit: pulcritudinis verò & humanitatis amãs non erit idem adversus eundem sexum, sed tanquam vestium discrimen statuet inter eos. Atqui formã virtutis esse florem dicunt. absurdum verò dictu est, mulieres nõ florere, neque indolem ad virtutem aptam ostendere. Rectè quidem Aeschylus scripsit Iliad. ψ, 295 Pro feminis.

Flagrans mulieris oculus adolescentula

Me neutiquam latebit, experta virum.

Ergo in forma mulieris ingenij ꝓcacis, impudici, & corrupti indicia extãt, modesti &

pudici nullum lumen effulgebit? aut multa quidem inerunt & apparebunt, nullum tamen mouebit & amorem alliciet? neutrum profectò horum veritati & rationi congruit. sed communiter, sicut demonstratum est iis in vtroq; inhærentibus sexu, velut inani exstante * O Daphnæ, illas impugnemus rationes, quas modò retulit Zeuxippus, amorem idem faciēs cum incomposita cupiditate, & quæ animum ad lasciuiam impellat. non quòd ita sentiret ipse, sed sæpenumerò audisset morosos & amoris rudes viros, quorū alij miseras mulierculas cum dote attractas cùm in rei familiaris administrationē & ratiocinationes illiberales coniecerūt, quotidie cū iis delitigant: alij pueros potiùs quàm mulieres sectātes, quomodo cicadę in scillā aut aliud tale suum semen dimittunt, ita celeriter libidine exsaturata in quovis corpore aut valedicunt matrimonio, aut id curæ non habent, neque operam dant vt ament & amētur. Stergesthæ autem & stergen, quod est diligi & diligere, vnica littera à stegan, quod est perferre, differunt, primâq; fronte ostendere videntur benevolentiam tempore & cōsuetudine necessitati permixtam. Cui verò coniugio Amor adspirauerit, primùm tāquam è Platonica ciuitate eiicit voces Meum, Tuum. non enim simpliciter communia amicorum * sed corporibus tantùm definientes animas vi conducunt & colliquant, cùm neque velint duo esse, neque duo se esse censeant. Deinde mutua reverentia, qua maximè opus habet coniugium. Nam externa illa, legum necessitate magis quàm voluntate constricta, ob pudorem & metum,

Per multa fræna, multáque gubernacula

desiderat. Amori tantum adest continentiæ, modestiæ, fidelitatis, vt etiam si libidinosam attigerit animam, eam ab aliis amoribus avertat, ferociáq; & proteruitate excisis, verecundiam, taciturnitatem, tranquillitatē, modestiámq; conciliet, vniq; amato ri faciat morigeram. Inaudiuistis haud dubiè quid Laidi obtigerit. Nobilis illa, & tam multis amata viris, quę suo desiderio Græciam inflammauit, atq; adeò de qua duo maria certauerūt: postquā eā Hippolochi Thessali amor invasit, Acrocorintho, qui viridi (vt ille ait) vnda alluitur, deserto, magnū aliorū amatorum clàm subterfugiens exercitum, modestè ad eum concessit. ibi verò eam mulieres inuidia pulcritudinis & æmulatione impulsæ in templū Veneris adductā lapidibus obruerunt: vnde, vt probabile est, hodiéq; Veneris homicidæ templū dicit. Nouimus etiā ancillulas, quæ herorū cōcubitum fugerint, & priuatos qui reginas spreuerint, cum cor eorū dominio suo Amor occupasset. Sicvt enim Romæ dictatore creato reliqui magistratus abdicantur omnes: sic quos Amor dominus invasit, illi à reliquis omnibus dominis liberi & manumissi tanquam sacris addicti serui posimodo degunt. Mulier autem ingenua, vi amoris cum suo contemperata marito, amplexus vrsarum & draconū potiùs sustinebit, quàm contrectatione & concubitum alieni viri. Cuius rei cum abvndè exemplorum sit, apud vos Cupidinis populares atq; cultores tamē par est Cammæ Galaticæ mulieris facinus referre. Hęc cùm esset forma venustissima, vxor Sinati Galatię reguli, adamata fuit à Synorige Galatarū potentissimo. qui cùm marito viuente neq; persuasurū se mulieri adulterium, neq; vim inferre posse videret, Sinatum interfecit. Erat Cammę refugium & solamen calamitatis, sacerdotiū Dianæ auitum, in cuius æde pletumq; commorabatur, nēminem admittens, quanquam multi ipsam & potentes ambirent. Cùm autem Synorix ausus esset eam de nuptiis appellare, non subterfugit, neque facinus eius culpauit, ad quod scilicet non alia prauitas, sed amor ipsius & desiderium impulisset. Ergo Synorix fidens Cammæ, venit eam in matrimonium petitum. Occurrit mulier, datáq; dextra ad aram Dianæ hominem adduxit. Ibi cùm de mulso, quod veneno infecerat, è patera libauisset, dimidium ipsa ebibit, reliquúmque Synorigi ebibēdum propinauit. postquam ebibisse vidit, altè sublato eiulatu, nomine maritum invocans, Hanc ego, inquit, diem præstolans adhuc sine te Sinate carissime vitam acerbum toleraui, nunc verò lætus me accipe, vltam tui gratia scelestissimum virum, vt tibi vitæ, ita huic mortis sociam perlibenter factam. Ac Synorix quidem lectica vectus, paulò pòst viuendi finem fecit: Cammam ferunt diem illam noctémque superuixisse, valdéque alacrem & hilarem decessisse. Talia multa cùm sint facta & apud nos, & apud barbaros, quis eos ferat qui Venerem maledictis incessunt, negántque eam amori adiunctam posse amicitiæ autorem fieri. Maris quidem cum mare consuetudinem, potiùs verò intemperantiam & lasciuiam aliquis considerans, dicere possit:

Amoris & libidinis discrimen.

Lais.

Amoris erga maritum historia.

Probè.

Non Veneris hæc sunt opera, sed libidinis.

itaque qui corpus suum libenter prostituunt, eos omnium deterrimos censemus, nullámque iis fidem, nullam reverentiam, nullum amicitiæ vsum tribuimus: sed verè, vt est apud Sophoclem:

Tales amicos quisquis amittit, solet
Gaudere: quique habent, cupiunt amittere.

qui verò non mala indole præditi decepti aut vim passi sunt, neminem hominum magis oderunt quàm autores sceleris, eósque semper suspectos & inuisos habent, ac oblata occasione iniuriam grauiter vlciscuntur. Nam Archelaum Crateuas, quem is amasium habuerat, interfecit, & Alexandrum Pheræum Pytholaus. & amasius Periãdrũ Ambraciotarũ tyrannum necauit, ægrè ferens se ab eo interrogatum ecquid vterũ ferret. * * simul cum vxoribus, initia hæc sunt amicitiæ, tanquã magnorũ sacrorum communicatio. Et voluptatis quidẽ exigua est portio: sed qui hinc quotidie pullulat honor, gratia, amor mutuus, atq; fides, ostẽdit Delphos nequaquã delirasse, qui Venerẽ harma quasi currũ à coniunctione nominauerũt: neq; Homerũ, qui coniugã cõcubitum amicitiæ voce ornauit. tum Solonem peritissimum fuisse cõiugialium legum conditorẽ, qui ter minimùm quovis mẽse maritũ cum vxore coire iussit, nõ sanè voluptatis causa: sed sicvt ciuitates inter se fœdera tẽporis aliquo intervallo renouãt: ita volẽs amiciciã matrimonij subinde hac ratione instaurari. Atq; multa, inquies, malè & furiosè agunt mulieres amantes. nónne verò plura masculus amor habet fœda? * * mori, & inscriptionẽ sepulcri nancisci. Sed quemadmodũ ea affectio furor adversum pueros, ita neutrũ amor est. Cæterùm omnẽ mulieribus detrahere virtutẽ, rationi repugnat. & cùm earũ pudicicia, prudẽtia, fides, iusticia, quin & fortitudo, audacia, magnanimitas in multis elucescat insignis, planè ineptũ est, naturã earum ad alia omnia officia idoneam, vituperãdi gratia dici ad solã amiciciam nihil habere concinnitatis. Nã & virorũ suorum & liberorũ suorum amãtes sunt natura mulieres, & naturales illas diligẽdi adfectiones tanquã vber aliquis ager in se habent, faciléq; recipiũt amorẽ, neq; à Gratiis neq; à Suadela alienæ. Quo aũt modo poësis sermoni condimẽta quædã modulorũ, mensurarũ, rhythmorum accõmodans, cùm ea quę ad docendũ faciũt efficaciora, tum ea quæ nocẽt cautu minùs facilia redegit: sic natura mulieri accõmodans venustatẽ adspectus, & illecebram vocis formæq;: impudicæ ad luxuriã & dolos, honestæ ad benevolentiam viri parandam multum cõtulit adiumenti. Equidẽ Plato Xenocratem, aliàs generosum & magnanimum, sed interim moribus austerissimis, hortatus est vt Gratiis rem sacram faceret. Probam autem & pudicã mulierem aliquis iuberet non ineptè Amori immolare, vt propicius & iucundus matrimonio adsit. * mulicbribus. neque vir ad aliam se conferens, cogatur dicere isthæc comœdiæ verba: Pro matrimonio: * *

Qualem miser mulierem afficio iniuriã.

Etenim in coniugio amare quàm amari maius est bonum: vtpote abolens multa, immò omnia delicta quæ matrimonium corrumpunt atq; dissipãt. Iam vehementes illæ animi cõmotiones & morsus, mi Zeuxippe, qui initio cõnubij interveniunt, nõ est vt vereare tanquã vlcus aut laniationẽ. quanq; ne hoc quidem sit reformidandũ, cũ proba muliere etiam accepto vulnere connasci: quomodo etiã arbores inter se coalescũt. est aũt exvlceratio fetus producẽdi initium. non enim permiscentur, quæ se invicem non adfecerunt. Perturbant etiã mathemata pueros, cùm ad ea se primùm conferunt, & philosophia adolescentes. at neq; his semper adhærescit illa acerbitas, neq; morsus amantibus. sed quemadmodũ fit liquoribus in vnũ confusis, principio efferuescentiã quandã & conturbationẽ Amor efficere videtur, paulo pòst tẽpore subsidẽs & repurgatus stabilissimã adfectionẽ gignit. Hæc enim est re vera totorũ per tota mixtio, quã do amãtes vicissim vnà viuunt * Epicureis contractibus istis & cõplexionibus videtur collisiones percipere & resultus, vnitionẽ autem tantã non efficere, quantam amor præstat ad societatem cõiugum sese adplicãs. Nam neq; maiorem alter alteri voluptatem præbere potest, neq; magis perpetuas vtilitates, neq; aliis in coniunctionibus moris honestas & omnibus expetenda commoditas perinde eminet,

Vnanimes quàm cùm didicere maritus & vxor Odyss. [illegible], 183.
Incoluisse domum. ——

cùm & lex eis adstipuletur: & ipsos deos ad communis prolis procreationem indigere Amoris·

opera, ostendat natura. Sic enim poëtæ aiunt cœlum terræ amore, physici Solem Lunæ amore teneri, & coire, ac fetu implere. & terrã hominũ matrem & animalium atque * stirpium, necesse est aliquãdo planè perire, vbi acris Amor materiẽ deseret qui pars est dei, cessabitque ipsa desiderare & persequi motum principiúmque diuinum. Sed ne lõgè videamur evagari, aut omnino nugari, nosti amores puerorũ instabilissimos vulgò dici, & falsè de iis hoc iactari, istã amiciciam oui instar trifariàm diuidi: & amatores Nomadum instar cùm in floridis & virentibus ver consumserint, statim tanquã ex hostico castra mouere. Et quando Bio sophista importuniùs nonnihil formosorum crines Harmodios vocauit atque Aristogitones, quòd iis enatis pulcra tyrãnide amatores sese abdicare cogantur: hæc non rectè intentãtur crimina germanis amatoribus: scita sunt autem quæ de Euripide dicuntur. is enim Agathonem formosum, cui iam lanugo genas vestire inciperet, amplectẽs & deosculans dixit, Pulcrorum etiam finem autumni pulcrum. * * *

excipit solum * * in ipsis quoque canis viget & rugis, & vsque ad sepulturã monumentúmque perdurat. Ac puerilium amorum paria pauca possunt, vxoriorum amorum multa enumerari millia, quæ firmiter omnem communionis & fidelitatis societatem ad finem vsque vitæ conseruauerint. Vnum ego referam, quod mea ætate, imperante Vespasiano, áccidit. Iulius, qui in Gallia defectionis autor fuit, cùm alios multos habuit, vt fieri solet, sui conatus socios, tum Sabinum quoque, hominem non degenerẽ, & qui diuitiis gloriáque omnes alios facilè vinceret. Hi rebus arduis tentatis, successu caruerunt: cúmque supplicia se daturos præsentirent, partim seipsos è vita eduxerunt, partim in fuga capti sunt. Sabino autem cæteroqui facilè licebat fuga ad barbaros facta saluti suæ consulere. Sed vxorem duxerat optimam, nomine Emponam (Græcè Heroidem diceres) Hanc cùm neque ducere secum posset, neque deserere sustineret: & ruri haberet sub terra effossas cameras, in quas reponi res vtiles possent, duobus tãtùm notas libertis: reliquos famulos omnes dimisit, se veneno sibi mortem consciturum simulans. duos quos fideles norat, adsumsit, & in specus istas subterraneas descẽdit: misso ad vxorem liberto Martiali, qui patronum veneno exstinctum, & casam villæ cum eo concrematam esse renunciaret. Volebat enim luctu vxoris fidem facere sui, quẽ fingebat, interitus. Idque etiam evenit. Nam ea vt erat, accepto nuncio, lamentans & eiulans in terrã proiecit sese, trésque dies, ac totidem noctes sine cibo ita exegit. Quod vbi resciuit Sabinus, metuens ne se prorsus vita exsolueret: occultè Martialẽ ei significare iussit, viuere se etiamnũ, & occultari: rogare aũt vt adhuc aliquantulũ in lugendo perseueret, accuratéque mariti interitũ simulet. Tragœdiam huius calamitatis vxor admodũ artificiosè egit: tamen noctu desiderio visendi ad maritũ vẽtitauit, nemine obseruante, & tantùm non apud inferos cum eo consueuit. Exactis septem mensibus, facta spe impetrãdæ veniæ, veste, tõsura, & capitis tedimiculo ignotũ redditũ obviis Romã perduxit. Sed re infecta, in suã is specum rediit: ipsaque cum eo maiorẽ temporis partẽ sub terra exigẽs, interdũ Romã iuit, amicis & necessariis mulieribus se visendã præbens. Et, quod creditu difficilimũ est, cum iis lauãs fefellit, vterũ gerens. Nã medicamentũ, quo mulieres comã invngẽtes faciũt auri in morẽ rutilã & fuluam, pinguedinẽ habet, qua caro siue fit grandior siue rarescit, itáque diffunditur quasi, & maior fit eius moles, hoc illa in cæteris mẽbris vsa affatim, attollẽs se & turgidum celauit ventris onus. Partus verò dolores sola ipsa pertulit leænæ in morem, ad maritũ in foucam sese abdẽs: natósque duos, vt sic loquar, catulos educauit. peperit enim filios duos, quorũ alter in Aegypto occubuit, alter nuper admodũ Delphis nobiscũ fuit, nomine Sabinus. Ipsam Cæsar interfecit: sed cædis pœnas dedit, exiguo tẽporis spacio tota stirpe ipsius funditus interemta. Nullã enim rẽ hoc facto tristiorẽ istud tulit imperium: neque fuit, cur vllius rei adspectũ magis & dii & genii aversarent. Miserationẽ quidẽ spectãtibus ipsa exemit magnanimitate sua & grãdiloquẽtia, quibus maximè iritauit Vespasianum. desperata enim salute, mortem suam commutationem vocauit: dixitque suauius sibi fuisse in tenebris & sub terra viuere, quàm ipsũ videre imperio potiri. Hæc aiebat pater finem disputationi de Amore fuisse impositum in vicinia Thespiensium. Visum enim fuisse quendam de Pisiæ sociis Diogenẽ, qui concitato gressu accederet. Tum Soclarum dixisse adhuc eminus venienti. Non sanè puto, Diogenes, bellum nunciaturus ades. Illũ verò respondisse: Bona verba. quin vos nuptiis iam conce- * ptis pergitis celeriùs, sacrificiũ absentia vestra motãtes? Ibi omnes exhilaratos fuisse,

Coniugialis amoris exemplũ.

demto Zeuxippo, quis ægritudinem animi non dissimularet. Is tamē iam, vt apparet concessit Ismenodoræ: nuncque vltrò coronatus & alba veste indutus, ei ad deum accedenti ductor est. Eamus ergo. Nimirum verò, aiebat pater eamus, vt rideamus hominem, & deo supplicemus. non enim obscurum est, quin præsens lætúsque adsit iis quæ aguntur.

PLVTARCHI
De facie quæ in orbe Lunæ apparet, Commentarius.

* * *Initium deest.*

Hæc Sylla dixit. Meæ enim fabulæ convenit, indéque desumtum est. Sed quorsum attineat contra illas in promtu sitas & omnium ore celebratas opiniones de facie Lunæ exordium dicendi facere, principio libenter interrogauerim. Cur verò, inquam ego, nihil attineret: cùm alterius quæstionis difficultates nos ad hāc compulerint. Sicvt enim diuturnis vexati morbis, quãdo de vsitatis remediis & consueta victus ratione desperauerunt, ad lustrationes, amuleta, & somnia se convertunt: ita necesse est in quæstionibus difficiles explicatus habentibus, quãdo communes, probabiles, & receptæ rationes non faciunt fidem: alienas tentare, neq; eas contemnere, sed veterum commenta palàm in mediũ producere, veritatémq; ex omnibus inquirere. Vides ni mirũ statim, quàm absurdè quidam dixerit formam quæ in Luna cernitur, affectionē esse visus, præ imbecillitate splendori cedentis, quod cæcutire dicimus. Non enim animadvertit ille, id potiùs debuisse accidere in Solem intuentibus, qui acris & vehemens nobis offertur. sicvt etiam Empedocles non invenustè discrimen indicauit: * *Faciem in Luna, non esse visus refractionē.*

Sol radiis acer, lumen Lunæ que benignum.

niam Hiladram Lunam dicit, quòd lumen eius blandè alliciat ac citra molestiam conspiciatur: deinde rationem reddens, cur hebetes & imbecilles oculi nullam differentiam formæ in Luna videāt, sed læuis & plenus iis eius orbis refulgeat: qui verò acutè vident, magis subtiliter discernant faciei formas, & discrimen liquidiùs notent. Oportebat enim cōtrà, nisi fallor, siquidem victo ** oculi imaginationē faciebat. vbi id quod afficitur est imbecillius, id quod apparet. Inæqualitas verò planè eam redarguit rationem. non enim in continua vmbra & confusa nititur visus. Et Agesianax non ineptè hoc significauit scribens, *

Hanc circum rutili totam lux funditur ignis:
In medio quædam species sed glauca puellæ
Conspicitur, cyano mage cærula, cuius ocelli,
Et frons ostendunt suffusum pulcra ruborem.

Omnino enim abduntur vmbrosa circumfusa lucidis, vicissimq; ea premunt abscissa; prorsúsq; inter se implicantur. * pictoriam quæ per * esse figuræ * & adversus Clearchũ Aristoteles videtur vestrum nō inconvenienter vèro dixisse. vester enim est Aristoteles, antiqui familiaris, quãquam multa Peripateticæ philosophiæ decreta pervertit. Cùm Apolloniades orationē interrumpēs quæreret, quænam Clearchi fuisset opinio: Nemo, inquàm ego, omniũ est, quem minus ignorare deceat, atq; te, eius sententiam, quasi è penatibus accitam à geometria. Dicit enim eam quæ vocatur facies, simulacra esse specularia & imagines magni maris in Luna apparentes. Nam & orbita cùm reflectitur sepe attingere solet ea quæ nō rectà videntur: & plena Luna omniũ speculorum æquabilitate & splēdore purissimum est. Itaq; sicvt arcum cœlestem vos putatis visu ad Solē refracto in nube conspici, cui humida sensim læuitas & colliquatio inest: ita ille existimauit mare exterũ in Luna conspici, non eo, quo est sitũ loco, sed quo visus radij refracti eius resplendentiã attingunt. sicvt rursum Agesianax scripsit: *Faciem in Luna non esse imaginem Oceani.*

Aut maris immensi opposita sub parte frementis
In speculo ardenti representatur imago:

His delectatus Apollonides: peculiare (inquit) profectò & nouũ hoc opinionis cōmentũ est, hominis neq; insciti, & audacis. sed quinam te fellebatur? Primùm, inquã, si

mare exterum vnius est naturæ, continuum scilicet & in se confluens: atræ autem in Luna apparentes maculæ quasi isthmis quibusdam à splendore vmbrosa diuidente ita distinguuntur, vt avulsa à se & suis finibus circumscripta sint, & lucidorum in vmbrosa penetratio texturæ cuiusdam figuram efficiat, vnde oculorum & labiorum forma similitudine summa exprimitur: oportet aut plura maria opinari esse, quæ isthmis & continentibus dirimantur, (quod & falsum est, & absurdum) aut si vnicum sit, non sanè respondentem eius imaginem ita divulsam in Luna apparere. nam hoc quidem tutius est interrogare quàm pronunciare de eo te præsente, an orbis terrarum tam lõgus latúsque cùm sit, possit vniuersus eodem modo visus à Luna refractus mare cõtingere, & eos qui in Oceano nauigant atque etiam habitant, vt Britanni: præsertim cùm dicatis terram cum Lunæ globo comparatam ne centri quidem æquare rationẽ. Atque hoc quidem, aiebam, considerare tui est muneris. Refractio verò visus ad Lunam, non iam tuum est aut Hipparchi. quanquam mî * sed multis non probat se de natura visus disputans, quem statuit * ipsum habere simili modo affectam temperiem ac concretionem probabilius est, quàm ictus quosdam & resultationes habere, quales atomis Epicurus adfinxit. Non volet autem, puto, Lunæ corpus nobis perhibere Clearchus mole præditum ac solidum: sed astrum æthereum & luciferum, cui vos negatis huiusmodi infractionem visus convenire: itaque actum erit de refractione. Si tamen eam admittimus, quæremus cur in sola Luna maris imago faciei specie appareat vt in speculo, in nullo alio astro. Atqui ratio hoc exigebat, vt visus sic vel ab omnibus, vel à nullo afficeretur. Sed * ad Lucium respiciens dicebam: reminiscere eorum quæ primo sunt à nobis dicta loco. Et Lucius: Verùm, inquit, ne nimis videamur contumeliosi in Pharnacen, Stoicorum opinionem nulla adhibita refutatione, prætereuntes, dic aliquid adversus eum, qui vniuersi aeris & mollis ignis mixturam ponit esse Lunam: deinde velvti in tranquillitate oborto horrore dicit aëre nigredine perfuso fieri visum formæ simile * Probè, inquam ego, Luci, honestis verbis res absurdas velas. Non autem sic socius noster, sed quod verum est dixit, suggillare illos Lunam, quam næuis & nigris maculis opplent, modò Dianam & Mineruam appellantes, modò mixturam & confusionem aëris caliginosi & ignis (vt sic dicam) carbonosi: & quæ non ex sese accendatur, propriámve habeat lucem, sed obscurum quoddam sit corpus, semper fumigans & igne vstum: qualia sunt fulmina quæ splendoris expertia & fuliginosa poëtæ dicunt. Iam quòd ignis carbonarius, qualem illi adscribunt Lunæ, neque constare neque perdurare vllo modo possit, nisi materiam solidam, ipsúmque sustinentem simul & nutrientem corripiat: arbitror rectiùs, quàm à nonnullis est factum philosophis, eos animadvertisse, qui iocantes Mulciberum dicunt claudum ideò cognominatum fuisse, quòd ignis sine ligno non magis progreditur, quàm claudus sine scipione. Porrò si Luna ignis est, vnde ei tantum aëris subiit? Nam supremus quidem hic, & in orbem adsiduo agitatus motu locus, non aëris est, sed præstantioris alicuius naturæ, quæ omnia tenuia redigere, & accendere vi sua soleat. aut si natus ibi aër est, quomodo non mutatur ab igne in ætherem pristina exutus forma, sed tanto tempore cum igni manet incolumis, claui instar eodem in loco infixi? cùm enim rarus sit, & confusus, non permansio ei, sed mutatio cõgruit. Neq; verò concretus dici aër iste potest, igni admixtus, & humoris omnis terræq; expers, cum quibus solis concrescere aërem sua sinit natura. Tum motus suo impetu & in lapidis & in plumbo qui inest aërem accendit: ne dum eum, qui in igni tanta cum celeritate circumagitatur. Empedoclem sanè reprehendunt, qui Lunam aëris concreti in morem grandinis massam facit, quæ à globo ignis contineatur. At ipsi Lunam, quæ globus igneus sit, aërem in se multum hinc inde dispersum aiunt continere: cùm quidem non habeat ea in se rupturas, aut profunda, aut cauitates: (quæ ei tribuunt, qui terrestrem statuunt) sed aër nimirum superficiei curuitatis eius incumbat. Id verò & à permansionis ratione est alienum: & fieri non posse, plenilunorum contemplatio docet. non enim debuerunt nigra ista & vmbrosa distinctè cerni, sed aut deminui & occultari, aut vnà effulgere Sole Lunam occupante. Etenim apud nos aër qui in profundo & cauis terræ est, quâ Luna non penetrat, obscurus & luminis egens manet: qui foris terræ circumfunditur, colore quodam & luce illustratur. Nam aër cùm ob raritatẽ suam facilè quasvis recipiat qualitates, maximè à luce, vt vos dicitis, tantùm etiam attingente, totus mutatus illuminatur. Hæc ergo vt iis qui in ca-

Luna an terrea, an ignea, an in se aerem contineat.

uernas

uernas quasdam & profunda Lunæ aërem compellunt, videntur probè opitulari: ita vos redarguunt, qui ex aëre & igne nescio quomodo eius compingitis globum. Fieri enim non potest, vt vmbra in superficie relinquatur Lunę, quando Sol omnem eius eam partem illustrat, quam nos nostro visu stringimus. Me adhuc loquente Pharnaces: Hoc, inquit, illud nobis vsu venit ex Academia deductum, vt cùm adversus alios dicimus, subinde ipsi eorum quæ affirmamus, non adferamus demõstrationem, & qui nobiscum disputare velit ei defendēda sua, non nostra sint impugnāda. Me tamen hodie nunquam eò adducetis, vt ea defendam, quæ vos Stoicis crimina intentatis: nisi priùs à vobis mihi satisfiat hac de commissa culpa, quòd imas mundi partes supremo collocatis loco. Tum Lucius ridens duntaxat, Heus tu, inquit, noli nos impietatis reos facere, eo pacto quo Aristarchus putauit Cleanthem Samium violatæ religionis à Græcis debuisse postulari, tãquam Vniuersi lares Vestámque si loco mouisset: quòd is homo conatus ea quæ in cœlo apparēt tutari certis ratiocinationibus, posuisset cœlum quiescere, terram per obliquum evolui circulum, & circa suum versari interim axem. Ipsi autem de nobis dicamus. Qui verò terram ponunt esse Lunam, quînam ij, mi homo, magis inferiora superiora faciunt quàm vos? qui terram hac sublimen in aëre suspenditis, longè maiorem Luna? sicvt in defectibus & mora Lunæ in vmbra quantitatem eius metiuntur mathematici. Nam vmbra terra minor à maiore illuminante corpore proiicitur: cuius vmbræ in summo exilitas ne Homerum quidem (vt aiunt) fefellit, qui à mucrone eius noctem θοὴν, id est acutam, denominauit. *Iliad.κ,394.* & tamen ab hoc mucrone Luna in defectu occupata, triplum suæ quãtitatis spacium ad emergendum desiderat. Cogita ergo, quot Lunis terra æqualis sit, si eius vmbra, *Lunæ cum terra comparatio.* quâ est minima, tres Lunas æquat. Et tamen de Luna vos soliciti estis ne cadat: de terra fortasse Aeschylus vobis persuasit de Atlante sic scribens: *

Terram polúmque stat ille columna fulciens,
Humerísque pondus ingens sustinet suis.

Ergo Lunam tenuis aër suffusus gestat, solidum onus portare non sufficiens: terram adamante subnixæ columnæ fulciunt, vt est apud Pindarum. atque ideò ne terra cadat non metuit Pharnaces, miseratur autem Lunæ conversioni suppositos Aethiopes aut Taprobanos, ne in eos tanta moles decidat solicitus. Atqui Lunæ auxilio est ne cadat motus & eius impetus: quomodo quæ fundis imposita in orbem rotata delabi non sinuntur. Nam motus naturæ conveniens vnamquanque rem agit, si non ab alia aliqua re aliò avertatur. Itaque Lunam grauitas non mouet, cùm à conversione circulari eius motus profligetur: magísque rationi erat consentaneum, mirari si illa eodem semper maneret loco, sicvt manet terra. Nunc verò quod Luna huc non fertur, id magnam habet causam: terram, quæ omni alio caret motu, probabile est solo suo pondere cieri. Est nanque terra quàm Luna grauior, non modò quia maior, sed quòd preterea Luna ob calorem & inflammationem leuior est reddita. Omnino autem apparet ex iis quæ dixisti, Lunam, si quidem ignis est, magis indigere terra & materie cui insistat & in hæreat, & qua contineatur ac tanquam fomite alatur vis ipsius. non potest enim cogitari ignis, qui sine materia conseruetur. Terram autem vos dicitis sine fundamento & radice perdurare. Planè, inquit Pharnaces, cùm suum à natura sibi destinatum obtineat locum, nempe medium Vniuersi: is enim est quò omnia grauia vndique vergentia, ibi subsistunt. Superior autem regio omnis etiam si suscipiat terrenum aliquid violento motu sursum elatum, statim id elidit deorsum, aut dimittit potiùs naturali momento hac declinans. Ad hoc ego, vt qui vellem Lucio tempus reminiscendi dari, Theonem vocans: quis, inquam, tragicorum dixit medicos

Eluere amaro amaram bilem remedio?

Cùm respondisset Theo, Sophoclis hoc esse: Necessitas, inquam, cogit, hoc illis vt concedatur. *Contra cētrum mundi & terræ disputatio.* Verùm philosophi audiendi non sunt, quando absurda absurdis volunt euertere, impugnántque admirabiles sententias, vtentes ad hoc aliis à ratione magis etiam alienis. quemadmodum hi nunc lationem ad medium introducunt. Cui quid non inest absurdi? nônne sequitur terram esse globum, quæ tot altitudines, profunda, inæqualitates habet? nônne habitari eam ab antipodibus, qui instar teredinum aut stellionum imis corporum partibus sursum obversis terræ adhærescant? nônne nos ipsos non ad lineam & angulos rectos ei insistere, sed obliquos & inclinatos ebrio-

rum instar? nonne massas quæ C I Ↄ talenta appendant per profundũ terræ delatas, vbi ad medium peruenerint, nulla re occurrente aut sustinente tamen, subsistere: aut si motus vehementia medium fuerint præteruectæ, vltrò ad id reuerti? nónne segmenta trabium ab vtraque terræ parte abscissa non semper deorsum ferri, sed foris ad terram accidentia pertrudi intrò ad medium, ibique collidi? nónne rapidus aquæ fluxus delapsus, vbi ad medium pervenerit, quod est ipsorum sententia punctum corporis expers, subsistet, & circa polum illum circumfundetur, illicque perpetuò librabitur ac pendebit? quorum quædam talia sunt, vt ne falsa quidem imaginatione in animum quisquam ea possit inducere. Hoc verò est inferiora facere superiora, & omnia inuertere, & quæ sunt vsque ad centrum deorsum, quæ infra illud, sursum * ponere. Ergo si quis terræ consensu in medio eius staret vmbilico ad centrum locato, fieret vt simul & caput sursum, & pedes sursum haberet. & si locus in oppositam partem effoderetur, prospiciens iste * deorsum sursum trahi qui effoderetur. & si alius contrariis vestigiis stare intelligeretur, vtriusque pedes sursum tendere dicerentur. Proinde huiusmodi támque alienis à ratione opinionibus onusti (quas non experientia, sed præstigiatoris alicuius circulatorísve apparatus, & triuialis nugæ suggerunt) eásque in res philosophicas attrahentes: eos dicunt inferiora superioribus adiungere, qui Lunam, quæ terra sit, non in medio sed in sublimi collocant. At enim si omne corpus graue eodem fertur, & ad centrum suum omnibus partibus vergit: terra non vt centrum Vniuersi potius, quàm totum, sibi omnia grauia vt suas partes vindicabit. Argumento est * erit vergentium. quibus non medium mundi causa est suorum momentorum, sed cognatio cum terra, à qua vi repulsa, rursum ad eam se conferunt. Sicut enim Sol omnes partes, ex quibus constat, ad se convertit: & lapidem terra vt sibi convenientem accipit * & fert ad eum. Itaque horum vnumquodque temporis progressu vnitur cum ea & coalescit. Quod si quod est corpus ab initio terræ non attributum, neque ab ea auulsum, sed peculiari natura pro sese constat: (qualem isti Lunam faciunt) quid obstat quin seorsim id subsistat suis compactum propriis ac constrictum partibus? nam neque demonstratur terram esse medium mundi: & eorum quæ hîc sunt comparatio & constitutio respectu terræ, ducit nos ad intelligentiam modi, quo ea quæ ad Lunam isthic accidunt permanere sit probabile. Qui autem omnia terrena & grauia in vnum compellit locum, facitque omnia partes vnius corporis, non video cur non eádem necessitate leuia deuinciat: sed sinat tot ignes seorsim consistere, neque censet debere vniuersas in vnum cogi corpus stellas, quod commune sit leuium & igneorum omnium. Sed Solem quidem vos mi Apollinida, innumeris stadiorum millibus abesse à summo cœlo dicitis, ac Luciferum supra eum, & Mercurium alióśque planetas, inferiores stellis inerrantibus, & qui magnis inter se spaciis diuisi motus suos conficiant: ponderibus verò & terrenis corporibus nullam putatis in mundo inter se distantiam, nullum spacium tribui. Videtis ridiculum esse, negare Lunam esse terram, quia distat ab inferiori regione: & dicere stellam eam esse, cùm tot stadiorum millibus à superiore cœlo depressa, & quasi in fundum quendam demersa sit? tanto quidem inferior astris est, vt mensura interualli non possit exprimi, & vos mathematici in ea ratiocinanda numeri deficiant. terram quodam modo attingit, ac ponè eam circumuecta, velvti orbitam currus quandam replicat, vt ait Empedocles:

Quæ circum summam *

Non enim vmbram eius superat sæpenumerò, paulatim emergens ob Solis illuminantis magnitudinem. sed ita videtur proximè, & ferè in vlnis terræ circumagi, vt terra lumen Solis ei obstruat, quando non attollit sese supra vmbrosam hanc, terrestrem & nocturnam regionem, quæ est terræ sorte concessa. Itaque arbitror nobis audacter dicendum in terræ terminis esse Lunam, ideóque ab huius extremis, lumini Lunæ offici. Considera porrò omissis aliis inerrantibus & vagis, quæ demonstrat Aristarchus libro De magnitudinibus & interuallis. Solis scilicet à Luna distantiæ ad interuallum quo à nobis ea abest maiorem esse rationem octodecupla, minorem vigecupla. & tamẽ qui Lunæ minimã altitudinem tribuunt, eam faciunt tantã, vt Lunæ à nobis distantia terræ semidiametrum quinquagies sexies cõtineat. est aũt linea à centro

Distantiæ Solis, Lunæ, terræ, centri.

centro ad superficiem terræ XL millium, si eos sequimur, qui medium tenuerunt in adsignandis mensuris. vnde ratiocinari licet, Solem à Luna ampliùs quàm quadragies millena stadia, & trecenta millia abesse stadiorum. tam longè est à Sole remota Luna ob grauitatem, & tam propè ad terram collocata. Quare si locis diuidendæ sunt naturæ, profectò terræ portio & regio Lunam sibi vindicat, hancque ea sibi & res terrenæ iure cognationis & vicinitatis petunt propriam. Neque verò arbitror nos peccare quicquam, si iis quæ superiora vocantur corporibus tantum interuallum tribuentes, inferioribus quoque spacium aliquod suæ conuersionis concedimus, quod est à terra ad Lunam vsque. Nam & is modum egreditur, qui solam cœli superficiem extremam suprà, reliqua omnia infrà esse dicit: neque tolerari potest, qui terra, atque adeò centro eius inferiorem locum circumscribit. Sed & mobili- * hic interuallum debitum concedente ob magnitudinem mundo. qui verò postulat vt omne sursum esse dicatur & sublime quod est supra terram: ei alius occinet statim hac lege deorsum debere haberi quidquid est infra stellarum fixarum globum. Denique quo pacto dicitur terram in medio iacere, cuius tandem rei? Nam Vniuersum quidem infinitum est: infinito, neque principium neque finem cum habeat, non conuenit habere medium. nam ipsum quoque centrum extremitas quædam siue terminus est: infinitas priuatio est terminorum. Qui autem non Vniuersis sed mundi medium putat terram, facetus est, si non censet mundum eadem teneri infinitate. nam ne huic quidem medium est ab Vniuerso relictum: cùm lare & fundamento carens in infinito feratur inani ad nihil quod naturæ ipsius sit accommodatum: aut si subsistat, aliam manendi causam inuenerit quàm loci naturam. Eadem licet de Luna conijcere, alia eam animo potiùs & natura * differentiæ: altera hac quiescente, altera in motu versante. Præter hæc verò considera, an non magna res ipsos fugerit. Si enim quidquid quocunque modo extra centrum terræ est, dici oportet suprà esse, nulla pars mundi infrà erit: sed suprà fuerit & terra & omnia quæ ei incumbunt, & simpliciter quoduis corpus centro circumpositum: infrà autem vnicum illud corporis expers punctum, atque hoc necesse erit omni mundi naturæ opponi: quando superum & inferum naturæ ratione inuicem opponuntur. Neque hoc duntaxat est in hac re absurdum: sed causam quoque grauia perdunt, ob quam deorsum vergant atque ferantur, cùm nullum sit infrà corpus ad quod moueantur. nam quod corporeum non est, id neque probabile est, neque ipsi volunt tanta esse vi præditum, vt omnia ad se trahat & circa se contineat. Interim ergo rationi hoc & ipsis rebus repugnans manebit, totum mundum suprà esse, infrà nihil, excepto corporis & diuisionis expertæ, termino. Illud verò consentaneum est, quod nos dicimus, superis & inferis regionibus satis ampla esse spacia tributa. Sed tamen, si ita vis, ponamus contra naturam in cœlo terrestribus motum adscribi: sensim iam, non commotis (vt fit in tragœdia) animis agedum hoc consideremus, hinc non demonstrari Lunam non esse terram, sed terram alieno à sua natura loco sitam. quandoquidem ignis etiam Aetneus contra naturam infra terram est, ignis tamen est: & vtribus contentus aër natura leuis est, sursùmque effertur, necessariò tamen eò cogitur, quò vltrò non ferretur. Ipsa autem, dij boni, anima an non contra suam naturam inclusa tenetur corpori tardo & frigido, ignea ipsa vobis autoribus, & sensu nullo videnda. neque tamen idcirco dicimus animam corpore aboleri, aut esse nihil, non rem diuinam, ob corporis grauitatem & molem: sed quæ toto cœlo, omni terra marique peruagatis in carnes, ossa, medullásque subeat, & cum humore infinitis perpessionibus fiat obnoxia. Iam ille vester Iupiter nónne sua natura inest magnus & continuus ignis? & tamen nunc se demisit, atque inflexit omniúmque colorum formam accipit in se per omnigenas mutationes. Proinde vide tu, homo belle, ne transferens & abducens vnumquodque eò, vbi natura illi locum videtur adsignasse, quandam dissolutionem mundi commenteris, & Litem Empedocleam rebus immittas: aut potiùs priscos illos excites contra naturam Titanes & Gigantes, fabulosámque illam & terribilem confusionem atque errores introducas seorsim omne graue, omne leue ponens. *

Vniuersi & nil di nullum esse centrum.

Loco naturam non mutari.

Non hac iam Solis species formosa timetur,
Non terræ hirsutum genus, aut salsi maris vndæ

non terra caloris erat particeps, non aqua spiritus: nihil grauium sursum, leuium deorsum mouebitur. Sed mixtionem fugientes, & ab omni coniunctione abhorrentes res, solitariæq; eæ, quæ principia rerum censentur, non admittentes vllam contemperationem altera alterius, omnem communicationem auersantes, suisque peculiaribus & contumacibus contentæ motibus, eo modo habebant, quo Vniuersum à quo Deus abest, vt Plato dixit: hoc est, sicvt se habent corpora animis destituta & mente. donec desiderabilis facultas Prouidentiæ venit in naturam, amiciciámque iis, Venerem, & amorem indidit: vt Empedocles, Parmenides, Hesiodus cecinerunt. vt locum mutantes res, & vna alterius facultate impertita, aliæq; mansionis, aliæ motus necessitatibus illigatæ, & ad meliorem statum necessitate quadam adactæ, pro eo atque natura ferebat vt concederent atque mutarentur, concentum quendam societatémque conficerent. Etenim si nulla mundi pars præter naturam fuit adfecta, sed vnumquodque ita iacet vt natum est, nulla translatione, nulla mutatione indigens, quibus ne initiò quidem opus habuerit: miror quódnam sit munus Prouidentiæ, aut quid fecerit pater ille & artificiosissimus opifex Iupiter. Non enim in exercitu opus est scientia ordines instruendi, si sua sponte quivis militum nouerit suum locum, ordinem, & stationem, quam accipere debeat & tueri. neque vsus erit hortulanis aut qui domos ædificent: si ibi aqua vltrò adfluat plantis rigatione indigentibus: hoc lateres, ligna, & lapides naturalibus motionibus pro se in locum concinnitatémque desideratam coëunt. Sin est, vt hæc ratio palam tollat Prouidentiam, Deóque rerum dispositio & diuisio convenit: quid mirum sic ordinatam esse & concinnatam naturam, vt hoc ignis, ibi astra, rursúmque hoc terra, superiùs Luna sit collocata, arctiore rationis quàm naturæ vincula constricta? Alioqui, si omnia naturalibus debeant ferri momentis, neque Sol iam in orbem reuoluatur, neque Lucifer, neque aliorum vllum astrorum. sursum enim, non secundim circulum ferri leuia & ignea naturæ instinctus iubet. Si verò hanc natura admittit varietatem in locorum mutatione, vt hoc ignis suo motu semper sursum tendat, quando autem cœlum attigit, cum eius rotatione circumagitetur: quid mirum, si etiam grauia & terrena ita superantur à continente corpore, vt aliud motus genus suscipiant. Non enim profectò id fert natura cœli, vt leuia sursum ferri prohibeat, grauia & deorsum inclinantia compescere nequeat. Sed vtrorumque natura ita vtitur, vt eam in melius convertat. Verùm enimverò si quod videtur nobis impauidè est dicendum, omissis iis opinionibus quorum habitus serua nostra fecit iudicia: apparet nullam Vniuersi partem ipsam à se ordinem, situm, motúmve habere propria, quæ absque vlla conditione naturalia possint dici. Sed quando vnumquodque, si cuius rei gratia ortum factúmve est, ei se vtiliter mouendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum & adficiendum ita se præbeat, vt eius saluti, pulcritudini & facultati congruit: tunc videbitur naturæ convenienter collocari, moueri, affici. Etenim homo, quo non vlla alia res magis iuxta naturam est facta, in sublimi habet maximè grauia & terrestria, circa caput: in mediis calida & ignita: dentium supernè alij, alij infernè sunt nati, neutri contra naturam. neque ignis qui supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is qui in corde & ventriculo: sed quodvis horum congruè est vtilitérque ordinatum. Quin omnium ostreorum considera naturam, atque (vt vtar verbis Empedoclis.)

Inspice tergigraues conchas quandoque marinas:
Buccinus, exemplóque obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo vt videas in corpore terram.

neque lapidea opprimunt aut affligunt humorem cui incumbunt, neque contrà calor leuitate sua sursum euolans perit: sed omnia sunt commixta, inter séque composita pro rei cuiusvis natura. Quamobrem probabile est mundum etiam, si quidem animal est, multis in partibus terram habere, in multis aquam, ignem, aërem: non necessitate aliqua elisa hæc eò, sed ratione ita disponente. nam neque oculus isthac in parte corporis est, leuitate eò compulsus sua: neque cor sua grauitate in pectus delapsum est: sed vtrunque ita collocatum, quia hoc modo erat conducibilius. Non ergo putemus de mundi partibus terram huc pondere suo prolapsam: Solem vtris in morem sursum leuitate sua elisum: aut reliquas stellas velvti in bilance momento fa-

Analogia mundi & corporis principum partium.

cto

cto ea in quibus sunt loca occupauisse. Etenim ratione prævalente, stellæ tanquam luciferi oculi in facie Vniuersi insertæ circumferuntur. Sol autem qui cordis habet vim, ex sese calores & lumen tanquam sanguinem diffundit. terra & mari natura vtitur, sicvt animal ventriculo & vesica. Luna Soli & terræ interposita, sicvt iecur inter cor & ventriculum, aut aliud molle viscus insitum: calorem hâc demittit, & quæ hinc exhalant coquendo purgandóque ad se extollit. quòd si eius terreæ partes & soliditas etiam ad alia habent accommodatam rationem: certè vbique hæc sententia potior est, quàm quæ necessitate materiæ isthæc definit. Quid enim ex illorum dictis probabile eliciemus? Dicunt ætheris partes lucidas & tenues ob raritatem esse cœlum factas: densatas & coactas, astra, quorum ignauissimum & turbidissimum sit Luna. Et tamen videre licet, Lunam non esse ex aere secretam: sed etiamnum in multo qui circa ipsam est moueri, magnámque habere infra se ventorum * volui, & cometas. Adeò non momentis grauitatis aut leuitatis vnumquodque corpus appenditur, sed alia ratione disposita atque ordinata sunt. Hæc cum essent dicta, & Lucius mihi successionem differendi mandasset, iam ad demonstrationes tendente sententia: Aristoteles subridens, Testor, inquit, totam tuam disputationem fuisse contra eos, qui Lunam semigneam facientes, vniuersè corpora alia sursum, alia deorsum vergere suapte sponte ponunt. Id autem ne fortuitò quidem nobis venit in memoriam, esse qui dicat astra cùm in orbem natura sua reuolui, tum diuersæ à quatuor elementis esse naturæ. vt & mihi supersedere labore liceat & * Lucius * Mi homo, inquit, alia fortassis astra & totum cœlum nobis ponentibus natura esse pura & sincera, omnisque mutationis & affectionis vacua, ac motu circulari prædita, ideóque & nunquam desinente conversione, nemo in præsentia contrà certauerit: quanquam innumeræ sunt difficultates. Quando autem ista ratio deorsum traducta Lunam attigerit: non iam immunitatem perpessionum in ea tueri, eiúsque corporis pulcritudinem potest: sed vt reliquas inæqualitates & discrimina omittamus: ipsa illa in Luna apparens facies, affectione quadam substantiæ, aut admixtione qualicunque alterius naturæ accidit. Patitur autem aliquid omne quod miscetur, dum suam amittit sinceritatem, ac vi à deteriore natura occupatur. Ipsius porrò Lunæ tarditatem, & celeritatis retusionem, tum caloris inefficacitatem & obscuritatem, quo (vt Ion ait) nigra non maturatur vna, quid aliud quàm imbecillitatem dicemus? Tum Aristoteles: Ergóne affectio corpori sempiterno & cœlesti accidit? Omnino verò, inquit ille, mi Aristoteles, terra quatenus est, res pulcerrima, admiranda, & probè ornata videtur esse Luna. sin vt astrum eam, luménque, aut corpus diuinum ac cœleste consideras, metuo ne deformis, atque turpis sit, & pulcram appellationem dedecoret. Siquidem in cœlo tam multis astris hærentibus, sola ipsa alieno indiget lumine, vt ait Parmenides,

Et semper Solis radios aduersa tuetur.

De Lunæ illuminatione.

Equidem socius noster in disputatione circulari cùm illud Anaxagoreum demonstrasset, Solem Lunæ suum splendorem impartiri, laudatus est. Ego autem hæc non dicam, quæ à vobis, aut vna vobiscum didici: sed dedita opera ad id quod reliquum est me conferam. Probabile est ergo Lunam non vitri aut crystalli in morem illuminari, Sole eam suo perlucente & illustrante lumine: neque rursus quadam fulgoris & luminis coitione, vt cum faces lumine augentur. Sic enim non minùs in nouilunio quàm cùm dimidius orbis nobis illustratus apparet, toto orbe refulgens nobis videretur: non cohibens neque obstruens Solis radiis transitum, sed ob raritatem transmittens. Neque verò Sol lumen Lunæ ei contemperato suo accendit. non enim vt cùm diuiduo, aut vtrinque gibbo orbe Luna cernitur, declinationes eius & auersiones pro causa possunt poni, ita hoc etiam in nouilunio facere licebit. cùm tunc ad amussim, vt ait Democritus, subiecta illustranti, excipiat Solis lumen. itaque tum & fulgere ipsa debebat, & Sol per eam pellucere. quod tantum abest ne fiat, vt cùm ipsa in coitu obscura sit, tum sæpenumerò Solem quoque abscondat:

Dissipat in terram radios cum desuper eius,
Et terræ spacium tam latum lumine priuat,
Quàm latum glaucæ Lunæ complectitur orbis,

vt ait Empedocles: perinde ac si in noctem & tenebras, non in aliud astrum lumen Solis incidisset. Quod autem dicit Posidonius Lunæ profunditatem in causa esse, cur per eam Solis lumen non penetret: id euidenter refellitur. Aër enim quantumvis immensus, & qui multis modis quàm Luna est profundior, totus tamen solaribus radiis illustratur. Relinquitur ergo Empedoclis sententiam esse veram: nempe reflexione luminis Solaris ad Lunam, hîc ab illa res illuminari. vnde fit, vt neque calidum neque splendidum ad nos lumen perveniat: quod futurum videbatur, si inflammatio & permixtio luminis fieret. Sed quemadmodum reculsæ voces obscuriorem soni Echô faciunt: & ictus à resultantibus telis languidiores accidunt:

Sic Lunæ feriens fulgor Titanius orbem,

imbecillum hebetémque defluxum ad nos dimittit, ob infractionem vi debilitata. Sub hæc Sylla: sanè, inquit, aliquam hæc verisimilitudinem habent. quod verò validissimum est eorum quæ contra obiiciuntur, an iam est aliquo pacto explicatum, an verò fefellit socium nostrum? Quid, inquit Lucius, aliud dicis, quam quod de Luna dimidium orbis illustratum exhibente quæritur? Hoc ipsum, aiebat Sylla. Habet enim rationem, quòd cùm omnis reflexio fiat ad æqualem angulum, cùm Luna dimidiata medium cœli tenet, lumen ab ea non fertur in terram, sed ad latus eius delabitur. Sol enim in horizonte constitutus, radiis suis Lunam tangit. itaque is fractus ad æquales angulos in alterum relidetur extremum, neque huc splendorem dimittit. alioqui oportet magnam diuersitatem anguli fieri, quod est nefas. At mehercle, inquit Lucius, hoc tamen dictum est fieri: etsi te præsente, (Menelaum mathematicum inter dicendum intuens compellabat) vereor thesin mathematicam istam euertere, quæ fundamenti instar catoptricæ subiacet de speculorum causis & rationibus doctrinæ. Omnem ergo reflexionem tendere ad æquales angulos, neque sensui apparet necesse esse, neque in confesso est. Sed primùm in curuis speculis hæc positio improbatur, cùm res maiores quàm sunt videntur, reflexione facta ad vnum visus punctum. Fallit deinde etiam in duplicibus speculis, cùm duobus inter se consertis ad angulum, vtraque superficies duplæ speciem reddit: fiúntque quatuor imagines ab vna facie, duæ exterioribus adversæ, obscurè dextras partes in profundo speculorum sinistrorsum repræsentantes. Culpatur etiam * quæ cur fiant, Plato causam reddidit. Dixit enim, speculo hinc inde eleuato visus reflexionem variare, ab vna in alteram parte recidentem. Si ergo visis statim ad nos * recurrunt: quæ verò in alteram speculi partem delabuntur, rursum inde ad nos feruntur: fieri non potest vt omnes reflexiones ad æquos accidant angulos: quanquam illi sententiam nostram impugnantes contendunt defluxibus qui à Luna in terram feruntur æqualitatem angulorum tolli, hoc illo censentes multo esse probabilius. Enimverò vt hoc demus & gratificemur percaræ nobis geometriæ: primùm fieri id par est in speculis ad vnguem læuigatis. at Luna multas habet inæqualitates, asperitates multas: vt fulgores qui à magno corpore accidunt altitudinibus non exiguis invicem resplendere possint, ac omnimodè reflecti, implicari, resplendentiámque inter se continuare, quasi à multis ea ad nos ferretur speculis. Deinde, vt reflectionem ponamus ad ipsam Lunam fieri æqualibus angulis: tamen fieri potest vt radij per tantum spacium delati frangantur & delabantur, vt lumen componatur & splendeat. Sunt qui etiam ostendant descriptione quadam, multa lumina in terram dimitti ad lineam sub inclinata subtensam. Inter dicendum autem delineationem moliri, idque apud multos, non licebat. Omnino autem, dicebat, miror cur contra nos allegent dimidiatum orbem Lunæ, cùm eius eadem sit cum vtrinque gibbosa, & cum falcata ratio. Nam si æthereám molem aut igneam Lunæ (siquidem talis esset,) Sol illuminaret, nunquam profectò relinqueret semper apparens sensui vmbrosum & luminis expers hemisphærium eius. Sed si vel paululum attigisset superficiem, impleri eam lumine totámque mutari vsquequaque ob agilitatem prodeunte conveniebat. Si enim vinum aquæ extremitatem attingens, aut gutta sanguinis in humorem incidens, totum inficit aut rubore tingit: ipsum verò aërem aiunt non defluxionibus quibusdam radiisve permixtis, sed totum ictu luminis mutari & alterari: quónam pacto stella stellam, & lux lucem si attingat, arbitrantur nullam confusionem, nullam per tota mixtionem fieri aut mutationem, sed ea duntaxat à Sole illu-

Reflexionis lex & de speculis.

illustrari, quorum attingit superficiem. Quippe is circulus, quem suo circuitu Sol in Luna describit, qui modò incidat in lineam qua Lunæ visibilis pars ab invisibili distinguitur, aliâs ad rectos insistat angulos & diuidat mediam, mox aliis atq; aliis inclinationibus proportiones varias splendidæ partis ad vmbrosam efficiat, Lunæq; formas vtrinq; curuas, aut falcatas exhibeat: planissimè omnium demonstrat eam quæ dicitur Lunæ illuminationem, non contemperationem sed contactum, neq; luminis confluxum, sed circumfusionem esse. Quando autem non illuminatur tantùm ipsa, sed huc etiam luminis simulacrum mittit: fit etiam acrius vt contendamus de ratione quæ de eius substantia fuit allata. Reflexiones enim fiunt non ad vllam rem raram & tenuibus partibus constantem: neque facilè imagineris ignem ab igne resilientem, aut lumen à lumine. Sed oportet solidum densúmq; esse id, à quo recelli & reflecti aliud debeat: vt in id ictus incumbat, indéque referatur. Ipsum adeò Solem aër transmittit, non impediens aut relidens radios eius: à lignis, lapidibus, & vestibus in Sole positis multæ resplendentiæ & circumfulgentiæ exsistunt. Sic & terram videmus ab eo illuminari. non enim in profundum, vt aqua, nec per totam vt aër dimittit radios. sed sicut circulus Lunam ambit, partémq; eius illuminandam describit: ita alius terram circuit, partémque eius definit, quam Sol subinde illustret, reliquo luminis experte. videtur enim aliquanto maior vtriusque portio quæ illuminatur, quàm est semissis globi. Concedite verò mihi vt hoc geometricè loquar è proportionum collatione. Si tria sunt quibus à Sole lumen accidit, terra, Luna, aër: videmus tamen Lunam non magis quàm aërem aut terram illuminari. necesse autem est similis esse naturæ, quæ ab eadem re affici eodem modo solent. Hæc omnibus laudantibus Lucium, Præclarè, inquam ego, qui pulcræ rationi pulcram adiecisti proportionem. non enim tuis es defraudandus. Tum subridens Lucius: Proinde, ait, denuò proportione vtamur, demonstrabimúsque Lunam terræ esse cognatam, non eo tantùm quia eadem à re eodem afficiuntur modo, sed & quia idem agunt. Etenim nihil eorum quæ circa Solem fiunt ita simile esse eius occasui atque est defectus ipsius, conceditis (puto) mihi: memores eius coitus Solis cum Luna, qui nuper fuit, quo statim sub meridiem incipiente, stellæ in multis passim cœli partibus effulserunt, aërísque ea fuit temperies, qualis est incerta luce in crepusculo. si non concedetis, Theon hic noster Mimnermum allegabit, & Cydiam, & Archilochum, & præter hos Stesichorum ac Pindarum, qui deplorant in defectibus splendidissimum sibi eripi Solem, & quasi in media nocte se esse, radiósque Solis tenebroso ferri tramite. super omnes Homerum, qui facies hominum nocte & caligine occupari ait, Solémque & Lunam de cœlo perisse: idque fieri alio mense desinente, alio incipiente. Reliqua puto mathematicis subtilitatibus in * eductum esse. Id verò constat, noctem terræ esse vmbram, & defectus Solis Lunæ vmbram esse, quando visus noster in eam incidit. Nam Solem, postquam occidit, videre ne possimus, terra interposita luminibus nostris officit: cùm deficit, Luna nostro visui aditum obstruit. Horum vtrunque obscuratio est: sed occiduam terra, defectum Luna facit visum intervertendo. Ex his autem quid consequatur, facilè potest intelligi. Si enim similia sunt effecta, similes etiam sunt causæ ea efficientes. eidem enim eadem accidere ab iisdem, necessarium est. Quod autem tenebræ in defectibus non sunt ita profundæ, neque aër perinde atque noctu occupatur iis, non est quod miremur. Est enim eadem substantia eius quod noctem, & eius quod defectum efficit corporis: magnitudine differunt. Nam Aegyptij, nisi fallor, septuagies bis contineri in terræ quantitate Lunæ quantitatem censent: Anaxagoras tantam pronunciauit Lunam esse, quanta est Peloponnesus: Aristarchus proportionem diametri facit minorem quàm sint LX ad XIIX, maiorem aliquanto quàm sit CVIII ad XLIII. Vnde fit vt terra prorsus Solem conspectui nostro subtrahat ob magnitudinem: magna est enim obstructio, & nocturno tempore durat. Luna autem etiam si totum aliquando occultet Solem, tamen is defectus latitudine & tempore caret: sed quidam elucet splendor circa orbitam, non sinens altam nimiámque fieri vmbram. Aristoteles verò antiquus ille cur Luna sæpius quàm Sol deficere videatur, causam inter alias etiam hanc potuit: quòd Sol Lunæ interiectu obscuretur, Luna terræ. Posidonius autem sic definiens: Hæc affectio defectus est Solis, coitus vmbræ Lunæ, cuius defectum * His an. solis defectus est quorũ inter visum & Solẽ vmbra Lunæ interiicit.

Eclipsis Solis, & Lunæ.

Odyss. v, 351. & Odyss. ι, 163.

Fatens autem vmbram Lunæ ad nos ferri, nescio quid sibi ad dicendum reliqui fecerit. Impossibile quippe est astri vmbram exsistere: cùm vmbra dicatur id quod lumine caret. at lumen vmbram non facit, sed abolet suapte natura. Sed quod nam * post hæc fuit argumentum allatum? Et ego, Eundem, inquam, Luna defectum passa est. Rectè, aiebat, admonuisti. Sed vtrum quasi nos posuissemus Lunam deficere ab vmbra captam, iam ad eam se convertamus rationem? aut vultis vt quasi exercitatione * dicendi instituta singulis recensendis argumentis demonstrationes proferam. Omnino, dicebat Theo, de his declamato. Mihi enim opus aliquo est qui persuadeat: cùm id duntaxat inaudiuerim, quod cum in vna linea sint tria corpora, terra, Sol, & Luna, defectus contingant. tum enim aut terram Lunæ, aut Lunam terræ Solem adimere: hunc Luna, eam terra in medio trium constituta deficere: illud in coitu luminarium, hoc in oppositione fieri. Tum Lucius: Ferè, inquit, hæc de dictis sunt potissima.

Vmbra terræ. Verùm si lubet, primo loco rationem ex vmbræ figura ductam accipe. Est enim conus siue turbo: quippe cùm magnus ignis lumén ve Sphæræ formam habens, minorem, sed ipsam quoque globosam, amplectitur molem. Itaque in defectibus Lunæ circumscriptiones eorum quę obscurantur, quibus à lucidis distinguuntur, circulares * sunt. nam teretis ad * aut accipiet sectiones quæ præbet vsquequaque progredientes, ob similitudinem fiunt circulares. Secundo loco id te arbitror intelligere, quod Lunæ partes eæ primùm lumine destituuntur, quæ ad subsolanum spectant; Solis eæ, quæ ad occasum. mouetur autem vmbra terræ ab ortu versus occasum, Sol & Luna contrà versus ortum. Hæc & sensus depræhendere potest in iis quæ apparent, & rationibus haud prolixis queunt perdisci. Ex his autem causa defectuum confirmatur. Quoniam enim Sol deficit depræhensus, Luna autem occurrens ei quod ipsam lumine priuat: convenienter, immò autem necessariò ille à posteriore parte primùm invaditur, hæc à priore. hinc enim incipit obstructio, vnde primùm ingruit id quod obstruit lumini. Ingruit autem Soli Luna ab occasu contra eum contendens; Lunæ vmbra ab ortu, vt in oppositam tendenti partem. Tertium est temporis & magnitudinis defectuum ratio. Etenim Luna quando sublimis & à terra longiùs distans deficit, non diu hæret in tenebris: cùm verò humilis & terræ vicina in vmbram incidit, admodum premitur, & tardè ex ea emergit. Et quidem humilis celeriùs, sublimis tardiùs mouetur. Sed causa discriminis in vmbra est: quæ latissima circa basin seu fundum, quippe conus, paulatímque se in verticem acuens, in exilem desinit apicem. Itaque Luna humilis in eam incidens, maximis eius circulis capitur, profundámque & caliginosissimam partem pertransit. supernè autem velvt in vado ob tenuitatem vmbræ stricta, celeriter discedit. Omitto autem quæ seorsim, proprias * Videmus enim ignem ex vmbroso loco magis effulgere ac lucere ob crassiciem aëris caliginosi, qui splendorem diffluere & dissipari non sinit, sed eius substantiam continet atque cohibet. siue ea sensus est affectio, quo modo calida frigidis adposita calidiora, & voluptates iuxta dolores fiunt vehementiores: ita splendida ponè tenebrosa magis fulgeant, ob diuersas adfectiones in contrarias partes intenta imaginatione. Videtur autem prius illud esse probabilius. In sole enim omnis natura ignis, non modò fulgorem suum amittit, sed concedendo etiam languidior & obtusior fit:

Luna an ignis, an astrum. dissipat enim calor ac diffundit eius vim. Si ergo Luna ignem sortita est imbecillum & inefficacem, stella (vt ipsi aiunt) turbidior: nihil eorum, quæ ei accidere videmus, sed contraria omnia evenire par fuit. nimirum vt videretur quando nunc occultatur, occultaretur quando apparet. hoc est, reliquo tempore occultari debebat, ab æthere continente obscurata, effulgere autem & splendere per sex menses, rursúmque alios quinque, quando sub vmbram terræ subit. Nam illi CCCCLXV circuitus ecliptícorum pleniluniorum, XLIV habent sex mensibus singulos, reliquos quinque mensibus constantes. Tanto itaque tempore oportebat Lunam apparere in vmbra splendentem. At ea in vmbra quidem lumen suum amittit: recuperat autem illud, postquam vmbram effugit. Et sanè interdiu sæpenumero apparet: vt quidvis potiùs quàm igneum & sidereum corpus existimari debeat. Hoc vbi dixit Lucius prouo-* lauerunt simul quodammodo ad impugnanda isthæc Pharnaces & Apollonides. Et concedente dicendi partes Apollonide, Pharnaces: hoc ipsum, inquit, maximè ostendit Lunam astrum esse, aut ignem. Non enim prorsus latet in defectibus, sed effulget colore quodam prunam referente & terribili, qui eius est proprius.

Apollo-

Apollonides autem instabat adversus vmbram, inquiens sic semper à mathematicis dici locum qui nulla illustratur luce, eum vmbram à cœlo non admitti. Hoc verò, aiebam, est contra nomen potiùs sophisticè, quàm in rem physicè aut mathematicè disputare. Eum enim infra terram locum, ad quem aditus lumini est obstructus, si vmbram quis dicere nolit, sed luminis vacuam regionem, tamen necesse est Lunā quando eò pervenir * Atque omnino, dicebam, fatuum est negare vmbram terræ eò pertingere * vmbra Lunæ incidens visui, & * ad terram, defectum Solis facere. Nunc me ad te, Pharnaca, convertam. Color enim ille prunæ similis & ardens Lunæ, quem eius proprium esse inquis, corporis est densitate & profunditate præditi. nullæ enim reliquiæ, nullum vestigium flammæ in raris permanet corporibus neque prunæ fiunt, vbi non aliquod solidum corpus subiicitur, quod vim ignis altè admissam seruet. sicvt & Homerus alicvbi ait: Lunæ color.

Extincto postquam sed flamma evanuit igne, Iliad. ι, 213.
Substrauit prunas. ——

non enim ignis, sed corpus ignitum videtur pruna, ab igni affecta res qui in corpore solido & radicem habente permaneat ac duret. flammæ autem, rari nutrimenti & materiæ celeriter ob infirmitatem consumtæ incendium ac fluxus sunt. Itaque Lunam terrenam esse & densam vix vllo alio æquè evidenti argumento ostendi poterat: si quidem pruneus ille color eius esset proprius. Sed non est, mi Pharnaca. & videmus * Lunam deficientem aliâs alium colorem sumere: quos mathematici temporis ratione sic discernunt. Si sub vesperam Luna deficit, horribiliter nigra apparet vsque ad horam tertiam & supra semissem horæ. Si media nocte, tunc istum puniceum & igneum colorem edit: à septima hora & semisse rubor ostenditur: versus auroram iam cœruleum trucémque vultum sumit, à quo eam potissimùm poëtæ & Empedocles glaucopin, id est cæsiam appellant. Proinde cùm videamus Lunam in vmbra tot colores adsciscere, non rectè illi arripiunt pruneum: quem potissimum aliquis alienum ab ea esse dixerit, ac mixturam potiùs luminis deficientis, & per vmbram enitentis: proprium verò, nigrum & terrestrem. Iam cùm hæc Solis radios excipientibus purpureis aut puniceis vestibus, paludibus item & fluuiis, vmbrosa viciniæ loca colorem istorum æmulentur, & ob omnigenas reflexiones multiplicibus illustrentur splendoribus: quid mirum res habet, si copiosus vmbræ fluxus velvti in pelagus cœleste incidens non stabilis aut quiescentis luminis, sed ab innumeris exagitati astris, variásque mixtiones & mutationes in se admittentis, alium aliâs colorem à Luna expressum huc referat? Stella enim, aut ignis in vmbra nunquam videbitur nigro, glauco, aut cœruleo colore. Montibus verò, & campis ac maribus multæ à Sole colorum formæ inferuntur, vmbrísque & nebulis tanquam pigmentis permixtus ea splendor inducit. Et maris quidem colores conatus est Homerus vtcunque nominibus exponere, mare violæ, viniq; rubri forma præditum dicens, & alibi glaucū, vndam purpuream, tranquillitatem albam. quæ verò terræ accidunt diuersitates colorum, aliâs aliter accidentium, omisit: quia nimirum immensus eorum esset numerus. Cæterùm Lunam probabile non est eandem cum mari habere superficiem: sed natura terræ cognatissimam esse ei, quam priscus iste Socrates fabulosè protulit. siue per ambages Lunam innuens, siue de alia quadam mentionem faciens. Nihil enim vel incredibile est, vel mirabile, si Luna cum nihil in se corruptum, nihil cœnosum habeat, & è cœlo luminis puri fructum, calorémque non immodicum aut sæuum percipiat, sed humectum & innoxium: in se pulcritudines locorum admirabiles, montes flammantes, ac cingula habet purpurea, aurúmque & argentum non in profundo dispersum, sed quæ in planiciebus copiosè efflorescant, aut in collibus læuibus circumferantur. quorum deinde simulacra ad nos per vmbram aliâs alia continentis aëris mutatione diuersè efferantur. Neque verò diuinitatis opinionem & venerationem hoc pacto Luna amittit, quæ * sacra ab hominibus iudicatur: quàm si eam fæculentum de sententia Stoicorum ignem & turbidum statuas. Ignis quidem apud Medos & Assyrios barbaricis colitur honoribus: qui damnosa præ metu venerantur, neq; tam honore afficiunt quàm abominantur. At verò terræ nomen nemini non Græcorum habetur carum, venerabile: & auitum nobis est ei, vt aliis quoque diis, diuinos honores deferre. Longè verò ab eo absumus, nimirum homines vt Lunam quæ

Iliad. λ, 298. ι, 350. ι, 34. Odyss. λ, 41. ι, 94. *

cœlestis est terra, existimemus animæ mentisque & eorum exsortem, propter quæ * diis primitias convenit offerri: sed legitimam ei beneficiorum gratiam rependimus, & pro iure naturæ veneramur id quod virtute, potentia, ac dignitate humanam excedit conditionem. Quare nihil nos peccare arbitramur, dum eam terream statuimus.

De facie in ore Lunæ apparente.

Quod ad faciem attinet in Luna apparentem: sicut nostra terra sinus habet quosdam magnos: ita censemus Lunam quoque profunditatibus & rupturis magnis esse apertam, aquam aut aërem caliginosum continentibus: in quas Sol suo lumine non penetret, sed eas deserens, reflexionem dissipatam faciat. Excipiens hæc sermonem Apollinides: Ergóne, inquit, ipsam obtestans Lunam, fieri hoc vobis videtur posse vt rupturarum quarumdam aut conuallium vmbræ sint, quæ huc & vsq; ad nostrum visum pertingant? aut non ratiocinamini quid inde sequatur? Tum ego: Hoc, inquam, quamvis non ignorantes, tamen audiatis *

* Lunæ diameter, XII digitorum magnitudine apparet in mediis distantiis. nigrarum autem & vmbrosarum macularum vnaquælibet semisse digiti maior videtur, ita vt amplius sit quàm semuncia diametri. Iam si diametrum ponamus Lunæ duntaxat triginta millia stadiorum, ex proposito in ea vnumquodq; vmbrosorum diametrum habebit I Ↄ stadiis ampliorem * quingentis stadiis. Primùm ergo vide an in Luna possint tanti hiatus, tantæ asperitates esse, vt tantam vmbram faciant. deinde tantæ cùm sint, cur à nobis non cernantur. Ego hæc renidens: Bene tu, inquam, Apollonida, qui talem nobis inveneris demonstrationem, qua & me & te evincas maiores Aloidis esse istis: non quidem quovis diei tempore, sed manè potissimum ac vesperi. * Putásne cùm Sol vmbras nostras facit immensas, hanc præclaram subiici nostro sensui ratiocinationē: si magnum est quòd vmbram de se proiicit, ingēs est quod vmbram creat? In Lemno neutrum nostrûm fuisse, liquidò noui. tamen ambo pervulgatum hoc Iambicum sæpe audiuimus,

Athos obumbrat terga Lemniæ bouis.

incidit enim, vt consentaneum est, montis vmbra buculæ æneæ, per mare in longum porrecta haud paucioribus I Ↄ C C stadiis. * obvmbrandi altitudinem esse in causa, quòd multipliciter excedentia quantitatem corporum intervalla vmbram faciant. Id ergo hæc etiam in Luna contemplare, quando in plenilunio maximè expressam * faciei imaginem exhibet, ob profunditatem vmbræ, longissimè tunc à Sole dissita. nam distantia luminis ipsa vmbram magnam, non magnitudines inæqualitatum quę sunt infra Lunam effecit. Quin etiam montium eminentias Solis radij non sinunt interdiu conspici, cùm cernantū valles & quæ in profundo sunt atq; vmbrosa, idq; eminus. Non est ergo absurdum, si Luna quoque vt illuminetur, radiósque Solis in se recipiat, videre nequimus ita exactè. Quando autem vmbrosa iuxta splendida ponuntur, horum discrimē visum non fallit. Verùm id, dicebam, magis refellere videtur eam quæ perhibetur à Luna reflexionem: quòd qui in reflexis stant radiis, iis non tantùm ; id quod illuminatur contingit videre, sed etiam id quod illuminat. Quando enim splendore ab aqua in parietem reculso visus in ipso fuerit loco, vbi fit reflexio: tunc tria ista cernit, reflexum splendorem, aquam in qua radij recelluntur, ipsúmque Solem, à quo lumen in aquam incidens reflectitur. His & in confesso positis, & sensu perceptis, postulant ab iis qui reflexione radiorum illustrari à Luna terram adserunt, vt ostendant noctu apparentem in Luna Solem: sicvt interdiu in aqua cernitur, quando hæc eius radios reflectit. quod cùm non appareat, aliter eam quàm reflexione illuminari censent: ac proinde Lunam quoq; terram non esse. Quid ergo adversum eos dicendum est, aiebat Apollonides? nam isthæc de reflexione ratio etiam ad nos pertinet. Sanè, inquam ego, quodam modo communis ea est ratio, quodam modo non communis. Primùm autem vide quale sit id quod de imagine dicitur, * quàm sit peruersum, & (quod aiunt) sursum versum flumina. Aqua enim in terra est & infra, supra terram Luna & in sublimi. itaque etiam anguli reflexionum diuersè fiunt, cùm alia sursum ad Lunam, alia deorsum ad terram vertice suo tendat. Non ergo postulent quamvis speciem esse speculum, & quovis intervallo æqualem fieri reflexionem. nam euidentiæ hoc repugnat. Qui ve-

Rursum de reflexione.

rò

rò dicunt Lunam non esse corpus tenue & læue, vt est aqua, sed solidum & terrenum: nescio quomodo Solis in ea imaginem à visu volunt cerni. Nam neque lac huiusmodi speculares reddit imagines, neque visum reflectit: ob inæqualitatem & asperitatẽ partium. nedum Luna possit emittere à se visa talia, sicut specula læuiora faciunt. Sed & in his si qua rima, aut sordes, aut turbatio incidat, punctum à qua solet visus reflexum effotmatur: atque ista videntur quidem, sed resplendentiam non exhi * bent. Qui autem contendit * aut etiam visum nostrum ad Solem contendens esse: lumen autem visum, cœlum hominem. Est enim verisimile Solis ob vehementiam & splendorem cum ictu factam reflexionem ad nos ferri. At visus imbecillis cum sit & minima particula, quid mirum si neque ictum repellentem infert, neque resiliens continuitatem seruat, sed frangitur ac deficit, cùm tanta ei non sit copia luminis, vt non diuellatur inæqualitatibus & asperitatibus occurrens. Non est enim impossibile ab aqua & aliis speculis reflexionem, cuius in propinquo adhuc tenetur principium, validam resilire. Sed à Luna etiamsi aliquæ delabantur, infirmæ erunt ac languidæ, & quæ ob interualli magnitudinem prius deficiant quàm ad nos perveniant. Alioquin etiam caua speculorum validiùs reflectunt Solis radios, ita quidem vt flammas quoque sæpenumerò edant. curua & globosa, quia vndique tenduntur, imbecillem & obscuram * videtur scilicet, quando duæ irides apparent, nubem nube continente, eius colores esse obscuros & incertos quæ est in continente. nam exterior nubes * longiùs à visu distans reflexionem reddit invalidam. Et quid attinet plura dicere? Quando enim Solis lumen à Luna reflexum omnem amittit calorem, & splendoris eius ægrè ad nos perferuntur tenues atque languidæ reliquiæ: poteritne visus noster eodem tam longo permeato spacio Solaris qualemcunque portiunculam imaginis de Luna reportare? Ego quidem non puto. Considerate verò, aiebam, etiam vos, an idem accidat visui nostro à Luna & ab aqua: an terræ, plantarum, & homi * num siderúmque imagines Luna plena repræsentet, sicut faciunt alia specula. quod si visus acies ad hæc non reflectitur tum ob imbecillitatem, aut asperitatem ipsius Lunæ: ne aduersus Solem hoc requiramus. Ac nos quidem, dicebam, quæ ibi dicta sunt, nisi si quid memoriam fefellit, retulimus. Tempus autem est vt Syllam quoque exhortemur, adeóque poscamus ab eo narrationem, vt qui certa conditione auditor interfuerit. Proinde, si ita vobis videtur, ambulandi finem faciemus, & considentes in sedilibus, fixum ei præbebimus auditorium. Placuit hoc. & cum consedissemus, Theo: Ipse quidem, inquit, nõ minore quàm vllus vestrûm audiendi quę dicentur desiderio teneor. ante tamẽ, Lampria, de iis qui Lunam dicuntur inhabitare, pervellem aliquid audire: non vtrùm habitẽt aliqui, sed an habitari possit. hoc enim si nequit, à ratione alienum erit eam esse terram. nam videbitur ad nullum vsum & frustra exstitisse, cùm neq; fructus edat, neq; hominibus quibusdam sedem, ortũ, & vitæ degendæ locum præbeat: quarũ rerum causa hanc nostram terram exstitisse de Platonis sententia dicimus, nutricẽ nostram, diéique & noctis fidelem custodem atq; opificẽ.

An Luna habitetur.

Timeo.

Vides autem de hoc argumento multa & seriò & iocò disputari. Lunam enim aiunt eorum qui infrà degunt tanquam Tantalorũ imminere capitibus. rursúmque eos qui ipsam incolunt, Ixionũ instar illigatos tanto impetu volui ac revolui. Et quidem non * vnico motu Luna versatur, sed est, vt solent appellare, triuia: in Zodiaco simul in longum, & latum, & profundum circummeãs. primum motum circuitionem, secundum volutationem, tertium nescio quî inæqualitatem vocant Mathematici: cùm nullam earum motionum cõstitutis certisque finibus includi videamus. * Mirum non est, si impetu agitationis leo in Peloponnesum decidit. sed tamẽ nónne innumeros quotidie videmus hominum casus, & vitas quasi calcitrando proiectas, isthinc in caput hâc deuolutorum. Etenim ridiculum est dubitare an ibi mansio sit, si ortui locus nullus datur. Nam cùm Aegyptij & Troglodytæ, quorum vno die quotãnis Sol per momentum temporis in solstitio capitibus imminet, mox discedens, tantùm non cõburanť ob aeris siccitatẽ: an credibile est eos qui in Luna sunt quotannis duodecim perferre posse solstitia, singulis mensibus Sole in plenilunio supra capita corũ insistente: Iam flatus, nubes, imbresq; (sine quibus neq; nasci neq; natæ durare possunt plãtæ) ibi * coire, ne cogitari quidem potest, in tanto calore, tanta tenuitate ambiẽtis. quando ne apud nos quidẽ altorũ montiũ vertices feris istis adversisq; tanguntur tempestatibus: * sed aër ibi iã tenuis, motúq; ob leuitatẽ suo prędítus, coitionẽ istã & densationẽ effugit.

Niſi me herclè dicere velimus,quo modo Achillem Minerua nutrimentum reſpuentem nectare & ambroſia inſtillatis aluit: ita Lunam quoque, vt quæ Minerua dicitur atque eſt, quotidie ambroſiam exhibendo iſtos homines nutrire: quemadmodum ipſos deos Pherecydes ille priſcus paſci putauit. Nam Indica illa radix, quam ait Megaſthenes eos qui nihil bibant edántq;, ſed ore prorſus careant,ſuffire, itáq; odore vitam tueri ſuam, vnde nata illic ſumatur, cùm nulla Lunam riget pluuia? Cùm hæc Theo dixiſſet * dicebam, & optimè ioco ſermonis ſupercilia * vnde & audacia nos ſubit ad reſpondendum animans, cùm non admodum acerbum auſterúmue exſpectemus iudicium. Profectò enim in eadem ſunt culpa cùm iis qui nimiam huiuſmodi rebus fidem adhibent illi,qui nimis offenduntur iis,omnémq; fidem derogant, neque animo æquo volunt quid fieri poſſit,quid contingat diſpicere. Initiò itaq; primum illud non eſt neceſſarium,ſi homines Lunam non inhabitent,fruſtra eam & nullius rei gratia factam. Nam hanc ipſam noſtram quoque terram videmus non totam feracem & habitatam eſſe,cuius exigua quædam pars quaſi promontoriis & peninſulis è profundo extantibus animalia gignit ac plantas: cætera aut ob hyemes & ſiccitatem deſerta ac ſterilia ſunt,aut (quæ multo maxima eſt terræ portio) ſub magnū demerſa mare. Sed tu,qui Ariſtarchum ſemper diligis atque admiraris, non audis Cratetem,quando is ſic legit.

Iliad.ſ,246. *Præbuit Oceanus cunctis primordia diuis,*
Atque hominum generi,& terram tegit vndique latè.

Longè verò abeſt vt hæc fruſtra dicātur exſtitiſſe. Etenim mare exhalationes molles edit & iucundiſſimos flatus vere adulto:quando ex inculta & gelida terra niues paulatim liquatæ diffluunt. diei& & noctis ſtat fidelis in medio cuſtos atq; opifex,vt ait Plato. Nihil ergo obſtat,quin Luna etiam animantium vacua præbeat reflexiones lu* mini circa ipſam diffuſo,& confluxum radiis aſtrorum ac contemperationē, quo adiuta concoquat exhalationes à terra elatas,ſimúlque ſolis nimium feruorem mitiget. Tum multum antiquæ tribuentes famæ, Dianam eam dictam ſtatuemus, vtpote virginem & infecundam,aliâs auxiliarem & vtilem. Nam eorum,quæ àbs te,mi Theon, allata ſunt,nihil eſt quod oſtendat fieri non poſſe vt in Luna quis habitet. Quippe circumagitatio iſta multam habens lenitatem & tranquillitatē, aërem demulcet atque * componit: vt nullus ſit metus excidendi ac præcipitationis iis qui ibi degunt. Tum ipſa motus varietas vagæq; conuerſiones non ab inæqualitate ſunt aut conturbatione: ſed admirabilem aſtrologi demonſtrant in his ordinem, circulis eam accommodantes circa alios circulos ſeſe euoluentibus, alij quieſcentem ipſam, alij placidè et æqualiter eadem ſemper celeritate ſeſe mouentem. hæ enim circulorum adſcenſiones, & circumductiones,atq; inter ſe & ad nos reſpectus,eas quæ in motu Lunæ animaduertuntur altitudines, profunditates, & latitudinum diuerſitates ſimul cum conuerſione ſecundum longitudinem exactiſsimè conficiunt. Magnum autem illum & continentem æſtum ſolis metuere deſines, primùm ſi duodecim iſtis æſtiuis coitibus totidem plenilunia opponas: deinde continuitatem mutationis, quæ exuperantiæ caloris non multum permittit temporis, itáque commodam vtrinque temperiem efficiens, mediocritatem (vt apparet) vernæ ſimillimam redigit. Præterea ſolis lumen ad nos defertur per aërem turbidum,atque in nos infligit calorem exhalationibus nutritum. iſthic autem tenuis eſt aër & pellucidus, diffunditque & diſſipat ſplendorem nullo fomite,nullo corpore ſuſtentatum. Materiam porrò & fruges hiſce in locis alunt pluuiæ. alibi autem, vt apud nos in ſuperiore Aegypto ad Thebas & Syenam, * non pluuia aqua,ſed è terra nata eædem naſcuntur. qua rigatæ,& ventis actore vegetatæ, virtutem & temperiem ſoli tantam oſtendunt, vt comparari ſe cum terra plurimis irrigua pluuiis vbertatis cauſa id nō patiatur. Iam eiuſdem generis ſtirpes apud nos,ſi vehementer adfligatur hybernis tempeſtatibus, pulcrum & multum fructum producunt:in Africa,& apud vos in Aegypto,admodum ſunt frigoris & hyemis impatientes.Gedroſiæ etiam & Trogloditicæ regionis ea pars quę ad Oceanum pertingit,ſterilis omnino eſt ob ſiccitatē, & arboribus caret: at in mari vicino quo alluitur, inuſitatæ magnitudinis plantæ naſcuntur.& ex profundo pullulant, quarum alias oleas,alias lauros,alias crines Iſidis nominant. & qui vocantur anacampſerotes, quaſi amorē poſtliminio reducentes dicas, è terra euulſi,nō modò viuunt ſuſpenſi quanto

to quis velit tempore, sed etiam germinant * seminatur autem. Et alia quidem, vt Centauriū, si feratur in bonam & pinguem terram, ac rigetur, vim qualitatemque suā naturalem amittit: siccitate gaudet, inq; ea suam naturā seruat. alia, vt aiunt, ne rorem quidem tolerant, vt pleraq; Arabicorum, quæ simul atque humectata sunt, pereunt. Quid verò miri est, si in Luna radices, semina, plātæq; nascuntur nihil pluuiarum ope indigētes aut hyemis: sed æstiuo & tenero aëre, ad naturam ipsorum accommodato, contentæ? Qui autem non sit probabile emitti spiritus qui à Luna calore afficiantur? & conversionis eius agitationi comitari sensim auras, leuésque rores & humores, qui circumfusi alimentum plantis sufficiant. cùm quidem ipsius Lunæ temperies non sit ignea, non squalida, sed mollis & aquosa. Nam ad nos à Luna nulla peruenit siccitatis effectio, multæ humiditatis, & femineæ (sic loquar) vbertatis. vt sunt plantarum incrementa, concoctiones carnium, mutationes & ad vappam inclinationes vini, lignorum putredo, fertilitas mulierū. Vereor autem quiescentem Pharnacem rursum irritare & commouere, si Oceani æstum, (vt ipsi dicunt) fretorúmque incrementa adducam, humorem à Luna submissum sequentia. Itaque ad te potiùs me conuertam, mi Theo. Tu enim nobis Alcmanica ista exponens,

Qualia Iouis & Lunæ proles ros educit:

Iouis nomine aërem dicis intelligi, qui à Luna humectatus in rorem vertatur. Eò enim, amice, reditura res videtur, vt Luna adversam planè Soli naturam habere censeatur: siquidem non modò quæ densare ille & siccare solet, ipsa relaxat atque humectat: sed calorem quoque ab eo profectum in ipsam humore & frigore mutare possit. Enimverò & hi errant, qui Lunam ignitum corpus esse atque ardere putant: neq; ij, qui eadem animalibus in Luna ad ortum & victum necessaria putant, quæ nostratia requirunt, videntur vnquam considerasse diuersitatem naturæ: quę quidem maior est ac numerosior inter ipsa animalia, quàm sunt discrimina animalium & vitæ expertiū. Ac demus sanè non esse homines qui concreto ore, Solis viuant odoribus: nisi * ne videantur, & Ammonis nobis ipse vim enarrauit. obscurè etiam significauit Hesiodus his verbum:

Nec quanta asphodeli, aut quæ sint compendia maluæ. Operib.41

Rè ipsa autem id planum fecit Epimenides, docens exiguo admodum fomento naturam sustentare animal, si nutrimentum vel oliuæ quantitate sumat, nullo præterea indigens. Qui verò Lunam inhabitant, (si quidem sunt) graciles & quovis alimento fouendos apparet esse. quando ipsam etiam Lunam, vt & Solem, corpus igneum, & multis modis quam terra maiorem, ab humoribus terrestribus ali aiunt, ac reliquas etiam stellas, numero immensas. ita faciliá, ac tenuia & minimo indigētia corpora superiori adscribunt regioni. Sed neq; ista, neq; hoc saltem obseruamus, regionem, naturam, temperiémq; aliam Lunaribus istis hominibus esse accommodatā. Ergo sicut si non possemus ad mare accedere, neque id attingere, sed tantùm eminus adspiceremus, nobisque diceretur aquam eius amaram, salsam, potuíque incommodam esse, magna autem & multa animalia in profundo alere, & belluarum esse plenum ita aqua, vt nos aëre fruentium: fabulas & monstrorum similia dici arbitraremur. ita videmur hic quoque adfecti, dum non credimus esse qui in Luna degant. Ego autem istos qui in Luna incolunt multo magis mirari existimo, cùm terram intuentur tanquam fæcem & cœnum Vniuersi per tot humores nubes, nebulásque apparentem, locum obscurum, humilem, immobilem: posse eam animalia producere & nutrire, motu, respiratione, & calore prædita. Et sicubi illis contingat audire Homerica isthæc.

Terra, situque oppleta, diis horrenda vel ipsis. item, Iliad.v.64
——tum Tartarus ipse,
Bis patet in præceps tantùm, tenditque sub vmbras,
Quantus ad æthereum cœli suspectus Olympum. Iliad.?.16

haud dubiè censebunt de terra hæc dici, & hoc tartarum, solam Lunam esse terrā, æquali spacio à superioribus istis & his inferioribus dissitam. Nondum planè finieram sermonem, cùm Sylla interpellans, Desine, inquit, Lampria, & sermoni fores obde: ne imprudens fabulam tanquam nauim in terram expellas, & drama cōfundas, quod iam alium habitum, aliam scenam habet. Ego autem qui actoris partes sustineo, principiò autorem fabulæ vobis nominabo, Homericè (nisi quid obstat) ordiens.

Vu

Ogygia huic longè uasto iacet insula ponto,

Ogygia insula Saturni.

quinque dierum nauigatione distans à Britãnia uersus occasum: tres autem aliæ eodem spacio & inter se dissitæ ante eam iacent, maximè uersus occasum solis æstiuum. in harum una barbari Saturnum fabulantur fuisse à Ioue inclusum: hunc, ut filium, custodiã egisse insularum istarum & maris quod Cronium siue Saturnium dicitur, atque inferiùs paulo sedes habuisse. Magnam verò continentem, à qua magnum mare in orbem cingitur, à reliquis minùs distare, ab Ogygia autem ad stadia ↀ, cùm quidem remigio aptis nauib. eò sit eundum. Esse n. lentum traiectum maris & cœnosum ob fluminum multitudinem, quæ per magnam terram effluant, terrámque aggerẽt, ac mare crassum & terrenum efficiant: unde etiam opinio insinuauerit, esse ipsum concretum. Continẽtis porrò partes ad mare habitari à Græcis circa sinũ Mœotico haud minorẽ, cuius fauces ori Caspij maris e regionẽ maximè iaceant & ad rectam lineã. Hos in ea esse opinione, ipsos continentem incolere, hanc autem nostrã terram esse insulam, ut quæ in orbem à mari circùm alluatur. Existimare autem eos, Saturnio populo posteriorib. temporib. Herculis comites se admiscuisse, ibique relictos, iam exstinctum fermè & lingua, legib., uictúque barbaricis oppressum Græcũ morem quasi resuscitasse, atque auxisse. ideò etiam primos honores Herculi apud eos, proximos Saturno haberi. & cùm Saturni stella, quam Græci Phænõtem quasi lucidam, ipsi Nycturum (ut aiebat.) ceu noctis custodẽ appellant, in taurũ ingreditur, quod trigesimo quoque fit anno tum eos iamdudũ à multo tempore ad hoc paratos, sacrã rem facere, & nauib. auehi * emittere. n. sorte ad hoc lectos, qui tantũ pelagus remigio conficiant, ac longum tempus peregre degant. Auectos porrò non eadem omnes uti fortuna. * qui verò incolumes mare superauerũt, primùm ad præpositas appellere insulas, quas Græci inhabitant: ac uidere Solẽ per triginta dies unica tantùm hora occidere: noctémque hãc tenebras habere tenues, & lucẽ crepusculinam ab ortu. Ibi cùm fuerint commorati dies XC, honorificè comitérque tractati, & sacri crediti atque appellari: porrò à uentis trajici eos deinceps. Cæterùm neminem istas incolere insulas, nisi ipsos, & quos in coloniã mittant. Licere. n. nauigio inde auehi, postquam deo decimumtertium ritè sacra fecerint. Plerosque tamẽ malle ibi manere: quosdam, quia adsueuerint: alios, quia citra laborẽ & occupationẽ ullã omnia abũdè suppeditẽtur ad sacrificia & chororum instructionem: & philosophari perpetuò conceditur. Mirabilem esse. n. insulę naturam, & lenitatem aeris ambientis. Quibusdã etiã, cùm auehi in animũ induxissent, genium loci impedimento esse: ostendẽtem eis se tanquam familiarib. & amicis, nõ per somnia modò aut tesseras, sed palàm uisui auditúue se exhibentem. Ipsum. n. Saturnum in profundo antro dormire, ibique contineri intersa * xa auri formam referentia. nam somnum ei loco compedum esse à Ioue destinatũ: & in uertice saxi esse aues, quæ aduolãtes ei ambrosiã adferant. totam insulã suaui fragrãtia oppleti, quę è saxo illo tanquam fonte diffundatur. Genios autẽ illos Saturni famulos esse atque administros, qui circa ipsum uersentur adsiduò, & tunc eius fuerint socij, cùm in homines ac deos regnũ gessit. Eos, utpote suapte natura diuinos, multa uaticinari: maxima autem, & de summis reb. prædicere, dum somnia Saturni renũciant: huic. n. in somnis obuersari, quicquid Iupiter meditetur. Tum illa Titanica, esse assurrectionẽ & motus animæ in ipso. omnino somnus * & regia illa ac diuina facultas ipsa seorsim pura atque incontaminata exsistat. Huc ergo delatus, ut ipse narrabat, hospes, deúmque per ocium demeritus, astrologię tantam parauerat sibi peritiam, quãtam geometria fretus aliquis & longissimè procedens adipisceretur: de reliquis partib. philosophiæ naturalem amplexus, cupiditate quadam & desiderio captus fuit spectandæ magnæ insulæ istius. sic. n: nostram illi continentẽ nominant. Ergo circumactis XXX. annis, cùm successores uenissent domo, salutatis amicis auectus est, modico alioquin apparatu, sed qui ingens uiaticum in aureis poculis secũ portaret. Quæ ei euenerint, per quos homines iter fecerit, ut sacras in litteras inciderit, ut omnis generis sacris initiatus fuerit, recensere non est unius diei opera: quomodo ille nobis retulit, singula accuratè commemorans. Quæ uerò ad præsentem pertinent disputationem, audite. Cùm Carthagine * permultũ temporis extraxisset, quòd ea urbs apud nos post deletamueterẽ in magno est honore: inuenit mẽbranas quasdam sacras humi abditas, dudum ætatẽ clam exportatas & latentes. Ac dixit de ijs qui in deorũ habentur numero, præcipuam uenerationem Lunæ deberi, ut quæ plurimũ iuris in uitam nostram haberet: méque ut eam studiosiùs quàm alia numina colerem, hortatus est. * Hæc ego cùm mirarer, & planiùs mihi

explicari

explicari cuperem: Multa, inquit, ô Sylla, de dijs apud Græcos, non omnia tamẽ rectè dicuntur. Quale initiò statim hoc occurrit, quod Cererem & Proserpinam rectè nominantes, nõ rectè simul, & circa eundem locũ uersari ambas cẽsent. Ceres. n. in terra est, & terrestrium effectorũ potestate prædita: Proserpina in Luna est, & reb. præest lunaribus Persephones uerò nomẽ & Cores, quod est puellę, apud eos qui in Luna sunt gerit Proserpina: illud quia lucifera sit: hoc, quòd etiam pupilla oculi ita Græcis appellatur, quia uisa res in ea conspiciatur haud secus ꝙ Sol in Luna. Atq; ijs quoq; de erroribus. Proserpinę, útq; fuerit à Cerere quęsita fabulis, ueri aliquid inest. nam sese inuicem desiderant disiunctæ: & in vmbra se mutuò sæpe complectuntur. Et quod Proserpina modò in cœlo & lumine, modò in tenebris & nocte dicitur esse: id mendaciũ non est: neq; tempus errori ansam suo præbuit numero. Non. n. sex menses, sed ferè sex menses videmus eam à terra tanquã matre sub vmbra detineri. idq; rarò, cùm quinto pòst mense adueniat. Nam impossibile est ut Plutonem relinquat, cuius est. quod & Homerus occultè quidem, sed non ineptè significauit:

Elysium in campum, quâ terræ terminus exstat,
Te ducent superi. —

Odiss. δ. 563.

ubi. n. vmbra desinit ingruere, eum terminũ & finem terræ posuit. In illũ uerò campum nemo improbus aut impurus uenit: boni post mortem eò delati, facillimam quidẽ non tamen beatam aut diuinã uitam agunt usq; ad secundã mortem. Quæ uerò ô Sylla hęc est? aiebam. Tum ille: Noli, inquit, de his quærere: sum. n. ipse narraturus. Hominẽ pleriq; cõpositum sentiũt, rectè hoc, non rectè, quòd è duab. tantùm partib. cõstare putãt: scilicet mentem partem quodammodo animæ esse opinantes. Etenim mens tanto est pręstãtior quàm anima ac diuinior, quanto anima præstat corpori. Facit autem coitus animę rationem eorũ, quorum alterũ uoluptatis & doloris est principiũ, alterum uirtutis & uitij. His trib. compactis, terra corpus, animam Luna, mẽtem Sol creãdo homini præbuit. * sicut igitur Lunæ splendorẽ. Mors autem, quam obimus, alia ex trib. duo facit hominẽ, alia vnum è duobus. & alter est in Cereris * in ipsa cõficere. & mortuos Athenienses demetreos, hoc est Cereales, dixerunt. antiquitus autẽ in Luna * Proserpinæ. * & huius quidem cõtubernalis est Mercurius terrestris, illius cœlestis. Soluit autẽ ipsa celeriter ac vi animã à corpore: mentem ab anima leniter & lõgo tẽporis decursu Proserpina. ideóq; vnigenita appellatur: vnica. n. fit hominis melior pars, ab ea secreta. Euenit autẽ sic secundũ naturam vtrunq;. Omnis anima, siue prædita siue carens mẽte, vbi primùm è corpore exiit, fati lege ad tempus uagatur ea in regione quæ terrã & Lunam interiacet. Verùm non idem est omnib. tempus præscriptum. Impiæ. n. & intẽperantes pœnas flagitiorũ luunt, piæ certum tempus, quantum ad lustrandũ, & corporis utpote malæ causæ pollutiones abolendũ sufficit, in aeris purissima parte degunt, quã prata Ditis appellant. deinde ueluti ab exsulio in patriam reductæ, gaudiũ degustant, quale maximè percipiunt qui sacris initiãtur, trepidatione ac suaui spe permixtũ. Multas. n. extrudit, æstuãdóq; proijcit, iam iam Lunam subitè affectantes: nonnullas etiam quæ iam eò peruenerint, subuersas uident tanquam in profundũ deuolui. Quæ autem sursum euaserũt, ac firmiter sunt collocatæ, primùm, ut solẽni certamine uictores, coronantur pennis, quæ constantiæ dicũtur: quia animæ uim brutam & motib. uagis obnoxiam in uita rationi obsequentẽ compositámq; habuerint. Deinde uisus eorũ radijs est similis. Circa animã autem sursum subleuatã, sicut hæc ꝙ circa Lunam est æthere: & ab eo vim quandã robúrq; accipiũt ut ferrũ candens aquę immersum. quod. n. rarũ adhuc est & diffusum, roboratur fitq; stabile & pellucidũ: ita ut à quauis exhalatione nutriatur. Et præclarè dixit Heraclitus, Animas in Orco odorari. Conspiciunt autẽ primùm ipsius Lunæ magnitudinem & pulcritudinem ac naturã: non simplicem aut sinceram eam, sed aliquid è terra & stella cõtemperatum. Sicut. n. terra spiritu mixta & humore mollis est facta, & sanguis carni admixtus sensum præbet: ita ætheri aiũt Lunã profundè permixtam, simul & animatam esse ac fecundã, & grauitatis leuitati sq; ęqualia momenta habere. Nam ipsum quoq; mundũ ex ijs quę sursum, & ijs quę deorsum feruntur natura contemperatũ, ab omni mutatione loci esse liberũ. Hęc etiam Xenocrates diuina quadã ratiocinatione uidetur depręhẽdisse, à Platone sumto principio. Plato. n est, qui stellarũ quoq; vnamquãlibet ex terra & igni cõcinnatam pronunciauit per intermedias naturas proportione datas. nihil. n. sentiri, cui nihil terrę & luminis sit admixtũ. Xenocrates autem stellas & Solem ex igne ait & primo denso compositas: Lunam

Animarum post mortem status.

Lunæ substantia.

autem ex secũdo denso, & peculiari aere: terram ex aqua, igni, & tertio denso. omnino autē neq; densum ipsum per se, neq; rarum esse capax animæ. Atq; hęc quidem de substantia Lunæ. Latitudinē autem eius & magnitudinē non quantā geometrę dicũt, sed multis modis maiorē. dimetitur autem vmbram paululũ suis magnitudinibus, nõ ob * paruitatē, sed calidissimè motum concitat, vt celeriter perambulet vmbrosum locũ, simul efferēs animas bonorũ festinantes & vociferātes. nam cùm in umbra sunt, exaudire desinũt barmoniā cœli. simul etiam animę quæ infrà sunt supplicia luentiũ tunc per vmbrā lamentātes & conclamātes adferũtur. Ideò in defectib. pleriq; solent æra pulsare, ac sonitũ fragorémq; adversus animas edere. Terret eas etiam ea quæ dicitur facies, quando propius accedũt, horrēda eis & terribilis apparēs. Non est autē talis. Sed sicvt nostra terra sinus babet profundos ac magnos, quorũ vnus per colũnas Herculis hac ad nos infunditur, alter foris est maris Caspij ac rubri: sic in Luna etiā cauernæ sunt & profunda. Cauernarũ eius maximā penetralia Hecates vocant, vbi animę eorũ quæ fānatæ egerunt aut passę sunt, rationē reddũt ac pœnas dant sumúntq;. duę aliæ lõgę dicuntur, quia per eas transmittuntur animę, aliâs à Luna versus cœlum, aliâs versus terram. appellātur autem partes Lunę cœlo obversæ Elysius cāpus: huc pertinentes, Pro* serpinæ & Antichthonis, id est terræ opposite. Non semper autē in Luna morātur genij, sed huc descendũt vt oracula procurēt, & supremis adsunt orgijs atq; sacrificijs, puniũt flagitia, salutaréśq; in bellis & mari adfulgent. Quod siquid horũ non rectè gerāt, sed pro libidine, aut iniusta gratia vel odio: pœnas pendũt. detrudũtur. n. rursus in terram, & cũ corporibus humanis conflictantur. E meliorum geniorũ censu Saturnus ac qui cum eo fuere se dixerũt esse, & antiquitus in Creta Idæi dactyli, in Phrygia Corybantes, & apud Lebadiam Boeotię Trophoniadæ, atq; innumeri alij passim per orbē terrarũ: quorum sacra, honores, & nomina etiamnũ manēt: facultates quorundā optimam nactę mutationē aliò trāsiuerũt. Nanciscũtur autem alij priùs, alij posteriùs, mēte ab animo secreta. secernitur verò amore solaris imaginis, per quā effulget id q̃d expetendum, pulcrũ, diuinũ, beatúmq; est bonũ, quod omnis natura, sed alia alio modo, appetit. Nam ipsam quoq; Lunam amore Solis adsiduò reuolui & cum eo coire, ac fecunditatē ab eo captare. Animæ porrò natura ad Lunā deficit, uelutiuestigia quędam uitæ & somnia reseruans. ac de hac rectè istud dictum existimato.

Ast anima, ut somnus, pernicibus auolat alis.

non. n. statim atq; à corpore soluta est hoc facit, sed postmodo, quando deserta & sola est, mente separata. Et Homerus de omnib. quæ dixit, maximè secundum Deum uide* tur hæc pronunciasse

Odyss. λ. 600. *Post hos Alcidæ mihi sese obiecit imago:*

Ipse inter superos etenim lætum exigit æuum.

Nam vnusquisq; nostrũ ipse bono est animo: neq; timor, neq; cupiditas, ut neq; caro, neq; humores, sed quod cogitamus & intelligimus: & anima à mente effingitur, formátq; corpus & undiquaq; amplectitur, & ab eo formā ipsius sibi imprimit: ut etiā diu ab vtroq; separata, similitudinem tamen eius effigiémq; retineat, & imago rectè dicatur. Horũ autem, sicut diximus, elementũ est Luna, in quā animę resoluuntur, sicut cadauera in terrā. celeriter quidem castę quę ocium & philosophicā fuerũt amplexæ vitam. quę dimissę à mente, & motib. ad nihil porrò vtētes euanescũt. at verò animę ambitiosorum, rebus gerēdis, & amori corporũ deditorum, itémq; iracundorũ aliæ uelvti in somno recordatione rerũ in uita gestarũ reminiscentia tanquā somnijs vtuntur, vt Endymionis anima. postquā autē eas inconstātia & mobilitas exturbat, trahítq; à Luna ad aliũ ortũ, non sinit * sed reuocat & demulcet. Exiguum. n. aut placidum aut constans nullũ est opus, quando absq; mente vis quę varijs exagitatur motib. corpus arripit. Tityi quidem, Typhones, & is Typho qui Delphis occupatis oraculũ ui & libidi* ne sua cõturbauit, è numero istarum erant animarũ, mentis expertes, ac tantùm vagis incitati cupiditatibus. Aliquāto pòst tempore eas quoq; animas in se recepit Luna, atque composuit. Deinde mentē rursus adsemināte Sole, uitali eam vi excipiens, nouas facit animas: tertio loco terra corpus suppeditat. nihil. n. hęc post mortem dat, quę ad generationē accipit. Sol autē accipit quidem nihil: recipit autem mentem quā dat. Luna & accipit, & dat, & cõponit, & diuidit, alia atq; alia facultate: Lucina, cùm componit: Diana cùm diuidit dicta. Et de tribus Parcis Atropos circa Solem collocata, initiũ ortus prębet: Clotho circa Lunam vecta colligat & miscet: ultima Lachesis terrā contingit,

tingit, eiq; plurimũ fortunç est admixtum. Quod .n. animæ est expers, id sui iuris non est, sed alteri se afficiẽdum prçbet: mens imperiũ obtinet, neq; aliunde afficitur: mixtũ est quippiã & medium anima. sicut Luna etiam ex superis & inferis mixta a Deo est, * hanc ad Solem habens rationẽ, quam terra ad Lunã. Hæc, aiebat Sylla, ego audiui narrante hospite. ei autem exposuerunt Saturni famuli atq; cubicularij, ut quidem ipse referebat. Vos, Lãpria, uestro arbitratu sermonẽ hunc in quam iubebit partẽ accipietis.

PLVTARCHI

Commentarius, cur nunc Pythia non reddat oracula carmine.

BASILOCLES. Hospitem, Philine, per donaria deducẽdo rem in profundã protraxistis vesperam. Ego quidẽ vos exspectãdo defatigatus sum. PHILINVS. Etenim, Basilocles, tardè incessimus, interim seminantes ac metentes sermones, qui Spartorũ illorũ in morem bellicosi & infensi subinde nobis ambulãtibus suppullulabãt. BAS. Ergo aliquis alius eorũ qui interfuere nobis cõpellandus est, aut tu nobis gratificaberis isthæc narrando, quinã fuerint, & quotũ sermones? PHIL. Mea est hæc, ô Basilocles, opera. nam reliquorũ in nullũ facile incides in urbe. uidi .n. plerosq; rursus in Coryciũ cum hospite & Lycuriam vnà ire. * adeò spectãdi, & nimis quàm amicitiæ studiosus est hospes, magis etiã discendi litterarúmq; cupidus. Neq; tamen hæc maximè admirationẽ merentur: sed mãsuetudo peruenusta, & in dubitando ac repugnãdo acumen, ádq; respondendum facilitas ab omni remota contumacia. ut etiã primo congressu diceres, Proles boni parẽtis. Nosti. n. Diogenianum optimũ virum? BAS. Ipse quidem, Philine, eum non vidi. multi autem diuersa de * adolescente narrant. Sed quódnam aliud initiũ habuerũt sermones, qua occasione orti? PHIL. More suo interpretes sacrorũ agebant, nulla nostrûm habita ratione, qui orabamus vt in pauca contraherẽt enarrationẽ, & plerasq; inscriptionũ prçterirẽt. Hospitem verò forma & artificium statuarũ mediocriter mouebãt, qui (ut apparebat.) multa præclara opera spectauisset. Miratus autem fuit æris floridũ colorem, non situi aut æruginì similem, sed cyani tinctura rutilantẽ, ita ut etiam aliquid ad nauium rectores splẽ- *Aeris color.* doris emitteret. ab his. n. spectare orsus est, cũ fortè marinæ eorũ statuæ colore ac profundum referẽte essent positæ. Númnam, aiebat, tẽperatione quadam & medicatione æris prisci opifices vsi sunt? nam Corinthiũ quidem æs non ars, sed casus tam elegante donauit colore, igne domũ hauriente in qua aliquid auri & argenti, plurimũ verò æris repositũ erat: quib. confusis & in unã conflatis massam, à maiore copia æris nomen impositũ est. Tum Theo subijciens: Nos, inquit, aliam rationẽ callidiorem inaudiuimus. Fabrum quendã ærarium Corinthi incidisse in capsam multo auro repletã, & cùm metueret ne palàm fieret hoc, paulatim aurũ abscidisse & æri sensim permiscuisse, idq; mirabili contemperatũ modo colorem pulcrum fuisse adeptũ, magnóq; idcirco uenditũ precio. Verùm & hoc, & illud, fabulç sunt. Apparet autem fuisse quãdam mixturam & apparatũ: sicut & nunc argento aurũ admiscentes, peculiarem quendã & artificiosum, vt verò mihi videtur, vitiosum & minimè pulcrũ pallorem faciunt. Quam ergo, aiebat Diogenianus, causam putas colori huic æris fuisse? Et Theo, Quãdo, inquit, de ijs reb. quæ natura primæ erũt atq; sunt, ignem puta, aerem, terrã, & aquam, nihil aliud æri accidit quàm solus aer, ab hoc illud affici liquet, atq; ob eius adsiduam præsentiã illud coloris discrimen cõsequi. Aut hoc quidem * antequã nasceretur Theognis, ut est apud comicũ. Sed quánam aer natura præditus, qua facultate utens contactu colorem hũc æri induxerit cupis scire? Aiente Diogeniano, & quidẽ, inquit, ego quoq; mi puer. Ergo cõmunicata opera inquiramus. Idq; primùm dispiciamus, cur de omnib. humorib. oleum maximè ærugine oppleat. Non .n. uidetur ipsum çri eam inducere, cùm purũ & * impollutũ ei aptetur. Nequaquã, aiebat adolescẽs: sed alia videtur esse causa. ærugo. n. oleo, quod tenue est & purũ ac pellucidũ, accedẽte maximè elucescit, cùm eam alij humores tegant. Tum Theo: Prçclarè, inquit, mi puer: & * Cõsidera autẽ sodes etiã eam quæ ab Aristotele adfertur causam. Volo, inquit. Is ergo tradit æruginẽ reliquis humoribus incidentibus obscurè elucere & dissipari, quod ij sint inæquales, neq; partes vnà *

maneant: olei autem densitate eam cohiberi atq; colligi. Proinde si nos quoq; tale aliquid ponere possumus, non planè nobis deerit huiusce difficultatis explicatus. Vt ergo iussimus, veniámq; dedimus, ita fere is est locutus. Aer Delphicus crassus est, cõtinuus, & ob reflexionem ac renisum à mõtibus vehemens, uémq; mordax: quod testatur nutrimenti cõcoctio. Subiens itaq; sua tenuitate, æs penetrat, atq; ex eo multã terrestrémq; æruginem eruit: eámq; rursum sua densitate cõprimit, * quę non sinit, ut subsidens prę multitudine efflorescat, & in superficie splendorem atq; nitorẽ adipiscatur. Hęc nobis probantibus, hospes aiebat ad reddendã rationem sufficere alterã positionem. Nam tenuitas, dicebat, videbitur etiam ei quæ cõmemorata est aeris dẽsitati adversari. neq; adsciscitur necessariò. Ipsum. n. à seipso inueteratũ æs exspirat æruginem, quam densitas continens atq; constringens, ob multitudinem adspectui exhibet. Sub hæc Theo: Quid verò, inquit, obstat ô hospes, quin idem sit & tenue & densum. sicut sunt serica & byssina texta, de quib. etiam Homerus dixit:

Odyss. ο.107.

Lintea pexa, oleæ queis lentus defluit humor.

ostendens accuratam texturæ subtilitatem, quę oleum non trãsmitteret, sed id ob densationem deflueret. Enimverò non tãtùm ad æruginem foràs eruendã uti aliquis possit argumento à tenuitate aeris petito: sed & colorem ea uidetur facere posse iucũdiorem, quando cœruleo admiscetur. Secundum hæc silentio facto, rursum enarratores sacrorũ oracula depromserũt. Ibi cùm oraculum quoddã carmine editũ recitaretur, de regno (nisi fallor.) Ægonis Argiui: Diogenianus aiebat sępenumero se admiratũ fuisse versuum, quib. oracula exprimerentur, vilitatẽ atq; vitia. Atqui Apollinem musarũ ducem esse, & ad quẽ non minus eloquẽtiæ, quàm cantilenæ & vocis elegantia pertineret, & qui Homerũ Hesiodúmq; longè antecelleret facundia. tamen pleraq; oracula & contra metri leges, & vocabulorũ prauitate peccare. Aderat una Serapio poeta, qui Athenis eò venerat. Is, putatis ergo, inquit, versus istos Apollinis esse? Sinamus verò eos, vti dicitis, Homericis & Hesiodeis pulcritudine longè inferiores esse. an non vtemur ijs vt optimè & pulcerrimè compositis, corrigẽtes iudiciũ quod de ijs praua consuetudine prçoccupãte fertur? Sub hęc Boëthus geometra, quẽ nosti iam in castra Epicuri transitũ parare, Audistíne, inquit, Pausoni pictori quid cõtigerit. Non sanè, aiebat Serapio. Atqui dignũ est auditu, inquit Boethus. Conduxerat is pingendũ equum qui sese volutaret: pinxit currentẽ. & locatore iniquè id ferẽte, ridens tabulã invertit, vt inferis sursum elatis partibus equus iam non currens sed volutans sese videretur. Hoc ait Bio quibusdam etiã orationib. accidere quãdo invertuntur. Itaq; & oracula aliqui non dicent bene habere, quia Deus eorũ sit autor: sed Dei non esse, quia sint vitiosa. Illud. n. * incertũ est: non elaborata esse oracula, vel te, Serapio, iudice liquet. pangis. n. carmina de reb. philosophicis & serijs, facultate autẽ, elegantia, & apparatu dictionis magis ad Homerica atq; Hesiodea accedẽtia, quàm ad versus à Pythia editos. Tum Serapio, laboramus, inquit, auriũ oculorúmq; morbo, adsueti ob luxum & mollicię suauiora quę sunt, pulchra appellare. Fortasse autem Pythiã quoq; culpabimus. quòd non canit iucundiùs quàm Glauce fidicina, neq; vnguẽtis oblinitur, neq; purpuram gestat: ab alijs repręhẽdetur quibusdã, quòd non casiam, ladanũ, thus, sed laurũ & hordeaceã suffit farinam. Non vides, aiebat, quãta sit venustas Sapphicorum carminũ demulcẽtium auditores? at Sibylla furente ore, vt ait Heraclitus, risus, ornatus, & fuci expertia sonãs, Dei * beneficio vocem ad CIↃ annos cõtinuat. Cadmum quoq; Pindarus inquit è Deo audiuisse non rectam musicã, neq; suauem, neq; delicatã, neq; cantu infracto. Voluptatẽ * enim nõ admittit quod integrũ est & castũ: sed hîc vnà cum voce projicitur maxima eius pars, & (vt apparet) in aures hominũ cõfluxit. Hæc locuto Serapione Theo subridẽs, Serapio quidẽ, inquit, morẽ suũ seruauit, vsúsq; est occasione oblata contra voluptatẽ dicendi. Nos autẽ, Boethe, quòd Pythici versus Homericis sunt deteriores, non cẽseamus Apollinis esse: sed hoc initiũ motus subjiciẽte, suo quanq; antistitarũ modo concitari. Etenim si scribẽda fuissent, nõ enunciãda oracula, nõ puto nos literas Deo imputaturos fuisse ac repręhẽsuros, quòd elegãtia regias nõ æquarẽt. Non. n. Dei est vox, nõ sonus, nõ dictio, nõ metrũ: sed feminæ: ille dũtaxat visa suggerit, luménq; in animo excitat ad videndũ futura. talis est. n. instinctus furórue diuinus. Vniuersè autẽ vt dicã, vos Epicu * rei vates (de quib. te quoq; esse apparet) effugere non licet. Sed vitio datis priscis antistitis, quòd malis vsę sunt versibus: itẽq; eas quę hodie prorsa oratione & quibusvis vocabulis respõsa dãt, ne cogãtur apud vos causam dicere propter mutilos elũbésve versus.

Hæc

Carmina Pythiæ qualis.

Hæc Diogenianus, Noli, inquit, ludere obsecro, sed hāc nobis difficultatē explica, cōmunem omniū. nemo enim aliorū etiā est, qui non causam quærat, cur oraculū desierit versibus vti. At verò, subiiciebat Theo, rursum mi adolescens videbimur malicia quadā enarratores suo munere defraudare. eos ergo sine priùs sua agere, postea per ociū disquires de iis quæ voles. Iā progressi perveneramus ad Hieronis tyrāni statuam. Et hospes quanquā reliqua omnia nosset, tamen pro sua facilitate auditorē se præbebat. verùm audiens suprà stetisse æreā Hieronis columnā, quę sponte sua cecidisset ea die, qua Hiero Syracusis mortē obiit, admirabat̃. Ego similium memoriā casuum renouaui. qualis est, quod oculi è statua Hieronis Spartani exciderūt ante quàm ille ad Leu-

Prodigia.

ctra occubuit, ꝙ tum stellæ perierūt, quas de nauali pugna ad Aegospotamos dedicauerat Lysander. ꝙ ex ipsius statua Lysandri lapidea, tātùm pullulauit syluestris herbę, vt faciē eius tegeret. ꝙ sub Siciliensem Atheniensiū calamitatē aureæ glandes de palma defluxerunt, & Palladij scutū corui rostris tutuderunt. ꝙ Cnidiorū corona quam Pharsaliæ saltatrici Philomelus Phocæorū tyrannus dono dedit, eā è Græcia in Italiā profectā Metaponti perdidit, ludentem apud fanū Apollinis. nam ad coronā impetu facto adolescentes dum de auro inter se pugnāt, mulierem discerpserunt. Aristoteles quidē, solum Homerū ait mouētia facere nomina, ob efficacitatē. Ego aūt dicere ausim, quotquot hæc sunt donaria, maximè vnà cum diuina providētia ea moueri, eiúsq; significationē præbere: nullámq; eorū partem inanem aut sensus vacuā esse, sed repleta omnia diuinitate. Nimirū verò, aiebat Boëthus. Non. n. satis est deum quovis mense in corpus includere mortale: nisi eū etiā cum omni lapide et ære cōfundamus. quasi huiusmodi eventuū non habeamus satis sufficientē causam atq; opificem Fortunā & casum. Itáne, aiebā ego, horū quodvis tibi fortuitæ rei & casui videt̃ simile? & probabile putas atomos dilabi atque dissolui & inclinare non antè, non pòst, sed eo ipso tēpore quo is q dedicauit aliquid vel bona vel adversa vsurus est fortuna? Et tibi quidē nūc prodest Epicurus, iis scilicet quæ dixit aut scripsit ante annos ccc? Deus aūt nisi includat seipsum in omnia, omnibúsq; permisceatur, non videtur tibi motus adfectionísq; principiū rebus videre posse? Hæc ego respondebā Boëtho. Similia etiā de

De Sibyllis.

Sibyllinis. Nā cum adstitissemus ad saxū curię vicinū, cui insedisse dicit̃ prima Sibylla cùm eò ex Helicone venisset, à Musis enutrita: (alij ad Maleonē advenisse eā dicūt, filiā Lamiæ, quæ Neptuno nata fuit) Serapio mentionē fecit versuū, in quibus ipse sese celebrans, vaticinādi finem ne morte quidē facturā se ait: sed se in Luna circumire, mutatā in eā quę dicit̃ in Luna apparere faciem: spiritum aūt aeri contemperatū, semper omina suo motu editurū: è corpore aūt in terra mutato herbas ac materiem exstiturā, quibus sacræ pecudes nutriant̃, varios colores, formas, & qualitates viscerū habētes, vnde hominibus futura præmonstrent̃. Hæc cùm Boëthus apertè derideret, Zous: vt inquit, hęc maximè fabularū videant̃ similia, tamē vaticiniis testimoniū ferūt multarū Gręcarū vrbiū excidia atq; migrationes, multorū barbaricorū exercituū irruptiones,

De oraculorū fide disputatio.

imperiorū eversiones. Hęc verò quę recēs apud Cumas et Dicęarchiā acciderūt, nónne pridē Sibyllinis decantata carminibus tēpus velvti debens persoluit? eruptionem inquā montani ignis, feruorē maris, saxorū & massarū flagrantiū venti vi eiectionem, tot tantarúmq; simul vrbiū interitū, vt hodie qui ea loca accedunt, nō possint cernere vbinā cōditæ fuerint. Quem verò, aiebat Boethus, mi homo, effectū tēpus non debet naturæ? quid non exspectari potest eventurū terrę, mari, vrbibus, hominibus, quod q prædicat futurū, non erret? Immò ferè non prædicere hoc est, sed dicere, aut potiùs iacere & disseminare verba principio carentia in infinitatē: quibus vagantibus sępenumero occurrat fortuna, vt casu eveniāt. Diuersa. n. sunt hæc puto, fieri id ꝙ dictū est, & dici ꝙ futurū sit. & sermo qui ea dicit quę non sunt, in seipso vitiosus frustra exspectat fidem quā ei casus concilie: neq; vero vtit̃ argumento prędicendi, sciens postquā dixit futurū. omnia ferēte infinitate, & * bene coniiciēs, quē optimū vatē proverbiū affirmat esse, investigāti per probabilia atq; indaganti futurū similis est. Sibyllæ aūt istæ & Bacides tanquā in mare promiscuè in tēpus coniecerunt, & vt in buccā venit disseminauerūt nomina & verba omnis generis eventuū. quorū quædā cùm fortuitò evenerint, similiter falsum est q̃d nūc dicit̃, etiā si postmodò verum fiat re contingēte. Hęc locuto Boëtho, Vera est, inquit Serapio, hæc sententia de his quæ ita prædicunt̃ sicvt Boëth9 dixit, indefinitè & incerto argumēto: puta si vicit imperator, cui prędicta fuit victoria, si vrbs delet̃ cui exscidiū prædictū est. Vbi aūt non modò quid futurū sit, sed

etiã quomodo, quando, qua occasione, quo autore, prædicit: non hoc est coniectatio fortasse futuri, sed certò futuri prædictio. Tale est oraculũ de claudicatione Agesilai.

Sparta caue, quamvis altè te gloria tollat,
Rex valida tibi det pedibus ne incommoda claudis.
Namq; insperatos cogêris ferre labores,
Pestiferósque diu belli subsistere fluctus:

Et illud de insula, quam ante Theram & Therasiam edidit mare, déque bello Romanorum cum Philippo rege.

Sed quando Pœnos vincet Troiana propago,
Tunc incredibiles mortalibus euenient res.
Immensa canum fulgebit tum mare flamma,
Fulmináque ardentes per cærula vasta procellas
Torquebunt, saxúmque simul: quod & insula stabit
Firma loco, nullique hominum de nomine nota.
Tum quoque præstantem superabunt deteriores
Vi propria freti, atque inuictæ robore dextræ.

Quòd enim Romani breui tẽporis spacio Carthaginienses subegerũt debellato Annibale, & ab iisdem ac Aetolis Philippus prælio victus est, ac tandem è profundo insula erupit cũ multo igne & vndis bullientibus: hæc nemo dicere potest simul omnia fortuito casu evenisse. Sed ordo prædictionem indicat. vt & hoc, quod Romanis ante annos ferè 10 prædictũ est tempus, quo bellum adversus omnes simul gẽtes gesturi essent: q̃d factũ est, bello adversus rebelles seruos suscepto. In his verò nihil est incertum, nihil obscurũ, & cuius causa esset à Fortuna repetenda: sed multa experientię pignora præbentur, quæ viã monstrat, qua fatum incedit. Non enim puto quenquã dicturum, quod cum his sicvt prædicta fuerunt, inciderit fortuitò. Alioquin etiam quid impedit aliũ, sicvt scripsit Epicurus suas ratas sententias, Boethe * sed fortuito casu: sic rebus inter se coincidẽtibus liber absolutus est. Simul his dictis progressi sumus. Cùm autem in Corinthiorũ domo spectaremus æream palmam, quæ sola donariorũ est reliqua, torno insculptæ ad radicem ranæ & hydri Diogeniano admirationem iniecerũt, atq; adeò nobis quoq;. Non enim palma vt aliæ arbores palustris est aut aquæ amans plãta: neq; Corinthiis cum ranis quicquam rei est, vt pro nota aut signo eius vrbis haberi debeant: quomodo Selinuntij quondam aureum apium (Selinum) dedicasse dicuntur, & Tenedij securim, à canceris qui apud eos nascuntur ad locum cui Asterium nomen, soli in testa formam securis expressam gestantes. Iam ipsi deo coruos, olores, lupos, accipitres, & quidvis potiùs quàm ranas acceptum esse censemus. Serapio ad hæc cum dixisset, innuisse opificem hoc, Solem nasci & ali ex humore & exhalationibus: siue Homerum is audiuisset ita loquentem:

Ranarũ in palma symbolum.

Odyss. γ. initio.

Iam stagnum exoriens Phœbea relinquit amœnum
Lampas. ——

siue Aegyptios vidisset orientem Solem exprimere picto puerulo qui loto insideret. ridens ego, Quorsum, inquam, bone vir denuò huc Stoam tu cõtrudis, ac disputationi sensim inflammationes istas & exhalationes inseris? non sicvt Thessalæ mulieres Lunam & Solem cœlo devocas, dum hinc à terra oriri & vegetari eos ais? Nam Plato quidem ipsum hominem appellauit plantam cœlestem, quasi a radice supernè capite erectum. Vos autem Empedoclem deridens, qui dixisset Solem cùm in terra luminis reflexu cœlestis exstitisset, rursus resplendentem

Intrepido vultu cœli conuexa tueri.

& ipsi interim Solem facitis animal terra natum aut palustrem plantã, cúmq; ranarum patriæ & aquæ accẽsetis. Verùm hæc nos in Stoicam tragœdiã differamus. quæ verò artifices obiter præter institutũ fecerunt, nos quoq; obiter & aliud agentes examinemus. Sunt quidem in multis elegantes: sed ineptias & curiositatem non vbiq; euitãt: sicvt ergo qui gallum super manu Aesculapij pinxit, matutinũ volúit significare tempus, & Solis ortum appetentem: ita hic ranas aliquis possit vernæ tempestatis symbolum interpretari, quando Sol aëri dominari, & hyemem discutere incipit. siquidem de vestra sententia Sol & Apollo nõ duo dij, sed vnus sunt habendi. Tu verò, aiebat Serapio, non idem sentis, sed Apollinem à Sole alium esse censes? Omnino, inquã, sicvt

Luna

Luna à Sole differt. verùm Luna neq; sæpe, neq; omnibus Solem occultat. Sol autem ferè apud omnes homines vt ignoretur Apollo effecit, sensu intelligentiã auertens ab eo quod est ad id quod apparet. Deinde Serapio ex enarratoribus quæsiuit, Cur domum non Cypseli qui dedicauit, sed Corinthiorũ nominent. Qui cum tacerent, quia (puto) causa quam redderent destituebantur, ipse renidens: Quid verò, inquã, putamus istos iam scire aut meminisse, stupefactos planè nostro de cœlestibus rebus garritu. Antè quidem eos audiuimus dicere, tyrannide euersa voluisse Corinthios & aureã Pisæ statuam, & eum qui hæc est thesaurũ vrbi suæ transferibere. Atq; id Delphos, vt iustum, cõcessisse. Eleos, quòd inuidissent eam ipsis gloriã, decreto Corinthiorũ fuisse Isthmia festiuitate prohibitos: quare postmodo nullus Eleorum Isthmia certauit. Quod autem Molionidæ ab Hercule apud Cleonas sunt occisi, id nihil fecit ad excludendum Eleos, quod nõnulli opinanť. contrà enim ipsis conueniebat arcere, si ea de causa Corinthios offendissent. Hæc ego tum dixi. Cum autem Acanthiorũ & Brasidę thesaurũ nobis transeuntibus nobis interpres locum mõstraret, in quo ferrei obelisci Rhodopidis meretricis quondã fuerant siti: succensens Diogenianus, Fuit omnino, aiebat, eiusdẽ ciuitatis Rhodopidi locũ præberet, quò decimas suarũ mercedum deponeret, & Aesopũ eius conseruũ interficere. Et Serapio: Cur, inquit, isthæc tu indignè fers: quin oculos attollis, & aureã inter imperatores ac reges stantẽ Mnesaretam contemplaris, quã Crates aiebat trophęum de intemperantia Græcorũ esse statutam. *Meretricum honores.* Quam cùm vidisset adolescẽs, Atqui, dicebat, de Phryna hoc Crates pronunciauerat. Næ respondebat Serapio. Mnesarete enim nomẽ fuit, sed Phrynes cognomentũ tulit ob pallorem. Multa aũt nomina videmus ab cognominib. occultari. Alexãdri quidem matrẽ Polyxenã, porrò Myrtalem, Olympiadem, & Stratonicã dictã perhibent. *Varia eiusdẽ hominis nomina.* Eumetin quoq; Corinthiã plerią; à patre Cleobulo Cleobulinam vocãť. Herophilam Erythream fatidica q; esset, Sibyllã appellauerũt. Grammaticos quoq; audies Ledam Nemesis, Orestem Achæi nomine adficiẽtes. sed quomodo tu censes, (Theonem adspiciens hæc dicebat) hoc de Phryna crimen posse diluir. Ad hæc subridens Theo: Ita sanè, inquit, vt prætereaetiã te culpem, qui leuissima Grę̨corũ peccata insecteris. Sicvt enim Socrates in Callia id reprehendit, q; vnguento tantùm inimicus, saltationes puerorũ, in caput prouolutiones, oscula, sanniones videret æquo animo: ita tu planè mihi videris à templo arcere mulierculã non liberaliter forma & ætate sua vsam: cùm autem videas cædiũ, bellorum deprædationũmq; primitiis ac decimis in orbem cingi deum, non indignari, nõ miserati Græcos, pulcerrimorũ donariorum turpissimas legens inscriptiones hasce: Brasidas & Acanthij de Atheniensibus, Athenienses de Corinthiis, Phocenses de Thessalis, Orneatæ de Sicyoniis, Amphictyones de Phocensibus. Nimirum aũt soli Praxiteli Crates succensuit, qui hoc suæ amasiæ donũ dedisset. cùm laudare eũ debuerit q; aureis istis regib. apposuit aureã meretricem, diuitiis hoc exprobrans, quod nihil venerabile eis insit, nihil admirabile. Iusticiæ enim donaria, tẽperantiæ, magnanimitatis dedicare diis reges & principes conueniebat: non aureæ & luxuriosæ abvndantiæ, quę obtingit interdũ etiã turpissimẽ viuentibus. Id verò nõ cõmemoras, aiebat alter interpretum, q; Crœsus hęc etiã ancillæ suæ panem pinsentis aureã statuã posuit: non quidem ille per luxuriã insultans templo, sed causam nactus iustã atq; honestam. Traditũ est enim Alyatten Crœsi patrem inducta filio nouerca alios sustulisse liberos: nouercã Crœso insidiãtem, venenũ pistrici dedisse, ac iussisse vt panem ex eo effictũ Crœso daret. eã re clanculũ Crœso indicata, panem nouercæ pueris istũ apposuisse. itaq; Crœsum regno potitum, velvti teste Deo gratiã bonã mulieri retulisse, laudabili sanè instituto. Itaq; dignũ est etiã vrbium si qua sunt talia donaria, ea venerari: quale in primis est Opuntiorũ. Cùm enim Phocensium tyrãni multa aureorum & argenteorũ donariorũ conflauissent, & ex ea massa cusam monetam per vrbes dispersissent, Opuntij tantũ collegere, vt hydriã ex eo argenteã conficerẽt, eámq; hoc dedicauerũt. *Crœsus ab ancilla seruatus.* Ego aũt Myrinæos quoq; & Apolloniatas laudò, qui aureas messes huc miserunt. magis etiã Eretrienses ac Magnetas qui hominũ primitiis Deũ donauerunt, vt frugũ datorem, paternũ, genitalem, ac humanũ. Megarenses autem culpo, q; soli ferè Deum hæc hastatũ posuerunt de pugna, qua post bellũ Persicum Atheniẽses, qui vrbem ipsorum obtinebant, victos eiecerunt. Postea quidem temporis aureũ Deo plectrũ dedicauerunt: obtẽperantes, vt apparet Scythino, qui sic de lyra scripsit: a

Concinnat hanc Apollo filius Iouis

Formosus, initia, finésque omnes continens,
Plectrúmque splendidum Solis radios habens.

Hæc cùm Serapio aggrederetur aliquid de istis dicere, hospes: Iucundum quidem, inquit, est huiusmodi audire sermones. me autē necessitas cogit primū propositum reposcere de causa, cur Pythia desierit heroico aliisq; carminibus oracula edere. Itaq; si vobis est volentibus, reliquū spectaculi in aliud reiicientes tempus, huc adsideamus, eâq; de re commentemur. Nam hæc potissimū ratio est, quę oraculo fidem derogat: q alterutrum horū videtur esse, aut Pythiā non accedere ad locū in quo numen est, aut spiritū prorsus exstinctū esse, & vim defecisse. Circumeuntès ergo consedimus in meridianis sedilibus templi, ponè fanum Telluris: in aquā contuentes, vt statim dixerit Boëthus, ipsum locum hospitis dubitationi patrocinari. Erat enim ibi ad laticū exspirationem delubrum Musarū. vnde & ad libationes aquā sumebant, vt ait Simonides.

Vnde pollubris manuum latex pulcricomarum.
Musarum sursum hauritur.

rursúsq; idem paululum exquisitius, Cleonem vocans castam procuratricem, ait

Malluviorum optabilis, rara, & veste carens aurea
* *Odorata ex ambrosiis aqua penetralibus.*

Non rectè ergo Eudoxus credidit iis, qui hāc aquā Stygis vocari dixerunt. Musas verò vaticinio collocauerunt adsidentes, eiúsq; custodes ibi ad aquā & Telluris templū, cuius dicitur ipsum fuisse oraculū * numeris & carmine contentā diuinationem. Quidam etiam primum heroicum versum ibi aiunt auditum:

Congerite huc pennam volucres, & apes sua mella.

* quando obnoxia Deo facta amisit maiestatem. Tum Serapio: æquiora, inquit, hæc Boëthe, & musis magis congruentia. Non enim repugnandū est Deo, neq; simul cum vaticinio providentia & numen tolli debent: sed quærendæ sunt eorū quæ adversari vident solutiones, interim pia & à maioribus ad nos propagata persuasio nō est prodenda. Rectè dicis, inquam ego, optime Serapio. Nam philosophiā quoq; non ideò pro deplorata habemus prorsus aut corrupta, quia antiquitus carmine suas sentēnias philosophi proferebāt, vt Orpheus, Hesiodus, Parmenides, Xenophanes, Empedocles, Thales: postea verò desierunt versibus vti, te dempto: cuius opera rursum in philosophiam poëtica se ingerit, adolescentibus classicū ingenuè canens. Neq; astrologiā contemtiorem reddiderunt Aristarchus, Timocharis, Aristyllus, Hipparchus soluta oratione eam describentes: cùm de ea antè carmine scripsissent Eudoxus, Hesiodus, Thales, si quidem is autor verè est eius quę ipsi inscribitur astrologię. Pindarus quoq; de modo cantilenæ neglecto sua ætate dubitare se fatetur, & mirari quòd * Non enim iniquū est aut absurdum, causas quærere huiusmodi mutationum: iniustū verò est artes ipsas & facultates abolere, si quid in iis mutatū sit. Sub hæc Theo. Atqui isthæc, inquit, magnas re vera mutationes & innouationes passa sunt: oracula multa etiā dudum prorsa oratione sunt edita, ac de rebus ea haud leuibus.

Lib.1. *Oracula soluta oratione edita.*

Lacedæmoniis, vt scribit Thucydides, de bello contra Athenienses oraculū scitantibus Deus victoriā pollicitus est, séq; vocatum & non vocatū auxilio futurum. Et Pausaniā si non reduceret argentea * collectum ire. Atheniensibus de expeditione in Siciliā consulentibus mādauit, vt antistitā Mineruæ quæ Erythris erat, ducerent. Ei nomē erat Hesychia, quod significat quietem: & cessare ipsos ac quiescere Deus volebat. Dinomeni Siculo de filiis oraculū petenti, respondit tres tyrānidem gesturos: cúmq; subiecisset Dinomenes, Quæ res nimirum Apollo domine iis vertet male, Respondit Deus, id quoq; se ei dare ac promittere. scitis autem Gelonem aqua intercute, Hieronem calculo renū divexatos tyrannidē gessisse. tertius Thrasybulus bellis seditionibúsq; conflictatus, imperio, quod non diu tenuit, eiectus fuit. Procles Epidauri tyrannus cùm alios multos crudeliter nefariéq; necauit: tum Timarchum, quem Athenis venientem cum pecunia hospitio comiter exceperat, interfecit, cadauérque eius storea involutum in mare abiecit, vsus ad hæc Cleandri Æginetæ opera, aliis ignorantibus. Postea rebus ipsius cōturbatis huc misit Cleotinum fratrem arcanè consulturū de exsulio & migratione. Huic respondit Deus, Fugam se eò & migrationem Procli concedere, quò is stoream deponi ab Aegineta hospite iussisset, aut quò ceruus cornu abiicit. Intelligens itaque tyrannus, sibi à Deo imperari vt vel in mare demergeret seipsum vel defoderet, (nam

cerui

certi cornua delapsa in terrā defodiendo tollunt e medio) paulùlum temporis expectauit: deinde rebus planè pessum euntibus profugit. nacti aūt eū amici Timarchi interfecerunt, cadauerq; in mare proiecerūt. Quod vero maximū est, rhetræ illæ, secundū quas Lacedæmoniorū remp. Lycurgus composuit, soluta oratione ei datæ sunt. Iā cùm Alytius, Herodotus, Philochorus, & Ister, qui maximè in id incubuerūt vt carmine dicta oracula conscriberenr, oracula etiā prorsa oratione edita retulerint: Theopōpus, quo nemo hominū diligentiùs oraculi huius res scrutatus est, vehemēter eos reprælendit, qui putarent istis temporibus Pythiā carmine nō respondisse: & cùm demonstrare vellet suā deinde sententiā, admodum pauca oracula potuit proferre: quia nimirū reliqua iam tum soluto sermone ederentur. Nonnulla tamen hodièq; carmine redduntur: quorū causa etiā rem celebrem fecit. Est in Phocide templū Herculis mulierū osoris, & statutū vt sacerdos toto anno mulieribus se abstinear. itaq; ferè senibus id sacerdotiū committitur. Tamen paulo antè tempore adolescens non malus, & liberali ingenio, id munus occepit, puellā quandā tum amans. Is cùm ab initio continens suiq; potens amasiā fugeret, quodā tempore eam, cùm ad ipsum quieti post conviuiū & choreas deditum irrueret, confecit. Metuens ergo sibi & turbatus, ad oraculū confugit, quæsiuitq; an aliqua sui peccati esset expiatio: hócq; illi datum est oraculum: Omnia necessaria concedit Deus. Enimverò dans hoc aliquis, nihil sine numeris hodie responderi, magis adhuc dubitauerit de priscis temporibus, cùm aliquādo soluta, interdum numeris adstricta oratione fata Deus cecinerit. Sed neutrum, mi adolescens, à ratione est alienum, modò rectas & puras de Deo habeamus opiniones: neq; putemus ipsum esse qui olim carmina cōposuerit, & nunc Pythię oracula subiiciat, tanquā per laruas ipse loquens. Sed rursum par est de his aliquid prolixius differere ac percūctari. In præsentia paucis hæc in memoriā revocemus, q corpus instrumentis vtitur multis, corpore & eius membris animus, qui est instrumentum Dei. Est aūt virtus instrumenti vt quàm maximè qua fert natura eius facultate imitetur vtentē ipso, opúsq; edat * notionis in ipso potens: ostendere autē nequit opifici purū, & motus erroris q; vacuū, sed mixtū * Per se enim nobis ignotū est. aliud autē & in alio apparens implet eius natura. Ac cerā quidem mitto, aurū, argentū, æs, & quę alia fingi possunt, excipiētia vnā formā impressæ similitudinis: aliud autem aliā differentiā imitando apponit. Et in speculis planis ac cauis & circū splendentibus simulacrorū ab vna forma innumeras effigies. sunt enim * nihil neq; speciē magis, neq; vt instrumentū vsurpari natura obsequentius potest, quàm Luna. Hæc splendorē à Sole accipiens & igneū lumen, non simile ad nos demittit, sed cum ipsa mixtū, colorem vimq; diuersa nanciscitur. calor etiā prorsus discedit, & præ imbecillitate lumen deserit. Puto aūt intelligi id quod ab Heracleto est dictū, Regem cuius oraculū Delphicum est neq; dicere neq; occultare, sed significare. His rectè dictis adiunge illud & cōsidera, deum hac Pythia vti ad visum, ad auditū, sicvt Sol vtitur Luna. demōstrat per corpus mortale et animā * quietem ducere, non potest autē mouenti immobilem se præbere & sibi constanrem: sed tanquā æstu & fluctibus exagitatur ac conturbatur motibus qui in ipsa sunt. Sicvt enim vertigo corporū quæ circulo rotantur deorsum, non constanter obtinet, sed circulo delata violenter, & natura deorsum vergentia turbidā quandam & incertā faciunt volutionem. ita qui enthusiasmus vocatur diuinus instinctus, videtur mixtio quædā esse duarū motionum, quarū altera secundū adfectionem, altera secundū naturā fit animi. Quando enim animę expertibus corporibus & suo in statu permanentibus cōtra eorum naturā vim hāc inferre non licet, vt Sylindrū moueas Sphærę aut cubi in morem, aut lyra pro tibia, buccina pro cithara vtaris: neq; aliter ars vna quavis re vti potest q; eius fert natura. multo minùs animū motu suo sese cientem, ac impetu & ratione præditum aliter quàm insita ei vis aut habitus ferat, vsurpare possis: neq; vllo pacto mens musicæ exsors musicè, litterarū rudis litteratè, indocta & inexercitata doctè mouebitur. Testem habeo etiā hoc Homerū, qui cùm nihil ferè effici sine deo scribat, tamen nō facit deū omnibus ad omnia vtentē, sed quolibet ad id, quod eius arti aut facultati congrueret. An non enim vides mi Diogeniane, aiebat, Mineruā cum persuadere aliquid Achæis vult, Vlissem ad hoc excitare? cùm fœdus confundere, Pandarū quærere? cùm Troas in fugā vertere, ad Diomedem se conferre? quia nimirū Diomedes robustus erat & pugnax, Pādarus sagittādi peritus & fatuus, Vlisses prudēs & facūdus. Non. n. idē sensit Homerus cum Pandaro; si tamē Pandarus autor huius est versiculi,

Enthusiasmi qualis motus.

Iliad. δ. 169.

Iliad. δ. 88.

Iliad. ε. 121.

Deo volente, saligno in vimine naviges.

ſed intellexit aliarum naturarum eſſe facultates ad alias res: & ſuo quanque moueri modo, quantumvis vnicum ſit quod omnes mouet. Proinde ſicvt rem gradiendo deſtinatam mouens non incitat ad volatum, neque blæſum ad liquidè loquendum, neque tenui voce hominem ad ſonorum ſermonem: ſed Battium etiam propterea puto cùm hæc oraculum conſuluiſſet, in Africam fuiſſe miſſum vt Cyrenam conderet, quia balbus homo & exili voce, ingenio ad regnum gerendum apto erat & ciuilis ac prudens. ſic Pythia hæc diſſerendi vt quiſquam hominum indiſerta, alioquin ingenua & * vitæ honeſtè actę, educata in domo pauperum ruſticorum, nihil ab arte aut alia experientia vel facultate ſecum ferens, in oraculum deſcēdit. Sed ſicvt Xenophon cenſet ſponſam ita debere in mariti domū venire vt quàm minimum viderit, quàm minimū audiuerit: ita hæc imperita & ignara tantùm non omniū, & verè quod ad mentem attinet virgò, ad Deum accedit. Sed nos deū credimus erodiis, trochilis, & coruis vti, vt earum auium voce aliquid ſignificet, neque hoc poſtulamus, vt quia deorum nūcij & præcones ſunt, diſerto omnia ſermone enarrent: Pythiæ vocem & loquelam tanquam è ſcena volumus non inconditam, non ſimplicem, ſed cum numero, faſtu, figmentis, nominum trāslationibus, & tibiæ cantu nobis offerri. Quid ergo de antiquis dicemus? Non vnum, puto, ſed multa. Primùm enim ſicvt diximus, pleraque illæ etiā ſoluta oratione pronunciauerūt. Deinde corporum quoq; temperies & naturas illud tempus tulit ad poeſin procliuiores: quibus ſtatim ſtudiū quoddam accidit & alacritas apparatúſq; animi, & promtitudo gignitur, quæ leui extrinſecus principio & exhortatione facultatis imaginantis opus habeat, qua ſtatim trahantur ad carmen pan* gendum: non modò, vt Philinus inquit, aſtrologi & philoſophi, ſed etiam in vino copioſiore, aut animi adfectionibus grauioribus, miſeratione aliqua aut gaudio oborto dilabuntur ad ſuaue ſonantem vocē, amatoriíſq; carminibus & cātilenis libri & conviuia ſunt repleta. Et quod Euripides ait, eum qui antè à Muſis ſit alienus muſicam ab Amore doceri, non hoc vult, facultatem poëtices ac muſicę ab Amore ingenerari: ſed inſitam ac ocioſè latentem excitari atque calefieri. Alioquin, hoſpes, dicēdum eſt neminem hodie amare, ſed Cupidinem evanuiſſe: quia nemo verſibus & cantilenis iocoſis, vt ait Pindarus, iaculatur dulciſonos hymnos. Atqui abſurdū hoc eſt. Nam multi amores hominum inſiti animis ad muſicam ſegnibus & malè compoſitis, vt tibia & lyra carent, loquaces tamē & feruidi haud minus ſunt quàm antiqui illi. Et nefas turpéque ſit dictu, amoris exſortem fuiſſe Academiam, ac Socratis & Platonis chorum: quorum ſermones licet legere amatorios, cùm carmina nulla reliquerint. Quid verò intereſt vtrum dicas ſolam de mulieribus Sapphonem amori deditam fuiſſe, aut ſolam Sibyllam, & Ariſtonicam, aliáſque carmine ſortes quæ dixerunt, diuinas? Vinum quidem, vt aiebat Chæremon,

Bibentium contemperatur moribus:

at diuinandi furor, vt & amoris, vtitur ſubiecta ſibi facultatē, & eo correptorū vnumquenque pro ipſius mouet ingenio. Enimverò Deum quoque & Prouidentiam conOratio monetæ ſimilis. ſiderantes, videbimus mutationem in melius eſſe factam. Vſus enim ſermonis, ſimilis videtur eſſe mutationi nomiſmatis: quorum vtrumque aliud alio tempore valens, tum probatur cùm notum eſt & vſitatum. Ac fuit ſane tempus, cùm pro nomiſmate ſermonis homines vterentur metris, carminibus, cantilenis, omnem hiſtoriā, omnem philoſophiam, omnes denique eventus & res grauiorem requirentes orationem, ad poëticam & muſicam applicantes. Non enim nunc tantùm vix pauci intelligunt quę tunc omnes percipiebant, gaudebántque ea cùm cantarentur opiliones, aratores, & Iſthmior. aucupes, vt Pindarus ait: ſed ob illius ætatis ad poëſin facilitatem plerique lyra & carmine caſtigabant aliorum mores, liberè loquebantur, hortabantur, fabulis & proverbiis vtebantur: quin & laudes deorum, vota, pæanes verſibus & carmini includebant, alij ob vim ingenij, alij propter conſuetudinem. Itaq; vaticinationi etiam Deus elegantiam & ornatum non invidit, neque Muſas in honore alibi habitas hinc à ſuo tripode abegit: ſed adduxit potiùs, poëticas amplexus indoles, atque viſa ipſe ſubiiciens, & excitans alacrem facundiam, vt concinnam, & quæ in admiratione eſſet. Sed poſtquam vitæ vnà cum eventis & ingeniis facta mutatione, vſus ſupervacaneis reiectis aureis ſeſe cincinnis exuit, & mollibus xyſtidibus, comam quoque luxuriantem detondit, ac cothurnum depoſuit, iámq; homines frugalitate adverſus luxum certare

haud

haud incptè adsueuerunt, plúsq; ornatus in simplici cultu ac tenui, quàm supervacaneo & proteruo ponere: ibi tum orationis etiam simul mutato habitu, historia à carmine tanquam vehiculo descendit, & maximè pedestri sermone verum à fabulis secreuit. philosophia quoq; perspicuitatem & docendi vim iis quæ terrerēt animos antiquiora ducens, soluta sermone disputationes suas instituit. & Pythiam Apollo desinere iussit morem suum, ciues Delphicos ignicremorum, Spartanos anguiuororum, oreanorum viros, orempetarum fluuios nomine notantem. oraculisq; detrahens carmina, obscuras voces, ambages, perplexitatem, ita eam iussit consulentibus responsa dare, vt leges cum ciuitatibus, reges cum populis, magistri cum discipulis loquuntur, ad evidentiam & probabilitatem ea accommodans. Probè enim tenēdum est, Deum (vt ait Sophocles.)

Sapientibus per ambages fata eloqui,
Fatuus magistrum prorsus esse inutilem.

Illata oraculis perspicuitate, fides etiam sic mutauit cum aliis rebus: vt cùm antiquitus quod insolens rarúmq; esset, planéq; obscuritate et circuitionibus obductum, plerísq; sub opinione diuinitatis alicuius pauidi venerarentur: postea apertè omnia & facilè, ac sine fastu et figmentis discere cupientes, poësin quæ oracula velabat incusauerint. non tantùm quia adversaretur intelligentiæ in vero percipiendo, obscuritatē & vmbram dictis admiscēs: sed quod iam translationes & ænigmata atq; ambiguitates, diuinationis quasi quosdam fucos, & effugium quibus ea se tueretur si quid secùs eueniisset, suspecta haberent. Multos quoq; audiuisses, qui dicerent poëtas quosdam circanum apud oraculum desidere, qui voces exciperēt, iisq; subitò versus & numeros tanquam vasa quedam circumplicarent. Taceo quantum criminis oraculis attulerint Onomacriti illi, Prodoræ, & Kinesones, vt qui tragœdiam iis fastúmq; supervacaneum apposuissent. neq; adesse mutationes. Maximam poësi infamiam parauerūt circumforanei isti & circulatores, & scurræ magnæ Matris deorum ac Serapidis vagi: quorū alij ex tempore, alij sorte quadam ex quibusdam libellis oracula dabant, seruis & mulierculis, quas maximè numeri & nōmina poëtica mouerēt. Quę nō minima fuit causa, cur poëtica tanq; communē se quæ videretur præbere impostoribus & præstigiatoribus ac falsis vatibus, tripode & veritate arceretur. Nō itaq; miror, si veteribus interdum opus fuit ambiguitate, circuitione, & obscuritate quadā. Neq; enim priuatus aliquis profectò de emendo mancipio oraculū consulebat, aut de cōducendo opere: sed ciuitates admodū potentes, regésq; & tyrāni nihil moderatū cogitātes Deum interrogabant de rebus: quos irritare multa respondendo eorum voluntatibus adversa, non erat ex vsu eorū qui oraculū procurabant. Nam nō obtemperat Euripidi deus legem hanc ferenti, Apollinē solùm canere fata hominibus debere. Ergo cùm vtatur administris & vatibus mortalib⁹, quorū eum par est curā gerere & custodire eos, ne deo sacri à malis interficiant hominibus: nō vult veritatē opprimere, sed eius explicationē poësi pervertēs velut splendorē variè reflexū & in multas diffissum partes, duriciémque eius hoc pacto & rigorē aufert. Poterat etiā tyranni ignorari, & bella nō præsentiri his igitur circumdabat suspiciosa verba & ambigua: quorū sententia aliis ignota, con sulentes non falleret, si animum adverterent. Stultissimus itaq; est, qui calumniatur & culpat q̄ rebus ita mutatis deus nō quo antè, sed alio nobis modo vult prodesse. Porrò autem nulla maior orationi à poetica vtilitas concilia, quàm quod numeris illigata & comprahensa faciliùs memoria tenentur ac seruant. Antiquis verò multa opus fuit memoria, quibus multæ locorum notæ, tempora agendi, sacra deorum transmarinorum, heroum reliquiæ occultæ, difficilésq; inventu, & longè à Græcia dissitę indicabantur. Nam in Chium & Cretinum & * Nesichum & Phalanthum, multósq; alios expeditionū duces, qui coacti sunt signis quibusdā vti in inveniendo loco sedis & coloniæ cōcesso. Quidā etiā aberrauerūt, vt Battus. Huic enim dictū fuit, eiectū iri, si nō eū occupasset locū in quē mittebat. deinde rediit quiritās. et deus sic respondens

Antiquus oracula cur versibus dicta.

Vrbs pecoris diues Lybie mea, non venienti
Notior est tibi, quàm qui venit. per mihi multum
Admiranda tua est certè sapientia visa:

sic eum denuò emisit. Lysander uerò prorsus ignorans tumultum Orchalidem, qui & vulpium dicitur, & Hoplitam fluuium,

Terrigenámque draconem à tergo qui subit astu: prælio victus in illis locis interfectus est ab Inachione Haliartio, qui in scuto insigne ferebat serpentem. Neque necesse est apud vos horum probè gnaros plura id genus retentu & memoratu difficilia oracula antiquis data recitare. Res verò nostræ ætatis de quibus consulatur deus, ego quidem boni consulo & probo. Altum enim ocium est, & firma pax, finis bellorum & errorum, nullæ seditiones, tyrannides nullæ, neque alij morbi aut mala Græciæ, quæ velut multiplicibus medicamentis exquisitisque indigeant. Vbi autem nihil est varium, arcanum, arduum, sed rebus vilibus & vulgaribus quæstiones tanquam in schola proponuntur, An contrahendum matrimonium, an nauigandum, an fenerandum: & vbi maximæ ciuitatum interrogationes de frugum & pabuli proventu, de valetudine: ibi carmina circumponere, & fingere verborum ambages & notas quæstionibus simplici & breui responso opus habentibus, ambitiosi fuerit sophistæ, qui oraculum gloriæ captandæ causa fucet. Pythia autem cùm ipsa indole est generosa: tum si descendit ad cortinam, & cum deo est, ampliùs * quàm ipsa curet gloriam, & hominum vel laudes vel vituperationes. Ac fortasse nos quoque sic debebamus esse affecti. Nunc velut soliciti ne decus ter mille annorum locus amittat, & oraculum quasi sophistæ alicuius scholam deserant nonnulli contemnentes, defendimus & causas rationésque fingimus de iis rebus quas neque scimus, neque scire nos convenit: incusantésque dictis conamur in aliam ptrahere sententiam, quos missos facere potiùs debebam⁹. Etenim

Odyss. 8, 190. *Ante alios erit huic multo certè ægriùs ipsi,*

qui sic de diis sentit, vt hæc in aditu scripta sapientum dicta, Noris te ipsum, Ne quid nimis, probet, admireturque haud minimè ob breuitatem, quòd solidam et compactam in exigua mole habent sententiam: oracula autem culpet, quia breuiter, simpliciter, ac rectà pleraque indicant. Ac talibus quidem sapientum dictis idem vsu venit, quod in angustias contrusis fluminibus. non enim perspici quit sensus, neque * Sed si consideres quid scriptum sit & dictum de eis ab his qui singulorum scrutati sunt sententiam, non facilè vllas prolixiores invenies disputationes. Enimverò vt lineam rectam mathematici vocant breuissimum ab vno ad alterum termino ductum: sic Pythiæ sermo absque vllo flexu, circuitu, ambiguitate, fraude, rectà ad veritatem proficiscens: quanquam de sua fide causæ dictionem non possit detrectare, tamen falsi à nemine in hunc vsque diem convicta est: sed donariis barbaricis Græcanicisque oraculum oppleuit. ædificiorum autem & Amphictyonicorum apparatuum elegantia videtis nimirum ipsi pleraque iis adiecta, quæ antehac non erant, multa eorum quæ iam ruinam traherent & pessum irent refecta. Sicvt verò arboribus fecundis aliæ suppullulant: ita etiam iuxta Delphos pubescit & adolescit Pylæa ob copiam eorum quæ hæc sunt figuram adepta formámque & ornatum templorum, curiarum, aquarúmque lustralium, quanta mille ab annis præcedentibus non habuit. Equidem ad Galaxium Bœotiæ qui habitant, abvndantia lactis senserunt præsentiam dei:

Cum lac, ceu latices de fontibus, emanaret:
Doliáque implerent auidè: tunc amphoræ & vtres,
Seria tunc albo turgeret cuncta liquore,
Mulctráque, & è ligno distentas rumperet vrnas
Humor, nec vacuas superarent vasa per ædes.

Nobis autem Apollo splendidiora, meliora, & apertiora his signa præbuit, ex tanto qui præcessit squalore, solitudine, & pauperie ad tantas copias, splendorē, honorémque nos evehens. Ego sanè amo me ipsum eo nomine, quòd ad has res factus sum alacer & vtilis cum Polycrate & Petræo. amo autem eum qui nobis huius cōditionis autor dúxque fuit, & pleraque horum excogitauit atque adornauit. Sed fieri nō potuit, vt tam ingens mutatio tantillo temporis spacio accideret hominū industria, deo nō præsente, & diuinitatem oraculo largiente. Verùm sicvt olim fuere, qui perplexitatē oraculorum obscuritatémque vituperarent: ita hodie etiā sunt, qui nimiā calumnienē simplicitatem, admodū ipsi & iniustè & fatuè adfecto animo. Nam pueri quando arcus cœlestes, areas circa Solem aut Lunam, cometásve vident: magis delectantur quàm Sole aut Luna cōspectis. Eodē modo hi ænigmata & allegorias mutatæ vaticinationis, quæ reflexionibus numinis ad mortalē & imaginantē vim animi cōstat, desiderāt: cuius quādo causam nō satis audiūt, abeūt deo culpā imputātes, nō nobis neque sibi ipsis: vt qui viriū tantū nōn habeamus, vti nostra ratione assequi dei cogitationē possimus.

PLVTARCHI

Adverſus Colotem, Liber.

OLOTES, quem Epicurus ſolebat Colotaram & Colotariũ blandiendi cauſa diminuta voce appellare, librũ edidit hac inſcriptione, Secundum aliorum philoſophorum decreta né viui quidem poſſe: eúmq; regi Ptolemæo dedicauit. Quæ verò nobis adverſus Colotem diſputare ſubiit, exiſtimo te, Saturnine, cum voluptate lecturum ſi perſcripſero: vt qui honeſtis rebus antiquitatiſque ſtudio tenearis, hánc; maximè regiam delectationem eſſe cenſeas, memoria complecti & in promtu habere quantum eius fieri poteſt, veterem doctrinam. Nuper, cùm is liber recitaretur, vnus de ſociis noſtris Ariſtodemus Aegienſis, quem noſti, ſecta Academicus, & non ferulam geſtans quod aiunt, ſed ardentiſſimo inſtinctu Platonis orgia celebrans, neſcio quomodo præter morem ſuum ſilentiũ cùm tenuiſſet, & ad finem vſq; modeſtè auditorem ſe prębuiſſet: abſoluta lectione, Agedum, inquit. quémnam huic opponemus pro philoſophis propugnaturum? Non enim admodum probo Neſtorem, qui de IX heroibus cùm deberet prętantiſſimum deligere, fortunæ & ſorti rem commiſit. Atqui vides, aiebam, ipſum ſe ſortitioni præfeciſſe, vt prudentiſſimo homine eam moderante conficeretur. itaq;

Exit è galea ſors exoptata Pelaſgis, Iliad. η, 171.
Aiacem pugnæ dedens Telamone creatum.

Sed tamen quando tu deligere iubes,

Quónam diuini pacto obliuiſcar Vliſsi? Iliad. κ, 243.

Vide ergo ac meditare, qua ratione hominem vlciſcaris. Atqui, aiebat Ariſtodemus, meminiſti Platonẽ, cùm puero iraſceretur, nõ ipſum verbera ingeſſiſſe, ſed hoc Speuſippo mandauiſſe, quòd ſe animo commoto eſſe diceret. Ita tu quoq; nunc meo loco hominem tracta vt libet: ipſe enim iratus ſum. In eandem ſententiã aliis etiam exhortantibus: Dicendum ergo eſt, inquã. Vereor aũt ne videar ipſe quoq; maiore ꝙ par eſt ſtudio adverſus hunc librum cõtendere. Propterea quod quidam ruſticitate & ſcurrilitate atq; petulãtia nimia elatus, fenum Socrati edendũ obtulit, loco panis, cùm nihil hic ſe certò ſcire pronunciaret: interrogauitq; cur cibũ non in aurẽ, ſed in os imponeret. Sed fortaſſis hæc riſum alicui concitent, manſuetudinem & comitatem Socratis conſideranti.

Sed integro iam pro Graiorum exercitu,

id eſt reliquis philoſophis, de quorum numero ſunt Democritus, Plato, Empedocles, Parmenides, Meliſſus, ita traductis tacere turpe eſt: ac pręterea nefas etiam aliquid de ſumma pro illis dicendi libertate remittere, qui tantam philoſophiæ gloriam parauerint. Etenim vitam quidem nobis parentes deorum auxilio largiti ſunt. à philoſophis aũt iuris & legum adiutricem doctrinam, & quæ cupiditates coërceat accipientes, bene nos viuere putamus. eſt autem bene viuere, amicè & ſocietati hominum cõvenienter, temperantérq; & iuſtè viuere. Atqui horum nihil nobis relinquunt, qui ſummum bonum circa ventrem eſſe clamant, & voluptate vndiq; reiecta vniuerſas virtutes ne pertuſo quidẽ ęre emerent. Vitioſa eſt etiam eorum de diis & animo ratio: hunc enim perire diſſolutum, illos nullam rerum humanarum curam gerere aiũt. Alios philoſophos hi repræhendunt ſapientiæ nomine, quòd vitam è medio tollant: illi eos, quòd turpiter & belluino more viuere nos doceant. Atq; hæc quidẽ ſparſa ſunt per Epicuri diſputationes, & philoſophiam eius. Colotẽ autem voces quaſdam rerũ inanes auellendo, & partes ſermonũ ac fruſta affirmationis & intelligentiam fidémq; cõciliantis rationis expertia contrahendo librum compoſuiſſe, quaſi forum quoddam aut tabulã monſtrorũ, omniũ optimè vos noſtis, qui in manibus habetis ſcripta antiquorũ. Mihi verò videt ſicvt Lydus ille aperire adverſus ſeipſum, nõ vnicã ianuã, ſed plurimis difficultatibus et maximis involuere Epicurũ. Initiũ enim facit à Democrito, cui quidem præclaram & dignam perſoluit mercedẽ. Et ſanè longo tempore Epicurus ſe Democriteum profeſſus eſt. quod & alij dicũt, & Leonteus vnus de ſummis Epicuri diſcipulis ad Lycophronem ſcribit, honorem haberi Democrito ab Epicuro, quia is primus

Democritus defenditur.

rectam cognitionem attigerit, ac primus in principia naturæ inciderit, vnde vniuersa tractatio Democritica appelletur. Metrodorus verò apertè de philosophia dixit, Nisi præiuisset Democritus, Epicurum nunquam fuisse ad sapientiam perventurum. At verò si secundum Democriti decreta viui non potest, ridiculus Epicurus, qui ad non viuendum ducentem sequatur. Huic primùm id vitio dat, quòd vnamquanque rem adserens non magis talem esse quàm talem esse, vitam confuderit. Atqui tantum abest hoc vt senserit Democritus, vt etiam Protagoram sophistam hoc adfirmantem impugnauerit, ac multa & probabilia contra eum scripserit. Quæ cùm ne per somnum quidem vidisset Colotes, lapsus est in verbis eius, quibus definit non magis den esse quàm meden: den nominans corpus, meden inane, quasi hoc quoque suam quandam naturam & substantiam haberet. Enimverò qui sentiret nihil magis tale esse quàm tale, Epicureum sequeretur decretum, quo omnia sensus visa vera statuuntur esse. Nam si duobus dicentibus altero austerum esse vinum, altero dulce, neutrius sensus fallit: quî magis austerum erit vinum quàm dulce? quin & eodem lauacro vides vnum vt calido, alterum vt frigido vti: cùm hic calidam, ille frigidam affundi iubeat. & ferunt Spartanam quandam mulierem accessisse ad Berenicem Deiotari vxorem, cúmque inuicem appropinquassent, auersas fuisse, quòd vnguentum altera, altera butyrum olfaciens auersaretur. Si ergo vna sensio non est verior quàm altera, consentaneum est aquam non magis frigidam esse quàm calidam, & vnguentum butyro non meliùs olere, non deteriùs. nam qui aliud alij videri ait, is imprudens vtrunque affirmat esse. Illæ autem multorum sermone tritæ concinnitates & proportiones meatuum in sentiendi instrumentis, & multiplices seminum permixtiones, quæ omnibus saporibus, odoribus, coloribúsque inspersa aiunt sensum mouere ad alias aliorum qualitates percipiendum: an non rectà eos adigunt ad dicendum, aliud alio non magis esse tale? Etenim quando refellere hos volunt, qui sensus fallere ideò aiunt, quòd vident diuersè ab eadem re nos affici: docent confusis atque permixtis simul omnibus, cùm natura sit comparatum vt aliud alij quadret, non esse contactum aut apprehensionem eiusdem qualitatis, neque à re subiecta omnes omnibus partibus eodem modo adfici: sed eas tantùm vnicuique occurrere, ad quas sensum habet mensura respondente concinnatum. itaque non rectè nos de eo certare, rem esse albam aut non albam: dum nostrum sensum volumus defendere, alienum impugnare. nulli enim sensioni repugnandum esse, cùm quævis aliquid apprehendat ex illa multiplici mixtura: quævis id, quod ei est accommodatum & conveniens. neque de toto pronunciandum esse, cùm partes duntaxat attingantur: neque putandum omnes debere eodem modo à re eadem affici, cùm alius alia eius vi & facultate afficiatur. Quærendúmne iam est, quinam homines non magis hoc quàm illud esse rebus inferant? certè hi, qui omnis generis qualitatum sensilium mixturam statuunt, * * confusionem qualis est musti *

Epicuri de sensibus opinio refellitur.

fatentúrque suos canones perire ipsis, & omnino aboleri facultatem iudicandi, si vllum sensile sincerum relinquerent, non vnumquodque multa facerent. Vide iam, quæ de vini calore secum disputantem Polyænum in conuiuio Epicurus facit. Dicente enim Polyæno, Negásne Epicure vinum calefacere? subiecit quidam, Non vniuersè de vino pronunciari esse ei vim calefaciendi. & paulo pòst. videtur enim vniuersè non habere facultatem calefaciendi vinum: tantillum autem huncce calefacere posse dicemus. Rursúmque rationem reddens, collisiones & disseminationes atomorũ, aliorúmque admixtiones & adiunctiones caussatus in vini cum corpore commixtione, hæc addit. Itaque vniuersè dicendum non est vinum esse vi calefaciendi præditum: sed tantùm vini huiusmodi itáque adfectam naturam calefacere posse, aut refrigerare. Insunt enim in tali congerie etiam tales naturæ, è quibus frigus confici possit, si ita vsus ferat, vt aliis adiunctæ naturam frigefactionis præstent. Vnde per errorem alij vinum vniuersè frigefaciens dixerunt, alij calefaciens. Sanè qui plerosque errauisse ait, quòd calefaciens id quod calefacit, frigefaciens id quod frigefacit censuerunt: ipse decipitur, si non sentit ex suis verbis hoc cõsequi, nisi magis esse tale quàm tale. Addit porrò, sæpe vinum in corpus ita venire, vt neque calorem neque frigus inferentem vim secum adferat: sed commota mole & facta corporũ mutatione atomi quæ calorẽ inducunt aliquãdo (inquit) coëuntes sua multitudine calorẽ & inflammationẽ corpori præbent: aliquãdo elapsæ frigus gignunt. Porrò aũt his licet adiicere ea quæ habẽtur & dicuntur amara, dulcia, purgan-

Vinum an calidum.

purgantia, soporifera, lucida quorum nullum perfectam in sese habere qualitatem & vim agendi potiùs quàm patiendi vbi in corpora incidunt, sed aliam in aliis nancisci differentiam ac temperiem, haudo obscurè Colotes sentit. Ipse quidem Epicurus in secundo adversus Theophrastum libro negans corporibus innasci colores, sed generari secundum quasdam ordinationes & positus respectu visus, hac ratione inquit corpus non magis effici coloris expers quàm coloratum. Suprà autem in hanc sententiā scripserat. Cæterum etiam absq; hac parte, nescio quo pacto oporteat ista, quę in tenebris sunt, colorata dicere. Atqui sæpenumerò aëre tenebroso circumfuso, alij sentiunt discrimen colorum, alij non sentiunt ob visus hebetudinem. deinde ingressi in domū tenebricosam, initiò nullum colorem videmus parua mora ibi facta, videmus. Ergo vnumquodq; corpus dicemus non magis habere quàm non habere colorem. Si autē color ex eorum est censu quæ aliò referuntur, albedo quoq; respectu alterius albedo erit, & cœruleum. & si hæc, etiam amarum & dulce: fierq;, vt de nulla non qualitate verè dicatur, eam nō magis esse quàm esse. talis enim erit quævis, qualis est sentientis affectio. Proinde cœno, in quo iacere ait eos qui res nō magis hoc quam illud esse pronunciant, sese & magistrum suum perfundit Colotes. An verò hæc tantū egregius ille

Alius mederi vult, ipse vlceribus scatens?

Non profectò. Sed magis etiam in secunda repræhensione imprudens cum Democrito Epicurum è vita exturbat. Quod enim ille dixit instituto hominum esse colorem, itémq; dulcedinem, & concretionem * atomos ait dici à Democrito sensibus. & qui perseueret in hac sententia, eámque sequatur, non posse intelligere viuátne ipse an sit mortuus. Nihil habeo, quod contra hæc dicam. hoc autem possum affirmare, tam non posse à decretis Epicuri ea separari, quàm ipsi figuram & grauitatem ab atomo negās disiungi. Quid enim dicit Democritus? substantias multitudine infinita, diuisionis & differentiæ, qualitatis quoq; & affectionis expertes in vacuo ferri dispersas. quæ si inuicem appropinquent, aut incidant, aut sese complectantur, congeriem videri aliam ignem, aliam aquam, aliam plantam, aliam hominem. esse autem omnes atomos, quas ideas seu formas ipse appellet, aliud nihil. Nam ex eo q̄d non est, nihil fieri. ex iis quæ sunt, nihil nasci, cùm ob soliditatem neq; adfici possint atomi, neq; mutari. vnde neq; color ex carentibus colore, neq; natura aut anima è qualitate nulla præditis omnémq; affectionem subterfugientibus exsistat. Repræhendendus ergo Democritus, non q̄d sit ea confessus quæ principiis eveniunt: sed quòd principia posuit, quibus isthęc accidunt. Non enim debuit immutabilia ponere principia: aut his positis non sentire tolli omnis generationem qualitatis: & negare hoc absurdo conspecto. Impudentissimè autem Epicurus ait, eum ponere principia eadem, & negare instituto hominum colorem, saporem, reliquásq; qualitates esse. Iam si negare hoc est, nónne fatetur eum facere tale aliquid, quale ipse solet Epicurus? Etenim hic prouidentiam tollens, profitetur tamen pietatē se relinquere: & cùm voluptatis gratia amicitiam expetat, ob amicos tolerare grauissimos dolores: ponénsq; infinitum esse Vniuersum, superiorem inferioremq; locum nō negare. Equidē poculo accepto licet bibere quantum velis, reliquū omittere. At in disputatione maximè tenēdum memoria est sapiens illud dictū, Quorum principia non sunt necessaria, eorū fines necessarios esse. Quapropter hęc necessitas Epicuro incumbit, vt cùm posuerit, aut potiùs hoc postulatum Democrito suffuratus sit, atomos esse omnium principia rerum, idq; decretum primis eius probabilibus exornauerit rationibus: ebibat etiam illud molestum, aut demonstret quomodò qualitatis omnis expertia solo coitu omnigenas qualitates ꝓduxerint. Verbi gratia; calor quem nos vocamus, vnde venit, vnde incidit atomis, si neq; cōvenerunt calore præditæ, neq; congressas aliquid calidas fecit. illud enim est qualitatem habētis, hoc ad recipiendū natura idonei: quorū vos neutrum atomis cōvenire dicitis, ꝓpterea q̄ interitus sint expertes. Quid ergo? an nō Plato, inquies, etiam, atq; Aristoteles & Xenocrates aurū ex non auro, lapidem ex nō lapide, & reliqua omnia è quatuor primis & simplicibus nasci dicunt corporibus? Omnino. Verum his statim ad quāvis rem ꝓcreādam coëunt principia, magnámq; velvti stipem cōferunt suas quódq; qualitates: & vbi congressa sunt cum siccis humida, cum frigidis calida, cum duris mollia, mouētia cùm his quæ inuicem adficiuntur: facta mutatione per tota, diuersam diuersa contemperatione producūt formam. Atomus cùm ipsa ex sese vacua est omnis genitalis facultatis, tum in aliam incidens, fragorem ob duriciem et rigiditatem, aliud nihil effi-

De coloribus.

Democriti ortū rerum negantis sententia.

cit. sed feriunt & feriuntur mutuò per omne tempus: & nō modò nullum animal, nullam animam aut rem naturalem, sed ne aceruum quidem aut numerum cōficere possunt, adsiduò exagitatæ & diuulsæ. At Colotes tanq; cum indocto rege colloquens, rursum Empedoclem insectatur, quòd is ita scripsisset.

Empedoclis de natura sententia defenditur.

Nunc aliud dicam tibi. non mortalibus vllis
Natura est: neq; res crudeli morte abolentur.
Mixtio sed tantùm, & rebus secretio mixtis
Accidit: hoc homines naturam nomine dicunt.

Hæc ego non video quî repugnent vitæ, si qui opinantur neq; oriri id quod non est, neq; interire quod est: sed eorum quæ sunt coīoni generationis, dissipationi interitus nomen inditum. Nam id quidem apertè Empedocles ostendit naturam se pro ortu posuisse, cùm mortem ei opponit. Qui verò mixtioni ortus, interitus dissolutioni tribuūt, ij si non viuunt, neq; possunt viuere: quid hi aliud faciunt? Sanè Empedocles elementa glutinans & concinnans caloribus, mollitiebus, humiditatibúsq;, mixtionē iis & concretionem in vnum vtcunq; tribuit. At qui immutabiles & omnis consensus vacuas atomos in vnum cogunt, ij nihil ex ipsis, sed ipsarum crebros & continentes ictus faciunt. Etenim complexio dissolutionem prohibens, magis intendit collisionem: vt neq; mixtio fiat, neq; glutinatio, sed tumultus & pugna, quam illi generationē ducunt. Quæ verò momento temporis nunc quidem abeunt ob relisionē, nunc progrediuntur ictu languente, duplò amplius tempore à se absunt invicem, vt non cōtingant se neq; mutuò appropinquent: vt ne animę expers quidē possit ab iis effici quicquam. At verò sensus, anima, mens, intelligentia quomodo in inani exsistant & atomis: cùm hæc neq; pro se qualitatem habeant, neq; coitu sese adficiant muténtve invicem: neq; earum congressus contemperationem mixturam aut coalitionem efficiat, sed ictus & repulsas. Itaq; his decretis vita tollitur, & animal esse negatur, inania, nulli affectioni obnoxia, qualitate carentia, mixtioniśq; nō capacia ponentium principia. Quo modo ergo relinquunt Epicurei naturam, animam, animal? Eo, quo iusiurandū, preces, sacrificia, venerationem deorum: verbo scilicet, & simulando ac nominando ea, quæ suis principiis & decretis tollunt. Sic quidem id quod natum est naturam, & quod ortum est generationem vocant, vt qui translato vocabulo ligna rogum, & consonantia corpora consonantiam dicunt. Iam vnde venit Colotæ in mentem, vt huiusmodi voces Empedocli obiiceret: Quid defatigamus nos ipsos nostri causa, & res alias appetimus, alias declinamus? quando neq; ipsi sumus, neq; cum aliis viuentibus agimus? Enimverò, diceret aliquis, bono es animo mi Colotarium, nemo vetat te pro teipso esse industrium, docēs Colotis naturam nihil esse aliud quàm ipsum Colotem: neq; te res gerere prohibet (res autem vobis sunt voluptates) ostendens non esse naturam placentarum, odorum, rei venereæ, esse autem placentas, vnguenta, mulieres.

Adversus atomos.

Odyss. λ, 600.

Nam neq; grammaticus dicens vim Herculeam esse ipsum Herculem * neq; qui cōsonantias ac trabium proiecturas dicunt, sonos esse & trabes negant. quando etiam animam quidam & intelligentiam tollentes, neq; ipsum viuere, neq; intelligere videntur negare. Cæterùm quando Epicurus dicit, Eorum quæ sunt, natura est corpora & inane, sic ne accipiemus, vt naturam intelligamus aliquid esse præter ea quæ sunt? aut vt ea quæ sunt innuerit esse, nihil præterea? sicut scilicet inanis naturam ipsum inane, atq; adeò vniuersa Vniuersi naturam solet appellare. Ac si quis quærat, Quid ais Epicure, hoc inane esse, illud inanis naturam? Omnino, dicet. & instituto hominum atq; vsu recepta est hæc nominum communicatio. Adsentior. Quid ergo aliud fecit Empedocles, docēs naturam nihil esse ab eo quod nascitur diuersum, neq; mortem à moriente. Sed sicut poëtæ sæpenumerò simulacra effingentes dicunt,

Intus erant Lis, atq; Tumultus, Perniciésq;

sic ortum quendam & interitum vulgò tribuunt iis quæ nascuntur aut dissoluuntur. Tantum abfuit vt moueret res loco, & iis quæ sensui apparent repugnaret, vt ne vocē quidem vsitata significatione expulerit. sed quantum illa erroris damnosi rebus inferre poterat, id amoliens, rursus consuetum vocabulis vsum reddidit in his versibus.

Ergo vir mixtis apparet quando elementis,
Brutorum vel agreste genus, fruticésue videntur,

Aut

Aut Volucres:nasci tunc hæc dicunt,& oriri:
Cum secernuntur,mortem miseram interitúmque
Appellant. ——

Hos versus quanquam adduxit Colotes ipse, non tamen intellexit homines, feras * frutices, aues ab Empedocle non tolli, cùm ea dicat mixtione elementorum absolui. Neque verò dum ostendit vbi qui his concretionibus & secretionibus ortum quendam, & miserum interitum mortémque imputant, ii verò aberrent: ideò vetuit de re ipsa nos vocibus vsitatis loqui. Mihi profectò non hanc verborum translationem Empedocles voluisse videtur mutare, sed(vt dictum est) de re ipsa ei controuersiam fuisse cum iis, qui ortum ex eo quod non esset naturæ vocabulo notabant. Idq; hi maximè indicant versus.

Stulta,& prolixas non admittentia curas
Pectora:qui sperant exsistere posse,quod antè
Non fuit,aut Vllam rem pessum protinus ire.

Hi quidem versus, eius sunt qui alta voce inclamet auritis hominibus, non se ortum, sed ex eo quod non sit ortum negare: neque interitum, sed eum interitum quo res in nihilum redigatur. Nam si quis non ita inhumaniter, non etiam ita fatuè calumniari vellet:id quod sequitur diuersam in partem vituperare posset.dicente Empedocle.

Non animo prudens homo quod præsentiat Vllus.
Dum Viuunt(namque hoc Vitai nomine signant.)
Sunt,& fortuna tum consluctantur Vtraque.
Ante ortum nihil est homo,nec post funera quicquam. *

Hæc enim non sunt negantis esse eos qui nati sunt & viuunt:sed eius, qui censeat esse & eos qui nati nondum sunt, & qui iam mortem obiuerunt. Sed Colotes omnino hoc non obiecit. Dicit autem de sententia Empedoclis nunquam nos ægrotaturos, nunquam saucios fore. At quomodo is, qui ante ac post vitam ait cuivis bona & mala adesse, non hoc relinquit vt is afficiatur. Quorum tandem, Colota, est non vulnerari, non in morbos incidere? Vestrum, qui ex atomis & inani estis compacti, quorum neutri sensus inest. Neque hoc adeò est atrox. Sed id, quòd voluptatem quoque vobis quod afferat non habetis: atomo vim efficientium non recipiente, inani ab his non patiente se affici. Sed quando Colotes deinceps vnà cum Democrito voluit defodere Parmenidem: ego autem huius causa præterita Empedocleam adduxi, vt magis convenientia prioribus criminationibus: redeamus nunc ad Parmenidem. Dicit Colotes eum turpia protulisse sophismata. Atqui his Parmenides neq; amicitiæ infamiam, neq; studio voluptatum ferociam adiecit, neq; honesto suam dignitatem qua per se ad sui appetitum traheret ademit, neque de diis receptas sententias cõturbauit. *Parmenidis defensio.* Neq; video cur viuere nos prohibuerit eò, quia Vniuersum vnum dixit esse. Etenim Epicurus quãdo Vniuersum dicit esse infinitum, ortus occasúsq; expers, itémq; incrementi & decrementi: tanquam de vno disserit Vniuerso. Ab initio autem tractationis cùm dixisset naturam rerũ corpora esse & inane: velvti vnicam in duas diuisit partes: quarum altera cùm re vera sit nihil, à vobis autem appelletur intactile, vacuum, corporis expers: etiam vobis Vniuersum est vnum, nisi inanibus vti vocibus velitis de inani adversus antiquos vmbratilem committentes pugnam. Sed infinita me hercle numero corpora sunt de Epicuri sententia, & fit vnumquodq; eorum quæ apparent ex iis. Videte quas ortui rerum causas adsignetis: infinitatem & inane: quorũ hoc agendi & patiendi exsors, corpore etiam caret. illa ordinis rationísq; expers compræhendi nequit, ipsa sese conturbans ac perimens, quia ob multitudinẽ definiri non potest. At verò Parmenides neq; ignẽ sustulit, neq; aquã, neq; præcipitium, neq; vrbes, vt ait Colotes, in Europa & Asia habitatas. qui etiã propter * mundũ fecit: miscénsq; principia splẽdidũ & tenebrosum, ex his & per hæc omnia quæ videnť cõficit. Nã & de terra multa dixit, & de cœlo Sole, Luna, ac siderib⁹, ac hominũ ꝓcreatione: nihilq; eorũ quç præcipua sunt nõ distinctè descripsit, vtpote homo antiqu⁹ in physiologia, & qui ꝓpriã non alienã conscriberet philosophiã. Quoniam aũt omnibus aliis, ipso etiã Socrate prior sensit naturã habere opinione aliquid, aliqd mẽte cõpræhẽdendũ: est aũt opinabile istud incõstans & variis motionibus ac mutationib⁹ obnoxiũ, & qđ ob incremẽta ac decremẽta aliũ ad alia respectũ habẽs nõ semper eodẽ modo sensum affi-

ciat: intelligibile verò alia ſpecies, quod eſt, vt ipſe cecinit,

Aeternum, integrum ſemper, ſempérque quieſcens,

ſuique ſimile & conſtanter ſuam naturam conſeruans. hæc vocabulis calumniã ſtruẽs Colotes, ac de rebus ad verba trahens diſputationem, ſimpliciter ait Parmenidẽ quia vnum ens ponat, omnes res abolere. Ille verò neutram abolet naturam, ſed vtriq; id quod ei convenit tribuens, in forma vnius & Entis ponit intelligibilem. Ens quidẽ vt æternum & interitus ſecurum. Vnum autem ob ſimilitudinem ſui ipſius, & quia nullam admittit differentiam appellans. In forma porrò inordinata & in motu verſante ſenſilem naturam collocat. Atque etiam videre licet quomodo ea ſentiat iudicari.

Aut verum certa poteris cognoſcere mente,

nimirum intelligibilem & ſemper eodem modo habentem naturam attingente:

Siue hominum ſenſus, quibus haud iam certa fides eſt:

quòd ſcilicet opiniones hominum verſantur iis in rebus, quę omnis generis mutationes, motus, inæqualitatéſque admittunt. Et verò quî reliquiſſet opinionem & ſenſum Parmenides, ſublato opinabili & ſenſili, dici nõ poteſt. Sed quia ei quod verè eſt convenit permanere in ſua natura, iſta autem ália modò ſunt, modò non ſunt, ſempérque mutant ſuam naturã: ſtatuit hæc aliam quàm quæ ſemper ſunt appellationem requirere. Ergo hæc oratio, qua Ens vnum eſſe pronunciatur, non negat multa iſta & ſenſilia, ſed oſtendit quid ab intelligibili natura differant. Quod diſcrimen pleniùs etiam in idearum tractatione monſtrans, Colotæ anſam repræhendendi dedit. itaque deinceps etiam quid contra eum dixerit, videamus. Ac primùm diligentiam & multiplicem ſcientiam conſideremus huius ſcilicet philoſophi: qui Platonis ſententiam ſecutos eſſe ait Ariſtotelem, Xenocratem, Theophraſtum, omnéſque Peripateticos. Qua enim in parte terræ non habitabilis ſcripſit librum ſuum, vt hac accuſatione recepta nõ liceat tibi iſtorũ libros in manus ſumere, & legere Ariſtotelis De cœlo & anima, Theophraſti adverſus phyſicos ſcripta, Heraclei Zoroaſtrem, de iis quæ ſunt apud inferos, de difficilibus naturæ quæſtionibus, Dicæarchi de anima? quibus in libris hi de præcipuis & maximis philoſophiæ naturalis capitibus Platonem continenter impugnant atque ſubruunt. Et quidem Peripateticorum reliquorum ſummus Strato, neque cum Ariſtotele ſentit multis de rebus, & de motu, mente, anima, ortu, contraria Platonicis defendit. denique mundum ipſum animal eſſe negat, & naturalia comitari fortunæ, caſu initium motus naturæ præbente, itáque hos porrò abſolui. Ideas autem Platonicas Ariſtoteles vbiq; inceſſens dictis, in moralibus, in naturalibus commentariis, in iis quæ exotericæ ſeu extraneæ vocantur diſputationibus, viſus eſt quibuſdam maiore contendendi quàm ſapientiæ ſtudio id feciſſe: vt qui ſibi propoſuiſſet philoſophiam Platonis contemnere. tantum abeſt vt eum fuerit ſecutus. Cuius ergo leuitatis eſt, cùm ſententias iſtorum hominum non addidiceris, falſò te iis adſcribere quæ non probauerunt? cúmque in animum induxeris alios refellere, tua te manu contra te inſcitiæ & temeritatis publicare indubitabile argumentum? conſentire dicentem cum Platone qui diſſident, & ſubſequi eum qui reclamãt. Nimirum autem Plato, inquis, temerè dixit equos ſub nobis equos eſſe, & homines. Quo tandem in commentario Platonis invenit hoc Colotes? Nam nos quidem in omnibus legimus hominem hominem, equum equum, ignem ignem ipſius opinione ſtatui. vnde etiam opinabile vnumquodque horum appellat. Sed Colotes, vt in quo ne mica quidem philoſophiæ eſſet, pro vno & eodem accepit Non eſſe hominem, & Hominem eſſe non Ens. At Platoni mirum in modum viſum eſt differre Non eſſe, & Non Ens eſſe. nempe illo penitus omnem tolli ſubſtantiam: hoc innui diuerſitatem participantis & participati. Hanc poſteriores in generis & formæ, ac communium quorundam & propriarum quę dicuntur qualitatum differẽtiam duntaxat reiecerunt, neque progreſſi ſunt altiùs, cùm in magis Logicas incidiſſent difficultates. Eſt autem participati ad participãs ratio ea, quę intercedit inter cauſam & materiam, exemplar & imaginem, facultatem & effectum. quo pacto maximè differũt id quod per ſe eſt ſempérque eodem modo habet, & id quod ab alio pẽdens ſibi nunquã conſtat: cùm illud neque fuerit vnquã nõ Ens, neq; futurũ ſit, ideoq; omnino & reipſa Ens ſit: hoc neq; illud ipſum quidẽ Eſſe, quo ei cõtingit ab alio impertiri, firmũ habeat: ſed eo ob imbecillitatẽ excidat. quippe materiã circa formã labẽte, & multas affectiones mutationéſq; in ſubſtan-

Peripateticorũ à Platone diſſenſio.

Platonis Ens & non Ens. Theæteto, Sophiſta, & alibi.

substantiæ imaginem, ita vt moueatur ac fluctuet, recipiente. Sicvt ergo qui dicit Platonem non esse simulacrum Platonis, non negat ipsius sensum & essentiam simulacri: sed ostendit discrimen eius quod per se aliquid est, ab eo quod eius respectu exstitit. sic neque naturam, neque vsum, neque sensum hominum tollunt, qui communis cuiusdam substantię participatione vnumquenque nostrûm seorsim factum esse imaginem eius quod similitudinem præbuit ortui pronunciant. Neque enim qui ignem ait non esse candens ferrum, aut Lunam Solem, sed (vt canit Parmenides.)

Noctè vagantem circa terram lucem alienam:

ideò ferri vsum, aut Lunæ naturam inficiatur. Sed si corpus esse, aut illuminatum neget: iam sensui repugnauerit, vt qui corpus, animal, ortum, sensúmque non relinquat. Qui verò participatione ista habere suam essentiã intelligit, ac quantum absint ab his quæ semper sunt, ipsisq; essentiam largiuntur: nõ is sensilia repudiat, sed quid sit intelligibile demõstrat. neq; tollit eas affectiones, quæ nobis accidunt & sensu percipiuntur: sed his firmiora & constantioris esse alia ostendit naturæ, eo quòd neq; oriãtur neque intereant, neq; perpetiantur quicquam: ac discrimen illud subtilius verbis exprimere docet, vt alia Entia, alia Fiẽtia appellent. Idq; recẽtioribus etiam vsu venit. Multas enim & magnas res Entis nomine dedignãtur: vacuũ, tẽpus, locum, simpliciter genus dictorũ, in quo & vera omnia insunt. hæc enim non esse Entia, sed aliquid esse dicunt: iisq; vt exstãtibus & subsistentibus in vita ac philosophia perpetuò vtuntur. Cęterũ libenter ego ex isto repræhẽsore quærerẽ, An non in suis ipsi hoc discrimẽ rebus conspiciãt, vt aliorum substãtiæ stabiles sint atq; immutabiles: sicvt ipsi aiunt atomos ob vacuitatẽ perpessionũ atq; soliditatẽ semper eodẽ in statu perdurare: cõcreta autem omnia fluxa esse & mutabilia, oririq; & interire, subinde innumeris defluentibus simulacris, aliisq; (vt par est) ex ambiente influentibus & cõgeriem explẽtibus, variatam his mutationibus & alia adfectam temperie. cùm quidẽ etiam quæ in profundo concreti sunt atomi, nunquã desinant moueri & tremula concitatione ad se invicẽ ferri, vt affirmant ipsi. Est ergo in rebus quidẽ huiusmodi diuersitas substãtiæ: sed Epicurus Platone sapientior omnia similiter Entia nominat: inane puta illud tactum fugiẽs, corpus renitens, principia, res concretas. Eandem scilicet essentiam tribuens sempiternis ac caducis, & confundens cum nascente id quod interitu vacat, cum pereunte id quod perpetuũ & immutabile est: cum iis quorũ natura aliter nunq; habere potest, ea quorũ Esse in motu & mutatione cõsistit, & nunq; sui similia manẽt. Iã vt optimo iure in his dicatur Plato deliquisse: de cõfusione vocabulorũ, mi homo, accusandus erat ab hisce puriùs Græcè scilicet loquentibus, & accuratiùs differentibus: non vt qui res perimerẽt, & vita nos expelleret, quando Entia & Fiẽtia non eodẽ modo quo ipsi appellat. Sed iam ad Socratem nobis est sermo convertendus. Hoc ergo Colotes statim à sacra, quod dicitur, linea mouit, cúmq; narrasset Chærephontem Delphis oraculum attulisse de Socrate, omnibus nobis notũ, sic loquitur. Ac Chærephontis quidẽ narrationem, vt planè sophisticam & præ fastu odiosam omitto. Odiosus ergo Plato, ne de aliis dicam, qui id oraculum in litteras retulerit. Odiosiores etiam Spartani, qui oraculum de Lycurgo in antiquissimis adversariis scriptũ seruant. Sophistica verò fuit Themistoclis narratio, qua Athenis cùm persuasisset vt vrbe excederent, nauali prœlio devicit barbaros. Importuni Græcarum legum conditores, qui pleraq; sacrificia Pythicum secuti oraculũ instituerũt. Si ergo de Socrate viro ad virtutẽ diuino instinctu incitato allatum responsum odiosum ob arrogãtiã fuit & captiosum: quibus quæso dignis vocabulis notabimꝰ vestros fremitus, vlulatus, plausus tumultuosos, cultus, ac diuinas acclamationes, quibus celebratis ac prædicatis vestrum principẽ, ad voluptates crebras & cõtinuas exhortantẽ? Sic enim is in epistola ad Anaxarchũ scripsit. Ego aũt ad voluptates cõtinentes cohortor, nõ ad virtutes inanes, quarũ de fructibus spes sunt vanæ & turbulẽtæ. Et tamẽ Metrodorꝰ Timarchũ exhortãs, ait: Pulcrũ aliud ex alio faciamus, adfectuum similitudine tãtùm nõ relicta vita terrestri in verè diuina Epicuri orgia nos demergẽtes. Ipse verò Colotes cùm audiret Epicurũ de natura rerũ verba facientẽ, subitò ad genua eius accidit. hócq; ipse Epicurus scribẽdo iactat. Tibi enim, tanq; venerãti ea quę tũ à nobis dicebãtur, incidit cupiditas nullã causam habẽs naturalẽ, vt genua nostra tangeres, nósq; amplectereris, omnémq; solitũ ritũ venerandi, honorãdi, cõprecãdiq; perageres. Quo effecisti, vt nos quoq; te vicissim sacrũ deputaremus ac veneraremur. Ignoscendũ me hercle est dicẽtibus, quãto vis dato precio se

Socrates defenditur.

Colotis & Epicuri mutua veneratio.

picturam istius actionis spectaturos: Colotis ad genua Epicuri accidentis & eum amplectentis, Epicuri eum vicissim adorantis. Et tamen hoc demerendi officium, quanquam scitè obitum, Coloti fructũ dignum non tulit. Non enim sapiens est pronunciatus, sed hoc tantùm ei dictum: Intentus expers mihi ambula, nósq; eadem conditione esse intellige. Huiusmodi verborum, motuum, affectuúmq; illi sibi conscij, tamen alios arroganter odiosos dicunt. Quin etiam Colotes cùm arguta ista & pulcra de sensibus subiecisset, Cibis nos vesci, non feno, Magnos fluuios nauibus, vadosos „ pedibus transire, exclamat: Enimverò Socrates, arrogãtibus ac gloriosis sermonibus „ studuisti: aliáq; apud auditores disseruisti, alia egisti. Quid ni enim sint arrogantes Socratis sermones, nihil se scire, sed semper discere & quærere veritatẽ profitẽtis? Quod „ si in huiusmodi voces incidisses, quales Epicurus ad Idomeneũ scripsit: Mitte itaq; no „ bis primitias ad sacri corporis cultũ pro se & liberis, sic enim mihi dicere subit: quibúsnam verbis vti potuisses magis importunis? Sed Socratẽ aliter locutum, aliter vixisse, mirum in modum tibi testimonium perhibent res gestę ad Delium, ad Potidæam, apud trigintauiros, ad Archelaum, ad populũ, paupertas, mors. scilicet enim hæc eius sermonibus indigna sunt. Hoc, inepte, Socratẽ aliter locutũ aliter egisse poterat conuincere, si fine vitæ posito voluptate vitã, qualẽ egit, egisset. Hæc ad calumnias respõ- *De sensibus.* sa sint. Quod aũt ad euidentiã attinet, nõ sensit Colotes eorũ se culpã sustinere, de quibus accusat Socratem. Est enim vnũ de Epicuri decretis: nihil cuiquam ita certò persuasum esse, vt de sententia deduci nõ possit, excepto sapiẽte. Quãdo itaq; Colotes sa- * piẽs nõ fuit, etiã post illas venerationes, primùm hæc interroget è suo familiari, Quomodo cibo vescat non feno, Vestẽ corpori, non columnæ circumdet, cùm neq; vestẽ vestẽ esse, neq; cibũ cibũ ita persuasum habeat, vt mutare sentẽtiã nequeat? Sin & ista agit, & omnes aquis auctos pedes nõ trãsit, & serpẽtes fugit atq; lupos, nihil horũ irreuocabili certitudine habẽs cognitũ, sed in singulis id sequẽs q̃d videtur: equidẽ Socrati quoq; nihil obstabat sua de sensibus opinio, quin eodẽ modo vteret iis quæ videbãtur. Neq; enim Colotæ panis panis videt, & fenũ fenũ, quia cœlo delapsos istos legerat canones: Socrati aũt prę arrogãtia panis fenũ, hoc panis visum fuit. Nã sapiẽtes isti decretis & rationibus vtunt quàm nos melioribus: sentire, & visa imaginari cõmunis est affectio, quæ causis cõficitur rationis expertibus. Et illa disputatio quæ sensus ostẽdit nõ esse perfectos, nõ certissimæ fidei, interim haud negat videri nobis vnamquanq; rẽ: sed cùm sensibus secundũ ea quæ videnť vtamur ad agendũ, monet nos nõ debere iis tanq; omnino veracib⁹ & nusq; fallẽtibus fidere. Sufficit enim nobis necessarius sensuũ vsus & quas inde percipimus cõmoditates, quia aliud melius nihil suppetit: sciẽtia verò, quam sapiẽtiæ studiosa anima de singulis expetit ac cognitio, sensibus nõ adest. Ac de his quidẽ denuò occasionẽ dicẽdi præbebit Colotes, multos hoc nomine reprehẽdens. Vbi aũt effusè deridet atq; cõtemnit Socratẽ, quærẽtem homo quid sit, & iuuenili ostẽtatione dicentẽ se ignorare hoc: apparet ipsum nunq; eã cogi- *Sui cognitio.* tationẽ suscepisse. Heraclet⁹ quidẽ tanq; re magna & præclara gesta, Quęsiui, inquit, meipsum. Nã inter ea quę Delphis scripta sunt, maximè diuinũ illud creditũ est, Nosce teipsum. idq; hui⁹ dubitationis & inquisitionis Socrati ansam dedit, vt ait in Platonicis Aristoteles. At Colotæ res videť ridicula. Cur ergo non deridet etiã præceptorem suũ, idẽ hoc agentẽ, quoties scribit aut disserit de natura animæ & primitiis repẽtinis. * Si enim ex ambob⁹, vt ipsi volũt, corpore & anima cõstat homo: q natura animę quęrit, hominis naturã is indagat à potiore orsus principio. Animã aũt ratione difficulter perspici, sensu nullo cõpræhendi, nõ Socrati glorioso sophistę, sed sapiẽtibus istis credamus: qui vsq; ad facultates animę circa carnẽ occupatas, quibus calorẽ ea, molliciẽ, & robur corpori præbet, ꝑgressi, naturámq; eius è calore quodã, spiritu, & aëre cõpingentes, ad principem vsq; vim non perueniunt, sed animis concidunt. Aiunt enim id, quo anima iudicat, meminit, amat, odit, deniq; intelligit ac ratiocinatur, superuenire à quadã innominata qualitate. Pudendæ verò esse ignorationis hanc innominati istius confessionem, dum se nominare non posse dicunt quod compræhendere nequeunt, nouimus. Sed & hoc, vt aiunt, condonetur. Videtur enim nõ vile aut facile, nec cuiusvis esse hoc perspicere, cùm in locũ aliquem obscurũ se abdiderit, admodúmq; occultatum sit: ac ne nomine quidem inter tam multa proprio significari possit. Non igitur Socrates stultus, seipsum quærẽs: sed omnes qui ante hoc aliud aliquid quærendũ suscipiunt: cùm hoc cognitu necessariũ, tam difficile sit inventu. nõ est enim quod speres

aliarum

aliarum rerum ſcientiam te adepturum; ſi te fugit eius quod tuorū eſt potiſſimum cognitio. Sed demus hoc Colotæ, nihil perinde inutile ac odioſum eſſe, atq; eſt quærere ſeipſum: interrogemus autē, Quænam in hoc ſit vitæ cōfuſio, aut quare in vita perſeuerare non poſſit vir aliquando ſecū ratiocinans, Agedum quiſnam ego ſum? An aliquid confuſum mixtúmq; è corpore atq; anima? an potiùs anima corpore vtens, vt equò eques, nō cōpoſitum aliquid ex vtroq;? an princeps animæ vis qua intelligimus, ratiocinamur, & agimus, id vnuſquiſq; noſtrū eſt, reliquę & animę & corporis partes, huius ſunt inſtrumēta? aut omnino animæ nulla eſt ſubſtātia, ſed ipſum ſua tēperie corpus facultatem intelligēdi & viuendi nactum eſt? Verùm his quidem quæſtionibus Socrates vitam non euertit, cùm ab omnibus tractentur eæ Phyſicis. Fortaſſe aūt quæ in Phædro leguntur, atrocia ſunt & res conturbant: quando iubet quemvis ſeipſum debere excutere, ſitne animal ipſe Typhone multiplicius & furioſius, aut diuinæ & faſtus vacuæ portionis natura particeps. Atqui his ipſis ille ratiocinationibus nō vitam ſuſtulit, ſed ſtuporem faſtúmque inde expulit, moleſtáſque illas & nimias hominum de ſe ipſis opiniones atq; iactantias. Hæc enim ſunt Typhon ille: quorum multa vobis magiſter inſeruit, diis diuiniſque hominibus bellum faciens. Poſt Socratem & Platonem Stilpo oppugnatur. Huius quidem vera decreta, & ſermones, quibus ſeipſum, patriam, amicos, regéſque ipſi operam nauantes exornauit, tum animi elationem manſuetudini & affectuum mediocritati coniunctam, Colotes non retulit. *Stilponem defendit.* Quas verò iocans ille ſophiſtis ridénſque obiecit ſentētiolas, harum vnam allegans, cùm neq; refelliſſet neq; ſoluiſſet ipſe probabilitatem, tragœdiā adverſus Stilponem excitat, aitq; ab eo vitam tolli, quòd dixiſſet, Alterum de altero non prædicari. Quomodo enim, inquit, viuemus, ſi non dicamus hominem bonum, hominem imperatorem, ſed hominem hominem ſeorſum, bonum bonum, ducem ducem, neque mille equites, vrbem munitam, ſed equites equites, mille mille, & alia ſimiliter? Quis verò propter hæc vixit deterius? quis iſtam Stilponis vocem audiēs non intellexit eſſe venuſtè iocantis, & hoc exercitationis dialecticæ cauſa proponentis? Non hoc, Colota, atrox eſt, hominem non dicere bonum, aut mille equites: ſed, quod vos facitis, Deum non dicere Deum, non cenſere Iouem eſſe genitalem, non Cererem legum autorem, non Neptunum fecundantem fateri velle. Hæc veſtra nominum ſeparatio mala eſt, vitámque implet impio deorum contemtu ac ferocia: quando adiuncta diis cognomenta auellentes, vnà aboletis ſacrificia, myſteria, pompas, feſtos dies. Cui enim ſacrificabimus ob arationis futuræ felicem euentum, ob partam ſalutem? quomodo Luciferia, Bacchica, auſpicia nuptiarum obibimus, ſublatis luciferis, Bacchantibus, præaratoribus, ſeruatoribus. Hæc enim ſunt quæ ſummas & præcipuas res attingunt, errorémque ipſis in rebus, non circa vocabula, aut dictionis conſtructionem, vel conſuetudinem nominum gignunt. Proinde ſi hæc ſubvertunt viuendi rationem, ecquis magis in ſermone peccat quàm vos? qui cùm genus effatorum ſubſtantiam ſermoni ſubſternatis, funditus tollitis voces, & obvia tantùm relinquentes vocabula, interim ſignificationes eorum per quæ diſcimus, (puta doctrinam, notiones anticipatas, noticias, animi impetus, adſenſiones) prorſus nihil eſſe dicitis. Enimverò Stilponis argumentum tale eſt: ſi de equo prædicetur currere, non idem eſſe cum ſubiecto prædicatum. Sed aliam eſſe definitionem hominis, aliam boni: rurſúmque aliud eſſe equum, aliud currere. nam vtriuſque definitionem poſtulati, non eandem vtriuſque reddimus: ideóque errare qui alterum de altero prædicant. Nam ſi idem ſunt homo & bonum; & equus ac currere: quo pacto bonum etiam de cibo & medicamento dicetur, rurſúſque currere de leone & cane. Ergo non rectè dicemus bonum de homine prædicari bonum, de equo currere, cùm diuerſa ſint. Hoc loco vt maximè lācines Stilponem, qui eorum quæ ſunt in ſubiecto, vel de ſubiecto dicuntur nullam admittat complexionem cum ſubiecto: ſed vtrunque eorum niſi prorſus idem ſit cum eo cui accidit, ne vt accidens quidem de eo dici putauerit: tamē cum vocibus duntaxat quibuſdam offendi, ac conſuetudini dicendi ſe opponere, non vitam tollere, aut res abolere manifeſtò conſtabit. Porrò autem Colotes reprehenſione veterum defunctus, ad ſuæ ætatis philoſophos ſe confert, neminem tamen nominans. cùm aut hos etiam debuerit nominatim perſtringere, aut ne veteres quidem. Verùm qui Socratem, Platonem, Parmenidem toties ſtylo ſuo pupugiſſet: metu, quod manifeſtum eſt, viuētium nominibus pepercit, non verecundiæ cauſa modera-

tus sibi, qui præstantiores non fuisset reueritus. Vult autem, vt suspicor, priore loco

Cyrenaicorum philosophis de sensibus explicata.

Cyrenaicos redarguere, posteriore Arcesilaum & Academicos. quorum hi de omnibus rebus adsensionem cohibent: illi affectiones & visa in homine ponentes, nolunt fidem ab his factam sufficere ad affirmandum aliquid de rebus: & velvti in obsidione desertus externis in affectiones sese cōcludentes, de his pronunciant eas percipi: ex* trinsecus autem nihil. Ideóque eos Colotes viuere posse, aut rebus vti negat. Comœdiam deinde instituens, Hi, inquit, negant hominem esse, equum, parietem: ipsos autem parietari, equari, hominari. Primùm ipsis, vt solent calumniatores, vocabulis vtitur fraudulenter. Nam tametsi hæc sequuntur è Cyrenaicorum dictis, tamen oportebat rem ita declarare vt ipsi docent. Dicunt enim se à dulcedine, amarore, lumine, tenebris affici, cùm harum affectionum quævis propriam efficacitatem in se & adsiduam habeat. si verò mel sit dulce, frondes oleastri amaræ, frigida glacies, merum calidum, nocturnus aër tenebrosus sit: multa contrà testimonia ferri ab animalibus, rebus, hominibus: cùm multi mel auersentur, quędam animalia germen oleaginum pro cibo vsurpent, à glacie vrantur, à vino refrigerentur, in Sole cæcutiant, noctu videāt. Itaque intra adfectiones sese continens opinio, ab errore tuta manet: efferens autem se inde, & curiosiùs iudicare ac pronunciare de rebus externis conans, cùm seipsam sæpenumerò conturbat tum aliis repugnat, qui ab iisdem rebus contrarias adfectiones & diuersa visa percipiunt. Mihi verò videtur id vsuvenire Coloti, quod pueris etiamnum litteras discentibus: qui cùm eas per notas agnoscant in suis tabellis, foris & alibi scriptas videntes dubitāt ac trepidant. Nam Colotes etiam quas in Epicuri scriptis amplectitur sententias, non intelligit neque agnoscit si ab aliis dicantur. Quippe si imagine nobis oblata rotunda aut fracta, dicunt Epicurei sensum verè informari, non sinunt tamen dicere nos turrim esse rotundam, aut ramum infractum reuera: equidem affectionum visa confirmant, externa ita habere vt visa nobis sunt, non fatentur. Sed vt Cyrenaici equari se & parietari dicunt de equo & pariete nihil affirmant: sic etiam dicendum est rotundari aut obliquari visum Epicureis, non interim necesse turrim esse rotundam, aut remum fractum ipsum dicere. quippe simulacrum quod visum adficit, fractum est: remus à quo id fertur nequaquam. Ergo cùm differentia sit inter affectionem & subiectum externum: necesse est aut fidem subsistere in affectione cui adhibetur, aut si præter quam quòd videri, etiam esse rem id quod videtur pronuncies, te refelli. Vociferari autem & indignari propter sensum, quod Cyrenaici id quod extrà est nō dicunt esse calidum, sed in ipso sensu aiunt calidam exstitisse affectionem: nónne idem est cùm eo quod de gustatu dicitur, quando rem externam non affirmant esse dulcem, gustatum autem dulcedine affectum fuisse fatentur? Et qui dicit imaginem se hominis percepisse, an externum illud homo sit se non sentire: vnde ansam nactus est? nónne hi præbuerunt, qui dicunt curuum aut teres sibi visum esse oblatum, sensum autem non hoc etiam pronunciare, rem conspecta quæ fuit esse curuam aut teretem, sed effigiem quandam eius talem extitisse. Atqui, dixerit mehercle aliquis, aggressus ego ad turrim, aut remum tāgens, pronunciabo hunc rectum, illam multangulam esse. ille etiam si proximè adstet, videri sibi ita & apparere duntaxat, nihil ampliùs fatebitur? Omnino quidem mi homo. quia melius videt & seruat id quod est consequens, omne visum pro se similiter fidem mereri, nullum pro alio, sed in vtranque partem perinde esse. Tibi verò perit iam hoc decretum, omnes sensus esse veros, nulli fidem derogandam, nullum falsum esse: siquidem huic sensioni putas etiam pronunciandum de re externa, illi nihil præter affectionem fidei habuisti. Nam si eadem fides sensibus debetur comminus & eminus, aut omnibus, aut ne his quidem tribuemus iudicium & pronunciationem de re externa. & si affectionis differentia accidit quando longiùs absumus, & propiùs à re quam sentimus: falsum iam est neque sensum sensui, neque visum viso euidentia præstare. Illæ autem quas attestationes dicunt Epicurei, nihil ad sensum faciunt, sed ad opinionem. itaque volunt vt eas secuti de externis pronunciemus, opinionis iudicium esse, sensus affectionem videri facientes citàque ab eo quod planè verum sit ad id quod sæpe fallit transferunt iudicium. Verùm hæc quanta turba & quot contradictionibus referta

De Arcesilai philosophia.

sint, quid attinet in præsentia dicere? Arcesilai autem gloria videtur Epicuro haud mediocrem attulisse ægritudinem, qui inter eius temporis philosophos maximi fiebat. Dicit eum Epicurus nihil proprium proferentem, suspicionem de se apud illiteratos

teratos & gloriam paraſſe. ſcilicet quòd ipſe eſſet litteratus admodum & doctus. Sanè Arceſilaus tantum abfuit ab omni nouandi, aut vetera ſibi arrogandi ſtudio: vt etiam vitio ei ſophiſtæ eius ætatis dederint, quòd ſententias de cohibenda aſſenſione, & cõpræhenſionis negatione, Socrati, Platoni, Parmenidi, Heracleto acceptas ferret: nulla quidem neceſſitate, ſed tantùm eas viris nobilibus inſcribendo confirmans ac commendans. Gratias ergo agamus hoc nomine Colotæ, & omnibus qui Academicam rationem ab antiquis ad Arceſilaum promanauiſſe aiunt. Illam verò aſſenſionis de omnibus rebus retentionem, ne hi quidem qui in hoc negocio valdè occupati fuerunt, ac voluminibus ſcriptis diſputationibúſque contenderunt, evertere potuere: ſed ad extremum ex ipſa Stoa vitam ocioſam proferentes, qua tanquam Gorgone obiecta terrerent, feſſi deſierunt. Quippe omnia tentando, & omnia mouendo, tamen ab incitatione ea qua ad agendum fertur appetitus, impetrare non potuerunt vt ſe aſſenſionem dici pateretur, aut pro principio ſui momēti ſenſum agnoſceret: ſed apparuit eam ſponte ſua ad agendum ferri, nihilq; ad hoc aſſenſu indigere. Et quidem adverſus alios legitima ſunt certamina: ac

Qualia dixiſti, reddentur talia verba. Iliad. v. 250.

Colotem autem puto quæ de appetitione & adſenſione diſputantur ita audire, vt aſinus lyram. Iis verò qui adſequuntur & audiunt iſta dicitur, cùm tria ſint animi motuum genera, imaginans, appetens, adſentiens: primùm illud ne ſi conemur quidem aboleri poſſe. nam neceſſe eſt cùm res nobis offeruntur, earum viſa nos concipere & adfici. Appetens autem ab imaginante excitatum ad naturæ ſuæ accommodata hominem efficaciter mouet, quaſi momento & nutu in principe parte facto. Ne hoc quidem tollunt, qui de omnibus adſenſum cohibent, ſed appetitione vtuntur naturaliter ducente ad id quod videtur conveniens. Quid fugiunt igitur vnum? id, cui ſoli error & falſitas inhæret, opinionem: quando adſenſus præ imbecillitate ei quod videtur concedit, eíque ſe applicat, nihil vtile habens. Actio enim duabus opus habet rebus, viſo eius quod naturæ congruit, & ad hoc incitatione: quorum neutrum retentioni adſenſus repugnat. Nam hæc rationem ab opinione, non ab appetitione & viſis abſtrahit. Cum ergo oblatum eſt viſum rei ad naturam accommodatæ, nihil opus opinione eſt ad motum quo ad eam feramur: ſed ſtatim ſe exſerit appetitio, qui motus eſt & latio animæ. Et vero horum ipſorum quod debeat ſenſus haberi, & carneus eſſe, & videbitur voluptas bonum. Ergo etiam retinenti adſenſum videbitur bonum. etenim ſenſus habet, carneus eſt, viſoque boni oblato appetit hoc, & incitatur, omniáque agit ne ipſum hoc effugiat: ſed quantum fieri poteſt ſemper deget cum eo quod naturæ ipſius eſt accommodatum, tractus naturalibus, non geometricis neceſſitatibus. Ipſæ enim hæ pulcræ abſque doctore inuitant leneſque & blandæ motiones carnis, vt ipſi Epicurei dicunt: adeò vt his omnino non adfirmans neque confitens flectatur tamen & emolliatur. Sed quomodo, inquis, non in montem abit currens, verùm in balneum? & in forum progreſſurus non ad parietem, ſed ad ianuam accedit? Téne hoc interrogare, qui ſummam certitudinem, veritatémque viſis tribuis? quia enim non mons, ſed balneum ei balneum videtur, & non paries ianua, ſed oſtium, itémque eodem pacto res ſingulæ. Nam retentionis iſtius ratio non pervertit ſenſum: neque brutis eius affectionibus & motibus alterationem infert quæ imaginantem vim conturbet. tantùm opiniones reiicit, reliquis vtitur vt natura fert eorum. At, dices, nefas eſt non adſentiri evidentibus: nam negare quorum fides eſt indubitata, abſurdius eſt quàm neque adfirmare neque negare. Quis ergo convellit ea quæ credita ſunt, quis evidentia impugnat? Qui diuinationem tollunt, qui providētiam deorum negant, qui Solem & Lunam animis præditos inficiantur, cùm omnes homines ſacra iis & vota faciant ac colant. Nónne verò quod in confeſſo eſt apud alios, fetum parentum natura contineri, vos diffitemini? Nonne contra omnem ſenſum dicitis inter dolorem & voluptatem nihil eſſe medium, & in voluptate eſſe quod vacat dolore, in dolore quod voluptate caret? Sed vt reliqua miſſa faciam, quid tandem ita evidens eſt, itáque pro certo habetur, atque hoc, eorum qui animo ſunt abalienati, aut melancholicis conturbationibus laborant, falli viſum atque auditum: cùm talia dicuntur

De appetitu & adſenſionis retentione.

Abſurda Epicureorum.

Hæ mihi nunc oculos inflammant, vestibus atris
Induta, manibúsq; faces ignémq; gerentes. &
——ipsa matrem in vlnis habens meam. Hæc & huiusmodi multa, hísque atrociora, ac Empedoclis monstrorum similia (quæ derident illi, boum genus errabundis vestigiis ambulans, vastumgulum, humano capite) deniq; è somniis & furoribus omnis generis visa insolentia colligentes: horum nullum aiunt errare, nullum mendacium esse, nihil quod non cohæreat: sed omnia visa illa vera esse, & corpora ac formas ab ambiente aëre venientes. Quid tandem impossibile censeamus, si ista credi possunt? Nam quas nullus opifex aut mirabilium fictor, aut temerarius pictor auderet inter se componere formas, vt spectaculum earum ludicrum redderet: ea ipsi seriò affirmantes esse, immò autem si hæc non sint, actum esse de fide, constantia, & iudicio veritatis dicentes, omnes res in obscuritatem coniiciunt, iudicísque metus, & actionibus suspiciones inducunt: si quidem quæ nos agimus, statuimus, vsurpamus, præ manibus habemus, eidem imaginationi ac fidei inniiuntur, cui furiosa ista, absurda, & scelerata visa. Æqualitas enim quam ipsi ponunt, magis derogat fidem iјs quæ pro certis habentur, quàm conciliat istis rationi ita aduersis. Itaque nouimus philosophorum haud paucos malle hoc ponere, nullum esse visum verum, quam omnia esse vera. magísque diffidentes omnibus in quos incidant hominibus, rebus, ac sermonibus, quàm vnum vt verum putent visum de his, quæ rabiosis, Corybanteo furore exagitatis, aut somniantibus accidunt. Ergo cùm alia repudiare visa, alia non licet: hæc saltem, si nulla esset, causa sufficit, vt rebus tam suspectis ob tantam visorum dissonantiam, cohibeamus adsensionem. nihil alioqui (vt dicitur) sani, obscuritatem autem conturbationémque habituri. Nam illæ quidem mundorum quas Epicurus tradit infinitates, atomorum naturæ, indiuiduorum & declinationum diuersitates, quanquam multos perturbant: tamen id consolari nos potest, quod non in proximo ea sunt, sed vnumquodque istorum de quibus disputant, longè est in alteram partem à sensu remotum. Illa verò ob oculos versans & aures manúsque incredulitas, conturbatio, & ignoratio de sensilibus & visis, verùm vera hæc an falsa sint: quam non labefactant opinionem, quam non sus déque fert adsensionem & iudicium? Si enim non crapula obruti, aut medicamentorum vi concussi & delirantes, sed sobrij, sani, & qui scribant de veritate, normísque & iudicio veritatis, in evidentissimis sensuum affectionibus atque motibus, aut id quod non exstat verum, aut quod verum est, falsum & non exstans ponunt: digna res est admiratione neque incredibile quòd nullum, sed quòd contraria invicem de iјs quæ apparent ferunt iudicia. Minus quippe mirum est, in neutram aliquos partem pronunciare, sed retinere assensionem in iis quæ sunt contraria, quàm esse qui pugnantia secum pronuncient. Qui enim neque ait neque negat, sed cohibet sese, is & affirmanti minùs quàm negans, & neganti minùs quàm aienti adversatur. Iam si de his potest adsensio retineri, de aliísque quoque non erit hoc impossibile: de vestra quidem sententia, qui sensum sensu & visum viso neutiquàm præstare dicitis. Non ergo fabula est, aut petulantium & temerariorum inventum adolescentium de cohibenda adsensione doctrina, vt putat Colotes: sed habitus virorum, & affectio custodiens ab errore, neque permittens ita suspectis & inconstantibus sensibus iudicium: neque decipi sinens vnà cum his, qui visis quæ de obscuris concipiuntur rebus fidem aiunt habendam, cùm in obuiis tantum videant inesse incertitudinis, atque obscuritatis. Enimverò fabula est infinitas Epicureorum & imagines, temeritatem & petulantiam indit adolescentibus is, qui de Pythocle nondum annos nato
* XIIX scribit, Non esse indolem in tota Græcia meliorem, ac monstrosè eum prædicat, & muliebria pati, vt hæc exsuperantia adolescentis bona propria sint & ab inuidia ac Nemesi tuta comprecans. sophistæ verò sunt, & arrogantes, qui adversus laudatos viros tam lasciuè & superbè scribũt. Sanè Plato, Aristoteles, Theophrastus, Democritus, iis qui ante ipsos fuere contradixerunt: librũ autẽ tali inscriptione, omnes eo vnà impugnari, nemo alius præter Colotam est ausus edere. Vnde factũ est, vt sicut qui numen aliquod offenderũt, ipse suum prodẽs flagitium in hæc verba scripserit sub finẽ
» iam libri. Qui vitam, qui leges cõposuerunt, atq; iura, vtq; regerentur vrbes & imperio
» magistratuum parerent instituerunt, ij in tranquillo admodũ nos ac tuto collocauerũt, tumul-

tumultibúsq; liberauerunt. ista si quis aboleret, ferarum porrò vitam victuri essemus, & quisq; obuium quenq; tantùm non deuoraturus. Hæc neq; iustè, neq; verè dicũtur. Nam si quis legib. sublatis, Parmenidea, Socratica, Platonica, Heraclitea relinquat nobis decreta, longè profectò aberit res nostra à belluina vita & mutuis deuorationibus. Metuemus.n.turpia, & honesti gratia venerabimur iustitiam, deos, bonos magistratus: cùm genios vitæ nostræ custodes nos habere sentientes, tum omne aurum quod supra infráq; terram est precium virtutis non æquare censentes: facientésq; vltrò monitu rationis, vt ait Xenocrates, quæ nunc inuiti metu legum facimus. Quando ergo vita nostra erit belluina, fera, insociabilis? Cùm sublatis legibus manebit ad voluptates exhortans doctrina, prouidentia deorum negabitur, sapientes putabuntur qui inhonestum despuent cui non adhærcat voluptas. cùm ridebuntur isthæc & subsannabuntur.

Laus philosophiæ.

Epicuri decreta damnosa.

Est oculus omnis cernens Iusticiæ tamen: &c.
Stans in propinquo comminus uidet Deus. &c.

Deus quidem, vt & antiquitus traditum est, principium, medium, finémque tenens omnium rerum, rectam lineam conficit secundum naturam incedẽs. Hunc sequitur Iusticia, vindex eorum qui à diuina desciscũt lege. Hæc.n. qui tãquam fabulas contemnunt, & circa ventrem felicitati locum statuunt reliquísq; voluptati parandæ seruientibus laboribus: ijs lege opus est, metu, verbere, ac rege vel principe ius in manib. habente, ne proximum quisq; quenq; deuoret præ gulæ studio impietate efferato. Talis quippe brutorum est vita, quæ nihil voluptate pulcrius norũt, neq; iusticiam deorum agnoscunt, neq; pulcritudinem virtutis venerantur: sed si quid ijs a natura calliditatis, audaciæ, virium inest, eo ad carnis voluptatem & satisfaciendum concupiscentiæ vtuntur. Itaq; sapiens Epicurus, qui dicat, Omnia pulcra, sapientia, & subtilia animi inventa propter voluptatem carnis spésq; eò pertinentes esse constituta: & omne opus inane esse, quod non eòdem tẽdat. Vbi his ratiocinationibus, ac philosophia tali sublatæ fuerint leges: tantùm vngues leonum ad vitam ferinam, & dẽtes luporum, boum ventres, & colla camelorum desunt. Atq; hos quidem animi sensus, hæc decreta, bruta ob sermonis & litterarum inopiam mugitib. hinnitibúsq; exprimũt, omnísq; eorum vox ventri voluptatiq; seruit, quam vel præsentẽ vel adfuturam amplectuntur & adulantur. nisi si quod animal natura laboris studiosum est aut garrulum. Omni itaq; laude maiores digni sunt, qui aduersus ferinas istas cupiditates legũ, reip. magistratuúmque constitutiones inuenerunt. Qui verò sunt qui hæc confundunt, funditúsq; tollũt? Nonne hi, qui coronam vacuitatis perturbationum potiorem magnis imperijs aiunt? qui regnum gerere, peccatum esse & errorem pronunciant, scribúntq; his verbis. Hoc dicendum est, quo quis modo quamoptimè naturæ finẽ conseruet: & quo pacto sponte sua iam ab initio caueat sibi à suscipiendo in multitudinem imperio. Quin & hęc ad illos scribit. Non itaq; necesse porrò est Græcos seruare, aut coronam ab ijs ob sapientiam reportare: sed edendum est & bibendum ô Timocrates, quantum carni gratum & innoxium est. Atqui in legum constitutione, quam Colotes laudat, primum est & maximum, de dijs opinio. quamobrem & Lycurgus Lacedæmonios, & Numa Romanos, & Ion antiquus Athenienses, & Deucalio Græcos ferè vniuersos dijs consecrauerunt, votis, sacramentis, vaticinijs, ominibúsq; eos ob spem ac metum dijs deditos obnoxiósq; reddentes. Et si terras obeas, inuenire possis vrbes muris, litteris, regibus, domibus, opibus, nomismate carentes, gymnasiorum & theatrorum nescias: vrbẽ templis dijsq; carentem, quæ precibus, iureiurando, oraculo nõ vtatur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris auertere nitatur, nemo vnquam vidit. Sed faciliùs vrbem condi sine solo posse puto, quàm opinione de diis penitus sublata ciuitatem coire aut constare. Cæterùm id quod omnem continet societatem, omnium legum fundamentum est, illi non per ambages aut obscurè & perplexa ratione, sed palàm subvertunt prima suarum maximè ratarum sententia prolata. Deinde quasi diuina vindicta exagitati, fatentur atrox se committere flagitium, qui iura confunderent, legúmq; constitutiones abolerent: vt veniam quoq; impetrare non debeant. Nam opinionis aliquo errore decipi, ut sapientis non sit, saltem hominis est. Eam autem culpam, quam ipse committis, in alios conferre, quale sit nisi ijs quæ res meretur nominibus dici nequit. Cùm.n. adversus Antidorum aut Bionem sophistam scribens, legum ordinis, & reip. facit mentionem: nónne poterat rectè horum aliquis ei dicere,

Plato. IV. rep.

Religio.

Eurip. Orest.

Mane tuo quietus in lecto, miser,

tuum curans corpusculum: me hoc nomine accusent, qui ciuiliter & re familiari rectè instituta vixerũt? Hi uerò sunt omnes ij, quos maledictis impetijt Colotes. Ex his Democritus iubet artem bellicam discere, vtpote maximam: ac labores sectari, quibus res magnæ & splendor hominibus parantur. Parmenides suam patriam optimis exornauit legibus, eiúsque adeò institutis ciues staturos se quotannis iurare magistratus cogunt. Empedocles principes ciuium peculatus & contumeliosarum iniuriarum conuicit: ac regionem sterilitate & pestilentia liberauit, obstructis montis faucibus per quas Auster in campos incidebat. Socrates damnatus, cùm ei effugiendi opportunitatem amici patefecissent, legum confirmandarum causa non est ea vsus: maluitque iniustè mori, quàm contra leges euadere. Melissus patriæ prætor, Athenienses nauali vicit prœlio. Plato in suis scriptis præclaram de legibus & rep. doctrinam reliquit, multo autem meliora socios docuit: quibus vsus Dio Siciliam liberauit, Pytho & Heraclides Coty interfecto Thraciam. Chabrias quoque & Phocion Imperatores Atheniensium ex Academia progressi sunt. Sanè Epicurus in Asiam misit qui Timocrati conuicium facerent, & eum ex aula regis eximerent, quòd offendisset fratrem Metrodorum. atque hæc in ipsorum sunt scripta libris. Plato autem de sociis misit Arcadibus Aristonymũ reip. constituendæ causa, Eleis Phormionem, Pyrrhæis Menedemum. Eudoxus Cnidiis, Aristoteles Stagiritis leges posuerunt, familiaris vterque Platonis. A Xenocrate præcepta de regno petiit Alexander. Qui ad Alexandrũ ab Asiam incolentibus Græcis missus fuit, maximóque eum ad bellum in Barbaros suscipiendum inflammauit, Delius fuit Ephesius, Platonis socius. Zeno Parmenidis discipulus Demylo tyranno insidiatus, te infeliciter gesta doctrinam Parmenidis velut aurum in igne illæsam ac probam facto ostendit. scilicet turpitudinem magno viro metuendam esse: dolorem à pueris, & mulierculis, ac viris animum muliebrem gerẽtibus timeri. Linguam enim suam dentibus amputatam in tyrannum exspuit. Ex Epicuri autem decretis non dicam quis tyrannicida, quis eximiam rebus agendis laudem meritus, quis legumlator, quis princeps, quis regis consiliarius, quis populi tutor extitit, quis pro iusticia tortus, quis mortuus est? Sed, quisnam sapientum istorum propter patriam nauigauit, legationem obiit, sumtus fecit? vbi ciuilis vlla vestrûm alicuius actio scripta exstat? Metrodorus XL stadia in Piræeum descendit, Mithræ cuidam Syro vno de regiis capto opitulaturus. De hoc facinore scilicet in omnibus ad omnes epistolis magnificè scripsit Epicurus. Quid facturos putas fuisse, si quid tale egissent, quale est quod Aristoteles confecit, vt patria ipsius à Philippo euersa instauraretur, quod Theophrastus suam bis à tyrannis occupatam liberauit? nonne oportebat priùs Nilum biblos ferre desinere, quàm illos de se scribendo defatigari? Neque id maximè indignum est, quòd de tot philosophis soli hi ferè asymboli in partem bonorum quæ sunt in ciuitatibus perueniunt. sed quòd Tragicis & comicis poëtis semper conantibus aliquid stipis conferre & dicere pro legibus & republica: hi etiam si scribant, de repub. scribunt ne eam geramus, de rhetorica, ne ea vtamur, de regno, vt fugiamus conuictum regum præcipientes. Ciuiles autem viros deridentes, gloriámque eorum obruentes, solis verbis Epaminondam aliquid aiunt habuisse, idque perexiguum. ipsum verò ferreum viscus appellantes, quærunt quid acciderit, vt per mediam iter faceret Peloponnesum, non pileolo sumto domi desideret, nimirum totus ventri curando intentus. Quæ autem Metrodorus in opere De philosophia digressus ad remp. traducendam scripsit, non putaui reticenda. Sapientum quidam ait fastus abundantia ita pulcrè perspexerunt opus eius, vt prouerint ad affectandas res Lycurgi & Solonis factis æmulas, secundum rationes vitæ & virtutis. Siccine fastus hoc erat, & abũdantia fastus, liberas esse Athenas, Spartam bonis regi legibus, adolescentes non ferocire, non tollere prolem è scortis, neque diuitias, luxum, & libidinem rerum potiri in vrbibus, sed legem & iusticiã? Hæc enim sunt quæ expetebat Solon. Et conuicium Metrodorus his addit. Ideò æquum est vt rideat effusè liber homo cùm alios, tum Lycurgos istos & Solones. Atqui, Metrodore, hic liber non est, sed illiberalis & contumax, & ne liberali quidem dignus flagello, sed nodoso illo, quo gallos in magnæ matris sacris delinquentes puniunt. Non legumlatores autem, sed ipsas leges fuisse ab his impugnatas, ex Epicuro audire licet. Nam seipsum in dubitationibus interrogat, facturúsne sit sapiens quòd leges prohibent, si id

Verorum philosophorũ cum Epicuro comparatio.

si id clàm sit futurum.& respondet,non expeditum est simplex attributum.hoc est,Faciam,sed diffitebor.Rursum, puto ad Idomeneum scribēs, seriò iubet eum viuere non seruirutem legib.& decretis,nisi quatenus ob vicinum ictum perturbationē adferunt. Ergo si vitam humanam perimunt,qui leges & reip. rationes tollunt:id autem faciunt Epicurus & Metrodorus, familiares à rep. gerenda dehortantes, gerentibus infensi, principes & sapientissimos legū conditores maledictis proscindentes, leges contemnere iubentes, vbi metus plagæ & pœnæ abest. non, puto, tantum falsò Colotes alijs intentauerit crimen,quantum verè doctrinæ & decretis Epicuri intulit.

PLVTARCHI
De communibus noticiis aduersus Stoicos, liber.

LAMPRIAS. Te quidem,Diadumene, apparet non admodum curare,si quis vos philosophari contra communes noticias dicat: cùm fatearis te sensus etiam contēnere,à quib. ferè pleræq; noticiæ oriū-tur,fundamentúmq; eorum quæ videntur fidem habent,cui innitantur. Me autem magnæ (vt mihi videor) & absurdæ plenū perturbationis ad te venientem, quamprimùm velim sanes: siue id rationib. quibusdā, siue incātationib., siue alio aliquo modo alloquij potes. adeò sum exagitatus, & animi incertus factus à Stoicis quibusdā, vitis aliâs optimis, atq; etiam familiaribus,sed qui nimis acerbè atq; hostiliter Academiam insectarentur. Nam pauca quædam à me verecundè & grauiter (non.n.mentiar) dicta,haud placidè reprehēderunt:veteres autem illos iracundè sophistas,& corruptelas euersoresq; philosophiæ decretorúmq; ordine procedētium appellauerūt: multáq; his ineptiora cùm pronunciassent, tandem ad noticias prolapsi sunt, quib. confusionem direptionémq; aiebant quandam ab Academicis inferri. Fuit deinde qui diceret,non fortuitò, sed diuina prouidentia factum esse, vt Chrysippus post Arcesilaum & ante Carneadem nasceretur. quorum ille contumeliarum & iniuriarum in receptam cōsuetudinem autor fuisset:hic maximè omniū floruisset Academicorum.Chrysippum itaq; in medio horū situm,suis adversus Arcesilaum scriptionib. Carneadis quoq; facūdiæ aditum obstruxisse,multa quidem sensib. velvti ad tolerandam obsidionem relinquentem præsidia: turbam autem de prænotionib. & noticijs planè sedantem & singulas ita dirigentem suóq; loco ponentem,vt qui rursum turbare velint res,ac vim facere,nihil efficiant,sed maleficij ac sophisticæ temeritatis arguātur. His ego manè sermonib. incensus,restinguentib. opus habeo, quæ animi dubitationem velvti inflammationem adimant * idem fortassis cum vulgo passus. * *

Stoici sensib. fidem derogāt.

Chrysippus.

Si verò tibi poëtæ fidem faciunt,qui priscam Sipylum aiunt deorum prouidentia subversam Tantalum punientium : crede etiam socijs à Stoa, Chrysippum non fortuitò, sed prouidentiæ ductu à natura editum, ima summis mutare & retrò avertere vitæ rationes volente ad quam rem nemo hominum fuit magis Chrysippo idoneus. Sed sicvt Cato aiebat neminem alium præter Cæsarem sobrium & prudentem ad remp. turbandarum rerum causa accessisse:ita videtur hic homo summa cum accuratione & vi subvertere & demoliri consuetudinem,quantum quidem potuit.idq; testātur qui cum prædicant,quando de pseudomeno scu mentiēte (est id dialecticarum argutiarum de numero)contra eum disputant.Etenim, amice, connexum quòd fit ex oppositis dicere non prōte falsum esse:rursúmq; affirmare quasdam ratiocinationes quarum adsumta vera sint,& ductus veri,etiam porrò contrarias conclusiones habere veras:quámne demonstrationis notionem,aut quam fidei non inuertit prēsumtionē. Polypum aiunt hyeme sua vorare acetabula. Chrysippi autem dialectica, potissimas partes ac principia sua tollens atq; amputans, quam tandem aliam noticiam non fecit falsitatis suspectam? Non.n.possunt quæ superstruunrur constare, fundamētis iam pridem non subsistentibus. sicut hîc prima tot dubitationib.& tumultib. exagitātur.Sed quemadmodum qui lutum aut puluerem in corporis superficie habent,tangētem ipsos & corpus *

* conferentem non mouere, sed adijcere id quod exasperet videtur. sic nonnulli Academicos culpant, putántque eos causas præbere, quibus seipsos ostendunt oppletos. Nam vtri tandem communes notiones magis peruertunt? Si verò placet, omissa illorum accusatione ea defendemus, quæ nobis vitio vertunt. LAM. Ego mihi videor, Diadumene, hodie varius quidam & versatilis homo factus. Modò defensione à me postulata, animo demisso & trepidè prouinciam accepi. nunc ad accusationem alius accedo, volóque eandem rem istis obijciens vltione perfrui. cernens philosophiæ quæ contra notiones communes instituitur, vnde maximè sectæ, sicut in ana * purant, & solam consentire naturæ aiunt.

Paradoxa Stoicorum.

An ergo primùm communia illa & celebrata aggredi libet, quæ ipsi absurditati leuius nomen imponentes paradoxa, hoc est admirabilia, & contra opinionem, appellant? eos inquam, qui ijs soli reges, soli diuites, pulcri, ciues, & iudices sunt. aut his in forum obsoletorum & frigidorum dimissis, in maximè quãtum fieri potest serijs, & cum industria ab ijs disputatis doctrinam eorum examinabimus. DIAD. Ipse quidem hoc malo. Quis.n. non iam plenus est argumẽtorum quibus illa refelluntur? LAM. Id ergo primùm perpende, an secundum communes noticias cum natura

De Adiaphoris.

consentire possint ij, qui secundum naturam censent res quasdam indifferentes: (adiaphora ipsi vocant) & neque sanitatem, neque firmam corporis constitutionem, neque pulcritudinem, neque robur putant expetenda, commòda, vtilia, & ad complendam quæ naturæ conuenit perfectionem facientia esse: neque rursum fugienda & damnosa esse mutilationes, dolores, deformitates, morbos, à quibus ipsi aiũt naturam nos partim alienos reddere, partim ad ea accommodatos. Quod ipsum non mediocriter communibus repugnat noticijs. scilicet à natura nos accommodari ad ea quæ neque bona sunt neque vtilia, & abalienari ab his quæ neque mala sunt, neque damnosa. & quod maius est, in vtranque partem ita agere hoc, vt qui illa non adipiscãtur, aut in hoc incidant, bona cum ratione vitam detestentur, ac ea sese educant. Etiam hoc arbitror contra communes noticias ab ijs dictum, ipsam naturam esse indifferentem, summum autem bonum esse cum natura consentire. Nam neque legi obtemperare, neque fidem orationi adhibere officium iubet, nisi vtrunque probum sit & scitum. Atque hoc quidem leuius est. Si verò, vt Chrysippus in primo de exhortatione scripsit, secundum solam virtutem licet feliciter viuere, reliquis (vt ipse ait) nihil ad nos pertinentibus, neque adiumẽtum ad felicitatem adferentibus: non modò indifferẽs iam erit natura, sed fatua etiam & stupida, quæ nos rebus ad nos nihil pertinẽtibus accommodet. stulti etiam nos, qui felicitatem definiamus consensum cum natura, ducente nos ad ea, quæ nihil ad beatitatem conducunt. Enimverò quid magis potest congruere communibus noticijs, quàm vt expetendis rebus ad vtiliter viuendum ducimur, sic quæ naturę sunt cõuenientia, ab his nos ad viuendum secundum naturam duci. Stoici autem non sic loquũtur: sed cum pro fine posuerint viuere secundum naturam, ea quæ sunt secundũ naturam, indifferentia esse statuunt. Non minùs repugnat communib. hoc noticijs, sanæ mentis hominem erga bona æqualia non æqualiter esse adfectum: sed alia nullius precij iudicare, aliorum gratia quiduis toleraturum, quãtumvis inter ipsa bona nihil magnitudinis paruitatísue causa

* intersit. Aiunt enim idẽ esse à vetula sese abstinere iam moribunda, & ab ea quę sit ætate integra muliere: vtrobique.n. officium temperantię pręstari: sed propter hoc vt splendidum & magnum vel mortem esse oppetẽdam: de illo iactare se, turpe esse & ridiculum. Scribit etiam Chrysippus in commẽtario de Ioue, & libro de dijs tertio, frigidum esse, absurdum, & insolens huiusmodi virtutis effecta laudare, quòd muscæ morsum fortiter pertulerit, quòd castè se abstinuerit à moribunda vetula. Nónne ergo contra communem philosophantur noticiam, dum nihil pulcrius fatentur esse his actionibus, quas laudare ipsos pudet? Qui enim expetendum, qui admittendum sit, quod neque laude neque admiratione dignum est, quod qui laudet vel admiretur, pro inepto & frigido habeatur. Ampliùs verò, ni fallor, tibi cõtra communem hoc videbitur sensum, si prudenti audias neque præsentiam neque absentiam maximorum bonorum curæ esse: sed qualis est in rebus indifferentibus, earúmque tractatione & dispensatione, talem etiam hoc esse. Nimirum.n. omnes

Quicunque terræ munere vescimur,

cuius præsentis vsus est, & absentis indigentia atque desiderium, id expetendũ, bonum, atque vtile iudicamus. cuius rei autem gratia nemo vel ioci aut delectationis causa quicquam

quam

quam agat, id indifferens. Nam haud alia ratione laborũ ſtudioſum ab eo qui manibus rebus induſtriam impẽdit diſtinguimus, ipſo quoq; plerunq; rebus agendis occupato, quàm quòd hic in inutilibus elaborat & indifferenter, hic propter aliquod commodum & vtilitatem. Stoici contrà. Sapiens enim ipſis & prudens in multis memoriis & compræhenſionibus verſans, paucas ad ſe ſpectare ſentit, cæteras non curat: neq; amplius minúſve ad ſe redire putat ſi recordetur nuper ſe aliquid compræhendiſſe, quam ſi memoria reuoluat ſternutaſſe Dionem, aut Theonem pila luſiſſe. Atqui omnis perceptio in ſapiente & memoria iactis radicibus confirmata, ſtatim ſcientia, bonúmque magnum & maximum eſt. Ergòne itidem ſanitate deficiente, ſenſus inſtrumento aliquo laborante, re amiſſa abſque cura erit, nihilque horum ad ſe pertinere putabit ſapiens? Aut potiùs ægrotans medicis mercedem perſoluet, pecuniæ comparãdæ cauſa ad Leuconem ibit Boſporanorum regulũ, & ad Indathyrſum Scytham peregrinabitur, vt ait Chryſippus: quibuſdam verò ſenſibus amiſſis, ne viuere quidem ſuſtinebit? Qui ergo inficias ire poſſunt, ſe contra communes noticias philoſophari, tantum occupationis & ſtudij in res indifferentes cùm conferant, bonis magnis vel præſentibus vel abſentibus eodem in vtranque partem modò indifferenter ſint adfecti. Enimverò hoc etiam communibus repugnat notionibus, homo qui ſit, eum nõ gaudere ſi è maximis malis in ſumma bona perveniat. Atqui hoc accidit Stoico ſapienti. Nam è ſumma vitioſitate in ſummam mutatus virtutem, ſimúlque & miſerrima liberatus vita, & beatiſſimam adeptus, nullum præ ſe fert gaudium, neque animum eius erigit aut mouet tanta mutatio, omni infelicitate & vitio ſolutum, inque certo & tuto omnium bonorum cumulo conſtitutum, eóque perfectiſſimo. Nimirum hoc communi repugnat noticiæ, bonorum omnium eſſe maximũ certitudinem erroris ſecuram in iudicando & adfirmando: ea verò nihil opus eſſe huic, qui ad ſummum profecerit, neque curare eum ſi ipſa potiatur, ac ſæpe ne digitum quidem porrigere huius ſecuritatis & conſtantiæ cauſa, quam bonum interim perfectum & magnum ipſi cenſent. Neque hæc ſolùm Stoici dicunt, ſed hoc prærerea, temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi quis momento horæ ſapiens fuerit, quod ad felicitatem attinet nihilo deteriore conditione futurum quàm eum, qui per omnem ætatem virtutem coluerit, inque ea beatè vitam exegerit. Hæc illi ita audacter adſeuerantes, ab altera parte aiunt nihil prodeſſe virtutem paruo contentam tempore. quid enim, ſi ſtatim naufragio periturus aut præcipitio prudentiam nanciſcatur? quid ſi Lichas ab Hercule tanquam è funda in mare proiectus de vitio in virtutem tranſiiſſet? Hæc iam non tantum contra communes ſententias philoſophantium ſunt, ſed ſuas etiam confundentium: cùm per exiguum tempus virtute præditum eſſe ſimul ſummam æquare felicitatem cenſeant, & rem nullo dignam precio. Neque hoc maximum eorum eſt quæ in Stoicorum doctrina poſſint mira videri: ſed quòd virtutem & beatitatem præſentem ſæpe ab eo cui adſunt non ſentiri opinantur: neque animadvertere eum, quòd paulo antè miſerrimus & ſtultiſſimus qui fuiſſet, nunc ſubitò ſapiens beatúſque factus eſt. Non enim id duntaxat ludicrum eſt dicere, eum qui ſapientia ſit præditus, non intelligere ſe ſapere, & emerſiſſe ex inſipientia: ſed, vt vniuerſè dicam, bonum illi faciunt momenti & virium expers, cùm homini accidens nullum ſui ſenſum præbeat. Nam de ipſorum ſententia bonum ſuapte natura ſenſum non ſubterfugit: cúm in diſputatione de Fine diſertis verbis Chryſippus dicat, bonum ſenſile eſſe, idque etiam abs ſe demonſtrari putet. Reliquum eſt igitur imbecillitate & exiguitate ſui ſubterfugere id ſenſum, quando præſens latet, & poſſidentes fallit. Porrò autem abſurdum eſt viſum, qui leuiter aut mediocriter alba ſentiat, non aſſequi quæ extremè alba ſunt: aut tactum, quo molliter & remiſſè calida ſentiuntur, ſtupere ad ſenſum valdè calidorum. abſurdius autem ſi quis id quod communiter ſecundum naturam eſt percipiens, vt ſunt ſanitas & bona corporis habitus: ignoret præſentem virtutem, quam illi ſummè & maximè aiunt eſſe ſecundum naturam. Quo enim modo non ſit contra naturam ſanitatis & morbi diſcrimen percipi, itémque ſapientiæ & ſtulticiæ: interim tamen te hanc ſublatam putare adeſſe adhuc, illam verò nactum id ignorare? Quoniam verò è ſummo profectu in felicitatem & virtutem fit mutatio, alterum horum ſit oporter: vt vel profectus iſte vitium & infelicitas non ſit, aut non multum diſtet à vitio virtus, a miſeria beatitas, ſed planè exiguum & ſenſum effugiens ſit bonorum à malis diſcrimen. qui enim ipſos

Stoicorũ ſapiẽs non gaudet de malo optimus factus.

Tempus bona non auget Stoicis.

Boni ſenſus an aliquis.

falleret, esse ipsos horum loco illa adeptos? Quãdo itaq; nihil de his pro quibus propugnant concedere volunt, sed omnia in confesso ponunt. Eos qui ad virtutem proficiunt esse stultos, ac vitiosos, Qui boni & sapientes fiant, hanc mutationem non animadvertere, Magnum discrimen esse inter stultitiam & sapientiam: nónne tibi videntur mirificè consensum suorum tueri decretorum? Multo magis eorum inconstã-

De æqualitate vitioru et profectu.

tiam ipsis in rebus obsetues, quando omnes æqualiter malos, iniustos, infideles, stultos pronunciantes, qui non sint sapientes: rursum alios horum aversantur & pro impuris habent, quosdam etiam facti obviam non dignantur compellare: aliis pecuniã credunt, magistratus committunt, filias elocant. Quæ si iocò isti faciunt, deponant supercilium: si seriò & vt philosophantes, iam hoc communibus repugnat noticiis, Omnes homines eodem pacto vituperare, aliis autem vt mediocribus vti, aliis tãquam pessimis: & Chrysippum nimio cum stupore admirari, Alexinum deridere, nihilominus vnum altero insaniorem non censentes. At verò, inquiunt, res ita planè habet. Nam sicvt is qui cubitum à maris superficie distans non minus suffocatur, quàm qui ad vlnas 10 demersus est: ita qui ad virtutem accedunt, non minùs sunt in vitio, quàm qui absunt ab ea procul. & sicvt cæci sunt, etiamsi paulo post essent visum recuperaturi: ita qui progressus faciunt ad virtutem, antequam ea potiantur, stulti & vitiosi permanent. At enim proficientes ad virtutem non esse cæcorum, sed obtusiùs videntium similes, neque suffocatorum sed natantium, idque prope portum, ipsi suis factis testatum reddiderunt. Neque enim vsui fuissent consiliariis, imperatoribus, legumlatoribus, tanquam cæci ductoribus, neque imitati fuissent facta, actiones, orationes, vitas quorundam: si omnes eodem modo suffocatos à stulticia & vitiositate vidissent. Sed hoc omisso, mecum mirare istos homines hac in re, quòd ne suis quidem ipsorũ exẽplis docentur missos facere istos qui sapientes de stultis fiant: neque hoc sentiant, aut animadvertãt se suffocari desinere, & lucem videre, ac supra dementiam emersos re-

De morte sibi consciscenda.

spirare. Sed & hoc contra communem sensum est, hominem cui omnia adsunt bona, nihilq; ad felicitatem & beatitatem deest, ei convenire vt vitam proiiciat. Multo magis id, Cui nihil est boni aut erit, adversa omnia & difficilia ac mala, & perpetuò adfutura: huic non convenire vt vitam repudiet, nisi quid ei ab indifferẽtibus accidat. Hæ leges in Stoa feruntur, multósque sapientes ad necem sibi ipsis inferendam impellũt, scilicet meliùs à morte vsuros sua felicitate. Atqui sapiens illorum fortunatus est, beatus, felicissimus, tutus, extra pericula constitutus: vitiosus ille & stultus, plenus, vt sic dicam, flagitiorum, & quem quo ponas non sit locus. & tamen his permansionem in vita, illis discessionem putant convenire. Probabiliter autem dixit Chrysippus. Non enim bonis & malis, sed iis quæ secundum naturam sunt, metiri debemus vitam. Hoc illi modo tutantur Consuetudinem, & adversus communes philosophãtur notiones. Quid ais tandem? Non debet considerare,

Odyss. Δ.392.

Aedibus in propriis bona quæ sint, quidue mali sit,

qui de vita vel morte deliberationem iniuit? neque tanquam in trutina examinare in vtram partem res ipsius plura habeant momenta? Sed ex his quæ neq; vtilia sunt neque damnosa, ratiocinari viuendúmne sit an moriendum? ac sequi huiusmodi principia & sententias, quæ vitam omnium rerum fugiendarum plenam deligendã, fugiendam quæ nullo bonorum caret iubeant? Enimverò, amice, à ratione alienum est fugere vitam cui nihil adest mali: alienius dimittere bonum, si quis non potiatur indifferentibus. quod isti faciunt præsentem felicitatem virtutémque prodentes propterea quòd sanitate aut incolumitate careant.

Iliad. ζ.234.

Hac mentem Glauco Saturnius abstulit omnem,

cùm esset in permutatione daturus arma pro æreis aurea, & decuplo atque ampliùs meliora. Et tamen ærea arma non minùs quàm aurea ad pugnæ vsus apta erãt: pulcritudo, & sanitas Stoicis nullum vsum, nullum ad felicitatem conferunt emolumentũ: & tamen illi sanitatem sapientia redimunt. Aiunt enim Heracleto & Pherecydi con-

Bonorum commutatio Stoica.

venturum fuisse, si res tulisset, vt virtute ac sapientia dimissis finem aquæ intercutis & morbi pedicularis mercarentur. Cúmque Circe duo vsurpet venena, quorum vnum stultos de prudentibus, alterum prudentes de stultis redigit. Vlissem bibere stulticiæ potiùs poculum, quàm transire in bestiæ formam, præditum sapientia, & nimirũ simul etiam felicitate. Atq; hæc aiunt ipsam dictare & hortari sapientiam: Missam me fac, nec rationem habe pereuntis, & in asini faciem discedentis. Nimirum, diceret non

Odyss. κ.235. & 391.

nemo,

nemo, asini est quæ hoc suadet sapientia. quando sapere & felicitate frui bonum est, asini circumferre faciem, indifferens. Gentem aiunt esse Aethiopum, vbi canis regnet, réxque appelletur, & sacris ac honoribus colatur regiis: viri autem obeant principum & magistratuum munia. Nónne res etiam apud Stoicos similiter habet? Certe nomen boni & species virtuti adest, solámque eam expetẽdam, vtilem, conducibilem appellant: interim ea agunt, commentantúrque, ita viuunt & moriuntur, sicvt præcipitur à rebus indifferentibus. Et quidem canem illum nemo Aethiopum interficit, sed dignitate ornatus, & veneratione cultus sedet. isti virtutem suam perdunt atque corrumpunt, sanitatem aut opes vt consequantur. Ne de his plura dicam, videtur ipsa nos coronis hortari, quam Chrysippus suis decretis imposuit. Nam cùm in natura sint bona, mala, & neutra siue indifferentia: nemo hominum est, qui non malit bonum habere, quàm indifferens aut malum. Sed & deos in testimonium vocamus, votis ab iis petẽtes priore quidem loco possessionem bonorum, posteriore malorum fugam: id quod neque bonum est neque malum, loco boni nolentes habere, loco mali volẽtes. At ille ordinem invertens, ipsámque mutãs naturam, ex vltimo loco medium in extremum collocat, extremo in medium traducto: sic vt tyranni solent priorem in consessu locũ malis tribuere. ac lege lata iubet primò sectari bona, deinde mala, postremò id deterrimũ iudicare, quòd neque bonum sit neque malum. Perinde faciens, ac si quis proximè post cœlestia inferos ponat, terra & terrestribus in tartarum reiectis; *Ordo rerum à Chrysippo mutatus.*

Quâ procul hinc ima stat sub tellure barathrum. *Iliad. 8. 14.*

Ergo cùm dixisset in tertio de natura, Expedire stulto vitam, etsi nunquam esset consecuturus intelligentiam: hæc verba subiungit. Talia enim bona sunt hominibus, vt « quodammodo etiam mala cæteris medio loco antecedant. Non autem hæc præce- « dunt, sed ratio quæ efficit viuendum esse potiùs, etiam si simus stulti: ergo etiam si iniusti, flagitiosi, diis invisi, infelices. nihil enim horum abest à stultè viuentibus. Ergo convenit miserè potiùs viuere, quàm non viuere miserè, & præstat lædi quàm non lædi, iniustum esse quàm non esse iniustum, leges violare quàm nõ violare? hoc est, convenit non convenientia facere, & officij est viuere etiam contra officium? Sanè est enim peius ratione & sensu carere, quàm stultum esse. Quid ergo in mentem eis venit, vt malum esse nõ fateantur, quod malo est peius? cur solam aiunt fugiendam esse stulticiam, si non minùs, sed magis etiam conveniens est fugere eam affectionem, quæ stulticiæ non est capax. Sed quis de hoc queratur, memor eorũ quæ in secundo dè natura ille scripsit, pronuncians haud invtiliter rebus vniuersis malum exstitisse. Et meretur hoc res, vt decretum illud ipsius verbis proponam: quo intelligas qui Xenocratem & Speusippum incusant, quia sanitatem negauerint esse è censu indifferentium, neque diuitias de invtilium numero, ipsi quo loco vitiositatem ponant, & quid de ea loquantur. Malum, inquit, suo termino à reliquis distinguitur accidentibus. Exsistit « enim ipsum quodammodo secundum naturæ rationem, & (vt sic dicam) non invtili- « ter respectu vniuersarum rerum. alioqui enim ne bonum quidem poterat subsistere. « Ergo diis boni nihil est, quando nihil mali? & cùm Iupiter totam in seipsum retexens materiam vnicus fiet abolitis reliquis differentiis, bonum tunc nullum erit, quia nihil aderit mali? Enimverò chorus concinere potest, nemine vitiosè canente: & corpus sanum est, nullo membro ægrotante: virtus autem absque vitio exsistere nequit? sed nimirum sicvt quorundam medicamentorum facultatibus virus serpentis aut fel hyænæ admiscere oportet: ita ad Socratis iusticiam requirebatur necessariò alicuius mali adiunctio, vtpote malicia Meliti, & Cleonis petulantia ad Periclis probitatem? & quomodo Iupiter potuisset gignere Herculem ac Lycurgum, si non Sardanapalum quoque & Phalaridem nobis creasset? Tempus iam est, vt dicant tabem quoque hominum ad firmam corporis affectionem cõducere, & podagram ad velocitatem. Quid enim differunt à talia nugantibus, qui dicunt non invtiliter ad continentiam exstitisse intemperantiam, & iniusticiam ad iusticiam? scilicet deos comprecemur, vt semper sint perversitas, *Mali nat-*

Fallaces mores, blanda & mendacis verba: *Hesiod. oper. & dies. 78.*

siquidem his sublatis, vnà evanescet & interibit virtus, Mauísne pernoscere suauissimam eius facundiam, politámque persuadendi vim. Sicvt enim, inquit, comœ- « diæ inscriptiones ferunt ridiculas, quæ pro se nullius precij, toti poëmati tamen a- « liquid venustatis addunt. ita ipsum quidem pro se vitium vituperaueris: ad alias

res invtile non est. Primùm vitium Dei providentia exstitisse, sicvt voluntate poetæ malum epigramma factum est, tantùm absurdi habet, vt absurdius cogitari pôssit nihil. Nam hoc dato, quî magis bonorum, quàm malorum datores erunt dij? quomodo invisum erit diis flagitium? quid habebimus quòd malè ominatis hisce dictis opponamus:

Causam mortalibus creat aliquam Deus,
Cùm familiam vult quandam adfligere funditus. &,
In litem superûm quis tandem compulit istos?

Iliad. α. 8.

Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem consequendum adiuuat, poeta spectatoribus risum mouere vel lepidum proponere aliquid cupiente. At patrius ille, & supremus ac iusticiæ præses Iupiter, optimúsque (vt eum Pindarus nominat) artifex, non scilicet drama aliquod magnum & varium multiplicive cognitioni seruiens mundum fabricans, sed vrbem diis hominibúsque communem in quo vnà vitam exigerent iusticia & virtute ducibus concorditer ac feliciter: quorsum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, paricidis, tyrannis? Non enim iucundum Deo exordium aut elegans fuit vitiositas, quę rebus humanis non facetias aut risum, sed scurrilitatem iniusticiámque intulit, propter quę ne somnium quidem decantatæ illius cum natura consensionis videre licet. Præterea ineptum illud epigramma perexigua est comœdiæ particula, inque ea minimum planè locum occupat: ac neque abundant talia, neque eorum quæ rectè facta videntur cuiquam officiunt, aut venustatem eius corrumpunt. At vitiis repleta sunt omnia, totáque vita statim à primordio, fabulæ vsque ad coronidem decorum non seruans, aberrans à recto cursu, conturbata, nullam partem habens puram, aut repręhensionis immunem. vt ipsi dicunt, omnium est dramatum turpissimum & iniucundissimum. Quare libenter ex ipso quæsiuerim, ad quam tandem rem vitiositas vniuersis rebus sit vtilis. Non quidem ad cœlestia, & quæ sunt diuinæ naturæ. ridiculum enim sit, si vitiis inter homines non obortis neque exstantibus (auariciam puta, mendacia, rapinas, calumnias, cædes) non fuisse Solem dicamus suum confecturum cursum, mundúmque statis temporum & tempestatum circuitibus vsurum, terram in medio mundi sitam ventorum & pluuiarum materiem emissuram. Restat nobis & rebus nostris vtiliter vitia exstitisse: atque id fortasse intelligi Stoici volunt. Saniores ne ergo sumus, si vitiosi sumus? aut maiorem copiam rerum necessariarum adipiscimur? aut ad pulcritudinem robúrve nobis conducunt vitia? Negant. *. Si autem telluris nomen duntaxat est, & opinio somnio concepta pernoctantium sophistarum, non sicvt vitium omnibus superiacet, & omnibus conspicua, nullius vt invtilis partem capere, minimè autem virtutis, dij boni, ob quam nati sumus. Proinde non indignum hoc sit, agricolæ & gubernatori & aurigæ quæ vtilia sunt, conducere ad finem ei propositum: id autem quod à Deo ad virtutem est factum, amisisse & perdidisse suam virtutem? Sed fortasse tempus est nunc omisso hoc ad alia nos convertere. DIAD. Nequaquam, amice, mei gratia. cupio enim audire, quo modo Stoici mala bonis, & vitia virtutibus priùs introducant. LAM. Nimirum, mi sodalis. res enim cognitu digna est. Multa quidem balbutiunt: tâdem verò prudentiam quæ sit bonorum & malorum scientia * & omnino tolli dicunt. Vt autem vera sunt, fieri non posse quin & falsa quædam eodem sint modo: sicvt par est cùm bona sint, esse etiam mala. Verùm hoc quidem non ineptè dictum est. Alterum etiam puto mihi quoque non esse ignotum. Video enim discrimen, cur quod non verum est, statim falsum sit: non illicò etiam malum, quòd bonum nō est. Vnde fit, vt inter vera & falsa nihil sit medium: inter bona & mala intervenit indifferens, neque necesse est hęc cum illis eodem modo habere. nam potest bonum tribui naturę, etiam si nullum malum ponatur, sed id modo, quod neque bonum sit neque malum. DIAD. Ad priorem rationem si quid à vobis dicitur, audiendum est. LAMP. Multa quidem dicuntur: sed in præsentia tantùm necessariis vtemur. Initiò igitur stultum est opinari prudentiæ causa bona & mala exsistere. Exstantibus enim iam bonis & malis, supervenit prudentia: sicvt medicina, salubribus iam & insalubribus subiectis. Nam bona & mala non propterea exstant, vt fiat prudentia: sed quatenus mala & bona iam subsistentia diiudicamus, vocatur prudentia. sicvt visus est alborum & nigrorum sensio, non in hoc factorum vt nos visum habeamus: sed nobis contrà ad hæc iudicanda visu indigentibus.

Mala propter prudentiam nō esse ponendum.

Dein-

Deinde quando mundus de sententia ipsorum conflagrauerit, malum quidem nullum prorsus supererit, & Vniuersum prudens tamen erit atque sapiens. Est ergo prudentia etiam si malum non sit: neq; necesse est vt si prudentia sit, malum etiam exstet. Iam si omnino oportet prudentiam esse bonorum malorúmque scientiam: quid incommodi est, si malis sublatis nulla relinquatur prudentia? locoque eius aliam acquiramus virtutem, quæ non bonorum & malorum, sed duntaxat bonorum sit scientia. quemadmodũ si de coloribus niger omnino interiret, & contenderet iam aliquis visum quoque periisse, vtpote qui non sit alborum & nigrorum sensus: quid obstaret quin ei responderemus: Nihil mali est, si quem tu dicis visum non habemus, alio instructi sensu & vi, qua alba & non alba appræhendimus? Ego enim neque gustatum inanem puto fore amaris deficientibus, neque tactũ dolore sublato, neque prudentiã malo non exstante: sed & istos mansuros sensus dulcia & non dulcia, grata & adversa percipientes, & prudentiam bonorum ac non bonorum scientiam nihilominus futuram. Quibus videtur secus, ij nomen tollant licet, rem nobis relinquãt. Præterea quid impedit quo minus malum intelligentia percipi possit, bona etiam subsistant? Sicvt, puto, diis adest sanitas, quid febris sit aut pleuritis intelligunt. quando nos etiam quibus omnium malorum copia obtigit, bonum nullum, vt ipsi aiunt: tamen non destituimur cognitione horum, sed sentimus quid prudentia, quid bonum sit, quid felicitas. Atque adeò mirum est, virtutis absentis esse tamen qui non compræhensione alia qua instruãt qualis ea sit: malum nisi exstiterit, quale sit intelligi nequire. Vides enim quid persuadere nobis velint qui contra communes notiones philosophantur: stulticia nos prudentiam compræhendere à prudentia sine stulticia ne ipsam quidem stulticiam percipi posse. Quod si omnino ortu mali opus fuit naturæ: vnum aliquod vitij exemplum atque alterum sufficere poterat, immò si vis, decem, mille, vel CCIↃↃ vitiosos finge debuisse nasci: non vtique tantam vitiorum existere multitudinem, quæ arenæ, pulueris, & pennarum quibus variæ volucres distinguũtur numerum superaret: nullum interim virtutis vel somnium. Qui Spartæ phiditiis præerant, vnum aut tres helotas meri plenos & ebrios producebant, vt adolescentibus demõstrato quid rei esset ebrietas, ad temperantiam seruandam eos condocefacerẽt. In vita autem plurima sunt huius vitij exempla. nemo enim ad virtutem sobrie se confert: sed vagamur omnes, turpiter agentes & miserè viuentes. ita ratio nos inebriat, adeóque conturbat & dementat. similésque sumus canum Aesopi, quę cùm in mari natare quasdam viderent pelles, conatæ sunt illud ebibere, priúsque crepuerunt quàm pelles appræhenderent. Etenim nos quoque doctrina, sperantes opera eius ad virtutem & felicitatem perventuros, priusquam eò accedamus pessundat, multo mero amaræ vitiositatis antè oppletos. Si quidem etiam iis qui ad summum profecerunt, nulla est (vt ipsi dicũt) alleuatio, nulla remissio, nulla respiratio à stulticia & infelicitate. Cæterùm qui vitiositatem non inutiliter ait exstitisse, videamus deinceps qualem eam rem, & cui vsui ostendat esse ea prædito: cùm in commentario de perfectis officiis scribat, Vitiosum hominem nulla re opus habere, nulla indigere, nullam ei esse vsui, nihil proprium, nihil accommodatum aut aptum. Quomodo ergo vtilis est vitiositas, cùm qua neque bona valetudo prodest, neque diuitiæ, neque profectus? Non indiget autem aliquis eorum, quorum alia sunt præposita & parabilia, atque adeò pervtilia, alia secundum naturam, vt ipsi appellant? Ergóne his nemo opus habet nisi sapiens? ita ne sapiens quidem vt fiat opus habet vitiosus. Hac ratione non sitient aut esurient homines antè quàm sapientes fiant: sitientes autem aqua opus non habebunt, non pane esurientes: hospitibúsq; erunt similes, qui tantùm ignem & tectum requirerent. ita hospitio & chlæna non habebat opus is qui dixit,

Chlamydem cedò Hipponacti, nam valdè algeo.

sed vis admirabile aliquid, subtile, ac peculiare aliquid dicere? Dic sapientem nullã re opus habere, nullius indigere. ille fortunatus est, ille nullius rei indigus, sibi sufficiens, beatus, perfectus. Quæ verò ista est vertigo, eum cui nihil deest, opus habere suis bonis: vitiosum autem carere quidem multis, indigere nulla re. hoc enim dicit Chrysippus, non indigere sed carere vitiosos: tesserarum in morem hac illac communes notiones iactans. Etenim omnes homines egere prius esse quàm non egere sentiunt: existimantes eum qui eget rebus non in promtu sitis aut paratu facilibus, indigere. Cornibus quidem & alis nemo hominum caret, quia ne indiget quidem iis.

Sapiens Stoicorum.

armis carere eos, & pecunia, & veste dicimus, qui his, cùm vsus erat, destituuntur. Sed Stoici adeò cupiunt semper aliquid contra communes noticias dixisse videri, vt nouitatis causa sæpe à seipsis desciscant. velut hoc. Considera verò illud paulo attentius, quod ipsum quoque vnum est de enunciatis cōtra noticias, Neminem vitiosum percipere quicquam vtilitatis. Atqui multi institutione proficiunt, multi seruientes liberantur, obsessi eximuntur, mutilati manu ducuntur, ægrotantes sanantur. At nihil ad eos inde redit vtilitatis, inquiunt, neque beneficiis adficiuntur, neque habent benefactores, neque eos negligunt vitiosi. Ergo vitiosi non sunt ingrati. At neque sapientes ingrati sunt. Nulla itaque est ingratitudo, cùm neque defraudent gratia boni debita, neque de vitiosis bene mereri liceat. Ad hæc vide quid respondeant. Gratiam aiunt in medias res tendere: & prodesse ac vtilitatem percipere, sapientium esse, gratiã etiam ad vitiosos pertingere. Ergo qui gratiæ sunt participes, ab vsu excludūtur? quò gratia pertingit, ibi nihil vtile est, nihil adaptatum? quid verò aliud facit officio vt inæatur gratia, quàm quòd qui præstitit opus habenti, in aliqua re profuit? Verùm hæc mittamus. Veneranda autem illa Stoicorum Vtilitas quid tandem rei est, quàm, vt magnum aliquid, sapientibus eximiam seruātes, ne nomen quidem eius vitiosis permittunt? Si, aiunt, vnus sapiens digitum prudenter quoquo modo porrigat, omnes toto orbe terrarum sapientes emolumentum inde capiunt. Hoc opus est vtilitatis Stoicæ, huc communicatis commodis virtutes sapientium desinunt. Delirauerunt ergo Aristoteles, & Xenocrates, commodari nobis à diis, à parentibus, à præceptoribus fati, ignari mirabilis huius vtilitatis, quam sapientes invicem secundum virtutem moti percipiunt, etiam si non intelligant, neque agnoscant. Enimverò vniuersi mortales delectus, adseruationes, dispensationes tum demum vtiles censent, cùm vsum aliquem & commodum ea præbent. claues emit, penu custodit homo rei faciundæ intentus,

An vitiosus beneficium accipiat.

Vtilitas Stoica.

Odyss. 9. 448.

Reserans opum thalamum suauissimum manu.

deligere autem quæ nulli sint vsui, & seruare anxiè ea ac laboriosè, non pulcrum aut præclarum, sed ridiculum est. Vlisses quidem si nodo, quem Circe eum docuerat, muniuisset non dona apud Alcinoum accepta, tripodes, lebetes, vestes, aurum: sed quisquilias, lapides aliáque id genus vilia congerens, occupari se circa ea, & possidere ac custodire, beatum putasset: ecquis stultam hanc providētiam, & inanem operam putasset laudandam? At enim hoc illud Stoicæ consensionis pulcrum est, & præclarum, & beatum, aliud nihil, quàm delectus & custodia invtilium rerum & indifferentium, siquidem fimbriis & matulis aureis, atque adeò si ita eveniat lecythis comparant maximas opes. Pòst, vt qui deorum aut geniorum quorundam sacris videntur superbè contumeliam intulisse & maledixisse, mox mutata sententia demittunt sese, humilésque adsident, magnificis præconiis numen collaudantes: sic Stoici iactantiam eorum & futilitatem Nemesi quadam vlciscente, rursum in his sese exercent indifferentibus, & quæ nihil ad ipsos faciant: alta voce protestantes vnum esse bonum, pulcrum, & præclarum delectum horum & communicationem: quibus qui non potiantur, non debere viuere, sed mortem sibi consciscere, aut inedia vitam finire, longo vale virtuti dicto. Theognidem sanè ipsi prorsus abiecti animi fuisse aiunt, nimísque timidum, qui dixerit:

Vers. 175.

Vt paupertatem fugias, vel te in mare vastum
Proiicias, celsis Cyrne vel à scopulis.

ipsi soluta oratione hortantur, iubéntq; effugiendi morbi magni causa, aut continentis doloris, si non sit ad manum gladius vel cicuta, in mare sese abiicere, aut de scopulo præcipitare: quorum neutrum sit damnosum, aut malum, aut incommodum, neq; miseros faciat eos quibus huc res rediit. Vnde ergo, inquit, ordiar, et quod sumam officij principium, ac materiam virtutis, omissa natura, & iis quæ contra naturam sunt? Vnde verò, mi homo, Aristoteles & Theophrastus orsi sunt, quibus Xenocrates & Polemon vsi virtutis principiis? nonne etiam Zeno hos secutus est, qui elementa ponerent felicitatis naturam, & id quod est secundum naturam. Verùm hi quidem his institerunt, vt optabilibus, bonis, vtilibus: virtutémq; iis adiungentes efficacē, dum vnoquoq; aptè vtitur, inde vitam censuerūt perfectam omnibúsq; integram partibus absolui & confici: & verè naturæ consentaneam ac concinentem. Non enim eos imitati sunt, qui à terra exsilientes, rursum in eam deferuntur: non inquam ita conturbatè

Constantia verorum philosophorum: et Stoicorum inconstantia.

egerunt,

egerunt, vt easdem res parabiles, non tamen expetẽdas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: invtiles, & tamen vsui bene aptas: nihil ad nos pertinentes, & tamẽ officiorum principia appellarent. Sed qualis oratio, talis etiam vita fuit istorum virorum: actiones sitas dictis suis congruentes & concinnentes exhibentiũ. At qui à Stoicorum sunt secta, instar mulieris illius apud Archilochum altera manu aquam dolosè, altera ignem gerentis, aliis decretis naturam sibi concilianr, aliis repellunt. immò factis & reipsa ea quæ secundum naturam sunt vt expetẽda & bona amplectuntur: verbis ac nominibus, dum indifferentia & invtilia ea virtuti ad felicitatem dicunt, repudiantes & contumelia afficientes. Quoniam autem summum bonum omnes homines sentiunt esse lætabilæ, optabile, faustum, summæ dignitatis, sibi ipsi sufficiẽs, nullius rei indigum: compara ipsorum cum his bonum. *Summũ bonũ.* An verò læticiam adferat prudens digiti porrectio? an exoptandum est vt prudenter torquearis? an fortunatus est, qui se cum ratione præcipitem dat? an summa in eo consistit dignitas, non boni causa id dimittere, quod ratio frequenter maximi facit? an perfectum, totúmque ex se aptum est, quo præsente nisi indifferentibus potiantur, non tolerent neq; volunt viuere? Est & alia Stoicorum ratio, quæ maiorem consuetudini facit iniuriam, genuinas eius notiones tanquam liberos subtrahens atque avellens, spurias autem alias & belluinas absurdásque submittens, hásque istarum loco enutriri & diligi cogens. Atque hoc quidem in iis, quæ dicuntur de bonis & malis, expetendis ac fugiendis, accõmodatis ad naturã & alienis: quorum vim oportebat notiorẽ esse quàm calidorum & frigidorum, alborum & nigrorum. quod horũ imagines extrinsecus visui obiiciuntur: hæc ex bonis quæ nobis insunt cognatam habent originem. Illi verò in locum de felicitate tanq; in sophistarũ aliqua cauilla sua cum dialectica irruentes, nullam quidẽ sustulerunt, per multas aũt intulerunt ambiguitates. Equidẽ de duobus bonis, quorũ alterum finis sit, alterũ ad finem pertineat, finem esse potius & perfectius bonũ, nemo ignorat. *Bonorum inter se comparatio.* Agnoscit etiam Chrysippus hoc discrimẽ, vt liquet ex tertio de bonis libro. Assentitur enim iis qui scientiã finẽ faciunt, & ponit hoc in opere de iusticia ac si quis voluptatem finẽ statuat, negat iusticiam seruari: cõcedit, si nõ finis, sed simpliciter bonũ voluptas dicatur. Neq; puto opus esse vt nunc verba tibi eius recenseã: cùm tertius de iusticia liber vbiq; exstet. Quãdo ergo vice versa, amice, nullũ bonũ alio bono maius aut minus, & non finẽ fini æqualem aiunt: non communibus iam tãtùm noticiis, sed suis ipsorũ verbis repugnãt. rursúmq;, si de duob⁹ malis alterũ nos, si adsit, peiores facit, alterum nocet quidẽ, nõ facit tamen deteriores, neq; peius infert damnum, vnde peiores reddamur. Sed fatetur Chrysippus, esse quosdam metus & dolores & errores, quibus lædamur, non autem deteriores etiã redigamur. Lege verò primum adversus Platonẽ librum eius de iusticia. nam cùm alia, tum maximè hominis cõmenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententiis tum suis tum alienis contra noticias cõmunes loquentis. Vt cùm dicit duos fines ac scopos vitæ propositos esse, neq; omnia * quæ agimus ad vnum aliquid referri. Id verò magis etiam noticiæ adversatur, aliũ esse finem, & aliò singulas nostras referri actiones. quorum tamen alterum eos necessẽ est in se recipere. Si enim ipsa prima secundum naturam * quatenus non est. delectus autem rationi consentaneus & sumtio eorum, & quòd omnia sua quisq; ideò agit, vt consequatur ea quæ prima sunt secundum naturam, eóque omnia quæ aguntur referantur, vt prima secundum naturam parentur. Si enim putant non coniectantes, * neque cupientes assequi illa finem habere, aliud erit cuius gratia delectus sit aliò referendus, non ista. Finis quippe est deligere, & prudenter accipere illa. ipsa autem, & eorum possessio, finis non est, sed tanquam materia subiicitur, deligendo debitam habens æstimationem. hoc enim puto & nomine ipso significari, & ipsos scribere, discrimen ostendentes. L. Strennuè quidem & quid & quo modo dicant com- * memorauisti. Id autem considera, idem is accidere, quod vmbram suam transsilire conantibus. non enim post se relinquunt, sed vnà cum oratione trahunt absurditatem longissimè à communibus distãtem noticiis. Sicvt enim qui sagittantem diceret non omnia sua facere scopi attingendi gratia, sed vt omnia sua faceret: is ænigmatum similia & monstrosa videretur adstruere. ita plusquam deliri isti contendentes, non esse finem expetendi quæ sunt naturæ convenientia iis potiri, sed finem esse accipere & deligere, neque sanitatis appetentiam & consectationem vnicuique nostrûm sanitate finiri, sed contrà sanitatem referri ad eius appetitionem & procurationem,

De fine.

Zz

ac fines esse ambulationes nescio quas, & vocis contentiones, atque adeò sectiones, & ratione institutas medicationes, non horum finem ipsam sanitatem. Similiter nugantur, ac si quis dicat, Cœnemus vt mactemus, vt lauemus. Illa verò recepti in hac re ordinis inversio, omnes res conturbat atque confundit. non ambulabimus tempestiuè cibi concoquendi gratia: sed amblandi gratia cibũ concoquemus? mirum, ni sanitatem quoque veratri causa fecerit natura, non veratrum propter sanitatem. Quid enim aliud restat iis ad summam absurditatem, quàm talia dicere? Quid interest vtrùm dicas medicamentorum causa sanitatem natam, non medicamenta ob sanitatem exstitisse: an verò delectum medicamentorum, eorúmque compositionis & vsus magis expetendum ipsa esse sanitate? immò sanitatem ne in expetendis quidem censeas, in delectus occupatione finem colloces, appetitionémque apprahensionis, non hanc illius finem facias? At, inquiunt, cum ratione & prudenter fieri, appetitioni accidit. Planissimè, si ea ad finem respicit quem affectat, nempe consecutionem & possessionem. alioqui rationem ei ademeris, si omnia faciat eius adipiscendi gratia, quod adipisci non sit præclarum, non beatum. * hunc in sermonem devenimus, quidvis potiùs dixeris cum notionibus consentire, quàm appetere bonum & consectari, cuius nullam noticiam acceperis aut habeas. Vides enim vt Chrysippus in hanc compellat Aristonem difficultatem, Rerum indifferentiam qua neque ad bonum neque ad malum inclinant intelligi, non antè intellectis bono & malo. ita enim appariturum eius indifferentiam antè subsistentem, si intelligentia eius percipi non possit, non antè cognito bono: ipsum autem bonum est, nihil aliud. Iam mihi considera Stoicorum * illam quam ipsi vocant Consensionem, indifferentiam autem esse negant: vnde nam & quo pacto ea ipsum bonum cognoscendum præbeat. Nam si absque bono intelligi non potest indifferentia respectu nõ boni: multo minus prudentia bonorum intelligendam se offeret, non antè intellecto bono. Sed sicut salubrium & insalubrium artis intelligentia non paratur, nisi salubri priùs & insalubri cognito: ita bonorum & malorum scientia cognosci non poterit, non priùs percepta boni & mali cognitione. Quid est ergo bonum? nihil nisi prudentia. Quid est prudentia? nihil aliud quàm bonorum scientia. Hæc verò adfatim in eorum orationem Iouis ille Corinthus admittitur. mitte enim proverbialem istam pistilli circumagitationem, ne falsiùs notare homines videaris: quanquam ipsorum rationi idem quod huic accidit. Nam in definitione boni prudentia, in prudentiæ bonum quid sit requiritur, & alterum semper alterius opera consectandum est: & vtrinque ad vnum intelligendum id prænosse oportet, quod sine alterius prænotione intelligi non potuit. Est & alius modus non iam perversionem sed eversionem rationis eorum planè in nihilum abducentis deprahendendi. Substantiam boni ponunt delectum eorum quæ naturæ congruunt ratiocinatione bona constantem. atqui delectus talis nullus est, qui ad finem aliquem refertur: sicvt diximus. Quis ergo est finis? nihil aiunt aliud, quàm probè ratiocinari in delectu eorum quæ naturæ congruant. Primùm itaque periit & aufugit boni noticia. Nam probè ratiocinari in delectibus, accidens scilicet est proveniens ab habitu probè ratiocinandi. itaque hunc è fine, finem autem non sine hoc coacti intelligere, vtriusque destituimur intelligentia. Deinde, quod maius est, iustissima ratione delectus ille proba constans ratiocinatione bonarum debebat esse, vtilium, & ad finem adiumenta adferentium rerum delectus. nam neque vtilia, neque honorata, neque omnino, expetenda deligere qui sit bonæ ratiocinationis? Esto enim, vt ipsi volunt, proba cum ratiocinatione delectus eorum quæ dignitatem habentia ad felicitatem faciunt, ac vide ad quàm perpulcrum eos ratio & suspiciendum capitulum perducat. Nimirum finis ipsorum de sententia erit probè ratiocinari in delectu eorum quæ dignitatem habent ad probè ratiocinandum. Verùm hæ voces tibi, amice, audienti insolentes admodum videntur. D. Et sanè discere cupio, quî hoc eveniat. L. Magis itaque adverte animum. non enim cuiusvis est ænigma hoc intelligere. proinde audi & responde. Nónne Stoicis finis est probè ratiocinari in delectu rerum naturæ congruentium? D. Sic ipsi dicunt. L. Illa naturæ congrua, vtrùm vt bona deliguntur, aut quia dignitates quasdam habeant & productionem, idque vel ad finem, vel ad aliam quampiam rem? * D. Non puto, sed ad finem. L. Iam ergo rem detegens inspice quid illis eveniat: nempe probas ratiocinationes finem esse: & felicitatem neque habere se ij, neque

Boni cognitio Stoicorum.

neq; intelligere dicunt aliam, quàm preciosam illam in delectu rerum dignitate prædirarum ratiocinationem. Verùm hæc quidem sunt qui putent adversus Antipatrum dicta, non adversus Academicos. hunc enim à Carneade pressum, in ista commenta se abdidisse. Quæ porrò de amore in Stoa dissetuntur, & communibus adversa sunt noticiis, & passim absurda. *De amore.* Deformes aiunt esse adolescentes, qui vitiosi sint & stulti: formosos, qui sapiant. atq; horum nullum neq; amatum esse, neq; amari dignum. Neque hoc grauissimum est. addunt, eos qui turpes amauerint, finem amandi facere vbi hi pulcri sint facti. Quis verò talem amorem cognouit, qui cum deformitate corporis animi prauitatem cernens constet, pulcritudine vnà cum prudētia, iusticia, & temperātia innatis exstinguatur & contabescat? Tales ego culicum similes iudico, qui spuma vini & aceto gaudent, bonum & potui aptum vinum auolantes fugiunt. Quam verò dicunt ac nominant pulcritudinis apparentem speciem quæ alliciat, de ea primùm non loquuntur probabiliter. Nam in turpissimis & pessimis nulla potest pulcritudinis apparere species: cùm ipsi dicant ob ingenij prauitatem deformitate faciem oppleri. Et quale tandem hoc sit quod nonnulli dicunt, amore dignum esse deformem, qui sit aliquando futurus pulcer; expectétque formæ venustatem: si eam consecutus, ac pulcer factus & probus, à nemine debeat amari? * Est enim amor venatio, vt aiunt, quædam imperfecti quidem, sed tamen ad virtutem bona indole adolescentis. Iam verò nos, optime, aliud agimus, quàm quód sectam eorum demonstramus neque probabilibus rebus, neq; receptis nominibus communes nobis pervertere noticias? Nemo enim prohibebat, studium sapientum erga adolescentes, si affectio ei & omnes sentiunt ac nominant * *

Cunctos concubitus desideriúmque subiuit. * *Odyss. ε, 212.*
Nam neque Medea, nec mortali semine creta *Iliad. ξ, 315.*
Femina tam rapido priùs inflammauit amore.

In huiusmodi res illi moralem orationem coniicientes, &

Perplexa, nilque sani, ambages omnia *Eurip. Androm.*

dicentes, vilem eam reddunt: quantumvis alios subsannantes, & se solos naturam consuetudinémque tutari iactantes. * vbi oportet, & constituunt orationem: sed avertit atq; abducit appetitionibus, cōsectationibus, & incitationibus ad suum quodque. Consuetudo autem dialecticæ siquidem sit tranquilla & serena, nihil boni aut sani percipit fructus: sed velvti auditus morbosus vanis sonis oppleta, ægrè audit atque obscure. * De qua si videbitur aliâs nouo facto initio loquemur. Nūc Physicam eorum doctrinam, non minùs quàm quæ de finibus est communes notiones turbantem, per prima & præcipua capita decurrentes examinabimus. In vniuersum quidem absurdum est & contrarium noticiis, esse aliquod quod non sit, & esse res quæ non sint res. *Stoicorum Physica de mundo.* Sed omnium absurdissimum est quod de Vniuerso dicunt. Inane enim infinitum foris mundo circumponentes, neque corpus Vniuersum, neq; corporis expers dicunt. * Sequitur ergo id non Ens esse: cùm Ens id solum ipsis sit quod est corpus. Cùm verò Entis sit agere & affici, Vniuersum non Ens sit: sequitur ipsum nihil acturum, nihil passurum. Quin & in loco non erit. Nam corpus est quod locum occupat: Vniuersum corpus non est. Et quia solum id manet, quod locum occupat: non manebit Vniuersum, quia locum non occupat. Immò neque primò mouebitur: nam quod mouetur, loco ad hoc opus habet, & spacio subiecto. Porrò quod mouetur, aut se ipsum mouet, aut ab alio adficitur. Quod ipsum à se cietur, momenta quædam habet ratione grauitatis aut leuitatis. at grauitas & leuitas aut respectus sunt aut facultates aut omnino differentiæ corporis. Vniuersum non est corpus: ergo necesse est ipsum neq; graue esse, neq; leue, neq; ex se principium motus habere. Atqui ne ab alio quidem mouebitur. nihil est enim aliud. Itaque necessitas eò adigit eos vt dicant neque manere Vniuersum, neq; moueri. Deniq; cùm ipsorū de sententia Vniuersum non sit corpus, cœlū aūt, terra, animalia, plantæ, lapides sint corpora: eius quod nō est corpus partes erunt corpora, & non Entis partes Entia: & quód graue nō est, terminis vtetur grauibus, leuibus quod non leue. cùm ne somnia quidē fingi possint magis communibus adversantia noticiis. Porrò nihil tam evidēs, támq; cum cōmunibus coniunctū est noticiis, quā quod animatum nō est, inanimū, & quod inanimum non est, animatum esse. Tamen hāc quoq; evertunt ipsi evidentiā, Vniuersum fatentes neq; animatū

esse neq; inanimum. Præter hæc, imperfectum nemo censet vniuersum esse, cui nulla pars desit. Illi Vniuersum negant esse perfectum. quod enim perfectum sit, id definitum esse: Vniuersum ob infinitatem non definiri. Est ergo ipsis autoribus aliquid neque perfectum neq; imperfectum. Quin etiam neque pars erit Vniuersum, cùm nihil sit eo maius: neq; totum. hoc enim prædicari aiunt de ordinato: Vniuersum ob infinitatem neq; definiri & inordinatum esse. Proinde neq; Vniuersi causa aliqua est, cùm nihil extra Vniuersum sit: & neq; aliorum, neq; sui ipsius causa nominari Vniuersum potest, quippe vt agat, natura eius non fert: agendo aũt causa intelligitur. Agè nunc, si

Nihil. interrogẽr cuncti homines quidnam sit Nihilum, & quomodo eius notionem percipiant: nonne respõdebunt hoc Nihil esse, quod neq; causa est, neq; causam habet, neque totum est, neq; pars, neq; perfectum neq; imperfectum, neq; animatum neq; non animatum, neq; corporeum neq; incorporeum: hoc, & non aliud quippiam definient esse Nihil. Quando itaq; ea quæ reliqui omnes Nihilo, soli Stoici Vniuerso tribuunt: nimirũ apparet eos idem facere Vniuersum cum Nihilo. Nihil ergo iam oportet appellare tempus, prædicatum, effatum, connexum, complexum: quibus ij maximè omnium philosophorum vtuntur, Entia autem esse negant. At enim id quod verum sit, non esse aut exstare, sed percipi & esse compræhensibile, ac fide dignum quod substantiam Entis non participat, quomodo non est quovis absurdo absurdius? Sed ne hæc videantur ad disquisitionem potiùs logicam pertinere, veniamus ad ea, quæ magis sunt philosophiæ naturalis. Quoniam ergo

Principium Iupiter, mediúmque est, cunctáque ab ipso,

De diis. sicvt ipsi tradunt: maximè oportebat eos notionibus de diis, si quid turbulentum aut vagum in iis inesset, remedium adhibere, & in melius dirigere atque emendare: aut si hoc nequirent, in medio relinquere, ita vt quisque legibus adstrictus de iis sentiebat, aut consuetudinem sequebatur, sentire concedentes.

Sophocl. Antig.

Non nunc enim, neq; heri sunt ista prodita:
Semper valuere, nec quando inierint liquet.

Illi verò tanquam ipsis à Laribus orsi mouere quietas res, & à maioribus traditas opiniones convellere, nullã fermè notionem integram & incorruptam reliquerunt. Quis enim, iis demtis, homo est natus aut viuit, qui nõ interit⁹ expertẽ ac sempiternũ existimet deũ? quid in cõmunibus notionib⁹ de diis vna voce magis decãtatᵋ quàm isthæc:

Odyss. ζ, 46.

Illic felices capiunt sua gaudia diui
Aeternùm. —— item,
Terrestrésque homines, & diui morte carentes. &
Illi morborum vacui, tristisq; senectæ,
Rudes laborum, freta Acherontis sonora euitauerunt.

Ac fieri sanè potest, vt incidat aliquis in homines barbaros & feros, qui Deum esse nullum putent: deum esse qui existimet, sed eundem non securum interitus, nõ æternum, inventus est ne vnus quidem homo. Certè qui athei appellantur quòd negarent esse deos Theodorus, Diagoras, Hippo: non ausi sunt dicere deum esse interitui obnoxium, sed non crediderunt aliquid esse ab interitu immune: ac talem naturam aliquam esse posse negantes, noticiam de deo reliquerunt in medio. Chrysippus verò & Cleanthes, cùm impleuissent (vt sic dicam) suis dictis cœlum, terras, aërem, mare diis: nullum horum ab interitu liberi aut sempiternum statuerunt. solo Ioue excepto, in quem reliquos omnes consumi putant: vt iam is perdat, quod nihilo est quàm perire melius. est enim imbecillitas vt pereundo in alium transire, ita interitu aliorum in se transeuntium nutriri atque seruari. Hæc verò non, vt alia ipsorum absurda, ex sententiis & decretis eorum sequuntur aut ratiocinando colliguntur: sed ipsi magna cum vociferatione in libris de diis, providentia, fato, ac natura expressè omnes deos natos esse & interituros vi ignis autumãt: conflatiles opinione ipsorũ, ac si cerei essent vel stannei. Enimverò tam est cõtra communes notiones, deum esse mortalem, quàm hominem immortalem: immò non video quod sit futurum dei & hominis discrimen, si deus quoque animal ratione præditum & interitui obnoxium est. Si enim argutum illud scitúmque obiiciant, mortalem esse hominem, deum non mortalem sed interitui destinatum: vide quid impetrent. aut immortalẽ simul & interitui obnoxium dicent deum, aut neque mortalem neque immortalem. quibus absurdiora &

magis

magis à communibus notionibus aliena fingere nemo alius etiam dedita in hoc opera posset. Aliùs inquam: nam illi indictum intentatúmque eorum quæ absurdissima sunt nihil reliquerunt. Ad hæc Cleanthes pro conflagratione mundi propugnans tradit, quòd Sol Lunam & reliquas stellas omnes ipsi similes sit redacturus, & in se transmutaturus. Equidem si stellæ, cùm dij sint, opis aliquid ad conflagrationem conferunt Soli, itáque suum ipsarum ad interitum: perridiculum fuerit nos eis pro salute nostra vota facere, & seruatores hominum putare, quibus à natura hoc insit vt suum interitum ipsæ accelerent. At enim impensissimè adversus Epicurum ipsi contēdunt, Iò Iò, Proh Proh vociferātes: quòd is præsumptionē de deo labefactet providentia tollenda. non enim immortalē modò, & beatum, sed & hominum studiosum, curámque eorum gerentem & commodātem præsumi intelligíque deum. quod quidem est verum. Verùm si præsumtionem de diis tollunt, qui providentiam non relinquunt: quid agunt, qui deos quidem providere pro nobis dicunt, negant autem commodare nobis: neq; largitores bonorum eos, sed indifferentium faciunt: scilicet virtutem non dantes, sed opes, sanitatem, prolem, aliáque id genus: quorum nihil vtile, commodum, optabile, aut conducibile sit. An potiùs non illi notionem de diis anticipatam tollunt: sed hi deos contumeliosè subsannant, frugum, matrimonij, medicinæ, diuinationis aliquos procuratores deos dum fingunt, cùm sanitas, proles, vbertas, bona non sint, sed indifferentia, & invtilia adipiscentibus. Tertio loco id de diis dictant notiones cōmunes, Nulla eos alia re magis ab hominibus differre, quàm beatitate & virtute. At si Chrysippum sequimur, ne hoc quidem iis restabit. Ait enim virtute Iouem Dioni non præstare, & æqualiter commodatum Ioui ac Dioni fuisse alteri ab altero, cùm sapientes essent, & alter in alterius motum incidisset. hoc enim esse bonum illud, quod & à diis ad homines, & ab hominibus sapientibus ad deos pervenit, nullum aliud. Porrò virtute diis non inferiorem hominem, felicitate quoq; non cedere iis: neque minùs beatum esse Ioue Seruatore eum, qui ob morbos & cruciatus corporis infortunatus, alio qui sapiens, seipsum interficiat. Atqui is nusquam gētium est, neque erit: innumera autem hominum millia extremam infelicitatem tolerantium in Iouis sunt imperio & ciuitate, quam optimè administrari par est. Quid autem magis potest communi sensui contrarium cogitari, quàm Ioue optimè gubernante, quantum res ipsæ ferunt, nos quantum omnino fieri potest esse miserrimos. Sin, quod nefas dictu est, Iupiter nolit seruator esse & auerruncator atque in malis opitulator, nihilque eorum facere quæ pulcræ ipsius appellationes pollicentur: nihil potest iis quæ sunt adiici malis neq; ad numerū neque ad molem. quādo ipsi dicunt omnes homines in summa viuere miseria, neque vitio incrementum, neque in felicitate augmentum admittente. Neque tamen hoc est grauissimum. Sed cùm Menander pro theatro dixerit,

Summum hoc malorum humanorum est primordium:

nimis bona illi ægrè ferunt: quòd hoc sit contra communem sententiam. Ipsi Deum qui bonus est, malorum causam statuunt. Non enim (aiunt) malum ex se potuit edere materia omnis expers qualitatis, & quidquid habet differentiarum, à mouēte eam & informante in se recipiens. vt necesse sit malum, siquidem nullam habeat causam, à non Ente proficisci: sin à mouente est principio ortum, à deo productum esse. Verùm Stoici, si arbitrantur Iouem non imperare suis partibus, neque secundum rationem vti quavis earum: cō tra noticias communes loquuntur, & fingunt animal cuius multa membra voluntatis imperium subterfugiant, peculiaribus vtētia efficacitatibus & actionibus, ad quas à toto nō incitentur, neq; motus principiū ab eo habeant. Equidem nullum animal ita malè est compactum, vt ipso nolente gradiātur pedes, loquatur lingua, feriant cornua. quorum pati pleraq; necesse est Deum, si partes ipsius cùm sint vitiosi homines, iniussu eius mētiuntur, imposturas exercent, furātur, cædes perpetrant. Sin, quod Chrysippo placet, ne minima quidem particula secus habet quàm iuxta Iouis voluntatem: sed animatum quodvis ea natura est, vt sic habeat & moueatur, vt Iupiter mouet, impellítque:

Hæc iam priore vox est flagitiosior.

Tolerabilius enim erat infinitas partes dicere Ioui ob eius imbecillitatem vi facta agere multa improbè contra ipsius naturam & voluntatem: quàm nullam esse libidinem, nullum scelus, quod non Ioui autori imputādum esset. Iam mundum, ciuitatem, ciues

Stellæ.

Deus an malorum causa.

stellas, atque si vis etiam tribules & magistratus, nimirum etiam Solem cōsulem, Luciferum prætorem aut præfectum esse ciuitatis, haud scio an aliquis ab iis inepte dici demonstrans, possit alia etiam absurdiora proferre de natura ab iis dicta. Nonne contra communem noticiam est, semen maius & grandius esse eo, quod ex ipso nascitur? Naturam quidem videmus omnibus animalibus, plantis, ac syluestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectui obvia ortus magnorum initia tribuisse. an non enim è grano tritici spicam, ex acino solo vitem, è nucleo aut glande quæ auim subterfugerit, tanquam è scintilla exigua incendens procreationem, germen rubi, quercus, palmæ, aut piceæ procerissimum edere solet? Vnde etiam dicunt semen è magna mole paulatim in paruam dispersum quia fit nominari: naturam, quòd quasi inflatio sit quędam diffusióque ab ea apertarum & dissolutarum rationum ac numerorum. Sed Stoici rursus ignem aiunt semen mundi esse, & post conflagrationem vbi semen mutauerit mundum è minore corpore & mole naturam habentem copiosam, & inanis spacium appræhendentem incremento suo immensum: rursumque mundo nato magnitudinem recedere, & collabi, subsidente in ortu inque se contracta materia. Audire licet ipsos, & multa scripta eorum legere, cùm Academicis altercantium ac vociferantium, ab his omnes res confundi indiscreta ista similitudine, duabus substantiis vnam qualitatem inesse contendentibus. Equidem nemo est hominum qui hoc non intelligat, contráque existimet mirum esse & à ratione alienum, si neque palumbes palumbi, neque apis api, neque tritico triticum, neque ficui formæ ficus vniuerso in tempore ita similis fieri potuerit, vt discerni nequeat. Hæc verò planè contra sensum communem sunt, quæ Stoici dicunt & fingunt, in vna substantia duas seorsim qualitates exsistere, eandémque substantiam, quæ vnam habeat peculiariter, superveniente altera recipere & seruare æquè ambas. nam si duo aut tres etiam, quatuor & quinque erunt, & quotquot tribuere voles vni substantiæ, dico autem non in diuersis partibus, sed omnes æqualiter in tota substantia: infinitæ erunt. Dicit ergo Chrysippus Iouem homini similem esse & mundum, animæ providentiam. Ergo cùm conflagrabit mundus, Iouem (solum quippe de omnibus diis expertem interitus) recessurum ad Providentiam, ibique ambos in ætheris substantia perpetuò futuros. Sed nos iam diis dimissis, comprecati hos vt communem Stoicis sensum, mentémque cum aliis consentientem largiantur: videamus de elementis quæ sit eorum sentētia. Contra noticias cōmunes est, corpus corporis esse locum, & corpus per corpus penetrare, vbi neutrum in se inane cōtineat, sed plenum in plenum subeat, recipiatúrque ab eo quod intercapedinem in se aut spacium recipiendi ob continuitatem habeat nullum. Illi verò non vnum in vnum, aut duo, tria, vel decem contrudentes, sed omnia mundi in minimas dissecti frustula in vnum quodcunque fors obtulerit coniicientes particulas, minimóq; à sensili aientes quodvis etiam maximum obviam factum receptum iri, audacter nouum decretum condunt, idque (vt aliàs solent crebrò) probant sumtis iis, quæ adversus communes pugnant notiones. Satim verò necesse habent monstrosa multa & insolentia suæ disputationi adsciscere, dum corpora tota totis commisceri aiunt. de quibus etiam hoc est, tria esse quatuor: quod alij ponunt exemplum eorum quæ ne cogitando quidem concipi possint. At Stoicis vsu venit, vt cùm vnus vini cyathus duobus aquæ cyathis permiscetur, si non deficiet sed exæquabit, (vt volunt) extendatur, & vnus duo fiat exæquatione commixtionis. Quando enim vnus manet, & duobus pariter extenditur, duplúmque æquat vt in temperatione ac diffusione duorum mensuram impleat: fit vt eadem sit trium ac quatuor mensura. trium, quia duobus vnus admixtus est: quatuor, quia duobus permixtus vnus, duorum quantitatem æquat. Hoc tam scitum accidit iis, dum corpora corporibus immittunt, & compræhensionem eorum faciunt qualis intelligi non potest. Necesse est enim dum miscendo invicem subeunt, non continere alterum, alterum contineri, neque alterum recipere, alterum inesse: sic enim non contemperatio, sed contactus superficierum erit, altera intrò subeunte, altera foris ambiente: reliquis partibus sinceris & mixtionis expertibus. vnum autem dilatis, sed necessitate exsistente. Sicvt postulant in permixtionibus invicem misceri quæ miscentur: idémque simul quia insit, contineri, & quia recipiat, continere alterum, & vtrunque per alterum mixtione ista transire, neutrum posse esse sincerum: nullámque partem alterutrius manere integram, sed omnes natura alterius impleri contendunt.

De semine.

Corporum penetratio.

Mixtio.

Huc

Hic iam illud in scholis tritum Arcesilai crus advenit, cum risu absurdis Stoicorum insultans. Nam si tota totis permiscentur, quid obstat quin crure amputato, putrefacto, & in mare abiecto cumque eo diffusione permixto, non Antigoni modo classis, vt aiebat Arcesilaus, per crus nauiget, sed etiam Xerxis CIↃ CC naues, cum Græcis CCC triremibus in crure naualem pugnam obeant. Non enim deficiet progressus, neque desinet in maiori vsquam minus diffundi. aliàs finem habebit mixtio, extremúmque cruris mare contingens desperata mixtione non transibit in totum. Si verò totum crus toti mari permiscetur, nónne mehercle crus locum naualis prœlij Græcis præbebit? Verùm huic putredine opus est & mutatione. Si autem cyathus vnus, vel gutta vnica hinc in Aegæum inciderit aut Creticum mare, per totum miscebitur Oceanum ac Atlanticum mare: non summam attingens superficiem, sed vsquequaq; per profundum in longum latúmq; diffusa? Atq; hæc Chrysippus admittit, statim in primo physicarum quæstionum libro nihil inquiens impedire, quo minus vna vini stilla cum toto permisceatur mari. Ac ne id miremur, permixtione eam in totum ait pertenturam mundum. quibus quid absurdius possit videri, nescio. Iam hoc quoq; contra communem est sensum, neq; extremum in natura esse corpus, neq; primum, neq; vltimũ vllum in quod desinat magnitudo corporis: sed semper sumto corpore vltra aliud dari, témq; sic in immensum & infinitum protrahi. Nam neq; maiorẽ, * neq; minorẽ licebit aliã alia quantitatẽ cogitare, si partib⁹ in infinitũ progredi vtrinq; cõtingit: atq; sic inęqualitatis tollitur natura. nam vbi hęc cõsideratur, alterũ extremis partibus deficit, alterũ excedit. Sublata inæqualitate, sequit̃ inæquabilitatẽ quoq; & aspetitatẽ corporũ nullã esse. Est enim inæquabilitas vnius superficiei adversus seipsã inęqualitas, asperitas inęquabilitati adiunctã habet duriciẽ. quorũ nihil relinquũt, qui nullũ corpus extremo finiũt, sed omnia multitudine partiũ in infinitũ producunt. At enim qui non est evidens hominem è pluribus quàm digitum, mundũ quàm hominẽ cõstare partibus. hoc quidẽ sciunt et intelligunt omnes, nisi si Stoici fiant: Stoici facti; cõtrà dicunt atq; sentiũt non esse plures hominis quã digiti, mundi q̃ hominis partes. Nam ad infinitũ sectio eorũ redigit corpora. infinitorũ autẽ nullum plus est aut minus altero, neq; se multitudine invicem excedunt, aut desinẽt partes residui secari & ex se multitudinẽ præbere. Quomodo se ex his evoluũt perplexitatibus? artificiosè admodum & strennuè. Dicit enim Chrysippus, interrogatos nos an ex partibus cõstemus; & quot illæ sint, quibus & quot è partibus conflatæ, distinctione vsuros: vt ponamus grandiores, è capite scilicet, thorace, & cruribus nos dicẽtes cõstare. hoc enim esse omne id de quo tam solicitè quæritur. Si verò interrogationes ad extremas vsq; partes deducant, nihil (inquit) tale est opinandũ, sed dicendũ neq; è quibusdã, neq; ex tot vel tot, neq; è finitis, neq; ex infinitis eas cõpactas portionibus. Ac videor mihi ipsius hęc verbis exposuisse: vt perspicias quomodo communes defenderit noticias: iubẽs nos intelligere corporũ vnumquodq; neq; ex quibus, neq; ex quotquot, neq; ex infinitis, neq; è finitis cõstare partibus. Nam si vt inter bonum & malum medio loco est indifferens, ita etiam finito infinitóq; aliquid intervenit: hoc quale esset docẽdo soluenda erat quæstio. Sin vt nõ æquale statim inæquale, & nõ interiturũ interitus expers, ita nõ finitum etiã illico infinitum esse intelligimus: perinde est, ni fallor, corpus dicere compositum neq; ex finitis neq; ex infinitis, atq; ratiocinationẽ affirmare cõstructam esse neq; è veris neq; è falsis sumtionibus: neq; * His iuuenili quadam temeritate hæc adiicit, Pyramide è triangulis constante, latera iuxta commissurã inclinantia inæqualia, nõ excedere tamen, quatenus vnum alio maius sit. Sic ille noticias tuetur. Si enim est aliquid maius & non superat, erit & minus quod non deficiat. erit ergo inæquale quod neq; superet neq; excedatur: hoc est, erit æquale non æquale, maius non maius; minus nõ minus. Porrò autem vide quomodo occurrerit Democrito, physicè & prudenter quærenti, si conus ad basin plano secetur, quid iudicandum sit de segmentorũ superficiebus, æqualésne fiant an inæquales? si enim sint inæquales, conum reddent inæquabilem, multas nactum graduum in morem incisuras & asperitates. sin æquales, erunt segmenta æqualia, videbitúrque cono evenire quod est cylindri, nempe ex æqualibus, non inæqualibus constitui circulis, quod est absurdissimum. Hæc vt argueret Democritum ignorationis, superficies ait neque æquales fieri neque inæquales, sed corpora inæqualia, quia superficies eorum neque æquales sint, neque inæquales. Equidem legem hanc ponere, superficies si non sint æquales,

Infinitum.

inter æquale & inæquale an medium.

corpora quoq; esse inæqualia, hominis est mirandam sibi scribendi quidquid in mentem venerit sumentis licentiam. Contrà enim ratio & evidentia docent, inæqualium corporum inæquales esse superficies, maioremq; maioris: nisi debeat excessum quo minorem superat carentem superficie habere. Nam si non exceduntur minorum superficies à maioribus, sed hæc priùs deficiunt: erit corporis termino finiti pars absque termino & infinita. Si enim dicat quod coactus sic * Quas enim metuit coni incisuras, eas scilicet non superficierum sed corporum efficiet inæqualitas. Ridiculum itaq; superficiebus ademtam inæquabilitatem relinquere, in ipsis corporibus monstratam. Sed si in eo quod positum fuit maneamus, quid magis repugnat communibus notionibus, quàm talia fingere? Quippe si ponamus superficiem superficiei neq; æqualem esse neq; inæqualem: magnitudinem quoq; magnitudini, numero numerum dicemus neq; æqualem esse neq; inæqualem. cùm quidem quod neutrum & inter hæc medium sit, dicere aut cogitare non possimus. Ad hæc si superficies sunt neq; æquales neq; inæquales, quid obstat quin circulos quoq; neq; æquales neq; inæquales statuamus: ac proinde etiam eorum diametros, tum angulos, triangulos, parallelogramma, parallelepipeda, corpora? Nam si longitudines sunt invicem neq; æquales neq; inæquales: * erunt etiam pondera, ictus corpora. Quî ergo audent invehi in eos, qui Communitates introducunt, & quædam indiuidua & pugnantia, quæ neq; moueantur neq; quiescant ponunt? cùm ipsi huiusmodi pronunciata falsa esse dicant, Quæ non sunt æqualia inter se, sunt inæqualia: &, Hæc nō sunt æqualia inter se, sunt ergo inæqualia. Quoniam verò dicit Chrysippus esse quippiam maius quod tamen non excedat minorem quantitatem, quæri haud iniuria potest, an invicem applicata ea quadrēt. nam si quadrant, quomodo alterum altero erit maius? si non quadrent, quî non oportebit alterū * excedere alterum superari: quia neutrum est, & non congruet cum maiore, aut etiam congruet maius esse alterum. Necesse enim est in tales difficultates devolui eos qui communibus nō stant notionibus. Iam his adversatur illud, Nihil à quoq; tangi: neq; *De contactu.* minùs hoc, Corpora se invicem, sed nihilo tangere. Id autem necesse habent admittere ij, qui non reliquunt minimas corporis partes: sed si quid eius quod videtur tange- * re priùs sumunt, & nunquam illud vlteriùs producendo finem fieri. Quod ergo ma- * ximè ij indiuiduorum corporum patronis obiiciunt, hoc est: quod neq; totorum contactum sed permixtionem facit. illud autem fieri non potest, cùm indiuidua nullas habeant partes. At quomodo non ipsi in hoc ipsum incidunt, nullam extremam aut primam partem relinquentes, dum tangi tota corpora à totis extremitate aliqua, nō parte aiunt? Extremitas verò corpus non est. Ergo corpus incorporeo tanget corpus: rursùmq; non tanget interveniente inter ipsa incorporeo. Si tanget, aget quoq; aliqd, & patietur incorporeo corpus. est enim ea corporum natura, vt contactu invicem agant ac patiantur. Quod si tactum corpus incorporeo habet, contactum quoq; habebit, & commixtionem, & coalitionem. Rursus enim in coalitionibus & commixtionibus, aut manebunt aut non manebunt extremitates corporum, sed peribunt: quorū vtrunq; contra notionem est. Interitus nimirum & ortus incorporeorum ne ipsi quidem concedunt. Commixtio & coalitio corporum suis contentorum extremitatibus fieri nequit. nam terminus definit & constituit corporis naturam: commixtio nisi par- * tium iuxta partes appositionem eo nomine intelligas, tota confundit ea quæ miscentur. sicvt hi dicunt, interitus extremitatum in mixtione ponēdi sunt, in dissidio ortus. Hæc verò nemo facilè animo conceperit. Enimverò quo corpora invicem tangunt, eodem etiam premuntur, colliduntur, & conteruntur invicem. Hoc autem ab incorporeo fieri non potest, neq; cogitandum est. Sed hoc est, quo nos cogunt sic intelligere. Si globus planum in puncto tangit, vtiq; puncto etiam voluetur per planum. & si minio inducta sit superficies, miniatam in superficie plana imprimet lineā: si candens, vret planum. cęterùm incorporeo colorari aut vri corpus, est contra communem sensum. Quod si crystallinam aut figlinam sphæram imaginemur ab alto in planum lapideum deferri: absurdum dictu est eam non confractum iri, ictu in solidum & durū impactam: absurdius autem, confringi eam extremitate & puncto incorporeo incidentem. Igitur vndiq; eorū de incorporeis & corporibus præsumptiones turbantur, aut potiùs tolluntur, cùm multa iis annectant impossibilia. Contrarium est communi no- *De tempore.* titiæ, Tempus esse futurum, & præteritum, præsens tempus non esse: sed quod modò & nuper fuit, id subsistere, quod nunc est, prorsus nihil esse. Atqui Stoicis accidit vt sic statuant,

statuant, dum minimum tempus negant, neq; Nunc indiuiduum esse concedunt: sed quidquid vt præsens sumere aliquis putet se & intelligere, eius partem præteritã, partem futuram esse dicunt: nullámq; subsistere aut manere particulam præsentis, quãdo cùm adesse dicitur, altera pars eius in præteritum, altera in futurum distribuitur. Ergo de duobus alterum fit: vt aut posito tempus fuisse & tempus fore, negemus esse tempus: aut tempus præsens sit, cuius pars iam institerit, pars instatura sit. dicamúsq; eius quod iam est aliud fore, aliud iam elapsum esse. & Nunc, diuidi in prius ac posterius: vt Nunc sit quod nondum est, & quod non adhuc est. non enim est nunc id quod præteriit, & nondum est nunc id, quod futurum sit. * diuidentibus dicere ipsis, quòd & * . & luminis altera pars præterito anno, altero appetente. & eorum quæ simul sunt, alterum prius, alterum posterius. Nihilo enim tolerabiliores sunt eorum labores, cõfundentium isthæc, Nondum, iamnunc, non amplius, nunc, nõ nunc. Reliqui omnes homines Modò & Paulo pòst, vt diversas à Nunc temporis partes, quarum alteram Nunc sequatur, alteram præcedat, statuunt, atq; intelligunt. Archedemus verò principium quoddam & symbolam elapsi imminentísq; esse Nunc illud statuens: imprudens, vt apparet, vniuersum tempus sustulit. Quippe si Nunc non est tempus, sed terminus temporis: omnis autem portio temporis talis est, quale ipsum Nunc: videtur vniuersum tempus nullam habiturum partem, sed omnino in terminos, symbolas, ac momenta dissolutum iri. At Chrysippus artificiosiorem cupiens diuisionem instituere, in libro de Inani, & aliis quibusdam, præteritum & futurum tempus nõ substitisse, sed subsistere ait, solum præsens subsistere: in tertio, quarto, & quinto de partibus idẽ præsentis temporis ait alteram partem præteritam esse, aliam futurã. Ita fit, vt tempus subsistens diuidat in non subsistentes partes: nihilq; ei quod subsistit, atq; adeò tempori; relinquat subsistens. si quidem præsentis nulla est pars nisi futurum & præteritum. Ergo tempus ita considerant ij, vt qui aquam amplecti volunt, quanto magis premunt, tanto magis subterlabentem. Quæ autem ad actiones & motus pertinent, talia sunt, vt omnibus modis evidentiam confundant. Nam necesse est, si Nunc in præteritũ & futurum diuiditur, id quod mouetur nunc, partim motum esse, partim motum iri: terminum verò & principium motus sublatum esse, nihilq; primò, nihil vltimò factũ dici posse, ac proinde tempore sic in actiones distributo, nihil in his fore primum aut vltimum. Etenim sicvt præsentis temporis partem præteritam, partem futuram dicunt: sic eius quod agitur partem actam esse, partem actum iri dicetur. Quando ergo ceperũt, quando finientur hæc, Prandere, scribere, ambulare: si quicunq; prandet, pransus iam partim est, partim prandebit: & omnis ambulans, partim ambulauit, partim ambulabit? Illud omnium quę dici possunt est grauissimum, quod si is qui viuit, vixit etiam & viuet, vita neq; initium habet neq; finem. Sed quilibet nostrũ, vt apparet & natus est nullo viuendi facto initio, & morietur viuere non desinens. Nam si nulla est pars vltima, sed viuenti semper aliquid in futurum restat: nunquam falsum hoc erit, Viuet Socrates, quandiu verum erit, Viuit Socrates. Falsum itaq; semper erit hoc, Mortuus est Socrates. Proinde si hoc, Viuet Socrates, verum erit per infinitas temporis partes: in nulla temporis parte verum erit hoc, Mortuus est Socrates. At enim quis erit actionum finis? quando desinet agi aliquid, si quoties verè dicitur aliquid agi, toties etiam verum est actum iri? Mentietur nimirum qui dicet Platonem scribendi & disserẽdi finem facturum: si de disserente nunquam falsò dicitur fore vt disserat, & scripturum esse de scribente. Præterea autem eius quod fit nulla pars erit, quæ non iam aut fuerit aut futura sit, hoc est aut prærerita aut ventura. Cæterùm præteritorum & futurorum nulla est sensio. proinde nihil omnino sentietur. Quod enim pręteriit aut futurum est, neq; videtur, neq; alio vllo percipitur sensu. quod præsens est, itidem videri nõ potest, cùm sit diuisum in præteritum & futurum. Equidem ipsi grauiter accusant Epicurum, violaríq; ab eo communes aiunt noticias, quòd æqualem corporibus motum tribuat, nullúmq; altero celerius haberi sinat. Atqui multo hoc est peius, longiúsq; à communibus recedit noticiis, nullam rem alterius motum posse assequi:

Non si tarda celer testudinis impete summo Infinitum.

Adrasti sectetur equus vestigia. —— vt est in proverbio. Est autem necesse hoc fieri, cùm res promoueantur, intervalla aũt, per quæ mouentur, in infinitũ secari de Stoicorum opinione possint. Nam si solo iugero testudo equum antecedat qui hoc in infinita secant, ambo autem animalia ratione prioris & posterioris mouẽt,

nunquam celerrimum ad tardissimum perducent: semper tardiore aliquod addente suo progressui intervallo, cùm spacia sint in infinitum diuisa. Iam è patera aliqua aut calice si effundatur aqua, nunquam omnem effusum iri, quomodo non adversatur cõmuni sensui, aut quî non est consequens eorum quæ ipsi dicunt? Nam motum in priora eorum quæ in infinitum secantur, nemo intelligere potest consummari: sed semper * aliqua restabit pars, vt omnis effusio, omnis lapsus, & fluxus humoris, motus solidi, casus grauis maneat imperfectus. Multa alia eorum absurda prætermitto: ea tantùm attingens, quæ sunt contra communes noticias.

De incremẽto.

Disputatio de incremento antiqua est, quam etiam ab Epicharmo tractatam Chrysippus ait. Cùm autem Academici putent obscuritatum explicatus non admodum faciles aut in promtu esse sitas: multis eos incusat, vt qui communes noticias perimant * non modò contra notiones tuentur, sed porrò etiam sensum pervertunt. Oratio enim simplex est, & assumtiones concedunt ipsi, Substantias omnes singulares fluere & ferri, vel quod ex ipsis aliquid emittant, vel alicunde adventantia recipiant. quibus verò fit accessio & decessio numeris aut multitudinibus, eadem non manere, sed alia fieri accessionibus dictis substantia mutante. Neq; verò iure, sed vi hoc consuetudinem obtinuisse, vt mutationes istæ incrementa & decrementa dicerentur: cùm debuerint potiùs ortus & interitus appellari, quia de statu in aliam expellunt naturam. augeri & minui, adfectiones corporis esse subsistentis et permanentis. His hunc ferè in modum dictis ac positis, quid postulant patroni evidentiæ isti, & normæ communium sententiarum? Vnumquemq; nostrûm duplicem esse, & geminum. non quo pacto poëtæ Molionidas finxerunt quibusdam partibus concretos, quibusdam diuulsos.

Homo duplici corpore.

Sed duo habere quemvis corpora, non colore, non figura, non pondere aut loco differentia. quæ cùm nemo hominũ antè conspexerit, illi primi hãc compositionem, duplicitatem, & ambiguitatem perspexerunt. * Scilicet vnumquenq; nostrûm duo esse subiecta: quorum alterum sit substantia, alterum *. alterúmq; in perpetuo sit fluxu & motu, incrementi decrementiq; expers, & omnino nunquam sui simile manens: alterum maneat, augeatur, decrescat, omniáq; contraria priori patiatur, cognatum, concinnatum, & confusum: neq; discrimen illud vllo sensu posse percipi. Sanè Lynceus ille dicitur visu per saxum & quercum penetrasse. & quidam in specula Siciliæ sedens numerauit Carthaginiensium naues è portu enauigantes, diei noctisq; cursu inde distantes. Callicrates & Myrmecides fabricati dicuntur esse currus, qui ala muscæ tegerentur, & in sesamo insculpsisse versus Homericos. Hanc autem in nobis diversitatem & discrimẽ hoc nemo aperuit: neq; sensimus nos duplices esse, vna parte semper fluẽtes, altera iidem ab ortu ad mortem vsq; manentes. Simpliciùs ego loquor, cùm ipsi quatuor faciant subiecta singulorum, aut potius vnumquemq; nostrûm quatuor statuant esse. Sufficiunt duo ad absurditatem monstrandam. Quando enim Pentheum audientes in tragœdia dicentẽ,

Eurip. Bacch.

Ego me duos videre iam Soles puto,
Duplicésq; Thebas,—

non videre, sed visu aberrare dicimus eum emota mente: cur non vale dicamus istis, qui non vrbem aliquam, sed omnes homines, animalia, arbores, vasa, instrumenta duplicant atq; gemina ponunt? vt qui non intelligere nos, sed delirare cogant. Atque hoc quidem loco fortasse venia dari eis potest, diuersas subiectorum naturas fingentibus: cum nulla alia appareat machina, qua (id quod vnicè contendunt) seruare & tueri possint incrementa. Qua verò causa moti, aut quas alias à se positas sententias exornantes, in anima fabricentur corporum differentias atque ideas tantùm non innumeras, non facilè quisquam dixerit: nisi hoc res est, quòd communes & receptas sententias migrare iubentes, aut potiùs planè abolentes & perdentes, alias introducunt peregrinas & alienas. Per enim absurdum est, quòd virtutes, vitia, artes, memorias omnes, visa, affectiones, incitationes, & assensiones cùm faciant corpora: nullibi locum iis statuentes,

Habitus Stoicis animalia.

in corde vnicum iis relinquunt meatum puncti magnitudine, eóq; contrudunt animi principem partem, à tot circumventam corporibus, quorũ magnus numerus eos etiam subterfugit, qui exactè vnum ab altero se discernere posse putauerunt. Nõ modò autem corpora his adscribere, sed facere etiam animalia ratione prædita: tantúmq; examen animalium non amicum, neq; mansuetũ, sed turbam sua malicia actionibus reluctantem & Consuetudini * Illi verò non virtutes modò & vitia aiunt esse animalia;

lia: neq; motus animi tantùm, puta iram, invidentiam, ægritudinem, gaudium quod de aliorum percipitur miseria, comprehensiones, imaginationes, ignorationes: neq; etiam artes duntaxat, vt cerdonum, & fabrorum ærariorum: sed vltra hæc, etiam ipsas actiones corpora & animalia faciunt. ambulationem putà, saltationem, suppositionem, compellationem, convicium. Horum consequens est, risum quoq; animal esse, * & fletum: ac proinde tussim etiam, sternutationem, gemitum, sputi & muci narium eiectionem, & alia id genus satis nota. Neq; est quod ratiocinatione paulatim progrediente perexigua huc adduci se indignè ferant. cùm meminisse debeant Chrysippum in primo naturalium quæstionum hac vsum inductione. Nonne nox corpus est? vespera autem, diluculum, & medium noctis corpora non sunt? Dies autem corpus est, ergo & Kalendæ corpus sunt, & Nonæ, & Idus, & Prid. Kalend. & corpus est etiam * mensis, & æstas, & autumnus, & annus? Cæterùm ista quidem illi contra communes contendunt præceptiones. Hæc verò iam præter suas ipsorum sententias, quòd calidissimum frigore circumfuso, & tenuissimarum quod sit partium condensatione gigni affirmant. Nimirum enim anima calidissima est, & tenuissimarum partium. Hanc tamen illi circumfuso frigore, & densatione corporis, spiritum velvti quadam ferri induratione coactam aiunt de naturali animalem fieri. Quin et Solem aiunt factum esse animatum, cùm humor eius in ignem intellectu præditum mutaretur. Tempestiuum verò est Solem cogitare circumdata refrigeratione natum. Xenophanes quidem narrante quodam vidisse se anguillas quæ in calida viuerent aqua: ergo, respondit, eas in frigida elixabimus. Stoicis verò hoc consequens est, Si circumfuso frigore calorē generant, & condensatione leuitatem: vt vicissim frigida calore, et grauitatem laxatione efficiant Siquidem proportionis aliquam volent habere rationem * notiones: substantiam & ortum nonne communibus contrarium notionibus ponunt? Noticia enim, quædam est imaginatio. Imaginatio impressio formę in anima. animę natura, exhalatio: quam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem: vt autem receptam conseruet informationem, fieri nequit. Nam ortus & nutrimentum eius cùm sit ex humido, subvectionem habet & consumtionem continentem. & exhalationis cū aëre commercium, semper nouam facit exhalationem, quę suo de statu decedat & mutetur à canale per quem materia extrinsecus subit, rursùmq; exit. Faciliùs enim aliquis imaginetur fluxum labentis aquæ, figuras, formas, & species conseruantis ac perferētis: quàm spiritum qui per exhalationes & humores elatus, alio continenter extrinsecus, eoq; alieno spiritu cōtemperetur. Verùm Stoici adeò sese ipsi nō audiunt: vt cum * noticias definiant esse aliquas reconditas intelligentias: memorias autem constantes quasdam & habitus similes impressiones: scientias etiam penitus defigant, vt omnis erroris & mutationis securas: hisce pro fundamento deinde & sede substernant lubricam, dissipabilem, sempérq; in motu versantem & fluentem naturam. Iam elementi & principij notio apud omnes ferè homines hæc est insita: simplex id esse, sincerū, compositionis expers. Non enim id principium est aut elementum, quod mixtum est: sed ea, ex quibus mixtum constat. At verò illi deum, quem principium statuunt, corpus aiunt esse mente præditum, mentémq; in materia versantem: non simplicem eum, neque purum, sed ex alio & per aliud esse pronunciantes. Materia quidem ipsa per se rationis expers & qualitatis, simplicitatem habet, & principio congruentem naturam. Deus autem, siquidem non caret corpore & materia, huius tanquam principij est particeps. Nam si materia & ratio idem sunt: haud rectè materiam rationis vacuam dixerunt. si diversa sunt, vtrorumq; iam deus quasi dispensator erit, & non simplex res sed composita: vt qui ad intelligentiam corpus è materia adsciuerit. Quatuor autem illa corpora, terram, aquam, aërem, & ignem prima nominantes elementa, nescio quomodo partim pura & simplicia, partim composita & mixta faciunt. Terram enim norunt & aquam neq; sese neq; alia continere, sed communicatione aëreæ & igneæ facultatis vnitatem conseruare. aërem verò & ignem cùm sese ob robur suum continere, tum reliquis etiam permixta, vim eis, permansionem, & subsistentiam conferre. Quomodo igitur terra aut aqua elementum sit: si neq; simplex, neq; primum, neq; seipso fretum aliquid est, sed semper aliquo indiget externo à quo substantia eius contineatur atq; conseruetur. Nam ne substantiæ quidem nobis reliquerūt: sed multum habet turbarum & obscuritatis id quod de terra tradūt. * alicuius ipsa per se. At quomodo aëre opus habet ipsam compingente, & continente, si per se est? Non iam ter-

Marginal notes: a · De anima. · Deus Stoicorū. · Elementa.

ra per ſe erit aut aqua. ſed aër materiam hoc modo cogens & denſans terram efficit, alio modo diſſoluens & emolliens, aquam. Neutrum itaq; horum eſt elementum, cùm ſit aliud, quod ambobus ſubſtantiam & ortum præbuit. Porrò autem ſubſtantiam aiunt & materiam qualitatibus ſuſiſtere, atq; ſic ferè definiunt: rurſum qualitates ita etiam corpora faciunt. Hæc verò valdè ſunt conturbata. Nam ſi peculiarem ſubſtantiā habent qualitates, ob quam corpora dicunt & ſunt: non indigent alia ſubſtantia, cùm habeant ſuam. Si verò hoc illis tantùm ſubſiſtit commune, quod ſubſtantiam ipſi & materiam appellant: liquet corporum eas fieri participes, non eſſe corpora. quod aūt ſubſiſtit & in ſe recipit, neceſſe eſt differre ab iis quæ recipit & quæ ſubſiſtit. Illi verò dimidium vident. Materiam enim qualitatis expertem dicunt: qualitates porrò materiæ expertes dicere nolunt. At quî poteſt corpus abſq; qualitate facere, qui qualitates ſine corporibus non intelligit. Quæ enim ratio corpus cum omni qualitate cōnectit, non patitur intellectum corpus vllum ſine qualitate attingere. Aut igitur qualitatem incorpoream negās etiam materiam qualitatis expertem eſſe inficiari videtur: aut alterum ab altero ſecernens, vtraq; invicem ſeparat. Quam verò nonnulli eorum prætexunt rationē, materiam qualitatis vacuā dici, non q̄ omni ſit ſpoliata qualitate, ſed quia omnibus prædita qualitatibus, maximè communi ſenſui repugnat. Nemo quippe id qualitatis exſors intelligit, quod nullius qualitatis non ſit particeps: neq; ab affectione immune id, quod ea eſt natura vt omnia pati poſſit: neque immobile, quod omnibus modis mouetur. Illud autem ſolutum non eſt, etiam ſi ſemper cum qualitate intelligatur materia, aliam eam intelligi, & differentem à qualitate.

* * *

PLVTARCHI

De genio Socratis, Liber.

ARCHIDAMVS. Pictoris cuiuſdā, Caphiſia, verba recordor, quæ is de ſpectātibus pictas tabulas pronunciauit neq; ineptè, & cum quadam ſimilitudine. Aiebat enim rudes & artis ignaros ſpectatores ſimiles eſſe eorum, qui magnam ſimul turbam ſalutant: ſcitos autē & artificij ſtudioſos eorum, qui ſingulatim obvios compellarent. illos nimirum non exactè in artificum opera inſpicere, ſed informatam quandam eorum concipere imaginem: hos iudicio partes operis perluſtrantes, nihil inſpectatum, nihil non obſeruatum relinquere eorum quæ vel bene vel malè facta ſunt. Exiſtimo autem de ſeriis etiam actionibus ignauis ſufficere eam cognitionem, ſi ſummam rei exitúmq; audiant. qui verò liberali & rerum pulcrarum ſtudioſo animo ad virtutem tanquam magnam artem ſpectandā factus eſt, eum magis delectari ſingulis examinandis: quòd ſentiat in eventis multa Fortunæ eſſe cum virtute communia: cauſas autem eorum, virtutiſq; per ſingulas rei gerendæ partes certamina, prudentémq; in periculis audaciam libenter animadvertat. De horum ſpectatorum numero nos quoq; eſſe exiſtimans, rogo totam ab initio rem vt geſta, qui ſermones habiti * fieri * præſente. nam huius auditionis gratia ne Thebas quidem proficiſci grauarer: niſi iam nunc Athenienſibus viderer iuſto ampliùs Bœotis ſtudere. CAPHISIAS. Oportebat ſanè, Archidame, in tuam gratiam, qui rem geſtam tanto ſtudio cupis cognoſcere, me etiam poſthabito (vt ait Pindarus) negocio huc ad narrandum venire. nunc cùm legationis cauſa adſim, ociúmq; ſuppeditet dum reſponſum à populo accipimus: ſi reluctēr, inciuilitérq; me geram adverſus tam æquanimum & amicum auditorem, videar mihi antiquum illud & iam elangueſcens crimen, quo Bœotis exprobratur quod ad colloquendū difficiles ſe præbeāt, renouare. * apud Socratem veſtrum. nos autem cum duobus ſacris properantes ſic apparuimus. Sed vide an iis qui vnà adſunt, audire tantas res orationéſq; ſit tempeſtiuum. non enim breuis erit narratio, cùm tu orationes quoq; habitas ei velis inſeri. ARCH. Ignoras ô Caphiſia iſtos. & quidem digni ſunt noticia, bonis nati parentibus, & nobis familiaritate iunctis. Hic eſt Lyſithœdes Thraſybuli ſobrinus. iſte Timotheus Cononis F. hi Archini filij: cæteri omnes de noſtro ſunt ſodalicio: vt ſcias

Hiſtoriæ cognitio.

theatrum

theatrum tibi benevolum & auditioni aptum esse paratum. CAPH. Bene narras. Sed quódnam narrandi istas res opportunũ sumemus initiũ? ARCH. Nos, Caphisia, ferè nouimus quis Thebarũ fuerit status ante exsulũ reditum. Nam quomodo Archias & Leõnides Phœbidę Spartano cum persuasissent vt Cadmiã (arx ea Thebarũ est.) pacis tempore & fœderis occuparet, alios ciuiũ eiecerint, aliós metu repressérint, ipsi summam rerũ per vim & iniustè gerẽtes: nouimus, vt qui hæc Melonẽ & Pelopidã priuato exceperimus hospitio, & quandiu hi exsulauerunt adsiduè vnà versati simus: porrò vt Lacedæmonij Phœbidã multauerint ꝓpter occupatã Cadmiam, & à ducendo ad Olynthũ exercitu abstinuerint, Lysanoridaq; in eius locũ cum duobus aliis misso arcem maiori tenuerint præsidio: audiuimus. Resciuimus etiã Ismeniã statim post factũ de ipso iudiciũ morte nõ optima sublatũ: Gorgida hæc exsulibus huc omnia per litteras nunciãte. Itaq; tibi restat narratio de reditu amicorũ, vtq; tyrannnos oppresserint. CAPH. Enimverò iis ipsis dieb⁹, Archidame, omnes cõspirationis socij solebamus in domo Simmiæ cõvenire, qui è vulnere quodã in crus accepto cõvalescebat, ac de rebus necessariis colloqui: palàm aũt disputationibus et philosophãdo tẽpus terere: sæpenumerò, vt suspicione res vacaret, vnà perducẽtes Archiã et Leontidã, nõ admodũ alienos ab huiusmodi exercitatione. Nã Simmias longũ tẽpus peregrinatus & apud exteros vagatus paulo antè redierat Thebas, plenus omnis generis fabularũ et narrationũ barbaricarũ. Itaq; Archias, vbi erat ociosus, libenter eũ audiebat, inter adolescẽtes adsidẽs: malebátq; nos litteras tractare, quã obseruare ipsius actiones. Ea verò die, qua constitutũ erat vt tenebris ingruẽtibus exsules clã ad mœnia adessent: quidã huc venit missus à Pherenico, nemini inter nos (demto Charone) notus. is nunciat, exsulũ XII ętate reliquis minores cũ canibus apud Citheronẽ venari, sub vesperã huc venturos, seq; missum vt hoc prædiceret, ac quis domũ prębiturus esset venientibus cognosceret, in qua occultarent̃, vt ea indicata statim eò se possent recipere ipsi. Hæsitãtibus nobis, & deliberãtibus, ipse Charon domũ se præbiturũ ꝓmisit. Atq; is quidẽ nuncius statim ad exsules redire ꝓperabat. Meã autẽ manũ Theocritus vates vehemẽtiùs premens, & Charonẽ intuẽs prętereuntẽ: Hic, aiebat, philosophus non est Caphisia, neq; institutus singulariter & accuratè vt frater tuus Epaminondas: vides tamen vt natura per leges ad honestatẽ ducẽte, vltrò maximũ pro patria subit periculũ. Epaminondas autẽ, qui se omnibus Bœotis ad virtutẽ rectiùs instructũ putat, segnis est, animiq; remissi * tantum, quæ meliorẽ ei occasionẽ ad hoc nato & parato, rectè sic vsurus. Tũ ego, Alacerrimè, inq;, Theocrite: nos, quod decreuimus, agamus. Epaminondas autẽ non persuadẽs nobis præstare hanc actionẽ omittere, quæ ipsius est sentẽtia: haud iniuria refragat̃, ad societatẽ eorum ad quæ factus non est, neq; ea probat, vocatus. Nam neq; medicũ sine ferro et igne promittentẽ se morbo medicaturũ modestè feceris si ad secandũ & vrendum adigas: * igitur & is * nimirũ, neq; per ciues * incertũ, sed & ciuili sanguine ac cædibus vrbẽ liberare volẽtibus, sociũ se facinoris præbere Epaminondas recusat. & quoniã plerosq; nõ pertrahit in suã sententiã, nósq; hãc viã ingressi sumus: vult vt ipsum cædis purũ atq; innocentẽ sinamus suis intentũ esse occasionib⁹, cum iusticia vtilitatẽ consectaturũ. Non enim rem suis se cõtenturam finibus Pherenicum quidẽ fortassis & Pelopidã in sontes maximè & malos impetum facturos: Eumolpidam aũt & Samiadã, homines ardẽtissimæ iræ, & audaces, nocturnã adeptos licentiam, gladios nõ antè deposituros, quàm totam vrbẽ cædibus impleuerint, & multos pręcipuos viros interfecerint. Hęc me cum Theocrito colloquẽte inaudiẽs Anaxidorus, ponè enim * & Lysanoridã Spartanũ à Cadmia, velvti eòdẽ pergentes, quò nos cõtendebamus. Itaq; gressum inhibuimus. Archias aũt Theocritũ ad se vocans, et ad Lysanoridã seorsim adducens, diu collocutus est, paululum à via cum declinassent iuxta Amphium: ita vt anxiè nos vereremur, ne ad eos suspicio aliqua aut indiciũ esset delatum, de quo Theocritum percunctarent̃. Interim Phyllidas, quẽ nosti, Archidame, polemarchi magistratũ tum gerenti Archię scribã fuisse, qui exsules venturos nôrat, & cõspirationis erat socius, me manu more suo appræhensum, cùm palã gymnasia & vrbem dicteriis impetiuisset, procul ab aliis abductũ interrogat de exsulibus, an ad diem dictum præstò essent futuri. cúmq; ego ita esse respondissem, Rectè ergo, inquit, ego cõuiuium institui hodie, Archiam invitaturus, & inter pocula facilẽ captu iis exhibiturus. Optimè, inquam ego, mi Phyllida: & operam da, vt vel omnes, vel plerosq; hostiũ in vnum cogas. Id vero, aiebat ille, non facilè, adeóq; impossibile factu est. nam

Thebanarũ rerum status Pelopidæ etate.

Epaminondæ sententia de patria liberanda.

Archias sperãs tunc quandã nobilem matronã ad ipsum venturã, non vult Leontidã interesse. itaq; bifariã nobis secundũ domos sunt nostri diuidendi. Archia enim simul & Leontida oppressis, puto reliquos aut fuga se subducturos, aut domi quietè cõtenturos, ac bene secũ agi existimaturos, si securis esse cõcedatur. Ita, inquã ego, agemus. Sed quid hoc rei est, de quo cum Theocrito colloquuntur? Non plane noui, ait. audiui aũt signa & vaticinia sinistra Spartæ obtigisse. * Phidolaus Haliartius occurrẽs: paululum, inquit, exspectare vos hæc iubet Simmias. intercedit enim opera Leõtidæ pro Amphitheo, vt mortis suppliciũ ei decretum in exsuliũ mutet petens. Tum Theocritus: Tempestiuè, inquit, & velvti dedita opera. volebã enim scire quæ nam inventa, & omnino quæ facies Alcmenæ sepulcri apud vos aperti esset: siquidẽ tu quoq; interfuisti, cùm Agesilaus eò misit, qui reliquias Spartã transferrent. Interfui verò, inquit ille: et valdè indignans ac quiritans adversus ciues, ab iis intus relictus sum. Invẽta est igit * corporis armilla ærea nõ magna, & duæ amphoræ figlinæ, terrã continentes intus iam præ vetustate in saxum cõcretam * monumenti * tabula ærea, litteras cõtinens permultas, & admirãdas, vtpote vetustissimas. agnosci enim nõ potuerũt, quanq; abluto ære exstarent: sed forma peculiaris fuit & barbarica, Aegyptiis maximè simílis. itaq; etiam Agesilaus exempla earum regi Aegyptio misit, rogans vt sacerdotibus exhiberet, si fortè ij possent intelligere. Verùm de his fortè Simmias aliquid nobis potest indicare, qui ob philosophiã frequenter isto tempore sacerdotes convenit. Haliartij verò magnam illam sterilitatem & paludis exundationem non fortuitò putãt accidisse: sed ira numinis adversum ipsos, quòd effodi sepulcrũ passi essent. Et Theocritus paululum moratus: Videtur, inquit, ipsis quoq; Lacedæmoniis succensuisse genius, quod ostenta monstrant, de quibus modò nobiscum sermones contulit Lysanoridas. & is nunc proficiscitur Haliartum, rursum terra ingesta sepulcrum obruturus, ac parentaturus Alcmenæ & Aleo iussu oraculi cuiusdam: cùm quidẽ nesciat quis ille sit Aleus. reversus autem quæret Dirces sepulcrum, Thebanis ignotum, exceptis qui magisterium equitum gesserunt. nam magistratu eo decedens successorem solus eò noctu adducens id ostendit: ibiq; sacrificiis quibusdã sine igne factis, quorum vestigia confundunt & abolent, per tenebras discedunt atq; à se invicem separantur. Ego autẽ * quidem ô Phidolae * probè eos inventuros existimans. Exsulant enim pleriq; eorũ qui magistri equitum fuerũt, secundum leges, immò omnes, Gorgida demto & Platone: quos non conabuntur interrogare, metu ipsorũ Qui verò nunc præfecti sunt in Cadmia hastam & sigillum ad se recipiunt, nesciẽtes vel vnde * Hęc cum dixisset Theocritus, Leontidas cum amicis exiit. Nos autem ingressi Simmiam convenimus, ob infectam (vt videbatur) rem solicitum admodum ac mœstum, in lecto sedentem. Oculos enim coniiciens in omnes nos, Dij boni, aiebat, quam feri & barbari sunt mores isti? Ergo non præclarissimè Thales ille priscus, cùm longo pòst tempore à peregrinatione domũ rediisset, amicis interrogantibus quid maximè rarũ vidisset, respõdit, Senem tyrannũ? Nam etiam is, ad quem nulla priuatim iniuria pervenit, ipsam importunitatem & asperitatẽ tyrannidis ægrè ferens, inimicus fit iniustarum & nulli iuri se sistentium dominationum. Sed hæc fortasse diis curæ erunt. Hospes verò, Caphisia, qui ad vos venit, nostísne quis sit? Nescio, aiebã, de quo loquare. Tum ille. Leontidas, inquit, visum dicit apud Lysidis monumẽtum à nocte surgentem hominem, comitatus multitudine & apparatu splendidũ, qui in thoro ibi pernoctasset: nam inventos fuisse humi stratos lectos è vitice & myrica factos, igneorũ quoq; sacrificiorũ reliquias, et liba lactis. eúmq; manè ex obviis quæsiuisse, an Polymnis filios domi esset inventurus. Quis verò, dicebã, ille hospes fuerit? nam ex iis quæ tu refers, non vulgarẽ aliquẽ, sed eximiũ fuisse apparet. Non ita est, inquit Phidolaus. Sed istũ nos vbi venerit excipiemus. Nunc aũt ô Simmia, de quibus recens dubitatio nobis incidit, si quid habes non vulgare, id nobis aperi. traditũ est enim Aegyptios sacerdotes litteras intellexisse tabulæ eius, quã nobis abstulit Agesilaus, cùm sepulcrum Alcmenæ diruisset. Hæc Simmias statim re in memoriã revocata, Tabulam, inquit, istam nõ noui. Sed Agetoridas Spartanus multis cum litteris Memphin venit ad Chonuphin prophetã, cùm ibi tunc vna philosopharemur ego, Plato, & Ellopio Peparethius. miserat autẽ Agetoridã Agesilaus, petẽs a Chonuphi vt si quid scriptorum intelligeret, statim hoc interpretatũ ad se remitteret. Ergo Chonuphis cùm per triduũ seorsim de antiquis libris omnis generis litterarũ formas collegisset, rescripsit ad regẽ, nobísq; indicauit, his litteris significari,

Alcmenæ sepulcrum.

Tyrannis.

ficari, Musis Græcos debere certamen edere. esse aũt litterarũ formas eius grãmaticæ, quã Proteo regnante Hercules Amphitruonis F. didicerit. et moneri Græcos his litteris à deo, ac iis præcipi, vt armis positis pacatam quietámq; vitam ducant, & philosophicè concertantes de iure, eruditè & cum ratione inter se lites transigãt. Nos & tum Chonuphis sententiã ꝓbauimus: & magis etiã cùm nobis ex Aegypto auectis, & circa Cariã nauigantibus occurrerũt Delij quidã, qui à Platone, vtpote rerũ geometricarum perito, flagitarent oraculi explicationem, quod insolens ipsis deus edidisset. Erat aũt oraculi hæc sentẽtia: Deliis & aliis Græcis calamitatũ finem fore præsentium, si arã quæ in Delo erat cubica, duplicarẽt. Cuius cùm sentẽtiam asseq; nõ possent, & in altaris structura ridiculè eis hoc euenisset vt pro dupla ara, ignoratione ꝓportionis quadruplam excitarẽt: Platonis opẽ in hac difficultate explicãda implorauerũt. Ille verò Aegyptij istius recordatus, Ludi à deo Græcos dixit, qui eruditionem negligerẽt, córúmq; insultari inscitiæ, mandaríq; vt seriò geometriæ operam darẽt. non enim leuiter aut segniter in tractandis lineis perspicacis ingenij opus esse, datis duabus lineis, alias duas quę cõtinente ꝓportione inter has intercedant inuenire. quę quidẽ vnica sit cubi duplicandi ratio, ex æquo omnibus eius auctis dimensionibus. rem iis ab Eudoxo Cnidio, aut Helicone Cyziceno cõfectum iri. Neq; verò deum hanc aræ duplicationẽ requirere aut desiderare: sed vniuersis præcipere Græcis vt bellis & miseriis ea comitantibus vitatis, Musis sese dedant, ac litterarum & doctrinæ vsu sedatis animi turbulẽtis motibus, innoxiè & vtiliter inter se cõuersent. Adhuc loquẽte Simmia, pater noster Polymnis ingredit, & iuxta eum adsidẽs: Epaminondas, inquit, te & hos omnes rogat, vt nisi grauius aliquid vrgeat negociũ, hoc ipsum exspectetis. vult .n. vobis hospitẽ ostendere, virũ præclarũ, & præclaro honestóq; ꝓposito huc ꝓfectũ. Is est vnus de Italicis Pythagoreis, venitq; vt Lysidi seni ad sepulcrũ parentet, quibusdã somniis, vt ait, ac spectris mot⁹ manifestis. adfert aũt secum magnã vim auri, paratissimúsq; est nobis quantumvis recusantibus persoluere nutrimẽta à nobis seni præbita, et paupertatẽ nostrã, minimè id nobis petẽtibus, subleuare. Mirũ, aiebat Simmias, hominẽ narras, dignúmq; philosophia. sed quid causæ est, q̃d nõ rectà ad nos accedit? Eum, inquit pater, quia ad sepulcrũ Lysidis noctẽ exegit (vt puto) Epaminondas ad Ismenũ duxit, ibi se ablutur ũ: postea ad vos veniẽt. Antequã verò vos cõuenires, ad sepulcrũ pernoctauit. statuit .n. reliquias corporis secũ in Italiã asportare, nisi noctu genius aliquã aduersaret. His dictis pater cùm cõticuisset, Galaxidorus: Dij boni, inquit, q̃ difficile est hominẽ inuenire fastus vacuũ & superstitionis. Alij .n. inuiti ob imperitiã aut imbecillitatẽ hisce affectibus capiunt: alij vt diis cari et singulares videant, diuinitatẽ quandã suis actionibus affingũt, somnia, spectra, aliáq; id genus ab ipsis excogitata amplificãdi gratia adponẽtes. Quod quidẽ ciuilibus viris, & quibus necesse est vitã suã aduersus cõtumacẽ & dissolutã turbã instituere, fortasse nõ est inutile: vt superstitione quasi freno multitudinẽ cõpescant, & ad vtilia torqueãt. Philosophiã aũt nõ modò dedecet hic prætextus, sed & professioni ipsius repugnat. quę pollicita se ostensurã rationibus omnis bonæ & vtilis actionis principia ad deũ referri: velvti spernẽs rationes suas, & demonstrationẽ qua excellit contumelia afficiẽs, ad oracula se cõferat, ac somnia, quę sępenumero deterrimo cuiq; nõ viliora offerunt quàm prestantissimis. Itaq; Socrates vester, Simmia, videt mihi philosophiæ cõuenientiorẽ doctrinæ habitũ indutus fuisse, simplex & figmentorũ expers disputãdi genus vt liberale & maximè amicũ veritati amplexus: fastúmq; velvti fumũ quendam à philosophia in sophistas dissipãs. Hæc Theocritus interpellãs, Quid, inquit, Galaxidore: an tibi quoq; fidẽ fecit Melitus, Socratẽ diuina cõtemsisse? hoc enim crimẽ ei apud Atheniẽses impegit. Nequaq̃, aiebat Galaxidorus, diuina. Sed cum accepisset philosophiã spectris, fabulis, & superstitione obsitã à Pythagora & Empedocle, & admodũ bacchantẽ: sobriã redegit veritatẽ, sobriãq; ratione in rebus eam intelligere docuit. Sint isthęc, inquit Theocritus. Geniũ verò Socratis, mi homo, an pro fabula habebimus? Mihi quidẽ, sicvt Homerus Vlissi Mineruã in omnibus ærumnis facit præsentẽ auxilio esse, ita videt genius Socrati visum quoddã vitæ q̃d anteiret ab initio statim adiunxisse: quod visum precedẽs Socratem, lucẽ rebus obscuris inferret & humana ratione nõ penetrabilib⁹: sicvt & sæpe genius ipsum allocutus est, diuino quodã instinctu ꝓposita animi eius dirigẽs. Horũ plera; & præcipua è Simmia licet, aliisq; Socratis sociis cognoscere. Me autẽ præsente, cùm ad Euthyphronẽ vatẽ irẽ, iã Socrates, vt meministi Simmia, superne apud Sym-

Philosophiæ laus.

Duplatio cubi.

Superstitio & fastus.

Odyss. r, 300.

Genius Socratis.

bolum & Andocidis domũ ambulabat, simul & interrogãs, et per iocũ exagitans Euthyphronẽ. subitò aũt subsistẽs, reliquisq; etiã vt starẽt persuadẽs, diu sanè cõmoratus, deinde cõversus per vicum arcas fabricantium abiit: & socios qui præcesserant revocauit, indicãs se à genio monitum vt hac diverteret. Ac pleriq; quidẽ vnà cum ipso cõverterunt se, inter quos & ipse fui Euthyphroni adhærens. Quidam aũt adolescentuli rectà procedentes, nimirum vt Socratis genium redarguerent, Charillũ tibicinẽ sibi adiunxerunt, qui & ipse mecũ Athenas ad Cebetem venerat. Cùm aũt ambularẽt per vicum sculptorũ iuxta curias iudiciarias, turba iis suum occurrit cœno oppletarũ, quę ob multitudinem sese trudentes, cùm decedendi spaciũ hominibus non esset, alios impetu suo prostrauerunt, alios commaculauerunt. Venit etiã Charillus domũ crura & vestes luto plenus. vt cum risu genij Socratis mentionẽ facere libuerit, nusq; hominẽ relinquentis, nusq; negligentis. Et Galaxidorus: Putas verò, aiebat, Theocrite Socratis geniũ peculiarem aliquam et eximiã habuisse vim, non particulam aliquã communis Necessitatis eum experientia exploratam habuisse, vnde in rebus obscuris et coniectu grauibus rationis momenta fecerit? Vt enim vnica drachma pro se lancẽ trutinę non cõmouet, adiecta aũt ęquali põderi ad se totũ inclinat. ita omen, aliúdve id genus signũ leuiusculũ nõ percellit animũ grauẽ aut ad agendũ incitat: sed cùm animus cogitationibus diversè trahit̃, alteri parti accedens æqualitate sublata dubitationẽ dirimit, mouétq; & impellit. Sub hęc pater: Enimverò, inquit, Galaxidore ipse Terpsionẽ

Sternutatio.

audiui Megaricũ dicentem, genium Socratis fuisse sternutationem cùm ipsius, tum aliorum. alio quidẽ sternutante à dextra siue ante siue post ipsum, solitũ se fuisse ad agẽdum cõferre: sin à sinistra fieret, cessasse. de ipsius sternutationibus quę fieret acturo aliquid, cõfirmasse eius propositũ: quæ inter agendũ, inhibuisse. Sed hoc mihi mirũ videtur, si sternutatione vtens, nõ ab hac, sed à genio se iuberi aut prohiberi sociis dixit. Fastus enim, amice inanis hoc & arrogãtiæ fuerit, nõ veritatis & simplicitatis: quibus verè magnum hunc virũ & multis præstantiorẽ fuisse arbitramur: à voce externa aut sternutatione fortuita turbatũ actiones deserere, & institutũ omittere. Socratis aũt vi-

Socratis grauitas.

dentur in omni re incitationes ad agendũ fuisse graues ac vehementes, vtpote à recto & solido iudicio profectæ. Nam sponte sua in paupertate totam vitam exigere, cùm essent qui optima cum gratia & voluptate dare opes cuperent: deinde à philosophando non desistere, tot obiectis impedimentis: deniq; salute ipsi & fuga opera amicorũ commodè parta, nullis precibus flecti, neq; morti concedere, sed ad eam obeundã hilari constantiq; ratione pergere: hæc non sunt hominis qui ominibus aut sternutationibus de sententia sua dimoueretur: sed qui à maiore quodã præsidio & principio ad virtutem duceretur. Audio etiam Siciliensem Atheniẽsium cladem eum quibusdam amicorum prædixisse. Et ante ista Pyrilampes Antiphontis F. in fuga apud Delium à nobis captus, pilo vulneratus, cùm ex iis qui fœderis feriundi gratia Athenis venerant audiuisset Socratem cum Alcibiade & Pachete per Retistam descendisse ac domum evasuisse: multis seipsum incusauit, multis amicos suos quosdam & manipulares qui cum ipso præter Parnetem fugientes à nostris equitibus occisi erant, quòd Socratis genio non obtemperantes alia quàm ipse ducebat via à prœlio profecti essent. Hæc Simmiam quoq; audiuisse puto. Sæpe, inquit Simmias, audiui, ac è multis. nam ex illa re Socratis genij fama non leuiter Athenis increbruit. Cur ergo, aiebat Phidolaus, ô Simmia Galaxidorũ sinamus iocosè tantum diuinationis opus in sternutationes & omina deiicere, quibus vulgò etiam in rebus leuibus ludentes vtuntur? nam vbi pericula grauiora, & maiores incidunt actiones, tum Euripideum illud fit:

Non inter arma quisquam hæc nugari volet.

Ego quidem, inquit Galaxidorus, Simmiam Phidolae, si quid is ex ipso auditum Socrate hac de re narrare vult, vobiscũ audire paratus sum. quæ verò sunt abs te & Polymni dicta, nullo negocio refelluntur. Vt enim in medicina pulsus, aut pustula paruæ res, non paruæ rei signa sunt: & gubernatori sonitus maritimæ auis, aut discursus raræ nubeculæ ventum præmonstrant & maris asperiorem exagitationem: sic animæ diuinatrici sternutatio aut omen, res per se non magna * accidentis. Nam nulli arti hoc neglectui est, è paruis magna, & paucis multa prænoscere. Sanè si quis litterarum ignarus videret numero paucas & forma ineleganti litteras, neq; crederet hominem grammaticum ex his relegere posse magna priscorum bella, vrbium primordia, acta & eventa regum, iuraréque potius istam memoriter hæc recitare quàm istis

cõtenta litteris enunciare: suauiter, amice, tibi imperitiã hominis ridere vtiq; subiret. At vide sis, ne eodẽ modo nos singulorũ quæ ad diuinandũ faciũt vim ignorãtes quæ ad futurũ ea præsciendum cõducunt: stultè succenseamus si cordatus homo ex his aliquid de re abdita ꝓnunciet: idq; adeò dicens nõ sternutationẽ aut vocẽ, sed geniũ sibi esse agẽdi ducẽ. Iam enim ad te, Polymni, me cõverto, mirãtem cur Socrates, qui vnus vacuitate fastus & simplicitate maximè comem reddidit philosophiam, signum id nõ sternutationis aut ominis, sed tragicè admodũ genij nomine affecerit. Ego autẽ mirarer cõtrà si Socratis, homo disserendi & verba rectè vsurpandi callidissimus non à genio, sed à sternutatione se moneri dixisset: perinde ac si quis à iaculo se vulneratum dicat, nõ iaculo ab eo qui id cõiecit: aut põdus a libra exploratũ dicat, nõ ab appendente per librã. Non enim instrumento opus imputari debet, sed ei cuius est instrumentũ, ac qui eo vtitur. Signum verò est ex instrumentorum numero, eóq; is vtitᷣ qui aliquid significat. Sed, vt dixi, audiamus si quid habet Simmias. rem enim is nouit absolutiùs. Et Theocritus, Priùs, inquit, videamus qui sint qui intrãt: atq; adeò videtᷣ hospitem illum Epaminondas adducere. Ergo ad ianuã respicientes, præcedere vidimus Epaminondam, cúmq; eo amicos Ismenodorum, Bacchylidã, Melissum tibicinem: sequi hospitem, specie neutiq; illiberali, sed qui vultu mãsuetudinem ingenij comitatémq; præ se ferret, honesto vestitu. Is cùm iuxta Simmiam, frater ponè me, reliqui vt cuiq; locus obveniret consedissent: facto silentio fratrem meum Simmias cõpellans: Agedum Epaminonda, inquit, quem, quomodo, & cuium debemus hospitem hunc salutare? is enim receptus cõpellationis & noticiæ cõtrahendæ mos est. Tum sic respondit Epaminondas. Theanor, ô Simmia, hic vocatᷣ, genere Crotoniata, vnus de ibi philosophãtibus, magnã Pythagoræ gloriã haud dedecorans. nam & nunc longum iter huc ꝓfectus est ex Italia, vt pulcris factis pulcras sententias cõfirmaret. Ibi hospes sermonem excipiens: Ergo tu, inquit, Epaminonda pulcerrimum factum impedis. Nam si pulcrũ est amicis benefacere: non est turpe ab amicis beneficium accipere. Gratia enim non minùs accipiente q̃ dante opus habet, ab vtrisq; perficitᷣ ad pulcritudinem. Qui verò nõ accipit, tanq̃ pilã rectè obiectã dedecorat, decidentem frustra. Quis autem scopus est, quem tangere sit iucundius, aut aberrare molestius, quàm si quis virum beneficio dignum demereri cupit? sed hoc interest, q̃d qui à scopo aberrat, ipse culpam sustinet: hic qui recusat beneficium, iniuriã facit gratiæ eò quò tendit ꝑvenire nequeuntis. Tibi quidem causas exposui, propter quas huc nauigaui. volo autem etiã his eas narrare, iisq; adversum te vti iudicibus. Postq̃ sodalicia Pythagoricorum, per seditiones ex vrbibus eiecta fuerunt, & superstitibus Metaponti cõsessum agentibus quadam in domo, ignem Cylonij circumposuerunt, omnésq; ibi interfecerunt, Philolao & Lyside demtis, qui iuuenes robore & agilitate freti flammas evaserunt: Philolaus quidem in Lucanos aufugit, eóq; incolumis ꝑvenit, & aliis sese adiunxit amicis, qui iam rursum coibant, Cyloniósq; viribus superabant. Lysis autem quorsum abiisset longo tempore ignoratum fuit: donec Gorgias Leontinus è Græcia in Italiam nauigio revertens, Arceso nunciauit constanter, in Lysidem se incidisse Thebis commorantem. Arcesus hominis desiderio impulsus, rectà se ad nauigandum cõtulit. sed cùm ob senectutẽ & imbecillitatẽ planè cõficere propositũ nequiret, amicis negociũ dedit, vt, si omnino id fieri posset viuũ Lysidẽ, sin verò, eius reliquias in Italiã reportarẽt. Interea tẽporis quę inciderũt bella, seditiones, tyrãnides, in causa fuerũt ne viuo ipso amici rem effectã darent. Cùm autem nobis Lysidis vita iam defuncti genius evidenter mortẽ eius significauisset, & vestra, Polymni, in eũ officia, vitámq; eius apud vos actã narrassent quibus probè ista erãt cõperta, & quomodo in paupere domo curationẽ senectutis liberalissimam adeptus, filiisq; adscriptus, beatissimè diem suum obiuisset: iuuenis ego missus sum & vnus à multis & natu grandioribꝰ, qui loco beneficij magni accepti amicis indigentibus pecuniã de suis copiis largirentᷣ. Lysis verò à vobis cõditus est rectè, honestóq; sepulcro donatus. pro quibus vobis gratiã omnino ab amicis & familiaribus eiꝰ ꝑsolui par est. Hæc locuto hospite, pater memoriæ Lysidis aliquãdiu illacrumauit. Frater aũt more suo subridẽs ad me, Quid facimꝰ Caphisia, inquit: tacitine paupertatẽ diuitiis prodimus? Minimè, inquã ego, carã istam et probã puerorũ educatricẽ. Proinde tu ei patrocinare, tuũ enim est dicẽdi munus. At enim, dicebat pater, hoc vnũ erat quo metuebã ne diuitiæ domũ nostrã caperẽt, Caphisiæ corpus. nam et vestitu opus habet pulcro, vt tot tantisq; amatoribus cum fastu se ostentare possit: & copioso nummẽto, Pythagorei Lysis.

Contemtus opum.

vt gymnasia & palæstricos labores perferre queat. Quãdo aũt is quoq; paupertatẽ nõ prodit, sed velvt ferri tincturã patriã retinet, ac quantumvis adolescens frugalitate se exornat & cõtentus est pręsentibus: ecquis erit pecunię vsus, quę dispositio? Nimirũ, aiebat Caphisias, arma auro obducem⁹, & scutũ permixto purpuræ auro vt Nicias Atheniẽsis distinguemus? tibi aũt, pater, Milesiã chlamydẽ, matri prætextã purpura tunicã ememus? nõ enim puto in ventrẽ insumemus donũ, splendidiùs conuiuantes, vt qui hospitẽ aliquem exceperimus grauiorẽ nobis diuitias. Apage hoc, dicebat pater. absit, fili, vt istã ego vnq̃ vitę nostrę mutationẽ videã Atqui, inquã, ociosi quoq; sedere nolemus, domi pecuniã custodiẽtes. Sic enim & ingrata fuerit gratia, et infamis possessio. Quorsum ergo tandẽ nobis pecunia? subiiciebat pater. Huc Epaminondas. Sanè, inquit, inurbanior visus sum nuper, cùm Iasoni Thessalorũ duci huc ad nos multũ auri mittenti vt'q; acciperemus roganti, respondi Iniuriã mihi ab ipso oriri, qui vnius in rep. dominationi studẽs, mei hominis popularis & liberæ ciuis ciuitatis pecunia sollicitaret animum. Tuam verò, hospes, promtitudinẽ, honestam eam & philosophicã, probo, maioremq; in modũ amplector. venis aũt medicamenta amicis nõ ægrotantibus apportans. Ergo quemadmodum si rumore allato nos bello peti nauigasses arma nobis & tela pręsidio adferens, & huc delatus pacata omnia invenisses, non equidem putares danda nobis & relinquenda arma esse nihil eorum indigentibus: ita auxilio quidem nobis venire voluisti adversus paupertatem, quòd ab ea nos infestari putabas. illam verò nos ferimus facilimè, & cara nobis est contubernalis: vt nihil opus sit pecunia aut armis contra eam, nihil molestiæ nobis adferentem. Proinde amicis tuis isthic renunciato, ipsos diuitiis optimè vti, hos amicos ipsis esse qui paupertate rectè vtantur. Lysidis autem alimenta & funerationem ipse pro se Lysis persoluit, cùm alia, tum paupertatem docens æquo animo ferre. Sub hæc Theanor: Ergo, inquit, paupertatem grauiter ferre illiberale est, diuitias metuere & fugere non absurdũ, nisi quis verbis alias formas induat, aut præ imperitia rerum & fastu respuat? quæ verò ratio possessionem honestam & iustam ita repudiat, vt Epaminondas? Immò potiùs (quando de Thessalo illo iam antè dictum est.) responde sodes mihi, vt tuam defendas sententiam, Putásne dari pecuniam rectè, nullo modo accipi posse, sed peccare omnes & qui dant & qui accipiunt. EPAM. Nequaquam: sed vt aliarum rerum, sic & pecuniæ donationem & acceptionem puto esse aliam turpem aliam honestam. THEANOR. Nónne ergo quæ quis debet vltrò & alacri dans animo rectè dat. EP. planè. TH. Qui verò accipit quod rectè aliquis dat, nónne rectè accipit? aut iustiùs accipi potest pecunia quàm à iustè dante? EP. Nullo modo. TH. Ergo si de duobus amicis dare alter, vtiq; alter accipere debet. In pugna enim hostis qui benefecerit declinandus est: in beneficio qui rectè id præstat amicum fugere & repellere non est iustum. Nam si paupertas molesta non est, vicissim diuitiæ quoq; non ita sunt infames aut aspernandæ. EPAM. Sanè. sed rem nobiscum sic perpende. Multæ sunt cupiditates ac multorũ: alię quæ innatæ dicunt̃, & circa corpus pullulant ad necessarias voluptates incitãtes aliæ inquilinæ, è vanis ortę opinionibus: quę tempore & cõsuetudine in mala educatione corroboratæ, sæpe animũ trahũt ac deprimũt magis q̃ necessariæ. Equidẽ adsuescẽdo & meditãdo magnã etiã insitarũ cupiditatũ partẽ vt ratio aboleat effici potest. omnis aũt exercitationis vis, amice, adversum adventicias illas & supervacaneas est adhibẽda concupiscentias, eæq; amputandæ, arcendæ, ac ratione ꝓfligandæ atq; opprimẽdæ sunt. Nam si rationis adversus cibũ & potũ reluctatio sitim famémq; compescit: longè nimirũ facilius est diuitiarũ, aut gloriæ cupiditatẽ elidere, abstinẽdo ab his quæ appetunt et retrahẽdo planè abolitas. Nisi tibi cõtrà videt̃. TH. Assẽtior. EP. Ergo discrimẽ cernis exercitationis, et rei ob quã exercitatio suscipit̃? Sicvt. n. athleticę opus diceres cõflictationẽ cum adversario coronæ causa: exercitationẽ aũt, corporis per gymnasia ad hoc pręparationẽ. sic virtutis etiã puto das aliud esse opus, aliud exercitationẽ. TH. Do. EP. Agè iam, (vt primùm de cõtinentia loquamur) abstinere à turpib⁹ & iniustis voluptatibus, exercitationémne an exercitationis op⁹ et demonstrationẽ censes. TH. Opus ego, & demonstrationẽ. EP. Exercitationẽ aũt & meditationẽ cum cõtinentia, nõ qualẽ vos omnes etiamnũ adsciscitis, qñ à gymnasiis, vbi brutorũ instar appetitus excitauistis, lautis mẽsis et variis cibis adstãtes aliquãdiu, deinde seruis ista vescẽda dãtes, ipsi vtimini vilib⁹ & frugalib⁹, iã fracto appetitu. nã abstinẽtia à licitis voluptatib⁹ exercitatio est cõ docefaciẽs ad abstinendũ vetitis. TH. Omnino. EP. Est ergo, amice,

Cupiditates.

quædam

quædam etiam iusticiæ exercitatio adversus opum studium & auariciam. non, quando noctu aliquis proximorum res obsens nihil furatur, neq; intervertit aliena, neque patriam prodit & amicos pecuniæ causa: (vbi lex etiam fortassis & metus cupiditatem à maleficio deterrent) sed qui iustis & lege licitis lucris sæpenumerò abstinet, is vltrò se exercet ac adsuefacit ad longè vitandum omnem iniustam & illicitam capturam. Nam neq; in magnis, absurdis autē & damnosis voluptatibus quiescere animus potest, qui non antè sæpenumerò licitā earum fruitionem contemserit: neq; lucra turpia & magnas capturas legibus adversas facilè respuere est ei, qui non eminus studiū lucri & habēdi cupiditatē ex animo exciderit: quod aliis habitibus affatim enutritum ad lucrū faciendum fertur, cúmq; iniusto appetitu excitatum turget, difficilimè ab iniusta captura abstinetur. Qui autē neq; amicorum beneficiis locū dat, neq; regū munera admittit, ipsam quoq; fortunæ sortem respuens, & insultantē thesauro exhibito repellēs: nunq; hunc iam diuitiarum cupiditas turbabit, aut ad iniusticiā stimulabit: sed facilè seipso vtitur ad honestatē, magno animo, & sibi pulcerrimè cōscio. Horum, Simmia, hominū ego & Caphisias admiratores & amatores, hospitem rogamus, vt nobis concedat, vt ad virtutē istam paupertate nos sufficienter condocefaciamus. Hæc locuto fratre meo, Simmias bis terve capite annuens, Magnus, inquit, magnus vir est Epaminondas. causa est præpipua Polymnis hic, qui liberis suis optimam in philosophia parauit educationem. Verùm de hoc, hospes, tute cum ipsis transiges. Lysidem verò, si tamen dicere tibi fas est, núnnam è sepulcro moues, & in Italiam transfers, aut hæc apud nos relinquis, amicis & beneuolis contubernalibus vsurum, cùm isthuc pervenerimus? Tum subridens Theanor: Apparet, aiebat, Lysidem hac regione delectari, cui opera Epaminondæ nihil bonorum defuerit. Habent autem Pythagorici quendam sepulturæ peculiarem sacrúmq; ritum: quo qui carent, eos non putamus assecutos esse beatum illum & proprium finē. Postquā ergo ex somniis de morte Lysidis facti sumus certiores (est autē signum quod apparet nobis in somnis, vndē percipimus simulacrū viui ne sit an morientis) venimus in eam cogitationem, Lysidē apud exteros aliter sepultum fuisse, ideóq; corpus eius transferendū, vt apud nos ritè condatur. Hoc ego consilio cùm huc appulissem, essémq; ab incolis rectà ad sepulcrū Lysidis deductus, libaui iam vespera facta, Lysidis animam evocans, quæ quid quóve modo agendum esset vaticinaretur. adolescente nocte, nihil vidi, sed visus sum mihi audire vocem, quæ iuberet immobilia non mouere: nam corpus Lysidis sanctè humatum esse, animam iam nunc secretā ad alium ortum esse dimissam, aliúq; genio sorte obtigisse. Et quidem prima luce cum Epaminonda congressus, audito modo quò Lysidem sepeliuisset, intellexi eum illum prçclarè vsq; ad ea quç efferri nefas est à Lyside fuisse institutum, eodémq; vti in vita genio, quo vsus est ille: nisi malè ego ex nauigatione de gubernatore coniecturam facio. latæ enim sunt vitarum semitæ: paucæ, per quas à geniis homines ducuntur. Hæc fatus, Epaminondā intuitus est, quasi de integro formam eius & naturam contemplans. Sub hçc medicus accedens, tanquam curandi corporis causa tæniam qua crus Simmiæ erat religata abstulit. Phyllidas autem cum Hipposthenida intrò veniens, in angulum atrij quendam me, Charonem, & Theocritum surgere iussos abducit, admodum (quod ex vultu apparebat) perturbatus. cúmq; ego quæsiuissem, Ecquid noui accidit Phyllida? nihil, inquit, noui: mihi quidem, qui præuidens ac prædicens vobis Hipposthenidæ molliciem, rogaui ne cum homine rem communicaretis, aut in societatem ipsum adsciscerctis. Perterritis nobis hoc sermone, Hipposthnidas: Noli obsecro, inquit, ista dicere, neque temeritatem pro audacia habēs nos & ciuitatem evertere: sed si in fatis est, tutò sine exules reditum sibi parare. Tum Phyllidas irritatus, Dic mihi, inquit, Hipposthenida quot numero esse putes, qui nobis secretæ huius actionis sint conscij. Ego, aiebat, triginta non pauciores noui. Cur ergo, dicebat Phyllidas, quç in tāta multitudine omnibus placuerunt, ea solus sustulisti atq; impediuisti, equite misso ad viros qui iā erāt in itinere reverti iubens, neq; hodie Thebas petere, cùm quidē ad reditū plurima iis etiā casus cōmoda parauisset. Hçc fato Phyllida, & omnib9 nobis turbatis Charō acerbo admodū vultu in Hipposthenidā cōversus, Pessime, inquit homo, quid fecisti nobis? Nihil mali, ait Hipposthenidas: si asperitate verborū missa, sententiam hominis çqualis ætate, itidémq; canos edentis pōderes. Nam si hoc nobis, Phillida, propositum est, ciuibus ostēdere fortitudinem periculis se obiicientem, itámque vitæ contemtricem:

Redit ad historiam tyrannorum Thebis sublatorum.

multum adhuc supereſt diei, neque expectanda nobis veſpera: ſed iam nunc arreptis gladiis eamus ad tyrannos, occidamus, occidamur, vitæ noſtræ non parcamus. Si verò hæc quidem factu & perpeſſu non ſunt difficilia: Thebas autem liberare tot munitas hoſtilibus armis, & præſidium Spartanorum profligare duobus aut tribus hominibus interfectis non eſt in procliui: (non enim tantum meri in conuiuium parauit Phyllidas, vt vniuerſi CIↃ IↃ Archiæ ſtipatores eo ſe ſint inebriaturi: & vt hũc interficiamus, tamen ſobrij per noctem excubias agẽt Hermippidas & Arciſſus) quorſum feſtinamus amicos & familiares in certiſſimam adducere perniciem? præſertim cùm hoſtes non planè reditus eorum ſint ignari. Cur enim Theſpienſibus tertium iam hũc diem mandatum eſt, vt ſint in armis, expecténtq; Spartanorum ducum iuſſa? Et Amphitheum audio hodie, vbi reverſus fuerit domum Archias, interemtum iri, quæſtione priùs habita. Non videntur hæc vobis magna ſigna eſſe detectæ aliquâ actionis noſtræ? non præſtat aliquantulam rei moram producere, dum numina placantur? *Oſtenta.* Etenim aruſpices cùm Cereri bouem immolaſſent, exta portendere magnum tumultum ac periculum publicum pronuciauerunt. Et (quod tibi, Charon, maximè animadvertendum eſt,) heri Hypatodorus Erianthis F. è rure mihi factus comes, bonus alioqui vir & neceſſarius, ſed noſtri inſtituti omnino ignarus: Eſt tibi, aiebat, ô Hipposthenida amicus Charon, mihi non admodum familiaris. ſi tibi ita videtur, mone eum vt à periculo ſibi caueat, propter ſomniũ meum valdè minax & abſurdum. præterita enim nocte per quietem ſum imaginatus ipſius domum parturire, vt grauidæ ſolent: ipſum & amicos vnà anxios in orbem circùm adſiſtere & vota facere. domum verò mugire, & incompoſitas quaſdam voces edere. tandem ignem copioſum & terribilem emicuiſſe è penetralibus eius, quo maior pars vrbis accenſa fuerit, Cadmia ſolo fumo circumventa, igni ad faſtigij ſuperficiem ſe non efferente. Hoc quidem, Charon, ille ſic mihi narrauit ſomnium. Ego & tum ſtatim perterritus ſum: & multo magis cùm hodie audirem exſules in tuam domum diverſuros, anxiè metuere cepi ne nobis ipſis magnum malum ſimus confecturi, nullum hoſtibus memorabile, niſi quod eos cõturbabimus. vrbem enim nobis attribuo, Cadmiã, vt eſt, illis. Hæc Theocritus inhibito Charone dicere aliquid adverſus Hippoſthenidam molientem interfatus: Mihi verò, inquit, nulla res maiorem, Hippoſthenida, agendi fiduciam parauit (quãquã ſemper pro exſulibus ſacrificia addixerint) atq; hoc ipſum ſomnium. ſiquidẽ in vrbe lumẽ copioſum & ſplendidũ ex amica domo ais erupiſſe, fumo autẽ obfuſcatũ fuiſſe hoſtium receptaculum, qui nihil vnq; melius quã lacrymas & trepidationem ſecum trahit. voces aũt à nobis exiuiſſe obſcuras: vt etiã ſi quis aliqua de voce nos accuſare velit: incerta dũtaxat ſuſpicio ſimul & oriat & diſſipet. iã illud nõ perlitare, ad rerũ potientes pertinet, nõ ad rem publicã. Nondũ finierat ſermonẽ Theocritus, cùm ego ad Hippoſthenidã: Quos, inquã, homines ad exſules ablegaſti. ſi enim nõ dudũ hoc factũ eſt, cõſequar eos. Et Hippoſthnidas: Haud ſcio, ait, an aſſecuturus hominẽ ſis (verũ enim vobis dicere opus habeo) equo vehentẽ qui Thebis ſunt equorũ optimo. notus nobis is eſt, Melonis aurigarũ præfectus, & per Melonẽ totius cõſcius ab initio inde rei. Ego aũt, qui iam hominẽ conſpexiſſem, Nonne, inquã, Chlidonẽ dicis Hippoſthenida, qui ſuperiore anno Iunonia ſolo equo vicit? Hũc ipſum, aiebat. Quis ergo, ſubieci, is eſt quẽ iam pridẽ ad atrij adſtare oſtiũ, & in nos reſpicere video. Converſus Hippoſthenidas: Mehercle is eſt ille ipſe Chlido, aiebat. Vah, ne quid grauius acciderit. Chlido aũt vbi ſẽſit ſe à nobis animadverti, paulatim ab oſtio cepit progredi. *Caſus exemplũ.* innuẽte verò Hippoſthenida, & corã omnibus rem exponere iubẽte: Noui, inquit, probiſſimè hos viros Hippoſthenida: & cùm te neq; domi neq; in foro offendiſſẽ, huc rectà cõtendi, q hoc te eſſe coniicerẽ: ne quid vos eorũ quæ acta ſunt lateret. Nã cùm tu mihi mãdaſſes, vt quanta omnino poſſem celeritate apud montẽ exſulibus occurrerem, domũ me contuli, vt equũ ſumerem. petenti aũt mihi frænum vxor non habuit quod daret, diúq; in cella commorata eſt quærens, & omnem ſus déq; vertens ſuppellectilem. deniq; vbi ſatis diu mihi illuſum fuit, faſſa eſt ſe frænum vicino commodatò dediſſe, veſperi ab eius rogatam vxore. cùmq; ego indignarer, & maledicta ingererẽ: converſa ad diras imprecationes, malã itionem, malam reditionem mihi optauit, quæ omina Dij, precor, in ipſam convertant. tãdem cùm iratus vſq; ad portas perveniſſem, turba vicinorum & mulierũ concurrẽte, turpiſſimè re geſta ad vos ægrè perveni: quò alium ad illos emittendũ ſciretis, ego enim in præſentia planè mihi non cõſto, & peſ-

ſimè

fime sum affectus. Nos verò subita invasit mutatio. Paulo enim antè indignè ferentes impedimentum actioni iniectum, tunc rursum ob articulum temporis tam celeriter appetentem & dilationis impatientem in anxietatem & metum fuimus coniecti. Ego tamen Hipposthenidam comiter amplexus, bono esse animo iussi: quippe diis ipsis nos ad rem gerendam exhortantibus. Secundum hæc Phyllidas abiit, vt conuiuium appararet, inque id Archiam statim iniiceret: Charon, vt domum adornaret. Ego autem & Theocritus ad Simmiam rediimus, vt Epaminondam per occasionem alloqueremur. Illi verò iam processerant longè in tractanda quæstione non ignobili, sed quam paulo antè Galaxidorus & Phidolaus attigerant, disquirentes cuiúsnam substãtiæ aut facultatis fuisset genius ille qui Socratis dicitur. Quæ ad Galaxidori argumentum responderit Simmias, non audiuimus. Aiebat autem Simmias aliquando hac de re ipsum Socratem fuisse abs se interrogatum, sed nullum dedisse respõsum: ideóque posthac nunquam quæsiuisse. Sępe autem se interfuisse, cùm Socrates eos qui visum quoddã diuinum sibi oblatum dicerent, arrogantes iudicaret: iis verò animum adverteret, qui vocem aliquam se dicerent audiuisse, & de ea seriò percunctarētur. *Rursum de Socratis genio.* Itaq; nobis, cum seorsim inter nos ista consideraremus subiit suspicari, Socratis genium non visum aliquod, sed vocis cuiusdam brutę obseruationem esse, ad ipsum mira quadam ratione delatæ. sicvt in somnis quoq; vox non est, sed orationum quarundam opiniones concipientes pu tant se loquentes audire. Verùm his quidem re vera ista perceptio somnium fit ob quiete m & trãquillitatem corporis dum dormiunt: & animũ ægrè habent meliori principio obtemperãtem. ac defatigati tumultu perturbationũ & occupatione, multiplici rerũ necessariarum, exaudire id quod significatur iisq; mentem advertere nequeunt. Socratis autem mens pura & perturbationum vacua, paulúmq; habens cum corpore commercij necessitatis gratia, facilè tangebatur, & ab eo quod accideret sic vt par erat mutabatur. Quod autem accidit, id non sonum, sed vocem genij sine sono fuisse probabile est, quæ ipsum intellectum eo quod significabat attingeret. Vox quidem ictui animi similis est, nobis per aures orationem vi penetrantem recipientibus dum colloq uimur. Præstantioris verò naturæ mens animum idoneum ducit attinge ns eo quod intelligitur, neque ad hoc ictu opus habet. animus concedit ei intendenti aut laxanti appetitiones, non vi ob perturbationes animi reluctantes, sed quæ facilè tanquam habena circumagantur. Neque mirum hoc haberi debet, cùm videamus magnas onerarias naues exiguis clauis circumduci: & rotam figuli summa manu leuiter tactam pulcrè in gyrum volui. quæ quanquam anima carent, tamen ad cursum aptè facta, ob leuitatem mouenti concedunt impulsione facta. Animus autem hominis innumeris appetitionibus quasi rudentibus constrictus, longè est quàm vllum aliud instrumẽtum versatilior, facilique momento ab eo quod intellexit impellitur si quis ratione tangat. Hinc enim in mentem principia affectionum & appetitionum proficiscuntur: eáque exagitata, trahunt intendúntque hominem. Quo loco maximè perspici potest, quantam vim conceptus intellectus habeat. Ossa quippe sensus expertia, & nerui, ac carnes humorum plenæ, grauisque moles corporis ex his compacta quiescens ac iacens: simul atque animus sobriè ictus appetitiones in sese ciet, tota surgens contentis viribus, omnibúsque membris velvti alata fertur ad agendum. Neque non, aut adeò difficulter potest cerni modus motionis istius atque intentionis & excitationis, quo animus intelligens aliquid, appetitionibus suis corpus secum trahit. Sed quando admodum sine voce ratio mente concepta nullo negocio mouet: sic puto non difficulter à mente præstantiori foris attingente intellectum nostrum cieri: quatenus rationi cum ratione contactus est, vt lumini cum resplendentia. Reuera enim animorum nostrorum sensa invicem per voces tanquam in tenebris palpantes cognoscimus. Geniorum cogitationes lucem habent, affulgéntque idoneis, nihil opus habentes verbis aut vocabulis: quibus invicem vtuntur homines vt tesseris & imaginibus animo conceptorum: ipsa hæc non percipiunt, nisi quibus peculiaris quidam adest & diuinus, vt dixi, splendor. Iam quod in voce fit, est quatenus fidem derogantibus persuaderi possit. Aërnimirum sonis articulatis informatus, totúsq; in vocem mutatus, notionem mentis ad animum audientis perfert. vt mirari dignum sit, si hac ratione etiam præstantioris mentis conceptu aër ob facilitatem patiendi conversus, diuinis & singularibus viris orationẽ mentis intrò annunciet. Sicvt

enim cōtorum ictus scutis æreis impacti exaudiuntur ob resonantiā, cùm è profundo elati accidunt: reliqui ictus obscurè transeunt & fallunt. sic geniorum orationes feruntur per omnia, in solis tamen resonant tranquillis & perturbationum vacuis animis: quos homines iam sacros & diuinos nuncupamus. Cæterùm plerique putant genium dormienti homini diuinum aliquid inspirare: mirum & incredibile eis videtur, vigilantibus etiam ac mente sibi constantibus tales motus contingere. quod perinde est, ac si quis musicum putet lyra remissos habenti neruos vtentē, si ea cōcinnetur atque suis tonis componatur, non vsurum. Causam scilicet hi non perspiciunt, animi sui tumultus & inconcinnitatem. quorū vacuus fuit socius noster Socrates: quod patri de puero eo etiamnum datū oraculum prædixit. mādabat enim patri, vt fineret eum agere quidquid in mentē venisset, & neque vim faceret, neque aliò abduceret, sed liberā pueri appetitionē ferri pateretur: ac pro eo vota faceret Ioui Forēsi & Musis, de cætero in Socratem nihil curiosè inquireret. nimirum qui in se ducem vitæ haberet sexcētis magistris & pedagogis præstantem. Atque hic quidē meus, Phidelae viuo ac mortuo Socrate de genio eius fuit sensus, spretis omnibus, sternutationibus, aliis talibus rebus. Quæ aūt Timarchum Chæronensem audiuimus hac de re disserere, haud scio an pro fabulis habituri sitis, præstētque ea reticere. Nequaquā, inquit Theocritus, sed narra ista hæc. nā vt non planissimè, alicubi tamen etiā fabulæ veritatem attingunt. Priùs tamen quis ille fuerit Timarchus expedi: nō enim noui hominē. Cōsentaneū est, aiebat Simmias, mi Theocrite. Admodū enim adolescēs à Socrate petiit vt sepeliretur iuxta Lamproclem Socratis F. paucis ante diebus mortuū. amicum & æqualē suum. Is ergo cupiens Socratis genius quam vim haberet cognoscere, vtpote iuuenis generosa indole, & qui recens philosophiam gustauisset: re mecum & cum Cebete tantùm communicata, in oraculum Trophonij descendit, ritè peractis omnibus. cúmque duas noctes & vnum diem ibi exegisset, iam plerisque actum de eo esse putantibus, & familiaribus eum deplorantibus, manè admodum hilaris rediit. deúmque comprecatus, vt primùm turbam euasit, nobis mira multa narrauit visa sibi & audita. Aiebat se, cum descendisset in oraculum, initiò in magnas incidisse tenebras: votis deinde factis diu iacuisse, non satis sentientem vigilarétne an somniaret. visum autem sibi caput strepitu vnà accidente percussum fuisse, & suturis inuicem discedentibus animum exiuisse. Qui (verba ipsius refero) simul atque recedens, aëri pellucido & puro permixtus fuit, idque lubens, tunc primùm longo pòst tempore sibi respirare est visus, hactenus oppressus: maiórque pristino factus fuit, instar veli à vento inflati. Audiui deinde obscurè quendam strepitum supra caput circumagitatum, & suauem emittentem vocem. Suspiciens autem, terram nusquam vidi, sed insulas splendentes molli igni, mutantes alium ex alio colorem, vnde variè quasi tingeretur lumen istis mutationibus. Visæ sunt mihi insulæ numero infinitæ, magnitudine immodica, non æquales omnes inter se, sed similiter rotundas. His putabam in orbem circumvectis, substrepere ætherem. nam leuitati motus respondebat vocis illius lenitas, ex omnibus concinnatæ. Per medias insulas mare aut palus diffundebatur, coloribus glauco admixtis refulgens: Insularum paucæ per fretum enabant, & trans paludem efferebantur: aliæ multæ * attrahebantur * ferè subsidentibus. Maris profunditas quibusdam in locis versus Austrum magna: alibi stagna & breuia erant. passim etiam effundebatur & recedebat non magnis æstibus. color alibi sincerus, & marinus, alibi confusus & palustris. Insulæ simul etiam traiicientes impetu fluctuum reuertebantur: neque motus earum finis ad principium redibat, neque circulum conficiebant, sed conuersione sua paulatim loco excedentes gyrum in se non redeuntem trahebant. Harum ad medium maximè ambientis inclinatum erat mare, paulo minus octaua Vniuersi parte, vt mihi (aiebat) videbatur. Haber autem duos apertos meatus, quibus aduersi fluuij ignis irrumpentis excipiuntur: quo igni magna pars glauci caloris in albedinem vitiatur. Hoc mihi spectaculum fuit iucundum. Deorsum autem intuenti, apparuit hiatus ingens teres, velvti exciso globo, terribilis valdè & profundus, & plenus tenebrarum non quiescentium, sed subinde conturbatarum & exæstuantium. Hinc exaudiebantur infiniti rugitus & gemitus animalium, vagitus infantium, mixti virorum & mulierum eiulatus, omnis generis soni & tumultus eminus è profundo sursum obtusè elati: quibus haud mediocriter fui perterritus. Procedente tēpore quidā à me nō conspectus dixit mihi,

Oraculum de Socrate.

Narratio fabulæ Timarchi.

mihi, O Timarche, quid cupis cognoscere? Omnia, inquam ego: quid enim non est admirabile. Tum ille: Ad nos quidem, inquit, superiorum istorum pars exigua pertinet: sunt enim aliorum deorum. Proserpinæ autem portionem, quam nos administramus, vnam de quatuor, vt Styx eas discernit, licet tibi si vis contemplari. Cúmque interrogassem quidnam Styx esset, Respondit viam esse ad Inferos, quæ progreditur in contrarium, vertice lucem scindens, & (vt vides) ex Orco sursum tendens, quâ lumen attingens, vltimam portionem vniuersarum rerum determinat. Sunt autem, dicebat, quatuor partes. prima vitæ, motus secũda, tertia ortus, interitus quarta. Colligat autem primam cum secunda, Vnitas, secundum id quod visum fugit: secundam cum tertia Mens secundum Solem: tertiam cum quarta, Natura secundum Lunam. Singulis harum compagum assidet Parca Necessitatis filia, clauem tenens: primæ Atropos, secundæ Clotho, tertiæ Lachesis, circa quam flexus est originis rerum. Nam reliquæ sanè insulæ deos habent: Luna, quæ est geniorum in terra degentium, Stygem effugit paululum sublimiùs elata: semel ab ea occupatur in secundis mensuris CLXXVII. Itaque Styge appetente ad Lunam, animæ vociferantur præ metu. Multas enim Pluto rapit delabentes: alias Luna adnatantes sursum euehit, quibus in tempus nascendi interitus incidit. Exceptis quæ sceleribus sunt pollutæ. has enim fulminans & mugiens horrendum, non sinit appropinquare: sed suum lamentantes exitium, inde prolapsæ deorsum feruntur rursum ad alium ortum, vt vides. Atqui nihil video, aiebam, quàm multas stellas circa hiatum agitari, aliásque in eum demergentes, alias sursum tendentes. Ipsos ergo, inquit ille, genios videns ignoras. res enim ita habet. Omnis anima mentis est particeps. neque rationis expers in homine aliquid est, nisi quantum carni permixta anima & perturbationibus mutata voluptatibus & doloribus ad brutam desciscit naturam. Non omnis autem anima eodem modo miscetur. Nam aliæ totæ in corpora se demergunt, prorsúmque in vita perturbationibus corrumpuntur. Aliæ verò interdum se emergunt, & foras relinquunt purissimam partem, non planè subsidentem in corpus, sed veluti in superficie nauigans capite hominem quæ tangat: eique veluti in profundum demerso supra verticem suspensa & recta manet anima, quatenus menti parens non vincitur à corporis affectibus. Ergo id quod quasi demersum in homine fertur, anima dicitur. Quod autem ab interitu immune est, plerique mentem vocantes intra ipsos esse opinantur: quasi in speculis sint ea, quæ in iis resplendent. qui rectè intelligunt, ij foris esse sentiunt, geniúmque appellant. Proinde cùm cernis stellas quæ extingui videntur, animas intellige quæ totæ in corpora se abdunt. rursum verò emicantes effulgentésque sursum, caliginem quandam & tenebras veluti cœnum excutientes: eas scito, quæ à morte è corporibus huc redeunt. quæ supernè differuntur, genij sunt hominum, quos sapientes dicunt. Conare autem vnius cuiuslibet vinculum quo cum anima constringitur perspicere. His ego auditis, accuratiùs spectaui stellas alias magis, minùs alias fluctuantes: quomodo in mari videmus differri hinc inde suberis taleas quibus retia indicantur. alias fusis conglomeratis similes motu agitari inæquabili & conturbato, neque posse eum in recta constituere linea. Tum vox ista dixit. Quæ recto & ordinato motu feruntur stellæ, eas ob bonam educationem & conveniens alimentum corporum, animis vti obsequentibus, & quorum bruta facultas non sit planè terrestris & cœnosa. Quæ verò sus déque crebrò inæqualiter & conturbatè vergunt, velut ruptis vinculis palpitantes: eas conflictari cum refractariis & indomitis ob prauam institutionem ingeniis. & aliquando vincere, & ad dextrum redigere ea latus: interdum flecti perturbationibus, & ad peccandi societatem pertrahi: rursum deinde eniti. nam copulam, veluti frænum brutæ parti animæ iniectum, quando retrahit, pœnitentiam peccatis inducere & voluptatibus iniustis atque intemperantibus. hanc esse dolorem ictúmque animæ à principe parte illatum refrænante animam, donec ita castigata obtemperare discat, & cicurata pecudis instar absque ictu & dolore sentiat se tesseris argutis signísque à genio duci. Atque hæ quidem, aiebat vox illa, serò & tardè ducuntur, constituuntúrque in statu ipsas decẽte. Ex obsequẽtibus aũt istis & mẽti vltrò parentibus ab ortu & initio genij sui, sunt diuinæ illæ & cum numinibus colloquentes animæ. Qualis fuit * Hermodori, Clazomenij anima: quã audiuisti nimirũ corpore omnino deserto noctes diésque multa peruagatã loca, rursum in corpus rediisse, cùm præsens multis in lõginquo

* Hermotimum est aliis.

dictis ac factis intervenisset: donec inimici corpus animæ vacuum prodente vxore nacti domi combusserunt. Hoc quidem verum non est. non enim egressa est è corpore anima: sed identidem cõcedens & laxans genio compagem, circumcursitationem admisit, vt is multa foris audita ac visa intrò annunciaret. Qui verò dormientis corpus cremauerunt, etiamnum in tartaro supplicium pendunt. Verùm hæc tu, adolescens, tertio pòst mense pleniùs scies. nunc abi. Ego autem voce finiente, aiebat Timarchus, convertens me videre volui quis loqueretur. sed denuò graui capitis dolore correptus tanquam vi compressi, nihil sentire, nihil intelligere eorum quæ circa me erant potui. deinde paulatim ad me rediens, vidi me in antro Trophonij apud introitum, vbi initiò procubueram, iacere. Atque hæc est Timarchi fabula. Qui cùm Athenas venisset, & tertio mense post auditam vocem mortuus esset: Socrates, cùm admiratione ducti rem ei narraremus, increpauit nos, quòd non viuo Timarcho hoc fecissemus: per enim libenter se auditurum ista, & diligentiùs examinaturum fuisse. Habes Theocrite expositam fabulam. Sed vide, an non hospes quoque nobis exhortandus sit ad hanc quæstionem tractandam. est enim omnino diuinis conveniens viris. Quid, aiebat Theanor? Epaminondas suam sententiam non profert, eadem institutus disciplina? Tum pater renidens: Tale, inquit, est eius ingenium, taciturnum,

Epaminondæ laus.

& cautè ad loquendum se dans, audiendo & discendo inexsaturabile. itaque etiam Spintharus Tarentinus, cum eo hæc non exiguum versatus tempus frequenter dicebat, In neminem se hominem suæ ætatis incidisse qui & plura nosset, & pauciora loqueretur. Itaque tu quæ sentis hac de re edissere. Ibi Theanor ita dixit. Timarcheam quidem narrationem, tanquam sacram & inviolabilem, aio dedicandam esse numini. Miror autem si futuri sint qui à Simmia dictis fidem denegent: & cùm olores, dracones, canes, equos sacros nominẽt, homines diuinos esse ac diis caros inficientur. cùm quidem deum non auium, sed hominum amatorem censeant. Enimverò sicvt vir equorum studiosus, non omnibus eandem equis curam impendit: sed aliquem semper optimum eximium habens seorsim exercet atque alit, & maiore quàm cæteros amore prosequitur. sic dij de nobis optimos velvti è grege notatos aliquos, peculiari dignantur institutione: non frænis aut habenis, sed doctrina & tesseris dirigentes: quarum vulgus & gregarij prorsus imperiti sint. Nam neque canum plerique, indicia vestigiorum, neque equorum, artis equestris signa intelligunt: sed qui didicerunt, quouis sibilo aut plausu percipiunt quid iubeantur, ac facile officium peragunt. Videtur autem mihi Homerus quoque hanc nostri generis differentiam, quam dico, habuisse cognitam. Nam vatum alios augures, alios sacerdotes nominans, quosdam facit qui ipsorum deorum colloquia intelligant, itáque futura prædicant.

Istuc consilium Phœbo, glaucæq; Mineruæ
Arridens, Helenus persensit mente sagaci. &c.
Iliad. η. 44. *Namque meas talis superûm vox venit ad aures.*

Ibi. 53. Sicvt enim regum & imperatorum sentẽtiam exteri percipiunt è facibus quibusdam ardentibus, præconibus, tubis: quam fidis & familiaribus ij coràm exponunt. sic numen paucos per se, idque raró, compellat: plerisque signa suggerit, è quibus signis diuinatio est confecta. Nam dij paucorum hominum vitam exornant, quos summè beatos & verè diuinos reddere volunt. Animi autem ortu liberati, & vacantes postmodo à corpore, vt liberi prorsus emissi, genij sunt, curam hominum gerentes, vt ait Hesiodus. Et sicvt athletæ senectute eis vacationem artis largita non omne tamen protinus abijciunt studium & curam corporis: sed delectantur cùm alios exerceri vident, exhortantur, iisque præstò adsunt. ita confectis vitæ ærumnis animi ob præstantiam in genios versi, non planè despiciunt res humanas, hominúmque rationes & studia: sed propicij iis qui eundem finem affectant, adiuuant eorum conatus: incitantes & provehentes, cùm eos vident propinqua spe contendere ad finem, cúmque iam attingere. Non enim quosvis genius arripit. Sed sicvt de iis qui natant in mari, eos qui in alto adhuc feruntur & procul à terra absunt, in terra stantes duntaxat spectant: litori autem appropinquantibus iam accurrentes & in aquam descendentes manu simul & voce succurrunt, eósq; eripiũt. ita, amicè genius solet nos iam obrutos à rebus, & multa corpora tanquam vehicula mutantes, ipsos eluctari, & tolerare, propria expertos virtute seruare, & ad portũ pervenire. Quæ verò per innumeros ortus ærum-

ærumnis exactis grauibus ànima, iam bene & alacriter circuitione absoluta, ad ipsum exitum laborat & periclitatur multo cum sudore enitens sursum: huic quin familiaris eius genius opituletur, non invidet deus, sed volentem finit. studet autem alius aliam seruare exhortando: & audit illa ob propinquitatem, ac seruatur: non obtemperans autem, discedente genio, miserè agit. His ita dictis Epaminondas in me intuens, Tibi quidem, inquit, Caphisia tempus adest iam in gymnasium eundi, neque destituendi familiares. nos Theanorem curabimus, & vbi visum fuerit concilium dimittemus. Tum ego: agētur, inquam, ista. sed parumper me præsente & Galaxidoro tecum colloqui cupit hic noster Theocritus. Colloquantur, inquit, bona fortuna. simúlq; surgēs ad anfractum porticus præcessit. nósq; circumfusi cepimus eum ad societatem facinoris exhortari. Ille autem & probè sibi notum diem reditui exsulum destinatum aiebat, & cum Gorgida amicis esse ad opportunitatem vsurpandam omnia composita. se autem nolle quenquam ciuium indicta causa occidere, non graui vrgente necessitate: prætcrea etiam ad multitudinem Thebanorum esse hoc vtile, inveniri quosdam facinoris innocentes: qui eò faciliùs citra suspicionem persuadere optima deinde possint. Hac sententia probata, frater ad Simmiam se recepit. Nos in gymnasium degressi amicos convenimus * atq; cum vno post alterum concertans, alia quæsiuit, alia composuit ad rem gerendam pertinentia. Vidimus etiam Archiam & Philippum vnctos ad cœnam abire. Metuēs enim Phyllidas ne ante cœnam Amphitheum tyrāni interficerent, statim atq; deducto Lysanorida redüt, Archiam salutans, & de muliere quam is concupiscebat spem iniiciens, eam isthuc venturam, persuasit vt cum suarum libidinum sociis animo ocioso obsequeretur. Sub versperam iam frigus se intendit vento oborto. ideóq; plerisq; maturiùs domum se conferentibus, nos Damoclidam, Pelopidā, & Theopompum obvij facti ad nos recepimus, alij alios. nam statim traiecto Cithærone divulserant sese, & tempestas hoc eis conferebat, vt facie quisque velata citra metum per vrbem incederit. quibusdam etiā per portas intrantibus fulgur à dextra sine tonitru affulsit: quod videbatur securitatem portēdere, ac gloriam & splendorem facinus illustre sine periculo cōfecturis. Cùm omnes iam in domo Charonis essemus, numero duodequinquaginta, iam Theocrito in quodam conclaui seorsim hostiā mactante: fores vehementiùs concrepuerunt. venitque mox quidam nunciās duos Archiæ apparitores pulsare ostium, festinanter ad Charonem missos, qui aperiri iuberēt, indignarentúrq; id nō esse actutum factum. Turbatus hæc Charon, aperiri illis statim iussit: ipse coronatus eis occurrens, tanquam qui sacrificasset & potaret, quæsiuit ex apparitoribus, quid vellent. alter eorum respondit, Missos se ab Archia & Philippo, ipsum quam celerrimè ad se venire iubentibus. cúmque interrogaret, cur ita seriò ipsum hoc tempore accerserēt: Nihil, inquit apparitor, nobis præterea notum est. Sed quid renunciabimus eis? Nimirum, aiebat Charon, me polita corona & veste sumta vos subsecuturum. nam si nunc vobiscum eam, quosdam turbabo, qui me captum duci putabunt. Sic ergo, dicebant, facito. nam & nos oportet custodibus vrbis mandatū aliquod magistratus adferre. Cùm hi abiissent, & ad nos Charon esset ingressus, hæcq; significasset: perterriti omnes sunt, indicium rei delatum esse putantes. & plerisq; suspectus erat Hipposthenidas, quasi qui conatus reditum exsulū opera Chlidonis impedire, infecta hac re & periculi iam tempore imminēte indicium conspirationis detulisset præ metu. atq; hoc hebat probabile, cùm in Charonis domum se cum aliis non contulisset, totiísq; videretur improbus & desertor. Nos tamē vniuersi Charonem cēsuimus ire debere, & vocāntibus magistratibus obtēperare. Charō aūt filium accersens, pulcerrimū ô Archedame Thebanorum, & in gymnasiis laborū studiosissimū, annos natum fere quindecim, sed æqualibus robore & magnitudine multo antecuntem: Hic, inquit, amici vnicus meus est filius, &, quod nostis carus. hunc ego vobis trado, vósq; per deos omnes, omnes genios obtestor, siquid mala fide vobiscū agere me sentietis, vt eum nulla habita nostrûm ratione interficiatis. vos autem porrò adversus evētum vosmet parate viri, neq; cōmittite vt à pessimis hominibus corpora vestra interficiantur re parū viriliter & sine decore gesta: sed vlciscimini hostes, invictósq; animos patriæ seruate. Ista locuto Charone, magnitudinem quidem animi & probitatem hominis admirati sumus: sed quòd suspectum se nobis putabat, iniquè tulimus, atq; abducere filiū iussimus. omnino autē, dicebat Pelopidas, nō bono vsus consilio videre nobis Charon, qui non aliā in domum transtuleris filium. quid enim attinet eum hæc vnà

Historia cæsorū Thebis tyrannorum.

Fortis in patriā amor.

nobiſcum depræhenſum periclitari: atq; adeò etiamnum ablegãdus eſt, vt ſi quid nobis adverſi contingat, generoſus vindex in tyrannos clàm educetur. Minimè gẽtium, aiebat Charon. ſed hîc manebit, & vnà vobiſcũ in diſcrimine verſabitur. nam ne hunc quidem expedit in poteſtatem hoſtiũ pervenire. Tu verò, fili, etiam ante ætatem deguſta certamina neceſſaria, & cum multis boniſq; ciuibus pro libertate & virtute periculum adi. Multum quidem adhuc ſpei ſupereſt, ac fortaſſe aliquis nos deus reſpicit decertantes pro iuſticia. Hęc Archedame, verba hominis lacrymas multis excuſerũt. Ipſe nihil lacrymãs, nihil emollitus, tradito in manus Pelopidæ filio, per fores exibat, dextram vnicuiq; noſtrûm iniiciens, & cohortãs ad fiduciam. Magis etiã pueri ipſius admiratus fuiſſes alacritatem & cõfidentiam adverſus periculum, Neoptolemi æmulam. non enim expalluit, non pauit: ſed gladium Pelopidæ extraxit atque cõtemplatus eſt. Interim ad nos venit Diotonus Cephiſodori amicus gladium geſtans, & loricã ferream indutus. qui cum audiret Charonem ad Archiam eſſe vocatum, culpabat noſtram cũctationem, inſtigabátq; vt ad ædes iremus. fore enim, vt anteverteremus eos ſubitò irruentes: aut ſi res ſecus caderet, præſtare ſub dio congredi cum hoſtibus incompoſitis & palantibus, quàm in domuncula incluſos manere, donec apum examinis inſtar ab hoſtibus eximeremur. Sed & Theocritus vates inſtabat, quòd ei ſacra ſalutaria, pulcra, & ſecuritatem ſpondẽtia eveniſſent. Cùm iam nos armaremus & componeremus, redit Charon hilari vultu, ac renidens, & in nos intuens. Bono, inquit, eſte animo: res periculo caret, & ſuccedit probè. Archias enim & Philippus vt audiuerunt me vocatum adeſſe, iam vino graues, & animis iuxta ac corporibus diſſolutis, ægrè ſurgẽtes foras ad oſtium proceſſerũt. Hæc cùm dixiſſet Archias, Audimus ô Charon exſules in vrbem ſubrepſiſſe, inq; ea occultari: Ego non leuiter perturbatus, Vbinam, inquam, eſſe, & qui dicuntur: tum Archias, Ignoramus, ait, idcóq; te venire iuſſimus, ſi quid tu fortaſſe certiùs inaudiuiſſes. Ego parumper velvti conſternatus animũ recolligens, rumorem ratiocinatus ſum eſſe hoc indicium, nihil certi, neq; rem ab vllo conſciorum elatam: nõ enim domum eos ignoraturos fuiſſe, ſi quis rem compertam detuliſſet: ſed aliâs ſuſpicionem aut obſcurum rumorem vrbem pervagatum ad eos perveniſſe. Dixi ergo Archiæ. Viuẽte quidem Androclida ſæpenumerò memini tales rumores inanes & falſos ſermones nobis obturbaſſe. nunc autem nihil tale audiui Archia. tamen, ſi iubes, inquirã, ac ſi quid dignum cura comperero, nõ patiar id à vobis ignorari. Planè, aiebat Phillidas, nihil ô Charõ hac de re non veſtigatum & inquiſitum relinque. quid enim obſtat, quin nihil contemnamus, ſed omnia caueamus & obſeruemus: expedit prudentes eſſe & tutos. ſimúlq; Archiam appręhenſum in conclaue vbi potabant reduxit. Proinde viri ne ceſſemus, ſed deos comprecati exeamus. Hæc locuto Charone, diis vota fecimus, & invicẽ nos cohortati ſumus. Hora erat ea, qua maximè homines cœnæ vacant: & ventus ſeſe intendens niuem tenuis pluuiæ guttulis permixtã edebat: itaq; magna ſolitudo paſſim erat nobis per vicos euntibus. Qui in Leontidam & Hypatem (horũ enim ædes erant vicinæ) mittebantur, tunicati ibant, nihil armorum præter gladios ſecum gerentes. erãt in his Damoclidas, Pelopidas, & Cephiſodorus. Charon aũt, Melon, & qui cũ iis adorturi Archiam erant, ſemithoraces induti, coronas geſtabant denſas abiegnas alij, alij piceas: quidam & muliebribus induti amiculis, & ebrios ſimulãtes qui cum mulieribus comeſatum irent. At enim Fortuna maligna, Archedame, hoſtium molliciem & ignorantiam noſtræ exæquans audaciæ atq; induſtriæ, actionemq; noſtram ludi in morem ſcenici iam inde ab initio periculoſis varians accidentibus, in ipſum rei gerẽdæ articulum præcipitem & ſummo cum diſcrimine coniunctũ noſtro caſum intulit. Cùm enim Charõ ab Archia & Philippo domum reverſus nos ad facinus inſtrueret: ecce tibi venit Athenis epiſtola ab Archia ſacerdote ad Archiam tyrãnum amicũ (vt apparet) hoſpitémq; eius, reditum exſulum, & inſidias, & domũ quã ſubiiſſent, & nomina adiutorum nunciãs. Sed Archias iam vino fractus, & mulierũ exſpectatione dementatus, acceptã epiſtolam, cùm tabellarius de rebus ſeriis ſcriptã diceret, In craſtinum ergo ſeria inquiẽs, puluinari ſubiecit, poculúmq; popoſcit, & infundere iuſſit: crebrò interim Phyllidã ad fores mittẽs ſpeculatũ an mulieres accederent. Hac ſpe convivium producẽte, ſupervenimus nos, & rectà per famulos perrumpentes ad virorũ cõclaue acceſſimus, paulúmq; ad fores ſubſtitimus, ſingulos accumbentium contẽplantes. Cæterùm coronarum & veſtiũ conſpectus decipiens adverſarios, ſilentium fecit. Vt verò primus Melon per

lon per

lon per medium sese intulit manu capulo ensis admota: Cabirichus fabarum sorte archon (magistratus id genus) creatus, prætereuntem brachio appræhendit, & exclamauit, Nonne hic est Melon, Phyllidæ? Huius itaq; Melo excussit manum, strictóque gladio in Archiam ægre assurgentem irruens, non ante finem feriendi fecit quàm necauit. Philippum Charon in collum vulnerauit: & poculis adiacentibus se defendere aggressum, Lysitheus à lecto in terram deturbans interfecit. Nos autem Cabirichum demitigabamus, orantes ne tyrannis vellet opitulari, sed patriæ liberandæ adiumento esse, homo sacer, & diis propter eam consecratus. cùm autem ob merum non facilè in mentem ei veniret quid vtile esset, & dubius animi surgeret perturbatúsq;, atque hastæ (quam pro more gerunt semper apud nos archontes) cuspidem obiiceret: ego mediam arripui & supra caput eleuaui, clamans vt dimitteret suæq; saluti consuleret, aliâs percussum iri. Theopompus autem à dextra adstans, gladio eum feriit. & Hæc, inquit, iace cum iis, quibus adulatus es. non enim tu liberatis Thebis coronam geres, neq; porrò diis sacrificabis, à quibus patriæ sæpenumerò mala es imprecatus pro hostibus vota faciẽs. Occiso Cabiricho Theocritus, qui vnà nobiscũ aderat, sacram hastã statim è cęde rapuit. famulorũ paucos resistere aggressos nos interfecimus: eos qui se continebant, in conclaue inclusimus, quod nollemus eos dilapsos rem actam enũciare antequam sciremus an reliquis etiam sociis res successisset. Ii verò sic egerunt. Pulsauere qui erant cum Pelopida ianuam Leontidæ, ad quam tacitè accesserant: & famulo qui exaudiuerat eos dixerunt, venire se Athenis, Leontidæ litteras à Callistrato afferentes. is vbi renunciauit, iussúsque aperire amouit repagulum, paululúmque fores aperuit: confertim irruerunt, subversóque homine per aulam ad cubile accurrerunt. Leontidas verò confestim id quod res erat suspicatus, stricto pugione erupit ad vim profligandam: vir satis iniustus & tyrannicus, sed animi corporísque robore præditus. Non tamen sensit sibi lucernam esse subvertendam, & per tenebras cum irruentibus depugnandum. itaque in luce à nobis conspectus, simul atque fores aperuit, Cephisodorum in ilia ferit, móxq; cum Pelopida congressus, seruos magno clamore inuocat. Hos autẽ Samidas & qui cum ipso erant repressẽrunt, non ausos manũ cõserere cum nobilissimis & fortissimis ciuium. Digladiabatur in ianua cubilis cum Leontida Pelopidas acriter, quæ arcta erat, & iacebat in medio Cephisodorus animã agens, ita vt reliqui opem ferre Pelopidæ nõ possent. tandẽ noster in caput accepto non magno vulnere, multis illatis deiecit Leontidam, supráq; calentem etiãnum Cephisodorum iugulauit. vidit enim cadere hostem Cephisodorus, & Pelopidę dextrã iniecit, reliquisq; consalutatis placidè simul exspirauit. Hoc cõfecto ad Hypaten contendunt, foribúsq; eodem ipsis pacto apertis, Hypaten per tectũ quoddam ad vicinos fugientem obtruncant. Inde ad nos properant, forísq; apud Polystylum conveniunt. Hac mutuò dicta salute de rebus collocuti, ad carcerem contendimus. Tum Phyllidas carceris præfectum evocans, Archias, inquit, & Philippus iubent te continuò Amphitheum ad ipsos ducere. Ille verò & temporis absurditatem considerans, & Phyllidam parum compositè loqui animadvertens, vtpote adhuc calentem à certamine & æstuantem, suspicatus fraudem: Quando, inquit, ô Phyllida polemarchi hoc temporis ad se captiuum vocauerunt? quando per te? quam adfers tesseram? Loquentis adhuc latus Phyllidas conto equestri, quem gerebat, traiecit, improbúmque hominem prostrauit: quem etiam interdiu calcauerunt & cõspuerunt haud paucæ mulieres. Nos foribus carceris diffissis nominatim evocauimus, primùm Amphitheum, deinde reliquos, vt quisq; cuiq; notus aut necessarius erat, captiuos. qui voce agnita læti è stratis in quibus humi procumbebant se proripuere, catenas secum trahentes. quibus verò pedes in ligno erant inclusi, ij manus intendentes obsecrabant ne relinquerentur. His solutis, iam multi in vicinia habitantium accurrebant, sentientes quid actum esset, & gaudentes. Mulieres quoque, vt quæque è suis audiuit, non seruato Boetico more vnà ad aliam excurrerunt, & quid rei esset ex obviis quæsiuerunt: aliæ patres aut maritos suos reperientes, secutæ sunt. Neque prohibebat quisquam. magnum enim apud obvios momentum faciebat earum misericordia, lacrymæ, & obsecrationes castarum mulierũ. Hoc modo rebus habentibus, ego audiẽs Epaminondam & Gorgidã iam cum amicis congregari ad Mineruæ, ad eos me contuli. Veniebant aũt multi cõfertim & boni ciues, ac subinde plures confluebant. Itaque cùm illis ordine singula vti gesta erant narraui, hortatúsq; sum vt in forum progressi

patriæ opitularent, simul omnes ciues ad libertatem publico præconio vocauimus. Turbæ coëunti arma suppeditabant cùm ædes omnis generis spoliorum plenæ, tum tabernæ fabrorum gladiatiorum vicinæ. Venit etiam Hipposthenidas cum amicis & seruis, adscitis qui tum fortè ad Herculis festum advenerant Thebas tubicinibus. Statim verò alij è foro signum cecinerunt, alij aliunde, vndique adversariis terrorem obiicientes. ita vt omnibus desistentibus, alij etiam fumum edentes * ad Cadmiam fugerunt, secum trahentes etiam eos qui meliores dicuntur, solitos circa arcem & * pernoctare. Qui arcem tenebant, his incompositè & trepidè accurrentibus, cùm nos in foro viderent nullibi quiescere, vndique tumultus & strepitus edi: de descendendo nullum inierunt consilium, quanquam erant numero ad ɪↄↄ. sed metu periculi se continentes, Lysanoridam prætexebant. Manere enim * illius diei. Itaque hunc Spartani postea, vt rem compererunt, pecunia multarunt. * Corinthi adepti statim interfecerunt. Cadmiam autem nobis certo pacto inito reddiderunt, & præsidium abduxerunt.

Vide Pelopidam Plut. archi.

PLVTARCHI

De Herodoti malignitate commentarius.

ERODOTI multos, Alexander, & dictio vt simplex, & nullo labore ac facilè rebus sese applicans decepit: plures etiam ingenium eius cãdidum falsò suspicati sunt fuisse. Non enim modò extremæ est, vt Plato ait, iniusticiæ, videri iustum cùm non sis: sed summæ est malignitatis simulando facilitatem & simplicitatem, iniquissimum se præbere. * maximè adversus Bœotos & Corinthios vsus est, ne aliis quidem parcens: existimo debere me & maiores nostros & ipsam veritatem tueri, in hac ipsa operis parte. nam qui alia eius mendacia & figmenta velit recensere, multis opus habuerit libris. Sed, quod ait Sophocles,

Persuasionis vultus eualet ——

maximè in gratiosa oratione & tantam vim habente, cùm alia absurda, tum indolem scriptoris occultare. Philippus quidem Græcis ab ipso ad T. Quinctium deficientibus dicebat eos læuiori sane, sed longiori iugo colla submisisse. At Herodoti malignitas est sanè læuior & mollior quàm Theopompi magis autem attingit & lædit. Sicvt venti per angustias occultè spirantes, molestiores sunt apertis. Videtur autem commodum fore, vt rudi Minerua delineemus, quæ communiter non puræ aut benevolæ, sed malignæ narrationis quasi vestigia & notæ sint: deinde singula eorũ quæ examinabimus eò collocaturi quò pertinent. Primùm si quis in re narranda aliqua odiosissimis nominibus vtitur, cùm in promtu sint molliora: (vt si quis Niciam diuino furore percitum dicat, cùm nimis deditum diuinationi dicere liceat: aut Cleonis ferociam & insaniam, cum possit futilitatem.) is non equus est, sed fruitur iam suo modo loquendi. Deinde si quid vitij inest aliâs, quod ad historiam nihil facit: id scriptor arripiens, & in res nullo vsu admiscens narrationem extendit & per ambages circumducit, vt calamitatem alicuius aut flagitium vel actionẽ illaudabilem inserat: satis ostendit se maledicendo oblectari. Itaq; Thucidides ne Cleonis quidem peccata, quæ plurima erant, perspicuè recensuit. & Hyperbolum popularem oratorem vno verbo attingens, hominémq; malum appellans, missum fecit. Philistus etiam Dionysij in barbaros iniurias, quæ cum Græcis rebus connexæ non essent, vniuersas præterijt. Digressiones enim è narratione fabulis maximè permittũtur & antiquitatis explicationi: fierique ad laudandum debent. qui verò additamentum sermoni facit maledicta & vituperationes, videtur in tragicam incidere execrationem,

Indicia orationis malignæ.

Lib. IIX.

Pereas, qui calamitates hominum colligis.

Iam quod ab altera parte huic respõdet, nemo non videt. bonũ scilicet aliquod videri impunè posse omitti. Sed tamẽ malicioſè hoc fit, quãdo ꝙd omittitᷣ in locũ incidit qui

ad

ad historiam pertinet. Illibenter enim laudare non est quā libenter vituperare honestius, fortasse etiam turpius. Quartū ergo signū pono ingenij in historia scribenda parum æqui, cùm duo aut plures vna de re sermones feruntur, deteriorem amplecti. Sophistis quidem concessum est lucri aut gloriæ causa sententiā peiorem sumere defendendam. non enim fidem validam faciunt de rebus, & plerunq; non negant gaudere se absurdis & incredibilibus probabilitatem conciliando. Qui verò historiam scribit, debet quæ vera sit scribere. de incertis meliora videntur rectiùs quàm peiora prodi: & hæc sunt qui omnino prætermittāt. Verbi gratia de Themistocle Ephorus scribit, Eū Pausaniæ proditionem & quæ cum regiis ducibus tractaret legisse, non tamē passum sibi hoc persuaderi, neq; admisisse Pausaniam, à quo ad spei societatē vocabatur. Thucydides id, vt planè damnatum falsi, omisit. Porrò de rebus quas gestas constat, causa autem & institutum actionis in obscuro est, malignus est & iniquus qui in deteriorem partem coniecturas facit. vt Comici bellum à Pericle propter Aspasiam vel Phidiam incensum fuisse dicentes: non animi magnitudine & studio cōtendendi, retundere fastum Peloponnesiorum, & nulla in re concedere Lacedæmoniis volente. Præclaris enim & laudatis factis atq; rebus maligni causam qui subiiciūt vitiosam, calumniandóq; in sinistras abducunt suspiciones de latēte eius qui rē gessit consilio, quādo ipsum factum palàm vituperare non possunt: (vt qui cædem Alexandri tyrāni à Theba perpetratam non magnanimitati & odio malorum, sed obtrectationi cuidam muliebri imputant: Catonémq; aiunt mortem sibi consciuisse, quòd metueret ne Cæsar ipsum turpi morte afficeret,) hos liquet ad summam inuidentiam & nequiciam nihil sibi fecisse reliquum. Etiam in modo agendi narratio historica malignitatem admittit: vt si pecunia quis, non virtute rem confecisse dicatur, quod de Philippo nonnulli perhibent: si nullo labore, & facilè, vt de Alexandro: non prudentia, sed felicitate, vt Timotheum inimici pingebant dormientem, & vrbes vltrò in retia eius ingredientes. Nam haud dubiè magnitudinem & pulcritudinē actionum deminuūt, qui generosè, laboriosè, per virtutem & sua ipsorum opera autores earū egisse inficiātur. Porrò qui apertè malè dicere volunt *morositatem exprobrare, ferociam, insan[illegible], nisi modum seruent. Hi verò obliquè & quasi ex abdito calumniis tanquam sagittis impetentes, deinde pedem referentes, eóq; se velantes q; non credere dicunt quæ omnino credi volunt: dum malignitatem negant, vlteriùs etiā illiberalitatis sese obligant. Quibus affines sunt, qui vituperationibus laudationes aliquas apponunt. vt Aristoxenus, qui cùm Socratem ineruditū, inscium, & libidinosum dixisset, addidit, Iniusticia tamen aberat. Sicvt enim qui ex arte & callidè adulantur, aliquando multis & longis laudationibus vituperationes admiscent leuiculas, velvti condimētum adulationi libertatem immittentes: ita malignitas vt fidem criminibus faciat, laudem simul ponit. Licebat autem plures etiam notas enumerare, sed hæ sufficiunt ad ingeniū morésq; Herodoti qualia fuerint declarandū. Primùm itaq; à Vesta, q̄d aiūt orsus, Iô Inachi filiam, quam omnes Græci à barbaris cultam diuinis honoribus, reliquisse multis maribus, & fretis maximis nomen à se ob gloriam censent, fontémq; & principiū nobilissimarum ac regiarum prosapiarū præbuisse: præclarus iste negociatoribus Phœnicibus se dedidisse ait, vitiatā à nauclero non inuitā, & metuentē ne deprehenderetā suis grauida. Mentitúrq; Phœnices hęc de ea tradidisse: & Persarū narrationes ait testari, esse illā à Phœnicibus vnà cum aliis raptam mulieribus. Mox sententiam fert de pulcerrimo & maximo Græciæ facinore, stultè inquiens bellum Troianum fuisse susceptum propter malam mulierē. Manifestū enim est, inquit, nisi ipsę voluissent, futurū non fuisse vt raperētur. Proinde dicamus deos etiam stultè fecisse, qui Spartanos ob violatas Leuctris Scedasi filias puniuerūt: & Aiacē ob vim Casandræ factam. Manifestū enim est, si Herodoto credimus, nisi ipsæ voluissent, non fuisse futurū vt violarētur. Atqui ipse ait Aristomenē viuum fuisse à Spartanis correptum, idémq; postmodo Philopoemeni accidit Achæorū prætori, & Regulum Romanorū consulē ceperunt Carthaginienses: quibus nō facilè inueneris viros pugnaciores & bellicosiores. neq; mirū hoc, quādo pantheræ etiā viuæ & tigres abripiuntur ab hominibus. Herodotus verò vim passas mulieres accusat, & raptoribus patrocinatur. Ita aūt fauet barbaris, vt Busiridē sacrificiis istis, quæ feruntur, humanis, & hospitū nece absoluens, omnibúsq; Aegyptiis multū diuinitatis & iusticiæ suo quidem testimonio deferēs, abominandū illud scelus atq; scelesta paricidia in Græcos conetur auertere. Nam in secundo libro

Iûs raptio. initio Cliûs.

Menelaum ait cùm à Proteo recepisset Helenã, magnisq; esset affectus muneribus, iniusticia omnes superasse homines, & improbitate. Cùm enim nauigandi facultate destitueretur, commentũ esse rẽ impiam, arreptisq; duobus pueris incolarũ, exta eorum inspexisse. *Homicidia pro sacrificiis.* ob hoc cùm laboraret inuidia, & essent qui persequerẽtur, profugum nauibus rectà in Africam fuisse avectum. Hæc narratio cuiusnam sit Aegyptiorum, equidẽ haud noui. Nam contrà apud Aegyptios multi Helenæ, multi Menelao honores etiãnum apud eos habẽtur. Idẽ Herodotus vt sibi similis maneret, Persas ait à Grçcis violationẽ masculi sexus didicisse. At quî Græcis Persæ hui⁹ impuritatis minerual debẽt, apud quos ferè omnes alij scriptores cõsentiunt mares fuisse exsectos, antequã Græcũ illi attigissent mare. Græcos autẽ didicisse ab Aegyptiis pompas, solennes festiuitates, & cultum horum XII deorum. Dionysi quoque nomen, (is est Bacchus) Melampodem ab Aegyptiis didicisse, & alios Græcos docuisse. mysteria quoque, & *De diis.* Cereris sacrorum initiationes ex Aegypto à Danais filiabus allatas. & verberari quidem Aegyptios ac lugere, sed nomina eorum nolle edere ac de numinibus os cõpescere. Herculem autem & Bacchũ, quos Aegyptij deos appellãt, Græci homines qui consenuerint: nullibi istam adhibuit cautionem. quanquam Herculem quoq; Aegyptiũ in diis secundis ponit, Bacchũ in tertiis: vt qui aliquod ortus sui principiũ habuerint, neq; æterni fuerint. Sed tamen illos deos esse pronũciat, his vt caducis & heroib⁹ parentandũ putat, nõ sacrificandũ vt diis. Eadẽ de Pane etiã dixit: Aegyptiorũ superbis nugis & fabulis sacra Græcorũ maximè venerãda & casta subvertẽs. Neq; hoc *Libro sexto.* satis atrox. Quin & Herculis genus in Perseũ referẽs, Perseũ, inquit, Assyriũ fuisse Persę aiũt: Doriensiũ aũt duces videri possunt rectà vt genuini ab Aegyptiis descẽdere, recensentes in maioribus suis Danaẽs & Acrisij maiores. Nam Epaphum, Iò, Argũ, Iasum aliósq; omnino omisit, hoc sibi studio ducens nõ modò vt alios Hercules Aegyptios & Phœnices faceret: sed vt etiã tertium hũc è Græcia patria eiectũ in barbaros deportaret. At enim de priscis & doctis hominib⁹, neq; Homerus, neq; Hesiodus, neque Archilochus, neq; Pisander, neq; Stesichorus, neq; Alcmã, neq; Pindarus vllã habent mentionem Aegyptij aut Phœnicis Herculis: sed vnũ illum norunt Herculẽ no *Solon. lib. 1.* strũ Bœotum & Argiuũ. Iam de septẽ sapientibus, quos ille sophistas nominat, Thaletem à Pœnis oriundum ac barbarũ genere pronunciat. Diis aũt maledicẽs sub persona Solonis: Me, inquit, gnarum omne numen inuidum esse ac tumultuosum, de rebus humanis interrogas. suam enim de diis Soloni tribuens sentẽtiam, malignitatem *Pittacus. ibid.* impio sermoni adiunxit. Pittaco idẽ in paucis & memoratu indignis vsus, quod maximum ille vir edidit factum ac pulcerrimum, id omisit. Atheniensibus enim & Mitylenæis de Sigeo bellum gerentibus, Phrynoni Atheniensium duci ad singulare certamen prouocandi si quis congredi vellet, occurrit, restique circumiecto hominem, robustum ac magnum, interfecit. ac Mitylenæis magna ei dona offerentibus, cõiecta hasta id duntaxat agri petiit, quò cuspis pertigisset: locúsque is etiamnum Pit- *Lib. V.* tacium dicitur. Quid hoc Herodotus? Cùm eò loci peruenisset, pro re à Pittaco bene gesta fugam Alcæi ponit, arma in prœlio abiicientis. bene facta non scribendo, turpiter acta non prætermittendo testimonium perhibens, qui ex eadem malicia nasci inuidiam & malevolentiam alienis gaudentem in commodis aiunt. Se- *Alcmæonidæ. Lib. 1.* cundum hæc Alcmæonidas, qui viros se præstiterunt, patriámque tyrannide liberauerunt, proditionis insimulans ait recepisse ab exsilio Pisistratum, & reduxisse in patriam pactis filiæ Megaclis nuptiis. puellam autem matri narrasse, à Pisistrato se non vt fas est cognosci. hoc scelus Alcmæonidas indignè tulisse, ac tyrannum eiecisse. Ne autem malignitas eius minus in Spartanos quàm in Lacedæmonios *Othryades. ibi.* redundaret, vide vt Othryadam, in summa apud illos admiratione & honore habitum, fœdet. Vnum autem, inquit, de CCC superstitem Othryadem ferunt turpe ratum Spartam redire sociis amissis, ibi ad Thyreas sibi ipsi manum intulisse. Supra enim cùm incertam fuisse vtrinque diceret victoriam, hoc pudore Othryadis victos fuisse Lacedæmonios arguit. turpe enim fuit ei viuere victo: at victori, superviue- *Crœsus.* re pulcerrimum. Mitto nunc, quòd Crœsum hominem indoctum, gloriosum, & ridiculum in omnibus faciens: ab eo capto Cyrum, qui prudentia & virtute ac magnanimitate facilè omnes reges excelluisse creditur, institutum atque officij admonitum scribit. Cúmque de Crœso nihil aliud laudabile testetur, quàm multis eum ac magnis donariis deos esse veneratum: hoc ipsum facinus impiissimum fuisse

fuisse monstrat. Viuo enim patre Pantaleontem fratrem cum Crœso de regno contendisse. eo potitum Crœsum, vnum de sociis & familiaribus fratris in officina fullonis enecasse, donariáque ex eius pecunia facta diis misisse. Deiocem quoque, qui virtute & iusticia regnum in Medos sibi parauit, simulatione iusticiæ id ait esse consecutum. Sed mitto barbara, quando magnam exemplorum copiam res Græcæ sufficiunt. Athenienses, & plerosq; alios Iones ait nolle se Ionum nomine desionestari, sed id fugere. qui verò se nobilissimos putarēt, & ex ipso Prytaneo Athenis profectos, eos prolē è barbaris procreasse vxoribus, quarū parentes & liberos interfecissent. ideóq; has legē tulisse, & filiabus quoq; suis seruandam iniunxisse, ne vnq; cū marito cibum sumerēt, aut eum nominatim compellarent: et qui nunc sint Milesij, eos ex istis ortos mulieribus. Postea subiiciens Iones puros esse eos qui Apaturia celebrāt: agunt, ait, omnes, Ephesiis demtis & Colophoniis. hos ergo sic nobilitate spoliat sua. Porrò Pactyā, qui Lydos vt deficerēt à Cyro induxerat, vt dederēt ait Cumæos & Mitylenęos preciū pactos egisse: quantū, se ignorare. Scilicet pręclarū est cùm fatearis te preciū ignorare, interim quasi probè cōperta re tantā vrbi Græcę infamiā impingere. Chios ait Pactyā ad se delatū ex Mineruæ poliuchi fano auulsum tradidisse, Atarneūmq; mercedis loco accepisse. At Charo Lampsacenus ætate prior, vbi de Pactya ei sermo est, nullū tale neq; Mitylenæis neq; Chiis flagitiū imputat. Hæc autem sunt eius verba. Pactyes audito exercitum Persicum appropinquare, profugit primò Mitylenam, deinde in Chium: eūmq; cepit Cyrus. In tertio deinde libro Herodotus narrans Lacedæmoniorū aduersus Polycratem tyrannum expeditionem, scribit Samios existimare & dicere, Spartanos ipsis gratiam rependere pro auxilio quondam iis aduersus Messenios lato, ideóq; & exsules reducere Samios, & in tyrannū bellum mouere. Lacedæmonios autem id negare, ac dicere se non opitulandi, aut liberandi, sed vlciscendi Samios caussa eam suscepisse expeditionem, qui missam ipsis à Crœso craterā, rursūmq; ab Amaside thoracē surripuissent. Atqui nullam ea tempestate vrbem ita & magnificam & tyrannis infensam nouimus, vt fuit Sparta. Cuius enim thoracis caussa aut crateris Cypselidas eiecerūt Corintho & Ambracia, Lygdamin Naxô, Pisistrati filios Athenis, Sicyone Aeschinem, Thasô Symmachum, Phocę Aulin, Mileto Aristogenem, dominationem in Thessalis euerterūt, Aristomede & Angelo opera Leotychidæ regis deiectis? de quibus alibi copiosiùs scriptum est. Si autem Herodoto credimus, nihil sibi maliciæ, nihil stulticiæ fecerunt reliquum, qui pulcerrimam & iustissimam expeditionis causam abnegantes, fassi sunt se ob acceptæ iniuriæ memoriam, reique vilis magnam æstimationem miseros homines afflictósque adoriri. Enimverò Lacedæmonios vtcunque tum sub stylum suum venientes sibi pupugit. Corinthum autem, quæ hæc quidem extra cursum narrationis erat, tamen obiter quoq; arripiens turpissimo crimine & calumnia pessima conspersit. Hæc, inquit, expeditio vt fieret, studiosè Corinthij adiuuerunt, quibus ipsis quoque contumlia erat olim à Samiis facta. res ita habet. Corcyræorum pueros CCC primarios Periander Corinthi tyrannus ad Alyattem misit castrandos. hos cum in ipsorum insulam exscensionem fecissent, docuerunt Samij in fano Dianæ supplices sedere, ac placentas è sesamo & melle ad edendum proponentes conseruauerunt. Hoc contumeliam Samiorum in Corinthios appellat scriptor, ideóq; hos stimulos Lacedæmoniis addidisse: nimirum quod Samij filios Græcorum mares relinqui obtinuissent. quod scelus Corinthiis ille tribuens, vrbem ipso tyranno flagitiosiorem facit. Is quidem vltus fuit Corcyręos, qui filium eius interfecerant. Quid autem euenit Corinthiis, vt à Samiis pœnas expeterēt, quòd ij crudelitati & improbitati tantæ impedimento fuerunt? idq; adeò post tres ætates, vt memoriam acceptæ iniuriæ renouarent in eius gratiam tyrannidis, cuius, vt quæ grauissima ipsis fuisset, exstinctæ omnia monumenta & vestigia abolendi finem nullum faciebant? Talis ergo fuit Samiorum in Corinthios iniuria. Qualis verò pœna Corinthiorum de Samiis expetitur? Equidem si verè irascebantur Samiis, non instigare, sed dehortari potiùs Lacedęmonios ab expeditione in Polycratē debuerunt: ne tyranno deiecto Samij vnq; libertatem recipere possent. Quod aūt maximum est, cur tandem Corinthij Samiis irascebantur qui voluērunt, non potuerūt etiam seruare Corcyræorum pueros: Cnidios, qui seruauerunt eos & reddiderunt, non culpant? Et quidem hac de re Corcyræi non magnam habent Samiorum rationem, Cnidiorū meminerūt, hisq; sunt apud ipsos honores, immunitates, & decreta. nā hi nauib. aduecti,

Deiocetis · *Iones.* · *Spartani.* · *Corinthij. Samij.*

custodes Periandri è templo expulerunt, puerósq; ad se receptos Corcyram pervexerunt. vt Antenor Cretensis perhibet, ac Dionysius Chalcidensis libro de origine vrbium. Non aũt vlciscendi Samios, sed à tyrãno liberãdi causa Spartanos expeditionẽ suscepisse, ipsis Samiis testibus potest doceri. Tradunt enim Archiæ Spartano, cùm is fortissimè tum pugnans cecidisse, sepulcrũ in Samo publicè factũ, idq; à se honoribus affici. idcóq; posteros etiã eius semper cum Samiis familiariter atq; humaniter agere. quod ipsum Herodotus quoq; testatus est. Idem libro quinto de præstãtissimis Atheniensium ac principibus viris *Clisthenes.* Clisthenem ait Pythiæ persuasisse, vt Spartanis semper falsa oracula redderet, quibus iuberentur Athenienses à tyrannis liberare. facto pulcerrimo & iustissimo tantam sceleris ac imposturæ annectens calumniam, deóq; adimens vaticinium bonum atq; verum, et dignum Themide quæ ei adsidere dicitur. Ait *Isagoras.* præterea coniugis suæ abusum permisisse Isagorã Cleomeni ad eam ventitanti. & more suo fidei parandæ gratia admiscens vituperationibus laudes, aliquas: „ Isagoras, inquit, Tisandri F. familia fuit natus nobili, sed originem eius nõ habeo dicere. cognati „ quidẽ eius Ioui Cario sacrificãt. ô hominẽ versuto & ciuili naso, qui ad Cares tanq; coruos Isagorã abominãdo reiiciat. Aristogitonẽ verò nõ obliquè iam, sed rectà portis eiectũ in Phœniciã proturbat, à Gephyræis originẽ eum trahere inquiens. esse aũt Gephyræos nõ ex Eubœa aut Eretrienses, sed Phœnices: vt quidẽ ipse auditu acceperit. Sed cùm Atheniensiũ à tyrãnis liberationẽ adimere Lacedæmoniis nõ posset: audet turpissimo affectu pulcerrimum facinus conspurcare. Mox enim ait Spartanos correptos fuisse pœnitẽtia, quòd adulterinis moti oraculis viros hospitio sibi iunctos, promittentésq; ipsis Athenas in potestatẽ tradituros, è patria expulissent tyrãnos. ingratóq; populo vrbẽ restituissent. Voluisse deinde eos Hippiam à Sigeo revocatũ Athenas perducere: sed Corinthios eis obstitisse, Soside narrante qualia egissent Cypselus & Periander Corinthi tyrannidem gerentes. cùm quidẽ ipse nullum atrocius aut crudelius facinus retulerit, atq; istam trecentorum emissionem: quos quia eripuissent Samij, ac ne castrarentur prohibuissent, ideò iis vt cõtumelia affectos iratos fuisse Corinthios dixerat. Tanto tumultu ac dissensione malignitas eius plena est, in narrationes quacunque passim se insinuans occasione. In sequentibus Sardibus gesta narrans, quantum potuit rem luxauit atque corrupit: naues, quas Athenienses Ionibus qui à rege defecerant tutandis miserunt, ausus malorum vocare initium, quòd tot tantásq; *Eretrienses.* Græcas vrbes à barbaris liberare conarentur: Eretriensium autem obiter admodum faciens mentionem, magnúmq; eorum & præclarum facinus reticens, ac memorabile. Iam enim vt * circa Ioniam, confusam, classe regia adnauigante, forás obviam euntes Cyprios in mari Pamphylio pugna nauali deviceerunt. Post hæc retrò conversi, nauibus apud Ephesum relictis Sardes adorti sunt, & Artaphernem (qui in arcem confugerat) obsederunt, vt Miletum obsidione liberarent. quod & consecuti sunt: hostésq; mirabili terrore perculsos inde amouerunt. ipsi multitudine obrutum se iri vidẽres recesserunt. Hæc cùm alij, tum Lysanias Mallotes in Opere de Eretria scripserunt. & cõveniebat, si nulla alia de causa, saltem excidio vrbis eius & interitui accinere memorandum isthuc & præclarum facinus. Herodotus verò etiã victos à barbaris eos in naues ait cõsugisse insequẽte hoste. cùm nihil tale Lampsacenus ꝓdiderit Charo, cuius „ sunt verba. Athenienses aũt XX triremibus nauigarũt, vt auxiliũ ferrẽt Ionibus. & ad „ Sardes expeditione facta, omnia circa eam vrbem ceperũt, excepta munitione regia. „ his actis Miletũ reverterunt. Porrò in sexto libro Herodotus narrans quomodo Platæenses Spartanis sese dediderint, *Platæenses.* illi verò eos ad Athenienses ablegauerint, vtpote finitimos, & defensores nõ malos: addit nõ quasi suspicionem aut opinionẽ, sed tanq; rem sibi compertam, Lacedæmonios non ita istud consiliũ benevolentia erga Platæenses, vt studio laborem Atheniensibus incutiendi rem cum Bœotis habituris dedisse. Proinde, nisi malignus est Herodotus, insidiatores fuerũt & maligni Spartani: stulti autem Athenienses, ita sibi imponi qui sinerent: Platæenses verò nõ honoris aut benevolentiæ causa, sed vt belli futura ansa in medium proiecti sunt. Sanè plenilunium *Marathonia pugna.* prætendisse, quod exspectantes ad Marathonem non venirent Atheniensibus suppetias latum Lacedæmoniis, dum pro re certa tradit, mendacio eos suo grauat. Non enim modo sexcẽties alias illi exercitũ eduxerũt & signa contulerũt initio mensis, non præstolati pleniluniũ: & parum abfuit quin ad hanc pugnã, sexta Boëdrionis die cõmissam, venirẽt: adeò, vt cadauera etiam spectauerint ad locum prœlij iam præsentes.

Et

Et tamē Herodotus de plenilunio ista scripsit. Non poterāt verò isto hæc tempore facere, quia violare legē nolebāt. erat enim nona mensis dies. qua die exire sibi licere negabant, orbe Lunæ non pleno. itaq; pleniluniū operiebanť. Tu quidē, Herodote, pleniluniū transfers in principiū mensis, quādo Luna dimidio orbe fulget: vnóq; conatu coelū, tempora, & res omnes cōturbas. professúsq; te res Græcas scribere, maximè aūt Atticis operam impēdere, ne pompam quidem cognouisti, quam solennem etiamnū Atheniēses ad Agrā mittūt, gratias Hecatæ pro victoria agētes. Verùm hoc facit pro Herodoto adversus crimen qđ ei obiiciť, magnā eum ab Atheniensibus ꝓpter adulationē accepisse pecuniā. Si enim his ista recitasset, nō omisissent aut neglexissent scelerosum istum Phidippidā, qui è pugna veniēs Lacedæmonios ad eam vocaret, biduò quidē (vt ipse ait) Athenis Spartā profectū, nisi fortè Atheniēses devictis hostibus ad pugnā demū socios vocauerūt. Sanè x talēta Athenis dono venisse ipsi, Anyto rogationis autore, Diyllus scripsit Atheniēsis, homo in historia nō cōtemnendus. Narrandā porrò Marathonia pugna Herodotū pleriq; aiūt ipso occisorū numero rei fidē derogasse. Scribit enim Athenienses Dianę Agroterę seu Agresti vouisse tot hœdorū victimā, quot barbarorū corpora strauissent. post pugnā aūt, cùm immensus videreť occisorū numerus, decreto hoc deam placasse, vt quotānis 1 5 se immolaturos promitterent. Verùm his omissis, videamus acta post pugnā. Reliquis, inquit, nauibus retrò actis barbari, receptis ex insula vbi reliquerāt mancipiis Eretriensibus, Suniū flexerūt, cupiētes Athenienses suo in astu advētu antevertere. Suspicabanť Atheniēses id fieri Alcmæonidarū machinatione, qui de cōposito scutū Persis ostēdissent, cùm iam essēt in nauibus. Hi ergo flectebāt Suniū. &c. Hoc loco id dissimulemus, q; Eretrienses mācipia nominat, quib. nemo Grecorū maiore audacia ac studio rem gessit, indigna passos sua virtute. Neq; adeò magnā habeamus rationē calumnię Alcmæonidis intentatæ, è quibus & familiæ maximæ cōstabant, & nobilissimi viri celebrabanť. Ipsius certè victoriæ de magnitudine actum est, finisq; tam decantati facinoris ad nihilum redit, neq; videtur certamen fuisse aut magnum aliquod opus: sed barbaris (quod invidi aiunt, rem istam traducentes) leuis quædam accidisse offensio & exiguum incōmodum. si quidem à pugna non fugerunt præcisis retinaculis, vento se quàm longissimè ab Attica provehenti dantes: sed sublato scuto proditionis tessera, Athenas classe petunt spe capiendi, & per ocium Sunio circumnauigato, supra Phalerū in alto naues detinent. Primi autem & illustrissimi viri vrbe desperata * nam paulo pòst crimine soluit, aliósq; proditionis reos facit. Esto scutum fuisse ostentatum. equidem ipso demto hoc qui viderit nemo potuit esse. Fieri autem potuit nullo modo, cùm Athenienses solidam obtinuissent victoriam. & si factum fuisset, conspici à barbaris non potuit, fuga magnóq; labore inter vulnera & tela in naues se proripiētibus, et locū quanta quisq; celeritate poterat deserentibus. Sed vbi rursum Alcmęonidas à se excusari simulat iis de criminibus, quæ primus ipse hominum ipsis obiecit, sic loquitur. Ego autem hunc sermonem non admitto, Alcmęonidas Persis de composito clypeum extulisse, ac voluisse Athenienses in barbarorū & Hippiæ potestatem dedere. * cuiusdam incisi recordor, appræhenderéne an appræhensum dimittere velis. Ita enim accusas, mox patrocinaris: calumniásq; de viris illustribus perscribis, quas rursum diluas. Cui verò fidē derogas, nisi tibi? Nam ex teipso audiueras Alcmęonidas victis & fugientibus barbaris clypeū ostendisse. Quin etiā in his ipsis quæ pro Alcmæonidis abs te dicuntur, sycophantam te esse ostendis. Quippe si tibi aut magis, aut non minus infensi tyrannis videntur Alcmæonidæ quàm fuerit Callias Phænippi F. Hipponici pater: quo loco pones coniurationem eorum, de qua in primis scripseras, auxilio eos Pisistrato fuisse, eúmq; ab exsulio ad tyrannidem reduxisse, neq; antè exturbasse, quàm is cum vxore non vt fas est rem habere culpatus fuit? Hæc ergo huiusmodi habent tumultus & inter crimina Alcmæonidis intentata atque suspiciones Calliam Phænippi F. laudans, eique filium Hipponicum adiungens, qui ipso teste fuit vnus de ditissimis Atheniensium: fassus est se non re quicquam isthuc exigente, sed Hipponici demerendi gratia Calliam narrationi ingessisse. Cùm autem nemo nesciat Argiuos societatem & auxilia Græcis nequaquam denegasse, quando petiuerunt ne semper Lacedæmoniorum, quos habebant sibi infestissimos hostes, cogerentur dicto esse audientes si sequerenť: causam Herodotus malignissimè excogitatā subiicit, sic scribens. Postquam verò se in societatem adsciscì viderunt à Græcis Argiui, tum recusauerunt,

Post pugnam secuta.

Argiui libro. VII.

vt quiescendi prætextum haberent:cùm satis scirent à Spartanis se in partem imperij admissum non iri. Et ait Artoxerxem postea temporis ab Argiuorum legatis, cùm ad eum Susa venissent, hac de re fuisse admonitum: eúmq; dixisse, nullam se vrbem magis sibi amicam censere, quàm Argos. Postea subiiciens more suo aliquam tergiuersationem, Ait nihil se certi hac de re scire. hoc scire, neminem sine crimine viuere, neq; Argiuos esse omnium deterrimos. Ego autem dicere hoc, inquit, debeo, isq; sermo valeat in quavis re. Nam & hoc dicitur, ab Argiuis, cùm adversus Lacedæmonios bellū male sustinerent, accersitum in Græciam fuisse Persam, quidquid potiùs tolerandum ratos quàm præsentem molestiam. Nónne autem sicvt ipse Aethiopem ait de vnguēto & purpura dixisse, dolosas formas, dolosas vestes esse Persarum: ita aliquis de ipso pnunciauerit, dolosas esse dictiones, dolosas dictionis Herodoteæ figuras,

Perplexa, nilq; sani, ambages omnia.

qui, sicvt pictores vmbris adiectis splendidiora faciunt quæ apparere debent: ita negando ipsas intendit calumnias, ambigendóq; efficit vt suspiciones altiùs insideant. Argiui quidem si ob contentionem cum Lacedæmoniis de principatu & virtute Grecis se non adiunxerunt: non potest negari quin indignos se Hercule gesserint & sua nobilitate. Præstabat enim Siphniis & Cythniis vt Græciā ij liberarent, quàm vt cum Spartanis contendentes de imperio, tot tantáq; certamina subterfugerent. Sin autē ij sunt, qui Persam contra Græcos acciuerunt quòd bellum ipsis contra Lacedæmonios non satis commodè succederet: qui factum est quòd Xerxe veniente non palàm Medis se adiunxerūt: aut si in regis castra se noluerunt cōferre, cur nō Laconicā incursionibus vexarunt, ipsi domi suæ relicti, aut Thyreas denuò tentauerunt, aut quóvis alio modo Lacedæmonios adorti sunt, & cōturbauerūt. cùm sanè magnū Græciæ damnū inferre potuissent, his impeditis ne cum tanto grauis armaturæ exercitu ad Platæas irent. Sed Athenieñses quidē hoc loco verbis Herodotus effert, seruatoresq; Græciæ appellat. rectè hoc, & meritò: nisi eorum laudibus multa maledicta admiscuisset. Nunc cùm pditos ab aliis Græcis dicat Athenienses: solos aūt relictos, maluisse magnū in se facinꝰ recipere & mortē oppetere, quàm videre Græcos ad Persam deficere reliquos, & cum Xerxa fœdus ferire: ostendit se nō hęc laudandorū Atheniensiū gratia dicere, sed Athenienses ideò laudare, vt reliqs omnibus Græcis malè diceret. Quid verò attinet indignari, vbi acerbè, idq; ad nauseam vsq; Thebanos & Phocēses subinde exagitat? quando etiam iis, qui pro Græcia periculū primi adiuerunt, proditionem vel ipso teste nō probabilē aut eventum habiturā exprobrat. & de Lacedæmoniis pro incerto ponit, ceciderintne in pugna adversus hostes, an verò hosti se dediderint. exiguis mehercle indiciis ipsos ab iis qui ad Thermopylas cēciderunt separans. Secundum hæc cùm naufragiū narraret, q̄d accidit classi regiæ, vtq; Amenocles Cratinæ F. Magnes magnū ex ea calamitate emolumentū perceperit, auri & pecuniæ immensam vim nactus: ne hoc quidē à morsu suo immune prætermisit. Verùm, inquit, iste quidem aliàs parum fortunatus, repertis opibus maiorem in modum locupletatus est. nam quòd proli necem intulisset, id eum malum haud leuiter animi angebat. Quis non videat cum aureas istas inventas opes, eiectásque ad litus à mari diuitias propterea in historiam introduxisse, vt locum faceret in quo Amenoclis cædem in prolem collocaret? Cùm autem Aristophanes Bœotus scripserit quòd pecuniam petens ab Atheniensibus nihil impetrauerit: aggressa autem cum pueris disserere & scholam instituere à magistratibus fuisse interdictum ob rusticitatem eorum & odium litterarum: aliud quidem certum rei nullum extat argumentum. Sed Aristophani Herodotus testimonium tulit, dum alia falsò, alia per * alia tanquam exosus Thebanos & adversum eos iurgans vituperat. Thessalos ait ab initio necessitate compulsos ad Medos inclinasse. verè hoc, vt & cùm ariolatus de aliis Græcis, futurum fuisse vt proderentur ab iis Spartani: subiecit, Non volentibus quidem, sed necessitate coactis, vna post alteram capta vrbe. Thebanis tamen eiusdem necessarij facti veniam non itidem facit. At enim Thebani ꟾ ɔ viros duce Mnamia in Tempe miserunt, & ad Thermopylas tot, quot poposcit Leonidas: qui & soli cum Thespiensibus perseuerauerunt apud hunc, reliquis à circumventione deserentibus. postquam verò barbarus aditibus occupatis in montes pervenit, & Damaratus Spartanus ob hospitium fauens Apagino tum paucorum in rep. dominationis præsidi effecit, vt is amicus & hospes regis fieret: Græci autem in nauibus erant, neq; terra quisquam accedebat. ita demum condi-

De Thebanis.

conditiones pacis acceperunt deserti, magna eos vrgente necessitate. Nam neq; mare & naues eis ad manum erant vt Atheniensibus: neq; procul dissiti erant, vt Spartani penetralia Græciæ incolentes. cùmq; sesquidiei spacio itinere ab ipsis absenti Medo cum solis Lacedæmoniis & Thespiensibus se in faucibus angustiarum opposuissent, succubuerant. Verùm hic scriptor ea est æquitate, vt cùm dixisset Lacedæmonios ab omnibus destitutos sociis fortasse pactum inituros fuisse cum hoste: Thebanorum maximum & pulcerrimum facinus oblitterare prorsus quia non poterat, tamen veluti vitiosa causa & suspectione corrumpens, ita scripserit. Socij igit̃ qui missi erãt, Leonidæ consiliũ sequentes abierunt. Soli apud Lacedæmonios remanserunt Thespiẽses ac Thebani. hi quidẽ inviti & nolentes: sed eos obsidũ loco Leonidas retinebat. Thespienses admodũ volentes, & qui nusq; se à Leonida discessuros dicerẽt & iis quos secum habebat. An verò non ꝓdit liquidò se peculiari aliquo Thebanorũ odio affectũ? quo impulsus non modò vrbẽ falsò & iniurià vituperauit, sed etiã probabilitatẽ calumniæ aliquã parare, & curare ne omnibus hominibus videretur secum pugnantia dicere, sibiq; mendacij esse cõscius, posthabuit. Nam cùm dixisset Leonidam, quòd sentiret nõ esse bene animatos, neq; paratos ad subeundum periculum socios, iussisse discedere: paulo pòst subiicit Thebanos invitos ab eo fuisse detẽtos. quos, si ad Medos inclinare animis credebat, etiã manere volentes debuit abigere. vbi enim nullo vsui sibi fore censuit, non alacres, quid attinebat pugnantibus permisceri suspectos? Neq; verò rex Spartanorum ita stultus fuit, vt trecentis suis quadringentos Thebanos armis instructos obsidum loco sibi putaret detinendos, hostibus maximè à fronte iam & tergo imminentibus. nam vt priùs eos obsidum loco habens secum duxerit: certè ad extremum probabile erat eos contemto Leonida fuisse discessuros, & Leonidam magis veriturũ ne ab his, quàm ne à barbaris circumveniretur. Præter hæc quî non sit ridiculus Leonidas, si reliquos Græcos abire iubens vt mortẽ sibi impendere præsentem intelligens, Thebanos detinuit, scilicet Græcis eos seruaturus, iam iam moriens ipse? nam si verè pro obsidibus hos, aut potiùs mancipiis circumduxit, non debuit inter perituros detinere, sed discedentibus Græcis eos tradere. Quæ vna restabat causa cur Thebanos Leonidas noluisse dimittere diceretur, nempe vt vnà secum eos perderet: hanc quoq; Herodotus ipse sustulit, de ambitione Leonidæ sic scribens. Hæc reputans Leonidas, volénsque gloriam hanc solis Spartanis parare, socios dimisit: magis ob hoc, quàm quòd eorum diversæ essent sententiæ. Extremæ verò stultitiæ fuit, à qua gloria socios arceret, in eius societatem pertrahere invitos hostes. Cæterùm non fuisse suspectos malæ fidei Thebanos Leonidæ, sed pro amicis habitos constantibus, res gestæ demonstrant. Nam & Thebas venit exercitũ ducens, & orans id impetrauit, quod nemo alius, vt in fano Herculis dormiret: & visum diuinitus oblatum Thebanis exposuit. Imaginatus fuit enim in mari se videre multis & asperis exagitato vndis illustrissimas & maximas Græciæ vrbes inæqualiter differri atq; fluctuare: Thebas supra omnes alias ferri, & sublimes ad cœlum extolli, ac pòst subitò evanescere. Atq; hæc quidem similia erant eorum, quæ multo pòst tempore Thebis evenerunt. In pugnæ autem narratione Herodotus, Leonidæ etiam maximum facinus obscurauit, omnes dicens in angustiis iuxta Colonũ cecidisse. Res aliter gesta est.

Leonidæ mors.

Cùm enim noctu se circumventos à barbaris esse accepissent, rectà in hostium castra agmen mouerunt suum, & ferè ipsum regis tentorium, vt eo interfecto iuxtà mortem oppeterent. venerunt ergo vsq; ad tentorium regis, obvios subinde trucidantes aut in fugam vertẽtes. cùm autem Xerxes in tentorio non inveniretur, quærentes eum in vastissimis castris ac vagantes, vix tandem à barbaris vndiq; circumfusis sunt occidione cæsi. Quos alios conatus, & quæ alia dicta Spartanorum Herodotus prætermiserit, scribemus in vita Leonidæ. nihil tamen impedit quin hæc etiam quædam ponamus. Certamen funebre Spartani Leonidæ egressuro in istud bellum egerunt, patribus & matribus vnà proficiscentium spectantibus. Ipse Leonidas dicenti, Perpaucos tecum ad pugnam educis, Multos verò, inquit, vtpote morituros. Vxori interroganti proficiscentem ecquid mandaret, conversus, Bonis, inquit, nubere, & bonos liberos parere te iubeo. In Thermopylis iam cinctus ab hoste, cupiens duos genere sibi iunctos seruare, alteri epistolam dedit & emisit, alterum amandauit magistratibus Spartæ aliquid nunciaturum. sed & ille litteras reiiciens cum stomacho, Pugnator, aiebat, veni non tabellarius: & hic apparitoris id munus esse fatus, scuto sumto in acie adstitit.

Hæc si quis alius omisisset, fortasse repræhensione posset carere. At qui Amasidis crepitum, adventum asinorum furis, vtrium incrementum, multáque talia conduxisset & commemorasset: certè videri potest illa non incuria aut contemtu prætermisisse pulcrè facta atque dicta: sed quòd quibusdam malè vellet, essétque in eos iniurius. Thebanos autem ait primùm cum Græcis coniunctos necessitate compulsos pugnauisse: credo, quia non Xerxes modò, sed etiam Leonidas haberet flagelliferos in suo comitatu, à quibus Thebani contra animi sententiam cogebantur pugnare. ac pugnasse quidem invitos ait, qui discedere poterãt & fugere: vltrò aũt ad Medos inclinasse, quibus nullus aderat auxiliarius. Post hæc scribit, reliquis ad Colonũ cõtendentibus, Thebanos ab iis se avellisse, manúsque intendisse ad barbaros, ac clamasse accedentes voce verissima, se Medorũ rebus studuisse, regíque aquã & terrã præbuisse, nũc necessitate adactos ad Thermopylas venisse, & extra culpã esse de vulnere regi inflicto. Hæc eos fatos salutẽ impetrasse, cùm Thessali etiã testimoniũ ipsis perhiberẽt. En tibi tot verbis inter barbaricas cõclamationes, omnigenos tumultus, fugas, insecutiones exauditã causæ dictionẽ, & testiũ examen, & Thessalos inter cędes & conculcationes in tantis angustiis Thebanis patrocinantes. nimirũ quod hos Gręcia vsque ad Thespias potitos Thebani nuper pugna superatos eiecerũt, occiso eorũ duce Lattamya. ita enim tum inter Thessalos & Thebanos res erat, amicicia nulla aut benevolentia. Sed tamẽ Thessalis testimonio iuuãtibus quomodo Thebani evaserũt? Alij eorũ, inquit, accedẽtes à barbaris sunt obtruncati: plures etiã mandato Xerxis notis regiis cõpuncti sunt, initio facto à duce eorũ Leontiada. Atqui nõ fuit Leontiades dux Thebanorũ in Thermopylis, sed Anaxander: vt Aristophanes è magistratuũ cõmentariis docuit, & Nicãder Colophonius. Neque agnoscit quisquã hominũ ante Herodotũ cõpunctos à Xerxe Thebanos. Alioqui maxima hæc adversus calumniã erat futura defensio, debebántque gloriari ob istas notas Thebæ, quod Xerxes statuisset ipsos eodẽ modo tractare, quo invisissimũ sibi Leonidã. siquidẽ huius mortui corpus Xerxes cõtumeliosè habuit, illos viuos compunxit. Sed enim qui è crudelitate in Leonidã demonstrat maximè omniũ hominum Leonidæ viuenti iratũ fuisse Xerxẽ: Thebanos aũt Medorũ rebus studentes & apud Thermopylas fuisse notis cõpunctos, & tamẽ posteà apud Platęas Medis alacriter fauisse: videtur mihi in morẽ Hippoclidis istius pedibus in mensa gesticulantis veritate ob ineptam saltationẽ amissa dicturus, Non curat hoc Hippoclides. Libro octauo ait Græcos metu captos fugam ab Artemisio in Gręciam meditatos, Euboënsium orantium vt exiguum temporis spaciũ manerent, dum familiam exponerẽt, nullã habuisse rationem: donec Themistocles accepta ab Euboënsibus pecunia Eurybiadẽ & Adimantum Corinthiorum ducem impertiit. hac ratione factum vt manerent, & cum barbaris nauali pugna decertarent. Pindarus quidem, nõ socię vrbis sed Medis fauere suspectæ ciuis, tamen Artemisij facta mentione exclamat;

Thessali.

Themistoclis factum.

Vbi filij Atheniensium
Splendidum iecere libertatis fundamentum.

Herodotus autem, à quo nonnulli exornatam volunt Græciam, victoriam illam captorum munerum & furti opus facit, deceptos à ducibus argento corruptis Græcos contra animi sententiã pugnasse dicens. Neque hac malignitati finem statuit. Fatentũ omnes homines ferè, Græcos etsi naualibus prœliis victoriam obtinerent, tamen Artemisio barbaris cessisse audita clade ad Thermopylas accepta. neque enim expediebat ibi morari & mare custodiri, cùm hostis iam intra Pylas peruenisset, & Xerxe aditus tenente. Herodotus tamen Græcos facit nondũ audita Leonidę morte fugã molientes: his adeò verbis. Malè aũt accepti, & haud minimè Athenienses, quorũ nauium dimidium erat confractũ, fugam in Græciã meditabantũ. Liceat sanè ei discessionẽ ante cõflictum sic appellare, aut potius hoc probro adficere. ita quidem odiosè huic vocabulo inhæret, vt & antè, & nunc, & mox rursum fugam nominet. Ad barbaros, inquit, statim secundum hæc naui venit vir Hestiæensis fugam Gręcorum ab Artemisio factam nuncians. Illi, quòd incredibilis res videbatur, nuncio in custodiam dato, naues celeres speculatum miserunt. Quid ais tandẽ? Fugere tanquam victos dicis, quos post pugnã hostis non credit fugere, sciens superiores multo fuisse? Iam par est homini huic credi de viro aliquo aut vrbe scribenti, qui vno verbo victoriã Græcis adimit, trophæúmque deiicit, & inscripriones quas illi posuerunt apud Mineruam Orientalem, fastum pronunciat esse inanemque iactantiam? epigrammatis hæc est sententia.

Cecropia

Cecropis hoc quondam in pelago cùm classe inuentus
De vicit populos omnigenos Asiæ,
Medorum peritq; exercitus: ista trophæa
Protinus erexit virgo Diana tibi.

Porrò in prœliis non indicans ordinem Græcorum, & quem quæq; ciuitas in pugna nauali tenuisset locum: in discessu (quem ipse fugam appellat) primos ait nauigasse Corinthios, vltimos Athenienses. Oportebat profectò non nimis insultare Græcis Medorum partes amplexis hominem qui ab aliis Thuryus habitus ipse se inter Halicarnassenses refert, qui cùm essent Dorienses, vnà cum gynæceo in bellũ contra Græcos sunt profecti. Ille verò tantum abest vt necessitates priùs recenseat eorum qui ad Græcos defecerunt: vt de Thessalis quoq; narrans, misisse eos ad Phocenses, quibus cum illis inimicitiæ & bella intercedebant, policitósque regionem ipsorum ab omni damno immunem præstituros, mercede L. talentorum accepta, hæc de Phocensibus scripserit. [De Phocensibus & Thessalis.] Soli enim Phocenses istis in locis non inclinabant ad Medos: nulla alia de causa (quantum ipse coniectura assequor) quàm quia oderant Thessalos. qui si Græcorũ rebus studuissent, arbitror Phocenses Medis se adiuncturos fuisse. Atqui paulo pòst ipse dicit, XIII Phocicas vrbes à barbaro fuisse combustas, evastatum agrum, incẽsum quod Abis erat templum, viros & mulieres interfectos, nisi qui fuga in Parnassum evasissent. Et tamen eos qui sustinuerunt extrema ne proderent honestatem, eodem ponit loco cum iis, qui promtissimè Medum secuti sunt. Ac cùm Phocensium facta non posset culpare, causas malas & suspiciones stylo fingẽs adversus illos sedit, preménsq; non iis quæ egerunt: si non visum fuit iudicium de animo eorum Thessalis permittendum, qui inhiabant eorum ditioni, ab aliis omnibus proditionis insontes iudicatos. Iam si quis Thessalorum ad Medos defectionem aggressus excusare, diceret non sua voluntate eos ita egisse: sed odio Phocensium, quos viderẽt Græcis se adiungere, ipsos præter animi sententiam Medi partes fuisse secutos: nónne turpissimè is adulari videretur, & in aliorum gratiam malis factis bonas causas affingendo veritatem pervertere? equidem puto. Quî ergo non apertè calumniari putetur, qui non ob virtutem Phocenses optima delegisse ait, sed quia cõtrarium sentire Thessalos viderent? neque enim ad alios hoc commenrum, vt aliâs solet, autores refert, sed ipsum se hoc ait coniiciendo invenisse. Oportebat ergo certa argumenta proferre, quibus ei persuasum fuisset eos qui similia optimorum factis edunt, eadem cum pessimis sequi consilia. Nam quod de inimiciciis adfert, ridiculum est. Neque enim Aeginetas cum Atheniensibus, neq; Chalcidenses cum Eretriensibus, neq; Corinthios cum Megarẽsibus discordia à societate Græcorum abstinuit. neque rursum Thessalos punientes infestissimi Macedones ab amicicia cum barbaro averterunt. nam priuatas inimicicias commune obruebat periculum, vt reliquis animi affectionibus excussis aut honestati virtutis studio, aut vtili necessitatis impulsu quisq; animum adiungeret. Enimverò post necessitatem illam, quæ ipsos coëgerat Medis parere, rursum ad Græcos se contulere Phocenses. Idq; de iis Laocrates Spartanus palàm testatus est: atq; ipse Herodotus velvti vi adactus in Plataica re fatetur Phocenses etiã Græcis adfuisse. Neq; mirum videri debet, eum acerbè insectari eos qui adversam pertulerũt fortunã: quando etiam hos qui interfuerunt rei gerendæ, vnàq; cum Græcis salutem suam periclitati sunt, inter hostes & proditores numerat. Naxios ait tres naues barbaris auxilio misisse, vnum autem de triremium præfectis Democritum persuasisse ciuibus vt relinquerent eos, [Naxij.] qui Græcorum causam amplecterentur. Adeò laudare sine vituperio non potest Herodotus, vt si vnum hominem laudet, malè audire totam ciuitatem aut populũ oporteat. Testimonium contra eum dicunt de vetustioribus Hellanicus, de recentioribus Ephorus, alter sex alter quinq; nauibus ipsos Naxios auxilio venisse Græcis scribentes. Et ipse Herodotus planissimè arguit hæc à se fingi. Nam Naxiorum annalium scriptores aiunt antè quoque Megabatem fuisse ab iis repulsum, cum ad insulã cum CC nauibus accederet: & Datin pòst ducem profligatum ab iis, cùm incendio ipsis malefecisset. Quod si, vt alibi Herodotus dixit, vrbem ipsorum barbari combusserũt, hominibus fuga in montes salutem consecutis: [Lib. V.] nimirum iustam causam habuerunt Naxij auxilium mittendi iis qui patriam ipsorum perdidissent: non potiùs adiuuãdi eos qui publicam libertatem protegebant. Non laudandi autem Democriti, sed Naxiis infamiam parandi causa hoc mendacium eum composuisse inde apparet, quòd De-

mocriti præclarū facinus rémq; pulcerrimè gestam ita præterijt, vt ne verbo quidem vno attingeret. quam Simonides hoc epigrammate illustrauit.

Tempore quo Graium robur Salamina sub amplam,
Cum Medis pugnam substituit in pelago:
Tertius ante alios ductor Democritus iuit,
Barbaricas victor quinq; rates'q; tulit.
Ceperat & sextam: sed barbarus impete grandi
Victoris trepidam de manibus rapuit.

Sed quis pro Naxiis indignetur? Equidem si sunt, quod nonnulli aiunt, antipodes inferiorem terræ partem versis adversus nostra vestigiis incolentes, ne illis quidem puto inauditū esse Themistoclem, & consilium Themistoclis, quòd cùm Græcis persuasisset vti ante Salaminam nauali prœlio decernerent, victo barbaro in Melita templum consulentis Dianæ dedicauit. (Themistocles.) Hoc Themistocli scitus iste scriptor quantum in ipso fuit adimens, gloriámq; in alium transferens, in hæc verba scribit. » Hoc Themistoclem cum in nauim venisset, interrogauit Mnesiphilus vir Atheniensis, quidnam constituissent. cúmq; audiret decretum esse vt naues ad isthmum reducerentur, ac nauale prœlium ante Peloponnesum committeretur: dixit. Non ergo tu, Themistocles, si illi naues à Salamina abducent, vnquam pro patria propugnabis. quivis enim suam vrbem petent. Et paulo post. Sed si quid restat consilij, iro, & quæ decreta sunt confundere conare: si qua ratione Eurybiadi possis persuadere vt maneat mutato instituto. Deinde subiiciens, Themistocli perplacuisse hanc admonitionem, nullóq; cum dato responso, ad Eurybiadem illicò abiuisse, his ipsis verbis sic loquitur. Proinde adsidens ei Themistocles exponit quæ è Mnesiphilo audiuerat, sua esse ea fingens, & alia addens. Vides vt Themistoclem improbitatis notet, sibi eum arrogare dicens quod esset Mnesiphili. Ampliùs etiam deridens Græcos, Themistoclem ait non potuisse perspicere quid in rem esset, sed in eo cæcutiisse. cùm quidem ob prudentiā ei nomen Vlissis factū fuerit. (Artemisia.) Artemisiam autem, Herodoti ciuem, nemine docēte ipsam sua sponte excogitata sic Xerxem monuisse. » Non diu poterunt tibi Græci resistere, sed dissipabis eos, diffugientésq; per oppida. neq; verisimile est, eos te terrestres copias in Peloponnesum adducente quieturos, aut in earum curam incubituros, vt pro Atheniēsibus nauale prœliū obeant. si verò confestim properes nauale prœlium committere, metuo ne classiarij tui detrimentū passi, etiam terrestribus grauiter incommodēt. Nihil præter versiū mensuram defuit Herodoto, quin ex Artemisia Sibyllā faceret, ita exactè vaticinātem futura. Itaq; Xerxes etiā liberos suos ei Ephesum deducendos tradidit: oblitus, quantū apparet, Susis mulieres secum abducere, siquidem muliebri comitatu ij indigebant. Verùm de Herodoti mendaciis non est nobis rationes ineundi * propositū, in ea dūtaxat inquirimus, quæ mentitus eò est, vt alienæ gloriç detraheret.

(Adimantus, & Corinthij.) Ab Atheniensibus ait narrari, Adimantū Corinthiorū ducem iam cum hoste manus conserturū tāto fuisse metu perculsum, vt nō puppi obversa antrorsum, aut paulatim per pugnantes se subducēs, sed apertè sublatis velis profugerit, aversis secū omnibus suis nauibus. huic iā sub finem oræ Salaminiæ occurrisse nauim vniremem, & quendā ex ea sic locutū fuisse. Tu quidē, Adimante fugis proditis Græcis: illi tamen vincūt, & ex voto hostibus sunt superiores. Haud dubiè nauicula illa de cœlo fuit delata. quid enim impediebat quin tragicā machinam attolleret, qui omnibus aliis in rebus tragicos sua iactātia superaret? Ergo fidē habens Adimantus, ad classem rediit, cùm iā res » confecta esset. Hic, inquit, rumor ab Atheniensibus est diditus. Corinthij negant, séq; » in nauali pugna inter primos ponunt, testimonio illos iuuante reliqua Græcia. Talis est multis etiā aliis in rebus Herodotus, diuersa de diuersis crimina spargēs, vt ne quē planè viderēr damnasse. Ita hoc quidē id sibi reseruauit, vt calumnia credita Corinthij, * repudiata Atheniēses malè audirent: cùm interim de vtrisq; mentiatur. Certè Thucy- (Lib. I.) dides Spartæ faciens Atheniensem legatū Corinthio respondentē, & multa de Medico bello splendidè iactantē ac Salaminio nauali prœlio, nullū proditionis aut deserti ordinis crimen Corinthiis infert. Neq; enim probabile erat hæc Athenas Corintho obiicere flagitia, cùm secum eam & cum Sparta tertio loco viderent insculptam donariis quæ erant de barbaris dedicata: & in Salamina concessissent Athenienses, vt Corinthij prope vrbem suorum cadauera humarent, tanquam hominum qui se præclarè gessissent: inscriptione etiam hac posita

Hospes,

Hospes, aquosa olim nobis est culta Corinthus:
Insula nunc condit paupera aqua Salamin.
Hic Pœnûm naues, Persas Medósq; prementes
Tutati benè te, Græcia diua, sumus.

Et honorarium in isthmo sepulcrum sic est inscriptum.

Nos sitam in extremo discriminis Hellada cunctam
Tutati nostris condimur hoc animis.

quin & Diodori Corinthiorum de trierarchis vnius in fano Latonæ repositis donariis hoc est inscriptum.

Arma hæc Latonæ, pugnæ monumenta marinæ
Dedicat, à Medis hæc Diodorus habet.

Ipse quidem Adimantus, quem Herodotus crebrò insectatur, solúmque omnium imperatorum ait fugiendi causa ab Artemisio auectum, neque hostes subsistere tolerasse, vide in quanta sit gloria.

Cuius sese opera redimiuit Græcia serto
Libero, Adimantus conditur hoc tumulo.

Nam neque mortuo probabile est homini timido & proditori tantùm honoris habiturum quenquam fuisse: neque filiabus suis ausus fuisset nomina ponere Nausinicam, Acrothinium, Alexibiam: filio Aristeam: nisi quid ipse in ea pugna illustre & memorabile egisset. Iam solas Corinthiorum mulieres præclarum illud & diuinum fecisse votum Veneri, quo petierūt vt dea maritis ipsorum amorem pugnæ aduersus barbaros immitteret: non tantùm non est probabile Herodoti ætate fuisse ignotum, sed ne postremis quidem temporibus obscurum fuit. Peruulgata enim res mansit. & Simonides inscriptionem fecit, æneis imaginibus positis in fano Veneris, quod Medea condidisse perhibetur: ab aliis, petens vt mariti amore Iasonis ipsam Venus solueret, ab aliis, vt is amore Thetidis deæ liberaretur. Inscriptio hæc est.

Has Veneri matres statuas posuere Ephyreæ
Pro Græcis, forti proque suo populo.
Nam non arcifera Medis Venus Hellados arcem
Prodere, sic votis rite vocata, volet.

Hæc potiùs scribere oportebat & commemorare, quàm Aminoclis cædem proli suæ illatam inculcare. Postquā abundè criminibus Themistocli intentatis satiatus vtcunque fuit, dum illum clam aliis ducibus ait nullum fecisse furandi & compilandi insulas finem: tandem coronam victoriæ ipsis palàm abstrahens Atheniensibus, Aeginetis imponit, ita scribens. Græci cùm ad Delphos mitterent manubiarū primitias, communiter è deo quæsiuerunt, an eas plenas & placentes accepisset. ille respondit, se habere à reliquis Græcis, sed non item ab Aeginetis. ab iis enim se donarium exspectare, vt qui rem Salaminio prœlio omnium gessissent optimè. Ecce autem, non iam Scythis, aut Persis, aut Aegyptiis sua figmenta inscribit, sicvt Aesopus solet coruis & simiis: sed laruam Apollinis Pythij induens, Athenas à præcipua rei ad Salaminā gestæ laude detrudit. Idem cùm Themistocli secundus inter optimè re gesta laudandos deferretur ab omnibus aliis ducibus locus, quòd horū quivis sibi primas, Themistocli secundas adsignaret partes, & iudicium absolui non posset: cùm deberet ambitionem imperatorum repræhendere: omnes ait Græcos inde soluisse, quòd ob inuidiam nollent Themistocli primas deferre. Restat nonus, isque vltimus liber, in quo omne suū reliquum virus in Lacedæmonios, & nobilissimam illam ad Platæas pugna partam gloriam effudit. Scribit enim, initiò Spartanos metuisse, ne Mardonium sibi hoc finerent persuadere Athenienses vt ipsos desererent. Isthmo autē munito, eos iam omnia Peloponnesi in tuto esse ratos, reliquos etiam facilè contempsisse, domique dies agitasse festos, & Atheniensium legatis illusisse ac per iocum detinuisse. Quomodo ergo factum est, vt Sparta ad Platæas proficiscerentur viri 1000, quorum quisque secum helotas septem duceret? aut quomodo tam grandi periculo se obiicientes, vicerunt, deieceruntque tot hominum millia? Audi vero causas probabiles. Fortè, inquit, Spartę tum peregrinabatur Tegeates quidam, nomine Chileus, cui amicitia & ius hospitij cum Ephoris quibusdam intercedebat. is ergo Spartanis persuasit, vt exercitum emitterēt.

De Aeginetis.

De Plataica pugna.

» monens ista isthmi munitionem, qua Peloponnesum intercepissent, nullius fore mo- » menti, si Mardonio se Athenienses adiunxissent. Hoc ergo consilium Pausaniã cum exercitu ad Platæas eduxit. Quod si Chileum istum Tegeæ aliquod priuatum negocium occupasset: actum scilicet erat de Græcia. Rursus quia nesciebat quo modo ageret cum Atheniensibus: sursum deorsúmque eam iactat ciuitatem. Ait eos de secundo loco cum Tegeatis in contentionem ingressos, mentionem Heraclidarum fecisse, & acta adversus Amazones protulisse, vtque sepeliuerint Peloponnesiós qui sub Cadmia occubuissent: deniq; etiam ad Marathonem vsq; sermone descendisse: cùm ambitiosè ista proferentes, tamen contentos se fore ostenderent sinistri cornus præfectura. paulò pòst ait Pausaniam iis & Spartanos de principatu concessisse, hortatosque fuisse vt in dextro cornu contra Persas pugnarent, sinistrúmque ipsis darēt, qui se imperitos pugnæ adversus barbaros excusarent. Est verò ridiculum non velle pugnare in hostem, nisi cum eo pugnare consueueris. Cæterùm reliquos Græcos in alia a ducibus translatos castra, cùm essent victi: equitatum ait non sine lætitia fugisse ad Platæensium vrbem, itáque ad Heræum pervenisse. Quo quidem loco & contumaciam, & ordinū desertionem, & proditionem vniuersis ferè obiicit. Ad extremū inquit solos Lacedæmonios & Tegeatas cum barbaris, Athenienses cum Thebanis cōgressos depugnasse: reliquas ciuitates ex æquo omnes laude victoriæ defraudans, dum pronunciat neminem certamini socium se adhibuisse, sed armatas desedisse omnes, proditis & desertis qui pro ipsis depugnabāt. Serò quidem Phliasios & Megarenses audito Pausaniam vincere, accurrisse, cúmque in equitatum incidissent Thebanum temerè, periisse. Corinthios pugnæ non interfuisse. parta victoria dum per colles properant, evitasse Thebanorum equites. Nam Thebani fusis barbaris equitatu suo præcedentes, promptè fugientibus opem ferebant. nimirum vt pro impressis apud Thermopylas notis gratiam iis referrent. Cæterùm Corinthij in Plataica adversus barbaros pugna, quales, quo loco fuerint, quem finem consecuti, audire licet Simonidem sic canentem.

In medióq; Ephyre quoi misit diues aquarum
Fontibus & belli munera gnara manus:
Quiq; vrbem Glauci pulcram tenuere Corinthum,
Indicium antlati grande laboris habent
Auri, quod miramur in æthere: at decus ipsis
Et fama augetur nominis, & generi.

Hæc enim non Corinthi vt qui artem demonstraret, aut carmen in vrbis laudem conderet, sed vt qui propter facinora ista elegias scriberet, composuit. Sed Herodotus, dum antevertere vult hanc obiectionem, qua aliusvis interrogando vtens mendaciū eius evinceret, quærens vnde tot Polyandria, arcæ, & monimenta mortuorum, vbi etiamnum Platæenses in præsentia Græcorum parentanr * turpius, nisi fallor quàm » proditionis crimen gentibus eo modo impegit. Sic enim loquitur. Reliquorum quæ » visuntur apud Platæas sepulcra, audiui ego turpitudine motos quòd è pugna profu- » gissent, vnumquenque inanem condidisse tumulum, posteritatis causa. Hanc proditionem & desertionem pugnæ solus hominum omnium inaudiuit Herodotus. Pausaniā enim, & Aristidam, & Athenienses & Lacedæmonios fefellerunt Græci qui se subduxissent è periculo. ac neq; Æginetas ipsis adversarios inscriptione excluserunt Athenienses: neque Corinthios arguerunt, quòd ante partam victoriam à Salamine fugissent. contrà testimonium Græcia perferente. Equidem Cleadas Platæensis, decem post Medicum bellum annis gratificans (vt ait Herodotus) Æginetis, Polyandrium aggeravit ab iis nomen habens. At verò qui factum est, vt de trophæi erectione statim à bello confecto Athenienses & Spartani pœne etiam manibus consertis litem transegerint? & tamen Græcos fuga à prœlio deterritos non arcuerint ab honore eorum qui rem optimè gessissent? sed & in trophæa ac colossos eos inscripserint, & de spoliis partem concesserint? Deniq; aræ hanc insculpsere inscriptionem.

Hanc quondam Græci superatis hostibus aram,
Libertas patriæ cùm sua tuta foret,
Et profligatis seruata, est Græcia Persis,
Munus Eleutherio constituere Ioui.

Num

Athenienses.

Græci.

Num hoc quoque Cleadas, Herodote, aut alius aliquis adulando vrbes demerens scripsit? Quid ergo necesse habuerunt terram fodiendo inanem laborem impendere, tumulos conficere, & monumēta posteritatis causa statuere? cùm viderent gloriam suā in illustrissimis & maximis donariis consecratam. Pausanias quidem, cùm iam ad tyrannidem adspiraret, Delphis hoc inscripsit.

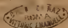
Isthuc Pausanias Phœbo posuit monumentum,
Medos Græcorum dux quia perdiderat.

vtcunque Græcis gloriam deferens, quorum se ducem profiteretur. Cùm autem id Græci non ferrent, sed vitio verterēt Spartanis: hi Delphos miserunt, qui exscinderēt illud epigramma, & vrbium nomina, vti iustum erat, insculpserunt. At enim quomodo probabile est, aut Græcos indignè tulisse in inscriptione sui non fieri mentionem, siquidem sibi conscij erāt desertionis? aut Lacedæmonios ducis sui nomine eraso desertores inscripsisse, & eos qui se periculo communi subduxissent? Enimverò indignissimum fuerit, Socharem, Dipnistum, & alios omnes, qui se eo in prœlio præclarissimè gesserunt, æquo animo ferre vt Cythnij etiā & Melij inscriberentur trophæis: Herodotum tribus duntaxat vrbibus certamen illud adscribentem, reliquas omnes è trophæis & sacris donariis eradere. Quippe cùm quater lis tunc adversus barbaros pugnatum: ab Artemisio profugisse Græcos ait: ad Thermopylas Lacedæmonios rege ipsorum discrimen mortis adeunte, domi securos desedisse, Olympia & Carnea celebrātes: rem verò ad Salaminem gestā narrans, plura de Artemisia verba fecit, quàm de toto prœlio. Denique apud Platæas Græcos desedisse ociosos, & ad finem vsque ignorasse pugnam, velvti ranarum quodam & murium duello facto. vt Pigres Artemisiæ frater in suo carmine iocans & nugans ait Spartanos de composito tacitè pugnasse, ne alij exaudirent. Ipsos autem Lacedæmonios fortitudine nihil præstitisse barbaris, sed vicisse, quia in nudos & inermes pugnarent. Nimirum Xerxe ipso præsente ægre à tergo flagellis impulsi cum Græcis congressi sunt barbari: ad Platæas alius animis sumtis, audacia quidem (inquit Herodotus) & robore inferiores non erant: sed vestis « armorum expers ipsis nocuit, cùm nudi adversus grauis armaturæ hostem pugnarēt. « Quid ergo relinquitur magnum aut memorabile Græcis ex istis certaminibus? quādo Lacedæmonij cum inermibus pugnauerunt, reliquos præsentes prœlium fefellit, inania polyandria vbique coluntur, mendacium inscriptionem pleni tripodes, plenæ aræ stant coram diis: denique solus Herodotus veritatem habet cognitam: reliquos omnes homines, quicunque aliquam Græcorum rationem habent, decepit fama istorum facinorum, vt præclaras & admirandas res gestas putarent. Quid ni? Homo est scribendi gnarus, oratio iucunda, venustate & vi quadam prædita, & narrationibus inest elegantia, ac

Sermonem, veluti cantor —

non quidem scitè, sed tamen suauiter proposuit. Verùm sicvt in rosa cantharides, ita hæc cauendæ sunt calumniæ eius & invidentia, sub læuibus & teneris latentes figuris verborum: ne per imprudentiam absurdas & falsas de præstantissimis atque maximis Græciæ vrbibus & viris opiniones concipiamus.

FINIS.

IN PLVTARCHI CHAERONAEI

OPERA MORALIA INDEX RERVM ET VERborum copiosissimus.

A Cur principem inter litteras locum obtineat 741,22 & 31

A longum in η mutant Iones 31,22

A Lare incipere 377,50

A prima vox articulata 741,46

A Sacra linea scrupulū mouere 620, vers. 13

¶ Abderitarum legatus quid respon si ab Agide reportarit 198,20

Abortus ouibus terrore fulminis accidit 689,21

Abron Lycurgi F. 584,52

Abronis cuiusdam Dexandri Corinthiorū ducis hospitis historia mirabilis 641,18

Abrotonum Thracica meretrix 755, vers. 47

Abstinentia corpus purum redditur pag. 137,49

abstinentiâ gloria quærenda cum aliquid rarum vescendum apponitur pag. 136,2

Abusus cum vsibus nō tollendi 492, vers. 51

abusus vocum in poetis spectandus, vt absurda & errores declinemus pag. 19,41

¶ Academia imperatores Atheniensium quos produxerit 808,15

Academia tribus millibus drachmarum empta 351,45

academiæ secessus Athenis 553,16

academicorum argumenta 744,31

Acastus poeticorum certaminum institutor 695,34

Accidentia corporū tria: Figura, Magnitudo & Pondus 291,51

Accipiter visus acumine præ omnibus animalibus pollet 367,54

accipitris natura 367,55

accipitris cognomēto delectatus Antiochus 620,22

Acconis formidine pueri ab ocio deterrentur 597,3

Acetum frigidum esse temperatura pag. 679,14

acetū sub finem conuiuij bibens Epaminondas 665,31

aceti vis igni omnium maximè inimica 679,14

aceto culices gaudent 819,10

Achantus vrbs quomodo occupata ab Andriis 256,50

Acheron fluuius interitus 121,29

Achilles à Minerua nectare & ambrosia sustentatus 780,1

Achilles amori deditus 759,46

Achilles Alexandro minor 471,17

Achilles Chironis Medici discipulus diæteticon medicinæ partē cognouit 698,9

Achilles cur Agamemnonem cerebro comparauerit 738,30

Achilles cur singulari certamine congressuris cenā promiserit 740,30

Achilles et Agamemnon quomodo sibi Græcorū studia comparare contenderint 60,20

Achilles et Agamemnon vitæ desiderio lachrimas deilere 12,22

Achilles immiti ingenio fuit 698,18

Achilles inscius Themem occidit, à Thetide tamen monitus ne id faceret 256,31

Achilles iram musica leniens 574,57

Achilles iram rationi obtemperare coegit 20,57

Achilles Medici Chironis discipulus pag. 66,57

Achilles mulomedicus quasi, equis apiam exhibet 698,13

Achilles nequaquam leuis & placidi animi fuit 91,39

Achilles pædicastus 329,36

Achilles & Patroclus amicorum par pag. 110,47

Achilles rei medicæ peritus 20,40

Achilles Patroclo parentat paribus numeris 46,18

Achillis cum Vlisse collatio 53,56

Achillis hastam contrectare non ausus fuit Patroclus 86,2

Achillis mensa & famelica mensa improbatur 716,55

Achillis in Vlissem & Agamemnona ironica oratio 40,27

Achillis Lyra 464,54

Achillis nomen in Tenedo cur non audiatur 256,25

Achillis oratio ad Priamum 120, vers. 5

Achillis prudentia in componenda Menelai & Antilochi lite 651,56

Achillis scutum 70,8

Achillis ius heroica in bello 12,3

Achillem ἀνεψιὸν Patroclus appellat 55,9

Achillem qualem depingat Homerus 33,54

Achiui à T. Quinctio moniti ne extra testam caput exerant 186,2

Achrades Apij nunc dicuntur 260, vers. 20

Acidus vuæ sapor in vinosum abit pag. 644,35

Aciem armatam, & conuiuiū iucundissimum rectè ordinare posse eiusdem est operæ 652,33

Acierum desertoribus lex pœnas inflixit 560,58

Aclis quid 539,20

Acnæam leschan, locum qui ad lycosophium est Chalcidenses cur nominent 257,6

Acratisma cur olim appellatum sit prandium 731,13

acratisma & ariston an differant pag. 733,29

acris & aperientia quomodo appetitum excitent 701,33

Acro medicus gloriam sibi comparat pag. 375,56

Acroamata cœnæ quæ maximè conueniant 721,3

acroamata quando conuiuiis adhibenda 723,51

Acrotati apophtegma 195,52

Acrothoraces qui sint 681,40 cur magis absurdis motibus ferantur quam admodum ebrij ibid.

Actæon Melissi filius discerptus 641, vers. 28

Actio consistit in rebus quæ in relatione sunt 486,54

actio primum, secundum & tertium in Oratoria. 586,19

actiones speculatiuis sunt coniunctæ pag. 668,5

actiones non verba tantum admiranda & imitanda 104,20

actiones pleræq; fortunæ coniunctæ pag. 169,26

actiones quisque suas consideret 101, vers. 30

actiones remittendæ sunt quandoque pag. 501,14

actiones vno modo rectè fieri, sed multis modis in illis peccari 487,15

actionum omnium principia duo iuxta Platonem. 748,24

actionum Platonica reuolutio à Plutarcho credita 560,46

actionum præteritarū memoria præsentia consilia expedit 7,20

actionum voluptas quanta 338,50

Actum fati definitio ex Platone 560, vers. 10

Acutus sonus vt fiat 552,57

¶ Ad fines vbi perueneris non reuertito, Pythagoricum dictum quid sibi velit 9,25

Ade coquos reiecit Alexander 540, vers. 40

Adcur-

adcurretana quid dicatur 753,2
adelphos Græcis cur fratrem significet 419,30
Aden cur nominatus Pluto 548,6
Ades & Acheron vnde dicantur 519, versus 23
Adianthum perpetuo virens herbula frigidi temperamenti 676,48
adianthi succus vino admixtus bilaritatem excitat 651,29
adiaphora Stoicorum 810,17
adiectiua composita vtriusq; sunt generis 37,34
Admetus Apollinis & Herculis amasius 89,55
admirandis fidem planè abrogans, & planè adhibens, in eodem sunt vitio 780,10
admiratio contemptui est contraria pag. 73,25
admiratio modum requirit 73,27
admirationem natura rebus raris tribuit 648,50
admirationem quomodo in omnibus rebus tollas 700,9
Adolescentis ingenui veræ laudes pag. 331,47
adolescentis cuiusdam scitum dictum pag. 351,31
adolescētes cur senibus sint voraciores 704,37
adolescentes erubescētes quam pallescētes Cato magis probabat 423, versus 39
adolescentes iis philosophiæ dictis quæ seriò & philosophicè dicta non videntur, libentius animū adhibent 10,48
adolescentes in militaribus exercendi pag. 6,26
adolescentes in poetis legendis ductoribus indigent 31,4
adolescentes maiore quàm pueri cura regendi 8,51
adolescentes pleriq; nihil discunt aut ob verecundiam aut ambitionem pag. 77,51
adolescentes pulchri qui 818,5 deformes qui ibidem
adolescentes qui rubescerent Catoni magis placebant quam qui pallescerent 186,53
adolescentia lasciuiens, benignitate domanda 10,8
Adonæus spurius Deus 755,53
Adonis Bacchi amasius 692,42
Adonis à sue interfectus 691,40
Adonidis horti 385,25
Adrastea Iouis nutrix 682,44
adrasteæ sanctio conditionalis, 561, versus 28
adrasteæ lex apud Platonem in Phædro 960,12
adrasta Iouis & Necessitatis filia scelerum vindex 368,23
Adrastus propriuṁ maledictum in Alcmeonem regessit 107,24
Adrastus Alcmæonem responso vltus quali 28,34
Adrasti equus testudinis vestigia sectatur prouerbium 825,53
Adsuefactio aduersus curiositatem optimum remedium 411,4
Aduersa æquo animo ferenda 58,10
aduersa qui non sustinent nec prosperis vti possunt 117,47
aduersa vulnera honori auersa dedecori sunt 66,18
aduersa vt ferant impij & superstitiosi 166,13
aduersis in rebus Deo non succensere sapientis est 129,25
de Aduersis æquo animo ferendis egregiæ sententiæ 129,21.&
aduersæ res sui laudationem excusant 593,16
adulatio amicitiæ sese similimam effingit 80,33
adulatio morbus amplissimarum familiarum 79,9
adulatio regna & imperia sæpe subuertit 79,10
Adulator bona imitans fingit se non æquare 82,16
adulator dum laudat cauendus maximè 84,50
adulator omnia sibi facienda esse putat vt delectet 85,33
adulator qualis erga veros amicos pag. 90,18
adulator verus quis 76,56 &c.
adulatoris deprehendendi ratio prima 80,57 altera 81,54
adulatoris & amici in promissionibus differentia 88,32
adulatoris finis 83,8
adulatores alij mansueti, alij sæui & intractabiles 87,40
adulatores appellationibus abutuntur 84,8
adulatores cognoscendi, quare 79, versus 21
adulatores Diis exosi 78,57
adulatores diuitiis cedunt, non virtuti 83,36
adulatores genus hominum pestilentissimum 9,30 pueris & adolescentibus fugiendi 9,18
adulatores in amore adoriuntur suos pag. 87,13
adulatores in bonis semper se inferiores, in malis superiores faciunt iis quibus assentantur 82,43
adulatores instabiles sunt 81,4
adulatores ne sibi ipsis quidem parcunt 84,56
adulatores non statim æstimandi qui laudant 79,37
adulatores optimis insidiantur 79,6
adulatores simiis comparantur pag. 81,3
adulatores turpia iussi facere, nulla in re sibi parcunt 90,15
adulatores vt Polypi mutabiles 81, versus 37
adulatorum affectata morum similitudo quomodo noscenda 81,1
adulatorum artes 80,17
adulatorum in laudando technæ 84, versus 37
adulatorū laudationes quomodo examinandæ 83,48
adulatorum mores in congressibus quales 88,23
adulatorum officio in abiectis & ingloriis vtendum 90,5
adulatorum princeps Alcibiades 81, versus 30
adulatorum promissiones quales 88, versus 53
adulatoribus qui delectantur, seipsos valde amant 78,52
adulatorum voces 81,43
adulatrices Cypriæ Clymacides dictæ pag. 79,55
adulterinorum natura qualis 1,18
adulterij crimen olim Lacedæmone inauditum & incredibile 206, versus 28
adulterij Martis cum Venere Allegoricus sensus 15,1 & 45,33
adulterum cum vxore deprehendens Byzantius quid dixerit 450,47
adulteri vt in Comœdiis traducerētur concessum 410,10
adulteri mulieres sumptuosas & conclusas deformes etiam plus appetunt quam suas legitimas 420,28
adulteri & curiosi similitudo 410, versus 30
adulteris nulla pœna constitutu à Lycurgo cur 206,30
in Adulteros & libidinosos Arcesilai egregium dictum 136,18
adulterarū pœna apud Cumæos 252, versus 23
aduncus nasus apud Persas honori est pag. 521,47
¶ AEacus in Europa mortuos iudicabat 131,8
Aeantidis tribûs chorus cur nūquam vltimo loco ponatur Athenis pag. 661,15
Aedepsia lauacra 436,31
ædes alienas ingredi nisi prius pulsato ostio indecorum 408,14
ædificia mutanda sanitatis gratia pag. 407,10
AEger ex pulmonibus, ficus appetēs moritur, cepas vero petēns liberatur, 648,50
Aeginensium clades 359,17

Aeginetarum nulla habetur ratio, prouerbium 701,51
Aegipan, filuanus 320,11
Aegisthus Clytemnestræ stuprũ persuadet 69,15
Aegisthus Tyrãnus Mycenis potitur Agamemnone interfecto 63,49
Aegon ab aquila cælitus deuolãte rex declaratus 471,24
Aegrotos prisci in propatulũ expor tabant vt à transeũtibus medelam acciperent 347,10
ægrotorum mores 414,29
Aegyptus multa mala eademq; multa bona profert 11,16
Aegyptus oli mari fuit tecta 564,45
Aegypti fontes omnes salsam & amaram habent aquam 364,45
in Aegypto nullæ sũt pluuiæ 780,48
Aegyptij ad luctum propensi 126,28
Aegyptij cadauera mortuorũ quomodo tractent 139,50
Aegyptij cuiusdam regis mira astutia pag. 373,35
Aegyptij exsulij cõtemptores 550,30
Aegyptij omnes medici 330,15
Aegyptijs in pyramidibus vna voce edita 4 aut 5 audiunitur 309,55
Aegyptij quomodo agros colãt etiã non arantes 691,56
Aegyptij reges è Sacerdotibus aut è militibus legebantur 356,2
Aegyptij scelerum conuiuiis adhibẽt pag. 152,12
Aegyptij, Syri, Lydi ad luctum sunt propensi 126,28
Aegyptiæ mulieres calceamentis non vtebantur 148,2
Aegyptiorũ de terræ & Lunæ quantitate sententia 775,46
Aegyptiorum erga mare odium vnde sit 735,15
Aegyptiorum regum lex 370,39
Aegyptiis toto anno Sol semel tãtum est verticalis 779,50
AEmiliæ Liciniæ & Martiæ virginũ Vestalium nefas 246,52
Aemiliani Rhetoris laus 168,32
Aemilius deuicto Perseo coronatus sacrificauit 420,55
Aemilius Scaurus nouus homo, princeps senatus electus 456,5
Aemily Censorini tyrannis 815,29 iusticia, ibidem.
Aemilij cur dicantur crudeliter imperantes 329,34
æmulatio & ambitio cur à legislatoribus excitentur 493,14
AEneas sacra faciens Diomede prætereunte, caput velauit 234,29
Aeneæ mortui speciẽ Homerus fingit, & quo consilio 345,28
AEnigma, quod prius non euenit, nec postea eueniet, ab Hesiodo ex tẽpore solutum 356,14
ænigmata Delphica 282,54
ænigmata & allegoriæ vulgo gratæ pag. 794,54
ænigmata Pythagorica explicata 9, per totum.
AEoles tertiam personam singularem, præteriti imperfecti in ν finiunt 53,10
Aeolius modus citharœdicus 565,52
Aeoliæ apud Bœotos qui sint 251,53
Aeolus diis charus 552,5
Aeoli Tuscorum regis incestus 311,11
AEqualitas, omnium iniusticiarum maxima 728,15
æquale & inæquale an admittant medium contra Stoicos 813,47
æquanimitas aduersus inimicos commendatur 108,46
æquicruri trianguli, ad genios collatio 266,40
æquinoctij periphrasis Platonica pag. 270,24
æquinoctiis & solstitiis thinnus vt sentiat 623,15
AErarium vt comparandum sit Spartæ 199,20
aer à luce omnium facillimè mutatur pag. 768,56
aer an primum frigidum 519,8
aer capitis congenitus percussus auditionem facit 309,9
aer fit igni extincto 274,50
aer Delphicus crassus & nonlax pag. 286,4
aer fluuialis qualis 645,9
aer in auribus contentus auditus instrumentum 528,52
aer neq; grauis est neq; leuis 606,27
aer noctu densatur 375,45
aer non concrescit 541,7
aer omnia conseruat & nutrit præterquam marina 735,19
aer primum tenebrosum est 539,13
aer vasa rumpit humore tanquam clauo viens 341,57
aer vocis substantia forma atq; vis est pag. 730,4
aeris suprema & purissima pars Olympus dicitur 44,45
aeris temperies ad sanitatem facit pag. 68,13
aerem a sole cieri Anaxagoræ opinio pensitatur 730,8
aerem ad sensum frigidũ esse 707,11
aerem diis genitisq; conserũ antiquitus creditum 239,13
aerem ex igne generari, exstinctio docet 519,30
aerem non esse frigidum disputatio pag. 541,11
aere attenuato fit ignis 274,50
AES alienum pauperi cauendum pag. 526,30
æs alienum quomodo cauendum 524 & per totum
æs à fluente ære facilius quã ab igne liquefit 751,6
æs cur vocalius & magis sonorum quàm aurum & lapides 719,40
æs euenoris & noropis titulis cur affectum ab Homero 684,10
æs facultate adstringente præditum esse 684,6
æs inueteratum æruginem exspirat pag. 786,10
æs optimum quod 91,16
æs quod optimum, quæstio inter pocula disputata 578,7
æris color floridus 785,32
æra cur pulsentur in Eclipsibus lunaribus 784,8
ærea statua Isocrati dedicata 561,58
æreus bos Perilli 513,25
æreus clauus amuletum venatorium pag. 685,3
æruginis in medicina vsus 684,7
AEschylus apud Siculos exul mortuus, & de eo Epigramma 353,6
Aeschylus isthmici certaminis spectator, quid dixerit 100,48
Aeschylus Psychostasiæ tragediã ex Homeri Iliad: χ desumpsit 12,41
Aeschylus reprehenditur 167,56
Aeschylus tragædias omnes bene potus scripsit 725,13 657,53
Aeschyli grandiloquentia 546,30
Aeschyli tragædia, septem ad Thebas inscripta, Martis fœtus appellata pag. 725,14
Aeschines à Platone laudatus apud Dionysium 92,9
Aeschines Academicus Carneadẽ qua ætate audierit 499,42
Aeschines Demosthenẽ incusat quòd filiam non luxerit 151,18
Aeschines Demosthenẽ criminari volens laudat 131,20
Aeschines philosophus masculos amores approbauit 8,56
Aeschines vt cum Dyonisio conferret in Siciliam nauigauit 92,11
Aeschinis Demosthenem subsannãtis dictum 547,38
Aeschinis cũ Aristippo simultas quomodo composita 405,24
Aeschinis Encomium 92,50
Aeschinis & Demosthenis mutua cõuicia 513,55
Aeschinis in inimicum absentem candor 583,24
Aeschinis oratoris vita 302,56 cum Demosthene simultas 585,6
Aesculapius Epidauro Romam aductus 248,38
Aesculapius medicorũ præses 747, versus 19
Aesculapius gallum super manũ portans

tatis quid designet 788,13
Aesculapij fanum cur extra Romam sit 248,36
Aesculapium uerare solitus Demosthenes 586,24
Aesopus à Craeso Delphos & ad Periandrum missus 153,27
Aesopus de fistulis 159,56
Aesopus orationem scripsit de dictis: Ne quid nimis, Nosce te ipsum & Sponde, praesto noxa est 163,26 Homerum eorum authorem facit, ibidem.
Aesopus reprehendendi studiosus pag. 155,2
Aesopus uariarum linguarũ usu polluit 159,10 unde suae sapientiae primordia duxerit ibidem
Aesopi de lupo apologus 151,19
Aesopi cum Solone concertatio 155,2
Aesopi fabulae argumentum poematis Socratici 12,5
Aesopi mors 383,1
Aesopicum gruis & vulpeculae conuiuium 651,50
Aesopicae fabulae pueris & adolescentibus conueniunt 10,48
Aestas quatuor mẽsibus durat 659,18
aestas quomodo fiat Empedocli 304, versus 12
aestatis & hyemis conuersiones Soli acceptae ferendae 300,20
aestate arundinibus hyeme lycoptiones incubabant 212,8
aestus maris causae 305,28
aestus à Sole nequaquã excitari 368, versus 10
AEtas geniorum 9720 anni pag. 169,3
aetatis in fratribus discrimina & decorum 455,47
aetatem mutans imperium quoq; mutat non abucit 71,16
aetatibus singulis egregia facta attribuit Homerus 66,34
aeterna omnia in Deo cũ Deo & circa Deum sunt 728,5
Aethon equam Agamemnon homini Sycionio praetulit 327,46
Aethiopes fulmen non metuunt 164, versus 32
Aethiopes omnes mures odiũt 555,52
Aethiopes 30 anno senescere incipiunt 315,54
Aethiopes vestibus contra aestum vtuntur, vt Germani contra frigus pag. 708,3
Aethiopum caninum regnum 813,2
aethopa quamobrem dicat vinum Homerus 708,47
aetneus ignis contra naturam sub terra continetur 771,40
Aetolicae mulieris cum dracone consuetudo 618,38
in Aetolis manus in Clopidis animus pag. 408,25
Affabilitas in pueris plantanda 7, versus 26
affectiones corporum nouae an subinde oriri possint 736,42
affectus ansae adolescentum ad virtutem 493,32
affectus an sint opiniones contra Stoicos 489,25
affectus corporis an in animam redundent 310,46
affectus, ceu stimuli ratione additi à Deo 493,24
affectus etiam corpus vna ciere indicia 492,14
affectus animi subitos, cur rationes nuncupent philosophi 637,7
affectus in animo sentiri 489,24
affectus in corde collocat Homerus pag. 51,48
affectus in affectis locis consistunt pag. 310,47
affectus mouere vbi oratoribus interdictum 470,7
affectus non solum sed & virtutes & vitia sentiri 598,37
affectus nostri examinandi ne excessu aut defectu peccent 103,40
affectus seu perturbatio animi quid pag. 486,45
affectus omnes sunt peccata Stoicis pag. 491,22
affectus prorsus à ratione separatus inuentu difficilis 637,8
affectus quomodo boni fiant 491,6
affectus radicitus non eruẽdi 492,35
affectuum discrimina & inaequalitates 491,23
affectuũ fetus vtiles si rationi adsint pag. 492,45
affectuũ mediocritas non improbanda 117,35
affectuum principium esse à ratione diuersum 490,36
affectuum sedes cor 826,52
affectuum vacuitas res diuina 103,38
affectibus prauis igniculos addit adulator 87,56
afflictis consolatione non assentatione occurrendum 548,38
Afranius Pompeio refragante consulatum consequi nolebat 510,40
Africae maior pars calida & aquarũ expers 541,34
Agamedes & Trophonius Delphici templi architecti 223,12
Agamemnon Aethan equam, viro timido praetulit 26,4
Agamemnon Alexandro intemperantior 473,16
Agamemnon non qui congros coquerent inspiciendo, tantas res gessit, Anagorae poeta in Antiochi curiositatem iocus 690,50
Agamemnõ nouem vsus praeconibus, paucis pòst diebus vnus sufficit ei pag. 265,7
Agamemnon Sthenelũ responso non dignatus est 23,8
Agamemnonis inter Menelaum & Alexandrum pactum 745,1
Agamemnonis turpis erga Argaeum amor 329,32
Agamestoris Academici iocosa compotatio 656,52
Aganicae Hegelaris Thessali, filia astronomiae perita 150,12 Eclipsim Lunae praeuidit, Lunam se de caelo detracturam mulieribus persuasit ibidem
Agasiclis Spartanorum regis apophthegmata 193,16
ab Agasonibus libare iussa sacerdos Mineruae, quid respõderit 427,37
Agatharchidae narratio de morbo mirabili 718,6
Agatarchides Samius, Historicus pag. 516,32
Agatho fistulam è conuiuio ad mulieres mittit 452,8
Agatho musicus chromaticum genus primum tragoediae immiscuit 675, versus 57
Agathonis conuiuium 651,2
Agatocleia saltatrix regi insultans pag. 753,50
Agatocles insulae praeses contemptim dictus 523,8
Agatocles Siciliae imperium virtute adeptus 172,14 filius figuli ibidẽ
Agatoclis de Vlisse salse dictum ad Itacenses 172,20
Agatoclis modestia, figuli filiũ se non diffitentis 395,30
Agatoclis Siculi regis amara responsa 333,19
Agaues insanientis verba 455,52
Agemachi conuiuium & de tuberum prouentu disputatio 687,55
Agenor ouium studiosus 260,16
Agenoris lucus ibidem
Agenor primus medicinã fecisse creditus à Tyriis 674,57
Agesianax de Lunae maculis 767,36
Agesilaus ab Ephoris mulctatus 432, versus 38
Agesilaus amicos ditare studiosus, ipse interim diuitias contemnens pag. 512,50
Agesilaus diuinis honoribus affectus à Thasiis 194,47 eius contemptus inanium honorum ibidem
Agesilaus Ephororũ legislator 182,8
Agesilaus etiam iubente patre contra leges non facere vult 427,52
Agesilaus & Epaminondas vbiq; sui similes 81,34

Agesilaus in arundine cum pueris equitans deprehensus 197,3
Agesilaus milite meliorem lectum nõ habuit 194,10
Agesilaus non passus est sibi à formoso osculum dari, ne ad amorem cõcitaretur 24,46
Agesilaus quorum collaudationes approbarit 83,16
Agesilaus suam ipsius manum comburit 316,28
Agesilaus Themistoclis F. exploratũ emissus ab Atheniensibus 316,25
Agesilai ad Ephoros epistola 195,20
Agesilai apophthegmata 195,22 & 181,40
Agesilai de Græciæ moribus dictum pag. 195,43
Agesilai de Rege Persarum dictum pag. 100,4
Agesilai erga præceptorem fastuosus animus 510,38
Agesilai in amicis colendis impotentia 511,50
Agesilai laus ex Xenophonte 495,2
Agesilai modestia 473,12
Agesilai Stratagema 194,3 Epistola 194,22
Agesilai Pythiam quæstum 181,53
Agesilai Stratagema 182,7
Agesipolis apophthegmata 197,54
Agesipolis dictum in Philippum Olynthum evertentem 197,56
Agis helluo 672,14
Agis ab Ephoris multatus quod syssitia contempsisset 205,40
Agis senex ab Ephoris evocatus vt magistratu se abdicaret 504,10
Agis Spartanorum rex seni obsequẽs 504,7 eius laus ibidem
Agis vltimus Lacedemoniorum rex ab Ephoris indicta causa ad laqueum damnatus 198,48
Agidis Argiui adulatoris dictum ad Alexandrum 86,45
Agidis in Delpho inscriptio 415,35
Agidis iunioris apophthegmata 182, versus 27
Agidis regis apophthegmata 181,20
Agidis vxorem Alcibiadis vitiauit pag. 425,34
Aglaiæ, gratiæ nomen vnde 481,12
Aglaocarpum cur Homerus malum dixerit 702,3
Aglaonica Astrologiæ perita, simulauit Luna deficiente, ipsam suis se virtutibus deduxisse 267,2
agrestia mala mulieres apud Aristophanem quid sit 576,27
Agrigentinorum in Phalaridem odiũ pag. 521,46
agri quantum donatũ Pittaco & Coeliti 521,1
Agrioniis, festo, mulieres Bacchum quærentes, cum ad Musas confugisse aiunt 726,27
agrum ouibus pascendum relinquens Anaxagoras 528 1
agrum laudando fertilem fore Broni persuasum 85,52
¶ Aiax contemptus impatiens fuit pag. 662,8
Aiax pertinax & infausti nominis pag. 745,51
Aiax semper post Achillem primus habitus 745,31
Aiacis ad Achillẽ legati oratio, qualis 61,21
Aiacis animam vigesimo loco ad sortẽ venisse cur dixerit Plato 742, versus 30
Aiacis in dicendo libertate victus Achilles 61,50
Aiacem & Menelaum fugiẽtes aliter quam Dolonem & Lycaonem depingit Homerus 53,23
Aiacem maledicentem Nestor laudat versus 441,17
ἀειναῦται Milesiis qui sint 255,2
ἀΐδης vocabulum quid significet Homero 50,1
ἀίσσω Hesiodus pro ἰκανόω vsus est pag. 17,49
¶ ἀκαταστασία quid apud Pendarum versus 749,15
ἄκρατον quid sit 751,17
¶ Alacomenæ vrbs Itacensium vnde dicta 259,55
alæ naturam maximè diuinorum fieri participẽ Plato quomodo dixerit pag. 531,50
alæ muscæ currum tegens 826,32
alæ mulierum 755,10
alæ Platonis 496,23
Alala belli soror 547,4
quæ Alant maximè? 643,51
alastor quid significet 256,5
alba amussis proverbium 448,16
albatæ cur lugebant Romanæ mulieres 237,21
albuci vsus 158,52
albus fieri Chamæleon nequit 81,8
albus color solus syncerus & mixturæ expers 237,30
album in colorem cur se non mutet Chamæleon 647,14
Alcæus cur Lophodorpidam appellarit Pittacum 751,21
Alcæi poetæ versiculus reprehensus pag. 712,40
Alcamanni de exilio dictum 549, versus 3 &c.
Alcamenis apophthegmata 199,1
Alcander Lycurgum oculo priuans nihil ab eo vltus sed beneficus affectus 205,43
Alcei de voluptatibus dictũ 450,39
Alcestis ab Hercule Admeto restituta pag. 759,54
Alcibiades adulatorũ princeps 81,28
Alcibiades ad Lacedæmonios deficit pag. 179,1
Alcibiades ebrius in conuiuio Platonis 721,33
Alcibiades præcepta Socratis cõtempsit 462,28
Alcibiades riualitatem Socratis falsẽ notauit 664,31
Alcibiadis apophthegmata 178,46
Alcibiadis in dicendo error 101,24 vitium 509,11
Alcibiadis ingenium in repub. administranda 506,23
Alcibiadi concionanti è sinu coturnix euolans 505,46
Alcinous hospitalitatis laude clarus pag. 552,4
Alcinous luxuriæ deditus 57,46
Alcinoi in cõuiuio dispositio commendatur 653,28
Alcippi filiæ à Democrita matre occisæ 643,11
Alcmæo Themistoclem oppugnans pag. 510,12
Alcmæon Eumenides fugiens in limo Acheloi sedem ponit 551,12
Alcmæonis conuiuium retortum 107, versus 21
Alcman Lyricus 566,15
Alcyones Antigoni filij 131,23
Alcyones aniculæ industria 623,40 & pag. 351,2 partus mare tranquillum reddit ibidem
alendæ & procreandæ sobolis finis non necessitas sed amor 352,16
Aleua ab oraculo Rex declaratus pag. 439,20
Alexandreæ puellæ cum homine & elephante consuetudo 618,35
Alexander à Megarensibus ciuitatis iure donatus 325,20
Alexander à sacerdote Iouis Ammonij filius appellatus, quid dixerit pag. 274,43
Alexander ab Oxydracis interfectus pag. 474,9
Alexander adulatoribus se supplantandum præbebat 90,38
Alexãder æstimationis suæ eleuationem clancularium sibi indicatam quam fortiter dissimulans celauit versus 471,3
Alexander amoris fautor 174,53
Alexander Bacchi & Herculis terminos egredi in animo habuit 461,9
Alexãder Callisthenem, Parmenonem & Philotam, ab adulatoribus instigatus interfecit 90,37
Alexander cantu ad arma capienda motus 467,29
Alexander Clitum cur interfecerit pag. 94,47

Alexan-

Alexander de Branchidarum subuersione non laudatus 385,35
Alexander Darij coniugem formosissimam videre non sustinuit 412,3
Alexander Deum se non esse ex somno & Venere deprehendit 90,52
Alexander Epicureus 666,56
Alexāder formarū despector 470,8
Alexander Herculē Perseum & Bacchū sibi imitādos proposuit 465, versus 19
Alexander Herculē venerans sibi laudem parauit 394,25
Alexander inuidum neminem, osores plurimos habuit 956,34
Alexander iuri cedere reliquis rebus antecellere volebat 467,31
Alexander Magnus & Diogenes Cynicus vna eademque die mortui pag. 726,47
Alexander miseratione superior 227, versus 54
Alexander mero immodicè in gratiā Medij hausto periit 135,18
Alexander Molossus à Lucanis occisus Alexandrum M. in Italiam exciturus erat nisi mors anteuertisset pag. 462,7
Alexander omnes gentes in vnā rempublicam conduxit 463,18
Alexander Pellæ proscenium æreum facere volens ab artifice prohibitus est 338,17
Alexāder Pheræorum tyrānus quam sit commotus tragœdo spectando pag. 466,45
Alexander philosophus etiam fuit pag. 465,46
Alexander Philoxenum acriter corripit quòd illum ad pueri amorem incitaret 466,2
Alexander Priami frater Spartam nauigans 31,54
Alexander pro Deo haberi voluit pag. 200,56
Alexander quibus Darium vicit pag. 470,27
Alexander seipsum apud Aristotelem timidè laudans 396,8
Alexāder si Alexāder non esset, Diogenes vellet esse 465,10
Alexander sibi manum afferre voluit ob Cliti cædem 495,26
Alexander telo per pectus adacto vitam finit 474,40
Alexander vt opus haberet pecunia philosophia fecit 466,6
Alexander vulneratus se Deum non esse cognouit 471,54
Alexādri ad Theodorum epistola de mittenda musica 758,54
Alexandri æmulatio aduersus patris successus 174,4 eius apophthegmata non pauca ibidem
Alexandri æs alienum 462,17
Alexandri castitas 174,8
Alexādri continentia ad sororis peccatum 519,23
Alexandri continentia 340,40
Alexandri crapula 153,58
Alexandri cū Hercule collatio 472, versus 27
Alexandri cum Menelao mutuus congressus 744,45
Alexandri cum aliis imperatoribus collatio 475,6
Alexandri dictum nobile in nuncio velut rei lætæ accurrente 104,46
Alexandri duo Philippi F. insuperabilis & Apelles inimitabilis 467, versus 36
Alexandri erga Darium victum Nemesis 465,30
Alexandri, & Platonis, discipulorum collatio 462,35
Alexandri exercitia 470,3
Alexādri factorum imagines 468,6
Alexandri fletus quòd nondum vno mundo potitus esset cum sint infiniti 414,35
Alexandri fulmineū factum 473,40
Alexandri genius 464,10
Alexandri habitus corporis 467,50
Alexandri heroici spiritus 465,22
Alexandri in laboribus perferendis fortitudo 472,35
Alexandri in Oxydracis audax factū pag. 473,37
Alexandri M. vestitus 463,42
Alexandri modestum dictum ad eos qui ipsum Herculi comparabant pag. 175,22
Alexādri molimen quod fuerit 472, versus 33
Alexandri mors in felicitate Romanorum ponenda 461,4
Alexandri munificentia & liberalitas in homines industrios 467 per totum
Alexandri prandium cœna lusin pag. 470,3
Alexandri primum bellum suscipientis facultates. 472,50
Alexandri puerilia dicta 464,35
Alexandri querela aduersus patrem de multitudine fratrum 573,52
Alexandri regius animus 174,6
Alexandri temulentia excusatur pag. 469,10
Alexandri victoriæ 470,21
Alexandri vulnera ac aduersi casus pag. 471,50 &c.
Alexandro fortunam fuisse aduersam pag. 481,40
Alexandro nihil defuit præter famæ ad posteritatem propagationem pag. 204,48
Alexandrum Deum facere volebant Athenienses 509,1
Alexādrum non fuisse fortunæ opus pag. 468,7
Alexandrum philosophū fuisse 462, versus 24
Alexandrum qui diuinis honoribus affecerint 90,38
Alexādrinis Augustus pepercit propter Vrbis magnitudinem, conditorem & ciuem Arium 192,36
Alexicrates Pythagoricus 734,53
Alexidemus stupidus 152,54 eius factum inconcinnum 152,55
Alexidemus Milesius 152,56
Alexidemi in sapiētes scomma 152,52
Alexides cum Philemone in scena certans mortuus 495,28
Alexidis versus verè Epicurei 16,35
Alexini sophistæ vanitas 428,50
Alga & musco purpuræ vescuntur pag. 624,2
Algam quando eijciat mare 402,4
Aliartus vrbs Bœotiæ 640,26
alibantes cur dicti mortui 230,18
ἀλίβαντες quomodo de mortuis dicatur pag. 748,4
Alica vesci gracilibus interdictum à medico 644,13
alieno ex marsupio Epaminondas talentum donat amico 512,52
alieno in choro pedem ponere, prouerbium 392,38
alienis ex rebus gloriam quærere amici non est 94,30
alimentum dum deglutitur interim arteria trachea epiglottide tegitur 712,54
alimentum tam siccum quàm humidū corpus alit 67,27
alimentum vt apponatur, affici à corporis facultatibus debere 685,14
alimenti abundantia venereos facit pag. 647,14
alimentorum difficultas concoctionis unde existat 635,50
aliterius quid significet 256,6
aliteriorum nomen vnde 412,45
Allenia Græcis dicta celerrimè inebriant 685,42
allegoria Homerica 40,39
allegoriam veteres hyponœam dixerunt, ab occulto qui subesset sensu pag. 14,17
allium vim Magnetis debilitat ipsi iunctum 670,54
alloprosallon cur Martem appellet Homerus 756,36
alloquium blandum etiam sapientes fallit 11,20
Aloidæ 778,23
alosa, quomodo capiatur 611,4
Alpha vocalis prærogatiua 742,57
alpha Phœacum lingua bouem significat 742,43

Alphitoni formidine mulieres pueros à malo ocio deterrebât 597,5
altercum mentis alienationem inducit mansum 676,35
altercum vino immisceri solitû 656, pag. 51
alterum de altero non prædicari Stilponis iocosa disputatio 803,25
aluus astricta clystere vel cibis molliter eam irritantibus laxanda 142, versus 40
alui fluxiones vino dato curant medici 678,47
aluum adstrictam aro siluestri manducato vrsa laxat 619,43
alui humectantur iis qui in periculo versantur 641,40
Alyattes Crœsi pater 789,43
alyattes cæpas cum calido pane edere iussus 256,4
ἀλύειν nunc animo æstuare ac morderi, nunc gestire & lætari significat pag. 17,18
Alynomus ex hortulano subitò rex declaratus 471,31
Alyrius Pythica oracula carmine reddidit 791,5
alyssi herbæ miræ facultates 675,41
¶ *Amalthea stoicorum* 524,44
Amantem res amata cæcum facit pag. 528,41
amantes si coeant semen efficacius emittunt 701,7
amantes se negligi iniquè ferunt 212, versus 10
amantium crumenæ porri folio ligatæ, prouerbium 657,50
amantium anima qualis 658,8
Amasis rex Aegyptiorû cum Aethiopum rege de sapientia certauit pag. 154,15
Amasis aurea pelui pedes lauit ad terrendos Aegyptios 154,36
Amasidis regis Aegyptiorum variæ quæstiones 155,13
Amasidis ad Biātem epistola 154,16
amasium corrumpenti vxorem corrumpit adolescens Syracusanus pag. 524,22
amasium suam interficiens adolescens ab oraculo absoluitur 791,17
amare gratis in amore summum est pag. 626,37
amare quàm amari maius bonum in coniugio 765,40
amara medicamenta siccant 68,41
amarorum medicamentorum facultas pag. 658,36
Amarus sapor iucûdissimus cur 658, versus 55
amarus oleæ sapor in pinguem abit pag. 644,35
amari & salsi saporis differentia pag. 644,55
amator ingenuus & modestus qualem se præbeat 765,6
amator cæcutit in re amata 108,24
amatores amasiis quomodo adulētur pag. 84,12
amatores amasiis præsentibus per iocum sibi amorem obiici gaudent pag. 665,41
amatores aut cum, aut de amasiis suis loqui semper cupiunt 707,48
amatores cur intuitu solo possint marcescere 700,40
amatores formosos aliquo modo mordere Plato ioco dicere solitus 76,8
amatores formosorum balbutiem etiam diligunt 104,24
amatores puerorum an sinere debeamus vti eorum consuetudine 8,33
amatores testes non adhibent voluptatibus ex amasiis capiendis 101, versus 31
amatoria Menandri conuiuiis maximè apta 721,49
amatoria Socratis sapientia 519,12
amatoriæ rei ignarum fuisse Homerû pag. 654,35
amatoriæ narrationes Plutarchi 640 & *deinceps*
amatoriæ actiones quales 400,9
amatorÿ furores quàm sint vehementes 757,8
amatoriis rebus Luna præest 368,32 & *ad eas inuocatur* ibidem
amatoriis quo pacto vti debeamus pag. 530,40
amatorios sermones ne audiret Clitomachus ex conuiuio discessit 721, pag. 44
amatorias affectiones modestè proponit Homerus 99,45
ambitio, auaritia vitium intidum 520, pag. 520,29
ambitio & verecûdia causæ quòd plerique adolescentes nil discant 77,51
ambitio occulta 346,51
ambitio sæpe impellit vesci rebus raris & noxiis 135,38
ambitionis pestes in republica 520,30
ambitionem cur non tollant legislatores 495,34
ambitiosis ingeniis inuidia plerunque adest 435,19
ambulatio à cœna vtilis 142,5
amenthes locus subterraneus in quo mortuorum animæ conueniunt pag. 361,44
amestris XII viuos homines pro sese defodit 168,51
amethystum tum herbam tum gemmam non ab ebrietate arcenda nomen habere contra vulgi opinionem 975,13
Amias piscis 621,42
amicitia de quibus sit rebus 751,57
amicitia & dissidium Empedoclis pag. 637,31
amicitia non ob quoduis peccatû dissoluenda 596,14
amicitia omnium rerum suauissima pag. 80,17
amicicia vitæ condimentum 79,33
amicitiæ & inimicitiarum principia pag. 517.54
amicitiæ ideam in Achille & Patroclo Homerus expressit 64,21
amicitiæ principium studiorû ac morum similitudo 80,22 112,56
amicitiæ genera quatuor naturale cognationis, societatis & amoris pag. 717,53
amicitiam & discordiâ Empedocles rerum principia facit 291,40
amicitiam quæ displiceat, difficile est soluere 111,24
ad Amicitiam tria requiruntur virtus vt pulchrum, consuetudo vt iucundum, vsus vt necessarium 111,9
amicitiæ inimicitiis nos implicare possunt 105,29
amicitiæ pleræque vmbræ 410,10
amicitias stulti corrumpunt, prudentes & inimicitiis commodè vtuntur 106,3
amiculum Isidis cur variorum colorû pag. 375,25
amicus alter ipse, Pythagoræ dictum pag. 58,12
amicus an fratri æqualis habendus pag. 438,40
amicus animal facilè mutabile Platonis dictum 420,47
amicus constans rarus & inuentu difficilis 115,22
amicus cum inimico pereat iudicium non probandum 80,10
amicus igne & aqua magis necessarius 80,10
amicus interdum laudat interdû obiurgat etiam 79,39
amicus, lætis rebus gratiâ addit, aduersas minuit 79,30
amicus probus, aut insensissimus hostis quærendus 102,35
amicus quomodo deligendus 111,2
amicus semper blandiens suspectus esse debet 83,59
amicus verus non omnia imitatur nec laudat statim 81,55
amicus vsque ad aram 178,42
amicus vt eligēdus Theophrasti præceptum 342,25
amici memoriam iucundam esse etiâ Epicurus affirmat 345,13
amico & adulatore vnâ vti me non potes, Phocionis ad Antipatrum dictum 247,57
amicum castigantes nō irritatum relinquere debemus, sed adhibenda conso-

consolatio 79,26
Amici ad Salem & cuminũ prouerbium 703,10
amici ante vsum probandi 79,20
amici ne pro adulatoribus reputentur quomodo cauendum 79,25
amicorum & Deorum omnia communia Diogenis dictum 343,12
amicorum in congreßibus cõsuetudo pag. 88,20
amicorum mores vt veritatis apud Euripidẽ oratio, simplices 88,17
amicorum multitudo causa est, amicorum paucitatis 110,37
amicorum parãdorum studium in Scipione 187,43
amicorum patria 110,47
amicis dum irascimur tum maxime aliquid illis vtile cogitare debemus pag. 91,53
amicis quomodo gratificandum 512, vers. 12
Ammonius mathematicæ peritus pag. 286,57
Ammonij contra Epicuros de genus disputatio 269,30
Ammonij philosophi dissertatio, nũ anni decrescant 262,40
Ammonij præceptoris Plutarchi, factum notabile 94,20
Amnemones Cnidiorum 252,32
amniũ fluxus vt ab antiperistasi cascitur 532,45
Amnystia Atheniensium 526,29
Amor castigatus magis premit 94,35
amor corporis sine obtrectatione efficax non est 104,6
amor dolorem, voluptatem, diuinum instinctum, musicæ principia in se continet 658,12
amor Deus esse non visu sed intelligentia percipitur 756,2
amor docet musicã, quomodo dictum sit 657,26 760,28
amor duplex genuinus, & spurius pag. 751,50
amor ebrietati similis 657,32
amor ex Helicone in Academiam deductus 761,32
amor cuius filius 369,44 762,48
amor in generosa indole per virtutẽ in amicitiam desinit 751,27
amor loquax est & in laudando verbosus 657,37
amor nostri cæcus exstirpãdus 91,28
amor nullus absq; Venere 752,47
amor omnia audet 657,25
amor operum Veneris antiquißimũ pag. 756,15
amor philosophiæ qualis 99,21
amor populi magistratum gerenti est necessarius 514,55
amor puerorum verus est & genuinus 751,41
amor quarum sit rerum 551,11
amor quid Stoicis 819,27
amor quis validißimus 521,49
amor quot & quæ bona præstet hominibus 760,20 &c.
amor veneficio conciliatus in odium vertitur 15,16
amor vnde ortus, Socratis apud Platonem commentum 369,43
amoris bigæ 761,32
amoris casti exempla 220,26
amoris coniugalis contra masculum amorem defensio 752 per totum
amoris efficacia 657,26 & 700,35
amori certamen quinquennale celebrari solitum in Helicone 750,17
amori deditis ab inferis reditus conceditur 760,10
amori repugnare difficile 755,14
amorem non affectus sed iudicio tribuendum 625,21
de Amore Stoicorum absurda dogmata 819,4
amores brutorum alij sæui alij humani quiddam habentes 618,33
amores impudici apud Aristophanẽ vers. 577,26
Amphiæ Tarsensis in quendam natalium obscuritatem obiicientem iocus 666,3
Amphiaraus Archemori matrem intempestiuam filij mortem lugẽtem vt consolatus sit 124,49
Amphiaraus cum curru absorptus pag. 127,26
Amphiarai oraculũ Medici belli tempore claret 261,24
Amphiarai hastam aquila in sublime fert 317,24
Amphictiones victores Pythiis Lauro & palma in Apollinis honorẽ coronarunt 731,37
amphictyones ab Aeschine incitati ad Philippum defecere 583,10
Amphidamantis Chalcidensis, sepultura, Homeri & Hesiodi certamine celebris 695,10
Amphilochi oraculum 387,32
Amphion Thebes conditor 481,32
Amphion Iouis & Antiopæ filius pag. 565,16 citharam primus inuenit & à patre pulsare edoctus ibidem
amphyctiones, primus Græciæ consessus 495,36
amuletum putredinem arcens 683,3
amuleta quatenus fascino resistant pag. 701,9
Amulius Numitoris filium Acnitum interficit 323,3
Amin quid significet 356,12
Amurca olei imum deterrimum reddit 715,19
Amußi lapis non lapidi amußis applicanda 98,10
amygdalarum amararũ vis 658,48 & 659,10
amystizare quid 677,23
amystizare mulieribus peculiare pag. 677,25
amystizantes non facile inebriari ex Aristotele 677,24
Amytus sycophanta 350,9
¶ Anabaterium sacrũ quale 626,26
Anabo Africæ regulus Leandrum Aretaphilæ tradit precium prius pactus 225,45
anacephalæosis oratoribus & Homero quoq; familiaris 62,22
Anacharsis curru pro domo vsus est pag. 156,54
Anacharsis de Græcorum institutis pag. 708,57
Anacharsis in cõuiuio apud Solonem obdormiscens 441,50
Anacharsis vir tẽperans multarumq; rerum gnarus 152,32 Eumetidẽ Scythicam medicinã docuit ibid.
Anacharsidis de Græcorũ numismate dictum 100,18 de principe 154,52
Anacharsidis in Græcos dictum scitum 153,54
Anacharsidi Eumetis cæsariem pexit pag. 102,20
Anacreontis carmina 722,22
analogia insignis mundi, & corporis principum partium 772,54
anarsion poetis quid 640,6
Anaxagoras fundo proprio se abdicans 528,1
Anaxagoras in carcere circuli quadraturam scripsit 555,24
Anaxagoras Lunæ causa pressus 286, pag. 33
Anaxagoras obitus sui diem feriatum esse pueris disciplinarum studiosis volebat, pro honoribus sibi publicè decretis 510,53
Anaxagoras Periclem philosophiam docuit 480,6
Anaxagoras primus efficientem causam posuit 290,36
Anaxagoras reprehẽsus quod manus sapientiæ causas diceret 429,42
Anaxagoræ carcer 104,27
Anaxagoræ Clazomenij opinio de principiis 290,25 de sole 167, vers. 38
Anaxagoræ de Deo opinio 293,57
Anaxagoræ de terræ motu sententiæ pag. 364,54
Anaxagoræ in morte filij dictũ preclarè 130,45 420,42
Anaxandri apophthegma 199,20

Anaxandridæ apophthegmata 199, versu 6
Anaxarchus Abderita incontinẽs homo 718,5
Anaxarchus Alexandrum ob cædem Cliti anxium consolatur 483,13 eius dictũ à Plutarcho reprehenditur ibidem
Anaxarchus philosophus C talentis ab Alexandro donatus 274, versu 19
Anaxarchus pistillis ferreis contusus à Nicocreonte 491,31
Anaxarchus traductus à Timo 483, versu 52
Anaxarchi tempestiuus versus in Alexandrum 740,50
Anaximandri de hominum ex piscibus ortu 736,24 & animalium ortu opinio 313,13
Anaximandri de Solis magnitudine sententia 300,23
Anaximandro Infinitum rerum principium 290,10
Anaximenes aerem principium facit pag. 270,17
Anaximenis opinio de calido & frigido ab Aristotele refutata 538, versu 40
Anaxiti de Ephoris dictum 199,22
ancilla regem fascinans 753,33
ancillæ pistrici aurea statua posita Delphis à Crœso 789,41
ancillarum Romanarum festiuitas vnde 321,41
ancillarum Smyrnearum egregium factum 321,32
Ancus Martius Romanarũ rex quartus, & de eo plura 456,13
Andocide Leogoræ F. oratoris vita pag. 578,48
andr[...]a Cretensium 724,16
Andriorum & Chalcidensium concertatio de Achanto vrbe composita 256,49
Androcydis pictoris pisces artificiosè picti 688,47
Andromachæ ploratus 64,43 querela cum viri cadauer insepultum iaceret 65,17
angues exigui in hominibus nati circa mare rubrum 738,7
anguillæ cicures 621,2 in calida viuentes 827,20
anguillæ ex cœno nascuntur 668,29 oua aut semen non emittunt ibidẽ
anguivori Spartani 793,6
angustia loci felicitati nil adimit pag. 551,6
anima an corporea & quæ eius substantia 306,14
anima quid 533,20 & 617,56 & pag. 628,33
anima alia mente prædita, alia mente carens 783,32
anima brutis cur data 478,8
anima corpus, animam Deus mouet pag. 165,8
anima corporis principium Timæo Platonis 530,45 corpore antiquior ibidem
anima cur nec genita nec interitura dicatur à Platone 630,19
anima ea melior quæ sine cultu fructum profert virtutis 327,13
anima ex omnibus rebus concreta, & earum in quatuor partes diuisio pulchra 628,9
anima harmonia quatuor elementorum 306,33
anima hominis quomodo duplex sit pag. 485,20
anima humana mundanæ portio est pag. 485,34
anima in corpore tanquam in pistrino abdita 160,9 & 375,33 & pag. 368,47
anima in sua ipsius est potestate 736, versu 45
anima incorporea semper tamen circa corpus versatur 51,8
anima intellectu difficulter comprehenditur, sensu nullo perspici potest 802,46
anima mundi pars & opus Dei 529, versu 39
anima mundi duplex 631,2 & pag. 485,30
anima per se immobilis 307,10
anima psyche à refrigeratione dicta pag. 605,50
anima quid 650,6 quid Pythagoræis 291,2
quid Aristoteli 306,30 & aliis philosophis ibidem
anima quomodo corpus fabricata secundum Platonem 530,56
anima secundum numerum est constituta, non tamen numerus est. pag. 628,19
anima semper mouetur 307,8 & pag. 306,38
anima sicca, sapientissima & optima Heraclito 476,41
animæ ergastulum corpus officium 628,7
animæ facultates tres 51,13
animæ generatio mirabilis Stoicorũ pag. 827,15
de Animæ immortalitate quibus in libris scripserit Plato 132,30
de Animæ immortalitate variæ philosophorum opiniones 307,12
animæ insunt Mens, scientia, opinio, sensus 291,2
animæ interitum credere, vtraq; fortuna molestum 345,45
de Animæ origine ex Chrysippi sententia 605,50
animæ partes 306,46 facultates pag. 286,28
animæ princeps pars vbi resideat pag. 506,56
de Animæ procuratione quæ in Timæo describitur 627 per totum
animam corpoream qui asserant pag. 306,36
animam Aiacis cur vigesimo loco ad sortem venisse dicat Plato 742, versu 50
animam corpore priorem ætate Plato statuit 628,44
animam corpore posteriùs nasci pag. 606,16
animam immortalem credere ad animi tranquillitatem facere 421, versus 53
animam incorpoream ante Platonem & Aristotelem Homerus asseruit 51,22
animam lumen esse quidam philosophi statuunt 348,21
animam nunc creatam nunc æternam dicentis Platonis, sententiæ contrariæ conciliatæ 630,20 etc.
anima carentia orba sunt & imperfecta 286,17
animæ ad Inferos à Deo deducuntur pag. 757,21
animæ cur mortalibus corporibus inclusæ, Empedoclis sententia pag. 477,4
animæ hominum successiuè in diuinas naturas abeunt 265,44
animæ hominum in Lunam, sicuti cadauera in terram soluuntur 784, versu 41
animæ omnes in exsilio sunt, Empedoclis sententia 555,16
animæ post mortem Lunam sub pedibus habebunt 245,20
animæ quædam in corpus denuò relabuntur 265,47
animæ singulæ partes ex eodem, diuerso & substantia compositæ pag. 617,46
animarum apud inferos colores quid designent 388,47
animarum post mortem status 783, versu 20
animas post mortẽ superesse Homerus ostendit 50,10
animalia alia bruta, alia ratione prædita esse, postulatum est falsum pag. 610,18
animalia crescunt ob caloris præsentiam 315,27
animalia irasci, metuere, & odire pag. 610,35

Ani-

animalia quæ & quomodo ab Aegyptiis colantur 371,22
animalia plurima natura solius pulchritudinis causa produxit 599, vers. 45
animalia quæ vnum tantum gignunt, prolem magis amant 210, vers. 56
animalia quædam cur noctu videant pag. 660,21
animalia quomodo orta 313,10
animalium opera vtentes non peccant, nisi id cum crudelitate faciant 613,36
animalium ortus successiui quatuor pag. 314,2
animalium pernitiosissima, inter feras, tyrannus, inter cicures adulator 87,38
animalium quatuor genera 314,10 & 286,22
Animata nisi noceant non interficienda 245,14 & 735,19
Animus ad res aduersas præparandus 426,42
animus adversus perturbationes vt muniendus 413,28
animus affectus quatenus corpus afficiat 700,56
animus corpori pro conducto domicilio grādem mercedem persoluit pag. 143,24
animus corpore abutitur dum affectibus indulget 143,27
animus corpore liberatus res purè cognoscit 122,40
animus curiosi vbiq; est præterquam domi suæ 408,24
animus duplex alius rationi obtemperat, alius brutorum similis 87, vers. 43
animus in vitiis & afficitur male & male afficit 454,24
animus obfirmandus contra concupiscentias 137,8
animus si damni illati postularetur à corpore, condemnaretur 143, versu 22
animi an corporis affectiones peiores 453,1 & per totum
animi affectiones omnes si diu inhæreant prauos ingenerant habitus vers. 701,28
animi concupiscentia ad voluptatem corpus permoueri sinendum non est 155,53
animi facultas quid 486,43
animi iumenta Platonis 488,4
animi lumine solū diuina natura conspici potest 727,47
animi motus auditu maximè cientur pag. 71,30
animi quanta uis 340,6
animi septem partes 310,5
animi tranquillitas in actionum pulchritudine non multitudine consistit 414,5
animi voluptates quales 335,34
animo efferri ob Imperij magnitudinem nemo debet 100,6
animo hominis insunt tria, facultas affectus & habitus 486,43
animo laborantes philosophos cur fugiant 455,47
animum in pugnando non debere excandescere, malè dicitur 328,13
animum non intendi solum sed & remitti vt sufficere posit ad vitæ labores, humanum 69,40
de Animis morientium fabula 387, vers. 50
animos etiam humanos diuinam vim habere 277,27
Annibal Italiam relinquit 459,50
Annibalis exsulis libertas in dicendo ad Antiochum regem 554,14
annus Ioui consecratus 245,36
annus hominis ætas cur ab Hesiodo dictus 266,21
annus magnus quantus sit 302,17
anni diminutionem Aegyptij sacerdotes ex oleo coniectabant 262, 10 illud ridiculum esse Demetrius benè affirmat ibidem
anni an decrescant 262,39
annorum myrias punctum quoddam est infiniti 115,18
annos prisci Græci Horos appellabant 697,56
Anomologia Chrysippi 491,51
Ansæ adolescentum ad virtutem sunt affectus 493,33
ansæ philosophiæ Mathemata 493, vers. 32
anser puerum amans 618,45
anseres in Capitolio sacri 249,15 & pag. 249,15
anseres Iunoni sacri Romam seruant pag. 460,33
anserum Ciliciacarū industria 614, vers. 31
anserum industria dum Taurum montem transuolant 445,39
Antagoras Herculi luctam offert pag. 261,18
Antagoræ poetæ & Antiochi regis mutua scommata 690,50
Antagoræ & Antigoni mutua scommata 176,16
Antalcidas à Persico rege rosea ac crocea corona vnguento intincta donatus 723,46
Antalcides sacris initiatus 199,27
Antalcides Agesilai inimicus 196, vers. 37
Antalcidæ apophthegmata 199,27
Antalcidæ ad Agesilaum dictum benè pag. 180,56
Anthedon quæ sit de qua Pythiæ oraculum, extat 265,3
Antenoris de Menelao & Vlisse in dicendo, iudicium 62,13
Anthes hymnorum inuentor 565, vers. 29
Anthesterionis mensis, dies vndecima primitus noui vini dedicata olim pag. 681,12
Anthesterioni mēsi cur Pithœgiæ nomen inditum 681,32
Anthias piscis 624,58 & pag. 621,52
Anthistenis dictum 107,33
Antichton 638,53
Antichtonis campus 784,16
Anticles vetus auctor 568,12
Anticlia Vlissis mater à Sisypho per vim compressa 259,12
Anticyra insaniæ medetur si sola sit pag. 405,8
Antigenidas optimus tibicen 183, vers. 44
Antigenides tibia canens Alexandrum ad arripienda arma mouit pag. 467,30
Antigenideus modus musicus 569, vers. 35
Antigenis & Telesippæ amor 175,3
Antigenis militis sui amori, Alexander medetur & ignoscit 470, vers. 40
Antigonus ab Hermodoto Solis filius appellatus, & eius responsum pag. 175,50
Antigonus filium arcanorum participem esse noluit 443,8
Antigonus iram compescuit 401, vers. 55
Antigonus secūdus in prælio ad Con seipsum laudans 396,19
Antigonus virtutis propriæ non patriæ præmia largiri solitus 427. vers. 39
Antigoni in seipsum iocus 665,29
Antigoni in petacem dictum 425,50
Antigoni iunioris erga patrem pietas pag. 176,35
Antigoni nauis Isthmia ab Apio cognominata. 697,4
Antigoni Tertij castè & iustè facta pag. 176,54
Antigoni tyranni in Sophistæ cuiusdam libros de iusticia dictū 464, vers. 18
Antiochus accipitris cognomen tulit pag. 620,22
Antiochus carnem pluris facit quàm hominem prudentem 554,16
Antiochus Hierosolymam obsidens Iudæis festiuitatem celebrandi po-

testatem fecit 177,14
Antiochus Seleuco fratri bellum infert 437,15 & eius luctus in morte Seleuci ibidem
Antiochus vnica pugna Asiæ imperio excidit 439,38
Antiochi liberalitate moti Iudæi se ei dediderunt 177,38
Antipater bonus est, sed Athenæ bono domino opus non habent, Hyperides ad legatos eius dictum pag. 589,44
Antipatrides à psaltria adamatus, indignante Alexandro 158,56
Antipatris apophthegmata 176, vers. 50
Antipatri commenta mirabilia in philosophicis 819,2
Antipatri de Homeri patria Epigrāma 31,12
Antipatri Stoici de discordiis Cleanthis & Chrysippi liber 592,25
Antipatri Tarsensis de Diis sententia pag. 605,6
Antipatri Tarsensis moribundi gratitudo erga deos 416,50
Antiperistasis quid 532,1 quomodo sit attractionis causa ibidem per totum
Antiphanes & Timecles comici 586, vers. 20
Antiphanis dictum 100,21
Antiphon ob ingenij promptitudinem Nestor cognominatus 577, vers. 45
Antiphon Platonis frater ab eo in Parmenide celebratus 434,20
Antiphon Sophili F. Rhetor 577,27 eius vita deinde per totum
Antiphontes orator 547,47
Antiphontem Dionysius interfecit, quare 92,30
Antiphrasis quid 35,56
Antipodes non esse 769,56
antiquissimum quid? 155,10
Antisthenis dictum de matre Deorum 554,54
Antisthenis dictum: Aut mens paranda aut laqueus 596,41
Antisthenis dictum 468,15
Antisthenis solertia lenocinium à Socrate appellata per iocum 664, vers. 51
antistita Iunonis Arginæ cur à mullo pisce abstineat 616,26
Antonij intemperantia hilaritatis nomine insignita Roman penè pessum dedit 84,25
Antony cum Augusto ludicra exercitia 457,6
antonomasia quid 55,30
Antroni Coratio, Italiæ regnum à vate denunciatum 232,56 &
quomodo à Seruio rege sit deceptus 233,2
Antes Hyperæ frater amissus, & rursus cognitus ex oraculo 255,12
Anubis Aegyptus est quod Græcis Hecate 365,47
Anubis Osiridis ex sorore filius 357, 48 deorum custos ibidem
Anubes vnde dictus 370,16
Anysidora Ceres 747,17
Anytus & Melytus Socratis criminatores 411,35
Anyti conuiuium ab Alcibiade eius amasio conturbatum 760,26
Aornus petra Indiæ natura loci inexpugnabilis 175,16
Apelles Alexandrum fulmen manu tenentem pinxit 360,17
Apelles Chius ab Arcesilao viginti drachmis donatus 89,14
Apelles & Lysippus Alexandri æquales 467,34
Apelles Megabyzum irridens 83,38
Apellis ad quēdam pictorem ineptū, dictum 5,21
Apellis in Megabizum Persen dictū pag. 418,39
apena certaminis Olympici species pag. 696,9
apes cur laudentur 380,15
apes & formicæ reipublicæ studiosæ pag. 494,24
apes in dicendo quomodo imitandæ pag. 74,4
apes inunctæ oleo moriuntur 670, vers. 14
apes nunquam in fucos degenerant pag. 494,15
apes qui habet huic vespæ nō desunt, proverbium 112,41
apes substantiam alij accidentia in floribus quærunt, Simonidis dictum pag. 100,38
apes thymo delectantur 415,11
apes verè recordari 616,8
apium aluei qui sint optimi 523,16
apum ferocia 521,28
apum industria dum loca ventosa circumvolant 614,51
aphabroma Megarēsibus quid? 254 vers. 35
aphareus Rhetor 581,32
Aphester Cnidiis quis 262,35
Apholus coronatus 583,51
aphorme quid 595,20
Aphrodisia Veneris solēnitates 339, vers. 21
Apis ab Ocho Persarum rege mactatus & deuoratus 356,44
Apis & Osiris Indici boues à Baccho in Aegyptum adducti 561,30
Apis Lunæ contactu cōcipitur 727, versus 22
apium equorum pabulo cur immiserit Achilles 698,12
apium ominosum antiquitus habitū pag. 696,56
ex Apio coronæ cur in Isthmicis certaminibus dari cœperint & desierint 696,19
apio opus habet, proverbium 697,1
Apollo adulatoribus infensus 78,57
Apollo apud Tegyras natus 263,54
Apollo citharæ & tibiæ inuentor pag. 568,6
Apollo, Deus studiosus certaminum 731,41 & eorum enumeratio ibidem
Apollo ex Iside & Osiride adhuc in vtero matris versantibus cur natus esse dicatur 368,56
Apollo insularis Deus 616,
Apollo mortem vt mercedem optimam ædilibus suis persoluit 123, vers. 14
Apollo Musarum dux 746,12
Apollo Neptuno contrarius 45,38
Apollo Pæan medicorum præses pag. 747,17
Apollo pugil à Delphis, cursor à Cretensibus & Lacedæmoniis honoratus 731,52
Apollinis cum Pythone pugna 213, vers. 27
Apollinis filium Platonem non immeritò dici 726,26
Apollinis in Delo simulachrum, ipsum musicæ inuentorem esse testatur 568,9
Apollinis natales à Philammone musico decantati 565,52
Apollinis nomen, vnde 288,5
Apollinis nutrices duæ Corythalia & Veritas 682,45
Apollinis sacer gladius Tarsij 278, vers. 27
Apollinis varia nomina 282,49
Apollinem cum dracone certasse fabulosum 261,42
Apollodorus pictor Athenis natus, eius inuenta 544,41
Apollodori somnium horrendum pag. 581,46
Apollonidis Cyzicenæ gaudium in filiorum concordia 450,57
Apollonidis de mulierum tēperatura dissertatio 677,47
Apollonius medicus de sale 644,13
Apollonij, panis buccella salutem redimunt à Bruto 710,6
Aponæa decretum Phocensium 226, pag. 34
Apoplexia ebrietatem consequens pag. 255,28
[illegible] quid 59,16 multiplex. Homerus ea frequenter vtitur 30,25

Apothetus tibiæ nomus 565,48
Apothymiasis quid Græcis 675,37
appetitus cohibendus dum adhuc adest copia 717,10
appetitus cur quibusdam in morbis augeatur, in quibusdam vero plane prosternetur 705,4
appetitus ex epate oritur 51,15
appetitus prostratus esu oliuæ salsæ & capparis restauratur 705,6
appetitus qualis animi motus 805, vers. 22
appetitionum diuisio 528,56
appetitus boni & fuga mali non cadunt nisi in ratiocinandi, iudicandi, memorandi facultate prædita pag. 610,27
Appius Claudius vtroque lumine captus, ægre fert se adhuc audire pag. 502,14
Appij & Scipionis Africani disceptatio 513,41
apri æstate ineunte pariunt 647,30
apri lachryma cur dulcis, cerui vero salsa 647,16
apri solertia 614,26
Aprilis Veneri sacer 247,27
apusia & synusia Græcis quid designet 363,2
¶ Aqua, amicitia vehemens Empedocli 541,53
aqua an igni sit vtilior 130,5
aqua an sit primum frigidum 540, vers. 10
aqua elementaris duplex, dulcis & salsa 305,24
aqua & terra inter elementa materiæ instar subiiciuntur 152,12
aqua ignis supplicium Aeschyli, dictum pag. 540,47
aqua in aerem mutatur 47,20
aqua intercute laborans Heraclitus, ex imbre siccitatem fieri cupiebat pag. 143,42
aqua marina crassa, salsa, siccans, & grauis 643,30
aqua Nilotica pingues & obesos reddit 355,2
aqua omnis prius calefacta magis refrigeratur 707,10
aqua quamobrem ab iniectis lapillis & laminis plumbeis frigidior reddatur 707,26
aqua quomodo frigida reddatur 539, vers. 47
aqua salubris quæ ex Hesiodo 732, vers. 42
aqua sola vti non potest 341,56
aqua tepida à defatigatione bibenda pag. 541,10
aqua vt in terram & aerem mutetur pag. 541,4
aquæ alienæ participes qui non sint ex Platonis legibus 524,50
aquæ haustum Falerno prælatū neminem pœnitebit, sed contrà 136,3
aquæ pluuialis efficacia 643,42
aquæ potus adsuefaciendus 140,54
aquæ solius potus, à morte ex inedia diu seruare potest 706,53
aquæ vsus si cum vino diluatur 140, vers. 52
aquam manibus haustam Artaxerxes hilari animo accepit 169,16
aquam marinam vt dulcem reddas pag. 642,41
aquam marinam in flammas ne immiseris, proverbium 645,54
aquam rerum principium cum Thalete Homerus quoque constituit pag. 44,28
aqua marina cur non alantur arbores 645,23
sine Aqua nihil viuit 230,52
aqua omnia nigrescunt 510,15
aqua potabili cur magis eluantur vestes quam marina 660,29
aquæ cur genitabiles sint quæ cum fulgure & tonitru descendunt pag. 688,12
aquæ frigidæ steriles 231,37
aquæ mõtanæ meliores in plano fluentibus 732,44
aquæ quæ frigidißimæ 543,21
aquæ viuæ dicuntur propter motum, qui calorem continet 231,25
aquas calidas cur magis admiremur quam frigidas 648,48
aquatilia difficilius capi quam terrestria 621,18
aquatilia ne an terrestria animalia sint callidiora 609 per totum
aquationem nocturnam cur diurnæ præferant nauicularij? 732,16
aquila venatrix 751,46
aquilæ cognomento insignitus Pyrrhus 620,21
aquilæ est de fortitudine dicere, non hirundinis 203,19
aquilæ & reguli apologus 511,9
aquilæ inter eundū vngues intrò vertunt 411,15
aquilæ septem suffecerent, si aduersus graculos pugnãdum esset. Ciceronis ad Nonium dictum 191, vers. 38
aquilæ spuriæ 751,47
aquilarum duo genera 751,46
aquilarum & draconum odium 585, vers. 37
aquilarum pennarum mira virtus pag. 700,21
Aquilo à sole victus fabula 146,4
aquilo ventus astringendi ei pollet pag. 519,41
¶ Ara Aemilij 317,34
ara aurea Midæ stato tempore lapidea fit 317,17
ara bonæ spei Romæ 459,3
ara ceratina inter septem mundi miracula numerata 626,8
ara Ioui Seruatori à Demosthene cõdita 587,19
ara obliuionis 744,2
aræ duæ in Germania vocem edentes victoriæ tempore 519,54
Arabicæ plãtæ siccitate maximè gaudent 781,2
Arachosios Alexander agriculturam docuit 462,59
araneæ industria 614,40
aranearum telæ æstatem pestilentem denunciant 262,30
aranei muris iecur Luna deficiẽte minuitur 69,24
Araspes Cyrum ad libidinem incitãs pag. 411,56
arationem à suibus homines edocti pag. 691,52
arationes sacræ Atheniensium 149, vers. 53
Aratus poeta Homeri sectator 59, vers. 48
Aratus tyrannicida 909,45 vt ad gloriam contenderit ibidem
Arati Syderum descriptio luculenta pag. 46,52
arbitrium (inter contendentes) egregium & memorabile 200,15
arbitrium liberum ex atomis docere conatus Epicurus 613,3
arbores comiferæ cur frigidis in locis proueniant 676,18
arbores cur non alantur marina aqua 613,23
arbores & plantæ in mari vnde alantur 643,40
arbores ex terra natæ antequam Sol circumvolueretur 313,17
arbores Fauonij spiritu admisso concipiunt 248,31
arbores Rubri maris fructum non ferunt 643,40
Arcades hominum primi ex terra nati 248,36 245,21
Arcadum rempublicam Aristonimus iussu Platonis instituit 808,29
Arcadibus Atheniensium amicitiam persuadens Demosthenes magnã sibi laudem parat 587,24
Arcadicus vates Herodoti 490,8
arcana ne eloqueretur Hyperides sibi in tormentis linguam amputat pag. 589,12
arcana nemini planè committenda esse pag. 441,13
arcana principum indagare periculosum 408,50
arcanorum Lysimachi Philippides

nolebat esse conscius 408,33
Arcesilaus à patre talento multatus, quòd propugnacula ædibus suis circumposuisset 228,1
Arcesilaus Batto schola interdixit pag. 83,18
Arcesilaus philosophus clariß: & de eius philosophia, quædam 804, vers. 57
Arcesilai de cinædis acerbius dictum pag. 136,28 & 718,17
Arcesilai crus. 823,1
Arcesilai de morte dictum 123,55
Arcesilai factum liberale 89,13
Arcesilai modestia in defectu panis, in conuiuio per seruos non appositi 404,35
Archedemus Stoicus, sectam suam apud Parthos plantauit 553,10
Archedemi de Nunc, & tempore, sententia improbata 825,14
Archelaus de Euripide 172,27 eius dictum scitum in garrulum pag. 170,29 alia eius apophthegmata ibidem
Archelaus physicus 543,42
Archelai de principiis opinio 290, vers. 39
Archeptolemus & Antiphō vt proditores decreto senatus puniti pag. 578,39 & decreti forma ibidem
Archestratus poeta elegans, sed pauper 466,52
Archias Actæonis amator illi exitiū attulit 641,28
Archias Phygathoteras, lictor 589,8 Phygadotheræ nomen vnde adeptus 587,28
Archiæ Thebanorum polemarchi vecordia 655,20
Archidamus à Lacedæmoniis multatus ob pusillam vxorem ductam pag. 3,26
Archidamus non est de Herculis progenie, quia conatur bonos malos facere Nicostrati in illum scomma pag. 428,12
Archidamus Spartæ rex 507,52 eius de Pericle sententia ibidem
Archidami ad Elios epistola, Bonum est quiescere 200,30
Archidami de bellicis sumptibus dictum 181,10
Archidami Xeuxidami F. apophthegmata 200,4
Archilochus à Callonda in pugna interfectus 385,36
Archilochus luctum vino & ioco diluere voluit 26,15
Archilochus Sparta expulsus, quòd scripsisset præstare arma abiicere quam mori 213,24
Archilochi dolosa mulier 817,5
Archilochi querimonia de eclipsibus Solis 775,31
Archimedes cum vngeretur, strigili lineas ducebat in ventre 336, vers. 47
Archymedis diuinum ... 336,30
Archimedis inuentum, quanta sit Solis diameter 336,26
Archinis Lysiæ æmulus 380,2
architecto Lucius Drusus 10 talenta offert, vt domum suam omnium inspectui patentem reddat 506, pag. 34
architectorum duorum Atheniēsium commissio inter se non infaceta pag. 507,38
Archilimus de rebus Arcadicis 258, pag. 16
Archontis sacrificium cur bulimi expulsio dicatur 709,40
arcticus circulus semper conspicuus pag. 299,14
arcus cœlestis quomodo fiat, veterum philosophorum sententiæ 303,50 vt arboribus fragrantiam adferat pag. 688,17
Ardalus Troezenius musicus 566,12
Arei cum Cæsare amicitia patriæ salutaris 516,44
Aremanius Deus malus 366,28
Arena Pindarica 717,46
Areopagitæ comœdias scribere & agere, lege prohibuere 546,21
Areopagitis Pericles infestus 515, vers. 20
Aretades Cnidius de Insulis 321,8
Aretaphila oblatum reipublicæ gubernandæ munus non accipit 225, vers. 54
Aretaphylæ cyrenææ virtus 224,34 genus ibidem
Aretiphila Nicocrati veneno insidiata à Calbia deprehensa, illud impune fert 224,56
Aretiphilæ calliditas 224,14
Aretiphilæ in tormentis perferendis patientia & taciturnitas 225,8
Arethusa ad corui saxum 479,49
Argei quid 218,27
argēti cistam plenam, benefactorum vacuam se semper inuenire Simonides ioco dicere solitus 382,18
argento dato Lycurgus calumniatorem placauit 393,51
Argileonis apophthegma 214,8
argillæ natura 524,53
argillosa terra vitibus apta cur sit pag. 696,39 aquam suauißimam edit ibidem
Argiuæ mulieres pro muris stātes vrbem defendunt 203,24
Argiuæ Iunonis antistita cur anguillam piscem sacrum habeat 616, vers. 16
Argiuorum nomine antiquitas totam Græciam nominauit 238,10
Argiuarum mulierum illustre facinus 217,30
Argo nauis, in sidera relata ob honorem Osiridis 359,46
Argonautis quanto dispendio fuerit Herculem reliquisse 520,20
Argus multoculus 210,34
Argutiæ sophisticæ vt ex conuiuiis explodendæ 652,3
Arianenes ad Salambriam cadit fortiter pugnans 437,12
Arianenis Darij filij erga Xerxem beneuolentia 436,50
aries citharistriam quandam Glauciā amans 613,46
aries XXX cubitorum in sepulchro Isocratis 181,48
ariete conspecto elephas insaniens ad se redit 670,52
Arigei salse dictum 199,41
Ariobrazanes patrē prodere nolens, à patre securi percussus 338,12
Arion à Delphino subleuatus 161, 48 in terram depositus ibidem
Arion Pythiā odam canit oloris modo 161,33
Arion in Corinthum nauigat 161, vers. 24
Arionis de Dei prouidentia cogitatio 161,48
Arionis historia nota 626,39
Arimanius enthusiasmus 757,53
Aristæo qui sacra faciant 756,52
Aristagoræ mollicies à Lacæna notata 214,10
Aristarchus Homerum 80 annis bello Troiano recentiorem facit 31, vers. 25
Aristarchus terram mobilem posuit pag. 531,13
Aristarchi in sophistarū multitudinem iocus 429,28
Aristidæ filia Cypriorum regi dono data 579,14
Aristidis Athenis summum magistratum rarò gessit 503,51
Aristides iuuenis senem Clisthenem sectatus est 499,38
Aristides Milesius Siculorum rerum scriptor 316,20
Aristidis & Catonis dicta 406,22
Aristidis exilium 104,26
Aristidis iusti apophthegmata 178, vers. 24
Aristippus Laidem amabat vt vinum & pisces 751,31
Aristippi cum Aeschine simultas vt composita sit 405,24
Aristippi duplex vestitus 464,3

Aristippi moderatio & dictũ in fortuna aduersa 416,40
Aristippi mihi curiositas 407,51 ardor ad Socratem audiendum pag. 408,1
Arython, morbus reipublicæ 513,18
AristoChyus à sophistis maledictis impetitus quod cum omnibus philosopharetur 479,57
Aristocles historicus 310,49
Aristocleæ puellæ triste exitum pag. 640
Aristocrates Arcadiæ Rex Messenus pœnas dat ob Cyprum proditam pag. 377,15
Aristocratia à Septem Græciæ sapiẽtibus approbata 196,48
aristocratia dominatus Oratoribus affectus mouere prohibet 490, vers. 7
aristocratiam Homerus descripsit 63, vers. 31
Aristodemus à Cumanis, Romanis in auxilium missus 228,44
Aristodemus Aeginensis, Academicus Philosophus 795,13
Aristodemus Antigono frugalitatem commendat 176,2
Aristodemus Batensis, necis Lycurgi autor 583,43
Aristodemus Lacedæmonius Orestes malè tractans 642,3
Arystodemus Messeniorum rex sibi ipsi manus attulit 166,52
Aristodemus Mollis à Barbaris vocatus 228,41 eius virtus ibid. tyrannus euadit 228,50
Aristodemus solus inter Cumanos vir, Xenocritæ dictum Cumanos animat ad libertatem recuperandam 229,13
Aristogiton pro Atheniensium salute pericula adit 476,14
Aristogitonis statua 578,5
Aristomacha poetris in Isthmia victrix aureũ libellum Delphis dedicauit 696,3
Aristomenes à Ptolemæo coactus venenum bibere 94,52
Aristomenus Ptolemæi præceptoris imprudentia 94,48
Ariston quid 733,22 & an ab acratisimate differat ibid.
Aristonicus cytharedus area statua ab Alexandro honoratus 467, vers. 26
Aristonis apophthegmata 299,49
Aristonis Chij de virtute sententia pag. 404,48
Aristonis de patria dictum 549, vers. 50
Aristonis de ventis dictum 408, vers. 20
Aristonimus Arcadibus à Platone legislator datus 808,18
Aristonymus mulieres exosus ex asina puellam genuit 321,21
Aristophanes fœnico & tumido genere orationis vsus 576,17
Aristophanis de amore sermo conuiuio Platonis insertus 721,33
Aristophanis & Menandri collatio pag. 576, per totum
Aristophanis Grammatici riualis elephas in amore puellæ 618,35
Aristophanis oratio melior, sed causa Iphicratis potior 507,30
Arystophon delator Timothei 553, vers. 45
Aristolochus Deus, à Pindaro dictus pag. 378,7
Aristoteles à Theocrito notatus, quod Philippi & Alexandri mensarum esset studiosus 551,50
Aristoteles Alexandro plus quam Philippus P. profuit 462,18
Aristoteles de Deo 294,18
Aristoteles erroris notatus 540,26 & 707,15
Aristoteles mundum creatum esse à Deo non credit 295,2
Aristoteles patriam suam deuastatam iterum erexit 339,2
Aristoteles Platonis contemnendi magis quam philosophiæ studio, multa contra ipsum scripsit 800, vers. 36
Aristoteles prandet quãdo Philippo lubet, Diogenes in illius sycophantiam scomma 551,44
Aristoteles Stagiritarum legislator pag. 808,10
Aristotelis ad Alexãdrum consilium de imperio erga suos & barbaros pag. 463,18
Aristotelis balbuties 82,4
Aristotelis de auari sententia 451, vers. 51
Aristotelis de Polycrita Historia 223, vers. 55
Aristotelis de principiis rerum opinio 291,52
Aristotelis de Vnitate mundi sententia censetur 272,16 eius argumenta quibus eam probat ibid.
Aristotimus ab Eliensibus in Iouis tẽplo interfectus 222,46
Aristotimus tyrannus homo ferus 221,18 eius satellitum immanitas pag. 219,44
Aristotimi de solertia terrestrium animalium disputatio 609,56
Aristotoni filiæ virgines seipsas necare coactæ 223,2
Aristoxenus Musicus 960,22 falso criminatur Platonem 968,38
Aristoxeni musici dictum in rudes & plebeios homines 722,16
arithmetica est numerorum scientia 55,48 eius non ignarus Homerus ibid.
arithmetica medietas 632,47
arithmetica progressio vt constituatur ex Eudoro 633,4
arithmetica proportio qualis 569, vers. 53
arithmeticæ peritia in piscibus 623, vers. 25
arithmeticam & Musicam Pythagoras maximi fecit 53,46
arithmeticam in republica proportionem Geometriæ Solon prætulit 433,50
arithmeticam proportionem Lycurgus cur Lacedæmone eiecerit pag 728,8
arma iuuenum, senum consilia in bene constituta ciuitate præpollere debent 498,38
arma Macedonum tenebras offendit Hyperidi 589,2
armillam veneno infectam in brachio gestabat Demosthenes 587, vers. 44
Arrephori Mineruæ sacrificuli 582, vers. 50
Arrideus rex omnibus ludibrio expositus ob inertiam 500,12
Arrideus histrio 469,20
Arradius in solio Alexandri collocatus 469,18
arquato morbo infecti Charadrij auis conspectu sanantur 700,47
Ars dicendi in repub. qualis esse debeat 507,8
ars nulla sine veritate 209,31
ars obstetricandi Socratis 529,16
artis dimidiam partem, dimidia mercede discere volentes ab Isocrate repulsi 581,17
artem dolores abolendi Antiphon scripsit & professus est 578,24
artem non rem imitatione expressam laudandam 13,39
artes malæ bonos mores corrumpunt pag. 206,27
artes paruæ prudentiæ 115,6
artes simplicissimæ primum inuentæ sunt 668,45
artium finis opus effectum, Solonis sententia 257,45
Arsinoe regina quæ filij mortem lugebat, à philosopho consolata pag. 125,40
Arsinoe vxor et soror Ptolemæi Philadelphi 8,9
Artaxerxes aquam manibus haustam à plebeio hilari animo accepit pag. 169,16

Artaxerxes cur Longimanus dictus 170,9 Salibarzanum magna pecunia donat 170,25 eius Apophthegmata ibidem
Artaxerxes Mnemon facilem se praebuit compellantibus 170,24 eius alia apophthegmata ibid.
Artaxerxis nouae in principum supplicijs & Venatione constitutiones 170,10
arteria aspera aspharagus antiquis dicebatur 713,10
Arteriae & venae primum in corpore nascuntur 667,16
Arteriarum suarum pulsum quisque cognitum habere debet 144, vers. 9
arthmia apud Poetas quid sibi velit pag. 640,5
articulis Homerus rarò vsus 636, vers. 13
arundo piscatoria qualis esse debeat pag. 621,26
Aruntius abstemius, inebriatus tandem, filiam compressit 319,44
Arunty Paterculi equus aereus 323, vers. 30
¶ Ascenandri opus de Africa 693, vers. 57
Asclepiadis de respiratione 310,21
Asclepiadis aetate Elephanticus morbus primum extitit 736,36
Asclepiadis dictum de corporis tranquillitate 421,46
Asclepiodorus Atheniensis pictor pag. 344,45
Asdrubal postea Clitomachus dictus pag. 461,43
Asdrubal Carthaginensium dux 316, vers. 18
Asiani Homerum frequenter legere soliti 462,45
Asiani Non syllabam pronunciare non possunt, ideo vni homini seruiunt 426,30
Asiani quales, Agesilai iudiciū 184, vers. 40
Asianorum index apud Inferos Rhadamanthus 333,7
Asiatica cythara 566,15
asinus ad lyram 803,19
asinus animal crassissimum 154,1 eius ossium vsus in musica ibid.
asinus apud Iudaeos cur sit in honore pag. 692,17
asinus funem vorans 419,45
asinus in Aegypto animal infame pag. 154,3
asinus quod Atheniensis non esset malè verberibus acceptus 404, vers. 11
asini salem portantis astutia 617, vers. 40
asini bulimo praecipuè corripiuntur si caricas aut mala gestent 710, vers. 9
asini de vmbra audire volunt Athenienses, non de rebus serijs 588, vers. 25
in asini faciem discedere 812,57.
asini vngula sola Stygis aquam continere potest 542,25
asinum & rufos Aegyptij propter Typhonem malè afficiunt 361, vers. 52
asinam iniens Aristonimus filiam generat 321,21
Aso regina Aethyopiae 357,33
aspharagos planta spinosa dulcissimum profert fructum 143,17
Aspharage vulnerato cur potus effluat 713,56
aspharagonia corona sponsis imponi solita in Boeotia 145,26
asphodeli & maluae vsus 158,51
asphondoneti qui sint 233,17
aspidem Aegyptij cur venerentur pag. 374,18
assensio an sit in nostrâ potestate pag. 608, per totum
assensio temeraris fugienda 276, vers. 34
assensionis perfectam causam non esse visum 607,50
de Assensus retentione Academica multa 805,10
assentatio tacita laudatio est 81,15
Assyrij cur ignem venerentur 777, vers. 34
Assyriorum rex nouam voluptatem invenientibus praemium proposuit 657,8
aster piscis, & eius astucia 622, vers. 25
aster Olynthius Philippum eluserat pag. 317,47
asterij cancri securim in testa gestantes 788,35
astrumne, an ignis rectè dicatur Luna 776,43
astra ex crassiori aetheris parte facta pag. 775,10
astra vaporibus nutriuntur 785, vers. 34
astra Sole excepto interitui sunt obnoxia iuxta Stoicos 815,4
astrapae aquae 644,23
astrologia est de motu solidorū 330, vers. 6
astrologia soluta oratione descripta ab Hipparcho & Aristillo 790, 33 carmine vero ab Eudoxo, Hesiodo & Thalete ibid.
astrologia perita puella Eclipsis tēpore se Lunā caelo detrahere persuasit 267,2
astrologiam geometriae adiunctam esse 247,12
Astus canis cum Pyrrho hero se in regnum coniicit 617,20
Astycratidae apophthegma 200, vers. 37
Astydamas cum Hectore rem habens pag. 547,22
asyndeton figura mouendi vim orationi conciliat 536,21
¶ Ate cur à Ioue de caelo praecipitata pag. 163,37
Atepomarus Gallorum rex 321,36
ateramon quid 714,24
Ateae Scythae de ocio dictum 500, vers. 38
Athamas & Agaue liberos suos leones & ceruos esse putarunt 165, vers. 52
Athenae fulcrum Graeciae 209,53 & 547,32
Athenae multarum vrbium et artium mater 544,38
Athenae oratorum dissidijs seruatae, Melanthij scomma 15,15
Athenae vnum praeconem audiunt legem 153,9
Atheniensis populi ingenium 505, 36 in iram & misericordiam vsquā proni sunt Athenienses ibid.
Athenienses bello ne an pace clariores fuerint 544. per totum
Athenienses cur secundum diem Boedromioni mensi eximant 743, vers. 50
Athenienses 9000 contra 300000 Persas educunt & vincunt 316, vers. 12
Athenienses norunt quid sit honestū, sed non agunt 211,6
Athenienses nunquam nisi atrati pacem decernunt 136,51
Athenienses plus sumtuum in fabulis quam bellis gerendis fecere 546, vers. 49
Atheniensium arationes sacrae tres pag. 149,13
Atheniensium factiones Paradi, Epacrij, & Pediaei 761,15
Atheniensium odium in criminatores Socratis 566,27
Atheniensium victoriae 347,7
Atheniensibus Oraculum, murum ligneum diuinitus dat 323,31
Athenodorus philosophus Augusto consuluit, vt iratus nil diceret vel faceret priusquam 24 elementa repetiisset 192,44
Athenodori erga fratrem beneuolentia memorabilis 433,42
Athenodorum philosophum Cato relicto exercitu inuisit 480, vers. 7

athei ab Areopagitis vt punirentur pag. 292,38
atheorum sacrificia qualia 342, *vers.* 40
atheos appellatus Theodorus *quid responderit* 415,7
atheismus superstitione leuius peccatum 167,36
athletæ puella ceruicem intorquens pag. 411,28
athleticen medicinæ quis primus coniunxerit 381,14
Athos mons ad imaginem Magni Alexandri accedens 467,54
Athlas cælum portans 769,25
Athryliati Thasij medici pulchra de mulierum temperatura disputatio pag. 677,55
atomi interitus expertes 797,50 *rerum principia Democrito & Epicuro* 797,44
atomi quomodo mundum constituerint 292,4
atomi rerum principia secundũ quosdam 291,20 etc.
atomos generare planè nihil posse pag. 798,2
atomorum inclinationem Epicuri, vt infringant Stoici 619,47
atomorum pugna 298,18
Atossa mulier Xerxi imperium à Dario eblandita 471,37
atra bile affectis phantasmata frequenter obversantur 308,22
atri seu nefasti dies 236,40
atropos 608,26 560,23
Attalus rex Asiæ iners 500,28
Attalus rex natalitius propriis diem obiit 726,48
Attali & Eumonis regum fratrum benevolentia 437,44
Atticis Synalepha familiaris 33, *vers.* 30
Atticis familiaris, supervacua appositio quam imitatus est Homerus in [illegible] *voce* 33,41
Auaritia auro & argento insatiabilis 449,34
auaricia alios perdens, Bepolitano salutem adfert 227,8
auaricia Spartam perdidit 213, *vers.* 48
auariciæ exemplum in Ocho rege Persarum 218,3
auariciæ propriũ eum sui impletione pugnare 450,22
auarus cochleæ vitam viuit 450, *vers.* 53
auarus asino balneatoris comparatus pag. 450,56
auarus mortuorum loculos aperit pag. 169,54
auarorum præcepta & vices 451, 26 & 451,22
Auchurus Midæ regis filius se in voraginem immiuit 317,14
aucupium cur improbarit Pythagoras 109,11
audacia facinora facienda non deliberanda, aiebat Cæsar 592,4
audiendi celeritate lepus omnia animalia superat 692,27
audire iucunda à cœna concoctionem iuuat 142,6
audire nesciens loqui nesciet 72, *vers.* 5
audit quæ non vult, qui quæ vult dicit 107,29
auditio fit icto aere 280,42 & *pag.* 114,9
auditor attentus, veritatis studiosus habetur 72,30
auditor tempus, citharœdus vitã frustra perdit 74,32
auditoris concinni & inconcinni gestus 76,26
auditori invidia malus consiliarius pag. 12,37
auditorem quæ dedeceant 76, *vers.* 30
auditus omnium sensuum facilimè afficitur 639,25
auditus rationi quàm affectibus magis idoneus 71,35
auditus sensus aereus naturæ 285, *vers.* 56
auditus tum sonos clarius percipit cùm visus vsu caret 729,14
auditui tria accidunt, Sonus, tempus & syllaba 573,52
auditum Aegyptij in suis sacris literis picto lepore designant 692, *vers.* 28
aues cur subventania quandoque oua pariant 72,5
aues quamobrem Epiglottide careãt pag. 713,52
aues sinistræ cur in auspiciis probentur 245,44
auium cæterarum pennæ aquilæ pennis appositæ pereunt 700,21
Aufidij Modesti salse dictum in Quintium de furto suspectum pag. 664,27
augur non magistratus sed artis nomen ibid.
augur vlcus habens aues obseruare quare prohibitus 244,51
auguris Lucerna 244,42
augurium diuinandi ars ab auibus sumpta 620,17
auguria ex piscibus 621,11
Augustus imperium LIV. annis administrauit 456,53
Augusti Cæsaris apophthegmata pag. 192,25
Augusti fortuna 456,54
Augusti in Pisonis magnifica ædificia dictum 199,10
Augusti tempore Iani portæ clausæ pag. 458,36
Angustum annulum non gesta, Pythagoricum ænigma explicatum pag. 9,18
Aulos vrbs Bœotiæ 31,37
aures ansa virtutis capessendæ 71, *vers.* 36
aures cera obturatæ ne convitia audirent 402,46
aures curiosorum 409,18
aures duas & vnam linguam, cur natura dederit 72,21
aures virtutis via ad animum 11,35
auribus concipere fœtum, cur feles credantur 774,13
auribus cur careat Iouis Cretensis imago 374,33
aurigæ comparata ratio, equus affectus 534,37
auruginc laborantes charadrij, auis conspectu cur sanentur 700, *vers.* 47
aurum & lapides cur minorẽ quàm æs sonum edant 729,37
aurum possidentibus imperare vtilius quàm aurum possidere 284, *vers.* 26
aurum quibusdam fanis importare vetitum 510,21
auri fundendi ratio 683,30
auro obruta patriæ proditrix puella pag. 319,1
aurea messis, harpyis, tribunal 505, *vers.* 12
aurea Mineruæ lucerna 726,26
aurea statua meretrici posita 754, *vers.* 5
aureæ glandes de palma defluentes, calamitatis portentum 987,12
aurea & argentea nomismata à Lycurgo quo consilio abrogata 205, *vers.* 26
aureis saxis sepultus Saturnus in Ogygia insula 782,34
auspicium antiqua diuinationis pars pag. 620,13
auspicis post Sextilem mensem vti cur probibitum 239,26
Auster humida mouet 44,4
austerus sapor in dulcem abiens in malo Punico 644,16
Autoboli iudicium de dicto Platonis Deum semper Geometrεῖν 728, *vers.* 20
automaton casum cur Græci dicant pag. 563,7
autumni spacium 639,18
autumno alui turbantur frequentiùs pag. 666,38

autumno cur plurimum tonet 644, vers. 29
autumno finiente cur voraciores simus 666,26
autumnalis aer asper & inaequalis pag. 539,33
autumnalia somnia cur minimum fidei mereantur 730,2
auxeses & Hyperbolas saepius adhibet Homerus 44,2
auxomenon ratiotinationis genus à sophistis excogitatum 384, vers. 33
axillarum titillatio molesta 135 vers. 54

B

B litera Macedones pro ph vtuntur 253,4
B in P. Aeloes mutant 709,47
Babylonem vt in Darij potestatem redegerit Zopyrus 169,48
Babylone Persici reges hyemare soliti 552,40
Babylone quomodo diuites aeris aestum temperare soleant 677, vers. 7
Babylonios vt punierit Xerxes 169, vers. 14
baccharis planta somniis turbulentis arcendis vtilis 675,24
Bacchanalium festiuitas olim quàm frugaliter celebrata 452, vers. 12
bacchantes cur edera coronarentur pag. 675,4
bacchicae harmoniae in bibendo ratio quinque, aut tria, aut nõ quatuor 682,25
bacchicius modus musicus 572, vers. 48
Bacchonis & Ismenodorae amores pag. 750,50
Bacchus ad Musas confugit 726, vers. 28
Bacchus Amazones in Samo vicit pag. 260,43
Bacchus Apin, & Osirin boues ex India in Aegyptum adduxit 361, vers. 30
Bacchus cur Liber pater dictus 250, vers. 21
Bacchus cur medicus creditus sit pag. 675,2
Bacchus, Lysius & Liber, cur dictus pag. 650,49
Bacchus multis amicitiae causa 158, vers. 2
Bacchus Silenis se oblectauit 86, vers. 49
Bacchi & Apollinis picturae 285, vers. 21
Bacchum cur Eubulen appellarint antiqui 724,26
Bacchum eundem cum Adonide esse creditum 692,42
Bacchum mari immergere cur iussi piscatores 645,31
Bacchum non filium sed patrem obliuionis dicendum esse contra priscos 717,54
Bacidum mulierum vaticinia 787, vers. 52
Bactriani mortuos suos volucribus vorandos exponunt 349,52
Bactrianorum in regem suum demortuum amor 521,43
Bagoas eunuchus Dario & Orasae diadema Persicum imposuit 469, vers. 23
Balbutiem etiam in formosis, amatores diligunt 104,75
balneum calidum ad quid vtiles 40, 17 & 707,13
balnei & orationis non purgantis nullus vsus 74,20
à Balneo cur citius frigeamus 707, 12 & 540,4
balnea recentia tum antiquorũ qualis fuerint 738,41
balnea vina, Venus, in corpore cacochymo humores mouent 138, vers. 18
barbam habere, nupta lege iussa pag. 217,50
barbari forum veneno tingere soliti 402,34
barbarorum quorundam in Magistratu gerendo ineptia 528, vers. 34
barbarorum mores in luctu 126, vers. 36
barbaricum est in pugna supplicare pag. 24,2
Batalus cur cognominatus Demosthenes 388,9
Battus oraculo perperam intellecto deceptus 793,50
Batti Caesaris famionis iocus 731, vers. 4
beatitudo in quibus consistat 559, vers. 9
beatitas non consistit in sola virtute sine corporis & fortunae bonis pag. 54,48
ad Beatitudinem virtus sufficit Stoicis 53,39
beatorum insulae 132,40
Belestia meretrix 754,2
Belonae pisces partu rũpuntur 444, vers. 28
bellariis non interdixisse Platonem pag. 687,40
Bellerophontis fabula 239,13
Bellerophontis virtus 410,25
Bellerophontem cur Chimeram deuicisse finxerint poetae 239, vers. 34
bellicae rei Homerus non imperitus pag. 65,32
bellicosorum insigne Scarabeus 356, vers. 33
bellum iisdem saepius inferre Lycurgus vetuit. 180,54
bellum inconsideratè moturis, consilium dãdum tale, Bonum est quiescere 200,30
bellum Romanorum, contra omnes gentes gestum 788,20
bellum, virtutem inter spolia non capere, Stilponis Megarensis philosophi dictum 4,32
belli dux quis optimus 179,28
belli dux pecunia carens, vẽtre carere dicitur 186,10
belli sumptus non praefiniri possunt 182,10 & 200,31
belli Troiani causa secundum Homerum 32,33
bello antiquitus tibiae adhibitae 56, vers. 50
bello cur tibiae adhibeantur 493,16
in Bello non licet bis peccare 174, vers. 4
bella intestina esse exitiosissima 195, vers. 44
bellorum & seditionum causa 122, vers. 34
Benè vel male vt audiamus in nostra est potestate 172,30
beneficium an vitiosus accipere possit 816,3
beneficio afficere quàm affici suauius est 338,50
benefactori quis bouem immolauit, quaestio Graeca & eius solutio pag. 357,12
beneuolentia in mortuos quae vera pag. 127,34
beneuolentia odio & inuidiae vnà opponitur 555,38
beneuolos omnes habere debemus, amicos paucos, Dicaearchi consiliũ pag. 684,31
Bepolitano auaricia quae multos alios perdidit, salutem attulit 227, vers. 8
Bessus parricida punitur 380, vers. 51
bestiae faemellae maribus non minus audaces & fortes 327,39
bestiarum appetitus sunt necessarij & naturales 329,5
bestiarum esum Pythagorei hominibus dissuaserunt 609,48
bestiarum naturam intelligentiae non esse expertem 330,43
Bias Amasidi linguam ceu optimam & pessimam carnem misit 71, 42 & 151,20

Bias inter duos amicos arbitrum agere recusauit. 652,30
Biantis de principe dictum 254, vers. 50
Biantis in garrulum sibi stoliditatem obiicientem dictum 441,3
Biantis sententia de ebibendo mari pag. 154,25
Biantis petendi modus 425, vers. 47
bibacitati præmia proposita 698, vers. 31
bibendi modus veterum 158,18
bibentes pitisando humidiores ventres habent quàm qui confertim potum hauriunt 713,3
bibliothecarum quis vsus 6,16
biblos ferre Nilus prius desinet, prouerbium 808,16
bile atra affectis phãtasmata frequẽtia obuersantur 308,22
binarius elementum omnis confusionis 273,17 53,53
Bio agrum laudando putabat fertilem fore 85,52
Bionis de superstitiosis dictum 165, vers. 41
Bionis dictum de iis, qui adulatores admittunt 428,49
Bionis sophistæ in formosorum crines dicta 766,9
Bíoν multa significat 17,33
Bis in eundem flumium nemo ingredi potest, Heracliti dictum 287,20
Bitonis & Cleobis in matrem pietas 123,8 *vis mors vt optima à Iunone immissa* 123,11
Blæsi R in L mutant 242,22
Bletonesij populus barbarus hominẽ diis immolarunt 246,18
Bocchoridi Aegyptio Isis aspidẽ misit, admonens vt iustè iudicaret pag. 424,13
Bocchus Mauritaniæ rex 510,56
Boedromionis sexta dies Athenis cur sacra 547,22
Boedromionis mẽsis secundum diem Athenienses abolent, & quare pag. 437,22 741,30
Bœotarcha apud Chæroneos summus magistratus 516,5
Bœotorum dictum Relinque aliquid & etiam Medis, vnde 716,52
Bœotis insfabilitatis crimen vulgariter obiectum 828,51
Bona mulicbris Dea 235,31
Bonæ Deæ sub lactis nomine vinum libabant mulieres 236,35
bonitas non multitudo laudatur 125, vers. 6
boni viri Diis chari 55,26
boni non lamentis sed hymnis digni sunt 127,36
bonum an de homine prædicari possit 803,41
bonum & malum rebus necessariò inhærent 113,43
bonum est quiescere, Archedami ad Eleos epistola 200,30
bonum ad expectandum cuius præsentis vsus est, & absentis indigentia 810,51
bonum quid Epicureis 334,24
bonum redigi pro interfici in Arcadum cum Spartanis fœdere vsurpatum Aristotele teste 242, versu 32
boni an sit aliquis sensus, contra Stoicos 811,36
boni quinque genera 286,45
bona adventitia 4,12
bona corporis & fortunæ non esse magni æstimanda 28,4
bona externa sine virtute possessoribus non prosunt 29,12 etc.
bona me non, sed ego illa perdam, Philoxeni dictum 328,3
bona quæ expetuntur, & ob quæ beati dicimur, qualia 34,31
bona temporis accessione non augeri, paradoxum Stoicum 811, versu 27
bona voluntas primum fundamentum reipubl. administrandæ 504, versu 53
bonorum commutatio Stoica 812, versu 52
bonorum consideratio animi tranquillitatem iuuat 416,30
bonorum inter se comparatio 817, vers. 24
bonorum perpetuæ feriæ 422, vers. 46
de bonis & malis Chrysippi somnia pag. 597,33
Boreas à Sole superatus, fabula 146 versu 4
bos Musis immolatus ob geometricũ inventum 336,40
bos Osiridis imago 364,17
bouem mihi imponitis cùm capram portare nequeam, prouerbiũ 526 versu 34
boum apud Susam ingenium 620, versu 4
in boum cornua vbi inciderint semina, cur duriora fiant 714, versu 25
boum cornupetarum cornibus cur fœnum alligetur 244,32
Branchida vrbs ab Alexandro ob maiorum delicta euersa 383,11
Brasides à scuto proditus 181,16
Brasidas iaculo quo vulneratus erat, hostem interficit 181,14
Brasidæ dictum de mure qui se morsu vindicauerat 100,50
Brasidæ: Dolonis metum Stoici parem ponunt 98,18
Brasidæ audacia 473,13
Brennus Gallorum rex, & eius factũ memorabile 318,57
breuiloquentiæ laus 446,5
Briareus Saturnum in Insulis Gentorum captiuum tenet 269,9
Briseide adempta Achilles abstinet pag. 26,12
Britanni in Oceano habitantes 768, 10 *Macrobij sunt* 313,54
bruta anima duplex, corporea et thymoidis 485,19
brutæ animæ pars stirpitus non euellenda 491,38
bruta animæ pars quibus motibus obnoxia 487,13
brutam mundi animam non à Deo creatam esse, sed antè extitisse 631 versu 2
brutæ partes quomodò cum ratione consentiant, ex Homero 486, versu 5
brutum quid dicatur 483,16
brutum & rationale an opposita, & quomodo 610,9
brutum nullum animal esse, paradoxon 610,17
bruta an & quatenus sint nobis imitanda 600,13
bruta animalia ratione vti 326, & deinceps
bruta artes quoque docent 330,34
bruta cum nobiscum iustè agere nequeant, nec nos in illa iniustè agere debere 612,52
bruta non voluptatis sed procreationis causa misceri 350,49
bruta non vincuntur, sed pugnando moriuntur 327,26
bruta odium, non invidiam, inter se exercere 553,55
bruta virtutibus magis quàm homines prædita 317,18
brutorum animalium mores & affectus vnde 492,16 & artes 319,12
brutorum fortitudo 327,20
brutorum vita qualis 307,18
ex Brutis vt vtilitatem citra iniustitiam capiamus, Pythagoras docuit 613,27
Brutus cur Decembri manibus parẽtârit 253,40
Brutus pane ab hostibus dato à bulimo liberatus 710,6
Bruti in filium seueritas 318,27
buboni febris superueniẽs non est malum, sed contra 436,47
in Buccam veniens, dicere prouerb. pag. 763,9

Bucephali mira indoles 627,14
Bucephalia Indiæ vrbs ab Alexãdro Magno condita 463,3
bucula aerea Perilli 323,25
buglossum vino admixtum bilarem reddit 651,26
bulbi peruitas in proverbio est 638,3
Bulidis, & Sperthi in patriam amor pag. 527,40
bulimus cur maximè eos incessat qui per altam niuem ambulant 710,2
bulimi causa quæ sit 709,18
bulimo corripiuntur equi & Asini præcipuè si caricas gestent 710,9
bulimo laborantes exiguo cibo sumpto reficiuntur 710,24
bullis cur ornarentur Romanorum pueri 249,17
Buris & Spertis Lacedæmoniorum virtus 241,20
Busiritis tubam audire nefas 154,3
Buzigium 149,15
Byssius mensis 253,2 oraculi Delphici responso celetus ibidem
byssinis verbis vtendum in regum colloquiis 170,32
Byzãtij in adulterum cum vxore deprehensum dictum 450,47

C

CAbari Aeschyli 665,4
Cacus Vulcani F. flammam & ignem evomuit 760,43
Cadauera scelestorum olim extra patriæ fines deportata 377,20
cadauera sua frigiditate hebetant acies nouaculorum admotas 232, versu 32
Cadmea victoria priscis quid designarit 416,37
cadaueribus pro ponte vsus Alexander 461,39
Cadmus Bacchi auus Thebis exul pag. 555,2
Cadmus cur Alpha vocalem primo loco posuerit 741,42
Cadmi de Dei musica infusui enarratio 786,45
Cecilij Metelli apophthegmata 189, 6 cum Scipione simultas 189,21
Ceraneum, spelunca ab Archilocho celebrata 627,3
Cæsar Alexandrinis tres ob causas pepercit 526,44
Cæsar Pompeij statuas deiectas erigi iussit iterum 208,52
Cæsar sobrius & prudens ad rempub. turbandam accessit 809,45
Cæsaris dictum cum agressurus esset Pompeium 292,5
Cæsaris in fortunam confidẽtia 456, vers. 47
Caiæ statua in Sancti templo 258,12
C. Gracchus qualiter rempub. Romanam administrarit 505,24
C. Gracchi fistula qua vtebatur in cõcionibus 400,38
C. Cæsaris apophthegmata 191,45
C. Fabricij magnus animus, & eius apophthegmata 184,17
C. Pontij audax facinus 460,17
C. Popillij Romani legati magnanimũ ac præruptum aduersus Antiochum regem facinus 189,41
C. Scipionis ad rempublicam gradus pag. 309,10
Calamitates vrbium publicæ vnde pag. 384,25
Calamitatum optimum solatium culpa vacare 127,10
Calceus rectus pedis pulchritudinem monstrat dictum Aristo. 763,48
calcei lora fulmine adusta sine gestantis incommodo 688,54
de Calceo solicitus pedem nihil curas proverbium 3,46
Calcidoniæ mulieres cur alteram tantùm genam aperiant 260,2
Calefactio mollis humectat, vehemẽs siccat 683,8
Calices argentei in ligneis thecis repositi à fulmine liquati, ligno illeso manente 688,16
calidum & frigidum quomodo ex ore eodem emittamus 538,41
Callicratidæ apophthegmata 208, vers. 38
Callicratidæ de Conone dictum 343, vers. 12
Calliditas à perfidia quid differat pag. 191,57
Callimachus occisus stetit 316,16
Callimachi dictum Sapientia schœno Persica non metienda 553,26
Callimachi Polemarchi laus 663,54
Callinici vnde dicti 469,56
Calliope eloquentiæ musa 507,10
Calliope musa seria, quid doceat pag. 748,19
Calliope quibus præsit 480,32
Callirhoe Phoci filia vt patres cædem vlta 642,43
Callistenes Aliartius amore misere periens 640,50
Callisthenes Alexãdrum ad iram mouet dum poculum grande non exhaurit 399,43
Callisthenis sophistæ comitas 690, vers. 13
Callistrati maledicentiam Epaminondas egregiè reprimit 514,10
calor & spiritus duo naturæ instrumenta quibus actiones proficit pag. 713,43
calor innatus æstate dissolutus autumno rursus constringitur 666,40 refrigeratione indiget 68,22
calor omnium rerum formam & naturam conseruat 232,20
calor qui in corde & ventriculo est non contra naturam est 772,42
calor quid iuxta Anaximenem 558, versus 42
calor quomodo vi gignendi polleat pag. 678,14
caloris actiones in condensatis, laxare divellere soluere 729,27
caloris naturalis & innati munus alere & augere 676,38
Calpe certaminis Olympici species pag. 696,9
Calpurnia puella à patre Mario diis immolata 319,13
caluariam cur profugerit Demosthenes 587,52
caluicies vini potoribus quomodo accidat 649,8
caluitiem Vlissis Minerua curauit pag. 324,14
calumniator & curiosus vt differant pag. 422,49
calumniatores Socratis aquæ & ignis vsu Athenienses indignos iudicarunt 556,27
calumniatoribus vocabulis fraudulenter vti familiare 804,8
Calypso vestem odoriferam Vlyssi dono dedit. quam tandem reiecit pag. 527,44
Calypsûs ac Circes illectamentis Vlisses capi non potuit 53,45
Camenæ Apollinis Pæanem canentes pag. 285,20
Camillus exsul non inglorius 553,39 alter Romæ conditor ibidem
Camillus Roma à Gallis liberata famæ & Omini fana consecrauit pag. 416,52
Camma Dianæ sacerdos 764,42
cancri Asterij in Tenedo 788,35
cancros fluuiales sues comedentes capitis dolore liberantur 648,20
Candaules Lydus, seruo vxorem nudam ostendit 657,40
Canicies Magistratus symbolũ 498, vers. 48
Cani tibicinis de seipso dictum 469, pag. 35
canicula Isidis est stella 359,34
caniculæ ortus causa æstus & morborum 67,10
caninis pellibus Lares præstites cur vestiantur 241,50
canis Aesopicus 158,28
canis cur Pani sacer 244,16
canis Dianæ sacer 373,16
canis Domini amans animal 438,50
canis gentis cuiusdam Aethiopicæ regnum & regium nomen gerens pag. 813,2

canis

canis hero caput amputari prohibuit, donec consideretur 616.27
canis in rogum se cũ domino mortuo comburendum coniiciens 617.6
canis indicus, omnibus ceruo, apro, & urso, leonem insequitur 617.30
ligneus canis apud Locros quid pag. 254.25
canis mimi cuiusdam personam in scena agens 619.30
canis mortem lachrymis prosecutus Vlysses 421.2
canis nomine Capparus, templi Aesculapij custos, sacrilegum prodens. pag. 616.41
canis olim apud Aegyptios animal honoratissimum 365.51
canis publicè ab Atheniensibus remuneratus 616.48
canis Pyrrho heri sui percussores prodit 616.33
canis Pyrrhi priuati hominis se in rogum heri mortui comburẽdi iniicit 617.10
canis & capræ contactu & nominatione Diali flamini cur interdictũ pag. 251.10
canes in uenando ratiocinatio de uia eligenda 616.18. & 647.54
canis lxx minis empto Alcibiades cur caudam præciderit 178.47
canem Argeni Lucinæ immolant. pag. 242.5
canem Romani singulis annis in crucem agebant 460.40
canes cur è Delo insula arceãtur, tũ ab arce Atheniensi 251.16
canes etiam sapere, cum insanire possint 612.20
canes ut citius concipiant 644.22
canes herba quadam choleram eiiciunt 6.9.42
canes zelotypam mulierem discerpentes 320.6
canum diligentia in custodia gregis pag. 43.20. & 614.49
canum iratorum morsus periculosiores 701.7
canũ salutatio non aspernãda 521.14
canum usus in hostijs ueterũ 244.11
Canopus stella Osiridis 359.45
cantharis insectum exitiosum 420.2
cantharidum usus in medicina saltem alarum & pedum 17.11
cantilena in delphinis morem motus Pindarus 717.40
cantus enharmonij inuentor 567.23
cantus genera tria, diatonon chromaticum & enharmonium 746. uersus 50
Canulia Papirij filia à fratre uitiata seipsam interficit gladio, quem pater miserat 321.17
Capronis & Catonis mutua fides & beneuolentia memorabilis 436. uersus 10
capitalia iudicia correctionẽ non admittunt 199.18
capparum usus in appetitu restaurando 705.6
caput cur raderetur in sacrificijs. pag. 354.46
capitis dimidiam partem rasit Demosthenes, saltem ut se domi contineret 585.57
capite uelato deos, retecto homines cur uenerentur Romani 234. uersus 19
capra epilepsiæ obnoxium animal. pag. 251.11
capra una ut totum gregem ad se trahat 384.16
capræ sanitas ut exploretur 281.13
Capram non possum portare, imponitis mihi bouem, prouerbium. pag. 526.34
capræ oriente Sirio, ad solem orientem conuertuntur 620.9
caprifici syluestris fructus facultas mirabilis 714.47
Capta non afferimus, fuerant quæ capta relictis, ænigma 30.58
capturam piscium Pythagoras ære redemit & dimisit 735.31
carabus piscis ut à polypo tractetur. pag. 622.55
Carcinus cum Aeropa rem habens. pag. 547.21
cardias nomus tibiæ 566.46
carduelis & pari odium 555.57
carmenta mater Euandri, aliàs Themis seu Nicostrata 242.47. ei cur matronæ templa dedicarint. ibidem.
Carmenta Parca esse putatur 242. 50. & eius nominis ratio ibid.
carmine cur reddita oracula antiqua. pag. 793.32
carmina Pythiæ qualia 786.22
Carneades Academicorum summus. pag. 809.34
Carneades aduersorum casuũ in prosperis admonere solebat 420. uers. 50
Carneades Clitomachum Carthaginensem Græcos mores docuit. pag. 462.43
Carneades & Plato ambo Apollinis festo die nati 726.53
Carneadis de dolore in magnis rebus sententia 420.50
Carneadis dictum de assentatoribus pag. 85.50
Carnia Apollinis celebritas 726.52
caro an meatibus & poris scateat. pag. 706.27
caro ouis à lupo demorsæ cur dulcior 671.30
carnem crudam tangere Diali flamini uetitum 251.4
carne suilla cur non uescantur Iudæi pag. 691.40
carnes cur sub lunam magis quã sub solem putrescant 682.51
carnes mactatæ de sicu suspensæ cur mox tenerescant 711.41
carnes quomodo edendæ 140.40. & 477.31
carnium esus cruditates generat 140. uersus 33
ad Carnium esum primi homines necessitate coacti 475.27
Carthaginenses mulieres, comarum suarum tonsuras respub. ad machinarum usum obtulerunt 525.23
Carthaginenses 100 talentis multati à Scipione, propter accitum ex Italia Annibalem 185.30
Carthaginenses Saturno liberos immolarunt 168. 40. horum sacrificiorum ritus ibid.
Carthaginensium classis in Sicilia specula numerata 826.30
Carthaginensis populi morosi mores pag. 505.41
caryam cur dixerint nucem antiqui pag. 675.7
Casandro Thebas instaurante, Athenienses coronas gestarunt 516.32
Casandræ uaticinatio cur patriæ nihil profuerit 521.24
Cassander cur non statim à dijs punitus 380.8
Cassandri statua ab Atheniensib. detecta 384.52
Cassita auream cassidem habens hasta uolare uisa, fabula 443.44
Cassitis omnibus crista innascitur, Simonidis dictũ 512.53. & 109.28
Cassius Brutus patriam prodere nolens, à patre fame necatus 318.18
Cassij Seueri dictum in adulatorem. pag. 86.57
castigare seipsum, primũ: huic proximum rectè monẽti parere 102.38
castimoniæ professio quibus interdicat 703.20. & 248.40
castitate homines à brutis superari. pag. 329.39
Castores stellæ quales 300.12
Castorũ simulachra Spartæ 429.20
Castoreũ carmẽ tibijs canere in prælio soliti Lacones 571.9
castrorum muniendorum ratio 65. uers. 51
casus latius patet quã fortuna 562.5
casus, fortunæ & cõtingẽtis, pulchra collatio 563.10
casus exemplum mirandum 836.46
casus fanum dedicatum à Timoleone pag. 518.18
casus inexpectati duplices 421.6

casuum fortuitorum fanum Syracusis positum 394.29
casuum insperatorum remedium, premeditatio 126.3
catachresis quid 34.24
in Catapultæ telo exclamatio Archedami 182.16
categoriarum mentionem, ubi Plato fecerit 635.55
catenæ fabula quid sibi uelit 564. uersu 20
Catilina perniciosus ciuis 513.18
Cato Athenodorum philosophum relicto exercitu inuisit 480.7
Cato Catulo censori Romano acerbius respondit 427.48
Cato in administrāda republica quo fuerit ingenio 514.19
Cato largitionem suadens, seditionem sedat 519 35
Cato magistratum non sæpe gessit Romæ 503.52
Cato octogenario maior dixit causam 494.50
Cato quæ à præceptoribus mandata erant faciebat, mandati uerò causam quærebat 22.8
Cato senatu mouit eum qui præsente filia uxorem osculatus erat 146. uersu 10
Cato statuam sibi Romæ erigi noluit. pag. 520.41
Cato totam diem perorans 509.25
Catonis ad senē de senectute dictum. pag. 526.29
Catonis de Cæsare maturū iudicium. pag. 809 45
Catonis de Scipione iudicium, Iste sapit solus, reliqui uelut umbra uagantur 187.47
Catonis dictum, de amātibus 758.16
Catonis dictum, Ventri aures non haben i difficile uerba facere 477. uersu 21
Catonis & Pōpeij inimicitiæ 513.48
Catonis & Phocionis moderatio in inimicitijs 513.15
Catonis senioris mordacitas 580.42 apophthegmata 186.45.
catoptricæ artis fundamentum, reflexionem tēdere ad angulos rectos. pag. 774.25
causa mali quæ Platoni ponatur 629. uersu 33
causa quid sit 295.6
causæ efficienti Plato primas tribuit. pag. 295.8
causæ ignoratio plerisq; historijs fidē denegat 700.7
causæ ratio ubi deficit ibi philosophia incipit 700.10
causæ dictorum inquirendæ 22.7
causæ per se sunt finitæ, per accidens uerò infinitæ 562.39
causæ quomodo disceptandæ in iudicijs 524.38
causæ tres Platoni 295.7
causarum diuisio in causas per se, & causas per accidens 562.35. & 280 17
causarum extremarum aßignatione contenti sunt medici 538.54
¶ Cecropē cur prisci biformem finxerint 379.23
Celetes equus Isocratis in Sphæristerio collocatus 582.29
Celeus primus prytaneum instituit. pag. 690.15
cella, in qua oraculorum consultores sedebant 281.22
Celtæ in consultationibus de bello & pace, mulieres quoque adhibent. pag. 218.18
Celtæ animosi 116.27
Celtarum cū Annibale fœdus 218.13
Celticarum mulierum uirtus 218.6
Celtiberes ferrum ut acuant, & solidum reddant 446 13
censorem iniusta petentem Cato acriter corripit 512.36
Centauri nusquā sunt, nec Gorgones. pag. 527.8
centaurium herba siccis gaudet locis, humectata naturam suam amittit. pag. 781.2
centonibus quamobrē utantur ad asseruandum numen 708
centonibus mulierum grandinem auerti 714.40
centrum uniuersi & mundi nullum esse 771.16
cepa Luna decrescente sola plantarū uiget 355.44 eam cur sapientes auersentur ibid.
cepa Homericum potius condimentū nautis quàm regibus magis conuenit 691.16
cepa sitim & lachrymas facit 355. uers. 46
cepas appetentes pulmoniaci liberantur 648.31
Cephali ratio de metu deorum improbatur à Chrysippo 596.55
Cepion modus citharœdicus 565.52
Cepion musicus Terpandri musici discipulus, figuram citharæ primus ostendit 566.25
ceramitis terra quid 524.51
ceratina ara inter mūdi miracula annumerata 626.8
Ceraunī nomen filio tyranni superbè inditum 469.46
cerea imago Lycurgo decreta ab Atheniensibus 591.30
cereis uasis aqua marina hausta dulcis redditur 644.46
cerebrum phœnicis capitis grauitatē inducit 141.40
cerebrum naturæ frigidum membrum 625.30
cerebro cur comparatus Agamemnō ab Achille 738.30
cerebro cur quidam non uescantur. pag. 666.55
Ceres & Neptunus cur in eodem fano collocarentur 691.4
Ceres legum primarum author 803. uers. 29
Cereris & Proserpinæ fabula explicata 783.8
certamina cum feris cur instituta. pag. 105.37
certaminum singulorum singulæ cū sint coronæ, palma tamē cur omnibus sit communis 730.50
ceruipeta Diana 614.13
Ceruus animal igneuum & timidum, cur tantis cornibus donatū 468. uers. 17
ceruus cur insectantes fugiat, aper uerò se defendat 647.19
ceruus quo cornu suum defodiat incognitum 714.35
cerui pectus, & canis uultus in Achille 14.30
cerui lachryma cur salsa, apri uerò dulcis 647.17
cerui angues ad se attrahunt 621.19
cerui cur elaphi dicantur 621.19
cerui fistulis & tibijs mulcentur 618. uers. 3
ceruorum natura 618.3 femellæ circa uias pariunt, quò non accedunt carniuora animalia 618.2
cerussa uenenorum lethalium frigidißimum 707.41 quomodo conficiatur ibid.
cestus Iunonis allegoria 15.14
cetus putrefactus pestem excitans. pag. 624.23
ceti & hegemonis piscium amicitia. pag. 624.13
¶ X Græcum nil est quā Kappa aspiratum 741.54
¶ Chabrias ex Academia ad imperiū eductus 808.15
Chabriæ apophthegmata 179.25
Chabriæ apud Naxum uictoria naualis celebris 547.24
Chæremonis de uino dictum notabile 792.36
Chærephon Delphis oraculum attulit de Socrate 801.38
Chæromanij Tralliani de remora pisce narratio 670.45
Chæronea sita à Chærone, ut immutatur 407.13
Chæroneorum consuetudo in Leucotheæ sacris 235.16
Chalcitidis fauillæ uis adstrictoria. pag. 684.8
Chalcidensium uictoria ob osculum amasij

amasij 759.24
chamæleontis astutia & uariatio coloris 82.8. & 622.48
chamæleonti similis adulator 82.7
chaos Hesiodo aqua est, à diffusione, quæ χύσις dicitur 230.9
charadrius suæ sibi naturæ conscius, non sustinet conspectum arquato morbo laborantis 700.50
charadrij auiculæ uis in sanãdo morbo regio 700.47
Charila apud Delphos quid 253.25
Charilaus in cunis à Lycurgo Spartanorum rex renunciatus 469. uers. 14
Charillus à Phocione socero defertus 512.2
Charilli regis apophthegmata 181.1
Charonis Thebani domus noctu per somnum parturire uisa 836. uers. 20
Chenosiris Baccho sacra 363.49
Cherronesus Cretæ 219.8
Chiarum mulierum uirtus 217.8
Chij à mulieribus audere edocti 217. uers. 17
Chiorum reipublicæ reformator Isocrates 581.4
Chijs permissum turpiter agere 209. uers. 22
Chilonis de Amaside dictum 154.32
Chilonis prudentia 152.6
Chimeræ fabula 219.30
Chiomaræ mulieris uirtus 226.40. eius ad maritum dictum probè. ibid.
Chiron musicæ, iusticiæ & medicinæ doctor 575.14
Chiron primus medicinam fecisse creditus 674.57
chirurgicen callent elephantes 619. uers. 54
chirurgicárum curationum exempla Homerica 68.36
choas, solenne Atheniensium sacrificium 519.45
Choaspis aquam solam Persici reges bibunt 550.27
Chœnici nõ inside, Pythag. dictũ explicatum 9.15
chœnix mensuræ genus 35.29
choliadæ apud thebãses qui 254.12
Chonuphus propheta Aegyptius. pag. 830.52
choragus factus Demosthenes 585. uers. 54
chordarum in musicis instrumentis proportio 634.2
chordarum numerum augẽtes ab Argiuis mulctati 574.24
choreæ in cœnis & conuiuijs celebratæ 575.47
chori cantus institutor Sacadas Argiuus 266.51
Choro in alieno pedem ponere, prouerbium 392.38. & 694. uersu 52
chori Lacedæmoniorum tres, senum, ætate uigentium, & puerorũ 212. uersu 40
choros in templis quis primus instituerit 565.32
Chresmosynes tempus coronæ breuius 285.26
chresti Arcadum & Lacedæmoniorũ qui sint 252.37
Chrisæ oratio ad Græcos qualis 60. uersu 14
chromaticum Musicæ genus animum diffundit 538.18
Chrysantas à Cyro laudatus, quòd hosti pepercisset, quem occidere potuisset 239.41
Chryseidis non redditæ causa Græci ad Troiam peste afflicti 31.49
Chrysipperorum philosophorum de genijs mali figmenta 241.82
Chrysippus multitudine nominũ philosophiam impleuit 486.3 & eius de uirtutibus opinio ibid.
Chrysippus Tantali ex Danae filius illegitimus genuinis charior 322. uersu 9
Chrysippi ærea statua 592.15
Chrysippi anomologia 491.51
Chrysippi de primo frigido disputatio examinatur 542.2
Chrysippum inter ciues Athenienses nomen dedisse, ægrè tulerunt Stoici 592.28
Chrysippum sibi repugnare, & eius in disputando mores 596.30
chrysitis quid 451.14
chrysophryn piscis 624.41
chrysopus piscis 622.9
¶ Ciani 700 annorum spacio neque adulteros, neque uirginitatis corruptores habuerunt 220.28
cibus multiplex ne an simplex sit cõcoctu facilior 685.1
cibus non ingerendus, nisi priore concocto, præceptum medicum 67. uersu 27
cibus philologorum qualis esse debeat 140.26
cibi uas stomachum esse, potus uerò arteriã, Homero persuasum 713. uersu 10
cibo abstinens Isocrates, perit 501. uersu 40
cibo cur non sedetur sitis, cũ potu fames quiescat 706.12
cibo quemlibet suæ naturæ conuenienti uti debere 685.51
Cibum in matulã non inijce, Pythag. ænigma explicatum 9.22
cibi concoctu faciles 140.31
cibi difficilis concoctionis 140.3
ciborum causa num noui morbi existere possint 736.31
ciborum deglutitio ut fiat 532.15
ciborum notitia sanitatis studioso necessaria 144.14
ciborum quantitas qualitate minus molesta reddenda 140.28
cibis ægrotorum sano adsuescendum 134.23
cibos fames excitantes Socrates auersari iussit 411.53
cicadæ aere & rore nutriuntur 685. uersu 12
cicadæ ex terra nascuntur 667.51
cicadæ Musis sacræ 734.17
cicatrix Vlyssem prodit 70.16
cicer poculo insculptum loco nominis Ciceronis 191.6
ciceris usus in porcis 281.12
Cicero in consulatu P. Nigidij philosophi opera est usus 504. uersu 19
Ciceronis apophthegmata 191.3
Ciceronis cura de bene dicendo 191. uersu 42
Ciceronis exilium 553.44
Ciceronis in conuitijs retorquendis industria 191.10
ciconia apud Thessalos cur in honore sit 374.10
ciconia quid hospitibus pro symbolo persoluat 734.20
ciconiæ pietas 611.45
ciconiarum & hippopotamorum diuersitas ingenij 611.44
ciurum animalium molestißimũ adulator 87.37
cicuta hausta grauitatem pedum facit 381.28
cicuta quatenus necandi ui sit prædita 679.23
cicutæ alexipharmacum est uinum post sumptum, antè uerò deleteriũ pag. 679.20. & 87.32
cimicum utilitas 599.51
Cimmerij Solem esse negant 167. uersu 39
Cimon iuuenis senem Aristidẽ est sectatus 499.38
Cimon sororem stuprauit 379.37
Cimonis in Eurymedonte uictoria. pag. 547.13
cinnnos aureos Dionysius Apollinis detondit 373.11
Cinna mensuram frumenti imminuit, & ob id à ciuibus lapidibus obrutus 321.48
cinnamomo, aloe & croco unũ fucari solitum 709.20
Cinesias à Platone conuicijs exagitatus 722.38
Cinesias infelix dithyramborum cõditor, à comicis publicè traductus. pag. 546.18

cinguli æs à fulmine consumptũ ipso homine saluo manente 688. uersu 29
cinis ligni ficulnei tergendi ui maxima preditus 702.49
Circe multos Græcorũ in bestias trãsformauit 326.12
Circe Solis filia 50.42
Circe Vlyssem dilexit 145.43
circulus Eiusdem & Diuersi motus, hic opinionem, ille scientiam præstat 635.57
circulus lacteus 302.30
circuli quadratura ab Anaxagora in carceribus descripta 555. uersu 24
circuli quinque cœlum diuidentes. pag. 276.13
Cissoessa fons 641.6
cistam argenti plenam benefactorum uacuam, semper se inuenire Simonides loco dicere solitus 382. uersu 18
citharæ Amphionis Sicyone dedicata pag. 565.28
citharæ ludere cur deos finxerit antiquitas 640.12
cithara omni ætate conuiuij socia habita 723.13
citharæ figura 566.24. inuentor. pag. 565.27
citharœdicorum modorũ primus inuentor 565.41
ciuilis uir inferiores & potentiores ut demereri debeat 517.9
ciuilis artis maximũ opus, cauere seditiones 523.38
ciuitas animal uersatile 507.12
ciuitates in quibus senũ consilia, iuuenum arma præualent, saluæ sunt. pag. 498.38
ciuitas quid 384.25
ciuitate donari apud Megaram summus honor 325.21
è Ciuitate Platonica eiecta pronomina, Meum, Tuum 764.15
ciuem qui seruasset, cur querna corona donatus 248.13
¶ Classis Carthaginẽsiũ in Sicilia speculæ numerata 826.30
classis Xerxis CIↃ. CC. nauium. pag. 823.5
claudi euntis in bellum, dictum 210. uersu 14
Claudo cohabitãs, subclaudicare disces, Prouerbium 3.16
clauus æreus ori infixus captæ bestiæ putredinem arcet 683.3
clauus doloris & uoluptatis 727. uersu 40
Clazomenij anima rursus in corpus rediit 839.97
Cleanthes de Proserpina 731. uersu 54
Cleanthes ea ipsa manu qua molam uersabat, de Dijs & syderibus libros scribebat 527.3
Cleanthes moles uersans uitæ sustentandæ gratia 526.57
Clearchus Heracleæ tyrannus superbè filio Ceraunũ nomẽ indit 469. uersu 46
Clearchus homo austerus in cõuiuijs, in prælio uerò iucundus 656.5
Clearchus Ponti tyrannus in cista dormire solitus 483.32
Clearchi de lunæ maculis opinio confutata 767.49
Clearchi uultus periclitantes animãs. pag. 938.8
clepsydræ similitudo ad respirationẽ. pag. 310.31
clepsydræ tardius hyeme quàm æstate aquam subducunt 945.11
Cleo amicorum desertor 511.12. reprehenditur cũ Themistocle ibid.
Cleobis ac Bito Crœso fœliciores iudicati à Solone 85.42. & 103.4
Cleobolus & Periander quomodo Græciæ sapientibus adnumerati. pag. 283
Cleoboli sententia de optimo reipub. statu 156.47
Cleobulina puella celebris 152.24
Cleodemus medicus cucurbitulis frequenter usus 156.30
Cleomachi Pharsalij historia 759. uersu 24
Cleombroti apophthegma 203.8
Cleombroti Lacedæmonij peregrinationes 262.1
Cleomenes Argiuos inducijs durantibus noctu cecîdit, dierum inducias se pactum dicens 203.12
Cleomenes Ptolemæo inuisus factus propter adulationem 82.14
Cleomenes Spartæ rex ab Argiuis mulieribus malè mulctatus 217.35
Cleomenis animus in Peloponnoso. pag. 610.40
Cleomenis apophthegmata 203. uersu 47
Cleomenis perfidia nõ impunis 203. uersu 25
Cleonicis Atheniensis in concione libertas 505.44
Cleonice à Pausania stuprata, ipsi noctu apparet 381.54
Climacides adulatrices Cypriæ 79. uersu 54
Clinæ dictum de usu Veneris quando conueniat 680.7
Clinodemi amor multarũ historiarũ argumentum 544.33
Cleo Musa 746.18 unde dicta. ibid.
Cleo musa honorum studium ingenerat 748.28
Clisthenes Aristidis formator 510. uersu 31
Clitomachus athleta amatorios sermones audire non potuit 721.44
Clitus ob intempestiuam obiurgationem ab Alexandro occisus 94. uersu 46
Clodius Ciceronis in exsilium mittendi author 553.44
Clœliæ equestris statua Romæ posita in uia sacra 221.16
Clonas epicus, & elegiarum scriptor 565.44. nomos tibicinũ primus instituit ibid.
Cloto fatum permanens & inerrans. pag. 560.23
Clusia Tuscorum regis filia 318.43
clypei Demosthenis insigne 586.49
clyster, tussiuum remedium 142. uersu 43
clysterum adhibendorum rationẽ homines ab ibi didicerunt 374.33
Clytemnestræ somnium 381.40
Clyton cur uocatum ab Ibyco diluculum 730.37
¶ Cn. Pompeij apophthegmata 189. uersu 57
cnephas quid 539.19
Cnidiorum corona amissa 787.13
Cnidijs leges datæ ab Eudoxo 808. uersu 19
Cnossiorum mirabilis consuetudo. pag. 260.27
¶ Coagulatio quomodo fiat 712.56
cocci tinctura nitro adiecto acceleratur 278.25
coci raro peccant in cõdiendis cibis, conuiuæ sæpissime in illis sumendis 144.18
Cocles tantum agri postulans, quantum ipse claudus una die circumararet 521.2
Codrus à Thracib. interfectus 319.30
Cæcias uentus nubes ad se attrahens. pag. 522.55 & 107.9
cæci ἄμμοι cur dicantur 30.20
Cæcilius Metellus à quatuor filijs confulcibus elatus 456.2
Cæcilius de uita Antiphõtis 577.44
cædis animalium innoxiorum origo. pag. 735.40
cælibe miserior est uiduus 241.38
cœlum pro patre, terram pro matre antiqui habuerant 293.14
cœlum quinta substantia 235.49
cœlũ quinq; circulis diuiditur 276. uersu 13
cœlum solidũ glaciei in modũ 299. uers. 8. & 32
cœlum speculum, in quo contemplari Dei naturam liceat 483.43
cœlum stare, terram uerò moueri asserens Cleanthes, uiolatæ religionis postulatus 769.14

cœlũ

cœli conspectu porci attoniti fiunt pag. 692.38
in Cœlo inordinatio neq; ab opifice est, nec à materia 629.58
cœlo tactorum corpora putredini nõ sunt obnoxia 703.42
cœlestiũ corporum proportio 638. uersu 53
à Cœna coitu uti, duplex periculum adfert 680.6
cœna cur obson uocata antiquitus pag. 733.17
cœnæ quæ nam acroamata potißimũ sint adhibenda 722.3
cœnæ Homericæ & militares explodun tur 672.23
cœnæ seruorum & canum etiam regum Persicorum mensis laudabili consuetudine semper apponebantur 716.44
cœnans cũ Platone etiã postridie suauiter uiuebat 137.13 & 704.10
cœnans solus non cœnat, sed edit, Romani cuiusdam memorabile dictũ pag. 712.16
cœnatũ ad alios à conuiuatore nõ uocatus, quatenus uenire poßit 720. uersu 40
cœnipetæ qui dicantur 733.4
cœpion tibiæ nomen 565.49
Cœrani historia fabulosa 626.55
cœruleus color gratiosus 292.48
Cœneus ferro inuiolabilis à Pindaro fingitur 324.5
cognitio Dei & naturæ, falsũ earum rerum est reminiscentia 529.13
cognitio extremorum non finis, sed initium contemplationis est apud physicos 539.1
cognitio sui unde petenda 129
coitus diurnus etiam ab Homero sub Paridis persona damnatus 680. uersu 45
coitus immoderatus facultati naturali inimicus 139.15
coitus Lunæ cum Sole ipsam fœcundam reddit 784.28
de Coitus tẽpore oportuno inter pocula disputare turpe non esse 679. uersu 46
ad Coitum inepti cur fiant ebrij 678. uersu 57
in Coitu Solis & Lunæ, hæc semper obscura est 773.53
coire coniuges ter ad minimum singulis mẽsib. Solon lege iußit 765. uersu 17
colatio merũ unguib. spoliat 708.37
colatio quid utilitatis uino adferat pag. 708.51
Colidarum genus in itaca ab Eumeo oriundum fuit 254.20
collocandi conuiuas pulchra ratio Plutarchi 653.50
Collocutum tecum uenimus, non colluctatum, Laconum ad Lygdamum dictum 211.38
colloquia conuiualia summi philosophi conscripserunt 650.23
colloquiorum à cœna utilitas & commendatio 694
color fortium uirorum semper idem pag. 493.5
color Lunæ prunæ similis unde sit pag. 777.10
color quid 295.32
colorem cur polypus mutet 646.40 & quomodo ibidem
colores an corporibus innascantur, contra Epicurum disputatio 797. uersu 4
colorum diuersorum temperaturam primus Apollodor⁹ inuenit 544. uersu 41
colorum Lunæ diuersitas pro temporis uarietate 777.21
colossus Sinopensis à Sotere in Aegyptum translatus 362.13
Colotes philosophiæ planè ignarus homo 800.45
Colotis & Epicuri mutua ueneratio pag. 801.50
Colotis liber, secundum aliorum philosophorum decreta ne suauiter quidem uiui posse 795.7
columba à Deucalione ex arca in diluuio emissa 616.8
columba auis Veneri sacra 373.15
columbarum ingenium 611.45
columna Hieronis ipso moriente, Delphis de statua decidit 787.7
columna Thebis in templo posita in Menim regem 355.52.
columnæ adamante subnixæ terram sustentant 769.27
columnæ Herculis 784.11
coma, ornamentum exporiston 181. uersu 4
comam cur Spartani alerent 181.4
comarchius tibiarum nomus 565. uersu 48
cometa quid, ac unde generetur 302. uersu 47.
comicorum certamina Chytris instituta à Lycurgo 584.10
comitas p uirtute reputata 640.10
comitialis morbus sacer cur dictus pag. 624.40
comitialis morbi causa 251.13
comitialium paroxismos odorata pellunt 399.8
Comminio Neptunus taurum immittit 322.36
cõmunis natura quid Stoicis 603.55
communibus notitijs Stoici aduersantur 809.20
communißimum quid 155.34
comœdia noua conuiuijs maximè conueniens 722.42
comœdia uetus bibentibus non est accomodata 722.35
comœdiæ ab Areopagitis prohibitæ pag. 546.21
comœdiæ Menandri conuiuijs conueniunt, et eius quoq; casti satis amores 722.50
comparatio sui cum infelicioribus, ad animi tranquillitatẽ facit 417.13
comparationes Homericæ uariæ 42. uersu 36
comparatiua pro positiuis usurpare, antiquis familiare 697.55
compedes Aethiopum 753.21
complexiones enunciatorum CCCCIↃↃↃↃ numero, iuxta Chrysippum 737.52
compotationes quatuor singulis diebus absoluens pugil 658.45
conceptio ut fiat 311.46
cõceptum sal lnctũ promouet 644. uersu 21
concionantis Demosthenis habitus pag. 587.56
concoctio quid 643.52
concoctio carnem dulcẽ reddit 647. uersu 49
concoctionis officium alimentũ alterare 687.7
concordia ciuium summum in urbe bonum 523.49
concordia & lis, rerũ principia Empedocli 45.17
cõcordiæ subfiguratio Sciluri Scythæ pag. 446.36
concordiæ quanta uis 171.5
concubitus socios qui admiserint scortorum & uxorum 758.36
concupiscentem & irascentem animi partes Aristot. cõiunxit 485.44
concupiscentiæ finis uoluptas & fruitio 751.32
conditionalis præpositio maximè homini congruit 283.54 & in ea cõstituenda uis Si coniunctionis
continentum ritæ amicitia 79.35.
confœderatæ cõtra Philippum ciuitates cõsulente Demosthene 586.14
congelatio frigoris, uiolentißima est actio 539.36
congelationis causa quæ sit 541.6
cõgrum elixans Antagoras, in castris ab Antiocho deprehẽsus 690.48
coni figuram referens terræ umbra pag. 776.13
coni generatio mathematica 531.21
coni sectio Democritea 823.50
coniferæ arbores cur insitionem non admittunt 670.21 cuiusmodi solo gaudeant 776.11 incisæ picem & resinam exsudant 670.16
conipodes & artyni Epidaurijs qui sint 252.15

coniugalis amor immortalitatem conciliat generi humano 752.36
coniugalis amoris contra amorē masculum assertio 752 per totum
coniugalis amoris exemplum memorabile 764.40 item 766.20
coniugalis amoris exempla Vlysses & Penelope 64.22
coniugium quomodo cultarit Thales pag. 680.12
coniugium mutua reuerentia maximē opus habet 764.17
coniugium tutissimum, iuuentutis uinculum 10.10
coniugij definitio 752.11
coniugia brutorum 350.44
coniuges sesē amplecti & osculari inuicē alijs præsentib. turpe 146 12
rixari mutuo turpius ibidem
coniugum consensu omnia geruntur in familia rectē instituta, uiri tamen imperium eluceat 146.3
coniugum omnia communia esse debere 224 5
coniunctionibus dialectici quomodo utantur 536.15
Cononis Atheniēsis uictoria 547.15
conscientia sceleratorū carnifex 382 uersu 45
conscientia statim commisso peccato rodere incipit 381.35
conscientia malefactorum quàm sit grauis 422 24
ad Consilium ne accedas, nisi uocatus, Prouerbium, à Menelao ortū 652 uersu 54
consilium prudentis bello & pace ualet 59 12
consilia senum, iuuenum arma, urbium salus 498.38
consilia ubi suspecta fuerint ut sit imponendum populo 515.50
consolatio Homerica egregia 130.23
consolatio Plutarchi ad uxorem pag. 557.1
constantiæ pennæ 783 42
de Consuetudine scriptum Chrysippi & de eo iudicium Plutarchi 554 uersu 20
consuetudines quamuis damnosæ, ægrè tamen abolentur 10.6
consularis appellatus locus cur honoratior habeatur 655.2
consules, regibus deiectis, ipsorū quoque locum uitabant 655.12
consulare inter pocula non minus Græcum fuisse, quàm Persicum. pag. 724.2
Consus equester Neptunus 241.28
contactus corporum Stoicus censetur pag. 824.27
cōtagij & fascinationis causā corporum defluxus 700.26
contemptus diuitiarum ad philosophiam deiiciendum 418.51
contemptus externorum bonorum in philosophum cadit 99.51
contemptus iram parit 403.50
contempla ut nihil agens mundus est pag. 6.8
contentionis inter Achillē & Agamēnona causa 41.50
Contentione res magnæ paruæ fiunt, & paruæ in nihilum abeunt, Catonis dictum 524.31.
contentioso homini digladiandi ansa non præbenda 133.43
continentem nostram insulam magnā appellantes Ogygiæ incolæ 782 uersu 47
continentia quid 488.1
continentiæ & temperantiæ discrimen 487.55
continentiam esse quandam ueluti uirtute 488.6
contingens quid 562.10
contingens Possibile & Necessarium ut differunt 562.10
cōtrouersiæ legum quomodo sint iudicandæ 745.8
conuicij & salis differentia 604.8
conuicia dicentibus quàm ijs in quos dicuntur magis sunt dedecori 513. uersu 57
conuiciatoribus breuiter respondendum 514.& eiusmodi responsionum exempla ibidem
conuiciatorem ut eluserit Lysander pag. 307.23
conuiuales disputationes Plutarchi pag. 650 & deinceps
conuiuæ quomodo collocandi, pulchra Lampriæ ratio 654.37
conuiuarum multitudo cur sit uitanda 699 2
conuiuium est communio seriorū iocorum, actionum & sermonum pag. 720.8
conuiuium heritale 698.56
conuiuium iucundiss. & aciem armatam rectē ordinare eiusdem esse operæ, Aemilius dicere solitus 652. uersu 33
conuiuium philosophicum cuiusmodi uoluptatem admittat 674 7
conuiuij magister omnibus quasi amicus esse debet 656.21
cōuiuij præfectus compotando aptus esse debet 655.49
è Conuiuio non discedendū, nisi prius alicuius amicitia uel beneuolentia comparata 684.36
in Conuiuio tacens. si sapiens est tum stultè facit, sin stultus est, sapienter, Simonidis dictum 673.20
Conuiuia per barma celebrare; Prouerbium 699 17
ad Cōuiuia pertinentium pulchra diuisio 662.26
conuiuia sapientum non augent, sed potius minuunt impensas 153.42
ad Conuiuia Sybaritæ mulieres anno antè uocabant 151.50
conuiuatorum omniū duo præfecti inter se dissimillimi Panes & Liber pater 699.49
in Conuiuijs fabulæ, exēpla & fumptiones demonstrationibus magis conueniunt 651.40
in Conuiuijs rectius ne omnia in commune apponantur, an singulis sua pars iustus tribuatur 671.53
Coorum consuetudo in sacris Herculis unde 261 13
Coptus urbs unde dicta 357.57
coqui Adæ ab Alexandro reiecti pag. 340.40
cor hirsutum in Leonida inuentum pag. 317.9
cor infantis recens nati quantum appendat 691.& 692.9
Cor ne edito, Pythagoræ dictum ex Homero translatum 58.47 & 9.20
cor primò in utero generari 313. uersu 20
cordi principis lex insculpta esse debet 482.38
Corde quod est in sobrij, hoc est in lingua ebrij, Prouerbium 441.2
Corcyræa scutica ô quàm preciosa, Lycurgi exclamatio 484.35
Core nuncupata Proserpina apud Lunares 783.5
cores nomē pupillam & puellam designat Græcis 783.6
Coretas primus Delphis oracula edidit 278.36
Corinthus Iouis 818.29
Corinthus Peloponnesi ueluti propugnaculum 641.16
Corinthij idoneos aliorum reprehensores se uocabant 95.2
Corinthijs ob non ultum scelus pestis & siccitas immissa 641.33
Cornelius Sylla è scorto natus 456.6
Cornelia Scipionis soror 250.27
cornix auis diu uiuens 686.45
cornix coniuge mortuo per nouem ætates castitatem seruat 323.29
cornicis pedē si referant flos folia uenæ, pestis futuræ est argumentum pag. 262.31
cornicum & ulularum odium 555. uersu 57
in Cornua boum si inciderint semina, cur ea incoctilia reddantur pag. 714.25
cornua quo deponant cerui, ignotum pag. 791.1
cornuta ara apud Delum septem mundi miraculis annumerata 626.8

de Con

de Corona Demosthenis oratio quanto artificio elaborata 394.3
corona pinea cur in Isthmiicis certaminibus sit data 696.18
corona rosea & crocea Antalcidæ à Persarum rege dono missa 723. uersu 47
coronæ rosea Musis consecrata antiquitùs 674.45
coronæ hypothimides unde dictæ pag. 675.36
coronas M.CC. meruit Theagenes pag. 514.47
coronis aureis quater coronatus Demosthenes 586.54
coronis floreis an utendum inter pocula 673.50
corpus Alexandri suauiter olēs 658 uersu 22
corpus animæ, anima Dei instrumentum 163.6 & 791 25
corpus cibo destitutū in fame, à seipso alimentum petit 341.14.
corpus est, quod locum occupat 819 uersu 43
corpus non absq; animo nec animum absq; corpore mouendum Plato recte dixit 144.42
corpus ratione materiæ est infinitum pag. 529.53
Corpus si animū in ius uocaret, ipsum reum ageret, Democriti dictum pag. 143.21
corporis robur exercitatione augescit 2.38
corporis sui proprietates cuius notæ esse debent 144.9.
corporis temperaturæ calidioris signa 658.21
corporis uitia quæ sibi obijci ægrè ferant homines, quæ minus 665. uersu 24
corpori pro conducto domicilio animus grandem mercedem persoluit pag. 143.24
corpora cœlo tactorum putrefactioni non subiecta sunt 703.42
corporum cœlestium proportio pulchra ex Pythagoreis 638.53
corporum & figurarum termini, partim circuli, partim rectæ lineæ pag. 531.2
corporum philosophi 148.19
correctio peccatorū in dieta cōtrarijs fit 139.16
corruptibile nullum corpus mouetur motu circulari 531.46
cortex mali arboris solus intus pinguis & glutinosus 702.42
Græcis Phœos dicitur ibidem
coruus Apollini sacer 373 16
coruus auis longæuita 686.45
corui loqui discunt 618.47
cornicum industria in fict. 614.47
Cotes non secant, sed secare faciunt, Isocratis probe dictum 582.5
cotes plumbi gelu & hyeme liquantur 537.43
Cotho oraculum quale datū 255.42
coturnix è sinu Alcibiadis concionantis euolans 505.46
coturnicis insignis commesser ganeo seuerè uendicatus 192.38
Cotys natura iracundus quomodo iram declinauerit 170.46
Cotys percussor Pytho ab Oratorib. pro concione laudatus 394.31
coxendicibus laborantibus pollex adurendus 385 2
¶ Crantoris de uita humana opinio pag. 128.10
Crantoris Solensis philosophi de animæ procreatione opinio 627.50
Crapalam crapula pelle, Prouerbiū ineptum 137.43
Cratinæ Blagnetis memorabile factū pag. 513.1
Cratephoria Iudæorum sacra 693.6
crater Delphicus ex Rom. mulierum mundo conflatus 525.23
crateri Delphico Troiæ excidium insculptum 280.30
crater in cōuiuijs fons amicitiæ 672. uersu 13
crater infernalis 389.21
crater sobrietatis uoluptatum plenus pag. 158.6
Crates VIII. talentûm rē relinquens, sumptis pera & palliolo se ad philosophiam contulit 527.55
Cratetis Cynici uita festiua 414.37
Cratetis dictum in eos qui liberorum & probe educandorum nullam curam gerunt 3.41
Cratetis in Phrynes imaginem scitum dictum 468.33
Cratetis libertas 349.49
Cratetem ostiapertorem Socrates per iocum uocabat 664.52
Crateuas Archelaum amasium interfecit 765.9
Cratini in Periclis ædificia dictum pag. 548.14
ante Creationem mundi qualis ipse extiterit 629.5
credulitatis remedium 406 4
Creontis filiæ aurum non profuit 112 uersu 46
Creta feris caret 105.26
Cretensis modus musicus saltationi accommodatus 749.54
Cretensis rythmus 567.16
Cretenses Apollini cursori sacrificare soliti 731.53
Cretenses et Spartanæ caniculæ 763. uersu 50
Cretensium absurdum sacrificij genus pag. 267.50
Cretensium Andreia quid 724.16
Cretensium Syncretismus 438.1
criminè ab inimico notatus quid agere debeat 107.44
crines Isidis arbores Troglodyticæ pag. 780.56
Criso stadij cursor cū Alexandro certans de industria se uinci passus pag. 418.32
criticus musicus quis perfectus dicatur 574.5
Critobolus formosus à Socrate in pulchritudinis examen uocatus 664. uersu 30
Critolaus Reximachi filius calliditate hostes ut uicerit 319.12 sororem interficit ibidem
Critolai patria 553.18
Critolai de Pericle iudicium 514.34
croci usus in somnis molestis arcendis 679.24
crocodilus apud Aegyptios sacer pag. 716.17
crocodilus cum aue cubitans 621.7
crocodilus ex ouo generatur 667.34
crocodilus ut ingenuum suorum pullorum exploret 625.20
crocodili & trochili fœdus, aut ueluti societas 624.3
crocodili futuram Nili inundationem denunciant 625.14
Crœsus ab ancilla seruatus 789.43
Crœsi magnificum sacrificium Delphos missum 383.3 & in Delphos munificentia ibidem
Crommum Nicostratus non uult prodere etiam magnis muneribus incitatus 428.11
Cromyonia sus Theseo multum negotij fecit 327.41
Cronium mare 782.5 cur concretum esse putetur ibidem
cruditas & motus difficultas morborum nuncij 137.31
crumenæ amantium porri folio sunt ligatæ 657.30
crus Arcesilai scholasticum 823.2
¶ Ctesiphontis scitus iocus in quendā dicentē, Crepabo medius 690. uersu 34
¶ Cubile erinacei uentos qui flaturi sint ostendit 618.28
cubus non mutari potest in alias figuras perfectas 274.47
cubus signum quietis 275.16
cubi duplicatio Geometricorum operum primum & summū 283.48
cubi duplicatio inquiri ab oraculo iussa 831.10
cubi duplicationem Geometricum secretum, Plato ægrè tulit inuulgatam esse 727.51
cubi numerales primi qui sint 631 uersu 28

cuborum ludo comparata uita humana à Platone 474.56
cucurbitulæ medicorũ quomodo per antiperistasin attrahant 532.10
cucurbitulæ pessimum è carne humorem exsugunt 409.16
culices aceti spuma gaudent, uinũ abominantur 819.10
culmus hordeaceus cum urina euectus à quodam 738.10
culpa uacare in calamitatibus, magnũ solatiũ, Crantoris dictum 127.30
cultus deorum tribus modis traditus, naturali, fabuloso & legali 293.9
Cumæ duarum mulierũ uirtute libertatem recipiunt 229.16
Cumarum calamitas Sibyllinis carminibus precantata 787.40
cunctari, numinis proprium 377.1.
cunctationẽ Dei in puniendo nos debere imitari 378.25
cuniculi fœcunda animalia 735.45
cupressus cur semper uireat 676.14
cupressus insitionem cur non admittat 670
cupressi fructum non ferunt 180.10
Cupido Euxynthetus 763.24 Leucomantides ibidem
Cupidinis cũ Sole similitudo 761.50
Cupidines duo apud Aegyptios 761 uersu 46
cupiditates duplices, innatæ & inquilinæ 834.39 adsuescendo abolentur ibidem
cupiditatum uictoria gloriosissima pag. 194.18
curandi morbi principium eius sensus est 453.34
curationem cum uoluptate dolorifica esse potiorem 686.27
curiositas 406.28 & 407.21 & deinceps
curiosi 408.26 & 407.39 & pag. 409.13 & 410.10
currere an de equo prædicetur, Stilponis iocosum argumẽtũ 803.42
currus minutuli qui muscæ ala tegerentur, à Callicrate fabricati 826 uersu 32
currus uolucris apud Platonem qui d pag. 746.20
curru pro domo usus Anacharsis pag. 156.54
cursus & recur us maris causa 305 uersu 28
cursus quale certamen 669.53
cursum cur inter certamina ultimo semper recenset Homerus 669.2
Curtius Romanus insignis ado e cens se in barathrum immittit 317.21
curuiunguiũ quadrupedum sola leæna uidentem edit fœtum 692.6
¶ Cyanippus ebrius filiam cõprimit pag. 319.37
Cyanippi uxor à canibus dilaniata pag. 320.3
Cyane se & patrẽ iugulauit 319.41
Cyclops monoculus 713.22
Cyclopi excæcato cõparatus Alexandri exercitus, eo mortuo 175.33
Cyclopum ager ferax 327.3
Cydæ querimonia de Solis eclypsibus 775.31
cydonium malum sponsam edere antequam ad maritum ingrederetur, Solon cur præceperit 145.15
cylindri cũ cono cõfusio Stoica 823. uersu 53
cylindri generatio mathematica 531. uersu 25
Cymbrorum & Teutonum exercitus quanti 459.54
cynædi homines contempti 765.2
Cynegirus Persicam nauem solus manibus retinuit 316.17
Cynopolitarũ & Oxyrynchitarũ bellum propter canem 373.42
ad Cynosargas pertinet, prouerbium pag. 751.45
cynosbatos quid 254.25
Cypris Orcus est & rabies 756. uersu .27
Cyprij floris usus 675.24
Cypselus Periandri pater 163.5 mirabiliter seruatus ibidem
Cyrenæis Plato cur leges constituere recusarit 482.8
Cyrenæi ab Aretaphila tyrannide liberati 225
Cyrus in periculis se apud milites laudare solitus 963.17
Cyrus lege iussit, ut rex quoties in urbem intraret, singulis mulieribus aureus detur 218.2
Cyri comitas 664.40
Cyri regis spiritus 473.12
cytharœdus ærea statua donatus ab Alexandro 467.26

D

DAemones cœlinagi 527.17
Damatria filium inglorium redeuntem interfecit 214.28
Damidas in Alexandrum dictum elegans 200.56
Damnosa impera, modò ne turpia, Lacedæmoniorum ad Antipatrum dictum memorabile 89.57
Damocritæ Alcippi Lacedæmonij uxoris facinus 643.11
Damõ Atheniẽsis musicus harmoniæ Lydiæ remissæ inuentor 568.35
Damon & Pythias amicorũ par 110. pag. 45
Damonidæ apophthegma 182.26
Danaidum dolium 344.55
Danaus L. habuit filias 353.15
Daphnæi cõtra Protogenem de amore disputatio 752.3
dare beneficium, quã accipere iucundius, etiã Epicurus dicebat 481.9
Daricis mille petit⁹ Demosthenes sententiam mutauit 587.2
Darius ad Arbela cũ Alexandro dimicaturus in exercitum produxit 1000000 uiros 174.32
Darius ex seruo & astanda rex factus 461.36
Darius Hystaspis F. equi hinnitu solium Cyri conscendit 471.15
Darius Semiramidis sepulchrum reclusit 169.54
Darij æquanimitas in successibus Alexandri 470.15
Darij apophthegmata 169.43 de Zopyro dictum ibidem
Darij clades ad Granicum 318.20
Darij iniusta sententia 80.8
Darij optio, ut nemo præter Alexandrũ in Cyri solio sedeat 470.20
Dario & Orasæ Bagoas coronã Persicam imponit 469.24
Dario mortuo multis spiculis confosso Alexander chlamydem iniicit pag. 465.50
Darium quàm Daricum, amicum habere Socrates mallebat 435.44
Date Bianti, & necessitati talentũ, sic Bias ab Antigono petijt 425.47
Datis & Artaphernes à Dario cũ uinculis Athenas missi 525.50
dauli des aues 734.11
¶ Deambulatio ad mare, et nauigatio ppe terrã est iucũdissima 656.41
debitorem esse primum delictũ, mentiri secundum, apud Persas 526.9
debitores ad templũ Dianæ Ephesiæ confugientes tuti erant 525.28
debitum plerumq; comitatur mendacium 526.10
December ultimus mensiũ 238.44 Saturno sacer ibidem
decimestres partus cur uiuidi 313.45
Decius seipsum Saturno pro salute patriæ immolauit 349.43
decorum singulis personis tribuit Homerus 60 11
dedisse ergo, non accepisse iuuentus sum, Lycurgi excusatio. 564.21
defectus Solis qui fiat 47.5
degeneres multa sibi mala accersunt pag. 126.14
degeneres nunquam de utilibus cogitant 126.13
deglutitionem ciborum quomodo tonsillæ promoueant 532.15
δεῖμα cur Græcis dicatur Mely 164. uersu 28
Deinomines de filijs oraculum consulens, quid responsi tulerit 790.45
Deiotarus Galatarum rex 603.22 eius in filios immanitas ibidem

deipnon

deipnon, id est cœna, unde dicatur. pag. 733.23
deisidæmoniam cur Græci superstitionem appellent 164.16
Deius tibiæ nomen 565.49
dexis saltationis pars 748.54
delatores tyrannorum 412.40
deliberare inter uinū non minus Græcum fuisse, quam Persicū 724.2
delicta maiorum cur posteri luant. pag. 382.55
delicta non oīa esse æqualia 491 20
delirare quid 726.25
deliri & insanientes cur sua carmine proloquantur plerunq; 658.3
delirium non cadit in rationis experte 612.20
delirijs sanandis myrrha est accommoda 376.5
Delia ara inter mundi miracula annumerata 626.8
Delij Apollinis simulachrum 568.9
Delij cibi duplicationem ignorantes, Platonem conueniunt 831.20
Deliorum lex mirabilis, & in eam dictum Pausaniæ 207.50
Delphi ob necatum Aesopum dira peste 383.8 supplicium ipsimet non subterfugerunt. ibid.
Delphici oraculi origo 278.32
Delphici thesauri 696.1
Delphicæ solennitates tres 253.26
Delphicæ sententiæ, Nosce teipsum et Ne quid nimis 129.6
delphin 626.19
Delphinius Apollo unde 626.18
delphinus Hesiodi cadauer in Rium deportauit 162.22
delphinus puellam è mari seruat 162. uersu 37
delphini reti capti astutia 622.13
delphinū in parma cur gestaret Vlysses 627.10
delphinos mariscis notant piscatores. pag. 622.15
Demades Phocionis frugalitatem irridens 450.38
Demadis ac Phocionis diuersa ingenia 180.21
Demadis de pecuniarijs largitionibus dictum 536.40
Demadis Minerua in adulterio deprehensa 508.48
Demadem ubi sapere, Phocionem ubi desipere cœperint, Athenienses interficient 514.14
Demaratus Corinthius 94.2 eius ad Philippū Macedonē egregiè dictum 94.3
Demaratus ut Philippum cum filio et uxore reconciliarit 173.56
Demarati apophthegmata 201.8
Demarati Corinthij de Alexandri successibus dictum 463.26
dementia summus animi morbus 453. uersu 32
Demetrij de insulis geniorum narratio memorabilis 269.1
Demetrij Phalerei apud Alexādream fœlix exsilium 550.39
Demetrij Phalerei ccc statuæ ipso uiuente euersæ 521.4
Demetrij Reipublicæ administratio qualis 519.34 & 469.38
Democles orator 584.41
Demochares uir clarus, Demosthenis frater 587.54
Demochari Lachetis F. in Rempub. merita 590.42 & deīn per totū
democratia quid 325.33
democratiæ statum in Troianorum Repub. Homerus monstrat 64.1
democratiæ statum in scuto depinxit Homerus 63.37
Democritus à Colote conuitijs lacessitus, defenditur 795.54
Democritus de ficus dulcedine 661. uersu 39
Democritus sermonem actionis umbram dixit 7.25
Democriti de Deo opinio 291.21
Democriti de Magistratu dictū egregium 341.18
Democriti ortum rerum negantis, sententia 797.24
Democriti pulchrum dictum 143.21
Democriti sectatorum de mūdis pereuntibus & morbis nouiter apparentibus, opinio 738.21
Democritum seipsum excæcasse fabulosum esse 411.37
Democici Corcyræi Musici poemata. pag. 565.35
dæmones peccata in terris luunt horis xxx m. 555.10
Demonidis claudi uotum 13.56
demonstratio lux ueritatis 284.2
demonstrationis principiū oratio connexa 284.3
Demophontidæ ut Orestem conuiuio exceperint 672.7
Demosthenes Alexandro infensus, & uicißim 587.50
Demosthenes munera ab Harpalo accipiens, in exsulium missus propterea 587.10
Demosthenes nisi præmeditatus in publico non perorabat 101.23
Demosthenes quanti institutus sit ab Isocrate 581.16
Demosthenes rem bene gestā à se pro corona laudās, omne laudum fastidium est amolitus 393.48
Demosthenes unum tota uita non bibit 744.36
Demosthenis erga inimicum Aeschinem humanitas 586.40
Demosthenis in Atheniensiū Remp. merita 590. per totum
Demosthenis in defendendo se plus quàm astutia 393.56 & 394.8
Demosthenis Mitylenæi festiuus iocus in cytharœdum 665.10
Demosthenis oratio lucernam redolens 508.11 uita 585.33
Demosthenis posteris alimēta ex Prytaneo præbita 588.1
Demosthenis prudens dictum in sublato pudore Atheniensium 425.20
Demosthenis sepultura & epitaphiū pag. 587.37
Demosthenis trophæa apud Pylum et Spartam orationes eius multum superant. 548.20
Demylus tyrannum Zenonem miserè excruciat 604.51
Deus Democriti 796.9
denariū petens, talentū accipis 176.18
denarij numeri proprietates 290. uersu 49
Dendritæ Baccho cur Græci sacra facerent 696.30
dentium dolori aqua marina confert. pag. 136.20
depositarius pupillum suum necans. pag. 320.33
Dercyllidæ apophthegma 201.4
Deucalio Græcos dijs commendat. pag. 807.42
Deucalionis columba 616.8
de uicto Neptuno fabula quid innuat. pag. 743.50
Deus æternus est 294.19
deus affectus iniuria non odit peccantem 386.58
deus an malorum causa 821.40 & 603.33
deus animæ non est expers 372.5
deus animal beatum, beneficū & materitus expers 605.8
deus brutorum opifex, rationē prædi torū pater dicitur Homero 529. uersu 21
deus causarū præstantißima 628.57
deus cur amandus 27.15
deus cur beatus 483.18
deus est inuocandus, at admota manu operi 167.8
deus factum infectum reddere quoque non potest 128.1
deus in cœlo ceu speculo se nobis cernendum præbet 483.43
deus Materia & Idea mundi principia Platonica 728.45
deus mens est quæ omnia scit 48.30
deus mundum non corporeum & animatum fecit, sed ipse prius talis extitit 629.18
deus nemini hominum male uult 528. uersu 25
deus omnia secundum harmoniam cōstituit 576.8

Deus ortu caret 155.48
deus perfectè bonus 271.38
deus principium, medium, et finis rerum, secundum rectam lineam incedit 807.15
deus quali musica delectetur, ex Pindaro 786.45
deus quid 292.41
deus quomodo metuendus 342.9
deus recto & iusto ore inuocandus. pag. 165.1
deus sapientibus fata per ambages loquitur, fatuis est magister inutilis. pag. 793.12
deus supremus cur omnium pater & opifex dictus 529.20 & 727.14
deus tyrannis & malis hominibus ut carnificibus utitur 380.12
Dei & naturæ cognitio ab hominib. non gignitur, sed in memoriam reuocatur 529.14
dei naturam Stoici qualem faciant. pag. 292.41
dei nomen cur affinxerit amori antiquitas 755.28
dei tutelaris nomen, & sexum inquirere, cur uetitum Romæ 243.32
Deo non repugnandum 790.24
de Deo doctrina teleta, cur dicta 593.43 ipsa principium est cognitionis bonorum & malorum. ibid.
Deum nemo fugere potest 165.16
deum Pindarus bene Aristotechnon uocat 378.7
deum semper Geometriam exercere, quomodo dixerit Plato 727.29
deum sequi, & seipsum nosse, salutis summa est 90.48 & 58.4
deum sequi, & parere rationi, idem sunt 71.14
deum unum omnibus mundis præsidentem, Plutarchus credit 273.25
Dij an ore uatum loquantur 265.24
dij citra ignauiam inuocandi 167.7
dij datores bonorum 54.9
dij malorum profligatores 153.11
dij non ut tyranni metuendi 165.15
dij occulti benefaciunt 89.27
dij omnibus communes, uti Sol & Luna 372.8
dij quibus ab hominibus differant. pag. 354.11
dij quomodo cum hominibus commixti generent 727.20
dij sola mente apprehenduntur 48.20
dij Spartanorum cur omnes armati. pag. 208.5
dij Stoicorum interitui obnoxij 273.34 & 820.43
dij sua opera & facta intelligentibus sine uoce etiam ostendunt 735.2
Deorum cultus tribus modis traditus, naturali, fabuloso, & legum testimonio 293.9
deorum discordia apud Homerum, allegoricè explicata 45.34
deorum donis absque lege, iustitia, & principe frui uetitum 482.53
deorum & amicorum omnia communia, Diogenis dictum 343.12
deorum indicia de morte 123.2
deorum mater Phrygia fuit 554.54
deorũ nomina poetæ quomodo usurpent 17.54
deorum ordo, natura & potestas controuersa 761.14
deorum regem Athenienses Meilichiũ & Mæmaclen dixerunt, & quare pag. 402.21
deorum tum maximè cum res sunt secundæ, meminisse debemus 413. uersu 26
deorũ generationẽ uerbis relinquũt, reipsa tollunt Epicurei 798.28
dijs chari semper sunt felices 343.14
dijs hominum formas affingere ausus Homerus 70.9
Epicurus 294.38
Deos affectibus nõ carere, fingũt poetæ 20.5
deos duos esse, quorundam opinio, alterum bona, alterum mala operantem 366.25
deos esse negantes, ab Areopagitis puniebantur 293.38
deos hominum consuetudine utentes quo consilio finxerit Homerus 32. uersu 31
deos ossium & lignorum sonos quàm humanam uocem libẽtius audire, Græcis persuasum 153.50
de Dijs bene loqui, semper utile 558. uersu 56
de Dijs doctrinã malè ultimum in locum reijcit Chrysippus 593.20
de Dijs notiones cõmunes tres 820. uersu 21
de Dijs purè sentientes quanta in uoluptate uersentur 343.1
Dexander Corinthiorũ dux 641.18
Dexicreontis Venus in Samo coli solita 260.28
dextræ & leuæ partes mundi 299.2
¶Diete perturbatio morborum causa 738. per totum.
Dietetices medicinæ partis etiam Achilles cognitionẽ habuit 698.9
Dialecti singulæ apud Græcos habent quædam sibi propria, et inibi multa pulchra 31.50
dialectica Stoicorum ambiguitatibus impleuit scholas 817.23
dialecticæ peritissimus Apollo 283. uersu 46
Diali flamini iurare non licuit, antiquitùs 240.51
Dialogi Platonis cur dramatici dicantur 722.12 partim actione, partim narratione constant. ibid.
diamerismi Zenonis obsceni 679. uersu 48
diametri Solis ad terræ diametrum ratio decupla 639.2
diametrorum terræ, & Lunæ porportio, ex Aristarcho 775.48
Diana, cur Lucina uel Edythia & Lochea dici meruerit 683.46
Diana Elaphobolos dicta, à ceruis occidendis 614.13
Diana Ephesia tutum debitoribus refugium 525.28
Diana Luna dicta, quòd uirgo esset infœcunda 780.18
Dianæ Episcopi templum à Sambico spoliatum 259.46
Dianæ sacerdotũ tres classes 502.53
Dianæ templum cur Romæ uiri non ingredi audebant 232.50
diapason consonantia duo media recipit, et eius prolixa demonstratio. pag. 570.3
diapason ex dupla proportione constituitur 570.36
diapente cum diatessaron octauã constituit 570.14
diapente ex sesquialtera cõstitui 570. uersu 36
diastema musicum quid 570.7
diatessaron ex sesquitertia constituitur 570.36
diatessaron non constare ex duobus tonis, & semisse toni 634.52
diatessaron quantum sit interuallum, iuxta Pythagoreos 635.52
diattoutes quid, & unde 303.1
diazeugmenon quatrichordum 639. uersu 27
Dicæarchi dictum de comparanda beneuolentia 684.31
Dicæarchiæ ruina Sibyllinis carminibus præcantata 787.39
dicere discendũ, postquam audire didiceris 71.58
dicendo optima & faciendo pulcherrima gloria paratur 196.47
dicendo uincentibus præmium ab Achille datum 695.53
dicterijs quomodo uterentur Lacones 664.20
dictum indictum fieri nequit 8.5
dictum unicum quomodo ad plures usus accommodandum 27.19
dicta & facta in poetis cõsideranda. pag. 21.21
dicta præclarè imitanda 73.4
dictamnum ui partus eijciendi pollet. pag. 620.1
dictamno capræ Cretenses telorum cuspides eijciunt 330.20 & 619.56
dictatore creato, Romæ oẽs alij magistratus abdicabantur 764.38
Dictynna Diana 613.47 & 626.18

Dictys Isidis alumni fab. da 355.43
diapio cur homines appellet Homerus 740.2
dies cur difficilius sonos reddat, quàm nox 729.2
dies mensis cuiusq; primus dijs coelestibus, secundus dijs manibus consecratus 236.49 & ibidem plura scitu dignissima.
diei principium ortu uel occasu Solis determinari nequit 247.10
ad Diem nouum noua cogitantes surgere debemus, Democriti praeclarum dictum 681.5
dies festi sobrietate transigendi 241.8
dies quinq; anno adiecti à Mercurio deuicta Luna 356.56
diebus festis Romani nullis curis praeterquam religioni intenti erant 231.12
diesis harmonica 574.34
diesis, semitonium, tonus, trisemitonium, ditonus, Musica interualla. pag. 285.44
Difficilia quae pulchra, prouerbium. pag. 4.53
diluculum cur Ibycus clyton appellarit 730.37
diluculo qui dij praesint 680.34
Dimidium plus toto 28.24
Dinarchi oratoris uita 589. & deinceps.
Dio, auxilio legum Platonicarum Siciliam liberat 808.14
Dio Dionysium euertit, & Siculis libertatem reddidit 339.1
Dio Syracus. & Epaminondas Thebanus Platonis coaetanei fuere 6. uersu 12
Dion & Iupiter aequè uirtuosi, iuxta Stoicos 821.22
Dioni ab amico Callipo insidiae structae 172.24
Dionem Dionysio inuisum quid fecerit 82.14
Diocles mularum uteros dissecuit. pag. 312.56
Diodorus Siculus 316.22
Diogenes aeneã statuã in frigore amplectens à Lacone irrisus 209.25
Diogenes Cynicus absque igne uixit. pag. 230.27
Diogenes exsulio damnatus suos mansione damnat 550.44
Diogenes prandet quando Diogenes uult, Aristoteles quando Philippo lubet 552.45
Diogenis uenditorẽ subsannans, cum eum surgere iuberet 414.43
Diogenis aegrotantis dictum 122.26
Diogenis beatitas 349.49
Diogenis dictum in adolescentem in caupona deprehensum 102.42
Diogenis in athletam scitè dictum. pag. 411.26
Diogenis in Dionysium iuniorem dictum 494.12
Diogenis in Platonem dictum, quòd ad dolorem adhuc neminem commouerit 493.30
Diogenis post Alexandri uitam primas obtinet 483.50
Diogenis praeceptum de ulciscendis inimicis memorabile 16.49
Diogenis stationes Athenae, Corinthus, Thebae 100.2
Diogenis semper feriae 422.45
Diogenem quanti fecerit Alexander. pag. 465.8
Diogenes Polycritae amore captus. 223.40 ab ea incolumis seruatur. ibid.
Diomedes Agamemnonẽ fugam meditantem corripit 60.55
Diomedes Calliroes beneficio euadit. 320.24 eam contemnit ibid.
Diomedes robustus & pugnax 792. 56. Mineruae instrumentum. ibid.
Dionysius Iunior mercenarios aluit philosophos, ut in admiratione haberetur 172.4 quid utilitatis ex philosophia Platonis perceperit. 172.7 & alia apophthegmata ib.
Dionysius libro similis, in quo quae scripta sunt rursus expunguntur. pag. 481.44
Dionysius praesente Platone insano fuit in philosophiã studio, quo abeunte sui similis iterum factus est. pag. 81.24
Dionysius Tyrannus libera Platonis oratione permotus 92.12
Dionysius uitiosissimus, filias uirtutũ nominibus afficit 469.54
Dionysij scelera 469.50
Dionysij senioris apophthegmata. 171.25 omnium correctio 171.27 imperij cupiditas 172.30 liberale dictum 171.37
Diophantis Themistoclis F. Atheniensis sui iragia semper obtinuit 1.23
Dioxippi de trãsitu potus & cibi opinio cum Platone cõsentiẽs 713.47
Dircaes sepulchrum solis equitum magistris cognitum 830.26
discordiis deorum apud Homerũ allegoricè explicata 45.34
discordiarum radix quae 673.1
discipuli Platonis quae iuuenes didicerãt, uix senes percipiebãt 100.20
dispositio artificialis Homeri 59.53
an Disputandũ in philosophia in utramq; partem causidicorum more 594.1
disputationes Grammaticorũ superciliosae 264.3
de Disputationib. philosophicis Panthoodae iudicium 207.46
dissensiones ciuium uir ciuilis ut componere debeat 523.50
disserendi arte ceu purgante medicina Socrates est usus 528.37
disserere quomodo Isocrates posset, ipsius insigne responsum 582.12
distributio portionũ in cõuiuijs quando sublata 672.50
ditare quàm diuitias possidere, magis regium 175.36
ditem cur cognominent Platonem ueteres 168.53
diuersum quid 628.4
diues ui il de suo largiẽs pauperi publica depeculanti aequalis 522.4
diuitem esse, sed indoctũ, quàm sit malum 15.38
diuites se fore qui desperãt, nullis sumptibus parcere solent 104.59
diuitum fastus & arrogantia 418.15
diuina natura solo animi lumine conspicitur 727.47
diuinam maiestatem laedit, qui Deum humanis admiscet necessitatibus. pag. 265.25
diuinus instinctus Musicam quomodo excitet 658.3
diuinitatis titulo homines ornant ea, quorum maximè uulgatus est usus. pag. 703.29
diuinatio quid 311.21 & unde 564. uersu 34
diuinatio duplex artificiosa, & artis expers 69.4
diuinationem ex sacrificijs Pythagoras improbat 311.13
diuinationem Plato & Stoici introduxerunt 311.10
diuinandi facultas densatis spiritibus retunditur 740.10
diuinandi spiritus qualis 278.8
diuinare etiam homines posse non solum genios 277.27
diuinare per somnum uolentes cur à fabis & polypodis capite abstinere iuberentur 739.19
diuitiae homini inerti & stulto sunt inutiles 13.35
diuitiae homini propriae nullae, sed precario datae 128.41
diuitiae luxum & pompam testes desiderant 699.13
diuitiae tenues cum aerumnis, magnae facilè comparantur 496.40
diuitiarum cupiditas ut exstirpanda. pag. 835.10
diuitiarum comparandarum modus Lampidis naucleri 496.40
diuitiarum quis uerus usus 45.54. & 116.44
diuitiarum studium & luxus, duo in urbe mala 205.28
diuitias cõtemnens Agesilaus, amicos ditabat 512.50
diuitias esse donum Dei 54.19

diuitias

diuitias nō esse de inutilium numero, Speusippus cōtra Stoicos asseruit pag. 813.35
diuitias summum bonum esse, opinio est uenenosa 164.4
¶ Δῶ pro Δῶμα Dorica diminutione dixit Homerus 33.2
docendi quàm discendi maiorem industriam esse 618.55
doctrina philosopho lex est 591.48
doctrinæ de assensus cohibitione, commendatio 806.41
doctrinæ quoddā genus mutum apud Homerum, cùm aliud dicitur, aliud intelligitur 14.56
doctrinā qui ægrè percipiunt, perceptam facilius retinent 78.8
Dodecaedron quomodo Entis effigiē referat 275.18
Dokana Castorum simulachrū Spartæ 429.20
Dolichū bellando conficere nequeunt Græci 587.22
dolio è summo & imo cur uinum bibere iusserit Hesiodus 715.23
dolia duo ante limē cœleste posita, ex quib. bona & mala Iupiter effert, Homericum figmentum 120.10
dolijs illæsis uinum intus à fulmine cōsumptum 688.28
Dolonis & Aiacis metus collatio. pag. 491.24
dolor grauissimos animi affectus commouet 117.26
dolor magnus celeriter abit, diuturnus magnitudine caret 29.3
dolor musicam excitat 657.49
dolor ubi urget, ibi manus 448.17
doloris alimētum lugentibus suprema morientium uox 129.47
doloris & uoluptatis clauus 727. uersus 40
præ Dolore quidam sibi mortem consciuerunt 117.27
dolores parturientium ab Homeride quadam descripti 352.40
dominari non potest qui antea non seruiuit 511.20
Domitij apophthegma 186.12
uictoria de Antiocho parta. ibid.
domus quid sit 157.3
domus quomodo salubrior reddenda. pag. 407.10
domum suam omnium inspectui patentem reddi, Liuius Drusus ab Architecto petit 506.34
donatio inter coniuges lege prohibita 148.26
donationes cōiugum interdictæ 233. uersus 53
donationes mortis causa à Solone quæ prohibitæ. ibid.
donis deorum absq; lege, principe & iustitia, uti nō permissum 482.53
Doriomorū musicus modus 569.34
Doribus literarum traiectio, & uocabulorum concisio familiaris 33.6
dormientes, sicut et mortui uiri nullus est usus 734.40
dormientes ad lunam cur torpescant. pag. 683.42
dormientes cur quandoq; loquantur, & uoces edant 689.13
dormientes fulmine non feriri, cur sit creditum 687.46
dormire præ gaudio Sylla nō potuit, Italia ab ipso pacata 496.25
dormituri, si fieri quiret, alijs auditū usum & prudentiam concedere deberemus 716.33
Doryxenus quid 254.42
dos magna, parentum uirtus 215.30
dotes corporis inter bona numerandæ 54.47
¶ Draco cur Baccho cōsecratus cum hedera 679.18
draco fœniculo oculi aciem acuit 619. uersus 42
dracu Mineruæ sacer 373.16
Draco Platonis in musicis præceptor. 568.41
draconis & aquilæ odium 555 57
Dromoclides & Stratocles ad aureā messem sese inuitantes 505.12
Drusus Tib. Cæs. F. 658.46
eius medicus ut ebrietatem declinarit. ibid.
¶ Dulcem & suauem saporem differre 681.23
dulcia omnia offendūt appetitum, & satietatem inferunt 681.21
dulcia uino admixta ebrietatē reprimunt 681.28
dulcedo ficuum unde sit 702.54
duplam in numeris, in tonis esse Diapason 631.56
dux ad Rempub. qualis deligendus pag. 510.48
dux belli quis optimus 179.25
ducis non est, noctu somnum æquare. pag. 58.22
in Duce exercitus quantum situm. pag. 197.26
ducum nihil præter gloriam in bellis augeri debet 187.29
ducum simultates hostium lætitia 60. uersus 29
¶ Dydimus Planetiades Cynicus philosophus 264.9
dysopiam uerecundiam Græci cur nominent 423.31

E

EBrietas deliratio è uino orta, à philosophis definitur 726. uersus 24
ebrietas quib facilius accidat 656.17
ebrietas quid sit 441.11
uocalis & loquax. ibid.
ebrietatis & senectutis æqualia symptomata 677.38
ebrietatis & uinolentiæ discrimen ex Homero 673.29 & 441.8
ebrietatis remedium Scythicum 141. uersus 28
ebrietatem apoplexia consecuta Regiū Pancratiasten sustulit 135.28
ebrietatem quæ arcent 658.48
& 675.5
de Ebrietate liber Aristotelis 677.13
ab Ebrietate quomodo Spartani adolescentes suos deterrerent 815.27
ebrij ad Venerē sunt inepti 678.57
ebrij ante senectutem senescunt 679. uersus 11
ebrij cur alij frigeant, alij uerò caleāt pag. 678.40
Ebrij lingua loquitur quod est in corde sobrij, prouerbium 441.8
ebriorum delictis duplex pœna constituta lege 157.34
ebrijs Bacchus ferulam cur tradiderit pag. 724.43
ebriosorum patrum ebrij filij 1.30
ebur Zytho emollitur 349.56
ebur quomodo tingatur 288.10
¶ Echemythia Pythagoræ unde nomen habeat 410.14
echeneis piscis naues retinens 670. uersus 44
echinus animal spinis horridum 114. uersus 22
Echinus unum sed magnum habet, at scit multa uulpes, prouerbium. pag. 618.6
echini & uulpeculæ apologus 499. uersus 17
echini marini natura 633 4
echini terrestris honor apud magos. pag. 692.14
echo quomodo fiat 309.56
eclypsante Luna cur æra pulsentur. pag. 784.8
eclypsis Solis integrum mensem durans 301.14
eclypsis Solis qd 262.54 et 775.17
eclypsis Lunæ quid 262.53
eclypsis in meridie existens stellarum conspectum largita 775.28
eclypsin Solis Thales primus docuit. pag. 301.8
eclypsis solares quomodo fiant, philosophorum opiniones 301.201
& 776.27
eclypses solares sunt sine mora 775. uersus 52
¶ Ede, Bibe, Veneri indulge, reliqua nil sunt, Sardanapali epitaphium. pag. 468.36
edera à quibus sacris arceatur 256. uersus 44
edera Chenosiris dicitur, & est Baccho sacra 363.49

ederæ uis 67.2
ederam tãgere, cur Flamini diali prohibitum 281.34
educati malè suis affectibus materiam præbent 24.48.
educationis puerorum cum agricultura collatio 2.4
educationem prauam quæ cõsequantur mala 3.54.& 4.1
Edythetæ nomen cur Dianæ tributum 683.46
¶ Effecta actionibus coniuncta. pagina 668.5
effecta similia similes causas ostendunt 775.42
efficienti causæ primas tribuit Plato pag. 295.8
¶ Egeria unà de Dryadibus nympha Numam in republ. ordinanda iuuit 457.55
¶ Ei inscriptio Delphici templi quid sibi uelit 282.20
Ei notæ, Ammonij expositio 287.10
Ei syllaba Latinis Si, principem locũ obtinet in interrogationibus 283. 33 non minus optandi quàm interrogandi uim obtinet ibidem
Ei, tria in Delphico templo, aureum, æreum, & ligneum, eorumq; consecratio 116.283.17
εἰκὸς pro εἰκαστὸν, usurpatum à Platone 743.24
¶ Elaphobolia Mineruæ apud Phocenses sacra 216.56
Elaphobolos dicta Diana, à ceruis occidendis 614.13
Elasiæ qui sint Argis 255.53
electio sorti non committenda 795. uersu 18
electrum quomodo attrahat 532.25
electrum omnia leuia ad se trahit, excepto ocymo 670.53
elegi tibiarum nomi 565.48
elegiæ Aeschyli 661.53
Elei isthmia festiuitate prohibiti. pagina 789.10
Elei optimi Olympicorum certaminum erunt arbitri, si nemo Eleus certet, Sophistæ dictum 528.46
Eleis à Platone legislator datus Phormio 808.19
elementum omne compositum est. pag. 289.47
elementum quod primò creatum à Deo 298.26
elementa quinq; esse, Aristoteles censuit 56.17
Elementorum harmonia ex Platone. pag 569.56
elementorũ natura ex contrarijs constat 45.12
elephantiasis morbus nouus, & antiquis innominatus 736.33
elephantiasin esse non nisi scabiem uehementiorem 737.17
elephas 614.26 & 615.50. & 616. uersu 10
elephas insaniens ariete conspecto ad se redit 670.51
elephanti cur mures odio habeant pag. 556.2
elephanti splendore in rabiem uertuntur 149.33
elephantorum chirurgia 619.54.
Eleusinij mystæ nullum piscem uenerantur 626.19.
eleutheria festiuitas apud Smyrnæos unde 321.33
Eleenses equas suas intra fines suos cõgredi cur non ferebant 260.22
elleborus minori quàm par est quantitate exhibitus turbat, non purgat corpus 682.6
elleborus unà cum humoribus quos purgat eijcitur 661.4
ellipsis quid 37.7
ellopis piscis natatio qualis 623.13
ellope pisce capto piscatores in Pamphylia coronantur 624.45
ellopes cur dicantur pisces 734.57
Siren & Aries in eius monumento. pag. 581.47
eloquentiæ laus 507. 18. Calliope præsidet. ibidẽ necessitas 507.23
eloquentiam olim ipsi etiam reges coluère 507.13
Elpistici philosophi, & eorum dogma quale 690.56
Elysius campus 784.16
Elysij somnium 123.28
¶ Embaterij moduli ad fortitudinem excitandam adhibiti 212.46
ἐμμελῆ interualla 744.16
Empedocles exul cœli 555.10
Empedocles lite & concordia cuncta constare dixit 45.17
Empedocles patriæ quantum contulerit 808.9 & 407.13
Empedoclis Agrigentini de Elementis & principijs sententia 291.42 & 89.16
Empedoclis de Lunæ illuminatione sententia approbata 773.5
Empedoclis de natura sententia defenditur 798.6
emphasis quid 35.40
ἐμπνεῖν quid dicatur 757.45
Empona nobilis Gallicæ mulieris in uirum in coniugem amor 766.23
¶ Enallage quid 36.1
Enalus à Delphino suffocationis periculo exemptus 626.47
Enalus & soror Sminthei à delphino in terram delati 162.50
encustma Arginorum quid 255.54
endiazia quid significet 733.33
Endymatia Argis instituta 567.5
energeia Græcis, actio Latinis rectè dicitur 560.9
Endymionis anima 784.46
engastrimythi uates 265.23
enharmonius cantus ut à diatonio differat 567.32
enharmonij cantus inuentor 567.23
Enkata & hypertera quid apud Homerum 702.39
ens quid Platoni 636.18 & 800.47 quid Stoicis 819.40
ens uerum quod 287.40
Ens, Idem, Diuersum, Motus & Status, principia Platonica 628.39
ens magis causa quàm non ens, an rectè dicatur 648.51
enthusiasmus amatorius quem habeat præsidem 758.20
enthusiasmus diuinationis 757.47 Bacchationis ibidem
enthusiasmus quid 278.2 unde fiat ibidem & 791.43 & 757.47
enunciatum Plato λόγον uocat 537
Enyalius cur dictus Mars 756.49
¶ Epactriorum factio Athenis 761. uersu 23
epactarum dies tertius pro nefasto habitus 351.12
Epaminondas amico talentum donat ex alieno marsupio 512.48
Epaminõdas amori deditus 759.48
Epaminondas & Pelopidas amicorum par 110.48
Epaminondas Iasonis Thessalorum ducis dona respuit 834.11
Epaminondas reus, seipsum laudans absoluitur 392.55
Epaminondas Thebis solus sobrius et uigilans, ut alij ebrij & dormitantes esse possint 483.28
Epaminondæ adhuc adolescentis in Thessalia fortiter factum 503.53
Epaminondæ ad Mãtineam prælium ab Euphranora pictore expressum 544.53
Epaminondæ ad Thebanos consultè dictum 497.25
Epaminondæ apophthegmata 182. uersu 44
Epaminõdæ astutia in calumnia peruertenda 394.12
Epaminondæ dictũ in luxuriose præparatam cœnam 340.38
Epaminondæ & Agesilai cum Alcibiade comparatio 81.38
Epaminondæ in Lacedæmonios argutè dictum 396.14
Epaminondæ iocus in quẽdã qui tempore Leuctricæ pugnæ obierat. pag. 142.55
Epaminondæ oratio ad Thebanos 183. 53 morituri consilium 184.8
Epaminondæ mors 474.5
Epaminondæ sententia de patria liberanda 829.42

Epaminondæ nemo plura scit, & pauciora loquitur 840.20
epanalepsis quid 36.17
epanaphora quid 36.26
epatici morbi signum mores domestici obseruant à laborantibus 738. uersu 16
epatis situs in homine 773.5
Epicasta cur mortua 407 uersu 48
Epicles à Demosthene redargutus pagina 588.30
epichærecacia quid 601.2
epichærecacia & Nemesis simili de causa fiunt, diuersis tamen motibus 601.9
epichærecacia uitium unde nascatur pag. 409.32
Epicurus Lampsacum nauigans qualia perpessus 334.18
Epicurus quibus morbis conflictatus pag. 333.33
Epicuri de atomis opinio 273 uersu 10
Epicuri fastuosa ad amicos Epistola 339. 10. meretricum nomina 339.17
Epicurum initio Democriteum fuisse 795.54
Epicurei Mopsi oraculo confusi. pagina 279.30
Epicureorum absurdorum catalogus pag 805.48
Epicureorum consolationes apud ægros 343.38
Epicureorum contra geniorum positionem argumenta 269.30
Epicureorum infinitas mundorum irridetur 269.18
Epidamniorum prudens factum. pagina 256.37
epidemij morbi unde 67.8
Epigenis de cometis sententia. pagina 302.55
epiglottis loquentibus nobis stomacho, edentibus aut bibentibus arteriæ tracheæ incidit 772.57 spirationis causa facta præcipuè pag. 713.8
epiglottidis utilitas in homine 712. uersu 54
epiglottide aues omnes carent 713. uersu 52
epigrammata quid, & cur inuenta, 49.51 comœdijs proposita. pagina 814.9
epilepsiæ causa 251.13
epileptici exilem uocem edunt. pagina 251.15
Epimenidis somnium 50 annorum 494.34 statua 520.52
Epimenidis temperantia in cibo 158. 40. uictus tenuis 781.30
epistuchmi qui dicantur 650.11
epistolam allatam statim non esse recludendam 412.24
epistolam Philippi ad Olympiam interceptam Athenienses resignare noluerunt 505.50
epistolæ Laconicæ duæ. Stima, & alia DIONYSIVS CORINTHI pag. 446.20
epitaphium Homeri 31.8
Epitedeus pessimus sycophanta Athenis interfectus 478.26
Epithalamium in nuptias Veneris cũ Vulcano à Demodoco descriptum pag. 565.36
epithetis singulis singuli dij ab Homero insigniuntur 94.21
Ephebus Plutarchi familiaris cum femine bestiolam quoque excreuit pag. 738.12
ephemera animalia in Ponto nascentis 125.18
ephemerides regis Alexandri 658. uersu 19
Ephesi Diana debitoribus tutum olim refugium 525.28
Ephesia nomina malis genijs obsessos sanant 718.52
Ephori cur quotidie de contractibus ius dixerint 201.54
Ephori inito magistratu edicunt ne quis mystacem alat 378.13
Ephori regibus cur non assurgant pag. 199.22
Ephoros regibus Spartæ primus adiunxit Theopompus 482.14
epoda à quo inuenta 571.34
Epona dea equorum, Fuluij ex equa filia fuit 321.25
Equa infantem puerulum genuit pagina 153.6
equam uiriens odio mulierum filiam ex ea generat 321.24
equarum fetis cur non utantur ad piscationem 621.39
equabus cum ineuntur hippotorum modus accini solitus 717.39
equitatus semper priorem in acie locum obtineat 65.35
equus æreus Aruntij Paterculi 323. uersu 30
equus animal hominis amans 438. uerso 50
equus Marti cur immolari solitus Idibus Decembribus 249.1
equi fluuiales in patrem immanitas pag. 611.45
equi hinnitus Dario Hystaspis F. Persicum imperium lucratus 471. uersu 15
Equi senium sibi inducere, Prouerbium 495.38
Equum nil perinde saginat atq; oculus regis, equisonis cuiusdam dictum & eius accommodatio 7.21
equi Achillis 521.17
equi bulimo corripiuntur maximè, si mala aut caricas gestent. pagina 710.9
equorum cum otidibus amicitia. pagina 624.14
equorum dea Epona ex uiri cum equa commixtione nata 321.25
equos quoque in rabiem incidere canum instar 612.23
¶ Erasistratus medicus notatus. pagina 687.13
Erasistrati contra Platonem argumenta, potum pulmones non transire 712.51
Eratosthenes Tẽpus solis motum esse dixit 296.18
Erato Musa lyram pulsans 746.13
Erechtheus filiam uictoriæ causa dijs mactauit 319.50
Eretrienses gladium quidem sed cor non habent 178.13
Eretriensium dona Delphica 789. uersu 52
Ergana Minerua 507.41
ericæ lignum à Byblis in fano Isidis honoratur 358.18
erinacei natura 618. 4. in prouerbium abijt ibidem
Erinnys Adrasteæ ministra 368.30
erispharagi homines unde dicti 713. uersu 10
Erixus Arcesilai uxoris uirtus & facinus laudabile 228.14
Erodij industria in ostrei apertione pag 615.8
erubescentes quam pallescentes pueros magis laudabat Cato 423.39
erucæ in papiliones abeunt 667. uersu 22
eruditionis penus memoria 7.13
Erumnæ Katharteræ Trallianis cur nocent 259.35
eringium ubi capra in os sumpserit, totus grex subsistit, donec à caprario rursus eximatur 384.16
¶ Esus carnium incremẽta, à feris ad domestica usque ad hominem. pagina 473.33
esu piscium cur maximè abstinuerit Pythagoras 735.34
¶ Ethesiæ uenti anniuersarij. pagina 304.7
ethicæ & contemplatricis philosophiæ discrimen 486.53
ethos Græci mores appellant 486. uersu 34
Etrusci à Lydis oriundi 241.16
Etrusci summi præceptorum Pythagoræ custodes 734.3
¶ Euander è Græcia in Italiam profugus 258.32
Eubœa Iunonis nutrix 682.45
Euboici gladij aquæ tinctura indurantur

ratur 279.2
Eubulen cur ueteres Bacchum appellarint 724.26
Euclidis Socratici celebre in fratrem dictum 437.33
Eucnamus Amphissensis heroicis honoribus affectus à Phocensibus. pagina 759.51
Eudamidæ apophthegmata 201 uersu 30
Eudamidæ in philosophos scommata 182.31
Eudemus. i. de anima liber Aristotelis est 128.15
Eudorus philosophus de animæ procreatione 628.18
Eudori de inueniendis medietatibus præcepta notabilia. pagina 633.3
Eudoxus à Platone reprehensus ob cubi duplicationem 727.51 & 831.17
Eudoxus Cnido patriæ leges sancit pag. 808.19
Eudoxus de conuersionibus orbium cœlestium scripsit 336.4. Phaëtontis modo comburi optauit, saltem ut solis naturam cognoscere posset ibidem
Eudoxus de Nili incremento 306. uersu 22
Euemerus deos negans à Callimacho poeta notatus 293.33
Eueni de igne dictum 536.7
Eueni de parentum miseria dictum pag. 553.9
euenoris & noropis titulis affectum æs cur sit ab Homero 684. uersu 10
Euergetæ unde dicti 469.55
Euius cur dictus Bacchus 692. uersu 47
Eulabeia quid 595.22
Euleus & Euctus sinistri monitores occisi 93.54
Eumæus ariston parans 733.21
Eumæi mensa probatur 717.3
Eumenes rex tribus fratribus satellitibus usus 430.57
Eumenidis & Attali fratrum mutuus amor 177.6
Eumenis regis memorabile in fratrem beneuolentiæ exemplum. pagina 437.44
Eumenis taciturnitas quantam illi attulerit utilitatem 443.5
Eumetis Cleobulina dicta 152. 24 eius in amictu tenuitas & simplicitas memorabilis 152.29 à Thalete sapiens iudicata 152. uersu 23
Eumetis ob ænigmatum peritiam celebris 152.25
Eumetidis ænigma de cucurbitulis pag. 156.26
Eumolpus sacris Athenienses initians è Thracia aduenit 554. uersu 51
Euphronam Græci noctem dixerunt à bene intelligendo 411.43.724 uersu 27
Euphrosines gratiæ nomen unde. pagina 481.12
Euriclea Vlyssis nutrix 70.15
Euridices amor erga filios Musarum testimonio celebratus. pagina 10.26
Euripides Græcis ad Salaminam pugnantibus natus, & mortuus Dionysij die natali 726. 43 & de eare Platonis iudicium ibidem
Euripides in Macedonia extra patriam apud Archelaum obijt. pagina 553.5
Euripedes ridentem ipso seria tractante increpat 76.54
Euripidis de Musica ad luctum transferenda lex improbatur 721. uersu 50
Euripidis de patria sententia refutata 553.50
Euripidis in auditorem stupidum dictum 439. à Plutarcho inuersum ibidem
Euripidis oratio 88. 18 sapientia pag. 546.30
Europei ab Aeaco apud inferos iudicari soliti 133.8
Euridica Dalmatica mulier ut filios rectè institueret prouecta iam ætate disciplinas didicit 10.23
Euterpe musa considerationibus præfecta 748.31
Euryphyli modesta iactantia 402. uersu 33
Eutyphrones uates 831.57
Euthydemo Socrate præsente gallina mensam subuertit 404.38
Euthinoi Itali mors subdita 123.21
Euthinei genius patri per somnum apparet 123.32
Eutoria à Saturno compressa 317. uersu 57
Euthymenes Massiliensis de Nili incremento 306.12
¶ Exequiæ Amphidamantis poetarum conuentu celebres 156.7
excandescentia quid Aristoteli 485. uersu 45
excessus in omnibus rebus damnandus 68.7
excusandi se potestas cuique concedenda 96.38
excidium Troiæ à Demodoco descriptum 565.36
exempla persuadendo simul oblectant 215.50
exercitatio corporis robur auget 2. uersu 28
exercitatio potiores partes habet in omnibus rebus 108.36
exercitationes philologorum quales esse debeant 139.18
exercitus Atheniensium tenuissimus contra Persarum numerosiss. eductus, quantus fuerit 316.12
exercitus ceruorum leone duce quàm leonum ceruo duce terribilior. pagina 179.29
exhalationes humidæ pluuias, siccæ uerò uentos gignunt. pagina 47.50
existimatio, ad rempubl. tendentibus secundus est uentus 521.39
exordium Iliadis & Odysseæ 60.8
exordio beneuolus & attentus auditor redditur 60.5
exotericæ disputationes Aristotelis pag. 800.35
expetendum non est quod non expediat 26.47
exsanguia animalia cur paucissimo alimento opus habeant 704. uersu 40
exsiccata maximè, maximè pura uidentur 661.3
exsul nemo dici potest in mundo. pagina 550.6
exsules spe aluntur 554.20
exsulum Thebanorum reditus. pagina 829.23
exsulibus libertatem minimè adimi pag. 554.5
exsilium an sit res grauis & dura 548 & per totum librum
exsilium Musæ ferè delegerunt ad egregia scripta componenda 553. uersu 27
exsilium non esse cum ignominia coniunctum 553.36
exsilium Themistoclis felix 550.41
εὕρηκα Archimedeum 336.50

F

FAba apud Aegyptios quàm sit in odio 735.20
fabarum esus somnia difficilia facit pag. 739.8
fabarum nascentium primitiæ cur Isidi offerantur 371.40
fabis abstine, Pyth. dictum quid sibi uelit 9.21
Fabius Annibalis pædagogus dictus pag. 184.42
Fabius Fabricius uxoris dolo interfectus 323.14
Fabius Maximus Annibali diadema detraxit 317.9
Fabij Maximi apophthegmata 184. uersu 40
Fabium non pugnantem Marcello pugnante magis timuit Annibal

pag. 184.54
Fabrutienus matricida 323.16. à senatu absolutus ibidem
fabula quid 546.15
fabulæ Aegyptiorum 760.14
fabulæ de dijs cur confictæ 360. uersu 30
fabulæ etiam ueritatem quandoque attingunt 838.18
fabulæ mulieribus gratæ 12.32
face noctu Lacones non utebantur, ut discerent noctu & in tenebris audacter ambulare 212.2
facere pro mactare usurpatum premi tus 735.41
facies in luna 767.24
faciei Lysandreæ statuæ herba syluestri obducta 787.12
facilitatis laus 404.28 uersu 653.19
facinoris audacia facienda, non deliberanda 192.4
facin rosis uita supplicio est 382 uersu 46
factiones Atheniensium tres communibus notis Solonem arbitrum dicunt 761.25
facultas animi quid 486.43
facultas inter substantiam & actionem est media 561.56
facultatum animæ ad neten, mesen & hypaten accommodatio 534 per totum
facundia deforme corpus elegans reddit 16.18
facundissimo homini summam taciturnitatem Homerus ascripsit. pagina 442.33
fagi natura in sistenda uipera 670. uersu 52
falsitas pigmentis fucatur ut se uenditet 13.34
falx Saturni unde 240.33
fama non forma mulieris uulgata esse debet 215.43
fama non tota perit uel decipit ulla pag. 741.14
fames 706.40.704.54
fames corpus ex seipso alimentum sumere cogit 341.14
fames studio aut cithara fallenda pagina 141.24
famis tempore Lydi alternis diebus tantum edebant 141.23
familia quæ optima septem sapientum sententiæ 157.15
farina alimentum imperfectum 250. 53. hinc poeta mylephaton appellauit ibidem
farina uigente Luna facilius subigitur 683.55
fasces prætorum cur colligati appensis securibus 246.33
fascinationis & contagij causa quæ pag. 700.26
fastus & superstitionis uacuum hominem inuenire difficile 831. uersu 33
fasti mulierum 566.56
fastus ex puerorum animis excutiendus 72.33
fastu philosophus carere debet 101. uersu 56
fatui illecebris non corripiuntur 11. uersu 20
fatum quid, & eius natura 296 uersu 50
fatum actionis quid ex Platone 560. uersu 10
fatum an perfecta, an antegressa rerum causa 608.3. idem cum Iouis sententia 608.23
fatum cuiusuis hominis duplex 420. 24 & 560.8
fatum & necessitas ut differant. pagina 296.45
fatum Iouis nomine quandoque designatur 18.15
fatum hypoteticum 561.15
fatum cur Heimarmene Græcis dicatur 561.22
fatum omnia continere quidem, non tamen omnia fataliter fieri 561. uersu 48
fatum quid Chrysippo 607.44
fatum Stoicum quid 296.45
fatum substantiale quid 560 uersu 20
fatum tolerandum 125.27
fati causas ratiocinando assequi non possumus 18.54
de Fato disputationes argutæ multos errores pepererunt 564.30
de Fato & prouidentia Homeri sententia 48.39
fato omnia fieri quatenus uniuersaliter dictum 561.27
fata deus per ambages sapientibus eloquitur 793.12
Fauonius auricomus 762.50
Fauonius uentus uinum maximè mouet 681.16
Fauorinus philosophus Peripateticus 739.20
Faustus Romulum & Remum educauit 323.7
¶ Febris quid 315.34
febris an morbus uel symptoma 315. uersu 38
febris causa quæ 538.55
febricitantium lingua malè affecta est malum signum, sed non causa peg. 401.11
febricitantibus morbo declinante & sitis minuitur 704.57
febricitantibus qualis uictus conueniat 685.33
Februario mortuis parentare solitum Romæ 238.46
fel hyenæ & phocæ in medicina utile 380.14
felis natura 371.16
felis & gallinæ apologus 438.5
felium humanam faciem cur effingant Aegypij 371.28
felem per aures concipere & per os partum emittere, cur quidam dixerint 374.13
felix, opes qui cum sapientia tenet. pagina 27.33
felices dijs chari 343.14
felicitas quid 563.15
felicitas nimia imprudentibus causa calamitatum 115.37
felicitas philosophis quid 19.30
felicitatem nullus locus homini adimere potest 555.23
fenestræ curiositatis diuerticula. pagina 407.32
fenestræ porta unde nomen adepta Romæ 239.13
ferarum uestigia cur uerno tempore difficilius inueniantur 647 uersu 51
ferocius nihil homine secundis rebus fruente 482.9
feruor in pugnando qualis esse debeat 328.10
ferreæ acus & fibulæ cur oleo non aqua extinguantur 540.33
ferrum candens à frigida aqua densatur 537.40.143.39
ferrum cur solummodo Magnes attrahat 532.31
ferrum marmore induratur 684. uersu 50
ferrum omnium metallorum utilissimum 730.1
ferrum quam æs magis fungosum & inanitate patens 729.56
ferrum ueneno tingere Barbaricum est 402.34
ferulam cur ebrijs dederit Bacchus pag. 724.43
Ferulam gestans, Prouerbium 795. uersu 14
festi diei cum non festo concertatio pagina 457.40
¶ Ficulnei ligni cinis tergendi ui maxima præditus 702.49
ficus tum arbor tum fructus multo succo abundat 711.52
ficus folium cur thrion sit nominatum 702.48
ficus folium hieroglyphicis quid designet 363.28
fici folia uerna cornicis pedem referentia pestem denunciant 262. uersu 31
fici alligatus taurus siluestris cicuratur 670. uersu 52

ficum

ficum Athenienses sacram habuere. pag. 716.35
de Ficu suspensæ carnes mactatæ cur tenerescant citius 711.41
ficus appetentes pulmoniaci, mortis signum 648.31
ficus ut citò maturescant, nec decidãt, efficere 714.47
ficus passas, seu caricas gestantes asini cur bulimo corripiantur 710. uersu 10
ficus exteris uendere probibitum, hinc Sycophantarũ nomen 412. uersu 52
fides de dijs quid 342.5
fides amicitiæ fundamentum 521. uersu 22
fidem non à solis sensibus petendam, Academicũ decretum 804. uersu 3
fides tenues cur acutũ edant sonum. pag. 57.12
fidium in lyra ratio apud antiquos cum errantibus stellis conueniens. pag. 634.2. & 639.34
fidium pulsationem quis primum in Græciam intulerit 566. uersu 4
fiduciæ plus habendum in dextra, quàm in sinistra 188.46
Fientia & Entia Platonis 801.17
figuli filius ad regni gubernacula euectus, & eius moderatio 172. uersu 14
figura quid 295.28
figura mũdi qualis iuxta ueteres philosophos 297.47
figuris duabus datis, tertiam adiungere alteri æqualem, & alteri similem, Geometricũ problema nobilissimum 728.40
filia à patre corrupta se & ipsum interficiens 319.41
filia parentem ex difficili bello redeuntem salutans turpiter 741. uersu 8
filiæ uita impudica, Stilponi non obfuit, quo minus hilariter uiueret. pag. 415.36
filiam pro uictoria immolans pater pag. 319.53
filiæ Aristotemi sibijpsis necem adferre coactæ 223.2
filiabus suis missa dona Lysander repudiauit 147.27
filij amatorijs precib. Agesilaus mollitus 511.57
filij ex morte dolere naturale, nec in nostra uoluntate positum 117. uersu 29
filium inglorium redeuntem mater interfecit 214.28
filij cur patrum delicta luant 382. uersu 55
filij pro hereditate parentibus gratias non agunt 353.17
filij parentum sepulchra, ut templa deorum colebant 234. uersu 55
filiorum mortem qui æquo animo tulerint 131. per totum
filijs præsentibus, maritus & uxor continentes esse debent 146. uersu 10
filios cæteros pater interficiens, ut unum solum heredẽ haberet 603. uersu 23
filios masculos cur matres plus diligant filias uiri 148.34
filios ut rectè instituere posset, Eurydice iam uetula disciplinas didicit 10.23
finis quid 817.46. & 55
finis ijs quæ ad finem ducunt potior est 157.46. & 817.26
finis bonorum non in corpore, sed animo statuendus 332.34
finis philosophiæ Socraticæ quis. pag. 408.4
finis uitæ nostræ, secundum Stoicos, secundum naturam uiuere 810. uersu 37
finis alicuius causa omnia fieri 157. uersu 47
de Fine disputatio Platonis, ducit nõ demonstrat 651.37
Firmus Ebij Toliecis filius à nouerca interfectus 322.20
fistula cum alia coniuncta grauiorem edit sonum quàm aliàs 338. uersu 15
fistula funebris 682.12
fistulas quantopere odio prosequutus Telephanes musicus 569. uersu 31
¶ Flagellatio Spartanorum 213. uersu 17
flagitiosi semper in metu sunt 334. uersu 3
flagitium semper pœna comitatur. pag. 381.2
Flamen Dialis cur per uiam non transibat, ubi uitium propagines in sublimi essent pretentæ 251. uersu 35
Flamini Diali farinam aut fermentum tangere interdictum 250. uersu 52 magistratum ambire cur non liceat 251. uersu 52
flamma pestis remedium optimum, quia aerem attenuat 375. uersu 54
in Flammam iniecta aqua marina unà exardescit 660. uersu 57
fletus in luctu dolorem cum lachrymis educit 400.14
Florentia à Calpurnio compressa, & eius mirabile fatum 321. uersu 10
Florentia Contrusci mater 321. uersu 11
florum odor nimium propè admotus cur minus suauis 660. uersu 6
flores calidi quomodo ebrietati resistant, tum & frigidi 675. uersu 21
¶ Flumini eidẽ non bis te immerseris, prouerbium 643.47
flumina glacie obducta, Thraces à uulpe experimento sumpto transeunt 616.9
flumina quomodo transmittant Elephantes. ibid.
fluuij cur mari frigidiores sint hyeme 707.35
fluuiorum fluxus ut ab antiperistasi causetur 532.40
fluxus et refluxus maris Lunæ est adscribendus 781.14
fluxus muliebres ex sanguine fieri superfluo 352.9
¶ Fœcundi ut canes reddantur 703. uersu 47
fœcunditas mulierum à Luna prouenit 781.13
fœmina an etiam semen emittat 311. uersu 37
fœminæ'ne an uiri sint temperamento calidiore 677.46
fœminæ quomodo concipiantur 312. uersu 50
fœminæ sæpius absq; concubitu semẽ emittunt. ibid.43
fœnerandum non esse 524. per totum
fœnerare antiqua res 262.25
fœneratores ex nihilo aliquid faciunt, contra Physicorum decreta. pag. 526.4
fœneratorum nequitia 525. per totum.
fœneratorum syngrapha & tabulæ urbium compedes. ibid.
Fœnũ in cornu, prouerbium 244. uersu 33
fœnum Socrati panis loco exhibitũ. pag. 795.32
fœniculi usus in oculis malè habentibus 619.42
fœtus in utero, an sit animal 313.1
fœtus 313.14. & 352.11. & 632.3
fœtus in utero, ut planta nutritur, editus uerò ab aere refrigeratus animam adipiscitur 605.50
fœtus ursi informis nascitur 351. uersu 11
folia an flores potius coronis adhibere conueniat 674.33
foliorum usus in plantis 674.38

fons in Panage Thraciæ miraculosus pag. 645.12
fontium aquæ cur effluant & perennes fiut 532.50
fontana aqua 643.54 & 645.56
Forensi Ioui sacra facta Socratis causa 838.12
forma & figura omnis rei formatæ seu figuratæ terminus sunt 728. uersu 24
forma in materia est Entis imago. pag. 368.44
forma & priuatio contraria principia 367 17
formam Entelechiam dixit Aristoteles 291.53
formicæ foras sese suaq; efferentes pluuiam denunciant 615.26
formicarum frugalitas 526.46
formicarum ingenium admirabile 615.12 respublica. ibid.
formicarũ sepultura à Cleanthe conspecta 615.17
formosi læduntur intuentium inuidia 333.56
formosi osculum Agesilaus repudiauit 24.46
fortes depinxit Homerus 43.28
fortitudo quid 592.47
fortitudo cũ iusticia de mansuetudine certat 401.45
fortitudo humana coacta 327.54 prudens timiditas est 328. uersu 3
fortitudo ratione ferrũ tingit 402. uersu 35 uirtus hastifera 459. uersu 29
fortitudinis extrema timiditas & audacia 487 45
fortitudinem in uictoriis parãdis fortuna plurimum iuuat 458.48
fortitudine non indigeremus, si omnes iusti essemus 181.44
fortuna quid 297 3 & 562 45
fortuna causa per accidens 297.2
fortuna dextra manu excipienda. pag. 415.10
fortuna & casus ut differant 297. uersu 5
fortuna & sapiẽtia dissimilimæ sunt simillimarum rerum effectrices. pag. 454 47 & 828.40
fortuna Romana iusticiæ & Suadæ soror 455.50
fortuna suos sublimes fert ut eos altius deijciat 469.12
fortunæ aduersæ non maleficij sociũ se præbet uerus amicus 89.55
fortunæ miraculum in arte unicum. pag. 125.4
fortunæ muliebris simulachrum loquitur 456.29
fortunæ nouem templa Seruius condidit Romæ 245.5 & eorũ nomina. ibid.
fortunæ paruæ fanum Seruius Tullus cur consecrarit 244.57
fortunæ pictura 455.39
fortunæ proles fors 673.8
fortunæ quàm uirtutis laudem alijs libentius concedimus 394.35
fortunæ Romanæ chorus 455.54
fortunam & fatum non possumus ratione assequi 28.54
de Fortuna ueterum philosophorum decreta 297.7
fortunati petulantes sunt 482.8
fortuiti casus quomodo corrigendi. pag. 415.13
fortuitorum casuum fanum Syracusis positum 394.29
forum Græcorum templum Romæ. pag. 619:6
fragrantia unde oriatur 658 24
frater sororem occidens absoluitur. pag. 319.13
frater malus ut tractandus 432.8
fratris errorem magna modestia dissimulans Menelaus 721.16
fratris uxor quo loco habẽda 439.1
fratre quòd careret Telemachus Calamitosum se dixit esse 431.14
de Fratre quippiam insusurranti colaphum pro præmio dedit Pollux pag. 433.20
fratrum concordia 430.4
fratrum fidei & beneuolentiæ exemplar Agamẽ. & Menelaus 64.20
fratrum inæqualitati ut medendum, utilia præcepta 434 8
fratrum salutem liberorum saluti anteponendam 432.5
fratribus inter se dissidentib. Spartani patrem multarunt 209.53
fraternus amor rarus 177.2
fraus nulla sine iniuria committitur 599.31
fraude agendum in Seripho, ut exsilio damneris, Stratonici dicterium. pag. 550.47
frigida perfusio internis uiscerib. inimica 140.10 meatus obstruit. ibid.
frigidum & calidũ quomodo ex eodem ore efflemus, Aristotelis cõtra Anaximenem disputatio 538.45
frigiditas cur priuatio uideatur, cùm tamen non sit 537 per totum
frigus quid Anaximeni 538.42
frigus & ebrietas similes inducunt passiones 670.3
frigus & densandi & liquandi corpora facultate pollere 710. uersu 48
frigoris primam causam aeri adscribendam 539.50
frigore quomodo rumpantur uasa. pag. 541.46
fructus recentes humores turgidos & turbulentos spiritus generant. pag. 739.19
fructus uinosi saporis omnes frigidos esse 679.13
frugalitas Phocionis à Demade irrisa 450.38
frugalitatis asylum 525.29
frugalitatis laus 404.28
frumento cur sint nouij uenti calidi. pag. 646.10
fucandi malæ artes bonos mores corrumpunt 206.27
fuga iræ nomine decorata 96.40
fuga mali an sit summum boni 334. uersu 14
fugæ commeatus equus celer 240. uersu 10
fugam capessere Socrates nolens, ut leges confirmaret 808.10
fugientis interficere Lycurgus prohibuit quod Græcanicum non esset 206.48
fugitiuus seruus in pistrinum confugit 149.10
fulgur quid & unde 303.18
fulgur tonitru posterius erumpere. pag. 484.10
fulgura & tonitrua unde 644.27
fulgoreæ (quas uocant) aquæ incrementis plantarum aptæ 688. uersu 5
fulmen quid & unde 303.10
fulmen hominem transuolans, non lædens tamen 688.29
fulmen infantis crines incẽdens corpore intacto 658.35
fulminis casus ut ab antiperistasi censetur 532.20
fulminis miræ operationis historiæ pag. 688 28 & deinceps
fulmine bis tactus Mithridates nil incommodi sensit 658. uersu 58
fulmine tactorum corpora non putrescunt 688.37 sulphur olent 44
fulmineus ignis cur sacer dicatur. pag. 703.41
Fuluius Stellus mulieres exosus ex equa filiam genuit 321.24
Fuluij uxor incontinentis linguæ 444.18 sibi ob id cum marito mortem consciscit. ibid.
Fuluio sanam mentem Augustus et de eo plura 444.15
Fundani & Syllæ de ira cohibenda dialogus 398.27
fundo proprio se abdicans Anaxagoras 528.8
funebres ludos spectare Rom. mulieribus interdictum 235.3
funebria Patrocli quo ordine sint instituta ab Achille 669.24

fungis lucernarum concrescentib. aer nubibus confunditur 671.3
furari Spartani ingenui pueri quandoq; lege iussi 210.8
furibus uestium cur Dionysius peperccrit 171.43
furciferi nomen unde 244.28
furca quid. ibid.
Furius Camillus peculatus reus factus 460.12 postea Dictator dictus. ibid.
furori & bacchationi multa diuina inest 278.13
furorum genera plura 757.41

G

G litera à Sp. Carbilio reliquis adiecta 242.21
Galatæ, Galli Asiatici & Gallogræci dicti olim 226.39
gallaxia 302.30 Aristoteli est elementaris. ibid. 44 aliorum philosophorum de ea sententia. ibid.
Galaxidorus de genio Socratis. pag. 833.
galeritæ natura 374.8
galeritam cur honorent Lemnij. pag. 374.8
Galli Roma potiti 460.8 à Camillo profligantur. ibid.
gallinà ne prius fuerit an ouum 665. uersu 51
gallina postquam edidit ouum festuca adhibita sese lustrat 714. uersu 33
gallinæ & felis apologus 438.5
gallinarum amor in prolem 351. uersu 30
gallus si gallum conscendat comburitur ex aruspicum præcepto. pag. 329.38
gallus super Aesculapij manum depictus 788.53
gallum cur leo odio prosequatur. pag 556.8
galli delinquentes in Magnæ matris sacris nodoso flagello uapulabant. pag. 808.55
galli sub auroram coire solent 680. uersu 51
garriendi subtilitates ut in scholas irrepserint 74.34
garruli neq; audiunt, neque audiuntur 440.13
garrulorum suo indicio pereuntium exempla 445.20
garrulitas periculosa, odiosa & ridicula 442.46
garrulitas quàm ebrietas maius est uitium 440.50
garrulitas quàm libido plures euertit urbes 441.58
garrulitas senum Athenas perdidit. pag 442.54
garrulitatis cum alijs uitijs comparatio 440.14
gaudiū animo non ingeneratur, nisi affectus uacuus sit 116.30
gaudium Syllæ somnum adimens. pag. 496.25
gaudio omnes efferuntur in sacrificijs 342.30
Gazæ iaculo Alexander uulneratus. pag. 471.51
¶ Gedrosia sterilis natio 780.53
gelan Græcis ridere est 576.25
Gelo Carthaginenses uincit 379.38 quibus conditionibus pacem dederit. ibid.
Gelo & Hiero tyranni Siculi regnum tyrannide partum secundum uirtutem administrarunt. pag. 379.26
Gelo hydrope laborans 790.48
Gelo Syracusanos ad agrorum culturam ceu ad prælium eduxit 171. uersu 11
Gelonis de Carthaginensibus uictoria 171.9 eius apophthegmata. ibid.
gelu mulieres cur facilius ferant, quàm uiri 678.9
geminorum generatio ut fiat 312. uersu 20
gemelli sub terra nati 766.45
gener an socero & uicissim donare prohibitus 234.8
generatio quid 727.13
generatio & corruptio quomodo fiant philosophorum sententiæ. pag. 296.25
generationes corporum iuxta Aristot. Plat & Xenocratem, ut fiāt. pag. 797.52
genius cum Socrate colloquens 831. 55. nunquam ipsum deserebat. pag. 832.12
genius Lysidis Epaminondæ communicatus 835.36
genium Socratis uocem aliquam brutam fuisse coniectura 837. uersu 14
genij an moriantur 268.33
genij deorum ministri 267.6
genij hominum & deorum interlocutores & interpretes 360. uersu 46
genij lunares oraculis præsidentes. pag. 784.18
genij mali humanas animas turpiter amant 267.28
genij mediæ inter Deum & homines naturæ 265.
genij Saturni famuli in Ogygia insula 782.37
geniorum insulæ circa Britanniam. pag. 268.56
geniorū necessitas 266.44 nomina 270.22 prouidētia 563.24
genijs qui oraculis adsunt diffugientibus, oracula intereunt 268. uersu 8
genios esse summi cum Platone philosophi asserunt 268.29
genitalis Iupiter quis 763.21
genitali & humido principio Neptunus & Bacchus consecrati. pag. 696.30
genitores deorum ex Hesiodo 293. uersu 23
geniture frigiditas ad coitum ineptos reddit 678.57
Geometria extremitatum accidentia solùm considerat 728.20
geometria mathematici metropolis. pag. 727.49
geometriæ studium Græcis Apollo oraculo commendauit 283.50 & 831.12
geometriæ usum nobis, non dijs necessarium esse 728.1
geometriā à sensibilibus ad contemplabilia deducimur 727.39
geometrica proportio iustitia & Nemesis dicta 728.13
geometrica proportio à Lycurgo approbata 728.9 quomodo ab arithmetica differat. ibid.
geometricæ delectationes Archimedis 496.14
geometricum theorema nobilissimū datis duabus figuris tertiā adiungere alteri æqualē, alteri uerò similem 728.40
gerere non gessisse Rempub. decorū est 499.57
Germani uestibus solummodo contra frigus utuntur 708.3
Germanici in gallum gallinaceū odium 555.50
gerontes cur dicantur senes apud Græcos 677.30 & 498.44
Geryones quare tam multa crura, manus & oculos fingatur habuisse 520.15
¶ Gidica Comminium priuignum deperit 322.34 laqueo uitam finit. ibid.
gigantum pugna noua produxit animalia 737.12
¶ Glabrus seminarū unde 677.58
glaciei densitatis experimetū 539.53
gladiū qui tenet, is bene de agrorum finibus disputat 207.9
gladio à patre misso uirgo à fratre cōpressa se ipsam interimit 326. uersu 19
gladio è culmine suspenso humeri, inconcinnum in dicendo motum dedicit Demosthenes 586. uersu 3
gladios milites acuunt, cætera per-

nes ducem erunt, Aemilij dictum. pag. 186.22
glandes aureæ de palma defluentes, calamitatis portentum 787.12
glande primi homines uescebantur. pag. 475.28
Glaucia Scamandri filia 258.52
Glaucia citharistria ab ariete adamata 618.45.& 786.40
Glaucias Epicydis F. conspirationis gratia homines mactauit 382. uersu 45
Glaucopin cur Lunam appellet Empedocles 777.26
gloria è uilibus reb. parta ignobilis. pag. 28.1
gloria & honor labores dulces reddunt 415.23
gloria inuidiam non gignit, si subita fit 509.41
gloria paruo nutritur, sed magno paratur 496.28
gloria postremò omnium terram subit 494.17
gloria uiuendo parta, est sepulchri & mortis ornamentum. ibid. uersu 16
gloriam inuidiæ tutam quomodo cōpares 518.16
glutinantia medicamenta amara esse. pag. 658.56
Glycypicron amatorum 700.41
¶ Gnome quid 58.14 multæ apud Homerum. ibid.
Gnomones sine umbra ubi & quando 262.45
gnomones horologiorum quia fixi sunt, tempus discriminant 533. uersu 29
¶ Gobij pisces 622.8
Gorgias Leontinus Isocratis in oratoria preceptor 580.43
Gorgias reprehenditur à Plutarcho. pag. 89.45
Gorgiæ sophistæ dictum ad hirundinem, stercus in ipsum eijcientem. pag. 734.12
Gorgoni tergus circulus 576.29
Gorgones & Centauros nusquam esse 527.8
Gorgonocida Euripideus 749.12
Gorgûs apophthegmata 214.12
¶ Grammatica quid 565.7
grammatici indocti recriminatio aduersus Ptolemæum 402.15
in Grammaticorum curiosas quæstiunculas 262.20
grando quid & unde 303.22
grando quibus auersetur 714. uersu 46
granorum tritici acumina cur formicæ arrodant 615.34
gratis quid antiquis 752.15
gratia gaudij feracissima 481.10
gratia tempestiua optima 556.43
gratia non minus accipiente quàm dante opus habet 833.26
gratiā apud homines quomodo quis sibi paret 199.32
Gratiæ neminem planè relinquūt uacuum 434.29
Gratiæ tres 481.11
Gratiarum nomen cur salibus sit inditum 703.26
Gratijs cur Mercurius adiungatur. pag. 75.55
sine Gratijs natum Vulcanū, quo sensu dixerit Pindarus 752.16
Gratijs Suadam cur antiquitas adiunxerit 145.22
graue est nihil homini quod fert necessitas 125.1
grauis sonus ut fiat 532.57
grauidæ mulieres lapidibus & carbonibus uescuntur 648.29
grauidas mortis reas lex Aegyptia seruandas iubet dum pariāt. 379. uersu 54
grauitas corporum, densitatem ipsorum consequitur 715.28
grauitas membrorum spontanea morbum indicat. Hipp. 137.33
Græcum fuisse, inter cōuiuia consultare 724.2
Græca mulier nigrū partu infantem edidit, & adulterij postulata liberata 387.15
Græci CCC triremes contra CIↃ CC nauium classem Xerxis educunt 823.5
Græci omnes quid honestum sit norunt, sed soli Spartani faciūt 210. uersu 57.
Græci positis armis literas colere iussi 831.4
Græcorum quod summum factum. pag. 580.32
Græcos gymnasia & palæstras pessum dedisse, creditum 240. uersu 8
Græciæ uastitas temporibus Plutarchi 264.50
Græciam nolite altero oculo priuare, quale dictum 508.22
gripi retia cur inuenta 622.10
grus uulpem ad conuiuium uocant. pag. 651.53
gruum industria 614.55
Grylli porci ex homine facti, dialogus 326.10. & deinceps.
¶ Gustat⁹ sensus aqueus natura 285. uersu 56
gustus quomodo fiat 309.18
¶ Gymnasiū cur Apollini dedicarint Athenienses 731.50
gymnasium in Lyceo à Lycurgo conditum 583.53
gymnasia Græcos perdidisse creditū. pag. 240.8
gymnici ludi imitationes sunt rerum bellicarum 669.34
gymnicorum certaminum ordo apud Homerum, & eius ratio. ibid.10
gymnopædias qui primi introduxerint 567.3
gynæceo luxuria sumptuosa non eijci potest 149.54
gynæceo minimum amoris esse 752. uersu 20
gypsion uino iniectum quid præstet. pag. 645.32
Gyrthiæ apophthegmata 214.22

H

Habitus animi quid 486.46 is duplex est, aut uirtus, aut uitium. ibid.
habitus opinionum iudicia nostra serua fecit 772.33
habitus cum priuatione misceri non possunt 537.50
habitus quid Stoicis 826.52
Haden cur Plutonē dixerit antiquitas 168.53
hæredibus carentes genuinis, omnes demereri student 353.24
hæreditates ambientium multitudo innumera. ibid.24
hæreditatis causa filij parentibus gratias non agunt. ibid 17
hæreditatem ferro herciscentes fratres 433.36
halcyonum industria 351.1
hami pro capiendis piscibus, ut parandi 611.28
Harma cur Delphi appellarint Venerem 785.15
per Harma conuiuia instituere, prouerbium 699.17
Harmatius tibiæ nomus à curru sic dictus 566.38
Harmonia animalis quatuor Elementorum ex Platone 569.56
harmonia chromate recentior 569. uersu 19
harmonia è Venere & Marte nata. pag. 367.2
harmoniæ mundanæ pulchra descriptio 639.20
harmoniam Lydiam cum Phrygia cur Plato studiosis prohibuerit. pag. 512.18
harmonica musica an unū componit. pag. 338.19
harmonica musica triplex 573. uersu 36
harmonica progressio 570.45
harmoniaci modi quando Græcis innotuerint 566.38
Harmosta quid 642.4
Harmotimos modus musicus ferrum capessere instigat 467.30

Harpalus Alexandri ricotomus. pagina 676.4
hasta ab aquila in sublime deportata 317.24
hasta Iunoni sacra 247.46
hasta sui uulneris medicina 77.28
hastæ notam in corpore ferens tota familia 387.16
hastula regia & malua famem & sitim arcent 158.54
¶ Hebdomagenas Apollo 726. uersu 55
Hecates penetralia 784.13
cœna 720.23
Hecatæ apud Græcos canis immolari solitus 242.4
Hecatomphonia unde dicta 685. uersu 19
Hector Achillis supplex factus. pagina 24.1
Hectori prælium cum Achille Priamus dissuadet 127.6
Hectoris cadauer Achilles exiguo precio uendidit 473.17
Hectoris & Aiacis singulare prælium 23.25
hedera Baccho sacra 363.49
hedera uino admixta 675.4
Hegemonis pisciculi cum ceto amicitia 624.14
Hegesias Magnes 585.40
Hegesias suasionibus suis auditores ad mortem sibi afferendam adigebat 353.35
Hegesippi apophthegma 179.30
heilotas ebrios Spartani in adolescentum conspectum producebant, ut quid res ebrietas esset ipsi conspicerent 815.27
heimarmene fatum dicitur quasi nexum & consertum 561.22
Helena ab Isocrate laudata 581.39
Helena iam immolanda ab aquila prodigiose liberatur 322.41
in Helicone Musis quinquennalia certamina celebrata 750.17
Heliodorus de monumentis. pagina 589.21
Hellanici somnium 222.36
Hellenis progenies cur Neptuno Primigenio sacrificet 736.20
Hellespontum ponte iunxit Xerxes pag. 124.31
Hephæstion cum Cratero ut sit ab Alexandro correptus 468.54
Hephæstionis ori Alexander sigillum impreßit 465.52
Heptaphonos porticus Olympiæ septiuox 440.4
Heracleus Megarensis 263.57
Heraclides Cotyn Thraciæ tyrannum interficit 808.14
Heraclidis & Aristonis poemata fabulis immixtas habent de anima sententias 10.50
Heraclitus per tesseras suis ciuibus loquitur 446.30
Heracliti de Delphico oraculo iudicium 791.36
Heracliti de mundi æternitate sententia repudiatur 628.53
Heracliti dictum de morte & uita pag. 121.25
Heracliti dictum de ira memorabile pag. 401.48
herbæ uulnerariæ paßim nascuntur pag. 68.40
Herculeus lapis quomodo ferrum attrahat 532.24
Herculeo morbo laborantes exilem uocem edunt 251.15
Hercules apud Omphalen sedens iocó à quibusdam pingitur 495.48
Hercules Callinici nomen tulit ob uictorias 554.56
Hercules Cecropibus se oblectauit. pagina 86.48
Hercules ex Persei stemmate fuit oriundus 846.21
Hercules Euandrum literas docuit pag. 243.2
Hercules furens liberos ut hostes tractauit 165.54
Hercules in uita semel tantum iurauit 237.53
Hercules magis deus quàm Bacchus ab Aegyptijs reputatus 846.16
Hercules medicinæ peritus 759.54
Hercules muliebri ueste indutus se è periculo subduxit 261.23
Hercules senex factus diuinatione & Dialectica se exercuit 284.23
cur tripodem abstulisse dicatur Apollini ibidem
Herculis cum Antagora pugna 261. uersu 18
Herculis & Musarum ara communis cur 243.2
Herculis honores in Ogygia insula pag. 782.17
Herculis labores 472.17
Herculis numerosa proles 439.34
eius in fratris filios beneuolentia. ibidem
Herculi cur diuites decimam suorum bonorum partem consecrare consueuerint 235.21
Herculem iurantes cur sub dium exire iußi 237.44
Herculem saltem unum fuisse & Bœotum 846.29
herilium mandatorum ad nugas usque obseruantia in seruo P. Pisonis 446.40
herciale conuiuium 698.56
Hermippidas Archiæ uigil 836.7
Hermogenes diʒamicus 343.25
& eius pia de diuina prouidentia uerba ibidem
Hermon Thessalus magistratum recusans ob paupertatem, liberaliter ab illis sustentatur 522.30
Herodotus de Republicæ formis. pagina 325.33
Herodotus Pythica oracula carmine reddidit 791.5
Herodotus suam de dijs sententiam sub Solonis persona eloquitur. pagina 846.30
Herodoti dictio simplex et facilis. pagina 844.24
heroida apud Delphos quid 253.32
heroes quid 294.44. Epicurus esse negat ibidem
heroum excellentißimi ante senectutem obierunt 125.7
heroum insulæ circa Britanniam. pagina 268.54
heroicus uersus primum oraculo Delphico datus 790.23
heroicum carmen quid 32.52
Herondas ocij condemnatum uidere cupit 202.3
Herophilus medicus de respiratione 310.31
Herophili de insomnijs ratio 311.20
Hesiodus à Locrensibus interfectus pag. 162.17
Hesiodus apud Nemeium sepultus pag. 162.28
Hesiodus Homero ætate & gloria proximus 120.18 Musarum discipulus ibidem
Hesiodus seruorum heilotum poeta pag. 203.10
Hesiodus ratione præditorum 4 differentias facit 265.41
Hesiodi cadauer à Delphino in Rium deportatum 162.22
Hesiodi parentes 30.11
Hesiodi percussores à cane proditi pag. 616.36
hestia cur ueteribus terra dicta 543. uersu 41
Hesychia Mineruæ antistita Erythras ducenda iussa ab Apolline 790. pag. 44
Hetrusci summi præceptorum Pythagoræ custodes 734.3
hexametrum carmen quid 32.52
cur Heroicum dicatur 32.56
¶ Hiero libertatem dicendi aduersum se non ægrè tulit 171.16
Hieronis dictum de arcanorum publicatoribus 171.18
Hilædram cur Lunam appellet Empedocles 767.28
Himerij dictum de diuite 87.3
hinnitus equi uoce tibiæ gratior 337. uersu 55
hinnuli pellis in ueste summi sacerdotis Iudæorum 693.19

Hippa-

Hipparotri mors à Philippo cur grauiter lata 173.30
Hipponicus Phemppi F. Atheniensium ditißimus 849.51
Hippo, Sedasi filia à Spartano uitiata & interfecta 641.48
Hippocratis aphorismi de optimo corporis periculoso habitu notabiles 701.48
Hippocratis medici candor in fatenda sua ignorantia 102.47
Hippodamus anno etatis LXXX in pugna fortiter obijt 202.30
Hippolyte securis 259.28
Hippolytus à Phedra adamatus. pagina 22.4
Hippolytus ab equis contritus. pagina 322 30
Hippopotami ut cum matribus coeant: patres interficiunt 611.45
Hippostheni das meticulosus unà & prudens homo 836
Hippothorus modus Musicus pagina 145.12
hippotoro equi ad coitum excitabantur 145.12
hirundo Gorgiam sophistam stercore conspurcans 734.12. auis carniuora ibidem
hirundinem domo non recipiendam symboli Pythagorici explicatio pag. 733
hirundines ob necem prolis ab hominibus odio habentur 734.9
hirundinum frugalitas 526.46
hirundinum ingratitudo 734.22
hirundinum nidificatio quàm sit ingeniosa 614.33
Historia & pictura ut differant. pagina 545.25
historie cognitio pulchra similitudine explanata 828.30
historiographus uera scribere, & de incertis meliora amplecti debet pag. 845.6
historiarum lectio iucunda 335. uersu 42
historijs plerisque fidem abrogat causæ ignoratio 700.7
historicus imago autoris factorum pag. 544.36
histrionibus ab Histro celebri scenico nomen impositum 250.45
Homerus æ longum in o mutat Ionicè 33.22
Homerus à nono anno obsidionis Iliadem incepit 31.57
Homerus ab Ieusibus magnifica sepultura ornatus 30.57
Homerus Agamemnonis res gestas non congros coquendo descripsit, Antiochi regis ad in Antagoram poetam iocus 690.49
Homerus animæ immortalitatem asseruit 50.3
Homerus Attica præcipuè usus est dialecto 33.28
Homerus cur fabulosa scripserit. pagina 32 34
Homerus cur singulis liquoribus singula epitheta adiungens, oleum saltem humidum dixerit. pagina 711.2
Homerus de eclypsibus tum Solis tum Lunæ 775.34
Homerus & uitia & uirtutes in suo poemate descripsit 32.28
Homerus Lacedæmoniorum poeta quare 203.9
Homerus oraculum consuluit parentum & patriæ cognoscendæ causa pag. 30.35
Homerus Paridem è prælio profugum cum Helena concumbere quo consilio fingat 14.14
Homerus præ mœrore uitam finijt, quòd ænigma sibi propositum non soluere posset 30.56
Homerus qua ætate uixerit ambigitur 31. 20 de eodem uariæ coniecturæ 31.22
Homerus quomodo bellum gerendum sit scripsit, Hesiodus uerò ut agri colendi 203.9
Homerus singulis dijs propria epitheta accommodauit 34.21
Homerus uentorum naturam accuratè cognitam habuit 47.19
Homerus unde oriundus uariæ uariorum sententiæ 32.10
Homeri epitaphium sepulchro eius inscriptum 31.1
Homeri Ilias & Vlyssea Alexand. M. uiaticum 462.20
Homeri pater Mæon dictus. pagina 30.15
Homeri poesis constat perfectißimo carminis genere 31.50
Homeri puerile studium in concinnando uersu ex 8 orationis partibus 535.20
Homeri quem uersum maximi fecerit Alexander 464.50
Homero oraculum mortem, mortis causam, cæcitatem & nominis celebritatem prædixit 30.40
Homerum 100 annis post bellum Troianum uixisse plerisque persuasum 32.20
Homericum nihil habenti pedagogo Alcibiades colaphum impegit. pagina 178.50
Homericam consonantium geminationem alij Doribus, alij Aeolibus adscribunt 33.15
Homiebla quid 539.20
homicidiorum origo 609.25
Homioptolon quid 36.4
homioteleuton quid 38 37
homo Aieramon & Kerasbolos quis dicatur 714.20
homo in hoc natus ut moriatur 128 uersu 56
homo inter Deum & bestiam medium locum occupat 52.33
homo planta mobilis Platoni. pagina 549.52
homo polyglottos sine cibo uiuens pag. 269.57
homo solus nudus & inermis à natura relictus 114.24
homo somnium umbræ 119.6
hominis & mundi pulchra analogia pag. 772.54
hominis maris cum dea fœmina congressu deum nullum nasci, Aegyptiorum Theologia 727. uersu 24
hominis ratione domantur omnia animalia 114.25
hominis uita in manu Dei est. pagina 59.29
homines à natura esse amantes prolis 351.48
hominis castitate à brutis superantur 329.39
homines natura ad honestatem ducuntur 446.8
homines nostræ ætatis priscis comparati, infantum instar sunt. pagina 315.28
homines sine igne esse non posse 231. uersu 46
hominum primorum uictus 475.12
hominum tris genera 344.3
hominibus & bestijs Achilles Patroclo parentauit 65.27
Homogenius Iupiter 699.27
honesta à turpibus quantum absint, philosophia duce cognoscere datur 5 49
honestum finis actionum esse debet, rempubl. administrantibus 505. uersu 24
honor alit artes 466.37
honor collegis quis habendus magistratum gerentibus 517.53
honorem eundem fratres ambire non debent 435.20
honorem suum in alios redundare noluit Isocrates 582.7
honores senex non affectare sed recusans accipere debet 502.53
Horatia puella à fratre interempta pag. 319.20
Horatij Coclitis uirtus 317.50
Horatiorum & Curiatiorum tergeminorum pugna 319. uersu 17
hordeum in tenui agro seri amat 646. 17 tritico est imbecillius ibidem

hordei usus in sacrificijs apud Graecos frequens 252.43
Horion circulus à definiendo dictus pag. 365.46
horme quid 595.29
horologiorum gnomones immobiles tempus circumscribunt 533.29
horus prisci Graeci annos appellabant 697.56
horror quid 538.24
Horta Dea quae 241.13 eius nomen unde ibidem
Hortae templum antiquitus semper apertum, quare 241.10
hortulanus in regem electus 471.31
Hostiter uictimae genus 252.55
Hospitalis Iupiter magnis honoribus affici cur solitus 553.13
hospitalitatis ius uiolatum à Demetrio rege 424.53
hospites sacrificare solitus ab Hercule sublatus è medio 323.22
hostis qui bene fecerit in pugna declinandus 834.35
hostes non an multi sed ubi essent Lacedaemonij rogabant 181.21
hostibus fusis praeda non statim inhiandum 66.27
hostibus etiam humani Athenienses pag. 505.41
humanae uictimae Romanorum 246. uersu 40
humanam formam affingit dijs Epicurus 294.38
humanas actiones elementis comparauit Homerus 43.51
humani corporis miseria 333.48
humilitas iniuriam deprecantem decet 403.56
humido omnes stirpes aluntur 290.5
humida sola ardere paradoxum 711. uersu 25
humiditas sensus hebetat 278.18
humores in febribus in bilem conuertuntur 643.36
¶ Hyaenae pellis à fulmine tutos reddit 688.4
hyaenae & phocae fel utile in medicina 380.14
Hyampeium saxum per quod Aesopus est percipitatus 383.6
Hybristica sacra 217.46
hydria ab Opuntijs Delphis dedicata pag. 789.50
hydrope laborans Heraclitus ex imbre siccitatem fieri optabat 243. uersu 42
hydropici tumidi sunt 527.35
hydrophobiam esse affectionem melancholicam ac stomachicam. pagina 737.18
Hyems quatuor mensibus durat 639. uersu 18
hyeme acri cotes plumbei liquantur pag. 710.49
hyeme cur fluuij sint mari magis frigidi 707.35
hyeme cur paucissima tonitrua. pagina 644.28
hyeme cur tardius clepsydrae aquam trahant, & nauigia tardius ferantur 645.10
hyeroglyphica Osiridis pictura qualis 356.27
Hymeneus nuptiarum index 689. uersu 47
hyosciamus manducatus mentis alienationem inducit 676.35
hypatarum quatrichordum 639.27
hypates per tectum euadens à Thebanis exulibus interficitur 843.36
hypate & nete uocis excessus & defectus 487.41
hypaton quid antiquis 534.18
Hypatodori somnium 836.20 explicatum 31
Hypeccaustria Solensium, Mineruae antistita 252.29
hyper uocem duo significare, id quod extra est & id quod nimium pag. 702.36
hyperbalon quid 36.2
hyperballontes Thrasymachi 653.2
hyperboleon quatrichordũ 639.27
Hypereiam insulam metu Cyclopum Nausithous fugiens 551.36
Hyperides in tormentis sibi linguam amputat, ne arcana eloqui posset pag. 589.22
Hyperidis oratoris uita 588.40
hyperthyron, Graecis superiorem ianuae postem ut significet 702.37
hypertera et enkata apud Homerum quae dicantur 702.39
hypocrateridium 280.25
Hypolydius tonus antiquitus Polymnastius dictus, à quo inuentus 571. uersu 41
hyponoeam ueteres Allegoriam appellabant ab occulto sensu 14.57
hypotyposes Homericae 40.7
hypothymides serta 675.31
Hyppocli percussores, oraculo urbe excidere iussi in Leuconiã à Chijs deportati 217.10
Hyrcanus Lysimachi canis cum hero unà se in rogum conijciens 617.6
Hyrcani mortuos suos canibus uorandos dant 349.51
Hysipile puero infantia delectum inutilem reddidit 110.39
hystropimi 233.25

I

Iairectus cur gaudium dicat Homerus 740.2.538.26
Ianuam cõtra te ipsum aperuisti, Prouerbium 667.39
ianuis cur mallei appensi 408.15
Ianuarius cur mensium primus 235. uersu 29
Ianus cur bifrons pingatur & fingatur 236.13
Iani effigies in priscis numis quid designet 240.17
Iani portae bifores tempore Numae regis clausae 458.32
Iassensis puer quidam mirè à delphino dilectus 626.48
¶ Ibis quid homines docuerit 619.48 nullam insalubrem aquam tangit ibidem
ibis signum primae literae apud Aegyptios 742.10
ibis triangulum aequilaterum quomodo repraesentet 692.10
ibyci percussores seipsos produnt. pagina 445.30
¶ Icarij fabula 317.56
Ichneumon cum crocodilo pugnaturus ut coeno se inuoluat & armet pag. 614.31
Icosaedron cur aquae attributũ à Platone 275.21
ictericci charadrij auiculae intuitu sanantur 700.47
¶ Ida mons florum & herbarum ferax cur fingatur 44.54
Idaei dactyli 104.39. 566.5
Ida Iouis nutrix 682.44
idea quid 291.50 & 294.56.530.1
idem & diuersum necessario coniuncta esse 636.17 & 637.36
Idiotarum de Deo opinio semper superstitionem comitem habet 342. uersu 14
Idomeneus extra leges uiuere iussus ab Epicuro 809.2
Idus dies mensis 236.32
idibus Decembribus cur equus Marti immolari consueuerit 249.1
idibus Ianuarij cur tibicines Romae per urbem uagati habitu muliebri 242.25
idibus Sextilis serui utriusque sexus cur feriae datae 249.33
¶ Iecur Empedocli polyaematon cur sit dictum 702.27
iecoris situs 773.5
iecinoris affecti signum mures domestici obseruati 738.16
ieiuni lentius edunt quàm qui prius aliquid comederunt 660.34
ieiunium Iudaeorum 693.1. & de ijs inibi plura
Ieius Apollo cur dictus 288.6
¶ Igniciremori Delphici 793.6
ignis à Prometheo repertus 230.25
ignis ab aceto omnium facillimè restinguitur 679.13
ignis artes omnes & reperit & conseruat 232.5
ignis cur aqua extinguatur, oleo uerò nutriatur

nutriatur 711.27
ignis elementorum summum 768. uersu 38
ignis fulmineus cur sacer & diuinus dicatur 703.41
ignis mundi semen Stoicis 822.12
ignis patrem & matrem deuorans pag. 736.25
ignis ut in aerem & aquam mutetur pag. 541.3.& 287.27
ignis honos apud Persas 540.52
ignis interitum omnem antiquitas abominata 716.10
ignis utilitates uariæ 105.51
igni extinctionem minitari, supplicandi mos Persarum 540.52
ignem aquæ miscere 540.56
ignem gladio non scrutare, Pythag. dictum explicatum 9.19
ignem sacrum quamobrem ueneratà sit antiquitas 716.14
ignorantia nullam rem magis auersatur anima 348.13
¶ Ilias corporis, Odyssea animi excellentiam depingit 32.28
Iliadis et Vlyssea primi & ultimi uersus, singuli æqualium syllabarum numero definiti casu mirabili. pagina 742.10
Ilij excidium à Demodoco descriptum 565.36
illuminationis Lunæ cum Nili inundatione pulchra collatio 365.27
Illyricum bellum Alexandrum à traiectu in Asiam auertit 472.44
¶ Imago Dei, princeps 482.54
imaginatio, animi motus 805.20 ab animo inseparabilis ibidem
imaginatio mulieris in conceptione fœtum firmat 312.36
ἀμφίδα cur Homerus dicat labruscam 757.4
imitatio seu pulchræ seu turpis rei in poetis laudatur 13.34
immolationes cur oraculorum petitiones antecedant 281.7
immolata uictima nisi annueret, cur non iugularetur 735.43
impar numerus fœcundus 284.46
impari numero ceu præstantiori Homerus libenter utitur 56.12
imperantibus de imperio consulere difficile est 482.10
imperare non potest qui obedire nescit 511.10
imperator tum imperat, cùm legibus paret 195.25
imperium partum maioris est operæ bene constituere, quàm parare. pagina 192.50
imperio tum utebatur Dionysius, cùm celeriter faceret quæ uellet 484. uersu 3
impietas omnis ex superstitione orta pag. 168.28
impietatis & superstitionis comparatio 164.13 & 168.21
impiorum pœnæ apud inferos perpetua 348.35
importuna sui laudatio ut declinanda 397.2
impudens & uerecundus quantum differant 423.29
¶ Inachus fl. Scamander postea dictus 259.2
inane corporis priuatio est 538.9
inane Empedocles & omnes ante Platonem philosophi negant 295. uersu 50
inane, magnitudine infinitum 295 uersu 55
inane seu uacuum Empedoclis quomodo intelligendum 798.43
incesti concubitus exempla 320.10
inclinatio mundi unde 298.42
incontinentiæ & intemperantiæ discrimen 488.20
incontinentes qui dicantur 718.4
de incremento disputatio Stoicorum intricata 826.10
increpantes liberè admiramur, uituperantes odimus 91.34
Indi Græcorum deos colunt 462.41
Indæ mulieres igni comburi sustinent pag. 349.43
Indiæ sapientes seipsos in ignem coniiciunt 349.46
Indicus canis omisso ceruo leonem insequitur 617.30
Indica radix ex Luna deprompta. pagina 780.4
indigentia an famem & sitim excitet 704.53
indignatio & miseratio Aristoteli & Homero sunt boni affectus 52.23
indiuiduum quot modis dicatur 530. uersu 33
indoles bona uirtutis principium 55. uersu 30
indolentia in amicorum morte improbatur 117.30
indolentia Stoica ibid.
indotatas nubere cur uoluerit Lycurgus uirgines 206.12
ineptum pudorem quæ consequantur mala 426.20
inexpectatorũ casuum iram in Vlysse Homerus depingit 421.2
infantes A literam omnium primò proferunt 741.50
infantes ad lunam ostentare cur caueant nutrices 683.40
infantibus septima dies cur sit periculosa 249.56
inferiæ cur nullæ libentur infantibus mortuis 559.48
infernalis crater 389.21
infernales lacus metallici 390.8
infinitum cur Anaximander ponat pag. 290.12
infinitum primo, medio & extremo carere 606.47
infinito cùm esset terminus impositus, mundus ab opifice concinnatus est 728.31
infinita omnia præter naturam esse, & uicissim 717.47
infinitatem cur animam appellet Plato in Philebo 629.45
ingenium futile ubiq; linguam peruertit 554.19
ingenio non abutendum ad ea ad quæ à natura factus non sis 418.54
ingenia quorundam ad inueniendum tarda, mero excitantur 725.36
ingenuitas præclarus thesaurus 1.14
inimicum esse optimis, summum esse uitium 556.15
inimicum laudans, sibi laudem conciliat 108.54
inimicum non ulcisci, cùm possis, quanta humanitatis est 108.47
inimici ut tractandi 196.12 & 14
inimicorum obseruatio 106.4
inimicis carere, non expedit 105.45
inimicis quàm sibi utilior curiosus pag. 407.43
cum inimicis quomodo certandum pag. 109.45
ex inimicis ueritas audienda 107.37
inimicos ulciscitur qui probus est, pag. 106.42
inimicitiæ quo maximè noceant 106
inimicitiæ malorum multos extulerunt 510.9
inimicitiarum regula 512.53
iniuriã quomodo ulciscaris 549.24
iniurias posse ferre, notum Laconum pag. 213.16
iniusta petentibus ut occurrendum pag. 428.4
iniusticia quid 597.36
iniusticia summa, iustum uideri, cùm non sis 844.23 & 80.4
iniustitia unde primùm orta 673.1
Ino Leucothea 235.11. & 18
inopiam turpiter feres, si eius te pudeat dictũ antiquissimum 137.54
inopinatam mortem Cæsar optimam iudicauit 192.24
inopinati casus duplices 421.6
insaniens cur seipso robustior 709.6
inscitiam non occultandam, sed in medium proferendam, Heraclitus iussit 75.12
insidere Chœnici cur prohibuerit Pythagoras 716.50
insigne clypei Demosthenis Fortuna pag. 586.49
insociabilia signa dicta Astrologis quæ sint 313.42

insomnia

insomnia inordinata humorũ & spirituum cõturbationem ostendunt. pag. 138.43
insomnia necessaria, naturalia & mixta 311.22
insomnia profectus in uirtute ostendunt 103.3
insomnia quo pacto fiant 311.20
institutio proba omnis uirtutis est radix & fons 3.28
institutori filiorum probo Lycurgus dimidium bonorũ pollicitus 584. uersu 31
insula magna appellata terra 782. uersu 47
insulæ natantes in specu Trophonij, pag. 838.40
intelligibilium omnium imago in mathematis conspicitur 727.48
intellectus mens est in Mathematicis, pag. 530.12
intellectus uniuersalis, sensus uerò singularia comprehendit 637.11
intemperantiæ Græcorum trophæum Delphis positum 468.32
interficerem te ni iratus essem, Charillai nobile dictum 209.1
interficiens seipsum Ioui seruaturi similis 821.27
interitu res non abeunt in nihilum. pag. 348.3
interuallum quid apud Musicos 633. uersu 48
interualla quinq; tantum in cantilenis usurpantur 285.43
intuitu solo quomodo fascinatio fieri possit in infantibus 700.15
inuentum malum inuentori pessimũ, pag. 323.26
inuidia administrationis Reipub. maximum malum 496.53
inuidia & odium an differãt & quomodo 555. per totum
inuidia in bonum non cadit 563.37
inuidia inimicitiarum parens fœcundissima 105.28
inuidia ob maximas res subeunda. 96.7 & 428.36
inuidia uirtutis comes 556.19
inuidiæ effectus 71.40 & 72.45
inuidiam res aduersæ tollunt, odium non item 556.37
inuidentia quid sit 409.30
inuidere nemo iustè potest 556.5
inuidi ad miserandum facillimi 556. uersu 38
inuidorum intuitu formosi læduntur. pag. 333.56
inuidus quod careret Themistocles sensit se nil magni adhuc patrasse, pag. 556.20
inuis pœnitentia 382.23
¶ Io Inachi filia diuinis honoribus honorata 845.39
Ius raptus 845.39
iocari eleganter & gratiosè opus est eruditi hominis 666.23
ioci & scommata cum facilitate ulciscenda 657.1
ioci in conuiuijs, ambitio in magistratuum petitionibus, contentio in palæstra, auaricia in foro iras & inimicitias excitant 657.13
ioco saxis petuntur ranæ, sed ipsæ nõ ioco moriuntur, Bionis dictũ 613. uersu 32
iocis interdum honestè locum esse potest 83.2
Iolaus uoto cuiusdam iuuenis rursus factus 324.19
Iolai sepulchrum ab amatoribus frequentatum 759.54
Iole sese præcipitẽ dans nil mali perpessa 318.40
Iolæ honores decreti, quod Alexãdro uenenum propinasset 589.36
Ion antiquus Atheniensium legislator 807.42
Ionia harmonia tragicis actibus adhibita 568.49
Iones præteritum & præsens ab iisdẽ incipiunt literis 33.18
Iones proba sed ignaua mancipia. pag. 170.53
Ionum nomen Græcorum pleriq; centurpe subterfugerunt 847.6
Iouis Ammonis lucerna perpetuò ardens 262.6
Iouis Cretensis imago cur auribus careat 374.40
Iouis Labradẽsis simulachrum 259. uersu 36
Iouis meditationes omnes Saturno in somnijs obuersantur 78.2
Iouis nomine quid designetur 18.15 & 781.18
Ioui annus, Iunoni mensis cõsecratus. pag. 245.35
Ioui ideo aurea ara consecrata statis. pag. 317.17
Ioui Ius & Fas assident 483.14
Iouem cum Iunone in Ida congredi, cur fingat Homerus 44.54
Iouem Homerus incorporeum fecit. pag. 48.12
¶ Iphicli fratris interitũ, quàm ægrè tulerit Hercules 439.36
Iphicratis apophthegmata 179.5
Iphicratis egregium facinus 179.7
Iphigeniæ miraculum 318.54
¶ Ira animi neruus Platoni 491.35
ira est sanguinis efferuescentia 52.4
ira hominem mirum in modum permutat 401.1
Ira mala agit ratione migrare iussa, Melanthij dictum 378.50
ira metu oblato extinguitur 399. uersu 35
ira moderata fortitudini robur addit. pag. 492.46
ira qualis affectus 400.18 & 405.32
ira quidquid concupiscit, animo pro precio data emit, Heracliti dictum. pag. 401.48
ira ubiq; damnosa 405.8
iræ compescendæ ratio ex Homero. pag. 21.10
iræ deuictæ trophæum maximum. pag. 401.48
iræ initijs resistendum 399.48
iræ inter iocos non est dandus locus. pag. 405.6
iræ motus cõuulsionibus similes 401. uersu 38
iræ sedes cor 51.14
iræ uariæ causæ 403.48 & dein per totum
iram Achillis ut represserit Phœnix. pag. 95.26
iram frigida perfusio sedat 399. uersu 34
iram moderantis antè ex philosophia sunt comparanda 399. uersu 18
iram nihil magis decet quàm quies. pag. 401.16
per iram res uidentur ceu per nebulã maiores 403.30
iram ultioni & fortitudini non conuenire 402.30
iræ paternæ subitæ sint, non graues. pag. 9.58
irarum inter coniuges remediũ 148. uersu 47
iracundia quid 399.26 & 400.7
iratus ab insano tempore tantum differt 187.9
iratus cum esset Plato, non uerberabat 795.26
irati sermonis rei leuiß. grauißimas dant pœnas 401.7
iratis speculum offerendum 400. uersu 46
irascendi facultas regit & regitur. pag. 534.33
irascendi facultas ad rationem, habet proportionem diatessaron, ad concupiscentiam, diapente 534.47
Iris calceata 762.48
quid sit. ibid.
iris ex refractione radiorum fit 303. uersu 39
iris quomodo fiat ueterum philosophorum sententiæ 303.50
iridis generatio & locus ubi fit 752. 52 eius cum amore comparatio, ibidem
irides duæ si appareant, cur ea quæ in continente est nube sit efficacior. pag. 779.19

Ironia quid 40.15 quàm multiplex. pag. 40.23
¶ Isaeus orator 547.47
Isagoras Cleomeni hospiti suo usum uxoris suae concedit 848.12
ischiadum pollex adurendus 385.2
isiacus quis uerè dicendus 354.43
Isis & Osiris in aluo matris adhuc corpora miscuerunt 357.14
Isis Mercurij aut Promethei filia perhibetur 354.32
Isis Promethei filia & Liberi uxor. pag. 363.56
Isidis nomen à scientia est 354. uersu 24
Isidis uaria nomina & eorum explicationes 369.34
Ismenias sumptuosus & diues homo. pag. 523.11
Ismenodora Bacchbonem rapit 754. uersu 4
Ismenodora nobilis mulieris historia. pag. 750.41
Isocolon una syllaba curtatum Isocrates enunciare metuit 548.2
Isocrates bonorum paternorum profusor 580.49
unicam tantum orationem habuit, reliquas alijs composuit. ibid.
Isocrates in conuiuio ut oraret rogatus, quid responderit 650.38
Isocrates XII. annos consumpsit scribenda oratione Panegyrica 548. uersu 5
Isocratis opes 581.5 mors 20
Ister Pythica oracula carmine reddidit 791.5
Isthaec rata esto, prouerbium unde tractum 259.5
¶ Ithacenses aures cera obturarunt, ut tuto Syrenes praeteruherentur 11.26
Itoniae Mineruae ara 642.44
¶ Iucunda & aspera moderatè ferre prudentis est 117.45
Iudaei à suillissima carne abstinent 691. uersu 29
Iudaei cur asinum uenerentur 692. uersu 27
Iudaeorum & Syrorum de dijs superstitiosae opiniones 605.4
Iudaeorum superstitio in sabbatho seruando 167.20
iudex in audiendo odio & beneuolentia uacuus esse debet 75.52
iudex sui quàm aliorum quisq; est peior 398.34
iudicem omnibus aequum se futurum iactanti quid dixerit Themistocles 511.23
iudicandi regula, probabilitas 628. uersu 19
iudiciũ familiaritate impeditur 528. uersu 41
Iudicium si quis effugere posit, stultus est si se in eo defendere uelit, Alcibiadis dictum 178.55
iudicia capitalia correctionẽ non admittunt 199.18
iudicia nostra serua facta ab opinionum habitu 772.33
iudiciorum in hominibus diuersitas exemplis docetur contra Stoicos. pag. 49.39
iuglandis umbra 675.7
Iugurtha uinctus ad Bochum ductus. pag. 510.56
Iugurthae imago in anulo Syllae à quo captus erat 512.1
iulides pisces 622.8
iumenta animi Platonis 488.4
iuniperi duo genera 376.8
Iuno aerem, Iupiter ignem designant. pag. 44.45
Iuno cur Iouis soror dicta 44.53
Iuno dea Quiritis dicta 247.47
Iunonis cestus apud Homerum quid significet 15.14
Iunonis nomen unde 245.38
Iunoni nuptiali sacrificantes fel postremò abijciebant 147.35
Iunonem Dianae cur Homerus cõtrariam fingat 45.38
Iupiter Ctesius, Epicarpius & Charidotas à largitione dictus 602.33
Iupiter connatis pedibus ire cum non posset, Isis ei gressum expediuit pedibus diductis, fabula 371.3
Iupiter XII. annis unam conuersionẽ fecit 302.15
Iupiter est ipsa iusticia 483.17
Iupiter Hermogenius 699.27
Iupiter igni, Neptunus aquae, Pluto aeri praeest 45.3
Iupiter Iunonis pedibus incudes appendit, & eius explanatio 44. uersu 56
Iupiter, Neptunus & Pluto Saturni ex Rhea filij 45.1
Iupiter Seruator non sumit mutuam pecuniam, Rutilij ad Musonium dictum 526.41
Iusiurandum tormentum liberorum. pag. 240.51
iusiurandum Pythagorei quaternario sunt complexi 290.55
iusiurandum uerbis finunt, re tollunt Epicurei 798.2
iurare cur non ausus flamen Dialis. pag. 240.50
Iurisconsultorum nomina communia C. Seius & L. Titius 238.10
iurisdicialis oratio nulla scripta ante Antiphontis tempora 577.36
Ius nigrum Laconum 211.53
ius re, endi gratia uiolandum improbè dictum 136.9
Iusticia animae Medicina 378.5
an iusticia esse posit brutis ratione praeditis 611.36
iusticia in politijs diuinae est sapientiae imago 483.45
iusticia qualis uirgo ex Hesiodo 483. uersu 19
iusticia quando, quomodo & quatenus mali sint puniendi docet 378. uersu 8
iusticia quid Zenoni 592.47
iusticia requirit praesentem prudentiam 113.41
iusticia uindex eorum quae à diuina desciscunt lege 807.17
iustum pro aequali, non aequale pro iusto habendum esse 728.14
pro iustis habentur in medicina quae utilia sunt 385.1
iuuenculae Spartanae modestum dictũ. pag. 146.34
iuuenis ex sene factus Iolaus 324.19
iuuenis moritur, quem diligit Deus. pag. 131.37
iuuenem decent omnia 501.42
iuuenes à senibus docendi 499.22
Iuuenes audite senem, quem senes iuuenem audiuerunt Augusti Caes. dictũ de seipso 494.51
iuuenes imperata facere, senes imperare debent 498.36
¶ Ixion Iunonem insequẽs in nubem incidit 480.37

K

Kalendarum nomen unde 236. uersu 30
kalendarum, Nonarum et Iduũ diebus postridie peregrinari non licuit 236.39
Kalendis populus à magistratu conuocatus & eis in quintum diem Nonas praedicta 236.24
Kalendas sacratissimam diem foeneratores atram faciunt 525.11
Katapinan 710.26
Katorthoma quid Stoicis 595.2
katorthomatum discrimen 596.2
¶ Kῆρας quid sit apud Graecos 621. uersu 36
Kerasbolos apud Platonem quid sit. pag. 714.24
kerasbolos homo 714.29
Koroplastes Archilochi unde nomen habeat 621.37
¶ Knesones fidei oraculorum multum detraxerunt 793.24
¶ Klyon Graecis audire est, hincq; clyton appellatum cur sit diluculũ. pag. 730.37
¶ Koras uirgines & pupillas oculorum Graecus significat 423.35
kosmetoras cur appellet uiros regnandi peritos Homerus 652.24
¶ Kreodetae Lacedaemoniorũ ex primarijs uiris eligi soliti 672.48

Krusle

Krusis Græcis pulsatio fidium dicitur. 569.2
Κύπριν quid, & quomodo dicatur Homero 740.3
¶ Kyphi mixtura quæ odoramenta recipiat 376.6
Kyphi ui purgatoria pollet 376.23
Kyphon 710.27

L

Laarchus Arcesilaum ueneno necat 228.7
labor corpora siccat 68.34
labores modici ualetudini conferunt. pag. 67.56
laboribus res magnæ & splendidæ parantur 808.4
Labotæ apophthegmata 203.57
labra à λαμβάνειν τὴν βορὰν dicta Latinis 733.42
labra Lydis securim significat 259. uersu 34
labrax piscis elephanto se fortiorem præstat 621.44
labruscam cur [illegible] appellet Homerus 757.4
lac cibus est multi nutrimenti 140. uersu 45
lac cur inter humores solum speculi instar non refulgeat 711.16
lac quomodo generetur in mulieribus 352.7
lactis solo usu uitã totam exegit Sostratus 685.14
lacteus circulus 302.30
Lacæna mulier quid sciret interrogata, quid responderit 215.30
Lacæna uirgo compressa, partus dolores metu dedecoris sic pertulit, ut patrem & uicinos lateret 215. uersu 28
Lacænarum apophthegmata 214.7
Lacedæmonij ab Antipatro uicti 89. uersu 55
Lacedæmonij amori dediti 759.47
Lacedæmonij Archidamũ regem suũ pecunia mulctarunt, quod pusillã uxorem duxisset 1.26
Lacedæmonij cum tibijs in prælium ibant 571.8
Lacedæmonij in scium Epaminõdam pugnare iussi ab Agesilao 197. uersu 24
Lacedæmonij unicam in annum sumebant tunicam 212.5
Lacedæmoniorum duæ ad Philippũ Epistolæ, Si & alia, Dionysium Corinthi 446.20
Lacedæmoniorum instituta 211.50
Lacedæmoniorum tanta multitudo quanta sufficit malis arcendis fuit. pag. 181.27
lacertæ ex ouis generantur 667.33
Lachesis cui numeri præfecta 560. uersu 23
lachryma cerui cur salsa, apri uerò dulcis 647.17
lachrymarũ generatio quomodo fiat. pag. 647.23
lachrymas elicere nõ risum mouere, in scena artis est 396.43
Laco quidam pusilla ducta uxore malorum minimum se elegisse dicebat 432.11
Laconis cuiusdam in Atheniensium Tragicos sumptus dictum 721.53
Laconismi aliquot singulares & notabiles 446.
Lacydes idea ueri amici 89.23
Lacydis factum laudabile 89.24
Lacynthiam gypsum tostum uino cur inijciant 645.31
lacuum & paludum aquæ cur sint immotæ 532.41
ladanum in Africa ex sarmentis colligitur 380.31
Ladæ sollicitudo 509.42
Laertes Vlyßis pater 259.13
Lagisca scortum Isocratis 582.21
Lais meretrix ob pulchritudinem ab alijs mulieribus lapidibus obruta. pag. 764.25
Laidis causa duo maria decertarunt. pag. 764.24
Laidem non aliter quàm uinum & pisces amabat Aristippus 751.31
Lamachi frugalitas 522.29
Lamaicum bellum à quibus conflatũ. pag. 589.36
Lamiæ oculos curiosi habent 407. uersu 41
laminæ plumbeæ aquæ iniectæ quare eam frigidiorem reddant 707. uersu 26
Lampidis naucleri de comparãdis diuitijs dictum 496.40
Lamprias Plutarchum reprehendẽs. pag. 654.3
Lampriæ sententia de Ei Delphico. pag. 283.6
Lamprocles Atheniẽsis musicus 568. uersu 30
Lampsacenus historicus 840.42
lana ouium a lupis demorsarum pediculos cur gignat 671.30
Laodamas Alcinoi F. Vlyßi locum cedens in conuiuio 653.30
lapis amußi applicanda 98.10
lapis Herculeus cur ferrum attrahat. pag. 532.24
lapides ex terra frigore concreta generari 707.43
lapides in uesica generantur, nõ item in stomacho 714.13
lapides quamobrem à fabris in terrã defodiantur 715.10
lapilli in aquam iniecti quare frigidiorem eam reddant 707.26
Laquens parãdus aut meus, Antisthenis dictum approbatum 598. uersu 48
à Lare initium sumere prouerbiale pag. 377.50
Lares præstites caninis pellibus cur amiciantur 241.50
Larentia meretrix cur tantis affecta honoribus 238.53
largitiones pecuniariæ gluten popularis status in Repub. 536.40
largitionis suasione seditio sedata. pag. 519.35
largiendum esse gratuito 522.5
Lasus Hermionẽsis Xenophanem ad talorum ludum prouocans, quale tulerit responsum 425.13
[illegible] an rectè dictum sit 346.40 & per totum
lauacrum quandoque sitis remedium. pag. 705.8
lauacri tempestiui utilitas 686. uersu 20
lauacrorum uarietas corpora nostra mirum in modum immutat 738. uersu 45
lauacris quomodo utantur mulieres Galatarum 738.48
laudamus sed non imitamur egregiè facta ob animi prauam institutionem 131.28
laudandi modus Platonis, Socratis & Hyperidis 76.48
laudanda alia magis, alia magis diligenda 327.11
laudare seipsum sine uitio, quomodo quis poßit, occasiones multæ 392.44 & deinceps per totum librum
laudare se per alium auditoribus gratum 394.14
laudata imitanda & æmulanda 104. uersu 5
laudans eipsum 397.36
laudatio sui importuna quomodo sit uitanda 392.12 & 397.2
laurus cur semper uireat 676.14
laurus planta calida 739.54
lauri à fulmine non tanguntur 688. uersu 45
laus an fucata sit ut cognoscatur 85. uersu 19
laus sui confidentiam parit, quid Vlyßis exemplo docetur 396.25
laus quibus debeatur 200.6
laus uera laudanti non minus quàm laudato, laudi est 512.25
laudis tributæ correctione apud modestos utendum 394.40
laudem sequitur delectatio 495. uersu 25
laudem sui res aduersæ excusant 395. uersu 16
laudem ueram ei non adimi qui falsam non admittit 395.21

laude nulla gratior auditio 496. uersu 28
¶ Leæna fortis & taciturna mulier. pag. 442.20
Leander fratricidam non tyrannicidam esse se facto testatus 225.27
lecti conturbatio Pythagoreæ quid sibi uelit 734.40
lectuli breuitas somnium breuiorem faciat 584.30
legationem ut impedias cùm populus flagitat 519.54
legati Romã missi cur Saturni ædem primò accesserint 240.44
legatorum Persicorum de Alexandro adhuc puero iudicium 472. uersu 40
legitima omnia non esse quæ legibus continentur 561.33
legumina flatus generant & ad Venerem stimulant 248.47
Lemma cur Pythagoricis dicatur XIII. numerus 631.37
Lelij in Scipione promouendo modestia 510.39
Lemnus Atho montis umbra tenebricosa redditur 778.28
Lenaicæ Isocratis uictoriæ 582.40
leæna sola inter curuiungues feras uidentem edit fœtum 692 6
leo cur Soli dedicatus 692.5
leonis in gallum odium 556.2
leones inter eundum ungues introuertunt 411.15 & 614.28
leones senes uenatum à iunioribus ducuntur 618.30
leonina pellis ubi non sufficit adsuenda est uulpina, dictum Lysandri. pag. 182.34
Leonis Eucratidæ insigne dictum de urbe incolenda 204.17
Leonidas milites suos prandere iubet ceu apud inferos cœnaturos 317. uersu 3
Leonidas Xerxi diadema auellit 317. uersu 4
Leonidæ Anaxandridæ apophthegmata 204.22
Leonidæ cor exsectum hirsutum inuentum 317.5
Leonidæ fortitudo 204.27
Leonidæ mors 851.42
Leonidæ de Tyrtæo poeta iudicium. pag. 609.8
Leosthenis dictum de Alexandri mortui exercitu 468.45
Leosthenis uictoria à Phocione notata 509.28
Leophanis de conceptione sententia. pag. 312.1
Leotychidæ primi apophthegmata. pag. 204.2
lepus marinus homini exitialis à mullo necatur 626.17
leporis astus in catulorum suorum custodia 677.52
leporis nota quid in hieroglyphicis designet 592.28
leprosi cur fiant qui per roscidas herbas nudi incedunt 645.1
Leschenorius Apollo uocatus 282. uersu 51
Lethæ obliuionis apud inferos lacus. pag. 389.16
Leucippus mundo tunicam affingit. pag. 298.32
Leucomantides cupido 763.24
Leucotheæ in sororis prolem pietas. pag. 439.37
Leucothee sacra, & in eius Romanarum mulierum consuetudo 439. uersu 38
Leuctrica pugna Spartanis à Sphodria & Phœbida concitata 512. uersu 9
Leuctrica calamitas Spartanorum ob scelerum impunitatem ipsis immissa 642.20
Leuctrica pugna Epaminondæ cur iucundissima fuerit 496.24
leuitas in rebus raritatem cõsequitur. pag. 715.28
Leuitæ Iudæorum sacerdotes unde nomen habeant, coniecturæ 693.10
lex Argiuarum mulierum 217 50
lex de corporibus debitorum nõ obligandis 525.42
lex de grauida mortis rea seruanda donec pariat 379.54
lex de luctu 126.23
lex iusta facienti semper & ubiq; primum defert honorem 518 54
lex naturæ ab uniuersalibus ad singularia 561.4
legis beneficium in seruos 165.18
legislatores cur in ciuitatibus ambitionem & æmulationem non tollant 493.14
leges inter arma silent 189.28
leges uniuersaliter proponunt præmia & pœnas 560.53
leges uiolare etiam patria iubente Agesilaus noluit 427.51
legum controuersiæ quomodo sint iudicandæ 745.8
legum etiam humanarum rationes quandoq; obscuras esse 378.11
legum fundamentum quod 807.50
legum in uiros non uirorum in leges debet esse authoritas 208.5
legum metu quod faciunt alij, id philosophi rationis monitu præstant. pag. 807.8
legibus etiam sublatis, manente tamen Socratis & Platonis philosophia, uiui adhuc posse 807.3
legibus multa continentur, quæ tamẽ legitima non sunt 561.33.
legibus qui non indigeant 564. uersu 6
legibus scriptis cur non usus sit Lycurgus 205.49
¶ Libare cur soliti ueteres antequam uinum degustarent 681.13
Liber pater dux exercitus peritissimus 699.50
liberi quomodo lugendi 557.50
liberorum institutionis cura Lycurgi. pag. 584.31
ad Liberorum perfectam educationẽ tria requiruntur 1.37
liberûm procreatio sanctissima aratio 149.16
liberis operam datur, animo sint curarum uacuo 386.36
liberè dictum Lycurgi ad Athenienses 584.34
liberalis disciplina corpus est felicitatis 564.55 uniuerso humani generi utilis. ibidem
liberum arbitrium ex atomis decerpere conatus Epicurus 613 3
liberum corpus in seruitutem uendere Athenis prohibitum 584.14
liberi esse Spartani sciunt 210.10
liberti pileos gestabant 185.56
libertas adulatorum qualis 86.10
libertas amicorum qualis 86.14
libertas amicitiæ medicamentum 97. uersu 14
libertas quàm fortunæ bona potior habenda 211.25 & 527 42
libertas Solonis ad Crœsum & Socratis ad Alcibiadem 93.43
libertas uera quæ 71.18
libertatis in dicendo uerus usus 91.3 & 96.8
libido carnium cibis multo sale conspersis excitatur 703.47
libido quibus reprimatur 354. uersu 27
libidinis & amoris discrimen 764. uersu 12
libidini ossi semen habent sterile 440. uersu 34
Libitina & Venus idem 236.17
librorum usus est ueluti doctrinæ instrumentum 6.25
licentia alia à libertate 71.5
licentia cupiditates pædagogis, duriores dominos adolescentibus imponit 71.8
lictores unde dicti 244.5
lictoris uocem nequaquam, sed præteris silentium obseruans Rodius pag. 402.33
lienis tumor febris symptoma 403. uersu 46
ligna cæsa in plenilunio cur repudiẽt fabri 683.51
ligna dulcia et teneriora teredini obnoxia 79.5

ligna in quæ Iridis nubes defluxit, cur à sacerdotibus crementur. pag. 688.18
ligneus murus oraculo datus pro nauibus interpretatus 525.31
limos qualem famē notet apud Græcos 709.46
Linea recta & curua ut differant. pag. 531.25
lineæ rectæ definitio Euclidea 794. uersu 27
lingua carens Leænæ statua quare. pag. 442.20
linguam ceu optima & pessima caro è sacrificio Amasidi missa à Biante 71.42 & 151.19
lingua effrænis iratorum quæ mala adferat 401.12
lingua exilis in amicitia, loquax in adulando, muta in castigando. pag. 107.35
lingua humana 62.17 saporum. pag. 329.9
linguæ continentia 444.7 incōtinentia. ibid.
linguæ moderatio uirtutis pars non exigua 108.20
linguam ligatam habere 106.50
linguam uallis muniuit natura 440. uersu 35
linguam unicā tantū, aures duas cur largita natura 72.22
Linus flebilis carminis cōditor 565. uersu 29
lini utilitates 355.1
lippitudo morbus omnium maximè contagiosus 700.52
lippientes uena secta iuuantur 385. uersu 6
liquores moti & agitati cur strepitum edant solo oleo excepto. pag. 711.17
lis Empedoclea 771.52
literæ memoriæ aduersus obliuionē remedium 231.7 à Phœnicibus allatæ. ibid.
literæ mulieribus utiles 150.7
literarum alphabeti cōpositio quot syllabas producat iuxta Xenocratem 737.56
literis XI. antiquitas usa tantū ad scribendum 535.38
literas eminus cur facilius legant senes 659.31
liuoris tumulus 223.53
lixiuij parandi ratio 643.37
¶ Lochææ nomen cur Dianæ inditū 683.45
Locrorū uirgines quādo Troiā mitti desiêre 383.24
Locrensibus Zeleucus ut suas leges cōmendarit 394.17
locus quid Aristoteli & Platoni. pag. 296.2
locus consularis appellatus, cur honoratior in cōuiuijs habeatur 655.2
locus mores mutat 169.40
loci prim appetentia, morbus erax insidiarum & inuidiæ 496.55
loci rationum aliqua in conuiuijs habenda 654.9
locum uir, non uirum locus honestat 152.48
locusta hominis mortui faciem repræsentans 695.10
locustæ ex ouis generantur 667.35
Logica primū, dein Ethica, post Phisica adolescentibus discenda ex Chrysippi sententia 593.14
logica quid 289.18
loliginis suffitus cur in balneis prohibitus 683.36
loqui cur soleant quandoq; in somnis homines 689.13
loquacitatis clausula, Caue ne cui dixeris 443.51
lota in aqua salsa cur difficilius exsiccentur 661.5
ex Loto solem extitisse cur fabulentur 356.42
Loxias cur dicatur oraculū 446.26
¶ Lucar quid 247.49
lucerna auguris cur operculo carere debuerit 244.42
lucerna sublata modesti homines nihilo fiunt deteriores 726.14
lucernæ sale iniecto melius ardent. pag. 660.57
lucernam cur extingui nunquā sinerent Romani 715.54
luciferi & terræ diametrorum ratio. pag. 639.6
Lucina partui præest 757.18
Lucinæ nomen cur Dianæ sit tributū 683.46
L. Glaucus Astrubalis nauem solus retinet 316.29
L. Terentij erga Scipionem gratitudo 185.36
Lucretiæ historia 220.43
lucrum in loco spernere expedit. pag. 199.1
lucri faciendi tres modi, ex rege, ex amicis & ex arte 599.14
lucta unde dicta 668.49
Luctatij Catuli stratagema 189.33
luctus mediocris esse debet 65.4 & 556.52
luctus quomodo moderandus 123. uersu 36
Lucullus Imperator optimus antequā se ocio & luxui dederet 500. uersu 31
Luculli apophthegmata 189.47
Luculli de Tigrane uictoria memorabilis 189.55
ludendo ludendum esse 721.54
ludicri mimi 723.7
ludum literarium primus Sp. Carbilius Romæ sero aperuit 243.5
ludi & exercitationes pueris concecedendæ 6.18
lugentes meminerint earum rationum quibus usi sunt dum alios consolarentur 130.33
lugentes quomodo circumueniendi. pag. 125.47
Lumen solis tria illuminat, Lunā, aerem & terram 775.20
Luna à Sole maximè remota splendet plurimum 145.53
luna an habitetur 779.35
luna an ignis sit, an astrum 776. uersu 43
luna causa æstus maris 305.32
luna cur frequentius quàm Sol obscuretur 775.54
luna cur maiorem uim habeat carnes putrefaciendi quàm sol 682. uersu 50
luna cur medio orbe fulgens partum expedire dicatur 683.43
luna cur non semper tota illuminetur 774.50
luna Dæmonum simulachrum 266. uersu 50
luna deficiente cur æra pulsentur. pag. 784.8
luna Hecate appellata 266.52
luna inter Solem & terram ceu iecur inter cor & uentriculum 773.5
luna partum accelerat 245.41
luna plena cur nō cædendæ sint arbores 683.51
luna pleno lumine affulsit Græcis ad Salaminam uincentibus 547.28
luna quouis mense tribus maximis uarietatibus mutatur 236. uersu 28
luna quando Lachesis dicatur 748. uersu 56
luna quantum ab eclyptica euagetur pag. 639.8
luna terræ propior diutius eclypsatur quàm ab ea remota 776. uersu 30
lunæ à terra distantia 770.56
lunæ cum Mercurio cognatio 365. uersu 9
lunæ cum terra comparatio 769. uersu 24
lunæ defectus ratio 301.14
lunæ deficientis colorum diuersitas pro temporis uarietate existit. pag. 777.28
lunæ & Solis effectus in his inferioribus 365.3 & 683.25
lunæ illuminationis cum Nili exundatione pulchra collatio 365. uersu 27
lunæ maculæ unde 302.1
lunæ maximæ occultatio quanta sit

pag. 769.21
lunæ ratione Romani tempus distinguebant 236.27
lunæ substãtia, magnitudo, forma & illuminatio 301.30
lunæ temperies mollis & aquea 781. uersu 10
lunæ tunicam sibi fieri petentis, fabula 158.24
lunam à Sole illuminari 301.43
lunam eclypsari nihil mali est 167.2
lunam inhabitari 302.3
lunam Veneri, Solem amori similem esse 762.4
lunulas cur in calceis gestarint nobiles 245.18
lupa Romulum & Remum lactans. pag. 323.7
lupercalia sacra 322.50 & 244.11
luperci cur canem immolent 244. uersu 8
lupi natura 671.36
lupum auribus teneri non posse 508. uersu 2
lupo picus frequenter adest 236.9
lupi & pastorum apologus 157.39
lupi ut crapulam soluant 619.50
lupis insidiantes Aristæo sacra faciunt 756.52
Lutatius Catulus Saturno templũ cõsecrat 318.6
luxus & sumptus nimius seditionum & tyrannidis causa 136. uersu 18
luxus ex opibus, alæ mulierum 753. uersu 20
luxus Luculli à Pompeio notatus. pag. 190.35
luxus quas artes generârit 527. uersu 10
luxuria Alcibiadis reipublicæ noxia 506.26
Luxuriare quàm rempub. administrare senes minus decere, Pompei in Lucullum dictum 190.35
¶ Lyæus & Choreus Bacchus unde dicatur 405.4 & 699.54
Lycastus & Parrasius Arcadiæ reges à lupa nutriti 322.56
Lycæum Athenis 553.16
Lycæum à Lycurgo oratore conditum 583.53
Lycæum sponte ingredientes ab Arcadibus lapidibus cur obruerentur 258.8
Lyciarum mulierum uirtus 219.12
Lycij in luctu muliebri ueste utebantur 126.24
Lyco Scarphensis comicus ab Alexandro x talentis donatus 467. uersu 23
Lycoctonos & Apollo dici uoluit. pag. 614.13
Lycophrones Lycurgi F. 584.52
lycospadæ equi qui sint 671.25
Lycurgus à Pythia ut compellatus. pag. 343.20
Lycurgus ab Alcandro altero oculo priuatus 205.42
Lycurgus abrogato aurei & argentei numismatis usu, ferreo uti iussit 205.16
Lycurgus cur tam paucas leges condiderit 181.2
Lycurgus exemplo duorum catulorum docuit quanta uis educationis sit 2.36
Lycurgus sacrificia minimi sumptus Spartæ cur constituerit 169.20
Lycurgi apophthegmata 180.49
Lycurgi in rempubl. merita 591 per totum
Lycurgi lex de ædificijs 477.54 quo fine instituta. ibid.
Lycurgi leges Spartanis contemptũ uoluptatum attulerunt 194.33
Lycurgi monumentum ad templum Mineruæ Optiletidis 205.48
Lycurgi oratoris uita 583.41
Lycurgi responsum datum ei qui reipubl. statum immutandum dicebat 157.21
Lydiadis ex tyranno in legislatorem metamorphosis 379.34
Lydius modus lugentibus aptus 522. uersu 13
Lydorum mos in fame & annonæ penuria 141.21
lynces Lyncurium suum abscondunt. pag. 611.50
lynceus 826.29
lyræ ad uini potum utentes culpati ab Euripide 148.44
lyra in prælijs usi Cretenses 571. uersu 10
lyram Achillis non Paridis sibi dari uolebat Alexander 464.55
lyram alijs pulsantibus Gelo equo se exercebat 171.14
lyræ chordæ auctæ à Timotheo musico 571.51
Lysander homo uersutus & fraudulentus 206.57 eius apophthegmata. ibidem. ius in sola posuit utilitate 207.1
Lysander ornatum filiabus suis missum non accepit 147.25
Lysandri apophthegmata 181.30
Lysandri oratio scripta cum eo sepulta 207.30
Lysias exsul res Atheniensium prostratas erigit 579.54
Lysias humili oratione utitur 40. uersu 51
Lysiæ laus, eius dictum de oratione sua ad reum quendam 441. uersu 22
Lysimaches Mineruæ sacerdotis responsum, cùm ab ogasonibus libare iuberetur 427.37
Lysimachus siti pressus & se & exercitum in potestatem hostium tradidit 136.57
Lysimachi canis Hyrcanus unà cum hero se in rogum conijciens 617. uersu 6
Lysippus plastes Apellem reprehendit 360.16
Lysippus solus Alexandri ingenium ære exprimere potens 467. uersu 45
Lysidis anima ab orco euocata 835. uersu 30

M

Macedonia ab Alexandro ad Amyntam desciscere nolens 462.4
Macedones Alexandri cædem ruina oppidi ulti 474.28
Macedones B litera pro Ph utuntur. pag. 253.4
Macedones etiam sacrosancta uiolant 587.32
Macedones ligonem ligonis nomine appellant, Philippi scitẽ dictum in proditores 1731.13
Macedonum & Persidum centum cõiugia 463.32
macellum cur dicatur locus ubi ueneunt carnes 242.19
Machæta à Philippo ad Philippum prouocat 173.40
Machaon chirurgus curat Menelaum 68.36
mactatæ carnes si de ficu suspendantur, cur mox tenerescant 711.41
maculas faciei & cutis à Sole cõtractas amygdalæ amaræ tollunt. pag. 658.51
Memactes deorum rex dictus à benefaciendi promptitudine 402. uersu 21
magistratus medico similis 252.7
magistratui parendi necessitas ubi in consuetudinem abijt, amor fit. pag. 490.46
magistratũ gerens stipare quàm stipari debet potius 518.39
magistratu fungentes Aristides & Themistocles simultatem deponebant 512.55
magnes quomodo ferrum attrahat. pag. 532.25 & 670.54
magnetem lapidem Os ori Aegyptij uocant 370.54
Magnetes Chironi primitias offerebant ob medicæ rei peritiam. pag. 674.57
magniloquentiam libertas admittit in sui excusatione 393.40
magnus Pan quis coniectura 268. uersu 52

magnum se appellantem regem Persarum Agesilaum ut irriserit 396. uersu 13

magni dij apud Sophoclem qui sint. pag. 675.10

Magi Persarum cur mures interficerent 555.51 & 692.14

Magi quomodo sanent obsessos malis genijs 718.52

Magorum apud Persas percussores, tesseram qua usi tum erant, insigne ferunt 520.55

Magorũ clarissimus Zoroastres qua ætate uixerit - 366.27

Magorum dij & de ijs Theopompi sententia. ibid.49

Magorum Theologia. ibid.28

Maius Mercurio sacer mensis 247. uersu 32

Maio uxores uiro nõ ducendæ. ibid. uersu 26

malitiæ fructus præsens pœna tarda malis peccandi occasio est 377. uersu 28

malitia ut delitescat in hominibus. pag. 386.40

maluæ & asphodeli usus 158.31

malum cur Homerus Aglaocarpum, id est, insignem fructum dixerit. pag. 702.3

mala cur hyperphloca sint ab Empedocle dicta 702.3

malorum commendatio à quatuor sensibus. ibid.13

mali fuga summum bonum Epicureis 334.50

mala absque bonis consistere non potuisse, paradoxum Stoicum 813. uersu 43

Mala bonis permixta esse, Euripidis uersus 19.54

mala omnia ex dissidio oriuntur 55. uersu 54

malorum an deus sit causa 821.40 & 603.33

malorum natura 813.33

malorum nostrorum patefactio nobis est molestissima 409. uersu 34

malorum thesaurum intus alimus omnes 453.25

malus nemo fit, & esse cernitur 386. uersu 47

mali uiuunt ut edant & bibant 16. uersu 45

malis genijs occupati ut à Magis sanentur 718.52

malis parentibus procreati boni facti Nestor & Phyleus 387.11

contra Malos Lycurgus scribebat ita ut non calamum atramento, sed morte imbueret 584.3

Mamertini Sthenonis beneficio summo periculo exempti 517.42

mandragora iuxta uites nascens uim suam in illas diffundit 11. uersu 39

mandragoræ uis soporifera 11.39

Mandro homo probus & iustus. pag. 224.18

Manlius filium suum de Samnitibus uictorem securi percussit 318. uersu 36

Mantinea pugna ab Euphanora pictore expressa 544.53

Manum multis ne inijcias dictum Pythagoræ ut accipiendum 9. uersu 16

Manu serendum non toto sacco, Corinnæ ad Pindarum de poesi dictum 546.13

Manus simul & oculos continentes habere debet Sophocles, Isocratis dictum 582.15

manibus carentes cur fingantur & pingantur Mercurij 504. uersu 28

Marathoniæ pugnæ nuncius subitò mortuus 545.40

Marcus Coriolanus patriam obsedit. pag. 456.26

M. Curij apophthegmata 184.20

Mardonij serui somnium 263.30

mare an terram præbendis obsonijs præstet 690.2

mare cur fluminibus tepidius sit hyemis tempore 787.35

mare cur insperso oleo lucidum & tranquillum fiat 645.45

mare ebibendum quomodo 154. uersu 26

mare elementum nostræ naturæ omnino inimicum 735.13

mare multis commoditatibus uitam nostram suauiorem reddit 105. 46 & 735.27

mare mundi excrementum 355.17 ab igni factum. ibid.

mare reliquiæ primi humoris 305. uersu 17

mare saluberrima corporibus alimẽta gignere 691.26

maris æstum ad Solem refert Aristoteles 305.29

maris rubri accolæ inaudito morbo uexati 738.7

maris salsedo & amaror unde 305. uersu 20

in Mari qui lauerint cur ad solẽ stantes citius siccẽtur, quàm qui in fluminibus 661.8

marina aqua dolentibus dentibus confert 139.20

marinam aquam esse pinguem 660. uersu 55

marina aqua cur non alantur arbores 643.23

marinam uenationem ne adolescentes amarent, Platonis uotum 614. uersu 3

marini fluctus quomodo fiant 532. uersu 45

mares è dextro testiculo feminari, fœminas è sinistro 312. uersu 1

maritus uxoris pater, frater, & mater 150.3

mariti cædem uxor ulciscitur fortiter 226.26

mariti cum uxore consuetudine nulla est sanctior coniunctio 751. uersu 17

marito læto læta sit & uxor 146. uersu 18

maritum cum uxore ter singulis mensibus coire Solon lege iussit 765. uersu 16

maritum ut diligant Alcyones auiculæ 625.40

mariti peregrè domum redientes cur præmisso nuncio aduentum significent 234.10

Marianum ciuile bellum 511.3

Marius Calpurniam filiam pro uictoria immolat 319.53

Marij erga Syllam animus perfidus 510.54 ab eo uicißim opibus omnibus exutus 511.3

marmoris scobs ferrum candens refrigerat & fluere prohibet 543. uersu 10

Marpissam Eueni filiam Idas rapit. pag. 323.36

Mars biennio integrum percurrit Zodiacum 302.15

Mars cur Enyalius & Stratius dictus 796.49

Mars nunc Deũ belli, nũc ipsum bellum significat 18.6

Martis cum Venere adulterium & eius allegoria 15.2 & 45.25

Martis famuli uiribus sint uegetis. pag. 498.28

Martis nomus ab Olympo musico repertus & eius usus 571. uersu 43

Martem cur Alloprosallon uocet Homerus 756.36

Marte Syluiam Numitoris filiam comprimente Sol eclypsatus est. pag. 457.20

Marsyas inter fistulandum quomodo deformitatem deuitarit 400. uersu 54

Marsyas quamobrem à Deo sit supplicio affectus 723. uersu 37

Martius cur à Romulo primus mensis constitutus 235.46

Masinissa iam 86 annos natus filium genuit 500.21 eius ætas cùm moreretur. ibid.

Masinissa post deuictos Carthaginenses pane sordido uesci uisus 500. uersu 22
masturbari in publico Diogenes non ueritus 599.39
Mater Musarum memoria 7.14
mater se & filias iugulans 643. uersu 15
mater ut filios rectè institueret disciplinas discit 10.23
materialis ac instrumentalis causarum inquisitio maximè physica est 729.19
mathemate ceu instrumento Deus nõ opus habet 728.3
mathemata ansæ philosophiæ 493. uersu 32
materiam corpoream cũ indiuidua non misceri 635.21
materiam cur malorum causam non ponat Plato 629.33
materia cur non ociosa 630.7
materia, forma, priuatio tria rerum principia 291.54
materia eidem & diuerso quomodo subiecta 637.23
materia semper informis & qualitatis propriæ uacua est 629. uersu 31
materia formarum matrix 294.53
materia semper appetit formã 368. uersu 40
materiam qui informem, qui minus ponant 294.54
ex Materia & forma omnia constare 628.24
materia quid 294.47
matrix probè purgata superfœtationem admittit 312.23
mathemata & philosophia primùm pueros afficiunt acerbè 765.46
mathematicarum disciplinarum pulcher ordo ab Arithmetica ad Geometriam per Astrologiam in Musicam 530.3
mathematici solem in medio Planetarum ponunt 299.51
mathemata sunt de ideis à materia abstractis 530.2
mathematica inter intelligibilia & sensibilia medio esse loco collocata 635.34
mathematicorũ in diei principio cõstituendi ratio 247.13
matres ipsos nutrire atq; lactare infantes debere 2.45
matrimonium inæqualium an utile. pag. 754.2
matrimonij ineundi tempus constitutum à Lycurgo 206.20
matrimonium tutißimum iuuentutis uinculum 10.10
matrimonio inito principio maximè cauendæ dissensiones 145.33
matuta Græcis Leucothea 235.11
maturitas non ætas quauis in re primas tenet 125.12
matutinum tempus significans gallus in manu Aesculapij 788.53
mathesis triplex, Musica, Arithmetica & Geometria 747.2
Mathemata neglecta ui incrementa faciunt, Platonis dictum 336. uersu 56
in Mathematicis omnibus intelligibilium ueritatis imago conspicitur pag. 727.48
methematicæ uoluptatis 336.10
Mausoli ad sepulchrum certamina. pag. 581.37
¶ Medea Iasonis amore liberari cupit 855.26
Medetur alijs ipse ulceribus scatens, Prouerbium 95.10
Medea suos liberos necans à Timomacho picta 13.35
meden Democriti 796.10
me i a herba 332.12
medicina à philosophia non separanda 134.7
medicina duplex, Contemplatiua & actiua 66.48
medicina & Gymnastice corporis curam gerunt 5.45
medicina nulli liberalium artium secunda 134.3
medicina Scytharum 152.33
medicina quid 66.41
medicinæ effectricis partes tres. ibid. 50
medicinæ studium philosophos decet 133.54
medicinæ usum bruta monstrantis. pag. 619.40
medicinam cum athletica Herodicus Selybrianus primus cõiũxit 381. uersu 14
medicinam Agenor & Chiron primi exercuerunt 674.57
medicinã diæteticen Achilles à Chirone edoctus 698.9
in Medicina utilia censentur quæ sunt iusta 385.1
medicamenta alia extrinsecus applicari, alia intro assumi 68.48
medicamenta amara ad siccandum apta sunt 68.41
medicamenta colletica amara esse. pag. 658.56
medicamenta Deorum manus 687. uersu 11
medicus optimus qui ægros non conficit putrescẽdo, sed sepeliẽdo Pausaniæ iocus 208.13
medici proditoris indicati gratia. pag. 184.34
medici extremarum causarum assignatione sunt contenti 538.54
medietas Harmonica quæ 632.55
medietates arithmeticas & harmonicas cur in physicam introduxerit Plato 638.46
medietas triplex, Arithmetica, Harmonica et Geometrica 569.572. uersu 53
Medi cur ignem uenerentur 777. uersu 54
meditationem continuitas in Demosthene 588.30
medium uniuersi, terminus omnium grauium motorum 769.45
medium multis modis dicitur 487. uersu 33
Medullina patrem interfecit 319. uersu 46
Megaclis puella Pisistratum tyrannide excutit 846.35
Megara Herculis uxor 754 35
Megarensis uiri arietem quàm filium esse præstat, Diogenis dictum. pag. 451.22
Megaris regio in quinq; pagos diuisa, & eorum nomina 254.43
Megarensium sacerd tes hieromnemones à piscium esu cur abstineãt. pag. 736.18
Megarensium petulantia 254.55
Megaricæ quæstiones 594.30
Megistûs mulieris fortitudo 222. uersu 9
mel Iudæi cur sacrificijs non adhibeant 693.24
mel uino aduersam naturam habet. pag. 693.28
mellis imum, olei summũ, uini medium cur optimum sit 715. uersu 21
melle intinctum panem cur præcipiant ebrijs dormituris edere 681. uersu 29
Melampodes ab Aegyptijs multa edoctus Græcos instituit 846. uersu 12
melancholici frequenter somniant. pag. 281.42
melancholicis paßionibus laborantiũ filij ut tractandi 386.21
melancholicis phantasmata frequenter obuersantur 308.22
melanippidæ de amore dictum 757. uersu 32
Meleager amori deditus 759.46
Meliarum mulierum uirtus 218. uersu 17
Melicertæ corpus à mari ad pinum allisum 696.22
Melichium & Mœmacten deorũ regem Athenienses cur appellent. pag. 402.21
melior pars maiorem uincat Dionis de uotis exclamatio 259. uersu 9

meliora

meliora optanda, deteriora expectanda esse uiro prudenti 420.32
Melissus agri Corinthij uicus 641. uersu 21
Melitus, Anytus & Callixenus sycophantæ 350.9
Melliteres Dianæ 502.53
Melitus & Anytus Socratis criminatores 421.35
membra hominis quãdo in utero formentur 314.24
membra grauia in homine superiore loco posita 772.40
membra gemina pleraque cur natura finxerit 429.38
membrorum principum in homine & mundi pulchra analogia 772. uersu 54
Memnõ dux exercitus Darij & eiusdem factum probè 170.37
Memorem compotorem odi, Prouerbium 650.10
memoria actionum est perpetua, uoluptatum non item 340.52
memoria bonorum uirorum in omnibus animi & affectuum motibus integros seruat 104.41
memoria quid Stoicis 610.50
memoriam bonorum preteritorũ facere ad animi tranquillitatẽ 419. 44
memoriam Musarum matrem fabulati sunt antiqui 7.14
memoriam poetica maximè iuuat. pag. 793.44
Memphis urbs, eius nomen unde 359. uersu 22
memphiticus propheta Chonuphis. pag. 830.52
Menæchmus à Platone reprehensus ob cubi duplicationem 727. uersu 51
Menandri dolata oratio 576.40
Menandri & Aristophanis comparatio 576. per totum
Menandri uersus memorabiles de aduersis sustinendis 118.15
mendaces homines omnium peccatorum & iniuriarum causa 201. uersu 26
mendacium ueri similitudine in poemate temperandum 12.4
mendacij & ueritatis dignitatem usu definiri Lysandri preterue dictum pag. 207.2
Mendisius caper 328.24
mendicatoria caro apud Aenianes quid 253.48
mendicanti si detur magis mendicat. pag. 211.7
Menecrati sanam mentem precatus Agesilaus 196.32
Menedemus Asclepiadæ filium quomodo ad meliorẽ frugem reduxerit 83.26
Menedemus Eretreus uirtutum multitudinem & differentias sustulit. pag. 484.45
Menedemus Pyrrhæis legislator datus à Platone 808.19
Menedemi iocus de philosophicis progressibus 102.18
Menelaus & Vlysses ad Troiam legati reposcendæ Helenæ gratia 31. uersu 40
Menelaus Helena recepta, iniusticia omnes homines superauit 846. uersu 1
Menelaus in dicendo breuis & gratiosus 62.11
Menelai & Antilochi de uictoriæ præmio contentio, ut ab Achille sit cõposita 633.56
Menon Thessalus apiarium uirtutum excitauit 110.29
Menippus belli dux Periclis 515. uersu 20
mens anima tanto præstantior quanto anima corpore præstat 783. uersu 23
mens & ratio principatum in homine obtinent 4.25
mens nobis Deus est, Menãdri dictũ. pag. 528.30
mens non mouetur 207.8
Mens parenda aut laqueus, Antisthenis dictum 596.41
mens quid 630.6
mens rationi præest 4.26
mens sola senescendo iuuenescit 4. uersu 28
mens unitas est Pythagoræ 291.3
mentis obiecta duplicia, formæ primæ & mathematicæ 529.43
mentis uis 114.12
Mentem uidere & audire solam, cætera omnia cæca & surda esse, Epicharmi dictum 468.21. & 610.16
mente agẽte omnia animalia sunt prædita 314
mente qui plurimum utuntur eos sensuum motu parco uti 411.42
mensa Achillis famelica improbatur. pag. 716 55
mensa cùm tolleretur cur semper aliquid relinqui uoluerint Romani. pag. 243.42. & 715.53
mensa dijs hospitij & amicitiæ patronis consecrata 159.20
mensa unde dicta 733.39
mensæ officium primarium amicitiarum conciliatio 650.21. & pag. 673.14
mensam rectè à quibusdam Vestã appellatam esse 717.15
mensarum asseclæ quibus sint morib. & an omnes adulatores 79.49
mensis Iunoni consecratur 245.37
mensis octauus partui aptus 313. uersu 30
mensis Synodicus quantus 302.16
mensis principium à Lunæ quadratura numeratur 849.4
menstruus fluxus 352.9. & 678. uersu 17
mentiri apud Persas secundum habetur peccatum, debitorem esse primum 426.9
mercator uini neppum bibẽs à seruo deseritur 416.37
Mercurius Andocideus 579.27
Mercurius anno dies quinq; adiecit. pag. 356.56
Mercurius cur canis dicatur 356. uersu 59
Mercurius Charidotas 260.38
Mercurius grãmaticæ & musicæ inuentor 354
Mercurius præconibus præest 578. uersu 50
Mercurius primus deorũ literas inuenit 742.7
Mercurius Proserpinæ & Cereris cõtubernalis 783.29
Mercurij Solis & Veneris conuersio eadem 276.15
Mercurij stella sub sole collocatur. pag. 770.35
Mercurio cur ultimo loco libarent ueteres 720.24
Mercurio forensi ara posita 585.42
Mercurio Charidotæ sacrificantibus Samijs furari permissum 260. uersu 40
Mercurium iuxta Venerem collocarunt ueteres & quare 145.20
meretrici aurea statua posita 754. uersu 5
meretricum mores à Menandro quinque uersibus expressi 14.22
meretricularum consuetudo cum uiris uxores ad insaniã adigit 149. uersu 29
in Meridie deficiẽte sole, stellæ in cœlo conspectæ 775.28
Merope in theatro filium interficiẽs. pag. 478.47
Meropes solatium in aduersis 108. uersu 4
merum Aesopo & Platoni tormentĩ loco est 673.41
merum bibentib. somni longiores conueniunt 698.22
mero cur senes magis delectentur. pag. 659.14
meracum uinum cur proponere in cõuiuio Achilles iusserit 697. uersu 44
mensæ ad hepaticã proportio qualis. pag. 570.48
Messeniorum lex 160.19

Messene Epaminōdas conditor 519. uersu 5
Metagethria sacra 550.26
metalepsis quid 34.50. Homerica pag. 34.52
Metellus salsè irrisus à Cicerone 191. uersu 12. & 393.54
metellus excæcatus quòd Palladiū sustulisset 319.28
metellus filiam Metellam immolare iussus ab aruspice 318.50
metellus tunicam si arcani cōscia esset combureret 443 3
Metella à Vesta Lanusiū deportata. pag. 318.52
meteora quid 302.30
Metroclis Cynici cum Stilpone de fine peccato disputatio 415.46
metrocles paupertatem suam Persica pretulit Monarchiæ 349.35
Metrodori imaginatio de mundorum infinitate 292.34
metrodori & Epicuri pugnantes sententiæ 79.62. & 801.50
metonymia quid 35.23
metuere quomodo deos oporteat. pag. 542.9
metus qualis affectus 164.26
metu oblato ira extinguitur 399. uersu 35
metus inter animi motus nauseam maximè excitat 645.39
metus uino hausto tollitur 725. uersu 29
metus & terror Martis filij iuxta poetas 761.18
metus & odium mutuo consequūtur. pag. 556.3
metus incommoda 466.14
metus unde Græcis δέος dicatur. pag. 164.28
metus amittendorum bonorum qualis 346.5
metu nulla res consultantibus est magis impedimento 725.29
metu uacare est finis deos non credentium 164.15
metus felicitati aduersatur 334. uersu 4
meum & tuum 146.46. & 433. uersu 52
¶ Micca uirgo pudicitiæ plusquā uitæ amans 221.30
Midas auream aram Ioui ideo consecrat 317.16
midas poto tauri sanguine sibi mortē consciuit 166.50
μῖλα cur ὀπέρρωα sint ab Empedocle dicta 702.19
miles bonus ducem reueretur nō metuit 208.38
miles honestè cadere quàm munus tabellarij exequi mauult 851. uersu 55
milites & nautæ suæ ipsorum laudis studiosi 397.17
milites ueri per leges prohibebantur olim sordidas artes tractare 197. uersu 14
militum officium 184.9
militari sacramento non obstricti cur hostem cædere non ius habebant. pag. 239.35
Milesij unde orti 847.10
Miletum obsidione liberant Eretrienses 848.36
mileti duæ factiones Plontis & Chiromacha 257 2
Miltiades Medicida 547.2
miltiades tyrannidem in Cherroneso exercuit 379.36
miltiadis & Themistoclis facta Epicurus contempsit 339.7
miltiadis audax fortitudo ab omnib. Atheniensibus laudata 104.2
mimi duplices argumenta & ludicra, 723.7. an conuiuijs apti sint. ibidem.
Mimnermi querimonia de eclypsibus solis 775.31
minaces uerbis magnā uindictæ partem minando consumunt 208. uersu 28
Mineruа cur tibiam abiecerit 400. uersu 48
minerua Marti opponitur 45.38
minerua quibus instrumentis usa in bello Troiano 791.53
minerua sagittam in Menelaum coniectam auertit 472.38
minerua Tritogenia cur dicta 374. uersu 46
mineruæ aurea lucerna 726.16
mineruæ nomus musicus 573.20
mineruæ Saitæ inscriptio templi. pag. 356.7
Minos Cretæ rex Iouis consuetudine usus 62.38
minos Iouis F. iusticiam didicit 378. uersu 9
minos Iouis Oarista 479.41
minos iudex infernalis primarius 133. uersu 8
minotauri, Aegipanes & Sphinges, ex inordinata uenere orti 329. uersu 44
Mirari, Dubitare, Inquirere philosophi munia 282.52
miscere Latini à cerase dicunt 733. uersu 36
Myrus Aristotimi filiæ uirtus 223. uersu 10
misereri & sapere unà difficile 194. uersu 27
misero nemo inuidet 556.27
Mithridates à Demetrio monitus fuga salutem quærit 176.20
mithridates bis fulmine proxime cadente saluatus 658.57
mithridates medicinæ studiosus 850. uersu 15
mithridates regum bibacissimus, ob id Dionysij nomen tulit 658. uersu 30
Mitij Argiui percussor ab eneа Mitij statua decidente oppressus 380. uersu 49
Mitylenæorum cum Atheniēsibus de Sigeo bellum 846.37
mixolydij toni inuentor ab Argiuis mulctatus 574 36
mixtio corporum ut fiat contra Stoicos 822.47. & 299. uersu 44
mixta omnia sinceris facilius putrescunt 732.33
¶ Mnemes repudiata pinu primus apium in coronis Isthmicis recepit. pag. 697.24
Mnemosyne Apollini cohibitus 282. uersu 35
Mnesiphilus Solonis imitator 156. uersu 31
moderni homines priscis comparati infantum instar sunt 315.28
modestiam rusticitatem appellant adulatores 84.47
modius salis edendus cum amico suo, Prouerbium 311.8
modum in rebus seruare, summum. pag. 576.6
Mæcenati soli dormiens Cabbas sanus Romanus 758.40
Mœragenis de Iudæorū mysterijs inepta narratio 692.50
mœrum cur Deus necessitati præfecerit 672.34
mœror nimius à praua opinione proficiscitur 117.33
mœstitiæ sine manifesta causa obortæ morbos prænunciant 138.47
mola quid 150.48
molarij aliterij dicti 412.48
mole pistrinum, mole: nam & Pittacus molit, hospita Pittaci cantus. pag. 158.48
molere molis deorum 377.45
molestia uitæ consanguinea 414. uersu 18
monarchia quid 325.38
monarchiam optimam formam Reipubl. esse 325.55
monarchiam ubique prædicat Homerus 63.22
monetæ Iessensiū nota unde 626.54
monetæ similis ratio 792.42
Monomia disputatio à cœna delet esse 141.57
monstra ut nascantur 312.7
monstrorum tabula Colotis 794.52
montium altorum uertices aerem habent tenuissimum 779.56

[illegible] & campis colores uarij à sole communicantur 777.36
Mopsi oraculum 279.20. et quæstio proposita à Ciliciæ præfecto ibidem plura.
morbus quis periculosissimus ex Hippocrate 400.31
morbi causa inquirenda 138.52
morbi noui an ciborum causa existere possint 736.31
morbi animi difficulter cognoscuntur 453.28
morbi corporibus à natura insunt. pag. 453.25
morbi cum stupore quã sint periculosi 453.37
morbi plures ex repletione quam ex inedia fiunt 160.35
morbi qui primùm extiterint 737. uersu 40
morborum curatio quomodo fiat. pag. 523.23
morborum diuisio in oculos & chronicos 67.20
morbis animi peculiare ut ignorentur 453.42
mori omnibus est commune, sed egregiam subire mortem uiri est præclari 204.45
moralis philosophia quid 289.17
morales uirtutes quomodo à ratione generentur 487.23
morales uirtutes in affectuum moderatione, non uacuitate consistunt. pag. 486.40
mores & oratio persuadent 507.9
mores Græci τρόπους à mutando, & ἔθη à consuetudine dicunt 379. uersu 22
mores Græco sermone adsuefactionẽ diuturnam significant 2.33
mores placidi cui iucundissimi sint. pag. 406.53
mores quã uerba dicentium potius æstimentur 73.38
morum pulchritudo ornamentum eu portissa 150.28
morum definitio 486.35
morum similitudo amicitiæ principium 80.22
morum exscindere ab Atheniensibus prohibitum 716.35
morositas fugienda. 415.56. & 760.32
mors communissimum rerum 155. uersu 32
mors & somnus an ad animam uel ad corpus pertineant 314.52
mors ex gaudio 223.52
mors immatura quæ dicatur 126. uersu 43
mors omnis caloris priuatio est 231. uersu 32
mors præsens neminem molestia afficit, absens molestiam infert 123. uersu 55
mors præpropera nil differt ab alijs mortis generibus 126.44
mors quæ maximè terribilis 344. uersu 31
mors quid 133.12
mors somni similis 121.13
mors somnus ferreus 122.28
mors summum malorum remedium. pag. 121.10. & 127.28
mors uitæ terminus 59.32
mortis causa quæ 314.48
mortis contemptus ad animi facit trãquillitatem 421.47
mortis eius qui animam immortalem credit cum contraria sentiẽtis morte collatio 346.26
mortis metus quàm turpitudinis minor esse debet in uiro prudente. pag. 24.25
post Mortem cum dijs erimus omnia sincerè cernentes 122.49
mortem despiciens liber manere potest 198.41. & 201.2
mortem inopinatam Cæsar optimam indicabat & exoptabat 192. uersu 24
mortem immaturã lugentium consolatio ex Comico 124.38
mortem Macedones Δανὸν uocant. pag. 17.27
mortẽ male & inscitæ uitæ esse præferendam 596.50
mortem metuẽdo multi mortui 689. uersu 19
mortem qui metuit uidetur sibi scire quod ignorat 122.54
mortem morte præuerteremus, si finẽ uitæ sciremus 121.39
mortem Socrates profundissimo somno comparauit 122.10
mortales nati gaudere & mœrere. pag. 118.15
mortuus à uiuo solo tempore differt. pag. 120.26
mortuo homini iusta facientes Delphini 627.8
mortui an lugendi 341.7
mortui diuiniores cuiusdã uitæ fiunt. pag. 127.37
mortuorum quã uiuorum melior conditio 128.31
mortuorum recordatio qualis esse debeat 577.35
de Mortuorum statu Platonis sententia 132.36
mortuos cum gaudio sepeliendos quo consilio dictum 29.47
mortuos qui lugent, aut ipsorum aut sui causa lugent 125.29. utriusque partis dilutio 125.30
Moschionis medici de putredinis causa disputatio 683.5
motus quid, philosophorum sententia 296.17
motus corporum aut inest ipsis aut extrinsecus accedit 819.46
motus cœli in contrarium partem unde fit 629.36
motus duo principia, mens & sensus. pag. 636.35
motus est entelechia rei mobilis 296. uersu 18
motus grauium ad medium uniuersi expenditur 769.52
motus inæqualitatem ut certam reddant astrologi 780.35
motum & quietem cur sustulerit Heraclitus 296.28
motuum animi tria genera 805.20
motuum in cœlo nullam esse inordinationem 780.34
motuum inæqualitas mathematicorũ peritiam uincit 236.36
motuum sex circumstantiæ Platonis. 305.10
Mouere immobilia, Prouerbiũ 755. uersu 34
mouentia nomina Homerica 787.17
motio extrinsecus animo accidens. pag. 600.20
¶ Mucco proprio uiuentes pisces. pag. 614.3
Mucij Scæuolæ uirtus 316.34
mugilis piscis astutia 621.41
mula ab Atheniensib. publico cibi stipendio sustentata 616.50
mulæ cur steriles 312.52
muli fabula 153.28
muli salem portantis astutia 6[?]7.40. à Thalete elusa 617.41
muli uteros habent 611.38
Mulciber cur claudus dicatur 768. uersu 35
mulier absque uiri concubitu peperisse nulla unquam legitur 150. uersu 17
mulier Aeolica cum dracone consuescens 618.38
mulier casta exuta ueste uerecundiam induit 145.57
mulier cum tunica uerecũdiam quoque exuit 71.18
mulier ijsdem cum marito utatur amicis 146.31
mulier marito absente domi se continere debet 145.55
mulier maritum non petat, sed petatur 146.36
mulier quæ curare debeat 204. uersu 25
mulier zelotypa à canibus discerpta. pag. 320.3
mulieris famam, non formam uulgatam esse debere 215.41
mulieris in tormentis perferendis constantia 225.14
mulieri

mulieri pudicæ nec amare nec amari conuenit 752.54
muliere mala facile se exuit qui uir sit, non mancipium 116.8
mulieres Celtarum consultationib. publicis adhibentur 218.11
mulieres cur cognatos ore oscularentur 233.33
mulieres cur sæpius concubentes non concipiant 312.11
mulieres donis maximè corrumpuntur 234.3
mulieres Galatarum lauacris quomodo utantur 738.48
mulieres in luctu moderatione debere quoq; uti 557.46
mulieres non esse uiris tranquilliore animo 413.39
mulieres quoq; indolem ad uirtutem aptam ostendunt 783.54
mulieres suis tantum uiris notæ esse debent 199.43
mulieres testiculos quoque habere. pag. 311.33
mulieres Thessalæ Lunā de cœlo deuocant 788.43
mulieres ut fœtum eiiciant 620.1
mulierum Bacchantium mirabilis cō suetudo 726.27
mulierum Romanarum & Carthaginensium liberalitas in rerum angustia 525.24
mulierum temperatura humida ebrietatem in illis arcet 677. uersu 20
mullus leporem marinum animal hominibus noxium interficit 626. uersu 17
mullus piscis sacer sacerdotibus Lepteinis, Eulesiniis & Iunoni Argiuæ 626.15
multa esse apud poëtas ficta prænoscendum lectori poetarum 11. uersu 48
multitudo quando numerus dicatur. pag. 275.33
Mummius à puero uersum Homericum recitante ad lachrymas & misericordiam commouetur 740. uersu 52
Mummius solus à Scipione non uocatur ad conuiuium 518.5
mundus ad Dei nos deduxit cognitionem 293.6
mundus an interiturus 298.1
mundus communis non est 271. uersu 51
mundus & uniuersum quomodo differant 297.44
mundus ex anima & corpore constitutus 529.36. & 772.52
mundus ex seipso alitur 298.11
mundus globosus est 44 35
mundus Græcis ornatus est, & quid per mundum Pythagoras intelligat 297.35
mundus non ex eo quod nihil erat, sed ex eo quod non pulcrè esset factus, est Platoni 629.3. & 630.36
mundus non unica anima cietur 367. uersu 20
mundus omnia continet 665.33. non interiturus ibid.
mundus quare cernuus seu inclinatus pag. 208. 42
mundus quilibet sua segregata habet elementa 272.56
mundus Pythagoræ ex quinque corporibus perfectus constitutus 298. uersu 26
mundi tunica 298.32
mundus Mineruæ pendens X L auri excocti talenta 525.15
mundi C X X C I I I numero 270. 42. in triquetra figura collocati. ibidem.
mundi anima ex Eodem & Diuerso contemperata 485.31
mundi ciuem, non Græciæ uel Athenarum se dicebat Socrates 550. uersu 1
mundi color, pulchritudo, figura, magnitudo ac uita 292. 43
mundi conflagratio à Cleanthe credita 821.3
mundi corpus Deus non genuit secundum Platonem 529.37
mundi creationem à quo elemento Deus auspicatus sit 298.16
mūdi dextræ & sinistræ partes 299. uersu 2
mundi diuisio in portionem stellarū fixarum, planetarum & sublunarem 747.23
mundi unitatis signa tria 292.27
de Mundi unitate Aristotelis argumēta censentur 272.16
mundum conflagraturum qui senserint 266.12
mundum Deus materiæ, æqualē ideæ similem fecit, fecitq; 728.52
mundum finitum, uniuersum uerò infinitum Diogenes statuebat 297. uersu 43
mundum quamuis creatum, non tamē interiturum cum Pythagora Plato credidit 298.2
mundum non esse à Deo conditum. pag. 294.6
mundum unum esse Plato quibus rationibus colligat 292.28
mundum unum & finitum Homerus asseruit 45.42
mundi quinque cur 274.4
mundorum uarij motus 272.35
mundos plures esse Plutarchi docta disputatio 271.40
mundities & superuacaneus cultus quatenus differant 709.12
munditiei cura in brutis 611.49
Munera donare turpe, si interim creditoribus obnoxius sis, Phocionis dictum. 179.41
munera non pretio, sed animo dantis metienda 189.18
muneribus delectatus Vlysses 21. uersu 35
Munichyonis dies Dianæ sacra Athenis 547.28
muræna Crassi humanam uocem intelligens 621.2
mus Diogenem ad perseuerantiam in philosophia commouit 99.28
mus morsu se uindicans 100.50
mures cur Elephantis odio sint 556. uersu 2
mures Diogenes parasiti 99.36
mures domestici obseruati læmoris affecti signum 738 16
mures esu salis ad uenerem stimulantur 703.50
mures in Aegypto ex terra nascuntur 667.50
mures Persarum magis inuisi 555. uersu 51
murium utilitas 599.51
murus ligneus oraculo datus de nauibus interpretatus 525.31
muri quàm portæ cur magis sacri. pag. 237. 34
Musam in exordijs inuocauit Homerus 60.10
musæ quamobrem nouē sint, nec plures nec pauciores 746.38
musicam à Chirone edoctus Achilles. pag. 514.56
musicam ad luctum & mœsticias non transferendam contra Euripidis legem 721.49
musæ quasi homusæ dictæ 431. uersu 18
musæ quibus rebus præfectæ 748. uersu 27
musarum & Herculis ara communis cur 243.2
musarum matris nomen ex nouē constans syllabis 746.47
musarum quā Veneris munera magis philotesia 480.34
musas quāobrē multas genuerit Iupiter 746.32
muscæ ala currum tegens 826. uersu 32
muscam in comparationibus sæpius adducit Homerus 42.40
musco & alga purpuræ animalia nascuntur 624.1
museâ cur longè ab urbibus ædificari solita 411 42
musica ad sedandas iras, & luctus adhibenda 148.45

musica

Musica conuiuijs potissimum adhibendas 75,50 uim uini hausti refrenat. paulo pòst
Musica cur à dijs data, Platonis sententia 165,43
Musica est de abstractis motu cū sono 530.6
Musica ut ad omnia, sic ad bellica pericula utilis 571,7
Musicæ corruptores à comicis passim suggillantur 572,32
Musicæ cur adolescētes Græciæ studuerunt 571,5
Musicæ exercendæ tempus in ocio situm 575,7
Musicæ in tres partes diuisio diatonū, chroma, etharmoniā 572,47
Musicæ prima constitutio Spartæ facta 566,57 & 574,24
Musicæ rectus usus 572,45 & pag. 56,44
Musicæ summū & primum officium pag. 575,34
Musicæ tria principia, dolor, uoluptas & diuinus instinctus 657,49
Musicæ uoluptates ualidißimæ sunt pag. 718,32
Musicam cur induxerit in studia Pythagoras 485,25
Musicā nil magis deprauauit quàm saltatio 749,54
Musicā bellicis exercitijs Lycurgus adiunxit 212.47
Musicam quouis uino magis dementare eos qui sine iudicio ea utuntur 727,27
Musicam qui auxerint 572,28
Musicæ sunt rerum motiones 576,1
Musica instrumenta in manus simulachrorum deorum cur posita ab antiquis 640,23
Musica interualla quinq; 225,44
Musicam iudicium duo requirit, sensum & intelligentiam 575.48
Musicæ quæstiones plures 338,10
Musicus bonus omnia præter turpia fingit 575,20
Musici primi 565,28
Musicos ueteres nō ignorantia multis modis abstinuisse sed iudicio & studio 571.per totum.
Musonij præclarè dictum 309,2 & 526,43
mustela se ruta aduersus serpentes armat 619,42
mustelæ pisces ut panegria retia effugiant 622,22
mustelæ amor erga prolem 615,1 ouum pariunt. ibid.
mustum coctione in uinum mutatur pag. 648,36
mustum cur minus feruescat, si pluuia sit uindemia 648,40
mustum cur minimè inebriet 681,10
mustum ob grauitatem uentrem facilè penetrat 681,34 aereum est, multæ aquosæ substantiæ mixtū. ibidem
mustum ut diu, dulce permaneat pag. 648,34
mutus loquens factus Marcellinus. pag. 190,41
Myconum unam facere conuiuiū pag. 612,40
myrica plantæ usus in uitro parando 681,32
Myrmecorum extrema messes 789,51
Myrionimos à Platone dicta prima materia 362,37
Myrrha, Bal Aegyptijs dicta, quòd uim habeat sanandi delirij 176,5
Myronidis de Bœotis uictoria 344, uers. 24
Myrtus cur Asaros dicatur in conuiuijs 652, 8. Scolio etiam unde dicant. paulo pòst
myrti natura 731,25 & 739,31
myrtus Veneri sacra 236,3
mystacem nemo alat, Ephororum edictum 378,19
Mythræ opitulaturus Metrodorus XL. itineris stadia cōficit 208,50
Myxarchagetas quis Argis. 235,50

N

NAphtha medica ignē ex interuallo ad se rapit 700.44
narcissus, neruus turpedinē incutit 675,8
narratio rei, fabula narrationis imago 546,16
narrationi quæ occasionem præbeāt pag. 41,18
narrationes amatoriæ 640,40 & deinceps
narratiōes Homericæ aliâs prolixæ, aliâs concisæ 42,24
narrationes ueræ à fabulis, sermone pedestri secretæ 795,3
nō Nasci præstare, quàm malū euadere curatoris inopia 757,29
nascentes lugendos, mortuos cū gaudio sepeliendos quo consilio dictum sit 29,47
Nasicæ prudentißimum dictū 104,33
natali suo Pōpeius M. in Aegypto obijt 726,49
natalium obscuritatem objicerns quidam quid ei responsum, notabile pag. 666,3
natalicius dies Socratis quando celebrari solitus 726,35 & Platonis. ibid.
nati cur parētibus nunc similes, nunc dißimiles sint 312,28
nati recēs quomodo respirent 310,26
natis iam genium aßistere bonū uitæ magistrum 410,21
nationū discrimina obseruāda 23,20
natura quid 289,34 & 603, 55 & 737,45 & 798,5
natura infinitum non admittit 272,9
natura ut nihil frustra fecerit 352,27
natura nihil frustra 610,21 et 624, 1
natura absq; disciplina cæca 2,8
natura duplex, indiuidua & circa corpora diuidua 636,5
naturæ duplex est 271,3
naturæ cōsentanea facta facilia sunt pag. 155,56
naturæ defectus quomodo uirtus resarciat 2.13
naturæ inconcinnitatem quib. correxerit opifex 630, 14
naturæ in rerum diuisione quanta æquabilitas 419,26
naturæ uitia disciplina corrigit 2,12
naturam loco non mutari 771,35
naturam cur toties incusent Heraclitus & Empedocles 615,10
naturalis philosophia quid 289,26
naturalem philosophiā moralē proponit Chrysippus, sed falsò 591,31
nauis prora uel puppis cur prisco nomismati impressa 240,17
nauis Atheniensium, in Delum mittendæ puppis, casu coronata 362. uers. 55
nauem quomodo retineat remora piscis 671,3
naues hyeme maiora pondera ferunt pag. 645,15
nauigatio prope terram iucundißima, & deambulatio iuxta mare pag. 656,42
nauigantes in mari quàm in fluminibus cur magis nauseent 645.38
nauigantes in Nilo cur ante diē aquā hauriant 732,16
nautæ & milites propriæ laudis sunt studiosi 397,17
nautarum mores 139,24
nauticam Spartani exercere prohibiti 223,41
naulum perdit Aristippus, si ubique est 392,15
nauseæ pericula 645.40
nauseantium deprauatus appetitus pag. 506,48
Nausicaa palmæ germini comparata ab Homero 737,8
Nausicaan cur in flumine, non mari lauantem fecerit Homerus 660, uers. 40
Nausinica Adimanti clariß. ducis filia 851,19
Nausithous Cyclopas fugiens 952, uers. 36
Naxus insula Oti & Ephialti exulibus hospitium præbuit 951,11

ne quid nimis ab Homero expressum 58,6
Neanthes Cyzicenus de fabulosis urbium scripsit 661,34
necessitas quid 296,40
necessitas apud deos qualis 747,38
necessitas sola insuperabilis 155,54
necessitatis filia, Lachesis 560,18
necessitatem & fatum Parmenides et Democritus statuebant 296,34
necessarium à possibili & contingenti ut differat 562,20
necessaria omnia cōcedit Deus, oraculum Delphicum 791,18
necya Homeri 743,36
nefasti dies 236,40
Nelei & Asdrocli uictoria res Atheniensium restituerunt 547,17
Nemea Herculis sacra 697,17
Nemesis quid 58,24
Nemesis humanam reliquit uitam pag. 264,14
Nemesin in dorso gestare 107,18
nemo omnibus utilis esse potest 199, uers. 57
Neoclis somnium de filio 316,25
Neoptolemi arbitri inter Vlyssem et procorum necatorū cognatos iudicium 254,15
Neoptolemi Anticlis filij coronatio ob liberalitatem in patriam 585, uers. 30
Nepenthes medicamentum mœrorē abolens 651,31
Nephalia Bacchi sacra 142,16
in Nephalijs sacris mellea libationes cur fieri solita 691,28
Nephelegeretam cur aerem dixerit Empedocles 7 8,27
Nephos cur nubes dicatur 539,20
Nephthyis physica ratio 364,8
Nephtis, Typhonis & soror & coniunx 357,33
Neptunus & Ceres cur in eodē fano collocentur 691,4
Neptunus Hippolyto taurū immittit 382,31
Neptuni deuicti fabula quid innuat pag. 743,49
Neptuni Stilboni in somnio apparētis mira erga illū benignitas 103, uers. 29
Neptuni tridens quid designet 374, uers. 41
Neptuno Apollinem Homerus physicè quàm fabulosè magis opponit 540,49
Neptuno cur consecrata sit pinus pag. 696,17
Neronis anima apud inferos 390, uers. 28
Neronem facilitas hominis cuiusdam è periculo liberat 442,8
Neronem prudenter Seneca admonet 404,50
neruus animi, ira 491,15
nerui ex igni & terra constāt 304, uers. 33
Nestor consulit, mittendos ad Achillem legatos 81,11
Nestor inter pocula consultare incipiens 724,10
Nestor senex in expeditione Troianā quid sibi uelit 407,30
Nestor Neleo patre modo progenitus 387,11
Nestoris facundia ab Homero celebrata 60,25
Nestoris cum Vlysse comparatio 14, uers. 50, &c.
Nestoris studiū in conciliandis Achille & Agamemnone 60,30
Nestoris in seipso laudādo ars et modestia 395,48
Nestorem garrulum fingit Homerus pag. 448,9
neta diazeugmenū quæ 570,8
nete & hypate, uocis extremæ 487, uers. 41
netem ad hypatem duplam esse 572, 47, item parem esse. paulo pòst
netes ratio in cithara qualis 569,6
Nicander Colophonius historicus pag. 812,22
Nicander uates Delphicus 281,55
Nicandri apophthegmata 107,38
Nicanor apud Philippū delatus tanquam maledicus ab ipso muneribus cumulatur 172,47
Nicias metu eclipsis lunaris magnū reipubl. malum attulit 166,56
Nicias arte sua tantum delectatus, ut etiam non meminisset prandendū & lauandum esse 406,12
Niciæ Atheniensis oratio languidior pag. 507,56
Nicocrates tyrannus sacerdotiū inuadit 224,40
Nicocrates Cypri tyrannus 182,12
Nicolaus philosophus peripateticus palmæ fructus Nicolaos appellari in causa fuit 732,14
Nicomedes Bithyniæ rex raso capite, & sumpto pileo libertū populi Romani se est professum 408, uers. 39
Nicostrata nomen puellæ omine bono inditum 642,56
Nicostrati Archiui ingenuum responsum ad Archidamum 418,50
Nicostrati & Phayli historia 758, uers. 42
Nicostrati apophthegma 182,28
nidor aeris species est 539,30
niger color dolosus 237,10
Niger sophista, Plutarchi familiaris 139,56 oratorium in Galatia docuit 140,1
nigredo aquæ, an aeri accepta ferenda 540,18
nihil quid 820,10
nihil ad Parmenionis fucum, prouerbium 695,23
ex Nihilo non posse produci aliquid pag. 737,8
Nilus semper eiusdem magnitudinis pag. 306,19
Nilus exundat sole in Leonem ingrediente 364,3
Nilus biblos ferre prius desinet, prouerbium 801,16
Nili incrementum, lunæ illuminationi respōndit 365,26 maximū est XXVIII. cubitorum. ibidem 27
Nili inundationis magnitudinē Crocodili ut denunciant 625,14
Nili aquæ pota pingues facere creditur 355,12
Nilum summo honore afficiūt Aegyptij 355,10
Niloxenus Solonis & Thaletis familiaris 151,9
Nimphis de Chimæra & Bellerophonte sententia 229,57
Ninus amore ancillæ Semiramidis turpiter uictus 751,54
Nubes nuptiæ 568,24
Nisi Megaridis regis in coniugium amor 254,57
nitrum cocci tincturam expedit 276, uers. 25
nitri uis mirabilis 712,6
nix in Aegypto mensis apponitur pag. 135,37
nix carnes multo etiam tempore à putredine uindicat 732,13
nix cur in hederæ folio non permanent, sed defluat 676,43
nix uestibus & paleis cōtecta quāobrem adseruetur 707,46
nix quomodo generetur 101,20
niuis albedo unde fit 708,13
niuis liquefactio à spiritus eius separatione accidit 708,20
niuis futuræ prognosticon 539,40
niuium facultates 710,37
nobiles cur lunulas in calceis gestarint 245,18
nobilitas maiorum 205,6
noctuarum & cornicū odium 555,57
nodus Circes 816,18
nolens peccās, nolēs pœnas dat 209, uers. 27
Nomades carniuori 611,59
Nomi tibicinum primum à Clona instituti 565,44
nomen & uerbū cur tantùm orationis partes dicantur 535. per totū

nomina consuetudinis sunt affectiones naturæ 757,7
nominibus ludere Platoni familiare pag. 743,17
nominibus turpibus vtendo ad ipsam turpitudinem etiam adsuescunt homines 719,45
numismatis aurei et argentei vsus abrogatus 205,16
in numismatis Persici sagittarium Agesilai iocus 195,16
numismatis Lissensiũ nota vnde 026, vers. 54
numismati prisco cur Ianus, & nauis prora vel puppis insculpta 240, vers. 27
nomismati similis oratio 792,42
nomismatum veterum nomina & inscriptiones 240,28
νόμος vnde dicatur 62,31
Non syllabam Asiani quia pronũciare non possunt, vni homini perpetuo seruiunt 426,30
non curat hæc Hippoclides, prouerbium 852,31
non gusta quibus nigra est cauda, Pythagoræ dictum explicatum 9,13
non cuivis iniice dextram, Pythagoræ dictum explicatum 9,17
nonæ Capratinæ Romanis ob Romuli obitum celebres 457,22
nonas Romani primum Lunæ conspectum appellant 236,51
Nosce teipsum, Salutatio Delphica pag. 287,21
nosce te ipsum, iis maximè dictum voluit oraculum, qui conuitus alios incessunt 107,27
nosce teipsum, Apollinis scutum aduersus assentatores 90,49
nosce te ipsum, Homerus quomodo expresserit 28,50
nosce teipsum & Ei nota, Delphica inuicem repugnant 288,53
Notus ventus vnde nomen habeat pag. 514,25
notitia mutua virtuti materiam suppeditat 347,56
notiones quomodo animo concipiamus 307,52
notiones duplices 307,53
notitiæ & intellectiones quomodo differant 610,52
Notitiis communibus Stoici aduersantur 809,20
noua nũciaturum se pollicenti, vt respondendum 412,26
noua vbiq; in admiratione sunt 32, vers. 39
nouis de rebus sciscitantem, Locrorum princeps mulctauit 410,5
nouenarius quare numerus perfectissimus 56,30
nouenarius numerus Musis maximè conuenit 740,22
nouerant hoc antequã Theognis existeret, prouerbiale 480,18
nouerca Cræsi pulcrè delusa 789, vers. 46
nouilunij dies sacer 525,11
nox est terræ vmbra 775,17
nox cur Euphrone dicta antiquis pag. 724,27
nox cur sonos facilius reddat quam dies 729,2
noctis causa ex Empedocle 535, vers. 32
nocti deorum præstantißimus attributus à Menandro 680,20
noctu cur quædam animalia videant pag. 660,21
Nubere probo & probos liberos procreare vxorem iubet Leonidas ad prælium exiens 851,53
nubes vt primùm aeream deposuere naturam, decidunt 540,40
nubendi tempus à Lycurgo constitutum 206,19
nucem cur caryam dixerint veteres pag. 675,7
Nuceria priuignum necat 522,20
Numa pacis studiosus Iano primum mensem consecrauit 215,42 quo consilio anni principium constituerit ibid.
Numa Romanos religione diis commendat 807,42
Numæ regnum à fortuna gubernatum 457,54
Numa Pompilius vir iustus & philosophus 255,7
Numantini insuperabiles habiti 188, vers. 29
numen vnum saltem 287,57
numerare etiam bestias posse 620, vers. 3
numerare cur veteres πεμπάζεσθαι dixerint 275,53
numerus XVII. Pythagoreis inuisus quare 365,15
numerus ex diuiduæ & indiuiduæ naturæ mixtione ortus anima esse creditus Xenocrati 627,64
numerus par imperfectus ex sentẽtia Pythagoræ 55,56
numerus impar perfectus 55,56
numeri XVI. mysteria 376,11
numeri mater binarius, pater verò vnitas 628,1
numerum Græcorum ante Troiam fuisse 120000 ex Homero colligitur 56,37
numeri figuris quomodo priores sint pag 551,25
numeri plani 631,26
numeri cubici primi qui sunt 633,28
numerorum discrimen 217,2
numeris & harmoniis, opifex animã brutam, in intelligentem transformauit 639,53
Nunc quod vocant Physici, Stoici ex tempore tollunt 825,1
nuncij pugnæ Marathoniæ subita mors 545,41
nuncio Mantineæ pugnæ Lacedæmonij carnẽ è phiditio mittunt 545, vers. 48
nundinæ veteribus quid 240,59
nupta noua cur limen non transcendat. 237,56
nuptialis mos Bœotiæ incolarũ 238,3
nuptiales ritus 237,16
nuptiæ cum propinquis cur concessæ 131,48
nuptarum comam cur discriminent hastæ cuspide Romani 247,40
nuptiarum Veneris & Vulcani descriptio per Demodocum 365,55
nuptiis quinarius numerus sacer 252, vers. 44
in Nuptiis cur plurimi ad cœnam vocentur 689,33
nutrimentum viuendi & moriendi viaticum 160,32
nutrimento nullo vti, an sit summum bonum 158,16
nutrimento oliuæ magnitudine hominem sustentari posse 781,12
nutrimento calor qui in nobis est maximè indiget 704,15
nutrix Timonis bimestre tempus sine cibo viuens 738,13
nutricis & matris nomine cur materia afficiatur 630,3
nutrices cur infantes ad Lunam ostẽtare caueant 683,40
nutrices cur Baccho plures attribuerit antiquitas 682,47
nutrices quales eligendæ necessitate postulante 3,2
Nycturus Saturni stella 782,18
Nymphis cohabitantis viri historia pag. 269,55
Nymphæ Dryades 757,8.

O

OAristis apud Homerum quid pag. 479,52
Obedientia ciuium Spartæ regnum durabile reddidit 518,21
obedientia, Deo nihil acceptius 58, vers. 5
obedire imperatori melius quam hostem interficere, Laconis cuiusdã dictum 211,48
obedire fratribus senioribus iuniores debere 456,6
obesi raro generant 670,33
obesitatis remedium ros potus 645, vers. 6
obiurgandi modus elegans 94,16
obiurgatio absq; contumelia sit 94, vers. 33

obiurgatio tui ipsius culpæ quam reprehendas admiscenda 95,12
obiurgationes amicorum in priuato fieri debent 94,12
obiurgationes æquo animo ferendæ 96,1 *frequentes ne sint* 96,13
obiurgationes artificiosæ 96,47
obiurgationes nolle audire ad nequitiam vis est 77,10
obiurgationes cum dolore audiendæ pag. 77,4
obiurgationibus non commoueri signum illiberalis hominis 77,15
obliuio malorum, re vera bona 650, *vers.* 19
obliuio & ferula vna cum Baccho cur dedicentur 650,17
obliuionis ara in Nept. & Mineruæ templo dedicata 744,1
obliuionis locus apud Inferos 389, *vers.* 16
obliuionis patrem non filium dicendum esse Bacchum, contra Priscorum opinionem 717,54
obson cur cœna sit vocata antiquitus pag. 731,18
obsonia cur propriè pisces dicantur pag. 690,26
obsonatore dicente, Crepabo medius: quid dixerit Ctesiphon 690,34
obstetricandi ars Socratis 529,16
obtrectatio quid 331,17
¶ *Occasio neglecta vbique damnosa pag.* 92,40
Occultus poematum sensus inuestigandus, & quomodo 22,30
occultè dicta admirationi sunt 44, *vers.* 29
Ochus ab Aegyptiis asinus appellatus, quid responderit 362, *vers.* 57
Ochus & Artaxerxes adhuc pueri reges electi 461,41
Ochus Persarum rex ab Aegyptiis cur Gladius dictus 356,43
Ochus regum auarissimus 218,2
Ochi scelus Xerxi patri mortem attulit 431,3
Ochna puella Coloni filia 258,42
Oceanus deorũ omnium pater 780, *vers.* 20
oceani imago non resplendet in Luna contra Clearchum 767,50
oceani æstus à Luna dependent 781, *vers.* 14
ocium & ignauia in senectute pessima vitia 494,30
ocium non facere ad sanitatem 102, *vers.* 2
ocium crimen liberale 202,4
ocij nocumenta 500, *per totum*
ocio & delectationi quando incumbendum 541,30
ocio quæ studia opus habeant 418, *vers.* 48
ocio ad res honestas vti Plato discipulis imperabat 143,15
ocio, prudētiæ habitus in senibus debilitatur 497,32
in Ocio plus quam aliâs agere se Scipio dicebat 185,15
in Ocio degens Achilles tenuissima victus ratione vtebatur 698,16
Ocresia captiua virgo, Seruij mater pag. 459,8
Ocresiæ mirabile spectrum 459,12
Ocridonis sacellum in Rhodo cur preco non ingrediatur 256,10
oculi viridi colore delectantur 549, *vers.* 16
oculi senum duriores sunt & tardius penetrantes 660,3
oculi è statua Hieronis decidētes, quid portenderint 787,9
oculi regis equum saginant, equisonis cuiusdam dictum 7,11
oculi Lamiæ vasculis domi inclusi, in publico, foras educuntur 407, *vers.* 39
oculi luciferi à Platone dicti 114,8
oculorum radios igneos esse 309,2
oculorum defectum sibi obiici homines ægrè ferunt 665,28
oculis qui sunt hebetioribus, maculas in Luna nullas conspiciunt 767, *vers.* 30
oculis vitio laborantibus visus à coloribus & radiis dimouēdus 438, *vers.* 10
oculis matrimonium inire 142,16
oculos an pedes aliena in domo sistas, nil interest Xenocratis dictū 48, *vers.* 20
octaedron aerem Platoni refert 275, *vers.* 19
octauus mensis partui quoque aptus pag. 325,30
Octauius vt falsè à Cicerone sit notatus 664,9
octimestres partus quandoque viuere 313,32
¶ *Odei schola Athenis* 553,16
odisses reditum Vlisses continet 32, *vers.* 26
Odissææ principiū à postremis errorum Vlissis temporibus sumptum pag. 60,1
odi memorem compotorem, prouerbium 650,10
odium etiam in bruta concipi 555, *vers.* 49
odium in multos iustè suscipi posse; inuidiam verò non 556,7
odium quomodo gignatur 555,43
odium malorum laudabile est 556, *vers.* 9
odium pisce designatur ab hieroglyphica ratione ab Aegyptiis 362, *vers.* 34
odium, propositum esse malè faciendi definitur 556,52
odium ab inuidia an differat & quomodo 555, *per totum*
odij fraterni memorabile exemplum pag. 436,30
ex Odio qui loquuntur, minus adulatoribus nocent 201,9
odor vnguentorum gratus, medicamentorum & gratus & vtilis 82, *vers.* 33
odor dulcibus aquis familiaris 645, *vers.* 42
odor florum propiùs admotus cur sit minus suauis 660,6
odor est quasi pars corporis eius à quo defluxit 700,27
odores suaues non minus ad sanitatem quàm ad voluptatem facere pag. 376,2
odoramentorum & odoratus nocumenta 329,16
odoratus quid conferat 329,7
odorata Comitiali laborantes paroxismo non tamen morbo liberant pag. 399,8
odorata exanimationibus. i. syncopis medentur 710,29
¶ *Oeconomiæ exemplum expressit in Iunone & Ioue Homerus* 64, *vers.* 34
oedemata vnde generentur 401, *vers.* 30
Oedipus curiosus seipsum summis intricauit malis 412,12
Oedipus seipsum excæcauit 353,33
Oedipus parricida 514,11
Onesicritus Diogenis Cynici discipulus magnis honoribus ab Alexandro affectibus 465,6
Oeolyci Thessali sepultura celebris pag. 695,50
¶ *Officium Katorthoma dictū Stoicis, idem quod legis præceptum pag.* 595,2
officia an omnia æqualia 395,40
de Officiis libri Chrysippi 600, *vers.* 40
¶ *Ogygia insula Saturni* 782,2
¶ *οἶνος diuersimodè significat* 57, *vers.* 34
¶ *οἶνος nomen vino factū quòd qui bibunt se sapere putent, ex Platone, pag.* 714,10
¶ *Olea è lentisco pullulans per insitionem* 670,6
olea cur semper vireat 679,14
oleosa succinum nō ad se trahit 670, *vers.* 53
oliuæ salsæ vsus in appetitu restaurando 705,6
oleaginei ligni vsus 683,3 *incommoda* *ibid.*

olcum

olcum & acetum petens campo à Lacone, quid responsi tulerit 476,21
oleum florum odorem auget & conseruat 137,19
oleum quamobrem nullis rebus permisceatur 718,41
oleum humidißimum esse, quia minima quantitate latißimè diffundatur 711,33 *vbi maculas fecerit, difficile eluuntur* ibid.
oleum in vasis reconditum melius & odoratius fieri, ex Aristotele 715, vers. 44
oleum plantis omnibus inimicum pag. 670,14
oleum apes necat 620,15
oleum omnibus supernatat humoribus 540,14
oleum cur pellucidum præ aliis humoribus 540,23
oleum vnguentariorum odoris omnis expers cur sit 629,32
oleum mare cur tranquillum reddat pag. 540,26
oleum non congelatur 540,31
oleum cur æs maximè ærugine oppleat 785,52
oleum mari inspersum cur ipsum lucidum & tranquillũ reddat 645, vers. 45
olei summum, mellis imum, vini medium cur optimum sit 715,21
olfactus maximè nauseã mouet 645, vers. 39
olfactus sensus igneæ naturæ 285,57
olfactus vt fiat 648,14
oligarchia quid 325,33
oligarchia Laconica 325,49
olla sublata in cinere eius vestigium delendum, symbolum Pythagoræ pag. 733,56
oloris cantus 161,33
olorum conseruus Socrates 620,20
Olympus quasi ὅλον λαμπρὸς *dictus* pag. 44,46
Olympus senior Marsyæ amasius pag. 566,34
Olympus primus Idæos dactylos, & fidium vsum in Græciam intulit pag. 566,4
Olympia Polyxena Myrtale et Stratonica matris Alexan. M. nomina pag. 789,23
Olympiæ cinis 278,29
Olympia certamina vt creuerint pag. 696,6
Olympiæ mirabilis Porticus 440,3
Olympiadis dictum 147,15
Olympiadis Philippi vxoris dictum in pellicem coniugis 147,13
Olympiacus contra animæ perpetuitatem 385,12
Olympiadum & ludorum Olympicorum institutio 32,19
Olynthus à Philippo facilius subuersa quàm ab aliis condita 402,12
omomi herba, magicis sacrificiis adhibita 366,33
Omphalo vmbilicus terræ 261,48
Omphales amore captus Hercules vt à quibusdam irrideatur 495,48
onere leuare proximum cur Pythagorici prohibeant 734,42
Onesicratis de Musica disputatio pag. 565,1
Onomacriti fidei oraculorum multũ detraxerunt 593,14
Onomademi Chij in seditione consilium prudens 515,44
Onomademi laus 109,32 *memorabile dictum* 109,34
Onomatopæia Homero familiaris & eius exempla 34,5
Onoscelis filia Aristonis ex asina 321, vers. 22
Opes homini precario datæ 328, vers. 41
Opum contemtus 934,4
Opum possessio incerta, virtutis verò stabilis 419,15
Opum contemptus ad philosophiam vtile viaticum 418,51
ophtalmia morbus contagiosus 700, vers. 52
ophtalmia laborantibus secta vena auxilio est 385,6
opifex mundi non corpus sed corporis tantum concinnitatem induxit pag. 631,1
opinabile quid 799,56
opinio quid 636,39
opinio duplex 307,34
opinio de diis superstitione carere debet 342,3
opinio concepta nihil eorum quæ habemus magna esse negligentes facit 105,7
opinionum habitus iudicia nostra serua fecit 772,33
opium medicamentum soporiferum frigidæ est naturæ 678,52
optare meliora deteriora expectare vir prudens debet 420,32
optili Doriensibus oculi dicuntur pag. 205,48
opticen pisces norunt 623,25
optimatum in ciuitate gubernationem 7 sapientes approbarunt pag. 156,48
Opuntiorum hydria, Delphis 789, vers. 51
Oraculum Delphicum de Socrate litteris mandatum à Platone 801, vers. 39
oraculũ de Lycurgo in annales Spartanorum relatum 801,40
oraculum Thessalis datum 277,44
oraculum de Socrate, nõ cogendo vel castigando 838,18
oraculum adeuntes sanctè sentire & modestè loqui iußi 372,32
oraculum antequam petatur, cur immoletur 281,7
oraculi Trophonij descriptio ex Timarchi narratione 838,etc.
oracula antiqua cur carmine sint reddita 793,32
oracula Mardonio data 263,27
oraculorum Deus autor & euersor Ammonio 265,13
oraculorum vim & naturã physici inquirere debent 265,10
oraculorum terra est quasi concausa pag. 278,47
oraculorum fides 787,41
oratio ciuilis viri qualis esse debeat pag. 508,9
oratio Aristophanis melior, sed causa Iphicratis potior 507,30
oratio quid 637, 24 *qualis* 101, vers. 8
oratio duplex 480,15
oratio ad populum præmeditata esse debet 509,5
oratio vniformis non probatur quẽadmodum varia, quæ multum delectat 5,32
oratio saucij animi remedium 117, vers. 20
oratio nulla tam mala quin aliquid laude dignum contineat 76,13
oratio dulcis quouis melle dulcior pag. 59,43
oratio monetæ similis 792,42
oratio contẽplatiua in Homero qualis 44,8
oratio quibus verbis ab auditore laudanda 76,47
orationis elegantiam non contemnẽdam esse 507,6
orationis octo partes vnico versu inclusæ ab Homero 535,10
orationis nimia humilitas vitanda 5, vers. 23
Orationis tria genera apud Homerum 40,47
orationis vitia audiendo quàm dicendo magis deprehenduntur 71,8
orationis malignæ indicia 844,40
orationi ciuili maiestas cõuenit 508, 30 *eius exempla* ibid.
orationem ex solis nomine & verbo constare, cur Plato dicat 535, vers. 17
orationem quomodo animo concipiamus 307,etc.
orationes CCCCXXV à Lysia scriptæ 580,7
orationes pro tuendis caussis in foro quando ceperint 577,35
orationes Demosthenis militibus cõparatæ 586,34 *Isocratis verò*

athletis Ibid.
orationes LX. scriptæ ab Antiphōte rhetore 578,11
oratoris in republica qualis esse debeat 507,5
oratoriæ tres partes 747,4
orator & lex idem debent loqui pag. 591,45
orator non minus colloquia tractat quàm causas forenses 746,22
oratoris boni esse, orationem rebus æqualem habere 213,33
oratoribus affectus mouere vbi prohibitum 490,7
orbitatis consolatio 415,28
Orchomenij oraculo moniti vt Hesiodi reliquias apud se humarent pag. 261,19
in orco animæ odorantur Heracliti præclare dictum 783,47
ex orco sursum tendens via 839,6
ordinis confusio vbique mala 654, vers. 24
ordini, honoris primæ partes tributæ 653,17
ordinem in conuiuiis necessarium esse 651,59
Orempetarum fluuij 793,7
Orestes & Pylades amicorum par pag. 110,47
Orestes ob cædem Aegisthi ab Homero Laudatus 69,24
Orestes matricida 514, 11 & 313 vers. 11
Orestis conuiuium mutum 650,47
Orestem matri necem inferentem quàm graphicè depinxerit Theo pag. 13,35
Orgia Epicuri diuina 801,52
Orgia Amoris agentibus Pluto placabilis est 760,8
Orgilaus Phalidis filius cum fratre à socero indicta causa interfectus pag. 524,15
Orion Ori anima est in cœlo fulgens pag. 359,34
Orionis & vrsæ circuitus eodem tempore fieri 46,28
origano commesto testudines se veneno liberant 619,40
ornatus matronarum quis 147,32
ornatus mulieribus vagandi causa pag. 148,3
Oromaza Deus bonus 366,27
Oromazæ sex dij 366,40
Orontes Artaxerxis gener 170,13 eius scitè dictum de aulicis ibid.
Orosmades 482,43
Orpheus quovsque perduxerit vxorem ab Inferis 389,27
Orpheus neminem est imitatus in Musicis 566,7
Orphei ob cædem adhuc Thracum mulieres vapulant 383,29
Orphæi sectatorum, de stellis dogma pag. 209,39
Orthagoras Sycioniorum flagellum pag. 370,22
Orthij modi antiquis ignoti 571, vers. 31
ortus & occasus Solis descriptio pag. 46,1 & 5
ortus & interitus an, & quomodo fiat, philosophorū sententiæ 296, vers. 25
ortus et interitus quid secundum Empedoclem 799,1
ortus nullius rei sine causa est 284, vers. 6
ortus Ens, Spatium, ante originem cæli fuere ex Platonis sententia pag. 636,18
ortus Solis vt ab Aegyptiis depingatur 788,40
ortus vocabulo quid intelligendum in Platone 630,47
ortum rerum quatenus negat Democritus 797,14
de Ortu Mundi sententiæ expenduntur 618,52 & deinceps
Orus cum Osiride patre ab inferis reuerso colloquitur 358,41
Ori figmentum Aegyptiacum 637, vers. 31
Ori physica ratio 364,6
os ventriculi ab acribus stimulatum humoribus famem facit 705,9
oris libertate inter pocula abstinendum 92,42
ore carentes homines odore radicis Indicæ nutriuntur 780,5
ore partum edere cur feles credantur pag. 374,13
¶ Osculum formosi, Agesilaus repudiauit 101,47
osculum Romanis consanguinitatis tessera 235,45
osculo cur cognatos salutent mulieres 233,33 & de eo sententia Aristotelis ibid.
osculo amasij incitatus Cleomachus arduam rem aggreditur 759, vers. 20
Osiris si mortalis non colendus, si Deus non deplorandus, Xenophanis consilium ad Aegyptios 761, vers. 19
Osiris hyeroglipbicè vt pingatur pag. 356,17
Osiridis defluxus 755,16
Osiridis res gestæ 357,16
Osiridis nomen ex hosio & hiero.i. sacro & sancto compositum 370, vers. 31
Osiridis physyca expositio 362, per totum
Osiridis vnde tot templa 358,13
Osiriden in arcam inclusum cur fabulentur 364,22
ossa à mare, carnes à mulieribus oriri pag. 311,44
ossa & capilli minus sentiūt ob paucitatem caloris 231,34
ostenta Thebaica 856,14
ostentatio vbique cauenda 74,56
ostentationis contemptor Isocrates pag. 581,57
ostracismus quid 576,26
ostrei clausi aperiēdi industria à quo monstrata 615,9
¶ Otacusta tyrannorum 411,39
Othryadis Stratagēma 316,46
othryades seipsum interficiens 846, vers. 49
¶ Ouum in Orgiis Bacchicis cur cōsecratum 667,36
ouum ne prius fuerit an gallina 666, vers. 51
Oua Zephyria 71,4
ouis graniore pedum sono lupū aduocat 621,21
ouis à lupo morsæ caro cur dulcior 671,10 eius lana cur pediculos gignat ibid.
oues fulmine territæ abortiunt 689, vers. 21
ouibus cur pastores salem apponant pag. 644,10

P

P pro B Aeolica dialecto vsurpatur 109,47
Paches & Socrates è prælio ad Delium per Restitam euadunt pag. 832,38
Pactyam Cumæis & Mitylenæis defectionis ad Cyrum 847,13
Pæanem Apollini Camenæ canunt pag. 285,10
Pædagogi Laconis dictum 391,20
Pædareti apophthegmata 182,23
Pæderasti apud Lacones infames per omnem vitam 212,10
Palæstra (locus vbi athletæ exercentur) vnde dicta 668,38
palæstram virtutis non artis certamē esse debere 209,46
palæstram exercentes reges Herculi comparant adulatores 84,27
palæstritæ magnum ad Leuctras Spartanis malum attulerunt 669, vers. 45
Palamedes quatuor litteras inventas à se alphabeto adiecit 741,14
Palamnæus quid significat 256,3
palato plus sapere quam corde, Catonis dictum in quosdam 10, vers. 46
pale lucta dicta à palenein, quod dolo deiicere notat 668,48
palimpsestorum similes garruli 441, vers. 55
palinotica quid 254,53

palla-

palladium videre virum, nefas 319,13
palladium ex incendiis eripiens, luminibus priuatus 319,23
palladium Lacedæmonem deportatũ 259,53 Argis susceptum ibidem
palladium Argis surreptum ab Erigeo 259,51
Palladij Schola Athenis 551,16
Palladij scutum à coruis pertusum pag. 787,13
pallephoria turpia sacra 357,6
pallium & barba philosophum non faciunt 554,41
palloris causa in ira & metu 52,10
palma in Græcia fructum nõ fert nisi immaturum & imperfectũ 731,10
palmæ 160 vtilitates Babyloniis præstat 732,4
palma inter longæuas plantas præcipua 731,11 sola firma & semper durantia folia habet ibidem
palma cur omnibus certaminibus sit communis 730,50
palma præmium Pythium 731,37
palma ærea Corinthiorum 788,29
palma planta calida 739,54
palma in Syria & Aegypto omnium lætissimè peruenit 731,22
palmæ foliorum æqualitas mirabilis pag. 731,5
palmæ lignum etsi oneribus pressum, subinde tamen vi renititur 732,10
palumbes Ioui adferunt ambrosiam pag. 158,18
palynon apud poetas quid significet pag. 668,51
Pambœtia conventus Bœotorũ 642, vers. 43
Pammeas Thebanus Homerum iustè reprehendens 654,33
Pammenes Epaminondæ præceptor 510,32 eiusdem ad rempub: subvectio ibidem
pamyle Osiridis nutrix 357,4
Pan Magnus mortuus 268,41
Pani canis gratus cur 244,16
panici furores 757,50
panæma Samiis quid 260,42
Panætius Scipionem amicum Alexandriam vsq; comitatus 188,26
Panætij de ira cohibenda consilium pag. 406,14
Panætio præceptore Scipio vsus pag. 480,8
panagraretia apud Homerũ 622,10
Panathenææ festiuitas 422,58
Panathenaicum stadiũ Athenis 585, vers. 57
Pancrates musicus 569,23
pancratistes ebrietate sibi exitium accersens 135,28
pancratium ex lucta & pugillatione compositum 668,43
Pandarus sagittandi peritus & fatuus 791,57
Pandarus fœderis confusor 791,54
Pandari ira 400,24
pandemos Cupido 761,46
Pandora Hesiodi 120,20
Pangei fons miraculosus 645,12
panis præsentissimum aduersus bulimum remedium 710,10
panis vnde dicatur 713,39
panis buccella Apollonij salutem redimunt 710,6
pane non salito Aegyptij sacerdotes vescebantur 703,17
panem melli intinctũ edere cur ebrius ante somnum præcipiant medici pag. 681,10
Pantaleon à fratre Crœso interfectus pag. 847,1
Panteldan Trieterica Atheniensium pag. 692,53
Pantheæ mulieris lachrymæ, virum Araspẽ attonitum reddũt 104,16
Pãtheam Cyrus videre noluit 24,46
Panthera odoris suauitate animalia ad se allicit 611,21
pantheræ & vulpeculæ apologus pag. 157,7 & 451,18
Panthoedæ apophthegmata 107,43
Panthoedæ iudicium de philosophicis disputationibus 207,46
papaueris spiritus humanæ naturæ inimicus 675,40
Paphiorum rex ob vitia ab Alexandro regno priuatus 471,25
papiliones ex erucis fiunt 667,12
Papyrius iunior commissus sorori seipsum interfecit 321,18
par pari referendum 112,17
paracataloga à quo inuenta 571,33
paradoxa Stoicorum 810,10
Parakllausithyrum carmen 753,32
Parakyptusa cupido in Cypro 763, vers. 24
Paralij 510,24
Paralus & Xantippus Periclis filij pag. 130,50
Paralas sacra triremis 495,31
paralorum factio Athenis 761,23
paralysis quomodo & quamobrem ebriis quandoq; accidat 679,4
paralytici ex ebrietate facti vt fiunt curandi 679,5
paranomasiæ exẽpla Homerica 17,4
parasiti effigies, amicus circa sartaginem & post prandium 82,35
parasiti Lysimachi inuenustus iocus pag. 665,33
parastatæ testium 310,11
Parcæ Necessitatis filiæ 747,34
Parcarum nomina apud Platonem quid sibi velint 747,30
pardalis animal audacissimum 41,30
pardalis securi percussus cur 516,20
pardias piscis 614,2
parentes futuri laude dignorum liberorum meretrices & pellices fugiant 1,8
parentes nullius rei æquè ac liberorũ studiosi 410,54
parentes pleriq; è vita discedũt prius quam filij virtutem suam demonstrent 351,2
parentes erga filios non nimis duro ingenio esse debent 9,49 quandoq; quorundam peccatorum gratiam faciant adolescentibus 9,50
parentes vbi pædagogis liberos commendarunt subinde eorum profectus inspiciant 7,8
parẽtes vt viuamus, philosophi vt bene viuamus authores sunt 795,40
parentum præclarorum memoria filiis peccantibus opponẽda 513,40
parentum vitia perpetuò liberis opprobrio sunt 2,9
parentum despicatus, argumentum summæ immanitatis 430,37
parentum iræ subitæ sint non graues pag. 9,56
parentum iras fratres sustinere debẽt pag. 431,50
parentibus primum secundum deos honorem deberi 430,14
parenthesis quid 36,8
pari & carduelis odium 555,57
paria amicorum quinq; 110,48
Parieres Dianæ 502,53
parison quid 36,54 eo Homerus primo vsus 36,56
Paris à Menelao victus turpiter fugiens 745,28
Paris de bello in lectũ fugiens 14,14
Paridis lyra ab Alexandro repudiata pag. 464,54
Paridis & Helenæ coniũctio Græcis & Barbaris malorum Iliadem attulit 146,56
Parmenides propriã sibi scripsit philosophiam 799,54
Parmenides de Amore 756,15
Parmenides Melissus & Zeno ortum & interitum negarunt 296,15
Parmenideus Platonicus 631,13
Parmenidis contra Colotis iniurias defensio 799,35
Parmenidis versus malè compositi pag. 11,10
Parmenionis sus proverbio celebris pag. 695,20
parricida seipsum prodens 380,47
Parrhasius Vlißis simulatam insaniã depinxit 13,35
Parrasius Arcadiæ rex à lupa nutritus 322,56
Parrhasij pictoris Theseus rosas edit pag. 544,47
parsimonia, prodigalitatis loco ironicè appellata 87,8

participium mixtura quædam est ex nomine & verbo 536,50
participia ἀνακλάστους Dialectici vocant 336,53
partus septimestris cur viuidus 313, vers. 22
partus vitalis post conceptum 182,2 diebus nascitur 313,36
partus octimestris quandoq; viuidus pag. 313,32
partus mulierum appẽsis medicamentis accceleratur 612,56
partus difficultas dolore & sanguine conficitur 737,17
partum, quatenus Luna in quadraturis promoueat 683,43
parturientium dolorum descriptio Homer. 332,40 non ab ipso sed à quadam Homeride scripta ibid.
pariendi & alẽdi finis non necessitas sed amor 351,36
parere mulieres quam viri gignere citius desinunt 678,35
Pasiades Leonem Byzantiũ salse pungens vt sit vicissim notatus festiuo ioco 665,23
Pasiadis Byzantij in Lysimachum argutè dictum 469,44
Pasiphae bouem adamauit 245,46
pater filiam violans, ab ipsa grauiter vltus 319,42
pater patratus quis 243,24 cur inter fœciales primas teneat 243,24
patrem prodere nolens, ab eodem securi percussus 318,23
patrem mortis reum faciens filius iterum liberat 529,9
patres Romæ duplices, patres. s. & patres conscripti, & vnde 242,56
patrum delicta cur filij luant 382,55
paterculi equus æreus 323,30
patria vera quæ sit & dicatur 549, vers. 50
pro patria mori quàm pulchrum pag. 66,4
patria & matria plus in nos quã parentes iuris habent 500,53
patriæ immodicus laudator Euripides 552,30
patriæ amor quantus Homeri versus duo 64,26
patriæ inseruiendum 500,54
patriam multi philosophi reliquerũt pag. 552,47
patrimonij profusor Isocrates 580,50
patricij prope Capitolium habitare prohibiti 248,6
Patroclus & Achilles amicorum par pag. 110,47
Patroclus in morte seipsum laudans commendatur 393,28
Paulus tragædus celebris, octogenarius intra quatriduum octo tragedias ante obitum egit 495,30
Pauli Aemilij apophthegmata 186,23
pauo cur creatus 399,45
pauper quin in honore sit nil vetat pag. 16,20
pauper nemo earũ rerũ quæ ad vitæ sustẽtationem pertinent 449,40
pauper diuiti donans 281,26
pauperi æs alienum cauendũ 526,30
pauperes liberos suos quomodo educare debeant 6,35
paupertas cum Poro concumbens Amorem genuit 369,44
paupertas quam magnum malũ quibusdam videatur 491,42
paupertas animi incurabilis est 450, vers. 17
paupertas curis vacuo leticiam adfert 116,46
paupertatis exprobratio, crudelitatis argumentum est 18,38
ob Paupertatem magistratum repudians, liberaliter sustẽtatus 522,30
paupertatem fateri non est turpe, sed ipsam non effugere 426,40
de Paupertate fugienda consilium . Theognidis improbatum 596,46
Pausanias rex Spartanorum fastuosus 119,46
Pausanias Spartæ proditor 318,12 eius mors ibidem
Pausaniæ in Persarum luxum dictum pag. 208,2
Pausaniæ animam Spartani placare oraculo iussi 385,42
Pausaniæ Philonactis F. in medicos scommata 208,10 alia eius apophthegmata ibidem
Pausaniæ Delphica inscriptio de Medorum victoria 857,6
Pausaniæ visa propter nefas à se perpetratum 381,52
Pausaniæ amicitia proditionis suspectum reddidit Themistoclem 108,2
Pausonis pictoris equus currens vnà & volutans se 786,10
pax Numæ, Romanis commeatus ad bella posteriora fuit 458,25
pax libertas, vbertas hominũ copia, & concordia ciuitatum summa bona 323,40
pace ne an bello magis claruerint Athenienses 544 per totum
peccans volens, nolẽs pœnas da. 209, vers. 27
peccandum, si peccandũ cum ratione pag. 477,31
peccantes quomodo corripiẽdi 313,21
peccatum. nullum exiguum putandũ, sed omnia studiose vitãda 104,50
peccati sanatio occulta esse debet pag. 94,28
peccato commisso statim conscientia intus rodere incipit 381,35
peccata omnia paria Stoici malè constituunt 493,19
peccata circa voluptates commissa duas diuersas causas habẽt 717,56
peccata an omnia æqualia cõtra Stoicos 595,40
pecori cur salem apponant pastores. pag. 644,20
pectoris motus duo 310,44
pecunia ad spectaculorum vsum data ex ærario, gluten Democratiæ pag. 516,40
pecunia an sine vitio & dari & accipi possit 834,30
pecunia vt vsus Phylocrates 213,35
pecunia malis non largienda 427,5
pecuniæ egentem virum, malo, quàm pecuniam viro egẽtem, Themistoclis dictum 178,28
pecuniæ contemptor Callicratidas pag. 202,38
pecuniæ nefastæ 524,20
pecuniarum paupertatem amicus beneficus sanare potest, sed animi paupertatem nemo 450,25
pedem in alieno choro ponere proverbium 392,38
pede altero mutilatus adhuc inter milites scribi vult 399,25
pedes Iouis connati, ab Iside diducti pag. 371,3
pedibus garruli summum honorem debent 440,25
Pedetes cur dicatur Andron Sami pag. 260,49
pediæorum factio Athenis 761,13
pediculi in lineis vestibus non gignuntur 556,3
pediculi cur nascantur in lana ouis à lupo demorsæ 671,30
pediculorũ natura in deserendo mortuos 79,13
Pegasus Euripideus 511,50
pelamydes pisces 623,19
pellacia, voluptas auribus percepta pag. 611,2
pelles animalium à feris demorsarum laxæ, aliàs vero mactatarum dẽsæ & validæ, cur 671,50
Pelopidas Epaminondam ob facundiam in societatem asciuit 510,12
Pelopidas Thebanus ex iracũdia mortuus 402,39
Pelopidas & Epaminondas amicorũ par 110,48
Pelopidas Archiæ tyranni percussor pag. 547,40
Pelopidas pro Thebanorum libertate pericula multa sustinuit 476,33
Pelopidas & ad bellum & ad mortẽ animo forti 184,17
Pelopidæ apophthegmata 184,6
Pelopidæ abiectus animus 392,52
Pelopidæ erga Charonem modestia pag. 841,56

Pelopidæ mors 474,5
Pelops Tantali filius & eius proles & vxor 321,8
Pelopõnesus Achiuorum testa 186,2
Pelopõnesi similem magnitudine Lunã esse, Anaxagoræ sentẽtia 775.
Pelusium vrbs ab Iside cõdita 358,20
penis obliquitas conceptioni officit pag. 312,15
pennæ constantiæ 783,41
pentagonis constitui Icosaedrõ 724, vers. 50
Pentathlis musica adhibita 571,14
Pentheus duos Soles & duas Thebas videns 826,40
Penthidia saxa, præcipitij locus 626, vers. 46
Periboea Aiacis mater: à patre in mare abijci iussa 321,3
Percolandúnne sit vinum 708,24
Perdiccæ abstinẽtia in muneribus sibi ab Alexandro oblatis 471,55
perdicis astutia in fallendo aucupe pag. 351,26
perdicum tardus volatus 613,38
perdicum in foetu seruando industria pag. 617,49
peregrè mortuos quos fama falsò nũciarat, cur non per fores admittãtur, sed conscenso tecto in domum demittantur? 233,8 & de eo Varronis fabula ibidem
peregrinationes Spartanis prohibitæ à Lycurgo quare 213,1
peregrinari quãdo prohibitum apud Romanos 236,39
peregrinos vt tractarit Lycus 320,23
perfectus homo quis 6,2
perfectum imperfecto priùs existere pag. 667,40
perfectionem in omnibus nemo consequi potest 5,38
perfidia & calliditas differũt 195,87
pergamenæ cuiusdam puellæ virtus pag. 227,15
per hoerna conuiuia celebrare, prouerbium 699,17
Periãder bonus medicus, malus poeta 200,23
Periãder Corinthiũ adolescẽtes Corcyræos CCC castrãdos mittit 847,39
Periander mundum muliebrem cum vxore cremauit 344,28
Periãder somnijs adductus Veneri sacra fecit 152,4
Periander cur non statim à Dijs punitus 380,7
Periandri conuiuium 151,8
Pericles nisi præmeditatus vocatus etiam ad populum, nunquã prodijt pag. 5,1
Pericles in senectute Atheniensibus consilio multum profuit 494,58
Pericles in persuadendo felix 507,54
Pericles peste (ex Aethiopia veniente Athenas) obijt 384,20
Pericles Mineruæ ornatum ad belli apparatum accommodauit 525,15
Pericles Agamemnoni se præferebat deuictis Samijs 548,3
Pericles ex scelerata familia natus pag. 380,28
Pericles Hecatompedum & Propylea ædificauit 548,12
Pericles post acceptum de morte filiorum nuncium albis indutus vestibus 131,2
Pericles ad aras vsq; amicus 425,34
Pericles Olympius dictus 130,49
Pericles, propter Aspasiam & Phidiam bellum mouit 845,13
Periclis de seipso magnificum iudiciũ pag. 514,35
Periclis modestia, cum eum amici laudarent 394,48
Periclis Apophthegmata 278,40
Periclis in republ. administrãda scientia 473,14
Periclis in dicendo cautio 508,28
Periclitus celebris cytharœdus 566, vers. 26
Perijssemus nisi perijssemus, Themistoclis de fortuna dictum 178,20
Perilaus fratri imperium relinquens priuatus viuere maluit 435,15
periphrasis quid 35,57
Peripatetici primas tribuũt animi bonis 54,2
Peripateticorũ philosophiæ diuisio pag. 289,20
Peripateticorum de virtute sententia Homericæ conformis 51,6
Peripateticorum à Platone dissensio pag. 800,23
peroratio animo maximè hæret 61, vers. 28
peroratio omnibus quæ offendere auditorẽ possunt, carere debet 91,25
perpetuitas mundi vnde 607,35
persea stirps Isidi sacra 372,28
¶Persidum mulierum virtus 217,52
Persæ aduncis nasis homines adamabant propter Cyrum 521,47
Persæ regibus suis Magni, nomen tribuunt 181,41
Persæ septem tiaram anteriore parte capitis gestantes 520,55
Persæ inter pocula consultare soliti pag. 724,2
Persæ non cum vxoribus sed cum pellicibus suis inebriari & saltare solent 650,35
Persæ masculos amores à Græcis didicerunt 846,6
Persæ vt maleficos suos & noxios plectant 388,34
Persarũ respublica mera Monarchia pag. 315,37
Persarum magi, mures cur interficere soliti 555,51
Persarum regum laudabilis consuetudo in cœnis seruorum 716,44
Persarum supplicatio maxima, igni minari 540,52
in Persarum regum Magnum sese appellantem Agesilai dictum 196,13
Persicum numisma sagittario erat signatum, & de eo iocus Agesilai pag. 195,16
Persicæ mulieris præclarum dictum pag. 432,8
Persicorum regum quatuor habitationes pro anni varietate 552,40
Persæus omnia secundum ius faciens pudorem ineptum deuitat 416,50
Perseus cum Romanis ad Pidnam confligens 93,55
Perseus ab Aemilio captus duci in triumpho noluit 586,35
Persephonæ, Proserpina 783,5
Personarum discrimina in poetis obseruanda 23,3
persuasio est in moribus & oratione pag. 507,9
persuadẽdi facultas à qua Musa proueniat 748,2
perturbationes animi falsa sunt iudicia 610,54
perturbationibus carere philosophiæ confirmatæ indicium 99,45
pestis Græcis ad Troiam infesta 31, vers. 49
pestis bruta prius quàm homines inuadit 686,43
pestis sedata à musica 575,26
pestis remedium optimum, flamma pag. 375,54
Pestilentiam ab vrbe vt depulerit Empedocles 808,9
pestilentiæ causæ iuxta Democriteos pag. 738,21
petẽtibus iniusta quomodo occurrendum 428,4
petitiones amicorũ absurdæ quomodo tractandæ 512,30
Petilij Scipionem accusantes non auditi 185,45
Petronius parsimoniæ nomine Neronis prodigalitatem ironicè notauit 87,5
Petronis Himeræi de mũdorum multitudine sententia 271,7
¶Phædra Minois filia priuignũ sollicitat de stupro, quod non cõsecuta vitam laqueo finit 322,27
Phaeton & Tantalus miseri cur pag. 555,26
Phaeton causa lactei circuli 302,36
Phaeton Iouis stella 299,47
Phaetontis fletus 414,45
Phaetontem lugentes Eridanicolæ pag. 383,10

Phagilus Itacensibus quid, Aristotelis sententia 254,18
phagrus piscis Nili incrementum significat 355,
phagrum piscem Syenitæ non capiũt pag. 355,29
Phalaris Agrigentinorum medicina pag. 380,18
Phalaridis & Dionysii tyrannidem Siculi fuco decorarunt 84,19
Phalaridis tyrannis 313,14 *semel iustus* ibidem
Phanocles homo amori deditus 692, *vers.* 43
phantasma quid 308,22
phantasia quid 308,9
Pharnacis Stoici opinio de Luna pag. 768,15
Pharnace Pontico devicto amicis Cesar rescripsit Veni, vidi, vici 192,19
Pharsalica saltatrix 787,14
Pharynx quæ pars corporis nostri Homero dicatur 713,23
Phayllus vxorem prostituens magistratus adipiscendi causa 758,43
Phædiæ in suos ciues benefacta 319,4
Phædippidas homo scelerosus 849, *vers.* 10
Phemij astutia 254,6
Phemij cantoris oratio ad Vlissem pag. 63,14
Phæmij Ithacẽsium musici poema de reditu eorum qui cum Agamem: ad Troiam sunt profecti 565,36
Phemio salsus, interficitur 254,6
Phemum, trãslatus tripos Delphicus ab Hercule 383,11
Pheneates cur tanta mala ab Apolline perpeßi 383,20
Pherecrates comicus de musica muliebri 571,54
Pherecydes philosophus grauibus morbis obnoxius 333,34
Pherecydis prisci de Diis opinio pag. 780,4
Pherecydi & Heraclidi quomodo cõuenire potuisset Stoicorum sententia 812,51
Pherenicus exsul Thebanus 829,41
Phœbus quid antiquis 288,6
Phæaces voluptatibus deditißimi pag. 67,55
Phœbides Cadmiam occupat 819,3
Phæbides reus ab Agesilao iudicio liberatus 511,53
Phædimi disputatio de solertia marinorum animalium 609,56
Phædrus amnis ab Iside exsiccatus pag. 358,13
Phædro pater amatoriæ disputationis à Platone dictus 529,24
Phædræ erga Hippolytũ amor 22,4
Phœnix Achillis sedulus præceptor pag. 21,15
Phœnicis cerebrum capitis grauitatẽ inducit 241,40
Phœnices Iñs Inachi filiæ raptores pag. 845,40
Phænon Saturni stella 239,48
Phæstio Epimenidi oraculum quale datum 261,51
Phidiæ Venus apud Elienses 148,10
Phidippidis ad Lysimachum dictum de arcanis 176,48
Phidolaus Haliartus 850,6
Phiditia, id est Frugalia Spartanorum olim instar arcanorum conciliorum erant 714,16
Phidonis cuiusdã mira historia 641, *vers.* 12
Philammon musicus natales Dianæ, Latonæ & Apollinis carmine cecinit 565,31
Philarchi de Thibiis narratio 700,16
Philarchi amor 544,33
Philasiorum & Megarensium in Plataica pugna virtus ab Herodoto obscurata 836,20
Philautia ars seipsum laudãdi 397,2
philautos sui ipsius iudex iustus esse non potest 79,45
Philemon maledicus à Maga liber dimittitur 402,12
Philemon & Alexides comici in scena certantes morte occupati 495, *vers.* 28
Philetas poeta 502,14
Philippa Mineruæ sacerdos 585,4
Philippides comicus Stratoclem oratorem irridens 751,42
Philippidis comici ad Lysimachum dictum probè 408,33
Philippi Demarathi Corinthij verbis motus cũ vxore & filio in gratiam redijt 173,57
Philippus Macedo de fidium scientia contendens, à fidicine modestè redargutus 92,11
Philippus oculo captus 317,46
Philippus si Demosthenem perorantem audiret, ipsemet sibi bellũ inferret 586,31
Philippus vnica pugna Macedoniam amisit 459,26
Philippus Prusiensis Stoicus philosophus 721,27
Philippus à Thessalica muliere philtro inescatus 147,8
Philippus mulctã pro Machæta quẽ inique condẽnauerat, soluit 173,18
Philippus interrogans de alienorum discordia, ipse domesticis contentionibus interim laborans 94,3
Philippus vtro pede claudicãrit pag. 742,28
Philippus victoria Cheronensis & eius in Atheniensium ingratitudinẽ dictum 172,55 *iocus in medicum claviculam fractam curãtem* 173,1 *alius iocus seu lusus in vocabulis* ibidem
Philippi iocosum factum in hospite satagente 134,50
Philippi ad Olympiadem literæ ab Atheniensibus interceptæ non resignantur 505,50
Philippi moderatus animus in Græcos ingratos 149,5
Philippi in palestra cadentis memorabile dictum 551,8
Philippi humanitas erga hospitem non admodum preparatum pro conuiuio tanto 719,14
Philippi moderatio in victoria 571, 45 *eius modestia erga reprehensores suos* ibidem
Philippi apophthegmata 272 *per totum*
Philippi consilium vt se viuo Alexander amicos comparet 310,47
Philippi de Atheniensibus dictum pag. 571,57
Philiscus poeta: Isocratis auditor pag. 580,18
Philistion Locrẽsis præclarus & insignis medicus 713,44
Philo de Geometria 727,49
Philochorus Pythica oracula carmine reddidit 791,8
Philochori amor 544,13
Philocrates proditor à Demosthene publice notatus 690,35
Philocrates vt pecunia vsus 115,35
Philoctetæ pictura 695,20
Philolaus ab incendio seipsum liberat pag. 833,37
Philolai de terræ situ mirabilis opinio 304,16
philologorum exercitationes quales esse debeant 139,18
Philomelus Phocæorum tyrannus pag. 787,14
philomelæ paruæ & maturius captæ deterius canant 619,1
Philonome à Marte cõpressa 322,52
Philopæmon Romanis Attalum sagi nabat 300,30
Philopæmen Achæorum dux 845,51
Philopæmonis illustre facinus 518,57
Philosophia sola animi ægritudinibus medetur 5,48
philosophia quo eius plus perceptũ est, eo molestius relinquitur 99,16
philosophia mulieres abstrahit à muliebribus 150,9
philosophia vbi in principe radices egerit vim legis adipiscitur 481, *vers.* 43
philosophia rebus ciuilibus coniungenda 6,9
philosophia triplex 747,3
philosophia inspectrix quæ 313,24

philoso-

philosophia Aegyptiorũ obscura & fabulis tecta 356,4
philosophia imbutus omni uitæ dele ctatur statu 112,44
philosophiæ partes tres, Physica, Ethica & Dialectica 44.15
philosophiæ quis sit finis 724.19
philosophiæ ansæ Mathemata 491, uers. 12
philosophiæ fructus 795,40
philosophiæ est inquirere, mirari, dubitare 282,52
philosophiæ manente etiam abolitis legibus uiui posse 867,3
philosophiæ laus ibid.
philosophiæ præstantia & utilitas uers. 5,49
philosophiæ Peripateticæ diuisio. pag. 289 20
philosophiam cum Penelope cæteras artes cum eius ancillis comparauit 810,5,41
philosophus sua facta prædicare nõ debet 101,42
philosophus absurda absurdis coerce re non debet 769,52
philosophi nomine salutatus adolescens qualẽ se gerere debeat 102,3
philosophi habitus 102,10
philosophi aliter audiendi quàm Sophistæ 75.23
philosophi an in utranq; partẽ causidicorum more disputare debeãt pag. 194,1
philosophi antiquitùs sua decreta carmine prodiderunt 790,50
philosophi ex Homero an, as sumũt de diuinis & humanis loquendi pag. 40.13
philosophi Epistet 690,56
philosophi ut uitia ex animis adolescentum extirpare deb: at 413.54
philosophorum scripta legentes, non uerbis magis quàm rebus sint intenti 100.18
philosophorum de principijs sententia 567,4
philosophorum conuiuia quum uoluptatem admittant 874,7
philosophiam fastus & superstitio dedecent 821 18
philosophari ita ut hoc non uidearis agere, summa est philosophia 618, uers. 10
philosophari quãdo incipiamus. pag. 700,10
philosophari publicè, est regum mores formare 481,21
philosophandum ne sit inter pocula 650,9
philosophandum esse cum principib. maximè 479,20 per totum
philosophandi studium in Socrate admirabile 852,30
philosophandi & rẽpublicã admini-strandi eadem ratio 503,55
philosophiæ oratio qualis 101,10
philosophica seorsim sine autoritatis respectu consideranda 71,40
philosophica cur pleraq; soluto sermone sint scripta 793,4
philosophicum iudiciũ quomodo sit instituendum 518,50
Philolas Parmenionis F. amorenelati insaniẽs 410, 48 eius uirtus. ibid.
Philotesia munera Musarũ 480,54
Philotimi medici responsum tabidum reduuiæ curã exigẽti, datũ 74,52
Philoxenus Atheniensibus quantum incusserit terrorem 425,19
Philoxenus odarũ cõditor hæreditate opulenta se abdicat 528,2
Philoxenus Eryxidis F. insignis obsonator 690,46
Philoxenus musicæ corruptor 572,23
Philoxenus Dionysij tragœdiam corrigit, totã delens 467,1 ob id in lapidicinas detrusus. ibidem
Philoxeni Eurixidis F. turpitudo. pag. 346.49
Philoxeni poetæ dictum 10,43
philtris & amatorijs poculis abstinẽdum 145,40
philtris conciliatũ amor, in odiũ uertitur 15,26
Phinei Harpiæ 528.6
Phinei filia quantopere ab Enalo sit adamata 616,46
Phleon stirps palustris sine pluuia non esse potest 641.45
Phloeeus clamoribus Amazonum abruptus 160,41
Phœbus & Blepsus gemini fratres pag. 124,7
phocæ seu uituli marini pellis à fulmine tutos reddit 673,3
phocæ sit alicuius usus in medicina pag. 380,14
phocæ pisces in sicco pariunt 625.12
Phocidum mulierũ facinus 226,36
Phocio octogenario maior belli dux esse susanuit 500,17
Phocion Atheniensis nunquam uidere uel lachrymari uisus 129,58
Phocion ex Academia ad imperium eductus 808,15
Phociõ ex amicis quærere solitus, an inter concionandũ ipsi per imprudentiam quid excidisset 179. 48
Phocionis oratio 169,4 et 514.1 & pag. 508,57
Phocionis in supplicio constantia & grauiter dicta 180.30
Phocionis apophthegmata 179,38 dictum de uulgi iudicijs 179,44
Phocionis prudentia in expeditione consulta 519.50
Phocionis ad Antipatrum dictum quale 89,50
Phocionis condemnatio 104,27
Phocionis ad Athenienses de Callide dictum 426,18
Phocionis dictum ad Athenienses Alexandro mortuo 403.21
Phocionis Probi dictum insigne de uxorio ornatu 304,47
Phocylidis præceptũ de liberis instituendis 5,11
Phœnicis Homerici in obiurgando Achille prudentia 95,24
Pholis, graneduis genus 617,55
Phormio Eleiensibus à Platone legislator datus 808,19
phrenetici cur robusti 709,6
¶ Phrygij & Pieriæ amor 223,28
Phrygiam harmoniã Plato studiosis cur prohibuerit 782,12
Phrygiã de Deo stulta opinio 572,44
Phrygum Manica secta 360.4
Phrynes corporis pulchritudine moti iudices eam absoluunt 589 30
Phrynes meretricis aurea Delphis imago, trophæum intemperantiæ Græcorum 461,32
Phrynichi & Aeschyli tragœdiæ in res luctuosas detorqueri ut solitæ pag. 652.1
phthisicorũ mortuorũ liberi cur sedere, et pedes aquæ immergere iubẽtur, donec mortuus crematur 384, uers. 46
Phycides pisces nidos ex alga construẽtes 614,56
Phylarchi de Baccho fabula 361.29
Phyleus bonus malo patre prognatus 367.10
Phylocrates proditor 445,44
physici à fœneratorib. uidetur, quòd ex nihilo nihil fieri credant 516,4
physici præcipuè est materialẽ et instrumentalem causam rerum inquirere 729,19
physicorũ error circa causarum assignationem 280,18
physices ultimorũ cognitio nõ finis, sed initiũ est cõtẽplationũ 519,2
physicæ quæstiões Chrysippi 594,46
phyzin: li plantæ genus 213,13
¶ pica mulierũ grauidarum morbus pag. 308.43
picæ cuiusdã mira docilitas 619,10
pice ablinuntur uasa uinũ diu conseruãt & suaue reddunt 696,43
picem ferentes arbores frigidis locis gaudent 676,18
pictoris cuiusdã de operis sui spectatoribus dictũ memorabile 828,38
pictores defessi oculos ad uirides & floridos colores cõuertũt 577,7
pictores cur colorũ mixtionẽ corruptelam appellent 751.34
pictura tacita poesis 13.30
picturæ asini funem uorantis apud inferos 419,45
picturæ et historiæ ut differãt 545,25

picturæ

picturæ Zeusidis tardæ, sed diuturnæ futura 111.38
picturæ oblectatio unde fit 12.2.
Pacus auis Marti sacer 236,10 eius fortitudo. ibidem.
¶ Pierius de Musis carminum inuentor 565,30
Pieriæ uirginis uirtus 223.15
Pieriæ & Phrygij amor 223,28
pietatis præmium 64,12
pietatem relinquit sublata prouidentia Epicurus 797,38
¶ pili excremēta sūt corporis 354.50
pilorum materia quæ 676.56 defectus in mulieribus unde fit. ibidē.
pilis obseri calidißimas corporis partes 678,23
¶ Pinario familiæ nomē unde 243,8
pincernæ singuli singulis quiuis in mensis principum astant 722.38
Pindarina arena 737,46
Pindaricæ cœnæ quales 672,28
Pindari carmē à Pane cātatū 543.22
Pindari egregium dictum 419.3
Pindari querimonia in solis eclipsibus 775,32
pingendi ars Athenis plurimum debet 544.40
pingendo corporis pars est frigidior 678,16
Pinnotheræ piscis mirabilis natura 623.44.
pinus cur Neptuno & Baccho sit cōsecrata 696,17
pini cum uino cognatio 696,17
pinea corona cur in Isthmico certamine sit data 696,18
piorū post mortē locus 348, 20 certamina celebria 696,12 aurea statua 780,8
¶ Piscationis studium Platoni damnatum 614,6
piscationis uituperatio 735,53
piscatoribus calamus qualis esse debeat 621,26
piscis maximus nō tantum, quantum minimum infectum nocet 735,56
piscis qualis cibus 551,34
piscis repositus non trahendus in medium 726.49
piscis unus Romæ pluris uenditur, quàm bos arator 690.42
piscis in hyeroglyphicis odium designat 362,14
pisces hominis pater & mater dictus ab Anaximandro 736
pisces semper aduersus aquæ fluxum natant 623.8
pisces marini in fluuios dulces subeūtes 624,37
pisces pharmacis capi possunt, at nō sunt esui 149.40 & 539.55
pisces sibi inuicem succurrunt, non item terrestria 621.50
pisces quàm carnes facilius concoqui 691. 24 ægrotantibus esse cibum conuenientißimum. ibidem.
pisces dulcißimi qui pisces non sunt pag. 10,45
piscium nullus sacrificijs adhibitus quamobrem 735, 24 natura à nobis maximè diuersa. ibidem.
piscium encomium 621 per totum.
piscium precium omnia alia excedere 690,40
piscium cæde cur non tam afficiamur ac terrestrium animalium 601. uers. 36
piscium capturam Pythagoras improbauit 109.11
piscium fœtus seorsim aluntur 595, uers. 36
à Piscibus nemo deorum nomē habet pag. 614,12
piscibus cur maximè abstineant Pythagorei 734,51
Pisistratus Atheniensium tyrannus, eiusq; apophthegmata 180,31
Pisistrati Hyppocratis filij tyrannidem malicia partam benè administrauit 379,27
Pisistrati Orchomenim plebis studiosus ab optimatibus discerptus 321, uers. 53
¶ Pithegias mensis à reserādis dolijs dictus 681,12
Pithegiam quem diem appellent Athenienses 719,49
Pittacium locus in Mitylene unde nomen habeat 846,38
Pittacius ebrij delicto duplicem pœnam constituit 157,58
Pittacus à Mitylenæis tyrannis creatus 761,30
Pittaci sapientis uxor hospitib. præsentib. irata mēsā subuertit 417,54
Pyttaco ager donatus tantus, quantū ipse iaculo consequeretur 521,1
Pityoessensis colonia 214,14
¶ placenta Samia 115,38
planetæ suis in orbibus tanquam in insulis circumferuntur 552, 23
planetæ contrario ac fixæ motu progrediuntur 299.57
planetarum diuisio in beneficos, maleficos & neutros 366,55
plāetarū cōuersiones quinq; 276,14
planetarum ordo secundum Platonem & Democritum 299.47
plantæ rubri maris fructum non ferunt 643.40
plantæ an sint animalia 315,10
plāta salsedinē nō admittūt 643.14
plantarum incrementa lunæ sunt adscribenda 781,12
plantarum augmentum & uigor unde sint 719,52
plantas animalia terrestria esse, qui putarint 643,25
Plataeenses in Spartanorum potestatem ultrò ueniunt 848,46
Plato Cyrenais leges constituere noluit, & quare 482,3
Plato quomodo mundum ex perfectis corporib. cōstituat, dicta Plutarchi disputatio 275,10
Plato quo consilio in Siciliā nauigarit 481,42
Plato quib. in libris de animæ immortalitate scripserit 132,30
Plato animæ alas affinxit 49,55
Plato adolescentibus præcipiebat, ut ocio ad honestas res uterētur 143, pag. 41,35
Plato & Archytas irarum moderatores 7,48
Plato rerum geometricarū peritus, cubi duplicationem Delios docet pag. 831
Plato suæ uitæ exemplo Speusippum corrigebat 95,7 & 439,14
Plato materia (principio) inuenta philosophos multis difficultatib. liberauit 261,52
Plato comicus 506,47
Plato ubiq; Plato 81,36
Platonis rempublicam nemo unquā recepit 461,49
Platonis natalem quando celebrare soliti Athen. 726,15
Platonis erga geometriam zelotypia pag. 27,50
Platonis dialogi in cœnis acti antiquitus 722,10
Platonis leges pauci legunt 461,51
Platonis in ira moderatio 378,50
Platonis apud Dionē libertas 93,45
Platonis de quinq; perfectis corporibus ænigma 274,6
Platonis ac Socratis cōtentio 94,24
Platonis lex de aquæ alienæ usu interdicto ad rem pecuniariam pertinet 524,57
Platoni ad Dionysium candida et magnanimis oratio 921
Platoni in nominibus ludere admodū familiare 743,18
Platonem non immeritò Apollinis filium dici 716,56
cum Platone cœnantes postridie quoque suauiter uiuunt 137,3
Platonicæ quæstiones 528 per totum
Platonico circulo absoluto omnia in idem redibunt 560,44
¶ Pleiades nebulæ quæ 252,43
Pleiadibus occidentib. triticum seminatur 852,55
plenilunij obseruatio Spartanorum 848,52

in Pleniluniis cur uestigia ferarũ difficilius indagentur 643.4
plenitudo morborum causa 137.18
Pleonasmo Homerus quãdoque usus ad complendos uersus 25.52
plexer apud poetas quid significet. pag. 702.29
plumbum natura sua frigidũ est 207.40. aceto permistum cerussam edit 707.40
plumbi coles frigore colliquari ex Aristotele 537.43
Plutarchus unum Deum omnibus mundis præsidẽtem credidit 273. uersu 25
Plutarchus quomodo iram coercuerit 399.31
Plutarchus Ammonij discipulus 94. uersu 19
Plutarchus pro amore coniugali contra masculum amorem 753.2
Plutarchus plures esse mundos opinatur 292.30
Plutarchus cautè se ad scribendum cõferre solitus 560.7
Plutarchi tempore Romana lingua uulgata fuit 536.9
Plutarchi ætas læta 523.41
Plutarchi sententia de amici usu 90. uersu 56
Plutarchi patria 407.10
Plutarchi irati in res 400.34
Plutarchi consuetudo in castigandis famulis suis 403.5
Plutarchi ad uxorem consolatio in morte filiolæ 557 per totum
Plutarchi de Aristophane & Menandro iudicium maturum 576 per totum
Plutarchi docta disputatio de mundi constitutione ex quinque Platonicis figuris 275.10
Plutarchi uxoris laus 558.4
Plutarchi in amando candor 406. & 518.13
Plutarchi ad Apollonium consolatio pag. 133.19
Pluto Haden nominatus 348.6
Pluto soli amori obediens est 760. uersu 8
Pluto Aegyptijs Serapis est 361.10
Plutonis simulachrum in Aegyptum translatum, Proserpinæ uerò relictum 626.27
Plutonem ... Homerus uocat, & quare 45.4
Plutonem cur Ditem & Haden dixerint ueteres 363.53
pluuia quomodo fiat 303.21
pluuia aqua spiritosa 643.49
pluuia sanguinea an fieri possit 47. uersu 40
pluuiæ in Aegypto nullæ fiunt 780. uersu 48
pluuia aquæ cum tonitru descendentes cur seminibus utiles 644. uersu 24
pluuialis aquæ efficacia 643.42
poculum argenteum hæreditarium fratres duo medium secantes 433. uersu 36
poculum Bathyclis 157.25
inter Pocula an rectè fecerint, qui deliberarunt 724.31
podagra quã phrenitis leuior morbus 453.49
podagricorum filijs uictu & medicamentis auxiliandum, ne in eundem morbum incidant 386.21
Podargi equi celeritas 763.49
Pæanum scriptores 567.6
pœna malorum in senium non differtur, sed illi in pœna consenescunt. pag. 381.19
pœna nondum comissi flagitij 386. uersu 50
pœna perpetuò flagitium comitatur pag. 381.2
pœnæ tempus soli Deo notum 377. uersu 56
pœnam Deus differt ut pœnitendi locum det 379.6
pœnam seram alijs prodesse 379. uersu 54
pœnam cum flagitio simul existere. pag. 381.3
pœnæ impiorum apud inferos sunt perpetuæ 348.35
pœnas conuenienti tẽpore illatas præstare subitò immissis 380.37
pœnitentia conscientiæ soboles 422. uersu 25
poemata philosophaturis non fugienda 11.43
poemata uisu potius quã auditu percipi uidentur 70.14
in Poematis semper occasiones quærẽdæ ne in deteriorem partem abducamur 17.13
poesis Homeri malum argumentum tractat 70.36
poesis mala & bona continet 11. uersu 14
poesis in ordine numero & mensura consistit 32.47
poesis requirit deos non ociosos 48. uersu 5
poesis cur tam grata 545.54
poeseos summus usus in memoria adiuuanda 793.44
poesi non admodum curæ esse ueritatem 13.13
poetæ efficiunt, fabulas scriptis inserere Corinnæ ad Pindarum dictũ. pag. 546.4
poetæ quæ & qualia de Amore scribant 762.46
poetæ plura quæ non fingentes, sed ita esse opinantes scripserunt 12. uersu 32
poetæ quomodo Deorum nominibus utantur cognoscendum 17.30
poetarum contraria dicta 15.32. & sequentibus.
poetarum error in causarum aßignatione 280.45
poetarum dicta non omnia approbãda 20.33. & 28.40
poetarum in Amphidamantis exequijs conuentus 156.7
poetarum fabulæ quomodo legendæ pag. 11.34
poetis æreæ imagines positæ iubente Lycurgo 584.12
poetis non ut legislatoribus parendũ 22.10. nisi rationem habeat quod proponunt
poetas lecturus prænosse debet multa ipsos fingere 11.54
poetica in philosophiam postliminio reducta a Serapione 790.31
poeticam musicæ adiunctam esse. pag. 747.12
Pogoniæ stellæ 302.53
Polemarchus philosophus Athenis interfectus 478.19
Polemo de amore 482.44
Polemon conspectu Xenocratis in alium hominem mutatus 95.8
Polemo iratum quomodo facilem reddiderit 405.21
Polemonis scriptũ de Delphicis Thesauris 696.1
Polias Minerua 507.43
politea quid 325.19
politea multis modis dicitur 325. uersu 20
politeas tres formæ 325.32
polus septẽtrionalis nobis cõspicuus, Austrinus non item 47.35
pollex in coxendicum dolore adurendus 385.2
pollicem sibi amputans Thero in gratiam amasij 759.42
Pollis Tyrrhenorum dux 219.6
Pollux & Castor Tyndaridæ 435. uersu 24
Pollucis & Castoris simulachrum Dokana dictum Spartæ in tẽplo suspensum 429.20
polyandrium Aeginetarum 856.47
Polybius & Panetius Scipionis fauore patriæ multum profuêre 516. uersu 42
Polybij de parandis amicis consilium Scipioni datum 684.27
polycephalus tibiæ nomos 566.32. ab Olympo inuentus ibid.
Polycleti dictum de operum difficultate 667.19
Polycrates Sami tyrannus 165.13
Polycratis de piscium præstantia di-

sputatio 690.21
Polycrita plumbeam tabellam in placenta ad fratres Naxū mittit 223. uersu 44
Polydorus Priami filius à Polymnestore occisus 320.33
Polydori apophthegmata 208.30
Polyeucti de Demosthene & Phocione oratoribus iudicium 509.1
Polymathea Sicyoniorū musa 748. uersu 30
Polymnestor depositum apud se pupillum interficit 320.34
Polymnia musa discendi memorandiq; facultati præposita 748. uersu 29
Polymnis liberorum educator egregius 835.18
P. lynices exul regijs nuptijs euectus pag. 554.30
Polynicis de ex lio d ctum 548.57
Polyphilus con idera.io 110 & deinceps.
polypragmones non esse animo tranquillo 413.38.
polypus in terram excurrens tempestatem denunciat 646.35
polypus hyeme sua uorat acetabula. pag. 809.52
polypodis caput comestum somnū facit & absurda uisa excitat 11.12
polypodis mutationes in superficie fiunt 113.11.622.38
polypis similes adulatores 81.37
Pompeius uerè Magnus & triumpho dignus à Seruilio cur indicatus. pag. 190.21
Pompeius Mamertinis ob unum Sthenonem parcit 517.41
Pompeius à Sylla magnus salutatus 130.87. imperium oblatum noluit accipere 190.15
Pompeius post Pharsalicam pugnam in Aegyptum fugit 196.53
Pompeius M. ut sua filia salutatus ex bello domum rediens 741.10
Pompeius nondum senator factus triumphum petit & obtinet 509. uersu 47
Pōpeius tibicinis si ius creditus 188. uersu 8
Pompeius Syllam iuuenis senem sectatus, et in respubl.administrat. successit 499.39
Pompeij ad honores promotio 509. uersu 48
Pompeij Magni ad Lucullum dehortatio a luxu 495.51
Pompeij statuas deiectas Cæsar rursus erigi iussit 108.54
Pompij mors 191.1
pomum à paupere dono datū quā hilariter acceperit Artaxerxes 170. uersu 26
ponderum iactatio quomodo fiat per antiperistasin ex Platone 532
pontifex maximus Iudæorum ut ornatus sabbato incedere solitus 693. uersu 19
Pontus regio Iacubus abundans 541. uersu 35
populus in iniurias bonis uiris factas animaduertit ira sedata 510.15
populus ab eo primum eneruatus, qui primus largitionem excogitauit. pag. 521.55
populi ingenium considerandum, magistratum gerenti 505.27. non tamen imitandum 506.3
populi beneuolentia teli instar aduersus immodos & malignos. 522.33
populi postulatis nonnunquam annuendum 519.16
populo ubi suspecta sunt cōsilia quomodo argutè imponendū 515.50
populorum aliorum alij mores 505. per totum
Porciæ magnanimitas 216.6
porci commendatio 691.50
porci ægri deuoratis cancris sanantur 330.18
porcorū natura multa 692. per totū
porcina carne cur non uescantur Iudæi 691.40
Porsena Cloeliam puellā equo donat uirtutis ergô 221.13
Porsena bello & iustitia præclarus. 220.48. Romanis amicus fit. ibid.
Porsena Hetruscorum rex 316.33. à Mutio Scæuola territus 36.40
porus amoris pater quid 369. uersu 47
porta iuxta quam fortunæ thalamus Romæ cur Fenestra dicta 239.13
portæ cur non sacræ sicut muri 237. uersu 34
porticus Olympiæ uoces multiplicās pag. 440.3
Posidonij de fato sententia 296. uersu 56
possibile quid 562.4. duplex est. ibid.
possibile contingens & Necessarium quomodo differant 562.10
possibilia (quæ dynata uocant) quomodo cum fato pugnent 607.40
qui Posteri puniantur ob parentum delicta 387.6
posteriora prioribus in legibus, fœderibus & pactis semper præualent. pag. 745.30
potestas purgandi sui cuiq; concedenda 96.38
ad Potidum si quis cogat, quid respōdendum 135.7
potestate parcè utendum ut liceat eā semper habere 187.3
potentia obtinenda uel potentum amicitia 180.3
potentia & utilitate maximè commēdantur dij 758.21
potentiam inuidia semper comitatur. pag. 428.36
potentū uitia nō latere possunt 484. uersu 18
potantibus reliquis quid in conuiuio agendum 135.14
potus Dialecticorum & principum diatessaron rationē obtinens 682. uersu 39
potus receptaculum arteriam asperā, cibi uerò stomachum esse 713.9
potum an in pulmones ferri credendum 601.50. & 712.36
potum cibi uehiculum Erasistratus rectè dixit 706.49
potum per pulmones transire, Eupolis, Eratosthenis & Euripidis cōtra Erasistratū testimonia 713.39
potu cur sedetur fames, at contra sitis cibo non tollatur 706.18
¶ Præcepta de regno Alexander à Xenocrate petijt 808.20
præceptor Plutarchi ut castigarit delinquentes pueros 94.19
præceptores pueris quales quærendi. pag. 3.25
preciosissimum quid 317.15
preciosum ipsummet esse præstantius quā preciosa possidere 207.57
præco cur Ocridonis sacellum nō ingrediatur 256.20
præconis unius nocem audiens urbs, felix 155.7
præconum progenies à Mercurio descendit 578.50
prædicamentorum numerus à Platone notatus 615.55
prædicatum quid Dialecticis 535.26
prædonum malitia compēdiosa 203. uersu 30
prægnantibus cur sit inimica ruta. pag. 675.12
Præneste à Telegio conditur 323.56. ab ilice nomen habet ibid.
Prænestinæ omnes à Sylla cæsi 517. uersu 48
prænominum Romanorū ratio 250. uersu 13
prænotionibus Stoici insensissimi. pag. 819.36
præpositiones esse uocabulorū aliorū fragmenta 537.1
pretura Athenis summus magistratus 516.5
prandere soli, cœnare cum amicis soliti Romani 733.31
prandium sine igne. 183.41
prandium dictū ab hora ἀπὸ τοῦ ... pag. 733.32
prandium olim acratisma dictum ab incontinentia 733.13

prandij

prandij exilitas cœnæ suauitatem auget 340.40
prandij oblitus artis amore Nicias & Archimedes 336.22
prata Lunæ & Veneris 763.16
praua consortia optima etiam ingenia corrumpunt 9.46
prauitas germen posita, ne Deus causa materiæ mali dici cogeretur. pag. 640.40
praxis quarum sit rerum 486.54
practica à contemplatione discrimen pag. 486.53
Praxitelis Phrynæ amasiæ statuā Delphis posuit 789.36
preces uerbis relinquunt, reipsa tollunt Epicurei 798.28
presbuon Græcis senectutis honor unde deriuetur 497.5
presbygeneas senslum Spartani regis Apollo nominauit 498.43
prester quid & unde 303.19
Priamus Hectori prælium cum Achille dissuadet 127.6
Priamum conuiuio excepturus Achilles integram ferè noctem consumit assando 717.2
primigenius Neptunus cur dicatur. pag. 736.20
primigenia fortuna cur à Romanis honorata 250.34
primitias noui uini quando libarent Athenienses 681.11
principia in omnib. rebus magni momenti 457.51
principia naturæ primus Democritus docuit 796.1
principia rerum duo aduersa 366. uersu 20
principij & elementi discrimen 289. uersu 45
princeps bonus legibus parere debet. 195.15. Dei imago 482.54
princeps de omnium salute sit sollicitus 62.55
principes deorum administri ad tuendam salutem humanam 482. uersu 46
princeps quis pessimus 186.56
princeps in ciuitate quod in mundo Sol est 483.2
principis officium seruare milites, bonorum uerò tueri principem 184. uersu 9
principis opus lex 482.54
principi philosophia quid conferat. pag. 481.36
de Principe dicta septē sapientū 154. uersu 46
principes subditi, tyrāni subditos metiunt 483.37
principum amicitiæ necessariæ sunt. 516.39. arcana 408.30
principum uitia latere non possunt. pag. 484.18
principum animi in dictis magis quā in factis elucent 169.25
à Principibus honesta, iusta & æqua petenda esse 193.32
cum Principibus philosophi ut uersari debeant 480.40
priuatio omnis otiosa est 537.32
priuatio formæ contrarium principium 367.17
priuatio priuatione non magis uel minus priuatio 611.54
priuatio omnis unica cum substantia uaria sit 538.16
priuatio est defectus oppositæ qualitatis 537.38
Prius quam nasceretur Theognis, Prouerbium 735.48
προανῳσμένοι & ἐπῳσμένοι quid sint 39.53
Probabilia efferenda & reticēda incredibilia, Thaletis dictum 160. uersu 55
probabilitas in omnibus rebus admirationem tollit 700.7
probabilitas iudicandi regula nō absolutè habenda 628.19
probum esse difficile est 151. uersu 29
probi quòd non omnes sint quibus cū nobis res est, non admodum curandum 416.10
proborum aduersa ridentes aliorum uitijs blandiuntur 84.47
probos fallo, derideri & ignominia affici oportet 78.10
Procles Xenocratis discipulus 697. uersu 37
Procope, Profectus latine, ænigma. pag. 98.13
procreatio & ortus ut differāt 529. uersu 27
procuruans non procurans Archippus, scomma Melanthij 665. uersu 27
procum probum diuiti prætulit Themistocles 178.8
proci Homerici etiam luxuriosi à cibis abstinent 736.6
Prodicus sophista 500.13
Prodicus Ceus orator 580.43
Prodici dictum, Ignem optimum esse condimentum 136.45
proditor patriæ à patrè fame necatus pag. 318.8
proditoris pœna grauissima quamuis diu dilata 377.17
proditorū pœna apud antiquos 577. uersu 56
Proditionem amo, proditores non laudo, Augusti dictum 192.32
proditrix patris puella seipsam suspendens 320.24
proditrix puella auro obruta 319.2
Prodotæ fidei oraculorum multum detraxerunt 793.24
de Proegmenis seu præcipuis bonis. pag. 602.3
profectus in uirtute cognoscendæ Hesiodes ratio 99.18 & 98.5
profectus ut ex insomnijs animaduertendus 103.21
profani apud Græcos habiti sunt quibus simul & mortuis funeralia celebrata erant 233.17
proficiens in uirtute nullum peccatū exiguum putat 104.57
profunditas lunæ non est causa eclypsium Solarium 773.4
progreßio uocata quid ueterib. 631. uersu 41
progreßio arithmetica quæ sit 632. uersu 47
progreßio harmonica 570.45
proles unica nata multos amicis & honore exuit 353.28
prolis cur parentum similitudinē referat 312.28
proles boni parentis 785.25
proles cur quandoq; parentes non referat 312.34
proles parentum similes nascuntur. pag. 89.20
prolis amor 351.18
prolis amantes à natura sumus 351. uersu 48
prolis dilectio principium societatis humanæ 611.20
ad Prolis procreationem hilari animo accedendum 386.33
proli gignendæ operam daturi uino uacui sint 1.30
prolem ea animalia magis diligunt, quæ unum tātum pariunt 110.56
Prometheus 105.50. & 114.16
promißiones amicorum quales 88. uersu 33
pronomen saltem nominis esse speciē. pag. 536.47
pronunciatio qualis esse debeat 509. uersu 22
Prophthasia Sogdianorum urbs ab Alexandro condita 463.3
propinationibus & compellationib. quomodo utendum in conuiuijs. pag. 653.26
propomata conuiualia 738.37
proportio geometrica & arithmetica ut differant 728.10
proportio musicorum interuallorū. pag. 570.4
proportio cœlestium corporum 638. uersu 53
proportionem arithmeticam cur repudiauerit Lycurgus 728.8
proportione harmonia & numero omnem naturæ inconcinnitatē sustulit opifex 630.16

proportionum tria generá, Arithmeticum, Geometricum & Harmonicum & eorundem examen 569. uersu 53
Proserpina ubi rapta à Plutone 648. uersu 1
Proserpina Plutonis coniunx 783.13
Proserpinam ἐπαινὴν quidam uocabant 17.52. & quo sensu ibid.
Proserpinam in Luna esse 783.4
proslambanomenon à posterioribus additum musicæ 639.36
prosodia carmina qualia antiquitùs fuerint 568.44
Prostaterius mensis unde dictus 681. uersu 14
Protagoras sophista à Democrito impugnatus 796.7
protelea facere nouiter nuptæ solitæ. pag. 641.6
Protogenes amori bellum faciẽs 751. uersu 7
Protogenis Grammatici pro Homero disputatio 713.8
Protrygeteres stellæ 318.9
de Prouidẽtia diuina Hermogenis pia sententia 344.25
prouidentia quid sit 563.20
prouidentia geniorum 563.24
prouidentia duplex prima & secunda 563.22
prouidentiam quàm stultè proponant Stoici 602.82
prouidentiam contra Epicurum acriter defendere nititur Chrysippus. pag. 605.1
prouidentiam tollentium pœna 343. uersu 16
prouocatio à iudice ad superiorẽ unde orta 350.20
proximum onere leuare cur Pythagorici prohibeant 734.42
prudẽs uir optare meliora, deteriora expectare debet 420.32
prudentis est malum ingruens præcauere 117.57
prudentia bonorum & malorum scientia 814.42
prudentia res diuinißima 25.21
sine Prudentia reliquarum artiũ nullus est usus 391.33
prudentia & sapientia ut differant. pag. 486.55
prudentia est bonorum scientia 818. uersu 28
prudentia circa uoluptates 113.44
prudentiæ fortuna opus est 486. uersu 57
prudẽtiæ habitus otio in senibus maximè debilitatur 497.32
prudentiæ quatuor officia, parare cõseruare, augere, uti 118.2. & 25.50
prudentiã pudicicia causam facit Homerus 25.40
prudentiam non consuetudinem uitã dulcem reddere 414.50
prunas cur laudarit Anacharsis 708. uersu 57
Prytaneum Athenis ceu arcanum optimatum concilium institutum. pag. 724.20
Prytaneum quis primus instituerit. pag. 690.17
Prytanea Rhodi summus magistratus 516.5
Prytanneæ senatus 578.25
pseudomenon Dialecticorum argutia pag. 809
psittaci loqui discunt 618.47
psyche papilionis genus ex eruca generatur 667.23
psychen à refrigeratione dicunt Græci animam 605.50
psichomanteum 123.25
Psychostasie tragœdia Aeschyli ex Iliade χ. desumpta 12.48
Ptolemæus Ceraunius amicis in somno apparet à Seleuco in ius uocari pag. 381.50
Ptolemæus Soter colossum qui Sinope erat in Aegyptũ transfert. 362. 13. eius somnium ibid.
Ptolemæo crocodilus mortem denũcians 621.10
¶ Publicanus quòd Xenocrati manus iniecisset à Lycurgo malè mulctatus 584.21
¶ P. Aemilij continentia 186.38
P. Decij Romani & eius filij uirtus & erga patriam amor 319.33
P. Liconij magnanimiter dictũ 186. uersu 18
P. Nigidij opera in consulatu suo usus est Cicero 504.20
pudendis suis monstratis mulieres uiros à fuga retrahunt 217.54
pudicæ mulieri nec amare nec amari conuenit 752.54
pudicitia paterna, dos Lacænæ mulieris 215.28
pudor uitiosus bonum signum sed causa mala 423.26. & 424. uersu 28
pudor uitiosus quomodo dediscẽdus. pag. 425.8
puella Alexandrea corollas uendens, ab Elephante adamata 618.35
puella athleta ceruicem intorquens. pag. 411.28
puella fugiens ab agricolis in tritico occultata 642.40
puella gratiarum expers 752. uersu 18
puer Spartanus sibi ipsi mortem consciscit priusquã seruile opus faceret 210.12
puer Loto insidens quid in Hieroglyphicis designet 788.48
puer iugulari potius quã turpitudinem Aristodemi explere uolens. pag. 642.8
puer ingenuus nullas disciplinas incognitas præterire, sed eas uel in trãscursu etiam degustare debet 5. uersu 36
puero ingenuo patris uitia non sunt obijcienda 22.23
pueri quid discere debeant 204.9
pueri c c c castrandi à Periandro à Samijs seruantur 847.48
pueri dociles sunt 3.5
pueri uerbis & adhortationibus, non uerberibus castigandi & ad uirtutem excitandi 6.38
pueri ut uera dicant adsuefaciendi 8. uersu 25
puerorum amor oui instar trifariam diuiditur 766.6
puerorum uno cæso à magistro reliqui officij admonentur 385.7
puerorum sepulchrum apud Chalcidensis 255.40
pueris Antisthenens præcepit ne laudantib. se gratias agerent 428.56
pueris nono die, puellis octauo cur nomina imposita 249.53
Pueros talis uiros iureiurando fallendos, Dionysij dictum 464. uersu 20
pueros nimis laudibus ad superbiam concitari 6.45
pueros talis uiros sacramentis esse decipiendos Lysander dicebat 207. uersu 9
pugillatus quid 669.53
pugillatione & pancratio cur Lycurgus interdixerit 180.53
pugna unica Philippus & Antiochus singula regna amiserunt 499.38
pugillationẽ inter certamina cur semper primo loco recenset Homerus pag. 669.2
pugnam in neutram partem inclinantem ut exprimant poetæ 749.10
pugnandum aduersus uitia continuè. pag. 98.45
pulchritudo uituperanda si nullũ præstantius adsit bonum 27.53
pulchritudo quomodo moueat animum 531.50
pulchrũ nihil quod damnosum 424. uersu 19
pulcerrimum quid 155.33
Pulcræ cursus locus ad Megaram celebris 696.23
pulli implumes ad os alienum semper biantes 78.15
pullos suos ut instituant ciconiæ perdices & luscinię 330.37
pulmo cribri similis 713.37
pulmonis motus quatuor 310.38

pulmoni

pulmoni potum transmitti summis tũ philosophis tum medicis persuasum 601.50
pulmonem excrementa suam in uesicam deponere 714.17
in Pulmonem delapsa quecunq; tussim excitant 712.55
pulmone carentia animalia cur potu pauco uel nullo omnino indigeant 714.4
pulmone ferè totus cõstat cameleon. pag. 622.48
per Pulmones potum deferri quod dixerit Plato, an meritò reprehendatur 712.36
pulmonum morbis correpti cur intentissima siti premantur 714. uersu 1
pulsus arteriarum 832.50 & 144. 9
Punicorũ pomorũ natura mirabilis 702.20 & 679.15 & 644.37
Punicæ literæ XVI. 742.12
Puniceus color uirilis 213.11
puniceo colore conspecto tauri insaniunt 149.34
punicea ueste in bello usi Lacones, et quare 213.10
purgandi sui potestas cuique danda. pag. 96.38
purgantia medicamenta 142.32
purpurarum natura & sensus 623. uersu 56
putealis aqua cur in puteo suspensa per noctem frigidior reddatur. pag. 707.3
putredo quid & quomodo fiat 683. uersu 6
putredinis amuletum uenatorium. pag. 683.4
putrefactio de mutationũ genere est. pag. 732.34
putrefactio est sicci in humidum mutatio 231.31
Pylades & Orestes amicorum par. pag. 110.47
Pylæa ex Delphicis ruinis adoleuit. pag. 794.35
Pylæa ex Delphicis ruinis adoleuit. pag. 794.35
Pyrachmas locus 317.38
pyramis primum corpus 274.24
pyramidis generatio 531.4
pyramidum Aegyptiarum mirabilis structura 309.55
Pyrander ab Atheniensibus lapidib. obrutus 321.43
πυρετὸν (febrim) Homerus pro igne posuit 34.15
Pyrilampes Socratis genio obedire nolens capitur 832.36
Pyrithous & Theseus amicorũ par. pag. 110.47
Pyrous Martis stella 299.47
Pyrrhæis Menedemus legislator datus à Platone 808.19
Pyrrhus à militibus aquila uocatus. pag. 177.23
Pyrrhi apophthegmata 177.15
Pyrrho Eleus CCIↃↃ aureis ab Alexandro donatus 465.5
Pyrrhum adolescentes quidam conuiciati sese quomodo excusarint. pag. 177.26
Pythagoras Musis bouem immolauit delineationis geometricæ causa. pag. 336.40
Pythagoras carnium esu abstinuit. pag. 474.50
Pythagoras & Plato animam immortalem asseruerunt 49.54
Pythagoras unde oriundus & ubi sit educatus, ac de eo plura 733.54
Pythagoras numeros rerum principia facit 55.48 & 290.43
Pythagoras nihil scripsit 462.28
Pythagoras Italiæ principes philosophiam docuit 291.57 & 480.7
Pythagoras aucupes improbauit, & pisces captos redemptos dimiserit cur 109.11
Pythagoræ symbola explicata 9. per totum
Pythagoræ de dijs sententia 299. uersu 22
Pythagoræ dictum optimè nos habere cùm ad Deum accedimus 167. uersu 33
Pythagoræ philosophia Aegyptiaca pag. 356.21
Pythagoræ discipulus ab ipso reprehensus suspendio uitam finiuit. pag. 94.28
Pythagoræ dictum, Nullis manum ne iniicias quomodo accipiendũ. pag. 112.30
Pythagoræ dictum, Philosophiæ finẽ esse nil admirari dicentis, quomodo accipiendum 75.37
Pythagoræ Metempsychosin Homerus asseruit 50.35
Pythagoræ redargutio adolescentem ad laqueum redigens 94.26
Pythagoræ uiuo à Cyloneis illatũ incendium 604.50
Pythagoricum silentium 57.16
Pythagorici cur de animalibus pisces maximè in cibo sint auersati 734. uersu 52
Pythagoræi femur dextrum sinistro cur non imponerent 426.13
Pythagoricorum sacrificia 735.24
Pythagoricorũ sodalitia per seditiones urbibus eiecta 833.33
Pythagoreorum pulchrũ preceptũ de uitæ ratione deligenda 550. uersu 54
Pythagoricorum de animis occisorũ opinio 258.23
Pythagoricorum laudabilis consuetudo in contentionibus 436.45
Pythalmius Homeri 492.36
Pythes omnes ciues ad fodiendum aurum cogit 229.27
Pythis mors mirabilis. ibid 55
Pythis auaritia. ibid. 24
Pythæ uxor omnia aurea apponit, mensam, cibum & potum. ibid. uersu 36
Pytheas Maßiliensis de æstu maris. pag. 305.32
Pytheas adolescens contra Alexãdri decreta perorauit 179.35
Pythias à spiritu interfecta 281.47
Pythias & Damon amicorum par. pag. 110.47
Pytheæ dictum de Demosthenis orationibus 508.11
Pytheæ de Alexandro facetè dictum. pag. 509.20
Pythia cur nunc carmine non reddat oracula 785.10
Pythia etiam antequam interrogaretur oracula edebat 447.31
Pythia quomodo utatur Deus delphicus 791.37
Pythiæ Clisthenes persuadet ut Spartanis falsa det oracula 848.8
Pythica certamina tria antiquißima, tibicinis, citharistæ & citharœdi. pag. 695.31
Pythijs primum introductus usus coronarum ex lauro & palma 731. uersu 37
Pytho & Heraclides Cotyn tyrannũ Thraciæ interficiunt ope legum Platonicarum 808.14
Pythonis & Apollinis pugna 253. uersu 27
Pythonis Nisibensis posteri hastæ nota in corpore insigniti 387. uersu 16

QVadratus & triãgulus unà est XXXVI numerus 632. uersu 7
quadrata figura quibus dijs sacra. pag. 362.4
quadratura circuli ab Anaxagora in carceribus descripta 555.24
quadringentorum imperium Athenis ut mutatum 577.50 & quando 572.23
Quæ sunt, in eo feruntur quod non est, postulatum Epicureum 729. uersu 22
Quæsiui meipsum, Heracliti dictum memorabile 802.39
quæstiones quales Deo Delphico proponi solitæ 794.5 & 793.40
quæstiones argutas inuicem propo-

nendi mos unde 156.6
quæstiones Historicæ & Poeticæ secundæ mensæ à quibusdam dictæ. pag. 142.1
quæstiones quæ nã sint conuiuio magis minus'ue cõuenientes 662.23
quæstiones quales proponendæ 74. uersu 44
quæstionũ de rebus, quarum causæ ignorantur, catalogus 714.34
qualitas alimentorum ipsorum difficilis concoctionis causa existit. pag. 685.50
qualitatem unam duabus substantijs inesse posse, Academicum decretum 822.16
qualitates primæ & simplices quatuor necessariò ponuntur 538.34
qualitates non priuatiuè sibi inuicem opponi 538.37
qualitates Stoicis sunt quædam aereæ contentiones 606.41
qualitatum 4 temperamentum res uniuersas producit 45.18
quaternarium numerus Mundus cur dictus 374.53
quaternio cur Mercurio sacer numerus 742.10
quaternione constare animam, dogma Pythagoricum 291.2
quatricbordo cur ueteres musici in Dorio modo non usi 569.14
quatricborda quinq; 639.26
Quercus inter stirpes prima 248. uersu 17
querna corona cur donaretur qui ciuem seruasset 248.13
Quod prius nõ euenit, nec postea eueniet, ænigma, ab Hesiodo ex tempore solutum 156.14
quies iræ optimum remedium 401. uersu 16
quietem unà cum motu cur sustulerit Heraclitus 296.21
Quiescere bonum est, Archidami ad Eleos epistola 200.30
quinarij natura 274.6
quinarij mysterium Pythicum nõ reuelandum 286.52
quinarij numeri in nuptijs & coniugio mysterium 232.44
quinarij origo nobilissima 286. uersu 30
quinarium cur Pythagorici quinarium appellent 631.35
quinaria constitutione deus usus in condendo uniuerso Platoni 276. uersu 22
quinq; aut tria aut non quatuor cur bibantur 682.19
quinquennale Pythagoræ silentium. pag. 410.13
quinquertio certantibus pueris corona proposita in Olympicis certaminibus 696.10
Q. Metellus auspicijs post Sextilem mensem uti cur noluerit 239.26
quiris hastam designabat ueteribus pag. 247.47
Quiritis dea Iuno dicta. ibid.
Quirinalia stultorum festum. ibid. 51

R

R literam Demosthenes pronunciare non potuit 586.1
R in L mutare solent Blæsi 242. uersu 22
rabies unde fit in canibus & hominibus, ex Homero 737.20
radij in cauo speculo reflexi flammã edunt 779.18
radix Indica solo odore nutriens. pag. 780.4
radicum in medicina usus olim tantummodò fuit 675.1
Ranæ ioco saxis petuntur à pueris, sed non ioco moriuntur, Bionis dictum 613.32
ranæ ex terra nascentes 667.51
ranorum coaxatio 644.6
ranarum in palma symbolum 788. uersu 30
ranarum in coitu natura 625.25
rara antiquitas opinione diuinitatis uenerari soluta 793.16
rasuræ capitis & linearũ uestium usus in sacris unde 354.46
ratio usu splendescat 497.35
ratio hamo anchoræ comparatur. pag. 488.42
ratio ab ira nonnunquam uincitur. pag. 51.30
ratio in capite residet 310.13 & 516 uersu 14
ratio recta est fons tranquillitatis animi 414.34 & 118.45
ratio à natura inest, sed perfecta ratio disciplinæ & educationi debetur 611.33
ratio uitæ humanæ dux 71.17
ratio à metu quandoque uincitur 51. uersu 40
ratio inter pocula ceu oculus in humido fluctuat 724.36
ratio nisi pædagogi instar nos regat, uoluptatibus facilè capimur 718. uersu 43
rationis uis alimento quàm pharmaco similior 399.5
rationis ad concupiscentiam proportio Diapason 534.49
rationis in homine præstantia 114. uersu 36
rationi obedientes uerè liberi sunt. pag. 71.17
rationem brutæ animi parti imperare naturæ consentaneum 492.12
ratione & arte omnia, quæ bruta habent, in nostrum uertimus usum. pag. 114.43
ratiõe omnia animalia sunt prædita, non ea tamen utuntur omnia 314. 17 & 614.19
rationali an brutum sit oppositũ, & quomodo 610.9
ratiocinatio princeps animi facultas. pag. 310.3
ratiocinandi facultatem quo consilio alam Plato dixerit 531.50
recens nati quàm miseri 352.30
reconciliari deprecanti honestum 61. uersu 38
recordatio uoluptatum qualis 333. uersu 3
recordatio præteritorum malorum præsentibus auxilium adfert 558. uersu 46
rectum curuo natura prius est 531. uersu 18
recusatio dextrè facta, obsequio non minus grata 135.12
redarguendi industria clarus Antiphon orator 577.33
reflexio omnis semper fit ad angulos rectos 774.17
regio morbo laborantes Charadrij auis conspectu sanantur 700. uersu 47
regnum tanto maius quo firmius. pag. 482.15
regni ornamenta uera 93.52
regna tyrannide parta Gelo & Hiero secũdum uirtutem administrarunt 379.26
Regulus Romanus dux à Carthaginẽsibus captus 845.52
reguli & aquilæ apologus 511. uersu 9
religio primum est & maximum in omniũ gentium legibus 807.41
religionem Homerus docuit 64.10
religione carẽtem nullam urbem inueniri 807.47
Relinque aliquid etiam Medis, dictum Bœoticum unde 716. uersu 52
remedia brutorum animaliũ cur tam certa 648.18
remora piscis 670.43
Remus & Romulus in Ruminali depositi 457.25
repletio corporis uitanda 134.43
repletio plurium morborum causa quàm media 160.35 & 687.30
repletione & uacuatione corpus cõturbatur & conuellitur 142.17
reprehensiones magis mouendæ quã pericula & labores 23.24
reprehẽsiones quo animo ferẽdæ 77. uersu 31
reprehendere facilè 73.20
reprehendendi promptitudo philautiæ acilliberalis animi signũ 91.30

repu-

repugnantiæ legum quomodo sint diiudicandæ 745.8
res naturales quæ dicantur 289.38
res faciendæ tres modi pro sapiente. pag. 599.14
res gestæ Lycurgi ab ipso in tabulis depictæ 585.27
res cur fiant causæ ratione sunt inuestigandæ 700.12
rei familiaris parandæ modus 158. uersu 23
rerum diuisio generalis 486.48
rebus lætis rarus est, qui non insolescat 92.57
rebus in aduersis Deo non succensendum esse 129.25
rebus secundis amici multi 207.37
respublica optima in qua fortibus & ignauis suum tribuitur 207.19
respublica nulla unquam inuidia, simultate uel æmulatione caruit. pag. 105.27
respubl. quæstus gratia nõ est capessenda 505.11
reipublicæ formæ 63.14
reipublicæ capessendæ ingressus duo. pag. 509.29
reipublicæ salus unde dependeat. pag. 202.18
reipublicæ administratio ut suscipienda 509.30 & deinceps
reipublicæ status quis optimus septẽ sapientum decreta 156.40
reipublicæ formæ sunt uita ciuitatis. pag. 325.16
reipublicæ administrationem in iuuentute esse capessendã. 494.36
reipublicæ gerendæ præcepta 504. 34 & per totum
reipublicæ quis optimus status 209. uersu 3
reipublicæ administratio pulcherrimas habet uoluptates, & gaudes. pag. 496.10
reipublicæ pestes 497.54
rerumpub. tres pestes 63.2
resinæ uino admixtæ cõmoda 696. uersu 45
resinæ odor quanta polleat ui 375. uersu 50
Respica finem Solonis ad Crœsum dictum 93.44
respiratio uoluntaria quomodo fiat. pag. 310.29
respiratio quomodo fiat in recens natis 310.16
respiratio ob aëris fit antiperistasin. pag. 532.6
respondere alio interrogato quam sit turpe 447.7
Retanæ ancillæ Romanæ prudens cõsilium 321.39
retia panagria dicta 622.10
retia colore tincta esse non debent. pag. 646.5
retia, cur ferarum omnium minime ursus rodat 648.42
retia piscatorum cur hyeme magis quàm æstate putrescant 645.53
rex optimè stipatus si suis imperet ut pater filijs 193.20
rex quatenus bonus esse debeat 203. uersu 34
rex sacrificulus esse probibitum 243. uersu 33
rex se hominem esse semper meminisse debet 119.48
rex solidã nõ dormiat noctem 58.22
regis officium 174.2
reges cantillãtes Apollini, ebrios Baccho, palestrã exercentes Herculi, adulatores cõparare soliti 84.27
reges dum philosophos in honore habent & se & illos ornant 148.13
reges cur uenerãdi dicãtur 483.20
reges si musicam amant, multos efficiunt musicos 146.30
reges rarò de se uera audiũt 177.33
reges libros legere cur debeant 180. uersu 48
Regum filij nil aliud rectè discunt, quàm equitare, Carneadis dictum. pag. 85.50
regum Romanorum nullus filium regni successorem habuit 415.29
regum quantæ molestiæ in legendis codicillis 499.7
regum res lætæ non celantur, sed aduersæ 408.35
regibus aureis apposita meretrix aurea 789.37
regium esse salsè in se dicta ferre. pag. 402.17
regium est malè audire si bene facias, Alexander dicebat 475.31
Reximachi filij tergemini 319.10
Rhadamantus in Asia mortuos indicabat 133.7
rhapsodi cuiusdam in Ptolemæi nuptias tempestiuus uersus 740.50
Rheæ cũ Saturno concubitus 356.53
Rheam quinq; deos peperisse cur Aegyptij fabulentur 276.10
Rhetorica quid 59.52
Rhetorica adiutrix non opifex sit persuasionis 507.6
Rhetoricæ uis magna parua & parua magna facere 582.10
Rhetoricæ definitio Chrysippea. pag. 601.37
Rhetoricam esse artem Homerus in Phocis oratione ostendit 61.54
Rhetoricam quis primum in præcepta redegerit 577.43
rhetorum decem uitæ. ibid.20 per totum
rhetræ Lycurgi soluta oratione editæ ab oraculo 791.3
ῥυσδαρὲ quid significet 17.26
Rhodopidis meretricis ferrei obelisci Delphis 789.15
¶ Ricinus animal canibus molestum. pag. 83.42
ricino adulator comparatus. ibid.43
Rigli pancratiastæ ex intemperantia mors 135.19
risus & fletus animalia Stoica 827.5
risus non momi comes esse debet in conuiuijs 657.10
risus Sardonius 339.25
risus ad multa utilia & honesta quoque adhiberi potest 656.45
risus interdum honestos uiros decet. pag. 83.2
risum nimium improbamus, cur non & luctum & fletum? 557.53
risu qui facilè diffluunt ut sibi temperare debeant 397.40
rixandi de quæstionib. propositis studium remissum, signum profectus in uirtute 101.12
¶ Rodius non quid lictor clamaret, sed quid prætor taceret, obseruabat 402.33
Rodij obsonantur ut mox morituri, ædificant tanquam immortales futuri 450.35
Rodiacus ludus 583.25
Roma Scipione incolumi cadere non potest, neq; uiuere Scipio Roma euersa 189.5
Romæ fundamenta Deus & Tempus posuere adhibitis uirtute & fortuna 455.5
Romani 480 continuis annis bella gesserunt 458.34
Romani ueteres cur nunquam omnino inanem mensam tollendo facerent 715.53
Romani à Pyrrho uicti, pacem petere uolẽtes ab Appio Claudio sunt in diuersum distracti 502.11
Romanorum de Carthaginensibus & Philippo uictoriæ à Sibyllis prædictæ 788.10
Romanorum potẽtia Alexandro M. fuit nota 461.1
Romanorum legislator cauit, ne coniugum alter alteri quidquam donaret 148.26
Romanorum regum nullus filio regnum reliquit 415.29
Romanis ius, non Euphrates terminus 190.33
Romana lingua omnibus ferè in usu Plutarchi tempore 536.9
Romanæ originis cum mundi generatione collatio 455.10
Romanæ matronæ mundum muliebrem primitias deo in necessitate obtulerunt 525.22
Romulus à Senatu occisus 322.2

Romulus cur fratrē occiderit 237.37
Romulus & Remus à Lupa nutriti. pag. 323.7
Romulus cum conciperetur Sol eclipsin est passus 457.20
Romuli fortuna. ibid.14
Romulo & Remo expositis pica bucceas in ora inferuit 236.7
Romulum uirtus magnum fecit, fortuna custodiuit dum magnus fieret 457.53
ros Iouis & Lunæ filia cur dicatur. pag. 648.5
ros aeris & Lunæ proles 684.3
ros pluuia est imbecillis 648.8
ros maximè fit Luna plena 684. uersu 2
ros obesitatis remedium 645.6
rorismarini frutices decerpti fragrātiā mox deponunt 422.40
rosam cur rhodon nuncupent Græci 675.43
rosæ temperatura 675.44 ea cur tam subitò marcescat. ibid.
rosarum rubedo unde fit 675.46
rosacea corona in capite gestata ebrietatem arcet. ibid.22
rosea corona Musis sacra ex Sapphonis poemate 674.48
Roxane Oxyathris filia captius apud Alexandrum 465.47
¶ Rubo fugientem Demosthenē retinente, ipse dicit, Viuum cape. pag. 586.48
rubiginis frugum causa 538.56
rubri maris plantæ & arbores fructum non ferunt 643.40
rufos Aegyptij oderunt propter Typhonem 351.52
ruma Latinis mammam significat. pag. 242.53
Ruminæ deæ sacrificia 242.52
Ruminalis ficus cur ruma dicatur. pag. 457.30
rupex auis solo conspectu à morbo arquato liberat 700.47
rus curiosis inuisum 409.45
ruta comesta mustelæ ueneno se liberant 619.40
ruta cur prægnantibus noxia 675. uersu 12
ruta prope ficum uel sub ea nascens suauior fit, & quamobrem 703. uersu 3
ruta semen genitale coagulare potest 675.12
rutæ temperamētum calidum & siccum. ibid.11
Rutilius fœnerator Romanus 526. uersu 40
rutra postulabam sarcula negāt prouerbium 447.36
Rymetalces Thracum rex ab Antonio ad Augustum defecit 192.31
rythmi tanquam condimenta conuiuijs adhibendi 723.31
rythmorum antiqui cōditores 567. uersu 44

S

SAbbatum Iudæi ut colent superperstitiosè 167.19
sabbatorum feriæ apud Iudæos unde 693.11 compotationibus & ebrietati dicatæ. ibid.
sabbos uox in orgijs Bacchi celebris, quid significet coniectura 693.12
Sabini & Empomæ Gallorum memorabilis Historia 766.20
Sacadas Arguis poeta Elegiacus. pag. 566.49
sacer morbus 755.19
sacerdotes Aegyptij quomodo anni diminutionem ex olei consumptione didicerint 262.10
sacerdotes cur à populo honorentur. pag. 481.25
sacerdotes Isidis pisces suos cur comburant, rationes duæ 355.32
sacerdotes Dianæ 502.53
sacrum nullum inane essa debere. pag. 717.13
sacra tristia cur instituta 372.47
à Sacra linea mouere, Prouerbium. pag. 801.37
sacra facere Gratijs à Platone iussus Xenocrates 765.33
sacrificij Archontis ritus 709.43
sacrificij absurdi genus in Creta. pag. 267.30
sacrificia Laconum 213.13
sacrificia uerbis relinquunt, reipsa tollunt Epicurei 798.28
sacrificia Græcorum pleraq; iuxta Pythicum oraculū instituta sunt. pag. 801.44
sacrificia modica & uilia Lycurgus constituit, ne unquam deos uenerari cessarent sui 206.38
sacrificia tenuium sumptuū cur Spartæ 169.20
sacrificijs nihil fabulosum & ratione carens insertum esse 355.40
sacrilegus à cane proditus 616. uersu 41
sacrilegorum supplicium ab Hyampora Naupliam in petrā cur trāslatum 383.12
sagenarum inuentio & usus quando ceperit 622.8
sagitta fulmine tacta, signum futuræ felicis sagittarij 658.37
sagittarius Indus mori mauult, quàm gloriam suam in dubium uocare. pag. 175.10
Sai Mineruæ inscriptio templi. pag. 356.7
Salamanticarum mulierum uirtus. pag. 219.44
Salaminea Atheniensium uictoria. pag. 547.12 & 855.41
sal condimentorum condimentum. pag. 703.24
sal appetitum ciborum excitat 644. uersu 11
sal omnibus seminibus & plantis ad alumoniam inutile. ibid.36
sal optimum obsonium 691.3
sal pinguedinem liquat & fundit. pag. 644.17
salis commoditates 691.3
salis modium edendus cum amico futuro, Prouerbium 111.8
Salis natura 355.6 & 703.22
salem cur ouibus obijciant pastores 644.10
salem cur Homerus diuinum dixerit 703.7
sale Aegyptij sacerdotes in uniuersum abstinent. ibid.16
sale lucernæ mixto ipsa melius ardet 660.57
sales in defensionibus potißimùm cōueniunt 508.44
sales & dicteria subita sint, non præmeditata 666.11
sales qui nam sint conuiuio magis minus ue conuenientes, ex Xenophōte 662.23
sales philosophorum quoq; docent. pag. 651.20
salibus sacris referta Menandri comœdia 577.12
salibus cur quàm conuitijs magis pungamur 664.3
salibus qui abstinere debeant. ibid.1
salsedo amaroris species. ibid.50
salsedo maris unde 643.36
salsè dicta quomodo usurparent Lacones 644.20
salsè dicta orationi ciuili quandoque conueniunt 508.38
salsè dicta in se hilariter accipere liberale est & Laconicum 77.9
salsi saporis ab amaro distinctio. pag. 644.55
salsum saporem in plantis non esse. ibid.40
salsamentum aqua marina rigatū dulcius fit 660.33
Salia familia unde 323 43
Saltare circa puteum, Prouerbium. pag. 92.30
saltando se exercere solitus Socrates 135.31
saltatio loquens poesis 749.33
saltatio qualis conuiuijs conueniat. pag. 722.30
saltatio quid cum poetica commune habeat 748.44
saltationis tres partes, latio, species & ostentatio 748.44
Sambico grauiora pati, Prouerbiū,

&

& unde dictum 259.43
Samum petit, qui seipsum non habet, Prouerbium 209.42
Samij prolixiori oratione usi apud Spartanos, quid responsi tulerint. pag. 209.7
Samiorum respublica 260.50
Samiorum & Spartanorũ mutua auxilia 247.23
Samijs Mercurio Charidotæ sacrificantib. cur furari permissum 260. uersu 40
Sanctio Adrastæ 561.18
sanguis alimentum spiritus est 50.8
sanguis humidus est & calidus 740. uersu 5
sanguis fons & sedes caloris in homine 677.57
ex Sanguine humano uites ortæ 355. uersu 23
sanguine corpus alitur 67.17
sanguine mulieres uiris sunt copiosiore 677.57
sanguinea pluuia an fieri possit 47. uersu 40
sanitas ciborum condimentum 414. uersu 31
sanitatis ubiq; habenda ratio, at maximè in conuiuijs 135.10
sanitatis causa quæ 315.43
sanitatem Plato inter bona numerat, & ob id à Chrysippo reprehensus. pag. 597.13
sapiens Stoicorum non gaudet de malo optimus factus 811.20
Sapiens an quod leges probibẽt facturus sit, si id clàm sit futurũ, Epicuri quæstio 809.1
sapiens quod agit, omnibus uirtutibus agit 465.33
Sapiens est qui necessitati paret, Euripidis dictum 129.27
sapienti uiro Stoici diuitis, pulchri, nobilis, regis nomen attribuunt. pag. 85.45
sapientem solum à semel sibi persuasis non auelli, Epicureum decretum. pag. 802.20
sapientem iniuriæ non obnoxium esse falsò Chrysippus asserit 599.32
sapientes priscorum quinque tantùm. pag. 283.7
sapientissimi Græcorum in Aegypto fuerunt 356.17
sapientia quid Stoicis 289.10
sapientia amatoria Socratis 529. uersu 12
Sapientia Schœno non metienda, Callimachi dictum 551.26
sapientia multis prodest 59.6
sapientia ad finem suum assequendum fortuna non eget 487.1
sapientiæ & prudentiæ differentia. pag. 486.55
sapientiam uim efficiendæ felicitatis habere Epicuro uisum 601.23
Sappho Mixolydiæ harmoniæ author 568.27
Sappho mulier amorib. dedita 792. uersu 36
Sapphûs carmina 722.22
sapor quid 644.42
sapor salsus cur in nullo fructu nascatur 644.34
sapor salsus ex aliorum corruptione existit 644.39
sapor amarus iucundissimus Platoni. pag. 658.55
saporis expertia facilius commutantur & concoquuntur 643.53
saporis octo species 644.34
sapores omnes sale opus habere 691. uersu 9
Sarapis quid sit multæ coniecturæ. pag. 361.20 & inde
Sarapis & Isis Aegyptijs sunt, idem quod Græcis Pluto & Proserpina. pag. 361.10
Sarapidis & Bacchi idola à Ptolomæo in Aegyptum translata 626. uersu 22
sarcasmus Homericus 40.34
Sardanapali effœminatus animus. pag. 468.28
Sardanapali epitaphium 464.22
Sardes Lydiæ primaria urbs 242. uersu 17
Sardiani coitu fatigati capiuntur 321. uersu 32
Sardonius risus 339.25
sargi pisces 622.8
satrapicum conuiuium 653.11
Saturnus singulis triginta annis taurũ ingreditur 782.19
Saturnus in Ogygia insula à Ioue inclusus 782.4
Saturnus à Briareo captiuus tenetur in insulis geniorum 269.9
Saturnus x x x. annis suum absoluit motum 302.14
Saturnus in alium mundũ fugit 270. uersu 18
Saturni templo cur pro ærario usi ueteres 240.30
Saturni sæculum iustissimum 234.43
Saturno homines immolare prohibiti Carthaginenses 379.32
Satyro causam dicturo aures cera obturatæ, ne conuitia audiret 402. uersu 46
satyrus ignem sibi incognitum deosculari uolebat 105.48
satyrus historicus de morte Demosthenis 587.42
satyrijs libido prouocatur 236.30
¶ Scalenus triãgulus pyramidis principium 531.4
scaleni trianguli in nobis siti rigoris & horroris causæ quorundã opinione 538.49
Scamander fluuius unde dictus 258. uersu 50
Scapte Hyle Thraciæ locus, in quo Thucydides bellum Peloponnesiacum descripsit exsul 553.29
scarabei natura 324.27 & 356.33
scari piscis ingenium 621.58
Scaurus censor mortuo Druso collega magistratu se abdicare noluit. pag. 241.47
Scauri integritas 109.20
Scedasus, & eius filiæ 641.40 & deinceps
σκιλιτὲς quomodo de mortuis dicatur 740.4
sceletus Aegyptiorum 152.10
scelera punire Deum 604.20
sceleratorum somnia qualia 381.43
sceleratorũ pœnã cur differat Deus. pag. 377. per totum
scelestos neq; Deo neq; hominibus carnificibus opus habere, ut qui suis satis plectantur conscientijs 382.45
schema quid 34.3 & 35.47
schema saltationis pars 748.54
Schœno non metienda sapientia, Callimachi dictum 551.26
scholasticam uitam nil à uoluptate differre Chrysippo persuasum 592.3
scientia sensibus nõ adest, sed solo intellectu habetur 802.35
scientia unde nascatur 635.56
scientia naturæ, morum & metaphysicæ theorematis percipitur 44. uersu 14
scientiarum diuisio, in philosophicas, oratorias & mathematicas 746. uersu 56
Scipio ante legitimam ætatem consul factus 509.50 & de eo Catonis laus 509.56
Scipio C. Lælium omnibus suis actionibus adhibuit 504.17
Scipio Panætium philosophum accersiuit 480.8
Scipio Numantinus primus uirtuti templum consecrauit 456.17
Scipionis iunioris temperãtia 185.17
Scipionis Africani cum Appio disceptatio 513.41
Scipionis mirandæ uictoriæ 459.39
Scipionis Africani è repub. secessio ad leuandam inuidiam 514.55
Scipionis continentia in Carthagine capta 113.36
Scipionis seipsum laudãtis sermo eum inuidia exonerauit 393.15
Scipionis studiũ fuit non multos nosse, sed à nemine ignorari 188.9
Scipionis iunioris ætas 187.39 diuitiæ tenues 187.40
Scipionis disciplina militaris 188.38

Scipionis Nasicæ dictum de Carthagine excisa 106.39
Scipionis Maioris apophthegmata. pag. 185 15 & deinceps.
Scipionis & Mummij simultas 518.5
Scilluntium prælium 551.44
Sciluras per tesseras loquitur 446. uersu 33
Scilurus concordiæ uim fascia bastilũ docuit 171.4
Scirophorionis dies duodecimus sacra ob Mantineam pugnam 547.29
Scit multa uulpes, magnum echinus unum habet, Prouerbium 618.6
Scle iuramentum Demosthenis, & eius interpretatio 586.24
scolium carmen quale 652.3
& unde ortum ibid.
scolia carmina à Terpandro primum reperta 571.31
Scopæ Thessali uecors dictũ 452.9
Scopas ne transeas symbolũ Pythag. pag. 734.1
Scrupulum à sacra linea mouere, Prouerbium 620.13
scurræ magnæ Matris 793.26
scutum Achillis 70.8
scutum Niciæ auro & purpura distinctum 834.4
scutum Palladij à coruis pertusum. pag. 787.13
scutum Vlyßis cur insigne habuerit delphinum 627.10
Scytha in dicendo, in prælijs urbanus, Diogenis in Demosthenem salse dictum 588.13
Scythæ aduersus famem & sitim pugnare norunt 170.56
Scythæ mortuos deuorabant, sed ab Alexandro sunt emendati 462. uersu 42
Scythæ quomodo ægrotos curent. pag. 152.33
Scytharum superstitio 168.38
Scytharum Sogdianorum & Melanchlænorum historia apud Herodotum fabulosa 478.19
Scytharum potandi mos 141.26
Scythia Istro adiacens 472.45
Scythis lacubus abundat 541.35
¶ Sectæ philosophorum ab Homero exortæ 57.40
sectio corporum Aristoteli infinita ponitur 295.42
securim cur dedicarint Delphis Tenedij 788.34
securi & ferra tantum uti permisit architectus Lycurgus & quare 205. uersu 50
secundæ res petulantes reddunt 482. uersu 10
seditio sedata per musicam 575.25
seditionis compescendæ ratio Onomademi 515.45
seditionem Cato sedauit largitionem suadendo 519.35
in Seditione neutri parti se adiũgentẽ ignominia notauit Solon 378.18
seditionum & bellorũ causæ 122.34 & 524.6
seditionibus exagitata Repub. ut quis se gerere debeat 523.31
Seleucus à Galatis memorabili prælio superatus 437.16
Seleucus Callinicus hospiti ut hospitium persoluerit 444.30
Seleucus terram mobilem posuit 533. uersu 14
Seleuci de regni molestijs dictũ 499. uersu 5
Semele Bacchum eiecit 554.7
semen quid 311.26 & 405.37 & 667.45
seminis frigiditas ad coitum ineptos reddit 678.57
semina cur aqua pluuia magis nutriantur 643.42
semina hominum amantium si coeunt sunt efficaciora 701.7
seminibus rigãdis cur aptiores aquæ cum tonitru descendentes 644. uersu 24
semiebriorum facultatem imaginatricem adhuc uigere 681.47
Semiramis ancilla regis solium conscendens 753.52
Semiramidis sepulcri inscriptio 169. uersu 52
Semiramidis egregia & uirilia facta. pag. 468.26
semitam ab inferis primus Plato perspexit 760.11
semitonium quid 633.50
senarium carmen quare Heroicum dicatur 32.56
Senatus à senio nomen habet 498. uersu 45
senex gubernator nauis miraculum in natura 151.35
senex Iolaus iuuenis denuò factus. pag. 324.19
senex tyrannus res omnium maximè miranda à Thalete iudicata 870. uersu 36
senex orans aut agens aliquid præclarum spectaculum 497.27
senis Augusti dictum ad iuuentutem. pag. 494.54
seni num Respublica gerenda 493. 40 & per totum
senem ciuilem omnino extra inuidiã positum esse debere 503.16
senem fieri in sola Sparta expedit. pag. 211.13
senem rei uenereæ mentionem facere adolescentibus præsentibus extremæ est intemperantiæ 679. uersu 30
senes uerecundiam adolescentibus ingenerant 94.37
senes cur facillimè inebrientur, mulieres uerò minimè 677.18.
senes imperare, iuuenes imperata facere debere 498.36
senes multi ualidi 506.8
senes cur uinum facilius ferant 704. uersu 38
senes obnoxij proprijs laudibus alios interim uituperantes 397.30
senes facilius inebriantur quàm iuuenes 656.17
senes cur mero magis delectentur. pag. 659.14
senes cur eminus uideant, sed comminus cæcutiant 659.41
senes iuuenũ gratia in Republica uersari debent 499.49
senum cõsilia, iuuenum arma ciuitates tuentur 498.38
senum consilia iuuenum arma in ciuitate bene constituta uigere debent. ibidem
senum impudentia adolescentes facit impudentißimos 10.24
senum officia in Republica 501.6
senibus ceu legislatoribus obtemperare adolescentes Lycurgus adsuefecit 503.4
senij & ebrietatis æqualia symptomata 677.38
seniores olim in concione uerba faciẽbant 63.8
senilis Reipubl. administratio ambitione & inuidia caret 499.46
senilium actionũ exempla 494.50
senectus molestißimum quid habeat. pag. 559.38
senectus Agesilai gloriosa 495.3
senectus accidit ob caloris defectum. pag. 355.51
senectus plurima uitia abolet 497. uersu 56
senectutis honor obtrectatione caret. pag. 497.6
senectutis bello & pace magnum momentum 498.55
senectutis qualitates sanguinis temperaturæ aduersantur 740.6
Senectuti nõ addenda turpitudo, cum ipsa antea satis molesta sit, Catonis dictum 494.28
sensus quid 307.21
quomodo fiat. ibid.
sensus singularia, intellectus uerò uniuersalia apprehendit 637.11
sensus sine intelligentia nullos esse. pag. 610.33
sensus cur in senib. difficiliores 659. uersu 20
sensus ob harmoniam corpori innati. pag. 570.56
sensus non falli 307.33

sensus quinq; 276.7
sensus omnes igne communicant 232. uersu 14
sensus ad utilia potius quàm ad elegantia conuertuntur 725.7
sensuum uitia & contagiũ 477.46
sensuum officium celeriter percipere & menti offerre obiecta 411.32
de Sensibus optimo Socratis 802.26
sensile & sola mente perceptibile diuersis modis indiuidua dici 530. uersu 29
senentia omnia intelligere paradoxon 610.41
sentiendi instrumenta spiritus 307. uersu 24
sentiri planè nihil iuxta Stoicos 825. uersu 46
sententiæ pugnantes, ut concilientur ex Sophocle 627.18
sepeliendi mos ueterum 65.22
Septerium apud Delphos quid 253. uersu 26
Septem ad Thebas Aeschyli tragœdia Martis fœtus dicta à Gorgia 725. uersu 24
septenarius numerus Apollini fortè destinatus 742.4 eidem sacer. pag. 287.4
Septentrio cur eleuatus 298.47
septentrionalis mundi plaga superior dicta, cur 245.52
septentrionalis Polus super Horizontem eleuatur 47.34
Septimontium dies festus cur institutus, & ut in eo uehiculis abstinuerint 244.18
sepulchrum Semiramidis reclusum. pag. 169.54
sepulchri honor ueterum 246.2
sepulchra & sepulturæ Laconũ quales 212.55
sepulturã beata Scythis in sublimi putrescere 349.50
sepulturæ x uirorum unum mulieris cadauer cur adderent uespillones. pag. 678.4
sepulturæ sapientum paucæ in ipsorũ patria 552.47
sepulturæ peculiaris ritus inter Pythagoricos 835 34
sepulchreta à quo primum sint instituta 65.28
Serapionis uictoria 661.26
Serapionis carmina Homerica & Hesiodea de rebus philosophicis. pag. 786.35
Seriphij malam fraudem exsulio puniunt 550.47
in Seripho fraudulenter agendum, Stratonici consilium 557.47
sermo ingenij idolum 21.27
sermonis diuisio in historicum & ciuilem 41.15
sermonis mirifica utilitas 139.21
sermonis usus ad sanitatis cõseruationem 139.23
serpens à duobus litigantibus bonus genius nuncupatus 755.21
serpens insigne scuti oraculo notatus pag. 794.2
serpentes à quibus animalibus norentur 106.4
serpentes ex ouis generantur 667.35
serpentes à ceruis naribus attrahuntur 621.20
serpentum & uulpium amicitia & fœdus contra aquilam communem hostem 624.26
sertis floreis ut utendum inter pocula 673.50
seruus fugiens in pistrinum 149.10
serui in Etruria ad tibiæ cantum flagris cædebantur 403.40
serui ut puniendi 402.56
serui uiteeis ferulis cædi soliti in archontis sacrificio 709.41
seruis dum uapulant respondendi facultas permittenda 403.16
seruile Romanorum bellum 788.23
seruitus Athenis prohibita 584.14
seruire qui nescit nec dominari potest 511.10
Seruius Tullus fortunæ beneficio ad regnum Romæ euectus, & de eo plura 245.2
Seruius regnum studio Tanaquildis obtinet 459.20
Seruius homo felicissimus cum Fortuna consuescere creditus 239.14
Seruius ad gerendum imperium inceptissimus fuit 459.22
Seruij Tulij constitutiones 458.51 eiusq; laus ibid.
Seth ab Aegyptijs dicitur Typhon. pag. 365.8
seueritatis parentum in liberos exemplum 318.14
sexagenarius medico manum porrigens ridiculus est 144.5
Sextius Romanus inter philosophandi initia graues sensit molestias 99. uersu 26
sexuum ornatus Cumis immutatus ab Aristodemo 228.51
sexuum diuisio secundum Apollinem & Dianam, Homeri 67.6
¶ Si, coniunctionis uis in cõditionali enunciato constituendo 283.54
Si, Lacedæmoniorum ad Philippum epistola 446.20
Sibylla in Helicone à Musis enutrita. pag. 787.30
Sibylla in facie Lunæ uaticinans 389. uersu 40
Sibyllæ carmina diuinas sortes continentia 792.36
Sibylla de seipsa gloriatio 787.32
Sibyllæ sexum 787.29
Sibyllina carmina suci expertia 786. uersu 43
Sibyllinis libris iubentibus Romani duos Græcos & totidem Gallos uiuos defoderunt 246.55
Sicilia quantum à Carthagine distet. pag. 826.30
Siciliæ amplitudo 551.27
Siciliæ soli fœcunditas unde 644.32
Siciliensis Atheniensium clades à Socrate prædicta 832.35
Sicionyus thesaurus à quo Delphis repositus 696.3
signa cœli insociabilia quæ 313.42
signa nauigationis seu itineris nõ abolenda, postquam ijs usi fuerimus. pag. 716.28
Silenus à Mida captus 128.12
Sileni de uita humana iudicium 128. uersu 14
silentium adolescentum ornamẽtum. pag. 72.23
silentium contra sitim ualet 108.30
silentium unius diei v. talentis uendidit Demosthenes 588.28
silentium tempestiuum quauis oratione utilius 8.2
silentium à puero suis ciuibus iniunxit Lycurgus 446.12
silentium sapientibus est responsum. pag. 426.34
silentium ubiq; impune 108.29 est Socraticum uel Herculeum quidpiam 38
silentij tutum præmium Augusti uox. pag. 192.47
silentij incõmoda ex Homero 57.20
silentij laus 447.5
silentij rarissimè, sermonis sæpissime pœnitet nos 136.5
silices in aquam iniecti eam perfrigerant 543.58
simia odore allecta sponte ad pantheram accurrit 621.22
simiæ turpitudo 611.32
similacis plantæ umbra homines interficit 675.38
Simmias Periclem oppugnãs 510.12
Simonides quatuor literas à se inuentas alphabeto adiecit 742.14
Simonides arcam præmiorum semper plenam, beneficiorum uacuam semper inueniebat 410.36
Simonides à Themistocle repulsam passus in re inhonesta 427.54
Simonidis de gloria pulchrum dictũ. pag. 494.17
Simonidis dictum de apibus 100.38
Simonides senis in theatro uictoria. pag. 495.42
Simonidis egregium responsum Pausaniæ datum 119.47
Simonidis in Sicilia exilium 553.9

simplicia

simplicia compositis facilius mutantur 643.53
simulacra in somnijs apparentia unde fiant iuxta Democritum 739. uersu 24
simulacra in somnis apparentia uiuorum ne sint an mortuorum, Pythagorici certis signis internoscunt. pag. 835.27
simultates cum malis hominibus multos extulerunt 510.9
Simatus & Sinorix Galatiæ tetrarchæ 2262
Simatus Galatiæ regulus interfectus. pag. 764.4
singularia esse uniuersalibus consitalia 561 7
singularia sentiuntur, uniuersalia intelliguntur 657.11
singultũ quomodo subitò cures 675. uersu 42
sinistrum à sinendo dictum 245.46
Siphnij cum Spartanis de imperio cõtendentes 850.17
Siramnis dictum de seipso 169.30
Sirenes aduentantes fugere 721.43
Sirenes genij nõ ualde humani 747. uersu 33
Sirenes Sphæris cœlestibus insistentes, & canẽtes, Platonicum figmentũ. pag. 639.40
Sirenum Homericarum fabula quid sibi uelit 747.40
Sirenum nomen Plato Musis insolenter imposuit 747.50
Sirij ortum capræ noscunt 620.10
sistrum quid ostendat 371.6 eius figura ibidem
sitis quid 706.40
sitis cur magis quàm fames molesta sit ieiunis 704.30
sitis an ab indigentia fiat 704.53
sitis cur cibo non sedetur, cùm tamen fames potu sumpto quiescat 706. uersu 12
sitim quomodo Socrates represserit. pag. 447.39
sitientes noctu ubi obdormierint siti liberantur 704.55
siue fabam comedas, caput aut genitoris, idẽ fit, uersus explicatus 666. uersu 57
¶ Smyrnæi à Spartanis subleuati in angustijs 89.38
Smyrna alias Myrrha patrem deperijt 320.10
¶ Sobrij esse debent qui sunt liberis operam daturi 1.30
sobrietatis sacra etiam Baccho fieri solita 141.18
sobriorum ratio constat, ebriorum ne sensus quidem 681.46
socer cur genero & uicißim donare prohibitum 234.8
socrus nouercalis animus 148.30
Socbares in Plataica pugna preclarè se gerit 857.14
societatis primarium opus, fœtus procreatio 624 30
Soclari & Antobuli de Brutorum solertia disputatio 609. per totum
socordia amore tollitur 760.21
socordia naturæ bonitatem corrumpit 2.13
Socrates ab Aristophane in theatro cõmicijs petitus, quid responderit. pag. 7.45
Socrates à genio monitus diuinasse perhibetur 69.13
Socrates saltando corpus exercuit. pag. 135.38
Socrates quomodo suos docuerit. pag. 503.36
Socrates & Plato ambo idem de uniuerso senserunt 291.47 ipsorum principia rerum naturalium. ibid.
Socrates Platonis Chiron 727.1
Socrates sitiẽs nõ bibebat prius quàm primam urnam effudisset 447. uersu 40
Socrates ab Aristoxeno contumeliosè tractatus 845.32
Socrates ad uirtutem diuino instinctu incitatus 801.45
Socrates nouos inducens genios ab Athenensibus cæcatus 462.47
Socrates ad iudices oratio de Anyto & Melito 421.32
Socrates, Plato, Xenophon, Aeschines, Cebes philosophi masculos amores probarunt 8.36
Socrates Xantippes importunitatem egregiè tulit 404.39
Socrates nõ Græcia aut Athenarum, sed mundi ciuis dici uolebat 550.1
Socrates olorum conseruum se faciẽs. pag. 620.20
Socrates etiã iam hausto ueneno philosophatus 555.25
Socrates nihil ipse scripsit 462.28
Socrates alios refellens nihil ipse affirmabat 528.39
Socrates in carcere philosophabatur. pag. 414.45
Socrates somnio ad scribendum carmen impulsus, Aesopi fabulas argumentum sibi delegit 12.5
Socrates umbrarum conuiualium autor 719.7
Socrates adolescentes se in speculo cõtueri iussit 147.19
Socratis paupertas 104.27
Socratis pater oraculo iussus ut filiũ liberè omnia agere sineret 838.10
Socratis conuiuia adhuc hodie eruditos homines delectant 704 10
Socratis natalem quando celebrare soliti Athenienses 726.25
Socratis & Platonis de Deo sententia pag. 294.25
Socratis de ira noxa pulchra admonitio 378.40
Socratis in redarguẽdo modus 95.17
Socrates contemptæ religionis reus actus 831.46
Socratis ratio philosophandi 528.17
Socratis de exercitijs dictum 159.51
Socratis defensio à Lysia scripta 580. uersu 13
Socratis in morte contemnenda magnus animus 349.40
Socratis criminatores seipsos suspenderunt 556.28 implacabile erga illos Atheniensium odium. ibid.
Socratem dictis suis conformia facta edidisse 802.14
Sogdiani ab Alexandro in melius reformati 462 40
Sol rex sensilis naturæ Platoni 533. uersu 25
sol discus uitreus 300.32
sol fines suos non egreditur, Heracliti dictum 552.35
sol hyeme Aegypto uicinior 306.20
sol uerticalis, ubi umbram non fundit corpora 556.31
sol triginta diebus per unicam saltem horam occidit in Ogygia 782.23
sol fæx aeris 304.19
sol nubes ignita Xenophani 300.28
sol aquæ tenuißimas partes attrahens consumit 732.49
sol cur ex loto extitisse fingatur 356. uersu 42
sol spongia pumicosa 300.41
sol factus ad temporis discrimina definienda 533 23
sol Peloponnesum magnitudine æquat 300.47 & aliorum de eius quantitate sententiæ. ibid.
sol obliquè mouetur propter Zodiaci obliquitatem 30.1
sol massa lapidea 300.29
sol & Luna Dei simulachra 483.1
sol non igneus sed alterius præstantioris naturæ 46.21
sol Deorum iussu hominibus benignissimus 264.27
sol cordis instar se habet in cœlo. pag. 773.2
sol altißimus tardißimè mouetur. pag. 484.16
solis conuersiones tropicæ quomodo fiant 300.55
solis defectus qui fiat 47.5
solis ortu & occasu diei principium determinari nequit 247.10
solis figura 300.25 magnitudo iuxta Anaximandrum. ibid.
solis tanta eclypsis, ut in meridie stellæ conspicerentur, Plutarchi tempore contigit 775 2b

solis

solis defectus mensem durans 301,14
solis à luna distantia ex Aristarcho pag. 770,54
solis eclipses totales, sunt sine mora pag. 775,52
solis cum amore comparatio 761,51
solis forma secundum varios varia pag. 300,51
solis naturā vt cognosceret Eudoxus se Phaetontis instar comburi exoptauit 336,4
solis diametri ad Lunæ diametrum ratio decupla 639,3
solis, Veneris & Mercurij conuersio eadem 276,35
solis ad Apollinem proportio qualis pag. 278,43
solis sphæram quidam summā faciunt pag. 299,52
solis & lunæ effectus in his inferioribus 365,2
solis & Lunæ motus æqualis 300,3
solem cur nunc quadratum, nunc cubum dicant 638,55
solem Aegyptij cupidinem faciunt pag. 761,47
ad Solem cur minus putrescāt carnes quàm ad Lunam 682,51
solem multis millibus stadiorū à summo cœlo abesse 770,35
solem lapidem quod dixisset Anaxagoras, impietatis est dānatus 167, vers. 38
solem esse Cimmerij negant 167,39
solē Anaxagoras lapidē dixit 167,38
solem Hyperionem cur Homerus vocauerit 43,56
solem orientem plures adorant quam occidentem 190,31
à Sole tria illuminantur Luna, aer, & terra 775,20
soles duo Empedocli 300,35
solstitia quando fiant thynnus piscis docet 623,35
solida cur à fulmine rumpantur illæsis laxitatem habentibus 689,5
soliditas quaternario conficitur 286, vers. 14
solitaria vita improbatur 142,54
solecismos non curandos esse oratori pag. 601,46
Solon seruis, amoribus & sicca vnctione interdixit 195,14
Solon Atheniēsium legislator 154,41 leges mutabiles dixit ibidem
Solon seipsum exhortatur 99,53
Solon à tribus diuersis factionibus legislator & arbiter paribus votis appellatus 761,35
Solon solus contra Pisistratum arma capit 502,38
Solon oblatam tyrannidem recusauit pag. 151,37
Solon factionibus abstinuit 510,23
Solonis sisachthia 511, 43 stulta de ære alieno leuando consultatio ibidem
Solonis lex de sponsis 145,23
Solonis lex de seditionibus examinatur 523,20 &c.
Solonis distichon 157,30 explicatum ibidem
Solonis aduersus Crœsum libertas 85, vers. 40
Solonis de masculo amore dicta 752,5
Solonis cum Aesopo concertatio de imperatore 155,3
Solonis lex de corporibus pignori nō obligandis 328,42
Solonis de principe dictum 154,49
Solonis ad rempub. aditus 510,25
Somnus quid 314,55
somnus vitiosorum qualis 116,20
somnus inordinatus suspicionem morbi futuri adfert 138,40
somnus altißimus suauißimus est pag. 122,15
somnus & mors gemelli 122,20
somnus Deorum donum, requies & obliuio laborum 165,7
somnus ab Aristone exactori vectigalis comparatus 232,6
somnus suaue morbi & curarum leuamen 164,36
somnus Epimenidis 50 annorum pag. 494,34
somnus & mors an ad animam vel ad corpus pertineant 314,52
somnus compedum loco destinatus Saturno 782,35
somnus sitis remedium 704,55
somnus superstitiosorum inquietus pag. 164,40
somnus à cœna statim captus suffocat calorem 142,6
somnus solius est corporis 325,4
somni causa quæ 314,44
somni & cœnæ interstitium iuxta medicos 141,48
in Somno cur quandoq; loquātur homines 689,13
somno & Venere, Alexander se hominem esse cognouit 727,10
somnum refrigeratione fieri 678,50
somnia difficilia faciunt cibi quidam pag. 739,17
somnia Melancholicis frequentiß. accidunt 181,42
somnia mirabilia & absurda visa cōcitat polypodis caput commestum pag. 31,12
somnia Saturni vatidica 782,40
somnia certa concilant fruges recentes commestæ 739,44
somnia molesta ne accidant vt præcauendum 675,24
ex Somniis diuinaturi cur à fabis abstinere iubeantur 739,19
somniis autumnalibus cur minimum fidei adhibendum sit 739,3
Sonchites Solonis in Aegypto præceptor 356,10
sonus tempus & syllaba in auditum incidunt 573,51
sonorum consonantia quomodo fiat ab antiperistasi 532,56
sompedes vt in lignis generentur pag. 667,25
sontem celerem tardus vindex facile assequitur 14,45
sophistæ in feriis ieiuni 75,15
sophistæ nominum ope res ipsas declinare student 491,4
sophistarum in declamando fastus pag. 395,10
sophisticæ in dicendo artes 73,50
sophistico contendendi morbo laborantibus, quomodo occurrendum pag. 650,57
Sophocles non vbiq; sui similis 76,17
Sophocles interrogatus an Venere vteretur, quid responderit 450,30
Sophocles quid per magnos Deos intelligat 675,9
Sophocles vt voluptatem fugerit pag. 337,12
Sophocles à filiis in ius vocatus, magno plausu e theatro domum est deductus 495,20
Sophoclis & Euripidis tragœdiæ, celebres apud Persas, Susianos & Gederosios 461,46
Sophoclis rerum diuisio 314,2
Sophoclis facundia 546,50
Sophoclis dictum 100,17
soporifera medicamenta esse frigidæ temperaturæ 678,51
Sororem, victor interimēs absoluitur pag. 319,20
sors fortunæ proles 613,55
sorti electionem committens Nestor improbatur 795,18
Sostratus solo lacte pro potu & cibo vtens vitam exegit 685,14
Soteres qui dicti 469,36
¶Spartæ senescere pulcherrime licet pag. 503,6
Spartæ salus, quòd ciues obedire nossent 102,18
Spartam nactus es, hāc orna 419,12
Sparti, homines ex draconis dentibus à Cadmo sati nati 387,17
Spartanum imperium cur tam diuturnum 518,22
Spartani cur ad tibiæ cantum pugnarint 195,10
Spartani Romanorum ditionis facti pag. 234,6
Spartani Smyrnæis indigentibus subueniunt 89,38
Spartani anguinori vocati à Pythia pag. 793,6

Spartani cur aliis feliciores 196,4
Spartani sobrij quare 204,6
Spartanorum memorabile dictum pag. 89,40
Spartanorum condimenta sal & acetum 158,9
Spartanorum epistola ad Philippum NON. 447,46
Spartanorum dij cur omnes armati pag. 208,5
Spartanis vt semper falsa oracula daret Pythiæ persuadet Clisthenes pag. 848,9
Specus Trophonij 838,50
spectaculorum & auditionum voluptates, cur solæ intemperantiæ vitio careant 717,37
spectator virtutis expetendus 104,3
speculi vsus verus 147,20
specula caua validiùs reflectunt, solis radios 779,17
speculorũ imagines & idola vt fiant, variæ opiniones 308,44
specularie artis seu Catoptricæ fundamentum 774,25
Spes omnium rerum comunißima 155,31
spes Alexandri in Asiam contendentis viaticum 472,53
spes alumna senum 432,39
spes in quos cadat 334,24
Speusippum suæ vitæ exemplo corrigebat Plato 95,6
Sphacteria victoria Demosthenis & Cleonis 547,14
sphæra solis 299,52
sphæris octo cœlestibus Plato Sirenes affingit 639,19 747,30
Sphinx fortitudine magis quàm sapientia Thebanis terribilis fuit 327, vers. 43
Sphingem domi habes, Ciceronis ad Hortensium dictum 191,12
Spicæ generatio frigus & humorem requirit 646,11
Spintbari Tarentini de Epaminonda maturum iudicium 840,19
spiritus animæ vehiculum 50,10
spiritus & calor naturæ instrumenta quibus actiones suas obit 713,43
spiritus naturalis in animalem transitus 827,17
spiritus Nerui & ossa omnésq; partes corporis rationis expertia sunt pag. 483,56
spiritus diuinatorij mutationibus sunt obnoxij 279,11
spiritus à calore & siccitate tenuantur 278,16
Spolia inter ea quæ diis offerũtur, cur sola corrumpi sinantur 239,20
sponde præstò noxa est, proverbium antiquißimum 58,9
spongiam animas & sanguine carere pag. 623,50
spongotheres piscit 623,49
sponsi cur quinq; faces accendere soliti 232,37
sponsum cum sponsa furtim & cautè cur iusserit Lycurgus congredi pag. 206,13
sponsa fusum & colum in conclaue cur importauerit 238,21
sponsa quomodo in mariti domum venire debeat 792,13
sponsa cur dixerit, vbi tu Caius, ego Caia 238,6
sponsæ comam cur Romani hastæ cuspide discriminent 247,40
sponsæ cur in nuptiis aquã & ignem tangere iussæ 232,26
sponsam per præcones in templum accersi olim moris erat 256,23
sponsam cum sponso concubituram Cydonium malum manducare iussit Solon 145,24
spurios Romani Sp. literis designant quasi sine patre 250,27
¶ Stagira Aristotelis patria 553,17
stannum illiquefactum æri, quid conferat 278,21
Stasicratis architecti mirum propositum 467,50
stateram ne transgrediaris, Pythagoræ ænigma explicatum 9,14
statua Demosthenis posita in Prytaneo 587,55
statua Homeri 581,13
statuæ Hieronis tyranni miraculum pag. 787,5
statuæ Mercurij truncatæ 578,53
statuæ nihil ad gloriam faciũt 182,15
statuæ Hermodij & Aristogitonis æs optimum habent 578,8
Stellæ errãtes finito in anteriora progreßu subsistunt 98,39
stellæ extinctæ in Trophonij specu quid significent 839,13
stellæ Sole in meridie eclipsante in cœlo conspectæ 775,28
stellæ quomodo moueantur 299,55
stellæ quid denuncient 300,16
stellæ & sol à mari accenduntur 605, vers. 57
stellarum vires pro ratione loci & situs augeri & minui 352,44
stellarum motus harmonici 576,1
stellarum ordo 299,45
stellarum figura aliis alia perhibetur 299,40 natura ibidem
stellis singulis singulæ animæ adiunctæ dogma Platonicum 561,45
stellas ex igne & terra contemperatas Platonis opinio 783,54
stellas ex mari nutriri Stoici opinati pag. 735,14
stellas à Sole illuminari 300,6
sterilitas vnde 311,48
sternutatio signum fœlix 69,9
Stesichori Lyrica poemata 565,39
Stesichori querimonia in solis eclipsi pag. 775,32
Sthenelaidæ oratio apud Tucydidem pag. 508,32
Sthenonis in patriam amor 517,48
Stheniorum lucta apud Argiuos 371, 32 Danai causa instituta ibidem
Stilbon Mercurij stella 299,49
Stilpo author quæstionum Megaricarum 194,34
Stilponis philosophi insomnium 103, vers. 22
Stilponi filia impudica non obstitit quo minus vitam lætam ageret pag. 425,36
stirpes mediocribus aquis aluntur, abundãtibus vero suffocantur 6,50
stirpes frigidæ cur folia citius amittãt pag. 676,15
stirpes omnes humido aluntur 290,5
Stoa schola Athenis 553,16
Stoica secta Babylone plãtata ab Archedamo Stoico 553,21
Stoici à Plutarcho cõuellũtur 273,10
Stoici Deum ignem esse pronunciant pag. 194,33
Stoici principatum animæ in corde ponunt 51,16
Stoicorum definitio animæ 50,48 ex Homero petita 50,49
Stoicorum de Diis & geniis sententia 169,12
Stoicorum nimis acerbum in Academicos odium 809,24
Stoicorum theologia 364,34
Stoicorum inconstantia, & cæterorũ philosophorum constantia 816,50
Stoicorum de affectibus sententia & eius impugnatio 489 per totũ.
Stoicorum vitam ipsorum Placitis repugnare 591,54
Stoicarum repugnantiarum enumeratio 591,50 & deinceps
Stoicorum de mali causa, opinio refutatur 629,41
Stoicorum paradoxa 810,10 Adiaphora 810,17
Stoicorum de virtute & vitio sententia 19,49
Stoicis Virtus sufficit ad beatitudinẽ pag. 53,39
Stoicos poetis magis absurda dicere pag. 324 per totum
in stoicos scommata 314,48
Stomachus in bulimo an densetur vel rarescat 710,37
stomachi imbecillitati hausto vino medendum 678,46
stomachum ex trachea arteria humorem attrahere, contra medicorum placita 714,16
stomachum non leuem intus sed asperum esse 713,40

i stoma-

ſtomachum cibi eſſe receptaculum, bronchum vero potus 713,10
Strabonis Pompeij Magni P. cadauer à Romanis conculcatum 380,29
ſtratagema Archeſilai 197,46
Stratocles orator à Philippide comico irriſus 751,41
Stratocles & Deomeclides ad aureã meſſem ſeſe inuitantes 505,12
Stratocles Rhetor 583,49
Stratoclis ſcurrilitas 505,55
Strato Peripateticus philoſophus Ariſtotelis multis in locis aduerſatur pag. 800,30
Stratonis phyſici in Menedemum dictum 419,18
Stratonis Peripatetici patria 553,19
Stratonicæ Galatæ mulieris virtus 226,30 ea ſterilis marito aliam copulauit, & filios natos ceu ſuos dilexit 216,34
Stratonici de Rodiis dictum 450,35
Stratonici dicterium 550,46
Striges ab Ariſtophane ſubmerſæ pag. 576,23
ſtrumæ in corpore vnde fiant 688,21
ſtultus quovis verbo pcellitur 22,29
ſtulticia tanquam ſomniis vitioſis animus exagitatur 483,57
ſtupor vnde Græcis narce dicatur pag. 675,9
ſtuporẽ manui per rete inducens torpedo piſcis, admiranda planè natura 622,26
ſturnorum docilitas 618,47
Styx quidnam ſit 839,5
Stygis aqua circa Tænarum frigidiſſima 543,24
Stygem quando ſubeat Luna 839,15
Stygia aqua vaſa rumpit præ frigore 543,21 ſola aſini vngula contineri poteſt ibidem
Suada muſarum amica 747,35
Suadam & Gratias quare coniunxerint veteres 145,22
ſuaſorẽ inutilis rei vt cõfundas 520,1
ſuauibus vtendum, non abvtendum pag. 135,23
Subiectum quid Dialecticis 535,26
ſubligaculis glauci coloris olim vſi tyranni 511,47
Subſolanũ ſpectantes partes Lunæ in eclipſibus primo deficere 776,19
ſubſtantiæ ſacræ 535,11
Succinũ omnia leuia ad ſe trahit præterquam ocymum & oleo inuncta pag. 670,53
Sudoris eruptiones medici vino dato curant 678,47
Suffitus ex loliginis ſemine balneãtibus noxius 683,36
ſuffituum ratio quæ 375,40
ſuffimenta Pythica Laurus & farina hordeacea 786,42
Sui cognitio ſumma humanarũ actionũ 802,40 vnde petẽda 129,5
Sulphur cur theon appellent Græci pag. 688,43
Summum bonum Stoicorum cum natura conſentire 810,16
ſumptuum tenuitas honoraria firmiſſimè conſeruat 521,8
Superbia quomodo reprimẽda 73,25
ſuperficies inæquales inæqualia neceſſario habere corpora, an verè dicatur 824,1 &c.
ſuperficiei generatio ternario conſtat pag. 286,13
Superſtitio quid 164,22
ſuperſtitio Iudæorum & Syrorum pag. 605,4
ſuperſtitio quomodo fugienda 169,3
ſuperſtitio morte non finitur 165,32
ſuperſtitio Græcis deiſidæmonia cur dicatur 164,16
ſuperſtitionis vſus 344,10
ſuperſtitionis exitialis exẽpla 166,50
ſuperſtitioſo nullus communis mundus eſt 165,10
ſuperſtitioſi omnia metuunt 164,32
ſuperſtitioſi deorum inimici 168,13
ſuperſtitioſorum templa ſunt ſupplicia 165,29
ſupplicandi ritus ſimulachro Iouis pag. 251,24
ſupplicandi mos apud Perſas mirabilis 540,52
ſupplicium animarũ triplex 388,26
ſupplicium an extremus articulus ſolum dicendus 381,30
ſupplicij modum & oportunitatem conſiderandam 380,17
ſupplicia mortuorum apud inferos pag. 389,45
ſupplicia ſceleratorum ſera nõ ſunt, etſi videãtur, ſed diuturna 381,18
ſupplicia accuſationibus antevertunt apud tyrannos 484,12
Sura Lyciæ villa 621,13 eius incolæ ex piſcibus auguria captãt, ibidem
ſurſum ferri leuia & ignea 772,26
ſurſum verſum flumina, proverbium pag. 778,53
ſus prima vomeris & arationis vſum homines docuit 691,52
ſus Parmenonis proverbio celebris pag. 695,20
ſus Mineruam 508,48
ſuis lac bibitum lepram facit 355,47
ſuem elephanti fugiunt 624,50
ſues capitis dolorem vt ſibi ſedent pag. 648,20
ſues Luna decreſcente coeunt 355,47
ſues Aegyptiorum coloni 691,56
ſues domeſtici cur frequentius quàm apri pariant 647,28
ſuum ſanitas cicere exploratur 281, verſ. 12
ſuilla carne cur non veſcantur Iudæi, pag. 691,40
ſuilla caro multa gignit excrementa pag. 355,5
ſuſurri in coniugio cauendi 149,3
Sybaris Athenienſium colonia, Thuriorum nomen accepit 579,40
Sybaritica mulier zelotypa à canibus diſcerpta 320,6
Sycioniorum impietatem ab oraculo prædictum vindicatum iri 380,17
Sycophantæ Athenis necati 609,38
Sycophanta quid latinis, & eius nominis origo 411,50
Syena vrbs Africæ pluuiis in totum caret 780,48
Syenæ gnomones in ſolſtitio æſtiuo nullam de ſe vmbrã mittunt 262, verſ. 45
ſyllabarum numerus cẽties millenûm & ducentorum millium iuxta Xenocratem 737,56
Sylla Athenas vt occuparit 441,53
Sylla fortunæ adoptiuus filius 456, 9 à Romanis Felix appellatus ibidem 12
Sylla fortunæ mentionem faciens omnem inuidiã amolitus eſt 394,38
Sylla quæſtor Marij 510,56
Sylla Iugurthæ capti à ſe imaginem in annulo ferens 511,2
Sylla Pompeio triumphum concedit pag. 509,49
Sylla Marium deiecit 511,8
Sylla Metelli Pij amicitiam, & Athenas à ſe non everſas, ſummo loco habuit 189,37
Syllæ crudelitas 517,49
Syllæ ad Catulum & Metellum defectio 511,2 ingeniũ & erga Pompeium reuerentia ibidem
Syllæ gaudium liberata Italia à ciuilibus bellis 496,25
Syllæ immanitas Athenis 442,2
Syluia à Marte impregnata Romulum & Remum vno partu edidit pag. 323,4
ſymbolum mihi reddis non debitum, Melanthij dictum in comicum ſe irridentem 664,18
ſymbola Pythagoræ explicata 9. per totum
ſymbolorum quorundã Pythagoricorum explicatio 733,46
ſymphonias ſaltem quinq; eſſe 285, verſ. 34
Symmachus tyrannus, Thaſo eiectus pag. 847,29
Symmachi de piſcium præſtantia diſputatio 690,51
ſympoſiacôn libri Plutarchi 650 & deinceps
ſyncopi detẽtis odorata remedio ſunt pag. 710,29

Syncretismus Cretensium 438,2
synecbdoche quid 34,56 multiplex pag. 35,1
synemmenon, quatrichordũ 639,27
Synorix Sinatum interficit, vt eius vxore potiretur 764,42
synusia & apusia Græcorum quid pag. 363,2
Sypilus deorum prouidentia eversa pag. 809,42
Syracusæ à quo conditæ 641,36
Syracusanorum duorum adolescentum factum memorabile 524,22
Syri ad luctum propensi 126,28
Syri cur piscem venerentur 736,21
Syriæ deæ quid superstitiosi tribuant pag. 268,5
in Syßitiis Laconũ consuetudo 211,51

T

TAbernaculorum festum Iudæorum cum Bacchi sacris convenire 693,4
Tacens in conuiuio si sapiens sit stulte facit, si stultus sapienter, Simonidis dictum 673,20
tacendi magistros deos, loquendi homines, vnde habeamus 442,31
taciturnitatem Homerus facundißimo homini adscribit 442,33
taciturnitatem vt addiscant anseres alioquin animalia obstrepera 614, vers. 54
tactus sensus terrestris natura 285,55
tacuisse neminẽ pœnituit, dixisse permultos 8,6
Talasii nomen explicatum 238,20
talpæ sanguine grãdo avertitur 714, vers. 46
Tamynea victoriæ nuncius ab Atheniensibus coronatus 581,32
Tanagræis suspectæ mulieres 257,40
Tanaquil cordata mulier 459,15
Tanaquilidis calliditas 246,6
Tantalus eversa Sypilo à diis punitus pag. 809,42
Taprabona Lunæ cõversionibus subiecta 769,30
Tarpeia monilibus obruta 319,4
Tarquinij virtus bellica 249,40
Tarriæ Dinomenis F. virtus 470,12 eius auaritia ibidem
tartarus Iusticiæ carcer 131,43
tartari nomen vnde 539,25
Taruntij cum Larentia consuetudo pag. 239,8
Tatius Romuli collega 241,24
Taurus agrestis fieni alligatus cicuratur 670,52
taurus mons aquilas multas habet pag. 445,19
tauri pugnaturi solertia 614,24
taurum montem qua industria anseres transvolent 614,53
tauri conspectu puniceo colore infaniunt 149,34
Taxilles Idorum rex 175,23 eius ad Alexandrum oratio ibidem
taxillorum ludo comparata vita humana à Platone 414,56
taxillis pueri, sacramẽto viri fallendi, Dionysii datum 207,5
¶Technatis in Arabes expeditio 355, vers. 55
Tegratarũ & Pheneatarum bellum vt compositum 319,18
Telamon Aiacis pater 321,2
Telamon fratricida 320,43
Telamonij Aiacis animam vigesimo loco cur ad sortẽ venisse dicat Plato 742,50
telearchia quale munus Thebis fuerit pag. 514,23
Telegonius Vlißis è Circe F. 325,50
Telemachus puer in mare delapsus, à delphino seruatus 627,18
Telemachus calamitatis loco habet quod fratre careat 431,14
Telephanes Megarẽsis musicus 569, 30 eius odium in fistulas ibidem
Telephus vim stupri sibi illatam insidiis vindicat 641,38
Telephus hostili lancea sanatus pag. 107,37
Telesias Thebanus musicæ prævaricator 572,35
Telesilla poetria 217,31 à diis Musas colere iussa ibidem
Telesippes causa Antigenes magnam ignominiam subiit 470,44
Telesippus Isocratis filius 580,39
Telesinus vna tessera data totam armauit Italiam 458,21
Teletias ludis Pythiis victor, à Sycionius discerptus 380,18
Tellus tibicen peßimus 183,45
tellus obscurus homo Crœso felicior iudicatus à Solone 85,41
telluris fanum 790,20
temperans verè qualis 403,10
temperantiæ definitio 318,32
temperantiæ insigne exemplum in Socrate 7,42
temperantiæ extrema 487,50 ea vt à continentia differat ibidem
temperantiam quomodo suis adolescentibus commendarẽt Spartani pag. 815,17
temperiem quomodo conseruet natura 705,27
temperamẽtum quatuor qualitatum res vniuersas producit 45,28
tempestatis futuræ signa 646,30
tempica laurus 568,13
templis nulla vnquam vrbs caruit pag. 807,47
tempus anima Vniuersi, Pythagoræ pag. 533,49
tempus bona nõ auget Stoicis 811,27
tempus inapprehensibile 287,44
tempus aut ocio aut rebus honestis impendendum 207,43
tempus Romani Lunæ varietatibus distinxerunt 236,27
tempus numerus omnium est 236,55
tempus à temperando dictum 533,54
tempus quid 296 &c.
tempus præsens esse Stoici negant pag. 824,56
temporis definitio ex Aristotele 533, vers. 42
temporis cum cælo cognatio 514,6
temulentiam cur primum omnium Agamemnoni exprobrarit Achilles 698,23
temulento iuuene, nil seni similius est pag. 677,43
tenebræ an videri poßint 308,52
tenebræ apud quercum Pryenæ quid sibi velint 255,17
tenebras luce antiquiores esse Aegyptiis persuasum 692,3
Tenediorum securis Delphis reposita 788,34
tepida omnia sunt ad putrefactionem prona 712,29
Terei fabula 714,10
tergemini vt nascantur 312,20
Teribazus 166,43
Termino Deo cur nullum animal immolarint Romani 235,4
ternarius numerus iusticiæ titulo cur à Pythagoreis insignitus 374,10
Terpander ab Ephoris mulctatus quòd chordarum numerum auxisset, & eius laus 212,51
Terpander musicus modorum citharædicorum primus inuentor 565, vers. 41
Terpsion Megaricus de Socratis genio 832,29
Terpsichore musa quibus sit præfecta 748,40
terrã moueri cælum vero stare quod dixisset Cleanthes, violatæ religio postulatus 769,14
terra Vesta & Hestia cur antiquitus dicta 543,41
terra primò creata 298,16
terra grauißima simpliciter 295,16
terra an sit primo frigida cõtra Chrysippum 542,7
terra vnica 304,15
terra absq; calore sterilis est 231,16
terra aquæ admixta eam vitiat & potui ineptam reddit 712,37
terra in medio vniuersi tanquam centrum sita 769,45
terra cur creata, & eius cõmoditates ex Platone 779,38
terra concutitur non mouetur 305,7
terra ad cœlum instar puncti esse à Mathematicis docetur 550,19

terra, Sole & Luna in vna linea existentibus fit Eclipsis 776,9
terra mouetur circa suũ cẽtrum 304, vers. 43
terra vt duos Soles nõ fert, sic nec Asia duos reges 174, 31
terra magna insula 782,47
terra malis scatet, aduersis mare redundat. 128, 5
terra sola immobilis, cætera omnia elementa sunt in perpetuo motu pag. 45,6
terra cur in Austrũ inclinetur 304, vers. 33
terra Lunæ magnitudine septuagesies bis continet 775,47
terra fæx aquæ 304,18
terræ ad Lunæ diametrum ratio tripla 439,3
terræ vmbilicus Omphalo 261, 48
terræ minimam partem habitabilem esse 780, 16
terræ craßitudo quanta 771,2
terræ anima & motus secundum Platonem 533, 30
terræ nomen apud Græcos carum & sanctum habitum 777,56
terræmotus & Eclipsium causas non ignorauit Homerus 46,33
terræ motus quomodo fiat 304, 50
terrã in profundo glaciei instar concretam esse 541,54
terram mobilem esse Seleucas & Aristarchus posuere 533, 14
terram pro matre, cælum pro patre antiquitas habuit 193,14
terram homines deum esse arbitrantur 703,30
terram non vnam saltem statuendam pag. 271,56
terram aquæ innatare ceu platani folium, quidam credidere 305, 9
terrestriane an aquatilia animalia sint callidiora 609 per totum
terror et Metus Martis filij iuxta poetas 761,18
tertiumdecimum numerum cur leimma appellant Pythagorei 634,36
testa exostracizata quid apud Aristophanem 576,26
testiculus dexter mares, sinister femellas seminat 312, 4
testiculorum parastatæ 310,11 330,20
testudo gustata vipera origanum rodit 629, 43
testudines xl. diebus ouis incubant dum excludantur 625,10
testudinis in pariendo & fœtu tuẽdo mirabilis industria 625, 5
tetractis Pythagoreorum quale habeat in se misterium 638,37
tetractis Platonica 631,22
tetrametra à quo inuenta 572,34
Teucer sagittãdi arte inclytus 435,25
Teuthis conspecta cur signum sit magnæ tempestatis 646,32
Thamus Aegyptus, à spectro vocatus pag. 108,39
Thamyris ira 400, 11
Thales Milesius aquam rerum principium constituit, 44, 13 in qua opinione & Homerus fuit.
Thales regum amicitiã aversatus est pag. 151, 11
Thales lauacrum recusauit quòd vnctus esset 151, 15
Thales Milesius Elementum à principio non distinguit 289, 46
Thales lyra Lacedæmoniorum seditionem sedauit 481,32
Thaleis de principi dictũ 154, 51 de Tyranno 151,89
Thaletem Pœnum natione fuisse Herodotus asserit 846, 30
Thaletas Cretensis musica pestem sedauit 575, 15
Thalia musa nata 747,16
Thaliæ gratiæ nomen vnde 482,12
thaliazon quid 748,35
Thargelia Apollinis celebritas 716, vers. 52
Thargelionis mensis sextus dies Socratis natali celebris 726,36 septimus uerò Platonis, ibidem
Theagenis Thebani virtus & mors celebris 817,20
theatri nomen vnde 572, 23
theatra imperatorum Romæ 612, vers. 11
theatralis musa vetustis temporibus ignota 571,30
Thebæ cum Athenis Alexandro rebellarunt 462,2
Thebæ à Casandro restauratæ 516, vers. 32
Thebarum urbs pluuijs in totum caret 780,74
Thebarum conditor quis 482,32
Thebaicorum tyrannorum cæsorum historia 841,20
Thebanus Crates vt ad philosophiã contulerit 527, 55
Thebani ut pugnare didicerint 197, vers. 4
Thebani semel victis Lacedæmonijs, nunq; postea ab illis sunt victi 399
Thebani ante pugnã Musis litare soliti quare 201, 52
Thebani paupertate rectè vtũtur, Pythagorei uerò pecunia 834, 12
Thebanis opera Epaminondæ nil boni deest 835,23
Themidis consiliariæ interpres Minerua 507,45
Themidis templum, tribunal 520,30
Themisteas vates cladem ad Termopilas Leonidæ prædixit 102, 7
Themistocles adolescens nihil præclari à se gestũ inde collegit, quòd inuidia careret 556,10
Themistocles mallet Achilles esse quam Homerus 177, 43
Themistocles quomodo ad Rei publ. administrationem accesserit 506,2 Miltiadis trophæis excitatus ibidẽ.
Themistocles Athenis eiectus ad Persarum regem confugit 178, 15
Themistocles auream torquem ab hoste ipse detrahere noluit 512,43
Themistocles exul gloriã apud Græcos nõ amisit, sed nouam apud Barbaros sibi parauit 553, 42
Themistocles adolescens vino & Veneri deditus 177,39
Themistoclis solertia 473, 13
Themistoclis præclarum dictũ in virtutis suæ æmulos 457,38
Themistoclis in ingratos Athenienses dictum egregiè 193, 43
Themistocli 3. vrbes stipendiarias fecit Persarum rex 462,55
Themistoclis calliditas 546, 28
Themistoclis exulis dictũ, Perieram nisi perijssem 462,57
Themistoclis Filius oẽs Græcos potẽtia antecelluit 178,6
Themistocli Pausaniæ perditio nota fuit 485,10
Themistogenes Syracusius Xenophõteæ Historiæ scriptor 544,32
Theo Orestem matri mortem inferẽtẽ quàm graphicè depinxerit 13, vers. 35
Theocritus sophista loquacitati suæ, capite pœnam luit 8, 22
Theocritus Chius ob scomma ab Antigono interfectus 665,22
Theognidis de paupertate fugienda consilium 596, 45
Theognidis sententiæ morales, poema non sunt 22,10
Theodorus Atheus appellatus quid responderit 415,7
Theodori Cyrenæi ad Lysimachum liberum respõsum. Item ad regem Telesphiorum 554, 6
Theophrastus patriam à tyrannis occupatam bis liberat 808,35
Theophrastus in admiratione habitus 100,8
Theophrasti dictũ approbatum 143, vers. 23
Theophrasti in Philippũ festiuus, iocus 665, 18
Theophrasti de eligendis amicis sententia 412, 23
Theophrasti & Phidiæ in suos ciues benefacta 339, 4
Theopompi consiliũ in Ephoris constituendis 482,13
Theopompi Spartæ regis dictum de regnorum diuturnitate 513,18

Theopompi de Diis Magorum sententia 366,49
Theopompi apophthegmata 181,8 & pag. 202,11
Θεωρός vox vnde deriuata 571,23
theori qui Græcis dicantur 586,52
theoria quarum sit rerum 486,32
theoricæ & Practicæ philosophiæ discrimen 486,53
theoremata sunt disciplinarum & veritatis artificiosa cognitio 44,11
Θεὸς nomen Diis cur inditum 370, vers. 26
Theotimus rerum Italicarū scriptor pag. 317,54
Theramenes orator Isocratis præceptor 580,43
thermæ morbis vtiles 230,53
thermæ in Galepso Eubœæ 690,3
ad Thermopylas Leonidæ & suorū virtus 851,54
Thero Thessalus pollicem sibi amputans in amasij gratiam 759,42
Therpsichora & Thalia cum Baccho vespere præsunt 680,33
Thersippus Eræensis Marathoniæ pugnæ nuncius 545,39
Thersitæ descriptio 41,28
Thersitæ corporis vitia prolixè, animi verò concisè cur Homerus descripserit 556,13
thesauri Delphici 696,2
Theseus primus in Delo certamina instituit & palmæ vsum introduxit 731,34
Theseus & Pyrithous amicorum par pag. 110,47
Theseus ius trium votorum à Neptuno habuit 322,10
Theseus Athenis exsulans quas ipse condiderat 554,50
Thesei iniuriis Hippolyti amore accensa Phædra 22,4
Thesmophoriis sacris carnes ad Solē assari solitæ quare 256,54
Thesmothesion & Athenis ceu arcanum optimatum concilium erat pag. 724,20
Thespesij Solensis rediuiui fabula pag. 387,24
Thespiensium ludi amatorij 750
Thessali cur ciconiam honorēt 374, vers. 10
Thessali inobediens filius vt ad frugē redierit 439,20
Thessalis oraculum datū quale 277, vers. 41
Thessalæ mulieres Lunam & Solem cælo deuocantes 788,43
Thetis & Aurora Iouem pro filiis deprecatæ 22,42
Thetis Achillem ad voluptates exhortata est 26,10
Thiasi, Neptuni apud Æginenses sacrificium 259,22
Thimothei de Platone dictum 137, vers. 12
Θοάζειν aliàs moueri aliàs sedere designat 17,42
Tholus sepiæ quid 622,21
Thracia lacubus abundans regio pag. 341,35
Thraces vt Orpheum vlciscātur adhuc vxores verberant 383,29
Thrasilli ad Lesbum audacia 544, vers. 26
Thraseas à Nerone interfectus 513,35 illorum inimicitiæ ibidem
Thrasybuli victoria 547,13
Thrasymedes Heræensis nunquā somniauit 231,41
Thrissa cantando & plaudendo fallitur & capitur 611,4
Thucydides in exsilio bellum Peloponensi scripsit 553,29
Thucydides an Pericles lucta melior pag. 507,52
Thucydidis historiæ argumentum & materia 344,21
Thucydidis de vltionis tarditate dictum 377,4
Thucydidis artificium in lectore mouendo 545,28
Tucydidis & Gorgiæ contrariæ de mulieribus opiniones 215,40
Thucydidis consilium de subeunda inuidia 428,36
Thuria insula Orionis domicilium pag. 551,12
thus vbi nascatur 658,24
Thyades Parnasi incolæ 542,44
Thymbris parricidam vlciscitur 320, pag. 40
Thymus herba acerrima & aridissima apibus grata 415,12
thynnus piscis æquinoctia & solstitia sentit 623,15
thynni pisces optices periti 621,30
Tiberius Cæsar nūquam de eadem re bis consultabat 192,56
Tiberij Cæsaris proteruè dictum pag. 144,5
tibia conuiuiis apta, & ab iis aucli non debet 721,17
tibiarum æqualiū angustior grauiorem edit sonum 338,13
tibiarum in bello vsus 491,16
tibicines dictum de voluptate quam ex canendo caperet 496,15
tibicines à Numa magnis honoribus affecti 241,27
tibicines olim à poetis mercedem sumebant 371,53
Tigranes diadema ad pedes Pompeij proiecit 468,38
Tigranes à Lucullo memorabili prælio superatus 189,55
Tigranis ad Cyrum ipsum pungētem ingenuum dictum 665,51
tigridis bestiæ mira natura 619,52
tilas quid vocent Græci 730,10
Timæi Platonis argumentum 631, vers. 11
Timarchus seipsum suspendit, ab Aeschine ob scortum correptus 383, vers. 37
Timarchi fabulæ narratio 838,30
Timarchi in Trophonij specum descensus, & de Socratis genio narratio 838 per totum
Timesię Clazomenij fortuna & prudentia 515,2
timidi graphica descriptio 51,10
Timoclea Theagonis soror 150,26
Timocleæ constantia 227,50
Timocleæ Thebanæ mulieris virtus pag. 227,18 facinus audax & pag. 227,43
Timoleon tyrannidis & templa destruxit 350,10
Timoleo Syracusis fanum Fortuito casuum posuit 394,29
Timoleo Corinthius fratrem tyrannū occidentibus auxilio est 512,4
Timō frater Plutarchi & eorum mutua beneuolentia 436,22
Timonus nutrix honestre tempus sine cibo viuens 738,13
Timotheus noua in Musica arte tentans exsibilatus 502,50
Timothei imperatoris dictum de imperatore 497,50
Timoxena Plutarchi filia 559,28
Tiresiæ anima cur mortuis non adnumeranda 743,40
Tisaphernes rex Persarum meticulosus 193,31 mirè ab Agesilao delusus ibidem
Tisias Syracusanus Rhetor 579,44
Titanes contra naturam sunt 771, vers. 1
Titanum bellum adversus Deos à Thamyri descriptum 565,12
Titus Quinctius Flaminius præter morem consul renunciatus 185, 37 eius in Philippum acerbè dictum 185 aliaq; eius apophthegmata ibidem
tolerantia mascula & generosa esse debet 118,1
tonitru quid & vnde 303,16
tonitru audito multi præ metu sunt mortui 689,23
à Tonitru cur credantur tubera crescere 687,47
Tonitrua cur hyeme rara, vere autē & autumno multa 644,29
tonsori Archelaus rex dicit vt tondē velit 444,50
tonsores cur loquaces 444,48
tonstrinas cur Theophrastus dixerit per iocum conuiuia vini expertia pag.

pag. 699,4
tonorum & numerorum pulcherrima collatio 631, & 632 per totas pag.
Torebus poeta 568,25
torpedinis piscis admiranda natura pag. 622,26
torporem à frigiditate oriri 679,2
tota quævis suis vtũtur partibus physicum postulatum 271,52
¶Trabes in coelo apparentes 302, vers. 46
Tragœdia est actio grandis & à communi opinione aliena 69,14
tragœdiam conviviis non convenire pag. 722,28
tragœdiæ Atheniensibus gratæ repudiatis comœdiis 546,22
tragœdiæ Aeschyli Sophoclis & Euripidis iussu Lycurgi exscriptæ et in publico adseruatæ 584,13
tragœdiæ ex Homero ortæ 69,14
tragœdiis nouis curiosi delectantur pag. 409,8
tragœdi cuiusdam vis in misericordia commouenda Alexandro Phæreo pag. 466,45
Tragus histrio 546,39
traiectiones ignitæ 303,1
tranquillitas & vitæ fiducia ad voluptates faciunt Epicuro 341,40
tranquillitatis fons recta ratio 414, vers. 34
Trasybulus Periandrum ad tyrannidem incitans, non auditur 131,42
tremor quid 538,24
trianguli figura quomodo circulo sit prior 531,29
trianguli tris angulos esse duobus rectis æquales, Geometra non dubitat, sed asserit 487,2
triangula figura, Diti, Baccho, & Marti tribuitur 362,8
tribunal, Iusticiæ, Themidis & Iouis Consultoris templum 520,23
tribunal aurea mensis 505,12
tribunus cur purpura prætextam vestem non gestet 246,10
tridens Neptuni quid designet 374, vers. 43
trigesimi quinti numeri mysteria varia 631,40
Triglobolus Apollo 626,12
Trigloboros Venus 626,13
tripos Delphicus quid 284,15
triquestra figura cur volent grues pag. 614,57
triremes integras vnicis manibus retinentes 316,17
Trisimachus historicus 317,27 de conditis vrbibus scripsit ibid.
triticum vnde dictum 646,17 cur pingui & profunda terra proveniat ibid.
triticum cur coloni mense deficiente converrant 653,52
triticum alimentum siccum 230,41
Tritogenera cur dicta Minerua 374, vers. 46
tritici & leguminum durities vnde, si in boum cornua incidant 714, vers. 55
triuiæ statua 193,42
triumphus potitorum ossa in foro sepeliri potuerunt 246,2
triumphantibus cur muri partem demoliri sit permissum 669,37
Trochæus modus musicus 565,52
trochili cum Crocodilo amicitia pag. 624,4
Troglodytis Sol toto anno semel tãtum est verticalis 779,50
Troglodytica regio, qua ad Oceanum pertingit, sterilis est 780,53
Troiæ excidium crateri insculptum pag. 280,30 à Demodoco descriptum 565,16
Troianorũ multi in potestatem hostium viui pervenerant, Græcorũ nemo 23,56
Troum exercitus præter auxiliares copias 50000 56,40
Troianum bellũ à Diis commissum, exhauriendæ multitudinis hominum causa 603,14
Troilus Hesiodi assecla vocatus 162, vers. 18
Troilus Scopulus 162,20
Troilum minus fleuit Priamus, quàm si florentibus rebus excessisset pag. 127,3
trophæum à victis erectum 316,54
trophæum maximum, deuictæ iræ pag. 401,48
Trophon cur Pythagorici quinariũ appellent 631,35
Trophonius Delphici templi architectus 123,11
Trophonij oraculum 838,25
Trophoniadæ genij boni 784,23
tropus quid 34,2
tropus dictionum est, Schema vero compositionum 34,4
trygân quid 708,46
tubarum cantus à pica magna cum admiratione expressus 619,17
Tubero patera argentea donatus ob virtutem 186,19
Tumultuatio belli filia 431,24
turbo ex oculis & re visa vt visionẽ perficiat 659,50
turpe quod est naturâ, pulchrum fieri nequit 11,34 & 26,28
turpitudo plus quàm mors fugienda pag. 14,26
tussis vnde fiat 712,56
Tutelaris Dei Romæ naturam seu sexum inquirere cur vetitum 245, vers. 12
Tymestæ oraculum 112,40
tymoidis animæ facultas 480, 40 in ea ira consistit ibid.
tympani sonitus tygrides ad rabiem incitat 149,16
Tyndares Lacedæmonius de Platone pag. 727,4
Tynnichus Thrasibuli filius, filij mortem magno animo tulit 210,34 in eum epigramma ibid.
Typhon Isidis inimicus, vnde dictus pag. 354,25
Typhon ab Oro victus 358,53
Typhon Saturni filius Nephthim sororem vxorem duxit 357,13
Typhon Diis diuinisque bellum faciens 803,15
Typhon quid & vnde 303,19
Typhonis physica exposita 362, per totum
tyrannorum Thebis cæsorum historia 841,20
tyrannorum dona 171,56
tyrannidis singulare exemplũ 224, vers. 43
tyrannidis pœna 63,50

V

VAcuatione corpus conturbatur & convellitur 142,17
Vacuum & infinitum causæ generationum iuxta Epicurũ 799, vers. 46
vacuum magnitudine infinitum 295, vers. 55
vacuum extra mundum infinitum esse 295,56
vacuum Empedocles negauit & omnes philosophi, qui ante Platonem vixerunt 295,50
vacuum extra mundum esse Aristoteles cur dixerit 295,57
Valerius Conatus in pontificia veste à terra absorptus est 317,33
Valerius Torquatus Clusiæ quòd vim fecisset, in insulam deportatus pag. 318,45
Valeria Luperca immolanda iam ab aquila mirabiliter seruatur 322, vers. 45
Valeriæ Tusculanariæ cum patre incestus concubitus 320,16
validissimum quid 135,56
vanæ laudes sui fugiendæ & quomodo 392,30 & per totum
vaniloquentia derisa 193,26
Varronis de bullis puerilibus sententia improbata 249,48
vasa argentea & ærea niuem cur non contineant 710,39
vasa inania cur sonum edant, plena vero nullum 719,35
vates optimus quis 277,52
vaticinandi vim qua de causa

Baccho tribuerit antiquitas 725, vers. 45
Vbera internè vt disposita 352, 21
Vbi tu Caius, ego Caia, sponsa cur dicere soluta 238, 6
velatum quod gerebat, quid esset interrogatus Aegyptus, quid respõderit 408, 11
venesectio ophthalmiã curat 385, 6
venationis encomium 609, per totũ, vituperatio ibidem.
venatores, ut ab apris & ceruis cõfectis putredinem arceant 683, 2
venatorum mos in canibus ad venationem deducendis 411, 9
vendere quàm vsuras persoluere melius 525, 13
Veni, vidi, vici, C. Iul. Cæsaris ad amicos literæ deuicto Pontico Pharnace 192, 20
venia quam pœna pluriũ mores emendat 493, 9
ventris fluxionib. vino dato medentur medici 678, 47
ventrem auribus carere Cato dicebat pag. 140, 28
ventres olim mortuis exsecti, & ad Solem porrecti quare 477, 27
ventriculus & vesica, terræ & maris instar sunt in homine 773, 4
ventriculi imbecillitatem nimium haustum tollere 678, 46
ventriculi os, appetitus ciborum organum existit 705, 10
ventus quid 304, 2
ventus nube inclusus ui erumpens tonitru facit 74, 52
venti qui molestißimi 408, 20
venti calidi & austrini frumento cur noxij 646, 10
ventorum prædictiones ab Erinaceo petitæ 615, 18
ventorum ortus ex humore 47, 19
Venus vt pugnæ amorem maritis immitteret à Corinthijs mulieribus rogata 855, 21
Venus immodica excrementa multa gignit. 139, 16
Venus & Iuno coniugij tutelaria numina 247, 28
Venus fertilis Cytherea, à Sophocle appellata 149, 17
Venus olim pro retardanda senectute inuocari solita 680, 18
Venus in Lycurgi gratiam depositis ornatu & cestu, hasta & scuto se ornauit 455, 42
Venus cur Zedoros ab Empedocle et frugifera à Sophocle dicta 765, 10
Venus dißidiorum coniugalium optimum remedium 148, 49
Veneris vsus naturalis est 328, 37
Veneris frequens vsus facultatem naturalem debilitat 539 15
Veneris, Solis & Mercurij conuersio eadem 276, 15
Veneris cum Vulcano nuptiæ à Demodoco celebratæ 365, 36
Veneris stella tenebricosa nisi sol affulgeat 762, 2
Veneris antiquißimum opus amor pag. 756, 17
venere in redundantia, corporis, non vtendum 336, 42
Venere vtendum esse à cœna sumptis cibo et potu nõ immodicè 680, 48
Venerẽ subsannans Minerua 742, 39
Venerem Aegyptij valde honorant pag. 761, 47
Venerem ex mari ortã cur finxerint poetæ 703, 53
ad Venerẽ cur inepti fiãt ebrij 678, vers. 57
Venereæ rei tempus diurnum cur nocturno minus aptum 680, 3
Venereorum semen plerunq; sterile pag. 440, 34
ver febres excitat 652, 3
Veris spaciũ duorũ mensiũ 639, 18
vere cur frequentiora tonitrua 644, vers. 29
vera dicere sanctimonia, mentiri seruile est 8, 26
veratrũ si minori quam deceat quantitate exhibeatur, turbat non purgat corpus 682, 6
verba semel elocuta non rursus indicta fieri posse 443, 30
verba alata Homerus uocare solitus pag. 443, 24
verbis paucis qui vtuntur multis legibus non opus habent 181, 2
verbenæ succus uino admixtus hilaritatem excitat 651, 27
verecundia duplex 490, 50
verecundia bonum ad virtutẽ parandam principium 72, 19
verecundia pudicitiæ custos 145, 57
verecundiam cur Græci dysopian nominent 423, 32
verecũdia cũ pudore uitioso non unà eijcienda 424, 1
uerecundiam à pudore distinguunt Stoci 424, 10
veritas temporis filia 234, 42
veritas suam habet austeritatem qua minus grata uidetur 11, 54
veritas Apollinis nutrix 682, 45
veritas quid Platoni 78, 55
veritas ex inimicis audienda 107, 37
veritas omniũ sapientißima 155, 31
veritas, res diuina omniumq; bonorũ principium 78, 57
veritatis campus 270, 46
vertatis encomium 64, 29
veritatem quomodo optime assequaris 529, 9
veritate munus maius dare Deus homini nequit 354, 7
versus vtilis tanquam clypeus aduersus adulatores 102, 5
versus vnicus tempestiue citatus multis salutem adfert 740, 51
versus Delphicos Pythiæ mulieris esse non Dei 786, 50
versuum opportuna vsurpatio cum gratia vtilitatẽ quoq; coniunctam habet 240, 40
vesica sepiæ atro humore plena 622, vers. 20
vesica carentia animalia potum non desiderant 714, 5
Vespasiani crudelitas 766, 47
vespera laborum requies 680, 32
vesperæ, qui dij præsint 680, 33
vespilionum consuetudo in cõburendis corporibus 678, 4
Vestam cur veteres dixerint Terram pag. 543, 41
vestalium ætas in tres diuisa partes, pag. 502, 51
vestis summi Iudeorũ pontificis descriptio 693, 20
vestis lineæ vsus in sacris vnde. 354, pag. 46
vestem exuens mulier pudorem etiam exuit, Herodoti dictũ improbatum pag. 145, 56
veste glauca uti apud Agrigentinos prohibitum 521, 47
vestes cur aqua potabili magis eluantur quam marina 660, 29
vestes hominem quomodo calefaciant 115, 46
vestis in febrientibus subinde mutatur refrigerandi causa 115, 45
vestib. Germani cõtra frigus, Aethiopes contra æstum vtuntur 708, 3
veternus periculosus morbus 453, 17
Veterum doctrinã cognoscere, regia est delectatio 795, 10
à vetula abstinere temperania Chrysippea 810, 41
vetustas vino prodest oleo nocet 715, vers. 48
Viaticum philosophiæ optimũ, opũ contemptus 418, 52
vicinus commodus agrum reddit vendibiliorem 178, 10
vicißitudines rerum variæ 118, 8
victimæ humanæ 322, 40
victoria sui quam hostium maior . pag. 194, 19
victoriã cur græci nicen dicãt 731, 4
victoriæ Scipionis admirandæ 459, vers. 39
victoriæ Atheniensium 547, 7
victor victũ impedire nõ potest, quin animose moriatur 200, 19
victor pythys in ludis discerptus 380 vers. 17
victoris gloriam ab interitu & senio immu-

immunem esse debere 731,20
victores filij à patribus securi percussi 318,36
victu & consuetudine malis animæ corrumpuntur, & ad vitia inclinant 379,14
Vigesimi septimi numeri mysteria pag. 632,19
vigilias quo pacto sibi asciscant grues pag. 615,3
Vindemia si pluuia sit, cur mustũ minus ferueat 648,40
vindictæ tarditas, & de ea pulchrum Thucididis dictum 377,4
vinolentiæ & ebrietatis discrimen pag. 440,57
vinosi ante senectutem senescũt 679, vers. 12
vinosi & ebrij nascuntur, quos parẽtes ebrij seuerunt 1,31
vinum vino cur præstantius 315,24
vinum potuum vtilißimum & Medicamentorum suauißimum 140,50
vinum medicamentum validißimum: & suauißimum 675,3
vinum lactis nomine libari solitũ, in templo Bonæ deæ 235,55
vinum mulsum antiquis ignotũ 738, vers. 28
vinum an calidum Polyæni disputatio 796,42
vinum garrulos & arrogantes facit pag. 724,52
vinum ansas præbet amicitiæ comparandæ, si oratione tẽperetur 684, vers. 46
vinum an facultate sit frigidũ 678,33
vinum quos morbos curet vt medicamentum frigidum 678,47
vinum quo suauius, eo magis abstinendum 155,7
vinum, Venus, Balnea, humores mouẽt in corpore cacochymo 138,18
vinũ cape. Demosthenis exclamatio dum rubus chlamidem retineret pag. 586,48
vinum quod noxium habet, aufert aqua 11,33
vinum in iram præcipites animos reddit 92,45
vinum sæpius nec calefacere nec frigefacere 796,53
vinum durabile quod Fauonij flatum perferre potest 681,16
vini quam iræ effectus moderatores esse 401,14
vini commoda & noxæ 67,36 etc.
vini cum aqua tres cõcentus diapẽte, diatrion, diatessaron 682,26
vini & aquæ collatio 141,11
vini & vitis vsum ac cultum quis docuerit 318,1
vini nouilibationes quando fieri solitæ Athenis 681,21
vini natura diuersa 440,52
in Vino hominum affectiones animi explorandæ 673,31
vino aqua diluto insanus deus cohibetur, Platonis dictum 499,45
vino λυαι nomen vnde factum, ex Platone 724,50
Violacea corona in capite gestata ebrietatem arcet 675,12
vipera deuorata, testudo origanum quærit & sibi eo medetur 648,11
viri cum vxore cõsuetudine nulla est sanctior coniunctio 751,17
viri imperium in cõiugio elucere debet 146,3
viri ne an fœminæ sint temperamẽto calidiore 677,46
viri cur Dianæ templum non ingrediebantur Romæ 232,50
viri quibus de causis steriles fiant 312, vers. 46
Virgo pudicitiæ quàm vitæ studiosior 221,30
virgines cur sine dote nuptum dari iusserit Lycurgus 206,17
virgines quàm pueri maturius Venereis stimulis aguntur 678,7
virgines cur feriis publicis non nupserint 250,25
virginum educatio apud Spartanos qualis 206,3
virginum Romanarum audax facinus 220,56
virgineus amor desiderio fulget, Anacreontis dictum 751,50
virginitatis corruptor grauiter vindicatus 311,18
viridis color oculis gratus 549,16
virtus poetis bonam famam, & politiam quandoque significat 19,8
virtus argento non venalis 449,17
virtus sine corporis & externis bonis non sufficit ad vitam beatã 54,48
virtus in mediocritate, & affectuum moderatione constituitur à Peripateticis 53,6
virtus omnium rerum vtiliß. 135,52
virtus summum bonum 53,38
virtus mutatur ratione eius cui inest pag. 216,8
virtus & vitium libera sunt iuxta Platonem 743,29
virtus parentum magna dos virginũ pag. 215,15
virtus sine actione inutilis 55,4
virtus quomodo in mediocritate consistat 487,19
virtutis scientia quid 55,30
virtutis materia 484,36 forma ibid.
virtutis principium bona indoles 55, vers. 32
virtutis gloria commendabilis 53,53
virtuti præmium datum 190,11
virtuti templum primus Scipio Numantinus posuit 456,17
virtutem suam non fulmina affectare principes, Deus vult 483,7
virtutum nomina filiis indita à patre vitiosißimo 469,47
ad Virtutem comparandam educatio primum, medium & vltimum obtinet 4,10
virtutem non omnem in mediocritate consistere 487,25
virtutem doceri posse 390,40 & dein per totum
de Virtute & Vitio Homeri sententia pag. 52,34
virtutum nomina vitiis imponere noxium 84,3
virtutes an sentiantur 598,36
virtutes Stoicæ tres 289,13
Visus cur solus de luce iudicet 530,36
visus sensuum acutißimus igneæ cuiusdam naturæ 232,17
visa cur duobus oculis conspiciamus cur non gemina videantur 659,53
de Visis intricata Stoicorum disputatio 608, per totum
visio quomodo fiat iuxta Platonem pag. 660,10
visio curua 303,35
Vita humana animarum supplicium pag. 128,10
vita humana nomine vita est, reipsa labor 131,46
vita hominis in manu Dei est 59,29
vita solitaria & ociosa vituperanda pag. 142,54
vita turpis graue opprobrium 16,30
vita longißima non sed ea quæ virtute administratur optima 125,3
vitæ in agendo occupatæ plus est voluptatis quàm honesti 339,33
vitæ omne tempus sapientiæ aptũ esse, Socrates primus docuit 503,39
vitæ priuatio omnibus perturbationem adfert 345,3
vitæ tuendæ omnes studiosi 100,52
vitæ finem si sciremus mortem morte præverteremus 121,39
vitæ suauitas 115,50
vitam ludo tesserarum Plato comparabat 414,56
vitam in crastinum nemo sibi polliceri potest 122,7
vites ex sanguine humano ortæ 355, vers. 23
vitium igne & ferro est violentius pag. 349,22
vitium an vitio maius 595,41
vitia in inimicos ceu in cloacas effundenda 309,31
vitia & virtutes fato nobis inesse Chrysippi sententia 604,10
vitia an sentiantur 598,36
vitia Dei prouidentia extitisse Stoici docent 814,1

vitia iudicio & exercitatione sunt exstirpanda 445,55
vitia laudata Aegyptum quondã pessum dederunt 84,19
vitia consistunt aut in actionibus, aut in verbis, aut in animi motibus pag. 90,51
vitia potentum latêre nequeũt 484, vers. 18
vitiorum gradus quidam sunt 98,21
vitiis sine nemo nascitur 116,10
vitiis præclari viri nõ carent 379,45
vitiosus an vtilitatis aliquid accipere possit contra Stoicos 816,5
vitiosis nihil esse vtile 595,18
vitiositas an ad infœlicitatem sufficiat 348,50 & per totum
vitiositatem vniuerso vtilem esse, paradoxum Stoicum 814,25
vitro parando molliendo & formando Myricæ flammam optimam esse 635,32
vituli marini in sicco pariunt 615,22
viuere à parẽtibus, bene viuere à philosophis nobis contingit 795,40
viuendi genera tria 6,5
¶ Vlceribus ipse scatens, alteri medebri vis, proverbium 107,3
Vlisses rex Cephallenæ 316,53
Vlisses apud inferos cum matre colloqui statim cur noluerit 407,46
Vlisses Nestori prudentia, fortitudine, & facundia par 54,49
Vlisses cur Delphinum insigne scuti sui habuerit 627,10
Vlisses ab Euriclea ex cicatrice agnitus 70,16
Vlisses è caprifico pendulus 421,50
Vlisses Thersitæ non claudicationem, sed garrulitatis vitium exprobrat pag. 28,18
Vlisses exulare iussus 254,14
Vlisses Penelopes causa Lacedæmoni coniunctus 260,1
Vlisses Mercurio, id est ratione munitus 50,48
Vlisses simulans insaniam à Parrhasio depictus 13,35
Vlißis socij mutati in porcos, & eius figmenti allegoria 50,19
Vlißis & Penelopes coniugium beatum & dignũ æmulatione 146,55
Vlißis solertia in suadendo 60,41
Vlißis oratio ad Achillem quam artificiose disposita 61,18
Vlissem Homerus qualem depingat pag. 53,55
vltio quid Platoni et Hesiodo 380,54
vltionem longißimè ab iniuria abesse debere, contra Thucydidẽ 378,46
vlua planta palustris 643,45
vlularum & cornicũ odium 355,57
¶ Vmbilicus primo in vtero nascitur pag. 351,13
vmbilicus infantibus 7. vtplurimum die decidit 249,55
vmbra quid, contra Posidoniũ 776,2
vmbræ terræ motus ab ortu in occasum 776,20
vmbræ coloribus exprimendæ ratio à quo inventa 544,42
vmbræ conviuales qui dicãtur 719,6
¶ Vnctio calorem conseruat 140,20
vnctione sicca serui vti probibiti 751, vers. 56
vnguenta ac vinum cur hyeme minus oleant 648,16
vnguentariorum oleum cur sit odoris omnis expers 629,12
vngues quod curuos haberet, domi alere probibuit Pythagoras 714,1
vnguibus resectis sacrificãdũ 154,55
vnitas sacra 236,56
vniuersalia intelliguntur, Singularia verò sentiuntur 637,21
vniuersum ex igni & terra coaluisse Platonis opinio 454,57
vniuersi & mundi nullum esse centrũ pag. 771,16
¶ Vocalium diuisio 741,34
vociferationes immodicæ convulsiones gignũt visceráq; rũpũt 139,40
Voluptas quæ admittatur à philosophis 674,7
voluptas si pro fine statuatur, omnes virtutes tolli 597,20
voluptatis finis dolorũ sublatio 332, vers. 28
voluptatem sequentes belluarum similes esse 6,7
voluptates animi ob virtutem, quales pag. 496,19
voluptates omnes fugere stupidi est, sectari vero brutum 359,34
voluptatum discrimen 717,30
voluptatum & dolorum eadem sedes in corpore 332,2
Vomitus saltem ea quæ sunt à natura aliena eiicit 705,40 cur febricitantibus fiat 705,46
vomitus & purgationes non temere vsurpandæ 142,12
vomitus quomodo sitim sedare queat pag. 705,1
Vota philosophica 406,41
Vox in brutis et anima carẽtibus absluè dicitur 309,25
vox eorum qui extra sunt cur intus audiatur, intus existentium vero, foris minimè 729,10
vox est animæ motus 139, calorem auget 139,28 eius aliæ vires pag. 139,10 etc.
vox quintuplex pro simplici ex Aegyptiis pyramidibus reddita 309,55
vox exercenda 139,47 & quomodo ibid.
vox puerorum, mulierum, & senum acuta 57,5
vox an corporea 309,44
vocis definitio 511,3
vocem articulatam soli homini largiti sunt Dij 565,10
voces auium articulatæ 618,48
¶ Vrania Clio et Calliope iis præsunt qui pecuniæ gratia profitentur doctrinam 480,32
vrbs fœlix quæ vnum præconem audit 155,8
vrbs tutißima in qua habitat iusticia pag. 204,16
vrbes viris, non lateribus coctis muniuntur 206,48
vrbes multas vidisse laudabile, præstantißimas inhabitare vtile 5,41
vrbium veræ munitiores 195,2
de Vrbium augmento Platonis sententia 698,38
vrinatores olei adiumento sub aqua vident 540,29
vrsus ægrotans formicis mansis curatur 619,45
vrsis insidiantes Aristæo sacra faciũt pag. 756,52
vrsæ non occidunt 59,46
vrsæ & Orionis circuitus eodem tempore fiunt 46,18
¶ Vsurare res est antiqua 262,25
¶ Vtilißima ea sunt quibus maximè opus habemus 230,14
vteri praua dispositio sterilitatis est causa 312,42
vtero gestantibus cur sit inimica ruta pag. 675,12
¶ Vua quãdo verè maturuisse dicatur pag. 648,38
Vulcanus claudicans diis vinum fundens 69,29
Vulcanus cur sine gratiis è Iunone natus dicatur à Pindaro 752,16
Vulcanus cur princeps & dux artiũ dictus 232,5
Vulcanus Achilli scutum fabricatus est 41,51
Vulcanus cur claudus esse dicatur pag. 768,35
Vulcani cum Venere nuptiæ à Demodoco celebratæ 565,36
Vulcani nomine modò Deum, modò ignem intelligunt Poetæ 18,4
vulgo placere est sapientibus displicere 4,40
vulnus in tergo acceptũ ignominiosum 66,19
vulnera saucium lethalia 721,12
vulpes multa scit, sed echinus vnum magnum, proverbium 618,6
vulpis astutia in glaciato amne transeundo 519,54
vulpiũ & serpentiũ amicitia 624,15
vulpeculæ & Pantheræ apologus pag. 557.7

vultu-

vultures cur maximè ad auspicia adhibiti 248,18
vultures carniuorarum auiū iustissimi quare 248,22
vulturum natura 248,19
vulturum genus totum femininum 248,30 ex subsolani flatu concipit ibid.
¶ Vxor in viri arcana ne curiosè inquirat 64,34
Vxor cum viro aut per virum loquatur 148,12
vxor prudens viro vociferante tacet, silentem alloquio mulcet 148,47
vxoris cum marito cōsuetudo sancta est 751,17
vxorem æqualem ducendam 10,12
vxorē maritus præsente filia exosculatus è senatu eiectus 146,9
vxore austeris moribus prædita, marito quid faciendum 147,54
cum Vxore quādo res habenda Cliniæ Pythagorici iudicium 680,7
vxore propria quandoque abstinendum 412,8
vxores cur Maio mense non ducendæ pag. 247,40
vxorum trium sepulturæ sine lachrymis interfuit Domitius 314,17

X

XAntippe Socrati cum amicis prandenti mensam subvertit 404,38
¶ Xenocrates ab Atheniensibus multatus quòd vinum arigem deglutiuisset 476,54
Xenocrates de Syllabarum numero pag. 737,56
Xenocrates rogatus ab Alexandro, de regno præcepta scripsit 808,20
Xenocratis de geniis sententia 360, vers. 40
Xenocratis de animæ procreatione sententia 627,49
Xenocratis de philosophis dictum pag. 489,11
Xenocratis de stellarum substantia & ortu opinio 783,57
Xenocratis conspectu Polemon in alium hominem conversus 95,8
Xenocratis de Mathematis egregiū dictum 493,32
Xenocritus Locrensis musicus 567,2
Xenocritæ Cumanæ puellæ virtus pag. 228,38
Xenodamus Cytherius musicus 567, vers. 8
Xenophanes Solem in infinitū progredi, & eos multos esse credidit pag. 301,17
Xenophanes Colophonius Homerū imitatus aquam & terram rerum principium statuens 44,26
Xenophon ipse sibi suæ historiæ fuit argumentum 544,10
Xenophon exul suam Historiam scripsit 553,30
Xenophontis præclarè dictū 505,32
Xenon ob raptum mulieris damnatus 433,44
Xenonis vecordia 433,47
Xerxes Hellespontum ponte iunxit pag. 124,11
Xerxis exercitus in Græcia 316,22
Xerxis & Ariamenis fratrum benevolentiæ mutuæ memorabile exēplum 435,10 & deinceps
Xerxis classis CIↃ CC nauium 815,4
ὕπατον κρειόντων cur Deum appellet Homerus 534,21

Z

Zádoron cur Venerem dixerit Empedocles 756,10
Zelotypiæ exitus mirabilis pag. 320,3 & 235,15
Zeno philosophus linguam dentibus abscissam, in tyranni faciem conspuit 442,17
Zeno Stoicæ sectæ princeps 463,8 & 295,4
Zenonis ad fortunam dictum 106,2
Zenonis reipublicæ forma & de ea censura 463,10
Zenonis sophisma de vtraque parte audienda à iudice 593,2
Zenonis responsum cùm ab eo falsum testimonium peteretur 427,25
Zenonis Citiensis in adversa fortuna præclarè dictum 415,16
Zephyrus vnde dictus 304,4
¶ Zodiaci diuisio 292,54
Zodiaci obliquitatem primus Pythagoras obseruauit 299,18
Zot de oraculorum fide disputatio pag. 787,56
zona torrida 304,49
zonæ terræ 276,12 cœli 299,13
zonis quomodo terra distincta 304, vers. 45
ζόφον ἠερόεντα cur Homerus Plutonem vocet 45,4
Zopyrus Dario Babylonem prodidit, ipsis mirabiliter delusis 169, vers. 48
zoron an merum, vel calidum designet apud Homerum 697,48
ζωρότερον quid apud Homerū 697,48
¶ Zytho ebur mollitur 349,56

FINIS.

ERRATA PAVCVLA OPERARVM INCVRIA commissa, sic corriges.

Pag. 6, lin. 39 in margine lege, instituendis nos conveniunt 14,30 Agamemnon 16,29 retraxit, luxuriæq; 33,17 παιδὸς 33,43 καὶ 40,57 sumsit 63,50 fuerat 65,2 226 in margine 67,27 idoneum 69,7 Opiem 70,47 quidam 71,17 excipiunt Rationem cui 72,24 perturbat 73,41 salutationes 76,41 corporis 79,34 qui 80,3 qui 84,46 adversa bonorum proscindunt 88,4 cogitare, amicus 109,4 eis 115,51 tanquam 101, & 103 pro Adul. & Amici discrim. lege, Profect. virtut. sent. 127,35 laudationibus 139,49 risum, 145,8 quàm 158,31 Mundus 223,3 sese exuendi, 231, permutationibus 309,25 odores 311,30 DEMOCRITVS à totis 317,41 Merius Suffetius 320, 34 eam 321,1 Meryllus 332,51 Pisistratus 336,41 Apollodorus 377,50 à Lare intimo, 402,32 lictore 416,17 putantus 418,29 irritato 439,40 PLVTARCHE, 440,21 maritimum 442,26 Lexnam 446 pone 449 494, in margine. Exempla similium actionum 510,32 Sylla 513,35 Thraseas 547, 5 Audite 579, è regione 584,15 Lycurgi filius 612,2 acumine 613,49 ferat 650 Odi memorem 626,15 mullum 632,5 multiplicando, 675,19 perturbat, sensuum 676,1 vitex etiam, 685,7 quæsito 687,40 bulbos 697,48 dicta fuerunt, 705,44 febres 706,50 permixto 763,25 de seipso 764,26 eam 769,29 Aethiopes 769, per totum librum lege in titulo In orbe pro in ore 773, 5 sanguinem 31 vua 775,40 occiduum, terra, 781,31 ipsa 789,16 præbere 791,46 ỳ si Kylindrum 793,5 soluto 817,50 iis 835,18 præcipua 846,3 puerulis 848,54 Lacedæmonij

BASILEAE, PER THOMAM GVARINVM, M. D. LXX.

PALMA GVAR.